

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

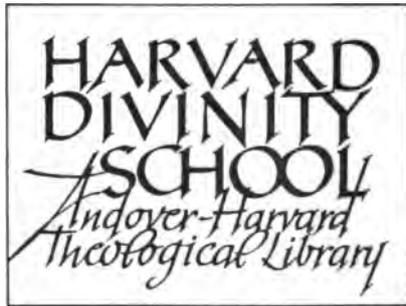
We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

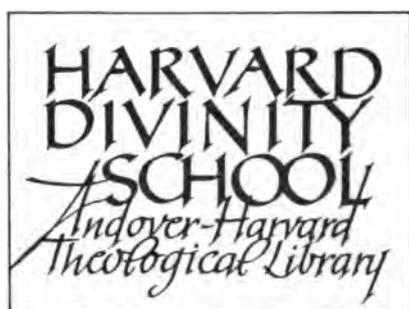
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Migne, Jacques Paul

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DICENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., OPERA, RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSENTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET *HERUM*, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO *SCRIPTURÆ SACRÆ*, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBIVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESIOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NYTIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA PRIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ clerici universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM AMBÆ PARTES JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, 1110 FRANCIS VENIT : GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 104 VOLUMINA IN 109 TOMIS, PRO PRIMA SERIE, NON EXCEDIT. POSTERIOR VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIE GRÆCO-LATINA AD 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT : DIM HUIUS VERSIO MERE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE MERE LATINUM 5 FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FREUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. IDEO, SI QUIS TANTUM EMAT LICET INTEGRE, SED SEORSIM, COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIÆ, PATRES AB INNOCENTIO III AD CONCILIIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORBIS UNIVERBI QUIESCENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDITIONIBUS SPECIALIBUS SUBJICIENTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR, SI TEMPS EAS TYPIS MANDANDI NOBIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS LXXXVI. — (PARS POSTERIOR.)

LEONTIUS BYZANTINUS. S. EPHRAIMUS ANTIOCHENUS PATRIARCHA. PAULUS SILENTIARIUS.
S. EUTYCHIUS CP. EVAGRIUS. S. EULOGIUS. ALEX. S. SYMEON JUNIOR. ALII.

EXCUDRATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MUENIA PARISIENSIA.

AVIS IMPORTANT.

38
6
2
D'après une des lois providentielles qui régissent le monde, rarement les œuvres au-dessus de l'ordinaire se font sans contradictions plus ou moins fortes et nombreuses. Les *Ateliers Catholiques* ne pouvaient guère échapper à ce cachet divin de leur utilité. Tantôt on a nié leur existence ou leur importance; tantôt on a dit qu'ils étaient fermés ou qu'ils allaient l'être. Cependant ils poursuivent leur carrière depuis 21 ans, et les productions qui en sortent deviennent de plus en plus graves et soignées: aussi paraît-il certain qu'à moins d'événements qu'aucune prudence humaine ne saurait prévoir ni empêcher, ces Ateliers ne se fermeront que quand la *Bibliothèque du Clergé* sera terminée en ses 2,000 volumes in-4°. Le passé paraît un sûr garant de l'avenir, pour ce qu'il y a à espérer ou à craindre. Cependant, parmi les calomnies auxquelles ils se sont trouvés en butte, il en est deux qui ont été continuellement répétées, parce qu'étant plus capitales, leur effet entraînait plus de conséquences. De petits et ignares concurrents se sont donc acharnés, par leur correspondance ou leurs voyageurs, à répéter partout que nos Editions étaient mal corrigées et mal imprimées. Ne pouvant attaquer le fond des Ouvrages, qui, pour la plupart, ne sont que les chefs-d'œuvre du Catholicisme reconnus pour tels dans tous les temps et dans tous les pays, il fallait bien se rejeter sur la forme dans ce qu'elle a de plus sérieux, la correction et l'impression; en effet, les chefs-d'œuvre même n'auraient qu'une demi-valeur, si le texte en était inexact ou illisible.

Il est très-vrai que, dans le principe, un succès inouï dans les fastes de la Typographie ayant forcé l'Éditeur de recourir aux mécaniques, afin de marcher plus rapidement et de donner les ouvrages à moindre prix, quatre volumes du double *Cours d'Écriture sainte et de Théologie* furent tirés avec la correction insuffisante donnée dans les imprimeries à presque tout ce qui s'éditait; il est vrai aussi qu'un certain nombre d'autres volumes, appartenant à diverses Publications, furent imprimés ou trop noir ou trop blanc. Mais, depuis ces temps éloignés, les mécaniques ont cédé le travail aux presses à bras, et l'impression qui en sort, sans être du luxe, attendu que le luxe jurerait dans des ouvrages d'une telle nature, est parfaitement convenable sous tous les rapports. Quant à la correction, il est de fait qu'elle n'a jamais été portée si loin dans aucune édition ancienne ou contemporaine. Et comment en serait-il autrement, après toutes les peines et toutes les dépenses que nous subissons pour arriver à purger nos épreuves de toutes fautes? L'habitude, en typographie, même dans les meilleures maisons, est de ne corriger que deux épreuves et d'en couler avec la troisième avec la seconde, sans avoir préparé en rien le manuscrit de l'auteur.

Dans les *Ateliers Catholiques* la différence est presque incommensurable. Au moyen de correcteurs blanchis sous le harnais et dont le coup d'œil typographique est sans pitié pour les fautes, on commence par préparer la copie d'un bout à l'autre sans en excepter un seul mot. On lit ensuite en première épreuve avec la copie ainsi préparée. On lit en seconde de la même manière, mais en collationnant avec la première. On fait la même chose en tierce, en collationnant avec la seconde. On agit de même en quarte, en collationnant avec la tierce. On renouvelle la même opération en quinte, en collationnant avec la quarte. Ces collationnements ont pour but de voir si aucune des fautes signalées au bureau par MM. les correcteurs, sur la marge des épreuves, n'a échappé à MM. les correcteurs sur le marbre et le métal. Après ces cinq lectures entières contrôlées l'une par l'autre, et en dehors de la préparation ci-dessus mentionnée, vient une révision, et souvent il en vient deux ou trois; puis l'on cliché. Le clichage opéré, par conséquent la pureté du texte se trouvant immobilisée, on fait, avec la copie, une nouvelle lecture d'un bout de l'épreuve à l'autre, on se livre à une nouvelle révision, et le tirage n'arrive qu'après ces innombrables précautions.

Aussi y a-t-il à Montrouge des correcteurs de toutes les nations et en plus grand nombre que dans vingt-cinq imprimeries de Paris réunies! Aussi encore, la correction y coûte-t-elle autant que la composition, tandis qu'ailleurs elle ne coûte que le dixième! Aussi enfin, bien que l'assertion puisse paraître téméraire, l'exactitude obtenue par tant de frais et de soins, fait-elle que la plupart des Editions des *Ateliers Catholiques* laissent bien loin derrière elles celles même des célèbres Bénédictins Mabillon et Montfaucon et des célèbres Jésuites Petau et Sirmond. Que l'on compare, en effet, n'importe quelles feuilles de leurs éditions avec celles des nôtres qui leur correspondent, en grec comme en latin, on se convaincra que l'in vraisemblable est une réalité.

D'ailleurs, ces savants éminents, plus préoccupés du sens des textes que de la partie typographique et n'étant point correcteurs de profession, lisaient, non ce que portaient les épreuves, mais ce qui devait s'y trouver, leur haute intelligence suppléant aux fautes de l'édition. De plus les Bénédictins, comme les Jésuites, opéraient presque toujours sur des manuscrits, cause perpétuelle de la multiplicité des fautes, pendant que les *Ateliers Catholiques*, dont le propre est surtout de ressusciter la Tradition, n'opèrent le plus souvent que sur des imprimés.

Le R. P. De Buch, Jésuite Hollandiste de Bruxelles, nous écrivait, il y a quelque temps, n'avoir pu trouver en dix-huit mois d'étude, une seule faute dans notre *Patrologie latine*. M. Denzinger, professeur de Théologie à l'Université de Würzburg, et M. Reissmann, Vicaire Général de la même ville, nous mandaient, à la date du 19 juillet, n'avoir pu également surprendre une seule faute, soit dans le latin soit dans le grec de notre double *Patrologie*. Enfin, le savant P. Pitra, Bénédictin de Solesme, et M. Bonetty, directeur des *Annales de philosophie chrétienne*, mis au défi de nous convaincre d'une seule erreur typographique, ont été forcés d'avouer que nous n'avions pas trop présumé de notre parfaite correction. Dans le Clergé se trouvent de bons latinistes et de bons hellénistes, et ce qui est plus rare, des hommes très-positifs et très-pratiques, eh bien! nous leur promettons une prime de 25 centimes par chaque faute qu'ils découvriront dans n'importe lequel de nos volumes, surtout dans les grecs.

Malgré ce qui précède, l'Éditeur des *Cours complets*, sentant de plus en plus l'importance et même la nécessité d'une correction parfaite pour qu'un ouvrage soit véritablement utile et estimable, se livre depuis plus d'un an, et est résolu de se livrer jusqu'à la fin à une opération longue, pénible et coûteuse, savoir, la révision entière et universelle de ses innombrables clichés. Ainsi chacun de ses volumes, au fur et à mesure qu'il les remet sous presse, est corrigé mot pour mot d'un bout à l'autre. Quarante hommes y sont ou y seront occupés pendant 10 ans, et une somme qui ne saurait être moindre d'un demi million de francs est consacrée à cet important contrôle. De cette manière, les Publications des *Ateliers Catholiques*, qui déjà se distinguent entre toutes par la supériorité de leur correction, n'auront de rivales, sous ce rapport, dans aucun temps ni dans aucun pays; car quel est l'Éditeur qui pourrait et voudrait se livrer APRES COÛP à des travaux si gigantesques et d'un prix si exorbitant? Il faut certes être bien pénétré d'une vocation divine à cet effet, pour ne reculer ni devant la peine ni devant la dépense, surtout lorsque l'Europe savante proclame que jamais volumes n'ont été édités avec tant d'exactitude que ceux de la *Bibliothèque universelle du Clergé*. Le présent volume est du nombre de ceux révisés, et tous ceux qui le seront à l'avenir porteront cette note. En conséquence, pour juger les productions des *Ateliers Catholiques* sous le rapport de la correction, il ne faudra prendre que ceux qui portent en tête l'avis ici tracé. Nous ne reconnaissons que cette édition et celles qui suivront sur nos planches de métal ainsi corrigées. On croyait autrefois que la stéréotypie immobilisait les fautes, attendu qu'un cliché de métal n'est point élastique; pas du tout, il introduit la perfection, car on a trouvé le moyen de le corriger jusqu'à extinction de fautes. L'Hébreu a été revu par M. Drach, le Grec par des Grecs, le Latin et le Français par les premiers correcteurs de la capitale en ces langues.

Nous avons la consolation de pouvoir finir cet avis par les réflexions suivantes: Enfin, notre exemple a fini par ébranler les grandes publications en Italie, en Allemagne, en Belgique et en France, par les *Canons grecs* de Rome, le *Gerdi* de Naples, le *Saint Thomas* de Parme, l'*Encyclopédie religieuse* de Munich, le recueil des *déclarations des rites* de Bruxelles, les *Sollandistes*, le *Suarez* et le *Spicilège* de Paris. Jusqu'ici, on n'avait su réimprimer que des ouvrages de courte haleine. Les in-4°, où s'engloutissent les in-folio, faisaient peur, et on n'osait y toucher, par crainte de se noyer dans ces abîmes sans fond et sans rives; mais on a fini par se risquer à nous imiter. Bien plus, sous notre impulsion, d'autres Éditeurs se préparent au *Bullaire* universel, aux *Décisions* de toutes les Congrégations, à une *Biographie* et à une *Histoire générale*, etc., etc. Malheureusement, la plupart des éditions déjà faites ou qui se font, sont sans autorité, parce qu'elles sont sans exactitude; la correction semble en avoir été faite par des aveugles, soit qu'on n'en ait pas senti la gravité, soit qu'on ait reculé devant les frais; mais patience! une reproduction correcte surgira bientôt, ne fût-ce qu'à la lumière des écoles qui se sont faites ou qui se feront encore.

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM ANNI 600-610.

ΛΕΟΝΤΙΟΥ,

ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ,

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

LEONTII BYZANTINI,

OPERA OMNIA.

ACCEDIT

EVAGRII SCHOLASTICI

HISTORIA ECCLESIASTICA;

INTERMISCENTUR

S. EULOGII ALEXANDRINI ARCHIEPISCOPI, S. EUTYCHII CONSTANTINOPOLITANI PATRIARCHÆ,
S. KPHRAIMI ANTIOCHENI PATRIARCHÆ, ZACHARÆ, MODESTI, HIEROSOLYMITANORUM PATRIARCHARUM,
ERECHTHII ANTIOCHIE IN PERSIDE EPISCOPI, S. PETRI LAODICENI,
S. SYMEONIS JUNIORIS, JOHII MONACHI, PAULI SILENTIARII,

SCRIPTA VEL SCRIPTORUM FRAGMENTA QUÆ SUPERSUNT.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

LEONTII TOMUS POSTERIOR.

CÆTERORUM TOMUS UNICUS.

VE NEUNT 2 VOL. 22 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUT, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUCE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1865

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM VII, ANNI 600-810.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HAC TOMI LXXXVI PARTE POSTERIORI
CONTINENTUR.

LEONTIUS BYZANTINUS.

(CONTINUATIO.)

Liber contra Monophysitas, ex edit. card. Ang. Maii, cum interpretatione nostra.	col. 1769
Capita triginta contra Severum, ex editione ejusdem, addita interpretatione nostra.	1901
Solutio argumentorum Severi, Græce ex eodem, Latine apud Canisium.	1915
Contra fraudes Apollinaristarum, Græce apud Maium, Latine ex Canisio.	1947
Sermones duo, ex Combefisio et Gretsero.	1975
Fragmenta.	2003
<i>Appendix ad Leontium.</i> — Leontii et Joannis Collectanea de rebus sacris.	2017

S. EPHRAÏMUS ANTIOCHENUS PATRIARCHA.

Fragmenta.	2103
------------	------

PAULUS SILENTIARIUS.

Descriptio basilicæ Sanctæ-Sophiæ, ex interpretatione Caroli Dufresnii Du Cangii, recusa in nova Collectionis Byzantinæ editione, Bonnæ 1829. — Accedit ejusdem Du Cangii in Paulum Silentiarium commentarius uberrimus.	2119
Descriptio ambonis ejusdem basilicæ, recitata, privatim post prius magnum carmen.	2251
Versus in thermas Pythicas, ex Analectis Brunckii.	2263

S. EUTYCHIUS CP. PATRIARCHA.*

Sermo de Paschate et de sancta Eucharistia, ex <i>Bibliotheca nova</i> card. Maii.	2391
Epistola ad Vigi iuram papam, ex Conciliis.	2401

EVAGRIUS SCHOLASTICUS.

Historia ecclesiastica a temporibus in quibus Socrates et Sozomenus desierant (anno 431) usque ad annum 593, juxta editionem Henrici Valesii, Londini anno 1720 repetitam.	2415
--	------

S. EULOGIUS ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.

Sermo in Ramos Palmarum et in pullum asini, ex Bibliotheca Gallandii.	2913
---	------

S. SYMEON JUNIOR.

Epistola ad Justinum Juniorem.	3215
De sanctis imaginibus.	3219

ZACHARIAS HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

Epistola ad suos post expugnatam a Persis urbem sanctam, ex edit. Fr. Combefisii.	3228
<i>Appendix ad Zachariam.</i> — <i>Fragmenta de Persica captivitate</i> opusculum.	3245

NODESTIUS HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

Homiliæ tres, ex Photio et Ang. Giacomello.	3265
---	------

JOBIUS MONACHUS.

Quæstio Quare Filius incarnatus est, non autem Pater aut Spiritus sanctus.	3313
--	------

ERECHTIUS ANTIOCHIÆ IN PERSIDE EPISCOPUS.

Fragmentum.	3321
-------------	------

S. PETRUS LAODICENUS EPISCOPUS.

Commentarius in quatuor Evangelia.	3321
Expositio in Orationem Dominicam.	3329

ΚΥΡ ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΗΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ

ΑΠΟΡΙΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΙΑΝ ΦΥΣΙΝ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΣΥΝΘΕΤΟΝ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΣΝ ΧΡΙΣΤΟΝ,

ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΑΥΤΩΝ.

SAPIENTISSIMI MONACHI

D. LEONTII HIEROSOLYMITANI

QUÆSTIONES

ADVERSUS EOS QUI UNAM DICUNT NATURAM COMPOSITAM D. N. J. C.

ITEM SANCTORUM TESTIMONIA ET SENTENTIÆ IPSORUM EXPLICATIO.

(Ang. Mai Script. Vet. Bibliotheca, t. VII, p. 110.)

α'. Ἀλλὰ ταῖς αὐτῶν ἀπαντήσαντες ἀπορίαις, ἅ
ὀλίγα τινὰ νῦν ἐκ πλείονων καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς ἀντ-
ἀπορήσωμεν· εἰπωμέν τε πρὸς αὐτούς, ὅτι Εἰ ὁμοού-
σιος ἡμῖν τε καὶ τῷ Πατρὶ ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν μίαν
αὐτοῦ οὐσίαν ἦν φανε γινώσκεται, καὶ ἡμεῖς δηλαδὴ
ὁμοούσιοι τῷ Πατρὶ· τὰ γὰρ τῷ αὐτῷ κατὰ τὸ αὐτὸ
ὄμοια, καὶ ἀλλήλοις ὄμοια.

β'. Φύσιν ἐκ φύσεων γενέσθαι λέγοντες, εἰ μὲν
ὁμώνυμον ταῖς πρώτῃν αὐτὴν φασί, δῆλον ὡς οὕτε
θεῖον οὕτε ἀνθρώπων αὐτὴν ἐροῦσιν· εἰ δὲ συνώνυ-
μον, θατέρου ἔσται πάντως· οὐ γὰρ ἀλλήλαις συν-
ώνυμοι ἑκατέρω· ἢ οὖν θεός, ἢ ἀνθρώπος ἔσται μόν-
ον καὶ αὐτὴ· εἰ γὰρ ἀλλήλαις αἱ δύο μὴ συνώνυμοι,
οὐδὲ τὸ τῆ μιᾶ συνώνυμον, καὶ τῆ ἑτέρας συνώνυμον
ἔσται· ὡς περὶ γὰρ τὸ ἴσον ἀνίσον, καὶ τοῦ ἑτέρου
τῶν ἴσων ἀνίσον· οὕτω καὶ τὸ ἀνίσου ἴσον, ὁμοίως

καὶ πρὸς τὸ ἕτερον ἀνίσον. **B** *hium alteri similiter inæquale est, ita et inæqualis
inæquale est.*

γ'. Εἰ δὲ αὐτῶν ἢ ἐνωσις ἐνέργεια οὐσα, εἴ τ'
ἦν ἐν οὐσα ἀεὶ, τίνα ἐνοῖ; οὐ γὰρ ὡς ἡ τοῦ χρόνου
φύσις μετὰ τὸ γενέσθαι εὐθὺς φθειρομένη, οὕτως
καὶ τῆς ἐνώσεως ἢ φύσεως· τῶν γὰρ πρὸς τι οὐσα,
ἅμα τῆ φύσει καὶ τῷ χρόνῳ, τοῖς ἐνωμένοις ἔστιν
ἐφ' ὅσον λέγοντο ἠνωμένα· ἐν τῆσιν οὖν ἐνωμένοις
ἔστιν ἀεὶ, καθ' ἣν καὶ ἠνωμένα λέγεται, ἀπὸ τῆσδε
τῆς σχέσεως παρωνύμως· γενομένης δὲ ἤδη, ὡς
οὗτοι φασί, μιᾶς ἀληθῆς φύσεως, ἐκ τῶν δύο φύσεων
τῶν ἐνωθειῶν, χωρὰν οὐκ ἔξει· λοιπὸν ἡ ἐνωσις
ἐνοῦται μὴ ἐνωμένης θαλάσσης, ἣν ἐνωσις αὐτὴ ἢ ἐνω-
σις τοῦλάχιστον ἐν δύο θεωρουμένη πάντως· τοῖς
ἐνωμένοις τε γὰρ ἐν, ἢ οὐδὲν ἐν, ἐνωσιν λοιπὸν οὐκ
ἐπιδέχεται· γενόμενον γὰρ ἐν, ἐνώσεως λοιπὸν οὐ

PATROL. GR. I. XXXVI.

1. Difficultatibus eorum obvii qui sumus, pauca
quædam nunc e pluribus et nos ipsis objiciamus;
et dicamus ad eos quod si paris naturæ et nobis
et Patri Christus secundum unicum quam dicitis
ejus naturam noscitur, et nos ergo pares natura
Patri. Quæ enim eidem secundum eandem rela-
tionem paria, et inter se paria sunt.

2. Naturam ex naturis fieri dicentes, si nominis
quidem eundem habentis intellectum ac natura-
rum anteriorum illam dicunt, perspicuum est quom-
nec Deum nec hominem ipsam dicent; si vero
ejusdem nominis, duorum erit profecto alterum,
non enim ad invicem synonymæ sunt unaquæque;
aut ergo Deus aut homo tantum erit et ipsa; si
enim ad invicem duæ non synonymæ, nec quod
uni synonymum est alteri synonymum erit; quem-
admodum enim æquale quod inæquale est, æqua-
cujusdam æquale, similiter et relative ad alterum

3. Si semper maneat adunatio facta operatio, et
si ergo una existens semper, quamnam adunat?
Non enim sicut temporis natura est ubi primum
existit, statim corruptioni obnoxium esse, sic et
adunationis natura; nam de relativis est, cum na-
tura et cum tempore, ad adunata pertinet quan-
diu dicuntur adunata; in quibus ergo adunatis est
semper, secundum ea et adunata dicitur, ab hacce
relatione per derivationem. Facta autem jam, sicut
isti dicunt, una vere natura ex duabus naturis,
locum non habebit; cæterum adunatio adunatur
non adunata duplicitate quam adunabit ipsa adu-
natio saltem in duobus penitus considerata. Ah
adunatis enim unum aut nihil est et adunationem

1352

de cætero non admittit; quod enim sit unum, restat quod adunatione non ligatur, aut ergo falso unum esse omnino juxta quod adunata sunt illa duo, dicatur ab ipsis; aut non vere adunari duo secundum quod jam fuerunt unum dicetur. Itaque bene dicimus, si duarum naturarum est adunatio, unam esse potius hypostasim, non enim naturam; nam duo secundum naturam adunata, sicut quæ

4. Omne ex partibus non-ejusdem naturæ compositum totum alius nominis erit relative ad ipsius formam; unaquæque naturalis forma partium ejus; nam nec simpliciter corpus, nec tantum anima homo diceretur, naturalis formæ ratione; nec corpus et anima. Namque mortale in neutra horum forma, in homine vero evidenter; aut ergo nec Deus nec homo, nec Deus et homo una, sed alia quædam forma naturalis Christus; et cur illad, dicant; si eadem amborum ex quibus compositio est in omnibus, et compositi est forma, quomodo non et ejusdem numeri erit ac ambo secundum naturalem sermonem?

5. Si una natura, si ergo et subsistentia post adunationem Christus, unum et initium ipsius existendi: nam duo initia ejusdem subsistentiæ et naturæ a quo ortum fuit et est, impossibilia. Namque illud existentiæ essentia manifestans, quando facta est, tunc existit; initium ergo existendi hanc compositam naturam, quando et quomodo? Siquidem ante adunationem, non propter adunationem una diceretur, evidenter erat enim ante adunationem una, nec adunatione opus erat ut ipsa esset una. Si vero a præfata adunatione ipsius initium, quomodo æternum adhuc et ante sæcula et divinam consistimus illam, quæ Augusti temporibus venit ad esse naturam?

6. Omnis adunatio in naturam quamdam summata et spectata, se ostendit quædam habentem, quæ adunatarum naturarum nulla in se ipsa possidet: etenim nec animæ nec corporis natura per se ipsam unquam esurit, aut sitit, aut horrorem, aut calorem experitur, aut dormit, aut movetur, aut ridet aut plorat, aut simpliciter sensibilia sentit, ita ut nec tibia separatim, nec tibiæ per se ipsum canit; quid ergo Dominus, ipse nec Deus nec homo, proprie habere præ se ferebat? Sane ergo dicunt quod super aquas corporeum ambulans et similia; sed illud intelligendum non existens naturæ compositæ proprium ens; et quibus non secundum essentiam in natura aut in existentia convenit sanctorum, Deus sæpe ferri super aquas dedit corpore, de loco in locum super aquas transeuntibus. Si ergo nihil sit physica proprietates Christi proprie, nec natura ipsi una quædam tantum propria; nec enim secundum misturam ut sicera; nec secundum participationem sicut aqua Ægyptiorum quæ sanguis facta est; nec secundum naturalem adunationis necessitatem,

A δειται· ἡ οὖν ψευδῶς ἐν εἶναι πάντη καθ' ὃ ἤνωται· τῷ ἑαυτοῦ εἶρηται αὐτοῖς· ἡ οὐκ ἀληθῶς ἐνοῦσθαι τὰ δύο καθ' ὃ ἔστ' γεγονασιν ἐν, λεχθήσεται· ὥστε καλῶς φάμεν εἰ δύο φύσεων ἐστὶν ἡ ἐνωσις, μίαν εἶναι μᾶλλον τὴν ὑπόστασιν· οὐδὲ γὰρ τὴν φύσιν· δύο γὰρ κατὰ φύσιν τὰ ἐνούμενα, ὡς ἐνούμενα· ἐν δὲ τὴν ὑπόστασιν· ὡς ἡνωμένα.

adunantur; unum vero secundam hypostasim, si-

B δ. Πᾶν ἐξ ἀνομοιομερῶν συντεθεὶν ὅλον, ἑτερώνομον ἔξει· πρὸς τὸ ἑαυτοῦ εἶδος· ἐκάτερον εἶδος φυσικῶν τῶν ἑαυτοῦ μερῶν· οὔτε γὰρ ἀπλῶς σῶμα, οὔτε μόνως ψυχὴ ὁ ἀνθρώπος λέγοιτο, φυσικοῦ εἶδους λόγῳ· οὔτε σῶμα καὶ ψυχὴ· τὸ γὰρ θνητὸν, ἐν οὐδέτερω τῶνδε εἶδει, ἐν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ σαφῶς· ἡ οὖν οὔτε Θεὸς οὔτε ἀνθρώπος, οὔτε Θεὸς καὶ ἀνθρώπος, ἅμα, ἀλλ' ἑτερόν τι εἶδος φυσικῶν ὁ Χριστός· καὶ τί τοῦτο, λεγέτωσαν· εἰ ὁμοειδὲς ἀμφοῖν τοῖς συντεθείσι κατὰ πάντα τὸ τοῦ συνθέτου εἶδος, πῶς οὐγὰρ καὶ ἰσάριθμον ἔσται αὐτοῖς κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον;

ε'. Εἰ μία φύσις, εἰ τ' οὖν οὐσία, μετὰ τὴν ἐνωσιν ὁ Χριστός, μία καὶ ἡ ταύτης ἀρχὴ τοῦ εἶναι· δύο γὰρ ἀρχαὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ φύσεως, ἤγουν ἀφ' οὗ πέφυκε καὶ ὑπάρχει, εἶναι ἀδύνατον· αὐτὸ γὰρ τοῦτο τὴν ὑπαρξιν ἢ οὐσία δηλοῦσα, ὅτε γέγονε, τότε καὶ ὑπάρχει· ἡ οὖν ἀρχὴ τοῦ εἶναι ταύτης τῆς συνθέτου φύσεως, πότε τε καὶ ὅπως; εἰ μὲν γὰρ πρὸ τῆς ἐνώσεως, οὐ διὰ τὴν ἐνωσιν μία λέγοιτο, δηλαδὴ ἦν γὰρ καὶ πρὸ τῆς ἐνώσεως μία, οὔτε δὲ ἐνώσεως χρεια ἦν εἰς τὸ μίαν εἶναι αὐτὴν· εἰ δὲ ἀπὸ τῆς προσφάτου ἐνώσεως ἡ ταύτης ἀρχὴ, πῶς αἰτίαν ἔτι καὶ προαιωνίαν καὶ θεῖαν ὁμολογήσοιμεν τὴν ἐπὶ τῶν Ἀγούστου χρόνων προελθοῦσαν εἰς τὸ εἶναι φύσιν;

ζ'. Πᾶσα ἐνωσις εἰς φύσιν τινὰ καινοτέραν ἀπαρτιζομένη τε καὶ ὀρωμένη, δείκνυσιν αὐτὴν ἔχουσιν τινὰ ἀοιδεμία τῶν ἐνωθειῶν φύσεων καθ' ἑαυτὴν κέκτηται· καὶ γὰρ οὔτε ψυχῆς φύσις, οὔτε σώματος καθ' ἑαυτὴν πῶποτε πεινᾷ, ἢ διψᾷ, ἢ ριγᾷ, ἢ καυσοῦται, ἢ ὑπνοῖ, ἢ ἀποθνήσκει, ἢ γελᾷ, ἢ κλαίει, ἢ ἀπλῶς αἰσθάνεται αἰσθητῶς αἰσθητοῦ, ὡσπερ οὐδὲ ὁ ἀλλοῦ ἰδίῳ, οὐδὲ ὁ ἀλύτης καθ' ἑαυτὸν λαλεῖ· τί οὖν ὁ Κύριος, ὁ μήτε Θεὸς μήτε ἀνθρώπος, ἰδίῳ ἔχειν ἐνεδείξατο; Εἰκὸς οὖν, φασί, ὡς τὸν ἐφ' ὕδατος σωματικὸν περίπατον καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ τότε κατανοητόν οὐ φύσεως ὃν ἰδίωμα συνθέτου· καὶ οἷς γὰρ μὴ κατ' οὐσίαν εἰς φύσιν ἢ εἰς ὑπόστασιν σύγκριται τῶν ἁγίων ὁ Θεὸς πολλακίς ἐποχέσθαι τῶν ὑδάτων πεποίηκε σῶματι μεταβατικῶς ἐν αὐτοῖς πορευομένου· εἰ οὖν οὐδὲν ἔστι φυσικὸν ἰδίωμα Χριστοῦ ἰδικῶς, οὐδὲ φύσις αὐτῷ μιὰ τις μόνον ἰδική· οὔτε γὰρ κατὰ σύγχυσιν, ὡς τὰ σίκερα· οὔτε κατὰ μεταουσίωσιν ὡς τὸ ὕδωρ τῶν Αἰγυπτίων αἷμα γεγονός· οὔτε κατὰ ἀλλοίωσιν, ὡς ὁ χαλκὸς εἰς ἰδὸν ἀμειβεται· οὔτε κατὰ φυσικῆς ἐνώσεως ἀνάγκην, ὡς ψυχὴ εἰς σῶμα ἀνθρώπου γέγονεν· ἔτι μὲν τράγου τὸ μυκατικὸν ἔχοντος, ἀνθρώπου δὲ ἰδίως τὸ κηροπλαστικόν,

εἰς τὸ αὐτὸς κτηροπλαστών καὶ μυκίῳ ἀνὴρ, μη- A
μητὸς τῶν ἑτεροφυῶν, οὐ σύνθετον δείκνυσι τὴν
φύσιν αὐτοῦ δηλαδὴ, ἀλλὰ δύο φύσεων ἰδικῶς ὑπερ-
γείας ἐκ τῆς αὐτῆς μιᾶς φύσεως αὐτοῦ· οὗτος γοῦν
καὶ τὸ μεταβατικῶς κινεῖσθαι, ἀνθρωπίνης φύσεως
ἦν· τὸ δὲ μὴ καταδύεσθαι τὴν βαρυτέραν τοῦ σώ-
ματος φύσιν ἐποκουμένην τῇ τοῦ ὕδατος κουφοτέρᾳ
φύσει, ἀλλὰ ὑπερείδεσθαι τὴν στεβρότεραν τῇ μανω-
τέρᾳ, τοῦτο θείας ἐστὶ φύσεως, ποιεῖν ἰδικωτάτως
πάσας, ποιῶνται καὶ μεταποιῶσαι, καὶ οὐσιῶσαι,
καὶ μετουσιῶσαι, καὶ ἀπουσιῶσαι τὰς φύσεις διέλα-
ται, κἄν ἐκ τοῦ αὐτοῦ πρόεισι πρόσωπου. Σαφῶς
οὖν ἐν τοῖς τοιοῖσδε θεία καὶ ἀνθρωπίνη φύσις συν-
εργοῦσαι ὁρῶνται· οὐ μὴν ἑτέρα φύσις συντεθεῖσα,
ἐκ τῶνδε ἡμῖν καθορᾶται.
humana natura cooperari videntur, non tamen alia
fertur.

ζ'. Εἰ μὴδὲν πλεόν ἢ ἕλαττον ταῖς δύο φύσεσιν ἢ B
σύνθεσις ἢ ἀσύγχυτος· πλὴν τῆς πρὸς ἀλλήλας ἐνώ-
σεως δείκνυσιν, ἕνωσις δὲ οὔτε φύσις ἐστίν, οὔτε
μὴν ἀλλοιώσις, ἢ λεῖψις, ἢ πρόσθεσις φύσεως, πῶς
ἂνευ προσθέσεως, ἢ λεῖψεως, ἢ ἀλλοιώσεως φύ-
σεως, τὸ κατ' ἀριθμὸν ποσὸν τῶν ἠνωμένων φύσεων,
πλεόν ἢ ἕλαττον φανήσεται, ἵνα ἢ τρεῖς ἢ μίαν τὰς
οὐσίας δύο οὔσας, μεταποιήσῃ; εἰ δὲ ἄρα καὶ πλείον
τι ἐνώσεως ἀσυγχύτου ταῖς φύσεσιν ἐπεισάγειν τολ-
μῶσι ποιητικὸν ἢ παραστατικὸν ἀπλῶς φύσεως, λε-
γέτωσαν ἡμῖν παρῆρησι, τί τοῦτο εἶναι διανοοῦνται.

η'. Εἰ ἐκ δύο φύσεων ἠνωμένων ἀσυγχύτως μίαν
ποιεῖ· ἐστίν, ἐκ δύο φύσεων ἠνωμένων κατὰ σύγχυ-
σιν τί ἕτερον γίνεται; ἢ οὖν δύο εἶναι φύσεις ἐκ
τοῦ ἀσυγχύτου Λόγου ἐπὶ Χριστοῦ ἱεροῦσιν, ἢ τίς ἢ C
διαφορὰ τοῦ ἀσυγχύτου πρὸς τὴν σύγχυσιν ἐν τῇ
τῶν φύσεων ἕνωσει λέγειν εἰσπραχθήσονται; εἰ καὶ
λέγοιεν, ὅτι· Οὐ συγγέμεν τί γὰρ πλείον ἐρεῖ ὁ λέ-
γων σύγχυσιν; εἰπάτωσαν γὰρ καὶ τοῖς Νεστοριανοῖς,
δύο ὑποστάσεις λέγουσι καὶ κρᾶζουσιν ἀνέδην, ὅτι
οὐ διαιροῦμεν, τοῦτό φαμεν· ὅτι τί γὰρ ἄλλο παρα-
στήσει τὸν διορισμὸν; οὐ γὰρ ἐστὶν ἑτέρως τὰ πάντη
ἀδιακρίτως συγκείμενα, πλὴν τοῦ λέγειν μιᾶς ὑπο-
στάσεως φύσεως· εἶναι· οὔτε τὰ πάντη διακεκριμένα,
ἢ τὸ λέγειν δύο φύσεις καὶ ὑποστάσεις εἶναι.

θ'. Εἰ μία φύσις τοῦ Δεσπότης ἡμῶν Χριστοῦ μετὰ
τὴν ἕνωσιν, εἴποιμεν πρὸς αὐτούς· ἄρα γέ φατε, ὡ
οὔτοι, κρειττωθῆναι πῶς ταύτην πᾶσαν μετὰ τὴν D
ἀγίαν αὐτοῦ ἀνάστασιν, ἢ οὐχί; ἢ πᾶσαν μὲν οὐχί,
εἶναι δὲ τι λέγεται ἐν αὐτῇ τῇ ἀναστάσει τοῦ Δεσπότη
κρειττούμενον, καὶ ἕτερον μὴ κρειττούμενον;
εἰ μὲν οὖν εἶναι τι τέλειον καὶ φυσικὸν τὸ κρειττού-
μενον κατὰ φύσιν, καὶ ἕτερον τέλειον φυσικὸν κρειτ-
τοῦν κατὰ φύσιν ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ ἀναστάσει φατέ,
αὐτίθεν ἡμῖν ἰδοὺ τὰς δύο φύσεις συνομολογεῖται· καὶ
εὐχαριστία τῷ κενῷ Πατρὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἀδελφῶν
ὑγία ἀπολήξει.

ι'. Οἱ ἐπινοοῦντες ὁρᾶν φάσκοντες τὸ διττὸν τῶν
φύσεων ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἕνωσιν, λεγέτωσαν
ἡμῖν τὴν φυσικὴν διαφορὰν τοῦ ἀοράτου καὶ ὁρατοῦ

sicut anima in hominis corpus facta est; adhuc
hircobalatum habente, homine vero cereas statuas
plasmandi speciatim capace, si idem cereas statuas
plasmatis et balatum edit homo, diversarum natu-
rarum imitator, non compositam ostendit naturam
suam certe, sed duas naturarum proprias energias
ex ipsa una natura sua. Sic ergo et de loco in lo-
cum moveri, humanæ naturæ est; sed non mergi
graviorem corporis naturam super aquarum leviori
natura gradientem, sed sustineri solidiorem super
molliori divinæ id est naturæ, facere valde specia-
tim cuuctas, fecisse et mutasse facta, essentialiter
fecisse et essentiæ participem fuisse, et essentialiter
privare naturas potest, etsi ex eadem persona
procedat. Evidenter ergo in talibus divina et hu-
mana composita natura ex istis nobis aspicienda of-

7. Si nihil amplius aut minus in duabus naturis
compositio inconfusa quam alterius cum altera
adunatio ostendit, et adunatio nec natura est, nec
mutatio, nec relictio aut appositio naturæ, quo-
modo absque appositione, aut relictione aut muta-
tione naturæ, quantitas juxta numerum adunata-
rum naturarum plus minusve apparebit, ut aut
tres aut unam jam faciat eas quæ duæ essentialiter
erant? Porro si et amplius quid adunationis dis-
tinctæ naturis adjicere audeant effectum aut repræ-
sentativum naturæ simpliciter, dicant nobis cum
fiducia quid illud esse cogitant.

8. Si de duabus naturis adunatis distincte una
efficitur, de duabus naturis adunatis cum confu-
sione quid aliud sit? aut ergo duas esse naturas
ex inconfuso Verbo de Christo dicent, aut quæ sit
inter inconfusum et confusionem differentia in na-
turarum adunatione dicere cogentur; atque si
dixerint quia non miscemus, quid amplius dicet
qui ait mistionem? Dicant enim et Nestorianis duas
hypostases dicunt et impune vociferant: quia non
dividimus, id dicimus; quia quid enim aliud ex-
ponet definitionem? Namque non aliter sunt ponit-
us indistincte composita, quam de quibus dicen-
dum sit naturæ unam hypostasim esse, nec penitus
distincta quam de quibus dicendum sit duas natu-
ras et hypostases esse.

9. Si Domini nostri Christi una natura post ad-
unationem, dicamus ad illos: Ergo dicite, o vos,
meliorari quodam modo illam totam post sanctam
ejus resurrectionem aut non? aut totam quidem
non, esse vero quid dicitur in ipsa Domini resur-
rectione melioratum, et aliud non melioratum? Si
ergo quidem esse perfectum et naturale meliora-
tum secundum naturam, et alium perfectum na-
turale meliorantem in sancta ejus resurrectione
dicitis, inde nobis ecce duas illas naturas confite-
mini; et gratiæ communi Patri de fratrum sano
reditu agentur.

10. Qui cogitatione tantum naturarum duplicita-
tem considerare dicunt in Christo post adunati-
onem, nobis phisicam differentiam dicant invisibilis

et visibilis in Christo, cogitatione sciunt an aliter? Si ergo quidem eadem cogitatione et differentiam sciunt physicam in eodem, sicut hanc constituentur, et illam cogentur; aut si plasma est illa, et hanc sic esse dicent. Si vero differentiam non cogitatione sed sensibus considerare in hac dixerint, invisibile per sensus videre affirmantes, admirationem provocabunt. Si vero cogitatione ambo vident, sed differentiam quidem arte iudicandi de entibus et concipiendi de rebus supra sensus, duplicitatem vero arte excogitandi de rebus quæ non sunt; primo quidem cur non de decem et viginti et triginta naturas fingimus in Christo, sed duas tantum? Quis vero legem dedit nobis fictiones dogmatizare de Christo vero Deo, et phantasiis solis auferri fidem? Idololatram esse, non ab extra, sed in ipsa anima nostra quæ non sunt effingentes, deinde mythologiam hoc offerentes reliquis? Hæc enim data, tum omne pietatis mysterium, tum magistros omnes simul una opinione, instabilitate mendacii lacerantia destruant. Adhuc et dicant nobis vere si igitur secundum hanc cogitationem secundum quam duas dicent naturas, licet cuidam Patrum aut apostolorum dicere decem naturas Christi, aut quinquaginta, aut cuilibet vere? Si enim liceret vere dicere, quid non dicebant verum? Et certe hoc antiquitus in sermone, quot erunt Christi naturæ? Si autem non sint ultra duas vere excogitandæ naturæ in Christo, patet quod res usque ad hunc numerum in veritate est; si vero de re et veritate cogitatio est, quid ergo fictive cogitatur et mendaciter confingitur? Per hoc enim discernendum simpliciter de cogitationibus, quod vera quidem de existentibus nascitur nobis, mendax vero de non existentibus nascitur in nobis: sunt ergo vere cogitatione duæ Christi naturæ: etenim et adunatæ in cogitatione nostra sunt conspectabilia tantum: quod enim natura invisibile, non quia unitur alicui rei visibili, nisi cogitatione; sed quando quidem simul cogitare plura, et de pluribus sensa mens nostra non potest, necessario et adunationem dividentes ab adunatis, in iudicando adunationem et adunata, videmus diversum cuiusque sermonem; et adunatorum quodque secundum proprietatem considerantes, quæ et quæ habet propria noscimus; si enim non sic cognoscimus, non adunationem intelligimus; ipsa enim per mutuam proprietatum communicationem conspicitur; simul vero cuncta adunata et proprietates eorum, et adunationis proprietates cogitare, non est ulli, una et simplici imaginandi actione. Necessario ergo adunatorum quidem distinctiones secundum imaginandi vim effingimus cogitatione; sed et illud, non ad mentiendum cogitatione in nobis ipsis de rerum coagmentatarum, non enim hic erat finis, sed eo quod ex natura nostra mendacium, ut ita dicam; « omnis enim homo mendax ¹. » Qui enim in uno nequimus multa

ἂν Χριστῷ, ἐπινοία ἴσασιν ἀλλ' ἐτέρως; Εἰ μὲν οὖν τῇ αὐτῇ ἐπινοίᾳ καὶ τὴν διαφορὰν ἴσασιν τὴν φυσικὴν καὶ τῷ αὐτῷ, ὡς περ ταύτην ὁμολογοῦσι, κάκεινῃ ἀναγκασθήσονται· ἢ εἰ πλάσμα ἐστὶν ἐκεῖνη, καὶ ταύτην οὕτως ἔχειν λέξονται· εἰ δὲ τὴν διαφορὰν οὐκ ἐπινοίᾳ, ἀλλ' αἰσθήσει ὄραν αὐτῇ εἰποιεν, τὸ ἀόρατον αἰσθητῶς ὄραν διαθεσθαιόμενοι, θαυμασθήσονται· εἰ δὲ ἐπινοίᾳ μὲν ἀμφω ὁρώσιν, ἀλλὰ τὴν μὲν διαφορὰν τῇ τῶν ὄντων κριτικῇ καὶ τῶν ὑπὲρ αἰσθήσειν καταληπτικῇ, τὴν δὲ δυάδα τῇ τῶν μὴ ὄντων ἀναπλαστικῇ, πρῶτα μὲν τί μὴ καὶ δέκα καὶ ἑκοσι καὶ τριάκοντα φύσεις ἀναπλάττομεν Χριστῷ, ἀλλὰ δύο μόνον; τίς δὲ καὶ ἐνομοθέτησεν ἡμῖν πλάσματα δογματίζειν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ φαντασίαις μόναις ἀπαιρωεῖσθαι τὴν πίστιν; εἰδωλολατρεῖν δὲ οὐκ ἔξωθέν πως, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἡμῶν τῇ ψυχῇ, τὰ μὴ ὄντα ἀναπλαστούντας. εἶτα καὶ μυθολογούντας αὐτὰ τοῖς λοιποῖς; ταῦτα γὰρ δοθέντα πᾶν τε τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, καὶ τοὺς διδασκάλους πάντας ἅμα μιᾷ προλήψει τῇ τοῦ ψεύδους ἀθεβαιότῃ διασύραντα καταστρέφει. Ἔτι δὲ λεγέτωσαν ἡμῖν ὄντως, εἰ ἄρα γε κατὰ ταύτην αὐτὴν τὴν ἐπινοίαν, καθ' ἣν δύο φασὶ τὰς φύσεις, ἕξεστί τινι Πατέρων ἢ ἀποστόλων εἰπεῖν δέκα τὰς φύσεις Χριστοῦ, ἢ πεντήκοντα, ἢ οὐδενὶ ἀληθῶς. Εἰ μὲν γὰρ ἔξῃν ἀληθῶς εἰπεῖν, τί μὴ ἔφασαν ἀληθῆς; καί τοι τοῦτου ζητουμένου πάλαι, πόσαι ἂν εἴεν Χριστοῦ αἱ φύσεις. Εἰ δὲ μὴ ἔστιν ὑπὲρ τὰς δύο ἀληθῶς ἐπινοῆσαι τὰς φύσεις Χριστοῦ, ὅηλον ὡς τοῦ πράγματός τὴν ἀληθειαν ἕως τοῦδε τοῦ ἀριθμοῦ ἔχοντος. Εἰ δὲ πράγματι καὶ ἀληθείᾳ ἐπινενώηται, τί οὖν ἀναπλαστικῶς νενώηται καὶ ἀληθεῖα ἐπινενώηται; τοῦτο γὰρ διακριτέον ἀπλῶς τὰς ἐπινοίας, ὅτι ἡ μὲν ἀληθῆς ὑπὸ τῶν ὄντων γεννάται ἡμῖν, ἢ δὲ ψευδῆς τὰ μὴ ὄντα γεννᾷ ἐν ἡμῖν. Εἰσὶν οὖν ἀληθῶς δύο τῇ ἐπινοίᾳ αἱ φύσεις Χριστοῦ· καὶ γὰρ καὶ ἡνωμένοι τῇ ἐπινοίᾳ ἡμῶν εἰσι θεωρηταὶ μόνον· τὸ γὰρ φύσει ἀόρατον, οὐδ' οἷον ἴσται τινι ὄρατόν, εἰ μὴ τῇ ἐπινοίᾳ· ἀλλ' ἐπει δὲ ἅμα νοεῖν πλείονα, καὶ περὶ πλείονων νοήματα ὁ νοῦς ἡμῶν οὐ δύναται, ἀναγκαιῶς καὶ τὴν ἔνωσιν ἀποδιαστέλλοντες τῶν ἡνωμένων, ἐν τῷ χρίνειν ἔνωσιν καὶ ἡνωμένα, ὁρῶμεν τὸν διάφορον ἐκάστου λόγον· καὶ τῶν ἡνωμένων ἕκαστον κατ' ἰδίαν σκοποῦντες, ποῖα καὶ ποῖα ἔχει· ἴδια γνωρίζομεν· εἰ γὰρ μὴ οὕτως γινώμεν, οὐδὲ τὴν ἔνωσιν νοοῦμεν· αὐτὴ γὰρ διὰ τῆς ἀντιδόσεως τῶν ἰδίων καθορᾶται· ἅμα δὲ πάντα τὰ ἡνωμένα, καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν, καὶ τὰ τῆς ἐνώσεως ἴδια νοεῖν, οὐκ ἔστιν οὐδενὶ μιᾷ καὶ ἀπλῇ φαντασίᾳ. Ἀναγκαιῶς οὖν τὰς μὲν διαστολάς τῶν ἡνωμένων κατὰ φαντασίαν ἀναπλάττομεν τῇ ἐπινοίᾳ· ἀλλὰ καὶ τόδε, οὐ διὰ τὸ ψεύσασθαι τῇ ἐπινοίᾳ ἐν αὐτοῖς τὴν διάκρισιν τῶν συγγειμένων· οὐ γὰρ οὗτος ἦν σκοπὸς, ἀλλὰ διὰ τὸ τῆς φύσεως ἡμῶν ψευδῆς, ὡς εἰπεῖν· « πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ψεύστης »· οὐ δυναμένων ὑφ' ἐν τὰ πολλὰ νοεῖν, ἡνωμένα, εἰ μὴ διὰ τοῦδε τοῦ τρόπου ἐπιστώμεν τῇ τῶν ἡνωμένων ἀληθείᾳ, πόσα τε καὶ ὅποια ἰδικῶς ἐστὶν ἕκαστον· τοῦτου δὲ μὴ γνωσθέντος, οὐδ' οἷον ὄντως

¹ Rom. III, 4.

πλείονα ἦνται τινα καταληφθήσεται. Ἄγνωσται ἄρα καὶ ἡ ἔνωσις οὐκ οὐσα, καὶ ἐπινοία ψευδῆ διδάσταισι τῶν ἠνωμένων, ἵνα ἐπινοίῃ ἀληθεῖ γνωσθῆ ἡ ἔνωσις αὐτῶν, λαμβάνεται· ἐν γὰρ μόνον ἑρῶσά τι ἡ ἀσθησις, οὔτε εἰ φύσει αὐτα εἰ ἔνωσις ἐστὶν ἐν, δύνανται διακρίνειν.

noscat adunatio eorum, intelligitur. Namque unum tantum quid videns sensibilitas, nec si natura, nec si adunatione est unum dignoscere valet.

ια'. Ἡ μία φύσις, ἦν φασί, ἀδελφοί, μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἡ ταυτὴ ἐστὶ τῷ ἀριθμῷ μία τῶν πρὸ τῆς ἐνώσεως φύσεων, ἐξ ὧν λέγετε εἶναι αὐτὴν δύο φύσεων, ἢ οὐχί. Εἰ μὲν οὖν οὐ ταυτὴ, οὐχ ὁ αὐτὸς Θεὸς ὁ πρὸ σαρκὸς, καὶ ἐν σαρκί, ἦγουν ὁ μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ πρὸ τῆς ἐνώσεως, εἷς τῷ ἀριθμῷ, ἀλλ' ἕτερος ἐν τῷ λόγῳ, καὶ ἕτερος ἐν Χριστῷ· εἰ δὲ ταυτὴ τῷ ἀριθμῷ τῆ τοῦ Λόγου φύσει ἐστὶν, ἀσαφὴς ἄρα καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁ Λόγος, ἡ σύνθετος σαρκὶ καὶ πρὸ τῆς ἐνώσεως.

ιβ'. Πᾶν τὸ θν, κτιστὸν ἢ ἀκτιστόν ἐστι· τὸ γὰρ τούτων μέσον, οὐδὲ οἱ τοὺς τραγελάφους ἀναπλάττοντες, καθὼς φησὶν ὁ Πατήρ, δώσουσιν. Εἰ οὖν μία φύσις ἐστὶ Χριστοῦ, εἴπερ ἀκτιστός ἐστι, τίς ἢ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου; εἰ δὲ κτιστὴ ἐστὶ, τίς ἢ ὁμοούσιος τῷ ἀκτίστῳ Πατρὶ; ὁμοίως δὲ καὶ εἰ ἀγέννητος, καὶ εἰ ἀχρονος αὐτὴ ἐστὶ, τίς ἢ γενομένη ἐκ γυναικός; καὶ τοῦτο ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐν ὑστέροις καιροῖς· εἰ δὲ γεννητὴ καὶ ὑπὸ χρόνου, τίς δὲ ἦς πάντα γέγονε, καὶ δι' ἧς τοὺς αἰῶνας ὁ Πατήρ ἐποίησε; καὶ πῶς μήτε ἀρχὴν ζωῆς, μηδὲ τέλος ἡμερῶν ἔχων ὁ Χριστὸς, κατὰ τὰ τὸδε ἀφομοιούμενον τῷ Μελχισεδέκ; τὸ γὰρ αὐτῷ ἐν κατὰ τὸ αὐτὸ ἐν ταυτῶ τῶν ἐναντίων τοὺς λόγους οὐκ ἐπιδέξεται, ὡς πολλάκις εἴρηται.

ιγ'. Ὁ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄρα γε μέσος αὐτοῖς εἶναι δοκεῖ ὑμῖν καὶ κατὰ τὸν φυσικὸν λόγον, ἢ μόνον κατὰ γνωμικὴν σχέσιν, καὶ συμβιβαστικὸν σκοπὸν; Εἰ μὲν οὖν κατὰ γνώμην μόνον, κατὰ φύσιν ἢ θίτερον τῶν δύο, ἢ ἕτερόν τι ἐστὶ παρὰ τὰ δύο· εἰ δὲ οὖν, ἀνάγκη καὶ κατὰ φύσιν εἶναι αὐτὸν μέσον· τὸ δὲ μέσον, ἀνάγκη ἢ οὐδέτερον τῶν μεσαζομένων μετέχειν ἀπὸ μέρους ἑκατέρου, ἢ ὅλων τῶν ἑκατέρων λόγων· ὁ βούλεσθε, ἡμῖν ἀποκρίνασθε.

ιδ'. Ὁ Ἀπόστολος μετὰ τὴν ἔνωσιν δηλαδὴ τὴν ἐν Χριστῷ λαβοῦσάν τε καὶ ληφθεῖσαν μορφήν οἶδεν, ἦγουν φύσιν· αὐταὶ δὲ ὅτι οὔτε μία οὔτε ὁμοίως ἔχουσαι, παντὶ δῆλον.

ιε'. Εἰ δὲ τὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰρημένον τιτὸ τῶν Πατέρων παράδειγμα τὰς δύο φύσεις οὐχ οἶόν τε σώζεσθαι ἐν Χριστῷ, λεγέτωσαν ἡμῖν, οἱ ἀποκτείνοντες τὸ σῶμα, φύσιν ἀποκτείνουσιν, ἢ οὐχί; καὶ οἱ τὴν ψυχὴν μὴ δυνάμενοι ἀποκτείνειν, φύσεως οὐ κατεσφύουσαν ἕτερας παρὰ τὸ σῶμα, ἢ οὐ δῆτα. Εἰ οὖν ἀνθρώποι· θνῶς ἦσαν οἷς ἐντέταλτο ὑπὸ τοῦ Κυρίου μὴ φοβεῖσθαι ἀπὸ τῶν τοιῶνδε, δῆλον ὡς ἐνοῦσαν αὐτοῖς τῶν δύο φύσεων ταῦτα εἴρηται, ἦγουν τῆς τε ἀποκτενομένης καὶ τῆς μὴ ἀποκτενομένης.

A cogitare adunata, nisi per hunc modum intendamus in adunatorum veritate, quæ et qualia proprie uniuscujusque sint. Hoc vero ignoto, nec quod reipsa plura adunantur quædam intelligitur: ignota ergo manet et adunatio quæ non est; et cogitatione mendaci divisio adunatorum, ut cogitatione vera unum tantum quid videns sensibilitas, nec si natura.

11. Ulla uniea natura, quam dicitis, fratres, post adunationem, eadem erit numero una quam duæ ante adunationem naturæ, ex eo quod dicitis eam duarum naturarum esse, aut non. Si igitur non quidem eadem, non idem Deus ante carnem et in carne, scilicet ille post adunationem et ante adunationem unus in numero, sed alter in Verbo, et alter in Christo. Si vero eadem numero ac natura Verbi est, absque carne ergo et post adunationem Verbum, B aut compositum ex carne etiam ante adunationem.

12. Ens omne creatum aut increatum est; horum enim medium nec qui tragelaphos fingunt, sicut dicit Pater, dabunt. Si igitur una Christi natura, si increata est, quænam quæ ex beata Virgine? Si vero creata, quænam est ejusdem cum increato Patre substantiæ? Similiter vero etsi ingenita, et si absque tempore sit illa, quænam nata ex muliere? Et illud quando venit plenitudo temporis in novissimis opportunitatibus; si vero generatio et sub tempore, quænam illa per quam omnia facta sunt, et per quam fecit sæcula Pater? Et quomodo nec exordium vitæ, nec finem habens dierum Christus et propter hoc assimilatus Melchisedech? Nam quod in se unum est, secundum idem in eodem contrarii verba non admittit, ut sæpe dicitur.

13. Mediator Dei et hominum, num medius ipse esse videtur vobis et secundum physica verba, aut tantum in sententiosis relationibus et ad convenientiæ consilium? Si igitur secundum sententiam quidem tantum, secundum naturam aut utrumque e duobus, aut alterum quoddam est propter hæc duo; si vero, necesse est ut secundum naturam sit medium; medium autem hoc, necesse est ut aut neutrum sit ab utraque parte rerum inter quas medium tenet, aut totum singulorum; quod vultis, ipsi vobis respondete.

14. Apostolus post adunationem sane in Christo assumptam et assumptam formam novit, nempe naturam; ipsæ quia nec una, nec similes existentes, omnibus patet.

15. Si propter dictum de homine quibusdam e Patribus exemplum, duas hasce naturas impossibile est salvas in Christo remanere, dicant nobis: qui occidunt corpus, animam occidunt, an non? Et qui animam non possunt occidere in naturam non prævalent alteram quam corpus, an non? Si ergo homines vere erant quibus a Domino præscriptum est homines hujusmodi non timere, patet quod hæc dicuntur eo quod duæ in istis sint naturæ, scilicet altera occisa et altera non occisa.

16. Si remansit et natura quæ est divinitatis, A natura Verbi, et quæ humanitatis, natura carnis, quomodo non duæ naturæ immutabiles in Christo?

17. Adhuc differentia, quorundam differentia : cujus enim sermo de rebus in quo et non de rebus secundum quæ, tractat ; differentiam ergo dicentes, et differentem esse in Christo daretis ; quanta vero hæc duas saltem diceretis, quæ vero hæc sint si interrogamini, divinitatem et humanitatem enuntiaretis, ut puto ; quid vero hæc cognoscitis consequentium in illis interrogati, licet non sint qualia aut quanta, aut habitus aut simile quoddam, essentialitas penitus confitemini, duo ergo essentialitas dicere vos ex differentia de Christo, evidenter inducitur.

18. Interrogemus vos adhuc, fratres, dicite secundum quid discernendum a Patre Filium et Verbum, annon? Scimus ergo quod dicitis et quod subsistentiam illud esse confitemini. Absit enim vobis hæc blasphemare, absit reliquis ad perfectam pietatem carere ; rursum ergo interrogabimus vos et hoc : a propria carne dicite aliquo modo distinguendum Verbum, an non? Si nullo modo quidem, propiorem hanc carnem Verbi et magis adunatam quam cum Patre exponitis, quamvis adunatio sit cum Patre secundum hypostasim ; a carne vero quæ ipsius est nec secundum naturam nec secundum subsistentiam discernitur Verbum. Si vero aliquo modo et ipsam hanc Verbi carnem discernitis verbo et non distinctionis, cur id respondete ; si quidem ergo eodem discernetur modo a quo Patre, et hypostasis ipsa, primo quidem duas subsistentias Christi dedistis ; deinde et parem Patri secundum cuncta carnem attribuitis, si per eadem et sola a Patre et a propria carne discernitur Verbum. Si vero secundum quid aliud, aut naturam necessario id esse, aut aliquid præter naturam et subsistentiam in Christo habetis quod scitis, indicatæ nobis ; si vero nihil, penitus secundum naturæ Verbum definitionem datis Verbi et carnis de Christo ; definitorum autem et numerus est quandoquidem horum duo termini sunt ; porro quorum duo termini, liquet quod et duo definitiva, atqui si naturarum termini sunt, verba definitiva, liquet quod naturæ manifestæ fient ; sine dubio evidenter numerabiles Christi naturæ ; bene ergo a nobis dicitur : adunatio quidem substantiarum in unam naturam in sancta et suprema Trinitate, adunatio vero naturarum in unam subsistentiam in sancta et ineffabili incarnatione Verbi. Hoc enim dixit et inquis Pater ; contrarium esse mysterii propter Christum sermonem sermoni de sancta Trinitate.

19. Percontemur adhuc et illud : Hujus juxta vos naturæ Christi Filii Dei viventis, secundum Petri tutam confessionem, Deum Verbum quid dicitis esse, partem an totum? Si partem quidem, et partis naturæ Patrem dicite Patrem ; porro partiale sit Verbum, in quantum natura est Filius, et Patris erit secundum naturalem paternitatem partialis paternitas ; unaquæque ergo duarum divina-

15'. Εἰ ἔμεινε φύσις τε οὐσα καὶ θεότητος ἢ τοῦ Λόγου, καὶ φύσις οὐσα καὶ ἀνθρωπότητος ἢ τῆς σαρκός, πῶς οὐ δύο φύσεις ἀτρεπτοὶ ἐν τῷ Χριστῷ ;

15'. Ἐτι ἡ διαφορὰ, τινῶν διαφορὰ· τῶν γάρ ἐν τινὶ καὶ οὐ τῶν καθ' αὐτὰ νοουμένων ὁ ταύτης λόγος· διαφορὰν οὖν οἱ λέγοντες, καὶ διαφέροντα εἶναι ἐν Χριστῷ δῶσοιτε· πόσα δὲ ταῦτα, δύο τοῦλάχιστον φήσοιτε· τίνα δὲ ταῦτ' ἐστὶν εἰσπραττόμενοι, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα ὀνομάσοιτε, ὡς οἶμαι· τί δὲ τὰδε τῶν ἐν τοῖς γενῶν ἴστε ἀνακριθέντες, εἴπερ μὴ εἴη ποικί, ἢ ποσά, ἢ σχέσεις, ἢ τι τοιόνδε, οὐσίας ὀμολογήσατε πάντως· δύο ἄρα οὐσίας λέγειν ὑμᾶς· ἐκ τῆς διαφορᾶς ἐπὶ Χριστοῦ σαφῶς συνάγεται.

17'. Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἐτι, ἀδελφοί· λέγετε κατὰ τι διακρίνεσθαι τοῦ ἰδίου Πατρὸς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον, ἢ οὐχί ; Ἴσμεν οὖν ὅτι λέγετε, καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι τὴν ὑπόστασιν ὀμολογεῖτε· μὴ γὰρ εἴη ὑμῖν μηδὲ ταῦτα βλασφημεῖν, μηδὲ τῶν λειπομένων πρὸς τελείαν εὐσέθειαν ἀμοιρεῖν· πάλιν οὖν πυθοίμεθα ὑμῶν καὶ τῶν· τῆς ἰδίας σαρκὸς λέγετε κατὰ τι διακρίνεσθαι τὸν Λόγον, ἢ οὐχί ; Εἰ μὲν οὖν κατὰ μηδὲν, ἐγγυτέραν ταύτην τῷ Λόγῳ καὶ ἠνωμένην μάλλον τοῦ Πατρὸς παρεστήσατε, εἴπερ τοῦ Πατρὸς καθ' ὑπόστασιν· τῆς δὲ σαρκὸς τῆς ἐν αὐτῷ οὐδὲ κατὰ φύσιν οὐδὲ καθ' ὑπόστασιν διακρίνεται ὁ Λόγος· εἰ δὲ κατὰ τι, καὶ ταύτην τοῦ Λόγου διακρίνετε διαφορᾶς λόγῳ, καὶ οὐ διαιρέσεως, τί τοῦτο, ἀποκρίνασθε. Εἰ μὲν οὖν τῷ αὐτῷ καθ' ὃ καὶ τοῦ Πατρὸς διωρίζετο, ὑπόστασις δὲ αὐτῆ, πρῶτον μὲν δύο τὰς ὑποστάσεις Χριστοῦ δεδώκατε· εἶτα δὲ καὶ ἴσην τῷ Πατρὶ κατὰ πάντα τὴν σάρκα παριστάνετε, εἴ γε τοῖς αὐτοῖς καὶ μόνοις ἐκ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς οικείας σαρκὸς διακρίνεται ὁ Λόγος· εἰ δὲ καθ' ἕτερον τι, ἢ φύσιν ἀνέγκη τοῦτο εἶναι, ἢ τι παρὰ τὴν φύσιν καὶ ὑπόστασιν ἐν τῷ Χριστῷ ἔχοιτε εἰδέναι, σημάνατε ἡμῖν· εἰ δὲ οὐδὲν, πάντως κατὰ φύσεως λόγον δίδοτε τὸν θεωρισμὸν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ἐπὶ Χριστοῦ· τῶν δὲ διοριζομένων καὶ ἀριθμὸς ἐστίν, ἐπεὶ περ τῶνδε δύο ὄροι εἰσίν· ὧν δὲ δύο οἱ ὄροι, δῆλον ὅτι καὶ δύο τὰ ὀρίστα· εἰ δὲ τῶν φύσεων οἱ ὄροι εἰσὶ τὰ ὀρίστα, δῆλον ὅτι αἱ φύσεις ἀποδειχθήσονται· οὐκοῦν ἀριθμηταὶ σαφῶς αἱ φύσεις Χριστοῦ· καλῶς οὖν ἡμῖν εἴρηται, ἔνωσις μὲν ὑποστάσεων ἐν μιᾷ φύσει· ἐπὶ τῆς ἁγίας καὶ ὑπερουσίῳ Τριάδος, ἔνωσις δὲ τῶν φύσεων ἐν μιᾷ ὑποστάσει ἐπὶ τῆς ἁγίας καὶ ἀφράστου σαρκώσεως τοῦ Λόγου· τοῦτο γὰρ ἔφη καὶ ὁ λέγων Πατήρ, ἔμπαιβιν ἔχειν τὸν λόγον τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, ἢ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος.

19'. Ἐρωτῶμεν ἐτι καὶ τῶνδε· Ταύτης τῆς καθ' ὑμᾶς φύσεως Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, κατὰ τὴν τοῦ Πέτρου ἀσφαλῆ ὀμολογίαν, τὸν Θεὸν Λόγον τί φατε εἶναι, μέρος ἢ ὅλον ; εἰ μὲν γὰρ μέρος, καὶ μέρους φύσεως Πατέρα λέγετε τὸν Πατέρα· μερικῶν δὲ ἐντος τοῦ Λόγου κατὰ τὴν φυσικὴν υἰότητα, καὶ τοῦ Πατρὸς ἔσται κατὰ τὴν φυσικὴν πατρότητα μερικῆ ἢ πατρότητος· ἐκατέρα οὖν τῶν δύο θεῶν

ὑποστάσεων, τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἀνὰ ἡμῶν λαβέει τοῦ κατὰ φύσιν Λόγου, καὶ οὐκ ἔσται τελεία φύσις ἐν τινι τῶν προσώπων θεωρουμένη τῆς ἀγίας Τριάδος· εἶτα δὲ καὶ τῷδε ἐπισκεπτέον τῷ ἀτόμῳ, ὅτι ἔσται οὕτως λέγειν· ὅτι εἰ μετὰ σαρκὸς τελεία γέγονεν ἡ φύσις τοῦ Λόγου, ἐκ τῆς σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Λόγον ὃ τε Υἱὸς καὶ ὁ Πατὴρ προέκοψαν, ἵνα καὶ αὐτὸς τελείου Υἱοῦ τέλειος Πατὴρ εἴη· εἰ δὲ ταῦτα εὐλαθηθέντες, τὸ ὅλον εἶναι τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐν αὐτῷ θεῖον Λόγον φατέ, πρῶτον μὲν ἢ τὸ ὅλον δεδώκατε τοῦ Χριστοῦ καὶ πρὸ Χριστοῦ εἶναι, ἐπέπερ ἦν Λόγος καὶ πρὸ τῆς ἐνώσεως αὐτοῦ τῆς πρὸς σάρκα, ἢ τὸν Λόγον οὐ λέγετε ὑπάρχει πρὸ τῆς σαρκὸς Χριστοῦ· ἔσται οὖν οὕτως· πρῶτον οἰκεῖον τὸ ὅλον, εἴπερ Χριστὸς εὐ ἔστι τὸ ὅλον ὁ θεῖος Λόγος, ὃ πρὸ αἰώνων προῦπηρχε τῆς σαρκὸς ἑαυτοῦ ἢ ἔστι μέρος Χριστοῦ· εἶτα δὲ πάλιν· πῶς ἔξει καὶ μέρος ἑαυτῆς τόνδε τὸν Λόγον ἢ μία φύσις, ὃν ἔχει ἤδη ὡς ὅλον, οὐκ ἔστιν ἰδεῖν· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ τοῦ αὐτοῦ μέρος τε καὶ ὅλον ἔσται πώποτε. Ἐπει μὲντοι καὶ ἡ σὰρξ κατὰ ταύτην ὁμῶν τὴν ἀπόκριαιν ἐκβλήθησεται πάντῃ Χριστοῦ, τῆς μιᾶς ταύτης ὁμῶν φύσεως ὑπὸ τοῦ Λόγου μόνου συμπληρουμένης ἤδη· ἢ προσθήσεται καὶ αὐτῇ, καὶ οὐκ ἔσται ὁμῶν κατὰ σκοπὸν εἶτι τὸ συναγόμενον· πάλιν γὰρ τὸ μετὰ τὴν οἰκειαν φυσικὴν ὁλόγηται τινὶ ἐπιθεωρούμενον, περισσόν τι ποσὸν ἐπεισάξει, εἴπερ ὄντως τοῦτω ἠνωμένον ἔστι, καὶ οὐ μόνον κατὰ λόγον κτίσεως ἴσως ὑπάρχον. αὐτῷ ἐξωθεν ἐπινοηθήσεται. Οὐκοῦν εἰ ἄτοπα τάδε ἔστιν, οὐ δυνατόν μιαν εἰπεῖν τὴν Χριστοῦ φύσιν, ὡς μέρος ἢ ὡς ὅλον θεωροῦντας τὸν Λόγον ἢ τὴν σάρκα ἐν αὐτῇ· ἢ οὖν ἐτέρα τίς ἔστιν ἢ λεγομένη ὁμῶν μία φύσις, παρὰ τὸν Λόγον πάντῃ καὶ τὴν σάρκα, καὶ οὔτε θεὸς οὐδὲ ἄνθρωπος ἔστιν, ἢ οὐ μία πάντως ἀλλὰ δύο ὑπάρχουσιν.

κ'. Ἐπει φημέν· Τὰ συνελθόντα, ὁ Λόγος ἔστι καὶ ἡ σὰρξ, ὡς ὅν γανόμενῃ τὴν ἐκ δύο ἔνωσιν Χριστοῦ φατέ, ἢ ἕτερόν τι παρὰ τάδε; Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι πάντως ἐρεῖτε· μεμένηκε δὲ καὶ Λόγος ὁ Λόγος, καὶ σὰρξ ἡ σὰρξ μετὰ τὴν ἔνωσιν, εἰ καὶ ἠνωμένη τῷ Λόγῳ, καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἰδιοποιουμένου αὐτῆν· πῶς οὖν οὐ δύο καὶ νῦν, ὡς Λόγος καὶ σὰρξ, καὶ ὡς ἴδιον καὶ ἰδιοποιούμενον, ἔσονται;

κα'. Κύριλλος ὁ Πατὴρ φησιν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Σχολίων, ὅτι τὸ Χριστὸς ὄνομα οὔτε ὄρου δύναμιν ἔχει, οὔτε μὲν τινος οὐσίαν, ὃ τί ποτέ ἔστι, σημαίνει, καθάπερ καὶ τὸ ἄνθρωπος ἢ ἵππος ἢ βοῦς, πράγματος δὲ μᾶλλον ἐνεργουμένου περὶ τινὰ ποιεῖται δῆλωσιν. Εἰ οὖν οὔτε ὀριστικόν, οὔτε σημαντικόν, οὐσίας τοῦτο ἔστι τὸ ὄνομα, δῆλον ὅτι φυσικῶς; οὕτω δὲ προσαγορευτέον τινὲ τὴν καθ' ὁμῶν μιαν Χριστοῦ φύσιν· ἀλλ' οὐδὲ θεὸν, μέρος γὰρ αὐτῆς· ὃ δὲ, οὔτε ἄνθρωπον· καὶ τοῦτο γὰρ ὁμοίως ἔχει· τί οὖν τῆς ἀλόγητος αὐτῆς ὄνομά ἔστι, εἶπατε· ὡπερ τῆς ἀνθρωπείας ἕτερόν τι παρὰ ψυχὴν καὶ σῶμα καταφάσκομεν· τὸ γὰρ Χριστὸς χριστὸν, ψῆλι, σημαίνει περὶ τινὰ χρισόμενον· ὅτι δὲ οὔτε

A rum subsistentiarum, et Patris et Filii, de media parte deficiet a Verbo secundum naturam, et non erit perfecta natura in aliqua personarum considerata sanctæ Trinitatis; deinde et pensandum de hoc absurdo, quod erit sic dicere : quia si cum carne perfecta facta est natura Verbi, ex incarnatione Filii ad ipsius Verbum et Filium et Pater progressum fecerunt, ut ipse perfecti Filii perfectus sit Pater, si vero ista religiose cogitantes, totum esse unius naturæ Christi divinum quod in ipso est Verbum dicitis, primo quidem, aut totum dedistis Christi et ante Christum esse, quandoquidem erat Verbum et ante adunationem ipsius ad carnem, aut Verbum non dicitis esse ante carnem Christi : erit ergo sic : B est omne divinum Verbum, qui est ante sæcula ante carnem ipsius quæ Christi pars est exstitit; deinde iterum : quomodo habebit et ipsius naturæ partem hoc Verbum natura unica, quod habet jam ut totum, non est videre; non enim idem ejusdem rei pars et totum erit unquam. Adhuc scilicet et caro juxta hanc ipsam vestri responsionem projicietur penitus a Christo, hac unica juxta vos natura a Verbo solo jam completa; aut adjungetur et ipsa caro, et non erit vobis juxta intentionem adhuc quod est conclusum. Nam omne quod per proprie naturalem integritatem in aliquo inspicitur, excellentem quamdam quantitatem inducet, siquidem re ipsa huic enti adunatum est, nec solum secundum creationis rationem æqualiter existens extra illud excogitabitur. Itaque si predicta absurditate laborant, unicam Christi dicere naturam nefas, sive partem sive totum Verbum aut carnem in hac natura consideretis. Vel ergo alia quædam est dicta a vobis unica natura, prope Verbum prorsus et prope carnem, nec Deus nec homo est, vel non una sane sed duo sunt.

20. Adhuc loquimur. Quæ una conveniunt, hæc Verbum et caro, a quibus factam e duobus adunationem Christi dicitis, aut aliud quiddam ista? Sed eadem esse penitus dicitis; remansit autem et Verbum Verbum et caro caro post adunationem, quamvis unita Verbo et propria hujus qui illam esse suam fecit; quomodo ergo non duo et nunc sicut Verbum et caro, et sicut proprium et suum faciens D proprium erunt?

21. Cyrillus Pater dicit in scholiorum primo quod Christi nomen nec definitionis vim habet, nec cujusdam essentiam, cujuslibet sit, designandi locum habet, sicut et homo aut equus, aut bos, imo vero negotii effecti circa aliquem demonstrationem præbet. Si ergo nec definitiōis nec significans essentia nomen id est, liquet quod physice sic quovis nomine vocanda unæ juxta vos Christi natura : sed nec Deum vocabis, pars enim naturæ hujus est; hic vero, nec hominem, de quo pariter arguendum est; quid ergo integritatis nomen sit, dicite; sicut humanitatem alium quid præter animam et corpus affirmamus; nam vox Christus unctionem, inquit, designat circa quemdam unctum; quia nec unctio

absque chrismate subsistentiæ adhærenti, nec unctus absque subsistentia quisquam est, nec adhuc chrisma et unctum una est subsistentia, evidenter. Merito ergo et rerum et nominum physicorum dupliciter certam notitiã habentes, duo dicimus Christi naturas.

22. Adhuc ad vos loquimur de proposito vobis prout divino; generis nomen non admittit quocunque modo: quo enim primo auctore, quid altius genus erit? Illud unum dupliciter tantum de Christo secundum principaliora dicitur verba; atque si secundum ista verba cuilibet concedendum est id ibi dicere; et duo dupliciter esse hæc quædam dicuntur; itaque illud quod est unum aut specie aut numero est unum; et quæ sunt duo, aut specie aut numero sunt duo; quæ quidem specie unum sunt, completam habebunt ad invicem physicam paritatem; quæ vero specie sunt duo penitus habent physicam disparitatem; quæ vero numero sunt unum, nihil impedit quin ad invicem habeant disparitatem, licet absque invicem non dividantur; et in propria delineatione considerato utroque, numerantur secundum numeri definitam vocem; sic enim cogitantes et numerantes unum quidem omnem communem hominem et equum et angelum absque ulla differentia existentem specie ejusdem naturæ in omnibus ipsius partibus dicimus; differenter vero multas ejus partes numero cognoscimus. Vicissim enim quamque earum numerari posse scimus; et rursus in numero et mundum universum et hominum quemlibet dicimus partitis naturis aut naturalibus speciebus, non unum illum numerantes; igitur de Domino nostro, siquidem simplicitatem propter personæ unitatem, et inseparabilem in ipso enumerationem, tanquam quod unum est in numero, dicitis, bene dicitis; et nos oportet vobiscum illud accipere, cum confiteamini physicam secundum illam unicam personam diversitatem; si vero juxta illud naturalis formæ enumerare quæ in Christo volumus, quandoquidem confitenda sunt illa quæ in forma sunt secundum formam similia necessario esse, necessario dissimilia cernentes, non amplius audebimus formæ indice unum hæc dicere, sed duo; ergo consequenter duo quidem naturis, unum autem numero Christum cognoscimus.

23. Adhuc petendum ab illis qui e duabus naturam dicunt unam quam Christi vocant, num et e duabus subsistentiis, sive personis unicam ipsius subsistentiam dicunt, an non? Quo ergo et quomodo cessit altera e naturis ejus ante adunationem dicant, et cujus erat tunc? Nondum enim Christi erat uncta divinitati humana natura; si vero et e duabus subsistentiis adunationem dicunt, ubi erat tunc perfecta subsistentia humana Christo præexistens? Deinde in utero sanctæ Virginis inclusa; illo enim in sancto cubiculo adunatio Christi naturarum ab initio facta est; nisi forte secundum Nestorium divinitatis adunationem post partum

Α χρίσις άνευ ούσιωμένου χρίσματος, ούτε χρίσμενος άνούσιός τις έστιν, ούτε έτι τὸ χρίσμα καὶ τὸ χρίσμενον μία έστιν ούσία, φανερόν. Εικότως οὖν καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν φυσικῶν διττῶς εὐκορευντες, δύο φαμέν τὰς φύσεις Χριστοῦ ἡμεῖς.

κβ'. "Έτι δέ φαμεν πρὸς ὑμᾶς ἐπὶ τὸ προκείμενον ὑμῖν ἅτε θεῖον, γένους λόγον οὐκ ἐπιδέχεται ὅπως οὖν· τί γὰρ τοῦδε πρώτου αἰτίου ὄντος, ἀνώτερον ἔσται γένος; τὸ ἐν διττῶς μόνον ἐπὶ Χριστοῦ κατὰ τὰς κυριωτέρας λέγεται φωνάς· εἰ γε καὶ κατὰ ταύτας συγχωρητέον τινὶ λέγειν αὐτὸ ἐνθάδε· καὶ δύο δὲ διττῶς εἶναι τάδε τινὰ λέγονται· τὸ οὖν ἐν ὄν ἢ τῶ εἶδει, ἢ τῶ ἀριθμῷ ἔστιν ἐν· καὶ τὰ ὄντα δύο, ἢ τῶ εἶδει, ἢ τῶ ἀριθμῷ ἔστι δύο· τὰ μὲν οὖν ἐν τῶ εἶδει ὄντα, πᾶσαν ἔξει πρὸς ἄλληλα τὴν φυσικὴν ὁμοιότητα· τὰ δὲ δύο ὄντα τῶ εἶδει, πάντως ἔχει τὴν φυσικὴν ἀνομοιότητα· τὰ δὲ τῶ ἀριθμῷ ἐν ὄντα, οὐ κωλύεται ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν φυσικὴν ἀνομοιότητα, εἰ καὶ ἀλλήλων χωρὶς μὴ διεστῆκασι· καὶ ἐν ἰδίᾳ περιγραφῇ θεωρούμενον ἑκάτερον ἀριθμοῦνται κατὰ τὸν τοῦ ἀριθμοῦ διωρισμένον λόγον· οὕτως γὰρ νοοῦντες καὶ ἀριθμοῦντες, ἕνα μὲν πάντα τὸν κοινὸν ἀνθρώπον καὶ ἵππον καὶ ἄγγελον ἀπαρallάκτως ἔχοντα τῶ εἶδει τῆς αὐτοῦ φύσεως ἐν πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀτόμοις φαμέν· κειχωρισμένως δὲ πολλὰ τοῦδε τὰ άτομα τῶ ἀριθμῷ γινώσκουμεν· ἀνὰ μέρος γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ἀριθμεῖσθαι δυνάμενον ἴσμεν· καὶ πάλιν ἐν τῶ ἀριθμῷ τὸν τε κόσμον ὅλον, καὶ τὸν τινα ἀνθρώπων λέγομεν φύσει μερικᾶς, ἢ φυσικοῖς εἶδεσιν, οὐχ ἕνα αὐτὸν ἀριθμοῦντες. "Έπὶ οὖν τοῦ δεσπότου ἡμῶν, εἰ μὲν τὴν μονάδα διὰ τὴν τοῦ προσώπου ἐνότητα, καὶ τὴν τῶν ἐν αὐτῷ ἀχωρίστων ἐξαρθρωμῆσιν, ὡς ἐνός ὄντος τῶ ἀριθμῷ φατε, καλῶς λέγετε, καὶ ἡμεῖς δεόν σὺν ὑμῖν τοῦτο ἀποδέχεσθαι, ὡμολογημένου τοῦ κατ' αὐτὸ τὸ ἐν πρόσωπον φυσικοῦ διαφόρου· εἰ δὲ κατὰ τὸν τοῦ φυσικοῦ εἶδους ἀπαριθμῆσαι τὰ ἐν Χριστῷ βουλόμεθα, ἐπὶ ὡμολογῆται τὰ ἐν τῶ εἶδει ὄντα, κατ' εἶδος ὁμοια δεόν εἶναι, ἀναγκαίως ἀνόμοια θεωρήσαντες, οὐκέτι τολμήσομεν τῶ τοῦ εἶδους καταλόγῳ ἐν ταῦτα λέγειν, ἀλλὰ δύο· οὐκ ὀρθῶς δύο μὲν ταῖς φύσεσιν, ἐν δὲ τῶ ἀριθμῷ τὸν Χριστὸν γινώσκουμεν.

κγ'. "Έτι ἐρωτητέον αὐτοῦς, ἐκ δύο φύσεων λέγοντας τὴν μίαν φύσιν, ἢ φασὶ Χριστοῦ, ἄρα γε καὶ ἐκ δύο ὑποστάσεων, εἰ τ' οὖν προσώπων, τὴν μίαν αὐτοῦ ὑπόστασιν λέγουσιν ἢ οὐχί; Ποῦ οὖν καὶ πῶς ὀφέστηκε θεάτρα τῶν φύσεων αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐνώσεως, λεγέτωσαν· τίνας τε οὐσα τότε; οὐ γὰρ Χριστοῦ ἦν μήπω χρισθεῖσα θεότιη ἢ ἀνθρωπίνη φύσις· εἰ δὲ καὶ ἐκ δύο ὑποστάσεων φασὶ τὴν ἔνωσιν, ποῦ ἦν ποτε ἡ τελεία ὑπόστασις ἀνθρωπίνη προϋπάρχουσα Χριστοῦ; Ἐτα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἁγίας Παρθένου ἐγκαθειρθεῖσα· κατ' ἐκεῖνο γὰρ τὸ ἅγιον χωρίον ἢ ἔνωσις τῶν Χριστοῦ φύσεων ἀπ' ἀρχῆς ἐγένετο· εἰ μὴ ἄρα κατὰ Νεστόριον τὴν ἔνωσιν τῆς θεότιης μετὰ

τὸν τόκον τῆς ἀνθρωπότητος οἴονται γενέσθαι πρὸς αὐτὴν σχετικῶς.

κδ'. Ἐτι ἀνακρίτεον αὐτούς· ἐκ δύο φύσεων πράγματι ὑφ' ἑσθηκωῶν φασι τὸν Χριστὸν, ἢ θατέρας αὐτῶν, ἤγουν τῆς ἀνθρωπείας κατ' ἐπίνοιαν προαναπλαττομένης αὐτοῖς· πρὸ τῆς ἐνώσεως· εἰ μὲν γὰρ ἀμφοῖν ὄντως προουσῶν, τίς ἦν, καὶ ποῦ πάλιν ζητήσωμεν, ἢ ψιλὴ ἀνθρωπίνη φύσις πρὸ Χριστοῦ, εἶτα γέγονεν ἐν Χριστῷ κατὰ τὴν ἀγίαν μήτραν συντεθῆναι· εἰ δὲ θατέραν τῶν φύσεων ἐξ ὧν φασι τὸν Χριστὸν ἐπινοῖα προαναπλαττοῦσι, πρῶτον μὲν ἢ οὐδαμῶθεν λαθόντες· ἀφορμὴν ἀληθοῦς ἐπινοίας ψευδῆ· ἀνάπλασμα ταύτην περιστῶσιν· ἢ λαθόντες, ἐκ τῆς μετὰ τὴν ἔνωσιν θεωρίας Χριστοῦ τὴν διάγνωσιν, ὡς δύο φύσεων καὶ τοιῶνδε, ταύτας καὶ προεπινοοῦσιν αὐτοῦ. Πῶς οὖν οὐ δύο ἴσασι μετὰ τὴν ἔνωσιν οἱ καὶ τὴν προὑπαρξίν αὐτῶν τὴν πρὸ τῆς ἐνώσεως ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἔνωσιν διαγνώσεως· αὐτῶν ἐπινοήσαντες· εἰ ἦν εἰ μὲν ἐπινοῖα θατέραν, καὶ ἀληθεία τὴν ἐτέραν τῶν φύσεων ἐξ ὧν ὁ Κύριος, φασι, ἀνάγκη καὶ εἰς τὸν Χριστὸν τὸ μὲν τι μέρος αὐτοῦ ἀληθεῖα ὑπάρχον ἔχειν, τὸ δὲ ἐπινοῖα δοκεῖν μόνον· ὡς εἶναι καὶ τῆς κατὰ τοῦδε μίαν φύσεως αὐτοῦ ἀνυπαρκτον ἡμῖς, καὶ εἰς ἡμῖς φύσεως μόνον καταστήσαι αὐτῶν τὴν ἐπὶ Χριστοῦ φυσιολογίαν· καὶ μὴδὲ εἰς μίαν φύσιν τελείαν, ὡς λέγουσιν.

κε'. Ἐτι ἐπὶ τῶν φύσεων δηλαδὴ τὴν σύνοδον ἴσασι, καὶ σὺν ἡμῖν τὸ ἀσύγχυτον ὁμολογεῖτε τῶν συνελθόντων, πόθεν τοῦτο θεωρεῖτε, ἀποκρίνασθε ἡμῖν· εἰ γὰρ ὅτι ἀνελλιπῆ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐν τῷ αὐτῷ θεωρεῖτε προσώπῳ, ὧν ἕκαστος τὸν φυσικὸν λόγον διὰ τῆς τῶν ἰδιωμάτων ἀντιδόσεως ἐν τῷ ἐνὶ συγκρίματι, γινώσκατε, δῆλον ἔσται ὅτι ἐκ τινος τελείου τε τοῦδε τὰς ἐνεργείας καὶ τὰ πάθη κατὰ τελείου καὶ οὐ κατ' οὐδενὸς λογίσαθε· ἐπεὶ περ ἀναγκαῖον καὶ τὰς αἰτίας οὕτως ἔχειν καὶ φυλάττεσθαι διαφορὰς καὶ τελείας, ὥσπερ τὰ ἴδια τούτων ἰδιώματα καὶ προβλήματα· ἐπεὶ οὖν διάφορὰ τέ εἰσι καὶ διττά, θεῖα τε ὄντα καὶ ἀνθρώπινα, διάφορα ἔσται καὶ δύο καὶ τὰδε· ταῦτα δὲ τὰ αἰτία τῶν ἰδίων ἔπερ φύσεις εἶναι ὁμολογεῖτε, ἐκ δύο ἔρα τῶν φύσεων προίεναί τὰς ἰδιότητας καὶ ὑμεῖς ὁμολογεῖτε.

κς'. Ἐτι εἰ τὴν φυσικὴν διαφορὰν ὁμολογοῦσιν ἐν Χριστῷ, ἄρα γε τινῶν ὄντων ἤδη εἶναι αὐτὴν διαφορὰν, ἢ τινῶν μὴ ὄντων λέγουσιν εἶναι τὴν διαφορὰν ἐν Χριστῷ, ἐπεὶ οὖν πάντως, ὄντων ἐροῦσιν, ἢ δύο τούτων δηλαδὴ ἢ πλείονων, λεγέτωσαν οὖν ὁπόσων τινῶν βούλονται εἶναι αὐτὴν, καὶ μὴ εὐλαβείσθωσαν.

κζ'. Ἐτι εἰ τὸ λέγειν δύο, χωρίζειν ἔστι, πῶς δύο λέγοντες τὰς ἰδιότητας καὶ αὐτοὶ τὴν ἔνωσιν οὐ μερίζουσιν; Ἄλλ' ἴσως εἴποιεν, ὅτι τοῦτο χωρίζειν τὴν φύσιν οὐ πέφυκεν· ἰδοὺ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἑκαστα, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγίᾳ Τριάδι, πλείους μὲν τὰς ἰδιότητας, μίαν δὲ τὴν φύσιν ὁρώμεν· ταῦτα δὲ οὐχ οὕτως φρονοῦντες οἱ πλείους αὐτῶν φασι, εἰ καὶ πρὸς τὸ

A *humanitatis arbitrantur fieri ad ipsam congruenter.*

24. Adhuc inquirendum ab illis : e duabus naturis re efficientibus Christum dicunt, aut ex earum altera, scilicet humanitate juxta cogitationem ab ipsis plasmata ante adunationem; si enim ex ambobus re ipsa præexistentibus, quæ erat et ubi iterum quæremus subtilis humana natura ante Christum, facta est deinde in Christo intra sanctum uterum concepta : si vero alteram naturarum e quibus Christum dicunt quasi de novo et anteriori plasmant, primum quidem aut a nulla apprehendentes veræ cogitationis exordium, mendacem plasmaturam eam stabiliunt; aut apprehendentes e Christi ante adunationem consideratione agnitionem sicut duarum naturarum et talium, has et cogitant ante ipsum. Quomodo ergo non duas agnoscunt post adunationem qui ipsarum præexistentiam quæ ante adunationem esset excogitant ex earum cognitione quam habent juxta adunationem; adhuc si cogitatione quidem alteram et veritate alteram naturarum e quibus Christus dicunt, erat necesse et Christum ipsum, partim veritate exsistere realiter, partim cogitatione tantum esse videri; quasi esset tum unius naturæ ipsius juxta eosdem non existens media pars, tum media naturæ parte tantum ad ipsos pervenisse physiologiam Christi, et non perfecta unica natura, ut dicunt.

25. Adhuc scientes vos naturarum coagmentationem et nobiscum inconfusum confitentes convenientium, unde illud consideratis, respondite nobis : si enim, quia completa divina et humana in eadem videtis persona, salvum cujusque naturalem sermonem per idiomatum mutuationem in uno hoc composito cognoscitis, perspicuum erit quod e perfecto quodam hujus operationes et passiones de perfecto et non de nullo exponitis; quandoquidem necessarium et causas sic esse et servari differentes et perfectas, sicut propria horum idiomata et quæstiones; cum ergo differentia sint et duplicia, divina et humana, differentia erunt et duo et ista. Hæc vero quæ causa sunt propriorum, licet naturas esse confiteamini, et duarum ergo naturarum profuere proprietates et vos confitemini.

D 26. Adhuc si physicam differentiam in Christo confitentur, jam ergo quarum rerum existentium esse hanc differentiam, aut quarum non existentium dicunt esse differentiam in Christo, cum penitus, existentium, dicunt; vel duarum harum vel plurium dicant ergo quarum harum volunt esse illam, et non præcaveant.

27. Adhuc si dicere duo, dividere est, quomodo qui duas dicunt proprietates et ipsi adunationem non dividunt? Sed similiter dicant, quod illud naturam, non divisit. Ecce enim et in rebus quæ per singula inspiciuntur et in ipsa sancta Trinitate, plures quidem proprietates, unam vero naturam videmus; hæc vero non sic cogitantes plerique

corum dicunt, licet pro rerum statu talia nobis proferant, sicut in cæteris monstratum est. Altamen dicamus ad ipsos : Qui ergo circa ipsas dicitis duo vos, quæ fuerunt, non naturam, sed hypostases personarum unius naturæ dividere; nam proprietatibus ipsæ dividuntur, et secundum vos et secundum nos : dicentes, inquam, circa ipsas tantum proprietates de Christo duplicitatem, hypostases personarum duas scitis Christi, etsi unam ejus naturam constemini. Quod absit a vobis, fratres, admittere. Si autem dicatis nec naturam nec hypostasim proprietates dividere, nec Paulus ergo a Petro, nec a Patre Filius secundum quid discernitur, natura quippe iidem, proprietatibus vero indistinguibiles et notu impossibiles.

28. Si diversitatem dicunt, et duplicitatem penitus differentium dicere cogentur; nam et rerum diversæ naturæ enumeratio, et accidentium mutantium secundum quid, aut tandem nudarum numerum partium aut subtilium quarumdam cogitationum si fieret mentio, ex differentia quæ existit circa verbum, vel ordinem vel tempus, vel locum vel habitum, et illa evidenter præcedet : aut ergo non differentiam, aut et numerum differentium naturarum dicant.

29. Si e duobus dicentes naturis Christum, nempe e communi divinitate et humanitate, duas hæce et post adunationem non cognoscunt, ergo non cognoscunt post œconomiam incarnationis Verbi communes duas humanitatis et divinitatis naturas, nec separatim eas numerant, nec esse prorsus duo adhuc reliquum dicunt : nam a duplicitate cessasse contendunt hæc a quibus exsurrexit adunatio. Esse vero ea communes naturas consentuntur.

30. Si propterea quod naturarum adunatio est unam cognoscunt naturam ea quæ convenerunt fieri, et quia naturarum differentia est, duas hæc cognoscant. Non enim quod ipsi est ob adunationem, illud et ob differentiam putabunt, sed in altero verbo alterum. Cum ergo et essentialis iis quæ conveniunt rebus differentia, et adjecta essentialibus adunatio, bene essentialibus proprio ipsis sermone discernentes, duas dicimus nempe diversitate; personam vero ipsis unam adunatione credimus.

31. Adhuc omnis compositi perfecti nec superabundare, nec deficere oportet sermonem, sed sufficientem esse; duplicitas prima compositio et primus sufficiens numerus; quomodo ergo importunum erit de compositis naturis et unum perfectum complementibus, duplicitatem dicere, hypostases vero unitatem? Non enim ad invicem conveniunt duæ hypostases sicut et naturæ.

32. Adhuc omnis unitas si omnino in eodem sensu verborum secundum unum de aliquo dicitur, et duplicitas ante dictam in eo secundum idem duplicitatem est etiam. Si vero post duplicitatem dicatur, aut non in eodem dicitur verborum sensu, aut unitas non est. Non enim habet naturam aut

A παρὸν τάδε ἡμῖν προβάλλονται, ὡς ἐν ἑτέροις ἐδείχθη. Πλὴν εἰποιμεν πρὸς αὐτούς· Ἐπεὶ οὖν κατὰ ταύτας λέγετε τὸ δύο ὑμεῖς, αἱ πέφυκαν, οὐ τὴν φύσιν χωρίζειν, ἀλλὰ τὰς ὑποστάσεις τῶν προσώπων τῆς μιᾶς φύσεως· ταῖς γὰρ ιδιότησιν αὐταὶ χωρίζονται, καθ' ἑμᾶς τε καὶ καθ' ἡμᾶς, λέγοντες ἄρα κατὰ ταύτας μόνον ἡγουν τὰς ιδιότητας ἐπὶ Χριστὸν τὴν δυάδα, τὰς ὑποστάσεις τῶν προσώπων δύο ἴσως τοῦ Χριστοῦ, εἰ καὶ μίαν τὴν φύσιν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε· ὅπερ μὴ εἴη ὑμᾶς, ἀδελφοί, καταδέχεσθαι· εἰ δὲ εἰποιτε μήτε τὴν φύσιν μήτε τὴν ὑπόστασιν τὰς ιδιότητας χωρίζειν, οὕτε Παῦλος ἄρα Πέτρω, οὕτε τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς κατὰ τι διακρίνεται, τῇ μὲν φύσει ὄντες ταυτοί, ταῖς δὲ ιδιότησιν ἀδιάκριτοι καὶ ἀδιάγνωστοι.

B κη'. Εἰ διαφορὰν λέγουσι, καὶ δυάδα πάντως εἰπεῖν τῶν διαφερόντων, ἀναγκασθήσονται δηλονότι· τῶν τε γὰρ ἑτεροφυῶν πραγμάτων ἡ ἀπαριθμησις, τῶν τε συμβεβηκότων τῶν ἐξαλλασσόντων κατὰ τι, ἢ τό γε ἕκατον, γυμνῶν τῶν τοῦ ἀριθμοῦ μορίων ἢ ψιλῶν τινῶν ἐπινοημάτων εἰ γένοιτο μέτρησις ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς κατὰ λόγον, ἢ τάξιν, ἢ χρόνον, ἢ τόπον, ἢ σχέσιν, καὶ αὕτη προδήσεται σαφῶς· ἢ οὖν μήτε διαφορὰν, ἢ καὶ τὸν ἀριθμὸν λεγέτωσαν τῶν διαφερούσων φύσεων.

C κθ'. Εἰ ἐκ δύο λέγοντες φύσεων τὸν Χριστὸν ὡς ἐκ τῆς κοινῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, δύο τάσδε καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐ γινώσκουσιν, ἄρα γε οὐδὲ ἴσασι μετὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου τὰς κοινὰς δύο φύσεις ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος, οὐδὲ διωρισμένως αὐτὰς ἀριθμοῦσιν, οὐδὲ εἶναι ὅλως δύο εἶτι λοιπὸν φησι· τάδε γὰρ πεπαῦσθαι τῆς δυάδος φασὶν ὡς προσγέγονεν ἡ ἔνωσις· εἶναι δὲ ταῦτα, τὰς κοινὰς φύσεις ὁμολογοῦσιν.

λ'. Εἰ διὰ τὸ ταῖς φύσεσιν ἠνώσθαι μίαν οὐκ εἶναι φύσιν τὰ συνελθόντα, καὶ διὰ τὸ φύσει διαφέρειν, δύο ταῦτα γινωσκέτωσαν· διὰ τε γὰρ ἔνωσιν ἐν πρόσωπον, καὶ διὰ τὴν διαφορὰν αἱ δύο φύσεις· οὐ γὰρ ὅπερ αὐτῶ ἐστὶ διὰ τὴν ἔνωσιν, τοῦτο καὶ διὰ τὴν διαφορὰν ὑπολήφονται, ἀλλ' ἐν θατέρῳ τῶ λόγῳ τὸ ἕτερον. Ἐπεὶ οὖν καὶ οὐσιώδης μὲν τοῖς συνελθούσιν ἡ διαφορὰ, ἐπίκτητος δὲ ταῖς οὐσίαις ἡ ἔνωσις, καλῶς τὰς μὲν οὐσίας ἐπ' ἰδίῳ αὐτῶν λόγῳ διακρίναντες, δύο φασμέν, ἡγουν τῇ διαφορᾷ· τὸ δὲ πρόσωπον, αὐταῖς ἐν τῇ ἑνώσει δοξάζομεν.

λα'. Ἐτι παντὸς συνθέτου τελείου οὕτε περιτέλειν οὕτε ἠλλείπειν δεῖ τὸν λόγον, ἀλλ' ἄρτιον εἶναι· δυὰς δὲ πρώτη σύνθεσις, καὶ πρώτη ἄρτιος ἀριθμὸς· πῶς οὖν ἀπρόσφορον ἔσται ἐπὶ τῶν συνθεθεισῶν φύσεων καὶ τὸ ἐν τέλειον πληρουσῶν δυάδα λέγειν, μονάδα δὲ ὑποστάσεως; οὐ γὰρ συνετέθησαν δύο ἀλλήλαις καὶ ὑποστάσεις ὡς αἱ φύσεις.

λβ'. Ἐτι πᾶσα μονὰς εἰ πάντῃ ἐν ταυτῷ λόγῳ λέγεται κατὰ τινός καθ' ἐν, καὶ δυὰς πρὸς τῆ; ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ αὐτὸ λαγομένης δυάδος ἔστιν ἡδε· εἰ δὲ μετὰ τὴν δυάδα λέγοιτο, ἢ οὐκ ἐν ταυτῷ λέγεται λόγῳ ἢ οὐ μονὰς ἔστιν· οὐ γὰρ ἔχει φύσιν ἢ τάξιν ἐν τινὶ τῷ αὐτῷ ποτε μονὰς μετὰ τὴν δυάδα θεω-

μείσθαι. Πῶς οὖν εἰ τὴν αὐτὴν εἶναι φασὶ τὰς ἐξ ἑνὸς ἔστι φύσει τὴν μίαν φύσιν, ὅσας πρῶτον γέγονε φύσεων καὶ τότε μονὰς φύσεως; μὴ ὑπαρξάσης γὰρ μονάδος κατὰ τι, οὐ δυνατὸν τὴν κατὰ τοῦτο αὐτὸ δυάδα φανῆναι· εἴπερ ἐκ μονάδος ἢ δυάδας, καὶ οὐκ ἐκ δυάδος ἢ μονάδας· αἱ δὲ οὖν εἰ προέφθαζαν φύσεις δύο εἶναι, οὐδέποτε μία τε, καὶ αἱ αὐταὶ γενήσονται, ἀλλ' ἢ κατ' ἄλλο, ἢ πρὸ αὐτῶν ἔσται ἡ μία.

venerunt naturæ duæ esse, nullo modo et una et erit una hæc,

λγ'. Ἐτι μὴν εἰ καὶ διὰ τὴν ἑνωσιν, οὐκέτι δύο τὰς δύο εἰδέναι φασὶ (τὸν γὰρ χωρισμὸν αἰτίον τῆς δυάδος εἶναι λέγουσι), πειστέον αὐτῶν, ἄρα γε ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Κυρίου ἴσασι χωρισμὸν τινα τινῶν φύσεων, ἢ οὐχί; Εἰ μὲν οὖν οὐχί, φαντασία τε ὁ θάνατος, καὶ ψευδὴς ἡ περὶ αὐτοῦ δόξα ἐν τῷ Κυρίῳ· θάνατος γὰρ χωρισμὸς ἐστὶ ψυχῆς ἀπὸ σώματος ἀντιπρόσθεντος· εἰ δὲ ὄντως χωρισμὸς γέγονε φυσικὸς, πάντως καὶ κατὰ τοῦσδε δύο φύσεις τὰ κεχωρισμένα τῶν Χριστοῦ. Ἄρα οὖν εἰ ὁμολογοῦσι τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου, καὶ δύο φύσεις αὐτοῦ τινὰς εἶναι ποτε ἴσασιν· τοῦτο δὲ ἢ τῆς μίαν ἦν, φασί, κατακερματισθείσης, ἢ ἐτέρας ἐπιγεννηθείσης Χριστῶ φύσεως· συλλογιστέον δὲ αὐτοὺς ἔτι ἐκ τούτων, καὶ ὅτι ἵπτιπερ ἐκ δύο φύσεων τὴν γέννησιν ὁμολογοῦσι Χριστοῦ, ἐκ θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος ταύτην νοοῦσι· εἰς δύο δὲ φύσεις διαιρεῖσθαι κατὰ τὸν θάνατον ὄντες οὐκ εἰς τοιάδε, ἀλλ' εἰς ἀψυχὸν σῶμα, καὶ εἰς ἔνθεον ψυχὴν λέξουσιν καὶ αὐτοὶ, ἀνάγκη πάντως ἐτέρας εἰδέναι τάσδε τὰς ἐπὶ τῷ χωρισμῷ· ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῶν πρὸ τῆς ἐνώσεως αὐτοῖς λεγομένων, ἀλλὰ καὶ τὴν μίαν φύσιν κατὰ τοῦσδε τὴν ἐκ τῶν φύσεων τῆς τε θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος οὖσαν, ἐτέραν εἶναι παρὰ τὴν ἐξ ἐνθέου ψυχῆς καὶ ἀψύχου σώματος μίαν φύσιν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου νοουμένην κατ' αὐτούς· ὧν γὰρ διάφορα τὰ ἀπλᾶ μέρη, διάφορα ἔσται καὶ τὰ σύνθετα. Ἔσονται οὖν οἱ δύο φύσεις ἡνωμένας Χριστοῦ μὴ ὁμολογοῦντες σαφῶς, δύο μὲν τὰς πρὸ τῆς κατὰ τὴν, ἐφάρκωσιν τοῦ Λόγου, μίαν δὲ τὴν ἐπὶ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν· καὶ ἐτέρας δύο τὰς ἐπὶ τῷ χωρισμῷ τοῦ θανάτου, καὶ μίαν ἄλλην τὴν ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καινότεραν λέγοντες, καὶ ἕξ τε καὶ διαφόρους· καὶ πᾶν μὲν ἡνωμένας, πᾶν δὲ χωρισμένας φύσεις· καὶ πάντα σπαραγμῶν Χριστῶ ἐπινοήσαντες, οἱ τῆς ἐνώσεως αὐτοῦ συνηγορεῖν προσποιούμενοι.

vero divisas naturas; et dilacerationem omnem de

λδ'. Πειστέον δὲ αὐτῶν ἔτι καὶ τότε· εἰ τὸν Πατέρα κατ' οὐσίας λόγον διακεκρίσθαι λέγουσι πάσης τῆς ἀνθρωπότητος, εἴτα εἰ καὶ τὸν μίαν φύσιν λεγόμενον αὐτοῖς εἶναι Χριστὸν, κοινωνοῦν τι γινώσκουσι τῷ Πατρὶ, καὶ ἡνωμένον κατ' οὐσίας λόγον κατ' ὅσον ἡμῶν, ὡς ἔφασαν ἡδη, διακρίνεται ὁ Πατήρ· εἰ γὰρ φάσκοιεν ἡνώσθαι αὐτὸν τῷ Πατρὶ κατὰ φύσιν, ἡμῶν δηλονότι καὶ αὐτὸς διακρίνεται, ἡγούσης τῆς ἀνθρωπότητος· οὐκ οὖν καὶ τῆς ἰδίας σαρκὸς, εἰ ἀληθῆς αὐτῆς σὰρξ, καὶ μία τῆς ἀνθρωπότητος ἐστίν· ἄρα οὖν ἄσαρκος ὁ Χριστὸς, διακεκριμένος τῆς σαρ-

A ordinationem in aliquo eodem unquam unitas postquam duplicitas inventa est : quomodo ergo si eadem esse dicunt quam natura e quibus fit unica natura, prius naturarum fuit duplicitas, et tunc unitas naturæ? Non enim existente secundum aliquid unitate, possibile est secundum idipsam duplicitatem videri; quamvis ex unitate duplicitas, et non ex duplicitate unitas; oportet ergo si præ eadem fient, sed aut secundum aliud aut ante eas

33. Adhuc si propter adunationem, non amplius duas illas noscere dicunt (nam divisionem duplicitatis causam esse dicunt), inquirendum ab eis, num de Domini morte noscunt quamdam naturarum quarumdã distinctionem, an non? Si ergo quidem non, et ludibrium mors, et fallax de hoc in Domino gloria : mors enim divisio est animæ a corpore indubitanter; si vero reipsa divisio facta est naturalis, prorsus et secundum naturas hasce duas, in Christo proprietatum distincta. Consequenter si Christi mortem consentitur, et duas ejus naturas quasdam esse forte concedent : illud autem aut unius illæ quam dicunt minutæ in partes divisæ, aut alterius supernatæ Christo naturæ. Concludere vero debent adhuc de illis, quia quandoquidem e duabus naturis generationem consentitur Christi, e divinitate et humanitate hanc cogitant. In duas vero naturas dividi per mortem concedentes non in quaslibet, sed in exanimatum corpus et in animam a Deo inspiratam dicent et ipsi, necesse est prorsus cæteras noscere de divisione apparentes rerum quæ ante adunationem in ipsis affirmabantur; sed etiam unicam hanc naturam juxta eosdem, hanc e naturis tum divinitatis, tum humanitatis existentem, aliam esse ab illa quæ erat ex anima a Deo inspirata et exanimato corpore unicam naturam post Domini resurrectionem cogitatam juxta ipsos. Quorum enim discrepantia singulatim simplicia membra, discrepantia erunt et composita : erunt ergo qui duas naturas in Christo adunatas clare non consentitur, duas quidem illas ante existentiam in Verbi incarnatione, unam autem in earum adunatione; et alias duas in mortis divisione, aliam autem unam in Domini resurrectione recentiorum affirmantes, et sex et multiplices; et hinc quidem adunatas, inde Christo excogitantes, qui de ejus adunatione per-

34. Inquirendum ab eis et illud : Si Patrem juxta essentiæ sermonem secerni a tota humanitate dicunt, deinde, si et Christum qui ab eis unicam esse dicitur naturam eomune quoddam cum Patre habere noscunt, si et noscunt, adunatum juxta essentiæ sermonem secundum quemlibet nostri sicut jam dicebant, secernitur Pater : si enim adunatum fuisse eum Patri secundum naturam dicunt, a nobis sane et ipse secernitur, scilicet ab humanitate, ergo et a propria carne, si vera ipsa caro, et una humanitatis est : ergo absque carne Christus,

a carne ejus discretus; et dissoluta est ab eis adunatio, et nobis omnino incommunicabile divinum in Christo. Si vero carni quidem adunatur Verbum secundum naturam, non autem cum Patre commune habet in adunatione juxta naturam, a Patre secundum naturam dividitur, et erit non Deus; vel Pater non Deus, si Christus est unus Deus, plures enim divisos, non credendum deos. Juxta vero alterutrum blasphemorum, gehennæ supplicium esset eligentibus hæc effari dignum.

55. Si non secundum quod Christus est, secundum illud quædam natura est, illud enim et Patres dixerunt, aut secundum nihil, aut in quantum Deus tantum, aut in quantum homo tantum, aut in quantum et Deus natura est et homo iterum natura est, idem quidem unus Christus, sed non eadem ergo Filius et una natura, num ergo non idem Pater cum Filio numero sermoneve, non vero idem natura Pater cum Filio, numero nec sermone naturali, sicut Arius vult. Si vero dixerint, secundum quod persona et natura est, eadem iterum opponitur eis: ergo enim cum alia sit persona Patris aliaque Spiritus sancti, et alia natura; sed cum et differens sit persona Petri et persona Pauli, et natura differens quæ sunt evidenter absurda.

56. Si una composita Christi natura, una autem simplex natura Patris, quomodo Patri Filius consubstantialis? Non enim simplex idem ac compositum: aut ergo non unam Christi, aut non consubstantialem Patri naturam profitentur. Si e parte illam consubstantialem Patri dicunt, sciant quod, prout jam dictum est, non ex parte natura quædam nempe essentia dicitur alicui consubstantialis, sic enim et homo tum lapidi tum cani, tum angelo consubstantialis diceretur.

57. Unica Dei Verbi natura ista incarnata ab unica Dei Patris natura non incarnata differt annon? Respondeant: si dicunt quidem quod differat, non vero consubstantialis erit Patri Filius ab illo ad naturam differens; non e parte enim de iis consubstantialia dicere est. Omnia enim Domini consubstantialia in eorum totalitate ad invicem consubstantialia videmus; si vero non differre dicunt, ergo et Dei Patris unica natura incarnata, similiter et sancti Spiritus.

58. Adhuc cum sive ex subsistentiis composita subsistentia, exercitus forte aut domus, sive ex naturis composita natura, et ex corporibus compositum corpus, et omne simpliciter ex quibuslibet compositum, licet similiter omnia hæc dicantur substantia, aut natura corpusve, sed aut pejus aut melius quam ipsius partes videntur et dicuntur. Licet Verbum natura et Christus natura promiscue considerari ad Verbum possit, scilicet sicut totum ad partem, in quo ergo, inquit, pejor aut melior est Christus quam Verbum?

59. Dicit Apostolus: « Secundum operationem potentiae virtutis Dei quam operatus est in Christo,

καὶ αὐτοῦ· καὶ λέλυται αὐτοῖς ἡ ἔνωσις, καὶ πάντῃ ἡμῶν ἀκοινωνήτων τὸ θεῖον ἐν Χριστῷ. Εἰ δὲ τῆ σαρκὶ μὲν ἠνωται ὁ Λόγος κατὰ τὴν φύσιν, οὐ κοινωαί δὲ τῷ Πατρὶ τῆ κατὰ φύσιν ἐνώσει, διαιρείται τὴν φύσιν ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἔσται οὐ Θεός· ἢ ὁ Πατὴρ οὐ Θεός, εἰ Χριστός ἐστιν ὁ εἷς Θεός· πλείους γὰρ διαιρουμένους, οὐ δοξασιόν θεοῦ· κατὰ θάτερον δὲ τῶν βλασφημῶν, τὸ τῆς γενένης ἂν εἴη κολαστήριον τοῖς αἰρουμένοις τάδε λέγειν ἐπάξιον.

λε'. Εἰ μὴ καθ' ὃ Χριστός ἐστι κατὰ τοῦτό τις φύσις ἐστὶ (τοῦτο γὰρ καὶ οἱ Πατέρες ἀπέριηξαν), ἢ κατ' οὐδὲν, ἢ καθ' ὃ Θεός μόνον, ἢ καθ' ὃ ἄνθρωπος μόνον, ἢ καθ' ὃ τε Θεός φύσις ἐστὶ, καὶ καθ' ὃ ἄνθρωπος πάλιν φύσις ἐστὶ, ὁ αὐτὸς μὲν εἷς Χριστός, ἀλλ' οὐχ ἡ αὐτὴ φύσις ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι εἶναι νοούμενος. Εἰ δὲ εἴποιεν καθ' ὃ Υἱὸς φύσις ἐστὶν, εἷς οὖν Υἱὸς καὶ μία φύσις, ἄρα οὖν μὴ ταυτὸν Πατὴρ Υἱὸς ἀριθμῶ ἢ Λόγῳ, οὐδὲ ταυτὸν τῆ φύσει ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῷ, οὐτε ἀριθμῶ οὐτε Λόγῳ φυσικῶ, ὡς Ἄρειος βούλεται. Εἰ δὲ πάλιν εἴποιεν, καθ' ὃ πρόσωπον καὶ φύσις ἐστὶ, τὰ αὐτὰ πάλιν ὑπαντήσεται αὐτοῖς· ἄρα γὰρ ἐπεὶ ἕτερον πρόσωπον τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἑτέρα φύσις· ἀλλ' ἐπεὶ καὶ διάφορον πρόσωπον Πέτρου πρὸς Παῦλον, καὶ διάφορος ἡ φύσις, ἃ ἐστὶ προφανῆ ἄτοκα.

λς'. Εἰ μία σύνθετος φύσις τοῦ Χριστοῦ, μία δὲ ἀπλῆ φύσις τοῦ Πατρὸς, πῶς τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς ὁμοούσιος; οὐ γὰρ ταυτὸν τῷ ἀπλῶ τὸ σύνθετον· ἢ οὖν οὐ μίαν τοῦ Χριστοῦ, ἢ οὐχ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὴν φύσιν δοξάζουσι. Εἰ δὲ ἐκ μέρους αὐτὴν ὁμοούσιον λέγουσι τῷ Πατρὶ, ἴστωσαν ὅτι, ὡς προεῖρηται, οὐκ ἐκ μέρους τις φύσις ἦγουν οὐσία λέγεται τινι ὁμοούσιος· οὕτως γὰρ ἂν καὶ ἄνθρωπος τῷ τε λίθῳ καὶ κυνὶ καὶ ἀγγέλῳ ὁμοούσιος λέγοιτο.

λζ'. Ἡ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαρῶμένη διαφέρει τῆς μιᾶς τοῦ Θεοῦ Πατρὸς φύσεως τῆς μὴ σαρκαρῶμένης, ἢ οὐχί; Ἄνακρινέσθωσαν. Εἰ μὲν οὖν φασὶ διαφέρειν, οὐχ ὁμοούσιος ἀληθῶς ἔσται τῷ Πατρὶ Υἱὸς διαφέρων αὐτοῦ κατὰ φύσιν· οὐκ ἐκ μέρους γὰρ ἐστὶν εἰπεῖν αὐτῶν τὸ ὁμοούσιον· πάντα γὰρ τὰ κυρίως ὁμοούσια, ἐκ τοῦ ὅλου αὐτῶν ὀρώμεν ἀλλήλοις ὁμοούσια· εἰ δὲ μὴ διαφέρειν ἐροῦσιν, ἄρα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς μία φύσις σαρκαρῶμένη, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

λη'. Ἐτι ἐπεὶ ἡ τε ἐξ ὑποστάσεων σύνθετος ὑπόστασις, στρατοῦ τυχὸν ἢ οἴκου, ἢ τε ἐκ φύσεων σύνθετος φύσις, τό τε ἐκ σωμάτων σύνθετον σῶμα, καὶ πᾶν ἀπλῶς τὸ ἐκ τινῶν συγκαίμενον, εἰ καὶ ὁμοίως αὐτοῖς λέγοιτο ὑπόστασις, ἢ φύσις, ἢ σῶμα, ἀλλ' ἢ χεῖρον ἢ κρείττον τῶν ἑαυτοῦ μερῶν ὀρᾶται καὶ λέγεται· εἰ καὶ ὁ Λόγος φύσις καὶ ὁ Χριστὸς φύσις συγχρίνεσθαι πρὸς τὸν Λόγον δυναμένη ἐστὶν, ἦγουν ὡς ὅλον πρὸς τὸ ἴδιον μέρος, τί ἄρα, φησὶ, χείρων ἢ κρείττων ἐστὶ τοῦ Λόγου ὁ Χριστός;

λθ'. Ὁ Ἀπόστολος φησὶ· « Κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος τοῦ Θεοῦ, ἣν ἐνέργησεν ἐν τῷ

Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· αὕτη γὰρ ἡ ἐνεργούσα ἰσχὺς, φύσις ἦν, ἢ οὐχί; Εἰ δὲ ἄμφω μία ἦν φύσις, αὕτη ἡ ἐνεργούσα καὶ τὸ ἐνεργούμενον τὴν ἀνάστασιν, τίς ἡ ἐνεργουμένη καὶ τίς ἡ ἐνεργούσα καὶ ἐγείρουσα αὐτὴν φύσις; οὐ γὰρ ἑαυτὸν λοιπὸν ἀνεστηκέναι Χριστὸς μία ὢν φύσις δεχθήσεται· εἴπερ οὖν εὐσεβῶς τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ δοξάζομεν, ἐξ ἑτέρας αὐτοῦ φύσεως τὴν ἑτέραν ἑαυτοῦ φύσιν ἀνίστην αὐτὴν Χριστὸν ὁμολογήσομεν· ὡς περ ἐν ὕπνοις καὶ ψυχῇ σῶμα ἐγείρει· τῆς γὰρ κλίνης αὐτὸ ἀνίστησι πολλάκις δι' ἐνθυμήσεως· οὕτω καὶ γέγραπται· « Ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὑπνωσα, ἐξηγέρθην, ἔτι Κύριος, » δηλονότι ὁ ἐν ἐμοί, φησὶν, « ἀντιλήφεται μου »· καὶ τὸ, « Σκύμνος λέοντος ἐκ βλαστοῦ Τοῦδα ἐκοιμήθη· τίς ἐξεγείρη αὐτόν; » οὐχ ἕτερος, φησὶν, ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτὸν· ἐξουσίαν γὰρ εἶχε καὶ παραθεῖναι B καὶ ἀπολήφασθαι τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ.

μ'. Ἴνα δὲ μὴ λεξιδρῶις ὑποδύναντες ἑαυτοὺς συκιάζωμεν κατ' αὐτοὺς, γυμνῶς ἐρωτήσωμεν αὐτούς, εἰ τὴν μίαν φύσιν ταύτην τὴν ἐκ δύο φύσεων, ἀναρχον γινώσκουσιν ἢ ἀρχαμένην κατὰ χρόνον; Εἰ μὲν γὰρ ἀναρχον, πῶς ἐκ τινῶν καὶ ὕστερογενῆ αὐτὴν καὶ σύνθετον; εἰ δὲ ἤρχεται καὶ αἰτίαν ἔσχε καὶ σύγκριται, πῶς Θεός; Ἄλλ' ἡμεῖς, φασί, τὴν αὐτὴν ἀρχον καὶ ἀρχαμένην, ὡς οἱ Πατέρες, λέγομεν· ἀλλ' οὐ τὴν αὐτὴν ἐν ταυτῷ κατὰ τὸ αὐτὸ, εἰ καὶ τοῦ αὐτοῦ οἱ Πατέρες φασὶν, ὡ οὗτοι· οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἐν ταυτῷ κατὰ τὸ αὐτὸ τῶν ἐναντίων εἶναι τι δεκτικὸν λόγων· ἀλλ' εἰ καὶ λέγεται ὁρατὸς ὁ αὐτὸς εἰς ὡν Χριστὸς, οὐ κατὰ τὸ αὐτό· ὡς οὐδὲ τὸ, « Θενατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι· » καὶ τὸ, « Εἰ γὰρ καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως· » καὶ τὰ τοιαῦτα· οὐκ ἐν ταυτῷ γὰρ ποτε, οὐδὲ τὸ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἀρξὴ ἔγένετο, » νοητέον· τῷ μὲν γὰρ Λόγῳ μὴ δὲ καθ' οἰανοῦν ἀρχὴν γεγενῆσθαι μαρτυρῶν ἀνάρχως εἶναι, τὴν σάρκα γενέσθαι φησὶ· ἀλλ' ἀπειθῶς ἔχοντες, δοκοῦσι πιστώσιν ἀπιστεῖν τῷ Λόγῳ διὰ τῆς ἀλογίας. Οἶδε γὰρ, φασὶν, ὅπως ταῦτα γενήσεται αὐτῷ, καὶ ἡμῖν ἀδύνατα δοκῆ· ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἄλογον ἢ ἀσύστατον ἔρη περὶ ἑαυτοῦ πώποτε ὁ Λόγος, ὡ ἀδελφοί· τί οὖν δεῖ ὑμᾶς συκοφαντεῖν τὸν Χριστὸν, ἵνα τὸ βίον συστήσωμεν κατὰ σκοπὸν ἔχον ἡμῖν ἀγνήμα;

ergo vestrum est de Christo calumniari ut e parte nostra ignorantiam prodai?

μα'. Ἐτι ἡ φύσις ἡ θεία πάντη ἀπλή· ἡ οὖν D φύσις ἦν φατα μία ἐν αὐτῷ Χριστοῦ, σύνθετος ἔστιν, ἢ ἀπλή; Εἰ μὲν οὖν ἀπλή, πῶς σύνθετος ὁ Χριστός; εἰ δὲ σύνθετος ἡ φύσις αὐτοῦ, πῶς θεία; Οὐκοῦν ἀληθῶς μία μὲν σύνθετος ταῖς φύσεσιν ἢ ὑπόστασις, δύο δὲ αἱ φύσεις τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ.

μβ'. Εἰ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου καὶ οὐ σεσαρκωμένην εἴποιτε, πῶς οὐ φανερώς τὴν πατρικὴν διδασκαλίαν παραχαράξετε; εἰ δὲ σεσαρκωμένην ὁμολογεῖτε, καὶ οὐ σεσαρκωμένον

suscitans illum a mortuis⁴; » hæc operans virtus natura erat aut non? Si vero ambo una erant natura, operans et operationem patiens resurrectionem, quæ patiens, et quæ operans et suscitans eam natura? non enim seipsum cæterum resurrexisse Christus unica existens natura demonstrabitur. Cum ergo pie resurrectionem ejus confitemur, ex altera ejus natura alteram ipsius naturam resurrexisse Christum confitebimur: quemadmodum in somno anima corpus excitat, quippe quæ e lecto illud sæpe per cogitationem excitat, sic et scriptum est: « Ego dormivi et soporatus sum, et exurrexi quia Dominus⁵, » scilicet qui in me, inquit, « suscipiet me; » et: « Catulus leonis ex radice Juda accubuit, quis suscitabit eum⁶? » non alius, inquit, sed ipse se ipsum; potestatem enim habuit animam suam et deponere et reassumere.

40. Ne vuculis nosmetipsos vestientes, suspicionem ipsis afferamus, nude eos interrogabimus, utrum naturam hanc unam e duabus naturis absque initio noscant, an quasi quæ initium in tempore habuit? Si absque initio quidem, quomodo e quibusdam post alios venientem et compositam? Si vero initium habuit et auctorem, et convenit, quomodo Deus est? Sed nos, aiunt, eandem absque initio, et cum initio, una cum Patribus dicimus: sed non eandem in eodem secundum idem, licet hanc et non aliam Patres dicant, o vos: impossibile enim est in eodem circa idem inveniri aliquid quod contrarios sermones admittat; sed si et dicitur visibilis idem unus Christus, non secundum idem; nec pariter: « Mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu; » et illud: « Nam et si mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute⁷; » et similia: non in eodem enim sane, nec: « In principio erat Verbum; » et: « Verbum caro factum est, » cogitandum: de Verbo enim nec secundum quodquam initium factum fuisse testificans dicit quod est ab initio, mox quod caro factum est addit. Sed increduli Verbo fideliter incredulos esse per insaniam videntur: novit enim, aiunt, quomodo illa huic stent, licet nobis impossibilia videantur: sed nihil tam insanum aut naturæ contrarium dixit de seipso unquam Verbum, o fratres; particulare in hac quæstione stabiliamus, quod

41. Adhuc natura divina prorsus simplex: natura ergo quam dicitis unam esse Christi, composita est, an simplex? Si simplex quidem, quomodo compositus Christus? Si vero composita natura ejus, quomodo divina? Ergo vero una quidem naturis composita subsistentia, duæ verò Domini nostri Christi veri Dei, naturæ.

42. Si unicam naturam Dei Verbi incarnati, et non incarnatam dicatis, quomodo non aperte paterna documenta adulteratis? Si incarnatam confitemini et non incarnati Verbi unicam dicitis, propter hæc

² Ephes. i, 19, 20. ³ Psal. lxx. 6. ⁴ Gen. xlix, 9.

⁵ II Cor. xiii, 4

erunt duæ naturæ Christus e Verbo et carne. Etenim propterea quod una Dei Verbi natura perfecta confessione etiam præaffirmatur et absque carne, nihil amplius ostendet adunatio in naturam, si una remansit. Petimus enim a vobis : Nonne cum natura carnis Verbi naturam incarnatam constemini, an non? Si ergo quidem non, aut voce tantum, aut imaginandi vi, aut verbi tropo, incarnationem noscere vos conceditur. Si vero cum carnis natura naturam incarnatam fuisse Verbi dicitis, aliam incarnantem et aliam incarnatam in una composita Christi persona noscentes, quomodo numerare absque duplicitate illas valetis?

45. Unica hæc Dei Verbi incarnata natura, aut idem est ad unica hæc et in vanum additur incarnata, in cujus definitionem non omnino contendere est de quo nunc indagatio : aut cum duabus naturis eandem conclusionem communem habet, et frustra adversus nos invehuntur; aut nec prorsus unica est nec duæ, et necesse est ut unam cum divisione dicant ipsi novissime loquentes ut parvuli.

44. Melioratum est aliquid de rebus in Domino naturalem meliorationem assumens post sanctam ejus resurrectionem, secundum quæ et Cyrillus Pater ad Acacium dicit et reliqui Patres, an similis omnis ejus natura quam dicunt unam, remansit? Si ergo quidem non melioratum est, aut et nunc passibilis, aut nec erat ante resurrectionem passibilis; mendaces et qui dicunt meliorationem humanitatis ejus omnes magistri; si vero meliorata est perfecta quædam natura in ipso, aut tota una ipsa est quam dicunt, et erit et divinitas ejus in progressum impassibilitatis acta : aut pars ejus progressum quæ fecit, perfecta natura est et progressum non admittens, aut unam esse perfectam naturam vel partem dicere cogentur; aut blasphemare, pieve agere audientes cum ipsis adducentur.

45. Si quemadmodum diceremus de homine, unicam naturam de Domino profitentur, pariter de homine cum sit e duobus homo, dicunt; sed non o non ex præexistente anima et corpore datur: ex cogitatione enim sola proprietatis præexponentes proprias partes, e duobus de homine dicimus; quod vero ad Dominum non imaginandi vi præexistere Verbum præ propria compositione asserimus sicut de homine; si vero non similiter unum e duobus de Domino et de simplici homine, nec cum unica hominis natura similiter Dominum adunamus : quæ enim proponuntur e non similibus, regulari necessitate non similia : non ergo illis consentaneum penitus exemplum, licet realiter diceretur una, et tantum semper una demonstraretur hominis natura.

46. Si natura passibilis caro Verbi non visa est impassibilis propter adunationem ad ipsum, quanto magis natura impassibile Verbum, ipsum non factum est passibile propter adunationem ad passibile?

Α τοῦ Λόγου μίαν φαρὲ, διὰ τὸδε αὐτὸ δύο φύσεις ἔσται ὁ ἐκ Λόγου καὶ σαρκὸς Χριστός· διότι γὰρ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐντελής ἦδε προωμολόγηται καὶ ἄνευ σαρκὸς, οὐδὲν δεῖξει καινότερον ἢ ἔνωσις εἰς φύσιν, ἐὰν μία μεμύνηκεν. Πυθόμεθα γὰρ ὁμῶν· Ἄρα γε φύσει σαρκὸς τὴν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολογεῖτε, ἢ οὐχί; Εἰ μὲν οὖν οὐχί, ἢ λόγῳ μόνον, ἢ φαντασίᾳ, ἢ τροπῇ τοῦ λόγου, τὴν σάρκωσιν εἰδέναι ὁμᾶς ἀπολείπεται· εἰ δὲ φύσει σαρκὸς τὴν φύσιν σεσαρκῶσθαι τοῦ Λόγου φατέ, ἄλλην τὴν σαρκούσαν, καὶ ἄλλην τὴν σαρκουμένην ἐν τῷ ἐνὶ συνθέτῳ προσώπῳ Χριστοῦ γινώσκοντες, πῶς ἀριμῆν ἄνευ δυάδος ταύτας δυνήσεσθε;

μγ'. Ἡ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, ἢ ταυτὸν ἐστὶ τῇ μιᾷ, καὶ περιττῶς πρόσκειται τὸ, σεσαρκωμένη, εἰς παράστασιν ποσοῦ οὐ συντεῖνον ὄλως, περὶ οὗ νῦν ἡ ζήτησις· ἢ ταῖς δύο φύσεσι ταυτὸν συνάγει, καὶ μάτην ἡμῖν ἀντιφέροντα· ἢ οὕτε μία πάντῃ ἐστὶν, οὕτε δύο, καὶ ἀνάγκη μίαν σὺν ἐπιμερισμῷ λέγειν αὐτοῦς ἕχατα νηπιάζοντα.

μδ'. Ἐκρείττωθι τι τῶν τοῦ Κυρίου φυσικῆν κρείττωσιν λαβὼν μετὰ τὴν ἀγίαν αὐτοῦ ἀνάστασιν, καθ' ἃ Κύριλλός τε ὁ Πατήρ φησι πρὸς Ἀκάκιον, καὶ οἱ λοιποὶ Πατέρες, ἢ ὁμοίως ἔχουσα πᾶσα αὐτοῦ ἡ φύσις, ἢν φασὶ μίαν, μεμύνηκεν; Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἀκρείττωθι, ἢ καὶ νῦν παθητῆ, ἢ οὐδὲ πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἦν παθητῆ· ψευδεῖς τε οἱ λέγοντες τὴν κρείττωσιν τῆς ἀθροπότητος αὐτοῦ πάντες οἱ διδάσκαλοι· εἰ δὲ ἐκρείττωθι τελεία τις φύσις ἐν αὐτῷ, ἢ ὅλη ἢ μία αὕτη ἐστὶν ἢν φασὶ, καὶ ἔσται καὶ ἡ θεότης αὐτοῦ εἰς προκοπὴν ἀπαθείας ἀχθεῖσα· ἢ μέρος αὐτοῦ τὸ προκόψαν τελεία φύσις ἐστὶ, καὶ τὸ προκοπὴν οὐκ ἐπιδειξάμενον, ἢ μίαν εἶναι τελείαν φύσιν, ἢ μόριον λέγειν ἀναγκασθήσονται· καὶ ἢ βλασφημῆν ἢ εὐσεβεῖν ἀκούοντες συγκλιθήσεται.

με'. Εἰ ὁμοίως τῷ ἀνθρώπῳ μίαν τὴν φύσιν ἐπὶ τοῦ Δεσπότου φασὶν, ὁμοίως τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὸ ἐκ δύο φύσεων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι λέγουσιν· ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος οὐκ ἐκ προϋπαρχούσης ψυχῆς τε καὶ σώματος δέδοται· ἐπινοία γὰρ μόνῃ τοῦ οἰκείου προτιθέντες τὰ ἴδια μέρη, τὸ ἐκ δύο ἐπὶ τοῦδε φαμεν· ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου, οὐκ ἐπινοία προϋπάρχει τὸν Λόγον τῆς ἰδίας συνθέσεως φαμεν ὁμοίως τῷ ἀνθρώπῳ· εἰ δὲ οὐκ ὁμοίως τὸ ἐκ δύο ἐπὶ τοῦ Κυρίου καὶ ἀνθρώπου ψιλοῦ, οὐδὲ τῇ μιᾷ τοῦ ἀνθρώπου φύσει ὁμοίως ἐνοῦμεν τὸν Κύριον· τὰ γὰρ ἐξ ἀνομοίων συγκείμενα, ἀνόμοια γραμμικαῖς ἀνάγκαις· οὐκ ἄρα οἰκτεῖον αὐτοῖς πάντῃ τὸ παράδειγμα, εἰ καὶ ὅπως μία ἐλέγετο, καὶ μόνως αἰεὶ μία ἐδείκνυτο ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις.

μς'. Εἰ ἡ φύσει παθητῆ σὰρξ τοῦ Λόγου οὐκ ὤφθη ἀπαθῆς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν, πῶς γε μᾶλλον ὁ φύσει ἀπαθῆς Λόγος, αὐτὸς οὐ γέγονε παθητός, διὰ τὴν πρὸς τὸ παθητὸν ἔνωσιν; Τί οὖν πυν-

θάνεσθε ἡμῶν ὡς ἀμφιβαλλομένου ὄντος ποία φύσις ἂν ἦτορ ἡμῶν, εἰ μὴ θεομάθειαν φυσικὴν καὶ οὐ τὴν κατ' οἰκειώσιν λέγετε;

μζ'. Εἰ ἔστιν ὁ λόγος φύσις ἀπαθής, κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς λέγεσθαι αὐτοῖς ἐπαθεν αὐτὸς ὡς οἶδεν, οἶδεν ἑαυτὸν οὐκ ἀπαθῆ πάντη, εἰ μὴ ἀγνοεῖ ἑαυτὸν παθῆτον ὄντα.

μτ'. Εἰ ὡσπερ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα μέρη τοῦ ἀνθρώπου ὡς φυσικοῦ εἶδους φαμέν, οὕτω καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν σάρκα μέρη Χριστοῦ οὐκ ὡς συνβέτου τινὸς μόνον, ἀλλ' ὡς φυσικοῦ εἶδους λέγομεν, εἰπέ τί τὸ ὅλον τοῦτο εἶδος;

μθ'. Τῷ ἐνὶ πάθει τῆς μιᾶς σαρκὸς, πῶς τὸ μὲν τοῦ ἀνθρώπου πάσχει, τὸ δὲ συμπάχει τῇ αὐτοῦ σαρκὶ καὶ οὐχ ἑαυτῷ; Καὶ ὁ συμπάσχων γάρ, ἐν ἑαυτῷ πάσχει· πῶς καὶ οὐκ ἐν τῷ πάσχοντι; εἰ καὶ θεὸς ἑαυτοῦ ὡσπερ καὶ ὁ πάσχων ἐν ἑαυτῷ πάσχει, καὶ οὐκ ἐν τῷ συμπάσχοντι.

ν. Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύο αἱ φύσεις, εἷς δὲ ὁ θάνατος. Οὗτος οὖν εἰ μὲν κατὰ φύσιν αὐτῷ μόνον ἔπει, τῆς θνητῆς αὐτοῦ φύσεως μόνης· εἰ δὲ καὶ παρὰ φύσιν, καὶ τῆς ἀθανάτου· πῶς οὖν εἶπατε κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν παθεῖν τὸν λόγον εὐδοκεῖν;

να'. Εἰ πάντως ἰσαριθμούς εἶναι εἶον ταῖς φύσεσιν, ὡς φασιν, ἔπει μίαν φαμέν τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν φύσιν, μίαν λεγέτωσαν καὶ τὴν ὑπόστασιν· ἢ ἔπει τρεῖς φαμέν τὰς ὑποστάσεις, τρεῖς λεγέτωσαν καὶ τὰς φύσεις· πολλῶ γὰρ μᾶλλον οὐκ ἔστιν ὑπόστασις ἀνούσιος, ἢ περ οὐσία ἀνυπόστατος

νβ'. Εἰ ἡ ἑνωσις καὶ τὰ ἠνωμένα τοῦ πρὸς τὴν ἑνωσιν ὡμολογημένως, πῶς μετὰ τὴν ἑνωσιν οὐκ εἶναι ὅμοιο τὰδε ἃ καὶ ἠνωμένα εἶναι ὀνομάζουσιν ἀληθῶς· οἴονται οἶδε; Τῆς γὰρ ἐνώσεως μὴ παυθεῖσθαι, ἀνάγκη καὶ τὰ ἠνωμένα συνεισάγεσθαι. Ἐπεὶ μὴν εἰ μὴ πρὸ τῆς ἐνώσεως δύο ἦν τὰδε αὐτὰ τὰ κατὰ Χριστὸν ἠνωμένα κυρίως· οὐ γὰρ δὴ, ὡς Νεστόριος βούλεται, καὶ προὑπήρξε τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Κυρίου, εἴτα ἐνοῦται· μήτε μετὰ τὴν ἑνωσιν ὁρᾶται δύο· οὐ γὰρ ἔστι λίξις τῆσδε τῆς ἀπεράντου ἐνώσεως· ἢ οὐδέποτε, ἢ ἐν τῇ ἐνώσει ἔστι δύο τὰ ἠνωμένα ἐν Χριστῷ ἀσυγχύτως.

νγ'. Ἐκ δύο φύσεων ἢ κοινῶν ἰδικῶν φασι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Εἰ μὲν οὖν κοινῶν, καὶ πᾶσα ἢ ἁγία Τριάς ἐσαρκώθη καὶ ἐσταυρώθη, καὶ πᾶσα ἢ ἀνθρωπότης ἐν αὐτῷ· εἰ δὲ ἐξ ἰδικῶν, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ εἶναι προεπινοουμένων αὐτοῖς πρὸ Χριστοῦ. Εἰ μὲν οὖν δυνάμει μόνον, ἢ μετὰ τὴν ἑνωσιν εὐθὺς γέγοναν αὐτῷ καὶ ἐνεργεῖζ δύο φύσεις· ἢ οὐκ ἔστι μὲν, ἐξοῦται δὲ ποτε, ἢ οὐδέποτε γίνονται ἐνεργεῖζ, καὶ νοοῖντι ἂν οὕτως· ἀεὶ τε ἀτελεῖς καὶ μάτην ἔχουσαι τοῦτο δυνάμει εἰς ὃ οὐποτε ἤξουσιν ἐνεργεῖζ· εἰ δὲ ἐνεργεῖζ οὐσας καὶ πρὸ τῆς κατὰ τὴν οἰκονομίαν ἐνώσεως ἴσασι τὰσδε ἰδικὰς τε καὶ ἐκτετάσας καὶ ὑφεστῶσας τὰς δύο, ἐν τίνι πρὸς Νεστόριον διαφωνοῦσι, λεγέτωσαν.

A. Cur ergo petitis a nobis tanquam re in dubio prolata quæ natura aberrabat, si non divinam passibilitatem naturalem et non illam secundum inhabitationem dicitis?

47. Si est Verbum natura impassibilis et juxta consuetudinem loquendi apud eos passus est ipse, quomodo novit, seipsum non impassibile omnino novit, nisi seipsum passibile existens ignoret.

48. Si quemadmodum animam corpusque totius hominis partes tanquam naturalis formæ dicimus, sic et Verbum et carnem partes Christi, non quasi compositi cujusdam tantum, sed sicut naturalis formæ dicimus, dic quid tota illa forma?

49. Unica unicæ illius carnis passione quomodo pars hominis patitur, pars carni ejus et non sibi ipsi compatitur? Namque compatiens in seipso patitur; quomodo et non in patiente? Licet per seipsum sicut et patiens in seipso patiatur et non in compatiente.

50. Domini nostri Jesu Christi duæ naturæ, una mors. Quæ si secundum naturam quidem ipsi tantum est, mortalis ejus naturæ solius; si vero præter naturam, et immortalis: quomodo ergo secundum naturam vel præter naturam passum fuisse Verbum ex beneplacito dicitis?

51. Si omnino ejusdem numeri esse oporteat cum naturis, sicut aiunt, cum unicam dicimus sanctæ Trinitatis naturam, unicam asserant et hypostasim; aut cum tres dicamus hypostases, tres dicant et naturas: nam multo magis non est hypostasis absque essentia quam essentia absque hypostasi.

52. Si omnibus in professo sunt adunatio et adunata rerum ad quodlibet, quomodo post adunationem non esse duo hæc quæ et adunata merito vocant, arbitrantur isti? Non enim cessante adunatione, necessè est et adunata una induci. Adhuc tamen si ante adunationem non duo essent ista quæ in Christo specialiter adunata sunt, non enim sicut vult Nestorius, præexistit humanum Domino, deinde adunatum est, nec post adunationem videntur duo; non enim adunationis hujus absque fine cessatio est: vel nunquam, vel in adunatione sunt duo in Christo absque confusione adunata.

53. E duabus naturis aut communibus aut particularibus Dominum nostrum Jesum Christum dicunt: itaque si e communibus, cuncta quoque Trinitas sancta incarnata est et crucifixa, et cuncta in ipso. Si e particularibus, quæ scilicet aut potentia, aut operatione esse præcogitata sunt ab ipsis ante Christum, siquidem potentia tantum, vel post adunationem cito facta sunt ipsi et operatione duæ naturæ, vel non cito quidem, sed mox erunt, vel nunquam fiunt operatione, et ad sic cogitandum, semper imperfectæ et vane id impotentia habentes ad quod nunquam opere devenient; si vero energia existentes et ante adunationem secundum incarnationem noscunt has particulares et separatas et substitutas duas, in quo a Nestorio differant, dicant.

54. Si totum compositi Christi Deum et hominem confiteris, ecce totalitatem ab efficientium eam partium nominibus vocabis; quomodo ergo naturarum dupliciter adunatam non dicis esse Christum, quæ sunt Deus et homo et partes totius hypostaseos Christi?

55. Si non duæ Dei et hominis naturæ, sed una, quænam proprie Christi est natura. Ergo realiter secundum vos Christi parens sancta Virgo et non Dei parens diceretur, quæ naturam alteram a simpliciter divina et humana genuerit.

56. Adhuc a differentiam dicentibus et non differentia numerantibus inquirendum: quasi distincta verbo dicimus et non quasi definita hypostasibus; nonne definitionem dicunt ante differentiam esse naturæ, an cum differentia? Si ergo quidem ante differentiam dixerint, erit et de omnino non differentibus definitio, sicut definiuntur et punctum, et unitas et spiritus, et ipsa differentia experta divina natura; et una ergo ipsis natura secundum quod unica definitur; porro secundum quod definitur, et a numero discessit; nec unicus Christi numerum, sed et Spiritus qui in ipso est particulariter et divinitatis quæ in ipso est dant numerum; si vero cum differentia, aut post differentiam, definitionem necessario vident differentiam, quomodo differentiam dicentes, definitionem differentium circa verbum non dicunt? Et quomodo non ex omnium consensu et servata adunatione secundum horum hypostasim, ea quæ verbo differunt et differentibus definitibus verbis quasi quibusdam limitibus definita numerant?

57. Numerus aut præ, aut una aut post existit relative ad differentiam; differentiam ergo adunatarum Domini naturarum qui constituentur, numerum circa ipsam nempe differentia negotia, siquidem ante ipsam noscunt numerum, dicant ubi videntes ista aut sane diversa numeraverunt, ut ex duabus diversis ipsis sit una natura aut differentia experta, quando divisa est similitudinem habens, quando adunata est præ se admittens; si vero cum differentia aut post ipsam numerus est, necessario differentiam dantes, aut cum ipsa aut propter ipsam et rerum differentium numerum exigi videbunt.

58. Si unam e duabus, nec amplius duas naturas Domini nostri Jesu Christi esse aiunt, dicant, divina relationem de communi et particulari superante ex omnium consensu natura, alteram duarum e quibus Salvator, scilicet humanitatem, quamnam dicunt? Communem, aut particularem? Si ergo quidem particularem quamdam naturam particulariter existentem et absque Verbo forte hanc excogitant, perspicuum est quod Nestorianam impietatem sectantur. Si communem hanc dicunt, aut cogitatione, aut re, totius vero formæ essentiam aiunt; si ergo quidem cogitatione dicunt unam esse earum e quibus Salvator compositus est una natura constans, perspicuum est quod rationis naturalis circa ipsum media pars, cogitatione erit et non re, scilicet humanum pars compositionis

νδ'. Εἰ τὸ ὅλον τοῦ συνθέτου Χριστοῦ Θεὸν καὶ ἀνθρώπων ὁμολογεῖς, ἰδοὺ τὴν ὁλότητα τῆ τῶν ἀποτελειστικῶν αὐτῆς μερῶν ἐπωνυμίᾳ προσαγορεύεις· πῶς οὖν τὴν εὐάδα τῶν φύσεων ἡνωμένην οὐ λέγεις εἶναι Χριστὸν, ἀλλ' εἰσι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ μέρη τῆς ὅλης ὑποστάσεως Χριστοῦ;

νε'. Εἰ μὴ δύο φύσεις Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἀλλὰ μία, τίς ἰδίως Χριστοῦ ἐστὶ φύσις; Ἄρα γε ὄντως καθ' ὑμᾶς Χριστοτόκος ἡ ἅγια Παρθένος καὶ οὐ Θεοτόκος λέγοιτο, φύσιν ἐτέραν παρὰ τὴν ἀπλῶς θεϊαν καὶ ἀνθρωπιαν τεκοῦσα.

νς'. Ἐτι ἐρωτητέον αὐτοὺς λέγοντας τὴν διαφορὰν, καὶ οὐκ ἀριθμοῦντας τὰ διαφέροντα· ὡς διακριμένα τῷ λόγῳ φαμεν, καὶ οὐχ ὡς διωρισμένα ταῖς ὑποστάσεσιν· ἄρα φασὶ τὸν διορισμὸν πρὸ τῆς διαφορᾶς εἶναι φύσει, ἢ σὺν τῇ διαφορᾷ; Εἰ μὲν οὖν πρὸ τῆς διαφορᾶς εἴποιεν, ἔσται καὶ ἐν τοῖς πάντῃ ἀδιαφόροις ὁ διορισμὸς, ὡς διωρισθῆναι καὶ στιγμῆν, καὶ μονάδα, καὶ νοῦν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀδιάφορον θεϊαν φύσιν· καὶ ἡ μία οὖν αὐτοῖς φύσις, καθ' ὃ μίαν, διώριστα· καθ' ὃ δὲ διώριστα, καὶ ἀριθμῷ ὑπέπεσεν· οὐ μόνου τε Χριστοῦ ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ νοῦ ἰδίᾳ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ θεότητος διδάσκειν ἀριθμὸν· εἰ δὲ σὺν τῇ διαφορᾷ, ἢ μετὰ τὴν διαφορὰν, τὸν διορισμὸν ἀναγκαιῶς ὀρώσει τῶν διαφερόντων, πῶς διαφορὰν λέγοντες τὴν κατὰ τὸν λόγον τῶν διαφερόντων διορισμὸν οὐ φασὶ, καὶ ὁμολογουμένως καὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν αὐτῶν ἐνώσεως φυλαττομένης, τὰ διαφέροντα τῷ λόγῳ καὶ διαφόροις ὁριστικοῖς λόγοις εἶναι τισὶν ὁμοῖς διοριζόμενα ἀπριθμοῦσιν;

νζ'. Ὁ ἀριθμὸς ἢ προϋπάρχει ἢ συνυπάρχει ἢ μεθυπάρχει τῆς διαφορᾶς πάντως· τὴν οὖν διαφορὰν τῶν ἡνωμένων φύσεων τοῦ Κυρίου οἱ ὁμολογοῦντες, τὸν ἀριθμὸν τὸν κατ' αὐτὴν, ἤγουν τὰ διαφέροντα πράγματα, εἰ μὲν πρὸ αὐτῆς ἴσασιν, λεγέτωσαν, ποῦ ἰδόντες αὐτὰ ἢ πότε διάφορα ἠριθμήσαν, ἵνα ἐκ δύο μὲν διαφόρων μία δὲ φύσις εἴη αὐτοῖς νῦν ἡ ἀδιάφορος, ὅτε δὲ ἰστοῦσα τὸ ὅμοιον, ὅτε δὲ ἡνώθη τὰδε λαβοῦσα τὸ διάφορον· εἰ δὲ σὺν τῇ διαφορᾷ, ἢ μετὰ ταύτην ὁ ἀριθμὸς ἐστίν, ἀναγκαιῶς διαφορὰν δόντες, ἢ σὺν αὐτῇ, ἢ ἐπ' αὐτῇ, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν διαφερόντων εἰσπραχθήσονται.

νη'. Εἰ μίαν ἐκ δύο, οὐχὶ δὲ καὶ δύο φύσεις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι φασὶ, λεγέτωσαν τῆς θείας ὑπὲρ τὸν τοῦ κοινῆ καὶ ἰδικῆ λέγον οὐσης φύσεως ὁμολογουμένως, τὴν ἐτέραν τῶν δύο ἐξ ὧν ὁ Σωτὴρ, ἤγουν τὴν ἀνθρωπιαν, ὅποιαν φασὶ; κοινήν, ἢ ἰδικήν; Εἰ μὲν οὖν ἰδικήν τινα ἰδιάζουσάν τε χωρὶς τοῦ Λόγου ποτὲ ταύτην οἴονται, ὅθλον ὡς Νεστοριανῶς ἀσεβοῦσιν· εἰ δὲ κοινήν τῆνδε λέγουσιν, ἢ τὴν ἐπινοίαν, ἢ τὴν πράγματι, ὅλου δὲ τοῦ εἶδους οὐσίαν φασίν. Εἰ μὲν οὖν τὴν ἐπινοίαν λέγουσι μίαν εἶναι τῶν ἐξ ὧν ὁ Σωτὴρ σύνθετός ἐστι κατὰ μίαν φύσιν ὑπερσῶς, σαφὲς ὡς τὸ ἡμισυ τοῦ κατ' αὐτὸν φυσικοῦ λόγου, ἐπινοία ἐστὶ ἔχων καὶ οὐ πράγματι, ἤγουν τὸ ἀνθρώπινον μέρος τῆς συνθέσεως αὐτοῦ· εἰ δὲ κατὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς Παρθένου σαρκούται, καὶ ἀνθρώποις ὠράθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ τὰ λοιπὰ,

πάντως και ταῦτα ἐπινοῖα και οὐ πράγματι ἀληθῶς Ἀ γεγένηται· εἰ δὲ πράγματι μὲν, κοινήν δὲ τὴν κατ' αὐτὸν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος φασιν, ἐπεὶ ἐν τῇ κοινῇ τῇ πράγματι εἶναι λεγομένη, Ἰούδας τε και Πιλάτος ἐστίν, ὅρα και οὗτοι οὐδὲν ἤττον τοῦ Δεσπότης ἐσταυρώθησαν, και ἐκ νεκρῶν ἀνέστεισαν· αὐτὸς τε οὐδὲν ἤττον προέδωκε τε και ἐσταύρωσεν αὐτοῦς τε και ἑαυτὸν. Οὕτω δὲ και συγγενηθῆναι αὐτῷ Ἄννας τε και Καϊάφας ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου νοοῖτο εἶναι. Ἀλλὰ μήν και ὁ προπάτωρ αὐτῆς Δαβὶδ, και αὐτὴ ἡ ἄχραντος μία τις οὐσα τῆς κοινῆς φύσεως, ὅψ' ἑαυτῆς γεννηθῆναι σὺν τῷ Θεῷ Λόγῳ τὴν κοινήν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος γεννώσῃς λογισθεῖν· ὦν τί ἀποπώτερον ἐξεύροι τις, ἢ βλασφημότερον; Εἰ δὲ λέγοιεν· Ὑμεῖς οὖν ἐν δύο φύσεσι τὸν Δεσπότην δοξαζόντες, ὁποῖων τούτων φατέ; ἀφθόνως αὐτοῖς ἐροῦμεν, ὡς ἐκ δύο μὲν τῆς τε θείας και τῆς κοινῆς ἀνθρωπείας ἀμφω προὑπαρχουσῶν τῆς ἐνώσεως Χριστοῦ φαμεν· ἐν δύο δὲ, τῆς τε ὑπὲρ τὸν κοινὸν λόγον και ἰδικὸν οὐσης κοινῆς θεότητος και τῆς ἰδικῆς φύσεως αὐτοῦ ἀνθρωπότητος. Τὴν μὲν γὰρ ἐκ δύο φύσεων φωνὴν συνιστᾶν δυνατόν, και ἐκ τῆς κατὰ ἀραίρεσιν λαμβανομένης φύσεως ἐκ τοῦ κοινῶν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τῇ ἐνυπάρχῃ θεότητι ἐπινοῖα οὐσαν· ἐπινοῖα γὰρ και θεωροῦμεν πρὸ Χριστοῦ τὴν Χριστοῦ· τὰ δὲ ἐν αὐτῷ ὑφεστώτως ὄντα ὁμολογεῖν, οὐκ ἐστὶ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ· ὥστε τὴν ὑφεστώσαν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα, οἱ δύο φύσεις εἰδότες ἰσχυμένους ἐν Χριστῷ φασὶ μᾶλλον, ἢ περ οἱ ἐκ δύο φύσεων λέγοντες αὐτόν.

humanitatem, qui duas naturas noscunt adunatas in ipsam dicunt.

ἴθι. Ἐπεὶ ἡ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου ἡ νῦν σεσαρκωμένη, ἦν ποτε σεσαρκωμένη, ἢ οὐχί; εἰ δὲ τοῦτο ἀναμφίβολον και αὐτοῖς, ἀκουστέον παρ' αὐτῶν, εἰ Θεοῦ τε Λόγου ἦν, και φύσις ἦν, και μία ἦν, και πρὸ τοῦ σαρκωθῆναι, σαρκωθεῖσα, τί ἐπεκτίσαστο, ἢ τί ἀπεβάλετο; εἰ μὲν οὐδὲν ἀπεβάλετο (οὐ γὰρ κατὰ τροπὴν εἴρηται και μετουσίωσιν τὸ, σεσαρκωμένη, ὡς περ φαμεν ἐπὶ τοῦ χρυστάλλου, μία φύσις ὕδατος λελιθωμένη), δῆλον ὡς ἐπεκτίσαστο σάρκα, ἢ γυναικωπότητα· αὕτη δὲ τί ἐστὶ, ποιότης ἢ φύσις τις; εἰ δὲ πάντως φύσις αὕτη ἢ κτηθεῖσα φύσις; πρὸς τῇ κτησαμένη αὕτην μᾶ τῷ Θεῷ Λόγῳ φύσει, πόσα; ἂν εἶεν, εἰπάτωσαν ἡμῖν εὐγνωμόνως.

ῤ. Ἐπεὶ ἐκ δύο φύσεων τὴν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν σεσαρκωμένην ἴσασι, ἢ Χριστοῦ μόνον; εἰ μὲν Χριστοῦ μόνον, κακούργως περὶ Χριστοῦ ἐνακρινόμενοι παρ' ἡμῶν, οὐ διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ διὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν περὶ τῶν φύσεων ἐπιλογία ποιοῦνται. Εἰ δὲ και τοῦ Λόγου τὴν μίαν φύσιν ἐκ δύο λέγειν τολμῶσιν, ἔσται και αὕτη δηλαδὴ ἐκ θεότητος τε και ἀνθρωπότητος καθ' αὐτὴν νοούμενη· και σαρκουμένη δὲ πάλιν, ἐτέραν φύσιν σαρκὸς ἐπακτησαμένη· τριπλῆ δὲ ἀντὶ διπλῆς ἐκ δύο σαρκῶν και μίαις θεότητος συγκεκροτημένη.

ῤθ. Ἐπεὶ ἐπὶ ἐκ δύο φύσεων ἐν τι γενέσθαι φασὶ, πειστέον αὐτῶν τὸ ἐν τοῦτο τίνας λόγῳ ἐν φασιν; ἢ γὰρ τῷ ὀνόματι, ἢ τῷ γένει, ἢ τῷ εἶδει, ἢ τῷ ἀρι-

ejus. Si vere circa illud et e Virgino incarnatur et ab hominibus visus est, et crucifixus est, et reliqua, prorsus et illa cogitatione, nec re vere facta sunt. Si vero re quidem, communem vero de ipso naturam humanitatis asserunt, quandoquidem in hac communi dicta quæ in re existit Judas et Pilatus sunt, ergo et isti non minus quam Dominus crucifixi sunt et a mortuis resurrexerunt; ipseque non minus et ipsos et se ipsum et tradidit et crucifixit. Sic et una cum ipso natos et Annas et Caiphas ex sancta Virgine excogitaretur. Sed et ejus avus David et ipsa immaculata unica quædam existens hujus communis naturæ ab ipsa genita diceretur, ab ipsa, inquam, humanitate cum Deo Verbo communem naturam gignente. Quorum quid absurdus invenies, vel magis blasphemum? Si autem dixerint: Vcs ergo e duabus naturis Dominum celebrantes, quarumnam illarum dicitis? Absque invidia ipsis respondebimus, quasi e duabus quidem et divina et communi humana præexistentibus adunationi Christi ambas dicimus; in duabus vero, communi divinitate quæ commune verbum et particulare superat, et particulari ipsius solius humanitate. Namque e duabus naturis vocem stabilire possibile est, et ex natura per extractionem assumpta ex hominum communi natura ad divinitatem intus permanentem cogitatione existentem. Cogitatione enim et ante Christum ea quæ in Christo sunt contemplamur; quæ vero in ipso reipsa sunt confiteri, non est illud ante ipsum, sed in ipso; ita ut subsistentem ipsius in Christo, dicunt magis quam qui e duabus naturis

59. Adhuc unica Dei Verbi natura quæ nunc incarnata est, eratne olim incarnata, an non? Si vero illud indubitabile et ipsis, ex ipsis audiendum, si Dei Verbi erat, si natura, si unica, si antequam incarnaretur incarnata, quid acquisivit, quidve perdidit? Si nihil quidem perdidit; non enim per tropum et communicationem dicitur illud, incarnata, sicut dicimus de glacie, una natura aquæ in lapidem conversa, perspicuum est quod carnem, id est humanitatem acquisivit. Ipsa vero quid est? num qualitas aut natura quædam? Si vero penitus natura ipsa acquisita natura ab acquirente ipsam unica Dei Verbi natura, quales sint nobis fide integra dicant.

60. Adhuc e duabus naturis unicam Dei Verbi naturam incarnatam dicunt, aut Christi tantum? Si Christi quidem tantum perverse circa Christum judicati a nobis, non propter nomen, sed propter Deum Verbum apologiam de naturis faciunt. Si vero et Verbi unicam naturam e duabus dicere audent, erit et ipsa sane e divinitate et humanitate secundum ipsam cogitata; et incarnata rursus, aliam carnis naturam acquirens, triplex autem pro duplici, e duabus carnibus et una divinitate composita.

61. Adhuc cum e duabus naturis unum quoddam fieri dicant, ab eis inquirendum illud unum quæ ratione unum dicunt? Aut enim nomine, aut genere,

aut forma, aut numero unum esse aliquid dicunt: *præter ista enim, aliter unum quid dicere non valeamus. Itaque si nomine unum quoddam factum est, tantum similitudine appellationis adunata sunt duo hæc, diversa vero natura et incomposita ad invicem adhuc sunt, et homo tantum, aut Deus tantum, aut aliud quoddam quod nec Dei, nec hominis nomen retinet de utroque prædicabitur. Si autem genere est unum existens a quo conficitur Deus et homo, ejusdem generis ergo hæc: cur ergo commune ipsis magisque universale Dei genus quærare satagendum? Quomodo porro, illius recentis adunationis occasione, illud antiquissimum genus ab ipsis excogitatum est? Si vero forma unum dicunt, duo omnino aut plura erunt individua in ipso, id est, hypostases; et in duabus personis vel in pluribus cogitatur Christus; unicam vero formam et divinitatis et humanitatis esse quomodo ratiocinandum, intellectu majus est. Si vero de istis nihil rationi consentaneum, necessario unum numero esse, quod e duabus naturis sit reliquum est; quod autem unum numero dicitur, unum hypostasi existens dicimus, et non natura unum, ideo quemadmodum numerus unusquisque numerorum aut monadum compositione quod sit unum aliquid habet, sic et hypostases naturarum compositione proprietatumque conjunctione constant, vel saltem naturæ unius et proprietatis connexionem: nam natura unum esse incompositæ prorsus monadis proprium est.*

62. Si quia non duas naturas ad litteram de Christo proferunt Patres, aiunt prætermittendam vocis novitatem, aut quemdam unicam naturam simpliciter dicentem recipiant, aut et ipsi talem vocem ne tenere dicentur, quando nos et naturas sed et duas dicentes audimus exquisitos inter magistros.

63. Dei Verbi natura unica tanquam incarnati est, aut et tanquam absque carne? Si tanquam incarnati quidem, ante incarnationem non una erat, sed semiuna, aut quædam pars talis; adhuc nec Pater, nec Spiritus sanctus unius erit naturæ perfectæ. Si autem et ante incarnationem una erat, vel nihil apposuit naturale ad hypostasim Verbi caro, et fallax secundum hypostasim celebrata naturarum adunatio, vel apposita unam naturam naturæve partem conjunxit priori Verbi unicæ naturæ.

A θμῶ ἐν εἶναι τι λέγουσι· παρὰ γὰρ τάδε, ἐτέρως ἐν τι λέγειν οὐκ ἔστιν. Εἰ οὖν τῷ ὀνόματι ἐν τι γέγονε, μόνον ὁμωνυμία ἠνώθησαν τὰ δύο, ἑτεροφυῆ δὲ καὶ ἀσύνητα ἀλλήλοις ἔτι ἔστιν, ἀνθρωπός τε μόνον, ἢ Θεὸς μόνον, ἢ ἑτερόν τι, ὃ μήτε Θεοῦ μήτε ἀνθρώπου ἔστιν ὄνομα, ἐκατέρῳ ἐπικληθήσεται· εἰ δὲ τῷ γένει ἔστιν ἐν τὸ γενόμενον ὑφ' ὃ τελεῖ Θεὸς καὶ ἀνθρώπος, ὁμογενῆ ἄρα τάδε. Τί δὲ ἄρα τὸ κοινόν τε αὐτοῖς καθολικώτερόν τε Θεοῦ γένος ζητητέον; πῶς τε ἀπὸ προσφάτου ἐνώσεως τόδε ἀρχαιότατον γένος αὐτοῖς ἐπενοήθη; Εἰ δὲ τῷ εἶδει ἐν αὐτῷ φασί, δύο πάντως ἢ καὶ πλεονά ἔστι τὰ ὑπ' αὐτὸ ἄτομα, ἦγγον ὑποστάσεις, καὶ ἐν δύο προσώποις νοεῖται ἢ ἐν πλείοσι Χριστός· εἰ δὲ εἶδος θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος εἶναι ὅπως λογιστέον, ἀδιανόητον· εἰ δὲ τούτων οὐδὲν εὐλογον, ἐξ ἀνάγκης ἐν τῷ ἀριθμῷ εἶναι τὸ ἐκ δύο φύσεων γενόμενον ὑπολείπεται· τὸ δὲ ἀριθμῷ ἐν λεγόμενον, τὸ τῇ ὑποστάσει ἐν ἦν φαμεν, καὶ οὐ τὸ τῇ φύσει· ἐν· διότι ὡσπερ ἀριθμὸς ἕκαστος συνθέσει ἀριθμῶν ἢ μονάδων τὸ ἐν τι εἶναι ἔχει, οὕτως καὶ αἱ ὑποστάσεις συνθέσει φύσεων καὶ ἰδιωμάτων συμπαράληψι ὑφίστανται, ἢ τοῦλάχιστον συμπλοκῇ φύσεως μιᾶς καὶ ἰδιώματος· τὸ γὰρ φύσει ἐν εἶναι, ἀσυνθέτου πάντη μονάδος ἰδιὸν ἔστι.

B
ξβ'. Εἰ διὰ τὸ μὴ εἰρηκέναι τοὺς Πατέρας δύο φύσεις αὐτολεξεῖ ἐπὶ Χριστοῦ, ὑποστέλλεσθαι φασί, τὴν καινοφωνίαν, ἢ δεξιότασάν τινα μίαν φύσιν ἀπλῶς λέγοντα, ἢ καὶ αὐτοὶ τὴν τοιάνδε φωνὴν μὴ προπετευέσθωσαν, ὅπου γε ἡμεῖς καὶ φύσεις, ἀλλὰ καὶ δύο, λέγοντας ἀκούομεν τοὺς ἐκκρίτους τῶν διδασκάλων.

C
ξγ'. Ἡ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσις μία ὡς σεσαρκωμένου ἔστιν, ἢ καὶ ὡς ἀσάρκου; εἰ μὲν οὖν ὡς σεσαρκωμένου, πρὸ τῆς σαρκώσεως οὐ μία ἦν, ἀλλ' ἡμισυ μιᾶς, ἢ τι τοιάνδε μόριον· ἔτι μὴν οὐδὲ ὁ Πατήρ ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα μιᾶς ἔσται φύσεως τελείας. Εἰ δὲ καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως μία ἦν, ἢ οὐδὲν προσέθηκε φυσικὴν ἢ σὰρξ τῇ ὑποστάσει τοῦ Λόγου, καὶ ψευδὴς ἢ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις φύσεων δοξαζομένη, ἢ προσθεῖσα μίαν φύσιν ἢ μόριον φύσεως ἐπισυνῆψε τῇ προτέρῃ φύσει μιᾶ τοῦ Λόγου.

ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ.

TESTIMONIA SANCTORUM.

Sed cur nos, aiunt, undequaque circumvenientes, ad vestram compellitis sententiam? Nos enim quod ad litteram Patrum documentum hausimus circa Christum, unam videlicet Dei Verbi naturam incarnatam secundum sanctum Athanasium et Cy-

D 'Αλλὰ τί ἡμᾶς, φασί, πανταχόθεν περιτρέχοντες, εἰς τὴν ὑμετέραν δόξαν συναυνοῦντε; ἡμεῖς γὰρ ἦν αὐτολεξεῖ διδασκαλίαν πατρικὴν ἴσμεν περὶ Χριστοῦ, εἶττον μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην κατὰ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον,

ὁμοίως δὲ ἔν φατε ξενοφωνίαν οὐδαμοῦ τοῖς Πατράσι βητικῶς χειμένην εὐρίσκομεν, ἤγουν δύο φύσεις, εἰ καὶ ἀδιαιρέτους Χριστοῦ.

Καὶ τοὶ γε, ὧ οὔτοι, ὁ ὑμέτερος καθηγητὴς Σεβήρος βοᾷ, ὡς πλείστοι τῶν ἁγίων Πατέρων ἀδιαιρέτως; ἐχρήσαντο τῇ τῶν δύο φύσεων φωνῇ· πῶς οὖν τάναντία ὑμεῖς λέγετε; ἀλλ' ὄντως κατὰ τὸ εἰρημένον τῇ Σοφίᾳ· « Προφασίζεται ἀνὴρ θέλων χωρῆσθαι φθίου. » Ἐπεὶ οὐδὲν ἰσχυρὸν ἢ λόγου ἔξισον ἢ ἀκριβὲς ἔχει ὁμῖν ἢ ἀφορμὴ τῆς πρὸς ἡμᾶς διενέξεως αὐτῆ, ἐτοίμως καὶ πολυτρόπως σὺν Θεῷ παραστήσομεν. Πρῶτα μὲν γὰρ εἰ τὴν ἐν δυάδι φύσεων ἀδιαιρέτην ὁμολογίαν ἐπὶ τοῦ Κυρίου σέβοντες, περὶ τὴν ἐτέραν διαφωνοῦμεν ὁμῖν ἐξαγγελίαν τοῦ θόγγματος, ἤγουν τὴν λέγουσαν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαωμένην, καὶ μὴ ἄλλον ὁμῶν καὶ τῆδε ἀσμενιζόμεθα, ὄντως ἂν καλῶς διεστέλλεσθε παρ' ἡμῶν· εἰ δὲ καὶ ταύτην ὡς τὴν αὐτὴν δὲ πάντη ὄσαν τῇ ἐτέρᾳ συναποδοχόμεθα, πῶς ἀφέντες τὸ ἀνακρίνειν αὐτὸ τοῦτο, εἰ ἀληθῶς ταυτὸν ἐστὶ τῇ ἐνὸς μίαν λέγειν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ σαρκαωμένην, καὶ δυάδα φύσεων Χριστοῦ καθ' ὑπόστασιν μίαν ἡνωμένην, τῷ μὴ ἐπὶ τῶν αὐτῶν λέξεων τοῖς Πατράσι χειμένην τῆδε τὴν ἔννοιαν, παρατεῖσθαί φατε τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν; εἴπερ γὰρ μὴ ἐστὶ καὶ ἐκ παραλλήλου τι τὸ αὐτὸ λέγειν ἐν τῷ, Ἄκουσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην, λεγέτωσαν ἡμῖν τί τὸ ἀκούειν περὶ τὸ ἐνωτίζεσθαι, καὶ ποῖα τὰ ἔθνη, ποῖα δὲ οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην; Εἰ δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄντος σημαυνομένου, τῷ μὴ αὐτολεξεῖ διὰ τῶν Πατέρων εἰρησθαι τὴν διὰ τῆς δυάδος ὁμολογίαν παραιτοῦνται, εἴπερ ὄντως σκυῖλον ἀξιόλογον, καὶ σκανδαλὸν αἰτιὸν ἐστὶ τὸ λέγειν εὐσεβῆ ἔννοιαν, χωρὶς τῆς ἐπὶ λέξεως αὐτῆς τινων προεγνωσμένων Πατέρων εὐσεβῶν συμφωνίας, πρῶτον μὲν οὐδεὶς Περσῶν ἢ Ῥωμαίων ἢ Φράγγων ἢ Ἰνδῶν οὔτε προφήτην οὐδὲ τὸν Κύριον αὐτὸν ἀποδέξεται τὰ εὐσεβῆ δόγματα διελιγόμενον, ἐπεὶ οὐ γνωστὰ αὐτοῖς προὑπάρχουσιν αἱ λέξεις αἱ παρ' αὐτῶν ἰδικῶς λεγόμεναι, ἐὰν μὴ οἱ ἐτέρων αὐτοῖς ἐρμηνευθῶσι λέξεων ἄλλοίων τε φωνῶν καὶ ποικίλων περιφράσεων· ἄλλως δὲ οὐδέ Ἑβραῖοι πεισθήσονται, ὅτι ὄντως εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ χαρακτήρ καὶ ἀπαύγασμα ὁ Λόγος αὐτοῦ ἐστίν, ἐπεὶ μὴ ἐστὶ τοῦτο αὐτολεξεῖ που ἐν τῇ Παλαιᾷ· οὔτε Σαμαρεῖται περὶ χριστιῶς τι καταδέξονται μελλούσης, ἐπεὶ οὐκ ἐλέχθη βητικῶς τὰ περὶ αὐτῆς Μωϋσῆ πη· ἀλλ' οὐδὲ Ἀρειοὶ καὶ Εὐνόμιοι καὶ οἱ λοιποὶ τὴν τοῦ ὁμοουσίου ἢ συναθίου φωνὴν ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀνέχονται, ἐπεὶ μῆτε τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ πη εἰρηται αὐτολεξεῖ τῶδε, μῆδὲ τοῖς περὶ αὐτῶν Χριστιανικοῖς συγγράμμασι.

Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὴν τὴν ὀπὸ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου φωνὴν ἐπὶ τοῦ Κυρίου λέγουσαν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαωμένην καταδεξόμεθα· οὐ

rillum; vos autem quam affertis alienam appellationem, nullibi apud Patres clare enuntiatam invenimus, scilicet duas naturas quæ tamen disjungere queunt in Christo.

Et sane, o vos, vester dux severos clamat, quod sanctorum Patrum plerique, nec conviciis digne, duarum naturarum dictione usi sint; quomodo igitur contrarium vos objicitis? Sed reipsa secundum dictum a Sapientia: « Occasiones quaerit homo qui vult recedere ab amico ». Cum nihil validum aut sermone dignum aut accuratum habet vobis conatus diversitatis a nobis iste, apte et diverso modo cum Deo instabimus. Primo quidem si confessionem duplicitatis naturæ indivisibilis de Domino pie cogitantes, circa reliquam a vobis dissentimus expositionem dogmatis nempe quæ unam Dei Verbi dicit naturam incarnatam, et non magis quam vos et illam benigne amplectimur, reipsa bene a nobis elongamini. Si vero et illam ipsam tanquam eandem omnino existentem quam alteram vobiscum admittimus, quomodo illud discernere negligentes, si vere idem est virtute dicere unam naturam Dei Verbi incarnatam et naturarum Christi duplicitatem secundum hypostasim unam adnata, eo quod verbis iisdem non inveniamus in Patribus explicatam notionem, quomodo, inquam, rejiciendam dicitis talem confessionem? Si tamen non licet parallelismum in loquendo dicere: Audite hæc omnes gentes, auribus percipite omnes qui habitatis orbem, dicant nobis quid audire et quid auribus percipere; quid gentes, et quid qui habitant orbem? Si vero et eadem re existente designata, eo quod ad litteram a Patribus non dicta est confessio renuunt, si tamen reipsa offendiculum attentione dignum et scandali causa est piam dicere notionem absque loquelæ ipsius quorumdam præcognitorum Patrum piorum harmonia, primo quidem Persarum aut Romanorum, aut Phrangerum (Francorum?) aut Indorum, sive prophetam, sive Dominum ipsum recipiet pia dogmata proponentem cum ignotæ ipsis sint voces quæ ab eis proprie dicuntur, nisi per alias ipsas interpretentur voces et aliorum sonorum et diversarum periphrasium. Aliter nec Hebræi ad fidem devenient, quia reipsa imago Dei et character et splendor Verbum ejus est, cum non sit illud ad litteram usquam in Veteri Testamento. Nec Samaritani de judicio futuro quidquam admittent, cum non ad litteram usquam in Moyse quidquam de eo legatur. Sed nec Ariani vel Eunomiani et reliqui vocem omoousii aut consubstantialis et cœterni de Patre et Filio et Spiritu sancto sustinebunt, cum nullibi in sancta Scriptura ad litteram hæc dicantur, nec in Christianis scriptis ante ipsos.

Sed nec ipsam Patris nostri Athanasii vocem de Domino dicentem unam Dei Verbi naturam incarnatam admittimus: non enim est et ab eis qui

⁴ Prov. xviii, 1.

ante illum fuerunt dicta, licet et notionis hujus vis antiquitus vix in confesso esset : Verbum enim caro factum est, audimus a Theologo : quod certe una natura Dei Verbi incarnata est, non audivimus ab ipso, sed ex hoc ipso : Verbum caro factum est intelleximus. Simpliciter autem si notionibus suis non magis obtemperamus quolibet modo prædicatis, sed dictiones sequimur, omne documentum primo pronuntiatum quamvis rectum prorsus sit, novitatem redolere judicabitur et audientes scandalizabit. Per recentioris enim compositionis voces prorsus dicuntur prænuntiata documenta, ubi sæpe et ipsos sanctæ Scripturæ ad litteram expositos textus per ingenii acumen veros esse novimus, et secundum allegorias aliquando tanquam mendaces consideramus. Quippe : Introducam vos in terram lacte et melle manantem, de plagis a Jordane ad Euphratem dictum, commentum esset nisi adjuvante imaginandi vi nosceremus quod herbas et plantis fertilliter abundaret terra ; ubi multa pascua, multæ oves et altitia et greges ; ubi animalia ista, et lactis copia ; similiter ubi plantæ multæ, plurimæ sunt e floribus mellificantes apes ; ubi plures illæ ab ipsisque mel copiosum ; et quando ergo dicit : « Si oculus tuus scandalizat te, eum projice abs te », dictioni cogitationive prius attendendum, siquidem littera occidit, spiritus vero vivificat, sicut vos respondetis nobis.

Sed pariter ad hoc diceretis : Quid ergo, pium signum habente prima voce secundum vos novam effingitis, nisi quia quid machinamini notioni oppositum ? Licet enim et ad vos merito licere quod quarum vocum usus idem, harum abundantia vana ; sed considerandum quomodo eadem et iis qui emittunt aliam dictionem ab initio et iis qui omnem talem piam confessionem in dubio erunt. Namque si idem est : Verbum caro factum est, et dicere unam naturam Dei Verbi incarnatam, cur illa nobis introducta est ? Cur si idem est : « Ego et Pater unum sumus », additum est et consubstantialia de Patre et Filio ? Si etiam propter quosdam duas naturas in Christo dicentes, propria habentem utramque non solum secundum sermonem physicum, sed et secundum hypostaseos existentiam scilicet et Verbum et carnem Domini, et non ipsum Verbum carnem assumpsisse dogmatizantes in una secundum hypostasim adunatione, necessario oportuit dicere unicam Dei Verbi naturam incarnatam, ut et significetur naturarum duplicitas per id quod dicitur, incarnata natura quasi ad aliquid, namque ad incarnantem dicitur. Et perspicuum est quod non in monade res ad aliquid sunt ; ut etiam locus impiis non datus sit propter lemma vocis duarum naturarum dividere hypostasim unicam, in imprudentibus eodem nomine significata natura. Et sæpe loco essentiae et loco personalis hypostaseos

γάρ ἐστι καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τυχὸν εἰρημένη, εἰ καὶ τῆς ἐννοίας αὐτῆς ἦν ἡ δύναμις πάλαι ὠμολογημένη· Ὁ Λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο, ἤκουσαμεν ἐκ τοῦ Θεολόγου· τὸ μέντοι μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην εἶναι, οὐκ ἤκουσαμεν σὺν αὐτῷ, ἀλλ' ἐνοήσαμεν ἐξ αὐτοῦ ταῦδε τοῦ, « Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο » ἀπλῶς δὲ εἰ μὴ ταῖς ἐννοίαις ταῖς εὐσεβέσιν μάλλον πειθόμεθα ὁπωσοῦν ἐξαγγελλομέναις, ἀλλὰ ταῖς λέξεσιν ἐπόμεθα, πᾶσα διδασκαλία πρῶτως λεγομένη, κἂν ὀρθῶς πάντῃ ἔχοι, καινοφωνεῖν κριθήσεται, καὶ σκανδαλίσει τοὺς ἀκροατὰς· διὰ καινοτέρας γὰρ συνθέσεως λέξεων πάντως, εἰρηται τὰ πρόσφατα διδάγματα, ὅπου γε πολλάκις καὶ αὐτὰς τῆς ἁγίας Γραφῆς τὰς ῥητῶν ἐγκαιμένας χρήσεις, διὰ περινοίας γινώσκωμεν ἀληθεῖς εἶναι· καὶ κατὰ ἀλληγορίας ἐσθ' ὅτε, ἐπεὶ τοί γε ὡς ψευδεῖς θεωροῦμεν· τὸ γὰρ, Εἰσάξω ὑμᾶς εἰς γῆν βέουσαν γάλα καὶ μέλι, ἐπὶ τῆς ἀπὸ Ἰορδάνου μέχρις Εὐφράτου χώρας εἰρημένον, ψευδὲς ἂν εἴη, εἰ μὴ διὰ περινοίας γινώμεν ὅτι πολύφυτος καὶ βοτανώδης ἡ γῆ· οὐ δὲ πολλὰ βοσκαὶ, πολλὰ κτήνη καὶ θρέμματα καὶ ποιμναί· οὐ δὲ ζῶα τὰδε, καὶ γάλακτος ἀφθονία· ὁμοίως τε ὅπου πολλὰ βοτάναι, πλείστα! εἰσιν αἱ ἀνοήτοιοι μέλιται· οὐ δὲ πλείους αὐται, καὶ τὸ ἐκ τῶνδε μέλι πολὺ· καὶ ὅτε οὖν λέγει· « Ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου σκανδαλίξῃ σε, ἐκβάλε αὐτὸν ἀπὸ σοῦ, » τῷ ῥητῷ ἢ τῇ διανοίᾳ προσεκτέον πρῶτως, εἴπερ τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ, ὧ οὗτοι, ἀποκρίνασθε ἡμῖν.

Ἄλλ' ἴσω; πρὸς τὰδε εἶποιτε· Τί οὖν ὅλωσ ἡν εὐσεβῆ σημασίαν ἐχούσης τῆς πρώτης φωνῆς, δευτέραν ὑμεῖς καινοφρονεῖτε, εἰ μὴ τι σκαιωρεῖτε κατὰ τῆς ἐννοίας; ἐξὸν γὰρ εἶπειν καὶ πρὸς ὑμᾶς εὐκαίρως ὅτι ὧν ἡ χρῆσις ἡ αὐτῆ, τούτων ἡ πολυτέλεια περιττῆ· ἀλλὰ σκεπτέον ὡς τὰ αὐτὰ καὶ τοῖς τὴν ἐτέραν φωνὴν ἀρχῆθεν προβαλλομένοις, καὶ πᾶσαν τοιάνδε εὐσεβῆ ἡμολογίαν ἀπορηθῆσεται. Τί γὰρ ἂν εἰ ταυτὸν ἐστὶ τῷ· Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, τὸ λέγειν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, αὕτη ἡμῖν ἐπεισυνέχθη; τί δὲ εἰ ταυτὸν ἐστὶ τῷ· « Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν, » προσεφράσθη καὶ τὸ ἁμοῦσιον τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱόν; εἰ δὲ οὕτως διὰ τινας δύο φύσεις λέγοντας Χριστοῦ, ἰδίως ἔχουσαν ἐκατέραν οὐ μόνον κατὰ λόγον φυσικόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὑπαρξίν αὐτὴν τῆς ὑποστάσεως, ἦγουν τὸν τε Λόγον καὶ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου, καὶ οὐκ αὐτὴν τὸν Λόγον σεσαρκῶσθαι δογματίζοντας ἐν μιᾷ τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει, ἀναγκαίως ἐδέξασε λέγειν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ἵνα καὶ σημαίνηται τὸ διττὸν τῶν φύσεων διὰ τοῦ ὡς πρὸς τι λέγεσθαι τὴν σεσαρκωμένην φύσιν· πρὸς γὰρ τὴν σαρκώσαν εἰρηται· καὶ δηλὸν ἐστίν, ὡς οὐκ ἐν μονάδι τὰ πρὸς τί ἐστι, χώρα τε τοῖς δυσσεβοῦσι μὴ δοθῆ διὰ τοῦ λήμματος τῆς τῶν δύο φύσεων φωνῆς διχάζειν αὐτῶν τὴν μίαν ὑπόστασιν, ἐν τοῖς ἀπερισκέπτοις ὁμωνυμώσῃ τῆς φύσεως· καὶ πολλάκις ἀντὶ οὐσίας καὶ ἀντὶ προσωπικῆς δὲ ὑποστάσεως

¹ Matth. v, 29. ² Joan. x, 30.

λεγομένης, δέον ἄρα καὶ διὰ τὸ καινότερως πάλιν A καὶ ἀντιθέτως ἀσεβήσαντάς τινας μίαν φύσιν κατὰ τροπὴν ἢ σύγχυσιν γενομένην τοῦ Λόγου τὴν ἐνανθρώπησιν δογματίζειν, καινουργῆσαι καὶ ἡμᾶς τοιάνδε φωνὴν, ἣτις τὸν τε πρὸς τοὺς εἰρημένους αἰρετικούς ἐναντίως ἔχοντα σκοπὸν, ὡσπερ οὖν καὶ ἡ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σσαρκωμένη φυλάττει, καὶ ἀπὸ τῶν ὑστερον ἀναφυνέντων κακοδόξων διαστέλλεται, ὅπερ οὐκ εἶχεν ἡ πρώτη σαφῶς, καὶ δύο φύσεις τοῦ ἐνδὸς Χριστοῦ ἠνωμένας κατὰ τὴν μίαν αὐτοῦ ὑπόστασιν διασαφεῖν· ὃ γὰρ ἡ πρώτη φωνὴ διὰ τοῦ εἰσάγειν σσαρκωμένον τι καὶ σαρκῶν ἔλεγε, τοῦτο αὐτὴ μόνον διὰ τῆς μονάδος λέγει· ὃ δὲ ἐν εἶναι ἔκαλεν διὰ τῆς μονάδος παριστᾶν βούλεται, τοῦτο αὐτὴ διὰ τῆς ἐνδὸς Χριστοῦ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως ὁμολογεῖ· ἔκαλεν μὲν γὰρ παρεσιώπησε B τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν ὁλότητα τῶν ἠνωμένων, ἦγουν Χριστὸν, ἀρκεσθεῖσα τῇ τῆς μονάδος καὶ συμπλοκῆς ἐνοσίᾳ, ὡς ἔχουσα δεῖξιν τοῦ τε διπλοῦ τῶν συμπλεκέντων καὶ ἐνιαίου τοῦ συμπλέγματος, ἅτε δὲ εἶναι μὲν δύο τὰ συγκαίμενά φησι· οὔτε δὲ ἰδίως ὀνομάζειν τὰ μέρη τῆσδε τῆς ὁλότητος σύννοιδεν ἐν τῷ τῆς ἐνώσεως λόγῳ, οὔτε σιγᾶν τὴν μίαν ὑπόστασιν παύεται, οὔτε παρατρέχειν τὴν ἔνωσιν συγχωρεῖ, οὔτε μὴ γνωρίζειν ἅπανσι βούλεται, τίνας προσώπου γινώσκουσιν οὖσαν τῆσδε τῆς φυσικῆς δυάδος τὴν ἔνωσιν, καὶ τὴν ὑπστατικὴν μονάδα, ἐν κατ' ἀμφοῖν θεῖσα τὸ ὄνομα.

Ἄρα οὖν ἐπεὶ καὶ Ἄρειος μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγου σσαρκωμένην φησὶ, βουλόμενος δεῖξαι C ὡς οὐ πάντῃ τῆς τοῦ Πατρὸς φυσικῆς ἀτρεψίας ἐστὶ καὶ ὁ Υἱός· καὶ Ἀπολλινάριος τὴν αὐτὴν λέγει ἀπαλλάκτως φωνὴν, ἀντὶ νοῦ ψυχικοῦ βουλόμενος εἶναι ἐν τῷ Κυριακῷ ἀνθρώπῳ τὸν Λόγον, ἦγουν τῇ ψυχθεῖσθαι σαρκὶ αὐτοῦ, ἀλόγου φύσεως τίνος ἑτεροφουὸς ἡμῖν παριστάνων εἶναι τὴν ἐκ τῆς οἰκονομίας ἐλεγγείαν. Εὐτυχῆς δὲ τὸ αὐτὸ ἀπατραπύω φωνῆ, ἀλλ' οὐχὶ ἐνοσίᾳ φησὶ· ὡς γὰρ τοῦ Λόγου αὐτοῦ εἰς σάρκα μετουσιωθέντος, καὶ οὐδὲν ἔχοντος ἡμῖν ὁμοούσιον τοῦ Κυρίου λέγει τὸ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σσαρκωμένην, καθὼς Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐν τῷ πρὸς Κλήτθον φησὶ περὶ τούτων αὐτῶν· ὅτι τὰς μὲν εὐσεβεῖς λέξεις ὁμολογοῦσι περὶ αὐτῶν τὸν νοῦν καινουργοῦσι· καὶ μετὰ βραχέα πάλιν, ἐπειδὴ αἱ αὐταὶ λέξεις καλῶς μὲν ἐξηγηθεῖσαι τὸ εὐσεβὲς ἔχουσι, D κακῶς δὲ νοούμεναι, τὸ δυσσεβὲς ἔχουσι.

Οἱ ἀπὸ Νεστορίου δὲ καὶ ὧν ἀπο Νεστόριος, δύο φύσεις Χριστοῦ ἠνωμένας ἀδιαιρέτως λέγουσι, καὶ ἡ μαρτυρεῖ ἐν τῇ πρὸς Σούκεσσον δευτέρῃ ἐπιστολῇ Κύριλλος ὁ διδάσκαλος· λέγουσι δὲ τὸ ἀδιαιρέτον καὶ τὴν ἔνωσιν καὶ οὗτοι ὑπόυλως· οὐ καθ' ὑπόστασιν γὰρ, οὐ κατὰ τὴν τῶν φύσεων αὐτῶν συμπλοκὴν, ἀλλὰ τῇ ἰσοτιμίᾳ, τῇ ταυτοβουλίᾳ, τῇ ἀθιενίᾳ, φησὶν εἶναι ἀδιαιρέτως μὲν, σχετικῶς δὲ ὁμολογοῦντες τὸν Λόγον τῇ σαρκὶ· εἰ καὶ τὰς φύσεις αὐτὰς εἶναι τῶν προσώπων τὰς ἠνωμένας κατὰ γνώμην φασίν. Ἀναγκασίον δέδεικται εἶναι, ὡς οἶμαι, μὴ ταῖς φωναῖς ἀπλῶς προσέχειν, ἀλλὰ τοῖς νοήμασι· καὶ εἴ τις μὲν καινότερα φωνὴ ἐστὶ, τῇ ἀνέκαθεν ἐκ καὶ ἐξ ἀρ-

dictæ, oportet, et ob id quod recentius iterum et per antithesim impie degentes quidam unam naturam, juxta mutationem aut confusionem, factam Verbi enanthropesim, dogmatizant, oportet, inquam, novam effingere nos vocem talem quæ finem oppositum ad dictos hæreticos, sicut et una natura Dei Verbi incarnata, servat, et a novissimis nascentibus male credentibus scernitur. Prima vox exitum hunc clare non habuit, et duas naturas unius Christi adunatas secundum unicam hanc ipsius hypostasim manifestare. Quod enim prima vox introducendo hæc incarnationem aliquid et incarnationem dicebat, illud tantum per duplicitatem altera dicit: quod autem unum esse illa per monadem constituere intendit, illud per unius Christi secundum hypostasim adunationem altera constituitur. Illa enim quidem tacuit adunationem et adunatorum totalitatem, scilicet Christum, sufficienter monadis et connexionis notione indicationem præbens quasi demonstrante tum connexorum duplicitatem, tum singularitatem compositionis, quæ quidem esse duo conjecta dicit: nec vero particulariter hujus totalitatis partes vocare novit, nec tacere unicam hypostasim creditur, nec prætergredi adunationem, nec omnibus non ostendere vult, ejus personæ existentem cognoscere hujus naturalis duplicitatis adunationem et hypostaticam monadem, unum amborum statuens nomen.

Ergo cum et Arius unicam Dei et Verbi naturam incarnatam dicit, ostendere volens, quod non penitus Patris naturalis immutabilitatis est et Filius et Apollinarius eadem utitur absque differentia voce, loco mentis spiritualis esse volens Dominico in homine Verbum, scilicet in spirituali effecta carne, irrationalis naturæ cujusdam nobis præbens esse benevolentiam ex incarnatione; Eutyches vero idem... ἀπατραπύω voce, sed non notione dicit: ita enim Verbo ipso in carnem transubstantiato et nihil habente quod nobis consubstantiale sit Domino, dicit unicam naturam Dei Verbi incarnatam, sicut Gregorius Theologus in tractatu ad Cledonium inquit de ipsis, quia piæ quidem dictiones constitentur ad quas mentem male contorquent, et iterum paulo infra, dum eadem dictiones bene quidem expositæ piæ sunt, male cogitatæ, impiæ sunt.

Qui vero a Nestorio, et Nestorius ab ipsis, duas naturas Christi inseparabiliter adunatas docent, prout in secunda ad Sucensum epistola testatur Cyrillus magister, inseparabile et adunationem istam quoque fallaciter dicunt, non enim secundum hypostasim, aut secundum naturarum ipsarum connexionem, sed æqualitate honoris, voluntatis consensione, auctoritate inseparabiliter adunati quidem, relative vero constitentes Verbum cum carne; licet naturas ipsas esse personarum adunatas ut autumant, dicant. Necessarium demonstratum est, ut putō, non voces simpliciter curare, sed notiones; et si quæ quidem recentior vox est, primitivæ ve-

ro et ab initio frequenti orthodoxiæ conformis A juxta significatum, hanc venerabilem habere et tanquam propriam amplecti oportet. Si quæ vero trita in sacra Scriptura cuncta et apud Patres omnes vox invenitur, sed propter impiam quamdam novitatem excogitationis a quodam transfertur in diversitatem a recta notione, illam rejicere et detestari nos tanquam bonos nummularios oportet, non numismatum effigiem et superscriptionem curantes tantum, sed et ipsum argentum callide considerantes et investigantes si reipsa probum est. Etenim testimonia Domini argentum igne probatum dicuntur; quotquot enim aliquid a primo verborum auditu judicant virtutem, cum et sint litteræ dictionum partes efficientes, discant quod si sæpe littera occidit, spiritus vero vivificat, B sicut et mens.

Quid ergo adhuc mihi verborum amplius circa illud? Noverunt enim omnes quod Manichæi Christiani et Samaritani et Hebræi et Ariani et Sabelliani et Valentini et Marcionitæ et Nestoriani et Apollinaristæ et universa proprie dicta male dogmatizantium turba e sacra Scriptura tum Veteri, tum Novo et præcedentibus Patribus, quosdam textus excerpunt in propriæ excogitationis testimonium, quasi eadem significarent hi textus ac volunt ipsi. Num ergo notionem si recte esset apud ipsos judicarem, et non voces simpliciter? Sed sophisticè exponente Sabellio illud: « Ego et Pater unum sumus, » et trinam hypostasim rejicente; C et Eunomio proferente illud: « Qui misit me Pater major me est¹⁹, » et monadem destruente nec non naturæ æqualitatem in divinitate, sic insulse circumferimur quidem ab impiis, aut potius in oppositum circumferimur omni vento doctrinæ ad erroris insaniam jactati, sic et a seipsa discrepans tantum quantum a vocibus sanctam Scripturam concludemus, et Evangelii oraculum esse et non esse admittimus? Non sic pii, non sic, sed reipsa differentia æstimantes qui per sensus exercitos comparisonem honorum et malorum habemus, omnia æstimantes, bonum retinemus.

Ergo veritatis gratia omnes qui secundum quemdam hæreticorum finem dicunt quod unica D sit natura Dei Verbi incarnata, ablegandi sunt; sed et quotquot juxta notionem quamdam impiam autumant duplicitatem naturarum Christi adunatarum inseparabiliter respuere est; admittere vero e contra tum omnes qui unicam dicunt naturam Dei Verbi incarnatam, quasi alteræ naturæ, scilicet naturæ carnis unitam naturam Verbi secundum hypostasim, tum omnes qui duplicitatem confitentur naturarum Christi adunatarum inseparabiliter non secundum rerum circa essentialiter consideratarum aliquid, sed secundum hypostasim ipsam naturarum, id est in unius personæ ostensionem amborum, quasi eandem existentem utramque confessionem reverenter habentes.

¹⁹ II Cor. III, 6. ²⁰ Joan. XIV, 28.

χῆς ὁμολογουμένη ὀρθοδοξίᾳ συμφωνεῖ κατὰ τὸ ση- μαίνόμενον, ταύτην ποτιᾶσθαι καὶ ὡς οἰκείαν ἀσμενίζεσθαι· εἷ τις δὲ τετριμμένη τε τῇ ἁγίᾳ Γρα- φῇ πάσῃ καὶ τοῖς Πατράσιν ὄλοις ἔστι φωνή, κατὰ τινα δὲ δυσσεβῆ καινοτομίαν νοήματος ὑπὸ τινος προφέρεται εἰς διαφορὰν ὀρθῆς ἐννοίας, ταύτην ἀποδοκιμάζειν καὶ βδελύττεσθαι ὡς καλοὺς τραπε- ζίτας δὸν ἡμᾶς, μὴ τῷ ἐπιπολαίῳ χαρακτηρι τῶν νομισμάτων καὶ τοῖς χαράγμασι προσέχοντας μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἀργύριον ἐντέχνως παρανοοῦντας καὶ κατεξετάζοντας εἰ ὄντως δόκιμόν ἐστι· τὰ γὰρ λόγια Κυρίου, ἀργύριον πεπυρωμένον δόκιμιον εἴρη- ται· ὅσοι γὰρ τι κατὰ πρώτην ἀκοήν τῶν λέξεων κρίνουναι τὴν δύναμιν, ἐπεὶ καὶ τὰ γράμματα λέξεων εἰσιν ἀπογραφαί, μανθανέτωσαν ὅτι οὕτως πολλάκις τὸ γράμμα ἀποκτέννει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ, εἴτου νοῦς.

Τί δὲ ἄρα μοι δεήσει λόγων μακρῶν περὶ τοῦδε; πᾶσι γὰρ γνωστὸν ὡς Μανιχαῖοι Χριστιανοὶ καὶ Σα- μαρεῖται καὶ Ἑβραῖοι καὶ Ἀρειανοὶ καὶ Σαβελλιανοὶ καὶ Οὐαλεντινιανοὶ καὶ Μαρκωνισταὶ καὶ Νεστοριανοὶ καὶ Ἀπολιναρισταὶ καὶ πᾶσα ἀπλῶς ὁμολογουμένη κακοδοξία, ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς Παλαιᾶς τε καὶ Νέας, καὶ τῶν προλαβόντων Πατέρων τινὰς χρήσεις παρασπῶσι πρὸς μαρτυρίαν τοῦ οἰκείου φρονήματος, ὡς τὰ αὐτὰ βυλομένας αὐτοῖς· ἄρα οὖν οὐχὶ τὴν ἐν- νοίαν εἰ ὀρθῶς αὐτοῖς ἔχοι κρίνομεν, καὶ οὐ τὰς φω- νὰς ἀπλῶς; Ἀλλὰ παράγοντος Σαβελλίου τό· « Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἔσμεν, » καὶ ἀναιροῦντος τὴν τρια- δικὴν ὑπόστασιν· καὶ Eunomio προβαλλομένου τό· « Ὁ ἀποστείλας με, Πατήρ, μείζων μου ἐστίν, » καὶ ἀνατρέποντος τὴν μονάδα καὶ τὴν ἰσοφυίαν τῆς θεό- τητος, οὕτως ἀνοήτως συμπεριφερόμεθα μὲν τοῖς ἀσεβέσι, μᾶλλον δὲ καὶ ἀντιπεριφερόμεθα παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας πρὸς τὴν μωρίαν τῆς πλάνης κλυδωνιζόμενοι. οὕτω τε ἑαυτῇ ἀσύμφωνον ὄσον ἀπὸ τῶν φωνῶν τὴν ἁγίαν Γραφὴν λογισόμεθα, καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι τε καὶ οὐκ εἶναι καταδεξόμεθα; οὐχ οὕτως οἱ εὐσεβεῖς ἀλλ' ὄντως δοκιμάζοντες τὰ διαφέροντα οἱ διὰ τῶν γεγυμνα- σμένων αἰσθητηρίων τὰς συγκρίσεις τῶν καλῶν τε καὶ κακῶν ποιούμενοι, πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχομεν.

Οὐκοῦν φιλαλήθως πάντας τοὺς κατὰ τινα σκοπὸν τῶν αἰρετικῶν λέγοντας τὴν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λό- γου σσαρκωμένην ἀποσκαραιοῦσιν· ἀλλὰ καὶ ὅσοι κτὰ τινα ἐννοίαν δυσσεβῆ φασὶ δυάδα φύσεων τῶν Χριστοῦ ἠνωμένων ἀδιαιρέτως, καταπτυστέον· ἀπο- δεκτέον δὲ πάλιν πάντας τοὺς τε μίαν φύσιν λέγοντας τοῦ Θεοῦ Λόγου σσαρκωμένην, ὡς ἑτέρα φύσει, ἦγουν τῇ τῆς σαρκὸς ἠνωμένην τὴν φύσιν τοῦ Λόγου καθ' ὑπόστασιν, καὶ πάντας δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δυάδα φύσεων Χριστοῦ ἠνωμένων ἀδιαιρέτως οὐ κατὰ τε τῶν περὶ τὴν οὐσίαν θεωρουμένων, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπόστασιν αὐτῆν τῶν φύσεων, τουτέστιν εἰς ἐνὸς προσώπου δεῖξιν τοῦ ἀμφοῖν, ὡς τὴν αὐτὴν οὐσαν ἑκα- τέραν ὁμολογίαν ποτινωμένους.

Ὅτι γὰρ καὶ Κύριλλος ὁ Πατὴρ τὴν αὐτὴν οἶδεν ἄνοιαν εἶναι τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαγωγμένης, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἄνοιαν λεγομένης καὶ τῶν ὁρθῶς νοούντων δύο φύσεις Χριστοῦ καθ' ὑπόστασιν μίαν ἠνωμένης, κατὰ τὴν Ἀδοντός τε τοῦ σωφωτάτου καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ συνόδῳ Χαλκηδόνος ὁμολογίαν, ἀκουστέον αὐτοῦ ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον πρεσβύτερον ἐπιστολῇ τάδε λέγοντος· «Κάκεινο δὲ μὴ ἀγνοεῖσθαι· ἔπου γὰρ ἔνωσις ὀνομάζεται, οὐχ ἐνὸς πράγματος σημαίνεται σύνοδος, ἀλλ' ἡ δύο ἢ καὶ πλείονων καὶ διαφόρων ἀλλήλοις κατὰ τὴν φύσιν. Εἰ τοίνυν λέγομεν τὴν ἔνωσιν, ἔρολογοῦμεν ὅτι σαρκὸς ἐψυχωμένης νοερῶς καὶ λόγου· καὶ οἱ δύο δὲ λέγοντες φύσεις, οὕτως νοοῦσι· καὶ τὴν ἐνώσεως ὁμολογουμένης, οὐκέτι διίστανται ἀλλήλων τὰ ἐνωθέντα, ἀλλ' εἰς λοιπὸν ἕως, μία φύσις αὐτοῦ ὡς σαρκωθέντος τοῦ Λόγου· ταῦτα ὁμολόγησαν οἱ τῆς Ἀνατολῆς.»

Ἐτι μὴν καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ πρὸς Σούκηνσον ἐπιστολῇ οὕτως φησὶ, ἀποσκευαζόμενος τοὺς κατ' ἄνοιαν μειώσεως ἢ φύσεως τῶν συναθρόντων διαβάλλοντας αὐτὸν λέγειν τὴν μίαν φύσιν. «Εἰ μὲν γὰρ εἰπόντες φύσιν τοῦ Λόγου σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενέγκαντες· τὸ σαρκαγωγμένην, ἀλλ' ὅσον ἐξωθεν τιθέντες τὴν οἰκονομίαν, ἦν αὐτοῖς τάχα πῶς καὶ οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος, προσποιούμενοις ἐρωτᾶν ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι; πῶς ὑφέστηκεν ἡ καθ' ἡμᾶς οὐσία; ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ δὴλωσις εἰσχεκόμεναι διὰ τοῦ λέγειν σαρκαγωγμένην, παυσάσθωσαν,» καὶ τὰ ἐξῆς· «Τὸν πρὸς τῇ μιᾷ φύσει τοῦ Λόγου καὶ ἀνθρωπίνῃν τελείαν οὐσίαν εἰσχωρίζων διὰ τοῦ σαρκαγωγμένην, ὡς δύο εἶναι λογίσταται τὰς φύσεις, ἀκούων μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαγωγμένην; Φησὶ γὰρ καὶ μετὰ βραχέα· «Τί γὰρ ἐστὶν ἀνθρωπότητος φύσις, καὶ ἡν ὅτι σὰρξ ἐψυχωμένη νοερῶς;»

Τοῦ Πατρὸς οὖν σαφῶς ἡμῖν μαρτυροῦντος τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν συμφωνίαν, τῶν νοημάτων ἄρα μὴ εὐσεβῶς ἔχειν δηλουμένων ταῖς φωναῖς ἡμεῖς οὐ προσκείμεθα· οὐδ' αὖ πάλιν εὐσεβῶς ἐβόησαν τὰς φωνὰς ἀποστρεφόμεθα· οὕτε γὰρ ἔνωσις ἢ μονὰς ἀπλῶς ὁπωσοῦν συμφραζομένη τις τὰς φύσεις αὐτῶν ἀναιρεῖ, εἰ μὴ εἰς φύσεως αὐτῆς μονάδα ἢκειν νοούντα ἴδια τῆς κατὰ σύγχυσιν ἐνώσεως· ἑτέρα γὰρ ἔνωσις τοῦτο οὐ ποιεῖ· οὐδὲ ἡ διὰ πάντως κατηγορηθεῖσα τινος, καὶ εἰς πρόσωπα διαιρεῖ τοῦτο, εἰ μὴ εἰς προσωπικὴν δίπλασιν εἴη ληφθεῖσα· τίς γὰρ ἂν εἴποι διότι ἔνωσις τις λέγεται καὶ μονὰς ἢ τοῦ ὅλου Ῥωμαϊκοῦ τυχόν στρατοῦ, καὶ ἐν ἐπὶ πάντων τῶν ἐν ταύτῃ περιλαμβανομένων κείται ἕνωμα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡμιόνων καὶ καμήλων τῶν ἐν αὐτῷ, διὰ τοῦτο καὶ μία φύσις ἐστὶν ὁ πᾶς στρατός; ἀλλ' αὕτη, φησὶν, οὐκ ἐστὶ καθ' ὑπόστασιν φύσεων ἔνωσις.

Σκεπτεῖται οὖν, ὃ ἔφη, ὡς οὐκ ἐστὶν ἔνωσιν ἀπλῶς ποιεῖν μίαν φύσιν· ἀλλ' οὐδὲ εἰ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις εἴη μόνον λεγομένη, μονάδα ποιήσει φύσεως, ἀλλ' ἢ μόνως ὑποστάσεως· οὕτε γὰρ βύβλος ἢ σπόγγος ὕδατι ἐμβαφείσθαι καὶ ἀνιμυζόμενος ὄντι ἐαυτῷ ὅλον

Quia enim et Cyrillus Pater eandem novit notionem esse unicæ illius naturæ Dei Verbi incarnatæ, secundum ejus notionem dicte, et recte cogitantium duas Christi naturas secundum hypostasim unam adunatas, juxta Leonis sapientissimi et sanctorum Patrum synodi Chalcedonensis confessionem audire est ipsum in epistola ad Eulogium presbyterum talia dicentem : « Et illud ne ignorent : ubi enim nominatur adunatio, non unius negotii indicatur convenientia, sed aut duorum aut plurium et ab invicem natura discrepantium. Si igitur adunationem dicimus, constemur quod carnis spiritualiter animatæ et Verbi : et duas qui dicunt naturas sic cogitant; præter adunationem quam constituentur, non amplius dividuntur ab invicem adunata, sed restat unus Filius, una natura ejus quasi incarnati Verbi; hæc confessi sunt qui ab Oriente.»

Adhuc et in secunda ad Sucensum epistola, sic dicit refutans illos qui juxta imminutionis aut mixture convenientium notionem asserunt ipsum naturam unicam dicere : « Etenim si naturam quidem Verbi dicentes siuimus, non adversus incarnatam agentes, sed tanquam ab extra statuentes œconomiam incarnationis, erat ipsis cito nec non verisimilis sermo, affectantibus inquirere ubi perfectum in humanitate? Ubi substitit essentiæ secundum nos? Cum vero in humanitate perfectio; et essentiæ prout in nobis manifestatio affertur dicendo incarnatam, sileant : et quæ sequuntur. » Quid ergo unicæ Verbi naturæ et humanam perfectam essentiam afferens per incarnatam, non duas esse argumentabitur naturas audiens unam naturam Dei Verbi incarnatam? Dicit enim et paulo post : « Quid enim est humanitatis natura, præterquam caro animata spiritualiter? »

Patre ergo clare nobis testimonium dante de convenientia inter ipsum et veritatem, cogitationum non pie esse apparentium vocibus nos animum non intendimus; nec quoque pie se habentium voces aversamur. Nec enim adunatio aut monas simpliciter quolibet modo dicta quibusdam naturarum ipsorum aufert, nisi in naturæ ipsius monadem venire cogitantem propria adunationis secundum mixturam; altera enim adunatio id non facit; nec duplicitas penitus pronuntiata de aliquo, et in personas dividit illud, nisi in duplicitate personalis sit intellecta. Quis enim diceret eo quod adunatio quædam dicatur et monas, universus romanus exercitus, et unum de omnibus in ipso comprehensibile nomen hominum et jumentorum et camelorum quæ in ipso, quod propterea et una natura sit omnis exercitus? Sed ipsa, inquit, non est secundum hypostasim naturarum adunatio.

Considerandum ergo, quod dicebam, quod non licet adunationem simpliciter facere unam naturam; sed nec si secundum hypostasim adunatio sit tantum dicta, monadem faciet naturæ, sed solus hypostaseos; non enim papyrus vel spongia in aqua

Immersa et totaliter extracta, in naturam veniet unam cum aqua, sed in existentiam unam; quemadmodum ergo et ferrum et ignis in incandescentiæ existentiam; et lapides et ligna in domus quidem existentiam alteram venerunt, naturas vero easdem, sed adunatas ad invicem, convenientes in hujus compositionem et fabricationem in unum, scilicet existentiam domus, habent. Si ergo et in naturam unam sicut nunc et in existentiam, fieret adunatio quemadmodum sit de κλαύρα; χίας et de mollita (μαλθακτοῦ) cera in mastiches compositionem adunatis realiter, et naturam unam dicere necesse est ex adunatione. Considerandum vero quod nec mastiche nec sera in propriis naturalibus specialitatibus tunc et compositione et coloribus et reliquis qualitatibus penitus remanent, postea secundum illam adunationem nec est alterutri propriarum partium similitudo in mastiches compositione servata ad ea quæ ejusdem formæ sunt. Nec enim χίας nec ceræ simile quid prorsus auriformam et argenti servat.

Et si sic dicere de Christo decet adunationem, vobis relinquendum ut judicetis quod nec reipsa Deus, nec homo sit. Si vero ipsum quidem non dicitis sic, quemdam vero inter electos Patres hanc in naturam adunationem ostendatis dicentem, cessabimus a controversia vobiscum; si vero illud adunationis in naturam dogma dilaniatum et expansum secundum notionem, quale est, nec vobis admittendum, nec cuiquam divinitus inspiratorum dicendum, quomodo justum sic per adunationem simpliciter aut etiam existentiam, unicam naturam vos præterere? Non metuentes pie sicut divisionem convenientium ita et earum mutationem et confusionem per imprudentem vocem subscribere?

Etenim et illud non vos prætereat, quod accinctis ad naturalia sæpe visa est et distinctarum existentiarum effecta quibusdam naturalia adunatio: aceto supposito post parvum intervallum æs suppositum ipsum quidem accescit gustu rubiginosus, et videtur quodammodo in compositione mactatum et effusum; acetum vero convolvitur in crassitudinem condensatam in coagulationem, amarescit gustu, et aliquo modo colore erubescit. Et simpliciter miscentur quoad naturales qualitates, et separantia et separata quoad hypostases. Non ergo adunatio in naturam indivisibilis, adunatorum fidem facit, sed tantum mutationis illorum secundum essentiam in ostensionem sumitur et clare cogitatur; illud enim proprie exinde sequitur.

Sed sic quidem illa, ut ex abundantia ostendamus vos, quid nec hanc absurdam audaciam dictionis juxta proprium ingenium habetis, ut nostri propiores accedatis, tantum vero per sympathiam quamdam et imprudentem morem et inexpertem presumptionem, illa a primitiva et vera pietate alienantia, et hæresiarchæ facti sejungimini a

Α τὴδε, εἰς φύσιν ἔχει μίαν σὺν τῷ ὕδατι, ἀλλ' εἰς ὑπόστασιν μίαν· ὡσπερ οὖν καὶ σίδηρος καὶ πῦρ εἰς μύθρου ὑπόστασιν· καὶ λίθοι γὰρ καὶ ξύλα εἰς οἴκου μὲν ὑπόστασιν ἑτέραν ἔχον, φύσεις δὲ τὰς αὐτάς, ἀλλ' ἠνωμένας ἀλλήλαις, τὰς συνελθούσας εἰς τὴν τοῦδε σύστασιν, καὶ τὴν ὑφ' ἐν στάσιν, εἴτουν ὑπόστασιν τοῦ οἴκου ἔχουσιν· εἰ μέντοι καὶ εἰς φύσιν μίαν, ὡσπερ οὖν καὶ ὑπόστασιν, γένοιτο ἔνωσις, οἷον γίνεται ἐπὶ τῆς κλαύρας χίας, καὶ τοῦ μαλθακτοῦ κηροῦ εἰς μαστιχήματος σύστασιν ἐνουμένων ὄντως, καὶ φύσιν μίαν ἀνάγκη λέγειν ἐπὶ τῇ ἐνώσει. Σκεπτόν δὲ ὡς οὔτε ἡ μαστίχη οὔτε ὁ κηρὸς ἐν ταῖς οικείαις φυσικαῖς ἰδιότησι τότε καὶ συστάσει καὶ χροιαῖς καὶ λοιπαῖς ποιότησι πάντη μένουσι λοιπὸν κατὰ τὴνδε τὴν ἔνωσιν, οὔτε ἐστὶ θατέρω τῶν ἰδίων μερῶν ἐμοιότης ἐν τῷ μαστιχῆματι σωζομένη πρὸς τὰ ὁμοιοῦσιν· οὔτε γὰρ χίας, οὔδὲ κηροῦ τι ὅμοιον πάντη ἔχει τὸ σύνθετον μαστίχημα· οὔδὲ ὁ ἤλεκτρος πάντη χρυσοῦ εἶδος καὶ ἀργύρου σώζει.

retinet compositum mastiches, nec electrum prorsus

Καὶ εἰ οὕτως λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ εὐλογον τὴν ἔνωσιν, ὑμῖν ἐγκαταλείπτεον κρίναι, ὡς μήτε ὄντως θεὸν μήτε ἄνθρωπον εἶναι· εἰ δὲ αὐτὸν μὲν οὐ φατε τὴδε, τινὰ δὲ τῶν ἐκκρίτων Πατέρων ταύτην τὴν εἰς φύσιν ἔνωσιν δεῖξοιτε λέγοντα, παυσόμεθα τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀμφισθητήσεως· εἰ δὲ τὴδε τὸ τῆς εἰς φύσιν ἔνωσεως δόγμα διαξαινόμενον κατὰ τὴν ἐνωσίαν, οἶδόν τέ ἐστι, μήτε ὑμῖν δεκτόν, μήτε τινὲ τῶν θεοφόρων λεκτόν, πῶς ὄντως διὰ τὴν ἔνωσιν ἀπλῶς ἢ καὶ τὴν ὑπόστασιν, τὴν μίαν φύσιν ὑμᾶς προφασίζεσθαι; μὴ ὀρθωδοῦντας εὐσεβῶς ὡσπερ τὴν διαίρεσιν τῶν συνελθόντων, οὕτως καὶ τὴν τροπὴν αὐτῶν καὶ σύγχυσιν, διὰ τῆς ἀπερισκέπτου φωνῆς ὑπογράφειν;

Καὶ γὰρ κάκεινο μὴ ἀγνοεῖτω ὑμᾶς, ὡς ταῖς περὶ φυσικὰ γεγυμνασμένοις ὠφθη πολλάκις καὶ διακεκριμένων τῶν ὑποστάσεων γενομένη τισὶ φυσικῇ ἔνωσις· τῷ γὰρ ἔξει ὑποκειμένῳ ἐξ ὀλίγου διαστήματος ὑποκειμένος χαλκός, αὐτὸς μὲν ὀξύνεται τὴν γεῦσιν λούμενος, καὶ ὀπτίζεται πῶς τὴν σύστασιν ἐκδιαινόμενος καὶ ἀναχεόμενος· τὸ δὲ ἔξος συστρέφεται τε εἰς παχύτητα γλοιούμενον τὴν σύστασιν, πικραίνεται τε τὴν γεῦσιν, καὶ ἐρυθθαίνει πῶς τὸ χρῶμα· καὶ ἀπλῶς ἀντικρίνανται τὰς φυσικὰς ποιότητας, καὶ διεστῶτα τε καὶ διωρισμένα τὰς ὑποστάσεις· οὐκ ἄρα οὖν ἡ εἰς φύσιν ἔνωσις τοῦ ἀδιαίρετου, τῶν ἐνωθέντων πίστωσις, ἀλλὰ μόνον τῆς κατ' οὐσίαν ἀλλοιώσεως αὐτῶν εἰς δεῖξιν λαμβάνεται· καὶ νοεῖται σαφῶς· τοῦτο γὰρ ἰδίως ἔπεται τῆδε.

Ἄλλ' οὕτως μὲν τάδε, ἵνα ἐκ περιουσίας ὑμᾶς δεῖξωμεν, ὡς οὔδὲ τὴνδε τὴν ἄλογον ἀφορμὴν τῆς ταυτολεξίας ἔχετε εἰς τὴν διένεξιν τὴν πρὸς ἡμᾶς, μόνον δὲ διὰ τινὰ προσπάθειαν καὶ ἀλόγιστον συνήθειαν καὶ ἀβασάνιστον πρόληψιν περὶ τοῦ ἀρχήθεν τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας ἀποδεδρακῶτα, καὶ αἰρεσιάρχῆσαντες ὑμεῖς ἀπαρτίξετε ἡμῶν, ἢ τὴν βίβλον, ἢ

τοὺς γραφεῖς χορηγοῦντες ὑμεῖς μὴ ἀποκλῆμετε· καὶ οὐκ ἐκλείψωμεν ὑμῖν διὰ βίου παντὸς Πατρικὰς χρῆσεις καταπέδοντες, ἵνα τοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγριαινέσθαι ὑποθωπεύσαντες καταπαύσωμεν.

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ὑμῖν φορεῖσθαι, ὅσον ἐκ προχείρου ἀρκεῖν καὶ εἰς σύμμετρον ἔλεγχον ἀποχρώντως ἔχει, τῷ παραθήσομεν ὑμῖν, οὐ μόνον τῶν ἐκκρίτων ἡμῶν Πατέρων μαρτυρίας δυσωποῦντες εἰδῆναι φύσεις ἐπὶ τοῦ Κυρίου σωζομένας μετὰ τῆν ἔνωσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑμετέρων κωτηγεμόνων ὁμολογίας περὶ τοῦτου προάγοντας· εἰ δὲ, ὡς ἔθος ὑμῖν πολλάκις, γέλωτοποιεῖτε καὶ πρὸς ταῦτα ἐφευρίσκοντες λέγειν, ὡς ἀληθῶς φύσεις μὲν εἰρηναίαι, ἀλλ' οὐ δύο μετὰ τῆν ἔνωσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου, ὑμῖν ἐγκαταλείψωμεν τὸ λοιπὸν διδάσκειν ἡμᾶς ὅσας δέον τάσδε νοεῖν, εἴπερ ἄρα τὴν φύσιν ταυτὴν ἴσα εἶναι καὶ τὰς φύσεις, κατὰ γὰρ τὸ ποσὸν νοούμενα· οὐδὲ γὰρ τοιῆσδε ἀμαθίας κατάγνωσιν φέρετε, μὴ διακρίνοντες τὸ ἐνικὸν ἀπὸ τοῦ πληθυντικῆς, ἐξ ἀνάγκης ἢ πλείους ἢ δύο τότε ἐλάχιστον δώσετε εἶναι τάσδε τῷ ποσῷ τὰς ἐνοῦσας Χριστῷ, καὶ ὅσας Χριστῷ, καὶ ἐν αἷς ἐστὶ Χριστός· ἐκ δύο γὰρ καὶ μόνον ἀτρέπτων καὶ ἀμειώτων καὶ ἡ ἐνωσις Χριστοῦ ὡμολόγητο καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν· πλὴν καὶ δύο βητῶς λέγοντας δειξώμεν· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντιλεγομένην ἡμῖν μίαν φύσιν, ἣν φασιν οἱδε, προδήλως ἀποδοκιμάζοντας, ἵνα μηδὲν ἡμῖν εἰς παντελοῦς ἀνατροπῆς χρεῖαν ὑπολείπεται πρὸς αὐτούς· πρῶτον μὲν οὖν τοὺς οἰοῦναι ὑπογραφικῶς ὀρισμοὺς Χριστοῦ ὑπὸ τῶν Πατέρων εἰρημένους ἀκουστέον· φασὶ γὰρ οὕτως·

ΠΙ ΕΣΤΙ ΧΡΙΣΤΟΣ Ο ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΟΣ ΗΜΙΝ.

Ἀθανασίου.

« Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς, εἷς ὢν καθ' ὑπαρξιν, ἀνελλίπη τὰ ἐκότερα. » Τί δὲ ἐστὶ τάδε τὰ ἐκότερα, καὶ τί Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, εἴπατε εἰ φύσεις ἢ οὐχί;

Βασιλείου.

« Θεότης ἐμφύχως σαρκὶ κεχηρμένη. »

Γρηγορίου.

« Καινὴ μίξις, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐν ἐξ ἀμοιβῶν, καὶ δι' ἐνὸς ἀμφοτέρων. »

Τοῦ αὐτοῦ.

« Κρᾶσις Θεοῦ καὶ σαρκὸς, διὰ μέσης ψυχῆς νοερεῖς, μεσιτεούσης θεότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι. — Ὁ Υἱὸς Θεοῦ ὢν, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου γενόμενος, ἔμεινεν εἷς Υἱὸς καὶ Θεὸς, τοῦ κρείττονος ἐνικήσαντος. » Ἔστιν ἄρα τὸ νικηθῆναι καὶ τὸ νικήσαν. — « Ἀνθρωπότης χρισθεῖσα θεότητι, καὶ γενομένη ἔπειρ τὸ χρεῖσαν, καὶ οἷον εἰπεῖν ὁμολογίας. »

Κυρίλλου.

« Εἷς ὁ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς τοῦτο κάκεινον ὑπάρχων τε καὶ νοούμενος. — Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καὶ Υἱὸς ἐνανθρωπήσας καὶ σεσαρκωμένος. — Θεὸς ἐκ προσλήψεως σαρκὸς νεκρῶς ἐψυχωμένης, εὐδοκίᾶς γενέσθαι καὶ ἄνθρωπος. — Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη. »

A nobis, aut bibliam aut scriptores dirigendo vos non insudatis ; nec vobis relinquamus per totam vitam Patrum sermones permulcentes, et blandientes ab exulcerando in nos, in pace quiescamus.

Si vero etiam illud vobis importunum, quantum faciliter satis esse et in idoneam probationem sufficiens est, primo offeremus vobis non solum electorum Patrum nostrorum testimoniis cum diffidentia habentes naturas circa Dominum scire salvificatas post adunationem, sed et vestrorum ducum confessiones de hoc proferemus. Si vero, sicut vobis sæpe mos est, rideatis, et ad hoc excogitantes dicere quod vere naturæ quidem dicentur, sed non duo post adunationem de Christo, vobis remanebit ut reliquum doceatis nos, quot oportet has cogitare, si ergo naturam ipsum scitis esse et naturas, relative ad quantitatem cogitata. Nec enim tantæ damnationem toleratis ignorantiam, singularitatem a pluralitate non discernentes, necessario sive plures sive duas ad minimum esse dabitur illas in quantitate existentes in Christo et efficientes Christum, et in quibus est Christus. E duobus enim et tantum immutabilibus et completis et adunatio Christi in confesso et nobis et vobis erat. Attamen et duos ad litteram exponentes ostendemus; non solum autem illud, sed et controversam a vobis unicam naturam quam dicunt isti manifeste improbant, ut nihil a nobis imperfectæ refutationis opere desit erga ipsos. Primum quidem Christi definitiones quasi summarias a Patribus dictas audere est; dicunt enim sic :

QUID EST CHRISTUS ADORANDUS A NOBIS.

Athanasii.

« Deus et homo idem, unus exstans secundum existentiam, perfecta utraque. » Quid vero sunt hæc utraque, et quid Deus et homo, dicite si naturæ sunt aut non ?

Basilii.

« Divinitas animata carne utens. »

Gregorii.

« Nova commistio Deus et homo, unum ex ambobus, et per unum utraque. »

Ejusdem.

D « Commistio Dei et carnis, per medium animæ spiritualis mediantis inter divinitatem et carnis crassitudinem. Filius Dei existens et Filius hominis factus, ambo unus Filius et Deus, meliore vincente. » Est ergo victum et vincens. — « Divinitati consecrata humanitas et facta quod est consecrare, et, ut ita dicam, similiter Deus. »

Cyrilli.

« Unus Deus et homo, idem illud existens et cogitatus. — Dei Verbum et Filius qui formam hominis induit et incarnatus est. — Deus in adjunctione carnis spiritualiter animatæ cui beneplacitum est hominem fieri. — Una natura Dei Verbi incarnata. »

Ergo si ad invicem consentiunt in cogitationibus qui talia definiunt, quomodo non ambo convenientia in Christo noverunt salva remanere, et unam naturam Dei Verbi incarnatam cum dicunt? Si vero illud *ambo*, duo negotia indicat in Domino, et nec tria, nec unum, negotia vero illa non fortuita quaedam, vel phantasie simplices, sed essentiae quaedam sunt, quid aliud concluditur per voces illas cogitandum nisi quod Christi duae naturae sunt adunatae secundum unicam ipsius hypostasim? Sed festinemus ad clare memorantia naturas Christi testimonia Patrum et imprimis illorum, de quibus quolibet modo non audent denegationem facere adversarii.

Gregorii Theologi.

« Etenim naturae quidem duae, Deus et homo, quandoquidem anima et corpus; non duo autem filii, nec homines. »

Gregorii.

« Ambo ergo in eodem, unus et Deus similiter et homo, Emmanuel. »

QUALEM DICUNT ADUNATIONEM DE CHRISTO PATRES.

Gregorii Theologi.

« Si quis sicut in propheta dicit secundum gratiam operavisse, sed non secundum essentiam conjunctum et conformatum fuisse, sit vacuus a meliore energia. »

Cyrilli e propriorum capitum interpretatione.

« Necessario nos Nestorii verbis pugnantes adunationem secundum hypostasim fieri dicimus. »

Ejusdem e littera ad Succensum.

« Ergo et si diceretur humanitatis et divinitatis natura circa Emmanuel, sed humanitas propria facta est Verbi; et unicus Filius cum ipsa cogitatur. » Ergo naturae, quod proprium fecit et quod proprium factum est in hypostasim ejus qui suum fecit, aut non?

Ejusdem.

« Nostrum enim dicere, vocare duas naturas usque ad cognoscendam Verbi et carnis differentiam. Perspicuum est ergo quod qui non dicit duas naturas, differentiam negat, et non cognoscit eam in Christo. »

Ejusdem ex Claphyris.

« Etenim duo quidem, ait, volatilia jubet assumi viventia et munda, ut cogites per volatilia caelestem hominem et hominem, similiter et Deum, in duas naturas qualem venit in Verbum unicuique convenienti dividit. Quod enim ex Deo Patre supra refulgebat Verbum erat in carne mulieris. »

Gregorii Theologi.

« Deus vero diceretur non Verbi, sed ejus qui videbatur. Quomodo enim exacte esset Dei Deus? Sicut et Pater non ejus qui videbatur, Verbi vero. Quando enim a cogitationibus naturae differunt, si-

« Αρα οὖν εἴ γε καὶ ἐαυτοῖς ἀλλήλοις συμφωνοῦσι τοῖς νοήμασιν οἱ ὀρίσαντες τάδε, πῶς οὐχὶ ἀμφοτέρω τὰ συνελθόντα ἐν Χριστῷ οἶδασι σώζεσθαι, καὶ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὅτε λέγοιεν; Εἰ δὲ τὸ ἀμφοτέρω, τὰ δύο πράγματα σημαίνει κυρίως, καὶ οὔτε τρία, οὔτε ἓν, τὰ δὲ πράγματα τάδε οὐ συμβεβηκότα τινὰ, ἢ φαντασίαι ψιλαί, ἀλλ' οὐσίαι τινές εἰσι, τί ἄλλο συνάγεται διὰ τῶνδε τῶν φωνῶν νοεῖν, ἢ ὅτι δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἠνωμέναι εἰσὶ κατὰ μίαν τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ; Ἄλλ' ἐπιδράμωμεν καὶ ταῖς σαφῶς τῶν φύσεων Χριστοῦ μνημονευούσαις μαρτυρίαις Πατρικαῖς, καὶ μάλιστα ὧν μὴ ὅπως οὖν τολμῶσι ποιεῖσθαι παραγραφὴν οἱ ἀντιλέγοντες. »

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

« Φύσεις μὲν γὰρ δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα· οὐδὲ δὲ δύο, οὐδὲ ἀνθρώποι. »

Γρηγορίου.

« Ἄμφω δὲ οὖν ἐν ταυτῷ, εἰς Θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, ὁ Ἐμμανουήλ. »

ΠΟΙΩΝ ΦΑΣΙ ΤΗΝ ΕΠΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΝΩΣΙΝ ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

« Εἰ τις ὡς ἐν προφήτῃ λέγει κατὰ χάριν ἐνεργηκέναι, ἀλλὰ μὴ κατ' οὐσίαν συνήρθαι τε καὶ συναναπεπλάσθαι, εἴη κενὸς τῆς κρείττονος ἐνεργείας. »

Κυρίλλου, ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἰδίων Κεφαλαίων.

« Ἀναγκαίως ἡμεῖς τοῖς Νεστορίου μαχόμενοι λόγοις, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν γενέσθαι φάμεν. »

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον.

« Οὐκοῦν καὶ εἰ λέγοιτο ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος φύσις ἐπὶ τοῦ Ἐμμανουήλ, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης ἰδία γέγονε τοῦ Λόγου· καὶ ὁ εἰς Υἱὸς νοεῖται σὺν αὐτῇ. Ἄρα οὖν φύσεις τὸ ἰδιοποιησάμενον καὶ τὸ ἰδιοποιηθὲν εἰς τὴν τοῦ οικειωσαμένου ὑπόστασιν, ἢ οὐ; »

Τοῦ αὐτοῦ.

« Ἠμέτερον γὰρ τὸ λέγειν ἦτοι ὀνομάζειν δύο φύσεις μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν διαφορὰν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός. » Ἄλλον οὖν ὡς ὁ μὴ λέγων δύο φύσεις, ἤρηται τὴν διαφορὰν καὶ οὐ γινώσκει αὐτὴν ἐν Χριστῷ. »

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν Γλαφυρῶν.

« Δύο μὲν γὰρ, φησὶ, ὀρνίθια χελεύει ληφθῆναι ζῶντα καὶ καθαρὰ, ἵνα νοήσης διὰ πετεινῶν τὸν οὐράνιον ἄνθρωπον, ἄνθρωπὸν τε ὁμοῦ καὶ Θεόν, εἰς δύο φύσεις ἕσον ἦκεν εἰς τὴν ἐκάστην πρέποντα λόγον διακρούμενον. Λόγος γὰρ ἦν ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀναλάμψας ἐν σαρκὶ τῆς γυναικός. »

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

« Θεὸς δὲ λέγοιτο ἂν, οὐ τοῦ Λόγου, τοῦ ὀρωμένου δέ. Πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦ κυρίως Θεοῦ Θεός; ὡς περ καὶ Πατὴρ, οὐ τοῦ ὀρωμένου, τοῦ Λόγου δέ· ἦνίκα γὰρ αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐπινοαῖς, συνδιαίρεται καὶ τὰ

δ' όματα. » Ἐπισκεπτέον ὅτι οὐ τῇ ἐπινοίᾳ εἶναι τὰς φύσεις, ἀλλὰ διίστασθαι ταῖς ἐπινοίαις τὰς φύσεις φησίν.

Τοῦ αὐτοῦ.

« Κιρναμένων ὡσπερ τῶν φύσεων, οὕτω δὲ καὶ τῶν κλήσεων, καὶ περιχωρουσῶν εἰς ἀλλήλας τῷ λόγῳ τῆς συμφυίας. »

Βασιλείου, ἐκ τοῦ πρώτου πρὸς Εὐνόμιον.

« Οὐ δύο λέγομεν Θεὸν ἰδίᾳ καὶ ἄνθρωπον· εἷς γὰρ ἦν ἀλλὰ κατ' ἐπινοίαν τὴν ἐκάστου φύσιν λογιζόμενοι· οὐδὲ γὰρ ὁ Πέτρος δύο ἐνόησεν εἰπὼν, *Χριστοῦ ὄν καθόρτος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί.* » Ὁ αὐτὸς δὲ μέγας Βασίλειος φησὶ πρὸς Εὐνόμιον εἶναι τινὰ μὲν ἐπίνοιαν, τὴν ἀληθῆ νοητὴν θεωρίαν, καὶ εἶναι ἐτέρην τὴν κατὰ ἀνάπλασμα ψεύδους, ὅσα τῶν μυθοπαιῶν καὶ ζωγράφων· εἰ μὲν οὖν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, τὴν ἀληθῆ· εἰ δὲ πρὸς τὸ ἰδίᾳ τὴν ἐπίνοιαν ἀκούομεν, τὴν ἀναπλαστικὴν λογιστέον. Μόνον γὰρ διὰ τὸ διαρβῶσαι ἑαυτοῖς τὸ διάφορον τῶν ἡνωμένων, ταῖς φαντασίαις ἰδίᾳ ἕκαστον ἀφορίζομεν, ἕως ἴσμεν, τί μὲν ἰδίως τοῦδε, τί δὲ τοῦ ἐτέρου.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ἐκ τούτου δεῖ συνορᾶν, ὅπως ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἑκατέρας φύσεως ἀποδειχθῆ ἡ ἀλήθεια.

Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

« Ἀπειτάλη μὲν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος· διπλοῦς γὰρ ἔν. »

Κυρίλλου ἐκ τοῦ πρὸς Θεοδοσίον τὸν βασιλέα.

« Τὰς γὰρ εὐαγγελικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἄνδρας τὰς μὲν κοινοποιούντας ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιρούντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων· καὶ τὰς μὲν θεοκρεταίς, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ διδόντας. »

Τοῦ Θεολόγου, ἐκ τοῦ περὶ Υἱοῦ δευτέρου λόγου.

« Τὸ γὰρ συναμφοτέρον, ἐν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνῆψ. »

Κυρίλλου.

« Μετὰ μέντοι τὴν ἔνωσιν, οὐ διαιροῦμεν τὰς φύσεις ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲ εἰς δύο υἱοὺς τέμνομεν τὸν ἕνα καὶ ἀμέριστον. » Δῆλον ἄρα, ὡς εἰ καὶ ἀδιαιρέτους, ἀλλ' οὖν φύσεις οἶδε τὰς μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ οὐ φύσιν μίαν.

Γρηγορίου Νύσσης κατὰ Εὐνομίον.

« Οὕτω ζωοποιεῖ τὸν Λάζαρον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ὅτε λακρύει τὸν κείμενον ἡ ἀπαθὴς ἐξουσία. » Καὶ πάλιν· « Τὸν μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, καθὼς καὶ ὠνόμασεν ὁ θεός· Ἀπόστολος, οὐδὲν οὕτως ὡς τὸ τοῦ Υἱοῦ δείκνυσιν ὄνομα, ἑκατέρα φύσει τῇ θείᾳ καὶ ἀνθρωπίνῃ κατὰ τὸ ἴσον ἐφαρμοζόμενον. »

Τοῦ Χρυσόστομου, ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολλιναριστῶν.

« Οὕτω κἀνταῦθα τῆς θείας ἐνιδρυσάσης τῇ σωματι ζύσεως, ἕνα Υἱόν, ἐν πρόσωπον, τὸ συναμφο-

A mul distinguuntur et nomina. » Considerandum quod non cogitatione esse naturas, sed cogitationibus distingui dicit.

Ejusdem.

« Mistis, ut ita dicam, naturis, sic et nominibus, et succedentibus ad invicem verbo coagulationis. »

Basilii, e primo ad Eunomium.

« Non duos dicimus Deum proprie et hominem, quippe qui unus erat, sed secundum notionem uniuscujusque naturam concludentes; nam nec Petrus duos cogitavit dicens: *Christo igitur passo in carne nostra* ¹¹. » Magnus idem Basilius ad Eunomium dicit esse quamdam quidem cogitationem, veram intellectualem contemplationem, atque esse alteram juxta mendacii fictionem, qualem fabulatorum et pictorum; si ergo quidem circa illud, Deum et hominem, veram; si vero particulariter circa cogitationem audimus, fictam concludere oportet. Tantum enim in articulatis ipsis explanando adunatorum distinctionem, phantasis particulariter unumquemque definimus donec noscamus quid hinc proprie de altero, quid illinc de altero.

Ejusdem.

Ex hoc oportet considerare quomodo in uno et eodem utriusque naturæ manifestata est veritas.

Gregorii Theologi.

« Missus est quidem, sed ut homo, quippe qui duplex erat. »

Cyrilli, e scripto ad Theodosium imperatorem.

« Nam evangelicas de Domino voces novimus theologos viros, alias adhibere communes quasi de una persona, alias diversas, quasi de duabus naturis; et alias ut decet Deum, juxta ejus divinitatem, alias ut homini congruit juxta ejus humanitatem dant theologi. »

Theologi, ex secundo de Filio tractatu.

« Nam ambo una, non natura, sed adunatione. »

Cyrilli.

« Post adunationem tamen, non naturas ab invicem dividimus, nec in duos filios secamus unum illum et indivisibilem. » Evidens est ergo quod si indivisibiles novit, utique novit naturas illas post adunationem, nec naturam unam.

Gregorii Nysseni contra Eunomium.

« Nec vivificat Lazarum humana natura, nec luet mortuum impassibilis essentia. » Et iterum: « Mediatorem Dei et hominum, quem admodum vocat illum divus Apostolus ¹² nihil sicut Filii nomen ostendit, utrique naturæ divinæ et humanæ æqualiter conveniente nomine isto. »

Chrysostomi e tractatu contra Apollinaristas.

« Sic et ibi divina natura cum corpori inmisisset Filium unum, unam personam, ambo una per-

¹¹ I Petr. iv, 1. ¹² I Timoth. ii, 5.

fecit, cognitum per Verbum nec confundens, nec ut videns non in una natura unica, sed in duabus perfectis. Circa unam enim, quomodo confusionis exemptio? Quomodo distinctionis absentia? Quomodo adunatio forte diceretur? Nam unica sibi ipsi uniri aut confundi aut a se ipsa distingui nequit. » Et paulo post: « Iterum ad aliud leviter sermonem transferentes aiunt quod post adunationem dicere duas naturas non oportet; attende vocis significationi: adunationem dixisti, adunationem vero unius non invenies factam. » Et paulo post: « Consueverunt et id obijcere: Num Christi corpus et sanguinem fideliter pieque non sumimus? Ita sane, dicitur, non quia corpus et sanguinem divina pars ante humanitatis assumptionem natura possedit, sed postquam propria carnis sua fecit hæc habere dicitur. O absurdum! O impiam cogitationem! In periculo est enim apud ipsos divinitatis dignatio, et exinde Dominicum corpus ut verum corpus constiteri non sustinent. Per dictorum enim astutiam mutatum fuisse illud in divinitatem vano excogitant, unicam exinde effingentes naturam, et illam non inveniendes dicere qualis sit. »

Et paulo post: « Fugiamus illos qui dividunt; si enim et duplex natura, igitur indivisibilis et lacerari quæ nequit adunatio in una filietatis confidentia persona et una hypostasi; fugiamus illos qui unam naturam post adunationem mendaciter exponunt: nam unius notione, ad passionem impassibili Deo attribuendam inducuntur. »

Cyrilli e tractatibus contra Nestorium in secundo sermone.

« Unum confitere, naturas non dividens, simul et sciens quod carnis quidem est sermo alter, divinitatis vero qui ipsam solam decet. » Ecce ergo clare ad non auferendam duplicitem, sed non dividendam hortatur illam quæ duplex juxta naturas existit, et cognoscendum in quali verbi differentiam alterius ad alteram vult, naturas dicens et alia verba.

Ejusdem ex interpretatione Epistolæ ad Hebræos, secunda parte.

« Ad invicem ineffabiliter et supra sensum convenerunt divinitas et humanitas, et differentes quidem naturæ in confesso, unus tamen et solus ex ambobus Filius. » Quod ergo differentes, quod et naturæ sunt, novit. Si ergo non naturas post compositionem dicit, nec diversas divinitatem et humanitatem.

Ejusdem ex eadem, sexta parte.

« Si enim cogitantur diversæ et inter se dissimiles a rebus in adunationem convenientibus naturæ, carne dico et Deo, igitur unus et solus vere ex ambobus filius. » Evidens est ergo quod quando unus ex ambobus, tunc cogitantur et naturæ, et ab invicem dissimiles circa Christum post adunationem.

Ejusdem e Scholiorum secundo capite.

« Quia absque confusione remanserunt naturæ,

Α τερων ἀπετέλειτο, γνωρίζομενον μέντοι ἀσύγχυτον καὶ ἀδιαιρέτω λόγῳ, οὐκ ἐν μιᾷ μόνῃ φύσει, ἀλλ' ἐν δυοῖν τελείαις. Ἐπὶ γὰρ μιᾷ, πῶς τὸ ἀσύγχυτον; πῶς τὸ ἀδιαιρέτον; πῶς ἡ ἔνωσις λεχθεῖη ποτέ; ἢ γὰρ μία ἑαυτῇ ἐνοῦσθαι, ἢ συγγεῖσθαι, ἢ ἐξ ἑαυτῆς διαιρεῖσθαι, οὐ δύναται. » Καὶ μετὰ βραχέα: « Πάλιν ἐπ' ἄλλο μεταπηδῶντές φασι, μετὰ τὴν ἔνωσιν μὴ χρῆναι λέγειν δύο φύσεις: πρόσσεχε τῇ σημασίᾳ τοῦ ῥητοῦ: ἔνωσιν εἶπα: ἔνωσιν δὲ μιᾷ οὐκ ἂν εὐροις γινομένην. » Καὶ μετὰ βραχέα: « Εἰδώσαι δὲ καὶ τοῦτο προτείνουσιν: Ἄρα οὐ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Θεοῦ λαμβάνομεν πιστῶς καὶ εὐσεβῶς; Ναί, λεκτέον: οὐχ ὅτι σῶμα καὶ αἷμα, τὸ Θεῖον πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐκέκτητο φύσει: ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τῆς σαρκὸς ἰδιοποιεῖται, ἔχειν λέγεται ταῦτα ὡς τοῦ ἀτοπήματος! ὡς τῆς ἀσεβοῦς διανοίας! κινδυνεύει γὰρ παρ' αὐτοῖς τῆς θεότητος τὸ ἀξίωμα, καὶ πάλιν τὸ Κυριακὸν σῶμα ὡς ἀληθινὸν σῶμα ὁμολογεῖν οὐκ ἀνέχονται: δι' ἐπινοίας γὰρ λέξωσαν τετράφθαι τοῦτο εἰς θεότητα φαντάζονται, μίαν ἐντεῦθεν κατασκευάζοντες φύσιν: καὶ αὐτὴν τίνος εἶναι, μὴ εὐρίσκοντες λέγειν. »

Καὶ μετ' ὀλίγα: « Φύγωμεν τοὺς διαιροῦντας: εἰ γὰρ καὶ διττὴ ἡ φύσις, ἀλλ' οὖν ἀδιαιρέτος καὶ ἀδιάσπαστος ἡ ἔνωσις, ἐν ἐνὶ τῆς υἰότητος ὁμολογουμένη προσώπῳ, καὶ μιᾷ ὑποστάσει: φύγωμεν τοὺς μίαν φύσιν μετὰ τῆς ἔνωσιν τερατευομένους: τῇ γὰρ τῆς μιᾷς ἐπινοίᾳ, τῷ ἀπαθεί Θεῷ πάθος προσάπτειν ἐπιείγονται. »

Κυρίλλου ἐκ τῶν κατὰ Νεστορίου ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ.

« Ὁμολόγησον ἓνα, μὴ διαίρων τὰς φύσεις, μετὰ τοῦ εἰδέναί τι σαρκὸς μὲν ἕτερος λόγος, θεότητος δὲ ὁ αὐτῇ καὶ μόνῃ πρέπων. » Ἰδοὺ οὖν σαφῶς, οὐκ ἀναίρειν τὴν δυάδα, ἀλλὰ μὴ διαίρειν παραινεί τὴνδε τὴν κατὰ τὰς φύσεις, γινώσκων τε πρὸς τῷ ποσῷ καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ λόγου θατέρας πρὸς ἑτέραν βούλεται, φύσεις τε εἰπῶν καὶ ἑτέρους λόγους.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους δευτέρου τόμου.

« Συνέβησαν δὲ ἀλλήλαις ἀπορρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν θεότης καὶ ἀνθρωπότης: καὶ διάφοροι μὲν αἱ φύσεις ὁμολογουμένως, πλὴν εἰς τε καὶ μόνος ἐξ ἀμφοῖν Υἱός. » Ὅτι τε οὖν διάφοροι, καὶ ὅτι καὶ φύσεις εἰσὶ, οἶδεν: εἰ οὖν μὴ φύσεις μετὰ τὴν σύμβασιν λέγει, οὐτε διαφορὰς θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς τόμου ζ'

« Εἰ γὰρ καὶ νοοῦνται διάφοροι, καὶ ἀλλήλαις ἄντιοι τῶν εἰς ἐνόητα συνδεδραμηκότων αἱ φύσεις, σαρκὸς δὴ λέγω καὶ Θεοῦ, ἀλλ' οὖν εἰς τε καὶ μόνος ὁ ἐξ ἀμφοῖν Υἱός ἀληθῶς. » Ἀτῆλον ἔρα ὅτι ὅτε εἰς ἐξ ἀμφοῖν, τότε καὶ νοοῦνται καὶ φύσεις, καὶ ἀλλήλαις ἔνισοι: ἐπὶ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αἰ κεφαλαίου τῶν Σχολίων.

« Ὅτι δὲ ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, εἴτε

ὄν ὑποστάσεις. » Ἰδοὺ οὖν ὅτι οὐδε τὰς φύσεις με-
νοῦσας μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν Χριστῷ, διωνύμως ὁμο-
λογεῖ εἰπὼν, εἴτι' οὖν ὑποστάσεις· λέγεται γὰρ καὶ
ὑπόστασις παρὰ τὸ ὑπεστηκέναι ἢ φύσις· εἰ δὲ
ὡς περ εἰώθασιν γελωτοποιῶς ἀποκρίνασθαι, οὐκοῦν
καὶ πρόσωπα δύο μένουσιν· ἔφη γὰρ καὶ ὑποστάσεις,
πρῶτον μὲν σαφῶς ἑαυτοὺς ἀπεκάλυψαν ἰδίῳ πάθει
δουλεύοντας, καὶ τοὺς Πατέρας βάλλιν, καὶ πατρα-
λοχαί γίνεσθαι μὴ ὑφορώμενοι, μόνον δὲ τῆς πλάτης
ἑαυτὸν προσεστηκότας· τοῦ γὰρ Πατρὸς τάδε λέγον-
τος, εἰ οὕτως νοοῦσι καὶ νῦν πρόσωπον τὴν ὑπόστα-
σιν, ἀνάγκη τοὺς τοῖς εἰρημῆνοις προσέχοντας, καὶ
μηδὲν προσεπεινούοντας ἢ ὑφαιρούοντας νόημα· οὐ
γὰρ θέμις τῷ ὀρθῶς κρίνοντι, τὸν πολεμιώτατον τῆ
ἐκστρατείας Νεστορίου, συνομολογοῦντα αὐτῷ νῦν τὰ
εὐτὰ καθορᾶν, μαχόμενον δὲ αὐτῷ μυριάκις κράζον-
τι ἐν τῇ κρήνῃ Ἑβραίου ἐξηγήσει καὶ ἐν ἑτέροις, οὐ
ἴσως εἶναι προσώπων ἔνωσιν· ἔφη γὰρ περὶ τοῦ μα-
ταιόφρονος τὴν τῶν προσώπων ἔνωσιν οὐκ οἶδα πόθεν
ἐξηρηκότος· τὰ δὲ ἐνωθέντα ταῦτά φησι καὶ μείναι
ἀτόγχευτα νῦν. Εἰ οὖν ὡς πρόσωπα λέγει τὰς ὑπο-
στάσεις ἀσυγχύτους, γέγονεν ὑπόσπονδος τῷ ἀσεβεῖ
ὁ πολέμιος· ἀλλ' οἱ τῶν ἰδίων ἀμνήμονες, πῶς νῦν
οὐκ ἀποφαίνονται, ὅτι ἐπὶ τοῦ τῆς οἰκονομίας Λόγου,
φύσιν τε καὶ ὑπόστασιν ταυτὸν οἶδεν ὁ τε διδάσκαλος
Κύριλλος καὶ ἡμεῖς; Ἐκ τε οὖν τούτων, τὸ ἐκεῖ
ψευδές· καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖ, ἢ ἐνθάδε εὐρεσιλογία αὐτῶν
κατάδηλος.

*Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῆς πρὸς Καισά-
ριον ἐπιστολῆς.*

« Γνωρίζομενον μὲν τῷ ἀσυγχύτῳ καὶ ἀδιαιρέτῳ
λόγῳ, οὐκ ἐν μιᾷ φύσει, ἀλλ' ἐν δύοσι τελείαις. »
Καὶ μετ' ὀλίγα. « Ποῖος οὖν ἄδης ἐξηρεύξατο μίαν
ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ λέγειν φύσιν; » Καὶ μετὰ βραχεία·
« Εἰ γὰρ καὶ διττὴ ἡ φύσις, ἀλλ' οὖν ἀδιαιρέτος καὶ
ἀδιάσπαστος ἡ ἔνωσις, ἐν ἐνὶ τῆς υἰότητος ὁμολογου-
μένη προσώπῳ. »

*Τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου μάρτυρος ἐκ τοῦ τρίτου
βιβλίου τοῦ περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος κεφα-
λαίου ιζ'.*

« Ὅταν οὖν ἀκούσης τοῦ ἐνὸς Υἱοῦ τὰς ἐναντίας
φωνὰς, καταλλήλως μέριζε ταῖς φύσεσι τὰ λεγόμε-
να. » Καὶ μετὰ βραχύ· « Ἐκάστης δὲ πέφυκε δεχο-
μένης φύσεως. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ὅσπερ εἷς μὲν
ἴστω ἄνθρωπος, ἔχει δὲ δύο φύσεις διαφόρους, καὶ
κατ' ἄλλο μὲν λογίζεται, κατ' ἄλλο δὲ τὸ λογισθὲν
ἐνεργεῖ. » Εἶτα ἐπάγει· « Οὕτως ὁ Υἱὸς εἷς ὢν καὶ
ἕως φύσεις, κατ' ἄλλην μὲν τὰς θεοσημείας ἐργάζε-
ται, κατ' ἄλλην δὲ τὰ ταπεινὰ παρεδέξατο. » Καὶ
μετ' ἑτέρα· « Εἷς ἥλιος, φύσεις δὲ δύο, ἡ μὲν φωτὸς,
ἡ δὲ σώματος ἡλιακοῦ· οὕτως κἀνταῦθα εἷς μὲν Υἱὸς
καὶ Κύριος καὶ Χριστὸς καὶ Μονογενὴς, φύσεις δὲ
ἕως, ἡ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς, ἡ δὲ ἡμετέρα. »

*Τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων
ἐκ τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἁγίου συμβόλου.*

« Τοὺς δὲ λέγοντας (μετὰ τὰ ἐν μέσῳ τινὰ) τὰς
φύσεις τοῦ Χριστοῦ κατὰ ἀνάγκασιν συγχυθεῖσαι
μίαν γενέσθαι φύσιν, καὶ μὴ ὁμολογοῦντας τὸν Κύ-
ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, δύο εἶναι φύσεις ἀσυγ-

igitur et existentiar. » Ecce ergo novit naturas
manentes post adunationem in Christo, duobus no-
minibus confitetur dicens, igitur et existentias. »
Dicitur enim existentia ab existendo natura. Si
vero sicut consueverunt scurriliter respondere, ergo
et personæ duæ manent; dicebat enim et existen-
tias. Primo quidem evidenter seipsos prodiderunt
propriæ passioni servientes, et Patres rejicere et
parricidas fieri non metuentes, tantum vero erro-
re sic cogitant et nunc personam hypostasin, necesse
est dictis attendentes et nihil ultra excogitan-
tes aut imminuentes cogitatum. Non enim æquum
est recte judicanti, infensissimum Nestorii impietati,
in ipsum vero pugnantem, millies clamantem in
commentario ad Hebræos et in aliis, non duarum
esse personarum adunationem; dicebat enim de
insano, personarum adunationem, nescio unde in-
veniente. Adunata vero hæc dicit et manere incon-
fusa nunc. Et ergo tanquam personas hypostasem
inconfusas dicit, socius factus est impii hostis. Sed
qui propriarum obliviscuntur rerum, quomodo nunc
non convincuntur quod de incarnationis Verbo, natu-
ram et hypostasim eum novit tum magister Cy-
rillus, tum novimus etiam nos? Ex istis ergo, illud
ibi fallaciter, et ex illis ibi loquacitas exinde eorum
manifesta.

Joannis Chrysostomi ex Epistola ad Cæsarium.

« Cognitum quidem inconfuso et inseparabili
verbo, non in una natura, sed in duabus perfectis. »
Et post brevia : « Qualis igitur infernus unam in
Christo eructavit dicere naturam? » Et post pauca :
« Si enim et duplex natura, sed indivisibilis et non
dilanianda adunatio quam in una filietatis confite-
mur persona. »

*Sancti Iustini martyris e tertio libro de sancta Trini-
tate, capite decimo septimo.*

« Quando ergo audivisti unius Filii oppositas vo-
ces, ab invicem divide pro naturis dicta. » Et paulo
post : « Unaquæque quæ genuit accipiente natura. »
Et paulo post : « Quemadmodum unus quidem est
homo, duas vero naturas habet diversas, atque se-
cundum alteram quidem ratiocinatur, secundum
alteram quæ ratiocinans est operatur. » Dein sub-
jungit : « Sic Filius qui unus est et duæ naturæ,
secundum alteram quidem divina prodigia opera-
tur, secundum alteram abjecta admisit. » Et post
alia : « Unus sol, naturæ vero duæ, altera luminis,
corporis solaris altera; sic et ibi unus Filius et Do-
minus et Christus et unigenitus, naturæ vero duæ,
altera supra nos, altera nostra. »

*Sancti Ambrosii Mediolanensis Episcopi e sancti
symboli interpretatione.*

« Eos qui dicunt (post ea quæ in medio sunt
quædam) naturas in Christo per misturam coagu-
latas unicam fieri naturam, nec Dominum nostrum
Jesum Christum confitentur duos esse naturas in-

confusas, unam vero personam, prout et unus Dominus, hos anathematizat catholica et apostolica Ecclesia. » Imminuere vero textus cogimur, ne in plura et graviora opus protendamus.

Ejusdem, e sermone de Divina Incarnatione.

« Prodierunt quidam Domini carnem et divinitatem unius naturæ esse dicentes : quomodo infernus talem blasphemiam collegit? »

Julii urbis Romæ episcopi, quam et Cyrillus adhibuit dictionem, in synodo in Urbe.

« Qui et propria novit, et adunationem servat, nec de naturis errabit, nec adunationem ignorabit. »

Gregorii Nysseni, ad Philippum solitarie viventem de Arianorum objectione cujus initium : « Malitia progenies est animæ. »

« Licet inenarrabili ineffabilique adunatione ambo unum, sed non natura, per *inconfusum* dico; aliud enim divinum a corpore, nam alienum est. Itaque existens Christus esse duas naturas dicitur, et in istis vere noscitur, sola persona, inconfusa similiter. »

Ejusdem, de scriptis ad eosdem.

« Si enim et in duabus naturis cogitatur et est Christus, sed unum scimus Filium. »

Joannis Chrysostomi, e serm. in Lazarum.

« Stannum, plumbi et argenti particeps est, argenti aspectu, plumbi natura : pari modo et Christus divinitatis et humanitatis perfecte naturas in seipso servat. Quemadmodum igitur in seipso naturas habet, sic et ipse in naturis illis est cum quibus non alius existit. »

Ephraim Syri, e tractatibus in margaritam.

« Considera margaritam, et videbis quod duas naturas retineat; splendidissimus est propter divinitatem, albus propter præsumptionem. »

Isidori Pelusiaci, ad papam (Patrem) Cyrillum Alexandriæ.

« Quia verus et super omnes Deus homo factus est, nec quod erat mutans, et quod non erat assumens, in duabus naturis unus existens Filius immutabilis et firmus, novus et perpetuus, ipse non negares, plures habens sancti Patris nostri magni Athanasii de his assensiones. »

Pauli episcopi Emesæ, ex habito in Alexandrina Ecclesia ab ipso sermone eorum Cyrillo patriarcha quem prædicavit, laudibus ornavit et extulit, statim addens et ipse sermonem, in quo dicit : « Toleravimus nobis. »

« Vide et Joannem duas naturas clamantem et unum Filium, alterum tabernaculum et alterum habitantem; alterum templum et alterum inhabitantem Deum; attende dicto : non dicebam, *alter et alter*, sicut de duobus personis aut Christis aut duobus Filiis, sed alterum et alterum sicut de duobus naturis. »

χύτους, ἐν δὲ πρόσωπον, καθ' ὃ καὶ εἰς Κύριος, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. » Ἀναγκαζόμεθα δὲ περιτέμνε·ν τὰς χρήσεις διὰ τὸ μὴ εἰς πλῆθος καὶ ἕκγον ἀγειν τὸ σύγγραμμα.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ περὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως.

« Ἀνεφύησάν τινες τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν θεότητα μιᾶς εἶναι φύσεως λέγοντες· ποῖος ἕδη; τὴν τοιαύτην βλασφημίαν ἐξήμεσεν; »

Ἰουλλίου ἐπισκόπου Ῥώμης, ἦν καὶ Κύριλλος παρήγαγε χρήσιν ἐν τῇ κατ' αὐτὴν συνόδῳ.

« Ὁ δὲ καὶ ἴδια γινώσκων, καὶ τὴν ἑνωσιν φυλάττων, οὕτε τὰς φύσεις ψεύσεται, οὕτε τὴν ἑνωσιν ἀγνοήσει. »

Γρηγορίου Νύσσης πρὸς Φίλιππον μονάζοντα περὶ τῆς τῶν Ἀρειανῶν ἀντιθέσεως, ἧς ἡ ἀρχὴ, ἡ κακία γέννημά ἐστι ψυχῆ.

« Κἂν γὰρ ἀρρήτω καὶ ἀφράστῳ ἑνώσει τὰ συναμφοτέρα ἔν, ἀλλ' οὐ τῆ φύσει, διὰ τὸ ἀσύγχυτον φημι· ἕτερον γὰρ τὸ θεῖον παρὰ τὸ σῶμα, ἐπίστακτον γὰρ· ὁ τοίνυν Χριστὸς δύο ὑπάρχων φύσεις, καὶ ἐν αὐταῖς ἀληθῶς γνωριζόμενος, μοναδικὸν πρόσωπον, ἀσύγχυτον ὅμως. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν πρὸς αὐτούς.

« Εἰ γὰρ καὶ ἐν δύο φύσεσι νοεῖται καὶ ἔστιν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἓνα ἴσμεν Υἱόν. »

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν Λάζαρον.

« Ὁ καττίτερος, μολίβδου καὶ ἀργύρου μετέχει, ἀργύρου τὴν ὄψιν, μολίβδου τὴν φύσιν· τὸν αὐτὸν τρέπον καὶ ὁ Χριστὸς θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα τελείως τὰς φύσεις ἐν ἑαυτῷ ἀποσώζει. Ὡσπερ οὖν ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὰς φύσεις, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐν αὐταῖς ἔστιν, οὐχ ὑπάρχων ἕτερος παρ' αὐτάς. »

Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν μαργαρίτην.

« Ἐπίβλεψον τῷ μαργαρίτῃ, καὶ βλέψεις τὰς δύο φύσεις συνέχοντα· φαιδρότατός ἐστι διὰ τὴν θεότητα, λευκὸς διὰ τὴν πρόληψιν. »

Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, πρὸς τὸν πάπαν Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας.

« Ὅτι δὲ ὁ ἀληθινὸς καὶ ἐπὶ πάντων Θεὸς ἄνθρωπος γέγονεν, οὕτε ὃ ἦν τραπεῖς, καὶ ὃ οὐκ ἦν προσλαβὼν, ἐν δύο φύσεσιν εἰς ὑπάρχων Υἱὸς ἀτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος, πρόσφατος καὶ ἀίδιος, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀρνηθείης, πλείστας ἔχων τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου περὶ τούτων συναυνεσεις. »

Παύλου ἐπισκόπου Ἐμέσης, ἐκ τοῦ ρηθέντος ἐν τῇ Ἀλεξανδρῶν Ἐκκλησίᾳ λόγου ὑπ' αὐτοῦ παρουσία Κυρίλλου πατριάρχου· ὃν εὐφρόμησε καὶ ἀπεδέξατο καὶ ἐνεκωμίασεν εὐθύς ἐκείνων καὶ αὐτὸς λόγον, ἐν ᾧ φησι· « Ἦντλησαμεν ἡμῖν. »

« Ὅρα καὶ τὸν Ἰωάννην δύο φύσεις κηρύττοντα καὶ ἓνα Υἱόν· ἕτερον σκηνῆ, καὶ ἕτερον σκηνοῦν· ἕτερον ναὸς, ἕτερον ὁ νοικῶν Θεός· πρόσθε τῷ λεγομένῳ· οὐκ εἶπον, ἕτερος καὶ ἕτερος, ὡς ἐπὶ δύο προσώπων ἢ Χριστῶν ἢ δύο υἱῶν, ἀλλ' ἕτερον καὶ ἕτερον, ὡς ἐπὶ δύο φύσεων. »

Κυρίλλου, ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς πρὸς Ἰωάννην Ἀντιοχείας καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἁγίαν σύνοδον, ἐν ἣ φησιν ἀποδέξασθαι αὐτοῦ τὰ γράμματι ὁρθῶς ἔχοντα τὰδε.

« Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεηγόρους ἄνδρας τὰς μὲν κοινοποιούντας ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιρῶντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων. » Ἴδου γοῦν οὗτος καὶ ἰαίρεισι τῶν κατὰ τὰς φύσεις σημειομένων ὁμολογῶν, οὐ τὴν ἔνωσιν διαλύειν ἐνεβλήθη. Περὶ δὲ αὐτοῦ καὶ τῆς συνόδου αὐτοῦ τὰδε γράφει πρὸς Οὐαλεριανὸν ἐπίσκοπον Ἰκονίου· « Οἱ γὰρ τοὶ κατὰ τὴν Ἐξάν ἅπαντες θεοσεβέστατοι ἐπίσκοποι ἅμα τῷ θεοσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς Ἀντιοχείων Ἰωάννῃ, καὶ δι' ἐγγράφου καὶ σαφοῦς ὁμολογίας φανερὸν ἅπασιν κατέστησαν, ὅτι τὰς μὲν βεβήλους Νεστορίου καινοφρονίας καταχρίνουσι τε καὶ ἀναθεματίζουσι μεθ' ἡμῶν, καὶ οὐδεὶς αὐτὰς ἤξιωσαν πώποτε λόγου, ἀλλὰ τοὺς ἀποστολικούς ἐπονται δόγμασι, καὶ τὴν τῶν Πατέρων ὁμολογίαν κατ' οὐδένα λυποῦσι τρέπον. » Ἐἴτα εἰπὼν ἔφασι, ἐπάγει· « Ἄν τούτων ψευδόμενοι τινες λέγωσιν ἕτερα τινὰ παρ' αὐτὰ φρονεῖν αὐτοὺς, μὴ πιστευσθῶσαν, ἀλλ' ὡς ἀπατεῶνες καὶ ψεῦσται κατὰ τὸν αὐτῶν πατέρα διάβολον ἀπειμπίεσθωσαν, ἵνα μὴ θορυβῶσι τοὺς ἐθέλοντας ὀρθοποδεῖν. » Ταῦτα Κυρίλλου μαρτυροῦντος ἡμῖν, τί ὡς περ' ἀπ' αὐτοῦ πολεμεῖν τῇ τῶν δύο φύσεων Χριστοῦ ὁμολογίᾳ προσποιούνται οἱ συκοφάνται;

Κυρίλλου παραγωγῆ χρήσεως Ἀμβροσίου.

« Φυλάξωμεν τὴν διαφορὰν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκὸς· ἐν ἑκατέρῳ λαλεῖ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς· ἑκατέρῳ γὰρ φύσις ἐν αὐτῷ ἐστὶ. »

Κυρίλλου, ἐκ τῆς περὶ ἐνανθρωπήσεως ἐπιστολῆς.

« Οὐ διαιρετέον οὖν ἄρα τὸν ἕνα Κύριον καὶ Υἱὸν καὶ Χριστὸν εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς καὶ εἰς Θεὸν ἰδικῶς, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν καὶ Υἱὸν εἶναι φημεν, τὴν τῶν φύσεων εἰδότες διαφορὰν, καὶ ἀσυγχύτους ἀλλήλαις τηροῦντες αὐτάς. »

Τοῦ αὐτοῦ.

« Νοεῖται δὲ πῖντως ἕτερον ἐν ἑτέρῳ· τουτέστιν ἡ θεία φύσις ἐν ἀνθρωπότητι. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῆς.

« Νοοῦμεν δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίης φύσεως ὄρω πεπράχθαι τὴν ἔνωσιν. » Καὶ πάλιν· « Οὐκ ἀνάχουσιν τινα τὴν εἰς ἄλληλα τῶν φύσεων πεπράχθαι φημὲν, μένουσης δὲ μᾶλλον ἑκατέρας τοῦτο ὅπερ ἐστὶν, ἠνώσθαι σαρκὶ νοοῦμεν τὸν λόγον. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ τρίτου τόμου πρὸς Νεστόριον.

« Οὐκ οὖν ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἔνωσιαν καὶ εἰς μόνον τὸ ὄρον τοῖς τῆς ψυχῆς ὀμμασι τινὰ τρόπον ἐνηνθρώπησεν ὁ Μονογενής, δύο τὰς φύσεις; εἶναι φημεν, ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐνανθρωπήσαντα σεσαρκωμένον· ἀλλ' οἱ σαρκὸς διέπειται ὄντες; καὶ μόνον εἰ μὴ τοῖς σαρκὸς ὀμμασι

Cyrilli, ex Epistola ad Joannem Antiochiæ et ad sanctam sub ipso synodum in qua admittere se dicit ipsius orthodoxa de hoc scripta.

« Evangelicas et apostolicas de Domino voces scimus theologos viros alteras communes habere, sicut de una persona, alteras distinctim adhibere, sicut de duabus naturis. » Ecce ipse et distinctionem designatarum secundum naturas rerum conflens, non adunationem destruere concludit. De ipso et de synodo ipsius hæc scribit ad Valerianum Iconii episcopum : « Qui enim de Oriente omnes piissimi episcopi una cum piissimo episcopo Antiochenorum Joanne et perscriptam et claram confessionem aperte omnibus statuerunt, quod profanas quidem Nestorii vocum novitates et damnant anathematizantque nobiscum, et nullius illas dignas æstimant prorsus sermonis, sed apostolicis obtemperant dogmatibus, et Patrum confessionem nullo modo respuunt. » Deinde exponens quæ dicunt, pergit : « Mentientes quidam dicant quod alia quedam cogitent ipsi, hos ne credant, sed tanquam deceptores et mendaces juxta eorum patrem diabolium detestentur, ne eos turbent qui recte volunt ambulare. » Hæc nobis attestante Cyrillo, quid quasi cum ipso pugnare confessionem duarum in Christo naturarum fingunt calumniatores ?

Cyrilli expositio textus Ambrosii.

« Differentiam servemus divinitatis et carnis; in utraque fatur Dei Filius; utraque enim natura in ipso est. »

Cyrilli, ex Epistola de incarnatione.

« Non dividendus ergo unus Dominus et Filius et Christus, in homine proprie, et in Deo proprie, sed unum et eundem Christum et Filium esse dicimus, naturarum noscentes differentiam, et absque confusione ad invicem eas servantes. »

Ejusdem.

« Cogitatur penitus alterum in altero, id est divina natura in humanitate. »

Ejusdem ex Interpretatione Epistolæ ad Hebræos.

« Magis cogitamus et existente utraque, in propria natura limitibus fieri adunationem. » Et iterum : « Non fusionem quamdam quæ locum habet inter naturas ad invicem fieri dicimus, quin potius remanente utraque illud quiddam est, cum carne adunari cogitamus Verbum. »

Ejusdem e tertia parte in Nestorium.

« Ergo quantum in cogitationem venit et in vivendum solummodo animæ oculis juxta quemnam modum homo factus est Unigenitus, duas naturas esse dicimus, unum Christum et Filium et Dominum Dei Verbum hominis naturam inducentem incarnatum; sed cui carnem intueri solent nec nisi

carnis oculis quidquam considerare, non reipsa esse illud arbitrantur. Igitur nec angelus nec Deus erit, nec quid spiritualium simpliciter. »

Ejusdem, ex epistola ad Jus'tum Romæ e niscopum.

« Ego enim nec convincor qui aliud quid unquam cogitaverim, quam quod conforme videtur veritati, nec passibilem dixi unquam divinam Verbi naturam. » Et paulo post : « Novi et impassibilem Dei naturam et firmam et immutabilem, licet in humanitatis natura, et unum in ambobus et ex ambobus Christum. »

Athanasii in Commentario textus : « Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret; ego sum ¹³. »

« Impudentia evidenter non dupliciter cogitare Christum, divine et humaniter. » In tertio contra Arianos sermone dicit : « Omnia quæ in humanitatis tempore a Salvatore Christo facta sunt aut dicta, et facta et dicta unitatem formæ non habent, differentia vero est. »

Sancti Cyrilli ex allocutione ad Alexandrinos.

« Ineffabilis adunatio quam recte cogitantes continentur ambas salvat inconfusas naturas, et unum perficit et ex ambobus visum Christum, Deum pariter et hominem factum eundem et non duos Christos, unum vero tantum adunatum, et non mistum. Si enim miscerentur duæ naturæ in misturam unam diversa existentes natura, nec utraque salvabitur, sed ambæ una infusæ ab oculis subreptæ sunt, nec intervallum ab invicem aut distinctionem admittunt conjunctæ; mortis tempore sublatae sunt et separatæ; et anima a corpore in infernum cum divinitate descendit, et corpus ab anima in monumento novo positum, juxta non fallaces a Christo voces dictas : « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud ¹⁴; » et solvitur quidem templum in tempore sepulturæ trium dierum, prout volebat ipse, et iterum illud resuscitavit; cui ineffabili et inenarrabili ratione adunatus est, non in seipso mistus aut in carne mutatus, sed in seipso salvans naturarum diversæ essentialis inconfusas proprietates; nunquam enim commistæ sunt naturæ. » Deinde testimonium inducit sancti Athanasii in idem. « Duabus naturis diversarum essentialium in uno Christo et Filio Dei salvis, nec confusis, nec deperditis, nec ablati- »

Ejusdem, e textuum libro.

« Et alii unam naturam ad ereptionem associatæ e nobis a Dei Verbo perfectæ humanitatis pro salute universorum docent; alii duas hypostases, scilicet naturas, secundum distinctionem et separationem docent, sed non secundum adunationem quæ juxta essentialiam est, prout rectum sanctis Patribus videtur. Unde utrique a veritate errant. » Quid horum evidentius? tantum eo quod secundum distinctio-

θεωραταί τι, οὐκ ὄντως εἶναι τόδε ὁνομαζομένην ἕνα οὐκ οὐδὲ ἄγγελος, οὐδὲ Θεὸς ἔσται, οὐδὲ τι τῶν νοητῶν ἀπλῶς. »

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Ἰουστον ἐπιστολῆς Ῥώμης ἐπιστολῆς.

« Ἐγὼ γὰρ οὔτε ἐλέγχομαι πεφρονηκῶς ἑτερόν τι πώποτε παρὰ τὸ δοκοῦν τῆ ἀληθείᾳ, οὔτε παθητὴν εἰρηκᾶ ποτε τὴν θεῖαν τοῦ Λόγου φύσιν. » Καὶ μετὰ βραχύ· « Οἶδα δὲ καὶ ἀπαθῆ τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν καὶ ἀτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον καὶ τῆ τῆς ἀνθρωπότητος φύσει, καὶ ἕνα ἐν ἀμφοῖν καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸν Χριστόν. »

Ἀθανασίου ἐν τῇ ἐξηγησίᾳ τοῦ· « Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι. »

« Ἀνασχοντία σαφῶς τὸ μὴ διχῶς νοεῖν τὸν Χριστόν θεϊκῶς τε καὶ ἀνθρωπίνως. » Ἐν δὲ τῷ κατὰ Ἀρειανῶν τρίτῳ λόγῳ φησὶ· « Πάντα τὰ κατὰ τὴν καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τῷ Σωτῆρι Χριστῷ πεπραγμένα, ἦγον λελεγμένα, πράγματα τε καὶ ῥήματα, τὸ μονοειδὲς οὐκ ἔχει, διάφορα δὲ ἐστὶ. »

Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου ἐκ τοῦ πρὸς Ἀλεξανδροῦς προσφωνητικοῦ λόγου.

« Ἡ δὲ ἁβήτος ἕνωσις παρὰ τῶν ὀρθῶς φρονοῦντων ὁμολογουμένη, ἀμφοτέρας σώζει ἀσυγχύτους τὰς φύσεις, καὶ ἕνα ἀποτελεῖ καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸν ὁφθέντα Χριστόν, Θεὸν τε ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπων γενόμενον τὸν αὐτόν, καὶ οὐ δύο Χριστούς, ἕνα δὲ μόνον ἠνωθέντα καὶ οὐ κεκραμένον· εἰ γὰρ κέκρανται αἱ δύο φύσεις· εἰς μίξιν μίαν ἕτεροούσιοι τυγχάνουσαι, οὐδὲ ὑποτέρα σώζεται, ἀλλ' ἀμφοτέραι συγχυθεῖσαι ἤσανισθησαν, καὶ οὔτε χωρισμὸν ἀπ' ἀλλήλων ἢ διαίρεσιν ἐπιδέχονται κεκραμένα· διηρέθησαν δὲ τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου καὶ ἐχωρίσθησαν καὶ ψυχὴ ἀπὸ σώματος εἰς ἕδου μετὰ τῆς θεότητος κατελθούσα, καὶ σῶμα ἀπὸ ψυχῆς ἐν μνήματι καινῷ ἀποθεῖν κατὰ τὰς ἀψευδεῖς τοῦ Χριστοῦ φωνὰς τὰς λεγούσας· « Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἔγερῶ αὐτόν. » καὶ λύεται μὲν ὁ ναὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς τριήμερου ταφῆς, βουλομένου αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἀνέστησεν αὐτόν, καὶ ἠνώθη αὐτῷ ἁβήτω καὶ ἀφράστῳ λόγῳ, οὐ κεκραμένος ἐν αὐτῷ ἢ ἀποσεσαρκωμένος, ἀλλ' ἀποσώζων ἐν αὐτῷ τῶν φύσει τῶν ἕτεροουσίων ἀσυγχύτους τὰς ἰδιότητας· οὐ γὰρ δήπου ἐκράθησαν αἱ φύσεις. » Εἶτα ἐπάγεται μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἀγίοις Ἀθανασίου αὐτῆς τήνδε· « Δύο φύσεων τῶν ἕτεροουσίων ἐν ἐνὶ Χριστῷ καὶ Ἰῆσῷ τοῦ Θεοῦ σωζομένων, καὶ μήτε συγχομένων μήτε ἀπολλυμένων ἢ διααιρεθειῶν. »

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς βίβλου τῶν χρήσεων.

« Καὶ οἱ μὲν μίαν φύσιν πρὸς ἀναίρεσιν τῆς προσληφθείσης ἐξ ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου τελείας ἀνθρωπότητος ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ὄλων ἐκιδάσκουσιν· οἱ δὲ δύο ὑποστάσεις, ἦγον φύσεις, κατὰ διαίρεσιν καὶ χωρισμὸν ἐκπαιδεύουσιν, ἀλλ' οὐ καθ' ἕνωσιν τὴν κατ' οὐσίαν ὡς τοῖς ἀγίοις δοκεῖ Πατρᾶσιν· ὡς ἐκατέρους αὐτοὺς τῆς ἀληθείας διαμαρτάνειν. » Τί τούτων σαφέστερον; μόνον γὰρ τῷ κατ'

¹³ Joan. viii, 58. ¹⁴ Joan. ii, 19.

διαίρεσιν καὶ χωρισμὸν τὸν ἀπ' ἀλλήλων εἶδέναι τὰς δύο φύσεις τούτους ἐμέμψατο· ὡς καὶ ὑπόστασιν ἰδίᾳ ἐκίστη συνεισάγεσθαι, καὶ μὴ τῇ κατ' οὐσίαν ἐνώσει ἐν πρόσωπον τὰς δύο ὑφιστάμεν· τὴν μὲν τοιαύτην καὶ παντοίως ἀπεστράφη.

Κυρίλλου ἐκ τοῦ περὶ πίστεως λόγου.

« Ἀλλὰ γὰρ ναὸν ἑαυτῷ ἐμψυγον καὶ τέλειον κατεσκεύασεν ἐν τῇ ἁγίᾳ παρθενικῇ μήτρᾳ· καὶ ἐκδυόμενος αὐτὸν καὶ ἐνωθεὶς αὐτῷ ἀρρήτῳ Λόγῳ, σωζομένων δὲ ἀμφοτέρων τῶν φύσεων καὶ οὐ κεκραμένων, προήλθε φαινόμενος μὲν ἄνθρωπος, νοούμενος δὲ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστός. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς.

« Δύο τὰς φύσεις εἶναι φάμεν, ἓνα δὲ Χριστὸν καὶ Υἱὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον. »

Τοῦ αὐτοῦ.

« Οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀναιρεθησομένης διὰ τὴν ἔνωσιν. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον δευτέρας ἐπιστολῆς, δηλοῦντος ὡς οὐ τῷ λέγειν σεσαρκωσθαι τὸν Υἱόν, καὶ φύρειν τὰς φύσεις βούλεται.

« Εἰ γὰρ καὶ λέγοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένος καὶ ἐνανθρωπήσας, οὐ πέφυρται διὰ τοῦτο κατὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν· οὔτε μὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτηκεν ἢ τοῦ Λόγου· ἀλλ' οὔτε ἢ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ἰδιότητι τῇ κατὰ φύσιν ἑκατέρου μένοντος, κατὰ γὰρ τὴν ἀρτίως ἡμῖν ἀποδοθέντα Λόγον. » Εἰ δὲ μήτε κατὰ φύρειν μήτε κατὰ τροπὴν, πῶς ἔσται μία φύσις, λεγέτω τις· τί δὲ ἐστὶ καὶ τὸ μένον ἑκάτερον, καὶ ἐν ἰδιότητι φυσικῇ ὄν;

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῆς, καὶ ὅτι οὐ τὸ δύο λέγειν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἠνωμένως καθ' ὑπόστασιν, ὑποβάλλεται.

« Ὅθεν καὶ ἐπὶ Νεστορίου καὶ λέγῃ δύο φύσεις τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου (ἑτέρα γὰρ ἢ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσις, καὶ ἑτέρα ἢ τῆς σαρκὸς), ἀλλ' οὐκέτι τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. » Ὅστε οὖν τὸ δύο εἶναι φύσεις, μεθ' ἡμῶν καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ, φησί.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην ἐπιστολῆς.

« Εἰς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, καὶ ἢ τῶν φύσεων μὴ ἀγνοῖται διαφορὰ. » Τῶν ἄρα οὐσῶν, ἢ τῶν μὴ οὐσῶν ἔστιν ἢ διαφορὰ;

Γρηγορίου Νύσσης ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολλινάριου.

« Εἰ οὖν ἐν τοῖς ἐναντίοις ἰδιώμασιν ἢ ἑκατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις, τῆς σαρκὸς, λέγω, καὶ τῆς θεότητος, πῶς μία αἱ δύο φύσεις εἰσίν; »

Κυρίλλου ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν Θησαυρῶν, ὅτι οὐσῶν τῶν οὐσῶν, ἀνάγκη εἶναι τὰς οὐσιώδεις διαφορὰς.

« Οὐκοῦν προὑποκειμένης τῆς οὐσίας, αἱ διαφορὰι προεπικινῶνται. »

• PATROL. GR. LXXXVI.

A nem et separationem ab invicem noverunt has duas naturas, eos objurgavit; sicut et cum hypostasim particulariter utraque dicitur introducere, et non adunatione juxta essentiam unam personam constituere duæ naturæ asseruntur. Illam ergo unam naturam et omnino aversatus est. »

Cyrilli e sermone de fide.

« Sed enim templum animatum et perfectum sibi paravit in sancto virginali utero, et indutus et adunatus ipsi ineffabili Verbo, salvus ambabus naturis nec commistis, progressus est homo quidem apparens, spiritualiter vero cognitus Deus Jesus Christus. »

Ejusdem ex epistola ad Sucensum.

« Duas has naturas esse dicimus, unum Christum et Filium Dei Verbum hominem factum et incarnatum. »

Ejusdem.

« Non quasi naturarum differentia per adunationem ablata esset. »

Ejusdem e secunda ad Sucensum epistola, in qua ostendit quod dicendo Filium incarnatum fuisse, non ideo simul naturas miscere vult.

« Si enim et dicatur propter nos unigenitus Filius Dei incarnatus et homo factus, non propterea mistum est, prout illis visum est; nec in carnis naturam mutata habitationem assumpsit Verbi natura, sed nec natura carnis in Verbi naturam; sed in proprietate juxta naturam utraque manente, secundum perfecte nobis traditum Verbum. Si vero nec mistionem nec mutationem admittamus, quomodo erat una natura? dicat aliquis; quid est illud manens utrumque et in proprietate physica existens? »

Ejusdem ex epistola ad Eulogium et quod non duas dicere, sed dicere non adunatas secundum hypostasim, rejicitur.

« Sic et de Nestorio licet duas naturas dicat differentiam significans carnis et Dei Verbi, — altera enim Dei Verbi natura, et carnis altera, — sed non ideo adunationem nobiscum constitetur. » Itaque duas esse naturas nobiscum et ipse constitetur, inquit.

Ejusdem ex epistola ad Joannem.

« Unus enim Dominus Jesus Christus licet naturarum non ignoretur differentia. » Num existentium, an non existentium est differentia?

Gregorii Nysseni ex tractatu contra Apollinarium.

« Si ergo in contrariis proprietatibus utriusque harum consideratur natura, carnis videlicet et divinitatis, quomodo una sunt duæ naturæ illæ? »

Cyrilli e primo Thesaurorum libro, quod, existentibus essentiis, necesse est essentielles esse differentias.

« Ergo præexistente essentia, exinde differentia excogitantur. »

Isidori Pelusiaci ex epistola ad Timotheum. lectorem.

« Omni igitur cura serva cor tuum ne unquam unam naturam Christi post incarnationem admittas. »

*Theodoti Antiochiæ episcopi e scripto contra Syno-
siastas, qui personas confundunt.*

« Apprime noverint quod nos Christum duas naturas constitentes, unicuique naturæ relativa attribuimus, sed cuncta in una persona Filii prædicantes. »

Cyrelli Hierosolymitani in his : « Ego vado ad Patrem meum ¹⁶. »

« Apparere distinctionem naturarum e dictorum differentia. »

Petri Martyris papæ Alexandria e scripto de adventu Christi.

« Illud utrumque simul ergo declaratur, quia natura Deus erat, et natura homo factus est. »

Severiani Gabala.

« Sic Deum et hominem confitere Christum Dei Filium, naturarum passibilis et impassibilis. »

Procli Constantinopolitani in illud : « Parvulus natus est nobis ¹⁶. »

« Et est unus Filius, non divisus in duas hypostasias naturis, sed admiranda incarnatione naturas duas in unam hypostasim adunante. »

Silvestri Romæ episcopi e scripto ad Judæos (1).

« Duabus in idipsum adunatis naturis, altera in ignominiam incidit; præ omni passione præstantior altera admisit. »

Procli in Domini nativitatem.

« Ille incorruptibiliter natus est, cujus naturarum connexionem intuens Thomas clamavit dicens : Dominus meus et Deus meus. »

Sancti Hippolyti e laudibus Balaam.

« Ut ostendatur quod ambo una in semetipso habeat, Dei essentiam, et ex hominibus essentiam. »

Sancti Hilarii Pictavorum, unius ex assidentibus in Nicæna synodo, e sermone 7 de fide.

« Hæc propterea paucis demonstravi ut utramque naturam in Domino nostro Jesu Christo cogitari meminerimus. »

Scholium Quandoquidem propriis sit naturis utraque, unum Dominum Jesum Christum illum recordare qui est ambo.

Ejusdem Hilarii confessoris in eodem sermone.

« Unum et idem per utramque naturam, excepto quod utrumque altero non privatur. »

¹⁵ Joan. xiv, 28. ¹⁶ Isa. ix, 6.

(1) Notemus S. Silvestri papæ scriptum deperditum et hanc incognitum. Merito ergo Leontius

Α' Ισιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ἐκ τῆς πρὸς Τιμόθεον ἀναγνώστην ἐπιστολῆς.

« Πᾶση τοίνυν φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν μήπου μίαν φύσιν Χριστοῦ μετὰ τὴν σάρκωσιν δέξῃ. »

Θεοδότου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ κατὰ Συρουσιαστῶν.

« Εὖ ἴστωσαν ὅτι ἡμεῖς τὸν Χριστὸν δύο φύσει ὁμολογούντες, ἑκατέρᾳ μὲν φύσει τὰ πρόσφορα νόμοιεν, ἀλλὰ πάντα καθ' ἑνὸς προσώπου τοῦ Υἱοῦ κατηγοροῦντες. »

Κυρίλλου Ἱεροσολύμων ἐκ τοῦ εἰς τὸ « Ἐγὼ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου. »

« Φαίνεσθαι δὲ τὴν διάγνωσιν τῶν φύσεων ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν λεγομένων. »

Β Πέτρου μάρτυρος πύλα Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Χριστοῦ.

« Τὸ συναμφοτέρον τοίνυν δείκνυται, ὅτι Θεὸς ἔν φύσει, καὶ γέγονεν ἀνθρώπος φύσει. »

Σεθριανοῦ Γαβάλω.

« Οὕτω Θεὸν τε καὶ ἀνθρώπον ὁμολογεῖ τὸν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, φύσεων παθητῆς καὶ ἀπαθουῶς. »

Πρόκλου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ « Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν. »

« Καὶ ἔστιν εἰς Υἱὸς, οὐ τῶν φύσεων εἰς δύο ὑποστάσεις διηρημένων, ἀλλὰ τῆς φρουκτῆς [leg. φρικτῆς] οἰκονομίας τὰς δύο φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἐνωσάσης. »

Σιλβέστρου ἐπισκόπου Ῥώμης ἐκ τῶν πρὸς Ἰουδαίους.

« Δύο κατὰ ταυτὸν ἠνωμένων φύσεων, ἡ μὲν μία περιπίπτει τῇ ὕβρει, ἡ δὲ ἕτερα κρείττων πάθος παντὸς ἀπεδείχθη. »

Πρόκλου εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου.

« Ἐκεῖνος ἀφάρτως ἐγεννήθη· οὐ τὴν συζυγίαν τῶν φύσεων θεωρῶν ὁ Θεωμᾶς κέκραγε λέγων· Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου. »

Τοῦ ἀγίου Ἰσπολύτου ἐκ τῶν εὐλογιῶν τοῦ Βαλαάμ.

« Ἴνα δεῖχθῇ τὸ συναμφοτέρον ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὴν τε τοῦ Θεοῦ οὐσίαν καὶ τὴν ἐξ ἀνθρώπων. »

Τοῦ ἀγίου Ἰλαρίου τοῦ Πικταβῶν, ἐνδὸς ὄντος τῶν ἐν Νικαίᾳ, ἐκ τοῦ περὶ πίστεως 7 λόγου.

« Ταῦτα δὲ τοῦτου χάριν διὰ βραχέων ὑπέδειξα, ἵνα ἑκατέραν φύσιν ἐν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ νοεῖσθαι μνημονεύωμεν. »

Σχόλιον. Ἐπειδὴ ἑκάτερα τὰς οἰκείαις γεγένηται φύσει, ἕνα μὲν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκείνον μνημόνευε τὸν ὄντα ἀμφοτέρα.

Τοῦ αὐτοῦ Ἰλαρίου τοῦ ὁμολογητοῦ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ.

« Ἐν καὶ ταυτὸν δι' ἑκατέρας φύσεως· πλὴν οὕτως, ὡς ἑκατέρῳ, μηδέτερου χηρεύειν. »

De sectis, act. iv, 4, Silvestrum papam inter Ecclesiae doctores Patresque numerabat.

Τοῦ ἀγίου Ἀμβροσίου ἐκ τοῦ τρίτου λόγου. A

« Διάστειλον οὖν καὶ ἐνταῦθα τὰς φύσεις· βοηθὸν γὰρ εἶχεν ἡ σὰρξ, οὐκ εἶχε δὲ ἡ θεότης. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς δαχλους διαλέξεως.

« Οὐ μίαν ἐκ δύο κατασκευάζων φύσιν, κρᾶσιν καὶ σύγχυσιν πάντως εἰσάγει. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Δύο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογοῦμεν φύσεις ἡνωμένας ἀρήρητον ἐνώσει, καὶ μηδαμῶς ἀλλήλων χωριζόμενας ἢ συγχεομένας, δηλονότι τοῦ ἐκάστη πρέποντος ἰδιώματος νοουμένου τε καὶ σωζομένου, εἰ καὶ ἓνα οἶδαμεν Χριστὸν Υἱὸν μονογενῆ· τὰ γὰρ συναμφοτέρα, ἓνα ἀπετέλεσαν ἡμῖν Χριστὸν, καὶ οὐ μίαν φύσιν. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀγίου συμβόλου. B

« Λύεται γὰρ Χριστὸς κατὰ τὴν ἐμὴν οὐσίαν ἣν ἐπέλαβε, καὶ λελυμένον ἐγείρει τὸν ναὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν θεῖαν οὐσίαν. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς φιλοπόνοους.

« Κἂν δύο ἐπιστάμεθα ἐν τῷ Χριστῷ φύσεις, οὐκ ἔμεν μὴ δύο εἶναι υἱοὺς, ἀλλ' ἓνα ὁμοιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὸ ἀόρατον, ὁμοιον τῇ Μητρὶ κατὰ τὸ ὄρατον. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολλινάριου θ' λόγου.

« Ὅτι ὁ Χριστὸς Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀίδιος ἐκ Πατρὸς, καὶ τεχθεὶς ἐκ Παρθένου· ὃν ὡς γίγαντα, ὁ ἁγιος Δαβὶδ ὁ προφήτης ἐξέφρασεν, ὅτι μόνος διμωρφος καὶ διττῆς εἴη φύσεως, κοινῶν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. » C

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ [πρὸς] Ἀγριωνῖνον ἐπισκοποῦ λόγου.

« Ἦνα τέλειος ἐν ἐκατέρᾳ φύσει τυγχάνη. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ πρὸς Γρατιανὸν θ' λόγου.

« Εἷς γὰρ Θεοῦ Υἱὸς ἐν ἐκατέρᾳ λαλεῖ, ἐπειδή περ ἐκατέρᾳ φύσει ἐν αὐτῷ. »

Ἀμφιλοχίου ἐπισκόπου Ἰκονίου πρὸς Ἀριανούς.

« Διάκρινον τὰς φύσεις τὴν τε τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Σέλευκον ἐπιστολῆς.

« Ἐνα Υἱὸν, δύο φύσεων παθητῆς τε καὶ ἀπαθεῦς. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ ἐν τελεῖων φύσεων εἷς Υἱὸς. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ἐνα μὲν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ δύο φύσεων φημι. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Οἰκειοῦται οὖν αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος, πάσχων οὐδὲν, τὰ τοῦ ναοῦ· ἐπειδὴ εἷς ἐν πρόσωπον συντελοῦσιν αἱ δύο φύσεις. »

Αὐγουστίνου ἐπισκόπου Ρηγιτών ἐκ τῆς πρὸς Βολουσιανὸν ἐπιστολῆς.

« Nūn δὲ ὁδῶς μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀνεφάνη μεσίτης, ὥστε αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ προσώπου ἐσθῆτι, συνάπτειν ἐκατέραν φύσιν. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Ἐπίγνωθι τὴν διττὴν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, τὴν θεῖαν δὴ λέγω τὴν ἰσὴν ὑπάρχουσαν τῷ Πατρὶ, καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ἣς μελῶν ἐστὶν ὁ Πατὴρ. »

Sancti Ambrosii e tertio sermone.

« Ibi ergo et distingue naturas : auxilium enim habuit caro, non habuit divinitas. »

Ejusdem ex colloquiis ad turbas.

« Non unam e duabus parans naturam, coagulationem et fusionem penitus concludit. » Et paulo post : « Duas de Christo conlitemur naturas adunatas ineffabili adunatione, nec ullo modo ab invicem orbitas, aut confusas, scilicet proprietate unicuique conveniente cogitata et salva, licet unum sciamus Christum Filium unigenitum; quæ enim sunt ambo una unum perfecerunt nobis Christum et non unam naturam. »

Ejusdem e sancti symboli interpretatione.

« Solvitur enim Christus quoad eam substantiam quam assumpsit, et solum excitat templum ejus quoad divinam essentiam. »

Ejusdem e sermone ad laborantes.

« Licet duas in Christo naturas agnoscamus, non duos esse filios scimus, sed unum Patri consubstantialem quantum invisibilis est, ejusdem naturæ ac mater quantum visibilis est. »

Ejusdem e 9° contra Apollinarium sermone.

« Quoniam Christus Dei Filius est et æternus e Patre, et e Virgine genitus; quem velut gigantem sanctus David propheta exposuit, quod solus forma duplex esset, duplex natura, divinitati et humanitati communicans. »

Ejusdem e sermone ad Antoninum episcopum.

« Ut perfectus in utraque natura evadat. »

Ejusdem e sermone 2° ad Gratianum.

« Unus enim Dei Filius in utraque fatur quandocumque utraque in ipso natura. »

Amphilochii episcopi Iconiensis ad Arianos.

« Naturas discerne, alteram Dei, hominis alteram. »

Ejusdem ex epistola ad Seleucum.

« Unum Filium, duarum naturarum, passibilis et impassibilis. » Et paulo post : « Christus Dei Filius qui duabus in perfectis naturis unus Filius. » Et paulo post : « Unum quidem Dei Filium duabus naturis dico. » Et paulo post : « Habitat ergo ipsum Dei Verbum, nihil patiens, intima templi; quando in unam personam perficiunt hæc duæ naturæ. »

Augustini Rhegitorum episcopi ex epistola ad Volusianum.

« Nunc sic inter Deum et hominem apparuit mediator, ut in personæ unitate utramque naturam conjungat. » Et paulo post : « Duplicem Christi naturam nosce, divinam dico Patri æqualem et humanam quæ melior est Patris natura. »

Flaviani episcopi Antiochiæ ex interpretatione in sancti Joannis verba : « Qui Filium non honorat, nec Patrem honorat ».

« Ut duas ejus discamus naturas et hominem qui videtur et divinitatem quæ per corpus operatur. »

Ejusdem ex sermone in ascensionem Domini.

« Humanæ naturæ unitur divinitas, utraque permanente natura. »

Isidori ascetæ Pelusiotæ ex epistola ad Theodosium diaconum.

« Non merus homo Christus incarnatus, potius vero Deus in utraque natura unicus existit Filius. »

Sancti Cyrilli ex dialogo cui titulus : « Unus est Christus. »

« Num igitur confunduntur duæ naturæ ut unam efficiant? Quis adeo vesanus ignarusque? »

Ejusdem ex oratione 9, de adoratione in spiritu.

« Clarus enim in terra ac manifestus Christus, juxta illud : « Deus Dominus apparuit nobis, » et quasi duplicem notitiam habens : nam in ipso intelligitur Deus et homo. »

Ejusdem ex opere contra Julianum.

« Unica enim natura quod ipsi est contrarium quomodo recipiet? »

Eustathii Antioch. episcopi ex interpretatione in psalmum 15 (1).

« Misit Dominus Filium suum genitum ex matre. Non genitos aie, sed genitum; unica enim est persona. Non dixi unicam naturam (absit enim, ut hoc dicamus) neque unam eandem esse substantiam carnis et divinitatis; sed unum dixi Dominum Jesum Christum, per quem omnia facta sunt. »

Joannis Chrysostomi ex epistola ad Cæsarium.

« Mistionem sacram divinitatis et carnis, unam autem ex hoc perfici naturam, hoc insipientis Apollinarii inconsideratio. Ista eorum qui introducunt contemperationem et commistionem impiissima hæresis. » *Et sub finem :* « Fugiamus eos qui unam naturam post unitionem prodigialiter dicunt : unius enim cogitatione impassibili Deo passionem adjungere impelluntur. »

Amphilochii Iconiensis ex epistola secunda ad Seleucum.

« Cum tibi dixerint esse unius substantiæ, percutiare illos : Qui ergo Christum dicitis impatibilem secundum divinitatem; secundum vero humanitatem, patibilem? Quod enim unius substantiæ est totum simile est : nam vel impatibile totum, vel patibile. » *Et paucis interjectis :* « Unum igitur Filium Christum duas habere naturas consteatur, neque divinam neque humanam ipsi dene-

¹⁷ Joan. v. 23.

(1) Ex Eustathii commentariis in aliquot psalmos protulit excerpta quædam clar. vir Jo. Alb. Fabricius, *Bibl. Græc.*, tom. VIII, p. 184.

Φλαβιανού επισκόπου Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εἰς τὸ, « Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν, οὐ τιμῶ τὸν Πατέρα. »

« Ἴνα ἀμφοτέρας αὐτοῦ διδαχθῶμεν τὰς φύσεις, καὶ τὸν ὁρώμενον ἄνθρωπον, καὶ τὴν διὰ τοῦ σώματος ἐνεργοῦσαν θεότητα. »

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.

« Ἀνθρωπίνη φύσει θεότης συνάπτεται, μενούσης ἐφ' ἑαυτῆς ἑκατέρας φύσεως. »

Ἰσιδώρου ἀσκητοῦ τοῦ Πηλουσιώτου ἐκ τῆς πρὸς Θεοδοσίον διάκονον ἐπιστολῆς.

« Θὺ φίλδς ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπήσας, μᾶλλον δὲ Θεὸς ἐν ἑκατέραις ταῖς φύσεσιν εἰς ὑπαρχεὶ Υἱός. »

Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου ἐκ τοῦ κατὰ διάλογον συντάγματος, ὅτι « Εἰς ὁ Χριστός. »

« Ἄρα οὖν συγκέχυνται καὶ μία γεγόνασιν ἄμφω αἱ φύσεις; εἴτα τίς οὕτως ἐμβρόντητος καὶ ἀμαθῆς εἶη; »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐν πνεύματι λατρίας λόγου θ'.

« Λαμπρὸς γὰρ ἐν γῆ καὶ διαφανὴς ὁ Χριστὸς· κατὰ γε τὸ· « Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, » καὶ οἶονεὶ διφυᾶ τὴν γνῶσιν ἔχων· νοεῖται γὰρ ἐν ἑαυτῷ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κατὰ Ἰουλιανοῦ λόγου η'.

« Μία γὰρ φύσις πῶς ἂν εἰσδέξηται τὸ διάφορον ἐφ' ἑαυτῆς; »

Εὐσταθίου Ἀντιοχείας ἐξ ἐρμηνείας τοῦ ἰ' ψαλμοῦ.

« Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικὸς, οὐ γενομένους, ἀλλὰ γενόμενον· μοναδικὸν γὰρ τὸ πρόσωπον· οὐκ εἶπον μοναδικὴν τὴν φύσιν (ἀπαγε, μὴ γένοιτο!), οὐδὲ τὴν αὐτὴν οὐσίαν σαρκὸς καὶ θεότητος, ἀλλ' εἶπον ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, δι' οὗ τὰ πάντα, ἐν τῷ διαφόρῳ τῶν φύσεων γωριζόμενον κατὰ πάντα. »

Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῆς πρὸς Κασσάριον ἐπιστολῆς.

« Μίξιν θεοπεσίαν θεότητος καὶ σαρκὸς, μίαν δὲ ἐντεῦθεν τελεσθῆναι φύσιν, τοῦτο τοῦ παράφρονος Ἀπολιναρίου τὸ ἀτόπημα· αὕτη τῶν εἰσαγόντων κρᾶσιν καὶ συναλοιφῆν ἢ δυσσεβεστάτη αἵρεσις. » Καὶ πρὸς τῷ τέλει· « Φύγωμεν τοὺς μίαν φύσιν ἐπὶ τὴν ἔνωσιν τερατευομένους· τῇ γὰρ τῆς μίᾶς ἐπινοίᾳ, τῷ ἀπαθεῖ Θεῷ πάθος προσάπτειν ἐπιγόνται. »

Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου ἐκ τῆς πρὸς Σέλευκον δευτέρας ἐπιστολῆς.

« Ἐὰν εἰπωσιν ὡς μίᾶς οὐσίας ἐστὶ, ἐρωτήσατε αὐτοὺς, Πῶς οὖν κατὰ μὲν θεότητα ἀπαθῆ, κατὰ δὲ τὴν σάρκα παθητόν; τὸ γὰρ μίᾶς ὑπάρχον οὐσίας, ὁλον ὁμοιον· ἢ γὰρ ἀπαθὲς ὁλον, ἢ παθητόν. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Ἐνὰ οὖν Υἱὸν τὸν Χριστὸν δύο φύσεων φημι, οὐκ ἀρνούμενος τὴν θείαν, οὐδὲ τὴν ἀνθρωπεῖαν· πάσχει τοίνυν οὐ θεότητα, ἀλλ' ἀνθρωπότητα· τουτέστι Χριστὸς ἔπαθε σαρκί, ἀλλ' οὐχ ἡ

θεότης ἔπαθεν· ἀπαγε τὸ δυσμενὲς τοῦτο καὶ βλάσφημον, ὡ δελταίε· ἡ ληφθεῖσα πάσχει φύσις, ἡ δὲ λαβοῦσα ἀπαθῆς μένει. »

Γρηγορίου Νύσσης ἐκ τοῦ εἰς παρθενίαν ἐπαίρου.

« Ἦλθε θεὸς θνητὸς τε, φύσεις δύο εἰς ἓν διείρας, τὴν μὲν κευθομένην, τὴν δ' ἀμπαδίην μερόπεσι. »

Ἄλλ' αὐταὶ μὲν τῶν ἡμετέρων· αὐτῶν δὲ τῶν καθ' ἡμῶν λυττώντων, εἰ ἔκούσιοι κατὰ θέαν συγίασιν ἢ ἀκούσιοι οὐκ οἶδα, τοιαῦτα δὲ ὁμῶς φωναί φέρονται.

Ἀμφιλοχίου τοῦ Σίδης, ὃν φασὶ μόνον ἀπροσπαθῶς καὶ ἀδελῶς εἶχειν τὴν ἐν τῇ συνόδῳ, ἐκ τῆς κατ' αὐτῆς γραφείσης αὐτῷ ἐπιστολῆς πρὸς Λέοντα τὸν βασιλέα.

« Καταφεύζονται γὰρ εἰς τινὰς διδασκάλους δύο φύσεις εἰρηκότας. »

Σεδήρου τοῦ αἰρετικοῦ τοῦ μιξοφυσίτου ταῖς Ἰουλίου καὶ Ἀμβροσίου χρήσεσιν οὕτως ἐπιλέγοντος.

« Ὁ δὲ καὶ τὰ ἴδια γινώσκων, καὶ τὴν ἔνωσιν φυλιττων, οὔτε τὰς φύσεις ψεύδεται, οὔτε τὴν ἔνωσιν ἀγνωσθεῖ. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν κατὰ τοῦ Γραμματικοῦ.

« Δύο τὰς φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ νοοῦμεν, τὴν μὲν πιστήν, τὴν δὲ ἀκτιστον, ἀλλ' οὐδεὶς ἐγράψατο τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, τὴν ἄλογον ταύτην γραφὴν· τί δήποτε δύο φύσεις ὠνόμασαν περὶ τῆς τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐνώσεως διαλαμβάνοντες; οὐδεὶς ταύτην ἐστήσατο τὴν κατηγορίαν, ἀλλ' ἐκείνην μάλα δικαίως· τί δήποτε μὴ ἀκολουθήσαντες τῷ ἀγίῳ Κυρίλλῳ ἐκ δύο φύσεων ἔφασαν εἶναι τὸν Χριστὸν· οὐ παυσόμεθα λέγοντες τοίνυν, ὡς Δεῖξατο τίς τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ἢ τὸν τόμον Λέοντος, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ὁμολογήσαντας, ἢ σύνοδον φυσικήν, ἢ ἐξ ἀμφοῖν ἓνα Χριστὸν, ἢ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην· καὶ τότε γνωσόμεθα ὡς κατὰ τὸν σοφώτατον Κύριλλον θεωρεῖται μόνῃ ἀνακρίνοντες τὴν οὐσιώδη διαφορὰν τῶν συνεγεχθέντων ἀπορήτως εἰς ἓν ἴσασιν· καὶ ὡς ἑτέρα ἢ τοῦ Λόγου φύσις, καὶ ἑτέρα ἢ τῆς σαρκὸς, καὶ ὡς δύο τὰ ἀλλήλοις συνενηγεγμένα καθορῶσι τῷ νῷ, διστάσει δὲ οὐδαμῶς. »

Καίτοι γε ὁ ταῦτα λέγων, ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως αὐτοῦ πρὸς Νηφάλιον, ὁ αὐτὸς φησὶ· « Τὸ λέγειν δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ, πάσης κατηγορίας ἐπιμέστον, εἰ καὶ ὀπὸ πλείονων ἁγίων Πατέρων εἰρηται. » Καὶ μεθ' ἑτερα· « Καὶ μὴ εἴπῃς ὡς τῇ λέξει τῶν δύο φύσεων τινὲς τῶν Πατέρων ἐχρήσαντο· ἐχρήσαντο γὰρ ἀδιαδίχτως, ὡσπερ εἴπομεν· κατὰ

(2) Scripsit igitur hic Amphilocheus contra synodum ad imp. Leonem; cuius rei nulla mentio, quod ego sciam, apud ecclesiasticos scriptores. Hic Amphilocheus interfuit concilio an. 431, ejusque

A gans. Patitur non deitate, sed humanitate. Hoc Christus passus est carne: haud quaquam vero passa est deitas. Facessat, miser! inimica blasphemaeque est haec opinio. Patitur assumpta natura: quae autem assumpsit manet impatibilis. »

Gregorit Nysseni ex Encomio virginitalis.

« Venit Deus mortalisque duas in unum naturas consuens, unam quidem absconditam, alteram autem hominibus manifestam. »

Haec sunt quidem nostrorum verba. Illorum autem qui in nos furentes sunt, voces sive voluntariae secundum divinam impulsionem, sive involuntariae, nescio, tales afferuntur.

Amphilochii Sidensis, quem solum intrepido animo fuisse ferunt; ex epistola contra synodum scripta ad Leonem imperatorem (2).

« Confugient ad quosdam praecipitantes, qui duas naturas praedicarunt. »

Severus haereticus mixophysita, auctoritatibus Iulii et Ambrosii hoc subdit.

« Qui proprietates agnoscit, qui conjunctionem diligenter observat, is neque naturas inficiabitur, nec ipsarum copulam ignorabit. »

Ejusdem ex libris contra Grammaticum.

« Duas in Christo naturas concipimus, unam creatam, alteram incretam. Nemo vero concilio Chalcedonensi ridiculum hoc crimen objecit, quod in Emmanuele duas naturas asseruerit; nemo unus, inquam, hoc objecit, sed illud potius ei vitio vertendum putavit; quod concilii Patres ex duabus naturis Christum compositum, Cyrillum secuti, minime docuerint. Nos autem instare nunquam cessabimus. Ostendat aliquis synodum Chalcedonensem aut Leonem in suis libris confiteri vel hypostaticam unionem, vel naturalem conjunctionem, vel ex duabus naturis unum Christum, vel Dei Verbi naturam unam incarnatam; id, inquam, ostendat. Et tunc una cum sapientissimo Cyrillo dicemus eos mente sola deprehendere discrimen, quod inter illa duo, quae ineffabili modo conjuncta sunt, intercedit, atque dignoscere utrumque in unum convenisse, et aliam esse naturam Verbi, et aliam naturam carnis, quae sibi invicem copulata, et conjuncta duo manere mente percipient, etiamsi re ipsa minime disjungantur. »

Quaquam qui haec dicit, idem in sua ad (3) Nephaliium fidei formula testatur esse « absurdum omnium maximum duas de Christo naturas praedicare, quamvis id a plerisque sanctis Patribus assertum fuerit. » Et post haec: « Ne dicas, inquit, nonnullos Patres hoc verbo duarum naturarum esse usos; nam tum eo vocabulo uti eis impune

scripta memorat Photius *cod.* 228.

(3) Memorat hoc opus Anastasius in *Hodego*, nec non Evagrius, III, 55.

licuit, ut jam diximus, non item et D. Cyrilli tempore, quo, dum per Ecclesias Nestoriana lues grassabatur, ea vox magis magisque rejecta fuit. »

Si ita est, insane, rejecta ergo jam antea fuit, et multo magis post Nestorium. Quod cum ita sit, quomodo ergo Patribus illis ea voce uti licuit? Præterea si vocabulum illud rejectum fuit in iudicio contra Nestorium, cur nemo coetum Chalcedonensem Nestorio posteriorem de hoc ipso, quo is usus est, redarguit? sed id unum ei vitio vertit, quod e naturis duabus minime compositum Christum asserat, nec earum in una subsistentia conjunctionem profleatur. Quod autem hoc dicat et sacra synodus, quis dubitat? si enim illa suis ferendis decretis ita loquitur: « Suscipimus D. Cyrilli qui Ecclesiæ Alexandrinæ præfuit, contra Nestorium et Orientales episcopos synodales epistolas, quæ Nestorium ipsum suæ dementiae clare convincunt. » Quibus in epistolis sanctus Pater naturalem conjunctionem in una eademque subsistentia constitetur: quomodo synodus ipsa non est in eadem sententia, ac ille, quicum omnino consentit, et

Cum porro nos uno ore fateamur, prædicemusque Christum Dominum ex duabus naturis esse compositum, eundemque simul in duabus iisdem naturis subsistentem; cumque asseramus et conjunctionem et naturam utramque, parati, vel angelum ipsum e cælo descendentem, nisi idem crederet, exsecrari; cur eadem et ipsi non credunt profitenturque nobiscum Christum cum ex duabus naturis componi, tum in hisce subsistere? Cur et Severum, et Dioscorum, eorumque sectatores aliter sentientes, non damnant atque proscribunt? Et cum felicis memoriæ Flavianus in sua fidei expositione dicat, « Unam Dei Verbi naturam incarnatam, eandemque humanitatem assumpsisse prædicare non dubitamus, propterea quia ex duabus naturis unus Dominus noster Jesus Christus veneretur, quomodo non idem in his omnibus et

Divus autem Leo sententia et decreto suo confirmat rataque habet omnia quæ in concilio Ephesino contra Nestorium a divo Cyrillo prolata fuerunt. « Firma maneat, inquit, concilii Ephesini (cui felicis recordationis Cyrillus præfuit) contra Nestorium acta, ne forte tum damnata impietas per hoc ipsum ullo modo se decipiat. Quandoquidem Eutyches jure ac merito a Christi fidelium communitate expulsus est, et ab sede sua dejectus. Nam pura fides, et ea simplicissima disciplina (quam nos eo, quo sancti Patres, animo et affectu prædicamus) eadem sententia damnat prava Nestorii et Eutychetis, eorumque sectatorum dogmata, omniumque istorum nefariam sententiam iisdem telis configit. »

Sed redeamus iterum ad eum, qui fatetur plures sanctos Patres dixisse Christum duabus in naturis subsistere; concilium vero Chalcedonense non ideo reprehendi, quod id ipsum dixerit, sed quia Christum eundem ex duabus compositum haud affirmavit; et reliqua, quæ ipse deblaterat. Verum

A δὲ τὸν χρόνον τοῦ ἁγίου Κυρίλλου τῆς νόσου τῶν Νεστορίου καινοφωνιῶν τὰς Ἐκκλησίας ἐπινεμομένης, ἐπὶ πλέον ἢ λέξις ἀπεδοκιμάσθη. »

Ὅστε οὖν, ὦ οὗτος, καὶ πάσαι ἀδόκιμα καὶ ἐπὶ πλεονεξία μετὰ Νεστόριον· πῶς οὖν ἀδιαβλήτως ἐχρήσαντο αὐτῇ; εἴτα δὲ εἰ διαβέβληται καὶ ἀπεδοκιμάσθη κατὰ Νεστόριον, πῶς οὐ κατὰ τόδε γράφεται τις ἢ κατηγορεῖ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου μετὰ Νεστόριον οὕσης; ἀλλὰ διότι μὴ καὶ ἐκ δύο λέγει, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν Χριστοῦ· ὅτι δὲ λέγει τάδε, τίς ἀμφιβάλλει; « Εἰ γὰρ ἡ σύνοδος φησὶ ζομένη φησὶν οὕτως, τὰς τοῦ μακαρίου Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείων Ἐκκλησίας γενομένου ποιμένου συνοδικᾶς ἐπιστολᾶς πρὸς Νεστόριον καὶ πρὸς τοὺς τῆς Ἀνατολῆς δεχόμεθα ἀρμοδίας οὐσας εἰς ἐλεγχον τῆς Νεστορίου φρενοβλαβείας, » αἱς ἐπιστολαῖς καὶ τὴν φυσικὴν καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν ἐφη ὁ Πατήρ, πῶς οὐχὶ τὰ αὐτὰ ὁμολογεῖ, ᾧ συμφωνεῖ, καὶ δὲ ἀποδέχεται ἐν τοῖσδε;

quem hæc in re maxime probat amplectiturque?

Ἡμῶν δὲ προλεγόντων τε καὶ συλλεγόντων τὸ ἐκ δύο φύσεων εἶναι τὸν Κύριον, μετὰ τοῦ καὶ ἐν δύο φύσεσιν εἶναι, καὶ λεγόντων καὶ τὴν σύνοδον, καὶ πᾶσαν φύσιν, καὶ ἄγγελον ἐξ οὐρανοῦ, εἰ μὴ οὕτως ἐφρόνουν ἀναθεματιζόντων, διὰ τί μὴ καταδέχονται αὐτοὶ τάδε συνομολογεῖν, λέγοντες καὶ τὸ ἐκ δύο μετὰ τοῦ ἐν δύο σὺν ἡμῖν; καὶ Σεβήρον, καὶ Διόσκορον, καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, εἰ μὴ οὕτως ἐφρόνουν, ἀναθεματίζειν αἰρούμενοι; Φλαβιανῶν τε τοῦ μακαρίτου τῆς ἐκθέσεως ἐχούσης καὶ, « Μίαν δὲ φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, σεσαρκωμένην μέντοι καὶ ἀνανθρωπήσασαν, λέγειν οὐ παραιτούμεθα διὰ τὸν ἐξ ἀμφῶν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. » καὶ τοῦτο τῆς συνόδου ποτηνωμένης, πῶς οὐχὶ κατὰ πάντα τάδε τοῦτοις συμφέγγεται ἡ σύνοδος;

componitur; » cumque sacra synodus eadem hæc ipsa cum Flaviano sentit?

Λέων δὲ ὁ θαυμάσιος μὴ κυρώσει καὶ συνόψει πάντα τάδε τὰ κατὰ Νεστορίου εἰρημένα ἐν τῇ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἐπισηραγίζεσθαι καὶ κυροῦν, λέγων· « Τὰ μέντοι γε τῆς πρότερον ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, ἥστινος ὁ τῆς ὁσίας μνήμης Κύριλλος τότε προήδρευεν, κατὰ Νεστορίου ἰδικῶς πραχθέντα, διαμενέτωσαν· μήπως ἡ τότε καταδικασθεῖσα δυσσέβεια, δι' αὐτὸ τοῦτο καθ' ἐτιοῦν ἑαυτὴν ἀπατήσῃ, ὅτιπερ Εὐτυχῆς δικαίως ἀναθεματισθεὶς καταβέβληται· ἡ καθαρότης γὰρ τῆς πίστεως καὶ διδασκαλία, ἦν τῷ αὐτῷ πνεύματι κηρύττομεν, ὡςπερ οἱ ἅγιοι Πατέρες ἡμῶν, καὶ τὴν Νεστορίου, καὶ τὴν Εὐτυχοῦς, μετὰ τῶν ἡγουμένων αὐτῶν, ἐπ' ἴσης καταδικάζει καὶ διώκει κακοδοξίαν. »

Ἀκουστέον δὲ ἔτι τοῦ λέγοντος ὅτι καὶ πλείους τῶν Πατέρων ἀδιαβλήτως ἐχρήσαντο φωνῇ τῇ ἐν δύο Χριστοῦ, καὶ ὅτι οὐχ ὡς λέγουσαν τὸ ἐν δύο γράφεται τὴν σύνοδον, ἀλλ' ὡς τὸ ἐκ δύο μὴ εἰπούσαν· καὶ τὰ λοιπὰ ἃ φησὶν· οὐκ οἶδα γὰρ πῶς λαθῶν ἑαυτὸν ὡςπερ ἑνὸν λαλῶν, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγγράμ-

μασι πάλιν φησί· « Νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ταῖς βί-
βλους τῶν Πατέρων στρεφόμενος, οὕτω τινὰ μέχρι
καὶ νῦν τῶν Πατέρων εὐρεῖν ἐδυνήθην φύσεις ἐπὶ
Χριστοῦ δύο θεάζοντα, καθάπερ οἱ ἐν Χαλκηδόνι
συνελθόντες ἐδόξασαν, καὶ ἐν δυσὶν αὐτὸν ἀπεφή-
ναντο φύσεσιν. » Ταῦτά γε, εἰ μὴ τὸ τῆς ὑποθέσεως
τῶν ζητουμένων σεπτὸν πρὸς εὐλάβειαν ἄγχει, τὸν
ἀπροσῆτον οὐκ εἰς ἄμετρον ἐκχύσει γέλωτα, οὕτως
αὐτοῦ ἐκυτὸν, ἀμνημόνως ἢ ἀταλαφρόνως ἢ θεηλά-
τως οὐκ οἶδα πῶς λέγειν, ἀντικαταρράσσοντος; Καὶ
ἡμῖν σκοπὸς οὐκ ἦν, ὡς ὁ Κύριος μάρτυς, ἀνδρὸς
ἄμορφους ἀγνοίαν ὀνειδίξειν, ἢ σαθρότητα λόγων ἄλ-
λοτριῶν ἐτέροις δημοσιεύειν· ἀλλ' ἐπεὶ τὸ μὲν κατ'
αὐτὸν δόγμα κεκίνηται, ὃ δὲ θερμῶς ἀντιποιησά-
μενος τοῦδε τοῦ δόγματος, αὐτὸς οὕτω ἐφθη πανεκ-
κλησίῃ συνόδῃ κατακριθῆναι, ἀλλὰ ψήφοις βασι-
λικαῖς καὶ ἱερατικαῖς ἐκβλήθηται τοῦ θρόνου τῆς
Ἀντιοχείων, ἀναγκαῖον παραστήσαι τὴν ποιότητα
τοῦ ἀνδρός· μήπως ἐκ τῆς τινῶν περὶ αὐτοῦ φρα-
σειαστικῆς τὸ ὅλον προλήψων ἐνδόξου, ταῖς ἐκείνου
διδασκαλίαις ἀδασανίστως οἱ νηπιώτεροι κατασύ-
ρουντο· ἔστι γὰρ τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ καὶ ἐν ἄλλοις τοῖς
ὑποεταγμένοις αὐτοῦ συγγράμμασι θεωρούμενος
καὶ σύμφωνος, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἀσυμφωνίαν ἑαυτοῦ
γινώσκόμενος.

disquisitione, qualemcunque ipsius doctrinam
subiiciuntur, ejus operibus, ubi constans, ut ita

*Σεδήρου ἐκ τῶν κατὰ τοῦ Γραμματικοῦ λόγου
τρίτου, κεφαλαίου θ' ἡ ιγ'.*

« Ἀλλὰ λέγεις ὡς οὐκ ἀρνεῖται ὁ δοκιμώτατος Κύ-
ριλλος δύο φύσεις ὀνομάζειν· ἑτέρα γὰρ ἡ τοῦ Λό-
γου, καὶ ἑτέρα ἡ τῆς ἐμφύχου καὶ ἔννου σαρκός·
σύμφημι καὶ γὰρ, καὶ ὡς οἱ ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντες,
ἃ μὲν συνομολογεῖ καὶ Νεστόριος ἡμῖν ἐκ τῶν Κυρίλλου
φωνῶν παρατίθενται, δηλαδὴ τὸ φύσεις εἶναι
δύο, καὶ διαφόρους τὴν οὐσίαν θεότητά τε καὶ ἀν-
θρωπώτητα. »

*Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν κατὰ τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου
Γραμματικοῦ τοῦ Καισαρέως, λόγου γ', κε-
φαλαίου ιε'.*

« Τὴν διαφορὰν δεξάμενοι, δύο τὰς φύσεις ἐν αὐτῷ
κοῦμεν, τὴν μὲν κτιστὴν, τὴν δὲ ἀκτιστον. »

Τοῦ αὐτοῦ, κεφαλαίου θ'.

« Τὸ δύο φύσεις λέγειν, εἴτουν ὀνομάζειν, κοινὸν
ἡμῖν καὶ Νεστορίῳ μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν δια-
φορὰν τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός. »

*Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς Σόλωνα ἐπιστολῆς, ἥς
ἡ ἀρχή, « Ἠλθεν εἰς ἐμὴν μετριότητα. »*

« Τὰ ἐξ ὧν ὁ Ἐμμανουὴλ ὑφαστήκει, καὶ μετὰ
τὴν ἐνωσιν οὐ τέτραπται, ὑφάστηκε δὲ ἐν τῇ ἐνώσει,
καὶ ἐν μίᾳ ὑποστάσει θεωρούμενα, καὶ οὐκ ἐν μονάδι
κατ' ἰδίαν ὑπόμενα, ἕκαστον ἰδιοστάτως θεωρού-
μενον. »

(1) Severi Epistola ad Solonem contra Euehytas

A enimvero is, nescio quomodo suimet ipsius oblitus,
et quasi somnians alibi suis in libris ita loquitur:
« Ego die noctuque revolvens sanctorum Patrum
volumina, neminem adhuc invenire potui, qui duas
inesse Christo naturas affirmarit, ut judicaverunt
concilii Chalcedonensis patres, qui et in duabus
naturis eum subsistere pronuntiarunt. » Hæc, nisi
sanctitas argumenti de quo agitur, reverentiam
auditoribus incuteret, nonne risum atque cachinnum
eis moverent? Etenim, sui quodammodo oblitus, ut
aiebam, vel mentis imbecillitate, vel ita Deo per-
mittente (quo enim verbo utar nescio), sibimet
ipsi turpiter contradicit. Porro nobis propositum
non erat (testor Deum) homini eadem, qua nos,
imbecillitate prædito exprobrare ignorantiam, nec
ipsius inconstantiam sermonis apud alios decantare,
sed adversus ejus dogma duntaxat sermo nobis
susceptus est. Cui dogmati cum is mordicus hære-
ret, cumque se judicio universalis concilii commit-
tere nollet, atque propterea regalibus decretis et
ecclesiastica sententia fuerit ab sedē Antiochena
dejectus: necesse fuit accurate describere inge-
nium atque indolem hujusce viri, ne forte simpli-
ciores homines ejus celebritate et fama de eo con-
cepta deciperentur, exciperentque nulla præmissa
Talis enim vir ille deprehenditur et in aliis quæ
dicam, inconstantia semper occurrit. »

*Ejusdem Severi, ex lib. III contra Grammaticum,
cap. 9, vel 13.*

« Verum duas naturas, inquis, haud inficiatur
clarissimus Cyrillus; quandoquidem ille confitetur
aliam esse naturam Dei Verbi, et aliam carnis,
anima et ratione præditæ. Fateor id ipsum et ego,
quemadmodum nec illud nego, concilii nempe
Chalcedonensis Patres, divi Cyrilli verbis inhærendo
pronuntiasse (quod nobiscum fatetur et Nestorius),
duas in Christo naturas, ab se invicem, divinitate
et humanitate, plane diversas. »

*Ejusdem, ex lib. III contra eundem Jo. Grammati-
cum Cæsariensem, cap. 17.*

« Duas in ipso naturas intelligimus, unam crea-
tam, alteram increatam, inter quas magnum inter-
esse discrimen confitemur. »

Ejusdem, cap. 9.

« Duas de Christo naturas prædicare, commune
nobis est cum Nestorio; quemadmodum et discri-
men inter utramque confiteri. »

*Ejusdem, ex epistola ad Solonem cujus initium:
« Pervenit ad moderationem nostram (4). »*

« Ea ex quibus Emmanuel subsistit post conjun-
ctionem, quin unum in aliud convertatur, substite-
runt et in ipsa naturali conjunctione, quæ sane
considerari debent in una eademque hypostasi,
neque per se unumquodque subsistere peculiari sua
subsistentia fretum intelligitur. »

oratura Fabricio, *Bibl. Græc.* tom. IX, p. 318.

Ejusdem, ex lib. II cap. 1, Contra Grammaticum. A Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν πρὸς τὸν Γραμματικόν, λόγ. β', κεφ. α'.

« Manentibus integris et immutatis iis ex quibus conjunctio facta est, quæ quidem in compositione subsistunt, non tamen in unitatibus propria subsistentia præditis. »

En cogitur fateri *integrum* secundum quantitatem, et *immutabile* secundum naturalem qualitatem. Et post quædam alia : « Ea ex quibus Christus componitur, in compositione ipsa manserunt integra et perfecta. »

Severi ex ejusdem epistola II ad Sergium Grammaticum (5).

« Valde miror te compositionem vocare carnis assumptionem, qui alibi prædicas unam in Christo essentiam, et qualitatem. Nunquid ex confusione cœpit conjunctio, et in essentiam unam versa desiit omnis compositio? ut « sancta Trinitas, ais, maneat Trinitas, neve supervacaneam personam assumat. » *Et rursum* : « Et putas, ait, hoc ad essentiam unam redigere naturas duas, qualitate naturali, divinitate scilicet et humanitate, plane diversas, ex quibus integris atque distinctis manentibus citra confusionem omnem subsistit Christus. »

Ejusdem hæretici, ex epistola III ad eundem Sergium.

« Scito rem non ita se habere, cum ego planum fecerim, auctoritatibusque bene multis ostenderit dici non oportere Emmanuelem esse unius et ejusdem essentiæ, et qualitatis, atque proprietatis. » *Et rursus* : « Nemosana mente præditus dicet naturam Dei Verbi, ejusdemque carnem anima et ratione præditam, in una subsistentia ipsi conjunctam esse unius essentiæ, et ejusdem qualitatis. »

Ejusdem, ex epistola ad eundem.

« A Christi fidelium communitate segregandos judicamus eos, qui post assumptam carnem Christum dividunt in naturas duas ; quod sane supplicio dignos eos censemus, non quod plures naturas, aut proprietates, aut operationes dicant, sed quia duas esse prædicant. »

At si *naturas, unam* nemo, ne litterarum quidem expers dixerit ; eos vero qui duas asserunt, a Christi fidelium societate segregandos judicas : fatearis oportet eas esse vel tres, vel quatuor, vel decem, vel centum.

Severus, ex lib. contra Joan. Grammaticum Cæsareæ episcopum (6).

« Quamvis, ait, cum alii Ecclesiæ Patres, tum etiam Cyrillus ipse, dixerint, Christum post naturalem conjunctionem in duabus distinctis naturis subsistere ; cum posterioribus tamen temporibus verbum hoc explosum fuerit, quemadmodum distinctionem asserentibus et illud dicere vetitum, Christum humana carne passum, quod ab ortho-

« Καὶ τῶν ἐξ ὧν ἡ ἔνωσις μενόντων ἀμειώτων καὶ ἀναλλοιώτων, ἐν συνθέσει δὲ ὑφεστῶτων, καὶ οὐκ ἐν μονάσιν ἰδιοσυστάτοις. » Ἰδοὺ τό τε ἀμειώτων κατὰ ποσὸν, καὶ ἀναλλοιώτων κατὰ ποιὸν λέγειν φυσικὸν συνωθεῖται. *Καὶ μετὰ τινά* : « Καὶ ὡς τὰ ἐξ ὧν εἰς ὁ Χριστὸς ἐν τῇ συνθέσει, τελείως καὶ ἀμειώτως ὑφέστηκεν. »

Τοῦ αὐτοῦ Σεβήρου ἐκ τῆς πρὸς Σέργιον τὸν Γραμματικὸν δευτέρας ἐπιστολῆς.

« Καὶ καταπέπληγμαί λίαν, πῶς καὶ σύνθεσιν ὀνομάζεις τὴν σάρκωσιν. Ἔστιν ὅπου καὶ πάλιν λέγεις, μίᾳς γεγεννημένης καθάπαξ οὐσίας ἢ ποιότητος. Ἄρα γὰρ ἤρχθη μὲν ἡ ἔνωσις ἐκ συγχύσεως, καὶ πέπαυται δὲ ἡ σύνθεσις, καὶ εἰς μίαν οὐσίαν μετεχώρησεν, ἵνα, ὡς λέγεις, ἡ ἅγια Τριάς φυλαχθῆ Τριάς, καὶ μὴ περιττὸν πρόσωπον παραδέξεται. » *Καὶ πάλιν* : « Καλεῖται τοῦτο πρὸς μίαν οὐσίαν ἄγειν, τὰ τῇ φυσικῇ ποιότητι διαφέροντα, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ἐξ ὧν ἀσυγχύτως καὶ ἀμειώτως ὑπάρχει Χριστός. »

Τοῦ αὐτοῦ αἰρετικοῦ ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐτὸν Σέργιον τρίτης ἐπιστολῆς.

« Ἴσθι οὖν μὴ οὕτως ἔχειν τὸ ἀληθές, καὶ προσεποφήσαντός μου καὶ διὰ πλείονων μαρτυριῶν ἀποδείξαντός, ὡς οὐ χρὴ λέγειν τὸν Ἐμμανουὴλ μίᾳς οὐσίας τε καὶ ποιότητος καὶ ἐνὸς ἰδιώματος. » *Καὶ πάλιν* : « Οὐκ ἂν τις νοῦν ἔχων εἴποι τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ τὴν ἔμφυχον καὶ ἔνουν σάρκα, τὴν ἐνωθεῖσαν αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, γεγενῆσθαι μίᾳς οὐσίας καὶ ποιότητος. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπιστολῆς.

« Ἀναθεματίζοντες τοῖνον τοὺς διαιροῦντας τὸν ἕνα Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν τῇ δυάδι τῶν φύσεων, οὐ δι' αὐτὸ τὸ λέγειν φύσεις ἢ ἰδιότητας ἢ ἐνεργείας ὑπαναθεματισθέντες τοῦτο φάμεν, ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν δύο. » Ἄλλ' εἰ *μίαν* εἶναι τὰς φύσεις οὐδ' ἀγράμματός τις ἔρει, δύο δὲ τοὺς λέγοντας αὐτὰς εἶναι ἀναθεματίζεις, ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἢ δέκα ἢ ἑκατὸν εἶναι αὐτὰς ἐξ ἀνάγκης ὁμολογήσεις. πλήθος γὰρ οὐδὲν ἀναρίθμητον, εἰ μὴ τὸ ἄπειρον.

Τοῦ αὐτοῦ Σεβήρου ἐκ τῆς κατὰ τοῦ Γραμματικοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας βιβλίου.

« Εἰ καὶ τὸ λέγειν ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαιρέτοις ὑφιστάναί τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν εἰρητὸ τίσι τῶν πάλαι διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, ἢ καὶ αὐτῷ Κυρῶν, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπηγόρευτο. καθάπερ καὶ τὸ λέγειν τῇ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος παθεῖν τὸν Χριστὸν καλῶς ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων λεγόμενον, ἀπηγόρευσε λέγειν, τοῖς νοσοῦσι τὴν διαίρεσιν ἀνθιστά-

(5) Scripsit Severus ad Sergium saltem tres epistolas, ut ex codice nostro liquet, ex quarum una exstat fragmentum in Actis concilii Later.

an. 649.

(6) Nota Joannem illum Grammaticum ad quem Severus scripsit, fuisse Cæsareæ episcopum.

μνος· οὐδὲ οὕτω τοῖς ἐν Χαλκηδόνι συνελθοῦσιν Ἀπολογίας τις ὑπελείπετο τρόπος, ὁρισσάμενοις ἐν δύο φύσει ἀδιαίρετοις γνωρίζεσθαι τὸν Χριστόν. »

Τοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ δεῖ ἀπαθῆς ὁ Λόγος.

« Καὶ τῆ δ: δασκαλίᾳ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων πειθόμενοι, κηρυττόντων αὐτὸν πεπονθέναι σαρκί, καὶ σαφῶς εἰδότες ὡς τὸ πάθος οὐ πέρα τοῦ παθητοῦ διαβήσεται σώματος· προσψαύει γὰρ οὐδαμῶς τοῦ ἀπαθοῦς τῆς θεότητος. »

Τιμοθέου τοῦ Αἰλουρίου τοῦ ἀιρετικοῦ τοῦ Μοροφυσίτου, ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἀλεξανδρέα Καλώνημον διαλέξεως.

« Κύριλλός ἐστιν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος· οὗτος γὰρ διαφόρως τὸ σοφὸν τῆς ὀρθοδοξίας διαρθρώσας κήρυγμα, παλίμβολος φανείς, τάναντία δογματίσας ἐλέγχεται· ἐπεὶ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην χρῆ λέγειν ὑποβέμενος, ἀναλύει τὸ ὑπ' αὐτοῦ δογματισθὲν, καὶ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ πρεσβεύων ἀλίσκεται· καὶ ὁ γε σαρκὶ παθεῖν τὸν Θεὸν ἀποφηνάμενος Λόγον, τούναντίον φησὶν οἰδεῖν τρόπον τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἀναδέξασθαι πάθος· ἀλλ' ἐναντίος τοῖς οικείοις λόγοις γενόμενος, τὴν νῦν κρατοῦσαν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις δυσδιάλλακτον μάχην ἐπέσειρε, καὶ ὡσπερ τινὰ φλόγα λαθροτάτην ἐξέσπασας, τὸν τῆς υἱοῦς πίστεως λόγον ἐνέπρησεν· εἰ μὴ θεοθεν φανείς ὁ πατριάρχης Σεβήρος, τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν ἰάσατο Κυρίλλου τὸ ἄστατον καὶ παλίμβολον, καθάπερ τις φιλοπάτωρ υἱὸς λώδη τῷ ψύσαντος· οἰκείοις ἐσθήμασιν ἀμφιάσας. »

Ἀλλὰ τί πρὸς ταῦτα πάντα φασὶ πάλιν ἡμῖν οἱ ὡς ἀσπίδες τὰ ὕτα βύοντες, καὶ τῆς τῶν Πατέρων σοφῆς ἐκπαθῆς οὐκ εἰσακούοντες; τοιαύδε γὰρ πάντως ἡμῖν ἀντιλέξουσι καὶ πρὸς τάδε· Τί δῆτα μελιττῶν δίκην πᾶσι τοῖς Πατρικοῖς συγγράμμασιν ἐπιπτάμενοι, τὸ μὲν καθ' ἡδονὴν ὑμῖν ἀνθολογεῖτε τῶν χρησιῶν, καὶ περιδομεῖτε ἡμᾶς τούτοις ἐνδελγῶς; τὰ δὲ πολέμια τοῖς ὑμετέροις φρονήμασιν ὑπερίπτασθε, σιγῇ τούτων ἀποπηδήσαντες; Καὶ πρὸς τοῦτο γοῦν ἐροῦμεν, ὡς ὄντως καὶ τὰ δοκοῦντα ὑμῖν συμφωνεῖν Πατρικὰ ῥήματα τοῖς ὑμετέροις δόγμασι, μᾶλλον τὰ ἡμέτερα συνιστάνει, δεόντως ἐξεταζόμενα κατὰ τὴν ἔννοιαν, καθὼς ἐξ ἀρχῆς ἐλέγομεν· οὐ γὰρ δὴ τις τῶν ἐκκρίτων Πατέρων ἀσύμφωνος ἑαυτῷ ἐστὶν ἢ τοῖς ὁμοτίμοις αὐτῷ κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς πίστεως, εἰ καὶ δι' ἑτέρων λέξεων καὶ λόγων φερόμενος, ἐναντίος ὑμῖν δοκεῖ εἶναι, τὰς λέξεις, καὶ οὐ τὰς δυνά-

(7) Hæc ms. memoratur a Fabricio *Bibl. Græc.* tom. IX, p. 345, apud cl. virum Michaellem Le Quien.

(8) Fuit hic Timotheus monachus Ægyptius, in ecclesiastica historia celeberrimus; qui cum Eutychianorum erroribus impense faveret, damnatus proscriptusque fuit in concilio quodam Ægyptio cui præfuit Proterius. Fortasse denominatus fuit Aulurus ἀπ' αὐλοῦ, canna quadam vacua, qua usus, ad inonachorum cellulas accedere noctu consueverat, se angelum a Deo missum profitendo, eosque

doxix antea recte usurpari consueverat: nullus propterea defensionis locus relinquitur concilii Chalcedonensis Patribus, qui Christum in duabus naturis ab se invicem distinctis subsistere declararunt. »

Ejusdem ex oratione quod impassibile sit Verbum (7).

« Verbis, inquit, inhærentes sacrarum Scripturarum, quæ carne Christum passum esse prædicant, et probe scientes passionem extra passibile corpus haud egredi, cum dolor attingere nequeat impassibilem divinitatem.... »

Timothei Auluri (8) hæretici Monophysitæ (9), ex disputatione ad Alexandrum Calonymum.

« Cyrillus, Alexandriæ episcopus, sibi met ipsi contradicit; quippe qui multis in locis rectæ fidei capita recensendo, inconstantiam præ se fert, atque sibi invicem contraria dogmata tradere deprehenditur. Nam cum is naturam unam Dei Verbi incarnatam dici oportere statuisset, evertit postea suum hoc dogma, duas de Christo naturas prædicando. Idem cum antea dixisset Dei Verbum carne passum, alibi postea sibi contradicens, asserit ipsum pro nobis pati nullo pacto potuisse. Atque ita sibi met ipsi contrarius, disseminavit atrocissimum illud bellum quod nunc in Ecclesiis grassatur et vix ac ne vix quidem sedari potest; suscitavitque maximum incendium, quo recta fides ejusque dogmata jam conflagrassent, nisi patriarcha Severus a Deo missus opportunum Cyrilli morbo remedium attulisset, quasi filius amatissimus patris vulnus suis ipse vestibus operiens tegensque. »

Quid ad hæc reponent ii, qui suas aures, quasi aspides obturant, negliguntque sapientissima Patrum oracula? Talia profecto ii respondebunt: Ut quid apud instar volitantes supra sanctorum Patrum scripta, quasi flores ex his decerpitis duntaxat quod vobis lubet, idque circa nos obstrependo, perpetuo decantatis, ea consulto prætereunt, quæ vestræ sententiæ maxime adversantur? Facilis est ad hæc et expedita responsio; nam ea quoque Patrum dicta, quæ vestræ doctrinæ maximo suffragari videntur, magis magisque dogmata nostra confirmant, si ea sana mente, ut initio dixi, spectentur. Nemo enim sapientum Patrum in iis quæ ad vestram fidei regulam spectant, sibi met ipsi, vel sui similibus adversatur; etiamsi ob quorundam verborum quibus Pater utitur, varietatem sibi contradicere vobis videatur, qui nuda verba, non

hortando, ut Timotheum (se videlicet) sequi malent, quam Proterium. Quidam Ælurum cum dictum autumant ab σλουρος, quod Græce selem significat. Hic porro scripsit dissertationem quamdam, cujus memoria una cum opere ipso jam diu intercidit. Ex hac Leontius profert quæ sequuntur, quibus idem Leontius abunde satisfacit.

(9) Hoc nomine appellabantur, ut supra monuimus, Eutychiani, propterea quia unam duntaxat in Christo naturam admittebant.

verborum sensum attendendum putatis. Vos præterea latet argumentum ab simili ductum, nec intelligitis vos id ipsum latere. Quemadmodum enim sub iisdem verbis male perceptis latere potest significatio plane diversa; ita sub vocibus diversis recte sumptis contineri potest idem omnino sensus. Prodeat igitur in medium, si quis sanctus Pater vobis est (ex eorum numero, quos ut orthodoxos omnes agnoscunt et colunt) qui vestræ sententiæ favere videatur; et si quod genuinum ejus oraculum ex vetusto aliquo codice depromere potestis, illud afferite.

Nam quod attinet ad auctoritates a vobis allatas, cum sæpe adulterinæ ac spurix deprehensæ fuerint, eas amplius ut integras atque genuinas admittere non possumus. Asserimus tamen et in his ipsis auctoritatibus quibus abuti soletis, mentionem sæpe fieri cum naturæ et essentiali, tum subsistentiæ et personæ. Non enim proprio sensu semper sumuntur. Nam cum magnus Athanasius et Proclus personas et hypostases in Christo conjunctas asserunt (11); tum beatus Cyrillus hæc habet: *si quis hypostases distinguit*. Porro si propria significatione voces istas usurpatas intelligamus, eas jure ac merito nobis statim obtrudent et Nestoriani, qui personas in Christo conjungi autumant. Quomodo autem hoc sensu loqui potuit Cyrillus, qui 4° anath. ait: « Si quis duabus personis, vel subsistentiis tribuit vocem, » et quæ sequuntur? Et

epist. ad imperatorem Theodosium nec non ad Joan. Antioch.: « Novimus, inquit, evangelicas et apostolicas de Christo voces interdum a sanctis Patribus capi promiscue tanquam de una persona; interdum dividi, et prædicari quas de naturis duabus. » Profecto si sanctus Pater semper et ubique naturam et hypostasim (ubi de Christo sermo est) idem esse putat, fateamur oportet omnes hæc divinorum Patrum percuti anathemate illo, quo feriuntur ii qui de duabus quasi naturis voces quasdam prædicant. Ne itaque proferatis quasdam minus proprie dicta adversus ea, quæ proprie dicuntur; sed ex convenienti, consono, et communiori sermone conjicienda nobis est vobisque simul veritas eorum omnium quæ proferuntur.

At Nestorius, inquit, abusus est vocabulo duarum in Christo naturarum, qua voce vos quoque uti soletis. — Ad hæc respondemus, eum usum etiam esse pluribus aliis sacrarum Scripturarum verbis; ecquid propterea? nunquid ab his etiam nobis abstinentur? quid? Ariani quoque omnium primi, et Apollinaristæ, et alii hæretici naturam unam Dei Verbi incarnatam asseruerunt; nunquid propterea id ipsum nos asserere non possumus? Mi-

(10) Liber *χρήσεων* Monophysitarum exstat reapse in Vaticano quodam codice, de quo ego postea locuturus sum.

(11) Occasione hujus vocis maximum bellum ortum est Ecclesiæ saxoniæ iv Orientales inter et Occidentales: nam ii unam in Trinitate hypostasim,

A μεις τῶν λόγων τυμβιθάξιν ἐθέλουσιν. Ἄλλ' εἰκότως καὶ τοῦτο ὑμᾶς λανθάνει τὸ γε ὅμοιον προηγουμένως ὡσπερ γὰρ ἐστὶ διὰ τῶν αὐτῶν φωνῶν διάφορον ἔννοιαν σημαίνεσθαι ἐπὶ τῶν δυσσεμμάτων λόγων, οὕτω καὶ ἐκ διαφορῶν λόγων τὴν αὐτὴν ἔννοιαν συνάγεσθαι, ἐπὶ τῶν πολυφράδων νοημάτων. Εἰ οὖν τινα ἔχετε τῶν ὠμολογημένων καὶ γνωστῶν Πατέρων ὀρθοδόξων, καὶ διὰ τεύχους παλαίου καὶ ἀνοθεύτου ἐπιδεικνύνατι τι τοῖς ὑμετέροις συνᾶδον εἰρηκότα, προστάξατε ἑαυτοῖς γὰρ κρυψανύμους καὶ φασογράφους ὑμῶν χρήσεις (10) ἅπασας καὶ δις φωραθείσας ἐν ἀκεραίῳ ἀπλότῃ λειπὸν οὐ παραδεχόμεθα.

Προδιαμαρτυρόμεθα δὲ ὅμως ὅτι ἐν καταχρήσει ἐστὶ πολλάκις μεταγερόμενα εὐρεῖν καὶ τὰ τῆς φύσεως καλοῦσας καὶ ὑποστάσεως καὶ προσώπου ὀνόματα ἐπὶ τῆς οἰκονομίας· οὐ γὰρ κυρίως ἀεὶ κείται. Ἀθανάσιος τε γὰρ ὁ μέγας, καὶ προσώπων ἑνωσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δισχυρίζεται; καὶ Πρόκλος ὑποστάσεων· Κύριλλός τε ὁ μακάριος, *Εἰ τις διαιρεῖ τὰς ὁποστάσεις*, ἔφησεν. Ἐκ τῶν οὖν ὡς κυριολεξίας ὄντα καὶ τὰδε νοοῦνται, ἰδοὺ καὶ οἱ Νεστοριανοὶ καλῶς ἡμῖν ταῦτα ἀεὶ προβάλλοντα, ὑποστάσεων καὶ προσώπων ἑνωσιν δογματίζοντες ἐν τῇ οἰκονομίᾳ· πῶς δὲ ἂν τὸδε οὕτως ἔφη, ὁ ἐν τετάρτῳ ἀναθεματισμῷ εἰπὼν Πατὴρ Κύριλλος, « *Εἰ τις προσώποις δυσὶν ἕχουσι ὑποστάσεις διανέμει φωνάς, » καὶ τὰ ἐξῆς; Ἐν δὲ τῇ πρὸς βασιλέα Θεοδοσίον ἐπιστολῇ, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας φησὶ· « Τὰς εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν οὖς θεηγόρους ἀνδρας, τὰς μὲν κοινοποιοῦντας ὡς ἐφ' ἐνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων. »*

Εἰ γὰρ πανταχῇ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἀποκληρωτικῶς φύσιν καὶ ὑπόστασιν ταυτὸν οἶδεν ὁ Πατὴρ, οἱ διαιροῦντες ὡς ἐπὶ δύο φύσεων τὰς φωνάς, τῷ ἀντιθέματι τῷ ἐπὶ τῶν δύο ὑποστάσεσι διανεμόντων φωνὰς κειμένων καθυποβέβληται πάντες οἱ θεηγόροι. Μὴ οὖν τὰ μὴ κυρίως κατὰ τὴν κυρίως εἰρημένων προφέρομε, ἀλλ' ἐκ τοῦ προπιπτοντος λόγου καὶ συμφώνου καὶ κοινοτέρου καὶ πᾶσιν ὠμολογημένου, τῆς ἀληθείας στοχαστέον ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν κατὰ πάντα τὰ παραγόμενα.

Πρῶτον μὲν οὖν εἰπεῖν· Νεστόριος, φασὶ, κατεχρήσατο τῇ τῶν δύο φύσεων φωνῇ ἐπὶ Χριστοῦ, ἧ καὶ ὑμεῖς. — Λέγομεν οὖν ὅτι καὶ Γραφικαῖς φωναῖς πολλάκις ἐχρήσατο· μὴδὲ αὐτοὶ οὖν ὀνομαζέσθωσαν ἡμῖν, εἰ συνορᾶτε· ἀλλὰ καὶ τῇ μιᾷ φύσει τοῦ Λόγου σεταρχωμένη οἱ Ἀρειανοὶ πρῶτοι καὶ Ἀπολιναριοὶ καὶ ἕτεροι αἰρετικοὶ προσχρῶνται· σιγητέον οὖν καὶ τήνδε διὰ τοῦδε· οὐχί· ἀλλ' ἐμφράζει πᾶσα ἀνομία τὸ στόμα αὐτοῦ, ἡμεῖς δὲ παρῆρησιασώμεθα

hi tres astruebant. Qui licet specietenus sibi invicem adversari maxime viderentur, re ipsa tamen omnes consentiebant. Nam illi hypostasim accipiebant pro substantia, hi vero pro subsistentia. Hac de re vide. si placet, Basilium epist. 282, ad Meletium, et epist. 319.

ὡς δεῖ λαλῆσαι κατὰ τὴν θεοπαρῆ κήρυκα· ὁ γὰρ ἅ τῆς ἀληθείας λόγος ἐν τῷ θριαμβεύεσθαι, οὐκ ἐν τῷ περικαλύπτεσθαι, νικᾷ τὸ ψεῦδος· καὶ δοξάζειν αὐτὸς οἶδε τοὺς λαλοῦντας αὐτὸν, οὐκ ἐκ τῶν λαλοῦντων αὐτὸς δοξάζεται· καὶ περὶ μὲν τοῦδε τάδε. Λοκπὸν δὲ ἴδωμεν οἷά ἐστι καὶ ἃ φασιν αὐτοὶ σαφῶς μίαν φύσιν τοῦ Κυρίου λέγειν, καὶ τὰς δύο ἀπαγορεύειν φύσεις παντελῶς, Πατρικὰ δόγματα.

Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον Β' ἐπιστολῆς.

« Τὸ λέγειν δύο φύσεις ὑφεστάναι μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀδιαίρετως, μάχεσθαι ἐστὶ τοῖς μίαν εἶναι λέγουσι τὴν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην. » Ἄλλὰ πρὸς Νεστοριανούς τοῦτο λέγων, ἐπιφέρει μετὰ βραχίαι, ὧ οὗτοι· τὸ γὰρ ἀδιαίρετως προστεθὲν, δοκεῖ μὲν παρ' ἡμῶν ὀρθῆς εἶναι δόξης σημαντικόν, αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτως νοοῦσι· τὸ γὰρ ἀδιαίρετον παρ' αὐτοῖς κατὰ τὰς Νεστορίου καινοφωνίας καθ' ἑτέραν λαμβάνεται τρόπον· φησὶ γὰρ ὅτι τῇ ἰσοτιμίᾳ, τῇ ταυτοβουλίᾳ, τῇ αὐθεντίᾳ ἀδιαίρετός ἐστι τοῦ Λόγου ὁ ἐν ᾧ κατώκησεν ἄνθρωπος· ὥστε οὐχ ἀπλῶς τὰς λέξεις λέγουσιν· ἀλλὰ μετὰ τινος κακουργίας. Ἴδου οὖν σκοπεῖτε εὐγνωμόνως ὅτι τὴν μὲν φωνὴν οἶδεν ὀρθῆς δόξης, τὸ δὲ κακούργως ἔχον νόημα ἀποβάλλεται, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἕως τέλους ποιεῖν καὶ ὑμεῖς καὶ ὑμεῖς δυσωποῦμεν. Ἔστιν οὖν τὴν αὐτὴν ἀσεβῶς εἰπεῖν τινα φωνὴν· ἀλλὰ καὶ τὴν ἑτέραν φωνὴν τὴν λέγουσαν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ἐστὶ κατὰ Ἄρειον, ὡς οὐ πάντα ἀτρέπτου φύσεως ὄντος τοῦ Υἱοῦ νοεῖν· καὶ κατὰ Ἀπολλινάριον, ὡς αὐτοῦ τοῦ Λόγου ἀντὶ νοῦ ψυχικοῦ γενομένου, τῇ ἐμψυχωθείσῃ ἀλόγῳ σαρκὶ λογίζεσθαι· καὶ κατὰ Εὐτυχέζ, ὡς αὐτοῦ τοῦ Λόγου εἰς σάρκα μεταποιηθέντος ἐκδέχεσθαι. Ἐὰν οὖν μὴ τὰ νοήματα ἀνακρίνωμεν τῶν ὁμολογούντων, καὶ ταύτην κάκεινην οὐκ ἄλλως προσείμεθα τὴν φωνὴν· τοῦτο γὰρ ὁ Πατὴρ φησι, ὅτι ὡς κακουργοῦντας περὶ τὴν ἔνωσιν τῆς ἐνώσεως τῶν φύσεων, μὴ ἀποδέχεσθαι τοὺς αἰρετικούς δεῖ· καὶ εὐχτοὶ εἶεν αἱ φωναί· οὐ γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν λέγουσι τῶν φύσεων, ἀλλὰ κατὰ σχέσιν ἀδιαίρετον· ἐν πολλαῖς γὰρ χρηστολογίαις οἶδε τὴν ἀπάτην καὶ ὁ Ἀπόστολος γινωσκόμεν· ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως νοεῖ, καὶ ἐν τῇ ἐξῆς ἦν παράγουσι· χρήσει σαφὲς ἐσται.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν εἰς πρὸς Ἑβραίους, δευτέρου τόμου.

« Ἀποδιστάντες γὰρ ἀλλήλων τὰς δύο φύσεις, καὶ ἀνὰ μέρος ἡμῖν ἑκατέραν ἀσυναφῆ θατέραν δεικνύοντες, ἐν μόνοις προσώποις φασὶ γενέσθαι τὴν ἔνωσιν, καὶ ὡς ἐν γε ψιλῇ συναινέσει καὶ ταυτοβουλίᾳ καὶ θελημάτων ῥοπαί· κατ' ἐκεῖνό που τάχα τὸ ἐν ταῖς Ἠράξαι τῶν ἁγίων ἀποστόλων γεγραμμένον, Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων

A nime profecto. Sed claudat os suum impietas; nos contra libere loquamur, ut loqui decet divinitus afflatum præconem. Nam veritatis verbum per hoc vincit mendacium, quod prædicetur, non quod occultetur; idemque honorat eos qui prædicant ipsum, non a prædicantibus honoratur. Hæc satis. Reliquum est, ut videamus sanctorum Patrum oracula quæ manifeste, ut ipsi aiunt, Christo Domino tribuunt naturam unam, at duas eidem tribuendas omnino vetant.

Sancti Cyrilli ex epistola II ad Sucensum.

« Fateri duo subsistere post naturalem conjunctionem, sine ulla distinctione, id aperte pugnant cum iis qui Verbi naturam unam incarnatam protentur. Verum enimvero, stolidissima capita, sanctus Pater post quædam alia subdidit hæc ad profligandos Nestorianorum errores. Etenim vox ἀδιαίρετως, sine distinctione, videtur apud me rectum dogma significare, non item apud illos qui contrarium sentiunt. Nam apud ipsos hæc vox indistinctum secundum Nestorii interpretationem longe aliter quam apud nos accipitur; ait enim hominem in quo Verbum habitavit, ab eo minime distingui, dignitate scilicet, voluntate atque potestate. Quare laudata Cyrilli verba accipiuntur ab iis non propria significatione, sed malitia quadam in pravum sensum detorquentur. Videte ergo quemadmodum sanctus Pater ea voce recte utatur, pravum contra sensum omnino rejiciat, ut et vobis facere a principio usque ad finem optamus, obsecramusque. Possumus ergo cum vocem illam impio sensu efferre, tum et hanc aliam subsequentem, unam Dei Verbi naturam incarnatam interpretari cum Ario, quasi Filius immutabilis naturæ non sit; et cum Apollinare quasi Verbum in animata carne rationis experte, vice mentis fungatur; et cum Eutychete, quasi Verbum ipsum in carnem fuerit conversum. Nisi ergo profitentium mentem et animum accurate perpenderit, nunquam recte vocem hanc vel illam interpretabimur. Ait enim sanctus Pater non audiendos hæreticos, utpote de naturarum conjunctione male sentientes, etiamsi voces ab ipsis usurpatæ bene sonare videantur. Non enim asserunt ii Christum individuum secundum hypostasim, quæ bonæ videntur, latitare dolum ac fraudem

Ejusdem ex tomo II Comm. in Epist. ad Hebræos (12).

« Secernentes, ait, a se invicem duas Christi naturas, et unam ab alia distinctam ostendentes, id unum significare volunt, personas videlicet in Christo fuisse conjunctas animo, et consensu, et voluntatum affectu, non secus ac ii de quibus in Act. SS. apostolorum scriptum legimus: *Multitudinis autem credentium unum cor erat et anima*

una ¹⁴. Cum enim unusquisque credentium a cæ- A
 teris omnibus peculiari subsistendi ratione distin-
 gueretur, cumque de illis utpote voluntate ac fide
 sibi invicem conjunctis, dicatur unum fuisse cor
 et animam unam : nunquid propterea hoc eodem
 modo et in Christo personas fuisse sibi invicem
 conjunctas autumant? En aperte sanctus Pater in-
 nuit quale sit, quod ipse rejicit istorum dogma,
 qui de duabus Christi naturis conjunctionem indi-
 viduam profitentur. » *Et paulo post* : « Profecto non
 asserimus, ait, humano corpore circumscribi Dei
 Verbi naturam ; divinitas enim caret quantitate. »
Deinde subdit : « Comperiet quis in Christo perfectum
 individuum humanum, perfectum, inquam, ratione
 habita naturæ suæ : perfectum item comperiet in ipso
 Verbum a Deo conceptum ; fatebitur tamen unum ex
 utraque natura manare Christum, et unum Filium,
 non conjunctione personarum Christum ipsum com-
 positum intelligens, sed potius naturas ipsas in unum
 arcano quodam et ineffabili modo compactas, quem
 modum novit ipse Deus. Nullam præterea dicimus
 in uaturis contigisse confusionem, ut neque divina
 versa fuerit in humanam, nec humana in divinam ;
 sed utraque potius in suo statu manente, factam
 fuisse conjunctionem arbitramur. » *Et paulo post* :
 « Si quis ergo diceret solas in Christo personas
 conjungi, et naturas ab se invicem omnino distin-
 gui, profecto ab recto tramite aberraret. » Quis
 horum sensum non intelligit? Ecquis sanctum Pa-
 trum unam in Christo naturam asserere dicat? quin
 potius ab eo manifeste doceri fateatur naturas in
 unam personam coaluisse, non omnimoda quidem
 subsistentiam contingit.

Cyrilli ex epistola ad Succensum.

« Ut duo non amplius duo sint, sed per utrum-
 que perficiatur animal unum. »

Porro si sanctus Pater innuere voluisset naturas
 non amplius esse naturas, dicere debuisset : « Quæ
 pridem duæ erant, nunc amplius duæ non sunt : »
 vel, « quod nunc unum est, non amplius duo sunt
 ut antea. » Quod si quæ antea duo erant, etiam
 nunc duo sunt ; si per utrumque, non ex utroque
 simpliciter unum cernitur : perspicuum est id con-
 tingere diversa ratione ; ut quod ad naturas spec-
 tat, hæ duæ quidem sint ; quod ad compositum at-
 tinet, hoc vero sit animal unum, quod expressis
 verbis ipse dixit.

Θεῶν ζωὴν ὡς ἓν εἶναι τι θεανδρικῶς ζῶν πρόσωπον
 καθ' ἑμᾶς, καὶ ἦν καὶ αὐτάρχης καὶ παντέλειος θεϊκῶς

Atqui omne animal, inquiunt, quod vere unum
 est, una quoque natura est : adeoque si Christus
 est animal unum, ejus quoque natura una erit. —
 Verum si recta demonstrationis via procedere vul-
 tis in objectionibus vestris, vos latere non debent,
 quæ passim a dialecticis, et hujus artis præceptoribus
 traduntur. Etenim conversorum eadem est ratio,
 et unoposito, necesse est aliud quoque sequi :

¹⁴ Act. iv, 52.

ἢ ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. Ἐκάστου γὰρ τῶν
 πεπιστευκότων κατὰ γε τὸν τῆς ἰδίας ὑποστάσεως
 λόγον διεσχοινισμένου τῶν ἄλλων, ὅσον ἤκεν εἰς
 ταυτοδουλίαν καὶ τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως, ψυχὴ
 πάντων εἶναι μία λέγεται καὶ καρδία ἄρα οὖν κατὰ
 τοῦτον καὶ αὐτοὶ τὸν τρόπον, τῶν προσώπων τὴν
 ἔνωσιν ὁμολογεῖν ἐγνώκασιν ; Ἰδοὺ διασαφεῖ ἐκδι-
 λῶς τί ἐστὶν ὁ μέμφεται δόγμα τῶν δὲ καὶ ἔνωσιν
 ἀδιαίρετον λεγόντων ἐπὶ δύο φύσεων. Καὶ μετὰ βρα-
 χέα : « Καὶ οὐδέπω φαμέν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σώματι
 τὴν τοῦ Θεοῦ Λόγου περιγεγράφθαι φύσιν ἄποσον
 γὰρ τὸ Θεῖον. » *Εἶτα ἐπάγει* : « Ὅτι ὄψεται τις ἐν
 Χριστῷ τὸ ἀνθρώπινον τελείως ἔχον, κατὰ γε τὸν
 τῆς ἰδίας φύσεως λόγον ὁμοίως τε τέλειον τὸν ἐκ
 Θεοῦ φύντα Λόγον ἢ πλὴν ἓνα τὸν ἐξ ἀμφοῖν ὁμολο-
 γήσει Χριστὸν καὶ Υἱὸν, οὐ προσώπων ἐνώσει μόνον
 συντιθεὶς τὴν οἰκονομίαν, συλλέγων δὲ μᾶλλον εἰς ἓν
 τὰς φύσεις ἀπορρήτως γε καὶ ὑπὲρ λόγον, ὡς αὐτὸς
 ἔγνω ὁ Θεός : καὶ οὐδέπου φαμέν ἀνάχυσιν ὡσπερ
 τὴν ἀσμβῆναν περὶ τὰς φύσεις, ὡς μεταστῆναι τὴν
 τοῦ Λόγου φύσιν εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου τυχόν ἄλλ' οὐδὲ
 αὐτὴν ἀνθρωπίνην εἰς τὴν τοῦ Λόγου, νοουμένης δὲ μᾶλ-
 λον καὶ ὑπαρχούσης ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως
 ὄρω, πεπράχθαι φαμέν τὴν ἔνωσιν. » *Καὶ μετ' ὀλίγου* :
 « Εἰ τις οὖν ἄρα λέγει μόνων προσώπων τὴν ἔνωσιν,
 ἀποδιστάς ἁλοτρόπως ἀλλήλων τὰς φύσεις, ἔξω τῆς
 εὐθείας φέρεται τρίθου. » Τοῦτων τίς ἀγνοήσει τὴν
 ἔνοιαν, καὶ μίαν φύσιν λέγειν οἴσεται τὸν Πατέρα
 ἐπὶ Χριστοῦ ; οὐχὶ δὲ ἐν πρόσωπον μᾶλλον, ἡνωμέ-
 νων αὐτοῦ τῶν φύσεων οὐχ ἁπλῶς ἀδιαίρετως, ἀλλὰ
 καθ' ὑπόστασιν αὐτοῦ αὐτῆν ;

conjunctione, sed ea duntaxat, quæ secundum

Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Σούκηνσον ἐπιστολῆς.

« Ὅστε τὰ δύο μηκέτι εἶναι δύο, δι' ἀμφοῖν δὲ τὸ
 ἓν ἀποτελεῖσθαι ζῶον. »

Εἰ οὖν τοῦτ' ἔφησιν, ὅτι αἱ φύσεις οὐκ εἰσὶ λοιπὸν
 φύσεις, εἶδει εἰπεῖν ὡς τε τὰς ποτε δυο, ταύτας μὴ
 εἶναι καὶ νῦν δύο. Ἡ ὡς τε τὸ ἓν τὸ νῦν μηκέτι εἶναι
 ὡς καὶ πρῶην δύο : εἰ δὲ ἐστὶ καὶ νῦν δύο τὰ δύο, δι'
 ἀμφοῖν τε καὶ οὐκ ἐξ ἀμφοῖν ἀπλῶς τὸ ἓν ὄραται,
 δῆλον ὡς κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο ὡς μὲν γὰρ φύσεις,
 δύο ὡς δὲ σύνθετόν τε τοιούδε ζῶον, ὅπερ καὶ βη-
 τῶς ἔφη, ἓν ἐστὶ ἢ προσεκτέον δὲ ὡς καὶ δι' ἀμφοῖν
 ζῶον ἀποτελεῖσθαι λέγων, ἑκατέραν φύσιν τῷ ἐνὶ
 τούτῳ Χριστῷ ζῶην συνεισάγειν φησὶν ἄλλὰ τὴν

D μὲν, τὴν φυσικὴν ἀνθρώπων τὴν δὲ, τὴν φυσικὴν
 τότε καὶ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων διήρκει καὶ τῷ ξαν-
 οῦ αὐτὸς εἰς Χριστὸς ὁ Κύριος ἡμῶν.

Ἄλλ' ἅπαν τῶν ζῶων καὶ μία φύσις, φασὶν ἢ εἰ οὖν
 ἐν ζῶον, καὶ μία φύσις ὁ Χριστός. — Ἄλλ' εἰ ἀποδεικτι-
 κῶς ἀπαντᾶν βούλεσθε, μὴ ἀγνοεῖτε τὰ κοινῶς δεδομένα
 πᾶσι τοῖς ἀποδεικτικοῖς καὶ διαλεκτικοῖς τῶν γὰρ ἀν-
 τιστρόφως ἀλλήλοις κατηγορουμένων, τούτων ἀνάγκη
 θατέρου δοθέντος, καὶ τὸ ἕτερον συνεπάγεσθαι : τῶν
 δὲ οὐκ ἀντιστροφόντων, οὐ δῆτα. Εἰ μὲν οὖν καὶ
 πᾶσα φύσις ζῶον, ὡσπερ οὖν καὶ πᾶν ζῶον φύσις.

καλῶς ἐλέγετε, ἐπεὶ ζῶον τὸ σύνθετον, καὶ φύσιν ἀποτελεῖσθαι· εἰ δὲ ἔστιν ὁ λίθος φύσις, οὐ μὴν διὰ τῆς καὶ ζῶον, οὐκ ἀναγκαῖον εἶ τι ζῶον ἔν ἐστι, διὰ τὸδε ἀπλῶς καὶ φύσιν μίαν εἶναι· καὶ ἄλλως γὰρ, εἰ διότι ἔν ζῶόν ἐστιν ὁ Χριστὸς, καὶ μία φύσις ἐστὶ, καὶ διότι ἐκ δύο φύσεων ἐστὶ, καὶ δύο ζῶα ἔσται, ὁ φησι Νεστώριος ἀσεβῶν μόνος· εἰ δὲ λέγοιτε ὅτι καὶ ἐκ δύο ζῶων ὡς ἀπὸ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τῶν διαφόρων φυσικῶν εἰδῶν φαμεν αὐτὸν, ἔρα γε καὶ ἔν ζῶον οὖν, ὡς κοινόν τι καὶ ὡς εἶδος ἕτερον παρὰ τὴν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα λέγετε αὐτόν· καὶ πῶς φησιν οὗτός τε ὁ Πατὴρ καὶ οἱ λοιποὶ, τὸ Χριστὸς ὄνομα μῆτε οὐσίας ὄρον μῆτε φύσεως ὄνομα εἶναι, μῆτε ὄρον δύναμιν ἔχειν, μῆτε εἶδος φύσεως σημαίνειν, ἢ τι τοιοῦτον; ζῶον ἄρα, τὸ ὡς ὑπεστώως πρόσωπόν ἐστιν ἔν. Ἄλλ' εἰποῖτε ἴσως, ὅτι ὡς περ ζῶῃ, τῆς αἰδίου καὶ τῆς προσκαίρου μετέχων ἔν ζῶόν ἐστιν οὕτως καὶ φύσεως προσκαίρου καὶ τῆς αἰδίου μετασχόν, μία φύσις ἐστίν· εὐδῆλος ὁ παραλογισμὸς· ἀντὶ γὰρ τοῦ μετέχοντος, τὸ μετέχον ἐφητε τὸ δεύτερον· εἰ μὲν γὰρ τὸ μετέχον ἐκατέρως ζωῆς ζωὴ ἦν, καὶ οὐ ζῶον, εἴτουν μετέχων τῶν ζῶων, πρόσωπον καλῶς εἴρητο· εἰ δὲ τὸ ἔν δύο ζωαῖς θεωρούμενον, ζῶόν ἐστὶ, καὶ τὸ δύο οὐσιῶν μετεληφὸς, οὐσιωμένον ἐστὶ τι, οὐ μὴν ἡ οὐσία, εἴτουν φύσις, ἀπρόσωπος· τί δὲ ἐστὶ τὸ οὐσιωμένον καὶ τὸ ζῶον, ἢ τὸ πρόσωπον κυρίως, τὸ τε κατὰ διαφόρου; φύσις καὶ ζῶας ὑπεστώως; ὥστε ζῶον μὲν ἔν ἑρῶως φαμεν, φύσιν δὲ μίαν οὐδαμῶς, ὡς περ οὐδὲ ζωῆν ἐπὶ τοῦ συνθέτου προσώπου Χριστοῦ.

rum particeps, duæ illæ vitæ persona recte dicerentur; si vero quod in duarum vitarum participatione consideratur, animal est, ergo et quod duplicis est substantiæ particeps, est aliquid substantiatum, non autem substantia, sive natura, impersonalis. Quid vero est animal sive ens substantiatum, nisi proprie persona, et ens secundum duas naturas et vitas subsistens? Recte igitur unum animal, minime vero naturam unam, neque unam vitam, in composita Christi persona asserimus.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Ἀκάκιον ἐπιστολῆς (13). C

« Ὅρωμεν ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις· καθ' ἑνωσιν ἀδιασπαστῶς ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως· ἢ γὰρ σὰρξ, σὰρξ ἐστὶ καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε θεοῦ σὰρξ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λόγος θεός ἐστὶ καὶ οὐ σὰρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποιήσατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς. Ὅταν οὖν ἐννοῶμεν τοῦτο, οὐδὲν ἀδικοῦμεν τὴν εἰς ἐνώτητα συνδρομήν, ἐκ δύο φύσεων γεγενῆσθαι λέγοντες· μετὰ μὲν τοὶ τὴν ἑνωσιν οὐ διαιρούμεν τὰς φύσεις ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲ εἰς δύο τέμνομεν υἱοὺς τὸν ἕνα καὶ ἀμέριστον, ἀλλ' ἕνα φαμέν Υἱόν, καὶ ὡς οἱ Πατέρες εἰρήκασιν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σαρκαωμένην. Οὐκοῦν ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἕνωσαν καὶ εἰς μόνον τὸ ὄρεῖν τοῖς τῆς ψυχῆς ὁμοίαις τίνα τρόπον ὁμογενῆς ἐνηθρόπηση, δύο τὰς φύσεις φαμέν. »

Ἄλλ' εἰπώμεν καὶ πρὸς τὰδε, ὅτι ἀρκεῖ ἡμῖν αὐτῶς ἑαυτῶν διασαφῶν· Ὁ γὰρ διαιρούμεν, ἔφη, καὶ οὐχ ἑνωῦμεν· καὶ, τὰς φύσεις, οὐ μὴν τὴν φύσιν, ὡς οὗτοι λέγουσιν, οὐδὲ τεμνόμενον τὸν ἕνα Υἱόν,

(13) Imo vero sequens testimonium sumitur ex epistola ad Succensum. Cyril., ed. t. V, part. II, p. 137.

A eorum contra quæ non convertuntur, diversa ratio est. Itaque si et omnis natura animal est, et omne animal natura : recte de Christo ratiocinamini, cum sit animal unum, unam quoque esse oportere ipsius naturam. Sin minus, et lapis natura quidem est, non item ob id etiam animal; idcirco si quid animal unum est, non inde necesse sequitur id ipsum etiam naturam esse unam. Vel aliter. Si propterea quia Christus est unum animal, una quoque natura est; licebit item ratiocinari, quandoquidem Christus idem duabus naturis constat, duo quoque erunt animalia, quod solus Nestorius impie deblaterat. Si vero dicitis Christum eundem e duobus animalibus constare propterea quia ex duabus naturis specie diversis, divina scilicet et humana, compositum asserimus; nunquid et unum animal tanquam quid commune alterius speciei, et quidem a divina et humana diversæ, ipsum dicitis? Quomodo idem sanctus Pater, et alii aiunt, Christum nec essentialis nomen esse, neque naturæ, nec habere termini vim neque naturæ speciem aliquam significare, vel aliud hujusmodi? Animal igitur unum est, utpote in una eademque persona subsistens. Verum dicitis forsitan: Sicut vitæ æternæ et vitæ temporalis particeps unum est animal, ita naturæ æternæ et naturæ mortalis particeps una est natura. Obvius est autem paralogismus, siquidem rem participatam loco rei participantis in conclusione ponitis. Etenim, si quod utriusque est vitæ particeps, vita esset, non vero animal, sive ens duarum vita-

Cyrilli ex epistola ad Acacium.

« Cernimus naturas duas in unum coaluisse, sibi invicem arcto modo conjunctas, sine confusione ulla et sine ulla mutatione; nam caro, caro est, non divinitas, etiamsi Dei caro sit. Verbum item Deus est, non caro, etiamsi carnem assumens, eam sui propriam effecerit. Quod cum ita se habere fateamur, profecto non erramus, cum e naturis duabus in Christo factam conjunctionem asserimus. Qua conjunctione facta non dividimus a se invicem naturas ipsas, neque in filios duos discernimus Christum, qui unus est et individuus; sed unum Filium esse dicimus, et, ut aiunt Patres, unam Dei Verbi naturam incarnatam prædicamus. Quantum ergo cogitatione complecti licet, et mentis oculis contemplari qua ratione carnem Unigenitus assumpsit, dicimus, duas esse in Christo naturas. »

Ad hæc dicimus eum se satis superque clare explicare; ait enim, non dividimus, non copulamur; et subdit naturas, non naturam, ut hi volunt: adjectique præterea neque dividimus unum Filium; non

dixit unam naturam. Denique ait *mentis oculis*, quibus homo differt a brutis animalibus, quæ solis corporeis oculis vident. Duas ergo vere dixit sanctus Pater esse *incarnati Verbi* naturas.

Ejusdem ex eadem epistola.

« Adducamus, inquit, in exemplum omnium nostrum compositum individuum, quo constituimur homines: constat enim quisque nostrum anima et corpore, cernimusque duas in unoquoque individuo naturas, corporis unam, animi alteram; unum tamen ex utriusque conjunctione hominem componi. Neque duos homines judicandum, propterea quia ex duabus naturis individuum componitur; sed unum duntaxat hominem dicendum, utpote corpore et anima compositum, ut initio diximus. » — En rursus aperte dixit, unum individuum duos homines judicari non oportere; non autem dixit naturam unam existimari non debere duas, quandoquidem nec exemplum ab homine desumptum in omnibus quadrat.

At, inquit, in secundo ad Succensum commentario Cyrillus cum attulisset exemplum hominis, anima et corpore compositi, expresse ait, « ut quæ pridem duo erant, non amplius duo sint. » — Verum nonne perspicuum est, et hoc dici tali sensu, non esse videlicet duos homines, quatenus ad compositum ipsum referuntur? Idem enim paulo superius ait: « Duas in ipso naturas concipimus, unam scilicet animæ, aliam corporis, » etiamsi hoc expressis verbis ipse minime dicat. Subdit enim: « Sed unius hæc esse intelligimus. » Quare novit sanctus Pater esse duo, cum unius ea esse dixerit. Nam si is penitus ignorasset duo, nunquam hoc dixisset, *unius*, scilicet hominis esse. Non amplius vero manserunt duo, hoc est, seorsim unum ab alio vere non subsistunt, sed compositum unum, scilicet hominem efficiunt: quandoquidem unum quid esse cernuntur, concipiunturque. Quomodo enim corpus, et animam in eo servari dici poterit, si duo non sunt amplius? Quanquam de Christo loquens utitur hominis exemplo, ratione habita non naturæ, sed subsistentiæ. Dissertit enim contra Nestorium, qui subsistentias duas in ipso Christo astruebat. Etenim si de Christo sumptum fuisset hominis exemplum ratione habita etiam naturæ; nunquid quia Adam ex duabus præexistentibus naturis, animæ et corporis, non constitit, idem etiam de Domino censendum? Atqui Verbum præcessit carnem; hominis contra nulla pars aliam præcessisse dicitur. Homo præterea dividi semper potest in naturas suas, et interdum etiam reipsa dividitur; nunquid idem audebit et de Christo affirmare qui non sit plane desipiens? Quid ergo nos cogitis recipere, et probare dictum, ad subsistentiam relatum, quasi de natura ipsa tanquam subsistentia intelligendum videatur? Veritus ergo est sanctus Pater et in suis ram, cum hoc de homine affirmare liceat? Hoc certe

Multis in locis, inquit, videre est Cyrillum offendendi voce *duplicis*: quanto vero magis ei displi-

οὐ μὴν τὴν μίαν φύσιν ἔφη, τοὺς δὲ τῆς ψυχῆς ἡμῶν, οἷς καὶ διαφέρει ἄνθρωπος κτήνους τοῦ ἐν τοῖς τοῦ σώματος ἡμῶν μόνον βλέποντος· δύο ἄρα καὶ φησὶν εἶναι ὁ Πατὴρ τὰς φύσεις τοῦ Λόγου σαρκωμένου, ἀληθῶς.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

« Δεξώμεθα πρὸς παράδειγμα τὴν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς σύνθεσιν, καθ' ἣν ἐσμεν ἄνθρωποι· συντιθέμεθα γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ἐρώμεν δύο φύσεις, ἑτέραν μὲν τοῦ σώματος, ἑτέραν δὲ τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ἐξ ἀμφοῖν καθ' ἑνωσιν, ἄνθρωπον· καὶ οὐχ ὅτι ἐκ δύο φύσεων συντίθεται· ὁ ἄνθρωπος, δύο τὸν ἕνα νομιστέον, ἀλλ' ἕνα τὸν αὐτὸν κατὰ σύνθεσιν, ὡς ἔφη, τὴν ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς. » Ἴδου πάλιν σαφῶς μὴ δύο ἀνθρώπους, τὴν ἕνα νομίζειν λέγει, οὐχ ἵνα μὴ δύο φύσεις τὴν μίαν φύσιν λογίζεσθαι ἔφη· ὅπου γε τοῦ ἀνθρώπου οὐδὲ κατὰ πάντα ἐλήφθη τὸ παράδειγμα.

Ἄλλ' ἐν τῷ δευτέρῳ πρὸς Σούκενον ὑπομνηστικῶ ῥητῶς, φασὶν, ὁ Πατὴρ Κύριλλος εἶρηκε, τὸ τοῦ ἀνθρώπου λαβὼν, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὄντος, παράδειγμα, « Ὡστε τὰ δύο μὴκέτι εἶναι δύο. » — Καὶ πῶς οὐ δῖλον, ὡς καὶ τοῦτο οὕτως λέγει, ὅτι καθ' ὃ γέγοναν, οὐκ εἰσὶ δύο ἄνθρωποι; ἰδοὺ γὰρ αὐτὸς ἀνωτέρω φησὶ· « Δύο μὲν γὰρ καὶ ἐπ' αὐτοῦ νοοῦμεν τὰς φύσεις, μίαν μὲν ψυχῆς, ἑτέραν δὲ τοῦ σώματος· » εἰ καὶ μὴ ἀνά μέρος δῖλον· καὶ γὰρ ἐπάγει, « Ἄλλ' ἐνδὲ εἶναι νοοῦμεν· » ὥστε οἶδεν αὐτὰ δύο ἐν τῷ εἶναι αὐτὰ ἑνός· οὐ γὰρ ἂν ἔφη, μήποτε εἰδὼς τὴν δυάδα, τὴ, ἀλλ' ἐνδὲς, τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἕκαστα ἔχοντος· οὐκέτι δὲ ἔμεινε δύο, τουτέστι μόνον καὶ ἀπλῶς ὄντα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ποιήσαντα τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐν τῷ ὄρωνται καὶ νοοῦνται· ἐπεὶ πῶς εἰ πάντη οὐκ εἰσὶ δύο, ψυχὴ ἔτι ἐστὶ καὶ σῶμα σωζόμενα, ὅμως ἐπὶ Χριστοῦ, οὐδὲ κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον, ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς ὑποστάσεως εἰληπται αὐτῷ τὸ παράδειγμα· πρὸς Νεστόριον δύο τὰς ὑποστάσεις αὐτοῦ λέγοντα εἶρηται· εἰ γὰρ καὶ φύσεως λόγῳ εἰληπται τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ Χριστοῦ. Ἄρα καὶ ἐπεὶ οὐκ ἐκ προὑπαρχουσῶν δύο φύσεων ὁ Ἄδῃμ ψυχῆς καὶ σώματος, οὐδὲ ὁ Κύριος ἐκ δύο φύσεων· ἔτι μὴν ὁ Λόγος, καὶ πρὸ τῆς σαρκός· τοῦ δὲ ἀνθρώπου οὐδὲν μέρος τοῦ ἐτέρου προὑπάρχειν εἶρηται. Ἐτι ὁ ἄνθρωπος δυνάμει διαιρετός· εἰς τὰς αὐτοῦ δύο φύσεις ἐστὶν ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐνεργεῖται ποτὲ· ἄρα οὖν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ εἶποι τε; τὰδε μὴ παραφρονῶν; Πῶς οὖν τὸ καθ' ὑπόστασιν ληφθὲν, καὶ ποτε, εἰς φύσιν τὴν ὡς ὑπόστασιν καὶ αὐτὴν λεγομένην, εἰς οὐσίας παράδειγμα βιάζεσθε πάντως λαμβάνειν ἡμᾶς; Δέδειχε γοῦν καὶ ἐν τοῖς Ἐπιχειρήμασιν ἐπὶ Χριστοῦ τὸ μίαν λέγειν φύσιν, εἰ καὶ ἐστὶν εἰπεῖν ἐπ' ἀνθρώπου μίαν, ὁ λόγος ἀδύνατον.

Epicherematibus unam de Christo prædicare naturam dici nequit.

Ἐν πολλοῖς, φασὶν, εὐρίσκομεν ἀπαρεσκόμεινον τὸν Πατέρα Κύριλλον, καὶ τῆ τοῦ διπλοῦ ὀνομασίης

ἐπὶ τοῦ Κυρίου, πόσῃ γε μάλλον τῆ τῶν δύο φωνῇ ; — Ἄρα οὖν ἐναντίος Γρηγορίῳ τῷ πολλάκις κατα-
 κρηγόμενῳ τῆ δέ ἐστιν. Ἀπεστάλη γὰρ, φησὶν, ἀλλ'
 ὡς ἄ-θρωπος· διπλοῦς γὰρ ἦν. » Καὶ, « Πατήρ οὐ
 τοῦ ὁρωμένου, τοῦ νοουμένου δέ· καὶ γὰρ ἦν διπλοῦς. »
 Καὶ ἄλλοι δὲ πλείστοι τῶν Πατέρων τὰ ὁμοία φασιν·
 ἢ εἰπὼν, ὅτι μὲν διπλοῦς κατὰ τὰς φύσεις ἦν, ἔφη.
 Ὅτι δὲ οὐ διπλοῦς Χριστὸς ἢ Υἱὸς ὀρθῶς λέγεται,
 Κύριλλος ὁ Πατήρ φησὶ· τοῦτο γὰρ Νεστόριος ἐπι-
 νοεῖ· εἰ γὰρ τὸ κατὰ φύσιν διπλοῦν οὐκ ἐγκρίνει,
 πῶς καὶ αὐτὸς ἔφη ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον, « Ὁ στα-
 τήρ ὁ ἀληθινός· καὶ νοητός· καὶ ὡς ἐν τύπῳ τῷ ἐξ
 ὑλῆς νοούμενος, οὗτός ἐστιν ὁ Κύριος· ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστός, ὁ διπλοῦς χαρακτήρ ; »
 verus, et intelligibilis, et quodammodo in lignea
 forma conceptus, hic est Dominus noster Jesus Chri-
 stus duplex forma. »

Cyryllon ἐκ τῶν πρὸς τὰς ἀπορίας ὑπαντήσεων.

« Ἐν ιδιότητι τῆ κατὰ φύσιν ἑκατέρου μένοντός
 τε καὶ νοουμένου, κατὰ γε τὸν ἀρτίως ἡμῖν ἀποδο-
 θέντα λόγον, ἀρρήτως καὶ ἀφράστως ἐνωθεὶς μίαν
 ἡμῖν ἔδειξεν Υἱοῦ φύσιν, πλὴν σαρκαωμένην· οὐ
 γὰρ ἐπὶ μόνων τῶν ἀπλῶν κατὰ τὴν φύσιν τὸ ἐν
 ἀληθείᾳ λέγεται. » Ἰδοῦ, φασὶ, τοῦ Υἱοῦ, ὅς ἐστι
 Χριστός, μίαν φύσιν ἔφη. — Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπαγόμε-
 νον συνάψαντες, διακρινέτωσαν, εἰ ὀρθῶς συλλο-
 γίζονται· εἰ γὰρ τὸ τοῦ Υἱοῦ ὄνομα καὶ πρὸ τῆς
 σαρκώσεως τεταγμένον ἀντὶ τοῦ Χριστοῦ εἴρηται,
 οὐτως ἔφρασθήσεται, μίαν ἡμῖν ἔδειξε Χριστοῦ φύ-
 σιν, πλὴν σαρκαωμένην· τοῦτο δὲ ἢ ὡς ἀσάρκου
 Χριστοῦ δυναμένου ληφθῆναι, ὡσπερ ἀνεπινοήτον·
 ἢ ὡς καὶ πρὸς τῆδε τῆ μιᾶς αὐτοῦ φύσει, καὶ σάρκα
 ἐκνευσαμένου Χριστοῦ· ἔσται οὖν ἐκ λόγου τε καὶ
 σαρκὸς καὶ ἐτέρας φύσεως· σαρκὸς ὡν ὁ Χριστός· καὶ
 οὐ μόνον δύο φύσεις ἀπλῶς, ἀλλ' ἐκ μιᾶς μὲν τῆς
 θείας ἀπλῆς, ἐκ δύο δὲ συνθέτων, ἡγουν τῶν ἀνθρω-
 πίνων νοούμενος, ἐκ τριῶν τε φύσεων λεγόμενος· λοι-
 πῶν οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ δύο φύσεις ἐκ μιᾶς τῆς καθ'
 ὑμᾶς Χριστοῦ φύσεως, καὶ τῆς ἐπεισαχθείσης Χριστῷ
 μετὰ τὴν δευτέραν σάρκωσιν αὐτοῦ σαρκὸς φύσεως.
 sententia sunt in ipso naturæ: una videlicet, ut vos
 quam secunda vice assumendo sibi Christus ipse copulavit.

Ἀλλὰ τί μὴ τούτων ἀφέμενοι τῶν παραβλῶπι-
 σμάτων, ὁμοίᾳ ὀρθοῖς τὸν σκοπὸν τὸν εἰρημένον
 κατανοεῖτε ; ὅτι γὰρ υἱότητος φυσικῆς νῦν φησὶ τὴν
 αὐτὴν μίαν φύσιν μένειν τῷ Υἱῷ, καὶ προσελάβετο
 ἄλλην φύσιν, ἰδοῦ αὐτὸς τρανοῖ λέγων· Οὐ γὰρ ἐπὶ
 μόνων τῶν ἀπλῶν κατὰ τὴν φύσιν, υἱῶν δηλαδὴ,
 τὸ ἐν ἀληθείᾳ λέγεται. Ἄρα οὖν τοῦτο ὑμᾶς μάλλον
 ἑδίζετε· ὅτι οὐκ ἀπλοῦς κατὰ τὴν φύσιν ὁ περὶ οὗ τά-
 δε φησὶν Υἱὸς εἶ ; ἀλλὰ διπλοῦς ; ἔστι γὰρ κατὰ τὸν
 Πατέρα, ὃ πολλάκις καὶ ἡμεῖς ὑμῖν εὐηχοῦμεν, καὶ
 πλεόντων οὐσῶν τῶν φύσεων, ἐν εἶναι τὸ τε πρόσ-
 ωπον, καὶ ἕνα τὸν αὐτὸν Υἱὸν φύσει· καὶ οὐ τὴν μὲν
 τῶν φύσεων, Υἱὸν φύσει· τὴν δὲ, Υἱὸν χάριτι εἶναι·
 ὥστε σαφῶς τὰ ἡμέτερα λέγων, ἢ τὰ ὑμέτερα. δεῖ-
 κνται καὶ τούτοις ὁ διδάσκαλος· ὅπου γε, εἰ καὶ οὐ-
 τως εἶχεν, ὡς βούλεσθε, πάντα ἂν τὰ ἐν ἐτέροις εἰρη-
 μένα τῷ Πατρὶ ὡς περὶ δύο φύσεων Χριστοῦ, τοῖσδε

A cere vocem *duorum* judicandum? — Nunquid ergo
 Cyrillus adversatur hac re Gregorio, qui voce *illa*
 passim utitur? « Missus enim fuit, inquit, sed
 quatenus homo; erat enim duplex. » Et alibi :
 « Pater, ait, non ejus quod oculis cernebatur, sed
 illius quod mente percipiebatur. » Idem affirma-
 runt et alii sancti Patres bene multi. Verum enim-
 vero duplicem cum fuisse sanctus Pater asserit,
 quod ad naturas attinet, id quod manifeste liquet.
 Quod autem contendit Cyrillus, est, dici videlicet
 non posse Christum, Filium esse duplicem; hoc
 enim autumat Nestorius. Nam si *duplicis* vocem de
 natura prædicatam is omnino rejiciendam putat,
 quomodo et ipse *Com. in Matthæum*, ait : « Stater
 forma conceptus, hic est Dominus noster Jesus Chri-
 stus duplex forma. »

Cyrylli ex responsionibus ad objecta.

« In proprietate suæ naturæ utroque manente et
 intellecto, Christus, ut jam diximus, arcano quodam
 et ineffabili modo conjunctus, unam nobis visen-
 dam præbuit naturam, nempe carne præditam ;
 non enim de solis secundum naturam simplicibus
 unum recte prædicatur. » En, inquit, Filii, qui
 Christus est, unam Cyrillus asseruit naturam. —
 Verum adnectant ii et præcedentibus subsequens
 verbum, si recte perspicere voluit, utrum hene an
 male se habeat ipsorum ratiocinium. Etenim si Filii
 nomen ante carnem assumptam de Christo prædi-
 catum intelligatur, sensus erit unam eum nobis
 ostendisse Christi naturam, carne præditam. Id au-
 tem accipi potest dupliciter, vel quod antea Chri-
 stus fuerit carnis expers, quod intelligi nullo pacto
 potest, vel præter suam ipsius naturam fuerit et
 Christi carne præditus : critque propterea Christus
 compositus ex verbo, carne, et tertia alia carnis
 natura ac specie. Proindeque non erunt in ipso duæ
 solæ naturæ, sed tres ; una simplex ac divina, et
 duæ compositæ, scilicet humanæ, diciturque Chri-
 stus his tribus constare. Duæ nihilominus ex vestra
 dicitis, Christi propria, altera carnis humanæ,

Sed cur deposita cæcitate vestra, Patrum men-
 tem rectis oculis contemplari non vultis? Quod
 enim Verbum natura Filium manere sanctus Pater
 hoc loco intelligat, etiamsi naturam aliam Verbum
 idem assumpserit, ipse clare se explicat, dum ait,
 non enim de solis simplicibus, secundum naturam
 scilicet, unum vere dicitur. Nunquid potius ex hisce
 colligetis Filium de quo hæc dicuntur, non esse
 natura simplicem, sed duplicem? Illud enim san-
 ctus Pater intelligit (quod et nos sæpe vobis prædi-
 camus) unam esse multis naturis præditam perso-
 nam; et unum eundemque natura Filium, non au-
 tem unam ipsius naturam esse natura Filium, aliam
 esse Filium per adoptionis gratiam. Quandoquidem
 si ita se res haberet, ut vultis, omnia sancti Patris
 oracula de duabus Christi naturis quæ alibi occur-
 runt, cum istis ipsius dictis aperte pugnant :

quod nemini unquam numine divino afflatorum Patrum accidisse credibile est. Α τοῖς αὐτοῦ ἂν διεμάχεται· ὅπερ οὐδεὶς ἐν πνεύματι Θεοῦ λαλῶν, παθεῖν ὑποπτεύεται.

Magni Athanasii.

« Confitemur et ipsum esse Dei Filium, atque Deum secundum spiritum, et Filium hominis secundum carnem, non autem duas naturas unum Filium, unam adorandam, aliam non item; sed unam in ipso Dei Verbo naturam *incarnatam*, atque uno eodemque cultu una cum ipsa carne prosequendam. » En, inquit, aperte sanctus Pater duas de uno Filio naturas prædicandas negat. — Verum haud inficiatur, miseri, duas in Christo naturas, sed hoc, unam scilicet in ipso naturam adorandam, aliam non item; neque propterea subdit, *uno eodemque cultu unius Filii*, non naturæ, *prosequendam*. Accidit enim per universaliorē quasi quamdam integram personam, ut ipsius partes, hæ scilicet naturæ simul adorentur; quippe cum in eodem qui colitur, Filio similiter ambæ contineantur. Vos autem malitiose verba hæc *unum Filium* interpunctione completa, non, ut nos, simplici commate notatis; atque ita sensum vitando, priora verba menti vestræ aptatis, reliqua ita profertis, ut integri loci menti minime respondeant. Nunc videamus num re vera Athanasius ea protulerit. Nemo enim vir sanctus circa eadem sibi ipse contradicere consuevit. Quod autem ea protulerit Apollinaris menti vestræ maxime consona, testantur id in ecclesiastica Historia cum Timotheus quidam ipsius discipulus, tum Polemon ejus familiaris, cujus meminerunt sanctus Pater Cyrillus (15), et Severus Patrologæ episcopus: qui Polemon hæc habet.

« Eundem ii Christum et Deum et hominem esse dicunt, nec eos pudet unam asserere Dei Verbi naturam incarnatam, quasi compositam. Quod si idem perfectus Deus est, perfectus homo; fateamur oportet duas esse in ipso naturas, quemadmodum nuper commenti sunt Cappadoces, et Diodorus, et Athanasius et arrogantes Italiæ præsules omnes. Atque ita nostri fingunt se cum sancto Apollinari sentire, re ipsa tamen cum Gregorii sectatoribus duas de Christo naturas prædicant. » *Et paulo post:* « Quid se divi Apollinaris discipulos fingunt? Hanc enim sententiam ipse solus protulit, ut duas naturas everteret; quippe qui manifeste scriptum reliquit, et esse Christum Filium Dei secundum spiritum, et Filium hominis secundum carnem, non duas naturas unum Filium, unam adorandam, aliam non item; sed unam Dei Verbi naturam incarnatam, et uno eodemque cultu una cum ipsa carne prosequendam. »

Quis porro non miretur si his omnia similia protulisset Athanasius, qui cum impio Diodoro sentire nuper crimini dabatur? Et si protulisset, accepis-

(14) Affert hoc idem testimonium Leontius et lib. *De sectis*, verum illud Athanasii esse negat. Ad auctoritatem Cyrilli quod attinet, ait, ibi esse mendam, et Dioscorum Cyrilli opera depravare consuevisse.

Toῦ μεγάλου Ἀθανασίου.

« Ὁμολογοῦμεν καὶ εἶναι αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν κατὰ Πνεῦμα, Υἱὸν ἀνθρώπου κατὰ σάρκα· οὐδὲ δύο φύσεις τὸν ἕνα Υἱὸν, μίαν προσκυνητὴν καὶ μίαν ἀπροσκύνητον, ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου *σεσαρκωμένην* καὶ προσκυνουμένην μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μιᾷ προσκυνήσει. » Ἴδού, φασὶ, τὴν *δυάδα* σαφῶς ἀναιρεῖ τῶν φύσεων ὁ Πατὴρ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Υἱοῦ. — Ἄλλ' οὐ τὰς δύο φύσεις, ὡς οὗτοι, ἀνεῖλεν, ἀλλὰ τὸ μὴ θατέραν μὲν εἶναι τῶν δύο φύσεων προσκυνητὴν ἐν τῷ Υἱῷ, θατέραν δὲ ἀπροσκύνητον ἐν αὐτῷ· διὰ γὰρ τοι τόδε καὶ ἐπήγαγεν, ὅτι· Ἐν μιᾷ καὶ αὐτῇ προσκυνήσει τοῦ ἐνὸς Υἱοῦ, οὐ φύσεως, λέγων· ὡς γὰρ διὰ καθολικωτέρου τινὸς τοῦ ὅλου προσώπου, ἅμα προσκυνεῖσθαι τὰ μέρη αὐτοῦ, ἦγουν τάδε τὰς φύσεις, συμβαίνει, ὡς ἐμπεριεχομένης τῷ προσκυνουμένῳ Υἱῷ ὁμοίως ἁμῶν· ὑμεῖς δὲ σοφιστικῶς τελεία στίζοντες, καὶ οὐχ ὑποστιγμῇ καθ' ἡμᾶς τὸν ἕνα Υἱὸν, τὰ πρῶτα μὲν τῶν ῥησειδίων κατὰ σκοπὸν ἑαυτοῖς ἀποτίλαντες διορίζετε, τὰ δὲ ἐξῆς ἀσυνάρτητα παρέλκοντες, ἐν τῷ νοήματι τοῦ ὅλου χωρίου, διελέγεσθε. Οὕτως μὲν οὖν νοεῖσθε, εἰ ὄντως Ἀθανασίῳ εἴρηται· οὐ γὰρ ἑαυτῷ περὶ τὰ αὐτὰ τις θεοφόρος στασιάζει. Ὅτι δὲ Ἀπολιναρίῳ εἴρηται τάδε κατὰ τὴν ὑμετέραν ἔνοιαν, Τιμόθεός τις τούτου μαθητὴς ἐν τῇ *ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ* λέγει, καὶ Πολέμων ὁ συνοσιαστής, οὗ Κύριλλος ὁ Πατὴρ καὶ Σεβήρος ὁ Πατρολόγος μνημονεύουσι φήσαντος οὕτως·

« Θεὸν γὰρ λέγοντες καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν, οὐκ αἰσχύνονται μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου *σεσαρκωμένην* οἶδόν τινα σύνθετον ὁμολογοῦντες· εἰ γὰρ Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτὸς, δύο φύσεις ἔρα ὁ αὐτὸς, καθάπερ ἡ τῶν Καππαδοκῶν εἰσηγείαται *καινοτομία*, Διοδώρου τε καὶ Ἀθανασίου ἡ οἴησις, καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὁ τύφος· καὶ σχηματίζονται μὲν οἱ δῆθεν ἡμέτεροι φρονεῖν τὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Ἀπολιναρίου, κηρύττουσι δὲ καθάπερ Γρηγόριος τὴν τῶν φύσεων *δυάδα*. » *Καὶ μετὰ βραχέα·* « Τί ἐκ Ἀπολιναρίῳ τῷ θείῳ μαθητῶν σχηματίζονται; ταύτην γὰρ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τῶν φύσεων *δυάδος* μόνος ἡμῖν ἀπεκύησε, γεγραφώς ὡδέ πη σαφῶς· καὶ εἶναι αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸν κατὰ σάρκα, οὐ δύο φύσεις τὸν ἕνα Υἱὸν, μίαν προσκυνητὴν καὶ μίαν ἀπροσκύνητον, ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου *σεσαρκωμένην* καὶ προσκυνουμένην μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μιᾷ προσκυνήσει. »

Τίς οὖν οὐ θαυμάσει, εἰ ὁ μετὰ Διοδώρου τοῦ ἀσεβοῦς διαβαλλόμενος αὐτῷ Ἀθανάσιος τὰ ὅμοια ῥήματα πάντα ἐφη; εἰ δὲ καὶ τάδε ἔλεξε, πῶς καὶ ἐπὶ

(15) Lib. 1, *Contra Julianum*, ubi sanctus Pater laudat veteres bene multos, qui de Moysæ mentionem fecerunt. Horum in numero censetur et Polemon lib. *Græcarum historiarum*.

τῆς αὐτῆς διανοίας τῶδε τάδε εἰπόν διεβλήθη Ἀπο-
λιναρίῳ καὶ Τιμοθέῳ; πῶς τε πρῶτος Ἀπολιναρίου
τάδε ἀπεκύησεν, ὡς φασιν εἰ τοῦδε μαθηταί, εἰ τῷ
διδασκίλῳ ἡμῶν Ἀθανασίῳ προεῖρηται; Πῶς δὲ καὶ
ὁ οὕτως ταῦτα εἰπόν, ἔφη ἂν ἐν τῷ περὶ τῆς ἁγίας
Τριάδος λόγῳ· « Οὐκ ἐπιμίγνυται ἡ τοῦ Δημιουργοῦ
φύσις καὶ τῶν δημιουργημάτων εἰς ἐνότητα φύσεως,
ἀλλὰ δυσφημίας τὸ τοιοῦτον μεγίστης τὴν ὑπεροχὴν
τῆς θεότητος καταγούσης εἰς ἐνότητα τῆς ἐκτισμέ-
νης οὐσίας. »

Εἰ οὖν καὶ Κύριλλος αὐτὴν παράγει ὁ διδάσκαλος,
ὡς Ἀθανασίου, οὐ τῶν ἀδυνάτων ἢ κατὰ τὴν
ἡμετέραν ἐννοίαν, ἢ κατὰ ῥαδιουργίαν τινῶν ταύτη
προσεχθῆναι αὐτὸν ὡς Πατρικῆ καὶ οὐχ αἰρετικῆ
μαρτυρίᾳ.

Ἰουλίῳ τῆς Ῥώμης, ὡς δοκεῖ, ἐκ τῆς (18) [πε-
ρὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος τοῦ σώματος πρὸς
τὴν θεότητα.]

« Ὑμολογεῖται δὲ ἐν αὐτῷ τὸ μὲν εἶναι κτιστὸν
ἐν ἐνότητι τοῦ ἀκτιστοῦ, τὸ δὲ ἀκτιστον ἐν συγκράσει
τῷ κτιστοῦ, φύσεως μιᾶς ἐξ ἑκατέρου μέρους συν-
ισταμένης ἐνέργειαν, καὶ τοῦ Λόγου συντέλεσαντος
εἰς τὸ ὅλον μετὰ τῆς θεϊκῆς τελειότητος· ὅπερ ἐπὶ
τοῦ κοινῷ ἀνθρώπου ἐκ δύο μερῶν ἀταλῶν γίνεται,
φύσιν μίαν πληρούντων, καὶ ἐνὶ ὀνόματι δηλουμέ-
νων. » — Ταύτην πρῶτα μὲν Ῥωμαῖοι οὐ καταδέ-
χονται εἶναι Ἰουλίῳ· οὐδὲ γὰρ εὗρηται ἐν ταῖς βί-
βλαις τῶν ἀρχαίων τι τοιοῦτον τοῦ ἀνδρός· Ἰωάννης
ἂν ὁ Σκυθοπόλειος ἐπίσκοπος φιλοπονήσας ἐν τοῖς
καινοτάτοις Ἀπολιναρίου συγγράμμασιν, εὗρεν
ἐκ λέξεως τὴν χρῆσιν. Ὅτι δὲ Ἀπολιναρίου ἐστὶ,
ἔηλοι καὶ τὸ ἐπαγόμενον ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ μετὰ τινα
ῥύλλα· ἔφη γὰρ μὴ ζωοῦσθαι καὶ ὑπὸ ψυχῆς τὸ σώ-
μα τοῦ Κυρίου, ὅπερ Ἰούλιος οὐποτε ἂν ἔφη· ἔχει
ἔστω· « Οὕτω γὰρ ἐξῆσε τὸ σῶμα θεότητος ἁγια-
σμῶ, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνης ψυχῆς κατασκευῆ. » Ὅτι
δὲ πάλαι καὶ ἀψυχον ἰδογμάτισεν Ἀπολιναρίου εἶ-
ναι τὴν Κύριον, εἶτα ὡς ἐκ μεταμέλου ἄνουν καὶ
ἄψυχον λέγειν αὐτὸν μετέμαθε, Σωκράτης ἐν τῇ
Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ φησὶν οὕτως περὶ αὐτοῦ
καὶ τῶν ἀμφ' αὐτόν· « Καὶ πρότερον μὲν ἔλεγον μὴ
ἀνεληφέναι ψυχὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐν τῇ οἰκο-
νομίᾳ τῆς ἐνανθρωπήσεως· εἶτα ὡς ἐκ μετανοίας
ἐπιειροθούμενοι προσέθησαν ψυχὴν μὲν ἀνεληφέναι,
τοὺν δὲ οὐκ ἔχειν, ἀλλ' εἶναι τὸν Θεὸν Λόγον ἀντι-
κῶ εἰς τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον. »

« *carne assumpsisse; deinde quasi pœnitentia ducti, se suamque sententiam corrigendo, dixerunt Verbum animam una cum carne sumpsisse, sed mente destitutam, idemque in homine assumpto mentis gerere vicem.* »

» Lib. II, cap. 46.

(16) Non primus, sed solus, ait Polemon supra
laudatus.

(17) In Apologetico pro duodecim Capitulis, et
lœvcti. contra Theod.

(18) Sic in Leontii codice mutilus est titulus;
sed idem titulus integer a me observatus fuit in

PATR. GR. LXXXVI.

setque eodem sensu quo auctor ipse; quomodo ab
Apollinare et Timotheo id ei vitio verteretur? Quo-
modo primus (16) omnium Apollinaris hæc dixisset,
ut ipsius discipuli testantur, si prius a præceptore
nostro Athanasio prolata fuissent? Quomodo item
hic, orat. 5 *De Trinitate*, diceret: « Non commisce-
tur opificis, et operum substantia ad naturam
unam componendam, sed impietatem hoc maxi-
mam continet, cum summam divinitatis dignitatem
majestatemque ita deprimat, ut cum creatura con-
jungi dicatur. »

Si ergo et magister noster Cyrillus auctoritatem
eamdem sub Athanasii nomine laudat (17); fieri
facile potuit, ut vel eodem sensu quo nos, eam ac-
ceperit, vel quorundam malitiâ deceptus eam bona
fide tanquam sancti Patris, non hæretici testimo-
nium protulerit.

Julii episcopi Romani, ut videtur, ex libro de con-
junctione in Christo corporis cum divinitate (19).

« In confesso est, in ipso esse quid creatum cum
increato conjunctum, et aliquid increatum cum
creato commistum; ex utroque compositam esse
naturam unam, et ad totius complementum pec-
culiarem quamdam virtutem divina perfectione
contulisse et Verbum. Quod in vulgari homine
duabus imperfectis partibus composito fieri cou-
suevit; quæ partes naturam unam conficiunt, et
uno eodemque nomine appellantur. » — Primum
auctoritatem hanc esse Julii negant Romani, quia
in veterum libris nullum hujusmodi testimonium
ipsius nomine inscriptum occurrit. Præterea Jo.
Scythopoleos episcopus, qui circa Apollinarii vet-
ustissima scripta diu multumque laboravit, aucto-
ritatem illam in hisce scriptis exaratam iisdem
omnino verbis invenit. Quod autem sit Apollinarii,
manifeste declarat et id, quod in eodem libro
pauca post folia adjicitur. Ait enim Domini corpus
humana anima, et vita destitutum: quod Julius
perfecto nunquam dixit. Ita porro ibi legitur:

« Corpus enim, ait, vitam trahebat a divinitatis
sanctitate, non ab humanæ animæ facultate. »
Quod autem Apollinaris Dominum anima destitu-
tum primum dixerit; deinde quasi pœnitentia
ductus, eum mente carere, non anima docuerit:
testatur id in *Ecclesiastica historia* ¹⁹ Socrates, qui
de Apollinario, et ipsius asseclis hæc habet: « Li
primum asseruerunt Dei Verbum anima destitu-
ducti, se suamque sententiam corrigendo, dixerunt
idemque in homine assumpto

alio codice Vat. cum multo ampliore epistolæ hujus
fragmento, quod in calce Leontii recitandum cu-
raho.

(19) In conjunctione in Christo, ex τῷ περὶ τῆς
ἐν Χριστῷ ἐνώσεως, ut alibi Leontius testimonium
idem laudans asserit.

Ejusdem Julii episcopi Romani, ex epistola (20) ad A Tcū αὐτοῦ Ἰουλίου ἐπισκόπου Ῥώμης ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῆς (23).

« Una est in Christo natura, quia una est et persona, quæ profecto in duas non dividitur. Haud enim una corporis propria natura est in Christi carne assumpta, alia propria divinitatis, sed quemadmodum homo naturam unam habet, ita et Christus, qui hominibus assimilatus est. Quod si ii non agnoscunt banc naturæ unitatem, quæ ex multorum conjunctione manat; profecto dividere potuerunt unam quamlibet rem in partes plures. Siquidem humanum corpus, ex. gr., constat rebus multis substantia diversis, ossibus, nervis, venis, carne, pelle, unguibus, pilis, sanguine et spiritu; quæ licet ab se invicem differant, unam tamen in homine naturam conficiunt. Quocirca et divinitatis veritas cum humano corpore conjuncta unum est, nec in naturas plures dividitur. » *Et paulo post*: « Necesse enim est (ait) eos qui naturas duas profitentur, adorare unam, et non alteram, et per divinam nos sacri fontis unda lavari, non item et per humanam. Quod si per unam Domini mortem omnes eadem salubri unda mundamur, unam etiam fateamur oportet naturam ex impassibili divinitate et passibili carne conflata, ut ita laverum nostrum per divinitatem simul et Domini mortem perfici vere dicatur. » *Et post pauca rursus hæc habet*: « Caveat ergo qui duas in Christo naturas asserunt, ne Christum ipsum dividendibus ansam præbeant. Nam neque corpus aliquod per se subsistens natura est, nec ipsum per se vivit, neque seorsim a vitali Verbo dividi potest, neque Verbum divisum a carne naturam suam habet, quam a carnis experte divinitate trahit. Quandoquidem Dominus in mundum venit carne præditus, non ea destitutus. Neque creatum corpus vivit sine increata divinitate, quo creata natura dividi possit; nec increatum Verbum in mundum venit sine corpore, quo quis increati quoque naturam dividere queat. Si vero utrumque unum est ob ipsorum arctam conjunctionem et copulam, compositionemque humano composito similem; unum quoque composito nomen aptari debet eique tribui multiplex proprietates, ut ob divinitatem increatum, ob carnem contra creatum, et per hanc pati posse vere dicatur. Et quemadmodum cum ab apostolo Paulo Christum fuisse passum audimus, hoc de toto Christo, non de parte dictum accipimus, neque propterea divinitatem passam fuisse credimus; ita cum creatus, atque servus idem prædicatur, hoc de toto, non de sola parte dicitur, neque propterea divinitatem creatam atque servam dicere videtur. »

Quod auctoritas hæc perperam Julio (22) ascribitur, quodque propterea nulla vi polleat, id consideranti liquido patebit; nec ad eam evertendam futilibus commentationibus opus esse arbitramur. Quod enim recens hæc sit, adversariorum malitia excogitata, quivis ex eo facile perspicere

(20) Hanc eandem epistolam refellit Leontius et libro *De sectis*, sect. 8.

(21) Integram hanc epistolam legas, t. I, p. 148. Supplement, P. Domini Mansi.

(22) Hæc leviter attigit Leontius et libro *De sectis*, sect. 8.

« Μία φύσις ἐστίν, ἐπειδὴ πρόσωπον ἓν, οὐκ ἔχον εἰς δύο διαίρεσιν· ἐπεὶ μὴ ἰδίᾳ φύσις τὸ σῶμα, καὶ ἰδίᾳ φύσις ἡ θεότης κατὰ τὴν σάρκωσιν, ἀλλ' ὡσπερ ἀνθρώπος· μία φύσις, οὕτως καὶ ὁ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος. Εἰ δὲ οὐκ ἐπιγινώσκουσι τὸ καθ' ἑνωσιν ἓν, δύνανται καὶ εἰς πολλὰ καταμερίζειν τὸν ἓνα, καὶ πολλὰς λέγειν φύσεις· ἐπειδὴ πολυειδὲς τὸ σῶμα ἐξ ὀστέων καὶ νεύρων καὶ φλεβῶν καὶ σαρκῶν καὶ δέρματος καὶ ὀνύχων καὶ τριχῶν καὶ αἵματος καὶ πνεύματος, ἅπερ πάντα διαφορὰν μὲν ἔχει πρὸς ἀλλήλα, μία δὲ φύσις ἐστίν· ὥστε καὶ ἡ τῆς θεότητος ἀλήθεια μετὰ τοῦ σώματος ἓν ἐστίν, καὶ εἰς δύο φύσεις οὐ μερίζεται. » *Καὶ μετὰ*

Β βραχέα: « Ἀνάγκη γὰρ αὐτοὺς δύο λέγοντας φύσεις, τὴν μὲν μίαν προσκυνεῖν, τὴν δὲ ἐτέραν μὴ προσκυνεῖν· εἰς μὲν τὴν θεϊκὴν βαπτίζεσθαι, εἰς δὲ τὴν ἀνθρωπίνην μὴ βαπτίζεσθαι. Εἰ δὲ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου βαπτίζομεθα, μίαν ὁμολογοῦμεν φύσιν τῆς ἀπαθούς θεότητος καὶ τῆς παθητῆς σαρκός, ἵνα οὕτως εἰς Θεὸν ἢ τὸ βάπτισμα ἡμῶν καὶ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου τελούμενον. » *Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν*: « Μὴ οὖν τοῖς διατέμνουσι πρόφασιν δότωσαν οἱ δύο λέγοντες φύσεις· οὔτε γὰρ τὸ σῶμα καθ' ἑαυτὸ φύσις, μηδὲ ζωοποιδὸν καθ' ἑαυτὸ, μηδὲ διατέμνεσθαι δυνάμενον, ἀνευ τοῦ ζωοποιοῦ· οὔτε ὁ Λόγος καθ' ἑαυτὸν εἰς ἰδίαν μερίζεται φύσιν ἣν ἔχει κατὰ τὸ ἄσαρκον· ἐπειδὴ ἐν σαρκὶ Κύριος, καὶ οὐκ ἄσαρκος ἐπεδήμησε τῷ κόσμῳ· οὔτε τὸ κτιστὸν σῶμα ζῆ χωρὶς τῆς ἀκτίστου θεότητος, ἵνα χωρίζῃ τις φύσιν κτιστὴν· οὔτε μὴν ὁ ἀκτίστος Λόγος ἐπεδήμησε χωρὶς σώματος, ἵνα μερίζῃ τις ἀκτίστου φύσιν. Εἰ δὲ ἐκάτερόν ἐστι κατὰ τὴν ἑνωσιν καὶ τὴν σύνοδον καὶ τὴν σύνθεσιν τὴν ἀνθρωποειδῆ, ἓν καὶ τὸ ὄνομα τῷ συνθέτῳ προσαρμόζεται· ἀπὸ μὲν τῆς θεότητος τὸ ἀπαθές, ἀπὸ δὲ τοῦ σώματος τὸ παθητόν. Καὶ ὡσπερ ἀκούοντες τοῦ Παύλου τὸν Χριστὸν παθητόν, οὔτε μερικῶς ἠκούσαμεν, οὔτε τὴν θεότητα παθητὴν ἐνομίσαμεν, οὕτως καὶ τὸ κτιστόν καὶ δούλον, οὔτε μερικῶς λέγεται, οὔτε τὴν θεότητα ποιεῖ κτιστὴν οὔτε δούλην. »

Γ Ταύτην τὴν χρῆσιν εἴ γε προσεχόντως ἐπισκέπτοιεν οἱ ἐντυγχάνοντες, οὔτε διαβολῆς οἴομεθα χρῆζειν εἰς ψευδεπίγραφον, οὔτε ἀνατροπῆς εἰς τὸ ἀνίσχυρον· Ὅτι μὲν γὰρ πρόσφατον ἡ ταύτης σκαιωρία, συνίδοι τις βῆστα, τῷ μηδὲ Διοσκῶρῳ μηδὲ Σεβήρῳ μηδὲ τοῖς παλαιότεροις τῆσδε τῆς ἀσεβείας αἰρεσιάρχαις

(23) Edita fuit hæc epistola a L. Muratorio in *Anecdotis Græcis*, qui et eadem Julio pape, duco præsertim Leontio *De sect. sect.* 8, prorsus abjudicavit in perdocta quam subiecit disquisitione, et Apollinaris hæretici esse percivit.

παράγεσθαι· ὁῦλον γὰρ ὅτι ἡ διὰ τὴν διαβολὴν τοῦ A
 εἰπόντος, ἢ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ἀσεβήματος, καὶ
 ἐκείνοις τοῖς λίαν προσκειμένοις τῷ δόγματι, παρ-
 ὤφθη πάντα τὰ Ἰουλίου καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων
 μυριάκις σπουδαίως περιεργασσάμενων, ἵνα τι πρὸς
 συνηγορίαν τοῦ οἰκείου φρονήματος ἀναλέξωνται.
 Ἄλλως τε τῷ γε ψιλῶς πως τοῖς Ἀπολλιναρίου ἐν-
 τυγχάνοντι προγενεστέροις συγγράμμασι περὶ τῆς
 οἰκονομίας, οὐδ' ἀμφιβολίας εἶναι ἄξιον δόξει τὸ
 γνήσιον αὐτῷ τῆσδε τῆς χρήσεως· ἄνω τε γὰρ καὶ
 κατὰ τὰ δύο μέρη τῆς φύσεως Χριστοῦ, σῶμα μόνον
 καὶ θεότητά φησι, σάρκα τὴν ὡς σῶμα, οὐ μὴν ὡς
 ἀνθρωπότητα λαμβανομένην καὶ λόγον· ἀνθρωποειδῆ
 δὲ τὴν Χριστοῦ ἔνωσιν καλεῖ· ὅπερ ἦν ἰδιαίτατον
 ἐκείνου δόγμα λέγοντος, πάλαι μὲν ἀντὶ ψυχῆς σώ-
 ματι ἀνθρωπείῳ ἐγγενέσθαι τὴν θεότητα καὶ μίαν B
 φύσιν ἀπαρτίσαι ἀψυχον θεῖον τὸν Χριστὸν, ὕστερον
 δὲ ὑψήσαντος ποσῶς τῇ ἀσεβείᾳ ἀντὶ νοῦ ψυχικοῦ
 ἐνείναι τὴν θεότητα ἐν Χριστῷ μετὰ τοῦ Λόγου τῆς
 ψυχῆς μέρους δογματίζοντος· ἀλλ' οὕτω μὲν εὐφώ-
 ρατος ἢ κατὰ τοῦ Πατρὸς διὰ τῆς ἐπιγραφῆς συκο-
 φαντία· ἢ δὲ κατὰ τοῦ Κυρίου βλασφημία ὅση ἐστὶν
 ἐν τοῖσδε τοῖς ῥησιδίοις ἐξεταστέον λοιπὸν τὰ
 κείριστα ἐν αὐτοῖς ἀλόγιστα καθ' ἐν βασανίζοντας.
 cui anima docuit, asseritque Verbum esse ipsius animæ
 partem. Quod itaque laudata epistola per-
 peram Julio tribuatur, ex dictis manifeste liquet : quanta
 vero per eam Christo Domino fiat injuria,
 consideranti patebit, si voculas ipsas, earumque
 maxima absurda accurate perpendere ve-
 limus.

« Μία φύσις ἐστὶ, φησὶ, ἐπειδὴ πρόσωπον ἐν. »
 Ἄρα οὖν ὅπου πλείονα πρόσωπα, πάντως καὶ φύσεις
 πλείους· καὶ μὴν τρία τὰ θεῖα πρόσωπα, φύσις δὲ
 μία· οἷς ἔμπαλιν ἔχει ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος, ἢ φη-
 σιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος. Ἔτι μὴν ἐπεὶ καὶ τοῦ μύ-
 θρου ὑπόστασις μία, εἴτουν πρόσωπον, μία καὶ τοῦ
 ἐν αὐτῷ πυρὸς καὶ σιδήρου φύσις ἐστίν· ἢ παρὰ τὰς
 ποικίλας ἔννοιας δοξάζομεν τάδε. Εἰτά φησι, « Οὐκ
 ἔχον εἰς δύο διαιρέσειν, ἐπεὶ μὴ ἴδια φύσις ἡ θεότης
 κατὰ τὴν σάρκασιν. » Τὸ οὖν, ἴδια, τοῦτό φησιν· εἰ
 μὲν κατὰ νόπον, ὅντως οὐκ ἐστὶν ἴδια θάτερον ἀπὸ
 θατέρου· οὐκ ἐστὶ γὰρ αὐτοῖς τοπικὸς διορισμὸς,
 ὅτι ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ τοῦ Χριστοῦ κατοικεῖ πᾶν τὸ
 πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς· εἰ δὲ κατὰ λό-
 γον, οὐκ ἐστὶν ἐκατέρω ἰδιαίτουσα φύσις ἐκ θατέρας·
 τοῦτο γὰρ ἐσαφήνιζε διὰ τῶν μετὰ βραχέα, λέγων·
 « Μίαν ὁμολογοῦμεν φύσιν τῆς ἀπαθoῦς θεότητος,
 καὶ τῆς παθητῆς σαρκός· καὶ οὕτε ἡ ἀπάθεια τοῦ
 Λόγου, οὕτε τὸ πάθος τῆς σαρκὸς ἴδιον, ὁῦλον πᾶσιν
 ὡς καὶ ὁ Λόγος αὐτῆς εἰς ἴδιον λόγον ἔπαθε, καὶ ἡ
 εὐρεῖ ἴδιον λόγον οὐκ ἔπαθεν· ἐζωοποίησέ τε οὐ μόνον
 ὁ Λόγος τὴν σάρκα, ἀλλὰ καὶ ἡ σὰρξ τὸν Λόγον,
 εἴτουν ἡ ἀνθρωπότης, ἢ ὡς οὗτος λέγει, τὸ σῶμα τὴν
 θεότητα. »

propria persona passa caro vere dicatur. Et non
 Verbum, scilicet humanitas (vel, ut hic ait), corpus
 Ὅν τίς βλασφημίας ὑπέριτερος λόγος; Ἄλλὰ τὸν
 περὶ τὰς ἀσεβεῖς διανοίας συμβαίνοντα σάλον ἐξ
 ἄβραμείας τοῦ ψεύδους, καὶ διὰ τῶν ἐξῆς σκοπητέον.
 « Οὕτε γὰρ τὸ σῶμα καθ' ἑαυτὸ φύσις, φησὶ, μηδὲ
 ζωοποιὸν καθ' ἑαυτὸ, μηδὲ διατέμεσθαι δυνάμενον. »

A potest, quod eam neque Dioscorus, neque Severus,
 nec alii veteres hujus impietatis magistri pro-
 duxerint. Perspicuum enim est et hos ipsos qui
 huic dogmati impense favent, vel aperta calumnia,
 vel nimia impietate deterritos, hac in re præterire
 consulto Julii aliorumque Patrum opera omnia,
 cum cæteroquin in eo vel maxime laborare con-
 suerint, ut ex eorum scriptis auctoritates aliquas
 ad suæ sententiæ probationem depromerent. Quan-
 quam qui Apollinaris vetusta *De Christi dispensa-
 tione* scripta primis labris attigit, ne dignum quidem
 putabit, quod in dubium id revocetur; sitne ge-
 nium, annon, hoc Julii testimonium. Passim
 enim cum duas Christi naturæ partes, corpus sci-
 licet solum, atque divinitatem commemorat; tam
 B Verbum humanam duntaxat carnem, corpus scilicet,
 non integram humanitatem assumpsisse prædi-
 cat, atque Christi compositionem humanæ similem
 appellat, quod erat præcipuum ipsius Apollinarii
 dogma, qui primum asseruit divinitatem animæ
 vicem gerere, unamque solum in Christo naturam
 divinam anima destitutam esse; deinde nonnihil
 de impietate sua quodammodo remittendo, mentis
 humanæ duntaxat officio fungi divinitatem in Chri-
 sti anima docuit, asseritque Verbum esse ipsius animæ
 partem. Quod itaque laudata epistola per-
 peram Julio tribuatur, ex dictis manifeste liquet : quanta
 vero per eam Christo Domino fiat injuria,
 consideranti patebit, si voculas ipsas, earumque
 maxima absurda accurate perpendere ve-
 limus.

« Una natura est, ait, quandoquidem una est
 persona. » Nunquid ergo ubi sunt personæ plures,
 ibi quoque sunt naturæ plures? Atqui tres in di-
 vinitate sunt personæ, natura tamen una : contra
 vero se res habet in ipsa Christi dispensatione,
 teste Gregorio Theologo. Præterea cum ferri can-
 dentis una sit subsistentia, seu persona; nunquid
 una in eo et ignis, et ferri natura? Hæcne contra
 communes a natura nobis insitas leges ita se ha-
 here putamus? Adjicit deinde : « Quæ in duas
 dividi nequit, quandoquidem divinitas haud seorsim
 a carne assumpta in Christo subsistit. » Hoc est :
 quod attinet ad locum vere unum seorsim ab alio
 non subsistit, quandoquidem loco non distinguuntur,
 cum in humana Christi carne tota divinitatis
 plenitudo corporaliter degat : quod vero spectat
 ad Verbum, profecto dici nequit naturam unam
 seorsim ab alia secundum se degere, quod paulo
 post ita declaravit : « Unam, inquit, constemur na-
 turam impassibilis divinitatis, atque passibilis
 carnis. Quod porro neque carere passionibus
 proprium sit Verbi, nec iis obnoxium fieri pro-
 prium sit carnis; id ex eo liquido patet, quod
 Verbum in propria persona passum, non item in
 modo Verbum carnem, sed etiam caro vivificavit
 vivificavit divinitatem. »

Quibus quid absurdius dici potest. quid a pie-
 tatis ratione alienius? Sed consideremus et ex
 sequentibus impiarum cogitationum æstum ac flu-
 ctium, qui instabili mendacio suscitatur. « Corpus
 enim, ait, nec ipsum per se subsistens natura est

neque per se vitale, nec hujusmodi, quod scindi queat. » Nunquid ergo quia non habet ex intima sui natura, ut vitale sit, ne illud quidem habet, ut scindi possit? an unum quidem ab intima sua natura habet, alterum vero nequaquam? Ac deinceps ex conjunctione cum eo, quod natura sua vivificum est et individuum, obtinuit utrumque. Quod si caret suis proprietatibus, et corporis natura vim suam exerendo dividi se posse patefecit in Christo: si neque Verbum, neque caro scindi poterant, quis circumcisus est? quis clavis confixus? quis lancea transverberatus? Nisi hæc specie tenuis, et umbræ contigisse dicant.

Videamus autem quanta scateat dementia quod adjicitur. Ait enim: « Neque Verbum in propriam naturam seceratit, quam habet in carnis experte divinitate. » Retinet ergo, sapientissimi viri, propriam naturam Verbum (qua carnis expertus est) etiam posteaquam carnem assumpsit. Quomodo ergo vestros non insectamini? Ecquid ad hæc alia respondere nobis poteritis? An et humanitas Christi Domini, quæ caro est, suam retinet naturam, etiamsi Verbum eam statim procreatam sibi copulavit: an sola natura Verbi carnis expertus in suo statu mansit, atque vana quædam species fuit illa, qua Christus humana carne præditus apparuit? Nam si vera caro fuisset, duæ profecto naturæ convenissent in unam, eamdemque communem subsistentiam. Quid ad hæc? nonne per conjunctionem utrumque fit unum, vir eximie? at si vere unum, quomodo utrumque? Si vero utrumque, quomodo secundum idem erit unum? Nonne perspicuum est idem dici unum ob unitatem personæ, et utrumque ob naturam duplicem? Minime, inquit, sed hoc dicitur ob compositionem humanæ prorsus similem. Quid ergo? Salva manente natura corporis et animæ, nunquid et aliam (24) præter hæc naturam esse in homine novimus, annon? Si negemus, nec in Christo Domino salva manente divinitate et humanitate, necesse nobis erit comminisci communionem aliam naturam; si vero affirmemus, contendamusque præter animæ, et corporis substantiam inesse et communiorem aliam quænam erit in Christo similis huic natura, quæ vos, ista species naturalis et suprema?

Hæc cum ita sint, quale composito nomen tribuendum putatis? Equidem si tale sit, quod subsistentiam significet, nihil oppono; si vero naturam significet, quæro quænam sit hæc natura per hocce nomen significata? Profecto si diversa dicatur ab divina et humana, qualis erit? si vero sit eadem ac divina, non erit propria compositi denominatio, quippe cum ante compositionem exsisterit cum natura, tum ipsius nomen: si vero sit eadem ac

(24) Putant nonnulli inesse singulis individuis naturam quamdam communem, a particulari cujusque natura distinctam: cum enim mens nostra sibi finxerit ideas quasdam communes, quæ singulis individuis aptantur, hinc putarunt existere

Ἄρα γοῦν ὡσπερ οὐκ ἔχει τὸ ζωοποιῶν ἐκ τοῦ ἰδίου λόγου, οὕτως οὐδὲ τὸ διατέμνεσθαι ἔχει ἐκ τοῦ ἰδίου λόγου τὸ σῶμα· ἢ ἐκ μὲν τοῦ λόγου τῆς ἰδίας φύσεως θάτερον ἔχει, ἕτερον δὲ οὐ· ἐκ δὲ τῆς πρὸς ζωοποιῶν καὶ ἀδιάτμητον φύσει ὄν ἐνώσεως, ἀμφοτέρω εἶλαθεν· ἄλλως δὲ, εἰ μὴ ἔχει τὰ ἴδια, καὶ ἐπεδείξατο ἐνεργεῖα ἢ φύσις τοῦ σώματος τὸ διατμητὸν αὐτῆς ἐν Χριστῷ, οὕτε τῆς σαρκὸς οὕσης διατμητῆς, τίς περιετμήθη; τίς δὲ ἦλοις κατεπερονήθη; τίς δὲ λόγῃ διηρῆθη, πλὴν εἰ μὴ φαντασία τις καὶ σκιᾶς τύπος.

Τὸ δὲ ἐπαγόμενον ὕψους γέμει τῆς ἀνοίας προσεκτέον· φησὶ γάρ· « Οὕτε ὁ Λόγος εἰς ἰδίαν μερίζεται φύσιν ἣν ἔχει κατὰ τὸ ἄσαρκον. » Ἐχει οὖν, ὡ σοφοί, κατὰ τὸ ἄσαρκον ἰδίαν φύσιν ὁ Λόγος ἔτι καὶ ἐπιδημήσας ἐν σαρκί· καὶ πῶς τῶν ὑμετέρων οὐκ ἐπαλοῖτε; τί τε ἡμῖν προσεπερωτῶσιν ὑμᾶς; ἀποκριθῆσεσθε; ἄρα γὰρ καὶ ὁ Κυριακὸς ἄνθρωπος ἔχει ἰδίαν φύσιν κατὰ τὸ σαρκικόν, εἰ καὶ ἐνθῶς ἐπεδήμησεν, ἢ τοῦ Λόγου μόνον αἰσθεται ἢ φύσις ἢ ἄσαρκος; δόκησις δὲ ἦν ἢ φανέρωσις τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου; εἰ γὰρ ἀληθεία ἦν ἢ φανέρωσις τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου; εἰ γὰρ ἀληθεία ἦν δύο φύσεις, ἑκάτερα τῶνδε συνάγουσιν εἰς μίαν κοινήν ὑπόστασιν συνηγμένας τὴν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπὶ τούτοις τί φησιν; εἰ δὲ ἐν ἐκάτερον ἐστὶ κατὰ τὴν σύνοδον· ὡ ἄνθρωπε, εἰ ἐν, πῶς ἑκάτερον; εἰ δὲ ἑκάτερον, πῶς ἐν κατὰ τὸ αὐτὸ ἐστὶ; Οὐκοῦν σαφὲς ὅτι ἐν μὲν κατὰ τὸ πρῶσωπον, ἑκάτερον δὲ κατὰ τὰς φύσεις ἐστίν. Οὐχί, φησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνθρωποειδῆ σύνθεσιν. Τί οὖν; σωζομένης φύσεως ψυχῆς καὶ σώματος, ἴσμεν καὶ ἑτέραν φύσιν εἶναι τὸν ἄνθρωπον παρὰ τὰςδε, ἢ οὐχί; εἰ μὲν οὖν οὐχί, οὐδὲ ἐπὶ τοῦ Κυρίου σωζομένης θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, φύσις ἐστὶ αὐτῷ ἢ καθολικωτέρα μία· εἰ δὲ σωζομένων τούτων, οὐδένα ἐπιγενέσθαι καὶ τὴν κοινοτέραν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν παρὰ ταύτας ἑτέραν οὔσαν, τίς ἂν εἴη καὶ ἢ ἐπὶ Χριστοῦ ἢ ἐπιγενομένη φύσις, ἢ οὕτε θεία οὕτε ἀνθρωπίνη ἐστὶ; καὶ τί τὸ φυσικὸν τοῦτο εἶδος τὸ ὑπέρθρον, εἴπατε· ἀλλ' οὕτως μὲν τὰςδε.

hominis naturam, ab utraque illa prorsus diversam: neque divina sit, neque humana? Qualis, amabo

Ἐν δὲ τῷ συνθέτῳ ὄνομα τὸ ποῖόν φατε προσαρμόζεσθαι; εἰ μὲν τὸ ὑποστατικόν, ἀναντιρρήτως ὁ λόγος· εἰ δὲ φυσικόν, τίς αὐτῷ ἢ ὑποκειμένη φύσις, καὶ διὰ τοῦδε προσαγορευομένη; εἰ μὲν γὰρ ἑτέρα παρὰ τε τὴν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ποῖα ἂν εἴη; εἰ δὲ ἡ τῆς θεότητος, οὐ τοῦ συνθέτου ἰδίως ἢ ὀνομασία ὡς συνθέτου· καὶ πρὸ γὰρ τῆς συνθέσεως ἦν ἢ τε φύσις καὶ τὸ ὄνομα· εἰ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ οὕτως οὐ τοῦ συνθέτου ἢ προσηγορία· καὶ πρὸ

et naturas communes ab ideis illis repræsentatas. Nimirum ignorant ideas, ut logici loquuntur, abstractas nullum in rerum natura objectam habere.

γάρ τῆς ἐνώσεως τῆςδε ἦν ἡ τε φύσις καὶ ἡ κλήσις Ἀ
 οὔτη ὠμολογημένως πᾶσιν. Ἄλλ' ἵνα πάντα παρ-
 ἴθωμεν, πῶς ἐν ὄνομα φυσικὸν δεῖν εἰδέναι κατὰ τοῦ
 συνθέτου λέγοντες ὄλου, δύο τε καὶ ἐναντία αὐτοῦ
 καταφάσκετε, κτιστὸν τε καὶ ἀκτιστον αὐτὸ λέγοντες;
 καὶ τό γε λίαν παραδοξότερον, οἷον ἀπὸ μὲν τῆς θεό-
 τητος, μόνον τὸ ἀκτιστον καὶ ἀπαθὲς φάσκοντες
 εἶναι αὐτοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ σώματος τὸ κτιστὸν καὶ πα-
 θητὸν, οὔτε μερικῶς ἀκούειν οὔτε λέγειν τάδε ἐπὶ
 Χριστοῦ εἰρήκατε, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὄλου Χριστοῦ; Συγ-
 χωρήσαντες δὲ ὑμῖν ὡς ἂν καὶ βούλεσθε παλιλλο-
 γεῖν, ἐπαγάγοιμεν τοὺς παρ' ὑμῶν ἀναγκαίως, ὡς
 ἔπερ ὁμοψύμως περὶ ἑκατέρου τῶν ἐν Χριστῷ τὰ
 ἐναντία δοξάζετε, καὶ τὸ ὄλον κατὰ φύσιν ἴστε τοιόνδε
 Χριστοῦ, ὃ ἂν ἐκ θατέρως τῶν ἐν αὐτῷ φύσεων λέ-
 γεται κατὰ τῆς ὅλης ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἄρα γε Β
 ὡσπερ ἀληθῶς παθητὴ καὶ κτιστὴ ἡ σὰρξ αὐτοῦ,
 οὕτως γε καὶ ἡ θεότης αὐτοῦ· καὶ ὡσπερ ἀπαθὲς καὶ
 ἀκτιστος ἡ θεότης αὐτοῦ, οὕτως γε καὶ ἡ σὰρξ· ἀπὸ
 τῆ βλασφημίας ἔχει καὶ τὸ ἀδύνατον σαφῶς· οὐ γάρ
 ἴσθιν ἐν ταυτῷ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως πάντη
 τὰ ἐναντία, πῶποτε τις καταφάσκεσθαι.

quam quod manifestam præ se ferunt impietatem, ut
 uni eademque secundum idem eodemque modo contraria
 conveniant.

Ἰοῦ αὐτοῦ Ἰουλλίου ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ
 ἐνώσεως.

« Ὁμολόγηται δὲ ἐν αὐτῷ τὸ μὲν εἶναι κτιστὸν
 ἐν ἐνόησει τοῦ ἀκτιστοῦ, φύσεως μιᾶς ἐξ ἑκατέρου
 μέρους συνισταμένης, μερικὴν ἐνέργειαν καὶ τοῦ
 λόγου συντελέσαντος· εἰς τὸ ὄλον, μετὰ τῆς θεϊκῆς
 τελειότητος, ὅπερ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου ἐκ δύο
 μερῶν ἀτελῶν γίνεται, μιᾶν φύσιν πληρούντων καὶ C
 ἐν ὁνόματι δηλουμένων. » Σαφὲς ἄρα ὡς τῆς φύσεως
 τοῦ οὐκείου ὄλου τῆς μιᾶς, ἦγουν τῆς Χριστοῦ, ἡ
 θεϊκὴ τελειότης· μέρος οὖν φυσικὸν καὶ ἐλάττων ἐστὶ
 φύσις, καὶ οὐ μόνον γυμνὴ σαρκὸς κρίνοιτο τοῦ λό-
 γου πρὸς Χριστὸν· ὅπερ εἰ ὁ Ἰούλιος εἶπε, ἔντως ὁ
 βουλόμενος σκοπεῖτω.

Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ὡς φασιν, ἐν τῇ
 κατὰ μέρος Πίστει.

Τὸ δοξάζειν δύο φύσεις τὸν ἕνα Χριστὸν, τετράδα
 τῆν ἁγίαν Τριάδα ποιεῖ, φησί· εἶπε γὰρ οὕτως· « Καὶ
 ἴσθι Θεὸς ἀληθινὸς ὁ ἄσαρκος ἐν σαρκὶ φανερωθεὶς
 τέλειος τῇ ἀληθινῇ καὶ θεῖα τελειότητι, οὐ δύο φύ-
 σεις, οὐδὲ τέσσαρες, προσκυνεῖν λέγομεν, Θεὸν, καὶ
 Υἱὸν Θεοῦ, καὶ ἄνθρωπον, καὶ Πνεῦμα ἅγιον. » Πρῶτον
 μὲν ἀγνοεῖται καὶ ἀμφιβάλλεται λίαν ἡ χρῆσις καὶ D
 τῆς· ὅμως μέντοι μὴ δύο πρόσωπα ἐπὶ Χριστοῦ λέ-
 γειν φησί, ἵνα μὴ ὁμολογοῦντες αὐτὸν Θεὸν καὶ ἐν
 τελείᾳ θεότητι, δύο δὲ αὐτοῦ πρόσωπα, τετράδα παρ-
 ιστώμεν τῶν θείων προσώπων, Θεοῦ τοῦ Πατρὸς
 ἔν, καὶ Ἰοῦ Θεοῦ ἔν, καὶ ἀνθρώπου ἔν, καὶ Πνεῦ-
 ματος ἁγίου ἔν, ἀριθμοῦντες· ἀλλ' οὐδὲ δύο φύσεις
 εἶπας μέντοι εἰδέναι αὐτοῦ φησι, ἀλλ' ἐν μιᾷ φυσικῇ
 θεῖα τελειότητι, τέλειον αὐτὸν Θεὸν ὁμολογεῖν, καὶ
 οὐκ ἐν δύο· οἷον γὰρ ἀτρέπτως ἐσαρκώθη καὶ ἀδιπλα-

humana, ne ita quidem propria compositi deno-
 minatio erit, quippe cum ante hujusce conjunctio-
 nem et natura, et denominatio cunctis innotesceret.
 Sed missa faciamus hæc omnia. Quomodo toti
 composito naturale nomen unum tribuit oportere
 contenditis, atque de ipso contraria prædicatis,
 creatum scilicet esse, et increatum? et, quod ab-
 surdus est, quomodo dicitis Christum id habere
 a natura divina, quod sit increatus et impassi-
 bilis : ab humana contra, quod sit creatus atque
 passibilis; simulque contenditis hæc non de parte,
 sed de toto Christo prædicari? Quæ si concedere-
 mus ita se habere, quemadmodum vultis, eadem
 semper deblaterando, vestris tamen dictis adhuc
 instarem. Si de utraque Christi parte contraria
 prædicatis, et universalem totius Christi naturam
 hoc ferre putatis, ut quidquid unius partis pro-
 prium est, id de tota ejus persona et subsisten-
 tia prædicetur; an quemadmodum vere passibilis
 est, et creata ejus caro, ita et divinitas? et quem-
 admodum pati nequit, et creationis expertus est
 divinitas, ita et ejus caro? Quæ profecto præter-
 fieri nullo pacto possunt. Nam fieri nequit, ut

Ejusdem Julii ex epistola de unione in Christo.

« Constatemur in eo esse creatum cum increato
 unitum, siquidem una natura ex utraque parte
 componitur, et Verbum, secundum divinam per-
 fectionem, partialem operationem in totum perficit,
 quod in homine vulgari sit composito ex duabus
 partibus, quæ unam constituunt naturam et uno
 nomine appellantur. » Apparet igitur, perfectio-
 nem divinam ad unam naturam ex ipsius totalitate
 compositam, id est ad Christum pertinere : pars
 naturalis atque minor est natura, nec solum carnis
 expertus judicetur Verbi quoad Christum. Quod num
 Julius vere dixerit, quicumque voluerit expendet.

*Gregorii Thaumaturgi, in particulari fidei expo-
 sitione (25).*

Credere duas naturas esse unum Christum, in-
 quiunt, hoc quaternitatem in Trinitatis locum
 inducit. Ita enim loquitur : « Et est Deus verus
 (qui carnis expertus in carne se visendum præbuit),
 et perfectus, vera et divina perfectione præditus;
 in quo neque duas personas nos adorare dicimus,
 neque duas naturas, nec ista quatuor, Deum scilicet,
 et Filium Dei, et hominem, et Spiritum
 sanctum. » Ad hæc primum dicimus incertum esse,
 et dubitari maxime etiam de hac auctoritate, num
 genuina sit : deinde sanctus Pater ait non esse
 nobis de Christo personas duas predicandas; ne-
 dum ipsum Deum perfectam divinitate præditum,
 eundemque duabus personis ornatum asserimus,
 inducamus, quatuor divinas personas, Dei Patris
 unam, Filii Dei alteram, hominis tertiam, et Spi-

visione conspexerit, testatur Nyssenus in ejus ora-
 tione fœderi.

(25) Nullum Gregorii Thaumaturgi opus ad manus
 nostras pervenisse præter solam fidem, quam in

ritus sancti quartam. Neque dicit duas in Christo A
se nosse naturas divinas, sed in una (non in dua-
bus) naturali divina perfectione eum perfectum
se fateri prædicat. Hoc enim innuere vult, Ver-
bum carnem assumpsisse, eadem in simplicitate
sua manente divinitate. Idcirco idem paulo ante
dicit: « Cum caro dolores subiret, et affectibus
traheretur; superna potestas horum omnium immunis mansit. » Quisquis ergo dolores et pertur-
batos affectus in supernam potestatem illam inducit, impius est; etenim Dominus gloriæ se con-
spiciendum in humana forma præbuit, humanam conditionem subeundo.

Gregorii [Nyssemi] ex opere contra Apollinarem.

« Accusant nos quasi duas naturas, divisas vel
contrarias introducamus, et supranaturalem ad-
mirandamque unionem discernamus. » Jam vero, o B
boni, divisionem ac pugnam dicere de naturis,
manifesto nusquam est statutum: hoc enim admi-
randam dirimit unionem. Oportuisset autem solum
modo dicere: quasi duas naturas introducamus
et admirandam unionem discernamus. »

Cyrilli ex epistola ad Succensum.

« Quanquam conjunctione facta, ut in confesso
est, non amplius ab se invicem disjunguntur, quæ
conjuncta sunt; sed unus remanet Filius, una ejus
qui carnem assumpsit, natura. »

Verum accurate pieque rem pendere volenti
perspicuum sit, unam eum asserere Filii naturam,
quatenus natura Filius est; nam fieri non potest,
ut qui semel natura Filius fuit, evadat etiam ado-
ptionis Filius per gratiam, etiamsi carnis naturam
assumpserit, ab se nunquam segregandam; quasi
egeat et adoptionis gratia, qui jam natura Filius C
evasit. Etenim ex quo momento humana natura
in personam Filii naturalis transit, ea semper ipsi
conjuncta mansit; propterea tanto honore dignata
una cum ipso colitur adoraturque.

Jam vero, cum nullum, quatenus in nobis est,
prætextum inimicitiae qua illi nos persequuntur,
negligere velimus, objectiones ab eis in orationis
decursu adversum nos proferri solitas indicabimus
hoc loco, atque sic mendaciorum contra Ecclesiam
fusorum refutationem ad finem deducemus. Quo-
niam enim neque rationibus ad demonstrandum
aptis, neque testimoniis e Scriptura vel e Patribus
depromptis doctrinam suam astruere valent, cau-
sas, cur a nobis dissentiant, afferentes sic fere di-
cunt:

« Etsi pia videntur dogmata, quæ nunc traditis,
vestram tamen societatem fugimus; propterea quia
colitis ac veremini Chalcedonense concilium, et
Romæ patriarcham (6) Leonem, qui quidem (ut ait
qui se magistrum ipsorum jactitat Antiochenus
patriarcha (7) Severus) se in unum convenire simu-

(26-5) Quæ sequuntur apud *Mansi concil. coll.* re-
periuntur, t. VII, c. 719.

(6) Vetus nomenclatura, qua primis Ecclesiæ
æcclis gaudebant Romani pontifices qui et episco-
pi Romæ, et archiepiscopi appellabantur.

(7) Expulso per summam injuriam Flaviano, in

*Γρηγορίου [τοῦ Νύσσης] ἐκ τοῦ κατὰ
Ἀπολιναριῶν.*

« Κατηγοροῦσιν ἡμῶν ὡς δύο φύσεις· εισαγόντων,
ἀπληρημένας ἢ μαχομένας, καὶ μεριζόντων τὴν
ὑπερφυσικὰ καὶ θαυμασιὰν ἕνωσιν. » Ἄλλ', ὦ οὗτοι,
σφῆς διὰ τὴν ἀπάρτησιν καὶ μάχην λέγειν ἐπὶ
τῶν φύσεων, οὐ συνέθετο· τὰδε γὰρ μερίζει τὴν
θαυμαστὴν ἕνωσιν· ἐπεὶ εἶδει λέγειν μόνον οὕτως,
ὡς δύο φύσεις εισαγόντων, καὶ μερίζόντων τὴν
ὑπερφυσικὰ ἕνωσιν.

Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Σούκκεσον ἐπιστολῆς.

« Πλὴν τῆς ἐνώσεως ὁμολογουμένης, οὐκέτι
δίστανται ἀλλήλων τὰ ἐνωθέντα, ἀλλ' εἰς λοιπὸν
Υἱὸς, μία φύσις αὐτοῦ ὡς σαρκωθέντος. »

Nῦν δὴ λόγος ἐστὶ παντὶ τῷ σοφῶς ἅμα καὶ εὐσεβῶς
ἐπισκέπτοντι διὰ μιαν φύσιν Υἱοῦ φησιν, ὡς φύσις
Υἱοῦ· οὐ γὰρ ἐστὶ καὶ χάριτι Υἱὸς ὁ ἀπαξ τὴν τοῦ
φύσει Υἱοῦ φύσιν ἔχων, εἰ καὶ τὴν σαρκὸς φύσιν
προσεκτήσατο μηδέποτε αὐτοῦ ἀποδιαστᾶσαν, ἵνα
καὶ τῆς κατὰ χάριν υιοθεσίας δέοιτο, τῆς κατὰ φύσιν C
οὐκ ἡξιωμένη· ἀεὶ γὰρ ἐξ οὐπὲρ ἐστὶ τῆς φύσει
υἱομένη οὐσία, ἡνωμένη ἐστὶ καὶ τῆς τῆς φυσικῆς
υἱώσεως ἀξίᾳ· συντετιμημένη οὖν δοξάζεται καὶ
συμπροσκυνεῖται.

Μηδὲν δὲ ἀθεράπευτον καταλιπεῖν ὡς οἶόν τε
σπευδίζοντες αὐτοῖς τῶν τῆς πρὸς ἡμᾶς φιλεχθίας
προφασισμάτων, καὶ τὰς ἐν παραβάσει τοῦ λόγου
εἰσθυσίας αὐτοῖς προσφέρεσθαι μέμψεις καθ' ἡμῶν
παραγαγόντες, ἐνταυθοῖ που τὸν ἔλεγχον τοῦ κατὰ
τῆς Ἐκκλησίας ψεύδους ἀποτερματίζωμεν· ἐπεὶ γὰρ
μητε ἀποδεικτικοῖς ἐπιχειρήμασι παραστήσαι, μήτε
Γραφικῶς ἢ Πατρικῶς μαρτυρήμασι βεβαιώσαι τὰ
οἰκεῖα φρονήματα δεδύνηνται, ἐν ἐσχατολογίᾳ τῶν
αἰτιῶν τῆς ἀφ' ἡμῶν ἐκφοιτήσεως, φασὶν ἐτι (26-5)·

« Ὡς κἀν τοιάδε ὑμεῖς εὐσεβοφανῆ νῦν δογμα-
τίσετε, οὐ συνεκκλησιαζόμεθα ὑμῖν· δέχεσθε γὰρ
καὶ σέβετε τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, καὶ λέοντα
τὸν πατριάρχην Ῥώμης, οἱ (καθὰ φησιν αὐτοῖς ὁ
λέγων τινὰ ἑαυτὸν εἶναι διδάσκαλον αὐτῶν, ὁ ἀπὸ
πατριαρχῶν Ἀντιοχεῖας Σεβήρος), πρόφασιν μὲν

ipsius locum suffectus est Severus monachus,
Eutychianorum caput, qui cum proscripsisset Chal-
cedonense concilium et S. Leonem, proscripsit et
ipse fuit in concilio CP. episcopos. vi, ab Jo. Cpolit.
ep. convocato, tom V Conc., pag. 170.

ἔχον τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναλεύσεως τὴν Εὐτυχοῦς Ἀ
καθαίρεσιν· σπούδασμα δὲ ἦσαν Νεστορίου. »

Ταῦτα γοῦν οἱ λέγοντες πῶς οὐ τολμηταί, καὶ αὐ-
θάδεις λίαν; ὁξάν γὰρ οὐ τρέμουνσι βλασφημοῦντες,
οἱ λόγον μὲν δώσουσι τῷ ἐτοίμῳ ἔχοντι κρίναι ζών-
τας καὶ νεκρούς, ὡς καὶ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὸ
ἔργον αὐτοῦ, καὶ ἀποκαλύψει τὰς βουλὰς τῶν καρ-
διῶν. Δεῖξομεν δὲ καὶ ἡμεῖς σὺν Θεῷ τῇ ἀληθείᾳ
πᾶσι τοῖς ἀκραταῖς τῶνδε, ὡς καὶ κριταῖς ἀπολο-
γούμενοι, ὅτι χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ αὐτοῖς, καὶ ἐκ
καρδίας ἐλάλησαν κακὰ, θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν
ἐμύνησιν τοῦ ὄψεως φθονερὸς, καὶ μισάνθρωπος, οὐ
θεόζηλος. Οἱ γὰρ τοὺς τε ἀναθεματίσαντας Νεστό-
ριον ἤγουν τὴν ἐν Ἐφέτῳ σύνοδον ποτινιώμενοι, καὶ
τὰ κατὰ Νεστορίου γεγραμμένα τῷ ὁσιωτάτῳ Κυ-
ρίλλῳ, καὶ τὰς κατὰ τοῦδε φωνὰς πάσας ὁμολογοῦν-
τες, καὶ ὡς μύσος τι αὐτοῦ πανταχόσε μνημονεύον-
τες, καὶ πρό γε πάντων τῶν ὑπευθύνων τῇ ἀσεθείᾳ
καὶ μετὰ πάντας τοῦτον ἀναθεματίζοντες, καὶ τοὺς
τὰ αὐτοῦ φρονοῦντας, πῶθεν εὐλόγως ὡς Νεστορίῳ
σπουδάζοντες διεβλήθησαν;

inter impios omnium (10) primum ac supremum
ejiciuntque a Christi fidelium communitate ?

« Ναί, ἤσαν τινες, φησὶν, ἐν τῇ συνόδῳ οἱ ἐπιωρά-
θησαν Νεστορίῳ πάλαι προσκαίμενοι. »

Ἴνα οὖν καὶ κατὰ συνδρομὴν τοῦτο δῶμεν αὐτοῖς
(τὸ γὰρ εὐκαθαίρετον τοῦ λόγου εἰδότες, εἰς μῆκος
τὴν ἀπολογίαν ἐκτελεῖν περιττῶς οὐ βουλόμεθα),
πῶς πέντε μὲν δικαίων ἕνεκα μόνων καὶ Σόδομα,
καὶ Γομόρρα ὅλη ἐσώζετο; ἤ ἡ κραυγὴ τῆς ἀνομίας
καὶ ἕως τῶν ὑψίστων ἀνέβη; ἐν δὲ τούτοις διὰ δευτέ-
ρον, ἢ τρίτον τινὰ δεισιδαιμονοῦντα, εἰ καὶ ἄρα
ἐγκώστως τε ἐν αὐτοῖς ἀσεβοῦντα, πᾶσα ἡ ὄσια πλη-
θὺς, καὶ λαὸς ὁ ἅγιος τοῦ τῶν χλ' ἱερατεύματος,
ὡς γνώμη θυσσεβοῦντες μὴ διαθρῆσαι τὴν ἀλήθειαν
ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τοῦ λέγοντος Θεοῦ· Οὐ εἰσι
δύο, ἢ τρεῖς, συνηγμένοι ἐπὶ τῷ ὀνόματι μου,
ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. Καὶ τοῦτο οὐκ εἰς αὐτοὺς
μόνον συνεινούσης τῆς θείας παροράσεως, ἀλλὰ καὶ
εἰς πᾶσιν Χριστοῦ τὴν καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης
ἀγίαν Ἐκκλησίαν τῶν πανδημῶν καὶ πανεθνῶν
λαῶν ἀπειθέστερον· ὅτι οὐδὲ προσκαίρω, ἀλλ' ἕως
εἰσίντα φρονήματα, ὡς ὁρώμεν σὺν Θεῷ μέχρι καὶ
νῦν. Ἄρα οὐκ εἰς τὸν τῆς θείας Προνοίας λόγον ἀσε-
θήσειε πρῶτος, ὁ τὸν τῆς πίστεως τῆς οἰκουμένης
Χριστοῦ λόγον ἀλητῶν κηρυχθῆναι τῇ οἰκουμένῃ διὰ
τῶν ἀγίων συνόδων, καὶ βεβαιωθῆναι ἐν ταῖς ἐξῆς
γενεαῖς λογιζόμενος; εἰ δὲ μὴδὲ ἐκ τοῦ τῆς θείας
Προνοίας λόγου μὴ εὐπαραδέκτως ἔχετε πρὸς τὴν
ἀγίαν σύνοδον, ἀλλ' ἐτι ὑποπτεῦτε ἐκ τῆς παλαιᾶς

• Genes. xviii, 52. ὁ Matth. xviii, 20.

(8) Nestorius monachus, ad sedem Constantinopo-
litanae evectus in Sisinni locum, docebat quas in
Christo personas, cujus error damnatus fuit in ge-
nerali Concilio Ephesino 1, tom. I, pag. 533.

(9) Patet id ex Act. 1 et seq. concilii Chalced.

(10) Nam concilii Patres Act. 1, Nestorium omnium
primum proscribendum clamant, et in aliis subse-
quentibus id ipsum ad unum omnes uno ore repetunt.

larunt, ut Eutychem dejecerent, cum reipsa tantum
Nestorio suffragari si studerent. »

Verum qui hæc effutiunt, nonne sese valde petulan-
tes et audaces ostendunt? Nostram quippe famam
lacerare non dubitant, qui profecto poenas dabunt ei
qui vivos et mortuos judicaturus est, quique singu-
lorum opera debitis præmiis vel suppliciis afficiet,
patefacietque cordis intima et abscondita. Nos in-
terim ope divina freti planum faciemus istorum
nebulonum auditoribus, quasi coram judicibus cau-
sam agentes, ostendemusque verè in eorum corde
esse labia dolosa, eosque nefaria verba protulisse;
quos profecto non amor erga Deum accendit, sed
acri serpentis instar, in homines odium ac livor
inflammat. Nam quomodo verisimile est, quod eis
objicitur (8), Nestorio scilicet eos fuisse, qui con-
cilium Ephesinum quo is profligatus est (9), vene-
rantur, probantque cum divi Cyrilli contra Ne-
storium ipsum scripta, tum usurpata adversus eum-
dem voces omnes? qui de ipso tanquam de piccolo
quodam ubique mentionem faciunt? quique ipsum
una cum ejus asseclis idem sentientibus, explodunt

« Aderant, inquis, in concilio nonnulli, quos
olim Nestorio fuisse constat. »

Ut obiter id eis concedamus (nolumus enim, im-
becillitatem hujusce vani commentii probe scientes,
nimis orationem protrahere) ut, inquam, id eis
concedamus, quomodo solos ob quinque viros ju-
stos incolumis a Deo servata fuit Sodoma*, tota et
Gomorrha, quarum nefaria faciuora cælum ipsum
rumore suo complebant: hic autem ob duos, vel
tres nefarios homines, clam impie sentientes, tota
venerabilis multitudo (11), sanctusque (12) 630 sa-
crorum præsulum cætus, quasi omnes impii essent,
a Deo ita deserentur, ut verum cernere nequeant,
præsertim cum Deus ipse polliceatur, *Ubi fuerint
duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in
medio eorum* b? Quod autem Numine divino desti-
tuatur concilium, damnum hoc non ad ipsum
concilium solum pertineret, sed ad universam,
totius christiani orbis sanctam Ecclesiam omni po-
pulorum genere conflata manaret atque diffun-
deretur. Siquidem illius concilii decreta non ad
breve tempus aliquod, sed in perpetuum ad posteros
transitura erant, ut huc usque Dei ope factum
videmus. Annon ergo divinæ Providentiæ gravem
faceret injuriam, qui inficias iret, fidei nostræ de
Christi dispensatione dogmata per sancta concilia
terrarum orbi tradi, atque posteritati solide con-
signari? Quod si ne ratio quidem hæc a divina

(11) Sanctum appellatur concilium Chalcedo-
nense, quod tanta in veneratione fuit præsertim
apud Græcos, ut ejus festum quotannis ii celebrare
consueverint.

(12) Talem fuisse Patrum numerum testatur
S. Simeon Stylites *epistola ad Basil. Antioch.* apud
Evag. II, *Hist.*, c. 10.

Providentia petita vos movet ad sanctum concilium hoc probandum, sed adhuc veteri opinionis errore decepti suspicamini quosdam concilii Patres occulte fovisse pravum Nestorii dogma, licet aperte unam omnes uno ore sententiam profiterentur; consideremus an hac de causa synodus universa rejicienda videatur. Nunquid, quæso vos, fieri non poterat ut qui antea male opinabantur, postea mutata sententia pie recteque sentirent; profecto quod a concilii Patribus gestum est, hoc aperte declarat eos videlicet, si non ita pridem, at eo tempore pie recteque sensisse: cum nefaria Nestorii dogmata scripta sententia damnarint profligarintque. Quod sane fieri potuisse quis neget? quemadmodum et illud accidere potuisse nemo negabit ut quidam alii qui tum in concilio pie recteque sentiebant postea in impietatem prolaberentur. Nonne et Paulus qui antea Christum persequebatur postea prædicavit eam fidem quam perdendam curaverat? Nonne Judas (qui una cum undecim apostolis Dominum prædicabat, cum bini per orbem terrarum ab eo mitterentur) idem ipse postea eidem Domino struxit insidias? Verum et si concilii tempore nonnulli Patrum intus in corde suo prave sensissent, cum cæteroquin ipsius concilii recte gesta atque dicta suffragio quisque suo probarint; quam ob id reprehensionem mereretur sacra synodus? scriptum est enim, solius Dei esse corda scrutari atque nervos c.

« At si partem aliquam, inquis, reprehensione dignam habuit; totum quod reliquum est, ob id rejiciendum videtur. »

Rejicienda igitur erit et area tota solum ob lolium, et universorum apostolorum chorus unum ob Judam explodendus. Præterea si totum a parte dijudicari debet, cum multi e concilii Ephesini Patribus synodo Chalcedonensi interfuerint; rationi consentaneum erit ex hisce potius hujus concilii contra Nestorium animum atque mentem conijcere, quam ex illis paucis inferre contrarium. An ignoratis et e concilii (13) Nicæni 318 Patribus (14) septemdecim circiter dejectionis metu percussos approbasse fidei regulam contra Arium, eique subscripsisse? qui postea et divum Athanasium acriter insectati sunt? ob id tamen haud exploditur tota synodus. Quod si non a manifesta parte de concilii totius bonitate dijudicandum putatis; sed ob dubia potius totum explodendum contenditis; cum ob unam partem a vobis explodatur totum Chalcedonense concilium, et una cum toto ea quoque Patrum pars improbanda videatur qui concilio Ephesino interfuerunt, ejusque partem componebant; nunquid ex hac parte quæ prava deprehensa est, totum concilium ipsum Ephesinum, tanquam Nestorio patrocinatum, necessario rejiciendum putabi-

c Psal. vii, 10.

(13) Convocatum fuit concilium hoc Nicææ Bithyniæ contra Arium, qui Dei Verbum creaturam impie docebat. Circa numerum episcoporum qui huic concilio interfuerunt, discrepant inter se Athanasius *Epist. ad solit.* Eusebius *lib. iii De vita Constantiniani*, et alii.

(14) Septemdecim primum fuerunt, qui fidei for-

proλήψεώς τινας ιδιῶς τῶν ἐν αὐτῇ ὑποῦλως ἔχειν καὶ τότε τὴν Νεστορίου κακοδοξίαν, εἰ καὶ τοῖς λεγομένοις ὑπὸ κοινοῦ συναπῆγοντο, σκοπήσωμεν καὶ οὕτως τίς δίκαια κατὰ κρισις ἐκ τοῦδε τῆς συνόδου εἴπατε γάρ, εἰ ἀδύνατον ἦν τινὰς πάλαι οὐκ εὐφρονοῦντας, ἐν τοῖς ἐξῆς χρόνοις μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν, καὶ ὀρθοδοξῆσαι; αὐτὸ γὰρ δὴ τοῦτο ὑπ' αὐτῶν πραχθὲν, τουτί βοᾷ, ἤγουν τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀκραφνῶς εὐσεβεῖν, εἰ καὶ μὴ πρόωγν, ἐγγράφως ἀναθεματισάντων τὰ Νεστορίου φρονήματα. Τόδε γάρ, οὐ τῶν ἐνδεχομένων ἐστίν; ὡσπερ γοῦν οὐδὲ ἐτέρους πάλιν τινὰς τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ἀδύνατον ἐστὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ εὐσεβοῦντας, ὕστερον μεταπεσεῖν εἰς ἀσέβειαν. Ἡ οὐχὶ καὶ Παῦλος, ὁ πρὶν διώκτης, ὕστερον εὐηγγελίζετο τὴν πίστιν, ἣν πάλαι ἐπόρθει; Ἰούδας δὲ ὁ πρόωγν σὺν τοῖς ἰα' εὐαγγελιζόμενος τὸν Κύριον, ὅτε ἀνὰ δύο ἀποστῆλθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὕστερον καὶ ἐπεθούλευσεν αὐτῷ; ἄλλως δὲ εἰ καὶ κατὰ τὴν τῆς συνόδου καιρὸν αὐτὸν κακόφρωνες ἤσαν τινες ἐν αὐτοῖς, ὅμως ἐπὶ τοῖς καλῶς κραττούμενοις συνετίθεντο, τίς ἢ μέμφει ἐκ τοῦδε καὶ τῇ συνόδῳ; μόνου γὰρ εἶναι Θεοῦ τὸ καρδίας καὶ νεφροῦ ἐτάζειν εἴρηται.

« Ἄλλ' εἰ ὅπως μέρος ἔσχε ψεκτὸν, τὸ ὅλον, φησὶ, λοιπὸν ἀδόκιμον κρίνεται. »

Καὶ πᾶσαν τὴν ἄλω ἄρα διὰ τὸ ἐν ζιζάνιον, καὶ τὸν ὅλον χορὸν τῶν ἀποστόλων διαβλητέον διὰ τὴν εἰς τοῦσδε τοῦ Ἰούδα συγκαταριθμησιν. Ἔτι μὴν εἰ ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον κρίνεται δεῖ, ἐπεὶ πολλοὶ καὶ τῶν ἐκ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου ἦσαν ἐν τῇδε τῇ Χαλκηδόνος συνόδῳ, ὅθλον ὡς ἐκ τῶνδε μᾶλλον τὸν κατὰ Νεστορίου σκοπὸν εἶναι καὶ τῆσδε στοχάσεσθε εὐλογον. Ἡ ἀγνοεῖτε ὅτι καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ τῇ Πατέρων τοὺς δέκα καὶ ἐπτὰ φόβῳ τῆς καθαιρέσεως ὑπέγραψαν κατὰ Ἀρείου; οἱ καὶ ἐπολέμησαν δεινῶς μετὰ ταῦτα τὸν μέγαν Ἀθανάσιον; καὶ οὐ παρὰ τοῦτο ἡ σύνοδος ὅλη διαβάλλεται. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ [μτ'] σαφοῦς μέρους οὐκ εὐδοκεῖτε συνιέναι τὴν τοῦ ὅλου ἀγαθότητα, ἐκ δὲ τοῦ ἀμφιβόλου διαβάλλειν πειράζετε· ἄρ' ἔτι ἐκ μέρους διαβληθείσης ὑμῖν τῆσδε τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ὁλόκλητης πάσης, συνδιαβληθέντων τῷ ὅλῳ καὶ τῶν ἐκ τῆς ἐν Ἐφέσῳ εὐρεθέντων ἐν αὐτῇ, οἱ ἦσαν μέρος ἐκείνης, κάκεινῃν ἀνάγκη τὴν ὁλόκλητα ἐκ τοῦ ληφθέντος αὐτῆς μέρους μεμπτῶ, ὡς σπούδασμα Νεστορίου συνδιαβάλλεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ ὑπολείμματος τῶν δέκα καὶ ἐπτὰ, ὡς σπούδασμα Ἀρείου τὴν ἐν Νικαίᾳ ἀθετεῖσθαι εἶλον; Ἴνα δὲ μὴ ἀγνοῆτε τῆς ἀθέτου λοιδορίας ὑμῶν τὴν

mulæ subscribere recusarunt, quos postea ad quinque fuisse redactos, et ex his tres dejectionis metu subscripsisse testatur Ath. *Decr. pag. 254*. Duo duntaxat, Theonas scilicet et Secundus pertinaciter Ario adhæserunt, quos una cum ipso concilium damnavit. *Epist. synod. ap. Socr. i, c. 9*.

προκείμεαν, μνημονεύσατε διὰ καὶ Συμεῶν ὁ ἅγιος, ἅτις ἐν κίονι τὴν ἰδιανήμιν ἀρε[σ]τήν στηλώσας ἀρετὴν, εἰς ἣν τῶν ὑπογραψάντων ἐν τῷ ὄρω τῆςδε τῆς συνόδου, εἰς ὃν ἐγκωμισιατικούς λόγους, καὶ ὕμνους ἐκθειαστικούς καὶ ὁ ὑμέτερος ἐφη πατριάρχης Σεβήρος αὐτὸς, καὶ Βαραδάτης δὲ, καὶ Ἰάκωβος οἱ θαυματουργοὶ συνυπέγραψαν. Ἀλλὰ τί ταῦτα ῥητορικῆς ὄντα πιθανολογίας δεινώματα τοῖς πρὸς κατάληψιν εὐσεβείας ἐναγωνίως σπεύδουσιν ἐμποδῶν ἴππετε τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς θέλοντας τρέχειν καλῶς ἐγκρίπτετε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; Ὡς ἂν γοῦν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων παραστήσωμεν οὐκ ἐν λόγῳ ὄντα τὸν ὑμέτερον ἀπεκκλησιασμόν· ἰδοὺ πάντα παραδραμόντες· Ἐλεγχον τῶν προφασισμάτων, προτεινόμεν ὑμῖν, ὡς εἰ τὰ προβασιζόμενα ἡμῖν ὄρθα δόγματα συνομολογήσοιτε, μίαν τε φύσιν τοῦ Θεοῦ λόγου σεσαρκωμένην λέγοντες, καὶ δύο φύσεις εἶναι Χριστοῦ ἡνωμένας κατὰ μίαν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν, οὐκ ἀρνούμενοι τε καὶ τὴν εὐνοσίαν, καὶ Λέοντα. Ἀλλὰ καὶ ἄγγελοι ἐξ οὐρανοῦ, εἰ μὴ οὕτως ἐφρόνου, καὶ ἔλεγον, καὶ ἔγραφον, πρὸ ὑμῶν ἀναθεματίζομεν· Σεβήρον τε, καὶ Διόσκορον, καὶ Τιμόθεον, καὶ ὑμᾶς, καὶ τὸν οἰονοῦν οὕτως φρονῶντα εὐφημοῦμεν, καὶ ἀποδεχόμεθα, μηδὲν ἕτερον ἐπιλέγοντες τούτοις, ἀλλὰ τὴν κρίσιν τῶν οὕτως φρονούντων, ἢ ἄλλως μὲν εἰρηκότων, ἐτέρως δὲ νοούστων, τῷ πάντων κριτῇ Θεῷ ἐγκαταλιπόντες. Εἰ δὲ πάντως κρίνειν καὶ ἡμᾶς δεῖ, καὶ πληροφορεῖσθαι τίνες μὲν εὐσεβεῖς εἰσι Πατέρες ἡμῶν, καὶ κοίμενες, καὶ φωστῆρες· τίνες δὲ ἀστέρεις πλανῆται, καὶ λησταί, καὶ λύκοι, εἰς διαίρεσιν καὶ φθορὰν τῆς Ἐκκλησίας· Χριστοῦ τῷ διαβίῳ λειτουργήσαντες· εἰκότως, οὐδὲ μὲν εὐρομεν σαφῶς ἐκ τῶν γεγραμμένων τῆς ἀληθείας ὑποφύτας, ὡς διὰ τῆς θύρας εἰσπύοντες εἰς τὴν μάνδραν τοῦ Χριστοῦ, ἤγουν δι' αὐτοῦ, ὃς ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, τούτους σέβομεν, τούτους ἀγαπῶμεν, τούτοις ὑπακούομεν· ἄλλοτριον δὲ οὐχ ὑπακούομεν, διὰ οὐκ οἶδαμεν τοῦ ἄλλοτρίου τὴν φωνὴν τὰ ἐντὸς κρήνατα τοῦ καλοῦ ποιμένου· καὶ ἀρχιποιμένου τοῦ μεγάλου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Christam ipsum qui Veritas est, eos omnes colimus ac diligimus, eorumque mandatis obtemperamus; extraneo contra non obsequimur, quia nos qui in ipso grege censemur, oves egregii pastoris atque

pastorum omnium principis magni Christi Jesu, « Καὶ μὴν, φασίν, καὶ αὐτοὶ οἱ τῆς συνόδου Πατέρες περὶ φωνᾶς τινὰς ἀλλήλοις διηνέχθησαν, καὶ ἐνίστησαν ὑπὲρ τῆς πρώτης αὐτῶν ἐκθέσεως, τῆς καταργηθείσης· θερισμῶ; ἀλλήλως ἂν οὗτοι, καὶ ὑπὲρ Δεοσκόρου προεδρεύοντες τοῦ ὑπευθύνου· πῶς οὖν οὐχ ἴσασκοι; »

Πλὴν τί τοῦτο ξένον; καὶ ἐν τῇ γὰρ τῶν

(14*) Symeon, scilicet Stylites, sanctus Jacobus Syrius, et sanctus Baradatus, vita et miraculis insignes, qui de concilio Chalcedonensi ab imper. Leone consulti, illud approbarunt. Id de se testatur Symeon Styl. *Epist. ad Basil. Antioch. episcopum. Evagr. II, 10.*

(15) A qua columna, Græce στύλος, suam denominationem traxit.

(16) Nulla horum operum mentio apud Fabricium t. IX, p. 343, ubi de Severo ejusque operibus

ac diligimus, eorumque mandatis obtemperamus; sed horum omnium (qui ita sentiunt, aut verbo quidem ita profitentur, corde vero aliter credunt) iudicium ipsi Deo omnium iudici relinquimus. Verum si nos quoque de Patrum nostrorum integritate pietateque judicare oportet atque definire, quinam boni pastores sint, et vera lumina; qui contra errantia sidera, et fures, et lupi qui suam Ecclesiæ discerpentæ, laniandæque ministerium operamque diabolo præbent; profecto quos veritatis explanatores deprehendimus, ingredientisque Christi gregem per januam, hoc est per vocem extranei minime novimus.

« At, inquires, ipsi concilii Patres de vocibus quibusdam inter se dissenserunt, institeruntque vehementer, ut (18) prima quæ jam explosa fuerat, retineretur expositio, vel pro Dioscuro ipso qui reus agebatur, deprecaturi. »

Et quid mirum? Nam et in ipsa Nicæna synodo

disserit.

(17) Ælurium Eutythianorum patronum, de quo vide infra.

(18) Primam proposuerat Anatolius Cp. quam episcopi Romani omnes, et quidam Orientales explodendam judicaverunt; cæteri contra tenendam utpote a Spiritu sancto dictatam clamaverunt. Tandem accurate re perpensa, alteram ediderunt approbaturamque universi concilii Patres. *Act. 1, conc. Chalc.*

Patrum 318 nonnulli inter se dissenserunt, ut in A historia sua (19) ostendit Eusebius.

« At, inquis, quod synodi Patres in cordis intimo longe aliter de rebus multis sentirent, quam pronuntiarunt; quodque aliud animo suo conceperint, aliud ediderint: id aperte declarat cum (20) duplex fidei regula ab ipsis tradita, tum repetita suffragia, et actionum inconstantia. »

Verum ab synodi gestis, o stolidissima capita, liquet apertissime eam sua decreta renovando, correxisse id, quod antea minus recte habebat. Sed ne istiusmodi forensibus cavillationibus, nos quoque vobiscum distineamur, ad hæc illud etiam addimus dicimusque, nullis hominibus, ne divino quidem Numine afflatis, affulgere statim primo intuitu perfectam rerum intelligentiam; sed et sanctos inter B Udem perspicere clarius, quod antea subobscurè cernunt. Præterea nisi cuncta lividis oculis intuemur, ex hoc ipso magis magisque perspicuum fit synodum omnia considerate et caute, non temere gessisse atque negligenter.

« Sed alia de causa, inquis, vituperanda est hæc synodus. Constat enim iniquo eam odio flagrasse in (21) Dioscorum qui olim Ecclesiæ Alexandrinæ præfuit, et Nestorianos errores acriter insectatus est; quem sine justa causa non modo (22) sede sua deiecit eum tanquam Nestorii hostem insectando; sed talia continet defensionum, atque criminacionum capita, tales item calumnias, quæ Tertullo pro Julæis ad Felicem contra Paulum peroranti maxime convenirent. »

Verum hæc subdole comminiscuntur ad fallendos leviorum iudicum animos eosque decipiendos. Dioscorum enim (cui quod (23) dejectum impium Eutychelem excepisset, atque Flavianum qui cum juste deiecerat (24) proscripsisset, crimini dabatur) sæpe multisque (25) modis in jus vocavit, ut ab objectis hisce criminibus sese defenderet: cumque ille primum (26) tergiversaretur, deinde etiam impudentius iudicium detrectaret; tum demum concilii Patres eum deiecerunt.

« Cur ergo, dicit aliquis, synodus ait se Dioscorum deiecisse non propter (27) mala dogmata, sed ob ejus contumaciam, qua sibi vocanti parere recusavit? »

Verum enim vero, stultissimi viri, vocatus quidem a concilii Patribus fuit ob Eutyichiani dogmatis suspicionem, in quam inciderat; sed cum recusasset parere, se suaque eorum inquisitioni subjiciens, incidit in aliud crimen, contumaciæ scilicet, propter quod peculiari supplicio affectus est, et ex

(19) Id ipsum testatur idem Eusebius et *lib. III De Vita Constan.*, c. 13.

(20) De qua supra diximus.

(21) Mortuo enim Cyrillo, Dioscorus in ejus locum suffectus est, qui postea cum Eutyichianis patrocinaretur, damnatus proscribitur fuit in concilio Chalcedonensi. *Act. III.*

(22) Fecerunt id concilii Patres. *Act. I.*

(23) Id ei crimini datur in concilio Chalcedonensi. *Act. I.*

(24) Dioscorus Flavianum ab omni dignitate

την Πατέρων συνόδω τῇ ἐν τῇ Νικαίᾳ, διενέχθησαν τινες πρὸς ἀλλήλους· ὡς δηλοῖ Εὐσέβιος ἱστορῶν.

Ἄλλὰ καὶ, φησὶν, ἐλέγχει τὴν σύνοδον ἑτεροφρονοῦσαν κατὰ βῆθους πρὸς τὰ πολλὰ τῶν εἰρημένων ὑπὸ αὐτῆς, καὶ ἄλλα μὲν ὠδίνουσαν, ἄλλα δὲ ἀποτίκτουσαν ὁ τοῦ ὄρου αὐτῆς διπλασιασμός, καὶ ἡ ἐπέαλλος ψῆφος, καὶ τῶν ἰδίων ἢ μεταστροφή. »

Ἄλλ' ἔστι μὲν, ὡ οὔτοι, ἐκ τῶν κατ' αὐτὴν πεπραγμένων εὐλογον τὴν τε ἐπανάληψιν τοῦ ὄρου, καὶ τὴν ἐπιδιόρθωσιν κατανῶσαι σαφέστατα· ἵνα δὲ μὴ τοιαύταις δικολογίαις ἀγοραίοις καὶ ἡμεῖς ὁμῶς συνδικασυρῶμεθα, καὶ πρὸς τοῖσδε τοῦτόφραμα, πρῶτα μὲν ὡς οὐκ ἐκ πρώτης ἀνθρώποις πᾶσιν, οὐδὲ τοῖς θεοφόροις ἡ τελεία γυνῶσις εὐθύς· ἀλλ' ἔστι καὶ τοὺς ἁγίους πῆ μὲν ἐκ μέρους τι γινώσκοντας, καὶ ὕστερον τελειώτερως τὸ αὐτὸ ἐπιγινώσκειν· ἄλλως δὲ εἰ μὴ τὸ ὅλον πρὸς διαβολὴν μόνον ὀρώμεν, μᾶλλον ἂν ἐκ τοῦδε προσεχῶς τε καὶ ἐμπερικέπτως ψηφισαμένη φανεῖται, καὶ οὐδὲν κατὰ συναρπυγὴν, ἢ παρόρασιν τῆς χρεῖας ἐκφωνήσασα.

« Ἄλλὰ καὶ ἐτίρωθεν αὐτὴν, φησὶν, διαβλητικῶς· Διοσκόρω γὰρ ἀντιπαθῶς ἔχουσα ἐλέγχεται, τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὄντι πάπα ποτὲ, ὃς τοῖς Νεστοριανοῖς ἀντέκειτο ἄγαν δόγμασι· καὶ γὰρ τόνδε οὐκ ἀλόγως ἐξέβαλε τοῦ θρόνου μόνον, ὡς ἐχθρῶ Νεστορίου τοῦτω μνησίασα· ἀλλὰ τινες αὐτῶν τοιῶνδε συνηγοριῶν ῥητορικῶς παραγγραφαί, καὶ διαβολαί, Τερτυλλῶ τῷ ὑπὲρ Ἰουδαίων λέγοντι κατὰ Παύλου πρὸς Φίλικα πρέπουσαι. »

Πρὸς ὑποσύλησιν γὰρ τῶν κουφοτέρων κριτῶν εἰσιν ἐξευρημένα τὰ τοιάδε· Διοσκόρον γὰρ ὡς εὐτυχία μὲν τὸν κακόφρονα δεξάμενον μετὰ τὴν καθάρσιν αὐτοῦ, καὶ ἀναθεματίσαντα τὸν ὄσιον Φλαυτιανόν, τὸν δικαίως αὐτὸν καθάραντα [καθελόντα?] προετρέψατο ἐλθεῖν εἰς ἀνάκρισιν τῶν κατ' αὐτοῦ ἢ σύνοδος διαφόρως, καὶ ἀλληλόως, ψευδῆ τε προσφασίζόμενον ἐπὶ τῇ ἀναμονῇ αὐτοῦ τῇ πρὸς τὴν κλησιν παραθέντα· ὕστερον δὲ καὶ ἀνέδην οὐκ εἴξαντα παραγενέσθαι, τῆν·καῦτα ἐξέβαλον.

« Πῶς οὖν, φησὶν, αὐτὴ ἡ σύνοδος ἐφη Διοσκόρον μὴ διὰ δόγμα κληγόντα· ἀλλ' ὅτι κληθεὶς, οὐκ ὑπήκουσε; »

D Καὶ γὰρ ὄντως, ὡ οὔτοι, ἐκλήθη μὲν διὰ τὴν τοῦ κακοῦ δόγματος εὐτυχοῦς ὑπόβλεψιν· μὴ ὑπακούσας δὲ, καὶ ἐκδοῦς εἰς βῆσαν τὸ καθ' αὐτὸν, προὔποπέπτωκε καὶ ἐτέρω ἐγκλήματι, τῷ τῆς παρακοῆς, ὑπὲρ οὗ καὶ τῆς κατὰ τοὺς κανόνας μερικῆς τέτυχεν ἀμοιβῆς ἐκβεβλημένος· πλὴν οὐκ ἐν τῷδε τοῦ depositum in falso concilio Ephesino, reclamantibus summi Pontificis legatis. *Ibid.*

(25) Trinam enim concilii Patres ad Dioscorum legationem miserunt, una voce, reliquas duas scriptis obeundas. *Concil. Chalced. Act. III.*

(26) Finxit enim se morbo correptum ad concilium ire non posse. *Ibid.*

(27) Declarant id Patres in sua contra Dioscorum sententia, et per epistolam id ei significarunt. *Ibid.*

τῆς κακοδοξίας ἡλευθέρωται· οὐ γὰρ εἴτις ἐπὶ ἱερο-
συλλῆ ἐγκαλοῖτο, προτραπείς δὲ εἰς τὴν περὶ τοῦδε
ἔβην, καὶ φυγοδικήσας, εἶτα εὐλόγως φυγοδικίας
κατακρυβεῖς, διὰ τῆς κουφοτέρας κατακρίσει· τῆσδε,
περὶ τῆς ἱεροσυλλίας τὴν νικώσαν ἀπενέγκοιτο· τού-
ναντιον γὰρ καὶ ἐπιβεβαίωσεν τὴν ἔγκλησιν τῆς βασί-
νου τῆς ὑποθέσεως. Εἰ δὲ λέγοιτε ὅτι οὐ τὸ συνειδὸς
αὐτῷ αἴτιον ἦν τῆς φυγοδικίας, ἀλλ' ἡ τῶν δικα-
σῶν ἀντιπάθεια· ταύτην ἄρα ἐγγράφως, καὶ νομί-
μως, καὶ κανονικῶς δι' εὐλόγου παραιτήσεως ἔδει
αὐτὸν συστήσαι, οὐ μὴν διὰ τῆς τῶν ἐλέγχων ἀπο-
θέσεως· τοῦτο γὰρ ἀπορίᾳ παντελεῖ τῆς περὶ τοῦ
ἐγκλήματος ἀπολογίας γίνεσθαι. Τίνας γὰρ ἂν καὶ
ἔφη λόγους παραγενόμενος; ὁ βουλόμενος τῶν ὑπερ-
αηγούντων τάνδρος εἰδοποιεῖται. Ὅτι μὲν γὰρ ἐδέξατο
Εὐτυχία, φανερόν· ὅτι δὲ οὐ καλῶς ἐδέξατο ἄνδρα
μῖν εἶναι μόνην τὴν τοῦ Χριστοῦ φύσιν δοξάζοντα
θεῖαν τε ἀπλῶς, καὶ οὐδὲν ἔχουσαν ἀνθρώπινον, τί
ἐν ἀπελογησάτο; ὁμείψ οὖν οἱ Διοσκορίται ἐπινοή-
σαντα.

«Ναί, φησί· μετανοήσαντα γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τούτοις
ἔδέξατο, καὶ ἀληθῶς ὀρθοδοξούντα ὕστερον.»

Οἱ γοῦν τοὺς ὀπισθοῦν ὑποπευθέντας πώποτε
Νεστορίῳ συμφρονεῖν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ μὴ μετα-
στῆναι τῆς δεισιδαιμονίας· παιθόμενοι, πῶς νῦν τόνδε
οὐκ ἀπλῶς μόνον ὑποπευόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐγγρά-
φως ὁμολογήσαντα τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ, καὶ καθαι-
ρεθέντα ἐπὶ τῆσδε, ὡς μὴ ἀποστάντα τῆς κακοδο-
ξίας, μεταμαθεῖν τὴν εὐσέβειαν ἐπιληροφορήθητε,
οὔτε παρουσία συνόδου, ἢ μαρτύρων τινῶν ἀξιοπί-
στων, οὔτε ἐν Ἐκκλησίᾳ, οὔτε ἐγγράφως ὁμολογή-
σαντα; Ἔτι μὴ εἰ ὅπως ταῦτα ἔχει, καὶ ὡς μετα-
νόησαντα ἐδέξατο αὐτὸν, δῆλον ὅτι οὕτως ἀσεβοῦν-
τα κρίνει αὐτὸν, ἐφ' οἷς ἔσχεται πρὸς Διόσκορον με-
τάνοησε, καθῆρεν ὁ ὁσιώτατος Φλαυιανός. Πῶς οὖν
δεξάμενος τὸν δε ὁμολογούντα τὴν πάσαι αὐτοῦ κα-
κοξίαν, τὸν καθαιρεθέντα δικαίως· πρὸ τῆς μετα-
νοίας, Φλαυιανὸν τὸν δικαίως αὐτὸν καθήραντα Εὐ-
τυχῆ, τοῦτόφησι καὶ αὐτὸς πράξαι εἰς αὐτόν; Ἡ οὖν
εἰς ἀληθῶς μετανοήσαντα τοῦτον ἐδέξατο, ἢ οὐκ
αἰτίας καθέλειν αὐτὸν Φλαυιανόν, ἐκείνον αὐτὸς Δ

excepit haud vere poenitentem, vel Flavianum eundem a quo jure ac merito Eutyches dejectus est, per summam injuriam ipse dejecit.

« Ἀλλὰ ναί, φησί, Νεστοριανῆ πρόληψις ἦν περὶ
Φλαυιανῶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου· ἔν-
θεν καὶ ὑποπτα τὰ εἰς Εὐτυχῆ γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ.»

Καὶ τίς ἐντυγχάνων τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως Φλα-
υιανῶ, τῆσδε συμφήσειεν, ὡ οὗτοι; φησί γάρ·

«Κηρύσσομεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν
πρὸ αἰώνων ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀνάρχως γεννηθέντα

(28) Is enim impie docebat Dominum ante carnem
assumptam habuisse naturas duas, postea vero

A canonum praescripto a sua dignitate dejectus; ob
id tamen haud fuit ab impietatis crimine absolutus.
Non enim, si quis forte de sacrilegio delatus, voca-
tusque detrectaret judicium, atque propterea con-
tumaciae damnaretur, per hanc leviozem condem-
nationem victor in principali causa discederet; sed
magis magisque confirmaret objecti criminis suspi-
cionem. Si dixeritis eum detrectasse judicium non
conscientiae suae stimulis adactum, sed judicium ini-
quitate perterritum; reponam eum debuisse scrip-
tis id significare, et rite recteque procedere, non
omnino recusare probationes. Hoc enim eum omni
delicti excusatione caruisse clare demonstrat. Et
sane quid respondere poterat, si adfuisset? dicat
B quisquis hujus viri casum ægre fert. Quod enim
excepit Eutychem, manifestum est; utrum au-
tem recte se gesserit hominem illum excipiendo
(qui naturam (28) unam duntaxat in Christo mere
divinam, humanæ substantiæ prorsus expertem pro-
fitebatur), quæ propterea se defensione tueri
posset, id vobis ipsis Dioscori patronis judicandum
relinquo.

«Esto, inquit, sed Eutychem excepit, postea-
quam erroris eum sui poenituit, atque pie recteque
sentire cœpit.»

At quomodo vos, qui non ita facile adduci po-
testis, ut credatis suam mutare potuisse sententiam
eos concilii Patres, qui quoquo modo semel vobis
in suspicionem Nestorianæ hæreseos venerunt;
quomodo, inquam, pie recteque nunc sentire pu-
tatis eum, qui non levem aliquam sui criminis sus-
picionem injecit, sed suam ipsius impietatem scri-
ptis aperte confessus est; qui propterea tanquam
in errore suo persistens a dignitate sua dejectus
fuit? qui demum neque in synodi consessu, neque
coram testibus fide dignis, neque in Ecclesia, neque
scriptis suam se pravam opinionem mutasse declara-
vit? At si ita est, si Dioscorus excepit ipsum erroris
jam sui poenitentem, sequitur inde juste a sanctissi-
mo Flaviano dejectum eum, qui prius ita nefarie sen-
tiebat; etiamsi postea ad Dioscorum confugiens
poenitentiam egerit. Quomodo ergo qui hominem
hunc excepit veterem errorem suum contentem,
atque juste ante peractam poenitentiam dejectum,
se quoque Flavianum ipsum qui eum dejecerat,
juste dejecisse autumat? Vel ergo Dioscorus eum

«Fama erat, inquit, Flavianum Constantinopo-
leos episcopum Nestorii errores fovere; propterea
suspecta sunt omnia, quæ contra Eutychem ipse
gesserat.»

Ecquis, heu miseri, fidei expositioni a Flaviano
traditæ occurrens, verum id esse fateatur? ait
enim:

«Prædicamus Dominum nostrum Jesum Chri-
stum ante sæcula secundum divinitatem a Deo Patre
unam duntaxat: quem errorem acriter insectatur
Leo, Epist. ad Flavianum.»

sine temporis (29) initio genitum, eundemque postremis diebus propter nos, et propter nostram salutem a Virgine Maria secundum humanam carnem progenitum, perfectum Deum, eundemque perfectum hominem simul (30), animato corpore præditum, consubstantiali Patri secundum divinitatem et ejusdem cum Matre substantiæ secundum humanam carnem (31); eundem enim Christum duabus naturis præditum post assumptam ex utero sanctæ Virginis humanam carnem, unum in una eademque substantia ac persona Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur; neque dubitamus asserere unam Dei Verbi naturam, carnem et humanitatem assumpsisse; propterea quia (32) unus idemque subsistit in duabus naturis Dominus noster Jesus Christus. Qui contra duos filios in Christo, vel duas substantias, vel duas personas asserunt, nec unum eundemque Dominum Jesum Christum Dei vivi Filium agnoscunt, eos omnes execramur, et ab Ecclesia Dei segregandos judicamus. Idque supplicium omnium primo nefario Nestorio, ejusque asseclis idem sentientibus, aut prædicantibus infligimus; qui profecto omnes amittent adoptionem illam, quæ pie recteque sentientibus promittitur.

Ita confitetur is, qui a Dioscoro tanquam Nestorii fautor, ut ipse ait, dejectus. Quid? omissis in Dioscorum querelis omnibus, videtur vobis universa (33) sanctorum Patrum, sacrorumque Dei ministrorum synodus odio compulsa deiecisse Dioscorum unum, eundemque præsentem, et variis modis ad concilium vocatum, neque de Eutychetis erroribus suspectum; Severus contra Antiochiæ vitam degens qui synodum Chalcedonensem (neque suis (34) temporibus, neque locis celebratam, nec ab ipso vocatam, nec excipientem Nestorium, sed ipsum ejusque dogmata scriptis explodentem probantemque recta contra eum dogmata, non item ei contrariam Eutychetis pravam sententiam), Severus, inquam, qui non modo rejiciendam absolute judicavit, sed unus omnes una sententia a Christi fidelium cœlu segregare ausus est; nonne videtur id egisse per suam injuriam audaciamque? quamquam in more positum jamdiu videmus cum apud nostrates, tum apud externos populos eadem instituta profitentes, ut longe potiora habeantur universitatis judicia contra privatos, quam privatorum contra ipsam universitatem in qua continentur. Et vos igitur æquum esset, si recte filii hominum judicari velitis, potiorum ducere totum Ecclesiæ sacrorum præsulum cœtum, quam unam duntaxat ipsius partem, ipsumque magis fide dignum existimare.

(29) Accepta sunt hæc ex epistola Flaviani ad Theodosium apud Labbe, tom. IV, pag. 778, edit. Venetæ. MANSI.

(30) Id contra Arium.

(31) Contra Apollinarem.

(32) Hoc contra Eutychetem.

(33) Sanctum concilium Chalcedonense, quod tanto in honore habitum fuit præsertim apud Græcos, ut ipsius festum ii quotannis celebrare consueverint.

κατὰ τὴν θεότητα. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τεχθέντα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, Θεὸν τέλειον, καὶ ἀνθρώπων τέλειον, τὸν αὐτὸν ἐν προλήψει ψυχῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τῇ Μητρὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ γὰρ ἐκ δύο φύσεων τὸν αὐτὸν Χριστὸν μετὰ τὴν σάρκωσιν, τὴν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, καὶ ἐνανθρώπησιν, ἐν μιᾷ ὑποστάσει, καὶ ἐν ἐνὶ προσώπῳ ἓνα Χριστὸν, ἓνα Ἰῶν, ἓνα Κύριον ὁμολογοῦμεν· καὶ μίαν δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σαρκωμένην μέντοι, καὶ ἐνανθρωπήσαντα λέγειν οὐκ ἀρνούμεθα· διὰ τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Τοὺς δὲ δύο υἱοὺς, ἢ δύο ὑποστάσεις, ἢ δύο πρόσωπα καταγγέλλοντας, ἀλλ' οὐχὶ ἓνα, καὶ τὸν αὐτὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Ἰῶν τοῦ Θεοῦ τὸν ζῶντος κηρύσσοντας, ἀναθεματίζομεν, καὶ ἀλλοτριούς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κρίνομεν, καὶ πρῶτον πάντων Νεστόριον ἀναθεματίζομεν τὸν δυσσεβῆ, καὶ τοὺς τὰ αὐτοῦ φρονούντας, ἢ λέγοντας· καὶ ἐκπέσουσιν οἱ τοιοῦτοι τῆς υιοθεσίας τῆς ἐπηγγελμένης τοῖς ὀρθῶς φρονούσιν.

Ὅτι μὲν οὗτος ὁμολογεῖ ὁ ὑπὸ Διοσκόρου, ὡς φησιν, ἅτε Νεστοριανίζων καθαιρεθείς· εἶτα δὲ ἀπλῶς καὶ τῆς κατὰ Διοσκόρου πάσης μέμφους σιγηθείσης ἡμῖν, πᾶσα μὲν ἡ τῶν ἱερῶν καὶ ἀγίων λειτουργιῶν σύνοδος· ἀντιπαθῶς ἔδοξεν ὑμῖν ἐκβαλεῖν παρόντα, καὶ κεκλημένον διαφόριος, καὶ προδιαβεβλημένον ἐπὶ προλήψει Εὐτυχοῦς ἓνα τινὰ μένον αὐτὸν Διοσκόρον· Σεβήριος δὲ, ὁ γενόμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ (οὔτε ἐν χρόνοις, ἢ τόποις αὐτοῦ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον προῦσαν, οὔτε προτραπίσαν ὑπ' αὐτοῦ, οὔτε δεξαμένην Νεστόριον, ἀλλὰ καὶ ἐκβάλλουσαν αὐτὸν, καὶ τὰ αὐτοῦ ἐγγράφως, δεχομένην δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ ὀρθοδοξίαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἀντικειμένην αὐτῷ κακοδοξίαν Εὐτυχοῦς), οὐκ ἐκβάλλεσθα· ἀπλῶς καταψηφισάμενος, ἀλλὰ καὶ ἀναθέματι κατακρίνειν αὐτοὺς ἅπαντας ἅμα ὑφὲν ὁ εἰς μόνος τομῆσας· πῶς οὐκ ἔδοξεν ὑμῖν ὁλοῦς ἐμπαθῶς ἔχειν, ἢ προπετῶς πρὸς τὰδε, καίτοι ἀπ' αἰῶνος κἂν τοῖς ἐξωτέροις, κἂν τοῖς ἡμετέροις πάντων τῶν ὁμοειδῶν τᾶς τοῦ κοινῶ κρίσει; μᾶλλον ἀποδεκτέας ἴσμεν κατὰ τινος τῶν ἰδικῶν, ἢ τὰς ἐξ ἰδικοῦ τινος κατὰ τοῦ περὶ αὐτὸ κοινῶ. Καὶ ὑμῖν ἄρα τὸ ὅλον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, μέρους ἰδίου ἐνὸς ἀξιοπιστότερον ἔδει νομίζεσθαι, εἰ εὐθείας κρίνετε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· τινὰ γὰρ ἂν καὶ ἄλλον εἴδετε τομῆσαν τὰ ποτε σύνοδον ἀναθεματίζειν, καὶ οὐ τοῦναντίον πάντας τοὺς αἰρεσιάρχας ὑπὸ συνόδων ἀναθεματι-

(34) Nam concilium Chalcedonense convocatum fuit anno 451; Severus autem florere cœpit anno 509. Quo tempore ducenti monachi Eutychiani, duce Severo, se ab Oriente Cpolim contulerunt Anastasium imp. rogantes, ut concilium Chalcedonense a Christi fidelibus omnibus explodi jaberet. *Theoph.*, p. 130.

(35) Ejus epistolas synodicas, quibus iis concilium Chalcedonense damnavit, proscripsitque, memorat Evagrius III, 33, 34.

σθέντας; Καὶ γὰρ ὄντως θαυμαστὸν ἔπωσ οἱ τοῦ Θεοῦ
 θεῶλοι τὸν τῆς τάξεως; λόγον ἐφύλαξαν αἰεὶ· οὐ γὰρ
 ἐστὶν ἀκαταστασίας ὁ Θεός. Συνόδων οὖν διαφόρων δει-
 σθαί· μονοφυσιστῶν, καθήργηται μὲν συνόδοις κυριω-
 τέραις τὰ ὑπ' αὐτῶν· οὐ μὴν τις τῶν θεοφύρων μόνων
 ἰδικῶς κατακρίνειν, ἀλλ' οὐδὲ σύνοδος ἀναθεμα-
 τίσαι σύνοδον ἐτόλμησε. Πόσῳ γε μᾶλλον ἀναθεμα-
 τίσαι κοινὸν τι θεολάτρου πανηγύρεως ὁ εἰς ἐνθέ-
 σμῳς ἀπετόλμησεν; Ἄλλ' ἐν τοῦτοις πᾶσιν, οὐκ ἐκ-
 πύσαντες ἡμῶς ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὸν ἐγκρυφθέντα
 αὐτοῖς γλοιώδη τῆς ἀλόγου προλήψεως καθ' ἡμῶν
 βύπον, τί φασὶ πάλιν;

lemai ritu proscribere non dubitavit? Ad hæc nihil
 contra nos acre virus. Ecquid obijciunt præterea?

« Ως αἱ πλείους τῶν χειροτονιῶν ὑμῖν διὰ χρυ-
 εῖου ὄψεως, καὶ λήψεως εἰσιν, καὶ ἔχουσι τὸ ἐπάρα-
 τον κατὰ τὴν τοῦ Μάγου Σίμωνος πρόθεσιν. Πῶς οὖν
 ὑμῖν συγκαινωνητέον; εἰ μὴ ἕρα κατάρας εἶναι κλη-
 ρονδμοι; περιφρονητέον ἡμῖν, ἰ φασί.

Ἄρα γοῦν ἐπεὶ τινες τῶν λατρῶν ἐφωράθησαν
 μοιχοί, καὶ κλέπται, διὰ τόδε τὴν ἰατρῆαν λοιδορη-
 τέον ἐπὶ τοῦτοις, καὶ φευκτέον; πλὴν τάδε ἡμῖν εἰ,
 ὡς οἱ λεγόμενοι ἄγνοι, τῷ ἑαυτῶν ἀνεπιλήπτῳ βίῳ
 πεποιθότες παράγουσιν ὡς Ναυατιανοῖς ἀποκρινού-
 μεθα λοιπόν, καὶ οὐχ ὡς Μιξοφυσίταις. Εἰ δὲ οὐχί,
 ἀλλ' ἀπλῶς ὡς φιλοχρῆστοις μᾶλλον, ἢ φιλοχριστοῖς,
 διαμέμφονται, καὶ τῷ μὲν δόγματι συμφωνεῖν ὑμῖν,
 ποῦτερ δὲ μόνῳ σκανδαλίζεσθαι συγκαινωνεῖν μεθ'
 ἑρῶν φασί· καὶ οὕτως ἄρα φιλοφρόνως αὐτοὺς ἔδει
 ἐξομολογουμένους ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὑπερ-
 εὔχεσθαι· εὐχεσθαι γὰρ ὑπὲρ ἀλλήλων ἡμᾶς ὅπως
 ἐκθώμεν ἐντετάλαμεθα, καὶ οὐ φαρισσαϊκῶς βδελύτ-
 τεσθαι τοὺς ὁμοφρεῖς καὶ ὁμοπιστοὺς. Πλὴν ἐν Κυ-
 ρίῳ θαρρόμεν, ὅτι ἐγκαταλείπειν ἡμῖν Κύριος
 τέρμα, καὶ οὐκ ἐγενήθημεν ὡς Σόδομα, οὐδ' ὡς
 Γόμορρα ὁμοιωθήμεν.

dem profitentur. Verum confidimus Dominum bonum
 casiam nostrum evadere Sodomæ et Gomorrhæ similem.

Τί δὲ οὖν ἕρα, εἰ δεῖξομεν πλείστους τῶν ἱερα-
 χύντων εἰς ἡμᾶς οὐ νοσηζόμενοι; ἀπὸ σαρτείου
 ἕως σαρτείου ὑποδήματος ἐπὶ τῷδε; λέλυται
 αὐτῶν ὁ ζῆλος, καὶ καθήργηται τὸ σκάνδαλον καὶ
 προσδράμοιεν τῇ ἀληθείᾳ; ἢ οὐδὲ τόδε πάλιν ἱκανὸν
 ἡμῖν ἔσται εἰς ἀποθεραπείαν αὐτῶν; Ἄρα δ' οὖν
 εἰποιμεν ἔτι, οἱ καθ' ἡμᾶς ἱερεῖς οἱ ἐνδύοντες εἰς
 τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες γυναικάρια αἰσχροῦ
 κέρους χάριν, οὐ τῆς εἰς τὰς γυναικωνίτιδας, καὶ

(36) Ita appellabantur Novatiani, Græce Cathari, qui se puros ab omni culpa profitebantur, qui sceleris amissam gratiam amplius recuperari non posse autumabant. Errorem hunc proscripserunt S. Cyprianus in concilio Africano, et S. pontifex Cornelius in suo concilio Romano.

(37) Horum caput Novatianus presbyter, qui se a Cornelio Romano pontifice segregavit, atque episcopatum Ecclesie Romanæ ab suis creari se fecit, qui cum prava dogmata profiteretur, damnatus fuit in supra memoratis conciliis.

(38) Ita appellabantur Eutychiani, qui et Monophysitæ dicuntur, propterea quia naturam unam

A Num alium quempiam ausum unquam fuisse nos-
 tis proscribere synodum, et non hæresiarchas om-
 nes ab synodo proscribi atque profligari? Qua in
 re mirandi profecto sunt servi Dei, qui rectum sem-
 per ordinem servarunt: confusionis enim auctor
 Deus esse nequit. Sane quod nonnulla concilia
 minus recte decreverunt, abrogarunt id alia con-
 cilia præstantiora; nunquam tamen privatus unus
 omnes simul sanctos Patres damnare ausus est,
 imo neque concilium aliud proscribere consuevit.
 Quanto magis ergo vituperanda ejus audacia, qui
 unus universum Ecclesie Dei sanctum cœtum so-
 moventur, sed adhuc servant in pectore suum

B « Multa videlicet suffragia auro fuisse quæsitæ, at-
 que propterea diris iis execrationibus obstringi,
 quibus Simonem Magum Petrus olim simili de causa
 devovit. Quomodo ergo vobiscum, aiunt, societatem
 coire licet? nisi forte nos ejusdem vobiscum male-
 dictionis hæredes ac participes fieri velimus.»

Verumenimvero, si forte medici nonnulli depre-
 hendantur in adulterio et furto, nunquid propterea
 medicina ipsa vituperanda est atque fugienda? Pro-
 fecto si qui nobis hæc obijciunt, faciunt id inno-
 centia sua freti, inculpatæ vitæ confisi, ut ii qui
 Puri (36) vocantur; nos eis in posterum responde-
 bimus tanquam (37) Novatianis, non tanquam Mixo-
 physitis (38). Sin minus nos tanquam auri potius
 quam Christi amatores reprehendunt; et se dogma-
 ta quidem eadem ac nos tenere dicunt, nos autem
 ob hanc solam auri cupiditatem aversari, neque
 posse nobiscum vitam degere: ne ob hanc quidem
 causam nos insectari, sed pro nobis ultro peccata
 nostra confitentibus orare debent. Jubemur enim
 orare Deum pro nobis invicem, ut a vitiis nostris
 mundemur; vetamur contra Pharisæorum instar
 insectari proximos, qui nobiscum religionem eam-

D Quid? Si ostenderimus bene inultos apud
 nos sacros præsules hac in re ne (39) tantillum qui-
 dem a recto tramite aberrasse? nunquid a furore
 suo desistent, et sublato omni obstaculo, veritatem
 æquo animo amplectentur? ane hoc quidem iis
 sanandis sufficet? Necesse enim erit præterea vestros
 commemorare sacerdotes, qui ventitant ad mulier-
 culas, easque turpis (40) lucri causa captant; qui
 non contenti sacrificii mercede in (41) gynecæis,

in Christo, ex humana et divina permistam astrue-
 bant.

(39) Græca phrasia a funiculo ad corrigiam.

(40) Acriter insectatur et D. Hieronymus clericorum sui temporis avaritiam, qui sub prætextu largiendæ mulierculis benedictionis, aurum et minuscula captare consueverant. *Epist. 22 ad Eustoch.* Hinc Valentiniani lege vetitum, ne clerici ad viduas, et virgines parentibus orbas, accederent. *C.Th. De episc.*

(41) In more positum erat et primis Ecclesie sæculis offerre sacrificium in privatis domibus. Hinc et D. Ambrosius a matrona quadam Romana voca-

et ad lecti pedes oblati, stipendia sibi paciscuntur singulis mensibus vel annis persolvenda? Prætereo reliqua, veritus ne vel a profanis hominibus in scenam ducamur, qui pietatis quidem inanem speciem præ nobis ferimus; pietatem vero ipsam ejusque vim omnino spernimus rejicimusque. In multis enim offendimus omnes. Etenim si vos ipsi fatemini, neque negare potestis accipi solere mercedem pro sacri (42) fontis lavacro, et pro pretiosis (43) divini doni reliquiis, quid aliud nobis exprobrari audiemus, nisi illud: *Nomen meum apud vos propter gentes ludibrio habetur* ^d? Oportet igitur unumquemque nostrum educere trabem a propriis oculis, atque ita festucam in oculis alienis clarius perspicere poterimus ^e; quemadmodum monet is, qui solus caret omni culpa.

Hæc cum divina Providentia præsto sint omnibus ad recte judicandum, dignoscendamque veritatem; nos tamen pudet coram ipso veritatis Verbo, vero verborum omnium et operum atque cogitationum judice, mutare quam semel imbibimus opinionem, vel ab amicis vel ab inimicis quasi domesticis acceptam, recusamusque sincero animo perpendere, quæ traduntur, eademque tam diligenter scrutari, quam ea par est, quæ ab hominibus omnino ignotis traduntur: quanquam omni partium studio remoto, simplici mentis intuitu dicta contemplantes, melius ac rectius judicare, veritatemque clarius perspicere poterimus; cum alias nostris his hostibus nimium indulgere soleamus. Quam ob rem audacter affirmare non dubitamus, eos qui ipsi adhærent, propterea quia rectum eorum dogma putant, etiamsi revera malum sit ac male sentiant: impietatis notam subito non esse, cum Deus cordis intima et occulta judicaturus accedet. « Cum enim, ait, coram ipso persuasum fuerit cor nostrum, neque conscientia nostra nos mordet; Deus major est corde nostro, perspicitque omnia. » At si veritatis Verbum sese clare nobis patefacit, nostrasque mentes lumine suo perfundit; nos contra claudimus oculos, obturamusque nostras aures sponte surdi evadendo rejiciendoque veritatem ipsam: profecto miserrimi omnium deprehendemur, omniumque commiseratione atque luctu digni, nihil illum verendum diem formidando, quo coram angelis ac potestatibus, totoque terrarum orbe Dei judicium subeunte a Christo rejiciemur. Quo sane die nihil nobis proderit, neque nostrum in hæresiarchas impensum studium, neque sanguinis cognatio, neque familiarium, aut patria consuetudo (qua quidam insolubili nodo

^d Ezech. xxxvi, 20; Rom. ii, 24. ^e Luc. vi, 42.

sus fuit, ut in ejus domo sacrificium offerret. *Paulin. in Vita Ambr.* n. 10.

(42) Vigebat et in Ecclesiis Occidentalibus sæculo tertio mos ponendi monetam aliquam in sacro fonte, quam sacerdos, collato sacramento, sibi sumere solebat. Quem morem damnavit concilium Eliberitanum, can. 48, ne sacerdos vendere vide-

Α παρά πόδας τῆς κλίνης; τολουμένης αὐτοῖς ἱερουργίας τοῦ; μισθοῦ; ἀποβλέποντες, καὶ τοῖ; μηνιαίοις, καὶ ἐτησίοις ἐράνοις ἐπεπλίζουσι; Δέδοικα λέγειν τὰ πλεῖω, μὴ πως καὶ βεβήλοις θριαμβευθῶμεν οἱ τὴν μόρφησιν ἔχοντες τῆς εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν ἠρνημένοι· πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. Καὶ γὰρ μισθὸς τοῦ λουτροῦ τῆς χάριτος, καὶ ἀπὸ τιμῆς ἐκ τῶν λειψάνων τῆς θείας δωρεᾶς εἰ συμπεφώνηται πῆ δι' ὁμῶν, τί ἕτερον ἀκουσόμεθα, ἢ ὅτι *Τὸ δρομά μου δι' ὁμῶν βλασφημείται ἐν τοῖς ἔθνεσιν*; Ἀρχέσει γοῦν ἐκάστω ἐκ τοῦ ἰδίου ὀφθαλμοῦ τὴν δοκὸν ἐξαιρεῖν, καὶ τότε τρανότερον τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ κάρφος κατανοεῖν, καθά φησιν ἡμῖν ὁ μόνος ἀναμάρτητος.

Β Τούτων δὲ ἡμῖν σὺν Θεῷ προ[τε]θέντων εἰς κρίσιν, καὶ διάτκεψιν πᾶσιν ἀνθρώποις, δυσωποῦμεν ἐνώπιον τοῦ τῆς ἀληθείας Λόγου τοῦ ὄντως κριτοῦ παντὸς λόγου, καὶ ἔργου, καὶ νοήματος ἡμῶν, ἀποθίσθαι ἕκαστον ἐντευξόμενον, κἄν τε τῆς ἡμετέρας, κἄν τε τῆς ἀλλοτρίας; ἢ δόξης τὴν ὡς παρ' οἰκείων, καὶ πολεμίων ἀκρόασις τῶν εἰρημένων, καὶ κρίνειν τὰ βῆθέντα, ὡς παρὰ τιῶν πάντη ἀγνώστων αὐτῷ τῶν ἑκατέρου μέρους; καὶ οὐποτε θατέρου λόγου προθεματισθέντος κατὰ τὴν διάνοιαν αὐτῷ, καὶ εἰ ὄντως γυμνῷ τῷ κριτηρίῳ ἑαυτῶν χωρὶς παντὸς προσπαθοῦς, καὶ ἀντιπαθοῦς ἐπισκοπίσματος ἀληθέστερα κρίνωμεν, καὶ εὐλογώτερα, καὶ ἰσχυρότερα, καὶ σοφώτερα τὰ παρ' αὐτῶν οἱ τοῖσδε τοῖ; ἐναντίοις ἡμῖν προσκείμενοι. Οὕτως; τολμῶμεν λέγειν, ὡς εἰ καὶ κακῶς ταῦτα ἐκείνοι φρονοῦν οἱ συ:απαγόμενοι αὐτοῖς, διὰ τὸ δόξαι τοῦτοις θεοπροπέστερον εἶναι δόγμα τὸ κατ' αὐτοῦς, οὐ κατακριθῆσονται ἀσέβειαν ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε κρίνῃ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν καρδιῶν. « Ἐὰν γὰρ, φησὶν, ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσωμεν τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ ἡ καρδία ἡμῶν καταγινώσκη ἡμῶν, ὁ Θεὸς μελίζων ἐστὶ τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. » Εἰ δὲ ὁ μὲν τῆς ἀληθείας Λόγος φαιδράζων ἑαυτὸν ἐπιδεικνύσιν ἡμῖν; ἡμεῖς δὲ τοὺς τε ὀφθαλμοὺς καμμούμεν, καὶ τοῖς ὡσὶ βραβείως ἀκούομεν αὐτοῦ ἐθελοκωφοῦντος, καὶ ἀποστρεφόμεθα αὐτὸν, ὄντως παντὸς θρήνου ἀξίους ἑαυτοῦς καταστήσομεν τὴν αἰσχύνην τῆς μελλούσης ἀλοτριώσεως, καὶ ἀρνήσεως Χριστοῦ, ἐνώπιον ἀγγέλων, καὶ ἐξουσιῶν, παντὸς τε τοῦ κρινομένου κόσμου, οὐ προῦπιδόμενοι· ὅτε οὐδὲν ἡμᾶς ὀνήσει, οὔτε ἡ πρὸς τοὺς αἰρεσιάρχας προσπάθεια, οὔτε ἡ γονική, ἢ φιλική, ἢ τοπικὴ συνήθεια, πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἀλύτως τινὰς καταδεσμεύουσα, οὔτε πορισμὸς χρημάτων, ἢ κέρδη τινὰ βιωτικὰ δυσπροσπάστους ἡμᾶς

retur, quod ipse gratis accepit.

(43) Panis videlicet consecrati, quem in frusta dividere et astantibus distribuere consueverat. Cujus panis reliquias quod nefarii quidam sacerdotes pecuniæ gratia venderent, hac de re merito queritur Leontius

ὁ δὲ τῆς δεισιδαιμονίας ποιήσαντα, καὶ τὸν μέγαν Ἀ in impietate detinentur), neque digitarum copia, neque mundana quædam lucra, quæ nos ita devinciunt, ut vix ac ræ vix quidem a superstitione divelli possimus, et pietatem ejusque sociam moderationem ingentium bonorum fontem rejicere non dubitemus. Non enim familiarum plausus, aut contentionis studia, neque vana gloria, qua magistros ab hominibus se appellari gaudent, eripere poterunt summis illis miseris, atrocibusque suppliciis, atque tenebris exterioribus homines illos, qui veritatis clarum lucem aversantur, atque gloriam inter mendacii tenebras quærunt. Deo quippe gratum est veritatem rebus omnibus anteponere, præsertim in iis quæ spectant ad Deum ipsum. Hac una de causa et Abraham Chaldæorum impia religione abjecta, relictis rebus omnibus, patre, domo, cognatis, amicis et regione ipsa, totum sese pietati dedit, idque potissimum in causa fuit, cur a Deo ipso unice diligeretur, summisque cumulatus honoribus, ingenti liberorum multitudinem donaretur. Paulus quoque lucrum omne stercus duxit, nulla sane alia de causa nisi ut Christum ipsum lucrificaret. Cæteri denique sancti cum Græci, tum Hebræi, et Samaritani omnes eodem modo affecti fuerunt. « *Etenim qui non abnegat*, ait Dominus, *patrem, et matrem, et fratres, et sorores, et filios, et agros, et domum, et suam ipsius animam propter me, non est me dignus*. Neque dicat quis hæreticorum dogmata non ita dissidere ab recta fide, quemadmodum Chaldæorum impletas, et Hebræorum Græcorumque dissidet a recta Christi fidelium religione; proinde sequi nec eodem modo quo gentiles descriverunt, desciscere a Christo eum, qui una parte duntaxat a recta Christianorum fide deflectit. Nam qui pietatis partem unam vel minimam violat, ut absurdam aliquam doctrinam aut consuetudinem sequatur, manifeste declarat, se ne illud quidem (in quo maxime pie sentire videtur) amplecti sponte ductum, sed aut parentum, aut regionum, vel amicorum institutionibus irretitum. Quocirca qui tali modo affectus est, si Manichæorum, aut

Græcorum Hebræorumve filius evaderet, aut amicus, aut familiaris, longe magis quam ipsi profecto veritatem sperneret et aversaretur. Si enim cum parum absit a veritate, eam tamen haud sequitur amplectiturque; profecto si longius abesset, etiam

animam ab ipsa veritate magis alienum præ se ferret.

« *At, inquit, mihi intime persuasum est rectius, quam vos me sentire, propterea constanter in mea sententia maneo.* »

Verum ita sese habuisse et Judæos (quos tamen affirmat Paulus displicere Deo, atque Dominum crucifixisse, et apostolos persequi, et nullis hominum obedire) testatur idem Apostolus, ubi rursus dicit: *Testor eos habere Dei zelum, sed non secundum discretionem*. Non oportet ergo cæcis oculis vos amplecti dogmata quæ traduntur; sed opus est ea perpendere diligenter, et penitus illa introspicere. Omnis enim omnium gentium et hæreticorum doctrina, quantumvis impia et absurda, putat: se

contingere bonum aliquod institutum : hinc Scythæ (44) victimis humanis Deum colendo, pie recteque se agere arbitrantur. Oportet ergo scrutari, quantum in nobis est, et querere veritatem, et accurate cuncta perpendendo, rectam in omnibus amplecti sententiam. Nos certe et argentum accipere, neque vestem emere solemus, nisi prius utrumque accurate consideraverimus, exploraverimusque diligentissime. Quod cum ita sit, quomodo excusatione digni esse poterimus, temere divina dogmata amplectendo profitendoque? Nostra enim his in rebus negligentia quodammodo clamat nullius momenti esse, quæ credimus de Christo ejusque gratia, *per quam multæ et maximæ nobis*, ut scriptum est, *promissiones factæ sunt*^b, atque naturæ divinæ participes omnino fieri conceditur. Quantum ergo boni præ se fert sincera pietas; tantum profecto mali continet impietas ei contraria. Hæc enim sola in causa nobis est, cur a Deo deficiamus, et in omne peccatorum genus delabamur, teste Apostolo, qui ait : *Quandoquidem non probaverunt habere Deum in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt*ⁱ; et quæ deinceps recensentur. Hæc Apostolus de impietate : de pietate vero in epistola ad Timotheum ait : *Exerce teipsum ad pietatem : hæc enim ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc*

Quomodo, inquit, Deo non placere potest eorum doctrina, apud quos inventi sunt nonnulli tum in vivis tum in defunctis qui eadem ac ipsi dogmata amplexi, gratiam ægrotos sanandi, et alia miracula patranti nacti sunt? Perspicuum enim est divinam in iis potestatem operari, maxime qui rectam religionem colunt, atque recta dogmata profitentur.

Quibus respondemus id ad plenam rei probationem accurato divinorum dogmatum exploratori, et judici non sufficere. Primum enim raro apud illos hoc evenit, nec ex una hirundine ver, ut dici solet, dijudicari debet. Quandoquidem et Ariani, cum alias antea, tum etiam nostris hisce temporibus apud Longobardos, et apud Persas Nestoriani talia miracula patrant; idque non ad probationem peculiaris ipsorum sectæ, sed totius Christianæ religionis, cujus quanta vis sit et auctoritas Spiritus sanctus populis a recta fide prorsus alienis per ea prodigia manifeste declarat. Præterea sæpe videre est donum hoc miracula patranti cum dari promiscue nonnullis, orthodoxis et heterodoxis (45) non ob solam ipsorum pietatem (veritas enim in contra-

^b I Petr. I, 4. ⁱ Rom. I, 28. ^j I Tim. IV, 8.

(44) Nec Scythæ modo, verum etiam Carthaginienses, quos Agathoclis tempore cum gravibus incommodis affligerentur, Saturni placandi gratia ducentos pueros nobilitatis flores, et tercentos cives in flammis uno pene momento conjecisse testatur Diodorus Siculus lib. xx, p. 756.

(45) Hujusmodi enim gratiæ gratis datæ in scho-

σχύθαι θεοσεβούντες. Δείον ἄρα μὴ ἀμελεῖν, ὅση δύναμις, καὶ ἐρευνᾶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ πάντα δοκιμάζοντας, τὸ καλὸν φρόνημα κατέχειν· οἷ γε οὐδέ τι ἀργύριον λαμβάνομεν, ἢ ἱμάτιον ὠνούμεθα, εἰ μὴ δοκιμασίαις, καὶ πυρώσεσι, καὶ ἐπιδείξεσιν εἰς ἐτέ-
ρους πλείονως αὐτὸ βασανίσωμεν. Πῶς οὖν εὐλογοῖ ὤμεν ἀτημελῶς τὴν θεῖαν δόξαν προσδεχόμενοι; τὴ γὰρ ἐν τούτοις ἀφρόντιστον ὡς οὐκ ἀξιόλογόν τι οἰομένους ἡμᾶς τὴν τῆς πίστεως Χριστοῦ χάριν, καὶ ἀλήθειαν διαβάλλει, δι' ἧς ἡμῖν τὰ πρὸς ζωὴν πάντα τὰ θεῖα καὶ μέγιστα ἐπιγγέλματα δεδώρηται, ὡς εἴρηται, καὶ ἡ πρὸς τὴν θεῖαν φύσιν ἀπλῶς κοινωνία. Ὅσον οὖν ἐστὶν ἀγαθὸν ἢ ἀκραιφνεστάτη εὐσέβεια, καὶ ὅσον κακὸν ἢ ἀσεβεία! τῆς γὰρ εἰς πᾶσαν ἁμαρτίαν ἐγκαταλείψω; ὑπὸ Θεοῦ αἰτία ἡμῖν αὕτη ἐστὶ μόνη. Διηλοὶ ὁ λέγων, Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, ἅτινα ἐξῆς κατηρίθησε. Καὶ τὰδε μὲν οὖν μαρτυρεῖ τῇ ἀσεβείᾳ· περὶ δὲ τῆς εὐσεβείας φησὶ πρὸς Τιμόθεον, Γύμναζε σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν· ἡ γὰρ εὐσέβεια πρὸς πάντα ἐστὶν ὠφέλιμος, ἐπαγγελῶν ἔχουσα ζωῆς, τῆς τε νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. Ἀλλὰ τι καὶ ἕτερον τούτων τινὲς τῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀνυποταξίας ποιῶνται δικαίωμα· φασὶ γὰρ, ἐστὶ, καὶ futura. Sed aliis justam causam et proba-

« Ὅτι πῶς οὐ θεάρεστος ἡ κατ' αὐτοὺς δόξα, ἐνθα καὶ τῶν ζώντων ἐν σαρκὶ τινες αὐτοῖς ὁμοδοξοῖ, καὶ τῶν προκοιμηθέντων ὠφθησαν ἱματίων, καὶ σημείων θεόθεν ἔχειν τὸ χάρισμα; δῆλον γὰρ ὡς ἐξ ἀκοῆς, καὶ διδαχῆς ὀρθῆς πίστεως Θεοῦ αἱ θεαῖαι δυνάμεις ἐνεργοῦνται. »

Πρὸς ὃ λεκτέον, ὡς οὐκ ἀρκεῖ τόδε πρὸς ἀσφαλῆ πληροφορίαν τῷ δοκιμασάτῳ τῶν θεῶν δογμάτων κριτῆ· πρῶτον μὲν γὰρ σπανιώτερον εὐρηται τούτο ἐν αὐτοῖς, καὶ οὐ ἐκ μιᾶς χελιδόνος τὸ ἔαρ κριτέον· ἄλλως γοῦν καὶ Ἀριστοῦ ποτε, καὶ μέγρι νῦν ἐν Λογγοβάροισι, καὶ Νεστοριανοῖσι παρὰ Πέρταις ποιῶσι τὰδε θαύματα· ἀλλ' οὐκ εἰς μαρτυρίαν ἀπλῶς τῆς κατ' αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς αἰρέσεως, ἀλλὰ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· οὐκ τις ἐστὶν ἡ δύναμις πρὸς τοὺς πάντη ἀπίστους ἐπιδεικνυμένου τοῦ Πνεύματος. Ἐπεὶ μὴ ἐστὶν ὄρα ἢν πολλάκις θαυμάτων χαρίσματα ἐν τισὶν ὀρθοδόξοις τε καὶ ἑτεροδόξοις ὁμοίως, οὐ δὲ εὐσέβειαν μόνον· ἢ γὰρ ἂν ἦν ἐν τοῖς ἐναντίοις λόγοις, καὶ ἀντιφατικοῖς ἢ ἀλήθεια, ἀλλὰ διὰ φυσικὴν ἀπλόγητα, καὶ ἀτυφίαν, μᾶλλον τε νηπιότητα ψυ-

lis appellantur, quas vel impiis interdum concedi certo certius est; idque fatentur theologi omnes. At ex hoc Leontii loco manifeste liquet doctrinam hanc a primis Ecclesiæ sæculis tradi consuevisse iisdem pene verbis quibus theologi nostri temporis loquuntur : quod mihi notatu dignum videtur.

χῆς· ἢ δεινότητα, πραυτητά τε, καὶ συμπάθειαν, καὶ ἀπλῶς τῆς τοιαύτου χάριτος ἰδικωτέραν ἐπιτηδεύουσα τοῦδε τίνος, παρὰ τοὺς λοιποὺς τῶν ὁμοπίστων αὐτῶν. Εἰ γὰρ ὄντως πᾶσιν ἀεὶ τε διὰ τὴν δόξαν μόνον πρόσσετιν ἢ τῶν θαυματουργιῶν δύναμις, ἴδει πάντας πάντοτε ὁμοίως τοὺς ἁποδόξους θαυματουργεῖν· καὶ μὴ πολλακίς τῶν διδασκάλων τῆς πίστεως οὐ θαυματουργούντων, οἱ μαθητεύοντες ὑπ' αὐτῶν ἐνεργούσι τὰ σημεῖα.

omnes, qui fidem eandem profitentur. At contra se

δὴν γὰρ πάντα, ὅσα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χαρίζεται· ἢ μὲν γὰρ δίδεται λόγος σοφίας, ἢ δὲ λόγος γνώσεως, ἢ ἑτέρω δὲ χαρίσματα ἰσχυρῶν, ἢ ἑτέρω ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλω δὲ πίστις κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα. Καὶ γὰρ θαυμαστὸν, πῶς ὁ λαλῶν γλώσσας, οὐ πάντως οὐδὲ τὸ ἐγγύτατον τῶνδε χάρισμα λαβῶν, καὶ διερχομένου. Ἄρα οὖν ἐστὶ καὶ τινὰς οὐδὲ λόγον σοφίας ἀκραιφνή, οὐδὲ λόγον γνώσεως, οὐδὲ πίστιν ὑψηλὴν εὐληφῶτας θαυμάτων ἔχειν χαρίσματα. Καὶ οὐκ εὐλόγον ἐκ θατέρου θατέρων τῶν τοῦ Πνεύματος χαρισμάτων κατακρίνεσθαι. Τὸ δὲ σαφέστερον εἰπεῖν· εἰ μὲν ἐν τούτοις μόνοις ἦν τὰ χαρίσματα τῶν θαυμάτων, ἢ μᾶλλον ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐωρᾶτο, εἴχεν ἂν ὄντως αὐτοῖς ἢ δόξα πρόληψιν εὐσεβείας παρὰ τὴν ἡμετέραν, ὡς τοῦ Κυρίου τὸν λόγον αὐτῶν βεβαιούντος μόνων διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὡς περὶ καὶ τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων πάλαι συνιστάμενος πρὸς ἄπαντα τὰ ἔθνη, καὶ ὡς περὶ τὰ Μωϋσέως, καὶ Ἰακώβου σημεῖα ὑπὲρ τὰ Ἰαννοῦ, καὶ Ἰαμβροῦ πρὸς τοῦ Αἰγυπτίου θριαμβεύοντος. Εἰ δὲ ἐν ἡμῖν, καὶ μείζονα, καὶ πλείονα ὁρᾶται τὰ ἐκ τοῦ Πνεύματος θαύματα κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, πῶς ἐκ θαυματουργιῶν ἀξιοπιστότερον εἶναι βούλονται τὸ δόγμα; ἢ τὰ τότε οὖν ὡς δὴ σήμερον αὐτοῖς εἰς ἀπολογίαν τινὰ τὴν ὑπὲρ τῆς δεισιδαιμονίας αὐτῶν προβαλλέσασαν.

Εἰ γὰρ καὶ Σκευᾶς σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ Ἰουδαῖος ὢν, ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ἐπορκίζων ἐλαύνει δαίμονας, καὶ οὐκ ἐν τῷδε ἀπλῶς τοῖς μαθηταῖς τοῦ Κυρίου συναριθμεῖται· δῆλον ὡς οὐδὲ οὗτοι ἐκ τοῦδε πρόσσετιν ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Πολλοὶ γὰρ, φησὶν, ἐροῦσί μοι ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, Κύριε, οὐ τῷ σὺ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ δυνάμεις πλείους ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγγινον ὑμῶν. Σαφὲς ἔρα ὡς οὐκ ἀρκεῖ πρὸς διάκρι-

¹ I Cor. xii, 8, 9. ¹ Matth. vii, 22, 23.

(46) Ait enim D. Paulus l. c. : *Alii genera linguarum. alii interpretatio sermonum.*

(47) Jannes et Mambres, duo magi celebres, quos Moysi in Ægypto restitisse testatur D. Paulus II Tim. iii, 8.

(48) Textus, ut vides, se habet Ἰαμβροῦ, *Jambri*, sed huic lectioni adversatur Paulus l. c. — Textus hodiernus habet Ἰαμβρῆς· sed Μαμβρ. legunt

riis, et oppositis viæ rationibus versaretur) sed ob naturalem simplicitatem, humilitatenique, et animi potius puerilem innocentiam, quàm solertiam, sagacitatem atque virtutem; tum singula singularis dispensari ob peculiarem cujusque dexteritatem, habilitatemque, qua cæteris religionem eandem profitentibus præstat. Etenim si potestas ea præsto semper omnibus esset ob solam ipsorum fidem; eadem profecto semper miracula patrare deberent res habet; nam sæpenumero qui fidei dogmata tra-

ea potestate maxime polleant. Non enim omnia, quæ operari consuevit Spiritus sanctus, uni eidemque tribuit : *Alii quippe datur sermo sapientiæ, alii sermo intelligentiæ, alii gratia curationum, alii operatio virtutum, alii denique fides secundum eundem Spiritum* ¹. Qua in re mirum mihi videtur, quod qui linguarum dono gaudet (46), non obtineat etiam aliud huic affine, quo linguas easdem quibus loquitur, interpretari queat. Sunt ergo nonnulli, qui carent dono sapientiæ, et intelligentiæ, et sublimi fidei spiritu, qui tamen gaudent potestate miracula patrandi. Neque rationi consentaneum est ex uno Spiritus sancti dono aliud inferre. Clarius loquamur. Profecto si ipsi soli alia miraculorum dona possiderent; vel magis, quam nos, hisce pollerent : verisimile videri posset sanam esse ac piam eorum sententiam, utpote a Domino confirmatam iis signis, quæ, Scriptura teste, recte credentes comitari consueverunt. Quænammodum idem Dominus et apostolorum prædicationem apud omnes gentes miraculis confirmavit, et Moysis et Aaronis prodigia supra Janni (47) et Mambri (48) miracula apud Ægyptios extulit. Verum si divina Spiritus sancti prodigia longe plura ac majora per totum terrarum orbem patrari solent apud nos, quam apud ipsos : quomodo nobis ex miraculis suum dogma probari putant? Desinant ergo nobis id obtrudere, quod ipsis defendendis, eorumque perveritiæ tuendæ prodesse nihil potest.

Nam si et Sævas Judæus (49) una cum filiis suis invocato Christi nomine malos spiritus a corporibus obsessis abigit, neque propterea in Domini discipulis censetur : profecto nec hi per similia miracula suum pravum dogma satis probare nobis unquam poterunt. *Multi enim, ait, in die illa mihi dicent : Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et dæmonia ejecimus, et alia multa prodigia patravimus? Quibus omnibus respondebo : nescio vos* ¹. Ad dignoscendos ergo eos qui Christo chari sunt, vej

Const. apost. S. Cypr. Lucifer Calar. al.

(49) Hebræi tum temporis Christo Domino maximam fidem habebant eumque propterea suis in calamitatibus invocare consueverant. Patet id ex historia comitis Josephi, quem, cum ægrotaret, Judæi quidam hortabantur, ut Christi nomen invocaret, si protinus a morbo seruari vellet. (Epiph. hæres. 30, n. 5.)

contra, non sufficiunt miracula, quæ plerumque patrantur ad aliorum potius utilitatem (50) rectiorque fides, quam ad utilitatem ejus a quo patrantur; quæ pietati promovendæ maxime inserviunt, quæ denique ratione habita cum loci, tum temporis, aliis utilioribus de causis a Deo per quemlibet astantium fieri consueverunt. Memoriae porro nostrorum temporum atque regionum proditum est, exstitisse mimum quemdam ex iis qui theatris operam navant, qui de seditione et homicidio delatus, cum iudicis metu compulsus ad eum locum qui Barbaricus limitus dicitur, per deserta fugisset, forte incidit in Christianos quosdam Saracenos; a quibus captus, cum ex abrasis capillis monachus eis videretur, credereturque posse (quemadmodum apud ipsos monachi consueverant) offerre vitalis panis augustissimum sacrificium: ad id acribus stimulis per nutus ab eis cogebatur; atque solus inter ejus captivos socios illud offerre jubebatur. Quibus cum potestate id faciendi se destitutum esse persuadere non potuerit; cumque eorum voluntati diutius resistere non fuerit ausus: erecto protinus e virgultis altari, superextensa sindone, apposito recenti pane (51), et in ligneum (52) calicem infuso vino, benedixit dona hæc sublati in cælum oculis invocatoque solo Trinitatis nomine: atque panem postea frangendo, singulis distribuit. Calicem deinde, atque sindonem, ut res Deo sacras summa cum veneratione custodiunt, ne ad profanum usum traducantur, negliguntque solum altare ipsum. Super quod repente magna vis ignis e cælo descendit, qui neminem quidem ipsorum attigit, neque læsit, sed altare totum combussit, penitusque deleuit; ut ne frustulum quidem virgultorum ibi remanserit. Quo prodigio commoti Barbari conjecerunt oculos in hominem illum, qui sacrificium obtulerat, insisteruntque vehementer, ut inunus (53) aliquod ab eis pro tanto facinore petere vellet. Is autem postulavit, ut qui secum capti fuerant, secum etiam dimitterentur; quod statim obtinuit, omnesve simul misera captivitate liberavit. Hic autem unus e nostris putabatur ob id unum, quod nostris concionibus interesse soleret, qui ne minimum quidem discrimen norant, quod Christianos inter et Christianos intercedit. Saraceni vero Jacobitarum (54) dogmata profitebantur, et una cum ipsis vitam degere consueverant. Qui Jacobitæ unam in Christo naturam et ipsi prædicant, atque hi cum Saracenis ipsis per deserta vagabantur, eisque sedulo ministerium

(50) Ad distinctionem gratiæ gratum facientis, ut scholæ loquuntur, quæ prodest ei cui confertur, cum subjectum cui inest, Deo gratum faciat, merito nomen illud nacta est.

(51) In more positum erat primis Ecclesiæ temporibus, ut propriis suis manibus panem conficerent, præberentque ita recentem sacerdoti, qui pro se sacrificium offerri volebant; cui consuetudini paruisse vel impratores ipsos patet exemplo Valenti. (Greg. Naz., p. 350, 351.)

σιν τῶν ἐγνωσμένων, καὶ ἀπεγνωσμένων Χριστοῦ θαύματος ἐμφάνεια πολλάκις, ἢ διὰ τὴν τοῦ πεισομένου τὴν εὐεργεσίαν, πίστιν ὀρθοτέραν μᾶλλον, ἢ τὴν τοῦ ἐνεργούντος, γινομένου τοῦδε· ἢ διὰ τὴν τῶν θεατῶν εἰς τὴν πρὸς εὐσέβειαν ἀπλουστέραν πληροφορίαν· ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ κοινωφελεστέραν χρείας τῆς κατὰ καιρὸν, ἢ τόπον ὑπὸ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦ οἰουδιποτε τῶν παρόντων ἐπιτελουμένου. Ἐν τοῖς γούν καθ' ἡμᾶς ἰσθόρηται χρόνοις, καὶ τόποις· μίμῶς τις τῶν θεατρικῶν, καὶ οὗτος ἐπὶ στάσει, καὶ φόβῳ ἐγκαλούμενος, φυγεῖν τὴν δικαστῆν ἐν ταῖς κατὰ τὸ Βαρβαρικὸν λεγόμενον λιμιτὸν ἐρήμοις, καὶ ὑπὸ Σαρακηνῶν ληϊσθεὶς· Χριστιανῶν, διὰ τὸ δοκεῖν αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀποτριχίσεως μοναχῶς εἶναι, καὶ ὡσπερ οἱ πρὸς αὐτοὺς μοναχοὶ παραβάλλοντες, ἱερουργεῖν δύνασθαι τοῦ ζωτικῆς ἄρτου τὸ μυστήριον, διὰ νευμάτων εἰσεπράττετο σπουδαίως· ὑπ' αὐτῶν τῆς θεᾶς θυσίας τὴν λειτουργίαν, μόνος ἀφθεβὴς τῶν συνδεσμίων αἰχμαλιῶτων ἐκτελέσαι· καὶ ὡς λόγῳ πεθεῖν αὐτοὺς ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ ἀνεπιτηδείότητος οὐκ εὐτόρει, καὶ ἀντιτελεῖν τῇ προστάξει αὐτῶν ἐπὶ πλεῖον οὐκ εὐτόνει· βωμὸν ἐκ φρυγάνων κατὰ τὴν ἔρημον συστήσαμένων, καὶ σινδόνα ἐφαπλωσάντων, καὶ προθέντων ἄρτον νεόπτητον, καὶ οἶνον ἐν ξυλοποτηρίῳ κερασάντων, παρεστῶς ἐσφράγισε τὰ δῶρα ἀναλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐδόξασε τὴν ἁγίαν Τριάδα μόνον, καὶ κλάσας, διένειμεν αὐτοῖς· εἶτα μετὰ τῶδε ὡς ἁγιασθέντα λοιπὸν, ἐν τιμῇ συστέλλουσι τὸ τε ποτήριον, καὶ τὴν σινδόνα, πρὸς τὸ μὴ κοινωθῆναι λοιπὸν τῆδε τοῦ βωμοῦ μόνου περιπροσθήσαντες. Καὶ ἄφνω πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πλεῖστον ἐπιπεσὸν, αὐτῶν μὲν οὐδενὸς ἤψατο, ἢ ἐλύπησέ τινα· τῶν δὲ φρυγάνων τὸν βωμὸν ὅλον κατέφλεξε, καὶ ἐξανάλωσεν, ὡς μηδὲ τέφραν αὐτῶν καταλιπὼν· καὶ τούτῳ ὀφθέντι τῷ τεραστίῳ οἱ Βάρβαροι πληροφορηθέντες, εἰς τὸν ἱερουργήσαντα, δόμα τι παρ' αὐτῶν αἰτεῖν ὑπὲρ τῆς λειτουργίας ἐξεβλάζον. Ὁ δὲ τοὺς συγκληϊσθέντας αὐτῶ πάντας καὶ συναφθεῖναι ἠτήσατο, καὶ τοῦτο ἐλάμβανε, καὶ πάντας ἠλευθέρου τῆς συμφορᾶς τοὺς σὺν αὐτῷ. Ἦν δὲ οὗτος τὴν μὲν δόξαν ἡμέτερος, τῷ μόνον ἡμῖν συνεκκλησιάζεσθαι· οὐ μὴν εἰδὼς οὐδὲ δεῖ ἐστὶ τις σχεδὸν Χριστιανῶν διαφορά. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ ἐκ τῆς τῶν Ἰακωβιτῶν ἀρέσεως εὐωθέτες κοινωνεῖν, οἱ καὶ αὐτοὶ τὴν μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου πρεσβεύουσι, καὶ οὗτοι πρῶτοι τοῖς Σαρακηνοῖς συμπεριάγεσθαι κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ λειτουργεῖν αὐτοῖς ὡς ἐπίπαν. Οὕτε μὴ οὐδὲ οὗτοι εἰδότες, ἢ διδάσκοντες τῶν ἐν Χριστιανοῖς δογμάτων ἐξέτασιν, ἢ σύγκρισιν· ἀλλ' ὡσπερ τοῖς Νεστορίου Πέρσαι,

(52) Hinc liquet priscis temporibus, adhiberi consuevisse calices ligneos.

(53) In Græco textu legitur δόματι, sed legendum utο δῶρὸν τι, ut sequenti petitioni congruat.

(54) Horum caput Jacobus quidam Syrius monachus, Severi discipulus, qui Eutychianorum errores per Mesopotamiam et Armeniam prædicavit. (Demetr. Cydon. t. II, Auct. Bibl. PP., p. 1221; Bibl. Orient., p. 649.)

οὕτως καὶ οἱδε τοῖς Ἰακώβου φρονήμασι προκατε- A operamque præbebant. Qui profecto nec ipsi no-
λητμήνοι ἐνετυκώθησαν ἀβασανίστως. rant, neque docebant perscrutanda esse Christia-
norum dogmata, et cum aliis aliorum sectatorum institutis comparanda : sed quemadmodum Perse
Nestorii doctrinam, ita et hi prava Jacobi dogmata sine ulla disquisitione probabant.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ
ΤΑ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΑΤΑ ΣΕΥΗΡΟΥ,

BEATI LEONTII

CAPITA TRIGINTA CONTRA SEVERUM,

Interprete Francisco Turriano.

(Aἰγ. Μαι, Vet. Script. Biblioth. t. VII, p. 40.)

A'. Εἰ τὰ πάντα ταυτὰ μιᾶς ἐστὶν φύσεως, αὐτὰ B
ἢ ταῦτα καὶ μία φύσις λέγεται, πῶς τὰ μὴ πάντα
ταυτὰ κατὰ φύσιν, μιᾶς ἂν εἴη φύσεως, ἢ μία φύσις
λεχθήσεται; Ἄλλὰ μὴν οὐδέποτε πάντα ταῦτ' ἀν-
κατ' αὐτὸν ἢ τοῦ Χριστοῦ θεότης τῇ κατ' αὐτοὺς ἀν-
θρωπότητι· οὐκ ἄρα μιᾶς ταῦτα ἂν εἴη φύσεως, ἢ
μία φύσις λεχθήσεται ταῦτα μετὰ τὴν ἔνωσιν.

B'. Ὡν μία ἡ φύσις, κοινὸς ὁ λόγος· ὦν δὲ κοινὸς
ὁ λόγος, καὶ ἡ ὑπαρξίς ὁμοούσιος· οὐδέποτε δὲ καὶ
κατὰ ταῦτ' ὁμοούσιος ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ τῇ ἀν-
θρωπότητι· οὐκ ἄρα εἰς ποτε τούτων ὁ λόγος· ὦν
δὲ μηδέποτε εἰς ὁ λόγος, τούτων ἄρ' αἱ φύσεις δῆλον
ὅτι διάφοροι.

Γ'. Εἰ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος λέγοντες,
καὶ ἐκ δύο φύσεων λέγουσιν, καὶ ταῦτ' αὐτοῖς ση- C
μαίνει ἀμφω δοκεῖ, πῶς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπώ-
τητι λέγοντες μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἐν δύο φύσει
λέγειν ἐκ τῶν παρ' αὐτῶν δοθέντων ἀναγκασθή-
σονται; ταυτὸ γὰρ καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐξ ἀμφοῖν δη-
λούμενον.

Δ'. Εἰ ἐκ δύο φύσεων τὸν Χριστὸν λέγοντες, ἐκ θεό-
τητος καὶ ἀνθρωπότητος λέγουσιν, καὶ ἐκ θεότητος
καὶ ἀνθρωπότητος λέγοντες, ἐκ δύο φύσεων αὐτὸν λέ-
γουσιν· θεότητα δὲ καὶ ἀνθρωπότητα μετὰ τὴν ἔνωσιν
λέγουσιν, δύο ἄρα φύσεις καὶ αὐτοὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγουσιν· εἰ δὲ τὸ λέγειν δύο φύσεις
ἐν τῷ Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀρνοῦνται, τὸ ἄρα
λέγειν θεότητα Χριστοῦ καὶ ἀνθρωπότητα μετὰ τὴν
ἔνωσιν ἀρνοῦνται.

Ε'. Εἰ ἀσύγχυτα ἐν τῇ ἐνώσει τὰ συνελθόντα γι- D
νώσκουσιν, δύο δὲ τὰ συνελθόντα καὶ κατ' αὐτὸν
ἔστι, πῶς τὰ ἐν τῇ ἐνώσει μὴ συγχυθέντα δύο, καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐ δύο γνωρίζουσιν; εἰ δὲ δύο
γνωρίζουσιν, πῶς οὐχ ὁμολογοῦσιν; εἰ δὲ ὁμολογοῦσι,
πῶς ἀριθμεῖν ταῦτα παραιτοῦνται, ὦν τὴν τῆς φύ-

I. Si quæ sunt omnino eadem, sunt unius naturæ,
hæc autem ipsa etiam una natura dicuntur; quo-
modo, quæ non sunt omnino eadem, vel unius na-
turæ erunt, vel una natura dicentur? Porro neque
eadem sunt Christi divinitas et humanitas. Ergo
non unius naturæ erunt neque una natura dicentur
post unionem.

II. Quorum una est natura, communis est ratio;
quorum autem communis ratio, ejusdem substantiæ
sunt: non est autem secundum ipsos divinitas Chri-
sti ejusdem substantiæ cum humanitate: non est
igitur una horum ratio; quorum autem non est
unquam una ratio, horum naturæ semper scilicet
erunt differentes.

III. Si qui dicunt Christum esse ex divinitate et
humanitate, etiam ex duabus naturis esse dicunt,
et idem significare ambo ipsis videtur; quomodo
dicentes Christum esse post unionem in divinitate
et humanitate, non cogentur dicere ex datis ac con-
cessis a se, in duabus naturis esse? Idem enim
etiam hic, quod ambo ista declarant.

IV. Si ii qui dicunt Christum ex duabus naturis,
ex divinitate et humanitate dicunt; et qui dicunt
ex divinitate et humanitate, et duabus naturis eum
dicunt, et divinitatem post unionem etiam dicunt;
duas igitur et ipsi naturas post Christi unionem
quoque dicunt: si vero negant dicendum esse duas
naturas in Christo post unionem, igitur negant di-
cendum esse in Christo post unionem divinitatem
et humanitatem.

V. Si cognoscunt non esse confusa in unione,
quæ coierunt: duo autem sunt quæ coierunt, ut ipsi
faterentur; quomodo quæ in unione non sunt confusa,
etiam post unionem non cognoscunt duo esse? Si
autem cognoscunt, quomodo non consententur? Si
vero consententur, quomodo numerare hæc recusant.

quorum naturæ proprietatem non confusam post unionem sciunt? Quod enim constentur, inquit beatus Basilius, numerent etiam.

VI. Si ex duabus naturis dicunt Christum, duas autem naturas Christum non dicunt; ex his quidem, non autem hæc dicunt Christum: dicant igitur, utrum ex quibus constituunt Christum, etiam in his cognoscere eum volunt? Si enim non sunt in eo ea ex quibus ipse est, vel nequaquam sunt, vel in altero sunt, scilicet in aliquo præter ipsum; et quis erit hic, clare doceant.

VII. Si in iis quæ sunt ejusdem substantiæ cum dicitur una natura, non identitatem subjectorum principaliter declarat; quomodo in iis quæ sunt diversæ substantiæ, duæ naturæ non differentiam, sed separationem necessario significant?

VIII. Si necessario numerus divisionem secum infert; numerus igitur erit causa divisionis, non autem divisio causa numeri, et ex duobus alterum erit necessarium: vel nihil numerari eorum, quæ sunt unita: vel nihil uniri eorum, quæ numerantur; at quomodo non hoc ridiculum erit, talem potestatem tribuere numero? cum omnis numerus quantum in rebus, non autem naturam, vel qualis sit harum habitudo, demonstret.

IX. Si unio, et unita sunt eorum quæ ad aliquid dicuntur; quæ autem sunt ad aliquid, simul sunt, et semper: simul igitur et semper unio, et unita. Sin autem unita desierunt, desinit etiam cum ipsis unio.

X. Si numerus omnino separat numerata, non solum numerus naturarum separat naturas, sed et numerus proprietatum omnino separabit. Quomodo igitur qui dicunt duas proprietates, non erunt ipsi subjecti causæ divisionis?

XI. Si secundum Gregorium theologum contra est in Trinitate, quam in mysterio incarnationis Salvatoris, tres autem hypostases semper, unam autem naturam in Trinitate constemur; quomodo non duas quidem naturas, unam vero hypostasim in incarnatione concedemus? Siquidem contra est, omnium contraria conversio secundum totum.

XII. Si alius, et alius pronomen est hypostascon secundum eundem Gregorium; aliud vero et aliud pronomen naturarum; semper autem est primum in theologia, id est, in mysterio Trinitatis; semper igitur secundum in incarnatione. Si autem semper secundum in incarnatione, semper ergo naturæ. Siquidem semper sunt pronomena carum.

XIII. Si idem est dicere aliud natura, et aliam naturam; semper autem vere dicitur primum in divinitate Salvatoris et humanitate; semper igitur secundum necessario vere simul dicitur in iisdem.

XIV. Si non est idem simplex natura, et composita, simplex autem natura Verbi unam solam na-

σας ιδιότητα ασύγχυτον μετά τῶν ἑνωσιν ἐπίστανται; ὁ γὰρ ὁμολογοῦσι, φησὶν ὁ θεὸς Βασίλειος, καὶ ἀριθμεῖσασαν.

Γ'. Εἰ ἐκ δύο μὲν φύσεων λέγουσι τὸν Χριστὸν, δύο δὲ φύσεις αὐτὸν οὐ λέγουσιν, ἐκ τούτων μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ ταῦτα, λέγουσι τὸν Χριστὸν· εἰ δὲ μὴ, ἐξ ὧν συνίστασιν Χριστὸν, καὶ ἐν τούτοις γνωρίζειν αὐτὸν ἀξιούσιν. Εἰ γὰρ μὴ ἐν αὐτῷ τὰ ἐξ ὧν αὐτὸς, ἢ οὐδαμῶς, ἢ ἐν ἐτέρῳ δηλονότι, καὶ ἐν τινι παρ' αὐτὸν· καὶ τίς οὗτος σαφῶς διδασκέτωσαν.

Ζ'. Εἰ ἐπὶ τῶν ὁμοουσίων ἢ μιᾷ φύσει λεγομένη ταυτότητα τῶν ὑποκειμένων δηλοῖ προηγουμένως, πῶς ἐπὶ τῶν ἑτεροουσίων αἱ δύο φύσεις οὐ τὸ διάφορον, ἀλλὰ τὸ κεχωρισμένον ἀναγκαίως σημαίνουσιν;

Η'. Εἰ πάντῃ τε καὶ πάντως ὁ ἀριθμὸς τὴν διαίρεσιν συνεισφέρει, ὁ ἀριθμὸς ἄρα ἔσται τῆς διαίρεσως αἴτιος. οὐχὶ ἡ διαίρεσις τοῦ ἀριθμοῦ· καὶ δοῦν ἐνάγκη θάτερον, ἢ μὴδὲν ἀριθμεῖσθαι τῶν ἡνωμένων, ἢ μὴδὲν ἡνωθῆναι τῶν ἀριθμουμένων· καὶ πῶς οὐ καταγέλαστον τοιαύτην ἐξουσίαν τῷ ἀριθμῷ δίδουσι; παντὸς ἀριθμοῦ τὸ ποσὸν τῶν πραγμάτων, οὐ τὴν φύσιν ἢ τὴν ποσὴν τούτων σχέσιν παριστάειν πεφυκότος.

Θ'. Εἰ ἡ ἑνωσις καὶ τὰ ἡνωμένα τῶν πρὸς τι· τὰ δὲ πρὸς τι, καὶ ἀεὶ ἅμα· ἅμα οὖν καὶ ἀεὶ ἡ ἑνωσις καὶ τὰ ἡνωμένα· εἰ δὲ τὰ ἡνωμένα παύεται, καὶ ἡ ἑνωσις ἅμα παύεται (1).

Ι'. Εἰ ὁ ἀριθμὸς πάντως χωρίζει τὰ ἀριθμούμενα, οὐχὶ ὁ τῶν φύσεων μόνος ἀριθμὸς χωρίζει τὰς φύσεις, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν ιδιοτήτων χωρίζει πάντως ἀριθμὸς· πῶς τοίνυν ιδιότητας λέγοντες. οὐχὶ καὶ αὐτοὶ τῇ αἰτίᾳ τῆς διαίρεσως ὑποκείσονται;

ΙΑ'. Εἰ ἔμπαλιν κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον τῆς Τριάδος ἔχει ἡ κατὰ τὸν Σωτῆρα οἰκονομία, τρεῖς δὲ μὲν τὰς ὑποστάσεις, μίαν δὲ φύσιν ἐπὶ τῆς θεολογίας ὁμολογοῦμεν, πῶς οὐ δύο μὲν φύσεις, μίαν δὲ ὑπόστασιν ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν Σωτῆρα οἰκονομίας δώσωμεν; εἰ περὶ τὸ ἔμπαλιν, τοῦ παντός ἐστὶ κατὰ τὸ ὄλον ἀντιστροφή.

ΙΒ'. Εἰ τὸ ἄλλος καὶ ἄλλος ἀντωνυμία ὑποστάσεων κατὰ τὸν αὐτὸν θεολόγον, τὸ δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο ἀντωνυμία φύσεων, ἀεὶ δὲ τὸ πρότερον ἐπὶ τῆς θεολογίας, ἀεὶ ἄρα τὸ δεύτερον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας· εἰ δὲ ἀεὶ τὸ δεύτερον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, ἀεὶ ἄρα αἱ φύσεις, ἐπεὶ ἀεὶ καὶ αἱ κατ' αὐτῶν ἀντωνυμίας.

ΙΓ'. Εἰ ταῦτ' ὁ ἄλλο καὶ τὸ φύσιν ἄλλην εἰπεῖν, ἀεὶ δὲ τὸ πρότερον ἀληθεύει ἐπὶ τῆς θεότητος τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀεὶ ἄρα τὸ δεύτερον ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀληθεύειν ἀνάγκη.

ΙΔ'. Εἰ οὐ ταῦτ' ἡ ἀπλὴ φύσις τῆ συνθέτῳ φύσει, ἢ δὲ ἀπλῆ τοῦ Λόγου φύσις μίαν μόνην φύσιν δηλοῖ,

(1) Desideratur hoc capitulum nonum in codice Vaticano, culpa librarii qui incaute prætermisit. Exstat tamen Latine ex interpretatione Turriani apud Canisium *Antiq. lect.* ed. Basnag. t. I, p. 638;

Græce vero pene ad litteram ego sumpsit ex Damasceni opusculo adversus Jacobitas apud eundem Canisium, t. II, p. 46.

ἡ σύνθετος κατὰ τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ οὐ μίαν φύσιν δηλοῖ· εἰ δὲ ἡ ἀπλή καὶ ἡ σύνθετος μίαν κατ' αὐτοὺς φύσιν δηλοῖ, λεγέτωσαν τὴν διάφορον τῆς συνθέτου κατ' αὐτοὺς Χριστοῦ φύσεως καὶ τῆς ἀπλῆς τοῦ Λόγου φύσεως.

IE. Τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων τὰ μὲν ἔχει τὴν προφορὰν πληθυντικὴν, ἐνικὴν δὲ τὴν σημασίαν, ὡς Ἀθηναίαι καὶ Ἀθηναίαι καὶ παρεμβολαί· τὰ δὲ ἑμπαιὺν ἐνικὴν μὲν τὴν προφορὰν, πληθυντικὴν δὲ τὴν σημασίαν, ὡς τὸ χορὸς, δῆμος, στρατὸς, πόλις· λεγέτωσαν τοίνυν πῶς ἡ μία σύνθετος αὐτοῖς φύσις λέγεται; εἰ μὲν ὡς παρὰ τοῖς Πατράσιν ἡ διττὴ λεγομένη καὶ διπλῆ φύσις, χύραν οὐκ ἔχει τὸ προσκεῖσθαι· τῇ συνθέτῃ φύσει τὸ μίαν αὐτὴν ὀνομάζειν, εἴπερ μὴδὲ τῇ διττῇ· πρὸς δὲ καὶ μάταιος αὐτοῖς ὁ πρὸς τὰς δύο φύσεις πόλεμος· ἐνικῇ γὰρ σημασίᾳ καὶ αὐτοὶ πληθυντικὴν ἀποδεδώκασι νομοίαν. Εἰ δὲ ὡς περ ἔχει τὴν κλησὶν ἐνικὴν, οὕτως ἀξιούσι τὴν σημασίαν εἶναι ἐνικὴν, ταῦτόν αὐτοῖς σημαίνεται ἐκ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου φύσεως· καὶ περιττὴ αὐτοῖς ἡ τοῦ συνθέτου φωνή· τὸ γὰρ αὐτὸ ἐκ τῆς ἀπλῆς τε καὶ συνθέτου ἀποδίδεται νόημα· εἰ δὲ μηδέτερον (2) τῶν εἰρημένων νοηθεῖν, ἄρα καὶ συγκεχυμένην μίαν φύσιν ἐκ δύο φύσεων μυθοπλαστοῦσιν, ὅποια καὶ ἡ τῶν ἡμιόνων ἐπινοήσεται, καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι δὲ ἡ τῶν πολυμόρφων ζώων ἐπινοήσεται τερατεία.

IG. Εἰ τὸ λέγειν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ἐναντίον ἐστὶ τῷ λέγειν δύο ἡνωμένας, ὅσιν ἀνάγκη θάτερον, ἢ τὴν σάρκα ταύτην μὴ εἶναι φύσει, μὴδὲ σαρκὸς ἔχειν φύσιν, ἢ οὐσαν μὴ λέγεσθαι· ὅπερ ἐστὶν· ὀποτέραν τοίνυν βούλονται τῶν ἀσεβειῶν, αἰρεθῆσασαν, ἢ τὴν φύσιν ταύτην σάρκα μὴ εἶναι, ἢ τὴν σάρκα φύσιν μὴ λέγεσθαι.

IZ. Ἡ (3) μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, τριπλῆν ἔχει τὴν νομοίαν· ἢ γὰρ κατὰ ἀντιστροφὴν λέγοιτο, οἶον ὅτι καὶ σεσαρκωμένη μία πάλιν ἐστὶ. γυμνὴ σώματος, ὡς περ καὶ τοῦ χαλκοῦ ἀνδριάντος μία φύσις χαλκοῦ ἐσηματισμένη· ἢ κατὰ τριπλῆν οὐσίας, οἶον εἰ μία φύσις τοῦ Λόγου ἀποσαρκωθείσα· ὡς περ ἂν εἰ τις καὶ τοῦ ὕδατος λέγοι μίαν φύσιν ἀπολιθωθείσαν· ἢ ὅτι μία οὐσα ἡ τοῦ Λόγου φύσις οὐ μόνον καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ μετὰ σαρκὸς οὐσα θεωρεῖται. Εἰ μὲν οὖν κατὰ τὰς πρώτας ἐνομοίας τούτο λέγουσιν, αὐτόθεν αὐτοῖς τῆς ἀσεβείας ὁ ἔλεγχος· μετὰ γὰρ Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχοῦς ἀποσκευάζονται τὴν οἰκονομίαν· εἰ δὲ κατὰ τὸ τελευταῖον σημαίνον, πῶς ἢ μετὰ σαρκὸς τοῦ Λόγου φύσις, τῇ φύσει, τῆς σαρκὸς τῇ μετὰ τοῦ Λόγου οὐσίᾳ, μία τῇ φύσει ἐστὶν, ἢ πῶς μὴ οὐσα μία τῇ φύσει, μία φύσις λεγθήσεται;

Verbo est, una est secundum naturam? aut quomodo si non est una secundum naturam, natura una dicitur?

III. Τὰ κυρίως ἀλλήλοις ἀντικείμενα, ὄλην τὴν

(2) Cod. μὴ δύο πότερον.

turam declarat, composita secundum ipsos natura Christi non unam naturam declarabit; quod si simplex et composita unam naturam secundum ipsos declarat, dicant differentiam naturæ Christi secundum ipsos compositi, et naturæ simplicis Verbi.

XV. Nominum, et verborum partim quidem habent pronuntiationem plurium, significationem singularis, ut Thebæ castra et Athenæ; partim vero contra pronuntiationem singularis, significationem vero plurium, ut chorus, populus, exercitus et civitas: dicant igitur, quomodo una composita natura ab ipsis dicitur: siquidem, sicut apud Patres natura composita natura duplex dicitur, non habet locum, ut compositam naturam, unam existiment, quia neque duplicem; eritque inanis eorum concertatio adversus duas naturas: ipsi enim scilicet Patres significationi singulari sensum plurium reddiderunt; sin autem, sicut habet appellationem singularem, sic volunt significationem esse singularem, idem ipsis significat simplex et incomposita natura. Et supervacanea est vox compositi. Eadem enim notio ipsis redditur ex simplici, et ex composita natura. Si autem neutrum ex dictis est, adulterinam igitur, et confusam unam naturam ex duabus naturis confingunt, qualis natura mulorum et aliorum ejusmodi excogitata est; et quale apud gentiles describitur multiformium et contrariorum animalium monstrum.

XVI. Si dicere unam naturam Verbi incarnatam, contrarium est atque dicere duas naturas unitas; alterutrum necesse est, aut carnem hanc non esse naturam, neque naturam carnis habere; aut cum alioqui sit, non tamen dici esse, quod est: eligant sapientes, utram harum impietatum malint, naturam hanc non esse carnem, an carnem non dici naturam.

XVII. Una natura Verbi incarnata, triplicem habet notionem: aut enim dicitur κατὰ τὴν ἀντιστροφὴν, id est secundum reciprocaionem; hoc modo est una natura Verbi incarnata, quia incarnata rursus una natura est, hoc est, nuda corpore, sicuti æris statuæ una natura est æris figurata; aut dicitur secundum mutationem substantiæ, aut una natura Verbi carnea facta, ut si quis dicat, unam naturam aquæ lapidescentem; aut dicitur, quod una natura Verbi cum sit, non sola, et per se, sed cum carne consideratur. Si igitur secundum primas notionem unam naturam Verbi incarnatam dicunt, ex eo ipso quod dicunt, ipsorum impietas redarguitur: cum Apollinario enim et cum Eutychemysterium incarnationis tollunt. Si autem secundum extremum significatum dicunt, quomodo natura Verbi cum carne, cum natura carnis quæ cum

XVIII. Quæ proprie inter se sunt opposita, to-

(3) Prima manu recte ἢ, secunda perperam ε!

tam negationem toti affirmatióni opponunt; ut affirmatióni dicenti: Paulus apostolus est, opponitur negatio, quæ dicit: Paulus apostolus non est. Sic igitur et duabus naturis una natura opposita est. Si enim una natura est Christus, non est duo. Etsi duo, non est una. Si autem unam dicentes, aliud addunt, non jam dicuntur ἀντιφατικῶς, id est, opposite, sed diversæ, et secundum periphrasim, et confessio duarum naturarum constat ipsis ex nomine, et ex definitione: ex nomine quidem naturæ Verbi, ex definitione vero carnis animatæ anima rationali et intelligente, hæc enim est definitio naturæ humanæ. Quomodo igitur dicentes definitionem naturæ, appellationem ejus recusant? Aut quomodo appellationem utriusque naturæ concedentes, numerum repudiant? Respondeant isti, qui neque quæ ipsis conveniant, neque quæ repugnent, intelligere possunt.

XIX. Simplex natura non est ejusdem substantiæ cum composita; si autem simplex est natura Patris, composita vero Christi natura, non est igitur natura Christi ejusdem substantiæ cum natura Patris. At ipsi simulant homousion esse Patri Christum, et nobis homousion eundem. Dicant igitur, an possit una, ut ipsi dicunt, composita natura Christi, ex toto esse homousios Patri, et ex toto rursus nobis? Et annon hoc nos etiam ad Patris consubstantialitatem revocet? Quod si dicant non ex toto unam naturam Christi Patri et nobis esse homousion, id est, ejusdem substantiæ; relinquunt unius naturæ dimidium esse Patri homousion, et dimidium nobis: at quid aliud est hoc, quam dividere, quam ipsi dicunt unam Christi naturam in naturam ejusdem substantiæ, et diversæ substantiæ, et in partes complementum ipsis unam naturam compositam. Est autem impietatis Apollinarii, et insaniam Arii negare perfectum in divinitate Christi, et in humanitate ejus.

XX. Si Deus, et homo, etiam secundum ipsos, unus Christus etiam post unionem dicitur, natura vero utrumque; quomodo non duæ naturæ unus Christus post unionem? Siquidem nunquam sunt idem natura Deus et homo: neque eadem natura unquam, qua quidem est Deus, hac est et homo.

XXI. Si qui dicunt homousion, et homousion Christum post unionem, ad aliud, et aliud referentes dicunt, id est, ad Patrem, et ad nos; nequaquam vero Patrem, et nos homousios sumus; igitur neque quod est nobis homousion, erit unquam homousion homousio Patris. Si autem homousia unius naturæ sunt et dicuntur, non est autem homousios etiam secundum ipsos divinitas humanitati; quæ vero sunt diversæ substantiæ, differentis naturæ sunt, quæ sunt alia secundum naturam, erunt etiam naturæ scilicet diversæ.

XXII. Proprietates non suæ, sed aliorum sunt proprietates; si vero sunt duæ etiam secundum

ἀπόφασιν καθ' ὅλης τῆς καταφάσεως ἀντιστρέφουσιν· ὅσον τῇ λεγούσῃ καταφάσει Παῦλος ἀπόστολος, ἡ λέγουσα ἀπόφασις Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἔστιν· οὕτως δὲ καὶ ταῖς δύο φύσεσιν ἡ μία φύσις ἀντίκειται. Εἰ γὰρ μία φύσις ἔστιν ὁ Χριστός, οὐ δύο· καὶ εἰ δύο, οὐ μία· εἰ δὲ μίαν λέγοντες, ἄλλο τι προστιθέασιν, οὐκέτι αὐτοῖς ἀντιφατικῶς λέγεται, ἀλλ' ἐτεροῶς· κατὰ περίφρασιν· καὶ συνέστηκεν αὐτοῖς ἐξ ὀνόματος καὶ ὄρου ἢ τῶν δύο φύσεων ὁμολογία· ἐκ μὲν ὀνόματος τῆς φύσεως τοῦ Λόγου· ἐκ δὲ ὄρου τῆς ἐψυχωμένης σαρκὸς ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερῇ· ὄρος γὰρ ἀνθρωπίνης φύσεως οὗτος· πῶς τοίνυν τὸν ὄρον τῆς φύσεως λέγοντες, τὴν κλήσιν αὐτῆς παραιτοῦνται; λεγέτωσαν οἱ μὴδὲ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς καὶ τὰ μαχόμενα συνορᾶν δυνάμενοι.

ΙΘ'. Ἡ ἀπλή φύσις τῇ συνθέτῳ φύσει οὐχ ὁμοούσιος· εἰ δὲ ἀπλή μὲν ἡ τοῦ Πατρὸς φύσις, σύνθετος δὲ ἡ τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἔρα ὁμοούσιος ἡ τοῦ Χριστοῦ φύσις τῇ φύσει τοῦ Πατρὸς· ἀλλὰ μὴν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Χριστὸν καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν λέγειν προσποιούνται. Λεγέτωσαν τοίνυν εἰ ἐνδέχεται τὴν μίαν, ὡς αὐτοὶ φασί, σύνθετον τοῦ Χριστοῦ φύσιν ἐξ ὅλου τῷ Πατρὶ ὁμοούσιον, καὶ ὅλην πάλιν ἡμῖν ὁμοούσιον, καὶ εἰ μὴ εἰς τὴν τοῦ Πατρὸς ὁμοουσιότητα, τοῦτο καὶ ἡμᾶς ἀναφέρει. Εἰ δὲ λέγοιεν μὴ κατὰ τὸ ὅλον τὴν μίαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν τῷ τε Πατρὶ καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον, λείπεται τῆς μίαν φύσεως τὸ μὲν ἡμισυ εἶναι τῷ Πατρὶ, τὸ δὲ ἡμισυ ἡμῖν ὁμοούσιον· καὶ τοῦτο τί ἕτερόν ἐστιν ἢ μερίζειν τὴν αὐτοὶ λέγουσι μίαν Χριστοῦ φύσιν εἰς τε ὁμοουσιότητα, καὶ εἰς ἑτεροουσιότητα, καὶ εἰς πρὸς τῇ μοίρᾳ (4) τῶν συμπληρούντων αὐτοῖς τὴν μίαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν τὴν σύνθετον· τῆς δὲ Ἀπολιναρίου ἀσεβείας καὶ τῆς Ἀρείου ἀρνεύσθαι τὸ τέλειον τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος.

Κ'. Εἰ Θεὸς καὶ ἀνθρώπος, καὶ κατ' αὐτοὺς, ὁ Χριστός καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγεται, φύσει δὲ ἀμόρτερα, πῶς οὐ δύο φύσεις ὁ Χριστός, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, εἴπερ μὴδὲ ταῦτόν τῇ φύσει Θεὸς καὶ ἀνθρώπος, μὴδὲ τῇ αὐτῇ φύσει ἡπὲρ ἐστὶ Θεὸς, ταύτη ἐστὶ καὶ ἀνθρώπος;

ΚΑ'. Εἰ ὁμοούσιον, καὶ ὁμοούσιον τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν, λέγουσι, πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο λέγοντες τοῦτο εἶναι, πρὸς τὸν Πατέρα καὶ πρὸς ἡμᾶς, οὐδέποτε δὲ ὁ Πατὴρ καὶ ἡμεῖς ὁμοούσιοι, οὐδὲ τὸ ἡμῖν ἔρα ὁμοούσιον, ὁμοούσιον ἔσται τῷ τοῦ Πατρὸς ὁμοούσιῳ. Εἰ δὲ τὰ ὁμοούσια μίαν καὶ λέγεται φύσεως, οὐχ ὁμοούσιος δὲ καὶ κατ' αὐτοὺς ἡ τοῦ Χριστοῦ θεότης τῇ κατ' αὐτοὺς ἀνθρωπότητι· τὰ δ' ἑτεροούσια καὶ διαφόρου ἐστὶ φύσεως, καὶ τὰ τῇ φύσει ἕτερα, καὶ φύσεις ἕτεραι δηλονότι.

ΚΒ'. Αἱ ιδιότητες οὐχ ἑκρυτῶν, ἀλλὰ τίνων εἰσὶν ιδιότητες· εἰ δὲ δύο καὶ κατ' αὐτοὺς μετὰ τὴν ἔνωσιν

(4) In margine τημορία. Malini ego eis τὰ μόρια, vel potius eis τὴν μοίραν.

αἱ ἰδιότητες, τῶν δύο πάντως εἰσὶν ἰδιότητες; Ἄλλὰ μὴν δύο ἰδιότητος λέγοντες, φυσικὰς ταύτας λέγουσιν· λεγέτωσαν τοίνυν εἰ μὴ αἱ δύο φυσικαὶ ἰδιότητες. Εἰ δὲ τὰς δύο φυσικὰς ἰδιότητας καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγουσιν, ἀεὶ ἄρα αἱ δύο φύσεις, ἐπεὶ καὶ δύο τούτων φυσικαὶ ἰδιότητες.

ΚΓ. Ἡ διαφορὰ διαφερόντων ἐστὶ διαφορὰ· αἱ δὲ πυστατικά· διαφοραὶ τὰ οὐσιωδῶς διαφέροντα διακρίνουσιν. Λεγέτωσαν τοίνυν εἰ μὴ διαφορὰν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος λέγοντες, φυσικὴν τούτων διαφορὰν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγουσιν· εἰ δὲ φυσικὴν λέγουσι διαφορὰν, φύσεων πάντως λέγουσι διαφορὰν. Εἰ δὲ τοῦτο, φύσεων ἄρα διαφορὰν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγουσιν· ἐπεὶ αἱ δύο φύσεις φυσικῆ διαφορᾷ πάντως δύο φύσεις εἰσὶν.

ΚΔ. Εἰ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον καὶ τοὺς ἁγίους Πατέρας ταύτην ἔχει τὴν διαφορὰν ἡ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν, ἣν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἴδιον, ἡ μία φύσις τοῦ Λόγου οὐ πρὸς τὴν σάρκα μία φύσις λέγεται, ἀλλὰ πρὸς τὸν Πατέρα· πρὸς αὐτὸν γὰρ ἔχει τὴν τῆς φύσεως ἐνότητα. Εἰ δὲ πρὸς τὸν Πατέρα μία φύσις ἐστὶν τε καὶ λέγεται, εὐδῆλον ὡς οὐ μία φύσις ποτὲ πρὸς τὴν σάρκα λεχθήσεται· εἰ δὲ ὁ λόγος οὐ μία φύσις πρὸς τὴν σάρκα λέγεται, εὐδῆλον ὡς οὐδὲ ἡ σὰρξ πρὸς αὐτὸν ποτὲ μία φύσις λεχθήσεται. Εἰ δὲ μὴδὲ ἡ σὰρξ πρὸς τὸν Λόγον, μὴδὲ ὁ Λόγος πρὸς τὴν σάρκα μία φύσις λέγεται, μεταξὺ δὲ μιᾶς καὶ δύο οὐδὲν τὸ μέσον, σαφῶς ὅτι ἡ ἀναίρεσις τῆς μιᾶς φύσεως, τὴν τῶν δύο φύσεων συνεισάγει ὁμολογίαν.

ΚΕ. Εἰ τὴν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἰδιότητα ἡ ὑπόστασις τοῦ Λόγου ἀφορίζει, ταύτη δὲ τῆ ἀφοριστικῆ ἰδιότητι τῆ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, ἥτις ἐστὶν ὑπόστασις, ἄλλο· ἐστὶν πρὸς τὸν Πατέρα· οὐ ταύτη δὲ τῆ ἀφοριστικῆ ἰδιότητι καὶ ἀπὸ τῆς σαρκὸς διακρίνεται, πῶς ἢ γὰρ ἄλλο; ἔσται ὁ Λόγος ἀπὸ τῆς σαρκὸς, ἢ ὡς ὑπόστασις ἀπ' αὐτῆς ἀφορισθήσεται; Εἰ δὲ οὐ ταύτη τῆ ἰδιότητι διαστέλλεται· ἀπὸ τῆς σαρκὸς, ἐτέρη δὴλονότι τῆ τῆς φύσεως ἰδιότητι ἡ τις τῷ Πατρὶ συνάπτουσα, τῆς σαρκὸς ἀποδιαστέλλει αὐτὸν ἐκ τούτων τοίνυν δῆλον πῶς δύο μὲν φύσεις λέγομεν ἐπὶ Χριστοῦ, μίαν δὲ ὑπόστασιν· ὅτι τῆ ἀφοριστικῆ ἰδιότητι τῆ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς συνάπτεται πρὸς τὴν σάρκα· ὡς περ ἀμίλει τῆ συναπτώσει αὐτὸν φυσικῆ ἰδιότητι τῷ Πατρὶ, τὸ διάφορον ἔχει πρὸς τὴν σάρκα· καὶ ὡς περ πρὸς τὸν Πατέρα μία φύσις· ἐστὶ δὲ τὴν τῆς φύσεως ταυτότητα, οὕτως οὐ μία φύσις πρὸς τὴν σάρκα διὰ τὴν ταύτης καὶ ἐν τῆ πρὸς τὸν λόγον ἐνώσει φυσικὴν ἀτρεπτον ἰδιότητα.

ΚϚ. Εἰ πάντα τὰ ὁμοούσια τῷ τῆς φύσεως λόγῳ συνάπτεται, καὶ διὰ τοῦτο λέγονται μία φύσις, τὰ δὲ ἑτεροούσια ἐνώσει καὶ οὐ φύσει συνάπτεσθαι πέφυκεν, οὐ ταῦτον δὲ ἔνωσις καὶ φύσις, οὐ ταῦτ' ἄρα οὐ ἐξ ἀμφοῖν ἀποτελέσμα· εἰ δὲ ἡ φύσις συνάπτει, μία φύσις λέγεται, τὰ τῆ ἐνώσει συναπτόμενα ὑποστάσει μὲν, οὐ μὴν φύσει· καὶ οὐσία, ἐν εἶναι λεχθήσεται.

A ipsos proprietates post unionem, duo igitur sunt post unionem ea, quorum sunt proprietates: at duas proprietates qui dicunt, naturales has dicunt: dicant igitur an duæ proprietates. Si autem duas proprietates naturales post unionem confitentur, semper igitur erunt duæ naturæ, siquidem et duæ harum naturales proprietates.

XXIII. Differentia necessario est differentium differentia. Differentiæ enim constituentes distinguunt, quæ secundum substantiam differunt. Dicant ergo an dicentes differentiam divinitatis et humanitatis, non dicant naturalem differentiam etiam post unionem? Si vero naturalem dicunt differentiam, naturarum differentiam necessario dicent. Si vero hoc, duas igitur naturas differentes et ipsi post unionem dicunt. Siquidem duæ naturæ naturali differentia necessario duæ naturæ sunt.

XXIV. Si secundum veritatem et sanctos Patres, hanc habet differentiam substantia ab hypostasi, quam habet commune a proprio; una natura Verbi, non dicitur una cum carne, sed cum Patre; cum ipso enim habet unitatem naturæ, et identitatem. Si autem una natura est et dicitur cum Patre, manifestum evadit, quod nunquam natura una cum carne dicitur. Si autem Verbum non una natura cum carne dicitur, liquet quod neque caro cum Verbo una natura dicitur. Si autem neque Verbum cum carne, neque caro cum Verbo una natura dicitur; inter unam autem, et duas nihil medium est: manifestum est quod negatio unius naturæ confessionem duarum naturarum secum ex consequenti infert.

XXV. Si hypostasis Verbi proprietatem a Patre distinguit, hac autem proprietate a Patre distinguente, quæ est hypostasis, alius est a Patre; non autem hac distinguente proprietate a carne distinguitur; quomodo alius erit Verbum a carne: vel tanquam hypostasis ab ipsa separabitur? Si autem non hac proprietate a carne distinguitur, alia scilicet proprietate naturæ distinguetur, quæ cum Patre copulans, a carne eum distinguit. Hinc igitur patefecit, quomodo duas quidem naturas in Christo dicimus, unam vero hypostasim: quoniam proprietate distinguente a Patre unitur cum carne; sicut sane proprietate naturali uniente eum cum Patre, differentiam a carne habet. Et sicut est una natura cum Patre propter eandem unitatem naturæ, sic etiam non est una natura cum carne propter naturalem et immutabilem proprietatem hujus in unione cum Verbo.

XXVI. Si omnia ejusdem substantiæ, ratione naturæ unita sunt, et idcirco dicuntur una natura; quæ autem diversæ substantiæ sunt, unione, non natura ut copulentur, apta nata sunt; non est autem idem unio et natura; non est igitur idem, quod ex utrisque fit. Si autem quæ natura copulat, natura una dicuntur; unione copulata, hypostasi quidem, sed non natura ac substantia, unum esse dicuntur.

XXVII. Communiter ab omnibus concessum est, A nomen hominis naturam declarare, Pauli autem, et Petri hypostasim. Secundum autem beatum Cyrillum nomen Christi neque vim definitionis habet; nec alicujus substantiam declarat, ut hominis, et equi, et bovis, et uniuscujusque eorum, qui sub eadem specie continentur; igitur non est idem hominem simpliciter dicere, et Christum: quomodo igitur exemplum hominis, quod nomen naturam significat, ad personam Christi transfertis; cum nomen Christi secundum doctorem non naturam, sed hypostasim declarat? Si vero dicitis, ad rationem unionis, non hominem simpliciter, sed aliquem sumunt, hic autem hypostasis est: advertite autem, quæ in duobus hircis ipsum Christum describit. Sicut igitur hic non ad hypostases hircorum refert exemplum, sed ad differentiam vivi, et immolati; sic etiam hic non ad interimendas naturas, sed ad unitatem personæ imago alicujus hominis ab ipsis Patribus sumitur. Quod autem hic aliquis homo ex duabus naturis, et duæ naturæ est et dicitur ab eisdem Patribus, ex scriptis eorum multis locis probari potest.

ἐκ δύο τε καὶ δύο φύσεις ἐστὶ, καθ' ὃ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἐκ τῶν συγγεγραμμένων αὐτοῖς πολλαχόθεν ἐστὶ πιστώσασθαι.

XXVIII. Dicitur Christum ex duabus naturis, aut tanquam ex principiis, aut tanquam ex ipsis partibus unitis intelligendum est: si tanquam ex principiis: ex hypostasibus potius quam ex naturis erunt principia ejus. Siquidem principia ejus secundum divinitatem, Pater; secundum humanitatem, mater. Qui autem est ex his tanquam ex causis, manifestum est quod non est eadem; non enim est Pater, neque mater. Si vero tanquam ex partibus, quomodo non sunt in toto partes? Aut quomodo totum non est in partibus? Si enim neque totum est in partibus, neque partes in toto, relinquatur, ut antea dictum est, vel minime esse hæc, vel in altero præter Christum cerni divinitatem Christi et humanitatem; et in aliis Christum, et non in divinitate, et humanitate ejus: hoc autem non solum humanitatis ejus, sed ipsius divinitatis Verbi essentiã tollit.

XXIX. Quantum in rebus non solum existit ex numero definito, ut duorum, vel trium, vel quatuor, et deinceps; sed ex non definito, ut sunt multa, pauca, plura, pauciora, et similia; et ex analogia, sive proportione, ut majus, minus, æquale; ad aliquid, et ex voce quæ vocatur indicativa, ut hoc, et illud, et hæc, et aliud, et diversum; aut ex ordine, ut ante hoc, et post illud, et a principio et postea, et ex aliis etiam modis, ut consentaneum est: si igitur omnes modos declarantes res, sciunt isti dividere res declaratas, ex eo ipso redarguitur eorum absurdum; etenim ipsi allud, et aliud, diversum, ac diversum, et majus, et minus, et æquale, et ad aliquid, et ante hoc, et post illud. Sin vero

KZ. Κοινῶς παρὰ πάντων ὁμολογῆται τὸ ἀνθρώπος ὄνομα τὴν φύσιν δηλοῦν, τὸ δὲ Παῦλος ἢ Πέτρος τὴν ὑπόστασιν· κατὰ δὲ τὸν μακάριον Κύριλλον τὴν Χριστὸς ὄνομα οὔτε δύναμιν ὄρου ἔχει, οὔτε τὴν τινος οὐσίαν δηλοῖ, ὡς ἀνθρώπου καὶ Ἰησοῦ καὶ βοῦς καὶ ἐκάστων τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος· οὐκοῦν οὐ ταῦτὸν ἀνθρώπων τε ἀπλῶς εἰπεῖν καὶ Χριστὸν· πῶς τοίνυν τὸ τοῦ ἀνθρώπου παράδειγμα τῆς φύσεως ὄν δημοτικὸν, μετὰγεται ἐπὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον; τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν διδάσκαλον οὐ φύσιν δηλοῦντος, ἀλλ' ὑπόστασιν. Εἰ δὲ λέγοιτε αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἄλλους Πατέρας χρῆσασθαι τῷ τοῦ ἀνθρώπου παράδειγματι εἰς τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον, οὐ τὸ ἀπλῶς ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸν τινα παραλαμβάνουσιν, ὑπόστασις δὲ οὗτος· ἐπιστήσατε δὲ ὅτι καὶ ἐν δύοσιν αὐτὸν τοῖς χιμάρους διαγράφει τῷ λόγῳ· ὡσπερ οὖν ἐνταῦθα οὐ πρὸς τὰς ὑποστάσεις τῶν χιμάρων φέρει τὸ παράδειγμα (5), ἀλλὰ πρὸς τὸ διάφορον τοῦ τε ζῶντος καὶ τοῦ τεθυμένου τὴν ἀναφορὰν ἔχει· οὕτως καὶ ἐνταῦθα οὐ πρὸς τὴν ἀναίρεσιν τῶν φύσεων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ προσώπου ἢ τοῦ τινος ἀνθρώπου εἰκὼν παραλαμβάνεται. Ὅτι δὲ καὶ ὁ τις ἀνθρώπος παρὰ τοῖς αὐτοῖς Πατέραςιν

KH. Τὸ λέγειν ἐκ δύο φύσεων τὸν Χριστὸν, ἢ ὡς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, ἢ ὡς ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐνωθέντων μερῶν νοεῖν ὑποβάλλει· ἀλλ' εἰ μὲν ὡς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, ἐξ ὑποστάσεων μᾶλλον, καὶ οὐκ ἐκ φύσεων ἐστὶ· εἴπερ ἀρχαὶ αὐτοῦ κατὰ μὲν τὴν θεότητα, ὁ Πατὴρ, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ μήτηρ· ἐκ τούτων δὲ ὡς ἀπ' αἰτίων, σαφὲς ὅτι οὐ ταυτὰ ἐστὶν, κἂν ὅπερ ταῦτα. Εἰ δὲ ὡς ἀπὸ μερῶν, πῶς οὐκ ἐν τῷ ὅλῳ τὰ μέρη; ἢ πῶς τὸ ὅλον οὐκ ἐν τοῖς μέρεσιν; Εἰ γὰρ μήτε τὸ ὅλον ἐν τοῖς μέρεσιν, μηδὲ τὰ μέρη ἐν τῷ ὅλῳ, λείπεται, ὡς προείρηται, ἢ μηδαμοῦ μηδ' ὅλως ἐστὶ ταῦτα, ἢ ἐν ἐτέρῳ παρὰ τὸν Χριστὸν θεωρεῖσθαι τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἐν ἐτέροις τὸν Χριστὸν καὶ οὐκ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι θεωρεῖσθαι· τοῦτο δὲ οὐ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς τοῦ Λόγου θεότητος τὴν ὑπαρξίν ἀναιρεῖ.

KΘ. Τὸ ποσὸν τῶν πραγμάτων περιίταται οὐ μόνον ἐξ ὀρισμένου τοῦ δύο ἢ τρία ἢ τέσσαρα, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀορίστου, οἷον τοῦ πολλὰ καὶ πλεῖονα καὶ ἐλάττονα καὶ εἰ τι ὅμοιον· καὶ ἐξ ἀναλογίας, οἷον μείζον, ἥττον, ἴσον πρὸς τι· καὶ ἀπὸ τῆς δεκτικῆς φωνῆς, οἷον τῆς τοῦτο, κάκεινο, καὶ ταῦτα, καὶ ἄλλα καὶ ἕτερα· καὶ ἀπὸ τῆς τάξεως, οἷον πρὸ τοῦδε, καὶ μετ' ἐκεῖνο, καὶ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ὕστερον· εἰκὼς δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον. Εἰ μὲν οὖν ἅπαντας τοὺς δηλωτικούς τρόπους τῶν πραγμάτων διαιρητικούς ἴσασι τῶν δηλουμένων, αὐτόθεν αὐτοῖς τῆς ἀτοπίας ὁ ἔλεγχος· καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ μίαν καὶ μίαν λέγουσι καὶ φύσεις ἀορίστους καὶ ἰδιότητας, τοῦτό τε κάκεινον, καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο, καὶ ἕτερον καὶ ἕτερον, καὶ μείζον καὶ

(5) Confer Damasceni opusculum *Adversus Jacobitas* in *Antiq. lect.* Canisii ed. Basnag. t. II, p. 45. — *Hujus Patrologia*, t. XCIV, col. 1434.

ἦ-τον, καὶ ἴσον καὶ πρὸς τι, καὶ πρὸ τοῦδε καὶ μετ' ἄ
 ἐκεῖνο, καὶ ἀπ' ἀρχῆς καὶ ὑπερῶν· εἰ δὲ μὴ πάντας
 τοὺς τρόπους, τὸν δὲ ὠρισμένον μόνον ἀριθμὸν, καὶ
 μάλιστα τῆς δυάδος διαίρεσιν ὑποτίθενται, ἀποκλι-
 ρητικῶς ἔσται ὁ λόγος. Ἐπεὶ λεγέτωσαν αὐτοὶ τί δή-
 ποτε κατὰ πολλοὺς τοὺς τρόπους τῆς ποσότητος τῶν
 ὑποκειμένων δηλουμένης, μόνη ἡ δυὰς τὴν φοβερὰν
 αὐτοῦ τῆς διαίρεσεως ἐννοίαν ἐπισημάγει, τῆς ἐτέρως
 ἐτέρως ἐχούσης; Ἡ γὰρ δυὰς τὰ δύο ὁμοῦ ἀριθμοῦ-
 μενα, ἀλλ' οὐ κεχωρισμένα κατὰ τὴν συλληπτικὴν τοῦ
 ἀριθμοῦ τούτου δύναμιν παρίστησι μᾶλλον, ἢ τῆς

μᾶλλον·
 Α'. Εἰ πᾶσα σύνθεσις μοναδικῶς ἐξαγγέλλεται, καὶ
 τὸν ἀριθμὸν ἐκβάλλει τῶν συνθεσιμένων, δύο ἂν ἀνά-
 κη θάτερον, ἢ ἀσύμθετον εἶναι τὴν ἡμέτερον ὄνομα καὶ
 τὸν ὅλον ἀνθρώπων, ἢ μὴ κατηγορεῖσθαι κατὰ τοῦ ὄνο-
 ματος· ἢ τοῦ ὅλου ἀνθρώπου κατ' αὐτοὺς τὸν ἀριθμὸν.
 Λεγέτωσαν τοίνυν εἰ μὴ ἀριθμὸν τῶν συνθέτων ὑπο-
 βάλλει τὰ οὐτως ἔχοντα γραφικῶς, τὸ· Ἔθετο τὰ μέλη
 ἐν δέκα στον ἐν τῷ σώματι· καὶ πολλὰ μὲν μέλη, ἐν
 δὲ σῶμα· καὶ, Ἐξηρήθησαν πάντα τὰ ὀστέα μου·
 καὶ, Ἐρξαν χεῖράς μου καὶ πόδας· καὶ, Ἐξ-
 ἐχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
 συναμφοτέρω τρία ἀριθμοὶ ὁ Ἀπόστολος, ψυχὴν καὶ
 σῶμα καὶ Πνεῦμα· καὶ ἐξυμώθη κατὰ τὴν παραβ-
 λήν τοῦ Σωτῆρος εἰς ἀλεύρου σάτα τρία· καὶ, Δο-
 ξάζετε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν καὶ ἐν τῷ
 πνεύματι, ἃτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν περὶ τῶν
 εἰπῶν· Ταῦτα δὲ ἀντίκεινται ἀλλήλοις. Λεγέτω-
 σαν τοίνυν εἰ μὴ τι ἄτινα καὶ ταῦτα καὶ ἀντίκεινται
 ἀλλήλοις ἀριθμοῦ εἰσὶν εἶδη· λεγέτωσαν δὲ καὶ τίνες
 εἰ ἐπὶ τῆς κλίσης καὶ τοῦ μύλωνος δύο, ὧν ἡ μία
 παραλαμβάνεται καὶ ἡ μία ἀφίεται· ἔτι δὲ καὶ εἰ
 μὴ τῷ Σωτῆρι δύο νοεῖται ὁ ἄνθρωπος, τὸ σῶμα καὶ
 ἡ ψυχὴ, ὧν τὸ μὲν δύναται ἀποκτεῖναι οἱ ἐπιβου-
 λήοντες, τὸ δὲ ἀνώτερον τῆς ἐπιβουλῆς τυγχάνει·
 ἐμφρότερα δὲ ἐν γέννη ἀπολλύμενα, εἰ τούτου κρι-
 θεῖν δεῖ. Ἐὰν γὰρ εἰπωμεν τὴν συνεχὴν τοῦ χρο-
 νου φύσιν πλέον ἠνώσθαι, ἢ τὰ κατὰ σύνθεσιν εἰς
 δώδεκα ὥρας ὑπὸ τοῦ Κυρίου διαίρεσθαι· ἢ πάλιν
 κατὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένον ὅλον τὸν νόμον ἐν ταύ-
 ταις ταῖς θυσίαις ἐντολαῖς κρεμᾶσθαι, τῇ εἰς τὸν Θεὸν
 καὶ τῇ εἰς τὸν πλησίον ἀγάπῃ, τάχα καὶ αὐτὸς ὁ
 Κύριος μεθ' ἡμῶν τῆς διαίρεσεως τὸ ἔγκλημα οὐκ
 ἐπερῶνται, τὴν ἡμέραν εἰς δώδεκα τεμῶν ὥρας, καὶ
 τὸν νόμον εἰς δύο γενικὰς ἐντολάς. Καὶ ὅπως τῷ γε-
 νικῶντος ἐντυγχάνοντι τῇ τε Γραφῇ καὶ τοῖς Πα-
 τράσι ποικίλην καὶ πολυειδῆ τοῦ ἀριθμοῦ τὴν χρῆσιν
 εὑρεῖν ἔξιστιν κατὰ τε ἀπλῶν καὶ συνθέτων καὶ
 ἡνωμένων καὶ διηρημένων καὶ ὑφεστῶτων καὶ ἐπι-
 νοῖα θεωρητῶν, καὶ μέχρι τῶν πάντη ἀνυποστάτων
 χωροῦσθαι. Καὶ τοῦτο δὲ μὴ ἀγνωσκῶμεν ὡς λαμβάνειν
 προσποιούνται τοὺς ἀπλουστεροὺς· ὡς τινος οὖν δια-
 φαρὰς μεταξὺ τοῦ δύο εἰπεῖν καὶ ἀμφω καὶ ἑκατέρως
 καὶ ἐν ἀμφοῖν καὶ δι' ἀμφοῖν. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ
 τὰ τοιαῦτα ταῦτ' ἀλλήλοις ἔστιν, ἡπερ τε ἕτερον· καὶ

non omnes modos, sed numerum definitum tantum,
 praesertim numerum duorum ponunt dividere, sor-
 tiri est sic loqui. Dicant enim ipsi, cum multis mo-
 dis quantitas subjectorum declaretur, quare solus
 numerus duorum suspicionem divisionis quam tan-
 topere metuunt, ipsi injicit, cum aliter in re et ve-
 ritate sit? Duo enim simul, quæ numerantur, sed
 non separata secundum vim colligentem hujus nu-
 meri magis demonstrant, quam numerus unus; et
 unius solutus per se consideratus.

XXX. Si omnis compositio singulariter effertur,
 et numerum ejicit ex compositis; alterum duorum
 necessarium erit, aut non esse compositum corpus
 nostrum, et totum hominem; aut non praedicari de
 corpore, et toto homine secundum ipsos numerum.
 Dicant igitur annon significant nobis numerum
 compositorum hæc, quæ sic in Scriptura sunt: *Po-
 suit membra, unumquodque eorum in corpore* 1; et:
Multa quidem membra, unum vero corpus 2; et illud:
Diminuerunt omnia ossa mea 3; et: *Foderunt
 manus meas, et pedes* 4; et: *Effusa sunt omnia vi-
 scera ejus* 5. Ino in ambobus partibus hominis tria
 numerat Apostolus, animam, et corpus, et spiri-
 tum, quæ fermentata sunt secundum parabolam
 Salvatoris in farinae sata tria 6. Et rursus: *Glorificate
 Deum in corpore vestro* 7, et in spiritu vestro, quæ
 sunt Dei. Et iterum de eisdem: *Hæc autem sibi in-
 vicem adversantur* 8. Dicant ergo, annon sunt,
 quæ et hæc, et sibi invicem adversantia spe-
 cies numeri? Dicant præterea, qui duo in tecto
 et duæ in moka 9, quarum una assumitur, et una
 relinquitur? Præterea, dicant, annon intelligit
 Dominus esse hominem duo, corpus scilicet et
 animam? Ex quibus corpus quidem occidere pos-
 sunt, qui insidiantur; anima vero non potest insi-
 diis occidi 10; ambo vero in gehenna pereunt, si
 digna esse interitu judicentur. Si enim dicamus
 naturam temporis continuam magis unitam, postea
 in duodecim horas a Domino divisam esse; vel
 rursus, sicut ipse dixit, totam legem in his duobus
 mandatis pendere charitatis in Deum, et in proximum
 11; fortassis ipse Dominus nobiscum crimen
 divisionis non effugiet, qui diem in XII horas di-
 visit 12, et totam legem in duo generalia mandata.
 Denique qui studiose Scripturam et Patres legerit,
 varium et multiplicem usum numeri reperire po-
 terit in simplicibus, in compositis, in unitis, in di-
 visis, in iis quæ sunt per se, et iis quæ cogitatione
 considerantur; qui varius usus usque ad ea progred-
 ditur, quæ sunt penitus sine hypostasi. Illud etiam
 non est ignorandum, quod simulant apud simpli-
 ciores, quasi aliquid differat dicere duo, et ambo,
 et utraque, et in ambobus, et per ambo. Hæc enim
 omnia, et quæ hujusmodi sunt idem sunt inter se,

1 Cor. xii, 18. 2 ibid. 12. 3 Psal. cxi, 18. 4 ibid. 17. 5 Act. i, 18. 6 Matth. xvi, 53.
 7 1 Cor. vi, 20. 8 Galat. v, 17. 9 Matth. xxiv, 41. 10 Matth. x, 28. 11 Matth. xxii, 40. 12 Joan.
 u, 9.

licet partim quidem horum in communi consuetudine, partim vero apud elegantiores reperiantur. Sicut multa alia hujusmodi multis partibus orationis declarantur. Divinus igitur Apostolus varium usum horum in eisdem rebus variat cum ait : *Qui fecit utraque unum*¹³ ; et rursus : *Ut condat duos in se ipso*¹⁴ , et quæ sequuntur, *et reconciliaret ambos*¹⁵ : ut verissimum sit, nec in divina Scriptura, nec in sanctis Patribus facere hæc differentem sensum in significatione differente, sed potius in quo unum horum reperitur, idem declarari differente horum omnium significatione. Nos vero gratias Deo pro iis quæ hactenus diximus, agentes, hic numerum dubitationum finiemus. Non enim propositum nobis fuit, libros scribere, sed tradere studiosioribus adjumenta, et semina perfectioris retractationis horum, ut possint scire sapientes qui non de omnibus dubitant, esse alia, quæ ut magis a nobis dubitentur, ipsi digni sunt.

¹³ Ephes. II, 14. ¹⁴ ibid. 15. ¹⁵ ibid. 16.

A τὰ μὲν αὐτῶν ἐν τῇ κοινῇ χρήσει, τὰ δὲ παρὰ τοῖς ἔλλογιμωτέροις εὐρίσκεται, ὡς καὶ πολλὰ ἕτερα ταυτὰ ὄντα πολλοῖς δηλοῦνται τοῖς τοῦ λόγου μέρεσιν· ὁ γοῦν θεσπέσιος Παῦλος τὴν διάφορον τούτων χρῆσιν ποικίλλει φάσκων· Ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωθεν· καὶ πάλιν, Ἴνα κτίσῃ τοῖς δύο ἐν αὐτῷ· καὶ πάλιν, καὶ, Ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους· ὥστε παντὸς ἀληθέστερον μῆτε ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, μῆτε μὲν ἐν τοῖς Πατράσι ταῦτα διάφορον νοῦν ἐμποιοῦν ἐν τῇ διαφόρῳ αὐτῶν σημασίᾳ, ἀλλ' ἐν ᾧ ἂν ἐν τούτων εὐρίσκεται, ταυτὸν δηλοῦσθαι τῇ ἐκ πάντων τούτων διαφόρῳ σημασίᾳ· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τῷ Θεῷ εὐχαριστήσαντες, αὐτοῦ που τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπαπορήσεων στήσωμεν· οὐ λογογραφεῖν, ἀφορμὴν δὲ καὶ σπέρμα τοῖς φιλοπονωτέροις καὶ τελειοτέρας ἐπιεργασίας καταλιπεῖν κἀσὴ δυνάμει προσεθυμήθημεν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ

ΕΠΙΛΥΣΙΣ

ΤΩΝ ΥΠΟ ΣΕΥΗΡΟΥ ΠΡΟΒΕΒΑΗΜΕΝΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ.

EJUSDEM LEONTII

SOLUTIO ARGUMENTORUM A SEVERO OBJECTORUM.

(ANG. MAI *Spicileg.* t. X, part. II, p. 40.)

Quæ antea a nobis secundum veram doctrinam ex sanctis Patribus collecta sunt adversus Nestorii et Eutycheis sectatores, sufficiunt per gratiam Dei absolutæ et perfectæ confutationi inanum argumentationum falsi nominis scientiæ. Quia vero inventores malorum, sicut Apostolus ait, defecerunt scrutantes scrutationes, ita ut plerisque videantur novis quibusdam argumentis, et quæ in nostris hactenus confutationibus non contineantur, nunc usi esse; necessario, ut vos qui secundum Deum diligitis, hortati estis, subjecimus nunc quæ in illis quidem continentur, sed non subtiliter excussa sunt: ut cum hæc præter illa superiora contra falsi nominis scientiam argumenta, ut opinor, non ignobilis habueritis, veritatem defendatis. Aggrediar autem ad solutiones, eo ordine quo dubitationes exstructæ sunt, easque majore artificio disserendi expediam et dirigam.

Oppositio Acephali. Cum Verbum assumpsit natu-

C Ἔστι μὲν τὰ πρώην ἡμῖν κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον, ἐκ τῶν ἁγίων Πατέρων συνειλεγμένα, πρὸς τοὺς ἀπὸ Νεστορίου τε καὶ Εὐτυχοῦς, ἱκανὰ Θεοῦ χάριτι πρὸς τελείαν ἀνατροπὴν τῶν ματαίων λογισμῶν τῆς ψευδονύμου γνώσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἐφευρετὰ κακῶν κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον ὄντες, ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις, ὡς τοῖς πολλοῖς νομίζεσθαι ξένους τισὶ καὶ οὐκ ἐμπεριεχομένοις ταῖς πρὸς αὐτοὺς ἤδη γεγενημέναις ἡμῶν ἀντιρήσεις· τὰ νῦν αὐτοὺς κεχρησθαι, ἀναγκαίως κατὰ τὴν ὑμετέραν τῶν κατὰ Θεὸν ἀγαπώντων προτροπὴν, τὰ ἐν ἐκείνοις μὲν περιεχόμενα, οὐκ εἰς λεπτὸν δὲ ἐξητασμένα νυνὶ ὑπηγορευόμενα, ἵνα ἔχοντες πρὸς ἐκείνοις καὶ ταῦτα κατὰ τῆς ψευδονύμου γνώσεως οὐκ ἀγεννη οἶμαι ἐπιχειρήματα, τῇ ἀληθείᾳ συνίστασθε· ἀρξομαι δὲ τῶν ἐπιλύσεων κατὰ τάξιν, ὡς καὶ ἡ τῶν ἀπὸ ῥημάτων περιέχει διασκευῆ, διαλογικώτερον αὐτὰ μεθοδεύων καὶ διευθύνων.

Ἀρτίθεσις Ἀκεφάλου. Φύσιν ὁ Λόγος ἀναλαβὼν

ἀνθρωπίνην, τὴν ἐν τῷ εἶδει θεωρουμένην, ἢ τὴν ἐν Ἀ

τόμῳ ἀνάλαβεν.

Ἀπάντησις Ὀρθοδόξου. Τί γὰρ ἔτιρον οἶει ταύτην

εἶναι παρ' ἐκείνην;

Ἀκέρ. Ναί, εἴπερ ἡ μὲν ἐν πλήθει θεωρεῖται, ἢ δὲ ἐν ἐνὶ τῷ ἀριθμῷ.

Ὀρθ. Ἄλλ' οὐ πρὸς ὃ ἠρώτησα ἀπεκρίθης· οὐ γὰρ εἰ ἐν πλήθει καὶ ἐν ἐνὶ θεωρεῖται αὕτη τὸ ζητούμενόν ἐστιν, τοῦτο γὰρ ὡμολόγηται· ἀλλ' ἡ αὕτη ἐκείνη. κατέληξε αὕτη, ἢ ἐτέρᾳ οὐδ' αὐτὴ τυγχάνει. Τὸ γὰρ ἐν ἐνὶ ἢ ἐν πλείοσι ταύτην θεωρεῖσθαι, τὰ ἐν οἷς ἐστὶ πολλὰ ἢ ἐν θεωρεῖσθαι ποιεῖ, οὐ τὴν φύσιν ἐν ἢ πολλὰ φαίνεσθαι παρασκευάζει· ὡς περ ἀμέλει ἐπὶ τε λευκοῦ ἔχει καὶ τοῦ λευκασμένου, εἴτε ἐν εἴτε πλείονα ὡσι, τὰ ἐν οἷς ἢ λευκότης θεωρεῖται. **B** **Ὅτι:** δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, δῆλον ἐξ ὧν ὁ τῆς φύσεως λόγος ἐπὶ τε πλήθους καὶ ἐνὸς ὁ αὐτὸς ἀποδίδεται· ἐν γὰρ ἂν ἀποδοῖς λόγον περὶ τῆς ἀπλῶς φύσεως, οὕτως σοὶ καὶ ἐπὶ τῆς ἐν τινι θεωρουμένης ἀποδοθήσεται, καὶ οὕτε πολλὰς ποιεῖ φύσεις τὴν μίαν, τὸ πολλοὺς ταύτης μετέχειν· οὕτε μίαν τὰς πολλὰς, καὶ ἐν τούτων μετέχει, ἐὰν ἢ ὁ ταύτης μετέχων ἐκ διαφόρων συγκαίμενος.

Ἀκέρ. Τὴν τίνα οὖν ἀνάλαβε φύσιν;

Ὀρθ. Ναὶ ἀλλὰ τὴν αὐτὴν οὖσαν τῷ εἶδει.

Ἀκέρ. Τί δὲ παρὰ ταύτην ἡ ὑπόστασις;

Ὀρθ. Ὅτι τὸ μετέχειν αὐτῆς, ἄλλον ποιεῖ οὐκ ὅμοιον.

Ἀκέρ. Οὐκ ἐστὶν οὖν ἄλλος ἀπὸ ἄλλου;

Ὀρθ. Οὐ πάντως, ἕως ἂν μήτε ὁμοούσιος, μήτε κχωρισμένος ἢ τοῦ συνυφεστώτος καὶ συγκαίμενου· ταῦτα γὰρ ποιεῖ τὰς ὑποστάσεις.

Ἀκέρ. Οὐκ ἦν οὖν τοῖς ἀφοριστικοῖς ἰδιώμασιν, ἢ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότητος, τοῦ κοινου τοῦ ἰδίου αὐτοῦ χωρίζουσα;

Ὀρθ. Πῶν μὲν οὖν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν λόγον τοῦτο, ἀλλὰ πρὸς τὸ γένος τὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ὧν ὁμοιωτικῶς συνέστηκεν, ἐπὶ καὶ αὐτὸς ὁ λόγος τοῖς ἀφοριστικοῖς ἀπὸ τοῦ κοινου τῆς θεότητος ἰδιώμασιν, ὡς Υἱὸς καὶ λόγος κχωρισμένος, οὐ τούτοις καὶ ἀπὸ τῆς κατ' αὐτὴν ἀνθρωπότητος κχωρίζεται, ἀλλὰ τούτοις μὲν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐκείνοις δὲ ἀπὸ τῆς Μητρὸς καὶ τῶν ἀνθρώπων κχωρισμένος, τοῖς τῶν ἄκρων ἀφοριστικοῖς ἰδιώμασι, **D** τὴν πρὸς ἑαυτὸν κοινωνίαν τε καὶ ἔνωσιν καταδέχεται, ὁμοουσιότητι μὲν τῶν ἄκρων, ἑτεροουσιότητι δὲ τῶν μερῶν, ἐνούμενός τε καὶ διαιρούμενος, καὶ τὴν θεωροῦν ἐναντίως τοῖς ἄκροις ποιούμενος· εἴπερ ἐπὶ τούτων μὲν τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας συνάπτων, τὸ ἑτεροῦ τῆς ὑποστάσεως διαίρει· ἐνταῦθα δὲ τὸ ἑτεροῦ τῆς οὐσίας κχωρίζων, τὸ ταυτὸν συνάπτει τῆς ὑποστάσεως.

Ἀκέρ. Ἄλλ' ἐκεῖνο οὐκ ἂν εἴποις, ὡς μὲν ὑπόστασις τὸ διηρημένον καὶ κατ' ἑαυτὸ ὑπάρχον δηλοῖ,

(1) Esse substantiam, et separatam, et per se subsistentem faciunt hypostasim esse. Sic humanitas Christi non erat hypostasis, sed in hypostasi, nec erat alius homo, et alius Verbum, quod fuis-

ram humanam, assumpsitne naturam, quam contemplamur in specie, an naturam quain in atomo? *Occurrit Orthodoxus.* Quid aliud existimas esse hanc præter illam?

Aceph. Quod unam contemplamur in multitudine; alteram in uno numero.

Orth. At non respondisti ad id, quod interrogavi. Non enim est quod quaeritur, an in multitudine, et in uno hanc contemplamur: hoc enim concessum est; sed an hæc sit illa; et illa hæc, an alia? Hanc enim cerni in uno, vel in pluribus, facit cerni illa in quibus est, plura vel unum; sed non facit cerni naturam unum, aut plura. Sicut in albedine, et in albo sit, una scilicet albedo est, sive unum sive plura sint, in quibus est albedo. Quod autem hæc ita sunt, ex eo manifestum est, quod eadem definitio naturæ redditur in multitudine et in uno: quam definitionem reddideris de natura simpliciter, hæc tibi reddetur de natura quæ in aliquo cernitur. Nec unam facit multas esse, quod multi hanc participant; neque multas facit esse unam, etsi unus participet has; si sit qui hanc participat, ex diversis compositus.

Aceph. Aliquam igitur assumpsit naturam?

Orth. Maxime, sed tamen quæ est eadem cum specie.

Aceph. Quid vero est præter hanc hypostasis?

Orth. Quod participare eam, alium facit; sed non varium.

Aceph. Non est igitur alius ab alio?

Orth. Non certe quandiu non est homousios, neque separatus (1) a per se subsistente et composito; hæc enim faciunt hypostases.

Aceph. Non igitur erat humanitas Christi dividens proprietatibus distinguentibus proprium humanitatis ipsius Christi a communi.

Orth. Imo maxime. Sed non hoc respiciendo Verbum, sed respiciendo genus hominum, ex quibus erat secundum corpus. Siquidem ipsum Verbum (2) proprietatibus distinguentibus a communi divinitatis tanquam Filius, et Verbum discretum, non est his ipsis a sua humanitate discretum: sed potius his quidem a Patre et Spiritu sancto: illis vero a Matre et hominibus proprietatibus extrema distinguentibus, communionem secum et unionem recipit, consubstantialitate quidem extremorum, diversitate vero partium unitus et divisus; et distinguens extrema contrarie. Illic enim, scilicet in mysterio Trinitatis, eandem substantiam unit, et diversam personam distinguit: hic vero contra, scilicet in mysterio incarnationis, diversitatem substantiæ separatur, et eandem personam copulat.

Aceph. At illud nunquam dices, quod hypostasis declaret divisum, et per se existens; numerus au-

set esse alium ab alio. Trn.

(2) Summa Græce ἀρχη, vocat divinas personas divinitate unitas, et proprietatibus personarum discretas. Id.

tem et maxime duorum, aliud quid præter hoc significat. Omnis enim numerus in quantitate; sola autem unitas est expers quantitatis. Si autem unitas est expers quantitatis, et idcirco individua, numeri igitur duorum, et omnis numeri est quantitas et divisio.

Orthod. Igitur quia numeri et proprietatum ejus meministi, necesse est illud dicere, quod numerus dupliciter dicitur: unus simpliciter et per se ipsum, alter vero in habitudine et in rebus cernitur. Sicut album, et albedo, et albefactum. Ipsa ergo natura numeri per se neque copulat neque dividit, nec enim habet res subjectas, sed sit ut supra, et infra relate ad habitudinem ascendentis et descendentis dictum est (3); ipsum vero simpliciter dictum, neutrum est quia utrumque recipit: et supra quidem dicitur respiciendo infra; infra vero respiciendo supra: distinguitur autem habitudine descendentis et ascendentis. Sic numerus ipse per se neque dividit neque copulat, sed utraque recipit qualitate habitudinis, ut numerus duorum, vel trium, vel quatuor et deinceps. Si enim unitates ipsas consideres ex quibus constat numerus, in has dividitur: si autem universitatem harum, ex his copulatur. Duo enim et duo, verbi gratia, componunt numerum quatuor: numerus vero quatuor in duo, et duo dividitur. Quare nihil verius, quam naturam numeri nihil habere definitum, neque divisum, nec unitum: sed in complexione rerum et compositione hoc consistere: ineruditum igitur est, statuere, ut naturam numeri necessario sequatur divisio rerum; ac non potius naturæ rerum vel unitarum, vel divisarum numerus imponat signum declarans quantum rerum subjectarum, alia ratione, et non numero eas dividente et copulante: ut taccam, quod ipsam naturam numeri qui hæc tractant ad quantum referentes, aiunt quantum aliud esse continuum, aliud discretum; et quantum aliud quidem constare ex partibus habentibus positionem; aliud vero ex non habentibus. Decem enim cubitos dicimus continui, verbi gratia ligni, non dividentes simul cum numero unitatem, quæ est in ligno decemcubitali. Et rursus cum dicimus decem modios, in divisione esse hos scimus. Similiter igitur et in aliis rebus.

Si ergo numerus imponatur naturis, non præcipue quantum earum, sed diversitatem generis constituit; ut cum dicimus equi et hominis et bovis naturas tres, non divisionem earum secundum quantum, sed diversitatem secundum speciem significamus. Tres vero homines, si ita accidat, Petrum, et Paulum, et Joannem cum dicimus, magis divisionem eorum secundum quantum, et quod tot sunt, declaramus, sicut in sancta Trinitate. Tres enim hypostases confitemur, unam autem harum naturam et substantiam denuntiamus, nullam quidem harum non substantiam esse agnoscentes, non

ὁ δὲ ἀριθμὸς καὶ μάλιστα τῆς δυάδος, ἄλλο τι παρὰ τοῦτο σημαίνει· πῆρ γὰρ ἀριθμὸς ἐν ποσότητι, μονὰς δὲ μόνῃ ἀποσον. Εἰ δὲ τῆς μονάδος τὸ ἀποσον, καὶ διὰ τοῦτο ἄτομον δυάδος, ἄρα καὶ παντὸς ἀριθμοῦ τὸ ποσὸν καὶ διηρημένον.

Orth. Οὐκοῦν ἐπειδὴ ἀριθμοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἰδιωμάτων ἐμνήσθης, ἀναγκαῖον ἐκεῖνο εἰπεῖν, ὡς ὁ ἀριθμὸς διττὸς λίσεται, ὁ μὲν τις ἀπλῶς καὶ καθ' ἑαυτὸν, ὁ δὲ ἐν σχέσει καὶ πράγμασι θεωρούμενος, ὡσπερ λευκὸν ἢ τε λευκότης καὶ τὸ λευκασμένον· αὐτὴ τοῖνον ἢ φύσις τοῦ ἀριθμοῦ καθ' ἑαυτὴν οὔτε συνάπτει οὔτε διαιρεῖ· οὐδὲ γὰρ ἔχει ὑποκειμένα πράγματα. Ἄλλ' ὡσπερ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω πρὸς τὴν σχέσιν λέλεκται· τοῦ ἀναβαίνοντος ἢ καταβαίνοντος, αὐτὸ δὲ ἀπολύτως λεγόμενον οὐδ' ὁπότερόν ἐστιν· ὅτι καὶ ἀμφότερα δέχεται· καὶ ἄνω μὲν ὡς πρὸς τὸ κάτω, κάτω δὲ ὡς πρὸς τὸ ἄνω λέγεται· ἀφορίζεται δὲ τῇ τοῦ ἀνιόντος καὶ κατερχομένου σχέσει· οὕτως καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν οὔτε διαιρεῖ οὔτε συνάπτει· ἀλλ' ἀμφότερα δέχεται τῇ ποιᾷ σχέσει· οἶον ἢ δυὰς, ἢ τετράς, καὶ ἑξῆς. Εἰ μὲν γὰρ τὰς μονάδας αὐτὰς θεωρεῖς ἐξ ὧν συνέστηκεν, εἰς τὰς τὰς διαιρεῖται· εἰ δὲ τὴν ὁμάδα τούτων σκοπεῖς, ἐκ τούτων συνάπτεται· δύο γὰρ καὶ δύο εἰ τύχοι, εἰς τέσσαρα συντίθεται· τὰ δὲ τέσσαρα εἰς δύο καὶ δύο διαιρεῖται· ὡστε παντὸς ἀληθέστερον τὴν φύσιν τοῦ ἀριθμοῦ μὴδὲν ἀφορισμένον ἔχειν, μήτε τὸ διηρημένον, μήτε τὸ ἡνωμένον· ἐν δὲ τῇ τῶν πραγμάτων ἐπιπλοκῇ καὶ συνθέσει τοῦτο ὑφίστασθαι. Ἀπαίδευτον οὖν τὸ τῇ φύσει τοῦ ἀριθμοῦ, ἀναγκαιῶς τὴν διαίρεσιν τῶν πραγμάτων ἔπεσθαι νομοθετεῖν, ἀλλὰ μὴ τῇ τῶν πραγμάτων ἡνωμένων τε ἢ διηρημένων φύσει, τὸν ἀριθμὸν σημείον ποιεῖσθαι δηλωτικὸν τοῦ ποσοῦ τῶν ὑποκειμένων, ἀλλ' οὐ λόγου καὶ οὐ τοῦ ἀριθμοῦ ταῦτα διαιροῦντός τε καὶ συνάπτοντος· ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ ἀριθμοῦ φύσιν, πρὸς τὸ ποσὸν οἱ περὶ ταῦτα ἀνάγοντες, τοῦ ποσοῦ φασί, τὸ μὲν εἶναι συνεχές, τὸ δὲ διηρημένον· καὶ τὸ μὲν ἐξεχόντων θέσιν, τὸ δὲ οὐκ ἐξεχόντων· δέκα γὰρ πηχῆς λέγομεν τοῦ συνεχοῦς εἰ τύχοι ξύλου, οὐ συνδιαιροῦντες τῷ ἀριθμῷ καὶ τὴν ἐνότητά τὴν ἐν τῷ δεκαπῆχει ξύλῳ· καὶ πάλιν δέκα μοδίους λέγοντες, ἐν διαιρέσει τούτους ἐπιστάμεθα· οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἐτέρων ἔχει πραγμάτων. Εἰ μὲν ὁ ἀριθμὸς φύσσει ἐπιφημισθῆ, οὐ τὸ ποσὸν αὐτῶν προηγουμένως, ἀλλὰ τὸ ἑτερογενὲς συνίστησιν. Ἴππου γὰρ καὶ ἀνθρώπου καὶ βοῦς τρεῖς λέγοντες φύσεις, οὐ τὸ διηρημένον αὐτῶν κατὰ τὸ ποσὸν, ἀλλὰ τὸ παρελλαγμένον κατὰ τὸ εἶδος σημαίνομεν· τρεῖς δὲ ἀνθρώπους εἰ τύχοι Πέτρον καὶ Παῦλον καὶ Ἰωάννην, τὸ διηρημένον αὐτῶν μᾶλλον· καὶ ὅτι τοσοῦτοι οὗτοι οἶδε παριστώμεν· ὡσπερ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, τρεῖς μὲν ὑποστάσεις ὁμολογοῦμεν, μίαν δὲ τούτων φύσιν καὶ οὐσίαν καταγγέλλομεν, οὐδ' ὁποτέραν μὲν τούτων ἀνούσιον γινώσκοντες, οὐ μὴ καὶ ἀριθμὸν ἀφοριστικὸν ποσότητος οὐσιῶν ἐπιφημίζοντες, εἰδότες τὸ ἐτ-

(3) Id est, sine habitudine superioris, et inferioris, nihil dicitur nec est supra, nec infra. Tum.

ροῦσιον ταύτη συνάγεσθαι· ὁ δὲ καὶ οἱ Ἀρειανοὶ συναριθμοῦνται, ταῖς ὑποστάσεσιν ἐνοουσίαις οὐσαι, τὰς οὐσίας ἐπεφήμιζον, ταύτη τὸ ἑτεροούσιον συμπίκτοντες· Οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, δύο λέγοντες τὰς φύσεις, τὸ ἑτεροειδὲς αὐτῶν οὐ τὸ κχωρισμένον δηλοῦμεν, ἐκβάλλοντες αὐτῶν εἰ καὶ μὴ εἶν ἀνυπόστατοι τῶν τῶν ὑποστάσεων ἀριθμὸν· ὡς περ ἐκεῖ τὸν τῶν οὐσιῶν, κἄν μὴδ' ὀπιότερα ὑπόστατον, ἔχειν ὡμολόγηται· εὐ μάλα εἰδότες, ὅτι οὐδὲ ἐπὶ τῶν ὑποστάσει καὶ οὐσίᾳ κχωρισμένων, οἶον τοῦδε τοῦ ἔκπου, καὶ τοῦδε τοῦ βοῦς, καὶ τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις, οὐ τὸ διηρημένον ἀλλὰ τὸ διαφορον· ὡς περ καὶ ἡ ὑπόστασις τὸ διηρημένον, ἀλλ' οὐ τί ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου κυρίως ἐμφαίνει· εἰ ποῦ γε ἐπὶ τῶν μὴ καθ' ἑαυτὰ ἐμφαινόμενων, ἀλλ' ἅμα τε καὶ ἐν ἀλλήλοις ὄντων τε καὶ γινόμενων, ἡ φύσις οὐ κχωρισμένον, ἀλλὰ τὸ διάφορον δηλώσει, εἴτε ἐπὶ τῆς θεολογίας, εἴτε ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, εἴτε ἐπὶ παντὸς πράγματος.

in theologia, id est, in Trinitate, sive in œconomia, id est, in mysterio incarnationis, sive in omni re.

Ἀπέφ. Ὁμολογουμένως μὲν ἡ ὑπόστασις καὶ ἡ εἰσις, ἥτις φύσις ἐπὶ τῆς θεολογίας οὐκ ἔστι ταῦτόν· ἐπὶ μὲν τοῖς τῆς οἰκονομίας ταῦτόν ἀλλήλοις εἰσίν. Εἰ γὰρ τὰς φύσεις ἐκαινοτόμησεν τὸ καινοπρεπὲς τοῦ βασιλείου, κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον, καινοτομήσει καὶ τὰς προσοχησίας, ὡς κατ' αὐτὸν ἀμφότερας ἐφαρμόζει τὸν θατέρου λόγον τε καὶ ἔρον.

Ὁρθ. Τοῦτο δὲ οὐκ οἶδα ποῖαν ἀνάγκην ὑπερβολὴν οὐκ ὑπεραίρει· οἱ γὰρ ὄροι τῶν πραγμάτων συννούμως κατηγοροῦνται κατὰ τε τῶν ὁμογενῶν κατὰ τε τῶν ὁμοειδῶν, ὡς οἱ τὰ τοιαῦτα δεινοὶ ἀποκειμένους· εἰ γὰρ οὐσίαν ἀπλῶς ὀριζόμενοι, εἴπαμεν τὴν τινος ὑπαρξίν δηλοῦν, πᾶν τὸ κοινωοῦν τῆς οὐσίας τοῦ ὀνόματος, καὶ τοῦ ἔρου κοινωήσει, κἄν μυρίως ἢ τῶν οὐσιῶν διαφορά· ὑπάρχειν γὰρ σαφῆς οὐσίαν καὶ θεόν, καὶ ἀγγελον καὶ ἀνθρωπον, καὶ ζῶον καὶ φυτὸν, καὶ κοινὸς ἐπὶ πάντων ὁ τῆς οὐσίας ἀποδέδοται λόγος, τὸ ὑπάρχειν τούτων δηλῶν εἰ τὸ ἐπὶ αὐτῶν ἢ τὸ πῶς. Ταῦτα γὰρ οἱ ἴδιοι ἐκάστου πράγματος ὄροι συνεμφαίνουσιν· ὅτι δὲ τοῦτο ὅπως ἔχει, δηλοῦσιν αἱ κατηγορίαι, κατὰ τῶν ὑπ' ἑλλητὰ τεταγμένων γενῶν συννούμως κατηγορούμεναι, κατηγοροῦνται δὲ καὶ τὰ γένη καὶ αἱ διαφοραὶ κατὰ τῶν εἰδῶν καὶ κατὰ τῶν ἀτόμων· ὁμοίως γὰρ τῆς οὐσίας μετέχουσι καὶ τοῦ ζώου, τοῦ τε ἐνσώματου καὶ τοῦ ἀσωμάτου, τοῦ τε λογικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου, τοῦ τε αἰσθητοῦ καὶ τοῦ νοητοῦ, καὶ οὐχὶ τοῦ [μὲν] μᾶλλον, τοῦ δὲ ἥττον, ἀλλ' ὁμοίως καὶ κοινῶς, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν ὀριστικῶς· καὶ ἄλλως διαβέβηται παρὰ τοὺς ἀποδεικτικῶς λόγους ἢ διάλληλος καλωμένη ἀπόδειξις· Ὅμοιον γὰρ τι ποιεῖ τῷ ἀποφατικῶν, εἴτε μάρτυρα τοῦ λόγου αὐτὸς ἐκτὸν προσηγομένῳ, καὶ τὸ ἀξιόπιστον ὅτι αὐτὸς ἔφα ἔχειν κελύοντι. Εἰ τοίνυν μὴ ἐκ τῶν καθολικῶν λόγων

A tamen assignamus eis numerum discernentem quantitatem substantiarum, quia hoc modo diversitatem substantiarum simul induci scimus. Quod quidem cum Ariani scirent, hypostasibus quæ in substantia divina sunt, nomen substantiarum imponebant, connectentes hoc modo diversitatem substantiæ. Sic et in œconomia cum dicimus duas naturas, diversitatem earum, non divisionem declaramus, excludentes inde numerum hypostaseon, quamvis non sint sine subsistentia; sicut illic exclusimus numerum substantiarum. Tanetsi nulla hypostasis divina sit sine substantia; sicut nec hic neutra natura sine subsistentia, scientes bene, quod in divisio hypostasi et substantia, ut hoc equo, hoc bove et hoc homine, natura non divisionem sed differentiam declarat, sicut et hypostasis divisionem, et non quid subjecti propriæ demonstrat: siquidem in iis quæ non per se cernuntur, sed simul, et inter se sunt et fiunt, natura non separatum, sed differens declarabit sive

Aceph. Plane hypostasis, et substantia, sive natura in theologia non est idem: in œconomia tamen idem sunt inter se. Si enim naturas novavit novitas mysterii, secundum divinum Gregorium, novabit, opinor, etiam appellationes, ut secundum ipsum, utrisque aptetur alterius ratio et definitio.

Orth. Hoc vero nescio quam nimiam amentiam non superat. Definitiones enim rerum synonymo prædicantur de iis quæ sunt ejusdem generis; et de iis quæ sunt ejusdem speciei, ut ii qui sunt valentes, demonstrant. Si enim definiendes simpliciter substantiam, dicamus declarare essentiam alicujus, omne illud cum quo commune erit nomen substantiæ, communis erit definitio, quamvis magna sit substantiarum differentia: existere enim dicimus substantiam, et Deum, et angelum, et hominem, et animal, et arborem; et communis in omnibus redditur definitio substantiæ quæ declarat, existere ista, non autem declarat, quid ista, aut quo modo. Hæc enim propriæ cujusque rei definitiones declarant (4). Sic autem esse manifestum faciunt categoriæ de generibus ordinatiæ subter-alia synonyme prædicatæ: prædicantur autem et genera, de differentia et speciebus, et de individuis: similiter enim participant substantiam, et animal, et corporeum et incorporeum, et rationale et irrationale, et sensibile et intellectibile; et non hoc magis, illud minus, sed similiter et communiter, et, ut semel dicam, participant ὀριστικῶς; præterea etiam demonstratio quæ vocatur διάλληλος, reprehensa et improbata est apud eos, qui rationem demonstrandi tradunt: qui enim hac demonstratione utitur, similiter facit, ac si quis enuntiet, et postea se testem enuntiationis producat, et

(4) Καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, ὀριστικῶς. Definitio æqualiter convenit omnibus, quibus convenit definitum, hoc est participare definite species et individua ge-

nera et differentias, id est, æqualiter, ut necesse est in definitionibus. Demonstratio διάλληλος, cum ex re dubia fidem facere votumus. Tur.

fidem haberi sibi jubeat, quia ipse dixit. Si ergo non universalibus rationibus et definitionibus substantiæ, et hypostasis sive personæ, et naturæ in Trinitate sancta et vivifica; et in mysterio incarnationis Verbi unius ex sancta Trinitate personæ demonstrationes Patrum procedunt neque processerunt; non erit hoc demonstrare, sed quasi sortiri: reddat enim aliquis rationem, quare in Trinitate substantia sive natura commune, et hypostasis, sive persona proprium definiat et declarat, non sic autem in mysterio incarnationis conveniat: dicere enim quod propter novitatem mysterii incarnationis aliter hæc in Trinitate, aliter in incarnatione definiuntur, primum quidem eorum est hoc qui ignorant maxima omnium mysteriorum mysterium esse ipsum Deum, qui ipsis etiam sanctis Seraphinis obtegatur, ad quem, ut magnus Gregorius dixit, mysteria quæ hic sunt, spectant. De quo merito omnis quidem sermo tacebit, omnis vero agitatio mentis quiescet ad id proficiscens quod supra rationem et mentem est. Ex occultis autem Dei mysterium patefactum (5), incarnationis scilicet, tanto magis apertum est quam illud Trinitatis, quanto magis quod erat supra naturam, ad apertum naturæ processit. Nunquid vero sola definitio hypostasis, et substantiæ in incarnatione novatur? An omnis etiam vox, et omne nomen et verbum? Et quæ ista sortitio hujus, et non omnium? Sed non habet hoc naturam; et idcirco neque sermonem, ut magnus Basilius dixit.

Aceph. In theologia quidem omnes Patres uno consensu hypostasim a substantia plane differre, id est, personam a natura, eadem ratione enuntiarunt, qua proprium a communi differt; in incarnatione vero non est ab illis hæc regula servata. Sed hypostases sæpe numero pro naturis, et rursus naturas pro hypostasibus sumunt: ut hac ratione idem esse utrumque patefiat. Beatus Cyrillus, Si quis, inquit, dividit hypostases. Et rursus, naturæ remanserunt non confusæ, id est, hypostases. Et magnus Athanasius duas personas in Christo esse affirmat. Nunquam hoc Patres fecissent, nisi definitiones horum nominum in incarnatione novari cognovissent.

Orth. At ego non dicam novari definitiones nominum, sed potius usos esse nominibus istis in rebus differentibus. Aliud enim est usus nominum, qui fit multis modis; aliud vero, quod proprie et definite ipsis nominibus significatur. Siquidem et secundum translationem, et homonymiam et conversionem, et aliis modis divinæ Scripturæ, et sancti Patres, et communis consuetudo nomina usurpant; non tamen communem horum definitionem reddunt. Sane Apostolus homines vocat partes hominis, hominem exteriorem, et hominem inte-

(5) Hoc vocat Apostolus mysterium a sæculis absconditum, nunc autem manifestatum sanctis.

Α και ὄρων, τῆς οὐσίας τε και ὑποστάσεως, ἦγουν προσώπου και φύσεως, και περὶ τῆς ζωοποιου και ἀγίας Τριάδος, και περὶ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ ἐνδὲς τῆς Τριάδος οἰκονομίας, αἱ ἀποδείξεις τοῖς τε Πατράσι προῆλθον, και νῦν προέρχονται, ἀποκληρωτικῶς και οὐκ ἀποδεικτικῶς ἔσται ὁ λόγος· ἐπεὶ λεγέτω τις τὸν Λόγον, καθ' ὃν ὑπόστασις μὲν και οὐσία, ἦγουν φύσις και πρόσωπον· ἐπὶ τῆς θεολογίας τὸ κοινὸν ἢ τὸ ἴδιον ὀρίζουσι τε και ἐμφαίνουσιν, οὐχ οὕτω δὲ και ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἔχειν ἀρμόζει. Τὸ γὰρ δὴ λέγειν ὅτι διὰ τὸ καινοπραπέδες μυστήριον, ἄλλως μὲν ἐπὶ τῆς θεολογίας, ἑτέρως δὲ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ταυτὰ ὀρίζεται, πρῶτον μὲν ἀγνοούντων ἔστιν, ὅτι τὸ πάντων μυστηρίων μυστηριωδέστατον, αὐτὸς ἔστιν ὁ Θεός, ὃς και τοῖς ἀγίοις Σεραφίμ συγκαλύπτεται, πρὸς ὃν, ὡς ὁ μέγας Ἐφῆ Γρηγόριος, και τὰ τῆδε ὀρθῶς μυστήρια· περὶ οὗ δικαίως ἂν σιγήσει μὲν πᾶς λόγος, πᾶσα δὲ νοερά κίνησις παύσεται, εἰς τὸ ὑπὲρ λόγον και νοῦν χωρεῦσα· τὸ δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ κρυφίων ἐμφανὲς μυστήριον, τοσοῦτον παρ' ἐκεῖνὸς ἔστιν ἐμφανεστερον, καθ' ὅσον ἂν εἰς τὸ ἐμφανὲς τῆς φύσεως τὸ ὑπὲρ φύσιν πρόβεισιν. Ἄρα δὲ μόνος ὁ τῆς ὑποστάσεως και οὐσίας ὄρος, ἐπὶ τῆς οἰκονομίας καινοτομεῖται; ἢ και πᾶσα φωνή, και πᾶν ὄνομα τε και ῥῆμα; Και τίς ἢ ἀποκληρωτικῶς τούτου και μὴ πάντων; ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἔχον φύσιν τοῦτο γε· και διὰ τοῦτο οὐδὲ λόγον, ὡς ὁ μέγας Ἐφῆ Βασίλειος.

С 'Ακέφ. Ἐπὶ μὲν τῆς θεολογίας πάντες συμφώνως οἱ Πατέρες, σαφῶς ὑπόστασιν οὐσίας διαφέρειν, ἦγουν πρόσωπον φύσεως, τῷ αὐτῷ λόγῳ ἀπεφώνησαν, ὃ τὸ ἴδιον τοῦ κοινοῦ διενήνοχεν· ἐπὶ δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως οὐκέτι αὐτοῖς ὁ κανὼν οὗτος πεφυλακται, ἀλλὰ τὰς ὑποστάσεις πολλακίς ἀντὶ τῶν φύσεων, και ἐμπαλιν τὰς φύσεις ἀντὶ τῶν ὑποστάσεων παραλαμβάνουσιν, ὡς ταύτη τὸ ταῦτ' ἀμφότερων παρίστασθα:· ὅτε γὰρ μακάριος Κύριλλος. Εἰ τις, φησὶ, διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις. Και πάλιν· Ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ φύσεις, ἦγουν ὑποστάσεις· ὅτε μέγας και τῆς ἀθανασίας ἐπίνομος, και πρόσωπα ἐπὶ Χριστοῦ δύο εἶναι διίσχυρίζεται· οὐκ ἂν δὲ τοῦτο οἱ Πατέρες ἔπραττον, εἰ μὴ καινοτομεῖσθαι τοὺς ὄρους τούτων τῶν ὀνομάτων ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐγίνωσκον.

† Ὁρθ. Ἄλλ' οὐ καινοτομεῖσθαι φαίην ἂν ἐγὼγε τοὺς ὄρους τῶν ὀνομάτων, συγκεχρησθαι δὲ μᾶλλον τοῖς ὀνόμασι τούτοις εἰποιμ' ἂν, κατὰ τῶν διαφόρων πραγμάτων· ἄλλο γὰρ ἔστι σύγχρησις ὀνομάτων, κατὰ πολλοὺς γινομένη τούτους τρόπους, ἄλλο δὲ τὸ κυρίως καὶ ὀριστικῶς ἐξ αὐτῶν σημαινόμενον· και γὰρ και κατὰ μεταφορὰν και ὁμωνυμίαν, και ἀντιστροφὴν, και ἑτέρους τρόπους, αἱ τε θείαι Γραφαί, οἱ τε ἅγιοι Πατέρες, και ἡ κοινὴ συνήθεια, τὰ ὀνόματα μεταχειρίζονται, οὐ μὴν κοινὸν ὄρον τούτων ἀποδίδασιν· ἀμέλει ὁ μέγας Ἀπόστολος ἀνθρώ-

In hom. in Nativitatem Christi theologiam vocat mysterium Trinitatis. Τῷ β,

τους ὄθεν καλεῖν τὰ τοῦ ἀνθρώπου μέρη, τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· οὕτως λέγων οὐ μὴν τὸν τοῦ ὄλου ἀνθρώπου ὄρον, κατὰ τοῦ μέρους τίθει, ἐκότερον δὲ μέρος τῆ τοῦ ὄλου προσηγορίᾳ· ὡσπερ καὶ τὸ ἔμπαινον τὸ ὄλον τῷ μέρει καλεῖν αὐτῷ φίλον· ἰμοίως δὲ καὶ ταῖς ἐτέραις θελαῖς Γραφαῖς, ὡς πᾶσιν εἰδηλον. Κατὰ τοῦτο τοῖνον ἐκάστην φύσιν, ὑπόστασιν, ἢ πρόσωπον καλεῖν τοῖς Πατρᾷσιν, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς θεολογίας σύνθεσις, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἐκ δύο ὑποστάσεων τινὰς αὐτῶν εἰρηκέναι, οὐ μὴν κοινωνεῖν τὴν φύσιν τοῦ ἔρου τῆς ὑποστάσεως, ἦσαν προσώπου λέγειν αὐτοῦς οἰόμεθα· ἐξ ὧν πάντες ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Κύριον εἶναι ὀρίζομενοι τὸ ἄλλον καὶ ἄλλον, ὃ τῆς κυρίως λεγομένης ὑποστάσεως ἴδιον, κατ' αὐτοῦ ἀπέφθησαν τοῦ τῆς ὑποστάσεως ὀνόματος, οὐ μὴν τοῦ ἔρου κοινωνοῦσαν τὴν φύσιν λαμβάνοντες. Ὅταν τοῖνον ἀπλῶς καὶ κατ' ἐξουσίαν ὁ Λόγος· διὰ τῶν ὀνομάτων πρόσειν, οὐδὲν τὸ καλῶν ἑναδιαφορεῖν τῆς ὀνομασίας· ὅταν δὲ δόγματός ἐστιν γυμνασία καὶ ζήτησις, τότε τὰς ὀνομασίας κατασιγήσαντες, τὰς κυρίας σημασίας ἐξ αὐτῶν τῶν ἔρων λαμβάνειν ἐναγκαζόμεθα, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν παραβλάπτεσθαι ἐπιδέειαν.

Ἀκέρ. Τὰ ἀπλᾶ οὐ σύνθετα, καὶ διὰ τοῦτο τὴν τῆς ἀπλότητος ὄρον, ἢ τοῦ συνθέτου φύσις οὐκ ἐπιλέγεται· εἰ δὲ τοῦτο ἐπιπράζειν ἐστι τοῖς λέγουσι εἶναι φύσιν Χριστοῦ σύνθετον, τὸ ὡς ἀπλῆν αὐτὴν λέγεσθαι παρ' αὐτῶν καὶ ἀσύνθετον νομίζειν τινὰς.

Ὀρθ. Ἡ φύσις τοῦ συνθέτου, οὐκ ἐστὶν ἢ αὐτὴ τῆ πῶν συνθεθειμένων φύσις· ὡς γὰρ ἢ τοῦ δεσμοῦ φύσις, οὐχ ἢ αὐτὴ ἐστὶ τῆ φύσις τῶν δεσμουμένων, ἀλλὰ ἄλλη μὲν ἢ τοῦ δεσμοῦ, εἰ τύχοι θήλεια ἢ ἄρρεν καλουμένη, ἑτέρα δὲ ἢ τῶν δεσμουμένων ξύλων, φέρε εἶπαι ἢ σκευῶν, ἢ τῷ δεσμῷ ὑποβάλλεται· ἐν τῷ οὐ ταῦτόν ἢ τοῦ συνθέτου φύσις καὶ τῆς ἐνώσεως· ἢ μὲν γὰρ σύνθεσις τε καὶ ἔνωσις, ἢ σχετικὴ ἐστὶν ἢ οὐσιώδης, καὶ ἢ κατὰ παράθεσιν, ἢ πῆξιν, ἢ σωρείαν, ἢ ἄρμονίαν, ἢ κόλλησιν, ἢ σύγχυσιν, ἢ φύσιν, ἢ οὐκ οἶδ' ἄσυνας ἐτέρας γίνεσθαι λέγεται, ἐνώσεων φύσις διαφόρους εἰσάγει ὑφ' ἐν εἶδος τὴν ἔνωσιν ἀναφερομένης· ἢ δὲ τῶν ἠνωμένων ἢ συνθεθειμένων, ἢ ὅπως ποτὲ σὺν ἀλλήλοις εἶναι καταδεχομένων φύσις, ἄλλον ἐπιδέχεται ὄρον τὸν τῶν πραγμάτων· καὶ τοῦτο ἴδιον ἐκάστου τῶν ἠνωμένων, εἰ μὴ που σύγχυσις περὶ τὰ ἐνωθέντα συμβέβηκεν. Πῶς τοῖνον μίαν Χριστοῦ φύσιν, καὶ ταύτην σύνθετον λέγει; ἢ γὰρ τῆς συνθέσεως, ἢ τῶν συνθεθειμένων, ἢ τοῦ ἐξ ἀμοφοῖν ἀποτελέσματος· ἀλλ' εἰ μὲν ἢ σύνθεσις αὐτῆ, μία σοι φύσις Χριστοῦ λέγεται, τὸν τῆς ἐνώσεως ἀποδώσεις λόγον, οὐ τὸν ἐνωθέντων. Εἰ δὲ τῶν συνθεθειμένων κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ διότι, δύο ἔσονται αὐταὶ καὶ οὐ μία· εἴπερ μὴ ὃ ὀποτέρα ἀντιμετέστη εἰς τὴν τοῦ συγχεμένου καὶ μεταπεχώρηκε φύσιν καὶ ιδιότητα, ἀλλὰ σῶζοι καὶ

riorem; non tamen qui sic loquitur, definitionem totius appellat (6). Sicut rursus totum vocare solet nomine partis. Similiter fieri solet in aliis Scripturis divinis, ut omnes sciunt. Hoc modo igitur consueverunt Patres unanquamque naturam hypostasim, vel personam appellare, non solum in mysterio incarnationis, sed in sancta Trinitate; sicut nonnulli Patres ipsum hominem dixerunt ex duabus hypostasibus constare, non tamen arbitramur dixisse eos participare naturam, definitionem hypostasis, id est, personæ. Qui omnes unum et eundem Dominum esse statuentes; illud alium et alium, quod proprium est hypostasis proprie dictæ, de ipso nomine hypostasis negaverunt: non tamen intelligentes habere naturam, communem definitionem cum hypostasis. (7). Cum igitur simpliciter et libere sermo per nomina procedit, nihil prohibet uti nominibus indifferenter: cum vero de dogmate agitur, et quæstio est, tunc tacitis homonymiis, proprias significationes ex ipsis definitionibus sumere cogimur, ne ullo modo usu nominum indifferente ipsarum rerum limata veritas cadatur.

τῆ τῶν ὀνομάτων ἀδιαφορίᾳ τὴν τῶν πραγμάτων **Aceph.** Simplicia non sunt composita, et ideo definitionem simplicitatis non recipit natura compositi. Hoc si ita est, calumnia est in eos qui dicunt unam naturam Christi compositam, existimare ullos simplicem ipsam ab illis, et non compositam dici.

Orth. Natura compositi non est eadem cum natura compositorum. Sicut enim natura vinculi non est eadem cum natura eorum, quæ sunt vinculo alligata: sed potius natura vinculi est quæ femina, si ita ponamus, vel mas vocatur; alia vero natura est lignorum alligatorum verbi gratia, aut vasorum, quibus est injectum vinculum: sic non est idem natura compositionis et unionis cum natura compositorum et unitorum. Compositio enim et unio vel ad habitudinem pertinet, vel ad substantiam; et vel secundum appositionem, vel misionem, vel congeriem, vel coagulationem, vel agglutinationem, vel confusionem, vel immissionem (8), vel nescio quas alias naturas diferentes unionum fieri dicunt, quæ unionem sub unam speciem referunt.

D Natura vero eorum quæ unita vel composita sunt, vel quomodocumque inter se aptata, aliam definitionem rerum recipit, et hoc est proprium unitus-cujusque unitorum; nisi forte confusio accidit unitis. Quomodo igitur dicis unam Christi naturam, et hanc compositam? Aut enim est compositionis, aut compositorum, aut ejus quod ex compositione, et compositorum effectum est: at si hanc compositionem unam naturam Christi dicis, definitionem unionis reddes, non definitionem unitorum. Sin vero unam naturam Christi dicis naturam compo-

turam significat, quia non intellexerunt communem esse definitionem naturæ cum hypostasi. Id.

(8) Immissio quæ Græce dicitur φύσις, ut cum fermentum immittitur in massæ. Id.

(6) Utimur nomine secundum conversionem. Ut si dicamus animal rationale pro homine. Tur.

(7) Id est, negantes alium, et alium in incarnatione, non negaverunt aliud, et aliud, quod na-

aitorum, in toto Christo duæ erunt naturæ, non una. Siquidem neutra in naturam et proprietatem alterius secum compositæ mutata est, sed potius in unione differentiam harum servat. Si autem unam naturam Christi vocas, quod ex compositione et compositis constat, non naturam Christi, sed magis hypostasim et esse, et vocare decet. Siquidem natura Christi non potest esse ejusdem naturæ cum Patre, secundum quod est ejusdem naturæ cum matre: neque rursus cum matre, secundum quod est ejusdem naturæ cum Patre. Quomodo igitur unam naturam Christi vocas, et hanc compositam? Cum appellatio Christi non naturam, sed hypostasim quibus persona distinguitur: illud vero quomodo vus revera partus cernitur?

Aceph. Omnia, inquit, singularia habentia tanquam alicujus naturam, etiam una natura dicuntur, ut sol unus, cælum unum, et idcirco una natura solis et cæli, et similitium.

Ortho. At num ignoras, optime vir, quod natura solis eadem est quæ astrorum? et cæli natura eadem, quæ in reliquis cælis? Sicut splendor, aer et aqua, et horum concreciones commune habent in tali natura; esse autem hunc aut hunc in propria et separata definitione hypostasis significatur. Si quis enim sic definiat cælum, esse circulum extra universum; vel commune complexum intellectilium et sensilium, non substantiam ejus, sed hypostasim declarasti. Item si solem definias, esse sidus, interdiu lucens, aut habens mediam regionem inter planetas; rursus hypostasim solis, sed non naturam declarasti: natura enim uniuscujusque hypostasis secundum communem definitionem reddi intelligitur, ut quod igneum, vel aereum, vel terrenum, vel aquaticum, vel rationale, vel irrationale, vel animal, vel non vivens, vel sensibile, vel intellectibile: hæc enim proprietates ουσιοποιολ, id est, substantificæ naturam subjecti patefaciunt; quibus si apponatur quod proprie unumquodque distinguit, hypostasim alicujus designat. Falsum ergo est, quod sumis, unumquodque singulare naturam habere singularem (9). Contrarium enim naturam habet communem secundum eandem speciem; hypostasim vero propriam, quæ proprium ejus a communi separat notis et proprietatibus vim separandi habentibus. Sicut enim Paulus et Petrus non sunt nomina naturæ, sed hypostasis; sic sol et luna, et lucifer et cælum. Et hoc aliquid volatile et terrenum, et aquaticum tanquam efficiens proprium, dividitur et separatur.

Aceph. Plerosque sanctorum Patrum scimus et ante Nicænum concilium et post concilium, repugnasse quibusdam vocibus superiorum sanctorum Patrum, quod hæreses callide et malitiose quibusdam eorum vocibus et significationibus usæ essent. Propter hanc causam arbitramur beatum Cyrillum quibusdam vocibus Patrum non usum esse, et po-

(9) Ut album contrarium est singulare nigro, et naturam habet communem albedinem, quæ est

τῆ ἐνώσει τὸ διάφορον τούτων· εἰ δὲ τὸ ἀποτελεσμα, οὐ Χριστοῦ φύσιν ἀλλὰ μᾶλλον ὑπόστασιν τοῦτο εἶναι τε καὶ καλεῖν πρεπωδέστατον· εἴπερ ἡ Χριστοῦ φύσις, οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ τῆ φύσει τοῦ Πατρὸς, καθ' ὃ τῆ φύσει τῆς μητρὸς, οὐδὲ κατὰ τὸ αὐτὸ τῆ φύσει τῆς μητρὸς, καθ' ὃ τῆ φύσει τοῦ Πατρὸς ὁμοφυῆς εἶναι δύναται· πῶς οὖν μίαν Χριστοῦ φύσιν καλεῖς, καὶ ταύτην σύνθετον, τῆς Χριστοῦ προσηγορίας οὐ φύσιν ἀλλ' ὑπόστασιν σημαίνουσας περὶ ἣν αἱ φύσεις ὀρῶνται, καὶ ἐν αἷς τὸ πρόσωπον ἀφορίζεται; κακεῖνο δὲ πῶς παραδράμοιμεν, τῆς νέας σοφίας τὸ καινὸν ὄντως ἀποκύημα;

significet, circa quam naturæ cernuntur, et in præterire possumus, in quo novæ sapientiæ no-

Ἀκέφ. Πάντα φησὶ, τὰ μοναδικὰ, τὴν ὡς τινὲς φύσιν ἔχοντα, καὶ φύσιν μία λέγεται, ὡς ἡλιος εἷς, καὶ οὐρανὸς εἷς, καὶ διὰ τοῦτο μία φύσις ἡλίου καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν τοιούτων.

Ὁρθ. Ἄλλ' ἠγνόησας, ὡ βέλτιστε, ὅτι ἡ τοῦ ἡλίου φύσις, ἡ αὐτὴ ἐστὶ τῆ τῶν ἀστρῶν; καὶ ὁ οὐρανὸς ὁ αὐτὸς τοῖς λοιποῖς οὐρανοῖς; ὡς αὐγὴ τε καὶ ἀήρ καὶ ὕδωρ, καὶ τὰ τούτων συγκρίματα τὸ κοινὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει ἔχουσι· τὸ δ' εἶναι τόνδε ἢ τόνδε, ἐν τῷ ἰδίῳ καὶ ἀφωρισμένῳ τῆς ὑποστάσεως ὄρω σημαίνεται· εἴτε γὰρ οὕτως ὀρίσει οὐρανὸν εἶναι τὴν ἔξω τοῦ παντὸς περιφέρειαν, ἢ τὸν κοινὸν ὄρον νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν, οὐ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τὴν δὲ ὑπόστασιν ἐδήλωσας· εἴτε ἡλίων ἀστρῶν ἡμεροφαιῶς, ἢ ἀστρῶν τὴν μέσην ἔχον τῶν πλανητῶν χώρων, πάλιν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἡλίου, καὶ οὐ τὴν φύσιν ἐδήλωσας· ἡ γὰρ φύσις ἐκάστης ὑποστάσεως, κατὰ τὸν κοινὸν ἀποδίδοσθαι ὄρον λαμβάνεται· ὡς οἷον ὅτι πύριον, ἢ ἀέριον, ἢ χερσαῖον, ἢ ἐνυδρον, ἢ λογικόν, ἢ ἀλογον, ἢ ζῶον, ἢ ἀζῶον, ἢ αἰσθητὸν, ἢ νοητὸν. Αὗται γὰρ αἱ οὐσιοποιοὶ ιδιότητες τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου δηλοῦσιν, αἷς προστιθέμενον πρὸ ἰδίως ἀφοριστικῶν ἐκάστου, τὴν ὑπόστασιν τοῦ τινος χαρακτηρίζει. Ψευδὴς οὖν ἡ ὑπόθεσις ἢ ἕκαστον τῶν μοναδικῶν· καὶ φύσιν μὲν ἔχει τὴν κοινήν κατὰ τὸ ὁμοειδὲς, ὑπόστασιν δὲ ἰδίαν ἢ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἀπὸ κοινοῦ χωρίζει, τοῖς ἀφοριστικοῖς σημείοις τε καὶ ἰδιώμασιν· ὡς γὰρ Παῦλός τε καὶ Πέτρος, οὐ φύσεως ὀνόματα ἀλλὰ ὑποστάσεως, οὕτως ἡλιος καὶ σελήνη, καὶ ἐωσφόρος, καὶ οὐρανός, καὶ τὸδε τι τὸ πτηνόν, τὸ τε χερσαῖον, καὶ τὸ ἐνυδρον, ὡς ἰδιοποιεῖν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῆς οὐσίας, τῆ τῆς ὑποστάσεως ἰδιότητι διαίρεται καὶ ἀφορίζεται.

a communitate substantiæ proprietate hypostasis

Ἀκέφ. Πολλοὺς ἴσμεν τῶν θεηγόρων, καὶ πρὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, καὶ μετὰ ταύτην, ἐνταῖς τῶν προλαβόντων ἀγίων Πατέρων φωναῖς ἀντιταξαμένους, τῶν αἰρέσεων κακούργως χρησαμένων τισὶν αὐτῶν σημασίαις καὶ λέξεσιν· ἐξ οὗ οἰόμεθα καὶ τὸν μακάριον Κύριλλον, ἐνταῖς τῶν πατρικῶν φωνῶν μὴ συγχρησασθαι, καὶ μάλιστα τῆ τῶν δύο φύσεων, species coloris, et nigrum commune habet coloratum. Τῶν,

Νεστορίου ἄνω καὶ κάτω ταύτας ἐπὶ διαιρέσει λαμ-
βάνοντες, καὶ κακῶς τῆ τῶν παλαιῶν ἐξουσίᾳ κατα-
χρησθέντος· ὁ καὶ νῦν ἡμεῖς εὐλαβοῦμενοι ἐκ φύσεων
μὲν δύο, οὐ μὴν ἐν δύο φύσεσιν ὑπάρχειν τὸν Χρι-
στὸν ὀριζόμεθα.

Ὁρθ. Οὐ καλὴ αὕτη οὐδ' εὐάφορμος ἀπολογία,
ἀλλὰ καὶ λίαν ἀνευλαβῆς ὄντως· εὐλάβεια οὐσα τυγ-
χάνει, διὰ τὴν ἀτοπίαν τῶν κακούργως κεχρημέ-
νων ταῖς τῶν θεολόγων φωναῖς, αὐτὰς παραιτεῖσθαι
τῆ τῶν θεολόγων φωνᾶς. Οὐ γὰρ μόνον ταῖς Πα-
τρικαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς Γραφικαῖς οἱ αἵρετικοὶ κατὰ
τὸ αὐτοῖς δοκοῦν συναποκέχρηται· καὶ δὴ κατὰ τὸν
ἐκείνου τὸν ὑμέτερον, τὴν Μαρκίωνος τόλμαν ζη-
λοῦν, καὶ διαγράφεσθαι πολλὰ τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς
κείμενων· ἀλλ' οὐδὲ τῆς Θείας Γραφῆς, οὐδ' ἐπὶ τῶν
ἐκδόξων Πατέρων τοῦτο ποιεῖν θεμιτὸν, ἀλλ' ἔχε-
σαι μὲν, ὡς περ τῆς διανοίας, οὕτω καὶ τῶν ἱερῶν
φωνῶν πρεπωδέστατον· ἀνακαθαίρειν δὲ τὰς τῶν
ἐρετικῶν παρεξηγήσεις, καὶ δηλοῦν τὰς αὐτὰς ση-
μασίας, ἄλλως μὲν τοὺς Πατέρας, ἄλλως δὲ τοὺς αἵ-
ρετικῶς μεταχειρίζεσθαι· καὶ γὰρ δέχεται πάντα
φωνή, τὰς εἰς τούναντίον τροπὰς τε καὶ παρεξηγή-
σεις· οὕτω γὰρ εὐρίσκομεν καὶ τὸν μέγαν Ἀθανά-
σιον ὑπεραπολογούμενον Διονυσίου· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν
μακρίον Κύριλλον, οὐ καθάπαξ παραιτούμενον τὰς
φωνὰς, ἀλλὰ κατὰ τὸ Νεστορίῳ δοκοῦν προστιθέοντα,
ὡ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς, μᾶλλον δὲ ἐν πᾶ-
σιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις, καὶ τὰς δύο φύσεις ἠμολο-
γῶντα· εἰ ἢ ἕως τοῦτο κρατεῖ τὸ τοὺς μεταγενε-
στέρους ἐνίας τῶν προλαμψάντων φωνὰς παραιτεῖ-
σθαι, ἐξέστω καὶ ἡμῖν, ἐπειδὴ Εὐτυχῆς τε καὶ οἱ
ἐπ' αὐτοῦ κακῶς ἐχρήσαντο, τῆ μιᾶς σαρκωμένη,
ταύτην παραιτεῖσθαι· ἢ μὴ παραιτούμενοις, καὶ
αὐτοῖς τὴν ἐν δύο φύσεσι καταδέχεσθαι· εἰ μὲν γὰρ
μέγχι τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἔστω τὰ τῶν αἵρε-
τικῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὁ πάνυ αὐτῶν ἐπιδοώμενος αἵ-
ρετικῆς πεφύραται Εὐτυχῆς, τάχα ἂν ἦν τοῦτο
ἡμῖν· εἰ δὲ καὶ μετ' αὐτὸν γεγόνασιν αἵρετικοί,
ἔστω ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῶν μεταγενεστέρων, καὶ τὰ
τισὶν, ὡς φατε, μὴ δόξαντα λέγεσθαι πάλαι, διὰ τὴν
ἐπ' αὐτῶν αἵρεσιν ἐξουσίαν ἔχειν αὐτοῖς λέγειν, καὶ
μάλιστα ἐπ' ἂν συνόδοις τὰ τοιαῦτα ὀρίζεται· λύσις
γὰρ πάσης ἀπορίας κατὰ κανόνας ἐκκλησιαστικούς,
τῶν ἀμφοτέρωθεν τοῖς μέρεσιν ἀμφισβητούμενων, ἢ
τῶν συνόδων ἐπίκρισις· καὶ ὁ πρὸς ταύτας ἀπομα-
χόμενος, οὐκέτι πρὸς ἑνια πρὸσωπα, πρὸς διὸν δὲ
τὸν Χριστιανισμὸν στασιάζων εὐρίσκειται· ὁ μὴ

Ἀκεφ. Τὰς φύσεις μόνῃ τῇ ἐπινοίᾳ καὶ ἡμεῖς
θεωροῦμεν· ἐνώσαντες μὲν ὄν ταύτας, λοιπὸν μίαν
ἕνα φύσιν καὶ ταύτην σύνθετον εἶναι τε καὶ κα-
τανοεῖσθαι φάμεν· ὅ γὰρ λόγῳ ἡμεῖς τὰς ὑποστάσεις
τῇ ἐπινοίᾳ λαμβάνοντες, καὶ ταύτας ἐνώσαντες, εἰς
μίαν ὑπόστασιν αὐτὰς συντίθετε, τοῦτω τῷ λόγῳ
καὶ ἡμῖν αἱ φύσεις, εἰς μίαν φύσιν συντιθέμεναι
συγγεόμεναι, καὶ τὴν διαίρεσιν ἐκκλίνουσι, καὶ τὴν
ἕνωσιν γνωρίζουσιν· εἰ δὲ ἡμεῖς σύγχυσιν ἐγκαλοῦ-
μεθα διὰ τῆς συνθέτου φύσεως, καὶ ὑμεῖς ταύτην

PATR. GR. LXXXVI.

tissimum voce duarum naturarum, cum Nestorius
ubique has ad dividendum usurparet, et mal-
potestate veterum abuteretur. Quod quidem nunc
etiam nos verentes, ex duabus quidem naturis.
non tamen in duabus naturis existere Christum
definimus.

Orth. Non est hæc defensio, et excusatio honesta
et opportuna, sed potius reverentia omnis reveren-
tiæ expers, propter eos qui malitiose vocibus theo-
logorum usi sunt, ipsas divinorum auctorum voces
recusare. Non solum enim vocibus Patrum hæretici,
sed Scripturis ipsis, ut eis visum est, abusi sunt;
aliique secundum regulam vestram liceat imitari
Marcionem, et abrogare multa, quæ in Scripturis
sunt. At non hoc in divina Scriptura, nec in Patri-
bus, qui celebres sunt, facere fas est: sed potius
sicut inhærere menti eorum, sic etiam sacris eorum
vocibus maxime decet, et pravas hæreticorum ex-
positiones expurgare, declarareque easdem signifi-
cationes aliter quidem Patres, aliter vero hæreticos
accipere. Omnis enim vox recipit mutationes in
contrarium et pravas interpretationes. Sic reperimus
magnum Athanasium defendisse Dionysium, et
beatum Cyrillum non semel excusare voces, imo
addere, sicut Nestorio videbatur. Et non hoc solum,
sed in multis, quin potius in omnibus suis libris
duas naturas confitetur. Si autem omnino hoc valet,
ut posteriores, quasdam voces clarorum virorum
qui antecesserunt, devitent, liceat nobis, quia
Eutyches et ejus sectatores male usi sunt hac voce.
una natura incarnata, hanc defugere; aut si non
defugimus, liceat eos approbare, qui dicunt esse
Christum in duabus naturis. Etenim si usque ad
Cyrillum processissent hæreses, et deinceps cessas-
sent, et non esset exortus et deprehensus celeberrimus
hæreticorum Eutyches, fortassis hoc nobis,
quod dicis, faciendum esset. Sin autem post Cyri-
llum fuerunt hæretici, sit in potestate posteriorum,
quædam, quæ quidam veteres, ut dicitis, non
dixerunt, rursus dicere, præsertim postquam hæc
sunt in synodis definita. Solutio enim omnis dubita-
tionis eorum de quibus ambæ partes dubitaverunt,
secundum canones ecclesiasticos est synodorum
judicium, et qui synodis repugnat, non jam contra
aliquos, sed contra omnes Christianos seditionem
facit. Quod nobis non eveniet, qui veritatem con-
tentioni anteposuimus.

Ἀκεφ. Naturas sola cogitatione etiam nos consi-
deramus: has igitur unientes ambas, unam deinceps
esse dicimus, et hanc compositam esse, et
vocari dicimus. Qua enim ratione vos hypostases
cogitatione considerantes et has unientes, in unam
hypostasim eas componitis; eadem et nobis natura
in unam naturam compositæ, non confusæ, divisi-
onem declinant, et unionem ostendunt. Si vero nos
propter compositam naturam de confusione accu-
samur, et vos hanc accusationem non effugietis,

propter hypostasim non simplicem. Quibus enim rationibus hypostases in hypostasim congregantes has immutatas esse demonstraveritis, hæc nobis satis sunt ad componendum naturas in naturam, et servandum sine mutatione in huiusmodi compositione quæ unita sunt.

Orth. Cogitationem Patres, et doctrina vera, duplicem esse dixerunt; una enim est veluti ἐπένοια, quædam, et ἐπενθύμησις, id est, quædam accessio notionis et considerationis, quæ universam et indistinctam rerum contemplationem et cognitionem evolvit et explanat; ut sensui quidem videatur esse simplex, agitatione tamen mentis reperitur multiplex et varia: altera est fictio cogitationis secundum implicationem sensus et imaginationis, ex iis quæ sunt componentes ea quæ non sunt, et esse videntur. Huiusmodi est fictio fabulosa Hippocentaurorum, et Sirenum, et aliorum huiusmodi: accipiens enim partes ex totis, et ex partibus aliud quid componens, multa licentia et facilitate ea quæ nusquam in hypostasi et substantia cernuntur, cogitatione fluxit, et materiis informans imagines figuravit.

Utra igitur consideratione harum cogitationum accipis naturas duas? Si enim priori, desines Christum esse congregationem considerationum, et non conjunctionem naturarum. Hæc enim est natura eorum, quæ sola cogitatione contemplatur. Si autem altero modo cogitationem accipias, non rebus, neque contemplationibus, sed mendosis et inanibus fictionibus sensum implevisti; et sane quidem nihil hoc ab idololatria differet, posteaquam Patres nostri venerandi non desinierunt naturas esse cogitatione, sed harum divisionem secundum priorem rationem cogitationis exposuerunt. Quando enim, dicunt, naturæ differunt cogitationibus, simul dividuntur nomina; ut dictum sit, cogitatione dividi causa distinguendi a divisione secundum actum; quam procul relegantes, actu quidem naturas esse, et vocari enuntiaverunt; harum vero divisionem secundum cogitationem acceperunt, quæ rebus non sunt divisa, ratione tanquam divisa ponentes propter differentiam et proprietatem eorum quæ unita sunt, immutabilem, etiam post unionem.

Quomodo igitur sola cogitatione naturas cognoscis, et actu cognoscuntur? Quomodo has cogitatione accipis; et nec ista cogitatione eas servas? Sed potius eas in unam naturam, nescio quomodo, cogitatione an actu, commisces, et confundis? Quamvis cogitatio et in iis quæ per se sunt, et in iis quæ non sunt, post horum complicationem et unionem, hæc cognoscit et constitetur. Quandoquidem etsi confusio circa ipsa acciderit, scit tamen cogitatio illa, ex quibus, cognoscere et discernere. Sola ergo cogitatione naturas cognoscere, facit non esse eas, neque substantiam habere, vel confusas esse et deletas. Post unionem vero neque hoc eis tribuere (ut scilicet cogitatione divisæ sint), reddit eas ma-

οὐκ ἀποφεύξεσθε διὰ τῆς οὐχ ἀπλῶς ὑποστάσεως· οἷς γὰρ ἂν λόγοις, τὰς ὑποστάσεις εἰς ὑπόστασιν συναγαγόντες, ἀτρέπτους ταῦτα; ἀποδείξτε, τοῦτοις καὶ ἡμεῖς ἀρκούμεθα εἰς τὸ τὰς φύσεις εἰς φύσιν συντιθέναι, καὶ ἀτρεπτα ἐν τῇ τοιαύτῃ συνθέσει τὰ ἐνωθέντα φυλάττειν.

Orth. Τὴν ἐπίνοιαν οἱ Πατέρες καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος, διττὴν ἀπεφῆναντο εἶναι· ἡ μὲν γὰρ οἷον ἐπένοιά τις ἐστὶ καὶ ἐπενθύμησις, τὴν ὀλοσχερῆ καὶ ἀδιάρθρωτον τῶν πραγμάτων ἐξαπλοῦσά τε καὶ διασαφύσα θεωρεῖν καὶ γινώσκειν ὡς τὸ τῇ αἰσθησει δόξαν εἶναι ἀπλοῦν, τῇ πολυπραγμοσύνῃ τοῦ νοῦ πολυμερές τε καὶ ποικίλον ἀναφαίνεσθαι· ἡ δὲ ἀνάπλασμα διανοίας τυγχάνει, κατὰ συμπλοκὴν αἰσθησεῶς τε καὶ φαντασίας, ἐκ τῶν ὄντων τὰ μηδαμῶς ὄντα συντιθεῖσα, καὶ εἶναι δόξαντα· τοιαύτη δὲ ἐστὶν ἡ τῶν Ἰποκενταύρων καὶ Σειρήνων, καὶ τῶν τοιούτων μυθοπλαστία· τῶν γὰρ ὕλων τὰ μέρη λαμβάνουσα, καὶ ἐκ μερῶν τι ἄλλο συντιθεῖσα, κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν τε καὶ εὐκολίαν, τὰ μηδαμῶς ἐν ὑποστάσει καὶ οὐσίᾳ θεωρούμενα, ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ ἐν τοῖς λογισμοῖς ἀνέπλασεν, εἶτα καὶ ταῖς ὕλαις διαμορφουμένη ἀνεπίωλοποίησε.

Κατὰ ποίαν τοίνυν, ὦ θαυμάσιε, τῶν ἐπινοῶν τούτων θεωρεῖν τὰς δύο φύσεις λαμβάνεις; εἰ μὲν οὖν κατὰ τὴν πρώτην, θεωρημάτων ἄθροισμα, ἀλλ' οὐ φύσεων σύνοδον, τὸν Χριστὸν εἶναι· ὀρίση· τοιαύτη γὰρ ἡ φύσις τῶν ἐπινοῶν μόνῃ θεωρημάτων· εἰ δὲ κατὰ τὴν δευτέραν, οὔτε πραγμάτων, οὔτε θεωρημάτων, ψευδῶν τε καὶ διακένων ἀναπλασμάτων τὴν σαυτοῦ διάνοιαν πλήρη πεποίησας, καὶ ὄντως· εἰδωλοκρατίας οὐδὲν τι μᾶλλον τὸ τοιοῦτο διοίσει· ὅπ'τα οἱ θεσπέσιοι ἡμῶν Πατέρες οὐ τὰς φύσεις τῇ ἐπινοίᾳ εἶναι ὤρισαντο, ἀλλὰ τὴν διαίρεσιν τούτων, κατὰ τὴν πρώτην ἐπίνοιαν ἐξειλήφασιν· ἡνίκα γὰρ, φησὶν· αἱ φύσεις ἴστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαίρεται καὶ τὰ ὄνόματα· ὡς εἶναι τὸ τῇ ἐπινοίᾳ λεγόμενον, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς κατ' ἐνέργειαν διαίρεσεως, ἣν ὡς πορρωτάτω ἀποπεμφάμενοι, τῇ μὲν ἐνεργείᾳ τὰς φύσεις εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι ἀπεφῆναντο, τὴν δὲ τούτων διαίρεσιν κατ' ἐπίνοιαν ἔλαβον, τὰ μὴ διηρημένα τῷ λόγῳ ὑποτιθέμενοι, διὰ τὴν ἀτρεπτον τῶν ἐνωθέντων, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, διαφορὰς τε καὶ ἰδιότητα.

Πῶς τοίνυν ἐπινοίᾳ μόνῃ γνωρίζεις τὰς φύσεις, καὶ ἐνεργείᾳ τούτων γνωριζομένων; πῶς δὲ καὶ ταύτας τῇ ἐπινοίᾳ λαβῶν, οὐδὲ ταύτη φυλάττεις, ἀλλ' εἰς μίαν φύσιν αὐτὰς, οὐκ οἶδα πῶς, τῇ ἐπινοίᾳ ἢ τῇ ἐνεργείᾳ φύρεις τε καὶ συγγεῖς; καίπερ τῆς ἐπινοίας, ἐπὶ τε τῶν ὄφειστώτων, ἐπὶ τε τῶν ἀνυπάρχτων, μετὰ τὴν τούτων συμπλοκὴν καὶ ἔνωσιν, ταῦτα γνωρίζουσας τε καὶ ὁμολογούσας· ὅποτε κἀν ἡ σύγχυσις περὶ αὐτὰ συμβέβηκεν, οἶδεν ἡ ἐπίνοια τὰ ἐξ ὧν γνωρίζειν τε καὶ διακρίνειν· αὐτὸ μὲν οὖν τὸ τῇ ἐπινοίᾳ μόνῃ τὰς φύσεις γνωρίζειν, τὸ ἀνυπάρχτων αὐτῶν καὶ ἀνούσιον, ἢ τὸ συγκεχυμένον καὶ ἔφανισμένον κατασκευάζει· τὸ δὲ καὶ μετὰ τῆς ἔνωσιν, μηδὲ τοῦτο αὐταῖς διδόναι, καὶ τῶν θεωρη-

μάτων αὐτῶν ἀνοσιωτέρας, καὶ τῶν συγκεχυμένων μᾶλλον ἐφθαρμένας αὐτὰς ἀποραίνει.

Πόθεν δὲ καὶ παρὰ τίνος σοι τὸ ἐξ ὑποστάσεων τὸν Χριστὸν συντιθέναι, τῶν ὑποστάσεων τὸ διηρημένον, ὡς ἤδη πρότερον εἶπομεν, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸ ὑφ' ἑστῶς θελοῦσάν; πότε γὰρ διηρημένας τὰς φύσεις, καὶ καθ' ἑαυτὰς ὑποστάσας ἔγνωσ, ἵνα ταύτας συνέφασ ἐξ ὑποστάσεων αὐτὸν εἶναι δογματίσης; οὐτὲ γὰρ πρὸ τῆς ἐνώσεως τοῦτο λέγειν θεμιτὸν· εἴπερ μὴ προδιαπεπλάσθη: τὸν ἀνθρώπου, εἶθ' ὑποδευκέναι θεὸν λέγειν τολμᾶς· οὐτε δὲ τὸ τῆ ἐπινοίας διαιρετὸν, εἰς ταυτὸν τῷ τῆ ἐνεργείᾳ φέρειν εὐσεβές· οὐ γὰρ ὅσα κατὰ τῆς ἐπινοίας κατηγορεῖται, ἤδη καὶ κατὰ τῶν ὑποκειμένων τῆ ἐπινοίας πραγμάτων ταῦτα κατηγορηθήσεται· καὶ διὰ τοῦτο τῆς κατ' ἐνεργεῖαν διαίρεσιως, τὰς ὑποστάσεις ἐχούσης τε καὶ τιθεμένης, ἢ κατ' ἐπινοίαν διαίρεσις, τὸν τῶν ὑποστάσεων ἀριθμὸν οὐ παραδέχεται· ὡς γὰρ τὸ κατ' ἐπινοίαν μείζον ἐπὶ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, τῆ τοῦ αἰτίου λεγόμενον φύσει, τὸ τῆ φύσει μείζον οὐ συνεισάγει· οὕτω τὸ κατ' ἐπινοίαν διαιρετὸν, τὸ κατ' ἐνεργεῖαν οὐ συνεισάγει ποτέ· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὰς ὑποστάσεις.

Τίς δὲ τῶν ἀγαν σιμῶν, καὶ γελῶντων τὸ γελᾶν, οὐ κλατῶν ὑμῶν καταχέει γέλωτα, ἢ μᾶλλον οὐ στεγνὸν πένθος περιβαλεῖται, καὶ νύκτα βαθεῖαν πρὸς τῆ ἀσεβείᾳ τὴν τοσαύτην ἀλογίαν ὑμῶν ἐννοῶν; τῶν γὰρ ἅμα κατὰ γε φύσιν καὶ χρόνον, τὸ πρὸ καὶ μετὰ μὴ δεχομένων, μηδὲ οὕτω τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, τὸ μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντος, ὕψι; τοῦτο λέγειν οὐκ αἰδέσθε; ἢ γὰρ οὐ τῶν ἅμα ἢ ἐνωσις καὶ τὴ ἐνωθέντια, ὅτ' ἂν μὴ ὡς πράγματα, ἀλλ' ὡς ἐνωθέντια πράγματα λαμβάνηται; ποῦ δὲ καὶ ἡ θατέρον ὑπερξεί πρὸ τῆς ἐνώσεως; τῆς ἀνθρωπότητος, φησὶ, ἵνα τὸ μετὰ ταύτην ἡμῖν δογματίζηται; πότε δὲ ἡ ἐνωσις γενομένη πέπαυται, ἵνα ἄλλο τι τὸ ταύτης ἐποτελεσμα, οὐκ ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ μετ' αὐτὴν, καὶ παρὰ τὸ ἐξ ὧν ἐστὶν ὑποπεύχεται; οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ ἐνωσις ὡς ἢ τῶν γενομένων καὶ μηκέτι ὄντων φύσις, ὑποίαν εἶναι τὴν τοῦ χρόνου φασί· τίς δὲ γενομένην ἔπαυσε; καὶ διὰ τί;

Ἴνα τὸ μετὰ τοῦτο σκοπῆται, εἰ μὴ που ἄρα ἐπὶ μὲν ἐνώσεως ἤρξατο, εἰς δὲ τὴν σύγχυσιν ἀπεβέβηκεν· ὁ καὶ μᾶλλον λέγειν θέλοντες, ὠδίνετε μὲν, ἀπορῥῆξαι δὲ τὸν φόρον τῆς διανοίας οὐκ ὑπομένετε, οὐκ οἶδα πότερον, διὰ τὸ τῆς ἀσεβείας ἀφόρητον, ἢ τὸ τῶν ἐλέγχων ἀπαραίτητον· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει, ὁ μὲν ἀσεβὴς λέγειν, καὶ ἐννοεῖν δηλονότι· ὁ δὲ λέγειν θεμιτὸν, καὶ ἐννοεῖν ἴσκιον· μάλιστα δὲ τὸ μὲν ἐννοεῖν τὸ εὐσεβές; δίκαιον, τὸ δὲ ὁμοιωεῖν σωτήριον, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον.

Ἡμῶν τοίνυν οὐκ ὑποστάσεων ἔνωσιν, ἀλλὰ φύσεων πρεσβεύοντων, πῶς ὑμεῖς τὸ μὴ δεδομένον ὡς ἐδομένον συνάγετε; πῶς δὲ ἡ ἐξουσία τοῦ Λόγου τῆς σύγχυσις καὶ τὸ ἀσύγχυτον, τὸ αὐτὸ ποιεῖν ἀπο-

gis a substantia vacuas, quam sunt ipsæ contemplationes, magisque corruptas, quam quæ confusa sunt.

Unde vero tibi, aut a quo accepisti ut Christum ex hypostasibus componeres, cum hypostases, ut antea diximus, quod divisum est, et quod per se existit, declarent? Quando enim cognovisti divisas naturas, et per se existentes, ut his copulatis tradas ipsam ex hypostasibus constare? Nec enim ante unionem hoc fas est dicere, siquidem non audes dicere, prius formatum esse hominem, et postea subisse Deum; neque rursus plium est idem facere dividi cogitatione, et dividi energia, id est, actu. Non enim quæcunque de cogitatione prædicantur, de subjectis cogitationi rebus hæc prædicantur: idcirco cum divisio secundum actum hypostases habeat et ponat, divisio secundum cogitationem numerum hypostaseon non recipit. Sicut enim majus secundum cogitationem in Patre et Filio, quod propter naturam causæ dicitur, non inducit majus natura, sic quod secundum cogitationem dividitur, non inducet unquam simul divisionem secundum actum, et idcirco neque hypostases inducet.

Quis autem ex gravissimis viris, et a risu maxime abhorrentibus, non magnopere vos rideat, vel potius non luctum, et profundam noctem induat, considerans tantam vestram fatuitatem, ut taceam impietatem? Cum enim ea quæ simul sunt secundum naturam et tempus, ante et post non recipiant, neque sic Cyrillus illud post unionem dixerit; vos tamen non veremini hoc dicere. Si enim non est eorum, quæ sunt simul, unio et unita, quando non tanquam res, sed tanquam unitæ res accipiuntur; ubi est alterius essentia humanitatis scilicet, ante unionem, ut illud post hanc tanquam dogma tradatis? Quando facta unio cessavit, ut alius effectus hujus non in ipsa, sed post ipsam, et præterquam ex quibus est, existimetur esse? Non enim est unio, sicut natura eorum, quæ facta sunt, et non amplius sunt, qualem esse aiunt naturam temporis. Quis autem factam cessare fecit? et quare?

Consideretur, quod deinceps sequitur, nisi forte ab unione cœpit, et in confusionem desiit, quod quidem volentes dicere, parturitis quidem, sed onus animi abruptere non audent, nescio an propter intolerabilem impietatem; an quia effugere, quin redarguantur, non poteritis. Sic enim habet res, alterum impium est dicere, et intelligere; alterum vero dicere fas est, et sanctum intelligere. Quin potius intelligere quod est pium, justum est, confiteri vero, salutare, sicut Apostolus ait¹. Nus igitur cum non unionem personarum, sed naturarum profiteamur, quomodo vos quod non est concessum, tanquam concessum concluditis? Quanta sermonis licentia, dicere confusionem, et non

¹ Act. xxviii, 28.

confusum idem ipsum efficere? Si enim secundum istos non confusam duas naturas unam facit, hoc autem ipsum confusio facere scitur, dicant, quæ differentia est confusionis, et non confusi? Simile enim faciunt atque personæ et hypostases Nestorii; ponunt eas divisas, postea dicunt se non dividere. Quid enim aliud faciet unquam, qui actu dividit? Si autem neque divisionem faciunt hypostases secundum illos, nec confusionem una natura secundum hos inducit; dicat aliquis, qualem alium vult esse divisionis vel confusionis effectum? Et si qui unit quidem et non confundit; vel alterutrius naturæ proprietatem servat, non autem dividit, pie facit: quomodo duas naturas devitantes, tanquam necessario numerus duorum secundum ipsos divisionem inferat, duas proprietates dicere non refugiunt? Aut quid hoc est, quod loquuntur, cum nunquam contradictio simul vera sit, ut dialectici demonstrant, quasi illi aliud quid contrarium dicant; vos unam naturam contra eos, qui duas naturas dicunt, defenditis. Aut enim idem est atque duæ, et frustra cum his pugnatis; aut non est idem, sed tanquam unam contra duas contradictorie assumitis. Et sic frustra adjectum est illud, incarnata. Sin autem nec unam simpliciter, neque duas unitas hoc significat, inter unam autem, et duas nihil est medium; quid reliquum sit, vos videritis: plane namque duplum aut dimidium vel tertia pars vel alia quæcunque proportio superparticularis inter unam et duas assumpta est. Hoc vobis, adjunctio vocis incarnata declarabit. Omnino autem sequetur divisio, si præter unam aliud quid cum ea assumatur.

Sed hæc sufficiant. Quomodo autem, et qua ratione cum Verbum Dei, et humanitas perfectionem habeant, et nihil eis desit, non hypostases, sed substantias ad concursum unitorum Patres assumunt, cum neutra earum sit ἀνυπόστατος, id est, sine subsistentia; in primo capite eorum quæ paulo ante in dubium venerunt, et deinceps, et in primo libro tractationis nostræ contra Enantiocetas (id est, auctores contrariæ fictionis), copiosissime, Deo adjutore, scriptum est: idcirco eadem repetere, et iterare excusatum volumus.

Aceph. Cum duplex sit rerum et nostra constitutio, ex communi, et ex proprio, ut omnibus manifestum est; omnes enim commune substantiæ participamus, et propria ratione hypostasis sumus hoc, quod dicimur: quid ex communibus, aut propriis alterutri naturæ eorum quæ ad unionem Christi sumuntur, deest? Si enim nihil deest, magis verum est dicere naturarum quam hypostaseon unionem: ex quo sequitur, vel eos qui dicunt duas naturas post unionem, duas etiam hypostases dicere; aut si devitant numerum hypostaseon, pari ratione communicationis idiomatum, cedere etiam iis qui dicunt factam esse unam naturam ex duabus. Si autem qui hoc dicunt, accusantur, quod confusionem inducant, quomodo non sunt etiam accusandi,

τέλεσμα φάσκων; εἰ γὰρ φύσιν μίαν τὰς δύο ποιεῖ κατ' αὐτοὺς τὸ ἀσύγχυτον, τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἡ σύγχυσις, ποιεῖν ἐπίσταται, λεγέτωσαν τίς ἡ διαφορὰ τῆς συγχύσεως καὶ τοῦ ἀσύγχυτου· ὅμοιον γὰρ τι ποιοῦσι τοῖς ἀπὸ Νεστορίου προσώποις καὶ ὑποστάσεις· καὶ διαιρουμένας τιθέασιν αὐτάς, εἴτα μὴ διαρεῖν φάσκουσι· τί γὰρ ἂν ἕτερον ὁ ἐνεργεῖα διαιρῶν ποιήσοι ποτέ; εἰ δὲ μήτε τὴν διαίρεσιν αἱ ὑποστάσεις κατ' ἐκείνους, μήτε τὴν σύγχυσιν ἡ μία φύσις κατὰ τούτους εἰσάγει, λεγέτω τις ὁποῖόν τι ἕτερον εἶναι βούλεται τὸ τῆς διαιρέσεως ἢ συγχύσεως ἀποτελεσμα· καὶ ὅπερ ὁ συνάπτων μὲν μὴ συγγέων δὲ, ἢ ὁ τὴν θατέρας ιδιότητα φυλάττων, μὴ διαιρῶν δὲ ἀποδώσειεν εὐσεθῶν· πῶς δὲ τὰς δύο φύσεις παραιτούμενοι, ὡς πάντως τῆς δυνάδος κατ' αὐτοὺς τὴν διαίρεσιν εἰσαγωγῆς, δύο ιδιότητας λέγειν οὐ παραιτοῦνται; ἢ τίς ὁ λόγος μηδέ ποτε συναληθευούσης τῆς ἀντιφάσεως, κατὰ λογικὴν ἀπόδειξιν αὐτοὺς ὡς ἄλλο τι καὶ ἐναντίον λέγοντας, τὴν μίαν σαρκαωμένην, κατὰ τῶν δύο τὰς φύσεις λεγόντων προσεσθε; ἢ γὰρ ταυτὸν ἐστι ταῖς δύο, καὶ μάταιος ὁμῖν ὁ πρὸς ταύτας πόλεμος, ἢ οὐ ταυτὸ ἀλλ' ὡς μίαν κατὰ τῶν δύο ἀντιφατικῶς παραλαμβάνετε, καὶ εἰκὴ παρέβριπται τὸ, σαρκαωμένην· εἰ δὲ μήτε μίαν ἀπλῶς, μήτε δύο ἠνωμένας τοῦτο δηλοῖ, μεταξὺ δὲ μιᾶς καὶ δύο οὐδὲν τὸ μέσον, τὸ λειπούμενον αὐτοὶ σκοπήσατε· πάντως γὰρ τὸ δίμοιρον, ἢ τὸ ἤμισυ, ἢ τὸ τρίτον, ἢ ὁ τί ποτε ἐπιμόριον μεταξὺ τῆς τε μιᾶς καὶ τῶν δύο παρελήφθη, τοῦτο ὁμῖν ἢ τῆς σαρκαωμένης προσθήκη δηλώσει φωνῆ, πάντως δὲ καὶ ὁμῖν ἢ διαίρεσις ἔψεται πρὸς τῆ μιᾶς, καὶ ἄλλο τι ταύτη συμπαραλαμβάνουσιν.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἱκανά· πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον τοῦ τε Θεοῦ Λόγου, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀνθρωπότητος; τελείως καὶ ἀνελλειπῶς ἔχόντων οὐχ ὑποστάσεις, ἀλλ' οὐσίας, εἰς τὴν τῶν ἐνωθέντων συνδρομὴν, οἱ Πατέρες παραλαμβάνουσιν, οὐδ' ὀπιτέρας οὐσίας ἀνυποστάτου, ἐν τε τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῶν ἀρτίως ὑπορημένων, καὶ ἐξῆς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ δὲ λόγῳ τῆς πραγματείας τῆς γενομένης ἡμῖν κατὰ τῶν Ἐναντιοδοκητῶν, πληρέστατα σὺν Θεῷ φάναι ἀποδέδοται· παλλιλογεῖν γέ τοι διὰ τοῦτο, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τὰ αὐτὰ ἀνακυκλοῦν παρητήμεθα.

Ἀκέρ. Τῆς τῶν ὄντων συστάσεως, καὶ εἰς τῆς ἡμῶν αὐτῶν ἐκ κοινῶν καὶ ἰδίων συνεστῶσης, ὡς πᾶσιν εὐδελον· καὶ γὰρ πάντες καὶ τοῦ κοινου τῆς οὐσίας μετέχομεν, καὶ τῷ ἰδιάζοντι τῆς ὑποστάσεως λόγῳ, ἐσμέν τοῦτο ὅπερ λεγόμεθα, τί τῶν κοινῶν ἢ τῶν ἰδίων θατέρας φύσει, τῶν εἰς τὴν Χριστοῦ παραλαμβάνομένων ἔνωσιν λείπει; εἰ γὰρ μὴ λείπει μηδὲν, μᾶλλον φύσεως ἢ ὑποστάσεων ἔνωσιν λέγειν ἀληθές· ἐξ οὗ τί ἀκολουθεῖ; ἢ δύο λέγοντας φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, δύο λέγειν καὶ τὰς ὑποστάσεις· ἢ παραιτούμενους τὸν τῶν ὑποστάσεων ἀριθμὸν, κατὰ τὸν ἴσον τῆς ἀντιδόσεως τρόπον, παραχωρεῖν καὶ τοῖς ἐκ φύσεων λέγουσι μίαν φύσιν διὰ τὴν ἔνωσιν γεγονέναι· εἰ δὲ σύγχυσιν οἱ τοῦτο λέγοντες ἐχκαλοῦνται, πῶς οὐχὶ καὶ οἱ μίαν ὑπόστασιν ἐκ τῶν

ὑποστάσεων λέγοντες, συγχεῖν τὰς ὑποστάσεις ἐν δι- A
πῇ νομισθήσονται;

Ὁρθ. Ἄλλ' ἠγνοήκατε, ὦ σοφοί, ὅτι ἄλλος μὲν
ἔρος φύσεως, ἄλλος δὲ λόγος οἰκονομίας· ὅθεν πῆ μὲν
ὡς περὶ πάντη διαιρετῶν ποιείσθε τοὺς λόγους,
ὑποστάναι τὰς φύσεις χωρίζοντες, πῆ δὲ ὡς ἐξ ὅλων
συγκαχυμένων μίαν φύσιν σαρκὸς καὶ θεότητος δογ-
ματίζοντες γεγενῆσθαι· εἰ μὲν οὖν ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν
ταῦτα ἠνωμένα, σκοπεῖτω τις αὐτὰ οὕτως, ὡς πάντη
κεχωρισμένα· εἰ δὲ σύμβροτον τῇ ὑπάρξει τῆς ἀν-
θρωπότητος, τοῦ Θεοῦ Λόγου ἴσμεν τὴν ἔνωσιν, πῶς
τὰ μηδὲ ποτε ἀλλήλων κεχωρισμένα, τὴν τῶν πάντη
διαιρετῶν ὑποδέχεται λόγον; ἐπινοῶ μὲν οὖν ταῦτα
λόγῳ ἂν τις διέλοι, οὐ μὴν αἰσθήσει καὶ ἐνεργείᾳ,
καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ οὐ τί γε πρὶν συν-
εσθῆναι· καθόλου γὰρ λαμβάνειν διαιρέσιν πρὸ B
τῆς ἐνώσεως ἀτοκον, ἢ ποῦ γε πρὸ τῆς θατέρου
ἐκάρσεως οὐ θεμιτὸν, ἐπεὶ μηδὲ στέρησιν πρὸ τῆς
ἕξεως, καὶ πολὺ γε πλεον ἢ τὴν ἕξιν πρὸ τῶν ἐν οἷς
εἶτη θεωρεῖται· οὐ γὰρ ἀπλῶς τὰ τοιαῦτα λέγεται,
ἀλλὰ καὶ πρὸς τι, καὶ ποτὲ, καὶ πῶς· ὅσον πρῶτον
εἰ ὑπάρχει τὸ πεφυκὸς δέχεσθαι τὴν στέρησιν, ἐπ-
εὶτε ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τὴν στέρησιν πέπονθεν,
ἐν ᾧ ἔχειν ἡδύνατο· εἶτα εἰ ἐν ᾧ πέφυκε τόπω, καὶ
ὡς πέφυκεν· οὐ γὰρ εἰ τίς τι μὴ ἔχοι, τοῦτου πάν-
τως καὶ τὴν στέρησιν πέπονθεν, ἀλλὰ τὸ πεφυκὸς
εἰ τύχοι ἵπτασθαι, καὶ ἐν τῷδε τῷ χρόνῳ· οὐ γὰρ
πρὸ τῆς τῶν περῶν περιβολῆς καὶ ὡς πέφυκεν·
οὐ γὰρ χωρὶς ὧν οὐκ ἄνευ, καὶ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ·
ἐν ἐκείνῳ γὰρ καὶ οὐχ ὕδασι ἵπτασθαι πέφυκεν.

non enim antequam vestitum sit alis; et ut a natura habet, non enim sine illis, sine quibus non, et in hoc loco; ad volandum enim in aere, et non in aquis natura aptum est.

Οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως· οὐ γὰρ προ- C
εἰνοῦνται τῶν πραγμάτων ἐν οἷς αὕτη θεωρεῖται,
ἀλλ' οὐδὲ αὐτῆς τῆς ἐνώσεως, ἀλλ' ὅτε τὰ πράγματα·
καὶ μετὰ τὴν τούτων ἔνωσιν καὶ ὡς πέφυκε, τού-
τοις ἐπινοῶ ἀλλ' οὐκ ἐνεργεῖα ἢ ἀνθρωπότης ἀπὸ
τῆς θεότητος ἐνωθεῖσα χωρίζεται· τῆ δὲ κατ' ἐπι-
νοίαν διαιρέσει, οὐ πρὸ τῶν πραγμάτων οὕση οὐδὲ
τῆς τούτων ἐνώσεως, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἐπιθεω-
ρουμένη διὰ τὸ ἀτρεπτον, καὶ οὐδαμῶς ἔψεται τὰ
τῆ κατ' ἐνεργεῖαν διαιρέσει ἐπόμενα· ἐπεὶ τοί γε
ταυτῶν ἔσται τὸ κατ' ἐπινοίαν διαιρετὸν τῷ κατ'
ἐνεργεῖαν, ὅπερ ἀτοκον· ἀλλ' οὐδὲ ὅλως ἔσται ἡ κατ'
ἐπινοίαν διαιρέσις, μὴ ἐνεργείᾳ ὄντων τῶν κατ' ὧν
ἢ ἐπινοία, εἰ καὶ ὁμοῦ ταῦτα καὶ ἐν ταυτῷ εἶεν.

Εἰ τις τοίνυν τῷ λόγῳ τῆς ἐνώσεως τὰ ἐνωθέντα
ὑποδέχεται, φησὶται ὅτι ὅσα τέλεια ὄντα εἰς τινος σύ-
στασιν παρεληφται, ταῦτα τέλεια μένοντα μέρη γί-
νεται τοῦ ἐκ τῶν τοιούτων μερῶν ὅλου, ὡς προει-
ποῖσθαι τὰ πράγματα, εἶτα τὴν τούτων σύνοδον,
εἶτα τὴν κατὰ θεωρίαν διάκρισιν· τοῦ νοῦ γὰρ ἄμα
τὰ τρία θεωρεῖν ἀδυνατοῦντος, ἐν μέρει τῶν ἄμα
τῆν ἐπιβολὴν ποιεῖται· διὰ τοι τοῦτο ἐν τῷ τρόπῳ
τῆς φύσεως, ἀληθῆ θεωροῦμεν τὸν ἡμέτερον λόγον·

(10) Non enim sine alis secundum naturam na-
tis, sine quibus avis volare non potest, dicitur
involucris, id est, privata volatu. Ex divisione non

A quod hypostases confundant, qui ex hypostasibus
hypostasim faciunt?

Orth. At ignoratis, o sapientes, quod alia est
definitio naturæ, alia autem ratio œconomiz, id
est incarnationis. Unde partim quidem tanquam
de omnino divisis naturis loquimini, separantes
hypostasibus naturas; partim vero tanquam tra-
dentes ex totis confusis unam naturam carnis et
divinitatis factam esse. Si igitur fuit aliquando,
cum non erant hæc unita, consideret quis ea tan-
quam penitus separata. Sin autem unionem Verbi
scimus simul exstitisse, cum exstitit humanitas;
quomodo quæ nunquam inter se fuerunt separata,
subiunt rationem penitus divisorum? Cogitatione
ergo hæc et ratione poterit aliquis dividere, non
tamen sensu et actu, et hoc post unionem, et
non priusquam unita sunt. Universe enim accipere
divisionem ante unionem absurdum est, vel certe
accipere antequam alterum existat, non est fas.
Siquidem neque privationem accipere licet ante
habitum, ac nihilo plus, quam habitum ante ea
in quibus cernitur habitus. Non enim hæc talia
simpliciter dicuntur, sed ad aliquid, et aliquando,
et quomodo: ut primum, si est aptum natum ad
capiendam privationem; deinde, si in illo tempore
privationem cepit in quo poterat habere; deinde
si in loco in quo aptum natum erat, et ut natum
erat. Non enim si quis aliquid non habet, conti-
nuo hæc re privatus est. Sed quod aptum natum
est ad volandum, verbi gratia, et in hoc tempore,

C Sic igitur et in divisione; non enim prius cogi-
tatur, quam res, et in quibus consideratur, nec
ante ipsam unionem, sed quando res, et post earum
unionem, et sicut ei natura convenit, id est, cogi-
tatione, et, non actu (10). Non enim humanitas
unita, a divinitate actu separatur, sed divisione
cogitationis, non res antecedente, nec ante harum
unionem, sed in ipsis considerata propter immu-
tabilitatem; et nequaquam sequuntur ea, quæ se-
quuntur ex divisione secundum actum. Alioqui
idem erit divisum cogitatione, atque divisum actu,
quod est absurdum. Imo neque prorsus erit divi-
sio secundum cogitationem, si non sunt actu ea
de quibus est cogitatio, quamvis sint hæc simul, et
in eodem.

D Si quis igitur rationi unionis subiciat ea quæ
sunt unita, videbit, quod quæcunque alioqui per-
fecta ad constitutionem alicujus sumpta sunt, hæc
manentia perfecta partes sunt totius, ex hujus-
modi partibus constituti; ita ut prius cogitentur
res, et postea harum unio, postea distinctio secu-
dum considerationem. Cum enim non possit mens
hæc tria simul considerare, quæ sunt simul, in
parte considerat. Propter hoc in modo unionis,

secundum actum sequitur, ut humanitas actu fue-
rit a divinitate separata, et Christus non fuerit
Deus, et homo. Τῆν.

se. I non in ratione naturæ verum esse consideramus sermonem nostrum, non quod hæc contraria inter se sint, id est, natura unioni; sed quod sint differentia, et circa eundem, et ejusdem, sed non id ipsum, neque communis horum ratio. Hoc autem et ipsi confitentur, siquidem una secundum ipsas natura ex duobus, propter unionem una dicitur, etsi confusionem quæ eam sequitur, non intelligunt.

In ratione igitur naturæ divinæ et ipsi concedent habere unionem aliquid non communicabile, alioqui non erit condescensus charitatis, sed physica alti cum humili, id est, divinitatis cum humanitate conjunctio, sive copulatio (11). Et quis est, qui tantopere altitudinem divinam ignoret, aut humanam humilitatem tam parum consideret, ut existimet has naturas naturali inter se propensione recipere communionem et unionem, cum tantopere a missione alienæ sint? Ego vero, tantum abest, ut dicam habere Verbum Dei in definitione naturæ unionem cum natura nostra, ut nec animæ humanæ unionem cum corpore naturaliter sine virtute divina fieri dicam: et quid dico animæ humanæ unionem, quando ne missionem elementorum sic simpliciter sola natura fieri dicam, quin potius ratione divina, quæ præstantior et valentior est quam natura, ad ordinem et concentum adduci? Quia igitur modus unionis, et non ratio naturæ magnum pietatis mysterium continet: omittamus considerare de natura unitorum, et de perfectione eorum. Non enim sunt hæc præsentia quæstionis, illud enim theologiæ est; hoc vero physicæ contemplationis. Et illud quidem contra Arianos accommodatius considerabitur; hoc vero contra eos qui penitus naturæ nostræ assumptionem negant: et illud demonstrat, quomodo se habeat natura Verbi unita respectu Patris; hoc autem declarat, natura nostra unita quomodo se habeat respectu nostri, sed non quomodo partes ejus se habeant cum ipso comparatæ. His, inquam, omnis-

Tres igitur opiniones de unione naturarum in Christo supra confutatae sunt, dividens, et quæ proprie dicitur uniens, in duabus hæretici luserunt et ludunt; pulchre enim divinus Gregorius prius eos notavit. Unio enim dividens, ad habitudinem pertinens, et nec a principio naturas copulans, res separatas relinquit, nec eis quæcunque sunt communia, neque quæcunque sunt propria, tribuens, aut vicissim reddens; ut jam hinc duæ penitus species, et in se divisæ statuuntur. Hoc excepto, quod hæc opinio divisionem naturarum inumbrat et legit unionem secundum dignitatem et voluntatem, τρυτοβουλία, atque ita decipit insipientes. Altera autem opinio, huic prorsus contraria, et confundens, omnia delens, unam rem adulterinam fingit, et cogitatione format, in neutro eorum quæ

(11) Non secundum rationem naturalis necessitatis, sed solius charitatis Dei erga homines modum

A οὐχ ὅτι ἐναντία ταῦτα ἀλλήλοις εἰσὶν, τοῦτέστιν ἡ φύσις τῆ ἐνώσει, ἀλλ' ὅτι διάφορα, καὶ περὶ τὸν αὐτὸν μὲν καὶ τοῦ αὐτοῦ· ἀλλ' οὐ ταυτὸν οὐδὲ κοινὸς τούτων ὁ λόγος· τοῦτο δὲ καὶ αὐτοὶ συνομολογοῦσι· καὶ γὰρ ἡ μία κατ' αὐτοὺς ἐκ δύο φύσις, διὰ τὴν ἔνωσιν μία λέγεται, εἰ καὶ τὴν ἐπομένῃν αὐτῇ σύγχυσιν οὐ συνίσσιν.

Ἐν τοίνυν τῷ λόγῳ τοῦ μεγαλείου τῆς θείας φύσεως, ἀκοινώνητον τὸ τῆς ἐνώσεως καὶ αὐτοὶ δώσουσιν· ἐπεὶ οὐκ ἔσται φιλανθρωπίας συγκατάθεσις, ἀλλὰ φυσικῆ τοῦ ὑψηλοῦ πρὸς τὸ ταπεινὸν ἡ συναφεια· καὶ τίς οὕτως τοῦ θείου ὕψους ἀνσπαισθητος, ἢ τῆς ἀνθρωπίνης ταπεινότητος ἀνεπίσκαπτος, ὡς νομίσαι ταύτας φυσικῆ τῆ προσάλληλα ὀκλή, δέχεσθαι τὴν τῶν οὕτως ἀμίκτων κοινωνίαν τε καὶ ἔνωσιν; ἐγὼ γὰρ τοσοῦτον δέω εἰπεῖν ἐν τῷ ὄρω τῆς φύσεως, τὸν Θεὸν Λόγον ἔχειν τὴν πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔνωσιν, ὥστε οὐδὲ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τὴν πρὸς τὸ ἑαυτῆς σῶμα συνάφειαν φυσικῶς πάσχειν, ἀνευ τῆς θείας δυνάμεως λέγειν ἀνέξεμαι· καὶ τί λέγω τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς; ὅποτε οὐδὲ τὴν τῶν στοιχείων μίξιν καὶ πρᾶξιν ἀπλῶς οὕτως, καὶ μόνῃ τῇ φύσει γίνεσθαι εἴποιμ' ἂν, λόγῳ δὲ μᾶλλον θείῳ καὶ τῆς φύσεως κρείττονι, εἰς τάξιν ταῦτα καὶ ἀρμονίαν ἀγεσθαι· ἐπεὶ οὖν ὁ τρόπος τῆς ἐνώσεως, ἀλλ' οὐχ ὁ λόγος τῆς φύσεως, τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας περιέχει μυστήριον, ἀφέμενοι τοῦ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἐνωθέντων, καὶ τοῦ κατ' αὐτὰς τελείου σκοπεῖν, οὐ γὰρ τοῦ παρόντος ἐστὶ ταῦτα προβλήματος· τὸ μὲν γὰρ θεολογίας, τὸ δὲ φυσικῆς ἐστὶ θεωρίας· καὶ τὸ μὲν πρὸς Ἀρειανούς οἰκειότερον σκεφθήσεται, τὸ δὲ πρὸς τοὺς πάντη τῆς ἡμετέρας φύσεως τῆμ προσληψὶν ἀρνούμενους, καὶ τὸ μὲν πῶς ἔχει πρὸς ἡμᾶς δηλοῖ, ἀλλ' οὐ τί γε πῶς πρὸς αὐτὸν τὰ αὐτοῦ μέρη περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνώσεως, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸ ἀποτελέσματος ἐξετάσωμεν.

Τρεῖς τοίνυν αἱ ἀνωτάτω δόξαι περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Χριστιῶν φύσεων κατεβλήθησαν, διαιρετικῆ, συγχυτικῆ, καὶ ἡ κυρίως ἐνωτικῆ λεγομένη· αἱ μὲν οὖν δύο, παίσιν αἰρετικῶν ἐπαίχθησαν καὶ καιζέσθωσαν· καλῶς γὰρ προλαβὼν αὐτοὺς ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐστηλίτευσεν· ἢ τε γὰρ διαιρετικῆ σχετικῆ τις οὐσα, καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τὰς φύσεις συνάπτουσα, κερωρισμένα ἀλλήλων καταλείπει τὰ πράγματα, μηδ' ὅσα κοινὰ, μηδ' ὅσα ἴδια, τοῦτοις διδοῦσα ἢ ἀντιτιδοῦσα· ὡς ἐντεῦθεν δύο εἶδη πάντη καὶ χωριστὰ ἀλλήλων ὀρίζεσθαι, πλὴν ὅσον ἀξία καὶ γνώμη καὶ ταυτοβουλία, τὸν τῶν φύσεων χωρισμὸν ἐπισκιάζουσα, φενακίζει τοὺς ἀφρονάς· ἢ δὲ κατὰ διάμετρον ταύτης καὶ συγχυτικῆ, πάντα ἀφανίζουσα καὶ συγχέουσα, ἐν τι πρᾶγμα νόθον ἀναπλάττει τε καὶ φαντάζεται, ἐν οὐδ' ὁποτέρῳ τῶν ἠνωμένων καθαρῶς τὸ ἴδιον

unionis dicentes verum dicimus. Hoc enim declarant, quæ sequuntur. Τὸν.

ἀποσώζουσα, ἀλλὰ τοῦτο ἐκεῖνο κάκεινο τοῦτο, καὶ ὁ δὲ τοῦτο εἶδὲ τοῦτο οὐδὲ ἐκεῖνο εἶναι συγχωροῦσα· ὡς γὰρ ἄπειν τὸ ἐκ τῆς συγχύσεως ἀναφαίνεται, οὐδὲν ἔχον καθαρὸν οὐδὲ ἐν τῇ μονίμῳ ἰδρυμένον ἐπιτοῦ ἰδιότητι· ἡ δὲ τούτων μέση, ἡ ἀσύγχυτός τε καὶ ἀδιαίρετος ἔνωσις, οἶδεν μὲν τὰ ἐνωθέντα ἀνελ-
λειπῶς ἔχοντα, κατὰ τὴν ἐαυτῶν ἰδιότητα διὰ τὸ ἀτραπτον· κοινὰ δὲ ταῦτα, καὶ ἐνὸς εἶναι ποιεῖ δι' αὐτῶν γε τὴν οὐσώδη ἔνωσιν· ὡς εἶναι τὰ μὲν κυρίως ἕνα θεατέρου κοινὰ τοῦ ὅλου· τὰ δὲ τοῦ ὅλου κοινὰ θεατέρου, διὰ τὴν ἐν θεατέρῳ τοῦ ταυτοῦ ἀσύ-
χυτον ἰδιότητα· οὐ γὰρ ἀντίθεσις ἀν τῶν ἰδιωμάτων ἐγένετο, εἰ μὴ ἐν ἑκατέρῳ ἔμεινε, καὶ ἐν τῇ ἐνίῳσει ἡ ἰδιότης ἀκίνητος.

Ἔστιν οὖν ἡ τοιαύτη ἔνωσις, τῶν μὲν πάντα διαι-
ρετῶν ἐνωκότερα, τῶν δὲ πάντα συγχυτικῶν πλου-
σωκότερα· ὡς μήτε πάντα ταυτὸν εἶναι ποιεῖν τὰ
ἐνωθέντα ἀλλήλοις, μηδὲ πάντα ἕτερον· εἰ τοίνυν
μηδὲ πάντα ταυτὸν, μηδὲ ἐξ ὅλων ἕτερον τὸ ἐκ τῆς
ἐνώσεως ἀποφαίνει, ζητητέον πῶς μὲν ταυτὸν, πῶς δὲ
ἕτερον ὁ μὲν οὖν τῆς ἀληθείας λόγος, τὸ μὲν ταυτὸν
κατὰ τὴν ὑπόστασιν, οἱ δὲ τὸ ἕτερον κατὰ τὴν φύ-
σιν· Ἐμπαλιν γὰρ ἡ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει, κατὰ τὸν
θεῖον Γρηγόριον· εἰ δὲ τοῦτο τοῖς ἐναντίοις ἀπαρά-
κτετον, τὸ ἐξῆς αὐτοὶ συναγέτωσαν· πάντως γὰρ,
εἰ μὴ ὑποστάσει ταυτὸν, φύσει ἄρα δώσωσιν· εἰ δὲ
τοῦτο, εἴς θὴ που καὶ ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος θεότητος
τε καὶ ἀνθρωπότητος, διὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ εἰ τοῦτο,
ταυτὸν ἔσται ἔνωσις τε καὶ φύσις· κοινὸν γὰρ τὸ
ἐκ ἀμφοῖν κατηγορημα· ὡς περ γὰρ ὦν ἡ φύσις μία,
κύριον καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς, οὕτως ἀνάγκη καὶ ὦν
ἡ ἔνωσις ἅμα, καὶ ἐν ταυτῷ τούτων κατ' αὐτοῦς
καὶ τὴν φύσιν εἶναι κοινήν· οὐκοῦν καὶ τὸ ἔμπαλιν,
ὦν ἡ φύσις μία, τούτων ὑποστάσεις διάφοροι, ἐπεὶ
μηδὲ μίαν φύσιν ἐν πρόσωπον περιγράφει· ἐντεῦ-
θεν δὲ τί συνάγεται; μίαν μὲν εἶναι φύσιν σαρκῆς
καὶ θεότητος, ὑποστάσεις δὲ δύο· εἰ δὲ μήτε φύσει
μήτε ὑποστάσει καὶ ἀριθμῷ τὸ ἐν ἔχοιεν τὰ συ-
ελθόντα, πῶς ἡ διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐνωθέντων
ταυτότης; εἰ δὲ καὶ φύσει καὶ ὑποστάσει τὸ ἐν
ἀλλήλοις εἶσι. πῶς ὁ τῆς ἀτραπίας καὶ τοῦ ἀσυγχύτου
λόγος ἐν τῇ ἐνώσει σωθῆσεται;

Ἵτι δὲ δυνατὸν καὶ ἐξ ἀτελῶν καὶ ἐκ τελείων,
τὴ αὐτὴ γενέσθαι ἀποτελεσμα, μαρτυροῦσιν οἱ ὑπὸ
Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἀναστάντες νεκροί· τοιοῦ-
τους γὰρ αὐτοῦς, καίτοι τελείους ὄντας κατὰ τὰ μέ-
ρη ἡ διὰ τῆς ἀναστάσεως ἔνωσις ἀπειργάσατο, ὁποί-
ως καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ ἡ φύσις διαπλάττουσα συνήψε·
τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν τῇ προσδοκωμένῃ κοινῇ ἀναστάσει,
συμβῆσθεθα πεπιστεύκαμεν· τῶν τε γὰρ προδια-
κρίθάντων καὶ διεφθαρμένων ἡδὴ σωμάτων, καὶ τῶν
ἀφ' ὧν ζώντων, καὶ μεταστοιχειουμένων ἡ καὶ
προσφάτως ἐκδοθημῶτων ἀτελῶν τε καὶ τελείων,
τὴν αὐτὴν ἐκ τῆς ἀναστάσεως σύστασιν γενῆσθεθα

A uniantur, proprietatem pure servans, sed hoc esse
illud, concedens, et illud hoc, et idcirco nec hoc,
nec illud esse. Adulterinum enim esse demonstra-
tur omne id, quod ex confusione existit, nihil
habens purum, nec in sua proprietate stabili fun-
datum. Unio autem inter has media neque con-
fusa, neque divisa, novit quidem ea quæ unita
sunt, perfecta esse secundum suas proprietates
propter immutabilitatem; communia vero hæc et
unius esse facit propter ipsam substantialem unio-
nem, ut sint illa quidem proprie propria alterutrius,
communis totius; hæc vero communia totius, pro-
pria alterutrius, propter proprietatem non confu-
sam in alterutro. Non enim fieret mutua commu-
nicatio idiomatum, nisi in utroque maneret et in
unione proprietas immobilis.

B Est igitur huiusmodi unio magis una, quam illa
quæ omnino dividit; et copiosior, quam illa quæ
penitus confundit; ut quæ neque faciat penitus
idem esse quæ inter se unita sunt, neque penitus
diversum. Si igitur nec omnino idem, nec ex toto
diversum reddit, quod ex ista unione existit, qua-
rendum est, qua ratione idem, et qua diversum.
Doctrina igitur veritatis idem quidem secundum
naturam, contra atque in Trinitate fit, ut Grego-
rius notavit (12). Si autem hoc adversariis non
probatur, concludant ipsi, quod deinceps sequitur.
Si enim non sunt idem hypostasi, concedent ergo
natura esse idem. Si autem hoc, una scilicet et ea-
dem erit ratio divinitatis propter unionem: et si
hoc, idem erit unio et natura. Commune enim est
in ambobus prædicatum. Sicut enim quorum est
natura una, horum est eadem ratio; sic necesse
est, quorum est unio simul et in eodem, horum
secundum ipsos sit et natura communis; et vice
versa, quorum natura una, horum sunt hypostases
differentes, quia nullam naturam una persona cir-
cumscribit. Hinc autem quid concluditur? Nempe
unam esse naturam carnis et divinitatis, duas
vero hypostases. Si autem neque natura, neque
hypostasi et numero unum sunt, coierunt, ubi
erit identitas per unionem unitorum? Si autem et
natura et hypostasi sunt unum inter se, ubi ratio
immutabilitatis, et non confusi in unione serva-
bitur?

D Quod autem fieri possit, ut ex imperfectis et
perfectis idem efficiatur, testantur, qui sub Christo
ex sanctis mortui resurrexerunt. Tales enim ipsos
alioqui secundum partes perfectos unio per resur-
rectionem reddidit, quales natura in utero formans
copulavit. Id ipsum in communi resurrectione futu-
rum esse credimus. Corporum enim quæ jam soluta
et corrupta sunt, eorum qui nuper vixerunt, vel
recenter mortui sunt, imperfectorum et perfectio-
rum eandem ex resurrectione concretionem facien-
dam esse credimus: ex quibus demonstratur quod
ex rebus quæ prius hypostasim habuerunt, contingit

(12) In Trinitate enim alius et alius; non autem aliud et aliud, id est, divisum et diversum. Tur.

feri hypostasim sine mutatione; et si hoc, ex toto in Christo non conceditur, quia non fuit prius formatus. Non tamen quia non fuit formatus, naturam Christi unam ex duabus sine confusione factam esse, nec in alia quacunque natura cognovimus, nedum in Christo; in quo vel cogitare tale quid non potest, qui pius est. Si enim natura dicitur παρὰ τὸ πεφυκέναι τι, id est, ab eo quod aptum natum est; nulla autem natura apta nata est ad habendum contrarium et oppositum; una autem natura Christi secundum ipsos, hoc passa est: non erit igitur una natura. Si enim insitum sit huic tali naturæ, ut visibilis sit, non est insitum eidem, ut sit invisibilis; et si insitum est ei, ut sit mortalis et corruptibilis non est insitum illi, ut sit incorruptibilis et immortalis: alioqui erit eadem ratio contrariorum. Sed absurdum est hoc. Si enim contraria recipit ἀνὰ μέρος, id est, vicissim; at cum aliquid horum habet actu, non jam contrarium actu habere unquam potest. Dicant igitur, annon visibilis et invisibilis, mortalis et immortalis, circumscripta et infinita, et in summa generabilis, et ingenerabilis simul et in eodem una natura Christi ab ipsis conceditur? Una quidem hypostasis, et persona possunt simul et in eodem contraria et opposita prædicata recipere; una vero natura, ut dictum est, non nata et apta est ad contraria et ad opposita sibi. Prius enim a se ipsa deficiet, quam hoc patiat. Atque hæc quidem contra illos.

Quod autem nonnulli dicunt, quia humanitas Christi non fuit prius formata, neque prius in se habuit hypostasim, neque perfecta assumpta fuit, sed in Verbo habuit hypostasim, idcirco unam hypostasim amborum facere: hoc quidem ex parte verum est, ex parte non. Etenim non habuisse in se hypostasim, neque prius formatam esse, nos etiam dabimus; fieri vero propter hoc unam hypostasim amborum, tanquam non posset aliter fieri, neque possent Deus et perfectus homo sic uniri; hoc non dabimus. Quid enim sic, hoc illo modo habenti amplius erit Deo ad unionem? Nec enim tempus unionis unum Christum fecit. Non igitur propter impossibile, sed quia non decebat nudam esse unquam, et sine divinitate humanitatem Domini, ideo rejicimus anteformationem. Iis autem qui dicunt, ex hypostasis sequitur anteformatio, et scire aliquando nudum hominem, et alium, atque alium Christum, et Verbum; sin autem non prius formatus est, nec ex hypostasis est: si autem non ex hypostasis, nec hypostases sunt, quomodo enim, nisi ex his hæc? quandoquidem neque si ex his concedatur hypostasis, jam necesse est et hypostases dare, ut demonstratum est; quod si ex hypostasis dicunt, cur non magis ex personis? et si hoc dicunt, cur non ex filiis altero Dei Filio, altero Virginis dicere audent? Nihil autem potest esse magis hæreticum, neque quod propius ad impietatem Nestorii accedat, quam sic

πεπιστεύκαμεν· ἐξ ὧν δείκνυται, ὅτι καὶ ἐκ προϋφεστῶτων πραγμάτων, ὑπόστασιν γενέσθαι ἀτρέπτως ἐνδέχεται· εἰ καὶ ὅλως ἐπὶ Χριστοῦ τοῦτο οὐ δίδεται, ὅτι οὐ προδιαπέπλασται· οὐ μὴν δι' αὐτῆ γε τὸ μὴ προδιαπεπλάσθαι, φύσιν γέ τοι Χριστοῦ μίαν ἐκ δύο ἀσυγγύτως γεγενῆσθαι, οὐδὲ ἐπὶ ἄλλης καὶ ἡστινοσοῦν φύσεως ἐγνωμεν· ἤπουγε ἐπὶ Χριστοῦ, ἐφ' οὗ καὶ τὸ ἐπινοῆσαι τὸ τοιοῦτον εὐσεβοῦσι ἀμύχανον· εἰ γὰρ φύσις λέγεται παρὰ τὸ πεφυκέναι τι, οὐδεμία δὲ φύσις τὸ ἐναντίον καὶ τὸ ἀντικείμενον ἑαυτῇ πέφυκεν, ἢ δὲ μία κατ' αὐτοὺς Χριστοῦ φύσις τοῦτο πέπονθεν, οὐκ ἄρα μία ἔσται φύσις· εἰ γὰρ τύχοι πεφυκέναι τῇ τοιαύτῃ φύσει, τὸ ὁρατῆ εἶναι οὐ πέφυκε τῇ αὐτῇ καὶ τῷ ἀοράτῃ εἶναι· καὶ εἰ πέφυκε θνητῆ εἶναι καὶ θοαρτῆ, οὐ πέφυκεν αὐτῇ τὸ ἀφθάρτῃ καὶ ἀθανάτῃ εἶναι· ἐπεὶ τοί γε ἔσται τῶν ἐναντίων ὁ αὐτὸς λόγος· ἀλλὰ ἄτοπον τοῦτα· καὶ γὰρ εἰ τὰ ἐναντία ἀνὰ μέρος δέχεται, ἀλλὰ τούτων τι ἔχουσα κατ' ἐνέργειαν, οὐκέτι καὶ τὸ ἐναντίον τὰ κατ' ἐνέργειαν ἔξοι ποτ' ἔν' λεγέτωσαν τοῖνον εἰ μὴ ὁρατῆ καὶ ἀόρατος, καὶ ἀθάνατος περιγραπτῆ καὶ ἀόριστος, καὶ συνόλως γενετῆ καὶ ἀγένετος· ὁμοῦ καὶ ἐν ταυτῷ ἢ μία κατ' αὐτοὺς Χριστοῦ φύσις καὶ πρὸς αὐτῶν ὁμολογεῖται· ἢ μὲν γὰρ μία ὑπόστασις, καὶ τὸ ἐν πρόσωπον δύναται ὁμοῦ καὶ ἐν ταυτῷ, τὰ ἐναντία καὶ τὰ ἀντικείμενα κατηρηρήματα δέχασθαι· ἢ δὲ μία φύσις, ὡς εἰρηται, τὰ ἐναντία πεφυκῆ οὐκέτι καὶ τὰ ἀντικείμενα ἑαυτῇ πέφυκεν· ἔκστατη γὰρ ἂν πάντως ἑαυτῆς, πρὶν ἢ τοῦτο παθεῖν.

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς ἐκείνους· τὸ δὲ τινὰς λέγειν, διὰ τὸ μὴ προδιαπεπλάσθαι, μηδὲ προϋφεστᾶσαι τὴν τοῦ Κυρίου ἀνθρωπότητα, μηδὲ τελείαν προσελῆφθαι, ἀλλ' ἐν τῷ Λόγῳ ὑποστῆναι, διὰ τοῦτο μίαν ὑπόστασιν ἀμφοτέρων ποιεῖν, τὸ μὲν τι ἀληθές, τὸ δὲ οὐκ ἀληθές ὃν τυγχάνει· τὸ μὲν γὰρ μὴ προϋφεστᾶσαι, μηδὲ προδιαπεπλάσθαι καὶ ἡμεῖς δώσομεν, τὸ δὲ διὰ τοῦτο μίαν ὑπόστασιν ἀμφοτέρων ποιεῖν, ὡς οὐκ ἐγγωροῦν ἄλλως οὐδὲ δυνατὸν Θεῷ, καὶ τελείῳ ἀνθρώπῳ οὕτως ἐνωθῆναι οὐκέτι δώσομεν· τί γὰρ οὕτως ἢ ἐκείνως ἔχουσι, πλέον ἔσται Θεῷ εἰς ἔνωσιν· οὕτε γὰρ ὁ χρόνος τῆς ἐνώσεως, ἢ ὁ τόπος, ἢ τὸ ἀτελές τοῦ σώματος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τῆς ἐνώσεως τρόπος τὸν ἕνα Χριστὸν πεποίηκεν· οὐ τοῖνον διὰ τὸ ἀδύνατον, ἀλλὰ διὰ τὸ πρέπειν ψιλῆν ποτε καὶ ἀνευ θεότητος· εἶναι τοῦ Κυρίου τὴν ἀνθρωπότητα, τὴν προδιάπλασιν ἐκβάλλομεν· τοῖς δὲ λέγουσιν, Ἐξ ὑποστάσεων ἔπεται ἢ προδιάπλασις, καὶ τὸ ποτὲ ψιλὸν ἀνθρώπον, καὶ ἄλλον καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Λόγον ἐπίστασθαι· εἰ δὲ μὴ προδιαπέπλασται, οὐδὲ ἐξ ὑποστάσεων· εἰ δὲ μὴ ἐξ ὑποστάσεων, οὐδὲ ὑποστάσεις· πῶς γὰρ; εἰ μὴ ἐκ τούτων ταῦτα, ἢ πότε οὐδὲ εἰ ἐκ τούτων δοθεῖν, καὶ ἐξ ὑποστάσεων ἤδη πάντως; καὶ ὑποστάσεις ὡς δέδεικται· εἰ δὲ ἐξ ὑποστάσεων λέγουσι, τί μὴ μάλλον καὶ ἐκ προσώπων; καὶ εἰ τοῦτο, τί μὴ καὶ ἐξ υἱῶν; τοῦ μὲν ἐκ Θεοῦ ὄντος, τοῦ δὲ ἐκ Παρθένου γενομένου εἰπεῖν Οὐρόροισι; τοῦ δὲ ταῦτα ἐνοεῖν ἢ λέγειν, εὐδὲν ἂν εἴη διαίρειτικώτερον, ἢ τῆς Νεστο-

ρίου δυσσεβείας; ἐγγύτερον, κἄν ἐκ διαμέτρου δοκῶσι A
 κρῖς αὐτὸν ἴσασθαι· ὡσπερ ἀμέλει καὶ θαλίᾳ πρὸς
 θρασυτέτα μάχεται· κοινὰ δὲ ταῦτα εἶδη κακίας,
 εἰ καὶ ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει πρὸς ἐκτὴ καὶ τῆν
 ἀρετὴν στασιάζουσι.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐπισημῆνασθαι χρῆ, ὡς ἡ ὑπόστασις,
 οὐκ ἀπλῶς οὐδὲ προηγουμένως τὸ τέλειον δηλοῖ, ἀλλὰ
 τὸ καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον, δευτέρως δὲ τὸ τέλειον ἢ
 δὲ φύσις τὸ μὲν καθ' αὐτὸ οὐδαμῶς ὑπάρχον δηλοῖ,
 κυρίως δὲ τὸ τέλειον· τὰ γὰρ εἰς τὸν τῆς ὑποστάσεως
 λόγον περιλαμβανόμενα ἰδιώματα, τινὰ ἀπὸ τινῶν
 ἕκαστον εἶναι ποιεῖ· τὰ δὲ εἰς τὸν τῆς φύσεως, οὐ
 τὸν τινα μὲν· εἰ δὲ ἀπὸ πινος εἶναι ποιεῖ· τὰ τοῖνον
 τοῦ μόνου, καὶ μόνον εἶναι ποιεῖ· τὰ δὲ κοινῶς ὑπ-
 αρχοντα, οὐδὲν τι μᾶλλον καθόλου τῶν καθόλου λέ-
 γεται· εἰ καὶ πάντα τοὺς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀναφε-
 ρόμενους περιελήθην.

Καὶ τοῦτο δὲ μὴ ἀγνοῶμεν, ὡς τὰ τῆν φύσιν χα-
 ρακτηρίζοντα, συστατικὰ τῆς οὐσίας εἶσι· τὰ δὲ τῆν
 ὑπόστασιν, οἷον συμβεβηκότων λόγον ἐπέχει, κἄν εἴεν
 χωριστὰ ἢ ἀχώριστα, καὶ ἀπλῶν μὲν ἀπλῶς αἰ κατ'
 ἑμῶ ἰδιότητες· συγκειμένων δὲ καὶ συνθετῶν, σύν-
 θετικῶ· ὡσπερ ἐπὶ ἀνθρώπου ἔχει, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν
 ἔρου, τῆν μὲν οὐσίαν αὐτοῦ χαρακτηρίζει, τὸ ζῶον,
 εἰ λογικόν, τὸ θνητόν, τὸ τῶν ἐναντίων ἀνά μέρος
 ἐκτεκόν· οὗτος γὰρ ὁ ἀπαιστος τῆς οὐσίας ὄρος·
 τῆν δὲ ὑπόστασιν, ἀρχῆμα, χρώμα, μέγεθος, χόρος,
 εἶπος, οἱ γονεῖς, ἢ ἀνατροφή, ἢ ἀγωγή; καὶ ὅσα
 νόστος ἔπεται· ὧν τὸ ἀθροισμα, φασὶν ἐπ' οὐδενὸς C
 εἴρου ἀληθεύειν δύναται· καὶ ὅμως ἐνδὸς ταῦτα ἀν-
 θρώπου, τοῦ τινος δηλονότι· καὶ τῶν μὲν τῆς φύσεως
 ἑωμάτων κυρίως ἐκεῖνα μετέχει τὰ τῆς αὐτῆς
 οὐσίας ὑπάρχοντα· τῶν δὲ τῆς ὑποστάσεως καὶ ὧν
 ἡ λόγος διάφορος, ἐπ' ἂν εἰς τινος ἔνωσιν καὶ συμ-
 φαν περιεληπταί· οὕτως οὖν ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ
 Ἐμμανουήλ· μία μὲν ὑπόστασις θεότητος καὶ ἀνθρω-
 πότητος, καὶ διὰ τοῦτο κοινὰ ἐπ' ἀμφοῖν, τὰ ὡς
 φύσεως ἰδιώματα· εἰ γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ εἶναι λέγεται
 πάντα ὡς ἐνδὸς, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ, οὐδὲ ὡς κατὰ
 μιᾶς φύσεως· οἷον ὁ αὐτός ἐστιν ὄρατός καὶ ἀόρατος,
 θνητός καὶ ἀθάνατος, ψηλαφητός καὶ ἀνέπαφος· οὐ
 κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ, οὐδὲ τῷ αὐτῷ λόγῳ· ἐπεὶ οὖν εἰς
 εἶσι καὶ ὁ αὐτός, ὡς καθ' ἐνδὸς πάντα λέγεται, καὶ
 οἷα τοῦτο κατὰ μιᾶς ὑποστάσεως καὶ προσώπου· D
 ἰτευθὲ δὲ οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ πάντα λέγεται, ἀλλὰ κατ'
 ἕλλο καὶ ἕλλο, διὰ τοῦτο οὐκ ὡς κατὰ μιᾶς ταῦτα
 λέγεται καὶ ἀπλῆς φύσεως, ἀλλὰ κατὰ διαφόρων καὶ
 συγκειμένων καὶ σωζουσῶν ἐν τῇ ἐνώσει τῆν φυσικῆν
 ἑαυτῶν ἰδιότητα.

quia igitur est unus et idem, tanquam de uno omnia dicuntur, sed tamen secundum aliud et aliud. Ob hanc causam non tanquam de una et simplici natura hæc dicuntur, sed de diversis et compositis, et servantibus in unione naturalem suam proprietatem.

intelligere et loqui, quamvis ex diametro cum Nestorio pugnare isti videntur; ut audacia cum timore pugnat. Sunt autem hæc species communes vitii: et nimium ac parum contra se, et contra virtutem seditionem movent.

Sed hoc advertere oportet, quod hypostasis non simpliciter, neque præcipue perfectum declarat, sed quod per se existit; secundo autem loco perfectum. Natura vero quod per se existit, nequaquam declarat, proprie autem perfectum. Siquidem proprietates quæ ad rationem hypostasis sumuntur, faciunt esse unumquemque, aliquem ab aliquibus; quæ vero sumuntur ad rationem naturæ, non faciunt esse aliquem, sed aliquid ab aliquo. Quæ vero communiter existunt, sunt communia, nihil eorum magis universale universalibus dicitur, quamvis comprehenderit omnes sub eadem specie contentos.

Et hoc etiam non est ignorandum, quod ea quæ naturam signant, constituunt substantiam: quæ autem signant hypostasim veluti accidentium rationem habent, sive sint separabilia, sive inseparabilia, et in utrisque, substantiis scilicet, et hypostasibus, simplicium simplices sunt proprietates; compositorum compositæ. Sicut in homine, et in definitione ejus substantiam quidem ejus signant animal, quod est contrariorum capax ἀνὰ μέρος, id est, divise, sive vicissim, aut per partes, rationale, mortale. Hæc enim est substantiæ ejus definitio ἀπαιστος, id est, vera; hypostasim vero signant figura, color, magnitudo, tempus, locus, parentes, educatio, institutio vitæ, et quæcunque sunt his consentanea, quæ simul in unum coacta, aiunt in nullo alio vere dici posse, et tamen hæc sunt unius hominis, τοῦ τινος δηλονότι, hujus scilicet; et proprietates naturæ illa proprie participant, quæ sunt ejusdem substantiæ, sive naturæ. Proprietates vero hypostasis illa etiam participant, quorum ratio diversa est, postquam in unionem alicujus et coagmentationem naturalem assumptæ sunt. Sic igitur fit in Emmanuele, una quidem hypostasis divinitatis et humanitatis est, et idcirco quæ prædicantur tanquam de hypostase communia sunt uniusque naturæ; non autem est una natura, ac proinde neque proprietates tanquam naturæ: etsi enim omnia dicuntur de eodem tanquam de uno, non tamen secundum idem, neque tanquam de una natura. Ut idem est visibilis et invisibilis; mortalis et immortalis; tactilis et non tactilis non secundum idem, nec eadem ratione;

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΕΟΝΤΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΟΦΕΡΟΝΤΑΣ ΗΜΙΝ ΤΙΝΑ ΤΩΝ ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ ΨΕΥΔΟΣ ΕΠΙΓΕΓΡΑΜΜΕΝΑ
ΕΙΣ ΟΝΟΜΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ.

EJUSDEM LEONTII

ADVERSUS EOS QUI NOBIS PROFERUNT QUÆDAM APOLLINARII, FALSO
INSCRIPTA NOMINE SANCTORUM PATRUM (*).

Quidam ex hæresi Apollinarii vel Eutychis vel A Dioscori, cum vellent suam hæresim confirmare, quasdam orationes Apollinarii Gregorio Thaumaturgo, aut Athanasio, aut Julio inscripserunt, ut simpliciores fallerent; quod quidem persecerunt: auctoritate enim hujusmodi personarum fide digna multos Ecclesiæ catholicæ capere poterunt. Et apud multos ex recte credentibus reperire poteris librum Apollinarii cui titulus, ἡ κατὰ μέρος πίστις, fides particularis, inscriptum Gregorio; et quasdam ejus epistolas inscriptas Julio: et alias ejus de incarnatione orationes vel expositiones Athanasio inscriptas. Cujusmodi est quæ inscripta est expositio consentiens cum expositione trecentorum decem et octo: neque solum has sed alias hujusmodi. Fiet autem tibi hoc manifestum, et cuivis veritati studioso ex iis quæ in medium afferemus tum ipsius Apollinarii, tum discipulorum ejus, ex quibus est cum aliis Valentinus.

Valentini Apollinaristæ capita Apologia.

« Contra eos, qui dicunt dicere nos esse corpus consubstantialia Deo. »

Domini Apollinarii ex epistola ad Serapionem

Accepi litteras charitatis tuæ, domine, et ad negotium quod quærebat qui epistolam attulit, quantum potuimus, dedimus ei operam. Epistolam vero domini mei Corinthum missam, magnopere approbavimus. Eorum autem qui dicunt carnem Deo consubstantialiam, magnam insaniam damnavimus.

Et rursus ex eadem epistola.

Unione enim Verbi divina facta est caro, non natura, quare in unione habet, ut perseveret divina esse, sicut ipse ait: Spiritus est qui vivificat carnem. Non enim potest corpus fieri incorporeum, ut alii stulte dicunt

(* Hoc quoque opusculum antehac nonnisi latine apud Canisium legebatur, interprete FRANC. TCRRIANO.

Τινὲς τῶν τὰ Ἀπολιναρίου νοσοῦντων, ἦτοι τὰ Εὐτυχοῦς, ἢ τῶν ἀπὸ Διοσκόρου, τὴν ἰδίαν αἵρεσιν κρατῆσαι βουλόμενοι, τινὰς τῶν Ἀπολιναρίου λόγων, ὡς Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ, ἢ Ἀθανασίου, ἢ Ἰουλίου ἐπέγραψαν, τοὺς ἀπλουστεροὺς ἀπατήσαι βουλόμενοι, ὃ δὴ καὶ πεποιήκασι· τῇ γὰρ ἀξιοπιστίᾳ τῶν προσώπων, πολλοὺς ἐλεῖν τῶν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας δεδύνηται· καὶ παρὰ πολλοῖς ἂν εὗροις τῶν τῆς ὀρθῆς πίστεως, τὴν κατὰ μέρος Ἀπολιναρίου πίστιν, Γρηγορίου ἐπιγεγραμμένην· καὶ τινὰς αὐτοῦ ἐπιστολάς, Ἰουλίου ἐπιγεγραμμένας (1), καὶ ἄλλους δ' αὐτοῦ περὶ σαρκώσεως λόγους, ἦτοι ἐκθέσεις Ἀθανασίου ἐπιγεγραμμένας, ὅποια ἐστὶν ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐκθεσις, συμφωνοῦσα τῇ τῶν τιῆ· οὐ μόνον δὲ τούτους, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους τινὰς τοιούτους· ὃ δὴλον δὲ σοι γενήσεται καὶ παντὶ τῷ φιλαλήθει, ἐκ τῶν παρατεθησομένων αὐτοῦ τε Ἀπολιναρίου λόγων, καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ὧν σὺν ἄλλοις ἐστὶ καὶ Οὐαλεντίνου ὁ ὁποτεταγμένος.

Οὐαλεντίνου Ἀπολιναριστοῦ κεφάλαια ἀπολογίας.

« Πρὸς τοὺς λέγοντας ψάσειν ἡμᾶς ὁμοούσιον τὸ σῶμα τῷ Θεῷ (2). »

Τοῦ κυρίου Ἀπολιναρίου ἐκ τῆς πρὸς Σεραπίωνα ἐπιστολῆς.

Ἐδεξάμην τὸ γράμμα τῆς ἀγάπης σου, δέσποτα, καὶ εἰς ὅπερ ἐζήτηι πρᾶγμα ὁ κομίτας τὴν ἐπιστολήν, τὰ δυνατὰ συνεπράξαμεν αὐτῷ· τὴν δὲ ἐπιστολήν τοῦ δεσπότου μου, τὴν εἰς Κόρινθον ἀποσταλείσαν σφόδρα ἀπεδεξάμεθα· τῶν δὲ εἰπόντων ὁμοούσιον Θεῷ τὴν σάρκα, πολλὴν μανίαν κατέγωνμεν.

Καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Τῇ γὰρ ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Λόγον, θεία ἡ σὰρξ, οὐ τῇ φύσει ὥστε ἐν τῇ ἐνώσει καὶ τὸ διαμένειν ἔχει καθάπερ αὐτὸς φησι, τὸ Πνεῦμα εἶναι τὸ ζωοποιῶν τὴν σάρκα· οὐ γὰρ δὴ καὶ ἀσώματον γενέσθαι σῶμα δυνατόν, ὡσπερ ἀφρόνως ἕτεροι λέγουσιν.

(1) Habes hæc apud nos *Script. vet.* t. VII, p. 165-176.

(2) Hic omittimus locum duos ex divi Athanasii epistola ad Epictetum.

Ἄπε τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῆς, ἧς ἡ ἀρχή, *A Ex epistola ad Dionysium, cujus principium est, « Mibi, etc. »*

Ἐμοὶ καὶ φιλίας ὑπόθεσις ἡ εὐσέβεια, καὶ ἐχθρας ὀδύμειά πρόφασις, πρὸς τοὺς εὐσέβειαν φυλάττοντας· μηδὲν παρ' ἐμοῦ καινὸν ζητεῖτω τις νῦν, μηδ' ἀποσωπῆσιν τῆς ἀληθείας ἀπαιτεῖται, ὡς ἐκ ταύτης εἰρήνην κατασκευάζω· ὅτι δὲ ἡμῖν οὐδεὶς ἐπάγειν δύναται ταῦτα τὰ κατὰ τινων λεγόμενα, δῆλόν ἐστιν ἐξ ὧν αἰεὶ γεγράφαμεν, οὔτε τὴν σάρκα τοῦ Σωτῆρος ἐξ οὐρανοῦ λέγοντες, οὔτε ὁμοούσιον τῷ Θεῷ τὴν σάρκα, καθ' ὃ ἐστὶ σὰρξ καὶ οὐ Θεός, Θεός δὲ καθ' ἑἑσιν εἷς ἓν πρόσωπον ἦνωτα· τῆ θεότητι.

Καὶ ἀπ' ἄλλης ἐπιστολῆς τῆς πρὸς αὐτόν, ἧς ἡ ἀρχή, « Θαυμάζω. »

Θαυμάζω πυνθανόμενος περὶ τινων, ὁμολογούντων μὲν Θεὸν ἐν σαρκὶ τὸν Κύριον, περιπιπτόντων δὲ τῆ ἁμαρτίας, τῆ κακῶς ὑπὸ τῶν Παυλιανιζόντων εἰσγεσίῃ.

Καὶ πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Ἐπαλόγηται τὸ σῶμα ἐκ τῆς Παρθένου, ἡ θεότης ἐξ οὐρανοῦ· τὸ σῶμα ἐπλάσθη ἐν κοιλίᾳ, ἡ θεότης ἐκίτιστος, αἰώνιος, ἔν τε τῆ συνθέσει μένει, καὶ τὸ σῶμα, σῶμα· καὶ ἡ θεότης, θεότης· εἰ δὲ τῆ Γραφῆς σύμφωνος τὸ ὅλον θεολογεῖν, καὶ τὸ ὅλον ἀνθρωπολογεῖν, ἐπόμεθα καὶ τοῖς ῥήμασι τοῖς θείοις, καὶ μὴ μερίζωμεν τὰ ἀμέριστα.

Καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς Τερέντιον ἐπιστολῆς.

Καὶ αἰτιᾶται μὲν ὁ Ἰωάννης τὸν λύοντα τὸν Ἰησοῦν, οὗτοι δὲ λύουσιν ἀντικρυς, ὁμολογούντες τὴν τρὶς τὸ σῶμα συναφειαν· οὐ γὰρ αὐτὸ ἐκαστῷ συνσπεται, οὐδὲ ὁμοούσιον ὁμοουσίῳ, καθάπερ οὗτοι λέγειν οὐκ ἔκνησαν· οὔτε γὰρ σύνθεσις, οὔτε συναφεια αὐτῆ· ὅτι μηδὲν αὐτῷ ἐκαστῷ συνάπεται, ἀλλ' ἕκαστον ἐτέρῳ τὸ συναπτόμενον· εἰ δὲ ὁμοούσιος μὲν ὁ Λόγος τῷ σώματι, ὁμοούσιον δὲ τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ, ἔβρατα δῆπου ἐκότερα, κατὰ τὸ, *Οὐδεὶς ἴδεν Θεόν, εἰ μὴ ἰδὼν δύναται*· οὐκ ἄρα ἐφανερῶθη κατὰ τοῦτο, οὐδὲ ἐψηλαφήθη ἀφανῆς ὡς οὐδὲ ἀληθῆς· Ἰωάννης λέγει· *Ἔθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν*.

Καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Εἰ δὲ τις ἢ δύο πρόσωπα λέγει τὸν Υἱόν, ἢ τὴν σάρκα ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, καὶ τῆ ἡμετέρᾳ σαρκὶ, ἢ ἐξ οὐρανοῦ καταβεβηκυῖαν, καὶ μὴ τῷ ἐξ οὐρανοῦ προσελημμένῃν, παθητῆν λέγων τὴν θεότητα, ἀναμαρτυρεῖσθω.

Ἀπὸ συλλογισμῶν.

Εἰ ὁμοούσιος ὁ Λόγος τῷ σώματι, οὐδὲν ἠνώθη αὐτῷ πρὸς αὐτό· ἠνώθη δὲ σώματι, οὐκ ἄρα ὁμοούσιος αὐτῷ· εἰ ὁμοούσιον τῷ Λόγῳ τὸ σῶμα, οὐκ ἐψηλάφηθη, καὶ ἐψηλαφήθη· ἀμφοτέρω γὰρ ἀόρατα καὶ ἀφανῆ, εἴπερ ὁμοούσια· φησὶ γὰρ Ἰωάννης, *Ἔθεασάμεθα καὶ ἐψηλάφησάμεν*· οὐκ ἄρα ὁμοούσιον τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου καὶ τὸ σῶμα· ἀλλὰ τὸ ἀόρατον καὶ ἀναφῆ, ὁρατῷ συνήφθη καὶ ἀπὸ τῷ πρὸς;

Mibi et argumentum amicitiae pietas est; et inimicitiae nulla occasio in eos, qui pietatem custodiunt. Nihil novum a me ullus nunc quaerit; neque requirat, ut veritatem reticeam, tanquam ex hac reticentia pacem aedificet. Quod autem nemo nobis haec objicere potest, quae contra quosdam dicta sunt, manifestum est ex iis quae semper scripsimus, neque carnem Salvatoris e caelo esse; neque carnem ejusdem substantiae esse cum Deo, quatenus est caro et non Deus; Deus autem quatenus unita est divinitati in unam personam.

Ex alia epistola ad eundem, cujus principium, « Admiror, etc. »

B Admiror cum de quibusdam audio, confiteri quidem Deum in carne, labi autem errore in divisione prave a Paulianistis introducta.

Et rursus ex eadem epistola.

Concessum est ut certum corpus esse ex Virgine, divinitatem e caelo. Corpus formatum est in ventre. Divinitas non creata, aeterna: et in compositione perseverat corpus esse corpus; et divinitas divinitas. Si vero Scriptura consuevit dicere, totum Deum, et totum hominem, sequamur divina verba; et ne partiamur impartibilia.

Ex epistola Basilii ad Terentium.

Accusat Joannes solventem Jesum: hi autem manifeste Jesum solvunt, cum confitentur unionem cum corpore, non enim idem sibi ipsi unitur; neque consubstantiale consubstantiali, sicut istos non piget dicere. Nec enim est compositio nec copulatio, quia nihil sibi ipsi copulatur, sed alterum alteri. Si autem consubstantiale quidem est Verbum corpori, corpus vero consubstantiale Verbo, utraque autem sunt inspectabilia, sicut ait Scriptura: *Nemo vidit Deum, neque videre potest*: non igitur apparuit, nec attrectatus est qui ininspectabilis erat, neque verax est Joannes qui ait: *Quod vidimus et manus nostrae contrectaverunt*.

Et rursus ex eadem epistola.

Si quis vero vel duas personas dicit Jesum, vel carnem consubstantialem Deo et non carni nostrae, vel e caelo descendisse, et assumptam esse ab eo qui de caelo descendit, dicens esse divinitatem partibilem, sit anathema.

Ex syllogismis, id est, ex conclusionibus rationum.

Si Verbum est homousion corpori, id est, una substantia cum corpore, et nihil ipsum sibi unitum est; est autem unitum corpori; non est igitur homousion ipsi corpori. Si corpus est una substantia cum Verbo, non est spectatum et contrectatum, utrumque enim est ininspectabile et non apparens, siquidem sunt homousia, id est, una substantia; ait enim Joannes, *Vidimus et contrect-*

¹ I Joan. iv, 3. ² Joan. i, 18; I Tim. vi, 16; I Joan. iv, 12. ³ I Joan. i, 1.

et vivimus ²; non est igitur homousios spiritus Domini et corpus; sed potius quod inaspectabile et non tactile est, unitum est aspectabili et tactili in unitatem: quamobrem in hoc scilicet spectabili corpore spectabilis et tactilis factus est. Qui dicit corpus homousion Deo, blasphemia afficit Deum incorporeum, quasi corpus habeat. quoniam Filius carni; et non quia est homousios Deo, idcirco divisus sit a proprio corpore, ne corpus existimetur esse homousion, id est, una substantia cum Deo.

Et rursus idem: Apollinarius, et qui mecum sunt, hæc sentimus de incarnatione.

Carnem homousion nostræ carni assumpsit ex Maria Verbum Dei vivens in unionem cum divinitate ex principio conceptionis in Virgine; atque ita factus est homo, quoniam caro et spiritus est homo secundum Apostolum: et hoc est, *Verbum carnem factum esse* ³⁻⁵, unitum esse carni, ut humanus spiritus; vocatur enim homo similis nobis, caro; Dominus autem est supra nos homo; quamobrem et cœlestis est propter proprium spiritum cœlestem, cui prudentia carnis non adversabatur: atque ita destruebatur in Christo peccatum, et dissoluta est mors ex peccato: et facti participes huius operis, fide salvamur; et cum simus ex patre terreno, efflicimur similes cœlesti. Anathema igitur sit, qui non dicit carnem ex Maria; et qui dicit eam carnem esse naturæ non creatæ, et homousion Deo, imo et qui dicit divinitatem esse patibilem, et ex ipsa esse passiones animæ.

Et ego Jobius episcopus.

Confiteor Dominum Jesum Christum a sæculo quidem Deum Verbum sine carne, novissimis sæculis carnem ex sancta virgine unisse sibi, et esse unum et eundem Deum et hominem, unam hypostasim compositam, et unam personam indivisibilem mediam inter Deum et homines, et conjungentem creaturas divisas cum Creatore, consubstantiali Deo secundum divinitatem ex paterna substantia existentem, et consubstantiali hominibus secundum carnem ex natura humana ipsi unitam, adoratum et glorificatum cum propria carne, quoniam per ipsam facta est nobis redemptio a morte, et communio cum immortalis: caro enim summe unita Verbo, et nunquam separata non est hominis, non servi, non creatæ personæ, sed ipsius Dei Verbi Creatoris, consubstantialis Deo, id est, incorporeæ substantiæ ineffabilis Patris. Eos vero qui dicunt, aut docent carnem Verbo summe unitam, et nunquam separata esse consubstantiali Deo, id est, substantiæ incorporeæ; hos tanquam dissensiones et scandala præter doctrinam Ecclesiæ quam a principio didicimus, facientes in ecclesiis declinamus secundum apostolicam prædicationem, et alienos existimamus, quia antiquæ traditioni et ecclesiasticæ paci adversantur.

² 1 Joan. 1, 1. ³⁻⁵ Joan. 1, 14.

ἐνόητα· διὸ καὶ ἐν τούτῳ ὁρατὸς καὶ ἀπτὸς γέγονεν ὁ λέγων σῶμα ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, βλασφημεῖ, ἀπόματον ὡς σῶμα ἔχοντα· ὅτι ὁ Υἱὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ τὸ ἴδιον ἔχει καὶ ἐνωθεὶς σαρκί· καὶ οὐ διὰ τὸ ὁμοούσιος εἶναι τῷ Θεῷ, μεμέρισται τοῦ ἰδίου σώματος, ἵνα μὴ τὸ σῶμα ὁμοούσιον νομισθῇ.

homousios Patri proprium habet etiam unitus Deo.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτός· Ἀπολιναριος καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ τὰδε φρονοῦμεν περὶ τῆς θείας σαρκώσεως.

Σάρκα ὁμοούσιον τῇ ἡμετέρᾳ σαρκὶ προσεληφεν ἀπὸ τῆς Μαρίας ὁ τοῦ Θεοῦ ζῶν Λόγος, καθ' ἐνωσιν τὴν πρὸς θεότητα, ἐκ τῆς πρώτης συλλήψεως τῆς ἐν τῇ Παρθένῳ, καὶ οὕτως ἄνθρωπος· γέγονεν· ὅτι σὰρξ καὶ Πνεῦμά ἐστιν ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν Ἀπόστολον· καὶ τοῦτό ἐστιν τὸ, *Γενέσθαι σάρκα τὸν Λόγον*, τὸ ἐνωθῆναι πρὸς σάρκα ὡς τὸ ἀνθρώπειον Πνεῦμα· καλεῖται γὰρ καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος σὰρξ· ὁ δὲ Κύριος ὑπὲρ ἡμᾶς ἄνθρωπος· διὸ καὶ ἐπουράνιος ἕνεκα τοῦ ἰδίου Πνεύματος· ἐπουράνιου τυγχάνοντος· ὃ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς οὐκ ἀντετάξατο· καὶ οὕτως ἐλύετο ἐν Χριστῷ ἡ ἁμαρτία, καὶ κατελύθη ὁ ἐκ τῆς ἁμαρτίας θάνατος, καὶ ἡμεῖς μετέχοντες τῷ κατορθώματος πίστει σωζόμεθα, καὶ ὁμοιώσει τῇ πρὸς τὸν ἐπουράνιον γινόμεθα, ὄντες χυδαίου Πατρὸς· ἀνάθεμα οὖν ὁ μὴ λέγων ἐκ τῆς Μαρίας τὴν σάρκα, καὶ τῆς ἀκρίστου φύσεως λέγων αὐτὴν, καὶ ὁμοούσιον τῷ Θεῷ· ἀλλὰ καὶ ὁ λέγων τὴν θεότητα παθητήν, καὶ ἐξ αὐτῆς τὰ πάθη τὰ ψυχικά.

Καὶ ἐγὼ Ἰόβιος ἐπίσκοπος.

Ὁμολογῶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐξ αἰῶνος μὲν ἄσαρκον Θεὸν Λόγον, ἐπ' ἐσχάτων δὲ αἰώνων, σάρκα ἐξ ἁγίας Παρθένου ἐνώσαντα ἑαυτῷ, εἶναι Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, ὑπόστασιν μίαν σύνθετον, καὶ πρόσωπον ἐν ἀδιαίρετον, μεσιτεύον Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, καὶ συνάπτον τὰ διηρημένα ποιήματα τῷ πεποιηκότι, ὁμοούσιον Θεῷ κατὰ τὴν ἐκ τῆς πατρικῆς οὐσίας ὑπάρχουσαν αὐτῷ θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἀνθρώποις, κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἠνωμένην αὐτῷ σάρκα, προσκυνούμενον δὲ καὶ δοξαζόμενον μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς, ὅτι δι' αὐτῆς ἡμῖν γέγονεν λύτρωσις ἐκ θανάτου, καὶ κοινωνία πρὸς τὸν ἀθάνατον ἄρκως γὰρ ἠνωμένη ἡ σὰρξ τῷ Λόγῳ, καὶ μηδέποτε αὐτοῦ χωριζομένη, οὐκ ἐστὶν ἀνθρώπου, οὐ δούλου, οὐ κτιστοῦ προσώπου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ δημιουργοῦ, τοῦ ὁμοουσίου τῷ Θεῷ, καὶ οὐχ ὁμοουσίου τῇ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ τοῦ ἀρρήτου Πατρὸς· τοὺς δὲ τὴν ἄρκως ἠνωμένην σάρκα τῷ Λόγῳ, καὶ μηδέποτε αὐτοῦ χωριζομένην λέγοντας ἢ διδάσκοντας ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, τοιούστιν τῇ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ, τοὺτους ὡς διχοστασίας καὶ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐμάθομεν ποιοῦντες ταῖς Ἐκκλησιαίς, ἐκκλίνομεν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν, καὶ ἀλλοτρίους ἡγοῦμεθα· διὰ τὸ ἐναντιοῦσθαι τῇ ἀρχαίᾳ παραδόσει, καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ εἰρήνῃ.

Μαλεντίνος Χριστιανός πρὸς τὰ κακῶς καὶ ἄσεβῶς δογματισθέντα ὑπὸ Τιμοθέου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν τοῦ ἄσεβεστάτου Πολεμίου, ἀντίγραφα καὶ ταῦτα.

Ἐπειδὴ Τιμόθεος ὁ Πολεμίου γενόμενος πρῶτος μαθητῆς, ἐκ πολλῆς ἀνοίας ἐπεγεύρας ἑαυτὸν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, δογματίζει κατὰ τῆς ἀληθείας τὴν ἀσέβειαν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Πολεμίου, ἀφρόνως κατηγῶν τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ Καταφρόνιον, ὡς αὐτὸς γράφει τοῖς ὁμόφροσιν αὐτοῦ Παρηγορίῳ, Οὐρανίῳ, Διοδώρῳ, Ἰοβίῳ, λέγων οὕτως· Ὅτι τῇ ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον θεολογουμένη, καὶ τῷ Θεῷ ὁμοούσιος ὁμολογουμένη ἡ τοῦ Κυρίου σὰρξ, τῇ φύσει μένει ἀνθρωπίνη, καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος· καὶ πάλιν ἐκ προσώπου τοῦ κατηχηθέντος ὑπ' αὐτοῦ Καταφρονίου, λέγει οὕτως· Ὅτι δεῖ τῇ ἐνώσει ταυτὸν τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ ὁμολογεῖσθαι, καὶ ὡς Λόγος ὁμοούσιος τῷ Θεῷ πιστεύεσθαι· καὶ ἐτι ταύτου ἄσεβέστερον, ὃ Τιμόθεε· ὅτι τὴν σάρκα ἣν ἰφθόρασαν ἡμῶν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ τῆς ἑτίας Παρθένου, ἀφανῆ ποιεῖτε, εἴπερ, ὡς ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ὡς Λόγος Θεοῦ ὁμοούσιος ἡ σὰρξ, δι' ἧς σωτηρίας ἡμεῖς ἐτύχομεν· καὶ πιστεύομεν ὅτι τῷ Λόγῳ τοῦ Θεοῦ συμπροσκυβεῖται, καὶ συνθεολογεῖται, καὶ συνδοξάζεται ἡ τοῦ Κυρίου σὰρξ, ἣν ἐκ Παρθένου προσεβλήθη, δι' ἧς καὶ μεσιτεία ἡμῖν ἀπὸ φυλάττεται ἡγεμονευομένης εἰς τὸ διηνεκὲς ὑπὸ τοῦ ζῶσαντος καὶ Θεοῦ Λόγου· καὶ οὕτως ἐν πρόσωπον ἀποδείδειται ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐκ σαρκὸς καὶ Λόγου· τῇ γὰρ ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον, θεολογεῖται ἡ σὰρξ, οὐ τῇ φύσει· ὥστε ἐν τῇ ἐνώσει καὶ τὸ διαμένειν ἔχει, καθάπερ αὐτὸς φησὶν ὁ Κύριος, τὸ Πνεῦμα εἶναι τὸ ζῶσαντος τὴν σάρκα· οὐ γὰρ δὴ καὶ ὁμοούσιον γενέσθαι τὸ σῶμα τῷ ἄσωματῳ Θεῷ δυνατὸν διὰ τὴν ἔνωσιν· ὅπερ ἀφρόνως καὶ ἀσεβῶς οἱ περὶ Τιμόθεον καὶ Πολεμίου, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πολυτροπώτατα φιλοτεχνούντες λέγουσιν, εὐφημῶσαν ἐπιτιθέμενοι τῷ σώματι βουλόμενοι τὴν ἀδύνατον ἄσωματίαν· ἀλλὰ δοξασθῆναι τῇ ὄψει τοῦ ἄσωμάτου Θεοῦ δυνατὸν καὶ πρέπον τῇ φροσῆσιν αὐτὸ θεότητι· καὶ οὕτως προσκυβεῖται ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως, ὡς Δημιουργὸς καὶ ἀληθινὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σαρκοφόρος, καὶ οὐκ ἀνθρωπῶς θεοφόρος.

Τὶ οὖν ἡ τοσαύτη ἀπειθεύσια, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπιστία ὑμῶν, ὃ Τιμόθεε, σοῦ καὶ τῶν μετὰ σοῦ, καὶ τοῦ διδασκάλου ὑμῶν Πολεμίου; αὐτὸ ὁμοούσιον, αὐτὸ ἑτεροούσιον σῶμα τῇ θεότητι διὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντες, αὐτὸ ἀμετάκλητον, αὐτὸ μεταβληθὲν λέγοντες· εἴπερ, ὡς λέγετε, ὅτι ὡς Λόγος Θεοῦ, ὁμοούσιος ἡ σὰρξ· καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐναντιούμενοι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀναθεματίζετε· καὶ ὡς περὶ ὀκραιπαλῶν καὶ μεθύων, οὐκ οἶδεν τί πράττει ἢ τί λέγει, οὕτως καὶ ὑμεῖς οὐκ οἴδατε ἃ λέγετε, οὔτε περὶ τίνων διαβεβαιούσθε, ταύτου τοῦ ἀσεβοῦς δόγματος, τοῦ ὑφ' ὑμῶν πλειστάκις δογματισθέντος, ἐλέγχοντος ὑμᾶς· μάθετε οὖν, ὁ ἀπιστοί, ὅτι ἔνωσις οὐκ ὁμοούσιον· εἰδὲ ὁμοούσιον, οὐκ ἔνωσις· ὅτι μηδὲν αὐτὸ ἑαυτῷ ἐνούται ἢ συν-

Quia Timotheus primus discipulus Polemii prae multa recordia contra Ecclesiam excitatus, docet contra veritatem impietatem Polemii magistri sui, insane instruens socium suum Cataphronium, sicut ipse scribit aliis suae sententiae Paregorio, Uranio, Diodoro et Jobio, sic inquit: Quod caro Domini unione ad Verbum θεολογουμένη et consubstantialis Deo, ὁμολογουμένη manet naturae humanae, et nobis consubstantialis. Et rursus ex persona Cataphronii quem instruxit, sic ait: Quod oportet confiteri idem esse unione carnem quod Verbum Dei, et de ea tanquam de Verbo loqui, et tanquam Verbum coli et adorari, et tanquam Verbum consubstantiale Deo credi. Et adhuc aliquid magis impium quam hoc, Timothee: Quod carnem quam Dominus noster Jesus Christus ex Virgine gestavit, inaspectabilem facitis, siquidem, ut vos dicitis, caro est sicut Verbum Dei consubstantialis Dei, per quam nos salutem consecuti sumus; et credimus, quod cum Verbo Dei simul adoratur, et praedicatur, ac laudatur caro Domini, quam ex Virgine assumpsit, per quam nobis semper μεσιτεία, id est, mediatio servatur, a vivifico Dei Verbo in perpetuum gubernatam. Atque ita una persona exstitit Dominus noster Jesus Christus ex carne et Verbo, unione enim Deus habetur, non autem natura. Quocirca in unione esse perseverat, sicut ipse Dominus ait, spiritum esse, qui vivificat carnem (3). Non enim fieri potest, ut fiat corpus consubstantiale Deo incorporeo propter unionem, sicut insane et impie Timotheus et Polemius, et eorum asseclae variis modis et artificiis dicunt, dum volunt adjungere corpori laudem et gloriam quod sit incorporeum; quod fieri non potest; honorari tamen, et laudari gloria et laude Dei incorporei, hoc fieri potest, et decens est divinitati corpus gestanti. Atque ita adoratur, et colitur ab omni creatura tanquam Creator et verus Filius Dei carnem gestans, et non homo Deiferus.

Quae igitur tanta inscitia, imo perfidia vestra, Timothee, tua, et tuorum, et magistri vestri Polemii, ut dicatis: quod est per se alterius substantiae corpus, esse per se ejusdem substantiae cum divinitate propter unionem; et quod est per se immutabile, dicatis per se mutatum esse: siquidem, ut vos dicitis, sicut Verbum Dei, consubstantialis est caro, et ipsi contra vos dicitis; et ipsi vobis anathema dicitis: et sicut temulentus et ebrius nescit, quid facit, aut dicit; sic et vos nescitis, quae dicitis, neque de quibus affirmatis, quos hoc dogma impium a vobis saepissime traditum redarguit. Discite igitur, o infideles, quod unio non est homousion, id est, una eadem natura;

(3) Hoc erat dogma Apollinarii carnem sine mente, id est, sine anima rationali sumpsisse Ver-

bum, et ab eo vice mentis gubernatam fuisse. CAN.

nec homousion, id est, una eadem natura, est unio; quia nihil secum unitur, vel copulatur, sed aliud cum alio unitur vel copulatur, quod est Verbum Dei, quod seipsum univit carni, et hoc est, quod dixit divinus evangelista: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*⁶, scilicet unitum esse Verbum carni animatae.

Deinde, neque hoc scitis, o infideles, quod natura et substantia idem est maxime in Deo incorporeo, et aeterna divinitate adorandae Trinitatis (4); corpus autem quod gestavit Dominus, nec aeternum neque incorporeum factum est ex unione, idcirco nec homousion, id est, nec unius substantiae cum incorporea substantia. Dominus autem aeternus est, et ante carnem consubstantialis Patri; et cum carne idem consubstantialis Patri. Non erat caro consubstantialis: amictum enim et vestem, ac tegmen mysterii occultati assumpsit; et pro hominibus apparuit (5). Nec enim aliter spectatores Dei fieri poteramus, nisi per corpus. Rursus autem etiam nobis consubstantialis est Dominus secundum carnem: non secundum divinitatem. Nec enim divinitas ex muliere, absit; neque caro e caelo, nec aeterna; ut vos dicitis infideliter et impie contra veritatem, tanto artificio propriam impietatem tradentes, et ab ipsa veritate confutati et convicti tanquam malefici, infelices et mendaces. Facite, ut intelligatis, quod unio naturam honoravit, non autem fecit corpus substantiale Deo, sicut vos fingere audetis, qui a veritate lapsi estis; et condescensum Verbi ad uniendum sibi corpus propter nostram salutem nimio Dei erga homines amore factum contumelia afficitis, cum dicitis factum esse corpus consubstantiale divinitati impatibili propter unionem: quod omnem superat impietatem, quamvis velint millies facere se sapientes, prave et dolose Scripturas divinas interpretantes, et libros beatissimi Patris nostri, et magistri (6) Apollinarii; ut vos redarguant, quae a vobis apposita sunt, quae ipsi assumpsistis ad decipiendas animas simpliciorum, in caput vestrum; siquidem veritati repugnatis, qui scitis alioqui *durum esse contra stimulum calcitrare*⁷, et multo circuitu usi estis. Sicut Judaei, qui scelus in carnem Domini ausi sunt, perierunt; sic vos, qui propter carnem Salvatoris scandalum incurristis, quamvis multi sitis, pro nihilo propter impietatem vestram reputabimini.

Si vero curiositatem et infidelitatem ex animis eieceritis, intelligetis Deum in corpore apparuisse

⁶ Joan. 1, 14. ⁷ Act. 15, 5.

(4) Carnem animatam ponebat Apollinarius sed non animatam anima rationali. CAN.

(5) Non assumpsit carnem, ut per eam appareret, sed ut carnem et animam, id est, naturam humanam a peccato liberaret. Docte confutat hoc Athanas. quod Apollin. carnem susceperant fa-

ciuntur, ἀλλ' ἕτερον ἐτέριον, τὸ ἐνούμενον ἢ τὸ συναπτόμενον, ὅ ἐστι Λόγος Θεοῦ σαρκὶ συνάψας ἑαυτὸν· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ λεγόμενον, ἃς θεῖου εὐαγγελιστοῦ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, τὸ ἐνοθῆναι σαρκὶ ἐμφύχῳ τὸν Λόγον.

Εἶτα οὐδὲ τοῦτο οἴδατε, ὦ ἄπιστοι, ὅτι φύσις καὶ οὐσία ταυτὸν ἐστὶ μάλιστα ἐπὶ Θεοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρρήτου καὶ ἀσωμάτου, καὶ ἀίδιου θεότητος τῆς σεβασμίου Τριάδος· τὸ δὲ σῶμα δ' ἐφόρτισεν ὁ Κύριος, οὐκ ἀίδιον οὐδὲ ἀσώματον γέγονεν ἐκ τῆς ἐνώσεως διὰ τοῦτο οὐχ ὁμοούσιον τῇ ἀρρήτῳ καὶ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ· ὁ δὲ Κύριος ἀίδιος, καὶ πρὸ σαρκὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, καὶ μετὰ σαρκὸς ὁ αὐτὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ· οὐκ ἦν ἡ σὰρξ ὁμοούσιος· στολὴ γὰρ καὶ περιβόλαιον, καὶ προκάλυμμα μυστηρίου κρυπτομένου προσείληφεν, καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου προσήνεγκεν, καὶ διὰ ταύτης ἀνθρώποις ἐπεφάνη· οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἐδυνάμεθα Θεοῦ θεωροῦ γενέσθαι, εἰ μὴ διὰ σώματος· πάλιν δὲ καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος ὁ Κύριος κατὰ σάρκα· οὐ γὰρ κατὰ τὴν θεότητα· οὐδὲ γὰρ ἡ θεότης ἐκ γυναικὸς, μὴ γένοιτο· οὐδὲ ἡ σὰρξ ἀνωθεν, οὐδὲ ἀίδιος. Ἴνα ταῦτα λέγετε ἀπίστως καὶ ἀσεβῶς κατὰ τῆς ἀληθείας, μετὰ τῶν τεχνολογίας δ' ὑματιζόντες τὴν ἰδίαν ἀσέθειαν, ἐλεγχομένοι ὑπὸ τῆς ἀληθείας, ὡς κακοῦργοι καὶ ψευδοῦργοι, καταξιώσατε εἶδέναι, ὅτι ἡ ἔνωσις τὴν φύσιν ἐδύνασεν· οὐδὲ γὰρ ὁμοούσιον ἐποίησεν τὸ σῶμα τῷ Θεῷ, ὡς ὑμεῖς φανταζόμενοι τολμᾶτε λέγειν, ἐκπεσόντες τῆς ἀληθείας, καὶ ἐνουβρίζοντες τὴν ἐκ φιλανθρωπίας Θεοῦ συγκατάβασιν τοῦ Λόγου, πρὸς σῶματος συνάψειαν, εἰς ἡμετέραν σωτηρίαν γενομένην, ὁμοούσιον τῇ ἀπαθείᾳ θεότητι διὰ τὴν ἔνωσιν λέγοντες· ὅτι ἐστὶν πάσης ἀσεθείας ἐπέκεινα, κἂν μυριάκις ἑαυτοὺς θελήσητε σοφίζεσθαι, παρερμηνεύοντες καὶ ῥηδιουργοῦντες τὰς θείας Γραφάς, καὶ τὰς βίβλους τοῦ τρις μακαρίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ διδασκάλου Ἀπολιναρίου, ὡς τὰ ἔγγραφα ὑμῶν ἐλέγχουσιν ὑμᾶς ἅπερ ἐποιήσατε, πρὸς ἀπάτην καὶ σκάνδαλον τῶν ἀφελεστέρων ψυχῶν, κατὰ τῆς ἐαυτῶν κορυφῆς, ἐπειδὴ τῇ ἀληθείᾳ ἀντεπαθεῖτε· καὶ οἴδατε, ὅτι *Σκληρὸν ὑμῖν πρὸς κέντρον λακτίζειν*, καὶ περιδρομῇ πολλῇ ἐχρήσασθε· ὥσπερ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι παρανεμήσαντες, οὕτως καὶ ὑμεῖς σκανδαλιζόμενοι διὰ τὴν σάρκα τοῦ Σωτῆρος· κἂν πολλοὶ ἐσησθε, εἰς οὐδὲν λογισθήσεσθε, διὰ τὴν ἀσέθειαν ὑμῶν.

Εἰ δὲ περιέλητε τὸ περιεργον τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ἀπίστον, νοήσητε ἂν Θεὸν ἐν σώματι πεφηνότα,

ciebat instar vestis et tegminis. Ib.

(6) Laudat haereticus discipulus, haereticum magistrum. Erant qui Apollinarium sic defenderent, ut alii Origenem temporibus Hieronymi, quasi istorum libri ab aliis corrupti essent suppositis falsis dogmatibus.

σώματος· μετάληψιν διδόντα πρὸς μετάληψιν θεό-
τητας· τὸ γὰρ σῶμα τὸ προσελημμένον ἐκ τῆς
ἁγίας Παρθένου, οὐκ αὐτὸ καθ' ἑαυτὴν τὴν σωτηρίαν
δίδωσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος συνουσίας, οὐχ
ἵνα τὸ σῶμα ἐξευτελιζήται, ἀλλ' ἵνα τὸ Πνεῦμα
ὑπερδοξάζεται. Μὴ οὖν θελήσητε πρὸς ἀπάτην ἀφελε-
στέρων ψυχῶν, τὰς παραθέσεις τοῦ τριῶς μακαρίου
Πατρὸς ἡμῶν καὶ διδασκάλου Ἀπολλινάριου γράφειν,
εἰς τὴν ὑμῶν δύσφημον παράθεσιν· ἐκεῖναι γὰρ
καλῶς καὶ εὐσεβῶς παρετέθησαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου καὶ
θεοφόρου ἀνδρός· σχέσεως γὰρ καὶ τιμῆς εἰσὶν δι-
ωτικαὶ, καὶ οὐ φύσεως σημαντικαί· ἅτινα δηλοῖ
τὸ δημοσίον, ἅπερ ὑμεῖς ἀπίστως καὶ ἀσεβῶς παρ-
εθήκατε· φύσις γὰρ καὶ οὐσία, ταυτὸν ἐστίν, ὡς
πρᾶξιον, καὶ πάντες δὲ οἱ τῆς ἀληθινῆς πίστεως
ἠμολογῆται τοῦτο γινώσκουσιν.

Ἐμεῖς δὲ ἱερῶν, καὶ ζήλων, καὶ φθόνων διαβολικῶν ἐξ
ἀρχῆς κενηθέντες πρὸς τοὺς ἁγίους ἐπισκόπους, καὶ
ἱγωνιστάμενοι κἀκίστον ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀληθείας,
καὶ σχίζοντες τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, εἰς
κακὴν ἀσέβειαν ἐτρέπητε· ὥστε τὸ παθητὸν
σῶμα, ὁμοούσιον τῇ ἀπαθεί θεότητι διὰ τὴν ἔνωσιν
λέγοντες, ὅτι ἀδύνατον καὶ ἀσεβές, τοῖς ἀνθρώποις
ἠμοούσιον σῶμα, καὶ Θεῶν λέγειν ὁμοούσιον· καὶ πῶς
ἔκονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν; εἰ γὰρ ὁμοούσιον τὸ
ἱερῶν σῶμα τῇ ἀόρατῳ θεότητι, ὡς ὑμεῖς λέγετε,
ἐκίτερα δέηπου ἀόρατα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι
θεῖν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε, οὐτε ἰδεῖν δύναται·
ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἐκ
Πατρὸς αἰδίως ὑπάρχουσαν αὐτῷ θεότητα ἀόρατος,
κτὰ δὲ τὴν σάρκα ἦν ἐφόρεσεν ἐκ τῆς Παρθένου,
ἱεράς· ἀμφότερα οὖν συντιθέσθω ἐπὶ τοῦ ἐνὸς προσ-
ώπου, καὶ τὸ ἀληθές οὐ διαλύσεται· ὥστε οὐδὲ δύο
πρόσωπα ὁ Χριστός, οὐδὲ ἡ σὰρξ ὁμοουσία τῷ Θεῶν,
ἱγεμονευομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου.

Ὅσοι οὖν τῆς ἀπαρροπήτου ταύτης, καὶ ἀληθινῆς,
καὶ ἀποστολικῆς πίστεως εἰσὶν ἠμολογῆται, μὴ παρα-
εξώμεθα τὰς βεβήλους τῶν περὶ Τιμόθεον καὶ Πο-
λέμιον καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς κενοφωνίας, κατὰ τὸ τοῦ
Ἀποστόλου παράγγελμα· κἀκεῖνα δὲ διὰ μνήμης
ἔχομεν τὸ ὑπ' αὐτοῦ πάλιν εἰρημένον, ὅτι *Ἀιρετι-
κὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν ρουθεσίαν
παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ
ἀμαρτάνει ὡς αὐτοκατάκριτος*. Οἱ δὲ περὶ Τιμό-
θεον καὶ Πολέμιον, οὐ μόνον αἰρετικοὶ ἀπεφάνθη-
σαν, ἀλλὰ καὶ συκοφάνται· ὁ γὰρ τριῶς μακάριος
ἀδελφὸς ἡμῶν Ἀπολλινάριος, βλασφήμους καὶ
μανιώδεις ἐγγράφως ἀπεκάλεσεν τοὺς λέγοντας ὁμο-
ούσιον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου τῇ θεότητι· καὶ ὁ μακά-
ριος δὲ Ἀθανάσιος, ὁ ἀγιώτατος ἐπίσκοπος ἡμῶν ἔλε-
γεν ὡς ἐξ ἕβου ἀναφανέντας τοὺς τολμήσαντας εἰπεῖν
ἠμοούσιον τὸ ἐκ Μαρίας σῶμα τῇ θεότητι· πολὺ δὲ
ἱγνώσαν Τιμόθεος, καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Πολέ-
μιος, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ὅτι ἐνὸς ὄντος τοῦ προσώπου
τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ τῆς σαρκὸς τῆς γενομένης ὑπὸ

A ac spectatum esse, et corporis communionem ad
participandum divinitatem tribuisse : corpus enim
sumptum ex sancta Virgine non ipsum per se sal-
lutem confert ; sed ex congressu Spiritus : non ut
corpus vile habeatur, sed ut Spiritus magis glori-
ficetur. Ne igitur ad decipiendum simpliciores,
quæ beatissimus Pater noster et magister Apollinarius
posuit, mutare in vestram blasphemam ap-
positionem velitis : illa enim recte et pie posita
erant a sancto et divino viro, quæ habitudinem et
honorem declarabant, et non naturam. Quæ autem
vos infideliter et impie apposuistis, consultantiale
declarant ; natura enim et substantia, idem sunt,
ut antea dixi. Et omnes veræ fidei confessores hoc
sciunt.

B Vos autem contentione, et æmulatione, atque
invidia a principio in sanctos episcopos commoti,
ac pessimum certamen contra veritatem certantes,
et Ecclesiam Christi scindentes, in tantam impietatem
conversi estis, ut corpus patibile consubstantiale
impatibili divinitati propter unionem factum esse
dicatis : quod fieri non potest, et impium est dicere
esse corpus hominibus et Deo homousion. Et quomodo
videbunt, in quem compunxerunt ? Si enim corpus
aspectabile consubstantiale est Deo inaspectabili, ut
vos dicitis ; utraque jam sunt inaspectabilia, sicut
scriptum est : *Deum nemo vidit unquam, neque videre
potest* *. Dominus autem Jesus Christus secundum
divinitatem quæ ex Patre erat ex æternitate, in-
aspectabilis ; secundum vero carnem quam ex virgine
gestavit, aspectabilis. Utraque ergo componentur
in una persona, et veritas non dissolvetur. Quare
neque Christus est duæ personæ ; neque caro una
substantia cum Deo, cui præerat Verbum.

Quicunque igitur hujus non factitiæ, et veræ,
atque apostolicæ fidei sunt confessores, ne reci-
pian liberos Timothei, et Polemii, et eorum qui
hos sequuntur, vaniloquia, sicut Apostolus præci-
pit **. Illud præterea in memoria habemus, quod
idem Apostolus dixit, *Hæreticum hominem post
unam et secundam admonitionem evita, sciens quia
subversus est, qui hujusmodi est et delinquit, cum
sit suo judicio condemnatus* **. Timotheus autem,
et Polemius non solum hæretici, sed calumniatores
declarati sunt : beatissimus enim magister noster
Apollinarius blasphemus et insanus scripto
vocavit eos, qui dicunt corpus esse divinitati ho-
mousion. Et beatus Athanasius episcopus noster
sanctissimus, tanquam ex inferis prodiisse ait eos,
qui ausi essent dicere corpus ex Maria divinitati
consubstantiale. Ignorarunt Timotheus et Polemius
magister ejus, et qui eorum sectatores erant, quæ
unus personæ Verbi Dei, et carnis a Verbo fa-
briatæ adoratio ad Deum incarnatum pertinet ;

* Joan. ix, 37. * I Tim. vi, 16. ** II Tim. ii, 16. ** Tit. iii, 10, 11.

non autem ad carnem. Nec enim Verbum propter carnem adoratur, sed caro Verbo coadoratur tanquam amictus et vestis, ut antea dixi. Quicumque igitur in hac regula, et in hac fide vera, et apostolica, et simplici noluerint insistere et credere, sint anathema. *Videte cunes, videte malos operarios, videte coucisionem. Nos autem sumus circumcisio, qui spiritu Dei servimus in Christo Jesu, non in carne confidentes*¹².

Timothei Apollinaristæ episcopi Beryti ad Romanum episcopum Apollinaristam, in quibus sunt testimonia Apollinarii.

Frater Agapius cum ad nos venisset, audissetque de tomo a nobis composito de divina incarnatione Verbi ex variis libris beatissimi magistri nostri episcopi Apollinarii, rogavit nos, ut partem ex eo ei exceperemus, cum nostra subscriptione ad Serapionem. Hæc autem recte et ipse dicis; non sumus æquales nos et Christus. Dicere autem, quod non est nobis caro Christi consubstantialis, quia est caro Dei, parva explanatione indiget: « Melius est dicere quod carnem quidem assumpsit nobis consubstantialem; unione autem divinam reddidit. Idem et tu dicis, quod non ideo est nobis consubstantialis, quia caro Dei: sed sic explanatus dici potest, natura quidem consubstantialem nobis esse carnem; unione vero esse divinam, et per unionem habere differentiam. Hæc cum frater quem dixi, a nobis accepisset, ad vos profectus ostendit vobis; quæ cum tu, mi domine Homoni, vidisses, tabulam scriptam ei dedisti, in qua sic erat: Ego Homonius episcopus, confiteor quod Verbum Dei carnem ex Maria accepit nobis consubstantialem: si quis autem carnem unitam Domino quacunque ratione et modo, homouzion Deo esse dicit, anathematizamus.

« Quia igitur naturam carnis et recte confessus es nobis esse homouzion, nullo autem modo συνουσιώσθαι id est, esse factam consubstantialem divinitati, scripsisti, sed solum unionem nominasti, qualis sit hominis sancti cum Deo non in unam vitam, et hypostasim copulati, sed a divina natura separati: cum tamen beatus episcopus magister noster Apollinarius dicat in variis libris carnem Domini communia habere nomina et proprietates Verbi, manere autem in unione carnem neque mutatam, nec a natura propria alienatam; et Verbum etiam nomina carnis et proprietates habere communia, manereque in incarnatione Verbum, et Deum, neque mutatum, nec in naturam corporis transfusum: fac igitur, ut nobis explares, utrum ignorans quæ de sancta et salutari incarnatione Verbi a divino Patre nostro dicta sunt, hæc anathematizasti; an vero sciens, tan-

τοῦ Θεοῦ Λόγου, πρὸς Θεὸν ἢ προσκύνῃς σαρκωθέντα, οὐ πρὸς σάρκα ἢ προσκύνῃς· οὐδὲ γὰρ ὁ Λόγος διὰ τὴν σάρκα προσκυνεῖται, ἀλλ' ἡ σὰρξ τῷ Λόγῳ συμπροσκυνεῖται, ὡς στολή καὶ περιβόλαιον, ὡς προεῖπον· ὅσοι οὖν τῷ κανόνι τούτῳ, καὶ τῇ ἀληθινῇ καὶ ἀποστολικῇ ταύτῃ, καὶ ἀπαραποιήτῳ πίστει μὴ στοιχῶσιν, ἔστωσαν ἀνάθεμα. *Βλέπετε οὖν τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομίην· ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν ἡ περιτομή οἱ Πνεύματι Θεοῦ λατρεύοντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες.*

Τιμοθέου Ἀπολιναριστοῦ ἐπισκόπου Βηρυτοῦ, πρὸς Ὀμόνιον ἐπίσκοπον καὶ αὐτὸν Ἀπολιναριστήν, ἐν οἷς ἔχει μαρτυρίας Ἀπολιναρίου.

« Ὁ ἀδελφὸς Ἀγάπιος ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἀκούσας τοῦ ὁμοῦ μου τοῦ συνθεθέντος κατ' ἡμῶν περὶ τῆς θείας σαρκώσεως τοῦ Λόγου, ἐκ διαφόρων λόγων τῆν τοῦ τριῶν μακαρίου διδασκάλου ἡμῶν ἐπισκόπου Ἀπολιναρίου, παρεκάλεσεν μέρος λαβόντα; ἐξ αὐτοῦ, ἰδίως ἐκθέσθαι αὐτῷ μετ' ὑπογραφῆς ἡμετέρας, πρὸς πληροφορίαν ὑμῶν· καὶ ἐποίησαμεν τοῦτο λαθόντες ἐκ τῆς πρὸς Σαραπίωνα γραφείσης ἐπιστολῆς τάδε· « Καλῶς οὖν λέγεις καὶ αὐτὸς, οὐκ ἴσον ἡμεῖς καὶ ὁ Χριστός· τὸ δὲ λέγειν ὅτι οὐχ ὁμοούσιος ἡμῖν ἡ σὰρξ, ἐπειδὴ Θεοῦ σὰρξ, ὀλίγης χρῆζει διαρθρώσεως· ἀμεινον γὰρ λέγειν, ὅτι φύσει μὲν ὁμοούσιον ἡμῖν σὰρκα προσελήφεν, ἐνώσει δὲ θείαν ἀπέδειξεν· αὐτὸ δὲ καὶ σὺ λέγεις, ὅτι κατὰ τοῦτο οὐχ ὁμοούσιος ἡμῖν, ἐπειδὴ Θεοῦ σὰρξ, ἀλλ' οὕτω μᾶλλον διηρθρωμένω; ἀν λέγοιτο, φύσει μὲν ὁμοούσιον ἡμῖν εἶναι τὴν σάρκα, ἐνώσει δὲ θείαν, καὶ διὰ τῆς ἐνώσεως ἔχουσιν τὸ διάφορον· ταῦτα δὲ δεξιόμενος ὁ προειρημένος ἀδελφός, καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς; ἐπέδειξεν ὑμῖν· ἄπερ θεασάμενος σὺ ὁ κύριός μου Ὀμόνιος, γράψας ἐπέδωκα; αὐτῷ πιττάκιον περιέχον οὕτως· Ἐγὼ Ὀμόνιος ἐπίσκοπος ὁμολογῶ ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ σὰρκα ἐκ Μαρίας ἔλαβεν ἡμῖν ὁμοούσιον· εἰ δέ τις λέγοι τὴν σάρκα τὴν ἐνωθεῖσαν τῷ κυρίῳ, καθ' ὅσον δήποτε λόγον, ὁμοούσιον τῷ Θεῷ, ἀναθεματίζομεν.

« Ἐπεὶ οὖν τὴν μὲν φύσιν τῆς σαρκὸς καλῶς ὁμολόγησας, ἡμῖν ὁμοούσιον αὐτὴν ὑπάρχειν εἶπών, τὴν δὲ πρὸς τὸν σαρκωθέντα Λόγον ἀκραν ἐνώσειν αὐτῆς ἀνεθεμάτισας, κατὰ μηδένα λόγον συνουσιώσθαι αὐτὴν τῇ θεότητι Γράψα; ἀλλ' ἐνώσειν μόνον ὀνομάσας, τοιαύτην δ' ἐνώσειν, ὥστε καὶ ἀνθρώπου γένοιτ' ἀν' ἁγίου πρὸς τὸν Θεόν, οὐκ εἰς μίαν ζωὴν τε καὶ ὑπόστασιν συναπτομένου, ἀλλ' ἐν χωρισμῷ τῆς θείας φύσεως θεωρουμένου· καίτοι τοῦ μακαρίου ἐπισκόπου διδασκάλου ἡμῶν Ἀπολιναρίου εἰπόντος ἐν διαφόροις λόγοις, ἐπικοινωνεῖν τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου τοῖς τοῦ Λόγου ὀνόμασι τε καὶ ἰδιώμασιν, μένουσαν καὶ ἐν τῇ ἐνώσει σάρκα, μὴ μεταβαλλομένην μηδὲ ἐξισταμένην τῆς ἰδίας φύσεως, καὶ τὸν Λόγον ἐπικοινωνεῖν τοῖς τῆς σαρκὸς ὀνόμασι τε καὶ ἰδιώμασι, μένοντα καὶ ἐν τῇ σαρκώσει Λόγον καὶ Θεόν, μὴ τραπέντα μηδὲ μεταπεσόντα εἰς τὴν σώματος φύσιν, καταξίωσον δηλῶσαι ἡμῖν, πότερον ἀγνοῶν τὰ

¹² Philipp. III, 2, 3.

εἰρημένα περὶ τῆς ἁγίας καὶ σωτηρίου σαρκώσεως ἅ ἡμεῖς ἐπισημασμένοι ἐσμὲν ὑπὸ τοῦ λόγου παρὰ τοῦ Χριστοφύρου Πατρὸς ἡμῶν ἀνεθεμάτισα ταῦτα ; ἢ ἐπιστάμενοι μὲν, ὡς μὴ καλῶς δὲ εἰρημένα καὶ αὐτὰ ἐξέβαλες, καὶ ἡμᾶς κατὰ τὸν ἄρχον διέβαλες ὡς αἵρεσιν παραδεξαμένους, καὶ τὸν κῆρυκα τῆς εὐσεβείας σὺν αὐτῇ ἀνεθεμάτισα ; καὶ εὐσεβεία ; ἔφη γὰρ ἐν τῷ λόγῳ, οὐ ἡ ἀρχὴ, ἡ ἀρχὴ ἡ ἐξ ἀρχῆς καλῶς ὁμολογεῖται κατὰ τὸ σῶμα ὁ Χριστὸς οὕτως πως, καὶ οὐκ ἐστὶν ἰδίως κτίσμα τὸ σῶμα εἰπεῖν, ἀχώριστον δὲ ἐκείνου πάντως, οὐ σῶμά ἐστιν, ἀλλὰ τῆς τοῦ ἀκτίστου κεκοινωνήκεν ἐπουμπίας καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ κλήσεως, ὅτι πρὸς ἐνότητα Θεῶ συνῆπται.

Kal μεθ' ἑτέρα.

Οὕτω καὶ Θεῶ ὁμοούσιος κατὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἀόρατον, συμπαλαμβανομένης τῷ ὀνόματι καὶ τῆς σαρκός, ὅτι πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοούσιον ἦνται.

Kal πάλιν.

Ἀνθρώποις ὁμοούσιος συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς θεότητος τῷ σώματι, ὅτι πρὸς τὸ ἡμῖν ὁμοούσιον ἠρώθη· οὐκ ἀλλοιομένης τῆς τοῦ σώματος φύσεως ἐν τῇ πρὸς Θεὸν ὁμοουσίᾳ ἐνώσει, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ὁμοουσιῶν ὀνόματος· ὡς περ οὐδὲ τῆς θεότητος ἑλλατταί φύσις, ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἀνθρωπείου σώματος, καὶ τῇ ὀνομασίᾳ τῆς ἡμῖν ὁμοουσιῶν σαρκός.

Kal πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ, οὐ ἡ ἀρχὴ, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ σαρκὸς ἡγεμονικὸν ἐν πρὶσωπον, ἡ τὰδε φησὶν·

Ἀναμάρτητος ὢν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς Θεός, καὶ μετὰ τῆς σαρκός, ὁμοούσιος ; τῷ μόνῳ Θεῷ προαιώνιος δημιουργός· ἢ δὲ σὰρξ ὡς Θεοῦ σὰρξ θεός, ὡς ὁμοούσιος τῷ Θεῷ, μέρος ἡνωμένον αὐτῷ ὁμοούσιον τῷ Θεῷ οὐ κεχωρισμένον· οὐδὲ γὰρ κεχωρισμένος, οὐδὲ κινεῖται ἰδιαζόντως, ὡς περ ἀνθρώπος ; ζῶν αὐτενέργητον. Ὁ μὲν γὰρ Θεός κοινωνίᾳ τῆς σαρκός, ὁ μὴ ὢν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπος· ἢ δὲ σὰρξ κοινωνίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἢ μὴ οὕσα καθ' ἑαυτὴν θεός ; καὶ τὰ μὲν σαρκὶ ἐπόμμενα πάντα, ἐνότητι σαρκός ἴσχει ὁ Θεός ; τὰ δὲ Θεοῦ ἰδιὰ, τῇ πρὸς Θεὸν ἰώσει προλαμβάνει ἡ σὰρξ.

Πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ ἐπιγεγραμμένῳ, ἡ Μαρία ἐγκύμων, καὶ περὶ σαρκώσεως, οὕτω φησὶν·

Μεῖζον φῶν ἰσθὲ τὸ σῶμα διὰ τὸν συγκραθέντα, μείζον οὐ τοῦ ἐαυτοῦ λέγω σώματος μόνου, ἀλλ' ἐκ τῶν πυρίνων τῶν ἀγγελικῶν· πρὸς οὐδὲν γὰρ ἐκείνων συγκράεται ὁ Θεός ; οὐδὲν ζωοποιῶν κόσμου, τῶν σωμάτων ἐκείνων οὐδέν· οὐκ ἐξισοῦται πρὸς Θεὸν τῶν ἀγγέλων οὐδεὶς, ὡς ὁ κεκραμένος ἐκ σώματος καὶ θεότητος, ἐαυτὸν ἐξισοῖ τῷ Θεῷ λέγων· Ὡς ὁ Πατήρ ἔχει ζωὴν ἐν αὐτῷ, οὕτως ἔδωκεν καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἐν αὐτῷ.

Kal μεθ' ἑτερα πάλιν.

Καὶ ἐν αὐτῷ μὲν ἐνεργοῦν εἰδὼς τὸ Πνεῦμα, τοι-

¹⁰ Joan. v, 10.

(7) Τὸ ἡγεμονικόν. Verbum intelligit, quod Apollinarus dicebat esse vice et loco mentis, qua ca-

PATRUL. GR. LXXXVI.

Et post alia.

Sic et homousios Christus, scilicet secundum spiritum inaspectabilem, συμπαλαμβανομένης τῷ ὀνόματι καὶ τῆς σαρκός, id est, simul sumpta carne per communicationem nominis, quoniam unita est Deo homousio.

Et rursus.

Hominibus homousios comprehensa divinitate cum corpore, quoniam consubstantia nobis unita est, non mutata natura corporis in unione consubstantiali cum Deo, et in communicatione nominis homousii ; sicut neque natura divinitatis mutata est in communicatione humani corporis, et nominatione carnis consubstantialis nobis.

Rursus in alio libro, sive sermone, cujus principium est : « Caro, et quod præstet carni una persona, » hæc ait (7) :

Sine peccato igitur erat Dominus Jesus Christus tanquam Deus et cum carne : consubstantialis soli Deo, ante sæcula creator. Caro autem ut caro Dei, Deus ; ut consubstantialis Deo, pars unita ipsi consubstantialis Deo non separata ; nec enim separatim, neque ἰδιαζόντως, id est, per se movetur, sicut homo animal αὐτενέργητον, id est, quod per se operatur. Deus enim communicatione carnis homo, cum alioqui non sit homo per se ; caro autem communicatione Dei Deus ; cum alioqui non sit per se Deus. Et omnia carni convenientia unitate carnis habet Deus ; et quæ Dei propria, unione cum Deo facta assumit caro.

Iterum in alio libro inscripto : « Laudatio Mariæ, et de incarnatione, » sic ait :

Majus jam videt scilicet Maria corpus, propter Verbum unitum, non dico majus suo tantum corpore, sed majus igneis et angelicis ; nulli enim ex illis unitus est Deus. Nullum ex illis corporibus vivificat mundum, nullus ex angelis æquatur Deo sicut qui compositus est ex corpore et divinitate se exæquat Deo, cum ait : Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio habere vitam in semetipso ¹⁴.

Et post alia iterum.

Et cum vides in te Spiritum operari ejusmodi

rebat anima Christi secundum imptum Apollinarium. CAN.

operationem quæ separari possit, existimas te divinum esse, ut pannus a corpore tuo detractus morbos sanare possit? At quod unitum est Deo inseparabiliter, et idem ipsum cum illo propter unionem substantialem factum, *Verbum enim, inquit, caro factum est*¹⁴, hoc tu non divinum, neque Deum esse suspicaris?

Rursus in alio libro, cujus principium est: « Non voluptas vescendi carne apud Deum, » sic ait:

Non quidem, quod utrumque sit e caelo, sed unitum caelesti, et factum una persona cum illo, caeleste secundum unionem est; et tanquam caeleste salvat virtute caelestis.

Et in epistola ad Dionysium, cujus principium est: « Mihi amicitiae fundamentum est pietas, » paulo post sic ait:

Quod autem nemo nobis hæc objicere potest, quæ contra quosdam dicuntur, ex iis quæ semper scribimus, perspicuum est, qui neque carnem Salvatoris e caelo esse dicimus, neque substantialem Deo, quatenus est caro, et non Deus; sed Deum, quatenus unita est divinitati in unam personam.

Rursus in alio libro, cujus principium est: « Laudamus decenter Dominum nostrum Jesum Christum, » sic ait circa finem:

Vivens autem Christus corpus θεόπνουν, id est, spiritale; et spiritus in carne divinus; mens caelestis, cujus ut participes efficiamur, precamur, sicut ait Scriptura: *Nos mentem Christi habemus*¹⁵. Caro sancta divinitati συμφύτης, et quæ in iis qui eam participant, divinitatem firmat, fundamentum æternæ vitæ, auctor immortalitatis, hominibus æternæ vitæ creator.

Iterum in alio sermone syllogistico, id est, disputatorio, composito in laudem Joannis evangelistæ cujus principium est: « Per Verbum omnia facta sunt, » secundum evangelistam, sic ait:

Quomodo non Deus verus, qui ait: *Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovisti me, Philippe*¹⁶? significavit fuisse conversationem tanquam hominis cum hominibus tandiu, et hominem Deum esse ostendit. Quare non est verendum dicere hujusmodi hominem consubstantialem Deo, specie paterna divinitatis cognitum, sicut in materia corpore.

Rursus in iis, quæ deinceps sequuntur, sic ait:

Nec igitur humanum quod factum est divinum, et æquatum Deo in efficiendo, et renovando, quia dividitur secundum corpus a Deo, idcirco facit, impossibile esse, ut altera natura id quod humanum est Christi secundum corpus, in æqualitate Dei circumscribat circumscriptione hominis, tanquam corpus hominis, et non Dei.

Et rursus in alio sermone syllogistico, cujus principium est: « Quod habet differentem vitam, differentem actionem, » etc., sic ait:

Vivificat autem nos caro ejus propter consubstantiatam cum ea divinitatem: quod autem vivificum

A αὐτὴν ἐνέργειαν οὐ καὶ χωρισθεῖη ἄν, θεῖον ἢ ἡ σαυτὸν, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ σοῦ χρωτὶς ἀποπερήμενον ὑφασμα, δύνασθαι νόσους ἰᾶσθαι; τὸ δὲ ἀνωρίστως θεῶ συναφθὲν, καὶ ταυτὸν ἐκείνῳ διὰ τὴν ἔνωσιν τὴν οὐσώδη γενόμενον, Ὁ Λόγος γάρ, φησὶ, σὰρξ ἐγένετο, τοῦτο οὐ θεῖον οὐδὲ θεὸν ὑπέστηκε;

Πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Οὐχ ἡδονὴ κροσφαγίας παρὰ θεῶ, » φησὶν οὕτως:

Οὐ μὴν οὐτὶ τὸ συναμψότερον ἐξ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἠνωμένον τῷ οὐρανῷ, καὶ πρόσωπον ἐν μετ' αὐτοῦ γεγὸς οὐράνιον κατὰ τὴν ἔνωσιν ἔστιν, καὶ ὡς οὐράνιον προσχυνεῖται τῇ τοῦ οὐρανοῦ θεοῦ προσκυνήσει, καὶ ὡς οὐράνιον σώζει τῇ τοῦ οὐρανοῦ δυνάμει.

Καὶ ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῆς, ἧς ἡ ἀρχὴ, « Ἐμοὶ καὶ φιλίας ὑπόθεσις ἡ εὐσέβεια, » μετ' ὀλίγα φησὶν οὕτως:

Ἐπιθεὶς ἡμῖν οὐδεὶς ἐπάγειν δύναται ταῦτα κατὰ τινων λεγόμενα, δηλὸν ἔστιν ἐξ ὧν ἀεὶ γράφομεν· οὐτε τὴν σάρκα τοῦ Σωτῆρος ἐξ οὐρανοῦ λέγοντες, οὐτε ἡμοούσιον τῷ θεῷ καθ' ὅσον ἔστι σὰρξ καὶ οὐ θεός· θεὸν δὲ καθ' ὅσον εἰς ἐν πρόσωπον ἦν καὶ θεότητι.

Πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Δοξάζομεν κροσφαγίας ἐν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, » φησὶν οὕτως περὶ τὸ τέλος:

Ζῶν δὲ Χριστὸς σῶμα θεόπνουν, καὶ πνεῦμα ἐν σαρκὶ θεῖκον, νοῦς οὐράνιος, οὐ μετασχεῖν εὐχόμεθα· κατὰ τὸ, Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν· σὰρξ ἄγία θεότητι συμφύτης, καὶ τοῖς μετέχουσιν αὐτῆς ἐνδρῶσασα θεότητα, θεμέλιος αἰωνίου ζωῆς, ἀρχηγὸς ἀθανασίας ἀνθρώποις, αἰωνίου κτίσεως δημιουργὸς, τοῦ μέλλοντος αἰῶνος πατήρ.

Πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ συλλογιστικῷ, συγγραμμένῳ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Διὰ τοῦ Λόγου τὰ πάντα ἐγένετο, » κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν, φησὶν οὕτως:

Πῶς οὐ θεὸς ἀληθινὸς ὁ λέγων· *Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε;* τὴν ὡς ἀνθρώπου συνδιατριβὴν μετὰ ἀνθρώπων ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ δειλῶν, καὶ τὸν ἀνθρώπου θεὸν ἀποδεικνύς· ὥστε οὐκ αἰσχυντέον ἡμοούσιον τῷ θεῷ τὸν τοιοῦτον ἀνθρώπου λέγειν, θεότητος εἶδει τῷ πατρικῷ γνωριζόμενον, ὡς ἡ ἕλη τῷ σώματι.

Πάλιν ἐν τῷ ἐξῆς φησὶν οὕτως:

Οὐτε οὖν τὸ θεῖκον ἀνθρώπινον ποιεῖ τῇ διαίρεσει τῇ κατὰ τὸ σῶμα, τὸ ἐν ἰσότητι τῇ πρὸς τὸν θεὸν ποιητικῇ καὶ ἀνανεωτικῇ, ἀδύνατον εἶναι ἑτέραν φύσιν τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ σῶμα ἐν τῇ πρὸς θεὸν ἰσότητι περιορίζεσθαι ἀνθρώπου περιορισμῷ, ὡς ἀνθρώπου σῶμα καὶ οὐ θεοῦ.

Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ συλλογιστικῷ, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Τὸ διάφορον ἔχον ζωὴν, διάφορον ἐνέργειαν, » φησὶν οὕτως:

Ζωοποιεῖ δὲ ἡμᾶς ἡ σὰρξ αὐτοῦ, διὰ τὴν συνουσιωμένην αὐτῇ θεότητα: τὸ δὲ ζωοποιὸν θεῖκον·

¹⁴ Joan. i, 14. ¹⁵ I Cor. ii, 16. ¹⁶ Joan. xiv, 9.

Θεῆ ἕρα σὰρξ, ὅτι Θεῶ συνήρθη· καὶ αὕτη μὲν σώ- A
ζει, ἡμεῖς δὲ σωζόμεθα μετέχοντες αὐτῆς ὡσπερ αἰ
τροφῆς· τὸ δὲ θρεπτικὸν ἐνεργὸν ἔν ἐν τῷ τρεφόμενῳ,
ὁμοούσιον αὐτῷ καὶ οὐ τρεφόμενον· ὁμοίως καὶ εἰ
τὸ ζωοποιόν, ἐὸ ζωοποιούμενόν ἐστιν ὁμοίως τῷ ζωο-
ποιούμενῳ, οὐχ ὁμοούσιον αὐτῷ· ἢ γὰρ ἂν ἦν σῶμα
θανάτου ὡς τὸ ἡμέτερον ζωοποιεῖσθαι δεόμενον· οὐ
σῶμα δὲ θανάτου, ἀλλὰ ζωῆς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ·
ὡς ἄρα ὁμοούσιον ἀνθρώπινῳ τὸ θεῖον.

Καὶ ἐν τῷ πρὸς Φιλοτανοῦν λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή,
« Ἐτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν εὐτελοῦν ἀνθρώπων βυ-
πίζεται Χριστός, » μετὰ πολλὰ φησιν·

Πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῆς τοῦ σώματος πρὸς σῶμα B
κρίσεως, μένει τὸ τῆς φύσεως τῶν ἐνωθέντων. Καὶ
γὰρ καὶ τὸ σῶμα σῶμα, καὶ τὸ ἀπώματον ἀσώματον·
καὶ τελειωτάτην ἔωσιν λέγεται Θεὸς σεσωματωμέ-
τας, καὶ σῶμα τεθεωμένον· καὶ καθ' ὃ μὲν Θεὸς ὁ
σεσωματωμένος ἀνθρώπος, τὸ συναμφότερον· καθ'
ὃ δὲ σῶμα τεθεωμένον Θεός, πάλιν αὐτὸ συναμφό-
τερον.

Ἐπειτα μετὰ βραχία φησιν οὕτως·

Ἦδη ἀφίσταται τὸ σῶμα τοῦ πλαστὸν εἶναι καὶ
ἐν μορφῇ δούλου· ἀλλὰ δεδύξασται τῇ πρὸς ἄκτιστον
ἐνώσει φυσικῇ, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν γέννησιν τὴν ἐκ
τῆς Παρθένου· καὶ κατὰ τοῦτο οὐ μετέπεσεν ἐκ τοῦ
πλαστὸν εἶναι, εἰς τὸ ἄκτιστον εἶναι, ἀλλ' ἦνωται τῷ
ἄκτιστῳ· καὶ Θεὸς ὢν κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἔνωσιν,
ἄκτιστόν ἐστιν ἢ Θεός· καὶ ἐπειδὴ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἂν
γένετο σῶμα, οὐ γὰρ σωματοῦται Πατὴρ, κατὰ
τοῦτο οὐκ ἀγέννητον βηθεὶα ποτὲ, οὔτε ἰδίᾳ φύσει
ἐγέννητον, ὡσπερ υἱὸς καὶ γέννημα, τῇ πρὸς τὸν
γεννητὸν υἱὸν ἐνώσει φυσικῇ τε καὶ ἐξ ἀρχῆς.

Καὶ ἐν τῷ πρὸς Διόδωρον λόγῳ, τῷ πρώτῳ μετὰ
ἐν πρὸς Τριῆδος λόγον, ἐν κεφαλαίῳ ἰδ' οὕτως
φησιν·

Τὸ ἐξίμετον ἦν καὶ τὸ θαυμάσιον, καὶ τὸ εἰς
ἕκαστὸν οὐκ ἐκ δευτέρου γινόμενον, ἢ πρὸς σάρκα ἔνω-
σις Θεοῦ· ἦν οὐδαμῶς ἢ σὴ ψυχῇ παραδέχεται, οὐδὲ
τῶν τε προαγόντων εἰς τὴν ἀσέθειαν ταύτην, καὶ τὴν
ἐντίμητον ἀπιστίαν· καὶ διαπαιζει· τὴν ἄκραν ἔνω-
σιν, καὶ λέγει· Οὐκ ἐτι μένει τὰ ἴδια τοῦ Θεοῦ, καὶ
τὰ ἴδια τῆς σαρκὸς, ἐν ἔνωσιν ἢ, ἀλλὰ λύεσθαι τὴν
ἄκραν ἔνωσιν Δαβὶδ, ἐὰν κατὰ σάρκα τὴν ἄκραν ἔνω-
σιν ὁμολογοῦμεν τὴν ἐκ Δαβὶδ.

Καὶ ἐν τῷ κ' κεφαλαίῳ φησιν·

Ἀθανασίαι· γοῦν ὅτι χάριτι τῇ τοῦ Θεοῦ προσει-
ληφέναι τὴν ἀθανασίαν τὸ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ οὐ
προσέμεθα· κιν τὴν αἰτίαν ἐρωτηθῶμεν, λέγομεν·
Διὰ τὴν ἄκραν ἔνωσιν.

Πάλιν ἐν τῷ ξ' κεφαλαίῳ.

Καὶ οὐκ ἀσχύνηται φύσιν μὲν τὴν αὐτὴν λέγων,
γένεσις δὲ διέφορον· μάταιον ἔν καὶ περιττόν, τὴν
ἐκ Παρθένου γέννησιν εἰσαγάγεσθαι, εἰ μὴ καὶ τὸ γεν-
νώμενον ἐπάξιον εἴη τῆς γεννήσεως, ἀλλὰ ταυτὸν
τοῖς ἐξ ἀδρός καὶ γυναίκας γεννωμένοις· χλευάζων
τὴν ἄκραν ἔνωσιν ὡς ἄκραν ἀσέθειαν, ἦν αἰ θεῖαι σα-

est, divinum est; divina igitur est caro, quia cum
Deo copulata est, et ipsa salvat, et nos salvi effici-
mur participantes eam tanquam cibum: quod au-
tem vim alendi habet, et in eo qui alitur, efficit,
consubstantialia est ei, et non similiter alitur. Præ-
terea si quod vivificum est, non vivificatur, non
est consubstantialia ei quod vivificatur; alioqui
esset corpus mortis, cui opus esset vivificari, ut
esset nostro corpori: at non est corpus mortis, sed
vitæ corpus Christi; non est igitur divinum con-
substantialia humano.

Et in libro ad Flavium, cujus principium est:
« Adhuc et nunc ab hominibus vilibus percutitur
Christus, » post multa sic ait:

Multo magis in conjunctione incorporei cum
corpore manet natura unitorum. Siquidem corpus
est, et incorporeum; et summa unione dicitur
Deus corporatus, et corpus deificatum; et quatenus
quidem Deus corporatus, homo; utrumque est:
quatenus vero corpus deificatum, Deus; rursus
utrumque est.

Deinde paulo post:

Jam desinit corpus esse formatum, et esse in
forma servi, sed honoratum est unione naturali
cum increato, et secundum ipsum ortum ex Vir-
gine non est mutatum ex creato in increatum, sed
unitum increato, et Deus secundum unionem Dei,
increatum est quatenus Deus; et quia non potest
esse corpus Patris, non enim corporatus Pater,
hac ratione nunquam ingenuum dicetur, neque
propria natura ingenuum, sicut neque genitum
Dei, nec unione factum ingenuum, sicut filius,
et fetus naturali unione et a principio cum ge-
nito.

Et in libro contra Diodorum primo post sermonem
de Trinitate, cap. 14, sic ait:

Eximium et admirabile erat, ac semel, et non
iterum factum unio Dei cum carne, quam nequa-
quam anima tua recipit, nec eorum qui te ad hanc
impietatem, et Antichristi infidelitatem abducunt,
et ludis summam unionem, et dicis, non manere
amplius propria Dei, et propria carnis, si sit unio;
sed solvi summam unionem, si constemur summam
unionem secundum carnem ex David.

Et capite 27 ait:

Succenses igitur, quia non concessimus gratia
Dei accepisse immortalitatem carnem illam ex
semine David; quod si de causa interrogemur, re-
spondemus: Propter summam unionem.

Rursus, capite 61:

Et non pudet dicere eandem naturam esse, sed
generationem differentem, cum vanum sit et su-
pervacaneum ortum ex Virgine introducere, si
quod genitum est, non sit dignum generatione et
ortu, sed idem cum genitis ex viro et muliere: et
irridet summam unionem tanquam summam im-

pletatem, quam tamen divinæ Scripturæ aperte introducunt, quæ neque faciunt humanum delere, quod Dei est, neque divinum evertere, quod humanum.

Et in secundo libro contra eundem Diodorum, capite 22, sic ait:

Et quia hortaris nos, ut respondeamus, quomodo semen David, quod est ex divina substantia, audi: Quoniam secundum incarnationem, quomodo creatum est increatum? tanquam unitum increato. Quomodo Creator mundi, qui est fructus ventris David? tanquam unitus Creatori. Quomodo quod ex Abraham, est ante Abraham? tanquam unitum ei, qui est ante Abraham.

Et in capite 36 ejusdem libri:

Sed qui hæc nugatur, dicat, quomodo quod est cum Deo copulatum secundum unitatem personæ, non est Deus cum ipso? quomodo quod est increato unitum secundum unitatem vitalem, non est increatum cum ipso? Si enim non est communis nominatio, nihil erit sic συγκεκραμένον, id est, unitum. Est autem a ratione alienissimum, cum dicimus: *Verbum caro factum est*; nomine autem incorporei non nominare corpus, secundum tamen unionem quæ cum illo est: quod si miratur iste, quomodo quod creatum est unitur in appellationem increati; multo magis alius merito mirabitur, quomodo quod increatum est, appellatione carnis creatæ unitum est.

Et in epologo sive peroratione ejusdem libri sic ait:

Si Verbum caro nominatum est propter unionem, sequitur, ut caro etiam nominetur Verbum propter unionem: ut autem Verbum, sic increata; non quia non fuerit creata, sed quia ex unione ostensa est Verbum.

Rursus ait deinceps:

Sicut homines consubstantiales sunt animantibus ratione carentibus, diversæ vero substantiæ, quatenus rationis participes; sic et Dominus consubstantialis hominibus secundum carnem; diversæ vero substantiæ, quatenus Verbum et Deus.

Et in Oratione disputatoria, cujus principium est: « Quæcumque duo ununtur aut specie, aut conspiratione, duo manent, » sic ait:

Organum, et quod movet instrumentum, unam naturaliter perficiunt operationem. Cujus autem est una operatio, una etiam substantia est: una ergo substantia facta est Verbi et instrumenti.

Rursus in Dialogo, cujus principium: « Deum, vel hominem dicit Christum, » paulo post, percunctante adversario, quomodo corpus Deus, et Creator, et Dominus, respondet:

Quia Dei corpus, et Creatoris, et Domini unitatem habebat, quam non reperimus esse hominis ad Deum.

A φῶς εισάγουσιν Γραφαί, οὐτε τὸ ἀνθρώπινον ἀναίρειταικὸν τοῦ Θεοῦ ποιῶσαι, οὐτε τῷ θεϊκῷ τὸ ἀνθρώπινον ἀνατρέπουσαι.

Kal ἐν τῷ β' λόγῳ τῷ πρὸς αὐτὸν Διδδωρον, ἐν κεφαλαίῳ κβ' οὕτως φησί·

Kal ἐπειδὴ παρακαλεῖς ἡμᾶς ἀποκρίνασθαι, πῶς σπέρμα τοῦ Δαβὶδ, τὸ ἐκ τῆς θεϊκῆς οὐσίας, ἀκουε· Ὅτι κατὰ σάρκωσιν πῶς τὸ κτιστὸν ἀκτιστον; ὡς ἐνωθὲν τῷ ἀκτίστῳ· πῶς Δημιουργὸς τῆς κτίσεως, ὁ καρπὸς τῆς Δαβὶδ κοιλάδας; ὡς ἐνωθὲν τῷ Δημιουργῷ· πῶς τὸ ἐξ Ἀβραάμ πρὸ Ἀβραάμ; ὡς ἐνωθὲν τῷ πρὸ Ἀβραάμ.

B *Kal ἐν τῷ λζ' κεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ λόγου·*

Ἄλλὰ ταῦτα φλυαρῶν, λεγέτω πῶς τῷ Θεῷ καθ' ἐνότητα προσώπου συναφθὲν, οὐκ ἔστι Θεὸς σὺν αὐτῷ; πῶς τὸ τῷ ἀκτίστῳ καθ' ἐνότητα ζωτικὴν ἐνωθὲν, οὐκ ἀκτιστον σὺν αὐτῷ; Εἰ γὰρ οὐ κοινή ἡ ἐπωνυμία, οὐδὲν οὕτως ἔσται τὸ συγκεκραμένον· πάντων δ' ἀλογώτατον, εἰ τοῖς μὲν τοῦ σώματος ὀνομάσωμεν τὸ ἀσώματον, λέγοντες *σάρκα γεγενησθαι τὸν Λόγον*· τῷ δὲ τοῦ σώματος μὴ προσαγορεύσωμεν τὸ σῶμα, κατὰ τὴν ἐνωσιν μέντοι τὴν πρὸς ἐκεῖνο. Καὶ εἰ θαυμάζει πῶς τὸ κτιστὸν εἰς τὴν τοῦ ἀκτίστου προσηγορίαν ἐνοῦται, πολλῷ μᾶλλον ἕτερος θαυμάσει δικαίως, πῶς τὸ ἀκτιστον ἐπὶ προσηγορίᾳ τῆς κτιστῆς σαρκὸς ἦνωται.

C

Kal ἐν τῇ ἀνακεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ λόγου φησί·

Εἰ ὁ Λόγος σὰρξ ὠνόμασται διὰ τὴν ἐνωσιν, ἔπεται καὶ τὴν σάρκα Λόγον ὀνομάζεσθαι διὰ τὴν ἐνωσιν· ὡς δὲ Λόγος, οὕτω καὶ ἀκτιστος, οὐκ ἔστι μὴ ἔκτισται, ἀλλ' ὅτι Λόγος ἐκ τῆς ἐνώσεως ἀπεφάνθη.

Πάλιν ἐξῆς οὕτως φησί·

Ἦ; ἀνθρώποι τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ὁμοῦσοι κατὰ τὸ σῶμα τὸ ἄλογον, ἕτεροῦσοι δὲ καθ' ὃ λογικῶν, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἀνθρώποις ὁμοῦσις ὢν κατὰ τὴν σάρκα, ἕτεροῦσις ἔστιν καθ' ὃ Λόγος καὶ Θεός.

D

Kal ἐν συλλογιστικῷ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Ὅσα δύο ὄντα ἐνοῦται, ἢ εἶδει ἢ ὁμοιολογία δύο μένει, » φησί· τὰδε·

Ὅργανον καὶ τὸ κινεῖν, μίαν πέφυκεν ἀποτελεῖν ἐνέργειαν· οὗ δὲ μία ἡ ἐνέργεια, μία καὶ ἡ οὐσία· μία ἄρα οὐσία γέγονεν τοῦ Λόγου καὶ τοῦ ὄργανου.

Πάλιν ἐν Διαλόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, « Θεὸν ἢ ἀνθρώπον λέγεις τὸν Χριστόν, » μετ' ἄλλων τὰ πρῶτα ἐρωτήσαντος τοῦ δι' ἐναντίας, καὶ πῶς τὸ σῶμα Θεὸς καὶ Δημιουργὸς καὶ Δεσπότης, ἀπεκρίνατο εἰπὼν·

Ὅτι Θεοῦ σῶμα καὶ Δημιουργοῦ καὶ Δεσπότης τὴν ἐνότητα ἔχον, ἣν οὐκ εὐρήκαμεν οὔσαν ἀνθρώπου πρὸς Θεόν.

Ὡς ἐν λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχή. ἢ Τὸ πιστεῶς ἀγαθὲν ἂν ἤρως ἢ ἀγαθὸν ἂν ἤρως A *Rursus in Oratione, quæ incipit : « Bonum fidei servulāξωμεν, » φησὶν οὕτω περὶ τὰ τέλη·*

Ἀθῆναι δὴ καὶ ὄντως ταπεινοὶ τὰς ψυχὰς οἱ τὸ οὕτω σιμῶν καὶ μέγα, καὶ παγκόσμιον σέβασμα μικρὸν ἡγοῦμενοι· ἀπόρη καὶ ταῦτα τοῖς μὴ λίαν ἐγκώμοσι, τοῦ Ἀπολλιναρίου εἶναι τὰς ἐπ' ὀνόματι Ἰουλίου φερομένας ἐπιστολάς, πλὴν ὧν Ἀθανάσιος καὶ οἱ ἱστορικοὶ μέμνηται αὐτοῦ ἐπιστολῶν. Οἱ γὰρ αὐτοῦ Ἀπολλιναρίου μαθηταί, παλαιότεροι πάντων τῶν ταῦταῖς χρῆσασμένων, οὐ μόνον ἀποχριστῶν τῶν Ἰουλίου, ὡς εἰκός, ταύτας ἐπιγραψάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀρθοδόξων εἰσὶν, ὧν οἱ τῇ ἐπιγραφῇ συναρπαγέντες, ὀρθῶς ταύτας καὶ νοεῖν καὶ λέγειν ἴσως ἠνεσχίθησαν, διὰ τὸ τοῦ προσώπου ἀξιόπιστον· ἄλλως τε καὶ πάντων μᾶλλον τῶν ὀρθοδόξων, ἐκείνους εἰκός τούτους λόγους τοῦ ἰδίου ἐπίστασθαι διδασκάλου· ἵνα δὲ μὴ μόνον ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν μαθητῶν, τοὺς αὐτοῦ ἐπιγινώσκωμεν λόγους, καὶ τε Ἰουλίον, καὶ τε Γρηγόριον, καὶ τε Ἀθανάσιον ψευδῶς τινες αὐτοῖς ἐπιγράψωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς συγγενείας τῶν λόγων, καὶ τοῦ χαρακτῆρος, φέρε πρὸς αὐτὸν οἱ προσηρημένοι αὐτοῦ μαθηταὶ περήγαγον αὐτοῦ χρήσις λόγων, καὶ ἰστορίας αὐτοῦ καὶ ὁλοκλήρους παραθῶμεν λόγους, πρὸς τελευτάτην πληροφορίαν, τῶν φιλαληθῶς ἐνεργησάντων τῆς ἐν τούτοις τε καὶ τοῖς ψευδεπιγραφῆς ταυτότητος.

Ἀπολλιναρίου ἐκ παλαιῶν ἀντιγράφων εὐρεθέντος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ τῆς Σιδωνίων θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἀνδρέου.

Κυρίως τιμωτάτους ἐπισκόπους τοῖς ἐν Διοκαισαρείᾳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Προσεδοκῶμεν γράμματα τιμῆς ἀποστειλαντες, ὁρῶντες τεύξεσθαι παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, κύριοι τιμωτάτοι, ὧν δεῖ παρὰ τοῦ μακαρίου ἐπισκόπου Ἀθανασίου, εἰδότες ἡμᾶς καὶ τοῖς δόγμασι συμφώνους αὐτῷ, καὶ περὶ πάντα πεποιημένους. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀντιγράψατε, διὰ τοῦτο λογισάμενοι, μὴ ποτε τὸ μήκος τῆς ἐπιστολῆς οὐ σαφῆ τὴν γνώμην ἡμῶν κατέστησεν ὑμῖν, ἰδοὺ σαφῶς γράφομεν ἀκόλουθα τῷ κοινῷ διδασκάλῳ ὑμῶν τε καὶ ἡμῶν, λέγω δὲ ταῦτα περὶ τῆς θείας σαρκώσεως· ἐπειδὴ τούτων ἕνεκα πολὺς θόρυβος οὐκ ἐξ ἡμῶν κινήθη, ἀλλ' ἐξ ἑτέρον, περὶ ὧν σιωπῶ. Ἡμεῖς ἐμολογοῦμεν, οὐκ εἰς ἀνθρώπινον ἅγιον ἐπιδημηχέναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ἔπερ ἦν ἐν προφήταις, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Λόγον σάρκα γεγενῆσθαι, μὴ ἀειληφότα νοῦν ἀνθρώπινον, νοῦν τρεπόμενον καὶ αἰχμαλωτιζόμενον λογισμοῖς ῥυπαροῖς, ἀλλὰ θεὸν ὄντα νοῦν ἀτρεπτον καὶ οὐράνιον διὰ καὶ οὐ σῶμα ἀψύχον, οὐδὲ ἀναίσθητον, οὐδὲ ἀνόητον εἶχεν ὁ Σωτὴρ, οὐδὲ γὰρ οἷόν τε ἦν τοῦ Κυρίου δι' ἡμᾶς ἀνθρώπου γεγενημένου, ἀνόητον εἶναι· τὸ σῶμα αὐτοῦ· Ἰῆς τε ὧν ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ, γέγονε καὶ Ἰῆς ἀνθρώπου· καὶ μονογενῆς ὧν Ἰῆς τοῦ Θεοῦ, γέγονε· ὁ αὐτὸς καὶ πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· διὸ οὐδὲ ἕτερος ἦν ὁ πρὸ Ἀβραάμ Ἰῆς τοῦ Θεοῦ, ἕτερος δὲ ὁ μετὰ Ἀβραάμ, ἀλλ' εἰς τέλειος τοῦ Θεοῦ Μονογενῆς· τέλειος δὲ θεὸς τελευτήτης καὶ οὐκ ἀνθρωπίνης· τοῖς ταῦτα φρονούσιν ἐμολογοῦμεν.

Miseri, et vere humiles, et abjectas animas habentes, qui ita venerabile, et magnum, et supra-mundanum σκεῦοςμα parvum existimant. Sufficiunt hæc iis qui non sunt nimium rudes et tardi, ad ostendendum Apollinarii esse epistolas, quæ nomine Julii feruntur, præter eas epistolas Apollinarii, de quibus Athanasius et historici meminere. Discipuli enim Apollinarii antiquiores sunt omnibus qui his usi sunt, quas ut verisimile est, qui a Julio per schisma discesserunt, inscribere: neque solum hoc, quod sunt ex orthodoxis, qui inscriptione decepti, rectas eas esse intelligere et dicere perseverabant, propter personæ auctoritatem fide dignam, alloqui magis omnium orthodoxorum est, agnoscere illos sermones proprii doctoris esse. Ne autem ex solo testimonio discipulorum, sermones ipsius Apollinarii agnoscamus, quamvis aliqui eos Julio, quamvis Gregorio, quamvis Athanasio falso inscribant, sed etiam ex eodem genere sermonis, et stylo; age præter auctoritates, quas discipuli ejus quos prius diximus, protulerunt, integros et totos ejus sermones in medium producimus, ut qui studio veritatis cognoscendæ legerint, certissimum habeant hæc et illa falso inscripta eadem esse.

Apollinarii ex antiquo exemplari reperto in bibliotheca Andreæ episcopi Ecclesiæ Sidoniorum.

Dominis honoratissimis episcopis Diocæsareæ in Domino salutem.

Exspectabamus, litteris nostris ad vos missis, ut similiter a vestra charitate litteras acciperemus, domini honoratissimi, quales semper a beato episcopo Athanasio accipimus, qui scit nos et dogmatibus cum ipso consentire, et in omnibus morem ei gerere. Quia vero non rescripsistis, existimavi fortasse prolixitatem epistolæ non declarasse vobis nostram mentem ac sententiam: en clare scribimus consentanea communi magistro nostro et vestro. Dico igitur hæc de divina incarnatione, quandoquidem de his multus tumultus non a nobis, sed ab aliis quos taceo, excitatus est. Confitemur, non ad hominem sanctum venisse Verbum Dei, quod erat in prophetis, sed ipsum Verbum carnem factum esse, non assumpta mente humana, monte mutabili, quæ turpibus cogitationibus captiva ducitur, sed divina mente immutabili et cælesti. Quamobrem non corpus inanimatum, neque sensu et intelligentia vacuum habuit Salvator. Nec enim fieri poterat, ut cum Dominus propter nos factus esset homo, corpus ejus esset sine intelligentia. Cum esset vere Filius Dei, factus est ipse primogenitus in multis fratribus. Unde non alius erat Filius Dei ante Abraham, alius vero post Abraham; sed unus perfectus Unigenitus Dei, perfectus autem divina perfectione, et non humana. Cum iis qui sic sentiunt, confitemur nos communionem habere. Cum iis

vero qui contra sentiunt et scribunt, communio-
nem non habemus.

Ejusdem de fide ex parte.

« Quoniam quidam molesti nobis fuerunt conati
evertere fidem nostram in Dominum nostrum Je-
sum Christum tanquam Deum incarnatum, dicentes
esse hominem cum Deo copulatum, idcirco con-
fessionem fidei quæ dicta est, facimus ejicientes in-
fidelem repugnantiam, et speciosam ejus dissimu-
lationem, cum dicitur, quod Deus totum hominem
assumpsit. Quandoquidem totus homo non est purus
omnis peccati in hac vita, secundum Scripturas;
quia non potest facere, ut actiones suæ cum divinis
actionibus in unum et idem conspirent; et ob eam
causam neque esset liber a morte. Deus autem hu-
manæ carni unitus puram habet propriam actio-
nem, cum sit mens invicta, quæ passionibus
animæ et carnis succumbere non potest; et quæ
carnem et motus carnis divine et sine peccato
moderatur. Et non solum non succumbit morti,
sed eam solvit. Et est unus verus, qui sine carne
in carne apparuit, perfectus vera et divina perfe-
ctione, non duæ personæ, non duæ naturæ perfectæ
per se, quia neque fas est dicere duos filios; neque
quatuor adorare, Deum, et Filium Dei, et Filium
hominis, et Spiritum sanctum, neque hominem
ante Spiritum sanctum glorificare. Quamobrem
anathematizamus eos, qui hominem ponunt in di-
vinis laudibus cum Deo et Filio ante Spiritum
sanctum. Hominem vero totum assumptum a Deo
ad salutem dicimus esse unumquemque nostrum,
qui sanctificati sumus, et similitudinem celestis
hominis accepimus, et deificati sumus ad similitu-
dinem vere et naturæ Dei, secundum vero carnem
hominis Domini nostri Jesu Christi. »

Et in cap. antegresso.

« Confitemur unum Deum verum et monarcham,
et unum Filium verum Deum ex vero Deo, natura-
liter paternam divinitatem habente, id est, consub-
stantiali Patri, et unum Spiritum sanctum natura
et veritate omnia sanctificantem, et deificum ex
substantia Dei per Filium: eos vero qui Filium,
vel Spiritum sanctum creaturam dicunt, anathe-
matizamus, et eos qui dicunt non fuisse aliquando
Filium, vel Spiritum sanctum. Confitemur autem
omnia esse creata a Deo per Filium in Spiritu san-
cto et sanctificata. Adhuc confitemur Filium Dei
factum esse Filium hominis, qui non nomine, sed
veritate carnem ex Maria Virgine assumpsit, et esse
unum perfectum, non duo perfectæ; eundem Fi-
lium Dei et Filium hominis, unam hypostasim, et
unam personam, et unam adorationem Verbi et
carnis. Et anathematizamus eos, qui duos dicunt,
et differentes adorationes faciunt, unam divinam,

(8) Hoc denuo loco animadvertamus processionem
æternam Spiritus sancti etiam a Filio. Nam sicuti
mox dicit Apollinaris creaturas a Deo factas per
Filium, ita hic affirmat Spiritum sanctum existere
substantialiter a Deo per Filium. Jam si nemo

κοινωνεῖν τοῖς δὲ τάναντία φρονοῦσι καὶ γράφουσιν
οὐ κοινωνοῦμεν.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῆς κατὰ μέρος πίστεως.

« Ἐπειδὴ τινες παρηγόλησαν ἡμῖν, ἀνατρέπειν
ἐπιχειροῦντες τὴν πίστιν ἡμῶν, τὴν εἰς τὸν Κύριον
Ἰησοῦν Χριστὸν, ὡς Θεὸν σαρκωθέντα ἀπογαίνωντες
αὐτὸν, ἀνθρώπων Θεῶ συνάφροντα, τοῦτου χάριν
ὁμολογῶν ποιούμεθα περὶ τῆς προσηρημένης πί-
στεως, ἐκβάλλοντες τὴν ἀπιστον ἀντιλογίαν, καὶ τὸν
εὐπρόσωπον αὐτῆς σχηματισμὸν, τὸ λέγειν ὅτι Θεὸς
ἦν ἀνθρώπων ὅλον ἀναλαβὼν, ἐπειδὴ περὶ ὅλος ἀνθρώ-
πος, οὐ καθαρὸς ἀμαρτίας ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ κατὰ
τὰς Γραφάς, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ταῖς θείαις ἐνεργείαις
εἰς ταυτὸν ἄγειν τὰς ἑαυτοῦ· καὶ διὰ τοῦτο
οὐδὲ ἐλεύθερος θανάτου· Θεὸς δὲ σαρκὶ ἐνωθεὶ; ἀν-
θρωπιεῖα, καθαρὰν ἔχει τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν, οὐδὲ
ἀήττητος ὢν τῶν ψυχικῶν καὶ σαρκικῶν παθημάτων,
καὶ ἄγων τὴν σάρκα καὶ τὰς σαρκικὰς κινήσεις
θεϊκῶς τε καὶ ἀναμαρτήτως, καὶ οὐ μόνον ἀκρά-
τος θανάτῳ, ἀλλὰ καὶ λύων θάνατον· καὶ ἔστιν
εἰς ἀληθινῆ καὶ θεῖα τελειότητι· οὐ δύο πρόσωπα,
οὐ δύο φύσεις τέλειαι καθ' ἑαυτάς· ὅτι μηδὲ θεμιτὸν
δύο υἱοὺς λέγειν, μηδὲ τέσσαρα προσκυνεῖν, Θεὸν,
καὶ Υἱὸν Θεοῦ, καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, καὶ Πνεῦμα
ἅγιον, μηδὲ ἀνθρώπων πρὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
δοξάζειν· διὸ καὶ ἀναθεματίζομεν ὡς ἀσεβοῦντας
τοὺς ἀνθρώπων ἐν τῇ θεῖα δοξολογίᾳ τιθέντας μετὰ
τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ πρὸ τοῦ Πνεύματος· ἀνθρώ-
πων δὲ ὅλον ἀναλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς
σωτηρίαν φαρὲν ἕκαστον ἡμῶν τῶν ἁγιαζομένων,
καὶ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ἑπουρανίου λαμβανόντων ἀν-
θρώπου, καὶ θεοποιουμένων πρὸς ὁμοίωσιν τοῦ φύ-
σει καὶ ἀληθῶς Θεοῦ, κατὰ σάρκα δὲ ἀνθρώπου Κυ-
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. »

Καὶ ἐν τῷ πρὸ αὐτοῦ κεφαλαίῳ.

« Ὁμολογοῦμεν ἓνα Θεὸν ἀληθινὸν ὡς μονάρχην,
καὶ ἓνα Υἱὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἐξ ἀληθινοῦ Θεοῦ, φυσικῶς
τὴν πατρικὴν θεότητα ἔχοντα, τοῦτέστιν ὁμοούσιον τῷ
Πατρὶ· καὶ ἓν Πνεῦμα ἅγιον φύσει καὶ ἀληθεῖα, τὸ
πάντων ἁγιαστικὸν καὶ θεοποιὸν, ὑπάρχον ἐκ τῆς
οὐσίας τοῦ Θεοῦ δι' Υἱοῦ (8)· τοὺς δὲ ἢ τὸν Υἱὸν ἢ
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα λέγοντας ἀναθεματίζο-
μεν, καὶ τοὺς μὴ εἶναι ποτε φάσκοντας τὸν Υἱὸν ἢ
τὸ Πνεῦμα· τὰ δὲ πάντα ὁμολογοῦμεν ποιήματα καὶ
δοῦλα καὶ κτισθέντα ὑπὸ Θεοῦ δι' Υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ
Πνεύματι καὶ ἁγιασθέντα· ἔτι ὁμολογοῦμεν τὸν
Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, Υἱὸν ἀνθρώπου γεγενῆσθαι, οὐκ ὀνό-
ματι ἀλλ' ἀληθεῖα προσλαβόντα σάρκα ἐκ Μαρίας
Παρθένου, καὶ εἶναι ἓνα τέλειον, οὐ δύο τέλειαι ἡνω-
μένα, αὐτὸν Υἱὸν Θεοῦ καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, μίαν
ὑπόστασιν καὶ ἓν πρόσωπον, καὶ μίαν τὴν προσκῦ-
νησιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός· καὶ ἀναθεματίζο-
μεν τοὺς δύο λέγοντας καὶ διαφόρους προσκυνήσεις

negat, Filium creatorem esse mundi cum Patre;
nemo item negare poterit, eundem Filium spiri-
torem esse Spiritus sancti cum Patre; quod est
solemne et invictum catholice Romanæ Ecclesiæ
adversus schismatis Græcos dogma.

ποιούντας, μίαν θεϊκὴν καὶ μίαν ἀνθρωπίνην, καὶ ἅ-
τως προσκυνούντας τὸν ἐκ Μαρίας ἀνθρώπον, ὡς
ἕτερον ὄντα παρὰ τὸν ἐκ Θεοῦ Θεόν· ὁμολογοῦμεν
τὸ πάθος τοῦ Κυρίου κατὰ σάρκα, τὴν ἀνάστασιν ἐν
δυνάμει θεότητος αὐτοῦ, ἀνάδασιν εἰς οὐρανόν, παρ-
ουσίαν ἐρχομένην ἐνδοξον ἐπὶ κρίσει ζώντων καὶ
νεκρῶν, καὶ ζωῆ αἰωνίῳ τῶν ἁγιαζομένων. »

Τοῦ αὐτοῦ Ἀπολλινάρου, ἐκ τοῦ εἰς τὴν παράδο-
σιν τῆς ἀποτάξεως καὶ τῆς πίστεως λόγου,
οὗ ἡ ἀρχὴ, ἰ Τὸν ἐκπεσόντα Θεοῦ ἀνθρώπον κατ-
είχετ ὁ ἀπυτήσας διάβολος.

« Εἰ ἄνθρωπος ἐξ ὀλοκλήρου, καὶ Θεὸς ὁ αὐτός,
τὸν μὲν ἀνθρώπον ὁ εὐσεβὴς νοῦς οὐ προσκυνῶν,
τὸν δὲ Θεὸν προσκυνῶν, εὐρεθήσεται τὸν αὐτὸν προσ-
κυνῶν καὶ μὴ προσκυνῶν, ὅπερ ἀδύνατον· καὶ αὐ-
τὸς ἐαυτὸν ὁ μὲν ἀνθρώπος οὐχ ἠγούμενος προσκυ-
νητὸν, οὐ γὰρ ἀσεβήσει· ὁ δὲ Θεὸς εἰδώς ἐαυτὸν
προσκυνητὸν· ἀδύνατον δὲ τὸν αὐτὸν καὶ προσκυ-
νητὸν ἐαυτὸν εἰδέναι καὶ μὴ ἀδύνατον ἄρα τὸν αὐ-
τὸν εἶναι Θεόν τε καὶ ἀνθρώπον ἐξ ὀλοκλήρου, ἀλλ'
ἐν μονότητι συγχρότου φύσεως θεϊκῆς σεσαρκωμέ-
νης· ὥστε πρὸς Θεὸν ἀφορᾶν ἀχώριστον τῆς σαρκὸς
τῶς προσκυνούντας, καὶ μὴ ἀφορᾶν εἰς ἓνα μὲν οὐ
προσκυνητὸν, εἰς ἕτερον δὲ προσκυνητὸν· μηδὲ ἐν
εἰς· εἶναι, τὸν μὲν οὐκ ἀνεχόμενον προσκυνεῖσθαι,
τὸν δὲ προσδεχόμενον τὴν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν προσκυ-
πώντων προσκύνησιν· ἀλλ' ἓνα εἶναι τῷ ὄντι κατὰ
τὴν μίαν οὐσίαν, καὶ οὐδαμῶς δύο τινὰς ἐν προσ-
ώποι· ὁφειστώσι, κατ' ἴδια μέτρα καὶ ἴδια ἀξία. »

Οἶμαι τὸν μὴ πάνυ φιλονεικεῖν ἔγνωκῶτα, μηκέτι
εἰσεῖναι τούτοις εὐλόγως ἀντεπεῖν δύνασθαι· ἀλλ'
εἶθι, καὶ ὅσον εἰπεῖν ἀδιάσως, παύσασθαι τῇ ἀλη-
θείᾳ, καὶ πάσαις ψήφοις ὁμολογεῖν, ὡς εἶεν Ἀπο-
λλινάρου αἰ ψευδῶς· Τοῦλιον, Γρηγόριον τε καὶ Ἀθα-
νάσιον ἐπιγραφόμενα τῶν ἐπιστολῶν, ἦτοι περὶ
σερκώσεως λόγων. Οὐ χρὴ δὲ ἡμᾶς θαυμάζειν,
εἰ καὶ οἱ περὶ Οὐαλεντίνου, καὶ οἱ περὶ Τιμόθεου
μαθηταὶ ὄντες Ἀπολλινάρου, οἱ μὲν τὸ ὁμοούσιον
ἡμολογοῦσιν, οἱ δὲ ἀθετοῦσι, καὶ ἀμφοτέροι ἐκ
τοῦ διδασκάλου ἀλλήλους καταγωνίζονται· καὶ γὰρ
καὶ ἄλλας ἀσεβεστέρως αὐτοῦ βλασφημίας ἐκτίθεται
ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῇ πρὸς Νεκτάριον ἐπιστο-
λῇ, ὡς ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων· « Διαβεβαιοῦται γὰρ,
φρσι, μὴ ἐπίκτητον εἶναι τὴν σάρκα κατ' οἰκονομίαν
ἐκ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ προσληφθεῖσαν, ἐπὶ μετα-
στοιχειώσῃ τῆς φύσεως ἡμῶν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ
Υἱῷ τὴν σαρκώδη ἐκείνην φύσιν εἶναι. » Καὶ εἰτι εἰ-
πέω ἀλίγα, ἐπάγει· « Καὶ οὐπω τοῦτο δεῖνόν, ἀλλὰ
τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι αὐτὸν τὸν μονογενῆ Θεόν,
ὅν κρεττὴν πάντων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὸν κα-
θεκέρτην τοῦ θανάτου θητὸν εἶναι κακασκευάζει,
καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ θεότητι τὸ πάθος καταδέξασθαι,
καὶ ἐν τῇ τριήμερῳ ἐκεῖνη νεκρώσει τοῦ σώματος,
καὶ τὴν θεότητα συναπονεκρωθῆναι τῷ σώματι, καὶ
οὕτω παρὰ τοῦ Πατρὸς πάλιν ἀπὸ τοῦ θανάτου δι-
απαστῆναι· τὰ δ' ἄλλα ὅσα προστίθῃσι τοιαύταις ἀτο-
κίαις, μακρὸν ἂν εἴη διεξιέναι. »

Ὁ δὲ θαῦμα οὖν εἰ διὰ μέσου τῆς ἐλάττονος ἀσε-
βείας, τῆς ὁμοούσιον τῇ θεότητι τὸ σῶμα γεγενῆ-

et unam humanam; et eos, qui adorant hominem
ex Maria tanquam alium præter Deum ex Deo. Con-
fitemur passionem Domini secundum carnem, re-
surrectionem in potentia divinitatis ejus, ascensum
in cælos, adventum futurum gloriosum ad judicium
vivorum et mortuorum, et ad vitam æternam san-
ctificatorum. »

*Ejusdem Apollinarii ex sermone sive libro in tradi-
tionem renuntiationis, et fidei, cujus principium
est: « Hominem a Deo lapsum tenebat diabolus, qui
deceperat. »*

« Si homo est ex toto, et idem Deus, mens pia
hominem quidem non adorans, Deum vero ado-
rans, reperietur eundem adorare, et non adorare;
quod fieri non potest, et idem seipsum homo qui-
dem non existimabit adorabilem, non enim impius
erit; Deus vero sciet se adorabilem: est autem im-
possibile eundem esse adorabilem et non adorabi-
lem: est igitur impossibile eundem esse Deum et
hominem ex toto; sed in sola unita natura divina
incarnata; ut qui adorant, in Deum a carne inse-
parabilem aspiciant, et ne aspiciant in unum qui-
dem non adorabilem, in alterum vero adorabilem;
nec in ipso esse unum quidem qui non patitur se
adorari, alterum vero, qui adorationem admittat
ad salutem adorantium; sed potius unum esse re-
vera secundum substantiam, et nullo modo duos
quosdam in personis per se existentibus secundum
propriam mensuram et dignitatem. »

Arbitror eum, qui non fuerit nimis contentiosus,
non posse his cum ratione adversari, et contradi-
cere, quin potius futurum esse, ut continuo, et, ut
ita dicam, non violenter, veritati assentiantur; et
omnibus suffragiis fateatur Apollinarii esse episto-
las, vel sermones de incarnatione, quæ Julii, et
Gregorii, et Athanasii falso esse feruntur. Non est
nobis mirandum, si Valentinus et Timotheus, disci-
puli Apollinarii, unus homousion, id est, consub-
stantiale confitetur; alter non confitetur, et utriusque
ex magistro inter se certant, et contradicunt. Siqui-
dem alias magis impias blasphemias ejus exponit
Gregorius cognomento Theologus in epistola ad
Nectarium tanquam ex libris ejus. « Affirmat enim,
inquit, carnem secundum œconomiam ab unigenito
Filio assumptam ad reformationem naturæ nostræ
non esse adventitiam, sed a principio in Filio esse
naturam illam carneam. » *Et paucis interpositis,
subjungit: « Et nondum hoc grave, sed illud est om-
nium durissimum, quod ipsum unigenitum Deum,
judicem omnium, auctorem vitæ, eversorem mor-
tis, mortalem esse affirmat, et sua propria divini-
tate passionem suscepisse, et in illa morte corporis
triduo divinitatem quoque cum corpore mortuam
esse, atque ita a Patre rursus a morte excitatam.
Alia vero, quæ hujusmodi absurdis adjungit, lon-
gum esset dicere. »*

Non est igitur mirum, si per minorem impietatem
intermediam, quæ ponebat esse corpus divinitati

homousion, id est, consubstantiale, ad majores progressum fecit adjungens ignorantiam ignorantiae, et impietatem impietati. Ac videtur quidem Timotheus esse, cui magis quam aliis et fidentius arcana illius impietatis et fraudulentiae committerentur. Hac enim de causa potuit accipere a beato Athanasio litteras commendatitias ad occidentales, tanquam contra impietatem Arii pugnant; et ab illis rursus litteras tanquam ad episcopum missas afferre. Sed non perpetuo latuit haec illius insidiosa simulatio: iterum enim post obitum Athanasii missus Romam, depositus est ipse, et qui eum miserat Apollinarius,

(4) Edidi, non sine meo labore nisuque per aestivos Romani caeli calores, Graecum quinque opusculorum Leontii textum, ex praclaro codice sumptum. Haec enim, ut jam monui, non nisi Latina exstabat Fr. Turriani magni viri et de Ecclesia Dei optime meriti interpretatio; bona quidem, sed quae originalis dictati desiderium non restinguebat. Quippe scimus quanti intersit, divinis praecipue in rebus, fontem ipsum doctrinarum adire. Praeter quam quod Graecae quoque linguae, ad theologicum

σθαι λεγούσης, ἐπὶ τὰς μείζους προέκοθεν, ἀγνοίᾳ προσλαμβάνων ἀγνοίαν, καὶ ἀσέβειαν ἀσέβειᾳ· καὶ φαίνεται μᾶλλον ὁ Τιμόθεος εἶναι τῶν τὰ ἀπόρρητα τῆς ἀσέβειας καὶ βλασφημίας θαρβουμένων· δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ τὰ συστασιακὰ αὐτοῦ γράμματα πρὸς τοὺς Δυτικούς, ἡδυνήθη παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου λαθεῖν, ὡς κατὰ τῆς ἀσέβειας Ἀρίου σπουδάζων, καὶ παρ' ἐκείνων ὡς πρὸς ἐπίσκοπον κομισασθαι γράμματα· ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος αὐτοῦ διέλιθεν ἡ σκευωρία· τὸ δεύτερον γὰρ μετὰ τὴν Ἀθανασίου κοίτην, ἐπὶ Ῥώμην πάλιν σταθείς, δέχεται τὴν τε ἑαυτοῦ καθαίρεσιν, καὶ τοῦ ἀποστειλάντος Ἀπολλιναρίου (4).

sermonem quod attinet, non mediocri locutionum atque idiotismorum numero augeri contingit. Jam si haec opuscula cum duobus aliis majoris molis jungantur, quae in tomis septimo et nono Script. vet. dedimus, et si reliquae Leontii partes sive apud nos, sive apud alios sparsim editae coacerventur, egregium quoddam theologiae corpus exsistet, quod suadente S. Germano (Spicileg. t. VII. p. 49), appellandum erit Λεόντια, et in Ecclesiae thesauro cum reverentia locandum.

EJUSDEM LEONTII BYZANTINI SERMONES.

Leontii (1) presbyteri Constantinopolitani, homilia in festum diem Mediaepentecostes, et in caecum a natiuitate, necnon in illud: «Nolite judicare secundum faciem».

Λεοντίου πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως ἑμιλίᾳ εἰς τὴν Μεσοπεντηκοστήν, καὶ εἰς τὸν ἐκ γεννητῆς τυφλόν, καὶ εἰς τὸ, «Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν.»

(COMBEF. Auctar. I, 720.)

Nunquam deest amantibus Dominum festae lucis occasio. Nam et hodie, diem festum agentibus nobis, exsultant angeli, tripudio archangeli saliant, ac una nobiscum caelestes omnes virtutes festum agunt. Porro agimus festum, non quia fuimus liberati (2) a servitute Aegyptiaca, sed quia Christiconvivio digni habiti, velut filii Sion; agimus festum, non quia absoluti simus ab opere laterum, sed quia benedictione fruamur: agimus festum, non quia Phrao submersus sit, sed quia deletus diabolus: atque ut verbo dicam, agimus festum, non quia Moyses mare divisit, sed quia Dominus Christus medium parietem inimicitiarum dissolvit, uti audire licet ex B. Paulo, ita dicente: *Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriae dissolvit*. Quem vero medium parietem maceriae Dominus

τοῖς φιλοῦσι τὸν Κύριον ἑορτῆς οὐ λείπει καιρὸς. Ἦδη γὰρ καὶ σήμερον ἑορταζόμενοι ἡμῶν, ἄγγελοι ἀγαλλόνται, ἀρχάγγελοι σκιρτῶσι, καὶ πᾶσαι αἱ οὐράναι δυνάμεις σὺν ἡμῖν ἑορτάζουσιν· ἑορτάζομεν δὲ, οὐχ ὅτι τῆς Αἰγυπτιακῆς [δουλείας] ἠλευθερώθημεν, ἀλλ' ὅτι τῆς Χριστοῦ] εὐωχίας κατηξιώθημεν, ὡς Σιών τέκνα· ἑορτάζομεν, οὐχ ὅτι τῆς πλινθοποιίας ἀπὸλλάγημεν, ἀλλ' ὅτι τῆς εὐλογίας ἀπολαύομεν. Ἐορτάζομεν, οὐχ ὅτι Φαραὼ βεβύβησται, ἀλλ' ὅτι ὁ διάβολος ἠφάνισται· ἑορτάζομεν, ἵνα συντόμως εἶπω, οὐχ ὅτι Μωϋσῆς τὴν θάλασσαν ἐβήρξεν, ἀλλ' ὅτι ὁ Δεσπότης Χριστὸς, τὸ μεσότοιχον τῆς ἑλθρας κατέλυσεν, ὡς ἔστιν ἀκούσαι τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος: *Αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμείωτα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας*. Καὶ ποῖον

¹ Joan. vii, 24. ² Ephes. ii, 14.

(1) Multi videntur fuisse Leontii, iique Byzantini. Exstat Leontii monachi Byzantini opuscula, tom. IV. Biblioth. PP. epocha consignatur sub Justiniano. Suidas Leontium quemdam Byzantinum laudat sub Zenone, eundemque monachum: forte vero fuerint idem Leontius, uti etiam noster qui ex

monacho factus sit presbyter CP. Ut sit, opus est eruditum, stylo claro ac terso, ac plane dignum qui juris publici fiat.

(2) Fuimus liberati. Necesse fuit textum mutilum, adjectis iis quae clausa damus; ita suadente conjectura, ac serie tota exigente.

φραγμῶν μεσότοιχον ἔλυσεν ὁ Δεσπότης Χριστός. Ἄ Christus dissolvit? Nimirum, quem Adam, nefarium draconem (3) inimicitiarum fabricatorem mercede conducens, prævaticatione exstruxit. Idcirco hodiernam diem festis gaudiis colimus, quia Creator Christus inimicitiarum maceriem destruxit. Præsens quippe diei solemnitas, media est: cujusnam vero media? Utique, resurrectionis Dominicæ, ac Spiritus sancti adventus. Hanc indicat, nec separatur ab illa. Prædicat istam, ac illam amplectatur: illam Dei, hanc Dominicam celebritatem (4) colit; *Dominus enim Spiritus est*^a. Nunquam plane deest amantibus Dominum, festæ diei tempus; siquidem gerimus morem dicenti Apostolo: *Itaque epulamur, non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis*^b. Porro appellat Apostolus fermentum nequitiae ac malitiæ, non quod de area, et tritico, ac farina coquitur; sed quod a Judæorum malitia et nequitia profertur, quod impietate semper acet; quod est inconditum ac inutile, velut non habens scientiæ salem. Quæ enim Judæorum festiuitas, non excisio fuit? Quæ eorum celebritas non fuit accusatio? Quod vero illorum Pascha, non exstitit jusus fovea? Nuper enim audisti binos evangelistas Joannem et Lucam, binos condiscipulos, theologos fratres, confideles amicos, distributores bonos divinorum eloquiorum. Quippe Lucas, non tantum Evangelium conscripsit, sed et Acta apostolorum. Quorsum vero? Ut nimirum nobis lætantibus, Judæi confundantur^c.

Εἰ γὰρ καὶ τὸν κορυφαίωτον τῶν ἀποστόλων Πέτρον, καθὼς ἀρτίως ἤκουες, εἰρκτῆ κατέκλεισαν, αἰύσσει δυσὸ καταδήσαντες, καὶ τέτρασι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσοντες, ἵνα μετὰ τὸ Πάσχα τοῦτον δίκην μόσχου διασπαράξωσιν, ἀλλ' ὁμοῦς ὁ ἐκυτὸν ἰγείρας ἐκ νεκρῶν· ὁ ὡς ἀγράμματος παρ' αὐτῶν ἡμέραν ἠνειδιζόμενος, καὶ τὸν Πέτρον ἐκ τῆς φυλακῆς παραδόξω: ἠλευθέρωσεν· ἵνα γινώσιν οἱ περὶ αὐτοῦ θῆρες, οἱ ματαιοπονοῦντες, κενὸς τῆς ἐλπίδος εὐρέθησαν. Οὕτως γὰρ τὸν Δεσπότην Χριστὸν τῶν κατακλείσαντες, καὶ τὴν στρατιωτικὴν κουστωδίαν παρακλίσαντες, καὶ λίθον μέγαν τῷ μηνίματι ἐπικυλίσαντες, καὶ σφραγίδα ἐντεχον κολάφατες, ἠδυνήθησαν αὐτὸν κρατῆσαι, εἰ μὴ ὅσον αὐτὸς βουλήθει· συνεχώρησεν αὐτοῖς· οὕτως τὸν δουλοῦν αὐτοῦ Πέτρον ἐν τῇ φυλακῇ κατακλείσαντες, καὶ πανταχόθεν συνδήσαντες, καὶ τράχοντα δύο στρατιώται· ἐπιμελῶς φυλάττειν ἔδραντες, ὡς βάρβαρον τὸν ἀλιεὶα φρίττιντες, ἠδυνήθησαν ἐγκρατεῖς γενέσθαι τοῦ σπουδαζομένου, ἀεὶ ἀσχύνην ἀντὶ δόξης κληρονομήσαντες· οὗς καὶ ἠνειδίζων ὁ προφήτης Ἠσαίας ἔλεγε· *Κύριε, ἰσχυρὸς σου ὁ βραχίον, οὐκ ἐξ ἰσχύος σου ἠνέδειξεν ὁ προφήτης Ἠσαίας*· *Domine, robustum est brachium tuum, vivit ex virtute Dei (II Cor. 13)*. Ex sua nimirum, qui seipsum suscitaverit. Ταύτην κρολεκετεῖ. *Dominicam colit solemnitatem*; qua præcipue Spiritus sanctus, Dominus probatus sit, sic sua distribuens per auctoritatem (I Cor. xii). Sunt hæc nova, sed subtilia.

^a II Cor. iii, 17. ^b I Cor. v, 8. ^c Act. xii, 3.

(3) *Nefarium draconem*. Τὸν φυγόντα δράκοντα. Accipio ἀντὶ τοῦ, κατηγορούμενον, et ut est vox lorenensis.

(4) *Illam Dei celebritatem colit*. Ἐκεῖνην θεολογεῖ. Velut præcipua quadam Theophania ac quoriam maxime sacramento, divinitas Christi apparuerit. *Nam etsi crucifixus est ex infirmitate, sed*

vivit ex virtute Dei (II Cor. 13). Ex sua nimirum, qui seipsum suscitaverit. Ταύτην κρολεκετεῖ. *Dominicam colit solemnitatem*; qua præcipue Spiritus sanctus, Dominus probatus sit, sic sua distribuens per auctoritatem (I Cor. xii). Sunt hæc nova, sed subtilia.

et (5) non cognoverunt; cognoscentes autem, confundantur⁶. Plane enim probro plenum est; ut nec Herodes rex id molitus; nec vincula, claustraque, ac custodes; pontifices item, Scribæque, ac Pharisei, universusque Judæorum cœtus. unum Domini discipulum potuerint custodire; eumque idiotam ac privatum hominem, egenum, piscium conzerronem. Quid ad hæc Judæi? qui, inquam, haud ita priorem impudenti fronte ac ore ausi sunt adversus Dominum dicere, *Dæmonium habes: quis te quaerit interficere?*⁷ Dicitis, Judæi, habere dæmonium, quem pater vester diabolus neque sustinet videre? Eum, inquam, a quo invisibiliter verberata illa legio, nec ultra ferre valens, vulgata paciam veritate clamavit: *Quid nobis et tibi, Jesu? Venisti ante tempus torquere nos? Novi te quis sis, Dei Filius*⁸. Vehementius tortus dæmon excusat, vosque beneficio affecti, dæmonium habere Dominum Jesum acclamatis? Cuiam rogo ait legio dæmonium: *Si nos ejicis, permittite nobis ut introeamus in gregem porcorum*⁹; num Salomoni, qui condidit Hierosolyma, an Domino Christo, qui universa in manu portat?

Enimvero, dicant protinus Judæi, dæmonum amantes: Qui, ergo? Nonne Salomon (6) dominatus dæmonium est? Nonne omnes ceu unicum, in unum conclusit? Nonne eum hactenus timent? Verum frustra hæc opponitis, o Judæi, dæmonum devoti præstigiis: solus quippe Dominus Christus potenter *alligans fortem, ejus vasa diripuit*¹⁰. Salomonem autem, nedum regia potestate dominatus est dæmonium, ut ad extremum corruptus, dæmonium se dominationi dederit. Ubi enim diabolico captus lenocinio, plurium uxorum amore exarsit, atque in alienigenarum mulierum gregem, equi venere furentis instar velut adhinnivit, scientiæ Dei ac fidei thalamum polluit. Derelicto siquidem Deo patrum suorum, cui etiam ædificaverat templum, idolis speluncas extruxit. Qui ergo servus dæmonium, esse possit dæmonium dominus? O Judæorum malitiam! O Christi Domini longanimitatem! Improperitiis lacessitis, longanimiter sustinet: admittit conviciis appeti; percussus, pro iis precatur qui affigunt cruci. Visum restituit cæco nato, inferturque calumnia velut peccatori. An enim nescitis inviolabili retinentes memoria, quid nuper cæci animo Judæi, visu corporeo donato cæco, clamore dicerent? *Da gloriam Deo: nos scimus quia hic homo peccator est*¹¹. O Judæorum os effrene! Ergane Christus peccator est? Qui vero peccator,

Α και οὐκ ἤδεισαν· γινώσκοντες δὲ, ἀισχυνοθήτωσαν. Ὅντως γὰρ αἰσχύνῃς ἀνάμειστον, τὸν Ἡρώδη μὲν τὸν βασιλέα ἐπήρωσαν [Leg. πειράσαντα]· δευτὰ τε καὶ κλειθρα καὶ φύλακας· ἀρχιερεῖς τε καὶ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖους, καὶ ὅλον τὸ τῶν Ἰουδαίων συνάθροισμα, ἓνα μαθητὴν τοῦ Κυρίου μὴ δυναθῆναι φυλάξαι. ἰδιώτην, ἄπορον, ἰχθύων συνόμιλον. Τί πρὸς ταῦτα. Ἰουδαίων παῖδες; οἱ καὶ ἀρτίως ἀπηρυσθιασμένῳ προσώπῳ, καὶ στόματι τολμήσαντες εἰπὲν πρὸς τὸν Κύριον, Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Δαιμόνιον ἔχειν λέγετε, ὦ Ἰουδαῖοι, ἐν οἷς τε ἰδεῖν ὑπερμένει ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ δίδουλος; Ὑπὸ τίνος ἀοράτως μαστιζόμενος ὁ λαγῶν, καὶ μὴ φέρειν μηκέτι δυνάμενος, ἀναφανθὴν ἐβόησε τὴν ἀλήθειαν, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ; Ἥλθες πρὸ καιροῦ βασανίσει ἡμᾶς; Οἰδᾶ σε τίς εἰ. ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ὁ δαιμῶν πυρακτούμενος ἀπολογεῖται, καὶ ὑμεῖς εὐεργετούμενοι, δαιμονιώντα τὸν Κύριον προσφωνεῖτε; Τίτι εἶπεν ὁ λαγῶν τῶν δαιμόνων· Εἰ ἐκβάλλῃς ἡμᾶς, ἐπίτροπον ἡμῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων εἰσελθεῖν; Σολομῶντι, τῷ τὰ Ἱεροσόλυμα κτίσαντι, ἢ τῷ Δεσπότη Χριστῷ, τῷ τὰ σύμπαντα ἐν τῇ χειρὶ βαστάζοντι;

Ἄλλ' ἐροῦσιν εὐθέως οἱ φιλοδαίμονες Ἰουδαῖοι· Τί οὖν; ὁ Σολομῶν οὐκ ἐδεσπότευσε τῶν δαιμόνων; οὐχὶ πάντας ὑφ' ἐν ὧς ἓνα συνέκλεισεν; οὐχὶ μέχρι τῆς σήμερον τοῦτον δεδοίκασιν; Ἄλλ', ὦ Ἰουδαῖοι μαγγανοδαίμονες, μάτην ταῦτα προβάλλεσθε· μόνος γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς κραταῖως τὸν ἰσχυρόν ἔδρασε, καὶ τὰ σκεῖη αὐτοῦ διεήρασε. Σολομῶν γὰρ, οὐ μόνον οὐκ ἐδέσποσε τῶν δαιμόνων βασιλικῶς, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐδεσποτεῖσθαι πρὸς τὰ τέλη καταφθαρεῖς. Ἀγαπήσας γὰρ τὸν τῆς πολυγαμίας ἔρωτα, τῇ τοῦ διαδόλου μαστροπότῃτι δελεασθεῖς, καὶ εἰς ἀγέλην γυναικῶν ἀλλοφύλων ὡς ἵππος θηλυμανθῆς ἐπιχρεμετίσας, ἐβρόύπησε τὸν τῆς θεογονίας θάλαμον. Καταλιπὼν γὰρ τὸν Θεὸν τῶν πατέρων αὐτοῦ, ἦ καὶ τὴν ναὴν ἑδαίματο, εἰδούλως σπῆλαια ναυσεσκεύασεν. Πῶς οὖν δαιμόνων δεσπότης, ὁ τῶν δαιμόνων δοῦλο; Ὡς τῆς Ἰουδαϊκῆς κακίας! Ὡς τῆς τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ μακροθυμίας! Ὀνειδίζόμενος, μακροθυμεῖ· λοιδορούμενος, προσέεται· βαπτίζόμενος, ὑπὲρ τῶν σταυρούμενων προσεύχεται· τὴν ἐκ γενετῆς τυφλὸν ὀμματοῖ, καὶ ὡς ἁμαρτωλῶς διαβάλλεται. Ἡ γὰρ οὐκ ἴστε ἄστυλον τὴν μνήμην φέροντες, ὅτι παρ' Ἰουδαίων παῖδες οἱ ψυχικῶς τυφλώττοντες, πρὸς τὸν σωματικῶς ἀναβλέψαντα ἐβόων, λέγοντες· τῇ προτεραία· Δὸς δόξαν Θεῷ· ἡμεῖς οἰδμεν ὅτι ὁ ἀνθρώπος οὗτος ἁμαρτωλὸς ἐστίν; Ὡς Ἰουδαίων ἀθύρων χειλέων! Ἄμαρτωλῶς ὁ Χριστός; καὶ πῶς ἁμαρ-

⁶ Isa. xlv, 15. ⁷ Joan. vii, 20. ⁸ Luc. iv, 34. ⁹ Matth. viii, 31. ¹⁰ Matth. xii, 29. ¹¹ Joan. vi, 24.

(5) *Robustum est brachium tuum*, et apud LXX, est: Σὺ γὰρ εἰ Θεός, καὶ οὐκ ἤδειμεν. At Aquila: Θεὸς ἄρα, ἰσχυρὸς ἀπικρυπτόμενος. Theod. ἰσχυρὸς κρυφαῖος· quod alterutrum voluerit Leontius exprimere. In aliis quoque non ipsa omnino refert verba Scripturæ.

(6) *Nonne Salomon*. Nota sunt quæ de Salomonis m., a a Judæis circumferuntur; quorum libri

magici ejus nomine in Hispania conquistati, censorum fidei judicio fuerunt flammis traditi. Sic noster Aimeric. pag. 2, cap. 28; et Pen. *ibid.*; Delrio lib. , quæst. 3, qui et Tritthemii librum *Steganographiæ* in eam artem reducit, quem tamen nihil magicum continere deprehenderunt viri doctiores. Sum ego horum ἀμύτητος, ut ceu a me judicare non possim.

ταῖς, ὁ ἀμαρτίας ἀπειρούμενος; Πότε δοῦλος δοῦ- A
λων ἐλευθεροῖ; Πότε ὑπεύθυνος ὑπεύθυνον λυτροῦται;
Πότε χρεώστης χρεώτου χειρόγραφον διαρρήσσει;
Μὴ γὰρ δοῦλος δοῦλον [ἐλευθεροῖ]; ἀνεύθυνος κατὰ-
κτον λυτροῦται· μὴ γὰρ κατάδικος, κατάδικος;
ὑπόκοτος, χρεωφειλέτου χειρόγραφον διαρρήσσει. Μὴ
γὰρ δέσμιος; δέσμιον λύει; Τί δὲ καὶ ἐθεάσαθε τοῦ
ἀετοῦ τοῦ Χριστοῦ ἀμαρτωλοποιῶν δεῖγμα; Τὴν
τοῦ ὑλάτου εἰς οἶνον μεταβολήν; τοῦτο, θεότης κέ-
λευσμα. οὐχὶ δὲ ἀμαρτίας πρόσταγμα. Ἀλλὰ τὴν
ἐκ νεκρῶν τοῦ Λαζάρου ἀνάκλησιν; καὶ τοῦτο ὡς
ζωοποιὸς ἠθέλησεν, οὐχὶ δὲ ὡς ἀμαρτωλὸς ἐθαυτολό-
γησεν Ἡμῶν συμπεισάντων, ὡ Ἰουδαῖοι, λάθετε
τῆς πλάτης ὑμῶν ὁδηγόν, αὐτὸν τὸν τυφλόν. Μὴ αἰ-
σχυσθήτε ὑπὸ τοῦ τυφλοῦ ὁδηγηθῆναι· οὐ γὰρ εἰς βό-
θρον ὑμῶν βίπτει, ἀλλ' ἐπὶ πέτραν ἵστησιν. Ἔχει γὰρ
λέγουσαν ἀδελφεοῦ τὴν λαμπάδα τῆς πίστεως.

Τί οὖν ὁ τυφλὸς πρὸς Ἰουδαίους; Οὐκ ἠκούσθη,
φασίν, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ὅτι ἦνοιξέ τις ὀφθαλμῶς
ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. Ὁ τῶν παραδόξων πραγμά-
των! Ὁ ἀγράμματος τῶν νομικῶν διδάσκαλος γί-
νεται, λέγων πρὸς αὐτοὺς περὰρρήσιασμένη γλώσση·
Μάτην τῷ νόμῳ ἐπαναπαύεσθε. Οὐ λέγετε τὴν
Ἀβραάμ δίκαιον, καὶ Μωϋσέα, καὶ Ἠλίαν, καὶ
Ἐλισσαίον, καὶ πάντας τοὺς προφήτας δικαίους,
ὧν δὲ Χριστὸν ἀμαρτωλόν; Τίς τῶν παρ' ὑμῖν δι-
κίων, ἐκ γενετῆς τυφλὸν ὠμμάτωσεν; Εἰ δὲ ἐλεί-
πον δικαίους οὐδεὶς ἵσχυσε τοῦτο ποιῆσαι, ὁ δὲ φη-
μιζόμενος ἀμαρτωλὸς πάντας ἐκείνους ὑπερηκόντισε,
φάνη τὸ ἐπ' ἐμοὶ θαῦμα καλύψαι βούλεσθε. Οἱ δὲ
Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν τυφλόν· Ἐν ἀμαρτίαις σὺ ἐγεννή-
θης, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; τοὺς προφήτας ὑβρι-
σεις, ὑποβολίματι τυφλῷ. Μωϋσῆς, ὁ προφήτης,
ὃς τὴν πλωτὴν θάλασσαν, ἤπειρον ἐποίησεν; οὐρανόν
οὐκ ἐθήλασε μάνα; πέτρας ἀγνοῦς λαγόνας
ὡς ἦνοιξε; τὴν θάλασσαν ἐμέσαι ὄρυγομήτραν
ὡς παρεσκεύασε; Πύσαι τοῖνον, τυφλῷ, παῦται· οὐ
πέτρων ταῦτα τῆς σῆς περὶαντασμένης ἀναβλέψωσ;
Ὁ δὲ τυφλὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀντιλέγει· Ὑμῶν
ἠκατέρηστέρευσίς μάτην ἀχέεται. Οὐκ ἔχετε πρὸς
ἐπαῖδουτο· ὅπερ ἡ ὕψις ἐξήμιώσα, ἡ ἀκοή ἀνεπλή-
ρωσι. Μωϋσῆς, καὶ Ἠλίας, καὶ Ἐλισσαῖος, ἐφ' οἷς
ἐναπεύεσθε καὶ ἐναδρύνεσθε ὅτι ἐθαυματουργήσαν,
ὅσα καὶ ἄλλ' ὄμω; προσευξάμενοι, ἐκατεύσαντες,
δαιμόνιαι, στενάζαντες, χρόνῳ δεηθέντες, ἔλαθον
τοῦ θώρου τὸ χάρισμα· ὁ δὲ παρῶν Ἰησοῦς, ὁ παρ'
ὑμῶν ἀμαρτωλὸς προσταγορευόμενος, παρ' ἐμοὶ δὲ
θεὸς γνωρίζόμενος, σύνδρομον ἔχων τῆ θελήσει τὴν
δύναμιν, βούλησει μόνον, τὸ λείπον ἀνεπλήρωσα.

¹¹ Joan. II, 5. ¹² Joan. XI, 43.

(7) *Ortygometram*. Ipsa vox Græca, quam et
Sextina retinet; Plinius quoque lib. x, cap. 23,
De coturnicibus: « Aquilone ergo maxime volat,
Ortygometra duce. » Hesychius, ὄρυγομήτρα ὄρ-
τιξ ὀπερμεγέθις; *Præmagna coturnix*; intra uti-
que genus coturnicum: nec enim assentior Au-
gustino, quæst. 62, docenti esse aliud genus avium,
quæquam coturnicibus non usquequaque dissi-

A qui tollit peccata? Quandonam servus servum li-
berat? Quandonam reus redimit reum? Quando
debitor, ære alieno pressi chirographum dirumpit?
Num enim servus in libertatem servum asserit?
redimit insons crimini obnoxium; non enim
obnoxius crimini, pari secum crimini obnoxium:
vir dives, ære alieno obstructi chirographum re-
scindit. Num enim vincetus absolvit vincetum?
Quodnam vero etiam aspexistis Domini Christi
criminale indicium? Mutationem aque in vinum?
id utique, deitatis jussio est, non peccati præcep-
tum. Fors vero Lazari suscitationem ex mor-
tuis? sed et hoc, tanquam vivificus voluit, non
velut peccator effuitit. Suadentibus nobis, o Judæi,
errantibus vobis, viæ ducem ipsum cæcum assumite.
Ne vos pudeat ducatus cæci; non enim jacit in
foveam, sed in petra statuit: habet siquidem
clarius lucentem inextinguibilem fidei lampadem.
Quid ergo cæcus respondet Judæis? *Non est*,
inquit, *auditum a sæculo, quod quis aperuit oculos*
cæci nati. O res mirabiles! litterarum rudis, legis
doctorum doctor efficitur, liberaque ad eos lingua
ac sermone, ait: Frustra requiescitis in lege.
Nonne Abraham justum, Moysenque, et Eliam, et
Elisæum; ac omnes pariter prophetas justos,
Christum autem, peccatorem dicitis? Quis vero
eorum quos habetis justos, cæco nato visum re-
stituit? Plane, cum nemo e justis illis, id poterit
præstare: is vero quem peccati insimulatis, uni-
versos illos superaverit, utique invidia est, ut quocum-
que in me gestum est miraculum occultare velitis.
Porro Judæi ad cæcum: *In peccatis natus es, et tu*
doces nos? Ergo cæce supposititie, prophetas con-
tumelia afficis? Nonne Moyses propheta naviga-
tionipervium mare, continentem fecit? Nonne manna
de cælo præbuit? Nonne sterilis rupis genitales si-
nus aperuit? Nonne fecit ut mare, ortygomētram (7)
sinu profunderet? Tace igitur, cæce, tace. Nonne
hæc majus quid sunt, existimata tua illa visus
recuperatione? Cæcus vero contra Judæis: Frustra
gloriarum vestræ illius eloquentiæ torrens; hanc
quaquam res est cum viro rudi. Quod visus vitii
habuit, auditus supplevit. Novi et ego, edidisse
miracula Moysen et Eliam et Elisæum, in quibus
requiescitis, ac quorum vos gloriam magnifice effertis:
ii nihilominus tum demum acceperunt mun-
neris gratiam, cum adhibuissent preces, cum sup-
plicassent, cum essent lacrymati, cum ingemuis-
sent, cum necessarias temporis habuissent indu-
cias: hic autem de quo agitur Jesus, quem vos

mile. Nam illud μήτρα, cum aliis quoque apud
Aristot. ac alios componitur, nec significat aliud
præter perfectionem intra genus illud cui additur,
ut bene Petrus Nann. ad cap. xvi Sap.; qua de re
Marius ad cap. xvi Exodi. Jansenii expositio, ut
sit vox composita ex ἕρως et μέτρον, non con-
gruit.

quidem peccatorem appellatis, ego autem agnosco Deum, qui potentiam habeat voluntati comitem, voluit tantum, ac quod erat defectus, implevit. Quid ergo Pharisei ad cæcum : multa enim per id tempus contradictio fuit, ac verborum pugna, quam non licet in præsentiarum exponere per angustias temporis, ac desiderium explicandi quæ sunt argumento hodiernæ diei : quamobrem me quod est propositum procedo.

Audisti itaque haud ita pridem evangelistam Joannem clamantem : *Mediante die festo, ascendit Jesus in templum, et docebat ; et mirabantur Judæi omnes dicentes : Quomodo hic sci. litteras, cum non didicerit ?* O Judaicam admirationem, damnationis plenam ! *Quomodo, aiunt, scit litteras, cum non didicerit ?* Num vero iis opus habet, qui litteras fecit ? Ergo debuit itare discipulus, qui velut torno linguam polivit ? Indiget disciplina, qui sapientiam distillat ? Debuit tenere stylum, qui digito tabu'as subscripsit ? *Quomodo hic scit litteras, cum non didicerit ?* Relictis majoribus, ad minora convertimini. Siquidem vultis scrutari ea quæ sunt impervestigabilia ; primum dicite, quomodo caeco nato visum restituit ? Nunquid enim collyrium astrinxit (8) ; aut scalprum eduxit ; aut spongiam intinxit ; vel fluxioni obstiturus ac retracturus, rasit caput cæci ? Num tenui eum diæta composuit ? Num dedit antidotum, quo bilem præpurgaret ? Num asperitatem novacula abstersit ? Num offusam oculo nebulam interpunxit ? Nonne novo quodam, nocentique, ac contrario, quam pro humano more, circuitu, eum illuminavit ? Tantum enim cæci oculos luto linivit : lutum autem etiam videntes cæcat ; nedum non videntibus visum tribuit. Quemadmodum ergo, o Judæi, nulla medica arte cæcum natum curans, divinæ suæ virtutis auctoritatem ostendit : ita sane hic quoque, nulla rhetoricum fabulosa narratione, nulla sophistarum implexione, nullo poetarum inani commento, nullis astronomorum nugacibus sigmentis, præsentibus docuit ; ut cum in cæco discerent, ipsum esse, qui accepto de terra pulvere, ceu luti opere Adam fluxisset ; tum hic palam, post tantam doctrinam docerentur, ipsum esse qui per Prophetam dixisset : *Aperi os tuum, et implebo illud*¹⁴. Quid ergo Dominus ? Respondens Judæis, ait quemadmodum haud ita pridem audisti : *Quid me quæritis interficere ? Nonne Moyses dedit vobis legem ? Et nemo ex vobis facit legem.* Judæi porro ad Dominum : *Hanc non facimus legem ? Nonne ideo te volumus interficere, quia solvis Sabbatum, astringendo paralyticos, ac cæcis reddendo visum ? Ain' non facere nos legem ?* Dominus vero ad eos : *Non est hoc legem facere ; sed legem violare. Si enim, inquit, circumciditis hominem in Sabbato, ut non sol-*

¹⁴ Psal. LXXX. 11.

(8) *Collyrium astrinxit ?* ἀνὰ ἑλυσσε lego ἔδρσε. De remediis enim agitur, quæ negat a Christo a. lhibita curante per virtutem. Est collyrium me-

Τί οὖν οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τὸν τυφλόν ; πολλὴ γὰρ ἡ γενομένη κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀντιρρήσις, ἣν οὐκ ἔχω δυνάμει ἐν τῷ παρόντι παραθέσθαι, διὰ τὴν τοῦ καιροῦ στενοχωρίαν, καὶ τὴν τῶν κειμένων [Ἰσ. προκειμ.] ἐπιθυμίαν. Δὲ χρειώστην ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι ἐκείτην καθυπογράψας, ἐπὶ τὸ προκείμενον βαδιοῦμαι.

vobis hodie debitorem constituens, ad argumentum.

"Ἦκουες γὰρ ἀρτίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου βουόντος· Μεσοῦσης τῆς ἑορτῆς, ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκε· καὶ ἐθαύμαζον πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· Πῶς οὗτος οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκώς ; Ὁ θαῦμα Ἰουδαίων, καταγνώσας πεπληρωμένον ! Πῶς οἶδε γράμματα μὴ μεμαθηκώς, φοῖσι, γράμματα ; Τούτων δέεται ὁ τῶν γραμμάτων ποιητής ; πρὸς διδασκαλίαν ἔδει φοιτᾶν, τὴν τῆς γλώττης τορνευτὴν ; παιδείας δεῖται, ὁ σοφίαν ἀποστᾶζων ; γραφίον ἔδει κρατεῖν, τὴν τᾶς πλάκας δακτύλῳ ὑπογράφαντα ; Πῶς οὗτος γράμματα οἶδε, μὴ μεμαθηκώς ; Τὰ μεζονα καταλιπόντες, ἐπὶ τὰ ἐλάχιστα παραγίνεσθε· εἰ βούλεσθε ἐρευνᾶν τὰ ἀνεξερίυνητα, εἶπατε πρῶτον, πῶς τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν ὠμμάτωσε ; μὴ γὰρ κολλύριον ἔλυσε [Ἰσ. ἔδρσεν]· ἢ σμίλιν ἐπέδειξεν· ἢ σπόγγον ἔβρεξεν· ἢ τὴν κεφαλὴν τοῦ πηροῦ ἐξύρηνεν, ἵνα τὸ βεῦμα προσαναγαγίῃσθ ; μὴ λεπτή διαίτη τοῦτον ἐρρύθμισε ; μὴ ἀντίδοτον αὐτῷ δίδωκεν, ἵνα τὴν χολὴν προκαθαρίσθ ; μὴ τραχύματο ; ξέσιν εἰργάσατο ; νεφελοχυσίαν παρεκίτησεν ; Οὐχὶ ξένη καὶ ἐπιπλαθεὶ καὶ ἐναντία περιόρησον τὸ ἐπ' ἀνθρώποις, τοῦτον ὠμμάτωσε ; πηλὸν γὰρ μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ ἔχρησε· πηλὸς δὲ, καὶ τοὺς βλέποντας τυφλοῖ· οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς μὴ βλέποντας ὀμματοῖ. Ὡσπερ τοίνυν, ὦ Ἰουδαῖοι, τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν ἀνευ τέχνης ἱατρικῆς θεραπεύσας, τῆς θεϊκῆς δυνάμει ; αὐτοῦ ἐνεφάνισε τὸ αὐτεξούσιον· οὕτω καὶ ἡ ἐναυθα· ἀνευ μυθολογίας βητορικῆς, καὶ πλεκτάνης σοφιστικῆς, καὶ ματαιοπικίας παιητικῆς, καὶ βαττολογίας ἀστροομικῆς, ἐδίδασκε τοὺς παρόντας, ἵνα καὶ ἐπὶ τοῦ τυφλοῦ μάθωσιν οἱ παρόντες, ὅτι αὐτός ἐστι ὁ χροῦν λαδῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὸν Ἀδάμ πηλοπλαστήσας· καὶ ὧδε μάθωσιν ἀριδῆλως μετὰ τὴν τοσαύτην παιδευσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ εἰρηκῶς διὰ τοῦ προφήτου· Ἄνοιξον τὸ στόμα σου καὶ πληρώσω αὐτό. Τί οὖν ὁ Κύριος ; Ἀποκριθεὶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἔφη καλῶς ἀρτίως ἤκουες· Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι ; Οὐ Μωσῆς ἔδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον ; καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Κύριον· Οὐ ποιοῦμεν τὸν νόμον ; οὐ διὰ τοῦτο βουλόμεθα σε ἀποκτεῖναι, ὅτι λύεις τὸ Σάββατον, παραλύτους σφιγγων, καὶ τυφλοὺς ὀμματοῶν ; λέγεις ὅτι οὐ ποιοῦμεν τὸν νόμον ; Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτούς· Τοῦτο οὐκ ἐστὶ ποιῆσαι τὸν νόμον, ἀλλ' ὑβρίσαι τὸν νόμον. Εἰ γὰρ ἄνθρωπον, φησὶν, ἐν Σάββατῳ

dicamentum compactum ac cohaerens, ægris maxime oculis adhiberi solitum. Vide *Thesaur.* ac passim medicos.

περιτέμνετε, ἵνα μὴ λυθῆ ὁ νόμος Μωϋσέως, ἅμολ χολάτε, ὅτι ὄλιον ἀνθρώπων ὕγιή ἐποίησα ἐν Σαββάτῳ. καὶ λογικοῦ τυφλῆς θυρίδας ἀνέψαξε; *A vatur lex Moysi, mihi indignamini, quia totum hominem in Sabbato sanum feci, cæcæque rationalis animæ facultatis ostiola aperui?*

Τί ἀνγκαϊότερον, ὦ Ἰουδαῖοι; σάρκας περιτέμνειν, ἢ παρὰλυτον συστρίγγειν; ἀκροβυστίαν ἀκρωτηρίασαι, ἢ ψυχὴν ἀμαρτιῶν ὀκαλλάξαι; ξίφος ὀξύναι, ἢ τυφλὸν ὀματώσαι; δικαστήριον παράνομον συγροῦν, ἢ χάριν οἰκουμένην πληθύναι; *Ei ἀνθρώπον περιτέμνετε ἐν Σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῆ ὁ νόμος, ἔμολ χολάτε, ὅτι ὄλιον ἀνθρώπων ὕγιή ἐποίησα ἐν Σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Ὁ τῶν παραδύξων πρῶματων! Θεὸς ἀνθρώποις λέγει περὶ ἐαυτοῦ· Τὴν δικαίαν μοι κρίσιν κρίνατε. Τῆς ἐαυτοῦ θαυματουργίας τοῦ; ἐχθροῦ; αὐτοῦ κριτῆς ἐπισπᾶται, λέγων πρὸς αὐτοῦς· *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Μὴ ὡς ἐπὶ Σωτάννης τὴν ἀνάτιον καταδικάζετε. Ἐγὼ γὰρ κίκαϊ τὴν ἀνάτιλ ἐξήγειρα, ἵνα τοῦς μὲν αἰτίου; κολάστη, τὴν δὲ ἀνάτινον ἐκλυτῶσῃ [ἢ ἐκλυτρώσῃ]. *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Μὴ ὡς ἐπὶ Ναβουθὲ παρανόμως με λιθοβολήσατε, ἵνα μὴ μισθὸν τῆς παρανομίας ὡς Ἀχάβ, αἱματούσιαν πορνικὴν ὑπομείνητ. *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Ἄελ γὰρ παρεκρίνατε, καὶ νῦν δικαίως κρίνατε. Οὐχ ὕμῶς ὀνειδίξεν ὁ προφήτης ἔλεγεν· Ἀκούσατε δὴ ταῦτα, οἱ ἠρόμενοι οἰκον Ἰακώβ, καὶ οἱ κατάλοιποι οἰκον Ἰσραὴλ, οἱ βδελυσσόμενοι κρῖμα, καὶ πάντι τὰ ἔρθε ὀ ἀστρέζοντες· *μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Ὅστι; γὰρ ἀνθρωπαρέσκων ἀπολούνται. *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Τί τὰ χεῖλη πρὸς συκοφαντίαν κινεῖτε; τί τὴν γλῶσσαν πρὸς δηλατῶρευσιν ὀξύνετε; Τί τὸ στόμα κατὰ τοῦ ἀνευθύνου γίκαύετε; οὐκ εἶπον ὕμιν, ὅτι καὶ περὶ ἀργοῦ λόγου εἰ ὕμῶς δίκτυν εἰσπραχθῆναι; τί τὸν διέβολον κέρτετε, καὶ ἐαυτοῦς κατακρίνετε; *Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.* Ὅπου καθ' | Leg. ὀπου ὀ καθ' | ὕπὸ κρισιν ἀναγνωστῶν ὀρωλογίαν, ἐπεὶ σαρκοφαγία. Τί ὀδόησε Δαβὶδ, λέγων· *Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν·* μὴ γὰρ τὸ στόμα μου λαλήσει συκοφαντίαν; *Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου, σύνεσιν·* μὴ γὰρ διαβολῆν; Τί τιμώτερον ἀκούειν παρὰ Πνεύματος τοῦ ἁγίου· *Στόμα σφονίμου ζητηθήσεται ἐν Ἐκκλησίῳ, ἢ, Ὅν τὸ στόμα ἐκπεδάσεν ἀδικίας;* Τί ἔμεινον ἀκούειν *Στόμα δικαίον ἀποστᾶξει σοφίαν, ἢ, Ὅν τὸ στόμα ἐρᾶς καὶ κικρίας γῆμαι;* Τί ἐπωφελέστερον ἀκούειν Ἀληθινὸν στόμα ἐμπλήσει γέλωτος, ἢ, *Στόμα ἀπαφειδόμενον ἀναιρεῖ ψυχὴν;* Τί τιμώτερον, ὕμῶς λέγειν πρὸς Κύριον, *Τὰ χεῖλη ἡμῶν ἐκπαιρέ-*

¹⁸ Dan. xii, 45. ¹⁹ III Reg. xxi, 13; xxii, 58.

²⁰ Psal. xlviii, 4. ²¹ ibid. ²² Eccl. xxi, 20. ²³ Job. viii, 21. ²⁴ Sap. i, 11. ²⁵ Psal. lxxii, 4. ²⁶ Psal. ii, 5.

²⁷ Mich. iii, 9. ²⁸ Psal. lvi, 7. ²⁹ Matth. xii, 9.

³⁰ Psal. cxlix, 19. ³¹ Prov. x, 31. ³² Psal. xliii, 5.

³³ Psal. ii, 5.

(9) *Ad deferendum ac accusandum acutis.* Πρὸς ἐκκατῶρευσιν, vox barbara: cujus conjugatas ac similes voces affert Meursius ex Hegeasippo et aliis: ex quibus tamen non habuit, quam nobis hic

Leontius suggerit. Idem medii ævi Græciæ est μανδατῶσω. Hinc apud Metaph. in Vita S. Greg. Agrigentini, mandatores, id est accusatores.

ei qui ait : *Custodite vos a murmuratione, quæ nihil prodest, et a detractioe parcite linguæ; quoniam sermo occultus in vacuum non ibit : os autem quod mentitur, occidit animam. — Nolite iudicare secundum faciem, sed justum iudicium iudicate*²⁰; me intor ac Moysen. Moyses siquidem, legem lege solvens, legem irritam facit propter circumcisionem, ut circumcidatur puer; at ego, et impleo legem, et gratiam honoro. Neque enim gladium acuo artis opus, neque mercedem operis quæro. *Nolite iudicare secundum faciem, sed justum iudicium iudicate. Quid me queritis interficere? Frustra turbamini; nondum pati volo; tum passurus sum, cum voluero; non cum ipsi cudetis clavos. Dispensationem exsequor : num enimvero necessitatem sustineo? Me ipse humiliavi; nemo me deditium cœpit. Audisti enim evangelistam Joannem, hujus mihi sententiæ patronum : Quid enim adjecit? *Quærebant, inquit, eum apprehendere; et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus. Quid id significat? Nondum venerat hora ejus. Id nimirum; nondum omnia implevisse quæ visa erant. Ne quis enim audiens clamantem Joannem evangelistam : Nondum venerat hora ejus, horam existimet esse causam, velut gentiles stulte dixerunt; definitum esse cuique hominum, mortis modum, diemque, ac horam, atque ut sit moriendum, neque fieri posse ut quis antea moriatur, quam fati sententia accedat. Apagesis absurditatem tantam. Anilis est hujusmodi narratio, ac valde stulta, veritatique adversa. Siquidem enim cuique definitus est modus mortis, diesque, et hora, et ut sit moriendum; quorsum infirmi medicam asciscimus opem, ut inortem, rem molestam, amoliamur? ut quid vero navigantes, inquirimus portus, ac sidus observamus (10)? Ut quid et agentes iter, infesta latronibus loca declinamus? Cur item, dum ad pugnam adversus hostes instruimur, et galeas concinnamus, et acimus tela, murorumque munitiones excitamus, siquidem fieri nequit, ut ullus effugiat? Præterea vero, ut quid abominamur Caïn, siquidem id genus mortis Abelò definitum erat? Ut quid vero etiam homicidas necamus, siquidem quos occiderunt, ita mori oportebat? Ut quid item multos precamur annos, et ut ne incidamus in tentationem? Nonne ideo quia verax sit Dominus, cum de fidelibus dixit : *Longitudine dierum replebo eum; et ostendam illi salutare meum*²¹? Ac iterum : *Invoca me in die tribulationis tuæ, et eruam te, et honorificabis me*²².**

τητα ἡμερῶν ἐμπλήσω αὐτὸν, καὶ δείξω αὐτῷ ἐν ἡμέρᾳ ὀλιψῶς σου, καὶ ἐξελοῦμαι σε, καὶ δοξάσεις με.
Nonne ex lectis nuper ex Actis apostolorum, liquidò scimus, apostolorum principem Petrum,

²⁰ Sap. 1, 11. ²¹ Psal. xc, 16. ²² Psal. xlix, 15.

(10) *Sidus observamus.* Ἄστρον παραφυλαττόμεθα. Intelligat stellam polarem, velut antonomasia, ut τὸ ἄστρον, sit ἀντὶ τοῦ ἄρκτου, quod Riccardo suspicatur legendum in Orat. Procli in sanctam Deiparam, quam codex Reg. tribuit

σουσί σε, ἢ, τὰ χεῖλη [ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστι· τίς] ἡμῶν Κύριός ἐστι; Πείσθητε τοίνυν τῷ εἰρηκότῃ· Φυλάξαθε γογγυσμὸν ὡφελεῖ [leg. ἀνωφελεῖ]. καὶ ἀπὸ καταλαλιᾶς φέισασθε γλώσσης· ὅτι φέγγμα λῦθριον κενὸν οὐ πορεύεται, στόμα δὲ καταψευδόμενον ἀναιρεῖ ψυχὴν. Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε· ἀναμέσον ἐμοῦ καὶ Μωϋσέως. Μωϋσῆς γὰρ διὰ περιτομὴν τὴν νόμον ἀκυροῖ, νόμῳ νόμον λύων, ἵνα περιτομηθῇ τὸ βρέφος· ἐγὼ δὲ, καὶ τὸν νόμον πληρῶ, καὶ τὴν χάριν τιμῶ. Οὐτε γὰρ ζήτος· τεχνικὸν ὀξύνω, οὔτε μισθὸν πραγματευτικὸν ζητῶ. Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; Μάτην ταραξασθε· οὐπω βούλομαι παθεῖν, ὅτε θελήσω, πάσχω· οὐχ ὅτε ὑμεῖς τοὺς ἡλεως χαλαρεῖτε. Οἰκονομίαν μετέρχομαι· μὴ γὰρ ἀνάγκην ὑφίσταμαι; ἑαυτὸν ἐταπεινώσα· οὐδεὶς με ἐκδόντον [ἐκδοτον] ἔλαβεν. Ἦκουες δὲ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τοῦ ταῦτά μοι συνηγοροῦντος· τί γὰρ προσέθηκε λέγων· Ἐξήτουν αὐτὸν αἰδοῖαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ; Τί βούλεται λέγειν· Οὐκ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ; ἀντὶ τοῦ· Οὐδέπω ἦν πληρώσας τὰ δοκοῦντα. Μὴ γὰρ τις νομιζέτω ἀκούων τοῦ εὐαγγελιστοῦ βοῶντος· Ὅτι οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ, ὅτι ἡ ὥρα αἰτία, καθὼς Ἑλλήνων παῖδες ματαιολογοῦσιν· ὅτι ὤρισται ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ τρόπος τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ἡμέρα, καὶ ἡ ὥρα, καὶ πῶς δεῖ ἀποθανεῖν, καὶ οὐχ οἷόν τε ἀποθανεῖν τινα, εἰ μὴ ἔλθῃ τῆς εἰμαρμένης ἡ ἀπόφασις. Ἄπαγε τῆς ἀτοπίας! γρᾶνθῆς ἡ τοιαύτη διέγησις, καὶ σφόδρα ληρώδης, καὶ τῆς ἀληθείας ἀντίδικος. Εἰ γὰρ ἐνὶ ἐκάστῳ [ὤρισται] ὁ τρόπος τοῦ θανάτου, καὶ ἡ ἡμέρα, καὶ ἡ ὥρα, καὶ πῶς δεῖ ἀποθανεῖν· καὶ οὐχ οἷόν τε ἐστὶν διαφυγεῖν, διατὶ ἀρρώστωντες λατρικὴν βοήθειαν ἐπισπώμεθα, ἵνα θάνατον τῷ λυποῦν ἐπικόψωμεν; Διατὶ δὲ καὶ πλείοντες, λιμένας ἐπιζητοῦμεν, καὶ ἄστρον παραφυλαττόμεθα; Διατὶ δὲ καὶ ὁδοποροῦντες τοὺς ληστρικοὺς τόπους ἐκκλινόμεν; Διατὶ δὲ, πολεμεῖν πρὸς ἔχθρους παρασκευαζόμενοι, καὶ θυρεοὺς συμπλέκομεν, καὶ βέλη ὀξύνομεν, καὶ τοιχομαχίας ἐγείρομεν, καὶ [γρ. εἰ] οὐχ οἷόν τε ἐστὶ διαφυγεῖν τινα; Ἄλλως δὲ, διατὶ τὴν Κἀν βδελυττόμεθα, εἰ ὤριστο τῷ Ἄδελ τοιοῦτον τρόπον θάνατος; Διατὶ δὲ καὶ τοὺς φονεῖς φονεύομεν, εἰ ἐχρεωστεῖτο ἐκείνους οὕτω θανεῖν. Διατὶ δὲ καὶ προσευχόμεθα πολυστίαν ἐτῶν δέξασθαι, καὶ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πειρασμόν; Οὐχ ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς; ὁ εἰρηκῶς περὶ τοῦ πιστοῦ· Μακρότῳ σωτήριόν μου; Καὶ πάλιν· Ἐπακάλεσαι με

Οὐκ ἴσμεν γὰρ σαφῶς ἐκ τῶν ἀρτίως ἡμῖν ὑπαναγνωσθέντων ἐν ταῖς Ἠράξεσι τῶν ἀποστόλων, ὅτι

Chrysost. ex quo Savil. edidit. Ὁ αὐτὸς ἀστὴρ παρὰ Ἰνδοῖς. Explicat ille quid inter ἄστρον εἰ ἀστὴρα intersit; etsi ea passim confundantur; ἄστρον ἐστὶ τὸ ζώδιον, τοῦ constellatio : ἀστὴρ στέλλα una.

ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, ἐν θλίψει τὸν Κύριον ἐπικαλεσάμενος ἐν τῇ φυλακῇ, τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ἔτυχε; Μόλιον γὰρ ἐβόησεν ὁ μακάριος Πέτρος· εὐθέως Κύριος ὑψώθεν ἄγγελον πέμπων, ὁ μεγάλῃς βουλῆς τῆς τοῦ Πατρὸς ἄγγελος, τῷ Πέτρῳ τὴν φυλακὴν ἐφώτισεν, ὡς καὶ τῶν τριῶν καίδων τὴν κάμινον ἐδρόσειεν. Εἰς γὰρ ὁ αὐτὸς Κύριος, ὁ κακεὶ τοὺς ἀνθρακίς βόβα δείξας, καὶ ὠδε τὰ δεσμὰ διὰβόλη; ὁ κακεὶ τὴν εἰκόνα συντρίψας, καὶ ὠδε τὴν ἀσέβειαν διασπεδάσας; ὁ κακεὶ τὸν βαθυχορόντορον αἰσχύνας, καὶ ὠδε τὸν Ἡρώδην πετάξας; ὁ κακεὶ τοὺς Βαβυλωνίους συγκαύσας, καὶ ὠδε τοὺς Ἰουδαίους αἰμαλωτίσας. Τίς δὲ καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀναγνώστματος; Ἀναγκάζον τὰ μὲν παραθέσθαι· τὰ δὲ ἐν ἐτέρῳ καιρῷ ταμιεύσασθαι. Ἦκουες γὰρ ἀρτίως τοῦ συγγραφέως Λουκᾶ λέγοντος· *Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας τὰς χεῖρας, κινῶσαι τινὰς τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀνεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου, μαχαίρα. Ἰδὼν δὲ ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον, ἐν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραβίῳ στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτὸν, βυβλιόμενις μετὰ τὸ Πάσχα ἀναγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ.* Ὅντως ἐορτάζομεν σήμερον· ὅτι οὐ μόνον δεσποικῶς, ἀλλὰ καὶ μαρτυρικῶς ἀγῶνας θεωροῦμεν. Ἰάκωβος σφάζεται, καὶ Πέτρος φυλακίζεται, καὶ ἡ Ἐκκλησία προσεύχεται, καὶ τὰ δεσμὰ διαβόληγεται, καὶ ὁ διαβολὸς περισχίζεται. Τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων πεπλήρωται, καὶ ὁ ζητούμενος οὐχ εὐρίσκειται. Ἡρώδης τοὺς φύλακας κατακρίνει, καὶ Πέτρον τὸ θαῦμα καταγγέλλει. Σιδηρὰ πύλη ἠνοίγετο, καὶ ἡ Ἰουδαϊκὴ καρδία οὐ κατηνοίγετο. *Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας. Ποῖον καιρὸν; καθ' ὃν τὸ βασιλικὸν τοῦ [Ἰσ. Χριστοῦ] Πατρὸς ὄνομα, χωλοῖς δρόμον ἐχαρίζετο· σμικινθίοις, νότους ἐφυγάδευτε, σκιαῖ; πυρετοὺς ἐπεσπώγγιζε, μαρτυρικῶς στεφάνους συνέπλεκεν, Ἰάκωβον στεφάνῳ μαρτυρικῶς κατεκόσμησε, Πέτρον πάλαισθην γενναῖον ἐφύλαττε.* *Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας. Ποῖον καιρὸν; ὅτε ξόανα τῆς βίσεως ἐπιπτον, καὶ αἰῶνα γλευάζειν οὐκ ἴσχυον· ὅτε βωμοὶ ἀνεσκάπτοντο, καὶ ἱερεῖς ἐκόπτοντο· ὅτε ἐγγαστέριμθοι ἐφροῦντο, καὶ περιάπτων μαγγοῦνται ἐβρίπτοντο.* *Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας. Ποῖον καιρὸν; καθ' ὃν ἡ Συνεστραγῆ διελύετο, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐσφίγγετο· καθ' ὃν οἱ νομικοὶ ἠπόρουσαν, καὶ οἱ ἀπόστολοι ἠπόρουσαν. καθ' ὃν ἡ περιτομὴ τῆς σαρκὸς ἐμειοῦτο, καὶ ἡ σφραγὶς τῆς καρδίας ἐκλήθυνετο· καθ' ὃν τὰ ἄζυμα ἐζήναι, καὶ ἄρτος ὁ ἐπουράνιος ἦνθει· καθ' ὃν*

A cum in carcere positus Dominum in tribulatione invocasset, fuisse ab eo adjutum? Ut enim tantum clamavit beatus Petrus, statim mittens Dominus angelum de caelo, ipse *magnum consilii Patris angelus* ²², Petri carcerem illustravit, quomodo olim ²³ trium puerorum caminum cen affuso rore temperarat. Unus quippe ac idem Dominus est, tum qui illic carbones in rosas convertit; tum qui hic vincula dirupit. Qui, inquam, et illic confregit statuum; atque hic, impietatem dissipavit. Qui et illic Nabuchodonosorem pudore affectit; atque hic Herodem percussit. Qui denique, et Babylonios illic concremavit; atque hic Judæos in captivitatem dedit. Quodnam vero etiam est lectionis initium? Quippe operæ pretium est, ut alia quidem proponamus; alia vero in tempus aliud recondamus. Audisti nimirum non ita pridem dicentem scriptorem *Lucam: Eodem autem tempore, misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia. Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio. Videns autem quia placeret Judæis, apposuit ut apprehenderet et Petrum: quem cum apprehendisset, misit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum custodiendum, volens post Pascha producere eum populo* ²⁴. Festam revera agimus lucem, quando non Dominicos tantum, sed et martyrum agones contuemur. Jugulatur Jacobus, Petrusque carceri mancipatur, ac Ecclesia precatur; dirumpunturque vincula, ac diabolus dissecatur. Impletur Judæorum Pascha, nec invenitur is, qui quaeritur. Herodes morti custodes addicit (11), ac Petrus miraculum prædicat. Porta ferrea aperiebatur, nec Judæorum cor palescebat. *Eodem tempore misit Herodes rex manus.* Quonam tempore? Quo nimirum regale Christi nomen (12), claudis gressum largiebatur; semicinthiis fugabat morbos; umbris velut spongia febres abstergebat; martyrum plectebat coronas; quo Jacobum corona decoravit martyrii; eo strenuum servabat athletum Petrum. *Per id tempus, misit Herodes rex manus.* Quodnam tempus? Cum utique simulacra, basi dejecta, ruerent, nec idola possent illudere: cum altaria effoderentur, iisque effossis sacerdotes plangerent: cum spiritibus pythonibus os obstrueretur, amuletorumque veneficia abjicerentur. *Per id tempus, misit Herodes rex manus.* Quodnam tempus? Quando Synagoga dissolvebatur, et Ecclesia astringebatur: quando legalibus addicti, consilii inopes erant, Christi autem apostoli abundabant: quando carnis circumcisio minuebatur, cordis vero signaculum augebatur; quando cessabant azyma, ac florebat cœlestis panis: quando septem elly-

²² Isa. xi, 6. ²³ Daniel. iii, 50. ²⁴ Act. ii, 1 seqq.

(11) *Mani addicit.* Κατακρίνει· Vulg. *jussit duci*; namque ad supplicium: ἀπάγεισθαι. Arias: *jussit ad supplicium trahi*; quæ est illius explicatio. Id nullo peccato Petri, sed Herodis sævitiæ, quem miraculum potius debebat castigare.

(12) *Christi nomen.* Χριστοῦ· non Πατρὸς· quod nomen absolute primam personam indicat: Apostoli autem patrabant miracula invocato nomine Christi. Sic Petrus, Act. iii: *In nomine Jesu Christi Nazareni, surge.*

chniorum candelabrum (15) exstinguebatur; cruxque duodecim illustris radiis accendebatur *Per illud tempus, misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia*. O regis prudentiam! quin vero tyranni facinus! Quis rex iste? Qui nimirum non est in manu Dei, sed in voluntate diaboli. Sicne, Herodes, Petrum festinas interficere? Quamobrem vero? Num forte tyrannidem molitus est? Num enimvero paravit diadema? Num purpuram accepit? Num rei familiaris thesauros auxit? Num milites mercede conduxit? Num urbes fortes excitavit? Petrus, nudus est egenusque, quod spectat ad terrena. Dereliquit paterna ipsa retia, ac piscatorium scapham, sprevitque piscium capturam. Obsecutus est Christo pro nobis facto pauperi, dicenti: *Nolite possidere aas, aut peram, aut succutum, neque duas tunicas*²⁴. Quorsum, o Herodes, barbarus relinquens, apostolos occidis? Cur omissa murorum expugnatione, Ecclesiam perfolis? Ut quid extendis manus, non ut tyranni castella occupes, sed ut regis altare evertas? *Per id tempus, misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia*. O manus Herodis non extente ad preces, sed ad interficiendum justum armate! Hæc quippe manus, ut scitis, armate sunt adversus columnam Ecclesie. Manus has contemplatus Petrus clamavit ac precatus est in carcere, Davidicis verbis dicens: *Ne perdas cum impiis animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam: in quorum manibus iniquitates sunt; dextera eorum repleta est muneribus*²⁵. Nisi enim Herodes a Judæis mercedem accepisset, hau' quaquam iniquum ensem in Jacobi necem acuisset; nec duobus pariter catenis Petrum vinxisset, volens post Pascha producere populo. O Judaicum Pascha, innoxiiis semper sanguinibus commistum! Dominum Christum ante Pascha (14) cruci affixerunt; Petrum ejus discipulum, post Pascha occidere voluerunt. O Pascha immundum! O Synagoga sanguinum amans! Bene olim jam Salomon, Judæorum Synagogam abominabilem (15) appellavit. Quorsum vero? Quia haustrix sit alienorum sanguinum. *Volens, inquit, post Pascha producere eum populo*. Quidni vero in Pascha? Nimirum, solemnitati paschali honorem habent. O plenum contumelia honorem! Si non licet in Pascha occidere, nec in Pascha vixeritis. Equidem videri vultis honorem habere solemnitati, qui eadem thesaurizetis; tenetis vero victimam,

ἡ ἐπτάμυξος; λυχία ἐσθέννυτο, καὶ ὁ δωδεκάκτινος σταυρὸς ἀνήπττετο. Κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας, κακῶσαι τινὰς τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ βασιλεὺς φρόντισι; μᾶλλον δὲ τυράννου ἐπιχειρήσεις! ποῖος βασιλεὺς, ὁ μὴ ὦν ἐν χειρὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν τῇ βουλῇ τοῦ διαβόλου. Πέτρον σπεύδεις φονεῖσθαι, ὡς Ἡρώδης; διατί; Μὴ γὰρ ἀνταρσίαν ἐμελέτησε; μὴ γὰρ διάδημα κατεσκεύασε; μὴ γὰρ πορφύραν ἐχρῆσατο; μὴ γὰρ θησαυροὺς κτισμάτων [γρ. κτημάτων] ἐπλήθυνε; μὴ γὰρ ὀπίλτας ἐμισθώσατο; μὴ γὰρ πόλεις ἰσχυρὰς ἤγειρε; γυμνὸς; καὶ ἔπορος ὑπάρχει ὁ Πέτρος; ἐν τοῖς σωματικοῖς. Κατέλιπε καὶ τὰ πατρῶα δίκτυα, καὶ τὴν ἀλιευτικὴν σκάφην, καὶ τῆς τῶν ἰχθύων ἀγρὰς κατεφρόνησεν. Ἐπείσθη τῷ δεῖ τῆμας πτωχεύσαντι Χριστῷ λέγοντι· Μὴ κτήσησθε χαλκὸν, ἢ πῆρρον, ἢ βουλάντιον, μηδὲ διαπλοῦν χιτῶνα. Ὁ Ἡρώδης, τί τοὺς βαρβάρου; καταλιπὼν, τοὺς ἀποστόλους κατασφάττει; Τί τοιχομαχίαι; ἀργῶν, τὴν Ἐκκλησίαν διορῶντες; Τί τὰς χεῖρας ἐκτείνεις, οὐχ ἵνα τυράννου κώμην κατάχρησ, ἀλλ' ἵνα θυσιαστήριον τοῦ βασιλέως στρέψῃς; Κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν, ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας, κακῶσαι τινὰς τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ χεῖρες Ἡρώδου εἰς προσευχὴν μὴ ἐκτεινόμεναι, ἀλλ' εἰς τὸ κτείνειν δίκαιον ὀπλιζόμεναι! Αὐταὶ γὰρ αἱ χεῖρες, ὡς ἴσται, κατὰ τοῦ στόλου τῆς Ἐκκλησίας ὀπλισθήσαν. Ταύτας τὰς χεῖρας θεωρήσας ὁ Πέτρος, εἶδα καὶ προστήχεται ἐν τῇ φυλακῇ τὰ τοῦ Δαβὶδ ῥήματα, λέγων· Μὴ συναπολέσης μετ' ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ μετ' ἀνδρῶν αἱμάτων τὴν ζωὴν μου, ὡς ἐν χειρὶν αἱ ἀνομίαι· ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων. Εἰ μὴ γὰρ μισθὸν ὁ Ἡρώδης παρὰ Ἰουδαίων ἐλάμβανεν, οὐκ ἂν τὸ φάσανον τῆς παρανομίας ὤψυνεν, Ἰάκωβον ἀνελεῖν μαχαίρῃ· καὶ Πέτρον δουλοῦν ἀλύσειν οὐκ ἂν συνέδησε, βουλόμενος αὐτὸν μετὰ τὸ Πάσχα ἀναγαγεῖν τῷ λαῷ. Ὁ Πάσχα Ἰουδαϊκὸν, ἀεὶ μεταξὺ αἱμάτων ἀθῶων μινύθων! Τὸν Δεσπότην Χριστὸν πρὸ τοῦ Πάσχα ἐσταύρωσαν· τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Πέτρον μετὰ τὸ Πάσχα ἀνελεῖν ἐβούλοντο. Ὁ Πάσχα ἀναγνον! Ὁ συναγωγῆ ἀμαρτωλῶν φιλί! Καλῶς ὁ Σαλομὼν ἐκ πολλῶν τῶν ἁρβων τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν βδελυρὰν προσηγόρευσε. Διατί; ὡς ἀλλοτρίων αἱμάτων ἐκλύστριαν, βουλόμενος αὐτὸν, φησί, μετὰ τὸ Πάσχα ἀναγαγεῖν τῷ λαῷ. Διατί δὲ μὴ ἐν τῷ Πάσχα; Τιμῶσι ἐβλήθη τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα. Ὁ τιμὴ ὑβρεως; πεπληρωμένη! εἰ οὐκ ἐξὸν ἐν τῷ Πάσχα φονεῦσαι, μὴ δὲ

²⁴ Matth. x, 9; Marc. vi, 8; Luc. ix, 3; x, 4.

(15) *Septem ellychniorum candelabrum*, ἐπτάμυξος. Idem videtur atque ἐπτάλυχνος; apud Gregor. Derivatur a μύζω, seu μύζω, aut μύζω· tot enim modis exponitur: quod est sugere, ut sic dicta sint ellychnia, quod sugendo oleum, inde flammam alant. Δωδεκάκτινον στυρῶν velit, ob duodecim Apostolos, quorum crux opera ac prædicatione mundum universum illustraverit. Vide Proclum, orat. 2.

(16) *Ante Pascha*. Juxta communem illam sen-

tentiam, præsertim Græcorum, passi Christi Domini pridie Paschatis, in quam etiam P. Petavius vir doctus Societ. nuper concessit in suo Rationario temporum. An vero id factum sit translatione festivitatum, vel quia sic Pascha contigisset illo anno, alia quæstio est, iu qua nolim morari.

(15) *Synagogam abominabilem*. Non occurrit locus, ubi sic Salomon appellet· nisi forte auctor ad Prov., cap. 1, alludit.

ἄσχετε ἐν τῷ Πάσχα. Τὴν μὲν ἑορτὴν δοσεῖτε τιμᾶν. ἅν τὸν νόμον θησαυρίζοντες· τὸ θῦμα δὲ κατέχετε, καὶ θῦειν οὐ νομίζετε; ὃ εὐσέβεια κατακρίσεως πεπληρωμένη! Μᾶλλον, ὃ παρανομία, ἀκριτὸν δὲ θεῦρο παρά τιτων φυλακτομένη· ἐκείθεν ἄρχῃν λαβοῦσα, καὶ τὸ τέλος εὐρεῖν οὐκ ἐπιζητοῦσα. Ἡ γὰρ οὐκ ἴσμεν, ὅτι πολλὰκις τινὲς τῶν ἐν δυναστείᾳ ἐξεταζομένων, ἀνεύθυνόν τινα ἐν φυλακῇ δημοσίᾳ κατακλείσαντες μόνον ἐπιστῆ τὸ τιμιον Πάσχα, εὐθὺς δὴθεν τῆς δημοσίας φυλακῆς ἀπαλλάττουσιν, ἑτέραν φυλακὴν χαλεπωτέραν ἐπινοοῦντες· ἢ παρὰ ἑαυτοῖς φυλάττοντες, καὶ λιμῷ ἀγχοῦντες· ἢ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἐκδιστοῦ συγκαλείοντες τοῦ ἀκέραστα κεχρηγμένου· μὴ συνωρῶντες ὅτι τοῦτο οὐκ ἔστι τὴν ἑορτὴν τιμῆσαι, ἀλλὰ τὸν ἀεσπότην Χριστὸν ὑβρίσαι. Θέλεις ἑορτάσαι; τῆς συκοφαντίας ἐλευθέρωσον τὸν σύνδουλόν σου. Τότε γὰρ τις κυρίως ἑορτάζει· οὐχ ὅτε σφικτὸν στολὴν ἐγκαινίζει, ἀλλ' ὅτε τεθλιμμένην ψυχὴν ἐλευθερώσει. Τῷ δὲ Θεῷ χάρις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Λόγος Λεοντίου (17) πρεσβυτέρου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν ἀγίαν Παρασκευὴν τῆς μεγάλης ἑβδομάδος εἰς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὴν ἰώδ. Κύριε, εὐλόγησον.

(GRETSE, II, 347.)

Μεγάλα τῆς προσευχῆς τὰ χαρίσματα, ἀνεξάλειπτα ταῦτα τὰ κατορθώματα. Ὅπου δ' ἂν τις περιστρέψῃ τὸ τῆς διανοίας ἕμμα, οὐδὲν προσευχῆς τιμώτερον εὐρήσει. Προσευχὴ τῷ Νῶε διεκυδέρησεν, καὶ τοῦ θελάτου κατακλυσμοῦ ἀναύγητον διετήρησεν. Προσευχὴ τὴν στεῖρωσιν τῆς Ἄννας διέλυσεν, καὶ τῆς ἐπράτου κατάρτας παραδόξως ἀπῆλλαξεν. Προσευχὴ τοῦ Ἰωάννου τὴν κοιλίαν τοῦ κήτους εὐκτῆριον οἶκον εἰργάσατο, καὶ Νινευίταις τὴν πόλιν ἄτρωπον διετήρησεν. Προσευχὴ Ἐζεκιᾶ τῷ βασιλεῖ πεντεκαίδεκαετη χρόνον ἔδωρῆσατο. Καὶ ἵνα μὴ μακρύνω τῷ λόγῳ, πόσον δύναται προσευχὴ, ταῦτὸν τὸν Κύριον εἰς μέσον ἀγάγωμεν, τὸν ποιήσαντα καὶ διδάξαντα, τὸν μὴ μόνον προσευξάμενον, ἀλλὰ καὶ προσεύχουσαι παραινέσαντα, ὡς ἔστιν αὐτοῦ ἀκοῦσαι λέγοντος πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς· Ὅταν προσεύχεσθε, λέγετε Ἰᾶτερ ἡμῶν, ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀγασθήτω τὸ ὄνομα σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Ὡς τέκνα πατέρα παρακαλεῖτε, στρατιῶται τὸν βασιλέα περιμένετε, ὡς πολιτογραφηθέντες εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Οὐ μόνον δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ὁ Κύριος εἰδίδεξεν προσεύχουσαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπιηρεαζόντων καὶ ἐχθραίνοντων καὶ ἐπιβουλεύοντων, ὡς ἔστιν αὐτοῦ ἀκοῦσαι τοῦ Κυρίου λέγοντος πρὸς αὐτούς· Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπιηρεαζόντων ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, ὃ εἰδίδεξεν ὁ Κύριος, καὶ ἐποίησεν. Προσηύξατο

²⁷ Job, II, 9. ²⁸ Matth. VI, 9, 10. ²⁹ Matth. V, 41.

(16) Constitutus in magistratu. Τινὲς τῶν ἐν δυναστείᾳ ἐξεταζομένων. Sic can. 16 et 17 concilii Nicæni: ὁ ἐξεταζόμενος ἐν κανόνι· ubi optime 2, versio clericus: cuius solum ordinatio prohibetur alieno episcopo: qua de re multa diximus in Vita Basilii. De illa consuetudine educendi victores per ferias ac tempus paschale, Chrysostomus Rom. in majorem hebdom. t. IV Ducati, et alia in Pascha tom. V ejusdem.

(17) Quis fuerit iste Leontius, presbyter Constantinopolitani, quoque tempore vixerit, haud invitus ignorare me fateor. Multi olim hujus nominis, etiam in urbe Constantinopolitana. Sequioris ævi fuisse, persuadet inconditus stylus, et exiguæ eruditionis declamatio: quam attexui, quod sacratissimo Parasceves die dicta fuit; licet fere nihil de cruce disserat. Eam Vienna ad nos misit, et sua manu ex veteri codice exscripsit, vir doctissimus, variarumque linguarum peritissimus D. Sebastianus Tengnagel, Bibliothecarius Cæsareus.

A nec vos maclare putatis? O pietatem damnatione plenissimam! Potius vero, impietatem nonnullorum adhuc studiis observatam! quæ nimirum inde sumpsit exordium, nec interim quærit invenire finem. Non enim nescimus, ut non raro constituti in magistratu (16), reum quemdam in custodia publica conclusum tenentes, ubi tantum venerabile Pascha imminere cognoverint, statim e publico carcere liberent, molestiorem carcerem alium excogitantes; qui vel custodiant apud se ipsos, ac fame enecent; vel in exactoris, insatiabiliter inhiantis, domo concludant; non intelligentes, non eo haberi honorem solemnitati, sed Christo Domino injuriam fieri. Vis festum agere? Conservum tuum libera criminatione: sic enim quis vere diem festum agit: non quando stolam sericam nova mutat, sed cum animam afflictam liberaverit. Deo autem gratia, in sæcula sæculorum. Amen.

Ἀμήν.

Oratio Leontii presbyteri Constantinopolitani in sanctam Parasceven magnæ hebdomadis, in passionem Christi, et in Job. « Domine, benedic ²⁷. »

Eximia sunt orationis dona et indelebilia ejus præclare facta. Quocumque quis oculos converterit, nihil oratione pretiosius inveniet. Oratio Noe gubernaculi loco fuit, et in diluvio divinitus immissio naufragii expertem conservavit. Oratio sterilitatem Annæ depulit, et ab execrabili maledictione mirabiliter liberavit. Oratio Jonæ ex ventre ceti domum orationis effecit; et Ninivitis urbem indemnem illasamque præstitit. Oratio regi Ezechiæ quindécim vitæ annos donavit, et ut verbis compendium faciam, quantæ virtutis sit oratio, constabit, ipso Domino nostro in medium adducto, qui et fecit et docuit: qui non solum oravit; sed ad orationem cohortatus est; sic suos discipulos instruens: Cum oratis, dicite: Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum ²⁸. Ut filii patrem invocate, ut milites regem expectate, tanquam conscripti in regno cælorum cives. Et præter nomen Domini, nullum aliud invocate. Πλὴν τοῦ δεσποτικοῦ ὀνόματος μηδὲν ἕτερον ἐπιβοᾷτε.

D Cæterum non modo pro seipsis docuit eos Dominus preces fundere; sed et pro calumniantibus, inimicis, et insidiantibus, ut ex his Domini monitis discere licet: Orate pro calumniantibus vos, benefacite his, qui vos oderunt ²⁹. Quod Dominus docuit, hoc et fecit. Oravit et ipse pro hostibus a quibus

spernebatur et contumeliis afficiebatur. Et quando oravit Dominus pro inimicis? Quando? Hodierna die, cum cruci affixus est. Hodie enim, ut nostis, omnium Judæis se crucifixum, Judæos autem ab inanimatis elementis condemnatos; item solem obscurari, illos autem nullo mœrore affici; terræ motum generalem excitari; illos vero a malitia sua non discedere; velum templi scindi, ac illorum corda non compungi; multa monumenta aperiri; illorum vero mentes non illuminari; mortuos resurgere, illos autem mortuis annumerari vidit; misericordia erga genus humanum commotus, in ipsa cruce preces ad Patrem suum hoc ipso die effudit, *Pater*, inquit, *dimitte illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciant* ⁴⁰.

Πατέρα, τῆ παρούσῃ παρασκευῇ λέγων· Πάτερ, ἄφες τοιοῦσιν.

Animadvertis, charissime, qua ratione et docuerit, et quod docuit, re ipsa præstiterit, et pro inimicis oraverit? Qua de causa? Quia voluit Pater Domini, tanquam iratus pro injuria Filio irrogata, excindere genus Judæorum, qui loco adorationis crucem fabricabant, loco invocationis clavos parabant, loco oblationis ceu sacrificii acetum offerebant, loco munerum arundine percutiebant; et loco pretiosorum donorum, spineam coronam plectebant, audacter vociferantes: *Sanguis ejus super nos, et super filios nostros* ⁴¹. Horum scelorum gratia, cum Pater Judæorum nationem exterminare cogitaret, unigenitus Filius, mediatoris vicem subiens, Patri supplicat, dicens: *Pater, dimitte illis hoc peccatum, non enim sciunt quid faciant* ⁴². Multi namque ex illis ad saniores mentes convertentur; propterea rogo, ne cum zizaniis demetatur triticum, ne percant oves cum lupis. Ne perimantur cum corvis columbæ. Ne rosæ concrementur cum spinis. Non solum hic est Caiaphas flagellans, sed et Paulus in rectam viam reversurus; non solum visitur pontificis servus alapam impingens, sed et Stephanus martyrii coronam adornans. *Pater, ne statuas illis hoc peccatum* ⁴³.

Hæc Filius ad Patrem protulit, non quasi Pater ignoraret quid Filius velit; aut quasi Filius dubitaret quid Pater velit, cum sit una Patris et Filii voluntas, nam illud scit verbum, quod vult mens seu ratio; et illud scit mens, quod vult verbum. Igitur non ut paternæ voluntatis ignarus hæc dicebat; sed in ipsa itidem cruce indicium ac significationem Patris sui unigenitus Filius dare voluit, ne ut peregrinus et alienus a natura Patris calumniam pateretur, sed ejusdem substantiæ sese declararet. Eam ob causam orat unigenitus Filius, ut quod a Patre acceperat, Patri reddat.

Dixerit quis: Quid est, quod a Patre accipit, ut illud Patri reddat? Audi etiamsi noveris, nam in

⁴⁰ Luc. xxiii, 34 ⁴¹ Matth. xxvii, 25. ⁴² Luc. xxiii, 34. ⁴³ Act. vii, 59.

(17*) Ita recte supplevit hunc locum dominus D. Sebast. Tengnagel.

Α και αὐτὸς ὑπὲρ τῶν ἀθετοῦντων αὐτὸν ἐχθρῶν. Καί ποτε προσήχητο ὁ Κύριος ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν; ποτε τῆ παρούσῃ παρασκευῇ, ὅτε παρέστη τῷ σταυρῷ Σήμερον γάρ, ὡς εἶθε, ὁ πάντων Κριτὴς σταυροῦται. Δὲ καὶ, ὡς εἶδεν ἑαυτὸν ὁ Κύριος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων σταυρούμενον, καὶ τοὺς Ἰουδαίους ὑπὸ τῶν ἀφύχων στοιχείων κατακρινόμενους, καὶ ὅτι ὁ ἥλιος ἐσκοτίζετο, ἐκείνοι δὲ οὐκ ἐστύγναζον, καὶ ὅτι σεισμὸς καθολικὸς ἐγένετο, ἐκείνοι δὲ τῆς κακίας οὐ μετεφύροντο, καὶ ὅτι τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ διεβήθη γυνο, ἐκείνων δὲ αἱ καρδίαι οὐ κατενύττοντο· καὶ ὅτι πολλὰ μὲν ἠνοίγοντο μνήματα, ἐκείνων δὲ αἱ ψυχαὶ οὐκ ἐφωτίζοντο, καὶ ὅτι νεκροὶ μὲν ἀνίσταντο, ἐκείνοι δὲ τοῖς νεκροῖς συνελογίζοντο· οὕτως καὶ ὁ Κύριος φιλανθρωπευόμενος τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος,

Β ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ προσήχητο πρὸς τὸν ἑαυτοῦ αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Οὐ γὰρ οἶδασιν τί

Εἶδες, ὦ φίλε, πῶς ἐδίδαξεν, καὶ ἐπλήρωσεν, πῶς ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν προσεύχεται; διατί; Ἦθελεν ὁ Πατήρ τοῦ Κυρίου ὡς ἀγανακτῶν ὑπὲρ τῆς ὕβρεως τοῦ Υἱοῦ, θανατῶσαι τὸ τῶν Ἰουδαίων φύλον, πῶς ἀντὶ προσκυνήσεως σταυρὸν πελεκῶντας, καὶ ἀντὶ παρακλήσεως ἡλίου χαλκεύοντας, καὶ ἀντὶ προσφορᾶς ὄζου προσάγοντας, καὶ ἀντὶ δώρων καλὰ μὴ τύποντας καὶ ἀντὶ κειμηλίων ἀκάνθινον στέφανον πλέκοντας, καὶ τολμηρῶς βῶντας· *Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν*. Διὰ ταῦτα βουλευομένου τοῦ Πατρὸς ἐξαλεῖψαι [πάν] πάραυτα τὸ τῶν Ἰουδαίων φύλον, ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὡς μεσίτου τάξιν εἰληφώς, παρακαλεῖ τὸν Πατέρα, λέγων· *Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν*. Πολλοὶ γὰρ ἐξ αὐτῶν ἐπιστρέφουσιν. Διὸ παρακαλῶ, μὴ συνθερισθῆ ζιζανίοις σίτος. Μὴ οὖν ἀπόλλωνται λύκοις ἄρνες, μὴ συνφθαρῶσι κόραξιν περιστερὰ. Μὴ συγκαυθῶσιν ἀκάνθαις ῥόδα. Οὐ μόνον Καϊάφας ἐνταῦθα μαρτίων, ἀλλὰ καὶ Παῦλος ἐπιστρέφων [ἐπιστρέφων]. Οὐ μόνον ὁ δοῦλος τοῦ ἀρχιερέως βεπίζων, ἀλλὰ καὶ Στέφανος· τὸ μαρτύριον εὐτρεπίζων. *Πῦτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην*.

Ταῦτα δὲ ὁ Υἱὸς ἔλεγεν πρὸς τὸν Πατέρα, οὐχ ὡς τοῦ Πατρὸς ἀγνοοῦντος τί βούλεται ὁ Υἱὸς, ἢ τοῦ Υἱοῦ ἀμφιβάλλοντος τί θέλει ὁ Πατήρ, μία γὰρ βούλησις Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· ἐκεῖνο γὰρ οἶδεν ὁ λόγος, ὃ θέλει ὁ νοῦς. Καὶ ἐκεῖνο οἶδεν ὁ νοῦς (17'), ὃ θέλει ὁ λόγος, οὐχ ὡς ἀγνοῶν τοῖνον τὴν τοῦ Πατρὸς βούλησιν, ἔλεγεν ταῦτα, ἀλλ' ὡς βουλόμενος· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τὴν ἐμφάνειαν τοῦ Πατρὸς ποιήσασθαι, ἵνα μὴ ὡς ξένος καὶ νόθος διαβληθῆ, ἀλλ' ὡς γνήσιος καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὢν διὰ ταῦτα προσεύχεται ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὅπως ὃ ἔλαβεν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἀντιδῶ καὶ αὐτὸς τῷ Πατρί.

Ἔστιν δὲ πάντως εἰπεῖν τινα, τί ἐστὶν ὃ ἔλαβεν παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἵνα ἀντιδῶ καὶ αὐτὸς τῷ Πατρί;

"Ακουε ὡς περ [ὡς περ ἢ ὡς περ] οὐκ ἀγνοεῖς, διὸ ὑπομνησκῶ, οὐ διδάσκῶ, ἤκουες ἐν τῷ βαπτίσματι τῷ Ἰορδανιαίῳ ἕνωθεν τοῦ Πατρὸς βοῶντος, *Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε.* Ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν σημαίνει, καὶ γνωρίζει τοῖς ἀνθρώποις. Βουλόμενος τοίνυν ὁ Υἱὸς ἀναποδοῦναι ταύτην τὴν μαρτυρίαν τῷ Πατρὶ, ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ ἔδωκε *Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν.* Καὶ ἔτι δι' ἐμφάνειαν ὁ μονογενὴς Υἱὸς ταῦτα ἐφώνησεν, ἄκουε αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα λέγοντος· *Πάτερ, ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις.* Τοῦτου γὰρ χάριν καὶ ἡ οἰκονομία, ἵνα ὁ Πατὴρ γνωρίσῃ τὸν Υἱὸν, ἵνα Υἱὸς γνωρίσῃ τὸν Πατέρα, ὡσαύτως μεταξὺ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ γνωρισθῆ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὁμοίως. Πάλιν ἄκουε τὸν Υἱὸν προσευχόμενον, καὶ λέγοντα πρὸς τὸν Πατέρα· *Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην.*

Ἄλλὰ, εὐακρότατα, μὴ ἀρνήσῃ τὴν γνώμην, μὴ σμικρύνῃς τὸν ἀκατάληπτον. Ἐάν γὰρ τὸν Υἱὸν σμικρύνῃς, καὶ τὸν Πατέρα σμικρύνῃς· ἐκεῖ γὰρ ἐστὶν ὁ Πατὴρ, ὅπου ἐστὶν ὁ Υἱός. Διὰ τοῦτο καὶ Υἱὸς προσηγόρευται· ἀπὸ τοῦ *ὄλος*, τοῦτ' ἐστὶν, *ὄλος ὁ Πατὴρ, τοιοῦτος καὶ ὁ Υἱός.* Διὸ ἀκούων τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν προσευχόμενον, κατὰ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγον λήμβανε. Προσεύχεται γὰρ οἰκονομικῶς, θαυματουργεῖ δὲ θεοπρεπῶς, οὐκ ἄλλος ὁ πάσχων καὶ ἄλλος ὁ θαυματουργῶν, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ καθυδῶν καὶ ὁ νεκροὺς ἐγείρων. Εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ πεινῶν· καὶ ὁ χορτάζων· εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ μονογενὴς Υἱός, ὁ καὶ ἐν τῷ παρθενικῷ σηκῷ ἀστενοχωρήτως οἰκήσας, καὶ ἐν τῷ σταυριαίῳ ξύλῳ ἀρρήτως παγείς, καὶ ἐν τῷ λελαξευμένῳ μνημείῳ τὸ τριήμερον καθυεδήσας, καὶ ἐν τῇ νεφέλῃ τῆς ἀναλήψεως τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀνασφτερρίζας, καὶ ἐν τῷ πατρῷῳ πάλῳ ἀφράστως καὶ ἀχρόνως αὐλιζόμενος, καὶ ἄνω καὶ τῷ μηδαμῷ λειπόμενος.

Μεγάλα τοίνυν τὰ τῆς προσευχῆς χαρίσματα, ἀνεξέλειπτα τὰ ταύτης δωρήματα. Προσευχὴ θλίψεως ἀπουσία, εὐφροσύνης ἐπιστάσις, φίλων πιραμυθία, τῷ ἐπὶ πάντων Θεοῦ δωροδοσία. Τί ἐστὶν; Ἦκουες ἄρτιως τοῦ συγγραφέως Μωσέως λέγοντος· *Εἶπεν ὁ Κύριος Ἐλιφάζ τῷ Θεμανίτῃ· Ἠμαρτες σὺ καὶ οἱ δύο σου φίλοι. Οὐ γὰρ ἐλαλήσατε ἐνώπιόν μου εἰδὲν ἀληθές, ὡς περ ὁ θεράπων μου Ἰώβ. Καὶ τὴν λάβετε ἐπὶ μὸσχους καὶ ἐπὶ κριοῦς, καὶ πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, καὶ ποιήσειε καρπώσεις ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ζήσεσθε, ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον αὐτοῦ ἔλαβον, ἀπώλεσα ἂν ὑμᾶς.* Εἶδες προσευχὴν φίλων εὐεργεσίαν, καὶ πῶς ὁ Θεὸς διὰ προσευχῆς λύσιν πλημμελημάτων χαρίζειται.

Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Ἐλιφάζ· Ἠμαρτες σὺ καὶ οἱ δύο σου φίλοι. Πορεύθητε οὖν πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, καὶ προσεύξεσθε ὑπὲρ ὑμῶν ὁ θεράπων μου Ἰώβ. Καλῶς ὁ Κύριος ἐν ταῦτ' τὸν Ἰώβ, καὶ παῖδα, καὶ θεράποντα προσαγορεύει, παῖδα τὸ τῆς

⁴⁴ Matth. xvii, 5. ⁴⁵ Joan. xvii, 6. ⁴⁶ Job xliii, 7, 8.

(18) Existimat hic auctor librum Job a Moysē conscriptum.

A memoriam revoco, non doceo. Audisti Christo in Jordanis aqua baptizato, Patrem superis e regionibus inclamantem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite*⁴⁴. Hac testificatione Pater hominibus Filium suum notum testatumque facere voluit. Volens igitur Filius hoc testimonium Patri reddere, in ipsa cruce clamabat: *Pater, dimitte illis hoc peccatum, nesciunt enim quid faciant.* Filium autem hoc dixisse, ut Patrem suum patefaceret, intelliges ex his Filii ad Patrem verbis: *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus*⁴⁵. Hujus gratia divina itidem dispensatio seu incarnatio peracta est, ut Pater Filium, et ut Filius Patrem notum faceret: utque inter Patrem et Filium similiter Spiritus sanctus cognosceretur. ^B Eandem ob causam a Filio Patri dictum existima: *Pater, dimitte illis hoc peccatum.*

Sed, o bone auditor, ne hanc sententiam seu voluntatem inficieris. Ne incomprehensi honorem imminuas. Si enim Filii honorem minuas, minues et Patris; nam ibi est Pater, ubi et Filius: propterea Υἱός (Filius) nomen habet ab Οἶος, hoc est, *qualis Pater, talis et Filius.* Quapropter cum unigenitum Dei Filium precantem audis, id secundum humanam naturam fieri existima. Orat enim per dispensationem; sed miracula patrat ut Deus: unus et idem qui dormit, et qui mortuos excitat: unus et idem qui esurit, et qui satiat. Unus et idem unigenitus Filius, qui in virgineo tabernaculo absque angustiis habitat, et qui in crucis ligno ineffabiliter figitur, et in exciso monumento tridui quietem capit; et qui in nube ascensionis primitias humanæ naturæ sursum evexit, inque paterno sinu inexplicabiliter et absque temporis circumscriptione degit; cui in supernis nihil penitus desit.

Eximia sunt igitur orationis dona: indelebilia ejus munera. Oratio calamitatis depulsio est, et lætitiæ adductio, amicorum consolatio, Dei, qui super omnia est, beneficium. Quid est? Audivisti modo Moysen dicentem (18): *Dixit Dominus ad Eliphaz Themanitem: Peccasti tu et duo amici tui, non enim locuti estis coram me rectum, sicut servus meus Job. Et nunc accipite septem vitulos et septem arietes, et ite ad servum meum Job, et faciet sacrificium pro vobis, et vivetis: quia si faciem ejus non suscepissem, perdidissem vos*⁴⁶. Vides orationem esse beneficium amicis conferri et opitulari consuetum, et quomodo Deus per orationem male commissa condonare ac remittere soleat.

Dixit Dominus ad Eliphaz: Peccasti tu et duo amici tui. Ite igitur ad servum meum Job, et orabit pro vobis servus meus Job. Recte Dominus hoc loco Jobum servum et famulum appellat. Servum nominat, ut servitutem; famulum, ut pietatis ofii-

cium indicet. *Ite ad servum meum Job*; famulus meus orabit pro vobis, et vivetis. O immensam Domini bonitatem! Ipse est, qui humanitatem, munificentiam exhibet: et tamen Jobo beneficii gratiam ascribit; admodum decenter. Quemadmodum enim in hisce rebus sæcularibus, si quis rex cognatione et necessitudine sibi devinctum divitiis et gloria augere velit, illius opera libellos et litteras donat, et damnatis incolumitatem largitur, ut et illos beneficio afficiat, et cognatum honorificet; sic et omnium rex Deus, volens Jobum, ut proprium hominem honorare ac illustrem reddere; illius interventu amicis peccata condonat; ut et ipse gloriam consequeretur, et illi a culpis immunes redderentur.

Ite ad servum meum Job. Nisi ipse me invocet, non ignoscam. *Ite ad servum meum Job*; ejus quem injuria affecistis, opem implorate; quem aspernati estis, honorate: ulceribus plenum pro sacerdote amplectimini. Eum, qui in sterquilinio sessitat, aræ assistere cogitate; non enim ut peccator a me derelictus est; sed ut justus, glorificatus. Aurum in fornace probatur, justus in tentationibus illustratur. Non læsit illum fimus: quin celebratiorem reddidit. Haud male negotiationem instituit; non dedit simplicia, et duplicia accepit?

Ite ad servum meum Job, qui a labore et rebus arctis ad quietem venit. Discite fidelis amici profectum; ille fidelis, vos vero infideles: discite ex his, quæ videtis, nullum fidelem a Deo deseri. *Ite ad servum meum Job*; nisi enim ipse intercessisset, exitio vos dedissem.

Hæc cum audisset Eliphaz, e vestigio, assumptis duobus amicis Baldad et Sophar, abiit celeripede, ad generosissimum Jobum, eique ad genua accidentes, intercessionem et preces ad Deum ab illo postularunt; his eum verbis compellant: Erravimus, o generosissime, non intelleximus id, quod tibi evenit. Nunc cognovimus adversarium esse prostratum, quandoquidem tu corona redimitus es, precare pro nobis. Reconciliare nobis, qui noster rex es. Tuus vero Deus et agonotheta ipse nos ad te misit, dicens: Nos sine tua intercessione remissionem male commissorum non adepturos.

Hæc audiens philosophica scientia excultus Job, non distulit preces; non fluctuavit; non exprobravit: nec abnuvit amicorum lapsibus veniam dare. Quapropter simul atque sacrificium orationis complevit; Deum quidem deprecatus est; amicos autem ingenti beneficio cumulavit, et se ad gratiarum actionem stitit. Quid igitur historiæ scriptor Moyses? non enim abs re erit sequentia quoque indicare: *Orante Jobo*, inquit, *pro amicis suis, remisit illis Dominus peccatum. Addidit autem Deus omnia quæcumque fuerant Job, duplicia. Et cum audissent fratres et sorores ejus omnia quæ ei acciderant, venerunt ad eum, edentes et bibentes apud*

Α δουλείας ὄνομα, θεράπωντα τὸ τῆς εὐσεβείας κατόρθωμα. Πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, ὁ θεράπων μου προσεύξεται ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ζήσασθε. Ὡς τῆς τοῦ Κυρίου ἀγαθότητος! αὐτὸς φιλανθρωπεύεται, καὶ τῷ Ἰώβ τὴν χάριν παρέχει, σφόδρα καλῶς. Ὡς περ γὰρ ἐν τοῖς παρούσιν κοσμοκοίτις ὁ βασιλεὺς βουλόμενος τὸν ἔγγιστα αὐτοῦ καὶ πλουτίσαι καὶ δοξάσαι, δι' αὐτοῦ δέλτους δωρεῖται, καὶ σωτηρίαν καταδίκους χαρίζεται, ὅπως κάκεινους εὐεργετήσῃ, καὶ τὸν ἔγγιστα πλουτήσῃ· οὕτω καὶ ὁ τῶν πάντων βασιλεὺς Θεὸς, βουλόμενος τὸν Ἰώβ, ὡς ἴδιον ἄνδρα δοξάσαι, δι' αὐτοῦ τὴν ἀμαρτίαν τοῖς φίλοις συγχωρεῖ, ὅπως καὶ αὐτὸς δοξασθῇ, κάκεινοι τῆς ἀμαρτίας ῥυσθῶσιν.

Β Πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ. Εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ παρακληθῶ, συγγνώμην οὐ δίδωμι. Πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, ὃν ὑβρίσατε, παρακάλεσατε· ὃν ἠθετήσατε, δοξάσατε· τὸν εἰλικυμένον ἐρέα δέξασθε, τὸν ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐπὶ τῇ θυσιαστηρίῳ κατανοήσατε. Οὐ γὰρ ὡς ἀμαρτωλὸν αὐτὸν ἐγκατέλιπον, ἀλλ' ὡς δίκαιον ἐδόξασα. Χρυσὸς ἐν καμίνῳ δοκιμάζεται, καὶ δίκαιος ἐν πειρασμοῖς λαμπρόνεται. Μὴ ἐζημίωσεν αὐτὸν ἡ κοπρία, μὴ οὐ γέγονεν ἐνδοξότερος; Μὴ κακῶς ἐπραγματεύσατο; οὐκ ἔδωκεν ἀπλᾶ, καὶ διπλᾶ ἔλαβεν;

Γ Πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ, τὸν ἀπὸ καμάτου, καὶ συγχοπῆς εἰς ἀνεσιν ἐλθόντα. Μάθετε φίλου πιστοῦ προκοπὴν, ἐκεῖνος πιστὸς, ὑμεῖς δὲ ἄπιστοι· ἐξ ὧν οἴδατε, μάθετε, ὅτι οὐδεὶς πιστεύσας εἰς Κύριον, ἐγκατελείφθη. Πορεύθητε πρὸς τὸν παῖδά μου Ἰώβ· ὅτι εἰ μὴ δι' αὐτὸν ἀπέλωσα ἂν ὑμᾶς.

Δ Ταῦτα ἀκούσας Ἐλιφάζ, εὐθέως παραλαβὼν τοὺς δύο φίλους, Βάλδαν καὶ τὸν Σοφάρ, ἐπορεύθησαν δρομαίῳ ποδὶ πρὸς τὸν γενναϊότατον Ἰώβ, καὶ πορευθέντες προσέπεσον, ἐδεήθησαν, ἠξίωσαν, παράκλησιν ἤτησαν λέγοντες πρὸς τὸν Ἰώβ· Ἐσπάρημεν, γενναϊότατε, οὐκ εἶδομεν τὸ συμβᾶν σοι. Νῦν ἐγνωμεν, ὅτι ἐρβράγη ὁ ἀντίπαλος, ἐξ ὧν σὺ στεφνηνφόρος ἀνεδείχθης, πρέσβευσον ὑπὲρ ἡμῶν, κατηλλάγη [καταλλάχθητι] ἡμῖν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, σὸς δὲ Θεὸς καὶ ἀγωνοθέτης, αὐτὸς ἡμᾶς ἀπέστειλεν πρὸς σὲ εἰρηκῶς, ὡς ὄλιγα τῆς σῆς παρακλήσεως συγγνώμην ἡμᾶς τῶν πλημμελημάτων μὴ δέξασθαι.

Ε Ταῦτα ἀκούσας ὁ φίλος φίλος Ἰώβ, οὐκ ἀνεβάλετο, οὐκ ἐδίστασεν, οὐκ ἐνειδίσειεν, οὐκ ἀπεστράφη ἤδη τῶν φίλων πταίσματα συγχωρεῖν. Διὸ περ αὐτὰ τὴν θυσίαν τῆς προσευχῆς πληρώσας, τὸν μὲν Θεὸν ἐδουλώπησεν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργέτησεν, ἑαυτὸν δὲ πρὸς εὐχαριστίαν παρέστησεν. Τί οὖν ὁ συγγραφεὺς Μωϋσῆς; καλὸν γὰρ καὶ ἱεὶ ἀκόλουθα μνηύσαι. Προσευξαμένων δὲ, φησιν, τοῦ Ἰώβ περὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, ἀφήκεν αὐτοῖς ὁ Κύριος τὴν ἀμαρτίαν αὐτῶν. Προσέθηκεν δὲ ὁ Θεὸς τῷ Ἰώβ διπλᾶ πάντα ὧν εἶχεν ἐμπροσθεν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ πάντα τὰ συμβῆντα αὐτῷ, παρεγένοντο πρὸς αὐτόν· φαρόντες δὲ καὶ

πιότες παρ' αὐτῶ, παρεκάλεσαν αὐτόν. Ὁ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καταδρομή! Ἐν πένθει οὐδεὶς, ἐν ὤχλῳ πολλοί. Ὅτε ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκαθέζετο, πάντες ἀπέφρευον· ὅτε ἐν ταῖς βασιλείοις ἤλλεζτο, πάντες ἔτρεχον. Τοῦτο δὲ οὐ μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ νῦν συμβαίνει. Πολλάκις τις παίζεται, καὶ οὐ μόνον ὑπὸ τῶν συγγενῶν οὐ γνωρίζεται, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον ὄρκους δέχεται μηδέποτε τῶ γενεὴ πλησιάζειν. Ἐάν δὲ προνοία τοῦ τὸν Ἰὼβ ἐκ δευτέρου πλουτήσαντος, καὶ οὗτος καὶ ἀξιώματος ἐπιλάβηται, πάντες οἱ συγγενεῖς κατατρέχουσιν, παρακαλοῦσιν, θάλλουσιν, πολλάκις λέγουσιν, Ἄ ἡὺξάμεθα εἰδομεν, ὡς εἶναι τοῦς τοιοῦτους τῆς ὑπάρξεως, καὶ οὐ τῆς φύσεως συγγενεῖς. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ γενναιοτάτου Ἰὼβ· ὅτε ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκαθέζετο, καὶ τοῦς ἰχώρας ἀπέξεεν, καὶ κάμων ἀνελέγετο, καὶ στένων ἔλεγεν· Διὰ τί ἐν κοιλίᾳ μητρός μου οὐκ ἐτελεύτησα; διὰ τί δὲ ἐξελθὼν, εὐθέως οὐκ ἀπωλόμην; διὰ τί δὲ σητήνησάν μοι γόνατα; διὰ τί μαζοὺς ἐθήλασα μητρός μου; τότε οὐκ ἀδελφὸς δακρύων, οὐκ ἀδελφὴ πενθοῦσα, οὐ συγγενὴς συγγάζων. Μόνον δὲ τῆς βασιλείας ἐπελάβετο, καὶ διπλῆς ὑπάρξεως δεσπότης γέγονεν, εὐθέως οἱ ἀδελφοὶ παρατασόμενοι, αἱ ἀδελφαὶ πορευόμεναι [ms. exempl. βαρυνόμεναι], οἱ φίλοι ἐπερειδόμενοι

Τί δὲ λέγω περὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, καὶ οὐ μεταφέρω θάττον τὸν λόγον, διὰ τὸ τῆς ὥρας ὕψος, ἐπὶ τὴν γαμετὴν τοῦ Ἰὼβ; Καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ κάμωντος τοῦ Ἰὼβ καὶ ἐν ἀγωνίᾳ διάγοντος, σκληρότερα πάντων γηγένηται, τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἐπίστασα, βλασφημεῖν παρακλεινομένη, λέγουσα πρὸς τὸν ἄνδρα· « Μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων· Ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν, προσδοχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου; Ἰδοὺ γὰρ ἠφάνισται τὸ μνημόσυόν σου ἀπὸ τῆς γῆς. Υἱοὶ καὶ θυγατέρες, ἐμῆς κοιλίας ὠδίνες καὶ πόνοι, ἐτελεύτησαν, οὐς εἰς τὸ κενὸν ἐκοπίασα μετὰ μόθων· σὺ δὲ αὐτὸς ἐν σαπίᾳ σκολήκων κίθη, διανυκτερεύων αἰθριος· ἐγὼ δὲ πλάνη τις, καὶ λάτρις, τόπον ἐκ τόπου, καὶ οἶκον ἐξ οἴκου διερχομένη. Πότε δύσεται ὁ ἥλιος, ἵνα ἀναπαύσομαι τῶν μόθων, καὶ τῶν ὀδυνῶν, αἷ με νῦν συνέχουσιν; Ἄλλ' εἰπὸν τι ῥῆμα πρὸς Κύριον, καὶ τελέετα. » Εἶδες ἀνεπιστίας ῥήματα· Μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων, Ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν, τοῦτ' ἔστιν, ἕως πότε φρεναπατῆς ἑαυτὸν, προσδοκίαν ἀγαθῶν καρδοκῶν; ποῖα σοι ἐλπὶς ὑπολείπεται; Τί δὲ σοι ὠνήσεν τὸ συχῶς τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἐπαίρειν, καὶ τὰς εὐχὰς πλατύνειν; Ἄνωθεν ἐπολεμήθης, καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πῦρ κατηνέχθη.

Ταῦτα τῆς γυναικὸς ἔτι λεγούσης τῶ Ἰὼβ, ἐν τῶ πειρασμῷ διάγοντος, τότε μὲν ὁ Ἰὼβ οὐδὲν ἀπεκρίνατο· μόνον δὲ τῆς βασιλείας ἐπελάβετο, καὶ τῆς ὑπάρξεως τετύχηκεν, καὶ ἴδεν ἀδελφοὺς καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς, καὶ πάντας εὐωχομένους, ὁμοίως καὶ τὴν γαμετὴν τῶ βασιλικῶ πέπλῳ φαιδρυνομένην, καὶ τῶν αὐτῶν τέκνων μητέρα γινομένην, στρα-

illum; simulque illum consolantes 47. O fratrum et cognatorum concursus! In luctu nullus; in convivio multi. Quando in sterquilinio sedebat, omnes aufugiebant; quando in regia versabatur, omnes accurrebant. Hoc non solum tunc, sed et hac ætate usuenit. Sæpe fit, ut quis in adversam fortunam incidat, et non solum a cognatis non cognoscitur, sed et jurejurando a cognatione et familiæ propinquitate repellitur. Si vero providentia ejus, qui Jobum secundo opibus auxit, iterum ad opes et dignitatem provehatur, omnes cognati advolitant, compellant, demulcent; sæpius illud ingeminantes: *Quod vobis in votis erat, id intuemur*; ut proinde istos recte fortunarum, non naturæ cognatos dixeris. Idem prorsus invicto luctatori Jobo contigit; nam quando in sterquilinio sedebat, et sanie testa radebat, multisque angustiis et ærumnis circumventus clamabat: *Cur in ventre matris meæ non interii? Cur egressus, confestim non perii? Cur genua meæ concurrerunt? Cur ubera matris meæ susci-* 48? tunc nullus frater comparuit lacrymans, nulla soror lamentans, nullus cognatus mœrens. At simul atque in regiam restitutus, et duplicis substantiæ possessor effectus est, statim astant fratres, sorores advolitant, amici fulciunt.

Et quid verba facio de fratribus et cognatis, nec orationem quantocius (eo quod tempus effluxit), transfero ad uxorem Jobi; quæ, Jobo calamitatibus circumfluente, et in gravissima lucta constituto, durior et inhumanior omnibus exstitit; opprobriis et calumniis eum incessens, et ad blasphemias incitans, et hunc in modum compellans: « Quousque perges dicere: Ecce modicum adhuc tempus exspecto, ut recipiam spem salutis meæ? Ecce enim memoria tua de terra oblitterata est: filii et filia, ventris mei labores et dolores, interierunt, quos frustra tantis molestiis peperit; tu ipse in vermium putredine sedes, sub dio degis: ego autem ut errabunda et serva locum loco, et domum domo permutō. Quando occumbet sol, ut quiescam a laboribus et doloribus, quibus nunc opprimor? Sed dic Deo verbum, et morere. » Vides infidelitatis verba: Quousque dicere perges: Ecce modicum adhuc tempus exspectabo? hoc est, quousque teipsum decipies, et spe bonorum recipiendorum fallis? Quæ tibi spes relicta est? Quid tibi utilitatis affert, manus crebro ad cælum sustulisse, et preces protraxisse? Desuper debellatus es, delapso e cœlis igne.

Hæc cum mulier, Jobo cum tentationibus conflictante, effutiret, nullum tunc responsum dedit 49 (19), at ubi in regiam revenit, opesque suas recuperavit; simulque fratres, amicos, et cognatos epulantes, et uxorem suam regali amictu splendenscentem, et eorumdem filiorum matrem effectam vidit, tum conversus ad mulierem dicebat:

47 Job xli, 10, 14. 48 Job iii, 11, 12. 49 ibid. ii, 9.

(19) Et tamen statim respondit: *Quasi una de stultis mulieribus lœcuta es.* (Job ii, 10.)

Quid ais, mulier? Annon tu illa es, quæ cæteris omnibus graviora maledicta in me conguessisti? annon clamabas: Quousque perges dicere: Ecce adhuc exiguum tempus exspecto, ut recipiam spem salutis meæ? An agricola non præstolatur messem? Et ego non exspectem Deum, qui suscitavit de terra inopem, et de stercore erigit pauperem⁵⁰? Annon venit honorum æstas? Annon adest ver fructu bonis? Annon pluribus divitiis abundas, quam prius? Aspice tuos liberos. Num deformiores sunt prioribus? Annon vitis excellens facta es, alii quidem fructus tui decerpti sunt; alios adhuc possides. Et illi vivunt, et isti salviunt. Sic enim omnia duplicia accepisti. Si tibi, mulier, morem gessissem, Deumque blasphemasset, unde nobis hæc tanta opum copia advenisset? Vides, quantum fructus patientia in simo peperit.

Quocirca, mulier, in posterum ne dicit: Ego errabunda et famula sum. Cecidit enim erro, et ad nihilum redactus est idololatra. Vere cecidit erro diabolus, qui semper adversus se fovcas fodit. Nam et hodie corona plectitur, et Job coronatur, et Adam renovatur, et latro laudatur. Hodie sepulcrum signatur, et cælum aperitur. Hodie Dominus alapis cæditur, et natura humana libertatem adipiscitur. Testatur hoc Paulus, clamans: *In libertate, qua Christus liberavit, state firmi*⁵¹. Ipsi gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

⁵⁰ Psal. cxii, 7. ⁵¹ Galat. v, 13.

Α φεῖς πρὸς τὴν γυναῖκα ὁ Ἰὼβ ἔλεγεν· Τί λέγεις, γύναι; Οὐ σὺ εἶ ἡ πάντων μοι χαλεπώτερον ἐπιπλήτουςα; οὐκ ἔλεγές μοι· Μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων, Ἰδοὺ ἀναμένω χρόνον ἔτι μικρὸν, προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου; Ἡ ὁ γεωργὸς στάχυν οὐκ ἐκδέχεται; καὶ γὰρ τὸν Θεὸν οὐ περιμένω τὸν ἀνιστῶντα πένητα ἀπὸ γῆς, καὶ κοπρίας ἐγείροντα πτωχόν; Μὴ οὐκ ἦλθεν τὸ θέρος τῶν ἀγαθῶν; μὴ οὐκ ἔφθασεν τὸ ἔαρ τῆς ἀπολαύσεως; οὐχὶ μᾶλλον πλουτεῖς ἢ πρότερον; μὴ οὐ γέγονας ἀμπελος διάφορος; ἐκείνους ἐτρυγήθης, ἀλλὰ τούτους κρατεῖς. Κάκεινοι ζῶσιν, καὶ οὗτοι σκιρτῶσιν· οὕτω γὰρ διπλὰ ἀπέλαβες πάντα· εἰ ἤκουσά σου, γύναι, καὶ βλασφημήσας τὸν βίον ἐξῆλθον, πόθεν ἡ ἀνάστασις τῶν ἀγαθῶν; Εἶδες ἡ κοπρία τῆς ὑπομονῆς πῶσον καρπὸν ἐδλάστησεν.

Β Διὸ, γύναι, ἀπὸ τοῦ λοιποῦ μὴ ἀρεῖν λέγειν, Ἐγὼ πλάνη τις καὶ λάτρις. Ἐπεσεν γὰρ ὁ πλάνος, καὶ κατήργηται ὁ εἰδωλόλατρος. Ὅντως ἔπεσεν ὁ πλάνος; ὁ διάβολος, ὁ αἰετὸς καθ' ἑαυτοῦ τοὺς βοθύνους ἐγείρων. Σήμερον γὰρ καὶ στέφανος πλέκεται, καὶ Ἰὼβ στεφανοῦται, καὶ ὁ Ἀδάμ ἀνακαινοῦται, καὶ ληστής ἐπιναεῖται. Σήμερον καὶ τάφος σφραγίζεται, καὶ οὐρανὸς ἀνοίγεται. Σήμερον ὁ Δεσπότης βαπτίζεται, καὶ ἡ ἀνθρωπότης τὴν ἐλευθερίαν δέχεται, καὶ μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ Παύλος βοῶν· *Τῇ ἐλευθερίᾳ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν· στήκετε βέβητοι*. Αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

LEONTII BYZANTINI FRAGMENTA.

Ex Leontio.

Ἀπὸ τῶν Λεοντίου.

(*Mat., Script. vet. VII, 52.*)

Substantia ac substantiarum æque differunt ac C essentia atque essentiarum. Substantia enim personam, substantiarum vero ens designat. Cum enim substantia particularitatibus circumscribendis operam dat, substantiarum discrimina rerum definiendarum perscrutatur, earumque theoriam constituit. Hujus generis sunt omnes qualitates tum essentialia cum accidentales, quarum neutra est essentia, id est actionis substratum, quod essentia semper adhærens cernitur, ut, ex. gr., color in corpore, ut scientia in anima. Quocirca qui dicit: « Natura non est insubstantiata, » vere quidem dicit, sed haud congrue definit, quia id quod substantiarum non est, substantia attribuit. Item di-

Ἐπεὶ οὐ ταῦτ' ἐν ὑπόστασις καὶ ἐνυπόστατον (1), ὡς περ ἕτερον οὐσία καὶ ἐνούσιον· ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις τὸν τινα δηλοῖ, τὸ δὲ ἐνυπόστατον τὴν οὐσίαν· καὶ ἡ μὲν ὑπόστασις πρόσωπον ἀφορίζει τοῖς χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασι, τὸ δὲ ἐνυπόστατον τὸ μὴ εἶναι αὐτὸ συμβεβηκὸς δηλοῖ, ὅπερ ἐν ἐτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖται· τοιαῦται δὲ πᾶσαι αἱ ποιότητες, αἱ τε οὐσιώδεις καὶ ἐπουσιώδεις καλούμεναι, ὧν οὐδέτερά ἐστιν οὐσία, τοῦτέστι πράγματος ὑφ' ἑστῶς, ἀλλ' αἰεὶ περὶ τὴν οὐσίαν θεωρεῖται, ὡς χρῶμα ἐν σώματι, καὶ ὡς ἐπιστήμη ἐν ψυχῇ. Ὅ τοῖνον λέγων, οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος, ἀληθῶς μὲν λέγει, οὐ μὴν ὀρθῶς συμπεραίνει, τὸ μὴ ἀνυπόστατον συνάγων εἰς τὸ ὑπόστασιν εἶναι· ὡς περ ἂν

(1) Leontii de hoc argumento amplam disputationem, seu potius excerpta ejus, exhibent codices Vaticani duo, neque me exscribere piget

Attamen conferendus est idem Leontius De sectis act. VII.

εἰ τις μὴ εἶναι σῶμα ἀσημάτιστον ἀληθές λέγων, ἔπειτα συνάγει οὐκ ὀρθῶς, τὸ σχῆμα σῶμα εἶναι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ σῶματι θεωρεῖσθαι· ἀνυπόστατος μὲν οὖν φύσις, τοὔτεστιν οὐσία, οὐκ ἂν εἴη· οὐ μὴν ἡ φύσις ὑπόστασις, ὅτι μὴ δὲ ἀντιστρέφει· ἡ μὲν γὰρ ὑπόστασις, καὶ φύσις· ἡ δὲ φύσις, οὐκ ἔστι καὶ ὑπόστασις· ἡ μὲν γὰρ φύσις, τὸν τοῦ εἶναι λόγον ὑποδέχεται· ἡ δὲ ὑπόστασις, καὶ τὸν τοῦ καθ' αὐτὸ εἶναι· καὶ ἡ μὲν, εἰδους λόγον ἐπέχει· ἡ δὲ, τοῦ τινός ἐστι δηλωτικόν· καὶ ἡ μὲν, καθολικοῦ πράγματος χαρακτηῖρα δηλοῖ, ἡ δὲ, τοῦ κοινοῦ τὸ ἴδιον ἀποδιαστέλλεται· καὶ συντόμως εἰπεῖν, φύσεως μὲν μᾶς λέγονται τὰ ὁμοούσια, καὶ ὧν ὁ λόγος τοῦ εἶναι κοινός· ὑποστάσεως δὲ ὅρος· ἡ τὰ κατὰ τὴν φύσιν μὲν ταῦτά, ἀριθμῶ δὲ διαφέροντα· ἡ τὰ ἐκ διαφορῶν φύσεων συνεστῶτα· τὴν δὲ τοῦ εἶναι κοινωνίαν ἅμα τε καὶ ἐν ἀλλήλοις κεκτημένα· οὕτω γέ τοι, φημί, κοινωνοῦνται τοῦ εἶναι, οὐχ ὡς συμπληρωτικά τῆς ἀλλήλων οὐσίας, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν οὐσιωδῶς κατ' αὐτῶν κατηγορουμένων· ὡς ἡ ἐν σῶματι ποιότης, λευκότης, μελανότης· ὅπερ ἂν τις εὖροι καὶ ἐν ἄλλοις, μᾶλλον δὲ ἐπὶ ψυχῆς καὶ σώματος, ὧν κοινὴ μὲν ἡ ὑπόστασις, ἴδια δὲ ἡ φύσις.

Καὶ ὁ λόγος διάφορος· ὅτι διττός ὁ τῆς τελειότητος ὅρος, ὁ μὲν ἀπλῶς λεγόμενος, ὁ δὲ σχέσει θεωρούμενος· ὅτι εἰ φύσει παθητός ἦν ὁ Λόγος, ἡ τῶν ἐνταῦθα ἐδέχτο περιγραφὴν, ἔσται τοῖς ἀπὸ Νεστορίου ταῦτα ἐν αὐτῷ, τὸ φοβεῖσθαι σαρκὶ συνάπειν καὶ ὅλῳ ἀνθρώπῳ, ἵνα μὴ περιγραφῆ· εἰ δὲ φύσει ἀτρέπτός ἐστι καὶ ἀπερίγραφτος καὶ ἀπαθής, ἂν ἐν σῶματι γένηται, σώζοι ἂν τὸν ἴδιον τῆς ἀπαθείας καὶ παντελῆ τῆς ἀτρέψιας λόγον· καὶ γὰρ οὐδὲ κόσμον κτίζων, καὶ εἰς τόδε τὸ σχῆμα τοῦ παντός ἄγων αὐτὸν οὐκ ἔντα πρότερον, ἐκ τοῦ ὑπερκοσμίου καὶ ὑπερουσίου εἰς τὸ περικόσμιον τοῦτο ἢ ἐγκόσμιον ἐκπεπωκώς φαίνεται· καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου ἀπεριγράπτου εἰς τὸ περιγεγράφθαι ὑπ' αὐτοῦ ἠγλυθῶς· οὔτε τοῖνον οὐδὲ πρότερον ἦν ἵνα τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα παρήγαγεν, οὔτε ὕστερον ὅτε τὸν μέγαν ἐν μικρῷ κόσμον τὸν ἀνθρώπων ἑαυτῷ περιέπηξε, περιεγράφη. Καὶ τί θαῦμα; ὅπου γε καὶ ἡ ἀνθρώπου ψυχὴ οὐχ ἀπλῶς καὶ διὰ τὸ σῶματι αὐτὴν εἶναι· πάχει ταῦτα, ἀλλὰ διὰ τὸ πεφυκέναι πίπτειν καὶ χωρὶς σώματος· ὅτι ἀρρήτος ὄντως ἐστὶ καὶ ἀενάητος μόνη ἡ κατ' οὐσίαν τε καὶ οὐσιωδῆς καὶ ἐνυπόστατος ἔνωσις· πῶς γὰρ τὰ τοσοῦτον κατὰ φύσιν παρελλαγμένα καὶ μακρῷ διωκόμενα, ἀλλήλοις τε συνέθη, καὶ κραθέντα οὐ συγκέχνηται, ἀλλὰ καὶ ἔστιν ἐν καὶ γνωρίζονται δύο; Ὅτι δὲ ἀντιστῆναι, ὡς οἱ τὴν ἔνωσιν μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν ἢ εὐδοκίαν, ἢ ἄλλην τινὰ σχέσιν ὁγματίζαντες, κατ' οὐδὲν μὲν τῇ ἀληθείᾳ ἐγγίζουσι, τὸ δὲ ψεῦδος πολυσχιδῆς ὅν ἐμερίσαντο· ποῖα γὰρ ἐν εἴη ταῦτα, καὶ τοῦ τοῦ τῆς ἐνώσεως ἄξια ὀνόματι τῆς ὑπερφυσῆς καὶ μόνης μετὰ τὴν μόνην καὶ πρώτην ἢ μὴ τὰ πράγματα συνδέουσα καὶ εἰς ταῦτα ἴν ἄγουσα; Ὅθεν καὶ θαυμάζειν ἔπειτα μοι, ὅτι

A cendo, corpus non sine forma esse, non erraveris, false autem definiris asserendo corpus et formam unum esse, ita tamen ut hæc in illo non in sensu cadat. Hinc natura non est substantiata, atque ita non est essentia. Igitur natura non est substantia; non enim reciprocatur. Nam substantia naturæ partes agit, non autem natura substantiæ. Et revera quidem natura τοῦ esse rationem inicit, substantia autem etiam τοῦ esse per se. Quare una quidem speciei rationem subit, altera autem ejus unde provenit ipsa, documentum exhibet; una actionis universalis typum declarat, altera ex eo quod pluribus commune est secernit id quod particulare. Quid multa? Unius naturæ ὁμοούσια dicuntur, quæ essendi causam habent communem; porro substantiæ finis, et ea quæ, quoad numerum, differunt, quamvis, quoad naturam, eadem sint. Huc adde quæ e diversis naturis consistunt et existendi causam habent communem. Nec tamen ita suas existencias invicem compleant, quod quidem fit in essentiis iisque quæ essentialiter de iis prædicantur. Sic in corpore albedo, nigredo, etc., sicque in aliis rebus, præsertim corporeis ac spiritualibus quæ communem habent substantiam, particularem tamen inveneris naturam.

Sermo etiam differt, quia duplex est perfectionis terminus: unus simplex, alter in habitu consideratus. Quodsi natura idem passibilis est, aut aliunde circumscriptus, cum Nestorio utique metuere poterimus ne, carni ac toti homini adaptatus, plane mutetur. Sin pro sua natura immutabilis est, et incircumscribitus et impassibilis, licet cum corpore coadunatus, impassibilitatem atque immutabilitatem suam servaverit. At non creavit mundum, non universi typo eum qui prius non erat, induit; imo ex supermundano et superessentiali statu in hunc mundanum et plane terrestrem videtur processisse, non jam incircumscribitum, ut ante, sed circumscribitum. Igitur nec tum cum mundum et quæ in eo sunt conderet, nec postea ubi hominem, mundum in parvo magnum sibi associaret, circumscribatur. Quid mirum? nam anima humana nonsimpliciter et quia cum corpore juncta est hæc patitur, sed quia pro natura sua vel sine corpore patitur; est enim unio sola secundum essentiam, essentialis et substantiata, quæ nec exprimi nec comprehendere potest. Quomodo enim ea quæ pro sua natura adeo differunt et separata sunt, nihilominus conjunguntur et conjuncta non miscentur, imo essentialiter unum sunt, duo autem cognoscuntur? Certe contradicendum est iis qui istam unionem non secundum essentiam, sed et arbitrio et vi adhibita factam esse docent, atque tantum abest ut veritatem assecuti sint, ut mendacium etiam auxerint. Quæ enim alia esse veritas potest, et quo alio vinculo uniri potest nisi eo, quod res conjunctas in unum locum cogit? Quare miror quod, dum illi hanc unionem prædicant, tanquam de re pura et immutabili lo-

quantur. De quamam vero mutatione in rerum divisione loqui poterunt qui plures dignitates in unam dignitatem confundunt? Nunquam enim hæ dignitates una fieri dignitas poterunt, sicut nec plures naturæ immutabiliter una erunt post facultates divisas; nam quod res diversas unit, dignitates quoque unit, facultatibus divisas. Quod enim res conjungit, dignitatem etiam jungit. Unde fit ut quoscunque dignitatis divinæ scimus participes factos, essentialiæ divinæ privilegio eodem loco ponamus, duarumque naturarum unicuique sanctitatem tribuamus. Nam dignitatis mensura non omnino disjungit quæ pretii sunt inæqualis, sed naturas illo ipso respectu adunabit.

Huc accedit quod eos qui, præter Christum, sancti existunt, cum Trinitate volunt jungere; eo enim impietatis progredi audent. Namque dii et Dei filii spiritus sancti denominationem usurpant secundum illud: Qui Domino cohæret, idem spiritus sunt; id quod Nestoriani impii scire debebant, distributionis scilicet partem superioribus particularem esse præ inferioribus; omnibus autem virtutis et dignitatis donum æqualiter impertitum obtigisse, idque una cum Deo Verbo, aut si malunt, cum aliqua earum rerum quæ in Trinitate cernuntur, ita ut sancta Trinitas in duas naturas scindatur, substantiæ vero duæ, aut tres, aut quatuor numero statuatur. Sed fortasse nec illud cum Dei Verbi natura conflare in unumque Filium eundemque prototypum constituere volent. Una enim est naturalis filiiatio, unde omnis plane filiiatio per participationem originem ducit. Inde etiam necesse est Nestorianos suum sumpsisse hominem quasi ex machina deum, nisi e gratia speciali eum emanasse malint. Quare unionem vere essentialiæ atque duplicem unionum ac secretionum rationem alta voce prædicamus. Alia quidem in speciebus unita, in substantiis discernuntur; alia in speciebus discreta in substantiis simplicem præbent unionem, aut etiam compositam. Sed jam satis diximus de iis quæ simplicem duplicemve habent constitutionem; non enim pro libitu disquirentes his talibusque lucem affundere valemus.

Sed dum de rerum compositione aut complexione, aut mistione unioneve aut quo tandem nomine utamur, loqui volumus, essentialiæ iisdem aut accidentalem naturam tribuentes, iis qui de vocabulis eorumque significato proprio aut improprio litigant, facile hanc licentiam dabimus. Non enim flores inspergere dictioni nostræ, sed res ipsas cognoscere in animo est.

Eorum igitur quæ essentialiter existunt et secundum essentialiæ cogitantur, alia particularem existentiam rationem conservant, alia turbant et delent. Et illorum quidem relatio invicem intercedens e duobus unum præstat quoad numerum, servata essentialiæ, quoad unitatem, differentia. Pro exemplo est in animantibus quidem homo; et in corporibus simplicibus naturalibusque substantia-

Α ἂν αὐτῶν τὴν τοιαύτην ἔνωσιν προσθευόντων, τὸ ἀσύγχυτον προσρίπτεται καὶ τὸ ἀτρεπτον· ποίαν γὰρ καὶ ὑφορᾶσθαι τροπὴν αὐτοὺς δίκαιον ἐν τῇ διαιρέσει τῶν πραγμάτων, τὰς μὲν ἀξίας εἰς μίαν ἀξίαν συγχέοντας· οὐ γὰρ αἱ ἀξίαι ἀξία ποτ' ἂν γένοιτο ἀσυγχύτως, ὡς περ οὐδὲ αἱ φύσεις μίαν φύσιν ἀτρέπτως, τὰς δ' ἐξουσίας χωρίζοντας. Ὁ γὰρ πραγμάτων ἔνωσις, ἢ τῆς ἀξίας ἔνωσις· ἢ οὕτω γ' ἂν καὶ πά·τας τοὺς τῆς θείας λελαχότας ἀξίας εἰς ταύτην ἄξιομεν τῇ θεῖα οὐσίᾳ· καὶ δύο φύσεις ἐφ' ἐκάστου τῶν ἀγίων δογματίσωμεν· τὸ γὰρ ποσὸν τῆς ἀξίας οὐ πάντη χωρίζει τὰ κατὰ τὴν ἀξίαν διάφορα, ἀλλ' ὁπόση ἔν εἰη, κατὰ τοσοῦτον συνάψει τὰς φύσεις.

Β Εἰ δέ τι ἐτέρῳ τῶν ἐν τῇ Τριάδι συνάψαι βούλονται τοὺς παρὰ τὸν Χριστὸν λοιποὺς ἁγίους, τῆς ἐν ἀσεβείᾳ αὐτῶν ἔστω ἐξουσίας· κεχηρηματικάσι γὰρ οἱ θεοὶ τε καὶ οἱ υἱοὶ Θεοῦ, καὶ πνεύματα ἅγια, κατὰ τὸ, Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν πνεύμα ἔστιν. Ὅτι, φησὶν, ἔδει τοὺς ἀθέους Νεστοριανοὺς εἰδέναι, ὅτι καὶ τὸ ἐξαίρετον τῆς ποικίλης διανομῆς πρόσ·εστι τοῖς ὑπερτέροις πρὸς τοὺς ὑφειμένους, ἀλλὰ κοινὸν τὸ ἐφ' ἅπασιν τῆς ἐνεργείας χάρισμα καὶ τῆς ἀξίας δώρημα· καὶ ἡ κάκεινας μετὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἢ εἰ γε βούλονται ἐνὸς τῶν ἐν τῇ Τριάδι θεωρουμένων, ἢ καὶ ὅλης τῆς σεβασμίας Τριάδος εἰς δύο συνάπτειν φύσεις, καὶ δύο ἢ τρεῖς ἢ τέσσαρας ὑποστάσεις διαιρεῖν, ἢ μηδὲ τοῦτον μετὰ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου συνάπτειν, καὶ εἰς ἓνα υἶδν συντιθέναι· ἢ ὁμωνύμως αὐτὸν ποιεῖν, ὡς τὸν πρωτότυπον Υἱόν· ὅτι μία ἐστὶν ἡ φυσικὴ υἰότης, ἐξ ἧς κατὰ μετοχὴν πᾶσα υἰότης· καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη τὸν ἀποσχεδιασθέντα τοῖς Νεστοριανοῖς ἀνθρώπων ἢ τῆς ἐκ χάριτος γινομένης. Ὅτι τῆς κατ' οὐσίαν ἐνώσεως μεγαλοφώνως κηρυττέσθω ἡ ἀλήθεια, ὅτι τῶν ἐνώσεων καὶ τῶν διακρίσεων διττὸς ὁ λόγος· τὰ μὲν γὰρ ἦνωται τοῖς εἶδεσι, διήρηται δὲ ταῖς ὑποστάσεσι· τὰ δὲ διήρηται μὲν τοῖς εἶδεσι, διηρημένων δὲ ταῖς ὑποστάσεσι, τὰ μὲν ἀπλῆν ἔχει τὴν ἔνωσιν τε καὶ τὴν διάκρισιν, τὰ δὲ σύνθετον· περὶ μὲν τῶν ἀπλῆν ἐχόντων τὴν διττὴν, τὰ νῦν λέγειν ἀφελέσθω· οὐ γὰρ τῆς παρουσίας σκέψεως ἢ ἐκείνων εἰς τὰ κατὰ μέρος ἐξ·ἀπλωσις.

Γ Περὶ δὲ τῶν κατὰ σύνθεσιν ἦγουν συμπλοκὴν ἢ κρᾶσιν, ἢ ἔνωσιν, ἢ ὅπως ποτὲ φίλον καλεῖν τὰς οὐσιώδεις τῶν ἑτεροειδῶν σχέσεις, λεκτέον ἡμῖν τοῖς ὀνοματομάχοις καταλιποῦσι τὰς, ὡς αὐτοὶ νομίζουσιν, ἐμφαντικωτέρας ἢ κυριωτέρας τῶν σημασιῶν· οὐ γὰρ ἐκλογῆς λέξεων ἡμῖν σχολή, ἐπὶ τὸ νοεῖν ἐπειγομένοις.

Δ Τῶν τοίνυν οὐσιωδῶς ὑπαρχόντων καὶ κατ' οὐσίαν νοουμένων, τὰ μὲν καὶ τῇ ἐνώσει ὥζει τὸν ἴδιον τῆς ὑπάρξεως λόγον, τὰ δὲ συγγεῖ τε καὶ ἐξίφανίζε, τὴν ἀκρότητα τῶν ἠνωμένων λυμαινόμενα. Τῶν οὖν προτέρων ἢ μετ' ἀλλήλων καὶ ἐν ἀλλήλοις θεωρουμένη σχέσις ἐν μὲν τοῖς ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελεῖ, καὶ ὡς ἂν τις εἴποι, ἐν εἶναι τῷ ἀριθμῷ ἀπαδείκνυσι, τὸ διάφορον ὥζοντα τῆς ὑπάρξεως ἐν τῷ αὐ-

τῆς ἐνότητος. Καὶ τοῦτο παράδειγμα ἐν μὲν ζωῆς ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, ἐν δὲ τοῖς ἀπλοῖς ἢ φυσικοῖς σώμασιν ἢ τῶν ἀβυπόστατων καθ' ἑαυτὰ εἶναι δυναμένον πρὸς ἄλληλα ποιά σχέσις· ὅσον θρυαλλίς. Ἐτερον δὲ πάλιν ἢ φλογώδης τοῦ πυρὸς οὐσία.

Ὅτι καθ' ὅλου φάναι, οὐδὲν τῶν ἐνουμένων, τρῶπῃ ἢ σύγχυσις ὑφίσταται, μὴ οὐχὶ ἐκατέρου τῶν ἐνωμένων παθητικῶς ἔχοντος ποιότητος· τῶν γὰρ τοῦτων ἢ μὲν δραστήριος, ποιῆσαι ἂν καὶ οὐ πάθος, ἢ δὲ παθητικὴ πάθος ἂν καὶ οὐ δράσειεν. Ὅτι δὲ τὸ κατὰ τὴν θείαν αἰσθησιν ἀκουσικὸν ἡμῶν καθαῖραι παντὸς ἀχθοῦ τοῦ ἐκ προλήψεως συνισταμένου καὶ ἀποκωφοῦντος τὸν νοῦν· ἤδη δὲ τὸ καὶ τῶν μαρτύρων τὸ νέφος ὑποδέξασθαι. Ὅτι ἀσεθῆς οὐκ αἰδεῖται πρόσωπον ἐντίμου, ἀσήμους δὲ καὶ οὐκ ἐγνωσμένας χρήσεις προκομίζουσι. Δειξάτωσαν πρῶτον ὅτι μὴ τῶν Πατέρων εἶσιν αἱ χρήσεις τῶν ἐγκρίτων, καὶ τότε ἐκείνας ἄς φασὶ προαγέτωσαν. Οὐκοῦν ὁ τοῦ Πατέρος μὴ δεχόμενος τοὺς διαφανεῖς τε καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ περιβοήτους, ἀλλ' ἀντικαταστήμενος τούτοις, προφανῶς τῇ διαταγῇ τοῦ Θεοῦ ἀνθέστηκε. Καὶ τί δὲ λέγειν περὶ τῆς κατ' οὐσίαν καὶ οὐσιωδῶς ἐνώσεως, τὴν τε μίαν ὑπόστασιν τῶν δύο φύσεων; καὶ ὅτι τὰ τοιαῦτα τῆς διαφορᾶς ὄντα δηλωτικὰ τῶν οὐσιωδῶς ἡνωμένων φύσεων τοῦ Χριστοῦ; ὁ τρόπος δηλαδὴ τῆς ἐνώσεως οὐσιωδῶς, ἀλλ' οὐ σχετικῶς γέγονεν· ὡς εἶναι ἐν τῇ τελείᾳ ἀνθρωπότητι τὸν λόγον, ὅπερ ἡμῖν ὁ ἔσω ἄνθρωπος κατὰ τὸν Ἀπόστολον συνεφεστώς καὶ εἰς τὸν τοῦ βίου ὄρον συντελῶν μετὰ τὴν ἔνωσιν. Ἐπειδὴ περ, ὡς ἔφημεν, μὴ περὶ λέξεως διαμάχη ἐστὶν ἡμῖν, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα τούτων ἐνώσεως τε καὶ συμφυίας, ἣν οἱ Πατέρες οὐσιωδῶς γεγενῆσθαι ἐφρόνησαν, Νεστόριος δὲ σχετικὴν τε καὶ γνωμικὴν ταύτην εἰσάγει.

Ὅτι εἶδος ἐστὶν ὅλον ἄνθρωπος, ἵππος, βοῦς· εἰσὼς γὰρ ὁ Σωκράτης, καθ' ὃ ζῶον, ἔστι γένος· καθ' ὃ θνητὸς καὶ λογικὸς, διαφέρει· καθ' ὃ δὲ ἄνθρωπος, εἶδος· οὕτω καὶ πάντες ἄνθρωποι. Γένος δὲ καὶ διαφορὰ καὶ εἶδος συμπληρωτικὰ τῆς ἐκάστου εἶναι οὐσίας· διὸ καὶ οὐσιωδῶς λέγονται τὸ δὲ ἴδιον καὶ τὸ συμβεβηκὸς, ἐπουσιωδῶς, ἐπειδὴ ὑπάρχει τι, τὸ δὲ συμβεβηκὸς πόρρω ὑπάρχει, ἐπειδὴ πῆ μὲν ὑπάρχει, πῆ δὲ οὐκ ὑπάρχει· ταῦτα δὲ καὶ χωριστὰ κλιεῖται. Ἔστι μὲν οὖν τὸ ἴδιον, τὸ γελαστικόν, τὸ δὲ συμβεβηκὸς, τὸ μέλαν, τὸ κινεῖσθαι, τὸ ἴστασθαι, τὸ καθῆσθαι. Ὅτι τῶν γινόμενων ἐστὶν ὁ σκοπὸς, τὸ χρίσμον, τὸ παρακολούθημα, τὸ γνήσιον, ἢ τάξις, ἢ ἀποδεικτικὴ, χάρις, ἦτοι δηλωτικὸν τοῦ σκοποῦ ἢ εἰσα, ἢ ἐπιγραφὴ.

Ἐκ τῶν σχολίων Λεοντίου.

(Ang. Mai, loc. cit., p. 53.)

Ἰστέον ὅτι τὸ ἐνουπόστατον διττόν ἐστι· σημαίνει γὰρ τὸ ἀπλῶς ὄν· καθ' ὃ σημαίνονμενον οὐ μόνον τὴν οὐσίαν, ἣν ἀβυπόστατον οἱ περὶ ταῦτα δεινὸι ὑπερίφρουσιν, ἐνουπόστατον καλοῦμεν δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ εἶναι ἀπλῶς καὶ ὑφεστάναι, ἀλλὰ καὶ τὰ συμβεβηκῆτα ἐνουπόστατα λέγομεν, κἂν ἐν ἑτέρῳ ἔχουσι τὸ εἶναι. τοῦτο ἐστὶν ἐν τῇ οὐσίᾳ· καὶ εἰσὶν κυριώτερον εἰπεῖν ἐτεροῦπόστατα· σημαίνει δὲ πάλιν καὶ

A torum ac facultatum inter se relatio. Sic ad lampadem cernimus quidem, sed aliud est ellychnium, et aliud flammea ignis substantia.

ἐπὶ λαμπάδος ἔστι θεωρῆσαι· ἄλλο μὲν γὰρ ἐστὶν ἢ οὐσία.

Quid plura? Nihil eorum quæ unita sunt, mutationem aut confusionem subit, quia neutra pars passibilitati obnoxia est. Nam si hoc esset, pars quidem activa ageret quidem, nec vero pateretur, passiva autem pateretur quidem, neque vero ageret. Auditus porro noster, ex divina sententia, ab omni incongruitate, præsumptionis et præjudicii filia, quæ mentem occæcat, purgandus erit. Impius testis viri honesti faciem non reverens, exempla parum probantia et minus nota producit. Ejusmodi homines monstrant, non Patrum illa esse, aliaque substituunt. Qui igitur Patres claros et in Ecclesia Dei illustres non recipit, imo iis adversatur, Dei mandato manifeste obsistit. Quid deinceps dicendum de unione secundum substantiam? Num una substantia duarum naturarum proferenda? Num dicemus, istis differentiis naturas Christi essentialiter conjunctas declarari? Modus certe unionis essentialis, neque vero relativus exstitit, ita ut in humanitate perfecta, sit Verbum quoque, id est, homo internus, secundum Apostolum, omnia terminans post unionem. Verumenimvero, ut jam diximus, non de vocibus litigamus, sed de rerum ipsarum inter se connexionione cogitamus, quam Patres essentialiter factam fuisse memorant, et quam Nestorius relativo tantum et sententioso produxit sensu.

Species est homo, equus, bos. Et Socrates quidem, qua animans, genus est, sed qua mortalis et intellectualis, differt, qua homo, species; idemque de omnibus hominibus dicendum. Genus dein et differentia et species uniuscujusque essentialiam complent; unde essentialia dicta. Quod autem particulare et accidens exsistit, accidentale nuncupatur, utpote quod alicui inest. Nunc enim exsistit, nunc vero non locum habet, unde separati nomen gerit. Particulare, v. gr., est ridere; accidentale, nigrum esse, moveri, stare, sedere. Eorum quæ sunt, est finis, utilitas, consequentia, identitas, ordo; id quod finem designat, causa est, aut etiam titulus.

Ex scholiis Leontii.

Nosse oportet ἐνουπόστατον esse duplex. Nunc significat ens simpliciter: quo sensu nēdum substantiam, quam viri docti sic describunt ut sit id quod seipso exsistit subsistitque, ἐνουπόστατον appellamus, utpote quæ simpliciter et exsistat. Verum et ipsa quoque accidentia ἐνουπόστατα dicimus, tametsi in alio, hoc est in substantia esse habeant. At si proprie loqui velimus, ἐτεροῦπό-

στυα, hoc est, extraneæ subsistentiæ, ea potius nominabimus. Rursum vero significat etiam id quod per seipsum est, hoc est in propria subsistentia : atque secundum hoc significatum individua proprie dicantur ἐνυπόστατα. Puta, Petrus, Joannes, quæ tamen proprie non ἐνυπόστατα, sed magis hypostases sunt, et agnoscuntur.

Sed *insubsistens* dupliciter invenimus dictum : dicitur enim *insubsistens* quod nullo modo existit, ut hircocervus et hippocentaurus ; dicitur etiam *insubsistens* non quod nullo modo existit, sed quod in alio habet subsistentiam, ut sunt accidentia. Ideo, et si subsistant in substantiis, attamen per se non subsistere dicuntur, et isto designantur vocabulo *insubsistentia*.

Eumdem in modum *subsistentia* in duplici significatione adhibetur. Significat enim quod simpliciter in essentia existit, quando præsertim abstrahitur a characteristicis proprietatibus ; significat etiam individuum in se subsistens. Unde sanctus Cyrillus ad significandum ens simpliciter existens vocabulo *subsistentiæ* usus est, cum dicit : « Distinctæ manserunt subsistentiæ ; » de substantiis loquens. Et iterum : « Rerum istarum, scilicet subsistentiæ, facta est connexio. » Et quando in uno Christo distinguit subsistentias ; et alia similia de iisdem dicens. Sed sanctus Athanasius in sua ad Afros epistola dicit : « Subsistentia substantia est, neque aliam significationem habet ac ens ipsum. » Iterum idem Cyrillus de individuo particulariter in se subsistenti vocem *subsistentiæ* adhibens, dixit : « Si quis individuis duobus, scilicet subsistentiis, vocabula in Evangeliiis occurrentia attribuit, anathema sit. » Oportet ergo nos scire fortuitam homonymiam obtinere *insubsistens* (intra *subsistens*) et *insubsistens* (non *subsistens*) ; attamen *subsistentiam* differentes habere significationes ; priusque in sermonibus de his argumentis interrogandum esse quam significationem sequatur qui disserit, et ita explicationes exponi.

Hypostasis duo significata habet. Nam significat, tum illud quod existentia simpliciter præditum est, quando in primis a proprietatibus quibus sigillatur, abstractum est, tum et personam quæ secundum se subsistit. Unde sanctus Cyrillus interdum hypostasis nomen usurpat pro eo quod simpliciter est, cum ait hypostases absque confusione mansisse ; essentias utique annuens. Sed et Athanasius in epistola ad Africanos : « Hypostasis, inquit, essentia est, neque ea significatur aliud præter essentiam, sive ens. » Aliquando rursum idem Cyrillus, hypostasim accipiendo pro persona, quæ seorsim et in seipsa subsistat, dicebat : « Si quis personis duabus sive hypostasibus Evangelii voces distribuit, anathema sit. »

τως ὑφεστῶτος προσώπου τὴν ὑπόστασιν λαμβάνων ἔρασκεν · ἐἴ τις ἐν προσώποις δυσὶν, ἤγουν ὑποστά-

τὸ καθ' ἑαυτὸ ὄν τοῦτο εἶναι ἰδιοσυστάτως, καθ' ὃ σημαίνοντο καὶ τὰ ἄτομα ἐνυπόστατα λέγονται τοῦτο εἶναι ὁ Πέτρος ἢ ὁ Ἰωάννης, ἅπερ κυρίως οὐκ ἐνυπόστατα, ἀλλ' ὑποστάσεις μᾶλλον εἰσὶν τε καὶ γνωρίζονται.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ἀνυπόστατον διττῶς εὐρίσκμεν λεγόμενον · λέγεται γὰρ ἀνυπόστατον καὶ τὸ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄν, ὡς τραγέλαφος καὶ ἵπποκένταυρος · λέγεται πάλιν ἀνυπόστατον οὐ τὸ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄν, ἀλλὰ τὸ ἐν ἐτέρῳ ἔχον τὴν ὑπόστασιν, ὡς περ εἰσὶν τὰ συμβεβηκότα · διότι εἰ καὶ ὑφεστήκασιν ἐν ταῖς οὐσίαις, ἀλλ' ἐπειδὴ καθ' ἑαυτὰ μὴ ὑφεστάναι λέγεται, καὶ τοῦτο τὸ σημαίνοντο ἀνυπόστατα.

Τὸν ὁμοιον δὲ τρόπον καὶ ἡ ὑπόστασις κατὰ δύο σημαυνομένων φέρεται · σημαίνει γὰρ καὶ τὸ ἀπλῶς ἐν ὑπάρξει ὄν, ὅτε μάλιστα τῶν χαρακτηριστικῶν ιδιωμάτων ἐστέρηται · σημαίνει καὶ τὸ πρόσωπον τὸ καθ' ἑαυτὸ ὑφεστῶς · ὅθεν ὁ ἅγιος Κύριλλος, ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ ἀπλῶς ὄντος τῷ ὀνόματι τῆς ὑποστάσεως χρησάμενος, φησὶν ὅτι δὴ ἀσύγκριτοι μεμενήκασιν αἱ ὑποστάσεις, περὶ τῶν οὐσιῶν λέγων · καὶ πάλιν ὅτι πραγμάτων αὐτῶν ἤγουν ὑποστάσεως γέγονε σύνοδος · καὶ εἴ τι ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις · καὶ ἕτερα τοιαῦτα περὶ τῶν οὐσιῶν λέγων. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀφροὺς ἐπιστολῇ φησὶν · « Ἡ δὲ ὑπόστασις οὐσία ἐστίν, καὶ οὐδὲν ἄλλο σημαίνοντο ἔχει ἢ αὐτὸ τὸ ὄν. » Ποτὲ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Κύριλλος ἐπὶ τοῦ καθ' ἑαυτὸ ἰδιοσυστάτως ὑφεστῶτος προσώπου τὴν ὑπόστασιν λαμβάνων ἔρασκεν · ἐἴ τις προσώποις δυσὶν ἤγουν ὑποστάσεις ἐν Εὐαγγελίοις ἀπονέμει φωνάς, ἀνάθεμα ἔστω. » Δεῖ οὖν ἡμᾶς γινώσκοντας ὡς τῶν ὁμωνύμων τυγχάνει τὸ τε ἐνυπόστατον καὶ τὸ ἀνυπόστατον · καὶ μὴν καὶ ἡ ὑπόστασις καὶ διάφορα ἔχουσι τὰ σημαίνοντα · πρότερον ἐν ταῖς περὶ τούτων διαλέξεσιν ἐπερωτᾶν περὶ ποίου σημαυνομένου λόγος ἐστὶν τῷ συζητοῦντι, καὶ οὕτως τὰς ἀπολογίας ποιείσθαι.

Ἡ ὑπόστασις κατὰ δύο σημαυνομένων φέρεται. Σημαίνει γὰρ καὶ τὸ ἀπλῶς ἐν ὑπάρξει ὄν, ὅτε μάλιστα τῶν χαρακτηριστικῶν ιδιωμάτων ἐστέρηται · σημαίνει καὶ τὸ πρόσωπον τὸ καθ' ἑαυτὸ ὑφεστῶς. Ὅθεν ὁ ἅγιος Κύριλλος, ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ ἀπλῶς ὄντος τῷ ὀνόματι τῆς ὑποστάσεως χρησάμενος, φησὶν ὅτι δὴ ἀσύγκριτοι μεμενήκασιν αἱ ὑποστάσεις περὶ τῶν οὐσιῶν λέγων · καὶ πάλιν ὅτι πραγμάτων αὐτῶν, ἤγουν ὑποστάσεων, γέγονε σύνοδος. Καὶ εἴ τις ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις · καὶ ἕτερα τοιαῦτα, περὶ τῶν οὐσιῶν λέγων. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀφροὺς ἐπιστολῇ φησὶν · « Ἡ δὲ ὑπόστασις οὐσία ἐστὶ, καὶ οὐδὲν ἄλλο σημαίνοντο ἔχει ἢ οὐσία, ἢ αὐτὸ τὸ ὄν. » Ποτὲ δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς Κύριλλος ἐπὶ τοῦ καθ' ἑαυτὸ ἰδιοσυστάτως ἔρασκεν · ἐἴ τις ἐν προσώποις δυσὶν, ἤγουν ὑποστά-

Ἐκ τῶν Λεοντίου μοναχοῦ τοῦ Βυζυτιῶν. A

(Ang. Mai, loc. cit., p. 62.)

Τὴν ἐπίνοιαν οἱ Πατέρες καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος δι-
τὴν εἶναι ἀπεφήναντο · ἡ μὲν γὰρ οἶοναι ἐπίνοιά τις
ἐπενθύμησις ἐστὶ, τὴν ὀλοσχερῆ τῶν πραγμάτων
καὶ ἀδιόρθωτον ἐξαπλοῦσά τε καὶ διασαφῶσα θεω-
ρίαν καὶ γνῶσιν, ὡς τὸ αἰσθῆσαι δόξαν εἶναι ἀπλοῦν,
τῆ κολυπραγμοσύνη τοῦ νοῦ πολυμέρες τε καὶ ποικί-
λον ἀναφαίνεσθαι · ἡ δὲ, ἀνάπλασμα διανοίας τυγχά-
νει κατὰ συμπλοκὴν αἰσθησεώς τε καὶ φαντασίας,
ἐκ τῶν ὄντων τὰ μηδαμῶς ὄντα συντιθεῖσα, καὶ εἶ-
ναι δοξάζουσα. Τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ τῶν ἵπποκενταύ-
ρων καὶ σειρήνων μυθοπλαστία · τῶν γὰρ ὄλων τὰ
μῆρη λαμβάνουσα, καὶ ἐκ μερῶν ἄλλο τι συντιθεῖσα
κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν τε καὶ εὐκολίαν, τὰ μηδαμῶς
ἐν ὑποστάσει καὶ οὐσίᾳ θεωρούμενα ἐν τῇ διανοίᾳ B
καὶ τοῖς λόγοις ἀνέπλασεν · εἶτα καὶ ταῖς ὕλαις
διμυροφουμένη ἂν εἰδωλοποίησεν.

Ἐκ τῶν σχολίων Λεοντίου, συλλογισμὸς συνά-
γων ὅτι, εἰ μία φύσις ὁ ἄνθρωπος, δύο φύσεις ὁ
Χριστός.

(Ang. Mai, loc. cit., p. 162.)

Ἐπειδήπερ εἰσὶν ἀρχαί τινες παρὰ τῆ Γραφῆ τῆ
ἀγία πᾶσιν ὁμολογούμεναι, ὅς καὶ ἡμεῖς καὶ αὐτοὶ
ἐχόμεθα, ἐξετάσωμεν ἐπὶ ταύτης ἐκάτερον δόγμα,
καὶ ὁ δ' ἂν εὐρωμεν συμφωνοῦν ταῖς ἀρχαῖς, ἐκεῖνο
ἔηλον ὅτι καλῶς ἔχει · τὸ δὲ ἐναντιούμενον, ἐκεῖνο
ὅς οὐ καλῶς ἔχον πρόδηλον ὡς δεῖ ἀποβαλέσθαι.
Ἐπολόγηται τοίνυν ὅτι αὐτός ἐστι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος,
καὶ ὅτι αὐτὸς κυρίως Θεὸς καὶ κυρίως ἄνθρωπος · καὶ
ὅτι αὐτὸς φύσει Θεὸς καὶ φύσει ἄνθρωπος · καὶ ὅτι αὐ- C
τὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν · καὶ ὅτι
καὶ ὁ αὐτὸς εἰς τῆς ἀγίας Τριάδος, καὶ εἰς ἑξ ἡμῶν ·
καὶ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἠξίωσεν ἄνθρωπος γενέσθαι,
καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τοιαῦτα εὐρήσομεν ἀνερευνῶντες.
Ἐξετάσωμεν οὖν ἐπὶ ταύταις ταῖς ἀρχαῖς ἐκάτερον
λόγμ, καὶ πρῶτον τὸ περὶ μιᾶς φύσεως · καὶ εἰ μὲν
καλῶς ἔχει, δεξώμεθα · εἰ δὲ κακῶς, ἀποβαλώ-
μεθα · ὑποκείσθωσαν οὖν τρία τινὰ, ψυχὰ ἀπλῶς,
καὶ σώματα ἀπλῶς, καὶ ἄνθρωποι ἤδη ἀποτελε-
σθέντες · λαβόντες ἡμεῖς ἐκ τούτων μίαν ψυχὴν
καὶ σῶμα ἓν, ἀποτελέσωμεν τὸν τινὰ ἄνθρωπον,
τυχὸν τὸν Πέτρον · καὶ οὐ δ' ἂν εὐρεθῆ τὴν φύσιν
ἔχον, ἐκεῖνο δὴλον ὅτι ὁμοούσιός ἐστιν · ὁ τοίνυν
Πέτρος ἀποτελεσθεὶς οὐδὲ ταῖς ψυχαῖς ὁμοούσιος
οὐδὲ τοῖς σώματιν · οὐδὲ κυρίως ψυχῆ, οὐδὲ κυρίως
σώμα, οὐδὲ φύσει ψυχῆ, οὐδὲ φύσει σώμα · οὐδὲ γὰρ
δ, ἂν λόγον ἀποδῶ τις τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος,
τὴν αὐτόν, ἀποδώσει Πέτρον · ἀλλὰ τί ἐστιν ὁμοού-
σιος; τοῖς ἀνθρώποις · ἐκείνων καὶ τὸν ὄρον ἐπιδέ-
χεται καὶ ἄλλο τί ἐστὶ παρὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ
σῶμα.

Ἐλθωμεν ἐπὶ τὸν Χριστόν · ἀναλογεῖ γὰρ παρ'
αὐτοῖς ἡ μὲν θεότης τῆ ψυχῆ, ἡ δὲ ἀνθρωπότης τῷ
σώματι · οὐκοῦν ὁ Χριστὸς οὐδὲ ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ,
οὐδὲ ὁμοούσιος ἡμῖν · ὡσπερ οὖν καὶ ὁ Πέτρος οὐδὲ
ὁμοούσιος ἐστὶ τῆ ψυχῆ, οὐδὲ ὁμοούσιος τῷ σώματι.

Ἐκ Leontio monacho Byzantino.

(LEQUIEN, S. Damasc. Op. t. I, 45.)

Cogitationem Patres et recta ratio duplicem esse
testati sunt : altera enim quasi cogitatio et mentis
meditatio est, adæquatam rerum et indubiam de-
monstrans et acquirens visionem et cognitionem,
ita ut quod sensationi apparet simplex, huic men-
tis disquisitioni multiplex et diversum videatur ;
altera autem cogitationis productio est, connexio-
nemque habet cum sensatione et phantasia, cum
ex his quæ existunt alia minime existentia con-
cipit, et esse arbitratur. Talis est hippocentauro-
rum et sirenarum fabulosa fictio. Hæc enim ex
omnibus entibus partes sumens, et ex partibus
aliud quoddam coadunans cum multa libertate et
facilitate, quæ minime in subsistentia nec substan-
tia cernuntur, cogitatione et verbis confecit, deinde
materia quadam representata simulacris donavit.

E scholiis Leontii, argumentum comprobans duas, si
unam homo, naturas habere Christum.

Cum sint principia quædam e sacra Scriptura ad-
missa ab omnibus, quæ et nos et ipsi accipimus, per-
quiramus ex illa utramque propositionem, et quam
invenerimus consonam his principiis, evidenter
hæc legitima est ; quam autem contrariam, illam
ut evidenter illegitimam oportet rejici. Admitti-
tur ergo Christum esse Deum et hominem ; et pro-
prio sensu Deum et proprio sensu hominem ; et
C natura Deum et natura hominem ; et eundem esse
consubstantialem Patri, et consubstantialem nobis ;
et unum esse e sancta Triade, et unum ex nobis ;
et Deum Verbum dignatum esse hominem fieri,
et aliaque plurima talia inveniemus si investigaveri-
mus. Perquiramus igitur ex his principiis utram-
que propositionem ; et primo quæ circa unam na-
turam pendet, siquidem legitima est, eam admit-
tamus ; sin autem illegitima, rejiciamus. Suppo-
nantur ergo tria quædam, animæ simpliciter,
corpora simpliciter, et homines jam perfecti. Su-
mentes ex his unam animam et unum corpus,
perficiemus quemdam hominem, v. gr. Petrum ; cu-
jus autem si quis naturam habere inveniat, huic
evidenter est consubstantialis. Petrus ergo ille
perfectus neque animis consubstantialis est neque
corporibus ; neque proprio sensu anima, neque
proprio sensu corpus ; neque natura anima, neque
natura corpus. Non enim quæ definitio datur animæ
aut corporis, eadem dabitur Petri. Cui ergo erit
iste consubstantialis ? hominibus ; horum enim de-
finitionem recipere potest, et aliud quoddam est
quoad animam et corpus.

Veniamus ad Christum. Analogiam enim habet
apud istos divinitas cum anima, et humanitas cum
corpore ; ergo Christus neque consubstantialis est
Patri, neque consubstantialis nobis ; sicut Petrus
neque consubstantialis est animæ, neque consub-

stantialis corpori : ergo Christus neque proprio sensu Deus, neque proprio sensu homo ; neque natura Deus, neque natura homo ; neque unus e sancta Triade , neque unus ex nobis ; sicut Petrus neque una est ex animabus, neque unum e corporibus. Talia autem de Christo dicendo, tollimus illa quæ admissa tenemus principia, quod est absurdum. Sin autem duas naturas supponimus habere Christum, nullum ex his principiis tollimus, sed omnia concordantia invenimus. Idem enim et Deus est et homo ; idem consubstantialis Patri, et consubstantialis nobis ; et proprio sensu Deus, et proprio sensu homo ; et natura Deus, et natura homo ; unus e sancta Triade, et unus ex nobis. Eadem enim subsistentia definitiones duarum naturarum recipere potest ; et quæ datur definitio divinitatis, eadem invenitur in Christo ; et quæ datur definitio humanitatis, eadem invenitur in Christo, substantiam implicans ; ita ut necesse sit duas naturas esse unius subsistentiæ Christi.

Ex Leontii scholio de numero.

(Ang. Mai, *loc. cit.* p. 64.)

Sciendum est quemadmodum *unum* esse rerum plurimis modis consideratarum ; dicitur enim unum numero ut Petrus, specie ut homo, genere ut animal ; sic etiam *duo* ; dicuntur enim duo numero, ut Petrus et Joannes, duo specie, ut homo et equus, duo genere, ut substantia et color. Quando ergo dicimus duo in Christo, non illud dicimus numero *duo* esse, sed *unum* quidem numero, *duo* autem specie, id est natura. Posse autem nos ita loqui ostendit Aristoteles, in quem isti nituntur, cum dicit de materia et specie esse illa quidem unum numero, duo verospecie. Dicit quoque sanctus Gregorius de Christo, illum esse duplex unum, non natura, sed connexionione. Ergo uno et alio modo *unum* et *duo* dicere in eodem, non est absurdum. Duplex hæc auctoritas, Aristotelis nempe et sancti Gregorii, citanda est, et quando dubitantibus nobis quomodo admitti possit duas species in uno objecto inveniri, unius enim speciei, dicunt, multa objecta videmus, duas autem species in uno objecto indicare absurdum est ; audiant ergo Aristotelem dicentem, unum numero, duo autem specie ; et sanctum Gregorium affirmantem connexionione *unum*, non vero natura ; evidens igitur est natura fuisse *duo*

οὐκ οὐκ καὶ ὁ Χριστὸς οὐδὲ κυρίως Θεὸς, οὐδὲ κυρίως ἄνθρωπος· οὐδὲ φύσει Θεός, οὐδὲ φύσει ἄνθρωπος, οὔτε εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, οὔτε εἰς ἐξ ἡμῶν· ὡς περ οὖν Πέτρος οὔτε εἰς ἐστι τῶν ψυχῶν, οὔτε εἰς τῶν σωματίων· τὸ δὲ τὰ τοιαῦτα λέγειν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἀνελέειν ἔστιν ἃς ἔχομεν ὁμολογουμένας ἀρχάς, ὅπερ ἄτοπον. Εἰ δὲ δύο φύσεις ὑποβήμεθα ἔχειν τὸν Χριστὸν, οὐδὲν τούτων ἀναιρούμεν τῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ πάντα συντρέχοντα εὐρίσκομεν· ὁ αὐτὸς γὰρ καὶ Θεός ἐστι καὶ ἄνθρωπος· καὶ ὁ αὐτὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν· καὶ κυρίως Θεός, καὶ κυρίως ἄνθρωπος, καὶ φύσει Θεός, καὶ φύσει ἄνθρωπος, καὶ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ εἰς ἐξ ἡμῶν· ἡ αὐτὴ γὰρ ὑπόστασις τοὺς ὄρους τῶν δύο φύσεων ἐπιδέχεται· καὶ ὅν δ' ἂν ἀποδῶ λόγον τις τῆς θεότητος, τὸν αὐτὸν εὐρίσκει καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὅν δ' ἂν ἀποδῶ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν αὐτὸν εὐρίσκει καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ καθαρμύζοντα οὐσίαν· ὡστε ἐξ ἀνάγκης δύο φύσεις εἶναι τῆς μιᾶς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκ τοῦ Λεοντίου σχολίων περὶ τοῦ ἀριθμοῦ.

Ἰστέον πάλιν ὅτι ὡς περ τὸ ἐν τῶν πολλαχῶς λεγομένων ἐστίν· λέγεται γὰρ ἐν τῷ ἀριθμῷ ὡς τὸ Πέτρος, καὶ τῷ εἶδει ὡς τὸ ἄνθρωπος, καὶ τῷ γένει ὡς τὸ ζῶον· οὕτως καὶ τὰ δύο· λέγεται γὰρ δύο τῷ ἀριθμῷ, ὡς Πέτρος καὶ Ἰωάννης· καὶ δύο τῷ εἶδει, ὡς ἄνθρωπος καὶ ἵππος· καὶ δύο τῷ γένει, ὡς οὐσία καὶ χρώμα. Ὅταν οὖν λέγωμεν τὰ δύο ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ τῷ ἀριθμῷ λέγομεν αὐτὸν δύο, ἀλλ' εἶνα μὲν τῷ ἀριθμῷ, δύο δὲ τῷ εἶδει, τοῦτο ἔστιν τῆ φύσει· ὅτι δὲ δυνάμεθα οὕτως εἰπεῖν, δηλοῖ καὶ Ἀριστοτέλης, εἰς ὃν ἐκεῖνοι ἐπερείδονται, περὶ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους εἰπὼν ὅτι ταῦτα ἐν μὲν ἐστὶν τῷ ἀριθμῷ, δύο δὲ τῷ εἶδει· λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὡς τε τὸ συναμφοτέρον ἐν, οὐ τῆ φύσει, τῆ δὲ συνόδῳ· οὐκοῦν κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ δύο λέγειν, οὐκ ἄτοπον· ταύτας τὰς δύο χρήσεις, τὴν Ἀριστοτέλους φημι καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου, προβλητέον, καὶ ὅταν ἀπορώσιν ἡμῖν ὅτι πως ἐνδέχεται δύο εἶδη ἐπὶ ἐνὸς ἀτόμου εὐρεῖν, ἐνὸς γὰρ εἶδους, φασίν, πολλὰ ἄτομα ὁρῶμεν, δύο δὲ εἶδη ἐπὶ ἐνὸς ἀτόμου κατηγορεῖν ἄλογον· ἀκουέτωσαν οὖν καὶ Ἀριστοτέλους λέγοντος, ἐν τῷ ἀριθμῷ, δύο δὲ τῷ εἶδει· τοῦ δὲ ἁγίου Γρηγορίου τῆ μὲν συνόδῳ λέγοντος ἐν, οὐ τῆ φύσει δὲ· δηλον οὖν ὅτι τῆ φύσει δύο.

APPENDIX.

LEONTII ET JOANNIS

COLLECTANEA DE REBUS SACRIS.

(Ang. Μαί, Script. Vet. collect. VII, 74.)

PRÆFATIUNCULA ET TITULI SEQUENTIS OPERIS.

Θεός ἡμῖν ἔστω παντός ἔργου καὶ λόγου προοίμιον ἀρχῆ· γὰρ αὕτη πασῶν ἀσφαλεστάτη· καὶ οἱ πάντες ἐχόμενοι, πρὸς λιμένα κατανωσίν ἀναπαύσεως. Ἐπεὶ οὖν τὸ πρῶτον βιβλίον τὰ περὶ Θεοῦ εἰλήξει, εἰκότως ἄρα τὸ δεύτερον περὶ ἀνθρώπων ἐκλιμβάνει, παιδεύων ἡμᾶς ἐν οἷς ὁ παρὼν βίος ἐξετάζεται, καὶ τὰ τῆς ἀστάτου καὶ ἀβεβαίου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καταστάσεως, καὶ περὶ εὐπραγίας, καὶ ὡς οὕτε τερπνὰ μόνιμα, οὕτε τὰ λυπηρὰ διαρκῆ· καὶ συντόμως εἰπεῖν πάντα ἔστιν εὐρεῖν ἐν αὐτῷ ὅσα ἐν τε ἦθει καὶ πράξει τὴν ἡμετέραν τυποῦσι ζωὴν.

Omne opus omnisque sermo a Deo nobis auspicianda sunt, ut est omnium tutissimum principium, cui inhærentes ad quietis portum feliciter perveniunt. Quoniam igitur quæ ad Deum spectant primus liber comprehendit, consequenter de hominibus tractat liber secundus, in his omnibus erudiens nos circa quæ vita humana judicatur: instabilitatem videlicet et fragilitatem rerum humanarum exponit, de beneficentia deinde disserens, nec non de eo quod nec ea quæ jucunda sunt, maneant, neque ea quibus affligimur, perdurent. Uno verbo, omnia in hoc libro reperire est, quibus vita nostra ad virtutem sive ethicam sive practicam informatur.

ΟΙ ΤΙΤΑΟΙ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.

Στοιχεῖον Α.

Τίτ. Α'. Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως καὶ κατασκευῆς.

Β'. Περὶ ἀδελφῶν.

Γ'. Περὶ αὐτεξουσίου, καὶ ὅτι τὸ αὐτεξούσιον δέδοται ἡμῖν.

Δ'. Περὶ τῆς ἀστάτου καὶ ἀβεβαίου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ τίνοι ἔοικε ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ βίος αὐτοῦ, καὶ ὅτι μάταια τὰ παρόντα.

Ε'. Περὶ ἀγαθοεργίας, καὶ ὅτι χρὴ τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας ποιεῖν, καὶ μὴ ἀποδιδόναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ πειρᾶσθαι νικᾶν ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

ΣΤ'. Περὶ ἀδικουμένων, ὅτι χρὴ βοηθεῖν αὐτοῖς.

Ζ'. Περὶ ἀρχομένων, ὅτι χρὴ ὑποτάττεσθαι τοῖς ἐργοῦσιν, καὶ παραχωρεῖν, καὶ τιμὴν νέμειν, καὶ μὴ ἀντιλέγειν ἢ βλασφημεῖν αὐτοῖς.

Η'. Περὶ ἀρχομένων, ὅτι ἐξομοιοῦνται οἱ ἀρχόμενοι τοῖς τῶν κρατούντων ἦθεσι, κἂν τε χρηστοί, κἂν τε μοχθηροί τύχωσιν ὄντες.

Θ'. Περὶ ἀναρχίας, ἣτοι λαοῦ μὴ ἔχοντος ποιμένα.

Ι'. Περὶ ἀμαρτανόντων, καὶ ὅτι ὑπὸ Θεοῦ μισοῦνται οἱ ταῖς ἀμαρτίαις διηνεκῶς ἐμφυρώμενοι, καὶ

Β φίλον Θεῷ ἐξολοθρευεῖν αὐτούς· τὸ γὰρ μὴ κολάζεσθαι αὐτούς, αἰτιον γίνεται τοῦ καὶ ἄλλους ἐξομοιοῦσθαι αὐτοῖς.

ΙΑ'. Περὶ ἀμαρτανόντων καὶ συνεχῶς αἰτούντων συγγνώμην.

ΙΒ'. Περὶ ἀγγελίας ἀγαθῆς.

ΙΓ'. Περὶ ἀγγελίας πονηρᾶς.

ΙΔ'. Περὶ ἀγγέλλοντος καὶ μεσάζοντος ἀπόκρισιν· καὶ ὅτι ὁ τὸν σταλέντα ἐξουθενῶν, τὸν πέμψαντα περιφρονεῖ.

ΙΕ'. Περὶ αἰτούντος ἦγουν πρὸς αἰτούντος (1).

ΙΣΤ'. Περὶ ἀπληστίας, καὶ ὅτι ἀπλήστως ἔχομεν πρὸς τὴν τοῦ πλείονος ὄρεξιν.

ΙΖ'. Περὶ ἀδίκων αἰτησιν, καὶ ὅτι οὐ χρὴ τὰς ἀδίκους αἰτήσεις εἰς πέρας ἄγειν.

ΙΗ'. Περὶ ἀσπασμοῦ, καὶ ὅτι τὸ μετριάζειν καὶ συγκαταβατικῶς προσκυνεῖν εὐνοίαν προξενεῖ.

ΙΘ'. Περὶ ἀπαντημάτων καὶ τῶν ἀπὸ κακῶν εἰς κακὰ ἐμπιπτόντων.

Κ'. Περὶ αἰνιγμάτων καὶ τῶν σκοτεινῶς πρὸς τι εἰρημένων.

ΚΑ'. Περὶ ἀκηδίας καὶ ἀθυμίας.

(1) Ita bis Leontii codex; et sic etiam Damasceni codex. Perperam ergo Lequinius in Damasceno edebat προσαιτούντος.

ΚΒ'. Περὶ ἀδυνάτων καὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων.

ΚΓ'. Περὶ ἀστρονομῶν.

ΚΔ'. Περὶ ἀπογνώσεως, ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς τῆς ἐαυτῶν σωτηρίας ἀπογινώσκειν.

ΚΕ'. Περὶ αἰσχρολογίας.

ΚΖ'. Περὶ ἀρεῶς εὐλόγως ἢ ἀδίκως ἐπαγομένης.

ΚΖ'. Περὶ ἀπειλῆς.

ΚΗ'. Περὶ ἀμικτιῶν καὶ τῶν ἀκοινωνήτως ἐχόντων πρὸς ἄλληλα.

ΚΘ'. Περὶ ἀγχόνης καὶ τῶν ἐαυτοῦς τοῦ ζῆν ἐξαγαθόντων.

Λ'. Περὶ ἀγγαρίας.

ΛΑ'. Περὶ ἀνασκολοπισθέντος καὶ τετελευτηκότος ἐν τῷ ξύλῳ, ὅτι χρὴ δύνοντος ἡλίου καταγαγεῖν τὸ σῶμα καὶ ὑπὸ γῆν καλύπτειν.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ ἀσκήσεως καὶ μελέτης· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ, τίτλῳ τετάρτῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ γυμνασίου.

Περὶ ἀμοιβῆς καὶ ἀνταποδόσεως τῶν ὑφ' ἡμῶν πραττομένων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ πέμπτῳ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ἔργων καὶ πράξεων.

Περὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ ιη', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ἐκουσίου.

Περὶ ἀλόγων ζώων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ζ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ζώων.

Περὶ ἀγαθῆς ἡμέρας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ η C στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ἡμέρας ἀγαθῆς.

Περὶ ἄδου· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ θ στοιχείῳ, τίτλῳ δ', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ θανάτου.

Περὶ ἀνθρωπαρεσκόντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλῳ ς', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ κολάκων.

Περὶ ἀφορίας καὶ ἐνδεΐας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ λ στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ λιμοῦ.

Περὶ ἀσθενούντων καὶ ἀβῶστούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ν στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ νοσούντων· καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ παιδείας Θεοῦ.

Περὶ ἀγορασίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ πράσεως.

Περὶ ἀπορίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ δ', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ πείρας.

Περὶ ἀνδρὸς πιστοῦ· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ πιστοῦ.

Περὶ ἀσύλων τόπων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ ια', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ προσφυγίου.

Περὶ ἀφορίας χρηστῶν ἀνδρῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλῳ ι', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ σπάνης καὶ ἀφορίας.

Περὶ ἀγρουπνίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ, τίτλῳ γ', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ὕπνου.

Περὶ ἀφορμῆς, ὅτι οὐ δεῖ ἀφορμὴν διδόναι τοῖς θελοῦσιν ἀφορμὴν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ὑπνου.

Περὶ ἀνονήτου σπουδῆς· κεῖται βιβλίῳ α', ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ σπουδῆς.

A Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις· κεῖται γὰρ ἐκεῖσε περὶ ἀσεβῶν· περὶ ἀγάπης· περὶ ἀλαζόνων· περὶ ἀναιδῶν· περὶ ἀπλοῦ καὶ ἀκίχου· περὶ ἀπραγμοσύνης· περὶ ἀρετῆς· περὶ ἀδικίας καὶ ἀμαρτίας· περὶ ἀρχόντων χρηστῶν καὶ ἀρχόντων πονηρῶν· περὶ ἀδελφῶν χρηστῶν καὶ ἀδελφῶν πονηρῶν· περὶ ἀγαθῶν καὶ περὶ ἀμαρτωλῶν ἀνδρῶν· περὶ τῶν ἀγαπώντων καὶ ἀποδεχομένων τοὺς ἀρίστους ἀνδρας· καὶ περὶ τῶν ἀποστρεφόμενων τὰ κακὰ, καὶ τῶν ἀποδεχομένων αὐτά· περὶ ἀσκητῶν χρηστῶν καὶ ἀσκητῶν μοθηρῶν· περὶ αἰσθητικοῦ ἀνδρὸς καὶ περὶ ἀναισθήτου· περὶ ἀδουλίας· περὶ ἀφρονος καὶ ἀνοήτου καὶ ἀπαιδεύτου· περὶ ἀφίσεως πρὸς τὸν πλησίον, καὶ τῶν μὴ ἀφιέντων· περὶ ἀχαριστούντων καὶ ἀγνωμονούντων· περὶ αἰσχύνης ἀγαθῆς καὶ αἰσχυντέρου· περὶ αἰσχύνης πονηρᾶς· περὶ ἀπάτης ἐπαινετῆς· καὶ ἀπάτης ψεκτῆς· περὶ ἀκτημοσύνης· περὶ αὐταρκειᾶς· περὶ ἀμεταδότης· περὶ ἀμοιβῆς τῶν εὐ καὶ κατ' ἀρετὴν βιωσάντων, καὶ ἀνταποδόσεως τῶν ἐν κακίᾳ ζώντων.

Στοιχεῖον Β.

Τίτ. Α'. Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου τούτου· ὅτι ἐν περισπασμῷ καὶ μόθῳ καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ βίος ἡμῶν· καὶ ὡς ἡ τοῦ κόσμου φιλία χωρίζει καὶ ἀπᾶλλοτριῶι ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ.

Β'. Περὶ βλασφημίου καὶ μεγαλορρήμονος.

Γ'. Περὶ βρωμάτων καὶ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων.

Δ'. Περὶ βιαιῶν καὶ ἀδίαστου.

Ε'. Περὶ βιβλίων, ὅτι οὐ δεῖ βιβλία πολλὰ κτᾶσθαι.

Ζ'. Περὶ βασιλείας.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων, καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ τῶν βλασφημούντων ἐξ ἀνοίας εἰς Θεόν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ πταιόντων.

Περὶ βοήθειας ὑπὸ Θεοῦ τοῖς ἀδικουμένοις γινόμενης· κεῖται βιβλίῳ πρώτῳ, ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλῳ οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ἐκδικήσεως.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις· εὐρήσεις γὰρ ἐκεῖ περὶ βασιλείας πονηροῦ· περὶ τῶν βδελυσσομένων τοὺς ἀρίστους ἀνδρας· περὶ βιαζομένων καὶ ἀρπαζόντων τὰ ἀλλότρια· περὶ βουλής ἀγαθῆς· περὶ βραχυλόγων· περὶ βίου σεμνοῦ.

Στοιχεῖον Γ.

Τίτ. Α'. Περὶ τοῦ, Γνωθὶ σεαυτὸν, ἦτοι πρόσεχε σεαυτῷ· καὶ ὅτι χρὴ τὰ οἰκεία ἐκάστῳ περισκοπεῖν, καὶ μὴ τὰ ἀλλότρια αἰτιάσθαι κακὰ.

Β'. Περὶ τῶν γνωσιμαχούντων.

Γ'. Περὶ γεωργίας· ὅτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι.

Δ'. Περὶ γυμνασίου καὶ μελέτης.

Ε'. Περὶ γογγυσμοῦ.

Ζ'. Περὶ γυναικῶν· ὅτι χρὴ αὐτὰς ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, καὶ μὴδὲν παρὰ γνώμην αὐτῶν διαπράττεσθαι.

Ζ'. Περὶ γυναικῶν· ὅτι οὐ δεῖ αὐτὰς ἀκατακαλύ-

π α ς προσεύχεσθαι, ἢ λαλεῖν, ἢ διδάσκειν ἐν Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων, καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ γέλωτος καὶ γελοιαστῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ κολάκων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις, περὶ γονέων ἀγαθῶν καὶ γονέων κακῶν· περὶ γερόντων ἀγαθῶν καὶ γερόντων κακῶν· περὶ γλώσσης ἀγαθῆς καὶ γλώσσης πονηρᾶς, καὶ περὶ γλωσσώδους· περὶ γάμου σεμνοῦ· περὶ γυναικῶν σωφρόνων καὶ γυναικῶν πονηρῶν.

Στοιχεῖον Δ.

Τίτ. Α'. Περὶ γαστριμαργίας.

Β'. Περὶ δυσαρεστουμένων.

Γ'. Περὶ διδάσκάλων.

Δ'. Περὶ διαφορᾶς καὶ ἀνομοίῳ καταστάσεως ἀνθρώπων· καὶ ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ πᾶσιν ἀρμόζει, οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς ἔλαστος· χαίρει.

Ε'. Περὶ διαβολῆς· ὅτι οὐ δεῖ ἀκρίτως δέχεσθαι ἐκβολήν.

Ϛ'. Περὶ διψύχων καὶ παλιμβόλων καὶ ἄστατον γνώμην ἐχόντων.

Ζ'. Περὶ διγλώσσου.

Η'. Περὶ διαγνώσεως καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

Θ'. Περὶ δεῖπνου καὶ συνεστιάσεως.

Υ'. Περὶ διηγῆσεως ἀπὸ συνετῶν ἀνδρῶν γινομένης.

ΙΑ'. Περὶ δόξης καὶ τιμῆς· ὅτι οὐ δεῖ τὴν ἰδίαν ὕψιν ἐτέρῳ παρασχεῖν.

ΙΒ'. Περὶ διαθηκῶν.

ΙΓ'. Περὶ διαβόλου ἤτοι Σατανᾶ, καὶ δαιμόνων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ δυσπραγίας· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλω β', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ εὐπραγίας.

Περὶ δεομένων καὶ παρακαλούντων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε' στοιχείῳ, τίτλω α', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ἐκπεύσεως.

Περὶ δῆμου καὶ περὶ στάσεως ἐξ αὐτοῦ γινομένης· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ κινδύνου· καὶ ἐν τῷ π, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ πλῆθους.

Περὶ εὐδοκίσεως· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοιχείῳ, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ οἰήσεως.

Περὶ διαθέσεως καὶ γνώμης ἀγαθῆς· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείῳ, τίτλω η', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ προαρέσεως.

Περὶ δημηγερετῶν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ τ στοιχείῳ, τίτλω β', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ ταραχοποιῶν.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ δικαιοσύνης· περὶ δικαστῶν ἀδεκάστων καὶ περὶ δικαστῶν ληπτῶν· περὶ δεσποτῶν ἀγαθῶν, καὶ περὶ δεσποτῶν μοθηρῶν· περὶ δούλων χρηστῶν καὶ πονηρῶν· περὶ δανειστῶν ἀγαθῶν καὶ μοθηρῶν· περὶ ἐπιζυμμένων εὐγνωμονούντων καὶ δανειζομένων

ἀγνωμονούντων· περὶ δικαίων καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν· περὶ δούλου καὶ σχολιοῦ· περὶ διαλλαγῆς πρὸς τὸν πλησίον.

Στοιχεῖον Ε.

Τίτ. Α'. Περὶ ἔργων καὶ πράξεων, καὶ ὅτι κατὰ τὰ ἔργα ὁ μισθὸς ἐξομοιοῦται· ἡμῖν παρὰ Θεοῦ.

Β'. Περὶ εὐπραγίας καὶ δυσπραγίας, καὶ ὅτι οὐ χρὴ ἐπαίρεσθαι ἐν ταῖς εὐπραγίαις ἢ συστέλλεσθαι ἐν ταῖς δυσπραγίαις.

Γ'. Περὶ εὐθηνίας, καὶ ὅτι ἐν ταῖς εὐπορίαις φιλεῖ τὰ ἁμαρτήματα γίνεσθαι.

Δ'. Περὶ ἐγκωμίων καὶ ἐπαίνων, καὶ τῶν ἐπιχαιρόντων αὐτοῖς.

Ε'. Περὶ ἐχθρῶν καὶ πτώσεως αὐτῶν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ χαίρειν ἐπὶ τῇ κακοπραγίᾳ τῶν ἐχθρῶν.

Ϛ'. Περὶ ἐγγύης.

Ζ'. Περὶ ἐπιβουλῆς καὶ τῶν ἐπιβουλεύοντων λαθραίως.

Η'. Περὶ ἐπιβουλῆς καὶ τῶν ἐπιβουλεύοντων τοῖς πλησίον, καὶ ὅτι αἱ καθ' ἐτέρων ἐπιβουλαὶ εἰς τοὺς μηχανησαμένους περιτρέπονται.

Θ'. Περὶ εὐθυνομένων καὶ δίκας εἰσπραττομένων· καὶ ὅτι οὔτε γονεῖς ὑπὲρ τέκνων, οὔτε τέκνα ὑπὲρ γονέων εὐθύνονται.

Ι'. Περὶ ἐπιθυμίας καὶ ὀρέξεως, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ταῖς ἰδίαις ἐπιθυμίαις ἐξακολουθεῖν.

ΙΑ'. Περὶ ἐπιτιμῆσεως, ὅτι οὐ δεῖ ἀκρίτως ἐπιτιμᾶν.

ΙΒ'. Περὶ ἐλεγμῶν.

ΙΓ'. Περὶ ἐπικοίνων, καὶ ὅτι χρὴ φεύγειν τὰ ἐπικονα πράγματα καὶ τὰ ἐπικονα καταγώγια.

ΙΔ'. Περὶ εὐεργεσίας ἐξ ἀδίκων γινομένης.

ΙΕ'. Περὶ ἐργολάβων καὶ τῶν εἰς ἀλλοτρίας δίκας ἑαυτοὺς ἐμβαλλόντων.

ΙϚ'. Περὶ ἐμπόρων.

ΙΖ'. Περὶ εὐδοκίμησεως, ὅτι εὐχῆς ἄξιον τὸ κατόρθωμα.

ΙΗ'. Περὶ ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων.

ΙΘ'. Περὶ εὐνοούχων.

Κ'. Περὶ ἐνουπλιῶν.

ΚΑ'. Περὶ ἐκδικήσεως, καὶ ὡς ἀπηγόρευται δις περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος εὐθύνας εἰσπράττεσθαι.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων τε καὶ εὐρισκομένων.

Περὶ ἐπαιτοῦντος, ἤγουν πρὸς αἰτοῦντος· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω ιε', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ αἰτοῦντος.

Περὶ εὐκαίρως πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ καιροῦ.

Περὶ εὐτραπέλων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ κολάκων.

Περὶ εὐόπτων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλω ι', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ κάλλους.

Περὶ ἐπαισμάτων καὶ ἐπαισθῶν καὶ ἐγγαστριμύθων· κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλω ιδ', οὗ ἡ ἀρχὴ, Περὶ καθαίροντων ἐν πυρὶ.

Περὶ ἐνδεΐας· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ λ στοιχείῳ, Α στοιχείῳ, τίτλῳ β'. οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ξένων πραγμάτων.

Περὶ εὐσπλαγγίας· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλῳ ιε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ συμπαθείας.

Περὶ ἐνδελεχισμού· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοιχείῳ, τίτλῳ ιβ', οὗ ἡ ἀρχή, Ὅτι ἡ παραμονὴ ἔργον ἀνύει.

Περὶ ἐπιστημῶν· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ τ στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τεχνιτῶν.

Περὶ εἰρωνείας· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ υ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὑποκρίσεως.

Περὶ εὐφραينوμένων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ χ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ χαϊρόντων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ἐπισκόπων χρηστῶν καὶ ἐπισκόπων πονηρῶν· περὶ ἐχμισθομένων ἦται κυριοτέρων χρηστῶν καὶ πονηρῶν· περὶ τῶν ἐπαινούμενων τὰ κακά· περὶ εὐχαριστοσύνων καὶ εὐγνωμονούντων· περὶ τῶν ἐλέγχους δεχομένων· περὶ ἐπιορκούντων· περὶ εἰσηγήσεως ἀγαθῆς καὶ πονηρᾶς· περὶ ἐλεημοσύνης καὶ εὐποιίας εἰς πτωχοῦς, καὶ τῶν ἐλεημοσύνην μὴ ποιοούντων· περὶ εἰρήνης καὶ εἰρηνοποιῶν· περὶ ἔχθρας· περὶ ἐξομολογήσεως ἁμαρτιῶν· περὶ εὐλαθείας· περὶ ἐντολῶν Θεοῦ· περὶ τῶν ἐλπίζόντων εἰς Θεὸν καὶ τῶν ἐλπίζόντων εἰς ἀνθρώπους· περὶ εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς δικαίων.

Στοιχεῖον Ζ.

Τίτ. Α'. Περὶ ζῶων ἀλόγων τῶν φυσικῆ σοφίᾳ κεκοσμημένων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ C τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ ζήλου καὶ ζηλοτυπίας· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ φ στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ φθόρου.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ζυγῶν δικαίων καὶ ζυγῶν ἀδίκων· περὶ ζήλου ἀγαθοῦ καὶ ζήλου πονηροῦ.

Στοιχεῖον Η.

Τίτ. Α'. Περὶ ἡμέρας ἀγαθῆς.

Β'. Περὶ ἡμέρας πονηρᾶς.

Γ'. Περὶ ἡμέρας καὶ νυκτός.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ἡσυχίας· περὶ ἤθους ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ.

Στοιχεῖον Θ.

Τίτ. Α'. Περὶ θαλάσσης.

Β'. Περὶ θερισμοῦ καὶ τρυγητοῦ.

Γ'. Περὶ θανόντων καὶ πενθούσων.

Δ'. Περὶ θανάτου καὶ φόβου ἐξ αὐτοῦ γινόμενου.

Ε'. Περὶ θανάτου καὶ τῆς ἐν τῷ βῆδι καταστάσεως.

Στ'. Περὶ τοῦ μὴ θαρρῆναι τινι ὡς ἔτυχεν.

Ζ'. Περὶ θηρευτῶν.

Η'. Περὶ θλιβομένων καὶ φροντιζόντων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων, καὶ ἀλλαγῆς κειμένων τε καὶ εὐρίσκειν.

Περὶ θαυμαζομένων πραγμάτων· κείται ἐν τῷ ξ

στοιχείῳ, Α στοιχείῳ, τίτλῳ β'. οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ξένων πραγμάτων.

Περὶ τῆς τοῦ θανάτου ὥρας· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ω στοιχείῳ.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις, τίτλῳ α' περὶ θυγατρὸς σεμνῆς καὶ κοσμίας, καὶ θυγατρὸς ἀσέμου καὶ ἀκόσμου· περὶ θυμώδους καὶ θρασυνομένου.

Στοιχεῖον Ι.

Τίτ. Α'. Περὶ ἰκετεύοντος· ὅτι χρὴ τὰς ἰκεσίας τῶν δεομένων προσεσθαι.

Β'. Περὶ ἰσότητος· ὅτι χρὴ τὴν πρὸς ἀξίαν ἐκάστῳ νέμειν.

Γ'. Περὶ ἱματίων· ὅτι οὐ δεῖ ἱματισμῷ πολυτελεῖ κεχρησθαι, ἢ ἀνδρα γυναικειαν ἐσθῆτα φορεῖν.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων.

Περὶ εἰμαρμένης· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ κγ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀστρονόμων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ἱερέων χρηστῶν καὶ μοχθηρῶν· περὶ ἱατρῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν· περὶ ἰδιοπραγμοσύνης.

Στοιχεῖον Κ.

Τίτ. Α'. Περὶ καρδίας· καὶ ὅτι ἐν καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν ἴδρυται.

Β'. Περὶ κρείττωνων· ὅτι οὐ δεῖ πρὸς κρείττονας φιλονεικεῖν.

Γ'. Περὶ καταλαλιᾶς.

Δ'. Περὶ κινδύνου ἀπὸ πλήθους ἀνδρῶν γινόμενου.

Ε'. Περὶ καιροῦ· ὅτι δεῖ τὸν καιρὸν ἐξαγοράζειν, καὶ ὅτι χρὴ ἐν καιρῷ πάντα λέγεσθαι καὶ γίνεσθαι.

Στ'. Περὶ κολάκων καὶ παρασίτων καὶ γελιαστῶν.

Ζ'. Περὶ κλεπτῶν καὶ τῶν κοινωνούντων αὐτοῖς.

Η'. Περὶ κωφῶν καὶ τυφλῶν.

Θ'. Περὶ καυχήσεως καὶ ἐπάρσεως, καὶ ὅτι ἐπ' οὐδενὶ χρὴ καυχῆσθαι.

Ι'. Περὶ κάλλους καὶ εὐπρεπείας σώματος.

ΙΑ'. Περὶ κατῆλων.

ΙΒ'. Περὶ κτηνῶν καὶ προνοίας αὐτῶν.

ΙΓ'. Περὶ κτισμάτων καὶ οἰκοδομημάτων.

ΙΔ'. Περὶ καθαιρόντων ἐν πυρὶ καὶ οἰονίζομένων καὶ κληδονιζομένων.

ΙΕ'. Περὶ κομπαζόντων καὶ φουμιζόντων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ κλοποιῶν· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀγαθοεργίας.

Περὶ κατάρας εὐλόγως ἢ ἀκαίρως ἐπαγομένης· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλῳ κ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀρᾶς.

Περὶ τοῦ κότμου τούτου, κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ β στοιχείῳ, τίτλῳ α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ βίου τούτου.

Περὶ καλῆς καὶ κακῆς ἡμέρας· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ η στοιχείῳ, τίτλῳ α' καὶ β', ὧν ἀρχαί, Περὶ ἡμέρας.

Περὶ κεκραμένης καταστάσεως· κείται ἐνταῦθα

ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλω α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ συμμε-
τροῦ καταστάσεως.

Περὶ κοσμικῆς σοφίας· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ
στοιχείῳ, τίτλω β', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σοφίας.

Περὶ καταστάσεως καὶ ἀκολουθίας· κείται ἐνταῦ-
θα ἐν τῷ τ στοιχείῳ, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τά-
ξεως.

Περὶ μεταιοπονομένων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ β
στοιχείῳ, β.βίλω α', τίτλω οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ βοθηταῖς
θεοῦ.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις πε-
ρὶ κακίας· περὶ κυριοτέρων χρηστῶν καὶ κυριοτέρων
πονηρῶν· περὶ καλῶν καὶ περὶ κακῶν ἀνδρῶν·
περὶ καταφρονούντων· περὶ κενοδόξων· περὶ κού-
ρου· περὶ καθαρᾶς καρδίας καὶ καλοῦ συνειδότος·
περὶ καρδίας διεστραμμένης καὶ τῶν συνειδῶς πο-
νηρῶν ἐχόντων· περὶ καλοθητῶν καὶ κακοθητῶν.

Στοιχεῖον Λ.

Τίτ. Α'. Περὶ λόγου καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ δυνάμεως.

Β'. Περὶ λοιδορίας.

Γ'. Περὶ τοῦ λιμοῦ, καὶ τοῦ σίτον ἐν ἀνάγκῃ μὴ
πυλοῦντος.

Δ'. Περὶ λύπης.

Ε'. Περὶ λαλιᾶς, καὶ τοῦ μὴ ὡς ἔτυχεν λαλεῖν.

Ζ'. Περὶ λουπέων καὶ ἀσωπευομένων· καὶ ὅτι οὐ
χρὴ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν τοιούτων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ λο-
γισμῶν ἀγαθῶν καὶ λογισμῶν πονηρῶν.

Στοιχεῖον Μ.

Τίτ. Α'. Περὶ μεθυστῶν, καὶ ὅτι οὐ χρὴ συμπο-
πάζειν ἐν αὐτοῖς.

Β'. Περὶ ματαιοπονοῦντων.

Γ'. Περὶ μυστηρίων καὶ περὶ τῶν ἐκφερομυθοῦν-
των μυστηρίων.

Δ'. Περὶ μαθητευομένων, καὶ ὅτι χρὴ σπουδαίως
εἶναι πρὸς τὰς μαθήσεις.

Ε'. Περὶ μεταβαινόντων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ
τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ μιμησεως τρόπων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α
στοιχείῳ, τίτλω η', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀρχομένων· καὶ
β.βίλω τρίτῳ παραλλήλων περὶ συνδιαγωγῆς χρηστῶν
ἀνδρῶν, ἐν ἀμφῳ.

Περὶ τῶν μεσαζόντων ἀπόκρισιν· κείται ἐνταῦ-
θα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω ιδ', οὗ ἡ ἀρχή. Περὶ ἀγ-
γέλιοντος.

Περὶ μεγαλοβήμονοῦντων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ β
στοιχείῳ, τίτλω β', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ βλασφημίου.

Περὶ μελέτης καὶ ἀσκήσεως· κείται ἐνταῦθα ἐν
τῷ γ στοιχείῳ, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ γυμνα-
σίας.

Περὶ μακαρισμοῦ ὅτι οὐ δεῖ πρὸς τελευτῆς μακαρι-
ζειν τινα· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλω
ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ εὐδαιμονίας.

Περὶ μαντευομένων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ
στοιχείῳ, τίτλω ιδ', οὗ ἡ ἀρχή. Περὶ καθαίροντος ἐν
κυρί.

Περὶ μερίμνης βιωτικῆς· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ
β στοιχείῳ καὶ ἐν τῷ π.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις πε-
ρὶ μιταδελφίας· περὶ μητρολιῶν· περὶ μισθουμένων
χρηστῶν καὶ πονηρῶν· περὶ μισοπονηρίας, καὶ περὶ
τῶν μισούντων τὰ καλὰ· περὶ μοναχῶν χρηστῶν καὶ
πονηρῶν· περὶ μισέργων· περὶ μέτρων δικαίων καὶ
ἀδίκων· περὶ μωροῦ καὶ ἄφρονος· περὶ μνησικακίας·
περὶ τῶν μὴ ποιούντων ἐλεημοσύνην· περὶ μίσους
καὶ τῶν μάχης συναπτόντων· περὶ μαρτυρίας πι-
στῆς· περὶ μετανοίας καὶ περὶ τῶν εἰς μετάνοιαν
μὴ ἐπεισφερόντων· περὶ μακροθυμίας· περὶ μοι-
χίας.

Στοιχεῖον Ν.

Τ/ε. Α'. Περὶ νοσοῦντων καὶ καμνόντων· καὶ ὅτι
χρὴ ἐπισκέπτεσθαι αὐτούς.

Β'. Περὶ νεογάμων.

Γ'. Περὶ τοῦ νήφειν καὶ φροντίζειν τῆς οἰκείας σω-
τηρίας.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ
τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ νυκτός· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ η στοιχείῳ,
τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἡμέρας καὶ νυκτός.

Περὶ νόμων πολεμικῶν· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ π
στοιχείῳ, τίτλω ιε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ πολέμου.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις πε-
ρὶ νέων συνετῶν καὶ ἀσυνέτων· περὶ νηστείας καὶ
νηστευόντων.

Ο

Στοιχεῖον Ξ.

Τίτ. Περὶ ξενιτείας καὶ ξενιτευόντων.

Στοιχεῖον Ο.

Τίτ. Α'. Περὶ ὀρφανῶν καὶ χηρῶν.

Β'. Περὶ ὀρίων, καὶ ἔτι οὐ χρὴ ταῦτα μετάγειν.

Γ'. Περὶ ὄδοῦ ἀγαθῆς καὶ πονηρᾶς, καὶ ὅτι χρὴ τὰ
σκολιὰ πράγματα καὶ τὰς σκολιὰς ὁδοὺς ἐκκλίνειν,
καὶ μετὰ τῆς εὐθείας πορεύεσθαι.

Δ'. Περὶ ὄρκου, ὅτι τοῖς ἐπὶ κακῶ δεδομένοις
ὄρκους οὐ χρὴ ἐμμένειν.

Ε'. Περὶ ὀνόματος κακοῦ.

Ζ'. Περὶ οἰήσεως, καὶ ὅτι κρεῖττον τὸ εἶναι τοῦ
δοκεῖν· ἐμπόδιον γὰρ πρὸς ἀρετὴν ἢ ἀπὸ τῆς δοκί-
σεως πλάνη.

Ζ'. Περὶ ὀνόματος χρηστοῦ.

Η'. Περὶ ὀφθαλμοῦ.

Θ'. Περὶ ὀνειδισμοῦ καὶ φαυλισμοῦ, καὶ ὅτι οὐ δεῖ
συμφορὰν ὀνειδίζειν.

Ι'. Περὶ ὀλιγοθίων καὶ ὀλιγοχρονίων.

ΙΑ'. Ὅτι ἡ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν ἐπιτίμησις λυσι-
τελεστέρα τῆς τῶν κακῶν θεραπείας.

ΙΒ'. Ὅτι ἡ παρὰ μὴ ἐργον ἀνύει.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ
τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Ὅτι ἀπὸ γῆς γεγόναμεν καὶ εἰς γῆν ἀπελευσόμεθα·
κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω α'.

Ὅτι τὸ αὐτεξούσιον δέδοται ἡμῖν παρὰ Θεοῦ·
κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω γ'.

Ὅτι μάταια τὰ παρόντα πάντα· κείται ἐν τῷ α Α στολιχείῳ, τίτλω δ'.

Ὅτι ἐξομοιοῦνται οἱ ἀρχόμενοι τοῖς ἀρχουσιν· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω η'.

Ὅτι ἀπλήστως ἔχομεν πρὸς τὴν τοῦ πλείονος ἕρεξιν· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω ις', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀπληστίας.

Ὅτι ἐν περισπασμῶν καὶ μόθῳ καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ βίος ἡμῶν· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ β στοιχείῳ, τίτλω α'.

Ὅτι καλὸν τὸ ἐργάζεσθαι τὴν γῆν· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ, τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ γεωργίας.

Ὅτι οὐ δεῖ κρίνειν ἀλλήλους, ἢ καταλαλεῖν ἀλλήλων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ, τίτλω α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ, Γνωθὶ σαυτόν.

Ὅτι οὐ τὰ αὐτὰ πᾶσιν ἀρμόζει· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ στοιχείῳ, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ διαφορᾶς ἀνθρώπων.

Ὅτι ὁποῖά τις ὄρεῖ, τοιαῦτα καὶ ὑφίσταται· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλω α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἔργων.

Ὅτι ἐν ταῖς εὐπορίαις φιλεῖ τὰ ἀμαρτήματα γίνεσθαι· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλω γ'.

Ὅτι αἱ καθ' ἐτέρων ἐπιβουλαὶ εἰς τοὺς μηχανησαμένους περιτρέπονται· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλω ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐπιβουλῆς.

Περὶ ὀρέξεως· κείται ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐπιθυμίας.

Περὶ ὄνειρων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ τίτλω κ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἑνουπνίων.

Περὶ ὠλωνιζομένων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλω ιδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καθαίροντος ἐν πυρὶ.

Ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τῶν περὶ τὸν βίον χρὴ ἡμᾶς ἐπαίρεσθαι· κείται ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλω θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καυχήσεως.

Περὶ οἰνοφυλγίας· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ συμπεριφέρεισθαι.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ ὁσίων καὶ δικαίων ἀνδρῶν· περὶ οἰκετῶν ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν· περὶ ὀκνηρῶν· περὶ ὀνόματος χρηστοῦ καὶ χάριν ἔχοντος· ὅτι ἡ φιλοτιμία σωτηρίων προξενεῖ· περὶ τῶν τοὺς ὄρκους φυλακτόνων· περὶ ὀλιγοδείας· περὶ ὄργιλου καὶ ὀξυχόλου· περὶ ὀλιγοψυχούτων.

Στοιχεῖον Β.

Τίτ. Α'. Περὶ παιδιῶν καὶ βλασφημούντων ἐξ ἀνοίας εἰς τὸν Θεόν.

Β'. Περὶ παρρησίας, καὶ πόθεν ἡμῖν παραγίνεται ἡ ταύτης πρὸς πάντα κτήσις.

Γ'. Περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας.

Δ'. Περὶ πείρας καὶ ἀπειρίας.

Ε'. Περὶ πιστοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὅτι σπάνιον τὸ εὐρεῖν ἄνδρα πιστόν.

ΣΤ'. Περὶ πλήθους καὶ δήμου πώλεως, καὶ πῶς χρὴ τὰς ἀναστροφὰς μετ' αὐτῶν ποιῆσθαι.

Ζ'. Περὶ πώλεως ἀνεθείας· πεπληρωμένης.

(2) Ita cod.

Η'. Περὶ προαιρέσεως, καὶ ὅτι τὴν προαίρεσιν ἐπ' ἀγαθῶν τοιαῦτα κακῶ ἐξετάζει ὁ Θεός.

Θ'. Περὶ παραθήκης, ὅτι χρὴ πιστῶς ποιῆσθαι τὴν ταύτης φυλακὴν.

Ι'. Περὶ προϊσταμένων, ὅτι χρὴ αὐτοὺς σπουδαίως προϊστασθαι.

ΙΑ'. Περὶ προσφυγίου καὶ τῶν προσφυγόντων ἐν ἀσύλοις τόποις.

ΙΒ'. Περὶ παραμονῆς καὶ παραμενόντων.

ΙΓ'. Περὶ παιδοποιίας, καὶ ὅτι εὐλογία Θεοῦ ἐστὶν καὶ τιμία κατὰ τὸ ἀρχαῖον.

ΙΔ'. Περὶ πρωτοτόκων.

ΙΕ'. Περὶ πολέμου, καὶ νόμου, καὶ μερίμνης βωτικῆς.

ΙΖ'. Περὶ παρατηρήσεως, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἡμέρας ἢ καιροὺς παρατηρεῖσθαι.

ΙΖ'. Περὶ παρακένόντων (2).

ΙΗ'. Περὶ πατρίδος, καὶ ὅτι ποθεινὴ καὶ ἔρασμα ἐκάστῳ ἡ ἰδία πατρίς.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων.

Περὶ πλάσεως ἀνθρώπου· κείται ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω α'.

Περὶ προαιρετικῶν κινήματων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω γ'.

Περὶ προστασίας, ὅτι χρὴ προιστασθαι τῶν ἀδικουμένων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω ζ'.

Περὶ πειθαρχίας, ὅτι χρὴ πειθαρχεῖν τοῖς ἀρχουσιν· κείται ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀρχομένων.

Περὶ παιδιῶν καὶ συνεχῶς αἰτούντων συγγνώμην· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω ια', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀμαρτανόντων.

Περὶ καλιμβόλων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ στοιχείῳ, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ διψύχων.

Περὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ γ στοιχείῳ, τίτλω α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ, Γνωθὶ σαυτόν.

Περὶ πραγματευομένων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείῳ, τίτλω ις', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐμπόρων.

Περὶ πενθούτων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ θ στοιχείῳ, τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ θανόντων.

Περὶ παρασίτων· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείῳ, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κολάκων.

Περὶ τῶν πλανώντων τοὺς ἐντυγχάνοντας· κείται ἐν τῷ αὐτῷ τίτλω.

Περὶ πραγμάτων σχολιῶν, ὅτι δεῖ ἐκκλίνειν αὐτὰ· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοιχείῳ τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὁδοῦ ἀγαθῆς.

Περὶ πειρασμῶν· κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείῳ, τίτλω ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σκανδάλων.

Περὶ πλαστῆς εὐλαθείας· κείται ἐν τῷ υ στοιχείῳ, τίτλω α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὑποκρίσεως.

Περὶ τῶν προσκαίρων καὶ αἰωνίων· κείται βιβλίῳ α' ἐν τῷ π στοιχείῳ.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ παίδων τιμώντων γονεῖς καὶ περὶ πατρολοίων·

περι κατέρων αγαθῶν καὶ κακῶν · περι πλουσίων χρηστῶν καὶ πονηρῶν · περι πτωχῶν αγαθῶν καὶ κακῶν · περι πονηρῶν ἀνδρῶν · περι πολιτῶν αγαθῶν καὶ πονηρῶν · περι πονούντων καὶ μοχθούντων, περι παιδείας καὶ φρονήσεως · περι τοῦ πλησίον, καὶ ὅσα περι τοῦ πλησίον εἴρηται · περι πολυλόγων · περι πλεονεκτούντων · περι πτωχῶν τῷ πνεύματι · περι πραότητος · περι προπετείας · περι πανούργων · περι παρθεσίας · περι πορνείας · περι περισπασμοῦ · περι πλησμῶν καὶ γαστριμαργίας · περι πολιτείας εὐμενῆς καὶ πολιτείας ψευδοῦς · περι πεποιθῶτων εἰς Θεόν, καὶ τῶν πεποιθῶτων εἰς ἀνθρώπους · περι παιδείας Θεοῦ, καὶ τῶν δεχομένων αὐτὴν καὶ μὴ δεχομένων · περι πίστεως εἰς Θεόν.

Στοιχείον Ρ.

Τίτ. Α'. Περι βεβοηθουμένων.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περι βεβοηθουμένων καὶ καταφρονούντων.

Στοιχείον Σ.

Τίτ. Α'. Περι συμμετρου καταστάσεως, καὶ τοῦ μὴ ἔν ἀναγκαστικῶν.

Β'. Περι σοφίας κοσμικῆς.

Γ'. Περι συνηθείας αγαθῆς καὶ πονηρᾶς.

Δ'. Περι σοφῶν καὶ συνετῶν ἀνδρῶν, καὶ ὅτι χρὴ αὐτοὺς ὠφελεῖν τοὺς πλησίον.

Ε'. Περι τοῦ συμπεριφέρεσθαι ἐπ' ὠφελείῃ ψυχῶν.

Ζ'. Περι σωφρονισμοῦ, καὶ ὅτι χρὴ ἡμᾶς ταῖς ἄλλοτριαις σωφρονίζεσθαι συμφοραῖς.

Ζ'. Περι σκανδάλων, καὶ ὅτι χρὴ ἡμᾶς φεύγειν τὰ σκάνδαλα.

Η'. Περι σαρκικῶν ἀνθρώπων.

Θ'. Περι συγγενῶν · ὅτι χρὴ ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτῶν.

Ι'. Περι σπάνης καὶ ἀφορίας χρηστῶν ἀνδρῶν.

ΙΑ'. Περι τῶν συχαζόντων ἐν ἄλλοτριαις οἰκοῖς.

ΙΒ'. Περι συνεδρίου · ὅτι οὐ χρὴ ἐν συνεδρίῳ ἐκράσεως γινομένης διαλέγεσθαι.

ΙΓ'. Περι τῶν συμβαινόντων, ὅ φασιν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τύχης.

ΙΔ'. Περι στρατιωτῶν.

ΙΕ'. Περι συμπαθείας καὶ εὐσπλαγγίας.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αἰτῶν στοιχείου ἀρχομένων, καὶ ἀλλαχοῦ κειμένων καὶ εὐρισκομένων.

Περι στελλομένου εἰς διακονίαν, καὶ ὅτι ὁ τὸν σταλόμενος ἐξουθενῶν, τοῦ πέμψαντος περιφρονεῖ · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α' στοιχείῳ, τίτλω ιδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περι ἀγγέλλοντος.

Περι συνεστιάσεως · κείται ἐν τῷ δ' στοιχείῳ, τίτλω θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περι δείπνου.

Περι τοῦ Σατανᾶ · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ' στοιχείῳ, τίτλω ιγ', οὗ ἡ ἀρχή, Περι τοῦ διαδόλου.

Περι στάσεως ἀπὸ δήμου γινομένης · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ' στοιχείῳ, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περι κένου.

Περι σχολιῶν πραγμάτων · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ' στοιχείῳ, τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περι ὁδοῦ αγαθῆς.

Περι συντάξεως, καὶ ὅτι χρὴ τὸν συντασσόμενον

Α Θεῷ πληρῶσαι τὴν ὑπόσχεσιν · κείται ἐν τῷ α' βιβλίῳ, ἐν τῷ σ' στοιχείῳ, οὗ ἡ ἀρχή, Περι ὑποσέσεως.

Περι σπουδῆς ἀνθρωπίνης, ὅτι ἀνόνητος αὐτὴ μὴ βουλομένου καὶ συνεργούντος τοῦ Θεοῦ · κείται βιβλίῳ α', ἐν τῷ σ' στοιχείῳ, οὗ ἡ ἀρχή, Περι σπουδῆς.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περι συνδιαγωγῆς καὶ συνουσίας χρηστῶν ἀνδρῶν καὶ πονηρῶν · περι σπουδαίων · περι σκέψεως καὶ βουλῆς · περι σταθμῶν δικαίων καὶ ἀδίκων · περι συνέσεως · περι συγγνώμης καὶ συγχωρήσεως πρὸς τὸν πλησίον · περι σιωπῆς καὶ σιωπῶντων · περι στόματος ἐσθλοῦ καὶ στόματος σκληροῦ καὶ ἀπηνόου · περι τῶν συμβουλιῶν δεχομένων καὶ μὴ δεχομένων · περι σικοφανείας · περι σοβαρῶν · περι σχολίου τὸν τρόπον · περι συνειδότος αγαθοῦ καὶ πονηροῦ · περι σωφροσύνης · περι συνοχῆς πραγμάτων.

Στοιχείον Τ.

Τίτ. Α'. Περι τελωνῶν.

Β'. Περι παραγοπιῶν.

Γ'. Περι τιμῆς, καὶ ὅτι χρὴ ἡμᾶς τιμᾶν ἀλλήλους.

Δ'. Περι τυράννων · καὶ ὅτι οἱ τυραννοῦντες βασιλεῖς, αὐτοὶ μόνοι ἀποθηήσκουσιν, οὐ μὴν καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν παῖδες.

Ε'. Περι τεχνιτῶν, καὶ τίνες τέχνην ἐξεύρου.

Ζ'. Περι τάξεως καὶ καταστάσεως, καὶ ὅτι χρὴ ταύτας πανταχοῦ φυλάττεσθαι.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περι τρεπομένων καὶ ἀλλοιουμένων · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α' στοιχείῳ, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περι ἀστάτων.

Περι τυφλῶν · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ' στοιχείῳ, τίτλω η', οὗ ἡ ἀρχή, Περι κωφῶν.

Περι ταρασκοπούντων · κείται ἐν τῷ κ' στοιχείῳ, τίτλω ιδ', οὗ ἡ ἀρχή, Περι καθαίροντος ἐν πυρὶ.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περι τιμώντων γονεῖς καὶ μὴ τιμώντων · περι τέκνων αγαθῶν καὶ σοφῶν, καὶ τέκνων πονηρῶν καὶ ἀσυνείτων · περι ταχυλόγων · περι ταπεινοφροσύνης · περι τρόπων χρηστῶν καὶ πονηρῶν · περι τιμῆς καὶ τῶν ἐν ἀρετῇ βιωσάντων, καὶ τιμωρίας τῶν ἀσίμων ζησάντων.

Στοιχείον Υ.

Τίτ. Α'. Περι ὑποκρίσεως, καὶ εἰρωνείας, καὶ πλαστῆς εὐλαθείας, καὶ τῶν ταῦτα νοσούντων.

Β'. Περι ὕβριστοῦ.

Γ'. Περι ὕπνου καὶ ἀϋπνίας.

Δ'. Περι ὑγείας, καὶ ὅτι πάντων διαφέρει.

Ε'. Περι ὑπονοίας, καὶ ὅτι χρὴ φεύγειν τὰς ἀφορμὰς τὰς τικτούσας κακὰς ὑπονοίας.

Ζ'. Περι ὑδροποτούντων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περι ὑποταγῆς · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α' στοι

χείω, τίτλω ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀρχομένων · καὶ ἐν Α

Περὶ ὑποδοχῆς κλεπτῶν · κείται ἐνταῦθα, ἐν τῷ

κ στοιχείω, οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κλεπτῶν (τίτ. ζ').

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ τοῦ υἱοῦ σοφοῦ καὶ υἱοῦ ἀφρονος · περὶ ὑπερηφάνων · περὶ ὑπομονῆς · περὶ ὑπακοῆς καὶ ὑποταγῆς.

Στοιχεῖον Φ.

Τίτ. Α'. Περὶ φιλοξενίας·

Β'. Περὶ φθόνου καὶ τῶν ὑπὸ τοιούτου πάθους κερρατημένων.

Γ'. Περὶ φιλαυτίας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ τινα ἑαυτὸν δικαιοῦσαι ἢ ἐπαινεῖσθαι.

Δ'. Περὶ φήμης, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἐκάστῳ πιστεύειν.

Ε'. Περὶ φονέων.

Ζ'. Περὶ φιλαρχίας, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἐπιτηδῆν ὡς ἔτυχεν ταῖς ἀρχαῖς.

Ζ'. Περὶ φιλαίτιου καὶ φιλεγκλήμονος, καὶ ὅτι οἱ αἰτιώμενοι ἄλλους καὶ τὰ αὐτὰ δρώντες, ἑαυτοὺς κατακρίνουσιν.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ τῶν φονευόντων ἑαυτοῦς · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω κθ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀγρόνης.

Περὶ φουρκισθέντος · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω λα', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀνασκοπιούτων.

Περὶ φουλισμοῦ · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοιχείω, τίτλω θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὀνειδισμοῦ.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις περὶ φιλαδελφίας · περὶ φίλων χρηστῶν καὶ φίλων μοθηρῶν · περὶ φιλέργων · περὶ φρονήσεως · περὶ φιλοτιμουμένων καὶ περὶ φειδωλῶν · περὶ φιλαργυρίας καὶ φιλοπλουτούντων · περὶ φοβουμένων τὴν Θεὸν καὶ τῶν μὴ φοβουμένων.

Στοιχεῖον Χ.

Τίτ. Α'. Περὶ χαϊρόντων καὶ εὐφραινομένων.

Β'. Περὶ χυδαίων καὶ ἀλογίστων, ὅτι οὐ χρὴ προσπαίξιν αὐτοῖς.

Γ'. Περὶ χρημάτων.

Ἐντεῦθεν αἱ παραπομπαὶ τῶν τίτλων τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἀρχομένων.

Περὶ τῶν χαϊρόντων ἐγκωμίους · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείω, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐγκωμίων.

Περὶ χηρῶν · κείται ἐν τῷ ο στοιχείω, τίτλω α', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὄρφανῶν.

Περὶ ὧν χρὴ καὶ ὧν δεῖ ἡμᾶς ποιεῖν.

Ὅτι χρὴ τὴν ἀγαθὴν πρὸς πάντας ἐργάζεσθαι · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀγαθοεργίας.

Ὅτι χρὴ τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν · κείται ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀδικουμένων.

Ὅτι χρὴ ὑποτάττεσθαι τοῖς ἀρχουσι · κείται ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω ζ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἀρχομένων.

Ὅτι χρὴ ἐν καιρῷ πάντα λέγεσθαι καὶ γίνεσθαι · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείω, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ καιροῦ.

Ὅτι χρὴ ἡμᾶς νήφειν καὶ φροντίζειν τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας · κείται ἐν τῷ ν στοιχείω, τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ νήφειν.

Ὅτι χρὴ τὰ σχολιὰ πράγματα ἐκκλίνειν · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ο στοιχείω, τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἔδοῦ ἀγαθῆς.

Ὅτι χρὴ τοὺς παραμένοντας πιστοὺς εἶναι · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ π στοιχείω, τίτλω ιβ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ παραμονῆς.

Ὅτι χρὴ ἐπ' ὠφέλειαν ψυχῆς συμπεριφέρεισθαι · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείω, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ συμπεριφορᾶς.

Ὅτι χρὴ διὰ τῶν ἀλλοτρῶν κακῶν παιδεύεσθαι · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ σ στοιχείω, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ σωφρονισμοῦ.

Ὅτι χρὴ τιμᾶν ἀλλήλους · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ τ στοιχείω, τίτλω γ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τιμῆς.

Ὅτι χρὴ πανταχοῦ τὴν τάξιν φυλάττειν · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ τ στοιχείω, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τάξεως.

Ὅτι χρὴ ἡμᾶς ἐν νῷ ἅει ἔχειν τὴν τελευταίαν · κείται ἐν τῷ ω στοιχείω, Περὶ ὥρας θανάτου.

Σχόλιον. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς παραλλήλοις · ὅτι χρὴ πονεῖν, ὠφέλειαν γὰρ ἔχει · ὅτι χρὴ μετὰ βουλής πάντα πράττειν · ὅτι χρὴ τὰ βάρη τοῦ πλησίον φέρειν · ὅτι χρὴ τοὺς εὐεργέτας κηρύσσειν · ὅτι χρὴ πειθαρχεῖν τοῖς τὰ χρηστὰ εισηγουμένοις · ὅτι χρὴ ζηλοῦν τὰ καλά · ὅτι χρὴ ἀρίστοις ἀνδράσι κολλᾶσθαι, καὶ μὴ πονηροῖς · ὅτι χρὴ ἡσυχάζειν, τὴν γὰρ τοῦ Θεοῦ γνῶσιν προξενεῖ · ὅτι χρὴ εἰς Θεὸν ἐλπίζειν, καὶ μὴ εἰς ἀνθρώπους · περὶ ὧν οὐ χρὴ καὶ ὧν οὐ δεῖ ἡμᾶς ποιεῖν.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς πείρας ἐπαινεῖν τινα · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείω, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ἐγκωμίων.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς τελευταίας εὐδαιμονίζεσθαι τινα · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ ε στοιχείω, τίτλω κθ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ εὐδαιμονίας.

Ὅτι οὐ δεῖ ὡς ἔτυχεν θαρβῆναι τινα · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ θ στοιχείω, τίτλω ς', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ τοῦ μὴ θαρβῆναι.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς κρείττονας φιλονεικεῖν · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ κ στοιχείω, τίτλω β', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ κρείττωνων.

Ὅτι οὐ χρὴ ὡς ἔτυχεν λαλεῖν · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ λ στοιχείω, τίτλω ε', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ λαλιᾶς.

Ὅτι οὐ δεῖ συμποσιάζεσθαι κακοῖς · κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ δ στοιχείω, τίτλω θ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ δειπνῶν.

Ὅτι οὐ χρὴ τοῖς ἐπὶ κακῷ δεδομένοις ὀρκίζεσθαι · κείται ἐν τῷ ο στοιχείω, τίτλω δ', οὗ ἡ ἀρχή, Περὶ ὀρκου.

Ὅτι οὐ χρὴ συμφορὰν δνειδίζειν· κείται ἐνταῦθα Α
ἐν τῷ στοιχείῳ, τίτλω θ', οὐ ἡ ἀρχή, Περὶ δνειδισμού.

Ὅτι οὐ χρὴ τὴν ἰδίαν ἀπογινώσκειν σωτηρίαν·
κείται ἐνταῦθα ἐν τῷ α στοιχείῳ, τίτλω κδ', οὐ ἡ
ἀρχή, Περὶ ἀπογνώσεως.

Στοιχεῖον Ψ.

Περὶ ψευδοριστοῦ.

Στοιχεῖον Ω.

Περὶ ὥρας θανάτου καὶ τῆς ἐξόδου ἡμῶν, καὶ ὅτι
χρὴ ἡμᾶς εὐτρεπίσθαι πρὸς αὐτήν.

ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ

BIBLION ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

LEONTII PRESBYTERI ET JOANNIS

RERUM SACRARUM

LIBER SECUNDUS (1).

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου πλάσεως καὶ κατασκευῆς·
καὶ ὅτι περ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενῆσθαι τὸν ἀνθρώ-
πον ἢ θεοπνευστός· φησι Γραφή, καὶ μὴ προὔπαρ-
χειν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος· καὶ ὅτι ταύτην τὴν
εἴρα ἐπλασεν ὁ Θεὸς ἐκ τῆς γῆς ταῖς ἀχράντοις
ἐπ' αὐτῆς χερσὶ, καὶ αὐτῇ ἐνεφύσησε πνεῦμα ζωῆς, καὶ
εἰ, καθάπερ φασὶν οἱ αἱρετικοὶ, τοὺς δερματίνους
κεῖνας εἶναι τὴν σάρκα (2).

α'. Ἀπὸ τῆς Γενέσεως. « Εἶπεν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν
ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. »
Καὶ μετὰ βραχύ· « Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώ-
πον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ
ἔβη ἐποίησεν αὐτούς. »

Σχόλιον. Ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω κμφορῶς· πῶς
ἔργη συνστάσεως δίδωσι τῷ ἀνθρώπῳ Θεὸς ἐν τῷ λέγειν,
« Ποιήσωμεν »· περὶ γὰρ μέλλοντος· δημιουργηθῆναι
τὸν λόγον ποιεῖται, καὶ οὐχὶ περὶ προὔπαρχοντος· τὸν
ἐκ τῆς δημιουργίας τρόπον ἐπεξηγεῖται ἡμῖν ἀκριδῶς
ὁ θεοδόξατος Μωϋσῆς· λέγων οὕτως· « Ἐπλασεν ὁ
Θεὸς τὸν ἀνθρώπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύ-
σησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὴν πνοὴν ζωῆς, καὶ
ἐγένετο ὁ ἀνθρώπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. »

Σχόλ. Τί πρὸς ταῦτα φήσουσιν τῷ Μωϋσεὶ αἱρετι-
κῶν καὶ λογολέσχων παῖδες, οἱ μὴ τῇ Γραφῇ τὸν ἐαυ-
τῶν νοῦν ἐξακουσθῆναι διδάξαντες, ἀλλὰ πρὸς τὸν

B

TITULUS PRIMUS.

De hominis creatione atque constructione : et
quod hominem sacra Scriptura dicit factum esse
secundum imaginem Dei, et quod anima non existi-
terit ante corpus : deinde quod carnem hanc e
pulvere finxerit Deus immaculatis ipsius manibus,
eique spiritum vitæ insufflaverit : denique quod
vestes pellicæe non sint caro, uti hæretici dicunt.

1. Ex Genesi. « Dixit Deus : Faciamus hominem
ad imaginem et similitudinem nostram ¹. » Et
paulo post : « Fecit Deus hominem, ad imaginem
Dei fecit eum, marem et feminam fecit eos ². »

Scholion. Qui hæc legit, animadvertat diligenter
quomodo homini initium existendi præbet Deus,
dum dicit : Faciamus. Verba enim facit de creando,
non de antea existente. Creationis autem modum
accurate nobis exhibet Moyses divinitus inspiratus,
his usus verbis : « Formavit Deus hominem de
limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiracu-
lum vitæ, et factus est homo in animam viven-
tem ³. »

Scholion. Quid ad hæc Moysi respondebunt hæ-
retici ac nugatores, qui non didicerunt sacræ
Scripturæ submittere mentem suam, sed potius ad

¹ Gen. i, 26. ² ibid. 27. ³ Gen. ii, 7.

NOTÆ.

(1) Nimirum primus adhuc desideratur ; secundi
autem non nisi fere ineditas variorum Patrum aucto-
ritates delegimus, prætermisissis cognitis.

(2) Sermo est contra Origenem, cujus error circa
pellicæas primorum parentum tunicas recitatur in
eius operibus ed. Maur. t. II, p. 29, nec non pas-
sim in catenis tum editis tum mss. Vaticanis. Et
quidem de his pellicæis tunicis loquuntur Hiero-

nymus epist. 51, n. 5 ; Nazianzenus or. 38, t. I,
p. 619 ; Photius in Amphiloch. quæstione inedita
LXX, Nazianzenum juxta orthodoxam sententiam
explicans, qui prope ad Origenem errorem decli-
nare videbatur ; Methodius apud Epiphan. ed.
Petav. t. I, p. 566 ; ne alios complures auctores
laudem.

perversum ipsorum finem sacrarum Litterarum sententiam detorquent, dum affirmant animam existere ante corpus, corpus autem esse tunicas pelliceas? Dicant, qui sapere sibimetipsis videntur: Si corpus nostrum nil aliud est nisi illæ tunicæ pellicæ post transgressionem factæ, quid erit jam illud quod manibus Dei formatum est e terra, et divinum accepit spiraculum, id est animam? Et quod deinde, post transgressionem ante vestes pelliceas, in condemnatione hæc audivit: « Terra es, et in terram reverteris »? Quid porro dicende efformatione ex Adamo, seu de desumptione mulieris? Utrum post transgressionem et e tunicis pelliceis costa Adami a Deo facta est in mulierem, an ante transgressionem et non e pelliceis tunicis? Jam si veritatem admittunt, necessario hæc ante transgressionem factum esse concedent, atque sic absurda eorum concidit assertio. Caro enim de carne mea, et os de ossibus meis sumpta est mulier, uti Adam dixit. Cæterum si admittimus tunicas pelliceas, haud vero carnem Adami ante eas existentem, et si tunicæ illæ, quas corpus Adami esse volunt, post transgressionem factæ sunt: ergo etiam mulier post transgressionem creata est. Quomodo autem tum simul cum viro condemnatur quasi transgressionis particeps? Sed hæc sunt meræ nugæ et gentilem sapiunt stupiditatem. Transcamus igitur ad ea quæ sequuntur, atque hæc magnis Ecclesiæ luminibus refutanda relinquamus.

3. Immisit Deus soporem in Adam, etc.

Scholion. Respondeant nobis hostes veritatis, utrum ante tunicas pelliceas hæc venerint, necne? Quod enim de Adamo sumebatur, carnale erat et crassum et transgressionem præcedebat. At quamvis bene norint, hæc ante transgressionem accidisse, varios tamen prætextus excogitabunt. Nostram autem opinionem confirmat perizonatum, antequam tunicis pelliceis induerentur, inventio, quam tunicæ subsequabantur. Adam enim atque uxor ejus pudendas carnis partes operire studuerunt. Hoc modo tunicæ pellicæ secundæ vitæ initium ac regula factæ sunt Adamo, utpote carnem sententia damnatoria percussam, foliorum loco, contegentes.

Ex sancti Hippolyti Romæ Commentario in Genesim.

« Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ. » Cur ita? Nonne juxta quorundam opinio-

^a Gen. iii, 19.

^a Ita cod. ^b Cod. of.

VARIÆ LECTIONES.

NOTÆ.

(3) Hinc vides scholion hoc decerptum esse ex tractatu fusiore anonymi auctoris. Atque ego quidem auctores nominatim a Leontio laudatos cum editionibus contuli, ut videlicet editos prætermitterem, ineditos autem locos in dias luminis auras proferrem. Quis tamen nescit, fieri facile posse, ut locus aliquis, præsertim exiguus, quanquam for-

A παρεφθαρμένον αὐτῶν σκοπὴν τὴν διάνοιαν τῶν Γραφῶν διαστρέφοντες, φάσκοντες τὴν μὲν ψυχὴν προὔπαρχειν τοῦ σώματος, τὸ δὲ σῶμα τοὺς δερματίνους εἶναι χιτῶνας; Εἰπάτωσαν σοφοὶ παρ' ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες· Εἰ οἱ μετὰ τὴν παράβασιν γεγονότες ὑπὸ Θεοῦ δερμάτινοι χιτῶνες, ὑπάρχει τοῦτο ἡμῖν τὸ σῶμα, τί τὸ πρὸ τῆς παραβάσεως χεροὶ Θεοῦ διαπλασθὲν ἐκ τῆς γῆς, καὶ τὸ θεῖον δεξιόμενον ἐμφύσημα, ὃ δὴ λέγεται ψυχὴ; Ἐπειτα μετὰ τὴν παράβασιν πρὸ τῶν δερματίνων χιτῶνων ἐν τῇ ἀποφάσει ἀκούσας· « Ἐγὼ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση; » Τί δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐξ Ἀδὰμ διάπλασιν, ἦτοι ἀφαίρεσιν τῆς γυναικὸς λέξουσιν; μετὰ τὴν παράβασιν καὶ ἐκ τῶν δερματίνων χιτῶνων ἢ πλευρὰ τοῦ Ἀδὰμ ὑπὸ Θεοῦ εἰς γυναῖκα, ἢ πρὸ τῆς παραβάσεως, καὶ οὐκ ἐκ τῶν δερματίνων χιτῶνων; Καὶ εἰ μὲν συντίθενται καὶ παραχωροῦσιν τῇ ἀληθείᾳ, δῆλον ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως φήσουσι γεγενῆσθαι, καὶ λέλυται αὐτῶν ἡ ἀλόγιστος φιλονεικία· σὰρξ γὰρ ἐκ σαρκῶν καὶ ὅσπου ἐξ ὀστέων ἐλήφθη ἡ γυνή, καθὼς Ἀδὰμ μεμαρτύρηκεν· καὶ ἕλλοτε εἰ ^b δερμάτινοι χιτῶνες, καὶ οὐχὶ σὰρξ τοῦ Ἀδὰμ ἢ πρὸ αὐτῶν ὑποστάσα, οἱ δὲ δερμάτινοι χιτῶνες, ἢ σὰρξ τοῦ Ἀδὰμ, οὗτοι δὲ μετὰ τὴν παράβασιν· μετὰ τὴν παράβασιν ἄρα καὶ ἡ γυνὴ δεδημιούργηται· καὶ πῶς τῷ ἀνδρὶ συγκατακρίνεται, ὡς τῆς παραβάσεως παραιτίος; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ληρώδη καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐμβροντησίας ἄξια. Βαδίσωμεν οὖν ἡμεῖς ἐπὶ τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου (3), τοῖς φωσφόροις τῆς Ἐκκλησίας καταλείψαντες τὴν τούτων καθαιρέσιν.

C γ'. Ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἐκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ, κ. τ. λ.

Σχόλ. Ἐρωτησάσθωσαν οἱ ἀντίθετοι τῆς ἀληθείας, Πρὸ τῶν δερματίνων χιτῶνων ταῦτα πέπρακται, ἢ οὐ; σαρκικὴ γὰρ τοῦ Ἀδὰμ διάλεκτος καὶ παχέια, καὶ τῆς παραβάσεως πρεσβυτέρα. Ἄλλ' ἴσασιν πάντως ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως, καὶ μυρίας εὐρήσουσιν ἑαυτοῖς τεχνολογίας· ταύτην δὲ βεβαιεῖ καὶ ἡ πρὸ τῆς τῶν δερματίνων χιτῶνων περιβολῆς τῶν περιζωμάτων ἐπίνοια, ἣν οἱ χιτῶνες διεδέξαντο. Σάρκα γὰρ κατ' ἀσχήμονα μέρη σαρκὸς ἐσπευσαν ἐπικαλύψαι ὃ τε Ἀδὰμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ· ὡσαύτως οἱ δερμάτινοι χιτῶνες δευτέρου βίου ἀρχὴ καὶ ρυθμὸς γεγονάσιν τῷ Ἀδὰμ, τὴν κατακρηθεῖσαν σάρκα ἐπικαλύπτοντες ἀντὶ τῶν φύλλων.

Τοῦ ἀγίου Ἰακωβίου τῆς Ῥώμης (4) ἐκ τῆς εἰς τὴν Γένεσιν πραγματικῆς.

« Καὶ ἐπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον χεῖρας ἀπὸ τῆς γῆς. » Τί δὲ ἐστὶ τοῦτο; ἄρα μὴ κατὰ τὴν τινῶν

tasse editus, legentem et properantem lateat? quis item nescit titulos imo et auctores operum aliter interdum in codicibus quam in editionibus scribi? Quare mihi ne fraudi sit, si quod forte ἀποσκαμμένον alicubi in libris obvium inter hæc excerpta posuero.

(4) Græcus auctor intelligit Ῥώμης ἐπισκόπου,

ὑπόνοιαν, τρεῖς ἀνθρώπους λέγομεν γεγονέναι, ἕνα ἁπλοῦς πνευματικόν, καὶ ἕνα ψυχικόν, καὶ ἕνα χοϊκόν; Οὐχ εὐτως ἔχει, ἀλλὰ περὶ ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ πᾶσα διηγήσις· τὸ γὰρ Ποιήσωμεν, περὶ μέλλοντός ἐστι· τὸ ἄ, ἢ Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον χροῦν ἀπὸ τῆς γῆς, ἢ ὥστε περὶ ἑνὸς ἀνθρώπου τοῦ αὐτοῦ ἡ διηγήσις γίνεται· τότε γὰρ λέγει· γενήσεσθαι· νῦν δὲ ποιεῖ, καὶ τὸ πῶς ποιεῖ διηγείται.

Τοῦ ἀγίου Κλήμεντος Ῥώμης ἐκ τῆς 9' ἐπιστολῆς (5).

Ἴνα καὶ γενόμεθα βουληθέντος αὐτοῦ, οὐκ ὄντες πρὶν γενέσθαι, καὶ γενόμενοι ἀπολαύσωμεν τῶν δι' ἡμᾶς γενομένων· διὰ τοῦτο ἴσμεν ἀνθρώποι, καὶ φρόντισιν ἔχομεν καὶ λόγον παρ' αὐτοῦ λαβόντες.

Τοῦ ἀγίου Πέτρου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος, ἐκ τοῦ μὴ προδεδράχθει τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος (5*).

Τὰ περὶ τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ δευτέρου ἐξ οὐρανοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν μακάριον Ἀπίστολον, ἐν πρώτοις παραθέμενοι, ἀναγκαῖον ἡμετέροις καὶ τὰ περὶ τοῦ πρώτου ἐκ γῆς χοϊκοῦ γεγεννημένου ἀνθρώπου παραθέσθαι, πρὸς τὸ δεῖξαι ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ γενόμενον, εἰν μερικῶς ποτε ὅ ἔσω καὶ ὅ ἔξω ἀνθρώποι· λέγεται. Εἰ γὰρ κατὰ τὸν σωτήριον λόγον ὁ ποιήσας τὰ ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσω αὐτὸς ἐποίησεν, ἀλλ' οὐν γε ἐφ' ἅπασι καὶ ἐν ἑ καιρῷ, τουτέστιν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ, ὅτε εἶπεν ὁ Θεός· ἢ Ποιήσωμεν ἀνθρώπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ κατ' ὁμοίωσιν· ἢ ὡς ἐκ τοῦτου εὐδηλον εἶναι ὅτι οὐκ ἀπὸ συνίδου, ὡς πρόβουτος τινὸς ἐτέρου τύπου ἢ συνελθούτος, γεγένηται. Εἰ γὰρ τὰ ἄλλα ζῶα κατὰ κέλευσιν ἐμψυχα ἐξήγαγεν ἡ γῆ, καλλῶ μᾶλλον ληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χροῦς ἀπὸ τῆς γῆς δύναμιν ἐμψυχον ἔσχεν κατὰ βούλησιν καὶ ἐνέργειαν Θεοῦ.

Τοῦ ἀγίου Εὐσταθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας ὁμολογητοῦ, ἐκ τοῦ περὶ ψυχῆς κατὰ φιλοσόφων (6).

Ἄλλ' ἐπεὶ δὴ σαφῶς Ἰσαῖν ἀπισκομένους ἐντεῦθεν ἐκυτοῦς, μεταβαλλόμενοι πλάττουσιν τὸ τῆς λήθης ἕδωρ, ὃ φασιν πίνοντας ἐκάστους τὰς τῶν οὐρανίων βίων γεννήσεις ἀμνημονεῖν. Ὅτι δὲ ταῦτα

* Gen. 1, 26.

VARIÆ LECTIONES.

ἢ forte add. τῷ αὐτῷ. ἢ Ἰσ. τύπου.

NOTÆ.

Romani episcopi; quem Græcorum frequentem errorem alibi me narrare memini. Porro Hippolyti commentarium in Genesim exstitisse docent fragmenta aliquot quæ in catena ante hos annos Lipsiæ edita occurrunt; quanquam hoc a Leontio prolatum, in illa desideratur. Locum ejus commentarii prolixum recitat Latine Hieronymus ep. 36, n. 16. Alius est Græce in *Parall. Rupefucald.* p. 737. Testimonia denique veterum de hoc Hippolyti opere collegit Fabricius in auctoris editione.

(5) Clementis Romani non exstat nisi prima ad Corinthios epistola et pars secundæ. Et quidem in codice exstat locus ex I ad Cor. cap. xxxiii, quem exscribere supersedeo, quanquam variat a lectione quæ est edita apud Cotelerium, nec non apud Damascenam, *Parall.*, p. 310. Jam de epistola

nem tres homines legimus factos, unam spiritalem, alium animale, alium terrestrem? Non res ita se habet; sed de uno tantum homine loquitur tota narratio. Hoc quidem: *Faciemus*, de homine futuro est; illud autem: *Formavit*... *Dominus Deus hominem de limo terræ*, de uno ac eodem homine fit narratio. Antea dicit: *Fiat*; nunc autem facit, et quomodo facit, narratur.

5. *E sancti Clementis Romani epistola nona.*

Ut etiam secundum ejus voluntatem sciamus, non existentes antequam sciamus, et, facti, iis quæ nostra causa creata sunt, fruamur: hac de causa homines sumus, et mentem rationemque habemus tanquam Dei donum.

B Sancti Petri episcopi Alexandriæ, et martyris, ex Demonstratione quod anima non corpori præexistit.

Quæ ad divinitatem humanitatemque secundi de cælo hominis spectant, in superscriptis, secundum beatum Apostolum, exposuimus; nunc necessarium duximus, quæ ad primum hominem de terra terrenum pertinent, exponere, hoc nempe demonstraturi, unum eundemque eodem tempore fuisse creatum, quamvis aliquando separatim designetur homo exterior et homo interior. Si enim, juxta salutare Verbum, qui fecit ea quæ sunt extrinsecus, ipse fecit quod est intrinsecus, certe una operatione eodemque tempore utrumque fecit, illa scilicet ipsa die qua dixit Deus: *Faciemus hominem secundum imaginem nostram et secundum similitudinem*: unde manifestum est hominem non ex conjunctione corporis cum typo quodam præexistente formatum fuisse. Etenim si terra cætera animalia, juxta jussionem Creatoris, animata produxit, multo potius pulvis quem e terra sumpsit Deus, virtutem vitalem a voluntate et operatione divina accepit.

E sancti Eustathii episcopi Antiocheni et confessoris dissertatione De anima contra philosophos.

Cum autem probe sciant sese convictos, evadere conantur, fingentes aquam oblivionis, quam, uti aiunt, quicumque hauscrit, vitæ suæ actiones obliviscitur. Hæc autem ad fabulas pertinere ac multum

D Clementis nona, quam hic citat Leontius, qui dicam? Num est ex illis Clementinis epistolis, in quibus Hieronymus *Adv. Jov.* 1, 12, laudes virginitalis multo ampliores legebat, quam quæ in editis duabus occurrunt? Hic locus nonæ subsequitur in codice locum primæ. Certe in Mercatoris collectione quinque sunt Clementis epistolæ. Sed tamen Turrianus pro epp. pontif. lib. v, cap. 20, ed. Flor. p. 535, dicit Leontium in hoc opere citare primam et secundam Clementis ad Corinthios.

(5*) Constat id opus a Petro contra Origenem fuisse conscriptum.

(6) Hoc Eustathii Antiocheni opus laudat Theodoretus dialog. 3, op. in-8, t. IV, part. 1, p. 134 et 233. Item *Parall. Rupefucald.*, p. 752. Cæterum locus hic a Leontio prolatus non exstat in prædictis libris.

abhorre a philosophia, nemo bene sentientium nescit. Quid enim dicemus, o Pythagora et Plato? Utrum aquam oblivionis effectricem hausistis, an potius eam effugistis? Jam si vos erroris potum evitare potuistis, manifesto multi alii idem poterunt: si vero ut qui aerem omnibus commuicem respiretis, oblivionis aquam cupide hausistis, quomodo et unde de animis nugas proferetis? Unde illarum aquarum naturam nostis? Nam si non ex earum usu experimentum cepistis, omnino earum fontem ignorabitis: si vero eas hausistis, oblivione usum illarum delevistis et eas memoriam amisistis. Ad talem autem superstitionis faciem ac fraudem non potuerunt detrueri nisi qui Ægyptiis ducibus usi sunt.

Ex eadem dissertatione.

Animas non esse increatas, ex infantibus recens natis luculentius demonstratur. Etiam si infantes inde a primo ortu perfecta intelligentia gauderent, absurda illa opinio aliqua fortassis fide digna foret: jam vero cum careant mente et ratione et intellectu, necessario acquiritur animas per se non esse increatas. Omnes enim scimus, simul cum corporum mole animam continuo incrementa capere, non solum secundum magnitudinem aut exiguitatem membrorum, sed etiam aliis rationibus. Nam infantes recens nati omni prorsus intellectu ac voluntate carent, sensim vero ac paulatim crescentes, mentem et intellectum et rationem accipiunt. Si autem hæc ad animam pertinent et facile meliora additamenta recipiunt, non dubium est quin anima cum corpore simul crescat. Quemadmodum igitur corporis vires sensim sensimque augentur, ita etiam anima mentem excolit. Quicumque enim non proficiunt al melius, sed stulti manent, corrupta aliqua parte imperfectas habent animas, velut ii qui insanite morbo laborant. *Et paulo post*: Sane quam etiam protoplasti corpus efformatum jacuit mortuum, immobile, membris et compage optime compositum, specie ac pulchritudine perbene adornatum, utpote quod a Creatore ipso effictum esset Dei simulacrum prototypum et ad divinam

μυθῶδη καὶ πόρρω φιλοσοφίας ἐστίν, οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων ἔστικεν ἀγνοεῖν. Τί γάρ φαμεν, ὦ Πυθαγόρα: καὶ Πλάτωνες, οὐτοὶ τὸ ληθοποιὸν ὕδωρ πεπώκατε λαθόντες; ἢ τούναντίον ἐφύγετε λαθόντες; Εἰ μὲν οὖν ὑμεῖς οἶοί τε ὁ ἐγένεσθε τὸ τῆς πλάνης διαδράναι πόμα, πρόβηλοι πολλοὶ τινες· εἰ δὲ τὸν κοινὸν πᾶσιν ἄερα σπασάμενοι τὸ τῆς λήθης ὕδωρ ἐπίετε χανόν, πῶς καὶ πόθεν μυθοποιεῖτε λαθόντες; περὶ ψυχῶν; πόθεν ὅλως ἴστε τὸ τῶν βείθρων τούτων γένος; Εἴτε ὁ γὰρ μὴ ἐπειράθητε τῆς χρείας αὐτῶν, ἀγνοεῖτε τὴν ὑδάτων ἀνάδοσιν· ἐτε τῆς πείρας αὐτῶν ἔσω γεγόνετε, λήθη τὴν μνήμην τῆς χρήσεως αὐτῶν ἠφανίσατε, καὶ τὴν γνῶσιν ἐξεπτύξατε. Ἄλλ' εἰς ταύτην ἢ βαρβαρώδη δεισιδαίμονίαν ἐκτραπέντες ἐσφάλισαν, Αἰγυπτίοις χρυσάμενοι καθ' ἡγεμόσιν (7).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐπι μὲν οὐκ εἰσὶν ἀγέννητοι αἱ ψυχαὶ (8), τοῦτο δαίκνουσι σαφέστερον ἢ τῶν ἀρτιγόνων ἡλικία βρεφῶν. Εἰ μὲν γὰρ ἅμα τῷ τεχθῆναι τὰ παῖδια, τελείας ἐξῆπτο φρονήσεως, ἐξῆπ ἴσως ὑποκρίνεσθαι τινὰς ἄνοιαν· εἰ δὲ λείπεται νοῦ καὶ λόγου καὶ συνέσεως, οὐκ ἔρα καθέστηκαν ἀγέννητοι τὴν φύσιν αἱ ψυχαί. Σύμπαντες οὖν ἴσμεν ὅτι τοῖς τῶν σωμάτων ὄγκοις ἢ ψυχῇ συνεκτέταται διαρκῶς (9), οὐ μεγάθει μόνον ἢ βραχύτητι μελῶν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις τῆς γνώμης ἀναλογίαις· ἐς ὅσον μὲν νέοπια τυγχάνει ταῦτα τὰ βρέφη, πάσης μὲν πανταχῶς ἐννοίας ἀπορεῖ καὶ βουλή· ἡρέμα δὲ καὶ κατ' ὀλίγον προϊόντα, νοῦν τε καὶ φρόνησιν προσλαμβάνει καὶ λόγον. Εἰ δὲ ταῦτα ἴδια μὲν ἐστὶ ψυχῆς, ἐκ παρουσίας δὲ τὰς κρείττους ἐπιδέχονται προσθήκας. Ἐρα οὖν δῆλον ὅτι συναυξάνει μὲν τῷ σώματι· καθάπερ δὲ τούτου λεληθότως ὑπαναλέγεται: τὰς δυνάμεις, οὕτω καὶ ἡ ψυχή προκόπτουσα τὸν νοῦν (10)· ὅσοι δὲ μηδέποτε βαινουσὶν ἐπὶ τὸ ἄμεινον, ἀλλὰ μορφοὶ διαμένουσιν, δῆλον ὅτι λείωθιμένου τινὸς μορίου ἀτελεῖς ἔχουσι τὰς ψυχὰς, ὡσπερ οἱ τὴν φρενίτιδα ἀρρωστήσαντες νόσον. Καὶ μετ' ὀλίγου· Ἀμέλει καὶ τὸ τοῦ πρωτοπλάστου σώμα σχηματισθὲν ἔκαιο νεκρὸν, ἀκίνητον, μέλεισιν μὲν καὶ ἀρμονίᾳ βερυθμισμένον ἄκρω, μορφῇ τε καὶ κάλλει κεκοσμημένον ἐμπροσθῶς, ἄτε δὴ καὶ παρ' αὐτοῦ πλάστου γεννηθὲν ἰ τοῦ Θεοῦ πρωτότυ-

VARIAE LECTIONES.

* Cod. οληταί. † Cod. λαθόντες. ‡ Cod. εἴτα. § Cod. ταῦτα. ¶ Cod. ἀλογίαις. † Cod. γεννηθέντα.

NOTÆ.

(7) Reapse in Ægyptiacis papyris atque anaglyphis ad jus manium pertinentibus videre est sæpe numero animas mortuorum, quæ lethæos latices potant, vel iis a quodam numine irrorantur. Non itaque vitæ aqua, ut nonnullorum interpretum sententia fert, sed potius oblivionis fluente in his picturis intelligenda videntur.

(8) Plato apud Tertullianum, *De anima*, cap. 3, innatam et infectam animam vult. Et quidem Tertullianus graviter fallitur dum animæ corporalitatem multis verbis propugnat. Ego vero Eustathii dicta intacta esso sino; auctores enim, ut ait Hieronymus, exhibendi sunt sine interpretis patrocinio. De his veterum circa animam opinionibus legendus est omnino Tertullianus op. præd., hæc non Augustinus, et Gregorius Nyssenus *De*

D *Anima*, Nemesius, *De nat. hom.*, cap. 2 et 3, denique mythographus tertius Vaticanus a me editus tract. *De Plutone*.

(9) Refutat sententiam hanc de animæ incrementis Augustinus, *De anima* lib. II, cap. 21 et 22.

(10) Notissimum est metaphysicorum magistrorum ad hæc responsum. Quippe anima, nisi corpori esset alligata, nihil ejusmodi pateretur; sed cum Dei providentia ac voluntate corpori interim sit addicta, actiones illius ac facultates ab organorum corporeorum diversa conditione pendent; pro quorum varia ratione modo melius modo deterius muneribus suis intra corpus anima fungitur. Legesis Gregorium Nyssenum, *Orat. de Anima*, t. I, p. 71; t. II, p. 97 seqq.

των ἄγαλμα, καὶ τῆς θεσπεσιωτάτης εἰκόνης ἐκτυ-
πώθεν ἀφομοίωμα κράτιστον, ἀναίσθητον δὲ καὶ
ἄφρονον καὶ ἄφρονον ὡς δὲ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
ἐκμιουργητικῶς ἐνεφύσησεν ὁ Θεός, αὐτίκα τὴν κίνησιν
ἐληψε ὡς ἐξ ἐκείνου δὲ βαδίζει καὶ ἀναπνεῖ καὶ φθέγγεται,
ἄρχει, λογίζεται, πράττει, διοικεῖ.

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐκ τοῦ περὶ ἁγίου Πάσχα (11).

Ἐποίησεν οὕτως τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός ὡς
Θεὸς ἄγχιος, τοσοῦτον καὶ τηλικούτον ἐποίησεν ἄν-
θρωπον ὡς μὴ γὰρ ὄρα αὐτοῦ τὴν νῦν ἀβελτηρίαν,
ἀλλὰ τὴν πρώτην φαντάσθαι κατάστασιν ὡς καὶ γὰρ
καὶ εἰκόνα αὐτὸν ἐποίησε ὡς καὶ ἵνα δεῖξῃ αὐτοῦ τὴν
φύσιν τοῖς ἄστοις ἀμιλλωμένην, ἐμφαίνει ὡς ὅτι
γυμνὸν ἔθηκεν ἐν παραδείσῳ, στολῆς οὐ χροῖοντα ὡς
οὐδέπω γὰρ ὕβρις ἵ συνεληλύθει τῇ ὕψει, ἵνα σκέπης
δέηται ὁ ἄνθρωπος ὡς ἀλλ' ἢ ἡ Γραφή μαρτυρεῖ ὅτι
ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν τῷ πα-
ραδείσῳ, καὶ ὅτι γυμνὸς ἦσαν καὶ οὐκ ἤσυχοντο ὡς
ἀλλ' ὡς περὶ φίλιος καὶ σελήνη τῇ ἑαυτῶν γυμνώσει
ἐγκαλλωπιζόνται, οὕτω ὅθ' ἔτι καὶ οὗτοι ἠφελήσαν
τῇ φυσικῇ εὐπρεπειᾷ ἐνωρατίζεσθαι. Τοσαύτην οὖν
ἐμερξασίαν εἰς τοῦτον εἰσνεγκάμενος ὁ Θεός, καὶ
ἀβροδίαιτον αὐτὸν ἐν παραδείσῳ καταστησάμενος,
τῶν δὲ πατρῴων ἑαυτοῦ χαρίτων πλουσίως αὐτῷ μετα-
θύσας, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀσθησίαν καὶ τὸ δίκαιον ἐπέζη-
ται, ὑπακοῆν τιμᾶσθαι τὴν χάριν ἐδίκαζεν. Καὶ ἐπειδὴ
εἶδεν ὅτι ἀδύνατον αὐτῷ συμφοραχθῆναι τὴν δωρεάν,
μὴ καταφυγῆναι καὶ τιμῆν τι παρὰ τὸν δεδοκῶτα Θεὸν,
νόμον αὐτῷ φρουρὸν ὀρίζεται τῆς φύσεως, ἵνα μνη-
μὴ καὶ θεραπεῖα τοῦ νομοθέτου οἷα ἀγαθὸς τις
φαρμάκος φυλάττηται ὡς καὶ ἀθανασίαν μὲν αὐτῷ
φυλαττομένου τοῦ νόμου κατεπαγγέλλεται, θάνατον
δὲ παραβάσαντος. Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων, γέ-
γνε τὰ φθόμενα, καὶ φθόνῳ διαδόλου πεισθεὶς πα-
ραδῆναι τὸν νόμον, ὁ ἄνθρωπος φαρτὸς γίνεται,
καὶ ἐξυθεῖται τοῦ παραδείσου ὡς καὶ λοιπὸν εἰς πλῆ-
θος δούξ, βίον κτηνώδη ἐξῆρ, ἀθείας τε καὶ ἀκολασίας
θεγεῖον ἐγένετο ὡς καὶ διὰ τοῦτο προφήται ἐδύον
περὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀξίας καὶ τῆς μετὰ ταῦτα
ἀναξιώσεως ὡς ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε, πα-
ρασκευασθῆναι τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιωθῆναι
αὐτοῖς. »

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ
κατὰ Διοδώρου (12).

Ἄλλ', ὡ σοφὲ, φαίην ἄν, ψυχὴ μὲν καὶ σῶμα
πρὸς ἀνθρώπου γένεσιν ὡς καὶ οὐκ ἄν προανίσταται
ἑτέρου θάτερος.

ἔ Gen. II, 25.

VARIÆ LECTIONES.

ἔ Cod. ἐμφαίνει. ἑ Cod. ὕβρις. ἑ Cod. καταφυγῆναι — περὶ.

NOTÆ.

(11) S. Sancti Athanasii dicitur exstant de Paschate
homiliae, quam utramque Maurini editores, t. III,
p. 454, spuriam indicaverunt. Id nunc iudicium
confirmatur ab hoc genuino fragmento, quod ad
neutram e praedictis homiliis pertinet.

(12) Tribus omnino libris hoc opus (quod jam-
diu peritum) constituisse ait Liberatus brev. cap.
40. Idem opus citatur a Leontio nostro etiam in
libro De sec. ac. 4, nec non a Facundo defens. III,
et alibi (ut ab aliis observatum est) apud quem

A imaginem expressa similitudo perfectissima, seorsum
sensu ac voce et respiratione carens. Simul atque
autem Deus qua creator in faciem ejus inspiravit,
illico moveri coepit, et exinde graditur, et respirat,
et loquitur, dominatur, ratiocinatur, agit, admini-
strat.

E sancti Athanasii homilia De sancto Paschate.

Fecit ita hominem Deus, et uti Deus est bonus,
talem etiam fecit hominem. Ne consideres praesen-
tem ejus infirmitatem, sed primum statum. Ad
suam enim imaginem eum fecit, ita ut vel sidera
aemulari posset. Hoc inde apparet quod nudum in
paradiso collocaverit, veste non indigentem. Non-
dum enim vultui pudor offundebatur, ut velamento
opus haberet homo, sed, ut Scriptura testatur ὡς,
fecit hominem et constituit in paradiso, et nudi
erant, neque erubescabant. Imo sicut sol ac luna
ex nuditate sua pulchritudinem habent, ita prorsus
etiam hominibus naturali venustate splendere
concessum fuit. Cum igitur tanta in hominem Deus
contulisset beneficia, eumque in paradiso, molli ut
frueretur vita, collocasset, et omnibus gratiae divitiis
cumulasset, recti quoque sensum in eo excitare
voluit, suamque benignitatem obedientia honoran-
dam edixit. Et cum sciret fieri haud posse ut donum
conservaretur, ne fuga sese proriperet et aliud quid
praeter Deum largitorem coleret, legem quasi natu-
rae custodem ei dedit, ut recordatione atque cultu
legislatoris velut bonis quibusdam remediis custo-
diretur. Praeterea si legem observaret, immorta-
litate promisit, si violaret, mortem. Jam vero
cum res sic se haberet, accidit quod omnes novere,
et invidia diaboli ad transgrediendam legem inci-
tatus homo corruptioni subjectus et paradiso ex-
pulsus est. Deinde ubi in multitudinem succrevit,
vitam malam gessit omnique improbitati et intem-
perantiae se dedit; quapropter prophetae de priori
ejus dignitate et subsequenti indignitate exclama-
runt: « Homo in honore constitutus non intellexit,
ideoque brutis animalibus comparatus iisque au-
numeratus est. »

Beati Cyrilli Alexandrini ex libris in Diodorum.

Verum, o sapiens, dicere, anima et corpus ad
hominis creationem; neque praenascitur alterum
alteri.

fragmenta aliquot Latine recitantur; verum multo
copiosiora item Latine in concilio generali quinto
ed. Coleti, t. IX, p. 250 seqq. et 255 seqq.; quo
in tomo p. 254, utitur Cyrillus eadem dictione, o
sapiens, ὡ σοφὲ, alloquens adversarium, Diodorum
scilicet Tarsensem, vel potius Theodorum Mopsue-
stenum; namque adversus utrumque eodem opere
decertavit Cyrillus, ut ipse disertè ait apud con-
cil. praedict. p. 266.

Eleutherii Tæanensis ex libris in Apollinarium, A 'Ελευθερίου Τοιανῶν ἐκ τοῦ κατὰ Ἀπολλινάριου καὶ κεφαλαίου (13).

Homo enim ex anima intelligenti et corpore sensibili constans, unam substantiam habere cognoscitur; eo quod neutrum altero anteriorem habet subsistentiam, neque naturæ rationem, servat, secundum quam existere cœpit atque sic in vitam introivit. Unius autem animantis naturam definimus.

Antiochi Ptolemaidensis ex concione de Adamo.

Cætera autem quadrupedia animalia creans Deus, cum corporibus simul animas produxit: hominem vero faciens, primum disposuit corporis organum, et tunc animam creavit et corpori univit, ut in hoc ostenderet hominis excellentiam. Cum in cæteris animalibus et brutis morte solutis, aufert animam cum corpore; ibi enim illorum creationem narrat, tanquam debeat totum auferrī: hominem vero formans, corpus e terra sumit, animam autem insufflat. *Et paulo post*: Format primum corpus; et primum homo sumpsit speciem inortalem, deinde speciem viventem, et viventem notam, et viventem operationem animæ recepit. Primo ostensus est mortalis, deinde vivens. Primo formavit Deus corpus mortale, per quod debebat homo desinere; deinde cum mortale corpus perfecisset, tunc dedit ei viventem notam. Neque facit animam ante corpus, ne fiat testis eorum quæ fiabant; non sinit animam adesse creationi, ne se extollat tanquam Deo collaborasset.

Gennadii Constantinopolitani ex dissertatione ad Parthenium secunda.

Non invenire possit aliquis naturam multo inferioriorem in creato, si conferatur cum natura creantis. Deinde Elisabeth aut si qua alia mulier, prohibetur animam in lucem edere cum corpore: primum quia posterior carni anima existentiā recepit nec aliunde; secundo quod secundum subsistentiam corpori circumscribitur, ita ut locum una cum illo permutet. Neque progredientibus ex utero pueris, includuntur corpori animæ; quando autem fit partus, uterum linquunt una cum corpore.

Clementis e stromate 8.

Deus nos creavit non præexistentes. Oporteret

• Cod. ὁμοίως ὡς.

Ἄνθρωπος ἄρ ἐκ ψυχῆς ὧν νοητῆς καὶ σώματος αἰσθητοῦ, μιᾶς ὑποστάσεως γνωρίζεται, διὰ τὴ μηδέτερον χωρὶς τοῦ ἐτέρου προάγουσαν ἔχειν ὑπόστασιν, μηδὲ σώζειν τὸν ὄρον τῆς φύσεως, κατὰ ταύτην. μὲν ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνοντα, καὶ οὕτως εἰς τὸν βίον ἐρχόμενα • ἐνδὲ δὲ ζωῶν φύσιν ἐργαζόμεθα.

Ἀντιόχου Πτολεμαῖδος ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἀδάμ λόγου (14).

Τὰ μὲν ἄλλα τετράποδα ποιῶν ὁ Θεὸς, μετὰ τῶν σωμάτων καὶ τὰς ψυχὰς παρήγαγεν • τὸν δὲ ἄνθρωπον πλάττων, πρῶτον κατασκευάζει τὸ τοῦ σώματος ὄργανον, καὶ τότε τὴν ψυχὴν δημιουργήσας ἐπέθηκεν, ἵνα καὶ ἐν τούτῳ δείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνθρώπου.

B Ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα κατὰ τὴν ψυχὴν λυόμενα θανάτῳ, συναφανίζονται τῷ σώματι καὶ τὴν ψυχὴν • ἐκεῖ γὰρ αὐτῶν λέγει τὴν γένεσιν, ὅπου πάλιν ἐμελλεν τὸ πᾶν ἀφανίζεσθαι • τὸν δὲ ἄνθρωπον πλάσας, τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῆς γῆς λαμβάνει, τὴν δὲ ψυχὴν ἐμφυσᾷ. Καὶ μετ' ὀλίγα • Πλάττει τὸ σῶμα πρῶτον καὶ πρῶτον ἄνθρωπος ἔλαβεν εἰκόνα νεκρᾶν • καὶ τότε εἰκόνα ζώσαν, καὶ ζῶντα χαρακτήρα, καὶ ζώσαν τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς ἐδέξαστο • πρῶτος ἐδείχθη νεκρὸς, εἶτα ζῶν • πρῶτον ἔπλασε σῶμα νεκρὸν, εἰς δ' ἐμελλε καταλήγειν ὁ ἄνθρωπος • εἶτα ὅτε ἀπετέλεσε τὸ νεκρὸν σῶμα, τότε ἀπέδωκεν ζῶντα τὴν χαρακτήρα • καὶ οὐ ποιεῖ τὴν ψυχὴν πρὸ τοῦ σώματος, ἵνα μὴ γένηται αὐτόπτης τῶν γινόμενων • οὐ ποιεῖ τὴν ψυχὴν παρεῖναι τῇ δημιουργίᾳ, ἵνα μὴ καυχῆσθαι ὡς συνεργὸς τοῦ Θεοῦ.

C *Γενναδίου Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τοῦ πρὸς Πυρθῆσιον δευτέρου λόγου (15).*

Ὅτι ἂν εὔροι τις τὴν φύσιν μᾶλλον ἤττον ἐν τῷ κτιζομένῳ παρὰ τὴν τοῦ Κτίσαντος • Ἐπειτα δὲ ἡ μὲν Ἐλισάβετ ἢ εἰ τις οὖν γυνὴ κωλύεται καὶ τὴν ψυχὴν ἀπογεννᾶν σὺν τῷ σώματι • πρῶτον μὲν ὅτι δευτέρα τῆς σαρκὸς ἡ ψυχὴ τὴν ὑπάρχον ἐληφεν καὶ οὐκ ἄλλοθι • δεύτερον δὲ ὅτι τὴν ὑπόστασιν τῷ σώματι περιγράφεται, ὡς καὶ τοὺς τόπους συμμεταλλάττειν αὐτῷ • καὶ μήπω μὲν ἐκ μήτρας προελθόντων τῶν βρεφῶν, συγκατεῖρχει τῷ σώματι καὶ αὐτάς • ἀποτεχθέντων δὲ, ὁμοίως ἢ ἀπολελοιπένας τὴν μήτραν τῷ σώματι.

Κλήμεντος ἐκ τοῦ ἡ' στρώματος (16).

Ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐποίησεν οὐ πρόβοντα; • ἐγρῶν γὰρ

VARIÆ LECTIONES.

NOTÆ.

(13) Eleutherii aliud fragmentum citat Damascenus, *Parall.* p. 315. Nunc e Leontio cognoscimus fuisse hunc Tianæum episcopum; quam rem Lequinius Damasceni editor nescivi, qui etiam ait novum esse hunc et inauditum in Ecclesia scriptorem.

(14) De hoc Antiocho, qui sæculo quinto ineunte floruit, deque ipsius deperditis scriptis legatur Cavæus. Hoc autem Vaticanum fragmentum ab iis paucissimis differt, quæ apud nonnullos auctores superesse docet idem Cavæus, uti egomet legens comperi, nempe apud Theodoret. dial. 2, ed. in 8, t. IV, part. 1, p. 162; concil. Ephes. ed. Coleti t. IV, p. 494; Caten. in Joh. p. 444. Neque tamen

D dubito quin hic postremus catenæ evangelicæ locus ex eodem sermone de Adamo decerptus fuerit.

(15) Hunc ipsum Gennadii titulum vidit olim apud Leontium ineditum Sirmoudus adn. ad Facundum defens. II, 4. Floruit autem Gennadius medio sæculo quinto.

(16) Octavum *Stromatum* librum vel omnino desiderari, vel, si verus est titulus ejus qui exstat, certe esse imperfectum, jamdiu critici docuerunt. Nunc libri octavi Vaticanum hoc fragmentum habemus, addendum *Parallelis*, p. 643, 751, 753. Contradicit autem, ut arbitror, Clemens Alex. iis qui metempsychosin tuebantur, quam fabulam non aliunde quam ex Ægypto hausisse Pythago-

καὶ εἰδέναι ἡμᾶς ὅπου ἦμεν, εἰ προῆμεν, καὶ πῶς ἂν
καὶ δεῖ τί δεῦρο ἤκαμεν· εἰ δὲ οὐ προῆμεν, τῆς
γενέσεως αἴτιος μόνος ὁ Θεός. Ὡς οὖν οὐκ ὄντας
ἐποίησεν, οὕτως καὶ γενομένους σώζει τῇ ἰδίᾳ χά-
ριτι.

Τοῦ μακαρίου Ἀντιπάτρι Βοστρῶν ἐκ τοῦ κατὰ
Ὀριγένους κεφ. ζ' (17).

Ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ
θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· οὐ πρῶτον κατ' αὐτὸν νόας,
καὶ ἐξ ἁμαρτιῶν ἀνθρώπους· ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ποιή-
σας, ἀνθρώπους ἐποίησεν, ὡς ἡ τοῦ Κυρίου φωνὴ
διδάσκει λέγουσα· Ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς·
συναμφοτέρον γὰρ ἐξ ἀρχῆς καταβληθὲν ὑπὸ τοῦ
Θεοῦ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ τῆς αὐξήσεως εὐλογίαν
ἐδέξατο, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἐλόγησεν αὐτούς ὁ
Θεὸς λέγων· Ἀύξανεσθε καὶ πληθύνεσθε· ὅπερ οὐ
λόγον ψιλὸν ἀκούομεν, ἀλλ' ἔργον ὀρῶμεν ἀποτελεσθὲν
καὶ ἐνεργοῦμενον ἕως συντελείας αἰῶνος τούτου. Καὶ
ἐξ ἐνὸς αἵματος γεγὼς πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων, κατ-
οικεῦν ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, κατὰ τὴν Ἀποστό-
λου φωνήν· οὐκ ἐξ ἁμαρτιῶν καὶ ἀπὸ πτώσεως πλη-
θυνθὲν, ὡς ἡ τούτων διδάσκει Γραφή, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ
Θεοῦ εὐλογίας, ὡς ὁ προφήτης ἐδήλωσεν. Εἰ γὰρ ἐκ
παραδίσεως καὶ τῆς τοῦ καλοῦ ἀποψύξεως τὸ τῶν
ἀνθρώπων πληθύνεται γένος, οὐκ ἀλλὰ κατὰ μα-
λὸν ἂν δικαίως λεχθεῖ; καὶ οὐκ ἐξ ἐνὸς αἵματος
ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐκ πολλῶν καὶ ὑφ' ὅσων τὴν ἀπόβ-
ρυσιν συνέβη γενέσθαι συνέστησαν τὸ τῶν ἀνθρώ-
πων γένος; οὐ γὰρ δὴ χώραν ἕξῃ ἢ ἐνὸς μόνου ὑπὸ
ὄνο πρὸ τῶν ἀποβρυσάντων καὶ καταδικασθέντων
ταῖς ψύμασιν, ἢ ὀ μετὰ τοῦτο ὅτε καὶ ἡ πείρα φοβεῖν
ἠδύνατο, τοσαύτας λέγειν ἀποβρυσθῆναι μυριάδας,
ὥστε κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Εἰ
δὲ πολλῶν ἀποβρυσάντων ὑφ' ἑν, εἰς μόνος τέως εἰς
πῶμα κατεδικάσθη, οὐδὲ μὴ ἢ παρ' αὐτῶν ἀπαιτου-
μένη τοῦ Θεοῦ δικαιοκρατία δύναται σώζεσθαι, εἰ
πολλῶν ἀξίων τῆς τοιαύτης ὑφ' ἑν γεγονότων τιμω-
ρίας, εἰς μόνος ἐν τῷ τέως κατεδικάσθη τῇ σαρκὶ
ἐνδεθῆναι, τῶν ἄλλων ὑπερθεμένου τὴν τοιαύτην
τιμωρίαν.

Εἰ δὲ ἄλλο τι νοῆσαι θελήσουσι τὸν τε Ἀδάμ καὶ
τὴν Εὐάν, πρῶτον μὲν ἐναντιοῦνται τῷ ἐκκλησια-
στικῷ κηρύγματι, μηδὲν ἄλλο κηρυτούσης τῆς Ἐκ-
κλησίας περὶ αὐτῶν ἢ ὅτι πρῶτοι καὶ μόνοι γεγό-
νασιν ἄνθρωποι, καὶ ἐξ αὐτῶν πᾶν τῶν ἀνθρώπων
συνέστηκε γένος· ὡς περὶ οὖν καὶ αὐτοὶ ὡμολόγησαν,
καθὼς καὶ εἰς ἄλλους παρεθέμεθα αὐτοὺς λέγοντας,

enim nos scire ubi fuerimus si præexistebamus, et
quomodo et quare hic venerimus; si autem non
præexistebamus, creationis auctor solus est Deus.
Ut ex se non existentes creavit, ita creatos servat
propria gratia.

Beati Antipatri Bostrensis ex libro contra Origenem
cap. 7.

Qui creavit hominem ab initio, masculum et fe-
minam creavit eos; non primum secundum ipsum
spiritus, et peccatis homines factos; sed ex initio
creans hominem creavit, ut Domini Verbum docet
dicens: « Masculum et feminam creavit eos. »
Utrumque enim simul ex initio constitutum est a
Deo, et ab illo ad crescendo benedictionem rece-
pit; ut dictum est: « Benedixit illis Deus et ait:
Crescite et multiplicamini; quod non ut merum
sermonem audimus, sed opus videmus, completum
et continuatum usque ad finem sæculi hujus. Ex
unius sanguine factum est omne hominum genus,
quod habitat super faciem terræ, secundum Apo-
stoli verbum. Non e peccatis neque offensa mul-
tiplicatum, ut de his docet Scriptura, sed ex Dei
benedictione, ut propheta ostendit. Si enim ex
prævaricatione et boni oblatione hominum mul-
tiplicatur genus, nonne alia maledicta merito ma-
gis dicta essent? nonne ex unius hominis sanguine
sed ex multorum, et per quemdam constitutum
influxum contigisset fieri humanum genus? non
enim ex uno vel duobus, antequam defluerent et
corporibus addicerentur, aut postea ubi jam tenta-
tio metum injicere poterat, tot myriades deflu-
xisse dici potuissent, ut totam terræ superficiem
inhabitaverint. Sin autem multis ab uno defluen-
tibus, unus hactenus in corpus damnatus fuisset,
minime apud istos proclamata Dei justitia potest
servari, si cum multi eadem pœna digni ab uno
orti sint, unus tantum damnatus hactenus fuerit ad
carnis carcerem.

Si autem sub Adamo atque Eva aliud quid in-
telligere volunt, primum quidem adversantur
doctrinæ ecclesiasticæ, siquidem Ecclesia nil
aliud de iis dicit nisi quod primi ac soli fuerint
homines, et quod ex iis universum hominum genus
originem duxerit, uti et ipsi confessi sunt, quod
alibi diximus, nimirum doctrinam evangelicam

VARIÆ LECTIONES.

* Deest ἦ. P Cod. αὐτοῖς.

NOTÆ.

ram, tradit Diodorus Siculus 1, 98, quicum confe-
rendi sunt Herodotus 11, 123, et Origenes *contra
Celsum* 1, 20, 32. Quanta enimvero Græci poetæ,
philosophi, artificesque ab Ægyptiis mutuati fue-
rint, docent late Diodorus Sic. 1, 96 seqq.; Hero-
dotus 11, 50, 85; Clemens Alex. *Strom.* 1, 15, 16;
11, 2, 4; Eusebius *Præp. evang.* 1, 6; 11, 4; x, 4
seqq. Ang. Mai *Script. vet.* VII, p. 88.

(17) Cognoscebatur Antipater medio sæculo
quinto. Is autem hoc opere refutavit Eusebii Cæ-
sariensis *Apologiam pro Origene*, ut cognoscimus e

concilii secundi Nicæni actione quinta, observante
Cavæo, ubi mediocre fragmentum recitatur (ed. Co-
leti t. XIII, p. 178). Ego vero mihi gratulor, qui apud
Leontium particulam ejus operis satis nobilem
nactus sim; neque hoc loco tantummodo, verum
etiam infra, nempe sub littera δ, titulo xii, con-
tractiorem aliam; quæ pars utraque a fragmento
in Nicæna synodo laudato differt. Multo his ma-
jora fragmenta proferuntur in *Parallelis Rupef-
caldinis* apud Lequinium; verum ea quoque a
Vaticanis diversa sunt.

terre quod justorum a creatione et constructione mundi existentium sit Deus, Adam, Seth, Enoch, Abraham. Deinde etiam sibimetipsis contradicere deprehenduntur. Abrahamum enim hominem (esse) censent, et gentem quæ, secundum historiam ex eo orta est, non minus homines ex eo oriundos existimant. Si igitur Adamum allegorice interpretari voluerint, eadem interpretatio in omnes omnino cadet, in Seth, Enoch, Noe, Abraham, ut verbo dicam, in reliquos prophetas et apostolos et nos ipsos, ita ut omnes aliud quid esse deprehendamus, neque vere existentes. Nam si Adam, ex quo omnes oriundi, non fuit homo, manifesto neque posterij ejus. Ilac enim conclusione utens propheta, omnes ex eo pronatos unii eidemque ordini addixit, uti historia ab eo conscripta ostendit, quam divinus evangelista secutus, veritatem historię confirmavit, initio in Domini Christi genealogia sumpto ab Josepho, qui secundum carnem pater Domini Christi appellatus est: deinde retro ascendens et cujusvis patrem recensens, universam historiam deinceps transiit, Mosaica traditione innixus, et commemoratis Abrahamo et Enoch ad ipsum Adamum pervenit, atque inde ad omnium Creatorem: (filius) Enosi, Sethi, Adami, Dei: neque hulum allegorię in successione reliquit, sed unum eundemque ordinem indicavit ab Adamo usque ad Josephum, unde apparet eundem ordinem ad nos usque pertinere.

Jam quomodo dici poterunt mentes emanantes illabi in carnis vincula, ubi voluptatum catervam latere aiunt? Fieri enim nequit ut vel una solum earum, quæ tunc emanarunt, tali condemnatione dicatur digna, vel multis emanantibus una tantum damnata sit, et benedictionem incrementa cepisse ab ipso Deo. Omnino enim qui non delapsi, et qui in ministerium missi erant propter eos qui hæreditatem capere debebant salutis, cognoverunt factam condemnationem et firmiores sese reddiderunt ne ipsi quoque dilaberentur: neque post intellectam pœnam tale incrementum delapsorum factum est. Si enim non intellexerunt, ante omnia quæri debet, quomodo illis haud intelligentibus, hi intelligent? Porro, quomodo in ministerium missi sunt, nescientes dispensationem ad homines spectantem? Quomodo autem, multis simul labentibus, tantum incrementum hominum locum habere potuit, ut non ex omnibus, sed ex uno sanguine universa terræ superficies completa, et res ipsa dicta sit condemnatio? Atque hæc in Scriptura sacra inter promissiones Dei et inter beneficia ad prolium copiam pertinentia recensentur, uti, Deo volente, demonstrabimus per sanctos in sacro Textu commemoratos, ut qui fertilitatem pro dono ac

A ὅτι διδάσκει τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα ὅτι τῶν ἀπὸ κτίσεως καὶ κατασκευῆς κόσμου δικαίων Θεοῦ, Ἀδὰμ, Σῆθ, Ἐνώχ, Ἀβραάμ. Ἐπειτα δὲ καὶ ἑαυτοῖς ἐναντίοι εὐρίσκονται· τὸν γὰρ Ἀβραάμ ἀνθρώπον [εἶναι] ἡγοῦνται, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔθνος κατὰ τὴν ἱστορίαν νοοῦσιν ὁμοίως ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντας ἀνθρώπους. Εἴ τι δ' ἂν οὖν περὶ τοῦ Ἀδὰμ ἀλληγορῆσαι θελήσουσιν, ὁ αὐτὸς κατὰ πάντα ἀρμόσει λόγος, περὶ τοῦ Σῆθ, τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Νῶε, τοῦ Ἀβραάμ, συντόμως δὲ εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων ἡμῶν τε αὐτῶν, καὶ εὐρισκόμεθα πάντες ἄλλο τι καὶ οὐ κατ' ἀληθειαν ὄντες. Εἰ γὰρ μὴ ὁ Ἀδὰμ ἀνθρώπος ἐξ οὗ καθεὶς ἐστὶ, δῆλον ὅτι οὐδὲ οἱ καθ' ἑξῆς. Τῆς γὰρ αὐτῆς ἀκολουθίας ὁ προφήτης λαβόμενος, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τοῖς πᾶσι τάξιν ἐπέθηκεν ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβοῦσιν, ὡς παρ' αὐτοῦ συγγραφείσα ἱστορία δηλοῖ, ἥτινι καὶ ὁ Θεὸς εὐαγγελιστῆς κατακολουθῶν, τὸ τῆς ἱστορίας ἀληθὲς ἐθεθαίωσεν, ἀρξάμενος ἐν τῇ κατὰ τὸν Δεσπότην Χριστὸν γενεαλογίᾳ ἀπὸ τοῦ Ἰωσήφ, ὃς πατὴρ κατὰ σάρκα τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἐχημάτισεν· ἔπειτα ἀνωτέρω χωρῶν καὶ τοὺς ἐκάστους γεννήτορας καταγράφων, ἦλθεν διὰ πάσης τῆς ἱστορίας καθ' ἑξῆς, τῇ Μωσαϊκῇ παραδόσει χρησάμενος· καὶ διὰ τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἐνώχ ἰδεύσας, ἐπ' αὐτὸν ἐφθασεν τὸν Ἀδὰμ, καθεῖθεν ἐπὶ τὴν πάντων Δημιουργόν· τῷ Ἐνώχ, τοῦ Σῆθ, τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ Θεοῦ· μηδὲν ἀλληγορίας λείψανον περὶ τὰς διαδοχὰς καταλείψας, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀποδείξας τάξιν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ καὶ C μέχρι τοῦ Ἰωσήφ, δῆλον δὴ ὅτι ἡ αὐτὴ σώζεται ἀκολουθία καὶ μέχρις ἡμῶν.

Ποῦ οὖν χώραν ἔξει τὸ ἀπορρέουσιν τοὺς νόας πεσεῖν εἰς τὴν τῶν σαρκῶν ἐνδεδειν, ἐν αἷς τὸ τῶν ἡδονῶν, ὡς φασιν, ἐμφωλευεῖ στίφος; Οὐ γὰρ δυνατόν ἢ ἓνα μόνον τότε ἀπορρέουσιν λέγειν τῆς τοιαύτης ἄξιον, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, καταδικῆς γενέσθαι, ἢ πολλῶν ἀπορρέουσάντων ἓνα μόνον καταδικασθῆναι, καὶ εὐλογίαν τὴν αὐξήσιν λαβεῖν παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Πάντως γὰρ ἐγίνωσκον οἱ μὴ καταπεσόντες, οἱ καὶ εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενοι διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν, τὴν γενομένην καταδικῆν, καὶ ἀσφαλεστέρους ἑαυτοὺς ἐποίουν εἰς τὸ μὴ καὶ αὐτοὺς καταπεσεῖν· καὶ οὐχὶ μετὰ τὴν γνῶσιν τῆς τιμωρίας τοσαύτη ἐπίδοσις τῶν καταπιπτόντων ἐγίνετο. Εἰ γὰρ οὐκ ἐγίνωσκον, πρῶτον μὲν ζητήσεως ἄξιον, πῶς ἐκείνων μὴ γινωσκόντων, γινώσκουσιν οὗτοι; ἔπειτα μέντοι, πῶς εἰς διακονίαν ἀπεστέλλοντο, μὴ εἰδότες τίς ἢ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους οικονομία; πῶς δὲ εἰκὸς, πολλῶν ὁμοῦ πεπτωκότων, τοσαύτην γενέσθαι τὴν ἐπίδοσιν τῶν ἀνθρώπων, ὡς μὴ ἐκ πάντων, ἐξ ἐνὸς ἢ δὲ αἵματος, πληρῶσαι πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, καὶ καταδικῆν τὸ πρᾶγμα καλεῖν; Καὶ ταῦτα ἐν ἐπαγγελίαις τοῦ Θεοῦ καὶ δωρεαῖς τοῦ τῆς πολυγονίας καὶ πολυτεκνίας κείμενα παρὰ τῇ θεῖᾳ Γραφῇ, ὡς δεῖξομεν σὺν Θεῷ διὰ τῶν ἐν αὐτῇ σημαινόμενων ἁγίων, ταύτην δωρεάν καὶ

VARIÆ LECTIONES.

¶ Cod. οἷς ὁ. ¶ Cod. ἕξνος.

φιλοτιμίαν τοῦ Θεοῦ οὖσαν εἰδότεων, καὶ εὐχῆς καὶ μακροσμοῦ ἀξίαν κρινόντων τὴν τεκνογονίαν, κερδῆρας δὲ καὶ ὀνειδισμοῦ τὸ μὴ ἀξιωθῆναι τεκνογονίας.

Πρῶτον μὲν ὅτι Ἀδὰμ ἐγέννησε κατὰ τὴν εἰδέαν αὐτοῦ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ· καὶ οὐκ εἶπεν, Ἀπέβρευσε κατὰ τὴν τοῦ Ἀδὰμ εἰκόνα, ἀλλ', ὅτι Ἀδὰμ ἐγέννησε· καὶ ἡ μήτηρ πάντων ἡμῶν Εὐα χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας ῥήματα ἀπεφθέγγετο εἰποῦσα· Ἐκτίσαμεν ἄνθρωπον διὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ Σήθ φησιν· Ἐξάνεστησέ μοι ὁ Θεὸς σπέρμα ἕτερον ἀντὶ Ἀβελ, ὃν ἀπέκτετε Κάιν. Οὐκ ἂν δὲ ὁ προφήτης κατέγραφεν ταῦτα οὕτως, εἴπερ καταδίκην καὶ πῶσιν ἐγίνωσκεν εἶναι τὸ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον. Οὕτε δὲ πάλιν ὁ Ἐνώχ ὁ καὶ τῆς τοῦ θανάτου πείρας δι' ἄκραν ἀρετὴν ἔξω γενόμενος, ἤρχετο ἐπὶ τὸ τεκνώσαι, εἴπερ ἐγίνωσκε καταδίκην καὶ οὐκ εὐλογίαν παρὰ Θεοῦ τὸ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχειν γένος. Εἰ δὲ Ἐνώχ οὐκ ἐγίνωσκε, καίτοι δι' ἄκραν μετατεθεὶς ἀρετὴν τε καὶ γνῶσιν, πῶς ὑμεῖς ὑπὲρ ἐκείνων ἐγνώκατε; τί δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀβραὰμ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπωδύρατο φάσκων· Ἐσποτα, τί μοι δώσεις; ἐγὼ δὲ ἀπολύομαι ἄτεκνος; Καὶ μυστὰ ἔτερα ἕσα θεοὶ προφήται μνησούσιν, ὅτι δῶρον Θεοῦ, καὶ οὐ καταδίκη τὸ πλεθύνεσθαι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, κατάρτα δὲ τὸ ἐλαττοῦσθαι· καθὼς ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀβραὰμ ἡγουν τῆς Σάρρας· ὕβρει γενομένη παρὰ τῷ Ἀβιμέλεχ δηλοῦται, τὸ κατ' ὄργην τοῦ Θεοῦ ἐπιλείεσθαι πᾶσαν γονὴν, ὡς φησιν, ὅτι· Συγκλείων συνέκλεισα Κύριος πᾶσαν μήτραν ἐν τῷ σῶκῳ τοῦ Ἀβιμέλεχ ἕνεκεν Σάρρας τῆς γυναικὸς Ἀβραὰμ· καὶ ἄλλα πολλά. Ὅτι δὲ οὐδὲν τούτων τῆς ἱστορίας ἀναιρεθῆναι, καὶ ἄλλο τι νοηθῆναι παρὰ τὸ κείμενον ὄνταται, πρόδηλον ἅπασιν· εἰ δὲ μὴ γε, οὕτε Μωϋσῆς ἀπόγονος τοῦ Ἀβραὰμ ἀνθρωπὸς τις γέγονεν, οὕτε λαὸς ἐξ Αἰγύπτου δι' αὐτοῦ ἐξελήλυθε.

Καὶ μεθ' ἑτερα· Ἐπανελθῶν μὲν δὴ ἐπὶ τὸ προκαίμενον. Θαῦμα γὰρ πῶς οὐκ ἔστησαν τῆς τοσαύτης φοβᾶς· καταπίπτοντες μέχρι τοῦ νῦν· ἀλλὰ τῶν ἐθνῶν εὐθυνοῦντων, εὐθυεὶ καὶ τὰ τῆς τῶν νοῶν καταπτώσεως εἰς ἀνθρώπους· ἀσθενούντων δὲ, ἀσθενεὶ καὶ τὰ τῆς καταπτώσεως. Τί γάρ; ἄρα καὶ νοῆσαι ἔνατον, ὅτι ἡ τῶν νοῶν ἀπόρρῆσις πρὸς γάμους συνωθεῖ τοὺς ἀνθρώπους; ἢ ἡ τῶν ἀνθρώπων πρὸς γάμους καταδρομὴ τὴν ἐκείνων ἐργάζεται ἐκπτωσιν, ἵνα χώραν λάβῃ τὸ ἐκ τοῦ γάμου ἀποτελεσμα; Καὶ πῶτερον συνεισέρχονται τῇ ἀπορρῆσει τοῦ σπέρματος; οἱ καταπεσόντες νόες; ἢ ὕστερον εἰς τὴν γυναικίαν γαστέρα εἰσκρίνονται; καὶ εἰς γῆν ἄρα διάγουσιν παρατηροῦντες; ποῖος γάμος γίνεται ἵνα ἐσέλθωσιν ἐν τῇ μήτρῃ, ἢ ἀπ' οὐρανῶν πρὸς ὦραν χαλῶνται; Ὅτι μὲν ἐν μήτρῃ ψυχοῦνται, δῆλον γάρ ἐκ τοῦ τίκεσθαι, οὐδὲ ἦττον καὶ ἀπὸ τοῦ νομοθέτου λέγοντος ἄνθρωπον εἶναι τὸ ἐξεικονισμένον ἐμβρυον, καὶ θανάτου ἔνοχον εἶναι τὸν ἐκτρῶσαι τοῦτο παρασκευάσιντα. Καὶ εἰ μὲν ἐπὶ γῆς διάγουσιν αἱ ψυχαὶ

A munere Dei habuerunt, et copiosa prole pietatem ac felicitatem, defectu autem liberorum abominationem et contumeliam significari iudicaverunt.

Primum quidem Adam progeniit secundum formam et imaginem suam; nec dixit: Emanavit secundum Adami imaginem, sed, Adam progeniit. Et Eva nostra omnium mater, gaudium suum gratumque animum manifestans, dixit: « Accipimus hominem per Deum⁴⁴: » et simili modo, cum Seth natus esset: « Suscitavit mihi Deus aliud semen pro Abel quem occidit Cain⁴⁵. » Neque vero propheta hæc scripsisset, si condemnationem ac lapsum censuisset ortum hominis. Deinde nec Enoch, qui propter summam virtutem non gustavit mortem, liberos procreasset, si existentiam humani generis condemnationem, neque potius benedictionem Dei esse credidisset. Quomodo magnus quoque Abraham ad Deum lacrymabundus dixit: « Domine, quid mihi dabis? Ego sine prole decedo⁴⁶. » Et innumera alia divinorum prophetarum dicta satis probant, incrementum generis humani putandum esse donum Dei, neque condemnationem, imminutionem vero indicare abominationem. Hoc manifesto liquet in contumelia quam ob Abraham, vel potius ob Saram subiit Abimelech, cum ex ira divina omnis progenies inhiaberetur. Legimus enim: « Conclusit Dominus omnem vulvam in domo Abimelech propter Saram uxorem Abrahami⁴⁷. » Et multa similia. Jam vero nil horum ex historia tolli, aut aliud quid quam textus ferat, intelligi posse, nemini non patet: alioqui nec Moses ab Abrahamo oriundus homo unquam fuerit, neque populus per eum ex Ægypto ductus.

Et nonnullis interjectis: Jam ad rem revertamur. Mirum enim quomodo non desierint usque ad hunc diem delabi cum tanto impetu: imo vigentibus populis, etiam mentium descensus in homines viget; laborantibus autem eis, laborat etiam descensus. Num igitur cogitandum erit mentium emanationem homines propeilere ad nuptias? An nuptiæ hominum efficiunt illarum descensum, ut ex nuptiis perfectum quid prodeat? Porro utrum mentes delapsæ simul cum infusione seminis ingrediuntur, an postea in uterum muliebrem intrant? Utrum in terra versantes exspectant, dum fiat concubitus, ut in uterum incant, an tempore opportuno demittuntur cœlitus? Quod enim in utero animam accipiant, constat ex eo quod nascuntur, nec minus quod legislator dixit, fetum efformatum esse hominem, et capitis pœna obstringi qui illum destruere conetur. Jam vero si animæ in terra versantur priusquam in utero muliebri corpus induant, quonam loco degunt, et quid faciunt, et quomodo

⁴⁴ Gen. iv, 1. ⁴⁵ ibid. 25. ⁴⁶ Gen. xv, 2. ⁴⁷ Gen. xx, 18.

VARIÆ LECTIONES.

• Infra scribitur φθορᾶς.

existunt? Utrum mentes corpore adhuc destitutæ in terram adveniunt, an alio prius indutæ corpore? Si quidem incorporeæ, adhuc mentes sunt, nondum incorporate; si vero nondum corpore indutæ, adhuc mentes sunt, scientes se e cælo esse delapsas et corpori alligandas, et posse desiderare, ut hujus sexus corpore vestiantur, aut hanc matrem eligere: alioqui non forent incorporeæ, si hæc nescirent. θυμησαι εἰς τὸ τοῖόνδε γένος σωματωθῆναι, ἢ τήνδε εἰ μὴ ταῦτα γινώσκουσι.

Jam si in corpore aliquo existunt, et primario statu excidentes in terram delabuntur, utrum primo cum corpore etiam hoc (terrestre) induunt, an, abjecto illo, in hoc introeunt? Quod si cum primo corpore etiam hoc assumpserunt, jam duo habebunt corpora, quoniam cum corpore induerunt corpus. Atque si nossent quid facturæ essent, cum in uterum ingredi conarentur (omne enim corpus ab iis adiri posse aiunt), magnopere rem timuissent, et in pulchrum atque valens corpus introire, et sine periculo et dolore nasci desiderassent: quemadmodum animæ crasso hoc corpore incluse (ut illi opinantur) etiamnum se morituras esse sciunt atque preces ad Deum fundunt, ut cum benevolentia ac misericordia mortem ipsis immittat. Si enim in hoc crasso corpore collocatæ hæc sciunt, multo magis noverunt sese hoc esse passuras: si vero non noverunt, jam non caro est insectiæ causa, quia nimirum priusquam carnem induerent, nesciverunt. Jam si, abjecto primo corpore, advenerunt, ante omnia quærendum erit, quo tempore abjecerunt? Utrum ante uterum, an in utero? Utrum cum difficultate aliqua deposuere, an facili negotio? Num e sententia divina ab illo segregantur, uti ab his quoque? Porro, cupitne anima homo fieri, uti etiam nuptias cupit? Si ex necessitate aversatur, bene se habet neque condemnatione est digna: si vero cupit, non est condemnatio, sed lucrum, siquidem lucrum nil aliud est nisi quod in voluptatem cujusque cedit. Quomodo autem talis corrupta descensio non cessavit, potissimum post Domini inhumanationem, sed continuo emanationes fiunt, nec sistitur delapsarum corruptio? et in populis polygamix deditis plures, in illis vero qui sobrie circa nuptias versantur, pauciores descendunt, ita ut a polygamia aut oligogamia major minorve delabentium numerus dependeat?

Et hæc quidem sic se habent, si animæ priusquam in utero corpus induant, in terra degunt: si vero e cælo dimittuntur, jam quicumque matrimonium inierit, aut adulterium vel fornicationem

πρὸ τοῦ σωματωθῆναι ἐν τῇ γυναικίᾳ μήτρα, ποῦ οὔσαι ἄρα, καὶ τί ποιήσασαι, καὶ πῶς οὔσαι; καὶ πότερον ἀσώματοι ἐτι νόες ὑπάρχουσαι παραγίνονται εἰς τὴν γῆν, ἢ ἕτερον πρῶτον λαβοῦσαι σῶμα; Καὶ εἰ μὲν ἀσώματοι, ἐτι νόες εἰσι, μήπω σωματωθεῖσαι· εἰ δὲ μήπω ἐσωματώθησαν, ἐτι νόες εἰσι γινώσκουσαι ὅτι ἀπ' οὐρανοῦ κατέπεσον, καὶ ἕτι εἰς σῶμα ἔχουσιν ἐνδεθῆναι, καὶ δύνανται ἐράσασθαι ἢ ἐπιμητέρα ἐκλέξασθαι· ἐπεὶ οὐκ ἂν εἴησαν ἀσώματα,

Εἰ δὲ ἐν σώματι τινα ὑπάρχουσι τῆς πρώτης ἀπορρέουσαι καταστάσεως καὶ εἰς γῆν καταπεσοῦσαι, ἄρα μετὰ τοῦ πρώτου σώματος καὶ τοῦτο ἐπενδύονται; ἀποβαλοῦσαι ἐκεῖνο, εἰς τοῦτο ἔρχονται; Καὶ εἰ μὲν μετὰ τοῦ πρώτου σώματος ἔλαβον καὶ τοῦτο, δύο νῦν σώματα ἔχουσι, καὶ μετὰ τοῦ σώματος ἐσωματώθησαν, καὶ οὕτως δὲ ἐγίνωσκον τί ποιήσονται, μέλλουσαι εἰσερχεσθαι εἰς μήτραν (πρακτικὸν γὰρ φάσκουσιν εἶναι πᾶν σῶμα)· πάντως ἐδοδοίκεισαν τὸ πρᾶγμα, καὶ τῦγοντο εἰς καλὸν καὶ εὐδαιμονοῦν γένος ἐλθεῖν, καὶ ἀκινδύνως καὶ ἀθλίπτως τεχθῆναι· ὡσπερ τὰ μέλη (18) καὶ νῦν ἐνδεδεμένα κατ' αὐτοὺς τῷ παχεῖ τούτῳ σώματι γινώσκουσιν ὅτι μέλλουσι τεθνήξεσθαι, καὶ εὐχὰς ἀναπέμπουσι τῷ Θεῷ μετὰ ἀνέσεως καὶ ἐλέους γενέσθαι τὸν θάνατον. Καὶ γὰρ εἰ ἐν τῷ παχεῖ σώματι ἐνθεῖσαι γινώσκουσι ταῦτα, πολὺ πλέον ἐγίνωσκον ὅτι ἔχουσι τοῦτο παθεῖν· εἰ δὲ οὐκ ἐγίνωσκον, οὐκ ἄρα ἡ σὰρξ αἰτία τῆς ἀγνοίας, διὰ τὸ καὶ πρὸ τοῦ εἰς αὐτὴν ἐλθεῖν ἀγνοῆσαι· εἰ δὲ τὸ πρῶτον ἀποβαλοῦσαι σῶμα οὕτως ἦλθον, τοῦτο πρῶτον ζητῆσαι ἄξιον, ποίῳ καιρῷ ἀπέβαλον; πρὸ τῆς μήτρα; ἢ ἐν τῇ μήτρᾳ; καὶ ἢ μετὰ πόνου τινὸς ἐκεῖνο ἀπέθετον ἢ ἀπόνως; καὶ ἢ κατὰ θεῖαν ἀπόφασιν ἐκεῖνον χωρίζονται ὡσπερ καὶ τούτων; καὶ ἢ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ γίνεσθαι ἄνθρωπος, ὡσπερ ἐπιθυμεῖ καὶ τοῦ γάμου; εἰ ἰ-τέξ ἀνάγκης γίνεται βδελυσσομένη, κάλλιον ἑαυτῆς τυγχάνει, καὶ οὐκ ἀξία τῆς καταδίκης· εἰ δὲ ἐπιθυμοῦσα, οὐ καταδίκη, ἀλλὰ ἀπόλαυσις· οὐδὲν γὰρ ἐστιν ἀπόλαυσις, ἀλλ' ἢ τὸ καθ' ἡδονὴν ἐκάστω. Πῶς δὲ καὶ ἡ τοσαύτη φθορὰ τῆς καταπτώσεως κόρον οὐκ ἔλαβεν, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἐνανθρώπησιν, ἀλλ' ὁμοίως αἱ ἀπορρέουσαι γίνονται τῆς τῶν καταπιπτόντων μὴ ἰσταμένης φθορᾶς; καὶ ἐν τοῖς μὲν πολυγαμοῦσιν ἔθνεσι πλείους οἱ καταπίπτοντες, ἐν δὲ τοῖς πεφεισμένως πῶς τοῖς γάμοις προσομιλοῦσιν, ὀλιγώτεροι; ὡς εἶναι ἐν τῇ πολυγαμίᾳ καὶ ὀλιγογαμίᾳ τὴν ἐπίτασιν καὶ ἀνεσιν τῶν καταπτώσεων; Καὶ ταῦτα μὲν, εἰ ἐπὶ γῆς διάγουσιν αἱ ψυχαι πρὸ τοῦ ἐν μήτρᾳ σωματωθῆναι· εἰ δὲ ἐξ οὐρανοῦ χαλῶνται, ἐν ἐκάστω ἄρα τῶν γαμοῦντων ἢ μοιχευόντων, εἰ καὶ ἀπλῶς πορνεύοντων, ἐστὶ τὸ νόας κατ-

VARIÆ LECTIONES.

† Cod. f. Jamvero et in superioribus pro ἢ scribendum suspicabar εἰ.

NOTÆ.

(18) Μελοῖς non tam membrum corporeum, quam animæ aliquam facultatem, ac veluti partem significat interdum apud ecclesiasticos scriptores, ut evidenter docet Suicerus voc. μέλο; et

voc. ψυχῆ. Quare sic est intelligendus apud nos p. 86. Etiam Eustathius, qui animæ inembra commemorat.

αγαγεῖν, εἰ μὴ σπερματικὴ τις αἰτία κωλύσειεν. Ἄλλ' ἡμεῖς χαίρειν τῇ τοιαύτῃ φράσαντες δόξη, ταῖς δὲ θεαῖαις Γραφαῖς καὶ τῇ παραδόσει τοῦ κηρύγμα-
τος πεπιθαρχούντες νοήσωμεν, « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ
ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. »
Θεωροῦντες γὰρ διὰ πάσης γενεᾶς διὰ τῆς μιᾶς
ἐκείνης τοῦ Θεοῦ ἀποφάσεως τῆς, « Αὐξάνεσθε καὶ
πληθύνεσθε, » πρέχουσιν τῆς διαδοχῆς τὴν φύσιν ἡμῶν
εἰς ἐπίδοσιν, καὶ ὡς τοῦ Θεοῦ ὁ νόμος ἐναπομείνας
τῷ γένει ἀπαραποδίστως ἐνεργεῖται τῷ δρόμῳ, σκο-
ποῦντες δὲ κάκεινο, ὅτι ἐκ μικρᾶς αἵματος σταγόνης
ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ ἐμπροσούσης τοσαύτη
μελῶν τε καὶ σχημάτων ποικιλία καὶ συνθέσεως
ἁρμονία καὶ διαφορὰ ὠραιότητος, καὶ τάξις πρὸς
ἀναλογίαν ἀρίστη ἐκτελεῖται, μετὰ πάσης ἐκπλή-
ξεως κρᾶζομεν· Οὐκ ἐκεκρύβη τὸ ὅστων μου ἀπὸ
σοῦ ὁ ἐποίησας ἐν κρυφῇ· πιστεύοντες, μᾶλλον δὲ
εἰδότες καὶ τὴν τῶν σωμάτων σύστασιν ἐκ τῆς τῶν
σωμάτων βέβρωσιν ἀποτελουμένην, καὶ τὴν τῶν ψυ-
χῶν δημιουργίαν ἐκ τῆς πρώτης τοῦ Θεοῦ ἀποφά-
σεως τῆς τοῦ, « Αὐξάνεσθε » νόμῳ φύσεως ψυχοῦσθαι
τὴν σάρκα. Οὕτε γὰρ ἴσμεν ἄλλην φύσιν δεδημιουργη-
μένην παρὰ τὴν πρώτην· κατέπαυσε γὰρ ὁ Θεὸς
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐ-
τοῦ ὧν ἤρξατο ποιῆσαι· οὕτε οὖν ἄλλην φύσιν παρὰ
τὴν πρώτην δημιουργεῖ, ὥστε σὺν τῷ σπέρματι κα-
ταβλέσθαι λέγομεν, ἀλλὰ μορφουμένου καὶ τελειου-
μένου τοῦ σώματος· τῇ ἐξ ἀρχῆς τοῦ Θεοῦ ἀποφάσει,
φυσικῇ ἀκολουθίᾳ ψυχοῦσθαι, ὡς οἶδεν ὁ ἀπορηνά-
μενος (19).

ΤΙΤΛΟΣ Γ'.

Περὶ αὐτεξουσίου.

Ὅτι τὸ αὐτεξούσιον δέδοται ἡμῖν παρὰ Θεοῦ, καὶ
ἐν ἡμῖν σωθῆναι καὶ ἀπολέσθαι.

« Ἰδοὺ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν. »

Σχόλιον. Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ αὐτεξούσιον ἡμῶν ὁ
Κύριος ἐσήμανεν, καὶ ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστὶν ποθῆσαι καὶ
επιθεῖσθαι κληρονομησαί τὴν ἡτοιμασμένην βασιλείαν
πᾶς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Τοὺς γὰρ λέγοντας μὴ εἶναι
βασιλείαν οὐρανῶν, μηδὲ περὶ αὐτῆς ταῦτα λελέ-
χθαι, ὡς διαστρόφους τῶν Γραφῶν ἀποστρεφόμεθα·
ἰδόντων γὰρ ἡμᾶς ὁ Κύριος ὅτι ἐστὶν βασιλεία οὐρα-
νῶν, εἰς [ἧς] τὴν αἵρεσιν καὶ φυγὴν ἐντὸς ἡμῶν εἶναι,
τούτεστι ἐν τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς προαιρέσεως ἡμῶν,
ἐν ἐτέρῳ φησὶν· « Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἀρπάζου-
σιν αὐτήν. »

« Οὐκ οἶδατε ὅτι ὃ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς
ἴσακοῦν, δοῦλοι ἐστε, ὃ ὑπακούετε, ἥτοι ἁμαρτίας
εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην ; »

Σχόλιον. Σημειῶσαι ἀκριθῶς πᾶς τὴν ἐπιλογὴν
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν ἡμῖν εἶναι ὁ Ἀπό-
στολος ἡμᾶς ἐδίδιχεν.

Τοῦ ἀγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ *Ἐπεὶ ἀναστάσεως.*

Αὐτεξούσιος ὢν καὶ αὐτοκράτωρ ὁ ἄνθρωπος καὶ

¹⁹ Psal. ciii, 24. ¹¹ Gen. i, 28. ¹³ Luc. xvii, 21.

A commiserit, mentes deducere poterit, nisi adsit
impedimentum genitale. Sed nos, hac opinione
valere iussa, divinis Litteris ac traditioni prædica-
tionis obsecuti dicemus : « Quam magna, Domine,
facta sunt opera tua ! Omnia in sapientia fecisti ¹⁹. »
Cum enim videamus, per omnem generationem,
secundum illud Dei verbum : « Crescite et multi-
plicamini ¹¹, » naturam operari per traducem in
nostrum incrementum, et legem divinam humano
generi inditam sine ullo impedimento cursum
suum peragere ; cum porro animadvertamus, e parva
sanguinis gutta in naturæ officinam illapsa tantam
membrorum figurarumque varietatem, composi-
tionis harmoniam et pulchritudinis diversitatem
oriri, atque ordinem, ut natura quidem fert,
optimum perfici, summa cum admiratione exclamabimus : Non occultum est a te os meum quod in
secreto fecistis ! et cum sciamus corporum compa-
gem ex corporum defluxu, animarum autem
creationem fieri secundum illud Dei edictum :
Crescite, carnem ex lege naturæ anima dari
credemus. Aliam enim naturam, quam primam
creatam fuisse nescimus, siquidem Deus septimo
die requievit ab omnibus operibus suis quæ fa-
cere cœperat. Non creat igitur aliam naturam
præter primam : nec dicemus animam cum se-
mine injici, sed corpus, secundum Dei voluntatem
formatum et consummatum, naturæ legi conven-
nienter animari, quemadmodum novit qui mani-
festavit.

TITULUS III.

De libero arbitrio.

Quod liberum arbitrium a Deo nobis concessum
est : et quod penes nos est, aut servari, aut in-
terire.

« Ecce regnum Dei intra vos est ¹¹. »

Scholion. Hoc dicto Dominus liberum nobis
ostendit arbitrium, et quod in nostra sit potestate
desiderium ac studium hæreditandi regni quod
diligentibus eum est paratum. Qui enim dicunt
neque esse regnum cœlorum, neque de eo hæc
accipienda, eos ut sacræ Scripturæ destructores
aversamur. Dominus enim nos docet esse regnum
cœlorum, atque a nobis, id est a nostro libero ar-
bitrio, pendere utrum sectari aut fugere velimus :
et alio in loco dicit : « A diebus Joannis regnum
cœlorum vim patitur, et qui vim inferunt, illud
rapiunt ¹³. »

« Ignoratisne quod, cui vos sistitis servos in
obedientiam, servi estis ejus cui obeditis, seu pec-
cati in mortem, seu obedientiæ in justitiam ¹⁴ ? »

Scholion. Diligenter animadvertite, quomodo
electionem et boni et mali penes nos esse, Apo-
stolus nos docuerit.

E sancti Methodii tractatu De resurrectione.

Homo qui libero arbitrio gaudet siquæ juris

¹¹ Matth. xi, 12. ¹³ Rom. vi, 16.

NOTÆ.

(19) Cum his et superioribus Antipatri verbis conferatur Nyssenus *De anima* t. II, p. 103.

est, et, uti dixi, ex libero arbitratu voluntatem ad eligendum bonum dirigendi facultatem accepit, audito illo: « De ligno scientiæ boni et mali non comedetis, quo autem die comederitis ex eo, morte moriemini »¹⁵, » diabolo qui fallaci astutia ac variis modis ei persuadebat ut, obedientia neglecta, de illo comederet, tandem cedens, præceptum Dei infregit. Quod ei cessit in scandalum, et laqueum, et offendiculum. Non enim fecit Deus malum, neque ulla ratione causa est mali. Quodcunque enim homo ad liberum arbitrium facit, nisi pertineat ad observandam legem, quam transgredi ipse maluit, malum dicitur. Est autem crimen gravissimum, limites justitiæ sua sponte transilire: atque Deo immergerum esse.

Ex eodem tractatu.

Diximus enim non prorsus existirpandam esse radicem malitiæ, sed cavendum ne incrementa capiat atque fructus proferat. Radicitus enim ac funditus non nisi a Deo, uti antea diximus, evelli potest atque destrui in corporis dissolutione: ex parte autem a nobis, quominus in germine et fructus excrescat. Quapropter is, qui non reddit eam, quatenus potuerit, infecundam et supprimit, sed potius sustentat atque auget, necessario poenas dabit, utpote qui, cum sui juris esset, nocens pro utilli eligere maluerit. Ne quis igitur libero arbitrio præditus, proterva lingua calumniatur naturam divinam, quasi non justa lance improbitatis aut virtutis electionem cuique distribuerit.

Ejusdem e dissertatione De libero arbitrio.

A Deo homines malos esse factos nequaquam mihi dicendum videtur: dico potius primum hominem sui juris, id est liberum, fuisse, unde etiam posteri ejus eandem libertatem acceperunt. Liberum igitur creatum esse hominem contendo, servientem autem nunquam concesserim. Et hoc quidem pulcherrimum est munus quod a Deo accepit. Cætera enim e necessitate inserviunt præcepto divino; neque quidquam facere possunt, nisi ad quod creata sunt: quare nec laude digna censemus illa, dum hoc modo Domino obediunt, nec meliori spe gaudent eo quod vel invita quod jussum est exsequuntur: homo vero cui voluerit obedit. Homo enim potestatem accepit, ut se ipse servituti addiceret, non vincente necessitate naturæ; neque facultate auferente, quod erat melius; cujus etiam gratia, dico fuisse concessam: ut nimirum accessio aliqua bonis prioribus fieret; quod ei ex obedientia a meliori accedit, et ut debitum exigitur ab auctore. Non enim dico fuisse creatum hominem in interitum, sed propter meliora. Nam si factus esset velut aliquod de elementis sive aliis sic insentate servientibus Deo, non jam proposito dignam mercedem reciperet; sed esset velut auctoris

¹⁵ Gen. II, 17.

αὐτοδέσποτον βούλησιν καὶ αὐτοπροαίρετον πρὸς τὴν αἵρεσιν, ὡς ἔφην, τοῦ καλοῦ λαθῶν. ἀκούσας ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν· « Οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε· » ἐνδοῦς εἰς τὸ φαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ τῷ διαβόλῳ, δελεασμένη σοφίᾳ ποικίλως πρὸς παρακοὴν πείθοντι, ἠθέτησεν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐγένετο αὐτῷ εἰς σκάνδαλον καὶ παγίδα καὶ σκῶλον· οὐ γὰρ ἐποίησεν κακὸν ὁ Θεὸς, οὐδὲ ἔστιν τὸ σύνολον ὅλως ἐκ παντὸς τὸ παράπαν αἴτιος κακοῦ· ἀλλὰ πᾶν ὅπερ ἂν αὐτεξούσιον, οὕτως ὑπ' αὐτοῦ γεγόνος, ἢ πρὸς τὸ φυλάξασθαι καὶ τηρῆσαι νόμον, ὃν αὐτὸς δικαίως διεστείλατο μὴ τηρῆσαι, λέγεται κακὸν· βαρυτάτη δὲ βλάβη τὸ παρακοῦσαι· Θεοῦ τοῦς ὄρους τῆς κατὰ τὸ αὐτεξούσιον ὑπερβάντα δι-

καιοσύνης.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐφημεν γὰρ οὐ τὸ ἀφανίσαι τὴν ρίζαν τελέως τῆς πονηρίας, ἀλλὰ τὸ μὴ πρὸς ἔκστασιν αὐτὴν ἔδσαι φῦναι καὶ καρποφορᾶν. Ἡ μὲν γὰρ καθ' ὅλου καὶ παντελικῆ τῆς ρίζης αὐτῆς ἀναίρεσις τε καὶ ἀπωλεία ὑπὸ Θεοῦ κατὰ τὴν τοῦ σώματος, ὡς εἴρηται, διάλυσιν γίνεται· ἡ δὲ ἐκ μέρους πρὸς τὸ μὴ οἶσαι καρπὸν ἢ βλαστὸν, ὑφ' ἡμῶν· καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐκθρέψαντα πρὸς αὔξησιν αὐτὴν μᾶλλον καὶ μέγεθος, ἀλλὰ μὴ στεριώσαντα, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, καὶ μὴ συμπλήσαντα, ἀνάγκη δίδοιαι δίκην, ὅτι δυνάμενος καὶ ἔχων πρὸς τοῦτο τὴν ἐξουσίαν, εἴλετο τὴ βλάβη πρὸ τοῦ συμφέροντος μᾶλλον τιμῆσαι· ὥστε μηδεὶς αὐτοαίτιος ὢν, ἀκολάστῳ γλώσση μεμφέσθω τὴν θεῖαν φύσιν, ὡς οὐκ ἐν δίκῃ διανέμουσαν ἐκάστῳ κακίας ἢ ἀρετῆς τὰ ἀμοιβαῖα.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἐπεὶ αὐτεξουσίου λόγου.

Πρὸς μὲν τοῦ Θεοῦ τοῦς ἀνθρώπους κακοὺς γεγονέναι, οὐ τί μοι δοκεῖ λέγειν· αὐτεξούσιον δὲ τὸν πρῶτον ἀνθρώπον γεγονέναι λέγω, τρυτέστιν ἐλευθερον· ἀφ' οὗ καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ γένους τὴν ὁμοίαν ἐλευθερίαν ἐκληρώσαντο. Φημὶ τοιγαροῦν ἐλευθερον γεγονέναι τὸν ἀνθρώπον, δουλεύοντα δὲ αὐτὸν οὐ βούλομαι· τοῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ βέλτιστον πρὸς τοῦ Θεοῦ κεχαρισθαι λέγω. Ὅτι μὲν γὰρ τὰ ἄλλα ἀνάγκη δουλεύει τῷ θεῷ προστάγματι, οὐδ' οὐπότερον αὐτὸν δυνάμενον ἑτερόν τι παρ' ὃ καὶ εἰς ὃ γέγονεν ἐμποιεῖν· δι' ὅπερ οὐτε ἐπαινοῦμεν ταῦτα οὕτω πειθόμενα τῷ Δεσπότῃ· οὐδὲ τις ὑπόκειται αὐτοῖς κρείττων ἐλπὶς, ὅτι τὸ προσταχθὲν ἄκοντες ἐφύλαξαν· ἀνθρώπος δὲ τῶν ᾧ βούλεται πείθεσθαι· προσέλαβεν γὰρ ἐξουσίαν ἑαυτὸν δουλαγωγῶν, οὐκ ἀνάγκη τῆς φύσεως κρατούμενος, οὐδὲ τῆς δυνάμεως ἀφαιρούμενος, ὅπερ αὐτῷ κρείττον· ὢν ἕνεκα κεχαρισθαι φημὶ, ἵνα τι πλεῖον ὢν ἔχει προσλάβῃ· ὅπερ αὐτῷ παρὰ τοῦ κρείττονος ἐκ τῆς ὑπακοῆς προσγίνεται, καὶ ὡς ὀφείλῃ ἀπαίτει παρὰ τοῦ πεποιηκότος. Οὐ γὰρ ἐπὶ βλάβῃ τὸν ἀνθρώπον γεγονέναι φημὶ, ἕνεκα δὲ τῶν κρείττωνων· εἰ γὰρ ὡς ἐν τι γέγονεν τῶν στοιχείων, ἢ τῶν ὁμοίως ἀνάγκη δουλεύοντων Θεῷ, οὐκέτι μισθὸν ἄξιον τῆς προαιρέσεως λαμβάνει· ἀλλ' ὡσπερ ὄργανον ἂν ἦν

τοῦ Δημιουργοῦ, τὴν ἐφ' ἧς οὐ καλῶς ἐπραξεν ἀλόγως μέμψιν ὑπομένων· τούτων γὰρ αἴτιος ἦν ὁ χρώμενος· ὅλλ' οὐδὲ τὸ κρεῖττον ἀνθρώπος ἠπίστατο, μὴ τὸν αἴτιον εἰδῶς, ἀλλ' ἐκείνο μόνον εἰς ὃ πέφυκεν εἶναι· φημί τοιγαροῦν τὸν Θεὸν οὕτω τὸν ἀνθρώπον τιμῆσαι προαιρούμενον, καὶ τῶν κρείττωνων ἐπιστήμονα γίνεσθαι, τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ τοῦ δύνασθαι ποιεῖν ἃ βούλεται δεδωκέναι· καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ εἰς κρεῖττον παραινέει, οὐκ ἀφαιρούμενον πάλιν τὸ αὐτεξουσίον, ἀλλὰ τὸ κρεῖττον μηνύσαι θέλοντα· το μὲν γὰρ δύνασθαι, πάρεστιν αὐτῷ, κἄν τὴν ἐντολὴν λαμβάνει· τὴν δὲ τοῦ δύνασθαι προαίρεσιν, εἰς τὸ κρεῖττον τρέπειν ὁ Θεὸς παραινέει. Ὡς περ γὰρ πατὴρ παῖδι παραινέει ἐξουσίαν ἔχοντι ἐκμανθάνειν τὰ μαθήματα, καὶ μᾶλλον ἔχεισθαι τῶν μαθημάτων, ὅτι κρεῖττον τοῦτο μηνύων, οὐ τὴν τοῦ δύνασθαι τοῦ παιδὸς ἐξουσίαν ἀφαιρεῖ, κἄν μὴ ἔκῃ μανθάνειν βούληται, οὕτω μοι καὶ τὸν Θεὸν οὐ δοκεῖ προτρέποντα τὸν ἀνθρώπον πείθεσθαι τοῖς πράγμασι δυνάσθαι αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν τῆς προαίρεσεως τοῦ δύνασθαι καὶ μὴ ὑπακούειν τοῖς πράγμασι· καὶ γὰρ τὴν ἀρχὴν τοῦ οὕτως παραινέειν, ὅτι μὴ ἀφείλεν τὴν ἐξουσίαν, μηνύει· προστάττει δὲ ἵνα τῶν κρείττωνων ἀνθρώπος ἀπολαύειν δύνῃ τῷ τοῦτο γὰρ ἔπειται τῷ πείσθῃναι τῷ τοῦ Θεοῦ προστάγματι· ὥστε οὐχ ἵνα τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκεν ἀφείλη, προστάττει βούλεται, ἀλλ' ἵνα κρεῖττον δωρησῆται, ὡς ἀξίῳ μειζόνων τυχεῖν, ἀνθ' ὧν ὑπήκουσεν τῷ Θεῷ καὶ τὴν τοῦ μὴ ὑπακούειν ἐξουσίαν ἔχων. Αὐτεξουσίαν δὲ φημι τὸν ἀνθρώπον γεγονέναι, οὐχ ὡς προὑποκειμένου τινὸς ἢ κακοῦ, οὐ τὴν ἐξουσίαν τοῦ λέεσθαι εἰ βούλοιο ὁ ἀνθρώπος ἐλάμβανεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ὑπακούειν Θεῷ καὶ μὴ ὑπακούειν αἰτίαν μόνον· τοῦτο γὰρ τὸ αὐτεξουσίον ἠβούλετο· καὶ γενόμενος ὁ ἀνθρώπος ἐντολὴν λαμβάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ἢ κακὸν ἀρχεται, οὐ γὰρ πείθεται τῷ Θεῷ προστάγματι· καὶ τοῦτο καὶ μόνον τὸ κακὸν ἢ παρακοῆ ἢ τις τοῦ εἶναι ἤρξατο· οὐδὲ ἀγέννητον αὐτὴν τις εἰπεῖν ἔχει, τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν ἕως γεννητοῦ· πάντως δὲ πόθεν τοῦτο τὸ παρακούσει κτήσεις; ἀλλὰ κεῖται σαφῶς ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ· ὅθεν οὐδὲ τοιοῦτον τὸν ἀνθρώπον πρὸς τοῦ Θεοῦ γινόμεναι φημί. Κατὰ δὲ τὴν τινος διδασκαλίαν τοῦτο πεπονηθέναι λέγω· οὐδὲ γὰρ τοσαύτην φύσιν εἰληφῶς ἀνθρώπος· εἰ γὰρ οὕτως εἴχεν, οὐκ ἂν αὐτῷ κατὰ διδασκαλίαν τοῦτο προσεγίνετο, τῆς φύσεως αὐτῆς οὕτως ἐχούσης· λέγει δὲ τις θεῖα φωνὴ μαθηχέναι τὸν ἀνθρώπον τὴν πονηρὰ· διδάσκεισθαι οὖν φημι τὸ παρακούειν Θεοῦ· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον ἐστὶν τὸ κακόν, ἢ παρὰ τὴν τοῦ Θεοῦ προαίρεσιν γίνεται· οὐ γὰρ ἢ καθ' ἑαυτὸ τὸ πονηρὸν ἀνθρώπος διδάσκειται· ἢ διδάσκων τοίνυν τὸ κακόν ἐστὶν ὁ δράκων, κ. τ. λ.

Τοῦ ἁγίου Ἰερωνίμου, ἐκ τοῦ δ' ἐλέγχου καὶ ἀνατροπῆς τῆς ψευδωνύμου γνώσεως.

Καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον, εἰ μὴ βούλοιστο τις

Εἰ φύσει οἱ μὲν φαῦλοι, etc., usque ad ἀλλὰ μὴ βιαζομένου, existat hic locus in Maurina sancti Irenæi editione, p. 281, 282; sumptus e Damasceno atque Sirmondo not. ad Emod. ep. lib. II, 19. Reliqua pars Græce inedita est, respondetque Latine interpretationi p. 282, v. 9, a fin.

¹⁸ Jerem. XIII, 23.

PATROL. GR. LXXXVI.

A instrumentum, aliene a ratione, ob male gesta reprehensioni obnoxius. Causa enim horum esset utens. Imo neque quod est melius homo cognosceret, nisi illius cognovisset auctorem, sed illud tantum ad quod esse natus est. Quare dico, cum Deus hominem honorare et scire eum meliora vellet, dedit ei potestatem, qua posset facere quæ vellet; ejusque potestatem ad meliora hortatur, non quod rursus auferat potestatem liberam quam dedit, sed tanquam quod melius est, declarare velit. Habet siquidem potestatem, et mandatum accipit: Deus autem admonet, ut homo, voluntatem, qua potest, in bonum inflexerit. Ut enim, cum pater puerum, alioqui habentem facultatem ad perdiscendas disciplinas, et magis earum studio adhærescendum hortatur, declarans esse ei id melius, non prius puerum potestate quam habet; quanquam is nolit libens dicere: ita et Deum, cum hominem hortatur ut mandatis pareat, haudquaquam arbitror voluntatis potestatem auferre, qua is possit etiam non obedire mandatis. Nam et id causæ ostendit, cur ita hortetur, quod potestatem non abstulerit. Præcipit autem, ut homo potiora consequi possit. Quod quis enim divino præcepto obsequatur, ejusmodi præmium excipit. Quamobrem non vult dare præceptum, ut auferat potestatem quam dedit; sed ut melius aliquid donet, tanquam digno qui meliora adipiscatur, quia paruit Deo, cum alioqui potestatem non parendi haberet. Dico autem factum hominem liberum, non velut malo aliquo jam existente, cujus eligendi, si vellet, potestatem accepit; sed propter concessam facultatem, qua pareret vel non pareret præcipienti Deo. Est hoc enim, in quo erat posita facultas arbitrii. Creatus autem homo, præceptum a Deo accipit; jamque inde inchoat malum, nam non paret divino præcepto: hocque et unum malum erat, inobedientia quæ tunc incepit. Ne quis enim eam dixerit ingentam, genito et creato eo qui fecit. Prorsus vero quæres, unde hæc inobedientia. Enimvero perspicue in divina Scriptura positum est. Quare etiam nego talem a Deo fuisse creatum hominem: dico vero, id ipsi doctrina quadam accidisse. Non enim homo acceperat talem naturam. Nam hoc posito, ipsa natura sic comparata, haudquaquam oportuisset illud per doctrinam accedere. Porro est qui voce divina, ac ceu ex oraculo, hominem mala didicisse¹⁸ dicat. Dico ergo didicisse non obedire Deo. Hoc enim et solum est malum illud, quod sit præter divinam voluntatem: non enim homo, malum edidit secundum se. Qui ergo malum docet, draco est, etc.

E sancto Irenæo, e quarta refutatione falsæ gnoscens.

Si quis Evangelio obsequi noluerit, licet ei qui-

idem, at non conducit. Deo enim non obedire et bonum rejicere penes hominem est, sed gravissima inde calamitas ac poena ei oritur, quare etiam Paulus: « Omnia, inquit, mihi licent, sed non omnia conducunt¹⁶, » quibus verbis et libertatem hominis, qua omnia facere licet, Deo nequaquam eum cogente, manifesto innuit, et id quod prodest, indicat, ut ne libertate abutamur in praetextum malitiae: hoc enim non conducit.

Post excerptum e sancti Basilii sermone, quod Deus causa malorum non sit.

Scholion. Liberum arbitrium quod homo in creatione acceperit, indicatur illis verbis, non pro-existentia animarum, imo divina virtutis celsitudo.

E Macarii homilia in sanctum Paulum.

Non omnia nobis via recta communicat Deus. Cum enim velit ut boni simus, nec tamen necessitate coacti, nostram agendi rationem restrinxit, non ob impotentiam suam, absit! sed ob nostram imbecillitatem. Ipse enim quidquid voluerit, vel solo nutu perficere potest: nos autem, nostri juris facti, ei omnino obedire nequimus. Jam vero si nos vel invitatos traheret, quod prius dedit auferret, scilicet liberi arbitrii facultatem.

Ex ejusdem commentario in illud: « Non in homine via ejus. »

Cum sciamus penes nos esse, ut velimus et curramus, volendo et currendo Deum in subsidium nostrum attrahamus, attractoque eo ad finem rerum perveniamus. Surgamus igitur, fratres, omnemque operam collochemus in animarum nostrarum salute, ut, transacto hic brevi tempore, in saeculo aeterno immortalibus bonis fruamur.

E sancti Cyrilli Alexandrini disputatione XIV contra Julianum.

Omni homini feliciter ac beate vivere licet.

Ejusdem ex eodem libro.

Voluntario ac sponte ad id quod ipsi visum fuerit, accedere potest. Sic enim sese habere omnium Creatori placuit, ut qui bonis operibus incubuerint, laude, qui vero alia in via incesserint, contumelia jure meritoque afficiantur.

E disputatione XV.

Propria voluntate animus humanus dirigitur, ac sponte sua ad res agendas procedit, siquidem hoc Deo, omnium rerum Creatori, sic bene se habere visum est. Quare, etiamsi quis inter nos particeps redditus sit sancti Spiritus, inhabitantis ei per sanctum baptismum, non tamen propterea secun-

A *επισθαι, ἐξὸν μὲν αὐτῷ ἐστίν, ἀσύμφορον δὲ ἢ γὰρ παρακοή τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποβολὴ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐστὶν μὲν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, βλάβην δὲ καὶ ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν φέρει· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παῦλός φησιν, « Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· » καὶ τὸ ἐλεύθερον τοῦ ἀνθρώπου ἐξηγουμένους, διὸ πάντα ἔξεστιν, μὴ καταναγκάζοντος αὐτὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ τὸ συμφέρον δείκνυσιν, ἵνα μὴ εἰς ἐπικάλυμμα κακίας καταχρησώμεθα τῇ ἐλευθερίᾳ· ἀσύμφορον γὰρ τοῦτό γε.*

Σχόλιον. Τὸ μετὰ τὴν γέννησιν αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου σημαίνει ὁ λόγος, οὐχὶ δὲ προὑπαρξιν ψυχῶν, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀρετὴν ὑψηλὸν καὶ ἔνθεον.

Τοῦ Μακαρίου ἐκ τῆς εἰς τὸν ἄγιον Παῦλον ὁμιλίας.

B Οὐ πάντα ἡμῖν ἐξ εὐθείας ὁμιλεῖ ὁ Θεός· ἐπειδὴ γὰρ ἐκόντας εἶναι βούλεται καλοὺς, ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη καὶ βίῃ, ἐδέησεν ἑαυτῶν μεθόδους, οὐ διὰ τὸ αὐτοῦ ἀδύνατον, ἀπαγε, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀσθενὲς τὸ ἡμέτερον· αὐτῷ γὰρ ἔξεστιν νεῦσαι μόνον καὶ ποιῆσαι ἅπερ ἂν βούλεται· ἡμεῖς δὲ ἅπαξ ἑαυτῶν γενόμενοι κύριοι, οὐκ ἀνασχόμεθα πάντα ὑπακούειν αὐτῷ· ἐὰν οὖν ἄκοντας ἐλκύσῃ, ὅπερ ἔδωκεν ἀφαιρεῖται, τὴν ἐξουσίας ἐλευθερίαν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ « Οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. »

C Εἰδότες καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ τρέχειν ἐν ἡμῖν εἶναι· καὶ διὰ τοῦ θέλειν καὶ τοῦ τρέχειν, τὸν Θεὸν ἐπισπασώμεθα πρὸς τὴν ἡμετέραν βοήθειαν· ἐπισπασάμενοι δὲ αὐτὸν, πρὸς τὸ τέλος ἤξωμεν τῶν πραγμάτων· διαναστώμενοι οὖν, ἀδελφοί, καὶ πᾶσαν σπουδὴν ἐπιδειξώμεθα ἐν τῇ τῆς ψυχῆς ἡμῶν σωτηρίᾳ, ἵνα μικρὸν ἐνταῦθα ποιήσαντες χρόνον, κατὰ τὸν ἀγήρω καὶ ἀθάνατον αἰῶνα τῶν ἀθανάτων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν.

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ κατὰ Ἰουλιανῶ ἰδ' λόγου.

Ἐνεστὶν ἀνθρώπῳ παντὶ τὸ εὐδοκιμεῖν δύνασθαι καὶ διαβιώνα λαμπρῶς.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῶν αὐτῶν.

D Αὐτόκλητός ἐστιν, καὶ ἐκοντὶ ἰὼν πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν αὐτῷ δοκούντων ὁ ἀνθρώπος· δόξαν οὕτως εἶχει τῷ πάντων Δημιουργῷ, ἵνα καὶ τὸ ἀγαθουργεῖν ἡρημένους τὸ ἐπαινέσθαι δεῖν· καὶ τοῖς τὴν ἐτέραν ἰούσιν τρίβον, τὸ κατεσχέσθαι δικαίως πρὸς ἀπάντων ἀκολουθεῖν.

Ἐκ τοῦ ἰδ' λόγου.

Ἰδίως θελήμασιν διοικεῖται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν πρακτέων ἐθειλοντὶ ἴσται· δόξαν ἔχον ἑρῶς καὶ τοῦτο τῷ πάντων ἀριστοτέχνῃ Θεῷ· ὥστε κἂν εἴ τις γένοιτο τῶν καθ' ἡμᾶς ἐν μετέξει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνοικισθέντος αὐτῷ διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οὐ παρείται διὰ τοῦτο

¹⁶ I Cor. vi, 12.

τοῦ κατὰ γνώμην εἰσελθάν, καὶ ὡς ἂν αὐτῶ δοκῆ, ἅμα δὲ ἐπιβουλεύσει, ἵνα ἐπιβουλεύσει, ἵνα ἐπιβουλεύσει, ἵνα ἐπιβουλεύσει, ἵνα ἐπιβουλεύσει.

Ἐκ τοῦ ἱεῖ βιβλίου τῶν αὐτῶν.

Ἐκαστος τῶν ἐπὶ γῆς τῶν ἑαυτοῦ θελημάτων διέταχεν τὰς ἡνίας, καὶ ἐβελοντῆς ἢ ἐπὶ τ' ἂν ἢ ἐπὶ τ' ἂν ἵται, τούτεστιν ἢ ἐπὶ ἀρετὴν ἢ πρὸς γε τὰ χεῖρω.

Κλήμεντος ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα.

Ἀνάγκης εἶδος οἶμαι τῷ παραδόξῳ ἐκπληξίαι καὶ βίβασθαι Θεῷ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐξ αὐτοῦ σώζεσθαι βούλεται, μόνως τὰς ἀφορμὰς παρὰ τῆς ἐντολῆς λαβόντα· οὐ τοίνυν βίβαστος ὁ Θεός, οὐδὲ ἀψύχων ἐκὴν ἀγαθμάτων πρὸς τῆς ἐξωθεν αἰτίας περιάγεσθαι θέμις τὴν αὐτοκίνητον ψυχὴν.

Εὐσεβίου, ἐκ τοῦ ε' τῆς α' εἰσαγωγῆς (20.)

Ἡ φύσις αὐτὴ τὸ τῶν ἀνθρώπων κατέσπειρεν γένος εἰς τὰ τε τῆς ἀρετῆς καὶ τὰ τῆς κακίας σπέρματα γινώσκειν, θατέρου τε τούτων συνεχώρησεν μετέχειν τῷ λογισμῷ, αὐτοκράτορα καὶ κριτὴν, ἡγεμόνα τε καὶ κύριον αὐτὸν ἑαυτοῦ καταστήσασα· ὅς οἷα δὴ ὑπὸ τῆς φύσεως, τὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τὰ τῆς κακίας προτερήματα ἔχων ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἂν δύναίτο, κιν εἰς αὐτὸν τῆς κακίας βυθὸν καταπέσοι ποτὲ, μὴ οὐχὶ σεμνύνειν τὴν ἀρετὴν, καταπαταίσον τὸ συνειδὸς εἰ προέλοιτο τὸ χεῖρον· καὶ τούτων ἀπόδειξις καὶ ἐλεγχος ἑναργής, τὸ μηδένα τολμᾶν τῆς ἑαυτοῦ κακίας γενέσθαι κατήγορον, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίων, ὡς ἢ δύναμις, ἐπικρύπτειν καὶ σκέπειν ἄπερ δὴ ἂν πρὸς τὸ καθήκον λαθραίως ἐπιχειρῇ· καὶ αὐτὴ δὲ ἢ ἐκάστου διάθεσις, μὴ ὁμοίως διακειμένου πρὸς τε τοὺς εὐεργετούντας καὶ πρὸς τοὺς βλάπτειν αὐτὸν ἐπιχειροῦντας· αὐτομαθῆς διδάσκαλος γίνεται ἐκάστῳ τῆς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἐπιστήμης ὁ τῆς φύσεως νόμος, αὐτὸς παρ' ἐτέρω οὐκ ἂν ἔλοιτο παθεῖν.

Τοῦ μακαρίου Ἐλευθερίου Τυανῶν, ἐκ τοῦ περὶ αὐτεξουσίου.

Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἐλεύθερον καὶ αὐτεξουσίον, ἵν' ὁ ἑαυτῷ ἐποίησεν δι' ἀμελείας καὶ παρακοῆς, τοῦτο αὐτῷ νῦν ὁ Θεὸς δωρῆται διὰ ἰδίας ἐπιεικείας καὶ ἐλεημοσύνης, ὑπακούοντος αὐτοῦ τῷ ἀνθρώπου. Καθὰπερ γὰρ παρακούσας ὁ ἄνθρωπος θάνατον αὐτῷ ἐπεσπάδατο, οὕτως ὑπακούων τῷ βουλήματι τοῦ Θεοῦ δύναται περιποιησασθαι ἑαυτῷ τὴν αἰώνιον ζωὴν· δέδωκεν γὰρ ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐντολὰς ἀγάπης, ἃς πᾶς ὁ ποιῶν δύναται σωθῆναι, καὶ ἀναστᾶν τυχῶν κληρονομήσει τὴν ἀφθαρσίαν.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ ε' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Ἰδοὺ οὐδὲν, φησὶν, πρὸ προσώπου σου τὰ μαχόμενα, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν· ἐκλεξαι τὴν ζωὴν ἵνα ζῆσῃ. Μακάριον χρῆμα, προθέτως ἀμφοτέρω τοῦ δημιουργοῦ, τὸ ἀμεινον ἵσχυρον λαβεῖν τὴν ψυχὴν· μακαριώτερον δὲ τὸ μὴ αὐτὴν ἐλέσθαι, τὸν δὲ δημιουργὸν προσάγεσθαι καὶ βελτιώσασθαι· οὐδὲ γὰρ κυρίως ἀνθρώπινος νοῦς αἰρεῖ-

A dum propriam voluntatem et uti ipsi placuerit, vivere cessat, sed velut liberis habentis in bonum, aut in contrarium inclinatur.

E disputatione XVIII.

Quivis mortaliū voluntatis suæ habenas dirigendas accepit, et sponte ad hoc illudve fertur, id est, aut ad virtutem, aut ad improbitatem.

E Clementis homilia in Pascha.

Necessarium quodammodo duco, ut Deus rebus extraordinariis percellat et cogat hominem, quem vult servari sua sponte, omnia momenta nonnisi e lege petentem : non igitur vim infert Deus, neque animam liberam, imaginum mortuarum instar, ab exteriori causa moveri decet.

B *Ex Eusebii decimo libro primæ introductionis.*

Natura genus humanum produxit ad cognoscenda virtutis ac vitii semina, et alterutri mentem adhærere concessit, siquidem liberum arbitrium ac judicandi eligendique facultatem ei dedit. Cum igitur virtutis vitiique germina a natura in se mensestet, non poterit, quamvis in malitiæ gurgitem delabatur, non revereri virtutem, quia conscientia confundetur, ubi vitium prætulit. Hoc autem luculentissime demonstratur inde quod nemo suæ ipsius malitiæ accusator fieri sustinet, sed potius, quantum licet, occultare et contegere studet quæ contra officium clam perpetravit. Et unusquisque ita comparatus est, ut aliter in beneficis, aliter in eos qui ipsi nocere velint, affectus sit. Optime autem de boni malique scientia nos edocet lex naturalis quæ edicit, ne quis alii fecerit quod ipsi fieri noluerit.

C νόμος, ταῦτά τινος δρᾶν ἐτέροις ἀπγορευῶν ἄπερ

E beati Eleutherii Tyanensium episcopi dissertatione de libero arbitrio.

Fecit Deus hominem liberum ac sui juris, ut quod ipse per incuriam et inobedientiam commiserit, hoc ei jam Deus condonet per benevolentiam ac misericordiam, si homo morem gesserit. Quemadmodum enim homo inobediens mortem sibi conflat, ita voluntati divinæ obediens vitam æternam sibi comparare potest. Deus enim nobis sacra dedit præcepta, quæ quisquis secutus fuerit, salvari potest, et resurrectionis particeps immortalitatem hæreditare.

D *E Philonis quarto libro allegoricæ interpretationis sacrarum legum.*

Ecce, inquit, dedi ante faciem tuam pugnantia, vitam et mortem, bonum et malum : elige vitam ut vivas. Pulchra sane res, quod, Creatore utrumque proponente, anima melius eligere possit. Pulchrius autem, ut non eligat, sed ut Creator eam impellat ac meliorem reddat. Proprie enim mens humana non per sese bonum eligit, sed per provi-

dentiam Dei qui dignis optima quæque donat. A Duo autem argumenta in legislatore apparent : partim quod non ut homo omnia regat Deus, partim quod uti homo doceat et instituat, et quod nunc secundum faciat, ut homo, et nobis facultatem suppeditet cognoscendi, volendi, eligendi, omittendi, nunc autem primum ac præstantius, quod nimirum non uti homo vires omnium atque causas a Deo derivet, ita ut creato nihil faciendum relinquat, sed potius ut iners ac patiens repræsentet. Hoc patet cum inter alia dicit : Suos novit Deus, sanctosque suos adduxit. Si vero electiones et selectiones omnino ex una causa originem ducunt, quid mihi, o legislator, vitam et mortem proponis, ut, quasi libere præditus arbitrio, alterutrum eligam ? At fortassis respondeat : Hæc accipe introductionis loco ; dicuntur enim iis qui magnis nondum initiati sunt mysteriis, nimirum de imperio ac potestate increati, et de extrema vilitate creati.

TITULUS IV.

De instabili infirmaque rerum humanarum conditione, et cui comparari debeat homo et vita ejus, et quod præsentia sint vana et umbra invalidiora.

Ex Hesychii presbyteri Hierosolymitani commentario in Psalmos.

Umbra citius res humanæ deflorescunt.

E Philonis VII et VIII libro allegoricæ interpretationis sacrarum legum.

Revera neque de fortunæ opumque abundantia, neque de gloriæ splendore, neque de rebus externis, quippe quæ viles et inconstantes sint atque in sese interitum ferant, lætari debemus, nec minus de robore et valetudine aliisve corporis facultatibus, siquidem nobis ista omnia cum vilissimis sunt communia, nec raro, ob instabilitatem et infirmitatem suam, possidentibus ruinam inevitabilem afferunt.

TITULUS VIII

De anarchia.

E beati Dionysii Alexandrini primo capite libri de confutatione et apologia.

Anarchia potius et seditio quam polyarchia e mutua æstimatione profecta.

Exstat apud Damascenum p. 359, sed sine operis titulo.

TITULUS X.

De peccatoribus.

E sancti Basilii tractatu in Cain.

Gravissimum supplicium recte sentientibus est separatio a Deo.

E Dionysii Alexandrini epistola ad Aphrodisium.

Dei cura ac providentia privari, omnium est mi-

(21) Huc usque recitatur Philonis locus apud Fr. Turrianum pro epp. Pontif. lib. IV, 2, p. 361.

ται δι' ἑαυτοῦ τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ κατ' ἐπιφροσύνην Θεοῦ δωρουμένου τοῖς ἀξίοις τὰ κάλλιστα· δυοῖν γὰρ ὄντων κεφαλαίων παρὰ τῷ νομοθέτῃ, τοῦ μὲν ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος ἠγιοχεῖ τὰ πάντα ὁ Θεός, τοῦ δὲ ὅτι ὡς ἄνθρωπος παιδεύει καὶ σωφρονίζει, ὅτ' ἂν μὲν τὸ δεύτερον κατασκευάζῃ, τὸ ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν εισάγῃ, ὡς ἰκανὸς καὶ γυνῶναί τι καὶ βούλεσθαι καὶ ἐλέσθαι καὶ φυγεῖν· ὅτ' ἂν δὲ τὸ πρῶτον καὶ ἀμεινον, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος τὰς πάντων δυναμίεις καὶ αἰτίας ἀνάψῃ Θεῷ (21), μὴδὲν ὑπολειπόμενος ἔργον τῷ γενομένῳ, ἀλλὰ δείξας ἀπρακτον αὐτὸ καὶ πάσχον· δηλοῖ δὲ ὅτ' ἂν φη δι' ἑτέρων, ὅτι ἔγνω ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀγίους αὐτοῦ προσηγάγετο· εἰ δὲ ἐκλογαί τε καὶ ἀπεκλογαί κερῶς ὑπὸ τοῦ ἐνὸς αἰτίου γίνονται, τί μοι παραινεῖς, ὦ νομοθέτα, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον αἰρεῖσθαι, ὡς τῆς αἰρέσεως, αὐτοκράτορι; ἀλλ' εἰποι ἂν, τῶν τοιούτων εἰσαγωγικώτερον ἄκουε· λέγεται γὰρ ταῦτα τοῖς μήπω τὰ μεγάλα μεμυημένοις μυστήρια, περὶ τε ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας τοῦ ἀγεννήτου, καὶ περὶ ἄναν οὐδενείας τοῦ γεννητοῦ.

ΤΙΤΑΟΣ Δ'.

Περὶ τῆς ἀστάτου καὶ ἀβεβαίου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καταστάσεως, καὶ τίνι ἔοικεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ βίος αὐτοῦ· καὶ ὅτι μάταια τὰ παρόντα καὶ σκιᾶς ὑδραπέστερα.

Ἡσυχίου πρεσβυτέρου Ἱεροσολύμων, ἐκ τῶν εἰς τοὺς Ψαλμοὺς.

Σκιᾶς θάπτου ἐπανθεῖ τάνθρώπινα.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ ζ' καὶ η' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Κυρίως οὔτε ἐπὶ χρημάτων ἢ κτημάτων περισσοῖα, οὔτε ἐπὶ δόξης λαμπρότητι, οὐδὲ συνόλως ἐπὶ τινι τῶν ἐκτὸς ψυχρῶν τε ὄντων καὶ ἀβεβαίων, καὶ ἐξ ἑαυτῶν τὰς φθορὰς δεχομένων, χαίρειν ἔστι· καὶ μὴν οὐδὲ ἐπὶ βίωμῃ καὶ εὐφροῖνῃ καὶ τοῖς ἄλλοις σώματος πλεονεκτήμασιν· ἃ καὶ τῶν φαυλοτάτων ἔστι κοινὰ, καὶ τοῖς ἔχουσι πολλάκις θλιθρον ἀπαραίτητον ἤνεγκεν διὰ τὸ ἀσύστατον καὶ ἀδέβαιον.

ΤΙΤΑΟΣ Η'.

Περὶ ἀναρχίας.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ περὶ ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας α'.

Ἀναρχία μᾶλλον καὶ στάσις ἢ ἐξ ἰσότητος ὄντι παρεξαγομένη πολυαρχία.

ΤΙΤΑΟΣ Ι'.

Περὶ ἀμαρτανόντων.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν Κδτν.

Βαρυτάτη κόλασις τοῖς εὐφρονοῦσιν, ὁ ἀπὸ Θεοῦ χωρισμός.

Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδίσιον.

Τὸ ἀπρονόητον καὶ ἀνεπίσκοπον ἐγκαταλειφθῆναι

ὕπὸ τοῦ Θεοῦ πάντων ἀθεριώτατον, καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς
μεγίστοις ἀδικήμασιν μεγίστη τιμωρία· αὕτη τὸ ἐρη-
μομένον καὶ ὀρφανὸν γενέσθαι Θεοῦ ποιεῖ· ὁ γὰρ ξένος
τοῦ βοηθοῦ καὶ σωτήρος γενόμενος, ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς
καὶ τοῖς λησταῖς εὐθύς ἐστιν.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ'.

*Περὶ ἀμαρτανόντων, καὶ συχνῶς αἰτουμένων
συγγνώμης.*

*Ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας δι-
δασκαλλίας.*

Τίλας ἐγὼ οὐδὲ ἐμνήσθην ὅτι ὁ Θεὸς νοῦν ἐπιτη-
ρεῖ καὶ ψυχῆς ἀκούει φωνῆν· συνέγνων εἰς ἀμαρτίαν
πρὸς ἑμαυτὸν λέγων· « Ἐλεήμων ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ
ἀνέξεται μου· » καὶ μὴ πληγεῖς παραρηγήμα, οὐκ
ἐκυσάμην, ἀλλὰ μάλλον κατεφρόνησα συγγνώμης,
καὶ ἐδαπάνησα Θεοῦ μακροθυμίαν.

Διδύμου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἑσαΐαν γ'.

Τότε συγχώρησις γίνεται τῶν προεπταισμένων,
ὅτι ἂν ἔργα μετανοίας μετὰ ταῦτα τελεσθῇ· εἰ γάρ
τίς ἐστι πράττων τὰ ψεκτὰ καὶ κολασταῖα, καὶ προσ-
κίεται μετάνοιαν, οὐ τεύξεται συγχωρήσεως ἐπι-
τρίπτων ἀπαγορευόμενα.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Πολλὰ ἀσωμένοις καὶ ἀδημονοῦσιν ἔθος ἔστι ψευ-
δεῖσθαι, τῶν παθῶν οὐκ ἐπιτρεπόντων ἀληθεύειν, εἰ
τὸ ψεῦδος οἰκεῖόν ἐστι.

*Τοῦ ἀββᾶ Κασσιανοῦ, ἐκ τοῦ περὶ τῶν ἡ' λογι-
σμῶν (22).*

Ἐκτος ἡμῖν ἐστὶν ἄγων κατὰ τοῦ πνεύματος τῆς
ἀκηλίας, συνεζευγμένου καὶ συνεργούντος τῷ πνεύ-
ματι τῆς λύπης· δεινὸς οὗτος καὶ βαρύντατος δαίμων
καὶ τοῖς μοναχοῖς ἀεὶ πολεμῶν, ὅστις ὦραν ἔκτην
ἐπιπέσει τῷ μοναχῷ, ἀπονίαν καὶ φρίκην αὐτῷ ἐμ-
πειῶν, καὶ μῖσος ἐργαζόμενος, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν
ἄπην, καὶ πρὸς τοὺς συνδιατρίβοντας ἀδελφοὺς, καὶ
πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν, καὶ πρὸς αὐτὴν τῶν θείων
Γραφῶν τὴν ἀνάγνωσιν, ὑποβάλλων αὐτῷ καὶ λο-
γιζμούς μεταβάσεως· καὶ ὡς εἰ μὴ μεταστήσειεν
ἑαυτὸν πρὸς ἐτέρους τόπους, μάταιος αὐτῷ ἅπας ὁ
χρόνος καὶ ὁ πόνος γενήσεται· πρὸς τοῦτοις πᾶσιν
καὶ πείναν αὐτῷ ἐντίθησιν περὶ ὦραν ἔκτην, οἷα αὐτῷ
οὐκ ἂν συνέθῃ ἐκ τριημέρου νηστείας ἢ μακρωτάτης
ἡμέρας ἢ βαρυντάτου κόπου· ἔπειτα λογισμοὺς αὐτῷ
ἐμβάλλει ὡς οὐδενὶ ἄλλῳ τρόπῳ δυνήσεται, τῆς νόσου
ταύτης καὶ τοῦ βάρους ἀπαλλάττεσθαι, εἰ μὴ διὰ τοῦ
ἐξέρχεται συνεχῶς καὶ παραβάλλειν ἀδελφοῖς, χάριν
ὑπελείπει ἢ ἐπιπέσειν ἀσθενούντων· ὅτι ἂν δὲ μὴ δυ-
νηθῇ ἐν τοῦτοις αὐτὸν ἀπατήσαι, τὸ τνηκαῦτα βαρύνει
καταβαπτίσας αὐτὸν, σφοδρότερος κατ' αὐτοῦ καὶ ἰσχυ-
ρότερος γίνεται· οὐκ ἄλλως ἀνατρεπόμενος, εἰ μὴ διὰ
προσευχῆς καὶ ἀποχῆς ἀργολογίας, καὶ μελέτης τῶν
θείων Λογίων, καὶ τῆς ἐν τοῖς πειρασμοῖς ὑπομονῆς·
ἐὰν γὰρ μὴ τοῦτοις τοῖς ὅπλοις ἡσφαλισμένον αὐτὸν
εὖρη, κατατοξέυσας τοῖς ἑαυτοῦ βέλεσιν, ἄστατον
αὐτὸν ἀποδείκνυσιν καὶ βέμβον ἀποτελεῖ καὶ βῆθου-

A *serrimum, ac poena peccatorum gravissimorum
gravissima, siquidem desolari Deoque orbari facit.
Qui enim auxiliatore ac sospitatore caret, statim in
hostium latronumque potestatem redigitur.*

TITULUS XI.

De iis qui peccant et saepe veniam petunt.

Ex doctrina S. Petri Alexandrini.

Miser ego, non memini Deum scrutari mentem,
et audire vocem animæ; cum conscientia mea de
peccato pactus sum, ad me ipsum dicens: « Misericors
est Deus et sustinebit me; » et cum illico
non essem percussus, non cessavi, sed magis di-
vinam tolerantiam contempsi et longanimitatem
Dei exhausi.

E Didymi commentario in tertium Isaiaë capitulum.

Tunc venia peccatorum conceditur, cum opera
poenitentiae eduntur. Si quis enim vituperanda ac
punienda facit, quamvis agat poenitentiam, non
consequetur veniam dum adhuc vetitis incumbit.

E Philonis primo libro quaestionum in Exodum.

Saepe improbi mentiuntur, et passiones veri-
tatem dicere haud sinunt, quando mendacium præ-
valet.

E Cassiani abbatis libro de octo conclusionibus.

C *Sexto loco nobis est pugna adversus spiritum
acediae qui conjungitur et cooperatur spiritui mœ-
stitiæ: vehemens hic et gravissimus est dæmon
ac semper monacho infestus, imbecillitatem ac
metum ei injiciens et suscitans odium tum in lo-
cum ipsum, tum in fratres cum ipso degentes,
tum in omne officium, tum in ipsam Scripturae
sacrae lectionem, imo suggerens ei etiam cogitatio-
nes transgressionis, ita ut, nisi in alio loco sese
transferat, irritum ei fiat omne tempus et nego-
tium. Ad hæc omnia, hora sexta, etiam famem ei
excitat qualem neque post triduanum jejunium,
neque post iter longissimum aut laborem difficilli-
mum senserit; denique opinionem ei suggerit,
nullo alio modo hoc gravi morbo se liberari posse,
nisi continuo egrediatur et cum fratribus verse-
tur, prætextu adjuvandi et inspiciendi infirmos.
Quodsi his rebus fucum ei facere nequit, languore
eum obruit, molestior atque importunior ei fac-
tus, ita ut non nisi oratione, abstinencia a nugis,
meditatione Scripturae sacrae et firmitate in tenta-
tionibus expelli possit. Nisi enim his armis muni-
tum eum deprehenderit, sagittis suis confixum
reddit instabilem et vagabundum, socordem et
otiosum, qui monasteria visitans nil aliud curet
quam ubi comessiones et potationes fiant: so-
cordis enim animus in hujusmodi rebus vanis de-*

(22) Locus totus ineditus; incidit enim in lacunam, quam videsis in opp. S. Athanas., ed. Maurin. t. III, p. 384.

figitur : denique rebus mundanis cum obstringit ac paulatim his negotiis perniciosis captat, donec effecerit ut prorsus voto monachico valedicat.

νοια τοῦ ἀκηδίαστοῦ φαντάζεται, ἢ τοὺς ἐκ τούτων αὐτὸν πράγματα ἐνδεσμεῖ, καὶ κατ' ὀλίγον δελεάζει ταῦταις ταῖς ἐπιπλαθέσιν ἀτυχολαίαις, ἕως ἂν αὐτὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος τελείως

Hunc morbum cum sciret divinus Apostolus esse gravissimum, cumque, medici instar, ex nostris animis radicatus evellere conaretur, causas e quibus potissimum nascitur ostendit, ita ad Thessalonicenses scribens : « Denuntio vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis. Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et in fatigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus : non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam et cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis : quoniam si quis non vult operari, nec manducet. Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes. His tamen qui ejusmodi sunt, denuntiamus, et obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silentio operantes, suum panem manducent ¹⁷. » Audiamus quam sapienter Apostolus socordiae causas nobis exponat. Inordinatos enim vocat eos qui non operantur, et hoc verbo magnam malitiam innuit. Inordinatus enim fit etiam improbus ; et praeceps ad verba, et ad calumniam proclivis, et ad silentium ineptus, et servus socordiae. Denuntiat igitur ut se subtrahant ab eo, id est, se segregent a morbo pernicioso, additque : « et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis, » quibus verbis innuit, eos superbo esse atque traditiones apostolicas contemnere et evertere.

Deinde pergit : « Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore et in fatigatione nocte et die operantes, ne quem vestrum gravaremus. » Doctor gentilium, praeco Evangelii, qui ad tertium caelum raptus est, qui dixit Dominum praecipisse ut qui Evangelium annuntiant, ex Evangelio vivant, in labore et in fatigatione nocte et die operatur, ut ne quem gravet : quomodo igitur nos, neglecto opere, corporis requieti studebimus ? nos, inquam, quibus neque praedicatione Evangelii, neque Ecclesiarum, sed nostrae tantum animae cura incumbit. Deinceps noxam ex ignavia oriundam demonstraturus, addit : « Nihil operantes, sed curiose agentes. » Ignavia enim curiositatem, curiositas inordinationem, inordinatio omnem improbitatem progignit. Et remedium ejus indicans, infert : « His tamen qui ejusmodi sunt, denuntiamus, ut cum silentio operantes, suum

μον καὶ ἀεργον, καὶ μοναστήρια περιέρχεσθαι κατασκευάζει, καὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζειν, εἰ μὴ που ἀριστα, ποῦ πότοι γίνονται· οἷδὲν γὰρ ἄλλο ἢ διάμετεωρισμούς· καὶ λοιπὸν, ἐκ τούτου καὶ εἰς κοσμικὰ ἐκβάλλη.

Ταύτην τὴν νόσον βαρυτάτην οὖσαν ὁ θεὸς Ἀπόστολος ἐπιστάμενος, καὶ βουλούμενος αὐτὴν ἐκ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ὡσπερ ἰατρὸς πρόβριζον ἀνασπᾶσαι, τὰς αἰτίας ἀπ' ὧν μάλιστα τίκεται δεικνύει, δι' ὧν γράφων πρὸς Θεσσαλονικεῦσι τάδε φησίν· « Παραγγέλλω ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατούντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον ἐξ ὑμῶν· αὐτοὶ γὰρ οἴδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλὰ ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ ἐργαζόμενοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τίνα ὑμῶν· οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον διώσωμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς· καὶ γὰρ ὅτε ἤμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μὴδὲ ἐσθιέτω· ἀκούομεν γὰρ τινὰς περιπατούντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μὴδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους· τοιοῦτε τοιοῦτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. » Ἀκούσωμεν πῶς σοφῶς ἡμῖν ὑποδείκνυσιν τὰς αἰτίας τῆς ἀκηδίας ὁ Ἀπόστολος· ἀτάκτους γὰρ καλεῖ τοὺς μὴ ἐργαζομένους, ἐνὶ τούτῳ βήματι πολλὴν κακίαν ἐμφαίνων· ὁ γὰρ ἀτακτος καὶ ἀνευλαθῆς τυγχάνει, καὶ προπεθῆς περὶ λόγον, καὶ εἰς λαιδορίαν πρόχειρος, καὶ εἰς ἡσυχίαν ἀνεπιτήδειος, καὶ τῆς ἀκηδείας δοῦλος· παραγγέλλει οὖν στέλλεσθαι ἀπ' αὐτοῦ, τουτέστιν ἀφορίζεσθαι ἀπὸ λυμικῆς νόσου· εἰτά φησίν· « καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ὑμῶν· » διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐμφαίνων ὑπερηφάνους αὐτοὺς εἶναι καταφρονητάς, καὶ τῶν ἀποστολικῶν παραδόσεων καταλυτάς.

Καὶ πάλιν φησίν· « Δωρεὰν ἄρτον οὐκ ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τίνα. » Ὁ διδάσκαλος τοῦ ἔθνων, ὁ κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ μετάρσιος ἕως τρίτου οὐρανοῦ, ὁ λέγων τὸν Κύριον προστεταγμέναι τοῖς τὸ Εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ζῆν, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργάζεται, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τίνα· τί τοίνυν ἡμεῖς ποιήσωμεν ἀκηδιῶντες ἀπὸ ἔργου, καὶ τὴν σωματικὴν ἀνάπαυσιν διώκοντες ; οἷς οὕτε κήρυγμα Εὐαγγελίου ἐνεχειρίσθη, οὕτε τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ μέριμνα, ἀλλὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς μόνον ἡ φροντίς. Εἰτα σαφέστερον δεικνύων τὴν τιχτομένην βλάβην ἐκ τῆς ἀργίας, ἐπιφέρει· « Μὴδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. » Ἀπὸ γὰρ ἀργίας περιεργία, καὶ ἀπὸ περιεργίας ἀταξία, καὶ ἀπὸ ἀταξίας πᾶσα κακία· κατασκευάζων δὲ πάλιν τὴν θεραπείαν αὐτῆς, ἐπιφέρει· « Τοῖς δὲ τοιοῦτοις παραγγέλλομεν, ἐν

¹⁷ II Thess. III, 6-12.

ἰσχυρὰ ἐργαζομένους τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθλῆιν· καὶ ἐπιπληκτικώτερον λέγει· « Ἐἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μὴδὲ ἐσθιέτω. »

Τούτοις τοῖς ἀποστολικοῖς διατάγμασιν οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἄγιοι Πατέρες παιδευόμενοι, οὐδένα καιρὸν ἀργοὺς εἶναι τοὺς μοναχοὺς ἐπιτρέπουσιν, καὶ μάλιστα τοὺς νεωτέρους· εἰδότες ὡς διὰ τῆς ὑπομονῆς τοῦ ἔργου, καὶ ἀκηδῖαν ἀπελαύνουσι, καὶ τὴν ἑαυτῶν τροφήν προσπορίζουσι, καὶ τοῖς δεομένοις βοηθοῦσιν· οὐ μόνον γὰρ τῆς ἑαυτῶν χρείας ἕνεκεν ἐργάζονται, ἀλλὰ καὶ ξένοις καὶ πτωχοῖς καὶ τοῖς ἐν φυλακαῖς ἐκ τοῦ ἰδίου ἔργου αὐτῶν ἐπιχορηγοῦσι, πιστεύοντες τὴν τοιαύτην εὐποιαν, θυσίαν ἀγίαν εὐπροσδεκτον Θεῷ γενέσθαι· καὶ τοῦτο δὲ λέγουσιν οἱ Πατέρες, ὅτι ὁ ἐργαζόμενος ἐν δαίμονι πολλαῖς ποιμαῖ καὶ ὑπ' αὐτοῦ θλίβεται, ὁ δὲ ἄεργος ὑπὸ μωρίων πνευμάτων αἰχμαλωτίζεται. Καλὸν δὲ πρὸς τοῦτοις καὶ λόγου ἐπιμνησθῆναι τοῦ ἀββᾶ Μωϋσέως τοῦ δοκιμωτάτου ἐν τοῖς Πατράσιν, ὃν πρὸς ἐμὲ ἀπεβήξατο· καθεσθέντος γὰρ μου ὀλίγον χρόνον ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὄχληθῆν ὑπὸ ἀκηδίας· καὶ παρέβαλον αὐτῷ, καὶ εἶπον, ὅτι, Χθὲς δεινῶς ὄχληθεις ὑπὸ τῆς ἀκηδίας, καὶ ἀσθενήσας σφόδρα, οὐ πρότερον ἀπηλλάγην αὐτῆς, εἰ μὴ ἀπῆλθον καὶ παρέβαλον τῷ ἀββᾶ Παύλῳ. Ἀπεκρίνατο δὲ μοι πρὸς ταῦτα ὁ ἀββᾶς Μωϋσῆς, καὶ εἶπεν· Θάρσει· οὐ σεαυτὸν ἀπὸ ταύτης ἠλευθέρωσας, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκδοτον καὶ δοῦλον ἑαυτὸν ταύτῃ παραίδωκας· γίνωσκε τοίνυν ὅτι βαρύτερως σε ὡς λιποτάχτην καταπολεμήσει, εἰ μὴ τοῦ λοιποῦ δι' ὑπομονῆς καὶ προσευχῆς καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν ταύτης καταπαλαίσει σπουδάσεις.

TIT. Περὶ τῶν ἀδυνάτων.

Κλήμεντος, ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα.

Τὰ ἐναντία ἅμα τῷ αὐτῷ, κατὰ τὸ αὐτὸ, πρὸς τὸ αὐτὸ, συμβῆναι ἀδύνατον.

Ἐκ τοῦ ἧ' Στρώματος.

Οὐχ οἶόν τι ἐπὶ μιᾶς ψυχῆς δύο ἐναντίας κατὰ τὸ αὐτὸ γενέσθαι κινήσεις.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδίσιον ἐπιστολῆς.

Πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντιῶς διακειμένοις, καὶ τοῖς μὲν κακοῖς, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς οὖσιν, τὰ αὐτὰ ὁμοίως ἀδύνατον εἶναι φῖλα.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ δ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Ἀμήχανον συνυπάρχειν τὴν πρὸς τὸν κόσμον ἀγάπην τῇ πρὸς Θεὸν ἀγάπῃ. ὡς ἀμήχανον συνυπάρχειν ἀλλήλοις φῶς καὶ σκότος.

TIT. Περὶ ἀνασκολοπισθέντος.

Σχόλιον. Τοὺς ἀπὸ ψήφου δικαστικῆς ἀνασκολοπισθέντας δεῖ ταφῇ παραδοθῆναι.

TIT. Περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου τούτου.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ περὶ φύσεως α' (23).

Ἐργαστήριον ἀνθρώποις καὶ θέατρον, διδασκαλείων καὶ γυμνάσιον ὁ κόσμος ἠνέωγεν, ἵν' αὐτὸν καὶ

A panem manducent, » et vituperabundus dicit : « Si quis non vult operari, nec manducet. »

His præceptis apostolicis imbuti, sancti Patres Ægyptiaci nullo tempore otiosos esse monachos sinunt, imprimis juniores. Sciunt enim, eos per operis assiduitatem tum acediam depellere, tum alimenta sibi procurare, tum indigentes adjuvare : nam non solum in suum usum operantur, sed etiam hospitibus et pauperibus et captivis labore suo prosunt, confidentes tale opus esse sanctum sacrificium Deoque acceptum. Porro dicunt Patres, eum qui operatur, haud raro ab uno dæmone impugnari et affligi, otiosum autem ab innumeris spiritibus expugnari. Jam vero hoc loco commemorare fas est effatum abbatis Moysis inter Patres celeberrimi, quod ex ore ejus excepi. Cum enim per breve tempus in deserto degerem, languor me cepit, quapropter ad eum accedens dixi : Mirum in modum heri ab acedia oppressus et multum passus, haud prius ea liberatus sum, quam ubi, relicta cellula, ad Paulum abbatem accessi. Ad quæ abbas Moyses mihi respondit hunc in modum : Macte ! Non exuisti eam, sed potius ei te addixisti et subjecisti. Scito igitur, te tanquam perfugam vehementius, ab ea impugnatum iri, nisi constantia et oratione et opere manuum eam vincere studueris.

C

TIT. De impossibilibus.

E Clementis homilia in Pascha.

Quæ eidem rei, eadem relatione et proportionem, opposita sunt, fieri nequeunt.

Ex ejusdem Stromatum libro octavo.

In una anima duæ oppositæ directiones ad idem exsistere non possunt.

E beati Dionysii Alexandrini epistola ad Aphrodisium.

Omnibus hominibus sibi oppositis, id est, qui aut mali aut boni sunt, eadem pariter chara esse nequeunt.

E Philonis quarto libro allegoricæ interpretationis sacrarum legum.

Fieri non potest, ut amor mundi coexistat cum amore Dei, sicut nec lux et tenebræ coexistere possunt.

D

TIT. De palo affixis.

Scholion. Qui e sententia condemnatoria palo affixi sunt, sepulcro tradi debent.

TIT. De vita et mundo præsentis.

E beati Dionysii Alexandrini primo libro de natura.

Mundus hominibus officinam et theatrum, scholam et gymnasium aperuit, ut illum et quæ in eo

sunt, diligenter considerantes, quantum fieri potest, A τὰ ἐν αὐτῷ πολυπραγμονήσαντες, τὸ μέγιστον ἐπὶ τὴν αὐτῶν γνῶσιν ἐφελκώμεθα.

Ex ejusdem epistola de gymnasio.

Quemadmodum in morbis intermittentibus non dicitur quis sanitatem recuperare, quando intermissio, sed quando finis morbi evenit, sic vita dici nequit beata, etsi interdum doloribus vacet, sed potius omnibus molesta, siquidem sæpe a doloribus invaditur.

E beati Cyrilli disputatione XIV adversus Julianum.

Amarum hujus vitæ rerumque ad eam pertinentium æstuarium et confusionem urbane describit Psalmorum auctor dicens: Hoc mare magnum ac late patens.

E Philonis libro tertio quæstionum in Genesin de vita ac mundo præsentis.

Omnis natura sublunaris referta est bellis ac malis tum internis tum externis.

TIT. *De voluntario.*

E beati Dionysii secundo libro de promissionibus.

Jugum per necessitatem immissum facile excutunt socordes: grave enim est omne involuntarium, et quod coacti subierunt facili negotio.

TIT. *De illo dicto: « Nosce te ipsum. »*

E Clementis homilia in Pascha.

Qui se ipsum noscit, locus est ac thronus Dei.

Marci monachi.

Omnium est difficillimum se ipsum nosse et curare, siquidem amor proprius hominibus innatus iudicium veri aufert.

TIT. *De agricultura.*

Cyrilli Alexandrini ex sermone 16 contra Julianum.

Qui optime agrum colere solent, jure laudandi erunt.

TIT. *De iis qui scientiam impugnant.*

E Philonis quæstionibus in Genesin.

Meditatio est nutritrix scientiæ.

E Theotimi Scythæ libro in doctrinam Servatoris.

Virtus meditatione carens in operibus, citissime deletur a circumstantiis.

E Didymi tractatu de incorporeis.

Ex multa meditatione et exercitatione vis ac feritas passionum imminuitur.

TIT. *De doctoribus.*

Ex Athenodori libro de Hebraismo.

Litterarum periti contendunt, facilius esse doctrinis imbuere animam quæ nondum didicerit quidquam doctrinis contrarium, quam illam quæ

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς περὶ γυμνασίου ἐπιστολῆς.

Ὅτι περὶ ἐν νόσοις ἐκ διαστημάτων γινομέναις, οὐκ ἂν διὰ τὰς ἀνέσεις ὑγιαίνειν τις λέγοιτο, ἀλλὰ διὰ τὰς ἐπιστάσεις νοσεῖν, οὕτως οὐκ εὐδαιμόνων ὁ βίος ἐπεὶ ποτε τῶν ὀδυνῶν ἀποπαύεται, ἐπίμοχος δὲ πᾶς πᾶσιν, ἐπεὶ πολλάκις τοῖς ὀδυνηροῖς ἐξοκειοῦται.

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ 14^{ου} λόγου ἐκ τῶν κατὰ Ἰουλιανῶν.

Τὸν τοῦδε τοῦ βίου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῶν πραγμάτων πικρὰν ἀνάχυσιν καὶ ἀναφυρμὸν κατασημαίνων ἀστειῶς ὁ Μελωδὸς, Ἀὕτη ἡ θάλασσα, ἔφη, ἡ μεγάλη B καὶ εὐρύχωρος.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ 7^{ου} τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου τούτου.

Πᾶσα ἡ ὑπὸ τὴν σελήνην φύσις μεστὴ πολέμων καὶ κακῶν ἐμφυλίων ἐστὶ καὶ ξένων.

TIT. *Περὶ ἀδιάστου.*

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου τοῦ περὶ ἐπαγγελίων β'.

Τὸν πρὸς ἀνάγκην ἐπιβληθέντα ζυγὸν ἀποσειόνται βῆδῶς οἱ ἀνειμένοι· βαρὺ γὰρ πᾶν τὸ ἀπροαίρετον, καὶ ὅπερ διαμασθέντες ὑπέστησαν ῥαστώσαντες.

TIT. *Περὶ τοῦ, « Γνώθι σαυτὸν. »*

Κλήμεντος ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα.

Ὁ ἄρα γινώσκων ἑαυτὸν, τόπος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ θρόνος. C

Μάρκου μοναχοῦ.

Πάντων χαλεπώτατον ἑαυτὸν γινώσκειν καὶ θεραπεύειν, διὰ τὸ προσπεφυκέναι ἀνθρώποις τὸ φίλαυτον, καὶ κλέπτειν τὴν τοῦ ἀληθοῦς κρίσιν.

TIT. *Περὶ γεωργίας.*

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ 15^{ου} τῶν κατὰ Ἰουλιανῶν.

Τοῖς ἀριστα γεηπονεῖν ἠθισμένοις, ἔπειτα ἂν εἰκότως τὸ ἐπαινεῖσθαι δεῖν.

TIT. *Περὶ γρωσιμαχοῦντων.*

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

D Μελέτη τροφὸς ἐστὶν ἐπιστήμης.

Θεοτίμου Σκυθίας, ἐκ τοῦ εἰς τὴν διδυχὴν τοῦ Σωτήρος.

Ἀρετὴ ἀμελέτητος· ἐν τοῖς ἔργοις, ἢ τάχος ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἀφανίζεται.

Διδύμου, ἐκ τοῦ περὶ ἀσωμάτων κεφαλαίου.

Ἐκ μελέτης πολλῆς καὶ ἀσκήσεως ἡ βία καὶ ἡ ἀγριότης τῶν παθῶν ἀσθενεῖ.

TIT. *Περὶ διδασκάλων.*

Ἀθηνοδώρου ἐκ τοῦ περὶ Ἑβραϊσμοῦ.

Φασὶν οἱ τῶν λόγων παιδεύεται οὐχ οὕτως χαλεπὸν εἶναι διδάσκειν τινὰ τῶν ἐπιστημῶν τὴν μηδὲν γινώσκουσαν ψυχὴν ἐναντίον· πρὸς τὴν προκειμένην μά-

θησιν, ὡς τὴν ἤδη προκατηχημένην τοῖς ἐναντίοις ἰσχυροῦσιν τὴν μὲν γὰρ εἰκέναι δέλοισι ἀγράφοις, ἰσχυροῦσιν δεχομέναις τὰ εἰς αὐτὰς ἐγγραφόμενα· τὴν δὲ ταῖς προσγεγραμμέναις ἤδη, ἐφ' ὧν τὸ ἔργον διπλάσιον, ἐξελείν τε τὰ προσεγχείμενα, καὶ ἐνδύθη-
ναι τὰ δεύτερα.

*Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδι-
σιον ἐπιστολῆς.*

Οὗχ ἱκανὴ προτροπὴ τὸ καθήμενον ἐξ ὑπερδεξιῶν καθάπερ θεατὴν, Ἀνδρίζου, λέγειν· ἀλλὰ τὸ συναπο-
ύντα καὶ συγκομισάμενον ἑαυτὸν ἀπομιμῆσθαι κελύεσθαι.

*Φίλωνος, ἐκ τῶν ἠ' καὶ θ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλλη-
γορίας.*

Παιδείας σύμβολον ἢ ῥάβδος· ἀνευ γὰρ τοῦ δυσ-
επῆσαι καὶ περὶ ἐνίων ἐπιπληχθῆναι, νοουθεσίαν
ἐνέξασθαι καὶ σωφρονισμὸν, ἀμύχανον. — Εὐθηεῖς
ὄντι τῶν διδασκάλων μὴ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν
δύναμιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑαυτῶν ὑπερβάλλουσαν ἐξί-
τι πειροῦσι ποιεῖσθαι τὰς ὑψηλῆς· οὐκ εἰδότες
ὡς διδασκαλίαις ἐπιδείξει μακροῦ διενήνοχεν· ὁ μὲν
γὰρ ἐπιδεικνύμενος τῆ τῆς παρουσίας ἐξέως εὐφορίᾳ
ἐπιπληχόμενος ἀνεμποδίστως τὰ ἐν μακροῦ χρόνῳ
πνεύματα οἰκεῖ· καθάπερ γραφῶν ἔργα πλαστῶν
εἰς τοῦ μφανῆς προσφέρει, τὸν παρὰ τῶν πολλῶν θηρώ-
μενος ἐπαινον· οὐδὲ διδάσκειν ἐπιχειρῶν, οἷά τις
ἐπὶ τῆς ἀγαθῆς οὐ πρὸς τὸ τῆς τέχνης μέγεθος, ἀλλὰ
τῆς τῆς τοῦ θεραπευομένου δύναμιν ἀφορῶν, οὐχ
εἰς ἐκ τῆς τέχνης πεπρόκειν, ἀμύθητα ταυτὰ γε,
ἀλλ' ὅσον τῷ κάμνοντι δεῖ, στοχαζόμενος τοῦ μέτρου,
προσέριον δίδωσιν.

Φίλωνος ἐκ τοῦ θ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Οὗχ ὡς δύναται διδάσκειν διδάσκαλος, οὕτως καὶ
μανθάνειν ὁ γυνόριμος· ἐπειδὴ ὁ μὲν τέλειος, ὁ δὲ
ἀτελής ἐστίν· ὅθεν προσήκει στοχαζέσθαι τῆς τοῦ
παιδευομένου δυνάμεως. — Ἀκούσαι δεῖ πρῶτον,
εἰς ἐργάσασθαι· μανθάνομεν γὰρ οὐ τοῦ μαθεῖν χά-
ριον, ἀλλὰ τοῦ πράξαι.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ περὶ τῶν ἀλόγων ζώων.

Διδάσκουσι μὲν οἱ τὰς ἰδίας τέχνας μυῶντες ἐτέ-
ρους· ἐρμηνεύουσι δὲ οἱ ἀλλοτρίαν ἀκοὴν εὐστοχίᾳ
μνήμης ἀπαγγέλλοντες.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Ἐπίστησον, ὁ διδάσκων, ἐξέτασον ἀκριβῶς ἀκοὴν
τῷ μανθάνοντι· εὐήθησεν γὰρ ὁ κωφῶ διαλεγόμενος,
καὶ μάταιος ὁ λίθον νοουθετῶν· καὶ σὺ ἔνοχος ἀμαρ-
τίας ἐσθι ὁ μὴ ἐπισκεψάμενος ὅπως καὶ πηνίκα καὶ
πότε δεῖ λόγον προέσθαι.

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ἐν τῷ ἀρτι πρῶτον εἰσαγομένου καὶ μανθάν-
οντος σπουδῆς πᾶσαν τὴν ἀμαθίαν ἐκτεμῶν ἀβρόβαν
ἐπιστήμην εἰσοικίσει, τούναντιον ἢ διανοῆς πράξεις
ὡς γὰρ τὴν ἀφαίρεσιν νέαν καιρῶ γενομένην, οὕτως
τὴν ἀφροσύνην ῥύμην καὶ φροσύνην τῆς διδασκαλίας,
ἀλλὰ καὶ ἑκάτερον τότε ἐκτεμνόμενον καὶ προσ-
τιθέμενον ἐδουληθείς καὶ παραλήθησας ἀπεράσει· τὸ δὲ
ἐστὶ γὰρ καὶ μετρίως ἀφαίρειν μὲν κατ' ὀλίγον τῆς

A jam scientia contraria imbuta sit : illam enim si-
mitem esse tabulis puris, facile in eis scripta reci-
pientibus, hanc vero tabulis jam inscriptis, qui-
bus duplex adhiberi debeat cura, tum delendi
priora, tum superinducendi posteriora.

E Dionysii Alexandrini epistola ad Aphrodisium.

Non sufficit ut, quasi spectator in alto sedens,
alium adhorteris dicens : Præsta te virum! sed
descende ipse in arenam et labora, et tunc ad te
imitandum provoca.

*E Philonis VIII et IX libro allegoriæ interpretationis
sacrarum legum.*

B Institutionis symbolum est baculus : ut enim
quis admoneatur et scientia imbuatur, fieri nequit,
nisi pudore et nonnunquam vituperiis corrigatur.
— Stolidi sunt doctores qui non ad discipulo-
rum facultates, sed ad suam scientiam superiorem
dirigere institutionem conantur, nescii quam lon-
ge institutio differat ab ostentatione. Qui enim
gloriarundus suæ scientiæ copia abutitur, et quæ
longo tempore congestis, ostentat, non docere cona-
tur, sed velut is qui pictorum et statuariorum
opera populo ostendit, auram popularem captat.
Nam et bonus medicus minus artis suæ ambitum,
quam ejus cui mederi debet naturam respicit,
nec ea quæ per artem didicit, siquidem innumera
sunt, sed quæ ægroto convenient rimatur atque
C sic adaptatam medicinam præbet.

E Philonis nono capite quæstionum in Genesim.

Non ut præceptor docere, sic et discipulus disce-
re potest, siquidem ille perfectus, hic imperfectus
est, quare instituendi facultates indagari debent.
— Prius audiendum est, deinde operandum : disci-
mus enim non discendi, sed agendi gratia.

E Philonis libro de brutis animalibus.

Docent, qui scientia sua alios imbuunt; inter-
pretantur, qui quod ab aliis audivere, memoriæ
felicitate eloquuntur.

Ex eodem.

D Attende, qui doces, et investiga accurate discen-
tis facultatem : stolidus enim qui ad surdum ver-
ba facit, et frustratur qui lapidem admonet. Ita-
que peccati reus eris nisi attendideris, quomodo et
quando docere debeas.

E Philonis quæstionibus in Exodum.

Si discipulum recens adductum et omni igno-
rantia liberare et omni scientia simul imbuere vo-
lueris, rei quam conaris contrarium tibi accidit.
Neque enim auferri potest inscitia, nisi tempore, et
acquisitione doctrinæ, sed ad utrumque, tum ad
excindendum tum ad ædificandum, multo cum
labore ac difficultate pervenitur, ita ut revera, si
quid proficere velimus, opus sit, ut tranquille ac

moderate et paulatim ignorantiam auferamus, et scientiam ex proportione promoveamus. Sic etiam bonus medicus non uno die omnia quæ ad sanitatem restituendam faciunt, ægroto adhibet, bene sciens sese hoc modo magis nociturum quam profuturum valetudini, sed tempus opportunum considerans remedia distribuit et aliis alias adhibitis, sensimque sanitatem reddit.

TIT. *De calumnia.*

E beati Cyrilli Alexandrini disputatione XV adversus Julianum.

Semper ad calumniandum homines abripiuntur, multisque intemperantia in verbis adhæret. Ego verò veritatem accusationum quas quis protulerit, demonstrandum esse censeo; ubi autem qui alios conviciatur, hoc non potest, merito calumniator appellabitur.

E Philonis VIII et IX libro interpretationis allegoricæ sacrarum legum.

Stultus firmiter persistere et perseverare in nulla sententia potest: itaque alio tempore alia sentit, et de iisdem rebus, quamvis nihil immutatæ sint, contraria statuit. Sic omnis ei vita quasi in ære est suspensa, siquidem solido fundamento caret, et ad res sibi contradicentes et oppositas semper trahitur.

TIT. *De ancipitibus.*

E Philonis quæstione prima in Exodum.

Incertitudo et instabilitas animi facit, ut homines nullius frugi et verba proferant sibi contradicentia, et actionibus operam dent secum pugnantibus atque e diametro sibi oppositis.

TIT. *De discernendo bono et improbo.*

Ex Eusebii libro primo introductionis primæ.

Mores hominis judicantur ex iis quibuscumque ei consuetudo intercedit: nam improbus necessario cum sui similibus conversatur, et sapiens ac prudens cum iis qui iisdem atque ipse rebus operam navant.

Ex ejusdem libro decimo introductionis primæ, velut e Platone.

Potest fieri, mi fili, ut quis bene loquatur, et tamen improbus sit; malus, qui bene agit, esse nunquam poterit.

TIT. *De oculo.*

Ex ejusdem libro quarto introductionis primæ.

Quemadmodum oculorum natura in se quidem habet videndi facultatem, res autem conspectas comprehendere per sese nequit, nisi aliud quid oculorum usui lucem atque auxilium afferat et intelligendis rebus quas oculus vidit, inserviat: ita etiam rationalis et intellectualis natura ad sanctum Dei verbum sese habet.

E Philonis libro sexto quæstionum in Genesin.

Sæpe eadem officia implent et probus et impro-

α παιδευσις, προστιθέναι τῆς παιδείας τὸ ἀνάλογον, ὡφελείας γένοιτ' ἂν ὡμολογημένης αἰτίον· ὁ δ' ἀγαθὸς ἰατρός οὐ μίξῃ ἡμέρῃ τῷ νοσοῦντι πάντα τὰ ὑγιεινὰ προσφέρειν ἂν ἐβελήσειεν, εἰδὼς βλάβην ἐργαζόμενος μάλλον ἢ περ ὑγίειαν, ἀλλὰ διαμετρησάμενος τοὺς καιροὺς ἐπιδικανέμει τὰ σωτήρια, καὶ ἄλλοτε ἄλλα προστιθεῖς, πρώτως ὑγίειαν ἐμποιεῖ.

TIT. *Περὶ διαβολῆς.*

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τοῦ 18 τοῦ κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Ἔστιν πῶς αἰεὶ τὸ διαβάλλειν ἐπιπήλατον, καὶ τὸ ἀκρατέες εἰς λόγους ἐνεσι πολλοὺς· δεῖ δὲ, οἶμαι, ταῖς καταβρῆσασιν αἷς ἂν ποιητοῖ τις καθ' ὅτι οὖν τὰς δεῖξεις ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ ἀσθενεῖ πρὸς τοῦτο ὁ κατηγορεῖν ἡρημένος, τὴν τοῦ συκοφαντεῖν δόξαν ἀποίσεται.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ η' καὶ θ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Πέφυκεν ὁ ἀφρων ἐπὶ μηδενὸς ἐστάναι παγίως καὶ ἐνερίσθαι δόγματος· ἄλλοτε γοῦν ἄλλοια δοξάζει, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἔστιν ὅτε μηδενὸς περὶ αὐτὰ συμβεβηκότος καινότερον, τάναντία. Καὶ ἔστιν αὐτῷ πᾶσα ἡ ζωὴ κρεμασμένη, βάσιν ἀκράδαντον οὐκ ἔχουσα, ἀλλὰ πρὸς τῶν ἀντισπῶντων καὶ ἀντιμεθελκόντων αἰεὶ φορουμένη πραγμάτων.

TIT. *Περὶ διψύχων.*

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Τὸ τῶν ψυχῶν ἀκριτον καὶ ἀνίδρυτον ἐν γνώμῃσι διασυνίστησιν μαχομένους μὲν λόγους ἀλλήλοις, μαχομένας δὲ πράξεις καὶ μηδέποτε συμφωνούσας ἐαυταῖς.

TIT. *Περὶ διαγνώσεως καλοῦ καὶ κακοῦ.*

Εὐσεβίου, ἐκ τοῦ 18 τῆς α' εισαγωγῆς.

Ἐλεγχος ἀνδρὸς ἤθους ἢ μετὰ τοιῶνδε συνουσία· ὅτε γὰρ φαῦλος ἐξ ἀνάγκης τοῖς ὁμοίοις συνέστη· ὅτε αὖ πάλιν σώφρων καὶ σοφὸς τοῖς τὰ αὐτὰ αὐτῷ μετιούσιν.

Εὐσεβίου, ἐκ τοῦ 1 τῆς α' εισαγωγῆς ὡς ἀπὸ Πλάτωνος.

Ἐνδέχεται μὲν, ὡ παιδίον, λέγειν μὲν εὖ, φαῦλον δὲ ὑπάρχειν· πράσσοντα δὲ εὖ, φαῦλον εἶναι ἀδύνατον.

TIT. *Περὶ ὀφθαλμοῦ.*

Εὐσεβίου ἐκ τοῦ θ' τῆς α' εισαγωγῆς.

Ὅν τρόπον ἢ τῶν ὀφθαλμῶν φύσις ἔχει μὲν ἐν ἐαυτῇ τὴν ὀρατικὴν δύναμιν, οὐχ ἱκανὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν πέφυκεν πρὸς τὴν τῶν ὀρατικῶν κατάληψιν, μὴ οὐχὶ ἐτέρου τινὸς ἔξωθεν φωτίζοντος καὶ συσπουργούντος τῇ τῶν ὀφθαλμῶν χρήσει, καὶ τῷ συμβαλλομένῳ φωτὶ πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν θέαν, οὕτως καὶ ἡ νοερά καὶ λογικὴ φύσις ἔχει πρὸς ἱερὸν τοῦ Θεοῦ λόγον.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ ζ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Τὰ αὐτὰ καθήκοντα πολλάκις ἐνεργούσιν ὁ τε

ἰεῖσις καὶ ὁ φαῦλος, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς δια-
 νίας ἀμφότεροι· ὁ μὲν γὰρ κρίνων ὅτι καλὸν, ἔδῃ
 μαχηρὸς μνώμενός τι τῶν εἰς πλεονεξίαν.

TIT. Περὶ διαθήκης καὶ κληρονομίας.

Κυρίλλου, ἐκ τοῦ εἰς τὴν Γένεσιν.

Οἶδεν καὶ μάλα σαφῶς ἡ φύσις ὅτι μὴ δὲ υἱὸς
 ὡς ὀνομάζοιτο ἂν εἰκότως ὁ ἐκ κισθῶλων τε καὶ νό-
 θων ἀναφύς νυμφευμάτων· ὅτι δὲ κλῆν ἐγγένοιτο τέ-
 κνον ἐκ θεραπαίνης τισί, ψυχρὸν τε καὶ ἔωλον τὸ
 γρημά που πάντως, καὶ οὐκ ἐν ἐλευθέοις καταγρά-
 ζοιτο θυμηθίαις ἢ κληρονομίαις.

Φιλωνος, ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Τὰ βουλήματα τῶν ἀγαθῶν δεῖ βεβαιῶσθαι τε-
 λευτεράντων οὐδὲν ἤττον ἢ ζώντων.

TIT. Περὶ δειπνου.

Ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἀγίων γερόντων.

Τράπεζα μὴ ἔχουσα μνήμην Θεοῦ, φάτνης ἀλόγων
 οὐδὲν διενήνοχεν.

TIT. Περὶ διαβόλου.

Τοῦ ἀγίου Ἀρτιπάτρου, ἐκ τῶν κατὰ Ὀριγένους.

Ὁ γὰρ τοι διάβολος τῆς αὐτῆς ἀθανάτου τῶν ἀγ-
 γέλων ὑπάρχων δόξης, μὴ τηρήσας τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν
 καὶ τάξιν, τῆς ἰδίας ἀποθληθείς, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ
 δόξης ἀποπεσὼν, ἔμεινεν μὲν ὅπερ ἦν τὴν φύσιν
 ἀθάνατος, καὶ τὴν δύναμιν ὡσαύτως, καὶ οὐδὲν ἤ-
 ττον ἤσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ φύσει εἴληφε παρὰ τοῦ
 Θεοῦ· κωλυόμενος δὲ νῦν ὑπὸ Θεοῦ τῆς βροπῆς χρῆ-
 σασθαι τυτύτης, καὶ τὴν καθ' ἡμῶν πληρῶσαι, ἦν
 ἐκ τοῦ φθόνου ἐκτέησας κατὰ τοῦ γένους ὀργῆν,
 προνοουμένων καὶ φυλαττομένων ἡμῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
 ἐκ τῆς ἐκείνου πονηρίας, ἕως ἂν ἄξιόι τῆς ἐκείνου
 κτερονομίας ὑπάρχωμεν. Εἰ δὲ καταρξοθυμήσαντες
 ἀνάξιοι εὐρεθῶμεν τῆς αὐτοῦ βοηθείας, τὸ τνηκαῦ-
 τι τὴν αὐτοῦ πονηρίαν καὶ δύναμιν καθ' ἡμῶν ἐπι-
 δείκνυται, ὅτ' ἂν παντελῶς ἐρήμους ἐξ ἔργων ἀγαθῶν
 γεγονότας ἑαυτοὺς ἀλλοστρίους τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας
 καταστῆσωμεν. Ἔως δ' ἂν ἄξιόι ὦμεν οἰκιοῦσθαι τῇ
 κτ' αὐτοῦ ἀντιλήψει, οὐδαμῶς χωρεῖν καθ' ἡμῶν
 συγχωρεῖται. Καὶ μαρτυροῦσιν οἱ ἐν Γαδίροις χό-
 ροι· ὡς οὐδὲ κατ' αὐτῶν συγχωρηθέντες χώραν ἀδικίας
 ἐκέκτηντο, ἦνπερ ἔλαβον τότε, διὰ πολλὰς καὶ δια-
 φόρους οἰκονομίας, ἃς οὐ καιρὸς καταλέγειν ἐπὶ τοῦ
 παρόντος.

TIT. Περὶ ἔργων καὶ πράξεων.

Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ις' λόγου τῶν κατὰ Ἰουλιανῶν.

Ὅτι δὲ καὶ ἀναλόγως τοῖς ἐκάστου κατορθώμασιν
 ἢ τῆς ἀμοιβῆς ἀντέκτισις, καὶ ἰσοπαλεῖς τοῖς ἰδρῶ-
 σιν αἱ ἀμοιβαὶ τοῖς ἀνδραγαθεῖν ἠρημένοις ἐκνεμε-
 θίσονται· παρὰ Θεοῦ πληροφωρήσει γὰρ καὶ αὐτὸς
 ὁ Σωτὴρ, τὴν τῶν ταλάντων διανομήν οὐκ ἐν ἴσῳ
 μέτρῳ γενέσθαι λέγων, καθιστὰς δὲ τῶν εὐδοκίμη-
 κῶτων τὸν μὲν ἐπὶ δέκα πόντων, τὸν δὲ ἐπὶ πέντε·
 ταλαντεύεται γὰρ ὡςπερ ὁ ἐκάστου βίος· καὶ ἰσο-
 στατῆσει που πάντως τῆς ἡμῶν ἐπιεικειᾶς ἢ ἀν-
 ἐκτισις.

bus, at non uterque eadem de causa : ille nimirum quia bonum esse iudicat, malus autem quia lucri quid inde sibi accessurum sperat.

TIT. De testamento et hereditate.

E Cyrilli commentario in Genesin.

Perbene novit natura, non esse filium vocandum qui e spuris clandestinisque nuptiis prodiit. Etenim liberi ex ancillis procreati tanquam intrusi focci habentur, neque legitimis accensentur, neque hæredes instituuntur.

E Philonis libro primo questionum in Exodum.

Voluntatem bonorum mortuorum exsequi debemus haud aliter ac si viverent.

B

TIT. De cæna.

E libro sanctorum senum.

Mensa ad quam Dei mentio omittitur, a præsepi brutorum nihil differt.

TIT. De diabolo.

Sancti Antipatri, ex disputationibus adversus Origenem.

Diabolus enim, ejusdem cum angelis gloriæ immortalis particeps, dignitatem suam ac locum haud conservavit ; et dejectus de sua, et excidens e divina gloria ; mansit quidem quod erat, secundum naturam immortalis, nec amisit, sed retinuit potestatem quam ab initio, ipsius naturæ convenienter, a Deo acceperat ; impeditur autem nunc quominus hac potestate utatur et iram quam contra genus humanum concepit, in perniciem nostram expleat, siquidem Deus nobis prospicit ab illiusque malitia nos defendit, dummodo ejus tutela digni existamus. Cum autem per socordiam reperti fuerimus indigni ejus auxilio ; iste pravitatem suam ac potentiam adversus nos exserit, ubi nimirum, prorsus destituti bonis operibus, a divina providentia nos abalienaverimus. Ubi vero digni sumus qui ejus patrocinium nanciscamur, nullo modo contra nos diabolo progredi permittitur, quod testantur Gadarenorum porci, adversus quos (dæmonibus) potestas injuriæ nunquam erat concessa, quam autem tunc acceperunt, ob multas variasque œconomix rationes quas recensere non est hujus temporis.

TIT. De operibus et actionibus.

E Cyrilli disputatione XVI contra Julianum.

Quod ad analogiam recte ac bene gestorum uniuscujusque etiam retributio fiet, et quod iis qui virtutem colere studuerunt præmia sudoribus adæquat a Deo reddentur, ipse Servator testimonio suo affirmavit, dicens non pari ratione talenta distributa esse, ideoque eorum qui probe se gesserunt, alterum decem, alterum quinque urbibus præficiens. Dijudicatur enim secundum cuiusque vitam, atque omnino pietati nostræ remuneratio conveniet.

TIT. *De fortuna secunda et adversa.*

E Philonis libro primo quæstionum in Genesin.

Homines qui repente e divitibus pauperes, e claris et magnis obscuro et humiles, e præfectis subjecti, e liberis servi fiunt, cum fortuna mentem quoque commutare solent, negantes Deum rebus humanis prospicere; haud enim magnis et inexpectatis vicissitudinibus infortuniisque opus esse. At hi ignorant primum quidem nihil istorum malum, neque contraria revera bona esse, siquidem id quod videtur, non est veritas; deinde hæc sæpe accidere, ut negligentes et calumniantes castigentur: multi enim fortunam secundam ferre nequeunt: denique, ut jam dixi, ad explorandos mores: optime enim homo probatur fortuna accipiti.

TIT. *De fortuna secunda.*

E Philonis libro quarto quæstionum in Genesin.

Qui in summa divitiarum et gloriæ et similium rerum abundantia constituti sunt, et corporis sanitate bonaque valetudine et vitæ opulentia florent, ita ut omnibus sensuum voluptatibus indulgere possint, ad summam beatitudinem pervenisse sese rati, immutationem non timent, imo eos qui omnes res externas et ad corpus pertinentes solummodo ad tempus dicunt manere derident ac subsannant.

TIT. *De encomiis.*

E Philonis libro quæstionum in Exodum.

Gloria, ut vetus proverbium ait, mendax est æstimatio et opinio fundamento carens.

TIT. *De iis qui aliorum malis delectantur.*

E Dionysii Alexandrini epistola secunda de nuptiis.

Erga eos qui calamitatibus affliguntur, misericordia potius quam odio affici oportet.

E Philonis libro tertio quæstionum in Genesin.

Lætari de aliorum infortunio, quamvis nonnunquam justum, tamen semper inhumanum est.

TIT. *De insidiis.*

E beati Cyrilli libro XIV adversus Julianum.

Tenebricosi quodammodo neque omnibus manifesti fiunt qui ad suam salutem callide incumbunt.

TIT. *De mercatoribus.*

E Philonis libro VII et XIII interpretationis allegoricæ sacrarum legum.

Quemadmodum bonæ actiones voluntariæ involuntariis præstant, eodem modo peccata involuntaria voluntariis minus gravia sunt.

TIT. *De conductitiis.*

E Philonis libro quarto quæstionum in Genesin.

Quemadmodum voluntarie peccare injustum est, ita involuntarie et ex inscitia peccare [non] simpli-

A

TIT. *Περὶ εὐπραγίας ἢ δυσπραγίας.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Εἰώθασιν οἱ ἄνθρωποι ἐκ πλουσιῶν γενόμενοι πένητες ἐξαίφνης, ἢ ἐξ ἐνδόξων καὶ μεγάλων ἁδοξοῦ καὶ ταπεινοῦ, ἢ ἐξ ἀρχόντων ἰδιῶται, ἢ ἐξ ἐλευθέρων δοῦλοι, ταῖς τύχαις συµμεταβάλλειν τὰ φρονήµατα, γάσκοντες οὐ προνοεῖσθαι τῶν ἀνθρωπίνων πραγµάτων τὸ θεῖον· οὐ γὰρ ἂν χρῆσασθαι µεγάλαις καὶ ἀπροσδοκῆτοῖς µεταβολαῖς καὶ κακοπραγίαις· ἀγνοοῦντες πρῶτον µὲν ὅτι τούτων οὐδὲν ἐστὶ κακόν, οὐδὲ γὰρ τάναντία ἀγαθὰ, ὅτι µὴν τὸ δοκεῖν οὐκ ἀλήθεια· δεύτερον δὲ ὅτι πολλάκις ταῦτα συµβαίνει διὰ νοουθεσίαν, ἕνεκα τῶν ἀδιαφόρων ἐξυβριζόντων· οὐ γὰρ πάντες φέρειν τὰ ἀγαθὰ δύνανται· τρίτον δὲ, ὡς ἔφη, πρὸς ἀπόπειραν ἡθῶν· ἀκριβεστάτη γὰρ βίαστος, οἱ πρὸς ἐκότερα καιροί.

B

TIT. *Περὶ εὐθηνίας.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Οἱ ἐν ταῖς ἀφθόνοις χορηγίαις πλοῦτου καὶ δόξης καὶ τῶν ὁμοιοτρόπων ὑπάρχοντες, καὶ ἐν ὕψει καὶ εὐαισθησίᾳ σώματος καὶ εὐεξίᾳ ζωῆς, καὶ τὰς διὰ πικρῶν τῶν αἰσθησεων ἡδονὰς κρατοῦµενοι, νοµίζοντες τῆς ἀκρας εὐδαιµονίας ἠφίχθαι, µεταβολὴν οὐ προσδοκῶσιν· ἀλλὰ καὶ τοὺς λέγοντας ὅτι πάντα περὶ τὸ σῶµα καὶ ἐκτὸς ἐπιχειρῶς ἔχει, γέλωτα καὶ χλεύην τίθενται.

TIT. *Περὶ ἐγκωµίων.*

C

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Δόξα, ὡς ὁ πλαιδὸς λόγος, ψευδὴς ἐστὶ ὑπόληψις καὶ δόκησις ἀβάθαιος.

TIT. *Περὶ ἐχειρῶν.*

Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς περὶ γάμων β' ἐπιστολῆς.

Τὰς συµφορὰς ἐλαεῖν, οὐ µισεῖν, προσῆκεν.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ γ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Χαίρειν ἐπὶ ταῖς ἐτέρων ἀτυχίαις, εἰ καὶ δίκαιόν ποτε, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπινον.

TIT. *Περὶ ἐπιβουλής.*

D

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ιδ' τῶν κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Σκοτεινοὶ πως καὶ οὐχ ἄσπισιν ἐναργεῖς οἱ δριμεῖς εἰς σωτηρίαν.

TIT. *Περὶ ἐµπερων.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ ζ' καὶ ιγ' τῆς νόµων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Καθάπερ τὰ ἐκ προνοίας ἀµείνων τῶν ἀκουσίων τὰ κατορθώµατα, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν τοῖς ἀµαρτήµασι κουφότερα τῶν ἐκουσίων τὰ ἀκούσια.

TIT. *Περὶ ἐργολάδων.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ὡς τὸ ἐκουσίως ἀµαρτάνειν ἄδικον, οὕτω καὶ τὸ ἀκουσίως καὶ κατὰ ἄγνοιαν [οὐκ] εὐθύς δίκαιον· ἀλλὰ

ταγῶ που μεθόριον ἀμφοῖν δικαίου καὶ ἀδίκου, τὸ ὑπὸ Α

τιῶν καλούμενον ἀδιάφορον· ἀμάρτημα γὰρ οὐδὲν ἔργον δικαιοσύνης.

TIT. Περὶ εὐδαιμονίας.

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Τρεπτοὶ πολὺ τρεπτον διαπερῶντες βίον, καὶ συμφοραῖς καθημέραν ἐνιλούμενοι, ἥμισυ τῆς εὐδαιμονίας ἤφιχθαί τινα πρὸς τέλος ὑπολαμβάνομεν.

TIT. Περὶ ἡμέρας ἀγαθῆς.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ἐν νυκτὶ βουλή· τὸ γὰρ βουλευτήριον τῆς ψυχῆς ἐν νυκτὶ ἐρημεῖ τῶν ἐχθρῶν τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν αἰσθητῶν ἀπόλιπτος.

TIT. Περὶ θανάτου.

Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως.

Ὁ δὲ θάνατος πρὸς ἐπιστροφὴν εὐρέθη, καθάπερ καὶ τοῖς ἀρτιμαθείαι γραμμάτων παιδίοις πρὸς ἐπεκρίσειν αἱ πληγαὶ· οὐδὲν γὰρ ἄλλο θάνατος ἢ διακρίσεις καὶ διαχωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος· τί οὖν; παραίτιος ὁ Θεὸς θανάτου λέγεται; μὴ γένοιτο· ἐπεὶ μὴ δὲ οἱ διδάσκαλοι προκαθηγουμένως τοῦ ἀλόγιστου ταῖς πληγαῖς τοὺς παῖδας αἴτιοι· καλὴν δὲ θάνατος, εἰ, καθάπερ φησὶν, πρὸς ἐπιστροφὴν δίκην πληγῶν εὐρέθη, οὐχ ὁ τῆς ἀμαρτίας, ὡς σοφώτατοι, ἀλλ' ὁ τῆς διασεύξεως τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ χωρισμοῦ. — Καὶ τὰ ἐξῆς εἰς τὸν περὶ αὐτεξουσίου.

TIT. Περὶ θλιβομένων καὶ φωτιζόντων.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου, ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδίσιον ἐπιστολῆς.

Ὁὐ σχολεῖ τῇ κατοδύνῃ ψυχῇ τὸ τοῦ κολάζοντος ἐκλογίζεσθαι φρόνημα· οὐδὲ δύναται κλυδωνιζομένη καὶ συγκεχυμένη τὴν ἀτάραχον καὶ γαληνιώσαν τοῦ κρείττονος ἐνορῶν διάνοιαν.

TIT. Περὶ ἰσότητος.

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ 19' τῶν κατὰ Ἰουλιανῶν.

Ὁὐχ ἀπλῶς ὁ ἀγωνοθέτης τοῖς ἐθέλουσι τῶν ἀθλητῶν τὰς ἐξαιρέτους χαρίζεται τιμὰς, ἀναλόγως δὲ μᾶλλον ταῖς ἀθλούντων εὐδοκιμήσει διανέμει τὰ γέρα.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Τὸ νέμειν ἴσα τοῖς ἀνίσοις, τῆς μεγίστης ἐστὶν ἀδικίας.

Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐκ τοῦ περὶ ἀναστάσεως.

Τῷ ἐκάστῳ προσώπῳ τὰ ἀκόλουθα περὶ τοῦ παντὸς τηρεῖν ἀναγκαῖον.

Φίλωνος, ἐκ τῶν περὶ τοῦ ἱεροῦ.

Μεταδοτέον οὐ πᾶσι πάντων, ἀλλὰ τῶν ἐφαρμοζόντων τοῖς ληφόμενοις· εἰ δὲ μὴ, τὸ κάλλιστον καὶ λυσιτελέστατον τῶν ἐν τῷ βίῳ τάξις ἀναιρεθήσεται ἐπὶ τῆς βλαβερωτάτης παρευμερηθεία συγχύσεως.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Τὰ ὅμοια τοῖς ἀναξίοις ἀπονέμειν, ἄνισον· τὸ δὲ ἄνισον πηρὴ κακῶν.

citer justum erit, sed est limes inter justum et injustum, quod nonnulli ἀδιάφορον vocant: peccatum enim nunquam opus justitiæ esse potest.

TIT. De fortunæ secunda.

E Philonis quæstionibus in Genesin.

Mutabiles vitam valde mutabilem agentes et quotidie immutationibus expositi, neminem ante mortem ad beatitudinem pervenire censemus.

TIT. De bono die.

E Philonis libro ultimo quæstionum in Exodum.

Per noctem fit meditatio: facultas enim animæ deliberativa nocte libera est sensuum sensibusque perceptorum tumultibus.

TIT. De morte.

E sancti Methodii tractatu de resurrectione.

Mors ad conversionem inventa est, sicut verbera ad correctionem puerorum recens ad scholam accedentium. Mors enim nil aliud est, nisi separatio et sejunctio animæ a corpore. Quid igitur? Deusne causa mortis dicitur? Minime; sicut nec præceptores primaria causa sunt quod verbera pueros dolore afficiant. Imo bonum quid erit mors, siquidem, uti dictum est, ad conversionem, verberum instar, inventa est, non mors peccati, o boni, sed quæ a corpore nos sejungit ac separat. — Reliqua vide in libro de libero arbitrio.

TIT. De afflictis et illuminantibus.

E beati Dionysii epistola ad Aphrodisium.

Anima mæsta mentem punientis comprehendere nequit, sicut perturbata et confusa quietam tranquillamque melioris intentionem concipere haud valet.

TIT. De paritate.

E beati Cyrilli libro duodecimo adversus Julianum.

Certaminum præses non omnino uti athletæ voluerint, honores concedit eximios, sed potius secundum pugnantium virtutem præmia distribuit.

Ex eodem.

Imparibus paria distribuere, summa injustitia est.

E sancti Methodii tractatu de resurrectione.

Cuique personæ convenientia omnino conservare necessarium.

E Philonis libro de sancto.

Non omnibus communicandum est de omnibus, sed prout quisque ad accipiendum aptus erit: alias optimum atque utilissimum in vita, id est ordo, ab improba confusione suppressus, delebitur.

Ex eodem.

Similia dissimilibus distribuere, iniquitas est: iniquitas autem fons malorum.

TIT. *De vestimentis.*

E beati Cyrilli libro quinto decimo adversus Julianum.

Pulchris vestibus uti, non nisi juvenibus competit, et sola opinione jucundum quid habet, et oculis fucum facit.

TIT. *De corde.*

E Philonis libro ultimo quæstionum in Exodum.

Cor ut partem principalem accepit Scriptura sacra.

TIT. *De melioribus.*

Eæ Philonis libro primo quæstionum in Genesin.

Subjici melioribus utilissimum est.

TIT. *De periculo.*

Post locum biblicum de Achis Davidem dimittente.

Scholion. Animadvertite etiam reges multa præter sententiam facere cogi in periculo.

TIT. *De tempore opportuno.*

E beati Cyrilli libro duodecimo adversus Julianum.

Rebus peragendis tempore opportuno haud deesse, optimum et sapiens mihi videtur.

TIT. *De adulatoribus.*

Ad locum Jeremiæ XXXVIII, 22, "Ἄνδρες εἰρηνικοί.

Scholion. Viros pacificos vocat pseudoprophetas, quia adulationibus populum decipiebant.

E Cyrilli libro decimo sexto adversus Julianum.

Qui hominibus placet, ab iis præmii loco laudibus celebrabitur, a Deo autem nihil prorsus accipiet.

E Theotimi Scythæ libro adversus idola.

Os blandiens, et suavis loquela delectationem præstat et laudem in vanam gloriam pravus hominibus mentem corruptam habentibus.

Eæ Philonis quarta quæstionum in Genesin.

Absconditur per amorem rei falsæ et contemnitibilis quod est sincerum et magis æstimabile.

TIT. *De luctu.*

E Cassiani abbatis libro de octo argumentis.

Locus exstat in Maurina sancti Athanasii editione tom. III, p. 383, 384, nempe a verbis πέμπτος ἡμῖν ὀγών. Est tamen lacuna in prædicta editione, p. 384, quia folium unum codicis editoribus deficit. Nunc ioster Leontius sic continuat orationem :

Hinc propensum et docilem ad omne bonum opus efficit hominem, mansuetum, humilem mitem, patientem, in omne malum fortem, et adversitatem sufferentem, quando secundum Deum contingit; ita ut ex hoc tandem fructus sancti Spiritus cognoscantur in homine, id est gaudium, pax, longanimitas, bonitas, fides, continentia. Nam e contrario luctu fructus cognoscimus mali spiritus, qui sunt prostratio, impatientia, ira, odium, controversia, desperatio, orationis negligentia. Hunc luctum sic debemus vitare ut fornicationem, avaritiam, iram,

TIT. *Περὶ ἱματίων.*

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ιε' λόγου τῶν κατὰ Ἰουλιανῶν.

Τὸ εὐματεῖν μερακιώδης ἐστὶ μόνον, καὶ ἐν μόνῃ δοκῆσει τὸ ἔξῃ ἔχει, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διαπαιζει.

TIT. *Περὶ καρδίας.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Τὴν καρδίαν ἀντὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ παρελιήφεν ἡ Γραφή.

TIT. *Περὶ κρείττωνων.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐν τῇ Γενέσει ζητημάτων.

Τὸ ὑποτάττεσθαι τοῖς κρείττοσιν ὀφελιμώτατον.

TIT. *Περὶ κινδύνου.*

Σχολ. Σημείωσαι ὅτι καὶ βασιλεῖς πολλὰ παρὰ γνώμην ποιεῖν ἀναγκάζονται διὰ τὸν κίνδυνον.

TIT. *Περὶ καιροῦ.*

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ιβ' τῶν κατὰ Ἰουλιανῶν.

"Ἀριστον καὶ σοφὸν εἶναι μοι δοκεῖ τοῦ καιροῦ τοῦ προσθήκοντος μὴ ἀραμαρτάνειν πράγμασιν.

TIT. *Περὶ κολάκων.*

Σχολ. Εἰρηνικοὺς ἄνδρας τοὺς ψευδοπροφήτας καλεῖ, τοὺς κολακείαις ἐξαπατήσαντας τὸν λαόν.

Κυρίλλου, ἐκ τοῦ ις' λόγου τῶν κατὰ Ἰουλιανῶν.

"Ὁ τοῖς ἀνθρώποις ἀρέσκων, τοὺς παρ' αὐτῶν ἐπαίνοιο ἔχοιεν ἂν εἰκότως εἰς ἀντιμισθίας δύναιμι· λήψεται γὰρ μὴν τῶν παρὰ Θεοῦ τὸ σύμπαν οὐδέν.

Θεοτίμου Σκυθίας, ἐκ τοῦ κατὰ εἰδώλων.

Στομύλον μὲν στόμα καὶ φράσις εὐεπής, τέρψιν παρέχει καὶ ἐπαῖνον πρὸς κενοδοξίαν ἀθλοῖς ἀνθρώποις ἔχουσι τὴν νοῦν κατεφθαρμένον.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Συγκρύπτεται διὰ φιλίαν νόθου πράγματος καὶ ἀδοκίμου τὸ γνήσιον καὶ δοκιμώτατον.

TIT. *Περὶ λύπης.*

Τοῦ ἀββᾶ Κασσιανῶν, ἐκ τοῦ περὶ τῶν ὀκτώ λογισμῶν.

"Ὅθεν καὶ πρόθυμον καὶ ὑπήκοον πρὸς πᾶσιν ἀγαθὴν ἐργασίαν παρασκευάζει τὸν ἄνθρωπον, ταπεινὸν πρᾶον, ἀνεξίκακον, πρὸς πάντα νόον ἀγαθὸν καὶ συντριβὴν ὑπομονητικὴν, οἷα δὴ κατὰ Θεὸν τυγχάνουσα· ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος γνωρίζεσθαι ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο ἐστὶν χαρὰν, εἰρήνην, μακροθυμίαν, ἀγαθότητα, πίστιν, ἐγκράτειαν· ἐκ γὰρ τῆς ἐναντίας λύπης τοὺς καρποὺς ἐπιγιγνώσκωμεν τοῦ πονηροῦ πνεύματος, οἷτινές εἰσιν ἀκηδία, ἀνυπομονησία, θυμὸς, μίσος, ἀντιλογία, ἀπελπισμὸς, εὐχῆς ὀκνηρότης· ἢν τινα λύ-

πν οὕτως ὀφειλομεν ἐκκλίνειν ὡς τὴν πορνείαν καὶ
ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θυμὸν, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν παθῶν·
αὕτη δὲ θεραπεύεται διὰ τε προσευχῆς, καὶ τῆς εἰς
θεὸν ἐλπίδος, καὶ μελέτης τῶν θείων λογίων, καὶ τῆς
μετὰ ἀνθρώπων εὐλαβῶν διαγωγῆς.

TIT. *Peri λαλιᾶς.*

Φίλωνος, ἐκ τῶν ἐν τῷ Δευτερικῷ ζητημάτων.

Μεῖζονα καὶ σπουδαιοτέραν τὴν ἐπιμέλειαν ποιῶ
εἰς τοὺς δι' ἀρετὴν ἢ θεοσέβειαν πτωχεύσαντας ἢ
κενομένους· ἀλλ' ὡς εἰς τοὺς ἐκ νόσων ἢ συμπτω-
μάτων ἀποροῦντας, πρὸς τοὺς ἐκ κακοπραγίας ἢ
ἀπιστίας πτωχεύσαντας.

TIT. *Peri μεθυστῶν.*

Φίλωνος, ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Διττὸν τὸ μεθύειν· ἐν μὲν, τὸ ληρεῖν παρ' οἴνου, B
ἐπερ ἔστι φαύλου ἴδιον ἀμάρτημα· ἕτερον δὲ, τὸ
οἰνοῦσθαι, ὅπερ εἰς σοφὸν πίπτει.

TIT. *Peri τοῦ νήφειν.*

Τοῦ ἀγίου Μεθοδίου, ἐκ τοῦ περὶ αὐτεξουσίου.

Δεῖ γενναίως, ὡς περ στρατιώτας ἀρίστους, ἀντι-
παρτάττεσθαι τοῖς ἐχθροῖς· ἐκείνοι γὰρ ἐπεὶ δ' ἂν
ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀσθωνταὶ πολιορκούμενοι, τοξίας
οὐδὲν φροντίσαντες καὶ τῶν ἄλλων αὐτῶν ἀκοντισμά-
των, ὑπὲρ τοῦ σῶσαι τὴν πόλιν, προθύμως ἐπ' αὐ-
τοὺς ἵενται, μηδὲν ἐλλείποντες σπουδῆς ἕως ἂν τὸ
σῆμα αὐτῶν εἰς φυγὴν ἀνατρέψαντες, ἀπώσωνται
τῶν ὄρων ἔξω· ὁρᾶς γὰρ ὡς οἱ λογισμοὶ διὰ τὴν ἐνοι-
κῶσαν ἀμαρτίαν ἐν ἡμῖν ἐξωθεν ἐπισυνίστανται,
καθὰ περ ἢ κύνες λυσσῶντες ἢ ἄγριοι καὶ θρασεῖς C
λύστα, καθ' ἡμῶν ἀεὶ παρορμώμενοι ὑπὸ τοῦ τυράν-
νου καὶ ἀρχοντος τῆς ἀδικίας, δοκιμάζοντος ἡμᾶς εἰ
ἀνθίστασθαι αὐτοῖς ἀρκούμεν καὶ ἀντιπαρτάττε-
σθαι· ἄγε οὐκ μὴ κοτε ὑπενδοῦσα, ὦ ψυχή, ἀρκασιῆς
τρῆς αὐτῶν, καὶ οὐχ ἔξομεν ὑπὲρ σοῦ δοῦναι λύτρα·
τί γὰρ ἀντικατάλλαγμα δώσει, φησὶν, ἄνθρωπος τῆς
φυγῆς αὐτοῦ; Καλὸν μὲν οὐκ ἦν αὐτοὺς ἀντιπαρ-
τάσσοντας ἡμῖν καὶ μαχομένους ἐπέχεσθαι· ἐπειδὴ
ἔτι τοῦτο ἀδύνατον, καὶ δὲ θέλομεν, οὐ δυνάμεθα· θέ-
λομεν δὲ μὴ ἔχειν τοὺς ἐξέλκοντας εἰς πάθη· ἦν γὰρ
ἂν ἰδρῶτι σωθῆναι· καὶ δὲ θέλομεν, τοῦτο οὐ γίνε-
ται, ἀλλ' ὁ μὴ θέλομεν· δεῖ γὰρ ἡμᾶς δοκιμάζεσθαι,
ὡς ἔφη, μὴ ἐνδίδωμεν τῷ πονηρῷ· ἀλλὰ, « ἀναλα-
βόντες τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ὑπερασπίζουσαν καὶ D
προαγωνιζομένην ἡμῶν, ἐνδυσώμεθα τὸν θώρακα
τῆς δικαιοσύνης· καὶ ὑποδησώμεθα τοὺς πόδας ἐν
ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου· ἐν πασί τε ἀναλαβόντες
τὴν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνασώμεθα πάντα τὰ
βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ τὴν
περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ
πνεύματος, ἣ ἔστι βῆμα Θεοῦ, εἰς τὸ δύνασθαι στή-
ναι πρὸς τὴν μεθοδείαν τοῦ διαβόλου, ἢ λογισμοὺς τε
καθαιρεῖν καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς
γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

TIT. *Peri ὄφρανων καὶ χιτῶν.*

*Φίλωνος, ἐκ τοῦ τελευταίου τῶν ἐν Ἐξέδῳ ζητη-
μάτων.*

Οὐ δυναμένου δὲ τῶν ἄλλων, οὕτε ἀβέβαια οὕτε

A et cæteras passiones. Curatur autem per oratio-
nem, in Deum spem, observationem divinorum
præceptorum, et cum piis hominibus conversa-
tionem.

TIT. *De locutione.*

E Philonis quæstionibus in Leviticum.

Majorem et alacriorem curam adhibe horum qui
ob virtutem et pietatem in Deum, mendicant et
indigent; similiter autem horum qui morbis et in-
fortunis urgentur, præ illis qui flagitiis et comes-
sationibus egentes facti sunt.

TIT. *De ebriosis.*

E Philonis prima quæstionum in Genesin.

Dupliciter dicitur ebrium esse: primo quidem,
per vinum cavillari, quod est proprium nebulonis
vitium; secundo autem vino gravari, quod sapien-
tibus accidit.

TIT. *De abstinentia.*

E S. Methodii libro de libero arbitrio.

Oportet viriliter, tanquam fortes milites, contra
hostes bellum agere. Hi enim, cum se norunt ab ho-
stibus obsideri, sagittas et alia eorum jacula minime
curantes, urbem ad salvandam, fortiter in illos ir-
ruunt, non ardore deficientes donec illorum agmen
in fugam convertentes, a confinibus expulerint.
Vides enim ut propter inhabitans peccatum in no-
bis surgant cogitationes, tanquam canes rabiosi
aut feri et audaces latrones, in nos semper exci-
tati ab illorum tyranno et principe injustitia, ten-
tante nos an valeamus contra illos resistere et
bellum agere. Ergo age, o anima, ne deficiens ad
illum rapiaris; et non habebimus unde te possi-
mus redimere. « Quam enim commutationem, dicit
Scriptura, dabit homo pro anima sua (Matth. xvi,
26)? » Bonum quidem esset hos, ne nobis bellum
gererent hostes et in nos irruerent, detineri; cum
vero hoc impossibile sit, et quod volumus non pos-
simus, volumus autem non habere hostes qui nos
ad passiones rapiant, esset enim illud a sudore
præservari; et quod volumus, hoc non accidit, sed
quod non volumus; oportet enim nos tentari, ut
dixi, ne tradamur maligno. Sed « armaturam Dei
accipientes » protegentem nos et pugnantem nobis,
« induamur lorica justitia, et calcemus pedes in
præparatione Evangelii; in omnibus sumentes scu-
tum fidei in quo possimus omnia tela nequissimi
ignea extinguere; et galeam salutis et gladium
spiritus, qui est Verbum Dei, ut possimus stare
adversus insidias diaboli (Ephes. vi, 11-17) » cogi-
tationes destruere, et omnem altitudinem se extol-
lentem contra scientiam Dei.

TIT. *De orphantis et viduis.*

Ex Philonis ultima quæstionum in Exodum.

Neque in virum neque in feminam, injustitiam

exercere lex permittit. Specialem autem providentiam communicat viduis et orphanis, cum necessariis defensoribus et protectoribus priventur, viduæ viris, orphanis parentibus.

TIT. *De juramento.*

Post Hieremiæ locum de Sedecia.

Schol. Qui prophetæ non credit, et a se datum temerarie juramentum servare nititur, captivus fit.

Rursus ad Matthæi de Herode locum.

Schol. Melius fuisset Herodi juramentum quod dederat violare, quam prophetæ et sancti caput abscindere.

Denique ad locum Joannis de Domino Jesu, et Petro, cum huic lavandi essent pedes.

Schol. Perlege in paralelo de ira tractatum mirabilem beati Cyrilli.

TIT. *De præsumptione.*

Ex beati Cyrilli undecimo contra Julianum sermone.

Verum dicere, ut de se præsumens et alta sentiens vir gloriosus, nihil proficit secundum prophete vocem; præsumptio enim progressus impedimentum est secundum communem et in ore multorum frequentem sermonem.

Ex eodem.

Præsumptio progressus impedimentum; qui enim ignorantiam fatetur, facile ab alio detinebitur in rebus quas minime cognoscit; qui autem scire præsumit, hunc insipientem et ignarum semper et in omnibus efficit sciendi præsumptio; non enim auscultatur decentiam sermones.

Ex decimo octavo sermone contra Julianum.

Sunt quidam, plurimi autem inter homines, qui de seipsis bonam opinionem non quidem probatam conservant. Putant enim se semper et in omnibus sapientia dicere et indubia. Attamen sapientes et solertes videri laudem sibi adjudicant, usquedum illis contradicat sermo eorum qui alia sentiunt, acriori opprobrio illos persequens.

Ex Philonis prima sacrarum legum allegoria.

Præsumptio impurum inflat.

TIT. *De detractioe.*

Ex Evagrii.

Immerentem reprehendere, in Deum peccatum est.

E S. Irenæi regulis.

Semper bene loquentes de dignis, nunquam autem male de indignis, obtinebimus et nos Dei gloriam et regnum.

TIT. *De labentibus.*

Schol. Aniradvorte nos, cum nostris malis cogitationibus non resistimus, in peccata labi.

Ὁφλειαυ, ἀφήσιν ἀδικεῖν ὁ νόμος· ἐξαιρέτου δὲ προνοίας μεταδίδωσι χήραις καὶ ὄρφανοῖς, ἐπειδὴ τοὺς ἀναγκαίους βοήθους καὶ κηδεμόνας ἀφαιροῦνται, χήραι μὲν ἄνδρας, ὄρφανοὶ δὲ γονεῖς.

TIT. *Περὶ ὄρκου.*

Σχόλ. Οὗτος ἀπειθήσας τῷ προφήτῃ καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ προπετῶς δοθέντα ὄρκον φυλάξαι σπουδάσας, αἰχμάλωτος γίνεται.

Σχόλ. Ἄμεινον ἦν τῷ Ἡρώδῃ τὸν ὑπ' αὐτοῦ δοθέντα ὄρκον παραβῆναι, ἢ τὸν προφήτην καὶ ἅγιον καρατομῆσαι.

Σχόλ. Ἐπίσχεσαι ἐν τῷ περὶ ὄργῃς παραλήλυθ ἀνάγνωσμα τοῦ μακαρίου Κυριλλου θαυμαστόν.

TIT. *Περὶ οἰήσεως.*

Τοῦ μακαρίου Κυριλλου, ἐκ τοῦ ἰσ' λόγου τῶν κατὰ Ἰουλιανῶ.

Ἄληθές εἰπεῖν ὡς ὁ κατοιδόμενος καὶ καταφρενητῆς ἀνὴρ ἀλαζῶν, οὐδὲν, μὴ περὶν κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν· οἴησις γὰρ προκοπῆς, ἐκκοπῆ κατὰ τὸν κοινὸν καὶ ἐν στόματι τῶν πολλῶν ὄντα λόγον.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

Οἴησις προκοπῆς ἐκκοπῆ· τὸν μὲν γὰρ ὁμολογοῦντα τὴν ἀγνοίαν, ῥᾶον ἂν τις ἐπιστήσειεν τοῖς οὐπω διαγνωσμένοις· τῷ γε μὴν ἐν δοκῆσει τοῦ εἰδέναι καὶ ἀσοφόν τε καὶ ἀμαθῆ πάντη τε καὶ πάντως ἀπολεῖ τὸ εἰδέναι δοκεῖν· οὐ γὰρ τοι προσίεται τοὺς τῶν διδασκόντων λόγους.

Ἐκ τοῦ ιη' κατὰ Ἰουλιανῶ.

Εἰσὶ τινες, πλείττοι δὲ οὗτοι κατὰ τὸν βίον, οἳ τὸ σφίσι αὐτοῖς εὖ ἔχειν ὑπειλημμένοι ἀβαστανίτως κρατύνουσιν· οἴονται δὲ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως σοφὰ λαλοῦσι καὶ ἀναμφίβλητα· πλὴν μέχρι τοσούτου τὴν τοῦ δοκεῖν εἶναι σοφοὶ καὶ ἀγγίνοσι κλέπτουσι δόξαν, ἄχρις ἂν αὐτοῖς ὁ πρὸς τῶν ἑτερογνωμονούντων ὑπαντήση λόγος, γοργότεροις ἐλέγχους ἀντανιστάμενος.

Φίλωνος, ἐκ τοῦ σ' τῆς νέμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

D Οἴησις ἀκάθαρτον φυσᾷ.

TIT. *Περὶ ὀνειδισμοῦ.*

Ἐναργίου.

Ψέγειν τὸν ἀνεπιληπτον, εἰς Θεὸν ἁμαρτία.

Τοῦ ἁγίου Εἰρηναίου, ἐκ τῶν διατάξεων.

Εὖ μὲν λέγοντες ἀεὶ τοὺς ἀξίους, κακῶς δὲ οὐδέποτε τοὺς ἀναξίους, τευξόμεθα καὶ ἡμεῖς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ βασιλείας.

TIT. *Περὶ πταιόντων.*

Σχόλ. Σημεῖωσαι ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ἀντιλέγειν ἡμᾶς τοῖς πονηροῖς ἡμῶν λογισμοῖς, πταισμάσι περιπίπτομεν.

TIT. *Περὶ πλῆθους καὶ δήμου πόλεως.* A

Ἀθηνοδώρου ἐκ τοῦ περὶ Ἑβραϊσμοῦ.

Θύσει πᾶν ἔστι πλῆθος ἀνθρώπων δύσαρχόν τε καὶ δυσήνιον· καὶ μάλιστα τὸ μηδέπω τοῖς ἦθεσι τοῖς καλοῖς προτυπωθὲν, ἢ νόμοις ἄρθοις εἰς ἀρίστην πολιτείαν ἐμυδιασθέν.

Εὐαγρ/ου. Τοῖς ὄχλοις πειρώμενος ἀρίσκειν, τοῖς ὄχλοις ἴσο ὁμοῖος.

TIT. *Περὶ προαιρέσεως.*

Σχόλ. Σημειῶσαι πῶς τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν ἀποδέχεται ὁ Θεός. — Πρόσεχε ἀκριβῶς ὅτι καὶ ἐπ' ἀγαθῶ καὶ κακῶ τὰ τῆς διαθέσεως ἐξετάζεται κινήματα παρὰ τῷ Θεῷ.

Φίλωνος ἐκ τοῦ β' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Τοὺς ἀρξάντας εἴτε τῶν ἀγαθῶν εἴτε καὶ πονηρῶν βουλευμάτων, καὶ μάλιστα δε' ἂν ἐφαρμύσῃ τοῖς βουλευμάσι τὰ ἔργα, ἴσους ἤγητόν τοῖς καὶ τελειώσασιν αὐτά· τὸ μὲν γὰρ μὴ φθάσαι πρὸς τὸ πέρας λίθειν, ἕτερα καὶ πολλὰ αἴτια· ἢ δὲ γνώμη καὶ σπουδή, τῶν προελομένων δυνάμει καὶ πρὸς τὸ πέρας.

TIT. *Περὶ παιδοποιίας.*

Φίλωνος ἐκ τοῦ β' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἄγωνίζην καὶ στεῖρωσιν ἐν κατάραις τάττων Μωϋσῆς, οὗ φησιν ἕσεσθαι παρὰ τοῖς· τὰ δίκαια καὶ νόμιμα δρῶσιν· ἄλλον γὰρ τοῖς τὸ ἱερὸν Γράμμα τοῦ νόμου φυλάττουσι παρέχει τὸν ἀρχαιότερον νόμον τῆς ἀθανάτου φύσεως, ὃς ἐπὶ σπορᾷ καὶ γενέσει τέκνων ἐτέθη πρὸς τὴν τ' ὕ γένους διαμονήν.

TIT. *Περὶ πρωτοτόκων.*

Φίλωνος ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Τὸ μὲν πρωτότοκον πρὸς τὸ μητρῶνον γένος, τίπτει γὰρ γυνή· τὸ δὲ πρωτογενὲς πρὸς τὸ πατρῶνον, γεινᾷ γὰρ ἄρβεν· τὸ δὲ διανοίγον πασαν μήτραν, ἵνα μὴ γενομένης πρωτοτόκου θυγατρὸς, εἴθ' ὕστερον ἐπιγενομένου υἱοῦ, τὸν υἱὸν ἐν πρωτοτόκοις καταριθμήσει τις, ὡς τῆς ἄρβενος ἀρχοντα γενεᾶς· ὁ γὰρ νόμος φησιν, Οὐ διοίγνυσι τὴν μήτραν ὁ τοιοῦτος τὴν εὐθὺς ἐκ παρθενίας.

TIT. *Περὶ πολέμου.*

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Οὐχ ἔττον τῆ, κατὰ τῶν πολεμίων νίκης ἢ ὕψις τῆς ἐκείνων διαφθορᾶς ἦδονήν ἐργάζεται.

TIT. *Περὶ συμμετρου.*

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ ἡ' λόγου κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Εἰ τῷ μηδὲν ἄγαν εἶναι τὸ εὖ ἔχον, ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν τὰς διαβολάς.

Κλήμεντος ἐκ τοῦ α' στρώματος.

Ὡς ζωᾶ λογικὰ σφᾶς αὐτοὺς ἀρμοστέον εὐκρατῶς, τὸ εὐστηρὸν τῆς σπουδῆς, τὸ ὑπέρτονον ἀνιέντας καὶ διεκχόντας ἐμμελῶς, καὶ οὐκ ἐκλύοντας ἐκμελῶς (24).

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἄξιον ἀποδέχεσθαι τὸ μηδενὸς ὀρέγεσθαι τῶν

(24) Locus hic videtur incidere in Clementis libri I lacunam.

PATROL. GR. LXXXVI.

TIT. *De multitudine et populo urbis.*

Ex Athenodori tractatu de Hebraismo.

Natura omnis hominum multitudo freni et Impetii est impatiens; præsertim si non moribus bonis informata sit, aut rectis legibus in optimum gubernium introducta.

Ex Evagrio. Turbæ cupiens probari, turbæ similis sit.

TIT. *De intentione.*

Schol. Animadvertite quomodo bonam intentionem accipiat Deus. Attende diligenter in bono et malo intentionis motus examinari apud Deum.

E Philonis secunda quæstionum in Genesisim.

Qui inceperunt sive bona sive mala consilia, et præsertim quando conveniunt consiliis opera, pares reputandi sunt illis qui ea perfecerunt. Etenim non ad terminum festinandi, aliæ sunt et plurimæ causæ; intentio autem et voluntas propositis rebus vim addit ad terminum perveniendi.

TIT. *De filiorum procreatione.*

E Philonis secunda quæstionum in Genesisim.

Angustiam et sterilitatem in maledictionibus præscribens Moyses, non dicit fore in his qui secundum justitiam et legem agunt. Mercedem enim his qui sacram legis litteram observant, præbet antiquiorem immortalis naturæ legem, quæ in generatione et procreatione filiorum instituta est ad generis perpetuitatem.

TIT. *De primogenitis.*

E Philonis quarta quæstionum in Exodum.

Primus partus materni generis est, mulier enim parit; prima autem generatio paterni, generat enim vir. Quoad illud quod aperit uterum, ne, cum primogenita est filia filiusque deinde nascitur, aliquis numeret filium in primogenitis, ut principiantem viri generationem, lex ita dicit, non aperit talis uterum primus a virginitate.

TIT. *De bello.*

E Philonis prima quæstionum in Exodum.

Non minus quam de inimicis reportata victoria, illorum destructionis spectaculum gaudium præstat.

TIT. *De mediocritate.*

E sancti Cyrilli Alexandrini decimo octavo sermone contra Julianum.

Si superfluum nihil habere est justum habere, superabundantia parit accusationes.

E Clementis stromate primo.

Ut rationabilia animalia, nos ipsos ordinate componere debemus, austeritatem et excessum temperando et relaxando accurate, non autem negligenter dissolvendo.

E Philonis quæstionibus in Genesisim.

Nihil meretur attingere qui supra vires appetit;

in omnibus enim temperantiam servare, laude dignum est. Necesse est igitur ingenuo plures ediscere doctrinas, pauciores vero inepto, ad tenendam in necessitatibus optimam æqualitatem; quæ quidem æqualitas est utilissima vitæ rationi.

E Philonis prima quæstionum in Exodum.

Superabundantia et egestate gignitur inæqualitas. Inæqualitas autem, ut fabulosis magis utar nominibus, mater injustitiæ est, ut vicissim justitiæ æqualitas. Superabundantiæ et egestatis medium tenet quod sufficit, in quo sacra Scriptura complectitur superfluum nihil.

Ex Philonis quæstionibus in Exodum.

Mensuræ refertæ oram supergrediuntur, ita ut fiat immoderata temperantia, parcimonia, immoderata fortitudo, audacia.

TIT. De sapientia mundana.

E beati Cyrilli Alexandrini decimo nono sermone contra Julianum.

Magni apud eos qui foris sunt æstimantur eloquentiæ dos et magnificentia elocutionis, parvi autem quæ utilitatem ferunt. Cum enim natura Deum et Creatorem non cognoscat, innumerabiles deos mundo inducunt.

E Philonis prima quæstionum in Exodum.

Ingenua mens plena indolis alacritate, ad multa etiam inutilia solet ferri. Sed in scientiis, quæ non sunt necessaria necessariis postponi debent. Ideo attinet ad vigilem animæ custodem. ut bonum agricolam nimis crescentia præcidere.

TIT. De consuetudine.

Ex Iræneo. — Non facile est in errore conversantem animam credere.

TIT. De condescendentia.

E sancti Eustathii Antiochensis tractatu de Hebraïsmo.

Secundum quamdam legitimam solertiam et dexteritatem, in subditorum suorum persuasionem, et utilitatem publicam, in unoquoque mendacio, medicinæ instar, utuntur legislatores.

E Philonis quæstionibus in Genesim.

Non omnibus omnia vera dicenda sunt: unde nunc quoque vir probus rem omnem tractat invertendo et immutando rerum nomina. Omnia autem vera patofacere, indicium est hominis minime philosophi et sapientis. Si enim hominum vita placet nullum admittens mendacium, justum esset in omnibus et omnibus vera dicere; cum autem comœdia utrimque dominatur, et mendacium veritatis est velum, arte multiplici viro sapienti opus est, per quam proficiet imitatus comœdos, qui alia dicentes, alia agunt, ut quos potuerint salvent.

Ex ejusdem sexta quæstionum in Genesim.

Ut alias virtutes, ita fortitudinem vir probus disponens, si quando hanc decorem velaverit, tem-

per dýnamiv· πᾶν γάρ τὸ συμμετρίαν ἔχον, ἐπαινετόν. Ἀναγκαῖον οὖν τῷ μὲν εὐφρεῖ πλείους εἶναι τὰς διδασκαλίας, ἐλάττωσ δὲ τῷ ἀφρεῖ, διὰ τὴν ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἀρίστην ἰσότητα· καὶ τοῦτο γέ ἐστι τὸ βιωφελέστατον ἴσον.

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ἵπερβολαὶ καὶ ἑλλείψεις ἀνισότητα ἐγέννησαν· ἀνισότης δὲ, ἵνα αὐτὸς μυθικώτερον χρῆσθαι τοῖς ὀνόμασιν, μήτηρ ἀδικίας ἐστίν, ὡς ἔμπαλιν ἰσότης δικαιοσύνης· ὑπερβολῆς δὲ καὶ ἑλλείψεως μέσον τὸ αὐτάρκες· ἐν ᾧ τὸ ἱερὸν Γράμμα περιέχεται, τὸ Μηδὲν ἄγαν.

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Τὰ μέτρα πλεονάζοντα τὸν ὄρον ὑπερβαίνει, ὡς γίνεσθαι τὴν μὲν ἀμετρον φρόνησιν, πανουργίαν, τὴν δὲ σωφροσύνην, φειδιῶλαν· τὴν δὲ ἀνδρίαν, θρασυτητα.

TIT. Περὶ σοφίας κοσμικῆς.

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας ἐκ τοῦ ἰ' λόγον τοῦ κατὰ Ἰουλιανοῦ.

Πολὴ λίαν παρὰ τοῖς ἔξω κεῖται τὸ τῆς εὐστομίας χρῆμα καὶ τὸ λαμπρὸν τῆς λέξεως· ἐνὶ δὲ ὁμοσ τῶν ὀντισιφύρων οὐδέν. Τὸν γὰρ φύσει θεὸν καὶ Δημιουργὸν οὐκ ἔγνωσαν, ἀναριθμητοὺς δὲ θεοὺς τῷ βίῳ κομίζουσι.

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ἡ εὐφροσύνη πλεονάζουσα τῇ βύμῃ τῆς φορᾶς πρὸς πολλὰ δὴ τῶν ἀλυσιτελῶν εἴθε χωρεῖν. Ἐν δὲ ταῖς διδασκαλίαις οὐκ ἐλάττω τὰ οὐκ ἀναγκαῖα τῶν ἀναγκαίων ἐστίν. Διὸ προσήκει τὸν ἔφορον καὶ ψυχῆς ὑψηλῆν, ὡσπερ γεωργὸν ἀγαθὸν, τὰ παραβλαπτόντα περικόπτειν.

TIT. Περὶ συννηθείας.

Εἰρηναίου. — Οὐκ εὐχερὲς ὑπὸ πλάνης κατεχομένην πείσαι ψυχὴν.

TIT. Περὶ τοῦ συμπεριφέρεισθαι.

Τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ περὶ Ἑβραϊσμοῦ.

Κατὰ τινὰ νομοθετικὴν ἐπίνοιαν καὶ μεταχείρησιν εἰς πειθῶ τῶν προστατομένων ὑπ' αὐτῶν, καὶ τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος, ἐν ἐκάστῳ ψεύδει χρωῖνται, ἐν φαρμάκων εἶδει, οἱ νομοθέται ἄλλοι.

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Οὐ πάντα ἀληθῆ λεκτέον ἅπασιν· ὅθεν καὶ νῦν ὁ ἀστεῖος ὄλον οἰκονομεῖ τὸ πρᾶγμα μεταθέσει καὶ ἀπαλλαγῇ τῶν ὀνομάτων· τὸ δὲ, Πάντα ἀλήθευσον, ἀφιλοσόφου καὶ ἰδιώτου παράγγελμα. Εἰ μὲν γὰρ ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος εὐδαίει μὴδὲν παραδεχόμενος ψεύδος, εἰκόσ ἦν ἐπὶ παντὶ πρὸς πάντας ἀληθεύειν· ἐπισηδὴ δὲ ὑπόκρισις ὡς ἐν ἐκατέρῳ δυναστεύει, καὶ τὸ ψεύδος παραπέτασμα τῆς ἀληθείας ἐστίν, τέχνης δὲ τῷ σοφῷ πολυτρόπου, καθ' ἣν ὠφελῆσει μιμούμενος τοὺς ὑποκριτὰς, οἱ ἄλλα λέγοντες, ἕτερα ὀρώσιν, ὅπως διασώσωσιν οὐς δύνανται.

Ἐκ τοῦ ς' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ὡσπερ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ὁ ἀστεῖος, οὕτως καὶ τὴν ἀνδρίαν καθαρῶς ἐπιτετηδευκῶς ἐάν σου ταύ-

ἐν ἐπισκιάζῃ χάριν, καιρῶν οἰκονομίζῃ χρῆται, μέ- A
ων μὲν ἐν ὁμοίῳ καὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς προθέσεως οὐκ
ἀναχωρῶν, διὰ δὲ τῶν ἀβουλήτων συντυχίας ἐναλ-
λάττων ὡσπερ ἐν θεάτρῳ μορφῆν ἑτέραν ὑπὲρ ὠφε-
λείας τῶν ὁρώντων. Ἰατρὸς γὰρ τῶν κατὰ τὸν βίον
πραγμάτων ὁ ἀστέιος, δὲ ἕνεκα τῶν καιρῶν φρονί-
μως ἐνεργεῖ τὰ ἀφροσύνης, καὶ σωφρόνως τὰς ἀκο-
λασίας, καὶ τὰς δειλίας ἀνδρείως, καὶ δικαίως τὰς
ἀδικίας· καὶ γὰρ ἐρεῖ ποτε τὰ ψευδῆ οὐ ψευδόμενος,
καὶ ὑβρίσει μὴ ὦν ὑβριστής. Αἰγέτω καὶ ὁ στρα-
τῆς ἢ τὰ πολεμοποιούντα εἰρήνην πραγματεύμενος,
ἢ τὰ εἰρήνης πολεμεῖν διανοοῦμενος· ὑποδύεσθαι καὶ
βασιλεὺς ἰδιώτου σχῆμα, εἰ μὴ δύναται ἑτέρως τὸ
συμφέρον τῇ τε ἀρχῇ καὶ τοῖς ὑπηκόοις λαβεῖν· καὶ
ὁ δεσπότης δούλου, εἵνεκα τοῦ μηδὲν ἀγνοῆσαι τῶν
κατὰ τὴν οἰκίαν δρωμένων.

Φίλωνος ἐκ τοῦ δ' τῶν νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Προσῆκει τὸν πολιτικὸν μὴ ἀπλῶς ὁμιλεῖν, ἀλλ'
ἔχειν διττὸν λόγον, τὸν μὲν ἀληθείας καὶ τοῦ συμ-
φέροντος, τὸν δὲ δόξης καὶ τοῦ ἡδέος. Ἀνάγκη γὰρ
τῷ πολιτικῷ μὴ ὅσα φρονεῖν συμφέροντα ἡγείται,
καὶ λέγειν ἀντικρυς, ἀλλ' ἕνια ἀποκρύπτεσθαι, διὰ
τὴν πολλὰς τὸν ἀκρατὴν ἀλλοτριῶς διακείμενον
εἶναι πρὸς τὸ ἀκολάστευτον, καὶ εὐθύς τοῦ ἀληθοῦς
ἀφηγιάζειν, ὡς μηδὲν ἔτι τῶν εἰς ἐπανόρθωσιν
προσείσθαι· αἰεὶ δὲ γε τοῖς σοφοῖς εἰοικέναι τῶν ἱατρῶν,
οἳ καίειν τε καὶ τέμνειν ἢ κενῶν μέλλοντες, ἢ τι
τῶν οὐχ ἡδέων μὲν, λυσιτελῶν δὲ τοῖς κάμνουσι
ποιεῖν, οὐ προλέγουσι τὰς θεραπείας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε C
καὶ πυθθανομένων ἀρνοῦνται· εἴτ' ἐξαίφνης οὐδὲν
ἐλπιδόντων τούτων, ἀλλὰ καὶ τάναντία προσδοκῶ-
σάντων, τὴν θεραπείαν μάλα εὐτόνως ἐπιφέρουσι,
τὸ ψεύσασθαι μετὰ τοῦ συμφέροντος, κρεῖττον ἀλη-
θείας ἀλυσιτελοῦς ὑπολαμβάνοντες.

TIT. Περὶ σαρκικῶν ἀνθρώπων.

*Φίλωνος ἐκ τοῦ ζ' καὶ η' τῶν νόμων ἱερῶν ἀλ-
ληγορίας.*

Ἐν ἧ μὲν ψυχῇ τὸ ἐκτὸς αἰσθητὸν ὡς μέγιστον
ἀγαθὸν τετίμηται, ἐν ταύτῃ λόγος ἀστέιος οὐχ εὐ-
ρίσκειται· εἰ δὲ ἐκπεριπατεῖ ὁ θεός, τὸ ἐκτὸς αἰσθη-
τὸν ἀγαθὸν οὐχ ὑπελιπταί.

TIT. Περὶ συγγενῶν.

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Φίλων καὶ συγγενῶν ἔργον, ἐπελαφρίζειν τὰ πται-
σματα.

TIT. Περὶ συμπαθείας.

Φίλωνος ἐκ τοῦ δ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ὁ εὐλαθέστερος τρόπος οὐχ οὕτως ἐπὶ τοῖς ἰδίοις
ἀγαθοῖς γέγηθεν, ὡς ἐπὶ τοῖς τοῦ πλάσ κακοῖς
ἀνάται ἢ φοβεῖται· ἀνάται μὲν ὅτ' ἂν ἀνάξιος ὦν
ἀτυχῇ, φοβεῖται δὲ ὅτ' ἂν ἐπιτηδείως κακοπαθῇ.

Σχόλ. Ἀνάγκωσι ἐν τοῖς παραλλήλοις τὸν περὶ
ἐλεημοσύνης παράλληλον, καὶ τὸν περὶ τῶν πλησίων,
καὶ εὐρήσης ἐκαί οὐ καλῆ ἔστιν ἡ εὐσπλαγγνία καὶ ἡ
συμπάθεια· δὲ ἐλεε δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ ν στοιχείῳ
τῶν περὶ κωσούντων τίτλων.

porum opportunitate utitur, manens quidem servi-
lis sibi neque a prima voluntate deflectens, sed
propter rerum molestarum occurrentias immutans,
tanquam in theatro, in aliam formam, ad specta-
torum utilitatem. Medicus enim est rerum ad vitam
spectantium vir probus, qui pro temporibus pru-
denter tractat stulta, sapienter lasciva, fortiter
socordia, et juste injusta. Etenim dicit aliquando
mendacia non mentiens, insolentiaque non inso-
lens. Dicamus hunc esse exercitus duces bellicis
rebus pacem præparantem, et pacificis bellum in-
tendentem. Induat, ut rex, privati speciem, si
nequit aliter utilitati suæ potestatis et subditorum
suorum consulere; et dominus cum sit, servi ha-
bitum, ut nihil ignoret eorum quæ in sua domo
B aguntur.

E Philonis quarta sacrarum legum allegoria.

Hominem politicum decet non conversari sim-
pliciter, sed duplicem habere sermonem, unum
veritatis et utilitatis, alterum apparentiæ et jucun-
ditatis. Necesse est enim homini politico non
quanta putat utilia esse, dici palam, sed aliqua
occultari, quia sæpius auditor ex adverso propter
petulantiam stat, et inconsiderate veritati resistit, ita
ut nihil jam eorum quæ ad melius tendunt, admit-
tat, semper autem sapientes similes sint inedicis,
qui cum urere, secare aut haurire debeant, aut
aliud quid injucundum sed utile ægrotis agere, non
curationes suas ante patefaciunt, sed aliquoties vel
interrogantibus negant. Deinde nihil omnino etiam
sperantes, sed contraria providentes, curationem
magno cum ardore adhibent, utile mendacium, in-
utili veritati præferentes.

TIT. De carnalibus hominibus.

*E Philonis septima et octava sacrarum legum
allegoria.*

In qua anima exterior delectatio ut maximum
bonum æstimatur, in illa ratio perfecta non inve-
nitur. Sin autem Deus circumit, exterior delecta-
tio bonum non reputatur.

TIT. De cognatis.

E Philonis quæstionibus in Genesim.

Amicorum et cognatorum opera alleviari adver-
sitates.

TIT. De sympathia.

E Philonis quarta quæstionum in Genesim.

Pia magis indoles non tantum de propriis bonis
gaudet, quantum de proximi malis dolet et metuit.
Dolet quando immeritus patitur, metuit quando
bonus adversa experitur.

Schol. Lege in parallelis parallela de eleemosyna,
et de proximo, et invenies ibi pulchrum esse alie-
na sentire et compati; hic etiam perlege in v ele-
mento titulum de ægrotantibus.

TIT. *De tyrannis.*

E Philonis tertia sacrarum legum allegoria.

Rex odiosa res tyranno; alter enim pro legibus, alter contra leges gubernat.

TIT. *De artificibus.*

E Dionysii tractatu primo de natura.

His qui artem quamcunque ignorant et diutius morantur, quia operi non assueti nec laboribus exercitati sunt, difficilem se præbet operatio. Progredientes autem, et multo magis jam perfecti facile quæ suscipiunt aptantes gaudent.

E Philonis septima et octava sacrarum legum allegoria.

Stulti admodum sunt qui ad perfectionem cujuscunque scientiæ attigisse arbitrantur. Si quis enim proprius esse credit, longius a termino distat; cum nullus hominum perfectus sit in nulla scientia, sed tantum indigeat, quantum tener omnino puer cum mox discere incipit, ætate jam canescente et artis simul exercitatione.

E Philonis questionibus in Genesisim.

Impossibile est naturæ humanæ attingere scientiæ perfectionem. Nihil enim homo scit in summo gradu, sed scire tantum arbitratur; perfectio autem cognitionis est in solo Deo.

TIT. *De ordine et habitu.*

E beati Cyrilli decimo sexto sermone contra Julianum.

Est locus idem qui supra col. 2091

Mundanæ enim virtutis decus non tam Deum inspectorcm invitat, quam cernentium oculos.

E beati Dionysii Alexandrini ad Aphrodisium epistola.

Turpe videtur his qui sanum propositum tenent ad vera nobiliaque pergendi, ab aliis laudari; illis autem qui non recte judicant, si quis illis adulari voluerit, ab optimis ad mala inclinantur per laudem.

E Philonis prima questionum in Exodum.

Sophista, cum aliam opinionem habet verbis non utitur concordantibus; explicat enim quasi anhelans virtutis cujusque laudes, tanquam sermone seu venatione auditores multos capiens; vita autem illorum plena est omnibus peccatis. Mihi videtur hoc nihil a scenicis comœdiis differre, qui sæpius cum sint negligentes et insipientes, quidam etiam depravati et adulatorum, in heroes transmuntantur; paulo post autem exuentibus vestem, propriæ ignobilitatis signa apparent.

TIT. *De injurioso.*

E Cyrilli duodecimo sermone contra Julianum.

Injuriosis uti sermonibus si quis non gestiat, evidens mihi videtur; hoc enim plebem olet simul et trivialis.

Ex decimo sexto eorundem.

Turpe et indecorum, et his qui bene vivere cu-

A

TIT. *Peri tyrannwv.*

Φίλωνος ἐκ τοῦ γ' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.
Βασιλεὺς ἐχθρὸν τυράννου, ὅτι ὁ μὲν νόμων, ὁ δὲ ἀνομία; ἐστὶν εἰσηγητῆς.

TIT. *Peri techritwv.*

Διονυσίου ἐκ τοῦ περὶ φύσεως α'.

Τοῖς ἀμαθέσι ἤστινος οὖν τέχνης καὶ διατελεστέροις διὰ τὸ τῆς πείρας ἀθροῦς καὶ τὸ τῶν ἔργων ἀτριβῆς, κάματος ἐγγίνεται ταῖς ἐπιχειρήσασιν. Οἱ δὲ προκόπτοντες, καὶ μᾶλλον εἰ οἱ τέλειοι βράδως ἀμέτεισιν κατορθοῦντες γάννυνται.

Φίλωνος ἐκ τοῦ ζ' καὶ η' τῆς νόμων ἱερῶν ἀλληγορίας.

Πάνου εὐθέσις οἱ πρὸς τὸ πέρας ἤστινος οὖν ἐπιστήμης ἀφικέσθαι διανοήθησαν· τὸ γὰρ ἐγγὺς εἶναι δόξαν, μακρὰν ἄγαν τοῦ τέλους ἀφέστηκεν· ἐπεὶ τέλειος τῶν γεγονότων οὐδεὶς πρὸς οὐδὲν μάθημα, ἀλλὰ τοσοῦτον ἐνδεῖ, ὅσον κομιδῆ νήπιος παῖς ἄρτι τὸ μανθάνειν ἀρχόμενος, πρὸς πολλὸν ἤδη τὴν ἡλικίαν ἄμα καὶ τέχνης ὑψηλητῆν.

Φίλωνος ἐκ τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Ἀμύχανον ὑπὸ φύσεως ἀνθρωπίνης εὐρεθῆναι τῆς οἰασοῦν ἐπιστήμης τὸ τέλος. Οὐδὲν γὰρ ἀνθρώπος ἀκρως οἶδεν, ἀλλ' οἰεταὶ μόνον εἶδέναι· τὸ δὲ τέλος τῆς γνώσεως ἀνάκειται μόνῃ Θεῷ.

TIT. *Peri τάξεως καὶ καταστάσεως.*

Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἐκ τοῦ ις' τῶν κατὰ Ἰουλιανού.

B. *Sed tamen post oὐδὲν hæc sequuntur.*

Εὐάνδριος γὰρ, τῆς ἐπὶ γῆς, φημί, τὸ ἀγαθὸν, οὐκ αὐτὸν ἐπόπτην ἐποίησε μᾶλλον, ἀλλὰ τῶν ὁρώντων τοὺς ὀφθαλμούς.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου Ἀλεξανδρείας ἐκ τῆς πρὸς Ἀφροδίσιων ἐπιστολῆς.

Τὴ μὲν ἐκ τῶν ὄντων αἰσχρὸν ὑγίει κρίσει πρὸς τὰ ἀληθῆ καὶ σεμνὰ χωρεῖν ἔπαινος· τὸ δὲ τοῖς οὐκ ὀρθῶς ὑπεληφῆσαι βουλόμενον ἀρέσκειν ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἐκκλίνειν πρὸς τὰ φαῦλα δι' ἔπαινον.

Φίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ὁ σοφιστικὸς, γνώμης ὧν ἑτέρας, λόγοις οὐ συνάδουσι χρῆται· διέξεισι μὲν γὰρ ἀπνευσταὶ τοὺς ἀρετῆς ἐκάστης ἐπαινοὺς, οἷα λόγῳ πολὺς ἐπὶ θήρῃ τῶν ἀκούοντων· ὁ δὲ βίος ἐστὶν αὐτῶν πάντων ἀνάπλευς ἀμαρτημάτων· καὶ μοι δοκεῖ τῶν ἐπὶ σκηναῖς ὑποκριτῶν διαφέρειν οὐδὲν, οἱ πολλακίς ἡμελημένοι καὶ ἀφρονες ἀνθρώποι διεσθαρμένοι, τινὲς δὲ καὶ θεραπεύοντες, εἰς ἡρώας ἀσκοῦνται· μικρὸν δὲ ὑστερον ἀποθήμενοι τὴν σκευὴν, τὰ τῆς ἰδίας ἀδοξίας ἀναφαίνουσι σημεῖα.

TIT. *Peri ὀδριστοῦ.*

Κυρίλλου ἐκ τοῦ ιβ' τῶν κατὰ Ἰουλιανού.

Τὸ μὲν κακῶς ἀγορευεῖν οὐκ ἂν ἔλοιτό τις, εὐδηλον οἷμαι παντὶ· δημῶδες ὁμοῦς τοῦτο καὶ ἀγοραῖον.

Ἐκ τοῦ ις' τῶν αὐτῶν.

Πᾶν αἰσχρὸν καὶ ἀκαλλῆς, καὶ τοῖς εὖ βιοῦν φη-

μῆνεις ἀνάρμοστον τὸ, ὀβριζεῖν ἐστὶ, καὶ οὐκ ἂν τις ἀραντ minime conveniens est injurias jactare; et
ἐφ' ἐκείνου τῶν ἐν ἐφέσει σεμνότητος καὶ ἐπει- nunquam talis invenietur inter eos qui nobilia et
κείας. decora affectant.

TIT. Περὶ ὕπνου.

Κλήμεντος ἐκ τοῦ α' στρώματος.

Ἔσα περὶ ὕπνου λέγουσι, τὰ αὐτὰ χρῆ καὶ περὶ
θανάτου ἐξακούειν· ἐκάτερος γὰρ δηλοῖ τὴν ἀποστα-
σίαν τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δὲ ἥττον (25).

TIT. Περὶ φθόνου.

*Τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἐκ τοῦ ιη' λόγου τῶν
κατὰ Ἰουλιανοῦ.*

Τοῖς οὐκ ἔχουσι βίον τὸν ἐπεικῆ καὶ τεθναμα-
σμένον, φορτικὸν, ὡς ἔοικε, τὸ εὐδοκιμεῖν ἑτέρου; εὐ-
ζωῆ καὶ ἀρετῆ. Ἐγκλημα γὰρ τῆς ἑαυτῶν φαυλότη-
τος ποιοῦνται τὸ χρῆμα, καὶ ταῖς ἑτέρων εὐκλείαις
ἐρηθισμένοι, τὴν τῆς βασκανίας ὠδίνουσι φλόγα.
Καίτοι· μᾶλλον ἔχρηζον ζηλοῦντας ἐλέσθαι τὸ ἄμεινον,
καὶ πάντα σείντας κάλων ἀμιλλᾶσθαι φιλεῖν τοῖς ὄδε
λαμπροῖς, οὐ φιλοψυχίας ποιήσασθαι πρόφασιν, ἀ
κατορθοῦν οὐ δεδύνηται.

Φίλωνος ἐκ τοῦ ζ' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Οἱ βασκανίᾳ καὶ φθόνῳ ῥηγνύμενοι τῆς περὶ ἐτέ-
ρου εὐπραγίας ὀλιγωροῦσι καὶ τῆς αὐτῶν ἐξ ἐκεί-
νων ὠφελείας, ἄμεινον ἠγούμενοι βλάπτεσθαι μᾶλλον,
ἢ ὑφ' ὧν οὐκ ἐθέλουσιν εὐσργετέσθαι· ζημίαν γὰρ
ὑπολαμβάνουσι τὰς ὑπὸ τῶν βελτίστων προτεινομένας
χάριτας.

TIT. Περὶ φιλαυτίας.

Τοῦ μακαρίου Διονυσίου ἐκ τοῦ περὶ φύσεως.

Ἐπει καὶ σύμβουλος ἀγαθὸς ὦφθη ξένοις ὁ πολλὰ
ἐν οἰκείᾳ βουλῇ σφαλῶν, τυφλώττει μὲν τις ἐπὶ
πολὴν περὶ τὰ αὐτῆ προσήκοντα διὰ φιλαυτίαν. Ἀπροσα-
κθῶς δὲ καὶ σχολαστοῦσιν τῇ διανοίᾳ τοῖς ἐκτός
πρῶτων, βῆλον αὐτῶν εὐσύνοπτον ἔχει καὶ καταφανῆ
τὴν διάθεσιν· εἴτα ἐκείνοις συγκροτηθεὶς καὶ διαδο-
νθεὶς ἐντρεχεστέρως τε νοεῖν γενόμενος καὶ ἑαυτοῦ
ποτε συνησθήσεται, εἰ γε καὶ τῆς ἐν τοῖς περικει-
μένῳ ἀληθείας ὀξυδερκῆς ἐπιγνώμων γένοιτο.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ περὶ Εὐαγγελίων β'.

Συμβάλει πολλάκις καὶ τῶν σοφῶν τινὰς παρορᾶν
τινα, τῆς ἰδίας διανοίας κρίσει, μᾶλλον δὲ οἰήσαι φιλα-
υτίας ῥέποντας.

Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ κα' κεφαλαίου.

Ἄλλὰ πείπεται ὡς ἀπάντων χαλεπώτατον αὐτῶν
γινώσκειν καὶ θεραπεύειν διὰ τὸ προσπεφυκέναι ἀν-
θρώποις τὸ φιλαυτον, καὶ κλέπτειν τὴν τοῦ ἀληθοῦς
κρίσιν ἐκάστου τῇ περὶ ἑαυτοῦ προσπάθει.

Φίλωνος ἐκ τοῦ β' τῶν ἐν Γενέσει ζητημάτων.

Οἱ ἑαυτῶν μόνον ἕνεκα πάντα πράττοντες, φιλαυ-
τίᾳ τὸ μέγιστον κακὸν ἐπιτηδεύουσιν, ὃ ποιεῖ τὸ
ἔμικτον, τὸ ἀκοινωνητον, τὸ ἄφιλον, τὸ ἄδικον, τὸ
ἀσεβές· τὸν γὰρ ἀνθρώπων ἢ φύσις κατεσκευάσεν
ὡς τὰ μονητικὰ θηρία, ἀλλ' ὡς τὰ ἀγελαῖα καὶ
ἐννομα κοινωνικώτατον, ἵνα μὴ ἑαυτῶ μόνῳ ζῆ,
ἀλλὰ καὶ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς καὶ γυναικὶ καὶ τέκνῳ
καὶ τῶν ἄλλοις συγγενέσι, καὶ πατρίδι καὶ ὁμοφύ-

(25) Hic quoque locus videtur pertinere ad lacunam libri I.

rant minime conveniens est injurias jactare; et
nunquam talis invenietur inter eos qui nobilia et
decora affectant.

TIT. De somno.

E Clementis primo stromate.

Quæ de somno dicuntur, eadem oportet de morte
audiri. Uterque enim exhibet animæ separationem,
hæc majorem, ille minorem.

TIT. De invidia.

*E beati Cyrilli decimo octavo sermone contra Ju-
lianum.*

His qui vitam non sequuntur convenientem et
honorabilem, molestum est, ut videtur, si cæteros
cernant facili et decora vita gaudere. Exprobratio
suæ pravitatis hæc bona illis videntur; et aliorum
laude vulnerati, invidiæ flammam concipiunt.
Melius certe esset si invidiosi meliora affectarent,
et omnes vivo et pulchro ardore æmularentur hos
qui ita fulgent, nec socordix velo tegerent quæ
bene dirigere nequeunt.

E Philonis sexta quæstionum in Genesim.

Qui invidia et zelo excitantur, beneficentiam in
aliis parvi faciunt, et quam ipsi ex illis ducere
possunt utilitatem; potius æstimantes vulnerari,
quam ab his, a quibus non volunt, curari. Damnum
enim reputant præstata ab optimis beneficia.

TIT. De amore proprio.

E beati Dionysii tractatu de natura.

Cum vir bonus consiliarius visus est alienis sæpius
in propria voluntate captus, cæcus quidem est quisque
multum circa res quæ ad illum pertinent ob amorem
proprium. Sine agitatione et cum lenta reflexione his
qui sunt exterius occurrens, se facile visibilem, et
claram suam intentionem præbet. Deinde ab illis
pressus et cruciatus, diligentius attendere discit
et de seipso forte gaudebit, si veritatis quæ in
circumjacentibus est acutior factus sit observator.

Ex ejusdem secundo capite de Evangeliiis.

Contingit sæpius quosdam inter sapientes despi-
cere aliquem, propriæ reflexionis judicio, magis
autem amoris proprii inspiratione ductus.

Ex ejusdem capite uno et vicesimo.

Creditor omnium esse difficillimum seipsum no-
scere et curare ob innatum hominibus amorem
proprium, et latere cuique veri judicium ob nati-
vam in seipsum inclinationem.

E Philonis libro secundo quæstionum in Genesim.

Qui sui gratia omnia faciunt, ex amore proprio
summum malum perpetrant, unde fit ut se sepa-
rent neque cum aliis communicent, amore careant.
Injuste improbeque agant. Natura enim hominem
constituit, non ut solitaria animalia sed potius ut
gregaria et communiter viventia, maxime socium,
ut non sibi ipsi solummodo vivat, sed etiam patri,
fratribus, uxori, infantibus cæterisque cognatis.

tum patriæ, contribulibus et omnibus hominibus, ante omnia autem Patri et Creatori.

Ex Evagr. Væ amorem proprium qui omnia o.lio habet!

TIT. *De percussoribus.*

Ex Philonis quæstionibus in legem.

Quam durum ultra fas pati, et concessum quid rapere.

TIT. *De oculo.*

F. Philonis libro primo quæstionum in Exodum.

Visus a cæteris sensibus eo etiam differt, quod cæteri rebus sensu perceptis penetrantur, verbi causa, gustus permiscetur succis, olfactus editis vaporibus, auditus sonis ad aures traditis: in visu autem simile quid locum non habet; ille enim in profundum corporum non permeat, sed solum superficiem quatenus sese objicit, attingit, neque corpora in visum transeunt.

(26) Fragmentum hoc cæteris hujus tituli addendum est p. 100, col. 2. Quod autem ibidem est Phi-

λοις καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ πολὺ πρότερον τῷ Πατρὶ καὶ Ποιητῇ.

Ἐδαγγλον. Ὡ ἀπὸ τῆς φιλαυτίας τῆς πάντα μι-
σοῦσης!

TIT. *Περὶ φορέων.*

Ἐφίλωνος ἐκ τῶν ἐν τῷ νόμῳ ζητημάτων.

Ὡς δεινὸν παρὰ τὸ δέον παθεῖν, καὶ ἀρπάζειν τι παραδοθέν.

TIT. *Περὶ ὀφθαλμοῦ (26).*

Ἐφίλωνος ἐκ τοῦ α' τῶν ἐν Ἐξόδῳ ζητημάτων.

Ὅρασις παρὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσει; καὶ ταύτη διαφέρει, ὅτι αἱ μὲν ἄλλαι τοῖς αἰσθητοῖς ἐγκατα-
μύγνυται, ὡς ἡ γεῦσις ἀνακιρνᾶται τοῖς χυμοῖς, καὶ ἡ ὄσφρησις τοῖς ἐπαναδιδομένοις ἀτμοῖς, καὶ αἱ ἀκοαὶ ταῖς φωναῖς ἐνδουομένοιαι εἰς τὰ ὦτα. Ἐπὶ δὲ τῆς ὄρασεως τὸ παραπλήσιον οὐ γίνεται· οὔτε γὰρ αὕτη διὰ τοῦ βᾶθους τῶν σωμάτων χωρεῖ, ψαύει δὲ τῶν ἐπιφανειῶν μόνον κατὰ τὴν προσβολὴν, οὔτε τὰ σώματα εἰς τὴν ὄψιν εἰσδύεται.

lonis, incipiens τὰ αὐτὰ καθήκοντα, pertinet ad præcedentem titulum, *Περὶ διαγωγῆσεως*, etc.

ANNO DOMINI DXLVI.

SANCTUS EPHRAIMUS

ANTIOCHENUS PATRIARCHA.

NOTITIA.

(FABRIC. *Biblioth. Græc.* ed. Harles, t. X, p. 750.)

S. Ephraimi, junioris et diversi ab Ephraim monacho Syro, patriarchæ Theopolitani (a) sive (b) Antiocheni (ante sæculi sexti medium), qui licet Syrus et ipse, Græce etiam plura scripsit, λόγοι διάφοροι, *scripta varia* pro defendenda Chalcedonensis synodi doctrina contra Nestorium, Eutychem, Severum et Acephalos, jam pridem deperdita omnia. Ex his tria evolvisse se volumina Photius testatur, sed duorum tantum argumenta memorat. In primo continebatur. *Epistola ad Zenobium*, scholasticum Emesenum, secta Acephalum, dicta Leonis Romani calumniantem, in qua Ephræmus Orientales negat peccasse, cum *Hymno Trisagio* addiderunt verba, *qui crucifixus est pro nobis*, quoniam ad Christum illa retulere: peccasse autem Byzantinos, qui illa intellexerunt de SS. Trinitate. Memorat et singularem *Collectionem canonum ecclesiasticorum* (Syrus illo tempore, ut videtur, usitatum), in qua canon secundus concilii secundi œcumenici, CPoli. 381, celebrati, fuit canon 166. In eodem primo volumine erant II epistolæ Ephræmi *Ad Justinianum* imper. III. *Ad Anthimum* Trapezuntis episcopum de condemnando Eutyche. IV. *Ad Domitianum* (nescio, an ad illum Melitenes episcopum, ad quem Eulogius Alex. apud Photium cod. 225 et 230, p. 459. V. *Ad Syncreticum* Tarsi metropolitam, contra Acephalos. VI. *Ad Anthimum* iterum, et VII. *Ad Brazem* Persam. VIII. *Ad Monachos* in Nestorii hæresin propensos. IX. *Ad Calli-*

(a) Πατριάρχης Θεουπόλεως; - Reines. *Varr. lect.* p. 347, add. eundem, p. 152.

(b) De episcopatu etiam intelligenda Photii verba, cod. 229. Ὁ τῶν ἐπῶν τῆς Ἀντιοχείας θεσμῶν, ἤγειτο, non, ut Schottus: *qui de sacris Antiochiæ*

legibus narrat. Vide Reines. *Varr. lect.* p. 347. et quæ notavi volum. V, pag. 335 (vol. VIII, p. 254, nov. ed. ubi vid. notas. Add. Bayeri *Epistola*. in *Thesaur. epistolico*, Lacroz. tom. I, p. 21. HÆLL.).

rici desertores, πρὸς τοῦ ἀποσχίστας Καλλινίκου, ubi verba : ὅτι τὰ παρὰ ταύτην (τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν) συνακτήρια ληστῶν ἐστὶ σπήλαια, reddenda sunt, et quod, qui extra eam (Ecclesiam Dei) conventus fiunt, sint spelunca iatronum, non, ut vertit Schottus : et qui ad eam tabernaculum fiunt. X. Synodica actio de libellis quibusdam Eutychianis Syncretico Tarsi episcopo ejusque syncello, Stephano monacho oblati. XI. Epistola ad Megam sive Magnum, episcopum Berrhoensem. XII. Ad Eunoiium monachum. XIII. Sermones panegyrici octo. 1. In encœnia templi SS. prophetarum. 2. In natalem Jesu. 3. Ante jejunia. 4. Catechetici ad baptizandos, εἰς τὴν κατήχησιν τῶν νεοφωτιστῶν. 5. In encœnia templi Michaelis archangeli in Daphne. 6. In sanctam Quadragesimam. 7. In unam Quadragesimæ nonam. 8. In sancta feria quarta ad baptizandos.

Ejusdem S. Ephræmi alterum volumen in quatuor libros divisum, quorum primo, tertio et quarto maximam partem Cyrilli Alex. et synodi Chalcedonensis apologia adversus Nestorianorum, Eutychianorumque, speciatim monachorum Orientalium Severianorum ac Theopaschitarum calumnias; in secundo continebatur dissertatio de quinque quæstionibus ab Anatolio scholastico propositis, I. Utrum nunc etiam secundum carnem Christus nascatur? II Cor. v, 16. II. Si Adamus compositæ fuit substantiæ, quomodo conditus sit immortalis? III. Unde constet Joannem evangelistam adhuc manere? Joan. xxi, 22. IV. Si Adam conditus fuit immortalis, quomodo ignoraverit, quid ex re ipsius esset? V. Quis sensus verborum Gen. iii, 22 : *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*? Liber tertius dicitur fuit Domno et Joanni monachis in Cilicia secunda versantibus. Conf. Reines VV lect. p. 152 et 153, et Coteler. tom. II Monument. p. 631. Hic, ni fallor, Petri meminit Photius. V. eundem Coteler. in *Const. apost.*, tom. II, part. II, p. 416 b.

Index scriptorum, quorum ex Ephræmo Photius meminit ; numeri denotant paginas editionis Græcæ Hæschel-

Ambrosius, 425. Ὁ Μεθιολάνων, ἐν τῷ περὶ Ἀ ἐνανθρωπήσεως λόγῳ, 422, 423, ὁ θαυμάσιος ὁμολογητῆς, 413. Ἐν τῷ λόγῳ, ὃς ἐπιγράφεται, Περὶ ἔρμηνείας τῆς πίστεως. *Ibid.* Contra Apollinarium, 413, 423, 429. Ἐν τῷ λόγῳ, ὃν ἐπέγραψε, Γρατιανῷ τῷ βασιλεῖ, 423.

Amphilochius, 405. Iconii, episc. 413, 414, 422, 425. Epistola ad Seleucum, 423, 434.

Antiochus Ptolemaidis, 411.

Apollinarius, 411, 413, 420, 423, 426, 436.

Arius, 528.

Ariani, 415.

Athanasius, 405, 421, 424, 425, 426, 427, 429, 433. Epistola ad Epictetum, 413. Ad Julianum, imp. 427. Ad virgines, 423. Ad Maximum philosophum, 423. Ἐκ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν, 420. Ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ, 424. Ἐκ διαφόρων λόγων, 420, 423.

Atticus CPolitanus in epistola ad Euppsychium, 424.

Baradatus. Infra in Simeone. Ejus epistola ad Leonem imp. 437. Ad Basilium Antiochenum episcopum, 437. Hunc Baradatum et Jacobum, monachos catholicos, cum Jacobo Baradæo, Severi, Antioch. sectatore confundit et Photii verba male intelligit Baron. Ad a Chr. 535, docente Assemanno in *Bibl. orientali*, tom. I, p. 19.

Basilium Cæsariensis, 405, 423, 427. Ὁ ἐκ τῆς Καππαδοκίας πᾶσαν φωτίσας τὴν οἰκουμένην, 414. Ὁ λαμπρὸς τῆς Ἐκκλησίας κῆρυξ, 434.

Ἐν τῷ περὶ πίστεως, 416, 424. Περὶ εὐχαριστίας 420. Ἐν τῷ κατὰ Εὐνομίου λόγῳ, 430, 434. Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ, *ibid.*

Epistola ad Sozopolitanos, 420, 423. Ad Apollinarium, 420.

Cyriacus, episcopus Paphi, qui Patribus cccxviii in concilio Nicæno interfuit, 423, 435. Ἐν τῷ εἰς τὰ Θεοφάνεια λόγῳ, 435

Cyrillus Hierosolymitanus, 422.

Cyrillus Alex. 404, 406, 411, 412, 419, 421, 437, 426. Ὁ νικηφόρος, 429, 431. Ἐν ταῖς ἀντιρρήσεσι, 414. Ἀπολογαὶ τοῦ ἱε' ἀναθεματισμοῦ, 420. Ἐν τῷ κατὰ Συνουσιαστῶν λόγῳ, 416 Ἐν τῇ ἔρμηνείᾳ τοῦ ἀποπομπαίου, 416, 420. Ἐκ τῶν Θησαυρῶν, 420, 425, 424, 425, 429, 430, 434.

Epistola prior ad Succensum, 411, 414, 425, 430, 431. Posterior 410, 420, 423, 425, 426, 433. Ad Eulogium presb. 412, 423, 430. Ad reginas, 420. Ad orientales, 431, 422, 425. Ἐν τῷ κατὰ Νεστορίου, 425, 429, 432. Ad Nestorium, 413, 414. Epistola prima, 432, 434, 420. Ad Acacium, episc. Scythopolitanum, 416. Ad Acacium Melitenes, 423, 431. Ἐννάτῳ λόγῳ τῶν ὑπομνημάτων in Evangel. Joannis, 411, 412, 418, 421, 425, 431. Ἐκ τοῦ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὑπομνήματος β' β' β', 420, 430. Β' β' β' ζ', η', θ', 420. In Leviticum, 432. In Epist. ad Hebræos, 420, 425, 450. In Isaiam, 420. In Matthæum, 431, 432, lib. I, 429. In psalmum octavum, 420. In prophetam Malachiam, 424. Zachariam, 430. Ἐν τῷ περὶ πίστεως, 429, 450. Ἐκ τοῦ περὶ ἀπαθείας λόγου, 420. Περὶ πάθους, 420. Ἐν τῷ κατὰ Ἀρείου λόγῳ, 432. Περὶ ἐνανθρωπήσεως, 429, 423, 430, 435. Ἐν τῷ περὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας ἐβδόμῳ, 431. Ἐννάτῳ β' β' β', 424, 432. Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τῶν ἀναθεματισμῶν, 427. Ἐκ τῶν σχολίων, 420, 423, 427, 431, 432.

Dionysius Arcopagita, 420.

Domni perversa explicatio verborum Joannis I, 14 : *Et habitavit in nobis*, rejicitur, 421.

S. Ephraim ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως καὶ εἰς τὸν μαργαρίτην, 430.

Eriphanus, 424. Ἐν τῷ περὶ αἰρέσεως πρώτῳ β' β' β', 424.

Erechthius, 423, 426.

Eusebii Pamphili *Historia ecclesiastica*, 418.

- Eustathius Ὁ μέγας, ὁ τῆς Ἀντιοχείων ἱερῦς, A 411.
- Eutyches, 406, 407, 415, 419, 423, 426, 428, 435, 436.
- Flavianus, 419.
- Gregorius Neocæsariensis, 423.
- Gregorius Nyssenus, 404, 405, 424, 425. Ejus catecheticus, 423. Ἐν διαφόροις λόγοις, 424, contra Apollinarium, 421, 430. Liber in Contra Eunomium, 423.
- Gregorius theologus Naz. 433, 434, 425, 405, 416, 420, 421, 424. Ἐν τῷ περὶ βαπτίσματος λόγῳ, 411. Ἐν τοῖς γενέθλοις, homilia in natalem Jesu, 423. Ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ δευτέρῳ λόγῳ, 423. Ad Cledonium epistola secunda, 423, 424.
- Hilarius ὁ ὁμολογητῆς, confessor, 423.
- Ignatius ὁ θεοφόρος, 405. Καὶ μάρτυς, Συμρναῖος ἐπιστέλλων, 424.
- Isidori monachi, genere Alexandrini, Epistolæ, 406.
- Jacobus (infra in Simeone); ejus epistola ad Basilium Antiochenum, episc. 437.
- Joannis evangelistæ πράξεις καὶ βίος, 418.
- Joannes Chrysostomus, 405, 421, 424, 425. Τὸ κατὰ Ἰωάννην ἀναπτύσσωσιν Εὐαγγέλιον. Ἐν ἐνδεκάτῃ ὁμιλίᾳ, 422. In priorem ad Timotheum, 423. Homilia 3 in Epist. ad Ephes., 424. Ὁ σοφὸς Ἰωάννης, 430. Ἐν τῷ περὶ τῆς ἀναλήψεως λόγῳ, 435.
- Julius Romæ, episc. 404, 405, 425, 426, 427, 436. Ἐκ τοῦ περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἐνώσεως τοῦ σώματος πρὸς τὴν θεότητα, 423. Ἐν τῇ πρὸς Δόκιον ἐπιστολῇ, 424. Πρὸς τοὺς κατὰ τῆς θείας τοῦ Λόγου σαρκώσεως ἀγωνιζομένους, 427. Ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ ὁμοουσίου, 436.
- S. Leo, papa Romanus, 428, 405, 423, 424, 427, 433, 435, 436. Epistola ad sanctum Flavianum CPol. 404, 428, Tomus, 435. — Ad Leonem imp. 404, 405, 407.
- Macedonius, 428.
- Manes, 417, 423.
- Marcion, 423, 436.
- Nestorius, 404, 407, 415, 415, 422, 426, 428, 436.
- Nestoriana hæresis Paulo Samosateno suffragata, 436.
- Paulus Emesenus, episc. 422. Παῦλος ὁ Ἐμέστις ἐπίσκοπος, κατενώπιον ὁμιλήσας Κυρίλλου. — Ita legendus est ille locus, judice Cotelerio, tom. II, *Monum.*, p. 631, quem conferes.
- Paulus Samosatensis, 426, 436.
- Petrus apostolus, ὁ κορυφαῖος, τὸ στόμα ἀποστόλων, 423.
- Petrus Alexandrinus, martyr, 423.
- Proclus CPolitanus, 405, 415. Ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ, homilia in Quadragesimam, 422. Ἐν τῷ εἰς τὸ γενέθλιον λόγῳ, καὶ ἐν ἄλλοις διαφόροις, 423. Ἐν Πουλχεριαναῖς μετὰ τὸ γενέθλιον, 430.
- Severianus ὁ Γαβάλων, ἐν τῷ δ' περὶ πίστεως λόγῳ, 423. Ἐν τῷ περὶ ἐνώσεως, *ibid.*
- Severiani, οἱ ἀπὸ Σευήρου, 404, 405, 410, 420, 422, 427. Ἡ τοῦ Σευήρου αἵρεσις, 410.
- Simeonis Stylitæ epistola, 437. Simeon, Baradatus et Jacobus a probitate et concordia studio laudantur, 408 et 419.
- Synodus Nicæna, πίσις ἦν οἱ τῆς ἁγιοῦ Πατέρες ἐξέθεντο, 428, 436. — Chalcedonensis, 402, 406, 407, 419, 421, 423, 426, 427, 428, 432, 433, 435, 436, 437. — Ἡ κατὰ Νεστορίου Κύριλλος ἐν Ἐφέσῳ διεπράξατο, 428. Κατὰ τὴν ἱερὰν τρίτην σύνοδον παρήγαγε μαρτυρίας κατὰ Νεστορίου, 435. — CPolitana, 404. Τὴν τῶν ρν' σύνοδον οὐδ' εἰ γέγονε, τῶν Αἰγυπτίων τινὲς εἰδέναι ἠθέλησαν, 436.
- Ephesina ληστρική, 419.
- Theopaschitæ monachi quidam Orientales, 429.
- Eorum epistola, quam Ephræmius Antiochenus, confutavit, 436.
- Valentinus, 423, 436.

FRAGMENTA.

MONITUM IN SEQUENS FRAGMENTUM.

(ANG. MAI, *Biblioth. nov. t. IV, 63.*)

Ephræmii sæculo sexto patriarchæ Antiocheni celebris est orthodoxia, quam pluribus scriptis suis contra hæreticos demonstravit. Cum in duobus Vaticanæ bibliothecæ codicibus dogmaticum fragmentum mihi se obtulisset ejus operis, a Photio olim cod. 228, latissime excerpti, ita tamen ut Vatic. hoc fragmentum apud Photium desideretur, edidi id olim Græce, nunc vero etiam Latine ad communem notitiam deferre volo, præsertim quia de pontifice nostro Leone, ejus inclytam defendit epistolam, bene meretur.

Ephræmii archiepiscopi Antiochiæ ex ejus apologia pro synodo Chalcedonensi et epistola sancti Leonis.

Dic nobis, sodes, ab omni importuna mentem defendens repugnantia. Fuitne tempus post fa-

τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας, ἐξ ἧς ἐποιήσατο ἀπολογία ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τόμου τοῦ ἁγίου Λέοντος. Εἰπέ δὲ ἡμῖν, ὦ τᾶν, πάσης τῆς ἀντιπαθείας ἀκραιᾶς φυλάττων τὴν διάνοιαν, ἧν ποτε καιρῶς

απο τῆς ἐνανθρωπήσεως ὅτε ὁ σεσαρκωμένος Λόγος, ὁ Θεὸς ὢν, οὐκ εἶχε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἔμφυχον σάρκα τελεῖαν; ἢ ἐπειδὴ ἐπέζησεν ἐπάνω τῶν κομμάτων τῆς θαλάσσης, οὐκ ἐφύλαττον οἱ πόδες τὸ ἰδίωμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; Ἄλλ', ὡ βέλτιστε, ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὰ ὑπὲρ φύσιν ἔπραττε Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐκ ἀνηρημένης ἢ ἀφανισθείσης τῆς ἀνθρωπίνης ἰδέας αὐτοῦ σαρκὸς· καὶ αὐτῆς δὲ τῆς ἐνεργείας ἡ ἰδέα πείσῃ σε τὴν σάρκα ἐπὶ τῆς οικείας μεμενηκέναι φύσεως ὁμολογῆσαι· τὸ γὰρ πεζεύειν καὶ ποδο βαδίζειν, εἰ μὴ κατὰ φαντασίαν ἐγένετο, πρῶτον ὅτι ποδῶν ἔστιν ἡ ἐνέργεια τῆς ἡμετέρας φύσεως. Ὡστε αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἐνεργείας βῶξ τὴν τῆς σαρκὸς ἐπὶ τῶν ἀρχαίων μέτρων φυλακὴν, καὶ τὴν τοιαύτην πορείαν πάντας σωματικὴν τε καὶ αἰσθητικὴν λέγουσι· τὸ ἐπὶ τῆς θαλάσσης πεζεύειν, τοῦτο τῆς θεότητος ὑπῆρχε διὰ σαρκὸς ἀνθρωπίνης ἐνεργούσης. Εἰ μὲν οὖν γυμνῇ τῇ σαρκὶ τὴν ἐνεργείαν ἐλέγχετο γίνεσθαι τοῦ γεγονότος, ἀπορίας ἦν ὁ λογισμὸς· καθάπερ καὶ εἰ μόνῃ τῇ θεότητι βαδίζειν ἀνεπιθέμενοι, πορείαν ὑποτιθέμενοι, καὶ πεζεύειν ὁμολογούντες. Νῦν δὲ σεσαρκωμένον Θεὸν Λόγον ἐνηργηκέναι τὴν τοιαύτην ἐνεργείαν ὁμολογούντες, τὸ μὲν ἀκολουθῶς φαμέν πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς γεγενῆσθαι φύσιν· τὰ δὲ διὰ τὴν τῆς θεότητος ὑπερφυσίαν· ὥστε καὶ ἐνταῦθα δύο ἐνεργείας. Οὐκ ἐπειδὴ δὲ εἶχε τὸ θεοπροπέδες, μηνύοντος τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν, ἡ ἐνέργεια, παρὰ τοῦτο τολμήσαντες εἰπεῖν ὡς ἡ σὰρξ οὐκ ἀνελλιπής ἦν ἐν τοῖς οικείοις ἰδιώμασιν, ἀλλ' ἑλλιπής τε καὶ ἀτελής ὑπῆρχε, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, χεῖρων ἢ ἀνούσιος παντελῶς.

etiam humanationem, quo incarnatum Verbum Deus existens, propriam animatam perfectamque carnem non habuerit? An cum pedibus super maris undas ambulavit, haud servabant pedes humanæ naturæ proprietatem? Atqui, o optime, in humana natura, ea quæ supra naturam sunt faciebat Christus Deus noster, haud perempta vel destructa humana carne sua: namque ipsius operationis species confiteri suadet, carnem in propria mansisse natura. Nam pedestrem ambulare, pedibus ingredi, nisi id phantastice fiat, manifeste demonstrat pedum operationem nostræ esse naturæ. Quamobrem ipsa operationis species clamat, carnis in primitivo suo modulo conservationem; nemoque est qui ambulationem hujusmodi, corporalem sensibilemque non dicat. Super mare ambulatio, a divinitate fiebat per humanam carnem operante. Certe si nos diceremus carne tantummodo factam illam operationem, incertum esset ratiocinium: sicuti etiam si uni divinitati ambulationem imputarem, morem gradiendi illi tribuentes, et eam reapse pedibus incedere constantes. Nunc vero cum incarnatum Verbum hanc operationem peragere fateamur, quod secundarium est, a carnis natura effectum dicimus, cætera vero a supernaturali deitatis natura: ita ut hic quoque duas operationes spectemus. Non ideo tamen quod operatio Deo digna esset, Deo Verbo suam hypostaticam significante unionem, idcirco audendum est dicere carnem non fuisse proprietatibus suis undique perfectam, sed defectivam potius et imperfectam. Id enim dicere, malum fatuumque prorsus est.

Ἐφραίμ τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας ἐκ τοῦ κατὰ Σεβήρου τρίτου λόγου.

E. S. Ephræmi episcopi Antiocheni tertio libro contra Severum.

(ANG. M. Scrip. vet. VII. 204.)

Ὡς περ οὖν ἐν τῇ θεῇ φύσει διάφορα λέγομεν φύσεως ἰδέα, τούτέστι τὸ ἀκτιστόν, τὸ ἀναρχόν, τὸ ἀναλλοίωτον, τὸ ἀπερίγραπτον, τὸ ἀτρέπτον καὶ τὰ τοῦτοις ἀδελαφά τε καὶ σύμφωνα καὶ τῇ θεῇ οὐσίᾳ μόνῃ ἀρμόζοντα· οὕτω καὶ ἐν τῇ θελητικῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει πολλὰ Θεοῦ ἐν ταῖς θελαῖς Γραφαῖς λέγονται εἶναι θελήματα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενημένης νόησον ψυχῆς· μίαν γὰρ καὶ αὐτὴν νοερὰν καὶ λογικὴν ἔχει τὴν ἐπιθυμητικὴν οὐσιωδῶς δυνάμιν ἣν εἴληφε πρὸς τὸ ἐμφυεσθαί τε καὶ πράττειν τὰ θεῖα προστάγματα. Ἦτις δύναιμι κατὰ φύσιν ἐστῶσα, οὔτε ἀμαρτία λέγεται οὔτε δικαιοσύνη, ἀλλ' ἔξις ψυχῆς θελητικῆς. Ταύτης πάλιν τῇ αὐτεξουσίᾳ τῆς ψυχῆς δυνάμει, θελημάτων προβολαί γίνονται δύο, λέγω δὴ θεϊκοῦ τε καὶ πονηροῦ· καὶ ὅτε μὲν τὴν βοπήν δῶμεν πρὸς τὴν ἐνταλὴν τοῦ Θεοῦ, θεϊκὸν ὀνομάζεται ἡμῶν τὸ θέλημα, οὐ κατ' οὐσίαν ἀλλὰ κατὰ τὴν πράξιν· ὅταν δὲ πάλιν πρὸς τὴν ὑπακοήν τοῦ Πονηροῦ κατασύρηται, τότε σαρκικὸν εἰκότως προσαγορεύεται θέλημα· ὅσον, εἴρη εἰπεῖν, τῆς φύσεως τῆς λογικῆς ἡμῶν ἐστὶ θε-

Quemadmodum in divina natura diversas dicimus naturæ proprietates, verbi gratia, quod non creata sit, quod initio careat, quod non immutetur, quod incircumscripita et immobilis sit, atque his similia quæ soli divinæ essentiae conveniunt, ita etiam in divina volendi facultate multæ in Scriptura sacra Dei voluntates esse dicantur. Eodem modo cogita etiam de anima ad imaginem Dei facta. Unam enim eandemque intellectualem ac rationalem habet essentialiter volendi facultatem quam accepit ad amplectenda et exsequenda divina præcepta. Hæc facultas, quatenus secundum naturam existit, neque peccatum neque justitia dicitur, sed animæ habitus ad volendum aptus. Jam ex hac animæ facultate, quæ libere gaudet arbitrio, duæ voluntatis enascuntur species, divina nimirum et mala. Quod si ad Dei præceptum iuclinamus, divina appellatur voluntas nostra, non secundum essentiam, sed secundum actum: ubi vero ad obedientiam mali abripitur, tum carnalis merito vocatur voluntas. Exempli causa, naturæ

nostræ intellectualis voluntas fert ut vitam diligamus, carnalis autem voluntas, ut cum affectu diligamus, divina denique voluntas, ut vitam contemnamus eique renuntiemus.

*Ejusdem, de oratione in hoc Apostoli Verbum :
(Omnia expertus absque solo peccato.)*

Exinde Patres unanimi voce, venerantur perfectum Christum sicut in divinitate, sic et in humanitate; quippe consubstantialem nobis omni modo præter solum peccatum. Et sicut una erat et indivisa Sinaitidis rubi substantia omni ex parte igne circumdata, neque arbusti cespite virtus ignis obscuraretur, neque ipsa vis flammæ quidquam arbusto noceret, ita igitur in unica persona Christi manifeste divinam humanamque proprietatem intelligo. *Et post alia...* Quapropter similitudo et prototypus Filii Dei in puerorum camino præfigurata sunt. Quemadmodum enim humana horum puerorum natura prope tota conjuncta cum virtute et natura flammæ, corporis robore cum motu et deambulatione sese habebat, et spiritali voluntate psallebat, neque ullis nocebat ignis corporis aut animæ proprietatibus, sed perfectus erat Azarias in igne et in humanitate, ita nobis de Emmanuel reputandum est divinitatis ejus ignem sicut quemdam vitæ spiritum cum anima et corpore conjuncto, ea quidem sanctificavit, non autem quidquam imminuit secundum essentialiam animæ et corporis.

Sancti Ephraimi in margaritam.

(*Mat. loc. cit., 17.*)

Perfectam habet duplicem naturam Christus, ne utramque amittat; nec semideus apparuit in terra, neque semihomo ascendit in caelos. Sed objicent forte veritatis impugnatores, quod Cyrillus in epistola ad Nestorium dixerit, non esse duplicem unum et unicum Christum, itemque in secundo tomo contra Nestorium, affirmaverit non esse duplicem. Qui vere talia effutiunt, nonne manifeste convincuntur, sanctos Patres inter se et cum aliis ideo conferre, ut dissensionem ex concordibus extorqueant, illamque iis inferentes quibus Christus pacem suam reliquit, ita diabolus imitari, dum viros maxime consentientes quasi sibi adversantes calumniantur, ipsumque Cyrillum secum pugnantem traducere satagunt? Nos vero non sic, non sic quisquis recte sapit; imo vero, juxta Gregorium et reliquos Patres cum Cyrillo dicimus, Christum duplicem quidem esse secundum naturam, juxta vero eandem Cyrilli sententiam, non duplicem esse quoad characteristicam hypostasim, siquidem et *Sancti Ephraimi ex Oratione in margaritam contra Marcionem.*

Quæ vides et attrahas, sint tibi testimonium,

(1) Sine dubio hic est Ephraemius Antiochenus, Julii PP.

λησις τὸ ἀγαπᾶν τὴν ζωὴν· σαρκικὴ δὲ πάλιν βούλησις τὸ ἐμπαθῶς ζῆν· θεϊκὸν δὲ θέλημα, τὸ καταφρονεῖν καὶ ἀρνεῖσθαι τὴν ζωὴν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὶν λόγου τὸ φάσκον· « Πειρασμένον δὲ κατὰ πάντα δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας. »

Ἐντεῦθεν δὲ ὁμώμενος ὁ τῶν Πατέρων χορὸς, τέλειον τὸν Χριστὸν πρεσβεύει ὡσπερ ἐν θεότητι, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι· ὁμοούσιον ἡμῖν ὄντα κατὰ πάντα τρίπον, δίχα μόνης τῆς ἁμαρτίας· καὶ ὡσπερ μία ἦν καὶ ἀδιαίρετος ἡ τῆς Σιναϊτιδος βράτου ὑπόστασις πάντοθεν ἀδλαβῶς περιειλημμένη τῷ πυρὶ, μήτε τῆς τοῦ φυτοῦ πῶς ἀμαυρούσης τὴν ἐνέργειαν τοῦ πυρός, μηδ' αὐτῆς ἐνεργείας τῆς φλογὸς λυμαινομένης τῷ φυτῷ, οὕτω δὴ ἐν τῷ ἐνικῷ προσώπῳ Χριστοῦ ἀμαχεῖ μοι νόει τὴν θείαν καὶ ἀνθρωπίνην ἰδιότητα. *Καὶ μεθ' ἕτερα·* Διὰ τοῦτο ὁμοίωμα καὶ προτύπωμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καμίνῳ τῶν παιδῶν προεξεικονίσθη. Ὡσπερ γὰρ ἡ τῶν παιδῶν ἐκείνων ἀνθρωπίνη φύσις σχεδὸν συγκεκραμένη ἔλη τῇ ἐνεργείᾳ καὶ φύσει τῆς φλογὸς τῆ τοῦ σώματος κινήτικῶς καὶ μεταστατικῶς περιεπάται ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ θελήσει τῇ νοεῖ ἐξτελεῖ τὴν ὑμνωδίαν, καὶ οὐδὲν ἐμίανε τὸ πῦρ τῶν σωματικῶν ἢ ψυχικῶν αὐτῶν ἰδιωμάτων, ἀλλὰ τέλειος ἦν Ἀζαρίας ἐν πυρῶτητι καὶ ἐν ἀνθρωπότητι· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐμμανουὴλ νοητέον τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ πῦρ ὡσπερ τινὰ πνοὴν ζωῆς συγκεκραμένον τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ἡγήσατο μὲν ταῦτα, οὐ μὴν ἐμείωσε τι τῶν κατ' οὐσίαν τῆς ψυχῆς τοῦ σώματος.

Τοῦ ἀγίου Ἐφραίμ (1) εἰς τὸν μαργαρίτην.

Τέλειαν ἔχει τὴν διπλὴν φύσιν ὁ Χριστός, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὰς δύο· οὕτε ἡμίθεος ὡφθη ἐπὶ γῆς, οὕτε ἡμιάνθρωπος ἀνέβη εἰς οὐρανοὺς. Ἄλλ' ἴσως ἐρούσιν οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ, ὡς Κύριλλος· ἐν τῇ πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῇ φησιν, ὅτιπερ οὐκ ἔστι διπλοῦς ὁ εἶς καὶ μόνος Χριστός· ὁμοίως καὶ ἐν δευτέρῳ τόμῳ κατὰ Νεστορίου φησιν, ὅτι οὐ διπλοῦς ἦν. Ἄρα οἱ ταῦτα λέγοντες, οὐ φανερῶς συγκρίνουσι τοὺς Πατέρας ἑαυτοῖς τε καὶ ἀλλήλοις; καὶ μάχην ἐξ ὁμοδόξων συνίστώσι, καὶ οἷς ὁ Χριστός τὴν ἑαυτοῦ εἰρήνην κατέλιπε, τούτοις εἰσφρήσαντες διάβολον μιμνῶνται, τοὺς ἐμόφρονας ὡς ἐναντίους διασύροντες, καὶ αὐτὸν δὲ Κύριλλον ἑαυτῷ δεῖξει μαχόμενον ἐπειγόμενος; Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἡμεῖς, οὐδ' ὅστις οὖν εὖ φρονῶν· ἀλλὰ καὶ κατὰ Γρηγόριον καὶ τοὺς λοιποὺς Πατέρας σὺν Κυρίλλῳ φάμεν, ὅτιπερ διπλοῦς κατὰ τὴν οὐσίαν· καὶ πάλιν κατὰ τὸν αὐτὸν Κυρίλλου σκοπὸν, ὡς οὐ διπλοῦς τῇ χαρακτηρηστικῇ ὑποστάσει· εἶς γὰρ ἔμενε καὶ ἐνανθρωπήσας ὁ Θεὸς Λόγος.

post incarnationem unus permansit Deus Verbum.

Τοῦ ὁσίου Ἐφραίμ, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ εἰς τὸν μαργαρίτην, κατὰ Μαρκίωνα.

Ἄ βλέπεις καὶ ψελαφᾶς, γενέσθω σοι μαρτυρία

de quo Muratorius in adn. ad epistolam spuriam

ἢ φύσις, ἣν εἶπεν οὐκ ἐπίσταται, ὅτι υἱὸς ἦεν ἅ
 ἀπορῆς γίνεται, καὶ δύο ὑπεναντία οὐσιωδῶς ὡμο-
 νόταν, τῆς ὑποστάσεως δεικνυμένης ἐπὶ ἐκάστης
 φύσεως. (ANG. MAI, *Spicileg.* I. X, 94.)

Τοῦ μεγάλου Ἐφραῖμ, ἐκ τοῦ εἰς τὸν μαργαρίτην
 λόγου.

Τῶν δύο φύσεων μετέχει ὁ μαργαρίτης ὁ τοῦ ὁ-
 πτασ, ἵνα δεῖξη Χριστὸν, ὅτι, Λόγος ὢν Θεοῦ, ἐκ
 Μαρίας ἄνθρωπος γηγέννηται. Οὐ μερικὴν ἔσχε τὴν
 φύσιν, ἐπεὶ οὐδ' ἕτερον ἂν ζῶον ἐτύγχανε· ἐκ τελείου
 τέλειος, ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπος, ἐκ Θεοῦ Θεός,
 ἐκ Παρθένου Χριστός. (ANG. MAI, *Spicileg.*, X, 58)

Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου, ἐκ τοῦ εἰς τὸν μαργαρίτην.

Ἐπίβλεψον τῷ μαργαρίτῃ, καὶ βλέψεις τὰς δύο
 φύσεις συνέχοντα· φαῖδρότατός ἐστι διὰ τὴν θεότητα,
 λευκὸς διὰ τὴν πρόληψιν. (ANG. MAI, *Script. Vet.*, VII,
 131.)

Τοῦ ἀγίου Ἐφραῖμου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας,
 ἐκ τοῦ γ' κεφαλαίου τοῦ περὶ τοῦ γραμματικῶ
 Ἰωάννου καὶ τῆς συνόδου.

Αὐτάρκης ἐστὶν ἡ ἀλήθεια τοὺς πειρωμένους δια-
 φιλονικεῖν, πρὸς ἑαυτὴν μεθιστᾶν· ὅπως ἂν διαβρῆ-
 ξιν γνωρίζοιτο, ὡς ἀήτητον ὄπλον καὶ παντάπασιν
 ἀμαχον καθέστηκεν. [S. JOAN. DAMASC. ed. Lequin.
 I. II, p. 754.]

Τοῦ ἀγίου Ἐφραῖμ, ἐκ τοῦ εἰς τὸν Κάιν.

Μὴ ἀπιστήσης, αἰρετικῆ, ὅτι ἐστὶ κρίσις ψυχῶν
 καὶ σωμάτων, ἐπειδὴ ἔχεις τεκμήριον. Σόδομα ζῆ,
 καὶ νεκρά ἐστὶ· ζῆ κρινομένη, καὶ τέθηκε καταρ-
 τημένη. Βλέψεις τὸ πῦρ, καὶ οὐχ ὄραξ αὐτό· σμύ-
 ρεται, καὶ οὐ καπνίζεται· φθείρεται, καὶ οὐ φθεί-
 ρεται· μειοῦται, καὶ τέθηλεν· ἔχει ὑπόστασιν, καὶ
 εἰς οὐδὲν ἐστὶ χρίσιμον. Ὡ τῆς Θεοῦ σοφίας! ὅτι
 ἡλέγων σωπᾶ, καὶ διδάσκων οὐ πάρεστι, καὶ
 ἀπειλῶν οὐ φαίνεται. Ὡ τῆς ἐνεργείας τῆς θεότητος!
 ὅτι ἔδωκε τὴν ἀπόφασιν ἐν τοῖς μὴ πάσχουσιν, ἠνέ-
 ξητο ἐν τῇ γῆ τῶν Σοδόμων τὴν μέλλουσαν ἀπέ-
 ραιτον κόλασιν, ἵνα προαναστομῶσθ τῶν κακῶν
 τὴν μοχθηρίαν, ὅτι μετάνοια τοῖς ἀποβλήτοις οὐ δι-
 δόται. Ὡσπερ γὰρ ἡ γῆ Σοδόμων ἔχει πάντα ὑπό-
 στασιν, ἐνεργεῖν δὲ οὐ δύναται· οὕτω καὶ οἱ ἀσεβεῖς
 τότε κρῖνονται, τῆς προαιρέσεως μὲν καὶ τοῦ λογικοῦ
 ἔχοντες τὴν ὑπόστασιν, ἑσπερημένοι δὲ τῆς πρά-
 ξως διὰ τὴν κόλασιν· Εἰ τοίνυν ἐν ἀψύχῳ γῆ κρατεῖ
 ἐνηκεῶς ἡ ἀπόφασις, πόσῳ μᾶλλον ἐν λογικοῖς
 ἀνθρώποις! Ἐχεις πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πῦρ τὸ φλέγον,
 καὶ μὴ καταφλέγον· ἔχεις καὶ τὸ πρόσκαιρον αἰώνιον,
 καὶ τὸ θνητὸν ἀθάνατον. Φοβηθῶμεν τὸ μέλλον, ἐκ
 τῶν ὑποδείγματων τὰ δεινὰ μανθάνοντες. [Loc. cit.,
 p. 755.]

Plura de sancto Ephraim ac ejus operibus leges in *Bibliotheca Photi*, cod. 223, quam edituri sumus.

natura scilicet quam nescis explicare, quod filius
 sine semine nascitur, et duo contraria secundum
 substantiam conspirarunt ostensa hypostasi in una-
 quaque natura.

Magni Ephraimi ex homilia in margaritam.

Duarum naturarum est particeps margarita ma-
 gnæ æstimationis, ut ostendat Christum, quod cum
 esset Verbum Dei, ex Maria ortum est. Non habuit
 naturam ex parte, quia nec aliud animal erat. Ex
 perfecto perfectus; ex homine homo; ex Deo Deus;
 ex Virgine Christus.

Ephraimi Syri e sermone in margaritam.

Considera margaritam et videbis quod duas na-
 turas retineat; splendidissimus est propter divini-
 tatem, albus propter incarnationem.

*S. Ephræmii archiepiscopi Antiocheni, ex tertio capite
 de Joanne grammatico et synodo.*

Sat vitium veritas habet, ut ad se illos trans-
 ferat, qui adversum se vitiligare aggrediuntur: uti
 perspicue cognoscatur, quod velut armatura insu-
 perabilis et prorsus inexpugnabilis existat.

Sancti Ephræm, ex sermone in Cain.

Ne dubites, o hæretice, quin judicium futurum
 sit animarum et corporum; cum ejus indicium
 habeas. Sodoma vivit, et mortua est. Judicata
 vivit, et desolata periit. Ignem aspicias, nec illud
 vides. Latet, nec fumum prodit: corrumpitur et
 non corrumpitur: et minuitur et erumpit: con-
 sistentiam habet, nec cuiquam utile est. O Dei
 sapientiam, qui redarguendo tacet, docendo mi-
 nime præsens est, nec comminando se conspicuum
 præbet! O vim et efficaciam divinitatis, qua sen-
 tentiam ferens in ea quæ nihil perpetiuntur, in
 terra Sodomorum figuram dedit futuri nec finem
 habituri supplicii; uti vitiorum improbitatem
 prius retunderet: quoniam in iis qui mores non
 mutant, nullus est pœnitentiæ locus. Velut enim
 terra Sodomorum subsistit, nihil autem valet ope-
 rari, sic impii tunc judicandi sunt, voluntatis
 quidem et rationis facultate pollentes, omni vero
 actione spoliati propter supplicii vim. Quod si
 igitur in tellure inanimata condemnatio perseverat,
 quanto magis in hominibus ratione præditis?
 Habes ante oculos ignem urentem, nec devoran-
 tem: habes temporarium æternum, et mortale
 immortale. Futurum extimescamus, tristia gra-
 viaque ex exemplis comperientes.

PAULUS SILENTIARIUS.

NOTITIA.

I.

(FABRIC., *Biblioth. Græc.*, ed. Harles. VII, 581.)

Paulus, Cyri fil. Flori Nepos (a), nobilitate generis opibusque, et dignitate (siquidem Justiniani imp. silentiariorum, sive secretariorum primicerius fuit), illustris (b), nec minus ingenii ac doctrinæ laude præstans, templum S. Sophiæ, hoc est Christo (c), qui Dei Patris sapientia est, a Justiniano, imp. post Theodoram (d), conjugem, jam extinctam, encæniis secundis anno imperii sui xxxvi, 24 dec. (e) Christi 562, CPoli dedicatum, pulcherrima *ἐκφράσει*, versibus hexametris (Proœmium iambicis versibus 154 constat), ita descripsit, ut oculis propemodum subjecerit, idque per postremos duos encæniis (f), dies præsentibus imperatore et Eutychio, patriarcha, in tomo patriarchali prælegit, ex quo ipso etiam poemate constat, eum fuisse Christianum. Citatur subinde hæc templi Sophiæ descriptio a Salmasio ad Plinium et *Hist. Augustam*: is enim A. 1607, e codice Palatino descripsit. Habuit etiam apographum ex eodem codice Claudius Maltretus, qui edere promisit præf. ad Procopium. At Philibertus de la Mare, senator Divionensis, Salmasianum Cangio transmisit, neque potuit in meliores manus incidere eximium istud antiquitatis monumentum. Hic enim vir doctissimus Græca recensuit atque ex ingenio castigavit, ac majoribus lacunis exceptis supplevit, versionemque Latinam perspicuam, et eruditissimam de templo Sophiæ commentarium adjunxit. Paris. 1670, fol. ad calcem Jo. Cinnami (rec. in corpore *Hist. Byzant.* ed. Venetæ, tom. XI). Ms. Vaticanum (g), laudat Lambecius Notis ad Codinum, eumdem, ut opinor, codicem innuens, qui e Palatina bibl. in Vaticanam est translatus. Sophiæ templum plures descripserunt e veteribus, ut Procopius, lib. 1 *De Ædificiis*, Codinus et anonymi Græci, a Combefisio, Lambecio et Bandurio editi, e recentioribus præter Cangium illo, quem dixi, ad Paulum Commentario, et libro *CPo' eos christianæ*, Grelotius in *Itinere CPolitano*, Gallice edito Paris. 1681, 4, e quo plura repetit Bandurius, tom. II, *imperii orientalis*, pag. 744 seq.

Testatur Agathias (h) plura alia poemata a Paulo elaborata, pulcherrimum tamen esse, quod in So-

(a) Agathias, lib. v, p. 155, ubi de templo S. Sophiæ: *Εἰ δὲ τις ἐθέλοι πόρῳ που τυχὸν τῆς πόλεως ἀπωχισμένος, ἔπειτα γινώσκειν σαφῶς ἅπαντα, καθάπερ παρῶν καὶ θεώμενος, ἀναλεγέσθω τὰ Παύλου Κύρου τοῦ Φλώρου ἐν ἑξαμέτροις πεποιημένα, ὅς δὴ τὰ πρῶτα τελῶν ἐν τοῖς τῆς ἀμφὶ τὸν βασιλέα σιγῆς ἐπιστάταις, γένους τε κοσμοῦμενος δόξῃ, καὶ πλοῦτον ἄρθρον ἐκ προγόνων διαδεξιμένος, ὁμῶς παιδεία γε αὐτῷ καὶ λόγων ἀσκητὶς διασπούδατο, καὶ ἐπὶ τοῖσδε μᾶλλον ῥῦγαι καὶ ἐσεμνύνετο.* Versus ex hac ecphrasi Pauli Silentiarrii laudat Suidas in Ἑρῶνος. Cæterum falli eos, qui nostrum, Paulum Cyrum Florum appellant, ut præter Vulcanium, Vossiumque Reinesius, pag. 471, Var. lect. Cangio et Hauckio pridem animadvertum. Iidem verisimiliter conjiciunt, partem Pauli fuisse Cyrum, poetæ poetam, cujus Epigrammata quedam in Anthologia leguntur. At Florum hujus Cyri patrem, Pauli avum, ægre mihi persuaserim, illum esse Florum ἀπὸ ὑπάτων sive consulem codicillarem, qui eodem Justiniano imperante claruit, et cujus in Novellis atque codice mentio: paulo enim antiquior Florus quaerendus.

(b) Confer supra in vol. IV, p. 452 et p. 487 seq. ubique Lessingii *Geschichte zur Litteratur*, etc. laudatam; a cujus tamen opinionibus et conjecturis aliquoties freit discessionem censor in *Philolog. Biblioth.* tom. II, part. 1 (Gottingæ 1775, 8), pag.

162 seq. item Hamberg. *Zuvert. Nachr.* part. III, p. 407 seq. *Saxii Onom.* II, pag. 50, et quæ scripsi in *Introd. in Hist. L. Gr.* II, p. 429 seq. Pauli Silent. epigramm. sunt quoque in *Anthol. Gr.* ed. Jacobs, tom. III, p. 41-75. De nomine et officio Silentiariorum, V. Fabroti, in *Glossario Cedreni et Villoison. Anecd. Gr.* part. II, p. 29, not. 1. HARL.

(c) Procopius in *Vandalicis*, p. 193, diserte testatur, templum μεγάλου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ apud Byzantinos vocari templum Σοφίας, ταύτην δὴ μάλιστα τῷ Θεῷ πρόπειν τὴν ἐπωνυμίαν ἡγουμένους.

(d) Paulus Silentiarrius proœm. v. 59 seq.

(e) De tempore dedicate post priori templi conflagrationem a Justiniano ædis Sophiæ et de duplicibus ejus encæniis, quorum posteriora in annum quintum post Tuilam, anno 52 Justiniani collapsam, incidunt, videndus Cangius in *Commentario ad Pauli ἑκφράσιν*, p. 523. Hanckius, lib. *De Byz. hist. scriptoribus*, cap. 6, pag. 163 seq. et Bandurius, p. 776, ad *Antiquitates CPolitanas*.

(f) Durarunt encænia illa per dies xv facto initio ab xxiv Decembris.

(g) Ex cod. uti videtur, Palatinæ bibl. Claudii Salmasii manu descriptus codex est in bibl. publ. Paris. n. 1777. — Inter codd. Mendozæ fuisse dicitur Theoph. *Historia*. V. IRIART. cat. codd. gr. Matrit. p. 277. HARL.

(h) Agathias loco laudato: *Καὶ τοίνυν πεποίηται οὐ καὶ ἄλλα ὡς πλεῖστα ποιήματα μνήμης τε ἀξία καὶ*

phiam composuit. Ex illis sunt Epigrammata Græca complura, quæ in *Anthologia* Maximi Planudæ leguntur, ut dixi lib. III, cap. 28 (32, p. 452, imprimis, p. 487 seq., vol. IV), ubi etiam habes de carmine in *Thermas Pythias*, de quo jam addere liceat, quod idem prodiit Venetiis cum *Metaphrasi Latina* Claudii Anacanthi, a. 1586, et quod in cod. ms. Mediceo scamn. 55, num. 7, cujus apographum fuit inter libros Gudianos, inscriptio carminis auctorem innuit non Paulum nostrum, qui imperitante Justiniano, vixit, sed alterum, longe juniorem, Paulum Silentiarium, clarum temporibus Constantini Porphyrogeniti (i). Παύλου Σιλεντιαρίου εἰς τὰ ἐν Πυθίοις Θερμὰ, ἡμίαμβα, δίμετρα πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον. Incipit ibidem :

Βούλει μαθεῖν, Ἀγούστε
Κωνσταντῖνε κράτιστε,
Θερμῶν ἄτεχνον βεῦμα, etc.

II.

(FABRIC., *Biblioth. Græc.*, ed. Harles. IV, 487.)

Paulus (a) Silentarius, Agathiae æqualis, vid. *Anthol.* p. 603 edit. Wechel. et Suidam in Ἀγαθίας (b), sub Justiniano, imp. clarus, cujus plurima epigrammata referuntur. Sed et in Appendice, ab Aldo a. 1529, adjuncta, comparent ejusdem ἡμίαμβα δίμετρα καταληκτικὰ in *Thermas Pythias*, ita vero scripta in cod. ms. qualem et ipse possideo unum, una cum Græcis Scholiis (diversis ab iis, quæ Vulcanius edidit). et ab Aldo excusa, ut bini versiculi juxta in una serie legendi (c) positi sint : sed in posterioribus editionibus perperam singuli ad imum paginae pergendo desuper lecti conjunctique sunt et totum poema inde sic perturbatum, ut nullus exsculpi possit sensus, quamobrem a Grotio etiam sine interpretatione est omissum. Vide Jo. Clerici (c) *Bibl. selectam*, tom. VII, p. 209 seq. Huetium, *De vita sua*, p. 145. Federicus vero Morellus ordini genuino restitutum poema edidit separatim eodemque carminis genere reddidit Paris, 1598, 8, folio, ut consuevit facere, fugitivo (cum aliis, in bibl. Leidensi, vid. *Catal. bibl. pag. 46, n. 113*). Ante Morellum Bonaventura Vulcanius idem Silentarii poemationi nitori suo restitutum Græce subjecerat Gregorii Cyprii encomio maris (d), Lugd. Batav. 1591, 8, Henricoque Stephano inscripserat his verbis : *Mitto tibi pro musa tua principum monitrice ἀντίδωρον Pauli Silentarii carmen, quod in Anthologia epigrammatum Græcorum pessime ab aliquo typographiæ tuæ ἐπισκόπῳ habitum (neque enim adeo crassum ἀμάρτημα in religiosam tuam diligentiam cadere potest) a me restitutum et brevibus aliquot notis Græcis Emanuelis nisi fallor Clrysoloræ illustratum tuo nomini inscripti.* (In *Bibl. Askew.* p. 157, est Paul. Silentiar. in *Therm. Pyth.* a Vulcanio Lugd. Batav. 1593, 8). Ex libro Aristotelis *De mirabilibus* materiam poematis sui in *Thermas* repetisse Paulum, notavit Huetius in *Huetianis*, pag. 504, cujus eruditæ observationes ad hoc carmen leguntur post ejus notas in *Anthologiam*, p. 50-78, *Ultrajecti*, 1700, 12. FABRIC. — Paulum Silentiarium Latinos poetas habuisse ante oculos. *Imman. Gottlieb Huschke* ostendit in *Epistola critica in Propertium*, Amstel. 1792, 8, p. 39 et 40. — De Pauli, Epigr. in *Homerum* vid. *Iriart Catal. mss. gr. Matrit.*, p. 96. — Supra ad § 6, haud longe ab initio apographi olim Gudiani, nunc Guelferbytani, et Lessingianæ dissertationis de *Hæro* codice atque Pauli Silentarii poemate eruditæ feci mentionem ; Fabricius vero de ordine versuum in exemplo Aldino, indeque in posterioribus editt. orta confusione, a Vulcanio autem correctæ ea, quæ scitu essent necessaria, jam exposuit. Quapropter ego hic primum quosdam codices et editt. memorabo. Quo facto ea, quæ Lessingius docte acuteque et copiose scripserat, paucis comprehendam. — Bandinius in *Catalogo codd. Gr. mss.* in bibl. Laurentio-Florentina codd. aliquot Pauli describit. Tom. II, pag. 256. in cod. 7, plut. 55, n. 13, sunt *Scatentiae* et *Epigrammata* externorum sapientum ex iis, quæ collecta sunt a Maximo Planude. Inter hæc epigrammata, p. 255, inseruntur Pauli Silentarii, h. e. secretariorum primicerii, in *Thermas Pythias*

ἰσαίνου. Δοκεῖ μοι δὲ τὰ ἐπὶ νεῶ εἰρημένα μείζονός τε πόνου καὶ ἐπιστήμης ἀνάπλεα καθεστάναι, ὅσῳ καὶ ἡ ὑπόθεσις θαυμασιωτέρα. Ejusdem Agathiae Epigramma ad Paulum Silentiarium, una cum alio, quo Paulus ei respondet, legitur in *Anthologia epigramm. Græcorum*, lib. VII, p. 603, 604, edit. Wechel. ex quibus constat, amicos ac familiares inter se fuisse. Meminit hujus Pauli etiam Suidas in Ἀγαθίας. Συναίμασι καὶ Παύλῳ τῷ Σιλεντιαρίῳ.

(i) Sed errasse Fabricium, cod. Gudiani inscriptione, deceptum, animadvertenterunt Lessing, l. c. et censur, in *Bibl. philol.* vol. I, part. II, p. 168. HARL.

(a) De dignitate et officio Silentiariorum in *Aula CPolitana* vide utrumque Cangii *Glossarium*.

(b) Quoniam vero Agathiae æqualis fuit Paulus

iste ; mirum, quod in cod. medic. scamn. 55, n. 7. (Vid. Bandin. *Cat. ms. tom. II, p. 256* ; et de codd. postea), cujus apographum exstitit in bibl. Gudiana, inscriptio Carminis in *Thermas* ita se habet : Παύλου Σιλεντιαρίου εἰς τὰ ἐν Πυθίοις Θερμὰ ἡμίαμβα δίμετρα πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον. Incipit ibidem : Βούλει μαθεῖν, Ἀγούστε, Κωνσταντῖνε κράτιστε, Θερμῶν ἄτεχνον. An igitur dicemus, duos diversis temporibus fuisse Paulos Silentarios, dignitate et facultate carmina scribendi claros? FABRIC. — Id diserte scribit infra, vol. VI, p. 280. HARL.

(c) Qui tamen male tradit, Huetium primum animadvertisse versuum confusionem. HARL.

(d) Vel potius scribendum est, Vulcanium, editioni suæ Aristotelis *De mundo*, subjecisse tanquam Appendicem, et Silent. carm. et Greg. Cyprii Encomium. Vid. vol. III, p. 347. HARL.

semi-iambi ad imperatorem Constantinum Porphyrogenitum cum Scholiis marginalibus et Glossis interlinearibus (forte Maruelis Moschopuli, uti Bandin. in indice suspicatur), et incertam falsamve Fabrieti probat sententiam, hunc Paulum esse juniorem et longe diversum a nostro Paulo Silentiaro, qui sub Justiniano imperatore floruit. — Iidem semi-iambi, cum Glossis interlin. et Scholiis ad calcem, in cod. 34 plutei 57 (p. 390, n. 14). — tum in cod. 28, plut. 58, n. 2 (p. 464). — Denique in cod. 15, plut. 74, n. 45 (III, p. 110). — In codice Leidensi, olim Bonav. Vulcanii, n. 2, cum Scholiis, teste *Catal.* pag. 343. — In bibl. Parisiensi Regia quinque carminis illius sunt codices, scil. 1498, 1310, 2562, 2596, cui addita dicuntur Scholia, adhuc inedita, 2759. — In bibl. Vindobonensi cum Man. Moschopuli Scholiis, teste Nesselio.

Comparat illud carmen cum ejus Epigrammatibus in *Anthologia Planudea* ab Aldo et reliquis edita: multa Epigrammata sunt in *Anthologia Cephalæ*, a Reiskio vulgata; item ex *Anthologia in Imperio orientali*, a Bandurio edito, part. III, edit. Venet. p. 117, 119, 122, 150. — Brunck. Anal. III, p. 71-102, inseruit LXXXIII epigr. in his n. 74, carmen eius τὰ ἐν Πυθλοῖς Θερμά, versibus in ordinem suum reductis, atque in *Lectio.* p. 245 seq. critice tractavit: cujus carminis ordinem, putat p. 249, primum ridicule perversum esse, ut omnes versus non geminis in eadem pagina columnis distribuarentur, sed continua exprimerentur serie, in edit. Ascensiana, a. 1531 quam imitati sunt H. Steph. et Wecheli hæredes: atque typographi, ait, Itali, qui post Ascensium et Frobenium *Anthologiam* ediderunt, Aldo meliorem, quem sequerentur, ducem non quæsiverunt; proinde carmen hoc in Nicolinarum editione Veneta a. 1550, et ea, quæ anno post subsecuta est, filiorum Aldi, legentibus res facile procedit. Enimvero ridiculam illam versuum confusionem ex edit. Juntina 1519, in Badianam s. Ascensianam aliasque manasse, monet Lessing, l. c. p. 140. Idem docet, Claudium Ancantherum, in versione Latina, inscripta: *Pauli Silentiarum Hemiombia, Dimetra catalectica in Thermas Pythias, Latine facta, epico carmine* (versibus 170), Venet. 1586. 8. (Vid. Pinelli *Catal.* tom. II, n. 4520.) Exemplum Aldinum, adeoque rectum versuum ordinem esse secutum. Contulit tamen ms. cujus ipsi copiam fecerat sodalitas canonicorum Lateran. D. Joannis cognomento Viridarii. (Vid. Lessing, p. 160). Tum disserit de Stephani negligentia, et quæ Ancantherus, Huetius, Vulcanius, Fabricius, Bandinius præstiterint aut modo bene, modo male adnotarint. Posthæc I. Gr. contextus, in ordinem suum reductus atque ex cod. Guelferb. et sagacitate Lessingii correctior, II. Scholia Græca, III. Adnotationes Lessingii. Has excipit docta inquisitio, ubinam illa ἐν Πυθλοῖς Θερμά fuerint, et num Paulus quidam junior auctor poematis haberi possit? Docet igitur ex Procopio *De Ædif. Justin.* lib. v, cap. 3, p. 98, edit. Maltret. thermas istas ἐν Πυθλοῖς in Bithynia a Justiniano vario modo amplificatas et palatio aliisque rebus utilibus ornatas fuisse; auctorem igitur poematis in istas thermas meliore jure videri Paulum Silentiarium, qui sub Justiniano vixit, quam juniorem quemdam. Acute autem sentit et fuscè demonstrat, codicis Florent. inscriptionem: Πρὸς τὸν βασιλέα Κύριον Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον et verba in initio carminis Ἀγούστε Κωνσταντῖνε κράτιστε a reliquis abesse codicibus nec carere fraudis et falsitatis suspitione. Denique probabile et pene certum illi videtur, thermas cum rudibus et reliquiis spatiosi ædificii apud locum quemdam, qui hodie dicitur *Eskicher*. (Vid. Paul. Lucas *Voyage fait par l'ordre du Roi*, tom. I, pag. 103, Amstel. 1714), esse thermas, quas Paul. Silentiar. carmine celebravit (HARR.)

CAROLI DU FRESNE DOMINI DU CANGE

PRÆFATIO.

Cum affecta jam esset et ad umbilicum perducta voluminis istius (a) editio, opportune pervenit in manus meas templi S. Sophiæ *ἔκφρασις*, a Paulo Silentiaro carmine heroico et pereleganti exarata, quam quidem, licet ad historiam Comuenicam minus pertinere illa videatur, commentationibus istis interserere haud alienum putavi. Nam præterquam quod scriptoribus qui res Byzantinas illustrarunt Paulus accensetur, proindeque ex eorum classe est qui regios typos expectant, tum maxime rem lectoribus jucundam perinde ac utilem facturum me sum confusus, si eximium istud poema, Cpoleos, cujus Sophiana ædes præcipuum olim fuit estque hodie ornamentum, Bondelmontianæ descriptioni (b) adjungerem. Hanc autem celeberrimi templi *ἔκφρασις*, curante clarissimo viro Antonio de Vyon D. d'Herouval, in camera computorum Parisiensi auditore, ad me transmisit ex sua deponptam bibliotheca et magni Salmasii manu ex Palatina anno 1607 descriptam vir amplissimus Philibertus de la Mare, senator Divionensis, ob singularem eruditionem perinde ac vitæ integritatem notissimus, ac præsertim litteratis omnibus, quibus pronuper ejusdem Salmasii

(a) Quo Cinnamus continetur cum Ducangii in eum Nicephorum Bryennium Annamque Conue-

nam notis historicis et philologicis

(b) V. Nicephorus Bryennius, p. 176-182.

opusculorum posthumorum editionis spem iniecit, qui hujusce elegantis poematis excerpta aliquot antea in Plinianis exercitationibus et suis ad Historiam Augustam notis publicaverat; et sane licet quanta fuerit Pauli Silentiarii in eo scribendi genere facultas ex aliis, quæ jam lucem aspexerant, opusculis plus satis constat, tum illud præsertim quod regis nunc typis excusum prodit, præcipuam mereri laudem videtur ac commendationem, quod præter carminum elegantiam accuratam augustissimi templi descriptionem vixque oculatoribus hæcenus intellectam nobis repræsentet (c). Nam commentarii quos ævi inferioris Græculi de hac æde scripsere, sublestæ adeo sunt fidei, nulloque non modo digesti ordine, sed etiam vocabulis barbaris aspersi, ut divinandæ rei potius quam percipiendæ locum præbeant. Unde mirum videri non debet, si qui de Græcorum templis atque adeo de Sophiano eorumque partibus scripsere, tantum in ter se dissideant vel certe omnino non convenient, cum non res solum sed ne vix verba quidem ipsa percipiant. Sed ecce tantis in tenebris facem porrigit Paulus Silentiarius, utinam tot lacunis non deturpatus; cujus tanto major præstantiorque videri debet auctoritas, quo accuratiori calamo universam celeberrimi templi a Justiniano sua tempestate excitati structuram, describit. Floruit enim eo imperante non poetica duntaxat et oratoria laude ætate sua longe clarissimus, sed et natalium splendore opibusque et honoribus conspicuus. Paulo parentem fuisse Cyrum docet hujus carminis titulus, qui quidem non alius mihi videtur ab eo qui ἀπὸ ὑπάτων seu consul codicillaris existit, cujus bina habentur epigrammata in *Anthologia Gr.* I, iv. c. 23 et 27, alterum in domum a Maximo Cpoli exstructam, alterum in statuam Pindari; adeo ut Paulum a parente suam in ποιητικὴν promotionem hausisse par sit credere. Meminit etiam Procopius I. II, Vandalicorum Cyri ejusdam, qui forte idem fuerit cum consulari. At quod Agathias de Paulo scribens hæc subdit. ἀναλεγέσθω τὰ Πυλῶ Κύρου τοῦ Φλώρου ἐν ἐξαμέτροις πεποιημένα, sic digerendum videtur, ut Paulus Cyri, Cyrus vero Flori filius fuerit; idque addidit Agathias, ut Cyrum istum ab aliis qui eodem tunc florebant nomine distingueret. Flori autem cujusdam consulis codicillaris mentio non semel occurrit sub Justiniano, ut constat ex Novel. 12, 22, 154 et ex leg. 3 cod. de *Quadrienn. præscript.* hac loquendi etiam formula usus videtur Justinus Martyr. *Apolog.* 2 ubi se ipse Ἰουστινῶν Πρίσκου τοῦ Βαρχέλου vocat, id est filium Prisci, Bacchii nepotem, quod advertit etiam Henricus Valesius ad Eusebium. Utcunque sit, constat prorsus hallucinatos Vulcanium Agathiæ interpretem et Vossium, I. II, *De veterum poetarum temporibus* et lib. *De historicis Græcis*, qui in unum virum hæc tria nomina congressere Paulumque Cyrum Florum appellavere. Pauli epigrammata aliquot in *Græcam Anthologiam* contulit jam olim Maximus Planudes illius consarcinator. una cum elegantissima ode, quam in Pythia Therma conscripsit, quæ exstat præterea in bibliotheca regis Christianissimi, cum scholiis seu μετὰ ἐξηγήσεως, col. d. 995, 1911, 1334 et 1441. Hanc autem publicarunt denuo et Latinis numeris donarunt Claudius Archanterus a. 1586 Venetiis et Federicus Morellus a. 1598 Parisiis editam. Sed præ cæteris Sophianæ ædis descriptionem tanta cum accusatione aggressus est Paulus, ut universam illius structuram singulasque partes, quisquis hanc legerit, statim quodammodo oculis perinde ac animo comprehendat, seu ut Agathiæ verbis utar, καθάπερ παρὸν καὶ θεώμενος. Ea est enim ἐκφράσεως vis ac natura ut rem ipsam quam describit ob oculos ponat et præsentet; unde recte in Gloss. Græc. Lat. ἐκφράζω, *exprimo*; ἐκφρασις, *exprimatio*: exprimere enim Latinis est ad vivum effingere. Quamobrem definitur ἐκφρασις ab Hesychio λόγος ἐναργής, ab Aphthonio vero λόγος διηγηματικὸς, ὅτι ὁψιν ἀγων ἐναργῶς τὸ δηλούμενον, cujusmodi est arcis Alexandrinæ apud eundem descriptio. Atque in eo, ut est apud istius scriptoris scholiastem, διαφέρει ἡ ἐκφρασις διηγηματικῆς, ὅτι τὸ μὲν ψιλὴν ἔχει τοῦ πράγματος ἔκθεσιν, ἡ δὲ πειρᾶται θεατὰς ἐργάζεσθαι μικροῦ τοῦ ἀκούοντος, καὶ τὸ μὲν καθόλου ἐξετάζει· ἡ δὲ τὰ κατὰ μέρος. Verum accurata quantumlibet sit quæ nunc prodit ædis Sophianæ elucubrata a Paulo Silentiario ἐκφρασις, vix tamen ea quæ obscuro satis carmine vocibusque haud passim obviis aspersa involvit, adeo perspicua sunt ut diligenti examine vel certe expositione non indigeant. Nam cum partes ipsas templi vocabulorum poeticorum circumlocutionibus, graphice licet, describat, partium ipsarum nomina, quod præstitit etiam Procopius, omisit, ita ut legenti rem magis divinandi quam animo percipiendi locum præbuerit. Quapropter haud ingratum lectori fore mihi persuasi, si Sophianæ ædis, atque adeo data occasione cæterorum apud Græcos templorum, descriptionem aggrederer, eamque ex Byzantinis præsertim scriptoribus, aliquot etiam ex nostris recentioribus adornatam vice Commentarii in Paulum Silentiarium eidem scriptori subnecterem. Quod sane Lutetiæ Parisiorum, a libris fere imparatus, serius quam pro tanta rei mole par erat, sum aggressus, cum ut jam attigi, pene confecta voluminis editione elegans istud poema ad me pervenisset. Proinde haud ægre mihi condonaturus viros doctos confido, si i commentatiuncula ista mea non ad unguem expolita videatur, cum in præsens mihi id potissimum consilii fuerit, ut notarum instar esset ad scriptorem haud omnino communis ac triti saporis, quanquam mihine hanc provinciam arrogarem dubitandum fuit, cum istius publicandi poematis spem fecisset in præfatione ad Procopium vir omnino magnus Claudius Maltretus, Soc. Jesu presbyter et collegii Montalbani rector, qui qua pollet in Græcis perinde ac Latinis litteris eruditione, longe felicius ea fuisset defunctus; etsi, uti me per litteras movuit, quod penes eum est Pauli Silentiarii apographum, descriptum perinde sit ex manuscripto Palatino, proindeque, ut Salmasianum, lacunis scatcat deformatumque sit.

(c) Cf. Agathias, p. 296 ima ed. Bonn.

ΠΑΥΛΟΥ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΟΥ
ΕΚΦΡΑΣΙΣ
ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ¹

—
PAULI SILENTIARII
DESCRIPTIO
ECCLESIAE SANCTAE SOPHIAE,
DUCANGIO INTERPRETE.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ².

Ἄρ' ἔστιν εὐρεῖν μείζονα τῆς νῦν ἡμέρας,
Ἐν ἧ Θεός τε καὶ βασιλεὺς σεμνύνεται;
Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Χριστὸν ἴσμεν Δεσπότην.
Ἰσμεν δὲ πάντως· τοῦτο γὰρ τοῖς σοῖς λόγοις
5 Ποιεῖς, κράτιστε, γνῶριμον καὶ βαρβάρους·
Ἦθεν συνεργὸν αὐτὸν ἐν ταῖς πράξεσιν
Ἔχεις παρόντα, νομοθετῶν, κτίζων πόλεις,
Ναοὺς ³ ἐγείρων, ἔπλα κινῶν, εἰ δέοι,
Σπονδάς τε τάττων, καὶ καταστέλλων μάχας,
10 Ἦθεν τὸ νικῆν συμφυῆς τοῖς σοῖς πόνοις;
Ὡσπερ ἐπίσημον. Οὐχὶ πρὸς τὴν ἐσπέραν
Ἦρος μὲν ἡμῖν Ἰσκαανός τοῦ σοῦ κράτους
Τῆν γῆν διεκδραμούσι; πρὸς δὲ τὴν ἔω

A Οὐ πάντας ἤδη τοὺς μὲν ἐτρέψω μάχαις,
15 Τοὺς δὲ πρὶν ἐλθεῖν ἐς τόδε προσλαμβάνεις;
Λίθον δὲ πάντα δοῦλον οὐκ ἔχεις πάλαι;
Ἦθεν νόσους μὲν διαδιδράτκεις εὐκόλως,
Οὐκ ἐλπίζαντος οὐδενός· ὅθεν εἰκότως
Τοὺς ἐν ἀφανεί, κράτιστε, κινδύνους ἀεὶ
20 Μαθῶν παρήλθεις, οὐ δόρασιν, οὐκ ἀσπίσιν,
Αὐτῇ δὲ χειρὶ τοῦ Θεοῦ φρουρούμενος.
Ἄγαμαί σε, παγκράτιστε, τῆς εὐψυχίας,
Ἄγαμαί σε τῆς γνώμης τε καὶ τῆς πίστεως.
Ὁ λόχος συνέστη, καὶ παρεσκευασμένον
25 Τὸ ξίφος ὑπῆρχε, καὶ παρήν ἡ κυρία,
Καὶ τῶν βασιλείων ἐντὸς οἱ ξυνομῶται
Ἦδη παρήλθον, τῆς πύλης τε τῆς ἔσω,

PROOEMIUM.

An reperiri potest hodierno major dies, quo et Deus et imperator honore afficiuntur? id certe dici vix potest. Christum agnoscimus et scimus Dominum, agnoscimus omnino: id enim verbis tuis gentibus etiam barbaris notum facis, princeps magnanime. Hinc tuis in negotiis illum praesentem habes adiutorem, seu leges sancias, seu urbes exstruas vel templa excites, seu bella et arma decernas, si id exigat necessitas, aut cum inducias statuis, et praemia cohibes et compescis: hinc bellicos labores tuos certa subsequitur victoria. Si enim Occidentem intueamur, postquam terram percurrimus, imperii tui terminus Oceanus occurrit: versus Orientem vero nonne gentes omnes partim armis tuis expugnasti partim antequam eo accederes, ultro ad te venientes excepisti? an non denique universam Africam jamdudum tibi subditam habes? hinc quoque fit ut ex morbis tam facile convalescas, etiam contra omnium spem. Hinc denique occultiora pericula, princeps fortissime, tandem comperta, semper declinasti, non hastis quippe aut clypeis, sed ipsa Dei protectus servatusque dextera.

Miror, princeps potentissime, magnanimitatem tuam: miror mentis tuae et fidei praestantiam. Structae erant insidiae, paratusque aderat gladius; aderat et conductus dies, et ipsa palatia jam subierant conjurati, et jam interiorem portam attigerant, qua semel superata solium tuum invasuri erant. Haec etsi

VARIAE LECTIONES.

¹ Ita N i. e. codex Anthologiae Palatinae a Niebuhrus inspectus. Apud Ducangium et Graefum, miro dissensu, Παύλου ποιητοῦ Σιλεντιαρίου, υἱοῦ Κύρου, ἔκφρασις εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἦτοι τὴν ἀγίαν Σοφίαν. ² ἀρχὴ τῆς ὑποθέσεως, λαμβοι πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν margo N. ³ νεῶς G. i. e. Fridericus Graefus, qui Silentiarii Sanctam Sophiam et ambonem cum Joannis Gazæ tabula mundi ex apographo Anthologiae Graecae Gothano edidit a. 1822, editione Ducangiana usus non Parisiensi, sed, quæ mendis abundat, Veneta.

Μεθ' ἣν ἐμελλον προσβαλεῖν τοῖς σοῖς ὀρόνοις,
 Ἥπτοντο. Ταῦτα γούος δὲ καὶ μαθῶν πάλαι
 30 Ἐχαρτέρησας, καὶ πεπίστευκας μόνῳ
 Τῷ σου προασπίζοντι, τὸν Θεὸν λέγω.
 Ὡ πάντα νικᾷς· τοῦ σκοποῦ δ' οὐκ ἐσφάλης.
 Τί γὰρ ἐπὶ τούτοις; ἔπεσεν αὐτοχειρίᾳ
 Ὁ τὸν λόγον ἄγων· οὐ γὰρ ἤθελεν ἡ Δίκη
 35 Αὐτὸν διασώζειν. Ἐμφανῶς δ' ἠπίστατο
 Ἐκ τῶν τυράννων τῶν πεσόντων ἂ πολλάκις
 Ὡ; εἴπερ αὐτοῦ ζῶντος ἐγκρατῆς ἔσῃ.
 Εἰς οἶκτον εὐθύς, εἰς ἔλεον πάντως τρέπῃ,
 Κάνταῦθα νικῶν πᾶσαν ἀνθρώπου φύσιν.
 40 Ταῖς τοῦ βίου γὰρ συμπαθῶν ἀμαρτίαις,
 Ἐπεστενάχας πολλάκις τοῖς πταίσμασιν
 ἡμῶν, ἄριστε· πολλάκις δὲ δακρυοῖς
 Τὸ πρῶον ὄμμα βασιλικῶς ὑποβρέχεις,
 Ἄλγῶν ἐφ' ἡμῖν· πρὸς δὲ τὴν ἀκρασίαν
 45 Βλέπων μάλιστα, τὴν σύνοικον τῷ βίῳ,
 Αὐεὶς ἀπανταὶς τῶν κακῶν ὀφλημάτων
 Ὅσπερ τὸ Θεῖον, πρὸς δὲ συγγνώμην τρέχεις.
 Αἰτεῖς δὲ σαυτὸν, ἡνίκα τῶν ἐγκλημάτων
 Τὸ μέγεθος οὐ δίδωσι τῶν δεήσεων
 50 Ἐτέρους κατάρχειν· καὶ γὰρ οὐκ ἔξ ἂν ποτε
 Ἄλλου γενέσθαι τὸν ἔλεόν σου τὸν πάνυ.
 Ἐξ ὧν δὲ δρῶμεν οὐχ ὁσίων τολμημάτων
 Ἐχεις ἀφορμὰς τῆς ἀνω παρῆρσις.
 Οὐχὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐξοπλίζεται

A 55 Ὁ τὸν βασιλέα τοῦτον οὐ θέλων κρατεῖν,
 Τὸν ἡμερον, τὸν ἡδὺν, ἐν τῷ μετρίῳ
 Εὐεργετοῦντα καὶ φίλους καὶ μὴ φίλους;
 Σώζει σε ταῦτα· ταῦτα τὴν ψυχὴν ποιεῖ
 Τῆς βασιλείδος ἢ, κράτιστε, τῆς εὐδαιμόνου,
 60 Τῆς πάντ' ἀρίστης, τῆς καλῆς καὶ πανσόφου,
 Ἐχειν ὑπὲρ σοῦ πρὸς Θεὸν παρῆρσιαν,
 Ἦν ζῶσαν εἶχες εὐσεβῆ συνεργάτιν,
 Ἐπεὶ δὲ μετῆλθε, παρέσχες οἷς ἢ ὑπηκόοις
 Ὅρκον βοηθῶν, ὄρκον ἀβραγέστατον,
 65 Ὅν οὐ παρῆλθες, οὐδ' ἐκὼν παραδράμοις.
 Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα· πρὸς δὲ τὸν νεῶν
 Ἦδη βαδίζειν βουλομένοις θαρῶντι δίδου.
 Ἐστω δὲ τῶν σῶν καὶ τοδὶ που ἴ θαυμάτων,
 Λόγους φανῆναι πρᾶγμα τολμῶντας φράσαι
 B 70 Τὸ πάντα νικῶν θαυμάτων ὑπερβολῆ.
 Ἔστιν δὲ δεῖγμα τῶν ἄγαν σου θαυμάτων
 Ὁ τοσοῦτος ἔρωσ, ὃν ἡ πόλις πᾶσα τρέφει
 Ἐπὶ σοί, βασιλεῦ κράτιστε, καὶ τῷ σῷ νεῷ ἢ.
 Ἐπεὶ γὰρ ἤγες τὴν ἑορτὴν ὡς ἔδει,
 75 Ἄπας ὁ δῆμος εὐθύς, ἡ γερουσία,
 Οἱ τὸν μέσον ζηλοῦντες ἀσφαλῆ βίον,
 Τὰς τῆς ἑορτῆς ἡμέρας ἐπεξάγειν
 Ἦτουν. Παρεῖχες. Ἐξέδραμον ἦτουν πάλιν,
 Πάλιν παρεῖχες. Τοῦτο δὲ δρῶν πολλάκις
 80 Ἐπεξέτεινας τὴν ἑορτὴν πλουσίως.

tibi nota essent prius, continuisti te, et unico confisus es tuo protectori, Deum dico, per quem omnia vincis. Neque vero a scopo aberrasti. Quid enim inter hæc? cecidit sua ipsius manu insidiarum structor primarius: neque enim voluit iustitia eum servare. Quippe id certo noverat ex pluribus, qui sæpius hæctenus exstiterant, tyrannis, si vivus ille tuas venisset in manus, te in lacrymas statim et commiserationem totum effundendum, et omnem hac in re exsuperaturum hominis indolem. Vitæ namque concipiens erroribus, ingemisti sæpe delictis nostris, princeps optime: sed et sæpe lacrymis benignos oculos tuos virtute vere regia rigas, nobis indolens; et ad intemperantiam, quæ ut plurimum vitæ comes assistit, oculos convertens, omnes a pravus delictis, numinis instar, absolvit, et ad ignoscantiam properas. Te ipse incusas, si quando criminum atrocitas alios prohibet te precibus suis occupare. Neque enim unquam pateris misericordiam, quæ summa est, ad alterum pertinere. Ex tot vero quæ perpetravimus nefandis ausis, habes, o imperator, clementiæ occasiones.

Annon in ipsum Deum insurgit, qui principem istum non vult imperare, mansuetum, suavem, cum moderatione inimicis perinde ac amicis beneficum? hæc te servant animi dotes, efficiuntque, o imperator magnanime, ut anima imperatricis beatæ, optimæ, formosæ et sapientis apud Deum pro te intercedat, quam, dum superstes erat, piam vitæ consortem nactus es. Postquam vero illa ad superos transiit, sollempne subditis tibi populis præstitisti sacramentum, sacramentum omnino infractum, quod nunquam es prætergressus nec infringes ultro.

Et hæc quidem ita se habent. Nunc vero ad templum nobis contendere cupientibus adsis daque audere. Inter tot quæ hæctenus edidisti miracula, illud sit potissimum, quod cernatur oratio rem perficere audere, quæ cæteras miraculorum excellentia longe superat. Est autem illustre immensorum tuorum miraculorum specimen amor ille eximius quo in te et in tuum templum flagrat urbs universa, princeps magnanime. Postquam enim festum, ut par erat, celebrasti, statim plebs universa, senatus, et qui mediam ac tutiorem vitæ rationem inierunt, ut celebritatis dies producerentur postularunt. Concessisti. Effluxere illi: iursum postularunt, rursum concessisti; qua re sæpius repetita festivitatis celebritatem magnifice produxisti.

VARLÆ LECTIONES.

* litteras ν παρ add. G: evanuerunt enim e codice. Intelligit autem regulos seditiosos, quibus victis pepercerit imperator. * Biennio ante obierat Theodora, iv Nonas Julias, ind. 10. De forma corporis Theodoræ vide Procop. *De ædif.* 1, 41, *Histor. Arc.* c. 10, et *Antholog. Gr.* iv, 45. DUCANGIUS. * παρέσχες οἷς Hermannus: παρέσχε τοῖς codex. † τοδὶ που Niebuhrius, τὸ δῆπου codex. ‡ νεῷ N.

Τούτων λεχθέντων ἐν τῷ παλατίῳ, διημέθη ἡ
ἀρχασις, καὶ ἐλέγη τὰ λοιπὰ ἐν τῷ ἐπισκο-
πιῳ, ἐπὶ Εὐτυχίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου,
προλεχθέντων τῶν ὑποκειμένων ἰάμβων (1).

Ἦχομεν ἐς ὑμᾶς, ἄνδρες, ἐκ τῆς ἐστίας
Τῆς τοῦ βασιλέως ἐς βασιλέως ἐστίας
Τοῦ παμμέγιστου, τοῦ νοητοῦ τῶν ὅλων,
Δι' ὃν τὸ νικᾶν συμφορὴς τῷ δεσπότῃ.
85 Ἐκεῖ μὲν ἡμῖν τῶν γερωῶν ὁ προστάτης
Καθεὶς ἑαυτὸν εἰς θέατρον ἐκ λόγων
Τὸν νοῦν παρέσχεν εὐμενῶς, ἐνταῦθα δὲ
'Ορᾶν πάρεστι τῶν ἱερῶν τὸν προστάτην·
'Ἐστω δὲ καύτης εὐμενῆς. Τούτων γε μὲν
90 Μηδεὶς ἀκούσας λοιδορεῖσθαι τοῖς λόγοις·
Εἴποι γὰρ εἰκόσ ἂν τις· « Ὡ τάν, ὡς πάνυ
Ληρεῖς περικτά. Τοῦτον αἰτεῖς εὐμενῆ
Λόγους γενέσθαι, τῶν ἀγαθῶν τὴν οἰκίαν,
Τὸν πᾶσαν εὐμένειαν ἡμφιεσμένον;
95 Τοῦτ' ἐπέπονθας ὄπερ ἂν εἰκότως πάθοι,
Εἴ τις δέοιτο λιπαρῶν ἐγκείμενος
Τὸν ἥλιον μὲν ἀνατέλλειν ἐν ἡμέρᾳ,
Τὸ φῶς δὲ λάμπειν, τοὺς λόγους δ' ὅτι εἶναι λόγους, »
'Εγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον εἶναι τὸν τρόπον
100 Οὐκ ἂν ἀποφαίην· πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν βλέπιον,
'Ος παμμέγιστος οὐκ ἔχων θ' ὑπερβολὴν,
Δέδοικα τὴν ἀγωνίαν. Θαρρῶν δ' ὄμως
'Ἐξ ὧν ἐδεδίειν ἰὸ πρότερον αἰθῶς ἀρχομαι.
Εἰ μὲν γὰρ ἐλπὶς ἦν τις εὐθνεῖν λόγῳ
105 Συνέτισσοῦσθαι τῷ νεῷ τῷ παγκάλῳ,

His in palatio recitatis, divulgus est auditorum consessus. Cætera vero recitata sunt in domo patriarchali, coram Eutychio sanctissimo patriarcha, cum subjecti iambi prius recitati fuissent.

Ad vos accedimus, o viri, ex imperatoris palatio ad palatium imperatoris ter maximi, qui omnia mente complectitur, per quem imperatori tot victorias consequi datur. Illic quidem dignitatum præses in theatro recitationum sedens benigne nos audit: hic vero videre est sacrorum præsidem. Sit et ille benevolus. Cæterum ex auditoribus nemo orationem nostram carpat. Dicit enim forsitan aliquis: « Heus tu, bone vir, quam omnino vana et inutilia deblateras! hunc sermonibus tuis propitium cupis, qui totius bonitatis est domicilium et omni humanitate instructus. Id certe tibi accidit, quod ei videretur accidisse, qui enixius et cum precibus efflagitaret ut sol per diem exoriretur luxque luceret, aut ut sermones sint sermones. » Ego vero ejusce rei eandem esse rationem non omnino negaverim. At institutum intuens, quod maximum est et quo nihil animo concipi potest excellentius, vereor in arenam descendere. Illud ipsum tamen quod metum primo incussit, audaciam rursus ingerit. Si enim spes quædam affulgeret posse nos beata dicendi copia templi pulchritudinem assequi et æquiparari scribendo, res esset sane lubrica, certamen aggredi in quo vincere periculosum esset. Cum vero satis intelligamus omnes nullam unquam orationem factis imperatoris respondere posse, id vero quod est in factis ipsis maximum, esse templi ædificationem, par non est profecto ut conceptus de rebus jam ante animo provisus timor audendi vobis animum adimat; sed potius, quantum est in unoquoque virium, omnem in nobis alacritatem excitemus. Habet in se boni aliquid hominis audacia: nisi enim intrepido prorsus et elato animo templum excitasset imperator, totius in re spei cogitationem excedens, non ad tantam pervenisset urbs alacritatem et felicitatem. Quid igitur præter decorum videri debet, si utilis modo innocuæ orationis libertas erumpat? quæcumque enim præ imbecillitate prætermiserit, ea licebit oculis usurpare. Judicium porro de illa proferunt non fabarum comestor Atheniensis, sed viri pii et æqui, quibus et Deus et imperator oblectantur, qui urbes regunt omniumque et rerum et orationum habenas moderantur. Horum igitur demereri gratiam et ad hos adire carmina mea oportet; idque confidenter agendum est. Ego vero ipse quasi verborum meorum echo resonabo. Redeo igitur ad magnum imperatorem.

VARIÆ LECTIONES.

* τς G. ἰὸ ἐδεδίειν codex: correxit Hermannus. ἰὸ ἀζημίαν G.

NOTÆ.

(1) Vide epistolam Bernardi Bruschi ad Cozzam Cottinum de more veterum recitandi, Veronæ editam. DCC.

ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

155 Σήμερον οὐ σακῶν με φέρει κτύπος, οὐδ' ἐπὶ νίκην
Ἐσπερον ἦε Αἰθυσαν ἐπέιγομαι, οὐδὲ τροπαίοις
Ἀμφὶ τυραννοφόνοις καναχήποδα ρυθμὸν ¹⁵ ἀράσσω.
Μηδουφόνων ἀβόητα μένοι κλέα σήμερον ἔργων.
Εἰρήνη πολυόλθε, τιθηνή τετρα πολίων,
110 Ἦν πλέον εὐπήληκος ἀναξ ἠγάασατο νίκης,
Δεῦρο, πολιισούχοισιν ἐπαυχήσαντες ἀέθλοισι,
Παντὸς ὑπερκύδαντος ὑπέτερον οἶκον ἀγῶνος
Εὐτέρως ὕμνοισιν ἀείσομεν, ᾧ ὑπὸ μούνῳ
Πᾶν κλέος ὑψορόφοιο κατώκλισε θέσκελον ἔργου ¹⁶.

145 Ἀλλὰ σὺ μοι βασιλῆα φερέσθιον, ὕμνια
[Ῥώμη ¹⁶,

Στέφον ἀκηραίοισι χύδην καταειμένον ὕμνοισι,
Ὡχ ὅτι σὸν ζυγώδεσμον ἐφήρμοσεν ἔθνεσι γαίης,
Ὡχ ὅτι σῶν ἐτάνωσεν ὑπέριβα μέτρα θεώκων
Τῆσα παρ' ἔσχατόντα κατ' ὠκεαντιδάς ἀκτάς,
150 Ἄλλ' ὅτι σὸν περὶ πῆχυν ἀπείρονα νηὶν ἐγείρας
Θυμωρικῶος ποιῆσε φαινοτέρην σε τεκούσης.
Εἴξατέ μοι, Ῥώμη· Καπετωλίδες, εἴξατε, φῆμαι·
Τόσσον ἐμὸς βασιλεὺς ὑπερήλατο θάμβος ἐκεῖνο
Ὅπποσον εἰδώλοιο Θεοῦ μέγας ἔστιν ἀρείων.
155 Ἐνθεν ἐγὼν ἐθέλω σε μελιφθόγγοισι χορταίσι,
Χρυσόχρῳτον αἰθουσα ¹⁶, τὸν σκηπτούχον ἀείδειν.
Καὶ γὰρ ἀναξ οὐ μούνον ἐν ἔντεσι χεῖρα κορύσσων
Ῥινοτόρῳ δούλωσεν ἀπείρονα βάρβαρον αἰχμῇ ¹⁶,

A Ὅφρα τοῖς ἀδμήτα λόφον κλίνειτε λεπάδοις
160 Καὶ θέμιδος πτήξειτε τεῆς ζυγόν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς
Τετριγὼς ὑπέροπλα μέλας φθόνος ὠκλασε τόξῳ ¹⁷
Ἄστουχου βασιλῆος, ἐπαστουτέροις δὲ βελέμνοις
Ῥωγαλέος δούπησε, πεσὼν δ' ἐβᾶθυσε ¹⁸ κονίην.
Καὶ σὺ δὲ πρεσβυγένεθλε Λατινιάς· ἔρχσο Ῥώμη ¹⁹.
165 Σύνθορον ¹⁹· ἀείδουσα μέλος νεοθηλῆι Ῥώμη·
Ἐρχσο καγχαλδῶσα, τὴν ὅτι ²⁰ παῖδα δοκεύεις
Μητρὸς ὑπερέλλουσαν, ἐπεὶ χάρις ἦδε τοκήων.
Ἄνερές οἱσι μέμηλε θεοειδέα θεσμὰ γεραίρειν,
Δεῦρό μοι ἀχλυδέσσαν ἀπορβίψαντες ἀνίην
170 Χιονέους ἔσσασθε γεγηθότες ἄψοι πέπλους.
Δάκρυ δὲ πενταέτηρον ἀπολήσαντες ὀπιπῆς
Μέλψομεν εὐφήμοις ὑπὸ χεῖλεσιν εὐποδας ὕμνους.
Ὀυρανίων ὠτίξεν ἐπὶ χθονὶ κληθῶρα πυλάων
B Ἀύσονίων σκηπτούχος, ὄλας δ' ἐπέτασεν ἑορταίς·
175 Εὐφροσύνην εὔρεταιν, ὄλας ἠμθλυσε μερίμνας.
Ἐξότε γὰρ δουπησεν ἐρισθενὲς ἔργον ἀνάκτων,
Κῆδος ἔην ἀλίαστον ἀνὰ πτόλιν. Ἰλαθὶ μύθῳ,
Ἰλαθὶ τολμήεντι, μεγασθενὲς ἤρανε γαίης.
Ἰλήκοις ἐπέεσσι καὶ εἰ τεβν οὔας ὄρινῳ
180 Βαῖον ὕσον· μεγάλων γὰρ ἐπερχομένη χάρις
[ἔργων
Ληθαίοις ἐκάλυψε κατηφέα κέντρα βεῖθοροις.
Καὶ φάος ἡλίοιο φαάντερον ἔστιν ὀδίτη
Χειμερίην μετὰ νύκτα, καὶ ἱμερόεσσα γαλήνη

DESCRIPTIO MAGNÆ ECCLESIAE.

Non clypeorum hodie me fragor impellit, aut ad occidentales vel Libycas celebrandas victorias feror, æque decantandis tropæis, quæ de cæsis tyrannis relata sunt, ferocem animum fatigabo. Illaudata maneat hodie partarum de Medis victoriarum gloria. Beata pax, urbium nutritrix, quam princeps galeatæ longe præfert victoriæ, huc age, urbis bono impensos prædicemus labores, et glorioso omni præstantiorum certamine adem sacris hymnis celebremus, præ qua unica quidquid est excelsi operis admirandum fatiscit.

Tu vero, alma Roma, auctorem salutis tuæ principem corona, sinceris laudibus abunde cumulatum, non quod jugum tuum populis omnibus imposuit, aut quod immensos solii tui fines ultra remotiores terminos Oceanique littora longe dilatarit, sed quod in recessu tuo immane templum excitans matre tua Tiberina longe te fecit illustriorem. Facessite nunc tandem decora omnia, quæcunque de Romano Capitolio fama prædicat: tantum enim meus imperator superavit istud miraculum, quantum idolo Deus maximus præstantior est. Volo igitur ut tu dulcisonis carminibus, o fornix auro refulgens, imperatorem tuum prædices. Ille quippe non in bellis solum manum vibrans infinitos barbaros victoriosius armis subegit, ut indomitam illorum superbiam frenis tuis submitteret et legum tuarum jugum illi vererentur: sed et nigra vehementius frendens invidia imperatoris urbi imperantis armis prostrata succubuit, crebrisque sagittis elisa fragorem edidit, casuque suo sub pulverem alte condita est. Tu vero veni, antiqua et Latina Roma, et concors carmen cæne novæ Romæ, et gaude quod natam vides, adhuc puellam, matro multo præstantiorem, quandoquidem ea est parentum gratia.

At vos quibus sacrarum legum honor curæ est, huc adeste, et, caliginosa deposita tristitia, niveis palliis lætabundi membra induite: detersis vero quinque annorum ab oculis lacrymis, ore bene auspiciato præstantes hymnos concinamus. Cælestium portarum claustra reseravit in terra Romanorum imperator: totis festis ampla gaudia indixit, omnes mentis ægritudines leniit. Ex quo enim cum fragore corruiat eximium imperatorum opus, immensus passim per urbem planctus exortus est. Da veniam audaci orationi, da veniam, potentissime terrarum princeps: verba audi æquo animo, si tantisper aures tuas pulso. Nam superveniens ingentium operum gratia, Lethæis fluminibus mæroris stimulos omnes demersit. Saævius est iter agentibus post hibernam noctem solis lumen, et jucunda serenitas in mari erran-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁵ ρυθμὸν G vel μῦθον· codex θυμόν· γρ. ἀράξω codex. ¹⁶ ἔργων codex, ου super ον scripto ¹⁷ Βουζαντῆς Ῥώμη in Anthol. Gr. iv. 24, p. 299, 300, etc. Roma Cpolitana in quibusdam codd. Prisciani post lib. 8 et 9 et apud Senat. de Orthogr., c. 42. ἕως Ῥώμη Themistio orat. 15. Duc. ¹⁸ ἀνοουσα codex. ¹⁹ αἰχμῆν codex. ²⁰ τόξῳ G, τόξων N. ο super ω scripto. ²¹ ἐβᾶθυσε malit G. ²² Roma vetus l. 5 C. de Oper. publ., l. 6 C. de Sacros. Eccl. etc., antiqua Corippo l. 1, παλαιὰ καὶ τριπέμπτελος Ῥώμη Const. Manass. Duc. ²³ σύνθορον codex: correxit G. ²⁴ ἔτι codex.

"Ανδρῶς ἐπιπλάκτους μετὰ κύματα μἄλλον" ¹¹ αἰνίει A
185 "Ποιοὶ τολμήσαντι, μεγασθενέξ, Πλαθὶ μύθῳ.

"Ἦδη μὲν σθεναροῦσιν ἐπεμβεβαυῖα θεμελίοις
Σφαίρης ἡμιτόμοιο κατήριπε θέσκελος ἀντυξ,
Μυστιπλόου δ' ἐτίναξεν ἐδέθλια πάντα μελάθρου ·
Πάντα δ' ὑπεσκιρτήσεν ἐν ἄσπεϊ βάθρα θεμελίων,
190 Γαῖα δ' ὑπεστενάχισεν ἐπὶ χρόνον, ἡερίαις δὲ
Μισρομένη νεφέλησιν ὀμιχλήεσσα κονίη
Οὐρανῆς ἀμάρυγμα μεσημβρινὸν ἔσκεπεν αἴθρης.
Χριστὲ μάκαρ, σὺ δὲ σεῖο κατ' ἔνδια χεῖρα τανύσασα
Αἵμασιν οὐ μεθέηκας ὑπ' ἀνδροφόνουσι μιῖναι
195 Σὴν χθόνα Τελχίνας κακοεργέας· οὐδὲ γὰρ ἔτληξ
"Ομματος ἀχράντοιο βολῆ πανδερκέϊ λεύσσειν
Αἶμα χυθὲν τεμένεσσιν ἀναιμάκτοιο θυγλήξ.
Οὐδὲ μὲν εὐρύστερνος ὑπώκλασε μέχρι θεμελίων
Νηξ, ἀριστιώδινος ἐελμένος ἄμμασι τέχνης ·
200 Ἄλλὰ μηξ ἀψίδο; ἀπωλίσθησε κεραίη
Ἄντολική, σφαίρης τε λάχο; κονίησιν ἐμίχθη.
Ἦν δὲ τὸ μὲν θαπέδοισι, τὸ δ' εἰσέτι, θάμβος ἰδέσθαι,
εἰάπερ ἀσπίρικτον ὀμίλειεν ἐκκρεμῆς αὐραι; ·
Ἠᾶ; δὲ κατηφείη βεβολημένους ἔστενεν ἀνήρ.
205 Μῆ τι; ἐμῆν σειρήνα βάλοι νεμστήμονι μύθῳ
Ἄτραπὶν ἀνήστοιο διααστείλουσαν ἀνίης ·
Ἠδύτερος μετὰ δάκρυ γέλωξ, μετὰ νοῦσον ὑγείη.
Οὐχ οὕτως ἀκάχησεν ἀπ' αἰθέρος ἐκχυμένη φλῆξ
Ἄνερας, ὀππόττε νῶτα κατέφλεγεν ἀγλοα γαίης,
210 Μυρία καρφομένων ὄτε χεῦματα σίζεν ἀναύρων,

Οὐδ' ὄτε καρποτόκοιο κατὰ χθονὸς οὐρανὸς αἰθίων
Εὐρύ χανῶν διῆξε πύλας δηλήμονος ἑμβροῦ
Καὶ τραφερὸν ξύνωσε πέδον βροθίοισι θαλάσσης.

Αὐτὰρ ἐμὸς σκηπτούχο; ἀπότροπον ἄλγος ἀκούσας;
215 Οὐκ ἐπίδην ἐκάλυψε νόου σέλας, οὐδὲ κατηφῆς
Ἠρεμέειν τέτληκεν ἀεργέος ἄμμασιν ὀκνου,
Ἄλλὰ μινυυθούδης ἀπεσεύαστο κέντρον ἀνίης,
Πρὸ; δὲ πόνου; ἤϊξε παλινῶμαήτορας οἴκου.
Τῷ δὲ παρεστηκυῖα σακέσπαλο; ἔννεπε Ῥώμη.

220 « Παγκρατέξ, ὀλιθίομοιρε, Δίκης ἔδοξ, ἔρμα πο-
[λίων,
Ἠρπασε βατκανή με, χάριξ δὲ τίξ ἐστι μεγαί-
[ρηξ" ²²

"Ὅττι σέθεν ζῶοντοξ, ὄτ' ἐγγύθεν ἐστὶν ἀρωγή" ²³

Β Στήθεσιν ἡμετέροισι περιβραγῆξ ἔλκοξ ἀνίσχει.
Ἄλλὰ, μάκαρ, (δύνασαι γὰρ ἐφ' ἔλκει φάρμακα
[πάσσειν

225 Χεῖρα τέην προτίταινε, ρυηφενέοξ τροφῶν" ²⁴ ἔλδοξ.

Πάντα κυβερνητήρι τεψ διέπουσα χαλινῷ
Ἦμετέροισι ὑπέθηκα τροπαιοφόροισι θριάμβοισι.
Ἠρεμέει καὶ Μῆδοξ ἀναξ καὶ Κελτίξ ὀμοκλή,
Καὶ ξίφοξ ἡμετέροισι φιλοτήσιον ὤπατε θῶκοισι
230 Ἦνδὸξ ἀνήρ, ἐλέφανταξ ἀγων καὶ μάργαρα πόντου.
Καρχηδῶν γόνυ δοῦλον' ἐμοίξ ἐκλίνε τροπαιοίξ.
Εἰξ ἐμὲ φορτίξ ἄπασα φερέσβιον ἐλπίδα τείνει,
Κύκλιον εἰσορόωσα δρόμον διδυμάνοξ ἀρκτου,
Ἦξ κεν ἐμοίξ τεκέεσσιν ἐπίβρυτον ἔλδον ὀρέξω·

tibus post tempestates animum exhilarat. Da veniam, fortissime princeps, da veniam audaci orationē.

Jam considerat admirabilis ille fornix hemisphaerii, fundamentis nixus firmissimis, ædisque patriarchalis solum omne concusserat: subsiliebant urbe tota ima fundamentorum, et ad tempus terra ingemiscebat: obscuris mistus nubibus caliginosus pulvis meridianum cœlestis lucis splendorem occuluerat. At tu, bone Christe, mœnum tuam super templum extendens, terram tibi consecratam humana cæde a sceleratis ac maleficis pollui non es passus. Quippe non potes oculis tuis immaculatis intueri in templis fuscum sanguinem, in quibus incruentum sacrificium peragitur. At neque tota ædis inclytæ amplitudo a fundamentis procubuit, artis egregiæ vinculis constricta: sed unius arcus vertex orientalis corrui, parsque una sphaeræ pulveribus est commista. Erat porro pars altera solo jacens, altera ad hanc usque diem, quod visu erat admirabile, minime sustentata et quasi pendula adhuc in aere morabatur. Omnes mœrore percussi gemebant. Verum nemo Musæ nostræ verbis mordacibus succenseat, quod in oblivione deletas sese effundat calamitates. Gravior est post lacrymas risus, postque morbum sanitas. Non sic ab aere demissum fulgur percussit homines, cum immensos arescentium torrentium cursus repressit; vel si quando cœlum ardens in frugiferam terram late dehiscens largos et nocuos imbres effudit et siccos agros marinis immiscuit fluctibus.

At, meus imperator, comperta tam acerba calamitate non diu præterea occuluit mentis aciem, neque adduci potuit ut quantumvis mœstitia oppressus inertis ignaviæ vinculis detineretur ac quiesceret: sed brevissimi doloris stimulum excussit, et ad reedificandæ ædis labores sese accinxit. Asiæ vero belliosa Roma eum sic est allocuta: « Potentissime, fortunate, Justitiæ sedes, urbium columen, nescio quæ me subit indignatio (et suam habet quamdam indignatio voluptatem) quod, vivente te, dum præsens adest auxilium, Roma pulchritudinem amiserit, et pectoribus nostris undique disruptum ulcus exoritur. Sed tu, o fortunate (potes enim ulceri medicamentum adhibere), manum tuam porrigere affluentis beatitatis nutrice. Omnia tuis gubernans auspiciis tuis inclytis triumphis subjeci. Quiescit Medorum rex et Gallorum vociferatio. Ipse Indus cum suis elephantis ad tuum solium gladium et margaritas maris ultro attulit. Meis tropæis servilia flexit genua Carthago. Naves omnes onerariæ geminæ ursæ cursum respicientes ad me tendunt tanquam ad spei suæ metam, spei quæ affert comoda, sic ut affluentem

VARIÆ LECTIONES.

¹¹ μἄλλον margo codicis: ipse θυμῶν. ²² Μεγαίρης G, μεγαίρειν codex, σ super ν positō. ὄτε (v. 222) a Salmasio vel Ducangio addita. ²³ post v. 222 N in margine, litteris quadratis: "Ὅττι σέθεν ζῶοντοξ ἐπέγχε καλλεῖ βῶμηξ. Eum versus Ducangius et Græsius receperunt. ²⁴ στροφῶν codex.

235 Ἐμπορίην δ' ἀνάγοντες ἐπιπνεύουσι ἀήται.
 Ταῦτα τοῖς καμάτοις ἐφέσπεται· ἄλλ' ἐπὶ πάσης
 Ἀγλαῆς θημῶν πεσεῖν ὑπὸ χεῦματα Λήθης
 Μήποτε μοι, σκηπτουῦχε, τὸ θέσκελον ἔργον ἔασης.
 Οὐ γὰρ, ἄναξ, εἰ καὶ σε καταπτήσουσι κλιθόντα
 240 Ἀύσονιοις²⁶.²⁷ θεσμοῖσιν ἀπείρονος ἔθνεα γαίης,
 εἰ καὶ πᾶσαν ἔδειμας ἐμοὶ πόλιν, οὐποτε δῆεις
 Λύμβολον ὑμετέροιο φαίντερον ἄλλο θεώκου²⁸.
 Ὡς φάμεν χαρίεντα λιλαίετο χεῖλεα πῆξαι
 Ποσσὶν ἀνακτορέοισιν. Ὁ δ' Ἰλαον ἠθάδι Ῥώμῃ
 245 Δεξιτερὴν ὤρεξεν, ὑποκλάζουσαν ἑγείρων.
 Ἦκα δὲ μειδήσας, ἴνα μυρίον ἄλγος ἐλάσση,
 Εὐφροσύνης πλήθοντας ἀκηδέος ἔκφατο μύθους·
 Ἐΐψον ἄχος, βασιλεία πόλις, μὴ θυμὸν ὀρίνης·
 Ὡς βέλος οὐ νίκησε τεὸν σάκος, οὐδὲ τις ἄλλη
 250 Ἀκλονοῦστυφέλιξε τετὴν φρένα βάρβαρος αἰχμῆ,
 Μῆδὲ βαρυτέλοισιν ὑποκλάζοιο²⁹ μερίμναις.
 Τέταθι, παμδασίλεια πόλις, μὴ θυμὸν ἀμύξης·
 καὶ γὰρ ἐμοῖς καμάτοις ἀοιδότερην σε τελέσσω,
 Ἄντις ἀναστήσας κορυφῆν εὐάντυγα νηοῦ.
 255 Ὡς φάμενος τεμένεσσιν ἐπέλεγετο, καὶ τάχα

[μύθος
 Γείτονος ἔργον ἔην ταχινώτερον· ὀρνύμενος γὰρ,
 Ὡς θέμις, οὐκ ἀνέμιμνε συνέμπορον ἀσπιδιώτην,
 Χρῦσον ἀγνάμπτου κατ' αὐχένος ὄρμον ἐλόντα,
 Οὐ χρυσὴν³⁰ τινα βράβδον ἀεὶ προκέλευθον ἀνάκτων,
 260 Οὐ στρατὸν ἠγορήσει κεκασμένον εὐποδος ἤβης,

Α Σύνδρομον εὐόπλου μελαγκρήπιδα κελεύου.
 Ἐξαπίνης δ' ἐκάτεροθε συνέρθεον ἄλλοθεν ἄλλοι
 Προφθαμένου βασιλῆος· ἐπεκτύπεον δὲ βοεῖται
 Ἀνδρῶν στενωμένων, κανάχιζε δὲ συμμιγῆς ἠχῶ.
 265 Ἄλλ' ὅτε δὴ κατὰ νηὸν ἐδύσατο καὶ βάσιν ἔγνω
 Δώματος ἀστυφέλικτον, ὄλην ἔτρεψε μενοινήν
 Ἐς κορυφῆν περίμετρον, ἐπυφῆμτος δὲ τέχνην
 Καὶ νόον Ἀνθεμίοιο, κεκασμένον ἔμφρονη βουλή.
 Κεῖνος ἀνὴρ τὰ πρῶτα θεμελίια πῆξαιτο νηοῦ,
 270 Εὐκαμάτων βουλήσιν ὑποδρήσων βασιλῆων,
 Δεινὸς ἀνὴρ καὶ κέντρον ἐλεῖν καὶ σχῆμα χαράξει,
 Ὅς τοίχοις ἐνέηκε τόσον σθένος ὅσον ἐρίζειν
 Δαίμονος³¹ ἀντίβλοιο βαρυτέλοισιν ἔρωαίς.
 Οὐ γὰρ ἀποτμηγέντος ἐρικνήμοιο καρῆνου
 275 Ὀκλασεν, ἄλλ' ἀδόνητον εὐκρήπιδι θεμελίῳ
 Ἰχνος ἐπεστήριξεν, ἐπὶ προτέροισι δὲ τοίχοις
 Ἰουντῆρ μεγάλου παρ' Ἀύσονιοισι θεώκου³²
 Ἄντις ἀμωμήτοιο χάριν δωμήσατο κόρησος.
 Ἄλλὰ τίς ἂν μέλπειεν ὅπως ὑψαύχενι κόσμῳ
 280 Νηὸν ἀνεζώγησος; τίς ἄρκιός ἐστι χαράξαι;
 Μῆτιν ἀριστώδινα πολυσκήπτρου βασιλῆος;
 Κεῖνα μὲν, ὧ σκηπτουῦχε, μεμηλότα τέκτωνι τέχῃ
 Λείψομεν, εὐκαμάτων δὲ τεῶν ἐπὶ τέρματα μόχθῳ,
 Ἴσομαι, ἀριτέλεστον ἰδῶν σέβας, ἦ ἐπὶ πάσης
 285 Θεῖος ἔρωσ ἀκτίνας ἀνεπτοίγησεν ὀμπῆς.
 Πᾶς βροτὸς ἀγλαδμορφον ἐς οὐρανὸν δυμα τανύσας
 Οὐκ ἐπιδὴν τέτληκεν ἀναγναμφθέντι τραχίλῳ

opum copiam liberis meis impertiam; ipsique advehendis mercibus aspirant venti. Hæc tuos comitantur labores. Verum cum omni pulchritudinis thesauro ne Lethæis fluminibus, o imperator, tam divinum opus obrui patiaris. Licet enim, o princeps, revereantur te immensi orbis gentes, quæ Romanis legibus colla submitunt, etiam si totam urbem mihi struxeris, nunquam reperies illustrius throni tui monumentum. » Hæc locuta pedibus imperatoris grata oscula figere annexa est. At ille faventem porrexit familiari Romæ dexteram, et procumbentem erexit. Suaviter vero subridens, ut infinitum doctorem pelleret, hæc verba sinceræ lætitiæ plena effatus est : « Depone dolorem, urbs regia, nec vexes animam : ut nullum jaculum clypeum tuum læsit, nec quævis alia Barbarorum vis immotam mentem tuam hactenus concussit, ita ne succumbas acerbis licet calamitatibus. Perfer, urbium princeps, nec animum vellices : etenim laboribus meis longe te efficiam celebriorem, rursus erigens templi verticem præclaris fornibus adornatum. »

Hæc fatus, ad templum progreditur, et dicto citius operi manum admovet. Festinans enim, uti par erat, non exspectavit clypeatos custodes, donec aureum superbæ cervici torquem aptassent, non aureas illas secures quæ imperatores semper præcedunt, non exercitum illum ex strenua et alacri juventute conflatum, nigris insignem caligis, qui principem per vias comitari solet armatus. Derepente undique confluxere alii aliunde, præeunte imperatore. Fragorem edidere confertorum virorum clypei, confusum sonum echo reddebat. At cum templum subiit et ima ædis firma agnovit, omnem curam convertit ad rotundum fastigium. Laudavit vero artem et prudenti instructam consilio mentem Anthemii. Vir ille primum jecerat templi fundamenta, laboriosorum imperatorum obsecutus mandatis, vir admodum industrius in eligendo centro et in formis ædificiorum delineandis; qui muris tantum iribuit firmitatis quantum satis erat, ut cum contrarii et obnitentis dæmonis intolerando impetu contendere possent. Neque enim procubuerunt, excelso vertice avulso : sed concussam imam partem firmissimo fundamento sustentavit magni Romanorum imperii rector, et super muris prioribus rursus præstantissimi verticis decorem exstruxit.

Sed quis enarret ut ambitioso ornatu templum instauraverit? quis par est exprimendæ verbis magnorum operum effectrici potentissimi principis prudentiæ? Sed his, o princeps, quæ arte architectonica accurata sunt, relictis, ad laboriosorum operum tuorum terminum veniam, confectum nuper miraculum intuens, super quo divinus amor oculorum omnium radios exterruit. Quisquis in caelum splendens

VARIÆ LECTIONES.

²⁶ αὐσονίης codex οἷς super τῆς scripto. ²⁷ θεώκω codex οὐ super ὧν posito. ²⁸ ὑποκλάζοιο codex κ̄ super σσ scripto. ²⁹ χρυσῆς codex. Rhomphaeus, de quibus dixi ad Alexiadis p. 15. Dec. ³⁰ Dæmon contrarius dicitur in epist. S. Barabae et aliquot Glossariis. Dec. ³¹ θεώκου margo.

Κύκλιον ἀστρογίτωνος ἰδεῖν λειμῶνα χορείης,
 Ἄλλὰ καὶ ἐς γλοόουσαν ἀπήγαγεν θύμα κολώνην.
 290 Καὶ ῥόον ἀνθεμδέκτος ἰδεῖν ἐπόθησεν ἀναύρου
 Καὶ στάχυν ἠδῶντα καὶ εὐδάνδρου σκέπας ὕλης
 Πῶεά τε σκαίροντα καὶ ἀμφιέλικτον ἐλαίην,
 Ἄμπελον εὐθαλέεσσιν ἐπικλινθεῖσαν ὀράμοις,
 Καὶ χαροποῦ γλαυκῶπιν ὑπὲρ πόντοιο γαλήνην
 295 Ξαινομένην πλωτῆρος ἀλιθρέκτοισιν ἔρετμοῖς.
 Εἰ δέ τις ἐν τεμένεσσι θεουδέσιν ἴχνης ἔρείσει,
 Οὐκ ἐθέλει παλίνρσσην ἀγειν πόδα, θελγομένοις δὲ
 Ὀμμασιν ἐνθα καὶ ἐνθα πολύστροφοναύχένα πάλαι.²⁹
 Πᾶς κόρος εὐπήληκος ἐλήλαται ἔκτοθεν οἴκου.
 300 Τοῖον ἀειφρούρητος ἀμεμφέα νηδὸν ἐγείρει
 Κοίρανος ἀθανάτοιο Θεοῦ χραισμήτορι βουλή.
 Σοῖς γὰρ, ἀναξ, καμάτοισιν ἐφέλκεαι Ἰλαον εἶναι
 Χριστὸν ὑπερκύδαντα διαμπερές. Οὐ γὰρ ἔρείσαι
 Ὅσσαν ἐρικνήμιδα κατ' Οὐλύμποιο καρήνων
 305 Ἥθελες, οὐκ Ὅσσης ὑπὲρ αὐχένα Πήλιον ἔλκειν,
 Ἄμβρατὸν ἀνδρομέοισιν ὑπ' ἴχνησιν αἰθέρα τεύχων.
 Ἄλλ' ὄσοις μόχθοισιν ὑπέρτερον ἐλπίδος ἔργον
 Ἐξανύσαι; ὀρέων μὲν ἀπεμδάδος οὐτι χατίζεις,
 Ὄς κεν ἀνατίξιας ἐς οὐρανὸν, εὐσεβίης δὲ
 310 Ἰουπύροισ πετερύγεσαι πρὸς αἰθέρα διὸν ἐλαύνεις.
 Ἄλλὰ τί δηθῶνα λαθικηδέος ἡμαρ ἔορτῆς
 Ὑμνησαι; τί δὲ μῦθον ἐλλίσσομεν ἔκτοθι νηοῦ;
 Ἴομεν, ἐν τεμένεσσι³⁰ Θεὸν δ' ὕμνησατε, μύσται,
 Ἰκέσιον³¹ καλέοντες ἐμῶν χραισμήτορα μύθων.
 315 Ἄρτι: μὲν ἀμβλυθεῖσα γένυν μετὰ βότρυνας ἄρπη

A Ἐσσομένης ἀνέμιμνε θερεῖγενὲς ἔργον ἀμάλλης,
 Ἥλιος δὲ νότοιο παρὰ πτερὸν ἠνία πάλλων.
 Αἰγὸς ἐς ἰχθυόεντος³² ἀθαλπείας ἤλασε³³ μοίρας,
 Ἄρτι κατηφῆσαντα λιπῶν ἀφετῆρα βελέμνων.
 320 Ἥλυθε δ' ἠριγένεια σεβάσμιος, οἰγομένη δὲ
 Ἄμβροτος ἀρτιδόμοιο πύλη μυκήσατο νηοῦ,
 Λαδὸν ἔσω καλέουσα καὶ ἤρανον, εὔτε κελαινῆ
 Νῦξ μινύθει καὶ πᾶσιν ἀξέεται ἡμάτιον φῶς,
 Ὄς ἐτεδὸν μινύθει, μεγάλου νηοῖο φανέντος,
 325 Νῦξ ἀχέων, καὶ πάντα ἐπέδραμε χάρματος ἀγλή.
 Ἐπρεπέ σοι, σκηπτοῦχε μεγασθενὲς, ἔπρεπε Ῥώμη,
 Ἐπρεπεν ἀμβροσιοιο Θεοῦ προκέλευθον ἔορτῆς
 Ὑμετέροις λαοῖσι θύρην νηοῖο πετάσσαι.
 Ἐπρεπεν ἐξείης μετὰ θέσκελον ἡμαρ ἐκεῖνο
 330 Ζωοτόκου Χριστοῖο γενέθλιον ἡμαρ ἰκέσθαι.
 B Καὶ δὴ νῦξ τετέλεστο προηγέτις εὐποδος ἑοῦς
 Εὐφροσύνην καλέουσα, Θεοῦ δ' ὑπεδέξατο κῆρυξ
 Ἄμβροτος ἀγρύπνοιο λαῶν³⁴ κελάδημα χορείης
 Θεσπεσίους τεμένεσσι νέοις, θηὶ μυστιῶι φωνῆ
 335 Παννυχίου Χριστοῖο βιαρκέος ἀνέρες ὕμνους
 Ἀσπασίως ἐθόησαν ἀσιγήτοισιν ἀοιδαῖς.
 Ἄλλ' ὅτε δὴ σκιδέσσαν ἀναστειλάσα καλύπτρην
 Οὐρανίας ῥοδόπηγης ὑπέδραμεν ἄντυγας ἀγλή,
 Δὴ τότε λαὸς ἅπας συνεγείρετο³⁵, πᾶς τε θεώκων
 340 Ἀρχὸς, ὑποδρήσων σθεναροῦ βασιλῆος ἐφετμαῖς
 Καὶ Χριστῶ βασιλῆϊ χαρίσια δῶρα κομιζῶν,
 Ἰκέσιοις στομάτεσσι θεουδέας ἤπυεν ὕμνους,
 Ἄργυρον εὐκαμάτοις ὑπὸ χεῖρει κηρὸν ἀνάπτων.

oculos sustulit, non jam potest rotundum choreæ astris distinctæ pratum inflexa cervicē intueri, sed et in virentem collem oculos statim deflectit, et floridi torrentis cupit videre latices atque pubescentem spicam et consitæ arboribus silvæ opacum, pecora etiam saltitantia et circumvolubilem olivam, vitem viridibus innixam ramis, cæruleamque in mari tranquillitatem nautæ remis humidis percussam. Si quis vero in divinum hoc templum pedem inferat, ex eo recedere amplius renuit: sed huc et illic, oculis oblectatis, caput attollit et circumfert. Omnis extra ædem egregie fastigiatam pellitur satietas. Sic nempe, opitulante Dei immortalis consilio, illustre templum excitat imperator. Tuis quippe, o princeps, laboribus ascribendum, quod in omnibus propitius sit gloriosus Christus. Neque enim Olympi verticibus excelsum Ossam aut Ossæ cacuminibus Pelion imponere aggressus es, aerem humanis pedibus scansilem efficiens. Sed confecto sacris laboribus tuis opere, quod spem omnem de ipso conceptam superat, jam montibus non egēs, quibus tanquam gradibus cælum conscendas, sed pietatis alis recta tendentibus in divinum illud domicilium inveheris.

Sed cur moramur lætum festi diem celebrare? curve orationem a templo abducimus? eamus. Deum in templo laudate, sacerdotes, meorum adiutorem carminum suppliciter invocantes.

Nuper falx obtusa acie post uvam exspectabat æstivum opus futuri manipuli: sol vero versus austrum habenas quatens ad frigidam capri marini plagas properabat, relicto nuper subtristi sagittario. Venerat autem veneranda aurora, et aperta recens exstructi templi porta immortalis sonitum dederat, populum et imperatorem invitans ut ingrederentur, quando nigra nox minuitur et omnibus dici lux augetur. Quam vere, cum magnum apparet templum, nox dolorum decrescit, et cunctos invasit lætitiæ lux. Te decebat, imperator potentissime, et te quoque, Roma, fores immortalis festivitatis prævias populis vestris pandere. Decebat post divinum istum diem deinceps vitæ parentis Christi natalem advenire. Et jam exacta erat prævia nox cœlestis auroræ lætitiā vocans, et Dei præco immortalis, vigilantis chori concentum in magnifica nova æde exceperat, ubi sacra voce benefici Christi laudes tota nocte homines perpetuis carminibus læti decantaverant. At ubi velo reducto cœlestes fornices subiit rosca lux, tum populus omnis coiit, omnesque palatii proceres, fortissimi imperatoris præcepto, et Christo regi gratulatoria ferentes munera, ore supplicii divinos hymnos cecinere, candidum cereum præ manibus ferentes. Se-

VARIAE LECTIONES.

²⁹ πάλαι codex. ³⁰ Melius jungi Ἴομεν ἐν τεμένεσσι monet Hermannus. ³¹ Ἰκέσιοι G ³² ἰχθυόεντας codex o super a scripto. ³³ ἤλασε G; vulgo ἤλαε. ³⁴ λαῶν γρ. πέλων et γρ. τελῶν margo codicis, τελῶν G ³⁵ συναγείρετο G.

Ἔσπετο δ' ἄρητήρ, ἰερῆς δ' ἐξήρχε χορείης,
 345 Ἄρητήρ πολύυμνος, ὃν ἄξιον εὖρετο νηοῦ
 Λύσονίων σακπητοῦχος· ὅλης δ' ἐστεινέτο Ῥώμης
 Ἄτραπὸς εὐρυάγνια. Μολῶν δ' ἐπὶ θέσπιδας αὐλὰς
 Δῆμος ἅπας ἐσέδωσε, ³² χαρίσιον, οὐρανίας δὲ
 Ἀχράντους ἐδόκησεν ἐς ἄντυγας ἴχνια θέσθαι.
 350 Ὀξάτε μοι κληῖδα, θεοῦδέες, ὄξατε, μύσται,
 Ὀξάτε δ' ἡμετέροισιν ³³ ἀνάκτορα θέσκελα μύθοις,
 Εὐχολῶν δ' ἐπέεσσι κομίσσατε· καὶ γὰρ ἀνάγκη
 Ἀπτομένοις βαλθίδος ἐς ὑμέας ἕμμα τανύσσαι.

Τρισσά ³⁴ μὲν ἀντολικῶν ἀναπέπταται ἔνδια κύκλων
 355 Ἡμιτέμων· ὑψοῦ δὲ μετ' ὄρθιον αὐχένα τοίχων
 Σφαίρης τετρατόμοιο λάχος τὸ τέταρτον ἀνέρπει,
 Ὄϊον ὑπὲρ τριλόφοιο καρῆατος, ὑψόθι κώτων,
 Σχήμα πολυγλήνοισι ταῶς πτερυγέσσιν ἐγείρει.
 Κόγχας ταῦτα κάρηνα σοφῶι τεχνήμονι μύθῳ
 360 Ἄνδρες ἠυδόξαντο· τὸ δ' ἄτραπὸς, εἴτ' ἀπὸ κόγχου
 Εἰναλίου καλέουσι δαήμενες εἴτ' ἀπὸ τέχνης,
 Λύτοί που δεδάσαι. Μέση δ' ἐζώσατο θύκουσ
 Μυστιπόλους καὶ βάθρα περιδρομα· καὶ τὰ μὲν αὐ-

A 370 Ἐ; βάσιν εὐθύγραμμοι, ὑπερθε δὲ κύκλιος ἀντιξί,
 Σχήμασιν οὐ σφαιρῆς ἐναλίγκιος ἀλλὰ κυλίνδρου
 Ἄνδιχα τεμνομένοιο. Δύο δ' ἐς κίονας ἄλλας
 Κόγχας ἀμφοτέρωθι προβάλλεται ἐς δύοσιν ἔρπειν,
 Οἷάπερ ἕκτανύουσα περιγναμφθέντας ἀγοστοῦς,
 375 Λαὸν ὄπως πολύυμνον ἔοις ἀγκάσσειται οἰκοῖς.
 Καὶ τὰς μὲν χρυσεόσιν ἐλαφρίζουσι καρῆνοισ
 Στικτοὶ πορφυρέοισιν ἀποστίλδοντες αὐτοῖς
 Κίονες, ἡμιτεμῆγι περισταδῶν ἄντυγι, κύκλου ³⁵
 Ἄχθος ἀεραζόντες ³⁶ ὑπέρθιον, οὐς ποτε Θήθης
 380 Νειλιώης ἐλόχευσαν εὐκνήμιδες ἐρίπναι.

Κίοισι μὲν δοιοῖσιν ἀείρεται ἔνθα καὶ ἔνθα
 Ἄμφοτέρης ἀψίδος ἐδέθλια· τριχθαδίας δὲ
 Ἡμιτελεῖς ἀψίδας ὀλίζοντας ἴχνησι κόγχης
 Ἄνδρες ὑπεκίλιξαντο δαήμενες, ὧν ὑπὸ πέζαν
 B 385 Κίονες ἰδρύσαντο καρῆατα δέσματα χαλκῶ,
 Γλυπτὰ, χρυσεότευκτα, παραπλάζοντα μερίμνας.
 Εἰσὶ δὲ πορφυρέαις ἐπὶ κίοισι κίονες ἄλλαι,
 Ἄγλα ἀθεσσαλικῆς χλοερῶπιδὸς ἀνθεα πέτρης.
 Ἐνθα τε ³⁷ θηλυτέρων ὑπερῶϊα καλὰ νοήσεις·
 390 Σχημ...ολον ³⁸ φορέουσιν, ὃ νεῖοθεν ἔστιν ἰδέσθαι·
 Ἐξ δ' ὑπὸ θεσσαλικῆσι καὶ οὐ δύο ³⁹ κίοισι λάμπει.
 Ἔστι δὲ θαμβῆσαι νόον ἀνέρος, ὃς ποτε δοιαῖς
 Πήξατο θαρσαλέως ἐπὶ κίοισι τρισσάκι δοιαῖς,
 Οὐδὲ βάσιν κενεοῖο κατ' ἤερος ἔτρεσε πήξαι.
 395 Πάντα δὲ θεσσαλικοῖο μεταίχμια κίονος ἀνῆρ
 Λαῖνείοις ἔφραξεν ἐρείσμασιν, ἔνθα κλιθεῖσαι
 Ἐργοπόνους ἀγκῶνας ἐπηρεΐσαντο γυναῖκες.

Ἰστατήν ὑπὸ πέζαν ἀολλίζουσα συνέλκει
 365 Ἐγγύτερον περὶ κέντρον ἐπὶ χθονός· ὄσσα δ' ἀνι-

[τῶν ⁴¹

[σχει

Ἰψόθεν, εὐρύνοισι διάστασιν ἄκρι θοώκων
 Ἀργυρέων κατὰ βαιδὸν, ἀεζομένοισι δὲ κύκλιος
 Λίην ἐπεμβαίνουσιν ἐπειλίσσουσι κεραίην.
 Τὴν δὲ μετεκδέχεται κρατεροῖς ἀραρυῖα θεμελίος

quebatur sacerdos, et sacro choro præerat laudandus pontifex, quem Romano templo dignum censuit imperator. Totius porro Romæ via quamlibet lata angusta erat. Pergens vero populus ad divinas aedes gratulationem publicam celebravit, sibi que visus est in cœlestes illos fornices pedem figere.

Pandite mihi, divini sacerdotes, pandite fores; aperite meis sermonibus divina penetralia; carminibus decus asferite: necesse quippe est ut qui valvas tangunt, ad vos oculos attollant.

Triplex ad orientem in semicirculi speciem compositum patet domicilium: superne autem in superiori murorum crepidine sphaeræ quarta pars assurgit, eam referens figuram quam supra caput tribus cristis insigne in expanso tergo pennis oculatis excitat pavo. Conchas hos vertices, artis architectonicae vocabulo, vocant viri intelligentes: quod autem certum est, nomen illud sive a conchæ marinæ figura iudicare periti, sive ab arte utcumque didicere. Media concha sedes sacerdotales complectitur et subsellia in orbem circumducta; et quidem aliqua ex ipsis sub extremum marginem colligens humi proxime circa centrum contrahit. Quæcunque autem superne assurgunt, spatium suum usque ad sedes argenteas sensim extendunt, et excrescentibus circulis semper impositum apicem circumvolvunt. Hanc excipit concameratio validis incumbens fundamentis, in ima quidem parte in rectas ducta lineas, superne vero in orbem composita, neque tamen circuli omnino sed cylindri bifariam divisi figuræ similis. Duas vero conchas alias versus columnas utrinque protendit ad occidentem progredientes, veluti ulnas suas extendens, ut populum canentem in suis ædibus complectatur. Et has quidem sustentant aureis capitellis variegata: et purpureis splendentes floribus columnæ, circumstantes dimidiam testudinem, arcus immensum pondus sustinentes, quas Nitiacarum quodam Thebarum montes excelsi peperere. Utrunque igitur ima utriusque fornices binis columnis attolluntur; dimidiatos vero arcus duas minores sub conchæ vestigiis et parte infima sinuarunt periti artifices; quorum sub imam crepidinem tollunt columnæ fastigia ære revincta ac aurata, tanta cum elegantia ut eorum aspectu curæ omnes depellantur. Porphyreticis hisce columnis incumbunt aliæ, viridis Thessalici lapidis flores splendidi. Hic vero præclaras seminarum superiores porticus licet intueri, quæ tholi formam præferunt, quod quidem ab imo intueri licet. Ex sub sex Thessalicas columnis, non vero sub duabus fulgent. Hic autem artificis ingenium licet demirari, qui duabus columnis duas alias imposuit, neque earum basim vacuo in aere defigere perhorruit. At quidquid inter Thessalicas columnas interjacet, lapideis pluteis communiit artifex, quibus innixæ mulieres laboriosos cubitos subfulciunt.

VARIE LECTIONES.

³² ἐδύσσε G, γρ. ἐσεδύσσε margo. ³³ ἡμετέροισιν N. ³⁴ ἀρχὴ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ναοῦ margo. ³⁵ τὸ μὲν τῶν τῆς codex. ³⁶ κύκλους codex. ³⁷ ἀεραζόντες codex. ³⁸ ὁ δὲ G. ³⁹ σχήμα θύλου margo Ducanjanus, σχήμα δ' ἴσον G. ⁴⁰ δ'..... ἐσσαλικῆσι: καλοῦ δύο N.

Οὕτως ἀντολικὰς μὲν ἐπ' ἀντυγας ἕμμα τανύσας A
 ἠάμβος ἀειδίνητον ἐσφύσαι. Ἄλλ' ἐπὶ πάσαις
 400 Ἐκφύεται πολὺκύκλον ὑπὲρ σκέπας οἶά τις ἄλλη
 Ἄψις ἡερόφοιτος ἀνευρύουσα κερατῆν
 Ἡερίην θείσαν ....σει δ' ἄχρι καρῆνου⁴⁷
 Ἄχρι⁴⁸ βαθυκνήμοιο καὶ ὁ γόος, ἥς κατὰ νῶτον
 Πυθμένας ἐρβίζωσε μέσου κόρυς ἀμβροτος οἴκου.
 405 Ὡς ἡ μὲν βαθύκολπος ἀνέσσεται ἡέρι κόγχη,
 Ἰψόθεν ἀντέλλουσα μία, τρισσοῖσι δὲ κόλποις
 Νέρθον ἐπεμβεδαυῖα, διατμηγεῖσα δὲ νώτοις
 Πένταχα μοιρηθέντα δοχῆτα φωτὸς ἀνοίγει,
 Λεπταλέαις ὑάλοις κεκαλυμμένα, τῶν διὰ μέσσης
 410 Φαιδρὸν ἀπαστράπτουσα φασεσφόρος⁴⁹ ἔρχεται ἡ ὕς.
 Διαιρεθείσης πάλιν τῆς ἀκροάσεως προελέχθησαν
 οἱ ὑποκειμένοι ἰάμβοι⁵⁰.

Εἰ μὲν πρὸς ἄλλο θέατρον ὑμᾶς συγκαλεῖν
 Συγῶς ἐπεχειρουν, ἄλογον⁵⁰ ἂν τις εἰκότως
 Ἡγήσατο τοῦτο· νῦν γε μὴ εὖ οἶδ' ὅτι
 Πρὸς τὸν οὐδὲν δραμόντες αἴθις τὸν μέγαν
 415 Ἐρᾶτε πάντες τῆς ἀκοῆς⁵¹ ὡς τῆς θέας.
 Οὐκοῦν τὸ λοιπὸν προσκαταβήσω⁵² τοῦ χρέους.
 Πάντα καὶ ἐσπερίην⁵³ τις ἐπὶ κλίσειν Ἴσα νοήσει
 Σχήμασιν ἡφίοις, ὀλίγων ἄτερ. Οὐ γὰρ ἐκεῖνη⁵⁴
 Μεσσάτιον κατὰ χώρον ἔλιξ περιδέδρομεν⁵⁵ ἀντυξ
 420 Οἶάπερ ἀντολικῶς ἐπὶ τέρμασιν .....⁵⁶
 Ἰδμονες ἀρητῆρες ἐνίδρυσαν .....⁵⁷

Sic dum versus orientales fornices oculos attollis, perpetuum intueris miraculum. Sed et præter hos omnes emergit super multis constantem arcubus testudinem veluti quidam alius fornix excelsior, qui verticem aerium explicat et dilatat. Assurgit autem usque ad caput immensi istius fornices, cuius in tergo fundamenta fixit mediæ ædis. vertex. Igitur concha in aerem ampla attollitur, superne quidem una exoriens, trinis vero recessibus inferne innixa, dorsis autem dispertita quinquiesariam separata ac divisa lucis receptacula aperit, levioribus vitris operata, per quorum medium belle coruscans ingreditur aurora.

Divulso rursus auditorum consensu in modum præfationis recitati sunt subjecti lambi.

Si ad aliud theatrum sæpe vos convocare aggrederer, illud fortassis quispiam nugæ merito existimaret. Nunc autem ad magnum templum rursus concurrentibus vobis non dubito quin gratum sit optatumque spectaculum. Quod igitur reliquum est debiti, pergam exsolvere.

Quidquid sacrati templi ad occidentem patet, eadem qua pars orientalis forma est, si pauca excipias. Neque enim in occidentali medium obtinet inflexus fornix, ut in orientalibus spatiis, ubi argento splendentes sedes suas docti sacerdotes posuerunt, sed occidens ingens aperit vestibulum multorum hominum capax, non singulare ac unicum: triplex enim est sub ædis extrema. Præter hæc vestibula longum est reclusumque spatium, accedentes excipiens sub amplis foribus, tantumque habens longitudinis quantum sacrum templum latum est. Locus hic a Græcis hominibus narthex appellatur. Hic suavis per noctem concentus perpetuo exurgens benefici Christi aures demulcet, ubi sacri prophetæ Davidis hymni alternis cantibus a sacerdotibus concinuntur, Davidis, inquam, mansueti, quem divina vox laudavit, viri inclyti, cuius celeberrima propago Christum Dei absque matre filium alvo excipiens partu nuptiarum experti genuit, maternisque legibus filium sine semine natum subiecit. Qui locus pandit et aperit septem sacras portas, populum intus invitantes catervatim. Quarum una ad angusti nartheis frontem versus austrum convertitur, alia versus septentrionalem alam: cæterarum autem quæ ad murum occidentalem, qui templi postremus est, prostant, resonantem cardinem manu aperit ædituus.

Sed quo feror? quæve medio veluti in pelago vagantem et errabundam orationem abduxit procella?

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁷... εἶσαν.....σει δ' ἄχρι καρ.... N, ἡερίην θείσαν τύπον Ἰριδος ἄχρι καρῆνου G. ⁴⁸ neque ἄχρι neque o ariet in N; pro ο γόος margo Ducang. et G ἀντυγας· νῶτον codex v super v finali scripto ⁴⁹ φασεσφόρος; margo Ducang..... ος N. ⁵⁰ λιν τῆς ἀκροάσεως et in ox ἰάμβοι add. margo Ducang. ⁵¹ ἄλογον G, on codex. ⁵² ἥς ἀκοῆς add. G. ⁵³ προκατ ἐπ χρ add. Ducang. ⁵⁴ ἐσπερί... τις ἐπ ἰσ... ἥσει N: cf. v. 586. ⁵⁵ καὶν add. G. ⁵⁶ δέδρομεν add. Salmasius. ⁵⁷ ἐνίδρυσαν τινι κόσμοι G. ⁵⁸ ἀπειρεσίοισι μετάλλοις G. ⁵⁹ πολὺάνδρον ἀνοίγει Ducangius, πολυδαίδαλον ἴσχει G. ⁶⁰ τέσσα μελάθρου Ducangius. ⁶¹ πύλαις περὶ πύλας αὐλῶν N, πύλας παραμεῖβεται αὐλῶν G. ⁶² colicis eos Niebuhrus ductus refert a quibus proxime absit εὐρυχόροι. ⁶³ μύσαις G. ⁶⁴ quo pacto Deipara dicatur innupta, vide S. August. serm. 18 De sanct. et ep. 5 ad Diac. Duc.

Ἀργυρέοις στῖλθοντας ἀπείρεισι .....⁵⁸
 Ἄλλὰ δύσις πυλεῶνα μέγαν πολ.....χει⁵⁹,
 Οὐχ ἓνα· τριχθαδίου γὰρ ἔχει κατὰ τε...ἀθρου⁶⁰
 425 Μηκεδανὸς δ' ἐπὶ τοῖσι πύλαις παραπέπταται⁶¹
 αὐλῶν,
 Δεχγύμενος προσιώντας ὑπ' εὐρ...οισι θυρέτρους⁶²,
 Μῆκος ἔχων ὅσον εὐρος ἀνάκτορα θέσκελα νηοῦ.
 Χῶρος ὅδε Γραικοῖσι φατίζεσθαι ἀνδράσι νάρθηξ.
 Ἐνθάδε τις κατὰ νύκτα διαμπερὲς ἦχος ἀνέρωπων
 450 Εὐκέλαδος Χριστοῦ βιαρχέος οὐατα θέλγει.
 Ὅπποθι τιμήεντα θεοῦδός ὄργια Δαυῖδ
 Ἀντιπόροις λαχῆσιν ἀεῖδεται ἀνδράσι μύστης⁶³,
 Δαυῖδ πρηυνόοιο, τὸν ἤνεσε θέσκελος ὄμφη,
 Φωτὸς ἀγακλήεντος, ὅθεν πολὺμνος ἀποβῶξ
 455 Γαστέρι δεξαμένη τὸν ἀμήτορα παῖδα Θεοῦο
 B Χριστὸν ἀνεβλάστησεν ἀπειρογάμοιτι⁶⁴ λοχειαίς,
 Μητρώοις δ' ὑπέθηκε τὸν ἀσπορον υἱέα θεσμοῖς.
 Ἐπτά δ' ἀνευρύνας ἱεροῦς πυλεῶνας ἀνοίγει,
 Λαὸν ἔσω καλέοντας ὀμιλαδόν· ἄλλ' ὁ μὲν αὐτῶν
 410 Ἐνστρέφεται νάρθηκος ἐπὶ στεῖνοιο μετώπων
 Ἐς νότον, ὅς δὲ βορῆος ἐπὶ πτερά· τῶν γε μὲν ἄλλων
 Νηοκόρος παλάμησι μεμυκῶτα θαιρὸν ἀνοίγει
 Ἐσπέριον περὶ τοῖχον, ὅς ὑστατός ἐστι μελάθρου.
 Πῆ φέρομαι; τίς μύθον ἀνῆρπασε πλαγκτὸν ἀήτης
 445 Οἶάπερ ἐν πελάγεσσι; μέσον παραδέδρομε νηοῦ
 Χῶρον ὑπερκύδαντα. Πάλιν νόστησον, αἰοιδή,

Ἡ δὲ οὐκ ἔστι πανάπιστον ἰδεῖν, πανάπιστον ἀκούσαι. A
 Εἰς γὰρ ἀντολικούς τε καὶ ἐσπερίους μετὰ κύκλους,
 Κύκλους ἡμιτελεῖς, μετὰ κίονα δίζυγα Θήβης,
 450 Εὐπαγέες τοῖχοι πίσυρες, γυμνοὶ μὲν ὄρασθαι
 Πρόσθεν, ἐπὶ πλευρὰς δὲ καὶ ἀβραγέας περὶ νώτους⁶⁸
 Ἄντ...⁶⁹ σφιγθέντες ἐρείσμασιν, εὐκαμάτοις δὲ
 Τέτραχα⁶⁷ μοιρηθέντες ἐφεδρήσσουσι θεμελίοις,
 Πέτρας ἀβραγέσιν ἀρηρότες, ὧν διὰ μέσσου
 455 Ἦγγμα πυριφλέκτοιο λίθου προχοῆσι κεράσσα;
 Ἀρμονίην ζύνωσεν ἀνὴρ δωμήτορι τέχνη.
 Τοῖς ἐπι μυριόμετρος ἐπιγναμφοῦσα κεραΐη,
 οἷάπερ εὐκύκλιοι πολύχροος Ἰριδος ἄντυξ,
 Ἡ μὲν ἐπὶ ζεφύρου τρέπεται πτερῶν, ὃ δὲ βορῆος
 460 Ἐς κλίσιν, ἥ δὲ νότοιο, καὶ δροῖος ἔγρεται ἄλλη
 Εὐρον ἐπὶ φλογόντα. Βάαιν δ' ἀτίνακτον ἐκάστη
 Γείτοσιν ἀμφοτέρωθεν ὁμοῦ συνέμιξε κεραΐαις,
 Ξυνοῦ πηγνυμένην ἐπὶ τέρμονος ὀρνωμένη δὲ
 Ἡερίαις κατὰ βαιὸν εὐγνάμπτουσι κελεύθοις
 465 Τῆς πρὶν ὁμογνήτοιο δίσταται. Ἀλλὰ καὶ αὐτῶν
 Ἀψίδων τὸ μεταξὺ καλοῖς ἀναπέμπλαται ἔργοις.
 Ἐνθα γὰρ ἀλλήλων ἀπνεύμεναι⁶⁸ ἦθεσι τέχνης,
 Ἡέρα γυμνὸν ἔδειξαν, ἀνέσσεται ἴσα⁶⁹ τριγώνω,
 Τῶχο; ἐπικλινθεῖς, ὅσον ...ον⁷⁰, ἄχρι συνάψῃ
 470 Πήγχα; ...τέρω .θε...ζυγος⁷¹ ἄντυγι κύκλου.
 Τέτραχα δ' ἐρπύζων ἀνατείνεται, ὄρα φανείη
 Ἐν στε...⁷² κύκλιοι περιδρομοὶ ὑψόθι νώτου.
 Μέσσα μὲν ἀψίδων, ὅσα κύκλιον ἄντυγα τεύχει,
 Ὑπαλαίαις πλινθοῖσιν ἀρηρότα δήσατο τέχνη,
 475 Ἄκρα δὲ πετραίοιο⁷³ κεράατα πῆξε δόμοιο·

Ἀρμονίαις δ' ἐνέτηκε πλάκας μαλακοῖο μολίδου,
 Ὄρα κε μὴ λαίγγες ἐπ' ἀλλήλησι δεθεῖσαι
 Καὶ στυφελὰ στυφελόισιν ἐπ' ἄχθεσιν ἄχθεα θεῖσαι
 Νῶτα διαθρόψουσι· μεσοδμήτω δὲ μολίδου
 480 Ἡρέμα πηληθεῖσα βάσις μαλθάσσετο πέτρου.
 Λαϊνὴ δ' ὄλα νῶτα κατεσφῆκωσέ τις ἄντυξ,
 Πάντοθεν εὐδίνητος, ὅπη καὶ βίζα καθέρπει
 Σφαίρης ἡμιτόμοιο καὶ ἄντυγές εἰσιν, ἐλιγμῶ
 Τοῦ πυμάτου κύκλιοι, τὸν ἀψίδων κατὰ νῶτα⁷⁴
 485 Ἀνέρες ἐστεφάνωσαν. Ἐπὸ προβλήτι δὲ κόσμου
 Ἐκκρεμέες λαίγγες ἐτορνῶσαντο⁷⁵ πορείην
 Στεινὴν, τερμύεσσαν· ὅπη καὶ φωσφόρος ἀνὴρ
 Ἄτρομος ἀμφιθέων ἱεροῦ λαμπτήρας ἀνάπτει.
 Ἐγρομένη δ' ἐφύπερθεν ἐς ἄπλετον ἡέρα πῆληξ
 490 Πάντοθι μὲν σφαιρηδὸν ἐλίσσεται, οἷα δὲ φαί
 [δρός
 Οὐρανὸς ἀμφιθέθηκε δόμου σκέπας· ἀκροτάτης δὲ
 Σταυρὸν ὑπὲρ κορυφῆς ἐρυσίπολιν ἔγραψε τέχνη.
 Ἔστι δ' ὄρα μὲν θάμβος, ὅπως κατὰ βαιὸν ἰούσα
 Εὐρυτέρη μὲν ἔνερθεν, ὑπερθε δὲ μείων ἀνέρπει.
 495 Οὐ⁷⁶ μὴν ὄρα κάρηνος ἀνέσσεται, ἀλλ' ἄρα μάλ-
 [λον
 Ὄς πόλος περιφοῖτος· ἐπ' εὐκαμάτοις δὲ νώτους
 Ἀψίδων ἐπέπηξε βασι . . . . .
 θι δινηθεῖσαν ἀνερπ ου
 ον παλάμησιν ον οίμο
 500 φα κτε
 ὄγλατην
 δι' ἀλλή

Præclaram templi partem mediam præterit. Eo igitur rursus, musa, regredere, ubi miraculum est et incredibile visu et auditu incredibile. Exstant enim post orientales et occidentales arcus, arcus dimidios, post duas Thebanas columnas bene compacti muri quatuor, qui anteriori parte carent ornatu, sed ad latera et versus infracta terga fulcimentis constricti validis cæteroquin fundamentis quadrifariam divisi insistant, duris lapidibus aptati; quarum per medium artifex pulverem lapidis igne cocti aqua temperatum immittens, earum juncturam arte architectonica commisit. Super muris istos immensus orbis inflexus, veluti multicolor rotundæ Iridis arcus, alius quidem ad occasum patet, alius ad aquilonem, alius ad austrum vergit; alius vero rectus stat ad eorum urentem. Immotam porro basim quilibet vicinis arcibus utrinque simul commiscet communi in termino compactam. Sensim vero in aerem exsurgens ab eo cui antea cohærebat sejungitur. Sed quod inter ipsos arcus interjacet, eximie adornatum est operibus. Ubi enim a se invicem artis industria deflexi nudum aerem ostenderent, illic murus assurgit in trianguli formam inclinatus, donec curvaturas inter se connectat altera quadruplicis circuli curvatura. Molem vero sustinens usque attollitur, dum suo flexu rotunda ædificii dorsa circuire cernatur. Media quidem, quæ fornicem teretem conficiunt, coctis lateribus compacta devinxit ars architectonica, summus vero ædis vertex lapidibus compegit. In ipsas autem juncturas mollioris plumbi tabulas immisit, ne lapides invicem connexi, et valida validis ponderibus immissa pondera addentes, terga comminuerent. Infuso vero in medium plumbo sensim humectata basim lapidem emollivit. Lapidea vero coronis, undique rotunda, dorsum omne ambit, quo et hemisphærii basis et arcuum curvaturæ pertinent, extremi conversione circuli, quem summis fornicibus artifices circumdederunt. Sub prominenti autem ornato pensiles lapides semitam faciunt angustam ac definitam, ubi is qui defert lumina, intrepidus circumiens, sacras lucernas accendit. Excitatus autem desuper in infinitum aerem apex ubique quidem in circuli speciem volvitur, et veluti pulchrum cælum ædis tectum ambit. Supra summum vero verticem crucem urbis liberatricem ars descripsit. Rem certe videre licet mirandam, ut sensim procedens, inferno latior, superne minus extenditur. At supra dorsum affabre factum.

VARIE LECTIONES.

⁶⁸ ἀβραγέας περὶ νώτου G ⁶⁹ ἀντιπόροις Ducangius. ⁶⁷ τέτραχα G, τέτραχι Ducangius, τετρο codex. ⁶⁸ ἀπνεύμεναι Hermannus: vulgo ἀπνευόμενα. ⁶⁹ δ' ἴσα N. ⁷⁰ αἰσιον G. reliquia: litterarum a Niebuhrio depictæ propius ad ἀρκιον ducunt ⁷¹ ἀμφοτέρωθεν ὁμόζυγος G. ⁷² ἐν στεφάνω G. ⁷³ πετραίοιο Hermannus, πετραίοιο codex. ⁷⁴ νώτου codex. ⁷⁵ ἐτορνῶσαντο margo Ducang. ἐστερνῶσαντο codex. ⁷⁶ ἄρα καὶ 495 om. Ducangiana.

α πιστοί υν χρυσόο
 ἀλλὰ μέση αν τυξ
 505 σκαφεός τὸν οὐ κε ειγη
 Ἐνδοθι κύκλου
 ψηφίδ ἄφρα σαύση
 εἰφρουρ κόσμοιο σωτήρ
 Σφαίρης δ' ἡμιτομ πυθμένα πεντά
 510 Εὐφαέων ἀψίδας ἐτεχνήσαντο θυρέτρων,
 Ὅσπιδεν ἀδροκόμοιο σέλας πορθομεύεται ἡοῦς.
 Θάμβος ἔχω τίνα μῆτιν ἐπήραρεν εὐρέει νηῷ
 Ἡμέτερος σκηπτοῦχος, ὅπως δωμήτορι μόχθῳ
 Ἀνέρες εὐτέχνοισιν ὑποδρῆσσοντες ἐδέθλοισι,
 515 Πλίνθοις ὀπταλέησιν ἀνεστήσαντο δεθείσας
 Ἄντυγας ἀψίδων τε καὶ εὐρυπόρου σκέπας οἴκου.
 Καὶ ἑῶν γὰρ ἀνὴρ πολύμητις, ἀνειμένος ἰδμοι τέχνη,
 Εὐξύλου ὑφορόφοιο ἑῶν τέγος τεχνήσατο νηοῦ.
 Οὐδὲ γὰρ οὐ Φοίνισσαν ὑπὲρ Λιθάνοιο κολώνων,
 520 Οὐδὲ μὲν Ἀλπείων σκοπέλων ἀνά δάσκιον
 [ύλην,
 Ἄσσυριοι δρυτόμοι τις ἀνὴρ ἢ Κελτῶς ἀράσων
 Δενδροκόμοις βουπλήγας ἐν ἄλσεσιν, οὐ τίνα πεύ-
 [κην,
 Οὐκ ἐλάτην ἐνόησεν ἐπαρκέας οἶκον ἐρέψαι·
 Οὐδὲ μὲν οὐ κυπάρισσον Ὀροντίδος ἄλσεα Δάφνης,
 525 Οὐ Πατάρων εὐδενδρος ἀνηέξησεν ἐρίπνη,
 Ἦτις ἀπειρεσίοιο τέγος νηοῦ πυκάζσει.
 Καὶ γὰρ ἀναξ πολύυμνος, ἃ μὴ φύσις εὔρε καλύψαι
 Δένδρεσι μηκεδανοῖσι, λίθων ἐκαλύψατο κύκλοις.
 Οὕτω τετραπόροισιν ἐφ' ἀψίδασσι καλύπτρη

A 550 Εὐπήληξ βαθύκολπος ἀείρεται. Ἦ τάχα φαίης
 Οὐρανὸν ἐς πολύκυκλον ἀλώμενον δμμχ τιταίειν.
 Ἄλλ' ἐπι..... καὶ ἔσπερον οὐχί ἄῃ νοήσεις
 Ἀψίδων ὑπένερθεν, ὄλος δ' ἀναπέπταται ἀήρ·
 Ἐς δὲ νότον κελάδοντα καὶ ἐς κλίσιν ἀδροχρον ἀρκτω
 535 Τοῖχος ἐρισθενέτης ἀνατείνεται ἀχρι γενείου
 Ἄντυγος εὐτροχάλοιο, λέλαμπε δὲ τετράκι δοιαῖς
 Πλησιφαῆς θυρίδεςσιν. Ἐρήρεισται δ' ὄγε τοῖχος
 Νειόθι λαϊνέοισιν ἐπ' ἄῃ ἰχνησιν· ἔξ γὰρ ὑπ' αὐτῶ
 Κίονες αι.....ς τ...χλοάοντι σμαράγδῳ ἄῃ
 540 Ἀκαμάτων ξυνοχῆρας ἀνεστήσαντο τευόντων,
 Ἐνθα γυναικείων ἀναφαίνεται ἔνδια θώκων.
 Τοὺς δὲ χαμαιπαγέες πίσυρες .....ηνοῖς ἄῃ
 Κίονες ὀχμάζουσιν ἄῃ ὑπ' ἀστυφέλικτον ἀνάγκην
 Χρυσόκομοι χαρίττεσι κατη.....ἄῃ,
 B 545 Θεσσαλίδος πέτρης ἀμαρύγματα· μέστα δὲ νηοῦ
 Ἐνδια καλλιχόροιο διακρίνουσιν ἐδέθλων
 Γείτονος αἰθούσης περιμήκεος. Οὐ ποτε τοῖχους
 Κίονας ἐτμήσαντο Μολοσσίδος ἐνδοθι γαίης,
 Ἐψιδόφους, χαρίεντας ἐν.. ἀλσεσι...ἄῃ,
 550 Ἄνθεσι δαιδαλέοισι τεθηλότας. Ἄλλὰ καὶ αὐτῆς
 Αἰθούσης κατὰ μέσσον ἐρείσατο .....οῦς ἄῃ
 Κίονας Ἀνθέμιος πολυμήχανος... δὲ ἄῃ σὺν αὐτῶ
 Πάνσοφον Ἰσιδωρος ἔχων νόον· ἀμφοτέροι γὰρ
 Καλλιπόνων βουλήσιν ὑποδρῆσσοντες ἀνάκτων
 555 Νῆδον ἐδωρῆσαντο πελώριον· ἀλλ' ἐνὶ μέτροις
 Μήκεος ἐγγυτέρων μὲν ὀλίζονες, ἐκ δὲ τιθήνης
 Τῆς αὐτῆς χλοροῖσιν ἀποστειλῆσυσιν αὐτοῖς.
 Ἄλλὰ γὰρ οὐ στοιχηδὸν ἐπισχερῶ εὐποδας οὕτοι

lucentium fenestrarum arcus fabricarunt, per quas auricomæ lumen auroræ immittitur.

Audacia fretus quoddam immenso templo utile consilium commentus est imperator, quo pacto qui ædificandis artificibus operam dederunt artifices, coctis lateribus colligatas curvaturas arcuum et amplæ domus tectum excitarint, et fornicum et amplæ ædis tectum.

sed cum sublimis templi tectum molitus est, non super Phœnicium Libani montem, non ad Alpinarum rupium umbrosa nemora mittitur aut Assyrus lignator aut Gallus, densis in silvis boum stimulos agitans. Non aliquam piccam aut abietem ædi tegendæ censuit idoneam: sed neque cupressum Orontidis Daphnes saltus, non arboribus abundans Patarorum mons produxere, quæ immensi templi fastigium tegeret. Etenim inclutus imperator, quæ arboribus tegere renuit natura, magnis lapidum circulis textit. Ita supra quatuor arcus testudo erigitur excelsa et ampla, quo dum pervenit vagabundus oculus, eum cœlestes in orbis defixum diceret. Cæterum ad orientem et occidentem sub arcibus totus patet aer: ad austrum vero resonantem et ad partes nunquam madidæ ursæ validus exsurgit paries usque ad mentum seu partem inferiorem immensi arcus. Octo vero coruscat columnis. inferne autem suffultus est hic paries lapideis basibus. Sex enim columnæ, virenti smaragdo similes, supra eas indefessorum nervorum commissuras excitarunt, ubi matronalium aularum apparent domicilia. Aulas istas humi defixæ quatuor auricomæ columnæ, eximii Thessalici lapidis fulgores, capitellis suis solide fulciunt: media vero rotundi templi domicilia distinguunt ac separant a sede ingentis porticus, quæ vicina est. Nunquam tales columnas intra Molossicæ seu Epiri fines, adeo excelsas gratas et variegatis distinctas floribus in nemoribus quisquam excidit. Sed et circa medium ipsius porticus. . . . columnas statuit Anthemius architectus industrius (erat autem cum illo scientia perinde ac prudentia præditus Isidorus: uterque enim pulchros imperantium labores principum parentes mandatis, admirabile templum exstruxere), sed in longitudinis modo ac mensura proximis quidem minores: habent vero eadem ex origine ut virentibus floribus refulgeant.

At enim non illæ ordinatim, uno eodemque versu, bases firmissimas solo fixerunt, sed terræ insident

VARIÆ LECTIONES.

ἑῶν καὶ οὐ G. ἑῶν ὑφορόφοιο Ducangius, ὀρόφοιο codex. ἄῃ οὐδὲ γὰρ] ὡς πάλαι G ἑπαρκευ N, ἐπαρκείας Hermannus, ἐπαρκέα Ducang. ἄῃ ἐπὶ τ' ἀντολήν καὶ ἐφ' ἔσπερον οὕτι G. ἄῃ ὑπ' N. ἄῃ αἰχληνέες ἔσον χλοάοντι μαράγδῳ G. ἄῃ γλαφυροῖσι καρήνοισι G, φορέουσι καρήνοισι margin Ducang. ἄῃ ὀχμάζουσιν G, ὀχλίζουσιν N. ἄῃ κατηρεφέες μάλα πάσαις G. ἄῃ ἐν εὐάλασσιν ὄρεσσιν G. ἄῃ δισάκι δισσοῦς G. ἄῃ ἰδέ:

Πυθμῆνας ἐρήϊζωσαν, ἐφεδρήσουσι δὲ γαίῃ
 560 Ἄντιοι ἀλλήλοισι δῦο δυσίν. Ὦν κατὰ κόρησῃς
 Τετραπόροις σειρήνιν ἐπιλιχθεῖσα κεραίῃ
 Νῶτον ὑπεστήριξε γυναικείοισιν ἐδέλοισι⁹⁰,
 Ἐγγύθι δ' ἔστι πύλη βορειώτιδος ἐς κίλισιν αὐρῆς,
 Λαὸν ἀπιθύνουσα πρὸς ἀγράαντα λόστρα,
 565 Ἄνδρομέου βιότοιο καθάρσις, τῶν ἀπο λυγρῆ
 Σμῦδις ὠλεσίθυμος ἐλαύνεται ἀμπλακιάων.
 Τέτρασι δ' ἐξείης ἐπὶ κλοσιν, ἔνθα καὶ ἔνθα,
 Ἄβροϊ, Θεσσαλικοῖσι, πρὸς ἀμφιλύκην τε καὶ ἤϊω,
 Αἰθούσης κατὰ μήκος ἐλίσσεται ἔργα κυλίνδρων
 570 Ἡμιτόμοις ἀτάλαντα⁹¹, διομήτους⁹² περὶ τοί-

Τρητὰ διαστείχουσιν ἀνειμένα · πρὸς μὲν ἀήτην
 Ἄρκυον ξυνοχῆς ἀνακλίνουσι θυρέτριων
 Ἄζυγιών, νότιον δὲ ποτὶ περὶν, ἄντα⁹³ πυλάων,
 Εὐρύκτους κενεῶνας εἰσομένου; τιλ παστῶ,
 575 Πρὸς δὲ φάος καὶ νύκτα πάλιν δύο κίονας ἄλλους
 Αἰμνίους δοιοῦς τε περικλύστου Προκονήσου,
 Στήμονας⁹⁴, ὑψιλόφους, πυλάων ἄγχιστα παγέντας.
 Ἄλλ' ἐπὶ μὴ φαέθοντα πύλη μία, πρὸς δὲ κελαινῆς
 Νυκτὸς ἔδος οἰσσην ἐπὶ δικιλίδα λαὸς ὀδεύει.
 580 Ἀήεις καὶ νοτίνη βορειώτιδι πᾶσαν ὁμοίην
 Μηκεδανὴν αἰθουσαν, ἔχει δὲ τι καὶ πλέον ἤθε·
 Τίχει γάρ τινι χώρον ἀποκρινθέντα⁹⁵ φυλάσσει
 Δύσσωνίων βασιλῆϊ Θεοστέπτοις ἐν ἑορταῖς.
 Ἐνθα δ' ἐμὲς σκηπτούχος ἐφήμενος ἠθάδι θιόκιω

A 585 Μυστιπόλοι; βίβλοισιν ἔην ἐπέεσσεν ἀκούειν.
 Ἴσα δὲ τοῖς ὑπένερθε καὶ ὑψόθι πάντα νοήσε
 Θηλυτέρην αἰθουσαν ἐς ἀμφοτέραι; τις ἀνελθών ·
 Ἢ γὰρ ὑπερέλλουσα πρὸς ἔσπερον οὐκέτι δοιαῖς
 Ἴση ταῖς ἐτέρησιν, ὑπὲρ νάρθηκος λούσα⁹⁶.

590 Ἀλλὰ καὶ ἀμθροσίιο πρὸς ἔσπεριον πόδα νηοῦ
 Τέτρασιν αἰθούσησι περιδρόμον δψεαὶ αὐλήν,
 Ὦν μὲν νάρθηκι συνάπτεται⁹⁷, αἶ γε μὲν ἄλλαι
 Πεπταμέναι τελέθουσι πολυσχιδέεσσι κελύθοις.
 Μηκεδανῆς δ' ἐρίτιμον ἐς ὄμφαλιν ἴσταται αὐλῆς
 595 Εὐρυτάτη φιάλη τις, Ἰασαῖος⁹⁸ ἔκτομος ἄκρης,
 Ἐνθα ῥόος κελადῶν ἀναπάλλεται ἤφερι πέμπειν⁹⁹
 Ὀλκὸν ἀναθρόσκοντα βίη χαλκήρεος αὐλοῦ,
 Ὀλκὸν ὄλων παθέων ἐλατῆριον, ὅπποτε λαὸς
 Μητὶ χρυσοχίτωνι, Θεοῦ κατὰ μύστιν ἑορτῆν,

B 600 Ἐννοχλοῖς ἄχραντον ἀφύσσειται ἄγγεσιν ὕδωρ ·
 Ὀλκὸν ἀπαγγέλλοντα Θεοῦ μένος · οὐ γὰρ ἐκεῖνοις
 Οὐποτε πυθομένοισιν ἐπέχραεν ὕδασιν εὐρώς,
 Εἰ καὶ πούλυέτηρον ἐπὶ χρόνον ἔκτοθι πηγῆς
 Κάλπιδος ἐν γυάλοισιν ἐελέμενα δώμασι¹ μίμνοι.
 605 Λαότορον² δ' ἀνὰ τοίχον ἐσυγραφα δαίδαλα τέχνης
 Πάντοθεν ἀστράπτουσιν. Ἄλιστεφέος Προκονήσου
 Ταῦτα φάραγξ ἐλόχευσε. Πολυτεμῆτων δὲ μετᾶλλων
 Ἄρμονιῇ γραφίδεσσιν ἰσάζεσται · ἐν γὰρ ἐκείνῃ
 Τετρατόμοις λάεσσι καὶ ὀκτατόμοι; νοήσεις
 610 Ζευγνυμένας κατὰ κόσμον ὁμοῦ φλέβας· ἀγαλῆτων δὲ
 Ζωοτύπων λάτγγες ἐμιμήσαντο δεθεῖσαι.

binæ binis oppositæ. Quarum in fastigio arcus quadrifidis implicatus vinculis dorsum matronalibus domiciliis subfulcit, plebem recta ducens ad incontaminata lavacra, vitæ humanæ expiatoria, a quibus perniciosis et noxiis peccatorum livor depellitur.

Ab utraq; deinceps parte super quatuor præclaras columnas Thessalicas, occasum ortumque versus, secundum porticus longitudinem, voluntur architecturæ opera, dimidiatis cylindris similia, elegantia, circum parietes divina arte fabricatos diffusa. Sed ad septentrionem bifidarum portarum cardines, versus vero meridionalem plagam, e regione portarum, sinus affabre exstructos cœnaculis similes sustentant. Ad orientem vero et occidentem rursus duas alias columnas Thessalicas, et duas perinde ex inelyta Proconneso advectas, quæ fulcimenti editioris instar juxta portas compactæ sunt. Cæterum ad orientem unica patet porta: ad septentrionem vero per duplicem portam populus ædem ingreditur.

Invenies pariter ad meridiem longam porticum septentrionali omnino similem. Habet vero illa quiddam amplius: muro enim quodam seclusum locum servat Romanorum imperatori, ad solemnia et a Deo coronata festa; ubi meus princeps, solito in throno sedens, sacris Libris suum præbet auditum.

In omnibus porro, tam superne quam inferne, porticus seminarum similes animadvertet quisquis utramque ingreditur. Neque enim illa quæ ad occidentem assurgit et supra narthecem progreditur, duas aliis similis est.

Sed et ad occidentalem divinæ ædis pedem atrium quatuor porticibus circumdatum licet intueri, quarum quidem una nartheci conjungitur, aliæ vero semitis multifidis apertæ sunt. In eximio longi atrii umbilico stat ampla phiala quædam, ex eleganti jaspide excisa, ubi immurmurans fons undas suas gestit in ærem emittere, vi quadam ex ærea fistula resilientem, undas morborum omnium expultrices, cum plebs mense aurata veste induto, in mystico Dei festo, noctu immaculatam aquam vasculis haurit, undas Dei virtutem prædicantes: nunquam enim aquas istas putredo mucorve invasit, quamvis multos annos extra fontem domi maneat in situlæ concavis asservatæ. In lapideo muro dædalea undique cœnoscant artis opera maritimæ Proconnesi: hæc enim peperit Proconnesus. Sectorum vero multas in partes lapidum compago penicillorum ductus adæquat: in illa enim tessellis quadrifidis vel octifidis cum venustate simul junctas venas videas. Expressorum vero animalium pulchritudinem imitantur connexi

VARIE LECTIONES.

⁹⁰ vers. 565 om. Ducangiana. ⁹¹ δ' ἀτάλαντα G. ⁹² δια-μῆτους G, γρ. διολήντους N. ⁹³ ἀντ' G. ⁹⁴ στή-
 μονας | ἤρμωσαν G. ⁹⁵ ἀποκρινθέντα G, ἀποκριθέντα codex. ⁹⁶ εἴουσα G. ⁹⁷ νάρθηκος συνάπτεται N.
⁹⁸ ἰασπῆος Ducang. ⁹⁹ πέμπων G. πώμασι G. ¹ λαοτόρον codex. fortasse voluit λαοτόρου vel ἰασπῆου G.

Πολλάς δ' ἔνθα καὶ ἔνθα περὶ πλευράς τε καὶ ἄκρας Α
 Ἄντυγας ἀμβροσίωιο κατόψαι ἔκτοθι νηοῦ
 Αὐλάς ἀσκεπείας· τὸδε γὰρ τεχνήμονι κόσμῳ
 615 Ἦνύσθη περὶ σεμνὸν ἀνάκτορον, ὄφρα φανεῖη
 Φέγγεσιν εὐγλήνοισι περιβήρυτον ἠριγενείης.
 Καὶ τίς ἐριγδοῦποισι χανῶν στομάτεσσιν ὁ Ὀμήρου
 Μαρμαρέους λειμῶνας ἀολλισθέντας ἀείσει
 Ἰλιδάτου νηοῦ κραταιπαγέας περὶ τοίχους
 620 Καὶ πέδον εὐρύθεμειλον; ἔπει καὶ χλωρὰ Καρύστου
 Νῶτα μεταλλευτῆρι χάλυψ ἔχαρξεν ὀδόντι,
 Καὶ Φρύγα δαιδαλέωιο διέθρισεν αὐχένα πέτρου,
 Τὸν μὲν ἰδεῖν ῥοδόντα, μεμιγμένον ἤέρι λευκῷ,
 Τὸν δ' ἄμα πορφυρέοισι καὶ ἀργυφέοισιν ἄωτοισι
 625 Ἄβρὸν ἀπαστρέπτοντα. Πολὺς δ' εὐπήχει Νεῖλω
 Φορτίδα πιλῆσας ποταμήτιδα ἄλας ἀνίσχων
 Πορφύρεος, λεπτοῖσι πεπασμένος ἀστράτι, λάμπει.
 Καὶ χλοερὸν λάιγγος ἴδοις ἀμάρυγμα Λακαίνης,
 Μάρμαρά τε στράπτοντα πολυπλάγκτοισιν ἐλιγμοῖς,
 630 Ὅσσα φάραγξ βαθύκολπος Ἰασσίδος εὖρε κολώνης,
 Αἰμαλέψ λευκῷ τε πελιδωθέντι κελεύθουσι
 Λοξοτενεῖς φαίνουσα, καὶ ὀππῶσα Λυδίας ἀγῶν
 Ὄχρον ἐρευθῆντι μεμιγμένον ἄνθος ἐλίσσων·
 Ὅσσα Λίδυς φαέθων, χρυσέψ σελαγίσματι θάλπων,
 635 Χρυσοφανῆ κροκόεντα λίθων ἀμαρύγματα τεύχει
 Ἄμφι βαθυπρήωνα ῥάχιν Μαυρουσίδος ἄκρης·
 Ὅσσα τε Κελτικὴ ἀνεῖχε βαθυκρυστάλλος ἐρίπηνη
 Χρωτὶ μέλαν στίλβοντι πολὺ γλάγος ἀμφιβαλοῦσα

Ἐκχυτον, ἧ καὶ τύχησιν, ἀλώμενον ἔνθα καὶ ἔνθα·
 640 Ὅσσα τ' ὄνυξ ἀνέηκε διαυγάζοντι μετάλλω,
 Ὄχριῶν ἐρίτιμα, καὶ Ἄτρακίς ὀππῶσα λευροῖς
 Χθῶν πεδίοις ἐλόχευσε καὶ οὐχ ὑφαύχενι βήσση,
 Πῆ μὲν ἄλις χλοάοντα καὶ οὐ μάλα τῆλε μαράγδου,
 Πῆ δὲ βαθυνομένου χλοερῷ κυανώπιδι μορφή.
 645 Ἦν δέ τι καὶ χιόνεσιν ἀλίγκιον, ἄγχι μελαίνης
 Μαρμαρυγῆς, μικτὴ δὲ χάρις συνεγείρετο ὁ πέτρου.
 Πρὶν δὲ πολυμήτοιο σέλος ψηφίδος ἰκέσθαι,
 Λεπτὰς λαοτόρος παλάμη λάιγγας ὑφαίνων
 Μαρμαρέας, ἔγραψε μετὰ πλάκας ἐς μέσα τοίχων
 650 Σύνδετον εὐκάρποισι κέρα· βεβριθὸς ὀπώραις
 Καὶ ταλάρους καὶ φύλλα, κατ' ἀκρεμόνων δὲ χαράσσει
 Ἐξομένην δριθηα. Μετ' εὐκείρους δὲ κελεύθουσι
 Κλήμασι χρυσοκόμοισι περιδρομοῖς· ἄμπλος ἔρπει.
 Β Δεσμὸν ἐλιξοφόρον ὁ σκολιοῖς πλέξασα κορύμβοις·
 655 Ἠρέμα δὲ προνέουκεν, ὅσον καὶ γείτονα πέτρην
 Βαῖν ἐπισκιάειν ἐλικώδεϊ πλέγματι χαίτης
 Αἰθούσης'. Τάδε πάντα καλοῦς περιείσεται οἴκουσι.
 Ἄλλὰ καὶ ὑψιλόφοις ἐπὶ κίονιν, ἐνδοθι ὁ πέξης
 Λαϊνῆς, προβλήτος ἐλιξ πολύκεστος ἀκάνθησι
 660 Ἵγρὰ διερπύζων ἀνεῖσσετο, δεσμὸς ἀλήτης,
 Χρύσεος, ἱμερῆεις, ἀκίδα τρηχέϊαν ἐλίσσων·
 Μάρμαρα δ' ὀμφαλόεντα περιστεφεῖ εἶχε ὁ κλαδίσκοις
 Πορφυρέοις¹⁰, στίλβοντα χάριν θελξίφρονα πέτρη.
 Πᾶν δὲ πέδον στορέσασα Προκονήσοιο κολώνη,
 665 Ἀσπασίως ὑπέθηκε βιαρκεῖ νῶτον ἀνάσση·

invicem lapilli. Multa porro hic et illic, ad latera et ad extremos divini templi fornices, videas atria discooperata seu impluvia: id quippe artificioso ornatu confectum est circa venerandum templum, ut claris auroræ radiis illuminaretur.

Verum quis sonoris Homeri carminibus plenus marmorea prata circum validos excelsi templi muros et amplum pavementum sigillatim decantabit? Ubi et virentia Carysti terga lapidario dente ferrum sculpsit, et Phrygiam variegati marmoris cervicem incidit, illam quidem in aspectu roseum colorem albo ære permistum referentem, hanc vero purpureo simul ac argenteo flore suaviter coruscantem. Multi vero, qui ingentis Nili naves fluviatiles suo presserunt pondere, surgentes lapides porphyretici, tenuibus astris distincti, fulgent. Hic etiam videas virentem Laconici lapidis nitorem et marmora diversis spiribus fulgurantia, et quæ profunda montis Jassidis seu Carixæ parturiit vallis, obliquis ex sanguineo alboque livido semitulis distincta; et quæcunque Lydius anfractus pallidum rubenti commistum florem volvens; quoscunque Libycus sol, aureo demulcens radio, crocei simul et aurei coloris lapidum fulgores gignit versus Maurusidis montis radices; et quodcunque fert mons Celticus crystallis abundans colore nigricanti marmor, sed lacteis venis passim effusus nulloque ordine huc et illuc vagantibus distinctum; quidquid nitenti metallo pretiosum immisit virens onyx; quodcunque Atracina terra planis in campis, non vero in excelsis montibus genuit, alibi quidem subviride nec a smaragdi colore longe diversum, alibi autem ad viridis saturi cæruleam formam accedens. Inest et quidpiam nivibus simile, nigro adjunctum fulgori: denique commistus decor in unum coit.

At priusquam in multas partes dissectarum tessellarum splendor accederet, lapidarius manu sua tenues lapillos marmoreos contexens, veluti in tabellis, mediis in parietibus descripsit cornu vinculis illigatum, uberi fructuum varietate oneratum, una cum calathis et foliis; avem vero in ramis sedentem expressit. Post præclaros istos meatus palmitibus auricomis innixa circumserpit vitibus, tortuosum nectens obliquis corymbis vinculum: sensim vero propendet, donec vicinum lapidem volubili fulgentium frondium textu tantisper obumbret. Hæc vero omnia eximiis ædibus circumposita sunt.

Sed et in sublimibus columnis, intra basim lapideam, spinæ prominentis multiplex circumvolutio mollior proserpens, vinculum vagabundum, aureum, suave, cuspidem asperam volvens, circumagitur: rotunda vero marmora circumcingit, ramulis utique purpureis splendens, lapidis suavem decorem.

VARIÆ LECTIONES.

¹ γρ. σελίδεσσιν margo. ² ποταμήτιδα ante Græsum. ³ συνεγείρεται codex. ⁴ ἐλιξοφόρον ante Græsum. ⁵ αἰθούσης codex, more suo, et περιείσεται. malit G. περιείσαστο τοίχους. ⁶ ἔκτοθι apud G. εὔτε veluti Hermannus, ἦκα G, mox N λαδίσκω. ⁷ πυρροφόροις G, collato v. 661 χρύσεος.

Ἡμέμα δὲ φρίττουσα διέπρεπε Βοσπορίς αἴγλη
Ἀκροελαινίλωντος ἐπ' ἀργύνοις μετάλλου.

Χρυσεκολλητὸς δὲ πέγος ψηφίδας ἐέργει
Ἐν ἄπο μαρμαίρουσα χύδην χρυσόρρυτος ἀκτις
670 Ἀνδρομέοις ἀτλητος ἐπεσκίρησε πρώτοις
φαίη τις Φαέθοντα μεσημβρινὸν εἶαρος ὤρη ¹¹
Εἰσορᾶν, ὅτε πᾶσαν ἐπεχρύσωσεν ἐρίπυην.
Καὶ γὰρ ἐμὸς σκηπτουχος, ὄλης χθονὸς εἰς ἔν
[Ιούσης,

Βάρβαρον Αὐσονίων τε πολύτεροπον ἄλβον ἀγεῖρας,
675 Λαίτων οὐκ ἔκρινεν ἐπαρκέα κόσμον ἐδέθλοισ
Ἀμβροσίου νηοῦ Θεουδῆος, ᾧ ἐνὶ πάσης
Ἐλπίδος εὐφροσύνην ὑπεραυχέα θήκατο Ῥώμη·
Ἄλλὰ καὶ ἀργυρέοιο χύδην οὐ φείσατο κόσμου.
Ἐνθάδε Παγγαίοιο βάχης καὶ Σουνιάς ἄκρη
680 Ἀργυρέας ὠῖξαν ὄλας φλέβας· ἐνθάδε πολλοὶ
Ἡμετέρων θημῶνες ἀνωχθησαν ἀνάκτων.

Καὶ γὰρ ὅσον μεγάλοιο πρὸς ὄρθριον ἄντυγα νηοῦ
Χῶρον ἀναιμάκτοισιν ἀπεκρίναντο θυηλαῖς,
οὐκ ἐλέφας, οὐ τμημα λίθων ἢ χαλκὸς ὀρίζει,
685 Ἄλλ' ὄλον ἐθρίγκωσαν ὑπ' ἀργυρέοισι μετάλλ-
[λοισ.

Οὐδὲ μὲν οὐδὲ μόνοις ἐπὶ τείχεσιν, ὀππόσα μύστην
Ἄνδρα παλυγλώσσοιο διακρίνουσιν ὀμλίου,
Γυμνὰς ἀργυρέας ἔβαλε πλάκας, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦς
Κίνας ἀργυρέοισιν ὄλους ἐκάλυψε μετάλλοις,
690 Τηλεθόλοισι σελέασσι λελαμπότας, ἐξάκι δοιοῦς·
Ὅς ἐπι, καλλιπνόοιο γερὸς τεχνήμονι ῥυθμῷ,

A Ὀξυτέρους κύκλοιο χάλυψ κοιλήνατο δίσκους,
Ἦν μέσον ἀρράντοιο Θεοῦ δείκτρα χαράζας ¹²,
Ἄσπορα δυσταμένου βροτῆς ἰνδάλματα μορφῆς,
695 Ἠὲ μὲν ἐὑπερρύγων στρατὸν ἔξεσεν ἀγγελιάων,
Λύχενίων ξυνοχῆα κατακλίνοντα τενόντων
(Ὀὐ γὰρ ἰδεῖν τέτληκε Θεοῦ σέβας, οὐδὲ καλύπτρη
Ἀνδρομέη κρυφθέντος, ἐπεὶ Θεὸς ἐστὶν ὀμοίως,
Ἔσσομένος καὶ σάρκα λυτήριον ἀμπλακιάων),
700 Ἠὲ δὲ Θεοῦ κήρυκας ὄδοῦς ἤσκησε σιδήρου
Τοῦς προτέρους, πρὶν σάρκα λαβεῖν Θεόν, ὦν
[ἀπὸ φωνῆς

Ἔσσομένου ¹³ Χριστοῖο διέπτατο θέσπις αἰοδῆ.
Οὐδὲ μὲν οὐδ' αὐτῶν παρὰ δέδρομεν εἶδεα τέχνης,
Ὅς κύρτος νεπόδων τε τὸ δίκτυον, ὄτε χαμηλὰ ¹⁴
705 Ἔργα βίου προλιπόντες ἀλιτρονόους; τε μερίμνας;
B Οὐρανίου βασιλῆος ἐφωμάτησαν ἐφετιμῆ,
Ἄνερας ἀγρεῦοντες, ἀπ' ἰχθυόλοιο τε τέχνης
Ζωῆς ἀθανάτοιο καλὴν ταυύσαντο σαγήνην.
Ἄλλοθι δὲ Χριστοῖο κατέγραφε μητέρα τέχνη,
710 Φέγγος ἀενάοιο ¹⁵ δοχῆτιον, ἦς ποτε γαστήρ
Γαστέρο; ἐργατίνην ἄγιοις ἐθροῦζατο κόλοισι.

Ἔς δὲ μέσας ἱεροῦ πλάκας ἔρκεος, αἶ περι
[φῶτας
Εὐτέρους τεύχουσι μεταλχημα, γράμμα χαράσσει
Ἡ γλυφὸς ἐν πολύμυθον· ἀλλίξει γὰρ ἀνάσσης
715 Ὀῦνομα καὶ βασιλῆος· Ἴσον γε μὲν ὀμφαλοῆσση
Ἄσπιδι μεσσταίοισι τύπον κοιλήνατο χῶροις
Σταυρὸν ἀπαγγέλλουσα. Διὰ τρισῶν δὲ θυρέτρων

**Mons autem Proconnesi totum pavementum sternens, beneficæ imperatrici (urbi) dorsum amanter sup-
posuit. Sed et subfremens renitet Bosphoricus splendor candidi lapidis subnigricantis.**

**Testudo autem auro devinctos lapillos complectitur, a quibus effuse rutilans aurifluus radius in ho-
minum oculos intolerabilis insilit. Dicat quis meridianum verni temporis solem, cum universos deau-
navit montes, sese intueri. Meus namque imperator, toto in unum coennte orbe omnimodas barbarorum
et Latinorum congerens divitias, lapideum ornatum ad immortalis et divini templi structuram idoneum
non censuit, in quo unico supremam spem suam omnem et lætitiã Roma posuerat : sed et argenteo
subministrando abundanter ornamento non pepercit. Hic et Pangæi scopuli et Sunium promontorium
omnes suas argenteas aperuerunt venas : hic multi principum nostrorum thesauri aperti sunt. Nam
quidquid loci versus orientalem magni templi forniciem incruentis secreverunt sacrificiis, id non ebur
aut lapidum fragmentum vel æs dirimit, sed totum argenteis obsepserunt metallis. Neque tamen solis in
moris, qui viros sacerdotali dignitate ornatos a verboso cœtu (scu cantoribus) separant, meras argenteas
tabellas posuit : sed et ipsas duodecim columnas totas argenteis convestivit metallis, longe jaculantibus
radiis coruscantes ; supra quas, laboriosæ manus artificiosa proportione, acutiores circuli orbes ferrum
excavavit. In quorum medio immaculati Dei, qui humanæ sine semine formæ figuram induit, imaginem
descripsit : alibi alatorum angelorum colla ac pronas cervices submittentium sculpsit exercitum. Neque
enim potuit Dei gloriam intueri, etiam humano tecti operimento, cum perinde sit Deus, postquam car-
nem peccatorum redemptricem induit. Alibi Dei præcones ferreus stylus impressit, priores scilicet ante-
quam Deus carnem assumeret, a quorum ore venturi Christi prodiit oraculum. Sed neque eorum præ-
termisit effigies, quibus sagenæ ars fuit et piscium rete, quique, communibus vitæ relictis officiis scele-
ratiusque curis, cœlestis regis secuti sunt mandata, viros expiscantes : expiscatoria vero arte eximiam
vitæ immortalis sagenam explicarunt. Alibi vero ars descripsit Matrem Christi, splendoris æterni vas,
cujus quondam venter ventris opificem in sacro aluit sinu.**

**In mediis autem sacri septi tabulis, quæ sacerdotes circumstant eosque separant, litteram describit
sculptura unicam, sed quæ plura verba complectitur : colligit enim imperatricis et imperatoris nomina.
Æqualem vero orbiculari clypeo figuram mediis in locis sculpsit, crucem in ea exprimens. Tribus autem**

VARIÆ LECTIONES.

¹¹ ὤρης codex, ὤραις G. ¹² χάραξαν G. ¹³ ὄσσομένου codex. ¹⁴ χαμηλὰ G, θαμηνὰ codex, εἰ super
η scripto. ¹⁵ φέγγος ἀενάοιο N

Ἔρχοις ὄλον μύστησιν ἀνοίγεται· ἐν γὰρ ἐκάστη Πλευρῆ βαίη ὀρετρα διέτμαγεν ἐργοπόνοιο χεῖρ.

720 Χρυσείης δ' ἐφύπερθε παναχράντοιο τραπέζης·

Ἄσπετος εὐρυκέλευθον ἐς ἡέρα πύργος ἀνέστη, Τετραπόροιο ἀψίσειν ἐπ' ἀργυρέησι βεθηκώς.

Κίσι δ' ἀργυρέησιν ἀείρεται, ὧν ἐπὶ κόρης

Ἀργυρέουσι ἴδρουσε πόδας τετράζυγος ἀψίς.

725 Ἵψθι ὀ' ἀψίδων ἀνατείνεται οἶά τε κύνου

Εἴκελον ¹⁶, ἀλλ' οὐ πᾶμπαν ὁμοίον· οὐ γὰρ ἐλίτσει Νειθθεν εὐκύκλιοιο περίτροχον ἀντυγα πέζης.

Ἄλλὰ τις ὀκτάπλευρος ἔφυ βᾶσις, ἐκ δὲ κελεύθου

Εὐρυτέρης κατὰ βαίην ἐ, ὄξυκόρυμβον ¹⁷ ἀνέρπει,

730 Ὄκτω δ' ἀργυρέας ταυνοῖ πλάκας· ἀρμονίης δὲ

Ζευγυμένης δολιχῆ βράχης ἴσταιται· αἱ δὲ τριγώνιοι

Εἰδόμενοι μίστρουσι πόρους ὀκτάζυγος οἴμου,

Εἰς ἐν ἀγειρομένους κωρυφῆς σημήτιον ἀκρης,

Ὀππόθι καὶ κρητήρος ὑπήραρον εἰκόνα τέχνη.

735 Χεῖλεά τε κρητήρος ὑποκλασθέντα πετήλων ¹⁸

Εἶδος ἐμορφώσαντο. Μέσφ δ' ἐνεθήκατο χώριφ

Ἀργύρεον στίβοντα πόλου τύπον· ὕψθι δ' αὐτοῦ

Σταυρῆς ὑπερτέλλων ἀναφαίνεται· Ἰλαος εἶη.

Ἀψίδων δ' ἐφύπερθεν ἐλίξ πολύκεστος ἀκάνθη;

740 Πέζαν ἐφερπύζει ¹⁹ νεάτον περὶ πυθμένα κύνου·

Ὀρθοτενεῖς δ' ἀκτίνας, ἴσας εὐώδει καρπῶ

Ὀγγηνης καλλιχίμοιο, διακριδὸν ὕψθι φαίνει

Λαμπομένας σελάεσσιν, ὑπερτέλλουσι δὲ πέ-

[ζης ²⁰.

A Ὀππόθι δ' ἀλλήλοισιν ἀρρητότα παίρατα πέζης

745 Ἀρμονίην τεύχουσιν, ἐνιδρύσαντο παγέντας

Ἀργυρέους κρητήρας. Ἐπὶ κρητήρι δ' ἐκάστω

Πυρροφόρους στήσαντο, λιπυυγέα δείκελα ²¹ κηροῦ,

Κόσμον ἀπαγγέλλοντα καὶ οὐ φάος· ἀργυρέοις γὰρ

Πάντοθι τορνωθέντα περιστίβουσι μετάλλοις

750 Φαιδρὰ λεαινομένοισιν· ἀπυρσεύτω δ' ἀμαρυγῆ

Ἀργυρέην ἀκτίνα καὶ οὐ φλόγα κηρὸς ἰάλλει.

Κίσι δὲ χρυσείας ἰερῆς πάγχρυσσα τραπέζης

Νῶτα κατηρέϊσαντο, κατὰ χρυσεῶν δὲ θεμελίων

Ἰταται, ἀφνειῶν δὲ λίθων ποικίλλεται ἀγίγη.

755 Πῆ φέρομαι; πῆ μῦθος ἰὼν ἀχάλινος ὀδύσει;

Ἴσχεο τολμήεσσα μεμυκότει χεῖλεῖ φωνῆ,

Μηδ' ἐτι γυμνώσειας ἅ μὴ θέμις ἔμμοι λαῶν ²².

B Μυστιπόλοιο δ', ὑπὸ χερσὶν ὄσοις τόδε θεσμὰ κελεύει,

Σιδονίης φοινικὶ βεθαμμένον ἀνθεὶ κόχλου

760 Φᾶρος ἐφαπλώσαντες ἐρέψατε νῶτα τραπέζης,

Τέτρασι δ' ἀργυρέησιν ἐπὶ πλευρῆσι καλύπτρας

Ὀρθοτενεῖς πετάσαντες ἀπέρινοι δείξτε δήμῳ

Χρυσὸν ἄλις καὶ φαιδρὰ σοφῆς δαιδάλματα τέχνης·

Ἐν μία μὲν ποικίλλε σέβας Χρῆστοιο προσώπου.

765 Τοῦτο δὲ καλλιπόνιοιο φυτεῦσατο χεῖρεσι τέχνης

Οὐ γλυφίς, οὐ βαφίδων τις ἐλαυνομένη διὰ πέπλων,

Ἄλλὰ μετὰλλάσσουσα πολύχροα νῆματα πῆνη,

Νῆματα ποικιλόμορφα, τὰ ²³ βάρβαρος ἔρροσε μύρμηξ.

Χρυσοφαὲς δ' ἀμάρυγμα βολαῖς ῥοδοπήχεος ἱοῦς

770 Διπλότ;²⁴ ἀντήστραψε θεοκράντων ἐπὶ γυῖων,

portis totum septum sacerdotibus patet: in singulis enim lateribus parvulas portas aperuit manus artificis.

At supra incontaminatam mensam vastum in aerem immensa turris exurgit: quadrifidis vero argenteis arcibus incumbens argenteis perinde columnis attollitur, in quarum vertice argenteos pedes statuit arcus quadruplex. Supra arcus protenditur veluti conii figura, non tamen ei omnino similis: neque enim in imo teretem rotundæ marginis curvaturam circumvolvit, sed enascitur quædam octo lateribus constans basis, quæ ex latiore ambitu sensim in acutum fastigium sese sursum exporrigit. Octo vero tabulas argenteas expandit; et qua illæ invicem cohærent, longior spina enascitur: hæ trigonis similes octijugis semitæ meatus miscent, in unum coeuntes summi apicis signum, ubi et crateris effigiem ars eduxit: incurvata porro crateris labra folii speciem formarunt. Medio autem in loco fulgentem ex argento cæli imaginem imposuit. Supra cælum crux supereminens conspicitur: propitia sit. At supra arcus multiplex spinæ circumvolutio circa pedem serpit, versus ultimam conii partem, recta in radios fragranti frondosæ pyri silvestris fructui similes, quos multifariam superne fulgoribus coruscantes exhibet: reipsa vero emergunt supra basim.

Qua vero parte invicem juncti basis fines connectuntur, ex argento compactos crateras statuere: in singulis vero crateribus candelabra posuere, seu potius adumbrata cereorum simulacra, ornatum tantum, non vero lumen porrigitia. Ubique enim rotundata argenteis fulgent metallis pulchre lævigatis ac politis: ignis autem experte fulgore argenteum radium, non flammam cereus, emittit. Columnis porro aureis sacræ mensæ ex auro omnino conflata terga sustentantur, aureisque perinde fundamentis incumbit illa, et pretiosorum lapidum fulgore variegatur.

Sed quo feror? quove nullis cohibita frenis tendit oratio? gradum siste, vox temeraria, et labia comprime, neque detegas quæ oculis intueri non licet. Sacerdotes, quorum manibus id per leges concessum est, velum Phœniceo conchæ Sidoniæ flore tinctum expandentes, mensæ terga contegite: in quatuor vero argenteis lateribus tegminis directe explicantes, numerosæ plebi ostendite auri copiam et elegantia exquisitæ artis opera; quorum quidem unum Christi vultus imaginem opere variegato expressit. Illam vero non operosæ artis manibus produxit scalprum aut acus trans vela immissa, sed fusus multorum colorum fila subinde immutans, fila diversæ formæ, quæ barbara exaravit formica. Ad rosæ vero auroræ radios vestis levior, quæ divina membra operit, aureo fulgore contra fulgurat, et Tyria tunica ex

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶ δείκελον G, collato v. 747. ¹⁷ ὄξυκόρυμβον Hermannus, ὄξυ κόρυμβον vulgo. ¹⁸ πετήλων G, πετήλω codex. ¹⁹ γρ. πέζαν ἐφερπύζει: margo, πέζα διερπύζει ipse codex. ²⁰ τραπέζης G. ²¹ δ' εἶκελα ante Grælium. ²² λαῶν Hermannus, λάων margo, λάων codex. ²³ τὰ Hermannus, ἅ codex. *Cæterum μύρμηξ valis fortasse mutare in βρόμβος G.* ²⁴ διπλότ; margo, ἀπλότ; codex.

Καὶ Τυρῆν πέρφουρε χιτῶν ἀλιανθῆι κόλῳ,
 Δεξιῶν εὐτύκτοις ὑπὸ νήμασιν ὤμων ἐρέπτω.
 Κεῖθε γὰρ ἀμπελόνη μεν ἀπωλίσθησε καλύπτρη,
 Καλὰ δ' ἀνερπύζοντα διὰ πλευρῆς ὑπὲρ ὤμου
 775 Ἀγκέχεται λαιοῖο γαγύμνωται δὲ καλύπτρης
 Πήγυς καὶ θέναρ ἄκρον. Ἔοικε δὲ δάκτυλα τείνειν
 Δεξιτερῆς, ἄτε μύθον ἀειζῶοντα πιφαύσκων,
 Λαιῆ βίβλον ἔχων ζαθέων ἐπίστορα μύθων,
 Βίβλον ἀπαγγέλλουσαν ὅσα χραισμῆτορι βουλῆ
 780 Αὐτὸς ἄναξ ἐτέλεσσαν, ἐπὶ χθονὶ ταρσὸν ἐρείδων.
 Πᾶσα δ' ἀπαστράπτει χρυσῆ στολὴ· ἐν γὰρ ἐκείνῃ
 Τρητὸς λεπταλέος περὶ νήματα χρυσοῦ ἐλιχθεῖς,
 Σχήμασιν ἤ σωλήνος ὁμοίος ἦ τινος αὐλοῦ,
 Δέσμιος ἡμερόεντος ἐρείδεται ὑψόθι πέπλου,
 785 Ὅσυχτέραις βραφίδεσσι δεθεῖς καὶ νήμασι Σηρῶν.
 Ἰστάμενοι δ' ἐκάτεροε δύο κήρυκε θεοῖο,
 Πυλῶς, ὄλης σοφίης Θεοδέγμονος ἐμπλεος ἀνήρ,
 Καὶ σθεναρῆς κληδοῦχος ἐπουρανίων πυλεώνων,
 Λιθεροῖς δεσμοῖσιν ἐπιχθονίοις τε κελεύων·
 790 Ὁς μὲν ἐλαφρίζει καθαρῆς ἐγκύμονα ῥήτρης
 Βίβλον, ὃ δὲ σταυροῖο τύπον χρυσῆς ἐπὶ βάβδου.
 Ἄμφω δὲ στολίδεσσιν ὑπ' ἀργυφέησι πυκάζει
 Πῆνι ποικιλόχρους· ἐπ' ἀμβροσίω δὲ καρῆνων
 Νηδὺς ἐκολπώθη χρύστεος, τριέλικτον ἐγείρων
 795 Ἀγλαίην ἀψίδος· ἐφειδρήσσει δὲ βεθηκῶς
 Τέτρασι χρυσείοις ἐπὶ κίοσι. Χεῖλεσι δ' ἄκροισι
 Χρυσοδέτου πέπλοιο κατέγραφεν ἄσπετα τέχνη
 Ἔργα πολιτισσοῦχων ἐριούνια παμβασιλῆων.
 Πῆ μὲν νουσαλέων τις ἀκέστορας ὄφεται ὄκρους,
 800 Πῆ δὲ δόμους ἱερούς· ἐτέρωθι δὲ θαύματα λάμπει

A Οὐρανίου Χριστοῖο· χάρις δ' ἐπιλείβεται ἔργοις.
 Ἐν δ' ἐτέροις πέπλοισι συναπτομένους βασιλῆας
 Ἄλλοθι μὲν παλάμαις Μαρίας Θεοκύμονος εὐροῖς,
 Ἄλλοθι δὲ Χριστοῖο Θεοῦ χερσὶ· πάντα δὲ πῆνις
 805 Νήμασι χρυσοπόρων τε μίτων ποικιλλεταῖσι ἀγλῆ.
 Πάντα μὲν ἀγλαίη καταειμένα, πάντα νοήσεις
 Ὀμμασι θάμβος ἄγοντα· φασσφορίην δὲ λιγαίνειν
 Ἐσπερίην οὐ μύθος ἐπάρκιος· Ἡ τάχα φαίης
 Ἐννύχιον Φαέθοντα καταυγάζειν σέβας οἴκου.
 810 Καὶ γὰρ ἐμῶν πολύμητις ἐπιφροσύνη βασιλῆων
 Ἀντιπόροις ἐλίκεσσι πολυγνάμπτοισι δεθεῖστας
 Πλεκτὰς χαλκελάτους δολιχὰς· ἐτανύσσατο σειρὰς
 Λαϊνῆς προβλήτος ἀπ' ἀντογος, ἥς ἐπὶ νώτῃ
 Νηδὺς ἀερσικάρηνος ἐρείσαστο ταραχὰ καλύπτρης.
 815 Αἱ δὲ κατειδόμεναι περιμήκειο· ἐκποθεν²⁵ οἶμον
 B Ἀθροῖαι ἀίσσουσι κατὰ χθόνα· πρὶν δ' ἀφικέσθαι
 Ἐς πέδον, ὑψικέλευθον ἀνεκρούσαντο πορείην,
 Καὶ χορὸν ἐκτελέουσιν ὁμόγνιον. Ἐκ δὲ νυ σειρῆς
 Ἀργυρέους στεφανηδὸν ἀπ' ἡέρος ἤφατο δίσκους
 820 Ἐκκρεμέας περὶ τέσσα μέσου τροχάοντα μελά-
 Οἱ δὲ καθερπύζοντες ἀφ' ὑψιπόροιο κελεύθου [θροῦ.
 Ἄνδρομέων κυκλήδων ὑπερτέλλουσι²⁶ καρῆνων.
 Τοὺς μὲν ἀνὴρ πολυῖδρις ὄλους ἐτόρησε σιδήρεω,
 Ὅφρα κεν ἐξ ὕδαλοιο πυρικημήτοιο ταθέντας
 825 Οὐριάχους δέξαιτο, καὶ ἐκκρεμῆς ἀνδράσιν εἶη
 Φέγγεος ἐννυχίοιο δοχῆτον. Οὐδ' ἐνὶ δίσκοις
 Μούνοισι φέγγος ἔλαμπε φιλέννουχον· ἀλλ' ἐνὶ κύκλῳ
 Καὶ μεγάλου σταυροῖο τύπον πολύουπα νοήσεις,
 Γείτονα μὲν δίσκοιο, πολυτρήτοισι δὲ νώτοις
 830 Ἄγγος ἐλαφρίζοντα σελασφόρον. Εὐσελῶν δὲ

concha marini coloris purpurascit, dextrum exserens humerum, sub bene textis staminibus. Illic enim vestimenti tegumentum excidit, sed per latus sinistrum humerum sursum serpens belle diffunditur. Tegmine pariter nudantur cubitus et extrema manus: videtur autem dextræ digitos protendere, veluti si sermonem immortalem annuntiaret, sinistra librum tenens sacros Sermones narrantem, librum pendentem quæcunque utili consilio rex ipse (Christus) peregit, dum in terris ageret. Tota fulgurat vestis aurea: in illa quippe affabre elaboratum et in tenuia fila diductum aurum, circum stamina involutum, fistulæ aut tibizæ cujuspiam figuræ simile, supra suave pallium revinctum hæret, acutioribus fibulis et serico filo alligatum. Ab utraque parte stant Dei præcones: Paulus, vir divina omni scientia plenus; et cælestium portarum validus claviger, cælestibus et terrestribus imperans vinculis. Ille quidem librum sacram Scripturam continentem, hic vero crucis figuram tenet aureo infixam baculo. Utrumque autem candidis sub vestimentis tela variegati operis contegit. Supra divina capita aurei templi figura curvatur, sinusam excitans arcus pulchritudinem: stat vero aureis quatuor columnis innixa. In auro texti vestimenti extremis marginibus descripsit ars ingentia et salutaria patronorum urbis imperatorum opera. Alibi quidem ægrorum sanatrices domus quis inspiciat, alibi ædes sacras, alibi denique fulgent Christi miracula: inest vero operibus gratia. In aliis autem vestimentis alibi quidem deiparæ Mariæ manus, alibi Christi Dei manu conjunctos principes invenias. Omnia denique fusi stamine aureorumque liciorum splendore variegantur.

Omnia quidem splendore tecta, omnia cernes admirationem oculis inducentia. Vespertinis luminibus describendis par nulla est oratio. Certe dixeris nocturnum solem venerandas ædes illuminare. Imperatorum enim meorum sagax prudentia contrariis et oppositis voluminibus nexiles æreas longasque catenas expandit a prominenti coronide lapidea, in cuius dorso excelsum templum ima tecti fundavit. Illæ vero per longam viam defluentes confertim feruntur ad terram: sed priusquam sint ad terram allapsæ, iter remetuntur, et socium chorum conficiunt. Ex catena autem discos argenteos in modum coronæ suspensos, qua extremæ medii templi partes procurrun, appendit. Hi vero ab excelsa via proserpentes supra humana capita circulatim pendent. Hos quidem vir multiscius totos ferro perforavit, ut confectas ex vitro igne elaborato cuspides exciperent, et vas nocturni luminis supra homines penderet. Neque in discis unis nocturnum splendet lumen, sed eodem in circulo majoris etiam crucis figuram passim perforatam

VARIÆ LECTIONES.

²⁵ ἐκποθεν ante Herniannum. ²⁶ περιτέλλουσι: N.

Κύκλιος ἐκ φαέων χορὸς ἴσταται. Ἡ τάχα φαίης
Ἐγγύθεν ἀρκτούροισι δρακοντείων τε γενείων,
Οὐρανίου στεφάνοιο, λελαμπότα τείρεα λύσσειν.

Οὕτω μὲν κατὰ νηὸν ἐλίσσεται ἐσπερίῃ φλόξ,
835 Φαιδρὸν ἀπαστράπτουσα· μέσῳ δ' ἐνὶ μείονι κύ-
Δευτατίου στεφάνοιο σελασφόρον ἄντυγα δῆεις. [κλω
Μεσσοπαγὸς δ' ἐπὶ κέντρον ἀπ' ἡέρος ἄλλος ὀρούσας
Δίσκος ἐὺς σελάγιζε· φυγὰς δ' ἀπελαύνεται ἤρην.

Ἐγγύθι δ' αἰθούσης, παρὰ κίονας, ἔνθα καὶ ἔνθα
840 Μονοφανῆ λαμπτήρα διακριδὸν ἄλλον ἀπ' ἄλλου
Ἐξείης ἀνέθηκαν· ὄλον δ' ἐπὶ μῆκος ὁδεύει
Τηλεπόρου νηοῖο· κύτος δ' ὑπέθησαν ἐκάστη
Ἀργύρεον, πλάστιγγι πανείκελον, ᾧ ἐνὶ μέσῳ
Εὐφάεος κρητῆρες ἐφεδρήσουσιν ἐλαίου.

845 Οὐ μὴν ἴσοτενῆς τις ὄλοις μία πέζα καθέρπει,
Πολλὰ δ' ἄναντα κάταντα σὺν ἀγλατῆσι νοήσεις
Νήδυμα κυμαίνοντα· πολυστρέπτου δ' ἀπὸ σειρῆς
Ἡερίας βαθμηδὸν ἐπαστράπτουσι κελεύθοις.

Οὕτω καὶ δικόρυμβον ὄας σελάγισμα φαείνει,
850 Ἡμιτόμου ταύροιο καταγραφθεῖσα μετώποις.
Ἀλλὰ καὶ ἀργυρέας τις ἴδοι νέας· ἐμπορίας δὲ
Φόρτον ἀεράζουσι φασσφόρον· ἐκκρεμέες δὲ
Εὐφάεος πλώουσι κατ' ἡέρος ἀντὶ θαλάσσης,
Οὐδὲ νότον τρομέουσι καὶ ὀψεδύοντα βωτῆν.

855 Ἐς δὲ βαθὺ κρηπίδος ἐδέθλιον ἀδρά νοήτεις
Δούρατα, δικραῖοιο μέσον τροχάοντα σιδήρου,
Ἄν ἐπι νηοπέλοιο φάλαγξ διανείσεται ἀγλαῆς,

intuebere, disco propinquam, variegatis vero dorsis vas luciferum ferentem. Ita rotundus quidem ex
collucentibus luminibus chorus conficitur. Certe ursæ aut draconis capitis vel cælestis coronæ fulgentia
astra te intueri propius dicas.

Sic igitur per templum vespertina flamma mire fulgurans circumvolvitur. In medio vero minori se-
cundæ coronæ circulo ambitum lumina perinde ferentem invenies : at versus medium centrum elegans
alter ab aere emergens discus lumen emittit : sic nox ubique depellitur.

Juxta porticus, ad columnas, hic et illic lucernas unico instructas lumine, ab se invicem disjunctas
deinceps suspenderunt ; quæ per totam amplæ ædis longitudinem procurrunt. Unicuique autem argen-
teum supposuere alveum, lanci omnino similem ; cujus in medio lucentis olei crateres insident. Neque
tamen uniusmodi et æqualis procedit omnium ordo : multa enim sursum ac deorsum licet intueri cum
decore ac ornatu suaviter fluctuantia, quæ ex multis implicata nexibus catena in aereis viis gradatim
fulgurant. Ita biceps lumen ostendit in dimidiū Tauri fronte descripta Hyas. Sed et argenteas naves
videas, quæ oneris mercisque loco lumen vehunt : pensiles autem lucido in aere veluti in mari fluitant
lucernæ, ubi nec austrum nec sero occidentem Bootam verentur. In imo vero solo videre est elegantia
figura, bicornis ferri medium transcurrentia, quorum ad lumen sacerdotum cohors rectis regulis rubri-
cantibus astricta procedit. Atque alia quidem in solo sunt, ubi venustæ columnæ bases suas posuere :
alia vero supra murorum vertices longis procurrunt viis, ne expertia quidem illa lucis.

Et certe frustra neglectæ fuissent ampli fastigii partes imæ. At circa exstantes coronidis lapides, sin-
gulares in tereti fornice appendens lucernas æreis paxillis vir mysteriorum peritus alligavit. Quemad-
modum cum quis regiam suam puellam cum studio adornans collo elegans aptat monile, quod ignei lu-
cernulæ auro devinctæ fulgoris instar coruscat, ita meus imperator in omnibus fornibus lumina
circulis defixa per totam ædis marginem currentia eduxit.

Est præterea super argenteas columnas, supra verticem, semita angusta, per quam viri cereos defe-
rentes vadunt, plena perinde luminibus et venustis corymbis refulgens. Illa enim aut montanis picis
vel teneris cupressis similes arbores quispiam appellaverit. In acutum quippe verticem desinunt : cir-
cumcurrunt vero circuli sensim effecti latiores, donec ad ultimum venias ambitum, qui circa stipitem
volvitur, unde flos emergit ignem ubique spargens ; at loco radicis argenteos crateras videre est, arbo-
ritus lumina ferentibus suppositos. In venustæ istius silvæ medio immortalis crucis figura ferens lucem
mortalibus jubar accendit, venustis distinctum clavorum nodis.

Infinita porro alia diversis exornatum modis templum intus lumina complectitur, in sublimi nexilibus

VARIÆ LECTIONES.

²⁷ ἀσέλαστα· μάτην δ' ἐλίλειπτο ante G. ²⁸ aut 862 καλύπτρης aut 863 βαθυστεφάνοιο malit G.
²⁹ πέζῃ vel adeo πέτρῃ G.

A Ἴθυπόροις κανόνεσσιν ἐρευθομένοισι δεθεῖσα.
Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ πέζαν, ὅπη καὶ πυθμένα; ἀθροῖ
860 Κίονες ιδρύσαντο, τὰ δ' ὑψόθεν εἰσι καρῆνων
Τοίχων μηκεδανῆσι παραστείγοντα κελεύθοις.

Ναὶ μὴν οὐδ' ἀσέλαστα ²⁷ μάτην ἐλίλειπτο καρῆνον
Ταρσὰ βαθυστέρνοιο ²⁸· περὶ προβλήτι δὲ πέτρῳ
Ἄζυγας εὐδίνητον ἐς ἄντυγα λαμπάδας ἄψας
865 Χαλκείοις σταλκίεσσιν ἀνήρ ἐνεδήσατο μύστης.
Ἦς δ' ὅτε παρθενικὴν τις ἐὴν βασιλιδα κούρην
Ἀμφιπέων χαρίεντα κατ' αὐχένος ὄρμον ἐλίξει,
Χρυσοδέτου στράπτοντα πυραυγεί λυχνίδος αἴγλη,
Οὕτω ἐμὸς σκηπτοῦχος ἐπήραρον ἄντυγι πάση
870 Φάσα κυκλοφόρητα, συνέμπορα πάντοθι πέζης ²⁹.

Ἔστι καὶ ἀργυρέαις ἐπὶ κίοισιν, ὑψόθι κόρσης,
Στεινῆ πυρσοφόροισιν ἐπίδρομος σῆμος ὀδίταις,
B Πλησιφαῆς, φαειροῖσιν ἀποστίλδουσα κορύμβοις·
Κεῖνα γὰρ ἦ κώνοισιν ὀριτρεφέεσσιν ὁμοῖα

875 Δένδρεά τις καλέσειεν ἢ ἀεροκόμοις κυπαρίσσοις.
Εἰσὶ μὲν ὀξυκάρηνα, περιτροχάουσι δὲ κύκλοι
Εὐρύτεροι κατὰ βαίην, ἕως ἐπὶ λοίσθιον ἔλθῃς
Ἄντυγος, ἣ περὶ πρέμνον ἐλίσσεται· ἔνθεν ἐκείνοις
Ἄνοθος ἀνεβλάστησε πυρισπόρον. Ἄντι δὲ ῥίζης

880 Ἀργυρέους κρητῆρας ἴδοις ὑπένερθε παγέντας
Δένδρεσι πυρσοκόμοισι. Μέσον γε μὲν ἄλλος ἀθροῦ
Ἄμβροστοῦ σταυροῖο τύπος φαεσίμβροτον αἴθει
Φέγγας, ἐυγλήνοισι πεπαρμένον ἄμμασι ἤλων.

Μυρία δ' αἰολόμορφον ἀνάκτορον ἐντὸς ἔεργει

885 Ἄλα πολυγνάμπτοισι μετάρσια φάσα σειραῖς· Ἄ
Καὶ τὰ μὲν αἰθούσῃσιν ἀναίθεται, ἄλλα δὲ μέσσω,
Ἄλλα δὲ πρὸς Φαέθοντα καὶ Ἐσπερον, ἄλλα καρήνοισ
Ἐχγυτον ἀστράπτοντα πυρὸς φλόγα· νύξ δὲ φαεινὴ
Ἡμάτιον γελώσα ρόδωσφυρὸς ἐστὶ καὶ αὐτὴ.

890 Καὶ τὶς ἀνὴρ στεφάνοιο χοροστασίης τε δοκεύων
Δένδρεα φεγγήεντα λιπαλγέα θυμὸν λαίνοι·

Ἦς δὲ πυριστεύρητον ἐπακτριῖδα, θέλγεται ἄλλο;
Εἰσορῶν λαμπτήρα μονάμπυκα, σύμβολον ἄλλο;
Ὀυρανίου Χριστοῦ νόον λαθικηδέα²⁰ τέρπει.

895 Ἦς δ' ὅταν ἀννεφέλιο δι' ἥερος ἄνδρες ὀδίται
Ἄστειρας ἄλλοθεν ἄλλον ἀναθρώσκοντας ἰδόντες,
Ἦς μὲν ἀποσκοπέει γλυκύν Ἐσπερον, ὅς δ' ἐπὶ Ταύρω
Θυμὸν ἀποπλάζει, γάνυται δὲ τὶς ἀμφὶ βοώτην,
Ἄλλος ἐπ' Ὀρίωνα καὶ ἄδροχον ὄλκον Ἀμάξης

900 Ὅμμα φέρει, πολλοῖς δὲ πεπασμένους ἀστράσιν B
[αἰθῆρ

Ἄτραπιτοῦς ὤϊξεν, ἔπεισε δὲ νύκτα γελάσσασι·

Ὅτω καλλιγόριο κατ' ἔνδια θέλγεται οἴκω

Ἄγλαῖης ἀκτίνι φεραυγέος, ἄλλ'..²¹....

Πᾶς μὲν ἔσφρασύνης ἀναπτει. εὐ. ος α..²²

905 Ψυχαιὴν ἐλάσσασα μελαγκρηδεῖμον ὀμίχλην.

Πάντας ἐπαυγάζει σέλας ἱερὸν, εὖτε καὶ αὐτὸς

Ναυτίλος οἰήχεσσι θαλασσοπόροισι κελεύων,

Εἶτε λιπῶν ἄξινα μεμηγνότες οἰδματα Πόντου

Παγκροῦς ἀντιπύρων σκοπιῶν ἀγκῶνας ἐλίσσει²³,

910 Ἐννόχιον μέγα²⁴ τάρβος ἔχων γναμπτήσι κ-

[λεούθιοι,

Εἶτε μετ' Αἰγαίωνα παρ' Ἑλλησπόντιον ὕδωρ

catenis suspensa; quorum quidem alia in porticibus accensa lucem præbent, alia in media æde, alia ad orientem et occidentem, alia denique in verticibus ignis flammam effundunt, prorsus ut nox lucida, diei instar ridens, ipsa quoque rosea sit. Alius quidem ardentes coronæ ac choreæ istius arbores intuens mœrentem animum exhilarat, alius autem igne inspersum rete inspiciens demulcetur, alius unico fulgens lumine candelabrum, alius cœlestis Christi signum intuens mentem oblectat. Quemadmodum cum innubi aere exsistentes stellas aliunde aliam viatores intuentur; alius quidem suavem Vesperum respicit, alius versus Taurum animo vagatur, quidam Boota oblectatur, alius ad Orionem et siccam Currus semitam oculos expandit, multis vero inspersum astris cœlum vias aperuit, et noctem ridere suasit: sic intra eximie ædis domicilia collocantium ubique luminum radiis omnes non modo demulcentur, sed et eorum aspectu, depulso mentis nebulo, lætitia replentur. Omnibus sacrum affulget lumen; quandoquidem et nauta ipse, qui gubernaculis in mari imperat, sive furiosis relictis irati Ponti fluctibus vagabundos invicem concurrentium scopulorum anfractus inter nocturnos tremores per flexuosas vias circumflectit; sive emenso Ægæo mari in Hellespontiacum navem dirigit contra fluentes vortices, Libycæ procellæ tumorem rudentibus excipiens, non Elicen, non suave Cynosuræ lumen intuens salutiferam suam navem clavo impellit, sed divinam templi sui respiciens lucem, audacis onerariæ ducem, non nocturnis duntaxat luminibus (hoc enim faciunt et Protei littora in Pharo, ad extremos Libycæ terræ fines) sed et benefica Dei vivi ope.

Vive, o imperator, ad multos annos, et lucem Occidenti pariter Orientique affunde: in te quippe curas suas deponere novit aurora et vesper, o laudate princeps. Tibi cæruleam in omnibus maritimæ terræ urbibus portus serenitatem reservant, et effusi maris fluctus sinuosis sub anfractibus comprimentes spumantem illius mitigant fragorem. Cessare etiam aquæ fluminum, fluctibus suis mugientes; nec amplius rapaces cursus viatoribus inficiunt. Quisquis enim videt Sangarium Mygdonium in Bithyniæ finibus, invictis prius insolentem fluentis, lapideo ponte nunc revinctum, assentationis nostrorum carminum numeros non arguet.

Hæc tibi, o fortunate et beate princeps, longævas vitalium annorum accessiones adjungunt; hæc triumphis occidentalibus Libycisque et orientalibus imperium tuum munerant. Hæc tyrannorum, qui

VARIÆ LECTIONES.

²⁰ νῶ λαθικηδέεῖ codex, νῶ λαθ:κηδέα margin. ²¹ ἄλλοθεν ἄλλοι G. ²² πᾶσι — ἀναπέπταται εὐδίοις αἰγλή G. ²³ Petras Cyaneas et Symplegadas intelligit, de quibus Gyllius de Bosphoro Thracio 2 21. Duc. ²⁴ μέγα G, μετὰ codex. ²⁵ ὀδίται codex, η super av scripto. ²⁶ de ponte Sangario imposito v. Procop. De edif. v. 3, Theoph. p. 198, Agathiam in Anthol. p. 580 ed. H. Stephân, et Notas ad Alexiadem p. 280. Duc.

Πολλάκις αὐτοφόνουιο χερὸς δηλήμονι τόλμη
 Αὐχένιας ἐπρήνιξε, πρὶν ἔννεσι χεῖρας ἐλίξεις²⁷.
 940 Τῶν δὲ κατηλοίησε καρῆατα πρὶν σε πυθέσθαι
 Φῆμιν ἀπαγγέλλουσαν ἅ μὴ θέμις. Ἐποτε γὰρ σοι
 Βαῖδν ἐλινύσασα δίκη παρὰ ποσοὶ κομίση²⁸
 Ἄντιθίων τινὰ φῶτα, κατευνάζεις μὲν ἀέλλας
 Εὐθύς ἀναγκαλοιο χόλου, στρεπτήν δὲ γαλήνην
 945 Εὐθύς ἄγεις, καὶ δεσμὸς ὁ χάλκιος, ὁ πρὶν ἐέρ-

[γων

Ἄνερα ποιναιοῖσιν ἐν ἄμμασιν, εὐθύς ἀνοίγει
 Αὐχενίην κληῖδα· οὐ δ' ἴλαον ἄμμα ταυύσασα
 Τὸν πρὶν ἐριδμαῖνοντα, σέθεν ζυγῶδεσμον ἀράξας,
 Ἄντι φόνου ζωστήρας ἐς αἰγλήεντας ἀέξεις.

950 Κερθαίνεις δ' ὅσα τύμβος ἀμελιχος εἶχε καλύ-

[ψαι

Γυῖα τεοῦ θεράποντος· ἀφ' ὅ μετέρης δὲ γαλήνης²⁹
 Νικηθεῖς, τρισέβαστε, πολὺ πλέον ἢ ἐ σιδήρω
 Εἰς σὲ μεταστρεφθεῖσαν ἔλην φρένα δέσμιος ἔλκει,
 Ἐκ δὲ φόβου πρὸς ἔρωτα τῶν καὶ πιστὶν ἀίξας

955 Ὑμετέροις ἐθέλοντα λόφον δούλωσε λεπάδνοις·
 Οἶσθα γὰρ ὅσον ἔρωσ κρατερώτερός ἐστιν ἀνάγ-

[κχος,

Οἶσθα καὶ ὡς νομοῖσιν ἐν ἄνθεσι πολλάκι ταῦρος
 Πειθόμενος σύριγγι καλαῦροπος ἦχον ἀλύσκει.

Ἐνθεν αἶε καμάτοιο τεοῦ προκέλευθος ἀνέστη
 960 Χριστὸς ἀναξ, βουλάς δὲ κυθερνητήρι χαλινῶ
 Σεῖο κατιθύνει κρατερόφρονας, εἰς ἐπὶ χάρμην
 Φάσγανα γυμῶσαι τελέθει χρέος εἶτε καλύψαι·
 Ὅς σε καὶ ἀρητῆρα θεοῦδῆα δῶκεν ἐλέσθαι·
 Ῥηθίως κραναὴν ἀρετῆς τετράζυγος οἶμον

pessima audacia sibi manus intulere, priusquam arma capesseres, cervicis sæpius præcipitarunt: horum etiam attrivere capita, priusquam nefandus ausus tibi fama nuntiaret. Si quando enim paululum eun-ctata iustitia infensum tibi hominem aliquem ad pedes tuos adduxit, necessariz iracundiæ procellas confestim sedas, et reducem continuo refers serenitatem; vinculumque æreum, quod pœnali prius nexu constringebat hominem cervicem statim relaxat. Tu vero propitium aperiens oculum eum, qui tuus prius hostis erat, auge honoribus et cingulo donas, effractis vinculis quibus hominis neci destinati col-lum alligabatur. Et quæ famuli tui membra immitis tumulus contegere debuit, lucrifacis; vinctusque tua magis serenitate, o ter auguste, quam ferro superatus animum ad te totum convertit, eumque ex meta in tui ipsius amorem et fiduciam transferens, tuis libens verticem frenis subjecit. Nosti enim quanto sit amor vi ac necessitate potentior: nosti ut in pascuis persæpe taurus fistula persuasus pedi fragorem evitat.

Inde semper laborum tuorum præcursor tibi sit Christus, ac sublimia tua consilia gubernatrice manu dirigit, sive ad bella enses nudare sive recondere necesse sit; qui divinum pontificem tibi dedit eligere, qui asperam quadrisidæ virtutis viam omnem nullo labore percurrit; quem sacris Romæ thronis divinum quoddam oraculum præfecit.

Sed ab invictis et bellicosus tuis laudibus paululum digressi nostra carmina in venerandum pontificem convertamus. Tua enim perinde laus est illa, o imperator: victoria quippe modo hinc modo inde parta, tum ob bellicosos tum ob impensos urbis præsidio labores, suavem coronam vicissim capiti tuo imposuit. Etenim, o imperator, quando benefico mentis consilio templis tuis magnum ponti-ficem ascivisti, scelesti dæmonis concidit impetus, confestim prava passionum omnium bella effu-gasti, confestim in civilibus laboribus adeptus es victoriam.

Sed et tu benevolam mihi auditum præbe, o laudate pater, divini præses templi. Sub tuo suffragio servatur gloria principum, et tuis sub precibus regiis imperii frenis gentes submisit alata victoria. Et aliæ quidem quæ repercutientibus scutis insolescebant, imperatoris ad pedes armorum vi adducun-tur: aliæ vero infinitæ orbis gentes barbaræ Romam conveniunt tuæ, inclyte pontifex, serenitatis splendorem audientes. Vidi enim nuper sacram ædem præ nigricantibus viris loci angustia labo-rare. Ii vero divinæ tuæ domus aspectu illecti, animos cervicisque cœlesti pariter ac terrestri sol'o

A 965 Πᾶσαν ἐπιτροχάοντα, τὸν ἡγαθῶσισι θεῶχοις
 Ῥώμης οὐρανῆ τις ἐφῆρμοςεν ἔνθεος ὄμφη.
 Ἄλλὰ τροπαιοφόρων τε καὶ εὐπολέμων σέθεν ἄμ-

[ων

Βαῖδν ἀποκλίναντες ἐπιτρέψωμεν ἀοιδὴν
 Σεμνὸν ἐς ἀρητῆρα· τεὸς δὲ τίς ἐστι καὶ αὐτὸς
 970 Ὑμνος, ἀναξ· νίκη γὰρ ἀμοιβαδὸν ἀλλοθεν

[ἄλλη,

Εὐπολέμοις καμάτοισι καὶ ἀστυχοῖς ἐπὶ μόχθοις,
 Ὑμετέροις στέφος ἀβρὸν ἐπεστήριξε καρῆνοις.
 Καὶ γὰρ ὅτε, σκηπτοῦχε, νόου βιοδώτορι βουλή
 Ὑμετέροις τεμένεσοι μέγαν κληρώσασο μύστην,

975 Εὐθύς ἀλιτρόνοιο κατήριπε δαίμονος ὄρμη,
 Εὐθύς ὄλων παθέων χαλεπὴν ἐτρέψασο χάρμην,
 Εὐθύς ἐπ' ἀστυχοῖς καμάτοισι ἀνεδήσασο νίκην.

Ἄλλὰ μοι ἱμερόεσσα ἀποστήριξον ἀκοιήν
 Καὶ σὺ, πάτερ πολύουμνε, θεοῦδέος ἡγέτα νηοῦ.

980 Σῆ μὲν ὑπὸ σφρηγίδι φυλάσσεται εὐχος ἀνά-

[κτων,

Σεῖο δ' ὑπ' εὐχολῆσι κατάπτερος ἔθνεα νίκη
 Κοιρανῆς ὑπέθηκε πολιτισσοῦχοισι λεπάδνοις.

Καὶ τὰ μὲν ἀντιτύποισιν ἐπαυχῆσαντα βοεῖαις
 Ἐγγος ἄγει βασιλῆος ὑπ' ἴχνησιν, ἀλλὰ δὲ Ῥώμη

985 Μυρία βαρβαρόφωνων συνήλυθον ἔθνεα γαίης,
 Ὑμετέρης ἄλωνα σέβας, τρῖλλιστε, γαλήνης.

Χοῖζ' μελαγγυλοῖσιν ὑπ' ἀνδράτιν ἔνθεον αὐλήν
 Στεινομένην ἐνόησα· τεῆς δ' ἀπὸ θέσπιδος αὐδῆς³⁰

990 Οὐρανίοις ἐκλιναν ἐπιχθονίοις τε θεῶχοις,
 Τλήμονες, οἱ μὴ χεῖρα τῆν δέξαντο καρῆνοις,

VARIÆ LECTIONES.

²⁷ ἔλιξας G. ²⁸ κομίση G, κομίσο: codex. ²⁹ ὄψ' G. ³⁰ αὐλῆς ante Græsum.

Χείρα δυσαντήτων ἐλατήριον ἀμπλακιάων,
Χείρα λιποκτεάνοισιν ἐπαρχία, χείρα τιθήνην
Ὀρρανικῶν, πάσης τε κατευνήτειραν ἀνάγκης.
995 Καὶ γὰρ ἀπ' ὠδίνων σε σασφροσύνη τε καὶ αἰ-

Ἐπίβος οὐρανίης ἱεραῖς ξύνωσε πορείαις.
Αἰ: ἀ δέ σοι καὶ δόρπα καὶ ὀμφήεσσα μενοινή,
Αἰτὰ δέ σοι βλεφάρων ἀμαρύγματα, λιτὰ δὲ ταρ-

Ἰγμῶν, καὶ λιτὸν ἔπος σέο χεῖλα πάλλει.
1000 Οὐ μὲν ἐπισκυνοῖο καταφύωσαν ὀμίχλην
Ἀμφίπει:, Χριστῷ δὲ γεγηθότα θυμὸν ἀέξεις,
Ἦπον εὐάντητον ἄγων σέλας· ἐν δὲ προσώποις
Μελίχων μελίδημα παρήϊα σεμνά χαράσσει.

Ταῦτα δὲ πρηϋνοῖο φέρεις σημήϊα θυμοῦ·
1005 Ἔστ' ἄρ' εὐθίχτοισιν ἀνέμβατος ἴχνησιν ὀρ-

Ἐρήσων ἀτίνακτος ἐπ' ἀφλοῖσβοιο γαλήνης.
Πάντα μὲν ὕδατων ἀπεσείσσο πῆματα μόχθων,
Ἐσθίης δ' ὀχετηγὸν ἐνηέα θυμὸν ἀνοίγων
Σωπαθῆς ἀνδρομῆοισιν ἐπ' ἄλγεσιν ὄμμα τιταίνεις.
1010 Οὐδὲ λιπερνήτης τελέθει βροτὸς ὄν σὺ νοήσεις·

Αὐτίκα γὰρ καθαροῖο νόο θημῶνα πετάσσας
Λυδὸν ἐριχρύσοιο περὶδραμῆς δῖλον ἀναύρου,
Ἐκχυτον ἐκ παλάμης ποταμήρβυτον ⁴¹ δῖλον ὀπῆ-

[δῶς Πάντα μὲν ὠγυγίων τε καὶ ὀπλοτέρων κλέα μόχ-

1015 Ἐξεδάης, πᾶσαν δὲ ποσὶν καθαροῖσιν ὀδεύεις
Ἄτραπιτὸν λειμῶνι θεοῦδέι· σᾶς δὲ μερίμνας

Ἰθύνωφ πλάστιγγι κανῶν σταθμῆσατο μύστης.
Ἐνθεν ὑπ' ἀχράντοισι νόον μελεδήμασι θέλγων
Ἦνιον οὐ τέτληκας ἰδεῖν σέβας, οὐδὲ καρήνοις

1020 Ἐμπορίην ἱεροῖσιν ἐφήρμους, οὐδὲ βεδήλοισ
Ἀνδράσιν οἶμον ἔδειξας ἀνέμβατον. Εἰ δέ σε δῶ-

Πρηθῆς ὑποσσαίνων τις ὀίσσεται εἰς χάριν ἔλκειν,
B Βριθῆς ὀμοκλητῆρι χαλέψασ τόν γε χαλινῷ,

Ἦσσον ἀποσμηξῆαι κραδίης νέφος. ὀσσον ἐλέγξαι
1025 Χρυσὸν ἀτιμηθέντα, καὶ ἀφραίνοντα διδάξαι

Ἦς καθαρὸν καθαροῖσι θέμις τεμένεσει θαμίζειν.
Ἄλλὰ μένοις καὶ σκηπτρον ἐμοῦ βασιλῆδς ἀέξων

Σαῖς, μάκτρ, εὐχολῆσι· μένοις δ' ἀλιγείτονι Ἦώμη
Πᾶσαν ἀμαρτινῶο βίτου σμῶδιγγα καθαίρων.

libentes submitserunt, infelices qui manui tuæ capita non subjecere, manui inauspicatorum criminum expultrici, manui pauperibus bona eroganti, manui orphanorum nutrici, omnis denique sospitrici necessitatis. Etenim ab incunabulis inodestia perinde ac pudor te sacris cælestis spei semitis adjuavit. Simples tibi sunt dapes et divina mens: simplices tibi sunt et oculorum fulgores, simplicia pedum tuorum vestigia, simplex denique quæ ore tuo manat oratio. Nunquam tetricam supercillii nubem affectas: in Christo vero conceptam animi auges letitiam, lene facileque præbens jubar; suavis in vultu risus venerandas signat genas. Hæc placidi animi defers argumenta: sensibilibus quippe iræ vestigiis es impervius, et inconcussus stas in tranquilla serenitate. Omnes quidem terrestrium laborum molestias abegisti: ut pietatis vero canalem mitem animum tuum explicans, super humanos dolores condescendentem animum expandis. Neque mortalis, quem tu quidem videris, sit pauper: confestim enim aperto sinceræ mentis thesauro Lydiæ aurei fluentis divitias prætergrederis, effusas de manibus fluvii instar opes erogans. Omnem quidem veterum et recentiorum laborum gloriam didicisti, et quamcunque semitam puris inambulas pedibus divino in prato. Tuas vero cogitationes ad rectam legem sacra examinat regula. Hinc puris meditationibus mentem demulcens venalem non sustinuisti videre honorem, neque sacris verticibus mercaturam aptasti, nec profanis viris inaccessam viam ostendisti. Si autem per assentationem gratiam tuam muneribus demereri se posse quis putaverit, hunc statim minaci freno corripis, donec mentis nebulum depuleris, ostenderisque aurum te despicerem, et insanientem docueris parum et immaculatum pura templa frequenter adire debere.

Sed vive, et mei imperatoris, tuis precibus, o beate, sceptrum adaugens; vive maritimæ Romæ, omnes peccatricis vitæ livores detergens.

VARIÆ LECTIONES.

⁴¹ ποταμῶρβυδὸν G.

CAROLI DU FRESNE DOMINI DU CANGE
 DESCRIPTIO ECCLESIAE S. SOPHIAE

CONSTANTINOPOLITANÆ

ATQUE ADEO CÆTERARUM ÆDIUM SACRARUM EX VARIIS SCRIPTORIBUS,

SEU

IN PAULUM SILENTIARIUM

UBERIOR COMMENTARIUS.

SYLLABUS

DESCRIPTIO NIS ÆDIS SOPHIANÆ.

1. Magna ecclesia Constantiniana. — 2. Magna ecclesia Constantiana. — 3. Magna ecclesia Theodosiana. — 4. Magna ecclesia Justiniana. — 5. Prima encænna. — 6. Secunda encænna. — 7. Architecti. — 8. Impensæ. — 9. Materia. — 10. Marmora. — 11. Musivum. — 12. Amplitudo. — 13. Longitudo. — 14. Latitudo. — 15. Altitudo. — 16. Porticus exteriores ad meridiem et septentrionem. — 17. Porticus occidentales. — 18. Narthex. — 19. Pyramides. — 20. Atrium. — 21. Garsonostasium. — 22. Phiala. — 23. Augusteum. — 24. Statua Justiniani. — 25. Portæ occidentales. — 26. Porta orientalis. — 27. Portæ septentrionales. — 28. Pilæ quatuor majores. — 29. Trigoni. — 30. Arcus orientales. — 31. Arcus septentrionalis et meridionalis. — 32. Hemisphærium. — 33. Tholus seu trulla vel trullus. — 34. Altitudo centri. — 35. Casus trullæ seu hemisphærii. — 36. Muri obnitentes pilis. — 37. Porticus inferiores templi. — 38. Porticus superiores seu Catechumena. — 39. Aulæ. — 40. Sedes imperatricis. — 41. Cochleæ. — 42. Sedes imperatoris. — 43. Coronæ. — 44. Pavimentum. — 45. Testudo. — 46. Tectum. — 47. Fenestræ. — 48. Lampades et candelæ. — 49. Bema. — 50. Concha. — 51. Absida. — 52. Fenestræ conchæ. — 53. Mensa sancta. — 54. Gradus mensæ sanctæ. — 55. Columnæ mensæ sanctæ. — 56. Mare. — 57. Ciborium. — 58. Crateres ciborii. — 59. Lilia ciborii. — 60. Sphæra seu malum ciborii. — 61. Crux ciborii. — 62. Turris. — 63. Pyxis. — 64. Columba. — 65. Vela ciborii. — 66. Synthronus. — 67. Prothesis. — 68. Diaconicum bematis. — 69. Quatuor conchæ. — 70. Cancellus bematis. — 71. Portæ sanctæ. — 72. Velothyra. — 73. Solea. — 74. Ambo. — 75. Gradus ambonis. — 76. Puteus sacer. — 77. Ναός. — 78. Umbilicus. — 79. Cancelli ναού seu chori. — 80. Portæ cancellorum ναού. — 81. Pronaus. — 82. Baptisterium. — 83. Fons baptisterii. — 84. Diaconicum exterius. — 85. Secretarium. — 86. Metatorium. — 87. Vestiarium. — 88. Salutarium. — 89. Sceuophylacium.

1. Exædificato et mœnibus longe amplificato Byzantio, veterique urbis appellatione in suum nomen transfusa, Constantinus Magnus recens Christianam religionem amplexus, anno imperii

A vicesimo, templum Deo omnipotenti, cui totum se commendarat, exstruxit, illudque τῆ Ἁγία Σοφία seu divinæ Sapientiæ dicavit, id est Christo: *Filium namque Dei, ut ait Rupertus De divin. offic. x, 15, dicimus veram et incommutabilem sapientiam, per quam universam condidit creaturam.* Byzantini autem omisso Ἁγίας vocabulo Σοφίαν ædem istam nude postmodum appellarunt. Istius conditorem agnoscunt Constantinum Theophanes, Cedrenus, Glycas, Paulus Diacon. II, Nicephorus Callistus, VII, 49, et quotquot fere Constantini res attingere scriptores. At Codinus non de novo excitasse Magnam ecclesiam, sed ædem paganorum prius existentem, idolis et deorum simulacris purgatam, ad ecclesiæ Christianæ usum immutasse Constantinum perperam scripsit, cum disertis verbis tradat Cedrenus a fundamentis Sophianam ædificasse ædem, illiusque condendæ Euphratæ cuidam ab eo curam demondatam. Ædis Constantinianæ forma fuit dromica, id est quadrata, sed oblongior. Ita enim δρομικόν accipiendum censent plerique e doctioribus, etsi Allatius repugnet; unde recte Theodosius Zygomalas (apud Crusium, p. 201) δρομικόν, quod est δίτην νάρθηκος, et πᾶν δρομικόν νάρθηκα dixit appellari. Ejusmodi autem est narthecis seu ferulæ figura, ut infra ostendemus. Denique δρομικόν dictum videtur a stadiis cursoriis, quæ in majorem longitudinem quam latitudinem porrignantur. Magnæ igitur ecclesiæ Constantinianæ formam fuisse dromicam testatur Codinus in *Descr. S. Sophiæ*. Addit anonymus auctor descriptionis ejusdem ædis, a Combesio editus, ὁμοίαν fuisse τοῦ ἁγίου Ἀνδρονίκου καὶ τοῦ ἁγίου Ἀγαθίου, quo loco apposite Ἀγαθονίκου pro Ἀνδρονίκου, reponit Combesius: nulla enim sancti Andronici ædes occurrit exstructa Cpoli, Agathonici vero a Constantino condita legitur apud Cedrenum, Nicephorum, VII, 49, Suidam verb. Βηρίν, et Codinum in *Orig. Lambecianis*, p. 37 et 58, qui perinde δρομικὴν fuisse scribunt, et quam denique in angustiores formam excitatam refert Proco-

plus, *De ædif.* 1, 5. Acaciani autem templi mentio est in veteri urbis Descriptione, ubi in 10 regione statuitur, loco Heptascalco nuncupato, ut est apud Socratem, II, 38 et VI, 23, Nicephorum III, 38 et IX, 42, Cedrenum, *Synaxar.* etc.

2. Verum cum nimium angusta visa esset Constantiniana ædes nec satis capax, vel quod, ut alii volunt, concidisset, forte ex terræ motibus, Constantius Constantini filius ad eam amplitudinem, qua postmodum conspecta est, perduxit. Socrates, II, 16 : Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐκτίσεν, ἥτις Σοφία μὲν προσαγορεύεται, συνήπται δὲ τῇ ἐπωνύμῳ Εἰρήνῃ, ἣν ὁ πατὴρ τοῦ βασιλέως μικρὰν οὖσαν τὸ πρότερον εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἤβησεν, καὶ νῦν εἰσὶν εἰς ἓνα περίβολον ἀμφω ὀρώμεναι, μιᾶς τὴν ἐπωνυμίαν ἔχουσαι. Theophanes : Ἦν δὲ ἡ ἐγκαινισθεῖσα ἐκκλησία σφαιροειδῆς, ἐξ ἔτεσι κτισθεῖσα, ὑπὸ μὲν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου θεμελιωθεῖσα, ὑπὸ δὲ Κωνσταντίου πληρωθεῖσα καὶ ἐγκαινισθεῖσα. Socrati et Theophani consentiunt Philostorgius III, 3, auctor *Vitæ sancti Pauli patr. Cpol.* apud Photium, *Lonaras in Justiniano*, Nicephorus Call. IX, 9, et aliquot alii, qui Magnam ecclesiam Constantio ascribunt. Confecta æde Constantius magno apparatu illius encæniam celebravit, Eudoxio sacras preces faciente, tricesimo quarto post anno quam fundamenta jecisset, 15 Febr. anni Chr. 360, Constantio ipso X et Juliano Cæsare III coss. Idatius in *Fastis : His coss. dedicatum est Cpoli Dominicum die 15 kal. Mart.* Cedrenus anno 22 Constantii : Οὗτος ὁ Εὐδόξος ἐνεκαίνισε τὸ δεύτερον τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, διὰ τὸ μετὰ τὸν πρῶτον ἀπαρτισμὸν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐγκαινισμὸν τὸν δι' Εὐσεβίου πάλιν πεσεῖν καὶ αὐθις οἰκοδομηθῆναι διὰ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίου. Istorum encæniorum meminere præterea auctor *Vitæ S. Athanasii* apud Photium, Socrates II, 42, Sozomenus, IV, 25, et *Chronicon Alexandrinum* hoc anno : ex quibus colligitur jacta fuisse prima Magnæ ecclesiæ fundamenta anno Christi 326, quo Constantius solus imperare cœpit.

3. Arcadio autem postmodum imperante, cum exorta esset seditio in majore ecclesia de expellendo Joanne Chrysostomo, injecto ab iis qui partes illius amplexabantur igne statim illa conflagravit a. Chr. 404. Marcellinus Comes : *Ecclesiam Cpolitanaam flamma ignis, quæ de B. Joannis throno quondam episcopi nata fuit, subito conflagravit, vicinamque ecclesiæ urbis faciem serpens nihilominus exussit.* Socrates, VI, 16 : Τινὲς δὲ τῶν Ἰωαννιτῶν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τὴν ἐκκλησίαν ἐνέπρησαν, ubi addit incendium istud accidisse 20 Junii, Honorio VI et Aristæneto coss. Theophanes vero perpetram incendium Magnæ ecclesiæ in annum duodecimum Arcadii conjicit, cum fuerit decimus. At quos Joannitas vocant Socrates et idem Theophanes a. 12 Theodosii Junioris, qui ignem in ædem iunxerunt, *Xylocercetas* appellat *Chronicon Alexandrinum*, horamque istius cladis annotat : Ἐπὶ τοῦ-

των τῶν ὑπᾶτων ἐξεώσθη Ἰωάννης ἐπίσκοπος, ΚΠ, καὶ αἰφνιδίῳ ἐκᾶθ ἡ μεγάλη ἐκκλησία σὺν τῷ σενάτῳ ἀπὸ κρατούντων αὐτῆς τῶν λεγομένων Συλοκερκητῶν, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ ὥρᾳ ς'. Erant autem *Xylocercetæ*, ut hoc obiter moneam, Joannis sectatores, quique partibus illius favebant impensius contra quosdam episcopos, qui coacta synodo episcopatum Cpolitano ei abrogaverant. Sed cum ecclesia sua depulso Joanne conventus separatim agere primo cœpissent in Constantini balneis, postea extra urbem in Συλοκέρκῳ seu in Circo ligneo, quem Constantinus μήπω τὴν πόλιν συνοικήσας εἰς ἰπποδρόμου θῆαν ἐκάθηρς, ξύλοις περιτειχίτας, ut ait Sozomenus, eos egere. Perstitit autem *Xylocercetarum* secta seu *Joannitarum*, uti appellantur præterea a Socrate, VI, 16 et VII, 25, usque ad tempora Procli episcopi CP., qui tandem eos ad concordiam reduxit Theodosio XVI consule, ut produnt idem Socrates, VII, 44, Theodoretus, V, 34, et Theophanes a. 30 Theodosii Junioris. Sed non desunt qui a nemine ignem, sed divinitus immissum tradunt, quod velle videtur Marcellinus, ut et historia conciliabuli excitati contra Joannem Chrysostomum : Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ὁ τῶν πιστῶν ἥλιος ἀπ' αὐτῶν ἔδω ἐξοριζόμενος, πῦρ θεῖον ἀπὸ μέσου τοῦ θρόνου, ἐν ᾧ καθήμενος ταῖς ἱεραῖς διαχαῖς τοὺς ἀκούοντας ἐπύρσευεν, ἐξ οὐδεμιᾶς ἀνθρωπίνης αἰτίας ἀναφθὲν, καὶ εἰς ὕψος διὰ τῶν ἀλύσεων ἤφρεως τρόπον ἔρψαν, ἐπὶ νώτου ἐκτετινάκτο, τοῦ ἐπισκοπεῖου τὴν ὕλην καταλυμαίνόμενον. Ἐντεῦθεν ἀνεμος ἀπηλιώτης ἐπιπνεύσας σφοδρῶς, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς συγκλήτου γερουσίας, ἐπὶ μεσημβρίαν κείμενον, διενεγκῶν τὸ πῦρ, εἰς τέλος κατελυμήνατο αὐτόν. Ἐν τριπτοῖσιν ὥραις τῆς ἡμέρας ἔργων πολυχρονίων κατασκευῆ καὶ κάλλος ἀνέκφραστον ἐξηφανίσθη. Neque tamen tota conflagravit eo incendio Magna ecclesia, sed præsertim ea pars quæ bema complectitur. Cedrenus : Ἐν δὲ τῇ ἔξορᾳ αὐτοῦ τὴν ἐκκλησίαν ὁ λαὸς τῆς πόλεως ἐνέπρησεν, ὡς δὲ ἄλλοι φασίν, ὅτι πῦρ ἐξελθὸν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου πάντα κατέκαυσε. Id omnino prodit Georgius Alexandrinus in *Vita Chrysostomi* apud Photium, scribens eam potissimum partem incendio absumptam quæ circa ambonem erat : Καὶ τὸ πῦρ ἀναφθὲν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀμβωνος πολλὰ τῶν πέριξ κατενεμήσατο. Addit anonymus Combefisii τὴν στέγην τῆς ἐκκλησίας pariter conflagrasse : sed errat, cum id sub Theodosio M. a. 6, cum secunda synodus habita est Cpoli et cedente Gregorio Nectarius substitutus est patriarcha, accidisse subdit. Denique Magna ecclesia rursus conflagravit Honorio imperante. Aetio III et Symmacho coss., ut auctor est Marcellinus Comes : *templum regiæ urbis igne crematum*; cujus quidem incendii meminit ipse Honorius in *Rescripto*, quod exstat post epistolam 31 Innocentii PP. restaurata postmodum a Theodosio Juniore, dedicata est ab Attico patriarcha CP. a. 7 ejusdem Theodosii, indict. 13, Honorio X et

Theodosio vi coss. *Chronicon Alexandrinum*: A νηστέμ esse mendum tam in anno mundi quam Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπετελέσθη τὰ ἐγκαίνια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως μηνὶ Γορπιέῳ πρὸς ε' ἰδῶν Ὀκτωβρίων, ἡμέρᾳ Κυριακῇ. Stetit porro Magna ecclesia usque ad a. 530, quo in seditione quam Victoriatorum vocant, maxima urbis pars incendio consumpta est; atque inter alia ædificia quæ eo deleta sunt, Magna ecclesia cum stupendis et admirandis columnis, quas usque ad 437 fuisse, nescio an vere, scribit Codinus, igne consumpta procubuit a. 5 Justiniani, indict. 10, post coss. Lampadij et Orestis a. 2, mensis Januarii 15, ut est in *Chronico Alexandrino*; unaque cum ea illius tabularia et privilegiorum chartas ac reddituum interiisse præterea auctor est Cedrenus. Quærit Gyllius (*Descript. CP.* II, 3) cone loco fuerit Magna ecclesia Constantiniana, quo postea ædem Sophianam exstruxit Justinianus. Dubitandi occasionem movet auctor Descriptionis urbis, qui in 2 regione ecclesiam Magnam et ecclesiam Antiquam, Augustæum vero forum, quod ædis Sophianæ propylæum quodammodo fuit, in 4 regione statuit. Verum his reponit Gyllius, Zonaram et alios tradere Justinianum ædem multo majorem a fundamentis excitasse, et domos proximas emisse ad eam augendam, ut et Augustæum forum, licet diversis in regionibus ponantur. Censet denique templum Antiquum, quod hodie intra regium septem includitur et parvam Sophiam vocant, eam esse ecclesiam quam urbis Descriptio Antiquam appellat; et nonnulli e Cypolitanis Græcis esse ædem S. Irenes, quam Constantinus juxta Sophianam excitarat, persuasum habent.

4. Absumpta igitur in seditione Victoriatorum majore ecclesia Constantiniana seu Constantiana, Justinianus imperator composita civitate et punitis seditionis auctoribus, novam et longe ampliozem cœpit eodem anno exædificare. Marcellinus Comes: *Ecclesia tunc incensa mox cœpit ab eodem Augusto zenovari*. Agathias lib. v: Τούτον δὲ πρότερον ἐμπερησθέντα ὑπὸ τοῦ δήμου σφόδρα περὶ φανῆ καὶ θαυμασίον ἤλικον ἐκ βάθρων αὐτῶν καὶ κρηπίδων ἀνεομήσατο, μεγέθους τε ὑπερβολῆ καὶ σχήματος εὐπρεπέως καὶ ποικιλίᾳ μετᾶλλον ἐπικοσμήσας. Paulus Warnefridus, *De gest. Langob.* I, 25, de Justiniano: *Exstruxit quoque idem princeps intra urbem Cpolim Christo Domino, qui est Sapientia Dei, templum, quod Græco vocabulo Ἁγίαν Σοφίαν, id est, Sanctam Sapientiam, nominant; cujus opus adeo cuncta ædificia excellit, ut in totis terrarum spatiis huic simile non possit inveniri*. Nec absimilia habet Manuel Chrysoloras de ædis elegantia: Οἶμαι καὶ οὐδὲν τῶν χειροκμητῶν τούτων ἐργῶν παρ' ἀνθρώποις ὅμοιον οὐδ' ἐγγύς γενέσθαι. Cedrenus diem cœpti operis 25 Februarii fuisse observat: Ἐν τῷ 25 ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἰνδικτιῶνος ε', τῆς κγ' τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, ὥρᾳ πρώτη τῆς ἡμέρας, τὴν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀνοικοδομὴν ἤρξατο καὶ ἰουστινιανός. Sed in hoc Cedreni loco ma-

in indictione, satis superque probavimus in notis ad Bondelmontium p. 185, ubi etiam ostendimus confectum fuisse totum ædis Sophianæ opus intra quinque annos, menses 11, dies 10, ut habent Theophanes et idem Cedrenus. Quippe conflagravit Magna ecclesia primo seditionis die, quæ in quintum usque protracta est, a quo ad dedicationem, quæ facta est 26 decembris anno Cbr. 657, post consulatum Belisarii II, Justiniani XI, ind. 15, intersunt tot anni eij dies quot a Theophane et Cedreno computantur. Unde evidenter patet prorsus hallucinari Græculos et scriptores aliquot inferioris ævi, qui templum Sophianum intra 17 annos confectum tradidere, uti eo pariter loco docuimus.

5. Encænna porro S. Sophiæ eo quo diximus die celebrata scribit Marcellinus Comes ad eundem annum: *Ecclesia major Cpoli ab imperatore Justiniano singulariter in mundo constructa dedicatur die vi kal. Januarias*. Theophanes: Τούτῳ τῷ ἔτει μηνὶ Δεκεμβρίῳ κζ' ἰνδικτιῶνος πρώτης γέγονε τὰ πρότερα ἐγκαίνια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας· καὶ ἐξῆλθεν ἡ λιτὴ ἀπὸ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καθημένου Μηνᾶ πατριάρχου ἐν τῷ βασιλικῷ ὀχήματι, καὶ τοῦ βασιλέως συλλιτευόντος τῷ λαῷ. Ex quibus emendandum videtur Codinus, qui peractum opus 22 ejusdem mensis refert, nisi inter confectum templum et illius encænna interfuisse quatuor dies voluerit. Dedicationis apparatus et celebritatem pluribus commemorant idem Codinus et Anonymus, qui tradunt Justinianum solemnī pompa e palatio per Augustæum una cum patriarcha in ecclesiam a se exstructam pervenisse, atque in hæc verba prorupisse, *Νενίχηκά σε, Σολομών*.

6. At cum non multo post confectum opus ædis Sophianæ trulla concidisset, facta rursus nova encænna. Concidit autem pars orientalis trulle, ex continuis terræ motibus perrupta, a. 32 Justiniani, unaque et sactam mensam et ciborium et ambonem contrivit. Sed cum eam statim de novo instaurasset Justinianus, trullamque longe quam antea editiorem eduxisset, ædem iterum ab Eutychio patriarcha dedicari curavit, ut ait Zonaras, καὶ καθιερωθῆναι παρὰ Εὐτυχίου τοῦ πατριάρχου τὸ δεύτερον. Facta autem ista encænna anno post trullæ casum quinto: eo enim referendi versus Pauli Silentiarii part. I, v. 37:

Δάκρυ δὲ πενταέτηρον ἀποψήσαντες ὀπωπῆς, Μέλφομεν εὐφήμοις ὑπὸ χερίσιν εὐποδᾶς ὕμνου. Diem et annum distinctius annotat *Chronicon Alexandrinum*, Justiniani scilicet a. 36, indict. 12, decembr. 24: Τούτῳ τῷ ἔτει λς' τῆς Ἰουστινιανου βασιλείας, μηνὶ Ἀπελλέῳ, κατὰ Ῥωμαίους Δεκεμβρίῳ, κδ' ἡμέρᾳ πρώτη, τῆς ιβ' ἰνδικτιῶνος, ἡ τῶν ἐγκαίνιων τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ΚΠ τὸ δεύτερον ἀπετελέσθη ἑορτῇ. Dies etiam qui Christi Natalitia præcedit, celebrata ea encænna innuit idem Silentiarius, part. I, v. 496:

Ἐπράπειν ἐξείης μετὰ θέσκαλον ἡμῶν ἐκεῖνο
Ζωστόκου Χριστοῦ γενέθλιον ἡμῶν ἰκέσθαι.

Ex quibus emendandus codex Theophanis editus, qui 20 decembris die peracta encæniam habet. Horum vero cæremoniam sic describit idem Theophanes: Ἡ δὲ παννυχὶς τῶν οὐτῶν ἐγκαινίων γέγονεν εἰς τὴν ἁγίον Πλάτωνα, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ πατριάρχης ΚΠ Εὐτύχιος μετὰ τῆς λιτῆς, συμπαρόντος καὶ τοῦ βασιλέως, καθεζόμενος ἐν τῷ ὄχηματι καὶ φορῶν τὸ ἀποστολικὸν σχῆμα καὶ κρατῶν τὸ ἕγιον Εὐαγγέλιον, πάντων τῶν λαῶν ψαλλόντων τὸ Ἄρατε πύλας, ἔρχομαι. ὁμῶν. Jam vero quod addit Anonymus seu Codinus, encæniorum celebritatem ad ipsa usque Theophaniorum festa productam, siquidem de secundis encæniam egit, id videtur pariter dixisse Silentiarium in Proœmio v. 74:

Ἐπαὶ γὰρ ἤγες τὴν ἑορτὴν, ὡς ἔδει,
Ἄρα; ὁ δῆμος, εὐθύς ἢ γερούσια.
Οἱ τὸν μέσον ζηλοῦντας ἀσφαλῆ βίον,
Τὰς τῆς ἑορτῆς ἡμέρας ἐπεξάγειν
Ἡτοῦν παρεῖχε. Ἐξέδραμον, ἦττον πάλιν,
Ἡλὶν παρεῖχε. Τοῦτο δὲ δρῶν πολλάκις
Ἐπεξείπεινας τὴν ἑορτὴν πλουσίως.

7. Tam elegantis stupendique templi architecti memorantur potissimum duo, inter tot quos ex universo pene orbe coegerat Justinianus, Anthemius scilicet Trallianus, et Isidorus Milesius, uterque artis mechanicæ peritissimus. De Anthemio sic Paulus Silentarius, part. 1, v. 134:

ἐπευφήμησε δὲ τέχνην
καὶ νόον Ἀνθεμίου κεκασιμένον ἔμφρονι βουλή.
Κεῖνος ἀνὴρ τὰ πρῶτα θεμέλια πῆξαιτο νεοῦ,
Εὐκαμίτων βουλήσιν ὑποδρήσων βασιλῆων,

cui succinit Procopius, de *Ædif.* 1, 4: Τοὺς τεχνίτας ἐκ πάσης γῆς ἤγειρεν ἅπαντας. Ἀνθέμιος δὲ Τραλλιανὸς ἐπὶ σοφίᾳ τῇ καλουμένῃ μηχανικῇ λογιστάτος, οὐ τῶν κατ' αὐτὸν μόνων ἀπάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοῦ προγεγενημένων πολλῶ, τῇ βασιλείῳ ὑποῦργει σπουδῇ, τοῖς τεκταινομένοις τὰ ἔργα ῥυθμίζων, τῶν τε γεννησόμενων προδιασκευάζων ἰνδάλματα. De Anthemio etiam pluribus agit Agathias, lib. v, et ut non modo in æde condenda præcipuus habitus sit, sed et ut in arte quam mechanicam vocant excelluerit, ita ut et terræ motus naturales et fulgura ipsa arte imitaretur. Unde forte eidem Silentario, parte n, v. 235 Ἀνθέμιος πολυμήχανος dicitur. Neque alius est ab eo qui a Codino ματσῶρ μηχανικός appellatur. De Isidoro vero idem Procopius sic ait: Καὶ μηχανοποιὸς σὺν αὐτῷ Ἰσίδωρος, Ἰσίδωρος ὄνομα, Μιλήσιος τὸ γένος, ἔμφρων τε δόλων καὶ πρίπων Ἰουστινιανῶ ὑπουργεῖν βασιλεῖ. Et Paulus Silentarius, part. II, v. 136:

ἦν δὲ σὺν αὐτῷ
Πάνσοφος Ἰσίδωρος ἔχων νόον, etc.

Utriusque præterea meminit idem Procopius, de *Ædif.* II, 3, ut Codinus cujusdam Ignatii, inter tot magistros architectos, quibus usus est Justinianus in condenda æde, quos centenarium explesse numerum idem tradit, de quo multa nugatur.

8. In ea autem ædificanda, nulla sumptuum

A habita ratione, ἀφροντιστήσας χρημάτων ἀπάντων, inquit Procopius, tantam pecuniarum vim expendit, ut cum iis demum egeret, tributis et vectigalibus subditos non vexarit modo, sed stipendia etiam professoribus publicis constituta præfecti urbis monitu sustulerit, ut auctor est Zonaras; ex quo τῶν ἐν ταῖς πόλεσι διδασκαλείων ἐσχολακῶτων, ignorantia et rusticitas in iis successerit. Nescio an is quem Ἐπαρχον vocat hoc loco Zonaras, sit ille strategus qui Codino et Anonymo φύλας τῶν βασιλικῶν χρημάτων et Justiniani frater adoptivus, ἀδελφοποίητος, fuisse et templi impensas fecisse dicitur. In illius porro atriorumque ac ædium circumjacentium structuram, præter sacra vasa ac reliquos ornatus, et quæ ex universo orbe liberaliter erogata sunt, expensas octogies centenas, seu ut habent aliæ editiones, ter millies bisque centies centenas libras, iidem tradunt.

9. *Ædis* parietes et cameræ coctis lateribus constructi sunt, inquit Gyllius. Ita etiam Paulus Silentarius, part. II, v. 58:

Μέσσα μὲν ἀτ... ὅσα κύκλιον ἀντυγα τεύχει,
Ὅπταλέαις πλίνθοισιν ἀρηρότα δῆσατο τέχνη.
Idem v. 97:

..... ὅπως δωμήτορι μόχθῳ
Ἄνέρες εὐτέχνοισιν ὑποδρήσαντες ἐδέθλοισι,
Πλίνθοις ὀπταλέοισιν ἀνεστήσαντο δεθελίας εἰς.

Et Agathias lib. v: Ἦρεψε δὲ αὐτὸν (τὸν ναὸν) ἐκ πλίνθου ὀπτῆς καὶ τιτάνου, πολλαχοῦ καὶ σιδήρῳ συνδῆσας. *Parietum interior pars*, subdit idem Gyllius, *crustis marmoreis vestita excellentibus et variis fulgurat, et permiscet cum summas naturæ vires, tum mentes spectantium.*

10. Columnis præterea marmoreis ingentibus ac mole sua stupendis, aliisque minoris altitudinis ac molis ubique sustentatur ac exornatur, tam eleganti et grata colorum varietate, ut Procopius in hæc verba prorumpat: Τίς τῶν κίωνων καὶ λίθων διαριθμήσαιο τὴν εὐπρέπειαν, οἷς τὸ ἱερὸν κεκαλλώπισται; λειμῶνι τις ἂν ἐντετυχέναι δόξειεν ὠραῖα τὸ ἄνθος· θαυμάσει γὰρ εἰκότως τῶν μὲν τὸ ἀλουργόν, τῶν δὲ τὸ γλοάζον, καὶ οἷς τὸ φοινικίου ἐπανθεῖ, καὶ ὧν τὸ λευκὸν ἀπαστράπτει, ἐτι μὲν· οἱ καὶ οὗς ταῖς ἐναντιωτάταις ποικίλλει χροαῖς, ὡς περ τις *ζωγράφος*, ἢ φύσις. Istam etiam marmorum varietatem pluribus variisque in locis commendat Paulus Silentarius, et marmorum ipsorum genera ac colores recenset, part. II, v. 200 et seqq. Imprimis vero *Ægyptium* seu Thebaicum *purpureum* stellulis interstinctum laudat, part. I, v. 246; part. II, v. 208; de quo præter Plinium xxxvi, 7 et 8, Statius in *Epithalam.* *Stellæ et Violantillæ*:

....rupesque nitent, queis purpura sæpe
Orbis et Tyrii moderator livet aheni:

et in Balneo Etrusci:

Sola nitet flavis Nomadum decisa metallis
Purpura....

Marmor istud *Ægyptium Romanum* vocant scriptores ejusce ævi, ut ex Cedreno in Constantino

31. et Porphÿrogenneta in Basilio n. 55, et scriptoribus de templo S. Sophiæ statim initio colligere est. *Phrygium* colore variegatum ac roseum albo cæruleo permistum referens recenset part. II, v. 205, de quo idem Statius, ut et de Libyco, in *Epithalam. Stellæ et Violantillæ* :

*Hic Libyus Phrygiusque silex ;
et in Balneo Etrusci :
...sola cavo Phrygiæ quam Synados antro
Ipse cruentavit maculis lucentibus Attis.*

Laconicum virens, v. 211, cujus etiam meminit Procopius, *De Edif.*, I, 10, et idem Statius :

*...Illic dura Laconum
Saxa virent....*

Carium, obliquis ex sanguineo alboque livido semitulis distinctum, v. 213. *Lydium*, virenti pallidæque colore commistum, v. 215. *Præconnesium*, v. 247; cujus etiam meminit Anonymus sub finem. *Libycom*, cærulei simul et crocei coloris, v. 217. *Celticum* nigrum, candidis venis interstinctum, v. 220. *Bosporicum* album, in extremis oris nigricans, v. 249. *Thessalicum* part. I, v. 255; part. II, v. 229, 251. *Molossium*, part. II, v. 152, etc. Ex tot igitur marmoris speciebus exstant infinitæ, quæ Sophianam ædem suffulciunt et adornant, columnarum, quas inter præsertim commendantur a scriptoribus octo porphyreticæ seu Ægyptiæ, paris altitudinis et molis, quas a muliere vidua, Marcia nomine, Roma transmissas, et a Solis delubro ab Aureliano olim extructo abstractas, auctor est apud Codinum Plutarchus Justiniani protosecretarius. Has ad quatuor conchas, intra bematis cancellos, stare suo loco ostendemus. Octo præterea prasini seu viridis coloris, stupendæ pariter magnitudinis ac eximii decoris, Epheso a Constantino prætore transmissas, cæteras partim Cyzico partim Troade vel ex Cycladibus atque etiam Athenis advectas refert idem Codinus. Thevetus *Cosmogr.*, XIX, 4, de columnis templi Sophiani : *Le dedans est beau, et s'y voit grand nombre de colonnes et piliers longs et massifs, et de pierre de marbre, iaspes et porphyre, fort bi n diaprez, et cecy est au long du chœur, qui encore est debout. Sur chacun de ces piliers on voit une pierre large et grande de marbre gris, rouge, ou serpentin. Quand à l'estage d'en haut, les colonnes y sont moindres en proportion, mais plus richement estoffées.* Dom. de Saligniac in *Itiner.* : *Elle est ornée de plusieurs hautes et grosses colonnes bien rares, savoir huit de porphyre, seize de serpentin, et quatre de marbre blanc : et par dessus, d'une belle galerie puvée de marbre transparent, et de plusieurs petites colonnes de marbre et de serpentin.* Atque harum quidem columnarum capitella præea argento et auro exornantur. Silentarius, part. I, v. 252 :

*.....ὄν ὑπὸ πέλξαν
Κίονες ἰδρύσαντο καρφάτα δέσμα χάλκῳ,
Γλαύκια χρυσεδέσκευτα, παραπλάζοντα μερίμνας.*

• Quos quidem ornatus temporis injuria ac vetustate

A consumptos renovavit Romanus Argyrus. Scylitzæ : *Κατελάμπρυνε δὲ καὶ τὰ κιονόκρανα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Βλαχερῶν ἀργυρῶ καὶ χρυσῶ.*

11. Sed præter hanc marmoris jucundam gratamque varietatem, musivo ubique fere exornatur. Cameræ enim, inquit Gyllius, calculis et tessellis vitreis inauratis fulgent, etiam ad oculos barbarorum, in quibus expressæ variæ cernuntur imagines et figuræ, ita ut tabellarum vicem expleant. Paulus Silentarius, part. II, v. 230 :

*Πρὶν δὲ πολυμήτοιο σέλας ψηφίδος ἰκέσθαι,
Λεπτὰς λαότορος παλάμη λάτγγας ὑφαίνων
Μαρμαρέας ἔγραψε μετὰ πλάκας, ἐς μέσα τοίχων,
Σύνδετον εὐκάρποισι κέρασ βεβριθὸς ὀπίωραις
Καὶ ταλάρους καὶ φύλλα, etc.*

et quo describit loco porticus atrium ambientes, v. 190 :

*.... Πολυμήτων δὲ μετάλλων
Ἄρμονιῇ γραφιδέσσιν ἰσάζεται : ἐν γὰρ ἐκεῖνῃ
Τετρατόμοις λάεσαι καὶ ὀκτατόμοισι νοήσεις
Ζευγνυμένας κατὰ κόσμον ὀμοῦ φλέβας ἄγλατην δὲ
Ζωοτύπων λάτγγες ἐμιμήσαντο δεθεῖσαι.*

Manuel Chrysoloras : Οὐ τοὺς κίονας, οὐ τὰς ψηφίδας, οὐ τὰς τῶν τοίχων μαρμαρώσεις, οὐ τὴν δελον, οὐ τὸν ἐν αὐτῇ χαλκὸν, οὐ τὸν μόλιθον, οὐ τὸν σίδηρον, οὐ τὴν σάπφειρον, οὐ τὸν χρυσὸν, οὐ τὴν ὕλεον αὐθις τὴν ἐν ταῖς ψηφίαις, οὐκ ἄλλο ἐπίου μέρους ἀκριβῶς δυναίμεθα καταλέξει. Musivi etiam materiam expressit Anonymus, dum ait Justinianum testudines tum ædis tum porticum ἐξ ὕελίνου χρυσοῦ deaurasse, cujusmodi *musivum deauratum* vocat Anastasius in Gregorio, IV, p. 160, *μωστὸν χρυσὸν* Anonymus de locis SS. p. 81, *χρυσαναγεί*; ψηφίδος Sophronius in Encomio SS. Cyri et Joannis, *χρυσᾶς ψηφίδας* Theophanes Cerameus hom. 55, *vitros lapides fulvo auro supertectos* Vita S. Laurentii episcopi Sipontini, n. 11. Quale vero fuerit cæmentum quo tota ædis compages seu potius lapides aut lateres continentur, et ex quibus consistit speciebus, describit idem Anonymus Combesianus, p. 249, tametsi plerisque in locis οὐ τίτανος, ὄνπερ ἀσβεστον ὀνομάζουσιν, οὐκ ἀσφαλτος, ἀλλὰ μόλιθος ἐς τέλμα γυθείς καὶ μεταξὺ πανταχόσε χωρήσας, lapides invicem connectat ac constringat. Quod etiam attigit Silentarius; qui præterea addit Justinianum in compingenda vel tegenda æde lignis uti neutiquam voluisse, sed marmoreis longioribus tabulis totam texisse, v. 110 et seqq. ne, inquit Agathias, incendiis rursuta pateret : *Ἐύλοις τε ἤκιστα χρησάμενος, ὡς ἂν μὴ εὐκλιώτατα πυρπολοῖτο.*

12. Immensam ædis Justinianæ amplitudinem non semel commendant scriptores atque imprimis Juanes Cantacuzenus, III, 4 : *Τὸν νεὼν τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ μεγέθει μέγιστον ὄντα τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον ἀπάντων.* Et IV, 4 : *Ὁ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας κάλλει τε καὶ μεγέθει τοὺς ἀπανταχοῦ νικῶν.* Manuel Chrysoloras : *Τίνος γὰρ λόγου ὕψος ἢ μέγεθος ἐξισώσεται τῷ ἐκεῖνῳ ὕψει ἢ μεγέθει;* Guilielmus de Balden-

zeel in *Itinerario*: *Credo quod sub caelo, postquam mundus creatus est, non fuit tale aedificium completum, quod huic poterit in nobilitate et magnitudine caeteris comparari.* Sed licet magnitudine et mole sua caeteras totius orbis aedes sacras excedat, tam apta tamen constat concinnitate et proportione ut nec longitudine aut latitudine immodica sit. Procopius: Εὐρύς τε αὐτῆς καὶ μῆκος; οὕτως ἐν ἐπιτηδείῳ ἀκτιστόρνευται, ὥστε καὶ περιμήκης καὶ ὄλως εὐρεῖα οὐκ ἀπὸ τρόπου εἰρήσεται. Sed ita confecta est ut non omnino quadrata sit, et longitudo latitudinem paululum excedat: Ἐν τετραπλεύρῳ μὲν γὰρ τὸ τέμενός ἐστιν, οὐ κατὰ πολὺ δὲ φαίνεται πρὸς τὸν εὐρύος τὸ μῆκος, quod de aede S. Michaelis CP. dixit idem Procopius, 1, 3, seu potius, quod de aede S. Anthimi scripsit, c. 6, longitudo tantum superet latitudinem quantum in latere orientali porrigitur bema: Τοσοῦτον δὲ πρὸς ἐξέχει μόνων τοῦ εὐρύος τὸ μῆκος, ἐς ὅσον δὴ χώρον τὸν ἀέθλιον, ἐν ᾧ τὰ θεῖα τὰ ἀβήτητα τελεῖσθαι θέμις, κατὰ τὴν πλευρὰν ἢ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον τέτραπται, διήγειν ζυμβαίνει. Unde colligitur eam fuisse apud Græcos templiorum formam ac figuram.

15. Evagrius. iv, 30, illius longitudinem a concha, ubi incruentum sacrificium litatur, ad portam conchæ adversam esse pedum 190 scribit: Ἔστι μὲν οὖν τὸ μῆκος ἐκ τῆς καταντικρῆς θύρας τῆς ἱερᾶς κήρης. Ἴθθα τὰ τῆς ἀγαιμάκτου καλλιτερῆτα: θυσίας, μέχρις αὐτῆς, ποδῶν ρη'. Ab Evagrion paululum discrepat Gyllius. *Longitudinem*, inquit ille, *ab oriente ad occasum ipse metiri ausus non sum, sed metiendam curavi per hominem Turcum, qui mihi retulit longitudinem templi esse ducentorum et quadraginta pedum.* Bondelmontius de longitudine templi agens ait *per ecclesiam esse de angulo ad angulum 120 brachia, quia*, inquit, *desuper rotunda et in plano quadrangulata recedit.* Quibus verbis innuit longitudinem se mensum esse non ab imo conchæ, sed qua illa aedi conjungitur.

14. Latitudinem a meridie ad septentrionem centum et quindecim pedum esse ait idem Evagrius. At Gyllius, ex Turci relatione, ducentorum et tredecim pedum esse scribit.

15. Altitudinem vero tantam esse prodit Procopius, ut non modo caetera urbis aedificia superexcellat, sed et ex supremo aedis vertice urbs tota despiciatur: Ἐπῆρται γὰρ ἐς ὕψος οὐράνιον, ὅσον καὶ ὡσπερ τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων ἀποσαλεύουσα ἐπινέουθεν, ὑπερκειμένη τῇ ἄλλῃ πόλει, κοσμοῦσα μὲν αὐτήν. ὅτι αὐτῆς ἐστίν, ὡραῖζομένη δὲ, ὅτι αὐτῆς ὄσση καὶ ἐπεμβαίνουσα τοσοῦτον ἀνέχει, ὥστε δὴ ἐνθὺνδε ἢ πόλις ἐκ περιωπῆς ἀποσκοπεῖται. Porro altitudinem a summa curvatura arcuum usque ad pavimentum centum quadraginta duorum pedum esse ait idem Gyllius: nam de ea silet Evagrius, qui altitudinem tantum a centro hemisphaerii refert, de qua agemus infra. Bondelmontius vero a latitudine aedis ad pavimentum altitudinem esse ait 144 brachiorum.

16. Totam aedis structuram ambiunt exteriores porticus columnis marmoreis sustentatæ musivoque opere exornatæ, de quibus nescio an verba ista Procopii capienda sint, an vero de interioribus porticibus: Τίς ἂν — τὰς τε παμπληθεῖς διηγεῖτο τοῦς καὶ τὰς περιστύλους αὐλάς, αἷς ὁ νεὼς περιβέδληται; ad meridiem enim et septentrionem habuit porticus exteriores, ut et ad occidentem, de quibus mox acturi sumus. Nam ad orientem vix crediderim exstitisse, quidquid dicat Gyllius, qui ait verisimile esse istam cecidisse aliquo terræ motu, ipsiusque in locum excitatam fuisse molem illam quæ hodie exstat lapide quadrato constructa, velut crepido clivosa objecta ad fulciendam partem aedis orientalem. Quippe, etsi aedis sacræ majores porticibus circumcingi solerent, ad orientem tamen nullæ excitabantur, forte ob bematis et sacrosancti altaris reverentiam, quod ad partem templi orientalem semper erat, ne eo coeuntium tumultu ac obloquentis plebis garrulitate sacra facientium sacerdotum turbaretur attentio. Id enim satis prodit Procopius, *De Aedif.* 1, 8, ubi ait templum S. Michaelis in Anaplo ubique porticibus exterioribus cingi præterquam ad orientem: Στοὰ τὸν νεὼν περιβάλλει ἐγκύκλιος εἰς τὰ πρὸς ἕω διαλιπούσα μόνον. Similia tradit de aede Deiparæ Hierosolymitana, v, 6: Αἱ (στοαὶ) περιβάλλουσι τὸ ἱερόν ὅλον πλὴν τῆς πρὸς ἕω τετραμμένης πλευρᾶς.

17. At ad occidentem templi valvæ, inquit Gyllius, loco vestibuli duas porticus habent, inferiorem, qua aditur templum plano pede, superiorem, qua gynæconiides aulae adeuntur, ambas tam longas quam templum latum, largas viginti octo pedes. Paulus Silentarius, part. ii, v. 9, marmore grandi constructas ait:

Μηκεδανὸς δ' ἐπὶ τοῖσι πυλα.... αὐλλόν, Δεχόμενος προσιόντας ὑπερ... θυρέτροι, Μῆκος ἔχων ὅσον εὐρύος ἀνάκτορα θέσκεια νηοῦ.

De his binis porticibus occidentalibus ita præterea Evagrius: Εἰς δὲ πρὸς δυόμενον ἥλιον ἐκπρεπεῖς ἔσονται στοαὶ δύο, καὶ πάντοθεν ὑπαίθριοι αὐλαί, εἰς κάλλος ἐξησχημέναι. Subdit deinde Gyllius porticum superiorem supra porticum inferiorem sitam esse inter pilas sustentantes quartam partem sphaeræ occidentalem et fenestras. Nam a parte interiori octo pilis, ab exteriori totidem sustinetur; inter quas fenestræ, tam inferiores quam superiores illucent, cinctæ columnis quadratis. Inter hanc porticum et aulas feminarum nihil interest nisi pilæ sustentantes porticus cameram inferiorem: pavementum enim porticus æquale est aularum pavemento. Quæ quidem superioris porticus descriptio cum Procopiana quadrat, in qua columnas in hemicycli figuram perinde excitatas observare est: Τοῦ δὲ δὴ ἐφόου καταντικρῶ τὰς εἰσόδους ἔχων ἐγγεργεται τεύχος, καὶ αὐτοῦ ἐκατέρωθεν οἷ τε κίονες καὶ τὰ αὐτῶν ὑπερθεὶν ὁμοιώτατα τοῖς δεδηλωμένοις ἐν ἡμικύκλιῳ ἐστῆχασιν. Porticus porro inferior, addit idem Gyllius, duplex est: interior clauditur

utrinque muris marmorum jucundissima varietate A
vestitis, tegitur cameris figuratis ornamento tessellato calculorum inauratorum. Atque ita tribus porticibus exornatur ædis Sophianæ vestibulum, duabus inferioribus et una superiori; quo respexit Silentiarius, part. II, v. 7, dum ait triplices esse porticus occidentales:

Ἄλλὰ δύοσις πωλεῶνα μέγαν . . . . . χει,
Οὐχ ἓνα· τριχθαδίου γάρ ἔχει κατὰ τέσσα μέγ' ἄθρου.

Sed prima quæ occurrit ex inferioribus porticibus, pertinuisse videtur ad porticus atrii, de quibus infra, quod τετράπυλον fuisse constat; ex quo necesse est harum unam templi vestibulo affixam fuisse. De porticum istarum portis seu aditibus sic prosequitur idem Gyllius: *Ex hujus porticus latere orientali novem portis patet aditus in templum: ex latere occidentali quinque portis aneis duplicibus patet exitus ex interiori porticu in exteriorem porticum, ex qua proditur in aream, ubi perennes saliant aquæ.* De novem portis, per quas templum aditur, agitur infra: at eas per quas ab interiori porticu in exteriorem proditur, attigit etiam Silentiarius, II part., v. 22, nec quinque duntaxat, sed septem recenset, in iis binos illos in porticum aditus complexus, qui ad meridiem et ad septentrionem aperiuntur.

Ἐπὶ δ' ἀνευρύνας ἱεροῦς πωλεῶνας ἀνοίγει,
Λαὸν ἔσω καλέοντας ὁμιλαδῶι. Ἄλλ' ὁ μὲν αὐτῶν
Ἐντρέφεται νάρθηκος ἐπὶ στενωπῶ μετώπων
Ἐς νότον, ὅς δὲ βορῆος ἐπὶ πετρά.

18. Porticus istas occidentales, quæ elegantis ac magnifici vestibuli vicem præbent ædi Sophianæ, νάρθηκος seu *ferulæ* nomine ævo suo donatas tradit idem Silentiarius, part. II, v. 13:

Χῶρος οὗδε Γραικίσι φαίνεται ἀνδράσι νάρθηξ.

Nec alia appellatione donantur ejusmodi porticus in ædium sacrarum vestibulis excitatæ a Procopio *De ædific.* I, 4, ubi de templo SS. Sergii et Bacchi: Ἔστι δὲ αὐτοῖς μία μὲν ἢ ἐπὶ τῶν προθύρων στοά, ἐπὶ τοῦ νάρθηκος τῷ περιμήκῃ εἶναι ὠνομασμένη. Et v. 6, de templo Deiparæ Hierosolymitano: Στοά τι; ἐκδέχεται ἐνπεῦθεν ἑτέρα, ἐπὶ τοῦ νάρθηκος ὠνομασμένη. οἶμαι, τῷ μὴ εὐρύνεσθαι, ubi Procopius vocabuli seu appellationis rationem insinuat, sicque dictas istiusmodi porticus ante templorum vestibula, quod in majorem longitudinem quam latitudinem porrigerentur, atque ita *ferulæ* speciem quodammodo referrent, quæ oblongior est quam latior, ut obiter attigimus in notis ad Alexiadem: quippe πᾶν δρομικόν, inquit Zygomalas, νάρθηξ λέγεται. Unde non omnino hallucinatos illos evidens est qui narthecem ecclesiæ porticum fuisse scripsere, ut vult Allatius Goarum innuens, quandoquidem id disertis verbis tradunt Silentiarius et Procopius; quibus favet Codinus, in *Originib. Lambertianis*, p. 45: Καὶ τοῦ ἵππου αὐτῆς ἐκεῖσε δι-σθῆσαντο; ἔμπροσθεν τοῦ νάρθηκος τοῦ ναοῦ, et Theorianus in legatione, νάρθηκα, in quo pœnitentes stabant, ἔσω τῆς ἐκκλησίας statuens, ubi

divinas Scripturas, inquit ille, audiebant, quæ scilicet in æde sacra aut recitabantur aut decantabantur; unde ἀκροούμενοι passim in narthece extra ecclesiam dicuntur constitisse, apud Gregorium *Thaum.* can. 2, Zonaram ad can. 1 concilii Nicæni I, Balsamonem ad can. 14 ejusdem concilii: Ἐν βασιλικῶς πωλεῶσι, seu regis ac præcipuis porticibus vel foribus, apud Alexium Aristenum, quemadmodum nuncupantur ab Anastasio non semel, ut infra indicamus. Neque aliam forte ob rationem dixit Silentiarius, v. 13 in narthece voces sonoras Davidis psalmos concinentium alternis cantibus sacerdotum (in nao scilicet) exaudiri ac aures Dei mulcere:

Ἐνθάδε τις κατὰ νόκτα διάμπερες ἦχος ἀνέρπων
Εὐκέλαδος Χριστοῦ βασιλέος ὄματα θέλγει.

ubi per κατὰ νόκτα videtur innuisse preces vespertinas, de quibus Paulinus, *Nat.* 7:

. . . . . tunc ergo solutis
Cœtibus a templo Domini, postquam detecta fessis
Corporibus requies, sumpta dape, cœpimus hymnis
Exsultare Deo et psalmis producere noctem.

At cur porticum, quam nude ac simpliciter νάρθηκα vocat Silentiarius, ἐπὶ τοῦ νάρθηκος appellet Procopius, nulla mihi alia suboritur conjectura, quam quod familiarem Byzantinorum civium loquendi morem expresserit, qui quod nude *narthex* dici debuerat, ad *narthecem* vel in *narthece* efferebant, ἀχρωμένους forte innuentes, qui in eo consistebant aut qui ad eum relegabantur; quemadmodum posteriores Græci urbem Cpolitianam non πόλιν sed στᾶν πόλιν appellabant, uti alibi observatum est. Neque enim omnino arridet eorum sententia qui ἐπὶ pro ἀπό perperam substitutum censent. Quatuor porro in æde Sophiana nartheces statuit Codinus: Ἀπὸ τοῦ βήματος μέχρι τῶν τεσσάρων νάρθηκων, ut et Anonymus: Καὶ τῶν τεσσάρων νάρθηκων κατεχρύσωσε τὰ δροφα ἐξ ὕψους χρυσοῦ λαμπρότατα. Sed jure addubitari potest an hoc loco quatuor aliquas porticus exteriores innuerit, binas scilicet ad occidentem et duas alias ad septentrionem et meridiem. Quod quidem indicare videtur idem Anonymus, scribens Justinianum statuuisse (an vere, alii viderint) ut quisquis pro delictorum modo arceretur a sacris, in his quatuor narthecibus staret; quo quidem loco φίνας nartheces vocat, incomperata mihi ratione, nisi forte quod ad templi fines haberentur porticus istæ exteriores. Certe tertium narthecem ejusdem ædis Sophianæ observare est in sexta synodo, act. 18, ubi δικύμβαλον ἐν τρίτῳ νάρθηκι μεγάλῃς ἐκκλησίας statuatur, nullo alio indicio; qui quidem tertius narthex prima fortassis fuerit e tribus porticibus, quas ad occidentem ædis Sophianæ stetisse scribit Paulus Silentiarius, quæque ἐξώτατο; νάρθηξ videtur nuncupari apud eundem Anonymum, p. 248. Nam auctor est Goarus etiamnum Græcis ἐξωνάρθηκας exteriores porticus, ut interiores ἐσωνάρθηκας dici. Porro δικύμβαλον, ni fallor, locus est constans

duabus trullis, κυμβαλικῶς seu in modum cym- A lali, quemadmodum fuit major ædis trulla, ex-structis. Ita τρικύμβαλον τοῦ τζουκωνιστηρίου memorat alicubi Codinus in *Originibus*. Jure igitur Allatius hæc verba de narthece infert: *Narthez vero extra ecclesiam forte an antiquis temporibus fuerit, non disputo*. Nam ut narthece, quod ex prædictis satis patet, olim extra ecclesiam seu potius extra ecclesiæ septa fuere, etsi forte, ut pronai, sacri haberentur, ita vicissim pro certo haberi debet posterioribus sæculis nartheceam eam ædis sacræ partem, quam hodie *navim* vocamus. appellatam, ut patet ex Euchologio et cæteris Græcorum ritualibus libris et aliquot inferioris ætatis scriptoribus, quos laudat idem Allatius, in *Dissert. de recentiorum Græcorum templis*, p. 110 et sequentibus. His favere videtur *Lexicon* ms. ex bibliotheca Regia, cod. 2062, ut et auctor Etymologici: Νάρθηξ ἀπὸ τοῦ νέρθεν ἤγγουον κάτωθεν τοῦ ἀμβωνος καίθηται. Hinc enim evincitur nartheceam in ecclesia existisse, si quidem infra ambonem existit; idque inde factum existimo, quod cum in plerisque templis ac ædibus sacris deessent capaciores porticus et narthece ad earum vestibula, qui ex canonum præcepto in iis consistere tenebantur, intra ipsius ecclesiæ claustra postmodum admissi sint, ita tamen ut a reliqua fidelium plebe discernerentur, eaque obirent munia quæ in narthece olim, in primo ædium sacrarum atque adeo pronai vel *navis* ingressu. Unde recte narthece dicit Symeon Thessal. Opuscul. contra hæreses, sua nimirum C ætate, τῶν ναῶν ἀρχαί; nuncupatos. Vide Theophanem, p. 203.

19. Quæ porro ad orientem exstant pyramides ad ædis angulos exteriores, excitavit Andronicus Palæologus senior, quo partes templi orientalem et septentrionalem ruinam ac casum minitantes fulciret. Id pluribus narrat Nicephorus Gregoras, *Histor. lib. vii*: Ἦκουσε γὰρ παρὰ τῶν δοκίμων οἰκοδόμων ὡς τῷ μικρῷ ἡρώῳ καμόντα συνίζησιν τὶ δύο αὐτοῦ ἐπιπόνθεσαν μέρη, τό τε πρὸς ἄρκτους ὄρον καὶ ἐτι πρὸς τὰς ἀνατολάς τετραμμένον, ἃ δὴ πῶσιν ἀπειλοῦσι ταχεῖαν, εἰ μὴ συνεπιλάβοιτό τις ἔθεν χιλιάδας νομισμάτων οὐκ ὀλίγας τοῖς οἰκοδόμοις ὁ βασιλεὺς δεδωκίως ἐκ τῶν τῆς δεσποίνης χρημάτων τὰς ἑρωμένας ταύτας ἐκ βαθέων τῶν θεμελίων ἀνήγειρε πυραμίδας, δι' ὧν κράτιστα τὸν ἀπειλούμενον ἔστησε κίνδυνον.

20. Ante templi Sophiani vestibulum, proindeque ante occidentales porticus, prostat quadrata ingens *area*: placet enim illius descriptionem hoc loco exsequi, priusquam templum ipsum subeamus, cum vestibuli præcipuum sit ornamentum. Arcam istam seu atrium quatuor porticibus circumdatum αὐλῆς nomine donat Silentarius, part. II, v. 174:

Τίτρισιν αἰθοίτησι περιδρομοῦν ἤψα: αὐλῆν.
Ὅν μὲν νάρθηκι συνάπτεται, αἷ γε μὲν ἄλλα
Πετραμέναι τελέθουσι πολυχιθέεσσι κελεύθοις.

ubi observandum exteriorem vestibuli porticum ad

atrii porticus pertinuisse, si non et tertia fuit, quod jam monuimus: alioquin atrium Sophianum tribus tantum constitisset porticibus, non vero quatuor, proindeque non τετράπυλον fuisse vel *quadriporticus*, sed *triporticus*, uti ejusmodi atria dicuntur Anastasio in S. Hilario PP: *nymphæum et triporticum ante oratorium S. Crucis*, etc. Eusebius, *De vita Constantini*, III, 34, de atrio templi Hierosolymitani: Μακροὶς περιδρομοῖς στοῶν ἐκ τριπλευροῦ περιεχόμενον. Et Sidonius, *epist. 2, 10*:

*Huic est porticus applicata triplex,
Fulmentis Aquitanicis superba,
Ad cuius specimen remotiora
Claudent atria porticus secundæ.*

Eadem porro αὐλῆς appellatione donantur ejusmodi *area* seu impluvia ante ædes sacras a Procopio, *De ædif.* I, 7 et 8; v, 6. Αἴθρα dicuntur Eusebio, *De vita Constant.*, III, 34 et 38, et *Hist.* x, 4, quia eis τὴν τοῦ οὐρανοῦ κάτωθεν λαμπρὴν καὶ ταῖς τοῦ φωτὸς ἀκτῖνας ἀναιμένον ἀέρα præbent, ut idem scriptor loquitur. Impluvia Paulinus, *Nat.* x, ea atria appellat:

*Istic porticibus late circumdata longis
Vestibula impluvio tectis reserantur aperto,
Et simul astra oculis, ingressibus atria pandunt.*

Semitæ vero istæ multiplices, de quibus Silentarius, portis elegantibus clauderentur, quæ οὐρας *μεσαύλους* vocat non uno loco idem Procopius, αὐλοῦς πύλας Eusebius, *De vita Const.* III, 38. Μεσαύλιον enim τῆς μεγάλης ἐκκλησίας dicitur Theophani et Cedreno atrium, quod αὐλή cæteris scriptoribus. *Gloss. Lat. Gr.* atrium, *μεσαύλιον*. Paulinus, *Nat.* x, de variis ejusmodi atriorum aditibus:

*Basilicis hæc juncta tribus patet area cunctis,
Diversosque aditus ex uno pandit ad omnes,
Atque itidem gremio diversos excipit uno
A tribus egressos, medio spatiosa pavito.*

Procopius igitur, I, 4, de æde SS. Sergii et Bacchi: Ἐπὶ κοινῆς δὲ προπύλαια πάντα, ἦ τε αὐλὴ καὶ μέσαυλοι θύραι, et v, 6, de templo Hierosolymitano: Θύραι μέσαυλοι ἱεροπραεῖ; οὕτως ὡς ταμηνύουσι τοῖς ἔσω τοῦσιν ὀπίτω ποσὶ θεάματι ἐντυχεῖν μέλλουσι. *Moxy* subdit: Προπύλαια δὲ τὸ ἐνθένδε θαυμάσια οἶα, καὶ τις ἐπὶ κίνων δυοῖν ἐπαιρομένη ἀψὶς ἐς ἄρατον ὕψος. Ex quibus patet aliud esse αὐλῆν aliud προπύλαιον: aula enim dicitur atrium impluvium porticibus circumdatum, propylæum vero frons ac vestibulum templi fuit, quod προτεμενίσμα vocat Zonaras, in can. 66, Trullanum, ut et Agathias, lib. v, et Photius in descriptione novæ ecclesiæ a Basilio Macedone exstructæ in palatio, ubi istius ædis προπύλαιον elegantiam describit, ut ædis Tyrensis Eusebius x, 4. *Gloss. Gr. ms.* ex bibl. Reg. προτεμενίσματα προπύλαια. Vel etiam propylæum fuit ille forsitan arcus seu excelsus fornix, de quo Procopius loco proxime laudato, quem arcus nomine donat Leo Ostiensis, III, 27: *Vestibulum autem ecclesiæ superne quidem fecit mu-*

sivo pulcherrimo cum arcubus decorari; et infra : *Arcus ejusdem vestibuli desoris musivo nihilominus vestiens*. Sic non semel Anastasius. Ita porro ἀψίδᾳ interpretatur Zonaras in canon. 46 concil. Carthag. : Τὸ γὰρ πρὸ τῆς ἀψίδος πρὸ τοῦ προπυλαίου ἐστίν. Unde cum in synodo in Carthaginensi can. 25 cavetur, ut iis, quorum crimina publica sunt, *ante absidem* manus imponatur, id videtur intelligendum de abside narthecis, ubi consistebant pœnitentes, non vero de absida seu concha altaris, de qua agemus in sequentibus; quem quidem canonem laudant *Capitularia* Caroli Magni, lib. v, c. 53, et Hincmarus Remensis, *De gestis habitis pro divortio Thietbergæ*; quibus adjungenda sunt quæ habet Chrodegangus Metensis episcopus in Regula canon. c. 30. Quod vero *absis* his scriptoribus dicitur, *arcum* vocat Paulinus, epist. 12 :

Alma domus triplici patet ingredientibus arcu;
infra :

Tergeminis geminæ patuerunt arcubus aule.

Quatuor denique porticibus ambiri atrium Sophianum scribit Silentiarius, quemadmodum ædis Tyri atrium Eusebius, *Hist. x, 4* : Τὰ τῶν πρώτων εἰσόδων τέτταροι μὲν περίξ ἔγκαρσίους κατεκόσμησε στοᾶς, εἰς τετράγωνον περιγράψας τὸν τόπον κίσιον πανταχόθεν ἐπαυρομέναις. Latinis, uti mox innui, ejusmodi impluvia, quatuor porticibus cincta, *atria* dicuntur. *Gloss. Gr. Lat. τετραστῶν atrium*. Græci vero τετράστυλα ea vocant, *quadriporticus* Anastasius Biblioth. in S. Symmacho PP. : *Et cantuarum B. Petri cum quadriporticu marmoribus ornavit*. Idem in *Dono* : *Hic atrium B. Petri apostoli superius, quod est ante ecclesiam, in quadriporticum magnis marmoribus stravit*. Occurrit apud eundem in Leone III, p. 121, 139, 142, et in *Itinerario Hierosol.* Harum vero porticum intercolumnia ut plurimum cancellis ac pluteis munita erant, quibus incumbere licebat et in atrium prospicere. Paulinus :

*Sed circumjectis in porticibus spatiosi
Copia larga subest, interpositisque columnas
Cancellis fessos incumbere, et inde fluentes
Aspекtare jocos, pedibusque madentia siccis
Cernere nec calcare sola, et certamine blando
Mirari placido salientes murmure fontes.*

Romani vero ejusmodi atria *paradisos* vocabant, ut auctor est Leo Ost. III, 27, : *Fecit et atrium ante ecclesiam, quod nos Romana consuetudine paradisum vocamus*. Anastasius in S. Paulo PP. : *Fecit autem in atrio ante turrem S. Mariæ ad gradus, quod vocatur paradisus, oraculum*. Paulus Warnefridus, *de Gest. Langob.* v, 31 : *Donus papa Romanæ Ecclesiæ locum, qui paradisus dicitur, ante basilicam B. Petri apostoli candidis et magnis marmoribus stravit*. Ita passim vocem hanc usurpant scriptores, a Græco παράδεισος desumptam, quæ Hesychio dicitur τόπος ἐν ᾧ περιπατοῖ, id est locus porticibus, in quibus deambulationes sunt, septus, vel certe quivis alius deambulationi aptus. Porticus vero quæ ante palatia sive nobilium ædes

erant, προδόμου; appellat *Lexicon Gr. ms.* ex bibliotheca Regia : Πρόδομος ἡ πρὸ τῆς οἰκίας στοᾶ, ἣν καὶ Ὀμηρος αἴθουσαν καλεῖ.

21. Idem atrium sequiore Græcia γαρσονοστάσιον etiam dictum fuisse auctor est Theophanes, p. 203, et ex eo Cedrenus, p. 387 : Καὶ ἐκαύθη τὸ μεσαύλιον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὸ λεγόμενον γαρσονοστάσιον. Hanc autem garsonostasii appellationem hausisse videntur Græci a voce Latinobarbara, *garcio*, nostris *garçon* : nos diceremus *la place des garçons*, quia in eo atrio seu impluvio morari solebant vel magnatum famuli, seu pedissequi, vel e plebecula pueri, dum ibi vel illi dominos egressuros expectant vel hi ludo magis quam sacris intenti commorantur. Qui vero apud nos *garciones* proprie dicuntur, docent grammatici inferioris ævi. Willelmus Brito in *Vocabulario ms.* : *Lixa, mercenarius, garcio, qui sequitur curiam, et portat aquam in castris exercitus*. Papias : *Garcio, qui circa culinas papando incedit*. Hac notione vocem hanc usurpat sanctus Bernardus, *De vita et moribus relig. c. 10* : *Nunc ergo tantæ multitudini gjarcionum ac jumentorum cur nobiscum non ferimus necessaria*. Variæ autem scripta reperitur : *garcio* enim effertur in Chronico Reichersperg. a. 1105, *gjarcio* apud Petrum Blesensem, epist. 102, *guarsio* in Vita Garneri præpositi S. Stephani Divion. p. 130, denique *garzo* apud Pilichdorffium contra Valdenses c. 13. De vocis etymo nugatur Ludovicus d'Orléans ad II *Annal.* Taciti, qui ab evertendo *gjarcones* quasi *warcones* dictos scripsit, quia, inquit, *juventus, quæ mobilitate viget, omnia evertit subitis eruptionibus*. Neque, opinor, feliciter vocis originem attigit Justus Lipsius, qui *garciones* appellatos vult quasi *garriones* a garritu; ut et Christophorus Besoldus in *Discursu de natura populorum*, qui a Græco γράσων, *fatuus*, per metathesin litteræ unius deducit. Qui vero nostris *garciones*, *garciferi* vocantur in LL. Burgorum Scotie. c. 66 apud Lambertum Ardensem et aliquot alios scriptores.

22. In medio istius arcæ seu atrii Sophianæ ædis phialam statuit Justinianus. Sic labrum seu fontem appellabant, ubi perennes aquæ saliebant, e quibus plebs lavaretur; quia, inquit Eusebius, *Hist. eccl. x, 4*, non licebat ἀνάγκοις καὶ ἀνέπτοις ποτὶ τῶν ἔνδον ἐπιβαίνειν ἁγίων. Fons autem iste φιάλη μεσιαύλου τῆς ἐκκλησίας, interdum λουτήρ μεσιαύλου dicitur in Euchologio p. 449 et 465. Sic porro describitur a Paulo Silentiario part. II, v. 177 :

Μηκεδανῆς δ' ἐρίτιμον ἐς ὄμφαλδν ἴσταται αὐλῆς
Εὐρυτάτη φιάλη τις, ἰάσπιδος ἔκτομος ἄκρης,
Ἐνθα βῆος κελάδων ἀναπλάσσεται ἡέρι πέμπτειν
Ὀλίκην ὄλον παθέων ἐλατήριον, etc.

Erat igitur Sophiana phiala confecta ex jaspide : ita vero adornata ut porticibus ambiretur, in quibus erant fontes alii seu putei, qui aquam populis ædem ingressuris ad lavationem suppeditabant. Anonymus : Ἐποίησε δὲ εἰς τὴν φιάλην γυρῶθεν στοᾶς φρεατικὰς δώδεκα, καὶ λέοντας λιθίνους ἐρεῦ-

γεσθαι ὄρα εἰς ἀπόψιν τοῦ κοινῶ λαοῦ. Quod A
vero per ora leonum marmoreorum aquæ emitte-
rentur, λεοντάριον locus videtur appellatus ex iis
quæ habet idem scriptor. In phiala Sophiana cruces
passim marmoribus inscriptas evincit libellus ac-
cusationis in Arsenium patr. CP. apud Pachyme-
rem, IV, 5; accusabatur enim τὸ προσκεῖσθαι τοῖς
Σουλτῶν εὐμενῶς, ὡς καὶ σφιν ἐφεῖναι τῷ λούτρῳ
τῆς ἐκκλησίας συχναίς ἔλλοθεῖσθαι, τιμῶν χαρ-
κῆρων σταυροῦ ἐκείσε τοῖς μαρμάροις ἐγκεχαραγμέ-
νων, Ἄγαρηνοῖς οὖσι καὶ ἀμύητοι. Binas ejusmodi
phialas in atrio Novæ ecclesiæ ex Ægyptio ac Romano
et ex Sangario marmore exstruxit pariter Basilius
Macedo, quas eleganter desribit in illius Vita Con-
stantinus, ex filio nepos, c. 55. Porro ante ædium
sacrarum vestibula balnea et lavaera publica collo-
cata docet in primis Eusebius loco laudato, in
descriptione ædis Tyrensis, et Paulinus epist. 12
et 31, ut et Natali 9 et 10; apud quem cantharus
appellatur, fastigiatoque interdum solido ære tholo
tectus describitur, ut et apud Anastasium Bibl. in
Anastasio II PP. et in sancto Symmacho. Sunt
enim canthari apud Ulpianum (leg. 41, § 2, D. de
legat. 1) aquarum receptacula, unde aquæ erum-
pant. Eadem igitur notione phialam appellarunt
Græci, quod nymphæam Anastasius in S. Hilario PP.
idem Paulinus, Nat. x :

*Interior variis ornatibus area ridet,
Læta super tectis, et aperta luce serenis
Frontibus, atque infra niveis redimita columnis ;
Cujus in exposito præluens cantharus exstat,
quem cancellato legit ærea culmine turris.
Cætera dispositi stant vasa sub ære nudo
Funiculis, grato varie quibus ordine fixis
Irisidet artis opus, concordat vena metalli,
Unaque diverso fluit ore capucius unda.*

Meminit idem Constantinus c. 59 phialæ seu bal-
nei Venetæ factionis, et alterius phialæ Prasinæ fac-
tionis, et lib. De admin. imp. c. 51, loci φιάλας
dicti, in quo judicia inter remiges exercebantur ;
unde illius judex præfectus phialæ vocitabatur,
illius forte quam Theophanes, p. 307, et Cedrenus,
p. 442. a Rhinotmeto excitatam fuisse scribunt εἰς
τὸ τελεῖσθαι ἐκεῖ σαξοδέξιμον. Hujus etiam mentio
est apud Leonem Grammaticum in Theophilo, et
Gregorium in Vita S. Basilii Junioris, n. 38. At
phiala proprie dicitur totum illud ædificium quo
cingebatur et tegebatur cantharus ipse seu aqua-
rum receptaculum, quod τὸ ἔμβασον καὶ τὴν πλομένηα
τῆς φιάλης vocat idem Constantinus, ἐμβάτην
Theophanes et Euchologium, in quo et κολυμβεῖον
nuncupatur. In simili labro scriptum olim versum
hunc retrogradum, qui habetur in Anthologia, apud
Gruterum et alios, aiunt, νέψον ἀνομήματα, μή μόνον
ἔψον. Quippe fideles priusquam ædem sacram in-
grederentur, aquis istis, quæ a sacerdote benedice-
bantur, facies et manus lavabant. Hinc Paulinus
ad Severum :

*Sancta nitens f. mulis interluit atria lymphis
Cantharus, intrantumque manus lavat annue ministro.*

Atque hæc fontium aquæ quotannis in pervigilio
sacrorum Theophaniorum, interdum in ipso festo
die, consecrabantur et benedicebantur; quarum
benedictionis ordo habetur in Euchologio: unde
νόσον ἀπολ. στικὰ, δαιμόνων φυγαδευτικὰ apud
Clementem in *Constit. apost.*, λαματικὸν ψυχῶν καὶ
σωμάτων, alibi ἁμαρτημάτων λυτήριον, etc. In eo-
dem Euchologio dicuntur. Harum loco succedere,
præsertim apud Latinos, quæ in templorum valvis
exponi solent lustrales undæ, uti qui de ritibus
ecclesiasticis scripsere pridem docuerunt. Enimvero
quod Silentiarius de perpetuo aquarum Sophianæ
phialæ miraculo subdit, et ut in pervigilio sacri
festi, mense quem χρυσοχίτωνα vocat, eæ vâsculis
haustæ et a plebe Christiana domum asportatæ in-
corruptæ nulloque corripentur mucore vel pu-
tredine, præclare omnino refertur a S. Jeanne
Chrysostomo, *Orat. de baptismo Christi*, qui festum
istud sacrum Epiphaniarum diem, proinde mensem
χρυσοχίτωνα Januarium fuisse coarguit. Huic au-
tem mensi fortassis id epitheti tribuit Silentiarius
ob rogas magistratum, aut xenia et strenas quibus
donabantur, ipsique adeo principes; vel certe quia
eo mense magistratum inibat consules, et χρυ-
σοχίτωνες in publicum procedebant. Dicitur enim
Januarius μήν ὑπάτων, mensis consulum, in *Anthol.*
l. 1, p. 124. De quorum processibus agunt *Novella*
Justiniani 105, Claudianus, Marcellinus Comes,
Corippus, *Chronicon Alexand.* et alii. Sic autem
Chrysostomus: Ταύτη γὰρ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἦν
ἐθαπτίσατο, καὶ τὴν τῶν ὑδάτων ἡγιασε φύσιν. Διὰ
τοῦτο καὶ μετρουκτίρ κατὰ τὴν ἐριτὴν ταύτην
ἅπαντες ὑδρευόμενοι οἰκαδε τὰ νάματα ἀποτίθενται
καὶ εἰς ἐνιαυτὸν δόλοκληρον φυλάττουσιν, ἅτε ἐπὶ
σήμερον ἁγιασθέντων τῶν ὑδάτων. Καὶ τὸ σημεῖον
γίνεται ἐναργές, οὐ διαφθερισμένης ὑδάτων ἐκείων
φύσεως τῷ μηκεῖ τοῦ χρόνου, ἀλλ' εἰς ἐνιαυτὸν
δόλοκληρον καὶ δύο καὶ τρία πολλάκις ἐπὶ τοῦ σήμερον
ἀντηθέντος ἀκεραίου καὶ νεαροῦ μένοντος, καὶ μετὰ
τοσοῦτον τὸν χρόνον τοῖς ἀρτι τῶν πηγῶν ἐξαπαρ-
θεῖσιν ὑδασιν ἐμιλλωμένου. Exstat porro etiamnum
hodie phiala ista Sophiana, ubi, ut ait Gyllius, pe-
rennes saliant aquæ, ad quas ex area descenditur
multis gradibus.

D 25. Aulæ ipsæ et atria ædium sacrarum sua habe-
bant προαύλια. Præ cæteris vero atrium Sophianæ
ædis porrectiori et amplo foro, porticibus perinde
cincto et magnificis ædificiis exornato, obversaba-
tur, quod Ἀγροσταῖον, Ἀγροσταίων et Ἀγροσταίων
promiscue appellatur a scriptoribus. Erat autem,
ut innui, forum majus, cui Zonaras προαυλίου in-
terdum appellationem tribuit, ut et Nicephorus
Gregoras. *Proaulam* dixit Ordericus Vitalis, l. II,
p. 412. *Gloss. Saxon. Ælfrici*: *Proaula, id est, do-
mus coram aula, selde*. Ἀγοράν non semel vocat
Procopius, *De ædif.* 1, 2, ubi describitur. Huic
complura inædificata erant palatia ac domus insi-
gnes et ædes aliquot sacræ; atque imprimis ma-
gnum palatium vicinum fuisse testatur Procopius,

cujus triclinium, quod Augustæum spectabat, **τρίκλινον τοῦ Αὐγουσταῶνος**; dicitur apud Theophanem variis in locis; in quo corona donatas aliquot Augustas refert, ut et Theophylactus Simocatta, i. 1. Incertum porro an triclinium istud an vero ipsum Augustæum forum intelligat *Chronicon Alexandrinum*, dum ait anno 2 Leonis M., Augustæum a Theodosio urbis præfecto ἐκ πλαγίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας extractum fuisse vel certe instauratum. Augustæo perinde inædificatum erat, ut auctor est Nicetas in Alexio Manuelis filio, Alexii templum seu monasterium, illud, opinor, quod ab Alexio patriarcha CP. qui Monomacho imperante vixit, nomen sortitum est, uti Zonaras et Scylitzes commemorant; diversum a S. Alexii æde, in cujus cathedram celebratas aliquot synodos legimus apud Allatum, l. ii *De concord. utr. eccl.* c. 11 et 12. Augustæum præterea spectabant triclinia patriarchæ, quæ **Θωμαίτην** et **Μάκρωνα** nuncupabant, ut habent Codinus, *De Offic.* c. 17, n. 8, et idem Nicetas in Alexio Manuelis filio. In Thomaïte existisse bibliothecam patriarchæ scribit Scylitzes in Theophilo. Sed præcipue, ut dixi, Augustæum observabatur ædi Sophianæ, vel certe illius atrio, adeo ut præcipuum templi atrium haberetur et diceretur. Zonaras enim de statua Justiniani, quæ stetit in Augustæo, scribens, ait illam stetisse ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ μεγάλου ναοῦ. Hinc aulæ seu potius αὐλαίας vocabulo, quod idem sonat ac atrium, sæpe donatur a scriptoribus Byzantinis, a Niceta præsertim in Alexio Manuelis filio, n. 6; et Pachymere, l. ix. Suidas in Justiniano αὐλήν diserte vocat, quo loco interpretes ipseque Gyllius perperam domum aut palatium vertunt, cum atrium esset et locus περίπτωλος seu porticibus undique septus portisque clausus, quod testatur idem Nicetas loco citato scribens πύλιν τοῦ Αὐγουσταῶνος effractas fuisse in seditione quadam; ut et Codinus in *Originibus*, dum ait Justinianum, confecta æde Sophiana, a palatio ἕως τῆς πύλης τοῦ Αὐγουσταῶνος; curru vectum processisse; ubi perperam σύλης reponit Meursius. Tradit denique idem Codinus (*De off.* c. 17, n. 10), vestibula Magnæ ecclesiæ in Augustæo existisse. Augustæum autem ædificatum primo et ita appellatum volunt a Constantino Magno ob matrem Helenam, cui Augustæ titulum concesserat cujusque statuam eo in foro posuit: ita Hesychius Milesius et *Chronicon Alexandrinum*. Suidas in loco patente, nuncupato Daphne, stetit statuam illam refert, indeque appellatum locum Augustæum. Ex quibus percipitur stetit in ea Augustæi parte quæ spectabat regionem tertiam. Nam ædem S. Stephani, quam in Daphne statuit Theophanes, in palatio idem scriptor et *Chronicon Alexandrinum*, p. 878, alii in Sigmate excitatam volunt, ut habet Gyllius, ii, 15; ex quibus evidens est Daphnen et Sigma vicina fuisse. In eo porro consentiunt scriptores, ita appellatum Augustæum propter matrem Helenam, quam, ut scribunt Euse-

bius, iii, 46. Sozomenus, ii, 1, Sulpicius Severus *Hist.* l. ii, veteres nummi ac inscriptiones testantur, Augustam appellavit. Neque enim audiendi Suidas, Codinus cæterique dubiæ fidei scriptores, tradentes ita forum istud appellatum quasi γουσταῶνον ἔργον ἐφοπώλιον, quia forte inaudierant *gustum* cupidias appellari Latinis, quæ vox occurrit apud Apicium *De re culinaria*, iv, 5. In Augustæo præterea statua argentea Theodosii Magni columnæ imposita stetit, ut aucter est Marcellinus Comes: *Columna haud longe ab ecclesia constituta est, quæ argenteam Theodosii Magni statuam ferens hactenus contemplatur*; eo nempe loco ubi postmodum Justinianus, hac diruta, suam excitavit, uti Zonaras refert, qui statuam istam argenteam septem millia librarum pependisse et ab Arcadio filio erectam prodit.

21. Excitata igitur æde Sophiana dirutaque Theodosiana statua, loco ipsius suam equestrem imposuit Justinianus, ex tegulis æreis inauratis combustæ Chalces conflata, anno imperii 17. Theophanes: **Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπληρώθη ὁ χαλκοῦς κίων ὁ μέγας πλησίον τοῦ παλατίου, ὁ λεγόμενος Αὐγουσταῦς, καὶ ἀνηγέρθη ἡ στήλη τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἑφίππος**. Fuit autem χαλκῆ vestibulum magni palatii ac triclinium, per quod in illud ibatur, sic appellatum, quod æreis tegulis tectum esset. Illud Anastasius imperator, Ætherio architecto peritissimo usus, a fundamentis excitaverat et in admirandam altitudinem eduxerat, ut docet epigramma, quod habetur in *Anthologia Gr.* iv, 23. Nominis rationem firmat Cedrenus, scribens ita appellatum διὰ τὸ ἐκ χαλκῶν κεράμων κεχρωσμένων ἐστειγᾶσθαι. Cum porro in seditione Victoriantorum, ut est in *Chr. Alexandrino*, conflagrasset, illud rursus instauravit et in priorem altitudinem eduxit Justinianus, quemadmodum refert Procopius, a quo novum istud triclinium describitur, *De ædif.* i, 10. Statuam vero Justinianeam, quæ iurmenæ molis et altitudinis existit, describunt pluribus idem Procopius, i, 2, et ex eo Pachymeres in ἐκφράσει: Αὐγουσταῶνος, quam legi in ms. bibliothecæ Regiæ, Nicephorus Gregoras, i, vii, qui illius dimensiones exaravit, Nicephorus Callistus in Proœmio *Hist.* p. 16, Joannes Tzetzes, chil. 8, n. 184, Codinus, Gulielmus de Baldenzeel in *Hodæporico*, p. 105, Bondelmontius in *Descript. CP.*, et Gyllius, ii, 17. Ex prædictis porro scriptoribus Græcis liquet statuæ ipsi, perinde ac foro, Αὐγουσταῶνος nomen inditum fuisse.

25 Tot igitur præclara vestibula et atria, tot insignes ac marmoreæ porticus ædi ipsi partim obversantes, partim adjunctæ, satis declarant quantum ædes ipsa intus contineat elegantiae ac decoris, et, ut verbis utar Procopii de Hierosolymitano Deiparæ templo scribentis, **μηγύουσι τοῖς ἔσω τοῦσιν ὀποῖω θεάματι ἐντυχεῖν μέλλουσι**, ut vero Eusebii, *De vita Const.* iii, 38, **τοῖς τὴν ἐπίδος πορείαν ποιουμένοις καταπληκτικὴν παρείχον τὴν τῶν ἔνδον ὄρωμένην θέαν**, quibus quædam consentanea haec et

Hist. x, 4. Cum ergo nemo sit, cui his perspectis A et infra v. 161 :

aut perfectis nescio quod animo non oboriatur tam grande miraculum oculis usurpandi desiderium, tum ut hujus liber pateat aditus, portæ ædis aperiendæ sunt. Plures autem prostant etiamnum, pluresque exstitere olim, in quatuor templi lateribus, si quibusdam neotericis fides. Ab occidente enim, qua maximus aditus illius est, novem portis illud initur, ut auctor est Gyllius. Harum numerum non expressit Silentarius : sed cum dixisset vestibulum seu porticum occidentalem habere septem portas, e quibus una ad meridiem, altera ad septentrionem prostat, addit cæterarum quæ muro orientali, qui ædis postremus est, adjacent, clausos cardines aperire ædituum; quia fortassis eæ erant portæ quæ ædituorum curæ incumbebant seu ostiariorum. Nam ut est apud Isidorum Juniorem in *Epist.* ad Luitfredum, ad ostiarium pertinent claves ecclesiæ, ut claudat et aperiat templum Dei, et omnia quæ sunt intus extraque custodiat, fideles recipiat, infideles excommunicatos rejiciat. Unde πολῶροι dicuntur in epistola quæ S. Ignatio tribuitur, et alia S. Cornelii PP., quæ exstat apud Eusebium, *Hist. eccl.* vi, 53, θυρωροί in concilio Laodic. can. 34 et Epiphanio in *Exposit. fidei catholicæ*, nisi per vocem νεοκόρος intelligatur subdiaconus, cui catechumenos et pœnitentes in ecclesiam introducere et ex ea educere incumbabat, ex eodem concilio Laodiceno, ut canones 22 et 23 interpretantur Zonaras et Balsamon, quemadmodum diaconi sacris bematis foribus præerant auctore Dionysio, *De ecclesiast. hierarchia*, c. 5. Ita igitur Silentarius, part. II, v. 25 :

τῶν γε μὲν ἄλλων
Νεοκóρος παλάμῃσι μεμοχότα θαιρὸν ἀνοίγει
Ἐσπέριον περὶ τοίχων, ὅς ὑστατό; ἐστὶ μελᾶθρου.

Porro pluribus portis patuisse ædium sacrarum aditus innuit etiam Paulinus, *Nat.* ix :

. . . . . Gaudetque piis sua mœnia vinci
Cœtibus, atque amplas populis rumpe tibus aulas
Laxari densas numerosa per ostia turbas.

Addit Gyllius maximum Sophiani templi aditum ab occasu esse plano pede : nec enim, ut Pantheum Romanum, gradibus ut olim ascendi aut ut nunc descendi.

26. Ab oriente unica aperitur porta, qua, inquit idem Gyllius, quinque gradibus descensus patet in eodem. Silentarius, part. II, v. 161 :

Ἄλλ' ἐπὶ μὲν Φαέθοντα πύλη μῆα.

Hæc ἐφ' ἧς istius πύλης meminit auctor Historiæ de miraculis in sacro ecclesiæ puteo edito. Per hanc denique Sultanum turcicum templum ingredi aiunt, ex qua in proximam aulam secedit, ad latus bematis meridionale exstantem, ubi consistit, cum sacris profanis interest.

27. Denique ad septentrionem duplicem portam statuit Silentarius part. II, v. 154 :

. . . . . Πρὸς μὲν ἀήτην
Ἀρχτῶν ξυνοχῆας ἀνακλίνοισι θυρέτρων
Ἀξυγίων.

. . . . . Πρὸς δὲ κελαινῆς
Νυκτὸς ἔδος εἰσσην ἐπὶ δικλίδα λαδ; ὀδεύει.

At vero ad meridiem nullas portas fuisse observat, sed e regione septentrionalium sinus affabre confectos aulis similes fuisse innuit, v. 156 :

. . . . . Νότιον δὲ πρὸς πτεροῦν ἄντα πολίων
Εὐτύχτους κενεῶνας ἐειδομένους τινὶ παστῶ.

28. Ædem ipsam ingredientis primo sese offerunt aspectui quatuor pilæ majores, paulo ultra mediam templi partem, versus orientem, quibus tota illius moles vel certe immensi hemisphaerii pondus incumbit. Sic autem appellantur ejusmodi fulcimenta ex lapidum congerie in altum educta. Paulinus :

Quæque prius pilis stetit, hæc modo fulla columnis
Vilia mutato sprevit carmenta metallo.

Idem alio loco :

Nam steterant vasto deformibus agnive pilis :
Nunc meliore datis eadem vice fulla columnis,
Et spatii cepere et luminis incrementa.

At pilas istas πεσσού; vocant Procopius et Eusebius, *De vita Constantini*, III, 36, πινού; vero Theophanes, Cedrenus et Codinus de S. Sophia. *Lexic. Gr.* ms. bibliothecæ Regiæ sign. 2062 : Πινού; ὁ τοῦ τοίχου, nempe fulcimentum. Suidæ πινού; dicuntur, πινού; *Harmenopulo*, I, II, tit. 4, § 40 et 56, et Nicephoro Callisto in Proæmio, p. 18. Iis autem vocabulis innuuntur grandiores et validiores pilæ, quæ graviora ædificiorum onera fulciant ac sustentant; unde vox παραπίσσα efficta, de qua postea. Sed de nominis origine parum constat, nisi a Græco πεσσός, quod idem sonat ac κύθος, deducatur. Pilæ enim istæ figura ubique quadrata, et in modum cubi vel certe ex lapidibus quadratis confectæ, exsurgunt. Cum igitur latis ac prægrandibus consent lapidibus et certam quodammodo lapidum congeriem efficiant, ideo λάφοι seu aggeres appellantur a Procopio, qui pilas istas sic describit : Κατὰ δὲ τοῦ νεῶ μέσα λάφοι χειροποίητοι ἐπανεστήχασι τέσσαρες, οὓς καλοῦσι πεσσού; δύο μὲν πρὸς βορρᾶν, δύο δὲ πρὸς ἀντισμὸν νότον, ἀντίοι τε καὶ ἴσοι ἀλλήλοισι, κίονας ἐν μέσῳ ἐκότεροι κατὰ τέσσαρας μάλιστα ἔχοντες. Πεποίηται δὲ λάφοι λίθοις εὐμεγέθεσι σύνθετοι, λογάδην συνειλεγμένοις, ἐς ἀλλήλους τε πρὸς τῶν λιθούλογων ἐπισταμένως ἐναρμοσθεῖσιν, ἐς ὕψος μέγα ἰκνοῦνται : εἰκάσαις ἂν αὐτοῦς εἶναι σκοπέλους ὄρων ἀποτόμους. Et infra describens quemadmodum invicem injecto et fuso plumbo lapides cohæreant : Οἱ ὄφοι, ὧν περ ἐπεμνήσθη ἀρτίως, οὐ κατὰ ταῦτά ταις ἀλλοῖς οἰκοδομαῖς πεποίηται, ἀλλὰ τρόπῳ τοιῶδε. Λίθων ἐπιβολὴ ἐν τετραγώνῳ διαπετόνγεται, σκληρῶν μὲν φύσιν, ἐργασίαν δὲ λείων, ἐκτομήν δὲ, εἰ μὲν τὰ προῦχοντα ποιείσθαι τῶν τοῦ λάφου πλευρῶν μέλλοιεν, ἐγγωνίων, εἰ δὲ τὴν μεταξὺ κεκλήρωται χύραν, ἐν τετραπλευρῶ γαγενημένων. Ita præterea describuntur pilæ istæ a Silentario, part. II, v. 53 :

Ἔστι γὰρ ἀντολικούς τε καὶ ἐσπερίους μετὰ κύ- [κλους]

Κύκλους ἡμιτελεῖς, μετὰ κίονα δίζυγα Θήρης, Εὐπαγέες τοῖχοι πίσυρες, γυμνοὶ μὲν ὁραῖσθαι Πρόσθεν, ἐπὶ πλευράς δὲ καὶ ἀβραγέας περὶ νό- [τους]

Ἄντιπόροις σριγχθέντες ἐρείσμασιν, εὐκαμάτων [δε]

Τέτραγα μοιροθέντες ἐφεδρήσσοσι θεμελίοις, Πέτρας ἀβραγέσσιν ἀρηρότες, etc.

Pilas, inquit Procopius, coagmentat non calx, quam vivam et inextinctam vocant, non bitumen, sed plumbum lacunis infusum, ἀλλὰ μόλυθος ἐς τέλμα χυθεὶς καὶ μεταξύ πνταγῶσε χωρήσας, τῶν τε λίθων τῇ ἀρμονίᾳ ἐντετηκῶς καὶ συνδέων ἀλλήλοις αὐτούς. Quod et attigit Silentarius, part. II, v. 60. At, v. 39, videtur innuere immissam in pilas calcem arena mistam :

..... Ὡν διὰ μέσου Ὑπόγραμμα περιφλέκτοιο λίθου προχοῆσι κεράττας, Ἀρμονίην ξύνωσεν ἀνήρ δωμήτορι τέχνῃ

cui concinit Anonymus, scribens Ἐμπλασιν πάντων τῶν πινσῶν factam esse μετὰ ἐλαίου καὶ ἀσβέ- στου, additque ferreis præterea vectibus invicem connexos esse lapides, ne convellerentur ac dissilirent. Quod vero tradit Procopius singulas pilas habere duas columnas in sui medio, sic a Gyllio describitur : *Ad eorum (arcuum) imam curvaturam extremæ partes ultra pilas projectæ in sphaeræ quartam partem recedentes, quæ nituntur quatuor arcibus, qui sustentantur duabus pilis minoribus et duabus majoribus. Quatuor enim pilæ majores non solum sustinent quatuor arcus majores, sed etiam earum singulæ duos arcus minores, unum pergentem in longitudinem, alterum in latitudinem, quibus templum longe porrigitur et late dilatatur*

29. In altum proinde educæ quatuor majores pilæ quatuor majores arcus sustentant, qui in quadrum connexi interjectum opus in trianguli formam in quatuor lateribus efficiunt, cujus ima pars presse intercepta arcuum coitu acutum facit angulum infimum, ac superior sese explicans hemisphaerio terminatur, cæterosque angulos ibi efficit. Ita Procopius; quod et attigit Silentarius, part. II, v. 53 :

..... Ἀνάσσεται δ' Ἰσα τριγώνῳ Τοῖχος ἐπικλινθεὶς .....

In his triangulis visuntur etiamnum hodie quatuor evangelistæ opere musivo depicti.

30. Quatuor igitur arcus majores in ordinem quadrum dispositi pilis istis quatuor majoribus incumbunt, fulcientes hemisphaerium. Procopius : Ἐπὶ τούτοις δὲ ἀψίδες τέσσαρες ἐν τετραπλευρῷ ἀνέχουσιν, ita ut earum capita bina coeant pilarumque fastigiis innitantur, curvaturæ vero in altitudinem immensam educantur : Τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐπηρμένα εἰς ἀπέραντον ὕψος ἠύρῃται. Ac duo quidem arcus, qui ad orientem et ad occidentem porriguntur, vacuo in aere erecti stant : Τῶν δὲ ἀψίδων αἱ μὲν δύο κατὰ γενεῶν τοῦ ἀέρος ἐπανεστήκασι :

Α πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύνοντά που τὸν ἥλιου. Paulus Silentarius, part. II, v. 116 :

Ἄλλ' ἐπὶ... καὶ ἐσπερ... Ἀψίδων ὑπένερθεν ὅλος περιπέπταται αἰθήρ.

Evagrius : Αἱ δὲ ψαλίδες κεναὶ ἐξ ἐδάφους μέχρι τῆς καλύπτρας τῆς ὀροφῆς ἐπαίρονται. Cum ergo nihil substructum habeant, sed aperti et vacui a partibus sint, templum longe capacious efficitur, οὐδενὸς ἐμποδῶν τῷ θαύματι τοῦ τηλικούτου μεγέθους γενομένου, ait idem scriptor. Sic enim ab oriente et occidente quarta pars sphaeræ applicatur hemisphaerio, ut intus una et eadem concameratio esse videatur : foris vero separata apparet, ornatus efficiens hemisphaerium supra duas quartas sphaeræ partes. Horum arcuum alterum, occidentalem scilicet, misere distractum ac jamjam ruinam minitantem renovavit Basilus Macedo, et in eo Deiparæ et apostolorum Petri et Pauli imagines depingi curavit, ut auctor est Constantinus in illius Vita, c. 54 : Τὴν πρὸς δύσιν ἀψίδα τὴν μεγάλην τε καὶ μετέωρον, ἱκανῶς διαβράγεισαν καὶ πτώσιν οὐκ εἰς μακρὰν ἀπειλοῦσαν, αὐτὸς ἐμπειρίᾳ τεχνιτῶν περιεργίζας καὶ ἀνανεωσάμενος ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον ἀπεργάσατο.

B Arcus alii duo, septentrionalis scilicet et meridianus, suppositum habent parietem cum columellis. Procopius : Αἱ δὲ λειπόμενα (τῶν ἀψίδων) οἰκοδομίαν τινὰ καὶ κίονας μικροῦς κομιδῆ ἐνεσθὲν ἔχουσιν Paulus Silentarius, part. II, v. 118 de iisdem arcibus :

31. Arcus alii duo, septentrionalis scilicet et meridianus, suppositum habent parietem cum columellis. Procopius : Αἱ δὲ λειπόμενα (τῶν ἀψίδων) οἰκοδομίαν τινὰ καὶ κίονας μικροῦς κομιδῆ ἐνεσθὲν ἔχουσιν Paulus Silentarius, part. II, v. 118 de iisdem arcibus :

C Ἐς δὲ νότον κελάδοντα καὶ ἐς κλισίαν ἀβρίχου ἀρ- [ετου] Τοῖχος ἐρισθενέτης ἀνατείνεται ἄχρῳ γενεῶν Ἄντυγος.

Parietem hunc sic describit Gyllius : *Quorum quidem (arcuum) duo, septentrionalis et meridianus, curvaturam suam imam substructam habent tenui pariete fenestellis vitreis pleno, sustentato columnarum duplici ordine, inferiore et superiore. Inferior habet octo columnas ad solum nitentes, superior sex sustentantes parietem subtilem et subjectum imæ arcus curvaturæ. Duplicem istum columnarum ordinem et numerum descripsit pariter Silentarius, ac primo inferiorem, part. II, v. 120 :*

Ἀέλαμπε δὲ τέτραχι δοαῖς .

D et mox (nam hoc loco codex ms. lacunis scatet) de superiori columnarum ordine :

..... Ἐξ γὰρ ἐπ' αὐτ... Κίονες αἱ ἐς . χλοάοντι σμαράγδῳ Ἀκαμάτων ξυνοχίας ἀνεστήσαντο τενόντων, Ἐνθα γυναικείων ἀναφαίνεται ἔνδια θώκων.

Neque aliter Evagrius : Ἐν δεξιῷ δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον κίονες αὐτοῖς περιτετάχαται ἐκ Θεσσαλοῦ λίθου πεποιημένοι, ὑπερῶά τε μετεωρίζουσιν ἐτέρους παραπλησίους κίονα, προκύπτειν τοῖς βουλομένοις διδόντες εἰς τὰ τελούμενα. Sunt igitur istæ columnæ ex marmore Thessalico, quod et indicat Silentarius, v. 129 :

Θεσσαλίδος πέτρης ἀμαρύγματα.

Atque in huac, qui etiamnum perstat, modum pa

ricies istos excitavit Isidorus Junior, Isidori, qui A una cum Anthemio ædem Sophianam primum ædificaverat, ex fratre aut sorore nepos. Nam cum anno 32 Justiniani hemisphærii pars orientalis ex terræ motu collapsa esset, ex eo quod integrum remanserat, defectum, qui tantæ ruinæ præbuerat occasionem, agnosceus, arcum orientalem et occidentalem suo, ut erant, loco reliquit, septentrionalis vero et meridiani curvaturæ substructum parietem introrsum porrexit, pauloque latiorem effecit, ut congrua cum cæteris proportionem ovalem quodammodo figuram efficeret. Agathias : Ἰσίδωρος δὲ ὁ νέος καὶ οἱ ἄλλοι μηχανοποιοὶ τὸ πρότερον ἐν ταυτοῖς ἀναθεωρήσαντες σχῆμα, καὶ τῷ σωζομένῳ τὸ πεπονηθὲς ὑποτόν τε ἦν καὶ ἐς ὃ τι δὴ πού ἡμάρτητο ἐπιφρασάμενοι, τὴν μὲν ἐξῶν τε καὶ ἐσπερίαν ἀψίδα οὕτω μένειν κατὰ χώραν ἀφήκαν, τῆς δὲ ἀρκύως τε καὶ νοτίως τὴν ἐπὶ τοῦ κυρτώματος οἰκοδομίαν πρὸς τὰ ἔνδον προτεινάντες, καὶ εὐρυτέραν ἡρέμα ποιήσαντες, ὡς μάλλον ἀρμοδιώτατα ταῖς ἄλλαις συννευσκάναι καὶ ὁμολογεῖν τὴν ἰσόπλευρον ἀρμονίαν, περιστέλλαι ταύτη διεδύνηται τὴν τοῦ κενώματος ἀμετρίαν, καὶ ὑποκλέψαι βραχὺ τι τῆς ἐκτάσεως μέρος, ὅπως ἐτερόμηκες ἀπετελεῖτο σχῆμα. οὕτω τε ἐπ' αὐτῷ ἤδρασαν πάλιν τὴν ἐν μέσῳ ὑπερανέχοντα, εἴτε κύκλον, εἴτε ἡμισφαίριον, εἴτε ὀψήθρον ὀνόματι παρ' αὐτοῖς ἐπικεκλημένον. Sed audiendus imprimis Gyllius, qui totam hanc ædis partem graphice describit : *Latitudo, inquit, dilatatur ultra pilas arcubus et columnis et parietibus, ex utroque latere, septentrionali scilicet et meridionali, sex velut aulæ capiens, tres inferiores et totidem superiores, vario marmore vestitas, concameratas, calculis inauratis et figuratis ornatas. Ita enim ex singulis pilis duplices arcus nascuntur in templi latitudinem porrecti, ut eorum alterum conquiescat in muro extrinsecus obnitente majoribus pilis, a quibus quatuor arcus in utrumque parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum aularum concamerationem sustinentes, reliqui duo superiorum totidem aularum testudines quarum latera singularum partim adnascuntur ad arcus partim ad columnas. Unde fit ut pars ædis interior et media illa ingens vacua, si sola consideretur comprehensa intra pilas et columnas, sit forma orata, si vero tam intra quam extra pilas perspiciatur, sit quadrata. Ita enim ex utroque latere velut alæ appensæ sunt tres aulæ inferiores et totidem superiores, ut ab imo pavimento procedat quadrata usque ad curvaturam superiorum aularum, deinde intra octo pilas in ovatam formam contrahatur usque ad curvaturam quatuor arcuum sustentium hemisphærium. Has aulæ et in ovalem formam contractam mediam ædis partem nescio an intelligat Silentarius, part. II, v. 129 :*

Μέσσα δὲ νηὶ
Ἐκλια καλλιγύροιο διακρίνουσιν ἐδεθλια
Γαίτωνος αἰθούσης περιμήκειος.

Nam per vān καλλιγύρον mediam ædis partem in thoris seu in ovalem formam contractam, per αἰθού-

PATROL. GR. LXXXVI.

σαν vero περιμήκη porticus, quæ intra quatuor pilas interius curvantur et a meridie et septentrione eam cingunt, videtur intellexisse ; cuiusmodi ναοῦ seu chori ædis Blanchernianæ fuit figura, ut auctor est Procopius, *De Ædif.* I, 3, ubi de columnis ædis : Καὶ τὰ μὲν ἄλλα τοῦ νεῶ μέρῃ κατ' εὐθὺ ἐστῶσιν οἱ κίονες, κατὰ δὲ μέσα ὑποστέλλονται ἐξω. Sed de aulis agetur infra.

32. Quatuor majoribus arcubus, qui quatuor majoribus pilis, quas structiles columnas vocat Ulpianus, innituntur, incumbit ingens hemisphærium (trullum aut trullam vulgo vocant) seu ædificiūm rotundum ac teres, quod in immensam altitudinem educitur. Procopius : Ὑπερθεν δὲ αὐτῶν (τῶν ἀψίδων) κυκλωτέρας οἰκοδομία ἐν στρογγύλῃ ἐπίσται. Hujus parietem, qui in orbem fertur sustinetque testitudinem orbiculatam, ex lateribus tenuibus spongiosis ac candidis, quos ex Rhodo insulâ advehi curaverat Justinianus, confectum esse ait Codinus, iisque levibus adeo ut eorum quinque lateris unius pondus ex aliis exæquarent ; ex quo, inquit, in vulgus fama sparsa sit trullam templi Sophiani esse hederaceam, ὅτι ὁ τροῦλος κισσάρινός ἐστιν. Quo loco Allatius legendum censet κυπαρισσίνος, tanquam si hemisphærium confectum fuerit ex nunquam putrescenti ligno : nam certe cupressinis tabulis tegi solitas ædes sacras auctor est Leo Ost. I, 20. Verum alii, ut Lambecius et Combefissius, legunt ὅτι κισσίου ἐστὶν ὁ τροῦλος, id est pumicea trulla. Parietes vero isti latericii opere musivo interius ubique exornantur. Anonymus : Εἰθ' ὀδῶς ἐμουσίωσεν αὐτήν. Quadraginta fenestris, teste Gyllio, lucem admittit idem paries, ὅθεν καὶ διαγελᾷ πρῶτον ἡμέρα, ait Procopius. Unde cum pars illa hemisphærii tota luminibus seu potius fenestris colluceat, τὸ ἐμφωτον dicitur Evagrio, qui ejus latitudinem seu diametrum esse pedum 75 scribit : Τὸ δὲ πλάτος τοῦ ἐμφώτου αὐτοῦ ποδῶν οἷ'. Quæ vero hemisphærium quatuor arcubus insistit, seu in ima sui parte, major coronis totum illius circuitum interiorem ambit ac circumdat. Silentarius, part. II, v. 67 :

Ὅπη καὶ ῥίζα καθέρπει
Σφαίρης ἡμιτόμοιο, καὶ ἄντυγές εἰσιν, ἐλιγμῶν
Τοῦ πυμάτου κύκλοι, τὸν ἀψίδων κατὰ νῶτα
Ἄνέρες ἐστεφάνωσαν.

Mox addit ut prominentes ejusdem coronidis lapides viam angustam, cancellis, ut par est credere, ferreis munitam, porrigant, qua κανδηλάπτης seu κηροφόρος, qui luminaria accendit in hemisphærio pendentia, progredi solet :

Ὑπὸ προβλήτι δὲ κόσμῳ
Ἐκχρεμέες λάγγες ἐστερνώσαντο πορείην
Στεινήν, τερμιόεσαν, ὅπη καὶ φωσφόρος ἀνήρ
Ἄτρομος ἀμφιθέων ἱερῶς λαμπτήρας ἀνάπτει.

33. Muro hemisphærii testudo orbiculata, in sphaeræ modum compacta incumbit. Hanc vulgo θόλον vocant Græci scriptores. Est autem θόλος, ut est apud Hesychium, στρογγυλοειδὲς ἄκρος, seu ut est

apud Isidorum et Papiam, *eminens rotunditas et fastigium templi*. Ugutioni proprie quidem *tholus est velut scutum breve, quod in medio tecti est, in quo trabes cœcut*. Cujus quidem vocis meminit Vitruvius, IV, 7, tamen si de significatione inter se dissentiant illius interpretes. *Tholo fastigiatum* dixit Paulinus: et vetus epigramma in Asclepiodotum *Anthol. Gr.* IV, 28: Κοίλον ἔρεισμα θόλου eleganter appellavit parietes in orbem interius circumductos, qui testulinem sphaericam seu tholum sustinent. Ab ejusmodi tholis dictum θολωτόν magni palatii triclinium, ab Anastasio Dicoro exstructum, ut refert Zonaras; quod idem esse constat cum trullo, in quo habita sexta synodus, ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θείου παλατίου τῷ λεγομένῳ τρούλλῳ, ut habent Acta ejusdem synodi; quod quidem triclinium a Macario Ancyrano dicitur fuisse οἶκος περιφανῆς ἐν καλῷ τῶν βασιλέων ΚΠ παλατίῳ κείμενος. *Basilica* nuncupatur ab Anastasio bibl. in Agathone PP. p. 54, et *palatium* in Leone II, p. 56. Ita ab eadem figura domum quamdam in urbis conspectu τρούλλου nomine donatam scribit Leo Grammaticus p. 453. Tradit Procopius hemisphaerii testudinem eatenus de industria sursum tenuari ac deficere ut per ipsius aperturas lux intret affatim: Καὶ διαλείπει τὸ οἰκοδόμημα κατὰ βραχὺ, ἐξίπτιδες παρειμένον τοσοῦτον ὅσον τοὺς χώρους, οὗ δὴ τὸ διηρημένον τῆς οἰκοδομίας συμβαίνει εἶναι, φέγγους διαρκῶς ἀγωγούς εἶναι. Rem mirandam, inquit Silentiarius, intueri licet, ut interne latior sensim deficiat, et in orbem veluti cœlum convolvatur testudo, part. II, v. 78:

Ἔστι δ' ἰδέσθαι μέγα θάμβος, ὅπως κατὰ βαιὸν ἰοῦσα
Εὐρυτέρῃ μὲν ἐνερθεῖν, ὕπερθε δὲ μείον ἀνέρπει,
Ὡς πύλος τερρόφοιτος.

Ita etiam Agathias, ubi de hemisphaerio: Καὶ γέγονεν ἐντεῦθεν εἰκότως ἰοῦτερος μὲν καὶ ἐπειστροφος καὶ πανταχόθεν τῇ γραμμῇ ἐξισάζων, στενώτερος δὲ καὶ ὀξυτενῆς καὶ οἶος οὐχ οὕτω λίαν ἐκπλήττειν τοὺς ὀσωμένους ὡς πάλαι, πολλῶν δὲ ὅμως πλέον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ βεβηκέναι. Ita autem sensim tenuatur et deficit testudo, ut cymbali figuram effingat et κυμβαλικῶς circumdata sit, ut est apud anonyumum: sic enim secundo exstructam prodit, ne rursus caderet, ἵνα μὴ πάλιν ταχέως πέσοι. Quæ quidem cæterarum trullarum vel tholorum forma etiam fuit, ut nempe interne latiores sensim in sphaeram desinerent atque adeo ovi formam referrent; unde ὠσωτά vel ὠσωτά dicta sunt ejusmodi ædificia, ut illud quod ὠσωτόν appellat Ioles, p. 172, seu ὠσωτόν, uti præfert editio Regia, et in palatio exstitisse narrat; quod illud idem est quod antea θολωτόν et τρούλλον vocabant. Cum igitur sphaeræ speciem quodammodo exhiberet, ideo σφαῖρας nomine donatur a Zonara non semel, et aliis: nam et trullam in instar sphaeræ ubique sinuari dixit Silentiarius, v. 74:

Ἐφρομένη δ' ἐφ' ὑπερθεῖν ἐς ἀπλετόν τέτρα πῆλιξ
Ἡά τ' οὐ μὲν σφαιρηθὲν ἐλίσσεται, οἷα δὲ φαδρὸς
Ὀυρανὸς ἀμφιβέθηκε δόμου σκέπας.

A Atque hæc quidem testudo ita parieti tereti imponitur, ut propter illius tenuitatem non firmæ innitit fabricæ sed aurea catena de cælo pendere videatur. Procopius: Τοῦτου δὲ τοῦ κυκλοτεροῦς παμμεγέθους; ἐπανεστηκυῖα τις σφαιροειδῆς θόλος ποιεῖται: αὐτὸ διαφερόντως εὐπρόσωπον. Δοκεῖ δὲ οὐκ ἐπὶ σταζήδης τῆς οἰκοδομίας διὰ τὸ παρειμένον ἐστάναι, ἀλλ' ἀτῆ χροσῆ σειρᾷ τῇ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐξηγμένον καλύπτειν τὸν χώρον. Eadem propemodum habet de hemisphaerio ædis SS. apostolorum *De ædif.* I, 4. In interiore tholi seu, ut vocant, trullæ centro ac testudine Justinianus opere musivo Christum in Iride sedentem, orbem judicantis effigie, describi curavit, ut αὐτόπται testantur; quemadmodum in Novæ ecclēsiæ a se in palatio excitatæ tholi testudine Christi et angelorum ei administrantium effigies Basilii Macedo, ut auctor est Photius in illius descriptione. In suprema vero, et quæ extra eminet, Sophiani tholi parte positam fuisse crucem seu Σιγνόχρηστον tradit Silentiarius, part. II, v. 78:

Ἄκροτάτης δὲ
Σταυρὸν ὑπὲρ κορυφῆς ἐρουσίπολιν ἔγραφε τέχνη.

34. Immensam hemisphaerii ac stupendam altitudinem prædicat his verbis Evagrius: Θόλος ἐστὶν ὁ τῶν ἀνακτόρων νηὸς, τέτταρσι μετειρωζομένη φαλίσι, ἐς τοσοῦτον ὕψος ἐπαιρομένη ὡς ἐνερθε μὲν τοῖς ἀτενίζουσι δυσέφικτον εἶναι τοῦ ἡμισφαιρίου ἀποπεράτωσιν, ὕπερθε δὲ τοὺς γινομένους μηδαμῆ πειρᾶσθαι, εἰ καὶ μάλα τολμητῆς τις εἴη, ὑποκύπτειν. Eam autem altitudinem a pavimento ad centrum hemisphaerii seu tholi mediam testudinem esse pedum 180 tradit idem scriptor: Τὸ δὲ βάθος ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἡμισφαιρίου μέχρις ἐδάφους ποδῶν ρπ'. Neque dissentit Joannes Gravius Anglus, ipse αὐτόπτης, in Præfatione ad Tabulas geographicas Nassir-Eddini Persæ, scribens accepisse se a Turcis *Ulug Beigum*, præter alia instrumenta mathematica exactissima, quæ paraverat, *quadrantem* stupendæ molis construxisse, cujus *radius* altitudinem summi fornici templi S. Sophiæ adæquaret: *Quæ etsi, inquit, dictu incredibilia (nam testudo hemisphaerii centum octoginta pedes Romanos superat) illitamen Persas fide dignos hæc eadem narrantes sæpius audivisse contenderunt*. Ad eam porro altitudinem eductus potissimum tholus, cum post illius casum denuo instauratus est.

35. Anno quippe Justiniani 52, cum crebris terræ motibus concussum hemisphaerium rimas ageret, tandem pars illius orientalis concidit, et ciborium et sacram mensam una cum ambone contrivit. Annum, mensem et diem casus trullæ describit Theophanes: Τοῦτω τῷ ἔτει, μηνὶ Μαῦθ ζ', ἡμέρᾳ γ', ὦρα πέμπτη, φιλοκαλουμένου τοῦ τρούλλου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας (ἣν γὰρ διεβήγγυμένος ἐκ τῶν γενόμενων σεισμῶν, ἐργαζομένων τῶν Ἰσαύρων) ἔπεσεν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς προῦποστολῆς τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου, καὶ συνέτριψεν τὸ κιθώριον καὶ τὴν ἀγίαν τράπεζαν καὶ τὸν ἀμβωνα. Ad hunc hemisphaerii

casum spectant etiam versus Pauli Silentiarum, A liqui duo superiorum totidem aularum testudines; part. I, v. 52:

Ἡδὴ μὲν σφραγροῖσιν ἐπεμβαυῖα θεμελίους
Σφαιρῆς ἡμιτόμοιο καθήριπε θείσκαλος Ἄλυξ, etc.,
et v. 141:

Ὁὐ γὰρ ἀποτμηγέτος ἐρικνήμοιο κερήνου
Ἦλλασεν.

Collapsam igitur vel certe labefactatam hemisphærium non modo de novo instauravit Justinianus, sed etiam in majorem altitudinem extulit, Isidoro juniore Milesio usus architecto, Isidori, qui ædem Sophianam primum exstruxerat, nepote, cujus meminit Procopius, *De ædif.* II, 2; obierat enim Anthemius. Agathias: Τίτε δὲ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κλόου τοῦ μαζιτάτου μέρους τῆς ὀροφῆς καὶ ἅπαντα ὑπερβάλλον ἀποθεβληκῶτα ἐπεσκεύασε τε αὐθις ὁ βασιλεὺς βεβαιώτερον καὶ ἐπὶ μείζον ὕψος ἐξήρσε. Quam quidem majorem altitudinem 25 pedum esse tradunt scriptores omnes. Theophanes: Βασιλεὺς ἤγειρεν ἕλλους πινσούς καὶ ἐδέξατο τὸν τροῦλλον, καὶ οὕτως ἐκτίθη, ὑψώσας πλέον εἰκοσι πόδας εἰς ἀνάβασιν ἐπάνω τοῦ πρώτου κτίσματος. Zonaras: Ὅθεν λέγεται καὶ τὸν τροῦλλον προστάξει τῶν βασιλέων καθαιρεθῆναι καὶ αὐθις ἀνεγερθῆναι ἐπὶ πόδας εἰκοσι καὶ πέντε μαιωρότερον, καὶ καθιερωθῆναι παρὰ Εὐτυχίου τοῦ πατρῴου τοῦ δεύτερου. Ex quibus apparet quæ fides adhibenda sit nugacibus ac imperitis ævi extremi Græculis, scribentibus ulnis duntaxat quindecim a priori altitudine excisis hemisphærium rursum ædificatum, in quibus est Glycas: Ἀνεγείρεται αὐθις, πεδεινός δὲ λειψόμενος πρὸς τὸ πρῶτον ἔργων ἐσ. Eadem habent Anonymus et Codinus. Cum igitur Evagrius hemisphærii altitudinem a pavimento ad illius centrum pedum 180, Gyllius vero altitudinem a summa curvatura arcuum usque ad pavimentum 142 pedum esse tradant, videtur confici hemisphærii ipsius altitudinem esse 38 pedum. Nam Turcus, per quem ædem Sophianam metiri curavit Gyllius, hemisphærium non mensus est; qui si recte mensus esset illius altitudinem, eam ab altitudine quam tradit Evagrius parum discrepare comperisset, ut Gyllius quidem existinat; quanquam hoc longe altius esse par est credere, si latitudini altitudo respondeat (Cum denique anno mundi juxta Græcos 6494, indictione 15, mense Octobri ex

κτῆρας motu succussa pleraque urbis templa ac ædificia corruissent, ipsiusque hemisphærii Sophiani pars. hanc imperator Basilius Bulgaroctonus rursum instauravit, δαπανήσας εἰς μόνας τὰς μηχανὰς τοῦ ἀνάδοι, δι' ὧν οἱ τεχνίται ἰσάμενοι καὶ τὰς ὕλας ἀναγομένους δεχόμενοι ὠκοδόμουν τὸ παπτωκός, χρυσίου κεντηνάρια δέκα. Ita Syllites et Glycas.

36. Ex singulis porro pilis, uti supra ex Gyllio stendimus, duplices arcus nascuntur in templi latitudinem porrecti, ita ut eorum alterum cornu conquiescat in muro extrinsecus obnitente majoribus pilis, a quibus quatuor arcus in utrumque parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum

quarum latera singularum partim admittuntur ad arcus, partim ad parietes, partim ad columnas. Quippe cum ex crebris terræ motibus vel pondere hemisphærii pilæ majores quatuor laborarent, exstructi sunt muri quatuor longi plus viginti pedes, lati plus octo, in altitudinem majorum pilarum assurgentes, quibus vice ἐρεισμάτων utrumque latus ædis pertinens ad septentrionem et ad meridiem præfulcitur ac præmunitur. Ejusmodi pilarum seu *pessorum* vel *pissorum* fulcimenta παραπίστια vocant libri *Basilicon* ad leg. 14 cod. *De operib. publ.* tanquam πεσσούς adjunctos ad muros ipsos fulciendos; quo loco frustra Cujacius in *Paratilis παραπίστια* legendum censet. Ea fulcimenta ut et quatuor, quæ iis admittuntur, cochleas, Justiniano ascribit Cedrenus: Ἐποίησε δὲ καὶ τοὺς ἔξω τοῦ ναοῦ κατέναντι τῶν ἔσω πινσῶν τέσσαρας κοχλίας, οὗς ἀπὸ γῆς φυτεύσας μέγρι τοῦ τροῦλου ἀνεβίθασεν, ἕρεσμα τούτους τῶν ἀψίδων καταεργασάμενος.

37. In ipsa æde Sophiana ad meridiem et septentrionem binæ procurrunt porticus duplices, inferiores scilicet et superiores, secundum ipsius longitudinem, columnis marmoreis prægrandibus sustentatæ, quæ ædis latitudini nihil officiant. Procopius: Στοαὶ τέ εἰσιν ἐκατέρωθι δύο, οἰκοδομίας μὲν τοῦ νεῶ οὐδεμίαν διειργόμεναι, ἀλλὰ καὶ μείζον αὐτοῦ ποιῶσαι τοῦ εὐρους τὸ μέτρον, καὶ τῶ μῆκει μέχρι ἐς τὸ πέρας ξυνεξικνούμεναι, τὸ δὲ γὰ ὕψος καταδέεστεραι. Cameratæ atque auro decoratæ sunt, alteraque precantibus viris assignata, inferior nempe, altera, quæ et superior, feminis, nihil habent disparile, nihil diversum: Καὶ αὐταὶ ἦ τὴ ὀροφῆ ὀόλιος καὶ ὁ χρυσός ἐγκαλλώπισμα. Ταῦταιν δὲ ταῖν στοαῖν ἀτέρα μὲν τοὺς ἀνδρας εὐχομένους διακεκλήρωται, γυναιξὶ δὲ ταῦτὸ ποιοῦμέναις ἢ ἄλλη ἀνεῖται, etc., porticum istarum inferiorum pluteos (ita enim appellat Vitruvius, v. 1, superiorum ab inferioribus columnis intersepta) sustentant non modo quæ recto ordine dispositæ sunt columnæ marmoreæ, sed etiam quatuor aliæ validiores viridis coloris, cæteris tamen vicinis altitudine inferiores, gynæconitides seu superiores porticus, atque adeo inferiorum testudines, in ipso sui medio, binæ ab utroque latere fulciunt. Paulus Silentarius, part. II, v. 135:

Αἰθούσης κατὰ μέσον ἐρείσατο... χίλιος

κίονα; Ἀνθέμιος πολυμήχανος —

— ἀλλ' ἐνὶ μέτροις
Μήκειος ἐγγυτέρων μὲν δλίζονες ἐκ δὲ τῆθνης
Τῆς αὐτῆς χλοερῶσιν ἀποστῆλθουσιν ἀώτοις.
Ἄλλὰ γὰρ οὐ στοιχηδὸν ἐπισηρῶ εὐποδας οὗτοι
Πυθμένας ἐβρίζωσαν, ἐφεδρῆσσοσι δὲ γαίη
Ἄντιοι ἀλλήλοισιν δύο δυσὶν, ὧν κατὰ κόρησ;
Τετραπόροις σειρήσιν ἐπιλιγθεῖσα κεραιή
Νῶτον ὑπεστήριξε γυναικείοισιν ἐδέθλοισ.

Ejusmodi columnas mole sua cæteris majores, quæ non tam ad ornatum excitantur quam ad fulciendas superiores porticus, πεσσούς etiam appellare videtur Eusebius *De Vita Constantini*, III, 36, in

descriptione templi Hierosolymitani : de porticibus enim interioribus verba faciens αὶ δ' ἄνω τῶν ἱσῶθεν ὑπὸ πεσσυλῶς ἀνηγείροντο.

38. Porticus superiores, femininis precantibus addictæ, ut plurimum catechumeniorum vel catechumenorum nomine donantur a scriptoribus, non quod in iis unquam catechumeni constiterint, sed quod divinos, qui a sacerdotibus et cantoribus concinebantur, hymnos ibi auditu exciperent mulieres; unde κατηχούμενα loca Dei verbo officiisque ecclesiasticis audiendis superne exstructa recte viri docti interpretantur. Leo, *Nov. LXXIII* : Ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ὑπερῶρις, ἅπερ ὁ πολὺς ἄνθρωπος κατηχούμενα καλεῖν ἔγνω. Hinc ascendere in catechumena apud Constantinum Porphyrog. *De adm. imp. c. 29* extremo. Anastasius *Bibl. in Collectaneis* :

Et ascenderunt ad eum in catechumenium ecclesie ipsius monasterii. Cantacuzenus, 1, 41 et ex eo Codinus, *De off. c. 17, n. 43* : Ἄνεισιν εἰς τὰ λεγόμενα κατηχούμενα. Nicetas in Alexio, 1. 1. n. 2 : Παρὰ τῶν ἐπάνωθεν τοῦ κατηχουμένου ἱσταμένων, ubi perperam Wolfius κατηχουμένιον locum ubi catechumeni instituuntur vertit; quo in errore versatur etiam Meursius. Nam etsi Simeon Thessalonicensis opusc. contra Hæreses τὰ κατηχουμένεια τῶν κατηχουμένων οἶκον interpretatur, id intelligendum est de statione catechumenorum in ecclesia vel certe in narthece. Ὑπερῶα nude non semel appellantur superiores istæ porticus Sophianæ. Evagrius : Στοὰὶ δὲ τῶν λελεγμένων ὑπερῶων ἔνερθε κίοσι καὶ ψαλίσι μικραῖς τοσοῦτον ἔργον ἀποπερτῶνται. Sic ὑπερῶα τοῦ μεγάλου ναοῦ dicuntur Nicetæ Paphlagoni in *Vita Ignatii patr. CP.*, ὑπερῶα τῆς γυναικωνίτιδος Procopio, ἔμβολοι τῶν γυναικωνίτων Codino. Paulus Silentarius de iisdem *part. 1, v. 256* :

Ἐνθάδε θηλυτέρων ὑπερῶα καλὰ νοήσεις.

et *part. II, v. 125* :

Ἐνθα γυναικείων ἀναφαίνεται ἔνδια θώκων.

Catechumeni Sophiani meminit præterea Ignatius Diacon. in *Vita Nicephori patr. CP.*, n. 69, illudque τὸν τοῦ μεγίστου νεῶ περίκυστον κατηχούμενον vocat. At sequior Græcia utramque porticum inferiorem et superiorem catechumenorum nomine donavit, ut advertere est ex Anonymo, *De locis Hierosol. c. 1* et Codino in *Descr. S. Sophiæ*, qui inferiores τὰ πρῶτα κατηχούμενα, superiores δευτέρα κατηχούμενα nuncupat, uti supra a nobis observatum. Utraque, inferior scilicet et superior, ut est in *Itinerario D. Saligniaco*. Superiores vero in tholi modum cameratæ sunt. Silentarius, *part. 1, v. 257* :

Σχῆμα θόλου φέρουσιν, ὃ νεῖοθεν ἔστιν ἰδέσθαι.

Ita enim restituenda lacuna ex Procopio, ubi agit de superioribus porticibus : Καὶ αὐταῖς ἡ ὄροφθ θόλος. In modum scyphi testudinatas habet Anonymus : Ἀνεγείραντες δὲ τὰς ἀψίδας τῶν ὑπερῶων, τῶν τε δεξιῶν καὶ τῶν ἐωνύμων, καὶ ταύτας

σχεπάζοντες σκυφικὰς ἀψίδας. Ubi σκυφικὰς idem valet ac κυβαλικὰς, scyphi aut cymbali instar. Superiorum istarum porticum intercolumnia pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorem ædis partem, tam infernam quam supernam. Paulus Silentarius, *part. 1, v. 263* :

Πάντα δὲ Θεσσαλικοῖο μεταίχμια κίονος ἀνήρ
Λαϊνέοις ἔφραξεν ἐρείσμασιν, ἔνθα κλιθεῖσαι
Ἔργοπίνους ἀγκῶνας ἐπήρεισαντο γυναῖκες.

His consentanea habet Evagrius, de lateribus meridionali et septentrionali τοῦ ναοῦ scribens : ὑπερῶα τε μεταωρίζουσιν ἐτέροις παραπλησίοις κίοσι, προκύπτειν τοῖς βουλομένοις διδόντες ἐς τὰ τελούμενα. De similibus pluteis interpositis *sic* Paulinus, dum agit de porticibus atrii ;

Sed circumjectis in porticibus spatiari
Copia largæ subest, interpositisque columnas
Cancellis jessos incumbere.

Quod vero ait Evagrius, pluteis incumbētibus mulieribus divina sacrificia intueri licuisse, id intelligendum est de loco sacrificii ac bemate : nam dum illud peragebatur, velum statim ad intercolumnia subducebatur, neque iis capita aut oculos ad illa inspicienda promittere sub anathematis pœna fas erat. Id omnino colligere est ex *Vita S. Basilii*, quæ Amphilio tributur, qui ritus illius auctor fuisse videtur. Nam cum mulierculara impudice sibi subministranti diacono annuente, dum de catechumeniis in altare prospiceret, advertisset, vela in catechumeniis appendi præcepit : Βῆλα παραχρῆμα ἐκέλευσε κρεμασθῆναι, διαστειλάμενος ταῖς γυναίξιν ὡς εἰ τις ἐξω τῶν βῆλων ὀφθῆ διακύπτουσα τῆς θείας λειτουργίας γινομένης, ἐξωθεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀκοινώνητον μένειν. In catechumeniis, ac dextra eorum potissimum parte, coactas synodos non semel legimus. Octavam enim synodum ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν κατηχουμένων τοῦ περιωνύμου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας celebratam fuisse auctor est Nicetas Paphlago in *Vita Ignatii patriarchæ CP.* exstat apud Leunclavium in *Synopsi Basil. decretum synodi*, προκαθημένου τοῦ ἀγιωτάτου Ἰωάννου πατριάρχου ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν κατηχουμένων, συνεδριαζόντων αὐτῷ πανιερωτάτων μητροπολιτῶν. Eadem inscriptionem præfert Michaelis Cerularii patriarchæ de projecto pittacio decretum, apud Allatium, *dissert. 2, De lib. eccl. Græc.* In catechumeniis denique Sophianis quandoque coactam plebem narrat Paulus Diaconus, *Histor. misc. l. XXI*, nec mirum, cum ampla admodum tum latitudine tum longitudine essent, uti mox ex aularum ad alas ναοῦ existentium descriptione colligere est. Porro magnam porticum, quæ una cum bemate et tecti parte ex terræ motu corruerat, anno antequam Joannes Cantacuzenus Byzantium cepisset, instauravit primum Anna imperatrix, Andronici Palæologi vidua; cui postmodum operi ipse Cantacuzenus ac denique Joannes Palæologus imperatores

extremam manum imposere. Rem pluribus narrat A
idem Cantacuzenus, iv, 4.

39. Neque tamen recta linea procedunt it. interiore aede porticus. Nam inter quatuor majores pilas ab utroque latere, ad meridiem et ad septentrionem, ita velut aë appensæ sunt tres aulæ inferiores et totidem superiores, ut ab imo pavimento pars illa ædis interior et media, ingens et vacua, procedat quadrata usque ad curvaturam superiorum aularum, deinde intra octo pilas in ovatam formam contrahatur, usque ad curvaturam quatuor arcuum sustentium hemisphærii. Unde fit ut si pars illa consideretur comprehensa intra pilas et columnas, sit forma ovata; si vero tam intra quam extra pilas perspiciatur, sit quadrata. Aulas istas *cubicula* vocant scriptores, quorum usum describit Paulinus, epist. 12, ubi de templo S. Felicis Nolano: *Cubicula intra porticus quaterna longis basilicæ lateribus inserta, secretis orantium vel in lege Domini meditantium, præterea memoriis religiosorum ac familiarium accommodatos ad pacis æternæ requiem locos præbent.* Anastasius in Sergio PP: *Illic tectum et cubicula universa in circuitu basilicæ B. Pauli apostoli — studiosius renovavit ac reparavit.* Ejusmodi cubiculorum non semel alibi meminit, a quibus capellarum nostrarum, uti nunc appellantur, origo videtur desumpta. Οἰκίσκοι dicuntur S. Nilo a. Olympiodorum præfectum in Descriptione templi ab eodem Olympiodoro exstructi: 'Ἐν δὲ τῷ κενῷ οἴκῳ πολλοῖς καὶ διαφόροις οἰκίσκοις διελθιμῶν ἀρκεῖσθαι ἕκαστον οἰκίσκον πεπηγμένῳ τιμῶ σαυροῦ, etc. Forma aularum seu cellarum, quas dixi (verbis utor Gyllii) cingere utrumque latus, talis est. Ex tribus lateribus aulæ quadratæ sunt; ex quarto latere quod intuetur interiorem ædis partem, figuram templi sequitur, quod obrotundam efficit pilarum et columnarum dispositio. Sustinetur arcibus et columnis concameratio aularum, quarum describam duntaxat tres, quibus cognitæ cæteræ omnes simili forma esse cognoscentur. Incipiam a tribus superioribus sitis in latere templi septentrionali, quarum prima est in angulo intuenti septentrionem et orientem. Ejus duo latera exteriora surgunt a muro et desinunt in arcum. In laterum medio columnæ tres sunt quadratæ loco parietis, nempe fenestrarum parastades, quarum scapus habet perimetrum quinque pedum et unius dodrantis. Supra easdem eminent' aliæ tres quadratæ: hæ omnes sunt marmoris alibi in colorem glaucum vergentis. Latus pertinens ad interiorem ædis partem habet sex columnas virides, subjectas arcui sustinenti quartam partem sphaeræ orientalis, quarum imus scapus ambitum habet septem pedum et octo digitorum. Earum intercolumnia, diastyli dispositione distincta, lata septem pedes et undecim digitos, pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorem ædis partem, tam infernam quam supernam. Latus interjectum inter primam aulam et se-

cundam a pariete exteriori vergente ad septentrionem, usque ad pilam magnam sustentem arcum hemisphærii, largum est quadraginta quatuor pedes, quorum partem possident pilæ, partem arcus surgens a tergo pilæ sustinens hemisphærium; quo toto patente, lato juxta pavementum viginti pedes, transitur a prima aula ad secundam aulam. Reliquam lateris inter primam et secundam aulam intermedii partem, latam viginti quatuor pedes, occupant pilæ arcus et murus surgens velut ala usque ad concamerationem hemisphærii. Secundæ aulæ concameratio extrema sustinetur arcibus et parietibus: media vero nititur quatuor columnis albis ad glaucum colorem accedentibus, quarum scapus in ambitu complectitur septem pedes. Secunda sive media aula quadrata est, cujus duo latera sustinentur partim muris partim arcibus, quorum alterum cornu nascitur a tergo duarum magnarum pilarum sustentium magnum hemisphærium, alterum sustinetur pilis orientibus in interiori parte murorum alarum fulcienſium pilas majores. Hujus secundæ sive mediæ aulæ latus exterius loco parietis habet octo columnas quadratas, quarum perimenter est sex pedum. In earum medio est magna pila: inter columnas eas parastadum vicem præstantes sunt fenestræ. Præterea supra easdem columnas existunt pilæ parastadum vicem præbentes superioribus fenestris, quæ tam superiores quam inferiores, numero sedecim, aulam hanc mediam illustant; cujus latus vergens in latus interius sex viridibus columnis ornatur. Harum intercolumnia habent pluteos similes pluteis primæ aulæ. Camera media sustinetur columnis colorem medium inter album et glaucum præ se ferentibus, in quadratum ordinem dispositis, quarum duæ stant non longe a latere exteriori, reliquæ duæ parum absunt ab interiori latere ornato sex columnis. Ex hac media aula exitus patet in tertiam, per arcum tam late patentem quam alterum, per quem aditus est a prima aula in secundam. Tertia aula similis est primæ aulæ longitudine, fenestris, parastadibus, columnis; quibus quatuor sustinetur ejus camera, et latus interius sex viridibus. Jam vero inter pilas duas, quibus sustinetur quarta pars sphaeræ occidentalis, exstant quatuor columnæ virides, eademque binæ inter se conjunctæ: inter has intercedunt sex columellæ virides Ionicæ. Hactenus Gyllius.

40. In istarum aularum superiorum una imperatrix consistere solebat, cum divinis officiis intererat. Id diserte tradit Evagrius, ubi de columnis Thesalicis, quæ ad septentrionem et meridiem utrumque arcum septentrionalem et meridianum suffulciunt: 'Ἐν δεξιῶν δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον κίονες; αὐτοῖς περιτετάχεται ἐκ θέτταλου λίθου πεποιημένοι ὑπερῶα δὲ μετεωρίζουσιν ἐτέροις παραπλησίοις κίονι. προκύπτειν τοῖς βουλομένοις διδόντας ἐς τὰ τελούμενα, ὅθεν καὶ ἡ βασιλις παρούσα ταῖς ἑορταῖς τῆ ἱεροσολίμης τῶν μυστηρίων ἐπίσταται.

41. In hanc superam ædis partem ascensus ex-
 istitit quatuor cochleis, quas dixi ad fulciendas qua-
 tuor majores pilas una cum muro opposuisse Justi-
 nianum, cum collapsum hemisphærium denuo in-
 stauravit. Κοιλία; Cedrenus appellat loco supra
 descripto, n. 36, sed non satis proprie, inquit Gyl-
 lius, cum magis in anfractu normalium quam
 cochlearum modum gradus surgant : quinque enim
 ab anfractibus ab imo ascenditur, non exasperatis
 in gradus, sed in mollem clivum substructis ex
 amplis mensis marmoreis. Horum quinque anfra-
 ctuum singuli alti undeviginti pedes et sesquipe-
 dem, lati quinque pedes; ex quibus patet pavi-
 mentum superiorum porticum seu γυναικωνιτίδων
 a pavimento et solo ædis ad altitudinem pedem 97
 et sesquipedis eductum, proindeque reliquam ædis
 altitudinem ad summam curvaturam arcuum 45
 pedum et sesquipedis fuisse, siquidem, ut observat
 Gyllius, tota templi altitudo a pavimento ad illam
 curvaturam est 142 pedum. Anfractibus istis suc-
 cedunt alii anfractus usque ad templi tectum, non
 clivis molliti, sed in gradus fracti. Per hos igitur
 anfractus et cochleas adeuntur aulæ et porticus
 superiores et summæ templi partes. Totam hanc
 graduum seriem λαδύρινθον ἀνάγοντα εἰς τὰ ὑπερῶα
 τῆς Ἐκκλησίας vocat Scylitzes, p. 804. Meminit
 præterea Paulus Diaconus, l. xxiii *Historiæ Miscellæ*
 ascensus in catechumenia per Æneam portam :
Processit autem et imperatrix Eirene, cum præces-
sissent imperatores, sceptris obsequentibus per scho-
las antelatis; et ascendentibus per aeneæ portæ as-
censum in catechumenia ecclesiæ, non exiens in pla-
team Emboli, etc. Ubi platea Emboli videtur esse
 inferior porticus.

42. In inferiore porticu meridionali existit ædi-
 cula vel aula, in qua imperator, cum sacrorum li-
 brorum lectionem auditu excipiebat, consistere so-
 lebat. Ait enim Silentarius stare ad meridiem
 porticum marmoream, septentrionali omnino simi-
 lem : sed illam habere quiddam amplius : muro
 enim seclusum locum servare, ubi imperatores sa-
 crorum librorum lectionem auditu excipiunt. Sic
 ille part. II, v. 164 :

Ἐχει δὲ τι πλέον ἤδε·
 Τείχει γὰρ τινὲς χώρον ἀποκριθέντα φυλάσσει
 Αὐσωνίων βασιλῆϊ, θεοστέπτοις ἐν ἑορταῖς,
 Ἴνθα δ' ἐμὲς σκηπτούχος ἐφήμενος ἦθαδι θύκω
 Μυστιπύλοισι βίβλοισιν ἐγὼ ἐπέτασεν ἀκούην.

Ex quibus videtur posse colligi ædiculam seu au-
 lam istam muris septam eam esse, quæ etiamnum
 stat ad latus meridionale bematis, in qua summus
 Turcorum Sultanus consistit, dum sacra profana in
 sacro olim templo peraguntur, et ad quam per por-
 tam orientalem ex Saraio accedit. Atque inde do-
 cemur quid velit Codinus, *De offic.* c. 15, n. 4, dum
 ait imperatorem in ecclesiam Sophianam proce-
 dere, ibique sancti Basilii precesiones seu illius
 librorum lectionem auditu excipere, juxta diaco-
 nicum : Ἀπέρχεται εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν βασιλεὺς,

καὶ ἀκούει παρὶ αὐτοῦ τὰς τοῦ μεγάλου βασιλεῖος
 εὐχὰς, πλησίον τοῦ διακονικοῦ. Nam hic sumitur
 diaconicum pro conchula bematis, quæ ad sinistram
 seu ad latus meridionale majoris conchæ erat, ut
 infra probamus, atque adeo quæ loco huic muro
 secluso proxima erat, in quo imperator consistere
 solebat, cum sacrorum librorum lectioni auditum
 suum præbebat. Incertum porro an alius eidem
 addictus esset locus in ecclesia, dum sacrosanctæ
 liturgiæ intererat, proindeque an eo loci assignata
 olim fuerit Theodosio imperatori a sancto Ambro-
 sio Mediolanensi episcopo in ecclesia sedes. Nam
 cum aliquando Mediolani Theodosius, more utique
 recepto, sacrarium ingressus post donorum obla-
 tionem in eo consedisset, id ægre tulit Ambrosius;
 consideransque eam consuetudinem vel ex assea-
 tatione vel ex ordinis inscitia esse natam, impera-
 tori in ecclesia locum assignavit ante sacrarii can-
 cellos, ita ut populum imperator, imperatorem
 ordine sedis sacerdotes antecederent : Τόπον εἶναι
 τοῦ βασιλεῖος ἐν ἐκκλησίᾳ τέταχθε τὸν πρὸ τῶν δρυ-
 φάκτων τοῦ ἱερατείου, ὥστε τοῦ μὲν λαοῦ τὸν κρα-
 τοῦντα τὴν προεδρίαν ἔχειν, αὐτοῦ δὲ τοῦς ἱερέας
 προκαθῆσθαι. Verba sunt Sosomeni, vii. 24, quibus
 consona habet Theodoritus, v, 17. Addit Theopha-
 nes ab eo tempore morem hunc invaluisse, ut dein-
 cept imperatores extra bema cum reliqua plebe
 consisterent : Ὅθεν καὶ μέχρι τοῦ νῦν καλῶς ἐκρά-
 τησεν τὸ ἔθος, ἔξω τοῦ θυσιαστηρίου τοῦς βασιλεῖς
 ἵστασθαι μετὰ τοῦ λαοῦ. Et Nicephorus Callistus,
 xii, 41, ubi eandem rem recitat, sua etiamnum
 ætate id obtinere scribit, nempe ut imperator ad
 bematis cancellos sedeat. At si secundum Sozo-
 menum assignata fuit sedes imperatoris πρὸ τῶν
 δρυφάκτων τοῦ ἱερατείου, ante cancellos bematis,
 non potuit consistere seu ἵστασθαι μετὰ τοῦ λαοῦ,
 quandoquidem populus in prona consistebat, et
 inter cancellos bematis et pronaui seu narthecem
 ναὸς, vel chorus clericis et cantoribus addictus, in-
 tercedebat, ut ex ipso Silentario et aliis abunde con-
 stat. Quodsi ante bematis cancellos constitit, eam
 sedem in solea stetisse necesse est, atque adeo im-
 peratorem non populum duntaxat sed etiam cleri-
 cos et cantores, quos *populum canentem* vocat Si-
 lentarius, præcessisse. Atque inde forte quidam
soleæ nomen inditum existimarunt, quod eo loci
 imperator in ecclesia *solum* suum haberet. Ut sese
 res habeat, hanc sancti Ambrosii Constitutionem
 tanta cum animi devotione ac submissione exce-
 pere imperatores, ut Theodosius Junior et Valenti-
 nianus, in eo decreto quod exstat post concilium Ephe-
 sinum, in hæc verba prorumpant : *Ad sacra altaria*
munerum tantum offerendorum causa accedimus; et
cum circumseptum sacrorum adytorum ingressi sumus,
statim egredimur, nec quidquam ex propinqua diri-
mitate nobis arrogamus. Nam etsi in concilio Laodi-
 ceno, can. 19, solis sacerdotibus, τοῖς ἱερατικοῖς,
 εἰσεῖναι εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ κοινωνεῖν liceret, is
 tamen mos invaluerat ut adyta ingredi ad offerenda

donā imperatori fieret, ut colligitur ex synodo A Trullana can. 69, κατά τινα παλαιὰν παράδοσιν, inquit Balsamon, quod ab ipso sancti Ambrosii ævo obtinuisse par est credere.

43. Jam vero quod ait Silentiarius illic sedere imperatorem θεοστέπτοις ἐν ἑορταῖς, id intelligendum est de solemnioribus festiuitatibus, in quibus ad majorem ecclesiam procedebat, quas numero duodecim fuisse videtur innuere Codinus, in *Orig.*; p. 91, ed. Meursianæ, cum in cæteris, in palatii sacris ædibus, diuinis interesse officiis soleret. Ea autem festa majora θεοστέπτους ἑορτάς vocavit, quod in iis imperator corona redimitus sacris interesset. Theophanes de Justino imperatore: Ταῦτα μαθὼν μεγάλως ἤλγησε τὴν ψυχὴν, ὥστε καὶ τῇ ἑορτῇ προσελθὼν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ οὐ κατεδέξατο φορεῖσθαι τὸ στέμμα ἢ τὴν χλαμύδα. Similia habet a 51 Justiniani: Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἐφόρεσεν τὸ στέμμα ἐπὶ ἡμέρας μ', ἀλλὰ καὶ τῇ ἀγίᾳ Χριστοῦ γεννήσει τῷ αὐτοῦ προῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Apud Francos nostros eum olim obtinuisse morem ut reges in majoribus anni festiuitatibus in ecclesia coronati diuinis officiis interessent, pluribus probauimus ad Joinvillam, dissertat. 5, atque inde eas festiuitates *curias coronatas* aut *dies coronæ* appellatas fuisse, seu ἑορτάς θεοστέπτους. Nam ut apud Latinos, Francos nimirum Germanos, Anglos et alios, in hisce occasionibus inter ipsa sacra missæ solemnia regum capitibus corona imponebatur ab archiepiscopis aut episcopis, ut ex Anselmo episcopo in epist. ad Ernulphum priorem, Eadmero l. iv *Histor. Novarum*, p. 105, Ivone Carnot. epist. 66, 67 et 81; et Baldrico, *Chron. Camerac.* iii, 53, colligitur, ita apud Byzantinos a patriarcha in æde Sophiana, ὅτε δημοτελεῖς καὶ μεγάλη ἐτύγχανε Δεσποτική ἑορτή, coronabantur imperatores aliqua ex iis corollis quæ supra sacram mensam pendebant, quæ peracta solemnitate in suum remittebatur locum, ut pluribus narrat Constantinus Porphyrogeneta lib. *De admin. imper.* c. 13; cujus ritus originem Constantino Magno ascribit. Neque extra istas ceremonias, ex illius edicto, fas erat imperatori coronam sibi imponere vel certe inde auferre, adeo ut Leonem Copronymi filium miserabilem vite exitum ex ejusmodi statuti transgressione incurrisse tradant idem Porphyrogeneta, Theophanes, Cedrenus, Glycas, Siebertus et alii. Inter has autem corollas, quæ sacræ mensæ imminiebant, præ cæteris et operis elegantia et lapillorum pretio conspicua fuit illa quam a Constantino Magno dedicatam fuisse, præter Porphyrogenetam, refert Niceas in Andronico Comneno, l. ii, n. 11, quam id controversum video. Quippe plerique e scriptoribus Byzantinis Sophiam ex Justino Augusto viduam, et Constantinam Tiberii filiam, Mauricii Augusti conjugem, ipsi Mauricio magni pretii coronam obtulisse narrant, quam ille in Ecclesiam perlatam Deo consecravit. Ita Theophanes, Zonaras, Cedrenus, Anastasius et Paulus Diaconus

ad 19 a. Mauricii. Addit præterea Cedrenus coronam Heraclii, quæ 70 libris est æstimata, a filio Heracleona in ædem Sophianam illatam, ubi aliæ præterea appensæ erant corollæ, ut idem Nicetas tradit in Alexio, l. iii, n. 6, ex quibus perspicuum sit coronas a principibus et magnatibus templis olim oblatas et supra sacram mensam appensas; quem morem e Latinis attigere præter Anastasium Domnizo, *De Vita Mathildis comitissæ*, l. 2, auctor *Relationis de thesauro Canusinæ ecclesiæ*, Leo Ostiens. *Chron. Casin.* iii, c. ult., Petrus Diaconus ejusdem *Chronici*, iv, 90, et epistola 545 ex iis quæ habentur t. IV, *Historiæ Francorum*. Appendebantur autem ut plurimum corollæ istæ ad ciboria; unde supra sacram mensam illas pendisse passim legimus. Anastasius in Leone IV papa: *Nam et super ciborium obtulit coronas quatuor et calices sedecim ex auro mundissimo*. Hariulfus, *Chron. Centul.* iii: *Super illa tria altaria habentur tria ciboria ex argento et auro parata, in quibus tres dependent coronæ, singulæ per singula ex auro gemmisque paratæ, cum aureis cruciculis aliisque diversis ornamentis*. Et *Chronicon Trudon.* l. 1: *In medio ciborio pendentem coronam æream argento paratam*. Ejusmodi coronas altari imminentes *spanoclistas* seu ἐπανωκλειστους et regna non semel vocat Anastasius, p. 152, 153, 154, 146, 150, 174. Porro Paulinus, epist. ad Sever. conchæ apparatus describens coronas pariter in ea statuit:

*Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronæ sunt corona apostoli,
Quorum figura est in columbarum choro.*

Verum an priores imperatores in templo coronati sacris interfuerint, dubium facere videntur verba hæc Theodosii et Valentiniani in Constitutione quam modo laudauimus: *Dei templum ingressuri foris arma relinquimus, et ipsum etiam diadema deponimus; et quo submissioris imperii speciem præferimus, eo magis imperii nobis majestas promittitur*. Sane etsi ædem sacram coronati ingrederentur posteriores Augusti, cum tamen ad regias portas accesserant, coronas deponebant. Leo Grammaticus in Michaele: Μέχρι δὲ τῶν βασιλικῶν πύλων ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς οὐκ ἀπέθετο τὸ στέφος, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς βασιλεῦσιν, ἀλλὰ μετ' αὐτοῦ εἰσῆλθεν μέχρι τῶν ἀγίων θυρῶν. Hæc de corollis adnotasse intererat, cum et ad ædem Sophianam quodammodo pertinere: nunc reliquam descriptionem prosequamur.

44. Templi pavementum pretiosis variique generis marmoribus, tum porphyreticis subvirentibus tum reliquis roseo colore variegatis ac perpolitis, stratum conspicitur. Anonymus: Τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ναοῦ κατεκόσμησε διὰ πολυτελῶν καὶ ποικίλων μαρμάρων, διὰ τε καὶ Ῥωμαίων πργανησίων καὶ τῶν λοιπῶν ῥοδοποικίλων, καὶ στιλβώσας αὐτά. His conuenit Silentiarius, part. ii, v. 248.

45. Testudo vero opere musivo ubique exornatur, ut ait idem Silentiarius, part. ii, v. 251:

Χρυσόκαλλήτους δὲ τέρας ψηφίδας ἐέρπει,

Ἐν ἄπο μαρμαίρουσι χύδην χρυσόβρυτος ἀκτίς
Ἄνδρομέοισιν ἄτλητος ἔπεσχιρτης προσώποις

sed et auro puro, ut vult Procopius : Χρυσῶ γὰρ
ἀκιδόφλω κατελήπται ἡ ὄροφὴ πᾶσα, κεραυνῶσα
τὸν κόμπον τῷ κάλλει. Νικᾶ μέντοι ἡ ἐκ τῶν λίθων
αὐγὴ ἀναστράπτουσα · vel potius tessellis vitreis
jñauratis, ut Anonymus : Κατεχούσωσε τὰ ὄροφα
ἐξ ὑελλίνου χρυσοῦ λαμπρότατα.

46. Quod ad lectum spectat, tradit idem Silentia-
rius, part. II, v. 108 in operienda æde neutiquam
lignis usum Justinianum, sed totam longis mar-
moreis tabulis texisse

Καὶ γὰρ ἄναξ πολύμονος, ἃ μὴ φύσις εὖρε καλύψαι
Δένδρεσι μηκεδανοῖσι, λίθων ἐκαλύψατο κύκλοις

quo respexit Agathias, scribens Justinianum nequa-
quam ligna adhibuisse, ne incendiis, ut prius ædes
obnoxia esset : Ὡς ἂν μὴ εὐκολώτατα πυρπολοῖτο,

47. *Ædis interiora*, inquit Gyllius, *fulgent claris-
sima luce ob multitudinem luminum. Summus murus
qui in orbem fertur inter quatuor summos arcus et
hemisphaerium, quadraginta fenestris lucem intromit-
tit; muruli arcubus subjecti illuminantur viginti sex
fenestris, aulæ intermediæ triginta duabus : in sin-
gulis extremis aulis orientatibus lucent plus viginti.
Prætereo duas occidentales et quatuor inferiores au-
læ, tum duas partes sphaeræ, tum sacræ ædis par-
tem solis sacerdotibus olim patentem. Sileo superio-
rem porticum, etiam in medium templum clarum
lumen emittentem; quorum omnium lumina nume-
rare omisi ob multitudinem.* Atque eo spectant ista
Procopii : Φωτὶ δὲ καὶ ἡλίου μαρμαρυγαῖς ὑπερφυῶς
πλήθει. Φαίης ἂν οὐκ ἐξωθεν καταλάμπεσθαι ἡλίω
τὸν χώρον, ἀλλὰ τὴν ἀγγλὴν ἐν αὐτῷ φύεσθαι · τὸς-
αὐτὴ τις φωτὸς παρουσία εἰς τοῦτο τὸ ἱερὸν περικέ-
χεται.

48. Verum etsi tot fenestris lucem excipiat ædes
Sophiana, majori ferme ex lucernis lampadibus ac
luminibus passim ad fornices et cæteras templi par-
tes appensis, quibusdam etiam ἀκοιμήτοις seu per-
petuo lucentibus, vel interdiu vel de nocte, in
diurnis ac vespertinis officii, quodammodo colluce-
bat : ubique enim *micabant coronæ, candelabra
resplendebant*, ut verbis utar scriptoris Vitæ S. De-
siderii episcopi Caturcensis, c. 9; et ut ait Silen-
tarius, part. II, v. 442, appensæ erant tum ad
columnas et parietes, tum etiam a testudine per
catenas pendebant, tanto numero ut in aere tan-
quam in mari fluitare lampades viderentur :

Ἐξοφάος πλώουσι κατ' ἡέρος ἀντὶ θαλάσσης.
Ἐκκρεμέες δὲ

neque aliter hanc lychnorum passim in ædibus sac-
ris pendentium multitudinem expressit Theopha-
nes Cerameus, hom. 55, ubi de æde S. Petri
extracta in palatio Cpolitano a Basilio Macedone :
Πυκνοὶ δὲ λαμπτήρες πρὸς ἑαυτοὺς ὡς εἰπεῖν ἀμι-
λῶμενοι τὸν ναὸν δεδουχοῦσι τῇ ἀκοιμήτῳ λυχνοκατὰ,
ἴσα ταῖς ἡμέραις τὰς νύκτας φωτίζοντες. Paulinus,
Nat. 9 :

Ecce vides quantus splendor, velut æde renata

A *Rideat : insculptum camera crispante lacunar
In ligno mentitur ebur, tectoque superne
Pendentes lychni spiris retinentur ahenis,
E: medio in vacuo laxis vaga lumina nutant
Funibus; undantes flammæ levis aura fatigat.*

A laquearius enim pendebant lychnuchi orbicula-
res et in modum coronæ efficti circuli complures,
gradatim sibi ipsis impositi, ita ut infimus major
esset medio et medius supremo, singulique lampa-
dibus vitreis adornati, ejusmodi eleganter descri-
buntur a Paulino, Natali VII. Hos luminosos circulos,
quibus substrati erant disci argentei, eleganter
descripsit idem Silentarius, v. 406 :

Ἐκ δὲ νυ σείρης;
Ἄργυρέους στεφανηδὸν ἀπ' ἡέρος ἤψατο ἕισκους
Ἐκκρεμέας περὶ τέσσα μέσου τροχάοντα μελάθρου, etc.

Atque istos quidem circulos coronas interdum vo-
cant ævi medii scriptores Latini, ut auctor Vitæ
S. Desiderii loco proxime laudato, Anastasius Bibl.
in S. Silvestro et Sixto III PP, Flodoardus *Hist.
Remens.* III, 5 et IV, 15; Ratbertus. *De casibus
S. Galli*, c. 9; Iso magister *De miraculis S. Galli*,
c. 8; Udalricus, in *Consuet. Cluniac.* I, 11; Petrus
Venerab. in *Statut. Clun.* c. 52; Ægidius Aureæ
vallis, c. 53, Vita B. Joannis Gorziensis abbat. c.
10, n. 90, etc. Sanctus Bernardus rotas appellan-
das potius censuit, lib. *De vita et moribus clericor-
um*, c. 11 : *Ponuntur in ecclesia gemmata, non
coronæ, sed rotæ, circumseptæ lampadibus, sed non
minus fulgentes insertis lapidibus.* Sed præsertim
instructas ejusmodi lampadibus coronas phara ap-
pellant alii. Leo Ost. *Chron. Casin.* III, 31 : *Fecit
et pharum, coronam scilicet maximam argenteam
cum — sex et triginta lampadibus ex ea pendentibus.*
Ita promiscue apud Valafridum Strabonem,
De mirac. S. Galli, II, 55; Bedam, *De rat. tempor.*
c. 24, in *Hist. transl. S. Sebastiani*, n. 94. in
Vita Gudilæ virg. n. 18. Præterea apud Anastasium
non semel, apud quem in S. Silvestro phara can-
thara dicuntur eæ potissimum coronæ, quæ lam-
padibus et discis instructæ erant, quas φωταδόχα
ἀγγεῖα vocat Ducas, c. 29. Denique alios lychnu-
chos in modum crucis effictos appendit Justinianus.
Silentarius, v. 417 :

Καὶ μεγάλου σταυροῦ τύπον πολύωπα νοήσεις,
Γεῖτονα μὲν δίσκοιο, πολυτρήτοις δὲ νώτοις
Ἄγγος ἐλαφρίζοντα σελασφόρον.

Hunc porro ritum cruces luminibus exornandi
ætate sancti Chrysostomi, cujus auctor perhibetur,
obtinuisse narrant Socrates et Nicéphorus Call. et
in processibus publicis ecclesiasticis prælatas :
Σταυροὶ ἀργύρεοι κηρῶν ἐπ' αὐτοῖς ἀνημμένων προ-
ηγούντο. Nec desunt qui crucem supra ambonem
stantem lucernis lampadibus ac luminibus perinde
fulgurasse ex Codino observant : Εἶχε δὲ καὶ συχνὰ
λυχνιάρια καὶ μαργαριτάρια ἀπίδοτα. Sed et apud
Latinos hunc invaluisse ritum docet Anastasius in
sancto Adriano PP : *Fecit et pharum majorem in
eadem B. Petri ecclesia in typum crucis, qui pendet*

arte presbyterium, habentem candelas 1570, et con-
stituit ut quatuor vicibus in anno ipse pharus accen-
datur. In Leone III : Fecit crucem anaglypham in-
tersutilem, ex auro mundissimo, pendentem in per-
gula ante altare cum candelis duodecim pens. (lib.
13.) Ejusmodi etiam cruces luminosas intellexit
Silentiarius, v. 481, dum ait alium mentem obie-
ctare intuendo σφόδρον ὄφραϊν Χριστοῦ. Sant
enim ex lucernæ quas signa Christi appellat Ana-
stasius in Leone III : Fecit in basilica B. Petri apo-
stoli — gabathas fundatus signochristas, quæ pen-
dent in quadriporticu, in pharo æreo in medio
basilicæ, numero 48. Et in Gregorio IV : Signum
Christi pendentem in catenulis tribus. — Signum
Christi habet historiam in modum leonis incapillatam
cum diversis operibus purissimis aureis, pendentibus
in catenulis quatuor et uncino uno. Narrat Chronicon
Alexandrinum, p. 716, Arcadio imperante terræ
motu τὸ σιγνόχριστον τοῦ Καπετωλλοῦ cecidisse;
quo loco signum Christi nihil aliud est quam crucis
signum, quod in tecti vertice Capitolii Cpolitani
erectum erat, σημεῖον nempe, quod τοῦ Υἱοῦ τοῦ
ἁθρόπου dicitur apud Matthæum, uti locum hunc
interpretantur S. Chrysostomus homil. 77 in xxiv
Matth., Theophylactus, Euthymius, Origenes,
Ephræmus, De secundo Domini adventu, et alii. Vita
S. Tillonis monachi, c. 20, t. II Actorum SS. ordinis
S. Benedicti : Cum super vulnus plenum vermibus
Christi signum deprimeret, repente mortui sunt ver-
mes. Sed et signum Dei in Vita S. Valerici, c. 21,
*et signum Domini appellatur a Paulino epist. 12 :
 Vel hoc de signo Domini super ingressum picto, hac
 specie quam versus indicat :*

*Cerne coronatam domini super atria Christi
 Stare crucem.*

Alios denique lychnuchos in modum retis appensos
 observat Silentiarius v. 480 :

*Ὅς δὲ περισσεύοντων ἐπακροῖδα θέλγεται, ἄλλος
 εἰσπρόων λαμπτήρα μονάμπυχα.*

Ejusmodi sunt quos describit Anastasius in Leone
 III, PP : *Fecit vero, ubi supra, ante ingressum præse-*
pī pharum in modum retis cum canistro, — necnon
et alium pharum majorem in modum retis cum cani-
stris 20, pendentem sub trabem majorem. In Leone
IV : Fecit autem ad illuminationem ipsius basilicæ
rete ahenum cum canistris argenteis decem et septem.
Et in Benedicto III : In basilica B. Pauli apostoli
idem antistes — pulcherrimi decoris rete, factum
miro opere, totum ex gemmis albaveris et bullis au-
reis — offerens pendere jussit. Atque hi quidem
lychnuchi ad fornices et ad parietes appensi erant :
at a pavimento exsurgebant veluti quædam trabes
sea arbores (sic enim appellantur a Silentiario,
v. 463, 464, 479) plenæ luminibus, quibus inferior
pars templi illuminaretur, v. 443 :

*Ἐς δὲ βαθὺ κρηπίδος ἐδέθλιον ἄθρα νοήσεις
 Δούρατα δικραίροιο μέτρον τροχάνοντα σιδήρου,
 Ὅν ἐπι νηροπόλιο φάλαγξ διανείσεται ἀγλήης
 Ἴθυπόρις κανόνεσσιν ἐρευθομένοισι δεθείσα.*

Ait porro Silentiarius ad ejusmodi arborum collu-

centium lumen progredi in templum sacerdotum
 cohortem, rectis regulis rubricantibus illigatam;
 quibus verbis clerum designavit, qui ecclesiasticis
 canonibus ac regulis subjacet; unde ἐν τῷ κανόνι
 vel ἐκ τοῦ κανόνος et sub canone ecclesiastico consti-
 tuti dicuntur quicumque ex clero sunt, in conciliis,
 locis indicatis in notis ad Alexiadem, p. 420. Ap-
 pellantur autem κανόνες ἐρευθόμενοι seu regulæ ru-
 bricatæ, quod earum capita ac tituli minio ut plurimum
 exararentur. Unde apud Latinos passim
 rubrica sumitur pro quavis regula: est enim ru-
 brica in Glossar. Græco-Lat. Διὰ μέλου ἐπιγραφῆ.
 Glossar. Medicum ex biblioth. Reg. cod. 1486 :
 Rubrica, titulus factus de rubeo. Prudentius, l. n
 Contra Symmachum :

..... Dicant cur condita sit lex

Bis sex in tubulis, aut cur rubrica minetur,
 Quæ prohibet peccare reos.

Vita S. Deicoli abbat. Lutrensis n. 29 : *Dedit au-*
tem Dominus per merita servi sui eidem loco talem
profectum, ut multi nobilium — monachicam disci-
plinam eligerent et monasterium satis ditarent, ipsi
quoque sacræ subjacerent rubricæ. Historia inventio-
nis corp. S. Celsi : Discussis sane inibi multis quæ
synodica postulat rubrica. Ita leges rubricas vocat
Sidonius libro viii, epistola 6. Verum, ne quid dis-
simulem, nescio an non aliud voluerit hisce versibus
Silentiarius, intellexeritque eas trabes quæ in
sacris ædibus candelabris ac lucernis instructæ
erant, ejusmodi belle describuntur a Leone
Ost. iii, 31 : Trabem quoque nihilominus fusilem ex
ære cum candelabris numero 50, in quibus utique
totidem cerci per festivitates præcipuas ponerentur,
lampadibus subter in aris uncis ex eadem trabe 36
dependentibus. Quæ videlicet æreæ trabes, æreis
æque brachiis ac manibus sustentatæ, trabi ligneæ,
quam pulcherrime sculpi et auro colorumque fucis
interim fecerat Desiderius exornari, commissa est.
 Nam præterquam quod φάλαγγας vocant Græci pa-
 riter ac Latini fustes teretes, ibi etiam ærea bra-
 chia videntur esse quod εἰκραιρον σιδήρον vocat
 Silentiarius. Sed cum non omnino in promptu sit
 divinare ex illius versibus qualis fuerit istius το-
 λυκανθῆλου forma, siquidem de candelabro locutus
 sit, oculatioribus eos accuratius examinandos re-
 linquimus. Jam vero Silentiarius, v. 462, arbores
 istas περισκόμους ita adornatas depingit, ut in
 imo latiores circulos sensim in acutos, instar piceæ
 aut cupressi, desinentes sustinuisse dicat. Ejus-
 modi autem candelabra multis instructa luminibus
 a terra surgentia, ut et coronas in aere pendentem,
 quas κύκλους vocat Symeon Thessal. lib. *De templo,*
πολυκάνδηλα appellant Seylitzes in Michaele Cala-
 phate, p. 557, Theophanes et ex eo Anastasius in
Hist. Eccl. et Paulus Diac. l. xviii, Hist. Miscelle
in Heraclio; Leo Grammaticus, p. 449 et 481, idem
Anastasius in Leone III, PP., p. 153, denique Codin-
us et Anonymus in Descript. ædis Sophianæ. Cum
 igitur tot lampadibus ac luminibus ubique illa col-

luceret, etiam ante Justinianum, earum sumptibus non semel provisum est ab imperatoribus, ut colligitur ex leg. 19. cod. de operib. publ., sed præ cæteris Basilius Macedo. Ἐνδεία ἐλαίου ἤδη σχεδὸν ἀποσβεσθέντων τῶν λύγων τῶν ἱερῶν, μεγίστου κτήματος ἐπιδόσαι, ὃ προσπαγορεύεται Μάντα, τοῦτοις τὸ φῶς διαμένειν προσπενούσαστο ἄσβεστον, verba sunt Constantini Porphyrogenetæ in avi vita c. 54, quibus consona habet Cedrenus, p. 587. Totam denique hanc in æde Sophiana colucentium ubique luminum seriem et multitudinem observat etiam Benjaminus Tudelensis in *Itinerario*, his verbis : *In medio autem templo columnæ sunt aureæ et argenteæ, candelabra maxima et laterne, lampades et alia ex auro et argento, plura quam dinumerare quispiam possit.*

49. Exacta et confecta ex scriptoribus ædis Sophianæ fabricæ descriptione, partes illius interiores singulatim, eadem qua priora methodo, nobis restant enucleandæ. In tres autem potissimum apud Græcos, ut et apud Latinos, templum dividitur. βῆμα scilicet, ναὸν, et eam in qua fideles consistunt. Symeon Thessal. de templo : Ὁ θεὸς ἅπας ναὸς τριαδικῶς θεωρεῖται, ταῖς πρὸ τοῦ ναοῦ φημι καὶ τῷ ναῷ καὶ τῷ βῆματι. Locum templi sanctissimum, et in quo sacra mysteria peraguntur, τὸ ἱερώτατον χωρίον καὶ τοῖς ἀποβήτοις διακρινόμενον, uti appellatur ab Agathia, l. v, varie iidem Græci vocant : interdum enim ἄδυστα, interdum ἱερατεῖον aut θυσιαστήριον, sed communi ac magis suscepto apud illos vocabulo βῆμα nuncupant, totum nempe locum illum qui cancellis a naο disparatur. Cumque in bema solis sacerdotibus jus esset introcundi vel in eo sedendi, inde qui ei inserviebant, dicti οἱ ἀπὸ τοῦ βήματος Gregorio Nanzianzeno, orat. 19, et eorum ordo τάξις τοῦ βήματος; ab eodem appellatus, orat. in S. Basilium; quod et de diaconorum præcipuis intelligi debet, quos λειτουργῶν ἐκκρίτους Dionysius vocat, qui episcopo assistant sacra facienti. Atque ut a Græcis ἱερατεῖον, ita a Latinis *presbyterium* dicitur, quod in eo soli consistant presbyteri. Est enim *presbyterium* apud sanctum Cyprianum epist. 55, 46 et 49, et in epistola Bonifacii PP., quæ habetur in collectione Romana Holstenii, presbyterorum consensus et conventus, qui συνέδριον τοῦ πρεσβυτερίου dicitur Basilio epist. 319 ad Innocent. De presbyterio ita synodus Romana sub Eugenio II, PP., c. 53 : *Sacerdotum aliorumque clericorum ecclesiis servientium honores a laicorum discrete apparere convenit. Quamobrem nulli laicorum liceat in eo loco ubi sacerdotes reliquique clerici consistunt, quod presbyterium nuncupatur, quando missa celebratur, consistere, ut libere ac honorifice possint sacra officia exercere.* Prædictis hæc addit synodus Romana sub Leone IV, PP., c. 55 : *Nec inter sacros cancellos ordinibus debitos, nisi permittente episcopo, attemptent accedere sæculares.* Ubi presbyterium sacros cancellos promiscue appellari perspicue patet. Iis

consimilia habent Anastasius in ejusdem Leonis Vita, p. 177, et Gelasius I papa, epist. 9, atque hac notione *presbyterium* passim usurpant Anastasius in *Vitis pontificum*, ordo Romanus, Cæsarius Eysterbach. et alii quos suo loco referemus. Sed et *senatorium* videtur appellari in eodem ordine Romano non semel, voce Latina, quæ idem quod πρεσβυτερίον sonat : ubi ad *senatorium* dicitur *descendere pontifex, ut suscipiat oblationes principum, vel ut communicet eos qui in senatorio sunt.* Descendit nempe ab altari, ubi sacra peragit, in presbyterium, ut principum et fidelium oblationes suscipiat, vel ut communicet eos qui sunt in presbyterio, nempe sacerdotes, clericos, atque adeo populum ipsum, quod diserte ibi dicitur. Nam licet ex concilio Toletano ix canon. 18. *sacerdos et levita ante altare communicent, in choro clerici, extra chorum populus*, certum est hac in re varios fuisse ecclesiarum ritus : quippe olim laicis et feminis ad communicandum patuere sancta sanctorum, ut est in concilio Turonensi II, et Capit. Caroli Magni, VII, 203. Sed ut verum fatear, nescio an his locis, in ordine Romano, *senatorium* idem sit omnino quod *presbyterium*. Dubitandi causam movet, quod in eo *locus principum* fuisse dicitur : *Pontifex autem sustentatus hinc inde dextra lavaque a primicerio notariorum descendit ad senatorium, quod est locus principum, ut suscipiat oblationes eorum.* Et infra : *Pontifex descendit ad senatorium, — et suscipit oblationes principum per ordines arcuum.* Siquidem enim *senatorium* locus fuit in quo consistebant principes seu magnates, dum sacræ intererat liturgæ, idem ille forte fuerit cum solea, de qua agemus, seu pavimento editiori ante cancellos benatis. ita appellatus, quod i in *senatores* seu *principes* consistenter. Nam observatum supra ad sacros cancellos assignatam fuisse imperatoribus in ecclesia sedem ab Ambrosio. *Senatores* autem appellatos magnates apud scriptores Christianos veteres, notum est. Proinde in senatorio pontifex non modo suscipiebat oblationes principum, sed et populum ibidem communicabat. Idem ordo Romanus : *Mox ut pontifex cœperit communicare populum in senatorio, etc.* Quo cer e loco, nempe ante altaris cancellos, etiamnum in ædibus sacris fideles sacram Eucharistiam accipiunt. Denique *presbyterium* alibi usurpat pro loco in quo presbyteri consistunt : *Presbyteri in presbyterio omnes permanent inclinati* Videat igitur lector utram harum conjecturarum probet. Βῆμα autem hanc ædis sacræ partem appellarunt veteres ab ipso altari, cui id nominis indiderunt, quod, ut ait Germanus patriarcha Cyprianus, θρόνος sit, ἐν ᾧ παρ ὃ παμβασιλεύς Χριστὸς προκάθηται μετὰ τῶν ἀποστόλων. Nam et βῆμα pro tribunali non semel usurpari observaverunt viri docti. Alii a gradibus, quibus ad illud ascenditur, alii denique ab altaris gradibus, quod editius fuisse infra ostendemus, dictum censent. Nam et *bema*, ut auctor est Augustinus, *Contra Epist. Manetis*, c. 8, et *Con-*

ira Faustum, xviii, 4, Manichæi diem festum vocarunt quo Manes occisus est, quod quinque gradibus instructo tribunali, et pretiosis linteis adornato, illum celebrarent; quod quidem festum a Catharis sui temporis *Malisola* appellatum fuisse scribit Ekbertus Schonaviensis. serm. 1 contra Catharos. Cum igitur præcipua veneratione colenda haberetur sacra hæc ædis pars, in ea exornanda sumptibus non pepercit Justinianus: totam enim argento obduxit. Anonymus: Τὸ δὲ θυσιαστήριον ἐξ ἀργύρου λαμπροτάτου· στήθεα καὶ κίονας εὐμεγέθεις, ἀργυρᾷ πάντα πεποιήκεν, σὺν τοῖς πυλώσιν αὐτῶν πάντα ἀργυρᾷ χρυσεύματα. Tantam autem argenti vim immisit in totum bema, ut ad librarum quadraginta millia impendisse tradat Procopius: Ὁ γὰρ τοῦ ἱεροῦ τὰ μάλιστα χώρος ἀβέβηλος καὶ μόνος ἱερεῦσι βασιλεῦς, ὑπερκαλύψιν θυσιαστήριον, λιτρῶν ἀργύρου μυριάδος ἐπιφέρεται τέτταρας.

50. Bematis pars præcipua fuit concha: sed quid potissimum fuerit concha, inter eruditos omnino non constat. Salmasius ad Plinium multus est in ea disquirenda; qui etsi probabilia dixerit, rem tamen non adeo accurate explicuit ut perspicua sit. Goarus in Euchologio concham cum ciborio perperam confundit, cum ciborium in concha fuerit, non ipsamet concha. Verum non admodum arduum erit concham reperire ei qui templorum Græcanicorum figuram inspexerit attentioribus oculis, quorum ichnographias aliquot nobis exhibuit idem Goarus, p. 15. 26, 27. Videre est enim in ea parte, in qua stat vel statuitur altare, recessus aliquot in modum hemicylindri, superne, ut par est credere, in conchæ speciem clausi. Dixi aliquot recessus: quandoque enim unicus conspicitur, interdum trinus, ut mox indicabimus. Est igitur concha τοῦ θυσιαστηρίου pars: unde Germano patr. CP. in *Hist. Eccl.* dicitur κόγχη τοῦ θυσιαστηρίου, id est concha bematis, seu partis illius templi in qua sacra peraguntur. Concham Sophianæ ædis eleganter ac graphice descripsit Procopius. Ab humo, inquit, existat ædificium, non recta productum linea, sed laxa sensim obliquitate flexum, receditque in medio, ac figura semitereti, quam artis periti hemicylindrum vocant, ad perpendicularum surgit; in quartam vero sphaeræ partem desinit operis huiusce culmen. Sed præstat Græce loquentem audire: Οἰκοδομῆτις ἐκ γῆς ἀνέχει. οὐκ ἐπ' εὐθείας πεποιτημένη, ἀλλ' ἐκ τῶν πλαγιῶν ὑπεσταλμένη κατὰ βραχὺ, καὶ κατὰ μέσα ὑποχωροῦσα, ἐπὶ σχῆμά τε κατὰ ἤμισυ τὸ στρογγύλον λούσα, ὅπερ οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ ἡμικύλινδρον ὀνομάζουσιν, ἐς ὕψος ἀπέτοιμον ἐπανέστηκεν. Ἡ δὲ τοῦ ἔργου τούτου ὑπερβολὴ ἐς σφαιρας τεταρτημέριον ἀποκέρχεται. Deinde addit ut intra conchæ recessum pavementem columnis prematur semicirculari forma dispositis, ita ut sibi invicem tanquam in choro quodam modo assurgant. Neque minori elegantia ac concinnitate conchæ Sophianæ et structuram et formam expressit Paulus Silentarius, part. 1, v. 221:

Τρισσὰ μὲν ἀντολικῶν ἀναπέπτται ἔνδια κύκλιον Ἡμιτόμων, ὕψου δὲ μετ' ἑρθιον αὐγένα τοῖχων Σφαιρῆς τετρατόμου λάχος τὸ τέταρτον ἀνέρπει.

Concha igitur semicylindri seu κύκλου ἡμιτόμου, ad perpendicularum efficti, formam referebat, quousque superne clauderetur in quartam sphaeræ partem, ἐς σφαιρας τεταρτημέριον, inquit Procopius. Quæ quidem sphaeræ pars quarta, interiorius uniusque sinuata, a conchæ marinæ figura, quam effingebat, nomen est sortita, ut auctor est Silentarius v. 226:

Κόγχας ταῦτα κάρηνα σοφοὶ τεχνήμονι μύθῳ Ἄνερεις ἠνδράξαντο· τὸ δ' ἀτρεκέες, εἴτ' ἀπὸ κόγχου Εἰναλίου καλέουσι θαήμονες εἴτ' ἀπὸ τέχνης, Αὐτοὶ που δαδάσαι.

B Ita porro efficta erat concha Sophiana, ut etsi unica superne appareret, trinos tamen recessus operiret ac proinde triplicem concham efficeret. Silentarius, part. 1, v. 272:

Ἦ· ἡ μὲν θαθύκολπος ἀνέστυται ἔξρι κόγχῃ, Ἰψόθον ἀντέλλουσα μία, τοισσοῖσι δὲ κύκλοις Νέρθεν ἐπεμβεθαῦτα.

et versu jam laudato:

Τρισσὰ μὲν ἀντολικῶν ἀναπέπτται ἔνδια τοίχων Ἡμιτόμων, etc.;

ubi satis ostendit inferne, seu sub conchæ volutione, tres conchas contineri, quæ unica sphaeræ quarta parte continentur ac conteguntur. Trinos istos recessus belle descripsit Paulinus *Nat.* x:

C *Est etiam interiore sinu majoris in aula Insita cella procul, quasi filia culminis ejus, Stellato spatiosa sinu; trinoque recessu Dispositis sinuata locis.*

Et epist. 12. ad Severum: *Prospectus vero basilicæ, non ut usitatio mos est, sed ad domini mei beati Felicis basilicam pertinet, memoriam ejus aspiciens: tamen cum duabus læva dextraque conchulis intra spatiosum sui ambitum apsis sinuata laxetur, unæ earum immolanti hostias jubilatione antistiti patet, altera post sacerdotem capaci sinu receptat ovantes.* Triplicem igitur recessum habuit concha sub eadem concameratione, majorem et medium, in quo erat sacra mensa et sacerdotum sedes seu synthronus, duos præterea alios minores, alterum ad dextram seu septentrionem, quem prothesim vocabant, alterum ad sinistram seu meridiem, diaconicum appellatum, uti mox ostendemus. Quemadmodum autem et quare triplex concha efficta fuerit, sic narrant postremi ævi Græculi. Tradunt quippe architectos sacrum bema, seu potius τὸ ἕγιον θυσιαστήριον, hoc est eam bematis partem in qua altare statui solet, ædificaturos de lumine in illud immitendo invicem deliberasse, ac primum quidem unicam concham, quam μόνα μονοκλάμον vocant, vel unius tenoris, per quam lux admitteretur, conficere statuisse: præcepisse vero iniperatorem (ita enim Codinus) duplicem ædificari: verum resistisse architectos, quod locus ille nullis exterioribus suffultus esset lapideis fulcimentis, ac pro-

inde incumbenti oneri ferendo laud par esset. A Cumque incerti quid agerent versarent animum, Imperatore præsertim non sibi constante, dicenteque interdum unicum arcum, interdum duos, *μίαν ἀψίδα, ἄλλοτε δὲ δύο*, fieri debere, tandem angelum imperatoris habitu architectorum magistro apparuisse, præcepisseque ut *τρίφωτος μύαξ* seu triplex concha fieret, et *διὰ τριῶν στοῶν*, per triplicem porticum (ita superiorem conchæ concamerationem appellare videntur Græculi), sacrum bema vel ipsum altare illuminaretur, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; atque ita triplicem concham confectam esse. Quasi vero antequam operi manum admovissent architecti, totius ædis non fuisset delineata forma ac figura; quod diserte de Sophiana tradit Procopius, ubi de Anthemio architecto: hunc enim condendæ ædis figuram delineasse ac designasse scribit: *Τῶν γεννησομένων προδιασκευάζων ἰνδάλματα*. Ita passim nugæ suas imperitis venditant nugigeruli ac recentiores Græci. Enim vero ab hac triplici concha *trichoram apsidem* dictam vult Salmasius apud Paulinum: *Reliquiis apostolorum et martyrum intra apsidem trichoram sub altari sacratis*. Sic enim legendum contendit pro *trichora sub altaria*, cui subscribo lubens, cum unicum fuerit altare in apside seu absida, atque adeo in tota æde sacra, quod et infra satis indicat. Nam constat *trichora* dicta fuisse ea triclina quæ tribus cameris conchis aut partibus constabant, cujusmodi fuit illud de quo Spartianus in vita Pescennii: *Domus ejus hodie visitur in campo Jovis, quæ appellatur Pescennii, in qua simulacrum ejus in trichoro constituit*. Neque enim arridet ejusdem Salmasii conjectura, qui *trichorum* fastigium domus interpretatus est. Nam hoc loco *trichorum* est triclinium istius domus, tribus, ut dixi, cameris constans, cujusmodi sunt in antiquis monasteriis refectoria, quæ inde *trichora* et *trichoria* appellantur. Gloss. Saxōn. *Ælfrici: Tricorum* vel *Triclinium, Gereordhus*, i. domus refectiois; qua notione *trichorium* seu *trichorium* usurpat Ordericus Vitalis, l. III et VI p. 495 et 603. At Joannes de Janua *trichorium domum trina convivantium sessione ordinatam* esse ait, quemadmodum solent monachi in suis refectoriis considerare. Uigutioni vero dicitur *trichorium locus juxta ignem causa prandii, habens cameras vel tres absidas*. *Octachorum* occurrit in inscriptione ad ionem S. Theclæ, Mediolani a sancto Ambrosio exarata, apud Gruter. 1666, 3. Ita porro concha Sophiana efficta est, ut ultra pilas, et qua parte parietes ad lateræ bematis desinunt, sinuari incipiat in formam hemicylindri, seu ubi procurrere cessant porticus in interiore æde; quod Paulinus de templo Sancti Felicis agens sic descripsit: *Totum vero extra concham basilicæ spatium alto et lacunato culmine geminis utrinque porticibus dilatatur*. Addit Procopius conchæ Sophianæ imminere nescio quam structuram *μηνοειδῆ* seu bicornis lunæ instar sinuatam quæ simul concin-

nitate admirationem, simul dubiæ compagis specie timorem parit, ut quæ neque videatur pendere tuto, et quamvis firmissime nitatur, periculum tamen ostendet ibi versantibus. Ὑπερθέν τε μηνοειδές τι αὐτῆ ἕτερον τοῖς προσεχέσι τῆς οἰκοδομίας ἐπιήρται. τῆ μὲν εὐπρεπεῖα θαυμάσιον, τῷ δὲ σφαλερῶ τῆς συνθέσεως δοκοῦν τι φοβερὸν εἶναι ὅλω. Δοκεῖ γάρ πη οὐκ ἐν βεβαίῳ ἐπισηρῆσθαι, ἀλλ' ἐπικινδύνως τοῖς ἐνθάδε οὔσι μετεωρίζεσθαι· καὶ τοὶ διαφερόντως ἐν τῷ βεβαίῳ τῆς ἀσφαλείας ἐστήρικται. Id etiam attigit Gyllius, scribens *extare templi extremitates, ultra octo pilas projectas, in sphaera quartam partem recedentes, ex supera parte quiddam lunæ curvatæ in cornua simile præ se ferentes*. Denique supra hoc lunatum ædificium assurgit fornix alius excelsior usque ad caput immensi istius fornix, cujus tergo incumbit mediæ ædis vertex, uti habet Silentiarius, v. 266. Intra conchæ recessum utrinque, ait idem Procopius, columnæ a pavimento assurgunt, non recto quidem ordine, sed intus semicirculari forma dispositæ, ita ut sibi invicem tanquam in choro assurgentes lunato ædificio subsint: *Τούτων δὲ δὴ ἐπ' ἐκότερα κίονες ἐπ' ἐδάφους εἰσιν, οὐδὲ αὐτοὶ κατ' εὐθὺ ἐστῶτες, ἀλλ' εἴσω κατὰ σχῆμα τὸ ἡμικυκλον ὡς περ ἐν χώρῳ ἀλλήλοις ὑπεξανιστάμενοι· καὶ αὐτῶν ὑπεράνωθεν οἰκοδόμημα μηνοειδές ἀποκρέματα*. Hanc concharum partem columnis adornatam τὸ κιονώδες videtur appellare Pachymeres, I, 49. Conchæ præterea appellatione non semel donant scriptores baptisterium Lateranensis ecclesiæ, quam *concham paragonicam*, interdum *porphyream* Constantini vocat Joannes Hocsemius in Engelberto a Marca episcopo Leod. c. 35. *concham porphyreticam* magnum Chronicon Belgicum, p. 160, in qua, ait idem Hocsemius, *intravit Constantinus paganus, et ibi lotus fuit*; de quo Constantini baptisterio agunt præterea Theophanes, a. 48 Constantini, et Anastasius, in *Vit. PP.* p. 14, 23, 28; ab ejusmodi perinde structuræ forma dictum fuit *τρίκογγον*, triclodium in palatio Cpolitano, cujus mentio est in *Chronico Alexandrino*, p. 754, et apud Leonem Grammaticum, p. 455 et 497; ut et aliud in eodem palatio triclodium *ἐπτάκογγον* nuncupatum a septem conchis, quibus constabat, in quo habita legitur collatio Catholicorum cum Severianis, Justiniano imperante, quæ habetur in conciliorum codice; quod videtur idem esse cum eo quod *Hepta* nude dicitur apud Liberatum diaconum, c. 9. Observandum denique τερὰν κόγχην appellari ab Evagrio ipsum bema cancellis suis clausum. Ait enim Sophianæ ædis longitudinem a porta templi conchæ obversa ad ipsam concham, *ἑνθα τὰ τῆς ἀναίμακτου καλλιρεῖται οὐσίας*, pedum esse 170, totius vero templi longitudinem esse pedum 260. Unde confici videtur longitudinem bematis fuisse pedum 70, reliquam fuisse in nao et pronao, vel si mavis, narthece.

51 Jam vero majorem concham, quæ Græcis

scriptoribus nude κόγχη dicitur, Latini inferioris ætatis passim *absidam* appellavere. Diserte enim Paulinus epist. 12 *absidam* cum concha confundit. Nec al. Iudit Valafridus Strabo, lib. *De reb. ecclcs.* c. 6, dum ait *absidam* esse *exedram separatam a templo et Græce cyclon vocari*: κόχλον enim vel certe κόχλον appellatam esse concham a Græcis docemur ex Anonymo: Ἀνεξέτων δὲ εἰσπορεύεσθαι ἐν τῷ ἰλύματι (s. εἰλήματι) τῷ καλουμένῳ κυκλίῳ, ἐπεὶ ἐστὶν ὑποκάτω θραμίδων, τοῦτο Ἅγια ἄγιων προσηγόρευσεν. Neque alia appellatione quam ἀψίδος concham ecclesiæ S. Sophiæ Nicænæ donavit Gregorius Cæsariensis, *Orat. in Nicænos Patres*, ut concham Novæ ecclesiæ in palatio a Basilio Macedone excitatæ Photius in illius descriptione, hisce verbis: Ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀνεγειρομένη ἀψὶς τῆ μορφῆ τῆς παρθένου περιαστρέπεται. *Ædium* quippe sacrarum conchæ in fornix vel arcus seu ἀψίδος speciem superne effinguntur. Est enim ἀψίς; in Gloss. Gr. Lat. *forfex, arcus, fornix*. Et apud Ælfricum in Gloss. Saxon. *absida* dicitur esse *sinewealt cleofa*, id est rotunda concameratio vel porticus. Hinc sanctus Hieronymus, l. II, in *Epist. ad Ephesios* dixit: *In summo cæli fornice, et ut ipso verbo uter, apside*. Verum si res strictè accipiat, aliud fuit *concha*, aliud *absida*. Nam *absida* proprie est ipse semicirculus, ἡμίκυκλος, qui ab inferiori θυσιαστηρίου parte in altum assurgit et in *apsidem* seu arcum aut semicirculum sinuatur: *concha* vero ipsius *apsidis* pars interior in conchæ speciem camerata curvata et sinuata. Unde rectè C Paulinus *apsidem* a camera, interiori scilicet, distinguit: *Apsidem solo et parietibus marmoratam camera musivo illusa clarificat*. Et Cassianus, *Collat. xxiv, c. 6*: *Velut si quis apsidis cameram volens in sublime concludere. Apsidem porro et absidem dici vulgo idem annotat Paulinus*. Si quando autem plura essent altaria in templo aut æde sacra, nunquodque *absidam* suam habebat. Leo Ost. III, 28: *Unicuique altari sua absida*. Præcipua vero *mediana* et *major* eidem scriptori dicitur eodem cap., ut et I, 19: *In basilica absida media, ad quam per octo gradus ascenditur*. Ubi observandum partem istam templi sacratam editiorem esse, et ad eam per plures gradus perveniri: unde βήματος D nomen illi inditum non insulse opinantur viri docti, quidquid alii reclament. Quæ quidem sententia firmari præterea potest ex Evodio Usalensi, *De mirac. S. Stephani*, II, 1: *Ipsaque etiam per se gradus absidæ conscendens universis eminus conspicienda astabat*. In confesso tamen esse debet, in plerisque scriptorum locis in quibus *absidarum* fit mentio, id vocabuli pro toto bemate, id est ea templi parte ubi τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων peragebantur, usurpari; quemadmodum κόγχην usurpant Græci. Panoxyricus Berengarii, l. v:

*Talibus aræ adeunt gestis absida sacratæ
Lumina terrarum.*

Ita passim apud Gregorium Turon. *De mirac.*

A *S. Martini*, II, 47; Anastasium in *Vit. PP.* p. 13, 17, 52, 150, 160, 166 ed. Reg.; Walterium Aurelian. episcop. in *Capitul.* c. 4; S. Althelmum, *De laude virginis*. apud Canisium, p. 826; Petrum Diacon. *Chr. Casin.* IV, 3; Petrum Damian. l. III, epist. 8; Candidum Monach. apud Browerum in *Annal. Fuld.* p. 116; auctorem *Chronici Fontanell.* c. 14 et 16, et aliquot alios. Sed ut plurimum *absidam* dici a scriptoribus ipsam concham vel ipsam sacram mensam seu altare constat: verbi gratia, cum in *absidis* repositas sanctorum reliquias scribunt, quas sub altaribus et intra altaria recondi solitas notum est, ut sanctus Augustinus, *serm. 52, De diversis*, c. 5; Gregorius Turon. *Hist.* X, 51. *De mirac.* I, 65; Anastasius in Gregorio IV PP. p. 166; Paulinus, epist. 12, ad Severum; Evodius Usalensis, *De mirac. S. Steph.* I, 3; Rodulfus presbyter in *Vita Rabani Mauri*, n. 27; auctor *Chronici Fontanell.* c. 2; Andr. Silvius, in *Chr. Marcian.* etc. Cum igitur *absida* nihil aliud sit quam fornix seu arcus, non mirum si in cæteris ædificiis, etiam profanis, vocem hanc usurpent scriptores, ut Anastasius in *Vitis Pontificum Rom.* p. 127, 129, 162; Leo Ost. III, 11, et Petrus Diac. *De viris illustr. Casin.* c. 18. Denique *exedram* vocat *absidam* seu concham Valafridus Strabo, loco supra laudato, quia, ut auctor est Eusebius, in *Hist. eccl.*, ædificia templis adjuncta et ab iis quodammodo separata ἐξέδροας appellabant. Ejusmodi enim erant conchæ, quæ etsi *ædium* sacrarum non modo pars sed etiam sacratior essent, extra ipsas tanten procurrebant et ab iis quodammodo secludebantur: *Exedra*, inquit, *est absida quædam separata modicum a templo vel palatio, et dicta inde quod extra hæreat*: quasi vocis istius etymon a Græcis non esset arcesendum. Per *exedram* igitur *absida* seu *concha* intelligi videtur apud sanctum Augustinum in *Gestis* cum Emerito Donatistarum episcopo: *Cum Deuterius episcopus metropolitanus Cæsariensis una cum — episcopis in exedram processisset, — scilicet ecclesiæ majoris Cæsariæ, etc.*

52. Sed nondum plane sum assecutus cur Isidorus, *Orig.* V, 8, *absidam* dictam scribat *eo quod lumine recepto per arcum resplendat*; a quo hausit quæ habet in eadem sententiam idem Valafridus Strabo: *Absida*, inquit, *Græce, Latine lucida dicitur, quia lumen acceptum per arcum intromittit*. Neque enim commune aliquid habet *absida* cum lumine; nisi forte eam conchæ partem superiorem, per quam lux intromittitur, *absidam* dictam proprio vocabulo censuerint, qua ipsa scilicet conchæ apsis circinatur et in conchæ speciem interius sinuatur et effingitur. Observat enim Silentarius superiorem conchæ partem in dorsa dispertitam, quinquiesariam separata ac divisa lucis receptacula, levioribus vitris operta, continere. Ita ille, *part. I, v. 274*, ubi de concha:

..... Διατμηγείτα δὲ νότοις
Πένταχα μοιρηθέντα δοχῆια φωτὸς ἀνοίγει

Λεπτάλοις ὑάλοις κεκαλυμμένα, τῶν διὰ μέσης Φαιδρόν ἀπαστράπτουσα φασεφόρος ἔρχεται τῶς.

De fenestris absidarum agit Anastasius in Leone III PP: *Simul et fenestras de absida ex vitro diversis coloribus conclusit atque decoravit.* Et Paulinus, *Nat.* 9:

..... *Et aperta per arcus
Lucida frons bifores persunderet intima largo
Lumine. conspicui ad faciem conversa sepulcri,
Quo tegitur posito sopitus corpore Martyr.*

Porro vitrearum fenestrarum, quæ vitro in tenues laminas fuso obductæ erant, meminisse Hieronymum pridem observarunt viri docti. Leo Ost., III, 29 et 52: *Fenestras — plumbo simul ac vitro compactis tabulis ferroque connexis inclusit.* Harum usum serius ad Britannos transiisse tradit Beda, lib. I, *De Wiremuthensi monasterio*, seu in *Vita S. Benedicti Biscopii*, c. 5.

55. In media ac majori concha erat ἅγια τράπεζα seu sancta mensa. Epiphanius Hagiopolita, *De locis SS*: Πρὸς ἀνατολὴν ἐκ τῶν κίωνων ὡς ἀπὸ διαστήματος ὀλίγου ἐστὶ κόγχη, καὶ ἴσταιται τράπεζα, ἐνθα λειτουργεῖ ὁ πατριάρχης. Sic autem appellabant Græci altare præcipuum, super quo τὰ ἅγια fiebant seu Christi corpus conficiebatur: Latini sanctam mensam vocant. Nicolaus I papa, *epist.* 2: *Altare sanctum in quo Deo omnipotenti sacrificiorum vota persolvimus, lapis est naturaliter communis, — quia vero sacratum est Dci adjutorio et benedictionem suscepit mensa efficitur.* Amalarius Fortunatus, *De eccles. offic.* III, 21, ita dictam censet, *quod sit mensa Domini, in qua convivabatur cum discipulis.* Cui succinit Germanus patriarcha CP.: Ἡ ἅγια τράπεζα ἐστὶν ἀντὶ τῆς τραπέζης τοῦ Χριστοῦ σὺν τοῖς μύσταις. Ait præterea sacram mensam sepulcrum Christi repræsentare: Ἡ ἅγια τράπεζα ἐστὶν ἀντὶ τοῦ τόπου τῆς ταφῆς ἐν ἧ ἐτέθη ὁ Χριστός, ἐν ἧ πρόκειται ὁ ἀληθινὸς καὶ οὐράνιος ἄρτος, ἡ μυστικὴ καὶ ἀναίματος θυσία. Et certe mensam veteribus dici sepulcrum, vel quod posteriores *tumbam* appellavere, docet vetus inscriptio, quæ exstat Mediolani in monasterio S. Ambrosii: *M. Minicia Rufine, quæ vixit annis 22 mense uno diebus 24, Minicia Domicia sorori posuit mensam contra votum.* Alia Brixie ad S. Faustinum: *Attio Proculo Lectori, filio dulcissimo, qui vixit ann. 48 m. 8, Fabia II contra votum mensam posuit b. m.* Denique mensæ nomine prisceis Christianis videtur nuncupatus locus in quo sancti martyres quodammodo immobilabantur, dum vitam pro Christo effundebant, quemadmodum Christus ipse in sacra mensa a sacerdotibus in sacrosanctis missarum liturgiis quotidie immolatur. Qua quidem significatione Carthagine mensa Cypriani appellabatur locus ubi *martyrium consummavit* S. Cyprianus, et ubi postmodum in memoriam mensa erecta est, non, inquit sanctus Augustinus, *serm.* 113 *De diversis*, c. 2, *quia ibi est unquam Cyprianus epulatus, sed quia ibi est immolatus.* Exstant sermones aliquot ejusdem Augu-

stini ad hanc mensam habiti, cujus idem præterea meminit *Enarrat. in psalm.* xxxviii et lxxx e' *serm.* 257 de tempore. Narrat Sozomenus, IX, 1, et ex eo Nicephorus Call. XIV, 2, Pulcheriam Augustam, Theodosii junioris sororem, sacram mensam majori Ecclesiæ Cpolititanæ seu ædi Sophianæ Constantianæ auro et lapidibus pretiosis insignem et divitem obtulisse, et inscriptionem in rei memoriam posuisse: Ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθων τιμῶν θαυμασίον τι χρῆμα, θεαράτων κάλλιστον, ὑπὲρ τῆς ἰδίας παρθενίας καὶ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ ἡγεμονίας, ἰερὰν ἀνέθετο τράπεζαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ΚΠ., καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς τραπέζης, ὡς ἂν πᾶσιν ἐκδηλα ἦ, τὰδε ἐπέγραψεν. Neque minori magnificentia aut pariori sumptu sacram aliam mensam in nova æde Sophiana erexit Justinianus, ut quæ tota auro et lapidum pretiosorum fulgore coruscalat. *Silentiarius*, p. II, v. 357:

Ἀφνειῶν δὲ λίθων ποικιλλεται αἰγλή.

Sed et mirabili et inusitato opere et inaudita hæctenus materia confecta erat. Constabat enim, si scriptoribus Græcis fides, auro argento crystallo cæterisque metallis pretiosioribus. præterea margaritis et omnis generis lapillis comminutis simulque permistis, confatis et liquefactis. Codinus: Τῆν τε ἁγίαν τράπεζαν, προσκαλεσάμενος τεχνίτας, ἐβουλεύσατο βαλεῖν χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν, λίθους τε τιμίους ἐκ πάντων, μαργαρίτας, χαλκὸν, σίδηρον, μίλυθρον, ὕελον καὶ πᾶσαν ὕλην τετριμμένην, καὶ καταμίξαντες ἀμφοτέρω καὶ χωνεύσαντες ἐχώσαν ἀβάκιον. Eadem iisdem pene verbis habet Anonymus, hæcque subdit: Τίς γὰρ θεάσεται τὸ εἶδος τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ οὐκ ἐκπλαγείη; ἢ τίς δυνήσεται κατανοῆσαι ταύτην διὰ τὸ πολλὰς χροιάς καὶ σιλικιότητος ἐναλλάσσειν, ὡς τὸ ταύτης εἶδος ὄρασθαι πρὶν μὲν χρυσιζόν, ἐν ἄλλω δὲ τόπῳ ἀργυριζόν, εἰς ἄλλο δὲ μέρος σαφειρίζον ἐξαστράπτου, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀποστέλλειν ὅς χροιάς κατὰ τὰς φύσεις τῶν λίθων καὶ μαργαρίτων καὶ πάντων τῶν μετάλλων. Nec dissentit Niceas in Murtzuphlo, c. 3, qui de sacra mensæ Justinianæ materia hæc scribit: Ἡ μὲν θυωρὸς τράπεζα, τὸ ἐκ πασῶν τιμίων ὑλῶν σύνθεμα συντετηγμένων πυρὶ καὶ περιχωρησατῶν ἀλλήλαις εἰς ἐνὸς ποικιλοχρόου κάλλους ὑπερβολὴν ἐξαιστοῦ τῶ ὄντι καὶ ὀξιαγάστου παρ' ἔθνεσιν ἅπασι, etc. Præ cæteris vero sacram hanc mensam graphice descripsit Cedrenus, et inscriptionem, quam in orbe posuit Justinianus, exhibuit: Τότε ποιεῖ καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν ἔργον ἀμίμητον. Ἀπὸ τε γὰρ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθου παντοῦ κα' ἐξήντου καὶ μετάλλου καὶ εἶδους ἄλλου, ὅσα τε γῆ φέρει καὶ θάλασσα καὶ πᾶς ὁ κόσμος, ἐκ πάντων συνάξας τὰ μὲν κρείττονα καὶ τιμιώτερα πλείονα, τὰ δὲ ἐλάττω ἐνδεέστερα, τὰ τηχετὰ τῆξας τὰ ξηρὰ ἐπέβαλεν, καὶ οὕτως εἰς τύπον ἐπιχέας ἀνεπλήρωσεν αὐτήν, ἔθεν καὶ ποικίλη φαινομένη θάμνος παρέχει τοῖς εἰς αὐτὴν ἀτενίζουσιν, ἐπιγράψας γύρωθεν Ταῦτα τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρομεν, οἱ δοῦλοι σου, Χριστὲ, Ἰου-

συναγωγῆς καὶ Θεοδώρου, ἃ εὐμενῶς πρόσθεται. Ὡς ἂν
καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ὁ σαρκωθεὶς καὶ σπυρωθεὶς ὑπὲρ
ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει σου διατήρη-
σον, καὶ τὴν πολιτείαν, ἣν ἡμῖν ἐπίστευσας, εἰς τὴν
ἰδίαν σου δόξαν ἀδύνησον καὶ φύλαξον προσθεῖαις τῆς
ἁγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας. Denique
sacræ Sophianæ mensæ materiam electrinam quo-
dammodo fuisse docent Glossaria mss, quæ asser-
vantur in bibliotheca Regia, codd. 950, 1638 et
2061: Ἠλεκτρον χάλκιωμα καθαρὸν, ἢ ἀλλόττοπον
χρυσίον μεμιγμένον ὕδατι καὶ λίθοις, οἷα ἦν κατα-
σκευῆς ἢ τῆς ἁγίας Σοφίας τράπεζα. Neque sacra
duntaxat ædis Sophianæ mensa ex liquidis sed
etiam ea quam in Nova a se condita in palatio ec-
clesia statuit Basilii Macedo, ut auctor est in
illius vita Constantinus Porphyrogenneta c. 55:
Καὶ αὐτὰι αἱ ἱεραὶ τράπεζαι ἐξ ἀργύρου πάντα πε-
ρικεχυμένον ἔχοντες τὸν χρυσὸν καὶ λίθοις τιμίοις
ἐκ μαργαριτῶν ἡμισομένοις πολυτελῶν τὴν σύμ-
πηξιν καὶ σύστασιν ἔχουσιν. Et Photius in de-
scriptione ejusdem templi mensam illius sacram seu
θεῖαν τράπεζαν χρυσοῦ τι θαυμασιώτερον σύνθημα
vocat. Sed sacra hæc mensa primum a Justiniano
confecta casu trullæ, qui anno 32 ejusdem Justini-
niani accidit, contrita et comminuta est, ut Cedre-
nus, Zonaras et alii tradunt. Unde conjicere est
aliam ejusdem materiæ et operis confectam ab ipso
Justiniano, qui eandem quam in priori inserptione
posuit, siquidem in secunda sacræ mensæ in-
scriptione Theodoræ mentio facta sit quæ ante
casum trullæ obierat. Mensam hanc postmodum
directam et in partes confractam a Francis; qui
Cpolim expugnarunt anno 1204, tradit Nicetas loco
citato: Ἡ μὲν οὖν θυρωρὶς τράπεζα—κατετεμαχί-
σθη καὶ διεμερίσθη τοῖς σκυλευταῖς, ὡς περ καὶ πλου-
το; ἅπας ὁ ἱερός τοσοῦτος τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀγλαίαν
ἐπέβρασε.

54. Sacra porro mensa Sophiana altius educta
erat, et ad eam gradibus aliquot perveniebatur.
Codinus ex bibl. Regia: Ἐποίησεν Ἰουστινιανὸς
διόχρυσον, καὶ τὴν σκάλαν ἐν κύκλῳ, ὅπου ἵστανται
οἱ ἱερεῖς εἰς τὸ ἀσπάζεσθαι τὴν ἱερὰν τράπεζαν. Ubi
Goarus observat σκάλας Græcis hodiernis gradus
appellari. Hinc Symeon de Templo: Καὶ ἐπιρ-
μῆνον δὲ καὶ λαμπρότατον (θυσιαστήριον) ὡς θρόνος
Θεοῦ.

55. Neque gradibus duntaxat excelsior erat sacra
mensa Justinianeæ, sed et aureis columnis innixa
et sustentata, fundamentum perinde aureo incumb-
ebat. Silentarius, part. II, v. 355:

Κίονες δὲ χρυσεῖαι ἱερῆς πάγχρυσσα τραπέζης
Νῦτα κατηρείσαντο, κατὰ χρυσεῶν τε θεμελίων
Ἰστανται, ἀφνειῶν τε λίθων ποικίλλεται αἴγλη.

Anonymus: Ὑποκάτωθεν δὲ ταύτης ἕστρος κίονας
καὶ αὐτοὺς διόχρυσους; μετὰ λίθων πολυτελῶν. Has
altarium columnas ut plurimum amplexari solebant
qui confugiebant in ædes sacras veluti ad asylum.
Theophanes de papa Vigilio, p. 191. Ὁ δὲ γεφύ-

θεὶς τὴν ὄργην τοῦ βασιλέως τῷ θυσιαστήριῳ Σερ-
γίου τοῦ μάρτυρος μονῆς τῶν Ὀρμίδου προσέφυ-
γεν, κάκειθεν ἐκόμενος κατέσχευεν τοὺς βαστάζοντας
τὸ θυσιαστήριον κίονας, καὶ τοὺτους κατέσχευεν,
βαρὺς ὢν καὶ μέγας τῷ σώματι. Vigilii ipse in
Epist. encyclica: Cum a sancto ejus altare tracti
pedibus traheremur, columnas tenuimus. et super nos
etiam ipsa mensa ceciderat, nisi clericorum nostrorum
fuis et manibus sustentata. Epistola clericorum
Italiae, t. I, Concil. de eodem Vigilio: Quo viso
sanctus papa columnas altaris complexus est. Theo-
phanes, p. 518: Ἐύρεν τὴν ἑβέρων κρατοῦσα τῇ
μᾶ χειρὶ τὸ κιονάκιον τῆς ἁγίας τραπέζης τοῦ θυ-
σιαστήριου τῆς ἁγίας Θεομήτορος. Et Gregoras:
Οἱ δὲ ἠγκαλίζοντο τὴν τε θεῖαν τράπεζαν καὶ τὸν ὑπὸ
ταύτην στήλῃσιν. Ubi unica columna altare interdum
sustentatum videtur indicare Gregoras; neque abs-
re, cum observare liceat, ex Euchologio potissimum,
apud Græcosaltaria, ut plurimum lapidea, quandoque
quatuor in angulis columnis, sæpe etiam unica ac
media innixa, ita ut omnia sub iis aperta omnibus
sint atque obvia; aliquando solida basi, vel lapidea
vel latericia vel cæmenticia, suffulta. Vide Aimoi-
num, *Histor. Franc.* II, 32 et Anastasium in
Leone III, p. 126.

56. Addit denique Anonymus, ut et Codinus,
sacræ mensæ Sophianæ mare lapillis et multo auro
fuisse exornatum: Τὴν τε θάλασσαν τῆς ἁγίας τρα-
πέζης ἐξ ἀτιμῆτων λίθων πεποίηκεν, καὶ κατεχρύ-
σωσεν αὐτήν. Meminit etiam istius sacræ mensæ
loci Euchologium Gr. p. 499, ubi de officio magni
et anglicani habitus: Ἀφ' ἐσπέρας εἰσφέρονται τὰ
ἱμάτια τοῦ μέλλοντος λαβεῖν τὸ ἅγιον σχῆμα ἐν τῷ
ἁγίῳ θυσιαστήριῳ, καὶ ἀποτίθενται ἐν τῷ θαλασσι-
δίῳ τῆς ἁγίας τραπέζης. Ubi Goarus θάλασσαν ei
θαλασσιδίου *cavum mensæ recessum* interpretatur,
appositeque ita dictum observat ad instar θαλάσ-
σης seu aquarum receptaculi, quod circa altaria
ad ablundas victimas apud Judæos exstrui solebat,
ut est III Reg. xviii et II Paralip. iv, 6; de quo
Villalpandus, t. II, part. II, c. 54. Paulinus,
Nat. IX:

Namque tenes etiam magna Salomonis in æde
Quam fuerit decori siccum mare, quod sapiens rex
Ære fudit solido et tauris suspendit ahenis.

Videtur autem pars illa sacræ mensæ θεμελίω
vocabulo designari a Silentario, seu fundamento-
rum, quæ aurea perinde fuisse scribit:

..... κατὰ χρυσεῶν τε θεμελίων
Ἰστανται.

57. Sacræ mensæ imminebat *ciborium*: ita autem
appellabant umbraculum quoddam altius eductum,
quo universa mensa sacra tegebatur. De nominis
ratione non omnino constat. Notum est ex Athenæo
et Hesychio κιβώριον esse apud Ægyptios genus
poculi. Porphyrio ad Nilud Horatii, l. II, od. 7:

Oblivioso *levia Massico ciboria exple*:

ciborium ait esse poculi genus, in modum foliorum

collocasiorum factum. Ex quibus videtur ciborium ita appellatum fuisse, quod superne clauderetur in modum ejusmodi poculorum quorum opercula in formam acutiorem desinunt: nam ea fuit ciborium forma. Alii a κίβος vel κιβωτός deducunt, quæ voces Græcis arcam sonant; et ita Germanus ciborium non semel vocat. At cæteri κιβωρίου voce ut plurimum utuntur. *Chronicon Alexandr.*, p. 892: Τὰ κιβώρια καὶ ἄλλα κειμήλια ἐφείλοντο. Κιβώριον habet etiam Theophanes a. 52 Justiniani. Quatuor potissimum columnis, quæ ad sacræ mensæ, uti vocant, cornua exsurgebant a pavimento, totum ciborii opus insistebat; ita ut, inquit Germanus patriarcha CP., quod intra eum ambitum includitur sacrum spatium et ciborio desuper veluti cælo operitur et contegitur, illud sit de quo propheta dixit, *operatus est salutem in medio terræ Deus.* Οἱ ἅγιοι Πατέρες ὡς οὐρανὸν μὲν τὸ ἐπάνωθεν τῆς ἀγίας τραπέζης ὁρόφιον ἀπαρτίζουσιν, ὡς γῆν δὲ γῆν ὀρίζονται τὸ ὑπὸ τεσσάρων κιβωρίων τοῦ εἰρημένου κιβωρίου συγκλειόμενον ἢ περιγραφόμενον ἱερὸν ἔδαφος, ἐν ᾧ πληροῦται καὶ ὁ προφητικὸς λόγος ὁ λέγων: « Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς ὁ Θεός. » Pulchre autem et eleganter describitur ciborium Sophianum a Silentiario, part. II, v. 303:

Χουσεῖς δ' ἐφύπερθε παναγράντοιο τραπέζης Ἄσπετος εὐρυκέλευθον ἐς ἡέρα πύργος ἀνέστη, Τετραπόροις ἀψίσι ἐπ' ἀργυρέξει βεθηκίως. Κίσι δ' ἀργυρέσιον ἀείρεται, ὧν ἐπὶ κόρης Ἀργυρέου ἰδρυσε πύδας τετραζυγος ἀψίς.

Quatuor igitur columnis, iisque argenteis et ingentibus, quibus ex eodem metallo quatuor innitebantur arcus, totum incumbebat ciborii opus. Arcuum autem ciborii non semel meminuit Anastasius, in Leone III: *Fecit et in circuitu altaris, ubi supra, alia vela alba holoserica rosata, quæ pendent in arcu de ciborio, numero quatuor.* De columnis vero ciborii argenteis egit Anonymus: Ἔστησε δὲ κίονας εὐμεγέθεις, αὐτοῦς ἀργυροχρῶσους, σὺν τοῦ κιβωρίου καὶ τῶν κρήνων. Anastasius in S. Gregorio I PP.: *Hic fecit B. Petro apostolo ciborium cum columnis suis quatuor ex argento puro.* Idem in Leone III: *Fecit in basilica B. Pauli apostoli ciborium cum columnis suis miræ magnitudinis et pulchritudinis, decoratum ex argento purissimo, etc.* Ibidem: *Fecit in basilica B. Petri apostoli super altare majus ciborium cum columnis suis quatuor ex argento purissimo deaurato, cum diversis miræ magnitudinis mirifice decoratum, quod pensat libras 2704.* Ciborium ipsum, quod ἀργυροέγκαστον fuisse perinde prodit idem anonymus, cujusmodi passim describuntur ciboria apud eundem Anastasium, in immensum veluti turris attollebatur, quæ sensim in acutum verticem desinebat, pini fere ad instar, nisi quod in ima sui parte octilatera seu in octo latera divisa erat, quæ sursum sese efferentia trigoni supra parte longioris singula speciem efficiebant. Sed præstat ipsum audire Silentiarium:

Ἦψοθι δ' ἀψίτων ἀνατίθεται οἷά τε κώνου Ἐίκελον, ἀλλ' οὐ πάμπαν ὁμοίον· οὐ γὰρ ἔλλισσι:

Ἄ Νεῖδοθεν εὐκύνκλιοιο περίτροχον ἄντυγα πέζης. Ἄλλὰ τις ὀκτάπλευρος ἔφου βάσις, ἐκ δὲ κελεύθου Εὐρυτέρης κατὰ βαιὸν ἐς ὄξυ κόρυμβον ἀνέρπει. Ὅκτώ δ' ἀργυρέας τανύει πλάκας, ἀρμονίης δὲ Ζευγυμέντης δολιχῆ ἑάκης ἵσταται, αἱ δὲ τριγώνως Εἰδόμεναι μίσητοι πύρους ὀκτάζυγος οἴμου Εἰς ἐν ἀγειρομένους κορυφῆς σημήτιον ἀκρῆς.

Ita autem sacræ mensæ imminet ciborium, ut totam illam veluti cælum congereret, inquit Germanus patriarcha CP.: Καὶ ὡς οὐρανὸν μὲν τὸ ἐπάνωθεν τῆς ἀγίας τραπέζης ὁρόφιον ἀπαρτίζουσιν. Photius, in *Descript. Novæ ecclesiæ*: Καὶ αὐτὸς ὁ κωνοειδῆς καὶ τῆ θεῆς τραπέζης ἐπικείμενος σὺν τοῖς ὑπερείδουσι στύλλαισι καὶ ὑπορόφοις ὄροφος. Neque aliter describitur ciborium a Paulino, I, II, epigr. 2:

*Divinum veneranda tegunt altaria sedes
Compositisque sacra cum cruce martyribus.*

Ubi alludit ad arcam testamenti, cujus ad instar ciborium adinvenere Christiani, ut quemadmodum divinas tabulas et veteris legis fœdera includebat et operiebat arca, ita novæ legis sacramenta ac mysteria illud congereret et includeret; quod et observatur a Germano patriarcha CP., ubi de ciborio: Ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν κιβωτὴν τῆς διαθήκης Κυρίου, ἐν ᾗ λέγεται Ἄγια κτίων, καὶ ἀγίασμα αὐτοῦ, ἐν ᾗ προσετέταξεν ὁ Θεὸς γενέσθαι δύο χερουβὶμ ἐκατέρωθεν τορνευτά. Atque inde ciboria supra altaria posita legimus. Anastasius in S. Symmacho PP.: *Ubi et super altare ciborium argenteum fecit, pensans libras 420.* In Leone III, p. 152: *Fecit . . . super altare majus ciborium ex argento purissimo, pens. libras 212.* Infra; *Ubi et obtulit ciborium super altare cum columnis suis.* Ibidem: *Ciborium vero quod exinde abstulit, posuit super altare.* *Chronicon S. Trudonis*, I, 1: *Altare — auro argentoque imaginatum, cum ciborio desuper.* Leo Ost. I, 20: *Super altare autem S. Benedicti argenteum ciborium posuit, illudque auro et smaltis simul exornans.* Denique Flodoardus, *Hist. Rem.* IV, 19: *Ciborium quoque super altare S. Mariæ argento aggressus est operire. Cum igitur ciborium totum altare operiret eique quodammodo immineret, ideo καλύπτρας vocabulo donatur Sophianum a Silentiario, part. II, v. 344, ubi de velis agit, quæ ad quatuor ciborii latera appendebantur:*

Ἐτέρασι δ' ἀργυρέαις ἐπὶ πλευρῆσι καλύπτρα Ὀρθοτενεῖς πετασαντες, etc.

Certe a Theodoro Studita ciborium ædis S. Joannis Baptistæ, carmine quod eis τὸ κιβώριον τοῦ ἁγίου Προδρόμου conscripsit, καλύπτρας nomine indigitatur:

Θεῖας τραπέζης συγκαλύπτραν με βλέπων
Χερουβικὴν νόμιζε ταξιαρχίαν·
Χριστὸν γὰρ ἕνδον μυσταγωγείσθαι νόει,
Τὸν τῶν ἄνω τε δεσπότην καὶ τῶν κάτω.

Neque aliis ferme verbis ciborium designavit Symeon Thessalonicensis, libro *De Templo*, illud vocans τὴν ἐπουράνιον περὶ τὸν Θεὸν σκηνὴν, ἐνθα αἱ τῶν ἀγγέλων δῆμοι καὶ τῶν ἁγίων ἡ καταπαυσις. Ex quibus tandem docemur cur ciborium *tegitron*

et umbraculum appelletur in ordine Romano, ubi in illius consecratione divinæ instar arcæ, si non effictum, certe inventum et adumbratum perinde ciborium, disertis verbis innuitur. Sic autem illa concipitur: *Omnipotens sempiterne Deus, qui fidei famulo tuo Moysi præcepisti ut duos Cherubim super arcam testamenti collocaret, quam extensis ad alterutrum alis protegerent, versis vultibus in propitiatorum, quæsumus ineffabiliter clementiam tuam, in quo tegimen venerandi altaris tui, in quo ipse unigenitus Filius tuus, Dominus noster Jesus Christus, qui est propitiatio pro peccatis nostris, fidelium manibus jugiter immolatur, et sub quo sanctorum tuorum corpora, quæ veraciter fuerunt arca testamenti tui, receptacula scilicet Spiritus Sancti, per eundem consubstantialiam tibi Filium, qui factus est nobis a te sanctificatio et redemptio in virtute ejusdem spiritus veritatis, universa antiqui hostis falsitate cum satellitibus suis depulsa, cum ipsis ornamentis ad ipsum umbraculum pertinentibus vel ab illo dependentibus est eidem suppositis, tua sancta benedictione perfundere et consecrare, atque ad tuitionem pignorum sanctorum ac roboranda sive multiplicanda vota fidelium tuorum diutino tempore conservare digneris, annuente eodem Domino Jesu Christo, etc.* Præfatio autem ad consecrationem præfatio ciborii, id est umbraculi altaris, inscribitur. Ex hac igitur oratione ad consecrationem ciborii, patet non modo altare, sed et sanctorum corpora illud operuisse, quia recondita erant sub ipso altari. Gregorius Tur. lib. *De mirac. mart.* c. 28, de S. Petri tumulo agens: *Sepultus est in templo quod vocabatur antiquitus Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde mirabilium, numero nonaginta sex, habens. Habet etiam quatuor in altari, præter illas quæ ciborium sepulcri sustentant. Hoc enim sepulcrum sub altari collocatum valde rerum habetur. Atque inde fortasse accidit ut ædículas vel tabernacula, in quibus ea recondi solent, quando non reconduntur sub altari, ciboria plerumque appellent scriptores. Anastasius in Honorio PP: Ornata autem sepulcrum ejus (S. Agnetis) ex argento, — posuit et desuper ciborium æreum deauratum miræ magnitudinis. Hugo Flaviniacensis in Chr. Viridun. p. 166: Propitiatorium sane sanctorum exornant corpora, quorum meritis foret Ecclesia; et in medio quidem alto satis et prominenti ciborio sanctus requiescit Vitonus, redimitus frontem auro purissimo et gemmis pretiosissimis, quibus concluditur majestas Dei incircumscripita et incomprehensibilis, habens ad dexteram B. Petri et ad lævam ejusdem B. Vitoni auro prominentes imagines opere factas cælatorio, quas ambiunt columnæ ex auro purissimo, cum basibus argenteis, arte fusili et analoglypho productæ. Ipsum quoque ciborium Dominicæ resurrectionis, apparitionis et admirabilis ascensionis opere cælatorio protensis adornatur insigniis, habens ante se altare sacratum in honore S. Pulcronii et omnium martyrum, habens et ipsum suum ciborium quo continetur ejusdem B. Pulcronii (corpus) auro*

PATROL. GR. LXXXVI.

et argento decoratum. Anselmus, in *Episcopis Leod.* c. 30: *In uno collocati sunt feretro, quod feretrum in ciborio juxta corpus B. Lamberti usque in hodiernum diem collocatum est cum aliis sanctorum pignoribus.* Sane etiamnum in ciboriis seu, ut vocamus tabernaculis, ad latera ipsius ciborii sacram pyxidem asservantis, reponi solent sanctorum feretra. Observanda porro vox *majestas* apud Hugonem Flaviniacensem, qua circulos luminosos, qui vulgo capita sanctorum ambiunt, atque adeo ipsas sanctorum imagines, designant plerique e scriptoribus, in primis Albericus a. 1204, auctor *Vit. abbatum S. Albani*, p. 92, Anonymus *De miracul. S. Fidis*, c. 8, et aliquot alii. Certe veterum ciboriorum usum quodammodo videntur revocasse qui ædis magnificæ, quam nuper Lutetiæ Parisiorum excitavit Anna Austria Franciæ regina, regis nostri invictissimi parens, quamque *Vallem Gratiæ* vulgo appellant, structuræ præfuerunt. Nam ad latera altaris assurgunt sex columnæ marmoreæ excelsiores, quibus incumbunt arcus aurei, variis subinde ornamentis ac angelorum statuis decorati, qui universum altare contegunt ac obumbrant. Porro cum ciborium ad mediam templi vel conchæ altitudinem educeretur, inde forte Papias *ciborium altiore medietatem* est interpretatus.

58. Subdit Paulus Silentarius, qua invicem juncti superficiæ ciborii margines connectuntur, crateres statutos (scyphi dicuntur *Exod.* xxv) in quibus adumbrata erant ex argento cereorum simulacra.

C Ὅπποθι δ' ἀλλήλοισιν ἀρηρότα πείρατα πέζης Ἀρμονίην τεύχουσιν, ἐνιδρῦσαντο παγέντας Ἀργυρέους κρητήρας ἑπὶ κρητήρι δ' ἐκάστω Πυρροφόρους στήσαντο, λιπαυγέα δ' εἰκελα κηροῦ Κόσμον ἀπαγγέλλουσα, καὶ οὐ φάος, etc.

Ejusmodi crateres describuntur ab Eusebio, *De vita Constantini*, III, 31, et ab Anastasio in Leone III, cujus hæc sunt: *Fecit super ciborium de altari majori B. Petri apostoli canthara majora quatuor ex argento purissimo, habentia in medio cereos ex argento deauratos, pens. libras 140.* Idem in Leone IV: *Necnon et super columnas ipsius ciborii propter amplam pulchritudinem ex argento purissimo fecit cophinos numero quatuor, pensantes libras 42, et p. 194 cereorum deargentatorum, qui stabant in presbyterio, meminit.*

D 59. Alterius vero formæ fuit crater ille, qui describitur ab eodem Silentario, et eo loco positus dicitur ubi ciborii partes extremæ et superiores invicem committantur, part. II, v. 313:

Ἀρμονίης δὲ Ζευγνομένης δολιχῆ βάχι; ἴσταται ἅλ δὲ τριγώνοις Εἰδόμεναι μίσγουσι πόρους ὀκτάζυγος ὄμιου Εἰς ἔν ἀγειρομένους, κρητοφῆς σημήιον ἀκρης. Ὅπποθι καὶ κρητήρος ὑπῆραρεν εἰκόνα τέχνη. Χεῖλεα δὲ κρητήρος ὑποκλασθέντα πετήλου Εἶδος ἐμαρφώσαντο.

Nam hoc loco per craterem in folia dispersitum lilia intellexit, quæ in suprema ciborii parte una cum sphaera statuisse Justinianum tradunt qui de æde Sophiana scripsere. Anonymus: Ἐπάνω δὲ τοῦ κιθωρίου Ἰστησε σφαῖραν δόχρυσον, ἔχουσαν

σταθμὸν λίτρας ριη', καὶ κρίνα χρυσαῖ στήσαντα λίτρας ε', καὶ ἐπάνω αὐτῶν σταυρὸν χρύσειον μετὰ λίθων καὶ πολυτελέων καὶ δυσπορίστων, ὅς τις σταυρὸς εἶχε καὶ σταθμὸν λίτρῶν ο'. Κρίνου autem nomen indidere Græci crateri isti, quod ita Epistylia vocent architecti, quia in formam foliorum lillii dissecantur. Ita *lilium* usurpant etiam Latini. Leo Ost. III, 28 : *Columnas bases ac lilia, necnon et diversorum colorum marmora abundantanter coëmit.* Anastasius in Leone III : *Et diversis columnis tam porphyreticis quam albis et sculptis cum basibus et liliis simul postibus decoravit.* Et infra : *Hic sacer antistes super ipsas columnas lilios poni fecit, et super ipsos lilios ex metallis marmoreis platonias posuit, diversisque picturis miræ magnitudinis opus decoravit.* Et in Leone IV : *Fecit ciborium et columnas ac lilia exaurata ex argento purissimo.* Adde S. Gregorium, I, I, epist. 66.

60. Ciborii igitur parti extremæ imposita erant lilla aurea, seu crateris labra in lilliorum speciem efficta erant, ex quibus sphaera seu, ut Codino nuncupatur, μῆλον enascebatur, cui crux lapideum fulgore coruscans insistebat. Ea porro erat ciborium forma, ut quæ in imo latiora in acutum desinunt, pomi figuram efficerent. Auctor *Chronici Fontanell.* c. 13, describens ciborium quod reliquias sancti Georgii continebat : *Est formæ quadratæ, ex quatuor videlicet angulis ab imo assurgens, et ita omne opus paulatim minuendo in latitudine in summo angustum redditur, ut pyramidem in altitudine reddat, uniuscujusque mali parvi conclusione solidetur.* Quod vero sphaeram vocat Anonymus et malum Codinus, nihil aliud est quam *potus* apud Silentiarium, qui prædictis hæc addit :

Μέσω δ' ἐνεθήκατο χώρω
Ἄργύρεον στίλβοντα πόλου τύπον

seu sphaeram ac ornatum tantum, seu cæli figuram repræsentare per sphaeram voluerit Justinianus : nam cælum per ipsum bema, τὸν οὐρανὸν μὲν διὰ τοῦ ἱεροῦ βήματος, designari, et τὸ θυσιαστήριον ὡς ἄλλον οὐρανὸν nos habere, ait Symeon Thessalonicensis lib. *De templo.* Unde Chrysostomus, homil. 3 ad Ephes. scribit, cum vela bematis diducuntur et aperiuntur, tunc cælum ipsum quodammodo aperiiri : Ὅταν εἴης ἀνεκλώμενα τὰ ἀμφίθυρα, τότε νόμισσον διαστέλλεσθαι τὸν οὐρανὸν ἀνωθεν καὶ κατεῖναι τοὺς ἀγγέλους.

61. Addit deinde Silentarius supra polum stetitisse crucem, quod idem est ac *supra sphaeram* aut *malum.*

Ἦψθη δ' αὐτοῦ
Σταυρὸς ὑπερέλλων ἀναφαίνεταιαι.

Per cruces ciboriis superimpositas vel Christum in cruce pendentem repræsentari solitum, constat ex iis quæ a Nicolao I. PP. traduntur epist. 2 : *Quid fidei nostræ contradicit, quod in centro cameræ, super altare, ejus figuram, quod Verbum caro factum est, animæ nostræ affectando desiderant.* Ubi vox *affectando* idem est quod *adorando* : expressit quippe

A verbum σχετικῶς, seu *affectivam sacrarum imaginum adorationem*, ut loquitur Anastasius Bibliothecarius in *Hist. eccles.* ; quam σχετικὴν appellari a Græcis scriptoribus in notis ad Alexiadem pluribus probavimus, quæque in sententiis SS. Patrum, *De adorat. imag.* sic definitur : Ἔστι δὲ καὶ σχετικὴ καὶ ἀσπαστικὴ προσκύνησις ἐκ φιλικῆς διαθέσεως καὶ εὐγνώμονος οικειώσιν καὶ εὐνοίαν ἱγαπημένους ἐπαγγελλομένη. Per vocem autem *desiderant* videtur innuere sanctus pontifex Christianos et fideles, dum Jesum intuentur in cruce pendentem super altare in ciborio, sacratissimum illius corpus, quod in eo et sub cruce asservatur, expetere, et *affectuosis desiderii* illius perceptionem exoptare. Verbum enim *desiderare* hac ut plurimum notione usurpant sancti Patres, ubi de sacrosanctis sacramentis ac præsertim de Eucharistiæ sacramento agunt, ut Tertullianus ad uxorem, II, 4 et 6, sanctus Ambrosius *De fratre suo* et *De sacrament.* I, IV, sanctus Eligius, homil. 8, et sanctus Zeno Veron. invitat. VIII, ad Fontem. unde in Gloss. Lat. Gr. *desiderata* exponitur λειτουργία, τελετή, id est sacrosanctum missæ officium, in quo corpus Christi et divinæ Eucharistiæ sacramentum conficitur, uti pridem observarunt Jos. Scaliger in *Epistolis*, p. 195, Casaubonus Exercit. 16 ad *Annal.* Baron c. 45, Lacerda, in *Advers.* c. 136, n. 15, et alii. *Centrum* denique apud Nicolaum nihil aliud est quam conchæ altaris pars superior, quæ in conchæ similitudinem curvatur ac sinuatur, et quam stellis coruscantem, veluti cælum repræsentantem, describit Paulinus *Nat.* X :

Est etiam interiore sinu majoris in aula
Insita cella procul, quasi filia culminis ejus,
Stellato spatiosa tholo.

Nam concham et bema cælum repræsentare dixit Symeon Thessal., ut supra observatum est. Quod vero de cruce ciborio imposita diximus, firmatur præterea ex Anastasio in Leone IV : *Sacrum desuper construxit altare, et ciborium cum cruce,* etc. Et ex eodem Paulino, I, II, epigr. 2, ubi totum ciborii apparatus et ornatum describit :

Divinum veneranda tegunt altaria sedes,
Compositisque sacra cum cruce martyribus
Cuncta salutiferi coeunt insignia Christi,
Cruce, corpus, sanguis martyris, ipse Deus.

Quædam his consentanea habet epist. 12, ad Severum :

Pleno coruscet Trinitas mysterio :
Stat Christus agno, vox Patris cælo tonat,
Et per columbam Spiritus sanctus fuit.
Cruce coronata lucido cingit globo ;
Cui coronæ sunt corona apostoli,
Quorum figura est in columbarum choro.

Vide eundem infra p. 155 et Honorium Augustodunensem I, 135.

62. Ciborium πύργου seu turris nomine donatur a Silentario part. II, v. 203 :

Χρυσείης δ' ἐφ' ἑπερθε παναγράντοιο τραπέζης
Ἄσπετος εὐρυκέλευθον ἐς ἡέρα πύργος ἀνέστη.

Neque aliter vocatur a Germano patriarcha CP. :

Ἡ κόγχη τοῦ θυσιαστηρίου μετὰ θεοῦ ἐστὶ τοῦ σταυροῦ, οἱ πύργοι δὲ τὰ σημεῖα· διὰ τοῦτο δ' ἀμφότερα λογοθετοῦνται εἰς πρόσωπον τῶν λειτουργούντων. Vix enim Goaro assentiar hoc loco quatuor ciborii columnas designari existimanti, præsertim cum turris appellatione apud plerosque ex Latinis scriptores sive *majus* sive *minus ciborium* designetur. *Minus enim ciborium* vocabant, quod erat portatile et adinstar majoris effictum erat, ut mox ostendemus; ut *majus*, quod altare operiebat. *Chronico* abbatum Montis S. Michaëlis : a. 1103 *ciborium majus ecclesiæ, quod Rogerius ædificaverat, corruit*. Et Paulus Warnefridus, *De Gest. Langob.*, III, 25, et ex eo Aimonius, *Hist. Fr.* III, 3 : *De quo auro ipse rex postmodum ciborium solidum miræ magnitudinis et magni ponderis fecit, multisque illud gemmis pretiosissimis decoratum ad sepulcrum Domini Hierosolymam transmittere voluit*. Per turrem igitur ciborium intellexit Fortunatus Pictaviensis, l. III, epigr. 23 quod, inscribitur ad Felicem episcopum, in turrem ejus :

*Quam bene juncta docent sacrati ut corporis agni
Margaritum ingens aurea dona ferant, etc.*

Et Flodoardus, *Hist. Rem.* II, 6 : *Turrim quoque auream quam ad votum suum fabricari fecerat, super altare posuit S. Remensis ecclesiæ*. Anastasius in sancto Innocentio PP. : *Turrem argenteam cum patena et columba deaurata pensantem libras triginta*. Denique S. Remigius, in testamento suo, apud eundem scriptorem I, 18 : *Tibi hæredi meæ ecclesiæ supra memoratæ jubeo turriculum, et imaginatum calicem fabricari*. In his porro turriculis sacram Eucharistiam ad infirmos seu ad viaticum reponi solitam diserte docet Gregorius Turonensis, *De gloria mart.* I, 86 : *Acceptaque turre diaconus, in qua mysterium Dominici corporis habebatur, ferre cepit ad ostium; ingressusque templum, ut eam altari superponeret, elapsa de munu ejus ferebatur in aera*. Tametsi dubitari potest an turris voce intelligatur his locis turris illa ciborii, quæ a columba pendebat, an vero pyxis ipsa seu *ciborium*, quod *itinerarium* vocat ordo Romanus. Nam in turriculis, seu potius arculis in modum turricularum effictis, non modo sacram Eucharistiam, sed et sanctas reliquias reconditis constat, ut majorum ciborium, in quibus divina pendebat Eucharistia, formam quodammodo referrent; unde Glossarium Gr. Lat. *πυργισχάριον* et *πυργίσχον turriculum et armarium* vertit. Certe de reliquiis in turriculis reconditis testatur Leo Ost. II, 53 et III, 30; et Petrus Diac. IV, 73. De sacra vero Eucharistia in turriculis aureis vel argenteis asservata laudandus, qui in ecclesiis nostris adhuc perstat, mos insigne præbet testimonium, in quibus, in solennioribus festis populo spectanda et adoranda in iis exponitur, in editiori altaris seu tabernaculi loco: sed in illis præsertim sacris ædibus, in quibus non sub columba aut a superiori ciborii parte pendet: nam in iis nusquam alio sacra Eucharistia loco spe-

ctanda exponitur. Moris quippe istius hodierni inde origo videtur sumpta, ut et sacra Eucharistia et vasa ipsa in quibus reconditur in tutis locis asserventur, ne furtis pateant. Unde quod certis diebus *monstratur* fidelibus sacra in iis asservata Eucharistia, ejusmodi sacra vasa *ostensaria* et *monstrantiæ* etiamnum appellantur, præsertim in Germania et Belgio; quibus in provinciis in turris speciem semper efficta sunt, ut olim in Francia nostra; de quo more egit Gropperus in libris *De Eucharistia*, p. 450, et Fronto Ducæus ad Paulinum, p. 783; quin et inde turriculis, in quibus sacre reliquiæ reconduntur, id nominis tribuit *Chronicon aula regis*, c. 17, et auctor *Bohæmiæ piæ*, p. 99 et 105.

63. Diximus in turriculis in ciborii majoris speciem effictis recondi pyxides, quæ sacras Eucharistiæ particulas ad viaticum asservatas continebant. Observat quippe Honorius Augustodunensis *De antiquo ritu missæ*, I, 61 : *Oblatam non integram sumptam olim a sacerdote sacra faciente, sed in tria divisam, unum in calicem missum, aliud a sacerdote consumptum, tertium in pyxidem morituris ad viaticum repositum*. Pyxis illa, vel certe turricula cum ipsa pyxide, *ciborium minus* et *itinerarium* appellatur in *Ordine Romano*, cap. quod inscribitur *Præfatio minoris vel itinerarii ciborii*. Lemma sequitur hæc oratio : *Oremus, dilectissimi, indulgentiam omnipotentis Dei, ut postpositis humanæ fragilitatis admissis, consuetæ misericordiæ suæ munera, hoc repositorium sacris usibus præparatum per unigenitum Verbum, virtutem scilicet et sapientiam suam, in spiritu sanctificationis consecrare dignetur*. Quod vero in ea Præfatione repositorium vocatur, *conditorium sacrorum pignorum* appellatur in consecratione, quæ præfationem subsequitur, *conditorium* nude hoc loco : *tunc inclinato capite pontifex vel diaconus salutatur sancta, ut si fuerit superabundans, præcipiat ut ponatur in conditorio*. Dicitur porro *ciborium minus* et *itinerarium* ad discrimen majoris ciborii, quod *umbraculum altaris* vocat idem Ordo Romanus : *itinerarium* autem, id est *portatile*, quemadmodum infra ibidem *tabula itineraria* nuncupatur quod vulgo *altare portatile* appellamus. Ciborium istud minus repositorium perinde nuncupatur in testamento Perpetui episcopi Turon. t. V, *Spicilegii Acheriani*, illudque Græci *πυξίον* vocant, ut colligere est ex Pachymere, l. VII, et Nicolao Casulorum episcopo in *Typico*; recentiores vero *μηξόμηλον*, corruptio, ut par est credere, vocabulo ex *μυξόμηλον*, quamobrem non desunt qui *πυξόμηλον* idem esse opinantur quod *ἀροφόνιον*. Sacram vero pyxidem supra altare appensam fuisse observare est ex Hugone Flaviniacensi in *Chron. Virdun.* part. II : *Pyxidem unam de Onychino in qua servatur corpus Dominicum, dependens super altare*. Leo Ost. *Chr. Casin.* III, c. ult. : *Pyxis aurea cum smaltis pro corpore Domini*. Et Leo IV PP. de cura pastorali : *Super altare nihil ponatur nisi capsæ cum reliquiis sanctorum — aut*

pyxidis cum corpore Domini ad viaticum pro infirmis. Eadem verba habet Ratherius Veronensis in *Synodica ad presbyteros*, nisi quod pro *pyxidis* habet *buxida*; qua postrema voce utitur etiam Paulus Diaconus in *Vita S. Gregorii M. PP.* c. 19. Ex autem pyxides in quibus sacra Eucharistia ad infirmos deferretur, ex ebore seu *eburnæ* esse iubentur, *propter casum*, in *Statutis synodalibus* Odonis episcopi Parisiensis c. 5, n. 5, et c. ult. n. 35, quod videtur intelligendum non de præcipua pyxide quæ a columba pendebat, sed de minore, in quam ex majori sacra Eucharistia ad infirmos deferenda refundebatur.

64. Jam vero quod corpus Dominicum sub cruce vel sub crucis figura reponi solitum fuisse in ciborio diximus, firmatur ex concilio Turonensi II, can. 5, quo statuitur *ut corpus Domini in altari non in imaginario ordine, sed sub crucis titulo componatur*; id est, non in ipso ciborio vel, uti appellamus, tabernaculo, quod *imaginarius ordo* dicitur, seu in aureo argenteove elaborato variisque figuris ac imaginibus adornato opere. Unde conficitur sacrosanctam Eucharistiam ad viaticum, non in ipso ciborio sed extra ciborium asservatam in pyxide, pependisse sub cruce, quod etiamnum in plerisque nostratibus, præsertim cathedralibus ecclesiis observatur. Pendebat autem sacra pyxis ex columba, qua Spiritum sanctum apud Christianos adumbrari constat. Ejusmodi vero aurearum et argentearum columbarum altaribus seu sacris mensis et ipsis etiam baptisteriorum fontibus imminentium meminit synodus v. Cpolitana, act. 5, in qua continentur expositiones cleri adversus Severum, qui columbas altaris et baptisterii abstulerat: *Tὰς γὰρ εἰς τύπον τοῦ ἁγίου Πνεύματος χρυσᾶς τε καὶ ἀργυρᾶς χρημαμένας ὑπεράνω τῶν θείων κολυμβηθῶν καὶ θυσιαστηρίων μετὰ τῶν ἐσφτερείσαστο, λέγων οὐ χρῆναι ἐν εἰδει περιστερᾶς ὀνομάζεσθαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα.* Quæ quidem verba habentur etiam in vii synodo, act. 5. Verum etsi columbas altaribus impendisse ex hoc loco non omnino constet, is tamen ecclesiarum usus e cæteris scriptoribus, Latinis potissimum, colligitur, præsertim ex Paulino, epist. 12, ad Severum, ubi totum altaris apparatus describit:

Et per-columbam Spiritus sanctus fuit.

Præterea ex testamento Perpetui episcopi, cujus meminimus, in quo donat et legat *Amalario presbytero capsulam unam communem de serico; item peristerium et columbam argenteam ad repositorium.* Quo loco *peristerium* synonymum videtur cum columba: est enim Græcis *περιστέριον*, ut et *περιστερίδιον*, parvula seu minor columba; nisi locus fuerit, in quo ipsa continebatur columba. Scio *περιστέρια* quædam *χοσμάρια* dici apud Hesychium. Hunc præterea morem astruit Udalicus, *Consuet. Cluniac.* ii, 30: *Prædictam autem pyxidem — diaconus cum columba jugiter pendente super*

A altare — abstrahit. Et. i, 9: *Ipsæ autem hostiæ, cum fuerint consecratæ, mutantur quatuor cum illis quæ in pyxide et aurea columba super altare pendente jugiter servantur, maxime propter infirmos, ut quidquid de eis eveniat, viaticum sit in promptu.* Meminit denique Anastasius in Hilario et sancto Innocentio PP. ejusmodi columbarum altaribus impendentium. Ex quibus eum invaluisse in Ecclesia orientali et occidentali morem abunde colligitur, proindeque admodum vero esse simile columbam suam et pyxidem habuisse ciborium Sophianum.

65. Verum cum a sacris adytis arceantur profani, solisque illa sacerdotibus pervia sint, gradum referenti liceat cum ipso Silentario, part. ii, v. 338 in hæc verba prorumpere:

Πῆ φέρομαι! πῆ μῦθος ἰὼν ἀχάλινος ἔδευε;
Ἰσχεο, τολμήεσσα μεμυκῶτι χεῖλεϊ φωνῆ.
Μηδ' ἔτι γυμνώσειας ἄ μὴ θέμις ἑμμοσι λαῶν
Μυστιπλόιοι δ' ὕπερ χειρῶν ὄσοις τόδε θέσμα κελεύει,
Σιδονίης Φοίνικι βεθαμμένον ἀνθει κόχλου
Φᾶρος ἐφαπλώσαντες ἐρέφατε νῦτα τραπέζης,
Τέτρασι δ' ἀργυρέησιν ἐπὶ πλευρῆσι καλύπτρας
Ὅρθῶθεν εἰσπετάσαντες, ἀπειροὶ δεῖξάτε δήμου
Χρυσὸν ἔλις, etc.

Solis, inquam, sacerdotibus patent et altaria et quæcunque intra sacra vela continentur seu sancta sanctorum. Dicuntur enim *ἅγια ἁγίων τὰ ἐντὸς τοῦ καταπετάσματος*, ut est in *Lexico ms. Regio cod.* 2062. Nam ut ait Cyrillus Alexandr. *De Adorat.* 3, *πρεσβυτέροις πεπιστευταὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τὰ ἔσω τοῦ καταπετάσματος, οἷς ἂν πρέπειν λέγεσθαι, καὶ φυλάττουσι τὴν ἱερατεῖαν αὐτῶν.* Quæ quidem verba de velis, quæ ad quatuor ciborii columnas expandebantur, intelligi debere consueverunt, de quibus agit hoc loco Silentarius, quæ *τέτρασι ἀργυρέησιν ἐπὶ πλευρῆσι καλύπτρας* seu in quatuor ciborii lateribus explicari solebant, ut totus sacrorum adytorum locus, in quo Sancta sanctorum consueverunt, undique occluderetur, ne profano vulgo plebive pateret, quippe, ut ait Gregoras, *Hist.* x, *Οἱ τῶν βασιλέων θάλαμοι, καὶ ὅπῃσα ἀνθρώποις ἱερά τε καὶ τίμια, ὑπὸ παραπετάσμασιν ἄλλα ἄλλοις καλύπτονται, ἵνα μήτε δῆμοις ἀνοσίους προκείμενα κίβδηλεύηται μήτε περιφρονῆται διὰ τὸ τῆς καταλήψεως πρόχειρόν τε καὶ ἄπονον.* De sacris altaribus id prodit Symeon Thessal. libro *De Templo*: *Ἀμφίτοις δὲ περιεκαλυμμένον ἐστὶ καὶ κεκοσμημένον (τὸ θυσιαστήριον) ὅτι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ δυσθεώρητα καὶ οὐ πᾶσι ληπτὰ.* Et alibi: *Καὶ ἐὰν τὸ μὲν τοῦ ἐν θυσιαστηρίῳ καταπετάσματος τῆ ἐπουράνιον περὶ τὸν Θεὸν ἐκτυποῖ σκηνὴν, ἐνθα τῶν ἀγγέλων ἡ ἀνάπαυσις.* Et mox ad quatuor altaris latera expandi vela ista satis prodit: *Τέσσαρα δὲ μέρη ὑφάσματος ταῖς τέσσαρσιν ἔχει γωνίας ἡ ἅγια τράπεζα, etc.* Anastasius *Bibl. in Paschali PP.*: *Fecit etiam in circuitu altaris vela rubea serica quatuor cum gammadiis.* Idem in Leone III: *Fecit et in circuitu altaris — alia vela alba holoserica rosata, quæ pendent in arcu de ciborio, numero quatuor.*

Adde p. 142 et 165. Guillelmus Bibl. in Stephano VI A PP. : *Contulit — vela serica de blattin Byzantea quatuor in circuitu altaris majoris*. Atque inde vela ista τετράβηλα appellant Græci recentiores, Anastasius in *Vit. PP. tetravila et tetravela* p. 62, 127, 130, 131, 139, 140, 142, 144, 145. Ea autem erant ut plurimum purpurei coloris, auro etiam interdum et Phrygiæ opere distincta et variis imaginibus adornata, cujusmodi describuntur a Silentiario, ab Anastasio, et a Paulo Diac. I, xxiv *Hist. miscellæ* in Michaelæ. Nec scio an per Majoris ecclesiæ ἐνδύτην, quam ad summum pontificem Romanum misit Michael Palæologus, rosei coloris auro illusam et unionibus insertis coruscantem, *tetravelum* intellexerit Pachymeres, v, 17, an vero tapetem qui sacræ mensæ insternitur, quem ἐνδύτην τῆς ἀγίας τραπέζης vocat Ducas, c. 29, quod velle videntur viri docti : tametsi potior videatur sententia, ἐνδύτας hoc loco sumi pro quibusvis ecclesiæ velis seu aulæis; qua notione ἱερὰς ἐνδύτας dixit Joannes Damasc. in *Synodica* ad Theophilum imp. VII Synodus, act. 7 : Ἐνδύτας ἢ ἱερα βῆλα ἢ ἕτερον ἀριστούμενον, et B. Dorotheus in *Præfat. Doctr.* ait ἐν τῇ θεῆ ἐνδύτῃ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας depictam fuisse S. Barsanuphii imaginem. Ita Maximianus archiepiscopus Ravennas, apud Hieron. Rubeum, donasse legitur ecclesiæ τῶν *endothyn bissinam pretiosissimum omnem Christi Dei historiam continentem, et aliam ex auro endothyn in qua auro textili pictæ erant omnium qui illum præcesserant archiepiscoporum imagines*. Ubi *endothyn* idem est quod ἐνδύτην. *Vestes* vulgo dicuntur ejusmodi ecclesiarum aulæa Anastasio passim et cæteris scriptoribus Latinis. Ædis Sophianæ porro ornamentorum, uti vocant opulentiam si commendat Sugerius, lib. de administr. sua : *Admiranda nequidem et fere incredibilia a viris veridicis quam pluribus et ab episcopo Laudunensi Hugone in celebratione missæ de S. Sophiæ ornamentorum prærogativa, necnon et aliarum ecclesiarum audieramus*.

66. Sed priusquam e bematate excedamus atque ad eam ex concha, præstat σύνθρονον, qui in ea existit, describere. Mediam enim concham utrinque ambibant sacerdotum et ecclesiæ ministrorum sacra facientium subsellia, atque in iis patriarchæ sedes et thronus excelsior, ita ut in proximum centrum coirent. Silentiarius, part. 1, v. 229 :

Μέση δ' ἐξώσατο θώκος
 Ηυστιπλοῦς καὶ βῆθρα περιδρομα, καὶ τὸ μετ' αὐτὴν
 Ἰστατῆρ ὑπὸ πέλαν ἀολλιζουσα συνέλκει
 Ἐγγύτερον περὶ κέντρον ἐπὶ χθονός.

Anonymus septem sedibus tantum, nescio an vere, constituisse hæc subsellia refert, in quibus sacerdotes patriarchæ sacra facienti ministrantes cum eo sedere consueverant : Τὰς δὲ βάσεις τὰς ἐπὶ τῶν ἱερέων, ἐν αἷς καθέζονται, σὺν τοῦ ἀρχιερέως θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων κίωνῶν κατεχρῆσσε, στήσας εἰς τὰ ἑκάτερα μέρη. Hanc porro subselliorum in concha seriem σύνθρονον Græci appellant. Theo-

phanes, p. 371 : Τοῦ πατριάρχου Νικητῆτος ἐν τῷ συνθρόνῳ καθέζομένου καὶ ὁρῶντος. Scylitzes in Constantino : Ἐγένετο δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς παραχῆ διὰ τὴν καθέδραν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, μὴ καταδεξαμένων τῶν μητροπολιτῶν προκαθίσαι τοὺς συγγέλλους ἐν τῷ συνθρόνῳ. Meminerunt etiam συνθρόνου hac notione Euchologium Gr., ubi de episcopi ordinatione, Pachymeres, vii, 31, Symeon Thessal. et alii. Et recte id nominis inditum, quod una eademque esset subselliorum omnium compages, quæ conchæ recessum ambibant, ita ut in iis omnes ecclesiæ ministri una et simul sederent. Eusebius, *Hist. eccl.* x, 4 : Ἀλλὰ καὶ ὧδε καὶ τὸν νεῶν ἐπιτελέσας, θρόνοις τε τοῖς ἀνωτάτω εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμὴν καὶ προσέτι βῆθροις ἐν τάξει τοῖς καθόλου κατὰ τὸ πρόπον κοσμήσας. Et Constantinus Porphyrog. in Basilio, c. 55 : Οἱ τε ἐντὸς (τοῦ θυσιαστηρίου) θάκοι καὶ αἱ πρὸ τούτων βαθμίδες καὶ αὐταὶ αἱ ἱεραὶ τραπέζαι ἐς ἀργύρου πάντα περιχευόμενον ἔχουσι τὸν χρυσόν. A loco igitur in quo consistebat synthronus, nempe concha quam etiam *absidam* vocant scriptores aliquot Latini, ipse ministrorum ecclesiæ in concha consessus *absida* pariter dictus legitur, vel certe sedes ipsa episcopalis aut patriarchalis. Quippe in veteri Glossario *absida sedes episcoporum* esse dicitur, ut et apud Papiam, apud quem hæc habentur : *exedra absida, id est locus subselliorum*. Neque alia videtur significatione usurpasse sanctus Augustinus epist. 225 : *Ad nostra subsellia relicta turba redieram — dicebam ego quibus poteram, qui ad nos in absidam honoratiorum ascenderant*. Idem epist. 203 : *In futuro Christi judicio neque absidæ gradatæ nec cathedræ velatæ adhibebuntur ad defensionem*. Ex quibus perspicuum sit cur synodus Sardicensis can. 10 dixerit, εἰς τὴν ἀψίδα τῆς ἐπισκοπῆς διαβῆναι, pro ad episcopalem dignitatem vel thronum pervenire, cum in *absidis* seu *conchis* in excelsioribus subselliis ac gradatis sederent episcopi. Ea autem non pretiosis duntaxat velis et aulæis tegebantur, ut est apud eundem Augustinum, sed cæteris etiam aliorum ecclesiæ ministrorum sedibus excelsiora erant, uti innuit loco citato Eusebius, et cautum legitur in synodo Carthag. 4 can. 35, *ut episcopus in ecclesia et in consessu presbyterorum sublimior sedeat*. Hunc morem in ecclesiis Christianorum observatum attingere præterea Urbanus I in epist. c. 4; sanctus Ambrosius libro *De dignitate sacerdot.* c. 6; sanctus Augustinus in psalm. cxxvi; Amalarius, *De reb. eccl.* iii, 10; et Honorius Augustol. i, 13 et 15. Præsertim vero cathedra episcopalis seu patriarchalis θρόνου voce donatur passim apud scriptores Byzantinos. Anonymus, *De locis Hierosol.* c. 3, Hierosolymitanæ sancti Sepulcri ecclesiæ bema describens, ἐκεῖ εἶναι ὁ θρόνος τοῦ πατριάρχου. Atque inde factum est ut a throno, dignitatis summo fastigio, ecclesiæ compellarentur, et *thrōni* dicerentur, quibus patriarchæ et episcopi præsidebant, quemad-

modum Latini *sedes* appellari consueverunt. Jam vero cum conchæ mediæ recessus imus subselliis ab utraque parte et undique cingeretur, throni patriarcharum et episcoporum, quos *μυστιπόλους θώκους* seu sacerdotales *sedes* vocat Silentiarius, ad dexteram altaris partem videntur exstitisse. Scylitzes in Stratiotico de patriarcha : Κατελθόντα γὰρ ἐκεῖνον εὐθέως οἱ ἀνάπται τοῦ πλῆθους παρεκλιφότες, καὶ θρόνον ἐνεγκόντες, ἐπὶ τοῦ δεξιῦ μέρους καθίζουσι τοῦ ἁγίου βήματος. Id etiam indicat ordo Romanus : Tandem episcopus osculatur evangelium et altare, et pergit ad dextram altaris ad sedem suam. Id observare est præterea ex Marcellino Comite, dum narrat Joannem Romanum pontificem, cum anno 525 Epolim pervenisset, *miro honore a Justiniano imperatore exceptum fuisse, et dextrum dextro ecclesiæ insedisso solio, idemque Domini nostri resurrectionis plena voce Romanis precibus celebrasse.* Quibus verbis innuit Marcellinus Joannem in consessu patriarcham CP. præcessisse, sedisseque ad illius dextram. At Goarus in medio et intimo conchæ recessu patriarchicum thronum statuit, quem circumstant hinc inde episcoporum vel qui sacris intersunt sacerdotum subsellia. Addit præterea supra eum thronum Christum, solere effingi, manibus in mensam appositam in crucis formam decussatis, dextra panem sacrum, sinistra crucem apprehendentem : hinc inde vero, et a lateribus, supra episcoporum et sacerdotum sedilia, duodecim apostolorum effigies delineatas, ut etiam hodie in sancti Pauli et Salvatoris basilicis Romæ conspiciuntur. Unde planum sit eo respexisse Germanum patriarcham CP., cum dixit βῆμα esse θρόνον ἐν ᾧ περὶ ὁ παμβασιλεύς Χριστὸς προκάθεται μετὰ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων, ut et Symeonem Thessalon. libro *De Templo* : Καθίσας τῷ συνθρόνῳ, τὸν Χριστὸν ἐκμιμούμενος, συγκαθέδρους ἔχει καὶ τοὺς συνεπισκόπους καὶ ἱερεῖς μιμουμένους τοὺς ἀποστόλους. Et libro *De sacramentis* : Ἡ ἄνω καθέδρα τὴν ὑπερουράνιον δεικνυσὶ καθέδραν τοῦ Ἰησοῦ, αἱ ὑπ' αὐτὴν δὲ βαμπίδες τὴν ἐκάστου τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἱερέων τάξιν τε καὶ ἀνάβασιν, ἐνθα δὴ καὶ οὐ θέμις τινα ἕτερον καθίσαι, οὐδὲ τῶν διακόνων αὐτῶν. Eadem habet aliis verbis libro de Templo : Διὰ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου τὸν εἰς οὐρανὸς ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς σαρκωθέντα Λόγον καθήμενον, διὰ δὲ τῶν ἀναβαθμῶν τὴν ἐκάστου τῶν ἱερωμένων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων τάξιν τε καὶ ἀνάβασιν.

67. Dixi binos recessus seu potius duas conchulas majori, ubi stabat sacra mensa adjunctas fuisse, alteram ad dextram et septentrionem, alteram ad sinistram et ad meridiem altaris. Conchulas majori adjunctas describit, ni fallor, Silentiarius, 1 part. v. 236. Nam cum dixisset mediam ac majorem concham sacerdotum subsellia in orbem circumducta continere, addit eam excipere (ad utrumque nempe laterem) fornicem alium, validis innixum fundamentis, in una quidem parte in rectas ductum lineas, superne vero ita sinuatam ut cylindri semisectionis for-

ma referat. Ea est enim minorum conchularum figura, quæ cum majori longe strictiores a terra assurgant, cylindri semisectionis formam effingunt, donec superne sinuentur; quam etiam figuram majori conchæ tribuit Procopius, licet potiori jure minoribus illa conveniat. Mox addit Silentiarius concham, orientalem nempe, binas alias conchas utrinque protendere, versus occidentem progredientes, tanquam si ulnas suas extenderet, quoclerum ac cantores excipiat. De minoribus igitur conchulis ita Silentiarius :

Τὴν δὲ μετ' ἐκδέχεται κρατεροῖς ἀραρυτὰ θεμελίους, Ἐς βάσιν εὐθύγραμμος, ὑπερθε δὲ κύκλιος ἀντυξί, Σχήμασιν οὐ σφαίρης ἐναλίγκιος, ἀλλὰ κυλίνδρου Ἄνδιχα τεμνομένοιο.

Harum conchularum alteram, quam ad dextram statuit Symeon Thessalonicensis, πρόθεσιν Græci appellant, quasi dicas *propositionem* aut *propositionis mensam*, a cæremonia quæ in ea peragitur nomen habentem. In ea namque, ait Allatius, sacerdos ante missam, et una cum eo ministrantes, res omnes ad sacrum complendum necessarias, ut panem, vinum et alia, præparant, quibus finitis secedunt ad sacram mensam, ubi sacra liturgia inchoatur. Pachymeri 1, 19, κόγχη τῆς προθέσεως dicitur. Utramque autem conchulam *secretarium* vocat Paulinus, priorisque seu prothesis, usum sic describit :

Hic locus est veneranda penus qua conditur, et qua Promitur alma sacri pompa ministerii.

Et epist. 12, ad Severum, loco supra laudato, de binis istis conchulis verba faciens, *Una earum, inquit, immolanti hostias jubilationis patet.* Ubi pro patet legendum parat censuerim : quippe in hac conchula *hostias non immolat antistes, sed in media et majori concha* : prothesis vero *hostias jubilationis immolanti* seu potius immolatur *antistiti parat* vel præparat. Cum enim in utraque conchula, quæ ad sacram liturgiam peragendam necessaria sunt, atque adeo in prothesi hostia et vinum, in diaconico vestes et libri et vasa ac ministeria ecclesiastica parentur, inde binæ istæ conchulæ *paratoria* nuncupantur in ordine Romano : *calicem autem subdiaconus accipit sequens et dat acolyto, et ille revocat in paratorium, nempe in prothesim, ubi calices et cætera vasa ad sacrificii usum reponebantur, quod ex sacris liturgiis abunde probari potest.*

68. Alteram conchulam, quæ ad sinistram seu ad meridiem altaris statuitur a Thessalonicensi, *paratorium* perinde vocat idem ordo Romanus : *Reponitur liber in paratorio quodum sive in secretario.* Conchulas enim majori adjunctas *secretaria* appellatione Paulinum supra observatum est. Proinde idem est *paratorium* quod *secretarium*. Repositos autem fuisse libros ecclesiasticos in hac conchula docet idem Paulinus, dum illius usum sic describit :

Si quem sancta tenet meditandi in lege voluntas, Hic poterit residens sacris intendere libris.

In ea enim conchula sacræ lectiones fiebant, sa-

crique Libri finita liturgia publice prælegebantur. Id, ni fallor, satis innuit ipse Paulinus : nam cum dixisset unam earum concharum immolanti hostias jubilationis antistiti parare, hæc subdit : *Altera post sacrificium capaci sinu receptat orantes*, ita enim legendum contenderim, cum edita nihil aut pravesonent, *altera post sacerdotem capaci sinu receptat orantes*; peracto enim sacrificio eo secedebant sacerdotes et diaconi, et sacrorum Librorum lectioni operam dabant. Certe in ea conchula factas ejusmodi lectiones docet satis superque Codinus libro *De offic.* c. 15, n. 4, dum ait imperatorem in ædem Sophianam secedere ibique magni Basilii precatio-nes a patriarcha prælectas exaudire *πλησίον τοῦ διακονικοῦ*, hoc est juxta conchulam, quæ *διακονικὸν* vocabatur. Nam haud procul exstitisse sedem imperatoris, cum sacrorum Librorum lectionem auditu excipiebat, supra probavimus ex Silentiario. Diaconicum igitur hæc conchula appellata est, quod esset quodammodo appendix majoris diaconici seu secretarii, in quo et ecclesiasticæ vestes et sacra, uti appellantur passim, ministeria asservabantur, ex quo quæ ad sacram liturgiam peragendam necessaria erant promebantur et in hanc conchulam deferebantur, quæ inde diaconicum appellata est. Nam in ea vestes sacras induebant et sacerdos sacra facturus et diaconi illi ministraturi. Unde cum sceuophylacii appellatione donaretur perinde majus diaconicum, inde etiam diaconicum minus seu conchula diaconi sceuophylacium interdum vocatur; adeo ut quæ in liturgiis sancti Marci et sancti Jacobi *ἐν διακονικῷ* peragi preces, exacto sacrificio, dicuntur, cæ in liturgia Chrysostomi *ἐν sceuοφωλακίῳ* fieri scribantur. Metatorii denique appellationem habuit eadem conchula, quemadmodum majus diaconicum, ut infra probamus, ubi nominis rationem expendimus : nam diserte Euchologium p. 623 *διακονικὸν* et *μετατόριον* confundit; quo loco non est major *sacristia*, uti velle videtur Goarus, sed conchula bematis ita appellata, ex qua patriarcha post cantatas tertiam et sextam odas ad altare procedit, *ἐξέρχεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἐκ τοῦ μέρους δεξιῶν*. Nec obstat quod ad dextram altaris diaconicum statuatur, quod ad sinistram reponit Thessalonicensis, cum, ut ait idem Goarus, dextrum vel sinistrum latus pro respicientium ad ortum vel occasum mutatione scriptoribus dicatur; adeo ut ipse Goarus *prothesim* ad sinistram, diaconicum vero ad dextram statuatur, contra quam Thessalonicensis. Metatorium pariter ad dextrum latus vel ædis vel altaris ponit Cedrenus in Leone philosopho : neque enim omnino constat an de exedra diaconico ac metatorio dicta, an vero de conchula iisdem nominibus locutus sit : locum damus infra n. 86. Sed et non desunt qui totum bematis extra altaris vela atque adeo extra majorem concham spatium diaconicum appellatum volunt, quod, cum intra vela seu *παραπετάσματα*, de quibus mox agemus, solis sacerdotibus consistere li-

ceret, quæ bematis pars inde *ἐραταίον* proprie dicta diaconis permessa esset, ut qui ad utramque conchulam, *prothesim* scilicet et *diaconicum*, pro officii ratione peragendi et in iis consistendi necesse haberent. Nam Symeon Thessalonicensis, libro *De templo*, ait nulli licere in sacro synthrono sedere præterquam sacerdotibus, ac ne ipsis quidem diaconis; quibus alius attributus est locus, *ὃς ἀκολουθῶς ὠνόμασται διακονικόν, ἐνθα καὶ καθῆσθαι τοῦτοις οὐκ ἀκώλυτον*, diaconicum nempe, locus sic dictus, in quo considerare eis licitum sit. Huic quidem sententiæ nescio an faveat Lexicon Gr. ms. quod exstat in bibl. Reg. cod. 2062, ubi *παραπετάσμα τὸ διακονικόν, τὸ παραάλυμμα* esse dicitur : videtur enim *διακονικὸν* appellari velum altaris, quasi totum bematis spatium, quod extra vela altaris patet, diaconicum sit, et quia in eo et consistere et progredi pro functionis suæ ratione, non autem sacrarium ingredi illis liceret, quemadmodum subdiaconis eadem bematis spatia; cum subdiaconi et lectores in solea extra bematis cancellos consisterent, ut docet idem Thessalonicensis. Atque inde colligitur quid statuatur canon 21 synodi Laodicenæ, dum ait non licere subdiaconis intra bematis cancellos consistere : *οὐ δεῖ ὑπηρέτας χώραν ἔχειν ἐν τῷ διακονικῷ* : id enim solis diaconis licebat. Ita porro hunc canonem capiendum par est credere, etsi Balsamon et Zonaras diaconicum de munere diaconi interpretati sint. Priori sane sententiæ favet Isidorus Mercator, qui *διακονικὸν secretarium* vertit : *Secretarium*, inquit, quod Græci diaconicum vocant; quæ totidem verbis habentur in concilio Agathensi can. 66; ita ut per *secretarium* conchulam intellexerit, quam Græci *diaconicum* nuncupant, quæ a diaconis in ea ministrantibus nomen sumpsit, ut observavimus. Nam vix est simile vero diaconicum pro exedra extra ædem ita nuncupata sumi debere, cum in ea quibusvis ecclesiæ ministris consistere fas esset, et ex ea clerici omnes ad altare procederent. Jam vero quod in concilio Arelatensi II sub Siricio PP. can. 15 *diaconi sedere inter presbyteros in secretario* vetantur, id videtur intelligi aut de majori diaconico, secretario vel vestiario, in quod sacerdotes vel antistites de rebus ecclesiasticis deliberaturi secedebant, et, ut verbis utar Sulpicii Severi, cum *vel salutationibus vacantes vel audiendis negotiationibus occupati* in eo considebant; vel potius de minori diaconico, id est conchula, quam *διακονικὸν* vocant Græci. In hoc enim diaconico quando sacerdotes sacra facturi in eo sacras vestes induunt aut alia quæ ad sacram liturgiam spectant exsequuntur, cum iis, ob reverentiam quam sacerdotali characteri debent, sedere prohibentur.

69. Ad utrumque bematis latus quatuor præterea exsurgunt aliæ conchæ, binæ scilicet in utroque muri seu parietis latere, quas versus occidentem progredi ait Silentiarius. Sustentatur autem illarum unaquæque binis columnis porphyreticis Ægyptiis, quas Romanas vocant, et a muliere vidua, Marcia

mine nuncupatam fuisse: Τῷ ὀνόματι αὐτῶν ἐκάλεσαν ἁγίας πύλας τῆς ἁγίας Σοφίας, ἥτις μέχρι σήμερον καλεῖται τῶν Ἀρμενίων πύλη.

72. Portæ vero sanctæ, cum cancellatæ essent, velis ut plurimum obducebantur, ne quæ peragebantur sacra in altaribus a quibusvis conspicerentur. Dicuntur autem ejusmodi fores clatræ et cancellatæ καρχελοθυρίδες Anonymo: vela vero θεῖα παραπετάσματα S. Dionysio in Epist. ad Demophilum, ἀμφίθυρα Chrysostomo, serm. 3 in Epist. ad Ephesios, Theophylacto Simocattæ, v, 14, et Evagriō, vi, 20, quasi ἀμφια θυρῶν. Græci posteriores βηλόθυρα, barbaro vocabulo, fores istas appellaverunt, quo utuntur scholiastæ Aristophanis, ad *Ranas*, et Codinus *De Offic.* Unde βηλόθυρον effictum in Euchologio et apud Malaxum, etsi quasi βήματος; θυρῶν dicta videatur posterior hæc vox. At Guillelmus Biblioth. in Stephano VI, hanc vocem usurpare videtur pro quovis velo, etiam altaris: *Fecit etiam in eadem basilica — belothera quatuor, ex quibus unum auro textum.* Et infra: *Contulit — velothera serica tria in circuitu altaris.* De velothyris sic Paulinus, *Nat.* vi:

*Ass alii pretiosa ferunt donaria, meque
Officii sumptu superent, qui pulchra tegendis
Vela ferant foribus etc.*

Et Epiphanius epist. ad Joannem Hierosolymitanum: *Inveni ibi velum pendens in foribus ecclesiæ. Denique in concilio Narbonensi a. 589, can. 13, juniores clerici jubentur senioribus vela ad ostium sublevare.* Sed antequam ex bematis cancellis excedamus, observandum inde totam hanc ædis sacræ partem cancellis clausam vulgo apud nostros *cancellum* appellari, *le chancel.* Hugo Plagon in versione Gallica W. Tyrii ms.: *Li patriarche prit le califfre, et Genmena el cuer et el chancel, pour bien voir apertement le sacrement.*

73. Ex bemate per tabulati portas egredientibus primum occurrit *solea*. Symeon Thessalon. *Dial. de sacramentis*: Γίνεται εἰσοδος εἰς τὸν σολέαν ἐκ τοῦ βήματος. Euchologium in ordinatione diaconi: Ἐξελθόντες δύο διάκονοι ἐκ τοῦ ἁγίου βήματος λαμβάνονται τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι διάκονον, ἐστῶτα ἐν τῇ σολέᾳ. Proxima enim sacris cancellis fuit *solea*, ut ex Cantacuzeno, i, 41 colligitur, scribente, imperatorem διερχόμενον τὸν σολέαν εὐρίσκειν τὸν πατριάρχην εἰς τὰ ἅγια θυρῶν, et Codino innuente *soleam* inter ambonem et bema existitisse, dum ait imperatorem ex ambone descendere, non ex ea parte quæ ὠραίας πύλας, sed ex altera quæ πρὸς τὸν σολέαν et τὸ ἅγιον βήμα respicit. Unde evidens est *soleam* sacris cancellis proximam fuisse atque ipsi bemati, cum et *solea* et cancelli bema ipsum a nao dividerent. Id enim videtur scribere Theodorus Studita: Οἱ τε θεῖοι κίονες καὶ οἱ σόλιοι καλούμενοι, ἃ τὸ σεβάσιμον διατελιζοῦσι θυσιαστηρίου. Ita etiam Nicephorus patriarcha CP. *Antirrhético* II, c. 43, ubi *soleam* cum cancellis jungit: Τί οὖν εἶποιεν περὶ τῶν ἐν ταῖς

ἱεραῖς κίγκλισι καὶ ταῖς καλουμέναις σωλαῖς πρὸ τοῦ θείου θυσιαστηρίου ἰδρυμένων; ubi *soleas* numero multitudinis efferunt scriptores isti, cum *solea* non ædi duntaxat Sophianæ propria fuerit, sed *ædes* omnes sacræ suas *soleas* haberent. Idque satis præterea colligitur ex Leone Grammatico, p. 450 et 451, ubi meminit *solearum* ædium Blachernensis et S. Mocii. At quæ pars illa sit templi, ambigunt doctiores nec inter se consentiunt; præ cæteris vero doctissimam et luculentam ea de re dissertationem instituit Leo Allatius, l. i Συμμίκτων, ubi discussis scriptorum sententiis suam ipse stabilivit, dixitque *soleam* esse basim, fulcimenta ac partes inferiores tabulati cancellati, quæ solidæ fieri solent; ex quo, inquit, factum postea ut spatium illud quod ante ipsam *soleam* effundebatur, *solea* dici cœperit. Cui quidem sententiæ favere videtur *Lexicon Gr.* ms. in bibl. Reg. cod. 2062: Κίγκλις τὸ τοῦ δικαστηρίου κάγκελον ἢ ἡ σωλέα, seu ut habet aliud *Lexicon*, quod inscribitur Στέφανος λέξεων, cod. 1688, ἢ ἡ τοῦ ἱεροῦ σωλαῖα, ita ut unum videatur esse cancellus et *solea*. Verum etsi certum sit *soleam* appellatum spatium illud quod cancellis bematis obversabatur, non ideo tamen a solo isto seu basi cancellorum nomen sumpsit, sed potius a solo vel pavimento editiori, quod hoc loco altius eminebat. Unde recte Menardus ad librum *Sacrament.* Gregorii et Goarus ad Euchologium non uno loco *soleam* dixerunt esse pavementum eminentius ecclesiæ, quod est ante foras sacrarii, inter chorum et sacrarium, in quo est altare, cujusmodi describi videtur a Leone Ostiens. III, 27: *Sed illud præcipue quod secus altare est et in choro, gradibus illis quibus ad idem altare ascenditur, crustis pretiosorum marmorum decenti varietate distinxit.* Id sane evincunt non modo simile pavementum aliquanto editius, quod in nostratibus ecclesiis perinde his locis conspicitur, sed etiam voces Græcobarbaræ, ὁ σολέας, σολέιος, ἡ σολέα, ὁ σολέας et ἡ σωλία, quibus utuntur passim scriptores Byzantini, qui eas indubie hauserant vel a Latinis sequioris ævi vel ab Italis, quibuscum semper magnum habuere commercium. Quippe apud Italos quidquid supra pavementum tantisper eminet, *soglia*, ut apud Francos *seuil*, seu *solium* dicitur: unde primum portæ gradum seu domus limen *le seuil de la porte* nuncupamus, primam nempe et inferiorem trabem, cui totum ædificium ligneum insistit, et quam transcendere tenetur qui domum vult ingredi; quæ quidem trabs *seule* vocatur in consuetudine municipali Aurelianensi art. 377, et Nivernensi cap. 26 art. 8 et 11, *soutier* in eadem Nivernensi cap. 10, ut Florentinis *sogliare*; *sol* in Remensi art. 238, *soline* in Ambianensi art. 198. Sed et apud Græcos recentiores σωλείαν ædium quarumvis fuisse partem docet *Lexicon Gr.* ms. mox laudatum: Σολέα, χώρα· σωλεία δὲ ἡ τοῦ εἴκου, nempe φλιὰ seu limen: est enim academicis Cruseanis *soglia pietra o scalone, dove posano gli stipiti*

del uscio. Itaque, si bene auguror, *solea* idem erit **A** ac *limen*, et *soleæ* idem quod *limina*; qua ultima voce utuntur passim scriptores, dum de ædibus sacris loquuntur, aut de iis qui ad ipsas sacras ædes voti causa proficiscuntur. Paulinus, Nat. 9:

*Verum utinam sanis agerent hæc gaudia votis,
Nec sua liminibus miscerent pocula sanctis.*

Et infra:

Cede sacratis

Liminibus serpens.

Hinc familiaris loquendi formula, *ad limina sanctorum* proficisci, aut ea visitare, cum de iis qui ad eorum sepulcra seu memorias peregrinationes instituunt verba faciunt scriptores. Nam cum sanctorum reliquæ ac corpora intra absidas vel bemata in Confessionibus, id est sub altaribus, **B** recondita essent, fideles in liminibus seu in *soleis* bematis consistebant, ibique preces suas ac vota exsolvebant. Nicolaus I papa epist. 8: *Tantu hominum millia protectioni atque intercessioni B. apostolorum principis Petri ex omnibus finibus terræ properantium sese quotidie conterunt, et usque in finem vitæ suæ apud ejus limina semet mansura proponunt.* Ita passim apud Victorem III, lib. in *Dialog.*, Leon. Ostiens. III, 49, Petr. Diacon. *Chr. Casin.* IV, 92, et alios; quibus in locis vox *limina* pro ipsa æde sacra sumitur, id est pars pro toto. Quanquam non desunt qui *limina* pro ipsa prima ædis porticu atque adeo ipsis foribus intelligi debere contendunt, in quibus subsistebant peregrinantes, cum **C** eo prosequerentur cultu ipsos martyres, ut et ipsam ædem iis sacram subire vererentur. Paulinus, Nat. 6:

*Ille autem qui tanti muneris alto
Causa fuit Domino, mediis in liminibus stans,
Flensque iterum, sed lætitia, modo debita Sancto
Vota refert.*

Sed et interdum ipsos postes osculabantur: unde apud Chrysostomum hom. 3 in Epist. ad Corinthios, *πρόθυρα τοῦ ναοῦ φιλεῖν*, Aratorem I. II *Histor. sacræ*, et Paulinum Nat. VI, *oscula figere postibus*; Prudentium, Hymn. 2 et 41, *apostolorum et martyrum exosculari limina*; denique apud Gregorium Turonensem *De Mirac. sancti Martini*, IV, 14, *limina S. Martini osculari*. Paulinus loco laudato:

*Sternitur ante fores, et postibus oscula figit,
Et lacrymis rigat omne solum, pro limine sancto
Fusus humi.*

Nam quemadmodum qui excommunicantur et ab ecclesiæ ingressu arcentur, dicuntur *a liminibus ecclesiæ separari* apud Leon. Ostiens. III, 43, Petr. Diac. lib. IV, 32, 57, 88, 94, 109, et alios passim, ita peregrinantes humilitatis majorisque venerationis gratia, ac poenitentium instar, in ipsis liminibus subsistebant, ut qui se ipsam ædem subire indignos censerent. Utcunque se res habeat, illud etiam a vero haud procul est, ipsos peregrinantes vota sua exsolvisse in bematis liminibus seu soleis, quæ *liminaria* dicuntur Anastasio in sancto Adriano

papa, p. 117: *pari modo et in ipsius apostoli confessionis liminari inferiori, lib. xxv Liminare* etiam eadem notione vocat Petrus Diaconus, IV, 93, quod idem Anastasius, p. 152, 156, 173, 177 *vestibulum altaris et confessionis*; cujus quidem vestibuli ingressus meminit præterea p. 133, 134, 140, 141, 173. Sed quod Græcis *solea*, nostris *limen* et *liminare* dictum est, *rugam* videtur nuncupare ordo Romanus, enarrans ut pontifex finita sacra liturgia in secretarium redit, ubi hæc subdit: *Tunc septem cereostata præcedunt pontificem, et subdiaconus regionarius cum turibulo ad secretarium: — post eos bajuli, post eos cereostatarii, post quos acolythi qui rugam conservant, post eos extra presbyterium cruces portantes, deinde mansionarii juniores; et intrat in secretarium.* Neque alia significatione accipienda hæc vox apud Anastasium Bibl. in Vitis Pontificum, ubi passim occurrit, quidquid reclamet Cæsar Bullingerus. In Stephano IV: *Fecit et regulares argenteos super rugas, per quas ingrediuntur ad altare.* In sancto Adriano: *In eadem basilica ab introitu de rugas usque ad confessionem vestivit de argento purissimo.* In Leone III: *Necnon et altare majus sub absida construxit, cujus faciem atque confessionem seu rugas ad decorem ipsius altaris investivit ex argento mundissimo.* In Paschali: *Sacram confessionem ejus interius exteriusque cum rugulis suis nobilissime construxit.* Et p. 150: *Confessionem denique ejus cum rugulis suis interius exteriusque vallantem pulcherrime compisit atque decoravit.* Aliibi vero non semel rugas istas in ingressu presbyterii, id est bematis, fuisse ostendit. In sancto Paulo: *Fecit autem et rugas in ecclesia B. Petri apostoli in presbyterio ingredientes, quas utraque parte dextra lævaque investivit argento purissimo.* Alio loco: *Fecit etiam imagines sex ex laminis argenteis investitas, ex quibus tres posuit super rugas quæ sunt in introitu ecclesiæ presbyterii.* Rursum: *Fecit simul et rugas argenteas in ingressu presbyterii pensantes, etc.* Cum igitur, ut habet ordo Romanus, acolythi *rugam* servarent, neque iis fas esset sacrarium ingredi, satis evincitur *rugam* extra sacrarium atque adeo ei proximam fuisse. *Ruga* vero idem sonat quod nostris *rue* seu *platea*: sic enim usurpatur **D** hæc vox apud Willelhum Tyrium, XII, 25, et in Bulla Alexandri papæ a. 1165. In M. Pastoralis Ecclesiæ Parisiensis, I. XIX, charta 17: *Usque ad locum qui vocatur Tudella, in ruga ejusdem S. Germani.* Ita Papias pariter *rugam* videtur accipere: *rugæ, romæ, simitulæ.* Ubi legendum *rumæ*; Græcam enim vocem expressit *ρύμη*. Gloss. S. Benedicti, *rugam* *ρύμη*. Nam et hoc loco *rugam* forte accipitur pro *platea*: *ρύμη* enim Græcis non modo *rugam* frontis sonat, sed et *plateam*. Hesychius: *Ἀμφοδὰ αὐτὴ ῥύμαι, ἀγυαὶ, ἐδοδοί.* Lexicon Græc. ms. in bibliotheca Regia cod. 930: *ἄμφοδος ῥήμη ἄμφοδον ἐδοδον, ῥήμην.* Quibus locis legendum *ρύμη* et *ῥύμην*. Sed et a *ρύμη* vocem Gallicam *rue* deducit H. Stephanus. Recte autem *rugam*, *semi-*

tulam vertit Papias, seu parvam semitam, cujusmodi sunt sulci quos in fronte senum efficiunt rugæ; unde indubie rugas appellarunt nostri quasvis plateas strictiores, quod rugarum quæ in fronte senum contrahuntur formam referant. Sed et observo partem illam templi *plateam* et *viam* appellari in charta a. 1337 in eodem M. Pastoralis Ecclesiæ Paris. p. 367: *Item ordinamus et pronuntiamus, quod si in platea, infra gradus per quos ascenditur ad magnum altare, licet sit seu dicatur capitium, aliqui cerei in candelabris ponantur in parte inferiori super tumbis defunctorum, etc. Infra: de jurisdictione autem Ecclesiæ Parisiensis, — ordinamus quod a primo inferiori graduum, per quos ascenditur ad magnum altare, et circumcirca magnam et parvum altaria, intra tamen clausuram quæ ibi est, et non extra, tota jurisdictio est et erit episcopi: in via autem juxta ipsos gradus, per quam ius de uno ostio ferreo ad aliud ostium de transverso, erit præventio inter episcopum et capitulum, etc.* Sed ut ad soleam revertar, pars illa templi vulgari ac recepto loquendi modo βῆμα ἀναγνωστῶν dicta est, id est, in qua consistebant lectores. Cum enim in bema sacrum, cæteris ecclesiæ partibus editius, solis sacerdotibus ac diaconis ministrantibus aditus pateret, subdiaconi ac lectores extra cancellos in solea perinde editiori stabant, unde eorum bema appellata est, ad instar bematis sacri, in quo consistebant sacerdotes. Id adstruit Syneon Thessalonicensis: Ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστα; καθῆσθαι γρη̄ έξωθεν τοῦ βήματος πρὸς τὸν σολέα, ὃς δὴ καὶ βῆμα καλεῖται ἀναγνωστῶν. Quamquam non desunt qui soleam lectorum bema esse appellatam censent, quod ea amboni quodammodo subjaceret, cui id appellationis tribuit diserte Sozomenus, ix, 2: Εἰκάζω αὐτὴν κείσθαι περὶ τὸν ἄμβωνα, βῆμα δὲ τοῦτο τῶν ἀναγνωστῶν. Et l. vii ait sanctum Chrysostomum orationem habuisse ad populum ἐπὶ τοῦ βήματος τῶν ἀναγνωστῶν καθεζόμενον. Neque aliter Socrates, l. vi, ubi scribit eundem ex ambone ut plurimum ad populum perorasse, ὅθεν εἰώθει καὶ πρότερον ὀμιλεῖν. In concilio Laodiceno, can. 15 dicuntur canonici psallere ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαίνειν; et in libro *Sacramentorum* sancti Gregorii: *ascendit lector in ambonem, pronuntians*, etc. Ita denique sanctus Cyprianus, ep. 34 lectorem ait *super pulpitem, id est super tribunal ecclesiæ, impositum legis præcepta et Evangelium Domini*. Soleam Sophianam, ut et ambonem, ex onychite lapide, ἐξ ὄνυχίτου λίθου, confecisse Justinianum tradunt, qui utrumque casu trullæ confractum narrant, in quibus est Cedrenus. Anonymus multo pretiosorem describit: Τὸν τε ἄμβωνα μετὰ τῆς σολέας ἐποίησε μετὰ σαρδόνυγον, ἐντιθέμενος καὶ πολυτίμους λίθους, σὺν κόνων ὀλοχρῦσαν καὶ χρῶν καὶ ἀσπίδων καὶ σαφειρῶν. Nec vetat solum seu pavementum, quod pedibus teritur, onychite lapide constratum fuisse, cum onyx marmoris species sit, quod alabastritem

A etiam vocant, ex quo pretiosissima olim facta pavimenta auctor est Plinius, xxxvi, 7 et 8. Gloss. Lat. ms. in bibl. Reg. cod. 1013: *Onychinum genus metalli; onyx genus marmoris*. Lucanus de aula Ptolemæi et Cleopatræ, in qua Julius Cæsar post pugnam Pharsalicam regio apparatu exceptus est, lib. x:

*Totaque effusus in aula
Calcabatur onyx.*

Et Martialis, l. 12 epigr. 50:

Calcatusque tuo sub pede lucet onyx.

Sed et Paulus Silentarius inter marmora varia lapidesque opulentos, quibus ædes Sophiana passim coruscabat, onychem recenset, part. II, v. 223:

B Ὅσσα δ' ὄνυξ ἀνέηκε διαυγάζοντι μετὰλλο
Ἐχρίων ἐρίτιμα.

Ut et Statius:

*Hic Libyus Phrygiusque silex, hic dura Laconum
Saxa virent, hic flexus onyx et concolor alto
Vena mari.*

Et alibi:

Mæret onyx longe, queriturque exclusus ophites.

Cum autem sacri cancelli ad extremas pilarum seu pinsorum partes, quæ bemati ad orientem proximæ erant, ipsum clauderent, spatium illud quod implebat latitudinem earum pilarum soleam, ut opinor, conficiebat, donec amboni conjungeretur qui intra alteram pilarum extremitatem ad orientem perinde excitatus fuit. Nam qua interiori templi partem respiciunt, latiores sunt pilæ.

74. Sophianum ambonem ad orientem et versus mediam ædis partem statuit Silentarius in illius descriptione:

Ἔστι τις εὐρυπρόριος κατ' ἔνδια μέσσα μελάθρου
Ἄθροος ἰδεῖν καὶ μᾶλλον ἐς ἀντολήν τε νενευκῶς
Ἠύργος, ἀκηρασιόισιν ἀπόκριτος ἤθεσι βίβλων.

Ad orientem et e conspectu bematis statuitur pariter ambo a Germano patriarcha CP.: Ὁ ἄμβων πρὸ τῆς θύρας τοῦ βήματος ἴσταται, ut et a Syneone Thessalon. libro, *De templo*: Ὁ μὲν πρὸ τοῦ βήματος ἄμβων, etc. Alio loco: Τοῦ ἱεροπάτου βήματος κατὰ ἀνατολὰς ὀρισθέντος, καὶ τοῦ ἄμβωνος ἀντικρὺ τεθέντος, εἰ τόπος ἐστί. Ita autem excitatus erat ambo, ut pars una soleam et bema, altera vado et portas ὡραίας spectaret, inter bema vero et ambonem solea intercederet: id diserte colligitur ex locis proxime laudatis, ubi de solea egimus. Pars vero ambonis, quæ bema respicit, dextra nuncupari videtur Nicetæ Paphlagoni in *Vita Ignatii patriarchæ CP.*, quo loco narrat somnium Bardæ Cæsaris: Καὶ ὅτε πλησίον ἤμεν τοῦ ἄμβωνος, ὡφθησαν ὡσπερ κουδικουλάριοι δύο ἀπότομοι καὶ ἐμβριθεῖς, ὧν ὁ μὲν δέσμιον τὸν βασιλέα λαθῶν καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατασύρων ἐξωθεῖτο τῆς σολέας, κατακρίνων ὡς ὑπεύθυνον, etc. Cedrenus idem somnium enarrans: Οἵτινες ὀδηγοῦντες αὐτὸν ἄγουσι πρὸς τὰς κίγκλιδας τοῦ θυσιαστηρίου. Alteram au-

tem ambonis partem, quæ scilicet ναὺν et πρόνοιον seu narthecem spectabat, ὀπίσθιον μέρος τοῦ ἁμ-
 δωνος vocat Alexius Aristenus in can. 21 Ancyr. Atque inde ὀπισθᾶμβωνος εὐχὴ appellata est a Græ-
 cisea oratio quæ peracta sacra liturgia a sacerdote sacra faciente in ambone ad populum recitatur, ἐκφωνουμένη παρὰ τοῦ ἱερέως ἔξω τοῦ βήματος, ut
 est in liturgia S. Jo. Chrysostomi; quæ quidem oratio compendium quoddam est omnium orationum quæ in sacro dicuntur, et ab ipsomet sacerdote profertur, ut populus tandem intelligat quis earum precationum, quæ in adytis hactenus factæ sunt, scopus fuerit et finis, ut disertis verbis indicat Germanus patriarcha CP.; cujusmodi ferme fuit *Oratio ad complendum*, seu missæ *Collecta* ultima, de qua passim qui de ritibus Ecclesiæ scripserunt. Hanc igitur orationem recitaturus sacerdos bemate egreditur, ambonemque conscendit ab orientali aditu, et ad populum convertitur ad occidentem, quæ pars est ambonis postica et sinistra, respectu bematis. Unde cum Balsamon in can. 12 concilii Nicæni 1 transfugas a fide ait debere τρία μὲν εἶη ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι ὀπισθεν τοῦ ἁμβωνος; καὶ ἐξέρχασθαι μετὰ τῶν κατηχομένων, hæc ita capienda sunt, ut ii intra ecclesiæ seu templi septa esse intelligantur, quemadmodum catechumeni: quippe sicut ii ante lectum Evangelium ædem sacram subeunt sacrasque lectiones et homilias auditu excipiunt, ita isti ὀπισθεν τοῦ ἁμβωνος περὶ τὰ κατώτερα δὴ τοῦ ναοῦ consistunt, ut ait Symeon Thessalonicensis, id est, qua parte ambo bemati posticus et sinister conspicitur, cum cæteris fidelibus, in statione tamen sibi ad inferiorem ædis partem assignata, et quæ nartheci conjungitur, in ecclesia stant, finitaque catechumenorum missa cum iis excedunt, et in nartheces seu porticus sese recipiunt. Atque hic est genuinus verborum Balsamonis sensus, quæ doctissimos viros frustra sollicitarunt.

75. Ad ambonis superiora conscendenda duplex patuit aditus seu gradus vel scala aut cochlea, ab oriente scilicet et occidente, ut in cæteris ambonibus. Ugiutio Pisanus ms.: *Ambo pulpitum, ubi ex ambabus partibus sunt gradus*; qui quidem gradus seu aditus *gradus ascensionis et descensionis* dicuntur Anastasio bibl. in Silvestro PP, p. 17. Paulus Silentiarius:

Ὅρθάδιος βάθροις, διδυμάωνος ἁμβατος οἴμοις,
 Ὃν μία μὲν ποτὶ νύκτα τιταίνεται, ἡ δὲ πρὸς ἡῶ.

Duplicis istius ascensus meminit etiam Cantacuzenus, 1, 41; et ex eo Codinus, *De offic.* c. 17, quorum alterum statuit respicientem portas ὠραιας, alterum σολέαν et bema: Κατέρχεται ὁ βασιλεὺς τοῦ ἁμβωνος, οὐκ ἐκ τοῦ μέρους μέντοι οὐπερ ἀνῆλθε, ἡγουν τοῦ πρὸς τὰς ὠραιὰς πύλας ὀρῶντος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐτέρου τοῦ πρὸς τὴν σολέαν καὶ τὸ ἅγιον βῆμα. Ascensus ad orientem meminit Leo Grammaticus, p. 466: Εἰσῆλθεν μέχρι τῶν ἁγίων θυρῶν, καὶ ἀντιστραφεὶς ἀνέβη τρεῖς βαθμοὺς τοῦ ἁμβωνος

A ἔστεμμένος. Ex quibus conficitur præterea ambonem exstitisse inter ὠραιὰς πύλας, per quas a nao seu choro in pronaum et narthecem exitus patebat, et soleam, quæ extra bema erat, ut indicavimus; quibus consentiunt scriptores de æde Sophiana, dum aiunt Justinianum confecto templo illud ingressum, et a Regiis portis seu βασιλικαῖς, quæ eadem sunt cum Speciosis, ad ambonem processisse, et in hæc verba exclamasse, Νενίκηκά σε, Σολομών. Ita porro confecti erant bini isti ascensus, ut sibi invicem adversi in unum coirent, et locum teretem seu circulum efficerent. Silentiarius:

Εἰσὶ γὰρ ἀλλήλοισιν ἐναντία, ἀμφοτέρα: δὲ
 εἰς ἓνα χώρον ἄγουσιν ἴσον περιήγει κύκλιον.

B Unde colligi videtur ambonem media in æde exstitisse, neque, ut hodie majora ecclesiarum pulpita, utramque pilam attigisse. Atque id evincit vox πύργος, qua ambo donatur a Silentiario, quæ cum minime pulpitis hodiernis conveniat, videtur ille potius habuisse quid simile cum iis cathedris excelsioribus, ex quibus concionatores orationem habent ad populum, quæ in quibusdam ecclesiis hæc etiam in parte statuuntur. Proinde exstitit ambo ante portam sacram majorem, etsi ab ea aliquanto longius distaret, quod disertis verbis declarat Germanus patriarcha CP., scribens τὸν ἁμβωνα πρὸ τῆς θύρας τοῦ βήματος ἵστασθαι. Tanta porro elegantia ac tam immenso sumptu ambonem primo excitarat Justinianus, ut totum una cum solea ex onychite lapide confecerit, ut ex Cedreno indicavimus. Addunt scriptores de æde Sophiana saphiris, crystallo et lapillis aliis pretiosioribus, atque adeo columnis aureis, ambonem adornasse, et in utroque, ambone scilicet et solea, ad millies centenas libras impendisse ejus tributis quod olim Constantinus M. Sarbaro Persarum regi indixerat: ita nugantur nuperi Græci. At cum ambo iste, quem πολύολθον et πολυθαύμαστον fuisse scribunt Glycas et Codinus, casu hemisphærii, qui a. 32 Justiniani accidit, una cum solea contritus fuisset, alium rursus excitavit Justinianus, sed elegantia ac decore longe priori imparem, si qua fides iisdem scriptoribus: Τὸν δὲ ἁμβωνα καὶ τὸν σολέαν μὴ δυνάμενοι ποιῆσαι τοιοῦτον πολυέξοδον καὶ πολύ-
 D τιμον, ἐποίησαν αὐτὸν οὐδαμῶν διὰ λθῶν καὶ κίωνων ἀργυρενδύτων μετὰ περιφερῶν ἀργυρῶν, μετὰ τῆς σολέας τρούλον δὲ τοῦ ἁμβωνος οὐκ ἠθέλησε ποιῆσαι, ὡς εἶπον, διὰ τὴν πολλὴν ἔξοδον. Ut sese res habeat, constat ex Silentiario ambonem excitatum post casum trullæ totum ex marmore confectum fuisse:

Πάν δὲ τὸ καλλιθέμιλον ἔδος πετραῖον ἔκαίνο,
 Ἐνθα σοφῶν ἀνάγουσι θεηγόρα δίνεα βίδλων.

Addit denique Codinus amboni superimpositam fuisse crucem, quæ centum librarum auri fuit.

76. Bemati et amboni proximum fuisse locum ubi exstitit puteus sacer, evincunt quæ de eo scribit Anonymus, ædis scilicet Sophianæ partem illam in qua erant ἅγιον φρέαρ καὶ τὸ θυσατεῖον

δλον καὶ ὁ τόπος τοῦ ἀμύωνος, domum fuisse A
cujusdam Antiochi eunuchi. Appellationis rationem
mox prodit, dictumque ἀπὸ τοῦ στομιδίου τοῦ
φρέατος, cui insidens Christus cum Samaritana
collocutus est, quod a Samaria advectum hoc loco
positam est : τούτου γὰρ χάριν ἐκλήθη ἅγιον φρέαρ.
Auctor narrationis miraculi ἐν τῷ ἁγίῳ φρέατι
τῆς μεγάλης ἐκκλησίας editi, quem Combessis viro
eruditissimo, ut plurima alia, debemus, ad portam
templi orientalem puteum istum sacrum existitisse
innuit : Ἐν τούτῳ δὴ τῷ σεπτῷ, φημι, καὶ περι-
ωνύμῳ ναῶν εἰκῶν τις ἐκ χρωμάτων Χριστοῦ τοῦ
ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τινος πίνακος ἀναγεγραμ-
μένη κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν πύλην, ἐν ᾗ ἡ ἀγία ἐπιστομὴ
τοῦ φρέατος ἐκείνου τῆς Σαμαρείτιδος, καθ' ἣν ἡ
ἀληθινὴ πηγὴ, ὁ τῆς γνώσεως ποταμὸς, ἡ μηκέτι
ἔειψεν εἰπούσα πόσις, Χριστὸς οἰκονομικῶς τῇ
Σαμαρείτιδι καθωμίλησεν. Ἐπὶ τούτῳ ἡ τῆς σεπτῆς
εἰκῆνος ἀνακατεμένη ἐτιμᾶτο γραφῇ, προσκυνουμένη
καὶ σεβομένη πιστῶς. Sacri istius putei meminit
præterea Nicetas Paphlago in Vita Ignatii patriar-
chæ, p. 712, ed. Concil. 1618, ut et βήλου κρεμα-
μένου εἰς τὸ ἅγιον φρέαρ Constantinus Porphyro-
genneta. Addit idem Anonymus Hierichunte alla-
tas tubas æreas ad sanctum puteum positas, et ad
earum similitudinem quas tum angeli tenebant,
cum Ierichuntis muri corruere, effictas. Refert
denique Codinus (quod silet Anonymus) sellam
S. Constantini (imperatoris nempe) stetisse ὑπερβεν
τοῦ φρέατος ἁγίου, ἑπάνω τῶν σαλπύγγων.

77. A bemaie in secundam et mediam templi
partem novis cancellis obstructam pervenimus,
quam Græci ναὸν peculiari ac proprio vocabulo
vocant, in qua non fideles omnes, uti vult Allatius,
sed soli ceteri ac cantores consistebant. Cum vero
pars illa templi in teretem vel certe ovalem for-
mam contraheretur, inde χορὸν eam interdum
appellarunt Græci, chorum Latini. Ebrardus Be-
thuniensis in Græcismo :

*Est hic turba chorus ; qui ventat in aëre, chorus ;
Cancellus est chorus, etc.,*

ubi tamen chorum perperam cum cancello con-
fudit, quia forte apud Latinos inferioris ætatis pars
illa templi, in qua exstant altare et chorus, iisdem
septis cancellis, chorus vulgo dicitur. Sic autem
eam ædis partem nuncupatam vult Isidorus, *De
eccl. Offic.*, 1, 5 : *A choris psallentium ; est enim
Suidæ χορὸς σύστημα τῶν ἐν ἐκκλησίαις ἄδόντων.*
Inde nostris chorus dicitur *pars illa quæ a cancel-
lis versus altare dividitur, et choris tantum psallen-
tium clericorum patet*, ut ait concilium Turon. II,
can. 4. Eam porro ædis Sophianæ partem intra
pilas et columnas comprehensam forma esse ovata,
supra ex Gyllio observavimus. *Pars enim ædis in-
terior*, inquit ille, *et media illa ingens vacua, si
sola consideretur comprehensa intra pilas et colum-
nas, est forma ovata, si vero tota tam intra quam
extra pilas perspicatur, est quadrata. Ita enim ex
utroque latere velut alæ appensæ sunt tres aulæ in-*

*feriores et totidem superiores, ut ab imo pavemento
procedat quadrata, deinde intra octo pilas in ovatam
formam contrahatur, usque ad curvaturam quatuor
arcuum sustinentium hemisphærium.* Sedebant au-
tem clerici et cantores ab utraque parte ἐν στασι-
δοίς, ut est in *Euchologio*.

78. Ναὸν et chorum Sophianum consiciebat to-
tum illud spatium, quod intra quatuor pilas ma-
jores continetur, cujus umbilicus, cui nempe cen-
trum copulæ seu trullæ ad perpendicularum immi-
net, videtur appellari ὀμφαλὸς seu τὸ μέσον τοῦ
ναοῦ apud Marcum, *De dubiis typicis*, c. 96, μεσόμ-
φαλὸς Gregorio Cæsariensi orat. in Nicænos Patres,
et μεσόναος apud Balsamonem in 74 can. Trullan.

79. Per alios vero cancellos dividebatur pars
illa templi sacerdotibus, clericis, et cantoribus
addicta ab ea in qua fideles consistebant, inferiore
nempe, et quæ ad narthecem vergit. Leo Ost. III,
27 : *Frontem etiam chori, quem in medio fere basi-
licæ statuit, quatuor magnis marmorum tubulis
sepsit.* Ubi vero pars illa media ædis Sophianæ ab
inferiore separabatur, ut in bematis cancellis, ita
in ea exsurgebant columnæ marmoreæ. Tradit
quippe Gyllius inter pilas duas, quibus sustinetur
quarta pars sphaeræ occidentalis, quatuor exstare
columnas virides, easdemque binas inter se con-
junctas, et sex columellas virides Ionicas, quæ
inter eas intercedunt.

80. Ut porro cancelli bematis tribus aperiebantur
portis, ita cancelli ναοῦ, media scilicet majori et
duabus minoribus ad latera. Media ὠραία πύλη
dicitur Codino, *De Off.* c. 17 et 18 (nos diceremus
la belle porte), βασιλικὴ in Typico et Euchologio
non semel et apud Codinum et Anonymum; præ-
terea apud Leonem Grammat. p. 460 et Marcum
Hieromonachum, *De dubiis typ.* 96, qui βασιλικὰς
πύλας a sanctis, quæ bematis erant, omnino distin-
guunt. Regias vocant Latini ævi medii portas
ædificiorum primarias, ut *Regula magistri*, c. 50,
83, 95, et *Chronicon Novalicense*, c. 14. Versus in
Vita S. Theodardi confessoris apud Catellum :

*Composuitque solum devotus carmine claro,
Erexit regias undique mirificas.*

Ita apud Anastasium in Honorio PP. : *Investivit re-
gias januas in ingressu ecclesiæ majores, quæ ap-
pellantur medianæ, ex argento.* In Conone : *Qui
missi fuerant de exercitu ad custodiendas regias ba-
silicæ, clausas observabant.* In Leone III, *regiæ ma-
jores*, p. 131, 133, 134, 143.

81. Tandem pervenimus ad tertiam eamque ulti-
mam sacræ ædis partem, in qua πολύγλωστος ὄμι-
λος, ut loquitur Silentarius, seu fidelium turba ex
variis gentibus linguisque conflata consistebat. De
illius propria appellatione vix inter se consentiunt
scriptores : Allatius enim narthecis nomine donari
contendit, cujus hac in re sententiam supra ac-
curato satis examine discussimus. Alii πρόναον
appellatam volunt, ut, quæ ante ναὸν seu chorum
ingredientibus occurrat; atque id videtur innuere

Codinus, *De off. c.* 17: Ἐκτὸς τῶν ὠραίων λεγομένων πολῶν, ἦται ἐν προνάῳ. Nam etsi Goarus hæc verba de vestibulo vel narthece capienda censet, longe tamen errant, inquit idem Allatius, Goarum indicans, qui pronaos porticus esse voluit. Nec obstat Balsamon, in can. 74 Synod. Trullanæ ubi ait πάντα τόπον τῆς Κυρίας ἀνατεθειμένον κυριακὸν λέγεσθαι, καὶ μὴ ἐκκλησία ἐστίν, ἀλλὰ πρόναος τυχὸν ἢ ἑτερόν τι ἱερόν, quippe, ut infert idem Allatius, ecclesiæ vocabulo ναὸς proprie intelligitur. Eodemque sensu percipiendum esse censet alium Balsamonis locum ad can. 2 Dionysii Alexandr., in quo πρόναον a proaulio distinguit, esseque scribit τόπον δευτέρας μετανοίας, τὸν τῶν ἀκρωμένων λεγόμενον. Neque tamen plana illa sit ex iis locis Allatii sententia: quippe cum ex eodem scriptore ad can. 14 concilii Nicæni, et in Epist. Gregorii Nysseni ad Letoium, ἐξωθεν τοῦ ναοῦ stetit audientes dicantur, ubi alii ἐξω τῆς ἐκκλησίας habent, in nao vero seu choro solos clericos et extra naum fideles constituisse diserte Silentarius prodat, non plane video quomodo ναὸς sit illa pars tertia ædis sacræ. Deinde Balsamon ait προνάου; eorum fuisse quibus non licebat ἐκκλησιάζειν seu ecclesiam ingredi, ut audientibus; quod intelligendum est de tempore quo sacra peragebantur mysteria; nam ante Evangelium ecclesiam ingrediebantur ad sacras Scripturas et homilias audiendas; unde ἀκρωμένοι dicti: post Evangelium autem ex ea excedebant et in narthece consistebant, dum sacra conficiebantur mysteria, τῶν φρικτῶν ἐπιτελουμένων μυστηρίων, ut habet Symeon Thessal. libro *Contra hæreses*. Proinde incertum relinquitur an apud Nicetam in Man. l. 11, εἰσοδος τοῦ προνάου sit ipse ædis sacræ, an vero vestibuli ingressus. Quod enim Balsamon προνάου; a proauliis distinguit, fieri potest ut προαυλίων voce intellexerit areas, quæ ante ædes sacras prostant: certe constat olim προνάου; ejusmodi atria appellata; qua notione pronaon matris deum et pronaon ædis Marti habemus apud Gruter. 27, 2: 172, 3; 214, 1. Ita etiam vox hæc usurpatur a Vitruvio iv, 4; et a Perdicca Ephesio, *De Thematibus Hierosol.*

Καὶ δένδρον ἐν σκιδφύλλον ἐστὼς ἐν τῇ προνάῳ.

At qui πρόναον tertiam esse templi partem contendunt in quibus est Genebrardus, existimant inde Gallicam vocem *prone* deducendam, eam scilicet orationem quam ex officii instituto habet curio ad plebem in ista inferiore ædis parte et extra chorum, ante missæ solemniam, quæ *pronum* dicitur in conciliis Provinc. Senonensi, a. 1523, Carnotensi 1526, Catalaunensi 1557 etc., *prone* in *Consuet. Parisiensi*, art. 30, *Blesensi*, art. 3, et *Dunensi*, art. 58, ita ut quodammodo hac oratione seu allocutione ad populum curio fungi dicatur officio *doctoris audientium*, uti est apud sanctum Cyprianum, epist. 24, de lectore agentem. Scio Salsasium libro *De privato papa* vocem hanc a Latino *præconium*, dedu-

A cere, quod eo in loco præconis verbi Dei munus impleat curio: sed vix in hanc sententiam pedibus ierim.

82. Confecta ædis Sophianæ ex Silentario aliusque auctoribus descriptione, superest ut de præcipue illius exedris (sic enim sacrarum ædium appendices appellari auctor est Eusebius, *Hist. Eccl.* x, 4) aliquid dicamus. Harum duæ potissimum celebriores habitæ sunt, ut cæteras omittam, si quæ exstiterit, baptisterium et diaconicum. A baptisterio ordiemur, quo nomine appellant Christiani locum baptismi officio dicatum. Illud ferme seorsim a templis exstrui solitum docet Eusebius loco proxime citato, cæterique, quos passim laudant Brissonus ad Leg. *Dominico*, cod. Theod. *De spectaculis*; Steph. Durantus, *De ritib. Eccl.* i, 19; Brouverus ad Fortunat. l. 1, poem. 15; Josephus Vicecomes et alii. Neque tantum extra ædem sacram exstitit baptisterium, sed etiam versus infimam illius partem, seu haud longe a porticibus occidentalibus vel narthece, quo statui videtur loco baptisterium Sophianum a Codino scribente τὸ ἐπίπεδον τοῦ ναοῦ καὶ τὸν λουτήρα καὶ τοὺς νάρθηκας καὶ τὰ περίξ αὐτῶν fuisse domum Damiani patricii, sive hoc loco narthex dicatur pars inferior templi, seu porticus vestibuli. Paulus Silentarius, part. i, v. 148, illud fuisse indicat versus porticus inferiores quæ intra ædem sunt, quo ferme loco hinc inde validioribus columnis marmoreis catechumena suffulciuntur.

Ἐσεδρήσουςι δὲ γὰρ
Ἄντιο ἀλλήλοισι δὴ δυσίν ὦν κατὰ κόρησιν
Τετραπόροις σιρῆσιν ἐπειληγθεῖσα κερατὴ
Νῶτον ὀπισστήριξε γυναικειοῖσιν ἐδάθοις,
Λαὸν ἀπιθύουσα πρὸς ἀκράαντα λόετρα
Ἄνδρομέου βίβτοι καθάρσια, etc.

Porro tanta amplitudine fuit baptisterium Sophianum, ut in iis acta concilia legamus in synodo Chalced. act. 1 et apud Cedrenum in Rhinotmeto et Paulum Diac. l. iv. *Hist. Misc.* plebem Cpolititanam tumultuantem eo se recepisse. Unde non mirum, si μέγα φωτιστήριον dicatur apud auctorem *Chronici Alexandrini* in Basilisco, et μέγας φωτιστήρ apud eundem Cedrenum in Leone Isauro.

83. In baptisterio erat fons seu aquarum receptaculum, Græcis κολυμβήθρα, interdum δεξαμενὴ nuncupatum, in quod immittebantur baptizandi. Qui quidem fons tantæ erat apud Cpolititanos venerationis, ut qui ad ædem Sophianam asyli jus habentem, ut omnes ferme ædes sacræ, confugiebant, ad baptisterium inde contendere, sacrosque istos fontes prehensarent. Procopius, in *Hist. arcana*: Ὅπως ἴνα μὴ γένηται δέισασαι, εἰς τὸ τῆς Σοφίας ἱερὸν φεύγουσιν, ἐς τε τὸν θεῖον λουτήρα ἐλθοῦσαι τῆς ἐνταῦθα κολυμβήθρας ἀπρὲς εἶχοντο. Alio loco: Ἐς τῆς Σοφίας τὸ ἱερὸν ἦκον ἐς αὐτὴν που τὴν θεῖαν δεξαμενὴν ἐξαπινάτως ἐκάθισαν, ἦν περ μάλιστα πάντων νενομίκασιν Χριστιανῶν σέβειν, ubi imperite omnino Suidas, qui locum hunc exscripsit, δεξαμενὴν τράπεζαν τὰ θεῖα δεχομένην interpreta-

tus est, cum nihil aliud sit quam fons baptisterii, qui ab eodem Procopio et Theophane a. 2 Theodosii junioris et a. 7 Zenonis κολυμβήθρα, ab aliis ὑπόνομος, a Gregorio M. cloaca, ab Anastasio in *Hist. Eccl. natorium* vocitatur. Κολυμβήθραν dixit etiam Theodorus Lector Eccl. 1 : Καὶ τοῦτον ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ συναγῆναι παρεσκευάσεν ; ut et Cedrenus in Leone de Copronymo : Καὶ γὰρ ἀφώδυσεν ἐν τῇ ἀγίᾳ κολυμβήθρᾳ, ubi Paulus Diaconus, l. xxi *Hist. Misc.* habet in *sancto lavacro*. In hos autem sacros fontes ex aquæductibus influebant perennes aquæ, ut colligitur ex Anastasio, *De vitis PP.* p. 117, 154, 165, et ex tractatu *De capite S. Joannis B.* qui habetur in aliquot codicibus sancti Cypriani. Baptisterium Sophianum præterea jus habuisse asyli, perinde ac ipsam ædem, testatur *Chronicon Alexandrinum*, p. 752 : Λαβὼν Βασιλειῶς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα ἔφυγεν εἰς τὴν Μεγάλῃν ἐκκλησίαν, εἰς τὸ μέγα φωτιστήριον.

84. Altera quæ ecclesiæ Sophianæ adjuncta fuit exedra, διακονικὸν appellata est. Est autem diaconicum Græcis scriptoribus, quod alii ecclesiæ secretarium vocant, nos vulgo *sacristiam* dicimus. Quæ quidem vox occurrit non semel apud scriptores, non modo pro exedra ita appellata, sed et interdum pro conchula bematis, in qua reponebantur vestes sacerdotales ad sacram liturgiam necessariæ, de qua egimus supra, ut apud Philostorgium, vii, 3, Cyrillum in *Vita Euthymii*, c. 18 et 19 ; auctorem *Vitæ S. Auxentii archyandritæ*, c. 1, n. 3, in *Euchologio*, *Typico Sabæ*, *Passione SS. Patrum Sabaitarum*, etc. Videtur autem ita appellatum aut quod diaconorum primitus fuerit in ea sedes et consessus, vel potius quod hæc exedra eorum curæ potissimum commissa fuerit. In ea enim non modo quæ ad ecclesiæ vasa et sacerdotales vestes spectant, priusquam sacra perageretur liturgia seu divinum ac ecclesiasticum officium, munia obibant diaconi, sed et considerant pro munere sui ratione. An vero diaconicum ecclesiæ idem fuerit cum eo carcere qui perinde diaconici nomen habuit, video controversi, etsi probabile sit eandem exedram fuisse. Nam cum nefas ducerent prisci ecclesiæ pontifices reos clericos una cum reis sæcularibus eodem carcere detineri, seu quod suam in eos auctoritatem et jurisdictionem servare ac tueri, vel quod vero similis est, cum clericis suis mitius agere vellent quam solent ordinarii iudices, illos in ecclesiarum secretariis seu opyphylaciis aut catechumeniis detinebant, quousque per pœnitentiam iis impositam, quam ἐπιτίμιον vocant, peractamque sua expiansent delicta ac crimina. Ita Gregorius in *PP.* in *epist. 2* ad Leonem Isaurum in vii Synodo : *Pontifices, ubi quis peccarit, — eum tanquam in carcerem, in secretaria sacrorumque vasorum æraria conjiciunt, in ecclesiæ diaconia et in catechumenis ablegant.* Hinc non semel legimus in Diaconica vice carceris coniectos clericos delinquentes ; eo enim spectat lex 30 cod. Theod. de Hæret. : *Cuncti hæ-*

A retici procul dubio noverint omnia sibi loca hujus urbis adimenda esse, sive sub ecclesiarum nomine teneantur, sive quæ diaconica appellantur vel etiam decanica. Quo loco censet Cucujus diaconicum idem esse quod *decanicum*, carcerem nempe ecclesiasticum, in quo detinebantur rei clerici ; qua notione accipitur decanicum apud Julianum antecessorem, constit. 73 : *Exsecutor autem litium constitutus in decanicis ecclesiarum recludatur, competentes pœnas luiturus ;* quæ totidem verbis exstant lib. x, *Capit. Caroli M. c.* 225, ubi Novella Justiniani 97 habet ἐν τοῖς καλουμένοις δεκανικοῖς. Decanici præterea, vel potius δικανικοῦ, occurrit mentio in supplicatione Basilio diaconi in concilio Ephesino, part. 1 : Κάκειθεν τυπτόμενοι παρὰ τοῦ ὄχλου τῶν δεκανῶν ἀπηγόμεθα ἐν τῷ δικανικῷ, κάκει γυμνοὺς ἡμᾶς δεσμούςσιν ὡς καὶ ὑπευθύνους τῇ τιμωρίᾳ ἐστύλισαν, ἐκρεβάτισαν καὶ ἐπτέρνισαν. Et infra : Θλιβόμενοι ἐν τῷ δικανικῷ λιμώττοντες, ubi interpretes *δικανικὸν tribunal ecclesiasticum* vertit, sed perperam, ut opinor : nam etsi re vera postmodum hac appellatione donari potuerit, hoc tamen loco δικανικοῦ vocabulo diserte carcer intelligitur, si non ecclesiasticus, certe is qui decanorum, id est lictorum, curæ commissus erat. Nisi quis malit decanicum in hac Epistola accipi debere pro loco in quo stationem suam habebant decani seu βαβλοῦχοι, uti appellatur a Cedreno p. 170 ; de quibus passim agunt scriptores. At si decanicum idem fuit cum diaconico, probabile est decanicum et dicanicum corrupte postmodum dictum quod diaconicum appellari debuerat. Nec scio an etiam dicanicum a voce δίκη nuncupatum sibi persuaserint posteriores Græci, quod in diaconicis judicia sua exercerent pontifices, quod indicant *Gesta* de nomine Acacii, hisce verbis : *Dicens Petrum olim in diaconio esse damnatum, nunc etiam Christiana societate semotum* : nam *diaconium* et *diaconicum* idem esse satis declarant supra allata Gregorii II verba.

85. Cum igitur diaconica non modo carceris vicem interdum præstarent, sed etiam tribunalis ecclesiastici, inde factum opinor ut istæ exedræ *secretaria* appellarentur : nam proprie sunt *judicum secretaria*, uti est in concilio Milevitano ii, can. 16, *magnum secretum iudicis, unde secretarium nominatur*, ait sanctus Augustinus in c. xxxiv Ezechiel. c. 3. Idque ex eo fluxisse arbitror, quod in diaconicis synodi et concilia persæpe cogentur, atque iis in consessibus clericorum causæ examinarentur ; unde postea pontificum, qui synodis intererant, sessiones *secretaria* passim legimus dictas, apud Anastasium in S. Agatho p. 54 et 55, in Synodo Lateran. sub Martino PP. a. 649, in concilio Rom. a. 745 sub Zacharia PP. Act. 1 et 2, Cæsaraugustano sub Damaso PP., Carthaginensi iii et iv et v, Milevitano ii, Carthaginensi vi, Africanis cap. 1 et 52, Arelat. iii, Hierosolymitano sub Agapeto PP., Hispalensi ii, c. 1, etc.

86. Neque unicum diaconico Sophiano nomen fuit : nam et μετατόριον dicebatur, si quidem με-

σατώριον idem est quod μετατώριον, quod quidem opinantur viri docti. Id colligitur ex his *Euchologii* verbis : Μετά τὸ ψάλλειν τὴν τριθέκτην κατέρχεται ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης ἐν τῷ μετατωρίῳ ἔχουον τῷ διακονικῷ, καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἐκ τοῦ μέρους δεξιῷ. Quemadmodum igitur *mesatorium* ad dextram statuit *Euchologium* (ædisne an vero altaris, incertum), ita *mitatorium* Cedrenus in Leone philosopho, ita ut unum idemque esse par sit credere, proindeque mendum subesse in *Euchologio*. Sic autem Cedrenus : Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐκκλησίαν εισέρχεται ἐκώλυε τὴν βασιλέα, ὅθεν διὰ τοῦ δεξιῷ μέρους διέρχεται εἰς τὸ μετατώριον. Et infra : Ὅπερ γράψαντες καὶ σφραγίσαντες ἐν τῷ μετατωρίῳ ἔβριψαν, τοῦ δὲ βασιλέως δημοσίαν πρόβρον ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ποιησαμένου, κἀν τῷ μετατωρίῳ εἰσελθόντος, καὶ ἐν ᾧ ἦρχετο τόπω. Meminit præterea μετατωρίῳ Theodorus Lector, Ecl. 2, Lexicon. Gr. ms. bibliothecæ Regiæ sign. 2062, et Codinus, qui illud excitatum refert a Justiniano, Ἴνα, inquit, ἐκείσε παραμένη μετὰ τῶν ἀργόντων αὐτοῦ, καὶ πολλάκις ἐσίτῃ. Quæ quidem ultima verba Goarum impulere ut in notis ad Cedrenum et *Euchologium* scripserit μετατώριον dictum quasi μινσατώριον, fuisseque cubiculum ad latus altaris, in quo fessis a labore cantoribus mensa frugalis, panis scilicet et vini, apponebatur, proindeque locum fuisse mensis instruendis idoneum; a qua sententia haud omnino abhorret Allatius. Verum cum diaconicum seu secretarium Sophianum amplum fuerit triclinium, neque unico duntaxat sed variis constiterit cubiculis, multo probabilius videtur hancce inde sortitum appellationem, quod revera *domus* esset *ecclesiæ*, hoc est æditui et νεωκόρου, in qua etiam imperator, si liberet, antequam sacra peragerentur officia, vel iis finitis et exactis, moraretur. Nam ut *metatum* Latini scriptores ædem et domicilium vocarunt, ut constat ex Gregorio Turon. *Hist.* v, 7, 19 et 40; vii, 6 et 24, viii, 2 et 44, xi, 6, x, 2 et 15, *De mirac.* i, 44 ii, 21 et 24; *De miracul. S. Mart.* ii, 11; iv, 21 : ut cæteros præteream alio a me, si Deus fuerit, recensendos loco, et *metari* dixerunt pro *divertere*, ut Paulinus *Nat.* ix et x, ita μετατόν eadem significatione usurpant Græci recentiores, ut habetur in Glossis Basil. Sanctus Athanasius, sive quisquis est auctor narrationis de imagine Berytensi : Ἐπεξήγησε μετατόν μετίζον ὁ Χριστιανὸς ὡς χρῆζειν. Alios ad id firmandum laudat scriptores Meursius. Ob hanc igitur causam triclinium istud excitasse itaque appellasse Justinianum ait Anonymus, ut in eo quiesceret. Ἐκάλει δὲ — καὶ μετατόριον, ὅπερ ἐκείσε ἀνήγειρε, κοιτώνα ὠραίων δάγρυσσον, Ἴνα εἰσπρευομένον αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ ἐκείσε καθεύδῃ. Ubi καθεύδειν est non tam *somno recreari* quam *quiescere* ac *morari*. Ejusmodi autem fuit et in cum finem exstructa exedra *ecclesiæ* adjuncta, cujus meminit Anastasius in Gregorio IV : *Excit etiam juxta acoliti pro quiete pontificis, ubi*

A post orationes matutinales vel missarum officia ejus valeant membra soporari, hospitium parvum, sed honeste constructum, et picturis decoravit eximitis. Ita metatorium seu diaconicum amplum triclinium fuit, in quo et imperator diversari, siquando a publicis curis vellet secedere et pietati vacare, et diaconi considerare, et synodi peragi, clerici delinquentes includi, sacra *ecclesiæ* vasa, ministeria et vestes asservari, atque adeo ipse ædituus, vel qui templi conservandi curam habebat, habitare poterant. *Ædituos* istos, quod iis juxta ædes sacras mansio esset, *παραμοναρίου* vocant synodus CP. sub Menna, Act. 6; vii synod. Act. 7, can. 5; et Petrus Diaconus Casinensis in *Relat. de corpore sancti Benedicti*, n. 2, *προσμοναρίου* definitiones concilii Chalcedon. can. 2, Leo Grammatic. in Michaele Balbo, p. 459, et Balsamon ad Marci Patr. resp. 28. *Προσμοναρίου* etiam habuere gentiles, si qua *Menologio* fides ad 17 Novembris. Quæ quidem vox habetur etiam in *Italia sacra* Ughelli, t. viii, p. 421 et 423. At qui *paramonarius* dicitur Diacono Casinensi, *mansionarius* nuncupatur Leoni Ost. ii, 26. Notum autem ex Gregorio M. *Dial.* iii, 24 et 25, *mansionarios* et *custodes* promiscue appellari, quibus scilicet custodiendæ *ecclesiæ* incumbere cura; unde *excubitores* nuncupantur mansionarii ab Aldrevaldo, l. i, *De mirac. sancti Benedicti*. Ii enim non modo *ecclesiæ* sed et reliquias et phylacteria servabant, ut colligitur ex eodem Leone Ost. ii, 34. Unde *martyrarii* dicti in concilio Aurellan. ii, can. 13 apud Gregor. Tur. *De mirac.* ii, 46; et *Hist.* iv, 11; *custodes martyrum* apud Anastasium in sancto Silvestro p. 13 et in Synodo Rom. sub eodem Silvestro can. 11; *custodes super sepulcra apostolorum* apud eundem Anastasium in S. Leone I, p. 27; *custodes loculorum* in *Vita S. Zosimi, episcopi Syracusani*, n. 6, ubi eosdem esse cum *ostiariis* evidenter ostenditur. Sed et penes eos fuisse *ecclesiæ* claves docet Petrus Diac. *Chr. Casin.* iv, 53 : habitabant quippe mansionarii in domo *ecclesiæ* contigua, a qua nomen dignitati isti mansit. Auctor *Miracul. S. Mauri abbatis*, c. 10 : *Clericus quidam nomine Manfredus, qui ob custodiam in contigua basilicæ ipsius domuncula dormire erat solitus; ubi dormire idem est quod καθεύδειν, id est morari, habitare, ut monuimus. Inde primi mansionarii dignitas magna in Ecclesia Romana, qui custos Dominicalis vestiarii dicitur in Ordine Romano et cæterorum ecclesiæ vasorum, cum alii inferioris ordinis mansionarii juniores dicerentur. Unde haud procul a vero aberraret ille qui νεωκόρου, cui Sophianæ ecclesiæ claves commissæ leguntur apud Silentiarium, παραμονάριον interpretaretur.*

87. Sed et non omnino improbanda videtur Wolfgangi Musculi divinatio, qui μετατόριον apud Theodorum Lectorem *mutatorium* ver' t. Nam cum μετατόριον idem sit quod diaconicum, rursus vero diaconicum idem quod *vestiarium*, vestiarium denique idem quod ἀλλαξιμάριον apud Codinum, *De*

off. c. 2, locus scilicet seu cubiculum unde vestes A mutandæ promuntur, nil velat μεταώριον vocem pro μεταώριον usurpasse Græcos existimare. Quippe apud Latinos ævi inferioris scriptores *mutatorium*, si non locum unde promuntur vestes mutandæ, certe vestes ipsas quæ alternis mutantur appellari constat; quæ quidem ἐξημισθὰ ἱμάτια dicuntur Homero *Odys.* II; *vicaria indumenta*, Cassiano IV, 10; *mutandæ*, in *Regula magistri*, c. 81; *mutatoria* aliis, uti monuimus in notis ad Alexiadem; denique ἀλλαξιματα apud auctorem *De offic. eccl. CP.* a Medonio editum; ἀλλυγαί apud Codinum; unde ἀλλάσσειν apud eundem et Marcum Hieromon. *De dub. typ.* c. 43. Avitus Vienn. I. III Poem.

Serica bis coctis mutabat tegmina blattis.

Secretarium autem ecclesiæ *vestiarium* appellari notius est quam ut firmari necesse sit.

88. A variis proinde officiis varias sortita est appellationes hæc exedra: nam et a salutationibus ἀπασιτικὸς οἶκος; etiam dicitur Theodoro v, 17; *salutatorium* Gregorio Turon. *Hist.* II, 21; VI, 11; VII, 27; Messiano presbyt. *De vita S. Cæsarii Arelat.* p. 252; Aimoino, *Hist.* III, 47; auctori *Hist. miscellæ* I. XIII, p. 579 ed. Canisii, et Orderico Vitali, I. II, p. 412. Est autem *salutatorium* apud Papiam locus in quo ad salutandum advenientes excipiebantur; et in Glossario Ælfrici *salutatorium* dicitur esse *gretinghus*, id est, domus salutationis, uti definitur ab Ugutione. Sic porro appellatum volunt diaconicum, quod in eo episcopi sacra facturi, antequam ad bema seu ad altare procederent, fidelium salutationes exciperent, seu illorum se orationibus commendare, seu de negotiis, ecclesiasticis præsertim, cum iis agere vellent. Id potissimum colligitur ex Gregorio M. I. IV, epist. 54 et 98, in quibus præcipitur episcopis aut archiepiscopis, *dimissis jam filiis ecclesiæ a salutatorio ad sacra missarum solemnia celebranda* cum pallio procedere; et Sulpicio Severo *Dial. de vita S. Martini*, II, 1, ubi disertis verbis dicuntur *presbyteri in secretario sedere, vel salutationibus vacantes vel audiendis negotiationibus occupati*; quo tunc tempore vetantur diaconi in secretario cum presbyteris sedere in concil. Arelat. II, uti supra observatum est. Certe pontificem sacra facturum, antequam ad altare procederet, a diaconis saluari observare est ex Ordine Romano: *Cum vero ecclesiam introierit pontifex, non ascendit continuo ad altare, sed prius intrat in secretarium: — ubi cum intraverit, sedet in sella sua, et diaconi salutato pontifice egrediuntur de secretario*; tametsi hæc verba de salutatione accipi posse non diffiteor, quam exhibent diaconi priusquam e secretario excedant. Nec scio an etiam in salutatorio salutarerentur episcopi a presbyteris diocesanis. In concilio quippe Nicæno Arab. c. 55, præcipitur *ut chorepiscopus bis per annum congreget presbyteros ad salutandum episcopum et tradendum se ei et com-*

unionem cum eo habendam, et prandeant cum eo, fiatque hoc primum in exitu anni, secundo vero in festo Resurrectionis D. N. Jesu Christi. Incertum pariter an ad has salutationes fidelium referri debeat canon 12 concilii Ticinensis sub Leone IV PP., quo prohibentur poenitentes *vacare salutationibus*, ita ut iis interdictum fuerit sacerdotes in secretario salutare, quod fidelibus licebat. vel certe domi salutatores admittere. Quemadmodum autem episcopi in secretariis salutationibus vacabant, ita et abbatissæ. Quippe in *Regula S. Cæsarii* c. 36, et *Reg. S. Donati*, c. 37, hæc verba habentur: *Observandum est ne abbatissa ad salutationes in salutatorium sine digno honore suo, hoc est sine duabus aut tribus sororibus, procedat*; et c. 40: *Si abbatissa, ut B assolet, cum saluatoribus occupata fuerit.* Et in *Recapitulatione Regulæ S. Cæsarii*, c. 8, et *Regula S. Aureliani episc.* c. 1 præcipitur *ut quæcunque ad conversionem venerit, regula ei in salutatorio legatur.* Denique in concilio Matiscon. I, can. 2 vetantur viri *intra salutatorium aut oratorium monasterii virginum intrare*, quibus consentanea habentur in *Regula S. Aureliani*, c. 14: quibus in locis *salutatorium* idem est quod *secretarium* et *diaconicum*.

89. Jam vero cum in ecclesiarum secretariis ac diaconicis asservarentur sacra vasa, seu, uti vocant vulgo scriptores, ministeria, inde factum ut quod aliis diaconicum et secretarium est, interdum et sæpe σκευοφυλάκιον appelletur, quod exstitisse ut plurimum in interiore diaconici parte ostendit C Passio SS. Patrum Sabaitarum: *Ὅτι περ ἀποστειμμένοι τι εἰ πρώην πατέρες διακονικὸν πεποιήσασιν, ἐσώτερον δὲ τοῦ διακονικῶν κειμηλιαρχεῖον, ἦτοι σκευοφυλάκιον.* Hinc ejusmodi diaconica promiscue dicuntur *secretaria* ac *sacrorum vasorum æraria* in laudata Gregorii II PP. epistola; atque ita usurpari passim observare est. Cur vero in diaconico reponerentur sacra ecclesiæ ministeria, ratio illa potissimum est quod ea curæ diaconorum ac sollicitudini incumbere. Isidorus, *De eccl. offic.* II, 9: *Custodes sacrarii Levitæ sunt: ipsis enim jussum est custodire tabernaculum et omnia vasa templi*; quod etiam habetur apud Cyrillum Alexandr. lib. III *De adorat.* Inde illis ea manu contingere, non autem subdiaconis, licebat; et ut ait concilium Laodicenum, can. 21, *Ὅδ δὲ εἶναι ὑπηρέτας χώρων ἐν τῷ διακονικῷ καὶ ἀπτεσθαὶ δεσποτικῶν σκευῶν.* Quæ quidem ita vertit concilium Agathense, can. 66: *Non oportet insacratos ministros licentiam habere in secretarium, quod Græci diaconicum appellant, ingredi et contingere vasa Dominica, sive ea verba intelligenda sint de majori diaconico, sive de minori, id est conchula bematis ita nuncupata, ut supra monuimus. Verum quod ad vasorum sacrorum curam primitus diaconis collatam attinet, id postmodum inmutatum: eorum enim illa in ædæ Sophiana data est magno sceuophylaci, de qua dignitate ecclesiastica passim viri docti egere, cui, ut par est credere, suberant diaconi. Porro σκευο-*

phylacii Sophiani meminit Anonymus : Ἔστι δὲ ὁ τόπος τῶν οἰκημάτων αὐτῆς, ὃν δέδωκεν εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, τὸ σκευοφυλάκιον ὄλον, σὺν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου. Sed quo potissimum loco exstiterit diaconicum olim, seu in aede Sophiana seu in cæteris majoribus ecclesiis, vel quæ sceuophylacii vestiarii, secretarii, et aliis nominibus donatur vulgo exedra ædi sacræ adjuncta, non adeo promptum est assequi. Allatius, uti supra diximus, diaconicum rem prorsus diversam a secretario facit, contenditque esse concham illam quæ θυσιαστηρίου conchæ, ædem ad sinistram ineuntibus, adjungitur, ubi σκευοφυλάκιου et διακοτικοῦ τράπεζα statuitur, quemadmodum nuncupatur a Symeone Thessalonicensi. Verum etsi in confesso sit eam conchulam diaconicum appellatam fuisse, non ideo tamen sequitur exedram, quam vulgo *sacristiam* vocamus, diaconici appellationem non habuisse : nam, uti supra observatum est,

conchula ista diaconicum appellata est, quod in ea allata ex majore diaconico sacra vasa atque adeo vestes sacerdotales ad liturgiam sacram peragendam necessariæ reponerentur. Planum enim esse reor ex præalatis diaconicum exedram fuisse ædi sacræ adjunctam, proinde a bemate seclusam et remotam, quod et indicat idem Symeon, dum scribit episcopum consecrandum a diaconico ad bema procedere per templi dextram et soleam, διὰ τοῦ δεξιῶ μέρους τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ σωλέως, deducentibus eum sacerdotibus et diacono præeunte; ubi per dextram τοῦ ναοῦ ipsum ναόν seu chorum intelligi observant viri docti. A diaconico igitur, quod extra ædem exstitit, per soleam transeundum fuit sacerdoti ad bema pergenti (nec mirum, cum bematis fores solæ obversarentur), proinde per eam ædis partem, quæ bema a ναῷ propriè sumpto disparabat. Atque hæc sunt quæ de aede Sophiana sparsim apud scriptores per temporis angustiam observare licuit.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΜΒΩΝΟΣ

ΛΕΧΘΕΙΣΑ ΙΔΙΑΖΟΝΤΩΣ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΠΑΡΟΔΟΝ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΝ Τῷ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙῳ.

EJUSDEM

DESCRIPTIO AMBONIS

RECITATA PRIVATIM

POST PRIUS MAGNUM CARMEN IN DOMO PATRIARCHALI.

Ἔχεις ἄπασαν, ὦ βασιλεῦ, τὴν ἐλπίδα,
Προσθεῖς τὸ λείπον τῷ νεῷ τῷ παγκάλῳ.
Οὐκοῦν, ἄριστοι, προσφόρω καὶ νῦν ἐγὼ
Ἦκω τὸ λείπον προστιθεῖς τῷ βιβλίῳ.
Ὡ Καλὸν γὰρ ἂν εἴη τοὺς λόγους τῆς δεσπότης
Συνδημιουργεῖν τὸν νεῶν τὸν τοῦ λόγου.
Εὖ γ', ὦ θέατρον, εὖ γε τῆς προθυμίας
Τῆς εἰς τὸ κρεῖττον! οὐ γὰρ οἶμαι νῦν ἔμοι

Ἐ τὸν νεῶν προσέχοντες¹, ἀλλὰ τοῦ νεῶ χάριν
10 θέατρον ἔσται καὶ πανήγυρις πάλιν.
Εὖ γ', ὦ θέατρον! τρις γὰρ ἤδη συγκαλῶν
Καὶ τῶν συνήθων ἐξαναστήσας πόνων,
Ὁὕτω σκυθρωπὸν εἶδον ὑμῶν οὐδένα,
Ὁὕκ ἀσχολίαν τιθέντα προῦργιαιτέραν.
15 Ἔστιν γὰρ οὐδὲν μικρὸν, οὐδ' εἰ μικρὸν ἦ,
Τῶν τοῦ μεγίστου βασιλέως καὶ τοῦ νεῶ,

Omnium, o imperator, spem implesti, adjiciens quod deerat tam magnifico templo. Ergo, viri illustres, opportune nunc ego venio, libro adjecturus quod deerat; pulchrum enim esset meum sermonem una cum imperatore templum instruere, sermonis istius argumentum. Quale theatrum! Quam plenum ardore audiendi meliora! Nam non hic mihi puto vos animum præstare, sed ob templum illud theatrum sit atque concursus vester. Quale theatrum! tertio enim jam vos convocans et solitos interrumpens labores, nullum conspicio inter vos ægre ferentem, neque negotiis vacare potius habentem. Nihil enim parvum est, siquidem nihil parvum sit, in his quæ pertinent ad maximum et templi quoque hujus

VARIÆ LECTIONES.

¹ προσέχει τι; malit G. ² ubi primum ponit, codex, μικρὸν οὐδὲν, ubi iterum (iterat autem extemplo), οὐδὲν μικρὸν.

Τοῦ πάσιν ἡμῖν ἐμποήσαντος χάριν ὅ
 Τρυφῆς τε μακρᾶς εὐσεβεῖς πανηγύρεις ὅ
 Ὅς πάσι σεμνήν ἐμβαλὼν εὐθυμίαν,
 20 Πᾶσαν κεκίνηκε λογικὴν ἀηδόνα,
 Ὅσπερ φανέντος ἔαρος, ἐξψηχότος
 Χαιμῶνος, ἤδη πᾶς τότε κλάδος τρέφει
 Εὐφρονον ἠχοῦς ποικίλης μελωδίας.
 Πέφυκε τοίνυν μικρὸν οὐδὲν τοῦ νεῷ ὅ
 25 Ἔστι γὰρ ἀληθῶς παμφόρου τρυφῆς θέα.
 Οὐκοῦν πρόσειμι τῷ σεβασμίῳ τόπῳ,
 Ὅν ὁ βασιλεὺς ἑναγγος ἐξεργασμένος
 Κάλιστον εἶναι χωρίον τοῖς βιβλίαις
 Τῶν μυσταγωγῶν ἱερουργηκεν λόγων.
 30 Ἄ Ὑμνοπολεῖ Χριστοτο θεοῦδέες, ὧν ὑπὸ φωνῆς
 Πνεύματος ἀχράντιοι μετ' ἀνέρας ἤλυθεν ὀμφή,
 Ἄνδρομένη Χριστοτο διαγγέλλουσα λοχειῖν ὅ
 Ἡδ' ὁπόσοι μετὰ τύμβον ἀκήρατον ἔθνεσι γαίης
 Σώβηλα κηρύσσοντες ἀνεγρομένοιο θεοῦ,
 35 Πᾶσαν ἐφαιδρύνασθε κατηφέος ἀντυγα κόσμου,
 Τυφλὸν ἀμειδίητοιο νέφος σκεδάσαντες ὀμίχλης ὅ
 Ἢ ξίφος, ὃ μάλιστα βιοφθόρον, ὃς τε καμίνους
 Ἄσπασίως ἔλιπτε, καὶ οὐκ ἐκλίνατε κωφοῖς ὅ
 Ἀχίνας εἰδώλοισι, βᾶσιν δ' ἐστήσατε θυμοῦ
 40 Ἐμπεδον ἀχράντιο Θεοῦ περὶ μάρτυρι τιμῆ ὅ
 Ὅς πλέον ἡλείοιο μόρου ζεῖθωρος ἀνάγκη
 Ἐπίσιν ἀφράστοισιν ἐφήνδανεν ὅσους ποτε λύθροις
 Λουσαμένους ἰδίοισι βιαρχέος ἀντὶ λουτροῦ
 Χριστοῦ ἄναξ ἔτεψε, καὶ αἰμαλέοισι ρεέθροις
 45 Ὡς Ὑψαίης ἐκάθηρεν ὅλην σμῶδιγγα καλύπτρης ὅ

A Δεῦρο, χοροὺς στήσασθε, καὶ εὐαγέεσσιν αἰοδαῖς
 Σύνθηρον ἡμετέρῃσι μέλος πλέξασθε χορσαῖς!
 Ὑμέτερος γὰρ χώρος ἀείδεται, ὅππου πολλή
 Θεσπεσίαις βίβλοισιν ἀκήρατος ἔγρεται τῆς.
 50 Ἔστι τις εὐρυπόροιο κατ' ἐνδία μέσσα μετὰ-
 ἴθρου
 Ἄδρὸς ἰδεῖν καὶ μάλλον ἐς ἀντολίην τι νενευκῶς
 Πύργος, ἀκηρασίοισιν ἀπόκριτος ἦθεσι βιβλων
 Ὀρθάδιος βᾶθροις ὅ, διδυμάοισιν ἀμβατὸς οἰμοῖς.
 Ὡν μία μὲν ποτὶ νύκτα τιταίνεται, ἡ δὲ πρὸς ἡῶ.
 55 Εἰσὶ γὰρ ἀλλήλησιν ἐναντία, ἀμφοτέραι δὲ
 Εἰς ἓνα χώρον ἀγούσιν ἴσον περιηγέει κύκλω.
 Ἐνθάδε γὰρ κύκλω μὲν εἰκότα χώρον ἐλίσσει
 Ἀδᾶς ἐεῖς ὅ οὐ μὴν περιηγέει πάντοσε τῶν
 Ἴσο; ἔφου, βαῖν δὲ συνέρχεται, εἰσόκε πέτρου
 B 60 Ἄντυγα μηκύνει. Πρὸς Ἐσπερίην δὲ καὶ ἡῶ
 Ἐκπροθέων κύκλοι λίθου μηκύνεται αὐχῆν,
 Ἐμθεθαῶς βαθμοῖσιν. Ὑπ' ἀργυρείοις δὲ μετάλλοις
 Ἄχρῖς ἐπὶ ζωστήρα καλοῦς ἰδρύσατο τῶν
 Θεῖος ἄναξ, κεράεσσιν εἰκότας. Οὐ γὰρ ἐλίσσει
 65 Ἄργυρον ἐν λάτγι περιδρομον, ἀλλ' ἐνὶ μέσσω
 Κύκλον ἀναπτύξασα πανόλθιον ἀργυρῆ πλάξ
 Τοῖχον ἀπιθύνει ὅ δύο δ' ἄρκις ὅ κύκλα πετάσας
 Ἰθρῖς ἀνὴρ ἐκάτερθε πόρους βαθμιδος ἀνοίγει.
 Οὐδὲ μὲν ἀφράκτοις ἱερῶν ἐπὶ χεῖλεσι βαθμῶν
 70 Τάρβος ἔχει κατιόντας, ἐπῆραρε δ' ἔρκαα τέχνη
 Λάϊνα παμφανώνοντα ὅ τῶν δ' ὑπερέσχεθε βᾶθρων
 Ὅσσον ἀπιθύνειν βροτήν χέρα. Ταῦτα μεμαρπῶς
 Μόχθον ἐλαφρῖζει τις ἐς ὄρθιον οἶμον ἀνέρπων.

principem, qui omnem nobis affert lætitiã, gaudiique summi pios concursus; qui in omnibus mira-
 bilem inspirans ardorem, quancunque excitavit rationabilem lusciniã; ut, vere redeunte, hiemeque
 fugiente, jam omnis ramus tunc alit suavem diversorum sonorum melodiam. Nihil igitur parvum
 exstat in hoc templo; præbet enim vere universæ lætitiæ conspectum. Ergo adsum in augusto loco,
 quem modo ædificatum imperator pulcherrimam esse sedem libris mysticorum sermonum sacravit.

Cane divinos Christi apostolos, quorum ab ore Spiritus immaculati ad homines vox pervenit huma-
 nam Christi nuntians ortum; aut qui juxta tumultum inviolatum signa gentibus terræ divulgantes con-
 surrecti Dei, omnem illuminastis tenebrosi mundi orbem, cæcam tristis nubem caliginis amovendo;
 qui gladium, qui flagellum crudele, qui ignes lætanter sustinuistis, neque submisistis inanibus colla
 simulacris, fundamentum autem vestri animi posuistis in Dei immaculati laude per martyrium, quibus
 potior luce, mortis necessitas, inenarrabilem gaudiorum ferax visa est; quos tandem sanguine lavatos
 proprio vivificantis seu balneo, rex Christus coronavit, et rivis sanguineis spiritualis mundavit omnem
 livorem indumenti; hic chorus ducite, et puris carminibus consonantem melodiam nostris jungite
 choreis! Vestra enim sedes canitur, qua parte frequenter prophetis in libris sanctus excitatur
 sonus.

Est quædam spatiosi in medio templi, magnifica visu et magis ad orientem conversa turris, sanctis
 destinata librorum usibus, fundamentis erecta, ad quam duobus gradibus conscenditur; quorum unus
 ad occasum, alter ad orientem extenditur. Sunt enim invicem oppositi; uterque autem in unum locum
 coit circulo circumducto parem intus circulo similem aream efficit lapis unus; qui quidem non omni
 ex parte circumducto circulo æqualis est, sed paululum illi comitatur, quantum petræ rotunditas eo
 extendit. Versus occidentem et orientem circuli orbem superans lapidis summitas extenditur gradibus
 innixa. Argenteo metallo cinguli instar pulchras exornavit parietes cornibus similes princeps divinus;
 non enim extendit argentum in lapide circumductum, sed in medio circumlum efficiens eximium argentea
 tabula parietem amplectitur. Duos autem congruentes arcus aperiens peritus vir utrumque in latu;
 aditum graduum patefacit. Ne ingredientibus in apertis graduum sacrorum oris timor apprehendat, arte
 marmorea instruxit septa splendentia; tantum autem superextolluntur gradibus quantum necesse est

VARIE LECTIONES.

ὅ χράν G. ὅ ἀρχὴ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἀμβωνος margo. ὅ γρ. κωφοῖς margo, κούφοις codex ipse. ὅ ἔρ-
 θιος codex, ὀρθάδιος apud Ducangium Descript. S. Supliæ § 75. ὅ ἐεῖς G, ἔῆς codex, qui hunc versum
 et ipsum bis ponit. ὅ ἀπ' ἰθύνεται διαρκῆς codex: correxit G.

Λοξοτενεῖ⁹ δ' ἐκάτερθεν ἐφιδρυθέντα κελεύθω,
 75 Βαθμοῖς μεσσαίοις συναέξεται τῆδ' ἀπολήγει.
 Ναί μὴν οὐδ' ὄγε λᾶας ἐτώσιος· οὐδὰ γὰρ αὐτῶς;
 Ἄγριον ἠλιβάτου κορυφῆς τμήξαντο κολώνην,
 Μηκεδινῆς τανύμετρον ἀπιθυντήρα κελεύθου·
 Ἄλλὰ καὶ εὐτέχνουσι δλος φαίρονεται ἔργου,
 80 Καὶ φύσιν αἰολόμορφον ἔχων ποικίλλεται σίγλῃ¹⁰.
 Τοῦ μὲν ἐπὶ τροχάουσι διαμπερὲς οἶα τε δίνει,
 Πῆ μὲν ἴσαι κύκλοισιν ἀτέρμοσι, πῆ δὲ γε κύκλων
 Βαῖον ἀποπλαγχθέντας ὑπεκτανύουσιν ἔλιγμούς.
 Ἔστι δὲ πῆ μὲν ἔρευθος ἰδεῖν κεκρασμένον ὄρωψ,
 85 Πῆ δὲ καλὸν βροτέοισι σέλα; στονύχεσσι¹¹

[ὁμοῖον.

Ἄλλοθι ὀρμηθεῖσα¹² πρὸς ἀργεννὸν σέλα; αἰγλή,
 Ἥρμα μιμνάζουσα¹³, χάριν μιμήτατο πύζου
 Ἥε μελισσηέντος ἐπήρατον εἰκόνα κηροῦ,
 Ὅν καθαραῖς προχοῆσι βροτοὶ νίζοντες ἐρίπναι
 90 Πολλάκι τερσαίνουσι ὑπ' ἠελιώτιδας αὐγὰς,
 Ὅς δὲ μεταίτσει μὲν ἐς ἄργυρον. Εἰσέτι δ' οὐπω
 Τρέψεν ὄλην χροίην, ἔτι λεῖψανα χρύσεια φαίνων
 Τοῖο; καὶ δολιχῶν ἐτέων κεχρωσμένοις ὄλοισι
 Χροίην ἀργυρέην ἐλέφας ἐπὶ μῆλον ἐλαύνει.
 95 Πῆ δὲ πελιδνωθεῖσαν ἔχει χάριν· οὐδὲ γὰρ αὐτῶς
 Διὰ φύσει προλέλοιπε πελιδνήσσαν ἀλάσθαι
 Χροίην, ἀλλ' ἐπέμιξεν εὐγραφα δαίδαλα πέτρῃ.
 Ἄργεννή δ' ἐπὶ τοῖσι πολύτροπος ἄνθεος; αὐγῇ
 Ἄμφιθέει· πῆ μὲν γὰρ ἐπέρχεται εὐρέϊ χώρῳ
 100 Ἀκροβαφῆς κροκέοιο¹⁴ πελιδνήεντος αὐτῷ,
 Πῆ δ' ὑπολεπτυνθεῖσα φαίνεται, οἶα τε¹⁵ μῆνη

ad hominis manum sustinendam. Hæc qui prehenderit, labore levabitur asperam scandens viam. Obliquum utraque parte septa directæ in iter, gradibus mediis aguntur et desinunt. Non quidem istud marmor inutile est; non enim solum contigit ut asperum abruptæ altitudinis ascensum dividant longum in iter septa se extendentia; sed totus iste lapis artificioso opere fulget, et versicolorem speciem habens variato micat splendore. In hoc gyros efficiunt continuatos quasi undæ, hic circulus interminatis similes, illic orbium signatos circuitus paululum producentes. Hic rubrum cernitur flavo mistum, illic eximius splendor hominum unguibus similis. Alias accedens ad candorem nitor, suavi colore gratiam imitabatur buxi, aut venustam apiferæ ceræ speciem, quam puris lavantes vasis rupibus iteratis vicibus detergunt et ad solis radios siccant, quæque ad album accedit. Non jam totum mutavit colorem, aureis adhuc fragmentis similis. Hæc autem longorum annorum colorata decursu album colorem eboris instar elaborati induit. Hic autem marmor lividam præbet speciem; non enim forte divina reliquit natura lividam colorem disperdi, sed artificiose pingendo lapidi miscuit. Candida super his et varia florum gratia circumfulget; hic enim circumdat spatiosam aream flos viventis coloris croci, illic pallidior videtur, qualis lunæ recentis tenuia circum cornua lux apparet. Juxta saxosam rupem est urbs Hiera quæ suum nomen perclarum accommodavit petræ.

Totam hanc pulchre exstructam marmoream ædem, ubi sapientiam proclamantur divina præcepta librorum, octo sumptuosæ ars ornavit columnis, quarum duæ ad aquilonem, duæ ad austri ventum, duo ad solis ortum, duæ ad noctis limina, ut non vacillet, sed fiat juxta lapidem quasi tectum aliud, quo sapientiæ præcones gratam et doctiloquam elevat vocem. Est autem his, qui infra stant tectum, his qui supra planities. Quodque spatiosæ comparaveris areæ, firmum est sub hominum pedibus; partem autem inferiorem opifex cavavit et super capita sacra incurvavit artificio egregio; qualia sunt præduræ curvata terga testudinis quæ galææ bovinum corium operit, cum Pyrrhica saltationem gyranter motibus agitat. Summa autem frons totius lapidis istius ex omni parte protegitur argenteo metallo, ubi peritus artifex ferrea cuspidе multiformes arbores pulchrosque flores incudens, venustos frondosorum corymborum nexus disposuit. Omnibus autem gradibus, areæ et columnis solers architectus,

VARIE LECTIONES.

⁹ λοξοτενεῖ G. λοξοτενη codex. ¹⁰ post v. 80 vv. 103—ponit G. ¹¹ στονύχεσσι Hermannus, τ' ἐνύχεσσι codex. ¹² ἄλλοθι δ' ὀρμηθεῖσα G. ¹³ μιμνάζουσα G. ¹⁴ κροσσέοιο vel κροκέοιο G. ¹⁵ οἶα δὲ codex, ἴσα δὲ G. ¹⁶ πόλις Ἰερὰ τῆς Φρυγίας, ἐν ἣ τιμᾶται ὁ μέγας ἀπόστολος Φίλιππος; margo. ¹⁷ λαχίνας G. ¹⁸ πρὸς αἰοῖνοιο margo. ¹⁹ πύρριχον G. ²⁰ γρ. ἐπίθεσι; margo.

A Ἄρτι:γενεῖ περὶ λεπτὰ κεράτα φέγγος ἔλίσσει.
 Ἄγχι δὲ πετραῆς Ἰερῆ πόλις¹⁶ ἐστὶν ἐρίπνης.
 Ἦτις ἐδὴν περίπυστον ἐφήρμισεν οὐνομα πέτρῳ.
 105 Πῆν δὲ τὸ καλλιθέμειλον ἔδος πετραῖον ἐκεῖνον,
 Ἔνθα σοφῶν ἀνάγουσι θεηγόρα δῆνεα βίδλων,
 Ὅκτω δαιδαλέοισιν ἐφῆρμισε κίοσι τέχνη,
 Ὅν οὖο πρὸς Βορέην, δύο δ' ἐς Νότον εἶσιν ἀήτην,
 Καὶ οὖο πρὸς Φαέθοντα, δύο πρὸς ἐδέθλια νυκτὸς,
 110 Ὡς κεν ἀνοχλίζοιτο, γένοιτο δὲ νεῖοθι πέτρης
 Οἷάπερ ἄλλο μέλαθρον, ὅπῃ σοφῆς ὑποφῆται
 Ἰλαον ἀγλαόπαιδα προεντύουσιν αἰοδῆν.
 Ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἔνερθε τέγος, τοῖς δ' ὑψόθεν οὐδας.
 Καὶ τὸ μὲν ἑκταδίοισιν ἴσον πεδίοισι νοήσεις,
 115 Ἄκλινες ἀμφὶ πέδω λα βροτῶν· τὸ δ' ἔνερθε λα-
 [χίνας¹⁷

B Λαοτόμο; κοίληεν, ὑπερτέλλει δὲ καρτήνων
 Εὐτέρων κυρτωθὲν ἄνω τσυχῆμονι κόσμῳ,
 Οἶα κραταιοῖνοιο¹⁸ κεκυφῶτα νῶτα χελώνης,
 Ἦτις ὑπὲρ πῆληκος ἀνορτισθεῖσα βοεῖη,
 120 Πύρριχος¹⁹ εὐδίνητον ὀθ' ἄλμασιν ἀνέρα πάλλει.
 Ὅκρῖον δὲ μέτωπον ὄλης λαίγγος ἐκείνης
 Πάντοθεν ἀργυρέοισι διεζώσαντο μετάλοισι,
 Ὅπποθι δαιδαλοεργὸς ἀνήρ, γλωχίνι σιδήρου
 Δένδρεα ποικιλόμορφα καὶ ἄνθεα καλὰ χαράσων,
 125 Ἄθρὰ πολυπτόρθων ἐνεθήκατο φύλλα κορυμ-
 [δων,
 Πῆσι δ' ὁμῶς βάθροις τε καὶ οὐδεὶ κίοσι τ' αὐτοῖς
 Ἰδρις ἀνήρ, ἀδόνητα θεμελία πάντα φυλάσων,
 Αἰνένης ὑπένερθε βάσιν κρηπίδος ἐγείρει²⁰,

'Ανδρομέου ποδὸς ὕψος ὑπερτέλλουσαν ἀρούρης,
 130 Ὅφρα δ' ἀνευρύνωσι θεμελίια κείνα μελάθρου,
 Ἡμιτόμους ἐκάτερθε μέσην περὶ γαστέρα κύκλους
 Αἰέσιν ἀμπεδάλλοντο, περιτμηγένηι δὲ χώρῳ
 Κίονας ἐστήσαντο διασταδῶν, ἤμισυ κύκλου
 Ἀμφιπεριστέφαντας. Ὅλη δ' εὐρύνετο γαστήρ
 135 Τέτρασιν ὀλίβοις ὑπὸ κίοισιν, ἔνθα καὶ ἔνθα,
 Ἐς Νότον ἐς Βορέην τε. Τὸ δὲ σπέος εἰκελον οἴκη
 Ἀμφιέλιξ ἐκάτερθεν ὕφ' ἔρκει λῆας ἐέργει.
 Τῶς μὲν ἀνὰ Φρύγα χῶρον ἐς ἔνδια Μυγδόνος ἄκρης
 Λαοτόμοι σθεναρῆσιν ἀνεστήσαντο μακέλαις,
 140 Κίονας ἱμερόεντας· ἰδῶν δὲ τις ἄνθεα πέτρης,
 Ἐξενέτοι κρίνα λευκὰ ῥόδων καλύκεσαι μιγῆναι
 Καὶ μαλακοῖς πετάλοισι μινυθαδῆς ἀνεμώνης,
 Πῆ μὲν ἄλις ῥοδόεντα καὶ ἡρέμα λευκὰ μετᾶλλῳ,
 Πῆ δ' ἄλις ἀργινόνετα καὶ ἡρέμα πυρσὰ φανέντα·
 145 Πῆ δὲ μίγα σγίζουσι διὰ φλέδας ἴνας ὄρραιαι
 Τῆ καὶ τῆ κατὰ βαιόν· ἐν ἀλλήλαις δὲ χυθεῖσαι
 Εἰκελα πορρύρουσι Λακωνίδος αἵματι κόχλου.
 Πρῶτα μὲν ἀμφιέλισσαν ὑπὸ κρηπίδα βαλόντες,
 Διδυλλῆν, χαμπιοῖσιν ἀποστειλοῦσαν ἔλιγμοῖς,
 150 Λαϊνέους στήσαντο πεπηγότες ὑψόθι βωμοῦς,
 Βοσπορίας τμηγένας ἀπ' εὐλάιγγος ἐρίπνης.
 Λευκὰ δ' ἀπασράπτουσι, καὶ εἰ σποράδεσαι κελεύ-
 [θοις.

Σκίδναται ἀργινόνετι· περὶ χροῖ κυανῆι φλέψι.
 Διττάκι μὲν πυσύρεσιν ὑπὸ πλεωρῆσιν ἐκάστω
 155 Βωμῶ λαοτύπος χάριν ἔξεσεν, αὐχένα δ' αὐτοῦς
 Κυκλωτερῆ γλυφάνοισι χάλυψ ἔσφιγγε τορεῖς,

A Ὅφρα κεν ἀστυφέλικτον ἀρηγῶτι νείδθι κίων
 Ἴχνος ἐφιδρύσειε βαλῶν περιγηγῆ βωμῶ.
 Ἀγλατῆ δ' ἐγέλασεν ὄλου κατ' ἐδέθλια νηοῦ,
 160 Κίονος ἰδρυθέντος ἐδξέστω ἐπὶ ²¹ βωμῶ,
 Οἶον δ' ἡλλίοιο νέον περάτης ἀνιόντος
 Λευκὸν ἔρευθομένησι νέφος ποικιλλεται αὐγαῖς,
 Οὔτω μὲν πισύρεσαι περισταδῶν ἤμισυ κύκλου
 Κίοισιν ἀμπεδάλλοντο· τὸ δ' ἤμισυ κίοισιν ἄλλαις
 165 Τέτρασι κυκλώσαντες, ἐτορνούσαντο χιτῶνα
 Λαῖνον ἱμερόεντα περίξ εὐεργέος ἄντρου.
 Κίοισι δ' ἐν πισύρεσαι μεταίχμια τριστὰ δοκεῶν,
 Καὶ τάδε τοῖς Ἱερῆς πόλιος θρίγκωσε μετᾶλλοις
 Λαοτόρος πολυῖδρος ὑπὲρ κρηπίδος ἐδέθλων
 170 Βαῖον ἐπιγναμφθέντα, καλὸν περὶ λῆαν ἐλίσ-
 [σων·

B Ἐπρεπε γὰρ καὶ πέτρον ἐς Ἱερὸν οὖνομα νεύειν
 Καλὸν ἀκηρασίω πέδον στέφαντα ²² μελάθρου.
 Ὑστατίῳ δ' ἐνέθηκε θύρην εὐπηγέα χώρῳ,
 Ἠρέμα γυρωθεῖσαν, ὅθεν κατ' ἐδέθλιον ἄντρου
 175 Εὐτέροις βίβλοισιν ἀνειμένος ἔρχεται ἀνὴρ.
 Σχήματα δὲ σπήλυγγος ὁμοῖα πάντα νοήσεις,
 Ἐς τὴ Νότον Γαράμαντα καὶ εἰς Ἀριμασπὸν ἀή-
 [την ²³

Κίοισι καὶ κρηπίδι καὶ ἔρκει. Τοῖς δὲ θυρέτοις
 Οὐχ ἓνα χῶρον ἔθεντο δαήμενες, ἀλλὰ τὸ μὲν που
 180 Ἐσπέριον, τὸ δ' ἐπηξάν ἐῶσον· ἐσπέριον μὲν
 Πρὸς Βορέην, νοτίῃ δὲ πυλῖς φαέθοντα δοκεῖσι.
 Ἐρκεα δ' οὐκ ἰσόμετρα πεπηγῶτι κίοισιν ἔστη,
 Ἄλλὰ τὰ μὲν χαρίεντος ὑπερτέλλουσιν ἐδέθλου

fundamentorum firmitati consulens, basem lapideæ soleæ exstruxit, pedis humani mensuram superante. Ut autem dilatarentur fundamenta illa tecti, semicirculos infra circa ventrem medium lapidibus circumjecit; in spatio autem circumjacenti columnas ex intervallis disposuit, semicirculum circumdantes: totus autem porrigitur venter sub quatuor magnificis columnis, hinc et inde, austrum versus et aquilonem. Cavitas domui similis infra rotundæ septo lapides defendit. Has vero conspicuas columnas Phrygiam supra aream, arcisque Mygdoniæ per medium, opifices validis exstruxerunt septis. Si quis autem flores petræ insculptos intuetur, dicet candida lilia rosarum calicibus sociata esse, et mollibus petalis brevi cadentis anemones; hic metallum vivo rosarum colore, et suavi candore pictum, illic vivum candorem, suavemque ruborem explicans. Alias his et illis rare admistæ serpunt per venas tenues violæ: utrisque floribus perfusæ purpureum dant colorem, Laconidis testæ sanguini similem. Cum primum circumductam soleam statuere, arte elaboratam, curvis splendidem orbibus, lapideas posuerunt superne devinctas bases, ex Bosporea extractas saxosa rupe. Albo splendore micant, et absentem super colorem varii erroribus spargitur cærulea vena. Duo e quatuor lateribus cujusque basis opifex ornans polivit, summitatemque illarum circularem cælo opere chalybs circumdedit, ut inconcussa hæreat sede firmæ infra basi innixa columna. Ornatibus totius templi juxta ridet columna politæ basi insidens, qualis, cum sol in horizonte primum assurgit, alba nubes roseis variatur splendoribus, ita quatuor circum columnis semicirculus circumjicitur. Quatuor autem alias columnas semicirculo complectentes, incurvaverunt opifices splendidum e marmore tegumentum bene elaboratæ cavitatis. In quatuor columnis tria disponens intervalla, hæc ex lapidibus urbis Hieræ coronavit sapiens artifex, super soleæ basem leviter incurvata pulchrumque circumflectens lapidem; decebat enim sacro gaudere nomine petram pulchrum solum ornantem inviolati templi. Extremo portam bene compactam addidit spatio, leviter incurvatam, qua per cavitatis limen vir sacris assurgens libris ingreditur. Speciem autem cavitatis eandem omnem intelliges, ad austrum Garamantis et ad ventum Arimaspæ, in columnis, solea et septis. Portis vero non unum locum destinaverunt architecti, sed unam versus occidentem et alteram versus orientem disposuerunt. Occidentalis quidem porta ad aquilonem, orientalis autem ad austrum videtur spectare. Septa non paris mensuræ constructis columnis assurgunt sed hæc elegans superant limen, quantum necesse est ad occultandum homines in cavitatis latetris;

VARIE LECTIONES.

²¹ bis ponit codex. ²² στέφαντα codex: correxit G. ²³ in margine quoque ponit codex.

Ὅσσον ἀποκρύπτειν ὑπὸ κεύθεισιν ἀνέρας ἀντροῦ ·
 185 Οἱ δὲ βαθυγλύπτουσι καρῆσσι κίονες ὀκτώ
 Ἐρκεος ἐξανέουσι, καὶ εἰ βάτιν ἐμπεδὸν ἀμφίς ·²⁴
 Ἰσοτενῆ κρηπίδι μῆϊ στήσαντο δομαίη.
 Χρυσεοκολλήτοις δὲ περιστέλλουσι καρῆνοις,
 Ὅθια μαρμαίροντες, ἴσα χρυσαυγεί δισκη
 190 Ἥλιου, προβλήτας ὀττεύοντος ἐρίπνας.
 Ἰάντα δ' ὑπερέλλοντα καρῆατα κυκλάδι κόσμῳ
 Δουρατῆ στεφάνωσε περιδρομος ὑψόθεν ἀντυξ,
 Ὡς κεν ἐπιζεύξειε μῆϊ στροφάλιγγι δεθέντας
 Κίονας, εἰ καὶ ἕκαστος ἀπόκριτός ἐστιν ἕκαστου.
 195 Ἦς ἐπὶ πυρσοκόρυμβῃ πεπηγότα δένδρεα δῆεις,
 Ἀργυρέων στράπτοντα χύδην πυρὸς²⁵ ἄνθος ὀράμνων.
 Οὐ μὴν ἦ κε τύχησιν ἀπόπλανος ἔδραμεν ὄρηξ,
 Ἄλλ' ἀνέχει κατὰ κόσμον, ἴσοι πολυάντυγι κώνω,
 Βεβριθῶς σελάεσσιν. Ἀπ' εὐρυπόροιο δὲ κύκλου
 200 Αἰὲν ὑποκλέπτων ἐπὶ λίσθιον ὄξυς ἀνέρπει.
 Ἐνθα δὲ τερμίνεντα καλὸν ζωστήρα νοήσεις,
 Πάντοθι σαπφείροιο καταχρωσθέντα κονίη
 Καὶ χρυσεῖσι κισσοῖο περιστεφθέντα πετήλοισι
 Πρὸς δὲ δόμον Ζεφύροιο καὶ ἐς πτερρὸν Αἰθιοπος Εὐρου
 205 Δοιοῦς ἐγκατέπηξαν ἐπ' ἀντυγος, ἔνθα καὶ ἔνθα,
 Σταυροῦς ἀργυρέους, ὅτι μυρία φάεα πυρσῶν
 Ἀμμασιν ἀκροεῖκτος ὀμιλαδὸν ἦλος ἐέργει,
 Γύρον εὐγνάμπτουιο καλαύροπος εἶδος ἔλισσαν.
 Τόσσα μὲν ἀμφικέλευθος ἔχων φαιδρύνεται ἀμδων·
 210 Τόνδε γὰρ οὕτω χῶρον ἐφήμισαν ἀμδατὸν οἴμασι
 Θεσπεσίαις, ὅτι λαδὸς ἐπίσκοπον δμμα τιταίνει,
 Εἰσαίων ἀχρῆντα θεουδέος ὄργια μύθου.
 Οὐδὲ μὲν οὐδὲ βάθροισιν ἐτώσιον ἔνθεσαν αὐτως

A Τμήμα λίθων, λεπτός δὲ κατ' ἀργεννοῖο χυθείσας
 215 Ἴνας ἐσαθρήσει τις· ἴσον δ' ἀλιανθῆί κόχλι
 Νήδυμα πορφύρουσιν. Ἰπ' ἀτρίπτουσι δὲ πέτροις
 Ἀνδροδόκων ἀκμήτα βάχιν τρηχύνατο βάθρων
 Λαοτόρος, στήριγμα ποδῶν ἀμετάτροπον ἴσων,
 Μὴ τις ὀλισθήσαντα καταθέατις οἶμος ὀδίτην
 220 Ὑψόθεν ἀρπάξασα κατ' οὐδεος ἀστατον ἄξη.
 Οὕτω μὲν κατὰ κόσμον ἐπισσυστέρησι πορείαις
 Λᾶς ἐπαμβαινῶν²⁶ ὑποχάζεται ἄλλος ἀπ' ἄλλου,
 Ὅσσον ἀναθρώσκων τις ἀμοιβαδὸν ἴχνος ἐρείσει.
 Ὡς δὲ θαλασσαίοισιν ἐν οἴσμασι νῆσος ἀνίσχει,
 225 Διαιδαλή σταχέουσι καὶ ἀμπελόεντι κορύμβω
 Καὶ θαλερῶ λειμῶνι καὶ εὐδένδροισιν ἐρίπναις·
 Τῆν δὲ παραπλώοντες ἐπολιζέουσιν ὀδίται,
 Ἄλγεα βουκολέοντες ἀλικμήτῳ μερίμνης·
 B Οὕτω ἀπειροῖοιο κατ' ἔνδια μέσσα μελάθρου
 230 Λάσει πυργωθεὶς ἀναφανταίται ὄρητος ἀμδων,
 Δαιδαλὸς λειμῶνι λίθων καὶ κάλλι τεχνῆς.
 Ναὶ μὴν οὐδ' ὄγε πάμπαν ἀπόκριτος ἐς μέσον ἔσθη
 Χῶρον, ἀλιζώνοισιν ὀμοίος ἦθεσι νήσων·
 Ἄλλ' ἄρα μᾶλλον ἔοικεν ἀλιβρόθῳ τινὶ γαίη,
 235 Ἦν πολιοῦ προβλήτα²⁷ δι' οἴδατος ἰσθμὸς ἐλαύ-
 νει
 Μασσατίοις πελάγεσσι, μῆϊς δ' ἀπὸ δέσμιοι ἀρχῆς
 Ὀχμάζων ἀνέκοψεν ἀληθέα νῆσον ὀράσθαι·
 Ἦ δὲ θαλασσαίοισιν ἐπιπροθέουσα βεέθοις
 Ἰσθμιον ἀγγιχάλοιο καθήψατο πείσμα κολώνης.
 240 Τότος ἰδεῖν ὄδε χῶρος· ἀφ' ὕστατου γὰρ ὄρουσας
 Ἀντολικῶ βαθμοῖο πολὺς διανίσσεται αὐλῶν,
 C Εἰσέκεν ἀργυρέην περὶ δικλίδα ταρσῶν ἐρείση,

octo columnæ profunde insculptis septi verticibus dominantur, et in firma basi æquali solea uicique
 exstructione collocatæ sunt. Capitibus fulgent auro devinctis, splendido ornato, qualis aureus solis
 discus effulget promontoria illuminans. Omnia autem eminentia capita, circulari ornato, lanceatas
 cuspidis gerente orbe superne coronantur, qui uno circuitu conjungit devinctas columnas, etsi una ab
 alia dividatur. Hoc super orbe rubentes frondibus innexis vides, arboreis, argenteis ramis igneos flores
 sparsim porrigentes. Neque ibi forte errabundus currit ramus, sed dirigitur ad leporem, similis orbi-
 culari pino, et fulgore refertus. Ex latiori orbe semper ad ultimum sensim arctior orbis assurgit. Ibi
 oram limitans pulchrum cingulum videbis, omni ex parte saphiri pulvere coloratum, et aureis hederæ
 coronatum foliis. Versus autem domos zephiri et rapidum Æthiopsis Eurum duplicem in circulo instruxer-
 unt, hinc et inde, argenteam trabem, e qua tædarum mille lucis loris multiplici nexu implicatus clavus
 profert, curvam inflexi pedi pastoralis speciem habens.

Talibus duplici itinere patens splendet ambo; hunc enim sic dixerunt locum sermonibus aptum sacris
 unde populus propitiam lucem recipit, quoties auscultatur inviolata divini verbi mysteria.

Non gradibus collocatos inconsulto excisos lapides, tennesque albo immistas violas aliquis cospexerit;
 similem enim floridæ conchæ ædis ventrem purpura ornant. Planis in lapidibus utilium hominibus
 graduum levem convexitatem apicibus notavit opifex, firmum pedibus vestigium præparans, ne lubricum
 descendens per iter viator, ex alto impulsus id liminis extrema præceps agatur. Sic cum decore ambabus
 in viis lapides unus ab alio recedunt, in quantum ascendens vestigia alterne nitantur. Ut autem maris
 inter fluctus insula surgit, conspicua spicis vitisque corymbis, et viridantibus pratis et arbore oper-
 tibus rupibus; hanc circumnavigantes mirantur viatores, doloresque maris laborum solantur: sic immensi
 per media atria ædificii lapidibus exstructus videtur altus ambo, conspicuus florido marmoris labore et
 arti pulchritudine. Nec certe hic stat medio in spatio omnino divisus, mari circumdatarum insularum
 more; sed potius similis videtur cuidam maritimæ terræ, cui mediis undis eminenti albus inter fluctus
 isthmus insequitur, quamque extremitate una vincam firmiter detinet veræ insulæ speciem habentem;
 hæc autem marinis immista vorticibus isthmi vinculo adhæret maris littore producti. Talis cernitur ambo;
 ultimo enim orientis ex parte fundamento assurgens late agitur per ædes, usquedum circa duplicem

VARIÆ LECTIONES.

²⁴ ἀμφίς G, ἀμφω codex. ²⁵ γρ. πάρος μαργο. ²⁶ ἐπαμβαινῶν G, ἐπεμβαινῶν codex. ²⁷ προβλήται codex

Μηκεδανῆ κρηπίδι θυηπόλιον ἔρκος ἀράσσαν,
 Τοίχοις δ' ἀμφοτέρωθε ²⁴ διείργεται. Οὐ μὲν ἐκείνοις
 245 Ἔρκεσιν ὑψιτενεῖς ἔβαλον πλάκας, ἀλλ' ὅσον
 [ἀνδρὸς

Ὀμφάλιον ζωστῆρα παρισταμένοιο χαράξαι,
 Ἐνθεν ὑποτροπάδην χρυσέην εὐάγγελος ἀνὴρ
 Βίβλον ἀεργάζων διανίσσεται. Ἰεμένης δὲ
 Πληθύος, ἀχράντοιο Θεοῦ κατὰ μύστιδα τιμῆν,
 250 Χαίλα καὶ παλάμαις ἱερῆν περὶ βίβλον ἔρεισαι,
 Κύματα κινόμενων περιάγνυται ἄσπετα δήμων.
 Καί ῥ' ὁ μὲν ἀμφιπλήγι τιταίνεται εἰκελος Ἰσθμῶ
 Χῶρος, ἀπιθύων πρὸς ἀνάκτορα σεμνὰ τραπέζης
 Ἄνδρα καταθρόσκοντα βαθυκρήμνου περιωπῆς
 255 Θεσσαλικῆ δ' ἐκάτερθεν ὄλην χλοερῶπιδι πέτρῃ
 Ἄτραπὸν ἐφάραξαντο. Πολλὸς δ' ὑπὸ λάσει λειμῶν
 Ὀμμασιν ἱερόεσσαν ἄγει χάριν. Ἄμφι δ' ἐκάστη
 Θεσσαλικῆ λάτγι παρίσταται οἷά τις ἄλλος
 Κίων Ἰσοτενῆς, περιηγέσιν οὐ ²⁶ τι κυλίνδροις
 260 Εἰδόμενος· φαίη τις ἀνὴρ γραμμῆσι μεμηλῶς
 Σχήμα κύβου μεθέπειν περιμήκεος οὐκ ἰσοπλεύρους ²⁷
 Κίονας. Ἀρμονίην δὲ Μολοσσίδος ἐνθάδε πέτρης
 Ἀσπῆροι ζεῦξαντες, ἀμοιβαδὸν ἄλλον ἐν ἄλλω
 Πέτρων ἐνεσφῆκωσαν. Ἄπὸ Φρυγίης δὲ κολώνης
 265 Ἀσπῆρος καὶ τούσδε λίθους ἐτμήξατο τέκτων.
 Ἐνθα δὲ βουκολέοντα μεληδόνας ὄμματα βάλλων,
 Πῆ μὲν ἴσοις καλῆν ὄφιν ὄδεα σύρματα πέτρην
 Ἄμφιπεριπλάζουσαν, ἐϋγνάμπτους δὲ πορείαις
 Νήδυμα κυμαίνουσι. Παρ' ἀλλήλας δὲ καθείσας ²⁸
 270 Πυροῆν ἀργυφῆν τε καὶ ἀμφοτέρων τινὰ μέσσην

Α Χροίην, ἀμβολάδην τὶς ἀμοιβαδὸν ὄλκος ἐλίστων
 Ἄγκυλον ἐρπυστήρι ²⁹ δρόμῳ σπείρημα κυλίνδου.
 Πῆ δὲ σεληνηέντα καὶ ἀστερόεντα νοήσει
 Γραμμαῖς ἄλλοπρόσαλλα φύσει σφρηγίσματα ³⁰ πέ-
 [τρης.

275 Ἄλλὰ καὶ ἑκταδίοις ἐπὶ χελίεσιν ἔρκος ἄλλην,
 Τῆς αὐτῆς γεγαυλιαν ἐϋπρήφωτος ἐρίπνης,
 Μηκεδανὴν λάτγι καθήρμισαν, ὄφρα κεν εἴη
 Νειόθι ³¹ μὲν κρηπίδος ἐνιδρυνθεῖσα θεμελίος
 Πέτρης Θεσσαλικῆς βάσις ἔμπεδος, ὑψόθι δ' ἄλλω
 280 Ἄμματι πετρήεντι κατάστγτος. Ἄλλὰ καὶ αὐτὰς
 Πλευρὰς τετρατόμοις ὑπὸ κίσει δεσμὸς ἐέργων,
 Ἄτροπον ἀστυφέλικτος ³² ἐπ' οὐδεὶ πυθμένα πῆσσει.
 Ὡς δ' ὅτε τις Τυρίοιο πολύχροος ὑψόθι πέπλου
 Νήματα χρυσοέλικτα περιδρομα πάντοθι βάλλων,
 285 Πῆ μὲν ὄλην περὶ πέζαν ἀρηρότα κόσμον ἐλίσσει,
 Πῆ δὲ καλὸν πέπλοιο περὶ στόμα, πῆ δὲ γε χειρῶν
 Ἄμφοτέρων ἔσταψε διήλυσιν· ἀγλαῆ δὲ
 Πάντοθεν εὐλείμων ἐαρόχροα νήματα πέπλου
 Ἄμφις ἔχει, χρυσεῦο δὲ μίτου σέλας ἄλλον ἐπ' ἄλλω
 290 Ὀλβον ἐπανθίζων περὶ κάλλει κάλλος ἐγείρει·
 Οὕτω ποικιλοεργὸς ἀνὴρ, χλοερόισι μετᾶλλοις
 Μαρμαρυγῆν ἱεροῖο βαλῶν χρυσαυγέα πέτρου,
 Ἄμφοτέροις ἀμάρυγμα φαάντερον εὔρεν ἀνάψα·
 Ἄντολικὸν δ' ἐπὶ τέρμα, παρ' ἔρκεια σεμνὰ τραπέζης,
 295 Ἰσθμὸν ἀποτμήξαντο διήλυσιν, ὄφρα κελεύθου
 Ὀκυτέρην τεύξωσι παρερχομένοισιν ὀδίταις.

Τοῖα μὲν ἀγλαδῶρος ἐμὸς σκηπτούχος ἐγείρει
 Ἔργα Θεῶ βασιλῆϊ. Πολυστέπτοις δ' ἐπὶ δώροις

ex argento portam basem obfirmet; porrectaque solea sacerdotale septum annectens, a parietibus utrinque separatur. Non his quidem septis directas in altum tabulas imposuerunt, sed quantum stantis hominis umbilicus attingit. Inde revertens aureum accipit librum evangelicus vir atque transgreditur. Congregatae autem multitudinis ad religiosum inviolati Dei cultum, ut labiis et manibus sanctum per librum auxilium praebet fluctus circum immensos populi intus commoti agitur. Locus quidem extenditur similis isthmo dirigens ad augustam summitatem spatiosae areae virum caute ingredientem. Thessalica petra flavescenti superne totam viam instauraverunt. Variusque lapidi insculptus florum hortus gratum oculis aspectum praebet. Juxta unamquamque Thessalicam petram collocatur quasi alia columna aequali statura, rotundis vero cylindris non similis; videtur opifex lineis indicans longi superficiem cubi columnas produxisse lateribus inaequales. Hic venuste Molossicam petram alteri sociantes architecti, alterne unam cum altera unxerunt. Phrygiis autem e montibus hos lapides artifex excidit. Intus gratos divulsi per partem lapides aspectus praebent, hic videris pulchrum lapidem serpentium lapsus mentientem, sinuosis flexibus suaviter undantes. Invicem consocians rubrum candido, mediumque amborum, carneum colorem interruptim alternisque vicibus seriem incurvam flectens, nexus in se implicatos et serpentes convolvit. Illic lunam et stellas putaveris vere pingi variis lapidis ludis. Parte alia in longis septi oris, ex eadem rupe praecipiti excisum ingentem lapidem adaptarunt, ut sit inferiori parte soleae fundamentis innixa e Thessalica petra firma basis, superne alia lapidis commissura devincta; sed ipsa latera quadrangularibus in columnis vinculum coarctans firmiter inconcussos earum pedes in limine figit. Cum autem varius color Tyrrii veli fila auro texta undique producta expandit, hic circa omnem simbriam grata venustate placet, illic pulchrum ad os veli, illic manuum ambarum intervallum jungit; jucundus autem omni ex parte florum hortus a vere pictam veli telam operit, aureique staminis fulgor alternatim radiis et floribus splendens pulchriorem semper alio conspectum praebet. Sic variati operis artifex flavis metallis aureum sancti lapidis jungens nitorem ambobus splendidiorem fulgorem novit incendere. Ad ascensus summitatem, juxta splendidam septa areae, in faucibus intervallum dividerunt, ut promptiorem pararent aditum ascendentibus.

Talia egregius meus imperator aedificat opera Deo regi. Magnificis super donis splendorem suae in

VARIÆ LECTIONES.

²⁴ ἀμφοτέρωθι G. ²⁵ περιηγέσι δ' οὐ G. ²⁶ ἰσοπλεύρου G. ²⁷ καθείσας G. ²⁸ ἀγκύλον(-ων) ἐρπυστήρι(-ρι) codex. ²⁹ σφρηγίσματα codex: correxit G. ³⁰ νηόθι codex. ³¹ ἀστυφέλικτον G.

Καὶ σέλας ἀστύχοιο ἔης ἀνέθηκε γαλήνης
 300 Νηὶν ὑπὲρ πολύσμινον, ὅπως θεοδέγμονι βουλή
 Ἐμπνοῶν ἰδρύσεις γέρας κοσμήτορι κόσμου,

Χριστῷ παμβασιλῆϊ. Σὺ δ' ἴλαος ἰλαος εἶης,
 Παμφαῖς ἀχράντου Τριάδος σέλας! Ἄσταί' Ῥώμης
 Καὶ νάταις καὶ ἀνακτι καὶ ἱεροδρακεῖ νηϊ.

imperio integritatis addidit celebri templo, ut divino consilio consonum praeperaret donum mundi rectori, Christo universorum Regi. Tu vero propitium sis, splendens inviolatae Triadisnumen ! urbi Romae, et civibus, et principi, et egregio templo.

ΕΙΣ ΤΑ ΕΝ ΠΥΘΙΟΙΣ ΘΕΡΜΑ.

IN THERMAS PYTHICAS.

(BRUNCK, *Analecta* III, 94.)

Βούλει μαθεῖν, ἄνθρωπε,
 Θερμῶν ἀτρυχὸν ῥεύμα,
 Πῶς καὶ πόθεν νοσοῦσι
 Φανέν, πρόκειται πᾶσιν
 Ἀνάργυρον δῶρημα,
 Καὶ προσφιλὲς γάνυσμα;
 Ἐγὼγε τοῦτο δείξω,
 Ἐγὼ φέρων διδάξω
 Ὅσον σφοδρὸν νοοῦσιν,
 Ὅσον φύσις παιδεύει,
 Καὶ πείρα συνδικάζει.
 Πρόσχε· φράσεων γὰρ ἔγω.

Ἐνερθε γῆς σήραγγας
 εἶναι στενάς νοσοῦσιν·
 Ὑδωρ ἐκεῖθεν ἔνθεν
 Ἀντιτρέχον πλεῖσθαι·
 Πιλούμενον δὲ, θέρμην
 Οὐ τὴν τυχοῦσαν πάσχειν.

Ἄλλοι λέγουσι τοῦτο·
 Μέταλλά που θειώδη
 Ἰῆς ἐν μυχοῖς ὑπάρχειν·
 Τὸ γειτονοῦν οὖν νᾶμα
 Θέρμης τυχὸν βιαίας,

Κάτω μένειν οὐκ ἴσχον,
 Ἄνω τρέχειν τῷ πλήθει.

Ποῖον δέχη; τὸ πρῶτον;
 Ἄλλ' οὐ δέδεγμαί τοῦτο·
 Τῷ δευτέρῳ σύμφημι.
 Ὀδμή γάρ ἐστιν, οἶδας,
 Μυδῶσα, δυσπνοοῦσα,
 Τρανόν τε μαρτυροῦσα.

Οὕτω προῆλθε πᾶσι
 Τὸ θερμόδλυστον ρεῖθρον,
 Ἰπποκράτης ἔψυχος,
 Τέχνης ἀνευ Γαλήνης,
 Πίστις δὲ τούτου, νῆσος
 Τὸ πῦρ ἄνω φυσῶσα
 Πολλῶ βρέμον σὺν ἤχῳ,
 Πολλῇ τε σὺν κινήσει.
 Οἶδεν φέρειν τοιαῦτα
 Τίτανία Μηδίας,
 Καὶ Περσικὴ Πιττάκη,
 Καὶ Λυδία πλουτοῦσα
 Μεταλλόχρυσον γαῖαν.
 Ἡρακλέων στηλῶν δὲ
 Πόρρω πέφυκε πλεῖστα.

Ἐν δ' αὖ γε Πιθηκούσαις,
 Καὶ Λιπάρῃ τῇ νήσῳ
 Ἀφεγγές ἐστιν ἄσθμα
 Ὅ νυκτίπερ παμφαῖνον
 Πέμπει λίθους θειώδεις,
 Πολυψόφους, βροντώδεις.
 Ὄφει τὸ πᾶν δηλοῦντας.
 Ἔστι δὲ μικρὰ ταῦτα
 Πρὸς ἄλλα κρείττω μείζω.
 Πηγὴ τελεῖ γὰρ λήθην·
 Ἄλλῃ μέθην ποιεῖ δέ·
 Ἄλλῃ δ' ἔλαιον βλύζει·
 Ἄλλῃ γάλα προτείνει·
 Καὶ που τροχάζει νᾶμα
 Πτηνῶν ἀκος νοσοῦντων·
 Καὶ που ποδοῦσιν οἶνον
 Μίσσητρὸνέστιν ὕδωρ·
 Καὶ που μέσον θαλάσσης
 Πίδαξ ἀναβροῖδεται·
 Καὶ χασμάτων ἐκπνεῖται
 Προλεκτικόν που πνεῦμα.
 Ἀσφαλτον ἄλλῃ γῆ δὲ
 Πῶς ἐξάγει; τί τοῦτο;
 Ὡ θαυμάτων τὸ θαῦμα·
 Πηγὴ ψόγῳ θολοῦται,

Visne cognoscere, o homo, scaturiginem thermarum haud artificiosam, quomodo et unde aegrotis manifesto datur omnibus donum gratuitum mistumque utile dulci? Equidem hoc ostendam atque docebo, quatenus harum rerum periti intelligunt, et natura monstrat, et usus confirmat. Attendas, quaeso: explicabo.

In visceribus terrae cavernas opinantur esse angustas, ubi aqua hinc inde sibi occurrens comprimatur, et compressa magnum calorem illum accipiat.

Alii metalla sulphurea in terrae recessibus existere dicunt, aquas autem vicinas necessario calefactas intus remanere haud posse, sed magno impetu sursum ferri.

Quid putas verum? Num prius? At ego, repudiata opinione priori, posteriorem amplector. Atque enim illae, uti scis, mucidum quid et male olens habent, unde huic sententiae fides accrescit.

Sic prodit omnibus fons calide scaturiens, Hippocrates sine vita, Galenus sine arte. Confirmat hoc insula quae ignem magno cum fragore et motu sursum efflat. Et similia profert Titania Mediae, et Pittace Persidis, et Lydia auri metallis abundans. Plurima autem hujusmodi existunt ultra columnas Herculis. Praeterea in Pithecaea et Lipara insula obscura est caverna, quae noctu late splendens, magno cum strepitu ac fragore tonitrali ejaculatur lapides sulphureos, fulgorem undique effundentes. Jam haec exigua sunt ad alia meliora majoraque. Est enim fons qui oblivionem ingerit, alius ebrietatem praebet, alius oleum, alius lac scaturit. Est porro fons, aegrotis avibus sanitatem reddens, et alius hominibus vinolentis vini fastidium ingerens. Sunt fontes in medio mari ebullientes, et sunt terrae recessus ex quibus spiritus propheticus exhalatur. Alia autem terra quomodo bitumen emittit? Quid vero? O miraculum miraculorum! Fons detrectatione turbidus, laudibus limpidus redditur. Alium alii occultas insidias in

Αἰνουμένη δὲ λάμπει.
 Ἄλλοι λέγουσιν ἄλλην
 Κρυπτοῦς δόλους ἐλέγχειν·
 Ἄλλην καθαρτικὴν δὲ
 Χυμῶν μόνων θρυλλοῦσιν·
 Ἄλλην δέμας κρατύνειν
 Χαῦνον διανοοῦσιν.
 Ὑδωρ πικρὸν τελεῖ δὲ
 Φῶς ἡλίου καυσῶδες,
 ἢ νύξ γλυκαίνειν οἶδεν
 Εἰς ἡδύληπτον ἔλξιν.
 Ὀλίβο; δὲ πηγῆς ἐστὶ
 Φύσιν κάτω τὴν κοῦφην,
 Ὀλεθρὸν δὲ τὴν βαρεῖαν
 Ἄνω φέρον ὡς ἄχνην.
 Ἄλλος δὲ βροῦς μικρὸς σοι,
 Ὅς σωματίων τὰς θλάσεις,
 Ὅστων τε τὰς καταξείεις
 Σφιγγεῖ, στρέφει, παιάνει.

Θέλεις προσοίω πλείω;
 Ἔστιν, λέγουσι, νᾶμα,
 Ὅπερ βαλῶν εἰς ἄγγος,
 Εἰ νυξὶν αἰθριάζεις,
 Κρυσταλλόπηκτον εὔροισ;
 Ἔστιν, λέγουσιν, ἄλλο,
 Ἐξ οὗ πειλὸν προκύψας,
 Δίον βλέπεις, σὲ ψεύγον,
 Ἥς μητρὸ; ὡς ἐν κόλπαις.
 Ἔστιν δὲ βροῦς, ὃ θαῦμα,
 Ὅ; εἰ δεδέξεται τι,
 Ἄθον τελεῖ τὸ πρᾶγμα
 Ἐν ἡμέραις οὐ πλείσταις.
 Ἄλλην λέγουσι κρήνην
 Βραχὺ βρούσαν ὕδωρ,
 Ἦτις παρόντος ὄχλου
 Πλείω δίδωσι βεῖθρα,
 Ἄλλην δὲ που πιστοῦνται,
 Ἢ χεῖματος παρόντος

Ἄνικμὸς ἐστὶ πᾶσα·
 Προχέει θέρους δὲ νᾶμα.
 Ἄλλην ἀκούεις πάντως
 Ὑδωρ φέρειν νιτροῦδεις,
 Ὅς ῥυμμάτων μὴ δεῖσθαι
 Λελομένουσ ἐκαίθι.
 Θερμὰ προχέει δὲ λίμνη,
 Ὅς μὴ πίνεσθαι ζώεις·
 Ὅζει γὰρ ὡς τι πύον,
 Ἢ σῆψις ἄλλης ὕλης.
 Ἐκεῖ λέγουσιν εἶναι
 Πολλὰς φυτῶν αἰγείρους
 Ἠλεκτρον ἐξαχούσας,
 Τὸ χρυσόμορφον εἶδος.
 Πίπτει δὲ τούτο πρῶτον
 Ὅς δάκρυον γλοιώδες·
 Ἐπειτα δὲ πετροῦται.
 Ὡ τοῦ ξένου μετάλλου!

Δεῦρο, φράσω καὶ τᾶλλα.
 Φέρει τόπος τις λίμνην
 Μικρὰν λίαν, κυκλώδη,
 Πρὸς τὴν θείων λουθῆναι,
 Πεπλησμένην εὐρύθειν.
 Ἔως δὲ πεντήκοντα
 Λελομένουσ καθαίρει·
 Εἰ δ' αὖ τις αὐτῆ πλείους
 Ἄνδρα; φέρει λουθῆναι,
 Ἐξω τρέχουσα ῥίπτει
 Τοὺς ἀκρίτως τρουφῶντας.

Πέτρας καπνὸς δ' ἐξέρπει
 Κρύπτων ἔσω τὸ καιόν,
 Ὅπερ σαφῶς ἀνάψεις,
 Ἐλαίον εἴπερ στάξεις·
 Ἄλλην δὲ τις βραχεῖα
 Πῦρ ἐξέθαψε πέτρα,
 Εἰς τὴν ἔλαιον ραίνων,
 Πάντως σβέσεις τὸ φαῖνον.

Δέλοιο φέρουσιν ἄλλην
 Ὅρα θέρους βαθεῖα·
 Πῦρ ἐξ ὀπῆς ἀνίσχειν,
 Χειμῶνος ὕδωρ δεῖν δέ.
 Λίθους ἔχει δὲ βεῖθρον
 Ἄπτοντα· ὡσεὶ δᾶδας,
 Ὅς ῥιπίδι ψυχάζων,
 Τὸν φλογμὸν ἐκπράυνεις·
 Εἰ δ' αἶμα ραίνων σπείτεις,
 Τὸ πῦρ κλέον τυφούται.

Ἄλλης ὀπῆς ὠθεῖται
 Ὑδωρ τς καὶ πῦρ μίγδην,
 Καὶ τὴν φίλεθρον μίξιν
 Τετρακτύος πιστοῦται.
 Οὕτω φύσεις ἀπείρους
 Ὁ Δεσπότης ἀπάντων
 Κτίζων, ἄγων, ἰθύνων,
 Κιρῶν, πλέκων, ὡς οἶδε,
 Πρὸς θαῦμα καὶ λατρείαν
 Φύσεις σαφῶς ἐγείρει.
 Τούτον κάλει Θεὸν σου,
 Τούτον φρεσὶ φαντάσθου,
 Μηδὲν τυπῶν πρὸς εἶδος,
 Εἰ μὴ θέλεις γε παλαίειν.
 Ἄγνωστον ἐστὶ πνεῦμα,
 Ἀρόρητόν ἐστι πρᾶγμα,
 Ἄληκτόν ἐστι θαῦμα,
 Ἄναρχοφωτόμυστον,
 Ἀρόρητολεπτόπνευστον,
 Κόσμος φέρον καὶ βίου
 Ἐν πανσόφῳ χωρίῳ,
 Ἐν ἐνδίκῳ προνοίᾳ.

Οὕτω τὰ μὲν κατεῖδον,
 Τὰ δ' αὖ βίβλοι βοῶσιν,
 Τὰ δ' αὖ συνῆξε πείρα·

lucem protrahere dicunt, alium nonnisi humores purgare, alium aiunt corpori molli robur restituere. Est aqua quam solis ardor amaram reddit, nox autem in dulcem potum convertit. Sunt multi fontes quorum natura in imo levis, sursum emergens gravis est. Denique est fons exiguus qui corporum con-
 usiones ossiumque fracturas contrahit, sanat, confortat.

Visne plura addam? Aquam aiunt esse quam, ubi in vas infuderis atque noctu aeri exposueris, con-
 gelatam reperias Aliam, quando ad eam hauriendam te demiseris, refugere et in sinus terræ almæ
 recedere narrant. Porro, quod valde mirum, fons est, qui quaecunque rem injeceris, paucis diebus in
 lapidem transmutat. Alium fontem, qui exiguam emittit aquæ copiam, ubi magna hominum turba adest,
 largius scaturire tradunt. Alium esse ferunt, qui hiemis tempore prorsus aridus sit, æstate autem latices
 profundat. Alium aquam nitrosam emittere audimus, ita ut ea loti aliis purificationibus haud egeant.
 Est lacus aquam calidam emittens, animalibus haud bibendam; olet enim pus vel saniem cujuscunque
 corporis. Illic aiunt esse multas populos nigras electrum producentes aureo colore; decidit autem illud
 acrymarum viscosarum instar, et postea velut lapis indurescit. O novum metallum!

Age, jam alia narrabimus. Alicubi est lacus perquam parvus, rotundus, quem repletum invenies, quando
 lavatum accesseris. Purgat autem usque ad quinquaginta lotos. Si vero plures lavari voluerint, ripas
 transgrediens ejicit illos qui temere tali voluptati indulgent.

Fumus e petra surgit occultans in se urendi materiam, quam oleo infuso illico accendes: alia autem
 petra parva ignem continet, cui quando oleum instillaveris, omnino splendorem exstingues. Aliam
 media æstate ignem per foramen emittere, hieme autem aquam scaturire tradunt. Fons quidam profert
 lapides tædarum instar urentes, quos ubi follibus incitaveris, flamma immittitur; ubi autem sanguinem
 superfuderis, incendii vis acerescit.

Ex alia fissura mistim prorumpit aqua et ignis, ita ut quadruplici ratione mistio opposita appareat.
 Sic Creator omnium naturas infinitas creans, ducens, dirigens, temperans, componens, ut admirationem
 excitent nobisque serviant omnino voluit. Hunc appella Deum tuum, hunc mente recole, ad nullam
 speciem efformans, nisi in errorem incidere velis. Hic est spiritus incomprehensibilis, res ineffabilis,
 miraculum indeterminatum, luce æterna coruscans, infanda spiritualitate excellens, sapientissima cura
 ac iusta providentia mundum vitasque ferens.

Sic alia ipse vidi, alia libri docent, alia experientia docuit, et visibilia invisibilibus, parva magnis fidem

Καὶ πίστις ἐστὶ πάντως
Τὰ δῆλα τῶν ἀδελῶν,
Τὰ μικρὰ τῶν μεγίστων.

Τούτων σκοπῶν τὸ θαῦμα,
Οἶδα, πλέον ποθήσεις
Τὴν τρισόφωτον φαῦσιν·

Ποθῶν δὲ καὶ ζητήσεις·
Ζητῶν δὲ καὶ θεώσεις;
Μετούσια τὸ κρεῖττον.

astruunt. Hæc miracula considerans, certissime luminis tripliciter splendentis desiderio majori capieris, captus autem desiderio quæres, et quærens intueberis, melioris compos factus.

Οὐ τὸ ζῆν χάριεσσαν ἔχει φύσιν, ἀλλὰ τὸ ρίψας
Φροντίδας ἐκ στέρνων τὰς πολιορκητάφους.
Πλούτων ἔχειν ἐθέλω τὸν ἐπάρκιον· ἡ δὲ περισσῆ
Θυμὸν ἀεὶ κατέδει χρυσομανῆς μελέτη.
Ἐνθεν ἐν ἀνθρώποισιν ἀρείονα πολλάκι δῆεις
Καὶ πένην πλούτου, καὶ βίτου θάνατον.
Ταῦτα σὺ γιγνώσκων κραδίης ἔθουε κελεύθους,
Εἰς μίαν εἰσορῶν ἐλπίδα, τὴν σοφίην.

Non ut vivas, lætitiā tibi affert, sed ut curas
cantiam addentes ex animo depellas. Rem familiarem
desidero sufficientem: superflua autem auri
cupido ac studium animam devorant. Haud raro
inter mortales paupertatem divitiis, mortem vitæ
præstare constat. Hoc ubi perspexeris, animæ vias
recta dirige, respiciens ad unum finem, sapien-
tiam.

ANNO DOMINI DLXXXII.

SANCTUS EUTYCHIUS

CONSTANTINOPOLITANUS PATRIARCHA.

NOTITIA.

(Ang. Mai, *Scriptor. Vet. Collect.* IX, xvi.)

Eutychiei quidem Constantinopolitani et sancti Gregorii papæ cœtanei præclara sunt quædamus fragmenta; quæ quia diversas hæreses arguunt, vix jam dubito quin sint ex iis Eutychiei sermonibus, quos contra omnes hæreses eum scripsisse ait Eustratius in ejus Vita f. 87 apud Bollandianos t. I Aprilis, die 6. Namque in primo Fragmento Quartadecimanis contradicit, qui Pascha Judaico tempore celebrandum censebant. Rursus, contra Aquarios sive Hydroparastatas invehitur, nempe eos qui aquam tantummodo ad sacrificium adhibebant, inutiliter; quia, ut recte inquit Eutychieus, semet sanguine et corpore Domini excludebant. Docet autem offerendum esse vinum aqua mistum, secundum Domini traditionem, quo dicto schismaticos Armenos percutit, qui merum pertinaciter offerunt, falsis nixi majorum suorum traditionibus, quæ certe cum illa Domini Jesu comparari non queunt. In secundo item prava arguitur consuetudo, quæ apud schismaticos sive Græcos sive Armenos superest, circa oblatae ad Eucharistiam materiæ, sed nondum consecratæ, venerationem; de quo abusu breviter ego in adnotatione, sed copiose Arcudius in *Concordia*, lib. III, 19 seq. Verum enimvero illud insignis est, quod magni Athanasii palmarem auctoritatem Eutychieus recitat ex illius sermone ad baptizatos (qui titulus inter editos Athanasii sermones non conspicitur) de Christi corpore et sanguine per transsubstantiationem panis vinique in eucharistico mysterio præsentibus. Sic enim ait: « Videbit (baptizatus) levitas panem calicemque vini ferentes, mensamque apparentes. Et ante quidem quam supplicationes precesque fiant, panis simpliciter calixque est: verumtamen ubi magnæ miraculæque preces peractæ fuerint, tunc panis quidem fit corpus, calix autem sanguis Domini nostri Jesu Christi. » Et iterum: « Veniamus ad mysteriorum confectionem: hic est panis, et hic est calix; qui sane uterque, nondum peractis precibus et supplicationibus, suam simpliciter naturam retinent: sed tamen statim ac magnæ preces sanctæque supplicationes in cælum conscenderint, descendit Verbum in panem et calicem, ejusdemque corpus conficitur. » Tertium Eutychiei Fragmentum in *Classicorum Auctorum* tomo decimo edidi, p. 488-493, de tribus a Domino Jesu circa tempus paschale celebratis convivii; quorum postremum describens Eutychieus, egregium rursus mysterio eucharistico dat testimonium his verbis: « Mystice se ipsum immolavit, quo tempore suas in manus, post cœnam, panem accipiens, gratias egit, ostendit ac fregit, se ipsum typo commiscens. Similiter et calicem ex genimine vitis temperans et gratias agens. Deoque Patri ostendens, dixit: *Accipite, manducate; accipite, bibite; hoc est corpus meum*, et: *hic est sanguis meus*. Totum itaque cuncti sanctum corpus pretiosumque sanguinem recipiunt, etiamsi partem tantummodo typorum recipiant. Dividitur enim indivisibiliter inter omnes, propter commistionem.»

Rem deinde declarat Euty chius sigilli exemplo, cujus omnes impressiones ab uno sunt eoque immutabili. Item ab exemplo vocis, quæ una eademque et individua tum in clamante est, tum in aere, tum etiam in omnium audientium auribus. Tum sic concludit : « Nemo igitur ambigat, quin incorruptibile post mysticum sacrificium et post sanctam resurrectionem, immortale, sanctum et vivificum corpus cum sanguine Domini, typis conclusum per sacrificii operam, nemo, inquam, ambigat quin æque ac prædicta rerum exempla, vim suam iisdem typis imprimat, totumque in omnibus reapse sit. In ipso enim Dominico corpore universa inhabitat plenitudo deitatis Verbi Dei corporaliter, id est substantialiter. Panis autem venerandi fractio, mortem significat : quare et Pascha desideratum dictum fuit, ceu salutis, immortalitatis, perfectæque scientiæ auspex. Atque ut illo tempore a cœna cum canticis exierunt in montem Olearum, sic nos post sancti corporis et sanguinis participationem gratias agimus, et in proprias quisque domos revertimur. » Hæc mehercule pretiosæ doctrinæ fragmenta sitim nostram desideriumque augent detegendi aliquando, si Deusnaverit, largiores Euty chii fontes, illos videlicet sermones multos, quos Eustratius ab eo scriptos fuisse commemoravit.

DE SANCTO EUTYCHIO PATRIARCHA CONSTANTINOPOLITANO

(BOLLAND. Act. Sanct. t. I, April., pag. 548.)

1. Floruit sexto Christi sæculo sanctissimus Ec- A
clesiæ Constantinopolitanæ patriarcha Euty chius, natus anno 512, uti ex reliquo vitæ decursu et annis in ea peractis septuaginta, clare demonstratur. Creatus est presbyter cum triginta esset annorum, circa annum Christi 542. Habitu dein monastico apud Amasenos assumpto, vixit primum monachus, dein archimandrita usque ad annum 552, quo sanctus Menas patriarcha Constantinopolitanus mortuus est 25 Augusti : cui sanctus Euty chius, jam ante ut metropolitæ Amaseni apocrisiarius Constantinopolim profectus, eo ipso die, quo Menæ cadaver, ut Theophanes scribit, in sacris adytis adhuc expositum jacebat, suffectus est patriarcha; et anno sequenti 553, præfuit cum aliis patriarchis concilio œcumenico Constantinopolis habito. Cum præclaris virtutibus patriarchatum an. 15 regeret, et Justiniani imperatoris errores fortiter oppugnaret, anno 565, indictione 13, abductus est 22 Januarii, primum ad duo consequenter monasteria, dein ad Principem insulam, inde Amaseam relegatus, et Joannes Scholasticus in ejus locum subrogatus est 13 Aprilis; quo postmodum, 31 Augusti, indictione 10, anno 577, exstincto, cum duodecim annis et quinque mensibus Euty chius exsul in monasterio Amaseno vixisset, plurimis miraculis clarus, revocatus est a Justino imperatore et Tiberio Cæsare ad Ecclesiam suam Constantinopolitanam, quam tertia Octobris die Dominica ingressus, sacrificium missæ peregit, et per sex horas sacram Eucharistiam distribuit. Vixit postmodum quatuor annos et sex menses, acri febre correptus anno 582, ipso die festo Paschatis, quo sacrificium missæ obtulerat, et sacra communione suos refecerat. Conveniebat Pascha in diem 20 Martii, cyclo lunæ 13, solis 3, littera Domini- B
cali D. Cum totam illam hebdomadam ægrotasset, mente firma Deum oravit usque ad septimam horam Dominicæ secundo-primæ post Pascha, quæ in diem 5 Aprilis incidebat. Cumque omnibus benedixisset, tandem circa nonam aut decimam noctis horam, quæ jam spectabat ad feriam 2 et diem 6 Aprilis, in Dei manus spiritu commendato, ex hac vita discessit. Hæc in Vita : cui consentit Theophanes ita scribens ad annum Tiberii quartum et ultimum : « Hoc anno, die sexto Aprilis, indictione decima quinta, Euty chius patriarcha diem extremum clausit. » Prædixerat autem Tiberio imperatori, cum ab eo in ultimo morbo invisere- tur, celerem ipsi mortem instare : idque verum fuisse eventus docuit. Nam quatuor post mensi- B
bus e vita decessit imperator. Ita infra in Vita legitur. Quæ etiam in Chronico Constantinopolitano, passim dicto Alexandrino, sic confirmantur : « Quarto imperii anno æger Tiberius, quinto Augusti, 15 indictione creatus est Cæsar Mauritius Tiberius, et 13 Augusti coronatus Augustus, data illi in uxorem Constantina filia. 14 Augusti moritur Tiberius. » Elapsi tunc erant ab obitu sancti Euty chii solum menses quatuor et dies octo. Eadem confirmat Theophanes.

2. Sed quid melius ea nobis potuit indicare, quam Eustratius presbyter, scriptor *Vitæ sancti Euty chii*, qui familiaris hujus domesticus vixit, et cum eo in exsilium profectus atque reversus Constantinopolim, nunquam ab ejus latere decessit, annosque, menses, dies et horas accurate observavit : ut mirum sit aliter a Baronio annos ejus, imo et annos Tiberii potuisse ordinari, et collocari utriusque obitum ad annum Christi 586, cum præcipuam partem *Vitæ sancti Euty chii*, ab Eustratio presbytero scripte in suis *Annales* transferret et C

n. 7, ita scriberet: « Quod ad obitum Eutychie pertinet, idem tradit Eustratius, ipsum die Paschatis post officium vespertinum acri febre correptum, sicque depastis eo igne visceribus, post septem dies, nempe sequenti Dominica, migrasse ex hac vita. » Ast signato a Baronio anno 586, Pascha incidit in 17 diem Aprilis, et Dominica sequens in 24 diem Aprilis, et sic dies ejus natalis non esset assignandus 6 Aprilis, sed 25 ejusdem mensis. Præterea anno 586 erat indictio quarta. Et contra Theophanes bis indicat indictionem decimam quintam ad obitum sancti Eutychie 6 Aprilis vita functi, quam Tiberii imperatoris 14 Augusti mortui, cum, inquit, annos tres, menses decem, et dies octo imperasset. Regnavit post Tiberium Mauritius a 14 Augusti anni 582, per intercessos annos viginti usque ad annum 602, occisus 7 Novembris, feria 3, indictione 6, quem annum, mensem et diem cædis ejus affirmat; sed imperio solum tribuit annos 16, contra omnium scriptorum consensum. Annos ejus imperii viginti accuratissime digestos enumerant, Simocatta, in *Historia Mauritiæ imperatoris* libris octo conscripta, Theophanes, auctor *Chronici* præcitati, et alii.

3. Imperante Mauritio scripsit Eustratius presbyter *Vitam S. Eutychie*, cum elapsi essent anni duodeviginti, ex quo exsul apud Amasonos imperium ejus prædixisset: eodemque imperatore præsentem, in solemnissima panegyri eandem recitavit, quem admodum apparet ex Epilogo, ubi quem imprimis appellat divinum ac sacrum caput, non alius intelligendus quam ipse imperator. Recitavit autem, quantum ex subducta temporum ratione conjicimus, et ex ipsius rei congruentia, in anniversaria justorum funebrium conclusione anno 583, eum ante annos octodecim facta prædictio ad annum 565, qui fuit exsiliæ primus, commodissime referatur. Exstabat ea *Vita Græce* in bibliotheca Veneta, unde acceptam Lipomanus habuit, ex eoque Surius, Latine redditam a Petro Francisco Zino. Nos alterum ejus exemplar ex bibliotheca Vaticana nacti, cum videremus interpretem, veluti tam proluxæ orationis conspectu attonitum, segniore animo minusque attento ad translationem faciendam accessisse, et locis quam plurimis impigisse, necessarium duximus novam ex Græco versionem adornare. Aliam *Vitam sancti Eutychie* nacti sumus ex codice serenissimæ Christianæ reginæ Sueciæ, qui fuerat Pauli Rhamnusii et amicorum: in quo solum erant *Vitæ sanctorum* quorum reliquæ sunt Venetiis in monasterio S. Georgii Majoris. Hanc autem *Vitam* Fabianus Cretensis monachus Congregationis Casinensis, alias sanctæ Justinæ, ex Græco in Latinum traduxerat. In hac *Vita*, cujus aliud ecgraphum manu Ferdinandi Ughelli transcriptum ab ipsomet Romæ accepimus, *Eustachius* loco *Eutychie* appellatur et pauca hæc sub finem de translato corpore habentur: « Sepultus est sanctissimus Eustachius sub altare sanctorum, ubi etiam

veneranda sanctorum Andreae, Timothei et Lucae reliquæ repositæ sunt. Anno vero Domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, duce autem Venetorum inclyto Andrea Dandolo, Romæ autem Innocentio IV pontifice maximo, imperatore vero Federico secundo, sanctissimum ejus corpus Venetias delatum est, et in fano D. Georgii, cognomento Majoris, honorifice in altari reconditum die vicesima secunda mensis Aprilis, ubi diuturna hymnorum laudumque precatone a monachis devotissime colitur. » Hæc ibi. Conveniunt in annum 1246, pontificatus Innocentii IV, et fere imperium Federici II, contra quem Henricus, landgravius Thuringiæ et Hassiæ, anno præcedenti designatus fuerat imperator, abrogato per concilium generale Lugdunense imperio Federici. Sed major difficultas est in Andrea Dandolo, qui sæculo sequenti, et anno 1536 dux Venetorum creatus traditur ab hujus reipublicæ scriptoribus. Bellinus de Padua inscripsit suo Martyrologio secundum morem curiæ Romanæ plerosque sanctos quorum reliquæ Venetiis servantur in dicto monasterio S. Georgii Majoris, et ad memoratum 22 diem Aprilis ista habet: « Item in monasterio S. Georgii Majoris Venetiarum translatio sancti Eustachii patriarchæ Constantinopolitani anno Domini 1246. » Bellinus sequuntur Maurolycus, Felicius, Molanus, Canisius, Galesinius et Ferrarius. Consentit ms. Florentinum in bibliotheca senatoris Strozzi asservatum. Idem Bellinus ad diem 19 Februarii iterum refert memoriam sancti Eustachii patriarchæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Sequuntur iterum omnes antecitati auctores, ex quibus Canisius addit, fusius de eo agi 15 Julii, forsitan ratus illum esse sanctum Eustathium archiepiscopum Antiochenum, qui eodem die colitur. Piura diximus ad diem 19 Februarii inter prætermittos et in alios dies rejectos, quæ ibi videri possunt. Cæterum quæ in citata *Vita sancti Eutychie* per Fabianum Cretensem habentur, nolumus proferre, quia est compendium alterius *Vitæ* non sine variis mendis confectum.

4. Solemnissimo officio celebrant Græci festum sancti Eutychie ad diem 6 Aprilis, in Menæis excusis et manu exaratis, qualia Romæ, Florentiæ, Mediolani, Taurini, Parisiis et Divione reperimus: ut plane mirum sit a Sirleti *Menologio* exclusum esse: nam et in Ephemeride metrica, et in Kalendarii Moscovitici tabulis solus hic nominatur. In ms. *Menologio* Basilii imperatoris istud habetur elogium: « Die sexta Aprilis, memoria sancti Patris nostri Eutychie, archiepiscopi Constantinopolitani. Sanctus Pater noster Eutychie fuit sub imperio magni Justiniani, e regione Phrygia exortus. Præclare autem educatus ab Hesychio presbytero et thaumaturgo, ejus avo, ac in sacra Scriptura, studio et meditatione assidua versatus, ab episcopo Amasæe susceptus est, ac primum monachus, deinde presbyter initiatus, tranquillam egl vitam in monasterio S. Melitii. Quinto deinde com-

cilio congregato a Justiniano, cum episcopus Amaseo eo tempore infirma valetudine delineretur, missus est vice illius Euty chius, qui in concilio inter alios ita excelluit, ut de eo Menas patriarcha dixerit : Hic erit meus successor. Et ita post mortem illius electus est patriarcha. Cum vero postea in odium imperatoris incidisset, exsul relegatus est. Post mortem vero Justiniani suam recepit sedem a Justino et Tiberio. Cum autem multa patrasset miracula et impetum magnæ mortalitatis precibus cohibuisset, et Tiberii mortem prædixisset, sicut etiam ante, ejus regnum, ex hac vita decessit, sepultus in ecclesia SS. Apostolorum. » Eadem habentur in Anthologio novo, quod Arcadius Clementi VIII pontifici inscripsit. Longiora vitæ elogia continentur in Menæis, in quibus sub finem ista verba leguntur : Τελείται δὲ ἡ αὐτοῦ συναξίς ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Celebratur dies festus ejus in sanctissima Magna ecclesia. Laudatur in odis zelus ejus in orthodoxa fide progugnanda et hæresi deprimenda ; et ob varia ab eo patrata miracula, Thaumaturgus appellatur in ipsa dictarum Odarum Acrostichide hac :

Τὸν θαματοῦργὸν Εὐτύχιον θαυμάσω.

Mirabor Euty chium mirorum effectorem.

Ante elogium vero jam recitatum hoc præmittitur distichon, cum allusione ad nomen Euty chii, quod

A fortunatum seu bona fortuna utentem significat :

Εὐτύχιον θανέντα τιμῶν τοῖς λόγοις,
Ἐμαυτὸν εὐτυχέστατον κρίνω.

*Morientem Euty chium sermonibus laudans,
Ipsam me judico fortunatissimum.*

5. Joannes Molanus in *Auctario Uuardi* ad diem 6 Aprilis ejus memoriam celebrat, et in prima editione hoc ejus exstat elogium : « Constantinopoli natalis magni et beati Patris nostri Euty chii, patriarchæ Constantinopolitani, cujus vita et miracula conscripta sunt ab Eustratio humili presbytero. » Eundem celebrat Ferrarius in *Catalogo generali* ; et Baronius, relato ejus obitu ad annum 586, num. 7, asserit, non immerito eum a Græcis ut sanctum coli, anniversariaque die ejusdem natale celebrari. Addi his possunt Bellinus et sex alii martyrologi, licet hi sub nomine sancti Eustachii eum celebrent, 12 Aprilis et 19 Februarii, ut supra monuimus : quod iterato facit Ferrarius ad diem 11 Maii his verbis : « Venetiis translatio corporis sancti Euty chii episcopi Constantinopolitani. » In notis allegatur *Kalendarium ecclesiæ S. Georgii Majoris*, in qua corpus asservatur, quod e Byzantio Venetias in dictam ecclesiam anno Domini 1246 translatum, ut monumenta mss. cænobii S. Georgii habent. »

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΡΙΣΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ ΕΥΤΥΧΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΙΣΤΥΓΡΑΦΕΙΣ ΠΑΡ' ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ.

MAGNI ET BEATISSIMI EUTYCHII

PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI,

VITA ET CONVERSATIO

SCRIPTA AB EUSTRATIO PRESBYTERO HUMILI EJUS DISCIPULO.

(Ex codice ms. Vaticano 1660, interprete D. P., edidere BOLLANDIANI, t. I April., Latin. p. 550 ; Græc. in App. p. LIX.

PROLOGUS.

ἀ. Θερμὸς ὁ ζῆλος εἰς τὴν παροῦσαν ὑπὸ λῆσιν, C
ἀλλὰ κωθρὸς ὁ λόγος εἰς τὴν τοιαύτην ἐξήγη-
σιν· διάκρυρον τὸ πρόθυμον εἰς τὴν προκειμένην
ἐγχείρησιν, ἀλλ' ἡ γλῶσσα κατεψυγμένη, ναρκωσά-
τε καὶ μογιλόλος, λογογραφεῖν ἀνδρὸς μεγάλου θα-
ματοῦργίας καὶ πολιτείας ἀρίστην μὴ δυναμένην·

1. Magnum nobis argumentum propositum est, sed facultas tenuis ad explicandum sufficit : ardet animus, sed lingua friget, nec enarrare potest res admirandas et optime institutam magni viri vitam. Cogitatio ampla est, sed dictio angusta : multa ad Davidicæ turris ædificationem materia suppetit :

sed architectus adest inexpertus ac rudis. Verum tamen præbet Dominus, quia Deus omnipotens, sapientiam insipientibus, et suggerit evangelizantibus verbum virtute multa; idemque digito suo, id est Spiritu sancto, aures surdorum aperit: et linguam, vix aut ne vix quidem mobilem ad loquendum, disertam reddit is qui potest ex lapidibus suscitare filios Abrahæ. Scio etiam quod, cum dives in omnibus sit, ita suscipiat obolos duos, ut etiam auro et topazio eos præferat: nam nec calicem quidem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli datum aspernaturum se promisit. Quid igitur abstertere nos debet ab hoc munere suscipiendo? An quod ea nobis desit orationis copia, qua divinum virum possumus pro dignitate laudare? Minime vero. Nec enim, quia totum quod terram inter ac cælum est spatium nequimus oculis emetiri, inquit magnus Basilius, propterea nolumus illud, quantum possumus, intueri. Itaque nec ego, quamvis orationis inopia laborem, et argumentum difficile propositum sit, amplectar otium ignavum atque iners; neque iis assimilabor, qui propter timorem atque imperitiam rei nauticæ, solo maris aspectu sic terrentur, ut nec experimenti quidem causa littori propinquas undas attingere audeant. Potius auxilio viri beatissimi fretus, conabor pro viribus satisfacere studio populorum: quos scio hoc solum desiderare, quod apud me pauperem reperietur, non autem quantum isti viro debetur.

2. Sane non suscipiebatur a Deo solus, is qui vitulos pretiosos et oves offerebat ad sacrificium, sed simulam et turturem quoque et columbam, parva quidem et vilia, pura tamen munuscula offerens laudabatur: æstimatur enim unusquisque ex eo quod habet, non quo caret. Quapropter illo consilius qui dixit: « Qui quærit invenit, et pulsanti aperietur »; licet non ignorem imperitiam meam, explicabo tamen magni huius viri gesta præclara; vel potius peritioribus dabo occasionem laudandi eum, qui omni laude superior est, qui que ipse sibi est laus maxima. Siquidem ut sapiens ait, « Argentum ignitum est lingua justii, et labia rectorum stillant gratias »; ex ejus enim veracibus sermonibus ingens splendor refulget. Sicut igitur illustratur sol propria, non aliena luce; ita nec magnum orbis lumen doctorque Eutychius aliorum eget laudibus, ut ostendatur fuisse perfectus: neque opus est imponere ei coronam gloriæ aliunde acceptam; quia sicut juxta prophetam David: « Omnis gloria filix regis ab intus circumdata varietate »; ita divinum illud ac sacrum caput omnibus virtutum generibus adornatum est; idemque velut sublimis quædam facula, perpetuo splendet omnibus in hoc vitæ pelago navigantibus, ad quam respicientes in securissimum ac tranquillum portum deducantur quieturi.

¹ Luc. xi, 10. ² Prov. x, 20. ³ Psal. cxiv, 14, 15.

πλατεία ἡ ἐννοια, ἀλλ' ἡ φράσις στενή· θαυσιεῖς αἱ ὕλαι πρὸς οἰκοδομήν τοῦ πύργου Δαυὶδ, ἀλλ' ἀσφορὸς ἀρχιτέκτων ἐγὼ καὶ οἰκοδόμος ἱεραρός. Παντοδύναμος δὲ Κύριος ὁ Θεός, ὁ ἀσάφους σοφίζων καὶ διδούς βήματα τοῖς εὐαγγελιζομένοις; δυνάμει πολλῇ, ἀνοίγων μὲν ὧτα κωφῶν τῷ ἑαυτοῦ δακτύλῳ, τουτέστιν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τραυῶν δὲ γλῶσσαν δυσκίνητον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀκίνητον, ὁ καὶ ἐκ λίθων δυνάμενος ἐγείρει τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Οἶδα πλούσιόν τινα, καὶ δύο προσδεχόμενον ὀβολοὺς ὑπὲρ χρυσίον καὶ τοπάζιον, τὸν μὲν δὲ ποτήριον ὕδατος ψυχροῦ, διδόμενον μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀποστρεφόμενον πῶποτε. Τί οὖν; ἐκνήσωμεν πρὸς τὴν προκείμενον σκοπὸν, ἐπειδὴ μὴ ἔνεστιν ἡμῖν δύναμις τοῦ κατ' ἀξίαν λέγειν περὶ τοῦ θεοῦ ἀνδρός; οὐδαμῶς· οὐτε γὰρ, ἐπειδὴ τὸν μεταξὺ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς τόπον διαβῆναι τοῖς ὀφθαλμοῖς ὄλον ἀδυνατούμεν, ὡς φησιν ὁ μέγας Βασιλεῖος, ἤδη καὶ ὅσον δυνάμεθα καθορᾶν παραιτούμεθα. Οὐτε μὲν, ἐπειδὴ λίαν ὑψηλὸς ὁ λόγος ἐμοί, καὶ δυσέφικτος ἡ ἐγχείρησις, τὴν ἀργὴν καὶ ἀπρακτον σιωπὴν ἀγαπήσωμεν, ὡς περ οἱ δεῖλοί καὶ ἀπειροβάλατοι, οἱ πρὸς μόνην τὴν ὕψιν τῆς θαλάττης ἀπαγορεύοντες, οὐτε πείρας ἔνεκεν μικρᾶς τοῦς αἰγιαλοὺς περιπλέειν ἀνέχονται. Αὐτῷ δὲ τῷ τρισμακαρίττῳ πιστεύσαντες τὴν ἐγχείρησιν, κατὰ δύναμιν τῇ τῶν λαῶν εὐπροσύνη παρασχεῖν πειραθόμεν τὸ σπουδαζόμενον. Ἐπίσταμαι γὰρ ὅτι τοσοῦτον ἀγαπηθήσεται, οὐχ ὅσον ἐκείνῳ τῷ μεγάλῳ καὶ θεσπεσίῳ ὀφείλεται, ἀλλ' ὅσον παρ' ἐμοὶ εὐρεθήσεται τῷ πένητι.

β'. Οὐ γὰρ ἐκεῖνος μόνος ἐπόδεκτος ἦν παρὰ Θεῷ, ὁ μόσχους πολυτίμους καὶ πρόβατα ὡσαύτως εἰ; θυσίαν προσφέρειων, ἀλλ' ὁ καὶ σεμίδαλιον τρυγία τε καὶ περιστερᾶν, τὰ μικρὰ καὶ ὀλίγου ἀξία, καθαρὰ δὲ ὁμῶς προσάγων ἐπαινετός· καθὼς γὰρ ἔχει τις, εὐπρόδεκτος, οὐ καθὼς οὐκ ἔχει, γέγραπται. Θαυρῶ οὖν καὶ εἰς τὸν εἰπόντα, ὡς· « Ὁ ζητῶν εὐρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται »· καὶ εἰ τὰ μάλιστα σαφῶς ἐπίσταμαι τὴν ἑαυτοῦ ἰδιωτείαν, ἀλλ' ὁμῶς τομῶ βραχεῖαν ἐξήγησιν τῶν κατορθωμάτων ποιήσασθαι τοῦ μεγάλου ἀνδρός· μᾶλλον δὲ παρέχω ἀφορμὴν τοῖς ἐπιθυμοῦσι καὶ δυναμένοις ἐγκωμιάσαι τὸν πολυπόθητον καὶ ἐγκωμίων ἀνώτερον, αὐτὸν ἐαυτῷ εἰς ἐπαινον ἐπαρκοῦντα, κατὰ τὸν λέγοντα Σοφόν, « Ἀργυρὸς πεπυρωμένος γλῶσσα δικαίου, καὶ χεὶρ ἀνδρῶν δικαίων ἀποστάζει χάριτας »· τοιαύτη γὰρ ἡ διὰ τῶν ἀληθῶν αὐτῶν λόγων ἀπαστρέπτουσα λαμπρότων. Οὐτε οὖν ἥλιος ἐξ ἄλλου φωτὸς καταυγαζόμενος λαμπρότερός δεικνύται, ἀλλ' οἰκοθεν ἔχει τὸ φῶς· οὐδ' αὖ πάλιν ὁ μέγας φωστὴρ καὶ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης Εὐτύχιος, ἀλλοτρίους ἐπαινούς ἐραυζόμενος, τέλειος ἀναδεικνύται, ἢ στεφανον δόξης αὐτῷ ἐξωθεν περιτίθεμεν, ἀλλὰ, καθὼς ὁ προφήτης Δαυὶδ φησιν, « Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν πεποικιμένη »· οὕτω κακείνη ἡ θεία τε καὶ ἱερὰ κεφαλὴ καὶ τὰ πάντα ἐμοὶ σεβασμία, πᾶσαν τὴν ἀρετὴν ἐγκολπωσα-

μέντ, πυρός ὑψηλὸς ἵσταται ἀεὶ φαίνων τοῖς πλέουσι τοῦδε τοῦ βίου τὴν θάλασσαν, ὡς καὶ τοῖς εἰς αὐτὸν ἀποβλέποντας, εἰς ἀγέλμαστον καὶ εὐδίων ἐπαναπαύειν λιμένα.

γ' Οὗτος οὖν ὁ μέγας ἄνθρωπος καὶ τοῦ Θεοῦ θεο- A
ράπων ἀρχιερεὶς ὄσιος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενόμενος, δεύ-
ταρος Ἰώδ ἐν ὑπομονῇ, ἀμεμπτος, θεοσεβής, ἀληθι-
νος ἀνεδελχθὴν προπόντως. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦ πολυ-
δάσου Ἰώδ ὁ λόγος ἀπεμνημόνευσεν, εὐλογόν ἐστιν
ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας καὶ νῦν ἀπάρξασθαι τῶν
γνωρισμάτων τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιερέως, καὶ διὰ
τὴν πολυπάθειαν καὶ διὰ τὸ καρτερικὸν τῆς ὑπομο-
νῆς. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος Ἰώδ ἄνθρωπος ἦν ἐν χώρῃ
τῇ Αὐσίτιδι (α), πλούσιος ἐν κτήνεσι καὶ χρή-
μασιν· τῷ δὲ πλοῦτος ἦν ἀκτημοσύνη, καὶ καύχημα
τὸ μηδὲν ἔχειν. Κάκαϊος μὲν ὑπὲρ ἑπτὰ σαρκικῶν
τέκνων τὴν ἐκ μόσχων καὶ τράγων θυσίαν προσέφε-
ραν τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότη· οὗτος δὲ οὐ μόνον ὑπὲρ
ἑπτά τέκνων, ἀλλ' ὑπὲρ μυριάδων ἢ μᾶλλον εἰπεῖν B
ἀναριθμήτων λαῶν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσέφε-
ραν ἀεὶ τῷ Θεῷ ἀμερίστως μεριζομένην. Ἐπειδὴ
καὶ χώρα καὶ τόπου καὶ γένους ἀξιωματῶν ἢ κατὰ
τὴν Ἰώδ ἱστορία μνήμην ἐποιήσατο, ἔωμεν καὶ τοῦ
βαυμαστοῦ τούτου ἀνδρὸς χώραν τε καὶ τόπον, καὶ
τὴν ἐκ προγόνων συγγένειαν· καὶ γινώμεν, ὡς ἀνω-
θεν καὶ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐκ πιστῶν καὶ ὀρθοδόξων
Πατέρων καὶ προπατέρων ἦν γεγεννημένος καὶ ἀνα-
τεθραμμένος· καταμάθωμεν τὴν ρίζαν, ἐξ ἧς ὁ
κλάδος, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐπιγνωσώμε-
θα· ἐκ γὰρ καρποῦ δικαιοσύνης φύεται δένδρον
ζωῆς. Ἐκ ποίας οὖν χώρας ἢ τόπου, καὶ ἐκ ποίας
βίτης ὁ μέγας οὗτος ἐξέφυ καρπός, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
ἢ πνευματικὴ ἀμπελος, εὐθαλής τε καὶ εὐθηνούσα
τοῖς τοῦ ἀνεπιλήπτου βίου κλάδοις, καὶ ταῖς ἀγαπη- C
ταῖς ἑλιξι διαπλεκομένη πρὸς τὸ ὁμόφυλον; Καὶ
κομῶσα μὲν ἀντὶ φύλλων τῇ εὐσχημοσύνῃ τῶν τρέ-
πων, ἡδὺν τε καὶ πέπειρον τὸν τῆς ἀρετῆς βότρυον
ἐκθρέψασα καλῶς, τὸν τὴν καρδίαν εὐφραίνοντα ὀ-
νων ἐγείρησεν ἐπὶ καὶ γέγονεν, γῆ δεχομένη τὸν
σπόρον, καὶ πλεονάζουσα τὸν καρπὸν ἐν τριάκοντα
καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν· ὃν καὶ παρέσχεν εἰς
ἀπόλαυσιν τοῖς τὴν ἕξιν τελειότεροις, καὶ τὰ αἰσθη-
τήρια γεγυμνασμένα πρὸς διάκρισιν ἔχουσι καλοῦ τε
καὶ κακοῦ (β)· ἀναγκαῖον. . . . τοὺς ἀγνοοῦντας.

CAPUT PRIMUM.

Sancti Eutychii patria : parentes, educatio, studia.

δ. Οὗτος οὖν ὁ μέγας ἀνὴρ ὠρμάτο μὲν ἐκ τῆς D
τῶν Φρυγῶν χώρας, τόπου δὲ ὑπέρχεν ἦτοι χωρίου,
θελοῦ κώμης, οὕτω προσαγορευομένου θελας κώμης,
ἐξ ἧς ὁ ἄγιος· ἰκανὴ οὖν τῇ κώμῃ εἰς εὐφημίαν ἢ
αὐτῆ προσγορία· τί γὰρ εὐρεθῆσεται τοῦδε τοῦ

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(α) Ita LXX, in terra Ausitide; Aquila vero et
Vulgata nostra ἐν γῆ Οὐς.

(β) Quæ sequuntur verba defectuosa sunt, pos-
suntque ex Veneto ms. suppleri, quod feci ejus
versionem secutus: sic tamen, ut quod hic in pro-
lixo periodo ultimum erat, in ejusdem principio
ipso posuerim, majoris claritatis ergo.

3. Hic igitur vir omnino maximus ac Dei servus,
pontifex sanctus, non ab hominibus, nec per ho-
mines, sed per Jesum Christum constitutus, ju-
stus, pius, verus, ab omni reprehensione alienus,
Jobo similis demonstratus est per patientiam. Quo-
niam autem beati Job mentio incidit, operæ pretium
erit ex ejus historia memorandi hujus pontificis
præconia exaggerare, tum propter multa quæ ipsi
contigerunt adversa, tum propter fortitudinem
animi qua talia pertulit. Ac primum quidem vir
fuit Job in terra Ilus, gregibus, armentis, et pecu-
nia dives: Eutychii autem divitiæ in eo sitæ quod
nihil haberet, possideret nihil. Ille pro filiis se-
ptem offerebat sacrificium Deo, ex vitulis et hircis;
hic non pro septem, sed pro decies mille, imo pro
populis innumerabilibus, incruentam immolabat
victimam, quæ sine partitione quotidie distribui-
tur. Quia vero Jobi historia etiam commemorat di-
gnitatem et loci et generis, age, hujus quoque ad-
mirandi herois patriam et parentes consideremus.
Videbimus autem eum e Christianis et orthodoxis
parentibus atque avis genitum, et a prima infantia
educatum: scrutemur radicem, cujus est ramus,
et arborem cognoscamus ex fructu: nam ex arbore
justitiæ, fructus vitæ oritur. Necessarium erit igitur
intelligere (si qui tamen sint qui ignorent) qua
ex regione et loco, sive qua ex radice ortus sit ma-
gnus hic fructus; potius dixeris vitis florida,
perennis vitæ ramis abundans; charitatis pampinis
circumvoluta; morum pulchritudine, tanquam
cupia foliorum, exuberans; atque abunde ferens
suaves et maturos virtutum botros, unde emanavit
vinum corda hominum lætificans; factus etiam
velut terra, semen suscipiens fructumque multi-
plicans, alibi quidem trigesimum, alibi sexagesi-
mum aut centesimum: quem quidem fructum ipse
edidit, fruendum perfectioribus et sensum habentibus,
excitatore ad bonum a malo discernen-
dum.

4. Oriundus erat vir hic magnus ex regione Phry-
gum, natus in villa Theii (1) id est Divini, sic
enim appellatur divina villa, unde sanctus prodiiit:
cui proude vel ad laudem sufficeret tam præclara
appellatio. Quid namque tali nomine illustrius po-

(1) Interpreti Zino Divinus pagus, juxta notionem
vocis θεῖος. Fabianus Cretenensis in alia Vita ait
Thio quondam pernobilis pago exortum, claruisse
Justiniani magni temporibus, scilicet patriarcham;
natus est autem sub Anastasio imperatore circa
annum 512.

test inveniri? quo et habitatores ex Deo nacta, et A divinum virum protulisse significatur, aut potius ipsam nuncupationem propheticam quodam spiritu propter ipsum suscepisse: qui etiam dignam ei contulit retributionem, muro ipsam inexpugnabili circumdans, quando in ea templum gloriosorum quadraginta martyrum excitavit, multipliciter efficiens, ut divinum quoddam refugium esset ad plurimarum animarum salutem, eorum potissimum qui solitariam atque angelicam vitam inibi amplecterentur. Porro cum in ea regione multa zizania ab inimico humani generis sata excrescerent, hæreticæ inquam pravitalis germina; parentes hujus sancti apparuerunt splendidiore astris, verba vitæ habentes, et omnem venenatarum bestiarum virtutem conculcantes: accepta a Patre luminum potestate ambulandi super aspides et scorpiones et omnem potentiam inimici.

5. Quis eandem cum ipso patriam nactus, avum hujus præstantis viri ipsique cognominem ignorat? Eutychem, inquam, et inter sacerdotes prætulgentem, et gratiam ejiciendi dæmones morbosque curandi nactum a Deo, quem vel intueri formidabant vexati ab impuris spiritibus, non valentes sufferre promicantem ex ejus vultu gratiam, quin statim corruerent eaque facerent, quæ consuevere immundo spiritui traditi, per Dei providentiam in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in horrendo judicii die: quibus sic laborantibus clemens et misericors Deus, non sinens eos, qui tentatione probantur, vexari supra id quod possunt, cum tentationis proventu medellam afferbat, per viri sancti manus ipsis impositas. Ex hac sacerdotali radice pullulavit filia, nomine Synesia, reapte huic suæ appellationi respondens, utpote vere effecta prudentiæ mater: quæ cum recte educata adolesvisset, opportuno tempore conjuncta est in Domino cum viro similimo moribus ac sensu, ut ea quæ paulo post deducemus, ostendunt.

θεσσα, καιροῦ τῷ δέοντι ἀρμύζειται πρὸς Κυρίου ἀνδρὶ ὁμοτρόπῳ και ὁμογνώμονι, ὡς μικρὸν ὕστερον τὰ περι αὐτοῦ διαληφόμεθα.

6. Hæc concepit ac genuit filium primogenitum, Eutychem magnum patriarcham: antequam enim fingeret servum suum in utero Deus, novit eum, et antequam exiret de vulva, sanctificavit, atque hoc ei nomen imposuit: quos enim præcivit Deus, hos et vocavit; quos autem vocavit, hos et sanctificavit. Beata sane quæ gestavit illum, et tanti Patris mater fait: nihil utique minor Anna, quia plus quam Samuel hic. Illa obstringebatur Domino consecrare filium quem peperisset; nam Deo supplicans: Si dederis, inquit, mihi semen virile, consecrabo ipsum in conspectu tuo omnibus diebus vitæ ejus: ast majus quiddam hæc fecit, quod

* Rom. viii, 29.

VARIÆ LECTIONES ET NOTÆ.

(c) Eccegraphum nostrum προφητικῶς.

(d) Videtur respicere ad hæresim Καταφρύγας: de qua vide 7 Februarii ad Vitam S. Apollinaris:

ὀνόματος ἐντιμότερον; ἐκ Θεοῦ συνοικιοθεσία, καὶ Θεῶν ἀνδρῶν προαγαγούσα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, διὰ τῶν ἀνδρῶν και τὴν κληρίν ταύτην προφητικῶς (c) πνεύματι προλαβοῦσα ὅστις θεοπέσιος ἀνὴρ ἀξίως αὐτὴν ἀνταμεψάμενος, τεῖχος αὐτῆ περιλαβὼν ἀρέαγες, ναὸν ἀνέστησεν ἐν αὐτῆ τῶν Ἀγίων και Καίλωνινων Μαρτύρων τῶν τεσσαράκοντα, πολυτρόπως τὸ θεῖον θεραπεύσας καταφύγιον, και σωτηρίαν ψυχῶν μὲν ὑπάρχοντα πολλῶν, ἐξαίρετως δὲ τῶν βουλομένων τὸν ἀγγελικὸν και μονήρη βίον ἀσπάσασθαι. Πολλῶν οὖν ὄντων ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ τῶν ἐκφυέντων, ἐκ τοῦ πολεμίου τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ζιζανίων, λέγω δὴ τὴν τῶν αἰρετικῶν (d) λύμην, ὠφθησαν οἱ τοῦ μεγάλου γεννήτορες φωστήρων ὑπέρλαμπροι, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, και πᾶσαν τήντων ἰοδῶλων θηρίων καταπατήσαντε; δύναμιν, τὴν ἐξουσίαν λαβόντες ἀνοθεν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων πατεῖν ἐπάνω ὄφρων και σκορπίων, και ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἐχθροῦ.

ε'. Τίς γὰρ τῶν τὴν αὐτοῦ πατρίδα κληρωσαμένων ἠγνόησεν τὸν προπάτορα και ὁμώνυμον τοῦ γενναίου ἀνδρὸς, Εὐτύχιον τὸν μέγαν, τὸν και ἐν ἱερεῦσι διαλάμποντα, και χάριν λαβόντα παρὰ Θεοῦ δαίμονας ἐκβάλλειν, και νόσους θεραπεύειν; ὃν ἐφριττον και ἐξ αὐτῆς τῆς θείας οἱ ἐνοχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, και μὴ δυνάμενοι φέρειν τὴν ἀπαστρέπτουσαν χάριν τοῦ προσώπου αὐτοῦ, παραχρῆμα κατέπιπτον, ἐκεῖνα πρῶτοντες, ἅπερ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν τοὺς παραδιδομένους τοῖς ἀκαθάρτοι; πνεύμασι, κατὰ τινὰ Θεοῦ οἰκονομίαν, εἰς θάλασσαν τῆς σαρκὸς ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῆ ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ἄλλ' ὁ φιλόανθρωπος και ἐλεήμων Θεὸς, ὁ μὴ ὑπὲρ δύναμιν συγχωρῶν πειρασθῆναι τοὺς ἐν πειρασμῷ γεγόνότας, σὺν τῇ ἐκβάσει τοῦ πειρασμοῦ, και τὴν ἱατρίαν τε; κάμνουσι παρεῖχεν διὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς. Ἐκ τοιαύτης τοίνυν ἱερατικῆς ῥίψεως θυγάτηρ ἐδιδάσθησεν τοῦνομα Συνεσία, φερωνύμως ὅπως και ὅπερ ἐγένετο προκληθεῖσα ἰεροσυνέσεως γὰρ ἀληθῶς γέγονε μήτηρ. Αὕτη τοίνυν καλῶς τραφεῖσα τε και αὐξη-

ς'. Συλλαβοῦσα τοίνυν, γεννᾷ υἱὸν πρωτότοκον Εὐτύχιον τὸν μέγαν πατριάρχην· πρὸ τοῦ γὰρ πλάσσει τὸν ἑαυτοῦ θεράποντα Θεὸς ἐν κοιλίᾳ ἐπίστατο, και πρὸ τοῦ ἐξελεῖν αὐτὸν ἐκ μήτρας ἠγάσεν, και ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅτι οὐς προέγνω, τούτους και ἐκάλεσεν, οὐς δὲ ἐκάλεσεν, τούτους και ἐδόξασεν. Μακαρία ἡ βιστάσασα, ὅτι τοιοῦτου Πατρὸς γέγονεν μήτηρ, οὐκ ἔλαττον τῆς Ἄννης ὀφθείσα, καὶ ὅτι και πλέον Σαμουὴλ ὄδε. Ἡ μὲν γὰρ ὑπέσχετο λαμβάνουσα δίδουαι Θεῷ τὸν ἐξ αὐτῆς τικτόμενον υἱόν· εἶπεν γὰρ ἀνομοιολογουμένη τῷ Κυρίῳ, ὅτι Ἐὰν δοίης μοι σπέρμα ἀνδρὸς, δώσω αὐτὸν δοτὸν ἐνώπιόν σου πάσας τὰς ἡμέρας αὐτοῦ· αὕτη δὲ τὸ μείζον

antiquam illam quidem, sed tamen identidem repullulantem.

πεποίηκεν, λαβοῦσα ἔδωκεν Θεῷ καὶ, μὴ ὑποσχόμενη τὸν ἑαυτῆς καρπὸν. Ἄλλ' ἡ μὲν τὸν Σαμουὴλ εἰς φῶς προάγουσα μήτηρ, δι' ἐνὸς ἔθνους; τοῦ Ἰσραὴλ κρῆτα καὶ προφήτην τῆς ὅλης οἰκουμένης ἔτεκνωσατο, δι' εὐχῆς αὐτῆ γενόμενον· τοῦ δὲ νῦν ἐπαυωμένου Πατρὸς ἡ μήτηρ αὐτόθεν οἰκουμένης (e) ἀρχιερέα καὶ Πατέρα Πατέρων ἔτεκεν ἀγιοπρεπῶς, καὶ ἀξίως τῆς ὀπτασίας ἀνέθρεψεν. Τοῦτο γὰρ ἐδήλω καὶ τὸ περιλάμψαν αὐτὴν φῶς, ἔτι βασιλεύουσαν ἐν κοιλίᾳ τὸ βρέφος. Διηγῆσάτο γὰρ, ὅτι Ἐν μιᾷ νυκτὶ, ἀνακειμένης μου ἐν τῇ κλίνῃ, φῶς μέγα περιλάμψεν με καὶ τὴν κλίνην ἐφ' ἣν ἀσκείμην, ὥστε παραχθῆναι με οὐ μικρῶς ἐπὶ τῷ ξένῳ τῆς ὀράσεως, καὶ διαλογίζεσθαι ἐπὶ πολὺ, λέγουσαν, Τί ἂν θέλοι εἶναι τὸ φανέν; Προεμήνυεν δὲ, ὡς οἶμαι, τοῦτο, ὅτι ὁ ἐξ αὐτῆς ἀνατέλλων φωσφόρος ἀστὴρ, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν, δίκαιος; ἐκλάμπων ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἐπαπλάσσειν, φωτίζειεν πολλοὺς καθεζομένους ἐν ἀγνοίᾳ, καὶ κωιωμένους ἐν βραθυμίᾳ, ὡς καὶ τὸ πέρα; ἔδειξεν τὴν τῶν προμηνυθέντων ἀλήθειαν.

5. Τί δὲ καὶ περὶ τοῦ αὐτῆς συζύγου καὶ πατρὸς τοῦ μεγάλου Πατρὸς τῶν Πατέρων εἴπωμεν; Ἄρα παραδράμωμεν τὰς τοῦ ἀνδρὸς ἀριστείας καὶ ἀνδραγαθίας, ἡ καὶ περὶ αὐτοῦ τινα βραχυλογήσωμεν; Τίς ὡς Ἀλέξανδρος (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῷ ἀνδρὶ), οὕτω γενναῖος, οὕτω τιμώμενος παρὰ βασιλεῖ τε καὶ ἀρχουσι; παρὰ γὰρ τῷ αἰωνίῳ Βασιλεῖ καὶ Θεῷ δῆλα τὰ τῆς τιμῆς, ἐκ τοῦ ἀνατελλαντος ἐξ αὐτοῦ καρπῷ· ὁ καὶ ἐν πολέμοις ἀήττητος, χεῖρ ἦν δεξιὰ τοῦ τρικραῦτα στρατηγοῦ (Βελισάριος δὲ οὗτος ἦν, ὃν καὶ ἐν πλείοσι τιμῆ τε καὶ δόξῃ εἶχεν, τοῦ; ἐν ἀνδραγαθίαις διαπρέψαντας ἅπαντας ὑπερβαλλόμενον κατὰ κράτος), τῆ τοῦ σχολαρίου τετιμημένος στρατῷ. Πολλῆς οὖν δόξῃ; παρὰ τε βασιλέως, παρὰ τε τῶν ἐν ὑπεροχῇ γενόμενος ἔμπλεος, ὁ καὶ τοῦ Χριστοῦ στρατιώτης, παρ' οὐδενὸς αὐτῶν οὐδὲν τοιούτου τετίμητο, οἷον τὸ γενέσθαι; αὐτὸν πατέρα τοιούτου ἀνδρὸς. Ἐκ τοιούτων τοίνυν προπατέρων καὶ πατέρων, πιστῶν τε καὶ ὀρθοδόξων καὶ θαυματουργῶν, τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν ἐσχηκώς ὁ θαυμάσιος οὗτος καὶ μέγας Εὐτύχιος, ἐγαλακτοτροφῆθη καὶ ἀνετρέφη ὑπ' αὐτῶν, μέγας παρ' αὐτοῖς τὴν πρώτην ἡλικίαν.

ἡ. Καλὸν δὲ ἔστιν μηδὲ τὴν τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ τόπον παραδραμεῖν ἀνεξέταστον, πῶς καὶ αὐτῆς αὐτοῦ μέλλειν ἔσεσθαι τὴν μεγάλην καὶ πανευδαίμονα τῶν Αὐγούστων πόλιν προηγόρευσε. Εὐρίκομεν γὰρ καὶ Παῦλον, τὸν θεῖον ἀπόστολον, μνημὴν ποιησάμενον τῆς ἑαυτοῦ γεννησεώς τε καὶ ἀνατροφῆς, εἰπόντα γαγεννησθαι; αὐτὸν ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατετραμμένον; δὲ παρὰ τοὺς πόδας Γα-

(e) Phrasis hæc Græcorum superbiam sapit, æumenici titulum patriarchis Constantinopolitanis affectantium: quapropter prudenter Zinus (quem in hoc sequi placuit) vertit *totius Orientis*, quamvis hoc quoque nimium videatur, nec citra restrictio-

(3) Frequens scholariorum mentio in Historiis et Vitis Græciæ, erantque veluti prætorii milites. Zi-

PATROL. GR. LXXXVI

A nullius voti obstricta necessitate filium suum obtulit Deo. Illa precibus impetratum, unius gentis sacerdotem et prophetam orbis universi, Samuelem in lucem edidit: hæc, illius quem laudamus mater, ultro datum totius Orientis pontificem et Patrem Patrum sancte peperit, et congrue ei quam habuerat visioni educavit. Hoc enim manifestabat lux quæ ipsam circumfulsit, cum in utero setum gestabat. Narrabat siquidem de seipsa, inquam: Cum nocte quadam jacerem in lecto, magna lux me lectumque in quo jacebam circumfulsit, adeo ut non leviter conturbaber ob spectaculi novitatem, multumque cogitarem dicens: Quid vult hoc sibi quod video? Portendebat autem, ut ego arbitror, orituram ex ea stellam matutinam, imo B justum virum septies lucidiorem sole; qui sicut exitus docuit, præsigiorum veritatem confirmans, illuminaret multos sedentes in ignorantia, et in desidia jacentes excitaret.

7. Quid autem de marito hujus atque genitore magni hujus Patrum Patris dicemus? Præclarane illius facta præteribimus silentio, an de eo quoque pauca quædam breviter attingemus? Quis æque generosus ut Alexander? hoc enim ei nomen erat; quis imperatori atque principibus tam charus, tam honoratus? hujus, inquam, sæculi potestatibus: æterno enim imperatori Deo quam gratus fuerit, filii ab eo geniti declarant honores. Ejus, qui tunc exercitibus præerat, invicta erat in bellis dextera (Belisarium intelligo, quem etiam ipse faciebat plurimi, et magno habebat in honore, ut inter strenuos ac fortes viros præstantem quam qui maxime); scholarii militia honoratus (3). Quamvis autem et apud imperatorem et apud principes magnam gloriam obtineret Christi etiam miles; nulla tamen re magis venerabilis fuit, quam quod talis filii pater esset. His ergo majoribus atque parentibus, hominibus vere Christianis et orthodoxis et mirabilium effectoribus ortus magnus hic atque mirabilis Euty chius; apud eosdem educatus nutritusque primam transegit ætatulam.

8. Expedit autem non præterire silentio ipsum educationis locum; quomodo scilicet hic quoque, ipsius futuram magnam et felicem civitatem Augustorum suo nomine præsignaret, quando et Paulum comperimus nativitatibus et educationis suæ meminisse, dicentem se ex Tarso Ciliciæ oriundum, ad pedes Gamalielis enutritum fuisse. Quænam igitur magnum Euty chium enutrierit terra

nem admittendum propter Antiochenum et Alexandrinum patriarchas, ætate quidem et dignitate Constantinopolitanis priores, hoc tamen multo inferioribus auctoritate et potentia.

nus, quia vim vocis non satis intelligebat, hunc Alexandri titulum dissimulavit.

videamus. Augustopolis (4) hæc fuit, in qua et sanctum baptismum suscepit, ipse per illud multos filios regeneraturus, et mundo superiori provisurus. Mirandum est autem quod eum tunc avus suus edocuit. Narrabat siquidem vir optimus, quod cum ab illo ad sacrum lavacrum duceretur, didicerit ab eodem, quod quia ibi esset baptizatus, deberet illuc semper venire, et genua flectere, et sic orare: Bonam mihi mentem largire, Domine, et fac ut sodales meos in addiscendis litteris superem. Quæ quidem institutio a Spiritu sancto profecta est, ut meminisset certoque sciret se sanctum Ecclesiæ catholicæ atque apostolicæ baptismum suscepisse. Enutritus igitur apud avum in sanctissima ejus ecclesia juxta Augustopolim, ubi ille presbyter erat et sacræ gazæ custos, didicit in prima ætate litteras, moresque composuit, incessum et habitum atque hilarem vultus modestiam formans, eaque omnia plene percipiens, quæ ad virtutis perfectionem attinent.

σιν, πλέον δὲ τούτων τὸ ἦθος, τὴν κίνησιν τοῦ βασιματός, τὸν στολισμὸν, τὸν τρόπον τῆς ψυχῆς, τὸ ἰλαρὸν τοῦ προσώπου, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντων τῶν εἰς ἀπαρτισμὸν τελειότητος ἐμπλεος γέγονεν.

9. Quandoquidem autem oportuit etiam puerum agere aliquid, congruum censeo nec pueriles illius ludos inenarratos transire. Hi vero quales? Dicam breviter. Domus, in qua manebat ipse cum suo præmemorato avo, usque in hodiernum diem Ramorum appellatur: et hanc appellationem obtinuit quia fratres in ea commorantes cognominabantur Clonades (5), id est Rami: duodecim enim erant avi fratres, omnes proceri, unde et nominis sumpta ratio: magnæ enim arboris magnos etiam ramos esse constat. In hac igitur domo pueris multis congregatis die quadam, ea quæ pueris conveniunt actitabantur. Quæ autem illa? Ut principum ac sacerdotum nomina mutuo darent acciperentque: quidam etiam nomina sua manu propria scribebant in pariete, cum ea quam quisque eligebat dignitate. Ast magnus hic vir divinitus inspiratus, cum suum quoque nomen ibidem scripsisset, affixit ei titulum patriarchæ: et in hodiernum usque diem isto in loco puerilibus manus illius litteris efformata videntur hæc verba: *Euty chius patriarcha*. Quis id non admiretur? Lusit quidem cum Ismaele Isaac, sed tacita fuit patriarchalis dignitas, quamvis patriarchæ filius et quidem unigenitus esset, atque ex eo tribuum multitudinem promississet Abrahamo Deus, futurumque patrem multarum gentium: visus est etiam aliquando Athanasius (6). magnus ille Alexandri-

(f) Nihil dubito quin per apocopen, ex usu vulgari, τῶν Κλόνα ponatur pro τῶν Κλονάδων.

(4) Augustopolis, urbs episcopalis in Phrygia Salutari sub Synnada metropoli. Illius episcopus Joannes subscripsit concilio Ephesio: quod autem hæc suo nomine præsignavit patriarcham CP. futurum Euty chium non observavit Zinus, quia non vidit Augustorum civitatem dici Constantinopolim ipsam.

(5) Græce τῶν Κλόνα προσαγορεύεται ubi

μαλιτήλ. Τίς οὖν ἡ ἀναθρεψαμένη καὶ τὸν μέγαν Εὐτύχιον, ἴδωμεν. Αὐγουστόπολις οὕτω καλουμένη, ἐν ἧ καὶ τὸ ἅγιον καὶ σωτήριον βάπτισμα ἐβαπτίσθη ὁ πολλούς διὰ αὐτοῦ ἀναγεννήσας υἱούς, καὶ τῷ ἄνω κόσμῳ δημιουργήσας. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅπερ ποιεῖν αὐτὸν ἐδίδαξεν ὁ πάππος. Διηγείτο γὰρ ὁ πανάριστος, ὅτι Ἄνεφερέν με εἰς τὴν ἁγίαν κολυμβήθραν, καὶ ἔλεγέν μοι, ὅτι Ὡδε ἐβαπτίσθης, καὶ μέλλεις ὧδε αἰετὲς ἔρχεσθαι, καὶ κλίνειν τὰ γόνατα, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ λέγειν, Κύριε. ἀγαθὸν νοῦν χάρισαι μοι, ἵνα μάθω τὰ γράμματα, καὶ νικῶ τοὺς ἐταίρους μου. Καὶ αὕτη δὲ ἐκ θελας ἐπιπνοίας ἡ εἰσήγησις γέγονεν, ὡς πληροφορησθεῖσαι αὐτὸν μετὰ ταῦτα, ὅτι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἐβαπτίσθη τὸ ἅγιον βάπτισμα. Ἀνατραπέντος γοῦν

αὐτοῦ παρὰ τῷ μεγάλῳ πάππῳ, καὶ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἀγνωτῆτῃ ἐκκλησίᾳ τῇ κατὰ Αὐγουστόπολιν (αὐτῆς γὰρ ἦν ἐκεῖνος πρεσβύτερος καὶ φύλαξ τῶν ἱερῶν κειμήλιων), καὶ αὐξηθέντος αὐτοῦ τὴν πρώτην ἡλικίαν, στοιχειοῦται παρ' αὐτοῦ τὴν τῶν γραμμάτων παραδό-

σιν, πλέον δὲ τούτων τὸ ἦθος, τὴν κίνησιν τοῦ βασιματός, τὸν στολισμὸν, τὸν τρόπον τῆς ψυχῆς, τὸ ἰλαρὸν τοῦ προσώπου, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντων τῶν εἰς ἀπαρτισμὸν τελειότητος ἐμπλεος γέγονεν.

θ'. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν παισὶν εἰκὸς ἦν αὐτὸν τινα διαπράξασθαι, ἀξίον ἡγοῦμαι καὶ τὰ τηρικαῦτα αὐτοῦ παίγνια μὴ παραδραμεῖν ἀνεξέταστα. Ποία δὲ ταῦτα; Λέξω διὰ βραχείων. Ἐν ᾧ οἰκῷ κατέμενεν αὐτὸς τε καὶ ὁ τούτου προλεχθεὶς πάππος, μέχρι τῆς σήμερον τῶν Κλόνα (f) προσαγορεύεται. ταύτην δὲ τὴν ἐπωνομίαν ἐληφεν ὁ αὐτὸς οἶκος, διὰ τὸ Κλονάδας ἐπωνομάζεσθαι τοὺς ἀδελφούς. Δώδεκα γὰρ ἦσαν ἀδελφοὶ τοῦ πάππου καὶ ὑπερήλικες ὄντες, ὅθεν καὶ Κλονάδες ἡχοῦν. δένδρων γὰρ μεγάλων δηλονότι καὶ οὐ κλάδοι μεγάλοι. Ἐν τούτῳ οὖν τῷ οἰκῷ ἐν μίᾳ τῶν ἡμερῶν, πολλῶν παιδῶν συνεληλυθότων, εἰκότως τὰ τῆς παιδείας παρ' αὐτῶν ἐπετελεῖτο. Τί δὲ ἦν (g); Ἀρχόντων καὶ ἱερέων προσβολαί, ὑπ' ἀλλήλων καὶ ἀλλήλοις τῶν παιδῶν προβαλλομένων. τινὲς δὲ καὶ τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα ἰδιοχείρως ἐν τῷ τοίχῳ κατέγραψαν, μεθ' ἧς ἤθελεν ἀξίας ἔλαστος. Οὗτος μέντοι ὁ μέγας ἀνὴρ, θεὸθεν ἐμπνευσθεὶς, τὸ ἑαυτοῦ γράψας ὄνομα, τὴν τοῦ πατριάρχου προεχάραξεν ἀξίαν. μέχρι γὰρ τῆς σήμερον ἐν ἐρείφῳ τῷ χωρίῳ διὰ χειρὸς τοῖς παιδικαῖς αὐτοῦ γράμμασιν ἐντετύπεται

ρήμασι τούτοις, *Εὐτύχιος πατριάρχης*. Τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν ἐπὶ τούτοις πᾶσιν; Ἐπαίξεν μὲν καὶ Ἰσαὰκ μετὰ τοῦ Ἰσμαήλ, ἀλλὰ παρσιωπήθη τὸ τῆς πατριάρχας ἀξίωμα, καὶ μὴν υἱὸς πατριάρχου καὶ μονογενῆς, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῶν φυλῶν, καὶ πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τὸν Ἀβραάμ ἐπηγγεῖλατο γενέσθαι Θεός. Καὶ Ἀθανάσιος δὲ, ὁ μέγας τῆς Ἀλε-

(g) Ecgraphum nostrum, ἡ δὲ ἦν, quod per interrogationem hanc corrigendum credidi, Τί δὲ ἦν;

Κλόνα vulgari Phrygum solæcismo ponitur pro Κλονάδων. Zinus, ratus accusativum singularem esse a κλών, ramus, vertit, Clona, id est Ramum appellat: reliquæ deinde periodi sensum conturbat ac mutilat.

(6) Colitur sanctus Athanasius 2 Maii, sed hunc ejus Iusum exposuimus 26 Februarii in Vita S. Alexandri episcopi Alexandrini, § 2.

ξανόρων πόλεως ἐπίσκοπος, ὁμοίαν παιδιάν μετὰ Ἀνωρίων συναλιχιωτῶν πεποιηκῶς φαίνεται, καθὼς οἱ καὶ περὶ αὐτοῦ γράψαντες ἀπήγγειλαν, ἀλλ' οὐδὲ οὗτος τοιοῦτό τι γέγραπεν ἢ εἶπεν περὶ ἑαυτοῦ. Μόνος δὲ ὁ μέγας Εὐτύχιος, ὁ ἐκ σπαργάνων Σαμουήλ καὶ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν, θεῶν Πνεύματι κινηθεὶς, προεμψύσεν τὴν μέλλουσαν αὐτῷ δοθῆσεσθαι πατριαρχεικὴν ἀξίαν τε καὶ χάριν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων· « Πᾶσα γὰρ δόσις ἀγαθῆ, καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἀνωθέν ἐστίν, » καθὼς φησιν ὁ θεὸς Ἰακώβος.

Ἰ. Δωδεκάτης οὖν γεγονῶς παρὰ τῷ μεγάλῳ κάππῳ, τοῦ καιροῦ λοιπὸν καλοῦντο; αὐτὸν ἐξελεῖν τῆς ἐνεγκαμένης, ἵνα πληρωθῆ τὰ τῷ Θεῷ προορισθέντα ἐπ' αὐτῷ, ὡς μὲν Ἀβραὰμ οὐκ ἤκουσεν, « Ἐξελεθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου » (οὐ γὰρ τὸ ἐναντίον ἔπραττον Θεῷ οἱ τούτου πατέρες, καθὼς Θάβρα ἐν Χαρράν)· ὡς δὲ Ἰακώβ μετ' εὐλογίας ὑπὸ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τῆς Ῥεβέκκας, ἐξεπέμφθη εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ὑπὸ τε τῶν ἰδίων γονέων καὶ τοῦ προλεχθέντος πάππου προφάσει μὲν παιδεύσεως τῆς ἐξω παιδείας, μείζον δὲ τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευσάμενος, ὡς δειχθήσεται. Ὡς περὶ γὰρ ὁ Ἰακώβ καταλαβὼν τὴν Μεσοποταμίαν, τὰς τοῦ Λάβαν θυγατέρας, Λίαν τέ φημι καὶ Ῥαχήλ, ἔλαβεν ἑαυτῷ γυναῖκας, ὅστις Λάβαν τύπον φέρει τοῦ κόσμου, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ τούτου θυγατέρες τῆς ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας τύπος εἰσίν· οὕτως καὶ τὸν νέον Ἰακώβ καὶ μέγαν πατριάρχην Εὐτύχιον ἠρόσατο τῇ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν Ἐκκλησίᾳ, συστάσει μικρὴν ὑπεροχῆν, ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς τῆς οἰκουμένης ὅλης (h) ποιήσας αὐτὸν ἀρχιερέα. Μισελθῶν δὲ πᾶσαν παιδεύσειν, ὡς μίαν καὶ μόνην, ἣν θαυμάζουσι οἱ πολλοὶ καὶ τοῦ κόσμου τούτου σοφοί, ὀλίγα τὰ ἐξ αὐτῆς εἰς ἀκοὴν ἐπιδειξάμενος (i), πάντων τῶν ὁμηλικῶν ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν καὶ ἐν ἀλλοῖς στεφάνοις (k) ὑψηλότερος, ἐπὶ τὴν ἀληθῆ καὶ ἁγίως οὔσαν φιλοσοφίαν ὄλον ἑαυτὸν μετήγαγεν, μηδὲν τῆς παλαιᾶς ἐκείνης καὶ ἀκανθίνης, ἔτι γε μὴν ἐξέιδους Αἰγυπτιακῆς ζύμης, διδαχῆς τε λέγω καὶ παιδεύσεως, ἐπισυράμενος (τοιαύτη γὰρ εἰς τὸ θεῖον τιμῆ) παρὰ τῶν ἀσφῶν φιλοσόφων, ἢ μόνον ὅσον εἶχεν βοδινὸν καὶ εὐχάριστον δρεψάμενος, κατὰ τὸν εἰπόντα καλῶς, « Καὶ ῥόβον δρέπου, καὶ ἀκάνθας ρεῦγε. »

ια'. Μαθῶν οὖν καὶ πεισθεὶς, ὡς ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου σοφία, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, οὐκ ἐστὶν ἠνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης, μὴ παρέχουσα καρπὸν πνευματικῶν τοῖς ἐκπεριδομένοις αὐτῇ· ἡ δὲ ἀνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπεικῆς, εὐπει-

¹ Jac. i, 17. ² Gen. xii, 1. ³ Jac. iii, 15.

(h) Ecce hic rursus non simpliciter τῆς οἰκουμένης, sed οἰκουμένης ὅλης, totius universi, patriarcha appellatur Euty chius: et tamen Zinus, quem rursus sequimur, novæ Romæ titulo duntaxat utitur: an in ms. Veneto legitur τῆς νέας Ῥώμης, pro quibus verbis librarius Græculus in ms. Vaticano scripserat prænотата et Romanæ Sedi inju-

norum episcopus, similem lusum cum suis cœtaneis instituisse, quemadmodum narrant il qui Vitam ejus conscripserunt: sed neque hic tale quid scripsit aut dixit de seipso. Solus vero Euty chius, tanquam alter Samuel, ab infœntia futura prospiciens, divino Spiritu motus, patriarchalem dignitatem sibi conferendam præsignavit, et gratiam quam esset a Patre luminum accepturus: « Omne enim datum optimum et omne donum perfectum desursum est, » quemadmodum divinus Jacobus loquitur ¹.

10. Cum igitur duodecim jam esset annorum, eumque extra avi domum jam tempus vocaret alio, ut implerentur in eo quæ a Domino fuerant præfinita: non audivit quemadmodum Abraham: « Exi de terra tua et de cognatione tua ², » (neque enim parentes et propinqui ejus Deo adversabantur, sicut Tharas in Haran), sed quemadmodum Jacob, ab Isaac et Rebecca benedictus, ad urbium reginam missus est a parentibus et avo, quem diximus, disciplinarum sæcularium percipiendarum causa, sed occasione tali grandius ibidem facturus operæ pretium, quemadmodum apparebit. Nam ut Jacob in Mesopotamiam profectus, Liam et Rachelem filias Laban uxores accepit (qui sane Laban mundi figuram gerit, et filia ejus Ecclesiam ex Judæis gentibusque conflata, significant): sic etiam Deum novum Jacob magnumque patriarcham Euty chium, ordinatione paulo post secuta, constituit novæ Romæ pontificem, jungens ei Ecclesiam ex utroque populo collectam. Verum cum disciplinas, quarum singulas et vulgus et sapientes admirantur, omnes ipse velut unicam percussisset; pauca ex singulis auditu percipiens; et in declamationibus atque exercitationibus aliis æquales suos superasset; ad eam, quæ vera et sola est sapientia, se totum contulit; nihil ab insipientibus illis philosophis trahens ex vetere illa et spinosa, Ægyptiacique fermenti graveolentiam spargente disciplina atque doctrina (sic enim erat erga res divinas affectus), sed id solum quod in eis bonum ac religioni consentaneum erat decerpens, juxta proverbium quo dicitur: « Rosam carpe, et spinas cave. »

11. Didicerat enim sibi que persuaserat, sapientiam hujus mundi, ut loquitur Apostolus ³, non descendere desursum, sed esse terrenam, animale ac diabolicam, nec ullum spiritualem fructum se complectentibus afferre: eam vero, quæ desursum est sapientiam, esse castam, pacificam, modestam,

riosa verba.

(i) Ita corrigo quod in nostro ecgrapho est εἰς αὐτὴν ἐπιδειξάμενος quod videbatur bonum sensum non facere.

(k) Ita rursus corrigo, pro eo quod scriptum erat στεφανεῖς.

suasibilem, plenam misericordia et fructibus bonorum operum, quibus sectatores ejus perfruuntur. Hanc summo complexus studio hic vir Dei magnus, cepit consilium bonum, quod non auferetur ab eo, sed quo ipse servaretur: sic enim ait Sapiens: « Bonum consilium custodiet te, et prudentia servabit te ⁶. » Ipsum autem per Spiritus sancti efficaciam statim exsecutus est, gratiam non differens, neque dicens: Cras veniam atque perficiam, sed cum dixisset, Volo, statim consecutus est effectus. Erat autem admirabilis istius consilii auctor Deus: « quia omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum ⁷. » Verum de quo illud consilium fuit? hoc scilicet, ut terræ terrena cuncta relinqueret, et omnem Ægyptiacam affectionem sub sabulo sepe-licens ad montem virtutum, id est ad chorum angelicum monachorum contenderet, quemadmodum mox latius explicabimus.

A θη·, μεστή ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀπέλαυσεν δι-
 ρουμένης τοῖς κτωμένοις αὐτῆν· [ταύτην] ἔσπασάμε-
 νος σὺν πολλῶ τῷ πόθῳ (1), καὶ περιπτυσάμενος αὐτὴν
 ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ καὶ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐβουλεύ-
 σατο ἑαυτῷ καλὴν βουλήν, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ’
 αὐτοῦ, ἀλλὰ φυλάξει αὐτὸν, κατὰ τὸν εἰπόντα σοφόν·
 « Βουλή καλὴ φυλάξει σε· ἔννοια δὲ ὅσα τερήσει σε. »
 Καὶ τῷ νοήματι τὸ ἔργον ἐπιχολούθησεν, διὰ τῆς τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος τελειώσεως. Οὐκ ἀνεβάλετο οὖν τὴν
 χάριν, οὐκ εἶπεν, Ἐπανεθῶν αὐριον ποιήσω τὸ βουλευ-
 θέν· ἀλλ’ εἶπεν, Θέλω (m), καὶ τὸ ἔργον συνέδραμεν,
 ἐπειδὴ καὶ Θεὸς ἦν ὁ θαυμαστός σύμβουλος· « Πᾶσα γὰρ
 ὁδοὺς ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἀνωθέν ἐστι κα-
 ταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν ἐν ὁσίων. » Τίς δὲ καὶ ποία
 ἡ βουλή; Τὸ, καταλεῖψαι τῇ γῆ τὰ γήϊνα, καὶ πᾶν
 B Αἰγυπτιακὸν θέλημα θάψαι ὑπὸ τὴν ἄμμου, προσ-
 δραμεῖν τε τῷ ἔρει τῶν ἀρετῶν, λάγω δὲ τῷ τῶν
 μοναχῶν ἀγγελικῷ χορῷ, περὶ οὗ μικρὸν ὑστερον
 λέξομεν.

CAPUT II.

Gratum ecclesiasticorum susceptio: vita monastica.

12. Postquam monastici habitus suscipiendi propositum sic, ut diximus, constituisset; ac supra petram quæ Christus est ædificatus, firmum ac stabile videretur habere fundamentum; Deo sic agente, oblata est occasio quædam, quæ consilium istud paulisper impediret. Nam sicut iter agentes, ipsoque in itinere mutuo colloquentes, si repentino aliquo percillantur tonitru, per modicum tempus intermittunt et iter et sermonem; illo autem cessante, utrumque resumunt: sic omnino contigit huic admirabili viro. Dum enim solitariæ vitæ iueundæ quam maxime versat cogitationes, oblata est pontificalis dignitas Amasæorum (7), episcopo aliisque nonnullis summo studio contendentibus, ut Lazichenorum (8) susciperet episcopatum. Horum voluntate precibusque coactus, cum ita Deum vole existimaret, cessit necessitati, seque velut agnum innocentem tradidit Metropolitanæ Amaseno, tunc in urbe Regia commoranti.

15. Et primum quidem suscepit spiritalem gratiam lectoris, quam per se Dominus ipse initiavit, quando accepto libro legit, et complicatum mini-
 D stro reddidit. Notandum vero est quod capillos suos primum deposuit, non in obscuro aliquo loco; sed in æde sacra, eaque, ob causam plenam reve-

εβ'. Ὡς οὖν ταῦτα ἦν αὐτῷ μεμελετημένα, καὶ ἐπὶ
 τῆς πέτρας, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός, ὑπεκομῆθη κα-
 λῶς, καὶ ἔμεινεν ἀσειστος καὶ ἀβράγης ὁ θεμέλιος
 ὄλιθος· γίνεται τις ἐκ Θεοῦ πρόφασις, κωλύουσα
 πρὸς μικρὸν τὴν ἐγγείρησιν, καθότι ἐπὶ τῶν ὀδεύον-
 των καὶ πρὸς ἀλλήλους διαλεγόμενων ἐξαίφνης
 βροντὴ γενομένη, ἴσῃσι τοῦ πρόσω καὶ τῆς διαλέ-
 C ξεως τοὺς ὀδεύοντας, πραϋνθείσης δὲ ταύτης πάλιν
 ἔχονται· τὸν αὐτὸν τουτοῦ τρόπον καὶ ὁ θεσπέσιος
 ἀνὴρ ὑπέμεινεν· ἐν ᾧ γὰρ τὰ τοῦ μονήρους βίου
 διελογίζετο, προετυπώθη αὐτῷ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης
 ἀξίωμα. Καὶ δὴ γίνεται τις αὐτῷ περίστασις ἀπὸ τε
 τοῦ τῆνικαῦτα ὀσιωτάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀμασέων
 μητροπόλεως, ἀπὸ τε ἄλλων τινῶν, ἐπὶ τὸ γενέσθαι
 αὐτὸν ἐπίσκοπον τῆς τῶν Λαζιχηνῶν πόλεως.
 Εἶξας οὖν ταῖς ἐπενεχθείσαις αὐτῷ ἀνάγκαις, καὶ
 λογιζάμενος θεῖαν ταύτην εἶναι βουλήν, δίδωσιν
 ἑαυτὸν ὡς ἀρνίον ἄκακον τῷ τῆς Ἀμασέων ἀρχιερεῖ,
 τῆνικαῦτα διάγοντι ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευσούσῃ πόλει.

ιγ'. Καὶ πρῶτον μὲν ἀξιοῦται τῆς τοῦ ἀναγνώ-
 στου πνευματικῆς χάριτος, ἣν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν
 καὶ Θεὸς ἤγαγεν· λαθὼν γὰρ τὸ βιβλίον, ἀνέγνω,
 καὶ πτύξας ἀπέδωκεν τῷ ὑπηρέτῃ. Ἄξιον δὲ καὶ
 τοῦτο ἐπισημῆνασθαι, πῶς οὐχ ἀπλῶς, ἢ ὡς ἔτυχεν,
 ἦ ἐν ἀσάμῳ τόπῳ τὴν πρώτην ἀπέθετο τρίχα· ἀλλ’

⁶ Prov. II, 11. ⁷ Jac. I, 17.

(1) Item hanc vocem substitui, loco πλήθει, quæ significat multitudinem.

(m) Scriptum erat θελήσω, volam.

(7) Est Amasea metropolis Helenoponti, etiamnum celeberrima, de qua plenior agendi occasio 26 Aprilis ad Vitam S. Basilei, ibidem episcopi et martyris. Nonnulla etiam de ea diximus 3 Martii, ad Vitam SS. Eutropii, Cleonici et Basilisci martyrum.

(8) Vix alibi nota est urbs hæc Lazichenorum, infra n. 16. Lazichenorum ac deinde Lazichi episcopatus: suspicor eandem esse quæ in antiquis

Notitiis episcopatum, post Geographiam sacram Caroli a S. Paulo editis, vocatur Zalichus et Zalichin (per metathesim scilicet ævi posterioris) sive Leontopolis, una ex quatuor episcopatibus Amaseno metropolitæ subjectis. Est quidem et Lazicha provincia, antiquis dicta Colchis, ad eundem Euxinum Pontum, sed longius dissita, et quæ proprium habebat Metropolitem, Phasidis dictum: ut de ea hic cogitare non liceat.

ἐν οὐκῶ ἀγίῳ καὶ μετὰ τινος φρικτῆς καὶ σεβασμίας ἀ
προφάσεως. Τίς οὖν αὐτῆ, καὶ τίς ὁ τόπος ὁ ἅγιος ;
ἀκου[σ]· Πάντες ἴσμεν τὸν οἶκον τῆς ἀγίας καὶ ἐνδύ-
ξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀεὶ Παρθένου
Μαρίας, τὸν ἐν τοῖς Οὐδρικίῳ ἐν τῷ Στρατηγίῳ. Ἐν
τούτῳ σχολάζων ἐκ μικρᾶς ἡλικίας ὁ μέγας οὗτος
ἀνὴρ, ἐν αὐτῷ καὶ τὰς εὐχὰς νυκτὸς καὶ ἡμέρας
πρὸς Θεὸν ἀναπέμπων οὐ διελιμπανεν, ἀξιούμενος
καὶ τῆς μεταλήψεως τοῦ ἀγίου σώματος καὶ τοῦ τι-
μιου αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Εἰκότως οὖν
ἐπιθυμίαν ἔσχεν, κειροῦ καλέσαντος, ἐν αὐτῷ καὶ
τὰς πνευματικὰς τῆς ἱερωσύνης λαβεῖν χάριτας.
Ὅντως ἄλλη Σιών ἐδείχθη ἀγία τῆς μητρὸς τοῦ
Χριστοῦ Ἐκκλησία, ὅτι καὶ ἐν σοὶ κατεπέμφθη τὸ
ἅγιον Πνεῦμα ἐπὶ τὸν θεῖον καὶ ἀποστολικὸν ἄνδρα
καὶ σὺ δὲ, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἐπιθυμῶν ἐπεθύμη-
σας ἦν ἐπέθηςας χάριν, ἥ ἐρασθῆς τοῦ κάλλους ἐκ
πολλῶν τῶν χρόνων ἐγένου, ἦν ἐν αὐτῷ τῷ ἀγιά-
σματι λαβεῖν ἐζήτεις.

ἰδ'. Τί οὖν γίνεται ; Παρῆν ἔτοιμος ὁ ἀποθρῖξαι
ἐπιπετραμμένος τὴν τιμίαν ἐκείνου κεφαλὴν· ἐζήτουν
ἰδιάζοντα τόπον· εὐρίσκειται ὁ ἅγιος τῷ ἀξίῳ.
Τίς δὲ οὗτος ; Τὸ ἅγιον βαπτιστήριον· εἰσφέρεται
εἰς αὐτὸ, καὶ μὴ εὐρόντες ἐφ' ᾧ καθεσθῆναι ἐχρῆν,
προμηθεῖα τοῦ κρείττονος, εὐρέθη εἰς τὸ κρηπίδω-
μα (π) τῆς σειπτῆς ἐφεζόμενος κολυμβήθρας· καὶ
ἀβουλήτως αὐτοῦ τε καὶ τοῦ κεινοντος, θεῖα δὲ
ὄμως βουλῆ, αἱ τρίχες πᾶσαι εἰς τὴν κολυμβήθραν
ἐκπετώκασιν. Θαύματος ἄξια τὰ συμβάντα τῷ με-
γαλῷ ἀνδρὶ. Ἡ γὰρ ἦδη αὐτὸν ἀναγεννήσασα τιμία
κολυμβήθρα, χεῖρα ἀπλώσασα τρόπον τινὰ, πάλιν
μήτηρ γέγονεν δεξιμένη τὰς τρίχας αὐτοῦ. Καὶ
προτύπως, ὡς οἶμαι, τοῦτο γέγονεν τοῦ μέλλοντος
ἀναγεννησθαι δι' αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἀγίας σειπτῆς κολυ-
μβήθρας, ἐν ταύτῃ βασιλευούσῃ πόλει, ἀναριθμήτου
λαοῦ· οὐ γὰρ δύναται τις ἄστρα, ἢ ψάμμον θαλάσ-
σης, ἢ κεφαλῆς τρίχας, ἀριθμῶ καθυποβάλλειν·
οὕτως οὐδὲ τοὺς τεχθέντας δι' ὕδατος καὶ Πνεύ-
ματος καὶ προσαχθέντας τῷ Θεῷ, βασιλεῖον ἱερά-
τευμα, ἔθνος ἅγιον, διὰ τοῦ ὁσίου ἀνδρός, ἰσχύσειεν
ἄν τις ἀνθρώπων ἐξαριθμησασθαι. Οὐδὲ τὸ ἔτε-
ρον (ο), ὅπερ ἐπεσημήνατο, φημι δὲ τὴν εἰς τὴν
ἀγίαν κολυμβήθραν τῶν τριχῶν ἔμπρωσιν, ἅξιον
παρὰδραμεῖν ἀνεξέταστον· πᾶσι γὰρ τοῖς συμβεθε-
χόσι αὐτῷ μετὰ ἀκριθείας ἐπέσκηπτεν ὡς ἐκ Θεοῦ
τὰ συμβαίνοντα δεχόμενος, καὶ παρεφύλαττεν μετὰ
πολλῆς ἐπιμελείας. Ὡς οὖν ἐν τούτοις ταῦτα ἦν,
ὥρισεν παρ' ἑαυτοῦ ἐξ ἐκείνης τῆς ὥρας μηκέτι
λοῦσασθαι αὐτὸν, ἢ βρέξει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὕδατι
κοινῷ· ὄνπερ ὄρον δεξιόμενος ἐφύλαττεν, καὶ φυλά-

¹⁰ Psal. LXXV, 42.

(π) Κρηπίδωμα, fundamentum a κρηπίδω, fundo.

(ο) Alterum dicitur, cum respectu ad sessionem super basi fontis.

(9) Georgius Codinus *De originibus CP.* videtur ista de hoc templo habere. « Templum Sanctæ Deiparæ, cognominatum Urbicii, ædificavit alius quidam Urbicius et magister militum Orientis, centum et octoginta annis post conditam Constantinopolim. » Ergo circa annum 510, tempore Anastasii imperatoris. Græce ἐν τοῖς Οὐδρικίῳ.

rentiæ ac religionis, delecta. Audiamus igitur quis locus ille fuerit. Notum est omnibus gloriosæ Dominæ nostræ Dei genitricis semperque virginis Mariæ templum, Urbicii (9) dictum et in Strategio situm. In hoc a prima ætate magnus hic vir die noctuque divinis vacabat precationibus, in eodemque sancti corporis ac pretiosi sanguinis Christi Dei nostri comunione primum dignatus fuit: quapropter etiam congruum duxit et in eodem, cum id jam tempus requireret, spirituales clericatus acciperet gratias. Vere altera Sion declarata es, sancta Christi matris Ecclesia: quoniam in te misus est Spiritus sanctus super divinum hunc et apostolicum virum: et tu, vir Dei, haud vano desiderio desiderasti gratiam quam adamabas, cujus pulchritudinem jam diu concupieras, quamque in ipso sanctuario accipere expetebas.

14. Quid igitur actum est? Paratus erat qui pretiosum illius caput tonderet: quærebatur secretus a turba locus, et dignus digno repertus est. Ecquis autem? Sanctum baptisterium: illuc concesserunt. Cumque non invenirent ubi considerent, Dei providentiæ factum est ut in almi lavacri basi consideret Eutyclus: et contra ipsius atque tondentis voluntatem, divino tamen consilio, accidit, ut in sacrum fontem omnes ejus capilli deciderint. Admiratione sunt digna profecto omnia quæ magno huic viro contigerunt. Qui enim ipsum tanquam mater regeneraverat fons sacer; veluti manum explicans rursum ejus mater effecta est, dum ipsius quoque capillos excepit. Quod autem factum est, mea quidem sententia, significabat innumeram hominum multitudinem per ipsum in sacro hujus augustæ civitatis fonte regenerandam. Nam sicut nemo potest cœli stellas aut arenam maris, aut capillos capitis dinumerare, ita nemo poterit numero comprehendere regale sacerdotium ac gentem sanctam, quam per aquam et Spiritum regeneratam vir sanctus obtulit Deo. Neque vero alterum quod indicavi, capillorum, inquam, in sacrum fontem illapsus, silentio prætereundum est: ipse enim cuncta sibi obvenientia suscipiebat tanquam ordinata a Deo, et observabat diligenter. Cum igitur in iis etiam ista essent, decrevit nunquam se abluere nec aqua communi irrigare caput quod et reipsa præstitit, usque ad vitæ finem illotus perseverans; in eoque observans mandatum divinum. « Vovete et reddite Domino Deo vestro ¹⁰; » et:

« Bonum est viro, cum portaverit jugum ab adolescentia sua ».

« Εβξασθε, και ἀπίδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν αὐτοῦ. »

15. Et hæc quidem circa primos ordines peracta sunt : quid autem postea? Cum diaconi jugum paulo post subiisset, alter apparuit Stephanus, potens verbo et opere, vitaque et moribus multos docens ac instruens quomodo oporteat perficere divinum ministerium et conversari in domo Domini, quæ est ecclesia Dei viventis. In hoc diaconatus gradu ex præscripto divinarum canonum mansit aliquantulo tempore : deinde, ut de pluribus mereretur bene, proventus est ad cathedram presbyterorum. Considerate autem quo modo, ordine et ratione illi cuncta cesserint. Nihil citra ætatem, perfecta omnia, omnia plena fuerunt divina gratia. Ordinis autem ratio cum in rebus universis, tum in gradibus religionis optima est. Cum triginta esset annorum (10), presbyter creatus est; etiam quoad ætatem corporis, mensuram perfectam attingens. Hanc ætatem Christus super omnia Deus videtur honorasse, qui cum triginta esset annorum baptizatus est, per conjunctionem personæ me et mea omnia sumens, ut ego quæ illius sunt acciperem. Cum igitur in presbyterorum sede consideret, eumque, ut David canit, exaltarent in ecclesia populorum, et in cathedra seniorum laudarent ¹¹; gradum etiam illum suo decoravit exemplo : nec enim simul satus atque editus fuit, quemadmodum de gigantibus fingunt fabulæ; aut ut repentini quidam, tanquam die uno formati ex luto, populorum præsidēs; non, inquam, repente ad eum gradum venit, quia ipse non erat qui gradum prosequeretur, sed gradus illum secutus est, sicut ait Scriptura : « Misericordia tua, Domine, subsequetur me ».

16. Sic ergo ex divina lege perfectis omnibus, cum jam sacerdotali ordine ac statu esset honoratus, et in spem venisset Lazichenæ ædis, prohibitus est ad eam procurationem accedere : consilium enim mutavit Deus, qui meliora semper ac præstantiora servis suis procurat. « Neque enim cogitationes meæ cogitationes vestræ, » inquit Dominus per prophetam ¹²; homo quippe in faciem respicit, Deus autem intuetur cor. Postquam igitur dissipatum est illud studium et Lazichenæ urbis episcopatus devenit ad alium; recurrit iterum optimus hic ad primum quod ab initio adamaverat, consilium : negotiatur incorruptas divitias, et prudentem patrem familias imitatur, qui proferens de thesauris suis nova et vetera, pretiosam emit margaritam et superlucrat est. Sic enim etiam vir admirabilis blandas vitæ voluptates sensuique blandientes pulchre commutavit, dans temporalia ut acciperet æterna. Apostolorum quoque exemplo,

¹¹ Thren. III, 27. ¹² Psal. CVI, 32. ¹³ Psal. XLII, 6. ¹⁴ Isa. LV, 8.

(10) Circa annum Christi 542.

ἡς ἐπλήρωσεν, μείνας ἐν ἀλουσίᾳ μέχρι βίου ζωῆς αὐτοῦ, τηρήσας τὴν λέγουσαν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, και, « Ἀγαθὸν ἀνδρὶ ὅταν ἀρῇ ζυγὸν ἐκ νεότητος

αὐτοῦ. Καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ πρώτου βαθμοῦ τοιαῦτα. Τί δὲ λοιπὸν; Μετ' ὀλίγον και Στέφανος ἄλλος ἀναδείκνυται. Ὑπεισελθὼν τῷ τῆς διακονίας ζυγῷ, δυνατὸς ἐν ἔργῳ και λόγῳ, πολλοὺς ρυθμίσει τῷ ἑαυτοῦ βίῳ τε και τρόπῳ, διδάξει τε πῶς δεῖ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἐκτελεῖν, και ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ζῶντος. Ἐνδιατρίψας οὖν χρόνον μικρὸν ἐν τῷ βαθμῷ τῆς διακονίας κατὰ τοὺς θεῖους κανόνας, ἵνα εὐεργετήσῃ πλείονας, ἀνάγεται και εἰς τὴν τῶν πρεσβυτέρων καθέδραν, ἀπολαύει και τῆς τιμῆς. Καὶ σκοπεῖτε, πῶς πάντα εἰρημῶ και τάξει προβαίνει τὰ πνευματικὰ χαρίσματα ἐπ' αὐτῷ, οὐ παρὰ καιρὸν ἡλικίας; οὐκ ἔλλειπές τι ἔχων, πάντα πεπληρωμένα θείας χάριτος. Λογιζόμεθα οὖν ἦτι τάξις τίς ἐστὶν ἀρίστη και ἀκολουθία, εἴπερ ἐν ἄλλῳ τινί, και μᾶλλον ἐν τοῖς τῆς θεοσεβείας βαθμοῖς. Τριακονταετῆς γὰρ ὢν, χειροτονεῖται πρεσβύτερος, εἰς μέτρον τέλειον φθάσας, και κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν. Ταύτην φαίνεται τιμήσας τὴν ἡλικίαν Χριστοῦς ὁ ἐπὶ πάντων Θεός, βαπτισθεὶς τριακονταετῆς, ἔδωκεν ἐμὲ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐγὼ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν. Ὡς οὖν ἀνέβη, και εἰς τὴν τῶν πρεσβυτέρων καθέδραν, κατὰ τὸ Δαυϊτικὸν λόγιον· Ὑψώσατόωσαν αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ λαῶν, και ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεσάτωσαν αὐτόν· » φαιδρύνει και τοῦτον τῷ ἑαυτοῦ ὑποδείγματι, οὐχ ὁμοῦ σπαρεὶς και ἀναδοθεὶς, ὡς ὁ μῦθος ποιεῖ τοὺς γίγαντας, ἢ ὡσπερ οἱ αὐθημερινοὶ πλαττόμενοι πῆλινοι τοῦ λαοῦ προστάται, οὐ σχεδιάσας οὐδὲ διώξας τὸν βαθμὸν, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ διωχθεὶς, κατὰ τὸ, « Ἐλεός σου, Κύριε, καταδώξει με. »

15. Πάντα οὖν κατὰ τὸν θεῖον ὄρον και νόμον τελήσας, και ἀξιώθεις τῆς ἱερατικῆς τάξεώς τε και στάσεως, ἤδη και ἐν ἐλπίδι γεγωνῶς τῆς Λαζίχων προεδρίας, εἰργεταὶ τῆς τοιαύτης φροντίδος· μετασκευάζει γὰρ τὴν βουλήν ὁ ἀεὶ τὰ κρεῖττονα και ὑψηλότερα βουλευόμενος ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ θεραπόντων Θεός. « Οὐ γὰρ ὡς αἱ βουλαὶ ὑμῶν ἡ βουλή μου, » διὰ τοῦ προφήτου λέγει Κύριος, ὅτι ἄνθρωπος ὄρα εἰς πρόσωπον, Θεός δὲ εἰς καρδίαν. Ἐπεὶ οὖν διεσκευάσθη τὸ σπούδασμα και εἰς ἕτερον μετῆλθεν ἡ τοῦ Λαζίχου ἐπισκοπή, ἀνατρέχει πάλιν ὁ πανάριστος οὗτος εἰς ἡν ἐξ ἀρχῆς ἐπόθει βουλήν τε και πρᾶξιν, πραγματεύεται καλῶς τὸν ἀσυλον πλοῦτον, μιμεῖται τὸν ἐμπεπερον οἰκοδεσπότην, ὅστις ἐκβαλὼν ἐκ τῶν αὐτοῦ θησαυρῶν πάντα παλαιὰ τε και νέα, και ἀποδόμενος μαργαρίτην, ὑπερεπλοῦτησεν· οὕτω θαυμάσιος, τὰ τοῦ βίου τερπνὰ και τὴν αἰσθησιν ὑποσαίνοντα καλῶς ἀντηλλάξατο, δούς τὰ πρόσκαιρα και λαβὼν τὰ αἰώνια, διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς γνώσεως τοῦ

Θεοῦ. Μιμείται τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, οἵτινες ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν τῷ Χριστῷ· δίδωσιν ἐαυτὸν ὅλον ἐπὶ τὸν μονήρη βλον· ἀμφιέννυται τὴν μοναχικὴν ἐσθῆτα, λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ σχήματι τὴν φιλοσοφίαν ταύτην τετηγμένους ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· μιμείται μικροῦ δεῖν Ἥλιον τὸν Θεοσίτην, καὶ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, οἱ τὴν ὁδὸν τῆς ἀσκήσεως ὑποδεικνύοντες τοῖς βουλομένοις ταύτην ἀσπασσασθαι, πρῶτοι τὴν ἔρημον ἔκησαν. Ὁ δὲ μέγας Εὐτύχιος, οὐ τὴν ἔρημον, οὐ τὸν Κάρμηλον ἔκησεν· ἀλλὰ τὴν τῶν Ἀμασέων καταλαμβάνει μητρόπολιν, ἐκεῖσε πληρώσων αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν. Διακείται γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει μοναστήριον εὐαγές, πάλαι συστάν ὑπὸ τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων Μελετίου καὶ Οὐρανίου καὶ Σελεύκου, μεγάλων καὶ θεοφόρων ἀνδρῶν· καὶ οἱ μὲν δύο, Μελέτιος, φημί, καὶ Σελεύκος, τὴν Ἀμασέων ποιμάναντες ἁγιωτάτην Ἐκκλησίαν, ἐν αὐτῇ ὁσίως κεκοίμηνται, καὶ τὰς θαυματουργίας τῶν ἰσάων ἐπιτελοῦσιν ἐκεῖσε μέχρι τῆς σήμερον.

Ἐ. Φέρεται δὲ καὶ θαῦμα παράδοξον τοῦ μεγάλου Σελεύκου, ὅπερ ἐτι ὄντος ἐν σαρκί· ἐιργάσατο δι' αὐτοῦ ὁ Θεός. Λιμοῦ γὰρ βαρυτάτου καταλαβόντος τηνηκαῦτα τὴν χώραν, κίνδυνος ἦν οὐ μικρός· καὶ δὴ τοῦ σίτου παντελῶς ἐκφορηθέντος ἐκ τοῦ ὄρειου, ὅπερ ὄρειον καὶ μέχρι τῆς σήμερον· μὴ φέρων (p) δὲ τὴν αἰτούντων ἐξ ἐνδείας ἐπίτασιν ὁ τηνηκάδε ὄρειάριος, ἀπελθὼν πρὸς τὸν ὄσιον Σελεύκον, τὰς κλείς αὐτῷ προσέβριψεν τοῦ ὄρειου, λέγων, ὅτι Ἐν τῷ ὄρειῳ σίτος οὐκ ἔστιν, καὶ τὴν δὴλῆσιν οὐ φέρω τοῦ λαοῦ. Λαθῶν εὖν τὰς κλείς ὁ ἄγιος, ἔθηκεν αὐτὰς ἐν τῇ αὐτοῦ στρωμνῇ, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀπαύστως παρεκάλει τὸν Θεόν, συνήθως δεῖξαι τὰ θαυμάσια αὐτοῦ, ὅπως θρέψῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ. Πρωίας δὲ γενομένης, κατὰ τὸ σύνθηδες εἰσελθόντων πρὸς τὸν ὄσιον τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν, λέγει τῷ ὄρειάρῳ, Δάδε τὰς κλείς, ἀδελφε, καὶ ἀπελθε, ποιήσον τὴν χρεῖαν τῶν δεομένων. Ὁ δὲ πάλιν μεθ' ὄρκων δισχυρίζετο μὴ ἔχειν τὸ σύνολον τὸ ὄρειον σίτον. Ἐπιμένοντος δὲ αὐτοῦ τῇ ἀπιστίᾳ, λέγει τοῖς κληρικῶς ὁ μέγας, « Εὐλογητὸς Κύριος, ἀπέλθετε μετ' αὐτοῦ, γινώτε εἰ ἀληθεύει. » Τῶν δὲ λαθόντων τοῦ ἁγίου τὴν εὐχὴν, καὶ ἀπελθόντων, καὶ βουληθέντων ἀνοῖξαι τὴν θύραν, μόλις ἠδυνήθησαν ἐντὸς αὐτῆς γενέσθαι, ἐκ τῆς πληθύος τοῦ σίτου. Φέρεται δὲ καὶ καταγραφὴ τῆς ἐξόδου τοῦ σίτου μέχρι τῆς σήμερον οὕτως· « Καὶ ἀπὸ τῆς προσευχῆς τοῦ ἁγίου Σελεύκου μυριάδες δέκα· τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ μεγάλου Σελεύκου τοιαῦτα. Οὐρανίου δὲ τὸν ἐν Ἰδώροις θρόνον διακομήσαντος, κακεῖσε τελειωθέντος, μέχρι τῆς εἰρηρ ἰσάεις ὁ τάφος αὐτοῦ ἐπιτελεῖ. Καὶ τοῦτο θηλοῦται ἐκ τῶν ἐκάστης ἡμέρας ἀνακαιμένων ἀσθε-

(p) Perturbatus ecgraphi sensus sic erat: μὴ φέρων ἐκ τούτων.

(11) Nomina horum episcoporum necdum repenimus in ullis Fastis sacris.

(12) Iberorum legit Zinus: et sic in subscriptionibus concilii Constantinopolitani I, solus ex Hellenopolitana provincia legitur subscripsisse Pantophilus sive Pantophilus: in antiquis Notitiis prae laudatis. Ἰβερῶν, Ἰδύρα, Ἰδύρων legitur.

A qui relictis omnibus secuti sunt Christum, propter excellentem cognitionis magnitudinem, solitariae vitae totum se tradidit et monachi vestem induit. Amplectens autem re atque habitu ac sermone philosophiam illam, quam ex utero matris adamaverat, imitatus est Eliam Thesbitem atque Joannem Baptistam, qui exercitationis viam imitari volentibus ostendentes, solitudinem primi coluerunt. Quanquam magnus Euty chius non desertum, non Carmelum habitavit; sed Amasæorum metropolim elegit, ubi desiderio suo faceret satis. In hac enim civitate sanctum est monasterium, quod sanctissimi quondam episcopi Meletius, Uranius (14) et Seleucus ædificandum curarunt: quorum quidem Meletius et Selencus, cum sanctissimam Amasæorum rexissent Ecclesiam, in ea sancte dormierunt, et in hodiernum usque diem miracula et curationes operantur: quin et de magno Seleuco narratur signum, quod per eum adhuc viventem fecit Deus.

17. Fames aliquando gravissima occupaverat regionem, nec mediocre periculum imminabat. Cum enim ex horreo, quod adhuc superest, totum frumentum esset exportatum, custos, flagitantium importunitatem non ferens, accessit ad sanctum Seleucum, et horrei claves reddidit: Non est, inquit, frumentum in horreo, et efflagitantis populi multitudinem nequeo sustinere. Accepit claves vir sanctus easque in lectulo suo posuit, non desistens Deum per totam noctem orare, ut ex more ostenderet admirabilem potentiam suam, quo populum posset alere ac sustentare. Postridie mane conveniunt de more ad sanctum episcopum religiosissimi clerici: tum ad custodem horrei Seleucus: Accipe, inquit, claves, frater, et subveni pauperum necessitati. At ille rursus jurejurando affirmavit, in horreo nihil esse frumenti. Eum ergo in sua infidelitate persistere videns vir magnus, conversus ad clericos: Benedictus, inquit, Dominus: abite cum illo, et cognoscite utrum vera dicat nec ne. Cum autem abiissent, et vellet aperire ostium, vix potuerunt introire præ frumenti multitudine. Descriptio autem exportati frumenti usque ad hunc diem circumfertur his verbis: « Et ex oratione sancti Seleuci decem myriades. » Atque hæc de beato Seleuco. Sepulcrum vero Uranii, ejus qui Iberorum (12) cathedram exornavit ibique conditus est, usque in præsens operatur sanitates: et hoc manifestatur per infirmos, qui diebus singulis in ea æde in qua requiescit sanctus, decumbunt: quorum singuli non pro sua quique dignitate, sed prout advenire contigerit, ingrediuntur, acce-

Iberiam urbem vocant geographi recentiores sub Metropoli Amasena. Non igitur hic cogitandum de Iberia, nunc Georgia dicta, Persidique vicina: et qui infra, n. 61, majori ex parte Iberes, Ἰβρος, Amasæam confugisse dicuntur, ex hac urbe venerunt.

dūntque ad sepulturam sancti et a morbis liberati, A
currunt sani, glorificantes Dominum.

18. Monasticum igitur habitum magnus Euty-
chius induit in hoc magno monasterio, quod ipse
postea tum ædificiis, tum cultu divino, tum pro-
ventuum ad hæc necessariorum incrementis am-
plificavit. Cumque succinctos haberet lumbes in
veritate, et sancti Spiritus armorum suscepisset,
provinciam admisit totius monachalis ordinis in ea
metropoli gubernandi, ex eoque munere catholicus
seu generalis appellabatur. Hac autem dignitate
nihil elatus, non cogitavit magna in corde suo
aut oculos sustulit in sublime; sed omnem ca-
duce ac miseræ hujus vitæ splendorem ut inanem
asperserat: quippe qui non ignoraret hominis
gloriam esse sicut florem feni: ideoque licet
maximus esset ac primus omnium, ita se gere-
bat ac si fuisset unus e multis: sic enim Dominus
præcipit: « Qui vult inter vos primus esse, sit
omnium ultimus et minister »; » quia plane me-
moriter retinebat hanc Sapientis sententiam:
« Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in
illis quasi unus ex ipsis »¹⁶. » Porro cum temporis
non exigui, decem videlicet annorum spatio, de-
gens eodem monasterio eique præsidens, fecisset
omnia et docuisset, multosque suis cohortationi-
bus et doctrina lucratus esset Deo, observans il-
lud evangelicum: « Qui fecerit et docuerit, hic
magnus vocabitur in regno cælorum »¹⁷; » et illud:
« Melius est nomen bonum quam divitiarum multarum »¹⁸; »
meruit illa verba audire: « Euge, serve bone et
fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa
te constituam »¹⁹; » itaque illustris effectus est,
ut qui instar ardentis sed absconditæ sub modio
lampadis erat, electus sit qui supra candelabrum
positus fideles omnes illustraret, et omnibus in-
notesceret, sicut civitas supra montem posita. Sed
quomodo gesta sunt hæc? Factum est Dei provi-
dentia, ut in negotio quodam, ad omnes Christiano-
s pertinens, magis hujus viri requireretur opera:
quod quidem ipsius solius causa motum fuisse exi-
stimo, quia per ipsum solum contigit initium dari con-
gruæ correctioni. Negotium autem fuit hujusmodi.

νῶν, ἐν ᾧ οἱ κω κεκοίμηται ὁ ὁσιος, οὐ κατ' ἀξίαν,
ἀλλ' ὡς ἕκαστος ἐτυχεν εἰσελθῶν, προσεγγίζοντος τῷ
τάφῳ τοῦ ὁσίου, τῆς νόσου ἀπαλλαττόμενοι τρέχου-
σιν ὑγιεῖς, δοξάζοντες τὸν Θεόν.

η'. Ἐν τούτῳ τοίνυν τῷ μεγάλῳ μοναστηρίῳ
(ὅπερ εἰς ὑπερῶν πολυτρόπως ὑψώσεν καὶ ἐπλάτυ-
νεν ἐν τε εὐκτερίοις οἰκίαις, ἐν τε λειτουργίᾳ θεῆς,
καὶ προσεπιτούτοις προσόδων προσθήκαις) ὁ μέγας
Εὐτύχιος ἡμφιάσατο τὸ μοναδικὸν σχῆμα. Περιζυ-
σάμενος γοῦν τὴν ὁσφὺν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσά-
μενος τὴν πανοπλίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναδέχε-
ται τὴν φροντίδα, ἥτοι ἡγουμενίαν, ὄλου τοῦ ὑπὸ
τὴν μητρόπολιν μοναχικοῦ συστήματος, ὅθεν καὶ
καθολικὸς ὠνομάζετο, μηδὲν ἐκ τῆς ἀξίας ἐπαρθεῖς,
μὴ λογισάμενος τὸ ὑψηλὸν ἐν καρδίᾳ, ἢ μετεωρισμὸν
ἰδεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ: πᾶσαν γὰρ τοῦ βίου
πρόσκαιρον περιφάνειαν εἰς οὐδὲν θέμενος, ἤδη πε-
ριφρόνησεν, ὅτι πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρ-
του. Γίνεται οὖν, ὡς εἶς τῶν πάντων, ὁ μείζων καὶ
ὁ πρῶτος πάντων, καθὼς φησὶν ὁ Κύριος, « Ὁ θέλων
ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω πάντων ἔσχατος, καὶ
πάντων διάκονος. » Τὸ γὰρ, « Ἠγουμένον σε κατ-
έστησαν, γίνου ὡς εἶς ἐξ αὐτῶν, » ἀκριθῶς ἦν αὐτῷ
μεμελετημένον. Ὡς δὲ πάντα καλῶς ἐποίησεν, καὶ
ἐδίδασκεν χρόνον οὐκ ὀλίγον, δεκαετίαν διάγων ἐν τῇ
αὐτῇ μονῇ, καὶ ἡγησάμενος αὐτῆς, καὶ πολλοὺς προσ-
ενέγκας τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἑαυτοῦ νοουθεσίας τε καὶ
διδασκαλίας, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, « Ὁ ποιήσας
καὶ διδάξας, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ
τῶν οὐρανῶν. » καὶ, « Κρεῖσσον ὄνομα καλὸν ὑπὲρ
πλοῦτον πολύν. » ἡξιώθη καὶ αὐτὸς ἀκούσαι τὸ,
« Εὖγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. » ἐμφανῆς τε γέγονε
τοσοῦτον, ὡς καὶ ἐξαιρεθῆναι αὐτὸν, ὑπὸ τὸν μόδιον
ἔνθα, κατὰ τὸν καιόμενον καὶ κρυπτόμενον λύχνον,
τεθῆναι τε ἐπὶ τὴν λυχνίαν, εἰς τὸ φωτισθῆναι πάν-
τας ὑπ' αὐτοῦ τοὺς τὴν οἰκουμένην οἰκούντας πι-
στοὺς, φανερωθῆναι τε αὐτὸν ὡς τὴν ὑπεράνω δρῶν
καίμενην πόλιν. Πῶς οὖν ἔδει ταῦτα προθῆναι;
Θεοῦ προνοία γίνεται τις πρόφασις οἰκουμένης,
χρηζούσα μεγάλου ἀνδρός, ἥτις, ὡς οἶμαι, δι' αὐ-
τὸν καὶ μόνον γέγονεν, ἢ καὶ δι' αὐτοῦ μόνου
τῆς δεούσης διορθώσεως ἐτυχεν ὠδηγηθῆσεσθαι: ἢ δὲ
πρόφασις ἐστὶν αὕτη.

CAPUT III.

Occasio protectionis Constantinopolitanæ; electio ad patriarchatum.

19. Scitis omnes quotquot adestis discendi
sciendique studiosi, sanctum concilium quintum
in Regia urbe fuisse celebratum, regnante divo Ju-
stiniano imperatore, qui Christianæ religionis
studiosissimus fuit, et diligentissimus in congre-
gandis sanctissimis episcopis adversus tria Capitu-
la, id est Theodoretī scripta, contra duodecim ca-

19'. Ἴστε πάντες, οἱ σπουδαῖοι καὶ φιλομαθεῖς,
τὴν συγχροτηθεῖσαν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει
ἐμπλητῆν ἁγίαν σύνοδον ἐπὶ τοῦ τῆς θείας λήξεως
Ἰουστινιανοῦ, οὗ τὸν ζῆλον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως
οὐκ ἀγνοεῖτε οἱ ἐπιστάμενοι τὴν σπουδὴν, καὶ μεθ'
ἄλλων προθυμίας καὶ ἐπιτάσεως τὴν συνέλευσιν
τῶν τηλικαῦτα ἀγιωτάτων ἐπισκόπων ἐποιεῖτο,

¹⁶ Marc. x, 43. ¹⁷ Eccli. xxxii, 1. ¹⁸ Matth. v, 19. ¹⁹ Prov. xii, 1. ²⁰ Matth. xxv, 21.

ἐπὶ ἐξετάσει καὶ κατακρίσει τῶν τριῶν κεφαλαίων, A
 τουτέστιν, τῶν συγγραμμάτων Θεοδώρητου κατὰ
 τῶν δώδεκα Κεφαλαίων τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου, καὶ
 περὶ τῆς ἐπιτολῆς τῆς λεγομένης Ἰβὰ πρὸς
 Μάριν γεγράφθαι τὸν Πέρσην, καὶ περὶ Θεοδώρου
 τοῦ Μοψουεστίας, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ βλασφημηθέν-
 των Ἰουδαϊκῶν ληρημάτων, τῶν καὶ ἐξετασθέν-
 των ἀκριβῶς καὶ δικαίως, καὶ ἀποδοκιμασθέντων
 ὑπ' αὐτῆς τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς συνόδου,
 καὶ εὐλόγως κατακριθέντων. Ὡς οὖν ἐκ πάσης πό-
 λεως οἱ ἁγίωτατοι ἐπίσκοποι μετεστέλλοντο, εἰς δὲ
 τῶν πάντων καὶ ὁ τῆς Ἀμασέων μητροπολίτης ἦν,
 ὄραδων εἰς τὴν βιτιλίδα τῶν πόλεων παραγενέσθαι
 ταύτης ἕνεκα τῆς ζητήσεως, καὶ ἀδυνατῶς ἔχων
 τοῦτο πρᾶξαι δι' ἀσθένειαν σώματος, μᾶλλον δὲ τὸ
 πᾶν ψυχομεῖτο διὰ τὸν ὄσον ἄνδρα, ἵνα ὁ κεκυρμ- B
 μένος θητρυρὸς φανερωθῆ, τί γίνεται; Προσέρχεται
 αὐτῷ ὁ ὀσώτατος ἐπίσκοπος; πρῶτον μὲν δι' ἐτέρων
 γησίων καὶ αἰδεσίμων πειθόντων Πατέρων καταλα-
 βεῖν αὐτὸν τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, ἔπειτα δὲ καὶ
 δι' ἐζυτοῦ παρακαλῶν, ὥστε ὑπακοῦσαι καὶ δοῦναι
 προθύμως ἑαυτὸν ἀντ' αὐτοῦ παραγενέσθαι εἰς τὴν
 θείων δογματῶν τε καὶ Γραφῶν. Εἰζας οὖν ταῖς
 σωτηρίας κέρδος ἦν, βραδύς δὲ εἰς ὑπακοὴν ἔνθα
 ζῆματα καὶ βλάβος προύκειτο ψυχῆς.

κ'. Ἐπειδὴ οὖν τὴν ἀρχὴν ἐδυσχέραινε, ὡς Μω-
 σῆς ὁ μέγας πάλαι ποτὲ τὴν εἰς Αἴγυπτον πορείαν
 κωλύσασθαι τῆς ἐλευθερίας ἕνεκα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ,
 θεωρεῖ καὶ οὗτος ὁ νέος Μωσῆς, κἄν μὴ βᾶτον καιομέ-
 νων, ἀλλὰ τρόπον τινὰ, ὡς ὁ μέγας Ἀβραάμ, κλίθων
 καιόμενον· ἀκούει καὶ φωνῆς, οὐ τῆς λεγούσης, «Μὴ
 προσεγγίσῃς ὧδε,» ἢ τὸ, «Λύσον τὸ ὑπέδημα ἐκ
 τῶν ποδῶν σου,» ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀποθέσθαι τὰ γεῶδη C
 καὶ σαρκικά φρονήματα· ἀλλ' ὁμοίως ἀκούει φωνῆς,
 «Ἀβραάμ, κατ' ἑμαυτοῦ ὄμοσα, λέγει Κύριος, ἢ
 μὴν εὐλογῶν εὐλογῆσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ
 σε, καὶ ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς τὰ ἀστρα τοῦ οὐρα-
 νοῦ·» τοιοῦτοι γὰρ καὶ τοσοῦτοι οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων,
 οὔτε ἐκ θελήματος ἀνδρῶς, οὔτε ἐκ θελήματος σαρκῶς,
 ἀλλ' ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, καὶ τῶν ἄλλων
 ἐπάνων πνευματικῶν χαρισμάτων τεχθέντες αὐτῷ
 υἱοί.

κα'. Τίς δὲ ἡ ὄρασις ἦν εἶδεν, καὶ φωνὴ ἦν ἤκου-
 σεν, ἐξαγγελίαι καλόν. Πάλιν Ἰωσήφ, πάλιν Δανιὴλ
 γίνεται νέος, ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ. Ἐθεώρουσαν γὰρ,
 φησὶν, ἐν ὀράματι τῆς νυκτὸς ἀστράγαλον χειρὸς Δε-
 σποικίτης ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ ὑπερ- D
 κείμενον ὄρος τοῦ εὐαγοῦς αὐτοῦ μοναστηρίου
 (ἔστιν γὰρ αὐτὸ ὄρος λίαν ὑψηλὸν καὶ μετέωρον, ἐν ᾧ
 καὶ εὐκτήριος οἶκος τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θαλλελαίου
 ἐπίκειται), καὶ ἤκουσαν φωνῆς λεγούσης μοι, καὶ τὸν
 ἀστράγαλον τῆς χειρὸς δεκνύντα μοι τὴν κορυφὴν
 τοῦ ὄρους, ὅτι Ἐκεῖ τίνῃ ἐπίσκοπος. Ποῖον ἄρα τὸ
 ὄρος, εἰκάσειεν ἂν τις, ἐκεῖνο, πλὴν τῆς βασιλίδος
 τῶν πόλεων (ὡς ἡ ἔκβασις ἐδειξεν) τῆς πολυτρόπως

* Exod. III, 5. * Gen. XII, 16, 17.

(13) Thalalæus martyr est, Edessæ in Syria, sub
 Numeriano imperatore passus 20 Maii. Habuit
 etiam ecclesiam in Bithynia, de qua egimus in

pita sancti Cyrilli; et epistolam scriptam ad Ma-
 rim Persam, quæ Ibæ dicebatur; ac Theodori epi-
 scopi Mopsuesteni Judaicas nugas et maledicta, quæ
 diligenter explorata, et juste improbata, merito-
 que damnata fuerunt ab ipso sancto œcumenico
 concilio. Cum igitur omnes episcopi sanctissimi
 convocarentur, accersebatur etiam metropolita
 Amasæorum, ut ad hanc urbium reginam prædic-
 tarum quæstionum causa se conferret. Verum im-
 pediebatur is infirma corporis valetudine, Deo sic
 disponente, ut latens sancti hujus viri thesaurus
 fieret manifestus. Itaque metropolitæ primum per
 alios probos ac venerandos viros nisus est ei per-
 suadere, ut regnatricem civitatem adiret; deinde
 ipsemet illum hortatus est, ut sibi velit obsequi,
 ac vice sua proficisci alacriter ad concilium, utpote
 divinorum dogmatum Scripturarumque peritissimus.
 Cessit cohortationibus vir sanctus: tam enim erat
 ad obtemperandum promptus, ubi lucrum salutis
 sperabatur, quam tardus ad obsequendum, sicubi
 detrimentum aut damnum animæ propositum erat.
 σύνδοτον, διὰ τὸ καὶ πολλὴν αὐτὸν ἔχειν γνῶσιν τῶν
 παρακλήσεων, ὑπέκουσεν ὁ ταχὺς εἰς ὑπακοὴν ἔνθα
 ζῆματα καὶ βλάβος προύκειτο ψυχῆς.

20. Cum tamen initio rem ægre ferret, sicut
 olim Moyses cum mittebatur in Ægyptum ad libe-
 randos filios Israel, vidit etiam novus hic Moyses,
 si non rubum ardentem, ast clibanum flagrantem
 sicut Abraham, audivitque vocem, non quæ dice-
 ret: « Ne appropinques huc, » aut: « Solve cal-
 ceamentum de pedibus tuis » (quibus præcipitur,
 ut deponantur cogitationes terrenæ atque carnales),
 sed verba similia his: « Abraham, Abraham, per
 memetipsum juravi, dicit Dominus, benedicens be-
 nedicam tibi, et multiplicans multiplicabo te, et
 erit semen tuum sicut astra cæli »: tot enim
 talesque sunt filii, qui non ex sanguinibus, neque
 ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri; sed
 ex aqua et Spiritu aliisque spiritualibus gratiis ei
 nati sunt.

21. Quæ autem visio illa fuerit quam vidit, et
 vox quam audivit, operæ pretium fuerit comme-
 morare: rursus enim Joseph, rursus novus Dani-
 el magnus hic vir apparuit. Videbam, inquit, in
 visione noctis digitum manus Domini in firmæ
 mento cæli, et montem, huic sancto monasterio
 imminentem (est autem mons ille valde sublimis
 in quo sancti martyr Thalalæi (13) ædem con-
 structam videmus), et digitum monstrabat mihi ver-
 ticem montis, et vox audiebatur dicens: Illic eris
 episcopus. Quis per montem illum aliud significari
 credidisset, quam urbium reginam, sicut et decla-
 ravit eventus? Est enim ipsa vertex atque fastigium

Vita S. Auxentii 4 Febr. num. 31. Apud Lipomanum
 et Surium minus integre Thalæus legitur.

vere civitatum seu montium reliquorum, de quibus A David ait : « Rigans montes desuperioribus suis » : nam sive virtutes angelicas sive montes ipsos et civitates intelligas, utroque modo apparet veritas.

22. Cum igitur hanc visionem habuisset, Deum qui illam ostenderat, deprecabatur, ut sacrum illud munus et reddendæ pro unoquoque rationis periculum transferret a se, ac potius sibi concederet in futura vita perfrui bonis illis quæ justitiæ promissa sunt, atque audire : « Esto super decem civitates. » Sed Deus, qui nubes ducit ab extremis terræ, quique a gregibus ovium vocavit David, et unxit eum prophetam ac regem ; elegit quoque mitem hunc virum, et ea qua dixi occasione perduxit in urbium amplissimam. Mansit autem apud patriarcham, qui Menas (14) appellabatur, eratque vir sanctissimus ac divinus : qui angelicam agens vitam atque futura prospiciens, hortatus magnum Eutyechium est, ne discederet a se ; et sancto clero suo illum ostendens dixit : Hic monachus erit successor meus. Confestim vero missus a. l. imperatorem Eutyechius, cum apud eum de rebus propositis disputaretur, apparuit omni humana divinaque disciplina instructissimus ; congressique cum eo hæretici, non ad utilitatem, sed ad simpliciorum eversionem soliti altercari, haudquam potuerunt resistere sapientiæ et spiritui quo loquebatur. Cumque negarent aliqui, anathemati subjiciendos eos, qui post mortem deprehenderentur fuisse hæretici, ipse divinarum Scripturarum testimonio demonstravit sic esse puniendos : nam et rex Josias, sicut de eo prophetatum fuerat, eorum ossa qui vitulis immolarant, post mortem effodit atque combussit : idem igitur etiam servandum in hæreticis est, ut post obitum quoque puniantur.

23. Imperator et qui astabant mirati, deinceps cum magnopere coluerunt observaruntque. Sic autem liberius intra regiam versante Eutychio, apud Deum et homines magis declaratæ sunt divitiæ eruditionis ejus. Amabat autem eum imperator, imo imperatorum ac regum omnium Dominus ; cui cum ante ortum nostrum nota sint omnia D (quos enim præscivit et prædestinavit, hos et vocavit et glorificavit), magnum quoque Eutyechium vocavit ad dignitatem pontificalem. Etenim post dies paucos sanctus Dei servus Menas, regis urbis patriarcha, de quo jam fecimus mentionem, in senectute bona, et plenus dierum cum Dei gratia transactorum, migravit ad vitam angelorum atque sanctorum Patrum : cujus mortis nuntio ad Christianissimum imperatorem perlato, multi certatim conabantur studio incredibili corrumpere promissis

¹⁴ Psal. ciii, 15.

(14) Colitur S. Menas patriarcha 25 Augusti, etiam *Martyrol. Rom.* ascriptus, mortuus indictione 15, an. 532.

δυνάμεις οὐτως τῶν λοιπῶν ὁρέων τε καὶ πόλεων κορυφῆς ; περὶ ὧν καὶ ὁ θεὸς Δαυὶδ λέγει, « Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερφῶν αὐτοῦ » εἶτε γὰρ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, εἶτε τὰ αἰσθητὰ ὄρη τε καὶ πόλεις ; ἐνοήσοιεν τις, ἀμφοτέρωθεν ἔχει τὸ ἀληθές.

κβ'. Ὡς οὖν τὴν ὀπποσίαν εἶδεν ταύτην, παρεκάλει τὸν δεξιάντα Θεὸν, παραγαγεῖν μὲν τὴν λειτουργίαν ταύτην ἀπ' αὐτοῦ, καὶ τὸν ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου ἐπικειμένον κίνδυνον, δοθῆναι δὲ αὐτῷ μᾶλλον ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς δικαίοις αγαθῶν, καὶ ἀκοῦσαι, « Γίνου ἐπάνω δέκα πόλεων. » Ἄλλ' ὁ ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτων τῆς γῆς, καὶ ἀναλαθῶν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων τὸν Δαυὶδ, χρίσας τε προφητην καὶ βασιλέα Θεὸς, αὐτὸς καὶ τὸν πρῶτον ἄνδρα τοῦτον ἐκλεξάμενος, ἀγει εἰς τὴν μεγίστην τῶν πόλεων, ἧς προεῖπον αἰτίας ἕνεκεν, καὶ γίνεται παρὰ τῷ τηνικαῦτα ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ. Μηνᾶς δὲ οὗτος ἦν, ὁ θεὸς καὶ λόγιος, ἀγγελικὸς τε καὶ προορατικὸς ; ἀνήρ, ὃς καὶ τὸ μέλλον ἔσσεσθαι προιδῶν, προετρέπετο τὸν Εὐτύχιον μὴ ἀναχωρεῖν αὐτοῦ, τῷ τε εὐαγεῖ κλήρῳ ὑποδεικνύων αὐτὸν ἔλεγεν, ὅτι Οὗτος ὁ μοναχὸς γίνεται μου διάδοχος. Αὐτίκα οὖν ἀναπέμπει αὐτὸν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ κινουῦνται παρ' αὐτῷ οἱ λόγοι περὶ ἧς παραγέγονεν ὑποθέσεως ; καὶ φανείς ἔποιμος ἐκ πάσης παιδεύσεως, θείας τε καὶ τῆς ἕξου, συναίρει λόγους μετὰ τῶν εἰωθότων αἰρετικῶν εἰς οὐδὲν χρήσιμον λογομαχεῖν ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀπλουστέρων, οἵτινες οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι, ἧ ἐλάλει. Λεγόντων γάρ τινων μὴ δεῖν ἀναθεματίζεσθαι τοὺς μετὰ θάνατον φωραθέντας αἰρετικοὺς, αὐτὸς ἐκ τῶν θείων Γραφῶν ἔπειθεν, ὅτι δεῖ ἀναθεματίζεσθαι τούτους, λέγων ὅτι Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς, προφητείας αὐτῷ προμηνυσάσης, τὰ ὅσα τῶν ἐπιθυσάντων εἰς τὰς δαμάλεις μετὰ θάνατον ἀνασκάψας κατέκαυσεν ; παραπλησίως οὖν δεῖ καὶ τοῖς αἰρετικοῖς κεχρῆσθαι, καὶ μετὰ θάνατον αὐτοὺς ἀναθεματίζειν.

κγ'. Θαυμάσας οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες οἱ παρεστηκότες, πολλῆς ἀποδοχῆς αὐτὸν καὶ τιμῆς ἔξιωσαν. Ἐξ αὐτῆς οὖν ἐν μεῖζονι παρόρησι σχολάζων ἦν ἐν ταῖς βασιλικαῖς αὐλαῖς, καὶ πλέον ὁ τῆς γνώσεως αὐτοῦ πλοῦτος ἐξεφαίνετο παρὰ Θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Ἔχεν γὰρ αὐτὸν ὁ τῶν σκήπτρων Κύριος ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, μᾶλλον δὲ ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευδόντων, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως ἡμῶν, ὅτι οὗς προέγνω καὶ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν καὶ ἐδόξασεν ; καλεῖ δὲ καὶ τὸν μέγαν Εὐτύχιον εἰς τὸ μέτρον τῆς ἀρχιερωσύνης, σὺν τιμῇ τε καὶ δόξῃ πολλῇ. Οὐ μετὰ πολλὰς γὰρ ἡμέρας, καὶ ὁ προλαχθεὶς δοσις καὶ τοῦ Θεοῦ θεράπων Μηνᾶς, τὸν θρόνον διέπων τῆς βασιλευούσης πόλεως, ἐν γῆρα πόνι, πλήρης καὶ τῶν κατὰ Θεὸν ἡμερῶν ὑπάρχων, τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὑπεξελθὼν, τὴν μετ' ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ἠσπάσατο διαγαγεῖν. Ὅτε οὖν

ἐγνώσθη τῷ πιστοτάτῳ βασιλεὶ τοῦ ὀσίου ἀνδρὸς ἡ καίμητις, ἀγῶν ἀφατος καὶ σπουδὴ ἀμετρος τοῖς πολλοῖς ἦν εἰς τὸ προβάλλεσθαι τοὺς μὴ ἀξίους τῆς ἐρχιρωτῆνης, ὑπὸσχέται καὶ δωροδοκίαις βουλομένοις πείσαι τοὺς δυνάστας τοῦ βασιλείως, εἰ ἴσως ἐπιτύχουσι τῶν ἐλπίζομένων. Ἄλλ' ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων Θεὸς, ἐτάζειν δὲ καρδίας καὶ νεφροῦς, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ καρδίαν βασιλείως κατέχων μετὰ τῶν περάτων τῆς γῆς, κλίνει καὶ τὴν τοῦ γαληνοτάτου βασιλείως καρδίαν εἰς τὸν ἄξιον ἄνδρα, καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους ἐπιτρέπει τινὶ τῶν ἀναζητῆσαι καὶ συλλαβεῖν τὸν μέγαν Εὐτύχιον, φυλάξει τε μετὰ τῆς προεπούσης τιμῆς ὑπερ καὶ γέγονεν.

κδ'. Ἄλλὰ ἀκούσατε καὶ οἶαν ὀπτασίαν φυλαττόμενος εἶδεν· ἔλεγεν γὰρ ὁ μέγας, ὅτι Τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ὑπενόουν οἶκον μέγαν διάφωτον εἶναι, καὶ κλίνην εὐπρεπῶς ἐστρωμένην, ἐφ' ἣν ἀνέκειτο γυνὴ ὀνόματι Σοφία, ἣ καὶ προσκαλεσομένη με, ὑπεδέκην ἑνὶ μοι κόσμα. Ἐἶτα μετὰ τούτου θεώρουν τὸ παρασκευασμένον ἡλιακὸν τῷ οἴκῳ, ὅτι χιόνος ἦν πεπληρωμένον, καὶ παιδίον ἰστάμενον ἐν τῷ ἡλιακῷ, ὀνόματι Σωτήριος, ὅπερ καὶ ἡμελλεν ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ κίπτειν. Φθάσας δὲ ἀνειλόμην αὐτὸ ἐκ τῆς χιόνος καὶ τοῦ μὴ πεσεῖν. Τί δὲ ἄρα τούτου ἐσήμαινεν, ἣ τὴν καλίστην τῶν πραγμάτων τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας; τοῦτο γὰρ τὰ κόσμια ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐν χιόνῳ τὸ παιδίον εἶναι, τὸ ἐν χειμασίᾳ τὰ δογματικὰ ὑπάρχειν. Ἐκάτερα δὲ τῆς δεούσης ἔτυχε διορθώσεως δὲ τῆς ἐπιστοσίας καὶ κυβερνήσεως τοῦ ὀσίου ἀνδρός. Ὅτε οὖν προέβη τὰ τῆς παραφυλακῆς, θαρρείη βουλὴν, ἦν ἐξ ἀρχῆς ἔσχεν περὶ αὐτοῦ ὁ φιλόσοφος βασιλεὺς, τῷ τε εὐαγεῖ κλήρῳ καὶ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ, καὶ πληροφροῦσας, ὡς καὶ θεῶν ὀπτασίαν εἶδεν περὶ αὐτοῦ, κοιμηθεὶς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων ἐν τῷ Ἀθύρᾳ καὶ γὰρ ἦν ἔχων ἐκεῖ πρόκεινσον ἑώρα κίβητι γὰρ ἔφασκεν εἶναι κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων καθ' ὕπαρ, ὑποδεικνύοντα αὐτῷ τὸν μέγαν Εὐτύχιον, καὶ λέγοντα, ὅτι τούτων ποιήσον ἐπίσκοπον γενέσθαι. Μεθ' ὄρκων ὡν πολλῶν διουχυρίζετο ταῦτα οὕτως ἔχειν. Θεωρήσαστε οὖν τὴν ἐνοστάειν τοῦ βασιλείως, καὶ ὅσην σπουδὴν μετὰ τίνος θελας ἐλλάμψεως ἐπεδείκνυτο, πάντες ὁδομαδῶν, κοινῇ γνώμῃ, κοινῇ ψήφῳ, μιᾷ φωνῇ, τῇ τοῦ καιροῦ, τὸ Ἄξιος, ὁξίος, ἐκράζον.

ientia ac voce (16), ante tempus clamaverunt : Dignus, dignus.

(q) Alias βραβερενδάριος scribitur, de quo officio multa Meursius in Græcobarbaris, ostendens fuisse non tantum inter ecclesiasticos (inter quos Referendarii primum sexto, deinde quarto loco censentur), sed etiam inter aulicos ministros : et hunc

(15) Græce ἐν τῷ Ἀθύρᾳ, quo videtur significari, non urbs Athyra pluraliter dicta, ad 24 p. m. distans Constantinopoli : sed fluvius Athyras, ab urbe ista nomen mutuans juxta quem fuerit templum, in quo πρόκεινσον egerat imperator : quod Zinus, qui nomen loci ante dissimularat, volens exprimere, vertit habere senatum. Agit de ea voce pluribus Meursius in Græco-barbaris, ostenditque πρόκεινσον dici processum, sicut σοῦκηνσος successus et ἐντιχένσωρ anticessor : et omnino videtur processus dici ea omnia officio, ad quam imperator

et muneribus amicos imperatoris, ut hominibus indignis deferretur pontificatus. Sed qui omnia facit et mutat, et quique corda scrutatur et renes Deus, cor regis cum sinibus terræ in manu sua continens, serenissimi imperatoris animum inclinavit ad hunc dignissimum virum. Quare uni ex honoratioribus referendaris (Petrus hic appellabatur) confestim mandavit, ut quæreret, teneret et congruenti cum honore custodiret magnum Euty-chium, uti et fecit.

ἐντιμῶν βραβερενδάριον (q) (Πέτρος δὲ οὗτος ἦν)

24. Sed audite visionem, quam is dum custodiretur, aspexit : Videbar, inquit magnus ille vir, grandem quamdam præclaramque domum intueri, ac lectum stratum splendide, in quo jacebat mulier, Sophia nomine : quæ cum vocasset me, suaque mihi monstravisset ornamenta, vidi mox solarium domui adjacens repletum esse nivibus, et puerum in solario stantem Soterico nomine, qui nisi ego præveniens a nive eductum præservassem a lapsu, casurus de solarium videbatur. Hoc autem viso quid significabatur aliud, quam pulcherrima Ecclesiæ sanctissimæ opera, per illum ornatum designata? Per puerum autem periclitantem in nive, indicabantur doctrinæ salutaris dogmata. Utraque certe necessariam rectitudinem obtinuerunt, sancto viro præside ac gubernante. Quæ vero facta sunt priusquam jussus esset custodiri, confirmaverunt consilium, quod ab initio de ipso conceperat Christi studiosissimus imperator, tam apud sanctissimum clerum quam apud sacrum senatum. His quippe suadere volens ille, tanquam qui de ipso divinam visionem habuisset dormiens in æde sancti Petri apostolorum coryphæi quæ est in Athyra (15) (ibi enim processum habebat), vidisse se dixit principem apostolici senatus in somno monstrantem sibi magnum Euty-chium, dicentemque Hunc cura episcopum fieri. Quæ cum ille sub jurejurando confirmaret ita vidisse, videntes illi instantiam imperatoris, quantumque præferret studium, cum divina quadam illustratione con-

D junctum, unanimiter omnes, communi mente, sen-

ipsam quidem, de quo agitur, Justinianum constituisse, ut solum essent quatuordecim : qui etiam appellabantur honoris ergo περιβλεπτοι, spectabiles. Eorum munus erat agere partes internuntiorum pro imperatore apud viros principes.

procedit extra palatium. maxime si ejus causa alibi pernoctet, uti hic factum. Sic in Fastis, quos Siculos vulgo jam nominant, Leo imperator dicitur abiisse Peram atque in æde S. Mamantis Processum per menses sex fecisse, dum sese urbi non fudit. Differt autem πρόκεινσος a προτελεύσει, quia hæc solius fere religionis causa instituebatur, imperatore ante vesperam in palatium redeunte, quæ applicatio aut processio vertitur : utrobique autem comitabantur officia omnia cum suis insigniis.

(16) Theophanes hæc ita expouit : « Eodem

25. Cunctis autem rite et ex canonum præscripto peractis, cum jam tempus esset ut sacrarum manuum impositione et initiatione consecraretur Pater ac magister omnium, adducitur ad sanctum altare, multos ad illud sacerdotes atque pontifices postea adducturus : consecratur precantium manibus divinisque et venerandis orationibus et sancto impletur Spiritu, qui sanctificatus ipse præsentibus omnes pontifices sanctificabat : ovis errantis (17) typum super humeros tollit : ascendit sublimem thronum, in eoque considet, ac pastorum principem Christum in cælum revertentem, qui et ipse pronuntiavit colligatoriam illam ac conjunctivam seu potius conservativam vocem, imitatus est, omni populo dicens : Pax omnibus, quam vicissim eidem omnes apprecati sunt. Enim vero præclare divinus David de ipso antea exclamavit : « Quam magnificata sunt opera tua, Domine ! omnia in sapientia fecisti » : » nam quæ circa divinum hunc virum sunt acta, plena sunt sapientia, et fideles omnes lætitia afficiunt.

26. Porro dignum in primis est, annorum ipsius cognoscere numerum, ut quam perfectus plenusque concurrerit, possit intelligi : par enim erat ut in perfecto viro perfecta essent omnia. Consecratus est igitur patriarcha anno ætatis suæ quadragesimo, qui numerus divinis Scripturis ut mysticus perfectusque reperitur. Nam Isaac, Abrahæ ex Sara unigenitus filius, virgo permanens usque dum annorum quadraginta adeptus esset ætatem, tunc demum Rebeccam accepit uxorem ¹⁷, Christi mysterium et Ecclesiæ ex gentibus congregandæ figuram exprimens. Quid autem Moyses ¹⁸, magnus Dei servus ? nonne cum annum quadragesimum attigit, fratres suos invisit in Ægypto, et videns Ægyptium quemdam Judæo injuriam, eo interfecto, auxilium tulit injuriam patienti ? Nonne aliis quadraginta annis expletis in Madian, factus est dignus divina illa visione, quam vidit in monte Sina, quod rubus arderet igne, sed non combureretur audivitque vocem dicentem sibi : Videns vidi afflictionem populi mei in Ægypto et gemitum eorum audivi, et descendi ut eruerem ipsos : veni et mittam te in Ægyptum ? Quid hoc significat ? nisi ipsum ordinari sacrorum præsullem et liberatorem filiorum Israel. Jam vero quomodo divinas leges, Dei digito tabulis inscriptas accepit ? nonne postquam jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, in quibus et Novi Testamenti mysteria didicit ? Ac merito quidem Moyses hunc numerum

A κε'. Ὅτε οὖν πάντα κατὰ τάξιν καὶ κατὰ τοὺς θεοῦ κανόνας προέβαινον, ἔφθασεν ὁ καιρὸς τῆς τῶν ἀρχιερατικῶν χειρῶν ἐπιθέσεως ἢ τοῦ τελειώσεως, ἐπὶ τὸν αὐτῶν Πατέρα καὶ διδάσκαλον, προσφέρεται τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, ὁ μέλλων αὐτῷ προσάγειν πολλοὺς ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς· τελειοῦται διὰ τῆς αὐτοῦ χειρὸς τε καὶ εὐχῆς, καὶ τῶν θεοπαράδοτων σεπτῶν Λογιῶν· χρίεται τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μᾶλλον δὲ ἁγιασθεὶς ἀνθαγιαῖζει τοὺς συμπαρόντας ἀρχιερεῖς· αἶρει ἐπὶ τοῦ ὤμου τὸν τύπον τοῦ πεπλανημένου προβάτου· ἀνέρχεται εἰς τὴν ὕψηλὴν καθέδραν· ἐνιδρύεται τῷ θρόνῳ· μιμεῖται τὸν ἀρχιποιμένα Χριστὸν εἰς οὐρανοὺς ἀνερχόμενον· φεγγεταὶ καὶ αὐτὸς τὴν συναπτικὴν καὶ συνδετικὴν, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν συντηρητικὴν φωνὴν, λέγων παντὶ τῷ λαῷ, Εἰρήνην πάσιν, ἣν καὶ ὑπὸ πάντων ἀνέλαβεν. Καλῶς γὰρ ὁ Θεὸς Δαυὶδ προανεφώνησεν περὶ αὐτοῦ τὸ, « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε ! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας· » πάντα γὰρ τὰ γεγενημένα εἰς αὐτὸν, πάσης θείας σοφίας ἐστὶν ἀνάπλεα, καὶ πάντας ἀνθρώπους πιστοὺς εὐφραίνειν δυνάμενα.

κς'. Καλὸν δὲ γινῶναι ἡμᾶς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τοῦ ἀνδρός, πῶς καὶ οὗτος τέλειος καὶ πληρῆστατος συνέδραμεν. Τεσσαρακονταετῆς γὰρ ὢν χειροτονεῖται πατριάρχης· ἔπρεπε γὰρ τῷ τελείῳ πάντα τέλεια ἔχειν. Εὐρίσκομεν γὰρ καὶ τὸν ἄριθμὸν τοῦτον πολλαχῶς τιμώμενον, ὡς μυστικὸν καὶ τέλειον παρὰ τῇ θεῖᾳ Γραφῇ. Καὶ πρῶτος Ἰσαὰκ, ὁ μονογενῆς υἱὸς τοῦ Ἀβραάμ, τεσσαρακονταετῆς γενόμενος, τὴν Ῥεβέκκαν ἠγάγετο, ἐν παρθενίᾳ τὸν χρόνον ἐκεῖνον διαγαγῶν, ὅστις τύπον φέρει τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, καὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας. Τί δὲ καὶ Μωσῆς, ὁ μέγας καὶ θεράπων Θεοῦ ; οὐχὶ τεσσαράκοντα χρόνων γενόμενος ἐπεσκέψατο τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ; ὃς ἰδὼν τὸν ἀδικούμενον, ἠμύνατο καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονομένῳ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον· πληρωθέντων δὲ αὐτῷ πάλιν ἐτῶν τεσσαράκοντα ἐν τῇ Μαδιὰμ, ἀξιοῦται τῆς θεοφανείας ἐκεῖνης, ἣν εἶδεν ἐν ἔρει Σινᾶ, ὅτι ἡ βράτος ἐκαίετο πυρὶ καὶ οὐ κατεκαίετο, ἤκουσεν δὲ καὶ φωνῆς λεγούσης, Ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτοὺς, δεῦρο, ἀποστείλω σε εἰς Αἴγυπτον. Τί τοῦτο δηλοῖ ; Οὐχὶ τὸ χειροτονηθῆναι αὐτὸν ἀρχιερέα καὶ λυτρωτὴν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ; Πῶς δὲ καὶ τὰ θεῖα Λόγια ἐδέξατο, δακτύλῳ Θεοῦ γεγραμμένα ἐν ταῖς πλαξίν ; οὐχὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας νηστεύσας, ἐν αἷς ἐδιδάχθη καὶ τὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης μυστήρια ; Καὶ Μωσῆς μὲν εἰκότως τοῦ διπλοῦ ἔχρησεν ἀριθμοῦ, νόμος ὢν καὶ

¹⁷ Psal. xci, 6. ¹⁸ Gen. xxv, 20. ¹⁹ Act. vii, 54.

tempore, indictione 15, Menas episcopus CP. defunctus est, in cujus locum suffectus apocrisiarius Amasæ, presbyter et monasterii ipsius Amasæ monachus, Eutychius, eo ipso die quo Menæ cadaver in sacris adytis adhuc expositum jacebat. »

(17) S. Isidorus Pelusiota hunc typum lib. i, epist. 136, ad Herminum Comitem ita explicat : « Id amiculum, quod sacerdos humeris gestat, ex

lana et lino contextum, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæsivit, inventamque humeris suis sustulit, pellem designat. Episcopus enim, qui Christi typum gerit, ipsius munere fungitur ; atque ipso etiam habitu omnibus ostendit, se boni illius ac magni Pastoris imitatore esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit. »

ὁπὸ νόμον· ἀτελής γὰρ ὁ νόμος, οὐχ οὕτως δὲ οἱ τῆς χάριτος ὑπηρέται. Τί δὲ καὶ ὁ τῶν πάντων Σωτὴρ καὶ λυτρωτὴς Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ τοῦ νομοῦ πληρωτὴς; οὐχὶ καὶ αὐτὸς φαίνεται τιμήσας τὴν ἀριθμὸν τοῦτον; τεσσαράκοντα γὰρ ἡμέρας καὶ νύκτας νηστεύσας, πάντα πειρασμὸν καὶ πᾶσαν προσβολὴν τοῦ Ἐχθροῦ δεξιόμενος, ἔδωκεν ἐξουσίαν τῷ ἀνθρωπίνῳ φυράματι πατεῖν ἐπάνωθεν καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν δύναμιν τοῦ Ἐχθροῦ. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν οὐχὶ διάφορως συναλιζόμενος τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις καὶ μαθηταῖς, τῇ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ, εὐλογήσας αὐτοὺς διόσθη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰρήνην καταλειπὼς αὐτοῖς, καὶ δι' αὐτῶν τῇ εὐαγγελίῳ Ἐκκλησίᾳ, ἣν περιποιήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι; Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ πολλῶν ὀλίγα παρεθέμην, δείξαι βουλόμενος ὅτι πάντα τὰ εἰς τὸν ὄσιον ἄνδρα γε- γωνότα, μετὰ τίνος θείας χάριτος καὶ θεωρίας προήρ- χετο.

A duplicavit, lex enim erat, et id quod sub lege est · lex autem imperfecta est ; non item ministri gratiæ. Quid denique omnium Salvator et liberator Christus legisque impletor ? nunquid non etiam ipse hunc numerum honoravit, quando quadraginta diebus et noctibus jejunans, omnemque tentationem et insultum Inimici excipiens, humano figmento potestatem dedit calcandi super aspidem et scorpionem universamque virtutem inimici ? Post resurrectionem vero suam nunquid non iterum diversimode versatus cum apostolis ac discipulis suis per dies quadraginta, benedictione data sublatus est ab eis, et ferebatur in cælum relinquens iis pacem, et per ipsos Ecclesiæ suæ, quam proprio sanguine acquisierat ? Et hæc ex multis pauca proposui, volens ostendere omnia quæ circa sanctum hunc virum peracta sunt, divina quadam gratia sic fuisse ordinata ut essent consideratione dignissima.

CAPUT IV.

Concilium v OEcumenicum, oppugnati hæretici, Justinianus imperator ab iis seductus.

κζ'. Τίς δὲ λοιπὸν γίνεται, ὅτε τὰ τῆς χειροτονίας προέβη, καὶ ἐνεδύσατο τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν; ἐκείθεν τε καὶ ἐπ' αὐτὸν παραπλησίως, ὡς ἐφ' ἑνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ὁ διὰ τῶν πυρίνων γλωσσῶν δοθεὶς αὐτοῖς ἁγιασμὸς, καὶ πλησθεὶς Πνεύματος ἁγίου ἤρξατο λαλεῖν, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι. Πρεπόντως ἂν τις ἀρμόσειε τῷδε τῷ τόπῳ τὸ χωρίον ὅλης τῆς Γραφῆς ταύτης· « Ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. » Τῷ ὄντι γὰρ ἀπὸ παντὸς ἔθνους συνήχθησαν οἱ εὐλαβέστατοι ἐπισκοποι, ἐν τῇ νέᾳ Ἱερουσαλὴμ Κωνσταντινουπόλει, ἔνεκεν ἧς προείπον αἰτίας τῶν τριῶν κεφαλαίων. Ὡς ὅν συνῆλθεν τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ἤκουον αὐτοῦ λαλοῦντος ἑτέρᾳ γλώσσῃ πρὸς τὰς ἀλλογλώσσους τῶν αἰρετικῶν γλώσσας (ἑτέρα γὰρ ἐστὶν ἡ ὀρθὰ λαλοῦσα πρὸς τὴν διεστραμμένα φθεγγομένην, τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ), τουτέστιν, τῇ ὀρθῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως αὐτοῦ, κατὰ τῶν λαλοῦντων ἀδικίαν ἐν ὑπερφανείᾳ κατὰ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ· ὅθεν καὶ καθεῖπεν αὐτοῖς εἰς τέλος ἡ πυρρωθεῖσα γλῶσσα τοῦ ὄσιου ἄνδρος, συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν συμπαραόντων ἁγιωτάτων ἐπισκόπων, ὡς Μωσῆς ἐκείνος, μετὰ τοῦ Ἰσραηλῆτιου γενόμενος καὶ πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. Σκότος γὰρ καὶ βδέλυγμα τοῖς ἀληθινῶς Ἰσραηλίταις τὰ τῶν αἰρετικῶν δόγματα, ὅθεν καταδικάζομενα.

κη'. Τὰ γὰρ κινήθέντα καὶ πραχθέντα καὶ περτωθέντα ἐν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ συνόδῳ, πάντες ἴστε

²² Act. II, 5.

(18) Primo misit ad Vigilium Papam Romanum, huius professionem, qua admittit 4 concilia generalia, et amplectitur epistolæ apostolicæ tam aliorum, quam Leonis beatæ memoriz de recta fide scriptas: et petit præsentente Vigilio tria Capitula in concilio proponi. Respondit

27. Verum quis deinceps fuit cum esset consecratus divinamque illam accepisset dignitatem? Qualis per ignitas linguas super apostolos descendit sanctitas, talis et super ipsum requievit et Spiritu sancto plenus (18) loqui cœpit, quemadmodum ipse Spiritus dabat eloqui ei. Merito posset hic aliquis totum illum Scripturæ locum accommodare: « Erant autem in Jerusalem viri religiosi, ex omni gente quæ sub cælo est ²². » Vere enim ex omni gente religiosissimi episcopi (19) in nova Jerusalem Constantinopoli congregati erant, propter illa tria, quæ antea commemoravi, Capitula. Cum igitur convenisset multitudo, audiverunt ipsum attoniti loquentem alia lingua adversus diversas hæreticorum linguas: alia enim lingua est loquens recta, ab ea quæ propria dialecto loquitur distorta, id est manentium in veræ fidei confessione, contra linguam eorum qui in superbia sua loquuntur iniquitatem adversus Altissimum. Itaque ignita viri lingua sustulit eos in finem, Spiritus sancti auxilio et sanctissimis episcopis adjuvantibus; ut cum Moyses opem Israelitæ tulit Ægyptiumque percussit. Hæreticorum enim dogmata a veris Israelitis æstimantur tenebrosa et execranda; ideoque et damnata sepeliuntur sub sabulo.

καὶ εἰς τὴν ἄμμον θάπτονται βαρέως ὑπ' αὐτῶν

28. Quæ porro in magno illo quinto concilio mota, acta, et definita sint, scitis, viri doctissimi, ut

Vigilius 6 Januarii post consulatum Basillii ann: 12 Christi 553.

(19) Episcopi 165 in concilio œcumenico v, congregati in confessione prima ad diem 4 Maii, ejusdem anni.

necesse non sit de iis aliquid dici a nobis; et scire ea facile possint, si qui ignorent. Huc vero congruit id quod dictum est a Davide: « Sacerdotes tui induantur iustitia et sancti tui exsultent ». Itemque illud, quod ab Apostolo dictum est: « Induite armaturam Spiritus sancti, quo possitis omnia tela inimici ignita extinguere ». Indutus igitur lorica iustitiæ, et calcatus pedes in præparatione Evangelii pacis; in omnibus sumens scutum fidei, et galeam salutis, et gladium spiritus, quod est Verbum Dei; spinas amputavit, et vias asperas planas reddidit; eiecitque lapidibus, id est maledicis et detestandis hæreticorum sermonibus, ex vera fidei via, sanctissimis Ecclesiæ pacem reddidit; medium maceræ solvens, per expositionem et probationem sanctorum dogmatum. Res autem admirabilis et animo illius digna accidit, qualis ut puto imo scio certissime, nec evenit hactenus, nec eventura est in posterum. Cum enim multa sancta concilia diversis locis atque temporibus sint celebrata, ex quo constituta est Christiana religio; nemo tamen meminit unquam, nisi hujus magni viri tempore, quatuor patriarchas convenisse, non per violentam coercionem, neque per studia partium, sed per efficaciam demonstrationum suasionumque dissolutis, pax summa et magna tranquillitas in Dei Ecclesia est subsequuta.

ἐπὶ τοῦ μεγάλου καὶ θείου ἀνδρὸς Εὐτυχίου. Πασῶν ἀντιπαθῶς, οὐ προσπαθῶς, ἀλλὰ ἀποδεικτικῶς καὶ ἀλη γαλήνη τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ γεγένηται.

29. Quatuor autem patriarchæ hi fuerunt: Vigilius veteris (20), et hinc Eutychius novæ Romæ, Apollinarius (21) magnæ Alexandriæ, Dominus Theopoleos (22): qui tanquam in corpus unum ex quatuor elementis conflati, unanimes idemque sentientes, manus inter se conjunxerunt, ut istud Psalmi oraculum testatur: « Flumina plaudent manibus in id ipsum, montes exsultabunt »; et quod a Zacharia dictum est: « In die illa erit tumultus Domini magnus in eis, et apprehendet vir manum proximi sui, et conseretur manus ejus super manum proximi sui, sed et Judas pugnet adversus Jerusalem, et congregabitur robur omnium gentium in circuitu ». Magnam igitur quamdam eamque quadruplicem quodammodo et auream catenam conficientes, in templum Dei, hoc est in magnam ecclesiam sunt ingressi; et divinum incrementumque sacrificium simul obtulerunt, imi-

οὶ ἀκριβεῖς ἐπιστήμονες, καὶ οὐ χρὴ γῶν λέγειν τι περὶ αὐτῶν, ἢ καὶ οἱ ἀγνωστοὶ τοῖς τῆνικαῦτα πραχθεῖσιν μαθήσεσθε τὴν ἀκριβείαν. Ἀρμόσαι δὲ δεῖ ἐνταῦθα καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Δαυὶδ εἰρημένον, « Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην, καὶ οἱ ὁσίοι σου ἀγαλλιάσονται » καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Παύλου πάλιν, « Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Πνεύματος, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ Πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. » Ὡς οὖν ἐνδυσάμενος τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενος τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐν πᾶσιν ἀναλαβὼν τὴν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐδέξατο καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα Θεοῦ, ἐξέτεμέν τε τὰς ἀκάνθας, καὶ τὰς τραχεῖς ὁδοὺς λείας πεποίηκεν, διαβρίψας τοὺς λίθους, φημὶ δὴ τοὺς βλασφημούντων αἰρετικῶν λόγους, ἐκ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθινῆς πίστεως, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, εἰρηνεύσας τε τὰς ἀγιωτάτας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, διὰ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ὑψηγῆσεν καὶ ὁμολογίας. Γέγονέν τε πρᾶγμα θαυμαστὸν, καὶ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἄξιον, ὅπερ, ὡς οἶμαι, μᾶλλον δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδέπω γεγένηται, ἢ γενήσεται. Πολλῶν γὰρ διαφόρων συγχροτηθειῶν ἐν διαφόροις καιροῖς καὶ τόποις ἁγίων συνόδων, ἐξότε τὰ Χριστιανῶν συνέστη, οὐδεὶς μέμνηται ὅτι τέσσαρες ὁμοῦ πατριάρχαι συνελθόντες ἐκκλησίασαν, εἰ μὴ γὰρ τῶν ἀμφισθητήσεων, οὐ βίβη, οὐκ ἀνάγκη, οὐκ πιθανῶς διαλυθειῶν, εἰρήνη τις βαθεῖα καὶ μεγά-

κῆ. Οἱ γὰρ τέσσαρες πατριάρχαι, ὅ τε τῆς πρεσβυτέρου Ρώμης Βιγίλιος, καὶ ὁ τῆς νέας Ρώμης Κωνσταντινουπόλεως Εὐτύχιος οὗτος ὁ μέγας, καὶ ὁ τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας Ἀπολινάριος, καὶ Δομνίνος ὁ Θεουπόλεως, ἐνωθέντες ἀλλήλοις, τρόπον τινὰ ὡς τὸ ἐκ τεσσάρων στοιχείων σῶμα, σύμφυχοι καὶ ἐν γενόμενοι, ἐν φρονούντες, ἀλλήλων τὰς χεῖρας συμπλέξαντες, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον τὸ φάσκον, « Ποταμοὶ κροτήσουσιν χεῖρὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται » καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου λεχθὲν, « Ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἕκστασις Κυρίου ἐπ' αὐτοὺς μεγάλη, καὶ ἐπιλήψεται ἕκαστος τῆς χειρὸς τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ συμπλακῆσεται ἡ χεὶρ αὐτοῦ πρὸς χεῖρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ Ἰούδας παρατάξεται ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ συνάξει τὴν ἰσχύν πάντων τῶν λαῶν κύκλωθεν. » Τοιαύτη τις ὄντως ἀποτελεσθεῖσα χρυσῇ καὶ μεγάλῃ σειρά ττρακτικῆ, εἰσελθόντες εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀγιωτάτην

¹⁹ Psal. cxxxi, 9. ²⁰ Ephes. vi, 11. ²¹ ibid. 14-16. ²² Psal. xcvi, 8. ²³ Zachar. xxiv, 13, 14.

(20) Vigilius Papa a Justiniano imper. accitus, aderat Constantinopoli: sed licet a 20 tam patriarchis quam metropolitibus, et dein a præcipuis aulæ imperatoris ministris arcesseretur, non voluit tamen interesse concilio, sed cum scriptum suum, *Constitutum* dictum 14 Maii publicasset, fuit in exsilium missus, ac postea die 8 Decembris approbavit omnia in dicto concilio conclusa.

(21) Apollinarius, pulso Zoilo, intrusus fuerat in

sedem Alexandrinam; sed cum Zoilo mortuo professionem fidei obtulisset Vigilio Papæ, in legitimum episcopum receptus est et sedit ad annum circiter 569.

(22) Dominus aliis, cuius sedi anni 14 tribuuntur a 548 ad 560. Antiochia autem dicta *Theopolis*, postquam ingenti terræmotu collapsa, a Justiniano imperatore anno 529 restaurata fuit: qua de re consulere Evagrium et Theophanem.

φημί μεγάλην Ἐκκλησίαν, τὴν θεῖαν λειτουργίαν καὶ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐξετέλεσαν, ἅπαξ καὶ μόνον ἀκολούθησαντες τῷ Δεσπότῃ καὶ ἀρχιεπίσκοπῳ Χριστῷ· ὃς μὲν προσφορᾷ τετελείωκε τοὺς πάντας, ἅπαξ πεπονήτως ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων· τὸ γὰρ τοῦ ἱερέως· πάρεμι, ὃς ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὰ καὶ σκιώδη λατρεῖαν.

λ'. Οὗτοι δὲ οἱ νοητοὶ τέσσαρες ποταμοί, τὰς ἐπιτρέψεις ἀραντες τῶν λογικῶν ὁρέων, κατὰ τὸ, « Ἀροῦσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρέψεις αὐτῶν » (σπίλος γὰρ τις καὶ ῥύπος ἐστὶν αἱ τῶν αἰρετικῶν δογματοποιαὶ τοῖς πιστοῖς)· ἃς καὶ ἐξέβριψαν ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν, » τούτέστιν ἀπὸ Γραφικῶν καὶ Πατρικῶν μαρτυριῶν, ἀγαλλίσιν τε καὶ εὐφροσύνην παρέσχεν τοῖς ἁγίοις ὄρεσι, λέγω δὴ ταῖς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις. Τίς οἶδεν, τίς ἤκουσεν τοιαῦτα, Καλοὶ μὲν, καὶ λίαν καλοὶ οἱ ἐκ τοῦ παραδείσου τέσσαρες ἐξερχόμενοι ποταμοί, ἀξιεπαινετώτεροι δὲ καὶ οἱ τέσσαρες οὗτοι οἱ εἰς τὸν παράδεισον εἰσελθόντες· παράδεισοι γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, εἰς ἣν κτεφυτεύθησαν, εἰς ὄρος κληρονομίας, εἰς ἔτοιμον κατοικητήριον ὃ κατεργάσατο Κύριος, ἁγίασμα ὃ ἠοίμασαν αἱ χεῖρες αὐτοῦ, Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι. Τῆς ἐνώσεως τοίνυν ἐκ τῆς συμφωνίας τούτων γεγενημένης, ἄρματα Φαραῶ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐβρίψεν εἰς θάλασσαν, καταποντίσας τοὺς ἐπιλέκτους τριστάτας τῶν αἰρέσεων, τὴν τῶν τριῶν κεφαλαίων δυσσέδειαν, ὃ κραταῖος καὶ δυνατός ἐν πολέμῳ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν· πρόδηλον ὡς τοῦ νέου Μωϋσέως τὴν χεῖρα ἐκτείναντος, καὶ τῆ ῥάβδῳ, τούτέστιν τῷ σταυρῷ, ἐμπνίζαντος ὑλοὺς τοὺς τῆς ἀπειθείας εἰς θῆσαν διὰ ζηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης.

λα'. Ὅτε οὖν γέγονεν μία ποίμνη, καὶ εἰς ποιμὴν οἱ τέσσαρες ποιμένες, τῇ ὁμοφροσύνῃ καὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ, καὶ πᾶσα εὐταξία κατεφυτεύθη εἰς τοὺς ἱερεῖς Κυρίου καὶ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἀπελύθη ἕκαστος τῶν ἱερέων καὶ ἀρχιερέων εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, καὶ πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς μεγάλης. Ἄλλὰ τότε μὲν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔσχον εἰρήνην αἱ πανταχόσε τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι, πορευόμεναι καὶ ἐκποδούμεναι τῷ φθῶ Κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπληθύνοντο· ὑπελείφθη δὲ μόνος οὗτος ὁ κατὰ πάντα νέος Ἰακώβ καὶ μέγας πατριάρχης Εὐθύχιος, ὡς ἐκεῖνος πάλαι ποτὲ πρὸς τῆ διαβάσει τοῦ Ἰακώβ (r) χειμάρρου παλαίων, οὐ πρὸς ἄνθρωπον τοιοῦτον ἦν τις ἢ πάλῃ (ὃ γὰρ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἦν, ὃς καὶ ἠύλογησεν τὸν Ἰακώβ λέγων, « Ὅτι ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ παλαῖσαι »), ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας, τοὺς τε ὄρατους καὶ νοητούς. Μόνος γὰρ ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὸν πόλεμον ἠγω-

¹⁰ Psal xcii, 5. ¹¹ ibid. 4.

(r) Gen. xxxiii, 23. Perperam scriptum erat Ἰακώβ. Zinus, eundem fortassis errorem in Veneto ms. reperiens dissimulavit nomen loci, quod porro

(23) Theophanes addit: « Concilium habitum adversus dementem Origenem, Didymum oculorum lumine privatum, Evagrium, eorumque deliria

tati Christum, Dominum principemque pastorum, qui unica oblatione sanctificavit universos, semel passus in fine sæculorum; ne dicam quod sacerdos semel in anno Sancta sanctorum ingrediens, figuralem et umbraticam exprimebat latriam.

Ἄγια τῶν ἁγίων εἰσερχόμενος τὴν τοπικὴν ἐπέτελλε

30. Quatuor hi spirituales fluvii tollentes contritiones intellectualium montium, juxta illud: « Elevaverunt flumina fluctus suos¹⁰; » ejecerunt opiniones hæreticorum, quæ apud fideles maculæ quædam et sordes sunt: « A vocibus aquarum multarum¹¹, » id est Scripturarum et Patrum testimoniis; lætitiæque et gaudium sanctis montibus, id est Christi Ecclesiis, pepererunt. Quis vidit, quis audivit res hujusmodi? Pulchri sane et admodum pulchri sunt fluvii, qui egrediuntur de paradiso: multo tamen magis laudandi sunt quatuor lii, qui in paradisum ingressi sunt. Paradisus enim est Ecclesia Dei, in qua plantati sumus in montem hæreditatis, in habitaculum paratum, quod Dominus sanctificavit, quod paraverunt manus ejus, qui regnat in sæculum et ultra. Horum igitur consensu et conjunctione Dominus Deus noster, fortis et potens in bello, currus Pharaonis et exercitum projecit in mare, delectos hæreseon fautores (23) et trium Capitulorum impietatem demergens; novo nimirum Moyse manum tollente, et virga, id est cruce, filios contumaciæ in aqua maris suffocante: filii autem Israel ambulaverunt per siccum in medio ejus.

τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐπορεύ-

31. Cum igitur pastores quatuor, per concordiam rectumque sensum, facti essent unum ovile et unus pastor, et omnis disciplinæ moderatio super sacerdotes Domini et populum ejus conquievisset: discesserunt cum magno gaudio ad suas singuli civitates et populos; ac diu quidem tunc omnes ecclesiæ Dei in pace versatæ sunt (ambulabant enim et ædificabantur in timore Dei, et sancti Spiritus consolatione replebantur), relictus autem Constantinopoli est solus, novus hic omnibus in rebus Jacob et magnus patriarcha Eutychius; et sicut ille quondam ad vadum torrentis Jacob luctatus est; non cum homine, cum quali lucta isuius fuit (si quidem is homo ille erat qui benedixit Jacob et mutavit nomen ejus in Israel, dixitque: « Quia cum Deo potuisti luctari), sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tam visibiles quam invisibiles. Solus enim pro Christo Deo nostro bellum suscepit, solus subiiit

sequenatur, ἢ ὁ ἄνθρωπος visum est egere correctione, qualem vides adhibitam, indicatur enim hic quod vir, qui cum Jacob luctabatur, fuerit Dei Filius.

in gentilium mentem declinantia, et inasper adversus Acephalorum capita. » De his infra num. 26, agitur.

Ecclesiarum sollicitudinem et usque ad sanguinem restitit, nocte ac die pugnans adversus hostes veritatis: quia graves et Abarici (24) lupi non desinebant Dei gregem oppugnare, mala cogitantes et loquentes perversa captivasque ducentes animas simpliciorum.

32. Dei igitur servus gregem, a Principe pastorum sibi creditum, super aquam refectionis et in loco pascuæ collocavit, quod firmum erat conservans, quod fractum alligans, quod debile confirmans, quod aberrabat reducens tanquam peritus pastor, sermonibus et rationibus, idque per tempus non modicum. Ardore diei et noctis frigore urebatur, sicut Jacob patriarcha, qui pro Lia et Rachele servivit Laban, pascens pecora ejus annis quatuordecim. Verum ille pro ovibus rationis expertibus ferebat labores quorum erat manifesta merces (nam quæ sublimioris speculationis sunt, quod scilicet conjugium illud Jacobi cum duabus sororibus figuram quamdam præ se ferebat Ecclesiæ ex Judæis et gentibus congregandæ, quam Christus omnium Deus sibi despondit, aliam orationem requireret), magnus autem hic vir Dei Eutychius, annorum numero, duodecim apostolis pari, gregem Christi pavit, quem ipse pastorum Princeps, apostolorum principi Petro commendavit:

« Si diligis et amas me, inquiens, pasce agnos meos, pasce oves meas: » has namque obsignatas cruce et virtutibus varias, in unum ovile, id est in sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam, congregatas conservavit, alieno non servientes nec audientes:

oves enim propriæ semper audiunt vocem veri pastoris. Ipse vero non fuit mercenarius, neque ut fur, aut latro, aut peregrinus, aut alienus ovile ingressus est; sed divina lege et optimo ordine, cum disciplina et gratia congruente, conjuncta est illi Ecclesia Dei, quam virginem castam Domino custodivit.

εὐταξίας καὶ χάριτος, ἡρμόσθη αὐτῷ ἡ τοῦ Θεοῦ Κυρίῳ.

32 bis. Cæterum diu hoc ferre non potuit honestatis inimicus invidusque diabolus, qui insolens atque superbus dixit: « In fortitudine manus meæ detraxi quasi potens in sublimi residentes, et invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum; sicut colliguntur ova quæ derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi ²⁵. » Cum enim florentem ac plenum Christi agrum cerneret, frumentumque maturum ac multiplex et ad cælum usque pertingens; quid fecerit zizaniorum sator et generis nostri hostis, quid machinatus sit sapiens ille ad faciendum malum, quomodo zizania in frumentum conjecerit, videamus. Spécie pie-

²⁵ Isa. x, 13, 14.

(24) Ita egraphum nostrum Ἀβαριχοί, quod magis placet quam Arabici apud Zinum: quia Abares non Arabes, iis temporibus maxime exitia-

νίσατο, ἄλλοι τὴν μέριμναν τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνεδέξατο, ἀντικαθιστάμενος μέχρις αἵματος νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς τοὺς τῆς ἀληθείας ἐχθρούς. Μὴ φοιδομενοὶ γὰρ οἱ βαρεῖς καὶ Ἀβαριχοὶ λύκοι τοῦ λογικοῦ ποιμνίου, ὅλην τὴν ἡμέραν οὐ διέλιπον πολεμοῦντες καὶ κακῶν ἐφευρέσεις ποιοῦμενοι, λαλοῦντες διεστραμμένα, καὶ ἀιχμαλωτίζοντες ψυχὰς ἀπλοустέρων.

λβ'. Χρόνον γοῦν οὐ μέτριον ἐκθρέψας καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ ποιμνιον, παρὰ τοῦ ἀρχιποίμενος Χριστοῦ, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως καὶ εἰς τόπον χλόης αὐτὸ κατασκηνώσας, τὸ ἰσχυρὸν φυλάξας, τὸ συντετριμμένον καταδήσας, τὸ ἡσθενηκὸς ἐνισχύσας, καὶ τὸ πεπλανημένον ἐπιστρέψας λόγοις ποιμαντικῆς ἐπιστήμης ἐμπείρου ποιμένου, ἔμενεν συγκατόμενος τῷ καύσωνι τῆς ἡμέρας καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτὸς, κατὰ τὸν πατριάρχην Ἰακώβ, ὃς ὑπὲρ Λίας τε, φημί, καὶ Ῥαχὴλ ἐδούλευσεν τῷ Λάβαν, ποιμαίνων τὰ πρόβατα τέσσαρα καὶ δέκα ἑτη χρόνον. Ἄλλ' ὁ μὲν ὑπὲρ ἀλόγων προβάτων τριούτους ὑπέμεινε κόπους καὶ πόνους, ὧν καὶ ὁ μισθὸς εὐδελος (τὰ γὰρ τῆς ὑψηλοτέρας θεωρίας, ὅτι ἡ τοῦ Ἰακώβ συζυγία πρὸς τὰς δύο ἀδελφάς, τύπος ἦν τῆς ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησίας, ἃς ἐνυμφέυστο Χριστὸς ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς, ἕτερον ἂν ἔχοι λόγον) οὗτος δὲ ὁ μέγας Εὐτύχιος καὶ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, τὸν ἰσάριθμον τῶν ἀποστόλων δωδεκαετή χρόνον ποιμάνας τὴν λογικὴν ποιμνὴν τοῦ Χριστοῦ, ἦν αὐτὸς ὁ ἀρχιποιμὴν παραδέδωκεν τῷ κρυφαίῳ τῶν ἀποστόλων Πέτρῳ, λέγων: « Εἰ ἀγαπᾷς με καὶ φιλεῖς με, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου, καὶ βόσκει τὰ ἄρνια μου, » πάντα τὰ τῷ σταυρῷ σπημειωμένα καὶ ποικίλα ταῖς ἀρεταῖς, εἰς μίαν μάνδραν καὶ αὐλήν μίαν, τὴν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν συναθροίσας ἐφύλαξεν, ἀλλοτρίῳ μὴ δουλεύσαντα ἢ ἀκούσαντα πώποτε: τὰ γὰρ ἴδια πρόβατα διὰ παντὸς ἀκούει τῆς φωνῆς τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένου. Οὐ γὰρ μισθωτὸς ἐγγόνει ποιμὴν, ἢ ὡς κλέπτῃς καὶ ληστῆς, ἢ ξένος καὶ ἀλλότριος εἰς τὴν μάνδραν εἰσεπήδησεν, ἀλλ' ὁ θεῖος νόμος καὶ τάξει ἀρίστη, μετὰ τῆς πρεπούσης Ἐκκλησίας, ἦν καὶ παρέστησεν παρθένον ἀγῆν τῷ

λβ'. Ἄλλ' οὐκ ἤνεγκεν ἐπὶ πολὺ ὁ φοβερὸς καὶ μισόκαλος διάβολος, ὁ ἀλαζῶν καὶ ὑπερήφανος, ὁ λέγων, « Τῆ ἰσχύϊ μου καταλήψομαι τὴν οἰκουμένην ὅλην ὡς νοσσιάν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ὡὰ ἄρῳ, καὶ τῆ χειρὶ μου ἀφελῶ θρία ἔθνῶν, » βλέπων εὐθηνουμένην καὶ βρούσαν τὴν ἀρούραν Χριστοῦ, καὶ τὸν σῆτον εὐσταχυν καὶ πολύχουν εἰς τὸ οὐράνιον ὕψος ἀνατεινόμενον, τί ποιεῖ ὁ τῶν ζιζανίων σπορεὺς, καὶ τοῦ γένους ἡμῶν ἐχθρὸς, τί μηχανάται ὁ σαρὸς τοῦ κακοποιῆσαι, πῶς ἐμβάλλει τῷ σίτῳ τὴν ἐρυσίθην, Ἰωμην. Προφάσει δὴθεν θεοσεβείας καὶ τιμῆς (ἔστι που, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ζῆλον ἔχουσαι, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν) ὁ σῦς ἐκ δρυμοῦ καὶ μονιῆς

les imperio erant, ut ab his potius quam illis tunc cognominari potuerint quæcumque barbara esse-
raque.

δργιος λυμάλνεται διὰ τῶν ἀπλουστέρων, ὡς ἐνόμισεν. τὴν καλὴν ἀμπελον τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ προσάγει μὲν ἀνέμους καὶ ζάλην τῇ ἐπὶ τὴν πέτραν καλῶς οἰκοδομηθείσῃ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν αὐτῇ τῇ πέτρᾳ· διαλύονται δὲ μετὰ βραχὺ κονιορτοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνέμου ταχύτερον. Τί δὲ ὁ ζῆλος ἤτοι τιμὴ, καὶ ἡ νομιζομένη θεοσεύεια, δι' ὀλίγων ἀκούσωμεν.

permansit, illis paulo post dissolutis pulvere ipsoque vento celerius. Verum, quisnam zelus hic fuerit aut quæ species pietatis, explicemus paucis.

λγ'. Ἐπίστασθε πάντες· οἱ μεμνημένοι τῶ ζήτητικῶν τῶν θεῶν δογμάτων τοῦ ἐν εὐσεβείᾳ τῇ λήξει Ἰουστινιανοῦ, πῶς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπὲρ τὴν τῶν ἄλλων ἀπάντων φροντίδα ταύτην εἶχεν ἀεὶ, ὡς μίαν καὶ μόνην, τοῦ μετὰ πάντων τῶν αιρετικῶν συζητεῖν καὶ συναλεῖν λόγον, ὃν κατίσχυεν ὡς τὰ πολλὰ, διὰ συλλογισμῶν πειθῶν καὶ ἀποδεικτικῶν καὶ γραφικῶν μαρτυριῶν τροπούμενος αὐτούς. Πόθεν δὲ οὐκ οἶδα, ἢ τίς ἦν ὁ εἰσηγησάμενος τὴν ψευτικὴν ὄντως ἐκείνην καὶ βδελυρᾶν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νοσοποιὸν δογματοποιοῖν, ὡρμηθὴ λέγειν, ὡς ἐν εὐλαθείᾳ δῆθεν προσχῆμαι, ἀφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως γεγενῆσθαι. Ἦτις ὡς γάγγραινα νομὴν λαβοῦσα, μικροῦ δεῖν τὴν οἰκουμένην ἄρδην ἀπώλεσεν, εἰ μὴ προφθάσας ὁ ἐμὸς Φίωεις Εὐτύχιος· ἔστη, καὶ ἐξιλίαστο, καὶ ἐκόπασεν ἢ θραύσει. Τίς δὲ καὶ ὁ γερονῶς ἐξίλασμος, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἡ θριαμβευθεῖσα φθορά; Αἱ δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων προφητιῶν τε καὶ διδασκάλων μαρτυρία καὶ ἀποδείξεις, πάμπολλα παραχθεῖσαι παρ' αὐτοῦ εἰς ἐλεγχον τῆς φρενοβλαθείας ταύτης· νόσος γὰρ ὄντως καὶ ἀμαρτίας φθορὰ, τὸ λέγειν ἀφθαρτον πρὸ τῆς ἀναστάσεως τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τίς γὰρ οὕτως ἀνόητος, ὁ φάναι τοιμῶν ἀφθαρτον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως; Εἰ γὰρ τοῦτο δ.θῆσεται, φαντασία, οὐκ ἀλήθεια, ἢ σάρκωσις καὶ ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ λόγῳ γέγονεν. Πῶς γὰρ τὸ ἀφθαρτον σῶμα ἐπαθεν, ἢ περιετμήθη, ἢ ἐσπαργανώθη, ἢ ἐγαλακτοτροφήθη; Εἰ δὲ ταῦτα πιστευόμεν ὑπομεμενηκέναι τὴν ζωοποιὸν ἐκείνην σάρκα, ὁμολογούμεν δὲ καὶ τὴν στετυρὸν, καὶ τὰς διατρήσεις τῶν ἡλῶν, καὶ τὴν τῆς λόγχης συγμῆν τὸ ἀφθαρτον χῶρον οὐκ εἶχει λέγεσθαι, μήτις κατὰ τὸ ἀναμάρτησον, καὶ τὸ μὴ διαλυθῆναι τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα ἐν τῷ μνημείῳ. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τοῦτου φιλοπόνως καὶ ἀγωνιστικῶς εἰρηται τῷ μεγάλῳ καὶ Θεοφόρῳ διδασκάλῳ ἐγγράφως, καὶ ἔπει τοῖς βουλομένοις καὶ ἀγνοοῦσιν ἐντυχεῖν τῷ ἐκτεθέντι λόγῳ παρ' αὐτοῦ, καὶ γινῶναι τὸ ἀληθές· οὐ γὰρ ἡμεῖς μετὰ τὸ παραθέσθαι αὐτὸν τὰς πατρικὰς μαρτυρίας, γέγονεν.

λδ'. Οὗτος μὲν ὁ μέγας ἀνὴρ, διαμαρτυρόμενος τῷ βασιλεὶ διὰ πολλῶν λόγων μὴ εἶναι τὸ δόγμα τοῦτο τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔσωσεν, ὡς φησὶν Ἰεζεκιὴλ ὁ προφήτης, τὰ περὶ τοῦ σκοποῦ διηγουμένους· Οἱ δὲ τῶν κακῶν ἐφευρέται ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν ἀπώλοντο· Ἰσχυσαν γὰρ περιγενέσθαι τοῦ βασιλείως, καὶ πείσαντες ἐκοίταν τὴν πέτραν κατὰ τὴν ἐνδελεχοῦσαν βανίδα. Οἱ δὲ ταῦτα εἰσ-

latis et religionis (contingit namque, ut ait Apostolus²⁵, quod aliqui zelum habeant, sed non secundum scientiam) aper ille de silva et singularis ferus, per simpliciores aliquos, pulchram Ecclesiæ vineam aggressus est devastare, immisitque ventos et procellas in domum bene ædificatam; aut, ut verius dicam, in ipsam petram; quæ tamen firma permansit, illis paulo post dissolutis pulvere ipsoque vento celerius. Verum, quisnam zelus hic fuerit aut quæ species pietatis, explicemus paucis.

33. Scitis omnes, qui pii imperatoris Justiniani studium circa divina dogmata cognovistis, quomodo in eam is potissimum curam incumbere, ut omnes hæreticorum rationes una cum ipsis improbarct atque everteret; quas etiam superavit, uti et alia multa, tum argumentis et demonstrationibus, tum testimoniis Scripturarum illos confutans. Hic, nescio quo auctore et magistro, cœpit sub specie religionis probare execrabilem ac detestandam et perniciosam opinionem illam, quæ Domini nostri Jesu Christi corpus, ob ipsius Divinitatis conjunctionem, incorruptibile fuisse assererat: eaque opinio, ut cancer serpens atque depascens, totum prope orbem perdidisset, nisi noster Phinees antevertens restitisset. Quænam autem fuit placatio illa, quantum in ipso erat, et quæ lues curata? Sanctorum apostolorum et prophetarum atque doctorum testimonia multa, et demonstrationes, quibus usus est ille ad pestiferam illam luem opprimendam: perniciose enim omnino est pestis, affirmare Domini nostri Jesu Christi corpus ante resurrectionem expers fuisse corruptionis: nam quis adeo stultus est, ut id asserat, quo concesso necessario consequatur, fictam et simulatam fuisse humanæ carnis assumptionem? Quomodo enim incorruptibile corpus pati potuit, aut circumcidi, aut pannis involvi, aut lacte nutriri? Hæc vero si subsiis credimus illam vitæ largitricem carnem, crucemque et clavorum foramina et lanceæ vulnus constemur, non potest incorruptibilis dici, nisi hoc solo sensu, quod nulla unquam peccati macula fuerit coinquinata, nec in sepulcro dissoluta. Sed hæc si persequi voluerimus essemus longiores, et sunt a magno Eutychio studiose et acriter etiam scriptis disputata, ex quibus facile poterit veritatem intelligere, si quis eam ignorat. Potius videamus quid secutum sit, postquam Patrum testimonia proposuit.

γὰρ ἡρῆ νῦν μηχύειν τὸν λόγον. Ἰδῶμεν δὲ λοιπὸν

34 Cum magnus hic vir oratione longa comprobasset imperatori, non esse id Ecclesiæ catholice dogma; animam ipse quidem suam liberavit, ut loquitur propheta Ezechiel²⁶, quæ ad rem faciebant exponens; malorum vero inventores mortui sunt in sua iniquitate. Prævaluerunt enim circumvenientes imperatorem, eoque persuaso instar guttarum sæpe cadentium petram excavarunt. Equidem

²⁵ Rom. x. 2. ²⁶ Ezech. xxxiii, 5.

libens prætermitto nominare istius impiæ opinionis magistros, insani Origenis (25), Evagrii, Didymique dogmata defendentes, ne malum malo rependere videar, et contumelia calumniæ prosequi, contraque propositum ac mores sancti Eutychii facere, qui ex beato nostri Salvatoris mandato factis et verbis docuit, non esse malum reddendum pro malo, sed contra potius benedicendum maledicentibus, et pro persequentibus esse orandum. Et vero cum videantur silenda potius quam prædicanda quæ gesta tunc sunt, æquum puto, ut quod hujus sancti exemplis faciendum didicimus, silentio digna silenter prætereamus.

35. Interim pervigil oculus justitiæ divinæ, non permisit impunitam abire malitiam; sed omnino retextit ac patefecit calumniam: adeo ut ipsimet ore proprio conjurationem fassi, ultionis æquitatem collaudarint. Erant autem qui hæc machinati sunt, non solum ex eorum numero qui apud imperatorem valebant plurimum, sed etiam ex sacerdotibus insigniores et magnarum Ecclesiarum præsules (si tamen sacerdotum nomine digni sunt, homines calumniatores et improbi), eosque omnes punivit justitia, obstruens labia loquentia iniquitatem adversus justum in superbia et despectione. Isti igitur, ut dictum est, execrabilium et impiorum dogmatum studio perverterunt imperatoris simplicitatem, et occasione vocis, incorruptibilis, inique, ut patet, et contra divinos canones atque instituta ecclesiastica fecerunt, quidquid contra beatam virum perpetrarunt: quos profecto non pertransiit iudex, ne in hac quidem vita; sed multipliciter traducti in exemplum, tam ipsi quam omnes ipsis consentientes, descenderunt ad inferos cum dolore.

Ἀηγοῦμενοι ἦσαν οἱ τῶν μουσαρῶν δογμάτων ἀντιποιοῦμενοι Ὀριγένους τοῦ λήρου, Εὐαγρίου τε καὶ Διδύμου. Τὰς μὲν οὖν προσηγορίας αὐτῶν ἐκίων ὑπερβήσομαι, τῷ μὴ δόξαι κακῶ τὸ κακὸν ἀμείβεσθαι, λοιδορῶν τὴν συκοφαντίαν, καὶ παρὰ τὸν ἐκείνου τοῦ ὁσίου σκοπὸν καὶ τρόπον ποιῆσαι· ὃς ἐποίησε τε καὶ ἐδίδασκεν μὴ δεῖν ἀνταποδοῦναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, τὸναντίον δὲ τοὺς καταρωμένους εὐλογεῖν καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων προσεύχεσθαι, μετὰ τὴν μακαρίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐντολήν· ἀλλως τε καὶ σιωπῆς ἄξια τὰ τότε γενημένα καὶ μᾶλλον συγκρίσεως ἢ θριαμβεύσεως· ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἅγιος οὕτως ἐδίδασκεν, καὶ ἡμεῖς καὶς ὑποθήκαις αὐτοῦ πειθόμενοι, σιγῇ τὰ σιγῆς ἄξια καλύπτειν οἴομεθα δεῖν.

Β λς'. Ὁ γοῦν τῆς δικῆς ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς οὐκ εἴασεν ἀτιμώρητον τὴν κακίαν, τὸναντίον μὲν οὖν μεγάλοις ἐτασμοῖς καὶ ποικίλοις ἤλεγξεν τὴν συκοφαντίαν, ὡς αὐτοὺς ἐκείνους οἰκειοῖς στόμασιν ἐξομολογεῖσθαι τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου σκευὴν, καὶ τὸ δίκαιον ἀνυμνεῖν τῆς ἐπεξελεύσεως. Ἦσαν δὲ πρωτοῦργοι τούτων οὐ μόνον οἱ περὶ τὴν βασιλεῖα δυναστεύοντες ἐξέχοντες, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἱερῶσιν τελούντων ἐπίσημοι, καὶ περιφανῶν Ἐκκλησιῶν ἄρχοντες, ἑξῆς ἑρφεὶς δεῖ καλεῖν τοὺς τῆς κακίας καὶ συκοφαντίας ἐξάρχοντας· πλὴν πάντας ἡ δίκη μετέθλην, δόξα ποιήσασα τὰ χεῖλη, τὰ λαλήσαντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐξουδενώσει. Οὗτοι γὰρ οὖν, ὡς εἴρηται, διὰ τὴν τῶν ἀποβλήτων αὐτῶν καὶ μουσαρῶν δογμάτων προσπάθειαν, κατέδραμον τῆς ἀπλότητος τοῦ βασιλέως, καὶ δραξάμενοι τῆς προφάσεως τοῦ ἀφθάρτου, πεποιθήκασιν, ὡς δεχθήσεται, παρανόμως, καὶ παρὰ τοὺς θεοὺς κανόνας, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, κατὰ τοῦ μακαρίου καὶ ὁσίου ἀνδρός, ὅπερ πεποιθήκασιν· κἴν ὅτι μετέθλην αὐτοὺς ὁ δίκαιος κριτὴς καὶ ἐν τῷ νῦν βίω, καὶ παρὰδειγματισθέντες πολυτρόπως αὐτοὶ τε καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτοῖς κατέθλην εἰς ἄδην μετ' ἑδύνης.

CAPUT V.

Post geminam captivitatem ablegatur sanctus Eutychius in insulam Principem, deinde Amaseam.

36. Cum eorum quos dixi perversorum studiis aucta esset morbi vis diuturna, et vulnus difficulter tractabile, imo immedicabile jam evasisset; assumens imperator chartam, in qua continebatur blasphema illa opinio, quod Domini corpus ex conjunctione cum natura divina incorruptibile fuerit, postulans ut suo ipsam suffragio sententiaque comprobaret. At ille, ut æquum erat, primum cohortationibus utens, negabat eam esse apostolorum doctrinam, neque quoad sensum aut verba assentiebat, omnem cogitatum jactans in Domino. Multum autem suadens atque cohortans, non potuit persuaderi ut faceret aliquid adversus Ec-

λς'. Ὡς οὖν ἠξήθη ἡ χρονία τοῦ κακοῦ μελέτη διὰ τῆς τούτων σπουδῆς, καὶ τὸ τραῦμα δυσίατον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνίατον γέγονεν· προλαβὼν ὁ βασιλεὺς ὃν ἐποίησεν χάρτην, περιέχοντα τὴν βλάσφημον ἐκείνην δογματοποιίαν, λέγων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως ἀφθάρτον. Ἀναγνοὺς δὲ πᾶσι τὸν τοιοῦτον λόγον, ἠνάγκαζεν τὸν θεοφρόνον καὶ μέγαν ἀθλητὴν Εὐτύχιον δέξασθαι τὸν λόγον, καὶ σύμφηρον αὐτῷ τῆς βλάσφημίας ταύτης γενέσθαι. Ὁ δὲ ὡς ἐπρεπεῖν αὐτῷ παρακλητικοῖς πρώτον χρησάμενος λόγοις, μὴ εἶναι φάσκων τὴν διδασκαλίαν ταύτην τῶν ἁγίων ἀποστόλων, οὕτε μέχρις ἐννοίας ἢ ῥήματος συνέθετο, πᾶσαν τὴν μέριμναν ἐπιβρίψας ἐπὶ Κύριον. Ὅς οὖν πολλὰ παρακαλέσας καὶ νοουθετήσας, οὐκ ἴσχυεν

(25) Præcipuus fuit Theodorus, cognomine Alcidas, episcopus Cæsareæ in Cappadocia, de quo

legendus Evagrius, lib. iv *Hist. eccles.*, cap. 37 et 38, ubi hæresin Justiniani exponit.

πεισαι δρᾶσαι τι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἢ τῶν ἁγίων δογμάτων ὑπεναντίον, ἐπιφθεγξάμενος τὸ τοῦ Ἀποστόλου λόγιον, « Ὅτι οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, » ἔδωκεν ἑαυτὸν προθύμως τοῦ λοιποῦ, πάντα ὑπομείναι τὰ νομιζόμενα δεινὰ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. « Πέπαισμαι γὰρ, ἔλεγεν, ὅτι οὐ καὶ θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὐ θλίψις, οὐ στενοχωρία, οὐ θυμὸς, οὐ γυμνότης, οὐ μάταιρα, οὐκ ἐξορία χωρίσει με ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. » Ἄρα μέχρι λόγων αὐτῷ ταῦτα ἤνείρημένα ἦ καὶ ἔργῳ πεπληρωκεν; Πρόδηλον πάντῃ ἐστίν, ὅτι τοῖς λόγοις καὶ τὸ ἔργον ἐπηκολούθησεν.

λζ. Μὴ βουληθέντος γὰρ αὐτοῦ δέξασθαι τὴν κλίβην τοῦ δόγματος τῶν Ἀφθαρτοδοκητῶν, αὐτίκα οἱ τῶν κακῶν σοφισταί, οἱ πάντα βραδίως τολμῶντες, εἰ τοιοῦτοι ἄρχοντες καὶ πρῶς ἐνιαυτὸν ἱερεῖς, συνεχθέντες καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ ἀκροατήριον, ἐμελέτησαν καὶ κενὰ μάταια κατὰ τοῦ Κυρίου καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· καὶ συναρπάσαντες τὸν βασιλεῖα, πείθουσιν ἔξω μὲν ποιῆσαι τοῦ θρόνου τὸν πάσις ἄρεταις κεκοσμημένον ἄνδρα, ποιῆσαι τε ἄλλον φελλόντα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν διαγίνεσθαι, ὅπερ καὶ γέγονεν. Σουλᾶξω γὰρ οὐστὸς τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἐν τοῖς Ὁρμίδεα, ἐν τῷ νέῳ παλατίῳ, καὶ κραιπνῶς τοῦ ὀσίου Εὐτυχίου τὴν θείαν λειτουργίαν ἐπέδθησαν εἰς τὸ εὐαγὲς ἐπισκοπεῖον, ὅτε στρατηγὸς καὶ οἱ ὑπηρεταί τοῦ στρατηγοῦ, φημί δὴ οἱ τοῦ ἁγίου θηρῶς ὑπουργοί, συλλαμβάνοντες καὶ σύροντες τοὺς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἁγίου ἀνδρῶς ὀφείλοντας, αὐτοῦ καταμαρτυροῦσαι, ἵνα δελεῶσιν μετ' εὐλόγου δῆθεν προφάσεως αὐτὸν ἐκ τῆς ἐπισκοπῆς ἔξουσιν [ἐπὶ εἰσθεῖν?]. Γνοὺς δὲ ὁ μέγας τὴν γενομένην ἐφοδὸν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ, καὶ ὅτι τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ τινες κτηνέχθησαν ἐκεῖθεν βιαίως καὶ τῇ φυλακῇ παρεδόθησαν, πληρώσας τὴν θείαν λειτουργίαν μετὰ τὴν ἐκείσιν τῆς ἀχράντου κοινωνίας, ἔμεινεν ἐν τῷ ἱερατείῳ· λεχθὲν γὰρ ἦν αὐτῷ παρὰ τινῶν τὸ ἀκριβὲς εἰδέναι δοκούντων. Ὡς εἰ τῶν ἱερῶν ἔξω γένηται περιδῶλων, καὶ εἰς σῶμα κινδυνεύσειεν· ἐστάναι γὰρ τινὰς κατὰ τὰ Ἀντιόχου, ὀφείλοντας αὐτὸν ἀνελθὲν μαχαίρα. Ταῦτα μαθὼν ὁ μακάριος, ἔστη ἐπίπρῃθεν τοῦ θυσιαστηρίου μετὰ τὴν ἀπόλυσιν (ε), φορῶν καὶ τὸ ὠμοφόριον, ὅπερ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ λαβῶν εἶχεν ἀεὶ· καὶ ἐκτεταμένας ἔχων τὰς χεῖρας, προσήχετο μέχρις ὥρας τρίτης τῆς νυκτὸς, παρακάλει τε τὸν Θεὸν ἀτάραχον τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ καὶ τὰ ὀρθὰ δόγματα διαφυλάξαι.

λη. Προσευχομένου δὲ ταῦτα αὐτοῦ, οἱ τήνικαῦτα συμπαρόντες αὐτῷ κληρικοί τε καὶ μοναχοί, προσ-

¹⁷ Act. xx, 20. ¹⁸ Rom. viii, 38. ¹⁹ Psal. ii, 1.

(ε) In Missa Chrysostomi, juxta Euchologium Coar, duplex notatur Apolysis seu Dimissio: altera peracta communionem, antequam sacris vestibus se exiit sacerdos; altera cum ille, ordinario vestitu

(26) Dicti ab ἀφθαρτον, incorruptum, et δοκέω opinor, censeo: minus integre Liponianus et Sulpicius Aphthardocita.

(27) Hic est Joannes Scholasticus apocriarius ma-

A clesiam catholicam et recta dogmata: sed illud Apostoli usurpans: « Quia nihil subtraxi utilium quominus annuntiarem vobis », prompte se ipsum tradidit ad omnia quæ gravia putantur sustinenda propter fidem in Christum: « Certus enim sum, inquiens, quia neque mors neque vita, nec presentia, nec futura, nec tribulatio, nec angustia, nec fames, nec nuditas, nec gladius poterunt me separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro ». Utrum vero duntaxat verbis ea dixerit, an etiam compleverit opere, palam est omnibus, quoniam verba subsequuta sunt facta.

37. Nam cum nollet falsi dogmatis errorem suscipere et Aphthardocetas (26) comprobare; statim malorum inventores, omnia prompti audere, principes, inquam, et sacerdotes anni illius, congregati in auditorium et convenientes in unum, meditati sunt inania et vana adversus Dominum et adversus Christum ejus¹⁷; persuaseruntque imperatori, ut virum virtutibus omnibus ornatum de sua sede expelleret, in eaque constitueret alium (27), qui studiis et opinionibus suis consentiret: quemadmodum et factum est. Festo namque sancti Timothei (28) die, dum illud in novo palatio Hormisdæ dicto celebraretur, et sanctus Euty chius divinam rem faceret; tribunus militum et satellites tribuni, seu potius feræ immanis ministri, invaserunt patriarchium; comprehenderuntque et distraerunt viri sancti familiares, qui contra illum testificarentur, ut quoquomodo verosimile facerent, eum non sine causa fuisse a pontificatu depositum. Ast vir magnus, cum intellexisset eorum invasionem in patriarchium, et quosdam e numero suorum illinc violenter abstractos carcerique inclusos esse, peracto sacrificio et sancta communionem distributa, in sacrario mansit: dictum enim ei erat a quibusdam, certo id se scire ratis, de vita quoque ipsum periclitari, si extra sacros ambitus prodiret; eo quod armati quidam collocati in palatiis, Antiochi dictis, tali consilio ipsum expectarent foris. Hæc igitur intelligens vir beatus, ante altare constitit post dimissum populum, solitisque vestibus et super humerali (quod semper secum deferrebat) indutus, extentis in oratione manibus, persistit usque horam tertiam noctis, Deum obsecrans, ut recta dogmata et Ecclesiam suam tranquillam conservaret.

38. Finita oratione, monachi et sacerdotes qui aderant, hortati sunt eum ut cibum caperet; quo

resumpto, rursum prodit ad populum: utrique respondet unicum nostrum *Ite, missa est*; ibi ut cætera omnia prolixiora sunt, sic et demissioræ preces.

genæ Antiochiæ.

(28) Die 22 Januarii, quo Græci eum colunt, anno 565.

sumpto, cum paululum quievisset, adfuit cum gladiis et fustibus multoque cum præsidio militari, magna illa fera, Ætherius, inquam, correptumque sanctum virum, nudum et nihil habentem, in monasterium Choracludim dictum deportavit. Quo in loco postquam diem unum moratus, et propter ejusdem monasterii paupertatem male tractatus esset, misericordia moti adversarii (nam hi quoque virtutem viri demirabantur) collocarunt eum in monasterio Hosia dicto, prope Chalcedonem: neque ultra quærentes jurene an injuria esset depositus, facta ordinatione illegitima, et episcoporum conventu post diem octavum convocato, virum sanctum, quem causa indicta ejecerant, in jus vocarunt ut se purgaret, eo quod libelli adversus eum essent oblati consessui. Hi autem quid continerent necesse est audire et ridere: utique quod delicatioribus aviculas comedisset (29), quod multis horis orasset genuflexus, et alia similia, etiam his ridicula magis. Accersebatur igitur ut ab ejusmodi criminibus se purgaret.

ποιῶν ἤδρευτο, καὶ ὅμοια τοῦτοις καταγελαστότερα. Διὰ τὸν τοῦτοις τοιοῦτους λιβέλλους ἐκάλουν αὐτὸν ἀπολογησόμενον.

39. Verum ille episcopis et principibus, ex mandato synodi nuntium ferentibus: Ad quem, inquit, acceditis, et quem me vocatis? Responderunt veritate coacti: Ad dominum et Patrem nostrum. Quibus ipse rursus: Quis est, inquit dominus ac Pater vester. Illi vero tanquam ab occulta quadam virtute flagellati: Venimus, inquit, ad dominum Eutychium, patriarcham nostrum. Patriarcha, inquit ille, per Dei gratiam sum, neque hanc dignitatem hominum quispiam a me auferet. Quis autem ille, quem meo loco constituistis? Ad hæc obtumescentes illi, reverterunt confusi ad eos a quibus missi fuerant. Rursus vero idem consessus, omnia contra canones agens, secundam et tertiam citationem, ex canonum scilicet præscripto, sancto faciendam curavit: quibus ille congrue semper respondit: Si judicium canonicum mihi indulgetur, detur mihi et clerus et ordo patriarchalis, tunc veniam et respondebo. et ipsos accusatores meos accipiam testes. Quibus illi auditis, nihil rationi consonum facientes, sententiam contra sanctum tulerunt ipsis dignam; quam vir beatus antevertens, subjecit omnes canonicis pœnis donec resipiscerent. D

(1) Ita malim cum Zino legere, quam cum egrapho nostro, τὸ αὐτοῦ μοναστήριον, ipsius monasterium.

(u) Nihilo plus in suo Veneto ms. reperit Zinus: suspicarer deesse nomen *Euphemie*, cujus erat celeberrimum Chalcedone templum, adcoque et monasterium conjunctum: sed articulus τὸν remouatur conjecturam. Imo infra num. 40, egraphum

(29) Primo loco ponit Zinus, quod unctus esset sed deest in egrapho nostro: deinde dissimulavit συκοτάκλια ὀρνιθίων, quæ quid sint, nobis incompositum fatemur; vertimus tamen non simpliciter

Α ελιπάρουν αὐτὸν τροφῆς μεταλαθεῖν, ὃ δὴ καὶ γέγονεν. Μικρὸν δὲ καθευδῆσας, αὐτὸς αὐτῷ ἐπέστη μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ὁ μέγας θῆρ Λιθέριος, μετὰ πολλῆς βοήθειας στρατιωτικῆς, καὶ λαθῶν τὸν ὄσιον γυμνὸν καὶ μηδὲν ἔχοντα, ἀπήγαγεν εἰς τὸ μοναστήριον τὸ Χωρακουδὶν οὕτω λεγόμενον. Πιησαντος δὲ αὐτοῦ ἐκαίσε μίαν ἡμέραν, διὰ τὸ ἐν πολλῇ πτωχείᾳ ὑπάρχειν τὸ αὐτῷ μοναστήριον (1), συμπάθησαντες τῷ ὄσιῳ (Ἰσασι γὰρ θαυμάζειν ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμιον), πάλιν μετέστησαν αὐτὸν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ὁσίας (u) ἐν Χαλκηδόνι: καὶ μετέπειτα ζητήσαντες τὰ περὶ αὐτοῦ, εἴτε ἀξίως ἐστὶν ἐξω τοῦ ψθόνου γενέσθαι, εἴτε καὶ μὴ, ποιήσαντες ἀκατον χειροτονίαν, μετὰ ὀγδόην ἡμέραν συνέδριον ἐκ φατρίας συσπρησάμενοι ἐπισκόπων καὶ ἀρχόντων ἐκάλουν τὸν ὄσιον, τὸν ἤδη παρ' αὐτῶν πρὸς ζητήσεως ἐκβληθέντα καὶ κατακριθέντα, ὀφειλόντα ἀπολογηθῆσθαι, ὡς δῆθεν λιβέλλων κατ' αὐτοῦ ἐπιδοθέντων τῷ συνέδριῳ: Τί δὲ περιεῖχον οἱ λιβέλλοι ἀναγκαῖον ἀκοῦσαι, καὶ γελᾶσαι τρανῶς, ὅτι συκοτάκλια, φησὶν, ὀρνιθίων ἔφαγεν, καὶ ὅτι πολλὰς ὥρας γουκυλίας ἐκάλουν αὐτὸν ἀπο-

λοῦ. Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς τοὺς ἀποσταλέντας ἀπὸ τοῦ συνέδριου ἐπισκόπους καὶ ἀρχοντας εἶπεν· Πρὸς τίνα ἤλθετε, καὶ ὡς τίνα με θνητα καλεῖτε; Οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ὠθοῦμενοι, ἔλεγον· Ὡς δεσπότην ἡμῶν καὶ Πατέρα· ὁ δὲ πάλιν· Ὁ δεσπότης ὑμῶν, ὡς λέγεσθε καὶ Πατήρ τίς ἐστίν; Οἱ δὲ, ὡς περ ἐκ τινῶν ἀοράτων δυνάμεων μαστιζόμενοι, ἔλεγον, Πρὸς τὸν πατριάρχην ἡμῶν ἤλθομεν τὸν κύριον Εὐτύχιον. Ὁ δὲ μέγας πάλιν πρὸς αὐτούς· Ἐγὼ πατριάρχης εἰμι τῆ θεοῦ χάριτι, καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων αἴρει τὴν ἀξίαν ταύτην ἀπ' ἐμοῦ· τίς ἐστὶν ὃν ἐποίησατε εἰς τὴν ἐμὴν τόπον; Μὴ ἐννηθέντες δὲ πρὸς ταῦτα ἀποκριθῆναι, ὑπέστρεψαν ἠττηθέντες πρὸς τοὺς ἀποστειλάντας αὐτούς. Τὸ δὲ αὐτὸ συνέδριον παρὰ κανόνας πάντας ποιήσαν, πάλιν δευτέραν καὶ τρίτην κλήσιν ἀκάνονίστως, ἵνα μὴ εἴπω κανονικῶς, πρὸς τὸν ὄσιον ἐποίησατο. Ὁ δὲ προσφόρος πάλιν ἀπεκρίνατο, ὅτι Εἰ ὑπάρχει μοι κανονικὸν δικαστήριον, δοθῆ μοι καὶ ὁ κληρὸς μου, καὶ ἡ τάξις ἡ πατριαρχικὴ, καὶ ἔρχομαι καὶ ἀπολογούμαι, καὶ τοῖς κατηγόροις μου αὐτοῖς κέχηρμαι εἰς μαρτυρίαν. Τοῦτων ἀκούσαντες τῶν ἀποκρίσεων, καὶ μηδὲν ποιήσαντες ἀκολουθίας ἐχόμενον, ψῆφον ἐξήνεγκαν κατ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν· ὅθεν καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν ἐπ' αὐτῷ γενομένης κατακρίσεως προλαθὼν ὁ μάκαριος, τοῦς πάντας ὑπέβαλεν κανονικῶς, ἕως ἂν τὰ ὑπ' αὐτῶν γενόμενα διορθώσονται.

nostrum habebat τῶν Νοσίας, ut omnino appareat monasterium istud fuisse in ædibus seu palatiis, ob aliqua Hosia vel Nosia cognominatis. uti τὰ ὀρμιόδια et τὰ Ἀντιόχου aliaque hujus generis plura Constantinopoli et alibi. Non ita quæ nominantur a sanctis: nam horum nomina pro istis templis in recto usurpantur.

aviculas uti ille, sed avicularum delicatioribus: quod ex initio nominis a σύκον, ficus, compositi, conjectemus aliquod ficedularum genus intelligi.

μ'. Ὡς δὲ πέρας ἐδέξατο τὰ ὑπὸ τοῦ συνεδρίου A ἐκείνου ἀθύρματα, καὶ ὁ τὴν βουλὴν Ἀχιτόφελος διασκέδασας, συζεύξας δὲ καὶ τοὺς ἄξονας τῶν ἀρμάτων Φαραῶ, διεσκέδασεν αὐτῶν τὴν βουλὴν, συζεύξας αὐτοὺς μετ' ἀλλήλων. Καὶ μὴ εὐρόντες εὐλογον πρόφασιν κατὰ τοῦ δικαίου, ἵνα δόξωσι κανονικῶς ποιεῖν ἄπερ πεποιήκασι παρανόμως (οἱ αὐτοὶ γὰρ καὶ κριταὶ καὶ κατήγοροι ὑπῆρχον), πάλιν μετήγαγον αὐτὸν ἐκ τῶν Ὀσίας εἰς τὴν νῆσον τὴν ἐπιλεγομένην Πρίγκιπον. Καταλαβὼν οὖν ὁ μακάριος τὴν νῆσον, ἐν χειμῶνι, καὶ ἐν Σαββάτῳ, καὶ νυκτὶ βαθεῖα, πρωίας γενομένης, πρὸ παντὸς ἄλλου πράγματος, θεωρεῖ σταυρὸν ἐν τῷ τοίχῳ, ἔγοντα ἐπίγραμμα, « Χριστὸς μετ' ἡμῶν, στήτε. » Μεγάλως δὲ χαροποιθεὶς, ἔμεινεν εὐχαριστῶν καὶ δοξάζων Θεόν, τὸν οὕτως αὐτὸν παραμυθησάμενον. Διατρέψας δὲ ἐν B αὐτῇ τῇ νήσῳ τρεῖς ἑβδομάδας, ὑπὸ στρατιωτῶν πολλῶν φυλαττόμενος ἀτάκτως, καὶ ὡς ὁ καιρὸς ἐκείνος ἀπῆτει, πάλιν ἐκρίθη ὑπὸ τῶν οὕτως κρινάντων, καταλαμβάνειν αὐτὸν τὴν τῶν Ἀμασέων μητρόπολιν. καὶ διαίγειν ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συστάντι μοναστηρίῳ ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἄλλὰ περὶ μὲν τῶν κἀδε γεγενημένων καὶπραθθέντων ἀγράφως καὶ ἐγγράφως, πλατυτέρως εἰπεῖν παρητησάμεν, ἵνα μὴ εἰς ἀπεράντους λόγους ἐμπέσω· ἀρκεῖ γὰρ καὶ ὁ προφήτης Ἐζεκιήλ περὶ τούτων προειπὼν, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι « Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ (x) ἀποστρέψω τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν, καὶ μιανούσι τὴν ἐπισκοπὴν μου, καὶ εἰσελεύσονται εἰς τὰ ἄγια μου ἀπαραφυλάκτως, καὶ ποιήσουσι φρυμὸν μέγαν. » Ἴδωμεν δὲ τί μετὰ ταῦτα γέγονεν.

μα'. Πάλιν Παῦλος ἀνεδείχθη ὁ τοῦ Θεοῦ πιστὸς C θεράπων Εὐτύχιος, πάλιν ἡ κατ' αὐτὸν ἱστορία, τῇ ἐκείνου τυγχάνει παραπλησία· τάδε γὰρ περὶ τοῦ Παύλου φησὶν· Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδου τὸν Παῦλον καὶ τινος δεσμώτας ἑκατοντάρχῳ τινὶ ὀνόματι Ἰουλίῳ. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ ὄσει γέγονεν· μετὰ γὰρ τὴν πολλὴν τῶν ἀκύρων ἐκείνων καὶ ἀλλοκότων πεπραγμένων σκαιωρῶν, ἐκρίθη, τοῦ καταλαβεῖν αὐτὸν, ὡς εἴρηται, τὴν τῶν Ἀμασέων μητρόπολιν, διαίγειν τε ἐν τῷ ἐκείνου μοναστηρίῳ. Ἄρα πρὸς τοῦτο ἐδυσχέρανεν; ἤρα ἀντίειπον; ἢ ἐννοιά τις ἔλαθεν αὐτὸν, περὶ ἧς εἶπεν ὁ Κύριος προρρήσεως, ὅτι « πᾶς προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι ἀτιμὸς ἔστιν; » Οὐ μὲν οὖν· ἀλλὰ προθύμως καὶ ἀγαλλόμενος πάντα κατεδείχετο· ἔχαιρεν γὰρ ὅτι κατηξιώθη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἀτιμασθῆναι· οὐ μόνον γὰρ τὸ εἰς αὐτὸν πιστεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν ἐσπούδαζεν, ὅτι καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν. Ἠκολούθησεν καὶ ἐν τούτῳ μετὰ πολλῆς φειδρότητος Χριστῷ τῷ ἐπὶ

¹⁰ Ezech. vii, 22. ¹¹ Act. xxvii, 1. ¹² Luc. iv, 24. ¹³ Act. v, 41. ¹⁴ Jac. ii, 26.

(x) Locus hic in Vulgata nostra sic exprimitur: « Et avertam faciem meam ab eis, et violabunt ar-

(30) Est *Principus*, in Astaceno sinu Propontidis, in qua S. Theodorum Studitam a morte sepultura tradidimus 4 Februi. in *Vita S. Nicolai Studitæ*, cap. 7. Et diximus Græce legi πρὸς τῇ γείτονι Πρυγκίπῳ, ad vicinam insulam Principum translatum. Inde ergo per Bithyniam et Galatiam ductus

40. Finitis consessus illius ludis, is qui consilium Achitophelis disjecerat, axesque curruum Pharaonis confregerat, dissipavit etiam illorum machinamenta, ipsos inter se implicans. Interea licet occasionem honestam adversus justum non reperissent, ut tamen quæ contra fas egerant rite viderentur egisse (erant autem iidem et accusatores et iudices), ipsum ex loco ubi erat in insulam Principis dictam transtulerunt (30). Appulit ad eam vir beatus in hieme et Sabbato (31) ac nocte profunda: mane autem facta, priusquam aliud quidquam ageret, vidit crucem in pariete pictam cum hoc elogio: « Christus nobiscum: state. » Quo aspectu vehementer recreatus, egit gratias Deo, qui hanc sibi consolationem attulisset. Deinde postquam in ea insula tres hebdomadas sub militari custodia numerosa, sicut tempus illud poscebat, egisset, iterum ab eisdem iudicibus decretum est ut Amasæorum metropolim peteret, maneretque in monasterio quod olim ordinarat: prout factum est. Quæ vero illic adversus eum scripta actaque sunt, dicere supersedeo, ne longior sim: satis enim est quod apposite ad argumentum hoc dixit Ezechiel ex persona Dei: « In illo tempore avertam faciem meam ab eis, et contaminabunt episcopatum meum, et ingredientur in sancta mea incustodita, et facient iniquationem inagnam ¹⁰. » Sed quæ deinde evenerint, videamus.

41. Fidelis Dei servus Eutyechius rursum Paulo similis declaratur, rursum hujus historia ad ipsum quoque potest referri: sic enim de illo scriptum est: Ut autem judicatum est navigare eum in Italiam, et tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Julio ¹¹, sic et de sancto factum est. Nam postquam multa temere essent consultata, tandem, ut diximus, decretum fuit; ut ad Amasæorum metropolim se conferret, et in suo ipsius monasterio viveret. Ille autem quid? An oblocutus est quidpiam? aut succurrit illi quod Dominus prædixerat, « Nemo propheta susceptus est in patria sua ¹²? » Minime vero: sed prompto animo subiit omnia: gaudebat enim quod dignus habitus esset pro nomine Dei contumeliam pati ¹³: dabatque operam, ut non solum in illum crederet, sed etiam ut pro eo pateretur, quoniam fides sine operibus mortua est ¹⁴. Imitatus est etiam in hac re super omnia Dominum, qui dorsum tradidit flagellis, et genas alapis, et fa-

canum meum, et introibunt in illud emissarii, et contaminabunt illud. »

est Amasiam S. Eutyechius.

(31) Die Sabbati 31 Januarii littera Dominicali D. Zinus verterat in *tempestate diei Sabbati*; sed clarum est alludi ad istud Matthæi xxiv: *Ne fiat fuga vestra in hieme vel Sabbato*, Græce ἐν χειμῶνι.

ciem suam non avertit a fœditate sputorum; cujus livore sanati sumus omnes: qui etiam dixit: « Si me persecuti fuerint et vos persequentur; si patrem familias Beelzebub vocaverint, quanto magis domesticos ejus »! Non intellexit et egit servus Dei, certus omnes potius acerbitates pati, quam fidem prodere; idque ut exemplo suo confirmarentur multi, stabilesque et immobiles in recta confessione permanerent. Quod et obtinuit: nam omnes patriarchæ multique episcopi, præsertim orientales, recusarunt imperatoris opinioni subscribere, eique tum per synodum tum per scripta restiterunt; in primis sanctissimus Theopolitanus patriarcha Anastasius (32), qui eandem quas magnus Eutychius, ærumnasne dicam an coronas? tulit.

Ἐστῆσαν ἀνταγωνιζόμενοι συνοδικῶς καὶ ἐγγράφως, Ἄναστασιος, ὃς καὶ τῶν ἰσῶν μετέσχεν κινδύνων, ἢ

42. Cum igitur indicta causa damnatus esset exsilio, parataque ad deportationem omnia; nos quoque persecutionem cum illo et exsiliium pro Christo ferre decrevimus. Ille autem, hoc intellecto, osculatus in osculo sancto omnes; ore quidem eos qui aderant in insula, ut Ephesios in littore Paulus, animo vero totam Ecclesiam sibi credidit; eam commendavit Domino, a quo ipsam acceperat. His porro qui nos ducentes traditi, in monasterium ipsius translati sumus; in exsiliium quidem, ut arbitrabantur qui nos eo miserant; ut vero existimabat ipse, in salutem et multorum honorum occasionem. Quæ autem tunc in via gesta sunt, non minus molestiæ acerbitalisque quam miraculorum curationumque plena, volens prætereo, ut orationis longitudo violetur. Interim hæc et majora (33) monstrat via ipsa publica, dum festum celebrat ejus reditus, quem illac vir magnus ac fortis habuit.

43. Descendit igitur in Amaseam magnus pugnator Eutychius, ut olim Abraham et ejus nepos Jacob in Ægyptum, ambo patriarchæ propter famem: nam quod Salvator noster Jesus Christus in eandem Ægyptum descendit, ut rem excellentiorem, cum honore præterimus; propter nubem levem et propter casum manufactorum simulatorum. Ast descensus hic multis miraculis claruit; Dei enim carnem humanam induti præsentia quid mirum si prodigia operetur? Fateor: sed non caruit miraculo etiam prior ille magnorum patriarcharum descensus, ut facile declarat visio divinitus Pharaoni oblata propter Abraham et Saram, propter quam eos cum honore dimisit: et Josephi manifestatio; et Jacobi atque filiorum ejus ad ipsum profectio. Sed forsitan illi quidem ejusmodi fruiti

⁴² Matth. x, 25.

(32) De sancto hoc patriarcha Anastasio agemus 21 Aprilis, quo colitur etiam S. Athanasius presbyter, monachus, Sinaita in Arabia, ab aliquibus a dicto patriarcha non distinctus: sed perperam, uti istic ostenditur.

πάντων Θεῶ, ὃς τὸν νῦτον αὐτοῦ ἔδωκεν εἰς μάστιγας, καὶ τὰς σιαγόνας εἰς ραπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ οὐκ ἀπέστρεψεν ἀπὸ αἰσχύνῃς ἐμπυσμάτων, οὐ τῷ μῶλωπι πάντες ἰδθήμεν· ὃς καὶ ἔλεγεν· « Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ὑμεῖς διώξουσιν· εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβούλ, ἐκάλεσαν, πόσω μᾶλλον τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ! » Τοῦτο καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ἐπραγματεύσατο· ἠνέσχeto γὰρ πάντα ὑπομείναι· τὰ δεινὰ, ἢ προδοῦναι τὴν πίστιν, ὅπως τῷ ὑποδείγματι τούτῳ πολλοὶ στηριχθῶσιν, ἀμετακίνητοι καὶ ἔδραστοι μένοντες εἰς τὴν ὀρθὴν τῆς πίστεως ὁμολογίαν· ὃ δὴ καὶ γέγονεν. Πάντες γὰρ οἱ πατριάρχαι, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐπισκόπων οὐκ ἠνέσχοντο, ἐξαιρέτως οἱ τῆς Ἀνατολῆς, καθυπογράψαι εἰς τὸν ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς λόγον περὶ τοῦ ἀφθάρτου· ἀλλ' ἡ μάλιστα ὁ Θεουπόλιτις· ὁσιώτατος πατριάρχης ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, στεφάνων, καθὼς καὶ ὁ μέγας Εὐτύ-

μῆς. Ὡς οὖν ἀκρίτως ἐκρίθη τὸ ὑπερόριον αὐτὸν γενέσθαι, καὶ τὰ τῆς ἐξορίας ἠτύρητο· καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἤμεν αὐτῷ συνέκδημοι, καλὸν εἶναι κρίναντες συμφεῦγεν τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ διωκομένῳ. Ὡς οὖν οὕτως ἐκρίθη, ἀσπασάμενος τῆνικαῦτα ἐν τῇ νήσῳ σωματικῶς τοὺς παρόντας, ὡς τοὺς Ἐφεσίους ὁ Παῦλος παρὰ τὸν αἰγαλὸν, νοητικῶς δὲ πᾶσαν τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ Ἐκκλησίαν ἐν ἀγίῳ φιλήματι, παρέθετο αὐτῇ τῷ Κυρίῳ, παρ' οὗ καὶ παρέλαθεν. Παραδοθέντες οὖν τοῖς ἄγουσιν, ἀπεκατέστημεν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ· καὶ ὡς μὲν τοῖς πέμψασιν ἔδοξεν, ἐξῆρξα τὸ γεγονός· ἦν, αὐτὸς δὲ εἰς σωτηρίαν τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐξορίαν ἐδέξατο, ὡς μεγάλων ἀγαθῶν πρόξενον. Ὅποια δὲ τοῦ κατ' ἐκείνο καιροῦ κατὰ τὴν λεωφόρον ἦν γεγενημένα, εἴτε λυπηρὰ καὶ θλιβερὰ, εἴτε θαυματουργίας καὶ ἀσθενούντων ἰάσεων ἐχόμενα, διὰ τὸ μῆκος τοῦ λόγου ἐκὼν ὑπερῆσομαι. Δείκνυσι δὲ ταῦτα καὶ μείζονα τούτων ἢ αὐτῇ λεωφόρος, ὅταν τὴν ἱεράνοδον ἐορτάζει τοῦ μεγάλου καὶ ἀθλοφόρου ἀνδρός·

μῆς. Κάτεισιν οὖν εἰς Ἀμάσειαν ὁ μέγας ἀγωνιστῆς Εὐτύχιος, ὡς Ἀβραὰμ πάλαι ποτὲ καὶ ὁ τοῦτου ἐκγονος Ἰακώβ εἰς Αἴγυπτον, ἀμφὼ δὲ πατριάρχαι προφάσεως ἕνεκα τοῦ λιμοῦ· τὴν γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτὴν γενοῦσαν κάθοδον, ὡς ὑπερέχουσιν ὑπερβαλλόντως τιμήσωμεν, καὶ διὰ τὴν κούφην νεφέλην, καὶ διὰ τὴν πτώσιν τῶν χειροποιήτων ἀγαλμάτων. Ἀλλ' οὐτε αὐτῇ δίχα θαύματος ἦν. Θεοῦ γὰρ σαρκακωμένου καὶ ἐνανθρωπήσαντος παρουσίᾳ, τίς κἀν ἡμελλεν παραδοξῶν θαῦμα ἐργάζεσθαι; Οὐδ' αὖ πάλιν ἢ τῶν μεγάλων πατριαρχῶν γεγονυῖα κάθοδος εἰς αὐτὴν ἀνευ θαύματος ἦν, ὡς πείθει πάντας ἡμᾶς ἢ τε τοῦ Φαραῶ ὄπτασις, ἣν εἶδεν περὶ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Σάρρας, ὡς δὲ καὶ μετὰ τιμῆς ἐξέτιμψεν αὐτοῦς, ἢ τε τοῦ Ἰωσήφ ἀνάδειξις, καὶ ἢ πρὸς αὐτὸν ἀφιξίς τοῦ Ἰακώβ

(33) Zinus minus distincte (ut alia fere infinita quæ dissimulo) verterat: « Quaquameadem majoraque publice perspecta sunt, cum viri sancti revocatio celebrata est. »

καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ἄρα τοιούτων μὲν αὐτοὶ με- A
 ἔσχον θαυμάτων, ὁ δὲ μέγας· πατριάρχης Εὐτύχιος
 ἠγωνίσθη τῆς ἐκεῖνων θαυματοποιίας· Οὐδαμῶς· ἀλλὰ
 καὶ τοῦτο παρέσχεν αὐτῷ ὁ τεχνίτης καὶ δημιουργὸς
 Θεός· Ἰδωμεν δὲ πῶς καὶ τίνα ταῦτα, καὶ πολλῶν ὀλίγα
 μνημονεύσωμεν, ἅπερ καὶ ἴδωμεν καὶ ἠκούσωμεν,
 καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, καὶ ἅπερ ἑώρακα
 μαρτυρῶ. Ὁ γὰρ εἰπὼν· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ
 ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, καὶ ἐκεῖνος ποιήσει, καὶ περισ-
 σότερα τούτων ποιήσει·» καὶ, «Ἐάν ἐχητε πίστιν
 ὡς κόκκον σινάπεως, ἔρψιτε τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι,
 καὶ θλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ γενήσεται οὕτως·»
 αὐτὸς δέδωκεν τῷ αὐτοῦ θεράποντι χαρίσματα
 ἰσμάτων, νόστου· θεραπεύειν, καὶ δαίμονας ἐκβάλ-
 λειν.

CAPUT VI.

Varia miracula a sancto Eutychio Amasæe patrata.

μδ. Ἐπειδὴ καὶ συναμφοτέρων χρεῖα πρὸς τὰς B
 ἰάσεις (y), καὶ τῆς τῶν θεραπευομένων πίστεως, καὶ τῆς
 τοῦ θεραπεύοντος δυνάμεως· τοῦ γὰρ ἐνὸς ἐλλείποντος,
 οὐκ ἐνεργήσῃ τὸ ἕτερον, ὡς περ τὸ ἐμπαλιν τῶν δύο
 συντρεχόντων ἐκάτερον ἐνεργεῖ. Φησὶ δὲ ὁ εὐαγγελισ-
 τῆς περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι· «Ὁὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ ση-
 μεία ποιῆσαι, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν·» δηλῶν, ὅτι
 ἔσοι πιστῶς προσέτρεχον τῷ ἀνδρὶ, οὗτοι καὶ πλεόν
 μετεῖχον τῆς χάριτος· πάντα γὰρ δυνατὰ τῷ πι-
 στεύοντι προδήλωσεν, ὡς καὶ τούτου ἐνδοξομένου τὴν
 ὁδοῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων δυνα-
 μοῦν δύνανται. Ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν· κάμοι τὴν
 ἀκοὴν ὑποκλίνετε, ὅσοι τρυφᾶτε τῶν τοιούτων δι-
 τηγμάτων. Πόθεν οὖν ἄμεινον ἢ ἐκ ποίου παραδόξου
 χρῆ ἄρξασθαι χαρίσματος; Ἄξιον, ὡς οἶμαι, καὶ C
 εἰ προτερεύωσιν ἕτερα θαύματα, ἐνθένδε ποιήσασθαι
 τὴν εἰρήνην.

με'. Ἀνδρόγυνον ἦν ἐν Ἀμασεῖα, ἐκ νομίμου γά-
 μου συνηρμοσμένον, τοῦτο διαφόρως παιδοποιήσαν,
 ἀπετύγχανεν εἰς τὰ τικτόμενα βρέφη· πρὸ τοῦ γὰρ
 σκεδὸν ἐκ γαστρὸς αὐτὰ προελθεῖν, ἀνηρπάζοντο
 ἔωρα, πένθος ἀπαραμύθητον τοῖς γονεῦσι παρ-
 ἔχοντα, καθότι τὰς μὲν δόνας ὑπέμενον, τῆς δὲ χαρᾶς
 οὐ μετεῖχον. Τί οὖν ποιούσιν; Βουλευόνται τὰ συμφέ-
 ροντα, καταφεύγουσιν ἐπὶ τὸν Θεὸν δυνάμενον καὶ
 διὰ τῶν δούλων αὐτοῦ ζωοποιῆσαι τοὺς νεκρούς· μι-
 μοῦνται τὴν ἐν Σαρεφθοῖς χήραν, ἧς τὸν υἱὸν Ἠλίας
 ἐπέστρεψεν· μιμοῦνται τὴν Σουναμίτιδα, ἧτις ἔδρα-
 μεν πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον, τοῦ νεκροῦ αὐτῆς κειμέ-
 νου ἐν τῷ ὑπερήφῳ· ἔρχονται καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν
 μακάριον, παρακαλοῦντες εὐχὴν αὐτοῖς χαρίσασθαι, D

sint miraculis, magnus autem Euty chius expers fuit
 istiusmodi gratiæ? Nequaquam : sed hanc etiam
 ei concessit rerum effector Deus : quæ qualia quan-
 taque fuerint, multis omissis, videamus : ipsi si-
 quidem ea perspeximus, et audivimus; et manus
 nostræ contractaverunt, et quæ vidimus testamur.
 Qui enim dixit : « Qui credit in me, opera quæ
 ego facio, et ipse faciet, et majora horum faci-
 et⁴⁶; » et : « Si habueritis fidem sicut granum
 sinapis, dicetis huic monti, tollere et mittere in
 mare, et fiet ita⁴⁷; » ipse dedit servo suo gra-
 tiam sanitatum, ut morbos curaret et dæmones
 ejiceret. ●

44. Curationibus efficiendis necessarium est ut
 curandorum fides adsit et curantium virtus : ho-
 rum alterum si defuerit, nihil proderit alterum;
 e contra vero utrumque, concurrente utroque, ope-
 ratur. Ideo evangelista de Domino loquens : « Non
 poterat, inquit, istic multa signa facere, propter
 illorum incredulitatem⁴⁶. » Hinc etiam qui cum
 fide ad virum hunc sanctum accedebant, plus
 gratiæ accipiebant, cum omnia possibilis sint cre-
 denti; et ipse esset accinctus tradita sibi a Patre
 luminum gratia. Exordiar igitur a curationibus :
 vos qui ejusmodi narrationibus delectamini, at-
 tendite. Sed unde, aut a qua gratia sumendum
 initium est? Sunt quidem præstantiora miracula
 alia, ab hoc tamen incipiendum existimo.

45. Erat in urbe Amasæa (54) par quoddam con-
 jugum, legitimis nuptiis copulatum, qui cum filiis
 procreandis crebro darent operam, frustabantur
 effectu; infantibus, prius fere quam de ventre
 exirent, immature morientibus, parentesque
 magno mœrore afficientibus, quia dolores quidem
 sustinuerunt, gaudio autem privati sunt. Quid igi-
 tur faciunt? Utile consilium capiunt : confugiunt
 ad Deum, qui mortuos etiam potest revocare in
 vitam per servos suos. Imitantur viduam Sarepta-
 nam, cujus filium Elias suscitavit : Sunamitidem
 imitantur, quæ cucurrit ad Elisæum, cum filius
 ejus in cœnaculo jaceret mortuus. Confugiunt et
 ipsi ad beatum virum : supplicant, precibus suis

⁴⁶ Joan. xiv, 12 ⁴⁷ Matth. xvii, 19. ⁴⁸ Matth. xiii, 58.

(y) In eegrapho scribitur προσασίας εις.

(54) Zinus vertit, « Androgynus erat legitima
 copulatus : » in Græco clare est Ἀνδρόγυνον
 non Ἀδρόγυνος, et cætera consequenter in neu-
 tro ex νομίμου γάμου συνηρμοσμένον· ut appareat

non geminum in una persona sexum, sed gemi-
 nam personam significari uno matrimonio con-
 junctam.

impetret, ut infantes sibi nascentur vivaces. Hic pro illis precatus, ambos unxit oleo sancto, tum eo quod e pretiosa cruce, tum illo quod ex sanctæ puræque Dei Genitricis semperque virginis Mariæ Dominæ nostræ imagine solet scarurare Sozopoli (35), dicens : In nomine Domini nostri Jesu Christi ; sic enim solebat facere cunctis ægrotantibus, qui ad se accedebant ; quemadmodum et divus Jacobus præcepit : « Infirmatur, inquit, aliquis ex vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini et oratio fidei salvabit infirmum ; et si in peccatis est, remittentur ei ».⁴⁵ »

46. Cum igitur precandi finem fecisset, et tanquam gratia quadam afflatus paulisper tacuisset, mox : Nomen, inquit, illi imponetis Petri, et vivet : erat enim mulier gravida. Ego autem, qui aderam, respondi : At si feminam pariet, ecquod illi nomen imponet ? Minime, inquit ille, sed Petrum vocabunt, et salvus erit. Quibus verbis gaudentes, tanquam puerum nondum natum in ulnis gestarent, domum reversi sunt. Tempore vero impleto, peperit filium, quemadmodum ante prædixerat et viderat servus Dei. Baptizandum ergo eum curaverunt parentes, et nominarunt Petrum : posteaque una cum ipso ad virum sanctum accedentes, complexi sunt pedes ejus, et confessi sunt quanta sibi fecisset Deus, et quomodo sui misertus esset. Impositis autem puero manibus eidem vir sanctus benedixit. Cumque crevisset is qui ex præscientia et precibus editus in lucem fuerat, alter quoque natus est illis. Itaque venientes rursus ambobus filios ad sanctum virum attulerunt, laudantesque Deum rogaverunt, quo nomine postremus deberet appellari. Qui utrumque intuitus, illud Salomonis venuste usurpavit : « Frater, inquit, qui adjuvatur a fratre, tanquam civitas fortis ».⁴⁶ Parentibus autem ipsorum dixit : Joannem hunc appellabitis, quoniam in æde S. Joannis vestras preces Dominus exaudivit. Creveruntque pueri, et vulgatum est hoc in tota illa civitate, et omnes collaudabant Deum. Sed rem aliam admirabilem, Dei auxilio a sancto viro factam, videamus.

Πύξήθησαν δὲ τὰ παιδία, καὶ διεφημίσθη τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ πόλει ἐκεῖνη, καὶ ἅπαντες ἐδόξασαν τὸν Θεόν. Τίνα δὲ καὶ ἕτερα συναργεῖα Θεοῦ γέγονεν, ἴδωμεν.

47. Presbyter quidam (36), e villa ad sanctissimam majorem ecclesiam pertinentem, filium habebat surdum et mutum, annorum circiter quatuordecim : quem ad sanctum virum perducens supplicabat, ut ipsi a Deo opem impetraret. Itaque cum pro illo preces fudisset, omnes ejus sensus

⁴⁵ Jac. v, 14. ⁴⁶ Prov. xviii, 19.

(z) Ms. ἔγγυος.

(35) Duplex in patriarchatu CP. est urbs episcopalis Sozopolis, alia in Thracia sub metropoli Adrianopoli, alia et magis celebris atque Amasæ vicinior in Pisidia.

ἄ ὅπως ζῆσαιεν αὐτῶν τὰ τικτόμενα παιδία. Εὐξάμενος οὖν αὐτοῖς, ἔχρισαν ἀμφοτέρους τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, τοῦ τε τιμίου σταυροῦ, τοῦ τε τῆς ἁγίας ἀγκύρου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ βρῦοντος ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνης αὐτῆς τῆς οὐστῆς ἐν Σαζοπόλει, εἰπὼν οὕτως : Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ · εἰώθει γὰρ οὕτως ποιεῖν ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐρχομένων ἀσθενῶν, καθὼς καὶ ὁ θεὸς Ἰάκωβος διετάξατο λέγων : « Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν ; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ, καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα · καὶ ἅμαρτίας ἢ πεποιηκῶς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. »

Β μς'. Πληρώσας οὖν τὴν εὐχὴν καὶ ἐνεδὴ γενόμενος, ὡς ἐκ τινος θείας χάριτος ἐμπνευσθεὶς, λέγει : Πέτρον καλέσετε τὸ τικτόμενον βρέφος, καὶ ζήσεται· ἦν γὰρ ἔγγυος (z) ἡ γυνή. Παριστάμενος δὲ μου, καὶ πρὸς τὸ λεχθὲν τὴν ἐρώτησιν ποιησαμένου καὶ εἰπόντος : Εἰ δὲ θῆλυ τὸ τικτόμενον εἴη, τί ἂν ὀνομάσαιεν αὐτό ; ἀπεκρίνατο λέγων, Οὐχί, Πέτρον αὐτὸ ὀνομάσωσιν, καὶ σώζεται. Χαίροντες οὖν ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι, καὶ τρόπον τινὰ ὡς ἐπ' ἀγκάλαις βαστάζοντες τὸ μῆπω τεχθὲν παιδίον, ἀνεχώρησαν εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν. Τοῦ χρόνου δὲ περαιωθέντος, ἐτέχθη αὐτοῖς υἱός, καθὼς προεῖδεν ὁ βλέπων τὰ ἐμπροσθεν καὶ προεῖπεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων. Ἀξιώσαντες δὲ τὸ τεχθὲν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ὠνόμασαν αὐτὸ Πέτρον. Ἐλθόντες δὲ μετὰ ταῦτα οἱ γονεῖς τοῦ παιδίου μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ὄσιον, περιεπτύσσοντο τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι ὅσα ἐποίησε μετ' αὐτῶν ὁ Κύριος, καὶ ὅτι ἠλέησεν αὐτούς. Ἐπιθεὶς δὲ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ ἠλόγησεν αὐτόν. Μετὰ δὲ τὸ αὐξηθῆναι τὴν ἐκ προγονώσεως καὶ εὐχῆς γεννηθέντα καὶ Πέτρον κληθέντα, καὶ ἕταρος ἐτέχθη αὐτοῖς υἱός· ἐλθόντες δὲ πάλιν, ἤνεγκαν τοὺς δύο υἱούς πρὸς τὸν ὄσιον δοξάζοντες τὸν Θεόν. Παρακάλουν δὲ τὸν θαυμάσιον εἰπεῖν τίνα χρεῶν ὀνομάσαι τὸν δεύτερον. Ἰδὼν δὲ τὴν ξυκωρίδα τῶν παιδῶν, τὸ Σολομώντειον χαριέντως ἐφθέγγατο εἰπὼν : « Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὄχυρά »· τοῖς δὲ γονεῦσιν αὐτῶν εἶπεν : Ἰωάννην τὸν δεύτερον καλέσατε, διὰ τὸ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπακοῦσαι Κύριον τὸν Θεὸν τῆς δεήσεως ὑμῶν.

Δ μς'. Πρεσβύτερός τις, χωρίου διαφέροντος τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας, υἱὸν ἐσχηκῶς κωφὸν καὶ ἀλαλον ὡς ἐτῶν δεκατεσσάρων, φέρει τοῦτον πρὸς τὸν ὄσιον, παρακαλῶν καὶ δεόμενος, ὅπως τύχη τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθείας. Ποιήσας οὖν ἐπ' αὐτοῦ τὴν εὐχὴν, χρίσας τε πάντο

(36) Zinus senem vertit : nos ordinem, non ætatem significari putamus : cum conjungia Græco clero permessa sciamus.

τὰ αἰσθητήρια αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ παιδὸς τρίτον Νουνεχῆ· τοῦτο γὰρ αὐτῷ ὄνομα ἦν. Καὶ τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἀσήμως ἀπεκρίνατο· παραμείναντος δὲ αὐτοῦ τὰς τρεῖς ἡμέρας κεχρισμένου ἐκ τοῦ ἁγίου ἐλαίου, ἐλύθη ὁ δεσμός τῆς γλώσσης τοῦ παιδίου, καὶ ἦν ἀκούων καὶ λαλῶν διὰ παντός, καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν. Ὅντινα παῖδα ἠθέλησεν ὁ πατήρ καταλείψαι ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀλλ' οὐ συνείδε τοῦτο γενέσθαι ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων. Τοῦτον οὖν ὑγιῆ παραλαβὼν ὁ πρεσβύτερος, Ἀκούσωμεν καὶ ἄλλου παραδόξου θαύματος.

μη'. Τινὲς τῶν τῆς αὐτῆς πόλεως παιδίων ἔσχον, οὗ καὶ ὁ πατήρ ἐν τῷ κλήρῳ τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐγκατεῖλεκτο. Κύριλλος δὲ ἦν ὄνομα τῷ ἀνδρί. Τοῦτον τὸ παιδίον πέντε χρόνων ἦν καὶ πρὸς γενόμενον, Ἰλαον ἦν, ὡς ἐπὶ πολὺ δὲ καὶ ἄτροφον, μήτε ζωῆς σχεδὸν μετέχον μήτε θανάτου. Φέρουσιν οὖν αὐτὸ πρὸς τὸν ὄσιον, καὶ ποιήσας τὴν συνήθη εὐχὴν, μετέδωκεν αὐτῷ τῆς ἀχράντου κοινωνίας· εὐλογήσας δὲ καὶ ἄρτον κοινὸν δέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀπέλυσεν. Ἐξ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας διελύθη ὁ δεσμός τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν, ἐφαγέν τε καὶ ἔπιεν, γενόμενον ὑγιὲς διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἴδωμεν δὲ καὶ ἄλλο παραπλήσιον τούτου, μάλλον δὲ θαυμασιώτερον.

μθ'. Πολίχνη τίς ἐστίν, Ζῆλα προσαγορευομένη, γαιτνιάζει δὲ αὐτῇ τῇ μητροπόλει Ἀμασειας· τινὲς ἐκαῖθεν ὀρμώμενοι, ἤγαγον παιδίον πρὸς τὸν ὄσιον, λέγοντες αὐτὸ τεσσάρων ἐτῶν ὑπάρχειν, οὐδενὸς μεταλαμβάνον ἄλλου μήτιγε τῆς μητρώας θηλῆς. Τοιοῦτον δὲ ἦν, μικροῦ δεῖν ὡς ἄσαρκον καὶ ἀσώματον, μήτε χροιάν μήτε ὄγκον σαρκὸς ἔχον, ἀλλ' ὡς ἄσταχυς ἀνεμόσφορος, δὲ οὐπω ἀδρυνηθεὶς ἐμυδρὰν τινα τῶν κόκκων καὶ τῶν ἀνθερίων ἐκτύπωσιν ἑαυτῷ δείκνυσιν, οὕτω κάκεινο τὸ νήπιον ἐφαίνετο, ὥστε τοῖς βοουλομένοις δυνατὸν ἦν πάσας εἰς ταπεινὰ· αὐτοῦ πλευρὰς, καὶ τὰς ἀρμονίας, εἰγε μὴν καὶ τὰς ἀποτάσεις τῶν νεύρων καὶ τῶν ὀστέων ἐριθμῶ καθυποβάλλαι. Τί οὖν; Ὡς εἶδεν αὐτὸ ὁ μέγας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ οὕτως ἐκτακὲν, πλέον δὲ πῶς γεγεννηκότα· συναισθήσει πολλῇ τηχομένους, ἔκπεως παρακαλέσας τὸν ἐκ τοῦ μη ὄντος αὐτὸ εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντα Θεόν, ἔχρισεν ἐκ τοῦ τιμίου ἁγίου ὄλον τὸ σῶμα τοῦ παιδίου, μεταδοὺς αὐτῷ καὶ τῆς ἀχράντου κοινωνίας. Εὐλογήσας δὲ καὶ ἄρτον κοινὸν δέδωκε τοῖς γονεῦσι, παραγγιλίας αὐτοῦ βρέχειν εἰς ἄκρατον, καὶ οὕτω παρέχειν τῷ παιδί. Ποιήσαντες δὲ τοῦτο, ἐπέτυχον τῆς ἐλπίδος· τῇ γὰρ ἑξῆς ἡμέρᾳ ἤγαγον αὐτὸ, καὶ πολλὴν διαφορὰν καὶ ἀνόξεσιν τῆς σαρκὸς εἶδόμεναι αὐτό· προσεδέξατο γὰρ καὶ μετρίαν τροφὴν· τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἄλλο ἐξ ἄλλου ἴδωμεν αὐτό· κατεῖχεν γὰρ ἄρτον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐνώπιον ἡμῶν ἦσθισεν, κινῶν τοὺς ποτε νομιζομένους καὶ μὴ φανομένους ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐμβλέπων εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν παρισταμένων. Διηγούντο δὲ οἱ γονεῖς, ὅτι ἐξ ἧς ὥρας ἠδύατο ὁ μέγας, ἀπέστη τοῦ

A inunxit oleo sancto, terque Nunechem (nam id erat illi nomen) vocavit. Ac primo quidem die obscure respondit. Cum autem tres dies ibi mansisset, et oleo sancto inungeretur, solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur et audiebat recte. Cumque vellet eum pater in monasterio relinquare, noluit Dei servus. Presbyter igitur, assumpto filio sano, domum reversus est magno cum gaudio. Audiamus et aliud insigne miraculum. ἀπήλθεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον μετὰ χαρᾶς μεγάλης.

48. Quidam alius ejusdem loci, qui inter ipsos sanctissimæ Dei Ecclesiæ clericos allectus erat, Cyrillus nomine, filium habebat quinque annorum et amplius, qui tamen nec loqui poterat, nec alimentum accipere, nec vivere omnino, nec etiam mori. Hunc cum ad virum sanctum perduxissent, ille solitas preces adhibuit, et sanctam communionem impertivit: panem quoque communem benedicens dedit ei atque dimisit. Ex illa autem die, soluta est lingua ipsius et loquebatur, edebat et bibebat, recepta per Dei gratiam sanitate. Audiamus et aliud huic simile, imo vero admirabilius.

49. Est oppidulum quoddam Zela (37), ipsi metropoli Amasæ propinquum: hinc venientes quidam puerum quadrimum ad sanctum virum adduxerunt, nihil nisi paululum nutrimenti ex matris ubere capientem. Erat autem carnis ac corporis propemodum expers; neque colorem ullum habebat: sed tanquam spica vento corrupta, quæ nondum confirmata exilem quamdam atque inanem granorum et aristarum speciem habet; sic et puer ille videbatur, ut quicumque vellet tenues ejus costas omnes nervosque et ossa posset numerare. Hunc vir Dei magnus cum aspexisset et sic exsiccatum, et parentes illius dolore tabescentes, implorans auxilium Dei, facientes esse quæ non sunt, totum pueri corpus inunxit oleo pretioso, et sanctam communionem ei impertivit: panem quoque communem benedicens parentibus dedit, præcepitque ut mero illum intingerent pueroque præberent. Quod illi cum fecissent, voti compotes facti sunt. Postidie enim magnum in eo carnis discrimen aspeximus: accepit autem mediocre nutrimentum et incrementum: tertia vero die alium ex alio vidimus. Tenebat namque panem in manu sua, et coram parentibus edebat; movebatque oculos suos, qui antea reconditi vix cerni poterant, et singulos astantium intuebatur. Dicebant præterea parentes ejus, ex qua hora pro illo vir sanctus orasset, ubera matris attingere noluisse, sed oblato cibo fuisse nutritum. Læti igitur cum filio sano in oppidulum suum reverterunt. Hic si quaerat aliquis, cur puer non statim accepit integram sanitatem, sciat judicia Dei multam esse

(37) Zela urbs episcopalis sub Amasca metropoli. Zinus legit Zala, ecgraphum nostrum in antiquis Notitiis urbs Zclorum.

abyssum. Videmus etiam Dominum nostrum, arcano quodam consilio, infirmos quosdam non statim curasse. Cum enim oculos cæci inunxisset luto, Abi, inquit, in Siloam, et lava : et lotus vidit. Et cum alii manus imposuissent, rogavit, ecquid cerneret ; responditque ille : Video homines sicut arbores ambulantes. Ex quo patet sanitatem quibusdam paulatim fuisse concessam a Domino, eas ob causas, quas novit is, qui quid cuique utile sit cognoscit. Sed hæc hæcenus. Aliud miraculum explicemus. Ἄλλω δὲ τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς ἠρώτα εἴ τι θεωρεῖ, ὃς ἐρα περιπατοῦντας. Πρόδηλον οὖν ὡς κατὰ μικρὸν τὸ συμφέρον ἐκάστῳ ἐπιστάμενος. Ἀλλὰ περὶ μὲν 50. Filius cujusdam opificis Amasæ, repentino morbo correptus, ad portas mortis appropinquaverat. Hunc pater unis imposuit ad monasterium gestavit, ut viro sancto illum offerret, quatenus ejus precibus recuperaret sanitatem. Distinebatur ille tunc negotiis aliis, venerant enim aliqui ut ab ipso instruerentur, et otium suscipiendi pueri eo tempore non habebat. Quamobrem, cum satis diu pater exspectasset, volebat discedere : Quid enim, inquit, ultra vexem beatum virum, cum puer moriatur ? Considerans autem Deum posse etiam mortuos revocare ad vitam, paulisper moratus sum hominem, et videbamus puerum revera omnino defecisse maxima corporis parte. Ejus igitur motus magno periculo, sanctum virum accersivi : qui nulla interjecta mora venit ad oratorium, et precibus adhibitis puero manus suas imposuit, unxitque oleo sancto ad domum dimisit. Postridie pater revertit, cum lacrymis Deo gratias agens pro salute filii sui. Interrogatus autem quomodo se haberet puer ; respondit, Dei gratia et sancti viri precibus, omnino convalescere. Tota enim, inquit, nocte lusit, et vigil lætatus est. Haud multo post vidimus puerum etiam nos, et collaudavimus Deum, qui mortuis quoque vitam restituit. Sed de hoc quoque satis dictum : ad aliud miraculum transgrediamur.

51. Rustica quædam mulier, cum septenni filio, quibusdam de causis in urbem venerat : ibi dæmonibus incursis obstupuerunt repente pedes pueri, adeo ut iis insistere nullo modo valeret. Mater ergo tristis et lugens portavit filium ad virum sanctum, qui oleum sanctum cum precibus adhibuit pedibus pueri : finita autem precatione mater volens experiri utrum stare posset puer, deposuit ipsam. Et ille quidem initio tremens, casurus esse videbatur ; verum ubi paulatim fiduciam sumpsit (blandis enim vocibus animos ei faciebant qui aderant), stetit intrepidus, et nihil commotus est. Firmatis igitur repente plantis et talis ipsius, cum matre domum est reversus, saliens et laudans Deum. Nos quoque qui miraculum videramus, quomodo scilicet pedibus alienis ingressus in templum, propriis pedibus egrediebatur ; collaudavimus Deum, qui nostris

ἠθλάζειν, καὶ ἐτρέφετο τῇ προσφῶρῳ τροφῇ ἀνευδύως. Χαίροντες οὖν, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν, ἔχοντες τὴν παιδα ὑγιή. Εἰ δὲ τις διαλογίζετο δι' ἣν αἰτίαν ἀπὸ μιᾶς ἐντελέσεως ὀλοκλήρως οὐκ ἴαθη, γινωσκέτω, ὅτι τὰ κρίματα Κυρίου ἀδυσσας πολλή· εὐρίσκομεν γὰρ ὅτι διὰ τινος οἰκονομίας, οὔτε αὐτὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἀπὸ μιᾶς ἐθεράπευσέ τινος τῶν ἀσθενούντων· τῷ μὲν γὰρ ἐπιχρίσας τὸν πηλὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς εἶπεν· Ὑπάγε εἰς τὸν Σιλωάμ, νίψαι, καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψεν· ἀπεκρίνατο λέγων· Θεωρῶ τοὺς ἀνθρώπους ὡς δένδρα περιπατοῦντας. Πρόδηλον οὖν ὡς κατὰ μικρὸν τισιν τὴν ἴασιν παρεῖχεν, δι' ἣν οἶδεν αὐτὸς αἰτίαν, τοῦτου τοιαῦτα· εἰ δὲ καὶ ἄλλο γέγονεν, ἴδωμεν.

ν'. Παιδίον τινὸς τῶν ἐν Ἀμασίᾳ χειροτεχνῶν ἐξαιφνης νόσῳ περιπεσὼν, εἰς αὐτὰς ἐφθασεν τὰς πύλας τοῦ θανάτου. Τοῦτο λαθῶν ὁ πατὴρ ἐν ἀγκυλαῖς, ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον, ὥστε προσαγαγεῖν αὐτὸ τῷ ὀσίῳ, ἵνα τύχη τῆς παρὰ Θεοῦ σωτηρίας. ὁ δὲ μακάριος περὶ ἄλλην διακονίαν ἡσχολεῖτο· ἦσαν γὰρ τινες ἐν συντυχίᾳ διδασκόμενοι παρ' αὐτοῦ, καὶ καιρὸν τοῦ δέξασθαι τὸ παιδίον κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν οὐκ ἔσχεν. Ὡς οὖν ἰκανὴ παρετάθη ὥρα, ἠδούλετο ἀναχωρῆσαι ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, λέγων, ὅτι Ἡδὴ ὀνήσκει τὸ παιδίον, τί καὶ κοπῶμεν τὸν ὄσιον ; Λογισάμενος δὲ ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ἐστὶν ὁ Θεός, ἐπέσχον τὸν ἄνδρα μικρὸν, ἐθεωροῦμεν δὲ τὸ παιδίον ὡς ἐπ' ἀληθείας, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ σώματος αὐτοῦ ἦν ἀπομαρυνθέν. Ὡς οὖν εἶδον τὴν ἀνάγκην, ἀνήγαγον τῷ μεγάλῳ περὶ τοῦ συμβάντος τῷ παιδίῳ κινδύνου. Ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας, ἦλθεν εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον, καὶ προσευξάμενος ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὸ παιδίον, χρίσας δὲ καὶ τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, ἀφήκεν ἀπελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Τῇ δὲ ἐξῆς ἡμέρᾳ ἔλθων ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, ἠύχαρίζετο τῷ Θεῷ μετὰ δακρῶν ὑπὲρ σωτηρίας τέκνου. Ἐρωτηθεὶς δὲ πῶς, ἔχει τὸ παιδίον ἔλεγεν, ὅτι διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ ἁγίου ἀνδρός, ὀλοκλήρως ὑγιάνεν. Οὐ μετὰ τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸ ἴδωμεν τὸ παιδίον, καὶ ἐδοξάσαμεν τὸν Θεὸν τὴν ζωοποιούντα τοὺς νεκρούς. Ἀρκοῦντως καὶ περὶ τοῦτου εἴρηται· μεταδῶμεν δὴ ἐφ' ἕτερον θαῦμα.

να'. Γυνὴ τις ἀγροικικὴ, ἔχουσα υἱὸν ὡς ἑτῶν ἑπτὰ, εἰσέρχεται μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν, διὰ τινος προφάσεως οἰκείας· ἐκ συναντήματος δὲ πονηροῦ δαίμονος ἐξαίφνης ἐπλήγη τοὺς πόδας ὁ παῖς, καὶ στήναι παντελῶς οὐκ ἠδύνατο. Βαστάσασα δὲ τὸν παιδα ἡ μήτηρ, ἤγαγεν πρὸς τὸν ὄσιον, ὀδυρομένη καὶ κλαίουσα ἐπὶ τῇ συμβάσει θλίψει τῷ παιδίῳ. Ὁ δὲ ἐκτενῶς εὐξάμενος, ἤλειψεν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ τοὺς πόδας τοῦ παιδός. Πληρωθεῖσης δὲ τῆς εὐχῆς, θέλουσα γνῶναι ἡ μήτηρ εἰ ἄρα δύναται στήναι τὸ μειράκιον εἰς τοὺς ἑαυτοῦ πόδας ἔστησεν αὐτὸ ἀναβαστάζουσα. Σταθὲν οὖν, τὴν μὲν ἀρχὴν ὑπότρομον γενόμενον, ἤμελλεν πίπτειν· ὡς δὲ κατὰ μικρὸν ἐθάρρῃσεν (καὶ οἱ παρεστῶτες γὰρ διὰ λόγων κολακευτικῶν ὑπεστήριξαν αὐτὸ), παντελῶς ἐμεινεν ἀσειστον καὶ ἀκλόνητον. Ὡς οὖν παραχρῆμα ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρὰ, ἔστη ὁ παῖς, καὶ πε-

ριπατων ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια μετὰ τῆς ἑαυτοῦ Ἀ μητρὸς, ἀλλόθεν, καὶ αἰνῶν τὸν Θεόν. Θεασάμενοι δὲ τὸ γεγονός θαῦμα, ὅπως τὸ δι' ἐτέρων ποδῶν μαιράκιον εἰσελθὸν εἰς τὸ ἱερόν, ἐξῆλθεν διὰ τῶν οικείων ποδῶν, ἐδοξάσαμεν τὸν Θεόν, τὸν δόντα ταιαύτην χάριν τῷ ἑαυτοῦ θεράποντι καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις. Ἀκούσωμεν δὴ καὶ ἄλλου θαύματος φερωτάτου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἑλεεινοῦ καὶ ξένου νοσήματος.

ἅ). Μοναστήριον διάκειται γυναικεῖον ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Ἀμασειᾷ, τῶν Φλαβίας οὕτω προσαγορευόμενον. Τινὲς οὖν τῶν γυναικῶν ἐκείνου τοῦ μοναστηρίου κοράσιον ἤγαγον, ὡς ἑτῶν πέντε, πρὸς τὸν πανήριστον ἄνδρα, λέγουσαι, ὅτι τὴν ἀχραντον κοινωνίαν οὐ προσέεται παντελῶς, ἀλλ' ἔταν θέλη κοινωνῆσαι, φόβῳ καὶ τρόμῳ πολλῷ συνεχόμενον κράζει, καὶ μετὰ τινος ἀγρίας ἀποστρέφεται τὸ ἅγιον πόμα· καὶ δὴ Κυριακῆς ὕσης ἡμέρας, καὶ τῆς διαδόσεως τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ γινομένης, ἀπιστήσαντες τοῖς λεχθεῖσι, πρὸ τοῦ ποιῆσαι τὴν συνήθη εὐχὴν ἐπὶ τῷ κορασίῳ τὸν ὄσιον, ἔπαμεν προσελθεῖν αὐτὸ καὶ μεταλαθεῖν. Ἄμα δὲ καὶ τῷ προσεγγίσει τῇ ἀχράντῃ κοινωνίᾳ τὸ κοράσιον, εὐρομεν ὅτι ἀληθῆ τὰ λεχθέντα ἦν· ὁ γὰρ μετὰ πολλοῦ κόπου εἰς τὸ στόμα δεξάμενον ἔτυχεν, τοῦτο μετὰ τινος ἐμέτου καὶ φωνῆς ἀγρίας ἐρρίψεν· ἐκτείνας δὲ εἰς τὴν χεῖρα τῶν παρεστηκότων, ἔλαβεν αὐτὸ καὶ τῷ κυρτῷ παρέδωκεν. Φρίξαντες οὖν καὶ λυπηθέντες ἐπὶ τῷ γεγονότι, ἀπελύσαμεν τὸ κοράσιον μετὰ τῶν ἰδίων, παρεγγελιαντες τῇ ἐξῆς ἀγάγει αὐτό. Ὡς οὖν ἦλθον ἐπὶ τὴν ἀβυρίον, ἐποίησεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων τὴν συνήθη εὐχὴν ἐπὶ τῷ κορασίῳ, χρίσας ὅλας τὰς αισθησεις αὐτοῦ ἐκ τοῦ τιμίου ἐλαίου· ὅτε δὲ προσήγγισαν τῷ στόματι, κράξαν φωνῆν ἀγρίαν καὶ μεγάλην, ἤμμεσαν πάλιν ἀκαθαρσίαν, μᾶλλον δὲ τὸ παρενοχλοῦν αὐτῷ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπιτρέψαντος τοῦ ὄσιου, ἀπήγαγον αὐτὸ ἐπὶ τὴν μεταλαθεῖν τῆς ἀχράντου κοινωνίας, καὶ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἀφόδως καὶ ἀδειμάντως μετέλαβεν τὸ τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος. Στενάξαν δὲ μέγα τὸ λαθὲν κοράσιον, μετὰ τὸ μετалаθεῖν εἶπεν, Ἵδὲ ἀπάρτι τρώγω κωλύθω· τὴν γὰρ προσφορὰν ἔτοι· τὸν οὕτω ἀγιαζόμενον ἄρτον, κωλύθω εἰσθασιν καλεῖν τὰ τῆς χώρας ἐκείνης παιδία. Καὶ πάντες οὖν ἐδόξασαν τὸν ποιῶντα θαυμάσια ἐκ τῶν ἑαυτοῦ θεραπόντων· ἔθαυμαστός γὰρ ὁ

ἅ). Νεώτερός τις τὴν τοῦ μουσάρου τέχνην ἐπιστάμενος, εἰργάζετο ταύτην ἐν τῷ οἴκῳ Χρυσάρου, τοῦ ἐν εὐλαθεῖ τῇ μνήμῃ, ἐν αὐτῇ τῇ πόλει Ἀμασειᾷ. Τοῦτο δὲ καταφέροντος τὸ παλαιὸν μουσίον ἀπὸ τοῦ οἴκου, ἱστορίαν ἔχοντος τῆς Ἀφροδίτης (ἡδοῦλετο γὰρ ὁ μνημονευθεὶς ἀνὴρ ποιῆσαι τὸν αὐτὸν οἶκον εὐκτίστην τοῦ ἀρχαγγέλου, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν

⁴¹ Psal. LXXII, 36.

(38) Aetatem dissimulavit Zinus, forsitan suspectum habens annorum numerum cum tamen paulo superius quadrimo puero data communicio dicatur. Scimus nos in Ecclesia Graeca etiam inhabitantes solitos communicare: et vero ex verbis puellae mox afferendis apparet, ejus aetatis fuisse, quae inter oblatam necdum consecratam et ipsam Eucharistiam nullum nosset discrimen.

A temporibus talem gratiam servo suo esset largitus. Audiamus et aliud miraculum magis venerandum, siquidem morbus magis miserandus ac novus fuit. Audiamus et aliud miraculum magis venerandum, siquidem morbus magis miserandus ac novus fuit.

52. Adhaeret Amasæ civitati monasterium foeminarum, Flavix nuncupatum, ex illis quaedam perduxerunt ad optimum virum puellam quasi annorum quinque (38), dicentes eam omnino non admittere sanctam communionem: sed cum illa accipienda est magno timore ac tremore corripi, exclamare, tristari, sanctum potum aversari. Cumque dies Dominica esset, et sacrum Christi corpus ac sanguis distribueretur; nos dictis fidem non habentes, priusquam vir sanctus super puella preces solitas adhiberet; jussimus ut veniret ipsa et communicaret. Verum cum ad sacra mysteria appropinquare cœpisset,prehendimus vera esse quae dicebantur: quod enim magno cum labore in os accepit, cum vomitu agrestique clamore projecit; astantium vero quidam porrecta manu ipsum accipiens, in ignem misit. Nos igitur mœsti ac territi domum remisimus puellam hortantes, ut postridie reverteretur. Reverse autem consuetae orationes adhibens vir sanctus, omnes ejus sensus oleo benedicto unxit: cum vero ad os pervenisset, illa vocem inconditam emittens, magnam evomit sœditatem, aut potius immundum spiritum, qui eam affligebat. Postea ex mandato viri sancti abiit ut susciperet sacram communionem, et per Dei gratiam, sine ulla concussionem aut formidine, sumpsit Dominicum corpus ac pretiosum ejus sanguinem. Suspirans autem vehementer puella, jam sana: Ecce, inquit, colothim (sic enim illius regionis pueri oblatam, id est panem nondum sanctificatum appellant) deinceps percipiam. Et omnes collaudaverunt Deum, qui res admirandas et novas atque incredibiles, quarum non est numerus, etiam per servos suos facit: « Mirabilis enim Deus Israel in sanctis suis »⁴¹.

ἐνδοξά τε καὶ ἐξάστια, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, καὶ θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ὁ θεὸς Ἰσραὴλ. »

D 53. Juvenis quidam, operis musivi (39) faciendū peritus, in domo Chrysaphii piæ memoriæ, in ipsa Amasena civitate, exercebat artem suam. Auferente autem eo ex pariete musivum vetus, Veneris historiam expressam repræsentans (volebat enim vir ille ex domo sua archangeli oratorium facere, eo quod esset in sublimeeducta, et ex inferiore

(39) Artem pingendi vertit Zinus: quod Græce est τοῦ μουσάρου τέχνην, quæ ad marmorariam potius pertinet: non enim pennis res agitur et coloribus, sed lapillis quadratis coloris varii (μουσας Thracæ dicunt) ex quibus componitur tabula, opere Italæ notissimo, quo magis miramur interpretem Italæ hic hæsisse.

oratorium sanctæ immaculatæque Dominæ nostræ Dei Genitricis et semper virginis Mariæ, quod et factum est) cum fœdam impudicæ Veneris imaginem exsculperet, dæmon qui illi inhærebat, sic invasit manum ejus, ut inflammata tumesceret, et gravi affecta carcinomate necessario amputanda diceretur ab iis qui videbant. Eo periculo cognito utile juvenis consilium accipit, et ad virum sanctum confugit, ut per ipsum a Deo auxilium impetret. At ille cum pro ipso orasset, unxit oleo sancto dexteram ipsius, inflammatione ac carcinomate laborantem: coque per triduum facto, divino auxilio convaluit manus, atque alteri similis reddita est. Ipse autem quo in loco noxam acceperat, in eo, memoriæ et grati animi causa, sancti viri depinxit effigiem, ut manus, quæ beneficium curationis acceperat, suum secundum Deum medicum testaretur. Huic simile aliud quoque factum est miraculum.

εικόνα τοῦ ἀγίου ἀνδρός· δι' ἧς οὖν χειρὸς τῆς σωτηρίας ἔτυχε, διὰ ταύτης ἔγραψε τὸν ταύτης μετὰ Θεοῦ ἱατρὸν. Παραπλήσιον δὲ τούτῳ γέγονέν τι καὶ ἕτερον.

54. Puerum ab impuro dæmone vexatum sculptor quidam ad beatum virum duxit: qui cum magno viro precanti astitisset; astantium quidam, propterea quod puer parvulus esset, dixit sculptori: Attolle in ulnas puerum, ut sanctificationem accipiat. Quo facto et absoluta precatione, ambo discesserunt. Postridie sculptor venit, lugens ac dolens, quod cruciatum manus suæ ferre non posset. Cumque ex eo quæreretur, quid lugeret, quid haberet? Postquam, inquit, puerum tenui, manus mea cepit incredibili dolore torqueri: dæmon enim, relicto puero, mihi adhæsit; et ille quidem curatus est, ego autem in discrimine versor. His auditis subridens vir beatus, dæmonem talia facientem contempsit, et pro misero illo precatus, liberavit eum; nihil aliud faciendum præcipiens, nisi ut precationibus incumberet. At ille neglecto viri Dei mandato, tumoremque et ardorem manus timens, ad medicos confugit, ut impleret id quod scriptum est: « Qui delinquit in conspectu ejus qui fecit eum, incidet in manus medici⁵¹; » erat enim manum suam perditurus. Eaque, cum omnia in medicos consumens et per balnea oberrans, nihil adjumenti perciperet, sed magis laboraret; rursum accessit ad medicum qui argentum non requireret, sed gratis operam impertiretur. Qui nihil moratus aut hæsitans, Deum misericordem observavit ut liberaretur: quod et obtinuit. Ille autem precibus postea incumbens, quemadmodum sanctus jusserat, a doloribus et inflammatione liberatus est, adeo ut Deum laudans artem suam solitam exerceret. Verum quando in eorum, qui a spiritibus immundis vexati liberatique sunt, mentionem incidimus; de apostata quodam verba

⁵¹ Eccli. xxxviii, 15.

(a) Ms. θεμήν· neutrum intelligimus: videtur autem deinceps desiderari aliquid, cui spatium

ἀναγωγῆς, τὸ δὲ κατώγειον μέγαν οἶκον εὐκτήριον τῆς ἀγίας ἀχράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀει Παρθένου Μαρίας)· ὁ δὲ καὶ γέγονεν ὅτε οὖν ἐξώρυξεν ὁ αὐτὸς μουσωτῆς τὸ θέμα (a) τῆς ἀκαθάρτου Ἀφροδίτης..... μᾶλλον ὁ παραμένων αὐτῇ δαίμων, ἐπλήξε τὴν χεῖρα τοῦ τεχνίτου· ἐφλέγμανεν γὰρ καὶ κατεπύρισε τὴν χεῖρα αὐτοῦ, γέγονε δὲ καὶ τραῦμα φοβερόν, ὥστε τὴν τοιαύτην οἱ θεωροῦντες ἀνάγκην τῆς χειρὸς, ἔλεγον αὐτὴν ἀποτέμνεσθαι. Ὡς οὖν εἶδεν ἑαυτὸν ἐν πολλῇ περιστάσει, τὸ κρεῖττον ἐπιλεξάμενος, ἔρχεται πρὸς τὸν ὄσιον, ὅπως τύχη βοθηταῖς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιήσας ἐπ' αὐτῷ τὴν εὐχὴν, ἔχρισεν τῷ ἀγίῳ ἐλαίῳ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα· αὕτη γὰρ ἦν ἡ πληγῆσα· πεποιήκεν δὲ τούτῳ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀπεκατέστη ἡ χεῖρ αὐτοῦ ὑγιᾶς ὡς ἡ ἄλλη διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοθηταίας. Ἐν ᾧ δὲ οἶκῳ τὴν πληγὴν ἔλαβεν ὁ ἱαθεὶς, ἐν αὐτῷ ὑπὲρ εὐχαριστίας καὶ εἰς ὑπόμνησιν τοῦ γεγονότος θαύματος, ἔστησεν τὴν εὐχὴν.

Ἐπειδὴ περιενοχλούμενος ὑπὸ πνευμάτων παιδίον, ὑπὸ ἀκαθάρτου πνεύματος ἐνοχλούμενον· ὡς οὖν παρίστατο τῷ μεγάλῳ ποιοῦντι τὴν εὐχὴν διὰ τὸ εἶναι μικρὸν τὸ παιδίον, λέγει τις τῶν παρισταμένων τῷ λεπτουργῷ· Βίασασον, ἄνθρωπε, τὸ παιδίον ἵνα λάβῃ τοῦ αγιάσματος, ὁ δὲ καὶ πεποιήκεν. Πληρωθείσης δὲ τῆς εὐχῆς, ἀπελύθησαν ἀμφότεροι. Τῇ δὲ ἐξῆς ἡμέρᾳ ἔρχεται ὁ λεπτουργός, κλαίων καὶ ὀδυρόμενος, μὴ φέρων τὰς δούνας τῆς ἑκτουῦ χειρὸς. Ἐρωτηθεὶς δὲ, τί κλαίεις; τί ἔχεις; ἔλεγεν, ὅτι Ἐξόστε τὸ παιδίον ἐδάστασα, τὰς δούνας οὐ φέρω τῆς χειρὸς μου. Ὁ γὰρ δαίμων, ὁ ἔσασ τὸ παιδίον, ἐμοὶ ἐκυλλήθη. κάκεινον μὲν ἴαθη, ἐγὼ δὲ κινδυνεύω. Τούτων ἀκούσας ὁ μακάριος, μικρὸν ὑπομειδιάσας, τοῦ δαίμονος κατεγέλασεν τοιαῦτα πεποιηκός· ἐπευξάμενος δὲ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀπέλυσεν αὐτὸν, μηδὲν ἄλλο ποιῆσαι παραγγεῖλαις, ἢ τῇ εὐχῇ σχολάζαι μόνον. Ὁ δὲ τῆς δουλείας αὐτῷ ἐντολῆς ἤττιον φροντίσας, φοβηθεὶς τὸν δίκον καὶ τὴν πυράκτωσιν τῆς χειρὸς, ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς ἱατροῦς, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον, ὅτι Ὁ ἀμαρτάνων εἰς τὸν ποιήσαντα αὐτὸν, ἐμπεισεται εἰς χεῖρας ἱατροῦ· ἐμελλεν γὰρ ἀπολέγειν τὴν χεῖρα αὐτοῦ. Προσδαπανήσας δὲ τὸν βίον αὐτοῦ εἰς ἱατροῦς, καὶ εἰς θερμὰ πλανώμενος (b), καὶ μηδὲν ὠφελήθει, ἀλλὰ μᾶλλον χειρόνως ἐσχηκώς, ἦλθεν πάλιν εἰς τὸν ἀνάργυρον ἱατρὸν, τὸν δωρεὰν λαβόντα τὴν χάριν, δωρεὰν δὲ καὶ πρέχοντα τοῖς χρήσοις ταύτης. Ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας ἢ ἐπιπλήξας, ἐκτινῶς παρεκάλεσε τὸν ἐλεήμονα Θεὸν ὅπως ἴαθῃ, ἕκαστ' αὐτὸν γέγονεν. Προσμείνας γὰρ τῇ εὐχῇ, ἀπὸ πλάγῃ καὶ τῶν ὀδυνῶν καὶ τῆς φλεγμονῆς, καὶ ἔπραττεν τὰ συνήθη. ἐργαζόμενος τὴν ἑαυτοῦ τέχνην, καὶ δοξάζων τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ περιενοχλούμενος ὑπὸ πνευμάτων

punctis signamus.

(b) Idem. πλανώμενος.

ἀκαθάρτων μνήμη γέγονεν, πολλῶν λαθόντων, περὶ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ πειράτος τὴν ἐξήγησιν ποιήσασθαι, διὰ τὴ μὴδὲ τὴν τυγούσαν ὠφέλειαν παρέχειν τῆς κατολιγυρούσι, καὶ ἀθετεῖν βουλομένοις τὸ μοναχικὸν σχῆμα.

νε'. Νεώτερός τις περιέπεσεν δαιμόνι πονηροτάτῳ καὶ χαλεπῷ· ὁτάκις δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐνοχλεῖτο, κρατῆσαι τοῦτον οὐδέ τις ἴσχυεν, ἀλλὰ πάντας κατισχύων, τοὺς πάντας συνέτριβεν. Ὡς οὖν ἐν τούτοις ἦν ὁ ἄνθρωπος, φέρουσιν αὐτὸν πρὸς τὸν ὅσιον, τὸν διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ συνεργείας ἐλαττήρα τούτου, καὶ τῶν τοούτων ἀκαθάρτων πνευμάτων. Ὁ δὲ τὸ φοβερόν κατὰ τῶν δαιμόνων ὄπλον τὴν τίμιον σταυρὸν καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔλαιον, ἐντίθησι εἰς τὸ μέτωπον τοῦ δαιμονιζομένου. Ὁ δὲ τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ ὡς ἦλον πεπυρωμένον δεξάμενος, ἤρξατο κράζειν, ἀρρῖζειν, μαίνεσθαι, καὶ τοὺς ἐδόντας τρίζειν, ὡς νομίζεσθαι μὴ μόνον ἓνα δαίμονα ἔχειν, ἀλλὰ πολλοὺς δαίμονας· ὡς ἐπ' ἀληθείας γὰρ λέγω, ὅτι πολλῶν μοναχῶν κρατούντων αὐτὸν, πάντας ὑπερισχύσας συνέτριψεν. Ἰκανὰς δὲ ὥρας βασανίσαντος αὐτὸν τοῦ δαιμόνος, μόλις κατέστη γενόμενος ὡς νεκρός, ὡς λογισασθαι ἡμᾶς ἔτι τελείως ἀπηλλάγη τοῦ δαιμόνος· ἐλθὼν δὲ τῇ ἐπαύριον, τὰ χεῖρονα πεποίηκεν. Ὡς οὖν ἐπὶ πολὺ ἔμενον ὁ δαίμων θλίβων τὸν ἄνθρωπον, ἐθαύμαζεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, καὶ διελογίζετο λέγων ἐν ἑαυτῷ· Ἄρα δι' ἦν αἰτίαν οὐκ ἀναχωρεῖ ὁ δαίμων ἀπ' αὐτοῦ; καὶ λέγει μοι, Ἐρίωτησον τὸν πάσχοντα τίς ἐστίν, καὶ πόθεν αὐτῷ συνέβη τοῦ χαλεποῦ δαιμόνος ἢ συνάντησις. Ὅτε οὖν κατέστη τοῦ ταπεινοῦ ἐκείνου ὁ λογισμὸς, ἠρώτησα αὐτὸν κατὰ λεπτὴν τὰ περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἐκ μικρᾶς ἡλικίας αὐτοῦ διαγωγῆς. Καὶ διηγήσατο λέγων, ὅτι Ἐγὼ ἐκ μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὸ μοναστήριον εἰσηλθὼν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἰς Ἀκρόπολιν (οὕτω γὰρ προσαγορεύεται ὁ τόπος τῆς ἐν Ἀμασείᾳ μονῆς), καὶ μόντας ἐν αὐτῷ χρόνον οὐκ ὀλίγον, ἀκριβῶς τὴν ἀσκησιν, ἐξήλθον ἐκ τοῦ μοναστηρίου, περιφρονήσας τοῦ μοναχικοῦ σχήματος, ἀλλάξας μετὰ τοῦ σχήματος καὶ τὸν βίον μετ' ἐπερίεσσα γὰρ καὶ γυναικὴ καὶ πολλαῖς ἄλλαις ἀμαρτίαις, καὶ νῦν ἡμεῖς καθὼς ὁρᾷτέ με πάντες ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος κατισχύμενον καὶ τεταπεινωμένον· ἀλλ' εἰ τι ἔνασθε, βοηθήσατέ μου τῇ ἀσθενείᾳ.

νε'. Μαθὼν δὲ ταῦτα καὶ ἐξ ἡμῶν ὁ μέγας (ἢ μάλ' ἰον δι' αὐτοῦ ἐμάθομεν ἡμεῖς· εἰ μὴ γὰρ ἐγένωσκεν αὐτὸς, οὐκ ἂν ἐπέτρεπεν ἡμῖν ἐρωτῆσαι τὸν ἀσθενούντα περὶ τῆς καταστάσεως αὐτοῦ· τὸ δὲ πᾶν ὠκονόμει ἵνα ἡμᾶς προσηκωτέρους ποιῆσαι τῷ ὑποδείγματι ἐκείνου, καὶ σωφρονίσῃ τοὺς κατ' ἐπιγυρούντας; καὶ ἀθετεῖν πειρωμένους τὸν μονῆρη καὶ ἄγγελικόν βίον), ἐδίδασκον δὲ τὸ εἰρημένον τῷ Ἰωβ λέγων· « Ἰδόντες τὸ ἔμῳν τραῦμα φοβήθητε, » καὶ τό· « Μὴ δὸς εἰς σάλον τὸν πόδα σου, καὶ οὐ νυστάξῃς ὁ φυλάττων σε, » καὶ τό· « Οὐδεὶς ἐπιθαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὴν ἔπισω, εὐθετό; ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Τούτοις δὲ καὶ πλείοσι παραπλησίους χρησάμενος; λόγους ἐπ' ὠφέλειαν καὶ στερεώσει τῶν ἀκούον-

A faciamus, eo quod non mediocrem utilitatem earum afferre potest, parvi facientibus et reprobantibus monasticum habitum.

55. Juvenis quidam ab improbo et gravi dæmone ita vexabatur, ut quoties illum affligebat, a nemine posset contineri: omnes etiam superabat, et conterebat omnes. Hunc miserum adduxerunt ad virum sanctum, gratiam ejusmodi spiritus pellendi nactum a Deo, qui cum pretiosæ crucis telum, dæmonibus formidabile, et oleum ejus adhibuisset fronti hominis vexati; ille signo crucis tanquam clavo ignito transfixus clamare cœpit et spumas effundere, fureque, et dentibus frendere, ut non ab uno sed a multis dæmonibus vexari videretur: et licet multi monachi eum tenerent, omnes superavit atque affixit, diuque vexatus, tandem ut mortuus jacuit. Nos illum omnino liberatum arbitrabamur: sed postridie reversus pejora patiebatur. Cum igitur diu fuisset afflictus et vexatus a dæmone, mirabatur Dei servus, et secum meditabatur cur ab eo dæmon non recederet; dixitque mihi ut miserum hominem interrogarem, quis esset, et unde ei tam improbi dæmonis incursus contigisset. Itaque cum misero illi constaret ratio, cœpi eum minutim interrogare de ejus statu atque conversatione a prima pueritia. Ipse autem: Puer, inquit, ingressus in monasterium S. Joannis Acropolitani (Acropolis enim appellatur locus monasterii ejus quod est Amasæ), non parvo tempore ibi mansi; tandemque piæ exercitationis pertæsus, spreto monachali habitu exivi e monasterio, et simul cum habitu vitam mutavi: nam et mulierem cognovi, et alia multa peccata commisi. Itaque nunc, ut videtis, sum in hoc statu, et ab immundo spiritu misere teneor atque affligor. Vos mihi, si quid potestis, opitulamini.

56. Hæc cum ex nobis didicisset vir sanctus, imo vero vir ab illo (nisi enim ipse cognovisset, non præcepisset nobis ut hominem vexatum de statu suo interrogarem, intendens utique exemplo tali confirmare nos, vitæque monasticæ et angelicæ contemptores et de eo dimittendo tentatos provocare ad pœnitentiam) suggestit nobis illa verba Job: « Videntes plagam meam time te »; et: « Ne dederis in commotionem pedem tuum »; et: « Nemo mittens manum suam ad aratrum et respiciens retro, aptus est regno Dei »⁵⁵. Hæc ille et multa alia his similia effatus, ad confirmationem et utilitatem præsentium monachorum; vexatum hominem ob ea quæ dixerat miseratus est, altumque suspirans et continenter orans, ea Davi-

⁵⁵ Job. vi, 21. ⁵⁶ Psal. cxv, 5. ⁵⁷ Luc. ix, 62.

ais verba ex persona miseri illius pronuntiavit: A
 « Dixi: Confitebor adversus me injustitiam meam
 Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei ⁶⁶. »
 Ita quidem vir sanctus ad hunc usque versum
 pronuntians psalmum: non alienum est autem, ut
 versum quoque sequentem adjiciamus, postquam
 enim dixit: « Et tu remisisti iniquitatem peccati
 mei; » sequitur hic versus: « Pro hac orabit ad te, »
 non quilibet, sed quis? « Omnis sanctus in tempore
 opportuno ⁶⁷; » opportunum vero tempus est, quando
 petuntur a Deo quæ illi placent: « Petite enim, in-
 quit, et dabitur vobis; pulsate, et aperietur vobis ⁶⁸. »
 Cum igitur homo vexatus confessus esset, pro
 ipso rursus consuetas preces Deo obtulit vir sanctus,
 hortatusque est ut in monasterium suum re-
 verteretur, habitumque reciperet, quem abjecerat
 et contumelia affecerat. Quod ille cum studiose
 fecisset, non est amplius a dæmone vexatus, sed
 in monasterio mansit prudenterque ac modeste se
 gessit. Quamobrem laudabant Deum qui ibi erant,
 atque dicebant: Hodie salus mundo huic facta
 est: quia frater hic noster mortuus erat, et re-
 vivit; perierat et inventus est. Impletum est etiam
 illud: « Multum valet oratio justi assidua ⁶⁹. » Aud-
 divit etiam ab illo is qui curatus fuerat. « Ecce sa-
 nus factus es, noli amplius peccare. » Sed reliqua
 miracula jam persequamur (40).

οὐλωώς, καὶ εὐρέθη· πεπλήρωται καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ εἰρημένον· « Πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. » Ἦκουσεν δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ ὁ λαθής: « Ἴδὲ, ὑγιής γέγονας, μηκέτι ἀμάρτανε. » Καὶ ταῦτα μὲν, ὡς ἐνόμιζεν, ἰκανά.

57. Homo quidam eo laborans morbo, qui totum corpus depascitur, ad sanctum virum confugit, supplicans ut sibi a Deo misericordiam impetraret. Qui miserum morbo prope consumptum aspiciens, non mediocriter commotus est. Adhibita igitur oratione unxit oculos ejus et manus oleo sancto, præcipiensque ne vino omnino gustaret, dimisit. Ille vero libenter paruit, sciens quæ ab hominibus effici nequeunt Deo esse facilia, et exemplo Naaman Syri domum suam reversus est. Cum autem anni spatium præteriiisset, rursus idem vir rediit, gratias agens Deo et laudans illum, quod morbus amplius non serperet, sed cohiberetur atque desiceret.

58. Alius quidam ad virum sanctum accessit dicens, se esse ex Polyando Comanorum (41), annoque jam integro non vidisse lumen, idque ex causa hujusmodi. Ob controversiam quæ sibi cum quodam intercedebat in judicio jurare coactus, pejavit tanquam perjuri nullum esset crimen: Deus autem, consulens saluti ejus, excæcavit eum. Quo affectus supplicio cum lucem non cerneret, et manu duceretur, venit ad virum Dei, et peccatum perjuri confessus, oculorum secutam cæcitatem indicavit; recte judicans Deum sacerdotibus tribuisse maximam potestatem per sanctos apostolos, quibus dixit: « Quæcunque ligaveritis super terram erunt ligata et in cælis, et quæcunque solveritis super terram erunt soluta et in cælis ⁶⁹. » Proinde cum vir admirabilis solvendi munus (suorum enim

των μοναχῶν, συμπαθῆσα; ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι παρὰ τοῦ πάσχοντος, μέγα στενάξας καὶ ἐκτενωῶς εὐξάμενος, τὸ τοῦ Δαυὶδ λόγιον ἐφθέγγετο λέγων, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἀσθενοῦς; « Εἶπα, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου. » Καὶ ὁ μὲν δσιος μέχρι τοῦδε τοῦ στίχου τὸ ψαλμικὸν ἐφθέγγετο λόγιον· καλὸν δὲ ἡμᾶς συνάψαι προσφόρῳ; καὶ τὸν ἐφεξῆς στίχον· μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν, « Καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου, » πρόσκειται στίχος ἐφεξῆς, « Ὑπὲρ ταύτης προσεύξεται πρὸς σέ, » οὐχ ὁ τυχῶν, ἀλλὰ τίς; « Πᾶς δσιος ἐν καιρῷ εὐθέτω. » καιρὸς δὲ οὗτος εὐθετος, ἐν ᾧ τὰ; αἰτήσεις ὁ αἰτῶν Θεῷ ἀρεσκούσας αἰτεῖ. « Αἰτεῖτε γὰρ, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε, κρούετε, καὶ ἀνοίγησεται ὑμῖν. » Ὅτε γοῦν γέγονεν ἡ ἐξαγόρευσις παρὰ τοῦ πάσχοντος, ἐποίησεν ἐπ' αὐτῷ τὴν συνήθη πάλιν εὐχὴν ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐπιτρέψας εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐν ᾧ ἦν, ἀπολαθεῖν δὲ καὶ ὁ ἡθέτησεν καὶ ἐνύθρισε σχῆμα. Ποιήσας οὖν τὰ πρόσταχθέντα μετὰ πάσης σπουδῆς, ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας οὐκέτι ἐνοχλήθη ὑπὸ τοῦ δαιμονος, ἀλλ' ἔμεινεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ μετὰ σώφρονος λογισμοῦ καὶ τῆς προσηκούσης καταστάσεως, δοξάζων τὸν Θεόν, ὥστε λέγειν τοὺς ἐν αὐτῷ διαιωμένους, Σήμερον σωτηρία γέγονεν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέστησεν, ἀπ-

νη'. Ἐτερός τις ἄνθρωπος ἦλθεν πρὸς τὸν δσιον, λέγων ἑαυτὸν ἀπὸ Κομανῶν εἶναι τοῦ Πολυανθοῦ· οὗτος ἐπὶ ἐνιαυτὸν ὅλον οὐκ ἀνέβλεψεν· ἡ δὲ αἰτία τοῦ πληγῆναι τὰς ὕψεις αὐτοῦ, ἦν αὕτη· Πράγμα μετὰ τινος ἐσχηκῶς καὶ δικαζόμενος, κατεκρίθη ὁμῶσαι· ὅς μὴδὲν εἶναι λογισάμενος τὸ τῆς ἐπιπορίας ἀμάρτημα, τοῦτο πεποίηκεν. Θέλων γὰρ ὁ Θεὸς σώσαι αὐτὸν, ἐπάγει σκότωσιν αὐτῷ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἀβλεψίαν. Ὡς οὖν ἐταλαιπύρει χρόνον οὐκ ὀλίγον, μὴ βλέπων τὸ φῶς, ἀλλ' ὑπὸ χειραγωγῶς περιπατῶν, ἦλθε καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, ἐξομολογούμενος τὸ τῆς ἐπιπορίας πλημμέλημα, δεικνύων τε τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἀσθένειαν, ὁρθῶς λογισάμενος, ὅτι ἐξουσίαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς ἱεραῦσιν αὐτοῦ, διὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, λέγων· « Ὁ ἐὰν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρα-

⁶⁶ Psal. xxxi, 5. ⁶⁷ ibid. 6. ⁶⁸ Matth. vii, 7; Luc. xi, 9. ⁶⁹ Jac. v, 16. ⁷⁰ Matth. xviii, 18.

(40) Quod sequitur miraculum deest in egrapho nostro Vaticano.

(41) Ab urbe Cumano verterat Zinus, seu potius Cumana: hinc nihil pronius erat quam ut Cumana Pontica intelligeretur, ad eundem cum Amasæa Iridem fluvium sita: sed Comanum Cappadocie

intelligere suadet expresse in Græco additum nomen Πολυανθοῦ, quod corrigo et scribo Πολυανθοῦ, nomen oppidi, haud procul a Comana Cappadocia: siti juxta Ptolomæum, Ortelio teste, qui interpretes Ptolomæi arguit loco Polyandus, scripsisse Padyandus.

νοῦ. Ὁ Ἐπειθεὶς δὲ αὐτὸς συναμφοτέρον ἐκέκτητο χάρισμα ὁ θαυμαστικός, τὸ τῆς ἰάσεώς φημι, καὶ τὸ λύσει τὸν δεδεμένον (σειραῖς γὰρ τῶν ἑαυτοῦ ἀμαρτιῶν ἔκαστος σφίγγεται), παρεκάλεισεν τὸν παντοδύναμον Θεὸν συγχωρηθῆναι μὲν αὐτῷ τὸ τῆς ἐπιτοκίας τέλημα, δοθῆναι δὲ καὶ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἀνάβλεψιν. Ποιήσας τείνυν ἐπ' αὐτῷ τὴν εὐχὴν, ἔχρισεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ τοῦ ἁγίου ἐλαίου ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἀπέλυσεν, καὶ ὁ ὑπὸ χειραγωγοῦ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν φωταγωγούμενος ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ, δοξάζων τὸν Θεόν.

νθ. Καὶ τούτων μὲν ὀλίγων ἐκ πολλῶν ἐμνημονεύσαμεν, ὡς καὶ κατὰ πρόσωπον ἐγνωρίσαμεν ἐφ' οὓς γεγόνασιν αἱ ἰάσεις. Πολὺ δὲ πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων καθεκάστην ἡμέραν ἔχοντες διάφορα καὶ ποικίλα πάθη, φανερά τε καὶ ἀφανῆ, καὶ πάντες τοῦ ἐλέους Κυρίου ἐτύχανον. Ἐφερον γὰρ γυναῖκες ὑπομάζια παιδιά, βοῶντα τὴν ἀτροφίαν, ἔδυρόμεναι καὶ αὐτὰ τὴν τοῦ γάλακτος αὐτῶν ἐπιβρόθῳ ξηρανθεῖσαν· καὶ ἦν ἰδεῖν ἐλσεινὸν θάσμα, στεναγμόν τε καὶ κλαυθμὸν διάφορον. Τί οὖν; Ἐπασχεν ὁ μέγας ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ, βλέπων ὀδυρόμενα τέκνα σὺν μητέραςιν, τὰ μὲν θρηνοῦντα διὰ λυμὸν, τὰς δὲ πενθοῦσας τρόπον τινὰ τὴν ἀπαίδειαν σὺν αἰσθήσει πολλῇ τηχομένας. Ἄρα οὖν ὁ οὕτως συμπαθὴς εἰς πάντας, ὁ οὕτως εὐσπλαγχνος, ὁ οὕτως ἐλεήμων, οὐ περισσώτερον αὐτῶν ἔπασχεν τὴν ψυχὴν; Πάντως μὲν οὖν ὄθεν καὶ ἐπετύγγανεν τῶν αἰτήσεων· ἔλεγεν γὰρ προσευχόμενος ὡς Μωσῆς ἐκείνος ὁ μέγας· Ὁ Κύριε εἰ μὲν ἀφείς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἀφες· εἰ δὲ μὴ, κάμει ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας. Ὁὕτως δὲ παρακαλῶν τὸν Θεόν, ἔπειθεν καταπέμπειν τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς δεομένους τοῦ ἐλέους αὐτοῦ.

ξ. Καλὸν οὖν ἔστιν, πολλὰς τούτου περιπεσοῦσας τῷ πάθει καὶ λαθεῖσας παραδραμόντας ἡμᾶς, μνημονεῦσαι μᾶς γυναικὸς, ἧτις λαθεῖσα καὶ ἐπανελθοῦσα εἰς τὸ μοναστήριον, ἐξωμολογήσατο τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, λέγουσα, ὅτι Ξηρανθέντος τοῦ γάλακτός μου, προσήλθον τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ μετὰ τοῦ παιδίου· λαθούσης (c) δέ μου παρ' αὐτοῦ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ ἁγίου ἐλαίου, σὺν τῷ ἐξελεῖν με τὸν πυλῶνα τοῦ μοναστηρίου, εὐθὺς καὶ παραχρῆμα ἐξέβλυσαν οἱ μασθοὶ μου, καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀδιαλείπτως ἔδρυσον, ὡς καὶ ἄλλα παιδιά τρέφεσθαι ἐξ αὐτῶν· ἀντας δὲ τοὺς ἰδόντας τὸ πρὶν δοξάζειν τὸν Θεόν, ὅτι πρῶτην ἐραυριζομένη ἀλλότριον γάλα καὶ ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν μεταβαίνουσα, ἵνα θρέψῃ τὸ ἑαυτῆς ὑπομάζιον, νῦν αὐτὴ ποιεῖν οὐ παύεται πάλιν, ὁμοῦ καὶ ἀντιδοῦσα ὀπερ ἔλαθεν, καὶ τὴν αἰτίαν ἐξαγγέλλουσα, καὶ διηγουμένη τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· αἱ γὰρ τοῦ Θεοῦ χάριτες τοιαῦται, ὅτι ὅπου ἐπλεόναζεν ἡ Οὐλίψις ὑπερπερίσευσεν ἡ χάρις. Μὴ μικρὸν εἶναι δοκεῖ τοῦτό τιαν; οὐκ οἶμαι τίνα τῶν εὐφρονούντων τοῦτο λογίζεσθαι, ἐκεῖνῳ δὲ μάλλον ἴσον εἶναι τῷ τῆς στείρας θαύματι· κακείνη γὰρ φύσεως ἔλαχεν τοῦ τίκτειν, ἀλλ' ἡσθῆνησεν ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μασθοὶ φύσει τὴν τοῦ γά-

A quisque peccatorum catenis obstringitur) atque curandi haberet, Deum omnipotentem oravit, ut ipsi tum perjurii veniam, tum oculorum sanitatem concederet. Absoluta vero super illum precatione, unxit illum oleo sancto tribus diebus et liberavit. Ita factum est, ut qui alienis manibus et oculis ductus venerat propriis in suam civitatem reversus sit, Deum laudans.

ἐλθὼν, καὶ ὑπὸ ἀλλοτρίου φωτὸς ὀδηγούμενος, ὑπὸ

59. At hos quidem paucos e multis commemoravimus, qui curati sunt, et quos de facie novimus: magna enim quotidie virorum, feminarum ac puerorum multitudo ad eum confugiebat: qui cum variis morbis, tam manifestis quam occultis, laborarent, omnes Dei misericordiam consequabantur. Mulieres etiam veniebant cum pueris adhuc lactentibus: qui cum lugerent ac quererentur, quod nutrimento carerent suo; matres ipsæ dolebant, quod sibi fontes lactis exaruisent. Miserrandum autem erat spectaculum, et suspiria ac gemitus et clamores varii. Quid ageret vir Dei magnus, intuens matres simul ac filios lugentes vociferantesque, hos quidem propter famem, illas vero quod se filiis orbari cernerent? Nonne animus ejus vehementer commoveri erat necesse; præsertim cum esset tam mitis, tam clemens, tam misericors erga omnes? Commovebatur plane, ideoque etiam impetrabat postulata: orans enim dicebat ea quæ Moyses ille magnus: « Domine, dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti ⁶¹. » Quibus verbis obsecrans Deum, efficiebat ut misereretur eorum qui misericordię ipsius indigebant.

60. Operæ pretium est autem ut ex mulieribus, idem patientibus ad eumque confugientibus et curatis, unam memoremus, quæ sanata rediit ad monasterium, et gratiam Dei prædicavit his verbis: Lacte defecta ad sanctum virum accessi cum filio meo; postquam vero ille, pro me precatus, oleum dedisset, e monasterii foribus egredienti ubera lac dederunt, diuque tanta fluxerunt copia ut alienos quoque pueros lactarem: omnes vero qui me antea noverant laudant Deum, quia prius quidem emendicabam lac alienum, e domo in domum transiens, ut nutrimentum infantulum meum, nunc autem non desino idem facere et simul iis a quibus acceperam reddere, causam omnibus explicans, et enarrans Dei magnalia: talis enim est Dei gratia, ut ubi abundavit afflictio, nunc superabundet gratia. Num parvum hoc esse aliquibus videtur? Non equidem existimo aliquem sanæ mentis id cogitare: quin potius ipsum æquatatum ei miraculo quod sterili contigit. Nam quemadmodum illa naturam habebat gignendis liberis formatam, parere tamen non poterat: sic hujus ubera, lactis quidem fluxum habere naturaliter debebant, sed is aruerat, ut per

⁶¹ Exod. xxxii, 31, 39.

(c) Scriptum erat, λαλούσης δέ μου παρ' αὐτοῦ τὴν εὐχὴν, duplici mendo.

servum Dei exuberaret. Veritatem autem dico in Christo : multæ mulieres tum hoc morbo, tum aliis pluribus occultis ac gravibus laborantes, veniebant Dei et opem exorabant. Porro de hujusmodi curationibus, licet plurima dici possint, hæc satissint. ἤρχοντο καὶ ἔξιόνοντο τῆς βοήθειας τοῦ Θεοῦ. Καὶ παρελείψαμεν.

Ἰακτος εἶχον ἐπιβροχῶν, ἀλλ' ἰσθένησαν, ἵνα φανερωθῆ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀποτελεσθέντα θεράποντος. Ἀλλ' ἰσθένησαν γὰρ λέγω ἐν Χριστῷ, ὅτι πολλὰ γυναικες ἔχουσαι τὸ πάθος τοῦτο, ἀλλὰ ἐξ ἄλλα κρυπτὰ ποικίλα καὶ δυσίατα πάθη, περὶ μὲν τῶν ἰάσεων ἐν τούτοις, καὶ εἰ τὰ πλείονα

CAPUT VII.

Sanctus Eutychius in fame annonam servat indeficientem; imperium quibusdam prænuntiat; Amasenis valedicit.

61. Nunc videamus et aliam gratiam, huic sancto viro concessam a Deo, quæ quidem, ut ego censeo, non multum differt ab ea quam Elias propheta in Sareptis declaravit. Quanquam Thebites quidem, postquam famem secundum oris sui verbum induxit, a vidua, se suumque filium negligente, benigne susceptus hospitio, hoc rependit beneficium, ut neque in hydria deficeret farina, neque oleum in lecytho. Hic autem, quasi secundus quidam Elias, famem ipse non intulit, sed multos laborantes suis precibus sustentavit, tali, quam exponere aggredior, occasione. Impiorum Persarum (42) incursum in rempublicam nostram, quo novus Nabuchodonosor Ciosres (43) Sebasten venit et Melitenen, norunt omnes. Cum igitur in magnas angustias atque discrimen res essent adductæ, vicini fere omnes Nicopoli (44), Neocæsarea (45), Comanis, Zela, aliisque civitatibus finitimis Amasiam se conferebant, tanquam in munitissimum locum, confisi non tam præsidio urbis quam amici viri sancti precibus; omnes enim tam indigenæ quam advenæ inquilini, qui magna ex parte erant Iberes, et hospites reliqui spes suas secundum Deum in illo collocarant; servabanturque pendentes ex ore ejus et verba ipsius audientes. Merito igitur in tali tumultu ad urbem cucurrit innumerabilis hominum multitudo; sed cum diu ibi commorata esset, consecuta est magna cibariorum penuria. Itaque omnibus ad sanctum ipsius monasterium, velut ad tutissimum portum, confugientibus, ut simul cum corporibus animos pasceret, magni quotidie sumptus fiebat: et interim famæ crescebat in dies, tum propter exercitus nostros, tum propter Dei et reipublicæ adversarios; unde magna in necessitate versabamur universi; quia dum multitudini panis subministratur, sic exinanitæ sunt arcæ monasterii, in quibus farina conservabatur, ut nec unius quidem hebdomadæ cibus in iis esset reliquus.

62. Tunc horrei custodes, sanctissimi monachi, videntes farinam minui et flagitantium multitudinem crescere, ad virum magnum accesserunt, illum Scripturæ locum usurpantes: « Transiens in Ma-

(42) Anno 572, Persicum bellum renovatum esse tradit Theophanes. Causam belli exorti indicat Evagrius, lib. v, c. 7, quod Armeni a Persis afflicti se subjicissent imperio Romano.

(43) Sebaste et Melitene, notissimæ metropoles

ἔξ'. Ἰδωμεν δὲ καὶ ἄλλην χάριν δοθεῖσαν τῷ ὁσίῳ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἥτις, ὡς οἴμαι, οὐ πολὺ διαφέρει τῆς ἐπὶ Ἠλίου τοῦ προφήτου, καὶ τῆς ἐν Σαράφθοις γενοῦσας θυματουργίας. Ἀλλ' ὁ μὲν Θεοσίτης, ὡς διὰ τοῦ οἴκειου στόματος ἐπαγαγὼν τῷ λαῷ λιμὸν, ὁ δὲ ἄλλος ὅτι φιλοφρόνως αὐτὸν ἐξένισεν ἡ χήρα, τέκνων ὑπεριδοῦσα καὶ ἐαυτῆς, ὅς καὶ εὐξάμενος χάριν αὐτῇ ἀντέδωκεν, τὸ μὴ ἐκλείπειν ἐκ τῆς ὑδρίας τὸ ἄλευρον, καὶ ἐκ τοῦ καμψάκου τὸ ἔλαιον. Οὗτος δὲ ὁ μετὰ Ἠλίαν δεύτερος, λιμὸν μὲν οὐκ ἐποίησεν, πολλοὺς δὲ λιμώττοντας προσευξάμενος ἔθρεψεν. Τὴν δὲ αἰτίαν ἐρῶ· Πάντως ἴσμεν τὴν γενομένην ἐπιδρομὴν τῶν ἀθέων Περσῶν εἰς τὴν ἡμετέραν πολιτείαν, ὅτε ὁ νέος Ναβουχοδονόσωρ Κοιρῶς; ἦλθεν ἐπὶ Σεβάστειαν καὶ Μελιτινήν. Πολλῆς οὖν τῆνικαὶτα ὀλίψως καὶ ἀνάγκης γενοῦσας, πάντες σχεδὸν οἱ πλησιόχωροι, οἱ τε Νικίπολι καὶ Νεοκαισάρειαν, Κωμανά τε καὶ Ζήλαν, καὶ τῶν ἄλλων ἐγγύθεν πόλεων, ὡς εἰς ὄχυρωτάτην πόλιν κατέφυγον τὴν Ἀμάσειαν, οὗ τοσοῦτον τῇ πόλει θαρρόντες, ὅσον ταῖς τοῦ ὁσίου ἀνδρός εὐχαῖς; πάντες γὰρ οἱ τε αὐτόχθονες, οἱ τε ἐπίσκατοι ἔθνηκοι (πλείονες δὲ τούτων Ἰβηρες ἦσαν), ἔτι γε μὴν καὶ οἱ ξηνοπολιταὶ μετὰ Θεὸν εἰς αὐτὸν τὰς ἐλπίδας ἔχοντες, τῷ στόματι αὐτοῦ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις προσέχοντες ἐσώθησαν. Εἰκότως οὖν, τοιαύτης ταραχῆς γενομένης, ἄπειρα πλήθη συνέδραμεν εἰς τὴν πόλιν, οἵτινες ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν αὐτῇ διάγοντες οὐ τὴν τυχούσαν τῶν σιτίων ἐπόλουν στένωσιν. Οἱ πάντες τοίνυν, ὡς εἰς εὐδίον λιμένα κατέφυγον εἰς τὸ εὐαγὲς τοῦ ὁσίου μοναστήριον, τρέφοντες μετὰ τῶν σωμάτων καὶ πλείον τὰς ἐαυτῶν ψυχάς. Πολλῆς οὖν δαπάνης ἐκάστης ἡμέρας γινομένης, καὶ τῆς χύρας; λιμὸν ἀφατον ἐχούσης, ἐκ τε τῶν ἡμετέρων στρατοπέδων ἐκ τε τῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐχθρῶν, οἱ πάντες ἤμεν ἐν ἀνάγκῃ καὶ κατὰ τὴν πολλῆν, διὰ τὴν ἐπιχρηγομένην τῷ πλήθει τῶν ἀρτίων τροφῆν. Οὕτως; γὰρ ἐξεκινώθη τὸ ἄλευρον ἐκ τῶν ἀγγείων τοῦ μοναστηρίου, ὡς μηδεμιᾶς ἑβδομάδος ὑπολείφθηναι σχεδὸν ἐν αὐτοῖς; ἄλευρον.

ἔξ'. Ὅτε οὖν εἶδον οἱ τὴν διακονίαν ἐκπληροῦντες τοῦ κελλαρίου εὐλαθέστατοι μοναχοὶ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀλεύρου, καὶ τὴν ἀπραΐτητον τῶν δεδωμένων δαπάνην, προσῆλθον τῷ μεγάλῳ λέγοντες γραφικὸν Ἀρμενιᾶς πρῆμῃ καὶ Ἀρμενιᾶς secundæ.

(44) Nicopolis urbs episcopalis sub Sebastena metropoli.

(45) Neocæsarea, metropolis Ponti Polemontiaci. Zinus Cæsarea, minus recte.

λόγιον, « Διαβάς εἰς Μακεδονίαν (d) βοήθησον ἡμῖν, » ὅτι ἦδη τὸ ἄλευρον ἐκ τῶν ἀγγείων ἐξέλιπεν, καὶ πᾶσα ἄλις περιαιρεῖται τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. Ὁ δὲ μηδὲν ἐνδοιάσας ἢ ὑπερθέμενος, θαρρῶν εἰς τοὺς πλουσίους, οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, παρεγένετο εἰς τὸ κελλάριον, ἐν ᾧ οἱ σάρποι βραχὺ ἔχοντες ἄλευρον ἴσταντο· καὶ ποιήσας εὐχὴν, παρήγγειλεν τοῖς διακόνους λέγων, ὅτι Ὅσον παρέχετε τοῖς χρεῖαν ἔχουσιν, ὑπὲρ τὸ διπλάσιον χορηγεῖ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. Πιστεύω γὰρ ὅτι ὡς οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῆς ὑδρίας ποτὲ τὸ ἄλευρον, οὐδὲ νῦν ἐκλείψει, καὶ εἰ ἐκλινεν ἐκ τούτου εἰς τούτο, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ γέμοντος εἰς τὸ κενόν, πληρὸν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐκκενωθήσεται, φάγονται δὲ πάντες, καὶ χορτασθήσονται, καὶ αἰνέσουσι Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν. Μετὰ πολλῆς οὖν χαρᾶς καὶ προθυμίας οἱ εὐλαβέστατοι μοναχοὶ τὸ προσταχθέν αὐτοῖς ἐπλήρουν, ἀνευθεῖ τὴν χορηγίαν τῶν ἄρτων παρέχοντες πᾶσι τοῖς ἐρχομένοις. Ἐπὶ πολὺν οὖν χρόνον τοῦτο ποιοῦντες, πολὺν πεινῶντα λαὸν ἐχόρτασαν. Ἐκ τούτου δὲ πλέον ἐγνώσθη τὸ θαῦμα, ἐκ τοῦ μὴ δέξασθαι προσθήκην ἀλεῦρου πρὸς τὴν ἦδη τοῦ ἐνιαυτοῦ γενομένην εἰσκομιδὴν· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ τοσαύτης ὑπερδραπένης γεγενημένης, καὶ μετὰ τὸ εἰσκομισθῆναι τὸν νέον ἄλευρον, ἐπὶ χρόνον ἰκανὸν τὸ παλαιὸν ἐπῆρκεσαν, μᾶλλον δὲ διὰ παντὸς αὐτὸ ἐπαρκεῖ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, « Φάγεσθε παλαιὰ ἐπὶ παλαιῶν, καὶ παλαιὰ ἐκ προσώπου νέων ἐξοίσετε· » ἀμεταμέλητα γὰρ τοῦ Θεοῦ τὰ χαρίσματα.

57. Καὶ περὶ μὲν τῶν ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς θαυμάτων γεγονότων, πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, ἀρκεῖντος ἐξ αὐτῶν ὀλίγων ἐμνημονεύσαμεν, τὰ λοιπὰ τοῖς βουλομένοις περὶ αὐτοῦ ζητεῖν καὶ γράφειν ὑψηλοτέρως παραχωρήσαντες. Ἄξιον δὲ τὸ μηδὲ εἰς αὐτὸν γεγονὸς θαῦμα παραδραμεῖν ἀνεξέταστον. Ποῖον δὲ τούτο ἦν; Τὸ τῆς ἐπανόδου φημί, ἦτοι ἀποκαταστάσεως τῆς εἰς τὸν οἰκεῖον θρόνον, ὃν οὐτε ἀπολιπῶν παντάπασιν ἀπολέλοιπεν. Μείνας οὖν τὸν δουδεκαίτη καὶ πρὸς χρόνον ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συστάται μοναστηρίῳ, τὰς τε προλεχθείσας θαυματουργίας ἄλλα τε ἀμύπολλα συνεργεῖα Θεοῦ ἐπιτελέσαντος ἐν αὐτῷ ἔργα, κεφάλαιον ἐπὶ τοῖς λεγομένοις καὶ παρ' αὐτοῦ πραχθεῖσαι δεικνυσιν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ θαυματουργίαν καὶ εἰς αὐτόν. Οὐ γὰρ πρέσβυς, οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος, ὁ διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν χρηματίσας τῷ Ἰωβ, ὁ βράδυσ εἰς κόλασιν καὶ ταχὺς εἰς ἀντίληψιν, ὁ μὴ παντελῶς ἀφιεὶς ῥάθειον ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν δικαίων, ἵνα μὴ κακίαν δίκαιοι μάθωσιν· ἐπὶ τέλει τῶν ἀθλων ἀναγορεύει τὸν ἀθλητὴν, λαμπρῶν τῶν κηρύγματι λέγων· « Ζῶσαι ὡσπερ ἀνὴρ τὴν ὄσφυν σου, ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δὲ ἀπόκρισαι· οἶφι δὲ με ἄλλως σοι κερηματοκίναι, ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος; » Τοῦτο τῶν τρυ-

cedoniam, adjuva nos⁶² : » quoniam farina jam defecit in arcis, et spes victus nobis adimitur. At ille nulla interposita mora nihilque dubitans, sed fidentis opulentæ misericordiæ Dei, ingressus in eum locum in quo erant arcæ, jam propemodum farina vacuæ, post fusas ad Deum preces solatus est ministris, Bono, inquiring, estote animo : quod enim egentibus impartitis, Dominus Deus noster restituet duplicatum. Spero enim, quemadmodum olim ex hydria farina non defecit, ita nunc minime defuturam. Nam licet inclinaveritis ex hoc in illud, ut est in Psalmo dictum⁶³, hoc est a pleno ad id quod est inane ; tamen sæx ejus non erit exinanita, sed edent omnes et saturabuntur, et laudabunt Dominum Deum nostrum. His verbis gaudio repleti religiosissimi monachi alacriter exsequebantur mandata, panem sufficienter distribuentes omnibus accedentibus ; eoque modo magna populi turbam, fame laborantem, diu nutriturunt ; tanto majori miraculo, quod cum farinæ in annum paratæ nihil adderetur, et tantum quotidie consumeretur, tamen non solum non defecit, verum etiam postquam nova farina esset illata, farina vetus diu, imo semper salis fuit ; sicut scriptum est : « Comeditis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus projicietis⁶⁴ ; » sine pœnitentia enim sunt dona Dei.

63. Ac de miraculis quidem, quæ a sancto viro gesta sunt, satis sit retulisse hæc pauca, reliqua dimittentes iis qui de ipso sublimius scrutari et scribere voluerint : non tamen erit alienum si quod in ipsomet factum est recenseamus. Ecquod autem istud est ? Illud nimirum, quod pertinet ad ejus reditum in propriam sedem, quam nunquam omnino dereliquerat. Cum igitur duodecim annorum (46) spatio atque eo amplius in monasterio a se constituto mansisset, et res admirabiles hactenus commemoratas atque alias multas Dei auxilio perfecisset, summa miraculorum ab eo gestorum ea fuit gratia, quam circa ipsum Deus ostendit. Non enim legatus, non angelus, sed ipse Deus, qui per nebulam et turbinem Job fuerat allocutus, qui tardus est ad vindictam et celer ad remunerationem, qui non relinquit omnino virgam peccatorum super sortem justorum, ut non discant malitiam justi, in fine certaminum pugilem suum clare alloquitur : « Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, tu autem mihi respondebis. Opinarisne me aliter tecum loqui, quam ut justus appareas⁶⁵ ? » Hoc est vulnerum medicamentum, hæc certaminis corona, hæc patientiæ

⁶² Act. xvi, 9. ⁶³ Psal. lxxiv, 9. ⁶⁴ Levit. xxvi, 10. ⁶⁵ Job xl, 2, 3.

(d) Videntur hic *Macedoniam* nominare pro regionibus Europæ trans Pontum, in quibus procul ab hostium metu fruges tunc abundare credebantur.

46) Ab anno 565 ad 577.

remuneratio, hoc pignus mercedis futuræ: idem qui dolere facit, rursum recreat.

64. Nemo putet eum sine tentationibus et afflictionibus gravibusque periculis totum tempus transegisse in monasterio suo: non enim deerant hostes visibiles et invisibiles, qui conjicerent eum in caminum tentationum, perturbationumque flammam incenderent, et doloribus ejus adderent incrementum, ut illum Psalmi versum posset dicere: « Super dolorem vulnerum meorum addiderunt ⁶⁶. » Omnes autem sanctum monasterium ita vexabant, ut læderet nos etiam vivere, nisi angelus Domini descendisset, et flammam ignis discussisset, fecissetque medium fornacis quasi ventum B roris flantem. Quoniam igitur oportebat aurum prebaturum e fornace eximi, ut splendidius videretur (taliter enim sunt sancti, qui transeunt per tentationes, quorum sub persona dicit David: « Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium ⁶⁷ »), etiam pugnatorem egregium eduxit in refrigerium Deus, qui tentationes dissolvit: « Non te, inquit, deseram neque derelinquam ⁶⁸. » quemadmodum et Apostolus ait: « Fidelis est autem Deus, qui non patietur tentari supra id quod potestis, sed faciet eum tentatione proventum ⁶⁹. » Verum qualis liberatio ejus, quis reditus fuerit, breviter videamus.

65. Cum is, qui in sedem hujus generosi magnique viri irrepserat, migrasset (47) ex hac vita (quem in locum, novit is qui id arcanis quibusdam de causis permisit fieri), pius populus pastorem doctoremque suum reposcens, ad imperatores Justinum et Tiberium, imprimisque ad imperatorum ac regum omnium verum imperatorem ac regem Deum nostrum exclamare cœpit, ut sibi redderetur fidei custos, Trinitatis buccinator, rectæque religionis defensor, qui omnia omnibus fiebat ut plures lucrifaceret. Illi autem, quos nunc beata continet requies, cum eadem sentirent, suscipientes divinum populi fidelissimi studium et charitatis ardorem, quo ipsi quoque jam pridem erga sanctum virum flagrabant, concesserunt quod rogabantur, quodque ipsimet optaverant semper, tum multis aliis de causis, tum ob eam præcipue, quod eos imperatores futuros prædixerat. De quibus, quamvis a progressu cohiberi ideo nos oporteat, tamen cum tempus hoc exigat, pauca dicenda sunt: ne illius periculum qui talentum defoderat,

μάτων τὸ φάρμακον, οὗτος τῆς ἀγωνίας ἐστὶν ἄνθρωπος, αὕτη τῆς ὑπομονῆς ἢ ἀντίδοσις, καὶ ἀββάτων τῆς μελλούσης μισθοδοσίας, οὗτοι αὐτὸς ἀλλοτρίως ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν.

Ἐξ'. Μὴ γὰρ τις ὑπολάβῃ ὅτι ἐκτὸς πειρασμῶν, ἢ ὀλιψέων, ἢ κινδύνων χαλεπῶν διήγεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ μοναστηρίῳ τὸν ἅπαντα χρόνον· οὐ γὰρ διέλιπον οἱ ἐμβάλλοντες αὐτὸν εἰς τὴν κάμινον τῶν πειρασμῶν, ὁρατοὶ τε καὶ ἀόρατοι ἐχθροὶ, καίοντες τὴν φλόγα τῶν παθῆμάτων, καὶ προσθήκας ἀληθῶν αὐτῷ παρέχοντες, κατὰ τὸ ψαλμικὸν λόγιον, « Καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκάν »· πολυτρόπως αὐτῶν τε καὶ δι' αὐτῶν τὸ εὐαγὲς κακώσαντες· μοναστήριον, ὥστε ἐξαιρηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν, εἰ μὴ ὁ ἄγγελος Κυρίου συγκατέβη, καὶ ἐξετίναξε τὴν φλόγα τοῦ πυρός, καὶ ἐποίησε τὸ μέσον τῆς καμίνου ὡς πνεῦμα ὁρῶσου διασυρίζον. Ἐπεὶ οὖν εἶδε λοιπὸν τὸν χωνευθέντα χρυσὸν ἐξαιρεθῆναι τῆς χωνείας, ἵνα φανεῖ λαμπρότερος (τοιοῦτοι γὰρ οἱ διὰ πειρασμῶν διερχόμενοι ἅγιοι, ὧν καὶ τὸ πρόσωπον ἀναλαβὼν ὁ Ψάλλων ἔλεγεν, « Διήλομεν διὰ πυρός καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγε ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν »), ἐξάγει καὶ τὸν καλὸν ἀθλητὴν εἰς ἀναψυχὴν ὁ τῶν πειρασμῶν καταλυτικὸς Θεὸς, ὁ λέγων, « Οὐ μὴ σε ἀνήσω, οὐδ' οὐ μὴ σε (e) ἐγκαταλίπω, » καθὼς καὶ ὁ Ἀπόστολος φησιν, « Πιστὸς δὲ ἐστὶν ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε ὑπενεχεῖν, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν ἐκ τοῦ πειρασμοῦ. » Τίς δὲ καὶ ποία ἡ τούτου ἐκβασίς, ἥτοι καθάρσεις, ἀκούσωμεν δι' ὀλίγων.

Ἐξ'. Μεταστάς τοῦδε τοῦ βίου ὁ ὑπεσελθὼν εἰς τὸν θρόνον τοῦ πολυάθλου καὶ μεγάλου ἀνδρός (ἐν ᾧ τότε οἶδεν ὁ διὰ τινὰς ἀπορήτους ἡμῖν αἰτίας συχωρῶν τοιαῦτα γίνεσθαι Θεός), καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ ζητοῦντος τὸν ἑαυτῶν ποιμένα καὶ διδάσκαλον, καὶ τὰς ἐκδοσεις ποιουμένου [πρὸς τοὺς] (f) βασιλεῖς Ἰουστίνου καὶ Τιβερίου, καὶ πρὸ γε πάντων τὸν Βασιλέα τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριον τῶν κυριευόντων Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, ἀποδοθῆναι αὐτοῖς τὸν φύλακα τῆς πίστεως, τὸν κήρυκα τῆς Τριάδος, τὸν ὑπέρμαχον τῆς ὀρθοδοξίας, τὸν πάντα πᾶσιν γενόμενον ἵνα τοὺς πλείονας κερδίσῃ. Ταῦτα παθόντες οἱ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ, ἀποδείξάμενοι τὸν ἔνθεον ζῆλον, καὶ τὸ θερμὸν τῆς ἀγάπης τοῦ πιστοτάτου λαοῦ, ὃν ἔσχον καὶ αὐτοὶ ἐκπαλαί πτόθον εἰς τὸν ὄσιον ἄνδρα ἐφανέρωσαν, τῷ φιλοχρίστῳ λαῷ παρασχόντες τὴν χάριν· ἀεὶ γὰρ τῆσούλοντο γενέσθαι τοῦτο, διὰ πολλὰ μὲν, ἐξεραιτως δὲ διὰ τὸ προσεπιεῖν αὐτὸν αὐτοῖς τὰ τῆς βασιλείας πρὸς τῆς βασιλείας. Περὶ ὧν ἀξιόν ἐστιν, καιροῦ καλέσαντος, δι' ὀλίγων ἐξηγήσασθαι, κἂν εἰ τοῦ πρώτου

⁶⁶ Psal. lxxviii, 27. ⁶⁷ Psal. lxxv, 12. ⁶⁸ Josue i, 5; Hebr. xiii, 5. ⁶⁹ I Cor. x, 13.

(e) Scriptum erat, ἀνὸ καὶ ἐγκαταλείπω, sed patet correctio ex verbis Deuteronomii xxxi, 8, ubi de Deo dicitur in tertia persona, quod hic in

prima. οὐκ ἀνήσει σε, οὐδὲ μὴ σε ἐγκαταλίπη.

(f) Rursum in egrapho erratum, ποιουμένου βασιλεῖς.

(47) Mortuum esse 31 Augusti, indict. 10, anno 557, Joannem episcopum CP. tradit Theophanes.

De eo egimus 21 Februarii inter Prætermissoa, pag. 254.

εἰργώμεθα ἡ ἐγὼ γὰρ θέμις τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν λήθῃ ἀπαρδραμεῖν, ἵνα μὴ ὁ κίνδυνος τοῦ χώσαντος τὸ τάλαντον, λάβῃ καθ' ἡμῶν χώραν. Λέξω οὖν τὰ κατὰ πρόγνωσιν αὐτοῖς εἰρημμένα.

ἔς'. Πρὸ τριῶν ἢ καὶ πρὸς χρόνων τῆς βασιλείας Ἰουστίνου, ἀπεκαλύφθη τῷ βλέποντι καὶ μεγάλῳ ἐρχεῖται, ὅτι μέλλει βασιλεύειν. Ὅς μὴδὲν μελλήσας, θέλων αὐτὸν στηρίζαι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀσφαλέστερον ποιῆσαι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἐκτου κατὰ Θεὸν ζωῆς, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ προκένου ὄντος ἐν ταῖς Ἰουκουνδιαναῖς (g), ἔλαθεν τὸν Ἰουστίνον ἐν ἰδιόζοντι τόπῳ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Εὐτύχιος, ἐν ᾧ καὶ θυρὶς ἦν (τοῦτο γὰρ τὸ σημεῖον, ὡς πάλαι πατὴρ ὁ βουνοὺς μάρτυς, παρελαμβάνετο) καὶ λέγει αὐτῷ· Ἄκουσον, κύριε ὁ κουροπαλάτης, εἰ καὶ ταπεινός, δοῦλος καὶ ἱερεὺς εἰμι τοῦ Θεοῦ· ἀπεκάλυψέν μοι ὅτι· σοὶ μένει ἡ βασιλεία μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ θεοῦ σου· καὶ βλέπε μὴ ἀσκοληθῆς ὡδε κάκει, ἀλλὰ πρόσεχε σεαυτῷ, καὶ γενουὶ ἄξιός εἰς τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τούτων ἀκούσας τῶν λόγων ὁ Ἰουστίνος, ἠὲ χαρίστησεν τῷ Θεῷ, καὶ εἶπεν τῷ μεγάλῳ, Ὁ Θεὸς ἀξιῶσει με κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ πολιτεύεσθαι, καὶ ὑπὸ σοῦ διοικεῖσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις. Ὅταν δὲ ἦν ὁ μέγας ἐν τῇ νήσῳ τῇ λεγομένῃ Πριγκίππῳ, διηγήσατο ἡμῖν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ λέγων, ὅτι Ἐν ὄραματι τῆς νυκτὸς σπάθην μοι δέωκεν τις, ἔχουσαν στηθάρια τῶν δύο Ἰουστίνου καὶ Σοφίας τῆς αὐτοῦ συζύγου· καὶ προσεγγέλων μοι, καὶ τί ἄρα σημαίνει τοῦτο; Καί τις τῶν παρισταμένων ἀποκριθεὶς εἶπεν, Τὴν τομὴν ἔχει· τὸ τέλος τῆς κατασκευῆς τοῦ πράματος ἐθεώρησας. Ὁ αὖ εἶπεν, Οὐκ ἔστιν οὕτως, ἀλλὰ αὐτὸ βασιλεύσουσιν, καὶ ἐκδικουσίν με· βασιλικὴν γὰρ ἀμφίαν εἶδον αὐτοῦ φοροῦντας. Καὶ ὅτι μὲν ἐδασίλευσαν, δῆλον ὅτι ἔτι καὶ ἐξεδίχθησαν αὐτόν· πολλοὺς γὰρ ἐπεξελεθῆν (h) τῶν κατ' αὐτοῦ γενομένων, ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἐκβολῇ, καὶ πάντες οἶδαμεν. Ἀλλὰ περὶ τούτων τοιαῦτα καὶ προσμενύθη καὶ ἀπετελέσθη. Τί δὲ καὶ περὶ Τιβερίου, τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ, προσεῖπεν ὁ ἴσας, ἴθωμεν.

ἔς'. Πρῶτον μὲν ὅτι αὐτὸν τὸν Τιβέριον, νοτάριον ὄντα, παρέθετο τῷ Ἰουστίνῳ πρὸ τῆς αὐτοῦ βασιλείας. Λοιπὸν δὲ διάγοντος Τιβερίου ἐν τῷ Σιρμίου ἐνεκεν τοῦ Ἀβαρικοῦ πολέμου, ἔγραψεν αὐτῷ ὁ θαυμάσιος προφάσεως ἀνακυψάσης· ἡ δὲ πρόφασις ἦν αὕτη· τριβουνοὺς τις τοῦ καθεζομένου ἀριθμοῦ ἐν Ἀμασειᾷ. Θέλων διὰ συγκρότησιν καὶ προστασίαν ἀπεικώθηνα· τῷ Τιβερίῳ, γράμματα λαθῶν ἀπὸ τοῦ ἰσίου, προθύμως ἀπῆλθεν πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ Σιρμιον. Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τῆς ὀρωμένης ἐπιστολῆς ἦν ὅστος· εἶγε δὲ ἐν αὐτῇ καὶ τὴν πρόβλησιν τῆς βασιλείας· περιεῖχετο γὰρ μετὰ τὸ προοίμιον τῆς ἐπιστο-

(g) Jucundianæ, teste Procopio cap. ult., locus extra urbem, augustissimo palatio per Justinianum astructo ornatur.

(h) Ergo circa ann. 563; mortuo enim Justiniano an. 566, 14 Novembris, Justinus ex sorore Valiantia nepos, successit.

(49) Theophanes ad annum Justiniani 9, Christi

A in nobis quoque locum habeat. Quæ igitur illis prænuntiata fuerint, commemorabo.

66. Annis circiter tribus ante imperium Justiniani (48), magno et futura prospicienti pontifici patrefactum fuit, ipsum imperatum. Qui nulla interposita mora, ut eum in Dei timore confirmaret, faceretque eum sollicitius vitam ex pietate instituere, cum in Jucundianis processus ageretur, quodam die, ipsum in secretum sevocavit, ubi erat fenestra (hoc enim signum assumebatur, uti lapidum cumulus olim testimonium fuit), et : Audi, inquit, domine europalates, quamvis humilis ego, servus tamen et sacerdos Dei sum, cui ipse significavit, te post avunculum tuum imperatorem futurum. Quare vide ne huc illic distrabaris occupationibus; sed attende tibi, et operam da, ut dignus evadas qui perficias Dei voluntatem. His auditis, gratias egit Deo Justinus, et viro magno in hunc modum respondit : Deus me dignum faciat, ut voluntati ejus obtemperem, meque gubernem et regam arbitrio tuo. Atque hæc quidem sic acta sunt. Cum autem vir magnus esset in insula quæ Principis dicitur, quodam die colloquens nobis : In visione, inquit, noctis quidam mihi gladium dedit, continentem imagines Justiniani et Sophiæ conjugis ejus, qui mihi arridebant : quid autem hoc dicam significare? Quidam vero astantium respondens dixit : Decisionem sive finem ejus quod nunc struitur negotii vidisti. At ille : Minime, inquit, sed hi ipsi regnabunt, et me vindicabunt; imperatorio enim habitu indutos conspexi. Quod imperaverint perspicuum est, et quod ipsum sint ulti : nam condemnasse multos eorum qui in ejus ejectione contra ipsum fuerant, omnes novimus. Itaque hæc ab illo ut prænuntiata, sic et perfecta sunt. Quid porro de piæ memoriæ Tiberio prædixerit, videamus.

67. Primum quidem ipsum Tiberium, tunc notarium, apud Justinum, antequam esset imperator, collocavit : deinde cum apud Sirmium (49) Avarici belli causa ageret, scripsit ad eum vir admirabilis : scribendi autem occasionem hanc habuit : tribunus quidam militum Amasæ commorantium, cupiens apud Tiberium inire gratiam, acceptis a sancto viro commendatitiis litteris, Sirmium alacriter est profectus. Epistolæ vero argumentum erat hujusmodi, ut imperii quoque prænuntiationem contineret ; post præmium enim sequebantur hæc verba : Nunc quidem in parte reipublicæ gubernā-

(h) Ita correxi, pro eo quod scriptum erat, πλοῦτος γὰρ ἐπεξελεθῶν.

574, ait Avaræ grassatos in provincias Danubii conterminas (ubi est Sirmium situm), et Tiberium excubitorum comitem adversus eos ab imperatore missum.

culum tibi commisit Deus, mox autem illud concedet in integro. Nemo nostrum id tunc animadvertit: sed ubi Cæsar (50) creatus est primum intelleximus: epistolam enim accipiens asservavit, ut postea cognovimus. Ac de duorum quidem imperatorum prædictione satis dictum sit: quid autem et de præsentī Mauritio Christi studiosissimo prænuntiavit, explicemus.

68. Ante annos octodecim et priusquam ille regnaret, cum viveret sanctus in monasterio, ita ferente rerum commutatarum vicissitudine; accidit ut ii omnes qui Ponti provinciam administrabant, quæstores (54), inquam, et procuratores pecuniæ publicæ, nec non ii quibus Moderatianæ legionis commissa erat cura, venirent ex Arabisso (52), unde eorum quidam oriundi erant, iique affines et propinqui modo regnantis fidelissimi imperatoris. Hi igitur omnes, ut decebat, veniebant ad beatum, multam ex eo capturi utilitatem. Ut autem in colloquiis plerumque solet contingere, alii quidem ipsam laudabant provinciam, alii aliam regionem. Talia cum hinc inde moverentur, vir Dei magnus facete quidem, sic tamen ut appareret minime contemptum eum loqui, de ipsa Arabisso sermonem intulit, ejusque laudes exposuit. Et ille quidem nobis atque aliis indidem oriundis urbanitatis atque societatis causa talia dicere videbatur: sed finis ostendit verborum eventum. Quænam autem et qualia sunt quæ de ea vir sanctus prophetavit? Quoties mentionem faciebat Arabissi, dicebat gratiose, nobis omnibus et principibus qui inde erant oriundi audientibus: Magna est urbs vestra: ideoque de ipsa dicitur: « Ex Nazareth potest aliquid boni esse »? Non dixit autem, Ego dico, ne se sublimem ostenderet, sed humilem: « Omnis enim qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur ».

69. Et hæc quidem Amasæ prædicta sunt. Cum autem placuisset Deo, ut in suam sedem restitueretur, biennio (53) ante obitum Tiberii imperatoris, contigit ut ipse Tiberius in morbum incideret: et invisit eum Dei servus, atque convaluit: per visum enim intellexerat, eum tunc non esse moriturum; et multis quærentibus de successore, si quid ei humanitas contigisset, dicebat vir magnus:

⁷⁰ Joæn. i, 46. ⁷¹ Matth. xxiii, 12.

(50) Tiberium adoptatum a Justino filium et Casarem renuntiatum, et paris honoris consortem effectum anno imperii 10, Christi 575, tradit Theophanes.

(51) Græca τρακτευτά; φημι καὶ ἀνυτάς τῶν δημοσίων fatemur per conjecturam a nobis Latine reddita esse; sunt enim vocabula non pure Græca. Meursius in Græco-barbaris τρακτευτάς tractatores vertit, quasi a tracto: Ἀνοταί vero ducti videntur ab ἀνώ, *expedio*, *conficio*. Zinus omnia, quia sibi obscura, sic in pauca contraxit, sensu haud leviter turbato: « Cum ageret vir sanctus in monasterio, in ea rerum perturbatione contigit,

ἄλης οὕτως, Νῦν οὖν ἐν μέρει τοὺς οἴακα; τῆς πολιτείας ἐνεπίπτουσέν σοι ὁ Θεός, παρίξει δὲ καὶ τὸ τέλειον. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἐγίνωσκεν τί σημαίνει τὸ ῥῆμα· ὅτε δὲ γέγονεν Καῖσαρ, τὸ τηλικάδε πάλιν ἐγνώσθη· καὶ γὰρ τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην δεξάμενος ἐφύλαττεν, ὡς ἐγνώμεν ὕστερον. Καὶ τὰ μὲν τῆς προρρήσεως τῶν δύο βασιλέων ἱκανῶς εἴρηται· τί δὲ καὶ περὶ τοῦ νῦν φιλοχρίστου Μαυρικίου προεῖπεν, μάθωμεν.

ξη'. Πρὸ δεκαοκτῶ χρόνων καὶ πρὸ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, διάγοντος τοῦ ὀσίου ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καὶ τῶν πραγμάτων ὑπαλλαγῆς οὕτως μεταβληθείσης, συνέθη πάντας τοὺς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Πόντου διοικοῦντας, τρακτευτάς φημι καὶ ἀνυτάς τῶν δημοσίων, ἔτι γε μὴν καὶ τὰς τῆς Μοδερατιανῆς τάξεως ἐμπειστοτευμένους, ὀρμασθαι τοὺς πάντας ἐκ τῆς Ἀραβισσηνῶν πόλεως, ἐξ ὧν τινες αὐτῶν καὶ ἀγχιστεύοντες ὑπῆρχον καὶ εἰσιν τοῦ νῦν πιστοτάτου βασιλέως. Εἰκότως οὖν οὗτοι πάντες ἤρχοντο πρὸς τὸν μακάριον, τὰ μεγάλα εὐεργετησάμενοι. Καὶ οἷα δεῖται γίνεσθαι πολλάκις ἐν συντυχίαις, οἱ μὲν ἐφησούν τήνδε τὴν ἐπαρχίαν, ἄλλοι ἄλλην χώραν. Τοιούτων γοῦν διαφόρων λόγων κινουμένων, ὁ μέγας ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, χαριεντιζόμενος, εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἵνα μὴ τις ὑπεροπτικῶς αὐτὸν φθέγγεσθαι νομίσειεν, τοὺς περὶ τῆς πόλεως Ἀραβισσοῦ λόγους τε καὶ ἐπαίνους διεξέστη. Καὶ ὡς μὲν ἡμῖν καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ὀρμωμένοις ἰδοῦμαι, τὰ λεγόμενα πρὸς χάριν καὶ συντυχίας ἕνεκα λέγεται, τὸ δὲ πέρας εἰδείξεν τῶν ῥημάτων τὴν ἐκβασιν. Ποῖα δὲ καὶ τίνα παρὰ τοῦ θεοῦ ἄνδρος προφητευθέντα ἦν; Ὅσακις μνήμη ἐποιεῖτο τῆς Ἀραβισσηνῶν πόλεως, οὕτως ἔλεγεν χαριέντως, ἀκούοντων πάντων ἡμῶν, καὶ τῶν ἐκεῖθεν ὀρμωμένων ἀρχόντων· Μεγάλη ἐστὶν ἡ πόλις ὑμῶν, διὰ τοῦτο εἴρηται περὶ αὐτῆς, Ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι; καὶ οὐκ ἔλεγεν, ὅτι Ἐγὼ λέγω, διὰ τὸ μὴ δεικνύειν ἑαυτὸν ὑψηλὸν, ἀλλὰ ταπεινόν· « Πᾶς γὰρ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται. »

ξθ'. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Ἀμασειᾷ προλεχθέντα. Ὅτε δὲ ἠδύδωκεν ὁ Θεός καὶ ἀπεκατέστη εἰς τὸν ἑαυτοῦ θρόνον, πρὸ δύο ἐτῶν τῆς τελευταίας τοῦ ἐν εὐσεβείῃ τῇ μνήμῃ Τιβερίου, συνέθη ἀσθενείᾳ περιπεσεῖν τὸν αὐτὸν Τιβέριον, καὶ δὴ ἐπεσκέψατο αὐτὸν ὁ θεράπων τοῦ Θεοῦ, καὶ καλῶς ἔσχεν· ἦν γὰρ καὶ δράμα θεασάμενος, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει νῦν. Πολλῶν οὖν τηλικαῦτα λαλούντων τε καὶ λαλουμένων, ὅτι Ἐὰν συμβῇ

ut omnes qui Ponti provinciam incolerant, venirent ad sanctum hunc virum, magnam ex illius sermone utilitatem percepturi. Sed et reliqua pars hujus numeri tota contracta est.

(52) *Arabissus* sive *Arabysus*, Armeniae minoris urbs episcopalis sub Melitena metropoli. Cappadociae ascribit Evagrius, lib. v, cap. 19, ubi scribit Mauritium ibi natum fuisse.

(53) Ergo anno 580. Nam anno 582, indict. 15. 14 Augusti, in tabem lapsus Tiberius, Mauritium generum renuntiavit imperatorem, et intro relatus exspiravit. Ita Theophanes.

ἀνθρώπινόν τι τῷ βασιλεῖ, τίς ἄρα διαδέχεται τὴν βασιλείαν; λέγει ὁ μέγας· Οὐκ ἀποθνήσκει ὁ βασιλεύς. Διαφόρων τοίνυν ὀνομάτων ἀρχόντων μνήμης γενοῦντας, οὐδὲν ἀπεκρίνατο ὁ μακάριος· ὅτε δὲ τοῦ νῦν εὐσεβεστάτου ἐμνημονεύθη τὸ Μαυρίκιος ὄνομα, ἐν αὐτῷ γεγονώς, τὰ ἤδη προεγνωσμένα αὐτῷ καὶ προελθόντα ἐφανέρωσεν, οὕτως εἰπών, "Ὀντως οὕτε ἔχεις ἄλλον, τὸ πιστὸν τοῦ πράγματος διὰ τοῦ ὄρκου βεβαιώσας. Τηνικαῦτα οὖν ἐπεμνήσθημεν καὶ τῶν ἐν Ἀμασειᾷ λεχθέντων. Μηδεὶς δὲ ἀμφιβολίαν ἔχέτω περὶ τούτων· διὰ γὰρ τοῦτο πρόσωπα, καὶ χρόνους, καὶ τόπους, καὶ προφάσεις εὐλόγους ἐγράψαμεν, ἵνα μή τις ὑμᾶς λογίσσεται πρὸς τὸ κεχαρισμένον τῷ ἀνδρὶ φθέγγασθαι· ὁ γὰρ χωρῶν χωρεῖτω, καὶ ὁ ἀπιστῶν ἀπιστείτω· τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνεις; Ἄλλ' ἐπινέλθωμεν ὅθεν τὰ τῆς ἀποκαταστάσεως ἠρξάμεθα διηγεῖσθαι τοῦ ὁσίου ἀνδρός.

σ'. Ὡς οὖν τὰς ἐκδοσεις τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ ἐδέξαντο οἱ βασιλεῖς Ἰουστίνος καὶ Τιβερίου, εὐθὺς καὶ παραχρῆμα σὺν πολλῷ τῷ τάχει καὶ χαρᾷ μεγάλη ἐπέπεσε τοὺς γενναιοτάτους σκριθῶνας πρὸς τὸν δεῖον, ἵνα κἂν μὴ βουλήθῃ ἐκουσίως ὑπακούσαι, καὶ μὴ βουλόμενον αὐτὸν ἀγάγῃσιν εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Οἱ καὶ παραγενομένοι πρὸς αὐτὸν, ἀπέδωκαν αὐτῷ τὴ βασιλικὴν γράμμα. Τοῦτο λαβὼν μετὰ χεῖρας, ἀναβλέψας τε πρὸς τὸν Θεόν, καὶ σύντακτους γενόμενος, ἠύχαριστήσεν καὶ εἶπεν· Ἰδοὺ τὰ χεῖρά μου οὐ μὴ κωλύσω, ὅτι σὺ ἔγνωσ τοὺς διαλογισμούς μου ἀπὸ μακρόθεν· τὴν τρίβον μου καὶ τὴν σχολὴν μου σὺ ἐξηγίωσας, καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς μου προεῖδες· ἐθαυμαστώθη καὶ ἐξ ἐμοῦ ἡ γνώσις σου, ἐκραυγίσθη, οὐ μὴ δύσῃμαι πρὸς αὐτήν· Ἔτις γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; Ἐγὼ γὰρ ὁ Θεὸς ὁ ἄγιος βεβούλευται τίς διασκεδάσει; μὴ ἔρει τὸ πλάσμα τῷ πλάταντι, τί με οὕτως ἐποίησας; Ἀκήκοα τὴν ἀκοήν σου, Κύριε, καὶ ἐφοβήθην, κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην, ὅτι φοβερὸς εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι; Τοιούτοις καὶ πλείοσιν εὐχαριστήριος χρησάμενος λόγοις, καὶ ἐκτελέσας τὴν θεῖαν λειτουργίαν, εἰς τὸ εὐαγὲς μοναστήριον, καθέσθεις καὶ ἐν τῷ θρόνῳ (συνέφθασεν γὰρ καὶ ἡ ἡμέρα Κυριακή, μεθ' ἣν καὶ τὴν μνήμην τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τῆ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς φαιδρῶς ἐορτάσαμεν), εὐλόγησας τὸ μοναστήριον καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ, ἔτι γε μὴν καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, καὶ παραθέμενος πάντας ὁμοῦ τῷ Θεῷ, ἀπήρξατο τῆς χειρὸς ἀποστολῆς μέχρι τῆς βασιλευούσης.

σα'. Καὶ ἦν ἰδεῖν ὄντως ξέγον θέαμα καὶ πρέπον τῆ θεῖα ἐκείνη ψυχῆ, μεμιγμένα τὰ ἐναντία, λύπην καὶ χαρὰν, δάκρυα καὶ εὐφροσύνην, τῶν μὲν τὸν ἀπ' αἰῶντος σωματικὸν χωρισμὸν ὀδυρομένων, τῶν δὲ τὴν ἐπάνοδον ἐορταζόντων· οἱ ἐκατέρων δὲ ὀφθαλμοί

A Non morietur; nominantibus autem diversos, nihil respondebat beatus; ubi vero piissimum hunc imperatorem Mauritium nominavit aliquis, ipse se colligens, aperuit palam quæ ante cognoverat atque prædixerat: Vere non habes alium, inquit, idque jurejurando affirmans. Tunc igitur et quæ Amasæ dicta fuerant meminimus; quare nemo de his dubitet: et ideo personas, tempora, loca et occasiones expressimus, ne quis nos putaret hæc in ejus gratiam conflixisse. Qui capit, capiat; et qui non vult credere, ne credat: quid enim mihi de his qui foris sunt judicare? Sed eo revertamur unde digressi sumus, cum de viri sancti revocatione loqueremur.

B 70. Postquam igitur Christianissimi populi clamores exaudivissent Justinus et Tiberius imperatores (54), magna statim cum celeritate et gaudio miserunt generosissimos scribones (55) ad sanctum virum, ut eum vel invitum ac recusantem reducerent ad regiam civitatem. Hi ad eum pervenientes reddiderunt litteras imperatorum: quibus ille perlectis, suspiciens in cælum et lacrymans, egit gratias Deo: «Ecce, inquit, Domine, labia mea non prohibebo, quoniam tu intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam et funiculum meum investigasti, et omnes vias meas prævidisti: mirabilis facta est scientia tua ex me, confirmata est, et non potero ad eam. Quis novit mentem Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Quis dissipabit ea quæ decrevit Altissimus? Num dicet sumentum ei qui se finxit, Cur me fecisti sic? Audivi auditionem tuam, et timui; cogitavi opera tua, et expavi». His et aliis verbis similibus multis cum gratias egisset, et in sancto monasterio supra thronum residens, divinum sacrificium obtulisset (dies enim Dominica erat postquam etiam salutiferæ crucis memoriam (56) Septembris mensis die decima quarta splendide celebravimus), monasterio et omnibus in eo habitantibus benedixit, universæque civitati; et omnes Deo commendans, iter suscepit, archiepiscopo ad usque regiam civitatem comitante.

δοῦ· συνείπετο δὲ αὐτῷ καὶ ὁ τῆς αὐτῆς πόλεως ἀρ-
D 71. Videre tunc licuit novum plane spectaculum et divina illius anima dignum; mista scilicet inter se contraria, dolorem et gaudium, luctum et lætitiā. Cum enim alii quidem ob ejus discesum dolerent, alii propter ipsius revocationem

⁷⁰ Psal. xxxix, 10; cxxxviii 3 6; II Cor. II, 16; Rom. ix, 20; Habac. III, 2.

(54) Imo Justinus imperator, et Tiberius tunc solum Cæsar, postea imperator.

(55) Σκριθῶνας, præfectos satellitii imperatorii Latine dici auctor est Suidas, et confirmant loca allata a Meursio; et qui hic ipsis datur titulus generosissimi. Zimus vertit scribas: sed diversus

erat σκριθῶν, idem scilicet qui γραφεὺς, scriptor.

(56) Est Græcis adhuc festum Exaltationis sanctæ crucis a Constantino Magno factæ, et incidit in feriam tertiam: adeoque dies Dominica præcedens, quæ hic commemoratur, fuerat die 12 Septembris, littera Dominicali C.

lætarentur, diversas eorum oculi effundebant lacrymas, partim mœroris, partim gaudii plenas; imo vero ob nimiam exultationem illæ omnibus erumpebant. Lacrymæ namque, ut sciunt omnes, etiam ex ingenti præcedente gaudio oboriuntur, quæ cor non affligunt, si non procedant ex contorsione viscerum et animi labore. Ubi enim peccatum non antecessit contra id quod licebat, nec dolores consequuntur. Peccaverat princeps apostolorum, ideo amare flevisse dicitur. Quod si desint peccata, fluentes lacrymæ, non tam lacrymæ quam lætitiæ rivuli appellandæ sunt. Videmus utrumque fieri in vite; quæ cum putatur et circumfoditur, lacrymatur ut dolens; e contra vero cum luxuriat et racemos undique pendentes habet, lætitiæ atque hilaritatis lacrymas exhibet iis qui eam inciderint. Hoc igitur modo Dei servus omnes civitatis incolas lætitiâ affliciebat et gaudio; cumque illos Domino commendasset, vix tandem ab iis divelli potuit ac proficisci.

Ἁ διάφορον δάκρυον προέφερον, τὸ μὲν λυπηρὸν τὸ δὲ χαρποῖον, ἢ μᾶλλον ἐξ ἑκατέρου ἡμματος, δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγαλλίασιν, κατέρρει τοῦτο. Κινούνται γὰρ, ὡς οἶδαμεν, δάκρυα καὶ χαρᾶς ἀφάτου προηγουμένης, ἅπερ οὐδὲ περιθλίβειν τὴν καρδίαν εἶδεν, εἰ μὴ ἐκ πάθους τῶν σπλάγχχνων καὶ πόνου ψυχῆς ἀναπέμπεται. Ὅπου γὰρ ἁμαρτία μὴ προτερεύει κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον, οὐδὲ ἰδύναι παρέπονται (ἔθεν καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων ἁμαρτήρας, λέγεται κλυῖσαι πικρῶς)· τούτων δὲ μὴ οὐσῶν, τὸ ἐξερχόμενον δάκρυον οὐκ ἂν τις εὐλόγως δάκρυον, ἀλλ' εὐφροσύνης προσαγαρεύσειεν βότρυν. Οὕτως γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἀμπέλου γενόμενον εὐρίσκομεν, ὅτ' ἂν τέμνηται καὶ περικαθαίρηται, τότε καὶ δακρύει· ὡσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν, ὅταν κομᾶζῃ καὶ τοὺς βότρυνας ἔχη περιχρεμαμένους, εὐφροσύνην χαρίζεται τοῖς ταύτην ἐργαζομένοις. Οὕτως οὖν καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων πάντας εὐφράνας, πάντας χαροποιήσας τοὺς ἐνοικοῦντας τὴν πόλιν, παραθέμενος αὐτοῖς τῷ Κυρίῳ, μάλιστα ποτὲ ἀποσπασθεὶς ἀπ' αὐτῶν τὴν τοῦ πρόσω πορείαν ἐποιεῖτο.

CAPUT VIII.

Regressus Constantinopolim ad patriarchatum : præclaræ corporis et animi dotes.

72. Quis ea quæ tunc admirabilia contigerunt, valeat explicare pro dignitate? quæ lingua sufficiat enarrare assiduos variosque occurus, alios ab aliis splendore discrepantes, acclamationesque faustas omnium, una ac clara voce dicentium : « Benedictus qui venit in nomine Domini ⁷² ; » et : « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax ⁷³ . » Sciebant quotquot ita clamabant dictum esse a Domino : « Qui vos recipit, me recipit : et qui recipit justum in nomine justî, mercedem justî accipiet ⁷⁴ . » Afferebat autem infirmos juxta viam, ut vel umbra viri fortis eos attingeret; et hi pro ratione fidei suæ auxilium accipiebant a Deo. Nam cum ab Euchaitis (57) discederet vir sanctus, mulier quædam cum filio ægrotante progrediens, impulsa est a multitudine et cecidit subtus jumentâ, ita ut de ipsius deque filii vita, tanquam jam mortuorum, omnes desperarent : ipsa tamen mansit incolumis, et a puero discessit morbus quo tenebatur. Atque ita totum nostrum iter perfecimus.

73. Cum autem ad Nicomediensium metropolim pervenissemus, videbamur nobis venisse in alium mundum, et tanquam de somno excitati cogitabamus utrum vera essent quæ fiebant; sicut

⁷² Matth. xxi, 9. ⁷³ Luc. ii, 14. ⁷⁴ Matth. x, 40.

(i) Βέρδων burdo, mulus, primum Latinis sequiori sæculo, tum et Græcis usurpatum : dissimulavit Ζῆνις, quia forte non satis intelligebat. Exemplæ auctorum utriusque linguæ apud Meursium et alios vide.

(57) Euchaitarum civitas, sub metropoli Anascorum, etiam Theodoropolis dicta est, de qua late

οἱ. Τίς ἄρα διηγήσεται ἀξίως τὰ σύμπαντα τῆνικαῦτα θαυμάσια; ποῖα γλῶσσα ξυνησεται πρεπόντως ἱστορῆσαι τὰς αὐνεγεῖς καὶ διαφόρους ὑπαντήσεις, ἐτέρας ἐτέρων διαφερούσας φαιρόντητι, τὰς ξένας ἐκδοήσεις καὶ εὐφημίας; συμφώνως δὲ πάντων κραζόντων, ἢ Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὄνοματι Κυρίου· καὶ, « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. » Ἐγίνωσκον γὰρ οἱ ταῦτα λέγοντες τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν, ὅτι « Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται. » Φέροντες δὲ καὶ ἀσθενεῖς, ἐτίθουν παρὰ τὴν ὁδόν, ἢ ἡ σκιὰ τοῦ πολυάθλου ἀνδρός ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν, οἱ κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν ἤξιοῦντο τῆς βοήθειας Κυρίου· γέγονε γὰρ καὶ θαῦμα παράδοξον. Ἐξερχομένου τοῦ ὁσίου ἀπὸ Εὐχαιτῶν, γυνή τις μετὰ παιδίου ἀσθενοῦς προσελθοῦσα, ὠθίσθη ὑπὸ τοῦ ὄχλου, καὶ ἐπεσεν ὑποκάτω τῶν (i) βορδῶνων, καὶ πάντων ἀπογνόντων ὡς ἤδη τεθνηκυίας αὐτῆς καὶ τοῦ παιδίου, ἔμεινεν ἀβλαβῆς, ἀπηλλάγη δὲ καὶ [τὸ παιδίον] τῆς συνεχούσης αὐτὸ (k) νόσου. Οὕτως μὲν οὖν διηγύσαμεν πᾶσαν τὴν ὁδόν.

D οἱ. Φθάσαντες δὲ τὴν τῶν Νικομηδέων μητρόπολιν, ὡς εἰς ἄλλον ἤμεν κόσμον καὶ λαὸν ἕτερον, πρὸς ὃν ἤδη παρεληλύθαμεν· καὶ, ἢ ὅπως εἶπω, ὡς ἐξ ὕπνου διεγερθέντες, ἐπέγνωμεν τοῦ πράγματος τὴν ἀλή-

(k) Sensu id exigente supplevi vocem unam, et loco autem, scripsi autem: alias corrigenda fuisset pars prior, et loco asθενους scribendum ἀσθενῆς, si ipsa mater advenerat infirma.

egimus 7 Februarii, ad Vitam S. Theodori ducis, in ea nati.

ὄντων· καὶ ὁ φησιν ἡ ἱστορία περὶ τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου, ὅτι πατάξας ὁ ἄγγελος τὴν πλευρὴν τοῦ Πέτρου, εἶπεν αὐτῷ, « Ζῶσσι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλια σου, καὶ ἀκολούθει μοι. Διελθόντες δὲ μίαν καὶ δευτέραν ῥύμην, ἦλθεν ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν αἰθηρᾶν, ἥτις αὐτομάτως ἠνοίχθη αὐτοῖς· τούτων δὲ γενομένων, εἶδκει ὁ Πέτρος ὄραμα βλέπειν. Τοιοῦτό τι γέγονεν καὶ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ Εὐτυχίῳ. Ἦνικα γὰρ ἐφύταμεν τὴν Νικομήδειαν, ἔγνωμεν ἀληθῶς ὅτι ἐξάπειται ὁ Θεὸς τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο τὸν ζῆλωτὴν Πέτρου ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτῷ. Οὐ μόνον γὰρ ὁ πιστὸς καὶ φιλόχριστος λαὸς, τὸ βασιλεῖον ἰσράτευμα, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὰς προπούσας ἐκβοήσεις ἐποιεῖτο, καὶ τὰς εὐχαριστίας ἀνέπεμπεν τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ὁ τῶν ἀπίστων καὶ ἔξω τῆς ἡμετέρας αὐλῆς δῆμος Ἑβραίων, μικροῦ δέιν τοὺς παῖδας μιμούμενοι, τὸ « Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, » καὶ, Ἀύξη (1) ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν, ἔλεγον κράζοντες.

ὁδ'. Μετὰ τοιαύτης τοῖνον τιμῆς ἐπάνεισιν, εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐκ τῆς καλῆς ἐκδημίας, ὁ ἀγωνιστῆς, ὡς πάλαι ποτὲ ὁ πολυάθλος καὶ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν τοιαῦτα γὰρ ὁ θεὸς Γρηγόριος περὶ αὐτοῦ συγγράφεται· Πῶλος μὲν ἦγεν τὸν ἄνδρα (m) (καὶ μὴ μοι τῆς ἀπονοίας μέμψησθε) [ὡς τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν ὁ πῶλος ἐκεῖνος, εἰτ' οὖν ἐξ ἔθνων λαὸς, ὃν εὐ ποιῶν ἐπιβαίνει, τῶν τῆς ἀνοίας δεσμῶν λυόμενον, εἴτε τι ἄλλο βούλεται παραδελθὸν ὁ λόγος.] Κλάδοι δὲ αὐτὸν ὑποδέχονται καὶ στρώσεις ἱματίων πολυανθῶν καὶ ποικίλων [προῤῥιπτουμένων τε καὶ ὑποῤῥιπτουμένων, ἐνταῦθα μόνον ἀτιμασθέντος τοῦ ὕψιλου καὶ πολυτελοῦς καὶ τὸ ἴσον μὴ ἔχοντος· εἰκῶν καὶ αὐτῆ τῆς ἐπιδημίας Χριστοῦ] καὶ οἱ προβοῶντες καὶ προχορεύοντες, πλὴν ὅσον οὐ παιδίων ὄμιλος μόνον τὸ εὐφημούμενον ἦν, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γλῶσσα, συμφώνως καὶ ἀντιθέτως νικᾶν ἀλλήλους ἐπειγομένων. Ἐὼ γὰρ λέγειν κρότους παντοδαποῦς καὶ θυμιαμάτων ἐκκαύσεις, ὡς πᾶσαν ὀρᾶσθαι καπνίζομένην καὶ φωτὶ καταστραπτομένην τὴν πόλιν, καὶ δημοσίας ἐστιάσεις καὶ οἰκιδίας, καὶ ὅσοις αἱ πύλεις τὸ φαῖδρον ἐπιστημαίνουσιν, αὐτὸ τε μεθ' ὑπερβολῆς ἐκείνῳ καὶ παρὰ τὸ εἶδος ἐχαρίζετο. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ νῦν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ὁ θαυμάσιος καὶ μέγας Εὐτύχιος, μετὰ τοιαύτης καταλαμβάνει τῆς πανηγύρεως, ὥστε πολλῶν πολλάκις καὶ πολλοὺς φθιγγενημένων ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου τιμῶν τε καὶ

*** Act. xii, 8-10.

(1) Ecgraphum αὐξῆς, Zinus (tanquam si legisset αὐξήσει) vertit in futuro, crescet. Subjunctivum modum requirit hinc: nec magnum fuisset a Judæis fidei Christianæ augmentum præsaigi;

(58) Gregorii Nazianzeni orationem de S. Athanasio illustrabimus die 2 Maii: interim ex ea hic integramus contextum, quem mss. Græca nobis exhibent truncatum, non Eustathii scriptoris vitio (hic enim integram si nou periodum, tamen sententiam dedisset), sed præcipitantis librarii, et disparata verba sic incongrue connectentis, καὶ μὴ ἀπονοίας μέμψησθε, πῶλος μὲν ἦγεν τὸν ἄνδρα, κλάδοι δὲ αὐτὸν ὑποδέχοντο καὶ στρώσεις ἱματίων πολυανθῶν, καὶ οἱ προβοῶντες. Ita autem omittun-

de apostolorum principe narrat historia, quod postquam angelus Petri latus tetigit, dixitque ei: « Accingere et calceæ te caligas tuas, et sequere me. Transentes primam et secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ultro aperta est eis; Petrus autem existimabat se visum videre 70. » Sic et magno Eutychio contigit. Et Nicomediam pervenientes vere cognovimus, quia misit Dominus angelum suum, et Petri imitatore eripuit de manu omnium qui ei insidias struxerant Neque enim duntaxat fidelis et Christianus populus, regale sacerdotium, gens sancta, edebat acclamationes congruas et gratias agebat Deo: sed incredulum etiam et a grege nostro alienum vulgus Hebræorum propemodum pueros illos imitans, clamabat: « Benedictus qui venit in nomine Domini; » et: « Crescat fides Christianorum.

74. Igitur cum nihilo minori honore pugil noster regressus est in urbium reginam, a suo præclaro exsilio, quam in Alexandriam magnus ille multisque certaminibus notus Athanasius, de quo sic scribit divinus Gregorius (58): Pullus quidem eum vehebat et fere (quod quæso ne insipienter arguar dixisse), fere, inquam, sicut Jesum meum pullus ille, significans vel populum gentium quem a vinculis ignorantie solutum beneficiendo conciliavit atque exscandit, vel quidquid aliud sub eo symbolo volueris intelligere: rami vero cum excipiebant vestiumque variarum ac multiplicium ante et subtus jactarum prostrationes (cum in hoc solum inglorius appareret, qui summus et perfectissimus est neque parem habet. Sed et ingredientis Christi imago quædam erant), ante eum clamantes salientesque, nisi quod non solum puerorum turba eum glorificabat, sed omnis lingua concorditer discors invicem se superare volentium: et hæc dicens publicos plausus prætereo, unguenta incensa, noctes pervigiles, totamque lumine collustratam urbem, et communes privatasque epulas, atque omne id quod in ostentationem lætitiæ adhibent civitates, quæ universa superabunde et pene ultra modum exhibita sunt. Ad hunc ergo modum etiam in urbem regressus est magnus et admirabilis Euty chius, cum eaque celebritate, ut licet ab omni

sed a congratulantibus iisdem præ lætitiæ excessu etiam optari, magnum revera erat.

(m) Locus hic in mss. abbreviando corruptus integre datur ex ipso Basilio.

tur omnia quibus indicatur comparatio cum Christo, et tamen hujus solius comparationis causa usurpantur a Basilio, adeoque et ab Eustratio transcribuntur hæc verba, μὴ μοι τῆς ἀπονοίας μέμψησθε, « quod quæso ne insipienter me dixisse arguatis. » Ms. Venetum nihilo perfectius in hac parte quam Vaticanum, Zinum hæc interpretantem impulit, ut petitam ab auctore veniam converteret ad Athanasium sive Eutychem ita scribens: « Neque aliquis arrogantiam ei tribuat. »

retro tempore multæ multorum honorificæ exceptiones factæ sint, non solum principibus, sed etiam sacerdotibus et palatinis illustrioribus, nulla frequentior aut gloriosior fuisse memoretur, sed ipsa sola præcellat et superaverit omnes: adeo ut illud magniloqui Isaïæ merito huic loco congruere dixeris. Et adducent fratres eorum (id est fideles Levitæ et sacerdotes) donum Domino, et in lecticiis mulorum cum umbraculis ad civitatem sanctam Jerusalem⁷⁴. Numquid enim non ita fuit? Imo vero Patrem ac pastorem et magistrum suum fidelis populus duxit in sanctam civitatem, novam Jerusalem atque urbium reginam. Quis dicendo posset assequi res admirandas, mari terraque tunc gestas? quomodo scilicet constratus sit pontus, tergaque sua navibus subjiciens telluri factus fuerit similis, adeo ut sine impedimento possent omnes super ipsum incedere, et nemo præ multitudine hominum aquam ab humo discerneret, utraque autem esset labium unum voxque divina et cœlestis omnium, Domini et Creatoris sui gloriam celebrantium.

75. Atque hæc eo dicta sint, ut recordentur qui sciunt, et discant qui nesciunt. Quid porro, an cætera præterminitemus? Minime vero. Sed quænam ista? Divino consilio factum est, ut unde discessus principium fuit, inde etiam habuerit initium reditus. Cum enim dies festus sancti Timothei, in palatio Hormisdæ, ut ante diximus, celebraretur, illinc vir pius sublatus est sacrificium faciens, et ea quæ descripsimus toleravit: cum autem cursum suum explesset, tanquam sol, exsultavit ut gigas, currens viam suam a summo cœli et occurrens usque ad extremum ejus. Siquidem in iisdem Hormisdæ palatiis restitutus est tanquam sponsus procedens in thalamum suum, nec fuit qui se absconderet a calore ejus, eoque non frueretur. Omnes namque fideles sanctitatis et gratiæ ejus participes exstiterunt per visum vel per tactum, multi etiam per salutationem et dulcem congressum; alii per auditum delectabantur, quia fama ejus rei paulo post per omnem terram est divulgata.

76. Nocte post hæc in templo prædicto transacta, sumpsit superhumeralæ, quod ipse semper secum gestabat; et cum sancto clero suo ad augustam ædem sanctæ et immaculatæ Dominæ nostræ Dei Genitricis et semper virginis Mariæ in Blachernis se contulit: nam illic erant imperatores Justinus et Tiberius, qui sanctum virum hilari vultu et magno cum honore excipientes, ac tempori tali congrua locuti, dimiserunt cum, quia dies Dominica erat, et divinum sacrificium volebat peragere. Quis hic non opportune usurpet illa Psalmi verba,

⁷⁴ Isa. LXVI, 20.

(n) Isa. LXVI, 20, ita legitur, καὶ ἄξουσιν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν, δῶρον Κυρίῳ, μεθ' ἑπιπῶν καὶ ὀρμάτων ἐν λαμπήναις ἡμιόνων. Ἐτ

ὕπαντήσεων, οὐκ ἄρχουσι μόνον δημοσίαις, ἀλλὰ καὶ ἱερεῦσι καὶ τῶν οἰκείων τοῖς ἐπιφανεστάτοις, μηδεμίαν ταύτης μνημονεύεσθαι πολυανθρωποτέραν καὶ λαμπροτέραν· ἀλλ' αὕτη μόνη ὑπέρεκείται καὶ ὑπερῆρεν πάσας. Ἀρμόσειεν δ' ἂν τις εὐλόγως ἐνταῦθα καὶ τὸ ὑπὸ Ἰσαίου τοῦ μεγαλοφώνου εἰρημένον, ὅτι Προσάξουσιν (n) οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, τοῦτο ἐστὶν οἱ πιστοὶ Λευῖται, καὶ ἱερεῖς ἐν λαμπήναις ἡμιόνων μετὰ σκιαδίων εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν δῶρον τῷ Κυρίῳ. Ἡ οὐχ οὕτως; μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ πλέον τὸν ἑαυτῶν πατέρα, ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον, ὁ πιστὸς λαὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, τὴν νέαν Ἱερουσαλὴμ καὶ βασιλίδαν τῶν πόλειων. Πῶς ἂν τις κατὰ λόγον διηγῆσεται τὰ τότε γεγενημένα θαυμάσια κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν; πῶς ἡ θάλασσα χερσῶθεισα τρόπον τινὰ καὶ τὴν γείτονα γῆν μιμησαμένη, νότα ταῖς ὀλκάσι καὶ τοῖς πορθμίαις ἀκωλύτως ὑποθεῖσα, τοῖς ἀνθρώποις βαδίζειν παρείχετο; Οὐδὲ γὰρ ἦν ὁ διακρίνων τὴν ὑγρὰν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' ἦν γῆ τε πᾶσα χεῖλος ἐν, φωνὴ μία, θεία τε καὶ οὐρανια, πάντων ὁμοῦ δουραζόντων τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην καὶ Δημιουργὸν Θεόν.

οε'. Ταῦτα μὲν τοῖς μὲν εἰδόσιν ὑπομνήματα, τοῖς ἀγνοοῦσιν δὲ διδασκαλία γίνεται. Τί οὖν; τὸ ἐφεξῆς; ἀνεξέταστον καταλείβομεν; Θύδαμῶς. Τί δὲ τοῦτό ἐστιν; Ὅπως ἐκ τίνος οἰκονομίας, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκδημίας τοῦ θείου ἀνδρός, ἐκεῖθεν καὶ ἡ ἀποκατάστασις γίνεται. Συνάξειω γὰρ οὐσης τοῦ ἁγίου Τιμοθέου ἐν τοῖς Ὁρμισδαῖ, καθὼς ἦδη προεδήλωται, ἐκεῖ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ποιῶν, κακεῖθεν ἐπαρθεὶς ὁ δσσιος, ὑπέστη ἅπερ ὑπέμεινεν· πληρώσας δὲ τὸν δρόμον, ὡσπερ ὁ ἥλιος, ἠγαλλιάσατο δραμῶν ὡς γίγας ὄδῳ, ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου αὐτοῦ· πάλιν γὰρ ἐν τοῖς Ὁρμισδαῖ ἀπεκατέστη ὡς νυμφίος εἰσπορευόμενος τὸν παστὸν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἀποκρυβείς, καὶ μὴ ἀπολαύσας αὐτοῦ τῆς θέρηης. Ἐκαστος γὰρ τῶν πιστῶν τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ μετελάβησαν, εἶτε διὰ τῆς ὁράσεως, εἶτε διὰ τῆς ἀφῆς, πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τοῦ μήκοθεν ἀσπασμοῦ, καὶ τῆς γλυκείας ἐντεύξεως αὐτοῦ ὡσφρίζοντο· ἄλλοι δὲ διὰ τῆς ἀκοῆς ἠγαλλιώντο μεγάλως· εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ἐξῆλθεν μικρὸν ὕστερον ἡ φήμη αὐτοῦ.

ος'. Διανυκτερεύσας τοῖνον ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ, καὶ φορέσας ἔωθεν τὸ ὠμοφόριον, ὅπερ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ λαθῶν εἶχεν ἅει, παρεγένετο μετὰ τοῦ εὐαγοῦς αὐτοῦ πλήρου εἰς τὸν πάνσεπτον οἶκον τῆς παναγίας ἀχράντου Δεσπογίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἅει παρθένου Μαρίας, τὸν τιμώμενον ἐν Βλαχέρναις· ἐκεῖ γὰρ διηγῶν οἱ ἐν εὐσεβείᾳ τῇ μνήμῃ Ἰουστίνος καὶ Τιβέριος· οἱ καὶ δεξιόμενοι τὸν δσσιον, μετὰ πολλῆς φαιδρότητος καὶ τῆς πρεπούσης τιμῆς, τὰ πρόσφορα καὶ τῷ καιρῷ πρέποντα συντετυχηχότες, ἀπέλυσαν αὐτὸν ὑφελόντα τὴν θεῖαν ἐκτελέσαι λειτουργίαν· ἡ γὰρ

adducent fratres vestros ex omnibus gentibus, donum Domino, cum equis et curribus in lecticiis mulorum, etc.

ἡμέρα ἦν Κυριακή. Τίς οὐκ ἂν εὐχαίρως καὶ νῦν A
 μνημονεύσειεν τὸ ψαλμικὸν λόγιον, « Ἡμέρα τῆς
 ἡμέρα ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νῦξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνώ-
 σιν; » Εἰ γὰρ τις τὸ ἡμερονύκτιον τῆς χειμασίας
 καὶ τοῦ πειρασμοῦ ἦτοι διωγμοῦ, τῷ ἡμερονυκτικῷ
 τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τῆς βαθείας εἰρήνης καὶ
 γαλήνης συγκρίνει, πολλὴν σοφίαν τε καὶ γνῶσιν ἐν
 ἀμφοτέροις τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν εὐρή-
 σοι· πῶς ἐν τῷ καιρῷ μὲν τοῦ πειρασμοῦ Σάββατον
 ἦν καὶ χειμῶν· Ἰανουαρίου γὰρ [εἰκοστῆ] (ο) δευ-
 τέρα ὁ πειρασμὸς, ἦτοι ἡ ἐκβολὴ τοῦ ἀνδρὸς γεγένη-
 ται· πῶς δ' αὖ πάλιν ἡ ἀποκατάστασις; Ἐν ἡμέρᾳ
 Κυριακῆ, καὶ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τρίτῃ γεγένηται, ἐν ἧ
 καὶ οἱ τὴν κατ' αὐτοῦ συσκευὴν τυρεύσαντες ἀπ-
 ετμήθησαν, Αἰθέριος, φημὶ, καὶ Ἀδδαῖος. Ὁ μὲν γὰρ
 Ἀδδαῖος ἑπαρχὸς πόλεως ἦν, Αἰθέριος δὲ τῶν Ἀν- B
 τίουχου κουράτωρ· καὶ ὡσπερ ἀμφοτέρω τὴν σκαιω-
 ρίαν, ἦτοι ἐκβολὴν, τοῦ ὁσίου καὶ τὴν ἀτακτον χει-
 ροτονίαν πεποιθήκασιν, οὕτως ἀμφω περὶ ὧν εἰργά-
 σοντο καὶ τοὺς μισθοὺς ἐκαρπώσαντο. Ἐν ταύτῃ
 γοῦν τῇ ἡμέρᾳ οὗτος μὲν ὁ πανάριστος τὸν θρόνον καὶ
 τὴν ἐαυτοῦ κατέλαθεν Ἐκκλησίαν, αὐτοὶ δὲ τῆς ζωῆς
 ἰσπερήθησαν πρὸ πολλῶν χρόνων τῆς ἀποκαταστά-
 σεως τοῦ ὁσίου· κάκεινο δὲ τὸ προφητικὸν λόγιον οὐκ
 ἐπιεικῶς μνημονεύσασθε· « Καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ
 ἠρέθη, Οὐ λαὸς μου ὑμεῖς, » κατὰ τὸ δόξαν τῆς καὶ αὐτά
 εἰσιν, « ἐκεῖ κληθήσεσθε υἱοὶ Θεοῦ ζῶντος. » Ἐν
 ταῖς Ὀρμισσῶν γὰρ, ὡς εἴρηται, γέγονεν ἡ ἀποκατά-
 στασις..... οὐ γὰρ ἤδεισαν οἱ τὰ στάδια λογιζόμενοι,
 τὰ, « Μακάριοι οἱ διδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, C
 ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Μακάριοι
 ἔστε ὅταν ὀνειδίωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν
 πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι
 ἔσκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. »

οἷ· Οἶμαι δὲ ἀναγκαῖον εἶναι ὀλίγα διηγησασθαι
 καὶ περὶ τοῦ ὁμοφορίου, ὅπως οὐκ ἐπήρθη ἀπ' αὐ-
 τοῦ εἰς τὴν τοιαύτην κατασκευὴν, ἀλλ' ἔμεινεν παρ'
 αὐτῷ. Τινὲς γὰρ τῶν κληρικῶν εἰσηγοῦντο τῷ Αἰθε-
 ρίῳ ἐπάραι αὐτὸ ἀπὸ τοῦ ὁσίου· ὁ δὲ περιφρονήσας
 τῶν εἰσηγουμένων, οὐδὲν ὧν ἔλεγον ἐποίησεν. Ὅταν
 οὖν ἦν ὑπὸ ἀγανάκτησιν ὁ Αἰθέριος, ἔλεγεν τοῖς
 ἀπερχομένοις εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐξομολογούμενος,
 ὅτι Ὅσα ἐποίησα τῷ κυρῷ Εὐτυχίῳ, μετὰ προσθήκης
 ἀπέλαθον· διὰ τῶν ἀνθρώπων μου κατεσκευάσθη· τὰ
 ἱμάτια αὐτοῦ ἐπήρα, τὰ πράγματά μου πάντα ἐπήρ-
 θησαν· ἐν μόνον οὐ πεποίηκα αὐτῷ, τοῦτο κάμω D

« Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat
 scientiam ». Si quis enim illam tempestatis seu
 tentationis diem ac noctem, cum hac revocationis
 ac reditus ejus, summæque pacis ac tranquillitatis
 comparet, magnam sapientiam et scientiam in
 utroque tempore et negotio reperiet. Nam tempore
 illo Sabbatum et hiems erat (59), siquidem vice-
 sima secunda Januarii tentatus vir sanctus et eje-
 ctus fuit: restitutus est autem tertia Octobris, quæ
 Dominica erat: qua quidem die et illi qui ipsi
 insidias struxerant, eumque ejecerant in exsilium,
 Ætherius et Addæus, hic urbis præfectus, ille pa-
 latiorum Antiochi dictarum curator (60), mortui
 sunt: et quemadmodum ambo virum sanctum
 pellendum et adulterinam ordinationem faciendam
 curaverant, ita meritam ambo mercedem receperunt.
 In hac igitur die et vir optimus suam recepit
 Ecclesiam, et ipsi vita privati sunt multis annis
 priusquam ipse revocaretur (61). Accommodari
 huc etiam possunt verba illa prophetica: « Et erit
 in loco ubi dicetur: Non populus meus (uti qui-
 busdam videbatur), dicetur: Filii Dei viventis ». In
 Hormisdæ enim palatio, ut dictum est, facta est
 restitutio.... Non enim qui considerabant sta-
 dia (62), intelligebant illud, « Beati qui persecu-
 tionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipso-
 rum est regnum cælorum. Beati estis cum male-
 dixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint,
 et dixerint omne malum adversum vos, mentien-
 tes, propter me: gaudete et exsultate, quoniam
 merces vestra copiosa est in cælis ».

77. Jam et de superhumerali dicendum est ali-
 quid, quod illi in sua dejectione ereptum non fuit,
 sed apud eum mansit. Cum enim ex clericis qui-
 dam suaderent Ætherio ut ipsum sancto viro ad-
 meret, ille, neglectis eorum verbis, facere id recu-
 savit. Itaque ipse cum indignationem imperatoris
 incurrisset, ad se visendum venientibus confessus
 est, dicens: Quæ feci domino Eutychio, omnia
 in me cumulate ceciderunt: per homines ejus op-
 pugnavi eum, per homines meos oppugnatus sum:
 vestimenta ejus diripui, omnia mea direpta sunt:
 unum tantum non ademi, id mihi quoque est re-
 dictum; hortantibus enim me clericis ut superhu-

⁷⁷ Psal. xviii, 3. ⁷⁸ Osee i, 10. ⁷⁹ Matth. v, 40, 11.

(ο) Ita in ms. Veneto Zinus reperit, nec dubi-
 tamus restituere quod deerat ecgrapho nostro, quia

(59) Quando scilicet ad insulam Principem est
 avectus, ut supra num. 40 indicatur; vel quando
 post tres hebdomadas missus est Amaseam, die 6 vel
 26 Februarii: dies autem 22 Januarii, qua detentus
 est, ut dicitur num. 37, anno 565, non erat Sabba-
 tum, sed feria quinta, littera Dominicali C.

(60) Zinus vocat *curatorem Antiochiæ*: sed Græce
 est τῶν Ἀντιόχου, per quæ non possumus aliud
 intelligere quam ipsa illa palatia, in quibus positas
 sancto insidias dictum erat, num. 37

supra dicitur tentus Sanctus in festo S. Timothei,
 quod a Græcis 22 Jan. celebrabatur.

(61) Utpote mortui anno 566, id est proxime
 sequenti exsilium sancti Eutychii, ut manifestior
 appareret ultio, quo celerior: solus enim hic an-
 nus ex omnibus post secutis habuit litteram Do-
 minicalem C, adeoque tertiam Octobris in Domi-
 nica.

(62) Zinus explicationis causa scripsit « stadia,
 equitatus et hujusmodi res: » sed arbitror exci-
 disse aliquid, ideoque malui.... puncta notare:
 nec enim apta connexio est.

merale auferrem, id non feci: et ecce etiam in hac calamitate remansit mihi zona cum insignibus dignitatum. Hæc ille quidem dicebat mœrens; tempus tamen pœnitentiæ non invenit, quamvis cum lacrymis quæreret eam. Ac de his quidem satis: ad narrationem institutam revertamur.

78. Postquam vir sanctus, ut dictum est, congressus cum imperatoribus, ab iisdem ægre divulgus esset; videns populum, Christi sui que pastoris studiosum, gratias Deo incessanter agere, precatus est communem Dominum, ut ipse eorum vellet esse remunerator: atque ita cum universa fidelium turba ingressus est in ecclesiam, idque tanquam in regnum Dei, non sine labore: quia magna premebat multitudo, quæ divinum templum occupat. Ascendit deinde in ambonem, sicut olim Moyses in montem Sinai; ibique sublatis ad Deum manibus populi preces et supplicationes cœlesti Deo ac Patri offerre, ejusque misericordiam ad plebem videbatur deducere; neque enim propter multitudinem aliter fieri poterat. Tonitrua autem et crescens buccinarum sonus, id est aptæ divinorum oraculorum lectiones, clarius et vehementius pronuntiata, cum timore et magna compunctione peragebantur. Denique divina caligo sanctum altare operuit: super quo cum incruentum sacrificium obtulisset, ejus communionem distribuit fidei populo, ab hora tertia usque ad nonam: eo quod ipsam omnes vellent de manibus ejus accipere.

79. Nam quotiescunque distribuebat communionem, omnes ad eum, sicut in principio, absque satietate concurrebant: quia intuitu ejus non poterant saturari quicumque solebant recte sentire: sed quantum quis ei hærebat magis, tanto vehementius attrahebatur, eodem erga illum affectum modo, quo erga magnetem lapidem ferrum, quod arcana quadam vi naturaliter trahitur: ita namque vir admirabilis omnes sese aspicientes, amanter alliciebat. Erat enim toto habitu gratiosus, et animi ac corporis pulchritudine decorus; sublimis opere, sensu humilis, virtute venerandus, congressu benignus atque affabilis, mansuetus, misericors; sermone dulcis, sed moribus dulcior; aspectu angelicus, sed animo magis.

80. Nequeo omnes illius tum spirituales cum corporeas dotes explicare, membrorum omnium conformationem aptam, unde interior homo plerumque dignoscitur; vultus hilaritatem et gratiam, de quo Salomon ait: « Cor gaudens (Deo scilicet) exhilarat faciem »; oculos lætos et pupillas bene custoditas, tales enim aspiciunt recta et annuunt justa; dentes candidos, quia purus et cœlestis est justorum cibus, ignita labra, a quibus pura et

ἐφυλάχθη τῶν γὰρ κληρικῶν λεγόντων, ὅπως ἐπάρω τὸ ὠμοφόριον ἀπ' αὐτοῦ, τοῦτο οὐ πέπραχα, καὶ ἰδοὺ ἐν ποίᾳ εἰμι περιστάσει, καὶ τῆς ζώνης, ἦτοι τῶν ἀξιομάτων μου, ἀφαίρεσις οὐ γέγονεν. Κλαίων οὖν ταῦτα διηγείτο, ἀλλ' οὐχ εὐρεν καιρὸν μετανοίας, καί περ μετὰ θακρῶν ταύτην ζητήσας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· ἀλλ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὰ προκειμένα.

οἱ. Συντετυχηκῶς ὁ ὁσιος τοῖς βασιλεῦσιν, ὡς εἴρηται, καὶ μάλιστα ἀποσπασθεῖς, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτῶν, βλέπων χαίροντα τὸν φιλόχριστον καὶ φιλοποίμενα λαόν, καὶ τὴν ἀδιάκοπον εὐχαριστίαν προσφέροντα τῷ Θεῷ, παρεκάλει αὐτὸν γενέσθαι αὐτοῖς ἀγαθὸν μισθαποδότιν. Οὕτως οὖν σὺν παντὶ τῷ λαῷ τῷ πιστῷ εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Μεγάλην ἐκκλησίαν εἰσῆλθεν, οὐκ ἀμογητὶ μὲν [πλὴν ὡς εἰς βασιλείαν Θεοῦ], ἡδυνήθη διὰ πολλῶν ὀλιψέων ἐντὸς γενέσθαι τοῦ θελοῦ ναοῦ· καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸν ἄμβωνα, ὡς πάλαι Μωσῆς, εἰς τὸ Σιναιὸν ὄρος, τὰς χεῖρας πρὸς τὸν Θεὸν ἀνατείνας, ἐφαίνετο τῷ λαῷ, τὰς μὲν εὐχὰς τοῦ λαοῦ καὶ ἰκασίας ἀναπέμπων πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν, τὸ δὲ ἔλεος αὐτοῦ αἰτῶν καταπέμψαι ἐπὶ τὸν λαόν αὐτοῦ (οὐδὲ γὰρ ἡδυνήθη διὰ τὸ πλῆθος ἄλλως ἐντὸς γενέσθαι τοῦ ἱερατείου)· αἱ δὲ βρονταὶ καὶ σάλπιγγες προβαίνουσαι, τουτέστιν, αἱ τῶν σεπτῶν Λογιῶν πρόσφοροι ἀναγνώσεις, ἰσχυρότεροι μετὰ τινος φόβου καὶ πολλῆς κατανύξεως ἐπετελοῦντο. Τί δὲ λοιπόν; Ὁ θεὸς γνώφος αὐτὸν ὑπεδέξατο, τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, ἐν ᾧ καὶ τὴν ἀναίμακτον ἐπιτελέσας θυσίαν, μετέδωκεν ταύτην τῷ πιστῷ λαῷ, ἀρξάμενος ἀπὸ τρίτης ὥρας μέχρις ἑννάτης, διὰ τὸ πάντας ἐπιθυμεῖν παρ' αὐτοῦ μεταλαμβάνειν.

οἱ'. Ὅσακις γὰρ ἂν μετεδίδου, ὡς ἐν πρώτοις, αὐτῷ ἀκορέστως πάντες προσέτρεχον· οὔτε γὰρ εἶχεν κόρον θεωρούμενος παρὰ τῶν ὀρθῶν φρονεῖν εὐωθῶτων, ἀλλ' ὅσον ἂν τις αὐτῷ προσεῖχεν, τοσοῦτον πλεόν ὑπ' αὐτοῦ ἐπεσπᾶτο· ταυτὸ πάσχω, οἶον ὁ σίδηρος· πρὸς τὴν μαγνήτην λίθον, ἦτις ἀβρήτως φύσεως βία τοῦτον ἔλκουσα δείκνυται· ὁμοίως καὶ ὁ θαυμασιος πάντας τοὺς θέλοντας ὀρθῶν αὐτὸν ἀγαπητικῶς εἶλκεν πρὸς ἑαυτόν. Ὅλος γὰρ ἦν κεχαριτωμένος ἐν στολῇ, ὠραῖος κάλλει ψυχικῷ τε καὶ σωματικῷ, ὑψηλὸς τοῖς ἔργοις, ταπεινὸς τῷ φρονήματι, καὶ τὴν μὲν ἀρετὴν ἀπρόσιτος, τὴν συντυχίαν δὲ καὶ λίαν εὐπρόσιτος, πρᾶος, ἀόργητος, συμπαθής, ἡδύς τὸν λόγον, ἡδύτερος τὸν τρόπον, ἀγγελικὸς τὸ εἶδος, ἀγγελικώτερος τὴν διάνοιαν.

π'. Οὐ γὰρ ἱκανὸς εἰμι κατ' ἀξίαν διηγῆσασθαι τὰ πάντα τοῦ ἀνδρὸς ψυχικὰ τε καὶ σωματικὰ γνωρίσματα, τὴν θέσιν, τὴν διάπλασιν τῶν μελῶν ὄλου τοῦ σώματος, ἐξ ὧν ὁ ἐντὸς ἄνθρωπος ὡς τὰ πολλὰ χαρακτηρίζεται· τὸ ἰλαρὸν, τὸ χαρίεν τοῦ προσώπου, περὶ οὗ καὶ Σολομών φησιν, « Καρδίας εὐφραينوμένης, » δῆλον ὅτι τῆς κατὰ Θεὸν, « πρόσωπον θάλλει. » τοῖς χαροποῦς ὀφθαλμοῖς, τὰς τούτου πεφυλαγμένας κόρας, τοιοῦτοι γὰρ οἱ βλέποντες ὀρθὰ καὶ ἐνεύοντες

⁶⁹ Prov. xv, 13.

(65) Textus Græcus secundum LXX: *Cordi læti facies floret.*

δικαία· τοὺς λευκοὺς ὀδόντας, καθαρὰ γὰρ καὶ οὐρανία τῶν δικαίων ἢ τροφή· τὰ πυρίζοντα χεῖλη, τὸ πυρῶδες καὶ καθαρὸν τοῦ λόγου, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν ἀποσταζούσας χάριτας, τὰ συνεσταλμένα καὶ θροβιαῶτα, ὡς πᾶσαν θεῖαν φωνὴν ὑποδεξάμενα· τὸν ὡς πύργον τοῦ Δαυὶδ ἠχοδομημένον τράχηλον, βαστάζοντα δυνατῶς τὸν Χριστὸν καὶ πνευματικὸν ζυγὸν τῆς θείας χάριτος, ἦτις ἦν ἡ μέριμνα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν· τὴν λελευκασμένην τρίχα τῆς τε ἱερᾶς κεφαλῆς, καὶ τῆς παραπλησίως ἐχούσης γενειάδος τοῦ Ἀαρὼν πύγωνος, σημαίνουσης τὴ λαμπρὸν τοῦ βίου καὶ τέλειον. Πρὸς τοῦτοις τὸ εὐώδες τοῦ σώματος, ὡς τὸ μύρον τὸ καταβαίνειν ἐπὶ τὴν ὠαν τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἐνδύματος· τὸ ἕμμετρον τῆς φαινομένης ἡλικίας, ἐμφαίνειν τὴν κατὰ Χριστὸν τελείαν ἡλικίαν· τὰ εὐπαλάμους χεῖρας, δηλοῦσας τὸ πλάτος τῆς εὐπροσδέκτου μεταδόσεως· τοὺς συμμέτρους δακτύλους, ἐπιτηδείους ὄντας συγγράφειν θεῖα λόγια τε καὶ ὄγματα· τοὺς κατὰ πάντα ὀρθοὺς καὶ ἑδραίους πόδας, μὴ ἐκκλίνοντας δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, βαδίζοντα· δὲ τὴν τετριμμένην καὶ βασιλικὴν ὄδον, ἣν βοῦς καὶ ὄνος πατεῖ, τουτέστιν, ὁ ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἔθνῶν πιστὸς λαός·

κα'. Τίς ὑπογράψειεν πρεπόντως τὸ εὐτακτον βάδισμα, τὸ εὐκλίνητον ἤλου τοῦ σώματος; τοιαύτη γὰρ τῶν πραιῶν καὶ τῶν ὠραιῶν ποδῶν ἢ κινήσεις, τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ, ἐξ ὧν ἐνδείκνυται τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς τὸ θεοειδὲς ἀκίνητον. Πῶς ἐπαινέσω τὴν ἐπινυθίσασαν αὐτῷ τοῦ προσώπου ὠχρότητα, ὡς τῆς βίας τὸ λέπυρον, ἢ τοῦ μύλου τὸ ἱρυθρὸν καὶ εὐώδες; τοιοῦτος γὰρ ὁ τῶν κατὰ ἀλήθειαν ἰγκρατιῶν καὶ κατεσκληρωκότων (p) βίος κρυπτός, τὸ γινεῖν τῶν ποικίλων καὶ ἑδωδόμενων καρπῶν ἐχόντων ἐν ταῖς ἑαυτῶν πνευματικαῖς ἀποθήκαις, πυραζόντων δὲ καὶ εὐωδιαζόντων (q), κατὰ τὸ εἰρημένον, ὅς μὲν ὁσμὴ θανάτου εἰς θάνατον, ὅς δὲ ὁσμὴ ζωῆς εἰς ζωὴν, γινομένων πρὸς τὴν ἐκάστου προαίρεσιν. Τίς οὐκ ἂν θαυμάσειεν τὸν ἕμμονον καὶ σύντονον καὶ ἀδιάρτητον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ λόγον, ὃν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἱερουργῶν οὐ διελίμπανεν; ὡς καὶ ἐπιτιμῆσαι γαλήνως, καθὼς φησιν ὁ θεῖος Γρηγόριος περὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἐπαινέσαι παιδευτικῶς, καὶ μηδ' ἐτέρῳ τῇ ἀμετρίᾳ λυμψνασθαι, ἀλλὰ ποιῆσαι καὶ τὴν ἐπιτιμῆσιν πατρικὴν, καὶ τὸν ἔπαινον ἀρχικὸν, μήτε τὸ ἀπαλὸν ἐκλυτον, μήτε τὸ στυφὸν αὐστηρόν· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπιεικέστα, τὸ δὲ φρονήσει καὶ φιλοσοφίᾳ (r), ἀμφοτέρα ἐλάχιστα μὲν λόγου δεδόμενα διὰ τὸν τρόπον, ὅμως δὲ ἄρκουντα πρὸς παιδαγωγίαν, ἐλάχιστα δὲ βράβδου διὰ

¹¹ II Cor. II, 15.

(p) Scriptum erat κατεσκληρῶς· apparebat unam ut minimum syllabam desiderari, ut Græca esset vox: addidi etiam alteram, ut sensus subsisteret.

(q) Hic quoque opus fuit correctione; sic enim legebatur πυράζοντα καὶ εὐωδιάζοντα, et mox infra, γινόμενον.

(64) Ita sensus requirit, et ita Zinus vertit, credo quia in suo ms. sic legit: eegraphum nostrum mendose, τῶν εὐαγγελιζομένων τῶν ἀγαθῶν τὴν εἰρήνην.

(65) Scripsit quidem Nazianzenus prolixam sancti Basilii laudationem, illustrandam a nobis 14 Ju-

ardentia verba gratiæque stillabant; contractas et rectas aures, ad omnem divinam vocem suscipiendam idoneas; collum, ut Davidis turrem ædificatum, atque ad ferendum Christi divinæque charitatis spirituale jugum et Ecclesiarum sollicitudinem accommodatum; niveam sacri capitis comam et barbam, Aaronicæ similem, qua vitæ splendor et perfectio significabatur; adhæc corporis fragrantiam, tanquam unguentum quod descendit in oram vestimenti sacerdotalis; ætatis moderationem, quæ eam secundum Christum perfectam ostendebat; latas manus, amplissimæ liberalitatis indices; congruos aptosque digitos ad sermones divinos et sana dogmata conscribenda; rectos omnino ac firmos pedes, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes, sed incedentes per tritam et regiam viam, quam bos et asinus, id est populus Christianus ex Judæis et gentibus collectus, calcat.

81. Quis compositum ejus incessum et pulchros totius corporis motus describat? sic enim incedunt modesti speciosique pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona (64), unde divinus perpetuusque motus animorum intelligitur. Quis pro dignitate laudabit pallorem, ita in ejus facie florescentem, ut mali punici cortex aut cujuspiam alterius pomi pallentis color solet cum suavi odore conjunctus? Talis profecto vere temperantium atque obduratorum est vita, eorum qui variorum atque optimorum fructuum dulcedinem continent in cellis spiritualibus, rutilantque et spirant aliis quidem, uti scriptum est⁶¹, odorem mortis in mortem, aliis autem odorem vitæ in vitam, facti pro cujusque voluntate. Quis non admiretur doctrinæ ejus firmum, stabilem atque constantem sermonem, quem nocte et die facere non desinebat, ut (quemadmodum de magno Basilio divus Gregorius ait (65) et mansuete reprehenderet et laudaret disciplinate, neque alteruto per immoderantiam noceret; sed correctione uteretur paterna, laudatione magistrati; neque dissolutus in lenibus, neque austerus in D gravibus; sed his discretionem, istis prudentiam adhiberet, utraque vero in eo essent infima (66), si figuram dictionis attendas, sufficientia tamen ad instructionem; et minimum quidem haberent de

(r) Videtur Zinus in ms. Veneto hæc sic divisa, ac denique inutilia invenisse, τὸ μὲν ἐπιεικέστα, τὸ δὲ φρονήσει, καὶ φιλοσοφίᾳ ἀμφοτέρα· sed si reliqua addas, apparet conjungi debere in unum membrum φρονήσει καὶ φιλοσοφίᾳ, et tertium membrum facere, ἀμφοτέρα ἐλάχιστα.

nii: sed in ea non reperitur talis sententia, adeo ut oporteat hic memoria lapsum fuisse auctorem.

(66) Quæsequuntur defuerint ms. Veneto: siquidem Zinus ita vertit et finit hanc periodum: « ut neque bonitas dissoluta, nec gravitas aspera; sed illa prudens, hæc modesta, utraque sapiens videretur. »

virga, propter modestiam sermonis; minus etiam de sectione, propter ipsius virgæ moderatissimum usum.

82. Quid vobis describam virum? Jam ante Paulus eum exprimit, idque cum magnum illum pontificem cœlos penetrantem laudat. Illuc enim usque audet oratio ascendere, siquidem Christos esse didici eos, qui secundum Christi præcepta vivunt. Hic totus erat dulcis, totus amabilis: qui cum adhuc esset in terra spiritu sublatus terram reliquerat, et extra carnem ac mundum semper erat, vitamque agebat his visibilibus superiores, divinas illas formas suscipiens, quæ cum inferioribus et commutabilibus istis non commiscuntur: qui purum Deitatis speculum semper fuit, lumini lumen adjungens etiam debiliori obtutui perspicuum: qui versabatur cum angelis, cum archangelis Dominum collaudabat, cum Deo sacerdotio fungebatur, et superiores creabat mundum per sanctum baptismum aliaque munera spiritalia. Quis hæc et similia de divino viro pro dignitate recenset? Quis orator, quis narrationum sacrarum scriptor ista, ut decet, persequatur? Utinam adesset divus Gregorius, ut nunc etiam magnum Basilium laudaret! nam hujus sancti viri multæ magnæque virtutes sunt, quæ ad Basilii mensuram accedunt: sufficit autem discipulo, ait Dominus, si sit sicut magister ejus. Beatus enim vero qui eas digne explicuerit: sed non ego, qui nec dicendi facultate nec scientia valeo, idoneus sum ad viri divini actus, sicut scribi eos par est, enarrandos. Veritus tamen ne similis deprehenderer servo talentum accipienti atque defodienti, in idemque cum illo periculum inciderem, illis argumentum materiamque suggessi, qui res a Sancto gestas valebunt describere.

Α τὸν λόγον, ἔτι δὲ ἐλάττω τομῆς διὰ τὴν ῥάβδον μετρίως πλήττουσαν.

πβ'. Τί ἂν ὑμῖν ἀναζωγραφοῖην τὸν ἄνδρα; Παῦλος προλαβὼν ἔγραψεν, τοῦτο μὲν, ἐν οἷς τὸν ἀρχιερέα τὴν μέγαν, τὸν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς, ἀνυμνεῖ· τολμήσει γὰρ μοι καὶ μέχρι τούτων ὁ λόγος, ἐπειδὴ Χριστοῦς (s) οἶδεν τοὺς ζῶντας κατὰ Χριστὸν, τὸν ὅλον γλυκατμὸν, τὸν ὅλον ἐπιθυμίαν ὑπάρχοντα, τὸν ἔτι ὑπὲρ γῆν ὄντα καταλιπόντα τὴν γῆν, καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἄνω τεθειμένον, τὸν ἐξω σαρκὸς καὶ κόσμου ἀεὶ γενόμενον, ζήταντα ὑπὲρ τὰ ὀρώμενα, καὶ τὰς θείας ἐμφάσεις δεξάμενον, ἀμιγῆς τῶν κάτω χαρακτήρων καὶ πλανωμένων, ὄντως ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον Θεοῦ. Β καὶ ὄντα καὶ ἀεὶ γενόμενον, φωτὶ προσλαμβάνοντα φῶς καὶ ἀμαυροτέρῳ τρανότερον, τὸν μετ' ἀγγέλων σταθέντα καὶ μετὰ ἀρχαγγέλων δοξάζοντα, καὶ Θεῷ συνιερατεύσαντα, καὶ τὸν ἄνω κόσμον (t) δημιουργήσαντα διὰ τοῦ βαπτίσματος τοῦ ἁγίου καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πνευματικῶν χαρισμάτων. Τί; ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις παρὶ τοῦ Θεοῦ ἀνδρὸς ἀξίως διηγήσεται; ποῖος ῥήτωρ ἢ συγγραφεὺς θείων διηγημάτων; Ἔθε ἦν ὁ θεὸς Γρηγόριος, ἵνα καὶ νῦν τὸν μέγαν Βασίλειον ἐπαινέσειεν· τοῦ μὲν γὰρ ὁσίου ἀνδρὸς ἀρεταὶ πολλαὶ καὶ μεγάλαι, καὶ ἐξ μέτρον φθάνουσαι Βασιλείου τοῦ ἁγίου, διὰ τὸ εἰρηκέναι τὸν Κύριον, ὅτι Ἀρχετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. "Ὁς δ' ἂν ἀξίως ταῦτα ἐξαγγελεῖ μακαριστός· οὐδὲ γὰρ ἐγὼ οἶδς τε γέγονα ἢ εἰμι, ὡς ἐνεσθι συγγράφασθαι τὰς τοῦ Θεοῦ ἀνδρὸς ἀρετὰς, ἰδιώτης λόγῳ τε καὶ γνώσει τυγχάνων· φόβῳ δὲ κατεχόμενος, ἵνα μὴ ὁ τοῦ λαβόντος τὸ θηνάριον καὶ τοῦτο καταχώσαντος κίνδυνος ἐπέλθῃ μοι, ἀφορμὴν δέδωκα τοῖς τὰ κείνου συγγράφασθαι κατορθώματα δυναμένοις.

CAPUT IX.

Miracula Constantinopoli patrata: doctrina propugnata.

83. Verum adhuc ad radicem montis hæremus; necesse est autem ut exponamus quæ vir optimus gessit post reditum, rursus usurpando verba quæ de magno Athanasio scripsit prælaudatus Gregorius. Num forsitan ipse quidem ita vixit sicut conveniebat eos qui tanto populo essent præfuturi, non autem docuit sicut vixit? aut non certavit sicut docuit? vel minus periclitatus est aliis qui pro doctrina aliqua subiere certamen, aut ex ipso certamine minus laudis retulit? aut denique eorum quæ sub ingressum gesta sunt splendorem obscuravit quidpiam postea actum? Nequaquam; omnia sibi invicem congruebant, tanquam in cithara una eademque symphonia, vita, doctrina, certamina, pericula reditum consecuta. Simul enim atque ad eccle-

πγ'. Ἄλλ' ἔτι μὲν περὶ τὸν πόδα τοῦ βρους στρεφόμεθα, ὡς φησιν ἡ παροιμία· ποῖα δὲ καὶ τίνα ἄπειρ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ζήσας ὁ πανάριστος ἐπραγματεύσατο, δι' ὀλίγων ἀναγκαῖον μαθεῖν, ἐξ ὧν ὁ θεὸς Γρηγόριος πάλιν συνέγραψεν περὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου. Ἄρ' οὖν ἐδῶ μὲν, ὡς περ εἰκὸς τοὺς λαοῦ τοσούτου προστησομένους, ἐδίδαξεν δὲ οὐχ ὡς βεβίωκεν, ἠγωνίσται δὲ οὐχ ὡς ἐδίδαξεν, ἐκινδύνευσε δὲ τῶν ὑπὲρ τοῦ λόγου τινὸς ἠγωνισμένων ἐλάττω, τετίμηται δὲ ὧν ἠγωνίσται μείον, κατήσχυε δὲ τι τῶν τῆς εἰσόδου μετὰ τὴν εἰσόδον; οὐδαμῶς· πάντα δὲ ἀλλήλων ἐχόμενα, ὡς περ ἐν λύρῃ μιᾷ καὶ τῆς αὐτῆς ἀρμονίας, ὁ βίος, ὁ λόγος, οἱ ἀγῶνες, οἱ κίνδυνοι, τὰ τῆς ἐπάνοδου, τὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδον· ὁμοῦ τε γὰρ τὴν Ἐκκλήσιαν καταλαμβάνει, [οὐ πάσχει

(s) Ecgraphum nostrum χρηστός, bonos, utiles: sed ea vox mentem auctoris non explet qui hunc loquendi modum accepit ex Nazianzeno de Athanasio, Χριστοῦς οἶδς καλεῖν Γρηγόρη τοῦς ζῶντας κατὰ

Χριστόν.

(t) Item, τῷ ἄνω κόσμῳ, quod mendosum videtur.

ταυτὸν τοῖς δι' ἀμετρίαν ὀργῆς τυφλώττουςι καὶ ὅτι ἂν παραπέση τοῦτο πρῶτον περιωθοῦσι ἢ παύουσι, κἀντι τῶν φειδοῦς ἀξίων ἦν τύχοι. Ἀλλὰ τοῦτον μάλιστα εὐδοκιμήσεως αὐτῷ καιρὸν εἶναι νομίσας, ἐπειδὴ τὸ μὲν πάσχον κακῶς ἀεὶ μετριώτερον, τὸ δὲ ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ ἀντιδρᾶν ἀκρατέστερον (u),] οὕτω πράεως καὶ ἡπίως τὰ τῶν λελυπηκότων μεταχειρίζεται, ὡς μὴδὲ αὐτοῖς ἐκείνοις, εἰ οἶόν τε τοῦτο εἰπεῖν, ἀρῆθ' γενέσθαι τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπάνοδον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἄλλοι θαυμάζουσάν τε καὶ ὑμνεῖτωσαν, οἷς σχολῆ τὰ μικρὰ τῶν ἐκείνου θαυμάζειν, μικρὰ δὲ ὅταν εἶπω, αὐτὸν ἐαυτῷ συγκρίνων λέγω, καὶ τὰ ἐκείνου τοῖς ἐκείνου παρεξετάζω· οὐ γὰρ δεδόξασται τῷ δεδοξαμένῳ, κἂν ἦ λίαν ὑπέρλαμπρον, ἔνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης, ὥσπερ ἡκούσαμεν, ἐπεὶ καὶ ὀλίγα τῶν τούτου ἑτέροις αὐτάρκη πρὸς εὐδοκίμησιν. Τίνα οὖν ἄπερ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ νέου Ἀθανασίου εἰργάσατο ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ, ἴδωμεν. Ἄρα μὴ τις μέωσις γέγονεν τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων, ἣ ἐλαττώθησαν αὐταὶ ἐκ τῆς συμβάσεως τῶν πραγμάτων συγχύσεως; Οὐδαμῶς· εἰκὸς γὰρ διενθυμείσθαι τοῦτό τινας. Τούναντίον μὲν οὖν καὶ προσεθῆκαι τούτων γεγονόσιν, ὡς φησι ὁ Κύριος, ὅτι « Καὶ μείζονα ποιήσατε τούτων, » ἐξὼν ἡμᾶς ἐκ πολλῶν γινῶναι ὀλίγα καλῶν, ἃ τὴν συμμετρίαν τοῦ λόγου.

ait: « Et majora illis facietis ⁸²; » ut ex iis quæ pauca de multis commemorabimus, nosse licet.

πδ. Πάντες ὅσοι τὴν ἐπάνοδον μέμνησθε τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς, οὐκ ἀγνοεῖτε πάντως τὴν οὖσαν τηλικαῦτα μεγάλην ἀνθρωποθησίαν, ἣ τις πολλὴν ἐπεκράτησεν χρόνον πρὸς τῆς αὐτοῦ παρουσίας, ὡς πᾶσαν ἡμοῦ ἡλικίαν ἀνάρπαστον ἐπαίρεσθαι, εἰ μὴ φθάσας ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ ἔστη, ὡς πάλαι ποτὲ Φινεὲς, καὶ ἐξιδάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἠ θραύσις. Τίς δὲ καὶ ποῖος ἐξίλασμός; Ἡ γεγούσα λιτή παρ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ ταύτης ἔνεκα τῆς προφάσεως, ἀπὸ τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης ἐκκλησίας ἕως τοῦ ὄγκου τῆς ἀγίας ἀγράντου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας, τοῦ τιμωμένου ἐν Βλαχέρναις. Ἦνίκα οὖν αἱ ἱκεσίαι πρὸς τὸν ἐξ αὐτῆς καὶ Πνεύματος ἁγίου σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ἀνεπέμφθησαν, ἐφείτατο τοῦ λαοῦ, στήσας τὸν ἔχοντα τὴν ῥομφαίαν ἄγγελον, γόπτοντα καὶ μὴ φειδόμενον τῆς πόλεως. Ἐμιμήσατο καὶ ἐν τούτῳ τὸν προφήτην Δαυὶδ ὁ θαυμάσιος, ὃς διὰ τὴν ἐξαριθμησιν τοῦ λαοῦ φθορᾶς ἐπενεχθείσης, ἔλεγεν πρὸς τὸν Θεόν, Ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἡμαρτον, ἐγὼ ἀπολαύω, οὗτοι δὲ τί ἡμαρτον; Ταῦτα προσευχόμενος ὁ Δαυὶδ καὶ εἰσακουσθεὶς, εἶδεν τὸν ἄγγελον ἑστῶτα πρὸς τὴν ἄλω Ὀρνᾶ τοῦ Ἰερουσαίου, ὃν καὶ παρακάλεσας, μᾶλλον δὲ τὸν κοινὸν Δεσπότην, ἔπεισε μὴ ἐπιβάλλαι τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν πόλιν Ἰερουσαλήμ, ὅθεν καὶ θυσιαστήριον ἔστησεν ἐν αὐτῇ τῇ ἄλω, ταύτην ἀνταλλαξάμενος, καὶ τοὺς βόας

siam pervenit (non ita affectus erat ut solent, qui immodica cecati iracundia, quidquid primum occurreret protrudunt aut percutiunt, quantumvis dignum a quo manus abstineant, furore scilicet prædominante. Sed hoc potissimum tempussui probandi esse censuit (fit enim plerumque ut adversa quis patiens moderatior sit, potestatem autem referendæ injuriæ nactus insolentius se gerat), tam leniter tamque mansuete circa eos egit a quibus afflictus erat, ut ne illis ipsis quidem, ut sic loquar, insuavis esset viri reductus. Verum hæc alii admirentur et laudent quibus otium est res etiam parvas ab eo gestas prædicare: cum autem parvas dico, ipsum cum se ipso, resque ipsius inter se comparo; non enim glorioso illi viro cedere ad gloriam potuit quidquam, quantumcunque illustre id esset, propter superexcellentem illius gloriam, quoniam, sicut audivimus, etiam minima et tenuia illius satis essent alteri non parum illustrando. Quæ igitur per novum hunc Athanasium, post reversionem ejus fecerit Deus, videamus. Num forte ex præterita conturbatione rerum aliquam spirituum bonorum fecit jacturam aut gratia ei concessa divinitus, fuit aliqua ratione imminuta? Nequaquam, ut aliqui possent cogitare: sed e contra aucta cumulataque ei fuerunt ista, sicut Dominus

81. Non ignoratis, quotquot reductum ejus tenetis memoria, mortalitatem magnam et diuturnam fuisse antequam reverteretur, quæ omnem promissæ sustulisset ætatem, nisi advenisset Dei electus sicut aiter Phinees, qui stetit et placavit, et cessavit quassatio. Quomodo autem placatus est Deus? Supplicatione illa, quam ipse cum populo Christiano instituit, a sanctissima Magna ecclesia usque ad ædem sanctæ et immaculatæ Dominæ nostræ Dei Genitricis semperque virginis Mariæ in Blachernis. Dum enim sic rogaretur Christus Deus noster, quem ipsa incarnatum de Spiritu sancto peperit, peperit ille populo, angelumque cohibuit, qui sine intermissione percutiebat civitatem. Imitatus est autem hac in re vir admirabilis prophetam David, qui, cum propter numerationem populi grassaretur pestis, dicebat ad Deum: Ego pastor peccavi, dem ego pœnas: isti quid meruerunt ⁸³? Postquam vero vidit angelum in area Ornan Jebusæi, oravitque eum, imo vero communem Dominum in eo, ne extenderet porro manum in Jerusalem, exauditus est: quamobrem et altare constituit in ipsa area, et Domino boves immolavit, et placato eo mors sævire desiit. Numquid autem magnus ac mansuetus Eutyechius, afferens rationabile et incruentum sacrificium Deo, idem non effecit? Profecto, nisi populo salutem impetrasset, non dimisisset extensas

⁸² Joan. xiv, 12. ⁸³ II Reg. xxiv, 17.

(u) Hunc quoque locum truncaverat librarium negligentia: integrum exhibeo ex ipso Gregorio, ex eodemque in principio restituo τοὺς

προσστησομένου; ubi in ecgrapho nostro erat τοὺς προσστησομένου. et rursus pro ἀεὶ διηγείσθαι, semper narrari, rescripsi ἀρῆθ' γενέσθαι.

manus. Ab eo igitur die, quandiu beatus vir in vivis fuit, Christus Deus noster cohibuit a populo angelum percutientem. Atque hoc quidem ipsius opus fuit, quo communem omnibus salutem impetravit: nunc aliud, quod per eundem Dominus fecit, videamus.

αὐτῆς τοίνυν τῆς ἡμέρας μέχρι τῆς τελειώσεως τοῦ αὐτοῦ δυσωπούμενος Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἐν καὶ πρῶτον ἔργον τῆς αὐτοῦ ἐπανόδου, τὴ κοινήν σωτηρίαν ἅπασιν προσβεύσασθαι. Τί δὲ καὶ ἕτερον πεποίηκεν ὁ παντοδύναμος Θεὸς δι' αὐτοῦ, ἴδωμεν.

85. Puer quidam ex nobilioribus, qui apud Calopodium, primicerium Augustæ, habitabat, imo ab ipso enutritus erat, adverso quodam casu injuriam in oculo acceperat a tempore notabili, ac demum sic periclitabatur, ut totum invertendum crederet, et nullus medicorum ei posset succurrere: quantum enim illi medebantur magis, tanto gravius oculus offendebatur. Huc adductum cum esset malum, confugit ad medicum potentissimum, qui sola oratione poterat noxam sanare: sicut et fecit: nam facta super ipsum oratione, infirmum oculum unxit venerando oleo; et continuo apparuit sanus sicut alius. Videamus nunc aliud admirabile signum.

86. Cyrillo (67) Cinario multis annis uxor convixerat, quæ aqua intercute laborans extremo versabatur in discrimine, adeo ut etiam ipsa, post multas in medicos factas expensas, nihil utilitatis accipiens, salutem suam desperaret. Hanc accipiens vir suus, ex alio in alium suburbanum locum circumducebat, sperans levamen aliquid ab aeris bonitate. Contigit autem circa illud tempus sanctum degere in Pyleatico (68). Quod ubi vir pius cognovit (erat enim illi notus), absque nila eunctatione uxorem ad eum duxit, supplicans, ut pro illa a morbo liberanda Deum oraret. Quam cum vidissemus, obstupuiimus omnes tantam ponderosi ventris molem: sanctus vero pro ea orans unxit eam oleo sancto atque dimisit. Post aliquot porro dies, viro sancto rursus in Pyleatico degente, vir ille denuo adduxit uxorem, gratias agens Deo, illamque ostendit omnibus, pondere et pressura priori levatam: ita enim disparuerat moles ventris, itaque sana astabat, ut nunquam ægrotasse videretur. Multi igitur quod factum erat miraculum intelligentes, glorificabant Deum; quia plus quam annorum quadraginta erat mulier, in qua istius sanationis signum contigerat.

87. Verum ne aliquibus videar incredibila narrare, congruum puto non ultra in his pergere; neque enim ultra Gades, ut ait divus Gregorius, transeundum: sed et Gregorius Nyssenus, docens orationem non esse protrahendam ultra mensuram gratiarum, de propria sua sorore (68') sic

(x) Addebatur vox μέρος, quam, ut minus necessariam neque Zino intellectam, omisi.

(y) Gregorius, scilicet Nazianzenus, cujus vel

(67) Zinus *catulum* Latine verterat: forte scriptum invenit Κυναρτίω.

ουσίαν προσενέγκας τῷ Θεῷ, κατέπαυσεν τὸν θυμὸν καὶ τὸν θάνατον. Ἄρ' οὖν οὐχ οὕτως ὁ μέγας, καὶ πρῶτος Εὐτύχιος πεποίηκεν, προσενέγκας τὴν λογικὴν καὶ ἀνσίμακτον οὐσίαν τῷ Θεῷ; οὐδαμῶς γὰρ ἄλλως ἐκτεταμένως ἔχων τὰς χεῖρας καθήκεν, εἰ δραξάμενος ἄνωθεν ἀντέλαβεν τὴν τοῦ λαοῦ σωτηρίαν. Ἐξ ὅσπου, ἀπρακτον κατέστησεν τὸν ἀλοθρεύοντα ὁ ὑπὲρ πάντων Θεὸς δι' αὐτοῦ, ἴδωμεν.

πε'. Νεώτερός τις τῶν εὐγενῶν παραμένων Καλοπόδιω τῷ πριμικηρίω (x) Ἀγούστης, ἡ μάλλον ὑπὲρ αὐτοῦ ἀνατραφείς, ἔκ τινος ἐναντίας προφάσεως τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἀδικηθεὶς ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἐσχάτως ἐκινδύνευεν ὥστε καὶ στέρεσθαι τοῦτου προσδοκᾶν αὐτὸν, μηδενὸς ἰατροῦ δυνηθέντος ὠφελῆσαι αὐτὸν, τὸναντίον μὲν οὖν πλέον ἤδίκουν τὸν ὀφθαλμὸν ἰατροῦντες τοῦ παιδός. Ὡς οὖν ἐν τούτοις ἦν τὰ τοῦ πάθους, καταφεύγει πρὸς τὸν πανάρετον ἰατρὸν, τὸν ἐκ μόνης εὐχῆς δυνάμενον τὸ πάθος ἰᾶσθαι: ὅπερ καὶ γέγονεν. Ποιήσας γὰρ ἐπ' αὐτῷ τὴν συνήθη εὐχὴν, ἔχρισεν τῷ τιμίῳ ἐλαίῳ τὸν ἀσθενοῦντα ὀφθαλμὸν, καὶ ἀπεκατέστη ὑγιής ὡς ὁ ἄλλος τῆ τοῦ Θεοῦ χάριτι. Ἰδωμεν δὲ καὶ ἕτερον παράδοξον θαῦμα.

πς'. Κυρῆλιω τῷ Κιναρίῳ συνώκει γυνὴ ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων· αὐτὴ περιπεσοῦσα πάθει τοῦ ὕδρωπος ἐσχάτως ἐκινδύνευεν, ἡ καὶ πολλὰ εἰς ἰατροῦς δαπανήσασα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, τῆς σωτηρίας ἀπέγνω τῆς ἑαυτῆς. Ταύτην παραλαβὼν ὁ ἀνὴρ, ἀπὸ τόπου εἰς τόπον τῶν προαστείων περιήγεν, νομίζων ἐκ τῆς εὐαερίας ὠφεληθῆσεσθαι αὐτήν. Συνέβη δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον διάγειν τὸν ὄσιον ἐν τῷ Πυλεατικῷ. Γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ φιλόχριστος ἀνὴρ, ἦν γὰρ καὶ γνωστὸς τῷ μεγάλῳ, μηδὲν ὑπερθέμενος, φέρει τὴν γυναῖκα πρὸς τὸν ὄσιον, παρακαλῶν εὐχὴν αὐτῇ χρῆσασθαι ὅπως ἀπαλλαγῆ τῆς νόσου. Ἦν καὶ θεασάμενοι πάντες, ἔξεπλάγημεν ἐπὶ τῷ ὄγκῳ καὶ τῷ φόρτῳ τῆς κοιλίας αὐτῆς. Εὐξάμενος δὲ αὐτῇ καὶ χρίσας αὐτήν τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, ἀπέλυσεν. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας, διάγοντος τοῦ ὄσιου πάλιν ἐν τῷ Πυλεατικῷ, ἦγαγεν ὁ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, χάριτας ὁμολογῶν τῷ Θεῷ, καὶ πᾶσιν ὑποδεικνύων αὐτὴν ἀπαλλαγείσαν τοῦ φόρτου καὶ τῆς ἀνάγκης ἐκείνης· οὕτω γὰρ ἀφανῆς ὁ τῆς κοιλίας γέγονεν ὄγκος, καὶ ἀπεκατέστη ὑγιής, ὡς μηδὲ φαίνεσθαι ποτε εἶχεν ἀσθένειαν. Πολλοὶ οὖν ἐγνωκότες τὸ γεγονός; θαῦμα, ἐδόξασαν τὸν Θεόν· ἐτῶν γὰρ ἦν ἡ ὑπὲρ πλείων τῶν τεσσαράκοντα. ἐφ' ἣν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως.

πς'. Ἄλλ' ἵνα μὴ δόξω τισὶν ἄπιστα λέγειν, ἀρκεῖν ἡγοῦμαι μὴ περαιτέρω περὶ τῶν τοιούτων διεγχεσασθαι: τὸ γὰρ ἐπέκεινα, ὡς φησὶν (y) ὁ Πατὴρ, Γαδελίων οὐ περατέον. Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Νυσσέων μέγας Γρηγόριος, περὶ τοῦ μὴ δεῖν παρὰ τὸ ὑπερβαῖνον μέτρον τῶν χρησμάτων συγγραφὴν ποιήσασθαι,

hic nomen excidit, vel de suo addidit Zinus; quem sequimur, quia ejus hoc est proverbium, orat. 20 laudantis sanctum Basilium.

(68) Idem *Paleaticum* legit.

(68') Haec est sancta Macrina virgo, quæ colitur

τοιαῦτα περὶ τῆς ἰδίας ἀδελφῆς· Ἐπεὶ τοίνυν πάντα ταῦτα πεπραγμάνετο, τοῖς μὲν δι' ἀκριβείας ἐγνωκόσιν τὰ περὶ αὐτῆς ἀληθῆ εἶναι πιστεύεται, κἂν ὑπὲρ πίστειν εἴη· ἐπὶ δὲ τῶν σαρκωδεστέρων ἔσω τοῦ ἐνδεχομένου νομίζεται, οἷον ἴσασιν, ὅτι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως καὶ ἡ τῶν χαρισμάτων διανομή παραγίνεται, μικρὰ μὲν τοῖς ὀλιγοπίστοις, μεγάλα δὲ τοῖς μεγάλῃν ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς τὴν εὐρυχωρίαν τῆς πίστεως. Ὡς ἂν οὖν μὴ βλαβεῖεν οἱ ἀπιστότεροι ταῖς τοῦ Θεοῦ διωραεῖς ἀπιστοῦντες, τοῦτου ἐνεκεν καθεξῆς ἱστορεῖν ὑπὲρ τῶν ὑψηλοτέρων θαυμασίων παρητησάμεν, ἀρκεῖν ἡγούμενος τοῖς εἰρημένους περιγράφαι τὴν περὶ αὐτῆς ἱστορίαν. Ἠταῦτως γοῦν καὶ περὶ τοῦ μεγάλου Εὐτυχίου καὶ λεγέσθω καὶ γραφέσθω.

πγ'. Ὡς οὖν τὸν δρόμον τελέσας καὶ τὴν πίστιν τηρήσας ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων, λοιπὸν ἀνέμενον τὸν ἀποκείμενον αὐτῷ τῆς δικαιοσύνης στέφανον, ζήσας μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἦτοι τὴν εἰς τὴν ὑψηλὴν καθέδραν ἀποκατάστασιν τέσσαρα ἔτη καὶ μῆνας ἕξ (ὡς γενέσθαι τὰ πάντα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἑβδομήκοντα), καὶ τοὺς διὰ τῆς συνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος συγγραφέντας αὐτῷ λόγους ἐν τῇ ἡσυχίᾳ κατὰ πάσης αἰρέσεως δημοσιεύσας, ἐξηγησάμενός τε αὐτοῦς πᾶσι τοῖς πιστοῖς καὶ τροφίμοις τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας πλατυτέρωσ τε καὶ σαφεστερώσ, ἔργῳ ποιήσας τὰ ἐν αὐτοῖς, ἐδίδασκεν μὴ προτέχειν τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθείᾳ, τῷ προσκαίρῳ τούτῳ βίῳ καὶ τοῖς μὴ ἴσταμένοις πράγμασι· τοιαύτη γάρ ἡ πλινθοργία, πληρουμένη αἰεὶ καὶ κινουμένη· τὴν γὰρ τῆς σελήνης πολυτροπον μεταβολὴν, δηλούσης τὸ τρεπτὸν τοῦδε τοῦ βίου, τοῖς βουλομένοις παρίημι. Πολλὰ τοίνυν ἄλλα κατορθώματα ποιήσας, ὥστε ὄρον μὲν ἐπισκοπῆς εἶναι τὸν ἐκεῖνου βίον καὶ τρόπον, νόμον δὲ ὀρθοδόξιας τὰ ἐκεῖνου δόγματα. Ἐπόθει τὸ λοιπὸν ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, κἂν ὅτι διὰ τὴν τῶν πολλῶν σωτηρίαν τὸ ἐπιμένειν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον ἔκριεν. Πλὴν ἔδει καὶ αὐτὴν ἐλεγχθῆναι ἀνθρώπων ὄντα, καὶ ὑπομῆναι τὴν διάζευξιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, περὶ ἧς καθ' ἑκάστην ἡμέραν πάσων ἐφιλολόφει, συμφθεγγόμενος καὶ ἀκολουθῶν τοῖς ἑαυτοῦ ἁγίοις Πατράσι Βασιλείῳ καὶ Γρηγορίῳ, ὧν ὁ μὲν ἔλεγεν, Ἵπερ ὄρη τῆς σαρκὸς, παρέρχεται γὰρ· ἐπιμελοῦ ψυχῆς, πράγματος ἀθανάτου· ὁ δὲ, εἰ γὰρ καὶ τὸν βαρὺν χιτῶνα τούτον ἀπεθέμην, ἵνα λάβω κουφότερον.

πδ'. Ἐν τούτοις ἀναστραφεῖς καὶ ταῦτα μελετῶν αἰεὶ, ὁ συνόμιλος τῶν μεγάλων Πατέρων, ὁ τὸν ἀέρα μὴ ἀναπνέων οὕτως ὡς τοὺς λόγους καὶ τὰ δόγματα Βασιλείου, καὶ Γρηγορίου, καὶ τοῦ μεγάλου Διονυσίου, εἴτε γε μὴν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατέρων, προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων, ὑπενόητο παρὰ τῶν ἀτελῶν τὴν διάνοιαν τάναντία τούτοις φρονεῖν καὶ

19 Julii, in cujus Vita ista sub finem leguntur: ut prius adagium legitur in Nazianzeni orat. 20 de S. Basilio.

(69) Adde, et dies duos a die 3 Octobris anni 577 ad 6 Aprilis exclusive anni 582.

(70) Natus anno 312.

A loquitur: Hæc ab illa gesta sunt omnia: quæ quidem diligentius ipsa scrutatis vera esse creduntur, licet supra fidem sint; apud eos vero qui carni nimium addicti sunt, putantur extra verisimilitudinem esse. Sed hi sane ignorant pro mensura fidei distributionem quoque munerum fieri, ut fide pusillis tribuantur parva, magna vero iis qui fidei amplitudine pollent. Verum ne incredulis detur occasio Dei munera carpendi, sublimiora miracula prætermisimus, hæc quæ recensuimus satis esse ad historiam æstimantes. Quæ sane verba de magno quoque Eutychio dicta scriptaque intelligantur.

B 88. Cursum ergo suum consummavit Dei famulus, fide servata, exspectans de reliquo repositam sibi coronam justitiæ, postquam a reditu suo restitutioneque in cathedram patriarchalem transactis quatuor annis (69), annos universim vixisset septuaginta (70); et sermones, cooperante Spiritu sancto, adversus quascunque hæreses in quiete conscriptos, publicasset; eosque exponens omnibus germanis atque fidelibus orthodoxæ catholicæ Ecclesiæ filiis, atque ibi conscripta opere ipso complens, plane clareque docuisset non esse inhærendum simolutoque, huic, inquam, temporali vitæ rebusque caducis. Tale enim est opus figlinum ut semper impleatur et moveatur: nam multiplicem conversionem lunæ, repræsentantis volubilitatem hujus vitæ, aliis expendere volentibus relinquo. Multa igitur alia præclara faciens, ut vita æ mores ejus norma essent episcopatus, doctrina autem orthodoxiæ regula, tandem desiderabat dissolvi et esse cum Christo, licet propter multorum salutem in carne manere magis necessarium judicaret. Oportebat tamen ostendi ipsum quoque hominem esse, animæque et corporis disjunctionem subire: quamobrem de illa philosophabatur quæmidie, et eadem quæ Patres sui Basilius atque Gregorius sentiebat ac loquebatur: quorum unus: Carnem, inquit, despice quæ præterit; animam cura, quæ est immortalis; alter autem: Utinam, inquit, gravi hac exuar tunica, ut leviozem accipiam.

89. Hæc ille animo versans ac meditans, atque cum magnis Patribus ita vivens, ut non minus Basilii, Gregorii (71) utriusque et magni Dionysii (72) ac reliquorum sanctorum doctorum, prophetarum atque apostolorum dogmata quam acrem hunc spiraret, quibusdam tamen mente imperfectis suspectus erat quasi ab illis in materia resurre-

(71) Scilicet sanctus Gregorius Nazianzenus et sanctus Gregorius Nyssenus.

(72) Dogmata illa intelligit, quæ sancto Dionysio Areopagitæ tribuuntur, et a Petavio libro *De dogmatibus theologis* etiam sub nomine magni Dionysii citantur.

ctionis dissentiret (73); cum stulti homines non intelligent, nec quid affirmaret, nec de quibus loqueretur. Quid autem mirum, si puerilia sapientes sic de ipso sentirent; cum Dominus ac Deus noster in Dei digito ejiciens dæmonia, ea in principe dæmoniorum ejicere putaretur? Numquid de divo Paulo, in Areopago loquente de Jesu et resurrectione ejus, dictum est, Quid vult seminiverbius iste? Numquid non Basilius, virtutum fundamentum et Spiritus sancti propugnator, ab imperitis æstimatus est illius divinitatem non confiteri? Quid ergo mirum, si de hoc quoque sacro capite, magno, inquam, divinoque viro Eutychio, qui fuit columna ac lumen Ecclesiæ, venerandisque Patribus per omnia similis, tale quidpiam suspicati sunt, qui modum resurrectionis futuræ non capiebant: absit enim ut unquam contrarium senserit rectis sanctæ Ecclesiæ et apostolicæ dogmatibus. *σεως. Μὴ γένοιτο γὰρ αὐτὸν ὑπεναντία τῶν ὁρθῶν πεφροντικῆναι ποτὲ, ἢ ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις.*

90. Plenæ sunt orationes ejus sanctorum Patrum hac de re sententiis; qualis est illa divini Gregorii: Si quis dicit Christum ita nunc deposuisse carnem, ut ab ea nudatam divinitatem et esse et venturam asserat, is adventus ejus gloriam ne videat. Qui igitur fieri potuit, ut qui hanc sententiam sermonibus suis inseruit, ab illius sensu discreparit? Num forte aliter sentiebat ac loquebatur? Absit! Si ei cor pravum nunquam adhæsit, multo minus sententia duplex. Diderat quæ sit animi et corporis conjunctio, quantum quidem homini est possibile; et prout ejus ministerio animus fuerit usus, ita simul cum illo bonis immortalibus frui; quodque corpus, si afflictum atque in servitute redactum fuerit, simul cum anima evitet supplicia æmpiterna: itaque utrumque simul aut condemnatur aut coronetur. « Oportet enim omnes astare ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque prout gessit in suo corpore, sive bonum sive malum ⁸¹: » quia utrumque in hac vita simul operatur, et ideo utrumque simul ante Christi tribunal comparebit. Justum autem erit tribunal illud, neque ibi erit acceptio personarum, aut judicium media solum ex parte fiet: sed ut loquitur Ecclesiastes: « Cuncta quæ sunt adducet Dominus in judicium pro omni abscondito, sive bonum, sive malum illud ⁸². » Quod quidem judicium ideo justum erit, quia post resurrectionem nec corpus sine anima, nec anima sine corpore, cum quo vixit semper, reperietur; sed immortalitatis pulchritudine decorabitur anima simul et corpus.

⁸¹ II Cor. v, 10. ⁸² Eccle. xii, 14.

(2) Ita corrigo, quia non potui commodum sensum videre in his verbis ecgraphi nostri, ἐπιδεινυμένην ψυχὴν σὺν τῷ σώματι.

(73) Propter controversiam quam habuit cum sancto Gregorio Magno, tunc Constantinopolim misso sedis apostolicæ apocrisiario. Eam explicat Gregorius lib. xiv Moralium in Job, cap. 19, asse-

δοξάζειν εἰς τὸν περὶ ἀναστάσεως λόγον, μὴ εἰδῶτων τῶν δειλαίων μήτε περὶ ὧν ἔλεγεν, μήτε περὶ ὧν διεβεδαιούτο. Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ τοιαῦτα ἐφθέγγαντο περὶ αὐτὸν οἱ νηπιόφρονες; Εἰ γὰρ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλων τὰ δαιμόνια, ἤκουσεν ὅτι ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων· καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τὰ περὶ Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως διαλεγόμενος, ἤκουεν, Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; Βασιλεῖος δὲ, ἡ βάσις τῶν ἀρετῶν, ὁ οὐτως ὑπερμαχῆτας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὑπενόητο παρὰ τῶν ἀτελῶν τὴν διάνοιαν, μὴ ὁμοιοποιεῖν Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· οὐδὲν ξένον εἰ καὶ περὶ τοῦ μεγάλου καὶ θεοφόρου ἀνδρὸς Εὐτυχίου, τῆς τιμίας καὶ ἱερᾶς κεφαλῆς, τοῦ στύλου καὶ φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ κατὰ πάντα ὁμοίου τοῖς τιμίσι Πατράσιν, ὑπενόηθη τι τοιοῦτον παρὰ τῶν ληθεῖν εἰωθῶτων, καὶ μὴ χωρῶντων τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως τῆς ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας.

ἢ. Ἀνάπλει: τῶν ἁγίων Πατέρων εἰσὶν αἱ περὶ τούτου χρήσεις, καὶ μάλιστα τοῦ θεοῦ Γρηγορίου ἡ λέγουσα, Εἰ τις ἀποτελεῖσθαι λέγει νῦν τὴν σάρκα, καὶ γυμνὴν τὴν θεότητα τοῦ προσλήμματος, καὶ εἶναι καὶ ἤξει, μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν τῆς παρουσίας. Πῶς ὁ ταῦτα παραθέμενος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις, τάναντία τούτων ἐδόξαζεν; Οὐ γὰρ ἄλλα μὲν ἔλεγεν, εἶχεν δὲ φρόνησιν ἐτέραν· μὴ γένοιτο. Εἰ καρδία σκαμνὴ οὐκ ἐχολήθη αὐτῷ ποτε, πολλῶν πλέον οὐ διττὴ γνώμη· καταμαθὼν δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ ψυχῆς τε καὶ σώματος σύνθεσιν, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ, ποῖαν μὲν ἐργασίαν ἐπιδείκνυται ἡ ψυχὴ [ἐν τῷ σώματι τῶν,] σὺν τῷ σώματι (2) τῶν ἀθανάτων ἀγαθῶν ἐν ἀπολαύσει γίνεται· πῶς δὲ τὸ σῶμα ὑποπιαζόμενον καὶ δουλαγωγούμενον ἐκφεύγει σὺν τῇ ψυχῇ τὰς αἰωνίους βασάνους, καὶ ὅτι τὸ συναμφοτέρον στεγανούται ἢ κατακρίνεται. « Πάντας γὰρ δεῖ φανερωθῆναι ἐμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος, ἃ διὰ τοῦ σώματος ἐπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον· » δηλὸν ὅτι ὡς τοῦ συναμφοτέρου ἐργαζομένου κατὰ τὸν τῆδε βίον, τὸ συναμφοτέρον καὶ ἐμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ ἴσταται. Διὰ γὰρ τοῦτο δίκαιον καὶ ἀπροσωπώληπτον ἐκεῖνο τὸ βῆμα, καθότι οὐκ ἐξ ἡμισείας ἢ ἀπὸ μέρους ἡ κρίσις γίνεται, ἀλλὰ καθὼς φησὶν ὁ Ἐκκλησιαστής, ὅτι σύμπαν τὸ ποίημα ὁ Θεὸς ἄξει εἰς κρίσιν. Δίκαιον οὖν κατὰ τοῦτο ἐκεῖνο τὸ κριτήριον, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, οὔτε σῶμα χωρὶς τῆς ψυχῆς, οὔτε ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ σώματος, ὡς συνέζησεν, ἀεὶ εὐρεθήσεται ποτε, δηλὸν ὅτι ταῖς τῆς ἀφθαρσίας κατακοσμούμενον κάλλεσιν.

ritque sanctum Eutyrium, in ultimo morbo, pellem manus suæ tenentem, dixisse: « Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus: » at « carne impalpabilem futuram scripsisse arguitur. »

Morbus, obitus, sepultura sancti Eutychii.

146. Ταῦτα καὶ τὰ τούτων ὑψηλότερα φιλοσοφῆ-
σας καὶ διδάξας, ἐπόθει μὲν ἐκδημησαι ἐκ τοῦ σώ-
ματος, ἐνδημησαι δὲ πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐφθέγγετο
τὸ τοῦ Δαυὶδ λόγιον τὸ φάσκον· « Ὅν τρόπον ἐπιπο-
θεῖ ἡ Ἐλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπι-
ποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός, » καὶ· « Πότε
ἦξω καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ. » Ἐθεώ-
ρει δὲ καὶ τὰ μέλλοντα συμδήσασθαι δεινὰ τῇ μεγά-
λῃ ταύτῃ πόλει, διὰ τὰς ἀμαρτίας καὶ τὰ ἐπιτηδεύ-
ματα ἡμῶν τὰ μὴ ἀγαθὰ, καὶ παρεκάλει νοκτὸς καὶ
ἡμέρας τὸν φιλόανθρωπον Θεόν, πρῶτον μὲν μηδὲν
ἐπαχθῆναι τῇ πόλει κακόν, ἀλλὰ παραγαγεῖν τὴν
προσοδομιάν· ἢ ἐπ' αὐτὴν ἀπειλήν· Ἐὶ δὲ παρ-
ακούεις μου, ἔλεγεν πρὸς τὸν Θεόν, Μετάστησόν με
τοῦ βίου, ἵνα μὴ ἴδω τὴν κάκωσιν αὐτῆς. Ὅθεν καὶ
ἐπέτυχεν τῶν αἰτήσεων· θέλημα γὰρ τῶν φοβουμέ-
νων αὐτὸν ποιεῖ ὁ Κύριος, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν
εἰσακούει, καὶ σώζει αὐτούς. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ προσευχομένου καὶ ἱκετεύοντος, εἰσηκούσθη παραυτίκα
κατὰ τὸ προφητικὸν λόγιον· « Ἐτι λαλοῦντός σου, ἔρω, Ἰδοὺ, πάρεμι. »

147. Ἐνέστηκεν ὁ καιρὸς, τὸ πλήρωμα τοῦ χρό-
νου, ὁ στέφανος τοῦ ἐνιαυτοῦ, μᾶλλον δὲ τῶν ἐνιαυ-
τῶν ἡ χρηστότης, ἡ τῶν ἑορτῶν ἑορτή, καὶ παν-
ηγυρις τῶν πανηγύρεων, ἡ ἀπαρχὴ τῆς καθολικῆς
ἀναστάσεως, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνάστασις,
καθ' ἣν τὸν ἐπινίκιον ὕμνον οἱ ἐν οὐρανῷ τε καὶ ἐπὶ
γῆς πλέον ᾄδωμεν· περὶ ἧς καὶ ὁ θεὸς Δαυὶδ λέγει,
« Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώ-
μεθα καὶ ἐψφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ· καὶ συστήσασθαι
καρκαλιεύεται ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως τῶν
κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου, » τούτεστι τῶν ἀγγελικῶν
δυνάμεων, ὡς καὶ τὸ σχισθὲν καταπέτασμα
θιλοὺ τὸ παραγμνοῦσθαι τοῖς ἐπὶ γῆς τὰ οὐράνια,
καὶ δοξολογεῖν ὁμοφώνως, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως πᾶσαν
τὴν λογικὴν κτίσιν τὸν ἑαυτῆς δημιουργόν καὶ δε-
σπότην, κατὰ τὸ· « Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν
οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. » Ταύτην οὖν τὴν ἀγίαν
ἑορτὴν φαιδρῶς ἑορτάσας, ὁ αἶε τὰ περὶ αὐτῆς ἐξ-
ηγούμενος ὡς ἄλλος οὐδεὶς, τὴν ἀγνωτάτην μεγάλην
τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν θυμιάσας, ποιήσας καὶ τὰ
ἅγια βαπτίσματα, πάντας ἀσπασάμενος· ἀρχιερεῖς
καὶ ἱερεῖς καὶ τὸν ἑαυτοῦ κληρον, ἔτι γε μὴν βα-
σιλεῖα καὶ σύγκλητον καὶ πάντα τὸν λαὸν Κυρίου,
συνετάξατο κατὰ τὸ νοούμενον πᾶσιν, κἂν ὅτι τοῖς
τῆς ἑορτῆς ἀπειγόμενοι τοῦτο ποιεῖν αὐτὸν ἐνόμιζον· αὐτὸς γὰρ μόνος ᾔδει τὸ γινόμενον, καὶ τῇ συνθηλαῖ
ἡγ. Ὡ πῶς; Ἄδακρυτὴ νῦν ταῦτα λέγειν οὐ δύ-
ναμι· κάγω γὰρ ὁ ἔλεινός ὑπὲρ τὴν συνήθειαν
ἔτυχον ἀσπασάμενος τὸ ἀγγελικὸν αὐτοῦ πρόσωπον
ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ· οἷς γὰρ καὶ τρις τοῦτο πράξας,
κῆρον οὐκ εἶχον. Ἐρωτηθεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ, τί οὕ-
τως πολλάκις τοῦτο ποιεῖς; εἶπον αὐτῷ, τὸ σήμερον
μόνον ἔχω, καὶ διὰ τοῦτο κατ' ἑμαυτοῦ προεφη-
τεύσα (ὁ εἶθε μὴ ἐπέτυχον φθεγγάμενος) ὅτι μόνος

¹⁴⁶ Psal. xlii, 2. ¹⁴⁷ ibid. 5. ¹⁴⁸ Psal. cxliv, 19. ¹⁴⁹ Isa. lviii, 9; lxv, 24. ¹⁵⁰ Psal. cxvii, 24. ¹⁵¹ Matth. vi, 10.

(74) Anno 582, fuit Pascha die 29 Martii, littera Dominicali D.

91. Ista et istis sublimiora cogitans et docens,
discedere cupiebat a corpore, atque ad Dominum
proficisci; usurpans identidem illa verba Davidis:
« Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aqua-
rum, ita desiderat anima mea ad te, Deus¹⁴⁶; » et,
« Quando veniam et apparebo ante faciem tuam¹⁴⁷? »
Videbat etiam calamitates magna huic civitati
obventuras, et instituta ac studia nostra non bona;
ideoque die ac nocte precabatur clementem Deum,
ut vel minas remitteret ac civitati malum nullum
inferret, vel sibi adimeret vitam ne ejus intueretur
afflictionem. Et vero impetravit quæ fuerat precca-
tus: voluntatem enim timentium se facit Dominus
et orationes eorum exaudit, et salvos facit eos¹⁴⁸.
Exauditus est autem eo modo quem indicat pro-
pheta, dicens: « Adhuc loquente te, dicam: Ecce
adsum¹⁴⁹. »

92. Instabat dies complementum temporis, anni
corona, imo vero annorum bonitas, festivitas
festivitatum, initium universalis resurrectionis,
Christi Dei nostri resurrectio (74), cui triumphalem
hymnum canunt cælum et terra; de qua divinus
David ait: « Hæc dies, quam fecit Dominus, exul-
temus et lætemur in ea: constituite diem solem-
nem In condensis usque ad cornu altaris¹⁵⁰ » (id est
usque ad angelicas Virtutes), quando, sicut scissum
quoque velum declarat, revelata sunt cœlestia
terrestribus, suumque Creatorem una eademque
voce laudare cœpit omnis rationalis creatura,
juxta illud: « Fiat voluntas tua sicut in cœlis et in
terra¹⁵¹. » Cum igitur diem hanc splendide cele-
brasset, is qui de ea semper locutus fuerat, sicut
alius nemo; et sanctissimam magnam Ecclesiam
suffitu lustrasset, et sancta baptismata fecisset,
osculatus est omnes episcopos et sacerdotes, im-
peratorem quoque et senatum atque universum
populum Domini, omnibus se in spiritu commen-
dans. Quamvis autem multis ignotum esset quid
ageretur, et ex consuetudine diei festi ita fieri
suspicaretur; solus Ipse sciebat quid ageret.

93. Sed o quomodo? Non possim id nunc dicere
sine lacrymis. Etenim miser ego frequentius solito
ipsa die exosculatus sum angelicam ejus faciem:
cumque id bis ac tertio fecissem, satiari non pote-
ram: interrogatus autem ab eo cur ita sæpe id fac-
rem, contra meipsum prophetavi (quod utinam non
fuisset!), dicens, quia hunc solum diem habeo:
solus enim ante ipsum mortuus sum, solus relictus

orphanus, solus amisi pretiosam margaritam, solus thesaurum in agro abscondi, solus erravi tanquam ovis pastorem non habens, solus lugens et mœrens obambulo totum diem. Paulo post autem omnes, qui honorum ipsius participes exstiterunt, verba illa mecum pronuntiabant, ut arbitrator : Exstinctum est lumen oculorum nostrorum, erepta est nobis lux animarum, ereptum vitæ subsidium, dissolutum concordiae signaculum, sublatum vinculum charitatis, imbecillum firmamentum constractum. Propter te, Pater, nox etiam pro die splendebat, per tuam illustrem vitam illuminata, nunc dies etiam convertetur in tenebras. Sed non est indulgendum lamentis, præsertim ante tempus, ne illud ab eo audiamus : « Nolite flere super me ¹¹. »

94. Cum totum divini officii ordinem bonus pastor explesset, et universo fidei populo sacrosanctum Domini corpus distribuisset, in sanctum episcopium reversus, refectionem modicam cum solitis familiaribus sumpsit hilariter. Post cibum autem brevemque quietem, cum Lychnici tempus instaret, deberetque adesse officio vespertino ; totum illius corpus invasit contractio quædam : quamobrem ex religiosissimis ejus clericis quidam obsecrabant ut quiesceret. Sed nullis precibus induci potuit ut ad officium vespertinum non accederet. Sancto igitur Spiritu confirmatus in venerandam Dei Ecclesiam se contulit, ubi illum exspectabat populus ; quia omnes illum, semper quidem tunc tamen potissimum optabant intueri, quando procedebat apostolicam indutus stolam. In qua cum multiplices vespertinae liturgiæ proces explevisset, sacrum altare osculatus, fidelium gregem commendavit Deo. Tunc ex altari visibili velut ad invisibile, de virtute in virtutem progrediens, clausis sensibus et procul a populo preces peregit. Reversus deinde in episcopium, in lectulo suo decubuit, vehementique febri circa mediam noctem correptus est ; atque ita mansit dies septem orationibus continuis incumbens, seque signo crucis muniens.

εις τὸ εὐαγὲς ἐπισκοπεῖον, ἀνεκλίθη εἰς τὴν ἑαυτοῦ κοίτην, καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰσέβαλεν αὐτῷ σφοδρῶς ἡ νόσος. Ἐμείνεν δὲ οὕτως τὰς ἑπτὰ ἡμέρας, μηδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ πράττων, εἰ μὴ μόνον εὐχόμενος, καὶ ἀδιαλείπτως κατασφραγιζόμενος.

95. Interim ad religiosissimi imperatoris Tiberii aures pervenit, intendi vim morbi : qui eare valde perturbatus, intermissis omnibus civilibus curis, de illo unice sollicitus, misit præstantissimos medicos, qui curarent eum, a quo multi variique morbi curati fuerant. Et hi quidem plus ex doctrina ejus perceperunt auxilii, quam ipsi contulerunt : siquidem nullum sibi passus est adhiberi medicamentum, dicens : « Præceptum posuit, et non præteribit ¹¹ : » medicum habeo alium, qui me suo arbitrato curabit. His auditis, imperator magno cum desiderio et fide invisit beatum virum, primo

Ἀ πρὸ αὐτοῦ νενέκρωμαι. μόνος ὄρφατος κατελείφθη, μόνος τὸν πολυτίμητον μαργαρίτην ἀπεβαλόμεν, μόνος τὸν θησαυρὸν ἐν τῷ ἀγρῷ κατέκρυψα, μόνος πεπλάνημαι ὡς πρόβατον μὴ ἔχων ποιμένα, μόνος πεινῶν καὶ σκυθρωπάζων πορεύομαι ὅλην τὴν ἡμέραν· συμφθέζοντά μοι μετ' ὀλίγον, ὡς οἶμαι, ὅσοι τῶν ἐκεῖνου μετέσχον καλῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον τισὶν λέγοντες, Ἐσθέσθη τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ὁ λύχνος, ἀπήθη τὸ φῶς τῆς τῶν ψυχῶν ὁδηγίας, διελύθη τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡ ἀσφάλεια, ἤρθη ἡ σφραγὶς τῆς ὀνομασίας, καὶ διεσπάσθη ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης, συνιτριβή τὸ στήριγμα τῶν ἀσθενούντων· ἐπὶ σοῦ ἡμῖν, Πάτερ, καὶ νῦν ἄντι ἡμέρας ἦν, ἐν καθαρᾷ ζωῇ φωτιζομένη, νῦν δὲ καὶ ἡ ἡμέρα πρὸς ζῆλον ἀποστραφίσεται. Ἄλλ' οὐ χρὴ τοῖς θρήνοις ἐπὶ πλέον ἑναπομένειν, Β καὶ μάλιστα πρὸ τοῦ καιροῦ, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν παρ' αὐτοῦ· « Μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ. »

ἰ. 48'. Πληρώσας οὖν τὴν θεῖαν πᾶσαν λειτουργίαν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, μεταδοῦς καὶ τοῦ ἀχράντου καὶ ζωοποιοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παντὶ τῷ πιστῷ λαῷ, ἀνελθὼν εἰς τὸ εὐαγὲς ἐπισκοπεῖον, μετέλαβεν μετρίας τροφῆς, μετὰ τῶν συνθήκως αὐτῷ συνεστρωμένων φαειδρῶ τῷ προσώπῳ. Μετὰ δὲ τὴν τροφήν μικρὸν καθευδῆσας, ἐπειδὴ γέγονεν τοῦ Λυχνικοῦ καιρὸς, καὶ δὴ ὀφειλοντος αὐτοῦ παραγενέσθαι εἰς τὴν ἑσπερινὴν λειτουργίαν, ἤρξατο τις συστολή γίνεσθαι καθ' ὅλου τοῦ σώματος αὐτοῦ. Τινὲς δὲ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν παρεκάλουν αὐτὸν μικρὸν ἀνεθῆναι. Πολλὰ δὲ δυσωπήσαντες, οὐκ ἴσχυον πείσαι μὴ κατελεῖν αὐτὸν εἰς τὴν ἑσπερινὴν λειτουργίαν. Ἐνθυναμωθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, παρεγένετο εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν· ἦν γὰρ καὶ ὁ λαὸς προσδοκῶν αὐτὸν, ὅτι πάντες ἐπεθύμουν βλέπειν αὐτὸν, ἀεὶ μὲν, ἐξαιρέτως δὲ τὴν ἀποστολικὴν ἐνδεδυμένον στολήν· μεθ' ἧς καὶ πληρώσας τὰς πολυτρόπους ἑσπερινὰς εὐχὰς, ἀπασάμενός τε τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, ἅμα δὲ καὶ συνταξάμενος τὸ πιστὸν ποίμνιον τῷ Θεῷ, ἐξῆλθεν μὲν τοῦ ὀρωμένου θυσιαστηρίου, ἐξ αὐτῆς δὲ τρόπον τινὰ παρεπέμφθη τῷ νοερῷ θυσιαστηρίῳ, ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς ἐπετελεῖ, μῶν ἀεὶ τὰς αἰσθήσεις, ἐκδημῶν ὅλος ἐξισταμένος. Ἄνελθὼν οὖν

ἰε'. Ἐπεὶ τοίνυν ἐπετελεῖτο τὰ τῆς νόσου, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ, ἐγνώσθη καὶ τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ Τιβερίῳ· ὃς καὶ μεγάλως ταραχθεὶς ἐπὶ τῷ συμβάντι, πάσας τὰς πολιτικὰς ἀποθέμενος φροντίδας, περὶ αὐτῷ μόνου ἐφρόντιζεν, πέμψας καὶ τῶν λατρῶν τοὺς πρώτους, ὀφειλοντας λατρεύσαι τὸν πολλὰ καὶ διάφορα πάθη ἰασάμενον· οἱ καὶ μᾶλλον ὠφελούντο διὰ τῆς αὐτοῦ διδασχῆς, εἴπερ οὐκ λάτρευον αὐτοῦ τὸ σῶμα· οὐ γὰρ ἠνέσχετό πῃ λατρικὸν προσάγαγαί τῷ σώματι, ἀλλ' ἔλεγεν· « Πρὸς ταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται· ἐγὼ λατρὸν, καὶ ὡς ἂν αὐτῷ δοκοίη, θεραπεύει με. Ταῦτα

¹¹ Luc. xxiii, 28. ¹¹ Psal. cxxviii, 6.

μαθῶν ὁ βασιλεὺς, μετὰ πολλοῦ πόθου καὶ πίστεως; Ἄ
 μεγάλης ἤλθεν πρὸς τὸν μακάριον, πρῶτον μὲν εὐλογη-
 θῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ἔπειτα καὶ πείθεσθαι παρ' αὐτοῦ τὸν
 ὀφειλοντα μετ' αὐτὸν γενέσθαι ποιμένα καὶ τοῦ λαοῦ
 προστάτην. Ὁ δὲ τὸν βασιλέα ἠὐλόγησεν, τὸ δὲ ἕτε-
 ρον ἀπειώπησεν· οὐχ ὡς ἀγνωῶν, ἀλλὰ διὰ τινὰς
 αἰτίας οὐκ εἶπεν, ὅς αὐτὸς ἐγίνωσκεν διὰ τοῦ ἀπο-
 καλύφαντος αὐτῷ Θεοῦ. Διαλεχθεὶς σὺν τῷ βασιλεῖ
 τὰ πρόποντα καὶ τοῦ καιροῦ ἐπιτήδεια, μετὰ χαρᾶς
 πολλῆς καὶ ἰαρωῦ προσώπῳ εὐλόγησας, ἀπέλυσεν
 αὐτόν. Ὡς δὲ ἤκουσα παρὰ τινων τῶν τοῦ βασιλείως
 κοιτῶνων, ὅτι εἶπεν τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν αὐτοῦ με-
 τάστασιν ἐν τάχει μέλλειν ἐσσεσθαι, ὅπερ καὶ γέγο-
 νεν· μετὰ γὰρ τέσσαρας μῆνας μετέστη τοῦ βίου
 Τιβέριος, ὁ φιλόχριστος βασιλεὺς.

15. Πᾶσαν οὖν τὴν ἑβδομάδα διαμείνας ἐν τῇ ἀσθε-
 νείᾳ ὁ ἄπλους τὸν τρόπον καὶ πολυειδῆς τὴν κυβέρ-
 νησιν, ὁ σοφὸς τὸν λόγον καὶ οοφώτερος τὴν διά-
 νοιαν, ὁ μέγας πατριάρχης, πάντας εὐλογῶν, πᾶσιν
 εὐχόμενος, ἐβρῶμένος τὸν νοῦν μέχρι· ἑβδόμης ὥρας
 τῆς δευτεροπρώτης Κυριακῆς (ἐχρῆν γὰρ τὴν ἑβδό-
 μην ἐνεργῆσαι τῆς καταπαυσίμου τὰ ἴδια) πάντας
 εὐλόγησας ὡς πάλαι ποτὲ Ἰακώβ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ,
 ἑξάρας καὶ αὐτὸς ὁ νέος Ἰακώβ τοὺς πόδας αὐτοῦ,
 κατὰ ἐνάτην ἢ δεκάτην ὥραν, εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ τὸ
 πνεῦμα αὐτοῦ παρέθετο, ἐν γῆραι καλῶ καταλύσας
 τὸν βίον, καὶ τοῖς ἄγουσιν αὐτὸν ἀγγέλοις οὐκ ἀει-
 δῶς ἐναποφύξας, ὑπὸ τῆς οὐρανόθεν καὶ ἀνω χοροστα-
 σίας ὑπεδέχθη σὺν παρρησίᾳ πολλῇ. Πῶς δὲ τοῦτο
 πλεον ἐγνωμεν; Ἐκ τῶν συμβάντων τηνικαῦτα
 δύο θαυμάτων. Ἡνίκα γὰρ ἀπὸ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ
 διεζύχθη, συμφώνως πᾶς ὁ λαὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ,
 τὸ μέγα Κύριε ἐλέησον ἐκραζόν· Κυριακοῦ τε τότε
 κληρώσαντος τὴν τοῦ Λυχνικοῦ λιτανείαν, καὶ εἰπόν-
 τος· Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ μέγα ἑλεός σου·
 ἐσόμεθά σου, Κύριε, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον. Προτρα-
 πικὸς οὖν ὁ πιστὸς λαὸς ὑπὸ τοῦ Λειτουργοῦ, μετὰ
 κρυφῆς ἰσχυρᾶς πρὸς Θεὸν ἀνέπεμψεν τὴν τοῦ ποι-
 μῆνος τε καὶ διδασκάλου ἀγίαν ψυχὴν, οὕτως τοῦ
 κυβερνήτου Θεοῦ διοικήσαντος. Τίς οὐκ ἂν θαυμά-
 σαιεν τοῦτο; Πῶς δ' αὖ πάλιν τὸ ἕτερον, ὅπως οὐδε-
 νὸς τῶν ἐπανορθούντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἢ τὸ λοιπὸν σῶμα
 προσέβοντα, καθάπερ ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν γίνεται
 ὑπὸ τῶν ὀμμάτων τοῖς βλεφάροις εὐκόσμως δι-
 αλειμμένων, τῶν δὲ χειλέων προσφυῶ; μεμυκῶτων,
 καὶ χειρῶν εὐπεπῶς ἐπεζευγμένων τῷ στήθει·
 πᾶσα τε ἡ τοῦ σώματος θέσις, αὐτομάτως κατὰ τὸ
 εὐσημον ἀρμολοθεῖσα, οὐδὲν τῆς τῶν κοσμοῦντων
 χειρὸς ἐπέδεετο. Θαυμάσαι τοῖσιν ἄξιον, πῶς ἡ θεία

(75) Addo et octo diebus; nam Tiberium 11 Augusti mortuum esse diximus.

(76) Græce τῆς δευτεροπρώτης Κυριακῆς, ea Latinis *Dominica in Albis*, sive *prima post Pascha*, Græcis *Dominica nova* ἢ *νεα*, etiam dicitur. Allatius in dissertatione de Dominicis et hebdomadibus recentiorum Græcorum, addit Dominicam Thomæ vocari, ab Evangelio; et ab ordine Dominicarum, quarum prima nunc censetur ipsa Dominica Paschalis, dici *secundam*, a qua deinceps sequentes feriæ nomen accipiant, contra quam fieri ante Pascha

quidem ut ab illo benedictionem acciperet; deinde ut intelligeret quis post illum pastor recturus esset populum. Ipse autem imperatori quidem benedixit, alterum vero reticuit propter causas quasdam, revelante Deo, sibi notas. Itaque rei ac tempori congrua cum imperatore locutus, eundem sua benedictione munitum dimisit, vultu læto atque hilari. Ego deinde ex quibusdam imperatoris familiaribus accepi prænuntiatam ei a sancto viro esse mortem celeriter advenientem: quam prædictionem comprobavit eventus: nam Christi amantissimus imperator quatuor post menses e vivis abiit (75).

B 96. Porro cum totam hebdomadam ægrotasset sanctus, simplex moribus, sed gubernandi scientia multiplex, sapiens in verbis, sed sapientior sensu; magnus, inquam, patriarcha Eutychius, mente firma Deum precatus pro universis, usque ad septimam horam Dominicæ secundo-primæ post Pascha (76) (conveniebat enim ut septima hora perageret ea quæ sunt quietæ obdormitioni propria), post benedictionem cunctis datam, ut olim filiis suis dedit Jacob, novus ipse Jacob pedes extendit: et circa nonam aut decimam horam in manus Domini commendavit spiritum suum, et discedens ex hac vita in senectute bona, et angelis ad cælestes choras est sublevatus. Quomodo autem id deinceps cognovimus? Utique ex duobus quæ tunc contingere signis. Eodem siquidem tempore, quo illius anima sejungebatur a corpore, universus populus in ecclesia clamavit clara voce: *Kyrie eleison*; postquam scilicet hebdomadarius lucernariam (77) precationem absolvens dixisset: «Miserere nostri, Domine, miserere nostri, secundam magnam misericordiam tuam: Domine, exaudi et miserere.» Tunc nempe conversus in eas quas diximus voces populus, magno cum clamore, pastoris atque doctoris sui animam transmisit ad Deum, ipso ita rem moderante. Quis id non admiretur? Quis non item illud, quod nec oculi nec reliquæ corporis partes cujusquam opera componendæ fuerunt; cum illi quidem sub palpebris suis, sicuti naturaliter dormientibus solent, decore conderentur; labra autem conclusa et manus ante pectus complicatæ invenirentur, et totum corpus sponte sua tam convenientem situm accepisset, ut nullius manus illi fuerit admoventia; sed appare-

censuevit, quando feriæ Græcis nominantur a sequenti Dominica. Videtur hic δευτεροπρώτη dici *secundo-primæ*, sicuti in Romano Breviario dies a festo S. Agnetis 21 Januarii vocatur *Agnæti secundo*.

(77) Græce Κυριακῆς, quasi *Dominicalis*, quod qualibet Dominica mutarentur clericorum seu presbyterorum vices dicendi prædicationem. *Hebdomadarium* tamen vertere maluimus: qua voce, ad significandum cujus eæ vicæ sunt, chorus Latinus utitur.

ret diviniore animæ opus esse ipsam illam corporis extincti compositionem. Sed quid deinde consecutum sit videamus.

97. Rursum apparuit similis Basilio, de quo magnus Gregorius ait: Cum jacturam sensisset civitas, orphanam se derelictam quæta, moriendi necessitatem tanquam tyrannidem incusavit, et animam, velut si manibus aut precibus posset retineri, comprehendere concupivit. Omnibus autem ad funus paratis, sanctus ipse manibus sanctorum sublatus gestabatur, singulis vel oram vestimenti vel sacrum feretrum contingere gestientibus. Quid enim corpore illo purius aut sanctius? Aliis ad eos qui portabant appropinquare, aliis aspectu tantum, quasi ex eo quoque utilitas proveniret, frui cupientibus plenæ erant plateæ, plenæ porticus; omnes ædium fenestræ, omnia tectorum fastigia et culmina. Premebant se mutuo qui præibant, et qui sequebantur, qui prope erant et qui adventabant; innumerabilis hominum promiscuæ ætatis ac sexus multitudo, cum eaque quotquot apud imperatorem erant in gradu aliquo dignitatis, imprimis urbis præfectus, omnes superans in viri sancti funere honestando: adfuisse etiam imperator, nisi curandum sibi putasset, ne quis in populo tumultus nasceretur: adfuerunt autem omnes militum et sacerdotum ordines atque infinitus cœtus monachorum. Certabant cum lamentis cantus Psalmorum, cedebat perturbationibus philosophia nostri eum externis, externi cum nostris contendebant, utri magis lugendo plus consolationis perciperent. Illud porro admirabile ac pene incredibile fuit, quod ex tot hominum millibus nemo ullum in periculum incidit, præsertim cum multi deprimerentur ipso pondere super se stantium, visendi corporis causa (78). Cæterum ut epitaphii more paucis absolvam, honorat ingressum ejus, egressum gloriosorem honorando (Deus) (79), multas quidem excitans lacrymas, sed plures relinquens in animis omnium, majorem circa eum gloriam inventum.

98. Inter hæc, vitatis ægre rapientium manibus, illatum est corpus in ædem sanctorum apostolorum, et juxta institutionem sanctorum Patrum appositus est patriarchis patriarcha, prædicatoribus prædicator, martyribus martyr, apostolis eorum secutus vestigia: cujus etiam corpus juxta corpora eorumdem sanctorum apostolorum Andreæ, Lucæ, Timothei, secundum longitudinem ante altare ad basim ejus contumulatum, requiescit: hunc enim locum ipse sibi vivus elegerat, ut corpus suum ne post obitum quidem longius a sancto altari recederet. Quia cum anima cœlesti assisteret altari ibique cum sanctis angelis et apostolis pro universo populo pre-

(78) Zinus vertit, « Cum multæ etiam feminæ accederent onus in utero gestantes. » Sed Græca aliud prorsus indicant, quale scilicet in magno visendi studio fieri solet, ut aliorum humeris insistant alii.

(79) Obscurissimus hoc loco, fateor, Græcus textus est, quemque vix deinceps addita voce

Α ἐκείνη ψυχὴ τὸ ἑαυτῆς σῶμα προετύπωσεν· ἀλλὰ, τὸ λοιπὸν γέγονεν, Ἰδωμεν.

ἡς. Πάλιν Βασίλειος δεύτερος ἀνεδείχθη· τότε γὰρ ἱστορεῖ περὶ αὐτοῦ ὁ μέγας Γρηγόριος· Ὡς οὖν ἤσθετο τὴν ζημίαν ἢ πόλιν, ὠδύρετο τὴν ὄρφαναν, ἐπένοιε τὴν ἑαυτῆς ἐγκατάληψιν, τῆς ἐκδημίας ὡς τυραννίδος κατεμέμμετο, καὶ τῆς ψυχῆς ἐπέθουον λαβέσθαι ὡς καθεκτῆς τυγχανούσης τῆ χειρὸν τῆ δεξιᾶσιν. Ἐπεὶ οὖν πάντα ἡμῖν τὰ ἐν τῇ κηδεῖα νενομισμένα πεπλήρωτο, προεκομίζετο μὲν ὁ ἅγιος χειρὸν ὁσίων ὑφούμενος· σπουδῆ δὲ ἦν ἐκάστω τῷ μὲν κρασπέδου λαβέσθαι, τῷ δὲ τοῦ ἱεροφύρου σκίμπος προσφαῦσαι μόνον. Τί γὰρ ἐκείνου τοῦ σώματος ἱερώτερον τε καὶ καθαρώτερον; Τῶν δὲ τῶν ἀγόντων ἐλθεῖν πλησίον, τῶν δὲ τῆς θείας ἀπολαύσαι μόνης, ὡς τὴν κακείνης πεμπούσης ὄφελος, πλήρεις αἱ ἀγοραὶ, στοαὶ, δρόμοι καὶ τριόμοι καὶ τὰ ὑπὲρ τούτων· ἐπέκεινα τῶν ἐκείνου παραπεμπόντων, προηγουμένων, ἐπομένων, ἀλλήλοις ἐπεμβαίνοντων, μυριάδες γένους πάντες, ἡλικία πᾶσα ὁ περὶ τὸν βασιλέα ἔνδοξοι πάντες, ἐξαιρέτως δὲ ὁ τοῦ δήμου τὴν εὐταξίαν πεπιστευμένος ἐπαρχος, ὃς πάντας ὑπερενίκησεν, τιμήσας ὑπερβαλλόντως τοῦ ἀγίου τὴν προπομπὴν, μικροῦ δεῖν καὶ αὐτὸς παρῆν ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ἐφύλαξεν πρεπόντως τοῦ λαοῦ τὸ ἀσύγχυτον· πᾶν γένος στρατιᾶς, πᾶσα τάξις ἱερατικῆς λειτουργίας, μοναστῶν ἄπειρα πλήθη, ψαλμοψαλμοὶ θρηνοὶ ὑπερνεκώμενοι, καὶ τὸ φιλόσοφον τῷ πάθει καταλυόμενον· ἀγὼν ἦν τοῖς ἡμετέροις πρὸς τοὺς ἐκτὸς, ἐκείνοις πρὸς ἡμᾶς, ὅστις πλέον ἀποκλαυσάμενος κλειόνως μετασχεῖν τῆς ὠφελείας. Καὶ τὸ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, οὐδὲ εἰς κίνδυνόν τις ἐκ μυριάδων τσοστῶν περιέπεσεν, καὶ ταῦτα τιμῶν κατενεχθέντων ἐν αὐτῷ τῷ βάρει τῶν ἐν αὐτοῖς ἐφεστῶτων, θείας ἔνεκεν τοῦ ὁσίου σώματος. Καὶ ἵνα εἴπω τινὰ βραχὺν ἐπιτάφιον, τιμᾶ τὰ τῶν εἰσοδίων (θεοῦ), τιμῶν τὴν ἔξοδον πολυτελεστέραν, πολλὰ μὲν κινήσας δάκρυα μείζονα δὲ τῶν ὀρωμένων τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν ταῖς ἀπάντων διανοαῖς ἐναποθέμενος.

ἡγ'. Μόγις δὲ τὸ σῶμα διαφυγῶν τοὺς ἀρπάζοντας εἰσηνέχθη εἰς τὸν οἶκον τῶν ἁγίων ἀποστόλων, παραδόσει τῶν ἁγίων Πατέρων προετέθη τοῖς πατριάρχαις ὡς Πατριάρχῃς, τοῖς κηρύξιν ἢ μεγάλῃ φωνῇ, ὁ μάρτυς τοῖς μάρτυσιν, τοῖς ἀποστόλοις ὁ κατ' ἴχνοσ αὐτῶν βαδίσας, οὐ καὶ τὸ σῶμα πρὸς τὰ σῶματα τῶν αὐτῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἀνδρέου, Λουκᾶ, καὶ Τιμοθέου, κατὰ τὸ μῆκος ἔμπροσθεν τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου, εἰς τὸ κρηπίδωμα, τὴν κατάπαυσιν ποιησάμενον ἀποτέθειται· καλῶσ αὐτοῦ καὶ τοῦτο ἐπιλεξαμένου τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἐν ζωῇ, ἵνα καὶ μετὰ τὴν διάσυσιν, μὴ δὲ σωματικῶσ χωρισθῇ τοῦ ἀγίου θυσιαστηρίου· τῆσ γὰρ ψυχῆσ αὐτοῦ τῷ

Deus ad sanitatem aliquam adducere licuit: Zinus in aliam prorsus interpretationem ab. i, ita scribens: « Atque ut aliquod epitaphium adiungam, externis honoribus interior cumulatur. Multorum quidem lacrymas excitavit, sed ea major gloria fuit quod omnium animis deflexus hærebat. »

ἐν οὐρανοῖς παρασταμένης θυσιαστηρίου, καὶ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀποστόλων τὰς ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ προσφερούσας δεήσεις, ἐχρῆν καὶ τὸ ὁμῶς ἔχειν, καὶ ἔμποδρευτο καὶ συναχθῆσαν αὐτῆ σῶμα, κατὰ τὸν τῆδε βίον, μηδέποτε κεχωρίσθαι τοῦ ἐπὶ γῆς ἀχράντου θυσιαστηρίου, ἵνα καὶ αὐτὸ τρόπον τινὰ, μετὰ τοῦ προσευχομένου τοῦ λαοῦ ἱερέως καὶ τὰ δῶρα προσκομίζοντος, Κυρίῳ τῷ Θεῷ, συνικετεύει τῷ ἱερεῖ ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ λαοῦ καὶ πόλεως, ὅτι τῶν ἁγίων τὰ σώματα ἴσα δύνανται ταῖς ἀγίαις αὐτῶν ψυχαῖς. Τίμιος γὰρ ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ἁγίων αὐτοῦ, καὶ « Ὑπερασιπῶ τῆς πόλεως ταύτης, εἶπεν ὁ Θεός, δι' ἐμὲ, καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν δούλον μου. » Ἐχομεν οὖν ἰσχυρὰν παράκλησιν τοὺς ἁγίους, ὅτι διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, ἐπιτυχόντες δὲ τῶν ἐπαγγελιῶν, πλεον ἰσχύουσιν καὶ μετὰ τὴν τοῦδε τοῦ βίου ἀπλλαγὴν καὶ μετὰστασιν.

18. Δεῦρο δὴ οὖν συναγωνίσασθέ μοι καὶ νῦν, περὶ τὸν λόγον κάμνοντι διὰ ταπεινῶσιν λόγου, οἱ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπαινῆται, καὶ τὰ πλείω μὲν παρατρέχειν ἐθέλοντι, ἄλλο τε δὲ ὑπ' ἄλλου κατεχομένην, καὶ οὐκ ἔχοντι τὸ νικῶν εὐρεῖν, ὥσπερ ἐν σώματι πανταχόθεν ἴσῳ τε καὶ καλῷ· ἀλλ' ἄρα μοι τὸ προσπεσὸν κάλλιον φαίνεται, καὶ τοῦτο συναρπάξει τὸν λόγον. Δεῦρο οὖν μοι διδασθε τὰ ἐκείνου καλὰ, ὅσοι τῶν ἐκείνου ἐπαινῆται καὶ μάρτυρες, καὶ ἀγῶνα καλὸν ἀγωνίσασθε πρὸς ἀλλήλους, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, νεανίσκοι καὶ παρθῆνοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων, ἱερεῖς καὶ λαὸς οἱ μοναχικοὶ καὶ μιγάδες, οἱ τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ἀκριθείας, ὅσοι τῆς θεωρίας καὶ ὅσοι πράξεως· ὁ μὲν ἐπαινεῖτο τὸ ἐν νηστείαις, καὶ προσευχαῖς ὡς ὁ ἀσώματός τε καὶ αὔλιος, ὁ δὲ τὸ ἐν ἀγρυπνίαις καὶ ψαλμωδίαις εὐτονόν τε καὶ ἀήτητον, ἄλλος τὸ ἐν προστασίᾳ τῶν δεομένων, ἄλλος τὴν πρὸς τὸ ὑπερέχον ἀντιτυπίαν ἢ τὴν πρὸς τὸ ταπεινὸν συγκατάθεσιν, ἄλλος τὸ ἀμνησικακόν ὃ καὶ μᾶλλον ἐκέκτητο, κατὰ τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα τὸ φάσκον· « Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. »

ρ'. Πᾶς οὖν ὁ ἐκείνου χορὸς περιστάντες με, ὅσοι τοῦ βήματος καὶ ὅσοι τῶν κάτω, ὅσοι τῶν ἡμετέρων καὶ ὅσοι τῶν ἔξωθεν, τὴν εὐφημίαν μοι συνεργάσασθαι, ἄλλο; ἄλλο τι τῶν τοῦ νέου Βασιλείου καλῶν δηγούμενοι καὶ ζητοῦντες, οἱ τῶν θρόνων τὸν νομοθέτην, οἱ τῆς πολιτείας τὸν πόλιτην, οἱ τοῦ δήμου τὴν εὐτασίαν, οἱ περὶ λόγους τὸν παιδευτήν, αἱ παρθένοι τὸν νυμφαγωγόν, αἱ ὑπὸ ζυγοῦ τὸν σωφρονιστήν, οἱ τῆς ἐρημίας τὸν περωτήν, οἱ τῆς ἐπιμιξίας τὸν δικαστήν, οἱ τῆς ἀπλότητος τὸν ὁδηγόν, οἱ τῆς θεωρίας τὸν θεολόγον, οἱ ἐν εὐθυμίᾳ τὸν χαλινόν, οἱ ἐν συμφοραῖς τὴν παράκλησιν, τὴν βακτηρίαν ἢ παλά, τὴν παιδευτικήν ἢ νεότης, ἢ πένια τὸν ποριστήν, ἢ εὐπορίαν τὸν οἰκονόμον, δοκοῦσί μοι καὶ ἄλλοι τὸν προστάτην ἐπαινεῖσθαι, καὶ ὄρταινοι τὸν πατέρα, καὶ πτωχοὶ τὸν φιλόπτωχον, καὶ τὸν φιλόξενον οἱ ξένοι, καὶ ἀδελφοὶ τὸν φιλάδελφον, οἱ νοσοῦν-

¹⁸ Psal. cxv, 15. ¹⁹ IV Reg. xix, 34. ²⁰ Hebr. xi, 33. ²¹ Ephes. iv, 26.

(80) Græce ὄσου τοῦ βήματος, καὶ ὅσοι τῶν κάτω, intelligiturque clerus, qui inter sacra occupat locum altaris (tribunam seu chorum Latini dicunt), et populus, qui extra cancellos anteriorem et infe-

ces effunderet; æquum etiam erat ut quod illi conjunctum fuerat corpus, quodque simul incesserat certaveratque, ne quidem in terra se jungeretur unquam ab almo altari; sed cum sacerdote supplicante, Deoque hostiam divinam offerente, pro suo populo et civitate quodammodo supplicaret. Nam et corpora sanctorum parem habent cum animis virtutem: quia « Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus »; » et: « Protegam civitatem hanc, inquit Dominus, propter me et propter David servum meum »; » ideoque magnæ nobis consolationi sunt sancti, qui per fidem vicerunt regna, adepti sunt repromissiones²¹, et post vitæ commutationem pollent virtute majori.

99. Agite nunc etiam magni Basilii laudatores, mihi que sermonis inopia laboranti opitulamini. Ego quidem plura cupio præterire: sed aliud me post aliud trahit; et tanquam in corpore partibus omnibus æque pulchro, quidquid occurrit, videtur pulchrius, et orationem ad se convertit. Agite igitur, egregias illius dotes persequimini, qui illarum et laudatores et testes existitis. Præclarum inter vos certamen suscipite, viri simul ac feminae, adolescentes et virgines, senes et juvenes, sacerdotes et populus, monachi et cœnobitæ, qui in contemplatione quique in actione versamini. Alius laudet studium ejus in jejuniis et precibus tam assiduum, velut si corporis expers fuisset; alius vigiliarum et psalmodiarum constantiam; alius asperam atque incredibilem duritiam victus, aut animi demissionem; alius oblivionem injuriarum in eo præcipue excellentem, juxta præceptum Apostoli dicentis: « Sol non occidat super iracundiam vestram²². »

100. Omnis igitur præsentium chorus qui in circumstantis, quotquot ad superiorem et quotquot ad inferiorem templi partem pertinetis (80), quique ex nostrorum, quique ex numero externorum adestis, conficite mecum laudationem, et alius alias novi hujus Basilii virtutes celebrate. Qui præsidetis in judiciis, laudate legislatorem; qui civitatem regitis, civem; qui estis de populo, popularem; qui eruditione delectamini, magistrum; qui solitudine gaudetis, illius amantem; qui frequentia, judicem; qui simplicitate, ducem; qui in secundis rebus versamini, moderatorem; qui in adversis, consolatorem; virgines, virginem; conjuges, castum; senectus, baculum; juvenus, disciplinam; paupertas, largitorem; custodem, opulentia. Videntur mihi quoque defensorem viduæ; pupilli, patrem; inopes, pauperum studiosum; ho-

riorem templi partem occupat: quæ Zinus non intelligens vertit: « Qui pulpituum attingitis, et qui estis inferius: » quasi cum respectu ad oratorem ipsum, ex ambone verba facientem.

spitalem, hospites; fraternitas, dilectorem fratrum; A agrotantes, medicum cujusque morbi ac medicina; sani conservatorem valetudinis; omnes denique efferre eum laudibus, qui omnia factus est omnibus, ut omnes aut plurimos lucraretur. Ego quidem sic amborum Patrum virtutes laudibus miscens, tenues sermonis epulas convivis delicatis apposui, caules scilicet cum pastillis tanquam apparatus deliciosum, nequaquam laudis futurus expers; quia quod honestum erat præsumpsit; vobis autem, qui tanto studio justa magno Eutychio persolvistis, nihil aliud consuluerim, nisi ut ad illum cernere et vicissim ab eo conspici existimetis: hæc enim coronis erit recte factorum ejus, in hoc virtutum viri thesaurus consistit.

τες τὸν ἰατρόν, οἱ ὑγιαίνοντες τὸν φύλακα τῆς ὑγείας, οἱ πάντες τὸν πάντα πᾶσι γινόμενον, ἵνα κερδέαν τούς πάντας ἢ πλείονας. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν οὕτως τῶν ἀμφοτέρων Πατέρων τὰς ἀρετὰς ἀναμείξας τοῖς ἐπαίνοις, τὴν πενήχραν τοῦ λόγου πανδαιτίαν μετὰ προσομιὰς παρέθηκα τοῖς δαιτυμόσιν καὶ τρυφίταις τὰ τοιαῦτα· ὡς ἄλλος μεθ' ἀλεύρων τὰ λάχανα, τῆς τοῦ προελέσθαι πάντως τὸ καλὸν οὐκ ἀμυρήσων τιμῆς· ὑμῖν δὲ οὐκ ἄλλο τι συμβουλευόμε· ἂν τοῖς τετελεσμένοις τὰ τοῦ μεγάλου Εὐτυχίου, ἢ πρὸς αὐτὸν ἀεὶ βλέπειν καὶ ὡς ὀρῶντος καὶ ὀρωμένου τῷ πνεύματι καταρτιζέσθαι· τοιαύτη γὰρ καὶ τῶν αὐτοῦ καταρθωμάτων ἡ κορωνίς, τοιοῦτος τοῦ ἀσφόρου ἀνδρὸς τῶν ἀρετῶν ὁ θησαυρός.

EPILOGUS.

101. Restat ut qui me benigne audistis, tuque B imprimis divinum ac sacrum caput, detis veniam paupertati meæ, Mosaicum illud de agni esu mandatum expendentem: «Decima die mensis primum tollat unusquisque agnum per domos et familias suas: sin autem minor est numerus quam sufficere possit ad vescendum agnum, assumet vicinum suum qui conjunctus est domui suæ 96.» Si ad unius agni esum multos convocandos præcepit, quid ad pastoris alicujus et quidem talis pastoris laudationem fieri mandasset? Ego, sancte Pater, cum tuis encomiis prædicandis par esse non possem, legi obtemperans, non pauperes vicinos meos, sed æquales ac pares tuos, eximios utique viros, convocavi; non ut agnum unum edere conspicerent, sed ut pastorem peregrinationis socium collaudarent. Æquum est sane ut transeuntes per viam et a viatico tenuiter instructi, id est eloquentia et doctrina inopes, concinnæque et sonora compositionis elegantia, eant ad aquam vivam et bibant ex ipso fontis labro ac puteo: neque enim decet ad alienam, doctrinam, inquam, et eruditionem, accedere. Itaque quæ ex tuis recte factis potui assequi dicendo, Pater sancte, ea sitientibus prompte apposui; quæ autem vires meas superabant, neque sermone meo poterant comprehendere, divina sapientibus viris ipsorumque sermonibus dereliqui, quorum Verba, sicut scriptum est, sunt stimuli et quasi clavi igniti 97: «Da autem sapienti occasionem, et sapientior erit; doce justum, et festinabit suscipere 97.» Apostolus vero: «Vestra, inquit, abundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas 98.» Et: «Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea 99.» Id iterum: «Quod mihi deerat suppleverunt fratres venientes a Macedonia 1.» Et vos igitur, viri perfecti, qui viri hujus sancti divinique Patris

ρα'. Ἀλλὰ μοι συγγνώμην διδόσθω παρὰ τε τῶν φιλοπόνως ἐντυγχάνοντων τοῖς προκειμένοις, παρὰ τὴν σου τῆς θείας καὶ σεβασμίας μοι κεφαλῆς, τὴν ἐμὴν ἐπιστάμενοι τοῦ λόγου πενίαν, καὶ τὸ Μωσαϊκὸν γινώσκοντες παρᾶγγελμα περὶ τῆς βρώσεως τοῦ ἀρνου· λέγει γὰρ οὕτως· Τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου λαβέτωσαν ἑαυτοῖς πρόβατον οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ κατ' οἶκους πατριῶν· ἐὰν δὲ ὀλιγοστοὶ ᾖσιν, ὥστε μὴ ἱκανοῦσθαι εἰς πρόβατον, προσκαλεσάσθωσαν τοὺς γείτονας τοὺς πλησίον. Εἰ οὖν εἰς βρώσιν ἐνδὸς προβάτου νόμος συναγωγῆν ἐπέταξεν γενέσθαι πολλῶν, τί οὐ κἂν περὶ ποιμένος καὶ τοιοῦτου ποιμένος πρὸς εὐφημίαν προστάξειεν γενέσθαι; Πειθαρχήσας τοίνυν καγὼ τῷ νόμῳ, μὴ ὄν ἱκανὸς συγγράψασθαι τὰ σὰ καταρθώματα, ὅσπερ Πάτερ, συνεκάλεσα εἰς εὐφημίαν τὴν σὴν, οὐ τοὺς ὁμοίους μου πένητας γείτονας, ἀλλὰ τοὺς σοὺς συζύγους, καὶ ἑμοδόξους, οὐχ ἵνα πρόβατον ἐδώδιμον θεάσοντες, ἀλλ' ἵνα ποιμένα συνέκδημον ἐπαινήσωσιν. Καλὸν γὰρ τοὺς εὐτόντας καὶ ὀλιγοστοὺς ἐν ἀργυρίῳ τυγχάνοντας, τοῦτέστιν ἐν λόγῳ τε καὶ γνώσει, καὶ περὶ τὴν εὐθετον καὶ εὐκροτον τῆς καλλιεξίας σύνθεσιν ἐνδεομένους, πορεύεσθαι ἐφ' ὕδαρ ζῶν, καὶ πίνειν ἐξ ἰδίων ἀγγείων καὶ φρεάτων πηγῆς· οὐ γὰρ θεμιτὸν βαδίζειν πρὸς ἄλλοτριαν, φημί, διδασχὴν τε καὶ παιδεύσιν. Ἀλλ' ὅσα μοι εὐάγωγα τῶν σῶν ἀνδραγαθημάτων γεγόνασιν, ὅσπερ, τοῖς διψῶσιν ἀπένειμα ταῦτα προθύμως· ὅσα δὲ δυσάντητα ἢ δυσπόριστα καὶ τῷ ἐμῷ λόγῳ μὴ καταληφθέντα τοῖς σοφοῖς; τὰ θεῖα καὶ τοῖς αὐτῶν λόγοις παρέπεμψα, οἳ τινες εἰσὶν κατὰ τὸ γεγραμμένον, Λόγοι σοφῶν ὡς τὰ βούκωντρα καὶ ὡς ἦλοι πεπυρωμένοι· «Δίδου δὲ σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται, γνώριζ' δικαίῳ καὶ προσθήσει τοῦ δέχεσθαι·» σὲ δὲ προσιάσσει καὶ ὁ θεὸς Ἄποστολος· «Ὅτι τὸ ὁμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, καὶ τὸ ἐκείνων ὑστέρημα εἰς τὸ ὁμῶν περίσσευμα, ὅπως γένηται ἡ ἰσότης·» καί· «Ὅτι τὰ ὑστερήματα τῶν θλιψέων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί

96 Exod. xiii, 5, 4. 97 Eccle. xii, 11. 98 Prov. ix, 9. 99 I Cor. viii, 14. 100 Coloss. i, 24. 101 I Cor. xi, 9.

μου ἀναπληρῶ· ἰ καὶ πάλιν· « Τὸ γὰρ ὑπερέρημά μου ἄ
 ἐλθόντες, ἀνεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοί. » Καὶ ὑμεῖς οὖν,
 ὅσοι τέλειοι φιλοπάτορες τοῦ τελείου καὶ Θεοφόρου
 ἀνδρός τε καὶ διδασκάλου ἐπαινέται καὶ γνήσιοι παί-
 δις τυγχάνετε, τὴν μὲν ἐμὴν ἀποδέξασθε πρόθεσιν·
 τὸ δὲ λοιπὸν εἰς εὐφημίαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ ὅλον
 ἀναπληρώσατε, ὅπως πληρωθῆ τὸ γεγραμμένον·
 « Ἀδελφός ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις ὄχυρά καὶ τεταγισμένη. Ἰσχύει δὲ ὡς περ μεμοχλαμένον
 βασιλεῖον. »

ρβ'. Σὺ δὲ ἡμᾶς, ὦ τρισμακάριε καὶ ἅγιε Πάτερ,
 ἐποπτεύεις ἄνωθεν, καὶ τὸν πάντα βίον διεξάγοις
 πρὸς τὸ λυσιτελέστατον· εἰ δὲ μεταστατήμεν, δέξαις
 χάριθ' ἡμᾶς κατὰ τὰς σὰς ἐπαγγελίας εἰς τοὺς
 Ἀβραμιαίους κόλπους καὶ ταῖς τῶν δικαίων σκηναῖς, β
 ὡς ἂν καὶ ἐν αὐταῖς διδάξαι ἡμᾶς καθαρὸν τε καὶ
 τελειότερον τὰ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ συν-
 αἰδίου Τριάδος, ἧς νῦν μετρίως δεδέγμεθα τὰς ἐμφά-
 σεις ὑπὸ σοῦ, καὶ τῶν ὡς σὺ μαθόντες καὶ σοφι-
 σθέντες. Ἦν καὶ παρακαλῶν ἀπαύστως, μὴ παύσῃ
 ὑπὲρ τε ἡμῶν τῶν ὁσῶν ἱκετῶν, καὶ τοῦ σοῦ ποιμνίου
 τοῦδε, τοῦ πιστοτάτου καὶ φιλοχρίστου λαοῦ, ὅπως
 ἐπιτύχωμεν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ προσ-
 κύνησις ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
 ὶων. Ἀμήν.

¹ Prov. xviii, 19.

ac magistri laudatores ac veri estis filii, animi
 studium atque propensionem boni consulite; et
 quod deest laudationi, supplete; imo vero totum
 hoc onus in vos suscipite, ut implicetur quod
 scriptum est: « Frater qui adjuvatur a fratre, quasi
 civitas firma, invalescit autem sicut regnum clau-
 sum vecte ². »

402. Tu vero, sanctissime ac beatissime Pater,
 de caelo nos respice, et vitæ nostræ cursum ad sal-
 utem dirige, ut cum hinc recesserimus, recipias
 nos in sinum Abrahamæ et in æterna justorum ta-
 bernacula, ubi purius atque perfectius videamus
 quæ abs te didicimus de sancta et sempiterna
 ejusdem essentia Trinitate. Eandem, Pater, de-
 precare pro nobis famulis tuis, proque grege tuo,
 hoc fidelissimo Christique amantissimo populo, ut
 bona consequamur æterna, in Christo Jesu Do-
 mino nostro; cum quo Deo et Patri gloria sit et
 adoratio, simul cum sancto bonoque et vitæ largi-
 tore Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæ-
 culorum. Amen.

ANG. MAI MONITUM

DE EUTYCHII PATRIARCHÆ SERMONĒ.

(Biblioth. Nov. t. IV, p. 54.)

Eutychii patriarchæ Constantinopolitani, medio sæculo sexto clari, sermonem de Paschate et de sacro-
 sancta Eucharistia, si non integrum certe bona sui parte superstitem, in Vaticano codice comperi. Etenim
 ex ejusdem Eutychii Vita ab Eustathio familiari ejus, presbytero, amantissime scripta, et ex Vaticano item
 codice a Bollandistis sub die 6 Aprilis Latine edita, satis constabat composuisse eum sermones contra
 quascunque hæreses, eosque ante obitum publicasse; quorum unus et quidem haud infimi generis hic
 noster fuit, quandoquidem in eo argumento versatur, cui præ cæteris Eutychius addictus fuit. Nam quod
 attinet ad SS. Eucharistiam, docet nos biographus quam pie hic patriarcha et quam sæpe Missarum
 solemniam publice celebraret, et Eucharistiam tantæ populi multitudini distribueret, ut aliquando sex
 horis in eo sanctissimo actu perseveraverit. Paschatis autem, id est Dominicæ resurrectionis commemo-
 rationem, adeo studiose coluit, ut vel supremo correptus morbo peragere liturgiam voluerit, atque a
 Deo impetraverit, ut tota Paschatis octava vitam retinens, ea demum desinente in terris solemnitate, ad
 celestem perpetuam ipse migraret. Idem quoque biographus Eutychium circa illam controversiam de-
 fendit, quam cum magno nostro Gregorio [Moral. in Job xiv, 9] (a) Constantinopoli tunc degente habuit.
 Profecto de carnis resurrectione nunquam dubitavit Eutychius, imo illam suis scriptis asseruit: in eo
 lamen a veritatis via aliquando aberrans divertit, cum illam in resurrectione impalpabilem fore judicavit:
 sed demum a Gregorio convictus, et morti proximus *ante astantium oculos, pellem manus suæ tenens, com-
 pleor, inquit, quia omnes in hac carne resurgemus.* Itaque a Græcis memoria ejus religiosissime colitur;
 neque dissentit Baronius qui ad an. 586, n. 7, affirmat « non immerito eum a Græcis ut sanctum coli,
 anniversariaque die ejus natale celebrari. »

Sermonis hujus reliquias, in segmentis quatuor dispersas, aliis Patrum interpositis scriptis, in Nicetæ
 ad Lucam catena nactus sum; quas cum variis temporibus atque libris, prout se mihi obtulerunt, Græce
 olim ediderim, nunc constitui easdem connectere; præsertim quia feliciter agnovi eas alienis nunc ex-
 clusis, quæ interposuerat Nicetas, belle inter se congruere, seriemque ferme continuam restituere; quam

(a) Vide *Patrolog. Latine* t. LXXV, col. 1077-1079.

rem dudum in *Spicil. Rom. X*, præf. monere me meministi. Certe hoc scriptum neque auctoris sui causa, neque ipsius argumenti, negligendum a me fuit. Namque Eutychius ab Ephræmio quem nos edidimus chronographo, v. 9792, elegante iambo dicitur: Λόγων ἑταῖρος, ἀρετῆς τ' αὐ ἐργάτης, *Amicus litterarum, virtutis auctor*, quod ejus confirmat biographus dum ait Eutychium sermones eos edidisse, quos acta vita sua semper expresserat. Idem Eutychius concilio quinto œcumenico interfuit, in eoque pro *sede orthodoxa graviter peroravit*, et trium capitulorum aliarumque hæreseon damnationi subscripsit, quo tempore morabatur Constantinopoli etiam noster Vigilus papa. Tum et fortitudinis episcopalis specimen edidit, cum imperatori Justiniano in incorruptularum hæresim lapso invicte restitit, ejusque rei causa sedis quoque jacturam ac diuturnum exsilium perpessus est. Ipse vero sermo, ut nihil dicam de sapiente circa pascha doctrina, Christi corporalem in Eucharistia præsentiam, citato etiam nobili Athanasii loco, testatur et prædicat.

EUTYCHII PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI SERMO

DE PASCHATE ET DE SACROSANCTA EUCHARISTIA.

1. Tres comperimus cœnas a Domino circa Paschatis tempus diversis locis celebratas: unam Gethsemani, in qua fuit etiam purificatio die Sabbati, incipiente jam prima die, id est Dominica: quare et nos tunc vigiliis servamus. Altera cœna fuit Bethaniæ, quæ incidit in diem hebdomadæ secundam incipientem, prima jam expleta. Porro constat non fuisse hoc Pascha; quamobrem addit Matthæus: « Prima autem die Azymorum interrogaverunt discipuli: Ubinam vis tibi Pascha paremus? » Primam Azymorum fortasse illam appellans, quæ est dies Dominica, ceu primam hebdomadæ in qua azyma siebant, quam Joannes Pascha nominat, sextam ante Pascha dicens¹. Ante enim sex dies, inquit, Paschæ venit Jesu Bethaniam. Nam sexta est, ante quartam decimam, illa quæ prima est. Cœna verò hac die celebrata pertinet ad initium diei secundæ, in qua veri agni electio fuit. Etenim illa verba², venisse scilicet horam ejus, qua ipsum oportebat mundo abire, quid aliud significant nisi jam delectum fuisse Dominum, qui agnus secundum humanam naturam nominatur, in qua passionem excipere potuit? Demonstrantque delectum ad aliani pertinere jam vitam, juxta illud: « Ego elegi vos, propterea de mundo non estis³. » Quare et dies, ex qua id paratum fuit, Pascha appellatur, et sepultura juxta ipsius effatum⁴. Ut ergo lex impleteretur quæ mandabat, decima die mensis primi ovem deligi, et ad quartam decimam usque servari⁵, ipse ceu simul sacerdos et victima a semetipso deligitur, et in quintam usque diem servatur: deinde mystice quarta decima die immolatur.

¹ Matth. xxvi, 17. ² Joan. xii, 1. ³ Joan. xiii, 1.

(1-2) Argumentum hoc docte versat etiam Joannes Philoponus, Eutychii nostri æqualis in proluxa dissertatione, quam videsis apud Gallandium *Bibl.*

α'. Τρία γε μὴν δεῖπνα τὸν Κύριον, κατὰ τὸν τοῦ Πάσχα καιρὸν πεποιηκότα εὐρίσκομεν, τὰ καὶ τοῖς τόποις διάφορα· ἐν μὲν ἐν Γεθσημανῇ, ὃ καὶ τὸν νιπτῆρα περιέχει κατὰ τὴν τοῦ Σαββάτου ἡμέραν, τῆς Κυριακῆς ἦτοι τῆς πρώτης ἐναρχομένης ἡμέρας· εἰδὲ καὶ ἡμεῖς τηνικαῦτα ποιούμεν τὰ προφωτισμάτα. Ἔτερον δὲ ἐν Βηθανίᾳ, ὅπερ ἔχει τὴν δευτέραν τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν ἐναρχομένην, καὶ τὴν πρώτην περαιουμένην· καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτῷ Πάσχα (1-2)· διὸ ἐπάγει Ματθαῖος· « Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν Ἀζύμων ἡρώτων οἱ μαθηταί· Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι τὸ Πάσχα; » πρώτην τῶν Ἀζύμων ἰσως τὴν Κυριακὴν καλῶν, ὡς πρώτην τῆς ἐβδομάδος, ἐν ἣ τὰ Ἀζύμα ἐπετελεῖτο, ἣν Ἰωάννης Πάσχα καλεῖ, ἔκτην πρὸ τοῦ Πάσχα τιθεῖς· « Πρὸ ἕξ γάρ, φησὶν, ἡμερῶν τοῦ Πάσχα, ἦλθεν Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν. » Ἐκτὴ γὰρ πρὸ τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἔστιν ἡ πρώτη· ἥς τὸ δεῖπνον εἶχεν ἐναρχομένην τὴν δευτέραν, καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ ἀληθινοῦ. Τὸ γὰρ ἔλθειν αὐτοῦ τὴν ὥραν ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, τί ἕτερον δηλοῖ, ἢ τὸ ἐκλεγῆναι τὸν Κύριον, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὅπερ Ἀμνὸς ὀνομάζεται, διὰ τὸ δύνασθαι τὸ πάθος δεῖξασθαι. Καὶ δεῖκνυσιν ὅτι τὸ ἐκλεγῆναι, ἐτέρας γίνεται ζωῆς, κατὰ τό· « Ἐγὼ ἐξελεξάμην ὄμω, διὸ οὐκ ἔστὲ ἐκ τοῦ κόσμου. » Διὸ καὶ ἡ ἡμέρα, ἀφ' ἧς τοῦτο γέγονε, Πάσχα καλεῖται καὶ ἐνταφιασμός, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνήν. Ἴνα οὖν τὸν νόμον πληρώσῃ τὸν λέγοντα, τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου λαμβάνειν τὸ πρόβατον, τηρεῖν δὲ ἕως τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης, ὡς ἱερεὺς καὶ ἱερεῖον ἑαυτὸν ἐκλέγεται, καὶ διετηρήθη εἰς πέμπτην ἡμέραν, εἶτα θύεται μυστικῶς τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐναρχομένης.

⁴ Joan. xv, 19. ⁵ Marc. xiv, 8. ⁶ Exod. xii, 3, 6.

t. XII, p. 610 seqq. Et quidem id scriptum in cod. Vat. 579, inscribitur Cyrillo; sed rectius in alio cod. Vat. 1072, Pilopone.

β'. Ἐν τούτῳ τείνον τῷ δείπνῳ, τῆς πρώτης ἡμέ- A
ρας τῷ ἐν Βηθανίᾳ, ἡ ἐκλογὴ γέγονε, καὶ ἀπὸ τούτου
ἡ διατήρησις· καὶ οἱ μαθηταὶ φασι· « Ποῦ θέλεις
ετοιμάσωμεν; » Καὶ τὸ ψωμίον ἐμβάψας, δίδωσι τῷ
προδότη, καὶ εἰσηλθεν ἀπὸ τότε εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς,
ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία τοῦ παραδοῦναι τὸν Κύριον.
Καὶ ἐξηλθεν εὐθέως τούτο πράξων, καίτοι τοῦ Κυρίου
προνοητικῶς ἐν τῷ δείπνῳ τούτῳ εἰπόντος· « Εἰς
εἰς ὑμῶν παραδώσει με. » Καὶ ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας,
τὸ Πάσχα γίνεται τὸ μυστικὸν καὶ ἐπιθυμητὸν, οὐ
τὸ νομικόν. Τοῦτο γὰρ καὶ αὐτοὶ ᾔδεισαν, καὶ περιττὴ
ἡ πρόβλεψις. Μετὰ γὰρ τὴν τρίτην καὶ τὴν τετράδα,
τὰς μέσας ὑπερβάς ὁ Κύριος, εἶπε· « Μετὰ δύο ἡμέ-
ρας, » τούτέστι τὴν τρίτην καὶ τὴν τετράδα. Καὶ
ταῦτα μὲν ἐν τῷ ἐν Βηθανίᾳ δείπνῳ, ἐν ᾧ καὶ τὰ τῆς
διαθήκης. Μεθ' ἣν ὑπερβάς ὁ Ἰωάννης τὰ τοῦ τρίτου B
δείπνου τοῦ ἐν Σιών τοῦ καὶ μυστικοῦ, ἐπὶ τὸν τόπον
τῆς παραδόσεως ἔρχεται· τρίτον δὲ δείπνον, τούτο
τὸ μυστικόν, περὶ οὗ φησι παρὰ τῷ Λουκᾷ· « Ἐπιθυ-
μῆ ἐπεθύμησα τοῦτο Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ
τοῦ με παθεῖν. » Ἄρα οὖν πρὸ τοῦ παθεῖν, Πάσχα
ἔφαγε, μυστικὸν δηλονότι· Πάσχα γὰρ ἀνευ πάθους,
οὐκ ἂν κληθεῖη. Μυστικῶς οὖν ἑαυτὸν ἔθυσεν, ὅτε
ταῖς οικείαις χερσὶ μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι λαβὼν τὸν ἄρ-
τον, εὐχαριστήσας, ἀνέδειξε καὶ ἔκλασεν, ἐμμίξας
ἑαυτὸν τῷ ἀντιτύπῳ (5). Ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον
ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου κεράσας καὶ εὐχαρι-
στήσας, καὶ ἀναδείξας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ εἶπε·
« Λάβετε, φάγετε. » καὶ, « Λάβετε, πίετε· τοῦτό
ἐστὶ τὸ σῶμά μου, καὶ, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά C
μου. » Ὅλον οὖν ἅπασ τὸ ἅγιον σῶμα καὶ τὸ τίμιον
αἷμα τοῦ Κυρίου δέχεται, καὶ εἰ μέρος τούτων δέ-
χεται· μερίζεται γὰρ ἀμερίστως ἐν ἅπασι, διὰ τὴν
ἡμίξιν. Καθὼς καὶ σφραγὶς μία, πάντα τὰ ἐκτυ-
πώματα αὐτῆς καὶ μορφώματα τοῖς μεταλαμβάνουσι
μεταδίδοσι· καὶ μία μένει, καὶ μετὰ τὴν μετάδοσιν
οὐκ ἕλαττον μένει, οὐδὲ ἀλλοιούμενη πρὸς τὰ μετ-
έχοντα, καὶ ἡ τῷ ἀριθμῷ πλείονα. Ἡ ὡς καὶ μία
φωνὴ ὑπότινος προαχθεῖσα, καὶ εἰς ἀέρα χυθεῖσα, καὶ
ἐν τῷ αὐτῇ προεμένῳ πᾶσα μένει· καὶ ἐν τῷ ἀέρι
γνωμένῳ, πᾶσα ταῖς ἀκοαῖς πάντων ἐναπεσθῆ, οὐ-
κὲν πλείον ἢ ἕλαττον τοῦ ἐτέρου τῶν ἀκουσάντων
εἰσχομένου, ἀλλὰ ὅλη ἐστὶν ἀδιαίρετος καὶ ὁλόκλη-
ρος παρὰ πᾶσι, καὶ μύριοι τῶν ἀριθμῶν ἢ πλείους
ἔσιν οἱ ἀκούσαντες, καίτοι σῶμα ὑπάρχουσα· D
οὐκ ἄλλο ἑτερόν ἐστι φωνή, ἢ πεπληγμένος ἀήρ.

γ. Μηδεὶς οὖν ἀμφιβολίαν ἔχετω τὸ ἄφθαρτον μετὰ
τὴν μυστικὴν ἱεουργίαν, καὶ τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν,
καὶ ἄθανατον, καὶ ἅγιον, καὶ ζωοποιὸν σῶμα καὶ
αἷμα τοῦ Κυρίου, τοῖς ἀντιτύποις ἐντιθέμενον διὰ τῶν
ἱεουργιῶν, ἕλαττον τῶν προειρημένων παραδειγμά-
των τὰς οικείας ἐναπομόργυυσαι δυνάμεις, ἀλλ'
ὅλον ἐν ὅλοις εὐρίσκεισθαι. Ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ Κυριακῷ

¹ Matth. xxvi, 2. ² Joan. xiii, 2. ³ Luc. xxii, 15.

(5) De antitypis (id est figuris seu, ut loquimur, accidentibus) doctissime more suo disserit contra Creyghtonum Allatius Exerc. XXV, p. 486-520, quem legere pretium operæ erit. Sanctus Cyrillus apud nos initio Commentarii in Lucam, assum-

2. In hac ergo prima Bethaniæ celebrata cœna delectus victimæ factus est, et deinde ejus conser-
vatio: tum et discipuli aiunt: Ubi vis paremus?
et buccellam intinctam porrigit proditori, in quem
exinde intravit Satanas, id est prodendi Domini
cupiditas; qui illico id patraturus exiit: quanquam
Dominus re provisâ huic inter cœnandum prædixe-
rat: Unus vestrum me tradet: et post biduum
pascha fiet, mysticum scilicet ac desiderabile, non
illud legale; alterum hoc enim satis noverant di-
scipuli, et supervacanea prædictio fuisset. Nam
post tertiam et quartam, omissis interjectis Do-
minus ait: « Post biduum, id est, post tertiam et
quartam. » Et hæc quidem in Bethaniæ cœna
e venerunt¹, in qua etiam testamentum Domini fuit.
Post hanc, prætermisiss Joannes rebus in tertia
cœna actis, illa, inquam, in Sione celebrata et my-
stica, ad locum proditionis devenit. Hæc est, in-
quam, mystica illa, de qua apud Lucam dicit Do-
minus: « Desiderio desideravi hoc Pascha man-
ducare vobiscum antequam patiar. » Igitur ante
passionem Pascha manducavit, mysticum scilicet:
nam Pascha absque passione non fuisset appella-
tum. Mystice ergo seipsum immolavit, cum suis
manibus postquam cœnaverat panem accipiens,
gratias agens, ostendit ac fregit, *antitypo semet-
ipsum immiscens*. Similiter et genimen vitis tem-
perans, gratiasque agens, ostendensque Deo Patri,
dixit: « Accipite, manducate; accipite, bibite:
hoc est corpus meum, et hic est sanguis meus². »
Totum itaque sanctum corpus, pretiosumque Do-
mini sanguinem unusquisque sumit, etiamsi partem
specierum harum tantummodo sumpserit: dividi-
tur enim indivise in omnibus, quia intus ipse im-
mistus est. Sicut etiam sigillum unum cuncta
ectypa et formas accipientibus impertitur, et
tamen unum sigillum manet post diribitionem haud
deminutum neque immutatum erga participantes,
etiamsi hi plures numero sint. Vel etiam sicut
una vox ab aliquo emissa, et in aerem effusa, nihilo-
minus in emittente tota manet: et quanquam in
aere ipsa sit, tota ad omnium aures advolat, nemine
plus vel minus excipiente, sed tota et indivisa est
et integra apud omnes, etsi forte innumeri sint qui
audiunt; corpus licet ea sit; nihil enim est aliud
vox nisi pulsus aer.

3. Nemo ergo suspicetur, post mysticum sacri-
ficium sanctamque resurrectionem, incorruptibile,
immortale, sanctum atque vivificum corpus ac
sanguinem Domini, in antitypis per sacram opera-
tionem collocatum, minus quam prædicta exempla
suas expromere vires, sed utrumque totum in
cunctis antitypis exstare putet. In ipso enim Do-

¹ Matth. xxvi, 26-28.

ptam a Verbo carnem dicit ὄρατη. ἤραφητήν, ἀντίτυπον, *visibilem, tangibilem, solidam*. Talia reapse sunt accidentia, quæ Christi corpus in Eu-
charistia velant, ideoque apte appellantur ἀντί-
τυπα.

minico corpore plenitudo habitat divinitatis Verbi Dei corporaliter, id est substantialiter. Fractio quidem venerandi panis necem significat : quare et Pascha desiderabile appellatum fuit, ceu quod salutem, immortalitatem, perfectamque Dei notitiam nobis suppeditat. Et sicuti tunc post epulas hymno dicto exierunt in montem Olearum, sic et nos post sanctis corporis sanguinisque sumptionem, gratias agimus, et unusquisque in propriam domum revertitur. Idcirco post sanctorum rerum participationem, in quinta magna feria, vinum et oleum gustari ab illis qui tribus antea diebus non gustaverunt, haud est laudabile : propterea quod ille dixerit : « Non bibam amodo de genimine vitis, donec ipse vobiscum novum bibam in regno Patris mei ¹¹, » id est in sancta resurrectione. Unde et in canonibus edicitur, ne hac die jejunium solvamus, atque ita præteritas simul dies pessumdemus. Hæc est ergo tertia cœna, nempe illa in Sione peracta. Quare post mysticum Pascha a Domino in urbe Sione actum, incipiente jam quarta decima die, illud quod a Judæis die crastina, cui nomen Parasceve, expleta jam quarta decima fit, jam non est Pascha. Nam legalia finem acceperunt, unde jam reprobantur.

IV. Sed neque manipuli oblatio, quam sexta decima die faciebant, hunc videlicet pro totius humani generis salute offerentes ¹²; nunc jam usu venit : a qua quidem die sexta decima, hebdomadarum ordiebatur numerus ¹³, ad Pentecosten progrediens. Namque hac sexta decima incipiente, quæ et Dominica dicitur, quæque prima erat subsequenti hebdomadæ, Dominus noster a mortuis resurgens, se ipsum loco manipuli Deo Patri obtulit pro totius humani generis salute. Haud ergo fit deinceps manipuli oblatio postquam Dominus manipuli loco semetipso Patri Deo obtulit : neque item numerantur jam hebdomadæ, neque legalis Pentecoste, sed alia potius quæ perfectam scientiam per sancti Spiritus adventum revelat, quam nos ceu plenam Spiritus sancti præsentiam solemniter celebramus : neque nunc manet tubarum et tabernaculorum solemnitas, quæ typus resurrectionis fuerat, postquam vera Domini nostri resurrectio nobis apparuit. Neque tribus anni temporibus typicum festum jam agunt homines; tota enim hodierna vita continuum festum est. Atque ut summatim dicam, cunctæ legis significationes expletæ sunt, quia plenitudo legis Christus est : unde et Christi Ecclesia sanctam ejus resurrectionem celebrat, quæ sexta decima die incipiente contigit. Neque jam cum Judæis festum agit, sextam decimam lunæ observans. Sicut autem a mortuis resurgens, seque pro nobis Patri offerens, manipuli typo finem imposuit; sic agni loco, quarta decima

¹¹ Matth. xxvi, 29. ¹² Levit. xxiii, 10, ¹³ ibid. 15.

(4) Hic interponebatur in codice Cyrilli locus, alibi a nobis editus; deinde prosequitur Euty-

χίου σώματι κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ σωματικῶς, ὅπερ ἐστὶν οὐσιωδῶς. Ἡ κλάσις γε μὴν τοῦ ἄρτου τοῦ τιμίου, τὴν σφαγὴν δηλοῦν διὰ καὶ Πάσχα ἐπιθυμητὸν ἐκλήθη, ὡς σωτηρίας καὶ ἀφθαρσίας καὶ γνώσεως τελείας πρόβλεπον. Καὶ ὡς περ τότε μετὰ τὴν φαγεῖν ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ἔρος τῶν Ἑλαιῶν· οὕτως καὶ ἡμεῖς μετὰ τὸ μεταλαθεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος, εὐχαριστοῦμεν, καὶ ἐξιμεν ἕκαστος εἰς τὸν ἰδιον οἶκον ἐπανερχόμενοι, Οὐκοῦν μετὰ τὴν τῶν ἁγίων μετάληψιν, ἐν τῇ Πέμπτῃ τῇ μεγάλῃ μεταλαμβάνειν οἴνου καὶ ἐλαίου τοὺς ἐν ταῖς προτέραις τρισὶν ἡμέραις μὴ μεταεληφότας, οὐ καλόν· διὰ τὸν εἰπόντα· « Ἀπάρτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως αὐτὸς πῖω μὲθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς μου, » τοῦτέστιν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ ἀγίᾳ. Ὅθεν καὶ ἐν τοῖς κανόσιν εἴρηται, μὴ λύειν ταύτην, καὶ τὰς προτέρας ἀπολλύειν. Τοῦτο οὖν ἐστὶ τὸ τρίτον δεῖπνον, τὸ ἐν τῇ Σιών ἐπιτελεσθῆναι. Ὅστε μετὰ τὸ μυστικὸν Πάσχα, τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου γενόμενον ἐν τῇ Σιών, ἐναρχομένης τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης, τὸ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τὴν αὐριον, ἧτις ἦν παρασκευὴ, παραουμένης τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐπιτελεσθῆναι, οὐκέτι Πάσχα. Τὰ νομικὰ γὰρ πεπλήρωται· διὸ καὶ κατακρίνονται.

δ. Ἄλλ' οὕτε ἡ τοῦ δράγματος προσαγωγὴ, ἣν ἐπετέλουν ἐν τῇ ἐξκαιδεκάτῃ, τοῦτο προσφέροντες ὑπὲρ σωτηρίας ὄλου τοῦ ἀνθρωπίνου φυράματος, κατὰ τὴν τοῦ νόμου ἐντολήν, ἔτι χῶραν ἔχει· ἀπ' ἧς ἐξκαιδεκάτης καὶ ἡ τῶν ἑβδομάδων ἀπαριθμησις ἐγένετο, τὴν Πεντηκοστὴν ἐπιφέρουσα. Ταύτης γὰρ ἐναρχομένης τῆς ἐξκαιδεκάτης τῆς καὶ Κυριακῆς, ἧτις καὶ πρώτη τῆς ἐπιούσης ἑβδομάδος ἐδείκνυτο, ὁ Κύριος ἡμῶν ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, ἑαυτὸν ἀντὶ τοῦ δράγματος προσήνεγκε τῷ Θεῷ, καὶ Πατρὶ, ὑπὲρ σωτηρίας ὄλου τοῦ ἀνθρωπίνου φυράματος. (4) Οὐκέτι τοίνυν δράγματος προσαγωγὴ, ἑαυτὸν τοῦ Κυρίου προσαγαγόντος, ἀντὶ τοῦ δράγματος, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ· οὐδὲ ἀριθμησις ἑβδομάδων καὶ πεντηκοστῆ νομικῆ, ἀλλ' ἑτέρα τελείαν ἐπέγνωσιν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας ὑποφαίνουσα ἦν ἡμεῖς ὡς τελείαν παρουσίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐορτάζομεν. Οὐκέτι σαλπγγων καὶ σκηνῶν ἐορτῆ, τύπον τῆς ἀναστάσεως ἔχουσα, τῆς ἀληθινης ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν φανερωθείσης. Οὐκέτι τρεῖς καιροὺς ἐορτάσουσι τοῦ ἐνιαυτοῦ, τυπικῶς· ἅπας γὰρ ὁ βίος σήμερον ἐορτὴ μία καθέστηκεν. Καὶ ἀπλῶς, πᾶσαι αἱ διὰ τοῦ νόμου ἐμφάσεις πεπλήρωται· ὅτι πλήρωμα νόμου Χριστός· ὅθεν καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐορτάζει, ἧτις ἐναρχομένης τῆς ἐξκαιδεκάτης ἐγένετο. Καὶ οὐκέτι Ἰουδαίοις συνορτάζει τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην τῆς σελήνης διώκουσα. Ὅστερ μέντοι ἐκ νεκρῶν ἐγηγερμένος, καὶ ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Πατρὶ προσαγαγὼν, ἐπλήρωσε τὸν τύπον τοῦ δράγματος, οὕτως

alibi a nobis editus; deinde prosequitur Euty-

ἀντί τοῦ ἀνοῦ, τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐναρχομένης· ἅντι τοῦ ἀνοῦ, τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐναρχομένης· ἀντιτύπος φαίνεται. Τὸ οὖν μυστικόν, ἀπαρχὴ καὶ ἀβραβών ἐστὶ τοῦ πραγματικοῦ· τὸ δὲ πραγματικόν, τὸ τέλειον, κατὰ τὸ «Ὁὐ μὴ φάγω αὐτὸ, ἕως οὗ πληρωθῆ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ·» ἐπερ ἔσχεν ἡ ἀγία αὐτοῦ ἀνάστασις· τοῦτο γάρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· διότι οὐκέτι δύναται ἀποθανεῖν, ἀπαξ ἀποθανών.

ε'. Ὅτι δὲ οὕτως ἐστὶν, ἰδοὺ μυστικῶς καὶ ἡμεῖς ἀποθηνησκομεν ἐν τῷ βαπτίσματι τῷ ἁγίῳ· ἐν μαρτυρίῳ δὲ μετὰ τοῦτο, ἢ καὶ ἀνευ μαρτυρίου, πραγματικῶς. Καὶ οὐκ ἠλλοτριώται ὁ μυστικὸς ἡμῶν θάνατος, τοῦ πραγματικοῦ, κἂν εἰ τελειούται ἐν τῷ πραγματικῷ. Καὶ ἑτέραν γὰρ παρὰ τὴν πρώτην ἐν τῷ μυστικῷ κτώμεθα ζωὴν, ἀπαρχὴν τινα τῆς ἀναστάσεως, καὶ ἄρεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ υἰοθεσίαν καὶ ἀγιασμόν, καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ γινόμεθα. Οὐκ ἀπέβρη[χ]ται τοίνυν τὰ μυστικά τῶν πραγματικῶν, κἂν εἰ ἐν τοῖς πραγματικοῖς τελειούται. Ἡ οὖν Ἐκκλησία, καὶ τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐπιτελεῖ τὴν μνήμην, ἐν τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ, καθὼς τότε γέγονεν ὑπὸ τοῦ Κυρίου τὸ Πάσχα τὸ μυστικόν, ὅτε ἐαυτὸν ἔθυσεν τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐναρχομένης. Κἂν οὖν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος τοῦ Πάσχα τῇ καὶ Κυριακῇ, κἂν ἐν τῇ θετέρᾳ, κἂν ἐν τῇ τρίτῃ, κἂν ἐν τῇ τετάρτῃ ἐμπέση ἡ τεσσαρεσκαίδεκάτη (ζητεῖται γὰρ τοῦτο), τῇ πέμπτῃ ἡ Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα τοῦ μυστικοῦ· καὶ ἦν καὶ ὁ Κύριος ἐαυτὸν μυστικῶς ἔθυσεν τότε. Τὴν δὲ τελείαν καὶ πληρωματικὴν τῆς μυστικῆς ἑορτῆς, κατὰ τὴν ἁγίαν ἀνάστασιν ἐπιτελεῖ, ἥτις ἐναρχομένης τῆς ἑξκαιδεκάτης, τῆς καὶ Κυριακῆς τότε φθισάσης, γηγένηται.

ς'. Διδὸ καὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ Πατέρες, τινῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦτο μὴ ποιοῦντων, ὥρισαν πάντας ἅμα κατὰ τὴν τότε ἐν τῇ σωτηριώδει ἀναστάσει φθάσαν ἑξκαιδεκάτην τὴν καὶ Κυριακὴν ἑορτάζειν, ὡς τὸ τέλειον καὶ πραγματικόν ἔχουσαν, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Καὶ τοῦτο τῇ Ἀλεξανδρινῶν γράφουσιν Ἐκκλησίᾳ λέγοντες· «Εὐαγγελισθήμεθα ὑμᾶς καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τοῦ ἀγιωτάτου Πάσχα, ὅτι ὑμετέρας ἐγγίς κατορθώθη καὶ τοῦτο τὸ μέρος· ὥστε πάντας τοὺς τῆς Ἐφῆς ἀδελφοὺς μετὰ τῶν Ἰουδαίων τὸ πρότερον ποιοῦντας, σύμφωνα Ῥωμαίοις καὶ ὑμῖν καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐξ ἀρχῆς φυλάσσουσι τὸ Πάσχα ἐκ τοῦ δευτέρου μεθ' ἡμῶν ἄγειν.» Τελείας οὖν ἐνστάσεως γεγεννημένης, ἀτελῶς τινες ἑορτάζοντες, ταύτην οὐκ ἐρυθριώσιν. Ὅσπερ καὶ οἱ τὸ ὕδωρ μόνον παρσπῶντες τῷ ἐπι τοῦ θυσιαστηρίου κανῶ, ἀντί τοῦ παρασθέντος μετὰ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν, λεληθάσιν, ἑαυτοὺς χωρίζοντες τοῦ Κυριακοῦ αἵματος τε καὶ σώματος· πληροῦται γὰρ τὸ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου. Ὁ οὖν μὴ ἔχων τὸ ἐν, οὐδὲ τὸ ἐν ὃ δοκαί ἔχειν, ἔχει. Δείκνυται δὲ οἱ τοιοῦτοι ἀλλότριοι τῆς ἀγίας Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὴν τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἑορτὴν ἐπιτελοῦμεν κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν τῆς

incipiente die, semet mystice et in antecessum immolans, atque antitypis insertus apparet. Ergo res mystica, inchoatio est et arrha rei pragmaticæ: res vero pragmatica complementum nanciscitur, juxta illud dictum: Non comedam illud, donec adimpleatur in regno Patris mei¹⁵; quod reapse per sanctam ejus resurrectionem accidit: tale enim est regnum Dei. Quamobrem non haud jam amplius mori potest, postquam semel est mortuus.

5. Quia vero res ita se habet, ecce et nos mystice morimur in sancto baptismate: deinde in martyrio, vel etiam sine martyrio per operum praxim: neque differt mors nostra mystica ab illa pragmatica. Namque et aliam, præter primam, mystici generis habemus vitam, inchoationem veluti resurrectionis, peccatorum remissionem, adoptionem in filios, et sanctificationem, ita ut cohæredes Christi efficiamur. Haud ergo excluduntur a mysticis res pragmaticæ, imo illæ in his perficiuntur. Ecclesia igitur quartæ decimæ quoque diei commemorationem facit in magnâ feria quinta; sicuti tunc mysticum a Domino pascha peractum fuit, cum semet immolavit quarta decima incipiente die. Sive ergo in primam paschalis hebdomadæ diem, id est Dominicam, sive in secundam aut etiam quartam feriam inciderit dies quarta decima (id enim requiritur), quinta in feria celebrat Ecclesia Paschæ mystici testum: quia feria Dominus quoque seipsum mystice immolavit. Perfectionem vero mystici festi ac plenitudinem in sancta resurrectione consummat, quæ incipiente sexta decima die, et Dominica jam intrante, contigit.

6. Quare etiam Nicæni Patres nonnullis Ecclesiis secus agentibus præceperunt, ut omnes simul, prout tunc erat, in Servatoris resurrectione, sexta decima die incepta, quæ et Dominica erat, solemnitate agerent, ceu perfectum jam peractumque finem consecutam, juxta Domini effatum¹⁶. Alexandrinorum autem Ecclesiæ ita scripserunt dicentes: «Nuntiamus vobis de facta circa sanctissimum Pascha concordia, quia vestrarum precum merito hæc quoque pars recte fuit constituta; ut cuncti orientales fratres, qui antea cum Judæis Pascha celebrabant, abhinc consona Romanis vobisque et nobis omnibus, qui ab initio sic Pascha observavimus, nobiscum facturi sint.» Atqui hoc decreto peremptorio edito, nonnullos adhuc non pudet imperfectam agere solemnitate. Ita illi etiam se gerunt, qui solam aquam adhibent posito super altari vasculo, cum de vitis genimine miscere deberent, secundum Domini traditionem: quo facto ignoranter semet a Dominico corpore ac sanguine separant. Namque unum altero completur. Qui ergo alterutro caret, is ne illud quidem, quod se putat habere, habet. Sunt autem hi a sancta Christi Ecclesia manifeste alieni. Nos vero quartam

¹⁵ Luc. xxii, 16. ¹⁶ ibid. 57.

etiam decimæ diei festum agimus, quinta magnæ hebdomadæ feria, sicut a Domino traditum fuit, etiamsi forte id festum in priores dies incurrisset. Et sanctam resurrectionem, quæ sexta decima die, degente in terris Servatore, accidit, celebramus die Dominica, post verum æquinoctium. Tum et aquam, ita tamen ut genimine vitis non careat, offerimus, cum ea scilicet misto juxta Domini traditionem.

7. Porro quod bibimus, id salutarem doctrinam significat, quam bibit nobiscum Servator, nostra semper participans post resurrectionem: atque hoc regnum cælorum dicitur. Novum autem est, quod alicui nuper proponitur ad cognoscendum: gaudentque erudiens simul atque eruditus ob discentium docentiumque salutem; quod Gregorio quoque theologo haud secus videtur. Calix quidem quem mandavit Dominus discipulis ut inter se dividerent, cœnæ erat, non communionis mysterium. Mox pergit dicere Lucas, Dominum ipsum distribuisse apostolis panem et calicem. Quod si etiam super cœnæ calice gratias egit, nil mirum est; et nos enim gratias agimus tum super profana comestione, tum super mystica. Cæteroqui diversa est gratiarum actio a benedictione: namque et mos agendi gratias in sumendo cibo ex Evangelii quodam loco ad nos manavit¹⁶. Benedixit nimirum Dominus quinque panibus, atque ita turbis discipulorum ministerio distribuit. Rursusque dictum est: « Post cœnam hymno dicto in montem Olea- rum exierunt¹⁷. »

8. Quamobrem stulte agunt, qui cum panis

¹⁶ Luc. ix, 16. ¹⁷ Matth. xxvi, 30.

(5) Hic interjacebant in codice Chrysostomus atque Severus. Deinde rursus Euty chius noster.

(6) Nempe hoc sit Luc. xxii, 17. Sed mox versus 19 et 20 conficitur ac distribuitur sacrosancta Eucharistia.

(7) Sequebantur hic in codice Chrysostomus, Cyrillus, Severus, Theodoretus. Tum f. 281, a. rursus noster Euty chius.

(8) Sequitur hic præclara et authentica Euty chii patriarchæ doctrina, adversus Græcos præsertim Armeniosque schismaticos, qui panem nondum consecratum supplicatione ducta per templum, cum adorationibus et canticis ad altare ante Missam celebrandam deferunt. De qua Orientalium consuetudine (jam ab Euty chii temporibus, ut videmus, grassante) Romana Ecclesia non semel quæstæ est, cavens nimirum periculum falsi cultus et adhuc indebiti, quidquid contra dicat in Apologia neoterici schismatici Gabriel Philadelphiensis. Hac de re prolixè Arcudius, *Concord.* lib. iii, cap. 19. Sed age, quia in his abusivis retibus coarguendis versamur, et quia in Armeniorum canonibus apud nos, *Script. vet.* t. X, part. ii, p. 271, memoratur tanquam ex Macario Hierosolymitano *oleum mortuorum*. Inungendi mortuos sacro oleo non Armenios solum schismaticos aliosque aliquot orientales, verum etiam alicubi Græcos, teste Goario *Euchol. gr.* p. 357, occupavit, placet recitare, Græce saltem brevitatis causa, ex codice Vat. Ottob. 418. p. 177, et rursus p. 367, Nicephori patriarchæ Constantinopolitani fragmentum, quo is ritus diserte improbat et exploditur. (Est autem hic Nicephorus II, de cujus tractatibus cum Armeniis, diximus in *Spicil. Rom.* t. X, ante Photii Epistolas.)

ἑβδομάδος τῆς μεγάλης, καθὼς ὑπὸ τοῦ Κυρίου παραδέδοται, κἄν εἰ ἐν ταῖς προτέραις ἡμέραις ἐμπέση αὐτῇ· καὶ τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν τὴν γενομένην τῇ ἐξῆκτιδεκάτῃ κατὰ τὸν σωτήριον καιρὸν, ἐορτάζομεν ἐν Κυριακῇ, μετὰ τροπὴν τοῦ ἡλίου ἐαρινῆν· καὶ τὸ ὕδωρ, μόνον οὐκ ἀνευ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου παριστώμεν, ἀλλὰ μετὰ τούτου κερνῶντες κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν (5).

Ζ'. Τὸ γὰρ πίνειν, τὴν σωτηριώδη διδασκαλίαν δηλοῖ, ἣν πίνει μεθ' ἡμῶν ὁ Σωτὴρ, κοινούμενος, ἀεὶ τὰ ἡμέτερα, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἥτις οὐρανῶν εἴρηται βασιλεία παρ' αὐτοῦ. Καινὸν δὲ ἐστὶ τὸ ἀρετῆ προστιθέμενον εἰς γνώσιν τινι. Εὐφραίνεται δὲ καὶ ὁ διδάσκων καὶ ὁ διδασκόμενος ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἀκουόντων καὶ μαθανόντων, ὃ καὶ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ δοκεῖ. Τοῦτο μέντοι τὸ ποτήριον, ὃ ἐκέλευσεν αὐτοῖς εἰς ἀλλήλους διαμερίσαι, τοῦ δείπνου ἦν, οὐ τῶν κοινωνικῶν μυστηρίων (6). Ἐφεξῆς οὖν προτῶν ὁ Λουκάς, φησὶν, ὅτι καὶ τοῦ ἀρτου καὶ τοῦ ποτηρίου αὐτὸς μετέδωκε τοῖς ἀποστόλοις. Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῷ ποτηρίῳ τοῦ δείπνου ἠὲ χαρίστησεν, οὐ θαυμαστὸν· καὶ ἡμεῖς γὰρ εὐχαριστοῦμεν, καὶ ἐπὶ τῆς κοινῆς ἐστιάσεως, καὶ ἐπὶ τῆς μυστικῆς· διάφορος δὲ ὅστις ἢ εὐχαριστία καὶ ἡ εὐλογία. Τὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ βρώσει εὐχαριστεῖν, ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ἡμῖν παραδέδοται¹⁶. Εὐλόγησε γοῦν τοὺς πέντε ἀρτους, καὶ οὕτως τοῖς ὄχλοις ἔδωκε διὰ τῶν μαθητῶν. Καὶ πάλιν μετὰ τὸ δεῖπνον εἴρηται, ὅτι ὕμνησαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν (7).

ἦ'. Ὅστε ματαιάζουσιν (8) οἱ τὸν τῆς προθέσεως

Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῶν λεγόντων δεῖν χρῆ καὶ μετὰ τὸν θάνατον εὐχέλαιον ποιεῖν ἐν νεκρῷ.

Οὐκ οἶδα ποίαν ἀβελτηρίαν καὶ ἀτασθαλίαν μεσημν περιπίπτουσι τινες ἱερεῖς ἐν πολλοῖς τόποις, ὡς ἔμαθον παρὰ τῶν εἰδόντων· λέγουσι γὰρ, ὅτι μετὰ τὸ θανεῖν πολλοὺς, ποιοῦσι τούτοις εὐχέλαιον, καὶ συναλείφουσι τὸ τεθνηκὸς σῶμα. Ὁ γνῶσις νενοθευμένη, καὶ ὀφθαλμοὶ παντελῶς οὐχ ὄρωντες! Καὶ γὰρ τοῦτο ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη ἡ σύνοδος· ἡ πρώτη ἐνομοθέτησεν, ἐπὶ ζῶντας νοσοῦντας ψυχῇ καὶ σῶματι, τὴν ἀφορμὴν λαθόντας ὑπὸ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητόν· λέγει δὲ· « Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κἄν ἀμαρτίας ἦ πεποιηκὸς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. » Ὁρᾷς τὸ ῥῆμα; γνῶθι τὸν τρόπον, καὶ μὴ ἀνοήτως τὸ πρᾶγμα ποιεῖν. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν, Ἀρσένιον λέγων τὸν πατριάρχην τῆς καλλιπόλεως Κωνσταντινου, τὴν ἀκολουθίαν ταύτην ἐνομοθέτησε γίνεσθαι δι' ἐπτὰ ἱερῶν, κἄν ἐπίσκοποι ᾖσι, κἄν μετροπολίται· διδὲ καὶ ἐν Ἰσραὴλ εὐχὰς αὐτὸς ὁ ῥηθεὶς πεποιηκὸς. Καὶ ὄρα τὸν νοῦν τῶν πεποιημένων εὐχῶν, γνῶθι ὃ μὴ εἰδῶς. Καὶ πάλιν πρὸς τοὺς ἐρῶ· φησὶ γὰρ ὁ ἡμέτερος Κύριος· « Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς ἐν τῷ ἑμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ καὶ ἐγὼ εἰμι. » Καὶ πάλιν αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν ἀγίῳ Εὐαγγελίῳ λέγει περὶ τοῦ ἐμπροσθέντος εἰς τοὺς ληστὰς καὶ τραυματισθέντος, ἐπιγέων ἐλαιον καὶ οἶνον. Καὶ ταῦτα ἐπὶ ζῶντων νενομοθέτηνται, οὐχ ἐπὶ τεθνεώτων. Σὺ δὲ ὁ τοῦτο τολμήσας οἶον ποιεῖν, οὐκ οἶδα ποίας ἀν-

ἄρτον, καὶ τὸ κρασὸν ἀρκίως ποτήριον, τῷ ἁγίῳ
 θυσιαστηρίῳ προσίγειν μελλούσης τῆς λειτουργικῆς
 τάξεως, ὕμνον τινὰ ψαλμικὸν λέγειν παραδεδωκότας·
 τῷ λαῷ, τῷ γινομένῳ πράγματι πρόσφορον, ὡς νο-
 μίζουσι, βασιλέα δόξης προσφέρειν ἢ καὶ προσαγο-
 ρεῦειν τὰ εἰσφερόμενα καὶ μηδέπω τελειωθέντα, διὰ
 τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπικλήσεως καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀνα-
 λάμποντος ἁγιασμοῦ. Εἰ μὴ τι ἕτερον βούλοιο αὐτοῖς
 τὸ ὑμνούμενον· καίτοι λέγοντος τοῦ μεγάλου Ἀθα-
 νασίου ἐν τῷ εἰς τοὺς βαπτιζομένους λόγῳ (9),
 τοιαῦτα· «Ὅψει τοὺς Λευίτας φέροντας ἄρτους, καὶ
 ποτήριον οἴνου, καὶ τιθέντας ἐπὶ τὴν τράπεζαν· καὶ
 ὅσον οὖπω ἱκεταὶ καὶ δεήσεις γίνονται, ψιλὸς ἐστὶν
 ὁ ἄρτος καὶ τὸ ποτήριον. Ἐπὶ ἂν δὲ ἐπιτελεσθῶσιν αἱ
 μεγάλαι καὶ θαυμασταὶ εὐχαί, τότε γίνεται ὁ ἄρτος,
 σῶμα· καὶ τὸ ποτήριον, αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ.» Καὶ πάλιν (10)· «Ἐλθωμεν ἐπὶ τὴν
 τελείωσιν τῶν μυστηρίων· οὗτος ὁ ἄρτος καὶ τοῦτο
 τὸ ποτήριον, ὅσον οὖπω εὐχαὶ καὶ ἱκεταὶ γεγόνασι,
 ψιλά εἰσιν· ἐπὶ δὲ αἱ μεγάλα εὐχαί, καὶ αἱ
 ἁγία ἱκεταὶ ἀναπεμφθῶσι, καταβαίνει ὁ λόγος εἰς
 τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον, καὶ γίνεται αὐτοῦ σῶ-
 μα (11).»

σου γνώμης νεοσηκῶς. Διὸ λέγω· μηδεὶς τολμήσει
 τοῦτο ποιεῖν, καὶ ὡς παραβάτης τῶν λαληθέντων
 κριθήσεται. Εἰ δέ γε τοῦτο φύσεις μοι, ὅτι ἐλεημο-
 σύνης ἔργον τῷ τεθνηκότι γίνεται, εἰ τοῦτο ποιήσεις,
 μὴ γένοιτο. Καὶ γὰρ ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ αἱ μνήμαι
 τῶν Χριστιανῶν, αἱ γίνονται ἀεὶ παρ' ἡμῶν, πνευ-
 ματικῶν τὸν καρπὸν ἐπιδέχονται αἱ ψυχαὶ παρὰ τῷ
 θεῷ· σὺ δὲ τὸ τεθνηκὸς σῶμα ἐπισφραγίζων καὶ
 λέγων· τῷ πνεύματι σου στήνωσον ἐπὶ τὸν δοῦλόν
 σου, ὅπως τὸν ὑπόλοιπον χρόνον ἐν τοῖς δικαίωμασί
 σου πορεύηται· καὶ πάλιν· Ἐξέγειρον αὐτὸν ἀπὸ
 κλίτης ὀδονηρᾶς, καὶ ἀπὸ στρωμνῆς κακώσεως. Ὅταν
 ταῦτα ἐπιφωνεῖς, οὐ γινώσκεις τὸν νοῦν τοῦ πρά-
 γματος. Τοῖνον τῷ λόγῳ τὸ τέλος δῶμεν, καὶ τοῦ Σο-
 κρωμένου ῥητοῦ μνήμην ποιήσωμεν· ὅτι τῷ ἔχοντι
 σνεσι, αὐτάρκης καὶ εἰς ὁ λόγος πρὸς ἀκοὴν εὐ-
 θείαν καὶ συνετωτάτην ὑπάρχει.

(9) Non exstat sub hoc titulo sermo Athanasii in
 editionibus.

(10) In codice ulla interpretatione est καὶ πάλιν
 ἔδομεν. Videbatur tamen prorsus interpungend-
 um.

oblotionis, et calix recēter temperatus, ad san-
 ctum altare pompa liturgica ac processu deferendi
 sunt, psalmicum hymnum rei agendæ ut putant
 accommodatum populo ad canendum tradentes,
 regem gloriæ se deferre aiunt, nominatimque etiam
 ea quæ deferuntur sic appellant, quanquam non-
 dum per pontificalem invocationem splendentem-
 que in ipsis sanctificationem consecrata. Nisi forte
 alius nescio quis illorum hymnologæ sensus inest.
 Atqui magnus Athanasius in suo ad nuper bapti-
 zatos sermone hæc ait : « Videbis Levitas panes
 viniq̄ue calicem ferentes, mensæq̄ue imponentes.
 Et quādiu quidem preces et invocationes nondum
 sunt peractæ, nihil aliud nisi panis calixque est.
 Verumenimvero postquam peractæ fuerint magnæ
 miræq̄ue preces, tunc panis fit corpus; calix autem,
 Domini nostri Jesu Christi sanguis. » Et rursus :
 « Veniamus ad mysteriorum perfectionem. Hic
 panis et hic calix ante supplicationes et preces nihil
 ultra naturam propriam habent : verumtamen ubi
 magnæ preces sanctæq̄ue invocationes editæ fue-
 rint, descendit Verbum in panem et calicem, et
 corpus ejus conficitur. »

(11) Sic adamussim etiam S. Greg. Nyssenus orat.
 in baptismum Christi t. II, p. 602. Ὁ ἄρτος πάλιν
 ἐστὶ τέως κοινός· ἀλλ' ὅταν αὐτὸν τὸ μυστήριον ἱε-
 ρουργήσῃ, σῶμα Χριστοῦ λέγεται τε καὶ γίνεται·
 panis item, panis est initio communis; sed ubi eum
 mystica actio sacrificio adhibuerit, corpus Christi et
 fit et dicitur. Utinam vero hæc (inter alia innume-
 ra) testimonia ab Orientali Ecclesia, quæ de Eucha-
 ristia dogmate, prout illud tenent Catholici, nun-
 quam dubitavit, utinam, inquam, Occidentales illæ
 sectæ recipiant, quarum infelices antesignani tanto
 crimine se impiarunt, ut amabili huic præ cæteris
 sublimique mysterio fidem derogaverint! Perfecto
 nos baptizatis loquimur. Hi ergo Augustinum quo-
 que, serm. 227, audiant : Qui baptizati estis, debe-
 tis scire quid accepistis, quid accepturi estis, quid
 quotidie accipere debeatis. Panis ille, quem videtis in
 altari, sanctificatus per verbum Dei, corpus est Chri-
 sti. Calix, imo quod habet calix sanctificatum per
 verbum Dei, sanguis est Christi. Qui tales tamque
 sanctos ac veteres magistros habent, cur v. gr. Clau-
 dium Calvinianum ministrum audire malunt?

EJUSDEM

EPISTOLA AD VIGILIUM PAPAM.

(Mansi, Concil. IX, p. 186.)

Τῷ τὰ πάντα ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ κυρίῳ
 ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ Βιγίλιῳ, Εὐτύχιος.

Γόντες ὁπόσων ἀγαθῶν αἰτία ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ
 εἰρήνη, φρουροῦσα τὰς καρδίας καὶ τὰ νοήματα τῶν
 πιστῶν, καὶ συνάγουσα αὐτοὺς εἰς τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ
 φρονεῖν, ἐν τῇ περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως ὁμολογίᾳ,

Sanctissimo et beatissimo domino et consacerdoti
 Vigilio Euty chius.

Scientes quantum bonorum causa est pax Dei,
 custodiens corda et sensus fidelium, et colligens
 eos ut unum idemque sapiant in recta fidei con-
 fessione, et ad perficienda divina mandata, et pro-

plium Deum faciens in his quæ recta sunt concordantibus : ideo festinantes unitatem conservare ad apostolicam sedem vestræ beatitudinis manifestum facturus, quod nos semper et servavimus et servamus fidem ab initio traditam a magno Deo et Salvatore nostro Jesu Christo sanctis apostolis, et ab illis in omni mundo prædicatam, et sanctis Patribus explanatam, et maxime ab his qui in sanctis quatuor synodis congregati sunt, quos per omnia et in omnibus amplectimur et suscipimus, id est, trecentos decem et octo sanctos Patres qui Nicææ congregati sunt, et sanctum symbolum sive mathema fidei exposuerunt, et Arianam impietatem anathematizaverunt, et eos qui similia (1) eis sapuerunt vel sapiunt. Suscipimus autem et centum quinquaginta sanctos Patres Constantinopoli congregatos, qui idem sanctum mathema explanaverunt, et de deitate sancti Spiritus dilucidaverunt, et hæresim Macedonianam, sanctum Spiritum impugnantem, et impium Apollinarium condemnaverunt, cum his qui similia illis sapuerunt vel sapiunt. Suscipimus autem et sanctos ducentos Patres in Ephesina prima synodo congregatos, qui per omnia secuti sunt idem sanctum symbolum sive mathema, et condemnaverunt Nestorium impium, et impia ejus dogmata, et eos qui similia ei aliquando sapuerunt vel sapiunt. Ad hæc autem suscipimus et sexcentos triginta sanctos Patres Chalcedone congregatos, qui etiam ipsi per omnia consenserunt prædictis tribus synodis (2), et secuti sunt prædictum symbolum sive mathema a trecentis decem et octo sanctis Patribus expositum, et a centum quinquaginta sanctis Patribus explanatum, et anathematizaverunt eos qui aliud præter prædictum symbolum præsumunt docere, aut exponere, aut tradere sanctis Ecclesiis Dei (3). Condemnaverunt autem et anathematizaverunt et Eutychem, et Nestorium, et impia eorum dogmata, et eos qui similia eis sapuerunt vel sapiunt. His ita se habentibus, certum facimus : quod omnia quæ a prædictis sanctis quatuor (4) synodis judicata et definita sunt, et servavimus, et servamus : quia etsi per diversa tempora prædictæ sanctæ quatuor synodi factæ sunt, tamen unam eandemque confessionem fidei servaverunt, et prædicaverunt. Suscipimus autem et amplectimur et epistolas præ-

καὶ τῆ τῶν θεῶν ἐντολῶν κατορθώσαι, καὶ τὸν θεὸν εὐμενῆ καθιστῶσα τοῖς εἰς τὰ ὀρθὰ ὁμοιοῦσι· διὰ τοῦτο σπουδάζοντες τὴν ἑνωσιν φυλάξαι, πρὸς τὴν καθολικὴν καθέδραν τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, φανερὸν ποιῶμεν, ὅτι αἱ ἡμεῖς ἐφυλάξαμεν, καὶ φυλάττομεν τὴν πίστιν, τῆς ἐξ αρχῆς παραδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, καὶ παρ' ἐκείνων ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ κηρυχθεῖσαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων σαφηνισθεῖσαν, καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἁγίαις τέτταρσι συνόδοις συνεληθόντων, οἷς διαπαντός, καὶ ἐν πᾶσιν ἀκλουθοῦμεν, καὶ δεχόμεθα, τούτεστι τοὺς τριακοσίους δέκα καὶ οὐκ ἄγιους Πατέρας τοὺς ἐν Νικαίᾳ συνεληθόντας, καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον, ἧτοι μάθημα τῆς πίστεως ἐκθεμελίους, καὶ τὴν Ἀρείου μανίαν ἀναθεματίσαντας, καὶ τοὺς ταύτην φρονήσαντας, ἢ φρονούντας. Δεχόμεθα δὲ καὶ τοὺς ἑκατὸν ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν Κωνσταντινοπόλει συνεληθόντας, οἵτινες τὸ αὐτὸ ἅγιον μάθημα ἐσαφήνισαν, καὶ τὰ περὶ τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐτράνωσαν, καὶ τὴν αἵρεσιν Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, καὶ τὸν ἀσεβῆ Ἀπολιναρίον κατέκριναν, μετὰ τῶν τὰ αὐτὰ ἐκείνοις φρονησάντων, ἢ φρονούντων. Δεχόμεθα δὲ καὶ τοὺς διακοσίους ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν τῇ κατ' Ἐφεσον πρώτῃ συνόδῳ ἀθροισθέντας, οἵτινες διὰ πάντων ἠκολούθησαν τῷ αὐτῷ ἁγίῳ συμβόλῳ, ἧτοι μαθήματι, κατέκριναν δὲ Νεστόριον τὸν ἀσεβῆ, καὶ τὰ μυσάρᾳ αὐτοῦ δόγματα, καὶ τοὺς τὰ ὅμοια αὐτῷ ὁμοιοῦσιν φρονησάντας, ἢ φρονούντας. Πρὸς τοῦτοις δεχόμεθα καὶ τοὺς ἑξακοσίους τριάκοντα ἁγίους Πατέρας τοὺς ἐν Χαλκηδόνι συνεληθόντας, οἵτινες καὶ αὐτοὶ διὰ πάντων συνηνέσαν ταῖς προρρήθειαις ἁγίαις τρισὶ συνόδοις, καὶ ἠκολούθησαν τῷ προρρήθέντι συμβόλῳ, ἧτοι μαθήματι, τῷ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐκτεθέντι, καὶ ἀπὸ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα ἁγίων Πατέρων σαφηνισθέντι· καὶ ἀνεθεμάτισαν τοὺς ἕτερον παρὰ τὴν εἰρημένον σύμβολον τοιμῶντας διδάσκειν, ἢ ἐκτίθεσθαι, καὶ παραδίδόναι ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις· κατέκριναν δὲ, καὶ ἀνεθεμάτισαν καὶ Εὐτυχῆ, καὶ Νεστόριον, καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτῶν δόγματα, καὶ τοὺς τὰ ὅμοια αὐτοῖς φρονήσαντας, ἢ φρονούντας. Τοῦτων οὕτως ἐχόντων, δῆλον ποιῶμεν, ὅτι πάντα τὰ ἀπὸ τῶν προειρημένων ἁγίων τεσσαρῶν συνόδων κριθέντα τε, καὶ ὀρισθέντα, καὶ ἐφυλάξαμεν, καὶ φυλάττομεν· ἐπειδὴ καὶ κατὰ διαφοροὺς χρόνους αἱ εἰρημέναι ἅγαι τεσσαρὲς σύνοδοι ἐγένοντο, ὁμοῦς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἐφύλαξαν, καὶ ἐκήρυξαν. Δεχόμεθα δὲ καὶ περιπτυσσόμεθα καὶ τὰς ἐπιστολάς τῶν προέδρων τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς καθέδρας, τῶν τε ἄλλων, καὶ Ἀεόντος τοῦ ἐν ἁγίοις, τὰς περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως γεγραμμένας, περὶ τῶν ἁγίων τεσσαρῶν συνόδων, ἢ μιᾶς ἐξ αὐτῶν. Ὅποτε τοίνυν τὰ προειρημένα πάντα καὶ ἐφυλάξαμεν, καὶ φυλάττομεν, καὶ

(1) Bellovac., qui insimilia ei.

(2) Paris., prædictis tribus synodis.

(3) Veteres libri, Dei Ecclesiis.

(4) Vox quatuor non habetur in libro Bellovacensi.

(5) Paris., sedis et apostolicæ.

(6) Bellovac., et ipsis nobis his.

ἐν τοῖτοις συμφωνοῦμεν, ἀλλήλοις, ἀναγκαῖόν ἐστι
διαντιβληθῆναι περὶ τῶν τριῶν κεφαλαίων, περὶ ὧν
τις ζητήσις ἀνεφύη. Καὶ διὰ τοῦτο αἰτοῦμεν προκα-
θημένης ἡμῶν τῆς ὑμετέρας μακαριότητος, ἀταράχως
καὶ μετὰ ἱερατικῆς πραότητος, τῶν ἁγίων προκειμένων
Εἰσαγγελίων, τὰ αὐτὰ κεφάλαια ἐν μέσῳ προτιθέμενα
κοινῶ τρακτάτω ζητηθῆναι, καὶ ἀντιβληθῆναι, καὶ πέ-
ρας ἐπιτεθῆναι τῇ ζητήσει Θεῷ ἀρέσκον, καὶ σύμφωνον
τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων τεσσάρων συνόδων ὀρισθεῖ-
σιν· ἐπειδὴ εἰς ἀξίωσιν τῆς εἰρήνης, καὶ εἰς ὁμόνοιαν
τῶν Ἐκκλησιῶν συντείνει, τὸ πάσης διχονοίας ἐκ μέσου ἀναιρουμένης, τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων τεσσάρων
συνόδων ὀρισθέντα, ἀσάλευτα τηρηθῆναι, τοῦ σεβάσματος, τῶν ἁγίων συνόδων ἐν ἅπασιν φυλαττομένου.
Τούτοις δὲ καὶ ὑπεσημηνάμεθα. Καὶ ὑπογραφή. Ἐρῶμενος ἐν Κυρίῳ ὑπερέυχου ἡμῶν, ἀγιώτατε
καὶ μακαριώτατε ἀδελφεί.

Ἐγὼ Εὐτύχιος ἐπίσκοπος Θεοῦ ἐπίσκοπος Κωνσταντι-
νουπόλεως νέας Ῥώμης πᾶσι τοῖς προγεγραμμένοις
ἀπέγραψα.

Ὁ αὐτὸς Ἰβελλος ἐγένετο καὶ παρὰ Ἀπολινα-
ριου τοῦ ἐσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλεξαν-
δρῶν μεγαλοκίεως, καὶ Δουμνίου τοῦ ἐσιωτά-
του ἀρχιεπισκόπου τῆς Θεουπολιτῶν, καὶ τῶν
ἄλλων θεοφιλοτάτων ἐπισκόπων, τῶν καὶ
ἐπισημοτέρων ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, πρὸς τὸν
ἐσιωτάτον Βιγίλιον.

(7) Paris., confiteri. Belloc. et editiones omnes ante Labbeanam, conferri.

(8) Paris., placitam.

medio proponenda, quaeri et conservari (7), et finem
quaestioni imponi Deo placitum (8), et convenien-
tem his quae a sanctis quatuor conciliis definita
sunt : quoniam ad augmentum pacis et concordiam
Ecclesiarum pertinet, ut omni de medio dissensione
sublata, quae a praedictis quatuor sanctis conciliis
definita sunt, inconcussa serventur, sanctorum
synodorum reverentia in omnibus custodita. His
autem et subscripti incolumis in Domino. Ora pro
nobis, sanctissime et beatissime frater.

Ego Euty chius misericordia Dei episcopus Con-
stantinopolis novae Romae omnibus superscriptis
subscripsi.

Idem libellus scriptus est et ab Apollinario san-
ctissimo archiepiscopo magnae civitatis Alexandriae,
et a Domnino sanctissimo archiepiscopo Theopoleos,
et a Deo amantissimis episcopis qui sub ipsis sunt,
qui et praesentes erant in hac regia civitate, ad eum-
dem sanctissimum Vigilium.

ANNO DOMINI DXCIII.

EVAGRIUS SCHOLASTICUS.

NOTITIA.

(FABRIC. Biblioth. Graec. edit. Harles. VII, 432.)

Evagrius, Epiphaniensis (a), Syrus, scholasticus (b) et ipse, sive (perinde ut Socrates et Sozomenus),
causarum in foro patronus (c), Antiochiae vixit, atque Gregorio episcopo Antiocheno (d), clarus fuit, a

(a) Evagrius, III, 34 : Τὴν ἡμετέραν ἐπισκοπῶν
Ἐπιφάνειαν, ἣ τὸν Ὀρόντην σύνοικον ἔχει. Hinc
apud Nicephorum pro Εὐάγριος ὁ ἐπιφανής, Vale-
sius legit ὁ Ἐπιφανεύς. FABR. Conf. Hamberger,
Zuerläss. Nachricht. tom. III, p. 439 seq.; Saxii
Onom. III, p. 65 seq., et quos illi duumviri laudant
vires doctos; atque Henr. Vales. in Praefat. ad
scriptor. H. E. de patria, vita, scriptis, stylo fide-
que Evagrii, quem, in Adnotat. ad illius Historiam,
lib. IV, cap. 29, ex ipsius testimonio demonstravit,
natum esse a. Chr. 336 vel 337. Idemque G. L.
Vossium De historicis Gr., p. 498, de Evagr. corri-
git. HARL.

(b) Photius cod. 29 : Ἀνεγνώσθη Εὐαγρίου Σχολασ-
τικοῦ, ἀπὸ Ἐπαύρων, πόλεως δὲ Ἐπιφανεύς; τῆς
κατὰ τὴν κοίτην Συρίαν, ἐκκλησιαστικῆ ἱστορία ἐν
τόμοις ἕξ.

(c) Antiochiae vixisse ex pluribus Evagrii locis
recte Valesius observat; quod vero ex primariis
Antiochiae civibus hunc scriptorem fuisse colligunt

virī docti ex eo, quod lib. VI, cap. 8, refert, to-
tam civitatem diem nuptiarum ejus feriatum ha-
buisse, eique fausta apprecatam esse, hoc in Vale-
sio quidem versione reperio, sed Graeca alium
puto habere sensum. Ait nempe Evagrius, nuptias
se celebrasse cum virgine sponsa die novilunii,
quo tota civitas feriabatur, non certe propter Eva-
grii nuptias, sed ob solemne novilunii tempus.
Ἐμοῦ κατὰ τὴν ἔντην καὶ νέαν ἡμέραν τοῦ ὑπερβε-
ρεταίου μηνὸς κόρην παρθένον νυμφεύοντος, καὶ τῆς
πόλεως ἑορταζούσης καὶ δημοτελεῖ πανηγυρίῳ ἀγού-
σης περὶ τοῦ τῆν πομπῆν καὶ παστάδα. Igitur πα-
στάς non de thalamo nuptiali neque πομπῆ de
nuptiali pompa intelligi debet, sed de epulis et
pompa quibus novilunium celebrare mos erat.

(d) Evagr. lib. VI, cap. 7 et ult., ubi propter re-
lationes, nomine Gregorii, episcopi Antiocheni
scriptas, ab imperatoribus duplici dignitate auctum
se testatur.

Tiberio Constantino, imp. etiam auctus quaestura, et a Mauricio Tiberio Codicillos honorariae praeturae (e) consecutus. Scripsit in eadem, ut credibile est, Antiochensi urbe, et sexagenario propior absolvit (f) *Historiae ecclesiasticae* libros sex a temporibus, in quibus Socrates et Theodorius desierant, sive ab Ephesina synodo, qua damnatus est, a. C. 431. Nestorius, ad annum usque Mauricii imp. duodecimum (g), qui annus coepit ann. C. 593, die 13 Augusti. Citat subinde Historias, quibus usus est, rhetorum, Prisci, Eustathii, Epiphaniensis, Zachariae, Procopii et Joannis, qui in Justini Senioris anno septimo Historiam suam clausit (vide IV, 5); nec non Zosimi (h). A fabulosis narrationibus non nimis alienum esse Evagrium, scribit Casaubonus, exerc. 13, 31, ad Baron. pag. 258.

De editionibus et Latinis interpretibus, Musculo, Christophorsono et Valesio [et Reading], Gallicoque Cousino, videri possunt, quae jam in Theodorio dixi, cujus *Historiae* Evagrius subjungitur. Tantum addam quod Valesius ad Graeca emendanda praeter Regium codicem, quem Rob. Stephanus expressit, usus est variis lect. ms. optimi Florentini, in bibl. Laurentiana, in quo Socrates episcopi continetur: et codice altero, non valde vetusto quidem, sed minime tamen contemnendo Dionysii Telleri, archiepiscopi Rhemensis. Fabr. Florentiae, in bibl. Medic. sunt Evagrii *H. E.* libri vi, in cod. 5, n. 2, plut. 69, cum Scholiis, ad marginem positis; et in cod. 23, n. 1, plut. 70. — Tria, ex *H. E.* excerpta, n. cap. 24 libri v, et cap. 36 libri iv; et Descriptio templi Sophiae, lib. iv, cap. 31, in cod. 5, n. 8 et 17, plut. 70. V. Bandin. Cat. codd. Gr. II, p. 625, 628, 661 et 662, qui etiam, tom. I, p. 52, 291, 99 et 254, notat Evagrium citari in Catena in Jobum, in Parabolas Salomonis, in Exposition. sacrorum praecipit. et in Florileg. sentent., nisi is alius censendus sit Evagrius, n. Ponticus. — Venetiis in bibl. Marciana, cod. 337 Evagrii *H. E.* libri sex (Cat. codd. Gr. pag. 456). — In bibl. Leidens. sunt Bonavent. Vulcanii Emendatt. mss. in Eusebium, Evagrium, Sozomenum, Theodoretum, etc. (Cat. bibl. Leid. p. 345, n. 20). — In bibli. Escorial. duo codd. in quorum altero sunt VI libri *H. E.* in altero capita varia (teste Pliero in *Itiner.* etc., pag. 167). — Inter Mendozae codd. auctore Iriarto in Cat. codd. Gr. Matrit. p. 277. — Paris. in biblioth. publ. codd. 1444 et 1446. — Secundum Catal. codd. Angliae, etc., in cod. Barocc. 142 Evagrii *H. E.* — In Christ, Frid. Rössleri *Biblioth. der Kirchengäter.* part. vii, pag. 314. — 478. Libri VI Evagrii in compendium veluti redacti, Germanice versi doctisque illustrati sunt animadversionibus. Harl.

Scripsisse praeterea se Evagrius lib. vi, cap. ult. testatur *alterum volumen*, ἑτερον τεύχος, in quo ἀναφοραί, ἐπιστολαί, ψηφισματα, λόγοι τε καὶ διαλέξεις. *Relationes* (Gregorii, episcopi Antiocheni, nomine scriptae) *Epistolae, Decreta, Orationes et Disputationes*, aliaque. In hoc opere puto etiam existitisse *Gratulationem* (ejusdem forsitan Gregorii scriptam nomine), ad Mauricium Tiberium *de nato Theodosio filio*.

(e) Evagr. lib. vi, cap. ult.

(f) Lib. iv, cap. 29, ait Evagrius, se ista scribere anno aetatis suae 58. Idem libro iii, cap. 33, refert se scribere anno Antiochenorum 641. His si detrahatur annos 48, quibus aera Antiochena Christianam praevertit, habes ann. C. 593. Coepit enim aera Antiochena a confirmata illis a Julio Caesare autonomia mense Octobri anno V. C. 704. Vide Henr. Noris, *De epochis Syro-Macedonum*, pag. 159.

(g) Confer Valesium in Evagrii Vita, et Henricum

Noris, *Diss. de quinta synodo*, § 3.

(h) Alios historicos complures laudat v. c. ult: Characem, Theopompum, Ephorum, Dionysium Halic., Polybium Megapolitanum, Appianum, Diodorum Sic., Dionem Cassium, Herodianum, Nicostратum Trapezuntium, sophistam, Dexippum, Eusebium, qui, ab Octaviani, Trajani et Marci rebus exorsus, *Historiam* ad imp. Cari obitum produxit; Arrianum, Asinium Quadratum, Joannem civem ad cognatum suum, et Agathiam.

HENRICI VALESII PRÆFATIO

IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM EVAGRII SCHOLASTICI.

Evagrius Scholasticus Syrus fuit genere, perinde ac Theodoretus: ortus ex urbe Epiphaniae, quae civitas fuit Syriae secundae, ut ipse in titulo operis sui prodidit. Itaque miror Gerardum Vossium, qui in libro *De historicis Graecis*, pag. 498, Evagrium Antiochensem esse scribit. Atque Evagrius ipse, tum in titulo *Historiae*, tum in lib. iii, cap. 34, diserte testatur se domo Epiphaniensem fuisse. Illic enim de Cosma episcopo Epiphaniae loquens ita scribit: «Cosmas, episcopus nostrae Epiphaniae, quam Orontes fluvius alluit,» etc. Sed et Photius, in *Bibliotheca*, cap. 29, Evagrium oriundum fuisse dicit Epiphania, urbe Syriae Coeles. Mirum tamen est Evagrium nostrum non Epiphaniensem, sed ἐπιφανῆ, id est, *illustrum*, duobus in locis appellari a Nicephoro Callisto. Nam in cap. 1, lib. i, Nicephori ita scribitur. Ὁ γὰρ μὴ Εὐάγριος ὁ ἐπιφανῆς, etc. Et in lib. xvi, cap. 51, locum Evagrii adducens Nicephorus, ex lib. iii cap. 34, cujus paulo ante mentionem feci, ita scribit; Οὐα δὲ καὶ Εὐάγριος ὁ ἐπιφανῆς περὶ Σαυήρου ἱστέρησεν,

Sed utrobique erratum esse censeo ab antiquariis, qui Ἐπιφανῆς scripserunt pro Ἐπιφανέῳ. Certe Nicephorus ex ipsius Evagrii verbis quæ illic adducit, et quæ superius a nobis prolata sunt, perspicue discere poterat Evagrium Epiphaniensem fuisse. Porro natus est Evagrius principatu Justiniani, anno natalis Dominici 536, vel 537, ut ex ipsius Evagrii testimonio demonstravi Annot. ad cap. 29 lib. iv. Anno Christi 540 ludimagistro traditus est a parentibus, ut litteras disceret. Quo quidem tempore cum Thomas Apamensium episcopus finitimis urbibus denuntiasset, se vivificum crucis lignum quod Apamiæ servabatur, certo die ostensurum esse, deductus est Evagrius a parentibus in eam urbem, et miraculum illud quod tum in Ecclesia factum est, oculis suis spectavit, ut testatur in lib. iv, cap. 26. Id autem contigit anno Christi 540, cum Persæ in Syriam irruptione facta Antiochiam incendissent : quod factum est Justino Juniore consule, ut Marcellinus Comes, et Marius in *Chronico* tradiderunt. Biennio post cum lues inguinarum in Oriente grassari cœpisset, Evagrius adhuc sub ludimagistro litteras discens, ea pestilentia correptus est, ut ipse testatur in cap. 29 lib. iv. Relictis deinde grammaticorum scholis, rhetoricæ operam dedit. Cumque magnos in hac arte progressus fecisset, advocatorum humero ascriptus est. Unde etiam cognomentum retulit Scholastici : quæ vox *causidicum* significat, ut docet Macarius in hom. 15, his verbis : Ὁ θέλων μαθεῖν γράμματα, ἀπέρχεται καὶ μαθάνει τὰ σημεῖα· καὶ ὅταν γένηται ἐκεῖ πρῶτος, ἀπέρχεται εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν, καὶ ἐστὶν ὄλων ἔσχατος. Πάλιν ἐκεῖ ὅταν γένηται πρῶτος, ἀπέρχεται πρὸς τὴν σχολὴν τῶν γραμμάτων, καὶ ἐστὶ πάλιν ἐκεῖ ὄλων ἔσχατος ἀρχάριος. Εἶτα ὅταν γένηται σχολαστικὸς, ὄλων τῶν δικολόγων ἀρχάριος καὶ ἔσχατος· ἐστὶ. Πάλιν ὅταν ἐκεῖ γένηται πρῶτος, τότε γίνεται ἡγεμῶν. Καὶ ὅταν γένηται ἀρχων, λαμβάνει ἐαυτῷ βοήθον τὸν συγκάθεδρον, id est, ut interpretor : *Qui negotia forensia vult discere, abit primum et discit notas. Et postquam ibi primus evaserit, vadit ad scholam Romanorum, et est omnium postremus. Deinde cum hic primus exstiterit, pergit ad scholam pragmaticorum; et hic rursus fit omnium postremus, novitius. Postea cum factus fuerit scholasticus, omnium causidicorum postremus est et novitius. Deinde cum ibi primus evaserit, tum fit præses; et postquam fuerit præses seu rector provinciae, adiutorem sibi assumit consiliarium sive assessorem.* In Græco textu Macarii emendavi ὁ θέλων μαθεῖν πράγματα, non ut vulgo legitur γράμματα. Porro qua in urbe Evagrius causidicinam exercuerit, incertum est. Suspicio tamen eum Antiochiæ causas egisse : qua in urbe tria erant fora seu tribunalia, ac totidem advocatorum scholæ, ut ex Libanio observavi in meis ad Evagrium Adnotationibus, lib. i, c. 18. Certe Epiphaniæ, quam ejus patriam fuisse supra docuimus, advocatus esse non potuit, cum ea civitas forum judicarium non haberet, sed causas suas Apamiam deferret, quia in civitate consularis Syriæ Secundæ jus dicebat. Verum ut Antiochiæ potius quam Apamiæ advocatum fuisse credam Evagrium, hæc potissimum ratio facit, quod in ea urbe plurimum versatus est, et uxorem ibi duxit, filiosque ex ea sustulit. Filiam quoque ea in urbe nuptui dedit, ut testatur ipse in libro quarto, capite tricesimo nono. Quæ cum pestilenti morbo extincta fuisset una cum filio, anno imperatoris Mauricii decimo, Evagrius conjuge ac liberis suis orbatu ad secundas nuptias transiit, et virginem puellam matrimonii jure in eadem urbe sibi sociavit, uti refert in lib. vi, cap. 8. Ubi etiam testatur universam urbem ea de causa ferias egisse, ac publicam festivitatem, tum in pompa, tum circa thalamum celebrasse. Ex quo obiter apparet, quanta ejus fuerit auctoritas Antiochiæ. Præterea *Historiam* suam scripsit Antiochiæ, ut colligitur ex cap. 20 lib. i. Ubi loquens de protectione Hierosolymitana Eudociæ reginæ, ait eam venisse Antiochiam : χρόνοι· ὕστερον ἐπὶ τὴν ἁγίαν ἐπιτρομὴν πῶν, ἐνταῦθα τε γίνεται, id est, quæ diu postea ad sanctam pergens civitatem, huc venit (Antiochiam scilicet). Degebat igitur Antiochiæ tum cum ista scriberet Evagrius. Hinc est quod Evagrius opera et ædificia publica urbis Antiochiæ tam studiose recenset, ut videre est in lib. i, cap. 18, et lib. iii, cap. 28. Quibus in locis non obscure indicat, se, dum ista scriberet, Antiochiæ vixisse. Hinc etiam est, quod terræ motus quibus Antiochia subinde concussa est, tanta cura ac diligentia commemorat : et quod in temporum notatione annis Antiochenorum perpetuo utitur. Denique istud etiam colligitur ex cap. 7, lib. vi, ubi scribit Gregorium patriarcham Antiochenum, cum apud Joannem comitem Orientis accusatus fuisset incesti a quodam argentario, ad imperatorem et ad synodum provocasse. Cumque Constantinopolim pergeret, coram imperatore ac synodo causam suam prosecutus, Evagrium secum deduxisse, velut assessorem et consiliarium, ut ejus consilio uteretur. Quibus verbis Evagrius satis aperte significat se advocatum et jurisperitum fuisse. Ex horum enim corpore assessores sumi solebant a magistratibus, tam civilibus, quam militaribus. Non solum autem in hoc criminali negotio, verum etiam aliis in causis Gregorius consiliarium habuit Evagrium. Nam cum esset patriarcha Orientalis Ecclesiæ, et innumerabiles quotidie causas disceptare cum oporteret, omnino a scessore aliquo opus habuit, qui juris et legum formulas ipsi suggereret. Certe verba Evagrii prorsus significant id quod dixi. Ait enim : Περὶ τούτων οὖν ἐμοῦ παρεδρεύοντος καὶ παρόντος γε αὐτῷ κατὰ τὴν βασιλείως γέγονε, τὴν ἀπολογία ὑπέβλεψον. Veram hæc de re studiosi pro arbitrio suo judicabunt. Mihi sufficit conjecturam meam lectoribus proposuisse. Cæterum idem Gregorius non solum in judiciis, sed etiam in scribendis epistolis et in relationibus quas ad imperatorem subinde mittebat, in concionibus item et orationibus, ingenio utebatur Evagrii, quemadmodum testatur Evagrius in fine operis sui. Quod quidem volumen cum Evagrius non sine consensu Gregorii patriarchæ in lucem edidisset principatu Tiberii Constantini, quæstoria dignitate ab eodem imperatore donatus est. Nec multo post cum orationem composuisset de laudibus Mauricii

Augusti ob natalem Theodosii nobilissimi pueri, codicillos præfecturæ ab eodem Mauricio accepit, ut ipse in Epilogo *Historiæ* suæ testatur. Verba Evagrii sic interpretatus est Christophorsonus: « Pro quibus duos honoris gradus consecuti sumus: quæsturam a Tiberio Constantino, et munus tabularum servandarum, in quibus præfactorum nomina inscribebantur, a Mauricio Tiberio. » Quæ quidem prava interpretatio imposuit Gerardo Vossio et Philippo Labbæo. Nam Vossius quidem in libro *De historicis Græcis*, Christophorsoni vestigiis insistens, ita dicit: « Pro duobus autem hisce libris ait gemino se honore esse affectum. Nam a Tiberio Constantino quæstura fuisse ornatum: sed a Mauricio consecutum esse, ut Tabulis publicis præset. » Philippus autem Labbæus in *Dissertatione de scriptoribus ecclesiasticis*, versionem Christophorsoni sic interpolavit: « Seque duos honoris gradus ait consecutum: et primum a Tiberio Constantino ad quæsturam evectum; tum a Mauricio munus adeptum servandarum Tabularum, in quibus non tam nomina, quam ipsa præfactorum acta inscribebantur. » Quanto melius Musculus, qui Evagrii locum ita vertit: « Quarum etiam gratia duas dignitates sumus consecuti: Tiberio Constantino quæstoratum largiente, Mauricio vero Tiberio litteras hyparchicas mittente. » Codicillos præfecturæ voluit dicere, quos Latini etiam litteras appellant, ut jam pridem observavi in Adnotationibus ad Ammianum Marcellinum. Hinc est quod Evagrius in titulo *Historiarum* suarum, se ἀπὸ ἐπαρχῶν appellat, eo quod codicillis honorariæ præfecturæ ab imperatore donatus fuisset. Edidit postea idem Evagrius sex libros *Historiæ ecclesiasticæ*, exorsus ab iis temporibus in quibus Theodorus ac Socrates desierant, id est ab Ephesina synodo in qua damnatus ac depositus est Nestorius, ab anno scilicet Christi 451, eamque ad duodecimum Mauricii imperatoris annum perduxit, qui fuit annus natalis Dominici 594. Certe in lib. iii, cap. 53, de Severo Antiochense episcopo loquens, quo tempore ista scribebat, annum Antiochenorum fuisse dicit 641. Cum igitur æra Antiochenorum octo et quadraginta annis natalem Christi antevertat, deductis ex hoc numero annis 48, remanet annus Christi 594. Idem etiam conficitur ex cap. 29, lib. iv, ubi scribit Evagrius, dum ista litteris mandaret, lues illam inguinariam quæ totum orbem pervastavit, annis jam duobus et quinquaginta grassatam esse. Grassari autem cœperat hæc lues biennio post captam a Persis Antiochiam, hoc est anno Christi 542. Cui annorum numero si duos et quinquaginta annos adjeceris, fiet annus Christi 594. Cæterum laudanda est in primis Evagrii diligentia, qui cum *Historiam Ecclesiasticam* scribere aggressus esset, quæcunque ad id argumentum spectabant, ex optimis scriptoribus collegit, puta ex Prisco, Joanne, Zacharia, Eustathio, et Procopio rhetoribus. Stylus quoque ejus non improbandus est. Habet enim elegantiam et venustatem, ut testatur etiam Photius. Sed quod præcipue in Evagrionum laudandum est, ex Græcis ecclesiasticæ Historiæ scriptoribus, solus hic rectæ fidei doctrinam integram atque illibatam servavit, ut post Photium observavit Baronius in *Annalibus*. Illud tamen in eo reprehensionem meretur, quod non tantam diligentiam adhibuit in conquirendis antiquitatis ecclesiasticæ monumentis, quantum in legendis profanis scriptoribus. Certe totus fere liber sextus in belli Persici narratione consumitur. Stylus præterea plerisque in locis redundat ac luxuriat, ut recte judicavit Photius in *Bibliotheca*. Cujus περιτολογίας exemplum habes in cap. 2, lib. i, ubi de Nestorio ita dicit: Ἡ θεομάχος γλώσσα, τὸ κατὰ εὐερέρον συνέδριον, etc.; et in cap. 3, lib. ii, ubi templum Sanctæ Euphemiæ describit quod erat Chalcedone, et aliis in locis quæ studiosus lector per se ipse facile observabit. Porro *Historiam* Evagrii primus omnium Robertus Stephanus Græce edidit ex unico codice ms. bibliothecæ Regiæ, admodum recente, nec valde bono. Pluribus enim in locis mancus est ac mutilus. Nos verò ex duobus mss. optimæ notæ codicibus, *Historiam* Evagrii tot in locis emendavimus ac supplevimus, ut nunc primum edita possit videri. Primus fuit codex Florentinus ex bibliotheca Sancti Laurentii, quem cum editione Genevensi contulit vir clarissimus Michael Erminius, et varias ejus lectiones manu sua descriptas ad me misit. Quo quidem nomine plurimum ei me debere profiteor. Hic codex omnium Evagrii exemplarium optimus est ac vetustissimus. Scriptus est enim in membranæ ante annos plus minus quingentos ut mihi retulit ἀπόπτης Emericus Bigotius, vir doctissimus ac de litteris optime meritis: cujus beneficio atque interventu supra memoratas varias lectiones a Michaele Erminio V. C. missas accepi. In eodem codice Florentino ascripta erant in margine scholia quædam non inerudita, quæ nos in Adnotationibus nostris suo loco retulimus. Cæterum monendus est lector, in hoc codice Florentino Socratis Scholastici *Historiam* etiam contineri, cujus variantes lectiones manu sua adnotatas idem Erminius ad me dudum transmisit, ut ante annos quatuor testatus sum in ea Præfatione quam Socratis ac Sozomeni editioni præfixi. Secundus codex depromptus est ex bibliotheca illustrissimi Antistitis Caroli Mauricii Tellerii, Remensis archiepiscopi: non valde vetustus ille quidem; bonus tamen et docti hominis manu descriptus. Hic codex multis in locis magno nobis adjumento fuit, ut in Adnotationibus nostris subinde ostendimus.

VETERUM TESTIMONIA

Ex actione quinta septimæ synodi œcumenicæ, pag. 613.

Ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου, ἐκ τοῦ τετάρτου λόγου. Μετὰ γὰρ τὸ προβαλεῖν τῇ πόλει τὸν Χοσρόην, et cætera quæ habentur in cap. 27, lib. iv.

Ex Bibliotheca Photii, cap. 29.

Ἀνεγκώσθη Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ, ἀπὸ ἐπάρ-
χων, πόλεως δὲ Ἐπιφανοῦς τῆς κατὰ τὴν Κοίλην
Συρίαν, Ἐκκλησιαστικῆ Ἱστορία ἐν τόμοις ἕξι, ἀρ-
χὴν ποιουμένη τὸ τέλος τῆς Σωκράτους καὶ Θεοδο-
ρίτου Ἱστορίας, καὶ κατιούσα μέχρι τῆς βασιλείας
Μαυρικίου, ἔτος δωδέκατον ἐν τῇ βασιλείᾳ διανύοντος.
Ἔστι δὲ τὴν φράσιν οὐκ ἀχαρις, εἰ καὶ πως περι-
τεύεσθαι ἐνίοτε δοκεῖ· ἐν δὲ τῇ τῶν δογμάτων ὀρ-
θήτῃ ἀκριβῆς τῶν ἄλλων μᾶλλον ἱστορικῶν. Ἔχει
δὲ καὶ χρήσεις περὶ εἰκόνων.

A Lecta est Evagrii Scholastici expræfecti, nati
Epiphania urbe Cœlesyriæ, *Ecclesiastica Histo-*
ria libris sex : inchoans a fine Socratis et Theodoriti
Historiarum, pertingensque ad Mauricii annum
duodecimum imperii. Stylus huic non ingratus, ta-
metsi interdum redundare quodammodo videatur.
Verum in dogmatum veritate cæteris historicis ac-
curatior est. Habet autem et de imaginibus quædam
testimonia.

Nicephorus Callistus in lib. 1, cap. 1.

Deinceps vero Theodorus lector Byzantius, et Basilius Cilix, et expræfectus Evagrius, superiorum ante ipsos temporum res prætergressi, et tempora sua stylo prosecuti, eorum quos modo diximus Historiis suas conjunxerunt, difficultatem reformidantes. Nonnulli etiam e vita inter scribendum excedentes, institutum opus minime compleverunt. Ipse quidem Evagrius Epiphaniensis, Historiam usque ad Justinianæ ætatem deducit, maxima ex parte res profanas tractans : quarum argumenta et materiam ex Eustathio Syro, Zosimo, Prisco, Joanne, Procopio Cæsariensi, Agathia, qui illis temporibus continua serie insignes fuere oratores, et præterea ex aliis non pœnitendis historicis decerpit.

Idem in lib. xvi, cap. 51.

Quæ vero de Severo Evagrius Epiphaniensis memoriæ mandaverit, verbis hic ejus apponam. Scribit enim ad hunc modum : Et cætera quæ exstant in lib. iii Evagrii, cap. 34.

ΕΥΑΓΓΡΙΟΥ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΕΠΙΦΑΝΕΩΣ, ΚΑΙ ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ,

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΙ Γ'.

EVAGRII SCHOLASTICI

EPIPHANIENSIS ET EX PRÆFECTIS

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

LIBRI SEX

HENRICO VALESIO INTERPRETE.

EDIDIT GULIELMUS READING CLERI LONDINENSIS BIBLIOTHECARIUS CUM THEODORETI EPISCOPI CYRI HISTORIA ECCLESIASTICA, ITEM ET EXCERPTIS EX HISTORIIS PHILOSTORGHII ET THEODORI LECTORIS; CANTABRIGIÆ, CURA CORNELII CROWNFIELD, 1720, IN-FOL.

CAPITULA

Libri primi Historiæ ecclesiasticæ Evagrii Scholastici et ex præfectis, patria Epiphaniensis. Auctor hujus Indicis est Nicephorus Callistus Xanthopoulos.

Proœmium scriptoris, in quo exponit qua ratione ad scribendam hanc historiam se contulerit.

Cap. I. Quomodo post exitum impii Juliani, cum hæreses paulatim defecissent, iterum diabolus fidem nostram perturbaverit.

H. Quomodo ex concione Anastasii presbyteri, deprehensus sit Nestorius quod Mariam non Deiparam vocaret, sed Christiparam: atque idcirco hæreticus pronuntiatus est.

III. Quid magnus Cyrillus ad Nestorium scripserit, et quomodo tertia synodus Ephesi congregata sit, ad quam Joannes Antiochenus episcopus et Theodoritus tardius accesserunt.

IV. Qualiter Nestorius a synodo depositus sit, cum episcopus Antiochiæ nondum advenisset.

A

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Τοῦ πρώτου τόμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγγρίου Σχολαστικοῦ καὶ ἀπὸ ἐπαρχῶν, τοῦ Ἐπιφανέως, Νικηφόρου Καλλιστοῦ τοῦ Σαρθοποῦλου ὁ πῖναξ (a).

Προοίμιον τοῦ συγγραφέως, πῶς ἐπὶ τὸ γράφειν τὴν παρούσαν πραγματείαν ἐλήλυθεν.

Α'. Εἶτα πρῶτον κεφάλαιον, ὅτι μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ ἀσεβοῦς Ἰουλιανοῦ τῶν αἱρέσεων μικρῶν παυθειῶν, ὕστερον ὁ πονηρὸς διάβολος τὴν πίστιν πάλιν ἐτάραττεν.

Β'. Ὅπως ἐφωράθη Νεστόριος, δι' Ἀναστασίου τοῦ μαθητοῦ διδάσκοντος, μὴ Θεοτόκον, ἀλλὰ Χριστοτόκον τὴν ἀγίαν καλῶν Θεομήτορα, δι' ἣν αἴτιαν καὶ αἱρετικὸς ὠμολόγηται.

Γ'. Ὅτι ὁ μέγας Κύριλλος τῷ Νεστορίῳ ἐγράψε, καὶ ὅπως ἡ τρίτη σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ ἠθροίσθη, ὕστερησαντος Ἰωάννου τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Θεοδορίτου.

Δ'. Ὅπως παρὰ τῆς συνόδου καθηρέθη Νεστόριος, τοῦ Ἀντιοχείας μὴ ἐνδημήσαντος.

VALESII ANNOTATIONES.

(a) *Νικηφόρου Καλλιστοῦ ὁ πῖναξ*. Hæc verba desunt in optimo codice illustrissimi antistitis Dionysii Tellerii, Remensis archiepiscopi. Parumque abfuit quin ea ex editione nostra expungerem. Neque enim puto hujus indicis auctorem esse Nicephorum Callistum. Nam cum hic index habeatur

in vetustissimo codice Florentino, qui ante quingentos annos exaratus est, ut mihi affirmavit peritissimus ejus rei judex Emericus Bigotius, hujus auctor esse non potest Nicephorus, quippe qui Andronicus imperante vixit.

Ε'. Ὡς μετὰ πέντε ἡμέρας ἐλθὼν ὁ Ἀντιοχείας Ἀ
Ἰωάννης καθαιρεῖ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ
Μέμνονα τὸν Ἐφέσου· οὗς ἡ σύνοδος πάλιν ἠθώωσε,
καθελούσα Ἰωάννην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ· καὶ ὅπως
δὲ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως συμβαίνουσι Κύριλλος
καὶ Ἰωάννης, κυρώσαντες ἔτι καὶ τὴν Νεστορίου
καθαίρεσιν.

Γ'. Περὶ Παύλου τοῦ Ἐμέσης, εἰς Ἀλεξανδρείαν
ἐλθόντος· καὶ Ἐπαινος Κυρίλλου διὰ τὴν ἐπιστολήν.

Ζ'. Οἷα ὁ δυσσεβὴς Νεστόριος πεπονθέναι περὶ
αὐτοῦ γράφει, καὶ ὡς σκώληξι τὴν γλῶτταν τὸ τε-
λευταῖον βρωθεὶς, εἰς Ὑασιν ἀπέβροχε τὴν ψυχήν.

Η'. Ὡς μετὰ Νεστορίου Μαξιμιανὸς, καὶ μετὰ
τῦτον Πρόκλος, εἶτα Φλαβιανὸς γίνονται.

Θ'. Περὶ τοῦ δυστυχοῦς Εὐτυχοῦς, καὶ ὅπως παρὰ
τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καθηρέθη Φλαβιανοῦ, καὶ
περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ δευτέρας ληστρικῆς συνόδου.

Ρ'. Ὅσα παρὰ τοῦ Διοσκόρου καὶ Χρυσάφου τὸ
παράλογον ἐν Ἐφέσῳ συνέδριον διεπράξατο.

ΙΑ'. Ἀπολογία τοῦ συγγραφέως ὑπὲρ τῶν ἐν ἡμῶν
διαφορῶν καὶ κατάγγελος τῶν Ἑλληνικῶν ὕθλων.

ΙΒ'. Ὅπως ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος τὴν Νεστορίου
εἵρεσιν ἀπελάυνει.

ΙΓ'. Περὶ τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Στυλίτου.

ΙΔ'. Περὶ τοῦ πολλάκις φαινομένου ἀστέρος ἐν τῇ
περὶ τὸν κίονα στοᾶ τοῦ ὁσίου Συμεῶν, ὃν ἐωράκει
ὁ συγγραφεὺς καὶ ἄλλοι, καὶ αὐτῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ
ἁγίου.

ΙΕ'. Περὶ τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου,
καὶ Συνεσίου τοῦ Κυρήνης ἐπισκόπου.

ΙϚ'. Ὅπως ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐκ Ῥώμης ἀνα-
κομιθεὶς, παρὰ Θεοδοσίου ἐν Ἀντιοχείᾳ κατετέθη.

ΙΖ'. Περὶ Ἀττίλα τοῦ Σκυθῶν βασιλέως, καὶ ὅπως
τὰ Ἐῶα καὶ Ἐσπέρια κατέστρεψε· καὶ περὶ τοῦ γε-
νομένου ξένου σημείου, καὶ τῶν ἄλλων ἐν κόσμῳ
φεβερῶν σημείων.

ΙΗ'. Περὶ τῶν οἰκοδομιῶν τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ
εἴνες οἱ ἐργασάμενοι ταύτας.

ΙΘ'. Περὶ πολέμων διαφορῶν Ἰταλικῶν, καὶ Περ-
σιῶν, οἱ ἐπὶ Θεοδοσίου γεγόνασι.

Κ'. Περὶ τῆς βασιλείας Εὐδοκίας, καὶ Εὐδοξίας·
τῆς θυγατρὸς, καὶ ὅπως εἰς Ἀντιόχειαν καὶ Ἱερο-
σόλυμα ἀφίκετο.

ΚΑ'. Ὅτι καλῶς τὰ περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἢ Εὐ-
δοκία εἰρήνηκε, καὶ περὶ διαφορῶν βιοτικῆς καὶ διαίτης
τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μοναχῶν.

ΚΒ'. Ὅσα εἰδείματο ἡ βασιλὶς Εὐδοκία κατὰ Πα-
λαιστίνην, καὶ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ πρωτομάρτυρος
Στεφάνου, ἐνθα καὶ ὁσίως ἐτάφη. Ἐτι δὲ καὶ περὶ
τῆς τελευταίας τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

V. Quomodo Joannes Antiochensis episcopus
cum post quintum diem advenisset, Cyrillum
Alexandriæ et Memnonem Ephesi episcopos desti-
tuit: qui mox a synodo innocentes pronuntiati
sunt; et Joannes una cum suis depositus: et quo-
modo Cyrillus ac Joannes interventu imperatoris
Theodosii in gratiam redierint, et Nestorii deposi-
tionem confirmaverint.

VI. De Paulo Emese episcopo qui Alexandriam
missus est. Et qualiter Cyrillus Joannis epistolam
laudavit.

VII. Quæ et quanta Nestorius se passum esse
dicat. Et quomodo lingua tandem vermibus erosa,
apud Oasim insulam perierit.

VIII. Quomodo post Nestorium Maximianus, et
post hunc Proclus, deinde Flavianus episcopi facti
sint.

IX. De infortunato Eutyche: et quomodo a Fla-
viano episcopo depositus est, et de latrociniali
synodo Ephesina secunda.

X. Quæ per Dioscorum et Chrysaphium gesta
sint in illegitimo concilio Ephesino.

XI. Defensio varietatis opinionum quæ sunt apud
Christianos, et derisio fabularum gentilium.

XII. Quomodo imperator Theodosius hæresim
Nestorii profligavit.

XIII. De sancto Symeone Stylita.

XIV. De Stella quæ sæpe cernitur in porticu
juxta columnam Symeonis, quam scriptor hic et
alii complures viderunt: et de capite ejusdem sancti
Symeonis.

XV. De sancto Isidoro Pelusiota et Synesio Cyre-
narum episcopo.

XVI. Quomodo divinus Ignatius ab urbe Roma
deportatus, Antiochiæ depositus sit ab imperatore
Theodosio.

XVII. De Attila Hunnorum rege: et quomodo
Orientis et Occidentis provincias vastaverit: item
de horrendo terræ motu, aliisque terribilibus signis
quæ toto orbe contigerunt.

XVIII. De operibus publicis Antiochiæ et eorum
conditoribus.

XIX. De variis bellis quæ tum in Italia tum in
Perside gesta sunt regnante Theodosio.

XX. De Eudocia Augusta, deque ejus filia Eudo-
xia: et quomodo Eudocia Antiochiam venerit, et
Hierosolymam ingressa sit.

XXI. Quod Eudocia Augusta Hierosolymis multa
præclare gessit: et de discrepante vita et conver-
satione monachorum Palæstinæ.

XXII. De operibus ab Eudocia Augusta in Palæ-
stina ædificatis, et de ecclesia sancti Stephani
protomartyris, in qua religiose sepulta est. Item
de morte imperatoris Theodosii.

TOMOΣ ΠΡΩΤΟΣ.

LIBER PRIMUS.

249 *Proœmium scriptoris, in quo exponit qua ratione ad scribendam hanc historiam se contulerit.*

Eusebius Pamphili, vir cum in aliis rebus disertissimus, tum in scribendo tantum valens, ut possit lectores suos, si non perfecte orthodoxos efficere, ita tamen impellere, ut nostra libenter amplectantur : Eusebius, inquam, Pamphili, et Sozomenus, ac Theodoritus et Socrates, benignissimi Servatoris nostri adventum in terras, ejusque ascensum in cœlum ; tum ea quæ a divinis apostolis et a fortissimis martyribus pro fide certantibus præclare sunt gesta : quidquid præterea, aut laude, aut vituperatione dignum actum est a nostris usque ad principatum Theodosii, omnium optime ac diligentissime scriptis prodiderunt. Sed quoniam ea quæ posthæc consecuta sunt, haudquaquam illis inferiora, nullus adhuc persequi aggressus est ; ego, licet in ejusmodi rebus parum exercitatus, laborem hunc suscipere, et historiam earum rerum contexere decrevi. Et enim eo, qui piscatoribus sapientiam indidit, et qui ex bruti animalis lingua articulatam vocem expressit, adjuvante, confido me res oblivione intermortuas excitaturum, et oratione mea vitam eis redditurum, et immortalitatem donaturum esse commemoratione hominum sempiterna : quo a singulis **250** cognosci possit, quid et quando ; ubi locorum, et quomodo : adversus quos, et a quibus ad nostra usque tempora sit gestum : nihilque eorum quæ memoria digna sunt, per mollem ac solutam desidia, perque oblivionem quæ desidiæ proxima est, inde scribendi sumam exordium, ubi viri superius a

A Προοίμιον τοῦ συγγραφέως, πῶς ἐπὶ τὸ γράφειν τὴν παρούσαν πραγματείαν ἐβλήθη.

Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλῳ (ἀνὴρ δὴ ἐς τὰ μάλιστα λόγιος ὁ Παμφίλου τὰ τε ἄλλα, καὶ ὥστε πείθειν οἷός τε εἶναι τοὺς ἐντυγχάνοντας θρησκεύειν τὰ ἡμέτερα, εἰ καὶ μὴ λίαν ἀκριβεῖς οἶδε ποιεῖν [1]). Εὐσεβίῳ τε οὖν τῷ Παμφίλῳ, Σωζομένῳ τε καὶ Θεοδορίῳ, καὶ Σωκράτει, ἀριστα πάντων πεπνήνηται, ἥ τε ἐς ἡμᾶς ἀφιξίς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἥ τε ἐς οὐρανοὺς ἀνάβασις, ὅσα τε τοῖς θεσπεσίοις ἀποστόλοις, ἀτὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις μάρτυσι διαθλεύουσι κατῶρθωτο, ἥ εἰ τι : καὶ ἄλλο ἀξιόλογον ἡμῖν, ἥ καὶ τὴν ἄλλως ἔχον πέπρακται, μέχρι τινὸς μέρους (2) τῆς Θεοδοσίου βασιλείας. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐξῆς οὐ πολλῶ τούτων ἀποδέοντα, οὐθενὸς πῶ καθ' εἰρμὸν (a) τετύχηκε λόγου : ἔδοξέ μοι, εἰ καὶ μὴ δεινὸς ἐγὼ τὰ τοιαῦτα, τὸν ὑπὲρ τούτων ἀνελέσθαι πόνον, συγγραφῆν τε ταῦτα ποιήσασθαι, εὖ μάλα πιστεύσαντι, τῷ καὶ ἀλιείας σοφίαν, καὶ γλῶσσαν ἄλογον ἐς ἔναρθρον εὐφωνίαν κινήσαντι, ἀναστῆσαι τε τὰς ἤδη τῇ λήθῃ τεθηκυίας πράξεις, ψυχῶσαι τε τῷ λόγῳ, καὶ ἀθανατῆσαι : τῇ μνήμῃ ὡς ἂν ἔχοι τῶν ἐντυγχάνόντων ἕκαστος μέχρις ἡμῶν εἰδέναι, τί τε καὶ ὅτε, καὶ ὅποι, καὶ ὅπως, καὶ πρὸς οὓς καὶ παρ' ὧν ἐγένοντο, καὶ μὴ ἔν τῶν τῆς μνήμης ἀξίῳ διαλάθει ὑπὸ τῇ ἀνεμνήνῃ καὶ ἐκλύτῳ βραθυμίᾳ, καὶ τῇ ταύτης ἀγχιθύρῳ λήθῃ κρυπτόμενον. Ἀρξομαι δὲ, τῆς θείας ἡγουμένης βοπῆς, ὅθεν εἰ λελεγμένοι μοι τὴν ἱστορίαν ἀπέλιπον.

C abditum delitescat. Divino igitur fretus auxilio, a me commemorati historiae suae finem fecere.

VARIAE LECTIONES.

¹ ἀπαθανάτιστα.

VALESII ANNOTATIONES.

(1) *Εἰ καὶ μὴ λίαν ἀκριβεῖς οἶδε ποιεῖν.* Non probo interpretationem Christophorsoni, qui λίαν ἀκριβεῖς vertit perfecte Christianos. Ego vero orthodoxos interpretari malui ; ἀκριβεῖς enim proprie dicuntur rectorum dogmatum sectatores. Sic Photius in *Bibliotheca* de Socrate Scholastico dicit, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δόγμασιν οὐ λίαν ἐστὶν ἀκριβής. Sensus igitur hujus loci hic est : Eusebium, etsi maxime idoneus sit ad persuadendum lectoribus ut Christianam religionem amplectantur, non posse tamen eos efficere in Christianæ fidei doctrina valde accuratos, cum ipse in Arianorum dogma videatur fuisse propensior. Fuit enim hæc multorum opinio de Eusebio Pamphili : quibus tamen in Præfatione

quam scripsi ad *Historiam ecclesiasticam* ejusdem Eusebii, abunde respondi.

(2) *Μέχρι τινὸς μέρους.* Postrema vox deest in codice Regio ac Florentino et Telleriano, nec habetur in editione Roberti Stephani. Primi Genevenses typographi eam addiderunt ex codice Christophorsoni, cujus variantes lectiones editæ sunt ad calcem editionis Coloniensis. Certe Christophorsonus in interpretatione sua eam vocem expressit. Sic enim vertit, *ad aliquam partem regni Theodosii.* **D** Mihi tamen elegantius videtur eam vocem suppressere quam adjicere. Quod si adjicienda esset dictio, mallet equidem addere χρόνου.

VARIORUM.

(a) *Καθ' εἰρμὸν.* Verba hæc omisit in versione sua Valesius. Vertenda sunt, *seriatim*, vel *ordine*. W. LOWTH.

ΚΕΦΑΛ. Α.

Α

CAP. I.

Ἵτι, μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ ἀσεβοῦς Ἰουλιανοῦ, τῶν αἰρέσεων μικρὰν πανθεισῶν, ἕκτερον ὁ ποτηρὸς διάβολος τὴν πίστιν πάλιν ἐτάρτυεν.

Ἄρει τῆς Ἰουλιανοῦ δυσσεβείας τοῖς τῶν μαρτύρων αἵμασι κατακλυσθείσης, καὶ τῆς Ἀρείου μανίας συνθεθείσης ταῖς ἐν Νικαίᾳ χαλκωθείσαις πέδαις, Εὐνομίου τε αὖ καὶ Μακεδονίου ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος κατὰ τὸν Βόσπορον ἐκβρασθέντων (3), καὶ πρὸς τὴν Κωνσταντινοῦ ἱερᾶ θρασυέντων πόλει, ἦν τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας τὸν πρόσφατον ἀποθεμένης ῥύπον, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπαναγομένης εὐπρέπειαν, ἐν ἱματισμῷ τε ἁ διαχύτῳ περιβεβλημένης πεποικιλμένης, τῷ τε ἔραστῇ Νυμφίῳ συναρμολομένης, οὐκ ἐνεγκλῆν ὁ μισόκαλος δαίμων, ξένου τινὸς καὶ ἀλλόκοτον ἦμῖν ἐπανίστημι πόλεμον· τὴν τε πεπατημένην εἰδωλολατρείαν περιφρονήσας, καὶ τὴν δουλικὴν Ἀρείου μανίαν παραγκωνισάμενος ἁ· καὶ προβαλεῖν μὲν ὡς ἐχθρὸς τῇ πίστει δέδοικεν, ὑπὸ τοσούτων ἀγίων Πατέρων πυργωθείση, καὶ τὰ πολλὰ τῆς δυνάμεως ἐν τῇ ταύτης πολιορκίᾳ παρηρημένον· ληπτικῶς δὲ τὸ πρᾶγμα μέτσει, πεύσει; τινὰς, ἀποκρίσεις τε αὖ μηχανώμενος, πρὸς Ἰουδαῖσιν καινοπερηῆς ἐπανάγων τὸ πλανώμενον, οὐ συνιεῖς καὶ τὴν ἐνεσῦθεν ἤρταν ὁ δειλαίος. Ὁ γὰρ πρότερον μόνον ἀντίπαλον εἶχε (4), νῦν ἐτίθητέ τε καὶ περιπίπτουσαι· καὶ οὐκ εἰ τοῦ παντὸς ἐξώσει γε φρουρατόμενος, ἀλλ' εἰ καὶ λέξιν τινὰ παραχαράττειν οἶός τε γένοιτο. Πολλάκις δὲ τῇ ἑαυτοῦ ἰlustρωμένος κακία, καὶ γράμματος ἐναλλαγὴν ἐτέχνασε (5), πρὸς μὲν τὴν αὐτὴν ἔλκοντος διάνοιαν· ὅπως δὲ τὴν γνώμην τῆς γλώσσης ἀπομερίσῃ, ἵνα μὴ τὴν αὐτὴν ὁμολογῆαν τε καὶ δοξολογίαν ὁμοφρόνως ἁ ἀμφὶ τῷ Θεῷ προσάγοιεν. Ὅπως δὲ τούτων ἕκαστον ἐπράχθη, καὶ ἵππεε τετελεύτησεν, ἐν τοῖς ἰδίῳι παραθήσομαι καιροῖς, παρυφαίων εἰ τι καὶ ἄλλο πάρεργον μὲν, ἱστορίας δὲ ἄξιον ἐξευρεῖν συνηθείην, τὴν ἱστορίαν ἀποτιθέμενος ἁ (6) ἐνθα τῷ φιλανθρωπῶ παραστατῇ θεῷ.

Quomodo post exitum impii Juliani, cum hæereses paulatim defecissent, iterum diabolus fidem nostram perturbaverit.

Cum Juliani impietas martyrum sanguine jam submersa esset, et Arii vesania fabricatis apud Nicæam compedibus astricta: Eunomius quoque ac Macedonius a sancto Spiritu quasi vento quodam expulsi, circa Bosporum, et ad sacram urbem Constantinopolim fracti obrutique essent: cum jam sacrosancta Ecclesia recenti sordium squalore deposito, pristinum decorem recuperaret, et amictu aurato ac variegato induta, cœlesti Sponso atque amatori desponderetur: id moleste ferens demon virtutis inimicus, novum quoddam et inusitatum belli genus adversus nos excitavit: simulacrorum cultum qui jam oppressus jacebat, et servilem Arii vesaniam despectui habens. Ac fidem quidem nostram aperte, ut hostis, oppugnare veritus est, quippe quæ tot ac tantorum patrum copiis munita esset, adeo ut ipse in ea oppugnanda maximam partem suarum virium amisisset. Sed magis latronum more id agere aggressus est, interrogationes quasdam ac responsiones commentus, quibus errantes ad Judaismum novo more traduceret. Nec intellexit miser, etiam inde se vincendum esse. Nam quod unum antea maxime impugnabat, id nunc miratur atque amplectitur: exultans ac triumphans gaudio, si non ex universo nos depulerit, sed vel unam dictionem adulterare potuerit. Ac sæpe numero sua se involvens malitia, unius litteræ immutationem commentus est, quæ ad eundem quidem duceret sensum; intelligentiam tamen a lingua disjungeret: ne utraque Patrum et Filium uno eodemque modo confiterentur et glorificarent. Porro qua ratione singula ista perpetrata sint, et quem exitum habuerint, suo loco ac tempore exponemus. Attexam præterea quidquid memoratu dignum reperire potuero, licet ab instituto nostro alienum esse videatur: finem scribendi facturus, ubi divino Numini placuerit.

VARIÆ LECTIONES.

ἁ add. καί. ἁ καταγκωνισάμενος. ἁ ὁμοφρόνως. ἁ ἀποθέμενος.

VALESI ANNOTATIONES.

(3) Ἐκβρασθέντων. Christophorus et Savilius emendarunt ἐκδοσθέντων. Sed longe rectior est scriptura quam exhibet codex Florentinus et Tellerianus, ἐκβρασθέντων. Metaphora est a naufragis qui tempestatis vi abripiuntur. Spiritum autem sanctum vento cuidam comparat Evagrius, cujus vi expulsi Eunomius ac Macedonius, tandem Constantinopoli naufragum fecerunt, damnati scilicet in synodo Constantinopolitana.

(4) Ὁ γὰρ πρότερον μόνον ἀντίπαλον εἶχε. Intellegit vocem consubstantialis quod Græci ὁμοούσιον dicunt. Hanc enim vocem malignus demon præcipue impugnavit, utpote quæ everriculum esset omnium hæreseon, et rectæ fidei firmissimum propugnaculum.

(5) Γράμματος ἐναλλαγὴν ἐτέχνασε. Mallem scribere ἐτέχνασε, ut legitur in codice Telleriano. Porro obscurum est quodnam hic vocabulum de-

signet Evagrius. Posset quidem intelligi τὸ ὁμοούσιον. Sed quoniam in hoc vocabulo est potius adjectio unius litteræ quam immutatio, intelligendæ sunt potius præpositiones illæ ἐξ et ἐν, quæ ob hæresim Eutylichianam maximos motus excitaverunt, cum alii ex duabus naturis, alii in duabus Christum adorandum esse dicerent.

(6) Τὴν ἱστορίαν ἀποτιθέμενος. Hic locus non caret difficultate. Musculus quidem ita vertit: Ubi absolutam hanc historiam benigno Deo commendavero. Verum hæc interpretatio ferri non potest. Itaque Christophorus aliter interpretatus est, hoc scilicet modo. Ibi que finem scribendi faciam, ubi Deo clementi ac propitio visum fuerit. Sed nec hæc interpretatio mihi penitus satisfacit. Primo enim Evagrius non dicit ἀποθησόμενος, sed ἀποτιθέμενος in præsentī. Deinde ἀποτιθέσθαι τὴν ἱστορίαν pro finire historiam, nusquam memini le-

251 CAP. II.

A

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Quomodo ex concione Anastasii presbyteri deprehensus sit Nestorius, quod Mariam non Deiparam vocaret, sed Christiparam: atque idcirco hæreticus pronuntiatus sit.

Quandoquidem Nestorius¹, lingua illa Deo inimica, alterum Caiaphæ concilium, officina blasphemix, in qua condicto pretio iterum venditur Christus, divisus atque discerptis ejus naturis, cui ne in ipsa quidem cruce ullum ex ossibus fuerat comminutum, sicuti scriptum est², nec tunica illa textilis a Deicidis discerpta fuerat; ille, inquam, Nestorius vocem quidem Deiparæ quæ a multis probatissimis Patribus, sancti Spiritus afflatu fabricata fuerat, rejecit ac repudiavit: Christiparæ autem vocabulum, tanquam adulterinam monetam, a se cusum atque eformatum vice illius supposuit; et innumeris bellis Ecclesiam replevit, civili sanguine eam inundans, materiam nequaquam mihi defuturam esse spero ad historiam apte et concinne disponendam, meque eam ad exitum usque perduciturum esse, si opitulante Christo qui super omnia est Deus, ab impiissimi Nestorii blasphemia exorsus fuero. Porro Ecclesiarum bellum hinc originem sumpsit. Fuit quidam Anastasius presbyter, haud

¹ Socr. l. vii, cap. 32. ² Joan. xix, 25.

Ὅπως ἐφωράθη Νεστόριος, εἰ Ἀναστασίον τοῦ μαθητοῦ διδάσκοντος, μὴ Θεοτόκον, ἀλλὰ Χριστοτόκον τὴν ἁγίαν καλῶν Θεομήτορα, εἰ ἦν ἄγλια καὶ αἰρετικὸς ὁμολογῆται.

Ἐπειδὴ γὰρ Νεστόριος (b), ἡ Θεομάχος γλῶσσα, τὸ Καϊάφα δεύτερον συνέδριον, τὸ τῆς βλασφημίας ἐργαστήριον, ἐν ᾧ πάλιν Χριστὸς συμφωνεῖται (7) τε καὶ πιπράσκειται, τὰς φύσεις διαιρούμενός τε καὶ σπαραττόμενος, ὁ μὴδὲ ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ ὄστον ὅλως συντριβείς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἡ τὸν ὕφαντον διόλου χιτῶνα παρὰ τῶν Θεοκτόνων περιβραχίς, τὴν μὲν Θεοτόκος φωνὴν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἤδη χαλκευθεῖσαν διὰ πολλῶν ἐγκρίτων Πατέρων, ἐξώθησέ τε καὶ ἀπεβάλετο· τὴν δὲ Χριστοτόκος παραχαράξας, ἀντεχάλευσέ τε καὶ ἀνετύπωσε· μυρίων τε αὐτῶν πόλεμον τὴν Ἐκκλησίαν ἐνέπλησεν, αἵματιν ἐμφυλίους ταύτην ἐπικλύσας· δοκῶ μὴ ἀπορίσειν πρὸς εὐλογον διασκευὴν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ταύτης τελευτῆς καταστήσειν, εἰ γὰρ προοιμισασθεῖη, Χριστοῦ τοῦ ἐπὶ πάντων συνεργούντος Θεοῦ, ἐκ τῆς Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς βλασφημίας. Ἦρξαιτο δὲ ὁ τῶν Ἐκκλησιῶν πόλεμος ἐνθένδε· Ἀνάστασις (8) τῶν προσβύτερος, τὴν γνώμην κακίδοξος, Νεστορίου καὶ τῶν Νεστορίου Ἰουδαϊκῶν δογμάτων διάπυρος

VALESI ANNOTATIONES.

Ἀποτίθεσθαι proprie dicitur recondere: unde ἀποθήκη est cella promptuaria. Sumitur etiam pro deponere humi vel in monumento. Hesychius in Lexico ἀπόθετος inquit, ὁ κείμενος. Idem Hesychius ἀποτίθεσθαι significare ait ἐκτίθεσθαι. Quæ quidem significatio priori contraria est. Occultare enim, et edere seu promulgare, inter se contraria sunt. Malim igitur hunc Evagrii locum ita interpretari: Historiam editurus, quando clementi placuerit Deo. Si quis tamen Christophorsoni versionem præferat, non magnopere repugnabo. Certe Evagrius in cap. 7. τὸν βίον ἀπέθετο dixit pro finire. In cap. tamen decimo tertio hujus libri hoc verbum usurpat Evagrius pro referre seu exponere. Sic enim ait: Ἐγγραφὴ δὲ καὶ λογίως ἀπέθετο, etc. Et in cap. 11 ἀπετίθη eodem sensu ponitur pro ἐξετέθη. Item initio libri secundi ἀποθήκεσθαι dicit pro ἐκθώκεσθαι.

(7) *Ἐν ᾧ πάλιν Χριστὸς συμφωνεῖται.* Mirum est in hujus loci interpretatione lapsos esse ambos interpretes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Officina blasphemix, in qua rursus ad iudicium vocatur et venditur Christus.* Christophorsonus vero interpretatur hoc modo: *Qui blasphemix officinam, in qua Christus denuo trucidatur et dividitur, instruxit.* Neuter bene. Nam nec ad iudicium vocari convenit officinæ: Nec συμφωνεῖται Græce dicitur. Miror certe Henricum Savilium, qui hanc Christophorsoni ineptissimam emendationem ad marginem sui codicis ascripserit. Vertendum erat *Officina blasphemix, in qua pactum inicitur de Christo, et pretio venditur Christus.* Nam συμφωνῶν proprie est pascior, et συμφωνῶν pactum conventum, pactio, ut legitur in veteribus Glossis. Quod verbum sæpius occurrit in libris Jurisconsultorum Græcorum.

(8) *Ἀναστασις.* Erat hic Anastasius syncellus Nestorii episcopi Constantino-politani; ut testatur Theophanes in *Chronico* et Anastasius Biblio-

thecarius. Habebant enim patriarchæ syncellos, quos sibi eligebant ex ordine presbyterorum, id est concellaneos seu cohabitatores. Sic in epistola synodi Constantinop. ad Hormisdam papam de electione Epiphaniï patriarchæ Constantinopolitani, quam refert Baronius anno Christi 520, inter legatos missos a synodo nominatur Heraclianus presbyter sanctæ majoris Ecclesiæ, et cohabitator Epiphaniï patriarchæ. [Sic etiam Augustinus in Sermone 2do ad populum Hipponensem *De vita et moribus clericorum* suorum, cohabitatores suos vocat clericos qui cum ipso manebant in domo episcopi.] Ipse quoque Epiphanius prius presbyter ac syncellus fuerat Joannis patriarchæ CP. ut testatur Dioscorus in epistola ad Hormisdam papam. Denique Joannes, presbyter quoque ac syncellus fuerat Timothei patriarchæ CP. ut docet Victor Tunonensis in *Chronico*, Agapeto V. C. *Timotheus CP. episcopus obtrectator synodi Chalcedonensis, quinta die Aprilis occubuit, et Joannes Cappadox in cella propria atque presbytero episcopatum tradidit*, Scribe meo periculo, *Et Joanni Cappadoci syncello proprio atque presbytero, etc.* Nihil certius hac emendatione. Erant etiam syncelli ex ordine diaconorum. Sic in actione tertia concilii Chalcedonensis, Agorastus quidam diaconus dicitur syncellus Dioscori episcopi Alexandrini. Exstat denique apud Ennodium præceptum, quando omnes episcopi jussi sunt cellianos habere. In quo ita legitur: *Nullum ergo sacerdotem antiquis et modernis legibus obsequentem, nullumque Levitarum, sine bene probata volumus quocumque loci manere persona. Vel quem substantia exilitas non permiserit habere consortem, ipse concellaneus fiat alterius.* Non soli igitur patriarchæ syncellos habuerunt. Certe Stephanus syncellus Synœtici Tarsensis episcopi memoratur ab Ephremio apud Photium.

VARIORUM.

(b) *Νεστόριος.* De Nestorio vid. Socr. lib. vii, cap. 29; de Anastasio Socr. lib. vii, cap. 32; de

voce Θεοτόκος ibid. c. 32; de synodo i Ephesina, ibid. c. 51.

dum indixit die sanctæ Pentecostes, quo die vivificus Dei Spiritus in nos descendit. Ac Nestorius quidem, eo 253 quod Ephesus haud procul abest Constantinopoli, primus illic adfuit. Cyrillus quoque una cum provincialibus episcopis, ante præstitutum diem advenit. Joannes vero Antiochensis episcopus, una cum suis ad constitutum diem non adfuit: non tamen sua sponte, sicut multis videtur dum moram suam excusat: sed propterea quod episcopus provincie suæ citius colligere non potuerat. Quippe urbes quæ sub illo erant, ab urbe Antiochia quæ nunc Theopolis dicitur, homini quidem expedito distant duodecim dierum itinere: aliis vero amplius etiam quam duodecim. Ephesus autem distat ab urbe Antiochia itinere dierum triginta. Provincie affirmabat Joannes se ad constitutum diem occurrere non potuisse, quando episcopi quos secum habebat, Dominicam illam quæ nova vulgo dicitur, in suis sedibus celebrassent.

CAP. IV.

Qualiter Nestorius a synodo depositus sit, cum episcopus Antiochiæ nondum advenisset.

Elapsis igitur diebus quindecim ultra præstitutum diem, episcopi qui ad id convenerant, quasi orientales omnino venturi non essent, aut certe post longi temporis moram; in unum coeunt, divino Cyrillo Cælestini quoque Romane urbis, uti supra

την ἀγίαν Πεντηκοστήν ἡμέραν, ἐν ἣ τὸ ζωοποιὸν ἡμῖν ἐπεφοίτησε Πνεῦμα (12). Καὶ Νεστόριος μὲν, οὐ μακρὰν τῆς Ἐφέσου διαστάσεως τῆς Κωνσταντινου, φθάσει πάντως. Καὶ Κύριλλος δὲ καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν, πρὸ τῆς ἐπαγγελθείσης ἡμέρας ἀπυργήσαν. Ἰωάννης δὲ ὁ τῆς Ἀντιοχείων πρόεδρος, σὺν τοῖς ἄμφ' αὐτὸν ἀπελείφθη τῆς ὁρισθείσης ἡμέρας, οὕτε ἐκὼν, ὡς πολλοῖς ἀπολογούμενος δοκεῖ* (15): ἀλλ' ὅτι μὴ ἀγεῖραι τάχιστα τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ἐδυνήθη, διισταμένων τῶν αὐτῶν πόλεων τῆς πάλαι μὲν Ἀντιόχου, νυνὶ δὲ Θεοῦ προσαγορευομένης πόλεως, ἔδδν ἀνδρὶ εὐζώνῳ ἡμερῶν δευκαίδεκα, τισὶ δὲ, καὶ πλέον· διεστῶσης δὲ καὶ τῆς Ἐφείων ἐκ τῆς Ἀντιόχου ἔδδν ἡμερῶν μάλιστα τριάκοντα· ἐνισχυρίζομενος μὴ ποτε ἐν αὐτὸν φθῆναι τὴν κυρίαν, εἰ τὴν καλουμένην νέαν Κυριακὴν (14) οἱ ἄμφ' αὐτὸν ἀνὰ τοὺς οἰκιστοὺς ἐπέτελεσαν ὀρόνους.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ὅπως παρὰ τῆς συνόδου καθιμρέθη Νεστόριος, τοῦ Ἀντιοχείας μὴ ἐνδημήσαντος.

Ὡς οὖν ἡ κυρία παρῴχηκεν ἡμέρας πεντεκαίδεκα, οἱ ἐπὶ τοῦτο συναθροισθέντες, ὡς οὐ φθισομένων τῶν Ἀνατολικῶν, ἢ εἰ καὶ φθαῖεν, μετὰ πολλοῦ χρόνου τριθῆν ἀλίζονται, Κυρίλλου τοῦ θεσπέσιου διέποντος καὶ τὸν Κελεστίνου τόπον (15), τὴν ἐπι-

* C. C. διεκινύει.

VARIABLE LECTIONES.

VALESH ANNOTATIONES.

(12) Ἡμῖν ἐπεφοίτησε Πνεῦμα. Vox ἡμῖν dispicuit Nicéphoro. Itaque loco illius substituit hæc verba: τὸς ἱεροῖς ἀποστόλοις. Sed nihil opus erat emendatione. Nam vox ἡμῖν hoc loco ponitur pro Ecclesia Dei, quæ tunc temporis in apostolis residebat. Antea quidem Spiritus sanctus descenderat in Mariam, tunc cum illa Filium Dei concepit: et postea in Christum, quando Christus baptizatus est in Jordane. Verum speciali privilegio id tunc illis contigit. Die vero Pentecostes Spiritus sanctus primum descendit in Ecclesiam Dei per apostolos, siquidem apostoli eundem Spiritum quem tunc acceperant, postea successoribus suis per impositionem manuum tradiderunt.

(13) Ὡς πολλοῖς ἀπολογούμενος δοκεῖ. Nicéphorus pro verbo δοκεῖ habet ἐλεγεῖν. Christophorus vero legit ὡς πολλοῖς ἀπολογούμενος δοκεῖ. Ita enim vertit hunc locum: Joannes præsul Antiochiæ una cum suis ad diem dictum absuit; non quidem sua sponte, sicut multis videtur, qui ejus factum defendere volunt. Quam tamen emendationem licet Savilius ad oram sui codicis ascripserit, probare non possum. At Musculus locum hunc ita vertit: Verum præter animi sui sententiam, sicut et multis, moram illam excusans, ostendit. Ego vero nihil mutandum censeo, et locum sic interpretor: Joannes vero ad constitutum diem non adfuit: non quidem sua sponte, sicut multis videtur, dum factum suum excusans. Certe non potest alius esse sensus horum verborum.

(14) Εἰ τὴν καλουμένην νέαν Κυριακὴν. Græci Dominicam primam post Pascha, νέαν seu καινὴν Κυριακὴν olim vocabant. Ita Gregorius Nazianze-

nus in oratione 19 quam dixit in funere patris sui Gregorii: Ἡ καινὴ παρῆν ἡμέρα τῆς ἐστῆς, ἣν οὕτως ὀνομάζομεν, πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν ἀναστάσιμον ταύτην ἔγοντες. Exstat ejusdem Gregorii Nazianzeni oratio 45 in hanc novam Dominicam: in qua rationem affert, cur hæc dies dicatur nova Dominica. Sed et synodus in Trullo hanc Dominicam, quam nos vulgo Dominicam in albis vocamus, καινὴν Κυριακὴν appellant. Sic enim dicunt in canone 76, ἀπὸ τῆς ἀγίας ἀναστασίμου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας, μέχρι τῆς καινῆς Κυριακῆς, etc. In actione 5 synodi CP. sub Mena pag. 735 dicitur νέα Κυριακὴ. — Tho. Smithus in libro de Ecclesia Græca, pag. 32. Edit. Lond. 1680 narrat, Græcos etiam hodie hanc Dominicam appellare καινὴν et νέαν et διακαινίστιμον. Meursius contendit scribendum esse διακαινίστιμον, i. e. regenerantem aut renovantem Dominicam. Vid. Meursii Glossarium, voce διακαινίστιμος. M. SNORTING.

(15) Κυρίλλου διέποντος καὶ τὸν Κελεστίνου τόπον. Cyrillum in Ephesino concilio Cælestini Rom. Pontificis vices gessisse satis constat. Certe in actis ejus concilii Cyrillus hoc titulo ubique decoratur, etiam post adventum legatorum sedis Romanæ, ut patet ex actione quarta ejusdem concilii, ubi legati Romanistim post Cyrillum Alexandrinum ante reliquos omnes episcopos nominantur. Duplici igitur nomine Cyrillus Ephesino concilio præsedit, videlicet tanquam episcopus Alexandrinus, et tanquam Vicarius episcopi Romani. Nicéphorus in lib. xiv, cap. 34, ait Cælestinum Romanæ urbis episcopum, cum propter navigationis pericula huic synodo interesse minime potnis-

* C. C. Codicem CASTELLANI designant.

σκοπήν¹⁰, ὡς εἴρηται, τῆς πρεσβυτέρου Ῥώμης; **A** πρυτανεύοντος. Καλοῦσι δ' οὖν καὶ τὸν Νεστόριον, προτρέποντες τοῖς ἐπαγομένοις ἀπολογήσασθαι. Καὶ βῆτα κατὰ τὴν προτεραίαν ὑποσχόμενος ἀφικνεῖσθαι, εἴπερ δεήσει, καὶ τῶν ὑποσχθέντων καταλογωθήσας, καὶ τρίς κληθεὶς, ἐπειδὴ μὴ ὑπῆντοχε, τῆς ζητήσεως οἱ συνελθόντες ἀντελάθοντο. Καὶ Μέμνηρος τοῦ τῆς Ἐφεσίων προέδρου τὴν διέλευσιν τῶν ἡμερῶν τῶν μετὰ τὴν κυρίαν διελθόντος (ἐτύγγηρον δὲ ἐξακίδεκα τὸν ἀριθμὸν ὄσσαι), καὶ τῶν ἐπιτολῶν ἀνεγνωσμένων Κυρίλλου τοῦ θεσσαλείου τῶν πρὸς Νεστόριον ἐργασμένων αὐτῷ, καὶ πρὸς γε, τῶν Θεοδοσίου πρὸς αὐτὸν Κύριλλον· ἐγγραφεῖται δὲ καὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ἐπιστολῆς Κελεστίνου τοῦ πάπυ, τῆς πρὸς αὐτὸν Νεστόριον γενομένης; εἰπόντων τε αὐ **B** Θεοδοσίου ἐπισκόπου Ἀγκύρων, Ἀκακίου τε τὸν Μεσηνῆς θρόνον διέποντος, καὶ ἄλλων κατὰ τὴν Ἐφεσίων ἀναφανδὸν βλασφημίας ἀπηρνούσαν ῥήματα ὁ Θεοδοσίου; συνυφανθεισῶν δὲ καὶ πολλῶν ῥήσεων ἁγίων καὶ ἐγκρίτων Πατέρων, τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμείλιχτον ἐκθεμένων πίστιν· ἐνταγέντων γε μὴν καὶ σαφῶρων ἐκφρόνως βλασφημηθέντων παρὰ τοῦ δυσσεβῆ; Νεστορίου· ἡ ἅγια σύνοδος πρὸς λέξιν ἀπεφῆκατο ταῦτα ἵπρὸς τοῖς ἄλλοις μῆτε ὑπακούσαι οὐκ ἐθέντος τοῦ τιμωτάτου Νεστορίου τῆ ἡμῶν ῥήσει, μῆτε μὴν τοὺς παρ' ἡμῶν ἀποσταλέντας; ἁγιωτάτους καὶ θεοσεβεστάτους ἐπισκόπους προσεξιμένους, ἀναγκαιῶς ἐχωρήσαμεν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν δυσσεβθέντων αὐτῷ· καὶ φωράσαντες αὐτὸν **C** τε τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ καὶ τῶν συγγραμμάτων, ὧν καὶ ἀναγνωσθέντων, καὶ ἐκ τῶν ἀρτίως παρ' αὐτῷ ῥηθέντων κατὰ τὴνδε τὴν μητροπόλιν, καὶ ἑρισμαρτυρηθέντων, δυσσεβῶς φρονούντα καὶ κτηνώτητα, ἀναγκαιῶς κατεπειχθέντες ἀπὸ τε τῶν παύων, καὶ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ Κελεστίνου τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας, δακρύσαντες πολλὰς, ἐπὶ ταύτην τὴν σκυθρωπὸν ἐχωρήσαμεν ἀπόφασιν· Ὁ βλασφημηθεὶς τοίνυν παρ' αὐτοῦ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὥρισεν διὰ τῆς παρουσίας ἁγίας συνόδου, ἀλλότριον εἶναι τὸν αὐτὸν Νεστόριον τοῦ τε ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καὶ παντὸς συλλόγου ἱερατικοῦ. »

¹⁰ C. C. τῆς τοῦ ἐπισκόπου.

diximus, episcopi vices gerente. Accersunt itaque Nestorium, hortantes ut objectis criminibus responderet. Qui cum prima die pollicitus se **254** venturum si opus esset, promissum exsequi neglexisset, ac ter vocatus, sese in iudicio non stetisset episcopi qui aderant, negotium examinare aggressi sunt. Cumque Memnon episcopus Ephesiorum, dies qui ultra præstitutum tempus effluerant, percensuisset, erant autem dies illi numero sedecim; lectæque essent epistolæ divini Cyrilli ad Nestorium, et Nestorii vicissim ad Cyrillum datæ : cum adjecta etiam esset sacra illa epistola admirabilis Cælestini ad eundem Nestorium : cumque Theodotus Ancyrae et Acacius Melitinae episcopi, verba impia quæ Nestorius Ephesi palam effuderat exposuissent : collectis denique multis sententiis sanctorum et probatissimorum Patrum, qui rectam ac sinceram fidem exposcerant : insertis etiam variis blasphemis quas impius Nestorius vesana mente profuderat : sancta synodus adversus Nestorium hæc ad verbum pronuntiavit [Ad hæc quoniam reverendissimus Nestorius nec vocationi nostræ obtemperare voluit, nec sanctissimos et religiosissimos episcopos a nobis missos suscepit, necessitate compulsi, ea quæ ab illo impie dicta fuerant, examinare aggressi sumus. Cumque illum partim ex epistolis ejus ac libris qui etiam recitati sunt : partim ex verbis ipsius quæ nuper in hac Metropoli dixit, et quæ multorum testimonio confirmata sunt, impie sentire ac predicare deprehendissemus, adigente canonum auctoritate et epistola sanctissimi Patris et collegæ nostri Cælestini Ecclesiæ Romanæ episcopi, post multos fletus ad hanc tristem sententiam tandem processimus.] Igitur Dominus noster Jesus Christus, contra quem impie locutus est Nestorius, per hanc sacrosanctam synodum decrevit, eundem Nestorium et ab episcopali dignitate, et ab omni sacerdotali conventu extraneum esse. »

VALESH ANNOTATIONES.

set, vices suas, Cyrillo mandasse. Atque ex eo tempore Cyrillum et successores ejus Alexandrinos episcopus, mitram sumpsisse. et papæ vocabulum sibi vindicasse, orbisque totius iudices esse appellatos. Sed hæc inepta sunt et falsissima. Dicit enim ante Cyrillum, episcopi Alexandrini papæ vocabantur. Nam Dionysius Alexandrinus in epistola tertia ad Philemonem, Heraclam beatissimum papam appellat, ut legitur apud Eusebium in lib. vii *Ecclesiasticæ Historiæ*. Et Athanasius in *Apologetico secundo* refert epistolam Ischyrae ad se scriptam hoc titulo : *Beatissimo papæ Athanasio Ischyrae in Domino Salutem*. Adde quod Cælestinus Cyrillum vicarium suum constituit in Nestorii duntaxat causa, non in reliquis omnibus : isque honos Cyrilli personæ privatum concessus est, non autem sedi Alexandriæ. Itaque successores Cyrilli eum honorum postea sibi vindicare minime potuerunt, qui

Cyrillo ad tempus duntaxat indultus fuerat. Certe Marcellinus Comes id diserte notat in *Chronico* consulatu Theodosii Junioris XIII et Valentiani Augusti III. *Nestorius Constantinop. sedis perfidus antistes, a quo Nestoriana perfidia pullulavit, apud Ephesum ducentorum sanctorum Patrum sententia in synodo condemnatus est, Cælestino Cyrillum Alexandrinæ civitatis episcopum pro tempore vicarium renuntiantem*. Illud præterea notandum est in supradicto Nicephori loco, tam Nicephorum, quam eos a quibus id mutuatus est Nicephorus, non dubitasse quin Romanus episcopus iudex esset omnium Ecclesiarum. Nam cum scribant Cyrillum posteaquam vicarius a Cælestino episcopo Romano renuntiatus est, iudicem Ecclesiarum totius orbis cognominatum fuisse, procul dubio existimarunt hæc fuisse prærogativam Rom. pontificis, ut totius orbis Ecclesiarum iudex haberetur.

CAP. V.

modo Joannes Antiochenus episcopus cum post tantum diem advenisset, Cyrillum Alexandriae et Memnonem Ephesi episcopos deposuit. Qui mox a synodo innocentes pronuntiati sunt, et Joannes una cum suis depositus. Et quomodo Cyrillus ac Joannes interventu imperatoris Theodosii, in gratiam redierint, et Nestorii depositionem confirmaverint.

Post legitimam hanc et justissimam sententiam, Joannes Antiochenus episcopus una cum antistitibus suis venit, quinto post die quam Nestorius fuerat destitutus. Et collecto episcoporum suorum concilio, Cyrillum deponit ac **255** Memnonem. Sed cum Cyrillus ac Memnon libellos obtulissent synodo illi quæ cum ipsis fuerat congregata, licet Socrates per ignorance id paulo aliter retulerit, accesserit est Joannes ut depositionis a se factæ rationem redderet. Qui cum post tres continuas vocationes non adfuisset, Cyrillus quidem ac Memnon a depositionis sententia absoluti sunt: Joannes vero et qui cum illo erant episcopi, ab ecclesiastica communionem et ab omni sacerdotali auctoritate submoti. Porro imperator Theodosius, initio quidem depositionem Nestorii haudquaquam probavit: postea vero cognita ejus impietate, cum litteras admodum illi inter se conciliati sunt, et depositionem Nestorii confirmarunt.

CAP. VI.

De Paulo Emisæ episcopo qui Alexandriam missus est. Et qualiter Cyrillus Joannis epistolam laudavit.

Cum Paulus Emisenorum episcopus Alexandriam venisset, et sermonem qui hodieque exstat, ea de re habuisset in ecclesia, quo quidem tempore Cyrillus cum epistolam Joannis plurimum laudasset, hæc ad verbum scripsit: « Latentur cæli, et exsultet terra. » Dirutus enim est paries intergerinus. Sedata est querela, omnisque occasio dissidii sublata: quippe cum Servator omnium nostrum Jesus Christus Ecclesiis suis pacem reddiderit, et religiosissimi Deoque charissimi Imperatores ad idem ipsum nos provocaverint. Qui utpote avitæ pietatis optimi æmulatores, in suis quidem ipsorum mentibus rectam fidem firmam atque inconcussam custodiunt:

VALESH ANNOTATIONES.

(13°) Καθαρεῖ Κύριλλον. Joannes offensus quod præsentiam ejus Patres non diutius expectassent. collecto ex suis Orientalibus, decemque Nestorii episcopis, 43 episcoporum conciliabulo, depositionis sententiam in Cyrillum et Memnonem Ephesinum,

VARIORUM.

(c-d) Θεοδοσίου μὴ προστιμέρον. Joannes Antiochenus et Orientales episcopi, assumpto sibi venerandæ synodi Ephesinæ nomine, scripserant imperatori, ipsum de Cyrillo et Memnone synodali sententia depositis, certiores facientes: quam ille proinde magnæ synodi Ephesinæ sententiam existimans, firmam ratamque habuit.
(e) Γράμμασι . . . πρὸς τε Κύριλλον. Dissidentibus hi antistites cum suis Ecclesiis toto pene triennio post solutam synodum; latiusque manus

Ἦς μετὰ πέντε ἡμέρας ἐλθὼν ὁ Ἀντιόχειος Ἰωάννης, καθαιρεῖ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας καὶ Μέμνονα τὸν Ἐφέσου· οὗς ἡ συνόδος πάλιν ἠθώσεν, καθελούσα Ἰωάννην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Καὶ ὅπως διὰ Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως συμβαίνουσι Κύριλλος καὶ Ἰωάννης, κηρώσαντες ἔτι καὶ τὴν Νεστορίου καθαιρεσιν.
Μετὰ γοῦν τὴν ἐνομοτάτην καὶ δικαίαν ταύτην ἀπόφασιν, ἐφίσταται τῇ Ἐφεσίων Ἰωάννης ὁ τῆς Ἀντιόχου μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων, ἡμέρας πέντε τῆς καθαιρέσεως ὑστερήσας· καὶ συναλίσας πάντας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν, καθαιρεῖ Κύριλλον (13°) καὶ Μέμνονα. Ἐκ δὲ λιβέλλων ἐπιδομένων παρὰ Κυρίλλου καὶ Μέμνονος τῇ ἅμᾳ σφίσι συναθροισθεῖσθαι ἐπιπέσει, εἰ καὶ Σωκράτης ἀγνοήσας, ἐτέρως ἐτόρησε, μετακαλεῖται Ἰωάννης ἐφ' ἧ πεποίηκεν ἀπολογησόμενος καθαιρέσει. Οὐ μὴ συναληθυθὸς μετὰ τρεῖς τὰς γενομένας κλήσεις, ἀπολύονται μὲν τῆς καθαιρέσεως Κύριλλος καὶ Μέμνων· ἀποκρίνοντα δὲ τῆς ἀγίας κοινωνίας καὶ πάσης αὐθεντίας ἱερατικῆς, Ἰωάννης καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἱερεῖς. Καὶ πρῶτα μὲν Θεοδοσίου μὴ προστιμέρον (c-d) τὴν Νεστορίου καθαιρεσιν, ὑστερον δὲ τὴν ἐκείνου βλασφημίαν ἐγνωκότες, εὐσεβεῖσι τε αὐτῶν γράμμασι χρησαμένου πρὸς τε Κύριλλον (e) καὶ Ἰωάννην τοὺς ἐπισκόπους, συμβαίνουσι πρὸς ἀλλήλους, τὴν Νεστορίου καθαιρεσιν ἐπικυρώσαντες.

ΚΕΦΑΛ. ΣΤ΄.

Περὶ Παύλου τοῦ Ἐμισῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐλθόντος, καὶ ἐπαιτοῦ Κυρίλλου διὰ τὴν ἐπιστολήν.

Παύλου τε τοῦ Ἐμισῆς ἐπισκόπου πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν γενομένου, ἐπὶ τε τῆς Ἐκκλησίας τὸν περὶ τούτου φερόμενον λόγον ἐμίλησαντος, ἐπιθήκασα καὶ Κύριλλος τὴν ἐπιστολήν Ἰωάννου εὐμνήσια ἐπαινήσας, ἐπὶ βήματος γέγραφε ταῦτα· « Εὐφραίνεσθωσαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ· ἄλυται γὰρ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ πέπυται τὸ λυπούν, καὶ διχονοίας ἀπάσης ἀνήρηται ὁ τρόπος, τοῦ πάντων ἡμῶν Σωτῆρος Χριστοῦ ταῖς αὐτοῦ Ἐκκλησίαις τὴν εἰρήνην βραβεύσαντος· κελκηκῶτων δὲ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς καὶ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφιλεστάτων βασιλέων, οἱ προγονικῆς εὐσεβείας ἀριστοὶ ζηλωταὶ γεγονότες, ἀσφαλῆ μὲν

tanquam omnium malorum architectos, quique Nestorium temere nimis et inconsulto damnassent, intorquet: cæteris, ni respiscant, et anathematis Cyrelli damnet et rejiciant, anathemati subjectis.

set hoc malum, nisi imperatoris vigilantia representum fuisset. Quare per Aristolaum tribunum ac notarum religiosissimis monitis ac severissimo jussu Joannem adegit, ut positus dissidiis reconciliaretur Cyrillo, et Acta Ephesinæ synodi sua suorumque subscriptionibus comprobaret. Cujus rei gratia Paulus Emisenus episcopus a Joanne missus Alexandriam. Vid. Concil. gen. tom. III part. III, cap. 21, 27, 28, edit. per Ph. Labbe.

καὶ ἀκατάσειστον ἐν ἰδίαις ψυχαῖς τὴν ἐρῶτην φυλάτ-
 τουσιν πίστιν· ἐξαίρετον δὲ ποιοῦνται φροντίδα τὴν
 ὑπὲρ τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν, ἵνα καὶ διαβόητον
 ἴχθυσιν εἰς αἰῶνα τὴν δόξαν, καὶ εὐκλεσεστάτην ἀπο-
 φήνωσι τὴν ἐαυτῶν βασιλείαν· Οὗτος καὶ αὐτὸς ὁ τῶν
 δυνάμεων Κύριος πλουσίᾳ χειρὶ διανέμει τὰ ἀγαθὰ,
 καὶ δίδωσι μὲν κατακρατεῖν τῶν ἀνθεστήκτων,
 χαρίζεται δὲ τὸ νικᾶν. Οὗ γὰρ ἂν διαψεύσαιτο (16)
 ὁ λέγων· « Ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ὅτι τοὺς δοξάζ-
 οντάς με δοξάζω. » Ἀφικόμενου τοίνυν εἰς τὴν
 Ἀλεξάνδρειαν τοῦ κυρίου μου τοῦ θεοσεβεστάτου
 ἰερέως καὶ συλλειτουργοῦ Παύλου, θυμηδίας ἐμ-
 παλήσμεθα, καὶ σφόδρα εἰκότως, ὡς ἀνδρὸς τοιοῦτου
 μαιτεύοντος, καὶ τοῖς ὑπὲρ δύναμιν πόνους ἐλομέ-
 νου προσομιλεῖν (17)· ἵνα τὸν τοῦ διαβόλου νικήση
 φθόνον, καὶ συνάψῃ τὰ διηρημένα, καὶ τὰ μεταξὺ
 σκάνδαλα περιελὼν, ὁμονοίῃ καὶ εἰρήνῃ στεφανώσῃ
 τὰς τε παρ' ἡμῶν καὶ παρ' ὑμῶν Ἐκκλησίας. Καὶ
 μεθ' ἑτέρου· Ὅτι ἐστὶ παντελῶς, καὶ οὐκ
 εὐάφορος (18) τῆς Ἐκκλησίας ἡ διχοστασία γέγονε,
 καὶ μάλιστα πεπληροφορήμεθα, τοῦ κυρίου μου
 τοῦ θεοσεβεστάτου Παύλου τοῦ ἐπισκόπου χάρτην
 προκομίσαντος, ἀδιάκλητον ἔχοντα τῆς πίστεως τὴν
 ὑμολογίαν, καὶ ταύτην συντετάχθαι διαβεβαιωσαμένου
 παρὶ τε τῆς σῆς ἀσφάλτου, καὶ τῶν αὐτῶν θεοσεβε-
 στάτων ἐπισκόπων. Ἔχει δὲ οὕτως ἡ συγγραφή, καὶ
 αὐταῖς λέξεσιν ἐντέθειται τῆδε τῇ ἐπιστολῇ· Περὶ
 δὲ τῆς Θεοτόκου, καὶ τὰ ἐξῆς. Ταῦτα· ἡμῶν ἐν-
 τυχόντες (19) ταῖς ἰσραὴλ φωναῖς, οὕτω τε καὶ ἐαυ-
 τῶν φρονούντας εὐρίσκοντες (« Εἰ γὰρ Κύριος, μία
 πίστις, ἓν βαπτισμα »), ἐδοξάσαμεν τὸν τῶν ἑλῶν
 Ἰωήρα Θεὸν, ἀλλήλοις συγχαίροντες, ὅτι ταῖς θεο-
 κητοῖς Γραφαῖς καὶ παραδόσει τῶν ἀγίων ἡμῶν
 Πατέρων συμβαίνουσιν ἔχουσι πίστιν, αἱ τε παρ'
 ὑμῶν καὶ αἱ παρ' ἡμῶν Ἐκκλησίαι. Ταῦτα μὲν οὖν
 ἴσθι ἐλεῖν τὸν φιλοπόνου τοῖς τὸ τριπλαῦτα γεγο-
 νῶσαν ἐπιστῆσαι βουλόμενον.

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Ὅλα ὁ θεοσεβὴς Νεστόριος πεπονηθῆναι περὶ αὐ-
 τοῦ γράφει, καὶ ὡς σκώληξι τὴν γλῶτταν τὸ
 τελευταῖον βρωθεὶς, εἰς Ὅσιν ἀπέβηξε τὴν
 ψυχήν.

Ὅπως δὲ ὁ Νεστόριος ἐξηλάθη, ἢ τί μετὰ ταῦτα

¹ I Reg. ii, 30. ² Ephes. iv, 5.

VARIE LECTIONES.

¹¹ C. C. δέ. ¹² C. C. ὑμῶν.

VALESI ANNOTATIONES.

(16) Οὗ γὰρ ἂν διαψεύσαιτο. In optimo codice
 Florentino scriptum inveni διαψεύσαιτο, longe rec-
 tius. In actis autem Ephesini concilii pag. 428,
 ubi hæc Cyrilli epistola refertur, scriptum est δια-
 ψεύσεται. Verum Florentini codicis scripturam
 confirmant Niceph. et cod. Tel.

(17) Τοῖς ὑπὲρ δύναμιν πόνους προσομιλεῖν.
 Pessime hunc locum vertit Christophorus hoc
 modo, Et graviores quam vires ferebant suscepit in
 concionando labores. Musculus vero hunc locum
 sic verterat. Et laboribus vires excedentibus collo-
 cationem suscepit. Neuter bene. προσομιλεῖν πόν-
 οῖς idem valet ac labores ferre seu tolerare. Sic
 ἑμιλεῖν τύχαις est fortune vicissitudines tolerare.
 Plutarchus in Mario de Jugurtha loquens ita scri-

A præcipuam autem curam gerunt sanctarum Eccle-
 siarum, ut et ipsi immortalem gloriam consequan-
 tur, et imperium suum celeberrimum reddant.
 Quibus et ipse Dominus exercituum, larga manu
 beneficia tribuit, donatque ut et superiores sint
 adversariis, et victoriam de hostibus reportent.
 Neque enim mentiri potest qui dixit : « Vivo ego,
 dicit Dominus, glorificantes me glorifico ». Cum
 igitur dominus meus religiosissimus frater et com-
 minister Paulus Alexandriam venisset, 256 gau-
 dio repleti sumus, idque jure optimo, quod talis
 tantusque internuntius accessisset, et labores qui
 humanas superant vires, sua sponte subire voluis-
 set, eo consilio ut diaboli invidiam vinceret, et
 divisa conjungeret, et remotis utrinque offensivi-
 bus, nostras simul ac vestras Ecclesias concordia et
 pace coronaret. Et aliquanto post. Istam porro
 Ecclesiæ dissensionem inanem prorsus et levi de
 causa susceptam fuisse, plane nobis persuasum
 fuit, postquam dominus meus religiosissimus Paulus
 episcopus epistolam attulit quæ inculpatam fidei
 confessionem continebat, affirmans eam cum a tua
 sanctitate, tum a religiosissimis qui illic sunt episco-
 pis, conscriptam fuisse. Sic autem habet illa fidei
 expositio, et iisdem verbis inserta est huic epistolæ
 Cyrilli: De Deipara vero, et reliqua. Illas sacras
 voces vestras cum legeremus, et nosmetipsos ita
 sentire animadverteremus : « Unus enim est Do-
 minus, una fides, unum baptisma », omnium
 Servatorem Deum glorificavimus, invicem gratula-
 ntes, quod tam vestræ quam nostræ Ecclesiæ
 ejusmodi fidem profiterentur, quæ et divinis Scri-
 pturis, et sanctorum Patrum traditioni consentiret.
 Atque hæc quidem cognosci possunt ab iis qui ea
 quæ tunc temporis gesta sunt, accurate perlegere
 voluerint.

CAP. VII.

Quæ et quanta Nestorius se passum esse dicat : et
 quomodo lingua tandem vermibus erosa apud Ou-
 sim insulam perierit.

Quoniam autem modo relegatus sit Nestorius, et

quid postea de illo factum sit, et qualiter ex hac luce migraverit, et quam blasphemiae suae mercedem retulerit, haudquaquam proditum est a scriptoribus historiarum. Quae profecto intercidissent, et longinquitate temporis penitus oblitata essent atque obruta, adeo ut sola quidem auditione perciperentur, nisi librum quemdam Nestorii nactus essem, qui istarum rerum narrationem complectitur. Ipse igitur blasphemiae parens et auctor Nestorius, qui non super id fundamentum quod positum fuerat, sed super arenam aedificavit domum, quae et confestim collapsa est, juxta Dominicam parabolam : adversus eos qui ipsum incusaverant, quod secus quam decebat novi aliquid invexisset, nec recte postulasset ut synodus Ephesi congregaretur : blasphemiam suam, ut voluit, defendens, praeter alia ita scribit : se omnino necessitate compulsum ad ejus partis defensionem venisse, cum sacrosancta Ecclesia duas in partes divisa **257** esset, et alii quidem *ἀνθρωποτόκον*, alii vero *Θεοτόκον* Mariam appellandam esse affirmarent. Ne igitur, inquit, duorum alterum peccarem, aut immortalia copulans mortalibus, aut si ad alteram partem me adjunxissem, exciderem altera, vocem *Χριστοτόκος* excogitavi. Addit etiam Theodosium initio quidem ob benevolentiam qua ipsum prosequeretur, depositioni ipsius minime consensisse : postea vero cum quidam episcopi utriusque partis ex Ephesiorum urbe missi essent ad Theodosium, et Nestorius ipse id rogasset, permissum ipsi esse ut ad monasterium suum reverteretur, situm ante portas urbis Antiochiae. Cujus nomen Nestorius quidem ibi non expressit : aiunt tamen monasterium Euprepium nunc appellari : quod quidem revera in suburbanis Antiochiae situm esse cognovimus, duobus circiter stadiis distans ab urbe. Refert

γένονεν ἐπ' αὐτῷ, ἢ ὅπως τὸν τῆδε κατέσρεψε βίον, καὶ ὧν ἔτυχεν ἀμοιβῶν τῆς βλασφημίας ἕνεκα, οὐ δεδήλωται τοῖς ἱστορήσασιν. Ἄ καὶ διέπεσεν ἄν, καὶ τέλειον διεβρύθη τε καὶ κατεπόθη τῷ χρόνῳ μηδὲ ψιλῶς ἀκούόμενα, εἰ μὴ Νεστορίου βίβλῳ περιέτυχον, τὴν περὶ τούτων ἱστορίαν παρεχομένην. Αὐτὸς τοῖνον ὁ τῆς βλασφημίας πατὴρ Νεστόριος, ὃ μὴ κατὰ τοῦ τεθέντος θεμελίου τὴν οἰκοδομίαν ποιησάμενος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ψάμμου κτίσας, ἢ ¹³ καὶ ταχέως διελύθη κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παραβολήν, πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντάς (19') οἱ, μὴ κατὰ τὸ δέον τι καινουργῆσαι, μηδὲ μὴν καλῶς αἰτῆσαι τὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον ἀλισθῆναι, γράφει πρὸς ἄλλοις οἷς ἐβουλήθη, ὑπὲρ τῆς ἰδίας βλασφημίας ἀπολογούμενος· ὡς ἐκ πάσης ἀνάγκης ἐς τοῦτο τάξωμαι ἐλθῆναι ἀποκριθείσης τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας, καὶ τῶν μὲν λεγόντων *ἀνθρωποτόκον* δεῖν τὴν *Μαρίαν* ὀνομάζεσθαι· τῶν δὲ *Θεοτόκον*· ἵνα γε ¹⁴, φησί, μὴ δυοῖν θάτερον ἀμαρτάνοιτο, ἢ ἀθάνατα ¹⁵ συμπλεκόμενων (20), ἢ προσχωροῦντος αὐτῷ θατέρου τῶν μερῶν τοῦ ἑτέρου στερηθεῖη, τὴν *Χριστοτόκος* (ε') ἐπενόησε φωνήν. Ἐπιστημαίνεται τε ὡς τὰ μὲν πρῶτα *θεοδόσιος* τῇ πρὸς αὐτὸν προσπαθεία τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην ἀποβολὴν οὐκ ἐκύρωσεν· εἶτα ὅτι τινῶν ἐπισκόπων ἔβθεν τε κακείθεν (21) πεμφθέντων πρὸς Θεοδοσίον ἐκ τῆς Ἐφεσίων πόλεως, αὐτοῦ τε αὐ δεηθέντος (22), ἐπετρέπη κατὰ τὸ οἰκείον ἐπαναγεῦξαι μοναστήριον, ὃ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς νυκτὸς Θεοπολιτῶν διακείται, καὶ Νεστορίῳ μὲν ἐπὶ λέξεως οὐκ ὠνόμασαι· φασὶ δὲ νῦν τὸ *Εὐπρεπίου* προσταγορεύεσθαι, ὅπερ ἴσμεν ταῖς ἀληθείαις πρὸ τῆς Θεοπολιτῶν διακείμενον, σταδίους διεστηχὸς οὐ πλείοσι δύο. Φησὶ δ' οὖν αὐτὸς ὁ Νεστόριος, ὡς τετραετῆ χρόνον αὐτόθι διατριψάς, παντοίας ἔτυχε τιμῆς, καὶ παντοίων γερῶν ἀπέλαυσε, καὶ ὡς αὐτοῖς Θεοδοσίου θεσπίσαντος, ἀνὰ τὴν καλουμένην Ὀασιν φυγαδεύεται (ε''). Τὸ δὲ γε

VARIÆ LECTIONES.

¹³ C. C. ̄. ¹⁴ γόρ. ¹⁵ ἀδύνατα.

VALESI ANNOTATIONES

(19') *Πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντάς.* In optimo, codice Florentino scriptum inveni *πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντάς οἱ*, recte procul dubio, οἱ vero idem valet ac αὐτῷ.

(20) *Ἡ ἀθάνατα συμπλεκόμενων.* Obscurus est sensus hujus loci, quem sic explanandum esse existimo. Post concionem illam Anastasii presbyteri, qui syncellus erat Nestorii, gravis dissensio exorta est in Ecclesia Constantinopolitana : cum alii quidem Mariam *Θεοτόκον* dicendam esse contenderent, alii vero *ἀνθρωποτόκον*. Cumque seditio quotidie ingravesceret, Nestorius eam sedare cupiens, vocem quamdam mediam excogitavit, ut Maria *Χριστοτόκος* in posterum vocaretur : ne si *Θεοτόκον* diceret, mortalia immortalibus copulare videretur quod ipse quidem impium esse dicebat : aut si *ἀνθρω-*

ποτόκον amplexus esset, altera pars, eorum scilicet qui *Θεοτόκον* defendebant, ab ipso deficeret, et seorsum conventus celebraret. Hic est sensus hujus loci, quem nec Musculus, nec Christophorus intellexerunt. Scribendum est igitur ἢ τὰ θνητὰ καὶ ἀθάνατα συμπλέκων. In manuscripto codice Telleriano scriptum inveni ἢ ἀθάνατον συμπλεκόμενον, etc.

(21) *Ἐρθεῖν τε κακείθεν.* Id est, ab utraque parte, tam catholicorum, quam Nestorianorum. Male Musculus vertit, *ultra citroque*.

(22) *Αὐτοῦ τε αὐτοῦ δεηθέντος.* Rectius in codice Florentino et Telleriano legitur αὐτοῦ τε αὐ δεηθέντος. Ex iisdem codicibus emendavi paulo post νῦν τὸ *Εὐπρεπίου* πρ. cum antea legeretur νόντισα ineptissime.

VARIORUM.

(ε') *Χριστοτόκος.* « Duos esse vult filios Dei, duos Christos; unum Deum, alterum hominem; unum qui ex Patre, alterum qui sit generatus ex matre. Atque ideo asserit sanctam Mariam non Theotocon, sed Christotocon esse dicendam : quia scilicet ex ea non ille Christus qui Deus, sed ille qui erat homo, natus sit. » Vincent. Lirinens. *Commonit.*

cap. 17.

(ε'') *Ἀνὰ τὴν καλουμένην Ὀασιν φυγαδεύεται.* Nestorius ex edicto imperatoris Petras relegatus est, ut videre est in Actis concilii Ephesini, part. III. Postea vero, ut videtur, Oasin deportatus. Vid. Pagi ad ann. 590, n. 4, etc. W. Lowth.

Guil. Caveus Nestorii exsilia sic enarrat. Primo

καίριον ἀπεκρύφατο. Οὐδὲ γὰρ ἐνθαδὶ ὦν (25) τῆς A οἰκείας βλασφημίας ἠρέμησεν ὡς καὶ Ἰωάννην τὸν τῆς Ἀντιόχου πρόεδρον ταῦτα μηνύσαι, ἀειφύλακτα τὸν Νεστόριον καταδικασθῆναι. Γράφει δὲ καὶ Διαλεκτικῶς (24) ἕτερον λόγον πρὸς τινὰ δῆθεν Λιγύπτιον συγκείμενον περὶ τῆς αὐτοῦ ἐς Ὀασιν ἐξορίας, ἐνθα τὰ περὶ τούτων πλατύτερον λέγει. Ἄνω δὲ τετύχηκε διὰ τὰς παρ' αὐτοῦ κυρθείσας βλασφημίας τὸν πανόπτην μὴ λαθὼν ὀφθαλμῶν, ἐξ ἐπέρων γραμμάτων ἔστιν ἕλκιν, γενομένων αὐτῷ πρὸς τὸν τῆς Θηβαίων ἡγούμενον. Ἐν ἐκείνοις γὰρ ἔστιν εὐρεῖν, ὡς ἐπειδὴ μὴ τῆς δεούσης ἔτυχεν ἐπεξελεύσεως (25), ἢ τοῦ Θεοῦ χρίσις αὐτὸν ἐκδεξαμένη, αἰχμαλωσία (26), τῆ πάντων ἐλευνοτάτη συμφορᾷ, περιβάλλει. Ἐπειδὴ γοῦν μειζόνων ἑδείτο ποιῶν, ἀφείθη μὲν ἐκ τῶν Βλεμμύων (f), παρ' ὧν καὶ δορυλάωτος ἔτυχε γεγονώς. Θεσπίσασσι δὲ Θεοδοσίου τὴν ἐπάνοδον ἐγνωκότος, τόπους ἐκ τόπων πρὸς ταῖς Ἰσογαταῖς; τῆς Θηβαίων ἀμείδων, τῆ τε γῆ προσρηγνύμενος, ἀξίως τῆς οἰκείας βιοτῆς τὸν τῆδε βρονθιπέθετο· δευτέρως Ἄρειος διὰ τῆς καταστροφῆς διηγούμενός τε καὶ νομοθετῶν ποῖα τάπητρα καθέσται τῆς εἰς Χριστὸν βλασφημίας. Ἄμφω γὰρ περιπλοῖσας ἐς αὐτὸν ἐβλασφημήσαντο, ὁ μὲν, κρίμα καλῶν ὁ δὲ, ἀνθρωπῶν δοξάζων. Πρὸς δὲ ἔβιστα ἂν εἴποιμι, μεμφόμενον μὴ κατὰ τὸ δέον τὰ ἐν Ἐφέσῳ συντεθῆναι ὑπομνήματα, πανουργία δὲ καὶ τινι ἀθέστῳ καινοτομίᾳ Κυρῆλλου τεχνάζοντος· τί δὴ ποτε καὶ παρὰ Θεοδοσίου προσπάσχοντός οἱ, ἐρηλάθη, καὶ οὐδεμίαν φειδῶς τετυγχεῖως, τοσοῦτος ἔξοστρακισμοῖς κατακρίθη, καὶ οὕτω τὸν τῆδε C κατέλυσε βίον· ἢ τί δὴ ποτε, εἰ μὴ θεία χρίσις ἐγγύνη, ἢ διὰ Κυρῆλλου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων, ἀμφοτέρων αὐτῶν τοῖς ἀπελοῦσι συναριθμηθέντων, ἴναι ὡς τινι τῶν ὑβραθεν σοφῶν ἐρηται, τὸ μὴ

etiam idem Nestorius, quadriennio se illic commoratum, omni honore ac reverentia affectum fuisse : postea autem edicto imperatoris Theodosii in locum qui Oasis dicitur, esse relegatum. Sed quod præcipuum est, reticuit. Illie enim degens Nestorius, a blasphemia sua nequaquam destitit. Adeo ut Joannes episcopus Antiochiæ hæc ad imperatorem retulerit, et Nestorius perpetuo exsilio fuerit condemnatus. Scripsit etiam alium librum ad quemdam Ægyptium, instar disputationis de sua in Oasim relegatione : in quo de his rebus uberius disserit. Quas vero pœnas dederit ob blasphemias ab ipso editas, dum Dei oculum omnia intuentem latere non posset, ex 258 aliis litteris perspici potest, quas ad præsidem Thebaidis scripsit. In illis enim cernere licet, quo pacto, quoniam congruas adhuc pœnas non dederat, divina ultio illum comprehendens captivitati subiecit, quæ calamitas est omnium luctuosissima. Sed quandoquidem gravioribus eum suppliciis affici oportebat, dimissus est quidem a Blemmyis, apud quos captivus fuerat. Verum edicto Theodosii qui redire illum decreverat, loca subinde mutans circa fines Thebaidis, et ad terram allisus, dignum anteacta vita exitum sortitus est : velut alter Arius, morte sua prædicans ac denuntians, ejusmodi merces maneat illos qui adversus Christum impie loquuntur. Uterque enim illorum similiter Christum blasphemavit : ille creaturam eum vocans : hic nudum hominem esse censens. Ac Nestorium quidem qui acta Ephesi non recte esse composita, sed fraude et illicita Cyrilli machinatione fabricata conqueritur, libenter interrogarim, qua de causa, cum Theodosius ipsi faveret, relegatus sit, et citra ullam misericordiam tot exsiliis condemna-

VALESI ANNOTATIONES.

(25) Ἐνθαδὶ ὦν. In supradicto scilicet monasterio quod Euprepii dicebatur.

(24) Γράφει ἔδ καὶ διαλεκτικῶς. Non probo interpretationem Christophori-omi et Musculi. Quorum hic quidem vertit : Scripsit et alium librum more dialectico, velut ad Ægyptium quemdam de consilio suo compositum. Christophorosus vero ita interpretatur, Scripsit præterea Nestorius alium libellum acute et subtiliter, etc. Quid enim opus fuit acumine et subtilitate dialectica in libello, in quo Nestorius agebat de sua in Oasim relegatione? Itaque magis placet dialecticῶς συγκείμενον interpretari

librum in modum dialogi compositum. Atque ita Nicephorus hæc Evagrii verba exposuit. Pro illis enim posuit διαλογικώτερον. Quod Langus vertit, disertius : quasi Nicephorus dixisset λογιώτερον.

(25) Ἐπεξελεύσεως. Apud Nicephorum in lib. xiv, cap. 53, rectius legitur ἐπεξελεύσεως, atque ita in Telieriano codice scriptum inventi.

(26) Αἰχμαλωσία. Hunc locum correxi ex optimo codice Florentino, in quo ita legitur, αἰχμαλωσία τῆ πάντων ἐλευνοτάτη συμφορᾷ, qua emendatione nihil certius. Ita quoque legitur apud Nicephorum.

VARIORUM.

Petras, Arabiæ urbem, relegari cum jussit imperator : verum precibus ipsius atque amicorum mox exoratus, mitigata sententia, permisit ut ad monasterium S. Euprepii, in Suburbanis Antiochiæ situm, secederet. Ibi quadriennio commoratus, tandem imperatoris edicto Oasim, Libyæ urbem, hinc etiam dictam, relegatus est. Quo in loco a Blemmyis urbem vastantibus captus, mox dimissus est; et Panopoli, Thebaidis oppidum, se contulit : Ex Panopoli Elephantinam ejusdem provincie oppidum a militibus abducitur. Dum in itinere autem adhuc esset, a præside revocatus Panopoli redire jubebatur. Inde etiam præsidis mandato in alium quemdam locum Panopoli vicinum deportatus est; recenti demum imperatoris edicto in quartum exilii locum ablegatus. Aliqui mortuum voluit

D anno 456. Verum in Oasi vixisse anno 459, quo Historiam suam clausit, discrete testatur Socrates lib. vii, cap. 54. Guil. Cav. in Nestorio. Scripta Nestorii vide apud Marium Mercatorem, Gr. Lat., ex editione Joannis Garnerii, fol. Paris. anno 1675.

(f) Βλεμμύων. Strabo ineunte libro vii Blemmyas Αἰγυπτίους ἐμόρους dixit. Zozimus, lib. i. c. 71, Blemmyas socios dicit urbis Ptolemaidis in Thebaide contra Romanos. Olympiodorus apud Photium, pag. 112, Blemmyas juxta Talm'in ponit, Ægypti urbem in extremis finibus. Procopius, lib. i Belli Pers. cap. 19, eos prope Elephantinen et Philas statuit. Mira de ipsis eorumque forma corporis conficta sunt. Plin. l. v. cap. 8; Vopiscus in Probo, cap. 17; Christ. Cellarius, Geogr., in Africa, pag. 154.

tus, hoc modo vitam finierit : aut qua ratione, si quidem sententia illa a Cyrillo et reliquis qui cum illo erant sacerdotibus lata, divina non fuit, nunc ambobus e medio sublatis, quo tempore, ut a quodam gentili Scriptore dictum est, quod amplius in medio non est, nullo resistente, securā benevolentia honoratur, ipse quidem, tanquam impius ac Dei hostis condemnatus sit : Cyrillus vero, tanquam eximius præco et rectæ doctrinæ strenuus propugnator, laudatur ab omnibus et prædicatur. Sed ne forte accusemur mendacii, Nestorium ipsum ista narrantem in medium producamus. Agedum igitur, recita mihi quædam iisdem plane verbis ex epistola quam ad præsidem Thebaidis scripsisti. Ob quæstiones quæ nuper Ephesi agitatae sunt de sanctissima religione, imperatoris jussu Oasim incolimus, quæ alio nomine Ibis dicitur. Et quibusdam interpositis hæc addita. Postquam igitur supra dicta quidem Oasis barbarica captivitate, et igni ac **259** ferro funditus vastata est, nos vero a Barbaris repente nescio quomodo misericordia erga nos commotis dimissi sumus, qui minacibus etiam contestationibus nos terruerant, ut confestim ex nostra regione excederemus, cum Mazices post ipsos eam protinus occupaturi essent, venimus in Thebaidem una cum reliquiis captivorum, quos Barbari misericordia adducti, ad nos nescio qua de causa adduxerunt. Et isti quidem, quo quisque voluit, abire permissi sunt. Nos vero palam Panopolim ingressi, nosmetipsos exhibemus. Veriti enim sumus, ne quis occasionem ex captivitate nostra abripiens, vel fugæ, vel alierius cujuscumque culpæ calumniam adversus nos confingeret. Ferax enim est omnis generis calumniarum malitia. Quamobrem magnificentiam tuam rogamus, ut captivitatis nostræ, sicut legibus cautum est, curam geras, nec captivum improborum hominum insidiis dedas, ne omnis deinceps posteritas proclamet, satius esse ut quis apud Barbaros captivus degat, quam ut ad Romanum imperium confugiat. Deinde addito iuramento, præsidem obtestatur, ut ad imperatorem referat de sua ab Oasi migratione ad Panopolim,

A ἐμποδῶν (27) ἀνανταγωνίστω εὐνοίᾳ τετίμηται, ὁ μὲν, ὡς βλάσφημος καὶ θεομάχος κατακέκριται· ὁ δὲ, ὡς μεγαλόφρονος κήρυξ καὶ μέγας τῶν ὀρθῶν δογμάτων πρόμαχος ἄδειται τε καὶ κηρύσσεται. Ὡς ἂν τοίνυν μὴ ψεύδους γραφὴν ἀπενεγκώμεθα, φέρε, Νεστόριον αὐτὸν ἐς μέσον παραγάγωμεν τὰ περὶ τούτων διδάσκοντα. Καὶ μοι τῆς σῆς ἐπιστολῆς ἀνάγνωθι αὐτοῖς ἐνια τοῖς ὀνόμασιν, ἥ σοι συντέθειται πρὸς τὸν τῆς Θηβαίων ἡγούμενον. Ἐκ τῶν πρώτων περὶ τῆς ἀγιωτάτης θρησκείας ἐν Ἐφέσῳ κεκινήμενων, Ὅασιν τὴν καὶ Ἴβιν ἐκ θεοπίσματος βασιλικῶν κατοικοῦμεν. Καὶ τινῶν ἐν μέσῳ λελεγμένων ἐπάγει· Ἐπειδὴ δὲ ἐκ βάθρων μὲν ἢ προειρημένη καὶ βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας (28), καὶ πυρὸς καὶ σφαγαῖς ἐκλεικίμηται, ἡμεῖς δὲ παρὰ τῶν βαρβάρων, οἴκτον οὐκ οἶδ' ὅπως ἐξαίφνης ἐφ' ἡμῖν ἀναλαβόντων, ἀπολελύμεθα, μετὰ τοῦ καὶ διαμαρτυρίαις ἡμᾶς ἀπειλητικαῖς καταπλήξαι διὰ τάχους τὴν χώραν ἐκδραμεῖν, ὡς Μαζίκων (g) αὐτὴν μετ' αὐτοῦ ἀμελλήτῃ παραληφόμενων, ἔχομεν ἐς τὴν Θηβαίων μετὰ τῶν αἰχμαλώτων λειψάνων, οὓς ἡμῖν οἱ Βάρβαροι κατ' οἴκτον προσήγαγον, τί βουλόμενοι, λέγειν οὐκ ἔχω. Οἱ μὲν οὖν πρὸς τὰς καταθυμίους ἐνάστω διαγωγὰς ἀπολέλυνται· ἡμεῖς δὲ φανερώς ἑαυτοὺς ἐγκαθιστώμεν τῇ Πανὸς ἐπιστάντες. Δεδοίκαμεν γὰρ μὴ τις ἡμῶν πραγματείας τὴν αἰχμαλωσίαν ποιούμενος, ἢ φυγάδων καθ' ἡμῶν ἀναπλάσση διαβολὴν, ἢ τινος ἄλλης μηχανήμα μέμψω· εὐπορος γὰρ διαβολῶν παντοδαπῶν ἡ κακία. Διὸ ἐξ ἀξιούμεν τὸ ὑμέτερον μέγεθος, τῆς ἡμετέρας αἰχμαλωσίας φροντίσαι κατὰ τὸ τοῖς νόμοις δοκούν, καὶ μὴ ἐπιδοῦναι κακοτεχνίαις ἀνθρώπων αἰχμαλώτων εἰς κακίαν ἐκδοτον, ἵνα μὴ πάσαις ἐκ τούτου γενεαῖς τραγῶδηται, κρεῖττον εἶναι Βαρβάρων αἰχμαλώτων, ἢ πρόσφυγα βασιλείας Ῥωμαϊκῆς. Καὶ ὄρκου· ἐπαγαγῶν, ἤτησεν οὕτως· ἀνεγκεῖν τὴν ἡμετέραν ἐξ Ὀάσεως ἐνταῦθα διαγωγὴν ἐκ Βαρβαρικῆς γενομένην ἀφέσεως· ὥστε τὴν τῷ Θεῷ δοκοῦσαν καὶ νῦν ἐξενεχθῆναι περὶ ἡμῶν διατύπωσιν. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν ἐπιστολῆς δευτέρας· Ἔστε ὡς φιλικὸν παρ' ἡμῶν πρὸς τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν γράμμα, εἴτε ὡς ὑπόμνησιν παρὰ Πατρὸς πρὸς Υἱὸν τὸ παρὲν

VALESI ANNOTATIONES.

(27) Τὸ μὴ ἐμποδῶν. Interpretes cum vocem ἐμποδῶν, impedimentum perpetuo significare sibi persuasissent, in varios errores prolapsi sunt. Nam Langus quidem ita vertit. *Et ambo vos jam ex vita hac excessistis : quo tempore, sicut quidam ex profanis sapientibus dixit, nihil obstat quominus libera quisque hominum benevolentia, nullo intercedente adversario, colatur.* Christophorsonus vero sic interpretatur : *Quando, ut sapienti inter gentiles scriptori placet, quisque stabili et consentiente omnium benevolentia, modo nihil sit quod jure debeat esse impedimento, honorari solet.* Atqui ἐμποδῶν, non semper impedimentum significat. Antiqui enim, tam rhetores, quam philosophi ἐμποδῶν dicebant pro eo quod est ἐν ποσὶ, id est in medio seu in propatulo, ut docet Suidas et Harpocration et au-

D ctor *Etymologici*. Posteriores vero, ac præcipue Hierocles philosophus, eam vocem usurparunt pro impedimento. Optime igitur Musculus hunc Evagrii locum interpretatus est hoc modo : *Quando, sicut quidam exterorum philosophorum dixit, quod non est amplius superstes, sine ullius invidia et contradictione cum benevolentia honoratur.* Porro in margine codicis Telleriani ad hunc locum adnotatur Θεουκιδίδου, id est ex Thucydide sumpta est hæc sententia. Exstat autem in libro II Thucydidis, pag. 1:8, in oratione funebri quam habuit Pericles.

(28) Καὶ βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας. Scribendum videtur διὰ βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας. Certe in manuscripto codice Florentino et Telleriano, et apud Nicephorum legitur αἰχμαλωσία.

VARIORUM.

(g) Μαζίκων. Mazices, populi in Mauritania Cæsariensi, de quibus Ammianus Marcellinus mentionem facit, lib. XXI, cap. 25, 26, 27.

τοῦτο λογιζάμενος, ἀνάσχου, παρακαλῶ, τῆς ἐν αὐτῷ
 διηγῆσεως, περὶ πολλὰ καὶ καθόσον ἐνῆν γεγραμμένης
 παρ' ἡμῶν, βραχυλόγου οὔσης. Ὁάσει; τῆς Ἰβείας
 ἐκ πολλῶν πρώην ἀφανισθείσης, τοῦ τῶν Νομάδων
 πλήθους (29) ἐπ' αὐτὴν ἀναδραμόντος. Καὶ μεθ'
 ἕτερα· Τοῦτων δὲ οὕτως συμβάντων, οὐκ εἶδ' ἐκ
 ποίας ὁμῆς ἢ ποίαν ἀφορμὴν τῆς σῆς λαβούσης με-
 γαλοπρεπείας, πρὸς Ἐλεφαντίνην τινὰ τῆς Θηβαίων
 ἐπαρχίας; πέρας οὔσαν, Βαρβαρικῶν διὰ στρατιωτῶν
 ἐκ τῆς Πανδῆς ἐπεμπόμεθα, συρόμενοι πρὸς αὐτὴν
 διὰ τῆς προῤῥήθειας στρατιωτικῆς βοήθειας. Καὶ
 τῷ πλείονι τῆς ὁδοῦ συντριβάντες, πάλιν ἀγραφον
 τῆς σῆς ἀνδρείας καταλαμβάνομεν κέλευσμα, εἰς τὴν
 Πανδῆς ὑποστρέψαι. Συγκοπέντες δὲ τοῖς τῆς σῆς
 ἐξοικιστοῖς (30) συμπτώμασιν, ἐν νοσοῦντι καὶ γη-
 ράσαντι σώματι, καὶ τὴν χεῖρα καὶ τὴν πλευρὰν
 συντριβέντες, ἀφικόμεθα πάλιν εἰς τὴν Πανδῆς, τρό-
 πον τινὰ ψυχρῶραγοῦντες, καὶ τοῖς συμπτώμασιν
 εἰς τοῖς τῶν ἀληθῶν μαστιγούμενοι κακοῖς. Μετ-
 ἤγε δὲ πάλιν ἡμᾶς ἐκ τῆς Πανδῆς πρὸς τὴν ὑπ'
 αὐτὴν ἐνορίαν, ἕτερον τῆς σῆς ἀνδρείας ἔγραψον ἐπιτά-
 μενον πρόσταγμα. Ταῦτα στήσεσθαι καθ' ἡμῶν (31)
 λογιζομένων, καὶ τὸ τοῖς καλλινίκους βασιλεῦσι δο-
 κοῦν περὶ ἡμῶν ἀναμενόντων, ἐξαίφνης πρὸς ἄλλην
 ἐξορίαν καθ' ἡμῶν τετάρτην πάλιν ἀφειδῶς ἄλλο
 συνετίθετο. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἄλλ' ἀρκέσθητι τοῖς
 πεπραγμένοις, παρακαλῶ, καὶ τὸ τῶσαύτας (32) καθ'
 ἐνός σώματος ἐξορίας ὀρίζειν· καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς
 ἀνεχθεῖσι (33) παρὰ τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας, καὶ

A quo a Barbaris dimissus se contulerat : ut, inquit,
 quodcumque Deo placuerit, de nobis tandem de-
 cernatur. Item ex epistola secunda ejusdem ad
 eumdem; sive has litteras tanquam ab homine amico
 ad sublimitatem tuam scriptas, sive tanquam ad-
 monitionem patris ad filium accipere volueris,
 audi quæso patienter narrationem plurimarum
 rerum, quas ego in iisdem litteris breviter, quoad
 licuit, commemoravi. Cum Oasis quæ et Ibis dici-
 tur, Nomadum multitudine in eam impetum faciente,
 jamdudum vastata esset. 260 Et aliquanto post:
 Hæc cum ita accidissent, nescio quo impulsu aut
 qua occasione commota magnificentia tua, ex Pa-
 nopoli Elephantinam, quod oppidum est in finibus
 provinciæ Thebaidis, per Barbaros milites abducti
 sumus, rapti eo tractique militari auxilio, ut jam
 dixi. Cumque majori itineris parte confecta attriti
 essemus, rursus magnanimitatis tuæ mandatum
 offendimus sine scripto, quo Panopolim redire
 jubebamur. Tot igitur casibus longi itineris confe-
 cti, corpore et morbo et senectute languido, manu
 et lateribus contritis, iterum Panopolim venimus,
 animam quodammodo agentes. Cumque acerbitate
 casuum, et doloris molestia adhuc cruciaremur,
 rursus aliud mandatum a magnanimitate tua scrip-
 tum, ex Panopoli ad quemdam locum ei contri-
 butum nos abduxit. Et cum talia adversus nos finem
 habitura esse existimarem, et quid invictissimi
 principes de nobis statuerent expectarem, aliud

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶ ἀρχθεῖσι.

VALESII ANNOTATIONES.

(29) Τοῦ τῶν Νομάδων πλήθους. In epistola C
 Nestorii supra relata Blemmyes dicuntur qui Oasim
 vastaverant; quare Νομάδες pro adjectivo hic sumi
 debet. Potest tamen esse nomen proprium Bar-
 barorum. Certe Nubæ Blemmyis proximi, qui cre-
 bras excursiones in agrum Oasis faciebant, ut docet
 Procopius in lib. 1 *Persicorum*, Nomades etiam dice-
 bantur seu Numides, teste Stephano. Sic in veteri
 epigrammate de imp. Adriano, quod retuli in an-
 notationibus ad lib. iv *Hist. Eccl.* Eusebii, ψυμά-
 θους ἀγρὸς ὑπὲρ Νομάδων. Sed objiciet aliquis, si de
 una eademque Oaseos captivitate hic loquitur Ne-
 storius, quomodo stare potest quod initio hujus
 epistolæ dicit, Oasim ea incursione jamdudum vas-
 statam fuisse. Etenim incursio Blemmyarum in
 Oasim recens admodum contigerat, in qua Nesto-
 rius captus fuerat a Barbaris, ac statim dimissus,
 ut ipse testatur. Nomadum autem incursio jam-
 dudum contigerat. Sic enim scribit Nestorius in
 hæc ultima epistola, ἐκ πολλῶν πρώην ἀφανισθεί-
 σης. Respondeo, hæc verba ἐκ πολλῶν πρώην non
 significare, jam dudum antea, ut putaverunt in-
 terpres, Langus, Musculus et Christophorsonus,
 Nam adverbium πρώην significat nuper, ut nemo
 aescit. Certe hæc incursio Barbarorum, paulo an-
 tequam hæc scriberet Nestorius, contigerat, ἐκ πολ-
 λῶν igitur referri debet ad verbum ἀφανισθείσης.
 Idem ergo est ac si diceret: Cum Oasis multis modis
 nuper vastata esset; igne scilicet ac cædibus et
 barbarica captivitate, ut supra dixit Nestorius.

(30) Τῆς σῆς ἐξοικιστοῖς. Sic etiam legitur apud
 Nicephorum. Non dubito tamen quin scribendum
 sit τῆς τόσης ἢδ. ut legit Christophorsonus et Sa-
 vius.

(31) Ταῦτα στήσεσθαι καθ' ἡμῶν. Scribendum
 puto ἐνταῦθα στήσεσθαι ἡμῶν λογιζομένων. Atque
 ita legisse videtur Musculus, qui sic vertit: *Et cum
 illic hæsurus nos arbitraremur.*

(32) Καὶ τὸ τῶσαύτας. Scribendum est καὶ τῷ
 τῶσαύτας, etc., subauditur enim verbum ἀρκέσθητι
 quod proxime antecessit. In Telleriano codice deest
 articulus τὸ.

(33) Καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς ἀνεχθεῖσι. Nihil hoc loco
 viderunt interpretes, quos leve mendum in erro-
 rem gravissimum induxit. Scribendum est procul
 dubio ἀνεχθεῖσι. Id est: *Et post relationes quas
 ad principes misit tua magnificentia: ut per nos quo-
 que per quos id fieri decet, invictissimis principibus
 rei veritas indicetur, humaniter permittite.* Solebant
 olim præsides provinciarum, de omnibus quæ apud
 ipsos acciderant, referre ad imperatorem. Quod ἀνα-
 φέρειν dicebatur, et relatio ἀναφορὰ, ut notavi ad
 Ammianum Marcellinum. De his præsidum relatio-
 nibus loquitur Severianus in oratione prima in
 Hexameron, cujus locum hic adscribam, quem in-
 terpres non intellexit: Ὡςπερ γὰρ, ἀδελφοί, εἰ ἀπὸ
 τῶν ἀναφορῶν ἀρχόντες τῷ βασιλεῖ πάντα μηνύουσιν,
 οὕτω καὶ οἱ ἀγγελοὶ τῷ θεῷ, etc. Id est, *nam quem-
 admodum præsides missis relationibus, cuncta quæ
 geruntur imperatori significant,* etc. At interpres
 magistratos libellorum et suggestionum interpretatur,
 perperam; ἀρχόντες enim apud Chrysostomum et
 reliquos ejus ævi scriptores nihil aliud sunt quam
 præsides seu rectores provinciarum. Et ἀναφορὰ
 nil est aliud quam relatio. Quare in Severiano scri-
 bendum est, ὥςπερ γὰρ δὲ τῶν ἀναφορῶν οἱ ἀρχόν-
 τες, etc.

repente adversus nos mandatum de quarto exsilio nostro absque ulla miseratione compositum est. Et paulo post: Verum contentus esto his quæ acta sunt. Sufficiat, quæso, tot exsilia contra unum corpusculum decrevisse, et post relationes quas ad principes misit tua magnificentia, ut a nobis quoque per quos id fieri decet, invictissimis principibus rei veritas inñicetur, humaniter permittite. Hæc nostra sunt consilia, tanquam parentis ad filium. Quod si nunc quoque, sicut antea, indignatus fueris, fac quodcumque tibi placuerit, si quidem animus tuus nulla ratione flecti potest. Hunc in modum Nestorius in suis litteris, quasi pugnīs et calcibus feriens atque insultans, imperatores simul ac magistratus conviciis appetebat, ne iis quidem quæ perpersus fuerat malis prudentior factus. Ego vero scriptorem quemdam legi, de illius morte ita narrantem, eum lingua vermibus erosa ad graviora et sempiterna migrasse supplicia.

CAP. VIII.

Quomodo post Nestorium Maximianus, et post hunc Proclus, deinde Flavianus, episcopi facti sint.

Post mortem execrandi Nestorii, episcopatum Constantinopoleos suscepit Maximianus, sub cuius administratione Ecclesia Dei tranquillissimam pacem consecuta est. Quo ex hac luce sublato, Proclus sedis illius capessit gubernacula, qui jam pridem episcopus Cyzici fuerat ordinatus. Hoc etiam fatali lege defuncto, Flavianus episcopatum regie urbis sortitus est.

261 CAP. IX.

De infortunato Eutyche: et quomodo a Flaviano CP. episcopo depositus est, et de latrociniali synodo Ephesina secunda.

Hujus temporibus mota est quæstio de impio Eutyche; collecta particulari synodo apud Con-

Α παρ' ἡμῶν δὲ, δι' ὧν ἐχρῆν γνωρισθῆναι τοῖς καλλι-
νίκοις ἡμῶν βασιλεῦσι, δοκιμασίας ¹⁷ ἐπιεικῶς, πα-
ρακαλῶ, παραχώρησον. Ταῦτα παρ' ἡμῶν ὡς πρῶ-
τὸν παρὰ πατρὸς συμβουλευόμενα. Εἰ δὲ ἀγανακτή-
σειας καὶ νῦν ὡς τὸ πρότερον, πρᾶττε τὸ δοκοῦν.
εἰ γὰρ τοῦ δοκοῦντος λόγος οὐδέτις δυνατώτερος. Καὶ
ὅδε μὲν οὕτω καὶ τοῖς γράμμασι, πῦξ, λάξ, παῖει,
βαίνει, καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἀρχὴν βλασφη-
μῶν, ὁ μὴδὲ ἐξ ὧν πέπονθε σωφρονήσας. Ἐγὼ δὲ
καὶ τινος γεγραφότος τὴν τελευταίαν ἐκείνου ῥοπήν
ἀκήκοα, λέγοντος ὡς τὴν γλῶσσαν σκώληξι διαβρω-
θεῖς, ἐπὶ τὰ μείζω τε καὶ ἀθάνατα κατ' αὐτοῦ δικαιο-
τήρια μετεχώρησε.

ac magistratus conviciis appetebat, ne iis quidem quæ perpersus fuerat malis prudentior factus. Ego vero scriptorem quemdam legi, de illius morte ita narrantem, eum lingua vermibus erosa ad graviora et sempiterna migrasse supplicia.

B

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ὅς μετὰ Νεστόριον Μαξιμιανός, καὶ μετὰ τοῦτον Πρόκλος, εἶτα Φλαβιανός γίνονται.

Μετὰ δ' ὅν τὸν Νεστόριον αὐτὸν τὸν ἀλάστορα,
τῆς Κωνσταντινου τοῦ αἰοδίου πόλεως τὴν ἐπισκο-
πὴν ἐπιτρέπεται Μαξιμιανός (h), ἐφ' οὗ πάσης εἰρή-
νης ἡ τοῦ Θεοῦ τετύχηκεν Ἐκκλησία. Τούτου δὲ αὐ-
τὸς ἀνθρώπων γενομένου, Πρόκλος τοὺς οἴκους τῆς
καθέδρας ἐγχειρίζεται, ὅς πάλαι Κυζίκου ἐπίσκοπος
ἐκεχειροτόνητο. Καὶ τοῦδε τὴν κοινὴν τῶν ἀνθρώ-
πων στείλαμένου πορείαν, Φλαβιανός τὴν θρόνον
διαδέχεται.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

*Περὶ τοῦ δυστυχοῦς Εὐτυχοῦς, καὶ ὅπως παρὰ
τοῦ Κωνσταντινου πόλεως καθηρέθη Φλαβιανοῦ,
καὶ περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ δευτέρας ληστρικῆς
συνόδου.*

Ἐφ' οὗ τὰ κατὰ Εὐτυχῆ (i) τὸν δυσσεβῆ κινεῖται,
μερικῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινου (34) ἀλισθείσης

VARIE LECTIONES.

¹⁷ δοκιμασία.

VALESH ANNOTATIONES.

(34) *Μερικῆς κατὰ τοῦ Κωνσταντινου*. Haud dubie scribendum est κατὰ τὴν Κωνσταντινου, quemadmodum legitur in codice Telleriano, et apud Nicephorum in lib. iv, cap. 47, ubi Langus vertit, *Flavianus synodo provinciali apud Constantinopolim coacta*, etc. Quem secutus est Christophorus. Ego tamen particularem synodum malui interpretari cum Musculo. Certe ea synodus fuit tantum episcoporum qui tunc forte Constantinopoli mora-

bantur ob quædam negotia ecclesiastica. Quos ἐνδη-
μούντας ἐπισκόπους vulgo nominabant. Et stant acta
huius synodi Constantinop. sub Flaviano, relata in
actione prima concilii Chalcedonensis, in qua le-
guntur hæc verba: συναχθείσης τῆς ἀγίας καὶ με-
γάλης συνόδου τῆς ἐνδημούσης ἐν τῇ προσηρυμένη
μεγαλοπόλει, etc. Quod si quis episcoporum qui
tum convenerant, nomina scire desiderat, habentur
in actione prima synodi Chalcedonensis, pag. 93.

VARIORUM.

(h) *Μαξιμιανός*. Ordinatus est Maximianus D 25 die Octobris, anno 431. Ei demortuo successit Proclus mense Aprili anni 434. Cui post annorum tredecim et mensium aliquot episcopatum fatis functo, successit Flavianus, ejusdem Ecclesiæ presbyter, anno 447, exeunte Octobri, ut testantur Ant. Pagi ad ann. 446, n. 11, et Guil. Cav. in Flaviano. De Maximiano et Proclo vid. Socr. lib. vii, cap. 40, 41.

(i) *Εὐτυχῆ*. Eutyches, presbyter et Archimandrita Constantinopolitanus, in concilio Ephesino strenue contra Nestorium decertavit, ac famam sibi non vulgarem peperit. Anno autem circiter 448, cum senex admodum esset, hæresin nefandam in vulgus propalare cœpit. Unicam enim in Christo naturam admisit. (Guil. Cave in *Eutyche*.) In causa ejus synodus Constantinopoli congregata, anno 448,

vi Idus Novembr. a præside Flaviano et 56 epis-
copis et archimandritis Eutyches damnatus est. Quo-
niam autem apud imperatorem conquestus est, acta
concilii inimicorum fraude fuisse falsata, synodus
iterum ibidem anno 449, v Idus April. convenit,
triginta circiter constans episcopis: relectis prioris
synodi actis, compertum est omnia integra esse.
(Idem, *ibid.* et vol. II, pag. 163, 107.) — Jobus
Ludolfus, in *Comment. ad Historiam Æthiopicam*,
post prolixam disputationem de hæresi Eutychetis,
concludit, sibi videri, ex sequela magis quam ex
ipsis Eutychetis verbis, propositionem illam *de dus-
bus Christi ante incarnationem naturis promanasse*.
Ipsissima enim verba tam futilia et absurda esse
putat, ut ab homine sanæ mentis proferrī non
possint, pag. 435, etc.

συνόδου, λιθέλλους τε αὐτῷ ἐπιθεδωκότος Εὐσεβίου ἅντινopolim, cum Eusebius Dorylæi episcopus libellos porrexisset, is qui jam pridem, dum rhetor esset, impietatem Nestorii primus coarguerat. Eutyches igitur, cum ad synodum vocatus non venisset, ac deinde coram convictus esset hæc dixisse: Fatcor Dominum nostrum Jesum Christum, ante unionem quidem duas habuisse naturas: post unionem vero unam duntaxat naturam confiteor. Sed et corpus Domini negabat ejusdem esse substantiæ, cujus sunt nostra: depositus est. Sed cum libellum precum obtulisset Theodosio, quasi acta synodi falsata fuissent a Flaviano, primum quidem collecta est Constantinopoli synodus vicinorum episcorum. In qua, præsentibus etiam quibusdam magistratibus, Flavianus judicatus est. Cumque synodus acta vera esse confirmasset, secundum concilium Ephesi congregatum est.

συνόδου, λιθέλλους τε αὐτῷ ἐπιθεδωκότος Εὐσεβίου ἅντινopolim, cum Eusebius Dorylæi episcopus libellos porrexisset, is qui jam pridem, dum rhetor esset, impietatem Nestorii primus coarguerat. Eutyches igitur, cum ad synodum vocatus non venisset, ac deinde coram convictus esset hæc dixisse: Fatcor Dominum nostrum Jesum Christum, ante unionem quidem duas habuisse naturas: post unionem vero unam duntaxat naturam confiteor. Sed et corpus Domini negabat ejusdem esse substantiæ, cujus sunt nostra: depositus est. Sed cum libellum precum obtulisset Theodosio, quasi acta synodi falsata fuissent a Flaviano, primum quidem collecta est Constantinopoli synodus vicinorum episcorum. In qua, præsentibus etiam quibusdam magistratibus, Flavianus judicatus est. Cumque synodus acta vera esse confirmasset, secundum concilium Ephesi congregatum est.

ΚΕΦΑΛ. Γ΄.

Ὅσα παρά τοῦ Διοσκοῦρου καὶ Χρυσασφίου τὸ παράλογον ἐν Ἐφέσῳ συντέθειρον διεπαράξατο.

Ἦς ἑξαρχος καθαιρεῖται Διόσκορος (j), ὁ μετὰ Κύριλλον τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος, πρὸς ἔχθρας Φλαβιανοῦ τοῦ τεχνάσαντος (56) Χρυσασφίου (37) τῶν βασιλέων τηλικαῦτα κρατοῦντος· συνδραμόντων ἐν Ἐφέσῳ Ἰουβενάλιου τοῦ Ἱεροσολύμων ἐπισκόπου, τοῦ καὶ πρότερον ἐν Ἐφέσῳ (58) γενομένου μετὰ πολλῶν τῶν ἀμφ' αὐτῶν ἱερέων. Συνῆν δὲ τούτοις καὶ Δόμνος ὁ μετὰ Ἰωάννην Ἀντιοχείας πρόεδρος· καὶ μὴν καὶ Ἰούλιος (39) ἐπίσκοπος (k), τόπον πλη-

CAP. X.

Quæ per Dioscorum et Chrysaphium gesta sint in illegitimo concilio Ephesino.

Huic concilio præsidere jussus est Dioscorus, Alexandrinæ Ecclesiæ post Cyrillum episcopus: quod quidem ob inimicitias adversus Flavianum molitus fuerat 262 Chrysaphius, qui tunc plurimum poterat in palatio. Interfuit eidem synodo Juvenalis Hierosolymorum episcopus, qui et priori apud Ephesum synodo interfuerat; una cum multis aliis sacerdotibus quos circa se habebat. Erat cum illis etiam Domnus, Antiochenæ Ecclesiæ post

VALESII ANNOTATIONES.

(35) Καὶ τισι τῶν ἀρχόντων. Male Christophorus in editione Roberti Stephani. Sed Christophorus magister potius vertere debnisset. Recte igitur Nicephorus in lib. xiv, cap. 47, Evagrii verba exposuit hoc modo: Ἐν ἧ καὶ ἄλλοι τε τῶν ἱερέων παρήσαν, καὶ τῶν τῆς συγκλήτου τινές. Exstant acta hujus synodi secundæ Constantinopolitanæ sub Flaviano, relata in actione prima concilii Chalcedonensis, pag. 95 et sequentibus, ubi Florentius magnificientissimus Patricius, et Mamas comes et proximus scrinii libellorum et sacrarum cognitionum, Macedonius depictæ tribunus et notarius, ei synodo interfuisse dicuntur.

(36) Τοῦ τεχνάσαντος Χρυσασφίου. Ita legebatur in editione Roberti Stephani. Sed Christophorus et Savilius transpositis vocabulis emendarunt τεχνάσαντος τοῦ Χρυσασφίου. Ego vero non dubito quin Evagrius scripserit τοῦ τεχνάσαντος Χρυσασφίου. Cæterum ante hæc verba Christophorus et Savilius subdistinctionem apponunt. Sic enim vertit Christophorus: Hujus concilii Dioscorus, qui in Alexandria episcopatum post Cyrillum successit, quo odium in Flavianum incenderetur, præses designatus fuit. Chrysaphius enim hanc rem callide molitus fuerat. Sed longe melior mihi videtur sententia Musculi,

qui ante has voces πρὸς ἔχθρας Φλαβιανῶ, sub distinctionem collocat. Verit enim hoc modo: Præsidebat autem ei synodo Dioscorus post Cyrillum Alexandrinus episcopus, id quod ita odio Flaviani instituerat Chrysaphius. Pro verbis autem illis πρὸς ἔχθρας seu ἔχθραν ut emendat Savilius, Nicephorus habet δι' ἔχθρας τῶν Φλαβιανῶ.

(37) Χρυσασφίου. Ad latus manuscripti codicis Florentini, hoc Scholium adnotatum est, περὶ τοῦ δυσσεβοῦς Χρυσασφίου σημειῶσαι, ὡς ἀπὸ κοιτωνικῶν εὐνοῦχοι τοῦς ὀρθοδόξους ἀρχιερεῖς ἐκακούργουν. Id est, nota de impio Chrysaphio, quod cubicularii eunuchi orthodoxos episcopos perpetuo impugnant. Cujus rei exemplum illustre est in Eusebio præposito cubiculi, qui Constantii temporibus Athanasium et reliquos catholicos antistites insectatus est.

(38) Πρότερον ἐν Ἐφέσῳ. Male hæc verba accepit Christophorus, quasi Evagrius diceret, Juvenalem prius fuisse episcopum Ephesi. Evagrius tamen id non dicit, sed tantum ait Juvenalem episcopum Hierosolymorum, jam antea versatum fuisse Ephesi, in priore scilicet Ephesina synodo, in qua Nestorius fuerat condemnatus.

(39) Καὶ Ἰούλιος. Sic etiam legitur apud Nicæ-

VARIORUM.

(j) Ἐξαρχος Διόσκορος. Synodus Ephesina iii, ληστρεχῆ. Id est Latrocinialis dicta, anno 449, iv Id. Augusti, a 128 episcopis in Basilica B. Mariæ congregata, præsidente, vel tyrannicam potius vim exercente Dioscoro, qui Cyrillum in sede Alexandria exceperat anno 444. Absolutus est Eutyches, et hæresis ejus confirmata: Flavianus, aliique episcopi catholici damnantur. (Guil. Cav. vol. II, pag. 167.)

(k) Ἰούλιος ἐπίσκοπος. Julius episcopus Puteo-

lanus, ut appellatur ab auctore *Breviculi Historiæ Eutychieanæ*. Quo nomine vocatur in omnibus mss. ubi acta hujusce latrocinialis synodi recitantur, teste Baluzio in præfat. ad concil. Chalced. n. 30. Hunc tamen alii Julianum vocant, notante Valesio. Erat quidem Julianus Cornensis episcopus, ad quem exstant aliquot epistolæ Leonis: in quibus tamen nulla mentio fit de præsentia ipsius in hac synodo, ut recte observat Pagi ad ann. 449, n. 9. W. Lowth.

Joannem episcopus: Julius item episcopus, qui Leonis episcopi Romani vices gerebat. Adfuit etiam Flavianus una cum suis episcopis: cum Theodosius imp. hæc ad verbum mandasset Elpidio. Iis qui antea Eutycheis religiosissimi archimandritæ judices exstiterunt, præsentibus quidem et silentibus, iudicium tamen locum nequaquam obtinentibus, sed reliquorum omnium sanctorum Patrum communem sententiam exspectantibus: quoniam ea quæ ab ipsis iudicata sunt, nunc examinantur. In hac synodo Eutycheis quidem a Dioscuro et ab episcopis qui cum illo erant, rescissa depositionis sententia, in integrum restitutus est, sicut in actis continetur. Flavianus vero et Eusebii Dorylæi episcopus, damnati sunt ac depositi. In eadem synodo Ibas quoque Edessenorum episcopus a communione submotus est,

ῶν Ἀέοντος (1) τοῦ τῆς πρεσβυτέρου, Ῥώμης ἐπισκόπου. Παρὴν δὲ αὐτοῖς καὶ Φλαβιανὸς μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπισκόπων, Θεοδοσίου θεσπίσαντος πρὸς Ἐλπίδιον (40) ἐπὶ ῥήματος ταῦτα· Τῶν πρὶν δικάσαντων Εὐτυχεῖ τῷ εὐλαβεστάτῳ ἀρχιμανδρίτῃ, παρόντων μὲν καὶ ἡσυχάζοντων, τάξιν δὲ δικαστῶν μὴ ἐπεργύοντων· ἀλλὰ τὴν κοινὴν πάντων τῶν ἁγιωτάτων Πατέρων περιμενόντων ψῆφον, ἐπειδὴ τὰ παρ' αὐτῶν κεκριμένα νῦν δοκιμάζεται. Ἐν τούτῳ τῷ συνεδρίῳ ἀνακαλεῖται μὲν τῆς καθαιρέσεως Εὐτυχεῖ παρὰ Διοσκόρου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, ὅπως δὴ τοῖς πεπραγμένοις ἀνείληπται· καὶ κατακρίνεται δὲ καθαιρέσεως Φλαβιανὸς καὶ Εὐσεβίου ὁ τοῦ Δορυλαίου πρέεδρος. Κατὰ ταύτην καὶ Ἰβας τῶν Ἐδεσηνῶν ἐπίσκοπος ἀποκηρύσσεται· καθαιρεῖται δὲ καὶ Δανιὴλ ἐπίσκοπος Καβρῶν (41), Εἰρηναῖός τε αὐτοῦ Τύρου (42),

VALESH ANNOTATIONES.

phorum, corrupte pro Ἰουλιανός. Ita enim recte scribitur in Actis Ephesinæ synodi secundæ, quæ referuntur in actione prima concilii Chalcedonensis, pag. 49: *Post consulatum Zenonis et Posthumiani VV. CC., die sexto Idus Augusti, Indictione tertia, synodo congregata in Epheso metropoli ex præcepto religiosissimorum et Christianissimorum impm, et residentibus in sancta Ecclesia quæ vocatur Maria, reverendissimis et sanctissimis episcopis, Dioscuro Alexandriæ, et Juliano episcopo agente vices sanctissimi et beatissimi episcopi Romanæ Ecclesiæ Leonis.* Hunc Julianum episcopum fuisse Puteolanum ex Mariani *Chronico* scribit Baronius ad annum Christi 449. Hodie tamen in Mariani Scoti *Chronico*, non Julianus, sed Julius dicitur episcopus Puteolanus, cum Hilario diacono missus a Leone papa ad secundam synodum Ephesinam. In subscriptionibus autem episcoporum qui huic secundæ synodo Ephesinæ subscripserunt, quæ referuntur in actione prima concilii Chalcedonensis, pag. 441, Julianus episcopus dicitur. Sic enim legitur: *Julianus episcopus, tenens locum Leonis sanctissimi episcopi Romanæ Ecclesiæ, interpretante se Florentio episcopo Lydiæ, dixit, etc.* Ex quibus verbis colligi videtur Julianum qui secundæ synodo Ephesinæ interfuit, esse Julianum Coensem episcopum, qui biennio post Chalcedonensi synodo interfuit, tenens et ipse illic locum Leonis Romani pontificis, ut in actis synodi Chalcedonensis scriptum habetur non uno in loco. Ubi tamen mirari subit, cur, cum Julianus iste Coensis episcopus, toties vocetur legatus et vices agens Leonis Romani pontificis, nihilominus prærogativam sedis non habeat una cum Paschasino et Lucentio vicariis sedis apostolicæ qui eidem synodo præfuerunt, sed post patriarchas et exarchos nominetur. An dicemus Juliani legationem generalem fuisse et honorariam, non vero specialem, cujusmodi fuit legatio Paschasini et Lucentii, ad hoc ut synodo Chalcedonensi vice Leonis pontificis præsiderent. Posset etiam non incommode dici Julianum Coensem ideo legatum Leonis papæ nominari in Actis synodi Chalcedonensis, quod biennio ante in secunda synodo Ephesina vices ejusdem Leonis egisset. Notetur interim Baronii inconstantia, qui cum ad annum Christi 449, scripsisset, Julianum eum qui in secunda synodo Ephesina legatus fuit sedis apostolicæ, episcopum fuisse Pu-

teolanum, postea ad annum 451, cap. 78, Coensem episcopum illum facit. [Vide quæ notavit vir doctissimus Paschasius Quesnel ad epistolam 24 Leonis Magni, ubi pluribus argumentis ostendit Julium, seu ut alii vocant, Julianum episcopum, qui a Leone Magno missus est ad secundam synodum Ephesinam, diversum esse a Juliano episcopo Coensi.]

(40) Θεοδοσίου θεσπίσαντος πρὸς Ἐλπίδιον. Exstat sacrum commonitorium imp. Theodosii ad Elpidium comitem sacri consistorii, et Eulogium tribunalum et notarium prætorianum, in actis Ephesini conciliabuli quæ referuntur in actione prima synodi Chalcedonensis, pag. 46, ubi leguntur hæc verba quæ hic refert Evagrius.

(41) Καὶ Δανιὴλ ἐπίσκοπος Καβρῶν. Paulo ante secundam synodum Ephesinam, Ibas Edessenus et Daniel Carrarum episcopus a clericis suis accusati fuerant apud imperatorem Theodosium. Ille causam eorum cognosci jussit in synodo Berytiensi, præsentibus Damascio tribuno et notario prætoriano. Exstant acta hujus concilii, relata in actione decima synodi Chalcedonensis, quæ sic incipiunt: *Post consulatum Flavii Zenonis et Posthumiani, virorum clarissimorum, Calendis Septembris indictione secunda.* Sed non dubito quin scribendum sit *consulatu Zenonis et Posthumiani.* Alioqui hæc synodus contigisset post conciliabulum Ephesinum, quod collectum est post consulatum Zenonis et Posthumiani mense Augusto. Berytiensis autem synodus post illam synodum Ephesinam collocari non potest, cum in ea mentio fiat Flaviani episcopi Constantinopolitani, et Domni Antiocheni: Quos constat in secunda synodo Ephesina fuisse depositos. Accedit testimonium Liberati diaconi, qui in Brevario scribit hanc synodum Berytiensem congregatam fuisse antequam Eutycheis hæresim suam conflasset.

(42) Εἰρηναῖός τε αὐτοῦ Τύρου. Diu ante secundam synodum Ephesinam, episcopatu pulsus fuerat Irenæus edicto imperatoris Theodosii, et in ejus locum Photius substitutus. Certe Photius præfuit synodo Berytiensi, quæ collecta fuerat anno ante secundam synodum Ephesinam. Sed quoniam imperatoris jussu, non synodali sententia ejectus fuerat, idcirco in altera synodo Ephesina canonice depositus est.

VARIORUM.

(1) Ἀέοντος. Leo Magnus, in locum Sixti III episcopus Romæ electus est die 28 mensis Julii, et in solium pontificale elevatus die octavo Septembris, anni 440. Obiit in Kal. Novembris, anno 461.

(VALEUS.) Pagius ait Leonem die 22 Septembris dicti anni 440 consecratum fuisse, et die quarto Novembris anni 461 obiisse.

καὶ πρὸς γε Ἀκυλῖνος Βύβλου. Ἐπράχθη καὶ τινα A
Σωφρονίου χάριν τὴν Κωνσταντιναίων (43) ἐπισκοπή-
σαντος. Καθαίρεται δὲ παρ' αὐτῶν καὶ ὁ τῆς Κυ-
ρεστών ἐπισκοπήσας Θεοδώριτος, καὶ μὴν καὶ Δά-
μνος ὁ τῆς Ἀντιοχείων ἐφ' ᾧ τί λοιπὸν γέγονεν (44),
οὐκ ἔστιν εὐρεῖν. Καὶ οὕτω μὲν τὸ ἐν Ἐφέσῃ δεύ-
τερον διελύθη συνέδριον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ἀπολογία τοῦ συγγραφέως ὑπὲρ τῶν ἐν ἡμῖν
διαφορῶν, καὶ κατάγελως τῶν Ἑλληνικῶν
ὀβλώρ.

Μὴ μοι δέ τις τῶν εἰδωλομανούντων ἐπιγελάσῃ,
ὡς τῶν δευτέρων τοῦ προτέρου καθαιρούντων, καὶ
προτεφευρισκόντων ἀεὶ τι τῆ πίστει καινότερον.

Ἡμεῖς μὲν γὰρ τὴν ἀφραττον καὶ ἀνεξιχνίαστον B
τῷ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἐρευνῶντες, καὶ ἐς τὰ μά-
τωσα σεμνόνειν καὶ ἐξαίρειν βουλόμενοι, ἢ τῆδε, ἢ
ἀκείσε τραπέμεθα. Καὶ οὐδεὶς ἀδυνατῶν¹ τῶν αἰρέ-
σεις παρὰ Χριστιανοῖς ἐξευρηγόντων, πρωτοτύπως
βλαττηθεὶς ἠθέλησεν, ἢ ἀτιμάσαι τὸ Θεῖον βουλό-
μενος ἐξωλισθησεν· ἀλλὰ μάλλον ὑπολαμβάνων
κρείσσον τοῦ φθάσαντος λέγειν εἰ τόδε προσθεύσει.

Καὶ τὰ μὲν συνεκτικὰ καὶ κύρια (45) πᾶσι κοινῶς
ἐπιμολόγηται. Τριάς γὰρ ἡμῖν τὸ προσκυνούμενον,

καὶ μόνος τὰ δοξολογούμενα· ὅ τε πρὸ αἰῶνων γεν-
νηθεὶς Θεὸς Λόγος, σαρκούμενος δευτέρα γεννήσει

ζυδοὶ τοῦ πλάσματος. Εἰ δὲ περὶ ἕτερα ἄττα κεκαί-
σῳρηται, γηγόναι καὶ ταῦτα τοῦ Σωτῆρος ἐνδόντος

θεοῦ τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ περὶ τούτων, ἵνα μάλλον
ἅγια καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, ἐνθένδε

ἀκείθεν πρὸς τὸ δεῖον τε καὶ εὐσεβὲς αἰχμαλωτίσῃ C
τὰ λεγόμενα, καὶ πρὸς μίαν ἀπεξεσμένην καὶ εὐ-
σταίαν ὁδὸν ὑπαντήσῃ. Αὐτὸ καὶ τῷ Ἀποστόλῳ εὖ μάλα

σαφῶς εἴρηται· « Δεῖ δὲ καὶ αἰρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι,

ὡς οἱ δόκιμοι φανεροὶ γίνωνται. » Καὶ θαυμάσαι

ἐν τούτῳ ἔστι τὴν ἁβήτην τοῦ Θεοῦ σοφίαν, τοῦ

καὶ πρὸς τὸν θεσπέσιον Παῦλον εἰρηκότος· « Ἡ γὰρ
ἐπιτομή μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. » Ἐξ ὧν γὰρ

τῆς Ἐκκλησίας ἀπερράγη τὰ μέλη, ἐκ τούτων τὰ

¹ I Cor. xi, 19.

² C. C. οὐδεὶς οὐδ' αὐτῶν.

VARIÆ LECTIONES.

VALESI ANNOTATIONES.

(43) Σωφρονίου χάριν τὴν Κωνσταντιναίων. D
In hujus loci versione, mirum est quantopere aberrari
interpretes. Nam Langus quidem interpres
Nicephori ita vertit : *Decreuit hæc synodus quoque
de Sophronio quædam, qui tum Constantinopolim
visendæ ejus gratia venerat.* Christophoronus vero
sic interpretatur : *Nonnulla ibidem acta fuere
contra Sophronium episcopum Constantinopolitanum.*
Sed Constantiniensem dicere debuerat. Erat enim
Sophronius episcopus Constantinæ, ut patet ex syn-
odo Antiochena sub Domno, quæ intexta est ac-
tioni xiv, synodi Chalcedonensis. Interfuit idem
Sophronius postea Chalcedonensi synodo ut legitur
in actis ejusdem concilii. Est autem Constantina
urbs Phœnicæ. [Ad hunc Sophronium episcopum
Constantinæ scripta est epistola Theodoriti, 53.]

et Daniel Carrarum episcopus est destitutus : 263
Irenæus item Tyri, et Aquilinus Bybli. Gesta sunt
etiam quædam pro Sophronio Constantinensium epi-
scopo. Depositus est ab iisdem etiam Theodoritus epi-
scopus Cyri, et Domnus Antiochensis episcopus. De
quo quid postea factum fuerit, invenire non potui.
His ita gestis, soluta est secunda synodus Ephesina.

CAP. XI.

Defensio varietatis opinionum quæ sunt apud Chri-
stianos, et derisio fabularum gentilium.

Nemo porro gentilium nos derideat, propterea
quod posteriores episcopi priores destituant, ac
semper novi aliquid adjiciant fidei nostræ. Nos
enim inexplicabilem et investigabilem Dei erga
homines benevolentiam scrutantes, dum eam maxime
honorare et omnibus modis extollere cupimus,
aut hanc, aut illam sententiam, sequimur. Nec
quisquam eorum qui inter Christianos hæreses
excogitarunt, dedita opera impie loqui voluit : aut
cum divino numini contumeliam facere decrevisset,
in errorem delapsus est : sed potius unusquisque
eorum existimavit, se qui hoc dogma assereret,
melius dicere quam reliquos qui ipsum præcessis-
sent. Et ea quidem quæ præcipua sunt ac funda-
menta fidei nostræ, uno consensu omnes consti-
tuimur. Trinitas enim est quam adoramus, et unitas
quam glorificamus : et Deus idem ac Verbum, ante
 sæcula genitum, et propter homines secunda gene-
ratione incarnatum. Quod autem in aliis capitibus
quædam innovata sunt, id ex eo factum est quod
Servator noster Deus liberam nobis facultatem
reliquit de iis sentiendi, ut sancta catholica et
apostolica Ecclesia, ea quæ ab utraque parte di-
cuntur, ad rectam normam ac pietatem traducat,
et ad unam planam reclamque semitam perveniat.
Atque ob hanc causam sapienter admodum dixit
apostolus Paulus : « Oportet hæreses esse inter vos,
ut qui probi sunt, manifesti fiant ». In quo admi-

VARIORUM.

Ἰσταν actionem concilii Chalcedonensis ut com-
mentitiam rejicit Quesnellus, dissert. 9, in Opera
Lecnis : e contra, eam ut genuinam defendit Balu-
zius, Præfat. in Concil. Chalced. n. 32, etc. Ipse

Domnus post depositionem suam in cremum secessit
ad Enthymium, si qua fides Cyrillo monacho scrip-
tori *Vitæ Enthymii*. vid. Pagi ad ann. 431, n. 54,
55. W. Lowth.

rari etiam **264** licet ineffabilem Dei sapientiam, qui ad divinum apostolum Paulum dixit: « Virtus enim mea in infirmitate perficitur⁴. » Ex quibus enim causis Ecclesiæ divulsa sunt membra, ex iisdem recta et irreprehensibilis doctrina accuratius limata et exposita est: et catholica atque apostolica Dei Ecclesia majus incrementum accepit, et ad ipsum usque cœlum sublata est. Gentilium vero superstitionis alumni, dum nec Dei naturam, nec ejus providentiam in rebus humanis investigare student, et majorum suorum, et suas invicem opiniones evertunt. Novos enim subinde deos excogitant, eosque ex propriis animi perturbationibus designant ac nominant, quo scilicet libidinibus suis impunitatem concilient, hujusmodi deos sibi adsciscendo. Sic certe apud illos is qui summus habetur Deus, et pater hominum simul ac deorum vocatur, in avis speciem mutatus, adolescentem Phrygem impudenter rapuit, et mercedem stupri poculum ei tribuit, permittens ut ipsi amoris gratia propinaret, quo uterque simul cum nectare dedecus ac probrum hauriret. Idem innumeris aliis sceleribus, quæ ne villissimis quidem hominibus permissa sunt, sese inquinavit. Et in omnes brutorum animantium species, ipse omnium brutissimus mutatus, androgynus factus est, non in utero quidem, sed in femore fœtum gestans, ut et ista præter naturam ab eo committerentur. Unde ortus Bacchus ipse quoque androgynus, utramque sexum contumelia affectit: auctor temulentiae, ebrietatis, et crapulae, et omnium quæ inde nascuntur malorum. Huic Ægiocho et Altitonanti aliud quiddam ut magnificentum attribuunt, parricidam eum appellantes, quod extremum apud omnes scelus existimatur: propterea quod Saturnum qui malo fato ipsum genuerat, ex regno expulisset. Jam vero quid de scortatione dicam ab ipsis consecrata, cui Venerem Cypriam e concha genitam præfecerunt: quæ continentiam quidem, tanquam scelus quoddam ac piaculum aversatur: stupris vero et quibuslibet flagitiis delectatur, iisque ipsis coli sese ac placari eupit. Cum qua Mars congressus, astu Vulcani reliquis diis spectandus ac deridendus exponitur. Riserit etiam non immerito quispiam Phallos eorum, et Ithyphallos ac Phallogogia, et enormem Priapum, ac Panem qui turpi colitur membro. Mystera item quæ Eleusine celebrantur, ob id solum laudanda, quod a sole non videntur, sed perpetuis tenebris damnata sunt. Verum hæc tam his qui ista turpiter colunt, quam iis qui coluntur relinquentes, equum ad metas incitemus, et quæ supersunt de rebus gestis Theodosii, omnium oculis subjiciamus.

265 CAP. XII.

Quomodo imp. Theodosius hæresim Nestorii profulgavit.

Scripta est ab eodem imperatore constitutio admodum pia; quæ relata est in primo Justiniani libro

⁴ II Cor. xii, 9.

ὀρθὰ καὶ ἀμώμητα πλέον ἀπεξίσθῃ, τε καὶ ἀπετέθῃ δόγματα, καὶ πρὸς αὐξήσιν καὶ τὴν ἐς οὐρανοῦς ἀνάσασιν ἢ καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ τοῦ Θεοῦ ἐλήλυθεν Ἐκκλησία. Οἱ δὲ γε τῆς Ἑλληνικῆς πλάνης τρόφιμοι, οὐ Θεὸν ἐξευρεῖν βουλόμενοι ἢ τὴν αὐτοῦ περὶ τοὺς ἀνθρώπους κηδεμονίαν, τὰ τε τῶν φθασάντων, τὰ τε ἀλλήλων καταλύουσιν· ἀλλὰ θεοὺς ἐπὶ θεοῖς ἐπινοοῦντες, καὶ τῶν οἰκείων παθῶν χειροτονοῦντές τε καὶ ὀνομάζοντες, ἵνα συγγνώμῃ ταῖς οἰκείαις ἀκολασίαις πορίζοντο, θεοὺς τοιοῦτους ἐπιγραφόμενοι. Ὅστε ἀμέλει ὁ παρ' αὐτοῖς ὑπατος πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, τὸν Φρύγα τὸ μειράκιον ἐς ὄρνεον μετασχηματισθεὶς ὁσελγῶς διήρπασε· μισθὸν τε τῆς αἰσχροουργίας, τὴν κύλικα παρέσχετο, τὴν φιλοτησίαν προπίνειν ἐπιτρέψας, ὡς ἂν μετὰ τοῦ νέκταρος καὶ τὰ δνειδῆ κοινῶς πίνοιεν. Ὅς καὶ μυριοὶ ἄλλοις ἀτοπήμασι, καὶ παρὰ τοῖς οὐδέσι τῶν ἀνθρώπων ἀπηγορευμένοις, καὶ πρὸς πᾶσαν ἀλόγων ἰδέαν ὁ πάντων ἀλογώτατος μεταβληθεὶς, ἀνδρόγυνος γίνεται, εἰ καὶ μὴ τὴν γαστέρα, ἀλλὰ γοῦν τὸν μηρὸν κυφορῶν, ἵνα καὶ ταῦτα παρὰ φύσιν αὐτῷ πράττοιτο. Οὗ καὶ τὸ διθύραμβον κῆμα ἀνδρόγυνον γενόμενον, ἑκατέραν ἐνύθρισε φύσιν, μέθης ἑξαρχον, οἶνοφυγίας τε αὐ καὶ κραιπάλης, καὶ γε ἐωλοκρασίας, καὶ τῶν ἐντεῦθεν δεινῶν. Τοῦτ' ἡ τῷ αἰγιόχῳ τῷ ἐριθρεμέτῃ καὶ τι σεμνόν (46) ἐκεῖνο περιτιθέασι, πατραλοῖαν ἀποκαλοῦντες τὴν ἐσχάτην παρὰ πᾶσι ποιήν, οἶα τὸν Κρόνον τὸν κακῶς αὐτὸν φύσαντα τῆς βασιλείας ἐξωθήσαντα. Τί δ' ἂν φαίην καὶ περὶ τῆς θεουργηθείσης αὐτοῖς πορνείας, ἢ τὴν Ἀφροδίτην τὴν κοχλογενήτην Κυπρίαν ἐπέστησαν; τὴν μὲν σωφροσύνην, ὡς ἐναγές τι χρῆμα καὶ τηνάλλως ἔκτοπον μυστατομένην· πορνείας δὲ καὶ πάσαις αἰσχροουργίαις ἡδομένην, καὶ τούτοις ἰάσκεισθαι βουλομένην. Μεθ' ἧς Ἄρης ἀσχημονεῖ, τοῖς Ἥφαίστου τεχνάσμασιν ὅπῃ τοῖς θεοῖς θεατριζόμενός τε καὶ γελώμενος. Γελάσει δὲ ἂν τις δικαίως καὶ φαλλοὺς αὐτῶν, καὶ ἰθυφάλλους, καὶ φαλλαγωγία, καὶ Πρίαπον ὑπερμεγέθη, καὶ Πᾶνα ἀσχημονίᾳ μορίῳ τιμώμενον, καὶ τὰ ἐν Ἐλευσίνι μυστήρια, κτλ' ἐν μόνον ἐπαινετὰ, ὅτι γε ἥλιος οὐχ ὀρθῶς, ἀλλὰ τῷ σκίτῳ συνοικεῖν κατεκρίθησαν. Τούτων τοῖς αἰσχροῦς τιμῶσι τε καὶ τιμωμένοις καταλιμπανομένων, ἐπὶ τὴν νύσσαν τὸν πῶλον ἐκκεντήσωμεν, καὶ τὰ λειπόμενα τῆς Θεοδοσίου βασιλείας εὐσυνόπτως ἀποθώμεθα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ὅπως ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος τὴν Νεστορίου αἰρέσιν ἀπελειώνει.

Ἐγγραπται δ' οὖν αὐτῷ πανευσεβῆς διάταξις, ἀνὰ τὸ πρῶτον βιβλίον κειμένη, Ἰουστινιανοῦ Κῶδεξ ὀνό-

VALESII ANNOTATIONES.

(46) Καὶ τι σεμνόν. Non dubito quin scribendum sit ὦ; τι σεμνόν, etc., in his enim Evagrii libris καὶ passim positum erat pro ὦ.

μασαι, τρίτη τὸν ἀριθμὸν τοῦ πρώτου τίτλου A τυγχάνουσα· ἐν ἣ τὸν πάλαι ποθοῦμενον παρ' αὐτοῦ, ὡς αὐτῷ Nestorίῳ γέγραπται, θεόθεν κινηθεὶς, ἀπάσαις, τὸ δὴ λεγόμενον, ψήφοις κατέκρινεν ἀναθέματι περιβαλὼν, καὶ γέγραπεν ἐπὶ λέξεως ὧδε· « Ἐπιθεσπιζομεν τοὺς ζηλοῦντας ¹⁹ τὴν ἀσεβῆ Nestorίου πίστιν, ἢ τῆ ἀθεμίτῳ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ἀκολουθοῦντας, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἴεν ἢ κληρικοί, τῶν ἀγίων Ἐκκλησιῶν ἐκβάλλεσθαι· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι. » Τέθεινται δὲ αὐτῷ καὶ ἑτεροὶ νομοθεσίαι τῆς ἡμετέρας Ἐνεκα θρησκείας τὸν διάπυρον αὐτοῦ ζῆλον δεικνύσαι.

ΚΕΦΑΛΑ. Π'.

Περὶ τοῦ ἀγίου Συμεὼν τοῦ Στυλίτου.

Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἤκμασέ τε καὶ διεφάνη B καὶ Συμεώνης (m), ὁ τῆς δόξας καὶ πάντα δοιδίμου μνήμης (47), πρῶτος τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν ἐπιτηδεύσας, δίπληχον μάλιστα ἐνδιαίτημα τὸ περίμετρον, ἀμόνου τηνικάδε τὴν Ἀντιοχείῳ ἐπίσκοποῦντος. Ὅς ἐπειδὴ παρ' αὐτὸν γέγονεν, ἐκπλαγεὶς τὴν στάσιν καὶ τὴν διαίταν, τῶν μουσικωτέρων ἐγλίχτο. Ἄμρω δ' οὖν συνηθέτην, καὶ τὸ ἀχραντον ἱεροουργήσαντες (48) σῶμα, τῆς ζωοποιῶν κοινωνίας ἀλλήλοις μετέδοσαν. Οὗτος ἐν σαρκὶ τὴν τῶν οὐρανίων δυνάμεων πολιτείαν ζηλώσας, ἐξαιρεῖ μὲν ἑαυτὸν τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων, καὶ τὴν φύσιν βιασάμενος τὴν τέως κάτω βριθουσαν, τὰ μετέωρα διώκει· καὶ μέσον οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐπὶ γῆς γενόμενος, ἐντυγχάνει τε τῷ Θεῷ μετὰ τῶν ἀγγέλων (n) δοξολογεῖ ²⁰. ἐκ μὲν τῆς γῆς τὰς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων πρεσβείας τῷ C Θεῷ προσάγων· ἐξ οὐρανοῦ δὲ τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἀνωθεν εὐμένειαν καταπραττόμενος. Τούτου τὰς θεοσημείας γέγραφε μὲν καὶ τις τῶν αὐτοπτῶν γενομένων· γέγραφε δὲ καὶ λογίως ἀπέθετο καὶ Θεοδώριτος, ὁ τὴν Κυρεσῶν ἐπίσκοπησας. Ἐν ᾧ τὰ μάλιστα παραλελοιπότες (49), ὁ μέχρι νῦν σωζόμενον

qui Codex dicitur, estque numero tertia primi tituli. In qua Theodosius, eum quem prius in delictis habuerat, sicut ipse Nestorius scribit, divinitus incitatus, omnibus, ut ita dicam, calculis condemnavit, anathema ei denuntians his verbis: Præterea sancimus, ut quicumque impiam Nestorii fidem æmulantur, vel nefariam ejus doctrinam sectantur, si quidem episcopi vel clerici sint, sacris Ecclesiis ejiciantur: si vero laici, anathemate feriantur. Sunt et aliæ leges pro nostra religione ab eodem datæ, quæ ardentissimum ejus zelum abunde testantur.

CAP. XIII.

De sancto Symeone Stylita.

Iisdem temporibus floruit atque inclaruit Symeones, vir sanctæ ac percelebris memoriæ. Hic primus stationem super columna instituit, cujus domicilii ambitus vix duorum erat cubitorum: quo tempore Dominus Antiochenæ urbis episcopatum administrabat. Qui cum ad Symeonem venisset, stationem ejus ac vivendi rationem admiratus, secretiora quædam concupivit. Ambo igitur in unum convenerunt, et cum immaculatum corpus sacrificassent, vivificam communionem sibi mutuo impertierunt. Hic angelorum conversationem in carne æmulatus, a terrenis quidem rebus sese abduxit: et vim inferens naturæ quæ deorsum vergit, sublimia appetiit. Ac medius inter cælum et res terrenas constitutus, Deum allocutus est, et una cum angelis Deum glorificavit: ex terris quidem supplicationes pro hominibus offerens Deo: ex cælis vero supernam benevolentiam hominibus concilians. Hujus 266 miracula conscripta sunt a quodam qui hominem viderat, et rebus ab illo gestis interfuerat. Sed et Theodoritus, episcopus Cyri, ejusdem viri miracula admodum discrete commie-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁹ ζητοῦντας. ²⁰ C. C. δοξολογῶν.

VALESHI ANNOTATIONES.

(47) Καὶ πάντα δοιδίμου μνήμης. Henricus Savilius in suo cod. scribit una voce πανταοιδίμου. Ego tamen malle scribere παναοιδίμου. Sic enim Græci loqui solent, ut cum dicunt πανεὐφημον, πανάγιον, et similia. Certe Evagrius noster infra de Gregorio loquens Antiocheno episcopo, Γρηγορίου τοῦ παναοιδίμου, habet.

(48) Καὶ τὸ ἀχραντον ἱεροουργήσαντες. Presbyteri olim una Episcopo Missas celebrabant, et de manu ejus Eucharistiam accipiebant. Sic in actione decima concilii Chalcedonensis, Bassianus episc. D Ephesi in libello precum ad Martianum imp. ait, inter cætera τῆ δὲ αὐριον ἡμέρᾳ λειτουργήσαντες πάντες ὁμοῦ, etc. Et multo post, pag. 303, idem Bassianus dicit: Στέφανος πρεσβύτερός μου ἦν τέσσαρα ἴτη, μετ' ἐμοῦ ἐλειτούργει, μετ' ἐμοῦ ἐκοινωνεῖ παρ' ἐμοῦ, ὡς παρ' ἐπισκόπου. Id est, Stepha-

nus presbyter meus fuit annis quatuor, mecum Missas celebravit, mecum communicavit, et a me tanquam episcopo communionem accepit. Idem quoque olim mos fuit in Ecclesia Romana, ut presbyteri quotidie cum episcopo urbis Romæ Missas celebrarent, et communionem de manu ejus acciperent. Diebus vero Dominicis, cum presbyteri separatim in suis titulis Missarum solemniam celebrare necesse haberent propter plebem ipsis commissam, fermentum sive corpus Dominicum per acolythos transmissum ab episcopo urbis Romæ accipiebant, ne a communionem episcopi sui eo præsertim die separati esse viderentur, ut scribit Innocentius papa in epist. ad Decentium.

(49) Ἐν ᾧ τὰ μάλιστα παραλελοιπότες. Varie hunc locum correxerunt viri docti, Christophorus scilicet et Carterius, vel potius ii ex quorum

VARIORUM.

(m) Συμεώνης. Cognominatus Senior, ut a juniore Symeone, vitæ ejus æmulo, distinguatur; gente Syrus; ex vico Susan oriundus, claruit præcipue circa ann. 448. Incunte ætate ovibus pascen-

dis operam dedit (Guil. CAVE, vol. I, pag. 352, qui multa de eo refert ex Theodoriti Philotheo, cap. 26.)

(n) Μετὰ τῶν ἀγγέλων. Legendum καὶ μετὰ τ. — W. Lowth.

moravit. Verum reprehendimus, id ab illis præcipue omissum esse, cujus memoria apud sanctæ solitudinis incolas etiamnum servatur, et quod nos ab illis accepimus. Cum igitur Symeones iste qui in terris angelus, et in carne civis cœlestis Hierusalem fuit, novam hanc et mortalibus hactenus ignotam vivendi rationem instituisset, sanctæ solitudinis incolæ quemdam ad eum miserunt, mandantes ut ex illo sciscitaretur, quænam esset hæc nova ac peregrina conversatio, et cur viam jam tritam et sanctorum vestigiis impressam relinquens, aliam ipse novam nullique mortalium adhuc cognitam inivisset: simul præcipientes ei ut descenderet, et electorum Patrum viam insisteret. Quod si ille paratum se ostendisset ad descendendum, jusserunt ut suo more vivere sineretur. Obedientia enim ejus satis declarari, quod Deo duce atque auctore hujusmodi exercitationem suscepisset. Si vero detrectaret, ac propriæ voluntati inservire mallet, nec ipsorum monitis illico obsequeretur, mandarunt ut eum vi abreptum detraheret. Qui cum ad illum venisset, et Patrum ei mandatum exposuisset, et confestim Symeon alterum pedem demississet ut præceptis Patrum obtemperaret: is qui ad illum missus fuerat, permisit ei, ut cursum quem instituerat teneret, his cum verbis compellans: Fortis esto, et viriliter age. Statio tua a Deo est. Hoc Symeonis factum prorsus memorabile, hoc loco commemoravi, quod tamen ab iis qui de illo scripserunt, prætermissum est. Tanta porro divinæ gratiæ virtus in eo inerat, ut cum Imperator Theodosius Judæis Antiochiam incolentibus synagogas quas Christiani illis ademerant, restitui jussisset, Symeon tanta cum fiducia ac libertate ad eum scripserit, tamque acriter eum objurgaverit, solum imperatorem suum Deum reveritus, ut imperator Theodosius, revocata jussione sua, cuncta in gratiam Christianorum fecerit; et præfecto prætorii qui hæc ipsi suggesserat, potestatem abrogaverit: petieritque nominatim a sanctissimo atque acro martyre, ut pro ipso Deum precaretur, suamque ipsi benedictionem impertiret. Porro Symeon in hac exercitatione sex et quinquaginta

A παρὰ τοῖς τῆς ἀγίας ἐρήμου κατελιθώσαμεν, καὶ παρ' αὐτῶν παρελιθώσαμεν. Ὅτε δ' οὖν Συμεώνης οὗτος ὁ ἐπὶ τῆς γῆς ἄγγελος, ὁ ἐν σαρκὶ τῆς ἀνω Ἱερουσαλὴμ πόλιτος, τὴν ξένην ταύτην καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀγνώστα τρίβον ἐπετήθευσε, στελλούσι τινα παρ' αὐτῶν οἱ τῆς ἀγίας ἐρήμου, ἐντειλάμενοι φάναί τις ἢ ξενοπρεπῆς αὐτῆ πόλιτεία· τί τὴν τετριμμένην καὶ τοῖς ἀγίοις πεπατημένην ὁδὸν ἀφελίς, ἄλλην τινὰ ξένην καὶ τοῖς ἀνθρώποις καθάπαξ ἀγνωστομένην ὁδεύει· καὶ ὡς ἐπιτετράφασιν αὐτῷ καταβῆναι, καὶ τὴν τῶν ἐκλεκτῶν Πατέρων ὁδὸν ἀνύειν. Οἵπερ, εἰ μὲν ἐκθύμωσιν (50) ἑαυτὸν πρὸς τὴν κατάβασιν δοίη, συγχωρεῖν ἐκέλευσαν αὐτῷ τὴν ἰδίαν ἐκτρέχειν· ἐκ γὰρ τῆς ὑπακοῆς δῆλον εἶναι, ὡς ἐκ Θεοῦ ποδηγηθεὶς ὧδε διαθλεύει. Εἰ δέ γε ἀνισταίη, ἢ καὶ τοῦ ἰδίου θελήματος δοῦλος γένοιτο, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν ἰθυδρομήσοι, καὶ πρὸς βίαν αὐτὸν καθέλκυν. Ὅς ἐπειδὴ περ παρ' αὐτὸν ἐγένετο, καὶ τὴν τῶν Πατέρων ἀπήγγειλεν ἐντολήν, εὐθὺς τὲ θάταρον τοῖν ποδοῖν προῦπεμψε, τῶν Πατέρων τὴν ἐπιτροπὴν ἐκπληρῶσαι βουλόμενος, ἀφίει αὐτὸν τὴν ἰδίαν ὁδὸν ἐκπληροῦν, ἐπιφθεγξάμενος· Ἰσχυε καὶ ἀνδρίζου· ἡ στάσις σου παρὰ Θεοῦ ἐστίν. Ὁ μοι ἀξιόλογον ὄν ἐξετέθη, τοῖς περὶ αὐτοῦ γραφεῖσι παρεμμένον. Τοῦτω τοσοῦτον ἢ τῆς θείας χάριτος ἐνέσκηψε δύναμις, ὡς καὶ Θεοδοσίου τοῦ αὐτοκράτορος τεθεσπικῶτος τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχου Ἰουδαίος ἀποδοθῆναι· τὰς σφῶν συναγωγὰς, ἅσπερ ἐφθόσαν παρὰ Χριστιανῶν ἀφηρημένοι, οὕτω παρήσειζ γέγραφεν, οὕτω σφοδρῶς ἐπετίμησε, μόνον τὸν ἰδιον βασιλέα εὐλαβοῦμενος, ὡς καὶ τὸν βασιλέα Θεοδοσίον τὰς ἰδίας ἀνακαλεσάμενον κελεύσεις, πάντα πρὸς χάριν Χριστιανῶν ἐκπληρῶσαι· παραλύσαι δὲ καὶ τὸν ὑπαρχον τὸν ταῦτα διδάξαντα τῆς ἀρχῆς· δεηθῆναι τε τοῦ παναγίου καὶ ἀερίου μάρτυρος ἐπὶ βήματος (51), ἵκετεύειν τε καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τῆς οἰκείας εὐλογίας μεταδιδόναι. Διέτριψε τοῖν ἐν σαρκὶ τόνδε τὸν βίον διαθλεύων ἔτη ἕξ καὶ πεντήκοντα· ἐν μὲν τῷ πρώτῳ φροντιστηρίῳ ἔνθα τὰ θεῖα κατηχήθη, ἔτη ἑννέα· ἐν δὲ αὐτῇ καλουμένῃ Μάνδρα (σ), ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα· ἐν τινὶ μὲν στενωπῷ ἔτεσι δέκα τὸν ἀγῶνα διανύσας· ἐν δὲ κίσει βραχυτέροις ἑπτὰ, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντάπηχυν, ἔτη

VALESH ANNOTATIONES.

codicibus has emendationes transcripserant. Alii enim post παραλειποῦτες addunt verbum εἰσίν. Alii vero legunt παραλέλοιπεν, ut de Theodorito solo id intelligatur. Ego vero hunc locum ita restitueundum esse existimo: Ἐν ᾧ τὰ μάλιστα παραλειποῦτας κατελιθώσαμεν, ὁ μέχρι νῦν σιζόμενον παρὰ τοῖς τῆς ἀγίας ἐρήμου, παρ' αὐτῶν παρελιθώσαμεν. Nec dubito quin Evagrius ita scripserit.

(50) *El mèn ekθύμωσιν.* In optimo codice Florentino hæc ad latus adscripta sunt: Πνευματικῆ ὡς ἀληθῶς ἐν τῷ Χριστῷ ἢ Πατέρων περὶ τοῦ μεγάλου Συμεώνος χρίσις. Id est, *Patrum de magno Symeone judicium prorsus spirituale in Christo.*

(51) *Καὶ ἀερίων μάρτυρος ἐπὶ βήματος.* Viden-

tur esse verba imp. Theodosii, ex epistola, quam scripsit ad beatum Symeonem. Hunc igitur titulum præfixerat epistolæ suæ: Τῷ παναγίῳ καὶ ἀερίῳ μάρτυρι. Ubi martyrem quidem eum appellat ob gravissimas ærumnas quibus ille corpus suum afflictabat; aerium vero eo quod sublimis staret in columna. Certe voces illæ ἐπὶ βήματος, omnino indicant id quod dixi: verba illa scilicet, aut ea quæ proxime sequuntur, esse imperatoris Theodosii. Christophoronus tamen hunc locum aliter distinguit, ut ex interpretatione ejus apparet. Sic enim vertit: *Et sanctissimum ac aerium oraret martyrem, ut nominatim pro ipso Deum obsecraret.* Quam distinctionem equidem probare non possum.

VARIORUM.

(σ) *Μάνδρα.* De hujus vocis significato vide Valesii notam in sequens caput, voce *Μανδρίαν.*

τριάκοντα. Τούτου τὸ πανάγιον σῶμα μετὰ τὴν ἐν Ἀ
 θένδε ἐκδημίαν (p) κατὰ τὴν Ἀντιοχείων ὕστερον
 ἐσήχθη, Λέοντος τὰ σκήπτρα διέποντος, Μαρτυρίου
 τῆνικαῦτα τῆς Ἀντιόχου προεδρεύοντος, Ἀρδαβου-
 ρίου δὲ αὐτῶν ἐφῶν στρατηγούτος ταγμάτων, μετὰ
 τῶν ἀμφ' αὐτοῦ στρατιωτικῶν τελῶν τε καὶ λοι-
 πῶν, κατὰ τὴν αὐτοῦ μάνδραν γενομένων, καὶ τὸν
 πάνσεπτον διακωσάντων νεκρῶν Συμεώνου τοῦ μα-
 ρτύριου, ὡς ἂν μὴ αἱ γεινῶσαι πόλεις συνελθούσαι
 τοῦτον διαρπάξοιεν. Θαυμάτων τοίνυν μεγίστων καὶ
 κατὰ τὴν ὁδοπορίαν γενομένων. κομίζεται κατὰ τὴν
 Ἀντιόχου τὸ αὐτοῦ πανάγιον σῶμα· ὃ καὶ Λέων ὁ
 αὐτοκράτωρ ἐξηγήσατο παρὰ τῶν Ἀντιοχείων λα-
 βεῖν. Καὶ δεῖσαι οἱ τῆς Ἀντιόχου πρὸς αὐτὸν ἐνα-
 ταιμίμοι γεγράφασιν οὕτως· Διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν
 τείχος τῇ πόλει (πέπτωκε γὰρ ἐν ὄργῃ [52]), ἡγά-
 γομεν τὸ πανάγιον σῶμα, ὅπως ἡμῖν γένηται τείχος
 καὶ ὀχύρωμα. Οἷς καὶ περὶ τῆς ἐνδύσεως τε ταῖς δεῖ-
 σαι, τὸ σεπτόν αὐτοῖς εἶασε σῶμα. Τούτου τὰ πολ-
 λὰ μέχρις ἡμῶν ἐφυλάχθη, οὗ καὶ τὴν ἁγίαν κορυ-
 φην μετὰ πολλῶν ἱερέων τελέσθαι, ἐπισκοπούντος
 τῆνικαδὲ Γρηγορίου τοῦ πανσοιδίμου, Φιλιππικοῦ
 δευτέρου παραφυλακῆς ἕνεκα τῶν ἐφῶν ἐκστρατευ-
 μάτων, τίμια λείψανα ἁγίων οἱ ἐκπεμφθῆναι. Καὶ
 τὸ παράδοξον, αἱ κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐπιπέμμεναι τρί-
 χες οὐ διεφθάρσαν, ὡς δ' αὐ ζῶντος καὶ τοῖς ἀν-
 θρώποις συναυλιζομένου, διασώζονται. Καὶ τὸ κατὰ
 τοῦ μετώπου δέγμα, ἐβρύτιδωτο μὲν, καὶ ἀπ-
 ἐσκληχε· σώζεται δ' οὖν ὅμως, καὶ τῶν ὀδόντων δ'
 οἱ πλείους, οἱ μὴδὲ ὄσοι.⁵¹ (53) χερσὶν ἀνθρώπων
 πιστῶν βιαίως ἀφῆρέθησαν, διὰ τοῦ σχήματος κη-
 ρύσσοντες, οἷός τε καὶ ὁπίσθεν καὶ πηλίκος ὁ ἀνθρω-
 πος τοῦ Θεοῦ γέγονε Συμεώνης. Ταύτη καὶ ὁ ἐκ σι-
 δῆρου πεποιτημένος κλοῦς παράκειται, μεθ' οὗ τὸ
 πολυῦμνητον καὶ διαθλευσαν σῶμα (54) τῶν ἐκ Θεοῦ
 γερῶν μεταδέδωκεν. Οὐδὲ γὰρ ἀποθανόντα τὴν Συ-
 μεώνην, ὁ ἑραστής ἀπέλιπε σίδερος. Οὕτω τὸ κατὰ
 ἕκαστον (55) ἂν δις ἐληθῆσθαι, ἐμοὶ τε τῆς διηγή-
 σεως ὠφέλειαν παρέξω, καὶ τοῖς ἐντυγχάνουσιν, εἰ
 μὴ πλατύτερον ταῦτα Θεοδωρίτῳ, ὡς ἐφθην εἰ-
 πῶν (56), ἐπεπόνητο.

⁵¹ C. C. εἰ μὴ γε ὄσοι.

VARIÆ LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

(52) Πέπτωκε γὰρ ἐν ὄργῃ. Post has voces Nicephorus hæc addit, σεισμοῦ μεγάλου γεγεννημένου.

(53) Οἱ μὴδὲ ὄσοι. Christophorus quidem et Savilius hunc locum ita emendarunt, ὄσοι μὴ χερσὶν, etc. ; sed leviori mutatione locus corrigi potest hoc modo : Εἰ μὴ ὄσοι, etc. Nicephorus pro his verbis habet, πλὴν ὄσοι. Quod est elegantius.

(54) Καὶ διαθλευσαν σῶμα. Delenda videtur conjunctio, utpote otiosa et superflua. Ac fortasse Evagrius scripserat συνδιαθλευσαν, quemadmodum

VARIORUM.

(p) Μετὰ τὴν ἐνθένδε ἐκδημίαν. Theophanes anno incarnationis secundum Alexandrinos 455, qui Kalend. Septemb. ærcæ vulg. 460 incipit, ait : Eodem anno quævit Symeon magnus Stylita. Unde Joannes Garnerius concludit eum columnam ascendisse anno 49, quippe in ea perstiterit annos 41.

annos vixit. Novem quidem annos in primo monasterio in quo divinæ vitæ præceptis fuerat imbutus. Septem 267 vero et quadraginta, in eo loco qui dicitur Mandra : decem videlicet annos in quodam angiportu, in brevioribus autem columnis, septem : triginta autem annos in columna quadraginta cubitorum laborioso certamine perfunctus. Hujus sacratissimum corpus post obitum Antiochiam deportatum est, Leone imperium tum gerente, et Martyrio Antiochenæ urbis episcopatum administrante : cum Ardaburius magister orientalis militiæ, una cum militaribus numeris quos circa se habebat, et cum reliqua omni multitudine ad Symeonis mandram venisset, et sanctum beatissimi viri corpus servasset, ne a finitimis civitatibus subriperetur. Igitur sacrum ejus corpus, non sine ingentibus miraculis quæ per totum iter facta sunt, delatum est Antiochiam. Quod et imperator Leo ab Antiochensibus sibi dari poposcit. Verum Antiocheni misso ad principem supplicis libello, his verbis sunt usi : Quoniam civitas nostra muros non habet : corruerunt enim ob indignationem divini numinis : sanctissimum corpus huc importavimus, ut nobis pro muro munimentoque esset. Quibus permotus Leo, precibus eorum cessit, et sacrosanctum corpus eis reliquit. Hujus complures reliquiæ ad nostra usque tempora asservatæ sunt. Et sanctissimum ejus caput ipse presentibus multis sacerdotibus vidi, celeberrimo Gregorio episcopatum Antiochenæ urbis gubernante : cum Philippicus ad custodiam ac presidium orientalis militiæ, pretiosas sanctorum reliquias ad se mitti postulavisset. Et quod mirandum est, capilli capitis nequaquam diffluxerunt : sed perinde ac si ille adhuc viveret atque inter homines versaretur, integri manent. Cutis item in fronte rugosa quidem est atque obdurata ; manet tamen adhuc incolumis : sicut et dentium plerique, exceptis his quos pii quidam ac fideles viri per vim abstulerunt. Qui quidem dentes magnitudine sua abunde testantur, qualis quantusque fuerit vir Dei Symeones. Adjacet capiti

legitur apud Nicephorum.

(55) Οὕτω τὸ καθέκαστον. Malim omnino scribere οὗ τὸ καθέκαστον, etc. Quæ emendatio prorsus necessaria mihi videtur, licet Nicephorus vulgatam scripturam tueatur. Certe Christophorus ita legisse videtur, ut dixi.

(56) Ὡς ἐφθην εἰπῶν. Assentior Henrico Savilio, qui in margine sui codicis emendavit ὡς ἐφθην εἰπῶν. Idem mendum supra correctum est in hoc capite, ubi agitur de Synagogis quas Antiocheni Judicis olim ademerant. Atque ita diserte scriptum est in codice Telleriano.

(GARNERIUS in tom. V Operum Theodoriti, dissert. 2, cap. 5, pag. 197.)

Magnitudine sua : Διὰ τοῦ σχήματος, potius redderetur forma vel figura sua, ut observavit M. Shorting in locum.

catena ferrea quam ille collo gestaverat : cui utpote laborum sociæ gloriosum corpus honores ipsi a Deo concessos communicavit. Nam ne mortuum quidem Symeonem, charum illud ferrum deseruit. Hujus porro viri res gestas singillatim percenserem, tum mihi narranti, tum legentibus non mediocrem fructum **268** allaturas, nisi Theodoritus, ut jam dixi, eas fusius exposuisset.

CAP. XIV.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

De stella quæ sæpe cernitur in porticu juxta columnam Symeonis, quam scriptor hic, et alii complures viderunt : et de capite ejusdem sancti Symeonis.

Περὶ τοῦ πολλὰκις φαινόμενου ἀστέρου ἐν τῇ περὶ τὸν κλίονα στοᾶ τοῦ ὁσίου Συμεῶν, ὃν θεωρεῖται ὁ συγγραφεὺς καὶ ἄλλοι καὶ αὐτῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ ἁγίου.

Jam vero aliud quiddam quod ipsemet vidi, huic historiæ inseram. Ardebam incredibili cupiditate visendi delubrum sancti illius viri. Distat autem illud ab urbe Antiochia stadiis fere trecentis situm in ipso montis vertice. Mandram indigenæ vocant : quod nomen a sanctissimo Symeone ei loco inditum videtur, eo quod illic asperiori disciplina sese exercuisset. Et montis quidem acclivitas ad viginti usque stadia protenditur. Templi autem fabrica formam crucis refert ex quatuor lateribus porticibus ornata. Ex adverso autem illis oppositæ sunt columnæ, e lapide polito pulchre fabricatæ, quibus tectum venuste admodum in sublime attollitur. In medio atrium est subdivale,

Φέρε δὲ καὶ ἕτερον ὃ τεύεσθαι, τῇ ἱστορίᾳ παραδῶ. Ἐπόθουν τὸ τέμενος τοῦτου δὴ τοῦ ἁγίου θεάσασθαι. Διέστηκε δὲ Θεουπόλειος σταδίοις μάλιστα τριακοσίοις, κείμενον πρὸς αὐτὴν τοῦ ἕρους τὴν κορυφὴν. Μανδρίαν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι (57), τῆς ἀσκήσεως, οἶμαι, τοῦ παναγίου Συμεῶνους τὴν προστηγορίαν τῷ χώρῳ καταλιπόντος⁹⁹. Διέκει δὲ τὸ πρὸς ἀντες τοῦ ἕρους σταδίοις εἰκοσι. Ἡ δὲ τοῦ νεῶ οἰκοδομία, σύγκειται μὲν σταυροῦ διχρῆν, ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν στοαῖς κοσμουμένη⁹⁹ παρατετάχεται (58) δὲ ταῖς στοαῖς κίονες ἐκ λίθου ξεστοῦ πεποιημένοι εὐπροσπῶς, εὖ μάλα τὴν ἄστροφην εἰς ὕψος ἐπαίροντες. Τὸ δὲ γε μέσον, αὐλή (59) ὑπαίθριός ἐστι μετὰ πλείστης ἐξειργασμένη τῆς τέχνης ἐνθα

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁹ καταλιπούσης.

VALESI ANNOTATIONES.

(57) *Μανδρίαν οἱ ἐπιχώριοι καλοῦσι.* Rectius in Telleriano codice et apud Nicephorum scribitur *μάνδραν*. Sic enim Evagrius ipse in superiori capite sæpius nominat. Quod autem addit Evagrius, sanctum Symeonem id vocabulum loco in quo arctioris philosophiæ studiis sese exercuerat, indidisse, amplius inquirendum est. Verba Evagrii sunt hæc : τῆς ἀσκήσεως, οἶμαι, τοῦ παναγίου Συμεῶνους τὴν προστηγορίαν τῷ χώρῳ καταλιπόντος. Christophoronus quidem et Savilius emendant *καταλιπούσης*, gravi errore. Scilicet non animadvertentur, Evagrium voces interdum trajicere solere. Sicigitur construendus erat hic Evagrii locus : τοῦ παναγίου τὴν προστηγορίαν καταλιπόντος τῷ χώρῳ τῆς ἀσκήσεως. Ita certe Nicephorus hunc Evagrii locum intellexit. Sic enim habet : Μάνδραν μὲν ὡς εἴρηται, τὸν χώρον καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι τῆς ἀσκήσεως. τοῦ ὁσίου τὴν κλήσιν αὐτῷ ἐπιδιδωκότος. Id est, *Mandram, sicuti dictum est, monastici exercitii ejus locum incolæ nominant, appellatione tali ei a sancto ipso viro imposita.* Suspitari tamen quis possit, id vocabulum post Symeonis mortem ei loco impositum fuisse, cum plures monachi eo confluiscent, et monasterium illic ædificassent. Mandra enim monasterium significat, metaphora sumpta a caulibus ovium seu caprarum quæ mandræ dicuntur. Hinc archimandrite dicti sunt abbates monasteriorum, ut videre est in concilio Chalcedonensi et in novellis imperatorum. De hoc Symeonis monasterio loquitur Theodorus lector in lib. 1 *Collectaneorum*, ubi ait, *Δανιὴλ ὁ θαυμάσιος ἐκ τῆς Συμεῶνους μάνδρας ἐλθὼν, τῷ σὺλλῳ ἐπέβη τῷ ἐν Ἀνάπλω. Symeon quoque Metaphrastes in vita Danielis Stylite, cap. 7, hujus monasterii mentionem facit. Et venit ad mandram illam in qua erat sita columna R. Symeonis. Infra enim circa illam erat quoddam monasterium. In quo cum totos quatuordecim dies transejisset, volebat Symeon Danielē adhuc apud se manere.* Quibus verbis indicat Metaphrastes Symeone adhuc superstite monasterium illud exstructum fuisse. De quo tamen tam Theodo-

ritus, quam Evagrius nihil dicunt. Cæterum non dissimulabo Tellerianum codicem hoc loco scriptum habere *καταλιπούσης*.

(58) *Παρατετάχεται δὲ ταῖς στοαῖς.* Christophoronus hunc locum ita interpretatur : *Porticibus vero columnæ adjunctæ sunt.* Nec aliter Musculus, qui sic vertit : *Insunt autem porticibus columnæ.* Sed Græca vox *παρατετάχεται* aliquid amplius significare videtur. Utitur eodem verbo Evagrius, in lib. 9, cap. 31, ubi ecclesiam Sanctæ Sophiæ describit; locus sic habet : *Ἐν δεξιῷ δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον κίονες αὐτοῖς παρατετάχεται. Quem locum ita verti : In dextro autem ac sinistro latere, ex adverso fornicum positæ sunt columnæ.* Certe hoc verbum omnino significat aut id quod dixi, aut juxta ponere. Langus quidem, interpres Nicephori, hæc Evagrii verba quæ initio retulimus, ita interpretatur : *Juxta porticus has ex saxo polito columnæ decentissime constructæ sunt.*

(59) *Τὸ δὲ γε μέσον, αὐλή.* Pessime hunc locum accepit Christophoronus. Sic enim vertit : *Versus medium templum, atrium est sub dio.* Non hoc dicit Evagrius, sed in medio harum porticum fuisse atrium sive aream. Atria enim fere quatuor porticibus circumdari solebant, ut notavi ad libros Eusebii *De vita Constantini*. Fefellit Christophoronus id quod paulo ante dixit Evagrius, templum porticibus ex quatuor lateribus circumdatum fuisse. Itaque existimavit templum illud medium fuisse inter quatuor porticus. In quo longe falsus est. Atrium enim erat in medio quatuor illarum porticum. Idque primum occurbat intrantibus, postquam vestibulum transgressi erant. Post atrium vero templum erat, contiguum uni ex porticibus. Hanc fuisse figuram hujus templi, sequentia satis declarant. Ait enim Evagrius, nefas fuisse mulieribus in eam ædem intrare : eas tamen miraculum illius stelle spectasse ex porta quæ erat in vestibulo. Atrium igitur statim occurbat post vestibulum, nec templum erat in medio. Alioqui templi ipsius parietes aspectum stellæ ademissent.

ὁ τεσσαρακοντάπηγος ἵσταται κίον, ἐν ᾧ τὸν οὐράνιον διήγυσε βίον ὁ ἐπὶ γῆς ἔνταρκτος ἄγγελος. Πρὸς τῇ ὀροφῇ τοίνυον τῶν λεγομένων στοῶν, κλειθρίδεια (60) καθεστᾶσι· (θυρίδας ἐνοιοι καλοῦσι,) πρὸς τε τὸ λελεγμένον ὑπαίθριον, πρὸς τε τὰς στοὰς ἀποκρινόμενα (61). Κατὰ τὸ λαϊκὸν τοίνυον μέρος τοῦ κίονος, ἐν αὐτῷ τῷ κλειθρίδιῳ τεθέσθαι μετὰ παντὸς τοῦ ἀπισθέντος αὐτοῦ: λέω, τῶν ἀγροίκων περὶ τὴν κίονα χορευόντων (62), ἀστέρια ὑπερμεγέθη κατὰ πᾶν τὸ κλειθρίδιον διαθέοντά τε καὶ σελαγιζόντα, οὐκ ἅπασι, οὐ δις, οὐ τρις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις· παυόμενά τε αὐτὸ συχνῶς καὶ πάλιν ἐξαιπύνης φαινόμενον· ὃ δὴ γίνεται μόνον ἐν τοῖς τοῦ παναγίου μνημείοις. Εἰσὶ δὲ οἱ λέγουσι, καὶ οὐκ ἀπιστητέον τῷ θαύματι, ἐκ τε τῆς τῶν λεγόντων εὐπιστίας, καὶ τῶν ἄλλων ὧν περὶ θεσάμεθα, ὅτι καὶ αὐτὸ δὴ τὸ προσωπεῖον (63) αὐτοῦ θεσάνται, ὧδέ τε κἀκεῖσε περιπτέμενον, τὴν ὑπὲρ τὴν καθειμένην, τὴν κεφαλὴν τίσρα κεκαλυμμένην, ὥσπερ εἰώθει. Ὡδέ τοῦ χώρου γινόμενοι ἄνδρες ἀφυλάκτως εἰσίσαι, μετὰ τῶν σφῶν ναποφόρων τὸν κίονα πολλάκις περινοστοῦντες. Φυλακὴ δὲ τις ἐς τὸ ἀκριθέστατον, οὐκ ἔχω ἀνθ' ὅτου λέγειν, ὡς ἂν γυνὴ μὴ φοιτῆ τῶν ἀνακτόρων ἔσω. Ἐξω δὲ περὶ τὰς φιλίας ἐστῶσαι τεθήσασιν τὸ θαῦμα· ἀντικρὺ γὰρ τοῦ σελαγιζόντος ἀστέρος, ἢ μία τῶν θυρῶν (64) ἐστίν. mine consistentes, miraculum aspectant. Una enim

A summo artificio elaboratum: in quo columna illa stat quadraginta cubitorum, in qua terrenus ille angelus cœlestem vitam exegit. In tecto supra dictarum porticum cancelli sunt, quos nonnulli fenestras vocant, tum ad atrium superius memoratum, tum ad 269 porticus vergentes. Ad levum igitur columnæ latus, ipse cum reliqua populi multitudine ibi collecta, saltantibus circa columnam rusticis, vili in fenestra stellam immensæ magnitudinis, per totam fenestram discurrentem atque radiantem: neque id semel, aut iterum ac tertio, sed sæpius: eandemque crebro evanescentem, atque iterum subito apparentem. Quod quidem nonnisi diebus festis, quibus sancti viri memoria quotannis recolitur, fieri solet. Sunt etiam qui dicant: Nec fides deroganda est miraculo, tum ob auctoritatem eorum qui id affirmant, tum propter alia quæ nos vidimus, se ipsam illius personam vidisse, huc atque illuc volitantem, promissa barba, et capite tiara obvoluto sicuti consueverat. Ac viri quidem qui eo loci venerint, libere ingrediuntur, una cum jumentis suis columnam sæpius circum-euntes. Cavetur autem diligentissime, qua de causa equidem nescio, ne mulier ulla in templum ingrediatur. Itaque illæ extra templum in ipso limine ex portis delubri sita est e regione stellæ radiantis.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ τοῦ ἀγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, καὶ Συμεσίτου τοῦ Κυρήνης ἐπισκόπου.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας διέπρεπε καὶ Ἰσιδώρος (q), οὐ κλέος εὐρύ κατὰ τὴν ποιήσιν, ἔργω τε καὶ C

CAP. XV.

De sancto Isidoro Pelusiota, et de Synesio Cyrenarum Episcopo.

Ejusdem Theodosii principatu claruit Isidorus, cujus, ut poetico verbo utar, latissima est gloria,

VALESH ANNOTATIONES.

(60) *Κλειθρίδιαι*. Langus et Christophorsonus Cancellos verterunt, quod probare nullo modo possum. Nam Cancelli sunt *κίχκλιδες*. Clathros itaque malium vertere. Glossæ veteres, Clathri, *κανόνες*, οἱ ἐν ταῖς θυρίσιν ὀβελάσχοι. Id est regulæ seu verucula quæ sunt in fenestris. In aliis vero Glossis Clathrare exponitur κλειδοῦν. Est igitur eadem origo Latinae vocis et Græcæ.

(61) *Ἀποκρινόμενα*. Assentior Christophorsono et Savilio, qui ἀποκρινόμενα emendarunt. Nicephorus addit nonnulla quæ in Evagrio nostro hodie non leguntur. Sic enim habet: Ἄπειρ πρὸς αὐταῖς δὴ ταῖς στοαῖς καὶ τὸ ῥηθὲν προαῦτιον ὑπαίθριον ἀποκρίνεται, καὶ χώραν δίδωσι τοῖς ἡρημένοις ἐκτὸς ἔρῃν ἀπὸ τῶν ἔσωθεν, καὶ ἔσω πάλιν ἀπὸ τῶν ἔσωθεν. Quem Nicephori locum Langus ita vertit: *Cancelli sunt: fenestras quidam appellare consueverunt, porticibus ipsis et subdiali quæ dicta est aulæ respondententes, locumque volentibus dantes, ut ex ipso templo extra, et rursus ab exteriori templi parte in templum prospicere possint* Quæ quidem nescio unde hauserit Nicephorus. Utrum ex Symeone Metaphraste qui vitam Symeonis Stylitæ conscripserat? Eam certe a se lectam fuisse testatur idem Nicephorus. Neque enim verisimile est hæc Nicephorum de suo addidisse. Quam autem ob causam adjecta sint, deprehendisse mihi videor. Existimavit scilicet Metaphrastes, aut Nicephorus ipse, si mavis, mulieres quæ in sacram illam ædem ingredi minime sinebantur, ex fenestris illis stellam

quam diximus, spectavisse. Sed longe falsus est, ut mox dicemus.

(62) *Ἀγροίκων περὶ τὸν κίονα χορευόντων*. Musculus vertit: *Cum universo collecto illic agrestium circa columnam saltantium populo*. Quem secutus est Christophorsonus, expuncta subdistinctione quæ apposita est post vocem λέω. Ve enim hæc interpretatio ferri non potest. Neque enim soli rustici tunc erant in templo sancti Symeonis, cum hæc stella visa est ab Evagrio; sed plurimi etiam urbani, ex quorum numero erat Evagrius. Deinde populus quem tunc congregatum illic fuisse dicit Evagrius, erat in porticu ad lævam ipsius columnæ. Rustici vero erant in atrio, circa columnam saltantes.

(63) *Ἀπὸ δὴ τὸ προσωπεῖον*. In Nicephoro legitur *πρῶσωπον*. Quod rectius puto. In Telleriano codice scriptum inveni *προσώπειον* mutato accentu.

(64) *Ἡ μία τῶν θυρῶν*. Pro voce θυρῶν Nicephorus θυρίδων, perperam, ut supra admonui. Neque enim mulieres per fenestram spectare poterant, cum ipse quidem essent in vestibulo, fenestræ vero sitæ essent in ipso porticum culmine, a quarum ingressu mulieres arcebantur. Merito igitur Joannes Langus Evagrium nostrum secutus, Nicephorum emendavit. Sic enim vertit: *Mulieres quoque, sed extra templum ad postes stantes, miraculum hoc spectant. Janua enim una ex adverso stelle fulgentis locata est.*

VARIORUM.

(q) *Ἰσιδώρος*. Isidorus, gente Ægyptius, ortu forsân Alexandrinus, sancti Chrysostomi discipulus,

cujus memoriam impense coluit, claruit circa ann. 412. Vitam egit monasticam juxta Pelusium,

et qui cum ob res gestas, tum eloquentiæ causa, A ubique celebratur. Hic usque adeo corpus suum laboribus maceraverat, et animum arcanis ac subtilioribus doctrinis saginaverat, ut angelorum vitam in terris duceret, et spirans quædam imago perpetuo esset, tam vitæ monasticæ, quam divinæ contemplationis. **270** Scripsit autem cum alia plurima, multiplici utilitate referta; tum ad celeberrimum Cyrillum nonnulla, ex quibus manifeste colligitur, illum iisdem temporibus quibus admirandum Cyrillum, floruisse. Sed quoniam hæc, quantum fieri potest, exornare contendo, prodeat jam in medium Synesius Cyrenensis, qui sui nominis claritate historiam nostram illustret. Hic igitur Synesius tum reliquis disciplinis excullus fuit, tum in philosophia adeo excelluit, ut admirationi esset etiam B Christianis, his scilicet qui neque odio, neque gratia adducti, de rebus judicare solent. Persuadent igitur illi, ut salutaris regenerationis lavacrum perciperet, et sacerdotii jugum subiret, tametsi resurrectionis doctrinam nondum suscepisset, neque ita sentire vellet: recte omnino conjicientes, ad reliquas ejus viri virtutes ista esse accessura, cum divina gratia nihil imperfectum habere sustineat. Nec spes eos

λόγῳ παρὰ πάσι διαδόχτος. Ὁς οὕτω μὲν τὴν σάρκα τοῖς πόνοις ἐξέτηξεν, οὕτω δὲ τὴν ψυχὴν τοῖς ἀναγωγικαῖς ἐπίεινε λόγοις, ὡς ἀγγελικὸν ἐπὶ γῆς μεταθεῖν βίον, στήλην τε ζῶσαν διαπαντός εἶναι, βίου τε μοναχικοῦ καὶ τῆς ἐς Θεὸν θεωρίας (65). Γέγραπται δ' οὖν αὐτῷ πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα, πάσης ὠφελείας ἐμπλέα· γέγραπται δὲ πρὸς ²² Κύριλλον τὸν αἰδέμον, ἐξ ὧν μάλιστα δεικνύται τοῦ θεσπεσίου συνακμάσαι τοῖς χρόνοις. Ταῦτά μοι κομψῶς ὡς δυνατόν πονουμένῳ, φέρε καὶ Συνέσιος (r) ὁ Κυρηναῖος ἐς μέσον ἵκείτω, τῇ οἰκείᾳ μνήμῃ κοσμησῶν τὴν διάλεξιν. Οὗτος ὁ Συνέσιος ἦν μὲν τὰ ἅλλα πάντα λόγιος· φιλοσοφίαν δὲ οὕτως ἐς τὸ ἀκρότατον ἐξήσκησεν, ὡς καὶ παρὰ Χριστιανῶν θαυμασθῆναι, τῶν μὴ προσπαθεῖα ἢ ἀντιπαθεῖα κρινόντων τὰ ὀρώμενα. Πεῖθουσι δ' οὖν αὐτὸν τῆς σωτηριώδους παλιγγενεσίας ἀξιοθῆναι (66), καὶ τὸν ζυγὸν τῆς ἱερωσύνης ὑπέλαβεν, εὐπω τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως παραδεχόμενον (67), οὐδὲ δεξιζεῖν ἐθέλοντα· εὐθυθόλως εὐμάλα στοχασάμενοι, ὡς ταῖς ἄλλαις τάνδρως ἀρεταῖς ἔψεται καὶ ταῦτα, τῆς θείας χάριτος μηδὲν ἑλλειπέως ἔχειν ἀνεχομένης· καὶ οὐκ ἐψεύσθησαν τῆς ἐλπίδος. Οἷός γάρ καὶ ὅσος γέγονε, τεκμηριοῦσι μὲν αἱ κομψῶς αὐτῷ καὶ λογίως μετὰ τὴν ἱερωσύνην πεποιημέ-

VARIE LECTONES.

²² δὲ καὶ πρὸς.

VALESH ANNOTATIONES.

(65) Καὶ τῆς ἐς ἐρθρωπίας. Nicephorus in lib. xiv, cap. 53, ubi hæc Evagrii verba transcribit, habet τῆς ἐς Θεὸν θεωρίας. Quomodo etiam in Telleriano codice scriptum inveni. Posset etiam emendari τῆς ἐνθέου θεωρίας. Hujus porro Isidori Pelusiotæ illustre exstat Elogium apud Ephremium episcopum Antiochenum in epistola ad Zenibium Scholasticum, quam refert Photius in *Bibliotheca*. Ubi eum Alexandrinum genere fuisse dicit, et apud episcopos ipsos venerabilem: Ἀλεξανδρεὺς δὲ οὗτος ἦν τὸ γένος, καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν αἰδέτιμος.

(66) Παλιγγενεσίας ἀξιοθῆναι. Quantum quidem ex his et sequentibus verbis colligitur, existimasse videtur Evagrius Synesium uno eodemque tempore baptizatum et ad episcopale munus promotum fuisse. Quod tamen falsum esse, multis argumentis convincit Petavius in notis ad Synesium, pag. 2 et 3. Evagrius tamen secutus est Photius in *Bibliotheca*, et Nicephorus in lib. xiv. Quanquam Nicephorus non uno eodemque tempore utrumque sacramentum a Synesio perceptum esse dicit; sed cum jam ei persuasisset Theophilus ut baptismum Christianorum susciperet, postea conatum esse eidem persuadere ut episcopale munus capesseret: Ἐπειτα ἐπειράτο καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἐκείνου δέξασθαι χρίσμα.

(67) Ὁπω τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως παραδεχόμενον. Plerosque id sibi persuasisse video, Synesium tunc cum a Ptolemaidensibus electus est episcopus, resurrectionem corporum nequaquam credidisse. Id tamen verum non esse testatur ipse Synesius in epist. 105; quam scripsit ad Evo-

ptium fratrem, qui tum erat Alexandriae. Ubi causas affert cur episcopatum sibi delatum suscipere non possit. Prima est uxor, a cujus consortio divelli non poterat. Altera est corporum resurrectione. De qua quid sentiat, declarat his verbis: Τὴν καθωμολημένην ἀνάστασιν ἱερὸν τι καὶ ἀπόβροτον ἡγήμαι καὶ πολλοὺ δέω ταῖς τοῦ πληθοῦς ὑπολήψειςιν ὁμολογῆσαι, id est: *Decantatam illam resurrectionem sacrum quidpiam et arcanum arbitror, longæque absum ab vulgi comprobandis opinionibus*. Non igitur resurrectionem mortuorum negabat penitus Synesius: sed eam cum Platonicis atque Origene exponebat. Cæterum Baronius ad annum Christi 410, cumceta illa quæ a Synesio dicuntur in hac epistola, tam de uxore retinenda, quam de mortuorum resurrectione, non serio dicit censet, sed fecte atque simulate, ut episcopatum onus declinaret. Verum hanc Baronii sententiam merito improbavit Petavius. Multo enim verisimilius esse dicit, Synesium hæc ad fratrem suum scripsisse, sicut tunc sentiebat. Postea vero a Theophilo aut aliis sacerdotibus edoctum, antequam episcopus fieret, veram de resurrectione sententiam amplexum esse. Verum hanc quæstionem fuse examinavit Lucas Holstenius peculiari D dissertatione, quam in gratiam studiosorum, ad calcem Adnotationum nostrarum edidimus. Interim monendus est lector, in hujus capituli titulo et in *Bibliotheca* Photii errorem esse, ubi Synesius Cyrenarum episcopus dicitur. Fuit quidem Synesius patria Cyrenæus, sed episcopus fuit Ptolemaidis, quæ urbs est in Cyrenaica.

VARIORUM.

ex septem Nili ostiis maximum; inde *Pelusiota* dictus. In vivis adhuc erat anno 431, quod ex ejus epistola 344, lib. 1, constat. (Guil. CAVE. vol. 1, pag. 300.) Non videtur dubitandum quin Pelusii monachis præfuerit, inquit Pagius ad annum, 433, n. 24, qui ibidem observat, n. 23, post dictum annum nullam amplius occurrere sancti Isidori mentionem.

(r) Συνέσιος. Synesius natione Ægyptius, genere Pentapollitanus, urbe Cyrenæus, cultu primum gentilis, schola philosophus Platonius, ordinatus est episcopus Ptolemaidis a Theophilo patriarcha Alexandrino, circa ann. 410. (Guil. CAVE. vol. 1, pag. 299.) Quo anno obierit incertum. Philosophiæ magistra usus est in primis Hypatia, de qua Socrates, lib. vii, cap. 15.

να ἐπιστολαί, ὃ τε πρὸς αὐτὸν Θεοδοσίον (68) προσφωνητικῆς λόγος, καὶ ὅσα τῶν ἐκείνου χρηστῶν φέρεται πόνων. tum oratio quam dixit eidem imperatori Theodosio, tum quicunque ejus libri admodum utiles circumferuntur.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Ὅπως ὁ Θεοφώρος Ἰγνάτιος ἐκ Ῥώμης ἀνακομισθεὶς, παρὰ Θεοδοσίον ἐν Ἀντιοχείᾳ κατατέθη.

Τότε καὶ Ἰγνάτιος, (ε) ὁ θεσπέσιος, ὡς Ἰωάννη τῷ ῥήτορι (69) σὺν ἑτέροις ἰσθόρηται, ἐπειδὴ γε ὡς εἰδοῦλετο τάφων (ι) τὰς τῶν θηρίων ἐσχηκῶς γαστέρας ἐν τῷ τῆς Ῥώμης ἀμφιθέατρῳ, καὶ διὰ τῶν ὑπολειφθέντων ἀδρότερον ὄστων. ἃ πρὸς τὴν Ἀντιόχου ἀπεκομίσθη, ἐν τῷ καλουμένῳ κοιμητηρίῳ (70) μετατίθεται πολλοῖς ὕστερον χρόνοις, ὑπογεμένῳ τοῦ παναγάρχου Θεοῦ Θεοδοσίῳ, τὸν Θεοφώρον (71) μείζονσι τιμῆσαι τιμαῖς, ἱερὸν τε πάλαι τοῖς δαίμοσιν ἀνεϊμένον (Τυχαῖον (72) τοῖς ἐπιχωρίοις ὀνόμαστο), τῷ ἀθλοφόρῳ καὶ μάρτυρι ἀναθεῖναι· καὶ σηκὸς εὐαγῆς, καὶ τέμνος ἄγιον τῷ Ἰγνατίῳ τῷ πάλαι Τυχαῖον γέγονε, τῶν ἱερῶν αὐτοῦ λειψάνων μετὰ πομ-

A scellit. Qualis enim et quantus exstiterit, abunde testantur, tum epistolæ post susceptam sacerdotii dignitatem eleganter et docte ab eo conscriptæ, tum quicunque ejus libri admodum utiles circum-

CAP. XVI.

Quomodo divinus Ignatius ab urbe Roma deportatus, Antiochiæ depositus sit.

Eodem tempore, ut Joannes rhetor cum aliis pluribus scriptum reliquit, 271 divinus Ignatius, qui sicut optaverat, ferarum ventres in amphitheatro urbis Romæ pro tumulo habuit: cum robustiora ejus ossa quæ superfuerat, Antiochiam deportata et in cœmeterio collocata fuissent, multis post annis translatus est: cum Deus optimus maximus Theodosio id suggessisset, ut Deiferum martyrem majori honore afficeret, utque templum jampridem dæmoniis consecratum, quod incolæ Tychæum nominabant, fortissimo victori ac martyri dedicaret. Itaque quod olim fuerat delubrum genii publici, factum est templum et sacra ædes beati Ignatii, cum sacræ

VALESII ANNOTATIONES.

(68) Ὅ τε πρὸς αὐτὸν Θεοδοσίον προσφωνητικῆς. Intelligit orationem de regno. Quæ tamen non Theodosio Juniori, sed Arcadio dicta est, anno Christi quadringentesimo, hoc est decem annis antequam Synesius episcopatuum suscepisset, ut recte observavit Dionysius Petavius in notis ad orationem illam Synesii.

(69) Ὅς Ἰωάννη τῷ ῥήτορι. Hujus Joannis rhetoris Historiam sæpius laudat Evagrius in sequentibus libris, verbi gratia in cap. 12 libri secundi, et in cap. 10 ac 25 libri III, et in cap. 6 libri IV. Longe autem diversus est ab illo Joanne cujus mentionem facit Evagrius in cap. ulimo libri quinti. Hic enim Historiam rerum gestarum scripserat ab extremis temporibus Justiniani usque ad principatum Maurilii, ut ibidem testatur Evagrius. Prior autem ille Joannes, res Theodosii Junioris et Leonis ac Zenonis principatu gestas exposuerat, ut colligitur ex iis quæ ex Joanne illo desumpsit Evagrius. Et in ruina Antiochiæ quæ contigit anno Justinii Senioris nono, Historiam suam clauserat, ut scribit Evagrius. Præterea Joannes ille quem posteriore loco nominavi, patria fuit Epiphaniensis. Evagrius enim in cap. citato lib. V, eum civem suum et cognatum appellat. Fuit autem Evagrius, domo Epiphaniensis, ut in prolegomenis ostendimus. Joannes vero rhetor, cujus hoc loco meminit Evagrius, si conjicere licet, videtur mihi fuisse Antiochenus. Etenim quæcumque ex illo citat Evagrius noster, ad Antiochenam urbem pertinent. Hæc ideo fusius annotavi, ut errorem Joannis Vossii emendarem, qui in Commentario suo de historicis Græcis, hos duos Joannes inter se confundit.

(70) Ἐν τῷ καλουμένῳ κοιμητηρίῳ. Obscuritas et prava distinctio hujus loci, primo Nicephorum, ac deinde Christophorsonum in errorem induxit. Obscuritas autem ex eo nata est, quod Evagrius noster more suo, nimis multa in unam eandemque periodum inclusit, quæ in plures periodos erant dividenda. Deinde post vocem κοιμητηρίῳ ponenda est distinctio, quod non viderunt Nicephorus et

Christophorsonus. Putavit igitur Nicephorus Ignatii reliquias Theodosii Junioris temporibus Roma Constantinopolim perlatis fuisse, et jussu ejusdem imperatoris Antiochiam deportatas, illic in cœmeterio esse depositas. Quod est falsissimum. Diu enim ante Theodosii Junioris principatum, reliquie Ignatii martyris depositæ erant in cœmeterio urbis Antiochiæ, ut discrete testatur Hieronymus in libro De scriptoribus ecclesiasticis, ubi de Ignatio hæc habet. Reliquie corporis ejus Antiochiæ jacent extra portam Daphniticam in cœmeterio. Non igitur Roma Constantinopolim, ac deinde Antiochiam reliquias Ignatii transtulit Theodosius Junior, sed ex cœmeterio quod erat extra portas urbis Antiochiæ, eas in urbem deportavit. Ita certe hunc Evagrii locum intellexit Musculus, ut ex interpretatione ejus apparet. Sic enim vertit: Tunc et divinus Ignatius, posteaquam sicuti voluerat, bestiarum ventres sepulturæ loco in amphitheatro Romano consecutus, et ossa illius quæ tanquam robustiora relicta fuerant a bestiis, Antiochiam deportata, et in cœmeterio condita essent, multo post tempore per Theodosium transfertur, etc. Videtur autem Musculus expunxisse articulum ἃ, ut totus locus construatur hoc modo: ἐπειδὴ τάφων ἐσχηκῶς ἀπεκομίσθη, etc. Quod equidem valde probò.

(71) Ἐν Θεοφώρον. Cognomen tum hoc videtur fuisse beati Ignatii. Idque ex eo colligitur, quod omnibus ejus epistolis hunc titulum præfixum legimus, Ἰγνάτιος ὁ καὶ Θεοφώρος. Ignatius qui et Theophorus. In Martyrio beati Ignatii quod edidit Jacobus Usserius Armachanus, ipse Ignatius sese Theophorum appellat coram imperatore Trajano. Et interrogatus, qui esset Theophorus, respondit: « Is qui Christum gestat in pectore. »

(72) Τυχαῖον. Gentiles singulis civitatibus suos genios tribuebant, eisque templa exstruebant, quæ Græce Τυχαῖα vel Τυχεῖα dicebantur, ut notavi ad librum nonum Historiæ ecclesiasticæ Eusebii. Templum Genii publici urbis Antiochiæ memorat Ammianus Marcellinus in lib. XXIII, p. 258, quod Julianus in Misopogone, τὸ τῆς τύχης ἱερὸν, appellat.

VARIORUM.

(ε) Τότε καὶ Ἰγνάτιος. Translatio hæc reliquiarum sancti Ignatii Antiocheni, facta est anno 438,

ut scribit Ant. Pagi ad eum annum, n. 5.

(ι) Τάφων. Legendum τάφων. W. Lowth.

ejus reliquiae ingenti pompa curru in urbem in-
vectae et in templo depositae essent. Quam ob cau-
sam publica festivitas quotannis ad nostra usque
tempora communi totius populi laetitia celebratur,
quam Gregorius ejusdem loci episcopus, longe ad-
huc magnificentiorem reddidit. Haec ideo illic
facta sunt, quod Deus sanctorum reliquias jam ex-
hinc honore afficiat. Nam Julianus quidem scelera-
tus ille ac Deo invisus tyrannus, cum Daphnaeus
Apollo, qui Castalium fontem pro voce atque ora-
culo habebat, consulenti imperatori respondere
non posset, eo quod sanctissimus Babyla de proximo
os ei penitus **272** obturaret: invitus et quasi ver-
bere adactus, martyrem transferendo honoraverat:
quando et maximum ei templum juxta urbem ex-
structum est, quod etiamnum manet: eo consilio,
ut daemones deinceps libere sua ipsorum perage-
rent, quemadmodum Juliano, ut aiunt, polliciti
fuerant. Haec scilicet Servator noster Deus hunc in
modum dispensavit, ut eorum qui martyrio perfun-
cti erant, vis ac potentia declararetur, et sancti
martyris reliquiae in sanctum transferrentur locum,
ac pulcherrimo delubro honorarentur.

CAP. XVII.

*De Attila Hunnorum rege; et quomodo Orientis atque
Occidentis provincias vastaverit; item de horrendo
terrae motu, aliisque terribilibus signis quae toto
orbe contigerunt.*

Isdem temporibus, bellum illud multorum ser-
mone celebratum, ab Attila Hunnorum rege exci-
tatum est. Quod quidem Priscus rhetor accurate
simul ac diserte conscripsit, singulari elegantia
nobis exponens, quomodo ille adversus orientalis
et occidentalis imperii partes expeditionem susce-
perit, quotque et quantas urbes captas sub ditionem
suam redegerit: quibus denique rebus gestis ex
hac luce migraverit. Eodem Theodosio Romanum

Α πῆς ἱερᾶς ἀνά τὴν πόλιν ἐπ' ὀχλήματος ἐνεχθέντων,
καὶ κατὰ τὸ τέμενος θεθέντων. Ὅθεν καὶ δημοτελεῖς
ἐορτὴ καὶ πάνδημος εὐφροσύνη μέχρις ἡμῶν τελεί-
ται, πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον τοῦ ἱεράρχου Γρη-
γορίου ταύτην ἐξάραντος. Γέγονε δὲ ταῦτα ἐκεῖθεν,
Ἐνθεν (73) τοῦ Θεοῦ τὰς ὁσίας τῶν ἁγίων τιμῶντος²¹
μνήμας. Ἰουλιανὸς μὲν γὰρ ὁ ἀλιτῆριος, ἡ θεοστου-
γῆς τυραννίς, ἀκίων καὶ μαστιζόμενος, ἐπειδὴ μὴ ὁ
Δαφναῖος Ἀπόλλων, ὁ φωνῆν καὶ προφητεῖαν τῆν
Κασταλίαν (74) ἔχων, ἀνελεῖν τι ἠδύνατο τῷ βασιλεῖ
χρηστηραζομένῳ, Βαβύλα τοῦ ἁγίου παντοῦως ἐκ-
γειτόνων ἐπιστομίζοντος, τιμᾷ μεταθέσει τὸν ἅγιον·
ὄτε καὶ νεῶς αὐτῷ πρὸ τῆς πόλεως, παρμεγέθης
ἀνίστατο, ὁ καὶ μέχρις ἡμῶν σωζόμενος· ἵνα λοιπὸν
οἱ δαίμονες ἐπ' ἀδείας τὰ εἰκεῖα δρῶσι, ὡς φασιν
Β Ἰουλιανῷ φθῆναι τοῦτους ἐπαγγελιασθαι. Τοῦτο δ'
ἔπρα ἦν τὸ οἰκονομοῦμενον παρὰ τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ,
ὡς ἂν καὶ τῶν μεμαρτυρηκότων ἡ δύναμις ἐκδηλοῖ-
ῃ, καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος τὰ εὐαγγῆ λίψανα, εὐ-
αγγελί²² μετενεχθεῖεν χώρῳ, καλλίστῳ τεμένει τιμώ-
μενα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

*Περὶ Ἀττίλα τοῦ Σκυθῶν βασιλέως, καὶ ὅπως τὰ
ἄνω καὶ ἑσπέρια κατέστρεψε· καὶ περὶ τοῦ γε-
γομένου ἔξου σημείου, καὶ τῶν ἄλλων ἐν
κόσμῳ φοβερῶν σημείων.*

Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ὁ πολὺς τῷ λόγῳ πόλε-
μος (α) ἐκεκίνητο, Ἀττίλα τοῦ τῶν Σκυθῶν βασι-
λέως· ὃν περιέρχων· καὶ ἐς τὰ μάλιστα λογίως
C Πρίσκος ὁ Ῥήτωρ γράφει, μετὰ πολλῆς τῆς κο-
ψείας διηγουόμενος, ὅπως τε κατὰ τῶν ἔθων καὶ ἐσ-
περίων ἐπεστράτευσεν μερῶν, οἷα τε καὶ ὅσα πόλεις
ἔλῶν κατήγαγε, καὶ ὅσα πεπραχῶς, τῶν ἐντεῦθεν
μετέστη. Τοῦ αὐτοῦ τοῖνον Θεοδοσίῳ τὰ σκήπτρα
διέποντος, μέγιστος καὶ ἐξαιτίας καὶ τοὺς προλα-

VARIAE LECTIONES.

²¹ ἁγίων αὐτοῦ τιμῶντος. ²² ἐν εὐαγγελί.

VALESII ANNOTATIONES.

(73) *Ἐκεῖθεν ἐνθεν.* In optimo codice Floren-
tino scriptum est ἐνθεν, quod magis placet, quan-
quam alterutra vox videtur superflua. Utrumque
enim vocabulum idem significat. Quamobrem Chri-
stophorsonus utrumque adverbium in versione
sua exposuit hoc modo: *Ista propterea in eo loco
facta fuerunt, quod Deus sacras sanctorum suorum*
D *memorias ibi coli honorarique voluit.* Ego vero ἐνθεν
aliquid amplius significare existimo: *Abhinc scilicet,*
quasi ἐνθενδε ἦδη diceret. Certe Hesychius
ἐνθεν αὐτόθεν exponit et ἐκ τούτου. Sensus igitur
est Deum velle, ut sanctorum reliquiae jam ab hoc
saeculo honorentur. Certe Evagrius haec adverbia

ἐκεῖθεν ἐνθεν simul jungere solet, ut in libro xi,
cap. 5, sub finem.

(74) *Τὴν Κασταλίαν.* Castalium fontem intelli-
git. De quo Amnianus Marcellinus, Gregorius Na-
zianzenus aliique multa scripserunt. Verba Gre-
gorii ex secunda inventiva in Julianum, haec sunt:
Πάλιν ἡ Κασταλία σεσίγηται καὶ σιγᾷ, καὶ ὕδωρ
ἐστίν οὐ μαντευόμενον, ἀλλὰ γελώμενον· πάλιν ἄν-
δριάς ἀφωνος ὁ Ἀπόλλων, πάλιν ἡ Δάφνη φυτὸν,
etc. Ad quae Gregorii verba, vide, si placet, ea
quae notat scholiastes Nonnus, cap. 14. Haec non
monerem, nisi animadvertissem utrumque inter-
pretem id non vidisse.

VARIORUM.

(α) Ὁ πολὺς τῷ λόγῳ πόλεμος. De bello et
terrae motu hoc capite memoratis, Theodoritus
epistola 41, ad Claudianum, haec habet: Ἐπὶ δὲ
τοῦ παρόντος, καὶ τὴν γῆν κλονεῖ καθ' ἡμῶν, καὶ
τὰ φύλα τῶν βαρβάρων πάντοθεν ἡμῶν ἐπέστρεψεν.
In praesens vero et terram contra nos concutit [Deus]
et barbaras undique nationes in nos immisit.
Hanc epistolam Joannes Garnierius, scriptam putat

post diem natalem Christi, anno 447, quo anno, in-
quit, totus fere orbis terrae motu concussus est, et
multas Attila Orientis provincias vastavit, coegitque
Theodosium imp. tributum pacem de hoc redimere. De
hoc Attila, qui se flagellum Dei appellavit, videantur
Cassiodorus, Prosper, Isidorus in *Chronica*,
Jornandes, *De origine Gothorum*; Paulus diaconus,
lib. xv.

δίντας ἀπαντας ἀποκρουπτόμενος γέγονε σεισμὸς (75) ἀνὰ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν οἰκουμένην· ὥστε καὶ πολλοὺς τῶν πόργων τῶν ἀνὰ τὴν βασιλίδα πρηγεῖς ἐνεσθῆναι, συμπεσεῖν τε καὶ τὸ Χερρόνησου καλούμενον μακρὸν τείχος, διαχθῆναι ⁶⁶ δὲ τὴν γῆν, καὶ πολλὰς κώμας ἐν αὐτῇ καταδύναι· πολλὰ τε αὐτὴ καὶ ἀναριθμητὰ γενέσθαι πάθη ἀνὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν· καὶ ἐνίας μὲν τῶν πηγῶν ξηρὰς ἀναδειχθῆναι· ἐτέρωθι δὲ, ὑδάτων πλήθος ἀναδοθῆναι, μὴ πρότερον ὄν· δένδρα τε αὐτόπρεμνα τῶν τοῖς σφοῖσι ρίζαις (76) ἀναθρασθῆναι· καὶ χιῶματα πνεῖστα ἐς ὄρη σχεδιασθῆναι· τὴν δὲ θάλασσαν, ἰχθῦς νακροὺς ἀποσφενδονήσασθαι, καὶ πολλὰς τῶν ἐν αὐτῇ νήσων ἐπικλυσθῆναι· πολλὰ τε αὐτὴ θάλαττα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐσθῆναι, τῶν ὑδάτων ἐς τοῦπίσω νοσησάντων· παθεῖν τε καὶ πολλὰ ⁶⁷ Βιθυνίας τε καὶ Ἑλλησπόντου, Φρυγίας τε ἐκατέρας. Ὅ δὲ πάθος καὶ ἐπὶ χρόνον τῆς γῆς ἐπεκράτησεν, οὐχ ὥσπερ ἤρξατο οὕτω σφοδρῶς διαμένον· ἀλλὰ κατὰ μικρὸν λήγον, μέχρις οὗ καθάπαξ ἐπέπαυτο.

273 tanta vehementia perseveravit, quanta cœperat. Sed paulatim minuebatur, donec penitus desiit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ΄.

Περὶ τῶν οἰκοδομιῶν τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ τίνας οἱ ἐργασάμενοι ταύτας.

Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους, Μεμνόνιος, καὶ Ζωῖλος καὶ Κάλλιστος παρὰ Θεοδοσίου κατὰ τὴν Ἀντιοχείαν ἄρξοντες (77) ἐξεπίμψθησαν, τὴν ἡμετέραν θρησκείαν (78) διαπρέποντες. Καὶ Μεμνόνιος μὲν εὐπρεπῶς τε καὶ περιέργως τὸ καὶ πρὸς ἡμῶν ψηφίον (v) ὀνομαζόμενον, ἐξ ἐδάφους ἀνοικοδομεῖ, ὑπαι-

imperium administrante, ingens et gravissimus, et qui cunctos superiores magnitudine superavit, per universum propemodum terrarum orbem factus est terræ motus, adeo ut multæ ex turribus regiæ urbis collapsæ sint, et longus murus Chersonesi simul corruerit: terræque hiatu multis in locis facto, complures pagi absorpti fuerint: multi quoque ac prope innumerabiles casus terra marique contigerint. Nam et fontes aliquot penitus exaruerunt; et aliis in locis aquarum in copia subito erupit, in quibus antea nulli fuerant fontes. Alibi arbores integre cum suis radicibus in sublimi vibratæ sunt, multisque molibus coacervatis montes subito exstiterunt. Mare vero pisces mortuos ad terram projecit, multæque ejus insulæ superfusis aquis inundatæ sunt. Naves quoque in arido destitutæ sunt, aquis videlicet retrocedentibus. Multa porro loca in Bithynia atque Hellesponto, et in utraque Phrygia gravibus damnis affecta sunt. Hæc clades satis diu per orbem terrarum grassata est: non

CAP. XVIII.

De operibus publicis Antiochiæ, et de eorum conditoribus.

Per idem tempus Memnonius, Zoilus et Callistus, viri religionis nostræ studiosissimi, ab imperatore Theodosio missi sunt ut Antiochiæ præsentent. Ac Memnonius quidem, opus quod a nobis quoque psephium dicitur, venuste ac magnifice a solo instauravit, atrium relinquens in medio. Zoilus vero

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ διαστῆναι. ⁶⁷ καὶ τὰ πολλὰ.

VALESII ANNOTATIONES.

(75) *Γέγονε σεισμὸς.* Hic terræ motus contigit anno Christi 447, Ardabure et Callepio coss. ut scribit Marcellinus in *Chronico*, et auctor *Chronici Alexandriini*. Verba Marcelli hæc sunt: *Ingenti terræ motu per loca varia imminente, plurimi urbis Augustæ muri recentis adhuc reedificatione constructi, cum quinquaginta septem turribus corruerunt.* Quæ verba idcirco hic apposui, ut ostenderem verba Evagrii male intellecta esse ab interpretibus, qui ἀνὰ τὴν βασιλίδα, verterunt in palatio, cum vertere debuissent in urbe regia. Sic autem Constantinopolim nominare solet Evagrius.

(76) *Ἐν τοῖς σφοῖσι ρίζαις.* Leges grammaticæ jubent ut scribamur σὺν ταῖς σφῶν ρίζαις. Certe in codice Telleriano legitur σὺν ταῖς. Paulo ante ubi legitur διαχθῆναι τὴν γῆν idem codex scriptum habet διαστῆναι.

(77) *Κατὰ τὴν Ἀντιοχείαν ἄρξοντες.* Id est ut essent consulares Syriæ. Consularis enim Syriæ regebat urbem Antiochiam et reliquas urbes Syriæ Cœles. Cave porro intelligas hos tres viros, Memnonium scilicet, Zoilum, ac Callistum, simul missos esse a Theodosio, ut Antiochenæ jurisdictioni præsentent. Neque enim hic mos erat Romanorum. Singulos igitur variis temporibus subinde missos a Theodosio intelligere debemus. Sciendum præterea est moris fuisse ut consulares Syriæ, ad conciliandam sibi Antiochenis gratiam, aliquid opus publicum condarent. Docet id Libanius in Antio-

chico, pag. 370, his verbis: Ὅ δὲ Θεοδοσῶν ἐπὶ τοῖς μὲν ἄλλοις κρατοῦσα τῶν ἄλλων, τῆ δὲ τῆς σφῆρας ἀσκήσει μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὰ αὐτῆς νικῶσα, τοὺς ἐπὶ ἀρχᾶς ἰόντας ἐραστὰς ἑαυτῆ καθίστησιν. Ὅν ἐκάστῳ καὶ προομίον τῆς διοικήσεως, καὶ μέσα, καὶ τελευταῖα τὸ τί προσθεῖναι τῇ πόλει. Id est: Non itaque mirandum, si urbs quæ aliis quidem in rebus reliquas vincit, in studio vero atque exercitatione sapientiæ, non aliarum solum, verum etiam sua ipsius decora superat, rectores provinciæ in sui amorem rapit. Quorum singulis et initium administrationis et medium et exitus hic est, adicere aliquid civitati. Idem Libanius paulo ante in eadem pagina tria fuisse dicit tribunalia in urbe Antiochia, ac totidem advocatorum scholas, pro numero scilicet tribunalium. Primum tribunal fuisse videtur præfecti prætorio Orientis, cuius sedes erat Antiochiæ. Secundum tribunal fuit comitis Orientis. Tertia fuit jurisdictio consularis Syriæ Cœles. Verba Libanii sunt hæc: Ἄνευ γὰρ τῆς ἐν τοῖς πολιτευομένοις παιδείας, τρεῖς χοροὶ ῥητόρων, ἰσδιθημοὶ τοῖς δικαστηρίοις ἀγέρονται. Quæ sic vertenda sunt: Nam præter eruditionem quæ est in decurionibus, tres advocatorum scholæ illic congregantur, totidem numero quot sunt fora.

(78) *τὴν ἡμετέραν θρησκείαν.* Scribendum puto τῆ ἡμετέρας θρησκείας διαπρέποντες. Id enim postulant leges grammaticæ.

VARIORUM.

(v) *Ψηφίον.* Forte, inquit Ducangius, sic dictum est hoc ædificium, quod in eo lapilli pretiosiores,

vel certe ψηφίδες, ad opus musivum distraherentur. *Glossar. med. et inf. Græc.*

regiam porticum ædificavit, quæ ad meridianum latus porticus Rufini sita, ad nostram usque ætatem vocabulum ejus retinuit, licet ob varias calamitates sæpius mutata fuerint ædificia. At Callistus magnificum et illustre opus construxit, quod tam veteres, quam nostræ ætatis homines Callisti porticum appellarunt: ante basilicam in qua jus redditur: e regione fori in quo ædes est magnificentissima, prætorium magistrorum militiæ. Post hos Anatolius magister militum in Orientem missus, porticum illam quæ Anatolii dicitur ædificavit, et omnis generis materia eam exornavit. Sunt hæc quidem aliena a proposito nostro: studiosis tamen non invenusta videbuntur.

274 CAP. XIX.

De variis bellis quæ tum in Italia, tum in Perside gesta sunt, regnante Theodosio.

Ejusdem Theodosii temporibus crebræ in Europa tyrannorum rebelliones exstiterunt, dum Valentinianus Romæ imperium administraret. Quas Theodosius oppressit missis magistribus auxiliis, tam pedestris, quam navalis exercitus. Persas quoque insolentia elatos, quorum tunc rex erat Isdigerdes, pater Vararanis, sive, ut Socrati placet, Vararanes ipse; usque adeo superavit, ut pacem ipsis per legatos poscentibus concederet, quæ ad duodecimum annum imperatoris Anastasii permansit. Quæ res tum ab iis scriptoribus proditæ sunt: tum ab Eustathio Epiphaniensi Syro admodum eleganter in compendium sunt redactæ. Qui quidem Amidæ quoque urbis expugnationem scripsit. Eodem tem-

A θριον αὐλὴν κατὰ τὸ μέσον εἰσαῖ. Ζωῆλος δὲ, τῆν βασιλείον στολὴν τὴν πρὸς τὸ νότιον τῆς Ρουφίνου (79) πλευρᾶς; μεχρὶς ἡμῶν τὴν τοῦτου προστηγορία εὐαδεδεξαμένην, εἰ καὶ τὰς οἰκοδομίας ἐκ τῶν ποικίλων παθημάτων ἐνῆλλαξεν. Ἀτὰρ καὶ Κάλλιστος μεγαλοπρεπῆ τε καὶ περιφανῆ οἰκοδομίαν ἀνίστη, τῆν Καλλίστου στολὴν οἷ τε παλαιοί, οἷ τε νῦν ὀνομάζομεν, πρὸ τῶν ἐδῶν ἅ τῆ δίκῃ ἰδρύεται, εὐθὺ τοῦ φόρου οὗ ἡ περικαλλῆ; οἰκία, τῶν στρατηγῶν τὰ καταγωγία (80). Μετὰ τοῦτους Ἀνατόλιος αὐ στρατηγὸς τῶν ἐφῶν ταγμάτων πεμφθεὶς, τὴν καλουμένην Ἀνατολίου στολὴν οἰκοδομεῖ, παντοδαπαῖς ὕλαις ταύτην διακοσμήσας. Ταῦτα εἰ καὶ πάρεργα, τοῖς φιλομαθέσιν οὐκ ἀκόμψα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

B *Περὶ πολέμων διαφόρων Ἰταλικῶν, καὶ Περσικῶν, οἱ ἐπὶ Θεοδοσίου γεγέννησι.*

Ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις Θεοδοσίου, ἐπαναστάσεις συχναί, κατὰ τὴν Εὐρώπῃν γεγόνασιν, Οὐαλεντιανου Ῥώμης βασιλεύοντος· ἃς καὶ καθεῖλε Θεοδόσιος, μεγάλας δυνάμεις ἐκπέμψας; κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν, περὶ τῆν τε καὶ νῆπτην στρατῶν (81). Οὕτω δὲ καὶ Περσῶν παροινησάντων κεκράτηκε, βασιλεύοντος αὐτῶν Ἰσδιγέρδου (x) πατρὸς τοῦ Οὐαραράνου, ἧ ὡς Σωκράτει δοκεῖ, αὐτοῦ Οὐαραράνου βασιλεύοντος· ὡς καὶ πρὸςθευσαμένοις αὐτοῖς εἰρήνην χαρίσασθαι, ἧ καὶ διήρκεσε μέχρις δ'ὸ καὶ δέκα ἐτῶν τῆς Ἀναστασίου βασιλείας. Ἄπερ ἰσθόρηται μὲν καὶ ἄλλοις· ἐπιτέμνηται δὲ εὖ μάλα κομψῶς; καὶ εὐσταθίῳ (y) τῷ ἐξ Ἐπιφανείας τῷ Σύρῳ, ἐς καὶ τὴν ἄλωσιν Ἀμιδῆς συνεγράψατο. Τότε φασὶ

VALESI ANNOTATIONES.

(79) Τῆς τοῦ παλατίου Ρουφίνου. Sic ediderunt Genevenses typographi ex libro Christophorsoni. Savilius quoque in suo codice qui penes me est, expuncta voce Ρουφίνου, ejus loco substituit hæc verba τοῦ παλατίου ἡροφον. Atque ita legisse Christophorsonum, ex versione ejus apparet. Sic enim vertit: *Qui ad australe latus tecti Palatii, quod Rufini nomen obtinet, spectat.* Sed cum hæc verba nec in regio codice, nec in optimo exemplari Florentino et Telleriano legantur, merito expungenda esse existimavi.

(80) Τῶν στρατηγῶν τὰ καταγωγία. Mansionem ducum interpretatur Musculus. Nec aliter Christophorsonus, qui sic vertit, *E regione fori, in quo pulcherrima domus est, quam præfecti præsidiorum incolere solent.* Ego vero στρατηγῶς hoc loco intelligendos esse arbitror, non duces aut magistros militum, sed magistratus seu duumviros qui Græce στρατηγοὶ dicebantur, ut jam pridem observavi, tum in Annotationibus ad Amnianum Marcellinum, tum ad Eusebium. Cur autem ita potius hanc vocem hic accipiendam esse existimem, causa hæc est, quod ædes illa fuisse dicitur in foro, e

regione Basilicæ in qua jus reddebatur. Hujusmodi porro domicilium melius convenire videtur magistratui municipali, quam rectori militiæ. Ædes porro istæ στρατήγια Græce dicebantur. Tale fuit strategium Constantinopoli, ut notavi ad librum primum Socratis. Quamquam auctor *Chronici Alexandrini* in gestis imp. Severi, aliam assert rationem hujus vocabuli. Sed nunc re attentius examinata, στρατηγῶς hic intelligo magistros militum per Orientem, qui prætorium habebant insigne in foro urbis Antiochiæ. Hujus prætorii mentionem facit Theoph. in *Chronico*, pag. 147: Ἀνήθη γὰρ τὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Στεφάνου, καὶ ἕως τοῦ πρακτιῶν οὗ τοῦ στρατηλάτου ἐφύασεν.

(81) Περὶ τῶν τε καὶ νῆπτην στρατῶν. Si leges grammaticæ sequi volumus, scribendum erit νῆπτων. Sed quoniam νῆπται στρατοὶ in plurali non dicitur, malim equidem scribere περὶ τῶν τε καὶ νῆπτην στρατῶν, ut legitur in manuscripto codice Telleriano. Certe in optimo codice Florentino diserte scriptum est περὶ τῶν. Paulo post scribendum est διήρκεσε, non ut vulgo editum est διήρησε.

VARIORUM.

(x) Ἰσδιγέρδου. Hic mortuus erat anno 414; neque unquam bellum movit contra Romanos; sed tantum persecutionem contra Christianos; quam a filio Vararane excitatam perperam scripsit Socrates, lib. vi cap. 18. Vid. Pagi ad ann. 408, n. iii, 408. n. 3, et ad ann. 420, n. 14. W. Lowth.

(y) Εὐσταθίῳ. Claruit sub Anastasio imp. circa ann. 496. Scripsit compendium Chronicum, inquit Suidas, rerum ab Ænea usque ad Anastasium, libris ix. Amidæ, urbis præcipuæ Mesopotamiæ, expugnationem descripsit, quæ contigit anno 503.

καὶ (82) Κλαυδιανὸν καὶ Κύρον (83) τοὺς ποιητὰς ἀνυδαίχθησαν. Κύρον δὲ καὶ πρὸς τὸν μέγιστον τῶν ὑπάρχων ἀναβῆναι θρόνον, ὃν ὑπαρχὸν τῆς αὐλῆς εἰ πρὸς ἡμῶν κακλήχασιν· καὶ τῶν ἐσπερίων ἐξηγησασθαι δυνάμεων, Καρχηδόνος ὑπὸ Βανδάλωι κρατηθείσης, Γιζερύχου (2) τε τῶν βαρβάρων ἡγουμένου.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Περὶ τῆς βασιλευσσης Εὐδοκίας, καὶ Εὐδοξίας τῆς θυγατρὸς, καὶ ἑπὶ εἰς Ἀντιόχειαν καὶ Ἱεροσόλυμα ἀφίκετο.

Οὗτος τοῖνον ὁ Θεοδοσίος τὴν Εὐδοκίαν ἐσοικίζεταί, τοῦ σωτηριώδους μεταλαβοῦσαν βαπτίσματος, γένει μὲν Ἀθηναίαν, καλλιπετῆ δὲ καὶ τὴν ὥραν εὐπρεπῆ, μέτρης οἱ γενομένης Πουλχερίας τῆς βασιλίδος τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς. Ἐκ ταύτης αὐτῷ γίνεται παῖς ἡ Εὐδοξία, ἣν ὕστερον ἐπειδὴ καιρὸν ἤγαγε γάμων, Οὐαλεντινιανὸς ὁ αυτοκράτωρ ἀγεται, ἀπάρας μὲν ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, κατάρας δὲ πρὸς τὴν Κωνσταντινου. Ἡ χρόνιος ὕστερον (84) ἐπὶ τὴν ἀγίαν ἐπειγομένη Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πόλιν, ἐνταῦθα τε γίνεται (85), καὶ δημηγορήσασα πρὸς τὸν

* Socr. l. vii, cap. 24. * ibid. cap. 44.

VALESH ANNOTATIONES

(82) Κλαυδιανὸν καὶ Κύρον τοὺς ποιητὰς. Hic est Claudianus cujus hodie præclara exstant carmina. Verum hoc loco duplex occurrit difficultas: quomodo poeta Latinus hic commemoratur ab Evagrio, et cur ab eodem Evagrio confertur in tempora Theodosii Junioris, cum Claudianus cujus carmina nunc habemus, Arcadio et Honorio regnantibus floruerit, ut docent ejus scripta? Quod ad primam quæstionem attinet, facilis est responsio. Claudianus enim non Latina solum, verum etiam Græca scripsit poemata; unde in veteri epigrammate quod in basi ejus statuæ erat inscriptum, Virgilii simul et Homeri animam in se transfusam habuisse dicitur. Latinum quidem carmen primum scribere aggressus est anno Christi 395, quo consules fuerunt Olybrius et Probinus. De quorum consulatu elegans carmen conscripsit, quod etiam nunc exstat. Hic conatus cum feliciter successisset Claudiano, animos ei addidit ad Latina deinceps carmina conscribenda; cum antea Græcos duntaxat versus edidisset, ut ipse testatur in elegia ad Probinum, his versibus:

Romanos bibimus primum, te consule, fontes,
Et Latiae cessit Graia Thalia togæ.
Incipiensque tuis a fascibus omina cepi,
Fataque debebo posteriora tibi.

Fuit certe Claudianus natione Græcus, ortus ex urbe Alexandria, ut docet Suidas in voce Κλαυδιανός. Idem quoque testatur Claudianus ipse in carmine ad Adrianum præfectum prætorio, qui et ipse Alexandrinus fuit. Nam de Alexandro Macedone ita scribit,

Conditor hic patriæ. Sic hostibus ille pepercit.

Et in fine ejusdem carminis hæc habet,

Sæviet in miseros cognata potentia cives.
Audiat hæc commune solum, longæque carinis
Nota Pharos, etc.

(83) Κύρον. Cyrus poeta fuit natione Ægyptius, ortus ex oppido Panopoli. Qui cum ob poeticæ

artem Claudianum ac Cyrum poetas floruisse perhibent. Ex quibus Cyrus quidem ad supremum præfectorum culmen pervenit, quam dignitatem majores nostri præfecturam prætorii appellarunt. Fuit etiam magister militum in Occidente, quo tempore Carthago capta est a Vandalis, quibus præerat Gensericus.

275 CAP. XX.

De Eudocia Augusta, deque ejus filia Eudoxia; et quomodo Eudocia Antiochiam venerit, et Hierosolytam ingressa sit.

Porro Theodosius Eudociam *, domo Atheniensem, forma elegantem, nec ignaram artis poeticæ, interventu Fulcheriæ Angustæ sororis suæ, uxorem duxit, cum illa salutari lavacro prius tincta fuisset. Ex ea Theodosius filiam suscepit, Eudoxiam nomine. Quæ postea cum nubilis evasisset, nupsit Valentiniano imperatori, qui Roma profectus, Constantinopolim uxoris ducendæ causa venerat *. Eudocia vero diu postea, dum ad sanctam Christi Dei ac Domini nostri civitatem pergeret, venit Antiochiam. Ibi cum publice verba fecisset ad po-

artis facultatem gratus esset in primis Eudociæ Augustæ, conjugii Theodosii Junioris: erat enim hæc mulier φιλοσοφῆς, id est carminum studiosissima; promotus est ab imperatore Theodosio præfectus prætorio et urbi. Fuit etiam exconsul et patricius, ut scribit Suidas. Postea vero cum Eudocia regina ob quasdam occultas causas relicto palatio Hierosolyman urbem petiisset, Cyrus adempta potestate factus est episcopus Cotyæi urbis Phrygiæ, seu potius Smyrnæ, ut tradit auctor *Chronici Alexandrini* et Theophanes. Vixit autem usque ad tempora Leonis Augusti, ut testatur Suidas. Ejusdem Cyri consulis ac poetæ mentionem facit Theophylactus in lib. viii *Historiæ*, cap. 8, ubi ecclesiam Deiparæ Virginis Constantinopoli ab eo redificatam esse scribit Theodosii Augusti temporibus.

(84) Ἡ χρόνιος ὕστερον. Addenda videtur particula hoc modo, Ἡ δὲ χρόνιος, etc. Nisi enim hanc particulam addideris, hæc de Eudoxia Eudociæ filia intelligentur, de qua proxime locutus est Evagrius. Verum adjectio particulæ Ἡ non jam de Eudoxia, sed de Eudocia matre sermonem institui designat.

(85) Ἐνταῦθα γίνεται. Pessime Musculus et Christophorus hunc locum intellexerunt. Putarunt enim per vocem ἐνταῦθα significari urbem Hierosolyman, cum intelligatur urbs Antiochia. Etenim Evagrius Historiam suam scripsit Antiochiæ, qua in urbe fortunarum suarum domicilium fixerat, ut in Prolegomenis ostendimus. Sed et Nicephorus in eundem errorem prolapsus est. Nam in cap. 4, libri xiv, ubi hunc Evagrii locum describit, vocem ἐνταῦθα de urbe Hierosolymitana intelligit. Atqui ex sequentibus Evagrii verbis facile erat animadvertere, hæc de urbe Hierosolymitana dici non potuisse. Neque enim Hierosolymitana Græcorum fuit colonia, sed potius Judæorum, et postea Romanorum. Nec Ulpianus, Libanius et reliqui ab Evagrio laudati scriptores, de Hierosolymitana urbe scripserunt. Nec Eudocia Augusta quæ domo erat Athe-

VARIORUM.

(2) Γιζερύχου. Gensericus irrupit in Africam anno 429, juxta calculum Antonii Pagi ad ann. 428, n. 3.

pulum, orationem suam hoc versu clausit, **A** ἐνταῦθα λέων, ἐπιτελευτήιον ἶπος ἐφθέγγετο.

Et cupio, et lactor, vestro me ex sanguine natam,
colonias scilicet significans, quæ illuc deductæ fuerant ex Græcia. Quas si quis accuratius cognoscere desiderat, scripserunt de iis diligenter Strabo geographus, Phlego, Diodorus Siculus, Arrianus, et Pisander poeta: Ulpianus præterea, et Libanius ac Julianus, Sophistarum omnium præstantissimi. Quam ob causam Antiochenses statua ex ære fabricata eam honorarunt, **276** quæ integra etiamnum manet. Ejus itaque hortatu, Theodosius maximam accessionem fecit civitati, productis muris usque ad portam quæ ducit ad suburbanum Daphnense: id quod rerum istarum studiosi possunt cernere. Etenim nostra quoque ætate veteris muri vestigia remanent, quæ spectantium oculos quasi manu ducunt. Sunt tamen qui dicant, Theodosium seniore[m] muros urbis amplificasse, et Valentis lavaero, cujus pars incendio consumpta fuerat, ducentas auri libras donasse.

CAP. XXI.

Quod Eudocia Augusta Hierosolymis multa præclare gessit: et de discrepante vita et conversatione monachorum Palæstinæ.

Ex hac igitur urbe Eudocia bis venit Hierosoly-

VALESII ANNOTATIONES.

niensis, cives Hierosolymitanos compellere potuit **C** hoc versu,

Ἵμετέρης γενεῆς καὶ αἱματος εὐχομαι εἶναι.
Certe Auctor Chronici Alexandrini ait Eudociam ex aureo curru verba fecisse ad Antiochenos.

(86) *Στράβωνι.* Locus Strabonis quem indicat Evagrius, exstat in lib. decimo sexto pag. 750, editionis Parisiensis.

(87) *Πεισάνδρῳ τῷ ποιητῇ.* Duo fuere Pisandri poetæ. Alter Rhodius, qui Heracleam carmen duobus libris scripsit, quod est *De Herculis rebus gestis*. Hunc quidam Hesiodo antiquiorẽm faciunt. Alii vero in Olympiadem tricesimam tertiam eum conferunt, ut scribit Suidas. Alter fuit Pisander Lycaonius, ortus Larandis oppido Lycaoniæ, Nectoris poetæ filius, Suidas eum floruisse scribit, regnante Alexandro Mammææ filio. Hic libros sex ἡρωϊκῶν θεογαμιῶν heroico carmine conscripsit; varia omnis generis historia refertos, ut testatur Suidas. Ejusdem operis meminit etiam Zosimus in l. b. v, ubi de Hemonæ urbis condita loquitur: *Ὡς ὁ ποιητῆς Ἰστορεῖ Πεισανδρος, ὁ τῆ τῶν Ἠρωϊκῶν θεογαμιῶν ἐπιγραφή πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, ἱστορίαν περιλαβὼν* quæ Zosimi verba ita vertit Leunclavius: *Sicuti Pisander poeta memoriæ prodidit, qui Heroicarum divarumque nuptiarum titulo totam hanc propemodum historiam complexus est.* Non est hic sensus Zosimi verborum. Ait enim Zosinus Pisandrum poetam in carmine illo *De heroum ac dearum nuptiis*, universam propemodum historiam complexum fuisse. Idem etiam testatur Suidas, cum ait de Pisandro: *Ἐγραψεν ἱστορίαν ποικίλην δι' ἐπιόντων ἢ ἐπιγραφῆς, Ἠρωϊκῶν θεογαμιῶν, ἐν βιβλίῳ ἐξ ἑξ.* In hoc igitur opere Pisander de Triptolemo Argivo deque lo scripserat, qui primi Antiochiam urbem Syriæ condiderunt. Porro id opus sexdecim libris comprehensum fuisse videtur, non autem sex, ut perperam legitur apud Suidam. Nam Stephanus in libro de urbibus decimum et quartum Pisandri librum citat.

Ἵμετέρης γενεῆς τε καὶ αἱματος εὐχομαι εἶναι,
τὰς ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα σταλείσας ἀποικίας αἰνιτομένη. Εἰ δὲ τῷ περισπούδαστον ταύτας εἰδέναι, ἰσθόρηται περιέργως; Στράβωνι (86) τῷ γεωγράφῳ, Φλέγοντι τε καὶ Διοδώρῳ τῷ ἐκ Σικελίας, Ἀρριανῷ τε αὖ καὶ (87) Πεισάνδρῳ τῷ ποιητῇ, καὶ πρὸς γε Οὐλιανῷ (88), Λιβανίῳ τε (89) καὶ Ἰουλιανῷ (90) τοῖς παναρίστοις σοφισταῖς. Ὅτι καὶ εἰκόνι ἐκ χαλκοῦ τεχνικῶς ἠσκημένη, παιδὸς Ἀντιοχέων αὐτὴν τιμηθῆσιν, ἣ καὶ μέχρις ἡμῶν σώζεται. Ἐξ ἧς προτραπέας Θεοδοῖος, μεγίστην μοῖραν τῆ πάλαι προστίθησι, τὸ τεῖχος εὐρύνας μέχρι τῆς πύλης τῆς ἐπὶ Ἀδάφην ἀγούσης τὸ πρόσπειον, ὡς ὄφειν τοῖς ἐθέλουσι πάρεσι· μέχρι γὰρ ἡμῶν τὸ παλαιὸν Ἰγνηλατεῖται τεῖχος, τῶν λειψύτερων ξαναγούτων τὰς ὄψεις. Εἰσι δὲ οἱ φασὶ τὸν πρεσβύτερον Θεοδοῖον τὸ τεῖχος εὐρύναι. Καὶ χρυσοῦ δὲ διακοσίας ἑλκον λίτρας τῷ Οὐάλαντος ἐδώρησατο λουτρῷ (91) κατὰ τι μέρος ἐμπρησθέντι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Ὅτι καλῶς τὰ περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἢ Εὐδοκίαν διέθηκε καὶ περὶ διαφόρων βιοτῆς καὶ διαίτης τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μοναχῶν.

Ἐντεῦθεν (α) τοῖνον ἢ Εὐδοκίαν ἐν Ἱεροσολύμοις

(88) *Οὐλιανῷ.* Hic est Ulpianus Antiochenus sophista, qui primum quidem Emesæ, postea vero Antiochiæ rhetoricam docuit principatu Constantini ut testatur Suidas. Ejusdem meminit Eunapius in Vita Proæresii sophistæ. Hic igitur inter reliquas orationes quas ab illo scriptas fuisse refert Suidas, peculiarem orationem in laudem patriæ suæ conscripserat, in qua de coloniis vario tempore in eam deductis loquebatur.

(89) *Λιβανίῳ.* Libanius Antiochenus sophista scripsit orationem quæ Ἀντιοχικῆς inscribitur, quæ etiamnum exstat in secundo ejus operum tomo edita. Nec dubium est quin Evagrius hoc loco eam orationem designet. Porro Libanius in supradicta oratione cunctas Græcorum colonias quæ Antiochiam variis temporibus deductæ sunt accurate recenset. In his etiam Athenienses commemorat, quos Seleucus, eversa urbe Antigoniam, traduxit Antiochiam.

(90) *Καὶ Ἰουλιανῷ.* Quis sit hic Julianus sophista, nondum comperi. Fuit quidam Julianus Cappadox, omnium sui temporis Sophistarum qui Athenis rhetoricam docebant, facile princeps. De quo multa refert Eunapius in libro *De vitis Sophistarum*. Eum Suidas floruisse scribit Constantini Magni temporibus. Sed quod eundem Callinici sophistæ temporibus æqualem fuisse dicit, in eo secum ipse pugnat, cum Callinicus sophista Philippi et Gallieni principatu vixerit. Duos igitur Julianos Athenis sophistas fuisse crediderim. Quorum prior iisdem temporibus vixit quibus Callinicus sophista; alter vero principatu Constantini Magni.

(91) *Τῷ Οὐάλαντος λουτρῷ.* Hujus lavacri meminit Ammianus Marcellinus in lib. xxxi, haud procul ab initio, ita scribens. *Vocesque præconum audiebantur assidue, mandantium congeri hæc ad Valentini lavacri succensionem, studio ipsius principis conditi.*

VARIORUM.

(α) Ἐντεῦθεν. Antiochia scilicet, de qua locutus est Evagrius capite superiori. Secunda Eudociæ Ἡε-

δὲ ἀφικνεῖται (92). Καὶ οὗ μὲν χάριν, ἢ τί πρῶ-
 τοτύπως, ὡς φασί, βουλομένη, τοῖς ἱστορήσασιν κα-
 τὰ ληπτέον⁸⁸, εἰ καὶ μὴ ἀληθίζεσθαι μοι δοκοῦσιν.
 Ὅμως δ' οὖν ἀνὰ τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ πόλιν γε-
 νομένη, πολλὰ πρὸς τιμῆς τοῦ Σωτῆρος πέπραχε
 θεοῦ. Ὅστε καὶ εὐαγγῆ δεῖμασθαι φροντιστήρια, καὶ
 τὰς καλουμένας λαύρας (93). Ἐν οἷς ἡ μὲν δαίαιτα,
 διάφορος· ἡ δὲ γε πολιτεία, ἐς ἓνα τελευτᾷ θεοφιλῆ
 σκοπόν. Οἱ μὲν γὰρ ἀγγελῶν ζῶντες, οὐδενὶ τῶν ἐς
 γῆν βριθόντων κρατοῦνται· οὐ χρυσοῦ γὰρ αὐτοῖς
 ἐστίν. Τί δ' ἂν φαίην χρυσοῦ, ὅτε οὐτε ἰδικῆ τις
 ἐσθῆς, οὐδέ τι τῶν ἐδωδίσμων; Ὁ γὰρ νῦν τις ἀμπ-
 εχεταὶ τριδώνιον ἢ ἐξωμίδα, τοῦτο μετὰ σμικρὸν
 ἕτερος ἀμφιέννυται· ὡς καὶ τὴν πάντων ἐσθῆτα ἐνὸς
 εἶναι δοκεῖν, καὶ τὴν ἐνὸς ἀπάντων. Καὶ κοινῆ τρά-
 πεζα παρατίθεται, οὐκ ἕψοις κεκαρυκευμένη, οὐδέ
 εἶναι τῶν ἄλλων ἐδεσμάτων· λαχάνοις δὲ καὶ ὀσπρίοις
 γρόνοις δεξιουμένη, ἐς τοσοῦτον χορηγουμένοις ὅσον
 ἀποζῆν καὶ μόνον. Κοινὰς δὲ τὰς πρὸς τὸν θεὸν λιτὰς
 σιμμερεύουσι τε καὶ διανυκτερεύουσιν· οὕτω σφᾶς
 ἐκθλίβοντες, οὕτω τοῖς πόνοις πιέζοντες, ὡς τᾶφων
 ἀνευ νεκροῦ αὐτοῦ δοκεῖν ὑπὸ γῆν ὄρᾶν (94). Οἱ
 ὁλλάκις μὲν καὶ τὰς καλουμένας ὑπερβασίμους (95)

⁷ Socr. I. vii, cap. 47.

VARIE LECTIONES

⁸⁸ καταλειπτέον.

VALESHI ANNOTATIONES.

(92) *Ἀφικνεῖται*. Nicephorus in lib. xiv, cap. 50, legit δὲ ἀφικνεῖται. Sic enim habet, καὶ δὲ δὲ λέγει ἔχει ταύτην ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλήμ ἀφικέσθαι. Quam scripturam secutus est Christophorsonus, ut versione ejus apparet. Ita enim vertit hunc locum. *Eudocia vero Constantinopolim Hierosolymam bis profecta est*. Atque ita in Telleriano codice diserte scriptum inveni. Prior quidem Eudocia profectio ad urbem Hierosolymam contigit Theodosio xvi, et Fausto consulibus, anno Christi 458, ut ex Socrate et ex Marcellini *Chronico* recte observavit Baronius. Sequentem autem anno Hierosolymis Constantinopolim reversa est, B. Stephani reliquias secum deferens, ut tradit idem Marcellinus in *Chronico*. Secunda vero ejus Hierosolymitana profectio, quo anno acciderit, non convenit inter scriptores. Baronius quidem principatu Marciani Augusti eam consignat. Ego vero diu ante imperium Marciani, superstite adhuc Theodosio, secundam hanc peregrinationem ab Eudocia Augusta susceptam esse cunctendo. Nam Marcellinus in *Chronico*, Theodosio Aug. xviii et Albino Coss. qui fuit annus Christi 444, ita scribit: *Severum presbyterum et Joannem diaconum Eudocia reginae apud Eliam urbem ministrantes, missus ab imp. Theodosio Saturninus comes domesticorum occidit. Eudocia nescio quo excita dolore, Saturninum protinus obruncavit: statimque pariter Imp. nutu regis spoliata ministris apud Eliam civitatem mortura remansit*. Idem confirmat auctor *Chronici Alexandrini*. Iisdem enim consulibus Paulinum Magistrum Officiorum jussu Theodosii necatum esse scribit: atque idcirco Eudociam dolore affectam, quippe quæ Paulinum sua causa interfectum fuisse sciret; petiisse a Theodosio ut Hierosolyma proficiscendi facultas ipsi concederetur. Marcellinus tamen in *Chronico* Paulini cædem refert anno Christi 440, Valentiniano v et Anatolio Coss. Proinde si ob Paulini cædem Eudocia iterum

profecta est Hierosolyma, juxta Marcellini sententiam, id contigit anno Christi 440. Porro de Saturnino comite quem Eudocia Aug. Hierosolymis occidit præcepit, locus exstat in *Historia Prisci rhetoris* pag. 54, quem hic apponam καὶ πρὸς τοῦτο ἐπένευσε βασιλεὺς, καὶ Σατορνίου περιουσία καὶ γένει κοσμουμένου, θυγατέρα εἰρήχει σώσσειν· τὸν δὲ Σατορνίον ἀνήρηκει Ἀθηναῖς, ἢ καὶ Εὐδοκία, ἀμφότεροι γὰρ ἐκαλεῖτο τοῖς ὀνόμασιν.
 (93) *Καὶ τὰς καλουμένας λαύρας*. Laura differt a cænobio, eo quod laura quidem constat multis cellis longe a se invicem disjunctis, cænobium vero uno clauditur muro. Et in laura quidem degabant anachoretæ: in cænobio autem monachi simul vivebant. Docet id Cyrillus Scythopolitanus in vita Euthymii, his verbis: *Te autem oportet venire ad meam Lauram, et fratrum quidem cellas diruere ab ipsis fundamentis, cænobium vero edificare illic, ubi meum edificasti cæmeterium. Non enim lauram, sed cænobium potius esse locum. Deo placet*. Idem Cyrillus in *Vita S. Sabæ*, discrimen istud inter lauram ac cænobium sæpius designat. Hanc etiam differentiam inter phrontisteria et lauras observat Evagrius noster hoc loco. Nam in phrontisteriis quidem monachos ait gregatim vixisse, et communi mensa usus esse, et diurnas ac nocturnas precatones simul celebrasse. In lauris autem separatim vixisse anachoretas, exiguis cellis inclusos.
 (94) *Ἀνευ νεκροῦ ὑπὸ γῆν ὄρᾶν*. Assentior Christophorsono qui ὑπὲρ γῆν legit, quemadmodum etiam legitur apud Nicephorum in cap. 50, lib. xiv. Sed et verbum δοκεῖν hic decrat, quod nos ex ms. codice Florentino supplevimus. In Telleriano autem codice scriptum inveni ὑπὲρ γῆν.
 (95) *Τὰς καλουμένας ὑπερβασίμους*. Pessimo hunc locum interpretati sunt Musculus et Christophorsonus. Nicephorus vero optime exposuit hoc

VARIORUM.

rosolymam profectio contigit anno Chr. 448, ut scribit Ant. Pagi ad ann. 450, n. 4, etc.

atterentes laboribus atque afflictantes, ut sine sepulcris mortui quidam sub terra esse videantur. Crebras quoque superpositiones faciunt, biduum ac triduum integrum jejunantes. Nec desunt qui per dies quinque et amplius jejunia continent, ac tum ægre admodum necessarium cibum capiunt. Alii vero contrariam viam ingressi, solos sese includunt domiciliis, quæ ejusmodi latitudinis sunt atque altitudinis, ut in iis nec corpore erecto consistere, nec accumbere commode possint; in speluncis et cavernis ac foraminibus terræ, juxta dictum Apostoli ^a, philosophantes. Alii simul cum bestiis degentes, in ignotis quibusdam terræ latibulis preces ad Deum fundunt. Aliud quoque vivendi genus excogitarunt, quod omnem solitudinem ac tolerantiam modum transcendit. In solitudinem enim a sole perustam penetrantes, tam viri, quam mulieres, iis duntaxat partibus quas pudor nominari vetat, contactis, reliquum corpus algoribus atque ardoribus immensis nudum exponunt, æstum ac frigus pari modo despicientes. Ac cibos quidem hominibus usitatos aspernantur. Terrarum autem depascuntur, unde et pabulatores cognominati sunt: tantum carpentes, quantum ad vitam sufficit; adeo ut bestiis tandem similes evadant, specie videlicet corporis immutata, et sensu animi nequaquam convenienti cum reliquorum hominum sensu. Quos ubi viderint, fugam arripiunt: et si quis forte eos insequatur, aut pedum velocitate, aut inaccessi cujuscumque loci latebris se subducunt. Aliud insuper commemorabo, quod pene mihi e memoria exciderat, tametsi præ reliquis omnibus primas ferat. Sunt apud eos quidam, licet oppido pauci, qui postquam assidua virtutis exercitatione, vacui ab animi perturbationibus

^a Hebr. xi, 38.

^{aa} ἀτεκμάροτος.

VARIÆ LECTIONES.

VALESHII ANNOTATIONES.

modo, Οὗτοι δὲ πολλάκις καὶ δύο καὶ τρεῖς ὑπερθέμενοι τῶν ἡμερῶν εἰσι εἰς οἱ καὶ πεμπταῖοι καὶ πρῶς, διατελοῦσιν ἄγευστοι. Id est: *li sæpius in biduum et triduum jejunium proferunt. Sunt qui diebus quinque et longius, cibum non attingunt.* Dionysius quoque Pelavius in cap. 5. *Miscellaneous Exercitationum adversus Salmasium*, hunc Evagrii nostri locum recte exponit de superpositione, quod exquisitissimum fuit genus jejunii apud Christianos. Sed quod ὑπερθέσεις scribendum esse suspicatur pro ὑπερθέσιμος, in hoc ei assentiri non possum, cum hæc emendatio a vulgatæ scripturæ vestigiis longius recedat. Equidem ὑπερθεσίμος hoc loco malle scribere. Subaudire autem oportet ἡμέρας, vel νηστείας. Latini superpositionem dixerunt pro jejunio, ut videre est in concilio Eliberitano et in Canonibus pœnitentialibus. Vide si placet quæ notavi ad librum v *Hist. ecclesiasticæ* Eusebii. In optimo codice Telleriano ὑπερθεσίμος scriptum inveni, prout conjeceram.

(96) *Βοσκὸς καλοῦσι.* Sozomenus in lib. vi, cap. 53, monachos quosdam Mesopotamiæ ita dictos esse scribit eo quod primi hoc strictioris abstinentiæ genus excogitassent.

(97) *Τὸ λαθεῖν ἑαυτοῦς πορίζοντες.* Rectius in

A πράττουσι, διήμεροι καὶ τριήμεροι τὰς νηστείας ἐκτελοῦντες. Εἰσι δὲ οἱ καὶ πεμπταῖοι, ἢ καὶ πρῶς, καὶ μόλις τῆς ἀναγκαίας μεταλαμβάνουσι τροφῆς. "Ἐτεροι δ' αὖ πάλιν ἀπεναντίας; ἴοντες, μόνους ἑαυτοῦς καθειργνύουσιν ἐν οἰκίσκοις, τοσοῦτον εἶρος, τοσοῦτον ὕψος ἔχουσιν, ὡς μηδὲ τὰ σώματα ἀνορθοῦν, μηδὲ μὴν ἐπ' ἀδείας τὰς κλίσεις ποιεῖσθαι σπηλαιῶς προσκαρτεροῦντες, καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν. "Ἄλλοι σύνοικοι θηρίοις γινόμενοι, καὶ τισι τῆς γῆς ἀτεκμάροτοι" ἐνδομύχοι τὰς πρῶς τὸν Θεὸν ἐντεύξεις ποιοῦνται. Ἄταρ καὶ ἕτερον εἶδος αὐτοῖς ἐπενοήθη, πάσης ἀνδρείας τε καὶ καρτερίας δύναμιν ἐκβαίνον. Ἐς ἔρημον γὰρ κεκαυμένην σφᾶς αὐτοῦς ἀφέντες, καὶ μόνα τὰ τῆς φύσεως ἀναγκαῖα περιστέλλαντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκα, τὸ λοιπὸν σῶμα γυμνὸν, κρυμοῖς τε ἐξαισίοις, ἀέρων τε πυρακτώσει ἐπιτρέπουσιν, ἐπίσης θάλπους τε καὶ ψύχους περιορῶντες. Καὶ τὰς μὲν τῶν ἀνθρώπων τροφὰς τέλειον ἀποσειόνται. Νέμονται δὲ τὴν γῆν, βοσκὸς καλοῦσι (96), μόνον τὸ ζῆν ἐντεῦθεν πορίζόμενοι ὥστε τῷ χρόνῳ καὶ θηρίοις συναφομοιοῦσθαι, τῆς τε ιδέας αὐτῶν παρατραπίσης, τῆς τε γνώμης λοιπὸν οὐ συμβαινούσης ἀνθρώποις, οὗ καὶ διδράσκουσιν ἰδόντες, καὶ διωκόμενοι, ἢ τῇ ὀκυτότητι τῶν ποδῶν, ἢ τινι τῶν ἐπὶ γῆς δυσόδων χωρίων τὸ λαθεῖν ἑαυτοῦς πορίζονται (97). Λέξω δὲ καὶ ἕτερον, ὃ μικροῦ μὲν διέλαθε, καίτοι τὰ προσέειπα κατὰ πάντων ἔχον. Εἰσι μὲν ἐλάχιστοι εἰσι δ' οὖν ὅμως, οἱ ἐπὶν διὰ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀπαθεῖς εἶναι τύχουσιν (98), ἐς κόσμον ἐπανίστασι, ἐν μέσοις τοῖς θεοῦδοις. Καὶ περιφόρους σφᾶς ἐπαγγέλλοντες, οὕτως τὴν κενοδοξίαν καταπατοῦσιν, ὃν τελευταῖον χιτῶνα κατὰ Πλάτωνα τὸν σοφὸν ἢ ψυχὴ πέφυκεν ἀποτίθεσθαι οὕτως τὸ ἀπαθῶς ἐσθίειν (99) φιλοσοφοῦσι, καὶν παρὰ καπηλῶς ἢ παλιγκαπιλῶς (1)

ms. codice Florentino legitur πορίζονται. Sed præterea corrigendum videtur ἑαυτοῖς.

(98) *Τὸ εἰπαθεῖς εἶναι τύχουσιν.* Hunc locum ex ms. codice Florentino restitui. Sed pro εἰπαθεῖς, omnino scribendum est ἀπαθεῖς, ut habet Nicephorus et codex Teller. Et paulo post pro περιφόρους, procul dubio corrigendum est περιφόρους, ex eodem Nicephoro.

(99) *Οὕτως τὸ ἀπαθῶς ἐσθίειν.* Addenda videtur particula hoc modo, οὕτως εἰς τὸ ἀπαθῶς ἐσθίειν φιλοσοφοῦσι. Sic enim oratio recte connectitur cum superioribus.

(1) *Καὶν παρὰ καπηλεῖα ἢ παλιγκαπιλεῖα.* Hunc locum ita vertit Christophorus. *Adeo etiam sine delectatione cibum capiunt, inque ea re tam austeram exercent disciplinam, ut sive ad carpinam, sive ad lupanar eos divertere cogat necessitas, nec locum refugiant, etc.* Secutus est sine dubio Christophorus expositionem Nicephori qui hæc Evagrii verba ita reddidit, καὶν ἐν καπηλείῳ ἢ μαστροπείῳ, εἰ τοῦτο δεήσει δεῖν, etc. Ego vero ex optimo codice Florentino hunc locum ita restitui, καὶν παρὰ καπηλῶς ἢ παλιγκαπιλῶς δεήσει, etc. Quid sint παλιγκαπιλοι, et quid distent à καπηλῶς, cunctis notum esse existimo. Quantum ἀπήλος distat a mercatore,

pro convivio ac deliciis jejunium habent, et pro mensa opipara, ut nihil quoad fieri potest, degustent. Quoties peregrinus ad eos quispiam advenit, licet matutino tempore, singulari comitate ac benevolentia eum excipiunt, novum jejunandi genus commenti, ut scilicet inviti comelant. Adeo ut ea res stuporem omnibus inculat, quod cum tot rebus ad victum sufficientem indigeant: tam paucis tamen contenti sint: propriae voluntatis ac naturae inimici, proximorum desiderio atque arbitrio mancipati: quo in rebus omnibus voluptas carnis abjiciatur, et anima gubernaculum teneat, optima quaeque ac Deo placentia prudenter eligens atque conservans. Felices quidem ob vitam quam hic degunt: feliciores vero, ob migrationem ad alteram vitam: ad quam continuo anhelant, eum cujus amore flagrant, videre properantes.

CAP. XXII.

De operibus ab Eudocia Augusta in Palaestina aedificatis, et de ecclesia S. Stephani protomartyris in qua religiose sepulta est Item de morte imperatoris Theodosii.

Cum multis igitur ejusmodi viris Eudocia uxor Theodosii collocata est, multaque, ut jam dixi, aedificavit monasteria. Cumque muros urbis Hierosolymitanæ instaurasset, templum splendore ac pulchritudine eximium in honorem primi omnium diaconi ac martyris Stephani construxit; quod uno circiter stadio abest ab urbe. In quo etiam ipsa postmodum deposita est, cum ad immortalem vitam commigrasset. Cæterum cum Theodosius aliquanto post, vel, ut aliis placet, ante obitum Eudociae e vivis excessisset, et imperium quod per annos octo ac triginta Deo ministraverat, cum æterna vita commutasset, præstantissimus Marcianus imperii Romani administrationem suscepit. Quæ vero illo Orientis imperium gubernante gesta sint, sequens liber apertissime exponet, si divinum nupem nobis opitulari voluerit.

Α τῶν πέλαις θελήμασιν (7), ἵνα διὰ πάντων αὐτοῖς τὸ ἔδω τῆς σαρκὸς ἐξωσθεῖη, καὶ ψυχὴ διακυβερνήη, τὰ κάλλιστα καὶ θεοῦ ἀρέσκοντα νουνεχῶς ἐκλεγομένη τε καὶ περισώζουσα ²⁰. Μακάριοι τῆς ἐνταῦθα διαίτης, μακαριώτεροι τῆς ἐντεῦθεν μεταστάσεως, εἰς ἣν διὰ παντὸς χαίρουσι ²¹, τὸν ποθοῦμενον (8) αὐτοῖς ἰδεῖν ἐπειγόμενοι.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΒ΄.

Ὅσα ἐδειματο ἡ βασιλεὺς Εὐδοκίᾳ κατὰ Παλαιστίνην, καὶ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἔγθα καὶ ἐσίως ἐτάξη. Ἐπι δὲ καὶ περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

Β Πολλοὶς τοίνυν τοιοῦτοις ἐντυχούσα ἡ Θεοδοσίῳ σύμβιος, πολλὰ, ὡς μοι λέλεκται, τοιαῦτα φροντιστήρια δειμαμένη, καὶ μὴν καὶ τὰ τεῖχη πρὸς τὸ κρεῖττον Ἱεροσολύμων ἀνανεωσαμένη, καὶ τέμενος μέγιστον ἀνίστη, ἐξοχῆ τε καὶ κάλλει προὔχον, τοῦ πρώτου διακόνων τε καὶ μαρτύρων Στεφάνου, οὗτι στάδιον Ἱεροσολύμων διεστώς· ἐν ᾧ καὶ τίθεται πρὸς τὸν ἀγήρω μεταχωρήσασα ²² βίον. Ἀμείψαντο δὲ μετὰ ταῦτα, ἡ καὶ ὡς τισι δοκεῖ πρὸ τῆς Εὐδοκίας (b), καὶ Θεοδοσίου τὴν βασιλείαν ὀκτώ καὶ τριάκοντα ἔτεσι (c), τοῦτω διακονησαμένην, Μαρκανδὸς ὁ πανάριστος τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν περιβάλλεται. Ἄδ' οὖν καὶ ὑπ' αὐτῷ πέπρακται τῶν ἐφῶν ἡγεμονεύοντι, ἡ ἐξῆς εὐ μάλα σαφῶς ἱστορία παραστήσει, τῆς ἀνωθεν βροπῆς τὴν οἰκίαν χορηγούσης ἐμμένειαν.

TOMOS ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

LIBER SECUNDUS

280 *In secundo libro ecclesiasticæ Historiæ Evagrii hæc continentur.* D *Τὰδε ἐρεστίεν ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου.*

Cap. I. De Marciano imperatore, et quæ signa imperii ejus præcesserint.

Κεφ. Α'. Περὶ Μαρκανοῦ βασιλέως, καὶ οἷα σύμβολα προηγῆσαντο τὴν βασιλείαν αὐτοῦ μνησόντα.

VARIE LECTIONES.

²⁰ παρασώζουσα. ²¹ C. C. χαίρουσι. ²² C. C. μεταχωρήσασθαι.

VALESII ANNOTATIONES.

(7) *Τοῖς τῶν πέλαις θελήμασιν.* Hujus loci emendatio debetur codici Florentino, in quo diserte scribitur τοῖς τῶν πέλαις θελήμασιν. Savilius quidem in suo codice hunc locum lineola subnotaverat, mendam scilicet hic subesse significans. Sed

qua ratione locus emendandus esset, non viderat. Sed et Nicephorus vulgatam scripturam retinuit.

(8) *Πρὸς τὸν ποθοῦμενον.* Magis placet Telleriani codicis scriptura, quæ est τὸ ποθοῦμενον, id enim mihi videtur elegantius.

VARIORUM.

(b) *Πρὸ τῆς Εὐδοκίας.* Theodosius e vivis sit anno 450, ut inter omnes convenit, mense (Pagius ad eum annum, n. 8.) Eudocia obiit Chr. 460, mense Octobri. (Idem, ad eum n. 7.)

(c) *Ὀκτώ καὶ τριάκοντα ἔτη.* Certe ab anno 408, quo obiit Arcadius, ad annum 450, sunt 42 anni. Regnavit itaque Theodosius solus annos 42 et menses tres, juxta rationes cl. Fagi ad ann. 450, n. 8. W. Lcwth.

lim perrexit, ibi militaribus numeris ascribi se posse confidens. Dum vero iter faceret, offendit cadaver hominis recens cæsi; quod humi projectum jacebat. Cui assistens (erat enim cum alia egregius, tum admirabili humanitate ac misericordia præditus), casum ejus miseratus est, satisque diu illic substitit, cupiens homini justa persolvere. Id factum conspicati quidam, retulerunt magistratibus Philippopolcos. Qui mox comprehensum Marcianum de cæde hominis interrogarunt. Cumque conjecturæ et indicia plus quam veritas ipsa, et quam lingua rei cædem pernegantis valuissent, jamque Marcianus homicidii pœnas daturus esset, repente divina providentia cædis auctorem prodidit. Qui capite suo pœnas sceleris persolvens, Marciani caput servavit. Hoc modo præter expectationem servatus, ad quemdam illic militarem numerum venit, ut in eo militiæ nomen **282** daret. Illi hominem admirati, et magnum ac præpotentem quandoque futurum certissimis conjecturis augurati, eum libentissime susceperunt, atque in suum numerum cooptarunt, non tamen postremo loco, ut militaris lex postulat, sed in quodam gradu militis recens defuncti, cui nomen erat Augustus, Marcianum qui et Augustus, ascripserunt in albo militari. Adeo ut Marcianus nomine suo præveniret appellationem imperatorum nostrorum, qui nuncupationem Augustorum simul cum purpura induunt. Prorsus quasi nomen in illo permanere noluerit absque dignitate, nec dignitas aliud nomen quo ipsa exornaretur requisierit. Ita ut idem nomen, et proprium illi, et appellativum exstiterit, uno eodemque vocabulo dignitatem illius et nomen designante. Accidit præterea aliud quidpiam, ex quo conjicere licuit Marcianum aliquando imperaturum esse. Nam cum sub Aspare militaret adversus Vandalos, Romanis ingenti prælio victis, ipse una cum aliis pluribus captus et in campum perductus est cum reliqua multitudine captivorum, quam Geisericus spectare cupiebat. Qui cum in unum collecti essent, Geisericus in solario sedens, tantæ captivorum multitudinis spectaculo sese oblectabat. Porro cum tempus extraheretur, singuli pro arbitratu suo libere agebant; nam custodes mandato Geiserici captivos vinculis absolverant. Atque alii quidem ex

πρὸς τὴν Φιλίππου πόλιν τὰς ὁρμὰς ἔσχεν, ἐνία καὶ στρατιωτικοῖς ἐδύνατο συντετάχθαι τάγμασιν. Ἄνὰ δὲ τὴν ὁδὸν θεᾶται νεοσφαγὲς σῶμα ἐπὶ γῆς ἐβριμμένον. Ὁ παρεστὼς (ἦν γὰρ τὰ τε ἄλλα πανάριστος, καὶ ἐς τὰ μάλιστα φιλανθρωπότατος), ἔκτειρε τὸ γεγονός, καὶ ἐπὶ πολὺ τὴν πορείαν ἐπέειχε, τῶν εἰκότων μεταδῶναι βουλόμενος. Ἐπειδὴ δὲ τινες τοῦτο τεθέαντο²², ταῖς ἐν τῇ Φιλιππουπόλει προσήγγελλον ἀρχαῖς· αἱ τὸν Μαρκιανὸν παραλαβοῦσαι, τὰ περὶ τῆς μαιφονίας ἀνηρώτων. Καὶ δὴ τῶν στοιχασμῶν, καὶ τῶν εἰκότων πλέον τῆς ἀληθείας καὶ τῆς γλώττης ἐσχηκότων, τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς ἀνανομένου, καὶ μαιφόνου γε ποινὰς μέλλοντος ἀποτίσιν, θεοὶ τις ἐξαπίνης βεβητὴ τὸν μαιφόνον παραδίδωσιν· ὃς τὴν κεφαλὴν ἀποθέμενος ποινήν τοῦ δράματος, τὴν κεφαλὴν τῷ Μαρκιανῷ χαρίζεται. Οὕτως παραδίξως σωθεὶς, ἐν τινι τῶν αὐτοῦ στρατιωτικῶν τελῶν ἀρκενύεται, ἐν αὐτῷ παραγγέλλειν βουλόμενος (10). Οἱ τὸν ἄνδρα θαυμάσαντες, μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογιότατον εἰκότως τεκμηρῶμενοι, ἤδιστα προσδέχονται, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ἐγκαταλέγουσιν, οὐτι ἔσχατον, ὡς ὁ στρατιωτικὸς ἐθέλει νόμος· ἐς δὲ τινα βαθμὸν ἄρτι τετελευτηκότος ἀνδρὸς, Ἀύγουστο; ἄνομα τοῦτῳ, Μαρκιανὸν τὸν καὶ Ἀύγουστον ἐς τὴν παραγγελίαν ἐγγράψαντες· ὡς φθάσαι τοῦνομα τὴν προσηγορίαν τῶν ἡμετέρων βασιλέων, τὸ καλεῖσθαι Ἀύγουστοι μετὰ τῆς ἀλουργίδος περιβαλλομένων. Ὅσπερ οὐκ ἀνασχομένου τοῦ ὀνόματος ἐπ' αὐτῷ χωρὶς τῆς ἀξίας μείναι, μηδ' αὖ πάλιν τῆς ἀξίας ἕτερον ἄνομα ζητησάσης ἐς σεμνολόγημα· ὥστε κύριον καὶ προσηγορικὸν τὸ αὐτὸ καθορῶμενοι, διὰ μιᾶς κλήσεως, τῆς τε ἀξιώσεως τῆς τε προσηγορίας σημαινομένων. Καὶ ἕτερον δὲ συνέπεσε τὴν βασιλείαν τῷ Μαρκιανῷ τεκμηριῶσαι δυνάμενον. Ἐπειδὴ γὰρ Ἄσπαρι συνεστράτευσε κατὰ Βανδύλων, δορυάλωτός τε γέγονε σὺν ἑτέροις πλείστοις, παραπολὺ τῶν Βανδύλων ἠττηθέντος τοῦ Ἄσπαρος, ἀνὰ τὸ πεδίον ἤχθη μετὰ τῶν ἄλλων ἀνδραπέδων, Γιζέριχου τοὺς ζωγρηθέντας ἰδεῖν βουληθέντος· οἷπερ ἐπειδὴ ἠλίσθησαν, ἐν τινι τῶν ὑπερῶν ὁ Γιζέριχος καθήστο, τῷ πλήθει τῶν σαγηνευθέντων ἠδόμενος. Καὶ τοῦ καιροῦ τριβομένου, ὡς ἂν ἐκάστοις ἐδόκει, διετέλουν ἀνεῖσαν γὰρ οἱ φύλακες τὰ δεσμὰ. Γιζέριχου προστάξαντος. Ἄλλος μὲν οὖν ἄλλο τι ἐπεπράχθη²³. Μαρκιανὸς δὲ καθέως ἑαυτὸν ἐς τὸ πεδίον,

VARIE LECTIONES.

²² τεθέανται. ²³ ἄλλω μὲν οὖν ἄλλο τι ἐπεπράχθη.

VALESII ANNOTATIONES.

(10) Ἐν αὐτῷ παραγγέλλειν βουλόμενος. Recte Musculus vertit, ut in eo militiæ nomen daret. Non quod παραγγέλλειν ad verbum, idem sit ac nomen dare: Nam παραγγέλλειν proprie significat petere atque ambire. Sic Dionysius Halicarnassensis in libro xi, sub finem, παραγγέλλειν τὴν ἀρχὴν dicit, quod est ambire magistratum. Apianus vero παραγγέλλειν εἰς τὴν ἀρχὴν solet dicere. Sic et vetus auctor apud Suidam in voce παραγγέλλοντας. Solebant autem candidati cum magistratum peterent nomen suum profiteri. Joannes Langus militare sacramentum dicere interpretatur. Quod mihi nunc probō. Nam παραγγέλλειν est alium militare, in quod nomina singulorum militum referebantur.

Vegetius in lib. ii, cap. 5, matriculam vocat. Evagrius infra in hoc capite παραγγέλλειν usurpat hoc sensu: Μαρκιανὸν τὸν καὶ Ἀύγουστον ἐς τὴν παραγγελίαν ἐγγράψαντες. Porro militum nomina prius matriculis inserebantur, quam sacramentum dixissent, ut testatur Vegetius ibidem. Eadem voce utitur Candidus Isaurus in lib. i *Historiarum*, de Leone ita scribens, ὃς ἦν ἐκ Δακίας μὲν τῆς ἐν Ἰαλυρισί, στρατιωτικῷ παραγγέλλας τάγματι. Et Joannes Lydus in libello de Mensibus, quem mis. habeo, in mense Decembri de dupondiiis seu tyronibus ita scribit: Διπρονδίους δὲ αὐτοῦς ἐκάλουν ἀπὸ τῶν ἄρτι παραγγέλλοντων ἐν στρατείᾳ.

nus Chrysaphio aurum pro ordinatione ipsius postulanti, ad pudorem ei incutiendum sacra vasa misisset; et quod Chrysaphius in doctrina fidei cum Eutyche consentiret. Aiebat præterea Flavianum a Dioscoro pulsum et calcibus appetitum, miserabili modo interfectum esse. His de causis synodus Chalcedone congregata est, cum nuntii ac tabellarii missi fuissent; et singularum urbium episcopi litteris piissimi imperatoris acciti essent, primum quidem Nicæam: adeo ut Romanus episcopus Leo cum ad eos scriberet de legatis quos ad concilium miserat, Paschasino scilicet, Lucentio ac reliquis, litteras suas inscriberet ad episcopos qui Nicææ convenerant; postea vero Chalcedonem. Et Zacharias quidem rhetor Nestorio favens, ab exsilio eum 284 ad concilium evocatum esse dicit. Sed rem aliter se habere ex eo liquet, quod Nestorius in illa synodo passim anathemate damnatus est. Idem etiam diserte testatur Eustathius episcopus Beryti, in litteris quas ad Joannem episcopum et ad alterum Joannem presbyterum de rebus in synodo gestis scripsit his verbis. Occurrentes denuo ii qui Nestorii reliquias postulabant, contra synodum vociferati sunt: qua de causa viri sancti anathemate damnantur? Adeo ut imperator indignatione commotus, protectoribus suis mandaverit ut eos procul expellerent. Quomodo igitur Nestorius evocatus sit, qui jampridem e vivis excesserat, equidem non video.

CAP. III.

Descriptio templi magnæ martyris Euphemie in urbe Chalcedonensi; et miraculorum quæ illic sunt narratio.

Congregantur itaque in basilica Euphemie martyris, Chalcedone, quæ urbs est provincie Bithynie²⁸. Distat autem hæc basilica a Bosphoro duobus circiter stadiis, sita in loco quodam ameno et molliter acclivi, adeo ut qui in martyris templum ascendunt, nullum ambulationis laborem sentiant, sed repente sublimes appareant, intra ipsam basilicam consistentes. Ex qua, tanquam e specula, oculos demittentes, subjectos campos cernunt in

VARIÆ LECTIONES.

²⁸ De Euphemia Socr., p. 316.

VALESI ANNOTATIONES.

(13) *Ἐπὶ πέπομφε σκεύη*. Theophanes in Chronico scribit Theodosium juniorem, qui tum Chalcedone degebat, impulsu Chrysaphii mandasse Flaviano recens ordinato Constantinopolis episcopo, ut pro ordinatione sua Eulogias ad ipsum mitteret. Cumque Flavianus mundos panes misisset benedictionis nomine, Chrysaphium respondisse, aureas Eulogias principem postulare. Tum vero rescripsisse Flavianum, pecunias se quas mitteret non habere, nisi sacra Ecclesie vasa pecunie loco offerret. Atque ea res, ut ait Theophanes, inter Chrysaphium et Flavianum gravissimam simultatem excitavit.

(14) *Ζαχαρίας μὲν ἐμπαθῶς ὁ ῥήτωρ*. Zacharias rhetor *Historiam ecclesiasticam* scripsit ab exordio

ρεθῆναι, διότι χρυσίον τῷ Χρυσάφῳ ζητοῦντι, ὁ Φλαβιανὸς ἐπὶ τῇ οἰκίᾳ χειροτονίᾳ, πρὸς ἐντροπήν ἐκρὶ πέπομφε σκεύη (13), καὶ οὗτοι παραπλήσιος τὴν κακοδοξίαν Εὐτυχίᾳ καθαισθήκει ὁ Χρυσάφιος. Ἐλεγε δὲ τὸν Φλαβιανὸν καὶ δειλαῶς ἀναρεθῆναι, πρὸς Διοσκόρου ὠθούμενον τε καὶ λακτιζόμενον. Ἐξ ὧν ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος (ε) ἀλλίξεται, ἀγγελίων τε καὶ ἀγγελιαφόρων πεμφθέντων, καὶ τῶν ἑκασταχοῦ ἱερέων εὐτεθέσι γράμμασι κληθέντων, πρῶτα μὲν ἐν Νικαίᾳ ὧς καὶ τὸν Ῥώμης πρέεδρον Λέοντα τοῖς ἐν Νικαίᾳ συνελθοῦσιν ἐπιγράψαι, πρὸς αὐτοὺς ἐπιστέλλοντα, περὶ ὧν ἐς τὸν οἰκεῖον πέπομφε τόπον, Παγχασιανῶ καὶ Λουκενσιῶ καὶ λοιπῶν ὕστερον δὲ ἐν Χαλκηδόνι τῆς Βιθυνῶν χώρας. Καὶ Ζαχαρίας μὲν ἐμπαθῶς ὁ ῥήτωρ (14) καὶ Νεστορίου ἐκ τῆς ὑπερορίας μεταπέμπτων γενέσθαι (15) φησί. Τὸ δὲ γὰρ μὴ ταῦθ' οὕτως εἶχειν, τεκμηριοῦσι τὸ πανταχοῦ τῆς συνόδου τὸν Νεστορίου ἀναθεματίζεσθαι. Ἀλλοὶ δὲ εὐμάλα καὶ Εὐστάθιος ὁ τῆς Βηρυτῶν ἐπίσκοπος, γράφων πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον, καὶ πρὸς Ἰωάννην ἕτερον πρεσβύτερον, περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ κινήθέντων, ἐπὶ λέξεως ὧδε. Ὑπαντήσαντες δὲ πάλιν οἱ ζητοῦντες Νεστορίου τὰ λείψανα, τῆς συνόδου κατεθῶν· οἱ ἄγιοι διατὶ ἀναθεματίζονται; Ὡς ἀγανακτήσαντα τὸν βασιλεῖα τοῖς δορυφόροις ἐπιτρέψαι, μακρὰν αὐτοὺς ἀπελάσαι. Πῶς οὖν ὁ Νεστορίου μετακαλεῖτο, τῶν ἐντεῦθεν μεταστάς, οὐκ ἔχω λέγειν.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἐκφρασις τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τῆς μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας, τῆς ἐν Χαλκηδόνι καὶ διήγησις τῶν γενομένων ἐν αὐτῷ θαυμάτων.

Ἄλλίζονται τοίνυν ἀνὰ τὸ ἱερὸν τέμενος Εὐφημίας τῆς μάρτυρος· ὅπερ ἱδρυταὶ μὲν ἐπὶ τῆς Χαλκηδονέων τοῦ Βιθυνῶν ἔθνους· ἀπόκισται δὲ τοῦ Βοσπόρου σταδίοις οὐ πλείοσι δύο, ἐν τινι τῶν εὐφῶν χωρίων ἡρέμα προσάντει· ὥστε τοὺς περιπάτους ἀνεπαισθήτους εἶναι τοῖς εἰς τὸν νεῶν ἀπιοῦσι τῆς μάρτυρος, ἐξαπίνης τε μετεώρους εἶναι εἰσω τῶν ἀνακτόρων γενομένους. Ὅστε τὰς ἕβεις ἐκχέοντας ἐκ περιωπῆς ἅπαντα θεωρεῖν ὑπεστρωμένα πεδία,

Marciani imperatoris, ut ex hoc loco conjicere licet, usque ad principatum Anastasii. Scripsit autem non sincere atque moderate, quemadmodum Historiam scribere decet, sed gratia atque odio corruptus, hoc est ἐμπιθῶς, ut ait Evagrius. Idem de eo testatur in lib. III, cap. 7, his verbis: Καὶ ταῦτα μὲν ἄφησιν ἀντιγκύκλια, παρῆκεν, ἐμπαθῶς τὴν ἄληθιν πραγματείαν συγγράψας. Sed et in cap. 18 ejusdem libri, eundem Zachariam negligentem arguit.

(15) *Μεταπέμπτων γενέσθαι*. In manuscripto codice Florentino hic locus integrior legitur hoc modo: Ἐκ τῆς ὑπερορίας μεταπέμπτων γενέσθαι φησί.

VARIORUM.

(ε) *Ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος*. Concilium Chalcedonense II Oecumenicum IV, anno Chr. 451, VIII Idus Octobr. inchoatum, Kalendis Novembris

absolutum. Aderant, ut ex Veterum auctoritate constat antistites DC. In ea hæresis Eutychiaria damnata. Vid. Ant. Pagi et Guil. Cav. ad ann. 451.

ἐμαλῆ καὶ ὑπὲρ τῆ πόσ χλοάζοντα, λητοῖς τε κυ-
 μαινόμενα, καὶ παντοδαπῶν δένδρων τῆ θεᾶ ὠραϊζό-
 μενα· ὄρη τε λίσια ἐς ὕψος εὐπρεπῶς μετεωρίζό-
 μενά τε καὶ κυρτούμενα· ἀτὰρ καὶ πελάγη διάφορα,
 τὰ μὲν τῆ γαλήνῃ πορφυρούμενα, καὶ ταῖς ἀκταῖς
 προσπαίζοντα τῶν τε καὶ ἡμερον, ἐνθα νῆεμα
 τὰ χωρία καθεστᾶσι· τὰ δὲ παφλάζοντά τε καὶ
 τοῖς κύμασιν ἀγριαίνοντα, κάχληκας τε καὶ φυκία
 καὶ τῶν ὄστρακοδέρμιον τὰ κουφότερα μετὰ τῆς
 ἀντανακλάσεως τῶν κυμάτων αὐτῆς ἀνασειράζοντα.
 Ἀντικρὺ δὲ τῆς Κωνσταντινίου τὸ τέμενος· ὥστε καὶ
 τῆ θεᾶ τῆς τοσαύτης πόλεως τὸν νεῶν ὠραϊζεσθαι.
 Τρεῖς δ' ὑπερμεγέθεις οἴκοι τὸ τέμενος· εἰς μὲν
 ὑπαίθριος, ἐπιμήκει τῆ αὐλῆ καὶ κίονσι πάντοθεν
 κοσμημένοι· ἕτερός τε αὖ μετὰ τοῦτον τὸ τε εὖρος
 τὸ τε μήκος, τοὺς τε κίονας μικροῦ παραπλήσιος (16).
 μόνον δὲ τῶ ἐπικειμένῳ ὄρωφω διαλλάττων. Οὐ κατὰ
 τὴν βόρειον πλευρὰν πρὸς ἕλιον ἀνίσχοντα, οἴκος
 περιφερῆς ἐς θόλον (f) εὐ μάλα τεχνικῶς ἐξηρακμέ-
 νοις κίονσιν, ἴσοις τὴν ὕλην, ἴσοις τὰ μεγέθη καθ-
 εστῶσιν, ἐνδοθεν κυκλούμενος. Ὑπὸ τούτοις ὑπερ-
 ὄρον (17) τι μετεωρίζεται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὄροφον· ὡς
 ἐν κἀντεῦθεν ἐξῆ τοῖς βουλομένοις ἰκτετεύειν τε τὴν
 εὐάρτυρα, καὶ τοῖς τελομένοις παρῆναι. Εἴσω δὲ
 τοῦ θόλου πρὸς τὰ ἑῶα, εὐπρεπῆς ἐστι σηκός (18),
 ἐνθα τὰ πανάγια τῆς μάρτυρος ἀπόκειται λείψανα
 ἐν τινι σορῶ τῶν ἐπιμηκῶν, μακρὰν ἔνιοι καλοῦ-
 σιν (19), ἐξ ἀργύρου εὐ μάλα σορῶς ἡσκημένη. Καὶ
 μὲν ὑπὸ τῆς παναγίας ἐπὶ τισι χρόνοις θαυματ-
 οῦργαῖται, πᾶσι Χριστιανοῖς ἔκδηλα. Πολλάκις γάρ
 τῆ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἐπισκοποῦσι πλιν
 ὄνον ἐπιστάσα διακαλεῖται, ἢ καὶ τισι τῶν ἄλλως
 ἐς βίον ἐπισήμων παραγινομένοις αὐτῆ κατὰ τὸ τέ-
 μενος· τρυγᾶν (20). Ὅπερ ἐπειδὴν τοῖς τε βασιλευσι,

A planitiem porrectos, viridi gramine vestitos, ac se-
 getibus veluti fluctuantes, atque omni arborum
 genere exornatos : montes præterea silvosos, sen-
 sim sese attollentes atque incurvantes. Diversa
 denique maria : hæc quidem serenitate renidentia,
 et littoribus suaviter ac placide alludentia : ubi
 scilicet tranquilla sunt loca, absque ventis ac tem-
 perstatibus. Alia vero æstuantia et fluctibus infre-
 nientia, cochleas, algam, et ex testaceis levissimos
 quosque pisciculos reciproco astu deferentia ac
 denno retrahentia. Porro templum ipsum situm est
 e regione Constantinopoleos : adeo ut tantæ urbis
 aspectu templum non mediocriter venustetur. Con-
 stat autem ex tribus amplissimis ædibus. Prima est
 sub dio. longo atrio et columnis undique exornata.
 B Post hanc altera, longitudine ac latitudine, et co-
 lumnis propemodum similis : hoc uno discrepans,
 quod culmen habet impositum. In cuius boreali
 latere ad ortum solis, ædes est rotunda in modum
 testudinis, admodum artificiose elaborata, colum-
 nis et materia et magnitudine inter se paribus in-
 terius 285 circumdata. Super his cœnaculum est
 sublime. sub eodem culmine. Ex quo licet iis qui
 voluerint, martyri supplicare, et sacris interesse
 mysteriis. Intra testudinem vero ad orientem solem
 tumulus est magnificus, in quo sanctæ martyris
 reliquæ jacent in arca quadam oblonga reconditæ;
 quam nonnulli μακρὰν vocant, ex argento pulcherrime
 fabricata. Ac miracula quidem quæ subindo
 patrantur a sanctissima martyre, nota sunt omnibus
 C Christianis. Frequentior enim aut episcopis illius
 civitatis, aut viris pietate illustribus qui ad ipsius
 basilicam advenerint, in somnis apparens, præcipit
 ut in templo vindemient. Quod ubi tum imperatori,

VALESI ANNOTATIONES.

(16) Κίονας μικροῦς παραπλήσιως. Hunc locum
 correxi ex manuscripto codice Florentino in hunc
 modum μικροῦ παραπλήσιος. Nicephorus tamen
 vulgatam lectionem secutus est. In Telleriano co-
 dice scriptum inveni μικρὰ παραπλήσιος.

(17) Ὑπὸ τούτοις ὑπερέσθον. Mirum est inter-
 pretes mendium hujus loci non animadvertisse:
 quis enim sensus est horum verborum? Sub his
 columnis tabulatum est sublime, etc., quemadmodum
 vertit Christophorus. Omnino scribendum est
 ἐπὶ τούτοις, ut legitur apud Nicephorum in loco
 supra citato. Verba Nicephori sunt ἐπ' οἷς ὑπερέσθον
 τε, etc. Quæ Langus ita vertit: Super quibus parti-
 cas sublimis eadem sub testudine constructa est.

(18) Εὐπρεπῆς ἐστι σηκός. Langus et Christo-
 phorus sacrarium interpretati sunt. Musculus
 vero adytum: Quod non probo. Ego tumulum in-
 terpretari malui. Id enim significat vox σηκός, ut
 testantur Hesychius ac Suidas. Per tumulum autem
 intelligo locum septum ac munitum cancellis,
 in cuius medio arca erat argentea, in qua depo-
 sitæ erant reliquæ sanctæ martyris Euphemie. Id
 enim ita se habuisse, patet ex sequentibus Evagrii
 verbis. [Eadem voce utitur Theophylactus in lib.
 vii, cap. 14, de Euphemie martyris sepulcro ita
 loquens perinde ac Evagrius: Ἐνθα πρεσβύτης

λόγος καθέστηκε, τὸ παλῆρον σῶμα ἐπὶ σηκῶ καθ-
 εστᾶναι τῆς μάρτυρος. Idem Theophylactus, in cap.
 5 ejusdem libri, loquens de Ecclesia Deiparæ quæ
 erat in Blachernis, eandem vocem usurpat: Λέγε-
 ται γὰρ περιστόλια τῆς Παρθένου Μαρίας, ἐν σηκῶ
 χρυσοπάστω ἀποτεθῆναι ἐνταῦθα. Interpres tamen
 utrobique arcam vertit.]

(19) Μακρὰν ἔνιοι καλοῦσιν. Scribendum puto
 ἄρκαν. Certe non video quisnam sensus sit in vul-
 gata lectione, cum μακρὰ et ἐπιμήκης idem sit,
 neque id nomen proprium sit, sed adjectivum. Præ-
 stat igitur ἀρκάν legere. Quidam, inquit Evagrius,
 eam martyris capsam, arcam vocabant. Sic enim
 Latini dicunt. Glossæ veteres σορός, arca funebris.

(20) Αὐτῆ κατὰ τὸ τέμενος τρυγᾶν. Hunc lo-
 cum non intellexerunt interpretes. Nam Musculus
 quidem et Christophorus τρυγᾶν emendarunt.
 Musculus enim ita vertit: ut circa templum ad ho-
 norem ejus jucundentur præcipit, Christophorus
 vero sic interpretatus est: Jubet ut in ipso templo
 festum delicias et opiparis epulis celebrent. Sed quæ
 sequuntur Evagrii verba, hanc emendationem
 prorsus refellunt. Neque enim Evagrius hoc loco
 quidquam subjicit, quod ad luxum ac delicias per-
 tineat. Nicephorus vero vulgatam quidem scriptu-
 ram retinuit. Sed perperam exposuit hoc modo:

VARIORUM.

(f) Ἐς θόλον Harpocration ait Tholum ab Athe-
 niensibus vocari locum ubi Prytanes convivan-
 tur; a quibusdam vero σηκός, a rotunda ædificii

forma, quæque pilei instar est, ab Italicis dicitur
 cuppalo.

tum patriarchæ, totique civitati innotuit, statim omnes ad basilicam pergunt, tam Augusti scilicet, quam pontifices et magistratus, et reliqua populi multitudo, ut sacrorum mysteriorum participes flant. Cunctis deinde spectantibus, episcopus urbis Constantinopolitanæ una cum suis sacerdotibus in sacrarium ingreditur, in quo sacrum illud de quo dixi, corpus depositum est. In eadem arca foramen est exiguum in læva parte, parvis quibusdam ostioli obfirmatum. Per quod, ferrum oblongum cui spongia adnexa est, usque ad sacras reliquias demittunt. Et postquam spongiam hac illac versaverint, ferream virgam ad se retrahunt, cruore plenam et coagulato sanguine. Quod ubi populus viderit, confestim Deum cum laudibus adorat. Tanta autem est cruoris qui illinc extrahitur copia, ut non solum piissimi imperatores et sacerdotes illic congregati, universa denique populi multitudo ibidem collecta, abunde ex eo accipiant, sed et fidelibus quicumque cupierint, per universum terrarum orbem guttas ejus mittant. Porro coagulatus ille sanguis perpetuo durat, **286** nec in alium colorem mutatur sacer cruor. Hoc autem miraculum fit, non certo aliquo ac definito temporis spatio, sed prout episcopi vita et morum gravitas promeruerit. Ferunt enim quoties vir probus atque honestus omniique virtutum genere exornatus, Ecclesiam rexerit, id miraculum fieri, et quidem frequentissime; quoties vero non ejusmodi antistes fuerit, raro hæc signa evenire. Jam vero aliud miraculum commemorabo, quod nec tempore, nec ulla ex causa interrumpitur, nec discrimen facit inter fideles atque infideles: sed omnibus ex æquo prostat. Ubi quis ad eum locum accesserit, in quo est arca illa pretiosa quæ sacras continet reliquias, ejusmodi odoris suavitate sentit, quæ omnes consuetos odores longe superat. Nam neque odori qui ex pratis colligitur, neque ei qui ex rebus fragrantissimis exhalat, similis est odor ille, nec quidam et excellens per se ipsum declarans quanta sit virtus reliquiarum quæ ipsum emittunt.

VARIÆ LECTIONES.

³⁶ C. C. 137.

VALESII ANNOTATIONES.

³⁶ Ἀρθόνος τῶν θαυμάτων τρυγῆν ἐνεκελεύετο. Id est, ut vertit Langus: *Ut miraculorum talium fructum perciperent, est cohortata*. Verum Nicephorus hæc verba addidit de suo: nec Evagrii mentem assecutus est, cum Evagrius non de pluribus miraculis hic loquatur, sed de uno duntaxat miraculo, sanguinis scilicet ex sanctæ martyris tumulo scaturientis. Ego vero vulgatam scripturam secutus, simplici atque obvio sensu hunc locum de vindemiatione exposui. Quod quidem optime convenit cum sequentibus Evagrii verbis. Cruor enim qui ex beatæ martyris reliquiis copiosissime exprimebatur, haud absimilis erat vino quod ex uvis compressis elicitor. Adde quod dies festus sanctæ Euphemie in tempus vindemie incidebat, in 16 scilicet mensis Septembris, ut discimus ex Græcorum *Menologi*.

(21) Ἐτι δὲ κλειθρίδιον μικρόν. Assentior viris doctis, qui jampridem emendarunt ἐστὶ δέ, etc. Quam emendationem confirmat etiam codex Tellerianus

τῷ τε ἀρχιερεὶ καὶ τῇ πόλει: κατάδηλον ἦ, φοιτῶσι κατὰ τὸν νεὼν, οἱ τε τὰ σκῆπτρα, οἱ τε τὰ ἱερά καὶ τὰς ἀρχὰς διέποντες, ἅπας τε ὁ λοιπὸς ὄμιλος, μετασχεῖν τῶν τελομένων βουλόμενοι. Πάντων τε οὖν ὁρώντων ὁ τῆς Κωνσταντίνου πρίεδρος μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων, εἶσω τῶν ἀνακτόρων χωρεῖ, ἐνθα τὸ λελεγμένον μοι πανάγιον ἀπόκειται σῶμα. Ἔστι δὲ τι κλειθρίδιον μικρόν (21) κατὰ τὴν αὐτὴν σερὸν ἐν τῷ λαίῳ μέρει, θύραις μικραῖς κατησφαλισμένον, ὅθεν σιδηρὸν ἐπιμήκη κατὰ τὰ πανάγια λείψανα σπύγγον περιαρτήσαντες ἐπαφιάσι, καὶ τὸν σπύγγον περιδοιοῦντες, ἐς ἑαυτοὺς τὸν σιδηρὸν ἀνέλκουσιν, αἱμάτων πλήρη, θρόμβων τε πολλῶν. Ὅπερ ἐπὶν ὁ λέως 130³⁶, εὐθέως προσεκύνησε τὸν θεὸν γεραίρων. Τοσαύτη δὲ καθέστηκε τῶν ἐκφερομένων ἢ πληθῆς, ὥστε καὶ τοὺς εὐσεβεῖς βασιλεῖς, καὶ πάντας τοὺς ἀλιζομένους ἱερέας, καὶ μὴν καὶ πάντα τὸν ἀθροίζομενον λαὸν, πλουσίως τῶν ἀναδιδόμενων μεταλαμβάνειν, ἐκπέμπεσθαι τε καὶ ἀνὰ τὴν ὄψθλιον πᾶσαν τῶν πιστῶν τοῖς βουλομένοις, καὶ διὰ παντὸς τοὺς τε θρόμβους σῶζεσθαι, τό τε πανάγιον αἷμα, μηδαμῶς ἐς ἑτέραν μεταχωροῦν ὕψιν. Ἄπερ θεοπρεπῶς τελεῖται, οὐ κατὰ τινὰ διωρισμένην περίοδον, ἀλλ' ὡς ἂν ἡ τοῦ προδρεῦοντος βιοτή, καὶ ἡ τῶν τρόπων σεμνότης βούλεται. Φασὶ δ' οὖν ὅτε μὲν τῶν εὐσημῶνων τις κυβερνήτης καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐπίσημος, τοῦτο τὸ θαῦμα καὶ μάλιστα συγχῶς γίνεσθαι: ὅτε δὲ τῶν οὐ τοιούτων, σπανίως τὰς τοιαύτας θεοσημεῖας προΐεται. Λέξω δὲ τι, ὅπερ οὐ χρόνος, οὐ καίρος διατέμνει: οὐδὲ μὴν πιστοῖς τε καὶ ἀπίστοις διακρίεται, πᾶσι δὲ ἐξ Ἰσῆς ἀνεῖται: ὅταν ὦδε τοῦ χώρου τις γένηται, ἐνθα ἡ τιμὴ σφοδρὴ ἐν ἧ τὰ πανάγια λείψανα, ὀσμῆς εὐώδους ἐμπέπλονται, πίστεως συνήθους ἀνθρώποις ὑπερέτρας. Οὐδὲ γὰρ τῇ ἐκ λειμῶνων ἀθροίζομένη παροικεῖν, οὐδὲ γε τῇ ἐκ τινος τῶν εὐωδιστάτων ἀναπνευμένη, οὐδὲ οἷαν μυρεψὸς ἐργάσατο: ξένη δὲ τις καὶ ὑπερφυῆς, ἐξ αὐτῆς παραστᾶσα (22) τῶν ἀναδιδόντων τὴν δύναμιν.

qualis ab unguentariis conficitur: sed peregrinus quidam et excellens per se ipsum declarans quanta sit virtus reliquiarum quæ ipsum emittunt.

et Nicephorus. Porro κλειθρίδιον Langus fenestellam vertit: Christophorus vero transennam. Ego cum Musculo *foramen* malui vertere. Nam et Sozomenus ita appellat in lib. ix, cap. 2, ubi plura notavi de hujusmodi fenestellis quæ fiebant in capsis martyrum.

(22) *Ἐπιστάσα λείψανον*. Vox λείψανον deest in manuscriptis codicibus, Florentino, Telleriano et Regio, et in editione Roberti Stephani. Nec recte fecerunt typographi Genevenses, qui ex libris Christophoroni eam hic vocem suppleverunt, cum minimo necessaria sit hoc loco, nec ullius scripti exemplaris testimonio confirmetur. Nam varix illæ lectiones quæ ex Christophoroni libris proferuntur, nihil aliud sunt plerumque quam conjecturæ doctorum virorum. Totus igitur hic locus ita scribi debet, prout legitur in codice Florentino ac Telleriano: Ἐξ αὐτῆς παραστᾶσα τῶν ἀναδιδόντων τὴν δύναμιν. Sic enim hunc Evagrii locum expressit: Τεχνηρῶσα τοῦ ἀναδιδόντος τὴν δύναμιν.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

A

CAP. IV.

Περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ κληθέντων καὶ τυπωθέντων, καὶ ὡς Διόσκορος ὁ Ἀλεξανδρείας καθήρεθ'· Θεώδωρος δὲ καὶ Ἰβας, καὶ τινες ἕτεροι ἀνεκλήθησαν.

Ἐνταῦθα ἡ λελεγμένη μοι σύνοδος ἀλλίσκεται, τὸν τόπον Λέοντος ἀρχιερέως τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης διεπόντων ὡς εἶρηται Πασχασίνου καὶ Λουκενσίου ἐπισκόπων, καὶ Βονιφατίου πρεσβυτέρου· τῆς Κωνσταντίνου μὲν προσδρέοντος· Ἀνατολίου Διοσκόρου δὲ τῆς Ἀλεξανδρείαν ἐπισκοποῦντος· Μαξίμου τε Ἀντιοχείας, καὶ Ἰουβενάλιου Ἱεροσολύμων· οἷς παρήσαν οἱ τε ἀμφ' αὐτοὺς ἱερεῖς, καὶ οἱ τὰ κορυφαῖα τῆς ὑπερφουδῆς γερούσιας ἔχοντες. Πρὸς οὓς οἱ τὸν τόπον πληροῦντες Λέοντος, ἔφασκον μὴ δεῖν Διόσκορον συγκάθεδρον σφίσι γενέσθαι· τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἐπιτετράφθαι παρὰ τοῦ αὐτῶν ἐπισκόπου Λέοντος, καὶ εἰ τοῦτο μὴ φυλάττωσιν, αὐτοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ πυθομένης τῆς γερούσιας, τί ἔρα εἴη τὰ ἐπαγγόμενα τῷ Διοσκόρῳ, διαξήλων· λόγον ὑφείλειν αὐτὸν ὑποσχεῖν τῆς οἰκείας κρίσεως, κριτοῦ πρόσωπον παρὰ τὸ εἰκὸς (g) ἀνεκλήθησαν. Ἐν εἰρημένῳ, ἐπειδὴ Διόσκορος ψήφῳ τῆς συγκλήτου ἀνὰ τὸν μέσον καθήστο χώρον, Εὐσέβιος ἐξήγει τὰς ἐπιβεδομένας παρ' αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ ἐπίσημους ἀναγνωσθῆναι, φήσας ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Ἐπίκλημαι παρὰ Διοσκόρου, ἡδίκηται ἡ πίστις, ἐφομῶθι Φλαβιανὸς ὁ ἐπίσκοπος, ἅμα ἐμὸν ἀδίκως καθήρεθ' παρ' αὐτοῦ· κελεύσατε τὰς δεήσεις μου ἀναγνωσθῆναι. Ὅπερ ἐπειδὴ διελαλήθη, ἡ δεήσις ἀναγνώσεως ἔτυχε, ταυτὶ φεγγομένη τὰ ῥήματα· Τοῖς φιλοχρίστοις (23) τε καὶ εὐλαβεστάτοις καὶ εὐσεβεστάτοις βασιλευσίν ἡμῶν Φλαβίους Οὐαλεντιανῶν καὶ Μαρκτιανῶν τοῖς ἀεὶ Αὐγούστοις· παρὰ Εὐσέβιου τοῦ ἐλαχίστου ἐπισκόπου Δορυλαίου, ποιουμένου τὸν λόγον ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐν ἑσίοις Φλαβιανοῦ τοῦ γενομένου ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Σκοπὸς τῷ ὑμετέρῳ κράτει, ἀπάντων μὲν τῶν ὑπηκόων προνοεῖν, καὶ χεῖρα ἐρέγειν πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις· μάλιστα δὲ τοῖς ἱερωσύνην τελοῦσι (24). Καὶ ἐν τούτῳ γὰρ τὸ θεῖον θεραπεύεται· (25), παρ' οὗ τὸ βασιλεύειν ὑμῖν καὶ κρατεῖν τῶν ὑφ' ἡλίον δεδιώρηται. Ἐπεὶ οὖν πολλὰ καὶ δεινὰ παρὰ πᾶσαν ἀκολουθίαν ἡ εἰς Χριστὸν πίστις, καὶ ἡμεῖς πεπόνθαμεν παρὰ Διοσκόρου τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείαν μεγαλοπόλεως, πρόσμιεν τῇ ὑμετέρᾳ εὐσεβείᾳ τῶν δικαίων ἀξιοῦντες τυχεῖν.

Τὰ δὲ τοῦ πράγματος ἐν τούτοις· ἐπὶ τῆς ἐναγχοῦ

VALESII ANNOTATIONES.

(23) Τοῖς φιλοχρίστοις. Totum hoc exordium, usque ad voces illas : τοῖς ἀεὶ Αὐγούστοις, deest in codice Regio, Florentino ac Telleriano. Primus Christophorsonus ex Actis Chalcedonensis concilii hæc verba supplevit : quæ tamen minime necessaria videntur hoc loco.

(24) Τοῖς ἱερωσύνην τελοῦσι. Scribendum est procul dubio τοῖς εἰς ἱερωσύνην τελοῦσι, ut legi-

De iis quæ in synodo agitata sunt et sancita : et quomodo Dioscorus Alexandriæ episcopus depositus sit . Theodoritus autem et Ibas alique nonnulli restituti sunt.

Hoc igitur in loco suprascripta synodus congregata est, Pachelasino quidem et Lucentio episcopis cum Bonifacio presbytero, vices, ut dixi, gerentibus Leonis archiepiscopi senioris Romæ : Anatolio vero Constantinopolitanæ Ecclesiæ episcopatum gubernante, Alexandrinæ autem presidente Dioscoro : presentibus etiam Maximo quidem Antiochiæ, Juvenale autem Hierosolymorum episcopis. Ad erant item episcopi quos illi circa se habebant, et ii qui in senatu urbis regis principem locum obtinebant. Quibus vicarii Leonis dixerunt, non debere Dioscorum una cum ijs in concilio sedere. Id enim sibi mandatam esse ab episcopo suo. Quod nisi fieret, se protinus ecclesia excessuros. Cumque senatores interrogassent, quænam essent crimina quæ objiciebantur Dioscoro, responderunt debere illum iudicii sui rationem reddere, qui contra fas personam iudicis suscepisset, absque permissu Romani pontificis. Quibus dictis, cum Dioscorus ex decreto senatus in medium processisset, ibique resideret, Eusebius postulavit ut libellus precum quem imperatori obtulerat, recitaretur, his verbis usus : Injuria affectus sum a Dioscoro. Fides injuria affecta est. Occisus est Flavianus episcopus, et mecum injuste depositus est ab illo. Jubete ut preces meæ recitentur. Cumque iudices interlocuti essent, recitatus est libellus precum qui sic habet. Christi amantibus, religiosissimis ac piissimis imperatoribus nostris, Flavio Valentiniano, et Flavio Marciano, perpetuis Augustis, ab Eusebio humillimo episcopo Dorylaei, verba faciente pro se ipso, et pro orthodoxa fide, et pro sanctæ memoriæ Flaviano qui fuit episcopus Constantinopoleos. Propositum est majestati vestræ, omnibus quidem subditis providere, et cunctis qui injuria affecti sunt manum porrigere : præcipue vero iis qui sacerdotio funguntur. Ita enim Deum colitis, a quo imperium et dominium orbis terrarum vobis concessum est. Quoniam igitur fides Christi, et nos ipsi multa gravia contra jus fasque perpassi sumus a Dioscoro r. verendissimo episcopo magnæ civitatis Alexandriæ, accedimus ad pietatem vestram, postulantes ut jus nobis reddatur.

Causa autem hujusmodi est. In concilio quod

tur in actione prima concilii Chalcedonensis, ubi hic libellus Precum Eusebii episcopi Marciano imp. oblatus refertur.

(25) Τὸ θεῖον θεραπεύεται. Non dubito quin Eusebius scripserit θεραπεύετε. Certe in actione prima concilii Chalcedonensis scriptum est θεραπεύοντες. Quod licet corruptum sit, nostram tamen emendationem confirmat.

VARIORUM.

(g) Παρὰ τὸ εἰκὸς ἀνεκλήθησαν. Addit in versione sua Valesius, absque permissu Romani pon-

tificis, quæ verba supplevit ex Actis synodi commemoratis infra, cap. 18. W. Lowth.

paulo ante celebratam est in metropoli Ephesiorum, quod utinam celebratam nunquam fuisset, ne orbis terrarum malis ac tumultibus impleteretur: bonus ille Dioscorus, nullam justitiæ rationem habens, nec Dei timorem considerans, cum ejusdem opinionis ac sententiæ esset cum Eutyche, perditæ mentis homine atque hæretico; occultus autem esset, sicut postea apertissime declaravit; occasione arrepta ex accusatione quam ego adversus Eutychem erroris ipsius consortem institueram, et ex sententiâ a piæ memoriæ Flaviano episcopo contra eundem Eutychem prolata, turbam incompositam seditiosorum hominum collegit. Cumque tyrannicam dominationem pecunia sibi comparasset, piam quidem religionem orthodoxorum, quantum in ipso fuit, labefactavit: pravam autem opinionem Eutychem monachi, quæ jampridem et ab exordio a sanctis Patribus condemnata fuerat, confirmavit. Cum igitur non levia sint, quæ adversus fidem Christi et contra nos facere tentavit, provoluti ad pedes Majestatis vestræ rogamus, ut eundem religiosissimum episcopum Dioscorum respondere jubetis iis quæ a vobis illi objiciuntur: lectis scilicet coram sanctissima synodo monumentis actorum quæ ille contra nos confecit. Ex quibus demonstrare possumus illum et a recta fide alienum esse, et hæresim plenam impietatis confirmasse, et nos injuste deposuisse, et gravissimis malis affectisse: missis videlicet divinis et adorandis mandatis vestris ad sanctam et universalem synodum Deo charissimorum episcoporum, ut causam quæ est inter nos et supra memoratum Dioscorum, audiat, et ad notitiam pietatis vestræ cuncta **288** referat quæ geruntur, juxta id quod placuerit immortalis culmini vestro. Hoc si consecuti fuerimus, continuas ad Deum preces fundemus pro sempiterno imperio vestro, divinissimi imperatores. Post hæc juxta petitionem tam Dioscori, quam Eusebii, acta secundæ synodi Ephesinæ publice recitata sunt. Quorum particularem expositionem, quæ multis quidem verbis comprehensa est, habetur autem in Actis Chalcedonensis concilii, ne iis qui ad exitum rerum gestarum pervenire festinant, nimium verbosus videar, huic secundo historiæ nostræ libro subjunxi: his qui cuncta exacte cupiunt cognoscere, ista legendi potestatem faciens, et accuratam rerum notitiam percipiendi. Interim vero ea quæ majoris momenti sunt percurrens, strictim commemorabo: convictum scilicet esse Dioscorum, quod epistolam Leonis episcopi senioris Romæ non suscepisset; et quod Flavianum episcopum junioris Romæ intra unius diei spatium deposuisset, et quod episcopos qui erant congregati, in chariâ pura subscribere curasset, quasi

Α γενομένης συνόδου ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει, ἣν θεβλόν γε ἦν μὴ γενέσθαι, ἵνα μὴ κακῶν καὶ παραχῆς τὴν οἰκουμένην ἐμπλήσῃ, ὁ χρηστὸς Διόσκορος παρ' οὐδὲν θέμενος τὸν τοῦ δικαίου λόγον, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ φέρον ὁμόδοξος ὢν καὶ ὁμόφων Εὐτυχοῦς τοῦ ματαιόφρονος καὶ αἰρετικοῦ, λανθάνων δὲ τοὺς πολλοὺς, ὡς ὕστερον αὐτὸν ἐφανέρωσεν· εὐρύν καιρὸν τὴν γεγενημένην παρ' ἡμῶν κατὰ Εὐτυχοῦς τοῦ ὁμοδίξου αὐτοῦ κατηγορίαν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐξενεχθεῖσαν ψήφον παρὰ τοῦ τῆς ὁσίας ἀφῆρας Φλαβιανοῦ τοῦ ἐπισκόπου, πλῆθος ἀτάκτων ὁχλῶν συναγαγὼν, καὶ δυναστείαν αὐτῷ διὰ χρημάτων πορισάμενος, τὴν εὐσεβῆ θρησκείαν τῶν ὀρθοδόξων τόγε ἤκον εἰς αὐτὸν ἐλυμήνατο, καὶ τὴν κακοδοξίαν Εὐτυχοῦς τοῦ μονάζοντος, ἥτις ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀπεκηρύχθη, ἐδειβαίωσεν. Ἐπεὶ οὖν οὐ μικρὰ τὰ τετολημμένα αὐτῷ κατὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστει καὶ καθ' ἡμῶν, δεόμεθα καὶ προσπίπτομεν τῷ ὑμετέρῳ κράτει, θεσπίσαι τὸν αὐτὸν εὐλαθέστατον ἐπίσκοπον Διόσκορον, ἀπολογησασθαι τοῖς παρ' ἡμῶν αὐτῷ ἐπαγομένοις· δηλαδὴ τῶν παρ' αὐτοῦ καθ' ἡμῶν πεπραγμένων ὑπομημάτων ἀναγινωσκομένων ἐπὶ τῆς ἁγίας συνόδου· δι' ὧν δυνάμεθα ἀποδείξαι, καὶ ἀλλότριον ὄντα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ αἴρειν ἀσεβείας πεπληρωμένην κριτύναντα, καὶ ἀδίκως ἡμᾶς καθελόντα, καὶ τὰ δευτὰ ἡμᾶς κατεργασμένον· θείων καὶ προσκυνουμένων ἡμῶν ²⁷ μανδάτων καταπεμπομένων τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμένικῃ συνόδῳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ²⁸ ἐφ' ᾧ τε τὰ ²⁹ ἡμῶν καὶ τὰ τοῦ προειρημένου Διόσκορου διακοῦσαι, καὶ ἀνενεγκεῖν εἰς γῶσιν τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας πάντα τὰ πραττόμενα πρὸς τὸ παριστάμενον τῇ ἀθανάτῳ ὑμῶν κορυφῇ, καὶ τούτου τυχόντες, ἀδολοίτους εὐχὰς ἀναπέμφομεν ὑπὲρ τοῦ αἰωνίου ὑμῶν κράτους, θεϊοτάτοι βασιλεῖς. Μετὰ ταῦτα ἐκ κοινῆς δεήσεως Διόσκορου τε καὶ Εὐσεβίου, τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ συνεδρίῳ πεπραγμένα τῶν ἐν Ἐφέσῳ, διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἐδημοσιεύετο· ὧν τὴν λεπτομέρειαν διὰ πολλῶν μὲν ἀνειλημμένην, ἐμπεριεχομένην δὲ τοῖς ἐν Χαλκηδόνι κεκινημένοις, ὡς ἂν μὴ ἀδολεσχεῖν ὀξείω τοῖς πρὸς τὸ πέρασ τῶν πραγμάτων ἐπειγομένοις, ὑπέταξα τῷ παρόντι τῆς ἱστορίας βιβλίῳ, ἄδειαν δούς τοῖς πάντα λεπτῶς εἰδέναι βουλομένοις, καὶ τούτοις ἐντυχεῖν, καὶ τὴν πάντων ἀκρίθειαν ἀναμάξασθαι. Ἐπιτρέχων δὲ τὰ καιριώτερα φημι, ὡς ἐφωράθη Διόσκορος, μὴ δεξιόμενος τὴν Λέοντος ἐπιστολὴν ἐπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ πρὸς γε τὴν καθαίρειν Φλαβιανοῦ τῆς νέας Ῥώμης ἐπισκόπου, ἐν ἡμέρᾳ μίση ποιησάμενος, ἐν ἀγράφῳ τε χάριτι παρασκευάσας τοὺς ἀλισθέντας ἐπισκόπους ὑποσημῆνασθαι, ὡς τὴν καθαίρειν Φλαβιανοῦ περιέχοντι. Ἐφ' οἷς οἱ ἀπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐψηφίσαντο τὸδε Παρὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου (26) καὶ καθολικῆς πίστεως, τε-

VARIE LECTIONES.

²⁷ C. C. ὑμῶν ²⁸ ἐφ' ᾧ τὰ τε.

VALESII ANNOTATIONES.

(26) Παρὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου. Hæc est sententia, quam magnificentissimi iudices qui concilio

Chalcedonensi intererant causæ cognita protulerunt: quæ iisdem verbis refertur in actione prima

λευτέρως συνόδου γινομένη; (27) τῇ ὑστεραίᾳ ἀκρι- A
βαστέραν ἐξέτασιν συγγενέσθαι συνορῶμεν. Ἐπειδὴ
ἔκ Φλαβιανῶς ὁ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης, καὶ Εὐσέβιος ὁ
εὐλαβίστατος ἐπίσκοπος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων
καὶ διαγνωσθέντων ἐρεύνης καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς
τῶν γενομένων ἐξάρχων τῆς τότε συνόδου, φησάντων
ἐσφάλλαι καὶ μάτην αὐτοὺς καθηρημένοι, οὐδὲν περὶ
τὴν πίστιν σφαλέντες δείκνυνται ἀδίκως καθαιρε-
θέντες· φαίνεται ἡμῖν κατὰ τὸ τῷ Θεῷ ἀρέσκον, δι-
καιον εἶναι εἰ παρασταῖ τῷ θεοτάτῳ καὶ εὐσεβε-
στάτῳ ἡμῶν δεσπότη, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμῷ Διόσκορον
ὅν εὐλαβίστατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰου-
βανόλιον τὸν εὐλαβίστατον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων,
καὶ Θαλάσσιον τὸν εὐλαβίστατον ἐπίσκοπον Καισα-
ρείας Καππαδοκίας, καὶ Εὐσέβιον τὸν εὐλαβίστατον
ἐπίσκοπον Ἀρμενίας (28), καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλα-
βίστατον ἐπίσκοπον Βηρυτοῦ, καὶ Βασίλειον τὸν εὐ-
λαβίστατον ἐπίσκοπον Σελευκείας Ἰσαυρίας, τοὺς
ἰερούσιαν ἐσχηκότας, καὶ ἐξάρχοντας τῆς τότε συν-
όδου, ὑποπεσεῖν, παρὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου κατὰ τοὺς
κρίνας τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἄλλοτρῶν γι-
νομένου· πάντων τῶν παρακολουθησάντων τῇ θείᾳ
προφῆ γνωριζομένων. Εἶτα λιβέλλων εἰς ἑτέραν ἐπι-
λεομένων κατὰ Διόσκορον, ἐγκλημάτων τε χάριν
καὶ χρημάτων, ὡς δὲς τε καὶ τρεῖς κληθεὶς ὁ Διό-
σκορος οὐχ ὑπήντησεν ἐπὶ προφάσεσιν αἷς εἰρηκεν, οἱ
ὅν τόπον πληροῦντες Λέοντος τοῦ τῆς πρεσβυτέρας
Ῥώμης ἐπισκόπου, ἐπὶ λέξεως ἀπεφάναντο ταῦτα.
comparuisset ob inanes causas quas prætendebat: B
bant, hæc ad verbum decreverunt.

Ἄλλα γεγένηται (29) τὰ τετολημένα Διόσκορον C

Flavianii nomen in ea perscriptum :æet. Post hæc
hi qui ex senatu erant, ista decreverunt. De recta
quidem et catholica fide crastino die, conveniente
majore concilio, diligentiozem inquisitionem fieri
oportere perspicimus. Quoniam vero piæ memo-
riæ Flavianus, et Eusebius religiosissimus episco-
pus, ex scrutatione actorum ac decretorum, et ex
ipsa voce eorum qui in synodo quæ tunc facta est,
præsederunt : qui quidem confessi sunt errasse se,
præter frustra illos deposuisse, cum nullatenus erras-
sent in fide, injuste depositi esse noscuntur :
videtur nobis juxta id quod Deo placet, justum
esse, modo id placuerit divinissimo ac piissimo
domino nostro, ut Dioscorus, reverendissimus epi-
scopus Alexandriæ, et Juvenalis, reverendissimus
episcopus Hierosolymorum, et Thalassius, reveren-
dissimus episcopus Cæsareæ Cappadociæ, et Eusc-
bius, reverendissimus episcopus Ancyrae, et Eusta-
thius, reverendissimus episcopus Beryti, et Basilius,
reverendissimus episcopus Seleuciæ Isauriæ, qui
tunc potestate succincti concilio præfuerunt, eidem
pœnæ subjaceant, sacrosancti concilii sententia,
juxta sacros canones, alieni ab episcopali dignitate
judicati : cunctis quæ consequenter gesta sunt, ad
notitiam sacratissimi imperatoris nostri perlatis.
Exinde libellis 289 altero die datis adversus
Dioscorum de variis criminibus, et de pecuniis ab
eo direptis : cum ille iterum ac tertio vocatus non
ii qui Leonis Romane urbis episcopi vices age-

Quæ Dioscorus, antehac episcopus magnæ civi-

VALESHI ANNOTATIONES.

concilii Chalcedonensis, pag. 152 editionis Bini.
Miror tamen id Christophorsonum non vidisse,
qui hoc loco cuncta miscuit ac turbavit, adeo ut
ex ejus interpretatione nihil sani possis elicere.
Turbatus est scilicet, cum videret seculares ma-
gistratus in concilio episcoporum, tanquam judi-
ces sententiam proferre. Verum animadvertere de-
buerat illos in causa fidei nullas sibi partes vin-
dicasse : sed solis episcopis ea de re statuendi
liberum jus reliquisse. Certe tunc cum regula fidei
ab episcopis Chalcedone congregatis conscripta
est, ipsi qui ut id fieret concilium antea sæpius
interpellaverant, consensui episcoporum interesse
voluerunt. In negotio vero inter Eusebium epi-
scopum Dorylaei et Dioscorum Alexandrinum, in
quo non de fide agebatur, sed de violentia et
Gaude, deque aliis criminibus : merito sententiam
protulerunt. Quæ tamen non definitiva fuit senten-
tia, sed tantum interlocutio, ut patet ex actis con-
cilio.

Habessini, quibus Eutyches hæreticus audit,
concilium tamen Chalcedonense rejiciunt, quoniam
in eo damnatus est Dioscorus, quem patriarcham
eum agnoscunt, et cujus successoribus semper ad-
hæserunt. Dicant ergo : « Dioscorum, ejusque suc-
cessores, atque istorum sectatores, graviter de in-
juria illata questos fuisse : illum enim neque Euty-
chetem secutum, neque divinitatem aut humanita-
tem in Christo realiter existentem unquam negasse
aut confudisse : naturæ duntaxat vocabulum, divi-
nitati atque humanitati Christi commune, agno-
scere noluisse : atque id unice cavisse, ne contra
Ecclesie catholice mentem, et concilii œcumenici
Ephesini placita, duæ personæ Christi assererentur :

id enim secuturum, si duas naturas, duasque vo-
luntates in Christo admitteremus. Denique vocabu-
lum (φύσεως) naturæ, natum vel creatum quid si-
gnificans, divinitati nullatenus quadrare : neque
duas voluntates, duabus naturis in una persona citra
divisionem, separationem, aut distantiam unitis,
animo concipi posse : neque humanam naturam in
statum gloriæ exaltatam, idem amplius velle, facere
aut pati, quod in statu exinanitionis voluerit, fece-
rit, aut passa fuerit : adeoque in præsentī statu
gloriæ humanitatem nihil velle neque sentire, quod
non simul velit et sentiat divinitas. Denique, au-
dita nunc clarius nostra sententia, otiosam sibi
D (Habessinis) videri istam questionem, et meram
λογομαχίαν, ob quam Christianos se invicem odisse
non oporteret. Hæc ex narratione Gregorii Habessini
scripsit Jobus Ludolfus in *Historia Æthiopica*,
lib. III, c. 8, initio : quæ cum ad illustrandam Dio-
scori et sectatorum ejus fidem faciant, visum est hic
adjicere.

(27) *Τελευτέρως συνόδου γινομένης*. In actione
prima concilii Chalcedonensis legitur *τελευτέρον*.
In compendio autem Actorum hujus synodi, quod ad
calcem hujus libri subjecit Evagrius, scriptum
est *τελευτέρον*. Certe codic. Florent. et Telleria-
nus hoc loco scriptum habent *τελευτέρον*.

(28) *Ἐπίσκοπον Ἀρμενίας*. Idem mendum est
in compendio gestorum Chalcedonensium quod ex-
stat ad calcem hujus libri. Constat tamen ἀγκύρας
legendum esse, ut scribitur in actione prima con-
cilio Chalcedonensis.

(29) *Ἄλλα γεγένηται*. Hæc sententia a vicariis
sedis apostolicæ prolata, exstat in actione tertia
concilii Chalcedonensis, pag. 192.

tatis Alexandriae, contra ordinem canonum et contra disciplinam ecclesiasticam attentavit, manifesta sunt, tam ex his quæ jam examinata sunt in primo consensu, quam ex his quæ hodie sunt gesta. Hic enim, ut plurima alia prætermittamus, Eutychem eadem cum ipso sentientem, regulariter a proprio depositum episcopo, sanctissimo scilicet Patre nostro et episcopo Flaviano, propria auctoritate contra sacros canones in communionem suscepit, priusquam Ephesi consedisset una cum reliquis Deo charissimis episcopis. Sed istis quidem apostolica sedes veniam concessit ob ea quæ illic ab iisdem non sponte gesta erant. Qui quidem hactenus permanserunt, sanctissimo archiepiscopo Leoni et sanctæ universali synodo obsequentes. Qua de causa eos, utpote ejusdem cum ipso fidei assertores, in communionem suam recepit. Hic vero usque in hodiernum diem ob ea gloriari non desinit, propter quæ gemere et ad terram usque sese inclinare debuerat. Præterea epistolam beati papæ Leonis quam ille ad sanctæ memoriæ Flavianum scripserat, legi minime permisit. Idque quamvis sæpius rogatus esset ab his qui epistolam attulerant, et quamvis ipse adjecto jurejurando pollicitus esset, se eam recitari jussurum. Qua minime perlecta, sanctissimas per universum orbem terrarum ecclesias scandalis ac detrimentis complevit. Sed tamen, quamvis tot ac tanta ab eo præsumpta sint, propositum nobis erat, ob prius ejus impium facinus clementer eum ac benigne tractare, sicut et reliquos Deo dilectos episcopos, licet ii non eandem ac ille judicandi potestatem habuissent. Sed quoniam priorem injustitiam posterioribus factis longe superavit : ausus quippe est excommunicationem dictare adversus sanctissimum ac religiosissimum magnæ Romæ archiepiscopum Leonem : præterea cum libelli pleni criminum et flagitiorum sancto et magno concilio contra illum oblatis essent, semel, iterum ac tertio vocatus juxta canonum præscripta per Dei amatissimos episcopos, minime obtemperavit, propria videlicet conscientia ipsum pungente. Eos denique qui a diversis synodis juste depositi fuerant, illegitime in communionem suscepit : contra semetipsum sententiam protulit ecclesiasticis legibus sæpius proculcatis.

Idcirco sanctissimus ac beatissimus magnæ et senioris Romæ archiepiscopus Leo, per nos et per præsentem synodum, una cum beatissimo 290 et omni laude dignissimo Petro apostolo, qui petra et basis est Ecclesiæ catholicæ, recteque fidei fundamentum, episcopali eum dignitate exiit, et ab omni sacerdotali officio alienum censuit. Sancta

VALESH ANNOTATIONES.

(50) Τὰς ἀγιωτάτας ἐπλήρωσεν Ἐκκλησίας. In actione tertia concilii Chalcedonensis hic locus ita legitur, ἀτ' ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐπειρέθησαν ἀγιωτάται Ἐκκλησίαι.

(51) Περὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀνοσίῃς πράξεως. In Actis Chalcedonensis concilii legitur ἐκ τῆς προτέρας.

τῶ γεννηθέντῳ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπῳ κατὰ τῆς τῶν κανόνων τάξεως, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, ἐκ τῶν ἤδη ἐξετασθέντων ἐν τῷ πρώτῳ συνεδρίῳ, καὶ ἀπὸ τῶν σημερινῶν πεπραγμένων. Οὗτος γὰρ, ἵνα τὰ πολλὰ παραλείπωμεν, εὐτυχῆ τὸν ὁμόδοξον αὐτῷ, καθαιρεθέντα κανονικῶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τοῦ ἐν ἀγίοις φορὸν Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐπισκόπου Φλαβιανῶ, ἀθροεντήσας ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἐδέξατο, πρὶν ἢ συνεδρεῦσαι ἐν τῇ Ἐφεσίῳ μετὰ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων. Ἄλλ' ἐκεῖνοις μὲν ὁ ἀποστολικὸς ὀρθὸς συγγνώμην ἀπένευμεν, ἐπὶ τοῖς ἐκείθεν μὴ κατὰ γνώμην ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένοις· οἱ καὶ διετέλεσαν μέχρι τοῦ παρόντος· ἐπόμενοι τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Λέοντι καὶ πάσῃ τῇ ἀγίᾳ καὶ οἰκουμένικῃ συνόδῳ· οὗ ὃν χάριν, καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ κοινωνίᾳ, αὐτοὺς ὁμοπίστους ἐδέξατο. Οὗτος δὲ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διέμεινε, σεμνυνόμενος ἐπ' ἐκείνοις, οἷς εἶδει στένειν καὶ εἰς γῆν κεκυφέναι. Πρὸς τοῦτοις δὲ, οὐδὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνωσθῆναι συνεχώρησε τοῦ μακαρίου πάπα Λέοντος τὴν γρῶφεισαν παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις τὴν μνήμην Φλαβιανῶν, καὶ ταῦτα πολλάκις παρακληθεὶς ἀναγνωσθῆναι ταύτην ὑπὸ τῶν κεκοιμητόων, καὶ μεθ' ὄρκου ποιῆσασθαι τὴν ἀνάγνωσιν ὑποσχόμενος. Ἦς μὴ ἀναγνωσθείσης, σκανδάλων καὶ βλάβης τὰς ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἀγιωτάτας ἐπλήρωσεν Ἐκκλησίας (50). Ἄλλ' ἔμως τοιούτων παρ' αὐτοῦ τολμηθέντων, ἐσκοποῦμεν περὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀνοσίῃς πράξεως (51) φιλοφροσύνης τινὸς αὐτὸν ἀξιώσαι, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς θεοφιλεῖς ἐπισκόπους, καίτοι μηδὲ τὴν ἀθροεντίαν αὐτῷ παραπλησίως τῆς κρίσεως (52) ἐσηκώτασ. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς δευτέροις τὴν προτέραν παρανομίαν ὑπερκόντισεν, ἐτόλμησε δὲ καὶ ἀκοινωνησίαν ὑπαγορεύσαι κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ὁσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγάλης Ῥώμης Λέοντος· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ λιθέλλων παρανομῶν μεσῶν κατ' αὐτοῦ προτενεχθέντων τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ τρίς διὰ θεοφιλῶν ἐπισκόπων κανονικῶς κληθεὶς, οὐχ ὑπέγκουσεν, ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ συνεϊθέτος δηλονότι κεντούμενος· καὶ τοὺς παρὰ συνόδων διαφόρων ἐνθέσμως καθαιρεθέντας, παρὰ νόμους ἐδέξατο· αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε διαφόρως τοὺς ἐκκλησιαστικούς πατήσας θεσμεύς.

Ἦθεν ὁ ἀγιώτατος καὶ μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς μεγάλης καὶ πρεσβυτέρας Ῥώμης Λέων, δι' ἡμῶν καὶ τῆς παρουσίας συνόδου, μετὰ τοῦ τρισμακαρίου καὶ πανευφύμου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ὅς ἐστι πέτρα καὶ κρηπίς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως θεμέλιος, ἐγύμνωσεν αὐτὸν τοῦ τε ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καὶ πάσης ἱερα-

(52) Ἀθροεντίαν αὐτῷ παραπλησίως τῆς κρίσεως. Hæc verba τῆς κρίσεως desunt in codice Regio, Telleriano et Florentino, et ex Christophoroni libris adjecta sunt in editione Genevensi. Habentur quidem in Actis Chalcedonensis concilii : mihi tamen non videntur admodum necessaria.

τικῆς ἡλλοτριώσεν ἐνεργείας. Τοιγαροῦν ἡ ἅγια αὕτη καὶ μεγάλη σύνοδος τὰ δόξαντα τοῖς κανόσιν, ἐπὶ τῷ μνημονευθέντι Διοσκόρῳ ψηφίζεται (33). Τούτων παρὰ τῆς συνόδου κυρωθέντων καὶ τινων ἐτέρων πεπραγμένων, οἱ μὲν ἅμα Διοσκόρῳ καθαιρεθέντες παρακλήσει τῆς συνόδου καὶ νεύμασι τῆς βασιλείας, ἀνακλήσεως ἔτυχον. Ἐτέρων δὲ τοῖς πεπραγμένοις ἐπισυνεχθέντων, ὄρος ἐξεφωνήθη λέγων αὐτοῖς ὀνόμασι ταῦτα · Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτῆρ (34) Ἰησοῦς Χριστὸς, τῆς πίστεως τὴν γνώσιν τοῖς μαθηταῖς βεβαιῶν ἔφη· Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν· ὡς μηδένα πρὸς τὸν πᾶσι διαφωνεῖν ἐν τοῖς δόγμασι τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ἐπίσης τὸ τῆς ἀληθείας ἐπιδεικνυσθαὶ κήρυγμα. Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναγνωσθέντος τοῦ ἐν Νικαίᾳ ἀγίου συμβόλου, καὶ πρὸς γε τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἑγείων Πατέρων, ἐπήγαγον · Ἦρκει μὲν οὖν εἰς ἐν· εἰ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν τε καὶ βεβαιώσιν τὸ ἱερὸν καὶ σωτήριον τοῦτο τῆς θείας χάριτος σύμβολον. Περὶ τε γὰρ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκδιδάσκει τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρέστησιν. Ἄλλ' ἐπειδήπερ οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ (35) ἀθετεῖν ἐπιχειροῦσι τὸ κήρυγμα διὰ τῶν οἰκείων αἰρέσεων, καὶ κενοφωνίας¹⁹ ἀπέτεκον, οἱ μὲν τὸ τῆς δι' ἡμᾶς τοῦ Κυρίου οἰκονομίας μυστήριον παραφθεῖρουν τολμήσαντες, καὶ τὴν θεοτόκος ἐπὶ τῆς Παρθένου φωνὴν ἀπαρνούμενοι· οἱ δὲ σύγχυσιν καὶ κρᾶσιν εἰσάγοντες, καὶ μίαν εἶναι τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος ἀνοήτως ἀνακλάττοντες, καὶ παθητὴν τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεῖαν φύσιν τῆ συγχύσει τερατευόμενοι· διὰ τοῦτο πᾶσαν αὐτοῖς ἀποκλείσει κατὰ τῆς ἀληθείας μετᾶν ἡμεῶν ἡ παρούσα νῦν αὕτη ἅγια μεγάλη καὶ οἰκουμένη σύνοδος, τὸ τοῦ κηρύγματος ἀνωθεν ἀσάλευτον ἐκδικούσα, ὥρισε προηγουμένως τῶν τριακσίων δέκα καὶ ὀκτώ ἁγίων Πατέρων τὴν πίστιν μένειν ἀπαρεγγεῖρητον· καὶ διὰ μὲν τοὺς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ μαχομένους, τὴν χρόνους ὑστερον παρὰ τῶν ἐπὶ τῆς βασιλευσῆς πόλεως ἑκατὸν πενήκοντα συνελθόντων Πατέρων περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος οὐσίας παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν²⁰ κυροῖ, τὴν ἐκεῖνοι πᾶσιν ἐγνώρισαν, οὐχ ὡς τι λείπον τοῖς προλαβοῦσιν ἐπεισάγοντες, ἀλλὰ τὴν περὶ τοῦ ἁγίου

A igitur et magna hæc synodus, ea quæ canonibus placita sunt super memorato Dioscoro decernat. His a synodo confirmatis et quibusdam aliis gestis, ii quidem qui cum Dioscoro depositi fuerant, rogatu concilii et annuente imperatore, in pristinum locum restituti sunt. Cum alia quædam superioribus gestis adjuncta essent, definitio fidei promulgata est his omnino verbis. Dominus et Servator noster Jesus Christus cum fidei notitiam discipulis confirmaret, dixit : « Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis¹⁹ ; » ne scilicet quisquam in pietatis decretis a proximo dissentiret ; sed ut veritatis prædicatio omnibus ex æquo ostenderetur. Post hæc cum recitatum esset sanctum Symbolum Nicænum, et præterea Symbolum sanctorum Patrum centum et quinquaginta, ista subjunxerunt. Sufficiebat quidem ad perfectam pietatis notitiam et confirmationem, sapiens istud ac salutare divinæ gratiæ Symbolum. De Patre enim et de Filio ac Spiritu sancto perfectam tradit doctrinam, et incarnationem Domini astruit iis qui eum fide illam suscipiunt. Sed quoniam veritatis inimici, prædicationem illius per proprias hæreses subvertere molientes, quasdam vocum novitates pepererunt (alii quidem mysterium dominicæ dispensationis quæ propter nos facta est, corrumpere ausi, et vocem Deiparæ in Maria Virgine denegantes : alii vero, confusionem et misionem introducentes, et unam esse naturam carnis ac Deitatis stulte fingentes, et divinam Unigeniti naturam passioni obnoxiam esse per confusionem somniantes) idcirco sancta hæc magna et universalis synodus, omnem illis viam fraudis et machinationis adversus veritatem volens præcludere, et prædicationis jam inde ab initio inconcussus robor vindicans, definiuit : ante omnia ut fides trecentorum et octodecim sanctorum Patrum intemerata permaneat, ac propter illos quidem qui Spiritum sanctum impugnant, de substantia Spiritus sancti doctrinam, quæ postmodum tradita est a centum quinquaginta Patribus qui in regia urbe congregati sunt, confirmat : quam illi omnibus promulgarunt, non tanquam aliquid adjicientes quod prioribus decesset, sed ut suam de Spiritu sancto sententiam adversus eos qui domi-

¹⁹ Jean. xiv, 27.

VARIÆ LECTIONES.

²⁰ Sic et Stephanus. Valesius tamen vertit quasi legisset κενοφωνίας. ²¹ Sic edit. Paris. ; Stephanus habet παραδοθείσης διδασκαλίας, lege παραδοθείσαν διδασκαλίαν.

VALESII ANNOTATIONES.

(33) Ψηφίζεται. In gestis Chalcedonensis concilii legitur ψηφίζεται, recte, meo quidem iudicio. Futurum enim hoc loco ponitur pro imperativo. Nam cum Legati sedis apostolicæ synodum hic alloquantur, imperativo uti noluerunt ; quippe quod arrogantius videtur. Futurum igitur posuerunt, ut mollius ac modestius. Vetus tamen interpret concilii Chalcedonensis, non aliter quam nos interpretatus est hoc modo : Igitur sancta hæc et magna synodus, quæ placet regulis super memorato Dioscoro decernat. Apud Nicephorum in libro xiv, cap.

30, legitur ψηφίζεται.

(34) Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτῆρ. Hæc definitio fidei habetur in actione quinta synodi Chalcedonensis. Exstat etiam apud Nicephorum in lib. xiv, cap. 6.

(35) Οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροί. Postrema vox deest in Actis synodi Chalcedonensis. Et totus hic locus ita legitur, οἱ τῆς ἀληθείας ἀθετεῖν ἐπιχειροῦντες τὸ κήρυγμα, etc. Quæ quidem lectio longe melior mihi videtur.

iationem illius evertere conabantur, Scripturarum A
testimoniis 291 declararent.

Propter eos vero qui dispensationis mysterium
audent corrumpere, et eum qui ex sancta Virgine
Maria natus est, purum hominem esse impudenter
delirant, beati Cyrilli qui Alexandrinæ Ecclesiæ
pastor fuit, synodales epistolas ad Nestorium et ad
Orientales episcopos scriptas suscepit, quippe quæ
idoneæ sint tum ad vesaniam Nestorii confutandam,
tum ad exponendum salutare symbolum, in gra-
tiam eorum qui, pio zelo adducti, intelligentiam
illius assequi desiderant. Quibus epistolam quoque
beatissimi et sanctissimi Leonis, maximæ et senioris
Romæ archiepiscopi, extinguendæ Eutychis ma-
levolentiæ causa scriptam ad sanctum archiepis-
copum Flavianum : quæ cum beati Petri confessione
consentit, et communis quædam columna est ad-
versus eos qui male sentiunt, jure merito conjunxit,
ad rectorum dogmatum confirmationem. Nam et iis
qui dispensationis mysterium in duos filios distra-
here conantur, repugnat : et eos qui Unigeniti dei-
tatem perpressioni obnoxium dicere non verentur, a
conventu sacrorum expellit : illis quoque qui in
duabus Christi naturis misionem seu confusionem
commiscentur, resistit : eos item qui formam
servi quam ille ex nobis assumpsit, cælestis aut
alterius cujuscumque substantiæ esse delirant, ejicit.
Illos denique qui ante unionem quidem duas Do-
mini naturas fabulantur, unam vero post unionem
fuisse confingunt, anathemate percussit. Sancto-
rum igitur Patrum vestigiis insistentes, unum
eundemque Filium confiteri oportere Dominum
nostrum Jesum Christum, uno consensu omnes do-
cemus; eundem perfectum in deitate, et eundem
perfectum in humanitate : vere Deum, et vere ho-
minem eundem, ex anima rationali constantem et
corpore : consubstantiali Patri secundum deitatem,
eundem vero nobis consubstantiali secundum
humanitatem : per omnia similem nobis, ex-
cepto peccato : ante sæcula quidem genitum ex
Patre secundum Deitatem : in extremis autem tem-
poribus eundem propter nos et propter nostram
salutem ex Maria Virgine ac deipara natum : unum
eundemque Jesum Christum, Filium, Dominum,
Unigenitum : in duabus naturis inconfuse, immuta-
biliter, indivise atque inseparabiliter cognitum :
naturarum differentia nequaquam extincta per uni-
tionem : sed servata potius utriusque naturæ pro-
prietate, et in unam personam seu hypostasim
concurrente : non in duas partitum aut divisum

Πνεύματος, αὐτῶν ἔνοιον κατὰ τῶν τῆν αὐτοῦ ο-
σποταίαν ἀθετεῖν περιουμένων Γραφικαῖς μαρτυρίας
τρανώσαντες.

Διὰ δὲ τοὺς τὸ τῆς οἰκονομίας παραφθεῖρειν
τολμῶντας· μυστήριον, καὶ ψιλὸν ἀνθρώπων τὴν
ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου τεχθέντα Μαρίας, ἀνει-
δῶς· ληρωδοῦντας, (36) τὰς τοῦ μακαρίου Κυρίλλου τοῦ
τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας γενομένου ποιμέ-
νος· συνοδικὰς ἐπιστολάς· πρὸς τε Νεστόριον καὶ πρὸς
τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρμοδίους οὖσας ἐδέξατο, εἰς
ἐλεγχον μὲν τῆς Νεστορίου φρενοθλαβείας, ἐρμη-
νεύειαν δὲ τῶν ἐν εὐσεβείᾳ ζήλω τοῦ σωτηρίου συμβό-
λου ποθούντων τὴν ἔνοιαν· αἷς καὶ τὴν ἐπιστολὴν
τοῦ τῆς μεγίστης καὶ πρεσβυτέρας· Ῥώμης προ-
έδρου, τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου ἀρχιεπι-
B σκόπου Λέοντος, τὴν γραφεῖσαν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις
ἀρχιεπίσκοπον Φλαβιανὸν ἐπ' ἀναίρεσει τῆς Εὐτυ-
χοῦς κακονοίας, ἦντινα τῆ τοῦ μεγάλου Πέτρου (37)
ὁμολογία συμβαίνουσαν, κοινήν τινα στήλην ὑπάρ-
χοῦσαν κατὰ τῶν κακοδοξούντων, εἰκότως συνήρμοσε
πρὸς τὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων βεβαίωσιν. Τοῖς τε
γὰρ εἰς υἱῶν δυάδα τὸ τῆς οἰκονομίας διασπᾶν ἐπι-
χειροῦσι μυστήριον παρατάττεται· καὶ τοὺς παθη-
τῆν τοῦ Μονογενοῦς λέγειν τολμῶντας τὴν θεότητα,
τοῦ τῶν ἱερῶν ἀπωθεῖται συλλόγου, καὶ τοῖς ἐπὶ τῶν
δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ κρᾶσιν ἢ σύγχυσιν ἐπινοοῦ-
σιν ἀνθίσταται· καὶ τοὺς οὐρανοῦ ἢ ἐτέρας τινὸς
οὐσίας τὴν ἐξ ἡμῶν ληφθεῖσαν αὐτῷ τοῦ δούλου
μορφήν παραπαίοντας ἐξελαύνει· καὶ δύο μὲν πρὸ
τῆς ἐνώσεως φύσεις τοῦ Κυρίου μυθεύοντας, μίαν δὲ
C μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀναπλάττοντας, ἀναθεματίζει.
Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, ἓνα καὶ τὸν
αὐτὸν ὁμολογοῦμεν (38) Ὑἱὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν, καὶ συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέ-
λειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν
ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώπων ἀληθῶς,
τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ἐμοῦσιον
τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν
αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον
ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πα-
τρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα· ἐπ' ἐσχάτων δὲ
τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμε-
τέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεο-
τόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν
D Ἰησοῦν Χριστὸν Ὑἱὸν Κύριον Μονογενῆ ἐν δύο φύ-
σεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως
γνωριζόμενον οὐδαμῶς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς
ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν· σωζομένης δὲ μᾶλλον
τῆς ιδιότητος ἑκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἓν πρό-
σωπον, καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐχ ὡς εἰς
δύο πρόσωπα μεριζόμενον, ἢ διαιρούμενον· ἀλλ' ἓνα

VALESH ANNOTATIONES.

(36) Ἀναιδῶς ληρωδοῦντας. Scribendum est
procul dubio ληρωδοῦντας, ut legitur in manuscripto
codice Florentino et in Actis synodi Chalcedo-
nensis.

(37) Ἦντινα τῆ τοῦ μεγάλου Πέτρου. Sic
etiam legitur apud Nicephorum. Verum orationis
series omnino postulat ut legamus ἄτε δὴ τῆ τοῦ
etc. Quemadmodum scribitur in Actis sy-

nodi Chalcedonensis.

(38) Ἦνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν. In Act
synodi Chalcedonensis aliter scribitur hic locu
hoc scilicet modo : Ἦνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογῶ
Ὑἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, συμφώνως
ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν. Quæ quidem scriptura lo-
rectior mihi videtur.

καὶ τὸν αὐτὸν Ὑἱὸν μονογενῆ Θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφήται· περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἡμεῖς ὁ Χριστὸς ἐξεπαίδευσεν, καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν παραδέδωκε σύμβολον. Τοῦτων τοίνυν μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐμμελείας 29· παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, ὥρισεν ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη συνόδος, ἑτέραν πίστιν μηδὲν ἐξεῖναι προφέρειν, εἴτ' οὖν συγγράφειν, ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν, ἢ διδάσκειν ἑτέρους. Τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν ἢ γοῦν προκομίζειν ἢ διδάσκειν, ἢ παραδίδοναι ἕτερον σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ ἢ ἐξ ἑτέρας αἰρέσεως οἷας ὅς ποτε, τούτους εἰ μὲν εἴεν ἐπίσκοποι, ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους, εἶναι, τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικούς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ εἴεν, ἀναθεματίζεσθαι. Μετὰ τοίνυν τὸν ἀνεγνωσμένον ὄρον, καὶ βασιλεὺς Μαρκιανὸς ἀνά τὴν Καλγηδονέων τῆ συνόδου παραγενόμενος, δημηγορήσας τε αὐτὸ ἐπανεξέυξε. Καὶ τισὶ συμβάσεσιν Ἰουδαϊσμοῦ τε καὶ Μάξιμος τὰ περὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἑπαρχῶν διψήσαν, καὶ Θεοδώριτος καὶ Ἰβας ἀνελήθησαν, καὶ ἕτερα κεκλήθητο, ἀπερ, ὡς ἐφθην εἰρημῶν, μετ' αὐτὴν τὴν ἱστορίαν ἐγγέγραπται. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸν θρόνον τῆς νέας Ῥώμης ἐκ τῶν δευτερείων τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν ἄλλων τὰ πρεσβεῖα φέρειν.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Περὶ τῆς γενομένης στάσεως ἐν Ἀλεξανδρίᾳ χάριν τῆς χειροτονίας Προτερίου, ὁμοίως καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ἐπὶ τούτοις (h) Διόσκορος μὲν τὴν Γαγγρηῶν τῶν Παφλαγονίων οἰκεῖν κατακρίνεται· Προτέριος δὲ τὴν ἐπισκοπὴν, ψήφῳ κοινῇ τῆς συνόδου, τῆς Ἀλεξανδρέων κληροῦται· ὃς ἐπειδὴ τὸν οἰκεῖον κατελήφει ῥόνον μέγιστος καὶ ἀνύποιστος τάραχος τῷ δήμῳ ἀνέστη πρὸς διαφόρους κυμαινομένῳ γνώμας. Οἱ μὲν γὰρ Διόσκορον ἐπεζήτουν, οἳ ἀπερ εἰκὸς ἐν τοῖς οἰοῦτοῖς γίνεσθαι· οἱ δὲ, Προτερίου μάλα γενικῶς ἀντιέχοντο, ὡς καὶ πολλὰ καὶ ἀνήκεστα προελθεῖν. Ἱστορεῖ δ' οὖν Πρίσκοις ὁ Ῥήτωρ, φθῆναι τῆν Ἀλεξάνδρου τῆς Θεβαίων ἐπαρχίας (39), ἰδεῖν αὐτὸν τὸν δῆμον ὁμοῖα κατὰ τῶν ἀρχόντων χωροῦντα· τῆς τε στρατιωτικῆς δυνάμεως τὴν στάσιν διακωλύειν βουλομένης, λίθων βουλαῖς αὐτοὺς χρῆσασθαι·

¹¹ Canon 28 hujus concilii.

²⁹ ἐμμελείας.

VARIÆ LECTIONES.

VALESI ANNOTATIONES.

(39) *Τῶν Θεβαίων ἐπαρχίαν*. Hunc locum restitui ex codice Florentino, cui consentit etiam Nicephorus in cap. viii libri 15. Pessime Christophorus emendaverat τὸν τῶν Θεβαίων ἐπαρχον. Neque enim Thebais Provincia a praefecto regebatur; sed a praeside, ut docet *Notitia imperii Romani*. Deinde non rectorem provinciae Thebaidis, sed seipsum Alexandriam tunc venisse scribit Pri-

(h) *Διόσκορος μὲν τὴν Γαγγρηῶν*. Certum est Dioscorum Gangram Asiae Minoris civitatem depor-

A personas, sed unum eundemque Filium unigenitum Deum Verbum Dominum Jesum Christum, sicut olim prophetæ, et ipse nos de se Christus edocuit, et Patrum symbolum nobis tradidit. His igitur cum omni cura ac diligentia a nobis constitutis, sancta et universalis synodus decrevit, ut nemini liceat aliam fidem proferre, aut conscribere, aut componere, aut sentire, vel alios docere.

292 Quicumque vero ausi fuerint aliam fidem componere, aut proferre, aut docere, vel aliud symbolum tradere iis qui a gentilium superstitione vel Judaismo, vel ab alia qualibet secta ad veritatis cognitionem convertere se voluerint: si quidem episcopi sint, ab episcopali dignitate: si vero clerici, a clero ceaseantur alieni. Quod si monachi fuerint aut laici, anathemati subjiciantur. Cum hæc definitio lecta esset, imperator Marcianus, Chalcedonem ingressus, synodo interfuit, et oratione ad episcopos habita, mox recessit. Juvenalis item et Maximus controversias quæ inter ipsos erant de quibusdam provinciis, certis conventionibus diremerunt. Præterea Theodoritus et Ibas restituti sunt in integrum. Alia quoque tractata sunt, quæ, ut supra dixi, ad calcem hujus libri scripta lector inveniet. Denique decretum est, ut sedes archiepiscopis junioris Romæ, eo quod secunda sit post seniores Romæ, prærogativam supra reliquas sedes obtineat ¹¹.

CAP. V.

De seditione quæ Alexandriæ facta est ob ordinationem Proterii: et de ea quæ contigit Hierosolymis.

Posthæc Dioscorus quidem in urbem Paphlagoniæ Gangram est relegatus: Proterius vero communi totius synodi suffragio Alexandrinum episcopatum sortitur. Qui cum sedem suam capessivisset, ingens atque intolierabilis exortus est tumultus in civitate, populo in diversas sententias distracto. Alii enim Dioscorum requirebant, ut in hujusmodi occasionibus fieri solet. Alii Proterium pertinaciter defendebant: adeo ut multa admodum gravia, ac prope insanabilia inde profluxerint. Certe Priscus rhetor in Historia sua scribit his temporibus venisse se Alexandriam ex provincia Thebaide, et populi multitudinem impetum in magistratus facientem vidisse. Cumque milites seditionem inhibere

D scus rhetor. Certe Priscus in provincia Thebaide diu versatus fuerat cum Maximino duce, cujus erat consiliarius et assessor, tunc cum ille adversus Nubas et Blemmyas bellum gereret, ut ipsemet docet in Excerptis legationum. In Telleriano codice hunc locum ita scriptum inveni, φθῆναι δὲ Ἀλεξάνδρου τῆς Θεβαίων ἐπαρχίας. Malim tamen scribere φθῆναι ἐς τὴν Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς, etc.

VARIORUM.

tatum esse anno 451, ibique interiisse anno 454. Vide Ant. Pag. ad ann. 451, n. 66.

vellent, populum eos lapidibus appetivisse et in fugam vertisse : et cum milites in templum quod olium fuerat Serapidis, se recepissent, populum eos illic obsedis et vivos concremasse. Ea re cognita, imperatorem duo millia militum, qui recens conscripti erant, eo misisse : **293** qui, secundo vento usi, adeo prospere navigarunt, ut sexta post die ad magnam Alexandrinorum urbem appulerint. Deinde cum milites petulantius illuderent uxoribus et filiabus Alexandrinorum, multo graviora quam antehac perpetrata esse. Tandem vero populum in circo congregatum, rogasse Florum qui tunc dux rei militaris per Ægyptum, et præfectum simul erat Alexandriae, ut præbitionem annonæ quam ipsis ademerat, restitui curaret, balnea item ac spectacula, et quæcunque ipsis ablata fuerant ob seditionem ab ipsis concitatam. Florum vero, suasu et consilio Prisci rhetoris, in conspectum populi prodiisse, seque id facturum promississe, atque ita seditionem paulatim dissolvissse. Sed neque solitudo quæ est juxta Hierosolymam, tranquillo in statu erat. Etenim nonnulli ex monachis qui concilio interfuerant, et contrariam ejus decretis opinionem imberant, in Palesti-

Α τρέφασθαι τε τούτους καὶ ἀνὰ τὸ ἱερὸν τὸ πάλαι Σαράπιδος (40) ἀναδραμόντας ἐκπολιορκῆσαι, καὶ πυρὶ ζῶντας παραδοῦναι. Ταῦτά τε τὸν βασιλέα μαθόντα, δισχιλίους νεολέκτους ἐκπέμψαι· καὶ τοῦ πνεύματος ἐπιτυχόντας οὐριοδρομῆσαι, ὡς ἀνὰ τὴν ἕκτην τῶν ἡμερῶν τῇ μεγάλῃ τῶν Ἀλεξανδρέων προσχεῖν πόλει. Κάντεῦθεν τῶν στρατιωτῶν παροινούντων ἕς τε τὰς γαμετὰς καὶ θυγατέρας τῶν Ἀλεξανδρέων, τῶν προτέρων πολλὰ δεινότερα (41) προελθεῖν. Ὑστερόν τε δεηθῆναι τὸν δῆμον τοῦ Φλώρου (42) τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων ἡγουμένου, ὁμοῦ τε καὶ τὴν πολιτικὴν διέποντος ἀρχὴν ἀνὰ τὴν ἱπποδρομίαν ἀλισθέντα, ὥστε καταπράξασθαι αὐτοῖς τὴν τοῦ σιτηρεσίου χορηγίαν (43), ἣν παρ' αὐτῶν ἀφῆρητο, τὰ τε βαλανεῖα, καὶ τὴν θείαν, καὶ ὄσα Β διὰ τὴν γενομένην παρ' αὐτῶν ἀταξίαν ἀπεκόπησαν. Καὶ οὕτως τὸν Φλώρον ἐσηγήσει τῇ αὐτοῦ (44) φανέντα τῷ δήμῳ, ὑποσχέσθαι ταυτεῖ, καὶ τὴν στάσιν πρὸς βραχὺ διαλύσαι. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ κατὰ τὴν ἔρημον (i) τὴν πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν ἡρεμίαν εἶχεν. Ἐνιοὶ γὰρ τῶν μοναχῶν τῶν ἀνὰ τὴν σύνοδον εὐρεθέντων, καὶ τάναντία ταύτῃ βουλευθέντων φρονεῖν, πρὸς τὴν Παλαιστίνην ἀφικνουῦνται· καὶ προδοσίαν τῆς πίστεως ὀδυρόμενοι, τὸ μοναδικὸν ἔσπευδον

VALESII ANNOTATIONES.

(40) Ἀνὰ τὸ ἱερὸν τὸ πάλαι Σαράπιδος. De Serapidis templo quædam hoc loco addit Nicephorus, satis recondita, et quæ alibi legisse me non memini. Itaque suspicor Nicephorum ex Prisci rhetoris Historia, quæ tunc integra exstabat, ea descripsisse.

(41) Τῶν προτέρων πολλὰ δεινότερα. Scribendum est πολλῶ δεινότερα, ut legitur apud Nicephorum in c. supra citato.

(42) Τοῦ Φλώρου. Hujus Flori præfecti Augustalis simul ac ducis Ægypti meminit Jornandes in lib. *De successione regnorum*, ubi de Marciano imperatore ita scribit : *Nobades Blemnyesque Æthiopia prolapsos, per Florum Alexandrinæ urbis procuratorem sedavit, et pepulit a sedibus Romanorum*. Succeserat autem Theodoro Augustali, ut discimus ex *Breviario* Liberati diaconi, cap. 14. Sub quo Proterius ordinatus est episcopus, et seditio illa quam hic describit Evagrius, facta est Alexandriae anno Christi 452, ob quam seditionem cum annona publica, Alexandrinis erogari solita, balnea item ac spectacula, populo Alexandrinorum jussu principis adempta fuissent, plebs in circum conveniens, Florum præfectum Augustalem, qui paulo ante Alexandriam venerat, rogavit ut ea ipsis restituerentur. Id ergo contigit anno Christi 453.

(43) Τὴν τοῦ σιτηρεσίου χορηγίαν. Alexandriae perinde ac Romæ et Constantinopoli, diurni panes civibus erogabantur, ut discimus ex libro xiv codicis Theodosiani, titulo *De frumento Alexandrino*. Quisnam autem hujus rei auctor fuerit, incertum est. Primum quidem Diocletianus castrensem panem Alexandrinis donavit, ut scribit auctor *Chronici Alexandrini*, Constantio Cæsare x et Maximiano Jovino Cæsare iv coss., τούτῳ τῷ ἔτει ὁ Καστρίσιος ἄρτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ Διοκλητιανοῦ ἐδώρηθη. Quæ iisdem verbis leguntur in *Excerptis*

Chronologicis quæ ad calcem Eusebiani *Chronici* edidit Scaliger. *Constantio et Maximiano novorum Cæsarium quarto. In eodem anno castritius in Alexandria donatus est*. Procopius in *Anecdotis* pag. 119, ait hanc annonam pauperibus duntaxat urbis

C Alexandriae a Diocletiano constitutam fuisse. Quam cum cives illius urbis inter se postea partiti essent, eam deinde ad posteros suos transmittabant. Verba Procopii sunt hæc : *Διοκλητιανὸς Ῥωμαίων γεγωνῶς αὐτοκράτωρ σίτου μέγα τι χρῆμα δίδοσθαι παρὰ τοῦ δήμου τῶν Ἀλεξανδρέων τοῖς δεομένοις ἀνὰ πᾶν ἔτος διώρισε. Ταῦτα ὁ δῆμος τηλικάδε διαδικασάμενοι ἐν σφίσι αὐτοῖς, ἕς ἀπογόνους τοὺς μέχρι δεῦρο παρέπεμψαν*. Quibus in verbis mendum est gravissimum, quod Nicolaus Alemannus, vir aliqui doctissimus, non animadvertit. Nam pro verbis illis παρὰ τοῦ δήμου, scribendum est procul dubio παρὰ τοῦ δημοσίου. Et paulo post scribendum est ταῦτα ὁ δῆμος τηλικάδε ἰδία δασάμενοι ἐν σφίσι αὐτοῖς, etc. Qua quidem emendatione nihil certius. Porro longe ante Diocletianum, Dionysii scilicet Alexandrini temporibus, omogerontes urbis Alexandriae annonam ex publico accipiebant, ut docet Dionysius Alexandrinus in epist. ad Hieracem episcopum, quam refert Eusebius, in lib. vii *Historiæ*, cap. 21. Itaque Diocletianus hanc frumenti Alexandrini præbitionem auxit potius quam instituit.

(44) Ἐσηγήσει τῇ αὐτοῦ. Hunc locum non intellexerunt interpretes, ut ex versione eorum apparet. Putarunt enim vocem αὐτοῦ, ad Florum esse referendam, cum tamen ad Priscum rhetorem referatur; ex cujus historia hæc cuncta descripsit Evagrius. Hic enim cum tunc Alexandriae versaretur, id consilium suggestit Floro, ut ad circum pergeret, quo in loco collecta plebs Alexandrinorum, magnis clamoribus Florum eo advenire poscebat.

VARIORUM.

(i) Ἄλλ' οὐδὲ τὰ κατὰ τὴν ἔρημον. Horum Palestinae tumultuum mentio habetur in Actis Danielis Stylitæ; quorum causa idem cupiens ad Sancta invisenda loca pergere, fuit a proposito revocatus, utpote quod non sine vitæ periculo hoc tempore

illuc accedere catholicis fas esset. Hæc Baronius ad ann. 452, pag. 170. De his etiam, et præsertim de Theodosio sedis Hierosolymitanæ invasore, fuis agitur Nicephorus, *Hist.* lib. xv, cap. 9.

ac sese invicem perimere, a plerisque existimetur. Nam qui Christum in duabus naturis confitetur, illum ex duabus naturis esse aperte dicit. Si quidem dum Christum in deitate et humanitate confitetur, ex deitate et humanitate eum constare concedit. Rursus qui ex duabus naturis dicit, idem consequenter in duabus etiam confitetur. Quippe dum ex deitate et humanitate Christum esse dicit, in deitate et humanitate eum consistere profitetur, nec carne in deitatem conversa, nec deitate item in carnem mutata: quarum ineffabilis existit unitio. Adeo ut per vocem hanc, ex duabus, simul etiam commode intelligatur in duabus; et per vocem hanc, in duabus, intelligatur quoque ex duabus, nec alterum distet ab altero. Quandoquidem juxta abundantem loquendi usum, non solum ex partibus, verum etiam in partibus totum cognoscitur. Nihilominus tamen hæc inter se adeo esse disjuncta **295** ac separata homines arbitrantur, consuetudine quadam de Deo sentiendi, vel certe inductione animi præoccupat:; ut quodvis mortis genus subire malint, quam veritati consensum accommodare. Atque hinc orta sunt mala quæ supra commemoravi. Verum hæc quidem ita se habuere.

CAP. VI.

De siccitate, et de fame ac peste. Et quomodo in quibusdam locis tellus sua sponte fructus ediderit.

Iisdem temporibus ingens siccitas fuit in utraque Phrygia et in utraque Galatia, Cappadocia ac Cilicia. Adeo ut secuta exinde rerum necessariarum penuria, homines noxiis usi sint cibis. Unde pestis etiam exorta est. Ex victus enim mutatione in morbum delapsi, corporibus ob nimiam inflammationem tumescentibus, oculos amittebant: simulque tussi vexati, tertio die moriebantur. Ac pestis quidem nullum tunc remedium potuit inveniri. Contra famem vero, iis qui residui erant, remedium præstitit Dei providentia omnium conservatrix. Quippe anno illo qui sterilis fuerat, cibus e caelo depluit, quod manna vocant, non secus atque olim Israelitis. Insequente autem anno tellus sua sponte maturos fructus protulit. Porro hæc calamitas Palæstinam quoque et alias regiones prope innumerales depasta est, duobus his malis per univerrsum terrarum orbem pervagantibus.

CAP. VII.

De cæde imperatoris Valentiniiani, et quomodo capta sit Roma: et de imperatoribus qui post Valentiniianum regnarunt.

Dum hæc in Orientis partibus geruntur, Romæ Aetius crudeliter interfectus est. Valentiniianus

διαμέτρου φέρεσθαι, καὶ ἀλλήλων ἀναίρετικὰ καὶ ἐστάναι. Ὁ τε γὰρ ἐν δύο φύσει τὸν Χριστὸν ὁμολῶν, ἐκ δύο ἀντικρὺς λέγει, εἴπερ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι συνομολογῶν τὸν Χριστὸν, ὁμολογῶν ἐκ θεότητος (52), καὶ ἀνθρωπότητος συνθεθεῖσθαι λέγει. Ὁ τε ἐκ δύο λέγων, τὴν ἐν δύο πάντως ὁμολογίαν ἐπάγει, εἴπερ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸν Χριστὸν λέγων, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁμολογεῖ αὐτὸν καθεστάναι· οὐτε τῆς σαρκὸς ἐς θεότητα μεταβληθείσης, οὐτε αὐτῆς θεότητος ἐς σάρκα χωρησάσης, ἐξ ὧν ἡ ἀρρήτος ἔνωσις. Ὡς διὰ τῆς ἐκ δύο φωνῆς ἐνταῦθα νοεῖσθαι προσφόρως τὴν ἐν δύο, καὶ διὰ τῆς ἐν δύο τὴν ἐκ δύο, καὶ θάτερον τοῦ ἑτέρου μὴ ἀπολιμπάνεσθαι. Ὅπου γε κατὰ τὸ περιούσιον, οὐ μόνον τὸ ὅλον ἐκ μερῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέρεσι τὸ ὅλον γνωρίζεται· καὶ ὅμως οὕτως ἀλλήλων ἀπεσχοινίσθαι ταῦτα νομίζουσιν ἄνθρωποι, συνηθεῖα τινὶ περὶ τῆς Θεοῦ δόξης, ἢ καὶ τὸ οὕτω βούλεσθαι προεπιλημμένοι, ὡς πάσης ἰδέας θανάτου περιφρονεῖν, ἢ πρὸς τὴν τοῦ θντος ἰέναι συγκατάθεσιν· ὅθεν τὰ λελεγμένα μοι γεγόνασιν. Καὶ ταῦτα μὲν ἔσχεν οὕτως.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Περὶ τῆς γενομένης ἀνομβρίας, λιμοῦ τε καὶ λοιμοῦ· ὅπως τε παραδόξως ἐν τισὶ χώραις αὐτομάτως ἡ γῆ τοὺς καρποὺς ἐδίδασκεν.

ὑπὸ τούτοις δὲ τοῖς χρόνοις, καὶ ἐμβρίων ὑδάτων σπάνις γέγονεν ἐν τε Φρυγίαις, Γαλατίαις τε αὐτὰ καὶ Καππαδοκίαις, καὶ Κιλικίαις, ὡς ἐνδεῖα τῶν ἀναγκαίων καὶ ὀλεθριωτέρας τροφῆς μεταλαμβάνειν τοὺς ἀνθρώπους· ὅθεν καὶ λοιμὸς γέγονεν. Ἐνόσουν τε τῇ μεταβολῇ τῆς διαίτης, καὶ οἰδαίνοντος σφίσι τοῦ σώματος δι' ὑπερβολὴν τῆς φλεγμονῆς, τὰς ὕψεις ἀπέβαλλον· βηχὸς τε συγγενομένης, τριταῖοι τὸν βίον ἀπελιμπάνον. Καὶ τοῦ μὲν λοιμοῦ τέως βοήθειαν ἐξουρεῖν οὐκ ἔνῃν. Ἄκος δὲ τοῦ λιμοῦ τοῖς ὑπολειφθεῖσιν ἡ πάντων σῴτειρα δέδωκε Πρόνοια· κατὰ μὲν τὸ ἀγονον ἔτος τροφὴν ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπιβρέξασα, ἴσα τοῖς Ἰσραηλίταις μάννα προσηγόρευται· ἀνὰ δὲ τὸ ἐξῆς ἔτος αὐτομάτως εὐδοκῆσασα τοὺς καρποὺς τελεσιουργηθῆναι. Ταῦτα καὶ τὴν Παλαιστινίων χώραν ἐνεμήθη, ἀλλὰς τε πολλὰς καὶ ἀναριθμήτους, τὴν γῆν τῶν παθῶν περινοσούντων.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Οὐαλεντινιανοῦ καὶ ἀλώσεως Ῥώμης· καὶ περὶ ἑτέρων βασιλευσάντων αὐτῆς.

Τούτων ἐν τοῖς ἐφοῖς προϊόντων, ἀνὰ τὴν προτέραν Ῥώμην Ἀέτιος (j) δειλαίως ἐξ ἀνθρώπων μεθίστα-

VALESH ANNOTATIONES.

(52) Ὁμολογῶν ἐκ θεότητος. Delenda est vox ὁμολογῶν utpote superflua. Certe apud Nicepho-

rum non legitur, et Savilius in suo codice eam lineola subnotarat.

VARIORUM.

(j) Ἀέτιος. Mortem Aetii [anno Chr. 454] mors Valentiniiani non longo post tempore [scil. anno 455] consecuta est, tam imprudenter non declinata, ut interfector Aetii amicos armigerosque ejus sibimet consociaret, qui concepti facinoris opportunitatem

dissimulanter occupantes, egressum extra urbem principem, et ludo gestationis inlentum inopinatis ictibus confoderunt. Heraclio simul, ut erat proximus, in contempto, et nullo ex multitudinē regia ad ultionem tanti sceleris accenso. Ut autem hoc parricidium per-

cum peste vitam finiisset, Majorianus biennio imperium obtinuit. Hic cum a Recimere magistro militum per fraudem interfectus esset, Severus imperium occupavit annis tribus.

297 CAP. VIII.

De obitu Marciani, et de imperio Leonis; et quomodo hæretici Alexandriæ Proterium quidem occiderunt; Timotheum autem Ælurum archiepiscopum elegerunt.

Porro dum Severus Romæ imperium administraret, Marcianus ex terrestri regno ad meliorem sortem translatus est, cum septem duntaxat annis imperasset, monumentum autem prorsus regium cunctis mortalibus reliquisset. Morte ejus audita, cives Alexandrini iram adversus Proterium conceptam acrius ac violentius renovarunt. Plebs quidem omnis suo apte ingenio prona est ad iracundiam, et ex levissimis causis ansam tumultuandi

A του δὲ τὸν βίον λιμῶ μεταλλάξαντος (54) Μαυρινοῦ δευτέρου ἔτος (55) τὴν βασιλείαν κατέσχευ· Μαυρινοῦ πρὸς Ῥεκιμέρου τῶν Ῥωμαίων στρατηγοῦ δολοφονηθέντος, κατέσχε τὴν ἀρχὴν Σέβηρος ἔτσι τρισίν.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ τοῦ θανάτου Μαρκιανοῦ, καὶ τῆς βασιλείας Λέοντος· καὶ ὡς οἱ τῶν Ἀλεξανδρέων αἰρεσιῶται τὸν Προτέριον ἀποσφάττουσι, Τιμοθέω δὲ τῷ Ἀλλοῦρω τὴν ἀρχιερωσύνην παραδίδουσι.

Ἐτι δὲ βασιλεύοντος Ῥωμαίων Σεβήρου (56), Μαρκιανὸς τὴν βασιλείαν ἐναλλάττει (n), πρὸς τὴν κρείττονα μεταχωρήσας· λήξιν, ἑπτὰ μὲν μόνοις ἔτσι (57) τὴν βασιλείαν διακυβερνήσας, μνημεῖον δὲ ὄντως βασιλικὸν (58) καταλειπὼς παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις. Ὅπερ οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων πυθόμενοι, τὴν κατὰ Προτερίου μετὰ μείζονος θυμοῦ καὶ πλείστης θερμότητος ἀνευοῦντο μῆνιν. Εὐέξαπτον γάρ τι χρῆμα πρὸς ὄργην ὁ δῆμος, καὶ τὰς τυχοῦσας ἀφορ-

VALESHI ANNOTATIONES.

tius ejus decima sexta Kalendas Junias. Ex hoc igitur loco conjectura adductus Sigonius, uno eodemque die Avitum purpuram deposuisse et Messianum necatum esse existimavit, licet vetus Chronographus id non dicat. Dies enim ille decimus sextus Kalendas Junias ad cædem Messiani refertur, non ad Aviti depositionem. Certe si verum est quod hic scribit Evagrius, octo mensium spatio Avitum regnasse, ejus exauctoratio in mensem Martium anni 456 cadat necesse est. Idatius in *Chronico* tres annos imperii Avito tribuere videtur. Sic enim scribit: *Avitus tertio anno posteaquam a Gallis et a Gothis factus fuerat imperator, caret imperio, Gothorum promisso destitutus auxilio, caret et vita.* Verum in ms. codice quo usus est Jacobus Sirmundus, hic locus ita legitur: *Tertio anno Avitus, septimo mense posteaquam a Gallis et a Gothis factus fuerat imperator, etc.* Jacobus Sirmundus cum hæc duo simul stare non posse intelligeret, has duas voces *septimo mense*, in editione sua omisit, melius facturum si duas illas *tertio anno*, expunxisset. Neque enim Avitus tres annos imperavit, sed septem duntaxat aut octo mensibus, qui sub duobus consulatibus cucurrerunt. Unde a quibusdam scriptoribus biennium regnasse dicitur. Certe Cedrenus in *Chronico* ita scribit.

(54) *Λιμῶ μεταλλάξαντος.* Musculus et Christophorsonus *λιμῶ* legerunt. Quam scripturam veriorē puto. Neque enim probabile est Avitum, qui post depositum imperium episcopus Placentiæ factus est, ut scribit Victor Tunonensis et Marius in *Chronico*, fame interiisse. Vulgatam tamen lectionem retinuit Nicephorus.

(55) *Μαυρινοῦ δευτέρου ἔτος.* Majorianus quatuor annos ac totidem menses imperium Romanum administravit, ut docet vetus Chronographus editus a Cuspiniano, cui suscribit Idatius et Marcellinus in *Chronico*. Huic succedens Severus, pari fere annorum spatio imperavit, ut iidem scriptores tradunt. Verum hæc post mortem imperatoris Marciani contigerunt, Leone Aug. Orientis imperium administrante.

(56) *Βασιλεύοντος Σεβήρου.* Errat Evagrius. Mortuus est Marcianus Augustus Constantino et Rufo *cons.* anno Christi 457, mense Februario. Majorianus vero Ravennæ imperator levatus est eodem

anno, Kalendis Aprilibus, id est duobus fere mensibus post obitum Marciani. Cui deinde successit Severus anno Christi 461, Severino et Dagalaifo *cons.* quinque fere annis post obitum imperatoris Marciani. Porro hic Severus alio nomine Serpentius dictus est, ut docet Theophanes in *Chronico*, pag. 97, his verbis: *Καὶ ἐπήρθη Σεῦρος, ὁ καὶ Σερπέντιος.* Sic enim legendum est, ut recte conjecit vir doctissimus Franciscus Combefisius. Certe in *Chronico Alexandrino* ita dicitur. Indictione enim decima quinta, Leo Augustus consul iterum ponitur cum Serpente. Constat autem hoc anno consulem fuisse Severum Augustum cum Leone. Sic enim scribit Cassiodorus in *Fastis*, et vetus auctor a Cuspiniano editus.

(57) *Ἐπτὰ μὲν μόνοις ἔτσι.* Marcianus imperavit annis sex ac totidem mensibus, ut scribit Marcellinus et Victor Tunonensis in *Chronico*. Imperium iniiit anno Christi 450, die octavo Kalendas Septembris, feria 5, ut scribitur in *Chronico Alexandrino*. Obiit autem anno Christi 457, sub exitum mensis Januarii, ut scribit Theodorus Lector, cui consentit auctor *Chronici Alexandrini*. Hic enim Leonem qui successit Marciano, levatum esse scribit mense Peritio, die septimo Idus Februarias. Ita Marcianus imperavit sex annos menses quinque et dies aliquot.

(58) *Μνημεῖον δὲ ὄντως βασιλικόν.* Hunc locum interpolavit Nicephorus hoc modo, καὶ μνημεῖον πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν βασιλείαν καταλειπὼς. Eundem sensum secutus est Christophorsonus, ut ex interpretatione ejus apparet. Sic enim vertit hunc locum. *Exemplari vere regio omnibus ad intuentum relicto.* Musculus vero sic interpretatus est. *Et memoriam sui vere imperialem apud cunctos mortales reliquisset.* Verum id non dicit Evagrius, sed monumentum plane regium a Marciano relictum esse apud cunctos mortales. Id autem monumentum aliud esse non potest, quam aut vita ipsius religiose acta, aut certe synodus Chalcedonensis, quam ille ad tollendas Ecclesiæ dissensiones congregari jussit, et cui ipse, exemplo Constantini Maximi, interesse voluit. Cum igitur ejus potissimum opera ac studio collecta atque perfecta fuerit hæc synodus, jure merito opus ac monumentum Marciani imp. vocari potest.

VARIORUM.

(n) *Μαρκιανὸς τὴν βασιλείαν ἐναλλάττει.* De tempore obitu Marciani vide plura in adnotationibus ad Theodorum Lectorem, lib. 1, initio.

μάς ὑπέκκαυμα τῶν θορύβων ἔχων· οὐχ ἦχιστα δὲ πάντων ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου (α), πλήθει τε πολλῶ κομῶν⁶⁰, καὶ μάλιστα ἀφανεῖ τε καὶ συγκλύδιω (59), καὶ παραλόγῳ θράσει τὰς ὁρμὰς γαυρούμενος (60). Ὅθεν ἀμέλει, φασίν, ἔξῃν τῷ βουλομένῳ τὸ προστυχὸν καταβῆξαντι (61), πρὸς δημοτικὴν στάσιν τὴν πόλιν ἐκδακχεύειν, ἄγειν τε καὶ φέρειν ὅπῃ καὶ καθ' οὗ βούλεται. Τὰ πολλά δὲ καὶ παιγνιήμονα καθεστάναι, καθὼς Ἡρόδοτος περὶ Ἀμάσιδος (62) ἱστορεῖ. Καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ δῆμος ἐκείνος· οὐ μὴν τάγε ἄλλα οἷον ἀντισίας καὶ κατεφρόνησεν. Ἐπιτηρήσαντες δ' οὖν καιρὸν οἱ τῆς Ἀλεξάνδρου, καθ' ἃν Διονύσιος τῶν στρατιωτικῶν ταγματῶν ἡγούμενος, ἀμφὶ τὴν ἄνω διέτριβεν Ἄιγυπτον, ψηφίζονται Τιμόθεον τὸν ἐπίκλην Αἰλουρον ἐς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀναβῆναι βαθμὸν, πρῶν μὲν τὸν μοναδικὸν ἐπιτηδεύσαντα βίον, ὕστερον δὲ τοῖς πρεσβυτέροις ἐναριθμηθέντα τῆς Ἀλεξανδρέων· καὶ πρὸς τὴν μεγάλην ἀγαγόντες Ἐκκλησίαν, ἣ Καίσαρος (63) προσαγορεύεται, ἐπίσκοπον σφῶν προχειρίζονται, ἔτι Προτερίου περιόντος τε καὶ τὰ τῆς ἱερατείας αὐτουργοῦντος. Παρῆσαν δὲ τῇ χειροτονίᾳ Εὐσέβιος, ὁ τοῦ Πηλουσίου πρόεδρος, Πέτρος τε, ὁ ἐξ Ἰβηρίας Μαίτουμα τοῦ πολιχνίου, ὡς τὰ περὶ τούτων ἱστορήεται τῷ τὸν βίον συγγράφοντι Πέτρον· ὃς φησὶ τὸν Προτερίου μὴ τὸν δῆμον, ἀλλὰ τινὰ τῶν στρατιωτῶν διαχειρισσάσθαι. Κατείλη-

A arripit. Sed præ reliquis omnibus, hujusmodi est populus Alexandrinus, quippe qui maxima multitudine abundat, eaque obscura et promiscua hominum convenarum, et præcipiti quadam audacia atque impetu effertur. Itaque aiunt licere illic cuivis, si voluerit, levissima occasione arrepta, populum ad publicam seditionem concitare, et quo voluerit et contra quem voluerit ducere. Sed et jocus ac ludicris ut plurimum delectantur, quemadmodum de Amasi scribit Herodotus. Et populus quidem Alexandrinus 298 istiusmodi est. In aliis autem rebus haudquaquam spernendus. Igitur Alexandrini, captato tempore per Dionysium, dux rei militaris, in superiore Ægypto morabatur, Timotheum quemdam cognomento Ælurum, Alexandrinæ urbis episcopum eligunt, qui prius quidem monasticam vitam excoluerat, postea vero in numerum presbyterorum Alexandrinæ Ecclesiæ fuerat ascriptus. Hunc ergo ad majorem Ecclesiam, quæ Cæsaris dicitur, cum duxissent, episcopum sibi constituunt, Proterio adhuc superstite et episcopale munus obeunte. Interfuerunt autem ordinationi Eusebius episcopus Pelusii, et Petrus ex Hiberia oriundus, episcopus Majumæ, quemadmodum commemorat is qui vitam Petri litteris mandavit. Qui quidem scribit Proterium non a plebe

VARIE LECTIONES.

α. C. C. κομῶν.

VALESII ANNOTATIONES.

(59) Ἀφανεῖ τε καὶ συγκλύσας. In ms. codice Florentino legitur καὶ συγκλύδιω. Leges tamen grammaticæ postulant ut scribamus συγκλύδι, quemadmodum Savilius ad oram sui codicis adnotarat. C. Suidas in Lexico συγκλύδιων ἀνθρώπων, inquit, ἡμιτύτων, ἐπιγλύδιων, παρεισάκτων. Subjicit deinde ut antiqui scriptoris qui ea voce usus fuerat. τῷ δὲ ἀσῆμου καὶ συγκλύδος βγλου ταγέως πρὸς τὸν συνισταμένου, διςμυρίων οὐ πολὺ ἀποδέοντος ἔσχε. Nicephorus hanc vocem eleganter ex-suit hoc modo : Μυρίω πλεῖσθαι καὶ οὕτως δὴ ποτε οντι. (60) Τὰς ὁρμὰς γαυρούμενος. Deesse videtur aliquid, quod fortasse suppleri potest unica apositione adjecta in hunc modum, κατὰ τὰς μάς. (61) Τὸ προστυχὸν κατορύξαντι. In optimo codice Florentino et in Tell. hic locus ita scribitur, τὸ προστυχὸν καταβῆξαντι. Nicephorus vero optime hunc cum exposuit hoc modo : Καὶ φασίν ἔξῃν εἶναι ὑλομένῳ παντὶ τὸ προστυχὸν αἰτίαν ποιησαμένου ἵππον εἰς στάσιν ἀναδακχεύειν τὸν δῆμον. Id est : *aiunt quippe, cuius liberum ibi esse, quæcunque tenuerit arrepta causa et occasione, populum celeriter seditionem inflammare.* Christophorus autem legit κατάρξαντι. Sic enim vertit : *aiunt plebecium quæcunque, modo ipse voluerit principium dare, civitatem illam ad popularem ac civilem seditionem incendere.* Verum hæc emendatio mihi quidem non probatur. Quid enim fiet his verbis, τὸ προστυχόν. Amplector itaque scripturam codicis Flo-

rentini et Telleriani, τὸ προστυχὸν καταβῆξαντι. Id est : *Aiunt licere illic cuilibet, vile aliquid factum conquerenti, puta vas vitreum aut ollam aut quid simile, quod ipse bajulet, populum ad seditionem concitare.* Idem confirmat Pollio in Æmiliano, ubi de Ægyptiis generaliter ita loquitur. *Et hoc familiare est populo Ægyptiorum, ut velut furiosi ac dementes de levibus quibusque ad summam reipublicæ pericula perducantur. Sæpe illi ob neglectas salutationes, locum in balneis non concessum, carnem et olera sequestrata, calceamenta servilia, et cætera talia, usque ad summum reip. periculum seditionis (*) pervenerunt.*

(62) Καθὼς Ἡρόδοτος περὶ Ἀμάσιδος. Locus Herodoti quem hic designat Evagrius habetur in lib. II ejus *Historiæ*, pag. 157 : Καὶ τὴν μάταιός τε καὶ παιγνιήμων, id est, *Ludicris ac jocis deditus erat.*

(63) Τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν, ἣ Καίσαρος. Magna ecclesia urbis Alexandrinæ Cæsaria dicebatur, ut docet Epiphanius in *Hæresi Arianorum*, et Liberatus in *Breviario*, cap. 18; Socrates vero in lib. VII *Hist. ecclesiasticæ*, cap. 15; eam ecclesiam Κατάρξιον cognominatam esse dicit. Causam autem hujus appellationis docet Athanasius, in *Epist. ad solitarios*, eo quod scilicet ecclesia illa constructa fuisset in loco qui Cæsarium antea dicebatur, id est Cæsarium templum. Ibidem etiam gymnasium fuerat ac palatium imperatoris Adriani, ac postea Licinii nomine appellatum, ut testatur Epiphanius.

VARIORUM.

(α) Ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου. Vocat Ammianus Alexandriam, civitatem quæ suoipē motu, et ubi causæ non suppetunt, seditionibus crebris agitatur. Amm. Marc.

lib. xxii, cap. 11, citante Matthæo Shorting. Vide etiam Euseb. *Hist.* lib. vii, cap. 21; Socr. lib. iv, cap. 16; et lib. vii, cap. 15

(*) Sic quidem edit. Paris. Conjicio scribendum esse *Seditiosi*.

Alexandrina, sed a milite quopiam interfectum fuisse. Porro cum Dionysius celerrime advenisset Alexandriam, urgente scilicet atrocitate rerum quæ illic perpetrabantur, quidam ex Alexandrinis incitati a Timotheo, sicut scriptum est in litteris ad Leonem Augustum, Proterium interficiunt, gladio in ejus viscera adactò, cum is ad sacrum baptisterium confugisset. Eumque fune circumligatum ac suspensum, in loco qui Tetrapylum dicitur cunctis ostentant, irridentes ac vociferantes Proterium esse cum qui occisus fuisset. Post hæc cadaver ejus per universam urbem raptatum incenderunt, viscera quoque ejus ferarum more degustare non veriti : sicut continet libellus precum, quem episcopi Ægypti, et universus clerus urbis Alexandrinæ miserunt ad Leonem, qui, mortuo Marciano, ut jam dixi, Romanum imperium administrabat. Libellus autem sic habet : Pio et Christi amantissimo, et a Deo designato, Victori ac Triumphatori et Augusto Leoni, preces oblatæ ab universis episcopis Ægyptiæ diœcesis vestræ, et a clericis maximæ et sanctissimæ Ecclesiæ Alexandrinorum vestrorum. Cum cœlesti gratia tanquam eximium quoddam munus orbi terrarum concessus fueris, jure merito quotidie post Deum reipublicæ providere non cessas, omnium imperatorum sanctissime Auguste. *Et post alia* : Dumque tranquilla pax orthodoxæ plebis, tum apud nos, tum in urbe Alexandria esset, rursus turbæ exitiæ sunt, cum Timotheus statim post sanctum 299 Chalcedonense concilium, quo tempore duntaxat presbyter erat, ab Ecclesiæ catholicæ communionem et pace separasset se ac præciseret, una cum quatuor aut quinque quondam episcopis et paucis monachis, qui pestifero Apollinaris et Eutychie errore perinde ac ipse impliciti tenebantur. Quam ob causam tunc canonice depositi a beatæ memoriæ Proterio, et ab universo concilio episcoporum Ægypti, imperialem quoque merito vindictam exsilio experti sunt. *Et paulo post* : Cumque tempus captasset obitus divæ recordationis Marciani Augusti, impiis vocibus ac maledictis nomen illius impudenter incessens, tanquam nullis legibus subjectus : sanctum præterea et universale Chalcedonense concilium perfricta frontem atthematisans, multitudinem hominum venalium ac seditiosorum post se trahens, quos contra divinas regulas et ecclesiasticam disciplinam, contra leges et rempublicam armaverat, in sanctam Dei Ecclesiam irrupit, quæ pastorem et doctorem tunc temporis habebat sanctissimum nostrum Patrem et archiepiscopum Proterium, qui tum solemnes collectas celebrabat, et Servatori omnium nostrum Christo preces ac vota faciebat pro religioso imperio vestro et pro Christi amantissimo palatio. *Et post pauca* : Deinde, unico die clapsò, cum Proterio Deo charissimus juxta morem in episcopali domo

φύτος δὲ Διονυσίου τὴν πόλιν μετὰ πλείστου τάχους, τῶν γενομένων ἀποπημάτων συνωθούντων αὐτὸν, σπεύδοντός τε τὴν διαναστάσαν τῆς στάσεως πυρὰν σβέσαι, ἔνιοι τῶν Ἀλεξανδρέων παροτρύνοντες Τιμοθέου, ὡς ἐγράφη τῷ Λέοντι, ἐπελθόντα τὸν Προτέριον διαχειρίζονται (ρ), ξίφους κατὰ τῶν σπλάγγων ὠσθέντος, κατὰ τὸ πανάγιον βαπτιστήριον ναταπέφουγόντα· ἔν καὶ κλωδίῳ περιαρτήσαντες, ἀνὰ τὸ καλούμενον Τετράπυλον τοῖς πᾶσιν ἐπεδείκνυον, ἐπιτωθάζοντές τε καὶ κραυγάζοντες, Προτέριον εἶναι τὸν ἀνηρημένον. Καὶ κατὰ ταῦτα τὸ σῶμα διὰ πάσης τῆς πόλεως περιελκύσαντες, πυρὶ παρέδωσαν· οὐδὲ τῶν σπλάγγων αὐτῶν Ἰσα θηρίοις ἀπογεύσασθαι νάρκησαντες, ὡς πού ταῦτα πάντα ἡ δέησις περιέχει τῶν ἐπισκόπων τῶν ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον, καὶ τοῦ συμπαντος κλήρου τῆς Ἀλεξάνδρου, πρὸς Λέοντα τὸν μετὰ Μαρκιανὸν, ὡς εἴρηται, τὴν ἐπικρατίαν τῶν Ῥωμαίων περιθέμενον γεγεννημένη, ἥπερ γέγραπται ὀνόμασι τούτοις· Τῷ Εὐσεβεῖ καὶ Φιλοχρίστῳ καὶ παρὰ Θεοῦ ἀναδειχθέντι, Νικητῇ, Τροπαιοῦχῳ καὶ Αὐγούστῳ Λέοντι, δέησις παρὰ τῶν ἐπισκόπων πάντων τῆς ὑμετέρας Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως, καὶ κληρικῶν τῶν κατὰ τὴν μεγίστην ὑμέτεραν Ἀλεξανδρέων ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν. Ἐκ τῆς ἀνωθεν χάριτος δῶρον τῷ βίῳ παρασχεθεῖς, εἰκότως οὐ λέγεις ἡμέραι τοῦ κοινοῦ μετὰ τὸν Θεὸν προμηθεύμενος, εὐαγέστατε πάντων αυτοκρατόρων Αὐγούστε. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ἀσασιάστου τε εἰρήνης τῶν ὀρθοδόξων λαῶν παρ' ἡμῶν τε καὶ κατὰ τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ὑπαρχούσης, πάλιν Τιμοθέου ἀποσχοινίσαντος ἑαυτὸν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ πίστεως, καὶ ἀποτεμόντος εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Καλχηδόνι ἁγίαν σύνοδον, τὸ τῆνικαῦτα δῆθεν πρεσβυτέρου τυγχάνοντος, ἕμα τέταρτον ἢ πάντε μόνοις ποτὲ ἐπισκόποις, καὶ ὀλίγοις μονάζουσι, σὺν αὐτῷ τὴν αἰρετικὴν Ἀπολιναρίου καὶ τὴν κατ' ἐκείνων νοσοῦντων κακοδοξίαν· δι' ἣν καθαιρεθέντες τότε κανονικῶς ὑπὸ τοῦ τῆς θείας μνήμης Προτερίου καὶ πάσης Αἰγυπτιακῆς συνόδου, βασιλικῆς εἰκότως σὺν ἐξορία κινήσεως ἐπειράθησαν. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ἐπιτηρήσας τε τὴν ἐντεῦθεν πρὸς Θεὸν ἐκδημίαν τοῦ τῆς εὐαγοῦς λήξεως Μαρκιανοῦ τοῦ γενομένου βασιλέως, βλασφημίας τε φωναῖς, ὡς αὐτόνομος, ἀναιδῶς κατ' αὐτοῦ θρασυδόμενος, καὶ τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμένην τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀναθεματίζων ἀπερυθριασμένως, πλῆθος δήμου ὠνητῶν τε καὶ ἀτάκτων ἐπισυρόμενος, καὶ στρατεύσας κατὰ τε τῶν θείων κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ τῆς κοινῆς πολιτείας καὶ τῶν νόμων, ἐπεσέφρησεν ἑαυτὸν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐχούσῃ ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον, τὸν ἀγιώτατον ἡμῶν τὸν τῆνικαῦτα Πατέρα καὶ ἀρχιεπίσκοπον Προτέριον, τὰς τε συνήθεις συνάξεις ἐπιτελοῦντα, καὶ λιτὰς ἀναπέμποντα τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι Χριστῷ ὑπὲρ τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν βασιλείας, καὶ τοῦ φιλοχρίστου ὑμῶν παλατίου. Καὶ μετ' ἑλίγα· Καὶ μόνης διαγενομένης ἡμέρας, ἐν τῷ

VARIORUM.

(ρ) Τὸν Προτέριον διαχειρίζονται. Sanctum Proterium patriarcham Alexandrinum, ab Eutyclianis occisum anno 457, commemorat Aut. Pagi, n. 4.

ἐπισκοπῆν κατὰ τὸ ἔθος διάγοντος τοῦ θεοφιλεστάτου Α Προτερίου, λαβὼν μεθ' αὐτοῦ ὁ Τιμόθεος τοὺς καθαιρεθέντας ἐνδίκως δύο ἐπισκόπους, καὶ κληρικούς ἑμοίως τὴν ἐξορίαν, ὡς ἔφημεν, οἰκεῖν κατακριθέντας, ὡς δὴ χειροτονίαν παρὰ τῶν δύο δεξάμενος (64), ἔγηθεν τὸ σύνολον τῶν κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοικήσιν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων παρόντος κατὰ τὸ εἰώθως ἐπὶ ταῖς τοιαύταις τῆς Ἀλεξανδρέων τοῦ ἐπισκόπου χειροτονίας, ἐπιλαμβάνεται, ὡς ἐνόμισε, τῆς ἀρχιερατικῆς καθέδρας, μοιχείαν προδήλως τολμήσας κατὰ τῆς ἐχούσης Ἐκκλησίας τὸν αὐτῆς νυμφίον, καὶ ἐνεργοῦντος ἂν αὐτῆ τὰ θεῖα, καὶ κανονικῶς τὸν οἰκεῖον διέποντος (9) ἠρόνον. Καὶ μεθ' ἕτερα· Οὐδὲν ἕτερον ἦν ποιεῖν τὸν μακρόριον ἐκεῖνον, ἢ τόπον δοῦναι τῇ ὀργῇ κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸ σεπτὸν καταλαβεῖν βαπτιστήριον, φεύγοντα τῶν ἐπ' αὐτῷ ἂν τρεχόντων πρὸς φόνον τὴν ἐφοδόν· ἐν ᾧ μάλιστα τόπῳ καὶ βαρβάρους καὶ πᾶσιν ἀγρίοις ἀνθρώποις ἐγγίνεται ὄδός, τοῖς καὶ μὴ εἰδῶσι τὸ σέβας τοῦ τόπου, καὶ τὴν ἐκεῖθεν βρούσαν χάριν. Ὅμως οἱ τὸν ἐξ ἀρχῆς Τιμοθέου σκοπὸν εἰς ἔργον προαγαγεῖν σπουδάζοντες, οἱ μὲν ἐν τοῖς ἀχράντοις ἐκεῖνοις σηκοῖς αὐτὸν ἀνεγόμενοι σώζεσθαι, οὔτε τὸ σέβας αἰθεσθέντες τοῦ τόπου, οὔτε τὸν καιρὸν· ἦν γὰρ τοῦ σωτηρίου Πάσχα πανήγυρις (65)· οὔτε τὴν ἱερωσύνην αὐτῆν φρίζαντες μεσιτεύουσαν Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ἀποκτείνουσι τὸν ἀνεύθυνον, σφάττουσιν αὐτὸν ἀπηνώς μετὰ καὶ ἄλλων ζῆ. Καὶ παραγαγόντες τούτου τὸ λείψανον πανταχοῦ κατατετρωμένον, ὁμῶς ἂν περιούραντες κατὰ πάντα σχεδὸν τόπον τῆς πόλεως, καὶ καταπομπεύσαντες σχετλίως, ἠκίζοντο ἀνηλεῶς C τὸ τῶν πληγῶν οὐκ αἰσθανόμενον σῶμα, διατομὸν τε καταμέλος (66)· καὶ οὐδὲ τῶν ἐντὸς ἀπογεύεσθαι κατὰ τοὺς θῆρας φειδόμενοι ἐκεῖνου, ὃν ἔχειν μεσότην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἔναγχος ἐνομίσθησαν. Πυρὶ τε παραδόντες τὸ ὑπολειφθὲν αὐτοῦ σῶμα, τὴν ἐκ τούτου κόνιν τοῖς ἀνέμοις παρέπεμπον, θηρίων πᾶσαν ὑπερακοντίσαντες ἀγριότητα. Ὡν ἀπάντων αἴτιος καὶ τῶν κακῶν σοφὸς οἰκοδόμος καθειστήκει Τιμόθεος. Τῷ μόντῳ γε Ζαχαρίᾳ τὰ περὶ τούτων δηγουμένῳ

moraretur, Timotheus, assumptis secum duobus episcopis qui legitime fuerant destituti, et clericis qui similiter, ut jam diximus, exsilio damnati fuerant; perinde ac si ordinari posset a duobus episcopis: nemine omnino ex orthodoxis episcopis Ægyptiacæ diocesis præsentē, quemadmodum in hujusmodi ordinationibus episcopi Alexandrini fieri solet, archiepiscopalem sedem, sicut ipse quidem putavit, occupat: adulterium palam inferre ausus Ecclesiæ, suum ipsius sponsum habenti, qui sacra in ipsa faciebat, et qui sedem juxta canonum præcepta administrabat. *Et aliquanto post*: Nihil aliud facere potuit beatus Proterius, quam, sicut scriptum est, dare locum iræ, et ad venerandum baptisterium confugere, ut eorum qui ad cædem B faciendam irruebant, impetum declinaret: quo maxime in loco, ipsis etiam Barbaris, et universis feris hominibus, qui sanctitatem ejus loci et permanantem inde gratiam ignorant, terror quidam oboriri solet. Nihilominus tamen hi qui consilium quod Timotheus ab initio habuerat, ad effectum perducere studebant, qui ne in immaculatis quidem illis septis Proterium servari sustinebant; nec loci sanctitatem reveriti, nec tempus ipsum: 300 erat enim tum dies festus Paschæ salutaris: nec sacerdotii dignitatem reformidantes, quæ inter Deum atque homines sequestra est; insontem occidunt, cumque eo sex alios crudeliter mactant. Et cadaver illius undequaque vulneratum circumducentes, per cuncta fere civitatis loca raptant atrociter, miserandum in modum ei insultantes, et corpus sensus omnis expers absque ulla misericordia verberantes, ac membratim secantes. Ac ne quidem veriti sunt ferarum more viscera illius degustare, quem paulo ante inter Deum atque homines interpretem ac sequestrum habere videbantur. Postremo quod reliquum erat corporis cum in rogam conjecissent, cinerem in ventos sparserunt, quasvis bestias crudelitate longe superantes. Quorum omnium malorum auctor atque architectus fuit Timo-

VARIÆ LECTIONES.

¹¹ C. C. ἐνεργοῦντα. ¹² C. C. αὐτόν. ¹³ C. C. ὁμῶς.

VALESH ANNOTATIONES.

(64) Καὶ δὴ χειροτονίαν παρὰ τῶν δύο δεξάμενος. Hunc locum emendavi ex codice Florentino in hunc modum: ὡς δὴ χειροτονίαν, etc. Id est: Perinde ac si ordinari potuisset a duobus episcopis. Certe in canone quarto concilii Nicæni diserte sancitum est, ut episcopus a tribus ut minimum provinciæ suæ episcopis ordinetur. Atque ita legit vetus interpretes hujus epistolæ, qui exstat in parte III synodi Chalcedonensis. Sic enim vertit: *Tanquam manus impositionem suscepturus a duobus, etc.*

(65) Ἦν γὰρ τοῦ σωτηρίου Πάσχα πανήγυρις. Liberatus in *Breviario*, cap. 15, non die festo Paschæ, sed ante triduum, occisum esse Proterium scribit. Sic enim ait: *Et ante triduum Paschæ, quo cæna Domini celebratur, ab ipsis turbis concluditur in ecclesia S. Memoria Proterius, quo se præ timore*

contulerat. Ibiq; eadem die in baptisterio occiditur, laniatur, ejicitur, et funus ejus incenditur, sparguntur et cineres ejus in ventos. Quæ omnia Liberatus præne ad verbum descripsit ex gestis de nomine Accicii, quæ Jacobo Sirmondo debemus.

(66) Διατομὸν τε καταμέλει. Scribendum est procul dubio διατερόντες κατὰ μέλη, ut ipsa orationis series demonstrat. Pro μέλη in codice Florentino legitur μέλος levi discrimine. Emendationem nostram confirmat Nicephorus in capite 17, lib. 15, qui ita diserte scriptum habet, ut conjeceram. Porro hic libellus precum episcoporum Ægyptiacæ diocesis ad Leonem imp., si quis cum integrum legere desiderat, habetur Latine in parte III synodi Chalcedonensis, cap. 41.

VARIORUM.

(9) Ἐνεργοῦντος — διέποντος. Legendum ἐνεργοῦντα — διέποντα. W. LOWTH.

theus. Porro Zacharias hæc in historia sua narrans, horum pleraque ita ut dixi gesta esse fatetur; sed Proterii culpa, qui gravissimos tumultus in urbe Alexandria excitaverat. Nec a populo, verum a quibusdam militaribus ea perpetrata esse contendit, nisus auctoritate epistolæ quam Timotheus ad Leonem imperatorem scripsit. Cæterum ad hæc vindicanda Leo imperator Stilam misit.

CAP. IX.

De circularibus litteris Leonis Augusti.

Scripsit etiam circulares litteras ad omnes orbis Romani episcopos, et ad eos qui in vita monastica excellabant, interrogans eos tum de Chalcedonensi synodo, tum de ordinatione Timothei cognomento Æluri. Simul etiam misit ad eos exemplaria libellorum precum, qui ipsi oblati fuerant tam ex parte Proterii, quam ex parte Timothei Æluri. Porro circulares Leonis litteræ sic habent: Exemplar epistolæ sacræ piissimi imperatoris Leonis, missæ ad Anatolium Constantinopolis episcopum, et ad metropolitanos, et reliquos totius orbis episcopos.

Imperator Cæsar Leo, Pius, Victor, Triumphator, Maximus, semper Augustus, Anatolio episcopo. Erat hoc quidem in votis pietati meæ, ut omnes orthodoxæ et sanctissimæ Ecclesiæ, cunctæ **301** item urbes imperii Romani, maxima quiete fruerentur, nec quidemquam accideret, quod earum fructum tranquillitatemque turbaret. Quæ vero nuper Alexandriæ contigerint, ea sanctitati tuæ nota jam esse equidem non dubito. Sed tamen ut rem omnem accuratius possis cognoscere, quæ causa tanti tumultus, tantæque perturbationis exstiterit, exemplaria libellorum precum quos religiosissimi episcopi et clerici ex supra dicta urbe Alexandria e. ex Ægyptiaca diocesi ad urbem regiam Constantinopolim venientes, adversus Timotheum pietati meæ obtulerunt: exemplaria item libellorum precum, quos quidam ex parte Timothei ad sacrum nostrum comitatum ab eadem urbe Alexandria venientes, tranquillitati nostræ porrexerunt, ad sanctitatem tuam misimus. Ita ut quid factum sit a Timotheo, quem populus et honorati ac decuriones et navicularii urbis Alexandrinæ sibi epi-

A δοκει, πεπράχθαι μὲν τὰ τούτων πλείω, ἐξ αἰτίας δὲ Προτερίου, μέγιστα; ταραχὰς τῇ Ἀλεξάνδρου ἐμπούησαντος· οὐκ ἔκ τοῦ δήμου ταῦτα τετολμηθῆσαι, ἀλλ' ἔκ τινων στρατιωτικῶν, ἐξ ἐπιστολῆς Τιμοθέου πιστούμενος πρὸς Λέοντα γεγεννημένης. Τούτοις μὲν οὖν ἐπιθήσων δίκην Στίλας πρὸς τοῦ βασιλέως Λέοντος ἐκπέμπεται.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Περὶ τῶν ἐγκυκλίων Λέοντος βασιλέως.

Ἐγκυκλίους δὲ χρῆται γράμμασιν ὁ Λέων, τῶν ἀνὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἐπισκόπων πυνθανόμενος, καὶ τῶν ἐν τῷ μοναδικῷ διαπρεπόντων βίω, περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, καὶ τῆς Τιμοθέου τὸ ἐπίκλην Αἰλοῦρου χειροτονίας, διαπεμφόμενος, καὶ τὰ ἴσα τῶν ἐπιθεδομένων αὐτῷ δεήσεων ἐκ τε τῆς μοίρας Προτερίου, ἐκ τε τῆς Τιμοθέου τοῦ Αἰλοῦρου. Σύγκειται δὲ τὰ ἐγκύκλια τούτοις τοῖς ῥήμασιν· Ἴσον θεοῦ γράμματος τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Λέοντος, πεμφθέντος· Ἀνατολίῳ (r) ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν μητροπολίταις, καὶ λοιποῖς ἐπισκόποις.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Λέων, Εὐσεβῆς, Νικητῆς, Τροπαιοῦχος, Μέγιστος, Ἀεισέβαστος, Αὐγουστος, Ἀνατολίῳ ἐπισκόπῳ. Δι' εὐχῆς μὲν ἦν τῇ ἐμῇ εὐσεβείᾳ, ἀπάσας τὰς ὀρθοδόξους ἀγιωτάτας Ἐκκλησίας, ἔτι γε μὴν καὶ τὰς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων πολιτείαν πόλεις, μέγιστης ἡσυχίας ἀπολαύειν, μηδὲν δὲ συμβαίνειν τὴν αὐτῶν κατάστασιν καὶ γαλήνην διαταράττον. Οἶα δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐναγχοῦς συνέθη, εἰδέναι μὲν ἤδη πεπεσμεθα τὴν σὴν ὁσιότητα. Ἴνα δὲ τελεώτερον περὶ πάντων διδαχθῆς, ποῖα αἰτία τοῦ τοσούτου θορυβοῦ καὶ τῆς συγχύσεως γέγονε, τὰ ἴσα τῶν δεήσεων ἃς οἱ εὐλαθέστατοι ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ ἀπὸ τῆς προλεχθείσης πόλεως καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως εἰς τὴν βασιλίδαν Κωνσταντίνου πόλιν παραγενόμενοι κατὰ Τιμοθέου τῇ ἐμῇ εὐσεβείᾳ ἐκόμισαν· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴσα τῶν δεήσεων, ἃς εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν στρατόπεδον ὑπὸ Τιμοθέου ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων παραγενόμενοι, τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιθεδώκασι γαλήνῳτῃ, πρὸς τὴν σὴν θεοσέβειαν ἀπεστελαμεν. Ὡστε τί πέπρακται παρὰ τοῦ εἰρημένου Τιμοθέου, ὃν ὁ τε τῆς Ἀλεξανδρέων δήμος, καὶ ἀξιωματικοὶ, καὶ πολιτευόμενοι (67), καὶ

VALESII ANNOTATIONES.

(67) Καὶ ἀξιωματικοὶ καὶ πολιτευόμενοι. Quinam sint ἀξιωματικοί, et quinam dicantur πολιτευόμενοι, jam pridem observavi in Adnotationibus ad Ammianum Marcellinum, p. 14, et pag. 225. Utrosque similiter jungit Gregorius Nazianzenus in epistola 49, ad Olympium ita scribens, πάντας πολίτας τε καὶ πολιτευτάς καὶ ἀξιωματικούς, id est, universos cives et decuriones et honoratos. Idem Gregorius in epist. 22 ad Cæsarienses, eosdem simul jungit his verbis, τοῖς ἔκ τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ βου-

λευτικοῦ τάγματος, id est, his qui sunt ex Honoratorum aut ex Decurionum ordine. Recte ergo vetus interpres hujus epistolæ vertit, honorati, et curiales et naucleri. Naucleri sunt navicularii Νηϊαί, qui annonam ex Ægypto Constantinopolim convehant. Eorum corpus instituisse videtur Aurelianus, ut ipsemet indicat in epistola ad Arabianum quam citat Vopiscus. In veteribus Glossis ναύκληρος; exponitur Navicularis. Hesychius vero, dominum navis ita dici scribit. Hi navicularii Alexan-

VARIORUM.

(r) Ἀνατολίῳ. Anatolius, Dioscuri Alexandrini apud Constantinopolim apocrisiarius, ab eo in latrocinio Ephesino, Flaviano patriarchæ CP. deposito, nondum autem defuncto, suffectus anno 449, episcopus CP. factus: quo tutius sedem suam

retineret, ac Theodosii imp. et Leonis papæ favorem captaret, anno 450, collecta Constantinopoli synodo, Eutychis et Nestorii errores damnavit, et Leonis epistolam ad Flavianum subscriptione sua comprobavit. Obiit anno 458. Guil. Cave.

ναύκληροί, ἐπίσκοποι ἐαυτοῖς αἰτοῦσι, καὶ περὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων τῶν ὑφεί τῶν δεήσεων παρεχομένων (68), καὶ πρὸς τοῦτοις, περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, ἦτιν οὐδαμῶς συναينوῦσι, καθὰ αἱ ὑποτεταγμένα δεήσεις αὐτῶν σημαίνουσι, φανερώς δυνηθῆναι μαθεῖν τὴν σὴν οὐσίτητα. Ἡ σὴ τοιγαροῦν εὐλάβεια ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξους ὁσίους ἐπισκόπους τοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος κατὰ τῆνδε τὴν βασιλίδα πόλιν ὑάγοντας, ἔτι γε μὴν καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικούς πρὸς ἐαυτὸν παραχρῆμα ποιησάτω συνελθεῖν. Καὶ πάντων ἐπιμελῶς τρακτευθέντων καὶ δοκιμασθέντων, ἐπειδὴ νῦν ἡ Ἀλεξάνδρου πόλις τετάραται, ἤσπινος τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἡσυχίας μεγίστη ἔστιν ἡμῖν φροντίς, ἔπατε τὸ δοκοῦν περὶ τοῦ προειρημένου Τιμοθέου καὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, ἀνευ τινὸς ἀνθρωπίνου φόβου, καὶ δίχα χάριτος καὶ ἀπεχθείας, μόνον τὸν τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενοι, ἐπειδὴ ἴστε ὡς περὶ τοῦ πράγματος τούτου τῆ ἀχράντῳ θεότητι λόγον δώσατε. Ἦνα περὶ πάντων δι' ὑμετέρων γραμμάτων τελείως διδαχθέντες, τὸν ἀρμόζοντα τύπον δοῦναι δυνηθῶμεν. Καὶ αὐτὴ μὲν ¹¹ πρὸς Ἀνατόλιον. Τὰ παραπλήσια δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους γέγραφε, καὶ πρὸς τοὺς ἐπισήμους, ὡς λέλεκται μοι, τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὸν ἄσκειον καὶ αὔλον διαθλευόντων βίον. Ὡν ἦν καὶ Συμεώνης, ἐπὶ ¹² κίονος πρῶτος τὴν σάσιν ἐξευρηκώς, οὗ καὶ κατὰ τὴν προτεραίαν ἱστορίαν ἐμνήσθημεν, ἐς οὗς καθειστήκεισαν Βαράδατος καὶ Ἰάκωβος (69) οἱ Σύροι.

¹¹ Lib. 1, cap. 13.

¹² C. C. καὶ αὐτὰ μὲν. ¹³ ὁ ἐπὶ.

VARIÆ LECTIONES.

VALESI ANNOTATIONES.

drini, fiscales species, ac præcipue onus frumentarii commeatus ex Ægypto et ex urbe Alexandria Constantinopolim suo periculo transportabant, ut docet lex 32 cod. Theod. de naviculariis, et lex sexta Cod. Justiniani, de naviculariis et naucleris. Porro eorum prædia obnoxia erant naviculariæ functioni, ita ut quisquis ea quolibet modo comparasset, eidem functioni seu translationi teneretur obnoxius, pro ea parte quam possidebat, ut docet titulus *De prædiis naviculariorum*. Ex quo intelligendus est Augustini locus in sermone primo de vita clericorum suorum, ubi dicit: *Bonifacii hæreditatem suscipere noluit: non misericordia, sed timore. Navicularium noluit esse Ecclesiam Christi. Multi sunt quidem qui de navibus acquirunt. Tamen una tentatio est, si irel navis et naufragaret. Nominis ad tormenta daturi eramus, ut de submersione navis secundum consuetudinem quaeretur, et torqueretur a iudice qui essent de fluctibus liberati. Sed non eos daremus. Nullo enim pacto hoc facere deceat Ecclesiam. Onus ergo fiscale persolveret. Id est, fiscales species quas navis transferebat ex Africa in portum urbis Romæ. Id enim diserte jubet imperator in lege 32 citata, his verbis: Ita ut super naufragiorum quæ contigerint casibus, usitato more nequaquam feratur acceptus: sed hæc dispendii lætania in omne naviculariorum concilium, pro rata vitæ contingentis muneris deferatur. Vide legem 2, in codice Theodosiano, de naufragiis.*

(68) Τῶ ὑφεί τῶν δεήσεων παρεχομένων. Α-

scopum postulant: de aliis item rebus quæ in præcum textu continentur: præterea de Chalcedonensi synodo, cui supra memorati nequiquam consentiunt, sicut preces eorumdem subjectæ demonstrant: sanctitas tua aperte possit cognoscere. Tua igitur reverentia omnes sanctos episcopos orthodoxos, qui nunc in hac urbe regia commorantur, sed et reverendissimos clericos quamprimum ad se faciat convenire. Et cunctis accurate tractatis atque examinatis, quando quidem Alexandrina civitas jam perturbata est, de cuius statu ac tranquillitate plurimum solliciti sumus, certiores nos facite quidnam de supra memorato Timotheo et de Chalcedonensi synodo sentiatis: idque omni humano timore procul amandato, sine odio cuiusquam aut gratia: solum omnipotentis Dei timorem præ oculis habentes: quippe qui probe sciatis vos rationem hujus rei intemeratæ Divinitati esse reddituros. Quo nos per litteras vestras perfecte de omnibus edocti, competentem formam edere valeamus. Et hæc quidem epistola missa est ad Anatolium. Similia vero Imperator scripsit, tum ad reliquos episcopos, tum ad celeberrimum quemque eorum qui tunc temporis, ut jam dixi, vitam a materia remotam, omnique apparatu destitutam **302** agebant. Ex quorum numero fuit Symeones, qui primus stationem in columna excogitavit, de quo in superiore libro mentionem fecimus. Inter illos fuerunt etiam Baradatus et Jacobus Syri ¹².

sentior Henrico Savilio, qui in margine sui codicis adnotavit legendum sibi videri *παραπομπῶν*, quemadmodum legit etiam Christophorus. Atque ita scriptum habet Niceph. in c. 18, l. xv.

(69) Βαράδατος καὶ Ἰάκωβος. Nicephorus Callistus Jacobum hunc Nisibenum nominat, additque, tam ejus, quam Varadati mentionem fieri a Theodorito in historia *Philotheo*. Theodoritus tamen in capite 21 *Philothei*, Jacobum Nisibenum fuisse non dicit, nequaquam id omisurus, si revera Nisibenus fuisset. Nam cum posteriorem hunc Jacobum priori illi Jacobo Nisibeno similem fuisse notet, non solum nomine, verum etiam moribus ac dignitate; uterque enim sacerdos fuit; si Nisibenus etiam fuisset, nequaquam id omisisset eo loco Theodoritus. Sed neque Theodoros Lector in lib. primo *Collectaneorum*, Jacobum hunc posteriorem qui Leonis Ang. circularibus litteris rescripsit, Nisibenum facit, nec Theophanes in *Chronico*, pag. 96. Exstat etiam epistola Theodoriti ad hunc Jacobum scripta, in qua illum presbyterum ac monachum appellat. Pro Baradato Theophanes Bardam dicit, corrupte, ut opinor. In in parte synodi Chalcedonensis, pag. 375, inter monachos quibus Leo imp. scripsit litteras, primus nominatur Jacobus monachus Nisibenus, deinde Symeones et Baradatus. Eorum meminit etiam Ephremius Antiochenus episcopus in epist. ad monachos ἀποσχετάς, id est Severianos, et in oratione tertia quam scripsit ad Domnum et Joannem monachos, ut legitur apud Photium.

CAP. X.

De his quæ episcopi et Symeones Stylita rescripserunt.

Primum igitur Leo episcopus senioris Romæ scripsit pro defensione synodi Chalcedonensis, et ordinationem Timothei, utpote illegitime factam, improbavit. Quam Leonis epistolam imperator Leo ad Timotheum Alexandrinum episcopum misit per Diomedem silentiarium, regalium bajulum præceptorum. Cui rescripsit Timotheus, Chalcedonensem synodum et Leonis epistolam reprehendens. Harum Epistolarum exemplaria exstant in collectione Epistolarum quæ vocantur *Encyclicæ*. A me autem consulto prætermissa sunt, ne hoc opus multitudine epistolarum oneraretur. Aliarum quoque civitatum episcopi decretis Chalcedonensis synodi firmiter adhæserunt, et ordinationem Timothei uno consensu omnes condemnarunt. Solus Amphilo-chius, episcopus Sidæ, in epistola quam scripsit ad imperatorem, Timothei quidem ordinationem graviter reprehendit: Chalcedonensem autem synodum non admisit. **303** Scripsit de istis rebus Zacharias rhetor, qui epistolam quoque Amphilo-chii Historiæ suæ intexuit. Sed et sanctæ memoriæ Symeones duas epistolas de hoc argumento scripsit: alteram ad Leonem imperatorem, alteram ad Basilium, episcopum urbis Antiochiæ. Ex quibus eam quæ ad Basilium scripta est, utpote brevior, hic apponam. Sic autem habet:

A

ΚΕΦΑΛ. V.

Περὶ ὧν οἱ ἐπίσκοποι καὶ Συμεῶν ὁ κιονίτης ἀντέγραψεν.

Τοιγαροῦν πρῶτον ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπίσκοπος Λέων ὑπὲρ τε τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου γέγραφε, τὴν τε Τιμοθέου χειροτονίαν ἀπεδοκίμασεν, καὶ ἀθέσμως (70) γενομένην. Ἦντινα τοῦ Λέοντος ἐπιστολὴν, Λέων αὐτοκράτωρ Τιμοθέῳ διαπέμπεται τῷ τῆς Ἀλεξανδρέων προέδρῳ, Διομηδοῦς σιλεντιαρίου (71) (s) τοῖς βασιλικαῖς κελεύσμασι διακονησαμένου. Πρὸς δὲ καὶ ἀντέγραψε Τιμόθεος, μεμφόμενος τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, καὶ τὴν Λέοντος ἐπιστολὴν. Ὡν τὰ ἀντίγραφα σώζεται ἐν τοῖς καλουμένοις Ἐγκυκλίσις (72). Ἔμοι δὲ παρῆται, ἵνα μὴ πλήθος ἐπαγάγω τῷ παρόντι πόνο. Καὶ οἱ τῶν ἄλλων δὲ πόλειον ἐπίσκοποι, τοῖς ἐν Καλχηδόνι τυπωθεῖσιν ἐνέμειναν, καὶ τὴν Τιμοθέου χειροτονίαν ἀπάσαις κατέκριναν ψήφοις Ἀμφιλόχιος (37) δὲ μόνος ὁ Σίδης, ἐπιστολὴν γέγραφε πρὸς τὸν βασιλέα, καταδοῦσαν μὲν τῆς Τιμοθέου χειροτονίας, οὐκ ἀποδεχομένην δὲ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον. Ἄπειρ καὶ ταῦτα Ζαχαρία τῷ βήτορι πεπόνηται, τῷ καὶ τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν Ἀμφιλοχίου ἐντεταχθεὶ ἐν τῷ αὐτοῦ συγγράμματι. Γράφει δὲ καὶ Συμεῶνης ὁ τῆς δόξας λήξεως περὶ τούτων ἐπιστολῆς δύο, πρὸς τε Λέοντα τὸν αὐτοκράτορα, πρὸς τε Βασίλειον, ἐπισκοποῦντα τὴν Ἀντιόχου. Ὡν τὴν πρὸς Βασίλειον βραχυλογοῦσαν, ἐντιθημι τῆδέ μου τῆ συγγραφῇ, ὥδε πως ἔχουσαν.

VALESHI ANNOTATIONES.

(70) Καὶ ἀθέσμως. Assentior Christophorsono et Savilio, qui pro καὶ, emendarunt ὡς. Sensus enim prorsus ita postulat. Certe in his Evagrii libris, καὶ pro ὡς frequentissime positum erat, quod nos manuscripti exemplaris auctoritatem secuti emendavimus. Hic vero cum ms. codex ab editis exemplaribus nihil discreparet religio nobis fuit quidquam immutare.

(71) Σιλεντιαρῖον. Hujus silentiarii nomen in vulgatis editionibus et apud Nicephorum desiderabatur. Nos vero ex optimo codice Florentino illud restituumus, in quo discrete scriptum habetur Διομηδοῦς σιλεντιαρίου. De silentiariis nonnihil observavi jampridem in Adnotationibus ad Ammianum Marcellinum.

(72) Ἐν τοῖς καλουμένοις Ἐγκυκλίσις. Pessime hunc locum intellexit Christophorsonus, ut ex versione ejus apparet: sic enim vertit: *Istarum epistolarum exemplaria exstant in litteris Leonis imperatoris, generatim ad omnes scriptis*, etc. Verum Liberatus diaconus in *Breviario*, cap. 45, quænam sint Encyclicæ istæ optime declarat his verbis. Imperator scripsit singularum civitatum episcopis de utroque negotio, consulens quid fieri oportet, etc. Qui rescribunt, Chalcedonensem synodum

C usque ad sanguinem vindicandam; Timotheum vero non solum inter episcopos non haberi, sed etiam Christiana appellatione privari. Et hæ epistolæ vel relationes episcoporum omnium, in uno codice corpore vocantur Encyclicæ. Cæterum hæ Encyclicæ pæne omnes in Latinum sermonem conversæ, habentur in parte III synodi Chalcedonensis, p. 572, editionis Coloniensis et sequentibus deinceps paginis, opus eximium ecclesiasticæ antiquitatis, quod utinam Græce quoque exstaret. Earum mentio fit apud Victorem Tunonensem in *Chronico*.

(73) Ἀμφιλόχιος. Hujus Amphilo-chii Sidæ episcopi mentio fit apud Photium in *Bibliotheca*, cap. 52. Ubi Attici et Sisinnii episcoporum Constantinopolis, epistolæ ad eum scriptæ referuntur. Interfuit idem Amphilo-chius synodo Ephesinæ et synodo Chalcedonensi, ut ex Actis synodicis apparet. Cæterum Eulogius Alexandrinus episcopus, in libro testatur Amphilo-chium hunc episcopum Sidæ, quamvis initio affirmasset, in litteris suis ad Leonem imp. se Chalcedonensi synodo minime assentiri, paulo post tamen eidem synodo consensisse ac subscripsisse. Eulogii verba refert Photius in *Bibliotheca*, pag. 879.

VARIORUM.

(s) Σιλεντιαρῖον. Silentarius, circa silentium occupatus; qui in palatio vel alibi silentium indicit. Est et nomen dignitatis. Horum duo ordines: prior vlior, atque idem cum eo qui in patriarchalibus secretis ὁ ἐπὶ τῶν σεκρέτων dicebatur, et silentium ac quietem populo indicēbat. Hinc est in Glossis vet. Græco-Latinis ἡσυχοποιός, *Silentarius*. Alter ordo erat longe honoratior, præeratque secretis imperatoris, et inter clarissimos recensetur, I. *Jubemus*, S. C. de silent. et decur. Sic

Meursius in *Gloss. Græco-arab.* Videtur ergo prior dicit, quod silentium jubeat: at alter, quod silentium præstet, nempe silentis et arcanis præfectus. (Matinius et Suicerus in *Lexicis*.) Nicolaus Alemanus Notis in Procopii *Historiam arcanam*, pag. 105, ait: Cubiculum anterior ex quo statim in ipsum imperatoris ibatur cubiculum, ob silentium quod principis reverentia servabatur, vocatum fuisse *silentium*; et intimi illi cubicularii *silentiarii*.

Τῷ Δισπότῃ μου τῷ ἑνωτάτῳ καὶ ἀγιωτάτῳ φιλοθέῳ Βασιλεῖω ἀρχιεπισκόπῳ, ὁ ἀμάρτωλός καὶ ταπεινός Συμεώνης ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Νῦν εὐχαιρον εἶπειν, Δέσποτα, Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπέστρεψε τὴν προσευχὴν ἡμῶν, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ' ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν. Δεξάμενος γὰρ τὰ γράμματα τῆς ὑμετέρας ἀξιοτήτος, ἰθαύμασα τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐσεβείαν τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν βασιλέως, τὴν πρὸς τοὺς ἁγίους Πατέρας· καὶ τὴν τούτων βεβαίαν πίστιν, ἣν ἐπέδειξε καὶ ἐπιδείκνυται. Καὶ τοῦτο οἷα ἐξ ἡμῶν τὸ δῶρον, καθὼς καὶ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος λέγει, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ, τοῦ ταύτην δεδωκότος τὴν προθυμίαν διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν. Καὶ μετ' ὀλίγου Δὴ κτῆν ὁ ταπεινός καὶ εὐτελής, τὸ ἔκτρωμα τῶν μοναχῶν, ἐγνώρισα τῇ αὐτοῦ βασιλεῖ τὴν ἐμὴν πρόβειν, τὴν περὶ τὴν πίστιν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναληλυθότων ἑξακοσίων τριάκοντα, ἐμμένων καὶ ὑποστηριζόμενος· ὑπ' αὐτῆς τῆς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φανερωθείσης. Εἰ γὰρ μεταξὺ δύο ἢ τριῶν συνελθόντων διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, πάρεστιν ὁ Σωτὴρ, πῶς μεταξὺ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἁγίων Πατέρων ἐνεχώρει, εἰ μὴ ἦν ἀπ' ἀρχῆς μετ' αὐτῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Καὶ μεθ' ἕτερα· Διὸ Ἰσχυε καὶ ἀνδρίζου ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας, καθάπερ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Νκυῆ ὁ δούλος Κυρίου ὑπὲρ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Πάντα τὸν ὑπὸ τὴν σὴν ὁσιότητα εὐλαβῆ κληρον, καὶ τὸν εὐλογημένον καὶ πιστότατον λαόν, ἐξ ἐμοῦ προρεῖπειν παρακληθῆτι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ τῆς ἐξορίας Τιμοθέου τοῦ Αἰλουρου, καὶ τῆς χειροτονίας Τιμοθέου τοῦ Σαλοφακιάλου. Καὶ περὶ Γεννάδιου καὶ Ἀκακίου, τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν.

Ἐπὶ τούτοις Τιμόθεος ἐξορίαν κατακρίνεται (1), κλεισθεὶς καὶ αὐτὸς τὴν Γαγγρηῶν οἰκεῖν. Οἱ δ' οὖν τῆς Ἀλεξανδρέων, διάδοχον Προτερίου Τιμόθεον ἐπίσκοπον ἕτερον προχειρίζονται· ὃν οἱ μὲν ἐχάλουν βασιλικόν (74), οἱ δὲ Σαλοφακίαν. Ἀνατολίου δὲ πλειυτήσαντος, τὸν θρόνον τῆς βασιλευούσης διαδέχεται Γεννάδιος (2)· καὶ μετ' αὐτὸν Ἀκάκιος, ὃς τοῦ καταγωγίου τῶν ὄρφανῶν προεστήκει κατὰ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν.

VALESH ANNOTATIONES.

(74) Οἱ μὲν βασιλικόν. Sic etiam scriptum habet Nicephorus. Verum in *Breviario Liberati*, cap. 16, id cognomentum Timothei longe aliter scribitur. Sic ait Liberatus: *Et exsilio relegatur Timotheus Ælurus Chersonam arcta custodia, et fit pro Proterio Timotheus cognomento Salophaciolus sive Albus*. Verum in Liberato scribendum est *Albus*, quemadmodum docet Theophanes in *Chronico* iis verbis: Τιμόθεος δὲ ἄλλος ἐπίκλην Λευκός, ὁ καὶ Σαλο-

Domino meo religiosissimo et sanctissimo, Dei amantissimo Basilio archiepiscopo, peccator et humilis Symeones, in Domino salutem. Nunc merito dicere possumus, Domine Deus qui non amovit precationem nostram, nec misericordiam suam avertit a nolis peccatoribus. Accepitis enim litteris amplitudinis vestre, admiratus sum zelum ac pietatem Deo charissimi imperatoris nostri, quam erga sanctos Patres et erga illorum firmissimam fidem, cum antea semper, tum nunc quoque ostendit. Atque hoc donum non ex nobis, sicut sanctus Apostolus dicit, sed ex Deo qui hoc illi studium per vestras preces largitus est. *Et paulo post*: Quapropter ego quoque humilis et exiguus, abortus monachorum, animi mei sententiam imperiali ejus majestati significavi, de fide sexcentorum triginta sanctorum Patrum qui Chalcedone congregati sunt, persistens et fundatus in ea fide quæ a sancto Spiritu revelata est. Etenim si Servator noster, ubi duo tresve in nomine ipsius congregati sunt, adest in medio illorum, quomodo fieri posset inter tot ac tantos sanctos Patres, ut Spiritus sanctus prorsus cum illis non esset? *Et aliquanto post*: Quamobrem fortis esto, et viriliter age, quemadmodum Jesus Nave, servus Domini, pro populo Israelitarum. Universum religiosum clerum qui sub tua est sanctitate, et benedictam ac fidelissimam plebem, meo nomine salutes velim.

CAP. XI.

De exsilio Timothei Æluri, et de ordinatione Timothei Salofacioli. Item de Gennadio et Acacio, Constantinopolitanis episcopis.

Post hæc Timotheus damnatur exsilio, et in Gangrensi civitate perinde, ac Dioscorus, jussus est degere. Igitur Alexandrini alterum Timotheum Proterii successorem elegerunt: quem alii quidem Basilicum, alii vero Salofaciolum nominabant. Interim mortuo Anatolio, episcopatum urbis regie sortitus 304 est Gennadius; cui successit Acacius, qui orphanorum hospitio præfectus fuerat.

VARIORUM.

(1) Ἐξορίαν κατακρίνεται. Gangram, Paphlagoniæ urbem, ac deinde Chersonesum relegatus est Timotheus, et in exsilio octodecim annos exegit, ut testatur Evagrius libro III, cap. 4; exsiliium ejus cœpisse anno 457, Caveus; anno 459, Pagius scribit.

(2) Γεννάδιος. Gennadius, primum Ecclesiæ CP.

φακιάλος χειροτονήθη. Idem scribit Cedrenus. Quid ergo dicendum est? Utrum in Evagrion λευκός scribendum esse dicemus pro βασιλικός? An fortasse Salofaciolus regium significat? Certe φακίον Græcis est fascia, quod pro diademate regio accipi potest. Verum nihil certi ex hoc cognomento elici potest, cum varie scribatur apud veteres scriptores.

presbyter, anno 458 Anatolio in episcopatum ejusdem Ecclesiæ successit. Collapsam Ecclesiæ suæ disciplinam omni mox studio redintegrare cœpit; vir erat lingua nitidus et ingenio acer. Plura de eo apud Theodorum Lect. lib. I. E vita excessit anno 471. CAVEUS, PAGIUS.

CAP. XII.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

De terræ motu qui contigit Antiochiæ, trecentis et quadraginta septem annis post illum qui temporibus Trajani contigerat.

Porro anno secundo imperii Leonis, ingens terræ motus ac successio contigit Antiochiæ, cum quædam a populo civitatis illius facta essent, plena-furoris ac dementiæ, ipsamque bestiarum feritatem longe superantia. Quæ quidem tantæ cladis velut proœmium quoddam exstitit. Accidit autem ingens hæc calamitas, anno quingentesimo sexto a conditu urbis Antiochiæ, circa horam noctis quartam, die quartodecimo mensis Gorpixi, quem Romani Septembrem vocant; imminente die Dominica, indictione undecima. Sextus hic terræ motus accidisse dicitur, trecentis quadraginta et septem annis elapsis ab illo terræ motu qui Trajani temporibus contigerat. Nam ille quidem terræ motus sub Trajano, accidit anno centesimo et quinquagesimo nono, ex quo civitas libera et sui juris fuerat ap-

Περὶ τοῦ γεγονότος ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ, μετὰ ἑτη τριακοσίου μὲν τοῦ κατὰ Τραϊανόν.

Ἄνὰ δὲ τὸ δεύτερον ἔτος Λέοντος (v) τῆς βασιλείας, κλονός τῆς γῆς ἐξαίσιος καὶ βρασμὸς ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου γίνεται, τινῶν μὲν παρὰ τοῦ κατ' αὐτὴν δήμου προγεγεννημένων, πρὸς πᾶσαν ἐκβακχευθέντων μάβλιαν, πάσης τε θηριώδους ἐπέκεινα γενομένων γνώμης, ὥσπερ δὲ προοίμιον τοῖς τοιοῦτοις κακοῖς παρασχομένων. Γίνεται γοῦν χαλεπώτατος ἕκτος καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος χρηματιζούσης τῆς πόλεως (x), περὶ τετάρτην ὥραν τῆς νυκτός, τετάρτην καὶ δεκάτην ἄγοντος ἡμέραν τοῦ Γορπιαίου μηνός, ὃν Σεπτέμβριον Ῥωμαῖοι προσαγορεύουσι, Κυρίας ἐπικαταλαβούσης ἡμέρας, ἀνὰ τὴν ἐνδεκάτην ἐπινέμησιν τοῦ κύκλου. Ἐκτος (75) τυγχάνειν ἱστορούμενος (y) ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριακοσίων (76) (z) διφρηκῶτων ἐναυτῶν, ἐξότου δὲ κατὰ Τραϊανὸν γέγονεν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔναυτον καὶ πενηκοστὸν (77) καὶ

VALESII ANNOTATIONES.

(75) Τοῦ κύκλου ἐκτός. Pessime hunc locum interpretatus est Musculus. Christophorsonus vero, cum hæc verba non intelligeret, in versione sua prætermisit. Me quidem diu multumque torsit hic locus. Tandem tamen hunc ejus sensum esse deprehendi. Postquam Evagrius tempus quo terræ motus contigit Antiochiæ, principatu Leonis Augusti, certis notis designavit, anni scilicet, mensis, hebdomadis, ac diei, et indictionis: addit postremo τοῦ κύκλου ἐκτός. Id est, sine ulla cyclorum ambage terræ motum illum contigisse, exactis trecentis quadraginta ac septem annis post terræ motum illum qui temporibus Trajani acciderat. Quippe hæc temporis nota nullum habet cyclum. Priores vero temporis notæ ab Evagrio assignatæ, cyclorum sunt seu periodorum. Nam et indictio cyclus est quindecim annorum, et hebdomas ac mensis et annus circuli sunt ac periodi perpetuo recurrentes. Hæc igitur est mea de hujus loci expositione sententia. Si quis tamen certiora attulerit, eam mutare non detrectabo. Vide cap. 33, lib. iii. Potest etiam aliter accipi hic locus, mutato tantum accentu hoc modo: Ἐκτος τυγχάνειν ἱστορούμενος. Ut si sensus est: Sextus hic esse dicitur terræ motus qui Antiochiam concussit. Nec jam dubito quin hæc vera sit interpretatio hujus

loci. Certe in ms. codice Telleriano ἕκτος diserte scribitur cum aspiratione, et accentu in prima syllaba.

(76) Μ' καὶ τριακοσίων. Hunc locum restitui ex optimo codice Florentino, in quo diserte ita scribitur, ζ' καὶ μ', id est ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα. Atque ita prorsus legitur apud Nicephorum in capite vicesimo libri xv. — Atqui ζ' καὶ μ' exhibet etiam codex Roberti Stephani, quod observavit Matth. Shorting.

(77) Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔναυτον καὶ πενηκοστόν. Baronius in *Annalibus ecclesiasticis* ad annum Christi 111 Evagriū falli dicit, qui terræ motum illum qui regnante Trajano factus est Antiochiæ, accidisse scribat anno juxta Antiochenos 159. Nam terræ motus ille contigit Messala et Pedone consulibus, ut ex Dione constat, qui Pedonem consulem in illo terræ motu perisse asserit. Porro Messalæ ac Pedonis consulatus incidit in annum Christi 115, ut convenit inter omnes chronologos. Erat tunc annus juxta Antiochenos centésimus sexagesimus tertius, non autem quinquagesimus nonus, ait Evagrius. Anni enim Antiochenorum, quadraginta et octo annis natalem Christi antevenerunt. Porro de his Antiochenorum, ex antiquis quidem auctor *Chronici Alexandrini* optime locutus est in

VARIORUM.

(v) Ἄνὰ τὸ δεύτερον ἔτος Λέοντος. Hunc terræ motum ad annum primum Leonis imp. annumque Christi 457 retrahit Pagius: quo anno 14 dies Septembris in Sabbatum incidit. Vid. ipsum ad ann. 458, n. 6. W. Lowth.

(x) Χρηματιζούσης τῆς πόλεως. Cum Romani gentem devictam in formam provinciæ redegerant, mos erat ut imperator illico edictum scriberet et publicaret, quo primum renuntiatus erat ipse imperator gentis subactæ dominus et triumphator; deinde statutum erat ut provinciales novis quibusdam privilegiis uterentur. Hujus rei exemplum, quod ad hanc ipsam Antiochiæ civitatem spectat, citatur a Joanne Gregorio Oxoniensi, ex Joannis Antiocheni *Geographia* ms. lib. ix, his verbis: Προετέθη ἐν Ἀντιοχείᾳ ἡ ἐλευθερία αὐτῆς, ὅτε ἐγένετο ὑπὸ Ῥωμαίους, τῇ εἰκάδι τοῦ Ἀρτεμησίου μηνός, πεμφθεῖσα παρὰ τοῦ αὐτοῦ Καίσαρος Ἰουλίου. Τὸ οὖν ἡδικτον προετέθη, περιέχον οὕτως: Ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ μητροπόλει ἱερὰ καὶ ἀσύλῳ αὐτονόμῳ, καὶ ἀρχούσῃ καὶ προκαθημένη τῆς Ἀνατολῆς, Ἰούλιος Γάιος Καίσαρ, κ. τ. λ. Provinciales autem,

ut hanc imperatoris benevolentiam æterna memoria conservarent, publica sua negotia a tempore hujus Edicti censebant, χρηματίζει οὖν (ut pergit idem Joannes Antiochenus) ἡ μεγάλη Ἀντιόχεια κατὰ τὴν ἔτος πρῶτον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ Καίσαρος Γάτου Ἰουλίου. Ob hanc rationem hæc Antiochenisim æra, quæ annum nativitatæ Dominicæ spatio quadraginta et octo annorum præcedit, peculiari modo dicitur χρηματισμὸς τῶν Ἀντιοχέων. (Vide inter opera Joannis Gregorii, pag. 161, ed. London. an. 1684, citante Matthæo Shorting.)

(y) Ἐκτος τυγχάνειν ἱστορούμενος. Quartus erat hic terræ motus juxta Malalam a Pagio citatum. W. Lowth.

(z) Ἐπτὰ καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριακοσίων. Revera elapsi sunt tantum 343 anni, scilicet ab anno Chr. 115 ad annum 457. Sed et lapsus est Evagrius, cum terræ motum qui sub Trajano contigit, in annum Antiochenum 159 conjicit, adeoque cum anno Christi centesimo undecimo copulat, qui revera ad annum æræ Antiochenæ 163 referendum erat, ut observavit hic Valesius. W. Lowth.

ἑκατοστὸν ἀγούσης τῆς πόλεως ἔτος τῆς αὐτονομίας γέγονεν· ὁ δὲ γε ἐπὶ Λέοντος, ἔκτειν καὶ παγτακοισιστὸν, ὡς τοῖς φιλοπονήσασιν ἐκτίθεται. Οὕτως τοίνυν ὁ σεισμός τῆς Καινῆς τὰς οἰκίας ἀπάσας σχεδὸν καταθέβληκε, πολυανθρώπου ταύτης γεγενημένης, καὶ οὐδὲν ἐχούσης ἔρημον, ἢ ὄλω; ἡμελημένον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐξησκημένης τῇ φιλοτιμίᾳ τῶν βασιλείων πρὸς ἀλλήλους ἀμιλλωμένων. Τῶν τε βασιλείων ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος οἶκος κατεβλήθησαν, τῶν ἄλλων σὺν τῷ παρακειμένῳ βαλανεῖο μαινάντων, τῷ γε καὶ λούσαντι τὴν πόλιν παρὰ τὴν συμφορὰν ἐκ τῆς πρότερον ἀχρηστίας, ἀνάγκη τῶν τοῖς ἄλλοις βαλανείοις συμβεβηκότων. Κατέβριψε δὲ καὶ τὰς στοάς τὰς πρὸ τῶν βασιλείων, καὶ τὸ ἐπ' αὐταῖς Τετράπυλον, καὶ τοῦ ἰσποδρόμου δὲ τοὺς παρὰ τὰς θύρας πύργους, καὶ τινὰς τῶν ἐπ' αὐτοὺς στοῶν (78). Κατὰ δὲ τὴν Παλαιάν, τῶν μὲν στοῶν ἢ οἰκημάτων πτώσις ὄλω; οὐκ ἔψαυσε. Τῶν δὲ Τραϊανοῦ καὶ Σεβήρου καὶ Ἀδριανοῦ βαλανείων, μικρὰ κατατείσας, ἀνέτριψε· καὶ τῆς γε Ὀστρακίνης (79) οὕτω καλουμένης γειτονίας, τινὰ συγκατέβαλε σὺν ταῖς στοαῖς, καὶ τὸ καλούμενον Νυμφαῖον (80) βίψας. Ὡς τὸ καθέκαστον περιέργως Ἰωάννη Ἰστόρηται τῷ βῆτορι. Φησὶ δ' οὖν ὡς χίλια χρυσίου τάλαντα πρὸς τοῦ βασιλέως ἐκ τῶν φόρων ἀφείθη τῇ πόλει, καὶ τοῖς πολίταις δὲ τῶν ἔφρατισμένων (81) τῷ πάθει

A pellata. Hic 305 autem Leonis Augusti temporibus, contigit anno sexto et quingentesimo, ut produnt scriptores diligentissimi. Porro hic terræ motus universas propemodum ædes subvertit urbis Novæ, quæ quidem incolarum multitudine abundabat, nec ullam partem vacuum habebat aut neglectam: sed magnopere exulta erat atque ornata, quæ superiorum imperatorum magnificentiam, qui se invicem ea in re superare contenderant. Palatii quoque prima et secunda ædes corruit. Reliquæ vero incolumes mansere una cum vicino balneo: quod cum antea inutile fuisset, hujus calamitatis tempore abluendæ civitati necessario inservit, ob ruinam videlicet reliquorum balnearum. Evergæ sunt etiam porticus quæ erant ante palatium, et quod post illas erat Tetrapylum. Ceciderunt etiam turres circi quæ erant juxta portas, et quedam porticus quæ ad turres illas ducebant. In veteri autem urbe, domus quidem et porticus ruinæ prorsus expertes fuerunt. Balnearum vero Traiani, Severi et Adriani, exigua pars concussa ac subversa est. Ostracina quoque regionis ita dictæ vicinias quasdam idem terræmotus prostravit, et Nymphæum una cum porticibus evertit. Quæ quidem singula a Joanne rhetore diligenter commemorata sunt, Scribit igitur ille, mille auri talenta ab imperatore

VALESI ANNOTATIONES.

rebus gestis Julii Cæsaris: ex recentioribus vero, Dionysius Petavius in libris *De doctrina temporum*, et in secunda parte *Rationarii*, cap. 14. Cui tamen in eo assentior, quod dicit horum annorum initium ab Octobri mense deduci, quod apud Antiochenos populare anni fuit initium. Ego vero in Annotationibus Eusebianis abunde, ut opinor, demonstravi, Antiochenos a Dio seu Novembri mense annum inchoasse. Sed neque illud verum est quod ibidem scribit Petavius, auctorem *Chronici Alexandrini* horum annorum initium a Maio mense deducere videri. Non enim id dicit auctor *Alexandrini Chronici*; sed tantum ait senatusconsultum quo civitas Antiochia libera ac sui juris pronuntiata est, mense Maio acceptum fuisse ab Antiochensibus, ac publice propositum.

(78) *Τινὰς τῶν ἐπ' αὐτῶν στοῶν*. In optimo codice Florentino totus hic locus ita scribitur, καὶ τοῦ ἰσποδρόμου δὲ τοὺς περὶ τὰς θύρας πύργους, καὶ τινὰς τῶν ἐπ' αὐτοὺς στοῶν. Melius procul dubio. Portæ circi binis utrimque turribus munitæ erant. Erant et porticus quædam quæ ad turres illas ducebant, a portis circi, ut opinor. In codice Tell. scriptum inveni τινὰς τῶν ἐπ' αὐτῶν στοῶν.

(79) *Καὶ τῆς Ὀστρακίνης*. Rectius in codice Florent. et Telleriano et apud Nicephorum scribitur Ὀστρακίνης. Hujus loci iterum mentio fit ab Evagrîo nostro in cap. 8, lib. vi. Quid autem fuerit Ostracine, difficile est dicere. Evagrîus quidem hoc loco ait γειτονίαν ita appellatam fuisse, sitam in urbe veteri. Est autem γειτονία ædium continuatio, quæ porticus publicas excipiebant. Quod confirmat etiam Libanius in *Antiochico*, pag. 372. Dicta porro est Ostracine eo quod sigillatim ibi essent. Glossæ veteres scilicet reddunt Ὀστράκινον.

(80) *Τὸ καλούμενον Νυμφαῖον*. Sic Græci vocabant templum Nympharum, quod describit Libanius in *Antiochico* pag. 372. Νυμφῶν ἱερὸν οὐρανόμηνος, etc.

(81) *Τῶν ἔφρατισμένων τῷ πάθει τὰ τέλη*. In hujus loci versione lapsi sunt ambo interpre-

tes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Dicit etiam mille auri talenta civitati illi ab imperatore de tributis esse remissa: et ex tributis quoque constitutum esse, ut civibus illis qui ea calamitate affecti erant, ædes ipsorum simulque publica ædificia restaurarentur*. Christophorus vero sic interpretatur: *Ait porro, tum civitati de tributis mille auri talenta ab imperatore esse condonata, tum civibus etiam vectigalia, qui ea clade afflictis erant*. Ubi vides, utrumque interpretem hæc verba, τῶν ἔφρατισμένων, ad cives retulisse: quod ferri nullo modo potest. Neque enim dixisset Evagrîus τοῖς πολίταις τῶν ἔφρατισμένων, sed potius τοῖς ἔφρατισμένοις. Rectius ergo Nicephorus ea verba de privatorum ædificiis intellexit, quorum vectigalia imperator Antiochenis civibus remisit. Nec tamen ille Evagrîi sensum penitus assecutus est. Sic tamen hunc Evagrîi locum expressit: *Kal γε διὰ τὸν σεισμόν τοῦτον χίλια χρυσίου τάλαντα βασιλέα φασὶν ἀφείναι τῇ πόλει τῶν ἐφρασιων φόρων τὰ τέλη, τῶν ἔφρατισμένων χάριν κτισμάτων*. Id est, ut Langus vertit: *Terræ motus istius gratia, et propter ædificia diruta, imperatorem ferunt urbi ei mille auri talenta tributis annui remisisse*. Verum Evagrîus, seu potius Joannes rhetor plus dicit. Ait enim imperatorem ex functione quidem tributaria mille auri talenta Antiochensibus remisisse: singulis vero civibus indulisise vectigalia ædium quæ terræ motu subversa fuerant. Hæc autem vectigalia dupliciter intelligi possunt, aut de pensione annua quæ dominis ædium a conductoribus solvebatur: aut de pecunia quæ fisco pendebatur, eo quod ædes illæ in solo publico constructæ essent. Quemadmodum apud nos ab ædium possessoribus tam in urbe, quam in agris, census annuus dominis soli præstari solet. Atque hoc posteriore sensu τὰ τέλη hic accipi malim. Hæc enim vox frequentius sumitur pro vectigalibus quæ publico penduntur. Quod si pro pretio ædium quod a conductore præstari solet, hic sumeretur, nulla in eo fuisset imperatoris liberalitas. Nihil enim de suo dedisset civibus, sed de alieno.

civitati remissa esse ex functione tributaria; civibus A τὰ τέλη⁸² ἐπιμελήσασθαι δὲ τούτων⁸³ (82) καὶ τῶν
vero remissas esse pensiones earum ædium quæ δημοσίων οἰκοδομιῶν.
terræmotu prostratæ fuerant. Imperatorem præterea publicorum operum reficiendorum curam suscepisse.

306 CAP. XIII.

De incendio quod accidit Constantinopoli.

Huic non dissimilis, imo longe gravior calamitas contigit Constantinopoli, initio mali orto in maritima civitatis parte, quam Bosphorum vocant. Aiunt autem dæmonem quemdam exitiosum, mulieris speciem ementitum, aut certe pauperulam quamdam mulierem a dæmone impulsam; utrumque enim dicitur; circa id tempus quo lucernæ accendi solent, lucernam ad forum rerum venalium detulisse, tanquam salsamenta sibi emptura esset, depositaque ibi lucerna, protinus abscessisse. Ignem vero, cum stuppam corripuisset, maximum incendium excilasse, et momento temporis totam domum combussisse: post hæc adjacentia quæque facilius consumpta esse, cum ignis non ea solum quæ facile incenduntur, sed ædificia quoque ex lapidibus constructa depasceret, et usque in quartum diem perseverasset, nec ulla ratione exstingui potuisset. Totum igitur civitatis medietullium, a septentrionali latere ad meridianam partem, longitudine quidem stadiorum quinque, quatuordecim vero latitudine, ita consumptum est, ut tam ex publicis, quam ex privatis ædibus nihil omnino remanserit; non columnæ, non lapidei fornices: sed prædura omnis materia, perinde ac stipula, concremata sit. Porro hæc clades in septentrionali quidem parte, in qua sunt urbis navalia, grassata est, a Bosporo usque ad vetus Apollinis fanum. In meridiana autem re-

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Συνηνέχθη (a) δὲ (83) τούτοις ὁμοία ἢ καὶ δεινότερα ἀνὰ τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἀρχῆς τοῦ κακοῦ γενομένης ἐν τῷ παραθαλασσίῳ τῆς πόλεως μέρει, ὅπερ Βοδὸς καλοῦσι πόρον (84). Ἰστόρηται δὲ ὡς κατὰ τὰς ἐπιλυχνίους ὥρας δαίμωνι τις κακοῦργος παλαμναῖος γυναικί εἰκασθεὶς, εἶτε καὶ ταῖς ἀληθείαις γυνὴ χερνήτις ὑπὸ δαίμονος οἰστρουμένη (λέγεται γὰρ ἐπαμφοτέρα), λύχνον πρὸς παντοπόλιον ἐνεργεῖν, ὠνησομένη τι τῶν τεταριχουμένων· τεθέντος δ' αὐτοῦ λύχνου τὸ γύνατον ὑπαναχωρήσει. Ἐὶ δὲ πῦρ, στυπίου⁸⁵ λαβόμενον, φλόγα μεγίστην ἐξῆραι, λόγου τε θᾶττον ἐμπρῆσαι τὸ οἶκμα· ἐκ τούτου δὲ τὰ παρακείμενα ῥᾶδιον ἀφανισθῆναι, τοῦ πυρὸς ἀμφινεμομένου, οὐ μόνον τὰ εὐξέπτα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ λίθων οἰκοδομὰς, καὶ ἄκρι τετάρτης ἡμέρας διαμειναντος, καὶ πᾶσαν ἄμυναν ὑπερβεδηκότος, τὸ μεσαίτατον ἅπαν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ ἀρκτύου μέχρι τοῦ νοτίου κλίματος δαπανηθῆναι, ἐπὶ πέντε μὲν σταδίου; τὸ μῆκος, δεκατέσσαρας δὲ τὸ πλάτος· ὡς μηδὲν μεταξὺ καταλειφθῆναι, μὴ δημοσίων, μὴ ἰδιωτικῶν οἰκοδομιῶν, μὴ κίονας, μὴ τὰς ἐκ λίθων ψαλίδας· ἀλλὰ πᾶσαν ἀπεσκληχυῖαν ὕλην, ὥσπερ τι τῶν εὐξέπτων κατακαυσθῆναι. Τοῦτο δὲ τὸ κακὸν γενέσθαι ἐν μὲν τῷ βορείῳ κλίματι, ἐν ᾧ καὶ νεώρια τῆς πόλεως καθεστᾶσιν, ἀπὸ τοῦ καλουμένου Βοδὸς πόρου, μέχρι τοῦ παλαιοῦ Ἀπόλλωνος ἱεροῦ. Ἐν δὲ τῷ νοτίῳ, ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ λιμένος (b) μέχρι οἰκιῶν οὐ πολὺ κειμένων

VARIÆ LECTIONES.

⁸² μέλη. ⁸³ C. C. τούτων. ⁸⁵ C. C. στυπίου.

VALESII ANNOTATIONES.

(82) Ἐπιμελήσασθαι δὲ τούτων. Procul dubio scribendum τούτων τὴν βασιλέα. Atque ita legisse videtur Christophorus. Porro de hoc terræmotu elegiam scripserat Isaac Syrus, ut testatur Marcellinus in *Chronico*, his verbis: *Patricio et Ricimere coss. Isaac Antiochenæ Ecclesiæ presbyter scripsit Syro sermone multa, præcipueque adversus Nestorianos et Eutychianos. Ruinam etiam Antiochiæ elego carmine planxit, quemadmodam Evhrem Diaconus Nicomediæ lapsus.*

(83) Συνηνέχθη δέ. De anno quo incendium istud contigit Constantinopoli, non convenit inter auctores. Nam Theophanes quidem et Cedrenus anno quinto Leonis, indictione 15, illud referunt, Leone Augusto iterum et Severo coss. qui fuit annus Christi 462. Marcellinus autem Comes, et auctor *Alexandri Chronici*, incendium illud Constantinopolitanum conferunt Basilisco et Hermen-

nerico consulibus, hoc est anno Christi 465. Priorem sententiam secutus videtur Evagrius noster. Verbum enim συνηνέχθη, quo utitur hoc loco, indicat id quod dixi, conflagrationem scilicet illam urbis Constantinopolitanæ non longo tempore post terræmotum Antiochenum contigisse. Caterum de incendio illo quo urbs Constantinopolis Leonis Aug. temporibus conflagravit, scribit etiam Candidus Isaurus in libro primo *Historiæ*, multaque in eo ab Aspare patricio utiliter ordinata esse refert.

(84) Ὅπερ Βοδὸς καλοῦσι πόρον. Portum Phosphorianum intelligit, qui erat in regione quinta urbis, ut docet vetus descriptio urbis Constantinopolitanæ. Græci Φωσφόριον et Βοσπόριον dicebant, ut docet Constantinus Porphyrogenetus, in lib. II, *De thematibus*, sub fineni; et Georgius Codinus in lib. *De originibus Constantinopolitanis*, p. 57.

VARIORUM.

(a) Συνηνέχθη. Valesius putat hoc verbum indicare, conflagrationem hanc CP. non longo tempore post terræmotum Antiochenum anni 457 accidisse. Verum in his loquendi modis tempus exprimentibus, explicandis tam hic quam ἔlibi, non raro vir doctissimus aliisque passim hallucinantur, non animadvertentes similes loquendi formulas magnam latitudinem habere, et quandoque non tantum decem aut duodecim, sed etiam plures annos desi-

gnare, inquit Ant. Pagi ad ann. 465, n. 2, qui probat ibidem ex *Chronico Alexandrino*, incendium CP. hoc anno accidisse.

(b) Ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ λιμένος. Julianus imp. portum maximum Constantinopoli ædificavit, qui D. Juliani portus dicitur in leg. ult. cod. Th. de calc. coct. ut observavit Valesius noster in notis ad Ann. Marce. lib. xxii, cap. 9. M. SHONTING.

τοῦ εὐκτήριου τῆ; ἐπίκλην Ὁμονοίας (85) ἐκκλησίας. Ἐν δὲ τῷ μεσαιτάτῳ τῆς πόλεως μέρος, ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινίου προσαγορευομένου φόρου μέχρι τῆς τοῦ Ταύρου καλουμένης ἀγορᾶς, οἰκτρὸν πᾶσι θέαμα καὶ εἰδεχθέστατον. Ὅσα γὰρ ἐπηύρητο τῆ πόλει κάλλη, ἢ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀπαράβλητον ἐξησκημένα, ἢ πρὸς κοινὰς ἢ ἰδιωτικὰς καλοῦντα χρείας, ὅφ' ἐν ἐς ἕρη τε καὶ βουνοὺς ἀπεσχεδιάσθη δυσθίτους τε καὶ δυσδιαπορεύτους, καὶ παντοίων ὕλῳν πλήρεις, τὴν προτέραν συγχέοντας ὅσιν· ὡς μὴδὲ τοῖς οἰκήτορσι τῶν τόπων ἐπιτρέπαιν εἰδέναί, τί τε ἢ ἐπὶ τῶν προτέρων ἐτύγγανεν ὧν⁶⁶.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ καθολικῶν παθημάτων.

Ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις (86), τοῦ Σκυθικοῦ πολέμου (87) συνισταμένου πρὸς τοὺς ἐβόρους Ἑωμαίους, ἢ τε Θρακία γῆ καὶ ὁ Ἑλλησποντος ἐσεισθη, καὶ Ἰωνία, καὶ αἱ καλούμεναι Κυκλάδες νῆσοι· ὡς Κνίδου, καὶ τῆς Κῷ τῶν νήσων τὰ πολλὰ κατενεχθῆναι. Καὶ ἄμβροτος δὲ ἐξαισίους ὁ Πρίσκος ἱστορεῖ γενέσθαι ἀνὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Βιθυνῶν χώραν, ἐπὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἡμέρας ποταμῶν τῶν ὑδάτων ἐξ οὐρανοῦ φερομένων. Καὶ ἕρη μὲν ἐς πεδία κατενεχθῆναι· κατακλυσθεῖσας δὲ κώμας παραπολέσθαι· γενέσθαι δὲ καὶ νήσους ἐν τῇ Βοάνῃ λίμνῃ, οὐ μακρὴν τῆς Νικομηδείας ἀφεστῶσης (c), ἐκ τῶν συνενεχθέντων ἐς αὐτὴν παμπόλλων φορυτῶν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐπράχθη.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ τοῦ γάμου Ζήνωνος καὶ Ἀριάδνης.

Ἄεων ἐξ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ Ἀριάδνῃ προσλαμβάνεται Ζήνωνα, Ἀρικμησίον (88) μὲν ἐκ σπαργάνων καλούμενον, μετὰ δὲ τοῦ γάμου καὶ τὴν προσηγορίαν

gione, a portu Juliani usque ad domos quæ haud procul absunt ab ecclesia quæ dicitur Homonœæ. In media autem urbis parte, a Constantini foro usque ad forum Tauri, miserabile et horrendum cunctis spectaculum reliquit. Nam quæcunque ornamenta 307 urbis eminebant, aut incomparabili quadam magnificentia exulta, aut publicis et privatis usibus accommodata, in montes coacervata sunt ac tumulos inaccessos, atque impervios, omnique materiæ genere refertos, ac priorem urbis speciem deformantes. Adeo ut ne ipsi quidem locorum incolis facile esset dignoscere quid et quo in loco unumquodque ex prioribus illis ædificiis exstitisset.

CAP. XIV.

De universalibus calamitatibus.

Sub idem tempus cum bellum Scythicum contra Orientales Romanos motum esset, Thracia et Hellespontus terræmotu concussæ sunt. Ionia quoque et insulæ Cyclades eandem calamitatem sunt expertæ; ita ut in Cnido et Co insulis, pleraque ædificia corruerint. Præterea immensos imbres Constantinopoli et in Bithyniæ partibus accidisse refert Priscus, cum trium aut quatuor dierum spatium aqua e cælo, fluviorum instar decidisset. Ac montes quidem in planitiem depressos esse: vicos vero complures aquis obrutos periisse. Insulas quoque in Boanensi lacu qui est juxta Nicomediam, exortas esse ex quibuslibet quamplurimis quæ alluvione illuc dilatæ fuerant. Verum hæc C quidem aliquanto post contigerunt.

CAP. XV.

De nuptiis Zenonis et Ariadnæ.

Porro Leo Zenonem sibi generum ascivit, data ei in conjugium Ariadne filia. Qui cum ab incunabulis Aricmesius dictus esset, simul cum

VARIÆ LECTIONES,

⁶⁶ C. C. δν.

VALESII ANNOTATIONES.

(85) Τῆς ἐπίκλην Ὁμονοίας. Ecclesia Homonœæ erat in regione nona urbis Constantinopolitanæ, ut docet vetus descriptio ejus urbis. Cur autem ita dicta sit hæc ecclesia, docet Theodorus lector, in libro iv *Historiæ ecclesiasticæ*; cujus verba citantur a Joanne Damasceno in libro iii *De imaginibus*. Dicta est enim ὁμόνοια, eo quod centum et quinquaginta Patres synodi Constantinopolitanæ, principatu Theodosii Senioris, illuc convenientes, in unam eandem sententiam de Trinitate consubstantiali conspiraverint. Verba Theodori habentur versus finem ultimi fragmenti. Utrum autem synodus Constantinopolitana in Homonœæ templo habita fuerit, amplius querendum censeo. Certe auctor Vitæ S. *Stephani Junioris* scribit eam synodum celebratam fuisse in ecclesia Irenes. Sic enim ait *Stephanus*: Ὅχι πᾶσαι. Ἐφτ, αἱ ἐξ ἁγίας σύνοδοι ἐν ἱεροῖς ναοῖς συνηθροίσθησαν; ἢ πρώτη μὲν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν μητροπόλει, ἐν τῷ ἐκεῖσε μεγίστῳ ναῷ· ἢ δευτέρα δὲ ἐν Κωνσταντινούπολει, ἐν τῷ τῆς ἁγίας Εἰρήνης σηκῷ.

(86) Ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις. Melius scriberetur, τοὺς αὐτοὺς χρόνους, etc.

(87) Σκυθικοῦ πολέμου. Intelligit Evagrius bellum quod Hunni gessere adversus Romanos Orientales duce Dengizich Attilæ filio, Zenone et Marciano coss. anno Christi 469, ut tradit Marcellinus Comes in *Chronico*. Auctor tamen *Alexandri Chronici* id refert superiore anno, quo consul fuit Anthemius Aug.: Ἐπὶ τούτου τοῦ ὑπάτου Γινζέριχος υἱὸς Ἀττίλα ἐσφάγη ὑπὸ Ἀναγαστου τοῦ στρατηλάτου Θράκης, etc. Lego Δεγγίσιχος (b') ex Prisco Rhetore, qui bellum istud describit, pag. 44, 45 editionis regiæ. Porro hic Anagastus magister militum per Thracias, qui Dengizichum Hunnorum regem in prælio occidit, Arnegischo magistro militum successerat.

(88) Ἀρικμησίον. In optimo codice Florentino et apud Nicephorum scribitur Ἀρικμήσιον. Porro Ariadne Zenoni nupsit anno Leonis Aug. tertio, ut scribit Theophanes in *Chronico*.

VARIORUM.

(b') Filius hic Attilæ a Prisco vocatur *Dengisich*, a Marcellino *Densices*; a Jornande, *De reb. Get. cap. 53*, *Dinsic*. Inde per corruptionem Gensericus

in *Chronico Alexandrino*,

(c) Ἀφεστῶσης. Legendum ἀφεστῶση. W. Lowth.

nuptiis nomen Zenonis assumpsit, ex quodam viro ita appellato, qui apud Isauros ad summam gloriam pervenerat. Undenam vero hic Zeno ad tantum fastigium processerit et qua de causa Leo cunctis eum prætulerit, ab Eustathio Syro relatum est.

308 CAP. XVI.

De Anthemio imperatore urbis Romæ, et de iis qui post illum imperarunt.

Per idem tempus cum Romani occidentales legationem ad Leonem misissent, Anthemius a Leone missus est ut Romanis imperaret, cui Marcianus imperator propriam filiam desponderat. Nec multo post Basiliscus frater Verinæ, conjugis Leonis Augusti, magister militum adversus Gizericum mittitur cum lectissimis copiis. Quæ omnia a Prisco Rhetore diligentissime conscripta sunt: ac præterea quemadmodum idem imperator Leo Asparem qui imperium ipsi tradiderat, fraude circumventum interfecerit, hanc ei mercedem reddens promotionis suæ: filios quoque Asparis sustulerit,

VARIAE LECTIONES.

⁴⁷ κατακτησάμενον.

VALESI ANNOTATIONES.

(89) *Ἐκ τινος παρὰ τοῖς Ἰσαύροις.* Flavium Zenonem intelligit, qui consul fuit principatu Theodosii Augusti, anno Christi 448, et magister militum per Orientem. De ejus singulari potentia vide quæ scripsi in adnotationibus ad Excerpta legationum Prisci Rhetoris, pag. 207 editionis regie.

(90) *Κατὰ Γιζερικον Βασιλίσκος.* De ingenti exercitu quem Leo imperator contra Vandalos in Africam misit, consulendi sunt Theophanes, Cedrenus et Idatius in *Chronico*. De ejusdem belli apparatu scribit etiam Candidus Isaurus in libro primo historiae, cujus locum, quia nondum editus est, hic apponam: Κανὸν δὲ ἱστοριογράφος φησὶν εἶναι ὁ Λέων ὁ Μακέλλης, ὁ μετὰ Μαρκιανὸν βασιλεύσας, περὶ τὴν ἐστρατείαν τὴν κατὰ Βανδύλων ἀπειρα χορήματα δεδασάνηκε. Ἦσαν γὰρ, ὡς οἱ ταῦτα ἐφανέρωσαν χειρὶ καὶ πόδι, διὰ μὲν τῶν ὑπάρχων χρυσοῦ λίτραι τετρακισμύριαι πρὸς ἑπτακισμύριαι. Διὰ δὲ τοῦ κόμητος τῶν θησαυρῶν, ἑπτακισμύριαι πρὸς μυρίας, καὶ ἀργυρίου λίτραι ἑπτακόσιαι χιλιάδες. Ἄς τῶν ἀνηλωμένων ἀρχόντων ἐκ τῶν ὀρμευσίμων καὶ ἐκ τοῦ βασιλέως Ἀνθήμεου. Id est, *Candidus historicus ait, Leonem qui Macelles cognominatus est, qui post Marcianum imperavit, innumerabilem vim pecunie in expeditione adversus Vandalos consumpsisse. Nam ut testantur ii qui pecuniam illam administrarunt, per præfectos quidem prætorio impensa sunt auri librarum quadraginta septem millia; per comitem vero largitionum impensa sunt auri librarum septemdecim millia, et argenti librarum septingenta millia: cum sumptus abunde superarent, partim ex bonis proscripitorum, partim ex arario imperatoris Anthemii.* Exstat hic illustris locus apud Suidam in voce χειρίζω, sed corruptio auctoris nomine. In eodem Suidæ loco scribendum est, τῶν ἀνηλωμένων ἀρχόντων, etc. Porro hæc expeditio Vandolica contigit anno Chri-

προσκτησάμενον⁴⁷ Ἐκ τινος παρὰ τοῖς Ἰσαύροις (89) ἐς μέγα κλέος ἐληλυθότος, οὕτω προσαγορευομένου. Ὅθεν δὲ προήχθη οὗτος ὁ Ζήνων, τίνος τε χάριν πάντων παρὰ τοῦ Λέοντος προύκρηθη, Εὐσταθίῳ ἐκτέθειται τῷ Σύμφ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ Ἀνθήμεου βασιλέως Ῥώμης, καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ βασιλέων.

Ἐκ πρεσβείας δὲ τῶν ἐσπερίων Ῥωμαίων Ἀνθήμεος (d) βασιλεὺς τῆς Ῥώμης ἐκπέμπεται· ᾧ Μαρκιανὸς ὁ πρῶτον βεβασιλευκῶς τὴν οἰκίαν κατενεγγύησε παῖδα. Ἐκπέμπεται δὲ στρατηγὸς κατὰ Γιζερικὸν Βασιλίσκος (90), ὁ τῆς Λέοντος γυναικὸς Βερίντης ἀδελφός, μετὰ στρατευμάτων ἀριστίνδην συνελεγμένων. Ἄπεράκριθέστατα Πρίσκω τῷ Ῥήτορι (91) πεπὸνται· ὅπως τε δόλω περιελθὼν ὁ Λέων, μισθὸν ὡς περ ἀποδοῦς τῆς ἐς αὐτὸν προαγωγῆς, ἀναίρει Ἀσπαρα, τὴν ἀρχὴν αὐτῷ περιθέντα, παῖδάς τε αὐτοῦ Ἀρδαβούριον καὶ Πατρίκιον, ὃν Καίσαρα πεποίητο πρότερον, ἵνα τὴν Ἀσπαρας ἄνοιαν (92) κτήσεται. Μετὰ

sti 468, ut recte Baronius observat, quod confirmant Cedrenus, Idatius et Marcellinus. Biennio post, altera expeditio adversus Vandalos suscepta est a duce Heraclio, et Marso, ut scribit Theophanes in *Chronico*, qui solus, quod sciam, hujus expeditionis mentionem facit. Nam Procopius in *Vandalicis* secundam hanc expeditionem cum priore illa confudit. Porro hæc secunda expeditio exitum satis felicem sortita est. Gizerichus enim, metu percussus, pacem cum Romanis orientalibus facere compulsus est.

(91) *Πρίσκω τῷ Ῥήτορι.* Hoc bellum Vandalicum fuse descripserat Priscus in ultimo libro *Historiarum*, ut præter Evagrium docet Theophanes in *Chronico*, pag. 100. Sed locus corruptus est, quem hic apponam: Ὑστερον δὲ δύοροις ὑπὸ Γιζερικῶν καὶ πλείστοις χρέμασι δελεασθεὶς ἐνέδωκεν καὶ ἡττήθη ἐκὼν, ὡς Ἡεροκλῆς ἱστόρησεν ὁ Θράξ. Scribendum est procul dubio ὡς Πρίσκος, etc. Priscus enim historicus id bellum descripsit teste Evagrío. Fuit autem Priscus Thrax, ex Panio Thraciæ oppido, cujus meminit Hierocles: *Provincia Europa sub consulari urbes quatuordecim. Eudoxia, Heraclia, Arcadiopolis, Bisue, Panion, Orni*, etc. Certe et Suidas Priscum historiarum scriptorem Panitem fuisse dicit.

(92) *Ἴνα τὴν Ἀσπαρας ἄνοιαν.* Hunc locum non infeliciter mihi videor restituisse hoc modo: Ἴνα τὴν Ἀσπαρας εὐνοιαν κτήσεται. Id est, *ut Asparis benevolentiam sibi conciliaret.* Emendationem nostram confirmat Cedrenus his verbis, anno duodecimo Leonis Aug. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ ὁ Ἀσπαρας υἱὸς Πατρίκιος, Καίσαρ παρὰ τοῦ Λέοντος γίνεται, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πέμπεται διὰ τὸ ἐλκεῖν τὸν Ἀσπαρα ἐκ τῆς Ἀρσιανικῆς δόξης, καὶ εὐνοεῖν ποιῆσαι τῷ βασιλεῖ. Theophanes vero sic habet: Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Πατρίκιος υἱὸς Ἀσπαρας, ὃν Καίσαρα ὁ βασιλεὺς Λέων πεποίηκεν, δὲ αὐτὸν ἐλ-

VARIORUM.

(d) *Ἀνθήμεος.* Anthemius creatus est Romæ imperator prid. Idus Aprilis anni 467. Romanorum infaustra adversus Vandalos expeditio, duce Basilisco, accidit anno 468; Aspar cum filiis occisus est anno 471; Olybrius Anthemium in imperio ex-

cepit anno 472; Glycerius Olybrium anno 475; Nepos Glycerium anno 474; Augustulus Nepotem anno 475; Augustulum deposuit Odoacer Gothus anno 476. (Pagits, ad dictos annos.)

ἔκ τῆν τοῦ Ἀνθεμίου σφαγῆν, πέμπτον ἔτος τῆς Ῥώ-
μης βασιλεύσαντος, ὑπὸ Ῥεκίμερος βασιλεὺς Ὀλύ-
βριος ἀναγορεύεται, καὶ μετ' αὐτὸν βασιλεὺς προ-
χειρίζεται Γλυκέριος. Ὅν ἐκβαλὼν Νέπως μετὰ
πέμπτον ἔτος (93) τῆς ἀρχῆς κρατεῖ, ἐπίσκοπόν τε
Ῥωμαίων τὸν Γλυκέριον (94) ἐς Σάλωνα, ἃς πόλιν τῆς
Δαλματίας χειροτονεῖ· ἐκβάλλεται τε ὑπὸ Ὀρέστου
καὶ μετ' ἐκείνον ὁ τοῦτου παῖς Ῥωμόλλος, ὁ ἐπικλην
Αὐγουστοῦλος, ὃς ἔσχατος τῆς Ῥώμης αὐτοκράτωρ
κατέστη, μετὰ τρεῖς καὶ τριακοσίους καὶ χιλίους (95)
ἐνιαυτοὺς τῆς Ῥωμόλλου βασιλείας. Μεθ' οὗ Ὀδοά-
κρος τὰ Ῥωμαίων μεταχειρίζεται πράγματα (96),
τῆς μὲν βασιλείας προσηγορίας ἑαυτὸν ἀφελὼν, ῥῆγα
ἔκ προσειπῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Ἐπὶ τῆς τελευτῆς Λέοντος, καὶ βασιλείας τοῦ
μικροῦ Λέοντος, καὶ αὐθις Ζήνωνος τοῦ πα-
τρὸς αὐτοῦ.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Λέων (ε) ὁ βασιλεὺς ἐν
Βυζαντίῳ τὴν βασιλείαν ἀποτίθεται, ἐπτακαίδεκα
ταύτην ἔτη ἰθύνας, Λέοντα τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς
Ἀριάνης καὶ Ζήνωνος υἱὸν ὄντα νέπιον, βασιλεῖα
χειροτονήσας. Μεθ' οὗ Ζήνων ὁ πατήρ, τὸ ἀλουργῆς

10 C. C. Ἄλωνας.

VARIE LECTIONES.

κῆσαι τὸν Ἀσπαρα ἐκ τῆς Ἀρειανικῆς δόξης, καὶ
εὐνοεῖν τῷ βασιλεῖ, παρεγένετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
etc. Supplendum est ex Cedreno verbum hoc modo,
καὶ εὐνοεῖν ποιῆσαι τῷ βασιλεῖ. Id est: Hoc anno
Patricius Asparis filius, quem Leo Augustus Cæsa-
rem nuncupaverat, eo consilio ut Asparem ab Ari-
anorum secta revocaret, et imperatori fidum efficeret
ac benevolum, etc.

(93) Νέπως μετὰ πέμπτον ἔτος. Delenda est
præpositio μετὰ, quæ interpretes in errorem in-
dudit. Neque enim anno quinto post depositionem
Glycerii, Nepos factus est imperator, sed eodem
anno quo abdicatus fuerat Glycerius, ut legitur in
veteribus Fastis quos edidit Cuspinianus, hoc est
anno Christi 474. Nepos deinde quinque annis impe-
rium obtinuit. Occisus est enim Basilio solo consule,
anno Christi 480, ut testatur Marcellinus in *Chro-
nico*, et vetus auctor Fastorum quem primus edi-
dit Cuspinianus. Ex quo discimus Julium Nepo-
tem imperatoris nomen usque ad exitum reti-
nuisse.

(94) Ἐπίσκοπόν τε Ῥωμαίων τὸν Γλυκέριον.
Falsum est Glycerium ex imperatore episcopum
urbis Romæ factum esse. Sed neque verum est
Portuensem episcopum factum esse, quod quidam
scripserunt, Marcellinum auctorem secuti. Marcel-
linus tamen id non dicit. Sic enim habet: *Leone
solo cos. Glycerius Cæsar Romæ imperium tenens a
Nepote, Marcellini quondam patricii sororis filio,
imperio expulsus, in portu urbis Romæ ex Cæsare
episcopus ordinatus est.* Verum in Marcellino est
distinctio in hunc modum. *Imperio expulsus in
portu urbis Romæ, ex Cæsare episcopus ordinatus
est.* Emendationem nostram confirmat vetus ille

A Ardaburium ac Patricium: quem quidem Leo paulo ante Cæsarem creaverat, ut Asparis benevolentiam sibi conciliaret. Post eadem vero Anthemii qui imperium Romanum per annos quinque administraverat, Olybrius a Recimere imperator renuntiatus est. Post quem imperator factus est Glycerius. Quo expulso, Nepos quinque annis imperium obtinuit Romanorum: et Glycerium apud Salonas Dalmatiæ episcopum 309 ordinavit. Nepotem deinde Orestes imperio expulit. Cujus filius Romulus, cognomento Augustulus, postremus Romæ factus est imperator, mille et trecentis ac tribus annis elapsis a regno Romuli. Post quem Odoacer, rejecto imperatoris nomine, regis vocabulum assumens, res Romanas gubernavit.

B

CAP. XVII.

De morte Leonis, et de imperio Leonis junioris et Zenonis patris ejusdem.

Eodem tempore imperator Leo Constantinopoli imperium deposuit, cum per annos septemdecim regnavisset, et Leonem Ariadnæ filix suæ ac Zenonis filium, imperatorem renuntiasset. Post quem Zeno purpuram sumpsit, Verina Leonis conjugæ

VALESI ANNOTATIONES.

auctor Fastorum quem superius laudavi. *Domino Leone Juniore August. cos. dejectus de imperio Glycerius in portu urbis Romæ.* Certe Jordanes in libro *De successione regnorum*. Glycerium Salonæ episcopum factum esse scribit. Verba Jordanis hæc sunt: *Occisioque Romæ Anthemio Nepotem filium Nepotiani, copulata nepte sua in matrimonio, apud Ravennam per Domitianum clientem suum Cæsarem ordinavit. Qui Nepos regno potius legitime, Glycerium, qui sibi tyrannico more regnum imposuisset, ab imperio expellens, in Salona Dalmatiæ episcopum fecit.* Delenda igitur est hoc loco vox Ῥωμαίων, vel potius transponenda in hunc modum, τῆς ἀρχῆς Ῥωμαίων κρατεῖ, ἐπίσκοπόν τε τὸν Γλυκέριον, etc.

(95) Μετὰ τρεῖς καὶ τριακοσίους καὶ χιλίους. Verior est computatio Marcellini Comititis, qui de hoc Romulo ita scribit in *Chronico*, Basilisco et Armato consulibus: *Hesperium Romanæ gentis imperium, quod septingentesimo nono Urbis conditæ anno primus Augustorum Octavianus Augustus tenere cepit, cum hoc Augustulo periit, anno decessorum regni imperatorum 522.* Eadem verba habet Jordanes in libro *De successione regnorum*. Hæc autem summa annos efficit mille ducentos triginta et unum. Corrigendus igitur est Cedrenus, qui a Romulo urbis conditore ad hunc usque Romulum Augustulum, annos tantum numerat mille et octoginta.

(96) Ἐπιχειρίζεται πράγματα. Scribendum est procul dubio ἐγχειρίζεται, ut habet Nicephorus in libro xv, cap. 11. In codice Telleriano scriptum inveniri μεταχειρίζεται, quod magis placet.

VARIORUM.

(e) Λέων. Photius in Excerptis Candidi hæc ex historico refert: *Leonem multa volentem molientemque, quo Zenonem generum imperatorem renuntiaret, subditis repugnantibus, minime id quidem efficere potuisse: sed paulo ante obitum nepotem ex Zenone et Ariadna natum creasse: ita post Leonis exces-*

sum, a Leone filio Zenonem patrem, assentiente senatu, esse imperatorem coronatum. Imperavit Leo Junior non ultra decem menses post avum: uterque enim obiit anno 474. (Ant. Paci, ad eum annum, n. 2.)

eum tanquam generum adjuvante. Nec multo post mortuo Leone filio, Zeno solus imperium obtinuit. Quæ autem ab illo vel adversus illum gesta sunt, et quæcunque ejus temporibus evenerunt, sequens liber, Deo juvante, explicabit.

Finis libri secundi.

Gesta Chalcedonensis concilii, in compendium redacta, sunt hujusmodi.

CAP. XVIII.

Compendium actorum synodi Chalcedonensis, positum in fine libri secundi.

Leonis Romani Pontificis vices agebant Paschasinus et Lucentius episcopi, et Bonifatius presbyter. Anatolius vero Constantinopolitanæ sedis antistes, et Dioscorus Alexandrinæ: Maximus item Antiochiæ, **310** et Juvenalis Hierosolymorum archiepiscopi residebant, una cum episcopis quos secum adduxerant. Aderant etiam ex senatoribus urbis regni nobilissimi quique. Quibus Leonis papæ vicarii dixerunt, non debere Dioscorum una cum ipsis in exilio residere. Id enim sibi mandatum esse ab episcopo suo. Quod nisi fieret, se protinus ecclesia excessuros. Cumque senatores interrogassent, quænam essent crimina quæ objiciebantur Dioscoro, responderunt debere illum iudicii sui rationem reddere, qui contra fas personam iudicis suscepisset, absque permissu Romani pontificis. Quibus dictis, cum Dioscorus ex decreto senatus in medio constitisset, Eusebius episcopus Dorylæi postulavit, ut libellus precum quem imperatori obtulerat, recitaretur, his verbis usus: Injuria affectus sum a Dioscoro. Fides injuria affecta est. Occisus est Flavianus episcopus, et mecum injuste depositus ab illo. Jubete ut preces meæ recitentur.

⁹⁹ πρό.

VARIE LECTIONES.

VALESI ANNOTATIONES.

(97) Ante hoc caput in optimo codice Florentino hæc scripta sunt, τέλος τοῦ β' λόγου. Deinde a capite hæc habentur: Εἰσὶν ὡς ἐν ἐπιτομῇ τὰ ἐν τῇ

σχῆμα περιτίθεται, Βερίνης τῆς Λέοντος γυναικὸς ὡς γαμβρῶ συνεπιλαβούσης. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ παιδὸς μετὰ χρόνον βραχὺν, ὁ Ζήνων μόνος διέμεινε κρατῶν τῆς ἡγεμονίας. Ἄ δὲ πρός αὐτοῦ ἦ κατ' αὐτοῦ πέπρακται, καὶ ὅσα ἕτερα ζυνηγῆθη, τὰ ἐξῆς παραστήσει, τοῦ κρείττονος ἐπινεύοντος.

(97) Τέλος τοῦ β' λόγου.

Εἰσὶν ὡς ἐν ἐπιτομῇ τὰ ἐν τῇ συνόδῳ τῇ ἐν Καλχηδόνι συλλεγείσθαι κεκινημένα ἐν τούτοις.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ἐπιτομὴ τῶν κινήθτων ἐν τῇ εἰς Καλχηδόνα συνόδῳ, ἐν τῷ τέλει τοῦ δευτέρου τόμου τεθειμένη.

Τὸν τόπον Λέοντος ἀρχιερέως τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπλήρου Πασκασίνου καὶ Λουκέντιου ἐπίσκοποι, καὶ Βουτυράτιος πρεσβύτερος· Ἀνατολίου τῆς Κωνσταντίνου προεδρεύοντος, καὶ τῆς Ἀλεξανδρέων Διοσκόρου ἐπισκοποῦντος, Μαξίμου τε αὐτῶν Ἀντιοχείας, καὶ Ἰουβενάλιου (f) Ἱεροσολύμων, καὶ τῶν ἀμφ' αὐτοὺς ἐπισκόπων. Οἷς παρήσαν οἱ τὰ κορυφαία τῆς ὑπερφουῶς γερούσιας ἔχοντες. Πρὸς οὓς οἱ τὸν τόπον πληροῦντες Λέοντος ἐφασκον, μὴ δεῖν Διόσκορον συγκάθεδρον σφίσι γενέσθαι· τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἐπιτρέψαι τὸν Λέοντα· ἢ εἰ τοῦτο γένηται, αὐτοὺς ἐξω τῆς ἐκκλησίας γενέσθαι. Καὶ πυθόμενης τῆς γερούσιας, τὴν τὰ ἐπαγόμενα τῷ Διοσκόρῳ εἶη, διεξήλθον λόγον ὀφείλει τὸν Διόσκορον δοῦναι τῆς ἰδίας κρίσεως, πρόσωπον κριτοῦ παρὰ τὸ εἰκὸς ἀνειληφότα, τῆς ἐπιτροπῆς ἀνευ τοῦ τὴν ἐπισκοπὴν Ῥώμης πρυτανεύοντος. Ὡν εἰρημένων, καὶ Διοσκόρου κρίσει τῆς συγκλήτου ἀνὰ τὸν μέσον σπάντος χρόνον, Εὐσέβιος (g) ὁ τοῦ Δουραλαίου ἐπίσκοπος ἐξῆται τὰς ἐπιδοδομένας παρ' αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ δεήσεις ἀναγνωσθῆναι, φήσας ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Ἠδίκημαι παρὰ Διοσκόρου, ἡδίκηται ἡ πίστις. Ἐφονεύθη Φλαβιανὸς (h) ὁ ἐπίσκοπος, ὅμα ἐμοὶ ἀδίκως καθ-

συνόδῳ τῇ ἐν Καλχηδόνι, συλλεγείσθαι κεκινημένα ἐν τούτοις.

VARIORUM

(f) Ἰουβενάλου. Juvenalis, episcopus primo Ephesus, deinde Hierosol., concilio Ephesino interfuit, et pro Cyrillo contra Nestorium stetit, ut illius ope ambitionem suam contra Joannem Antiochenum tueretur. Patriarchatus enim jura sibi injuste vindicarat; nec eo contentus, Arabiam et duas Phœnicias ab Ecclesiæ Antiochenæ regimine subtractas, suæ ditioni subjicere molitus est. Unde factum est etiam, ut in latrocinio Ephesino anno 449, et concilio Chalcedonensi anno 451, pro Eutyche et Dioscoro contra Flavianum CP. pugnaret. (Guil. CAVE.)

(g) Εὐσέβιος. Eusebius hic, laicus adhuc et scholasticus, Nestorio in Ecclesia CP. concionanti, et blasphemias suas effutienti, palam se opposuerat, Evagr. lib. i. c. 9. Tandem in clerum cooptatus, Ecclesiæ Dorylæensis in Phrygia Salutari episcopus factus est. Anno 448, libellum accusationis adversus Eutychem, quem amice sæpius antea erroris admonuerat, synodo CP. exhibuit.

Vid. Evagr. loc. cit. Anno 449, ad synodum Ephesinam profectus, a Dioscoro summa injuria exclusus est, damnatus, depositus, demum verberibus male multatus. (Guil. CAVE.)

(h) Ἐφονεύθη Φλαβιανός. Zonaras, *Annal.* tom. III, pag. 36, et Nicephorus, lib. iv, cap. 47, tradunt Flavianum episc. CP. a Dioscoro, Chrysanphio, aliisque pietatis ac veritatis hostibus, pugnis et calcibus pectus et ora adeo graviter cæsum, ut tertio post die vitam finierit. Subdit Nicephorus Dioscorum calcibus in demortui Flaviani ventrem insiluisse. Diogenes episc. Cyzici Barsumam monachum infra accusat, ut qui Flaviani cædem vociferatione procurasset. Alii tamen Flavianum a latrociniali synodo Ephesina in exilium pulsum Hypæpas Lydiæ urbem pervenisse, ibique die 18 Februarii anni 450 calamitatibus et miseris fractum obiisse tradunt. Qua de re videtur Cl. Garnierum, accurate, ut solet, disputantem, *Disser. de libris Theodoriti*, pag. 208.

ηρέθη παρ' αὐτοῦ· καλεῦσατε τὰς δεήσεις μου ἀνα-
 γωστήναι. Οὐ δὴ διαλαληθέντος γενέσθαι, ἡ δεήσις
 ἀναγνώσεως ἔτυχε, ταυτὶ φεγγαυμένη τὰ ῥήματα·
 Παρὰ Εὐζεβίου τοῦ ἐλαχίστου ἐπισκόπου Δορυλαίου,
 ποιουμένου τὸν λόγον ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῆς ὀρθο-
 δόξου πίστεως, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐν ἀγίοις Φλαβιανοῦ τοῦ
 γενομένου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Σκοπὸς
 τῷ ὑμετέρῳ κράτει, ἀπάντων μὲν τῶν ὑπηκόων προ-
 νοεῖν, καὶ χεῖρα ὀρέγειν ἅπασι τοῖς ἀδικουμένοις,
 μάλιστα δὲ τοῖς ἐς ἱερωσύνην τελοῦσι. Καὶ ἐν τούτῳ
 τὸ θεῖον θεραπεύοντες, παρ' οὐ τὸ βασιλεύειν ὑμῖν
 καὶ κρατεῖν τῶν ὑφ' ἡλίον δεδωρηται. Ἐπεὶ οὖν
 πολλὰ καὶ δεινὰ παρὰ πᾶσαν ἀκολουθίαν ἡ ἐς Χρι-
 στὸν πίστις καὶ ἡμεῖς πεπόνθαμεν παρὰ Διοσκόρου
 τοῦ εὐλαθεστάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων με-
 γαλοπόλεως, πρόσμειν τῇ ὑμετέρᾳ εὐσεβείᾳ τῶν
 δικαίων ἀξιοῦντες τυχεῖν. Τὰ δὲ τοῦ πράγματος ἐν
 τούτοις. Ἐπὶ τῆς ἐναγχοῦς γενομένης συνόδου ἐν τῇ
 Ἐφεσίῳ μητροπόλει, ἣν ὀφελόν γε ἦν μὴ γενέσθαι,
 ἵνα μὴ κακῶν καὶ ταραχῆς τὴν οἰκουμένην ἐμπλήσῃ,
 ὃ χρηστὸς Διόσκορος, παρ' οὐδὲν ὀφείμενος τὸν τοῦ
 δικαίου λόγον καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, ὁμοδόξος ὢν
 καὶ ὁμόφρων Εὐτυχοῦς τοῦ ματαιόφρονος καὶ αἰρε-
 τικοῦ, λανθάνων δὲ τοὺς πολλοὺς, ὡς ἐς ὕστερον ἑαυ-
 τὸν ἐφάνερωσεν, εὐρῶν καιρῶν, τὴν⁸⁰ γεγεννημένην
 παρ' ἐμοῦ κατὰ Εὐτυχοῦς ὁμοδόξου αὐτοῦ κατηγο-
 ρίαν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐξενεχθεῖσαν ψήφον παρὰ
 τοῦ τῆς ὀσίας λήξεως Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου, πληθὸς
 ἀτάκτων ὄχλων συναγαγῶν, καὶ δυναστείαν ἑαυτῷ
 διὰ χρημάτων πορισάμενος, τὴν εὐσεβῆ θρησκείαν
 τῶν ὀρθοδόξων, τὸ γε ἦκον ἐς αὐτὸν ἐλυμήνατο, καὶ
 τὴν κακοδοξίαν Εὐτυχοῦς τοῦ μονάζοντος, ἥτις ἀνω-
 θεν καὶ ἐξαρχῆς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀπεκη-
 ρύχθη, ἐδεβαίωσεν.

Ἐπεὶ οὖν οὐ μικρὰ τὰ τετολημμένα αὐτῷ κατὰ
 τὴν ἐς Χριστὸν πίστει, καὶ καθ' ἡμῶν, δεόμεθα
 καὶ προσπίπτομεν τῷ ὑμετέρῳ κράτει, θεσπίσαι τὸν
 αὐτὸν εὐλαδέστατον ἐπίσκοπον Διόσκορον ἀπολογη-
 σασθαι τοῖς παρ' ἡμῶν αὐτῷ ἐπαγομένοις, δηλαδὴ
 τῶν παρ' αὐτοῦ καθ' ἡμῶν πεπραγμένων ὑπομη-
 μάτων ἀναγιγωσκομένων ὑπὸ τῆς ἀγίας συνόδου. Δι'
 ὧν δυνάμεθα ἀποδείξαι αὐτὸν καὶ ἀλλότριον τῆς ὀρ-
 θοδόξου πίστεως, καὶ αἰρετικῶς ἡμᾶς καθελόντα, καὶ
 τὰ δεινὰ ἡμᾶς κατειργασμένον· θείων καὶ προσκυ-
 νουμένων ὑμῶν μανδάτων καταπεμπομένων τῇ ἀγίᾳ
 καὶ οἰκουμένην συνόδῳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκό-
 πων, ἐφ' ᾧ τε ἡμῶν (98) καὶ τοῦ προειρημένου
 Διοσκόρου διακοῦσαι, καὶ ἀνεγκεῖν ἐς γνῶσιν τῆς
 ὑμετέρας εὐσεβείας πάντα τὰ πραττόμενα πρὸς τὸ
 παριστάμενον τῇ ἀθανάτῳ ὑμῶν κορυφῇ. Καὶ τούτου

⁸⁰ τὴν τε.

VARIE LECTIONES.

VALESI ANNOTATIONES.

(98) Ὡς τε ἡμῶν. In optimo codice Florentino hic locus ita legitur: ἐφ' ᾧ τε ἡμῶν καὶ τοῦ προειρημένου Διοσκόρου διακοῦσαι. Quemadmodum etiam legitur in Actis Chalcedonensis concilii.

Cumque iudices interlocuti essent, recitatus est libellus precum qui sic habet: Libellus oblati ab Eusebio humillimo episcopo Dorykei, verba faciente pro seipso, et pro orthodoxa fide, et pro sanctæ memoriæ Flaviano qui fuit episcopus Constantinopoleos. Propositum est majestati vestræ, omnibus quidem subditis providere, et cunctis qui injuria affecti sunt, manum porrigere: præcipue vero iis qui sacerdotio funguntur. In hoc enim Deum colitis, a quo imperium ac dominium orbis terrarum vobis concessum est. Igitur quoniam fides Christi, et nosmetipsi multa gravia contra jus fasque perpassi sumus a Dioscoro reverendissimo episcopo magnæ civitatis Alexandria, adimus pietatem vestram, postulantes ut jus nobis reddatur. Causa autem est hujusmodi. In concilio quod paulo ante celebratum est in metropoli Ephesiorum, quod utinam celebratum nunquam fuisset, ne orbis terrarum malis ac tumultibus impleretur; bonus ille Dioscorus, nullam justitiæ rationem habens, nec Dei timorem ante oculos statuens, cum ejusdem opinionis ac sententiæ esset cum Eutyche insano atque hæretico, occultus autem adhuc esset, sicut postea apertissime declaravit: occasione arrepta ex accusatione quam ego adversus Eutychem erroris ipsius consortem institueram, et ex sententia a piæ memoriæ Flaviano episcopo contra eundem Eutychem prolata, turbam **311** incompositam seditiosorum hominum collegit. Cumque tyrannicam dominationem pecunia sibi comparasset, piam quidem religionem orthodoxorum, quantum in ipso fuit, labefactavit: pravam autem opinionem Eutycheis monachi, quæ jam pridem et ab exordio a sanctis Patribus condemnata fuerat, confirmavit.

Cum igitur non levia sint, quæ adversus fidem Christi, et contra nos facere tentavit, provoluti ad pedes majestatis vestræ rogamus, ut eundem religiosissimum episcopum Dioscorum respondere jubeatis iis quæ a nobis illi obijciuntur: lectis scilicet coram sanctissima synodo monumentis actorum quæ ille contra nos confecit. Ex quibus demonstrare possumus, illum et a recta fide alienum esse, et hæresim plenam impietatis confirmasse, et nos injuste deposuisse et gravissimis malis affectisse: missis videlicet sacris et adorandis mandatis vestris ad sanctam et universalem synodum Deo charissimorum episcoporum, ut causam quæ est inter nos et supra memoratum Dioscorum, cognoscat, et ad notitiam pietatis vestræ cuncta referat quæ geruntur, juxta id quod placuerit immortalis culmini vestro. Hoc si consecuti fuerimus, continuas ad

Christophorus quidem ac Savilius ad oram sui codicis emendavit, ἐφ' ᾧ ἡμῶν καὶ τὰ, etc. Malim tamen scribere ἐφ' ᾧ ἡμῶν τε τοῦ πρ.

Deum preces fundemus pro sempiterno imperio vestro, sacratissimi imperatores. Post hæc juxta petitionem tam Dioscori, quam Eusebii, acta secundæ synodi Ephesinæ publice recitata sunt. Ex quibus ostensum est epistolam Leonis lectam non fuisse, idque tametsi semel atque iterum ea de re interlocutio exstitisset. Et cum Dioscorus ejus rei causam exponere juberetur, respondit ille se semel atque iterum jussisse ut id fieret: postulavitque ut Juvenalis Hierosolymorum et Thalassius Cæsareæ Cappadocum episcopus rem istam manifestius edocèrent: istos enim una cum ipso, synodo præfuisse. Ac Juvenalis quidem testatus est, cum sacræ imperatoris litteræ prævisissent, jussisse se ut recitarentur: postea vero neminem Leonis epistolæ mentionem fecisse. Thalassius vero dixit se non obstitisse quo minus ea legeretur: sed neque tantum in se auctoritatis fuisse, ut solus ipse posset decernere ut legeretur. Cumque actorum lectio ulterius progredederetur, et quidam episcopi voces aliquas, tanquam falsas reprehenderent, Stephanus Ephesiorum episcopus interrogatus quinam ipsius notarii eo tempore illas excepissent, respondit notarios ipsius fuisse Julianum qui postea Lebedi fuit episcopus, et Crispinum. Verum notarios Dioscori non permisisse suis ut exciperent, sed digitos eorum dum scriberent apprehendisse: ita ut prærum abfuerit quin turpissima paterentur. Idem porro Stephanus testatus est se et reliquos episcopos uno eodemque die depositioni Flaviani subscripsisse. His adjecit Acacius episcopus Ariarathicæ, in charta pura omnes subscripsisse, vi ac necessitate compulsos, et innumeris malis affectos, cum milites tela et gladios gestantes, ipsos circumdeditissent. Deinde cum aliæ voces rursus lectæ essent, Theodorus Claudiopolis episcopus dixit neminem ista acclamasse. Cuique actorum lectio ulterius processisset, ubi ventum est ad locum in quo Eutyches dixerat damnare se eos qui dicerent carnem Dei ac Domini et Servatoris nostri Jesu Christi

τυχόντες, ἀδιαλείπτους εὐχὰς ἀναπέμφομεν ὑπὲρ τοῦ αἰωνίου ὑμῶν κράτους, θεϊότατοι βασιλεῖς. Ἐκ κοινῆς τοίνυν δεήσεως Διοσκόρου τε καὶ Εὐσεβίου, τὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ πεπραγμένα διὰ τῆς ἀναγνώσεως ἐδῆλουντο. Δι' ὧν ἐδείκνυτο, τὴν ἐπιστολὴν Λέοντος μὴ ἀναγνωσθῆναι, καὶ ταῦτα διαλαλιᾶς ἐξενεχθείσης ἅπαξ καὶ δις περὶ τούτου. Ἐφ' οἷς Διόσκορος τὴν αἰτίαν ἀπαιτηθεὶς εἶπεν, διεξῆλθεν αὐτὸν ἅπαξ καὶ δις τοῦτο διαλαλῆσαι γενέσθαι, ἤτησέ τε καὶ Ἰουδηνάλιον τὸν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπον καὶ Θαλάσσιον τῆς πρώτης Καππαδοκῶν Καισαρείας, τὰ περὶ τούτων διασαφῆσαι· σὺν αὐτῷ γὰρ καὶ τούτους τὴν ἀθὲντελειαν λαβεῖν. Ἰουδηνάλιος μὲν οὖν ἐφησεν, ὡς θεοῦ γράμματος ἡγησαμένου διελάλησεν, ἐκεῖνο (99) τῇ ἀναγνώσει καθυποβληθῆναι· ὕστερον δὲ μηδένα τῆς ἐπιστολῆς μνημονεύσαι. Θαλάσσιος δὲ, μὴ κωλύσαι ταύτην ἀναγνωσθῆναι, μηδὲ τὸσαύτην ἐσχηκέναι παρῶρησαν, ὥστε καὶ μόνον οἶόν τε γενέσθαι τυπῶσαι τὴν ἀνάγνωσιν προελθεῖν. Τῆς τοίνυν τῶν πεπραγμένων ἀναγνώσεως προΐουσης, καὶ τινῶν ῥήσεων ὡς πλαστῶν ἐπιλαβομένων ἐνίων τῶν ἐπισκόπων, ἐρωτηθεὶς Στέφανος ὁ τῆς Ἐφεσίων πρόεδρος, τίνες τῶν ὑπογραφόντων αὐτῷ τῆνικαῦτα συνεξελάμβανον, διεξῆλθεν Ἰουλιανὸν ὑπογράψαι αὐτῷ ἐπίσκοπον ὕστερον γενόμενον Λεβίδου, καὶ Κρισπίνον· τοὺς δὲ γε ὑπογράφοντας Διοσκόρῳ τούτο μὴ συγχωρῆσαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ τῶν δακτύλων ἐπιλαθέσθαι τῶν ὑπογραφόντων, ὡς καὶ τὰ ἀσχετὰ αὐτοὺς κινδυνεύσαι πειθεῖν. Ὁ αὐτὸς τοίνυν Στέφανος κατέθετο, ἐν μίθῃ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῇ καθαιρέσει Φλαβιανοῦ ὑποσημνησθαι. Τοῦτοις ἐπήγεον Ἀκάκιος Ἀριαραθίαις ἐπίσκοπος, ἀγράφῳ χάριτι πάντας ὑπογράψαι, πρὸς βίας τε καὶ ἀνάγκης, μυριοὶς κακοῖς περιβληθέντας, στρατιωτῶν αὐτοῖς μετὰ φονικῶν ὀργάνων περιστοιχισάντων. Εἶτα πάλιν ἑτέρας φάσεως ἀνεγνωσμένης, Θεόδωρος ἐπίσκοπος Κλαυδιουπόλεως ἐφη, μηδένα ταῦτα φθέγγασθαι. Προκοποῦσης δὲ καὶ οὕτω τῆς ἀναγνώσεως, ἐπειδὴ τι χωρίον (1) περιεῖχεν Εὐτυχῆ διεξελεῖν, καὶ τοὺς λέγοντας (i) τὴν

οἱ ταῦτας.

VARIÆ LECTIONES.

VALESI ANNOTATIONES.

(99) *Διελάλησεν ἐκεῖνο*. Procul dubio scribendum est, ἐκεῖνο, supple τὸ θεῖον γράμμα. Quam emendationem confirmant acta Chalcedonensis concilii pag. 52 et 53 editionis Binii, ubi ita legitur: *Gloriosissimi iudices et amplissimus senatus dixerunt: Dicat beatissimus episcopus Juvenalis, cur interloquente reverendissimo episcopo Dioscoro ob recitandam epistolam sanctissimi Rom. archiep. lectio ejus non est facta. Juvenalis rever. episc. Hierosol. dixit: Statim respondit presbyter et primicerius notariorum Joannes habere se præ manibus sacras litteras religiosissimorum et piissimorum imp. ut respondi imperiales litteras relegi*. Porro verba ipsa quibus usus fuerat Juvenalis in secundâ illa synodo Ephesina, habentur in superiore pag. 52. ubi acta secundæ synodi Ephesinæ referuntur. Sed et Niceph. emendationem nostram confirmat in cap. ultimo lib. xv, ubi compendium Actorum Chalcedonensis concilii refert, magna parte transcriptum ex Evagrio: Hæc ideo fusius annotavi,

D quia Christophorus in hujus loci interpretatione longe a vero aberravit. Notabis autem obiter fraudem quæ facta est in secundo illo Ephesino concilio. Nam cum Hilarius diaconus, legatus sedis apostolicæ, renuntiasset episcopis qui aderant, habere se epistolam Leonis papæ, et postulasset ut legeretur in concilio: Joannes presbyter et primicerius notariorum, surgens dixit habere se præ manibus alias litteras ab imperatore scriptas ad Dioscorum. Tum Juvenalis præcepit ut litteræ illæ imp. legerentur, nulla epistolæ Leonis mentione facta. Vides igitur lectionem epistolæ Leonis de industria impeditam esse per fraudem Dioscori, qui pro epistola Leonis epistolam imp. Theodosii recitari fecit in synodo. Porro emendationem nostram confirmat Codex Tellerianus, in quo ita scriptum inveni ut conjeceram.

(1) *Ἐπειδὴ τι χωρίον*. Locus iste quem indicat Evagrius, exstat in actione prima synodi Chalcedonensis, pag. 58.

VARIORUM.

(i) *Καὶ τοὺς λέγοντας*. Supplenda est vox ἀναθεματίζων ex integris Actis. W. Lowth.

σάρκα τοῦ Θεοῦ καὶ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη- A
σοῦ Χριστοῦ ἐξ οὐρανῶν κατεληλυθῆναι. Εὐσέβιον
ἔλεγε τὰ γράμματα πρὸς ταῦτα διεξελεῖν, ὡς εἰ-
ρήκει μὲν τὸ ἐξ οὐρανῶν, οὐ προστεθεῖται δὲ πόθεν.
Ἐπεῖξαι (2) δὲ Διογένην ἐπίσκοπον Κυζίκου. Πόθεν
οὖν εἶπε (3); καὶ μὴ συγχωρηθῆναι αὐτοῦς περαι-
τέρω τούτων ἐπιζητῆσαι. Εἶτα δηλοῦσι τὰ αὐτὰ πε-
πραγμένα, Βασιλείον (j) ἐπίσκοπον Σελευκείας Ἰσαυ-
ρίας, εἰπεῖν· Προσκυνῶ τὸν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰη-
σοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μόνον Θεὸν
Λόγον μετὰ τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἔνωσιν, ἐν δύο
φύσει γνωριζόμενον. Καὶ πρὸς ταῦτα τοὺς Αἰγυ-
πτιοὺς ἀναθοῆσαι· Τὸν ἀμέριστον μηδεὶς χωρίζετω,
τὸν ἕνα Υἱὸν οὐ δεῖ λέγειν δύο. Τοῦς δὲ Ἀνατολικούς
κραυγᾶσι, Ἀνάθεμα τῷ μερίζοντι, ἀνάθεμα τῷ
διαιροῦντι. Ἐρωτηθῆναι δὲ τὸν Εὐτυχῆ τὰ αὐτὰ B
πεπραγμένα λέγει, εἰ φησι δύο φύσεις ἐν τῷ Χρι-
στῷ· εἰπεῖν τε ἐκεῖνον, ἐκ δύο μὲν φύσεων εἰδῆναι
τὸν Χριστὸν πρὸ τῆς ἐνώσεως· μετὰ δὲ τὴν ἔνω-
σιν, μίαν (k)· εἰπεῖν τε Βασιλείον, ὡς εἰ μὴ μετὰ
τὴν ἔνωσιν ἀχωρίστους καὶ ἀσυγχύτους λέγει δύο
φύσεις, σύγχυσιν λέγει καὶ σύγκρασιν· εἰ μὲντοι
προσθῆσει σεσαρκωμένην καὶ ἐνανθρωπήσασαν, καὶ
νοήσει παραπλησίως Κυρίλλῳ τὴν σάρκωσιν καὶ
τὴν ἐνανθρώπησιν, τὰ αὐτὰ λέγειν αὐτοῖς. Ἄλλο
μὲν γὰρ τι εἶναι τὴν θεότητα τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς·
ἄλλο δὲ τι, τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἐκ τῆς Μητρὸς.
Ὅν (4) ἐρωτηθέντων⁵⁵ οὗτου χάριν τῆ καθαιρέσει τῆ
κατὰ Φλαβιανῶ ὑπέγραψαν, τοὺς Ἀνατολικούς δη-
λοῦσι τὰ γράμματα βοῆσαι, Πάντες ἡμάρτομεν, πάν- C
τες συγγνώμην αἰτοῦμεν. Εἶτα πάλιν ἡ ἀνάγνωσις
προκρίπτουσα, δηλοῖ τοὺς ἐπισκόπους ἐρωτηθῆναι, τίνας
χάριν τὸν Εὐσέβιον ἐσελεῖν βουληθέντα, οὐκ εἴασαν.
Πρὸς ἃ Διόσκορος ἔφη, κομμονητόριον τὸν Ἐλπί-
διον ἐπιφέρεισθαι· κἀκεῖνον διαθεδαιώσασθαι, Θε-
οδοσίον κελεύσαι τὸν βασιλέα, τὸν Εὐσέβιον παρόδου
μὴ τυχεῖν. Τὰ αὐτὰ καὶ Ἰουθενάλιον εἰπεῖν δηλοῦσι
τὰ πεπραγμένα.

ut Eusebio aditus intercluderetur. Idem quoque a Juvenale dictum esse, eadem acta testantur.
Thalassius vero dixit, se auctoritatem non habuisse.

Ὅν καὶ ἐρωτ.

VARIAE LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

(2) Ἐπεῖξαι. Lego ἐπέξαι.
(3) Πόθεν οὖν εἶπε. Melius in actis Chalcedo-
nis concilii, pag. 58, εἶπε, in imperativo.
(4) Ὅν ἐρωτηθέντων. In Actis Chalcedonensis
concilii solus Basilius a iudicibus et senatoribus

interrogatus fuisse dicitur; et quidnam interroga-
tioni illorum responderit, ibidem subjicitur. Vul-
gatum tamen scripturam confirmat Niceph.; quam
si retinere voluerimus, dicendum erit Basilius et
eos qui cum illo erant, interrogatos esse a iudicibus.

VARIORUM.

(j) Βασιλείον. Basilius Seleuciæ in Isauria me-
solita anno 448 synodo CP. interfuit; ubi de
istis naturis orthodoxam admodum sententiam
dixit, et Eutychis damnationi non invitatus subscri-
psit. Anno autem sequente in latrocinio Ephesino,
sive a Dioscoro vi compulsus, sive insita animi le-
nitate motus, priorem sententiam palam revocavit,
Flavianum suffragio suo damnavit, et duas in
Christo naturas confessos anathematizavit. Quo no-
mine cum synodo Chalcedonensi anno 451 inter-
cesset, a concilii Patribus, sessione prima, una cum
primariis latrocinii ducibus munere episcopali
submotus est, vim sibi a Dioscoro illatam frustra
causatus. Sessione tamen quarta, cum catholice

D sensisse et nunc et olim compertus fuerit, in con-
cilium admissus ac dignitati pristinae restitutus
fuit. (Guil. CAVE, vol. I, pag. 354.)

(k) Μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν, μίαν. Eutychiani as-
serabant humanam Christi naturam, virtute unio-
nis, a divina adeo absorptam esse, ut humani-
tas in eo non amplius existerit. Sic Eranistes
apud Theodoritum in *Dialogo*: Ἐγὼ τὴν θεότητα
λέγω μεμενηκέναι· καταποθῆναι δὲ ὑπὸ ταύτης τὴν
ἀνθρωπότητα. Quando autem hæc absorptio facta
fuerit, inter eos haud convenit. Alii enim tempore
Conceptionis Dominicæ, alii Resurrectionis, alii
Ascensionis effectam fuisse opinantur.

Quæ responsa a iudicibus improbata sunt. Neque enim hanc excusationem valere, ubi agitur de fide. Post hæc Dioscorum conquestum esse indicant eadem acta, ita dicentem: Quales nunc observantur regulæ, cum Theodoritus ingressus sit? Senatores vero respondisse, Theodoritum ut accusatorem ingressum esse. Cumque Dioscorus subiecisset illum inter episcopos residere: rursus senatores dixerunt Eusebium ac Theodoritum accusatorum locum obtinere, perinde ac Dioscorus locum rei obtineret. Cum igitur universa acta secundæ synodi Ephesinæ perlecta essent, et sententia damnationis contra Flavianum et Eusebium similiter recitaretur, ubi ventum est ad locum in quo scriptum est, Hilarius diaconus dixit, *Contradicitur: Orientales episcopi et qui cum illis erant, exclamarunt: Anathema Dioscoro.* Eodem tempore Christus Dioscorum deposuit. Flavianus depositus est a Dioscoro: sancte Domine, tu illum vindica. Catholice imperator, tu illum vindica. Leoni multos annos. Patriarchæ multos annos. Post hæc cum sequentia perlecta essent, ex quibus apparebat universos episcopos qui tunc congregati erant, depositioni Flaviani atque Eusebii **314** consensisse, gloriosissimi iudices interlocuti sunt his verbis: De recta quidem et catholica fide, crastino die perfectius conveniente concilio diligentiolem inquisitionem fieri oportere perspicimus. Quoniam vero piæ memoriæ Flavianus, et Eusebius reverendissimus episcopus Dorylæi, ex scrutatione Actorum ac decretorum, et ex ipsis vocibus eorum qui in synodo quæ tunc facta est præ sederunt: qui quidem confessi sunt errasse se, et frustra illos deposuisse, cum nullatenus errassent

Ὁ μέντοι γε Θαλάσσιος ἔφη τὴν αὐθεντίαν μὴ ἔχειν (5)· ἄπερ πρὸς τῶν ἀρχόντων καταγνώσεως ἔτυχε· μηδὲ γὰρ ἀπολογίαν εἶναι ταύτην πίστεως προκειμένης. Ἐφ' οἷς τὸν Διόσκορον πέμψασθαι (6) δηλοῦσι τὰ κεννημένα διεξελλόμενα· Νῦν ποιοὶ κανόνες σώζονται, ὅτε ἐσῆλθε Θεοδώριτος; Τὴν τε σύγκλητον ἀποφύνασθαι ὡς κατήγγρον Θεοδώριτον ἐπελθεῖν. Ἐπισημῆνασθαι τε τὸν Διόσκορον ὡς ἐν τάξει ἐπισκόπου καθέζεται· καὶ τὴν σύγκλητον πάλιν εἰπεῖν, ὡς καὶ Εὐσέβιος καὶ Θεοδώριτος κατηγγόριον τάξιν ἐπέχουσαν, ὡς περ οὖν καὶ Διόσκορος κατηγγορευμένου τάξιν ἐκληρώσατο. Πάντων τοῖων τῶν κατὰ τὴν δευτέραν σύνοδον ἐν Ἐφέσῳ ἀνεγνωσμένων, καὶ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς κατὰ Φλαβιανοῦ καὶ Εὐσεβίου ὡσαύτως ἀναγνωσχομένης πρὸς τὴν βήσσει, ἔβηθα γε Ἰλάριος ἐπίσκοπος εἶπεν (7)· Οἱ τῆς Ἀνατολῆς ἐπίσκοποι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐδόθησαν, Ἀνάθεμα Διόσκορῳ. Ταύτη τῇ ὥρᾳ Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε (8). Φλαβιανὸς παρὰ Διόσκορου καθηρέθη. Ἄγιε Κύριε, σὺ αὐτὸν ἐκδίχησον. Ὁρθόδοξε βασιλεῦ, σὺ αὐτὸν ἐκδίχησον. Λέοντος πολλὰ τὰ ἔτη. Τοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη (9). Εἶτα καὶ τὸν ἐξῆς ἀνεγνωσμένων, τῶν δηλούτων πάντας τοὺς συνελεγμένους ἐπισκόπους συναινέσει τῇ καθαιρέσει Φλαβιανοῦ καὶ Εὐσεβίου, οἱ ἐνδοξότατοι ἀρχοντες διελάλησαν ἐπὶ λέξεως οὕτως· Περὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς πίστεως, τελειότερον συνόδου γενομένης τῇ ὑπεραλίτῃ, ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν δεῖν γενέσθαι συνορώμεν. Ἐπειδὴ δὲ Φλαβιανὸς ὁ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης, καὶ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλαίου εὐλαθέστατος ἐπίσκοπος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων καὶ διαγνωσθέντων ἐρεύνης, καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς τῶν γενομένων ἐξάρχων τῆς τότε συνόδου, ὁμολογη-

VALESH ANNOTATIONES.

(5) *Τὴν αὐθεντίαν μὴ ἔχειν.* In hujus loci interpretatione lapsi sunt ambo interpretes. Sic enim vertit Musculus: *Thalassius vero dixit non habere auctoritatem ea quæ a principibus in hujusmodi causis iudicantur.* Eundem quoque sensum secutus est Christophorsonus. Sed et Langus interpres Nicephori in eundem errorem incidit. Atqui ex Actis Chalcedonensis concilii facile est hanc interpretationem confutare. Thalassius enim interrogatus a iudicibus, hoc tantum respondit: Ἐγὼ οὐκ ἤμην αὐθεντής. Id est, Omnis auctoritas ac potestas penes me non erat. Etsi enim Juvenalis ac Thalassius una cum Dioscoro Ephesinæ secundæ synodo præsidere jussi erant ab imperatore Theodosio, revera tamen omnis potestas penes Dioscorum erat. Porro iudices responsionem Dioscori et Juvenalis ac Thalassii condemnarunt his verbis: «In causa fidei, hæc defensio non admittenda est.»

(6) *Τὸν Διόσκορον πέμψασθαι.* Assentior Christophorsono et Savilio, qui pro πέμψασθαι emendarunt μέμψασθαι. Quod quidem mendum in manuscriptis codicibus sæpius admissum deprehendi.

(7) *Ἰλάριος ἐπίσκοπος εἶπεν.* Hic locus corrigendus est ex actione prima synodi Chalced., pag. 142, ubi post pronuntiatam a Dioscoro adversus Flavianum et Eusebium damnationis sententiam, cum Flavianus dixisset, Πραυτοῦμαί σε, id est, Recuso te, Hilarius diaconus Ecclesiæ Romanæ d. xi, *Contradicitur.* Quæ verba descripta sunt ex actis secundæ synodi Ephesinæ.

(8) *Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε.* Sic etiam scri-

bitur apud Nicephorum. Verum in actis concilii Chalced. longe aliter scribitur, hoc scilicet modo, ταύτη τῇ ὥρᾳ καθεῖλε. Ταύτη τῇ ὥρᾳ καθαιρέθη. Id est, *huc hora Dioscorus deposuit. Hac hora deponatur.* Quam scripturam equidem magis probo. Verum ut ex actis Chalced. concilii corrigendus est hic Evagrii locus, sic vicissim acta Chalced. concilii emendanda sunt ex Evagrii nostro. Nam pro his verbis quæ sequuntur, ἄγιε Κύριε, σὺ αὐτὸν ἐκδίχησον, scribendum est, Φλαβιανὸς παρὰ Διόσκορου καθηρέθη· ἄγιε Κύριε, σὺ αὐτὸν ἐκδίχησον, ut habet Evagrius ac Niceph., atque ita legisse videtur vetus interpres concilii Chalced., sic enim vertit: *Sancte Domine, tu illum vindica. Domine, Domine, tu illum vindica. Catholice imperator, tu illum vindica.* Ex qua versione colligimus necessario præcedere debere verba quæ diximus, Φλαβιανὸς παρὰ Διόσκορου καθηρέθη. Alioqui quo referentur hæc verba, *tu illum vindica?*

(9) *Πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη.* Queret hic aliquis, quisnam hoc loco intelligatur patriarcha. Ego Anatolium Constantinop. episcopum intelligi affirmo. Porro duo hic notanda sunt. Primo quod Orientales episcopi multos annos precantur, non suo patriarchæ sed alteri. Deinde quod episcopum Constantinopolitanum simpliciter et absolute vocant patriarcham, ob sedis scilicet prærogativam hunc illi honorem deferentes. Etenim in synodo Constantinopolitana secundus locus sedi Constantinop. assignatus fuerat.

σάντων ἐσφάλαι, καὶ μάτρῳ αὐτοῦς καθηρημένοι, ἄδικος οὐδὲν περὶ τὴν πίστιν σφαλέντες δεικνύονται, ἀδίκως δὲ καθαιρεθέντες· φαίνεται ἡμῖν κατὰ τὸ θεῶν ἀρέσκον δίκαιον εἶναι, εἰ παρασταῖη τῷ θεοσιώτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν Δεσπότη, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμῶν, Διάσκορον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουβενάλιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλάσιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Καισαρείας, καὶ Εὐσέβιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀρμενίας (10), καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Βηρυτου, καὶ Βασίλειον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Σελευκείας τῆς Ἰσαυρίας, τοὺς ἐξουσίαν ἐσχηκότας καὶ ἐξάρχοντας τῆς τότε συνόδου, ἐκπεσεῖν (11) διὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἀλλοτριῶν γινόμενος, πάντων τῶν παρακολουθησάντων τῇ θεῖᾳ κορυφῇ γνωριζόμενων. Ἐφ' οἷς ἐπεβόησαν οἱ Ἀνατολικοί· Αὕτη δικαία κρίσις. Οἱ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν ἐπίσκοποι ἐπεκράυγασαν· Πάντες ἐσφάλημεν, πάντες συγγνώμης ἀξιοθώμεν. Καὶ πάλιν τῶν Ἀνατολικῶν ἐπιδοχάων· Αὕτη δικαία ψήφος· τὸν φονέα ὁ Χριστὸς κἀεῖλε, τοὺς μάρτυρας ὁ Χριστὸς ἐξεδίκησεν· οἱ συγκλητικοὶ διεάλθησαν, ὥστε ἕκαστον τῶν ἐπισκόπων τῶν συνελεγεμένων ἰδιαζόντως τὴν οἰκίαν ἐκθέσθαι πίστιν, γινώσκοντα ὡς θεοτάτος βασιλεὺς κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων ιη', καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ρν' (12) Πατέρων, καὶ τὰς ἐπιστολάς τῶν ἁγίων Πατέρων, Γρηγορίου, Βασιλείου, Ἰλαρίου, Ἀθανασίου, Ἀμβροσίου, καὶ τὰς δύο τὰς Κυρίλλου, τὰς ἐπὶ τῇ

in fide, injuste depositi esse noscuntur: videtur nobis juxta id quod Deo placet, justum esse, modo id placuerit sacratissimo ac piissimo Domino nostro, ut Dioscorus reverendissimus episcopus Alexandriae, et Juvenalis reverendissimus episcopus Hierosolymorum, et Thalassius reverendissimus episcopus Cæsareæ Cappadociæ, et Eusebius reverendissimus episcopus Ancyrae, et Eustathius reverendissimus episcopus Beryti, et Basilius reverendissimus episcopus Seleuciæ Isauriæ, qui tunc auctoritate præditi concilio præfuerunt, eidem pænæ subjaçant, sacrosancti concilii sententia, juxta sacros canones alieni ab episcopali dignitate judicati: cunctis quæ consequenter gesta fuerint ad sacratissimi principis notitiam referendis. Post hanc interlocutionem acclamatum est ab Orientalibus episcopis: Justum est hoc judicium. Illyriciani vero exclamarunt: Universi peccavimus; universi veniam consequamur. Cumque Orientales iterum acclamassent: Hæc sententia justa est: homicidam Christus deposuit: Christus martyres vindicavit: senatores interloquentes pronuntiarunt, ut episcoporum qui convenerant unusquisque seorsum fidem suam exponeret: pro certo habens, sacratissimum imperatorem juxta expositionem fidei trecentorum et octodecim Patrum qui Nicææ congregati sunt, et centum ac quinquaginta illorum qui Constantinopolim convenerunt; item juxta epistolas sanctorum Patrum Gregorii, Basilii, Hilarii, Athanasii, Ambrosii, et juxta duas Cyrilli epistolas quæ in prima synodo Ephesina recitatae sunt, credere. Nam et reverendissimum senioris Romæ episcopum Leonem, juxta eandem fidem Eutychem deposuisse. Hunc in modum finita hac actione, cum religiosissimi episcopi ad alteram actionem soli 315 convenissent, Eusebius episcopus Dorylæi libellos porrexit pro se et pro Flaviano, quibus Dioscorum accusabat, quod eadem cum Eutyche sentiret, et quod sacerdotium ipsis ademisset. Adjecit etiam

VALESII ANNOTATIONES.

(10) *Ἐπίσκοπον Ἀρμενίας*. Scribendum est Ἀγκύρας ex Actis Chalced. concilii, pag. 152, ubi hæc judicium interlocutio refertur.

(11) *Ἐκπεσεῖν*. Rectius in actione prima Chalcedonensis concilii, pag. 152, scribitur ὑπεπεσεῖν. Refertur enim ad id quod præcessit, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμῶ, atque ita etiam legitur supra in cap. 4 hujus libri, ubi hæc judicium interlocutio integra refertur. In 4 autem actione synodi Chalced. pag. 217, *Ἐκπεσεῖν* quidem legitur; sed verbum additum est in superioribus hoc modo, τῷ αὐτῷ ὑπαχθῆναι ἐπιτιμῶ. Quod si verbum *ἐκπεσεῖν* retineamus, tantum superflue erunt duæ voces quæ sequuntur, ἀλλοτριῶν γινόμενος. Certe hæc duæ postremae voces desunt in nostris codicibus, Flor. et Tell., nec habentur apud Nicephorum.

(12) *Ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει ρν'*. In optimo codice Florentino desunt hæc verba, ἐν Κωνσταντινουπόλει· quæ quidem nec in actis Chalced. concilii habentur, ut videre est pag. 152 editionis Binii.

(13) *Συνελοθῶντων μόνων*. In actione tertia Chalced. concilii soli convenerunt episcopi, nec ulli ex sæcularibus judicibus ac senatoribus concilio interfuerunt. Nam in ea sessione agendum erat de fide: quam ut exponerent, invitati prius fuerant episcopi a gloriosissimis judicibus. Episcopi vero diu quidem id præstare recusaverant, cum dicerent sufficere formulam fidei Nicenæ, quæ in Constantinopolitana et in prima Ephesina synodo fuerat confirmata. Tandem tamen postulationi judicium cesserant, sequæ id facturos promiserant. Porro ubi de fide agitur, nullæ sunt partes judicium sæcularium. In tertia igitur actione in qua agendum erat de fide, nulli adfuerunt judices sæculares. Cæterum notandum est Evagrium hoc loco prætermisisse gesta actionis secundæ. Tertiam igitur actionem pro secunda cepisse videtur Evagrius. Idque confirmant acta ipsius synodi, pag. 177, ubi secunda congregatio sive actio videtur quæ nunc est tertia.

VARIORUM.

(1) *Ἐν Ἐφέσῳ δημοσιευθείσας πιστεύειν*. Legendum πιστεύει. W. Lowth.

vores quasdam quæ in synodo tunc congregata minime dictæ essent, a Dioscoro actis insertas fuisse: curasse præterea eundem Dioscorum, ut episcopi in charta pura subscriberent. Postulavitque ut acta omnia secundæ synodi Ephesinæ, episcoporum qui congregati erant iudicio infirmarentur, utque ipsi dignitatem sacerdotii recuperarent, utque nefarium illud dogma anathemate damnaretur. Petiit etiam post recitationem libelli sui, ut adversarius adesset. Cumque episcopi jussissent ut fieret, Aetius archidiaconus et primicerius notariorum dixit profectum se esse ad Dioscorum, itidemque ad reliquos: Dioscorum vero respondisse, prohiberi se a custodibus ne ad concilium veniat.

Facta iterum interlocutione jussum est, ut Dioscorus pro foribus concilii quæreretur. Et cum repertus non esset, Anatolius Constantinopolis episcopus interloquens dixit, debere illum evocari et concilio interesse. Quod cum executioni mandatum fuisset, redeuntes ii qui missi fuerant ad Dioscorum, renuntiaverunt eum dixisse: Sub custodia sum. Dicant custodes, velint ne mihi permittere ut ad concilium pergam. Cumque legati concilii responderent se ad illum missos esse, non vero ad magistrinos: retulerunt Dioscorum hæc dixisse: Paratus sum venire ad sacrum et universale concilium: sed prohibeor. Quibus adjecit Himerius, redeuntibus ipsis a Dioscoro occurrisse adiutorem magistri sacrorum officiorum, et episcopos una cum illo reversos esse ad Dioscorum, deque illis quædam se habere quæ notis excepisset. Ea perlecta indicabant Dioscorum hæc ad verbum dixisse: Postquam me ipse recollegi, et quid mihi expediret consideravi, ita respondeo. Quandoquidem in superiore concessu, magnificentissimi iudices post multas cujusque interlocutiones multa decreverunt; nunc vero ad secundum consessum vocor, ut prædicta infirmarentur, rogo ut magnificentissimi iudices et amplissimi senatores, qui priori conventui interfuerunt, nunc quoque intersint quo eadem iterum examinentur: Cui Acacius, ut in iisdem actis refertur, respondit his verbis: Sancta et magna synodus non ideo sanctitatem tuam adesse jussit, ut ea quæ coram magnificentissimis iudicibus et sacro senatu gesta sunt, infirmarentur: sed nos misit ad te, mandans ut ad consessum venias, nec absit ab eo sanctitas tua. Cui Dioscorus ita respondit, ut in iisdem actis habetur: Modo dixistis mihi Eusebium libellos porrexisse. Iterum postulo ut coram iudicibus ac senatu hæc causa examinetur. Et post alia ejusdem modi

νάς μὴ εἰρημένας τῇ τῷ τῆνικαῦτα ἀλισθησῆθαι συνόδῳ προστέθεικεν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, καὶ ὡς ἀγράφους χάρτας παρεσκεύασεν αὐτοὺς ὑποσημήνασθαι. Καὶ ἐδεήθη ὥστε ἐκ ψήφου τῶν συνειλεγμένων ἀκουρωθῆναι πάντα τὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα, καὶ ἔχειν αὐτοὺς τὴν ἱερωσύνην, καὶ ἀναθεματισθῆναι τὸ μιᾶρὸν ἕκαστον δόγμα. Καὶ ἤξιωσε μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ τὸν ἀντίδικον παρῆναι. Οὗ δὲ διαλαληθέντος γενέσθαι, εἶρῃκεν Ἀέτιος ἀρχιδιάκονος καὶ περιμικτήριος νοταρίων, ὡς διέβη πρὸς Διόσκορον, ὡσπερ οὖν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ εἶπε ⁸¹, μὴ συγχωρεῖσθαι: ὑπὸ τῶν φυλαττόντων αὐτὸν παραγενέσθαι.

Καὶ διελαλήθη ζητηθῆναι τὸν Διόσκορον πρὸ τοῦ συνεδρίου. Καὶ μὴ εὐρεθέντος αὐτοῦ, Ἀνατόλιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως διελάλησεν, ὄφελειν αὐτὸν μετακληθῆναι, καὶ ἐν τῇ συνόδῳ παραγενέσθαι. Καὶ τούτου γενομένου, παραγενομένοι οἱ ἀπασταλέντες, εἰρήκασιν εἰπεῖν αὐτὸν, φυλάττομαι ἐγὼ. Εἰ δὲ συγχωροῦσί μοι κατελθεῖν, εἰπάτωσαν. Καὶ εἰπόντων αὐτῷ τῶν ἀπεσταλμένων, ὡς πρὸς αὐτὸν, οὐ πρὸς τοὺς μαγιστριανοὺς ἀπεστάλησαν, διεξήλθον εἰπεῖν αὐτὸν, Ἐτοιμός εἰμι παραγενέσθαι εἰς τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμένην συνόδον· ἀλλὰ καλύσομαι. Οἷς προστέθεικεν Ἰμέριος, ὡς κατελθόντιον αὐτῶν παρὰ Διόσκουρου, ὑπήντησεν ὁ βοηθὸς τοῦ μαγιστροῦ (14) τῶν θεῶν ὄφφικίων, καὶ μετ' αὐτοῦ πάλιν γεγενῆσθαι πρὸς Διόσκορον οἱ ἐπίσκοποι, καὶ περὶ τούτων ἐν σημείοις τινὰ ἔχειν. Ἐπερ ἀναγνωσθέντα, ἐδήλωσεν ἐπὶ λέξεως τὸν Διόσκορον εἰπεῖν ταῦτα· Συναγαγὼν ἑμαυτὸν, καὶ γνοὺς τὸ συμφέρον, τὰδε ἀποκρίνομαι· Ἐπειδὴ ἐν τῇ πρὸ ταύτης συνόδῳ καθεζόμενοι οἱ μεγαλοπρεπέστατοι ἄρχοντες, ὤρισαν πολλὰ μετὰ πολλὴν ἐκάστον διαλαλίαν, νῦν δὲ εἰς δευτέραν καλοῦμαι δύνωδον, εἰς τὸν τῶν προειρημένων ἀνασκευὴν, παρακαλῶ τοὺς πρώην ἐν τῇ συνόδῳ παραγενομένους μεγαλοπρεπεστάτους ἄρχοντας, καὶ τὴν ἱερὰν σύγκλητον, καὶ νῦν παρῆναι ἵνα πάλιν τὰ αὐτὰ γυμνασθῆ. Πρὸς δὲ Ἀκᾶκιον δηλοῖ τὰ πεπραγμένα διεξελθεῖν ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Οὐχ οὕτως ἐκέλευσεν ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος τὴν ὑμετέραν ἁγιότητα παρῆναι, ὥστε ἀνασκευασθῆναι τὰ ἐπὶ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἄρχόντων καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου πραχθέντα· ἀλλ' ἡμῶς ἀπέστειλεν, ὥστε καταλαβεῖν σε τὸ συνέδριον, καὶ μὴ ἀπολειφθῆναι οὗτοῦ τὴν σὴν ὁσιότητα. Πρὸς δὲ Διόσκορον εἶρῃκεν, ὡς τὰ ὑπομνήματα λέγουσιν· Εἰρήκατέ μοι νῦν ὅτι λιτέλλους ἐπιδεδωκεν Εὐσεβίος. Παρακαλῶ πάλιν παρόντων ἀρχόντων ⁸² καὶ τῆς συγ-

VARIAE LECTIONES.

⁸¹ C. C. εἶπον. ⁸² παρὰ τοῦ τῶν ἀρχόντων.

VALESII ANNOTATIONES.

(14) Βοηθὸς τῷ μαγιστρῷ. Langus et Christophorus *Borthum* interpretati sunt, quasi id nomen proprium esset. Atqui βοηθὸς nomen est officii. Sic enim dicebatur princeps officii magistri officiorum, qui erat ex schola agentium in rebus,

ut docet *Notitia imperii Romani*. Porro adiutor iste magistri officiorum, Eleusinius proprio nomine dicebatur, ut scribitur in actione tertia concilii Chalced.

λήτου δοκιμασθῆναι τὰ κατ' ἐμέ. Εἶτα ἐτέρων τοιούτων ἐγκειμένων, αὐτοῖς ἀπεστάλησαν οἱ ὀφειλοντες τὸν αὐτὸν προτρέψασθαι Διόσκορον τοῖς πραττομένοις παρεῖναι. Καὶ τούτου γενομένου, ἐπαναζεύξαντες οἱ πεμφθέντες εἰρήκασιν ἔχειν ἐν σημείοις (15) τὴν αὐτοῦ φωνήν, ἃ δηλοῦσιν αὐτὸν εἰπεῖν.

Ἦδη φθάσας δεδήλωκα τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ ὡς ὅτι καὶ ἀβρωστία συνέχομαι, καὶ ἐξαίτω ὥστε καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεστάτους ἀρχοντας, καὶ τὴν ἱερὰν σύγκλητον καὶ νῦν παρεῖναι τῇ τῶν ἐξετασθησομένων κρίσει. Ἐπειδὴ δέ μοι τὰ τῆς ἀβρωστίας ἐπέταθον, τούτου χάριν τὴν ὑπέρβειον πεποίημαι. Καὶ Κεκρόπιον εἰπεῖν τὰ ὑπομνήματα δηλοῖ πρὸς τὸν Διόσκορον, πρώην μηδὲν περὶ ἀβρωστίας εἰπεῖν ὀφείλειν οὐδ' αὐτὸν τοῖς κανόσι τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι. Πρὸς ὃν ὁ Διόσκορος ἀπεφώνητο, Ἄπαξ εἰπον ὀφείλειν παρεῖναι τοὺς ἀρχοντας. Εἶτα τὸν Ρουλίον εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν ἐπίσκοπον Σαμοσάτων, κανονικὰ τὰ κινούμενα καθεστάναι, καὶ δύνασθαι αὐτὸν παραγενόμενον ἃ βούλεται διεξελθεῖν. Πυθομένου δὲ τοῦ Διόσκορου εἰ Ἰουβενάλιος καὶ Θαλάσιος παρεγένοντο καὶ Εὐστάθιος, ἀπεκρίνατο, ὡς οὐδὲν πρὸς ἑπὶ. Πρὸς ἃ Διόσκορον εἰπεῖν τὰ πεπραγμένα δηλοῦσι παρακαλέσαι τὸν φιλόχριστον βασιλέα, ὥστε καὶ τοὺς ἀρχοντας παρεῖναι, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δεδικακότητας. Καὶ πρὸς ταῦτα τοὺς πεμφθέντας εἰπεῖν, μόνου κατηγορεῖν αὐτοῦ τὸν Εὐσέβιον, καὶ οὐ πάντας ὀφείλειν παραγενέσθαι. Καὶ πρὸς ταῦτα τὸν Διόσκορον εἰπεῖν, ὀφείλειν καὶ τοὺς ἄλλους παρεῖναι τοὺς σὺν αὐτῷ δεδικακότητας. Μηδὲ γὰρ ἰδικὸν ἔχειν πρῶτα πρὸς αὐτὸν τὸν Εὐσέβιον ἄλλ' εἰ ἄρα (m) περὶ ὧν πάντες δεδικακασί. Καὶ πάλιν ἐπιμεινάντων τῶν πεμφθέντων περὶ τούτου, ἀπέφησεν ὁ Διόσκορος εἰπὼν Ἄπαξ εἰπον ἃ εἰπον καὶ περαιτέρω τούτων εἰπεῖν οὐκ ἔχω. Πρὸς ἃ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλαίου διεξῆλθε, πρὸς μόνον Διόσκορον ἔχειν, καὶ πρὸς μηδένα ἕτερον καὶ ἤξιωσε τρίτη κλήσει κληθῆναι τὸν Διόσκορον. Καὶ ὑπολαβὼν Ἀέτιος, ἐδίδασκε, πρώην τινὰς λέγοντας ἑαυτοὺς κληρικούς μετὰ καὶ ἐτέρων λαϊκῶν τῆς Ἀλεξανδρείων ὀρμωμένους, ἐπιδοῦναι λιβέλλους κατὰ Διόσκορον, καὶ τούτους πρὸ τοῦ συνεδρίου ἐστῶτας ἐκδοῦσθαι κερχῆσθαι. Καὶ πρῶτα μὲν ἐπιδεδωκὸς Θεοδώρου (n) διακόνου γενομένου

A quæ actis inserta leguntur, rursus **316** missi sunt qui Dioscorum hortarentur ut gestis interesset. Quod ubi factum est, hi qui missi erant, reversi dixerunt se responsionem Dioscori notis exceptam habere, quæ est hujusmodi :

Jam antea pietati vestræ significavi, me morbo laborare, et postulare ut magnificentissimi judices et sacer senatus nunc quoque intersint iudicio eorum quæ examinanda sunt. Sed quoniam morbus meus increvit, idcirco adesse non potui. Tum vero Cecropius, ut in iisdem actis legitur, Dioscoro dixit, paulo ante nullam mentionem morbi ab illo factam fuisse; proinde sacris regulis satisfacere eum debere. Cui Dioscorus respondit his verbis : Semel dixi judices adesse oportere. Ad hæc Rufinus Samosatensis episcopus Dioscoro dixit, canonicum constitutum esse iudicium, et posse Dioscorum, si adisset, cuncta quæ vellet libere dicere. Cumque Dioscorus interrogasset utrum Juvenalis et Thalsius atque Eustathius ad concilium venissent, respondit Pergamius nihil istud ad rem pertinere. Quibus verbis Dioscorum hæc subjecisse, eadem acta testantur : postulasse se a Christi amantissimo imperatore, ut juberet magnificentissimos judices interesse concilio, et eos qui una cum ipso iudicaverant. Quibus legati a concilio missi responderunt, eum solum ab Eusebio accusatum esse, nec reliquos adesse debere. Tum vero Dioscorum intulisse, alios quoque adesse oportere qui una cum ipso iudicavissent. Neque enim Eusebium privatum adversus ipsum causam habere, sed communem ob ea quæ omnes simul iudicavissent. Et cum legati in iisdem perstarent, Dioscorus respondit : Quæ dixi, semel dixi, nec amplius habeo quod dicam. Quibus renuntiatis, Eusebius episcopus Dorylæi dixit se adversus unum Dioscorum causam habere, adversus alium præterea neminem. Postulavitque ut tertia vocatione Dioscorus citaretur. Post hæc Aetius retulit, quosdam qui se clericos esse dicerent, una cum aliis laicis ab urbe Alexandria venientes, nuper libellos porrexisse adversus Dioscorum, et nunc pro foribus concilii stantes vociferari. Cum

VARIÆ LECTIONES.

^m παρακαλέσας.

VALESII ANNOTATIONES.

(15) *Ἐν σημείοις.* In Actis concilii Chalcedonensis pro his verbis scriptum est ἐν ἐκλήψει, quod vetus interpres ita vertit : *Et certa locuti sunt quæ in exceptis habeo.* Certe Himerius erat notarius et lector, missus a concilio una cum episcopo ad Dioscorum, ut notis exciperet ea quæ ab utraque parte dicerentur, id enim erat officium notariorum. Solebant autem episcopi quoties ad synodum proficiscerentur, notarium suum secum

D deducere, qui gesta synodalia notis exciperet : quo scilicet limitata synodo codicem actorum singuli referrent in patriam. Cæterum quod vetus ille interpres σημεία vertit excepta, equidem valde probo. Unde et σημειώσεις Origenis, Latine excepta dici debere existimo. Scio quidem Origenis σημειώσεις a Rufino et Hieronymo excerpta vulgo appellari, sed vitiose ita scribi existimo, cum excepta potius debeant nominari.

VARIORUM.

(m) Ἄλλ' εἰ ἄρα. Videtur legendum ἀλλ' ἢ ἄρα. W. LOWTH.

(n) Θεοδώρου. Theodorus et Ischyron, Ecclesiæ Alexandrinæ diaconi, Athanasius ibidem presbyter,

et Sophronius Laicus, mala quæ a Dioscoro passi sunt, exposuerunt libellis qui exstant *Concil. tom. IV*, pag. 396, 400, 405, 411, edit. Labbe.

ergo libellos obtulisset primum quidem Theodorus qui sanctæ Alexandrinorum Ecclesiæ diaconus fuerat, deinde Ischyrio similiter, et ipse diaconus: tum Athanasius presbyter et Cyrilli sororis filius: ac postremo Sophronius; quibus Dioscorum partim ob blasphemias, partim ob corporalia quadam damna et violentas pecuniæ exactiones accusabant: **317** tertia vocatione citatus est Dioscorus, monitusque est ut ad concilium accederet. Regressi igitur qui ad hoc missi fuerant, nuntiarunt Dioscorum ista dixisse: Satis superque docui pietatem vestram: nec iis aliud quidquam adjicere possum. Rursus instantibus legatis, eumque ut veniret hortantibus, cum idem semper respondisset Dioscorus, Paschasinus episcopus: dixit Jam ter vocatus Dioscorus haudquam comparuit, torquente ipsum conscientia. Et interrogavit episcopos qui aderam, quam pœnam commiserisset. Cumque episcopi ad hæc respondissent illum in canones commisisse, et Proterius episcopus Smyrnæ dixisset: Quando sanctus Flavianus occisus est, nihil recte neque ordine factum est super illo: vicarii Leonis episcopi senioris Romæ ita decreverunt ad verbum:

Quæ Dioscorus, antehac episcopus magnæ civitatis Alexandriæ, contra ordinem canonum et contra disciplinam ecclesiasticam attentavit, manifesta sunt, tam ex his quæ jam sunt examinata in primo concessu, quam ex his quæ hodierno die sunt gesta. Hic enim, ut plurius alia prætermittamus, Eutychem eadem cum ipso sentientem, regulariter a proprio depositum episcopo, sanctissimo scilicet Patre nostro et archiepiscopo Flaviano, propria auctoritate contra sacros canones in communionem suscepit, priusquam Ephesi consedisset una cum reliquis Deo charissimis episcopis. Verum episcopis quidem apostolica sedes veniam concessit ob ea quæ illic ab iisdem non sponte gesta fuerant. Qui quidem hactenus permanserunt, sanctissimo archiepiscopo Leoni et sanctæ universali synodo obsequentes. Qua de causa eos, utpote ejusdem cum ipso fidei cultores, in communionem suam recepit. Hic vero, in hodiernum usque diem ob ea gloriari non desinit, quorum causa gemere et ad terram usque sese inclinare debuerat. Præterea epistolam beatissimi papæ Leonis, quam ille ad sanctæ memoriæ Flavianum conscripserat, legi minime permisit: idque quamvis sæpissime rogatus esset ab iis qui epistolam attulerant, et quamvis

τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀγίας Ἐκκλησίας, εἶτα δὲ καὶ Ἰσχυρίωνος διακόνου¹⁶, καὶ Ἀθανασίου πρεσβυτέρου καὶ ἀδελφίδου Κυρίλλου, καὶ πρὸς τε Σωφρονίου, δὲ ὧν περὶ γε βλασφημιῶν ἐνεκάλεσαν Διοσκόρου, περὶ τε σωματικῶν καὶ βιαίας ἀφαιρέσεως (16) χυμμάτων, τρίτῃ κλήσει γέγονε προτρέπουσα τὸν Διοσκόρον παραγενέσθαι. Τοιγαροῦν ἐπαναζεύξαντες οἱ ἐπὶ τούτῳ ἀφωρισμένοι, εἰρήκασιν εἶπεν τὸν Διοσκόρον· Αὐτάρκως ἐδίδαξα τὴν ὑμετέραν θεοσέβειαν, οἷς προσθεῖναι τι οὐ δύναμαι. Καὶ αὖθις δὲ τὰ αὐτὰ εἰρηκότος τοῦ αὐτοῦ Διοσκόρου, ἐπιμεινάντων τῇ προτροπῇ τῶν ἐπὶ τοῦτο σταλέντων, Πασχασίνος ἐπίσκοπος εἶπεν· Καὶ ἤδη τρίτον κληθεὶς Διοσκόρος, οὐ παρεγένετο, ὑπὸ συνειδήσεως βαλλόμενος, ἐπυνοθάνετο (17) τίνος ἄξιος εἴη· πρὸς δὲ τῶν ἐπισκόπων ἀποκριναμένων, ὑποπεπτωκέναι αὐτὸν τοῖς κανόσι, Προτερίου δὲ ἐπισκόπου Σμύρνης (ο) εἰπόντος, Ὅτε ἐφονεύετο ἅγιος Φλαβιανός, οὐδὲν ἀκούουθον ἐπράχθη ἐπ' αὐτῷ· οἱ τὸν τόπον ἐπέχοντες Λέοντος ἐπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, ἀπεψήναντο ἐπὶ λέξεως ταῦτα·

Ἄλλα γεγένηται τὰ τετολημμένα Διοσκόρῳ τῷ γενομένῳ τῆς Ἀλεξανδρείων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπῳ κατὰ τῆς τῶν κανόνων τάξεως, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἐκ τῶν ἤδη ἐξετασθέντων ἐν τῷ πρώτῳ συνεδρίῳ, καὶ ἀπὸ τῶν σήμερον πεπραγμένων. Οὗτος γὰρ, ἵνα τὰ πολλὰ παρὰλίπωμεν, Εὐτυχῆ τὸν ὁμόδοξον αὐτῷ, καθαιρεθέντα κανονικῶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τοῦ ἐν ἁγίοις φημέν Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου Φλαβιανοῦ, αὐθεντήσας ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἀνεδέξατο, πρὶν ἢ συνεδρεῦσαι ἐν τῇ Ἐφεσίων μετὰ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων. Ἄλλ' ἐκαίνοις μὲν ὁ ἀποστολικὸς θρόνος συγγνώμην ἀπένειμεν ἐπὶ τοῖς ἐκέλευε μὴ κατὰ γνώμην ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένοις· οἱ καὶ διετέλεσαν μέχρι τοῦ παρόντος ἐπόμεινοι τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Λέοντι, καὶ πάσῃ τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Οὗ δὴ χάριν καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ κοινωνίᾳ αὐτοὺς ὁμοπίστους ἐδέξατο. Οὗτος δὲ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διέμεινε σεμνυνόμενος ἐν ἐκαίνοις, ἐφ' οἷς ἔδει στένειν, καὶ ἐς γῆν κεκυφέναι ὀφείλει. Πρὸς τοῦτους δὲ, οὐδὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνωσθῆναι συνεχώρησε τοῦ μακαριωτάτου πάπα Λέοντος, τὴν γραφείσαν παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις τὴν μνήμην Φλαβιανόν, καὶ ταῦτα πολλάκις παρακληθεὶς ἀναγνώνας ταύτην ὑπὸ τῶν κεκομικώτων, καὶ μεθ' ὄρκων ποιή-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶ Valesius et C. C. Ἰσχυρίωνος καὶ αὐτοῦ διακόνου.

VALESII ANNOTATIONES.

(16) Καὶ βιαίας ἀφαιρέσεως. Assentior viris doctis qui βιαίας emendarunt ex conjectura, ut opinor. Nam libri nostri nihil mutant. Codex tamen Tellerianus, quem dum editio nostra sub prelo esset, opportunè nactus sum, discrete scriptum habet βιαίας

ἀφαιρέσεως.

(17) Ἐπυνοθάνετο. Niceph. hic aliquot verba inseruit hoc modo: καὶ τῶν ἐπισκόπων ἀνεπυνοθάνετο, ctc.

VARIORUM.

(ο) Προτερίου ἐπισκόπου Σμύρνης. Loco Προτερίου legendum Αἰθερικοῦ, ut recte monet Pagius

ad annum 416, n. 6, quo nomine in Actis concilii appellatur. W. Lowth.

σασθαι τὴν ἀνάγνωσιν ὑποσχόμενος· ἥς μὴ ἀναγνω-
σθεῖσθε, σκανδάλων καὶ βλάβης [αἱ] ἀνά τὴν οἰκουμέ-
νην ἀγιώταται ἐπληρώθησαν Ἐκκλησίαι. Ἄλλ' ὁμῶς
τοιούτων παρ' αὐτοῦ τολμηθέντων, ἐπισκοποῦμεν
περὶ τῆς (18) προτέρας ἀνοσίας αὐτοῦ πράξεως,
φιλανθρωπίας τινὲς αὐτὸν ἀξιῶσαι, ὡς καὶ τοὺς
λοιποὺς· θεοφιλετάτους ἐπισκόπους, καίτοι μὴδὲ τὴν
αὐθεντίαν παραπλησίως αὐτῷ τῆς κρίσεως ἐσχηκό-
τας. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς δευτέροις τὴν προτέραν παρα-
νομίαν ὑπερηκόμισεν, ἐτόλμησε δὲ καὶ ἀκοινωνήσαν ⁸⁷
ὑπαγορεύσαι κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ὁσιωτάτου
ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγάλης Ῥώμης Λέοντος· πρὸς
εὖ τοῦτοισι, καὶ λιβέλλων παρανομῶν μεστῶν κατ'
αὐτοῦ προσερχθέντων τῇ ἀγία καὶ μεγάλη συνόδῳ,
καὶ ἁπαξ, καὶ δις, καὶ τρις διὰ θεοφιλῶν ἐπισκόπων
κανονικῶς κληθεὶς οὐχ ὑπήκουσεν, ὑπὸ τοῦ ἰδίου
συνειδότης δηλονότι κεντούμενος, καὶ τοὺς παρὰ
συνδῶν διαφόρων ἐνθέσμως καθαιρεθέντας, παρα-
νόμως ἐδέξατο, αὐτὸς καὶ ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον ἐξ-
ήνεγκε, διαφόρως τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πατήσας θε-
σμούς. Ὅθεν ὁ ἀγιώτατος καὶ μακαριώτατος ἀρχι-
επίσκοπος τῆς μεγάλης καὶ πρεσβυτέρας Ῥώμης
Λέων ἐ' ἡμῶν καὶ τῆς παρουσίας συνόδου, μετὰ τοῦ
τρισμακαρίου καὶ πανευφύημου Πέτρου τοῦ ἀποστό-
λου, ὃς ἐστὶν πέτρα καὶ κρηπίς τῆς καθολικῆς Ἐκ-
κλησίας, καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, θεμέλιος τυγγά-
νει, ἐρύμνωσεν αὐτὸν τοῦ τε ἐπισκοπικοῦ ἀξιώμα-
τος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἡλλοτριώσεν ἐνεργείας.

Τοιγαροῦν ἡ ἀγία αὐτὴ καὶ μεγάλη σύνοδος, τὰ
δεδόξαντα τοῖς κανόσιν ἐπὶ τῷ μνημονευθέντι Διοσκό-
ρῳ ψήφισται. Ἦν δὲ κυρωθέντων παρὰ Ἀνατολίου,
Μαξίμου τε αὐ καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἀνευ ἐκείνων
τιῶν ἅμα Διοσκόρῳ παρὰ τῆς συγκλήτου καθαιρεθέν-
των, ἀναφορὰ περὶ τοῦτων πρὸς Μαρκιανὸν ἐγράφετο
παρὰ τῆς συνόδου, καὶ ἡ καθαιρεσις ἐπέμπετο Διοσκόρῳ
παρὰ τῆς αὐτῆς συνόδου, ἔχουσα ὡδε· Γίνωσκε σαυ-
τὸν διὰ τὴν ἀπειθειάν σου τὴν περὶ τὴν ἀγίαν ταύτην καὶ
οἰκουμένην σύνοδον, ὑπὲρ ὧν πρὸς τοῖς ἄλλοις
πλημμελήμασιν οἷς ἔαλως, καὶ τρίτον κληθεὶς παρὰ
τῆς ἀγίας ταύτης καὶ μεγάλης συνόδου, κατὰ τοὺς
θεοῦ κανόνας ἐπὶ τὸ ἀποκρίνασθαι τοῖς ἐπαγομέ-
νοις, οὐχ ἀπήντησας μὴν ὀκτωβρίῳ τῷ ἐνεστώτι
τρισκαίδεκάτῃ, παρὰ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμένης
συνόδου καθηγήσθαι τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ παντὸς
ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ (19) ὑπάρχειν ἄλλότριον.

⁸⁷ ἀκοινωνήσαν.

(18) Ἐπισκοποῦμεν περὶ τῆς. Ita legitur etiam
apud Nicephorum. Verum in actis Chalced. con-
cilii et in c. 4 lib. ii, ubi hæc damnationis sen-
tentia refertur, rectius scriptum est ἐπισκοποῦμεν,
etc. Ego vero transpositis præpositionibus malle

(p) Διὰ τὴν κατὰ τῶν θεῶν κανόνων ὑπερ-
οψίαν. Pagijs aliiq̄ue observarunt ex Anatolii ver-
bis paulo infra, Dioscorum depositum non fuisse
quod hæresin propugnasset (quanquam revera

ipsemet adjecto jurejurando pollicitus esset se eam
recitari jussurum. Qua minime perfecta, sanctis-
simas per universum orbem terrarum Ecclesias
scandalis ac detrimentis complevit. Sed tamen,
quamvis tot ac tanta ab eo præsumpta sint, propo-
situm nobis erat, quod quidem ad prius ejus
impium facinus pertinet, clementer illum ac benigne
tractare, sicut et reliquos Deo dilectos episcopos,
licet isti non eamdem ac ille judicandi potestatem
habuissent. Sed quoniam priorem injustitiam
posterioribus factis **318** longe superavit: ausus
quippe est excommunicationem dictare adversus
sanctissimum ac religiosissimum magnæ Romæ
archiepiscopum Leonem: præterea cum Hillemi
pleni criminum ac flagitiorum sancto et magno
concilio contra illum oblati essent, semel, iterum,
ac tertio vocatus juxta canonem præscripta per Dei
amantissimos episcopos, minime obtemperavit, pro-
pria videlicet conscientia ipsum laucinante, Ecs
denique qui a diversis synodis juste depositi fue-
rant, illegitime in communionem suscepit: contra
semetipsum sententiam protulit, ecclesiasticis legi-
bus sæpius proculcatis. Idcirco sanctissimus ac
beatissimus magnæ et senioris Romæ archiepiscopus
Leo, per nos, et per præsentem synodum, una cum
beatissimo et omni laude dignissimo apostolo Petro,
qui petra et basis est Ecclesiæ catholicæ, rectæque
fidei fundamentum, episcopali eum dignitate exiit,
et ab omni sacerdotali officio alienum pronuntiavit.

Sancta igitur et magna hæc synodus, super
memorato Dioscoro ea quæ canonibus placita sunt
decernat. Quæ cum ab Anatolio et Maximo, et a
reliquis episcopis confirmata essent, exceptis iis
qui una cum Dioscoro a senatu fuerant depositi,
relatio de his rebus ad Marcianum principem
scripta est a concilio, et libellus depositionis ab
eodem concilio missus est ad Dioscorum in hæc
verba: Scias te ob despectum sacrorum canonum,
et ob contumaciam qua usus es erga hanc sanctam
et universalem synodum: eo quod præter alia
crimina de quibus convictus es, tertio vocatus ab
hoc sancto et universali concilio juxta sacros cano-
nes, ut accusationibus responderes, minime occur-
sti, octobris mensis præsentis die tertio decimo a
sancta et universali synodo depositum esse, et ab
episcopatu omnique ecclesiastico munere submotum.
Post hæc cum de his rebus ad religiosissimos etiam

VARIE LECTIONES.

VALESH ANNOTATIONES.

scribere περιεττοπούμεν ἐπὶ τῆς, etc. Quæ scri-
ptura longe est elegantior.

(19) Παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ. Hoc voca-
bulum varie exponunt interpretes. Nam Langes
consuetudinem vertit. Musculus vero et Christo-

VARIORUM.

Eutychanista fuit et hæreticus pertinacissimus),
sed ob contumaciam, violationem canonum, et
contemptum legum ecclesiasticarum.

clericos sanctissimæ Alexandrinorum Ecclesiæ scriptæ essent litteræ, et edictum contra Dioscorum propositum fuisset, consessus **319** iste finem accepit.

Hunc in modum finito superiore consessu, episcopi denuo congregati, ad interrogationem iudicum qui rectam fidem exponi postulaverant, responderunt nihil amplius esse statuendum, cum causa Eutychis finem accepisset, et episcopi Romani iudicio esset terminata, cui universi acquievisserunt. Rursus vero cum omnes episcopi clamarent se cunctos eadem dicere, et iudices facta interlocutione pronuntiassent, ut singuli patriarchæ cum uno aut altero episcopo quem ex sua diocœssi elegissent, in medium prodirent, quo uniuscuiusque sententia palam fieret; Florentius Sardinianus episcopus inducias postulavit, ut cum deliberatione ad veritatis notitiam pervenirent. Tum Cecropius episcopus Sebastopolcos dixit: Fides recte exposita est a trecentis et octodecim sanctis Patribus, et confirmata a sanctis Patribus, Athanasio, Cyrillo, Celestino, Hilario, Basilio, Gregorio, et nunc denuo per sanctissimum Leonem. Petimus igitur ut verba trecentorum et octodecim sanctorum Patrum, et sanctissimi Leonis scripta recitentur. Quibus perlectis, universa synodus exclamavit in hæc verba: Hæc fides orthodoxorum; sic omnes credimus; Leo papa ita credit. Cyrillus ita credidit; papa sic exposuit.

Postea vero cum alia interlocutio prolata fuisset, ut expositio fidei centum et quinquaginta Patrum recitaretur, statim recitata est: et completa lectione, universa synodus exclamavit: Hæc est

Εἷσα τῶν περὶ τούτων γραφέντων καὶ πρὸς θεοφιλεῖς ἐπισκόπους τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (20) ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, καὶ προβέματος (21) κατὰ τοῦ Διοσκόρου γενομένου, τὰ τῆς τοιαύτης συνελεύσεως πέρας ἐδέχεται.

Οὕτω μὲν οὖν τὰ τῆς φθασάσης συνελεύσεως ἐπερωτήθη· μετὰ ταύτην δὲ καὶ αὖθις συναλισθέντες ἔφασκον πρὸς πεῦσιν τῶν ἀρχόντων, διδαχθῆναι βουλομένων τὰ τῆς ὀρθῆς θρησκείας, καὶ ὡς οὐ δέοι (22) τι περαιτέρω τυπωθῆναι ἅπασι τῶν κατ' Εὐτυχήν πέρας δεξαμένων, καὶ διατυπωθέντων παρὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπου, οἷς καὶ πάντες ἐστοίχησαν· βούλωντες αὐτῶν τῶν ἐπισκόπων πάντας τὰ αὐτὰ λέγειν, καὶ τῶν ἀρχόντων διαλαλήσαντων ἕκαστον πατριάρχην ἐκλεγόμενον· ἐν ἡ δεῦτερον τῆς ἰδίας διοικήσεως πρόσωπον, ἐς μέσον παρελθεῖν, ὡς τὴν ἐκάστου φανερωθῆναι γνώμην, Φλωρέντιος ἐπίσκοπος (23) Σάρδεων ἤτησεν, ἐφ' ᾧ μετὰ σκέμματος προσελθεῖν αὐτοῦς τῇ ἀληθείᾳ. Καὶ Κεκρόπιος ἐπίσκοπος Σεβαστοπόλεως ἔφη ταῦτα· Ἡ πίστις καλῶς εἴρηται τῶν τριακοσίων δεκαοκτῶ ἁγίων Πατέρων, καὶ ἐδεδατώθη παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, Ἀθανασίου, Κυρίλλου, Κελεστίνου, Ἰλαρίου, Βασιλείου, Γρηγορίου, καὶ νῦν πάλιν διὰ τοῦ ἀγιωτάτου Λέοντος. Καὶ ἀξιούμεν καὶ τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τιτ' καὶ τὰ τοῦ ὁσιωτάτου Λέοντος ἀναγνωσθῆναι. Ὡς ἀνεγνωσμένων ἡ πᾶσα σύνοδος ἀνεκραύγατε ταῦτα· Αὕτη ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων· οὕτως πάντες πιστεύομεν· ὁ πάπας Λέων οὕτω πιστεύει. Κύριλλος οὕτως ἐπίστευεν· ὁ πάπας οὕτως ἠρμήνευεν.

Ἐτέρας τε διαλαλῆς ἐνεχθείσης, ὥστε καὶ τὰ ἐκτεθειμένα παρὰ τῶν ἁγίων ὅτι τυχεῖν ἀναγνώσεως, ἀνεγνώσθη καὶ ταῦτα. Πρὸς δὲ πάλιν οἱ τῆς συνόδου βοηθάντες, ἔφησαν· Αὕτη ἡ πάντων πίστις· αὕτη

VALESI ANNOTATIONES.

phorsonus ita interpretati sunt: et ab omni ecclesiastico jure esse abalienatum. Vetus autem interpres Chalcedonensis concilii, pag. 214, functionem vertit. rectius meo quidem iudicio. In libello autem depositionis ejusdem Dioscori, quem Chalced. synodus iisdem fere verbis misit ad clericos Alexandrinæ Ecclesiæ qui tum erant Chalcedone, pro θεσμοῦ scriptum est βαθμοῦ hoc modo: καθαιρεῖσθαι τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ γενέσθαι ἀλλότριον. In sententia vero damnationis quam legati sedis apostolicæ contra eundem Diosc. pronuntiarunt, pro eodem ponitur ἐνέργεια. Sic enim ibi legitur: Ἐγύμνωσεν αὐτὸν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἡλλοτριώσεν ἐνέργειας. Idcirco autem hæc verba adjecta sunt a synodo, ut significarent Dioscorum ad laicam communionem redactum esse. Non enim solum episcopali dignitate exutus esse dicitur, verum etiam ab omni ecclesiastico officio submotus: ne quis forte existimaret eum ab actu episcopali remotum in presbyterii gradum detrusum esse. Id enim facere, sacrilegium est, ut dicitur in act. 4 synodi Chalcedonensis, pag. 247.

(20) Ἐπισκόπους τῆς Ἀλεξανδρείας. Scribendum videtur κληρικούς. Libellus enim depositionis Dioscori missus est ad clericos Alexandrinæ Ecclesiæ qui tunc erant Chalcedone, ut videre est in actis Chalced. concilii, pag. 214. Ordo quidem legitimus postulabat, ut Dioscori depositio episcopis quoque Ægypti a synodo indicaretur. Verum id

postea præstituri erant episcopi Chalced. concilii in sua Synodica. Tunc vero satis habuerunt, depositionem Dioscori Alexandrinis clericis qui tum erant Chalcedone, significare, Eleemosyno scilicet presbytero et æconomo, et Euthalio archidiacono, ac reliquis clericis. Certe hic de episcopo Ægypti sermonem non esse, satis declarant Evagrii verba. Episcopos enim Alexandrinæ Ecclesiæ eos appellat: quæ appellatio non convenit episcopis Ægypti.

(21) Προβέματος. In Niceph. scriptum est προβέματος. In actis tamen Chalced. concilii scribitur πρόθεσμα. In Telleriano codice scriptum inveniri προβέματος.

(22) Καὶ ὡς οὐ δέοι. Procul dubio delenda est particula καὶ, quippe quæ hoc loco prorsus superflua est. Porro locus quem designat Evag. existat in actione secunda concilii Chalced. pag. 159 editionis Bini. Cæterum notandum est id quod jam monui, exemplaria synodi Chalced. quibus usus est Evagrius, diversa fuisse ab iis quæ nunc habemus. Nam quæ nobis est actio tertia, secunda est Evagrii, ut jam vidimus. Quæ vero in nostris exemplaribus inscribitur secunda actio, tertia est Evagrii, ut ex hoc loco et sequentibus fiet.

(23) Φλωρέντιος ἐπίσκοπος. Locus quem hic designat Evagrius, legitur in actione secunda Chalced. concilii p. 159. Verba item Cecropii episcopi Sebastopolcos habentur in eadem pagina.

ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων· Οὕτως πάντες πιστεύομεν. **A** omnium fides; hæc fides orthodoxorum - sic omnes credimus. Post hæc Aetius archidiaconus dixit, habere se præ manibus epistolam divini Cyrilli ad Nestorium, quam universi episcopi in Ephesina synodo congregati subscriptionibus suis comprobassent. Alteram item epistolam ejusdem Cyrilli se habere, scriptam ad Joannem episcopum Antiochiæ, quæ similiter fuisset confirmata. Petiitque ut ambæ recitarentur. Facta igitur hac de re interlocutione, utraque epistola recitata est.

Καὶ τῆς μὲν προτέρας αὐτῆς ²⁴ ἓνια τοῖς ὀνόμασιν ἔστιν ταῦτα· Τῷ εὐλαβεστάτῳ ²⁵ συλλειτουργῷ ²⁶ Nestorίῳ Κύριλλος. Καταφλουροῦσιν, ὡς μανθάνω, τινὲς τῆς ἐμῆς ὑπολήψεως ἐπὶ τῆς σῆς θεοσεβείας, καὶ τοῦτο συχνῶς, τὰς τῶν ἐν τέλει συνόδου καιροφυλακτοῦντες μάλιστα, καὶ τάχα που καὶ τέρπειν οἰόμενοι τὴν σὴν ἀκοήν. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ἐφη τοίνυν ἡ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ φύσιν γεννηθέντα Υἱὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἀληθινόν, τὸ φῶς τὸ ἐκ τοῦ φωτός, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα πεποιήκεν ὁ Πατήρ, καταθεῖν, σαρκωθῆναι, ἐνανθρωπήσαι, παθεῖν, ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀελθεῖν εἰς οὐρανοὺς. Τοῦτοις καὶ ἡμᾶς ἐπεσθαι δεῖ, καὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῖς παραδείγμασιν, ἐνοουῦντας τί τὸ σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι δηλοῖ τὸν Θεὸν Λόγον. Οὐ γάρ φαμεν δεῖ ἡ τοῦ Λόγου φύσιν μεταποιηθεῖσα, γέγονε σὰρξ· ἀλλ' οὐδὲ εἰ ὅλον ἀνθρώπον μεταβληθῆναι τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι σὰρκα ἐμψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ ἐνώσας ὁ Λόγος ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἀφράστως καὶ ἀπερινοήτως γέγονεν ἀνθρώπος, καὶ κεχημάτικεν Υἱὸς ἀνθρώπου, ὡς κατὰ θέλησιν μόνην, ἢ εὐδοκίαν· ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἐν προσλήψει προσώπου μόνου· καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητα τὴν ἀληθινὴν συνενεχθεῖσαι φύσεις (25), εἰς δὲ ἐξ ἀμφοῖν Χριστός, καὶ Υἱός, οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνρηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν· ἀποτελεσσῶν δὲ μᾶλλον ἡμῖν τὸν ἕνα Κύριον καὶ Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπορήτου πρὸς ἐνότητα συνδρομῆς. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἐπειδὴ δὲ δε' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν τὸν ἀνθρώπινον προῆλθεν ἐκ γυναικὸς, ταυτὶ λέγεται καὶ γεννηθῆναι σαρκικῶς. Οὐ γὰρ πρῶτον ἀνθρώπος ἐγενήθη κοινὸς ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, εἴθ' οὕτως καταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτὸν ὁ Λόγος· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς μήτρας ἐνωθεὶς, ὑπομείναι λέγεται γέννησιν σαρκικὴν, ὡς τῆς ἰδίας σαρκὸς τῆν

Prioris autem epistolæ pars ad verbum sic habet: Reverendissimo et piissimo comministro Nestorio Cyrillus. Nonnulli, ut audio, apud sanctitatem tuam obtreçant famæ nostræ, idque sæpissime: tempus illud præcipue captantes, cum honoratos ac primores viros in unum collectos viderint: ac fortasse existimantes, aures tuas hujusmodi sermonibus oblectari. *Et aliquanto post*: Sancta igitur et magna synodus ait, illum ex Deo Patre secundum naturam genitum Filium unicum, Deum verum ex Deo vero, lumen ex lumine: per quem omnia fecit Pater; descendisse, incarnatum esse, hominem factum, et passum esse, tertio die resurrexisse, in cælum ascendisse. His nos **320** verbis atque decretis inhærere oportet, considerantes quid sit incarnatum esse, et hominem factum Deum Verbum. Non enim dicimus naturam Verbi immutatam, carnem esse factam: sed neque in totum hominem conversam esse, qui constat ex anima et corpore. Verum illud potius dicimus, Verbum, cum carnem anima rationali animatam sibi personaliter univisset, ineffabili quadam et incomprehensibili ratione hominem factum esse, et filium hominis vocatum, non juxta voluntatem duntaxat ac beneplacitum, sed nec solius personæ assumptione. Et diversas quidem esse naturas quæ in veram unitatem convenerint: unum autem esse Christum et Filium: non quod naturarum diversitas sublata sit per unionem: sed potius divinitate simul et humanitate unum nobis Dominum et Christum ac Filium perscificante per ineffabilem et arcanum illum concursum ad unitatem. *Et paulo post*: Quoniam vero propter nos et propter nostram salutem humana natura sibi personaliter unita, processit ex muliere, idcirco natus dicitur secundum carnem. Neque enim primum natus est homo vulgaris ex sancta Virgine, ac deinde Verbum in eum descendit: sed ab ipso utero unitus carnalem nativitatem subiisse

VARIÆ LECTIONES.

²⁴ C. C. αὐτοῖς. ²⁵ εὐλ. καὶ θεοσεβεστάτῳ interpretatus est Valesius, omisit ejus typographus. ²⁶ C. C. λειτουργῷ.

VALESII ANNOTATIONES.

(24) Μεθ' οὗς Ἀέτιος. Exstat etiam hic locus in actione secunda Chalced. concilii, pag. 160.

(25) Αἱ πρὸς ἐνότητα τῆν ἀληθινὴν συνενεχθεῖσαι φύσεις. Divina enim et humana natura simul junctæ, unum Christum ac Dominum nobis constituerunt. Atque ita verum est quod ait Cyrillus, duas naturas inter se diversas, in veram unitatem coivisse: quod tamen non intellexit Christoph.:

non quod ex duabus naturis una facta sit, quemadmodum Eutyches asseruit; sed quod ex duabus naturis unus exsisterit Christus. Atque ita Cyrillus sententiam suam paulo post exponit, cum ait, διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπορήτου πρὸς ἐνότητα συνδρομῆς. Ex his apparet hallucinatum esse Joannem Langum, doctum alioqui Nicephori interpretem, qui ἐνότητα κινῶσιν vertit.

dicitur, utpote qui carnis suæ nativitate sibi propriam asciscat. Eodem modo illum passum esse dicimus et resurrexisse, non quasi Deus Verbum in sua natura plagas passus sit, aut clavorum transfixiones, aut alia quælibet vulnera : Deus enim perpressionis expertus est, utpote qui careat corpore. Sed quoniam corpus illud quod proprium ejus erat, passum est, idcirco passus idem dicitur esse pro nobis. Nam in corpore quod patiebatur, inerat Deus impatibilis.

Altera autem Cyrilli epistola, majore quidem ex parte jam relata est in primo hujus historiæ libro. Exstat autem in ea dictum quoddam, quod Joannes quidem Antiochensis episcopus in litteris suis exposuerat ; Cyrillus vero omnibus suffragiis approbavit. Id sic habet: Confitemur sanctam Virginem, Deiparam, propterea quod Deus Verbum ex ea carnem sumpserit et homo factus sit, et ab ipso conceptionis exordio templum ex ea assumptum sibi univertit. Evangelicas autem et apostolicas voces quæ de Domino dicuntur, scimus divinos illos viros alias quidem communiter accipere, ut de una persona dictas: alias vero dividere, ut quæ de duabus naturis proferantur. Et has quidem Deo dignas, juxta deitatem Christi : alias vero humiles atque abjectas, juxta ejusdem humanitatem tradidisse. Quibus hæc subjungit Cyrillus: His sacris vocibus vestris perlectis, cum nos ipsos idem sentire intelligeremus : « Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma : » Servatorem omnium Deum glorificavimus, invicem gratulantes, quod tam nostræ, 321 quam vestræ regionis Ecclesiæ, fidem cum Scripturis divinitus inspiratis et cum traditione sanctorum Patrum consentientem profiteantur. Quibus perlectis, episcopi qui aderant exclamarunt his verbis: Universi ita credimus: Leo papa ita credit. Anathema ei qui dividit, et ei qui confundit. Hæc est fides Leonis archiepiscopi; Leo sic credit; Leo et Anatolius ita credunt; universi ita credimus; ut Cyrillus, sic nos credimus; Cyrilli æterna memoria; ut epistolæ Cyrilli habent, sic sentimus; ita credidimus, ita credimus. Leo archiepiscopus ita sentit, ita credit, ita scripsit.

Postea cum interlocutio prolata esset, ut epistola quoque Leonis recitaretur, in Græcum sermonem conversa publice recitata est, et monumentis actorum inserta habetur. Hac epistola perlecta, cum episcopi acclamassent : Hæc fides Patrum : hæc fides apostolorum; omnes ita credimus; orthodoxi ita credunt; anathema ei qui sic non credit; Petrus per Leonem ista locutus est : Apostoli ita docuerunt; pie ac vere docuit Leo; Cyrillus ita docuit. Leo et Cyrillus similiter prædicarunt; anathema ei qui sic non credit; hæc vera fides; orthodoxi ita sen-

⁶¹ ἐαυτούς.

VARIÆ LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

¹(26) Ὡς αἱ ἐπιστολαὶ Κυρίλλου εἰσίν. In actione secunda Chalcedonensis concilii, pag. 161, pro εἰσίν scribitur ἔχουσιν.

Ἀ γέννησιν οἰκειούμενος. Οὕτω φάμεν αὐτὸν παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι, οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ Λόγου παθόντος εἰς ἰδίαν φύσιν, ἢ πληγὰς, ἢ διατρήσεις ἤλων, ἢ γούνη τὰ ἕτερα τῶν τραυμάτων. Ἀπαθὴς γὰρ τὸ Θεῖον, ὅτι καὶ ἀσώματος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γερονδὸς αὐτοῦ ἴδιον σῶμα πέποιθε, ταῦτα πάλιν αὐτὸς λέγεται παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν. Ἦν γὰρ ὁ ἀπαθὴς, ἐν τῷ πάσχοντι σώματι.

Τῆς δὲ γε ἑτέρας τὰ πολλὰ μὲν κατὰ τὴν προτέραν ἱστορίαν ἀνήνεκται. Ἔστι δὲ ἐν αὐτῇ βῆσις τοιαύδε, ἣν γέγραφε μὲν Ἰωάννης ὁ τῆς Ἀντιοχείων, προσήκατο δὲ πάσαις ψήφοις Κύριλλος. Ὁμολογοῦμεν τὴν ἁγίαν Παρθένον Θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι ἐξ αὐτῆς καὶ ἐνανθρωπήσαι, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνωσάει ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς λεφθέντα ναόν. Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς ἐπὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς, ἴσμεν τοὺς θεοφόρους ἀνδρας τὰς μὲν κοινοποιοῦντας, ὡς ἐπ' ἐνὸς προσώπου · τὰς δὲ διαιροῦντας, ὡς ἐπὶ δύο φύσεων · καὶ τὰς μὲν θεοπρεπείας, κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ · τὰς δὲ ταπεινάς, κατὰ ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδιδόντας. Οἷς ἐπήγαγεν · Ταύταις ὑμῶν ταῖς ἱεραῖς ἐντυχόντες φωναῖς, οὕτως μὲν καὶ αὐτοὺς ⁶¹ φρονούοντας εὐρίσκομεν. Ἐἰς γὰρ Κύριος, μία πίστις, ἐν βῆσισημα. » Ἐδοξάσαμεν οὖν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεὸν, ἀλλήλοις συγκαίροντες, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς καὶ τῇ παραδόσει τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων συμβαίνουσιν ἔχουσι πίστιν αἱ τε παρ' ἡμῖν καὶ αἱ παρ' ὑμῖν Ἐκκλησίαι. Ὅν ἀνεγνωσμένων, οἱ τῆς αὐτῆς ἐπέδοσαν συνόδου βήμασι τριούτοις · Πάντες οὕτως πιστεύομεν · ὁ πάπας Λέων οὕτως πιστεύει. Ἀνάθεμα τῷ μερίζοντι, καὶ τῷ συγγέοντι · αὐτὴ ἡ πίστις Λέοντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου · Λέων οὕτως πιστεύει, Λέων καὶ Ἀνατόλιος οὕτως πιστεύουσι · πάντες οὕτως πιστεύομεν · ὡς Κύριλλος, οὕτως πιστεύομεν · αἰωνία ἡ μνήμη Κυρίλλου · ὡς αἱ ἐπιστολαὶ Κυρίλλου εἰσίν (26), οὕτως φρονούομεν · οὕτως πιστεύομεν, οὕτως πιστεύομεν. Λέων ὁ ἀρχιεπίσκοπος οὕτως φρονεῖ, οὕτως πιστεύει, οὕτως ἔγραψε.

Διαλαλιὰς δὲ ἐνεχθείσης καὶ τὴν Λέοντος ἐπιστολὴν ἀναγνωσθῆναι, μεταφρασθεῖσα τῆς ἀναγνώσεως ἔτυχεν · ἥτις τοῖς πραχθεῖσιν ἐμφέρεται. Μετὰ γούνη τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐπισκόπων ἐπιβοησάντων · Ἀὐτὴ ἡ πίστις τῶν Πατέρων, αὐτὴ ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων · πάντες οὕτως πιστεύομεν · οἱ ὀρθόδοξοι οὕτως πιστεύομεν · ἀνάθεμα τῷ μὴ οὕτως πιστεύοντι · Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησεν · οἱ ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν · εὐσεβῶς καὶ ἀληθῶς Λέων ἐδίδαξε · Κύριλλος οὕτως ἐδίδαξε · Λέων καὶ Κύριλλος ὁμοίως ἐδίδαξαν. Ἀνάθεμα τῷ μὴ οὕτως πιστεύοντι · αὐτὴ ἡ

ἀληθῆς πίστεις, οἱ ὀρθόδοξοι οὕτως φρονοῦσιν (27), αὐ-
τη ἡ πίστις τῶν Πατέρων· ταῦτα ἐν Ἐφέσῳ διὰ τί οὐκ
ἀνεγνώσθη; ταῦτα Διόσκορος ἔκρυψε. Ἐμφέρεται
ἐν τοῖς αὐτοῖς πεπραγμένοις, ὡς ἦν ἡλικία τὸ μέρος τῆς
ἐπιστολῆς Λέοντος ἀνεγνώσθη, περιέχον, Καὶ πρὸς
τὸ χρεωστούμενον ὄφλημα τῆς ἡμετέρας φύσεως
ἐκτεθῆναι⁶⁸, ἡ θεία φύσις ἠνώθη τῇ φύσει τῇ παθη-
τῆ, ἵνα τοῦτο δὴ τὸ ταῖς ἡμετέραις ἰάσεσιν ὑπάρχον
ἀρμόδιον, ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν μεσίτης Θεοῦ καὶ
ἀνθρώπων ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, καὶ ἀποθνή-
σκειν ἐκ τοῦ ἐνὸς δυνηθῆ, καὶ τελευτᾷ⁶⁹ ἐκ τοῦ ἐτέ-
ρου μὴ δυνηθῆ· πρὸς τὴν τοιαύτην ῥῆσιν ἀμφιβαλ-
λόντων τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Παλαιστίνων ἐπισκόπων,
Ἄετιος ἀρχιδιάκονος τῆς Κωνσταντινίου ἀγιωτάτης
Ἐκκλησίας ῥῆσιν παρήγαγεν Κυρίλλου περιέχουσαν
οὕτως· Ἐπειδὴ δὲ πάλιν τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα χάριτι B
Θεοῦ, καθὰ φησιν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, « ὑπὸ παν-
τὸς ἐγεύσατο θάνατον (28), » λέγεται παθεῖν αὐτὸς
τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον, οὐχ ὡς εἰς πείραν ἑλθὼν
θάνατου, τὸ γε εἶκον⁶⁸ εἰς τὴν αὐτοῦ φύσιν· ἀπο-
πληξία γὰρ τοῦτο λέγειν, ἢ φρονεῖν· ἀλλ' ὅτι, καθάπερ
ἔφη ἀρτίως, ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἐγεύσατο θάνατον. Καὶ
πάλιν πρὸς τὴν ῥῆσιν τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος τὴν
ἔχουσαν· Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρῃ μορφῇ μετὰ τῆς
θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε· τοῦ μὲν Λό-
γου κατεργαζομένου τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου· τοῦ
δὲ σώματος ἐκτελοῦντος, ἄπερ ἐστὶ τοῦ σώματος. Καὶ
τὸ μὲν αὐτῶν⁶⁸, διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς
ὑβρεσιν ὑποπέπτωκεν. Ἀμφιβαλλόντων τῶν Ἰλλυ-
ριῶν καὶ τῶν Παλαιστίνων ἐπισκόπων, ὁ αὐτὸς Ἄε-
τιος κεφάλαιον ἀνέγνω Κυρίλλου περιέχον οὕτως· C
Αἱ μὲν ἄλλαι τῶν φωνῶν ὅτι μάλιστα θεοπρεπεῖς·
αἱ δὲ, οὕτω πάλιν ἀνθρωποπρεπεῖς· αἱ δὲ μέσην
τινὰ τάξιν ἔχουσι, ἐμφανίζουσαι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
θεὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον ὁμοῦ ἐν αὐτῷ. Καὶ μετὰ
ταῦτα πρὸς ἕτερον μέρος τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος
ἀμφιβαλλόντων τῶν εἰρημένων ἐπισκόπων ἔχον· Εἰ
καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἐν τῷ Δεσπότῃ Ἰησοῦ Χριστῷ,
τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐν πρόσωπον, ὅμως ἕτε-
ρον ἔστιν ἐκεῖνο ἐξ οὗ ἐν ἑκατέρῳ κοινόν ἐστιν τὸ τῆς
ὑβρεως, καὶ ἕτερον ἐξ οὗ κοινόν τὸ τῆς δόξης καθ-
έστηκεν. Ἐξ ἡμῶν μὲν γὰρ αὐτῷ ἡ ἐλάσσων τοῦ
Πατρὸς ἀνθρωπότης· ἐκ δὲ τοῦ Πατρὸς, ἐστιν αὐτῷ
ἡ μετὰ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἰση θεότης· Θεοδώριτος D
ζυγοστατῶν ἔλεγε, καὶ τῷ μακαρίῳ Κυρίλλῳ ἐπὶ
καὶ μὴ μεθέντα τὸ ἴδιον μεμένηκεν ὅπερ ἦν, καὶ ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τὸ κατοικοῦν, τρυτέστιν, ἡ θεία
φύσις μετὰ τῶν⁶⁸ (29) ἀνθρώπων.

⁶⁸ Hebr. II, 9.

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁸ C. C. ἐκτεθῆναι. ⁶⁹ C. C. τελευτᾶτον. ⁶⁸ C. C. τὸ γε ἤκον. ⁶⁸ C. C. αὐτῷ. ⁶⁸ τῆς τῶν.

VALESII ANNOTATIONES.

(27) *Oi ὀρθόδοξοι οὕτως πιστεύομεν.* In actione secunda Chalcedonensis concilii, pag. 169, scribitur πιστεύουσι, quod magis probo, licet Nicephorus vulgata scripturam confirmet.

(28) *Υπὸ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου.* Assentior viris doctis qui ὑπὲρ παντός emendarunt, quemadmodum scribitur etiam apud Nicephorum, et in actione secunda concilii Chalced., pag. 170.

tiunt; hæc fides Patrum; hæc Ephesi cur lecta non sunt? hæc Dioscorus occultavit. Refertur in actis ejusdem concilii, quod cum legeretur pars supradictæ epistolæ Leonis quæ sic habet: Et ad resolvendum conditionis nostræ debitum, natura inviolabilis, naturæ est unita passibili: ut quod nostris remediis (30) congruebat, unus atque idem mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus, et mori posset ex uno, et mori non posset ex altero. Dubitantibus ad has voces Illyricianis et Palæstinis episcopis, Aetius archidiaconus sanctæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ protulit locum Cyrilli qui sic habet. Rursus vero quoniam proprium ejus corpus gratia Dei, sicut ait apostolus Paulus: « Pro omnibus mortem gustavit⁶⁸, » ideo pro nobis ipse mortem passus esse dicitur: non quasi mortem expertus fuerit quantum quidem ad naturam ipsius pertinet: id enim vel dicere vel sentire, extremæ dementiæ est; sed quia caro ejus, ut paulo ante dixi, mortem degustavit. Rursus cum legeretur pars ejusdem epistolæ Leonis quæ sic habet: Agit enim utraque forma cum alterius communione, quod proprium est: Verbo scilicet operante quod Verbi est, et carne exsequente quod carnis 322 est. Unum horum coruscant miraculis, alterum succumbit injuriis. Dubitantibus ad hæc Illyricianis et Palæstinis episcopis, idem Aetius legit capitulum Cyrilli quod sic habet: Ex vocibus quæ de Christo loquuntur, aliæ sunt Deo convenientes quam maxime. Aliæ vero conveniunt homini. Quædam vero medium obtinent locum, Filium Dei Deum simul atque hominem esse indicantes. Post hæc cum supra memorati episcopi dubitassent ad alteram partem ejusdem epistolæ quæ sic habet: Quamvis enim in Domino Jesu Christo Dei et hominis una persona sit, aliud tamen est unde in utroque communis est contumelia, aliud unde communis est gloria. De nostro enim illi est minor Patre humanitas: de Patre est illi æqualis cum Patre divinitas. Theodoritus, re perpensa, Cyrillum quoque ita locutum esse dixit his verbis: Qui homo factus est, et quod proprium ipsius erat, non dimisit. Mansit enim id quod erat. Intellegitur autem omnino et aliud inhabitans in alio, hoc est divina natura in homine. λέξωως εἰρησθαι οὕτως· Καὶ γενόμενον ἄνθρωπον,

(29) *Kal ἕτερον ἐν ἑτέρῳ.* In actione secunda Chalced. concilii hic Cyrilli locus aliter scribitur, hoc scilicet modo, Μεμένηκε γὰρ ὅπερ ἦν· νοεῖται δὲ πάντως ἕτερον ἐν ἑτέρῳ κατοικοῦν, τρυτέστιν ἡ θεία φύσις ἐν τοῖς ἀνθρωπίνους.

(30) *Ut quod nostris remediis.* Eadem verba repetuntur in sermone primo Leonis papæ de Nativitate.

Post hæc cum amplissimi iudices interrogassent, A num quis adhuc dubitaret, omnes episcopi responderunt neminem amplius dubitare. Tum Atticus Nicopolis episcopus, aliquot dierum inducias episcopis dari postulavit, ut tranquilla mente et sedato animo, ea quæ Deo ac sanctis Patribus placent, decernerentur. Epistolam quoque Cyrilli ad Nestorium tradi ipsis postulavit, in qua Cyrillus Nestorium hortatur, ut duodecim ipsius capitulis quibus omnes consenserant, etiam ipse consentiat. Cumque iudices facta interlocutione præcepissent, ut dilatio dierum quinque ipsis daretur, quibus apud Anatolium Constantinopolis episcopum convenirent, omnes episcopi acclamarunt in hæc verba : Nos ita credimus; omnes ita credimus; ut Leo, ita credimus. Nemo nostrum dubitat. Nos universi subscripsimus. Quibus dictis, iudices ita interlocuti sunt : Non est necesse ut omnes conveniatis; sed quoniam æquum est ut dubitantes confirmetur, reverendissimus episcopus Anatolius, ex numero eorum qui subscripserunt eligat, quos idoneos esse iudicaverit ad docendos eos qui dubitant. Tum episcopi has acclamationes subjecerunt : Pro Patribus rogamus. **323** Patres synodo restituantur. Qui idem cum Leone sentiunt, synodo restituantur. Patres synodo restituantur. Has voces impe-

Μετὰ ταῦτα τῶν ὑπερφύων ἀρχόντων νῆρωτησάντων εἶπερ ἔτι τις ἀμφισβητεῖ, πάντες ἐφῆσαν μὴ ἀμφιδάλλειν ἔτι. Μεθ' οὗτος Ἀττικὸς ἐπίσκοπος Νικοπόλεως ἐξήτησεν ἐνδόσιμον αὐτοῖς γενέσθαι ὀλίγων ἡμερῶν, ἐφ' ᾧ ἀκυμάντως διανοίᾳ καὶ ἀταράχῳ λογισμῷ τὰ τῷ Θεῷ δοκούντα καὶ τοῖς ἁγίοις Πατράσι τυπωθῆναι. Ἐξήτησε δὲ λαβεῖν καὶ τὴν ἐπιστολὴν Κυρριλλοῦ, τὴν πρὸς Νεστορίον γεγραμμένην, ἐν ἣ παρακαλεῖται αὐτὸν συνθέσθαι τοῖς δώδεκα αὐτοῦ Κεφαλαίοις, οἷς ἅπαντες συνέθεντο (31). Καὶ τῶν ἀρχόντων διαλαλήσαντων ἐνδόσιμον αὐτοῖς ἡμερῶν πέντε γενέσθαι, εἰς τὸ συνελθεῖν περὶ Ἀνατολίῳ (32) τῷ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως προέδρῳ, πάντες ἐπευφήμησαν οἱ ἐπίσκοποι φήσαντες· Ἡμεῖς οὕτως πιστεύομεν· πάντες οὕτω πιστεύομεν· ὡς Λέων, οὕτως πιστεύομεν. Ἡμῶν οὐδεὶς ἀμφιδάλλει· ἡμεῖς πάντες ὑπεγράψαμεν. Πρὸς δὲ διελαλήθη ἐπὶ ῥήματος ταῦτα· Οὐκ ἀναγκαῖον πάντας ἡμᾶς ἐπὶ συνελθεῖν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκόλουθόν ἐστι πιστωθῆναι τοὺς ἀμφιδάλλοντας, ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἀνατόλιος, ἀπὸ τῶν ὑπογραψάντων ἐπιλέξεται οὗς ἐὰν νομίση πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἀμφιβαλλόντων. Οἷς ἐπήγαγον οἱ τῆς συνόδου οὕτως· Δεόμεθα περὶ τῶν Πατέρων (33)· τοὺς Πατέρας τῆ συνόδου, τοὺς ἁμόφορονας Λέοντος τῆ συνόδου, τοὺς Πατέρας τῆ συνόδου· τὰς φωνὰς τῷ βα-

VARIÆ LECTIONES.

* C. C. ὁμᾶς.

VALESHI ANNOTATIONES.

(31) *Οἷς ἅπαντες συνέθεντο.* Ambiguitas est in his verbis. Tam enim referri possunt ad duodecim Cyrilli capitula, de quibus proxime locutus est, quam ad postulata Attici Nicopolitani episcopi, quibus reliqui omnes episcopi assensi sunt, ut discimus ex actione secunda concilii Chalced. sub finem. Joannes quidem Langus priorem sensum secutus est. Posterior tamen explicatio mihi magis placet.

(32) *Συνελθεῖν περὶ Ἀνατολίῳ.* Assentior viris doctis qui ante nos emendarunt *παρὰ Ἀνατολίῳ*. Apud Nicephorum deest præpositio, quæ tamen mihi videtur prorsus necessaria.

(33) *Δεόμεθα παρὰ τῶν Πατέρων.* In optimo codice Florentino scriptum est *περὶ τῶν Πατέρων*, quemadmodum etiam legitur in actione secunda concilii Chalced. Quinam porro sint hi Patres pro quibus postulant episcopi ut synodo restituantur, haud difficile est divinare. Sunt enim illi, Juvenalis, episcopus Hierosolymorum, Thalassius Cæsariæ Cappadociæ, Eusebius, Eustathius ac Basilus, qui in actione prima per interlocutionem iudicum ac senatorum depositi fuerant una cum Dioscoro. Ob hanc igitur depositionem quam episcopi suffragiis suis comprobaverant, quinque isti episcopi, nec secundæ nec tertiæ actioni interfuerunt, ut patet ex indice episcoporum qui illis actionibus præmittitur. Sed et in actione tertia, cum legati sedis apostolicæ sententiam depositionis contra Dioscorum pronuntiassent, cæteri quidem episcopi subscriptionibus suis eam confirmarunt, exceptis tamen his quinque, ut recte observavit Evagrius supra. In vulgatis quidem exemplaribus synodi Chalcedonensis, pag. 212, etiam horum quinque episcoporum nomina leguntur ascripta; verum extra ordinem et post reliquos omnes episcopos. Ex quo apparet, illos non tum cum prolata est sententia subscripsisse, sed diu postea, cum restituti fuissent et pristinam dignitatem recuperassent. Carte-

C rum ex supradictis manifeste colligitur, verissimum esse id quod jam sæpius monui, secundam actionem concilii Chalcedonensis ab Evagrío sumi pro tertia, et tertiam pro secunda. Utri vero codices fide digniores sint, iine quibus usus est Evagrius, an ii quos nunc editos habemus, haud facile est pronuntiare. Mihi quidem certiores videntur codices quibus usus est Evagrius. Primum ob antiquitatem. Vetustiores enim procul dubio fuerunt iis quibus nunc utimur. Deinde propter legitimum ordinem rerum gestarum. Nam post accuratam examinationem causæ Dioscori, et post interlocutionem iudicum, qui illum in sacros canones commisisse et deponendum esse pronuntiaverant, quæ gesta sunt in actione prima; restabat ut Dioscorus canonico iudicio ab episcopis damnaretur. Proinde actio in qua Dioscorus ab episcopis synodali sententia depositus est, primam actionem proxime sequi debet. Recte igitur Evagrius ac Niceph. eam secundo loco posuerunt. Tertia ratio petitur ex ipsa actione tertia, pag. 177, ubi Dioscorus legatis a sacrosancta synodo ad ipsum missis ita respondisse dicitur: *Quoniam ante hæc in congregatione sedentes magnificentissimi iudices certa definierunt post multam uniuscujusque interlocutionem, nunc vero in prædictorum infirmationem secunda me evocat congregatio.* Obstat tamen id quod legitur in fine actionis secundæ, episcopos scilicet Illyrici ita acclamasse: Dioscorum synodo, Dioscorum Ecclesiis. Quod procul dubio nunquam ausi essent proferre post depositionem Dioscori, cui ipsi subscriperant. Secunda igitur actio in qua ita acclamatum est, præcedere omnino debet actionem tertiam; in qua Dioscorus canonicè depositus est. Atque id verius puto. [Certe Liberatus in *Breviario*, cap. 13, ubi singulas sessiones Chalcedonensis concilii refert, huic posteriori sententiæ astipulatur.]

οὐκ εἶ· τὰς ἰκεσίας τῶ ὀρθοδόξῳ, τὰς ἰκεσίας τῇ Αὐ-
 γούστῃ· πάντες ἡμάρτομεν, πᾶσι συγχωρηθεῖη.
 Ἐπεδόθησαν δὲ οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλη-
 σίας· Ὀλίγοι κρᾶζουσιν· οὐ λέγει ἡ σύνοδος. Μεθ'
 οὗς οἱ Ἀνατολικοὶ ἐξεβόησαν· Τὴν Αἰγύπτιον τῇ
 ἐξορίᾳ. Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ ἐκραύγασαν· Δεδόμεθα, πᾶν-
 τας ἐλέησον. Μεθ' οὗς οἱ Ἀνατολικοὶ· Τὴν Αἰγύ-
 πτιον τῇ ἐξορίᾳ. Καὶ τῶν Ἰλλυριῶν τὰ παραπλήσια
 αἰτῶντων, οἱ τοῦ κλήρου Κωνσταντινουπόλεως ἐξ-
 εβόησαν· Διόσκορον τῇ ἐξορίᾳ, τὸν Αἰγύπτιον τῇ
 ἐξορίᾳ, τὸν αἰρετικὸν τῇ ἐξορίᾳ· Διόσκορον ὁ Χρι-
 στὸς καθείλε. Μεθ' οὗς πάλιν οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ οἱ
 ἀμφ' αὐτοὺς ἐπίσκοποι· Πάντες ἡμάρτομεν· πᾶσι
 συγχώρησον· Διόσκορον τῇ συνόδῳ, Διόσκορον ταῖς
 Ἐκκλησίαις. Καὶ τῶν παραπλησίων προσελθόντων τὰ
 τῆς τοιαύτης συνελεύσεως ἐπερατοῦτο.

Κατὰ δὲ τὴν μετ' αὐτὴν συνέλευσιν, τῆς συγκλή-
 του διαλαλησάσης ἀναγνωσθῆναι τοὺς ἤδη δεομένους
 τύπους (34), ἀνέγνω Κωνσταντίνος σεκρετᾶριος ἀπὸ
 σχέδους ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Περὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου
 καὶ καθολικῆς πίστεως, τελειότερον συνόδου γινο-
 μένης μετὰ μιαν ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν δεῖν γενέ-
 σθαι συνορῶμεν. Ἐπειδὴ δὲ Φλαβιανὸς ὁ τῆς εὐσε-
 βοῦς μνήμης, καὶ Εὐσέβιος ὁ εὐλαδέστατος· ἐπίσκο-
 πος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων καὶ διεγνωσμένων
 ἐρεύνης, καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς τινῶν τῶν ἐξάρχων
 γενομένων τῆς τότε συνόδου, ὁμολογησάντων ἐσφά-
 θαι καὶ μάτην αὐτοὺς καθηρηκέναι, οὐδὲν περὶ τὴν
 πίστιν σφαλέντες, δεικνύνται ἀδίκως καθαιρεθέντες·
 φαίνεται ἡμῖν κατὰ τὸ θεῶ ἀρέσκον δίκαιον εἶναι,
 εἰ παρασταίῃ τῷ θεοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν
 δεσπότη, τῷ αὐτῷ ἐπιτιμῆ Διόσκορον τὸν εὐλαδέ-
 στατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουβενάλιον τὸν
 εὐλαδέστατον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλάσ-
 σιον τὸν εὐλαδέστατον ἐπίσκοπον Καισαρείας Καπ-
 παδοκίας, καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλαδέστατον ἐπίσκο-
 πον Βηρυτοῦ, καὶ Βασίλειον τὸν εὐλαδέστατον ἐπί-
 σκοπον Σελευκείας τῆς Ἰσαυρίας, τοὺς ἐξουσίαν ἐσ-
 χηκότας καὶ ἐξάρχοντας τῆς τότε συνόδου, κατὰ τοὺς
 κανόνας τοῦ ἐπιτοκικοῦ ἀλλοτρῶν γενέσθαι ἀξιώ-
 ματος· πάντων τῶν παρακολουθησάντων τῇ θεῶ
 κορυφῇ γνωριζομένων. Εἶτα μεθ' ἐτέρας ἀναγνώσεις
 γενομένας, ἐρωτηθέντες οἱ συνελεγμένοι ἐπίσκο-
 ποι, εἰ συνάδουσι τὰ Λέοντος γράμματα τῇ πίστει
 τῶν τιῆ ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συναχθέν-
 των, καὶ τῇ τῶν ρν', τῶν ἐν τῇ βασιλίδι, ἀπεκρίνατο
 Ἀνατόλιος ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρόεδρος,
 καὶ πάντες οἱ συνελεγμένοι, συνάδειν τὴν ἐπιστο-
 λὴν Λέοντος τοῖς εἰρημένους ἁγίοις Πατράσι· καὶ τῇ
 αὐτῇ Λέοντος ἐπιστολῇ καθυπεσημῆνατο (35). Τοῦ-
 τῶν ὡδα προσελθόντων, ἐπεδόθησαν οἱ τῆς συνόδου·
 Πάντες συντιθέμεθα, πάντες συνανοῦμεν, πάντες
 ἁμῶς πιστεύομεν, πάντες τὰ αὐτὰ φρονοῦμεν,

ratori. Has preces orthodoxo. Has preces Augu-
 stæ. Omnes peccavimus : omnibus indulgeatur.
 Clerici autem Ecclesiæ Constantinopolitanæ exclam-
 arunt his verbis : Pauci clamant : synodus hæc
 non dicit. Post hæc acclamatum est ab Orientali-
 bus : Ægyptium exsilio. Illyriciani vero exclama-
 runt : Rogamus, omnium miserere. Rursus accla-
 matum est ab Orientalibus, Ægyptium exsilio.
 Cumque Illyriciani eadem quæ prius postularent,
 clerici urbis Constantinopolitanæ clamarent : Dio-
 scorum exsilio, Ægyptium exsilio, hæreticum exsi-
 lio, Dioscorum Christus deposuit. Post hæc iterum
 acclamatum est ab Illyricianis : Omnes peccavimus,
 omnibus veniam indulge : Dioscorum synodo, Dio-
 scorum Ecclesiis. Et cum alia ejusdem modi pro-
 cessissent, confessus iste sinem cepit.

Sequenti vero consensu, cum senatus interlocu-
 tus esset ut recitarentur ea quæ jam fuerant con-
 stituta : Constantinus a secretis hæc recitavit ex
 scheda : De recta quidem , catholica fide, crastino
 die, perfectius conveniente concilio diligentiorẽ
 inquisitionem fieri oportere perspicimus. Quoniam
 vero piæ memoriæ Flavianus et Eusebius reveren-
 dissimus episcopus Dorylæi, ex scrutatione acto-
 rum ac decretorum, et ex ipsis vocibus eorum qui
 in synodo quæ tunc facta est præ sederunt : qui
 quidem confessi sunt errasse se, et frustra illos de-
 posuisse, cum nullatenus errassent in fide, injuste
 depositi esse noscuntur : videtur nobis juxta id
 quod Deo placet, justum esse, modo id placuerit
 sacratissimo ac piissimo Domino nostro, ut Diosco-
 rus reverendissimus episcopus Alexandriæ, et Ju-
 venalis reverendiss. episcopus Hierosolymorum, et
 Thalassius reverendiss. episcopus Cæsareæ Cappa-
 dociæ, et Eusebius reverendiss. episcopus Ancyræ,
 et Eustathius reverendiss. episcopus Beryti, et
 Basilius reverendiss. episcopus Seleuciæ Isauriæ,
 qui tunc auctoritate præditi concilio præfuerunt,
 eidem poenæ subjaceant, sacrosancti concilii sen-
 tentia juxta sacros canones ab episcopali dignitate
 submoti : cunctis quæ consequenter gesta fuerint,
 ad sacratissimi principis notitiam perferendis.
 Deinde quibusdam aliis recitatis, interrogati 324
 episcopi qui aderant, utrum Leonis epistola con-
 sentiret cum fide trecentorum et octodecim sancto-
 rum Patrum qui Nicææ in unum convenerant, et
 cum fide centum ac quinquaginta Patrum qui in
 urbe regia fuerant congregati, Anatolius Constanti-
 nopolitanus episcopus, et universi qui aderant
 episcopi responderunt, epistolam Leonis cum supra-
 dictis sanctis Patribus consentire. Idemque Anato-
 lius supra memoriæ Leonis epistolæ subscripsit.
 Quæ cum ita processissent, acclamatum est ab uni-
 versa synodo : Omnes consentimus : omnes com-

VALESII ANNOTATIONES.

(34) Τοὺς δεομένους τύπους. Scribendum est pro-
 cul dubio τοὺς δεδομένους, ut habet actio quarta
 Chalcedonensis concilii, pag. 216. Apud Nicephor.
 legitur γενομένους, quod idem est.

(35) Καθυπεσημῆνατο. Christophoronus in plu-
 rali numero legit καθυπεσημῆναντο, quomodo etiam
 scriptum habet Nicephorus. Idque confirmant actio
 synodi Chalcedonensis pag. 218 et sequentibus.

EVAGRII SCHOLASTICI

ies similiter credimus; omnes eadem
nes ita credimus. Patres synodo red-
subscripterunt, synodo reddantur;
s imperatori; multos annos Augustæ;
o reddantur; qui ejusdem fidei sunt,
antur; multos annos imperatori. Qui
nt, synodo reddantur; multos annos im-
mnes fidei subscripsimus; ut Leo, ita

πάντες οὕτως πιστεύομεν· τοὺς Πατέρας τῇ συνόδῳ,
τοὺς ὑπογράψαντας τῇ συνόδῳ (q). πολλά τὰ ἔτη τοῦ
βασιλέως, πολλά τὰ ἔτη τῆς Αὐγούστης· τοὺς Πατέ-
ρας τῇ συνόδῳ, τοὺς ὁμοπίστους τῇ συνόδῳ· πολλά
τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως· τοὺς ὁμόφρονας τῇ συνόδῳ·
πολλά τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως· οἱ πάντες τῇ πίστει
ὑπεγράψαμεν· ὡς ὁ Λέων, οὕτως φρονοῦμεν.

rum interlocutio prolata esset a judicibus
rba : De his relationem misimus ad sacra-
et piissimum dominum nostrum, et re-
em ab ejus clementia exspectamus. Vestra
evententia, tam de Dioscoro qui a vobis de-
est, sacratissimo principe et nobis igno-
is, quam de quinque illis pro quibus precati
et de omnibus quæ in concilio gesta sunt,
nem Deo redditura est. Acclamatum est ab
bus : Dioscorum Deus deposuit; Dioscorus
depositus est, Dioscorum Christus deposuit.
hæc cum allata esset responsio imperatoris
ciani, qua permittebatur episcopis ut de quin-
illis qui depositi fuerant, pro arbitrio suo sta-
rent, quemadmodum judices interlocutione
cta significarunt, episcopi precati sunt his ver-
is : Ut illi ingrediantur rogamus. Qui idem sen-
unt, synodo reddantur. Qui idem sapiunt, synodo
reddantur. Qui epistolæ Leonis subscripterunt sy-
nodo reddantur. Qui mox prolata interlocutione,
lmissi sunt in synodum. Postea recitati sunt li-
lli precum, qui ab episcopis Ægyptiacæ diocesis
lati fuerant imperatori Marciano. In quibus inter
ia, hæc legebantur : Sentimus quemadmodum
ecenti et octodecim Patres Nicææ exposuerunt,
beatus Athanasius, et sanctæ memoriæ Cyrillus;
athemate damnantes omnem hæresim, Arii scilli-
atque Eunomii, Manetis item ac Nestorii, et
rum qui dicunt carnem Domini nostri e caelo
se, non autem ex sancta Deipara et semper Vir-
ne Maria, similem omnium nostrum **325** absque
ccato. Tum omnes episcopi qui in synodo ad-
ant, exclamarunt his verbis : Cur Eutythis etiam
igma isti minime damnarunt? epistolæ Leonis
bscribant, anathemate damnantes Eutychem ac
ctrinam ejus : consentiant epistolæ Leonis; illa-
re nobis volunt et abscedere. Ad hæc episcopi
gypti responderunt, multos esse episcopos in

Καὶ διαλαλιᾷς ἐνεχθείσης ἐπὶ λέξεως ὧδε· Ἄν-
ηγύχαμεν τῷ θειοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν δε-
σπότῃ περὶ αὐτῶν, καὶ ἀναμένομεν τὴν ἀπόκρισιν
τῆς αὐτοῦ εὐσεβείας. Ἡ δὲ εὐλάβεια ἡ ὑμετέρα
καὶ περὶ Διοσκόρου τοῦ παρ' ὑμῶν καθαιρεθέντος
ἀγνοούσης καὶ τῆς θειοτάτης κορυφῆς καὶ ἡμῶν (r),
καὶ περὶ αὐτῶν τῶν πέντε ὑπὲρ ὧν τὴν παράκλη-
σιν ποιῆσθαι, καὶ πάντων (36) τῶν πεπραγμένων
ἐν τῇ συνόδῳ δώσει λόγον τῷ Θεῷ· ἐπευφήμησαν
λέγοντες· Διόσκορον ὁ Θεὸς καθείλεν, Διόσκορος δι-
καίως καθηρέθη, Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθείλεν.
Εἶτα μετὰ ταῦτα τῆς ἀπὸ Μαρκιανοῦ ἐνεχθείσης
ἀποκρίσεως, τῇ διακρίσει τῶν ἐπισκόπων τὰ περὶ
τῶν καθαιρεθέντων διδούσης, ὡς ἡ διαλαλιὰ τῶν
ἀρχόντων ἐδήλωσεν· ἐδεήθησαν ἐπὶ λέξεως εἰπόντες
ταῦτα· Παρακαλοῦμεν αὐτοὺς εἰσελθεῖν· τοὺς ὁμο-
δόξους τῇ συνόδῳ, τοὺς ὁμόφρονας τῇ συνόδῳ, τοὺς
ὑπογράψαντας τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος τῇ συνόδῳ. Οἱ-
περ ἀπὸ διαλαλιᾷς τῇ συνόδῳ συνηριθμήθησαν. Καὶ
μετὰ τοῦτο δεήσεις ἐπιτεδομέναί παρὰ τῶν ἐπισκό-
πων τῆς ἐν Αἰγύπτῳ διοικήσεως Μαρκιανῶ τῷ αὐ-
τοκράτῳ ἀνεγνώσθησαν, αἱ περιέχουσι πρὸς ἑτέ-
ροις· Φρονοῦμεν καθὼς καὶ οἱ ἐν Νικαίᾳ τι' ἐξ-
έθεντο, καὶ ὁ μακάριος Ἀθανάσιος, καὶ ὁ ἐν ἀγίοις
Κύριλλος· ἀναθεματίζοντες πᾶσαν αἵρεσιν, τὴν τε
'Αρείου, καὶ Εὐνομίου, καὶ Μάνου, καὶ Νεστορίου,
καὶ τῶν λεγόντων ἐξ οὐρανοῦ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου
ἡμῶν, καὶ μὴ ἐκ τῆς ἀγίας Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου
Μαρίας, καθ' ὁμοιότητα πάντων ἡμῶν, χωρὶς ἀμαρ-
τίας. Πάντες οἱ τῆς συνόδου ἀνέκραξαν λέγοντες· Τὸ
δόγμα Εὐτυχοῦς διατὶ μὴ ἀναθεμάτισαν; τῇ ἐπιστο-
λῇ Λέοντος ὑπογράψωσιν, ἀναθεματίζοντες Εὐτυχεῖ
καὶ τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ· συνθῶνται τῇ ἐπιστολῇ
Λέοντος· χλευάζαι ἡμᾶς θέλουσιν καὶ ἀπαλθεῖν. Πρὸς
ἃ διῆλθον οἱ ἐξ Αἰγύπτου ἐπίσκοποι, ὡς πολλοὶ τυ-
χάνουσιν οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπίσκοποι, καὶ μὴ δύνασθαι
τὸ τῶν ἀπολιμπανομένων ἀναδέξασθαι πρόσωπον·
καὶ παρεκάλουν ἀναμεῖναι τὴν σύνοδον τὸν αὐτῶν

VALESII ANNOTATIONES.

(36) *Περὶ αὐτῶν τῶν πάντων.* Rectius in ma-
scriptis codicibus Florentino et Telleriano legi-
tur τῶν πέντε. Quomodo etiam scriptum est in

actione quarta synodi Chalced. pag. 252, necnon
apud Nicephorum.

VARIORUM.

(q) *Τοὺς ὑπογράψαντας τῇ συνόδῳ.* Id est, qui
epistolæ Leonis ad Flavianum episc. CP. missæ
subscripterunt, ut antecedentia et sequentia osten-
ant. Intellige istos episcopos, qui quamvis præ-
ter Dioscori concilio Ephesino assentirentur,
postea tamen in synodo CPolitana, ab Anatolio
congregata anno 450, epistolæ Leonis subscripse-
runt. Hujus synodi fragmenta videre est tom. III

Concilior. edit. Labb. pag. 1475. Leo sæpe hort-
atur Patres Chalcedonenses, ut venia episcopis re-
nitentibus concederetur. Vid. epist. 39, 40,
W. Lowth.

(r) *Ἀγνοούσης καὶ τῆς θειοτάτης κορυφῆς
ἡμῶν.* Episcopi nimirum in secunda actione
convenerunt, cum Dioscorus depositus esset
Lowth.

ἀρχιεπίσκοπον, ἵνα τῇ γνώμῃ ἐκείνου ἀκολουθήσω- A
σιν, ὡς τὸ ἔθος βούλεται. Ἐάν γὰρ πρὸ τῆς τοῦ ἡγε-
μονεύοντος προβολῆς ποιήσωσι τι, ἐπέρχεσθαι αὐ-
τοὺς τοὺς ἀπὸ πάσης τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως.
Καὶ πολλὰ περὶ τούτων δεηθέντων, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς
συνόδου μάλα ἰσχυρῶς ἀντιτείνοντων, διελαλήθη
ἐνδοθῆναι τοῖς ἐξ Αἰγύπτου ἐπισκόποις μέχρις οὗ
ἀρχιεπίσκοπος αὐτοῖς προχειρισθείη. Καὶ μετὰ
τούτου, δεήσεις ἐπέδιδοντό τινων μοναχῶν, ὧν τὸ κε-
φάλαιον ἦν, μηδὲ μὴ αὐτοὺς ἀναγκάζεσθαι· Ἐν-
ταὶ χάρταις ὑπογράφειν, μέχρις ἂν συναθροισθῆι
ἡ σύνοδος (37) ἣν τεθέσπικεν ὁ βασιλεὺς ἀλισθῆναι,
καὶ τὰ τετυπωμένα γνώση.

Ἐν ἀναγνωσθεῖσων, Διογένης ἐπίσκοπος Κυζίκου B
διεξῆλθε, Βαρσουμᾶν ἕνα τῶν συνελθόντων Φλαβιανὸν
σφάζει. Αὐτὸν γὰρ κράζει, Σφάζον· καὶ μὴ ἐγκέι-
μενον ταῖς δεήσεσι, παρὰ τὸ δέον τῆς εἰσόδου τυχεῖν.
Οἷς ἐπέβησαν πάντες οἱ ἐπίσκοποι· Πᾶσαν Συρίαν
Βαρσουμᾶς ἠφάνισεν· ἐπήγαγεν ἡμῖν χιλίους μονά-
ζοντας. Καὶ διαλαλιᾶς ἐνεχθείσης ἀναμεῖναι τοὺς
συνεληλυθότας τὴν ἀπὸ τῆς συνόδου διατύπωσιν,
ἠξίωσαν οἱ μοναχοὶ τοὺς συντεταγμένους αὐτοῖς λι-
βέλλους ἀναγνωσθῆναι. Ἐν μέρος ὑπῆρχε, τὸν Διόσκο-
ρον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπισκόπους παρῆναι κατὰ τὸ συν-
εδριον. Πρὸς δὲ ἐπέβησαν πάντες οἱ ἐπίσκοποι· Ἄνα-
θημα Διοσκόρου, Διοσκόρον ὁ Χριστὸς καθεῖλε, τούτους
ἔξω βάλλε, ἄρον ὕβριν τῆς συνόδου, ἄρον βίαν τῆς συν-
όδου. Τὰς φωνὰς τῷ βασιλεῖ, ἄρον ὕβριν τῆς συνόδου,
ἄρον αἵσχος τῆς συνόδου. Οἷς ἀντιτείνοντες οἱ μονα- C
χοὶ, ἔκραζον· Ἄρον ὕβριν τῶν μοναστηρίων. Καὶ τῶν
αὐθις κραυγασθέντων ἐκ τῆς συνόδου, διελα-
λήθη τοὺς λοιποὺς τῶν λιβέλλων ἀναγνωσθῆναι. Οἱ-
περ λέγουσι μὴ κατὰ τὸ δέον τὴν καθαίρεσιν Διοσκό-
ρου γενέσθαι, καὶ χρεῶν πίσταως προκειμένης, με-
τασχεῖν αὐτὸν τοῦ συνεδρίου. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο γένηται,
ἀποτινάσσειν τὰ ἱμάτια αὐτῶν τῆς κοινωνίας τῶν
συνεληλυθόντων ἐπισκόπων. Ἐν εἰρημένων, Ἄετιος
ἀρχιδιάκονος ἀνεγίνωσκε κανόνα περὶ τῶν ἀφορίζοντων
ἑαυτοῦς. Καὶ πάλιν πρὸς τὰς πύσεις τῶν ὄσιωτάτων
ἐπισκόπων τῶν μοναχῶν διενεχθέντων, εἶτα καὶ πρὸς
ἐρώτησιν Ἀετίου ἀρχιδιάκονου, ὡς ἀπὸ τῆς συνόδου·
τῶν μὲν ἀναθεματιζόντων Νεστόριον καὶ Εὐτυχῆ·
τῶν δὲ, καὶ πρακροουσαμένων, διελαλήθη παρὰ τῶν
ἀρχόντων, τὰς δεήσεις Φαύστου καὶ τῶν λοιπῶν μονα- D
χῶν ἀναγνωσθῆναι, αἱ παρεκάλουν τὸν βασιλεῖα
μὴ προσδεχθῆναι τοὺς περαιτέρω πρώην (s) μονα-

Ægypto, nec posse se omnium personam sustinere,
rogabantque ut synodus archiepiscopum ipsorum
expectaret, quo ipsi sententiam illius sequerentur,
sicuti mos postulat. Nam si ante electionem ar-
chiepiscopi sui quidpiam egissent, cunctos Ægy-
ptiacæ diocesis impetum in ipsos esse facturos. Et
cum diu multumque hujus rei causa precati essent,
et episcopi qui in concilio erant, fortissime eis
restitissent, per interlocutionem præceptum est, ut
episcopis Ægypti dilatio consideretur quoadusque
ordinatus ipsis fuisset archiepiscopus. Post hæc
oblatae sunt preces quorundam monachorum, qua-
rum hæc erat summa, ut nullatenus chartis quibus-
dam subscribere cogerentur, quoad usque congregata
esset synodus quam indixerat imperator et ea

His recitatis, Diogenes episcopus Cyzici dixit
Barsumam, unum ex iis qui ingressi fuerant in
concilium, occidisse Flavianum. Illum enim cla-
masse: Occide; et quamvis in libello precum no-
minatus non sit, eum tamen contra jus fasque
introgresum esse. Post hæc ab universis episcopis
acclamatum est: Syriam omnem Barsumas deva-
stavit; mille monachos contra nos immisit. Cum-
que prolata esset interlocutio, ut monachi qui
convenerant, definitionem concilii expectarent,
postularunt monachi ut libelli ab ipsis compositi
recitarentur, in quibus hoc inter cætera contine-
batur; ut Dioscorus et qui cum illo erant episcopi,
concilio interessent. Quibus auditis, exclamarunt
omnes episcopi: Anathema Dioscoro, Dioscorum
Christus deposuit, istos foras projice, tolle inju-
riam concilii, tolle violentiam concilii. Has voces
imperator, tolle injuriam concilii, tolle dedecus
concilii. Contra vero monachi inclararunt: Tolle
injuriam monasteriorum. Cumque eadem rursus
acclamata essent ab episcopis qui in synodo erant,
jussum est ut reliqui libelli recitarentur. Qui qui-
dem suggerebant, Dioscori depositionem non
recte, neque ordine factam esse, et proposita
fide, eum ad consessum synodi admitti oportere.
Quod nisi ita fieret, excussuros se vestimenta sua,
et a communionem episcoporum qui congregati
erant, recessuros. His recitatis, Aetius archidiaconus
legit canonem de iis qui semetipsos a commu-
nionem separant. Rursus cum ad interrogationem
sanctissimorum episcoporum, et postea ad inter-
rogationem Aetii archidiaconi, tanquam **326**
nomine synodi factam, monachi divisi essent. et

VALESII ANNOTATIONES.

(37) Μέχρις ἂν συναθροισθῆι ἡ σύνοδος. Ex-
stal libellus precum oblatus a monachis imperatori
Marciano in actione quarta concilii Chalced.
pag. 237. In hoc libello postulant monachi ab im-
peratore, ut synodus œcumenica fiat, quam impe-
rator jam antea præceperat congregari: quæ om-
nium salutis consulat, nec monachos per violentiam

subscribere compellat. Scilicet monachi illi non cre-
debant synodum esse œcumenicam, cui Dioscorus
et reliqui Ægypti episcopi non interfuissent. Pete-
bant igitur ut Dioscorus in integrum restitueretur,
quemadmodum videre est in altero libello qui post-
ea recitatus est.

VARIORUM.

(s) Μὴ προσδεχθῆναι τοὺς περαιτέρω πρώην. Legendum μὴ προσδ. περαιτέρω τοὺς πρώην.
W. LOWTH

alii quidem Nestorium atque Eutychem anathemate damnarent; alii vero tergiversarentur: iudicos per interlocutionem pronuntiarunt, ut Fausti et reliquorum monachorum preces legerentur: quibus petebant ab imperatore, ne amplius susciperentur monachi, qui rectis dogmatibus paulo ante fuerant adversari. Inter quos quidam, Dorotheus nomine, Eutychem orthodoxum appellaverat. Adversus quem diversæ quæstiones de Eutychemis doctrina a iudicibus propositæ sunt. Post hæc cum quintus consessus inchoatus fuisset, iudices interlocutione habita pronuntiarunt, ut definitio fidei promulgaretur. Tunc Asclepiades diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, legit definitionem, quam monumentis actorum inserendam non esse judicaverunt. Cui definitioni nonnulli quidem repugnarunt: plures tamen consenserunt. Cumque hinc et inde acclamations contrariæ factæ essent, iudices dixerunt, Dioscorum dixisse idcirco Flavianum ab ipso depositum esse, quod duas naturas esse dixisset: in definitione autem scriptum haberi, ex duabus naturis. Ad hæc Anatolius respondit, Dioscorum non ob fidem depositum fuisse, sed quia Leonem excommunicaverat, et ter vocatus ad concilium non venerat.

Tum iudices postularunt ut verba epistolæ Leonis insererentur definitioni fidei. Quibus cum episcopi contradixissent, affirmassentque aliam definitionem fieri non posse: eam enim omnibus numeris esse absolutam: res ad imperatorem relata est. Imperator ex Orientalibus episcopis sex, ex Pontica diocesi tres, tres item ex Asia, et tres ex Thracia, totidemque ex Illyrico, in templum martyris Euphemie convenire iussit, præsentibus Anatolio et vicariis Romanæ sedis, atque illic regulam fidei recte constituere, aut certe singulos seorsum fidem suam exponere. Sin minus, scirent synodum in Occidentis partibus esse celebrandam. Cumque ex illis quæsitum esset, utrum Dioscorum sequerentur qui Christum ex duabus constare naturis dicebat, an Leonem qui duas in Christo naturas asserebat, acclamarunt se Leoni assentiri: eos vero qui contradicerent, Eutychemianistas esse.

Α χούς ἐναντιοῦμένους τοῖς ὀρθοῖς δόγμασιν. Ἐφ' οἷς Ἀωρόθεος μοναχός, ὀρθόδοξον Εὐτυχή κέκληκε. Πρὸς δὲ διάφορα δογματικά περὶ Εὐτυχοῦς παρὰ τῶν ἄρχόντων ἐκινήθη. Καὶ μετὰ τοῦτο πέμπτης συνελεύσεως γενομένης, διελάλησαν οἱ ἄρχοντες, τὰ τυπωθέντα περὶ τῆς πίστεως δῆλα γενέσθαι. Καὶ ἀνέγνω Ἀσκληπιάδης διάκονος Κωνσταντινουπόλεως ὄρον, ὃν ἔδοξε μὴ συνταγῆναι τοῖς ὑπομνήμασι. Πρὸς δὲ τινὲς μὲν διηρέθησαν· οἱ πλείους δὲ συνήνεσαν. Καὶ ἐκβοήσεων ἐναντίων γενομένων, εἶπον οἱ ἄρχοντες, ὅτι Διόσκορος ἔλεγε διὰ τοῦτο καθελεῖν Φλαβιανόν, ἕπειδὴ δύο φύσεις εἶπεν εἶναι· τὸν δὲ ὄρον ἐκ δύο φύσεων ἔχειν (1). Πρὸς δ' Ἀνατόλιος εἶπε, Διόσκορον μὴ καθαιρεθῆναι διὰ πίστιν, ἀλλ' ἕπειδὴ ἀκοινωνησίαν ἐπήγαγε Λέοντι, καὶ τρεῖς κληθεὶς, οὐκ ἦλθε.

Καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ ἄρχοντες (38) τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος ἐντεθῆναι τῷ ὄρω. Πρὸς δ' ἀποφασάντων τῶν ἐπισκόπων καὶ εἰρηκότων ἄλλον ὄρον μὴ γενέσθαι, ἐντελῶς γὰρ ἔχειν, ἀνηρέθη ταῦτα τῷ βασιλεῖ. Καὶ ἐκέλευσεν ἐξ ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐπισκόπων, καὶ τρεῖς ἀπὸ τῆς Ποντικῆς, καὶ τρεῖς ἀπὸ Ἀσίας, καὶ τρεῖς ἀπὸ Θράκης, καὶ τρεῖς ἀπὸ Ἰλλυριῶν, συμπάροντος Ἀνατολίου καὶ τῶν τοποτηρητῶν Ῥώμης συνελθεῖν ἐν τῷ μαρτυρίῳ, καὶ τὰ περὶ τῆς πίστεως ὀρθῶς τυπῶσαι, ἢ ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ δηλῶσαι πίστιν, ἢ εἰδέναι, ὡς ἐν τῇ Δύσει ἡ σύνοδος γίνεται. Καὶ ἀπαιτηθέντες εἶπεῖν, εἰ Διόσκορον ἀκολουθεῖν ἐκ δύο λέγοντι, ἢ Λέοντι, δύο ἐν Χριστῷ, ἐδόξαν Λέοντι πιστεύειν (39)· τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας, Εὐτυχηανιστὰς εἶναι. Καὶ τῶν ἄρχόντων εἰρηκότων προστεθῆναι κατὰ Λέοντος (40) δύο φύσεις ἡνωμένας, ἀτρέπτους (41), καὶ ἀμερίστους, καὶ ἀσυγγύτους ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ ἐπελθόντων τῶν ἄρχόντων (42) ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ παρόντων τῶν.

VALESH ANNOTATIONES.

(38) Καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ ἄρχοντες. Hunc locum feliciter mihi videor restituisse. Nam ex tribus vocabulis unicum feci hoc modo ἀπῆτουν οἱ ἄρχοντες, etc. At Nicephorus, cum hunc locum corruptum esse animadverteret, verbo adjecto supplet in hunc modum: Ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ ἄρχοντες ἐκέλευσαν, etc., contra fidem gestorum et præter mentem Evagrii. Neque enim iudices sæculares qui jussu imperatoris intererant synodo, mandarunt unquam ut epistola Leonis definitioni fidei insereretur; sed id tantum postularunt ab episcopis: quod tamen episcopi eis denegarunt, ut patet ex actione quinta, pag. 250.

(39) Λέοντι πιστεύειν. Subaudiendum est ἀκολουθοῦντας. Non enim responderunt episcopi se

Leoni credere, quem a modum vertit Christophorus: sed cum Leone se credere, ut recte interpretati sunt Langus et Musculus. Sic enim acclamarunt, ὡς Λέων, οὕτω καὶ πιστεύομεν, ut legitur in actione quinta.

(40) Προστεθῆναι κατὰ Λέοντος. Nicephorus quidem emendavit κατὰ Λέοντα. Sed non dubito quin Evagrius scripserit κατὰ τὰ Λέοντος. Sic enim loquuntur iudices in actione quinta hujus concilii, pag. 250. Porro post vocem προστεθῆναι, addendum esse videtur εἶναι.

(41) Ἠνωμένας ἀτρέπτους. In actione quinta synodi Chalcedonensis scriptum est adverbialiter ἀτρέπτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀσυγγύτως.

(42) Καὶ ἐπελθόντων τῶν ἄρχόντων. Ante has

VARIORUM.

(1) Τὸν δὲ ὄρον ἐκ δύο φύσεων ἔχειν. Intelligitur formula fidei ab Anatolio jam concilio exhibitæ, in qua illud visum est Patribus reprehensionem mereri, quod Christum ex duabus naturis constare pronuntiasset. Dicendum enim fuerat, ut plenius obviaretur hæresi Eutychemianæ, Christum

ex duabus naturis constare post adunationem. Eutychem quippe asseruit Christum ante unionem duas naturas habuisse; unam vero post unionem. Catholici autem profitentur esse in Christo duas naturas unitas inconfuse, inconvertibiliter, indivisibiliter. Vid. supra, c. 4, versus finem. W. Lowth.

ἀγίας Εὐφημίας ἅμα Ἀνατολίῳ καὶ τοῖς τοποτηρη-
ταῖς Λέοντος, καὶ Μαξίμου (43) Ἀντιοχείας, καὶ
Ἰουβενάλιου Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλασσίου Καισα-
ρείας Καππαδοκίας σὺν ἑτέροις· καὶ ἐξελθόντων
αὐτῶν, ἀνεγνώσθη ὁ ὅρος ἔχων οὕτως· Ὁ Κύριος
ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὰ λοιπὰ ἃ ἐν
τῇ ἱστορίᾳ ἐντέτακται. Καὶ πάντων βοησάντων,
Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων, οἱ μητροπολιταὶ ἄρτι
ὀπογράφωσιν, αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων, ταῦτη
πάντες στοιχοῦμεν, πάντες οὕτως φρονοῦμεν, διελά-
λησαν οἱ ἄρχοντες· Τὰ τυπωθέντα διὰ τῶν Πατέρων
καὶ πᾶσιν ἀρέσαντα, ἀνενεχθήσεται τῇ θεῇ κε-
ρουφῇ.

clamassent: Hæc Patrum fides; metropolitani jam
sequimur; omnes ita sentimus: iudices interlocuti sunt
his verbis: Ea quæ a Patribus definita sunt,
et universis placuerunt, ad sacratissimum principem referuntur.

Κατὰ δὲ τὴν ἑκτὴν συνέλευσιν παρεγένετο Μαρ-
κιανός, καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους περὶ τῆς ὁμονοίας
ἐδημηγόρησε καὶ διὰ Ἀετίου ἀρχidiaconου Κωνσταν-
τινουπόλεως ὁ ὅρος ἀνεγνώσθη ἀπὸ διαλαλιᾶς τοῦ
βασιλέως, καὶ πάντες ὑπέγραψαν τῷ ὄρω. Καὶ ἠρώ-
τησεν ὁ βασιλεὺς, εἰ κατὰ συναίνεσιν πάντων ὁ ὅρος
συνετέθη· καὶ πάντες δι' εὐφημιῶν ἐβεβαίωσαν. Καὶ
πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐδημηγόρησε δις, καὶ ἐπευφήμησαν
πάντες· καὶ ἀπὸ προτροπῆς τοῦ βασιλέως, ἐτέθησαν
κανόνες, καὶ ἐδόθη τῇ Καλιχρονέων μητροπολιτικῇ
δικαίᾳ (44). Καὶ ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς μείναι τοὺς

A Et cum iudices dixissent addendum esse in defini-
tione fidei, duas naturas in Christo unitas, incon-
versibiles, indivisas 327 atque inconfusas, juxta
Leonis sententiam: rogati sunt ab episcopis, ut
intrarent in oratorium sanctæ martyris Euphemie.
Et cum intrassent iudices in supradictum orato-
rium una cum Anatolio et vicariis Leonis, cum
Maximo item Antiochiæ, Juvenale Hierosolymorum,
Thalassio Cæsareæ Cappadociæ, et reliquis episco-
pis; et paulo post egressi illinc essent, lecta est
definitio fidei quæ sic habet: Dominus et Servator
noster Jesus Christus; et reliqua, quæ superius a
nobis in historia posita sunt. Cumque omnes ac-

subscribant; hæc fides apostolorum; hanc omnes
sequimur; omnes ita sentimus: iudices interlocuti
sunt his verbis: Ea quæ a Patribus definita sunt,
et universis placuerunt, ad sacratissimum principem referuntur.

B Sexto autem consessu, Marcianus imperator ad
concilium venit, et ad episcopos verba fecit de
concordia: ejusque jussu definitio fidei recitata
est ab Aetio archidiacono Ecclesiæ Constantinopo-
litane. Cui definitioni omnes episcopi subscripse-
runt. Cumque imperator interrogasset, utrum ea
definitio communi omnium consensu facta esset,
universi faustis acclamationibus et præconiis eam
comprobarunt. Rursus imperator bis ad episcopos
verba fecit, et universi faustis acclamationibus
eum prosecuti sunt. Tum imperatoris hortatu

VALESII ANNOTATIONES.

voces nonnulla deesse videntur in Græco, quæ ex
Actis Chalcædonensis concilii suppleri possunt in
hunc modum: Παρεκάλεσαν αὐτοὺς οἱ ἐπίσκοποι
ἐσαλθεῖν εἰς τὸ μαρτύριον. Cæterum notandum est
hoc loco error Langi et Christophoroni, qui μαρ-
τύριον templum sanctæ martyris Euphemie inter-
pretati sunt. Atqui synodus quidem Chalcedonen-
sis habita est in templo, sive in ecclesia S. Euphe-
mie. Tractatus autem de fide habitus est in ora-
torio ejusdem ecclesiæ, quemadmodum jusserat
imperator in allocutione quæ in concilio recitata
est, pag. 250: Συνελθεῖν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἀγιο-
τάτου μαρτυρίου, id est: In oratorio sanctissimæ ec-
clesiæ. Martyrium enim pro ecclesia sumitur, ut pa-
tet ex actione tertia synodi Chalcedonensis, ubi
episcopi convenisse dicuntur in martyrio sanctis-
simæ et victricis martyris Euphemie. In reliquis au-
tem actionibus convenisse dicuntur iidem episcopi
in sanctissimam Ecclesiam ejusdem martyris. Cum
igitur constet, oratorium quo pauci tantum conve-
nerunt episcopi, de fide tractaturi una cum Anato-
lio et vicariis sedis Romanæ, partem fuisse ecclesiæ
S. Euphemie, inquirendum jam superest quænam
pars ecclesiæ fuerit. Ecclesia S. Euphemie tribus
constabat maximis ædificiis; quorum primum erat,
atrium; secundum, basilica; tertium, altare in te-
studinis formam ædificatum, ut docet Evagrius in
principio hujus libri. Oratorium igitur idem est
quod altare, quod nos hodie chorum vocamus. Nec
recte Evagrius noster μαρτύριον posuit pro orato-
rio: non enim imperator episcopos in martyrium
jusserat convenire, sed in oratorium martyrii, sicut
jam diximus. Ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἀγιοτάτου
μαρτυρίου. In oratorio sanctissimi martyrii, seu ec-
clesiæ, ut legitur in Actis concilii: id est, in loco
qui Græcæ vobis dicitur. Sed quod ait porro Vale-
sius, idem esse martyrium cum Ecclesia, in eo
fallitur vir doctissimus. Martyrium etiam est ec-
clesia martyris dedicata: differt itaque ab eccle-
sia, ut species a genere. Ita distinguit Rufinus,

C citatus a Valesio in not. ad lib. III, cap. 42: In Se-
rapis sepulcro profanis ædibus complanatis, ex uno
latere martyrium, ex altero consurgit ecclesia. —
Hist. Eccl. lib. II, c. 27. W. Lowth.

(43) Καὶ Μαξίμου. Scribendum est Μαξίμου καὶ
Ἰουβενάλιου καὶ Θαλασσίου, aut certe addendum est
verbum συμπάρντος, ut fecit Nicephorus.

(44) Τῇ Καλιχρονέων μητροπολιτικῇ δικαίᾳ.
Non jus metropoliticum, sed nomen duntaxat me-
tropolis concessum est civitati Chalcedonensi; lex
enim imperatoris Marciani ita dicit, Τὴν Καλιχ-
ρονέων πόλιν ἐν ἣ τῆς ἀγίας πίστεως σύνοδος διεκρο-
τήθη, μητροπόλει ἔχιν προσβεῖα ἐθεσπισαμεν,
ὀνόματι μόνω ταύτην τιμήσαντες, σωζομένου δηλαδὴ
τῇ Νικομηδεῶν μητροπόλει τοῦ ἰσίου ἀξιώματος,
id est: Chalcedonensium civitatem, in qua sanctis-
simæ fidei concilium celebratum est, metropolis pri-
vilegium habere decrevimus, nomine tantum eam ho-
norantes: salva scilicet Nicomedensium metropoli
propria dignitate. Etsi autem imperator his verbis,
ipsam duntaxat urbem Chalcedonensium ornare
videtur titulo metropoleos, id tamen privilegium
ad ipsam quoque Ecclesiam Chalcedonensium per-
tinet. Ex eo igitur tempore Chalcedonensis episco-
pus honorem habuit metropolitani. Jus tamen
metropoliticum non habuit, quia imperator hac
lege nihil imminutam esse voluit Nicomediensis
episcopi dignitatem. Idem judicaverunt episcopi ejus-
dem concilii in causa Nicomediensis ac Nicæni
episcoporum. Nam cum Nicæa honorem metropo-
lis consecuta esset rescripto imperatorum, judi-
ces et episcopi qui erant in concilio responde-
runt, hunc honorem civitati duntaxat tributum
esse ab imperatoribus; nec episcopum Nicænum
ex ea lege jus metropolitani sibi arrogare posse;
sed præferri tantum reliquis episcopis provincie
Bithyniæ: ita ut secundo loco habeatur post me-
tropolitanum, ut videre est in act. 15. Quænam
porro sint jura metropolitica, docent canones con-
cilii Nicæni: ut scilicet ordinationes episcoporum

conscripti sunt canones, et urbi Chalcedonensium attributa sunt jura metropolitana. Jussit etiam imperator ut **328** episcopi triduum aut quatrimum ibidem morarentur, et unusquisque id quod vellet proponeret coram magnificentissimis iudicibus: utque cuncta competenti iudicio terminarentur. Atque hoc modo conventus iste finitus est. Alius postea consessus habitus est, in quo alii canones sunt constituti. Rursus vero in alio consessu, Juvenalis et Maximus conventionem fecere: placuitque ut episcopus Antiochiæ duas Phœnicas et Arabiam: Hierosolymitanus vero tres Palæstinas sedi suæ subjectas haberet: quæ conventio interlocutione iudicum atque episcoporum confirmata est. Nono consessu actum est de causa Theodoriti. Qui Nestorium anathemate damnavit his verbis usus: Anathema Nestorio, et ei qui sanctam Virginem Mariam negat esse Deiparam, et ei qui unum Filium unigenitum in duos filios partitur. Ego vero et definitioni fidei, et Leonis epistolæ subscripsi. Omnium igitur sententia propriam sedem recuperavit. In alio deinde consessu causa Ibæ examinata est, et lecta sunt quæ adversus illum gesta ac pronuntiata erant: quorum iudices fuerant Photius episcopus Tyri et Eustathius episcopus Beryti. Et dilata est sententia in proximum consessum. Undecimo consessu, cum jam plures episcopi decrevisset ut Ibas sacerdotium suum reciperet, quidam ex episcopis reclamantes dixerunt accusatores Ibæ foris esse, postularuntque ut ingredi juberentur. Lecta sunt igitur quæ adversus Ibam gesta fuerant. Cumque iudices interlocutione facta præcepissent, ut ea, quæ contra Ibam gesta erant Ephesi, recitarentur, episcopi dixerunt, cuncta quæ in secunda synodo Ephesina acta fuerant,

ἐπισκόπους τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας, καὶ ἕκαστον κινήσαι περὶ ὧν βούλεται, παρόντων τῶν ἀρχόντων, καὶ τὰ εἰκότα γενέσθαι· καὶ ἐπεραιώθη ἡ συνέλευσις. Γέγονε καὶ ἕτερα (45), καὶ ἕτεροι κανόνες ἐτέθησαν. Καὶ πάλιν καθ' ἑτέραν σύνοδον συνεδάτευσαν Ἰουδηνάλιος καὶ Μάξιμος, καὶ ἔδοξε τὸν Ἀντιοχείας ἔχειν δύο Φοινίκας, καὶ Ἀραβίαν· τὸν δὲ Ἱεροσολύμων, τρεῖς Παλαιστίνας· καὶ ἀπὸ διαλαλιᾶς τῶν ἀρχόντων καὶ ἐπισκόπων, ἐβασθαιώθησαν. Καὶ κατὰ τὴν ἐνάτην σύνοδον (46), ἐκινήθη τὰ κατὰ Θεοδώριτον. Καὶ ἀνεθεμάτισε Νεστόριον εἰρηκῶς. Ἀνάθεμα Νεστορίῳ, καὶ τῷ μὴ λέγοντι Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον Μαριαν, καὶ τῷ εἰς δύο υἱοὺς μερίζοντι τὸν ἕνα Υἱὸν τὸν μονογενῆ. Ἐγὼ δὲ καὶ τῷ ὄρω τῆς πίστεως ὑπέγραψα, καὶ τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος. Καὶ ἀπὸ διαλαλιᾶς πάντων ἀπέλαβε τὸν οἰκεῖον θρόνον. Ἐν ἄλλῃ συνόδῳ ἐκινήθη τὰ κατὰ Ἰβαν, καὶ ἀνεγνώσθησαν τὰ ἐπ' αὐτῷ κεκριμένα, οἷς ἐδίδαξαν Φώτιος ἐπίσκοπος τῆς Τυρίων, καὶ Εὐστάθιος ἐπίσκοπος Βηρυτοῦ· καὶ ὑπερετέθη ἡ ψήφος εἰς τὴν ἐξῆς. Καὶ κατὰ τὴν ἰα' συνέλευσιν, τῶν πλειόνων ἐπισκόπων ψηφισαμένων αὐτὸν ἐς ἱερέας εἶναι (47), τινὲς ἐπίσκοποι ἀντειπόντες, εἰρήκασιν τοὺς κατηγοροὺς αὐτοῦ ἐξωεῖναι, καὶ ἤξιωσαν αὐτοὺς ἐπελθεῖν. Καὶ ἀνεγνώσθησαν τὰ ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένα· καὶ διαλαλησάντων ἀρχόντων ἀναγνωσθῆναι τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα περὶ Ἰβαν, εἰρήκασιν οἱ ἐπίσκοποι, πάντα τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα κατὰ τὴν δευτέραν σύνοδον, ἀκυρα εἶναι, χωρὶς τῆς χειροτονίας Μαξίμου τοῦ Ἀντιοχείας. Καὶ ἐδεήθησαν περὶ τούτου καὶ τοῦ βασιλέως, ὥστε θεσπίσαι μηδὲν τῶν ἐν Ἐφέσῳ μετὰ τὴν πρώτην σύνοδον κρατεῖν, τῆς ἡγήσατο ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων πρόεδρος. Καὶ ἐδικαιώθη τὴν ἐπισκοπὴν αὐτὸν ἔχειν (u). Καθ' ἑτέραν πρᾶξιν, ἐζητήθη τὰ κατὰ Βασσιανὸν (v) ἐπίσκοπον τῆς Ἐφεσίων, καὶ ἐδικαιώθη

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁹ C. C. ἑτέρα.

VALESII ANNOTATIONES.

provincialium absque consensu metropolitani non fiunt: et ut episcopus metropolitanus provinciales episcopos ad concilium suum evocandi habeat potestatem. Cæterum in manuscripto codice Florentino Καληθοναίων scriptum inveni, licet in concilio Chalcedonensi perpetuo scriptum sit Καληθονίων. Regulariter quidem scribendum esset Καληθονίων. Sed veteres dixisse etiam videntur Καληθονεῖς, ut patet ex innumeris locis concilii Chalcedonensis.

(45) Γέγονε καὶ ἕτερα. Rectius apud Nicephorum scribitur ἑτέρα cum accentu in penultima: supple συνέλευσις. Quod miror Musculum et Christophorsonum non animadvertisse.

(u) Ἐδικαιώθη τὴν ἐπισκοπὴν αὐτὸν ἔχειν. Ibas, episcopus Edessenus, olim duplici nomine accusatus fuerat. Primo quod Cyrillo anathema dixisset, et hæreseos notam inussisset; secundo quod anno 445 ejusmodi blasphemiam palam effutire non erubuisse: Οὐ φθόνῳ τῷ Χριστῷ γενομένων Θεῶ· ἐφ' ὅσον γὰρ αὐτὸς ἐγένετο, καὶ ὡς ἐγένονην. Binis ea de re synodis, altera Tyri, altera Beryti habitis, immunis his criminibus pronuntiatus erat. Quomodo autem postea a Dioscoro depo-

(46) Καὶ κατὰ τὴν ἐνάτην σύνοδον. Imo in actione nona, causa Theodoriti episcopi iudicata est, ut præferunt nostri codices. Verum exemplaria synodi Chalcedonensis quibus usus est Evagrius, diversa fuisse videntur a nostris. Nam, ut paulo ante vidimus, septimam actionem numerat Evagrius, in qua alii canones promulgati sunt. Quæ actio in nostris exemplaribus hodie desideratur.

(47) Εἰς ἱερέας εἶναι. In actione decima concilii Chalcedonensis, et apud Nicephorum, abest præpositio. Verum in manuscripto codice Florentino scriptum inveni, ἐς ἱερέας, quod idem est ac si diceret ἐν ἱεραῖσιν.

VARIORUM.

situs est, tandemque à concilio Chalcedonensi restitutus, hoc capite edocemur.

(v) Τὰ κατὰ Βασσιανόν. Bassianus, Ecclesie Ephesinæ presbyter, a Memnone episcopo Ephesino Evazorum episcopus invitatus ordinatus est: ideo nunquam illuc proficisci voluit. Post Basilii mortem, qui Memnoni successit, mortem, antistes Ephesini factus est, circa annum, ut videtur 445, quadriennio ante Procli CP. mortem. Tot enim annis sedem suam securus tenuit, a Proclo confirmatus.

ἐξενεχθῆναι αὐτὸν, καὶ Στέφανον ἐσαχθῆναι (48). Καὶ ἑτέρας συνόδου γενομένης ταῦτα ἐψηφίσθη. Καὶ τρισκαιδεκάτης πράξεως (x) γενομένης, ἐξητάσθη τὰ κατὰ Εὐνόμιον τὸν Νικομηδείας, καὶ Ἀναστάσιον τὸν ἐπίσκοπον Νικαίας, φιλονεικησάντων περὶ τῶν ἰδίων πόλεων. Γέγονε δὲ καὶ τεσσαρεσκαίδεκάτη πράξις, καὶ ἐξητάσθη τὰ κατὰ Βασσιανόν (49)· καὶ πρὸς τῷ τέλει ἐδικαιώθη τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον εὐθὺς μετὰ τὸν Ῥώμης τετάχθαι.

Stephanus deponeretur, et alius in eorum locum substitueretur. In altero deinde consensu idem confirmatum est. Tertio decimo consensu examinata est causa Eunomii Nicomediensis et Anastasii episcopi Nicææ, qui de quibusdam urbibus inter se contendebant. Coactus item est quartus decimus consensus, et examinata est causa Sabiniani episcopi. Postremo decretum est ut Constantinopolitana sedes post Romanam primum locum obtineret.

A irrita esse, excepta ordinatione Maximi Antiochen-
sis episcopi. Deque ea re imperatorem etiam roga-
runt, ut lege lata decerneret, ut nihil eorum quæ
post primam synodum, cui sanctus Cyrillus Alexan-
drinorum præfuit, Ephesi acta essent, robur ac
firmilatem obtineret. Judicatumque est ut Ibas
episcopatum suum reciperet. Sequenti actione,
discussa est causa Bassiani Ephesiorum episcopi.
Statutumque est ut **329** tam ille, quam Step-
hanus

TOMOS ΤΡΙΤΟΣ.

LIBER TERTIUS.

330 *Τὰδε ἐνεστὶν ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῆς Ἐκκλη-
σιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου σχολαστικοῦ.*

Α'. Περὶ τῆς βασιλείας Ζήνωνος, καὶ τοῦ βίου αὐ-
τοῦ.

Β'. Περὶ ἐφόδων βαρβαρικῶν ἐν τε τῇ Ἐφῶ καὶ τῇ
Δύσει.

Γ'. Περὶ τῆς τυραννίδος Βασιλίσκου, καὶ φυγῆς
Ζήνωνος.

Δ'. Ὡς Τιμόθεον Ἀφλουρον ὁ Βασιλίσκος ἀνεκαλέ-
σατο, καὶ πεισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐγκυκλίους ἐπιστολάς
εἰς ἀθέτησιν τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου πανταχοῦ ἐξ-
ἀπέστειλε.

Ε'. Περὶ τῶν συνθεμένων τοῖς ἐγκυκλίους Βασιλί-
σκου, καὶ τὴν σύνοδον ἀθετησάντων.

ΣΤ'. Ὡς τοῦ Αἰλουρίου Τιμοθέου τὴν Ἀλεξανδρέων
ἀπολαβόντος, καὶ τῇ Ἐφεσίων τὸ πατριαρχικὸν
δικαίον ἀποδόντος, ἀναθέματι τὴν ἐν Καλχηδόνι σύν-
οδον καθυπέβαλεν.

Ζ'. Ὡς τῶν μοναχῶν Ἀκακίου γνώμη στασιασάν-

*In tertio libro ecclesiasticæ historiæ Evagrii
Scholastici hæc continentur.*

CAP. I. De imperio Zenonis, deque ejusdem
vita.

II. De Barbarorum incursionibus, tam in Orien-
tis quam in Occidentis partibus.

III. De tyrannide Basilisci, et de Zenonis fuga.

IV. Quomodo Basiliscus Timotheum Ælurum re-
vocaverit, et ab eodem inductus, circulares episto-
las ad eversionem Chalcedonensis synodi quaqua-
versum miserit.

V. De his qui circularibus Basilisci litteris con-
senserunt, et synodum rejecerunt.

VI. Quomodo Timotheus Ælurus, Alexandrino
episcopatu recuperato, Ephesiorum Ecclesiæ jus
patriarchicum restituit, et Chalcedonensem syno-
dum anathematizavit.

VII. Quomodo Basiliscus, cum monachi irruptu

VALESII ANNOTATIONES.

(48) Καὶ Στέφανον ἐσαχθῆναι. Imo decreve-
runt episcopi ut tam Bassianus, quam Stephanus
ab episcopatu Ephesiorum removerentur, utique
eorum loco alter fieret episcopus, quemadmodum
videre est in actione 11 et 12. Supplendus est igitur
Evagrii locus hoc modo: Ἐξενεχθῆναι μὲν αὐ-
τὸν καὶ Στέφανον, ἕτερον δὲ ἐσαχθῆναι.

(49) Τὰ κατὰ Βασσιανόν. Scribendum est Σεβ-
σιανόν ex Actis concilii Chalcedonensis. Hujus
Sabiniani Perrensiensis episcopi, quæ urbs est in pro-
vincia Euphratensi, meminit Liberatus cap. duo-
decimo Breviarum. Exstat quoque epistola Theodo-
riti ad hunc Sabinianum episcopum data, quæ in-
ter ejus epistolas numeratur 126.

VARIORUM.

Flavianus autem sedem CP. nactus, Bassiano epi-
scopatum abrogavit, ac Stephanum Bassiani pre-
sbyterum ei substituit. Hac de re libellum Marciano
imperatorii Bassianus obtulit, anno 451, ab eo ad
synodum Chalcedonensem remissus. Patres igitur
concilii, audita utrinque causa, utrique sedem
Ephesinam abjudicarunt; Bassiano quidem, ut qui
sine consensu synodi provincialis ingressus erat;
Stephano autem, ut qui per conjurationes et malas

artes episcopatum sibi acquisiverat. Confer Guil.
CAVE cum Actis synodi Chalced.

(x) Τρισκαιδεκάτης πράξεως. Hæc actio, juxta
calculos ipsius Evagrii, est xiv. Undecimæ sessio-
nis meminit supra. Mox sequitur ἑτέρα πράξις
quæ est xii; paulo post ait ἑτέρας συνόδου γενομέ-
νης, quæ est xiii. Ergo hæc ultima pro xiv actione
necessario habenda est. Actiones xvi numerant
Acta integra in conciliis edita. W. LOWTH.

Acacii seditionem movissent, timore perculsus A contrarias prioribus encyclicis litteras promulgavit.

VIII. De reditu Zenonis.

IX. Quomodo post mortem Basilisci, episcopi Asiae ut Acacium placarent, libellum poenitentiae ei parrexerunt, veniam petentes quod Chalcedonensem synodum damnassent.

X. De iis qui Antiochiaepiscopatum gessere.

XI. Quomodo Zeno cum Aeluturo persequi voluisset, ob senectutem eum miseratus dimisit. Et ut post mortem ejusdem Aeluri, Petrus Mongus ab Alexandrinis ordinatus est; Timotheus vero successor Proterii, jussu imperatoris sedem Alexandrinam obtinuit.

XII. De Joanne qui episcopatum Alexandriae post Timotheum gubernavit. Quomodo eum Zeno tanquam perjurum ejecit, et Petro Mongo eandem sedem restituit.

XIII. Quomodo Petrus Mongus Henoticum Zenonis amplexus est, et Proterianis se conjunxit.

331 XIV. Zenonis Henoticum sive Unitivum edictum.

XV. Quomodo Joannes Alexandriae episcopus Romam veniens, persuasit Simplicio ut ad Zenonem scriberet de iis quae acciderant: et quid Zeno rescripserit.

XVI. De Calendione Antiochiae episcopo, utque exilio damnatus sit ob amicitiam quam cum Illo et Leontio habuisse credebatur. Item quomodo Petrus Fullo Mongo et episcopis Constantinopolis et Hierosolymorum sociatus fuerit.

XVII. De his quae Petrus scripsit ad Acacium, qui Chalcedonensem synodum susceperat.

XVIII. Quomodo Joannes Alexandrinus episcopus Felici papae persuaserit, ut depositionis libellum mitteret Acacio Constantinopolitano.

XIX. De Cyrillo praeposito monasterii Acaemientium: quomodo Romam ad Felicem quosdam direxerit, incitans illum ut ea quae adversus fidem commissa erant, ulcisceretur.

XX. De iis quae Felix ad Zenonem, et Zeno ad Felicem scripsit.

XXI. Quomodo Symeones monachus Acaemientis, Romam veniens, legatos Ecclesiae Romae qui Constantinopolim venerant, coarguit quod cum haereticis communicassent: et quomodo legati et omnes communicatores Petri a Romanis depositi sint.

XXII. De turbis quae Alexandriae et variis in locis excitatae sunt ob Chalcedonense concilium.

332 XXIII. De Fravita et Euphemio Constantinopolis episcopis: et de Athanasio ac Joanne Alexandrinis: et de Palladio ac Flaviano Antiochenis; item de aliis quibusdam.

XXIV. De caede Armati qui cognatus fuit Verinae Augustae.

A των, φοβηθείς ὁ Βασιλεὺς ἐναντία τῶν πρότερον γράφας ἐξαπέστειλεν ἀντεγκύκλια.

H'. Περὶ τῆς ἐπανόδου Ζήνωνος.

Θ'. Ὡς μετὰ τὸν θάνατον Βασίλσκου, οἱ τῆς Ἀσίας ἐπίσκοποι τὸν Ἀκάκιον ἡμερούμενοι, μετανοίας βίβλιν ἐπιεδώκασιν, οἷς ἐξήμαρτον τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀθετήσαντες.

I'. Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπισκοπήσαντων.

IA'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Ζήνων ἐβουλήθη τὸν Αἰλουρον διώξει· διὰ δὲ τὸ γῆρας αὐτὸν καταλήσας εἴασε· καὶ ὡς αὐτοῦ τελευτήσαντος, Πέτρος ὁ Μογγὸς πρὸς τῶν Ἀλεξανδρέων χειριρότητα· Τιμόθεος δὲ ὁ μετὰ Προτέριον νεύματι τοῦ βασιλέως, τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων θρόνον κατέσχεν.

B IB'. Περὶ Ἰωάννου τοῦ μετὰ Τιμόθεον τῆς Ἀλεξανδρέων τοῦ σκακας κατασχόντος, ὅπως τε τοῦτον ὁ Ζήνων ὡς ἐπιροχῆκαντα ἀπελαύνει, Πέτρον δὲ τῶν Μογγῶν τὴν Ἀλεξανδρέων ἐγγερίζει.

IG'. Ὡς Πέτρος ὁ Μογγὸς δέχεται τὸ Ἐνωτικὸν Ζήνωνος, καὶ τοῖς ἀπὸ Προτερίου συνάπτεται.

ID'. Περὶ τοῦ λεγομένου Ἐνωτικοῦ τοῦ Ζήνωνος.

IE'. Ὡς Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρείας κατελθὼν ἐν Ῥώμῃ, πείθει Σιμπλίκιον πρὸς Ζήωνα περὶ τῶν συμβάντων γράφαι Ζήνωνι.

IΓ'. Περὶ Καλανδίωνος τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι ἐξορίᾳ κατεδικάσθη διὰ τὴν πρὸς Ἴλλου καὶ Λεόντιον ὑπονοηθεῖσαν φιλίαν· καὶ ὡς Πέτρος ὁ Κναφεὺς ἠνώθη τῶν Μογγῶν, καὶ τῶν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν Τερσολύμων.

IΖ'. Περὶ ὧν ἔγραψε Πέτρος Ἀκακίῳ δεξαμένῳ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον.

IΗ'. Ὅπως Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρείας πείθει Φήλικι τῶν πάπῃ Ῥώμης καθαίρεισιν Ἀκακίῳ τῶν Κωνσταντινουπόλεως πέμψαι.

IE'. Περὶ Κυρίλλου ἡγουμένου μονῆς τῶν Ἀκοιμητῶν, ὅπως πρὸς Ῥώμην ἀπέστειλε πρὸς Φήλικα τινὰς, ἐνάγων αὐτὸν πρὸς ἐκδικησιν τῶν τοιμωμένων κατὰ τῆς πίστεως.

K'. Περὶ ὧν ἔγραψε Φήλιξ πρὸς Ζήωνα, καὶ αὐτὸν πάλιν Ζήνων πρὸς Φήλικα.

KA'. Ὡς Συμεώνης μοναχὸς μονῆς τῶν Ἀκοιμητῶν εἰς Ῥώμην κατελθὼν, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀποσταλέντας ἐπισκόπους παρὰ Ῥωμαίων διήλεγε κοινωθήσαντας τοῖς αἰρετικοῖς· καὶ ὡς αὐτοὶ τε καὶ οἱ κοινωθήσαντες Πέτρον, παρὰ Ῥωμαίων καθηρέθησαν.

KB'. Περὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κινήσωντων καὶ ἐν διαφόροις τόποις, χάριν τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου.

KΓ'. Περὶ τοῦ Φραυτίτου καὶ Εὐφήμου τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν, καὶ Ἀθανασίου καὶ Ἰωάννου τῶν Ἀλεξανδρέων, καὶ Παλλαδίου καὶ Φλαβιανοῦ τῶν Ἀντιοχείων, καὶ ἐτέρων τινῶν.

KΔ'. Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ἀρμάτου συγγενοῦς Βερλῆνης τῆς βασιλίδος.

ΚΕ'. Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως Θεοδορίχου τοῦ Σχύ-
Θου, καὶ τῆς τούτου τελευταίας.

ΚΖ'. Περὶ τῆς Μαρκιανοῦ ἐπαναστάσεως, καὶ οἷα
περὶ τούτου συνέβη.

ΚΖ'. Περὶ τῆς τυραννίδος Ἰλλου καὶ Λεοντίου.

ΚΗ'. Περὶ Μαρμιανοῦ, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

ΚΘ'. Περὶ τῆς τελευταίας Ζήνωνος, καὶ τῆς ἀναρρή-
σεως Ἀναστασίου.

Λ'. Περὶ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς διὰ τὸ
μὴ βούλεσθαι τούτον καινοτομεῖν τι περὶ τὴν ἐκκλη-
σιαστικὴν κατάστασιν, μυρίων ταραχῶν αἰ ἀνά τὴν
οἰκουμένην Ἐκκλησίαι ἐνεπλήσθησαν· πολλοὶ τε τῶν
ἐπισκόπων διὰ τοῦτο ἐξεβλήθησαν.

ΛΑ'. Ἐπιστολὴ τῶν μοναχῶν Παλαιστίνων πρὸς
Ἀλκίσιωνα περὶ μοναχοῦ Ξεναίου καὶ ἐτέρων τινῶν.

ΛΒ'. Περὶ τῆς ἐκβολῆς Μακεδονίου τοῦ Κωνσταν-
τινουπόλεως, καὶ Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας.

ΛΓ'. Περὶ Σεβήρου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

ΛΔ'. Περὶ τῆς πεμφθείσης αὐτῷ καθαιρέσεως ὑπὸ
Κοσμά καὶ Σεθηριανοῦ.

ΛΕ'. Περὶ τῆς τῶν τυράννων Ἰσαύρων καθαιρέσεως.

ΛΖ'. Περὶ τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων, ὡς ἐσπείσαντο
πρὸς Ῥωμαίους.

ΛΖ'. Περὶ τῆς ἐν Ἀμίδη πολιορκίας, καὶ κτίσεως
τοῦ Δάρας.

ΛΗ'. Περὶ τοῦ μακροῦ τείχους.

ΛΘ'. Περὶ τοῦ λεγομένου Χρυσουργύρου, ὡς ἀνεί-
λεν αὐτὸν Ἀναστάσιος.

Μ'. Περὶ ὧν ἰσθόρησε Ζώσιμος χάριν τοῦ Χρυσαρ-
γύρου, καὶ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως.

ΜΑ'. Ἀπόστασις πρὸς Ζώσιμον ἐφ' οἷς ἐβλασφή-
μησε Κωνσταντίνου καὶ Χριστιανοῦς.

ΜΒ'. Περὶ τῆς χρυσοτελείας.

ΜΓ'. Περὶ τῆς τυραννίδος Βιταλιανοῦ.

ΜΔ'. Ὡς Ἀναστασίου ἐν τῷ τρισαγίῳ Ὑμνῳ τὸ,
Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, βουληθέντος προσθεῖναι, στά-
σις ἐν τῷ δῆμῳ καὶ ταραχὴ γέγονεν· ὅπερ φοβηθεὶς,
ὑποκρινάμενος ταπεινώσειν, ταχὺ τὰς γυνώμας τοῦ
δήμου μετέβαλε.

ΜΕ'. Περὶ τοῦ θανάτου Ἀναστασίου.
ΚΕΦΑΛΑ. Α'.

Περὶ τῆς βασιλείας Ζήνωνος καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ.

Ζήνων δὲ, ἐπεὶ τὴν βασιλείαν, τοῦ παιδὸς οἱ τε-
λευταίαντος, μόνος περιεβάλετο, ὡς περ οὐκ οἰόμε-
νος¹⁰ τῶν ἄλων ἐγκρατῆς γενέσθαι, εἰ μὴ καὶ πά-
σαις ταῖς ἐπιούσαις ἡδοναῖς μετ' ἐξουσίας ἐπιξέ-
θει, τοσούτου ἐκ προσιμίων ἑαυτὸν ταῖς ἐπιθέσει
τῶν ἐπιθυμιῶν ἐκδέδωκεν, ὡς μηδὲν αὐτὸν ἐπιχειρῆν
τῶν ἀπρεπῶν τε καὶ ἀθέσμων· ἀλλ' οὕτως τούτοις
ἐμπολιτεύεσθαι, ὡς τὸ σκοτίως ταῦτα καὶ ἐν παρα-
δύστῳ γίνεσθαι, χαμερπὲς εἶναι νομίζειν· τὸ δὲ γε
ἀναφανδὸν καὶ ὡς περ ἐξ ἀπόπτου, βασιλικόν, καὶ
ἐπιτοκράτορι μόνῳ πρέπον· κακῶς καὶ δουλοπρεπῶς

XXV. De Theodorici Scythæ rebellione, deque
ejusdem interitu.

XXVI. De rebellione Marciani, et quid eidem
acciderit.

XXVII. De Tyrannide Illi ac Leontii.

XXVIII. De Mammiano, et de operibus ab eo
constructis.

XXIX. De Zenonis obitu, et de Anastasii impe-
ratoris nuncupatione.

XXX. De Anastasio imperatore : et quomodo,
cum ille nihil in ecclesiastico statu sineret inno-
vari, totius orbis Ecclesiæ innumeris perturbatio-
nibus repletæ sunt, multique episcopi eam ob cau-
sam expulsi.

XXXI. Epistola monachorum Palæstinæ ad Alci-
sonem de Xenaiâ monacho, et de aliis quibusdam.

XXXII. De expulsionem Macedonii Constantinopo-
litani episcopi, et Flaviani Antiocheni.

XXXIII. De Severo episcopo Antiochiæ.

XXXIV. De libello depositionis ad eundem Se-
verum misso a Cosma et Severiano.

XXXV. De extincta Isaurorum tyrannide.

XXXVI. Quomodo Saraceni pacem cum Romanis
fecerunt.

XXXVII. De expugnatione Amidæ, et de conditu
urbis Daras.

XXXVIII. De longo muro.

XXXIX. De vectigali quod Chrysargyrum vocant,
et quomodo sublatum sit ab Anastasio.

XL. De his quæ Zosimus scripsit de Chrysargyro
et de Constantino imperatore.

XLI. Invectiva in Zosimum ob ejus in Constan-
tinum et Christianos maledicta.

XLII. De auraria pensione.

XLIII. De Vitaliani Tyrannide.

XLIV. Quomodo ingens seditio in populo exci-
tata sit, cum Anastasius in Hymno Trisagio has
voces addere voluisset : qui crucifixus est pro
nobis. Quod metuens Anastasius, simulatione usus,
statim plebis animos commutavit.

D XLV. — Item de obitu ejusdem Anastasii.
333 CAP. I.

De imperio Zenonis deque ejusdem vita.

At Zeno, simul atque, mortuo ipsius filio, solus
imperium obtinuit, quasi persuasum habens se
nequaquam summo imperio præditum esse, nisi in
omne genus libidinis, quodcunque obvium esset,
summa cum licentia effunderetur : statim ab ipso
exordio illecebris cupiditatum ita se totum deditit,
ut nihil esset tam turpe tamque illicitum, quod
impetum ejus cohiberet ; sed sic in flagitiis voluta-
batur, ut clam quidem ac remotis arbitris ea com-
mittere, vile ac plebeium existimaret : palam vero
et sub oculis omnium ea patrare, regium quiddam

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰ ὅτι οἰκειούμενος.

et imperatore dignum censeret. Verum hac in re perperam, ac prorsus servorum more judicavit. Neque enim imperator ex eo quod aliis imperat, dignoscitur : sed ex eo quod se ipse regit atque moderatur, nihil pravi sinens in animum suum irrepere : sed adversus libidines adeo invictus, ut spirans quædam imago virtutis esse videatur, subditos omnes ad imitationem sui erudiens. Is vero qui voluptatibus se manciperaverit, paulatim imprudens efficitur servus turpissimus et captivus, nulla unquam pecunia redimendus : tanquam inutilia mancipia, multos subinde dominos mutans; quippe innumerabiles voluptates, ejus dominæ efficiuntur, quæ continuatæ ac sibi invicem succedentes, nunquam exitum sortiuntur, dum voluptas quæ præsens est, nequaquam subsistit, sed quasi irritamentum est ac præmium **334** subsequentis. Donec imperator quispiam vere effectus, turbulentam illam deinceps, non autem tyrannide oppressus : aut feros detrudatur.

CAP. II.

De Barbarorum incursionibus tam in Orientis quam in Occidentis partibus.

Hujusmodi sub initium principatus fuit Zeno, vita intemperans ac dissolutus. Qui vero ejus imperio parebant, tam in Orientis, quam in Occidentis partibus, gravissima perpessi sunt mala : hinc Saracenis cuncta vastantibus; illinc Hunnis qui olim Massagetæ dicebantur, in Thracias irrumpentibus et Istrum trajicientibus, nemine obsistente : ipso etiam Zenone reliqua barbaricum in morem **C** deprædante.

κρίνας. Οὐκ ἐξ ὧν (50) ἐτέρων κρατεῖν πέφυκεν, ὁ αὐτοκράτωρ γνωρίζεται· ἀλλ' ἐξ ὧν ἑαυτοῦ πρῶτον ἀρχαί τε καὶ κρατεῖ, μηδὲν τῶν ἀτόπων παρεῖδουσιν (51) ἑαυτῷ διδοῦς· οὕτως δὲ ἀνάλωτος (52) ταῖς ἀκρᾶσις ὑπάρχων, ὡς ζῶν ἀγαλμα τῶν ἀρετῶν εἶναι πρὸς μίμησιν, ἐκπαιδεύων τὸ ὑπῆκοον. Ὁ δὲ ταῖς ἡδοναῖς ἑαυτὸν ἀνοίγνυς, λέληθε κατὰ σμικρὸν δοῦλος ἀσχιτοῦς, δοροάλωτος, ἀνάποιος γινόμενος, δεσποτίας συχνὰς ἀμείβων, ἴσα τοῖς ἀχρείοις τῶν δούλων· εἴπερ ἀναριθμητοὶ τῶν ἡδονῶν αἱ δέσποιναι καθεστᾶσιν, ἥκιστα πέρας τῆς συνεχείας τε καὶ τῆς σφῶν ἀλληλουχίας ἔχουσαι, ἀεὶ τῆς ἐν χερσὶν ἡδονῆς οὐκ ἴσταμένης, ὑπέκκαυμα δὲ καὶ προοίμιον ἐτέρας γιγνομένης. Ἔως ἢ αὐτοκράτωρ τις οὕτως γιγνόμενος (53) τὴν ὀχλοκρατίαν τῶν ἡδονῶν ξηρηλατήσοι, βασιλεύων λοιπὸν, οὐ τυραννούμενος· ἢ μέχρι τελευταίας ῥοπῆς δουλεύων, τὰ ἐν ᾧ καταλάβοι. voluptatum dominationem procul expellat, regnans certe ad extremum usque spiritum serviens, ad in-

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Περὶ ἐφόδων βαρβαρικῶν ἐν τε τῇ Ἐφῷ καὶ τῇ Δύσει.

Τοιαῦτα μὲν οὖν καταρχὰς ὁ Ζήνων, ἐκδεδηγημένους τὸν βίον (54). Οἱ δὲ γε ὑπῆκοοι πρὸς τε ἀνίσχοντα, πρὸς τε δυόμενον ἥλιον, κακῶς ἐπασχον· ἐνθεν μὲν τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων πάντα ληζιζομένων· Θράκη δὲ πλήθος Οὐννων τῶν πάλαι Μασσαγετῶν ἐπιδραμόντων, καὶ τὸν Ἴστρον διαβάτων μηδενὸς ἀμύνοντος, αὐτοῦ δὲ γε Ζήνωνος τὰ ἐπίλοιπα βαρβαρικῶν τρόπων πρὸς βίαν ἀφαιρουμένου (55).

VALESH ANNOTATIONES.

(50) Ὅτι οὐκ ἐξ ὧν. In manuscriptis exemplaribus Regio, Telleriano, et Florentino, et in editione Roberti Stephani, deest adverbium ὅτι, quod viri docti ex conjectura supplerunt, satis infelicitè. Ego vero non dubito quin scribendum sit οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἐτέρων κρατεῖν πέφυκεν ὁ αὐτοκράτωρ γνωρίζεται. Porro non omittendum videtur scholium, quod in optimo codice Florentino adnotatum erat ad verba illa quæ paulo ante præmissa sunt ὡς μηδὲν αὐτὸν ἐπισχεῖν. Ad eum locum eruditus quidam scholiastes hæc appinxerat, παπαὶ τῆς νυκτὸς ὁμοιότητος.

(51) Παρεῖδουσιν. Scribendum videtur παρεῖδουσιν. Idque confirmat Nicephorus in cap. primo libri decimi sexti.

(52) Οὕτως οὐδὲ ἀνάλωτος. Assentior viris doctis qui jam pridem emendarunt οὕτως δὲ ἀνάλωτος, etc., licet libri manuscripti nihil mutant. Nicephorus vero cum hunc locum corruptum videret, hoc modo interpolavit : Κἀνεῦθεν ἀνάλωτος, etc.

(53) Αὐτοκράτωρ τις οὕτως γιγνόμενος. Procul dubio scribendum est οὕτως γιγνόμενος, quemadmodum legitur apud Niceph.

(54) Ἐκδεδηγημένος τὸν βίον. Hoc verbum non intellexit Christophorus, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit : Ad hunc modum Zeno in initio imperii sui vitam instituit. Græci ἐκδεδηγημένον βίον pro soluta et intemperante vita accipiunt. Quod

verbum hoc sensu sæpius occurrit in Dione Cocceiano et aliis. Hinc ἐκδεικνύται: pro luxu ac deliciis sumitur, teste Suida. Porro Græci dissolutos ac luxuriosos homines ita appellant, eo quod illi nullam vivendi legem servare soleant. Sic Dionysius Halicarnassensis, in lib. v de rege justo loquens ait : μηδὲν ἐκδεικνύμενος τῶν πατρῶων, id est, nequam discedens ab institutis majorum. Recte ergo Nicephorus hunc Evagrii locum exposuit hoc modo : Ἀρρυθμὸς τις καὶ ἀνάγωγος, καὶ τὸν βίον μάλιστα ἐκδεδηγημένος· id est, vir incompotus et inordinatus, et in vita maxime dissolutus.

(55) Πρὸς βίαν ἀφαιρουμένου. Mirum est, neutrum interpretem sensum hujus loci assecutum esse. Musculus enim ita vertit : Zenone deinceps ad Barbaricum morem violentè abrepto. Christophorus autem ita interpretatur : Zeno vero reliquis etiam imperii partibus per vim barbaro quodam more ac modo spoliatus est. Atqui si Nicephorus consuluissent, rectam hujus loci intelligentiam ab eo haurire poterant. Sic enim Nicephorus hæc Evagrii verba exposuit. Ὅσα δὲ τοῦτο καταλιμπάνετο, Ζήνωνι πρὸς βίαν ἀφῆρητο, οὐχ ἥττον ἢ οἱ βάρβαροι ἐπιόντι, id est : Si quid autem reliquerant barbari, id Zeno per vim abstulit, qui non minus quam ipsi barbari, provinciales hostiliter vastavit. Ceterum in manuscripto codice Florentino et Telleriano, legitur πρὸς βίαν.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

A

CAP. III.

Περὶ τῆς τυραννίδος Βασιλίσκου, καὶ φυγῆς Ζήνωνος.

Ἐπαναστάτος δὲ οἱ Βασιλίσκου (x) τοῦ Βερλίνης ἀδελφοῦ (καὶ τὰ οἰκεία γὰρ αὐτῶ ἐκπεπολέμωτο, πάντων ἐπίσης τὸν αἰσχιστον αὐτοῦ βλον ἀποστρεφόμενων), ἀνδρικόν μὲν οὐδὲν ὄλως ἐφρόνησεν· ἀγεννὲς γὰρ καὶ δύσελπι ἡ ἀνοσιουργία, ἐκ τῆς περὶ τὰς ἡδονὰς ἤττης τεκμηριούσα τὸ ἀνανδρον. Φεύγει δὲ προτροπῶδην, τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἀκονίτι παραχωρήσας τῷ Βασιλίσκῳ. Καὶ πολιορκίαν ὑπέστη (56) κατὰ τὴν αὐτῶν τῶν Ἰσαύρων (57) προαγαγούσαν χώραν, ἔχων ἅμα οἱ Ἀριάδην τὴν γαμετήν, ἕτερον τὴν μητέρα φυγούσαν, καὶ εἰ τι ἕτερον εὖνον αὐτῶ μμενήκει. Οὕτω γοῦν ὁ Βασιλίσκος, τὸν στέφανον τῶν Ῥωμαίων ἀναδησάμενος, καὶ τὸν παῖδα Μάρκον Β

ΚΕΦΑΛ. Δ.

Ὡς Τιμόθεον τὸν Αἰλουρον ὁ Βασιλίσκος ἀνεκάλειστο, καὶ πεισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐγκυκλίους ἐπιστολάς εἰς ἀθήτησιν τῆς ἐν Καλκηδόνι συνόδου καταχοῦ ἐξάπευτελε.

Ἐκ πρεσβείας δὲ (58) ἐνίωντων ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων, ἀνακαλεῖται τὸν Τιμόθεον ἐκ τῆς ὑπερορίας, ἔχον καὶ ἕκατον ἔτος αὐτῆ συγγνώμενον, Ἀκακίου (y) τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρυτανεύοντος. Καὶ δῆτα τὴν βασιλείωσ κατελιγῶς πόλιν ὁ Τιμόθεος, πείθει τὸν Βασιλίσκον ἐγκυκλίους χρῆσασθαι C

(56) Καὶ πολιορκίαν ὑπέστη. Zeno audita Basilisci defectione, metu territus cum Ariadne uxore in Isauriam fugit, et intra castrum munitissimum cui nomen est Ubara, se recepit: postea vero cum Basiliscus Hillum et Trocondum cum ingentibus copiis contra eum misisset, in Thessædem se contulit, sive, ut ait Nicephorus, in urbem Seleuciam quæ caput erat totius Isauriæ. Illic ab Hillo et Trocondo diu obsessus est, ut scribit Theophanes, in *Chronico*, pag. 104. Cedrenus item ac Nicephorus. Verum in Theophane corruptum est nomen Trocondi. Vulgatæ enim editiones habent, Ἰλλου καὶ Σεκούδου, cum scribendum sit Τροκούδου, ut recte legitur apud Nicephorum. Certe idem Theoph. pag. 106 Procundum vocat; quod propius accedit ad veram scripturam. Fuit hic Hilli frater, et consulum gessit anno Christi 482, ut legitur in *Chronico Marcellini*. Tandem vero cum Hillus tyrannidem arripuisset, Trocondus qui a fratre ad parandas

De tyrannide Basilisci, et de Zenonis fuga.

Porro cum Basiliscus Verinæ frater adversus ipsum insurrexisset: erat enim Zeno etiam propinquus suis invisus, eo quod omnes turpissimam ejus vitam aversarentur: nullum virile consilium animo concepit. Ignava quippe ac pusilli animi res est nequitia, infirmitatem animi ex eo satis prodens, quod voluptatibus succumbit. Sed contentissimo cursu aufugit, tali tantoque principatu citra pugnam cedens Basilisco. Obsidionem quoque diutissime sustinuit in 335 ipsa Isaurorum regione, quæ illum in lucem ediderat, Ariadnem uxorem, quæ post mariti fugam matrem suam reliquerat, secum habens, et quotquot amici ac fidi erga ipsum remanserant. Ita Basiliscus Romanum imperium adeptus; cum filium suum Marcum Cæsarem renuntiasset, Zenoni et iis qui ante Zenonem imperaverant, contrariam viam inire cœpit.

CAP. IV.

Quomodo Basiliscus Timotheum Ælurum revocaverit, et ab eodem inductus, circulares epistolas ad eversionem Chalcedonensis synodi quaquaversum miserit.

Ac primum quidem missa ad ipsum legatione quorundam urbis Alexandrinæ, Timotheum Ælurum ab exilio revocavit, in quo octodecim annos transegerat, Acacio tunc temporis episcopatum Constantinopolis administrante. Igitur Timotheus cum in urbem regiam venisset, persuasit Basilisco ut encyclicas litteras ad omnes ubique episcopos

VALESII ANNOTATIONES.

copias missus fuerat, a Joanne magistro militum captus, capite truncatus est, ut scribit Theophanes, pag. 112. Quo tamen loco Trocondi nomen etiam corruptum est.

(57) Κατὰ τὴν αὐτῶν τῶν Ἰσαύρων. Transposita sunt vocabula; quæ pristino ordini restituenda sunt in hunc modum: Κατὰ τὴν αὐτῶν προαγαγούσαν τῶν Ἰσαύρων χώραν, quæ Evagrii verba Nicephorus ita expressit: Στρατὴν δὲ ἀξιόμαχον εὐτρεπίσας, εἰς πολιορκίαν Ζήνωνος ἐπεμψεν ἀπὸ τῆν Ἰσαυρίας Σελεύκειαν· ἥτις πρότερον εἰς φῶς ἀγαγούσα τούτον, καὶ φυγάδα κατέκρυπτεν. Id est, *Collectumque ingentem exercitum misit ad Zenonem obsidendum in urbe Isauriæ Seleucia, quæ illum in lucem ediderat, ac tum profugum occultabat.*

(58) Ἐκ πρεσβείας δὲ. Scribendum est procul dubio ἐκ πρεσβείας δὲ: quod licet exiguum esse videatur ac levis momenti, est tamen prorsus necessarium. Certe Nicephorus habet δῆθεν.

VARIORUM.

(x) Βασιλίσκου. Auctor *Chronici Alexandrini* rem ita gestam narrat: Zeno imp. petilus rem quampiam a socru sua Verina negavit. Appetitus deinde ab ea invidiis, veritusque ne ab aliquo Palatinorum interficeretur (in regia enim cum genere suo Verina sociis habitabat) Chalcedonem se contulit, atque inde vetedis per equos dispositos velut imperator properavit in Isauriam; quem fugiens matrem suam Ariadna imperatrix secuta est in Isauriam, ibique cum viro suo degit. Post fugam Zenonis imp. et Ariadnæ Augustæ, ex templo domina Verina imperatorem creavit

Basiliscum fratrem suum, qui imperavit annos duas ascriptos annis primis et posterioribus Zenonis. Porro Basiliscus simul ac cœpit imperare, coronavit filium suum Marcum, et imperatorem renuntiavit: simulque ambo imperitarunt. Gesta sunt hæc anno Ch. 478.

(y) Ἀκακίου. Acacius Gennadio in episcopatu CP. successit anno Chr. 471. Vid. Evagr. lib. II, cap. 11. Invicta animæ constantia fidem catholicam propugnavit contra Basiliscum et quingentos episcopos, inquit Guil. CAVE, in Acacio.

mitteret, et ea quæ Chalcedone gesta fuerant, et Leonis librum anathemati subjiceret. Litteræ autem sic habent :

Encyclica epistola Basilicæ.

Imperator Cæsar Basiliscus, Pius, Victor, Triumphator, Maximus, semper Augustus : et Marcus Nobilissimus Cæsar, Timotheo reverendissimo et Dei amatissimo archiepiscopo magnæ urbis Alexandrinorum. Quotquot leges pro recta atque apostolica fide sanxerunt religiosissimi qui ante nos fuerunt imperatores, quicunque sanctam et beatam et immortalem ac vivificam Trinitatem perpetuo coluere : eas, utpote quæ universo orbi saluta- res semper exstiterint, nullo unquam tempore irritas esse volumus : sed potius tanquam leges proprias promulgamus. Nos vero qui pietatem ac zelum pro Deo ac Servatore nostro Jesu Christo, a quo conditi et ad hanc gloriam evecti sumus, omni curæ ac sollicitudini rerum humanarum longe antepo- nimus : et qui præterea credimus concordiam gregis Christi, tum ipsius gregis, tum omnium subditorum salutem existere, firmumque nostri imperii funda- mentum et inexpugnabilem murum esse : idcirco divino interius zelo commoti, et velut quasdam imperii nostri primitias, sanctæ Ecclesiæ unitionem Deo ac Servatori nostro Jesu Christo offerentes, sancimus ut basis ac firmamentum felicitatis humanæ, symbolum **336** videlicet trecentorum et octodecim sanctorum Patrum qui olim sancti Spiritus natinctu Nicææ congregati sunt, in quod cum nos, tum majores nostri credentes, baptizati sumus, solum in cunctis sanctissimis Dei Ecclesiis et ortho- doxorum populorum conventibus usurpetur atque obtineat ; quippe quod unum regula sit rectæ ac sinceræ fidei, sufficiens tum ad eversionem cujuslibet hæreseos, tum ad perfectam sanctarum Dei Ecclesiarum unitionem : ita tamen ut suum robur ac vigorem obtineant etiam ea, quæ in hac regia urbe a centum et quinquaginta sanctis Patribus gesta sunt ad confirmationem ejusdem sanctissimi Symboli, adversus eos qui in Spiritum sanctum blasphemabant : ea insuper quæ in Ephesiorum metropoli contra impium Nestorium acta sunt, et contra eos qui ejus errorem postea sunt secuti. Ea vero quæ sanctorum Dei Ecclesiarum consensum ac tranquillitatem, et totius orbis pacem disrupe- runt ; tum scilicet Leonis, et cuncta quæ Chalcedone in definitione fidei aut expositione Symbolo- rum, docendi vel interpretandi vel disputandi causa, ad innovationem supra memorati sacri Sym- boli trecentorum et octodecim sanctorum Patrum dicta et gesta sunt, hic et ubique per singulas Eccle- sias ab universis sanctissimis episcopis anathema- lizari decernimus, et ubicunque reperta fuerint, flammis absumi. Sic enim piæ ac beatæ memoriæ imperatores qui ante nos vixere, Constantinus sci-

τε περιβαλεῖν τὰ ἐν Καλχηδόνι πεπραγμένα, καὶ τὸν τόμον Λέοντος· ὧν ἡ συνθήκη λέγει τάδε·

Ἐγκύκλιον Βασιλίσκου.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Βασιλίσκος, Εὐσεβῆς, Νι- κητῆς, Τροπαιοῦχος, Μέγιστος, Ἀεισέβαστος, Αὐ- γουστος· καὶ Μάρκος ὁ Ἐπιφανέστατος Καῖσαρ, Τι- μοθέῳ τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ ἀρχιεπι- σκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως. Ὅπόσους μὲν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐθέ- σπισαν νόμους οἱ πρὸ ἡμῶν εὐσεβέστατοι βασιλεῖς, ὅσοι τὴν μακαρίαν καὶ ἀγήρω καὶ ζωοποιὸν Τριάδα θεραπεύοντες ὀρθῶς διετέλεσαν, τούτους ὡς τῷ παν- τι κόσμῳ σωτηρίου ἀεὶ ποτε γεγονότας, οὐδένα χρόνον ἀργεῖν ἐθέλομεν· μᾶλλον δὲ ὡς οἰκείους αὐ- τῶν ἐκφωνοῦμεν νόμους. Ἡμεῖς δὲ πάσης τῆς περὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα σπουδῆς προσημνησαντες τὴν εὐσεβείαν, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ζῆλον, τοῦ τε πεποιηκότος, καὶ δε- δοξακότος ἡμᾶς· ἔτι δὲ πιστεύοντες τὸν σύνδεσμον τῶν τοῦ Χριστοῦ ποιμνίων σωτηρίαν ἑαυτῶν εἶναι καὶ τοῦ ὑπηκόου παντός, θεμέλιον τε ἀρραγτῆ καὶ ἀσάλευτον τεῖχος τῆς ἡμετέρας βασιλείας, ἐντεῦθεν εἰκότως θεῖω διανοίᾳ κινούμενοι ζῆλῳ, καὶ ἀπαρ- χὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τὴν τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας ἐ-ω- σιν προσκομίζοντες, θεσπίζομεν τὴν κρηπίδα καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐζωίας, τωτέστι τὸ Σύμβολον τῶν τῆς ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πάλαι μετὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐκκλησιασθέντων, εἰς ὃ ἡμεῖς τε καὶ πάντες οἱ πρὸ ἡμῶν πιστεύσαν- τες, ἐθαπτίσθημεν, μόνον πολιτεύεσθαι, καὶ κρατεῖν ἐν πάσαις ταῖς ἀγιοτάταις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις τὸν ὀρθόδοξον λαόν, ὡς μόνον τῆς ἀπλανοῦς πίστεως κυ- ρίως ὄρον, καὶ ἀρκοῦν εἰς ἀναίρεσιν μὲν καθόλου πάσης αἵρέσεως, ἐνωσιν δὲ ἀκραν τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν· ἐχόντων δηλαδὴ τὴν οἰκίαν ἰσχὺν, καὶ τῶν εἰς βεβαίωσιν αὐτοῦ τοῦ θείου Συμβόλου πεπρα- γμένων, ἐν τε τῇ βασιλευσίᾳ πόλει αὐτῇ κατὰ τῶν βλασφημούντων εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ τῶν ρῶ ἀγίων Πατέρων· ἔτι δὲ καὶ πάντων τῶν πεπραγμέ- νων ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα τὰ ἐκείνου φρονη- σάντων. Τὰ δὲ διελόντα τὴν ἐνωσιν καὶ εὐταξίαν τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ εἰρήνην τοῦ κόσμου παντός, δηλαδὴ τὸν λεγόμενον τόμον Λέον- τος, καὶ πάντα τὰ ἐν Καλχηδόνι ἐν ὄρῳ πίστεως, ἐκθέσει Συμβόλων ἡ ἔρμηνείας, ἡ διδασκαλίαις, ἡ διαλέξεως εἰρημένα καὶ πεπραγμένα εἰς καινοτο- μίαν τὴν κατὰ τοῦ μνημονευθέντος ἀγίου Συμβόλου τῶν τῆς ἀγίων Πατέρων, θεσπίζομεν ἐνταῦθα τε καὶ πανταχοῦ καθ' ἑκάστην Ἐκκλησίαν, παρὰ τῶν ἀπανταχοῦ ἀγιοτάτων ἐπισκόπων ἀναθεματίζεσθαι, καὶ πυρὶ παραδίδοσθαι παρ' οἷς ἂν εὐρίσκηται, διὰ τὸ οὕτω διατεταχέναι περὶ πάντων τῶν αἰρετι- κῶν δογμάτων, καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ

VARIAE LECTIONES.

³¹ C. G. σύμβολον.

μακαρία τῇ λήξει γινόμενος βασιλέας, Κωνσταντι-
νον καὶ Θεοδοσίον (59) τὸν νέον. Ἄκυρά τε οὕτως
γινόμενα, παντελῶς ἐκβάλλεσθαι τῆς μιάς καὶ μόνης
ναθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας,
ὡς μεταίροντα τὰ αἰώνια καὶ σωτήρια τῶν τιμῶν
ἁγίων Πατέρων ὄρια, καὶ τὰ τῶν μακαρίων Πατέρων
τῶν ἁγίων Πνεύματι διαγορευσάντων κατὰ τὴν Ἐφε-
σίων (60)· ὅπως δὲ μὴ ἐξεῖναι ποτε μήτε ἱερῶν^{72.06},
μήτε λαϊκῶν τινι, τῆς τοῦ ἁγίου Συμβόλου θεοστα-
θείας νομοθεσίας ποιεῖσθαι τινα παρέκβασις.
Ἀναθεματίζεσθαι δὲ σὺν πάσαις ταῖς γεγενημέναις
ἐν Καλχηδόνι καινοτομίαις κατὰ τοῦ θείου Συμβό-
λου, καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν μὴ ὁμολογούντων τὸν Υἱὸν
τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐκ
τῆς ἁγίας καὶ ἀει Παρθένου Ἐσοτόκου Μαρίας κατὰ
ἀλήθειαν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, ἀλλ' ἢ
ἐξ οὐρανοῦ, ἢ κατὰ φαντασίαν καὶ δόκησιν τερατευο-
μένου, πᾶσάν τε ἀπλῶς αἵρεσιν, καὶ εἴ τι ἕτερον ἐν
οἷφ δῆποτε καιρῶ καὶ τρόπῳ, καὶ τόπῳ τῆς οἰκου-
μένης κατὰ διάνοιαν καὶ λέξιν ἐπὶ παραβάσει τοῦ
θείου Συμβόλου κεκαινοτόμηται. Ἐπειδὴ δὲ προνοίας
βασιλικῆς ἴδιον, μὴ τοῦ παρόντος χρόνου μόνου,
ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος τὴν ἀσφάλειαν ἐκ προορατι-
κῆς διασκεψέως ἐπιδαφιλεύεσθαι τοῖς ὑπηκόοις, θε-
σπιζόμεν τοὺς ἀπανταχοῦ ἀγιωτάτους ἐπισκόπους,
ἐμφανίζομένῳ τῷ θεῷ τούτῳ ἡμῶν ἐγκυκλίῳ γράμ-
ματι καθυπογράφειν, σαφῶς καταμηνύοντες, ὅτι δὴ
μόνη τῷ θεῷ στοιχοῦσι Συμβόλω τῶν τιμῶν ἁγίων
Πατέρων, ὅπερ ἐπεσφράγισαν οἱ ῥ' Πατέρες ἄγιοι,
ὡς ἔδοξεν ὀριστικῶς καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα συνελθοῦσι
κατὰ τὴν Ἐφεσίων μητρόπολιν ὀσιωτάτοις Πατράσιν,
ὅτι δὴ μόνη τῷ ἁγίῳ Συμβόλῳ (61) τῶν τιμῶν ἁγίων
Πατέρων στοιχεῖν, εἰς ὅρον πίστεως· ἀναθεματίζοντες
ἅπαν τὸ γενόμενον ἐν Καλχηδόνι τῶν ὀρθοδόξων
λαῶν πρόσκομμα, καὶ ὀλοτελῶς τῶν Ἐκκλησιῶν
ἐκβάλλοντες ὡς παρεμποδῶν γενόμενον τῇ οἰκου-
μενικῇ καὶ ἡμετέρῳ εὐπραγίᾳ (62). Τοὺς δὲ μετὰ ταύτας
ἡμῶν τὰς θείας συλλαβὰς, ἃς κατὰ Θεὸν ἐκπεφω-
νῆσθαι πιστεύομεν, τὴν ἐπιθυμητὴν πᾶσιν ἔνωσιν
πραγματευομένης ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη-
σίαις, ἐπιχειροῦντάς ποτε προφέρειν ἢ ὅπως ὀνομά-
ζειν, εἴτε ἐν διαλέξει ἢ διδασκαλίᾳ ἢ ἐν συγγράμ-

A licet ac Theodosius Junior, de cunctis hæreticis
dogmatibus præceperunt. Hoc igitur modo confir-
mata atque abrogata, ex catholica atque apostolica
orthodoxa Ecclesia quæ unica est. penitus ejician-
tur, utpote quæ æternos ac salutare trecentorum
et octodecim sanctorum Patrum, et beatorum cen-
tum ac quinquaginta Patrum qui de Spiritu sancto
pronuntiarunt: eorum denique qui Ephesi congre-
gati sunt, terminos commutent. Nulli igitur omnino,
nec sacerdoti, nec laico liceat, divinam illam sacro-
sancti Symboli constitutionem ullo modo trans-
gredi. Porro una cum omnibus novitatibus quæ
apud Chalcedonem facta sunt contra divinum
Symbolum, anathematizari quoque decernimus
hæresim eorum qui Filium Dei unigenitum ex
sancto Spiritu, de Maria semper Virgine ac Dei-
para incarnatum vere et hominem factum esse
negant, sed aut ex cælo, aut phantastice ac putative
carnem sumpsisse fabulantur: omnem denique
hæresim, et si quid aliud quocunque **337** tempore,
vel modo, vel loco orbis terrarum, aut in sensu,
aut in verbis, ad divini Symboli transgressionem
innovatum est. Quoniam vero imperialis providen-
tiæ proprium est, non præsentis solum, sed futuro
etiam tempore securitatem subditis suis provida
mente largiri, decernimus ut omnes ubique loco-
rum sanctissimi episcopi, encyclicæ epistolæ nostræ
ipsi exhibite subscribant, perspicue declarantes
se soli trecentorum et octodecim sanctorum Patrum
divino Symbolo inhæreere, quod centum et quin-
quaginta sancti Patres postea confirmarunt. Quem-
admodum sanctissimi Patres qui in Ephesiorum
metropoli postea convenerunt, decreto suo definie-
runt; solum videlicet sacrum Symbolum trecento-
rum et octodecim sanctorum Patrum, tanquam
regulam fidei sequi oportere; anathematizantes
ac penitus rejicientes a sanctis Ecclesiis, quidquid
apud Chalcedonem factum est offendiculum ortho-
doxæ plebis, quippe quod totius orbis, nostræque
privatim felicitati fuerit impedimento. Qui vero
post hosce nostros divinos apices, quos ex Dei
sententia promulgatos a nobis esse confidimus,

VARIÆ LECTIONES.

72.06 C. C. ἱερῶν.

VALESI ANNOTATIONES.

(59) *Κωνσταντῖνον καὶ Θεοδοσίον*. Imperatoris D
quidem Constantini constitutio, qua libri dogmatici
ab Ario conscripti cremari jubentur, exstat in lib. 1
Historiæ eccles. Socratis nostri, pag. 32. Aliam ta-
men legem designare videtur hoc loco imp. Basi-
licus, quæ generaliter contra omnes hæreticos a
Constantino promulgata esset. Verum ea lex vetu-
statis injuria perit. Ejus tamen pars adhuc super-
est apud Eusebium in lib. III *De vita Constantini*,
cap. 64 et 66. Imperatoris autem Theodosii Junio-
ri exstant duæ constitutiones de cremandis Ne-
storii libris. Quarum pri'or mentionem facit legis
divinæ memoriæ Constantini adversus impios Arii
libros. Habentur porro hæ constitutiones Theodo-
sio in III parte Ephesini concilii. Eas autem Theo-
dosii leges Basiliscus edicto suo circulari subje-
cerat, sicut infra testatur.

(60) *Κατὰ τὴν Ἐφεσίων*. Recte omnino Nicepho-
rus hoc loco duas voces supplevit in hunc modum, καὶ
τῶν κατὰ τὴν Ἐφεσίων. Ego vero tertiam quoque
vocem addendam esse affirmo hoc modo, καὶ τὰ
τῶν κατὰ τὴν Ἐφεσίων. Subauditur enim ὄρια, ut
in præcedentibus.

(61) *Ὅτι δὴ μόνη τῷ ἁγίῳ Συμβόλω*. Rectius
apud Nicephorum scribitur ὅτι δεῖ μόνη, etc. Quam
lectionem amplexi sunt Christophorus et Sa-
vilius. Paulo post, ubi antea legebatur ὡς ὅρον
πίστεως, ex manuscripto codice Florentino et Tel-
leriano restitui εἰς ὅρον πίστεως, quemadmodum
etiam scribitur in Nicephoro.

(62) *Τῇ οἰκουμένῃ καὶ ἡμετέρῳ εὐπραγίᾳ*. Re-
ctius in manuscripto codice Telleriano et apud Ni-
cephorum scriptum inveni τῇ οἰκουμένικῃ.

quippe qui optatam ab omnibus unitatem sanctissimis Dei Ecclesiis conciliant, novitatem quæ adversus fidem Chalcedone facta est, aut inter disputandum, aut inter docendum, aut in scriptis suis quocumque demum tempore et modo ac loco proferre unquam, aut omnino nominare tentaverint, eos tanquam tumultus ac seditionum sanctis Dei Ecclesiis et universis qui nostro imperio parent, auctores, Deique ac nostræ salutis hostes; juxta leges quæ jam pridem de hujusmodi improbitate late sint a beatæ ac divæ memoriæ imperatore Theodosio, quas etiam huic nostræ sacræ epistolæ encyclicæ subjocimus; si quidem episcopi sunt aut clerici, deponi præcipimus: si vero monachi aut laici, exsilio et honorum omnium publicationi et extremis pœnis subjacere. Ita enim sancta et consubstantialis Trinitas, omnium conditrix ac vivificatrix, quæ a pietate nostra perpetuo adoratur, nunc quoque tam per abolitionem eorum quæ supra diximus zizaniorum, quam per confirmationem rectarum et apostolicarum sancti Symboli traditionum, a nobis culta, animabus nostris et futura est, et res humanas nobiscum gubernans,

Α μασι καθ' ολονδήποτε καιρόν, η τρόπον η τόπον την εν Καληγηδόνι γεγενημένην κατά της πίστεως καινοτομίαν, τούς τοιούτους ως παραχῆς και ακαταστασίας ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις και τῷ ὑπηκόῳ παντὶ παραιτίῳ, Θεῷ τε και ημετέρα σωτηρία πολέμους, κελεύομεν κατά τούς ἤδη πρό ημῶν Θεσπισθέντας παρά τοῦ ἐν μακαρία και Θείᾳ τῇ λήξει γενομένου βασιλέως Θεοδοσίου κατά της τοιαύτης κακονοίας νόμους, τούς ὑποτεταγμένους τῷδε ημῶν τῷ Θεῷ Ἐγκυκλίῳ εἰ μὲν ἐπίσκοποι η κληρικοὶ εἶεν καθαιρεσθαι· εἰ δὲ μονάζοντες η λαϊκοί, ἐξορίζ και δημεύσει παντοῖα και τοῖς ἐσχάτοις ὑποπίπτειν ἐπιτιμίῳ. Οὕτω γὰρ αἰε ποτε παρά της ημετέρας εὐσεβείας προσκυνουμένη ἀγία και ἑμοσύσιος, δημιουργός τε και ζωοποιός τῶν ὄλων Τριὰς, Θεραπευθεῖσα και νῦν παρ' ημῶν διὰ της ἀναιρέσεως μὲν τῶν μνημονευθέντων ζιζανίων, βεβαιώσεως δὲ τῶν ὀρθῶν και ἀποστολικῶν τοῦ ἀγίου Συμβόλου παραδόσεων, ὡς και εὐμενῆς γενομένη, ταῖς τε ημετέραις ψυχαῖς και τῷ ὑπηκόῳ παντὶ, ἔσται διὰ παντός συνδοικούσα* ημῖν και εἰρηνεύουσα τὰ ἀνθρώπινα. subditis omnibus propitia ac benigna deinceps pacatas ac tranquillas efficiet.

338 CAP. V.

De iis qui encyclicis Basilisci litteris consenserunt, et synodum rejecerunt.

His encyclicis litteris, ut scribit Zacharias Rhetor, Timotheus qui paulo ante reversus ab exsilio fuerat, consensit, Petrus quoque cognomento Fullo, episcopus Antiochiæ, qui una cum Timotheo erat Constantinopoli. His ad hunc modum gestis, ut Paulus quoque archiepiscopalem Ephesi sedem susciperet, decreverunt. Porro idem Zacharias refert Anastasium etiam Hierosolymorum episcopum, qui Juvenali successerat, iisdem encyclicis subscripsisse, aliosque item complures: adeo ut circiter quingenti numero fuerint, qui Leonis epistolam et Chalcedonense concilium damnaverunt. Refertur etiam ab eodem scriptore Libellus precum, oblatum Basilisco ab episcopis Asiæ qui Ephe-

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Περὶ τῶν συνθεμένων τοῖς ἐγκυκλίῳ Βασιλίσκου, και τὴν σύνοδον ἀθετησάντων.

Ὡς μὲν οὖν Ζαχαρίας γέγραπται τῷ ῥήτορι, ταῦταις ταῖς ἐγκυκλίῳ συλλαβαῖς συντίθεται ὁ Τιμόθεος, ἀρτι της ὑπερρορίας, ὡς ἔφην, ἐπανηγυγμένος· και πρός γε Πέτρος (α) ὁ της Ἀντιόχου πρόεδρος, ὁ ἐπίκλητῶν Κναφεύς, ὡς και Τιμοθέῳ παρῆν ἀνά την βασιλεύουσάν. Τούτων οὕτω γενομένων, ψηφίζονται και Παῦλον τὴν της Ἐφεσίων ἀρχιερατικὴν ὑπελθεῖν θρόνον. Φησὶ δ' οὖν ὡς και Ἀναστάσιος, ὁ μετὰ Ἰουθενάλιον Ἱεροσολύμων πρόεδρος, ὑποσημαίνεται τοῖς Ἐγκυκλίῳ, ἕτεροὶ τε ἀμύπολλοι· ὡς περὶ τούς πεντακοσίους καθεστάναι, τούς τὸν Λέοντος τόμον, και τὴν ἐν Καληγηδόνι σύνοδον ἀποκηρύξαντας. Και που και δέησιν ἐγγραφῇ (63) γενομένην παρά τῶν ἐν Ἀσίᾳ προέδρων ἐν Ἐφέσῳ συνεληλυθότων (64) πρός Βασιλι-

VARIÆ LECTIONES.

* C. C. συνοδικούσα.

VALESI ANNOTATIONES.

(63) Καὶ που και δέησιν ἐγγραφῇ. Procul dubio scribendum est ἐγγράφει· quod miror ab interpretibus animadversum non fuisse. Subauditur autem Ζαχαρίας, qui in Historia sua ecclesiastica Libellum hunc precum integrum retulerat, quem episcopi Asiæ apud Ephesum congregati, ad Basiliscum imperatorem miserant.

(64) Ἐν Ἐφέσῳ συνεληλυθότων. De hoc concilio Ephesino, quod Basilisci imp. temporibus celebratum est, leviter admodum ac perfunctorie scribit Baronius in *Annalibus* ad annum Christi 476: id tantum observans, ab Eutylianis celebratum illud fuisse. Sed neque quam ob causam congregatum sit, nec quid in eo gestum fuerit, commemorat; nostri itaque officii est, ea quæ ab illo prætermissa sunt, cura nostra ac diligentia supplere. Post editas a Basilisco imp. encyclicas

D litteras adversus concilium Chalcedonense, Acacius Constantinop. episcopus solus ex patriarchis qui Orientali imperio subjacebant, his litteris subscribere recusavit, nec Chalcedonense concilium ex ecclesiasticis tabulis expungere unquam sustinuit. Sed et monachi Constantinopolitani Basilisco fortiter restiterunt. Denique plebs Constantinopolitana gravissime tumultuari cœpit, urbis ac palatii incendium minitans, si imperator vim inferre Acacio et Catholicis perseveraret. Qua re territus Basiliscus ex urbe regia aufugit: et Ecclesie Constantinopolitanæ jura sua ac privilegia ademit, et senatoribus interdixit ne Acacium alloquerentur. Postea vero cum Zenonem ex Isauria redire didicisset, metu perculsus, una cum uxore et liberis in Ecclesiam venit: seque Acacio et clero urbis regie excusans, Ecclesie Constantinop. jura sua restituit, et ant-

VARIORUM.

(a) Πέτρος. De Petro Fullone vid. Theod. lector. lib. 1, circa me. l.

σκον. ὧν ἓνια τούτοις σύγκειται τοῖς γράμμασι· Τοῖς Ἀ
κατὰ πάντα εὐσεβεστάτοις καὶ φιλοχριστοῖς δεσπό-
ταις ἡμῶν, Βασίλειω καὶ Μάρκω, αἰωνίως νικηταῖς
Ἀγούστοις (65). Καὶ μεθ' ἕτερα· Διὰ πάντων ἐδει-
χθητε, πανευσεβέστατοι καὶ φιλόχριστοι βασιλεῖς,
μισουμένη καὶ πολεμουμένη τῇ πίστει διαφορῶς
συμπολεμούμενοι. Καὶ μεθ' ἕτερα· Φοβερά τις ἐκδο-
χὴ κρίσεως καὶ θείου πυρὸς ζῆλος, καὶ ἡ δικαία τῆς
ὕμετέρας γαληνότητος κίνησις, τοῦ ἀντιδιατιθεμέ-
νους παραπόδας συμπλέξει τοὺς τὸν Θεὸν τὸν δυνα-
τὸν καὶ τὴν ἡμετέραν ⁶⁶ τῇ πίστει κρατυνομένην
βασίλειαν ἀλαζονικῇ τιμωρίᾳ (66) κατατοξέειν ἐπιχει-
ροῦντας, καὶ τῆς ἡμετέρας βραχύτητος πολυτρόπως
μὴ φειδόμενους· ἀλλ' αἰεὶ συκοφαντοῦντας καὶ κατα-
ψευδομένους ἡμῶν, ὡς ἀνάγκη τινὶ καὶ βίᾳ καθ-
υπογραψάντων ἡμῶν ἐν τοῖς θεοῖς ὡμῶν καὶ ἀποστο-
λικοῖς Ἐγκύκλιοις, ἐν οἷς μετὰ πάσης χαρᾶς καὶ
προθυμίας καθυπεγράψαμεν. Καὶ μεθ' ἕτερα· Μηδὲν
οὖν ἕτερον παρὰ τὰ θεῖα ὡμῶν Ἐγκύκλια προβληθῆ-
ναι θελήσατε, εἰδότες ὅπερ ἐφημεν, ὅτι πᾶς ὁ κό-
σμος ἀνατραπήσεται πάλιν, καὶ μικρὰ εὐρεθήσεται
πρὸς παρὰ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου γενόμενα κακὰ,
ἅτινα καὶ τοὺς ἀναριθμήτους ἐκείνους εἰργάσατο φό-
βους, καὶ τὰ αἵματα τῶν ὀρθοδόξων ἀδίκως καὶ πα-
ρανόμως ἐξέχεε. Καὶ μεθ' ἕτερα· Διαμαρτυρόμεθα
ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐλευ-
θέραν τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν (67) εἶναι δεόμεθα τῆς

si in unum convenerant. Cujus libelli pars sic ha-
bet : Piissimis per omnia, Christique amantissimis
dominis nostris, Basilio et Marco, perpetuis victo-
ribus Augustis. *Et post pauca* : Perpetuo visi estis
imperatores piissimi omnino Christique amanti-
simi, una cum fide quæ odio habebatur et oppu-
gnabatur, diversis modis oppugnari. *Et aliquanto
post* : Terribilis quædam expectatio 339 judicii,
et divini ignis ardor, et serenitatis vestræ justa in-
dignatio, adversarios brevi corripiet, qui præpo-
tentem Deum et imperium vestrum recta fide robo-
raturum, superba quadam dementia, quasi jaculis
impetere conantur, nec tenuitati nostræ ullo modo
parcunt : sed calumniis ac mendacijs assidue nos
insectantur, quasi vi quadam ac necessitate com-
pulsī, sacris vestris et apostolicis encyclicis litteris
subscripserimus : quibus tamen cum omni gaudio et
alacritate animi subscripsimus. *Et post alia* : Nihil
igitur aliud præter sacras vestras encyclicas lit-
teras proponi sinatis : pro certo habentes id quod
jam dixi, universum orbem rursus eversum iri, et
quod mala quæ a Chæledonensi synodo inportata
sunt, levia esse videbuntur, quæ tamen innume-
rabiles hominum cædes pepererunt, et ortho-
doxorum sanguinem injuste et illegitime effude-
runt. *Et iterum paucis interjectis* : Protestamur cor-
am Salvatore nostro Jesu Christo ; liberam esse

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ C. C. ὑμετέραν.

VALESII ANNOTATIONES.

encyclicas litteras promulgavit, ut scribit Theodor- C
us Lector in lib. i. Eutylichiani igitur cum viderent
Acacium pro confirmatione Chæledonensis synodi
tam acriter decertare, nec monasteria solum, ve-
rum etiam plebem urbem regere, aliosque passim sa-
cerdotes ab eo adversus Basiliscum concitari, epi-
scoporum partis suæ concilium in urbe Epheso
congregarunt : in quo tum Acacium et alios quos-
dam episcopos idem cum illo sentientes damnarunt
ac deposuerunt : tum Basiliscum imperatorem ro-
garunt ut in pristina sententia maneret, nec con-
trariam encyclicis suis constitutionem promulgaret.
In eadem synodo Paulus Ephesiorum episcopus a
comprovincialibus episcopis est ordinatus; et jus
patriarchicum Ephesinæ sedi restitutum, ut scribit
Evagrius in cap. 6 hujus libri. Porro celebratum
est hoc concilium Ephesinum anno Christi 477,
post consulatum Basilisci et Armati. Id autem ex
eo colligo, quod hæc synodus congregata est paulo
antequam Basiliscus litteras suas antencyclicas pro-
mulgaret. Eas autem Basiliscus eo quem dixi anno
publicavit, cum Zenonem ex Isauria reverti cum
exercitu didicisset, ut ex Theodoro Lectore superior
observavi. Certe hoc innuunt episcopi Asiani in
epistola ad Basiliscum his verbis : Μηδὲν οὖν ἕτερον
παρὰ τὰ θεῖα ὡμῶν Ἐγκύκλια προβληθῆναι θελήσατε.
Id est, *Nihil igitur contrarium divinis encyclicis
vestris proponi jubeatis*. Cæterum huic concilio præ-
fuisse videtur Timotheus Ælurus. Hic enim re-
gnante Basilisco Ephesum venit, et Paulum in
sede episcopali collocavit, ut ex Zacharia scribit
Evagrius. Nec est verisimile Acacium patriarcham
CP. ab alio depositum fuisse quam ab Alexandrino
episcopo, qui æqualem Acacii dignitatem patriar-
chæ obtinebat. Quis enim credat CP. episcopum
depositum esse ab episcopis Asia, qui jam inde
a temporibus Joannis Chrysostomi, CP. episcopo

C subjacebant ?

(65) Ἀγούστοις. Marcus a Basilisco patre pri-
mum Cæsar creatus est, ut scribit Marcellinus in
Chronico et Theoph. ac reliqui. Certe in encyclicis
Basilisci litteris nobilissimus Cæsar tantummodo
appellatur. Postea vero Augustus a patre appellatus
est, ut docet hæc epistola episcoporum Ephesini
concilii. In antencyclica quoque Basilisci epistola
idem Marcus imperator cum patre nominatur. Fal-
litur ergo auctor *Chronici Alexandrini*, qui Basi-
liscum, simul atque imperator renuntiatus est,
Marcum filium suum imperatorem coronasse scri-
bit. Rectius Candidus in lib. ii *Historiæ*, apud Pho-
tium. — At non auctor *Chronici Alex.*, sed Valesius
hallucinatur. Præterquam enim quod *Chronicon
Alex.* rem gestam compendio narrat, nomen regis
quo utitur, et imperatoris quod usurpat Raderus
in sua versione, ex usu illorum temporum tam
Cæsarem quam imperatorem ac Augustum signifi-
cat. (Ant. Pagi ad ann. 476, n. 6.)

(66) Ἀλαζονικῇ τιμωρίᾳ. Sic etiam legitur apud
Nicephorum. Ubi Joannes Langus τιμωρίαν vindic-
tam interpretatus est. Ego vero minima mutatione
locum hunc ita restituendum esse existimo : ἀλαζο-
νικῇ τινι μωρίᾳ, id est, *superba quadam dementia*.

(67) Ἐλευθέραν τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν. Chri-
stophorsonus ἡμετέραν legit, contra fidem atque
auctoritatem omnium exemplarium, et absque ullo
sensu. Sed et sequentia pessime interpretatus est.
Quo fit ut Baronius qui interpretationem ejus pas-
sim sequitur, hujus Ephesini concilii gesta perspi-
cere haudquaquam potuerit. Tantum obest perversa
interpretatio. Sed nec Joannes Langus feliciter hanc
clausulam interpretatus est. Sic enim vertit : *At-
testamur coram Salvatore nostro Jesu Christo, liber-
ram esse et innocentem pietatem vestram. A qua
justam et canonicam et ecclesiasticam adversus illos,*

pietatem vestram rogamus ab ea quæ illis irrogata A est, justa et canonica et ecclesiastica condemnatione ac depositione : præsertim vero ab ea quæ irrogata est ei, qui per multa facinora deprehensus est regie urbis episcopatum non rite administrare. Cæterum idem Zacharias hæc etiam scribit ad verbum. Simul atque editæ sunt encyclicæ atque imperiales litteræ, eos qui Eutychem phantasiam in urbe regia sectabantur, et monasticum vitæ genus profitebantur, cum insperatum quoddam lucrum sibi obvenisse in Timotheo, et per encyclicas litteras maximam se utilitatem percepturos esse sperarent, celeri cursu ad Timotheum se contulisse. Cumque a Timotheo convicti essent, Verbum Dei nobis quidem consubstantiale esse secundum carnem : Patri vero consubstantiale quoad divinitatem, eos ad sua rediisse.

349 CAP. VI.

Quomodo Timotheus Ælurus Alexandrino episcopatu recuperato, Ephesiorum Ecclesiæ jus patriarchicum restituit, et Chalcedonensem synodum anathematizavit.

Idem Zacharias ait Timotheum Constantinopoli digressum, in Ephesiorum urbem venisse, atque illic Paulum in archiepiscopali sede collocasse. Qui cum jam prius ab episcopis illius provincie juxta antiquiorem consuetudinem ordinatus fuisset,

B

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὁς τοῦ Αἰλουρου Τιμοθέου τὴν Ἀλεξανδρέων ἀπολαβόντος, καὶ τῆ Ἐφεσίων τὸ πατριαρχικὸν δικαίον ἀποδόντος, ἀναθέματι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον καθυπέβαλεν.

Ὁ αὐτὸς φησι τὸν Τιμόθεον ἐξορμήσαντα τῆς βασιλίδος, τὴν Ἐφεσίων καταλαβεῖν, ἐνθρονίσει τε τὸν Παῦλον (69) ἀρχιερεῖα τῆ Ἐφεσίων ὅς ἦδη χειροτόνητο μὲν ἀνὰ τὴν ἀρχαιοτέραν συνήθειαν (70) ὑπὸ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων, ἐκπεπτῶκει ὁ δὲ τοῦ

VARIÆ LECTIONES.

ἢ ἐκπεπτῶκός.

VALESII ANNOTATIONES.

et maxime contra eum qui impie episcopatum in urbe imperante gerere multis modis deprehensus est, condemnationis et exauktionis sententiam ferri petimus. Atqui non hoc dicunt episcopi Asiæ : sed petunt ab imp. Basilico et Marco, ne amplius communicare velint Acacio et aliis episcopis, quos ipsi ecclesiastico judicio damnaverant ac deposuerant : id enim sonant verba illa : Ἐλευθέραν τὴν ὑμετέραν εὐσεβείαν εἶναι δεόμεθα τῆς, etc. Quæ uno tenore scribenda sunt, absque ulla distinctione. Interpretes vero, Nicephorum, et Roberti Stephani editionem secuti, post verbum εἶναι subdistinctionem apposuerunt, quæ illos in errorem induxit.

(68) *Οἱ τὴν Εὐτυχοῦς φαντασίαν νοσοῦντες.* Hæc Zachariæ rhetoris verba non intellexerunt interpretes. Sed neque Nicephorus ea videtur intellexisse. Pro his enim verbis hæc substituit : Οἱ τὰ Εὐτυχοῦς φανταζόμενοι. Per phantasiam autem intelligit Zachariæ opinionem Eutychem, qui carnem Christi non veram nec consubstantialem nobis, sed phantasticam assererat, ut videre est in Actis concilii Chalcedonensis. Hinc epistolæ Aviti Viennensis episcopi, quibus errorem Eutychem refutat, inscribuntur *contra phantasma*, ut testatur Sirmundus. Cæterum ex hoc loco colligitur Zachariæ rhetorem non fuisse Eutychem, sicut Baronius existimavit ad annum Christi 476. Nunquam enim ita locutus esset, si Eutychem sectam secutus fuisset. Aut igitur dicendum est hæc non esse Zachariæ rhetoris verba : quod tamen affirmat Evagrius : aut illum Eutychem non fuisse. Vide infra, cap. 14. Porro hic Zachariæ locus in primis notandus est. Ex eo enim colligitur Timotheum Ælurum, licet Chalcedonensem synodum publice anathematizaret, Eutychem tamen dogma minime approbasse. Idem de Timotheo Æluro scribit Leontius Scholasticus, p. 461 : Οὗτος δὲ ὁ Τιμόθεος ἀνεθεμάτισε καὶ τὴν σύνοδον καὶ τὸν Εὐτυχῆ· τὸν μὲν Εὐτυχῆ, ἐπειδὴ μὴ ἔλεγε τὸν ὁμοούσιον ἡμῶν τὸ

σῶμα τοῦ Χριστοῦ· τὴν δὲ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, ὅτι δύο φύσεις ἔλεγε τοῦ Χριστοῦ. Id est : *Hic Timotheus synodum simul et Eutychem anathematizabat. Hunc quidem, propterea quod corpus Christi ejusdem negaret esse substantiæ cum nostris. Synodum vero, quod duas Christi naturas esse diceret.*

(69) *Ἐνθρονίσει τε τὸν Παῦλον.* Paulo ante Timotheus Ælurus et Petrus Fullo una cum aliis episcopis Constantinopoli congregati, decreverant ut Paulus iste Ephesinam sedem ex qua eiectionis fuerat, recuperaret. Sic enim scribit Evagrius in cap. 5 hujus libri, φησίζοντες καὶ Παῦλον τὸν τῆς Ἐφεσίων ἀρχιερατικὸν ὑπέλαβεν θρόνον. Quem locum non recte vertit Christophorus hoc modo : *His rebus ita constitutis, Paulus ad sedem archiepiscopatus Ephesiani capessendam deligitur.* Non enim Paulus ab Æluro et Petro Fullone Constantinopoli electus est, ut Ephesinam sedem capesseret : sed cum ex Ephesina sede expulsus fuisset, Constantinopolim venit : ubi collecto Eutychemianistarum istorum concilio, decretum est ut archiepiscopatum Ephesinae urbis reciperet. In cap. 5 hujus libri, vulgatæ editiones habebant ἐπέλαβεν θρόνον. Ego vero ex ms. codice Florentino et Telleriano ὑπέλαβεν emendavi. Mallet tamen scribere ἐπανελεῖν, adjecta præpositione. [Hic Paulus postea damnatus est ab Acacio et a Simplicio papa, ut docet Epistola Simplicii in collectione Romana, p. 197.]

(70) *Ἀνὰ τὴν ἀρχαιοτέραν συνήθειαν.* Mallet scribere κατὰ τὴν, etc. Porro verissimum est id quod hoc loco ait Zachariæ, vetustiorum scilicet consuetudinem fuisse, ut episcopus Ephesi ab episcopis provincie suæ ordinaretur. A beato enim Timotheo qui primus fuit Ephesiorum episcopus, usque ad Castinum et Heraclidem quem Joannes Chrysostomus ordinavit, omnes Ephesiorum episcopi in eadem civitate ordinati sunt ab episcopis ejus provincie, ut patet ex actione undecima concilii Chalcedonensis.

θρόνου. Ἀποδίδωσι δὲ τῇ Ἐφεσίων καὶ τῷ πατριαρχικῷ δίκαιον (71), ὅπερ αὐτὴν ἀφεῖλεν (b) ἢ ἐν Καλχηδόνι σύνοδος, ὡς μοι λέλεκται. Ἐκείθεν δὲ ἀπάρας, ἀνὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν ἀφικνεῖται, καὶ τοὺς προσόντας ἀπαιτῶν ἀναθεματίζει τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, οὕτω διετέλει. Ἀποπηδῶσι δ' οὖν παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν μοίρας, ὡς τῷ αὐτῷ Ζαχαρίᾳ ἰστέρηται, ἄλλοι τε πολλοὶ, καὶ Θεόδοτος εἰς τῶν ὑπὸ Θεοδοσίου ἀνὰ τὴν Ἰόππην κεχειροτονημένων, τοῦ τῆς Ἱεροσολύμων ἐπισκόπου πρὸς τινῶν γεγονότος, ὅτε πρὸς τὸ Βυζάντιον Ἰουδηνάλιος ἀνέδραμεν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ὅς τῶν μοναχῶν Ἀκακίου γνῶμη στασιασάντων, φεβηθεὶς ὁ Βασιλίσκος, ἐναντία τῷ πρότερον γράψας ἐξαπέστειλεν ἀντεγκύκλια.

Ἀκάκιον δὲ (c) φησι τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρέσβρον ἐπὶ τούτοις περιπατήσαντα (72), συγγιῆσαι τὸ μοναδικὸν καὶ τὸν δῆμον τῆς βασιλευούσης, ὡς αἰρετικῷ τοῦ Βασιλίσκου τυγχάνοντος· ἐκείνόν τ' αὖ ἐξαργήσασθαι τὰ Ἐγκύκλια, καὶ διάταξιν γράψαι τὰ ἐκ συναρπαγῆς γεγονότα τέλεον ἀργεῖν, ἀντεγκύκλια τε διαπέμπεσθαι συνιστῶντα τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον. Καὶ ταῦτα μὲν ἄφησιν ἀντεγκύκλια, παρήκεν, ἐμπαθῶς τὴν ὄλην πραγματεῖαν συγγράψας. Ἔστι δὲ ἐπὶ λέξεως ταῦτα·

litteras prætermisit Zacharias, qui partibus suis sunt autem hujusmodi.

Ἀντεγκύκλιον Βασιλίσκου.

Αὐτοκράτορες Καίσαρες Βασιλίσκος καὶ Μάρκος. Τὴν ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς καθολικαῖς Ἐκκλησίαις κρατήσασαν ἀποστολικὴν καὶ ὀρθόδοξον πίστιν, τὴν καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας βασιλείας κρατήσασαν, καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας κρατοῦσαν, καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς κρατεῖν ὀφείλουσαν, εἰς ἣν καὶ ἐβαπτίσθημεν καὶ πιστεύομεν, αὐτὴν μόνην ἄτρωτον καὶ ἀσάλευτον κρατεῖν καὶ διηνεκῶς πολιτεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς καθολικαῖς καὶ ἀποστολικαῖς τῶν ὀρθόδοξων Ἐκκλησίαις θεοσπίζομεν, καὶ μηδὲν ἕτερον ζητεῖσθαι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας γεγενημένα, εἴτε Ἐγκύκλια, εἴτε καὶ

VALESII ANNOTATIONES.

(71) Τὸ πατριαρχικὸν δίκαιον. Patriarchicum jus hic appellat Zacharias jus primatus, seu jus ordinandi metropolitanos. In hoc enim proprio consistit jus patriarchicum, ut notavi in libro de interpretatione sexti canonis concilii Nicæni, qui editus est ad calcem Socratis nostri. Quod autem addit Zacharias sive Evagrius, hoc jus ademptum fuisse sedi Ephesinæ a concilio

A sede sua exciderat. Reddidit etiam Timotheus Ephesinæ Ecclesiæ jus patriarchicum, quod illi ademptum fuerat a Chalcedonensi synodo, uti supra commemoravi. Illinc profectus Alexandriam venit, et a cunctis ipsum adeuntibus, ut Chalcedonensem synodum sub anathemate damnarent, exigere perseveravit. Recesserunt tamen ab eo, tum alii complures ejusdem factionis, sicut a Zacharia proditum est, tum Theodotus episcopus Joppæ, unus ex eorum numero qui ordinati fuerant a Theodosio illo, qui Hierosolymorum episcopus a quibusdam factus fuerat, cum Juvenalis Constantinopolim profectus esset.

CAP. VII.

Quomodo Basiliscus, cum monachi impulsu Acacii seditionem movissent, timore percussus, contrarius prioribus encyclicis litteras promulgavit.

Scribit etiam idem Zacharias, Acacium Constantinopolitanum episcopum ob eas res dolore percussum, monachos et populum urbis regiæ adversus Basiliscum, ut qui hæreticus esset, concitasse: Basiliscum vero litteras suas encyclicas tandem abnegasse, et lege 341 lata constituisse, ut ea quæ per subreptionem facta fuerant, irrita essent: litteras denique prioribus encyclicis contrarias misisse, quibus Chalcedonensis synodus confirmabatur. Et has quidem antencyclicas, ut vocat, nimium favens, universam historiam conscripsit.

C

Antencyclix litteræ Basilisci.

Imperatores Cæsares Basiliscus et Marcus Apostolicam et orthodoxam fidem et quæ ab initio in catholicis Ecclesiis viguit, et quæ ad nostrum usque imperium obtinuit, quæ et nunc sub imperio nostro obtinet, et in perpetuum deinceps prævalitura est, in quam nos et baptizati sumus et credimus: solam illasam et inconcussam prævalere, et in omnibus catholicis atque apostolicis orthodoxorum Ecclesiis perpetuo manere decernimus, nec quidquam aliud præterea requiri. Hanc igitur ob causam, cuncta quæ fidei vel disciplinæ ecclesiasticæ causa, sub principatu nostro facta sunt, sive

D Chalcedonensi, intelligit actionem decimam sextam synodi Chalcedonensis, in qua decretum est ut Constantinopolitanus episcopus in Asiana diocesi metropolitanos ordinaret.

(72) Περιπατήσαντα. Jampridem conjeceram scribendum esse περιπαθήσαντα. Conjecturam meam Tellerianus codex tandem confirmavit, in quo scriptum inveni περιπαθήσαντα.

VARIORUM.

(b) Ὅπερ αὐτὴν ἀφεῖλεν. Sedi Constantinopolitanæ a synodo Chalcedonensi tres dioceses in unam compactæ subjiciebantur, scilicet Pontica, Asiana et Thracica. Erat autem Ephesus Asiana dioceseos metropolis. Vid. can. 28 concilii Chalcedonensis.

(c) Ἀκάκιον δὲ. Theophanes ait: Acacium terrarum ceteri monachorumque CP. agmine, pro Chalce-

donensi synodo decertante, et in unam cum eis ire sententiam dissimulantem: ea de causa adversus Basiliscum et Zenonem ex Ecclesiæ suggestu perorasse. Quo comperto, populi furorem Basiliscus metuens excessit civitate. Gesta sunt hæc anno 477. Regnavit Basiliscus menses 20. (Ant. Paci, ad ann. 477, n. 3, etc.) De Acacio vero meliora refert Evagrius, cui Caveus noster suffragatur.

encyclicas sive alias epistolas, sive aliud quodlibet, irrita et cassa esse præcipimus; Nestorio simul et Eutyche, et cunctis aliis hæresibus, nec non et iis qui idem cum illis sentiunt, anathemate damnatis. Ac de hoc argumento nec synodum fieri, nec amplius quæstionem ullam moveri volumus, sed ea firma atque inconcussa remanere. Provincias quoque quarum ordinationem sedes hujus regis et gloriose urbis habuerat, reverendissimo ac sanctissimo patriarchæ et archiepiscopo Acacio restitui jubemus: manentibus scilicet in suis sedibus, his qui nunc sunt Dei amantissimis episcopis: ita ut post illorum obitum, nullum ex ea re præjudicium fiat juri ordinationis quod competit sedi regis hujus atque inclitæ civitatis. Hoc autem divale præceptum nostrum, vim constitutionis habere nemini dubium est. Atque hæc quidem gesta sunt in hunc modum.

CAP. VIII.

De reditu Zenonis.

At Zeno, cum sanctam ac multis certaminibus illustrem protomartyrem Theclam vidisset in somnis, ut perhibent, ipsum incitantem, et restitutionem imperii ipsi pollicentem; Byzantium versus castra movit. **342** Cumque eos a quibus obsidebatur, muneribus corrupisset, Basiliscum qui jam biennio regnaverat, imperio expulit; et ad sacrarium ecclesiæ confugientem, hostibus dedit. Quamobrem Zeno amplissimum templum, opibus ac venustate eximium, protomartyri Theclæ in urbe Isauriæ Seleucia dedicavit, multisque imperialibus donariis illud exornavit, quæ ad nostram usque ætatem illic servantur. Et Basiliscus quidem in Cappadociam abductus est. In statione vero quæ Acusus dicitur, una cum uxore et liberis est interfectus. Zeno autem lege lata, cuncta quæ a Basilisco tyranno

ἄετερα, ἢ εἰ τι δημοτοῦν πίστεως ἔνεκεν, ἢ καταστάσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἀργεῖν καὶ πεπαῦσθαι προστάττομεν· ἀναθεματιζομένον Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς, καὶ πάσης ἑτέρας αἰρέσεως, καὶ πάντων τῶν τὰ αὐτὰ φρονούντων· καὶ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως μὴ σύνοδον γίνεσθαι ἢ ἑτέραν ζήτησιν· ἀλλὰ ταῦτα μένειν ἀρρήγῃ καὶ ἀσάλευτα. Ἀποδοθῆναι δὲ καὶ τὰς ἐπαρχίας (73) τῷ εὐλαθεστάτῳ καὶ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀκακίῳ, ὃν τὴν χειροτονίαν εἶχεν ὁ θρόνος ταύτης τῆς βασιλίδος καὶ ἐνδόξου πόλεως· δηλαδὴ τῶν νῦν ὄντων θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων μενόντων ἐπὶ τῶν οἰκείων θρόνων, μηδενὸς ἐκ τούτου προκρίματος γινομένου μετὰ τὴν τούτων τελευτὴν τῷ δικαίῳ τῆς χειροτονίας τοῦ εὐαγοῦς θρόνου ταύτης τῆς βασιλίδος καὶ ἐνδόξου πόλεως. Τοῦτο δὲ τὸ θεῖον ἡμῶν θέσπισμα δύναμιν ἐπέχειν θείας διατάξεως, οὐδενὶ ἀμφίβολον καθέστηκε. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε προῆλθε.

ΚΕΦΑΛ. Η΄.

Περὶ τῆς ἐπανόδου Ζήνωνος.

Ζήνων δὲ παροτρύνουσαν, ὡς φασι, θεασάμενος τὴν ἀγίαν καὶ πολυάθλον πρωτομάρτυρα Θέκλαν (74), καὶ τὴν τῆς βασιλείας ἀποκατάστασιν ὑπιγχομένην, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον στρατεύει· δῦροις τε τοῦς πολιορκούντας ὑπελθὼν, καὶ δεύτερον ἔτος τῆς ἀρχῆς κρατήσαντα τὸν Βασιλίσκον ἐξωθεῖται· ἀγίους τε προσπελάσαντα σηκοῖς, τοῖς ἐχθροῖς ἐκδίδωσιν. Οὕτως ὁ Ζήνων μέγιστον τέμενος, ἐξοχῇ τε καὶ κάλλει περὶ ὄχον, ἀνατίθεικε τῇ πρωτομάρτυρι Θέκλῃ ἀνὰ τὴν Σελευκίων τὴν πρὸς τῇ Ἰσαύρῳ χώρα κειμένην, πλειστοῖς καὶ βασιλικοῖς ἀναθήμασι διακοσμήσας, τοῖς καὶ μέχρις ἡμῶν σωζομένοις. Πέμπεται μὲν οὖν ἀνὰ τὴν Καππαδοκίαν τεθνηζόμενος χῶραν ὁ Βασιλίσκος· ἐν Ἀκουσῷ (75) δὲ τῷ σταθμῷ ἅμα γυναῖκα καὶ τέκνοις ἀποσφάττεται (76). Καὶ νόμον ὁ Ζήνων τίθειν ἀναίρουντα τὰ ἐπὶ τοῖς Ἐγκυκλίοις συνθεθειμένα

VALESI ANNOTATIONES.

(73) Ἀποδοθῆναι δὲ καὶ τὰς ἐπαρχίας. Cum per encyclicas litteras imp. Basilisci, Chalcedonensis synodus penitus abrogata fuisset, privilegia Constantinopolitanæ sedis quæ in illo concilio sancita fuerant, sublata per eandem sanctionem videbantur. Qua re præcipue impulsus Acacius omni ope elaboravit ut Basiliscus imperator constitutionem suam revocaret. Præterea in Ephesina synodo jus patriarchicum Ephesinæ sedi restitutum fuerat a Timotheo Ἄετιο, uti supra vidimus. Quo facto Asiana diocesis, cuius ordinationes decreto Chalcedonensis synodi attributæ fuerant episcopo Constantinopolitano, eidem sedi adempta fuerat. Itaque opus fuit nova Constitutione, qua sedi Constantinopolitanæ jura sua ac privilegia redderentur. Id ergo nunc præstat Basiliscus imp. datis antencyclicis litteris. Idem quoque testatur Theodorus Lector in lib. I *Collectanorum*, sub finem.

(74) Πρωτομάρτυρα Θέκλαν. Græci qui epithetis gaudent, propriis ac peculiaribus titulis singulos sanctos insignire solent. Sic Theclam apostolum et protomartyrem vulgo appellant. Apostolum quidem, eo quod fidem Christi instar apostoli

multis locis prædicaverit; protomartyrem vero, propterea quod, ut Stephanus inter viros primus, sic ipsa inter mulieres prima, Christi martyr existerit, ut testatur Basiliscus Seleuciensis in lib. I, *De vita et miraculis beatæ Theclæ*. Dicta est autem Thecla per syncopen pro Theoclia. Ita enim non raro eam appellat idem Basiliscus.

(75) Ἐν Ἀκουσῷ. Sic etiam scribitur hujus stationis nomen apud Nicephorum. Cedrenus vero ac Theophanes Cucusum nominant. Marcellinus vero et auctor *Chronici Alexandrini* Limnas castrum Cappadociæ appellant, quo trusus est Basiliscus una cum uxore et liberis: portaque unius turris qua inclusus fuerat, obstructa, fame ibidem ac frigore interiit.

(76) Ἀποσφάττεται. Cum Evagrio consentit Malchus in lib. I *Historiæ Byzantinæ*, et Candidus Isaurus in lib. II *Historiarum*, qui Basiliscum gladio peremptum esse scribunt. Reliqui tamen tradunt eum una cum uxore et liberis fame ac frigore contabuisse. Hanc scriptorum discrepantiam in morte Basilisci referenda, notat Theophanes in *Chronico*, pag. 107.

Βασιλικῶν τῶν τυράνων. Καὶ Πέτρος μὲν ὁ ἐπίκλην Ἀ in encyclicis litteris constituta fuerant, abrogavit. Κναφύς, τῆς Ἀντιοχείων Ἐκκλησίας ἀπελαύνεται. Tunc etiam Petrus cognomento Fullo ex Antiochena Ecclesia, et Paulus ex Ephesina sede exturbatisunt.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὅς μετὰ τὸν θάνατον Βασιλλίου, οἱ τῆς Ἀσίας ἐπίσκοποι τὸν Ἀκάκιον ἡμερούμενοι, μετανοίας διαπεμπόμενοι, δι' ὧν ἔφασκον, πρὸς ἀνάγκης τοῖς Ἐγκυκλίοις, οὐ μὴν ἔκουςίως ὑποστημῆνασθαι, καὶ διώμωοντο ἢ μὴν οὕτως ἔχειν, καὶ μὴ ἐτέρως, ἢ κατὰ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον πιστευόμενοι τε καὶ πιστεύειν. Ἡ δὲ τῶν γραμμάτων δύναμις ἔστιν ἐν τούτοις· Ἐπιστολῆ, ἥτοι δέησις, ἀποσταλεῖσα Ἀκακίῳ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν τῆς Ἀσίας ἐπισκόπων· Ἀκακίῳ τῶ ἀγιωτάτῳ καὶ δσιωτάτῳ πατριάρχῃ τῆς κατὰ τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν νέαν Ῥώμην ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας. Καὶ μεθ' ἕτερα· Ἐφθασεν ἐφ' ἡμᾶς (77) πρεπόντως ποιῶν ὁ καὶ τὸν ἡμέτερον ἀναπληρώσων τόπον. Καὶ μετ' ἄλλα· Διὰ τῶνδε τῶν λιβέλλων γνωρίζομεν, ὑπογεγραφήκεναι οὐ κατὰ πρόθεσιν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης, γράμμασιν, καὶ ῥήμασιν, ἀλλ' οὐ καρδίᾳ συνθέμενοι τούτοις· ταῖς γὰρ ἡμῶν εὐπροσδέκτοις πρεσβείαις (78), σὺν ἐπινεύσει τοῦ κρείττονος, ὡς παρελήφαμεν παρὰ τῶν τῆς οἰκουμένης φωστῆρων τιγ', καὶ τῶν ῥ' ἁγίων Πατέρων, πιστευόμεν· πρὸς τούτοις δὲ, καὶ τῶς ἐν Καλχηδόνι εὐσεβῶς καὶ ὀρθῶς τυπωθεῖσι παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ συναχθέντων ἁγίων Πατέρων. Εἴτε οὖν Ζαχαρίας ὁ Ῥήτωρ ἐσυκοφάντησε τούτους, εἴτε αὐτοὶ διεψεύσαντο, φήσαντες, ὡς οὐκ ἤθούλοντε ὑπογράψαι, λέγειν οὐκ ἔχω.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπισκοπησάντων.

Μετὰ γοῦν Πέτρον, Στέφανος (79) τὸν Ἀντιοχείας θρόνον παραλαμβάνει (d)· ὃν παῖδες Ἀντιοχείων (e)

VALESII ANNOTATIONES.

(77) Ἐφθασεν ἐφ' ἡμᾶς. Christophorus et Savilius emendarunt ὑμᾶς, absque ullo sensu. Certe Nicephorus vulgatam scripturam confirmat. Verum in verbis proxime sequentibus, ὑμέτερον restitui debet pro ἡμέτερον. Vidit hoc ante nos Joannes Langus, qui Nicephori locum ex Evagrio transcriptum ita interpretatus est: *Recte sane ad nos venit, qui locum etiam vestrum obtinebit.* Quibus verbis episcopi Asiæ designant legatum quem ad ipsos miserat Acacius Constantinopolitanus episcopus, presbyterum scilicet aut diaconum Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Quod si quis cum Christophorono legere maluerit ἐφ' ὑμᾶς, de legato id intelligemus quem episcopi Asiæ ad Acacium miserant, ut libellum satisfactionis ei offerret. Atque id verius puto.

(78) Ταῖς γὰρ ἡμῶν πρεσβείαις. Procul dubio

VARIORUM.

(d) Στέφανος τὸν Ἀντιοχείας θρόνον παραλαμβάνει. Duo erant Stephani, episcopi Antiocheni: alter qui successit Joanni Apameno; cui, cum circiter tres annos sedisset, successit alter Step-

CAP. IX.

Quomodo post mortem Basilisci, episcopi Asiæ ut Acacium placarent, libellum pœnitentiæ ei porrexerunt, veniam petentes quod Chalcedonensem synodum damnassent.

Interim vero episcopi Asiæ, ut Acacium placarent, excusatione apud eum usi sunt, veniamque petierunt missis ad illum pœnitentiæ libellis: quibus asseverabant se necessitate adactos, non autem sua sponte, encyclicis litteris subscripsisse: jurabantque rem ita se habere, nec se aliter quam juxta Chalcedonensis synodi formulam credere nunc, et antea credidisse. Harum autem litterarum sensus est hujusmodi: Epistola seu petitio missa ab episcopis Asiæ ad Acacium Constantinopolitanum episcopum. Acacio sanctissimo ac religiosissimo patriarchæ sanctissimæ Ecclesiæ regiæ urbis Constantinopoleos junioris Romæ. *Et post alia*: Venit ad vos, recte atque ordine faciens, qui nostram quoque vicem impleturus est. *Et paulo post*: Illis libellis significamus, non ex animi sententia, sed necessitate adductos nos subscripsisse: verbis quidem ac litteris, sed non ex animo consensum iis accommodantes. Adjuvantibus enim precatationibus vestris Deo acceptis, et divino numine, ita credimus sicut a luminaribus orbis terrarum trecentis illis et octodecim, et a centum et quinquaginta sanctis Patribus accepimus. Credimus præterea iis 343 quæ Chalcedone pie ac recte definita sunt a sanctis Patribus illic congregatis. Utrum porro Zacharias Rhetor istos calumniatus sit, an ipsi mentiti fuerint, cum dicerent se invitos subscripsisse, equidem affirmare non possum.

CAP. X.

De iis qui Antiochæ episcopatum gessere.

Ejecto autem Petro, Stephanus Antiochensis Ecclesiæ episcopatum sortitus est; quem Antio-

scribendum est ὑμῶν, ut legitur apud Nicephorum. Ex quo etiam corrigendum est paulo post σὺν ἐπινεύσει, divisio vocabulis quæ perperam inter se cohærebant. Utamque emendationem confirmat codex Tellerianus.

(79) Μετὰ Πέτρον, Στέφανος. Post Petrum Fullonem episcopus Antiochiæ fuit Joannes Apamenus. Quo post tres menses pulso, subrogatus est Stephanus, ut scribit Theophanes in *Chronico*, pag. 107, cui consentit Gelasius in gestis de nomine Acacii, et Liberatus in *Breviario*, cap. 18. Ejusdem Joannis meminit Felix papa in sententia damnationis quam dictavit in Acacium, et in epistola quam nomine synodi Romanæ scripsit universis presbyteris et archimandritis Constantinopoli et Bithyniæ consistentibus.

nus calamis acutis interfectus. Vid. ΡΛΓΙ ad ann. 482, n. 5, etc. W. Lowth.

(e) Ὁρ παῖδες Ἀντιοχείων. Hunc Stephanum fidei pœduelles, pro sua in Petrum Fullonem pro-

chensium pueri calamis instar telorum præacutis
interfecerunt, ut scribit Joannes Rhetor. Post Ste-
phanum vero, ejusdem sedis administratio Calen-
dionii commissa est. Hic omnibus qui ipsam adibant,
persuasit ut Timotheum una cum encyclicis Basi-
lisci litteris sub anathemate damnarent.

CAP. XI.

*Quomodo Zeno cum Ælurum prosequi voluisset, ob
senectutem eum miseratus dimisit. Et ut post mor-
tem ejusdem Æluri, Petrus Mongus ab Alexandrinis
ordinatus est; Timotheus vero successor Proterii,
jussu imperatoris sedem Alexandrinam obtinuit.*

At Zeno, in animo quidem habebat Timotheum
Alexandria expellere. Sed cum a quibusdam admo-
nitus esset, eum jam grandævum esse et prope
illem fatali sorte periturum, sententiam mutavit.
Nec multo post, cum Timotheus naturæ debitum
persolvisset, episcopi Alexandrinæ sedi subjecti,
Petrum quemdam cognomento Mongum sua sibi
auctoritate episcopum eligunt. Quod ubi Zenoni
nuntiatum est, vehementer eum conturbavit. Ac
Petrum quidem Zeno morte multandum censuit.
Timotheum **344** vero successorem Proterii, qui
ob seditioem populi tunc Canopi degebat, revo-
cavit. Timotheus igitur imperatoris jussu sedem
suam recuperavit.

καλάμοις διεχέρισαντο, ἴσα δόρασιν ἕξυνθεῖσιν, ὡς
Ἰωάννη τῷ Ῥήτορι γέγραπται. Μετὰ Στέφανον δὲ
Καλανδίων τοὺς τῆς αὐτῆς καθέδρας σφακας ἐπιτρέ-
πεται· ὃς τοὺς προσιόντας παρεσκεύαζε τὸν Τιμό-
θεον ἀναθεματίζειν, σὺν καὶ τοῖς Ἐγκυκλίους Βασιλί-
σκου.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄.

*Ὁς ὁ βασιλεὺς Ζήνων ἐβουλήθη τὸν Αἰλουρον
διώξει· διὰ δὲ τὸ γῆρας αὐτὸν καταλεήσας
εἶπεν. Καὶ ὡς αὐτοῦ τελευτήσαντος, Πέτρος
ὁ Μογγὸς πρὸς τῶν Ἀλεξανδρέων κειροτό-
νηται· Τιμόθεος δὲ ὁ μετὰ Προτέριον, κεύματι
τοῦ βασιλέως τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων θρόνον κα-
τέσχε.*

Ὁ δὲ γε Ζήνων ἐβουλήθη μὲν τὸν Τιμόθεον ἀπελά-
σαι τῆς Ἀλεξανδρέων. Πρὸς τινῶν δὲ μαθῶν ἤδη
πρεσβύτην εἶναι, καὶ ὅσον οὕτω τὸ πάντων ὑπελθεῖν
καταγώγιον, τὸ βούλευμα διεκώλυσε· καὶ δὴ μετ’
οὐ πολὺ τὸ κοινὸν ἀπέτισε χρέος (f)· καὶ Πέτρον αὐ-
θεντίαν προχειρίζονται σφῶν οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπί-
σκοποι (80), τὸ ἐπίκλην Μογγόν (g). Ὅπερ ἐς Ζή-
ωνα διαβάν, ἐξετάραξε. Καὶ τὸν μὲν ὁ Ζήνων
θανάτου ζημίαν προστίμησε (81)· Τιμόθεον δὲ τὸν
μετὰ Προτέριον ἀνακαλεῖται, ἐν τῷ Κανόφῳ διὰ τινὰ
στάσιν τοῦ δήμου διάγοντα· καὶ ὁ μὲν Τιμόθεος τοῖς
τοῦ βασιλέως κελεύμασι, τὸν οἰκεῖον κατελιήφει θρό-
νον.

VALESII ANNOTATIONES.

(80) *Οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι.* Mallet
scribere ἐπίσκοπον, atque ita Evagrium scripsisse
existimo: certe οἱ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοποι de
suffraganeis dici nequeunt. Adde quod Petrus Mon-
gus ab uno duntaxat episcopo ordinatus est, ut
scribitur in gestis de nomine Acacii, et in epistola
Acacii ad Simplicium papam.

(81) *Ζημίαν προστίμησε.* Non dubito quin scri-
bendum sit προστίμησε. Nam προστιμᾶν est multare.
Unde πρόστιμον pœnam significat, teste Suida. Προ-
τιμᾶν vero, prorsus contrarium significat. Hoc
mendum cum in exemplari suo deprehendisset Nice-
phorus, præpositionem expunxit, et Evagrii locum
ita expressit: Τοὺς μὲν ψηφισαμένους θανάτου
ζημίαν ἐτίμα· id est, eos quidem qui Mongum
episcopum elegerant, capitali supplicio damna-
vit. Evagrius tamen id non dicit. Non enim
episcopos qui Mongum elegerant, sed Mongum
ipsum a Zenone damnatum esse scribit. Apparet
igitur Nicephorum in Evagrîo nostro legisso, καὶ

τοὺς μὲν ὁ Ζήνων θανάτου ζημίαν προστίμησε· et
de episcopis hæreticis qui Mongum elegerant, id
intellexisse. Certe graviore supplicio digni erant
episcopi qui Mongum elegerant, quam Mongus ab
iis electus. Ipsi enim sua auctoritate, inconsulto
imperatore id fecerant: cum moris esset ob ma-
gnitudinem urbis Alexandriæ, ut episcopus Ale-
xandrinus non nisi consulto prius imperatore,
eligeretur. Præterea sede non vacante, sed super-
stitiæ adhuc Timotheo Salophaciolo, ipsi alium
episcopum ordinare præsumperant. Quo facto sedi-
tiones et dissidia quæ morte Timothei Æluri sopita
esse videbantur, denuo recrudescerant. Has ob
causas, episcopi illi capitali supplicio potius affi-
ciendi erant quam Mongus. Neutrum tamen verum
esse existimo. Mongus enim exsilio duntaxat mul-
tatus est. Episcopi vero qui illum ordinauerant, ab
Anthemio Augustali puniri jussi sunt, ut scribit
Liberatus in *Breviario*, capite 16.

VARIORUM.

*pensione, in amentie subsidium furorem armantes,
in sancti martyris Barlaam baptisterio acutis cala-
mis perfossum et necatum in Orontem fluvium pro-
jecerunt. Zeno porro facinus attentatum ulturus,
Acacio Constantinopoli præsuli, ut Antiochiæ crearet
episcopum, mandavit, qui consecravit Calandionem.
Antiochenses ordinationis factæ nescii, Joan-
nem nomine Codonatum sibi præfecerunt, quem
episcopum Calandion postmodum in Tyri sedem, quæ
post Antiochiam prima est, transtulit. Hæc scribit
Theophanes in *Chronico*. ad ann. secundum Alex.
473. vulg. ær 480. Valesius, in lib. 1 *Observat.**

*D eccles. arbitratur Stephanum. Seniore ad hæreti-
cis interemptum, anno 479. Vid. etiam Not. ejus
in cap. 16 hujus lib.*

(f) *Κοινὸν ἀπέτισε χρέος.* Liberatus in *Brevi-
ario*, cap. 16, ait Timotheum Ælurum, præ metu
Zenonis, veneno mortem sibi conscivisse. W.
Lowth.

(g) *Μογγόν.* Diaconus fuit Ecclesiæ Alexandrinæ,
Eutychianus, Timothei Æluri assiduus sectator.
Vir nequam, et olim depositus, ab uno episcopo
hæretico deposito consecratur anno 477. (CANEUS,
PAGIUS.) Vid. VAL. not. ult. cap. 20 hujus lib.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

A

CAP. XII.

Περὶ Ἰωάννου τοῦ μετὰ Τιμοθέου τῆς Ἀλεξανδρείας τοῦς δακτύλους καταχρόντος, ὅπως τε τοῦτο ὁ Ζήνων ὡς ἐπιπορήσονται ἀπελευθερίει, Πέτρον δὲ τῷ Μογγῷ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐγχειρίζει.

Ἐκ βουλῆς δὲ ἐνίων (82), Ἰωάννης (h) πρεσβύτερος οἰκονομεῖν τεταγμένος τὸν σεβάσμιον νεὸν τοῦ ἁγίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου (83), τὴν βασιλείῳ καταλαμβάνει, πρεσβεύσων ἐν εἰ συμφῶν τὸν ἐπίσκοπον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελευθερίει, ἐξὸν ἦ τοῖς τὴν Ἀλεξάνδρου οἰκοῦσι (84) προβάλλεσθαι πρόεδρον ὃν ἂν ἐθέλοιεν. Ὅς αὐτῷ μνώμενος τὴν ἐπισκοπὴν, ὡς Ζαχαρίας φησὶν, ἐφωράθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Καὶ ἔρκους ὑποσχὼν μὴ ποτε τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπιζήτησιν θρόνον, ἀνὰ τὴν οἰκίαν ἐπαναζεύξει. Καὶ θεσπίζει γε βασιλεὺς, μετὰ τελευτὴν Τιμοθέου, ἔχειν ἐπίσκοπον γενέσθαι ὃν ἂν ὁ κληρὸς καὶ τὸ κοινὸν ψηφίσουσιν. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ τελευτήσαντος τοῦ Τιμοθέου, ὁ Ἰωάννης (h) χρήματα δούς, ὡς τῷ αὐτῷ Ζαχαρίᾳ γέγραπται, καὶ ἐς τὰ ὠμοσμένα τῷ βασιλεῖ ἀλογήσας (85), ἐς ἐπίσκοπον τῶν Ἀλεξανδρέων προ-

De Joanne qui episcopatum Alexandriae post Timotheum gubernavit. Quomodo cum Zeno tanquam perjurum ejecit, et Petro Mongo eandem sedem restituit.

Joannes vero presbyter et œconomus venerabilis Ecclesiæ sancti Joannis Præcursoris et Baptistæ, consilio quorundam Alexandrinorum, legatus missus est Constantinopolim, petiturus a principe, ut si forte episcopus ipsorum e vivis abiisset, liceret civibus Alexandrinis eum quem vellent episcopum eligere. Illic tamen, sicuti Zacharias scribit, episcopatum sibi imitari ambire ab imperatore deprehensus est. Cumque se jurejurando obstrinxisset, nunquam se Alexandrinam sedem affectaturum esse, in patriam reversus est. Imperator vero lege lata sanxit, ut post mortem Timothei is esset episcopus, quem clerus et populus suffragiis suis elegerent. Haud multo post mortuo Timotheo, idem Joannes data pecunia, ut ab eodem Zacharia relatum est, et jurejurando quo se apud principem

VALESI ANNOTATIONES.

(82) *Ἐκ βουλῆς δὲ ἐνίων.* Assentior Christophorosso et Savilio, qui ἐκ βουλῆς emendarunt: quam emendationem confirmat etiam Nicephorus et codex Teller. Cæterum Liberatus in *Breviario*, cap. 16, longe alia de causa Joannem œconomum missum fuisse dicit Constantinopolim. Ait enim Timotheum Salofaciolum, cum episcopalem sedem decreto Zenonis Aug. recuperasset, misisse clericos quosdam Constantinopolim, inter quos erat Joannes œconomus, qui gratias agerent imperatori ob ipsius restitutionem. Simul autem petierunt ab imperatore, ut si quid Timotheo humanitus contigisset, non alius quam catholicus in ejus locum subrogaretur a clero et populo Alexandrino, ut habetur in gestis de nomine Acacii. Quod quidem Zeno consultis Salofacioli respondens, scripta ad clerum Alexandrinum epistola fieri mandavit, ut testatur Felix, in epistola prima ad Acacium; et Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*. Porro in manuscripto codice Florentino ad marginem leguntur hæc verba: *Περὶ Ἰωάννου τοῦ Ταβεννησιώτου.* Certe Joannes hic Tabennesiota dicitur etiam a Theophane in *Chronico*, eo quod monachus fuisset in cœnobio Tabennesium apud Canopum, ubi etiam Timotheus Salofaciolus olim monasticam vitam ac disciplinam excoluerat, ut scribit Theophanes.

(83) *Οἰκονομεῖν τεταγμένος ἐν νεῶν Ἰωάννου.* Victor Tunonensis in *Chronico*, et Liberatus in *Breviario*, Joannem hunc simpliciter œconomum appellant. In *Gestis* autem de nomine Acacii, œconomus Timothei catholici dicitur. Cur ergo Evagrius hoc loco, seu potius Zacharias (ex eo enim desumpsit Evagrius) Joannem œconomum fuisse dicit ecclesiæ sancti Joannis? Neque enim hujus tantum ecclesiæ erat œconomus: sed omnium ecclesiarum quæ erant sub episcopo urbis Alexandriae, reditus ac pecunias administrabat, ut docet Liberatus in capite decimo sexto his verbis: *Porro Joannes ex œconomis amicus factus est Hillo magistro; qui cum reliquis descendit Alexandriam. Factusque est iterum œconomus habens causas omnium ecclesiarum.* Scribendum puto, *habens gazas omnium ecclesiarum.* Quam emendationem confirmant se-

quentia Liberati verba, quæ sic habent: *Qui multa et pretiosa xenia direxit Hillo magistro, etc.* An dicendum est ecclesiam S. Joannis Baptistæ fuisse tunc maximam ecclesiam Alexandriae? Olim quidem major ecclesia Alexandriae Cæsarea dicebatur, ut ad Socratem observavi. Fieri tamen potest ut ecclesia sancti Joannis, quæ post destructionem Serapei illic a Theodosio ædificata est, major ecclesia exstiterit, translata illic episcopali sede. De hac sancti Joannis Baptistæ ecclesia loquitur Ruf. in libro xi *Historiæ ecclesiasticæ*, cap. 27. *Nam et in Serapis sepulchro, profanis ædibus complanatis, ex uno latere martyrium, ex altero consurgit ecclesia. Occasio autem martyrii construendi unde data sit, dignum arbitror memorare.* Subjicit deinde de reliquiis beati Joannis Baptistæ, tempore sancti Athanasii Alexandrini allatis. Quibus postea, everso Serapeo, aurea lecta, ut Ruffini verbis utar, imperante Theodosio, constructa sunt. Certe in hac ecclesia Sancti Joannis, patriarcha Alexand. Collectas agebat, ut de Dioscuro docet Theophanes, pag. 159.

(84) *Ἐξὸν ἦ τοῖς τὴν Ἀλεξάνδρου οἰκοῦσι.* Electio igitur episcoporum adempta fuerat clero ac populo urbis Alexandriae, et imperator jus nominandi Alexandriae episcopi ad se transtulerat, ut ex hoc loco apparet. Quod per vim quidem et contra leges ecclesiasticas factum fuisse non diffitemur. Non sine causa tamen principes Romani id juris sibi vindicaverant post eadem Proterii episcopi Alexandrini, cum urbs Alexandria suapte nutu ad seditiones propensa, in eligendis episcopis gravissimos subinde motus excitaret.

(85) *Καὶ ὅς τὰ ὠμοσμένα τῷ βασιλεῖ ἀλογήσας.* In optimo codice Florentino scriptum inveni καὶ ἐς τὰ ὠμοσμένα, etc. Porro de hoc Sacramento quo Joannes Tabennesiota sese olim obstrinxerat apud imperatorem, nunquam sedem Alexandrinam conscensurum se esse, loquitur Simplicius papa in epistola 17 ad Acacium, ita scribens: *Cum ecce secundum consuetudinem mihi talia disponenti tranquillissimi principis scripta sunt reddita, quibus memoratum Joannem tanquam perjuri reum, quod fraternitati quoque tuæ non esse diceretur incogni-*

VARIORUM.

(h) *Ἰωάννης.* Talaiia, sive Talaiida dictus, Salofaciolo a catholicis suffectus anno 481. Ei tamen inter alia obiecta Acacii episc. CP. quod Salofa-

ciolo suasisset ut nomen Dioscorigis sacris diptychis insereret.

obstrinxerat contempto, **345** episcopus Alexandriæ constituitur. Quod ubi comperit imperator, illum quidem ejici præcepit. Quorumdam autem suasu, allocutionem scripsit ad Alexandrinos, quam Henoticum appellavit. Jussitque ut Alexandrina sedes Petro restitueretur, dummodo ille Henotico suo subscribere, et Proterianos in communionem suscipere voluisset.

CAP. XIII.

Quomodo Petrus Mongus Henoticum Zenonis amplexus est, et Proterianis se conjunxit.

Hanc dispositionem, concilio Acacii regis urbis episcopi factam, Pergamius qui præfectus Ægypti constitutus fuerat, secum detulit. Is cum Alexandriam appulisset, Joannemque fuga elapsam esse didicisset, in colloquium venit cum Petro: suasitque ei, ut Zenonis allocutionem, et eos qui ab ipso dissentiebant, susciperet. Petrus itaque supra memoratam allocutionem suscepit, eique subscripsit. Eos vero qui ab ipso dissidebant, suscepturum se in communionem pollicitus est. Nec multo post, cum publica festivitas ageretur Alexandriæ, et Zenonis Henoticum omnes communi consensu amplecterentur, Petrus Proterianos quoque in communionem recepit. Cumque ipse in ecclesia allocutionem fecisset ad populum, Zenonis quoque allocutionem recitavit, quæ sic habet:

CAP. XIV.

Zenonis Henoticum sive unitivum edictum.

Imperator Cæsar Flavius Zeno, pius, victor, triumphator, maximus, semper Augustus, reverendissimis episcopis et clericis ac monachis et populis, per Alexandriam et per Ægyptum et Libyam ac Pentapolim constitutis. Cuni initium et confirmationem, **346** vim et scutum inexpugnabile imperii nostri esse intelligamus solam rectam

VALESH ANNOTATIONES.

tum, sacerdotio perhiberet indignum. Idem quoque testatur Liberatus in cap. 17.

(86) *Ταύτην τὴν οἰκονομίαν.* Unitivum scilicet edictum Zenonis, quod paulo ante προσφώνησιν vocavit Evagrius. Et προσφώνησις quidem ideo vocatur ab Evagrion hic et infra, propterea quod imperator in eo edicto alloquitur omnes clericos et laicos, eosque quasi concionando ad unitatem amplectendam hortatur instar sacerdotis. Οἰκονομία vero ideo dicitur, quod salubri quadam, ut prima fronte apparet, dispensatione universos catholicos ad unam eandemque communicationem invitavit, suppressa Chalcedonensis synodi mentione. Porro hoc Zenonis edictum datum est anno Christi **482**, Trocundo et Severino coss. ut scribit Baronius. Idque plane confirmat Victor Tunonensis in Chronico Trocundo viro C. coss. *Zenon imp. Eutychediani poculo erroris sopitus, Acacium Constantinop. episc. damnatoribus concilii Chalced. Petro Alexandrino et Petro Antiocheno episcopis per henoticon socios, eorum communione polluitur, et cum eis a catholica fide recedit.*

VARIORUM.

(i) *Τὸν τῆς μοίρας Προτερίου.* Proterius Petrum, dum Ecclesiæ Alexandrinæ diaconus fuit,

ἀλλήλται. Ἄπερ ὁ βασιλεὺς γνοὺς, ἐκεῖνον μὲν ἀπελαθῆναι κελεύει. Ὑποθήκη δὲ τινων προσφώνησιν πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρέας γράφει, ἣν περ Ἐνωτικὸν κέκληκε, Θεοπίσας ἀποδοθῆναι Πέτρῳ τὸν Θρόνον τῆς Ἀλεξάνδρου, εἴπερ ἐν τούτῳ καθυποστημῆναιτο. καὶ τοὺς τῆς μοίρας Προτερίου (i) ἐς κοινωνίαν δέξοιτο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ὡς Πέτρος ὁ Μογγὸς δέχεται τὸ Ἐνωτικὸν Ζήνωνος, καὶ τοῖς ἀπὸ Προτερίου συνάπτεται.

Ταύτην τὴν οἰκονομίαν (86) γνῶμη συντεθειμένην Ἀκακίου τοῦ τῆς βασιλίδος ἐπισκόπου, Περγάμιος ἀποκομίζει, ὕπαρχος τῆς Αἰγύπτου (87) χειροτονθεὶς. Ὅστις προσσχῶν τῇ Ἀλεξάνδρου, πεφευγῶτα τὸν Ἰωάννην εὐρηκῶς, ἐντυγχάνει τῷ Πέτρῳ, καὶ πεθεῖ δέξασθαι τὴν προσφώνησιν Ζήνωνος, πρῶτέτι δὲ καὶ τοὺς διεστῶτας. Δέχεται τοίνυν τὴν εἰρημμένην προσφώνησιν, ὑπογράφει τε ταύτην ὑπιγινέσθαι δὲ καὶ τοὺς ἀπ' ἐναντίας δέχεσθαι. Μετὰ δ' οὖν πανηγύρεως δημοτελοῦς ἀνὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν οὐσης, πάντων τε τῶ καλούμενων Ἐνωτικῶν Ζήνωνος προσεμένων, δέχεται Πέτρος καὶ τοὺς ἐκ τῆς Προτερίου μοίρας· καὶ τινὰ προσφώνησιν πρὸς τὸν λαὸν συνάξας ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, ἀναγινώσκει τὴν Ζήνωνος προσφώνησιν, ἔχουσαν ὧδε·

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Τὸ Ἐνωτικὸν τοῦ Ζήνωνος.

Ἀυτοκράτωρ Καῖσαρ Ζήνων, εὐσεβὴς, νικητῆς, τροπαιοῦχος, μέγιστος, ἀεισέβαστος, Αὐγουστος, τοῖς κατὰ Ἀλεξάνδρειαν καὶ Αἴγυπτον καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν ἐλλαβεστέτοις ἐπισκόποις (88) καὶ κληρικοῖς, καὶ μοναχοῖς καὶ λαοῖς. Ἀρχὴν καὶ σύστασιν, δυνάμιν τε καὶ ὄπλον ἀκαταμάχητον τῆς ἡμετέρας εἰδότες βασιλείας τὴν μόνην ὀρθὴν καὶ ἀλη-

(87) *Περγάμιος ὕπαρχος τῆς Αἰγύπτου.* Pergamium non præfectum Ægypti, sed ducem fuisse scribit Liberatus in cap. 17 Breviarii: *Acacius, inquit, persuasit Zenoni, ut scriberet Apollonio Augustali, et Pergamio duci, ut Joannem ab Alexandrina sede, quasi eam contra suum jusjurandum quod in regia civitate dedit, arripuisset, expellerent, et cooperarentur Petro Mongo ut remaneret in sede.*

(88) *Ἐλλαβεστέτοις ἐπισκόποις.* Facundus Hermitianensis in lib. xii, hoc Zenonis edictum citans ὀρθοδόξοις legit. Sic enim habet. *Flavius Zeno Pius, victor, triumphator, maximus, semper Augustus, orthodoxis episcopis, archimandritis et populis, per Alexandriam, et per Ægyptum et per Pentapolim et Libyam constitutis.* Arguit deinde Facundus vocem illam *orthodoxis*, eamque pluribus verbis excitavit, quod imperator Acephalos hæreticos orthodoxorum nomine afficere veritus non esset. Porro hoc Zenonis edictum promulgatum est anno Christi **482**, ut scribit Baronius.

anno 455, ob Eutychedianismi studium damnaverit et deposuerat.

θιγὴν πίστιν, ἦντινα διὰ τῆς θείας ἐπιφοιτήσεως ἔξίθεντο μὲν οἱ ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντες τῆς ἁγιοι Πατέρες, ἐδεβαίωσαν δὲ καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ῥ' ὁμοίως ἁγιοι Πατέρες συνελθόντες, νύκτωρ τε καὶ καθ' ἡμέραν, πάση προσευχῇ καὶ σπουδῇ (89) καὶ νόμοις κεκρήμεθα, πληθύνεσθαι δι' αὐτῆς τὴν ἀπανταχόσε ἁγίαν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἀφθαρτον καὶ ἀτελεύτητον μητέρα τῶν ἡμετέρων σκήπτρων, εἰρήνη τε καὶ τῆ περὶ Θεοῦ ὁμοιοῖα τοῦς εὐσεβεῖς λαοὺς διαμένοντας, εὐπροσδέκτους τὰς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἰκετείας προσφέρειν, σὺν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ θεοσεβεστάτοις κληρικοῖς, καὶ ἀρχιμανδρίταις καὶ μονάζουσι. Τοῦ γὰρ μεγάλου Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας σαρκωθέντος, καὶ τεχθέντος, τὴν ἐκ συμφωνίας δοξολογίαν τε καὶ λατρίαν ἡμῶν ἐπαινοῦντος, καὶ ἐτοιμῶς δεχομένου, τὰ μὲν τῶν πολεμίων ἐκτριβήσεται καὶ ἐξαλειφθήσεται γένη· πάντες δὲ τὸν οἰκεῖον ὑποκλινοῦσιν αὐχένα τῷ ἡμετέρῳ μετὰ Θεοῦ κράτει· εἰρήνη δὲ, καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἀγαθὰ, ἀέρων τε εὐκρασία, καὶ τῶν καρπῶν εὐφορία, καὶ τὰ ἄλλα δὲ τὰ λυσιτελοῦντα τοῖς ἀνθρώποις φιλοτιμηθήσεται. Οὕτως οὖν τῆς ὁμωμῆτου πίστεως ἡμεῖς τε καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ περισωζούσης πράγματα, δεήσεις ἡμῖν προσεκομισθησαν παρὰ θεοσεβῶν ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἐρημιτῶν, καὶ ἐτέρων αἰδεσίων ἀνδρῶν, μετὰ δακρῶν ἰκετευόντων, ἔνωσιν γενέσθαι ταῖς ἁγιωτάταις Ἐκκλησίαις, συναρθῆναι τε τὰ μέλη τοῖς μέλεσιν, ἅπερ ὁ μισόκαλος ἀπὸ πλείστων χρόνων χωρίζεται κατηπεύχθη· γινώσκων ὡς εἰ ὀλοκλήρῳ τῷ τῆς Ἐκκλησίας σώματι πολεμῶν (90), ἠττηθήσεται. Συμβαίνει γὰρ ἐκ τούτου καὶ γενεὰς ἀναριθμήτους εἶναι, ὅσας ὁ χρόνος ἐν τοσούτοις ἔτεσι τῆς ζωῆς ὑπεξήγαγεν· καὶ τὰς μὲν τοῦ λουτροῦ (91) τῆς παλιγγενεσίας ἐστερημένας ἀπελθεῖν, τὰς δὲ τῆς θείας κοινωνίας μὴ μετασχούσας, πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπαραίτητον ἐκδημίαν ἀπαχθῆναι· φόνους τε τοληθῆναι μυρίους, καὶ αἱμάτων πληθῆσι μολυνθῆναι μὴ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα. Ταῦτα τίς οὐκ ἂν εἰς τὸ ἀγαθὸν μετασκευασθῆναι προσεῦξοιτο; Διὰ τοι τοῦτο, γινώσκων ὁμῆς ἐσπουδάσαμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς καὶ αἱ πανταχοῦ Ἐκκλησίαι ἕτερον σύμβολον ἢ μάθημα, ἢ ὄρον πίστεως, ἢ πίστιν πλὴν τοῦ εἰρημένου ἁγίου Συμβόλου τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων, ὅπερ ἐδεβαίωσαν οἱ μνημονευθέντες ῥ' ἁγιοι Πατέρες, οὔτε ἐσχίκαμεν, οὔτε ἔχομεν, οὔτε ἔξομεν, οὔτε ἔχοντας ἐπιστάμεθα. Εἰ δὲ καὶ ἔχοι τις, ἀλλότριον αὐτὸν ἡγούμεθα. Τοῦτο γὰρ

ac veram fidem, quam trecenti quidem et octodecim sancti Patres Nicææ congregati, divina inspiratione exposuerunt: centum vero et quinquaginta itidem sancti Patres Constantinopoli collecti confirmarunt, diu noctuque, omni studio ac diligentia et legibus nostris id agimus, ut ubique locorum sancta catholica et apostolica Dei Ecclesia, quæ incorrupta atque immortalis est mater sceptrorum nostrorum, per illam quam dixi fidem multiplicetur: utque pii populi, in pace et in ea quæ circa Deum est concordia perseverantes, una cum Deo charissimis episcopis, et religiosissimis clericis, et archimandritis et monachis, acceptas Deo preces offerant pro imperio nostro. Quandiu enim magnus Deus et Servator noster Jesus Christus, qui ex sancta Virgine ac Dei Genitrice Maria incarnatus et natus est, concinentem omnium nostrum glorificationem cultumque approbaverit et benigne susceperit, omnes quidem hostes conterentur ac debentur: universæ autem gentes nostræ quæ secundum Deum est potestati colla submittent: Pax denique, et quæ ex pace proveniunt bona, cœli temperies, frugum ubertas, et quæcunque alia commoda, hominibus donabuntur. Cum ergo irreprensibilis fides, et nos, et rempublicam Romanam ita conservet, preces nobis oblatæ sunt a religiosissimis archimandritis et eremitis et aliis reverendis hominibus, qui cum lacrymis supplicabant, ut unitas fieret sanctissimis Ecclesiis, et membra membris conjungerentur, quæ hinc totius inimicus jamdudum a se invicem disjungere conatus est: sciens se, si integrum Ecclesiæ corpus impugnaverit, facile esse superandum. Ex hoc enim contigit, ut innumerabilis hominum multitudo, quam tot annorum spatium longinquitas ex hac luce subtraxit, partim regenerationis lavacro fraudata interierit, partim absque divinæ communionis perceptione ex hac vita migraverit: utque innumeræ cædes perpetratæ sint, et effusi sanguinis copia non terra solum, sed etiam ær ipse sit contaminatus. Quæ quidem, quotusquisque est qui non optaverit in meliorem statum commutari? Quapropter scire vos volumus, nec nos, nec eas quæ ubique sunt Ecclesias, aliud symbolum aut mathema, aliamve definitionem fidei aut fidem, præter supra memoratum sanctum Symbolum trecentorum et octodecim sanctorum Patrum, quod a jam dictis centum et quinquaginta sanctis Patribus confirmatum est, habuisse, vel habere, vel

VALESII ANNOTATIONES.

(89) Πάση προσευχῇ καὶ σπουδῇ. Sic etiam legitur apud Nicephorum. Nec aliter legerat vetus interpres ejus edicti apud Liberatum in cap. 18. Ita enim vertit: *Noctibus ac diebus oratione et studio et legibus nitimur multiplicari per eam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam.* Mihi tamen potius videtur scribendum esse *πάση προσοχῇ.* Quid sit προσοχή docet Suidas, qui veteris scriptoris locum affert. Certe hæc emendatio magnopere mihi arridet.

(90) Σώματι πολεμῶν. Scribendum est procul dubio *πολεμῶν*, ut habet Nicephorus et codex Tellerianus. Savilius quoque ad oram sui codicis annotarat, forte *πολεμοῖη*.

(91) Καὶ τὰς μὲν τοῦ λουτροῦ. Ad hunc locum edicti Zenonis alludit Felix papa, in epistola ad Zenonem August. ita scribens: *Dofet certe pietas tua, quod per diuturnos partis alternæ gravesque conflictus, multis ex hoc sæculo videantur ablati aut baptismatis aut communionis expertes.*

habituos esse, nec scire quosquam **347** qui habeant. Quod si quis habeat, hunc extraneum esse judicamus. Hoc enim symbolo solo, ut jam dictum est, imperium nostrum servari confidimus. Sed et omnes populi qui salutarem baptismum percipiunt, hoc solo accepto symbolo baptizantur. Idem etiam secuti sunt sancti Patres qui Ephesi convenerunt, et qui impium Nestorium una cum iis qui ejus sententiam postea amplexi sunt, deposuerunt. Quem quidem nos simul cum Eutyche, utpote contraria memoratis Patribus sentientes, anathematizamus, suscipientes etiam duodecim capitula, quæ a sanctæ memoriæ Cyrillo, sanctæ catholicæ Alexandrinorum Ecclesiæ quondam archiepiscopo, dictata sunt. Confitemur autem unigenitum Dei Filium et Deum, vere hominem factum, Dominum nostrum Jesum Christum, consubstantialem Patri secundum Deitatem, eundemque nobis consubstantialem quoad humanitatem : qui descendit et incarnatus est ex Spiritu sancto de Maria Virgine ac Dei Genitrice, unum esse, non duos. Unius enim esse dicimus, tum miracula, tum passiones quas sponte sua in carne sustinuit. Eos vero qui dividunt aut confundunt, aut phantasiam introducunt, nullatenus suscipimus. Si quidem vera illa et peccati expers incarnatio ex Dei Genitrice, accessionem alterius Filii non effecit. Trinitas enim semper mansit Trinitas, etiamsi unus ex Trinitate, Deus scilicet Verbum incarnatum sit. Scientes itaque, sanctas et orthodoxas quæ ubique sunt, Ecclesias Dei, et qui illis præsent Dei amantissimos episcopos, nostrum denique imperium, nullum aliud Symbolum aut definitionem fidei præter supra memoratum sanctum mathema admisisse vel admittere, absque ulla cunctatione nos adunavimus. Hæc autem scripsimus vobis, non innovantes fidem, sed ut vobis satisfacereamus. Quicumque vero aliter sentit aut sensit, vel nunc vel quandoque synodo, cum anathematizamus : præcipue tamen Nestorium et Eutychem, et eos qui idem cum illis sentiunt. Conjungimini igitur matri spiritali Ecclesiæ, ut in ea, una eademque nobiscum divina communionem fruamini, juxta memoratam fidei definitionem trecentorum et octodecim san-

A και μόνον, ὡς ἔφαμεν, τὴν ἡμετέραν περισώζειν τε-
θαβήκαμεν βασιλείαν. Καὶ πάντες δὲ οἱ λαοὶ τοῦ
σωτηριώδους ἀξιούμενοι φωτισματος, αὐτὸ καὶ μόνον
παραλαμβάνοντες βαπτίζονται. Ὁ καὶ ἐξηκολούθησαν
οἱ ἅγιοι Πατέρες οἱ ἐν τῇ Ἐφεσίῳ συνελθόντες,
οἱ καὶ καθελόντες τὸν ἀσεβῆ Νεστόριον, καὶ τοὺς
τὰ ἐκείνου μετὰ ταῦτα φρονούντας. Ὅντινα καὶ
ἡμεῖς Νεστόριον ἅμα εὐτυχεὶ τάναντία τοῖς εἰρη-
μημένοις φρονούντας, ἀναθεματίζομεν, δεχόμενοι
καὶ τὰ ἐβ' κεφάλαια τὰ εἰρημένα παρὰ τοῦ τῆς ὁσίας
μνήμης Κυρίλλου γενομένου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλε-
ξανδρέων ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁμολογούμεν
δὲ τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν καὶ Θεὸν, τὸν κατὰ
ἀλήθειαν ἐνανθρωπήσαντα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Χριστὸν, τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα,
κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ
Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου, ἕνα τυγχάνειν,
καὶ οὐ δύο. Ἐνδὸς γὰρ εἶναι φαμεν, τὰ τε θαύματα,
καὶ τὰ πάθη ἅπερ ἔκουσιως ὑπέμεινε σαρκί. Τοὺς
γὰρ διαιροῦντας ἢ συγχέοντας, ἢ φαντασίαν εἰσάγον-
τας, οὐδὲ ἕως δεχόμεθα· ἐπεὶπερ ἡ ἀναμόρτητος
κατὰ ἀλήθειαν σάρκωσις ἐκ τῆς Θεοτόκου, προσθή-
κην Υἱοῦ οὐ πεποίηκε. Μεμένηκε γὰρ Τριάς ἡ Τριάς,
καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνδὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου.
Εἰδότες οὖν ὡς οὔτε αἱ ἅγιοι πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ
ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, οὔτε οἱ τούτων προϊστάμενοι
θεοφιλέστατοι ἱερεῖς, οὔτε ἡ ἡμετέρα βασιλεία ἐτέρου
συμβόλου ἢ ὅρου πιστεύουσιν παρὰ τὸ εἰρημένον ἅγιον
μᾶθημα ἠνέσχοντο, ἢ ἀνέχονται, ἠνώσαμεν ἑαυ-
τοὺς (92), μηδὲν ἐνδοιάζοντες. Ταῦτα δὲ γεγράφαμεν
οὐ καινίζοντες πίστιν, ἀλλ' ὑμᾶς πληροφροῦντες.
Πάντα δὲ τὸν ἑτερόν τι φρονήσαντα, ἢ φρονούντα,
ἢ οὐκ, ἢ πώποτε, ἢ ἐν Καλχηδόνι, ἢ ἐλθὼν δῆποτε συν-
όδῳ, ἀναθεματίζομεν· ἐξαιρέτως δὲ τοὺς εἰρημένους
Νεστόριον, καὶ Εὐτυχῆ, καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονούν-
τας. Συνάφθητε τοίνυν τῇ πνευματικῇ μητέρι τῇ
Ἐκκλησίᾳ, τῆς αὐτῆς ἡμῶν ἐν αὐτῇ θείας ἀπολαύον-
τες κοινωνίας κατὰ τὸν εἰρημένον ἕνα καὶ μόνον
ὅρον τῆς πίστεως τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων. Ἡ γὰρ
παναγία μήτηρ ὑμῶν ἡ Ἐκκλησία, καὶ γνησίους
ὑμᾶς υἱοὺς (93) ἀπεκδέχεται περιπτύξασθαι, καὶ τῆς
χρονίας καὶ γλυκείας ὑμῶν ἐπιθυμεῖ φωνῆς ἀκρόα-
σασθαι. Ἐπέξχετε οὖν ἑαυτοὺς. Ταῦτα γὰρ ποιοῦν-
τες, καὶ τὴν τοῦ Δεσπότη καὶ Σωτῆρος καὶ Θεοῦ

VALESII ANNOTATIONES.

(92) Ἠνώσαμεν ἑαυτοὺς. Ita etiam scribitur apud Nicephorum. Aliter tamen legisse videntur Facundus et Liberatus. Nam Facundus quidem, pag. 551, hunc locum ita vertit : *Adunate ergo vos in nullo dubitantes. Hæc enim scripsimus vobis, non innovantes fidem, sed ut vobis satisfacereamus, etc.* Liberatus autem sic interpretatur : *Unite vosmetipsos, nihil dubitantes. Hæc enim scripsimus non innovantes fidem, sed vobis satisfaciētes.* Ex quibus apparet eos legisse ἐνώσατε μὲν ἑαυτοὺς, etc. Melior tamen est nostrorum codicum scriptura. Sequitur enim paulo post ἀναθεματίζομεν.

(93) Καὶ γνησίους ὑμᾶς υἱούς. Quod in his Evagrii libris sæpius accidit, id hoc quoque loco factum est, ut καὶ pro ὡς poneretur. Certe Liberatus hic legit ὡς, ut ex interpretatione ejus

apparet. Sic enim vertit : *Sanctissima namque mater nostra Ecclesia, tanquam quæ genuit vos, filios expectat amplecti ex longo post tempore, dulcemque vocem vestram concupiscit audire.* Nec aliter legit Facundus in lib. xii. Ita enim habet ejus versio : *Sancta enim mater nostra Ecclesia, sicut proprios filios suos suscipit. Amplectimini eam. Desiderat enim post longum tempus dulcem vestram vocem audire.* Sed et Niceph. scriptum habet καὶ ὡς γνησίους. Porro ex supradictis apparet Liberatum et Facundum in Zenonis edicto legisse μητήρ ἡμῶν, quod quidem magis placet. Præterea Facundus legit περιπτύξασθε, non ut vulgo legitur περιπτύξασθαι. Quæ tamen scriptura nullo modo tolerari potest. Denique Liberatus legisse videtur ἐκ τῆς χρονίας, non autem καὶ τῆς χρονίας.

τῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐμένειαν πρὸς ἑαυτοὺς ἐφ-
ελκύετε, καὶ παρὰ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐπαι-
νεθήσεσθε. Τούτων ἀνεγνωσμένων (j), ἤκουοντο μὲν
πάντες οἱ τῆς Ἀλεξανδρείου τῆ ἀγία καθολικῆ καὶ
ἀποστολικῆ Ἐκκλησίᾳ.

cursu. Quod si feceritis, **348** tum Domini et Servatoris ac Dei nostri Jesu Christi benevolentiam
vobis conciliabit, tum a nostra majestate maximam laudem referetis. His perlectis, Alexandrini
omnes sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ sese adunarunt.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Ὡς Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρίας καταβὼν ἐν
Ῥώμῃ, πείθει Σιμπλικίον πρὸς Ζήνωνα περὶ
τῶν συμβάντων γράψαι· καὶ τί Ζήνων ἀντιγέ-
γραφε.

Ὁ δὲ γε Ἰωάννης, οὗ πρότερον ἐμνήσθημεν, τὴν
Ἀλεξανδρείαν πεφευγὼς, τὴν ἀρχαιότεραν καταλαμ-
βάνει Ῥώμην (94)· καὶ διατάραττε, φάσκων ὑπὲρ Β
τῶν Λέοντος δογμάτων καὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συν-
όδου, τοῦ οἰκείου ἐκπεπρωκέναι ὁρόνου· ἕτερον δὲ
ἀντεισελεῖν, ἀντίπαλον τούτοις καθεστῶτα. Πρὸς
τούτο παραχθέντος Σιμπλικίου (k) τοῦ τῆς πρεσβυ-
τέρου Ῥώμης ἐπισκόπου, καὶ πρὸς βασιλέα Ζήωνα
γράφαντος, ἀντιγράφει ὁ Ζήνων, ἐπιορχίαν τῷ
Ἰωάννῃ ἐγκαλῶν, καὶ ὡς τούτου χάριν τῆς ἐπισκο-
πῆς, οὐ δι' ἕτερον ἀπηλάθη.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ Καλανδίου τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ δι' ἐξ-
ορία κατεδικάσθη διὰ τὴν πρὸς Ἴλλων καὶ
Λεόντιον ὑποσηθεῖσαν φιλιαν, καὶ ὡς Πέτρος
ὁ Κραφεὺς ἠρώθη τῷ Μογγῷ, καὶ τῷ Κωνσταν-
τινουπόλεως, καὶ τῷ Ἱεροσολύμων.

Καλανδίον δὲ ὁ Ἀντιοχείας πρόεδρος, γράφων τῷ C
βασιλεῖ Ζήνωνι, Ἀκακίῳ τε τῷ Κωνσταντινουπόλεως
προέδρῳ, μοιχὸν τὸν Πέτρον ἀπεκάλει (95), λέγων·
ὡς τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀνατεθεμάτικον ἐπὶ
τῆς Ἀλεξανδρέων γενόμενος. Ὅς ὕστερον τὴν ἐς

VALESII ANNOTATIONES.

(94) *Kαταλαμβάνει Ῥώμην.* Liberatus in *Bre-*
viario, c. 18, ait Joannem pulsum Alexandrina sede,
primum quidem Antiochiam venisse: postea vero
acceptis a Calendione Antiocheno patriarcha inter-
cessionis litteris, Romam venisse, et Romanum
pontificem Simplicium appellasse, sicut et beatus
fecerat Athanasius. In gestis autem de nomine
Acacii quæ a Gelasio papa conscripta esse existimo,
suffugium duntaxat Romanæ Ecclesiæ, quemadmo-
dum prædecessores ejus fecerant, dicitur expe-
tisse. Quod quidem verius puto. Nec enim ab ullo

ctorum Patrum, quæ una ac sola est fidei definitio.
Sanctissima enim mater nostra Ecclesia, vos tan-
quam proprios filios exspectat ut amplectatur, et
post diuturnum tempus, suavem vocis vestræ con-
centum audire desiderat. Festinate igitur concito

CAP. XV.

Quomodo Joannes Alexandria episcopus Romam
veniens, persuasit Simplicio ut ad Zenonem
scriberet de iis quæ acciderant: et quid Zeno
rescripserit.

Joannes vero, cujus supra mentionem fecimus,
cum fugisset ex urbe Alexandria, Romam se con-
tulit, et ibi maximas excitavit turbas, asserens
quidem se ob Leonis decretorum et Chalcedonensis
synodi defensionem sua sede exturbatum esse;
alium vero substitutum, qui iisdem decretis ad-
versaretur. Quibus commotus cum esset Simplicius
episcopus senioris Romæ, et his de rebus ad Zo-
nonem imperatorem scripsisset, rescripsit Zeno,
Joannem accusans perjurii, nec ullam aliam ob
causam eum episcopatu expulsam fuisse.

CAP. XVI.

De Calendione Antiochiæ episcopo, utque exilio
damnatus sit ob amicitiam quam cum illo et
Leontio habuisse credebatur. Item quomodo Petrus
Fullo Petro Mongo et episcopis Constantinopolis
ac Hierosolymorum sociatus fuerit.

Sed et Calendio episcopo Antiochiæ, litteras
scripsit ad Zenonem imperatorem, et ad Acacium
Constantinopolitanum episcopum, quibus Petrum
adulterum vocabat: asserens eum, cum esset
Alexandriæ, Chalcedonensem synodum publice

ecclesiastico judicio ad Simplicium provocavit
Joannes, quippe qui non synodali sententia, sed
per vim ex propria sede expulsus fuisset: nec li-
bellum obtulit Simplicio papæ, sed Felici ejus suc-
cessori, ut postea videbimus.

(95) *Μοιχὸν τὸν Πέτρον ἀπεκάλει.* Sic etiam
Simplicius papa in epistola ad Acacium, appellat
Petrum Moggum, ut testis est Liberatus in *Brevia-*
rio, cap. 18. Eo quod scilicet superstitè Timotheò
Salofaciolo, qui legitime fuerat ordinatus, Ale-
xandrinam Ecclesiam invasisset.

VARIORUM.

(j) *Τούτων ἀνεγνωσμένων.* Ecclesia catholica
Zenonis Henoticum non diserte damnavit, tum ne
ipsius animum exacerbaret, et graviora inde schi-
smata et mala orirentur, quorum difficilior esset
sanatio: tum quia Zeno synodum Chalcedonen-
sem diserte non damnavit, nec hæresin ullam astru-
xit Henotico suo: imo damnavit Eutychianum
dogma, et aliunde privatis litteris ad pontifices
Romanos datis synodum Chalcedonensem professus
est. Natalis quidem Alexander in parte prima sæ-
culi v, cap. 3, et in dissert. 18, tam ex ipsius He-
notici verbis, quam ex epistola Zenonis ad Felicem
papam, cujus fragmentum refert Evagrius, cap. 30
hujus lib., illud nullam hæresin continere ostendit.
Causæ tamen fidei quorū, fovitque hæresin, silendo
tum de sancti Leonis epistola, tum de synodi Chal-

cedonensis definitione, tum denique de his voca-
bulis, ex duabus et in duabus naturis: quæ catho-
licæ fidei contra Eutychianam perfidiam nota sin-
gularis erat. Hinc Facundus Hermitanensis in
Henoticum proluxe invehitur, lib. xii, cap. 4.

(k) *Σιμπλικίου.* Simplicius successor erat Hilari
P. Rom. Hilarus quidem successit S. Leoni die
duodecima mensis Novembris anni 461, die septi-
mo post Leonis mortem. Seditque Hilarus annos
sex, menses tres, dies decem. Obiit die 21 mensis
Februarii anni 468, cessavitque sedes dies quatuor.
Tum vere ordinatus est sanctus Simplicius die vi-
cesima quinta ejusdem mensis Februarii; juxta
calculum Ant. Pagi, seditque usque ad diem se-
cundum mensis Martii anni 485.

anathematizasse. Verum Calendio aliquanto 349 A post Oasim in exsilium relegatus est, eo quod Illi et Leontii ac Pamprepii qui adversus Zenonem tyrannidem sumpserant, partes fovisse existimarentur. Petrus autem cognomento Fullo, qui ante Calendionem ac Stephanum, ut jam dixi, episcopus fuerat Antiochiæ, sedem suam recuperavit. Qui quidem et Zenonis Henotico subscripsit, et synodicas litteras dedit ad Petrum Alexandrinæ urbis episcopum. Cum eodem Petro Alexandria episcopo Acacius quoque Constantinopolitanus episcopus communionem iniiit. Sed et Martyrius episcopus

Ἄοασιν οἰκησιν κατακρίνεται, ἀμῦναι νομισθεῖ; Ἰλλου (1) (96) καὶ Λεοντίῳ καὶ Παμπρεπίῳ περὶ τὴν κατὰ Ζήνωνος τυραννίδα. Πέτρος δὲ ὁ Κναφεύς, ὁ πρὸ Καλανδίωνος καὶ Στεφάνου (97-98), ὡς μοι λέλεκται, τὸν Ἰβιον ἀπειλήφει θρόνον· ὃς καὶ τῷ Ἐνωτικῷ Ζήνωνος καθυπεσημήνατο, καὶ συνοδικαῖς δὲ πρότερον (99) τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐχρήσατο· ἠνώθη δὲ τούτῳ (1) ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρόεδρος Ἀκάκιος. Καὶ Μαρτύριος δὲ ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, συνοδικαῖς πρὸς τὸν Πέτρον ἐχρήσατο συλλαβαῖς. Μετὰ ταῦτά τινες τῆς Πέτρου κοινωνίας αὐτοῦς ἀπέκριναν (2)· ὡς ἐντεῦθεν τὸν Πέτρον τὴν ἐν

VALESH ANNOTATIONES.

(96) Ἀμῦναι νομισθεῖς Ἰλλου. Hunc prætextum fuisse condemnandi Calendionis testatur Liberatus in *Breviario*, cap. 18. Vera autem causa cur damnatus fuerit ac depositus hæc erat, quod synodum Chalcedonensem defenderet, nec Zenonis edicto acquiesceret. Verba Liberati sunt hæc: *Interea Calendion archiepiscopus Antiochenus deponitur. Accusatus in aperto tanquam indevotus principi, mittens populum in rebellionem cum illo. Latenter autem quia se non suspenderit et a Felicis papæ, et Joannis communionis. Gelasius quoque in epistola 13 ad Dardanos ait Calendionem idcirco a Zenone pulsum fuisse, quod ejus nomen e Diptychis sustulisset, substituto in ejus locum Leontii nomine. Ἰλλου. In manuscripto codice Florentino et Telleriano scriptum inveni Ἰλλου. Hic est Hillus, natione Isaurus, dignitate magister officiorum, ut ait Marcellinus in *Chronico*: qui cum apud imperatorem plurimum valuisset, tandem nescio quas ob causas ei infensus, tyrannidem in Oriente arripuit una cum Leontio, anno Christi 484, ut scribit Marcellinus, seu potius 483, ut recte Baronius observavit. Porro hic Hillus a Candido Isauro et a Damascio in *Vita Isidori philosophi* Ἰλλους, semper vocatur cum accentu in ultima. Ita etiam scribitur apud Suidam. Ἰλλος, inquit, ὄνομα κύριον, ὃς ἦν μέγιστος Ζήνωνος, ὁ καὶ Ἰλλους. Εὐρώων δὲ Ἰλλους τὸν φθορέα ἐκρέμασεν ἐπὶ διδύμου ζύλου. Sic legendus est ille Suidæ locus.*

(97-98) Πρὸ Καλανδίωνος καὶ Στεφάνου. Petrus Fullo paulo post reditum Zenonis Augusti, ex Antiochena sede dejectus est anno post consulatum Basilisci et Armatii. Ejus sedem Joannes quidam quem Petrus Apamiæ ordinaret episcopum, invasit, ut supra notavi. Quo dejecto, Orientalis synodus Stephanum ordinavit, ut scribit Theophanes in *Chronico*. Hic cum Antiochenam sedem anni circiter spatio gubernasset, ab hæreticis in ecclesia crudelissime necatus est anno Christi 479, post consulatum Illi viri clarissimi, ut ex epistolis Simplicii papæ recte observavit Baronius. Quam ob eadem graviter commotus Zeno, misit Antiochiam qui hoc facinus vindicarent, et in auctores seditionis animadverterent. Quin etiam ad vitandos tumultus, mandavit Acacio Constantinopolitano episcopo, ut Antiochenum antistitem in urbe regia ordinaret. Idque factum pacis ecclesiasticæ causa, tam imperator, quam Acacius apud Simplicium papam excusavit, polliciti ordinationem Antiocheni antistitis juxta canonum præcepta a comprovincialibus episcopis posthac esse faciendam. Ordinatus est igitur ab Acacio Stephanus Junior, qui cum tres annos sedisset, in ejus locum Calendio ab Orientali synodo creatus est episcopus, Trocundo et Severino cons. anno Christi 482, ut ex epistola Simplicii papæ docte observavit Baronius. Theophanes quidem Calendionem ab Acacio ordinatum

esse scribit Constantinopoli, jussu Zenonis imperatoris. Theophanis sententiam confirmare videtur Candidus in libro tertio historiae ita scribens: Ὡς Πέτρου τοῦ δυσσεβοῦς τὰς τῆς Ἀνατολῆς ταράσσοντος ἐκκλησίας, Καλανδίωνα Ζήνων ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἱερᾶσθαι Ἀντιοχείας ἀπέσταλκε. Id est, *Quemadmodum Zeno, dum Petrus ille impius Orientis turbaret Ecclesias, misit Calendionem ut episcopus esset Antiochiæ*. Sed et in gestis de nomine Acacii discrete scribitur Calendionem ab Acacio Constantinop. episcopo ordinatum fuisse. Simplicius quoque idem dicit in epistola citata, si verba attentius expandamus. Quid enim aliud sonant hæc verba: *Antiocheni exordium sacerdotis qua ratione serius fuerit indicatum, quamvis minime nos latere potuerit, tamen et ipse vel synodus ejus indicavit. Quod sicut non optavimus fieri, ita faciles excusationi quam necessitas fecit existimus; quia quod voluntarium non est, non potest vocari in reatum, etc.* Quis enim reatus, quæ necessitas excusanda fuit apud Simplicium, nisi quod Calendionem contra leges ecclesiasticas Constantinopoli ordinaret Acacius. Jam vero quod de Joanne Codonato subijcit idem Theophanes, qui ab Antiochenis ordinationis apud Constantinopolim factæ ignaris, episcopus est ordinatus, et quem Calendio postmodum ad sedem Tyriorum transtulit; vereor ne in eo hallucinatus sit. Non enim Calendio, sed Acacius Joannem ad Tyriorum Ecclesiam transtulit, uti testatur Felix papa in libello damnationis Acacii, et Gelasius ac Liberatus.

(99) Καὶ συνοδικαῖς δὲ πρότερον. Scribendum est procul dubio καὶ συνοδικαῖς δὲ πρὸς Πέτρον τὴν τῆς Ἀλεξανδρέων ἐχρήσατο, quemadmodum legit Nicephorus. Christophorus tamen et Savilius ad marginem sui codicis emendant πρὸς Προτέρου, ineptissime. Jam pridem enim Proterius e vivis excesserat. Certe Petrum Fullonem Petro Mongo communicasse constat ex epistolis Gelasii papæ.

(1) ἠνώθη δὲ τούτῳ. Petro scilicet Mongo. Huic enim, pulso Joanne Tabennesiota, communicavit Acacius, et synodicas ab eo litteras accepit et vicissim ad eum misit, ut docet Liberatus. Cum Petro autem Fullone nunquam communicavit Acacius; imo gloriari solebat quod ejus communioni nunquam sociatus fuisset: cum tamen per hoc quod Petro Mongo communicabat, qui communicator erat Petri Fullonis, ipse quoque Fulloni communicaret, ut scribit Gelasius papa in epistola ad Orientales, quam primus edidit Jacobus Sirmondus.

(2) Τινες τῆς Πέτρου κοινωνίας αὐτοῦς ἀπέκριναν. Cur se isti a communione Petri Mongi sejunxerint, causam non affert Evagrius. Sed et Liberatus in *Breviario*, cap. 18, admodum obscure id refert his verbis: *Igitur Petrus Mongo ab abbate*

VARIORUM.

(1) Ἰλλου. Legendum Ἰλλφ. W. Lowtk.

Καλχηδόνι σύνοδον ἀναφανδὸν ἀναθεματίσαι. Ὅπερ ἂν Hierosolymorum ad eundem Petrum synodicas eius misit. Postea tamen quidam a communione Petri sese abjuxerunt : atque exinde Petrus Chalcedonensem synodum publice anathematizavit. Quæ res cum nuntiata esset Acacio Constantinopoleis episcopo, non mediocriter eum conturbavit. Missi sunt igitur ab Acacio, 350 qui rei veritatem inquirerent. Quibus cum Petrus persuadere vellet, nihil hujusmodi a se factum esse, acta confici curavit, in quibus quidam testati sunt, nihil hujusmodi quod quidem scirent, a Petro factum fuisse.

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΖ'.

Περὶ ὧν ἔγραψε Πέτρος Ἀκάκιῳ δεξαμένῳ τῆν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον.

Οὗτος ὁ Πέτρος, ὡς κόθορνος (4) καὶ παλίμβολος καὶ τοῖς καιροῖς συνδιατιθέμενος, ἤχιστα πρὸς μίαν ἔστιν γνώμη· νῦν μὲν ἀναθεματίζων τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον· νῦν δὲ, παλινωδιῶν λέγων, καὶ ταύτην ψήφοις ἀπάσαις δεχόμενος. Ἐγγράφη τοίνυν ἐπιστολὴν ὁ αὐτὸς Πέτρος πρὸς Ἀκάκιον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρέβδρον, ἐπὶ λέξεως ἔχουσαν οὕτως· Ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος τὴν σὴν ἀγιωσύνην ἀμείψηται, ὑπὸ τε πόων (5) καὶ καμάτων τοσούτων, ὧν περιόδους χρόνων ἐφύλαξας τὴν τῶν ἁγίων Πατέρων πίστιν, ἣν ἀκαταπαύστως κηρύττων ἐβεβαίωσας. Ἐν ἧ καὶ τὸ σύμβολον κείμενον τῶν τῆν ἁγίων Πατέρων εὐρόντες ἀκολούθως, ἐν ᾧ βαπτισθέντες ἐπιστεύσαμεν καὶ πιστεύομεν· ὅπερ καὶ ἐβεβαίωσαν οἱ συνελθόντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ἅγιοι Πατέρες ρν. Ἀκαταπαύστως τοίνυν πάντας ὁδηγῶν, ἤνωσας τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, πείσας ἡμᾶς διὰ μεγίστων ὑποδειγμάτων ὡς οὐδὲν ἔστι παρὰ ταῦτα πεπραγμένον ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ καὶ οἰκουμένηκῃ συνόδῳ τῇ ἐν Καλχηδόνι· γενομένην, συμφωνούσης καὶ βεβαιούσης (m) τὰ τοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγίοις Πατράσιν. Οὐδὲν γὰρ εὐρόντες καινὸν αὐτοτελῶς συνεστήσαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν. Μεμαθήκαμεν δὲ, ὡς τινὲς μονάζοντες φθονοῦντες τῇ ἡμῶν ἀδελφότητι, εἰς τὰς ὑμῶν θείας ἀκοὰς· εἰσήμεγκαν λοιδορίας τινὰς, οὐκ εὐχερῶς μεταγούσας εἰς λύπην τὴν ἡμῶν ὁσιότητα. Καὶ πρῶτον μὲν ὡς τὰ λείψανα τοῦ ἐν ἁγίοις (6) ἡμῶν

Hierosolymorum ad eundem Petrum synodicas suas misit. Postea tamen quidam a communione Petri sese abjuxerunt : atque exinde Petrus Chalcedonensem synodum publice anathematizavit. Quæ res cum nuntiata esset Acacio Constantinopoleis episcopo, non mediocriter eum conturbavit. Missi sunt igitur ab Acacio, 350 qui rei veritatem inquirerent. Quibus cum Petrus persuadere vellet, nihil hujusmodi a se factum esse, acta confici curavit, in quibus quidam testati sunt, nihil hujusmodi quod quidem scirent, a Petro factum fuisse.

CAP. XVII.

De his quæ Petrus scripsit ad Acacium, qui Chalcedonensem synodum suscepit.

Hic enim Petrus, veluti colthurnus quidam ac veterator, et qui temporibus sese accommodaret, in eadem sententia minime perseveravit. Sed nunc Chalcedonensem synodum sub anathemate damnabat : nunc palinodiam canens, eandem omnibus suffragiis amplectebatur. Itaque epistolam scripsit ad Acacium Constantinopolitanum antistitem, quæ ad verbum sic habet : Deus altissimus sanctitati tuæ mercedem rependet pro tantis laboribus ac molestiis, quas per tot annorum curricula sustinisti, sanctorum Patrum fidem conservans : quam quidem assidue prædicans confirmasti. Qua in fide symbolum quoque trecentorum et octodecim sanctorum Patrum recte atque ordine positum invenimus : in quo olim baptizati credidimus, et nunc credimus : quod quidem etiam confirmatum est a centum et quinquaginta sanctis Patribus qui Constantinopoli convenerunt. Tu ergo sine intermissione viam omnibus monstrans, sanctam Dei Ecclesiam adunasti ; quippe qui certissimis argumentis nobis persuaseris, nihil contra hæc actum esse in sanctissima et universali synodo quæ Chalcedone congregata est : utpote quæ cum sanctis Patribus olim Nicææ collectis consentiat, eorumque decreta confirmet. Cum igitur nihil in ea novatum deprehenderimus, ultro ac sponte consensum ac fidem ei accommodavimus. Cognovimus autem monachos

VALESII ANNOTATIONES.

Ammonē et Joannē episcopo Magileos, et ab abbatis monachorum inferioris Ægypti bella passus, et seditione ei in Cesarea basilica ut dicitur facta, anathematizavit synodum Chalcedonensem et tomum papæ Leonis. Et hæc fecit, cum jam scripsisset Acacio et Simplicio, quia communicator eorum esset et sanctæ synodi. Et his ita gestis, abscesserunt quidam a Petri communione, et Romam nuntiaverunt papæ Romano. Quæ cum sint satis obscura, ita exponenda esse mihi videntur. Petrus Mongus, cum in sedem Alexandrinam pulso Joanne restitutus esset, primo quidem simulate egit, et synodicas litteras ad Acacium et ad Simplicium misit, quibus se communicatorem esse Chalced. synodi affirmabat. Eos quoque qui erant ex parte Timothei Salofacioli, in communionem suam admisit, uti testatur Liberatus. Postea vero cum ob hanc simulationem exagitatus esset ab Eutychianis monachis, publice in Ecclesia synodum Chalcedonensem

anathematizavit.

(3) Ἐγγράφῳ τῷ Πέτρῳ. Scribendum mihi videtur πεπραχῶτι. Atque ita legit Niccphorus in cap. 15, lib. xvi.

(4) Πέτρος ὁ κόθορνος. Hunc locum partim ex Nicephoro, partim auctoritate Florentini codicis et Telleriani emendavi. Porro de Petri ingenio nobili ac fraudulento, idem testatur Liberatus his verbis : Sed permansit Petrus in episcopatu, scribens Acacio quia esset synodi communicator, et fallens Alexandrinos quia non communicaret synodo : ita ut quidam communicatorum ejus clerici, monachi et laici, cognoscentes ejus fallaciam, separaverint se ab ejus communione. Et extra collectas facientes non passi sunt nomini ejus communicare.

(5) Ὑπὸ τε πόων. Scribendum est procul dubio ὑπὲρ τε πόων. Pro ἀμείψηται legendum est ἀμείψεται, ut habet codex Tellerianus et Niceph.

(6) Ὡς τὰ λείψανα τοῦ ἐν ἁγίοις. Objectum qui-

VARIORUM.

(m) Συμφωνούσης καὶ βεβαιούσης. Legendum συμφωνούση καὶ βεβαιούση. W. Lowth.

quosdam fraternitati nostræ invidentes, ad sanctissimas aures vestras quædam detulisse convicia, quæ sanctitatem tuam haud facile adversum nos concitare potuerunt. Primum quidem quod sancti Patris nostri et archiepiscopi, beati Timothei reliquias alium in locum transtulerimus. Quod quidem facinus, nec Deo acceptum nec legibus consentaneum **351** est. Deinde ad alterum crimen transiliunt, quod nec verisimile est, et priore illo longe deterius videtur. Quo enim modo sanctam Chalcedonensem synodum anathematizare potuimus, cui credidimus, et quam confirmavimus? Neque vero ignoras, ut arbitror, nec tuam latet sanctitatem quanta sit æmulatione ac levitate populorum nostrorum, et monachorum novis rebus studentium. Qui conjuratione facta cum quibusdam malevolis hominibus qui ab Ecclesia recesserunt, populum secum avellere conantur. At nos precatationibus vestris adjuti, rationem excogitavimus quæ huic malo mederetur; nec sanctam Chalcedonensem synodum ullatenus offenderet; quippe qui sciamus, nihil in ea novi gestum esse. Atque ut persuade-

A Πατρός τοῦ μακαρίου ἀρχιεπισκόπου Τιμοθέου μετ-
 τνήκαμεν εἰς ἕτερον τόπον. Ὅπερ πρᾶγμα οὕτε
 Θεῷ, οὕτε νόμοις πρέπον ἐστίν. Καί ἐπὶ τούτοις εἰ;
 ἕτερον μετεπήδησαν ἀσύστατον καὶ τοῦ προτέρου
 χεῖρον. Πῶς γὰρ ἀναθεματίζειν εἴχομεν τὴν ἐν Καλ-
 χηδόνι ἁγίαν σύνοδον ἢ πιστεύσαντες ἐθεβαιώσαμεν :
 Οὐκ ἀγνοεῖται δὲ, οὐδὲ ἔληθε τὴν ὑμῶν θεοφιλεῖαν
 τῶν παρ' ἡμῖν λαῶν ὁ ζῆλος, καὶ ἡ ἐλαφρία, καὶ
 τῶν νεωτερίζειν ἐθελοκάρως τῆς Ἐκκλησίας
 ἀποσχιρτήσασαι, τοὺς λαοὺς ἀποσπᾶν ἐπιχειροῦσι.
 Καὶ διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν ἐσκεψάμεθα λόγον (7)
 Θεραπείας ἐχόμενον, μηδὲν βλάπτοντα τὴν ἁγίαν
 σύνοδον τὴν ἐν Καλχηδόνι, εἰδότες οὐδὲν κακὴν ἔχειν
 αὐτῇ πεπραγμένον. Καὶ πρὸς πειρασμῶν τῶν ἀπε-
 ράτων καὶ ἀπολογίαν, τοὺς ἐπισυνελθόντας ἡμῖν (8)
 τοῦτο λέγειν πεποιθήκαμεν. Καὶ τοῦτο μὲν (9) πολὺς
 γενόμενος, ταχέως ἐκώλυσα. Γνωρίζω δὲ τῇ ὑμῶν
 ἀγιωσύνῃ, ὡς καὶ μέχρι νῦν οὐ παύονται οἱ τὰ ζιζά-
 νια σπείροντες ἀεὶ μονάζοντες, ὄργανα ἑαυτοῖς ἐγκα-
 ταμίξαντες τινῶν μοναστηρίων (10) ποτὲ μὴ οἰκη-
 σάντων, καὶ περιέρχονται ψήμας θρῆσκοντες διαφθ-

VALESII ANNOTATIONES.

dem sibi dicit hoc crimen Mongus, quod reliquias Timothei Salofacioli in alium locum transtulisset. Sed id factum nec excusat, nec negat; hoc solum dicere contentus, istud facinus coram Deo et coram hominibus impium esse. Quippe humanæ leges sepulcrorum violatores graviter puniunt. Certe Victor Tunonensis in *Chronico* de Mongo ita scribit: « Post consulatum Zenonis tertium, qui confestim favore Zenonis principis, synodum Chalcedonensem de pulpito coram populis damnat. Nomina Proterii et Timothei Salafatiati de ecclesiasticis diptychis tollit; et Dioscori et Aluri, qui Proterium interfecit, scribit: corpusque Timothei Salafatiati de ecclesia ejiciens, in loco deserto foras civitatem projecit. » Idem quoque testatur Liberatus in *Breviario*, cap. 18, his verbis: « Sed et Petrum Alexandrinum anathematizantem synodum Chalcedonensem et tomum papæ Leonis, qui sublato nomine Proterii et Timothei catholici de diptychis, Dioscori et Timothei Aluri nomina scripsit: qui ejusdem Timothei catholici corpus de terra levavit, et foras projecit, qui inter episcopos catholicos sepultus fuerat, miris eum laudibus prosecutus est Acacius, de quo se tanta crimina antea meminerat retulisse. » Denique Felix papa, in sententia damnationis adversus Acacium, id ipsum diserte confirmat: ut jam de hujus facinoris veritate dubitari non possit.

(7) Ἐσκεψάμεθα λόγον. Varie hunc locum exposuerunt interpretes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Libellum considerate concinnavimus, mali hujus medelam habentem; Christophoronus autem hoc modo: Litteras hasce excogitavimus, quæ huic malo remedio sint.* Joannes vero Langus, Nicephori interpres ita transtulit. *Re deliberata, rationem quæ mederi malo imminenti posset, invenimus.* Ex his tribus interpretationibus, secunda quidem penitus respuenda est: prima autem ac tertia ferri possunt. Commodius tamen mihi videtur, λόγον orationem interpretari, seu sermonem ad populum, quem Petrus habuit in Ecclesia tunc cum acta ecclesiastica confici jussit coram legalis Acacii, de quibus supra locutus est Evagrius.

(8) Τοὺς ἐπισυνελθόντας ἡμῖν. Joannes Langus hunc locum ita vertit: *Fecimus ut ab iis qui nobiscum conventus agunt, ista dicerentur.* Musculus vero sic interpretatur. *Eos qui ad nos venerunt,*

hoc idem dicere fecimus. Christophoroni autem interpretatio sic habet: *Tum ut illi qui nobiscum una accersebantur* [sic quidem edit. Paris. puto tamen Valesium scripsisse *accensebantur*. Christophoroni quidem interpretatio juxta editionem Coloss., anno 1612, exhibet *versabantur*], *pro defensione idem ipsum dicerent, effecimus.* Verbum igitur ἐπισυνελθόντας nihil aliud significare existimarunt, quam *συνελθόντας*. Ego vero per vocem ἐπισυνελθόντας intelligi puto clericos et laicos partis Timothei Salofacioli, qui aggregati erant Pero Mongo jussu Zenonis Augusti. Nam imperator Zeno suasu et consilio Acacii, scripserat Apollonio Augustali et Pergamio duci, ut pellerent quidem Joannem Talaiam, inthronizarent autem Petrum, suscipientem Henoticon et clericos Timothei catholici, ut scribit Liberatus in *Breviario*, cap. 18. Scripserat etiam Zeno litteras ad Petrum Mongum, quibus ei mandabat, ut clericos partis Timothei ipsi consentientes susciperet, quemadmodum idem Liberatus affirmat his verbis: *Et quidem Petrus inthronizatur ab omnibus. Scriptum est ab imperatore, ut consentientes susciperet eos qui erunt a parte Timothei catholici.* Id est, tam clericos, quam laicos, qui Zenonis edicto consentire voluissent. Hos igitur, cum ecclesiastica acta conficeret Petrus Mongus, quibus Acacio probaret se Chalcedonensem synodum nunquam damnasse, testes adhibuit, fecitque ut testimonio suo confirmarent, Chalcedonensem synodum nunquam a Petro fuisse damnatam. Eorum porro testimonium fide dignum videbatur, eo quod fuisset ex parte Timothei catholici, qui synodum Chalcedonensem perpetuo defenderat. Vide caput 16, in fine, ex quo hæc intelligenda sunt. De hisdem loquitur Felix papa in sententia damnationis adversus Acacium, ubi ait: *Quid enim sunt aliud, qui post obitum sanctæ memoriæ Timothei, ad Ecclesiam sub Petro redeunt, etc.*

(9) Καὶ τοῦτο μέρ. Id est, crimen illud quod a malevolis quibusdam mihi objiciebatur: Chalcedonensem scilicet synodum a me rejici atque damnari.

(10) Τινῶν μοναστηρίων. Jampridem viri docti μοναστήρια emendarunt, quomodo etiam legitur apud Nicephorum.

ρους καθ' ἑμῶν, καὶ κατὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τοῦ Χριστοῦ εἰρήνης, καὶ μηδὲν ἡμᾶς συγχωροῦντες κανονικῶς; καὶ προπόντως τῆ ἀγία τοῦ Θεοῦ καθολικῆ Ἐκκλησίᾳ πράττειν· παρασκευάζοντες τοὺς παρ' ἡμῶν λαοὺς μᾶλλον ἀρχεῖν ἡμῶν ἢ περὶ πείθεσθαι ἡμῖν, καὶ θέλουσι ποιεῖν ὅσα μὴ πρέπει Θεῷ. Πιστεύομεν δὲ ὡς ἡ ὑμῶν ἀγιστοσύνη διδάξει πάντα τὸν θεοδότητον δεσπότην τῆς οἰκουμένης, καὶ παρασκευάσει, ὥστε τύπον αὐτοῖς παρασχεθῆναι παρὰ τῆς αὐτοῦ γαληνότητος, τὸν δέοντα περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης, πρεπούσης Θεῷ τε καὶ βασιλεῖ· ὥστε πάντας ἐν τούτοις κατευνάξειν.

populus qui nobis commissus est, imperet potius quam obediat nobis. Omnia denique moliantur quæ Deo indigna sunt. Verum sanctitatem vestram sacratissimo imperatori cuncta suggesturam esse confidimus, perfecturamque, ut ab illius clementia competens forma istis tribuatur, pro ecclesiastica pace, quæ Deo et imperatore digna est: adeo ut omnes iis quæ statuta fuerint, acquiescant.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ὅπως Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρεὺς πείθει Φήλικα τῷ πάπᾳ Ῥώμης καθυλρεῖν Ἀκακίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως πῆμψαι.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ ἐν Ῥώμῃ πεφευγὼς, Φήλικα τὸν μετὰ Σιμπλικιον (n) τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον πρηνώχλει περὶ τῶν παρὰ Πέτρου γενομένων, καὶ πείθει, ὡς Ζαχαρίας λέγει, καθαιρετικῶν Ἀκακίῳ διαπεμφθῆναι παρὰ τοῦ αὐτοῦ Φήλικος τῆς πρὸς Πέτρον ἕνεκα κοινωνίας. Ὅπερ ὡς ἀκανονίστως γενόμενον (11), καθὼς ἱστορεῖται τῷ αὐτῷ Ζαχαρίᾳ (ἐπιδε-

remus et satisfaceremus simplicioribus, curavimus ut idem diceretur ab iis qui una nobiscum conventus agunt. Atque id quidem, cum totus co incubuissem, celeriter compressi. Cæterum sanctitate tuam certiorum facio, ne nunc quidem cessare monachos, qui zizania serunt, sibi que quosdam, qui nunquam monasteria incoluerunt, tanquam seditionis instrumenta adjungunt: et hac illac discursantes, varios rumores contra nos et contra pacem Ecclesiæ Christi disseminare. Nec permittunt ut quidquam regulariter, et prout decet, in sancta Dei Ecclesia geramus: id agentes, ut

interca Joannes qui Romam confugerat, Felicem Romanæ urbis episcopum qui Simplicio successerat, de rebus a Petro gestis assidue interpellare non cessabat. Tandemque ei persuasit, sicut a Zacharia proditum est, ut sententiam depositionis mitteret ad Acacium, eo quod Petro communicaret. Cui quidem sententiæ, ut quæ non ex præscripto cano-

B

352 CAP. XVII.

Quomodo Joannes Alexandrinus episcopus Felici papæ persuaserit, ut depositionis libellum mitteret Acacio Constantinopolitano.

Interea Joannes qui Romam confugerat, Felicem Romanæ urbis episcopum qui Simplicio successerat, de rebus a Petro gestis assidue interpellare non cessabat. Tandemque ei persuasit, sicut a Zacharia proditum est, ut sententiam depositionis mitteret ad Acacium, eo quod Petro communicaret. Cui quidem sententiæ, ut quæ non ex præscripto cano-

VALESII ANNOTATIONES.

(11) Ὁς ἀκανονίστως γενόμενον. In damnatione ac depositione Acacii, duo maxime reprehendebant Græci. Primum quod in synodo damnatus ac depositus non fuisset: sed solus Felix papa nomen suum sententiæ depositionis præfixisset. Alterum, quod nec convictus, nec discussus juxta ecclesiasticas regulas, damnationis sententiam excepisset. Priori quidem objectioni ita respondebant Romani: non opus fuisse nova synodo ad condemnandum Acacium. Omnes enim sectatores et communicatores hæreticorum, qui speciali sententia olim condemnati sunt, simul cum eisdem hæreticis damnatos intelligi. Ita Gelasius papa in epistola ad Orientales, quam primus edidit Jacobus Sirmundus, in *Gestis de nomine Acacii*. Scio quid respondeat Baronius ad annum Christi 484, cap. 21, Gelasium scilicet loqui de œcumenica synodo. Sed pace ejus dixerim, hæc responsio non satisfacit. Neque enim Græci in hoc negotio discrimen ullum faciebant inter generale ac particulare concilium. Sed generaliter affirmabant Acacium nulla in synodo specialiter ob ipsum congregata fuisse damnatum. Sic enim scribit Gelasius papa in epistola supra memorata, Orientales alloquens his verbis: *An de uno dolet Acacio, quod speciali synodo non fuerit confutatus; cum proprium crimen suis litteris ipse detexerit, nec audiri debuisset jam sponte confessus; et de tantis pontificibus catholicis non dolet sine ulla discussione seclusis*. Fatetur ingenue Gelasius papa Acacium in nulla speciali synodo convictum atque auditum fuisse. Certe ex duabus synodis Romanis, in quibus damnatus est Acacius, neutra ipsius causa congregata est. Sed prior quidem ob Vitalem ac Miscum

legatos sedis apostolicæ collecta est: in qua Vitalis quidem ac Misenus damnati: Petrus vero Alexandrinus et Acacius, perstricti tantum obiter ac notati, ut docet Evagrius paulo infra. Posterior vero, causa Antiochenæ Ecclesiæ collecta est eodem anno, ut docet Felix papa in Epistola synodica ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes. Qua in synodo Petrus quidem Antiochenus præcipue, ac προσηγορευμένος; damnatus est; qui pulso Calendine sedem Antiochenam invaserat. Petrus vero Alexandrinus, et Acacius Constantinopolitanus, ut socii et communicatores ejusdem Petri damnati sunt, ut subscriptio eidem epistolæ subjecta declarat: *Candidus Tiburtinæ civitatis episcopus, Petro Alexandrinæ Ecclesiæ pervasori, et Acacio quondam Ecclesiæ Constantinop. necnon etiam Petro Antiocheno, ab episcopi et Christianorum numero olim jure et merito segregatis, omnibusque sequacibus eorum, sequens auctoritatem sedis apostolicæ, omnium nostrum, juxta Ecclesiæ statum, catholica deliberatione prolata, anathema dicens subscripsi, etc.* Quod vero Felicem papam, solum ei sententiæ nomen suum præfixisse querebantur Græci, huic objectioni ita respondet Felix in epistola supra citata, his verbis: *Unde nunc causa Antiochenæ Ecclesiæ apud B. Petrum apostolum collecti, rursum dilectioni vestram morem qui semper apud nos obtinuit, properavimus indicare. Quoties intra Italiam propter ecclesiasticas causas præcipue fidei colliguntur Domini sacerdotes, consuetudo retinetur, ut successor præsulum sedis apostolicæ, ex persona cunctorum totius Italiæ sacerdotum, juxta sollicitudinem sibi Ecclesiarum om-*

VARIORUM.

(n) Φήλικα τὸν μετὰ Σιμπλικιον. Post Simplicii mortem Anastasius ait sedem vacasse dies vi, quod et in variis catalogis nostris legitur: sed interponitium fuisse tantum dierum quinque recte scri-

psit auctor Chron. Vit. pontif. Sanctum enim Felicem hujus nominis III natione Romanum, die sexta mensis Martii ordinatum esse, ex ejus sedis duratione constat. (Ant. Paci, ad ann. 485, n. 3.)

num lata esset; tradita enim est Acacio a quibusdam monachis Acœmitensis ut vocant monasterii; non acquievit Acacius. Atque hæc quidem scripta sunt a Zacharia in hunc modum. Porro Zacharias nihil eorum quæ tunc gesta sunt, explore cognum habuisse mihi videtur, sed ea duntaxat quæ auditione acceperat, mutila atque imperfecta nobis retulisse. Ego vero totius rei seriem accurate exponam. Cum libelli a Joanne Felici porrecti essent adversus **353** Acacium, ut qui illicite Petro communicaret et alia quædam gereret contra sacrorum canonum præscriptum, Felix Vitalem ac Misenum episcopos ad Zenonem misit, poscens ut Chalcedonensis synodus firmaretur, et Petrus tanquam hæreticus expelleretur: utque Acacius Romam mitteretur, rationem redditurus eorum quæ Joannes, cujus toties mentionem fecimus, ei objiciebat.

CAP. XIX.

De Cyrillo præposito monasterii Acœmitensium, quomodo Romam ad Felicem quosdam direxerat, incitans illum ut ea quæ adversus fidem commissa erant, ulcisceretur.

Sed priusquam isti ad urbem regiam venissent, Cyrillus Acœmitensium monachorum præpositus, quosdam cum litteris ad Felicem misit, de ejus cunctatione conquerens, cum tam gravia adversus rectam fidem committerentur. Felix itaque ad Mi-

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁰ τούτοις. Sic etiam Stephanus: lege tamen, τούτους.

VALESH ANNOTATIONES.

nium competentem, cuncta constituat. Idem ante Felicem dixerat Julius papa in epistola ad Orientales, quam refert Athanasius in *Apologetico*. Jam vero quod spectat ad secundam objectionem Orientalium, de Acacio sine ulla discussione damnato, satis responsum est a Gelasio papa in epistola ad Orientales, cujus verba supra protulimus.

(12) *Λιθέλλων ἐπιδοδομένων τῷ Φήλικι.* Jam quidem antea Joannes Tabennesiota, cum ex sede sua dejectus fuisset, Romam veniens, Simplicium papam appellaverat. Libellum tamen ei non obtulit; sed tantum suasit, ut pro sua causa ad Acacium scriberet. Quod quidem prompto ac libenti animo fecit Simplicius papa. Acacius vero, acceptis Simplicii litteris, respondit se Joannem quidem episcopum Alexandriæ minime agnoscere. Petrum vero Mongum in communionem suscepisse jussu Zenonis Augusti. Quibus litteris graviter commotus Simplicius rescripsit Acacium non recte neque ordine egisse, qui Petrum communi amborum sententia damnatum, in communionem recepisset. Camque Joannes Simplicio papæ libellum pararet offerre varia in Acacium crimina continentem, Simplicius interim morte præventus est, antequam Acacius postremis ejus litteris respondisset, ut scribit Liberatus in *Breviario*. Sed cum Felix in locum Simplicii subrogatus fuisset, Joannes libellum, quem Simplicio ante paraverat porrigendum, obtulit Felici papæ. Qui mox per Vitalem ac Misenum episcopos, libellum citationis misit ad Acacium, mandans ut quamprimum Romam veniret, coram apostolica sede libello Joannis episcopi responsurus, ut legitur in *Gestis de nomine Acacii*, et in libello citationis ad Acacium transmissio. Libellus quidem citationis sic incipit: *Episcopali diligentia commonente debuérat dilectio tua, eccle-*

*Α δὲ ὁκασι γὰρ ἐνοιὶ τῶν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀκοιμητῶν κλυομένων τὸν μοναστικὸν μετιόντες βίον), ὁ Ἀκάκιος; οὐ προσήκατο. Καὶ ταῦτα μὲν Ζαχαρίας γέγραπται. Δοκεῖ δέ μοι μὲν τῶν ἐπὶ τοῦτο πραχθέντων εἶδέναι· μόνον δὲ ἀκοὴν ἠκρωτηριασμένην ἀφηγήσασθαι. Ἐγὼ δὲ τῶν γεγενημένων τὴν ἀκριβείαν ἐρχομαι λέξων. Λιθέλλων ἐπιδοδομένων πρὸς Ἰωάννου τῷ Φήλικι (12) κατὰ Ἀκακίου, ὡς ἀθέσμως Πέτρου κοινωνούντος, καὶ περὶ ἐτέρων ἀκανονίστως παρ' αὐτοῦ γινόμενων, στέλλονται πρὸς τοῦ Φήλικος παρὰ τὸν Ζήνωνα (13) Βιτάλιος καὶ Μισίνος ἐπίσκοποι, ἐφ' ᾧ τὴν ἐν Καλχιδόνι σύνοδον κρατεῖν, ἀπελαθῆναι τε τὸν Πέτρον ὡς αἱρετικόν, καὶ Ἀκάκιον πεμφθῆναι πρὸς τὸν Φήλικα, περὶ ὧν Ἰωάννης οὐ πολλάκις ἐμνήσθημεν ἐνάγοι, τὰς εὐθύνας παρ-
B ἔξοντα.*

ΚΕΦΑΛ. 10^ο.

Περὶ Κυρίλλου ἡγουμένου μονῆς τῶν Ἀκοιμητῶν, ὅπως πρὸς Ῥώμην ἀπέστειλε πρὸς Φήλικά τινας, ἐνάγων αὐτὸν πρὸς ἐκδίλησιν τῶν τολμωμένων κατὰ τῆς πίστεως.

Πρὶν ἢ δὲ τούτοις ⁷⁰ φθῆναι τὴν βασιλείαν (14), Κύριλλος ὁ τῶν Ἀκοιμητῶν (15) καλουμένου ἡγούμενος, στέλλει πρὸς Φήλικα, καταμεμφόμενος τὴν βραδυτητα, τηλικούτων κατὰ τῆς ὁρθῆς πίστεως ἀμαρτανομένων· καὶ γράφει Φήλικε τοῖς περὶ Μισί-

C *siasticum morem secuta, quid responsio sanctæ memoriæ prædecessoris mei per virum devotum Uranium subdiaconum apud clementissimum principem: quid apud te quoque litteræ ipsius in causa Alexandrinæ Ecclesiæ profuerint, indicare. Ubi obiter scribendum esse moneo, Uranium subadjunam.* Sic enim dicitur in *Gestis de nomine Acacii*: *Joannes æconomus catholicus a catholicis ordinatur episcopus. Qui cum de consuetudine majorum ad apostolicam sedem synodica per Isidorum presbyterum et Petrum diaconum scripta misisset, superveniente Uranio subadjuna, et contra Joannem jam episcopum sacra principis deferente, ab episcopatus illius confirmatione papa suspensus est, etc.*

(13) *Πρὸς τοῦ Φήλικος παρὰ τὸν Ζήνωνα.* Transposita sunt vocabula; quæ sic restituo: *Στέλλονται παρὰ τοῦ Φήλικος πρὸς τὸν Ζήωνα.*

(14) *Πρὶν ἢ δὲ τούτοις φθῆναι τὴν βασιλείαν.* Hunc Evagrii locum exposuit Nicephorus, his verbis: *Πρὶν ἢ δὲ Βιτάλιον καὶ Μισίνον τοὺς ἐκ Ῥώμης ἤκοντας φθάσαι τὴν βασιλεύουσαν, etc.* Id est, *Priusquam Vitalis ac Misenus Roma missi, in urbem regiam adventassent, etc.* Scribendum igitur est in Evagrío, *πρὶν ἢ δὲ τούτους φθῆναι τὴν βασιλείαν.* Sic enim Evagrius vocare solet Constantinopolim: ut infra, cap. 25.

(15) *Ὁ τῶν Ἀκοιμητῶν.* Duo erant monasteria Constantinopoli, quæ Ἀκοιμητῶν vocabantur, Bassiani scilicet ac Dii. Et Bassiani quidem ac Dii vocabulum a conditoribus suis sumpserant, Acœnitarum vero nomen illis inditum est, propterea quod noctu atque interdii divinas laudes celebrarent, alternis vicibus sibi succedentes; adeo ut insomnes esse viderentur. Sic olim in Galliis jugis laus in quibusdam monasteriis viguisse dicitur.

νον, μηδὲν πράξει πρὶν τῷ Κυρίλλῳ συντόχοιεν, καὶ ἅπαρ' αὐτοῦ τὸ πρακτέον μαθοῖεν.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Περὶ ὧν ἔγραψε Φήλιξ πρὸς Ζήνωνα, καὶ αὐτὴν ἀλλὴν Ζήνων πρὸς Φήλικα.

Γεγόνεσι πρὸς αὐτοὺς καὶ ἕτερα πρὸς τοῦ Φήλικος ὑπομνηστὴν κ' (16), καὶ πρὸς τὸν Ζήωνα γράμματα περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου, καὶ τοῦ ἐν Ἀφρικῇ διωγμοῦ (σ) τοῦ κατὰ Ὀνώριχον. Ἐπέσειλα δὲ καὶ πρὸς Ἀκάκιον. Πρὸς δὲ τὸν Ζήωνα ἀντέγραφε, μίτην τὸν Ἰωάννην αὐτὸν διαταράξει, διομοσάμενον μὲν μηδαμῇ μηδαμῶς παριέναι διὰ τοῦ θρόνου τῆς Ἀλεξανδρείων. παραβάντα δὲ, καὶ τὰ ὠμοσμένα ἀλογήσαντα, πᾶσαν ἱεροσουλὴν ἐργάσασθαι· καὶ Πέτρον δὲ μὴ ἀθασανίστως προχειρισθῆναι, ἀλλ' αὐτοχειρίᾳ ὑπογράψαντα δέχεσθαι τὴν πίστιν τῶν τριακωσίων δεκαοκτῶ ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων, ἧτις καὶ ἦ ἐν Καλχηδόνι ἅγια σύνοδος ἠκολούθησε, καὶ ταῦτα γέγραπται ἐπὶ ὀνόματι· Ὁφείλειν ἀσφαλῶς ἔχειν (17), καὶ τὴν ἡμετέραν εὐσέθειαν, καὶ τὸν προλεχθέντα ἀγιώτατον Πέτρον, καὶ πάσης τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, τὴν Καλχηδονέων (18) ἀγιωτάτην σύνοδον δέχεσθαι καὶ σέβειν, ἧτις συνίστη τῇ πίστει τῇ ἐν τῇ Νικαίᾳ συνόδῳ. Ἐμφέρονται τοῖς τε πεπραγμένοις (19) ἐπιστολαὶ παρὰ τοῦ Κυρίλλου τοῦ λεχθέντος, καὶ ἑτέρων ἀρχιμανδριτῶν τῆς βασιλείδος, καὶ παρὰ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κλίματος πρὸς Φήλικα, κατὰ Πέτρον ὡς αἰρετικοῦ, καὶ τῶν κοινωνοῦντων αὐτῷ. Οἱ καὶ διήλεγξαν (20) οἱ ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ἀκομήτων ἀφ' ἑαυτῶν πρὸς Φήλικα, τοὺς περὶ Μισίνον, ὡς μέχρι τῆς αὐτῶν παρουσίας τῆς ἀνά τὸ Βυζάντιον, ἐν παραβύτιῳ Πέτρος ἐν ταῖς ἱεραῖς δέλτοις ἀνεγινώσκετο, καὶ ἐξ ἐκεῖνου ἕως νῦν ἀναφανδόν· καὶ οὕτως τοὺς περὶ Μισίνον κοινωνῆσαι. Καὶ ἡ ἐπιστολὴ δὲ τῶν Αἰγυπτίων, τὰ αὐτὰ περὶ Πέτρον ἔλεγε· καὶ ὡς Ἰωάννης μὲν ὀρθόδοξος ὢν, ἐνθάσμως χειροτόνητο· Πέτρος δὲ ὑπὸ δύο καὶ μό-

senum et collegas ejus scripsit, ne quidquam agerent, priusquam cum Cyrillo essent collocti, et ab eo quid agendum esset didicissent.

CAP. XX.

De iis quæ Felix ad Zenonem, et Zeno ad Felicem scripsit.

Scripsit etiam Felix alias ad eosdem commonitorias. Litteras quoque dedit ad Zenonem, quibus eum commonebat, tum de Chalcedonensi synodo, tum de persecutione quæ in Africa excitata fuerat ab Hunerico. Scripsit item ad Acacium. Imperator autem Zeno rescripsit Felici, frustra illum perturbatum esse verbis Joannis, quippe qui olim quidem jurasset se Alexandrinam sedem nullo unquam modo ambiturum esse : postea vero neglecto Bjurejurando, nullum non sacrilegii genus admisisset. Petrum porro non absque diligenti examine promotum fuisse : quippe qui propria manu subscripsisset, amplecti se fidem trecentorum atque octodecim sanctorum Patrum qui Nicæam 354 olim convenerunt : quam fidem Chalcedonensis quoque synodus comprobavit. Verba epistolæ Zenonis hæc sunt : Pro certo habere debes, et pietatem nostram, et supra memoratum sanctissimum Petrum, et universas sacrosanctas Ecclesias, sanctissimum Chalcedonense concilium amplecti atque venerari, quod cum fide concilii Nicæni prorsus consentit. In iisdem actis leguntur epistolæ tum Cyrilli supra memorati, et aliorum archimandritarum urbis regię, tum episcoporum et clericorum CÆgyptiacæ diœcesis, ad Felicem scriptæ, de Petro tanquam hæretico, et de iis qui Petro communicabant. Porro monachi Acœmitensis monasterii, cum ad Felicem venissent, Misenum ac Vitalem accusarunt, quod ante adventum quidem illorum in urbem regiam, Petri nomen in sacris diptychis occulte recitaretur : exinde vero publice recitari cœpisset ; atque ita Misenus ac Vitalis ei communicassent. Ægyptii vero in suis litteris tum ista

VALESI ANNOTATIONES.

(16) Ὑπομνηστικά. Nicephorus hæc commonitoria (sic enim Latini vocant, quæ Græcis dicuntur ὑπομνηστικά) ad Zenonem imperatorem scripta esse existimavit. Verum Evagrius ad Vitalem ac Misenum sedis apostolicæ legatos ea scripta fuisse dicit. Certe commonitoria ad legatos et hujusmodi personas mitti solebant, non autem ad imperatorem Romanum. Erant enim quasi mandata et instructiones, quas studiose observare debebant legati.

(17) Ὁφείλειν ἀσφαλῶς ἔχειν. Rectius apud Nicephorum scribitur ὀφείλεις, id est, pro certo habere debes.

(18) Καλχηδονέων. In optimo codice Florentino scriptum inveni, Καλχηδοναίων· quomodo etiam alibi scriptum habet idem codex, ut supra notavi. Sane veteres nummi eam scripturam confirmant, et auctor etymologici in voce Καλχηδών.

(19) Ἐμφέρονται τοῖς τε πεπραγμένοις. Assentior Henrico Savilio, qui in codice suo emendavit, ἐμφέρονται τε τοῖς τε πεπραγμένοις. Sed probare non possum interpretationem Christophoroni, qui hunc locum ita vertit : *Exstant præterea in actis ejusdem concilii*, etc. Neque enim Evagrius ullius concilii mentionem facit, sed collectionem dumtaxat epistolarum recenset, quæ ad causam Acacii pertinebant. Putavit scilicet Christophoronus, ex eo quod actorum mentionem ab Evagrione fieri viderat, statim consequi, ut hæc in concilio acta fuerint. Verum non ita perpetuo se res habet. Acta enim simpliciter vocari possunt quæcumque in aliquo negotio gesta sunt, etiamsi nullum concilium aut iudicium intervenerit.

(20) Οἱ καὶ διήλεγξαν. Delendus est articulus postpositivus, quem nec Nicephorus agnoscit.

VARIORUM.

(σ) Τοῦ ἐν Ἀφρικῇ διωγμοῦ. Cœpta est persecutio Africana anno 485. Duo illic edicta emisit Hunnericus adversus catholicos : primum die Ascen-

sionis Dominicæ anni 483 ; secundum vi Kal. Martias anni 484. (Ant. Pagi.)

quæ dixi, de Petro referebant: tum quod Joannes A
quidem qui erat orthodoxus, legitime ordinatus
fuisset: Petrus autem a duobus solum episcopis,
eamdem cum illo hæresim profitentibus, creatus
esset: et quod post Joannis fugam, omni supplicio-
rum genere vexati fuissent orthodoxi. Atque hæc
omnia Acacium didicisse per quosdam, qui ab urbe
eumdem Acacium, Petri administrum atque adiutorem in omnibus deprehendi.

CAP. XXI.

*Quomodo Symeones monachus Acæmitensis, Romam
veniens, legatos Ecclesiæ Rom. qui Constantinopoli
tenerant, coarguit, quod cum hæreticis commu-
nicassent; et quomodo legati et omnes commu-
nicatores Petri, a Romanis depositi sint.*

Auxit ista non mediocriter Symeones monachus
Acæmitensis, Romam a Cyrillo missus. Hic enim
Misenum ac Vitalem coarguit, quod hæreticis com-
municassent, Petri nomine in sacris Diptychis B
publice recitato: atque ita multos ex simplicioribus
in fraudem inductos esse ab hæreticis, cum
dicerent Petrum a Romana etiam sede susceptum
esse in communionem. Adjectis etiam Symeones
Misenum ac Vitalem, cum variæ quæstiones propo-
sitæ essent, 355 noluisse unquam colloqui cum
ullo orthodoxorum, aut litteras eis tradere, nec
quidquam eorum quæ contra rectam fidem tenta-
bantur, examinare. Inductus est etiam Sylvanus
presbyter, qui una cum Miseno ac Vitale versatus
fuerat Constantinopoli, qui monachorum dicta suo
testimonio confirmavit. Lecta est præterea Acacii
ad Simplicium epistola, in qua Acacius Petrum
jampridem depositum fuisse dicebat, cumque C
noctis filium esse. His de causis, Misenus ac Vitalis
sacerdotio pulsus, et a mystica communionem remoti
sunt, cum universa synodus ita ad verbum pro-
nuntiasset. Petrum hæreticum, qui olim sacræ
sedis decreto damnatus, excommunicatus et ana-
thematizatus est, Ecclesia Romana non recipit. Cui
etiã nihil aliud objiceretur, vel hoc unum suffi-
ceret, quod ab hæreticis ordinatus, orthodoxis
præesse non potuit. Istud quoque complectebatur

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.
Συμεώνης μοναχός μονής τῶν Ἀκοιμήτων, εἰς
Ῥώμην κατελθὼν, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπό-
λει ἀποσταλέντας ἐπισκόπους παρὰ Ῥωμαίων
διήλεγξε κοινωπήσαντας τοῖς αἰρετικοῖς· καὶ
ὡς αὐτοὶ τε καὶ οἱ κοινωπήσαντες Πέτρου, καὶ
Ῥωμαίων καθήρεθσαν.

Ἐπηύξησε δὲ ταῦτα Συμεώνης μοναχός τῶν Ἀκοι-
μήτων ὁ παρὰ Κυρίλλου σταλείς. Διήλεγξε γὰρ τοὺς
περὶ Μισίων καὶ Βιτάλιον κοινωπήσαντας τοῖς αἰ-
ρετικοῖς, διαβόηδην ἐκφωνηθέντος τοῦ ὀνόματος
Πέτρου ἐν τοῖς ἱεροῖς Διπτύχοις, καὶ ταύτη ὑπαρ-
χθῆναι πολλοὺς τῶν ἀπλουστέρων ὑπὸ τῶν αἰρετι-
κῶν, λεγόντων δεχθῆναι τὸν Πέτρον καὶ πρὸς τοῦ
τῆς Ῥώμης θρόνου. Καὶ πρὸς πεύσεις δὲ διαφόρους
ἔλεγεν ὁ Συμεώνης, μὴ ἀνασχέσθαι τοὺς περὶ Μι-
σίων ἐντυχεῖν ὀρθοδόξῳ τινι, ἢ γραμμάτων ἀπόδο-
σιν ποιήσασθαι, ἢ τι τῶν τολμωμένων κατὰ τῆς
ὀρθῆς πίστεως ἀκριβῶσαι. Παρήχθη καὶ Σιλβανός
πρεσβύτερος, συνὼν Μισίων καὶ Βιταλίων ἀπὸ τῆν
Κωνσταντίνου, ὃς τῆν τῶν μοναχῶν φωνὴν ἐπεθε-
βλίωσεν. Ἀνεγνώσθη καὶ Ἀκακίου ἐπιστολὴ πρὸς
Σιμπλίχιον (22), λέγουσα πάλαι καθήρησθαι Πέτρον,
καὶ οὐδὲν νυκτὸς καθεστάναι. Καὶ ἐπὶ τούτοις τῆς
ἱερωσύνης ἀπεκινήθησαν, καὶ τῆς ἀχράντου κοινω-
νίας ἐχωρίσθησαν Μισιόνος τε καὶ Βιτάλιος, πάσης
τῆς συνόδου ψηφισαμένης ἐπὶ λέξεως ταῦτα· Πέτρον
τὸν αἰρετικὸν τὸν καὶ πάλαι τῇ ψήφῳ τῆς ἱερᾶς καθ-
έδρας κατακρίθῆντα (p), ἀποκηρυχθέντα τε καὶ
ἀναθεματισθέντα, ἢ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ οὐ δέχεται.
Ἦτινι εἰ καὶ μὴ ἄλλο τι ἀντιτίθετο, τοῦτο ἤρ-
κεσεν¹, ὅτι ἀπὸ αἰρετικῶν χειροτονηθεὶς, τῶν ὀρ-
θοδόξων ἡγεῖσθαι οὐκ ἰδύνατο. Περιέχει δὲ καὶ
τοῦτο Ἀκάκιον δὲ τὸν τῆς (23) Κωνσταντινουπόλεως

VARIAE LECTIONES.

¹ C. C. ἤρκεσεν ἄν.

VALESII ANNOTATIONES.

(21) Ἰπὸ δύο μόνων ἐπισκόπων. Ab uno epi-
scopo, coque hæretico Mongum ordinatum esse re-
liqui omnes scribunt. Ita Acacius in epistola ad
Simplicium papam, et Felix in epistola synodica ad
omnes monachos et archimandritas Constantinopoli
et in Bithynia consistentes. Idem etiam testatur
Theophanes in *Chronico*, pag. 207; et Gelasius in
Gestis de nomine Acacii. Liberatus tamen a pluri-
bus ordinatum dicit Petrum, licet numerum eorum
non exprimat.

(p) Πάλαι τῇ ψήφῳ τῆς ἱερᾶς καθέδρας κατα-
κρίθῆντα. Petrum Fullonem a Simplicio papa
damnatum fuisse ostendit Valesius in *Dissert.* de
Petro Antiocheno ad finem notarum edita, cap. 2.
Vide etiam Pagi ad ann. 478, n. 4, ubi contendit
epistolam Petro Fulloni inscriptam, quæ inter epi-

(22) Ἀκακίου ἐπιστολὴ πρὸς Σιμπλίχιον. Exstat
hæc epistola Acacii, Latine edita inter epistolas
Simplicii papæ. Ejusdem epistolæ mentio fit in epi-
stola Felicis papæ, quæ sententiam depositionis
Acacii continet.

(23) Ἀκάκιον δὲ τὸν τῆς. Particulam δὲ addidi-
mus ex codice Florentino, quæ multum lucis affert
huic loco. In eodem codice Florentino ad margi-
nem horum verborum, hoc scholium ascriptum
est. Οὐ λέγει οὗτος ἐν ταῦθα τῶς τρανώς τὸν Ἀκά-

VARIORUM.

stolas Felicis PP. recensetur, et incipit; *Quis dedit
capiti meo aquam*, etc., revera a Simplicio PP.
conscriptam fuisse. Vide plura hac de re in Anno-
tationibus ad Dissertationem Valesii de Petro Ful-
lone, Notis ejus subjunctam. W. Lowrie.

damnationem, episcopus, qui basilicam a reprobis mandatis a
 perennia in illi damnationem. Et quodam alio
 item perennia non poterat, pluribus monaste-
 riis in eorumque us. Bonitas Nephalius ad urbem
 regiam peruenit, cum eadem Zenoni nunciavit.
 Eodem tempore commisit. Ceterum, eadem ex suis
 presentibus. Alexandriam misit, qui vestitus
 eadem non minus Petro intentaret, utpote
 qui eam non dissensionem aupertate sua excites-
 set. Verum Zenonas, cum nihil ipsi ex voto susce-
 disse. Quia antiochiam revertitur, monachis qui
 ex parte Zenonis in sua domo illa restituit. Rursus
 eadem imperator Arsenium mittit, quem praefectum
 Egypti et Isiam vel militaris simul promotum.
 Qui una cum Nephallo Alexandriam ingressus,
 verba fecit de concordia. Sed cum persuadere eis
 non potuisset, nonnullos eorum misit Constantino-
 polim. Ac multa quidem de concilio Chalcedonensi
 disputata sunt coram Zenone. Nihil tamen perfe-
 ctum est, propterea quod Zeno Chalcedonensi con-
 cilio minime assentiebatur.

CAP. XXIII.

*De Flavita et Euphemio Constantinopolitanis episco-
 pis; et de Athanasio ac Joanne Alexandrinis; et
 de Palladio ac Flaviano Antiochenis, item de aliis
 quibusdam.*

Inter hæc Acacio Constantinopolitano fatali sorte

VARIÆ LECTIONES.

1 C. C. *μὲν δὲ τοῦ.*

VALESII ANNOTATIONES.

(27) *Ἐπ' ὧς Νηφάλιος ἀνὰ τὴν βασιλικὴν.* Hu-
 jus abbatis Nephalii meminit Liberatus in *Breviario*
 cap. 18. ita scribens: Porro Petrus de propriis
 civitatibus catholicos expulsi sacerdotes, ex quibus
 nonnulli epud Constantinopolim persecutionem gra-
 vissimam pertulerunt. Scandalizabat autem impera-
 tor et illos, qui a parte abbatis Nephalii erant, et
 qui circa Joannem episcopum, Egumenum mona-
 sterii Diolchon. Et agens contra ipsum Joannem præ-
 posituram ei abstulit, et eam tradidit monasterio
 abbatis Amonis.

(28) *Ἐν τούτῳ δὲ Ἀκασίου.* Malim scribere,
 ἐν τούτῳ δὲ, etc. Porro notandum est Evagrium
 primo loco referre mortem Acacii. Ex tribus enim
 illis schismaticis qui Orientis Ecclesiam lacerave-
 runt; Acacio scilicet Constantinopolitano, Petro
 Alexandrino, et Petro Antiocheno, primum ait
 Acacium ex hac vita migrasse: Petrum deinde
 Alexandrinum, qui Mongus dictus est: postremum
 vero Petrum Fullonem ex hac luce sublatum. Ver-
 um Victor Tunonensis in *Chronico*, ex tribus illis
 quos dixi, primum obiisse scribit Petrum Antio-
 chenum. Sic enim scribit: *Post consulatum secun-
 dum Longini, Petrus Antiochenus sub damnatione
 moritur, et in ejus loco Calendion ordinatur. Ori-
 entales autem episcopi tanquam nescientes, Joannem
 cognomento Codonatum eidem Antiochenæ Ecclesie
 consecrant episcopum, cui Petrus successit hæreticus.*
 Hæc erat annus Christi 488, Dynamio et Sifidio con-
 sulibus. Sequenti vero anno, quo consules fuerunt
 Probinus et Eusebius, idem Victor Tunonensis
 Acacii obitum commemorat his verbis: *Eusebio*

*πραγματι, καὶ τὸς μὲν ἑργαζόμενος τὰ συγγράμματα
 Διονυσίου καὶ Τυροβίου. Καὶ ὡς τοὺς ἄλλους παί-
 βει, οὕτως ἐργαζόμενος ἐκ τῶν οἰκείων ἀπ-
 ῥιτικῶν μοναστηρίων ἐπ' ὧς Νηφάλιος ἀνὰ τὴν βα-
 σιλικὴν ἔτι γυμνάσιον, τὰ περὶ τούτων ἐνηγγείλα
 τῷ Ζήνωνι. Ὁς συναρχιερεῖς, Κοσμάδην ἐκπέμψαι ἕνα
 τῶν ἀπαλαίψαντων αὐτῶν, μάλιστα κατὰ Πέτρου τῆς
 ἐκείνου γὰρ ἐπιπεφύρανον ἀπαύδης, ὡς δὲ διὰ
 τῆς οἰκείας τραχύτητος διάπαινον μεγάλην εἰργα-
 σάμενος. Καὶ μετὰ τὸν ἴδιον κατὰ σκοπόν οἱ προχω-
 ρήσαντες ἐσχίσθησαν πρὸς τὴν βασιλικὴν ὁ Κοσμάς,
 μάλιστα τῆς ἀπαλαίψαντος ἀποδοῦς οἰκεία καταγόνια·
 καὶ πέμψεται αὐτῶν πρὸς τοῦ βασιλέως Ἀρτέμιος
 ἕνα μὲν Αἰγύπτου καὶ καὶ τῶν στρατιωτικῶν ταγμα-
 τῶν προδεδωμένους ὁ δὲ τῶν Νηφάλιον τὴν Ἀλεξάν-
 δρου καπαύψας, λόγους περὶ τῆς ἐκείνου ἐκίνου
 καὶ μὲν πείρας, ἐκείνου τούτων ἐκπέμψαι ἀνὰ τὴν βα-
 σιλικὴν πάλιν. Παίσιται μὲν οὖν παρὰ τῷ Ζήνωνι
 περὶ τῆς ἐν Καλιγνίδι συνόδου κακίτητος λόγους·
 ἐκδέχεται δὲ πρὸς ἕνα οὐδὲν, παντελῶς οὐ συνθε-
 μένου Ζήνωνος τῆ ἐν Καλιγνίδι συνόδου.*

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΓ΄.

*Περὶ τοῦ Φλαβίου καὶ Εὐφημίου τῶν Κωνσταν-
 τινουπόλεων, καὶ Ἀθανασίου καὶ Ἰωάννου τῶν
 Ἀλεξανδρέων, καὶ Παλλადίου καὶ Φλαβιανοῦ
 τῶν Ἀντιοχείων, καὶ ἐτέρων τινῶν.*

Ἐν τούτῳ δὲ (28) Ἀκασίου (q) τοῦ Κωνσταντινου-

C V. C. *cos. Acacius Constantinopolitanus episcopus sub
 damnatione moritur, et pro eo Flavita episcopus ordi-
 natur, cui tertio promotionis suæ mense mortuo,
 Euphemius synodi Chalcedonensis decretorum custos
 in episcopatu succedit.* Anno autem sequenti, Longi-
 gino iterum et Fausto consulibus, Petrum Alexan-
 drinum sub damnatione mortuum esse idem Victor
 scribit. At Baronius in *Annalibus ecclesiasticis*, ho-
 rum trium schismaticorum interitum, eodem qui-
 dem ordine refert quo Victor Tunonensis, sed non
 eodem anno. Petrum enim Fullonem obiisse scribit
 anno natalis Dominici 486, Acacium vero biennio
 post, id est anno Christi 488. In Mongi autem in-
 teritu prorsus consentit cum Victore. Eo vero Vi-
 ctoris sententiam sequi malim, qui Fullonis inte-
 ritum refert anno Christi 488. Nam Calendio epi-
 scopus Antiochiæ creatus est anno natalis Domi-
 nici 482, ut constat ex Epistola Simplicii papæ,
 qui cum episcopatum illum quatuor annis obti-
 nuerit, sicut testatur Theophanes, necessario di-
 cendum est Petrum Fullonem, qui pulso Calen-
 dione, in ejus locum subrogatus est, anno Christi
 486 Antiochenam sedem occupasse. Quis autem
 credat Petrum Fullonem, qui tot ac tanta facinora
 episcopatus sui tempore perpetravit, paucis post
 promotionem suam mensibus interiisse? Non igitur
 anno Christi 486 obiit Petrus Fullo, ut putavit
 Baronius. Sed hoc argumentum facile refellitur:
 sola enim Theophanis auctoritate nititur, qui qua-
 tuor annos episcopatus tribuit Calendioni. Atqui
 Calendio anni duntaxat spatium sacerdotium gessit.
 Dejectus enim est per insidias ordinatoris sui Aca-

VARIORUM.

(q) *Ἀκασίου.* Acacio in sede CP. defuncto
 anno Chr. 489. post annorum 17, et mensium 9
 episcopatum, successit Phravita seu Flavita. Cui

post tres menses et dies septemdecim demortuo,
 successit Euphemius eodem anno. (Ant. Pagi, ad
 dictum annum.)

πόλει; τὴν κοινὴν στείλαμένου πορείαν, Φραυτῆς ἅπασαν τὴν ἐπισκοπὴν διαδέχεται. Καὶ συνοδικαῖς χρησαμένου τοῦ Φραυτῆ (29) πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Πέτρον, ἀμοιβαίως ὁ Πέτρος ἐχρήσατο γράμμασι τὰ αὐτὰ περὶ τῶν ἐν Καλχηδόνι πεπραγμένων διεξελθῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ Φραυτῆς τῶν ἐντεῦθεν ἐξεδήμησε, τέτταρας καὶ μόνους ἐπισκοπῆσας μῆνας, Εὐφήμιος μετ' αὐτὸν ἐπίσκοπος κεχειροτόνητο. Οὗτος τὰς συνοδικὰς ἐπιστολάς δέχεται Πέτρον, τὰς πρὸς Φραυτῆν γεγενημένας. Καὶ εὐρηκῶς τὸ κατὰ τῶν ἐν Καλχηδόνι πεπραγμένων ἀνάθεμα, λίαν ἐταράττετο, καὶ ἑαυτὸν τῆς πρὸς Πέτρον κοινωνίας ἀπέβριξε. Καὶ φέρεται τούτων ἑκατέρᾳ ἐπιστολῇ, ἣ τε παρὰ Φραυτῆ πρὸς Πέτρον, ἣ τε παρὰ Πέτρον πρὸς Φραυτῆν, ἃς διὰ τὸ μακρὸν τῆς λέξεως, παρίημι. Μελλόντων τοιγαροῦν Εὐφημίου καὶ Πέτρον πρὸς ἀλλήλους ἀντιφέρεσθαι, καὶ συνόδους ἐφ' ἑαυτοὺς κλεῖν, φθάνει τελευτήσας ὁ Πέτρος (r), καὶ διαδέχεται τούτου τὸν ὀρόνον Ἀθανάσιος. Ὁς ἐπειράθη τῆς διασάκτας συνάξει, οὐκ ἴσχυσε δὲ, πρὸς διαφόρους γνώμας τῶν μερῶν (30) ἀποκριθέντων. Ὅστις Ἀθανάσιος μετὰ ταῦτα συνοδικὰς ἐπιστολάς διαπεμπόμενος Παλλαδίῳ τῷ μετὰ Πέτρον (31) (s) ἐπισκοπήσαντι τὴν Ἀντιόχου, τὰ πραπλήσια πέπραχε περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου. Ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ Ἰωάννης ὁ μετὰ Ἀθανάσιον τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὀρόνον διαδεξάμενος. Καὶ Παλλαδίῳ τελευτήσαντος τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ προέδρου, καὶ Φλαβιανοῦ τὸν ἐκείνου

A sublato, Fravita in ejus locum **357** succedit. Qui cum synodicas suas ad Petrum misisset, rescripsit ei vicissim Petrus, de Chalcedonensi synodo eadem dicens quæ supra commemoravi. Mortuo deinde Fravita, qui quatuor duntaxat menses episcopatum gessit, Euphemius ejus loco episcopus est ordinatus. Hic accepit synodicas epistolas, quas Petrus ad Fravitam scripserat. Cumque in illis anathematizari gesta Chalcedonensis synodi deprehendisset, magnopere conturbatus est, seque a Petri communione sejunxit. Exstant etiamnum utriusque epistolæ, tam Fravitæ ad Petrum, quam Petri ad Fravitam. Quas ob nimiam prolixitatem prætermisi. Cum igitur Euphemius ac Petrus adversus se invicem contendere, et synodos alter contra alterum convocare jam pararent, Petrus fatali morte præripitur; eique succedit Athanasius. Qui cum diu multumque laborasset ut eos qui inter se dissidebant reconciliaret, id tamen perficere non potuit, partibus in varias sententias discissis. Postea idem Athanasius, cum synodicas litteras mitteret ad Palladium Antiochensem episcopum qui Petro successerat, de **358** Chalcedonensi synodo idem fecit quod Petrus. Idem quoque factum est a Joanne, qui post Athanasium Alexandrinam sedem obtinuit. Mortuo posthæc Palladio Antiochenis Ecclesiæ antistite, Flavianus, cum in ejus locum successisset, Salomonem Antiochenum presbyterum misit Alexan-

VALESII ANNOTATIONES.

cii, paulo post synodum Romanam, anno Christi **C** 483, ut docet epistola Felicis papæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, et auctor *Gestorum de nomine Acacii*. Gravissime autem falluntur Theophanes ac Cedrenus, qui Petrum Fullonem post Petrum Mongum e vicis abiisse scribunt. Quos refellit Gelasius papa in epistola ad Orientales, qui Fullonem priorem obiisse testatur his verbis: *Docete igitur Petrum Alexandrinum ab Antiocheni Petri unquam communione desiisse, et non usque ad diem, cum Antiochenus Petrus in hac luce versatus est, individuum utrisque fuisse consortium*, Et iterum, pag. 215: *Sed donec advixit Antiochenus Petrus, qui utique post Acacianum cum Petro Alexandrino sædus initum defunctus ostenditur, nunquam Antiocheno Petro Alexandrinus Petrus communicare desiit, quod Catholicorum continet relatio sacerdotum*. (29) *Συνοδικαῖς χρησιμῆτος τοῦ Φραυτῆτος*. Scribit Theophanes Fravitam synodicas litteras scripsisse ad Petrum Alexandrinum, quibus negabat se Felici episcopo Romano communicare. Rursus vero synodicis ad Felicem missis, ei significasse, nullam se communionis societatem habere cum Petro Alexandrino. Eidem Fravitæ tres duntaxat menses episcopatus assignat Theophanes, sicut et Victor Tunonensis; non autem quatuor, ut Evagrius.

(30) *Πρὸς διαφόρους γνώμας τῶν μερῶν*. Erant Alexandria tunc duo genera hæreticorum; Dioscoritæ scilicet, et Esaiani: de quibus Liberatus in *Breviario*. Ex his Dioscoritæ quidem Chalcedonensem synodum prorsus damnabant et anathematizabant. Esaiani vero, Zenonis edictum sequentes, eam quidem synodum haudquaquam admittebant: non tamen anathema ei dicebant.

(31) *Παλλαδίῳ τῷ μετὰ Πέτρον*. Quo anno mortuus sit Petrus Antiochenus, Evagrius diserte non dicit: nec ex ejus verbis colligi potest eum obiisse post Petrum Alexandrinum. Imo contrarium potius ex Evagrii verbis elicitur. Nam si Petrus Antiochenus superstes fuisset Alexandrino Petro, certe Athanasius qui Alexandrino Petro successit, synodicas suas Antiocheno Petro misisset. Hæ enim litteræ in ipso episcopatus exordio a Patriarchis mitti consueverant. Cum igitur synodicas suas ad Palladium Antiochenum miserit Athanasius, ex eo apparet Antiochenum Petrum diu ante Alexandrinum obiisse. Porro de synodicis Athanasii litteris ita scribit Liberatus in *Breviario*: *Non post multum tempus moritur et Petrus Mongus Alexandria, et post eum in ea sede ordinatur Athanasius: qui et ipse in edicto Constantinopolitanæ et Antiochenæ et Hierosolymitanæ communicavit Ecclesiæ*.

VARIORUM.

(r) *Φθάνει τελευτήσας ὁ Πέτρος*. Petrus Mongus Alexandria decessit e vivis anno Chr. 490 et Athanasius II, cognomento Celites (hæreticus), in ejus locum proventus est, die nona Februarii. Post annos vi, et dies 223, obiit Athanasius, anno 496, et in ejus locum successit Joannes Mela, sive Hemula. Sedit hic annos 8, et dies 224, quem fato functum anno 503, excepit alter Joannes co-

gnomento Nicæota. Pagi ad eos annos.

(s) *Παλλαδίῳ τῷ μετὰ Πέτρον*. Petrus Fullo, favore Zenonis Aug. episcopatum Antiochenum tenuit usque ad mortem, quæ contigit anno 488 et Palladium hæreticum successorem habuit. Huic, postquam decem annos sederat, demortuo successit Flavianus orthodoxus, anno 498. (Ant. Pagi ad annos 486 et 496.)

di' am, qui synodicas ipsius perferret, et Joannis vicissim litteras flagitaret. Post hunc autem Joannem alter ejusdem nominis Joannes episcopatum Alexandriae sortitus est. Et hæc quidem ad eum quem dixi modum evenerunt, usque ad primordia imperatoris Anastasii. Hic enim Euphemia episcopatum abrogavit. Quæ quidem continua serie commemorare necessarium duxi, tum perspicuitatis causa, tum ut facilius memoriam mandarentur.

CAP. XXIV.

De cæde Armati qui cognatus fuit Verinæ Augustæ.

Cæterum Zeno suasu Ili, Armatum quoque interfecit, cognatum Verinæ Augustæ: quem quidem antea donis corruerat, cum adversus ipsum a Basilisco missus fuisset, et pro hoste socium atque amicum reddiderat; filium quoque ejus Basiliscum, in urbe Nicæa Cæsarem renuntiaverat. Sed cum Constantinopolim venisset, Armatum quidem per fraudem interemit, Basiliscum vero ejus filium, ex Cæsare presbyterum fecit. Qui postea ad episcopalem dignitatem pervenit.

CAP. XXV.

De Theoderici Scythæ rebellionem, deque ejusdem interitu.

Insurrexit quoque adversus Zenonem Theodericus, natione Gothus: collectisque in Thracia suis copiis, expeditionem suscepit adversus Zenonem. Et cum cuncta quæ obvia erant, usque ad fauces Ponti late vastasset, parum abfuit quin ipsam urbem regiam caperet, cepissetque omnino, nisi quidam ex ejus familiaribus, donis corrupti, ipsum interficere moliti essent. Itaque ille, cognita suorum malevolentia, retro abscessit. **359** Nec multo post vitam cum morte commutavit. Mortis autem genus quale fuerit, exponam. Hasta amentata ante illius

θρόνον διαβεβημένου, πέμπεται πρὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν Σολομών Ἀντιοχείας πρεσβύτερος, συνοδικὰ τε κομίζων, καὶ ἀμοιβαίους συλλαβὰς ζήτων Ἰωάννου πρὸς Φλαβιανόν. Καὶ μετὰ Ἰωάννην δὲ, ἕτερος Ἰωάννης τὸν Ἀλεξάνδρειας διαδέχεται θρόνον. Καὶ τὰῦτα μὲν οὕτω προουκχωρῆκει μέχρι τινῶν τῶν Ἀναστασίου χρόνων. Εὐφῆμιον γὰρ αὐτὸς ἐκβεβλήκει ἄπερ ἠνάγκασμαι κατ' εἰρμὸν συναψαί σαφηνείας τε καὶ εὐμαθείας ἔνεκα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ἀρμάτου συγγενοῦς Βερίνης τῆς βασιλίδος.

Ὁ δὲ Ζήνων Ἰλλοῦ γνώμη καὶ τὸν Ἀρμάτον ἀναιρεῖ (1), συγγενῆ Βερίνης τῆς βασιλίδος· ὃν καὶ καταπεμπθέντα πρὸς Βασιλίσκου, δώροισι ὁ Ζήνων ἀλίσκει (32), καὶ σύμμαχον αὐτὸν ἀντὶ πολέμου ποιεῖται, καὶ Βασιλίσκον τὸν αὐτοῦ παῖδα Καίσαρα χειροτονεῖ ἐν Νικαίᾳ τῇ πόλει. Παρελθὼν δὲ ἐς Βυζάντιον, τὸν μὲν Ἀρμάτον δολοφονεῖ· Βασιλίσκον δὲ τὸν αὐτοῦ παῖδα, ἀντὶ Καίσαρος ἱερέα δεῖκνυσθαι ὡς ὕστερον καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἤξιωτο.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Περὶ τῆς ἐπαραστάσεως Θεουδέρχου τοῦ Σκύθου, καὶ τῆς τούτου τελευτῆς.

Ἐπανίσταται δὲ τῷ Ζήνωνι καὶ Θεουδέριχος Σκύθης ὢν γένος· καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις ἀνὰ τὴν Θρακῶν ἀθροίσας, ἐπιστρατεύει κατὰ τοῦ Ζήνωνος. Καὶ μέχρι στόματος τοῦ Πόντου δηώσας τὰ ἐν ποσὶ χωρία, μικροῦ τὴν βασιλειὸν εἶλε πόλιν, εἰ γὰρ μὴ τινες τῶν ἐς τὰ μάλιστα αὐτῷ ἐπιτηδείων ὑπαχθέντες, ἐβουλεύσαντο αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὅς ἐθελοκακοῦντας τοὺς οἰκείους ἐγνωκώς, ἐς τούπισω μὲν ἀποχωρεῖ. Οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον τοῖς ἀπελθοῦσι συναριθμεῖται. Λέξω δὲ καὶ τὸν τῆς τελευτῆς τρόπον, ὡς γενομένον· Δόρυ διηγκυλημένον (33) πρὸ τῆς σκη-

VALESI ANNOTATIONES.

(32) Δώροισι ὁ Ζήνων ἀλίσκει. Zeno non solum muneribus ac donis, sed etiam pollicitationibus Armatum ad suas partes tradidit. Pollicitus enim est se simul ac imperium recuperasset, Armatum quidem magistrum præsentis militiæ perpetuum; Basiliscum vero ejus filium, Cæsarem et assessorem sibi esse facturum, ut scribit Theophanes in *Chron.* pag. 107; cujus verba, quia corrupta sunt, nec ab interprete intelligi potuerunt, hic apponam: Ἀλλὰ δώροισι τοῖς παρὰ Ζήνωνος καὶ οὗτος ὡς ἐπὶ πολὺ τυφλωθεὶς, καὶ ὑποσχέσει διαδόχου στρατηλατείας, καὶ τὴν οὖν αὐτοῦ Βασιλίσκον Καίσαρα ποιῆται καὶ συγχάθεδρον αὐτοῦ, σὺν αὐτῷ κατὰ Βασιλίσκου ἐπανήλθεν. Id est: *Verum donis a Zenone missis ipse quoque obcaecatus, et pollicitatione perpetuæ magisteriæ potestatis, et quod Zeno Basiliscum ipsius filium Cæsarem atque assessorem suum facturum esset, una cum Zenone reversus est contra Basiliscum.* Scribo igitur, καὶ ὑποσχέσει ἀδιάδοχου στρατηλατείας. Ἀδιάδοχον στρατηλατείας vocal Theophanes perpetuam magistri militum potestatem.

Auctor *Chronici Alexandrini* emendationem nostram prorsus confirmat. Scribit enim Zenonem Armato promississe, se magisteriam præsentis militiæ potestatem ei concessurum quoad viveret, Ἐπαγγελλόμενος αὐτῷ πολλὰ, καὶ τὴν στρατηλατείαν τοῦ πραισέντου ἕως τῆς αὐτοῦ ζωῆς. De hoc Armato Suidas multa refert in voce Ἀρμάτος, quæ desumpta videntur ex Damascio in *Vita Isidori philosophi*.

(33) Δόρυ διηγκυλημένον. In hujus verbi expositione hallucinati sunt interpretes. Langus quidem *hastam expeditam* vertit. Musculus vero suo more, cum Latinum vocabulum ipsi non suppetere, Græcam vocem retinuit. At Christophorus omnium pessime interpretatur *hastam cuspidem bifida*, Ego *amentatam* verti. Ἀγκυλὴ enim idem est quod *amentum*: eorum scilicet quo vinciebantur jacula seu lanceæ, ut in hostem emitti possint. Glossæ veteres ex *Bibliotheca Petri Danielis* a Turnebo citatæ ita exponunt: *Amentum, corrigia lanceæ, quæ etiam ansula est ad jaculum.* Ubi ansula est ἀγκυλὴ, qua scilicet comprehenditur te-

VARIORUM.

(1) Ἀρμίτες ἀναιρεῖ. Auctor *Chronici Alexandrini* ait Armatum Basilisco supra memorato jurasse super baptismatis sacramento, quod illum et res suas Zenoni nequaquam proderet: quod postea

lumen fecit. Suidas Armatum depingit ut dissolutum, Zenonidis Basilisci uxoris adulterum, in puniendo crudelissimum, adeo ut cives cæso illo maximo letati fuerint.

νῆς αὐτῷ μετῴρητο σχῆμα βαρβαρικόν. Ἔτα δια-
κινήσαι τὸ σῶμα βουληθεὶς, ἵππον ἀχθῆναι προσ-
τέταχεν· ἀναβολεὶ δὲ οὐκ εἰσθῶς χρῆσθαι (34), τῷ
ἵππῳ προσήλατο. Ὁ δὲ, ἀγλαΐς τις ὢν καὶ ὕβρι-
στης, οὐπω περιβάδην Θεουδέριχον καθίσαντος, με-
τεωρίζει τὸ πρόσωπός ποδὲ, τῷ ὑπισθίῳ μόνῳ ἀκροβα-
τῶν. Ὁς διαφιλονεϊκούντα τὸν Θεουδέριχον, καὶ μῆτε
τῷ χαλινῷ ἀνασειράζειν (35) ἢ τὸν ἵππον τολμῶν-
τα, ὡς ἂν μὴ ἐμπέσει γε αὐτῷ, μηδὲ τῆς ἔδρας βε-
βαιῶς ἀντεχόμενον, τῆδε κάκεισε περιδονεῖσθαι, δια-
σεῖσαι τὴν αἰχμὴν. Ταύτην τε ἐπ' αὐτὴν ἐνεχθῆναι
πλαγίαν, καὶ τὴν πλευρὰν κατατρῶσαι. Ἐνθεν τε κλι-
νῆρη γενόμενον, καὶ βραχείας ἡμέρας ἀρκέσαντα,
τὸν βίον ἐκ τοῦδε τοῦ τραύματος κατατρέψαι.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΖ'.

*Περὶ τῆς Μαρκιανοῦ ἐπαναστάσεως, καὶ οὐα περὶ
τοῦτον συνέβη.*

Μετὰ ταῦτα διενεχθεὶς πρὸς Ζήνωνα Μαρκι-
ανὸς (36), παῖς μὲν Ἀνθεμίου τοῦ Ῥώμης βασιλευ-
σαντος, κῆδος δὲ πρὸς Λέοντα τὸν βεβασιλευκότα
πρότερον ἐστρατιώτης, ἐπεὶ τὴν νεωτέραν αὐτοῦ θυ-
γατέρα Λεοντίαν ἐσφίσετο, τυραννίδην ἐπειράτο.
Καὶ μάχης ἰσχυρᾶς περὶ τὰ βασίλεια συρράχαιστος,
καὶ πολλῶν ἐκατέρωθεν πεπτωκότων, τρέπει τοὺς
ἐναντίας ὁ Μαρκιανός· καὶ τῶν βασιλείων ἐγκρατῆς
γέγονεν ἂν, εἰ μὴ τὸν καιρὸν παρήκεν, (u) ἐς αὐρίον
τὴν πρᾶξιν ἀναβαλλόμενος. Ὁς ὑπατῆς γὰρ ὁ καιρὸς,
καὶ παραπύδας μὲν ἰῶν, ἴσως ἀλίσκεται· ἐπὶ δὲ
τὴν λαβὴν διαδράτοι, μετεωροπορεῖ, γελᾷ τε τοὺς
διώκοντας, ἐφικτὸς αὐτοῖς λοιπὸν οὐκ ἀνεχόμενος
εἶναι. Ὅθεν ἀμέλει· οἱ πλάσται καὶ ζωγράφοι, κόμπην

A tabernaculum suspensa erat, more barbarico. Forte
igitur cum corpus exercere vellet, equum sibi ad-
duci jussit. Cumque stratoris auxilio haudquaquam
uti soleret, ipse in equum insiliit. Equus vero, ut-
pote indomitus ac ferōx, cum Theodericus ipsum
ambabus tibiis nondum amplexus esset, anteriori-
bus pedibus in sublime elatis, posterioribus du-
taxat insistere atque ingredi cœpit. Adeo ut Theo-
dericus cum equo suo certans, ac neque illum
freno retrahere ausus, ne retractus supra ipsum
caderet, neque in sella firmiter inhærens, hac et
illac circum ageretur, hastæque cuspidem impelleret.
Quæ in eum oblique impacta, latus ejus vulneravit.
Inde igitur in lectum delatus, cum paucos dies su-
pervixisset, ex eo vulnere decessit.

B

CAP. XXVI.

De rebellione Marciani, et quid eidem acciderit.

Post hæc Marcianus, filius Anthemii ejus qui
Romæ imperavit, affinis autem Leonis qui ante
Zenonem imperium rexerat (ejus enim filiam natu
minorem, Leontiam nomine, uxorem duxerat), a
Zenone dissidens, tyrannidem abripere conatus est.
Commissaque gravi pugna circa palatium, et pluri-
mis ex utraque parte cæsis, Marcianus adversarios
in fugam vertit, eodemque impetu palatium occu-
pavisset, nisi re in crastinum diem dilata, opportu-
nitatem 360 e manibus elabi sivisset. Volucris
enim est occasio, et dum ad pedes quidem advolat,
forsitan apprehendi potest: ubi vero manus effuge-
rit, in sublime avolat, ridetque eos qui ipsam inse-
quuntur, nec amplius ad eos advolare sustinet.

C

VARIE LECTIONES.

⁷³ C. C. ἀνασειράζειν.

VALESI ANNOTATIONES.

lum ut jaciatur. Hesyclus διηγυλισθαι exponit,
τὴ ἐνειραὶ τοὺς δακτύλους τῆ ἀγκυλῆ τοῦ ἀκοντίου·
τίθεται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐτοιμοῦ εἶναι. Sic ἀγκυλητοῦς
χοτάδου· dixit Æschylus, metaphora sumpta ἀπὸ
τῶν δρᾶτων, ἀπερ ἀγκυλητὰ καὶ μεσάγκυλα ἐκά-
λουν, ut scribit Eustathius ad librum secundum
Iliadis. Duplex autem erat usus amenti. Nam et ad
apprehendendum jaculum conducebat, et ut majore
impetu ferretur in hostem.

(34) Ἀναβολῆ δὲ οὐκ εἰσθῶς χρῆσθαι. In opti-
mo codice Florentino disertè scriptum inveni ἀνα-
βολεῖ, quemadmodum viri docti legendum esse
conjecerant. Est autem ἀναβολεὺς, quem Latini
stratorem vocant, qui dominum in equum levare
solet, ut testatur Suidas: apud quem exstat locus
veteris scriptoris, qui de rege Masinissa ita scribit,
Ὁ δὲ Μασσινίσσας γηράσας ἵππου χωρὶς ἀναβολεῶς
ἐπέβηενεν. Ubi Suidas vocabulum ἀναβολεῖα sumpsit-
se videtur pro scala quam vulgo stapelam vocamus.

(35) Ἀνασειράζειν. Scribendum puto ἀνασειρά-
ζειν, ut legitur in codice Telleriano. Ita enim pos-
tulat analogia, ut a πείρα sit πειράζειν. Suidas
ἀνασειράζειν exponit, ἀποβλεῖν, ἀναχαινοῦν. Nice-
phorus autem pro hac voce posuit ἀνασελλεῖν. Porro
mors Theoderici contigit anno Christi 481,

ut testatur Marcellinus in *Chronico*. his verbis;
Placidio solo eos. Theodericus Triarii filius rex Go-
thorum, ascitis suis usque ad Anaplum, quarto ur-
bis milliario advenit; nulli tamen Romanorum noxius
continuo reversus est. Porro in Illyricum properans,
dum inter suorum moventia plaustra progreditur,
jucentis super carpentum teli acumine, et pavescen-
tis equi sui impulsione fixus transverberatusque in-
terit.

(36) Μετὰ ταῦτα Μαρκιανός. Theophanes motum
hunc Marciani, perinde ac Evagrius noster, refert
statim post obitum Theoderici Triarii filii. Dissen-
tit tamen Malchus in *Historia Byzantina*. Scribit
enim Theodericum Triarium audita seditione Mar-
ciani, illico contractis ingentibus copiis, Constanti-
nopolim versus profectum esse: specie quidem ut
imperatorii suppetias ferret: revera tamen ut ur-
bem regiam occuparet. Verba Malchi, si quis legere
desiderat, habentur pag. 86 editionis Regiæ.
Adde quod Procopius Marciani frater, capto Mar-
ciano et profligata ejus tyrannide, ad Theodericum
in Græciam profugit. Cumque Zeno missa legatione
eum sibi dedi postularet, nunquam id a Theo-
derico impetravit, ut scribit Caudidus in libro sec-
undo, et Malchus in libro jam citato.

VARIORUM.

(u) Εἰ μὴ τὸν καιρὸν παρήκεν. Ad eumque opu-
las somnumque capiendum, rebus nondum per-
actis, se convenit ut testatur Theophanes. Porro,

hunc motum Antonius Pagi contigisse putat anno
Chr. 478, aut 479. (Vid. cum ad ann. 482, n. 17.)

Itaque pictores et statuarii comam ei a fronte demittunt, et occipitium ad cutem usque radunt: prudenter admodum subindicantes occasionem, quandiu quidem a tergo imminet, coma demissa facile apprehendi posse: quando autem praecedit, penitus effugere, nullam ansam qua capiatur, praebentem insequentibus. Quod quidem tunc accidit Marciano: qui cum occasionem ipsi oblatam elabi visisset, eandem postea recuperare non potuit. Postero enim die a suis proditus, et solus relictus, confugit ad Basilicam sanctorum apostolorum. Unde per vim extractus, Caesaream Cappadociae relegatur. Ibi cum se monachis quibusdam aggressisset, postea fugam meditari deprehensus est. Quam ob causam ab imperatore Tarsum Ciliciae deportatus, detonsa coma presbyter est ordinatus. Atque haec quidem ab Eustathio Syro scripta sunt eleganter.

CAP. XXVII.

De tyrannide Illi ac Leontii.

Idem Eustathius scribit Zenonem innumeras insidias adversus Verinam socrum suam struxisse, tandemque eam in Ciliciam relegasse. Postea vero, cum Illus tyrannidem occupasset, Verina in Papiarium castrum migravit, ibique excessit e vita. Res praeterea Illi ab eodem scriptore elegantissime exponuntur: quemadmodum cum a Zenone insidiis appetitus fuisset, effugerit: utque Zeno eum quem ad interficiendum illum submiserat, illo necandum tradiderit; capitis amputationem mercedis loco ei rependens, eo quod conatu excidisset. Illum quoque magistrum Orientalis militiae renuntiavit, studens ut occultae essent insidiae quas ei comparavit. Illus vero, ascito in societatem Leontio, et Marso viro egregio, ac Pampropio, ad Orientis partes perrexit. Refert deinde idem Eustathius, quomodo Leontius apud Tarsum Ciliciae imperator nuncupatus sit: et quem isti tyrannidis suae fructum perceperint. Cum Theodericus vir natione Gothus, et qui apud Romanos erat illustris, adversus eos missus esset cum exercitu Romanorum simul ac barbarorum. Idem Eustathius eleganti admodum stylo caedem eorum describit, quos Zeno crudeliter necari jussit, hanc eis mercedem rependens benevolentiae qua ipsum complexi fuerant: et

A Ἐμπροσθεν καθέντες αὐτῷ, τὴν κεφαλὴν ὀπισθεν ἐν χρῶ ξυρῶσιν· εὖ μάλα σοφῶς αἰνιττόμενοι, ὡς ὀπισθόπους μὲν τυγχάνων, τῷ καθειμένῳ τῆς κόμης ἰσως κρατεῖται· ἔμπροσθόπους δὲ γενόμενος, τέλειον διαφεύγει, οὐκ ἔχων ὄψω κρατηθεῖν τῷ διώκοντι. Ὅπερ καὶ ἐπὶ Μαρκιανῷ γέγονε, τὴν μὲν εὐθετον αὐτῷ καιρὸν ἀπολέσαντι, ἐξευρεῖν δὲ τοῦτον λοιπὸν οὐ δύνηθέντι. Ἀνὰ γὰρ τὴν ἐξῆς πρὸς τῶν οἰκειῶν καταπροδοθεὶς, καὶ μόνος ἀπολιφθεὶς, πέφευγεν ἀνὰ τὸ πέμενος τῶν θεσπεσίων Ἀποστόλων ἐκείνῳ τε πρὸς βίας ἀφελκυσθεὶς, εἰς Καισάρειαν πόλιν τῆς Καππαδοκίῳν ἐξοικιζέται. Καὶ τισὶ μοναχοῖς συναγλαζόμενος, ὑστερον ἐφωρᾶθη λαθεῖν ἐθέλων· καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως ἐς Τάρσον τῆς Κιλικίας ἐκπεμφθεὶς, καὶ τὴν κόμην ἀποθέμενος, πρεσβύτερος χειροτονεῖται. Γέγραπται ταῦτα κομψῶς Εὐσταθίῳ τῷ Σύρῳ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ τῆς τυραννίδος Ἰλλοῦ καὶ Λεοντίου.

Ὁ αὐτὸς γράφει τὸν Ζήνωνα καὶ Βερίνη τῇ πενθερᾷ μυρίας ἐπιβουλὰς ῥάψαι· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τὴν Κιλικίαν ἐκπέμψαι χώραν. Ὑστερον δὲ μεταδῆναι ταύτην πρὸς τὸ Παπιρίου λεγόμενον ἐρρούριον, Ἰλλοῦ τυραννήσαντος, αὐτόθι τε τὸν βίον ἐκλιπεῖν. Καὶ τὰ κατὰ Ἰλλοῦ δὲ γράφει μάλα λογίως ὁ Εὐστάθιος, ὅπως πρὸς τοῦ Ζήνωνος ἐπιβουλευθεὶς διέφυγε, καὶ ὅπως ὁ Ζήνων τὸν ἀποφάξει τοῦτον προσταχθέντα, ἐς θάνατον ἐκδέδωκε, μισθὸν τῆς ἀποτυχίας τὴν τῆς κεφαλῆς ἐκτομὴν αὐτῷ παρασχών. Ὅν καὶ στρατηγὸν ὁ Ζήνων τῶν Ἐφῶν ἀποδείκνυσαι δυνάμενον, τὸ λαθεῖν πραγματευόμενος. Ὁ δὲ, Λεόντιον προσεταιρισάμενος, Μάρσον τε οὖν ἄνδρα δόκιμον, καὶ Πυμπερίπτιον ἀνὰ τὰ τῆς Ἐφῶς γέγονε μέρος. Εἶτα τὴν Λεοντίου ἀνάβησιν τὴν ἐς Τάρσον τῆς Κιλικίας γενομένην· ὅπως τε καὶ οὗτοι τῆς τυραννίδος ἀπόναντο, Θεουδέριχου κατ' αὐτῶν ἐκπεμφθέντος, ἀνδρὸς Γότθου τὸ γένος ὑπάρχοντος, παρὰ Ῥωμαίοις τε αἰ ἐπιστήμου, μετὰ ἡμεδαπῆς τε καὶ ἀλλοδαπῆς δυνάμεως. Ἀναγράφει δὲ μάλα σοφῶς ὁ αὐτὸς Εὐστάθιος, καὶ τοὺς δειλαίως ἀνηρημένους (v) πρὸς Ζήνωνος ἀντὶ τῆς ἐς αὐτὸν εὐνοίας, καὶ ὅτι γε ὁ Θεουδέριχος τῆς ἐπιβουλῆς Ζήνωνος αἰσθόμενος (37), ἐπὶ τὴν πρεσβύτεραν Ῥώμην ἀναχωρεῖ. Τινὲς δὲ φασιν, ὡς καὶ ὑποθήκη Ζήνωνος (38)· καὶ Ὀδοάκρον

VARIAE LECTIONES.

¹⁴ C. C. αἰ.

VALESII ANNOTATIONES.

(37) *Τῆς βουλῆς αἰσθόμενος*. Rectius in ms. codice Florentino scribitur, τῆς ἐπιβουλῆς αἰσθόμενος.

(38) *Ὡς καὶ ὑποθήκη Ζήνωνος*. Hujus loci sensum non viderunt Interpretes quibus prava inter-

punctio fraudi fuit. Ego vero media distinctione post haec verba apposita, lucem huic loco attuli. Ait enim Evagrius duas causas afferri, quae Theodericum impulissent, ut ad Italiam proficisceretur. Prima est, quod Zeno ei insidiaretur. Alii autem

VARIORUM.

(v) *Τοῖς δειλαίως ἀνηρημένους* Marcellinus in Chronico sub eoss anni 488, haec habet: *Leontius interea rex et Illus tyrannus* (qui tyrannidem abriperant anno 482) *in Dapyrio Isauriae castello capti decollatique sunt. Capita eorum Constantinopolim allata, praefixa hastilibus tabuere. Eodem anno Theo-*

dericus rex omnium suorum multitudine Gothorum in Italiam tendit. Theodericus hic, cognominus Analus, Italiam ingressus est anno 489, bellum ibi gessit cum Odoacre Italiae rege anno 491 Odoacrum occidit, et regnum Italiae sibi asseruit anno 493. juxta rationes Ant. Pagi ad eos annos.

μάχη κρατήσας, ὕφ' ἑαυτὴν τὴν Ῥώμην ποιεῖται, A quomodo Theodericus, cum Zenonis adversus 359
 ῥήγα προσονομάσας ἑαυτὴν. ipsum insidias comperisset, Romam se contulit.
 Alii dicunt Zenonis suasu id a Theoderico factum fuisse. Qui conserto prælio, cum Odoacrum su-
 perasset, Romam sub potestatem suam redegit, regis duntaxat nomine sibi assumpto.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Περὶ Μαρμιανῶν, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ.

Ἰπὸ τοῖς χρίνοις Ζήνωνος, ιστορεῖ Ἰωάννης ὁ Ῥή-
 τωρ Μαρμιανὸν ἐξ ἐπιδηφρίων ἐπίσημον ἄνδρα γε-
 νίσθαι, καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς μετασχεῖν, καὶ
 ἐν Δάφνῃ τῷ προαστείῳ τὸν καλούμενον ἀντιφορον
 (39) οἰκοδομήσασθαι, πρῶτην ἀμπέλουσ δεδεγμένον,
 καὶ πρὸς γεωργίαν ἐπιτηδεῖον καθεστῶτα, εὐθὺς τοῦ
 δημοσίου βαλανείου ὁ Μαρμιανὸς ὁ φιλόπολις, ἡ
 χαλκῆ ἀνάκειται εἰκὼν. Ἀνὰ δὲ τὴν πόλιν δύο βα-
 σιλείου; ἐργάσασθαι στοῶς, τῆ τε οἰκοδομῆ λῆαν εὐ-
 περεπεῖς, καὶ τὰς; ἐκ λίθων περιφανείαις τε καὶ διαυ-
 γείαις κεκοσμημένας ὡσπερ δὲ τι μεθόριον μέσον
 τῶν δύο βασιλείων στοῶν, τετράπυλον (x) ἀναστήσαι,
 κίονα τε καὶ τῆ ἐκ χαλκοῦ ὕλη μάλᾳ κορυφῶς ἠοκη-
 μένον. Καὶ τὰς μὲν βασιλείουσ κατελιήφραμεν στοῶς,
 μετὰ τῆς προσηγορίας ἐτι λείψανα τῆς πρῶτην εὐκο-
 σμῆα; φερύσας, τῶν ἐκ Προκολληίου λίθων τῷ
 ἐδάφει συγκειμένων ὅ μὴ τὴν οἰκοδομίαν ἔχουσάν
 τι τῶν ἐπισήμων. Ἐκ τῶν γεγεννημένων γὰρ παθη-
 μάτων ἔναγχος τὴν οἰκοδομίαν ἐδέξαντο, οὐδὲν ἐς
 κόσμον (40) ταύταισ προστεθέντο. Τοῦ δὲ τετρα-
 πύλου τοῦ ὑπὸ Μαρμιανῶν γεγεννημένου οὐδὲ ψιλὸν
 ἔχνος κατελιήφραμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

*Περὶ τῆς τελευταῖης Ζήνωνος, καὶ τῆς ἀναρρή-
 σεως Ἀναστασίου.*

Τοῦ Ζήνωνος (y) τοῖνον ἀπαιδοσ τελευταῖσαντοσ
 ἐπιτηφῆα; νόσφ μετὰ ἔβδομον καὶ δέκατον ἔτοσ τῆσ
 αὐτοῦ βασιλεία;σ, ἤλπισε μὲν Λογγίνουσ ὁ τούτου ἀδελ-
 φὸς ἐς μέγα δυνάμει;σ; προκεχωρηκῶσ, τὴν βασιλείαν
 ἑαυτοῦ περιθῆσαι ὅ μὴ τῶν δοκηθέντων ἔτυχεν.
 Ἡ γὰρ Ἀριάδνη Ἀναστασίῳ τὸν στέφανον περιτί-
 θησιν, οὐπι μὲν ἤχοντι ἐς γερούσιαν, ἐν δὲ τῆ λεγο-
 μένη τῶν Σιλεντιαρίων σχολῆ (z) καταλεγόμενῳ.

VALESI ANNOTATIONES.

dicebant Theodericum Zenonis consilio impulsam
 in Italiam se contulisse. Certe in excerptis veteris
 auctoris, quæ ad calcem Ammiani Marcellini jam
 pridem edidi, Theodericus consensu Zenonis in
 Italiam profectus esse dicitur. Sic enim illic scribitur:
 Zeno recompensans beneficiis Theodericum,
 quem fecit patricium et consulem, donans ei multum,
 et mittens eum ad Italiam, pactuatus est, ut si victus
 fuisset Odoachar, pro merito laborum suorum loco
 ejus, dum adiveret, tantum, præregnaret. Item
 quoque testatur Jordanes in *Geticis*, et in lib. *De
 successione regnorum*.

(39) Ἀρτίφορον. Sic dictum videtur ædificium

(x) *Τετράπυλον*. Ædificium quatuor portis per-
 vium, inquit Ducangius, in *Glossar. med. et in inf.
 Græc.*

(y) *Τοῦ Ζήνωνος* — Marcellinus in *Chronico* ad
 ann. 491 (quo mortuus est Zeno) scribit: Zeno
 Aug. vita decessit, tam sui imperii annis quam Basi-
 licæ tyrannidis computatis anno xvi, mense vi Pie

CAP. XXVIII.

De Mammiano, et de operibus ab eo constructis.

Ejusdem Zenonis principatu Mammianum quem-
 dam vixisse scribit Joannes rhetor, qui ex sellulario
 opifice vir insignis evaserit, et ad senatorium or-
 dinem pervenerit. Ab hoc Mammiano, ait Joan-
 nes, in Daphnensi quidem suburbano ædificatum
 esse antiforum, qui locus prius vites habuerat
 et arva, e regione balnei publici; in quo statua
 ænea posita est cum hac inscriptione: Mammianus
 amator urbis. In urbe vero duas regias porticus
 ab eodem structas esse refert, tum fabricæ venu-
 state insignes, tum lapidum splendore ac nitore
 decoratas. Inter duas autem porticus, quasi con-
 flinium quoddam ab eo ædificatum esse tetrapylum,
 columnis et ære admodum eleganter excultum. Et
 ipsas quidem regias porticus vidimus, quæ et no-
 men pristinum et reliquias vetusti splendoris adhuc
 servant, cum solum earum Proconnesio marmore
 stratam sit. Reliqua vero structura nihil habet
 eximium. Nam post superiores ruinas, nuper in-
 stauratæ sunt, nulla re ad earum ornamentum ad-
 jecta. Tetrapyli vero ejus quod a Mammiano
 constructum est, ne vestigium quidem deprehen-
 dimus.

CAP. XXIX.

De Zenonis obitu, et de Anastasio imperatoris nuncupatione.

Cæterum cum Zeno post septimum decimum im-
 perii sui annum, ex comitiali morbo absque liberis
 decessisset, Longinus quidem, ejus frater, qui ad
 magnam potentiam pervenerat, in spem venit 360
 se imperium facile occupaturum esse. Sed tamen
 voti sui haudquaquam compos factus est. Etenim
 Ariadne coronam imposuit Anastasio, qui nondum
 in senatorium ordinem allectus, in silentiariorum

quoddam quod fori usum præstabat. Hoc ædificium
 ait Evagrius fuisse in suburbano Daphnensi, e re-
 gione publici balnei. Id enim sonant hæc verba, εὐ-
 θὺς τοῦ δημοσίου βαλανείου. Musculus quidem
 εὐθὺς vertit: *Recta ad publicum balneum*, Quod non
 probò. Nam εὐθὺς idem est quod *κατευαντίον*, teste
 Suida. In antiforo autem ait Evagrius erectam
 fuisse statuam Mammiani. Ex quo apparet antifo-
 rum fuisse id quod supra dixi. Nam statuæ in foro
 erigi solebant.

(40) *Οὐδὲν ἐς κόσμον*. Assentior Christophoro-
 no et Savilio, qui οὐδενός emendarunt.

VARIORUM.

nona mensis Aprilis emortuali, inquit Pagius; qui
 sex menses erratum esse librorum conten-
 dit pro tribus mensibus. Anastasius imp. corona-
 tus est die undecima ejusdem Aprilis.

(z) *Ἐν τῇ λεγομένῃ τῶν Σιλεντιαρίων σχολῇ*.
 Non solum loca uli pueri ac juvenes liberalibus
 studiis vacare debent; sed et ea quæ ad alia exer-

schola adhuc militabat. Porro Eustathius scribit, ab exordio imperii Diocletiani ad Zenonis obitum et nuncupationem Anastasii, annos fluxisse septem supra ducentos : a principatu autem Augusti, annos quingentos triginta duos, ac præterea menses septem : ab Alexandri autem Macedonis regno octingentos et triginta duos, similiter cum mensibus septem : a Romanorum et Romuli regno, mille et quinquaginta duos, ac præterea menses septem : a Trojæ denique expugnatione, annos mille sexcentos octoginta sex, cum mensibus septem. Hic Anastasius ortus ex urbe Epidamno quæ nunc Dyrrachium dicitur, imperium simul et uxorem Zenonis Ariadnem accepit. Ac primum quidem Longinum Zenonis fratrem, qui magistri dignitatem gerebat, quem antiqui præfectum officiorum palatii appellabant, in patriam amandavit. Multis item aliis Isauris qui id ab ipso petierant, ad suos redeundi copiam fecit.

CAP. XXX.

De Anastasio imperatore : et quomodo, cum nihil in ecclesiastico statu innovari sineret, totius orbis Ecclesiæ innumeris perturbationibus repletae sunt, multiq[ue] episcopi eam ob causam expulsi.

Idem porro Anastasius, utpote pacis studiosissimus, nihil omnino innovari voluit, præcipue vero in Ecclesiæ statu ; modisque omnibus elaboravit, ut et sanctissimæ Ecclesiæ absque ulla perturbatione remanerent, et cuncti qui ipsius imperio parebant, altissima pace fruerebantur, omni rixa et contentione, tum ab Ecclesiæ statu, tum a rebus publicis procul amandata. Et Chalcedonensis quidem synodus iis temporibus, nec **361** palam prædicabatur in sanctissimis Ecclesiis, nec omnino rejiciebatur. Singuli enim earum præsidēs, prout ipsis visum fuerat, agebant. Et nonnulli quidem

Ἰστορεῖ δ' οὖν ὁ Εὐστάθιος, μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Διοκλητιανοῦ βασιλείας ἐς τὴν Ζήνωνος τελευταίην καὶ τὴν ἀνάβηθιν Ἀναστασίου, ἔτη διελοῦν ἐπτὰ καὶ διακόσια · ἀπὸ δὲ τῆς Αὐγούστου μοναρχίας, ἔτη δύο καὶ λ', καὶ πεντακόσια πρὸς μῆσιν ἐπτὰ · ἀπὸ δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἀρχῆς, ἔτη δύο καὶ τριάκοντα, καὶ ὀκτακόσια, ὁμοίως πρὸς μῆσιν ἐπτὰ · ἐκ δὲ τῆς τῶν Ῥωμαίων καὶ Ῥωμύλου βασιλείας, ἔτη δύο καὶ πενήκοντα καὶ χίλια καὶ πρὸς γε μῆνας ἐπτὰ · ἀπὸ δὲ ἀλώσεως Τροίας, ἔτη ἐξ καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἑξακόσια καὶ χίλια πρὸς μῆσιν ἐπτὰ. Οὗτος δ' Ἀναστάσιος πατρίδα τὴν Ἐπίδαμον ἔχων (Δυρράχιον νῦν προσηγόρευται), τὴν τε Ζήνωνος βασιλείαν καὶ γαμετὴν τοῦ αὐτοῦ Ζήνωνος τὴν Ἀριάδην ἔσοικίζεται. Καὶ πρῶτα μὲν Λογγίνον Ζήνωνος ἀδελφὸν (α), τὴν τοῦ μαγίστρου ἀρχὴν διέποντα, ὃν ἡγεμόνα τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεω ὁ πρόσθεν ἐκάλου, ἀνὰ τὴν ἐνεγκαμένην ἐκπέμπει, εἶτα δὲ καὶ πολλοὺς ἑτέροους Ἰσαύρου, τοῦτο δὲθεν αἰτήσαντας.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τοῦτον καιροτομεῖν τι περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατάστασιν, μὴδὲ τῆς αἰσῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαι ἐνεκλήθησαν · π. λ. τοῖς τε τῶν ἐπισκόπων διὰ τοῦτο ἐξεβλήθησαν.

Οὗτος δ' Ἀναστάσιος εἰρηναῖός τις ὢν (41), οὐδὲν καινοουργεῖσθαι παντελῶς ἠθούλετο, διαφερόντως περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν. Καὶ διὰ πάντος ἤει τρόπου, τὰς τε ἀγιωτάτας Ἐκκλησίας ἀταράχους μείναι, ἅπαν τε τὸ ὑπήκουον βαθεῖας γαλήνης ἀπολαύειν, πάσης ἐριδος καὶ φιλονεικίας ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἐκποδῶν γινομένων. Ἡ μὲν οὖν ἐν Καλχηδόνι σύνοδος ἀνὰ τοῦτου τοὺς χρόνους, οὔτε ἀναφανδὸν ἐν ταῖς ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις ἐκηρύττετο, οὔτε μὴν ἐκ πάντων ἀπεκηρύττετο. Ἐκαστοὶ δὲ τῶν προσδρευόντων ὡς εἶχον νομίσειω, διεπράττοντο. Κἂν ἔνοι μὲν (42) τῶν

VALESI ANNOTATIONES.

(41) Ἀναστάσιος εἰρηναῖός τις ὢν. Qualiter affectus fuerit Anastasius erga res ecclesiasticas, et qua ratione se gesserit in earum administratione, docet Liberatus in Breviario, cap. 18, his verbis : *Ascenderunt quidam et adversantium et communicantium ei ad Anastasium. Et dum haberent contra principem contentionem aliis quidem proponentibus anathematizari synodum, et ita communicare ; aliis vero pacatis in unitivo edicto adjici ea quæ satisfecerent his qui communicaverant Petro ; considerans imperator,*

quod si adjectionem edicto faceret, tumultum moveret Ecclesiæ, et anathematizare synodum esset impossibile ; persuasit eis sufficere unitivum edictum, ut communicarent adinvicem sibi, sicut et cæteri Ecclesiarum episcopi. Et cum non obedirent hæc agere, nihil impetrantes dimisit. Ex quibus vides Anastasium imperatorem Zenonis edictum prorsus secutum esse, nec præterea quidquam innovari voluisse.

(42) Κἂν ἔνοι μὲν. Scribendum est καὶ ἔνοι.

VARIORUM.

citia destinata sunt, item ad officia ac ministeria principis, scholæ vocantur : unde in cod. schola equitum, peditum, scriuariorum domesticorum, silentiariorum, sacrarum largitionum, etc. De Silentiaris egimus notis ad cap. 10, lib. III Evagrii.

(α) Λογγίνον Ζήνωνος ἀδελφόν. Confundit Evagrius Longinum magistrum militum cum Longino Zenonis fratre : qui tamen diversi erant, ut apparet tam ex historia reigestæ, quam auctoritate Zonæ et Theophanis. Posterior ait in Chronico, ann. 481, juxta Alexandrinos, id est, A. C. 491, Longinum Zenonis fratrem, propter seditionem,

exsulem ab Anastasio Alexandriam missum, ibique presbyterum ordinatum : septennio post, mortem obiisse. Proinde neque in patriam fuisse amandatum, neque posthac tumultus excitare potuisse. Ergo alius erat Longinus magister militum, quem magistratu abrogavit Anastasius, et in patriam amandavit, ubi postea adversus imperatorem bellum suscepit, uti narrat Evagrius, infra, cap. 35. Erant omnino tres Longini, unus Zenonis frater, alter magister militum, tertius Selinuntius, ab Evagrio in eodem capite memoratus. Vide Pagium ad ann. 498, n. 3, 4, 5. W. Lowth.

εκτεθειμένων, αὐτῇ μάλα γεννικῶς ἀντείχοντο, καὶ ἄ
 πρὸς οὐδέμιν ἐνεδίδοσαν συλλαβὴν τῶν ὀρισθέντων
 παρ' αὐτῆς, οὐ μὴν γράμματος ἐναλλαγὴν παρεδέ-
 χοντο. Ἄλλα καὶ μετὰ πολλῆς ἀπεπῆδων τῆς παρῶ-
 σίας, καὶ κοινωνεῖν παντελῶς οὐκ ἠνεύχοντο τοῖς μὴ
 δεχομένοις παρ' αὐτῆς τὰ ἐκτιθέμενα. Ἐτεροὶ δὲ,
 οὐ μόνον οὐκ ἐδέχοντο τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, καὶ
 τὰ παρ' αὐτῆς ὀρισθέντα· ἀλλὰ καὶ ἀναθέματι περι-
 ἔβαλον αὐτὴν τε καὶ τὸν Λέοντος τόμον. Ἄλλοι τοῖς
 Ἐνωτικοῖς Ζήνωνος ἐνισχυρίζοντο, καὶ ταῦτα πρὸς
 ἀλλήλους διεβρώγοτες τῇ τε μιᾷ καὶ ταῖς δύο φύσε-
 σιν· οἱ μὲν, τῇ συνθήκῃ τῶν γραμμάτων (43) κλαπέντες·
 οἱ δὲ, καὶ πρὸς τὸ εἰρηνικώτερον μᾶλλον ἀποκλι-
 ναντες· ὡς πάσας τὰς Ἐκκλησίας ἐς ἰδίας ἀποκρι-
 θῆναι μοίρας, καὶ μηδὲ κοινωνεῖν ἀλλήλοις τοὺς
 προεδρεύοντας. Ἐντεῦθεν πλείστα χρήματα κατὰ τε
 τὴν Ἐφῶν, ἀνά τε τὰ Ἐσπερία μέρη καὶ κατὰ τὴν
 Λιθύν ἐτύχωνον ὄντα, ὅτε τῶν Ἐφῶν ἐπισκόπων
 τοῖς Ἐσπερίοις ἢ τοῖς Λίθυσσι σπενδομένων, ὅτε αὐ-
 τούτων τοῖς Ἐφῶσι. Τὸ δὲ μεῖζον ἐς ἀτοπίαν προήει.
 Οὐδὲ γὰρ σφίσι αὐτοῖς ἐκοινωνοῦν οἱ τῆς Ἐφῶς
 πρόεδροι, οὐδὲ μὴν οἱ τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Λιθύης
 τοὺς θρόνους διέποντες, μήτι γε δὴ καὶ ὑπερορίοις.
 Ἄπειρὸς ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος θεώμενος, τοὺς νεω-
 τερίζοντας τῶν ἐπισκόπων ἐξωθεῖτο, εἶπου κατελή-
 φει, ἢ παρὰ τὸ εἰωθὸς τοῖς τόποις τινὰ τὴν ἐν Καλ-
 χηδόνι σύνοδον κηρύττοντα, ἢ ταύτην ἀναθέματι πε-
 ριτιθέντα. Ἐκδέβληκε μὲν οὖν ἐκ τῆς βασιλίδος τῶν
 πόλεων, πρῶτον μὲν Εὐφῆμιον (b), ὡς προέγραπται,
 εἶτα Μακεδόσιον, μεθ' ὃν Τιμόθεος ἐγεγόνει· ἐκ δὲ
 τῆς Ἀντιόχου Φλαβιανόν.

Expulsum eiecit Euphemium, deinde Macedonium, cui successit Timotheus; Antiochia vero Flavianum

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Ἐπιστολὴ τῶν μοναχῶν Παλαιστινῶν πρὸς Ἀλ-
 κίσωνα περὶ Ἐσναίου καὶ ἐτέρων τινῶν.

Περὶ τοῖνων Μακεδονίου καὶ Φλαβιανοῦ γράφων τὸ
 ἐν Παλαιστίνῃ μοναδικὸν πρὸς Ἀλκίσωνα (44) ἐπὶ λέ-
 ξειως λέγει ταῦτα· Πέτρου δὲ κεκοιμημένου (45), πάλιν

VALESI ANNOTATIONES.

(43) Τῇ συνθήκῃ τῶν γραμμάτων. Joannes Lau-
 gus litteras Zenonis imperatoris de Ecclesiarum
 adunatione videtur intelligere. Sic enim vertit :
*li quidem litteris insidiosè compositis per fraudem
 decepti.* Quem sensum secutus est etiam Christophor-
 sonus. Certe hic Evagrii locus aliter exponi non
 potest. Duas enim causas affert, cur nonnulli edicto
 Zenonis acquiescerent. Quosdam igitur ait fuisse
 deceptos blanda illa, et ad persuadendum com-
 posita principis oratione. Alios vero studio pacis
 et quietis Ecclesiarum illectos, huic edicto acquie-
 visse.

(44) Πρὸς Ἀλκίσωνα. Hic Alcison episcopus
 erat Nicopolis quæ metropolis est veteris Epiri :
 inter præcipuos defensores synodi Chalcedonensis.
 Mortuus est anno Christi 516, Petro solo consule.

(b) Ἐκδέβληκε Εὐφῆμιον. Euphemium episc.
 C. P. falso ab Anastasio imp. accusatum atque
 damnatum, in exsilium ductum esse, et in ejus
 locum Macedonium subrogatum anno Chr. 496,
 scribit Fagius ad ann. 495, n. 3. Ipse autem Mace-

eorum, cuncta quæ in illo concilio exposita fuerant,
 pertinacissime defendebant, nec in ejus decretis
 vel unam syllabam remittere, ac ne unius quidem
 litteræ mutationem admittere sustinebant : sed
 magna cum fiducia recedebant ab iis qui decreta
 illius concilii minime suscipere, nec illis com-
 municare ullo modo sustinebant. Alii vero, Chal-
 cedonensem synodum ejusque decreta non modo
 non suscipiebant; verum etiam illam una cum
 Leonis epistola sub anathemate damnabant. Alii
 Zenonis Henotico mordicus inhærebant : idque ta-
 metsi inter se dissiderent de una aut de duabus
 naturis : hi quidem compositione imperialium li-
 terarum decepti : illi vero paci et concordia magis
 studentes. Adeo ut totius orbis Ecclesiæ in varias
 factiones divisæ essent, ac ne antistites quidem
 sibi mutuo communicarent. Hinc multa dissidia in
 Orientis et in Occidentis partibus, et per Africam
 exstiterunt, cum nec Orientales episcopi Occiden-
 talibus et Afris sociarentur, nec isti vicissim co-
 irent cum Orientalibus. Quin etiam ad majorem ab-
 surditatem res progressa est. Nam nec Orientales
 antistites inter se ipsi communicabant : nec Occi-
 dentales item nec Afri inter semetipsos communio-
 nem fovebant, nedum cum peregrinis et extraneis.
 Quæ cum imperator Anastasius videret, episcopos
 qui aliquid innovarent, Ecclesiis exturbabat, si
 quem forte deprehendisset aut concilium Chalcedo-
 nense prædicantem contra inolitam locorum con-
 suetudinem, aut idem sub anathemate damnantem.

Et ex regia quidem urbe, uti supra diximus; pri-
 mum successit Timotheus; Antiochia vero Flavianum

CAP. XXXI.

Epistola monachorum Palæstinæ ad Alcisonem, de
 Xenaiâ et de aliis quibusdam.

De Macedonio quidem et Flaviano monachi Pa-
 læstinæ in litteris ad Alcisonem datis ita scribunt.
 Mortuo autem Petro, 362 inter se ipsos iterum

Ejus meminit Marcellinus in *Chronico*, qui eum Alcis-
 sum vocat. Vide Baronium ad annum Christi 516.

(45) Πέτρον δὲ κεκοιμημένου. Cum duo fuerint
 Petri uno eodemque tempore, alter Alexandrinus
 episcopus, alter Antiochenus, incertum est uter illo-
 rum hic intelligatur. Probabilius tamen videtur
 Alexandrinum Petrum hic designari; eo quod mo-
 nachi Palæstinæ statim loquuntur de Alexandria,
 et de Ægypto ac Libya. Obstât tamen quod subji-
 citur ab iisdem monachis; post mortem scilicet
 Petri Ægyptum separatim communicasse, et Orien-
 tales ab eorum communione disjunctos fuisse. Pe-
 tro enim Alexandrino successit Athanasius, qui
 synodicas scripsit ad Palladium episcopum Antio-
 chia, ejusque communioni sociatus fuit, ut superius
 observavi ex Evagrio et Liberato. Rursus vero

VARIORUM.

donius ab eodem imp. pulsus est anno 514. Vid.
 infra cap. 44 hujus lib.

De Petro Mongo episcopo Alexandrino omni-
 no intelligendus locus. Schismata enim de quibus hic

discissi sunt. Et Alexandria quidem et Ægyptus ac Libya intra suam communionem permansit. Reliquus item Oriens seorsum ab aliis communicavit, propterea quod Occidentales prorsus communicare illis recusabant, nisi Nestorium, Eutychem ac Dioscorum sub anathemate damnantes, Petrum quoque Mongum et Acacium iis adjicerent. In hoc igitur rerum statu cum essent totius orbis Ecclesiæ, Eutychemiani et Dioscoriani ad exiguum prorsus numerum redacti sunt. Cumque brevi defecturi essent ita ut amplius in terris non exstarent, Xenaias quidam, vere nominis sui, id est, alienus a Deo : nescio quo consilio, nec qua de causa susceptas adversus Flavianum inimicitias exercens : prætextu tamen fidei, ut plerique narrant, adversus eum commoveri, eumque tanquam Nestorianum calumniari cœpit. Sed cum ille Nestorium simul ejusque opinionem sub anathemate damnasset, Xenaias, relicto Nestorio, ad Dioscorum transgressus est, et ad Theodorum ac Theodoritum, et Ibam, ac Cyrum, et Eleutherium, ac Joannem, aliosque nescio quos nec unde collectos : ex quibus quidam Nestorii dogma re vera sectati fuerant ; quidam vero cum in suspicionem ejus rei venissent, postea idem dogma sub anathemate damnaverant, et in Ecclesiæ communionem extremum diem clauserant. Hos, inquit, omnes Nestoriani dogmatis assertores nisi anathematizaveris, Nestorianus es, licet Nestorium millies cum doctrina ipsius anathematizes. Scriptis etiam litteris ad fautores Dioscori et Eutychemis, eos concitavit, suadens eis, ut sibi adversus Flavianum auxilio essent, exigenterque ab eo, non quidem ut ipsam synodum, sed ut eas duntaxat

εις αυτούς ἀπεσχίζουσαν, Ἀλεξάνδρειά τε καὶ Αἴγυπτος καὶ Λιβύη καὶ ἑαυτὰς διατέλεσαν· καὶ ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀνατολὴ πάλιν καθ' ἑαυτήν, τῶν Δυτικῶν μὴ ἀνεχομένων (46) ἄλλως αὐταῖς κοινωνεῖν ἢ πρὸς τὸ ἀναθεματίζειν Νεστόριον τε καὶ Εὐτυχήν, καὶ Διόσκορον, προστιθέναί· καὶ Πέτρον τὸν Μογγὺν καὶ Ἀκάκιον. Ἐν τούτοις οὖν τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην οὐσῶν Ἐκκλησιῶν, οἱ γνήσιοι τῶν ἀπὸ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς εἰς πάντη ἐλάχιστον περιέστησαν τὸν ἀριθμὸν. Καὶ μελλόντων ὅσον οὐδέπω ἐκλιπεῖ ἀπὸ τῆς γῆς, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτοῦς, Ξεναίας (47) ὁ τοῦ Θεοῦ ξένος ἀληθῶς, οὐκ οἶδαμεν τί σκοπῶν, ἢ ποῖαν ἔχθραν πρὸς Φλαβιανὸν ἐκδικῶν, προφάσει δὲ τῆς πίστεως, ὡς οἱ πολλοὶ διηγοῦνται, κινεῖν ἢ μὴ πρὸς αὐτὸν καὶ διαβάλλειν ἄρχεται ὡς Νεστοριανόν. Ἐκείνου δὲ Νεστόριον σὺν τῷ φρονήματι ἀναθεματίσαντος, μετέβαινε πάλιν ἐξ ἐκείνου ἐπὶ Διόσκορον καὶ Θεόδωρον (48) καὶ Θεοδώριτον, καὶ Ἰβαν, καὶ Κύρον, καὶ Ἐλευθέριον (49), καὶ Ἰωάννην, καὶ οὐκ ἴσμεν οὐστίας καὶ ὅθεν συλλεξάμενος· ὧν οἱ μὲν τὰ Νεστορίου ἀληθῶς ἐπέσβευσαν· οἱ δὲ, ὡπονηθέντες ἀνεθεμάτισαν, καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας κεκοίμηνται. Τούτους πάντας τὰ Νεστορίου φησὶ νοήσαντας ; εἰ μὴ ἀναθεματίσεως, τὰ Νεστορίου φρονεῖς, κἂν μυριάκις αὐτὸν μετὰ τοῦ φρονήματος ἀναθεματίζῃς. Ἀνεκίνοι δὲ διὰ γραμμάτων καὶ τοῦ ἀπὸ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς συνγέγραμμου κειθῶν συνάρασθαι μὲν αὐτῷ κατὰ Φλαβιανόν, μὴ μέντοι ἀναθεματισμὸν ἀπειτεῖν τῆς συνόδου, ἀλλὰ τῶν προσετημένων προσώπων. Τοῦ δὲ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ τούτοις ἐπὶ πολὺ ἀντιτείναντος, ἐτέρων τε μετὰ Ξεναίου συμπλεκομένων κατ' αὐτοῦ, Ἐλευσίνου μὲν ἐπισκόπου (50) τινὸς τῆς δευτέρας Καππαδοκίας,

VARIE LECTIONES.

⁷⁸ κινεῖ.

VALESI ANNOTATIONES.

si Petrum Antiochenum hoc loco designari dixerimus, eadem erit difficultas. Verum responderi potest monachos hic loqui non de ipsis patriarchis, sed de integra diocesi, et de maxima parte episcoporum. Certe post mortem Petri Alexandrini, Orientales episcopus communionem Ecclesie Romanæ expetisse apparet ex epistola Gelasii papæ ad Orientales.

(46) Τῶν Δυτικῶν ἀνεχομένων. Addenda est procul dubio particula negativa, hoc modo, τῶν Δυτικῶν μὴ ἀνεχομένων, quemadmodum legitur apud Niceph. et in codice Telleriano.

(47) Ξεναίας. Erat hic episcopus Hierapolitanus, a Petro Fulone ordinatus, qui alio nomine Philoxenus dicebatur. De hoc pestifero homine multa habent Theoph., Cedren., Niceph. et alii.

(48) Ἐπὶ Διόσκορον καὶ Θεόδωρον. Non dubito quin Dioscori nomen hoc loco perperam positum sit pro Diodori nomine. Neque enim Dioscorum anathemati subijci volebat Xenaias inimicus Chalcædonensis synodi : sed Diodorum Tarsensem et reliquos. Ita certe Victor Tunonensis in *Chronico*. «*Janne Gibbo eos. Anastasius imp. Flaviano Antiocheno, et Philoxeno Hierapolitano præsulibus*

Constantinopolim synodum congregat : et contra Diodorum Tarsensem et Theodorum Mopsuestenum cum scriptis, Theodoritum Cyri, Ibam Edessenum, Andream, Eucherium, Cyrum et Joannem episcopos, cæterosque alios qui in Christo duas prædicabant naturas, duasque formas, et qui non confitentur unum de Trinitate crucifixum, una cum Leone episcopo Rom. et ejus tomo, atque Chalced. synodo inferre anathema persuasit. Idem confirmat Theophanes in *Chronico*, pag. 131.

(49) Καὶ Κύρον καὶ Εὐθέριον. Victor Tunonensis in *Chronico* Quirum et Eucherium nominat, ut supra vidimus, ubi Quirus ponitur pro Cyro, quemadmodum in epistolis B. Ambrosii Quinegii pro Cinegio. Porro Niceph. hoc loco pro Eutherio substituit Eleutherium.

(50) Ἐλευσίνου μὲν ἐπισκόπου. Hujus Eleusini meminit Liberatus in *Breviario*. cap. 19, his verbis, de Severo loquens : *Ita ut ob hoc scriberet et ipsi Flaviano, sicut ipsius significatur epistolis, et ad Maronam lectorem, et Eleusinum et Euthereium episcopos, et ad Oecumenium scholasticum Isaurie.* Ejusdem meminit Theophanes in *Chronico*, p. 128 editionis Regiæ ; cujus verba Anastasius Bibliothecarius

VARIORUM.

loquitur Evagrius, de separatione Dioscoritarum, ut eos vocat Liberatus, ab Ecclesia intelligendum : que mansit usque ad tempora Dioscori junioris,

qui anno 517 sedem Alexandrinam adeptus est. Vide Liberati *Breviarium*, ad finem, cap. 13. W. LOWTH.

οὐδὲ Λαοδικείας τῆς Συρίας, καὶ ἄλλων ἄλλοθεν· A personas quas supra nominavi, sub anathemate
 ἰς αἰτίας τῆς πρὸς Φλαβιανὸν μικροψυχίας ἐτέ-
 ἄλλ' οὐχ ἡμῶν διηγῆσθαι· τέλος νομίσας διὰ
 ὡς εἰρηνεύειν (51) αὐτοὺς, εἶξεν αὐτῶν τῆ φι-
 εία. Καὶ ἐγγράφως τὰ πρόσωπα ἀναθεματίσας,
 εἰσελε τῷ βασιλεῖ· καὶ αὐτὸν γὰρ κατ' αὐτοῦ κε-
 ασιν ὡς τὰ Νεστορίου πρεσβυόντος. Μηδὲ
 οὐδὲ ἀρχιερεῖς ὁ Ξεναίας, τῆς συνόδου αὐτῆς
 ἀναθεματισμῶν, καὶ τῶν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ
 οὐ εἰρηκτότων, τῆς σαρκὸς καὶ τῆ· θεότητος,
 εἰ τὸν Φλαβιανόν. Μὴ ὑπακούσαντος δὲ· ὡς περ
 ριανοῦ πάλιν κατηγορεῖ. Πολλῶν δὲ ἐπὶ τούτῳ
 ημῶν, καὶ τοῦ πατριάρχου (52) ἐκθεσίων περὶ
 ὡς πεποιθμένων, ἐν ἧ πρὸς καθάρεισιν μὲν
 ρίου καὶ Εὐτυχοῦς τὴν σύνοδον δέχεσθαι ὡμο-
 μῆ μόντοι εἰς ἕρον καὶ διδασκαλίαν πίστεως, D
 ὡς τὰ Νεστορίου ὑπόβλως φρονούντος ἐπειλαμ-
 το, εἰ μὴ καὶ τὸν ἀναθεματισμῶν αὐτῆς προσ-
 τῆς συνόδου, καὶ τῶν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Κυρίου
 ἔτων σαρκὸς καὶ θεότητος. Προσπαύονται δὲ
 ἴς λόγων ἀπάταις καὶ τοῦ Ἰσαυροῦς (53)· καὶ
 αὐτὰς γραμματέων περὶ πίστεως, ἐν ᾧ τὴν
 ν μετὰ τῶν δύο φύσεις εἰρηκτότων, ἢ ἰδιότητος
 ματίσαντες, Φλαβιανὸν μὲν ἀφίστανται καὶ
 βούλου· ἄλλοις δὲ σπένδονται ὑπογράφασιν τῷ
 ματεῖω. Ἐν τούτοις καὶ τὸν Ἱεροσολύμων ἀπ-
 ἔγραψον περὶ πίστεως· ὅς ἐκθήμενος ἀπέστειλε
 αἰεῖ, δι' αὐτῶν τῶν ἀπὸ Διοσκόρου. Ὅπερ
 μὲν προσφέρουσιν (54), ἀναθεματισμῶν περιέχον
 ὡς φύσεις εἰρηκτότων. Αὐτὸς δὲ Ἱεροσολύμων C
 ἰσθαι πρὸ αὐτῶν διαβεβαιούμενος, ἕλθῃ προ-
 δὶχα τοιοῦτου ἀναθεματισμοῦ. Καὶ οὐ θαῦμα·
 ἕρ καὶ λόγους Πατέρων πολλάκις νενοθεύκασιν·
 ἴς δὲ Ἀπολλωνίου λόγους, Ἀθηνάσιω καὶ Γρη-
 τῷ Θαυματουργῷ, καὶ Ἰουλίῳ (55), διὰ τῶν
 αἰῶν ἀναθεματίσασιν· οἷς μάλιστα τοὺς πολ-
 πρὸς τὰς ἰδίας ἀσεθείας σφετερίζονται. Ἀπ-
 δὲ καὶ Μακεδόνιον ἔγραψον περὶ πίστεως· ὅς
 ἔθετο τὴν τῶν τιῆ καὶ τῶν ῥν' μόνον εἰδέναι
 ν διαβεβαιούμενος, ἀναθεματίζων δὲ Νεστόριον,
 ὑτυχῆ, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ἢ Χριστοῦς δογματί-
 ς, ἢ τὰς φύσεις διαιροῦντας· μήτε δὲ τῆ· ἐν

VALESI ANNOTATIONES.

s Ita vertit. Anastasius quiete potitus a praeliis,
 tonium patriarcham avertere ab orthodoxa fide
 erat. Multi autem episcoporum Anastasio gra-
 prastantes, Chalcedonensi resistebant concilio, D
 im primus erat Eleusinus Sasimensis. Græca
 phanis sic habent, ὡν πρῶτος ἦν Ἐλεῦσιος ὁ
 ων. Sed scribendum est, Ἐλευσίνιος ὁ Σασί-
 quemadmodum scribitur in codice Vaticano.
 monachi Palestine affirmant Eleusinum
 episcopum fuisse secundæ Cappadociæ. Est
 n Sasina urbs Cappadociæ secundæ, cujus
 episcopus fuit Gregorius Nazianzenus, quem-
 dum docent Notitiæ veteres, et imprimis Hie-
 s.

) Διὰ τούτους εἰρηνεύειν. Scribendum vide-
 ἰρηνεύειν, aut potius addenda est particula
 ἵνα hoc modo νομίσας διὰ τούτους μὴ εἰρηνεύειν
 ς. Id est, illorum gratia ipsos non quiescere ar-
 us. Nec dubito quin Evagrius ita scripserit.

Verum Antiquarii dum in scribendo properarent,
 iterum hoc loco particulam negativam omiserunt.
 Porro per vocem διὰ τούτους, intelligit Diodorum
 Tarsensem, Theodorum Mopsuestenum, Theodori-
 tum et cæteros supra memoratos. Vide Theopha-
 nem, p. 431.

(52) Καὶ τοῦ πατριάρχου. Flavianum Antiochen-
 sem episcopum intelligit. Quod non monerem, nisi
 in versione Christophoroni mendum subesset.

(53) Καὶ τοῦ Ἰσαυροῦς. Rectius in Nicphoro
 scribitur Ἰσαύρους.

(54) Ὅπερ αὐτοὶ μὲν προσφέρουσιν. Supplenda
 videtur conjunctio in hunc modum, καὶ ὅ· εἰ μὲν
 αὐτοὶ προσφέρουσιν, etc.

(55) Καὶ Ἰουλίῳ. Vide Leontium de sectis in
 actione octava. Ubi docet Acephalos epistolam quas-
 dam Julio episcopo. Rom. tribuisse, quæ re vera
 erant Apollinaris.

illis falso confictam esse dicens, aliam profert absque huiusmodi anathematismo. Neque id mirum: nam et libros sanctorum Patrum sæpenumero corruperunt. Multos quoque Apollinaris libros Athanasio et Gregorio Thaumaturgo, et Julio falso ascripserunt. Quibus præcipue libris multitudinem in erroris sui societatem inducunt. Sed et a Macedonio chirographum fidei suæ postularunt. Qui quidem eam exposuit, affirmans se trecentorum et octodecim sanctorum Patrum, et centum ac quinquaginta fidem solam nosse: Nestorium vero et Eutychem anathemati subjiciens, **364** eosque qui duos Filios et duos Christos asserunt, aut qui naturas dividunt: nulla tamen mentione facta nec Ephesinæ synodi quæ Nestorium deposuit, nec Chalcedonensis in qua depositus est Eutyches. Quod cum ægre ferrent monasteria quæ erant circa Constantinopolim, a communione Macedonii episcopi desciverunt. Interea Xenaias et Dioscorus, multis episcopis sibi adjunctis, intolerabiles erant, dum tumultus concitarent adversus eos qui synodum anathemati subjicere recusabant. Ex quibus eos qui ad finem usque ipsis non cesserant, multis machinationibus in exilium ejici curarunt. Hoc igitur modo Macedonium, et Joannem episcopum Palti, et Flavianum in exilium trudent. Atque hæc sunt quæ in supradicta epistola commemorantur.

CAP. XXXII.

De expulsionem Macedonii Constantinopolitani episcopi, et Flaviani Antiocheni.

Verum alia erant quæ animum Anastasii occulte pungent. Nam cum Ariadna Anastasium imperiali purpura vestire vellet, Euphemius reginæ urbis episcopus consensum suum accommodare renuit, priusquam Anastasius cautionem propria manu scriptam et jurejurando firmatam ipsi dedisset, qua pollicebatur, fidem se illibatam servaturum, nec quidquam novi in sanctam Dei Ecclesiam invecturum.

VALESH ANNOTATIONES.

(55) *Μήτε δὲ τῆς ἐν Ἐφέσῳ.* Ita quidem in exordio episcopatus sui se gessit Macedonius, dum principi Anastasio a quo ad pontificatum promotus fuerat, gratificari vellet. Itaque multi ex antiquis scriptoribus prodiderunt Macedonium initio quidem Zenonis Henotico subscripsisse. Ita certe Theodorus lector affirmat, quem immerito Baronius eo nomine reprehendit. Idem enim scribit Liberatus in *Breviario*, cap. 18. Ubi de Joanne Hemula Alexandrino episcopo hæc habet: *Qui et ipse Petrum et Athanasium prædecessores suos secutus, in edicto unitivo communicavit aliis sedibus, id est Constantinopolitanæ, Antiochenæ et Hierosolymitanæ.* Et paulo post de Joanne Nicæota loquens qui Hemulæ successerat, ita dicit: *Denique cum ei imperator scripsisset, ut uniretur Constantinopolitano episcopo, hæc scripsit, quia non sufficeret ei ad perfectam unitatem; eo quod non anathematizaret synodum.* Victor autem Tunonensis in *Chronico* de Macedonio ita scribit: *Anastasio Aug. cos. Macedonius Constantinopolitanus episcopus, synodo facta, condemnatus est qui Chalcedonensis decreta synodi suscipiunt, et eos qui Nestorii et Eutychis defendunt.* Denique Theophanes in *Chronico*, p. 129. Theodoro lectori prorsus assentitur.

(56) *Μοναστήρια ἀπύσταται.* Monasteria Dii et Basiani, et Insomnium ac Matronæ intelligit, quæ separaverant se a communione Macedonii et eorum qui Zenonis Henotico subscripserant, ut tradit Theophanes in *Chronico*, p. 122.

(57) *Ξεναίας καὶ Διόσκορος.* Hic est, ut existimo, Dioscorus junior qui Joanni Nicæotæ successit in episcopatu Alexandrino. Baronius quidem ordi-

Ἐφέσῳ (55) Νεστόριον καθελούσης μνησθεὶς, μήτε τῆς ἐν Καλχηδόνι καθελούσης τὸν Εὐτυχή. Ἐφ' ᾧ ἀγανακτήσαντα τὰ περὶ τὴν Κωνσταντινίου πόλιν μοναστήρια, ἀπύσταται (56) τοῦ ἐπισκόπου Μακεδονίου. Ἐν τούτοις; ὁ τε Ξεναίας καὶ Διόσκορος (57) πολλοὺς προσλαμβανόμενοι τῶν ἐπισκόπων, ἀφόρητοι ἦσαν, κινούμεντες κατὰ τῶν μὴ ἀνεχομένων ἀναθεματίζειν. Ἦν τούτους εἰς τέλος μὴ ὑπέκοντας, ἐξορίαν ὑπεβάλλεσθαι πολλαῖς μηχαναῖς παρεσκευάζον. Οὕτως οὖν καὶ Μακεδόνιον ἐξορίζουσι, καὶ Ἰωάννην τὸν Παλτοῦ (58) ἐπίσκοπον, καὶ Φλαβιανόν. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ γράμματα λέγει.

B

ΚΕΦΑΛ. Λ3'.

Περὶ τῆς ἐκβολῆς Μακεδονίου τοῦ Κωνσταντινίου πόλεως, καὶ Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας.

Τὰ δὲ συμμάχοντα (59) ἐν παραδύστῳ τὸν Ἀναστάσιον, ἕτερα ἦν. Ἦν ἡ δὲ Ἀριάδνη τῷ Ἀναστάσιῳ τὸ ἀλουργὲς ἐβούλετο περιβαλεῖν σχῆμα, οὐκ ἄλλως δὲ Εὐφῆμιος τὴν ἀρχιερατικὴν διέπινον καθέδραν συνετίθετο, μέχρις οὗτο τὴν δι' ἐγγράφων καὶ ὄρκων δεσίων ὁμολογῶν αὐτόγραπτον ὁ Ἀναστάσιος ἐς Εὐφῆμιον ἔθετο, ἧ μὲν ἀκέραιον (60) φυλάξει τὴν πίστιν, καὶ μηδὲν καινουργεῖς ἐσαγαγεῖν τῇ ἀγίᾳ τοῦ

nationem ejus refert anno Christi 516, quinquennio post relegationem Macedonii. Cui consentit Theophanes in *Chronico*. Sed adversatur Liberatus, qui ordinationem Dioscori refert ante Macedonii depositionem. Idque confirmat Evagrius hoc loco. Verum re accuratius examinata, Dioscorus junior hic intelligi non potest. Nam Macedonius episcopatu dejectus est anno Christi 511, ut constat ex Marcellino: eique subrogatus est Timotheus, qui statim synodicas litteras scripsit ad Joannem Nicæotam episcopum Alexandriæ, ut testantur Liberatus ac Theophanes. Cum igitur Dioscorus junior Nicæotæ successerit, necessario sedere cœpit post depositionem Macedonii. Alius igitur hoc loco intelligitur Dioscorus. Ac fortasse pro Dioscoro scribendum est Sotericus. — De Soterico vide Valesii notas infra, ad cap. 44 hujus libri. W. Lowth.

(58) *Καὶ Ἰωάννην τὸν Παλτοῦ.* De hoc Joanne Victor Tunonensis in *Chronico* ita scribit. *Theodoro viro C. cos. Julianus Bostrenus, et Joannes Patensis episcopi ab Ecclesiis propriis ultro recedunt. Et alii eis subrogantur.* Marcellinus vero in *Chronico* id refert, Paulo et Mussiano cons. anno Christi 512.

(59) *Τὰ δὲ συμμάχοντα.* Mendum est in voce συμμάχοντα. Nicephorus quidem in c. 26 libri xvi. Hunc Evagrii locum describens, πλήττοντα posuit. Ego vero vulgatæ Scripturæ vestigiis insistens, restituendum puto συνάχοντα, quemadmodum legis videtur Christophorus. In codice Telleriano legitur, τὰ δὲ γε συμμάχοντα, etc.

(60) *Ἢ μὲν ἀκέραιον.* Rectius Nicephorus scriptum habet ἧ μὴν, etc. Sic enim Græci loqui solent.

Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, εἰ τῶν σκήπτρων ἐπιλάβοιτο· ἦν ἅμα καὶ παρέθετο Μακεδονίῳ τὴν τῶν σεπτῶν χειμηλίων παραφυλακὴν ἐμπειπιστευμένῳ. Ἐδεδράκει δὲ ταῦτα, διότι γὰρ ὁ Ἀναστάσιος δόξαν Μανιχαϊκῆς νομίσεως παρὰ τοῖς πολλοῖς εἶχεν. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ Μακεδόνιος ἐς τὸν ἱερατικὸν ἀνέβη θρόνον, ἤθελε τὴν οἰκίαν ὁμολογίαν ἀναλαβεῖν ὁ Ἀναστάσιος, καθυθριζέσθαι τὴν βασιλείαν λέγων, εἰ τὸ βῆθὲν αὐτόγραφτον ἐν-απομείνοι. Καὶ πρὸς τοῦτο μάλα γενναίως ἐνισταμέ-νοῦ τοῦ Μακεδονίου, καὶ μὴ προδώσειν τὴν πίστιν ἐπισυρριζομένου, πᾶσαν ἐπιβουλὴν ἐθήρυσεν βασι-λεύς· ἦ οἱ, ἐξῴσαι τῆς καθέδρας ἐθέλων. Ἀμίλει τοι-γαροῦν καὶ παῖδες συκοφάνται παρήγοντο, καὶ σζῶν αὐτῶν καὶ Μακεδονίου αἰσχρουργίαν κατεψεύδοτο. Ὡς δὲ τῶν ἀνδρείων ἐψιλωμένοι, ὁ Μακεδόνιος ὤφθη, πρὸς ἕτερα ἐχώρου τεχνάσματα, μέχρις ὅτε συμ-θουλεύμασι Κέλερος ἡγεμόνος τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τά-ξιων, ὁ Μακεδόνιος λαθραῶς τῶν οἰκείων ἐξέστη θρόνων. Τῇ δὲ ἐκβολῇ Φλαβιανοῦ ἕτερα προστιθείασι. Κατειλήφμεν γὰρ ἐνίους ἐσχατογέροντας. τοὺς ὅσα συμβέβηκεν ἐπὶ Φλαβιανοῦ τῇ μνήμῃ διατώσομε· ἢ λέγουσιν ὡς ὑπὸ Σεναῖα ἀνδρὶ (61), ἦν δὲ Σεναῖας τῆς γέφυρος Ἱερᾶς πόλεως πρίεδρος, Ἑλλάδι φωνῇ Φιλόξενος προσαγορευόμενος, πεισθέντες οἱ τε τῆς καλουμένης κυνηγικῆς μοναχοὶ (62) καὶ ὅσοι τοῦ πρώτου τῶν Σύρων ἔθνους καθεστῆκεσαν, ἀθρόοι μετὰ ταραχῆς καὶ τῆς ἐς ἄγαν ἀταξίας ἐσπετηρή-κασι τῇ πόλει, βιαζόμενοι Φλαβιανὸν ἀναθεματίσαι τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον καὶ τὸν τόμον Λέοντος. Πρὸς δὲ δυσανασχετούντος Φλαβιανοῦ, καὶ τῶν μονα-χῶν μετὰ πολλῆς τῆς βύμης ἐνισταμένων, ἀνεστῆς ὁ λέως τῆς πόλεως φόνον πολλῶν τῶν μοναχῶν κατερι-γάζετο· ὡς καὶ πολλοὺς καὶ ἀναριθμήτους αὐτῶν τάφον τὸν Ὀρόντην κληρώσασθαι, τῶν σωματίων τοῖς κύμασι κηδευθέντων. Συνέπεσε δὲ καὶ ἕτερον τοῦτον οὐκ ἐλαττούμενον. Τὸ γὰρ τῆς Κοίλης Συρίας, νῦν δὲ δευτέρας προσαγορευομένης μοναχικῶν, προ-πάσχον τῷ Φλαβιανῷ, ἐπειδὴ τὸν μονήρη μετήλθε βίον ἐν τινι φροντιστηρίῳ ἐπὶ ἀγροῦ, Τιλμογνῶν ὄνομα τοῦτον διακειμένου, ἔπεισι τῇ Ἀντιόχου, ἀμύ-κειν τῷ Φλαβιανῷ βουλόμενον, ὡς κἀνταῦθα οὐ μικρὰ τινα συμβῆναι. Εἶτε οὖν ἐκ τῶν προτέρων, εἶτε καὶ ἐκ τῶν δευτέρων, ἢ καὶ ἐξ ἀμφοῖν, ὁ Φλαβιανὸς ἐκ-βάλλεται (c), κατακριθεὶς Πέτρας οἰκεῖν πρὸς ταῖς ἱσαταῖαι, τῶν Παλαιστίνων κειμένας.

rum esse, si imperii compos fieret. Hanc ille char- tam Macedonio sacrorum vasorum custodi com- mendaverat. Hanc autem idcirco egerat Euphemius, quod Anastasius Manichæorum sectæ addictus esse a plerisque crederetur. Postquam igitur Macedo- nius episcopalem sedem adeptus esset, Anastasiu- 365 cautionem suam reddi sibi voluit, asserens contumeliam fieri imperio, si supra memoratum chirographum in Ecclesia reconditum servaretur. Sed cum Macedonius strenue admodum resisteret, seque fidem proditurum negaret, omni insidiarum genere eum appetiit Anastasius, ut episcopatum ei adimeret. Inducti sunt igitur in iudicium pueri quidam calumniatores, qui tum se, tum Macedo- nium, turpis flagitii falso accusarent. Verum ubi B deprehensum est, Macedonio abscissa esse genitalia, ad alias artes conversi sunt: donec tandem consilio Celeris magistri officiorum, clam ex episcopali sede abscessit. In ejectione autem Flaviani, alia quoque adiecerunt. Incidimus enim in senes quos- dam decrepitos, qui cuncta quæ Flaviani pontifi- catu acciderant, memoria tenebant. Hi affirmabant, monachos regionis quæ Cynegia dicitur, et quoti- quot in prima Syriarum provincia sedes habebant, inductos a Xenaiis: erat autem Xenaias episcopus Hierapolis quæ vicina est Antiochiæ, et Græco vo- cabulo Philoxenus dicebatur: in unum collectos, subito in urbem irrupisse cum maximo tumultu et contumacia, compellentes Flavianum, ut Chalcedo- nensem synodum, et Leonis epistolam, sub ana- themate damnaret. Quod cum Flavianus ægre ad- modum ferret, et monachi maximo impetu insta- rent, plebs civitatis insurgens adversus monachos, plurimos eorum interfecit, adeo ut ingens eorum numerus Orontem fluvium pro tumulo sortitus sit, cadaveribus in gurgite sepultis. Accidit et aliud quidpiam, priore illo nequaquam levius. Monachi enim Syriæ Cœles quæ nunc secunda Syria appel- latur; cum impense faverent Flaviano, propterea quod is in monasterio quodam quod situm erat in agro qui Tilmognus dicitur, monasticam egisset vitam, subito Antiochiam advolarunt, ut Flavianum defenderent: ita ut tum quoque et non exigua evenerint mala. Sive igitur ob priora illa, sive ob D ea quæ posteriore loco retulimus, sive ob utraque quod oppidum est in finibus Palæstinæ situm, re- e-

VARIE LECTIONES.

⁷⁰ C. C. ἐθήρυσεν ὁ βασ.

VALESHI AUNOTATIONES.

(61) Ἰσὸ Σεναῖα ἀνδρὶ. Ultima vox delenda est, utpote superflua, et quæ nescio unde in hunc locum irrepsit. Quod si eam hic retinere vellemus, scribendum esset ἀνδρὸς Ἱερσοῦ. Refertur enim ad verbum πεισθέντες. Erat certe Xenaias iste natione Persa, ut testantur Theophanes, Nicephorus et alii.

(62) Κυνηγικῆς μοναχοὶ. Nicephorus in cap. 27

VARIORUM.

(c) Φλαβιανὸς ἐκβάλλεται. Flavianus anno 512 in exilium missus est in Castellum quod Petra di- ΡΑΓΗΟΙ. GR. LXXXVI.

libri xvi, monasterium esse existimavit ita dictum a Cynegio quodam ejus conditore. Mihi tamen verisimilius videtur regionem esse Syriæ ita dictam, in qua plura essent monasteria. Hujus regionis meminit Theophanes in *Chronico*, pag. 151, ubi de Alamundari in Syriam irruptione scribit, καὶ ἔκαυσε τὰ ἐξω Χαλκίδος, καὶ τὴν κυνηγιαν χώραν.

citur, ubi *confessor Christi in Domino requiescit*, inquit Marcellinus in *Chronico*.

366 CAP. XXXII.

De Severo episcopo Antiochiæ.

Ejecto igitur Flaviano, Severus ad episcopatum Antiochensis Ecclesiæ promotus est, anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo primo, mense Dio, indictione sexta currentis tunc circuli. Quo tempore vero hæc scribimus, annus est Antiochenorum sexcentusimus quadragimus primus. Hic Severus patriam habuit Sozopolim, unam ex urbibus provinciæ Pisidiæ. Ac primum quidem Beryti causidiciæ operam dederat. Postea vero, relicto jurisprudentiæ studio, cum sacrum baptismum suscepisset in ecclesia admirandi martyris Leontii, qui in urbe Phœnicæ maritimæ Tripoli, summo honore colitur, illico monasticam vitam amplexus est in quodam monasterio quod inter civitatem Gazam et oppidum Majumam in medio itineris po-

A

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Περὶ Σεβήρου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας.

Ἐκβεβλημένου τοῦτον Φλαβιανοῦ, Σεβήρος ἐπὶ τὸν ἱερατικὸν τῆς Ἀντιοχείας θρόνον ἀνίστησι. χρηματιζούσης τῆς πόλεως ἔτος πρῶτον καὶ ἐξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν (62'), ἀπὸ τὸν Δίον μῆνα, τῆς ἑκτης ἐπινημέσεως (d) τοῦ τηνικάδου κύκλου (63)· κατὰ τὴν δὲ τὴν γραφὴν χρηματιζούσης πρῶτον τεσσαρακοστὴν καὶ ἑξακοσιοστὸν ἔτος. Ὁς πατρίδα τὴν Σωζοπολιτῶν κληρωσάμενος, ἡ μὲν τοῦ Πισιδῶν ἐστὶν ἔθνος, εὐκατανοοῦς πρώην ἐσχολάκει λόγοις ἀπὸ τὴν Βηροτικῶν ἐκ δὲ τῆς τῶν νόμων ἀσκήσεως εὐθὺ τοῦ ἀγίου μεταλαβὼν βαπτίσματος ἀπὸ τὸ ἱερὸν τέμενος Λεοντίου τοῦ θεσπεσίου μάρτυρος, τοῦ ἐπὶ τῆς Τριπολιτῶν Φοινίκης παράλου (64) τιμωμένου, ἐπὶ τὸν μονήρη βίον μετέβλεπεν ἐν τινι φροντιστηρίῳ (65), ἀπὸ τὸν μέσῳ χῶρον κειμένῳ Γάζης τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ λεγο-

B

VALESH ANNOTATIONES.

(62') Ἔτος πρῶτον καὶ ἐξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν. Fuit hic annus Christi 515. Primus enim annus Antiochenorum, vulgarem Christi natalem præcedit annis 48 Severus igitur Antiochensem episcopatum occupavit anno natalis Dominici 515 mense Novembri, indictione sexta. Ita Marcellinus Comes in *Chronico* indict. 6, Clementino et Probo *oss. Severus Eutychetis perfidie cultor, Anastasio Casare volente, sedem Flaviani antistitis ex monacho factus episcopus occupavit*. Operæ pretium est Severi doctrinam ex Abulpharagio referre, sub *Dynast. vii*, pag. 148, in versione Lat. Pocockii, pag. 95, ubi de Severo sic scribit. « Severus patriarcha Antiochenus libros multos composuit ad astruendam scientiam de natura una e naturis duabus divina et humana, sine mixture, confusione, aut corruptione; verum ita ut eo modo, quo fuerunt, manerent; sicut natura hominis duabus naturis animæ et corporis constat, et corpus duabus naturis materiæ et formæ; ita ut nec anima in corpus mutetur, nec materia in formam, vel e contra. »

Que ipsissima est hodiernorum Jacobitarum sententia [Habessini se Jacobitas, de Jacobo quodam Dioscorigi sectatore denominant] quæ eadem cum Eutychianismo a veteribus et recentioribus *Historiæ ecclesiasticæ* scriptoribus proponitur: quod stare nequit, si Eutyches naturas in Christo confudit et commiscuit. Hoc enim supposito, sequitur Severum Eutychetis hæresin ex parte correxisse, et una natura concessa, confusionem tamen et commisionem divinitatis atque humanitatis negavisse: quod mihi verisimillimum videtur; quia, ut antehac monuimus, *Æthiopes Eutychetem propter confusionem naturarum damnant*; quod non fieret, si idem cum illo sentirent. (Job. Ludolfus, *Comment. in Hist. Æthiop.*, p. 461.)

(63) Τοῦ τηνικάδου κύκλου. Hæc verba in interpretatione sua omisit Christophorsonus. Est autem hic sensus horum verborum: Anno sexto indictionalis circuli qui tunc erat. Etenim indictio circulus est annorum quindecim, quibus finitis alter circulus incipit annorum totidem. Ἐπινημέσειν τοῦ κύκλου, vocat Evagrius partitionem circuli quindecennialis, quam Latini indictionem vocant. Sed cum

Evagrius mense Dio, id est Novembri, Severum ordinatum esse dicat, indictione septima id factum sit oportet. Nova enim indictio cœperat a mense Septembri. Eodem modo locutus est Evagrius supra in capite 42, libri II, ubi de terræ mœtu qui Antiochiæ contigit Leonis Augusti temporibus, ita dicit. Ἀπὸ τὴν ἐνδεκάτην ἐπινημέσειν τοῦ κύκλου, id est, anno undecimo partitionis circuli. Sic in edicto decimo tertio Justiniani: Μέχρι τῆς δευτέρας ἐπινημέσεως τοῦ παρωχηκότος κύκλου.

(64) Φοινίκης παράλου. Duplex erat Phœnice: altera maritima, Græcis παράλος seu παραλία dicta: cujus metropolis fuit Tyrus. Altera Libanensis nominata, cujus caput fuit Emesa, ut docent Notitiæ veteres. In Phœnice maritima urbs fuit Tripolis notissima. In ea urbe cultum fuisse Leontium martyrem testatur Evagrius. Is est Leontius, cujus mentio fit in *Menologio*, die 18 mensis Julii. In hujus martyris æde baptizatum esse Severum testantur monachi in libello oblato Menæ patriarchæ, qui refertur in act 5 synodi Constantinopolitanæ sub Menæ.

(65) Ἐν τινι φροντιστηρίῳ. Liberatus in *Breviario*, cap. 49, de Severo ita scribit: *Is enim Severus cum sederet prius in monasterio, non suscipiebat Zenonis edictum, nec Petrum Moggum. Deinde sedens in abbatis Romani et Mamæ qui post eum præfuit monasterio, exinde missus est permanere Constantinopoli apocrisarius; et fit inter eos qui Petri Moggi erant*. Hæc Liberati narratio longe dissentit ab Evagrion. Nam Evagrius ait Severum primo quidem fuisse monachum in monasterio quod erat in ter Majumam et Gazam. Idque confirmat etiam Theophanes. Postea vero sedisse in monasterio Nephali abbatis, quod erat in Ægypto, ut docet Evagrius in capite 22 hujus libri. Ex quo monasterio pulsum Severum, ait venisse Constantinopolim. Liberatus vero in duobus quidem monasteriis Severum sedisse scribit. Non tamen ejectum esse ex monasterio, sed apocrisarium factum fuisse testatur. Cujus autem apocrisarius fuerit, non dicit. Ego apocrisarium monachorum Orientis, qui ejusdem cum ipso sectæ erant, fuisse existimo. Sic Theonas apocrisarius dicitur monasteriorum Palæstinæ in actione prima synodi Constantinopolitanæ sub Menæ. Idque confirmat Evagrius hoc loco.

VARIORUM.

(d) Ἔτος πρῶτον καὶ ἐξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν — ἑκτης ἐπινημ. . . Valcius in notis Marcellii *Chronicon* secutus, hunc annum Antiochenum cum an. Chr. 515, copulat, et loco indictionis sextæ, indict. septimam substituit. Verum juxta

rationes Cl. Pagii, annus Antiochenus DLX Kalendis Septembribus anni Chr. 512 inchoatur; adeoque numerus indictionis ab Evagrion positus recte se habet. Vid. ipsum Pagium ad ann. 513, n. 2 et 4 W. Lowth.

μῆνου Μαιουμά τοῦ πολυχίνου· ἔνθα καὶ Πέτρος ὁ Ἰθρη (66) τῆς αὐτῆς Γάζης προεδρεύσας, καὶ σὺν Τιμοθέῳ τῷ Αἰλουρίῳ πεφευγῶς, διὰ τῶν αὐτῶν ἤλθε σκαμμάτων, πολλὸν λόγον ἐαυτῷ καταλελοιπῶς. Καὶ Νηφάλιῳ μὲν ὁ Σεβήρος διαλογικῶς συμπλέκεται, τῆς αὐτῆς αὐτῷ πρότερον καθεστῶτι μοίρας περὶ τὴν μίαν φύσιν· ὕστερον δὲ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου καὶ τῶν δύο προσθευόντων φύσεις ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, γενομένην. Ἐξελαύνεται δὲ πρὸς αὐτοῦ Νηφάλιου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τοῦ οἰκείου φρονιστηρίου, μεθ' ἑτέρων πολλῶν τὰ περαπλήσια δοξαζόντων αὐτῷ. Ἐνθεν ἐπὶ τὴν βασιλείῳς ἀνεῖσι πόλιν, ὑπὲρ τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἅμα αὐτῷ ἐξεληλαμένων προσθεύσαν· καὶ Ἀναστασίῳ τῷ βασιλεῖ γνῶριμος καθίσταται, ὡς τὰ περὶ τούτων τῷ συγγράψαντι τὸν Σεβήρου βίον ἀνεῖληπται. Συνοδικὰς τοῖσιν ἐπιστολάς (67) γράφων ὁ Σεβήρος, ῥητῶς τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀναθεματικῶς· περὶ οὗ τὰ πρὸς Ἀλκισωνά φησι γράμματα ταυτὰ τὰ βήματα· τὰ μὲν συνοδικὰ Τιμοθέου (68) τοῦ νῦν Κωνσταντινουπόλεως ἐδέχθη ἐνταῦθα ἐν Παλαιστίνῃ· ἢ δὲ καθαιρεσις Μακεδονίου καὶ Φλαβιανοῦ οὐκ ἐδέχθη· ἀλλ' οὐδὲ τὰ συνοδικὰ Σεβήρου. Ἀλλὰ καὶ οἰκοδομησάντες (69) ἐνταῦθα, ἀτιμασθέντες καὶ ὑβρισθέντες ἀξίως ἐφυγον, τῆς πόλεως ἐπ' αὐτοὺς (70) τοῦ δήμου τε καὶ τῶν μοναχῶν κινήθεντων. Καὶ ἡ μὲν Παλαιστίνη ἐν τούτοις ἦν. Τῶν δὲ ἐπ' Ἀντιοχείᾳ (71), οἱ μὲν συναπαθθέντες ὑπήχθησαν, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ Μαξίμος ὁ Βηρυτοῦ ἐπίσκοπος· οἱ δὲ, βίξ καὶ ἀνάγκη συνέθεντο τοῖς συνοδικοῖς Σεβήρου, ἀναθεματισμὸν ἔχουσι ἅμα τῆς συνόδου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν εἰρηκότων δύο φύσεις ἢ ἰδιότητας ἐπὶ τοῦ Κυρίου, τῆς σαρκῆς καὶ τῆς θεότητος· οἱ δὲ, μετὰ τὸ ἐξ ἀνάγκης συνθέσθαι μεταβλλόμενοι ἀνεκαλέσαντο. Ὡν εἰσὶν οἱ ὑπὸ Ἀπάμειαν ἐπίσκοποι. Ἄλλοι δὲ καθόλου οὐκ ἠγέσοντο συνθέσθαι. Ὡν εἰσὶν Ἰουλιανὸς ὁ Βοστροῦν καὶ Ἐπιφάνιος ὁ Τύρου, καὶ ἄλλοι τινὲς, ὡς φασί, τῶν ἐπισκόπων. Οἱ δὲ Ἰσαυροὶ νῦν ἀνανήψαντες,

situm est. Quo in loco Petrus quoque Iherus, qui ejusdem Gazæ episcopus fuit, et qui cum Timotheo Æluro in exsilium missus est, monasticum vivendi genus excoluit, crebrisque hominum sermonibus celebratus est. Porro Severus quodam die, disputatione habita congressus est cum Nephaliō : qui prius quidem idem cum ipso senserat de unica Christi natura : postea vero defensoribus Chalcedonensis synodi et iis qui duas in Domino nostro Jesu Christo naturas prædicabant, sese adjunxerat. Ab hoc igitur Nephaliō et a monachis qui cum illo erant, Severus una cum illis qui opiniononi ejus adhærebant, ejectus est ex monasterio. Qui mox ad regiam urbem perrexit, tam pro se, quam pro illis qui una cum ipso expulsi fuerant, legationem obiturus. **367** Hoc modo ad notitiam et familiaritatem imperatoris Anastasii pervenit, ut pluribus refert is qui vitam Severi conscripsit. Porro Severus in epistolis suis synodicis, Chalcedonensem synodum discrete anathematizavit. Qua de re monachi Palæstinæ in litteris ad Alcisonem ita scribunt. Synodice quidem epistolæ Timothei Constantino politani hic in Palæstina susceptæ sunt. Macedonii vero et Flaviani depositio haudquaquam suscepta est. Sed neque Severi synodice susceptæ sunt litteræ. Verum hi qui eas attulerant, contumelia et probris affecti, sicut merebantur, fugam abieperunt, cum populus civitatis et monachi adversus eos insurrexissent. Et Palæstina quidem hoc in statu erat. Eorum vero qui Antiochiæ subjacent, alii quidem per fraudem inducti sunt. Ex quorum numero est Marinus episcopus Beryti. Alii vero vi ac necessitate compulsi, consenserunt Severi synodicis, quibus anathema continebatur, tam adversus synodum Chalcedonensem, quam adversus reliquos qui duas in Domino nostro naturas aut proprietates dixerant, alteram carnis, alteram deitatis. Quidam cum necessitate adacti consensissent, postea

VALESII ANNOTATIONES.

(66) Πέτρος ὁ Ἰθρη. De hoc Petro Ibero jam locutus est Evagrius in lib. II, cap. 8. Ejusdem Petri mentio fit in libello monachorum ad Menam patriarcham qui refertur in actione 5 synodi Constantinopol. sub Meua, ubi de Severo ita scribunt, τοιγαροῦν καὶ τὴν Ἰθρη Πέτρον κατὰ ταῦτὸν δέχεται, κοινωνεῖ δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀκεφάλοις.

(67) Συνοδικὰς τοῖσιν ἐπιστολάς. Intelligit synodicas quas scripsit Severus ad Timotheum Constantinopolitanum episcopum et ad Joannem Nicæotam episcopum Alexandriæ. His enim communitasse Severum docet Liberatus in *Breviario*, c. 19. Certe Theophanes in *Chronico*, pag. 135, scribit Timotheum, cum Severi nomen diptychis inserere voluisset, prohibitum esse a populo Constantinopolitano.

(68) Τὰ μὲν συνοδικὰ Τιμοθέου. Maximam huic loco lucem affert Theophanes. Is, pag. 135, scribit Timotheum synodicas litteras et depositionem Macedonii ad universos episcopos misisse ut iis subscriberent : et infirmiores quidem, imp. metu utriusque libello subscripsisse. Eos vero qui fortiori animo præditi essent, neutri subscribere voluisse. Quosdam autem mediam viam insistentes, Timothei quidem synodicis subscripsisse, Macedonii vero depositioni nequaquam subscripsisse. Ex his

igitur mediis fuerunt episcopi Palæstinæ, ut testatur hic monachi in epistola ad Alcisonem.

(69) Ἀλλὰ καὶ οἰκοδομησάντες. Procul dubio scribendum est οἱ κομισάντες, quemadmodum legitur in Nicephoro. Qui etiam una voce auctior est hoc modo, οἱ κομισάντες ἐνταῦθα, sed et in codice Telleriano plane scriptum inveni οἱ κομισάντες, etc.

(70) Τῆς πόλεως ἐπ' αὐτοῦς. Apud Nicephorum hic locus aliter distinguitur, hoc scilicet modo. Ἐφυγον τῆς πόλεως· ἐπ' αὐτοῦς τοῦ δήμου τε καὶ τῶν μοναχῶν κινήθεντων. Quam quidem distinctionem magis probo.

(71) Τῶν δὲ ἐπ' Ἀντιοχείᾳ. Nicephorus scriptum habet ἐν Ἀντιοχείᾳ, quod non probo. Neque enim de Antiochia loquuntur monachi Palæstinæ, sed de episcopis qui subjacebant sedi Antiochenæ. Nam cum antea locuti essent de rebus Palæstinæ, quæ subjacebat patriarchæ Hierosolymitano, transeunt jam ad episcopos Orientis qui subjacebant patriarchæ Antiocheno ; ac primum quidem nominant Marinum episcopum Beryti, quæ urbs est Phœnicæ. Erat autem Phœnicæ sub dispositione patriarchæ Antiocheni, quemadmodum convenerat in Chalcedonensi synodo inter Maximum Antiochenum et Juvenalem Hierosolymitanum.

mutati sententiam revocarunt : inter quos sunt A
episcopi qui subjacent Apameæ. Nonnulli consen-
tire penitus recusarunt. Ex quorum numero est
Julianus episcopus Bostræ, et Epiphanius Tyri, et
alii quidam, ut aiunt, episcopi. Isauri vero tandem
ad sanam mentem reversi, pristinum quidem erro-
rem suum jam damnant. Severum autem cum se-
ctatoribus suis anathematizant. Quidam etiam ex iis
qui sub Severo sunt episcopi et clerici, relictis
propriis Ecclesiis, aufugerunt. Ex quibus est Julia-
nus episcopus Bostræ et Petrus Damasci, qui apud
nos degunt. Mamas item : hic autem unus fuisse
videbatur ex duobus antesignanis Dioscorianorum.
a quibus Severus ipse fuerat institutus : cum eorum
arrogantiam improbasset. *Et paulo post.* Monasteria
plurimæ civitates una cum **368** suis episcopis in
pro nobis, ora ne intremus in tentationem, domine san-

ταυτῶν μὲν καταγινώσκουσιν ἐπὶ τῇ προτέρῃ ἐξα-
πάτῃ · Σεβῆρον δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀναθεματίζου-
σιν. Ἄλλοι δὲ τῶν ὑπὸ Σεβῆρον ἐπισκόπων, καὶ
κληρικῶν, τὰς Ἐκκλησίας ἀφέντες, ἔφυγον. Ὅν
ἔστι καὶ ὁ Βοστρῶν Ἰουλιανὸς καὶ Ἰπέρως ὁ Δαμα-
σκοῦ, ἐνταῦθα διάγοντες · ἀλλὰ καὶ Μάμας (72) . εἰς
δὲ οὗτος τῶν δοξάντων δύο ἐξάρχων εἶναι τῶν Διοσκο-
ριανῶν, ὑφ' ὧν καὶ Σεβῆρος κατήχθη (73), καταγνοῦς
αὐτῶν τῆς αὐθαδείας. Καὶ μεθ' ἑτέρα. Τὰ δὲ ἐνταῦθα
μοναστήρια, καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἕμνοῦσι σὺν
θεῷ περὶ τὴν ὀρθὴν πίστιν, καὶ ἄλλαι δὲ πλείεσται
πόλεις μετὰ τῶν ἐπισκόπων. Περὶ ὧν ἀπάντων καὶ
ἡμῶν προσεύχου μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμὸν, δέ-
σποτα ἀγιώτατε καὶ τιμιώτατε ἡμῶν Πάτερ.

vero quæ hic sunt, et ipsa Hierosolyma, aliæ item
recta fide consentiunt. Pro quibus universis, et
sanctissime et maxime honorande Pater noster.

CAP. XXXIV.

*De libello depositionis ad eundem Severum misso
a Cosma et Severiano.*

Sed quoniam supradictæ litteræ testantur, epi-
scopus qui subiacebant Ecclesiæ Apamenorum, a
Severi communionem recessisse : adjiciamus hic,
si placet, ea quæ a Patribus accepimus, licet nullis
adhuc historiarum monumentis sint prodita. Co-
smas episcopus nostræ Epiphaniæ quam Orontes
fluvius alluit, et Severianus episcopus vicinæ
urbis Arethusæ, synodicis Severi litteris commoti,
cum ab ejus communionem sese abruptissent, libellum
depositionis ad eum mittunt, Antiochenæ Ecclesiæ
etiam tum præsidem. Porro hunc libellum Aure-
liano cuidam tradiderunt, archidiacono Epipha-
niensis Ecclesiæ. Qui quoniam Severum ipsum,
tantique episcopatus fastum reformidabat : simul
atque Antiochiam venit, amictus muliebri veste ad
Severum accessit, jocans ac lascivens, modisque
omnibus similans se mulierem esse. Velo denique
quo caput contexerat, ad pectus usque demisso,
lamentans atque altum suspirans, et obstans,
specie supplicis libelli Severo procedenti deposi-
tionem tradit. Cumque omnes latuisset, ex turba
quæ Severum sequebatur, se subduxit : fugaque
arrepita, salutem sibi quæsit, priusquam Severus
ea quæ in libello scripta erant, cognovisset. Seve-
rus tamen, quamvis libellum suscepisset, et quæ in
illo continebantur didicisset, nihilominus in sede
sua permansit ad obitum usque Anastasii. Porro
cum Anastasius ea quæ Severo acciderant compe-
risset : neque enim silendum est Anastasii factum

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

*Περὶ τῆς πεμφθείσης αὐτῷ καθαιρέσεως ὑπὸ
Κοσμᾶ καὶ Σεβηριανοῦ.*

Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦτα τὰ γράμματα λέγει τοὺς ὄν-
τ' Ἀπάμειαν ἱερέας (74) ἀποπηδῆσαι ἀπὸ Σεβῆρου, φέρε-
τε προσθῶμεν ὅπερ ἐς ἡμᾶς πατρίθεν διέβη, εἰ καὶ
ἱστορία μέχρι νῦν οὐκ ἀνεληφται. Κοσμᾶς τὴν ἡμε-
τέραν ἐπισκοπῶν Ἐπιφανίαν, ἣ τὸν Ὀρόντην σὺν-
οικον ἔχει, καὶ Σεβηριανὸς Ἀρέθουσαν τὴν ἀστυγι-
τονα, πρὸς τὰ συνοδικὰ Σευῆρου παραχθόντες, καὶ
τῆς ἐκείνου κοινωνίας ἑαυτοὺς ἀπορρήξαντες, βι-
βλίον καθαιρέσεως αὐτῷ διαπέμπονται ἐς ἐτι τὴν
'Αντιόχου πόλιν ἐπισκοποῦντι. Ἐγγειρίζουσι δὲ τὸ
βιβλίον Αὐρηλιανῷ, τῷ τῶν διακόνων πρώτῳ τῆς
'Επιφανέων. Ὅς ἐπειδὴ τὸν Σευῆρον ἐδεδοίκεν, καὶ
τὸν τῆς τοσαύτης ἐπισκοπῆς ὄγκον, ὅτε τὴν Ἀντιό-
χου κατελήφει, ἐσθῆτα γυναικεῖαν ἑαυτῷ περιβίς,
προσῆει τῷ Σευῆρῳ, αἰκίζόμενός τε καὶ θρυπτόμε-
νος καὶ διὰ πάντων τὸ εἶναι γυνὴ σχηματιζόμενος,
καὶ τὸ κατὰ τῆς κεφαλῆς φάρος μέχρι τῶν στέρνων
καθεῖς, ὀλοφυρόμενός τε καὶ μύχιον ποτινώμενος,
ἐκετηρίας τινὸς προσχήματι προΐοντι τῷ Σευῆρῳ τὴν
καθαίρεσιν ἐπιδίδωσι. Καὶ πάντα διαλαθὼν, τοῦ
ἐπομένου ἐξεῖσιν ὀμίλου, καὶ δρασμῷ τὴν σωτηρίαν
γίνεσθαι, πρὶν τὸν Σευῆρον τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ κείμενα
γινῶναι. Ὅμως δ' οὖν ὁ Σευῆρος καὶ τὸ βιβλίον δε-
ξάμενος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συνείς, τῷ οἰκίῳ προσεκαρ-
τέρησε θρόνῳ, μέχρι τῆς Ἀναστασίου τελευτῆς. Ὡς
οὖν Ἀναστάσιος τὰ ἐπὶ Σευῆρῳ γεγενημένα διέγνω,
ἱστορητέον γὰρ τὴν πρᾶξιν φιλανθρώπως τῷ Ἀνα-
στασίῳ διεσκευασμένην, προστάττει Ἀσιατικῇ τὴν
στρατιωτικὴν ἀρχὴν (75) τῆς ἐν Φοινίκῃ Λιβανήσιας

VALESI ANNOTATIONES.

(72) Ἀλλὰ καὶ Μάμας. Hujus Mamæ mentionem
facit Liberatus in cap. 19 *Breviarii*, ita scribens de
Severo. *Deinde sedens in abbatis Romani et Mamæ
qui post eum præfuit, monas erio, deinde missus est
permanere Constantinopoli apoerisiarius.* Duo igitur
illi Dioscoritarum antesignani a quibus institutus
fuerat Severus, sunt Romanus et Mamas, abbates
monasterii illius quod erat inter Majuniam et Ga-
zam. Certe Theophanes, in *Chronico*, monasterium
illud τῶν ὀπισθοστώ μοναχῶν appellat, id est,
schismaticorum monachorum.

(73) Ὑφ' ὧν καὶ Σεβῆρος κατήχθη. Malim scri-
bere κατήχθη. Mamas enim et Romanus abbates
Severum instituerant, ut supra diximus ex Libe-
rato.

(74) Τοὺς ὑπὸ Ἀπάμειαν ἱερέας. Apamia me-
tropolis erat Syriæ Cœles, seu secundæ, cui subje-
ctæ erant Epiphania et Arethusa, ut docent Notitiæ
veteres.

(75) Τὴν Ἀσιατικὴν ἀρχὴν. Hunc locum resti-
tuimus ex optimis codicibus Florentino et Telleria-
no, in quibus ita scribitur, τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν

ἰπιτραπέντι, Κοσμάδν καὶ Σευηριανὸν τῶν οἰκείων A
ἐξελάσαι θρόνων, διότι τῷ Σευήριω τῆς καθαιρέσεως;
τὸ βιβλίον πεπόμφασιν. Ὅς ἐπειδὴ τὰ τῆς ἐφ᾽ ας
κστειλῆφει μέρη, πολλοὺς τε τῶν Κοσμά καὶ Σευη-
ριανῶν δογματῶν ἀντεχομένους εὔρε, μάλα τε γενικῶς
αὐτῶν ἀντιποιουμένους τὰς σφῶν πόλεις, ἀνήγαγε
τῷ Ἀναστασίῳ, ἀναιμιωτὶ μὴ δύνασθαι τούτους τῶν
οἰκείων φυγαδεύειν θρόνων. Τοσοῦτον τοιγαροῦν
περιτὴν φιλανθρωπίας τῷ Ἀναστασίῳ, ὡς διαβόρηδην
γράψαι τῷ Ἀσιατικῷ, μηδὲν βούλεσθαι, παρελ-
θεῖν (76), μηδ' ἂν εἰ μέγα τε καὶ ἀξιόλογον ἦ, εἴπερ
αἷματος βανὺς ἐκχέοιτο. Ἐν τούτοις μὲν οὖν τὰ κατὰ
τὰς Ἐκκλησίας πανταχοῦ γῆς καθειστήκει, μέχρι τῆς
Ἀναστασίου βασιλείας· ὅν καὶ ὡς ἐναντίον τῆς ἐν
Καλχηδόνι συνόδου τινὰς κρίναντες, τῶν ἱερῶν περι-
εῖλον δέλτων· ἐν δὲ τοῖς Ἱεροσολύμοις καὶ ζῶν ἀν- B
θεματίσθη.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Περὶ τῆς τῶν τυράννων Ἰσαύρων καθαιρέσεως.

Οὐκ ἀπὸ δὲ τρόπου καὶ ἦν ἐτύχουεν προκαταθε-
θληκότες ὑπόσχεσιν, καὶ τὰ ἔτερα λόγου ἀξία ὑπὸ
τοῖς Ἀναστασίου χρόνοις γενομένοις (77) συνάψαι τῇ
ἱστορίᾳ. Λογγίνος ὁ Ζήνωνος δμαιομος (ε), τὴν ἐνεγ-
καμένην ὡς προοδηγήγεται κατελιγφῶς, τὸν πρὸς τὸν
αὐτοκράτορα πόλεμον ἀναφανδὸν ἀναζώννυται. Καὶ
πολλῶν ἔθθεν τε κάκειθαν συναθροισθεισῶν δυνά-
μεων, μεθ' ὧν καὶ Κόνων ἐτύγχανεν ὧν, ἐπίσκοπος
τῆς ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς Σύρων ἐπαρχίας γεγονῶς, τοῖς C
Ἰσαύροις ὡς Ἰσαυρος συνεστράτευσε. Τέλος ἐπι-
τίθεται τῷ πολέμῳ. Τῶν μὲν Ἰσαύριον τῶν συστρα-
τευσάντων τῷ Λογγίνῳ πανωλεθρία φθαρέντων· τῶν
δὲ κεφαλῶν Λογγίνου καὶ Θεοδώρου (78) πρὸς Ἰωάν-
νου 79 τοῦ Σκύθου σταλεισῶν ἀνὰ τὴν βασιλέως πό-
λιν. Ἄ· καὶ ἐν κοντοῖς παριαρτήσας ὁ βασιλεὺς ἐν
ταῖς καλουμέναις Συκαῖς ἀντιπέραν τῆς Κωνσταντι-
νου κειμένης ἐπηώρησεν· ἡδὲ θέαμα τοῖς Βυζαντίοις,
ἀνθ' ὧν κακῶς πρὸς Ζήνωνος καὶ τῶν Ἰσαύρων
ἐκπεπῶνθεσαν. Καὶ ὁ ἕτερος δὲ Λογγίνος, τὸ πολὺ τῆς
τυραννίδος συνέχων, ὁ ἐπίκλην Σελινούντιος, καὶ
Ἰνδης σὺν αὐτῷ, πρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπίκλην Κυρτοῦ
στέλλονται τῷ Ἀναστασίῳ ζωγρία· ὁ μάλιστα τὸν

plenum clementiæ atque humanitatis; mandavit
Asiatico duci Phœnices Libanensis, ut Cosmam ac
Severianum sedibus suis expelleret, eo quod depo-
sitionis libellum ad Severum mittere ausi essent.
Qui cum ad Orientis partes venisset, et doctrinam
Cosmæ ac Severiani a multis defendi reperisset,
urbesque illorum admodum strenue pro suis epi-
scopis propugnare, retulit ad Anastasium, episcopus
istos propriis sedibus exturbari citra cædem non
posse. Tantum porro humanitatis inerat in Ana-
stasio, ut diserte ad Asiaticum rescripserit, nolle
se quidquam ad exitum perducī, quamvis magnum
atque eximium, si vel gutta sanguinis effundenda
esset. Res igitur ecclesiasticæ per universum terra-
rum orbem hoc in statu erant usque ad principa-
tum Anastasii. Quem nonnulli cum synodi 369
Chalcedonensis inimicum esse judicassent, nomen
ejus ex sacris tabulis expunxerunt; Hierosolymis
vero etiam vivus ac spirans anathematizatus est.

CAP. XXXV.

De extincta Isaurorum tyrannide.

Porro non absurdum fuerit hoc loco, si res
quoque alias memoratu dignas quæ Anastasii tem-
poribus acciderunt, juxta id quod antea polliciti
sumus, huic historiæ attexamus. Longinus Zeno-
nis consanguineus, cum in patriam suam, sicut
antea commemoratum est, advenisset, palam ad-
versus imperatorem bellum suscepit. Plurimis igitur
collectis utrinque copiis, in quibus erat etiam
Conon, Apamiæ in Syriâ olim episcopus, qui una
cum Isauris, utpote Isaurus militabat, bellum
tandem hujusmodi exitu terminatum est. Isauri
quidem qui una cum Longino militaverant, om-
nes ad internecionem cæsi; Longini vero ac Theo-
dori capita, ab Joanne Scythæ Constantinopolim
missa sunt. Quæ imperator contis suffixa circum-
ferri, et in suburbano Sycensi, quod ex adverso
Byzantii situm est, suspendi jussit: quod spectacu-
lum Constantinopolitanis gratissimum fuit, ob
mala quæ a Zenone et ab Isauris perpassi fuerant.
Alter vero Longinus, cognomento Selinuntius,
præcipuum robur tyrannicæ factionis, et cum illo
Indes ab Joanne, cognomento Gibbo, vivi capti

VARIE LECTIONES.

79 καὶ Ἰωάννου.

VALESI ANNOTATIONES.

τῆς ἐν Φοινίκη Λιβανησίας. Duplex erat Phœnice, D
ut jam supra notavi: altera maritima, altera Liba-
nensis dicta. Præerat huic provinciæ dux Phœni-
ces, de quo vide Notitiam imperii Rom.

(76) Μηδὲν βούλεσθαι παρελθεῖν. Melius, ni
fallor, scriberetur προσελθεῖν.

(77) Χρόνοις γενομένοις. Assentior Henrico Sa-
villio, qui ad oram sui codicis emendavit γενόμε-

vx, etc. Idem initium capituli ita corrigit, οὐκ ἀπὸ
τρόπου δὲ, etc., posset etiam scribi οὐκ ἀπὸ τρόπου
δέ, ac fortasse commodius. Idem est enim ac si di-
ceres οὐκ ἄτοπον. Pro γενομένοις, codex Tellerianus
scriptum habet γεγενημένοις.

(78) Καὶ Θεοδώρου. Athenodorum hunc vocat
Marcellinus comes in Chronico, Anastasio Aug. solo-
cos., et Theophanes in Chronico, p. 118.

VARIORUM.

(ε) Λογγίνος ὁ Ζήνωνος δμαιομος. Vertit Vale-
sius Longinus Zenonis consanguineus; qui tamen su-
pra, cap. 29, Longinum cum Evagrio Zenonis fra-
trem in sua versione appellarat. Et quidem recte;
cum Græcum ibi habeat Λογγίνον Ζήνωνος ἀδελφόν;

neque enim vox hæc ἀδελφός eo in loco aliud quam
frater significare potest. (PAGIUS, ad annum 498.)
Profligatum est autem hoc bellum Isauricum anno
497, ut idem testatur ibid..

sunt, et ad imperatorem Anastasium missi. Quæ res et imperatorem et populum Constantinopolitanum magnopere recreavit, cum Longinus et Indes, tanquam in triumphali pompa, per vicus urbis et in circo traducerentur, catenas ferreas collo ac manibus circumjectas gestantes. Ex eo tempore munera quæ vocabantur Isaurica, in principis ætarium inferri cœpere. Id erat aurum quod Barbaris quotannis pendebatur, librarum scilicet quinque millia.

370 CAP. XXXVI.

Quomodo Saraceni pacem cum Romanis fecerunt.

Sed et barbari, quos Scenitas vocant, non sine suo ipsorum damno insultarunt imperio Romano, Mesopotamiam et utramque Phœnicem et Palestinam provincias depopulati. Verum a ducibus Romanis qui in singulis provinciis erant, gravi clade affecti, postmodum quievit, cum universa gens pacem cum Romanis fecisset.

CAP. XXXVII.

De expugnatione Amidæ, et de conditu urbis Darus.

Persæ quoque, regnante apud ipsos Cavade, fœdus rupere: et relictis propriis sedibus, primum quidem in Armenias cum exercitu invaserunt. Cumque oppidulum Theodosiopolim cepissent, Amidam versus, quæ urbs Mesopotamiæ est satis munita, iter fecere. Hanc quoque diurna obsidione cinctam tandem ceperunt. Sed imperator Romanorum, non sine ingenti labore, eam postea instauravit. Quod si quis singula accurate cupit cognoscere, et diligentem cunctorum quæ gesta sunt narrationem perlegere, is Eustathium legat, qui luculentissime et summo cum labore maximeque elegantia, harum rerum historiam conscripsit. Qui cum ad hæc usque tempora historiam suam perduxisset, excessit e vita, res gestas anno imperii Anastasii duodecimo persecutus. Finito hoc bello, Anastasius

⁷⁶ ἐπηνέχθη.

VARIE LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

(79) Τὰ καλούμενα Ἰσαυρικά. Donativum intelligit quod Hillus tyrannus Isaurus adjecerat, et imp. D. Zeno invitus, reconciliationis gratia, iisdem largitus fuerat. Quod donativum Anastasius imperator Isauris pendere cum recusasset. Isauri Romanis bellum intulerunt, ut scribit Jord. in lib. *De success. regnorum*.

(80) Φοινίκως ἑκατέρας. Scribendum est Φοινίκης, ut legitur apud Nicephorum in cap. 55, lib. xvii. Porro jam supra notavimus duplicem fuisse Phœnicem: alteram Libanensem, alteram Maritimam dictam. Nec illud omittendum est, eam

τὴν βασιλέα, τοὺς τε Βυζαντίους τεθεράπευκε, θριάμβου δίκην ἀνά τὰς λεωφόρους τῆς πόλεως, ἀνά τὴν ἵπποδρομίαν Λογγίνου τε καὶ Ἰνδοῦ περιεπαχθέντων, καὶ τῶν ἐκ αἰδήρου πεποιημένων ἀλύσεων ἀνά τοὺς αὐχένας καὶ τὰς χεῖρας περιβεβλημένων. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ καλούμενα πρώτων Ἰσαυρικά (79) τοῖς βασιλικῶν ἐστρέφθη ⁷⁶ θησαυροῖς. Ἦν δὲ ἄρα τοῦτο, χρυσίον ἐς ἕκαστον ἔτος Βαρθάραϊς χορηγούμενον, πεντακισχιλίας ἕκαστον λίτρας.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Περὶ τῶν Σκηνητῶν βερβάρων, ὡς ἐσπίσαντο πρὸς Ῥωμαίους.

Ἐπεκώμασαν οὐκ εἰς τὸ συνοῖσον σφίσι κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας καὶ οἱ Σκηνηταὶ βάρβαροι, τότε τῆς μέσης τῶν ποταμῶν τότε τῆς Φοινίκως ἑκατέρας (80) καὶ τὰ Παλαιστίνων ληϊσάμενοι πράγματα. Ὅπερ κακῶς παρὰ τῶν ἑκασταχοῦ στρατηγούτων παθόντες, ὕστερον τὴν ἡσυχίαν ἤγαγον, πρὸς Ῥωμαίους πασσοῦσι σπεισάμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Περὶ τῆς ἐν Ἀμιδῇ πολιορκήσεως, καὶ κτίσεως τοῦ Δάρας.

Ἄλλὰ καὶ Πέρσαι παρασπονδήσαντες (f) ὑπὲρ Καδάθῃ τῇ βασιλεῖ, καὶ τὰ οἰκία καταλελοιπότες ἦθη, πρώτα μὲν Ἀρμενίαις ἐπεστράτευσαν, καὶ πολλήνιοι ἐπικλήν Θεοδοσιούπολιν ἔλόντες, ἐς Ἀμιδαν πόλιν (81) ὄχυράν τῆς μέσης τῶν ποταμῶν ὄφικνοῦνται. Καὶ ταύτην ἐκπολιορκήσαντες εἶλον. Ἦν αὖθις ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς πολλοῖς ἀνεναῶσατο πόνους. Εἰ τῷ δὲ φρονεῖν λεπτῶς τὰ περὶ τούτων εἰδέναι, καὶ τῇ ἀκριβεῖα πάντων ἐπεξελεῖν, Εὐσταθίῳ εὖ μάλα σοφῶς μετὰ πολλοῦ τοῦ πόνου καὶ τῆς ἐς ἄγαν κομψείας, ἐστόρηται τε καὶ συγγέγραπται. Ὅς μέχρι τῆς γραφῆς ταύτης ἐστορήσας, τοῖς ἀπελθοῦσι συναριθμεῖται, δωδέκατον ἔτος τῆς Ἀναστασίου καταλειποῦς βασιλείας. Μετὰ γοῦν τὸν πόλεμον (g) τοῦτον, ὁ Ἀναστάσιος Δάρας χωρίον τῆς μέσης τῶν ποταμῶν πρὸς ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας

VARIORUM.

(f) Πέρσαι παρασπονδήσαντες. Persæ anno 422, pacem cum Romanis ad annos centum pepigerant: ideoque juxta pacta, ad annum 522, vigere debuerat: rupta est tamen anno 502, id est, duodecimo imp. Anastasii; quod testatur Evagrius noster, lib. i. c. 19.

provinciam a Latinis interdum dici Phœnicem a nominativo Phœnix. Certe in tabula itineraria Pen-tingerorum, Syria Phœnix dicitur, et in *Notitia imperii Rom.* Dux Phœnicis scribitur in mss. codicibus. Nec aliter scriptum inveni apud Hegesippum in lib. iii, cap. 20.

(81) Ἀμιδαν πόλιν. Marcellinus comes in *Chronico* hanc urbem a Persis captam esse dicit indicatione decima, Probo et Avieno cons. id est anno Christi 502, Anastasii autem imp. undecimo. Vide Procopium in libro primo Persicorum.

(g) Μετὰ γοῦν τὸν πόλεμον. Finitum est hoc bellum Persicum anno Chr. 505, constructa Anastasiopolis eo loci ubi Daras castrum antea stetit anno 507, Anastasio ter consule. Vid. Procop. *De bello Persico*, lib. i, c. 10.

καίμενον, καὶ μεθόριον ὡσπερ ἑκατέρας πολιτείας Ἀ
καθεστῶς, ἐξ ἀγροῦ πόλιν εἶναι ποιεῖ· καρτερῶ τε
τειχίσας περιθόλῳ, οἰκοδομίας τε διαφόρους ἐκπρε-
πεῖς περιθεις, ἐκκλησιῶν τε, καὶ μὴν καὶ ἐτέρων
εὐαγῶν οἰκῶν, βασιλείων τε στοῶν, καὶ δημοσίων
βαλανείων, καὶ ἄλλων αἷς αἱ ἐπίδημοι τῶν πόλεων
ἐγκαλλωπίζονται. Λέγεται δὲ πρὸς τῶν Δάρας τὸ
χωρίον προσηγορίαν λαγσίην, διότι Δαρεῖον αὐτόθι
κατηγωνίσαστο παντάπασιν Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδῶν ὁ
Φιλίππου.

ΚΕΦΑΛ. ΑΗ΄.

Περὶ τοῦ μακροῦ τείχους.

Μέγιστον δὲ τῶν αὐτῶν βασιλεῖ κατεῖργασται, B
καὶ μνήμης ἄξιον, καὶ τὸ μακρὸν καλούμενον τεί-
χος (82), καλῶς τῆς Θράκης κείμενον· ὅπερ δι-
σταται μὲν τῆς Κωνσταντινουπόλεως σταδίοις ὀγδοή-
κοντα μάλιστα καὶ διακοσίους· ἑκατέραν δὲ θάλατταν
περιλαμβάνει ἐπὶ σταδίους εἰκοσι καὶ τετρακοσίους,
δίκαν πορθμοῦ τινοῦ· τὴν τε πόλιν μικροῦ νῆσον ἀντὶ
χερβονήσου ποιήσαν, τοὺς τε βουλομένους διαπορ-
θευῶν ἀσφαλέστατα ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πόντου ἐς
τὴν Προποντιδα καὶ τὴν Θράκιον θάλατταν· εἶργον
τοὺς τε ἐκθέοντας Βαρβάρους, ἐκ τοῦ καλουμένου
Εὐξείνου Πόντου, Κόλχων τε τῆς Μαυώτιδος λίμνης
καὶ τῶν ὑπὲρ τὸν Καύκασον, καὶ τοὺς κατὰ τὴν Εὐ-
ρώπην ἐκκεχυμένους.

ΚΕΦΑΛ. ΑΘ΄.

Περὶ τοῦ λεγομένου χρυσουργίου, καὶ ὡς ἀνε-
λεν αὐτὸν Ἀναστάσιος.

Ἵπερμέγεθες δὲ καταπράχθη αὐτῶ θεῶν τι χρῆ-
μα, ἢ τοῦ καλουμένου χρυσουργίου (h) ἐς τέλος
κωλύμη ἦν καὶ λεκτέον, τῆς Θεουκυδίδου γλώσσης,
ἢ καὶ μείζονός τε καὶ κομψότερας ἐπιδομένην. Λέξω
δὲ κάγω, οὐ λόγῳ¹⁸ πεποιθώς, τῇ δὲ πράξει πίσυρος.
Ἐπέκειτό τι τῇ τοσαύτῃ καὶ τηλικαύτῃ τῶν Ῥω-
μαίων πολιτεία τέλος ἐλεινόν τε καὶ θεομισῆς, καὶ
βαρβάρων αὐτῶν ἀνάξιον, μῆτι γε δὴ τῆς Ῥωμαίων
Χριστιανικωτάτης βασιλείας· ὃ μέχρις αὐτοῦ, ἀνθ-
ότου λέγειν οὐκ ἔχω παροφθὲν, αὐτὸς ἀνεῖλε βασι-
λικώτατα. Ἐπέκειτο δὲ ἐτέροις τε πολλοῖς ἐξ ἐράνου
τὴν τροφήν πορίζουσι, καὶ ταῖς ἀπρεμπολούσαις τὴν D

locum quemdam Mesopotamiæ Daras dictum, si-
tum in sinibus imperii Romani, ac veluti confinium
quoddam Romanæ ac Persicæ ditionis, ex agro
urbem fecit: cum et firmissimis mœnibus eum
cinxisset, et variis ædificiis miræ venustatis exor-
nasset, ecclesiarum scilicet et aliarum ædium sa-
crarum, porticum item et publicarum balnearum,
reliquorum denique operum quibus illustriores ur-
bes gloriari solent. Porro aiunt nonnulli, locum
istum Daras idcirco esse nominatum, quod Alexan-
der Macedo Philippi filius, illic Darium funditus
devicerit.

371 CAP. XXXVIII.

De longo muro.

Idem Anastasius opus maximum et memoratu
dignissimum perfecit, quod longum murum vulgo
appellant, in Thracia loco admodum opportuno
situm. Distat autem Constantinopoli stadiis plus
minus ducentis octoginta, et utrumque complecti-
tur mare, ad quadringenta ac viginti stadia instar
freti cujusdam excurrens, et urbem regiam ex
peninsula fere insulam efficiens, eosque qui trajicere
voluerint, a Ponto ad Propontidem et ad mare
Thracium commodissime transportans. Barbaros
quoque qui ex Ponto Euxino et ex Colchide ac
Mæotide palude, et ex locis supra Caucasum sitis
excursionibus faciunt, eos item qui ex Europa
excursiones faciunt, objectu suo repellit.

CAP. XXXIX.

De vectigali quod chrysargyrum vocant, et quomodo
sublatum sit ab Anastasio.

Res præterea eximia ac plane divina, ab eodem
imperatore gesta est, vectigalis scilicet quod
chrysargyrum dicebatur, abolitio. Qua de re nunc
dicendum est, quamvis Thucydidis eloquentia, aut
etiam præstantiore ac disertiore lingua ad eam
rem opus esset. Ego vero non eloquentia, sed
facti magnitudine confusus, rem narrabo. Romano-
rum reipublicæ tam longe lateque diffusæ, imposi-
tum erat vectigal miserabile prorsus Deoque invi-
sum, et Barbaris ipsis indignum, nedum christia-
nissimo Romanorum imperio conveniens. Quod
ad Anastasii usque tempora nescio quamobrem

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷ C. C. μέγιστον δὲ τι τῶ. ¹⁸ οὐ τῶ λόγῳ.

VALESH ANNOTATIONES.

(82) Καὶ τὸ μακρὸν καλούμενον τείχος. Delenda
est particula καὶ, utpote inutilis et superflua.
Porro hic murus ex conditoris nomine dictus est
Anastasianus: conditus est autem Anastasio Aug.
ter cos. anno Christi 507, ut scribit auctor *Chronici
Alexandrini*. De hoc muro Suidas ita scribit in voce
τείχος· Ἀναστάσιος ὁ βασιλεὺς κτίζει τὸ μακρὸν
τείχος πρὸς ξ' μιλίων τῆς πόλεως, διατείνας ἐκ τῆς

κατὰ ἄρκτον θαλάσσης εἰς μεσημβρίαν. Id est:
*Anastasius imp. longum murum extruxit, sexagesimo
milliario ab urbe Constantinopoli. Protenditur autem
a mari quod est ad septentrionem usque ad mare
quod est ad meridiem. Et longitudo quidem ejus con-
tinet quadraginta millia, latitudo vero pedes viginti.*
Plura vide apud Petrum Gillium in libro. 1 *De
topographia urbis Constantinop.* cap. 21.

VARIORUM.

(h) *Χρυσουργίου*. Sustulit Anastasius chrysar-
gyrum tributum et venationes sive pugnas cum
bestiis publicas, imperii sui decennialibus, hoc

est anno Ch. 509; ut testatur Theophanes in *Chro-
nico*.

neglectum atque toleratum, ipse regali magnificentia sustulit. Impositum autem erat tum aliis compluribus qui stipe collaticia vicitabant, tum mulierculis quæ corpore quæstum faciebant, et per abdita atque obscura urbis loca in cellis meritoriis ad stuprum præstant: masculis præterea qui muliebria passi fuerant, nec naturam solum ipsam, verum etiam rempublicam ignominia afficiebant. Adeo ut collatio ista vice legis proclamaret, licere cuivis incestam illam libidinem perpetrare. Porro impium illum ac detestandum quæstum qui ex hoc vectigali percipiebatur, exactores qui illud **372** ubique colligebant, quarto quoque anno deferebant ad summum magistratum imperii Romani: ita ut non minima pars hæc esset magistratus, et propria, ut vocant, scriinia haberet, et numerarios qui ratiociniis huiusmodi præerant, viros non obscuros, qui istud munus, perinde ac reliqua, militiam esse censerent. Quod cum didicisset Anastasius, et ad senatum retulisset, scelus hoc esse, et novum quoddam atque insolens piaculum jure merito pronuntians, lege lata sanxit ut penitus aboleretur: et

• Vide Euseb. p. 489, n. 2.

• C. C. ἐς πάσας.

VARIE LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

(82*) Ἐπὶ τὴν πρώτην καὶ κορυφαίαν τῶν ἀρχῶν. His verbis præfecturam prætorianam designare videtur Evagrius. Hæc enim vertex erat omnium dignitatum, ut loquitur Ammianus Marcellianus. Ad hæc igitur tributum chrysargyrum quarto quoque anno deferebatur. Certe tributa in arcam præfecturæ prætorianæ inferri solebant. Hinc est quod in lib. xii Codicis Theodosiani, titulo *De lustrali collatione*, legum maxima pars data est ad præfectos prætorio. Quippe lustralis collatio nihil aliud est quam chrysargyrum: aurum scilicet atque argentum negotiatoribus indictum, seu lustralis auri collatio, et auraria functio. Sic enim vocatur in eodem titulo. Utrum porro tributum, an potius vectigal dici debeat, incertum est. Τέλος quidem vocat Evagrius, quod est *vectigal*. Dicitur etiam *vectigal* in lege penultima de lustrali collatione. Aurum pænosum id vulgo vocatum fuisse docet vetus auctor *Quæstionum Veteris ac Novi Testamenti*, in questione 73: *Didrachma, inquit, capitum, vel tributii exactio intelligitur, non prædiorum: quod nunc pænosum aurum appellatur, quia et pauperes exiguntur*. De hoc tributo elegans est locus Libanii in *Oratione contra Florentium*, pag. 427, quem hic ascribam: Λεγέσθω τοίνυν καὶ τὸτ' ἄλλα πάντα νεοκλήδος: τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ ἀφίρητος φόρος, καὶ γρυχός, φρίττειν προσιούσας ποίων τὰς δεινὰς πεντετηρίδας. Ἰθονομα μὲν γὰρ εὐπρεπὲς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων τῷ πόρῳ τούτῳ τῆ θαλάττῃ δὲ ἐκείνῳν εἰς διάδοσιν χρωμένῳν, οἷς μάλιστα ἄρτου [Sic edit. Paris, lege ἄρτου] προσφέρουσιν αἱ χεῖρες, ἀπόλλυνται: διαφεύγει δὲ οὐδὲ νευρορόδαφος. Οὗς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς οὐρανὸν ἀφρονταί, ἠμύοντες μὲν ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσι. Οὐ μὴν τοῦτό γε αὐτοὺς ἀπαλλάττει τῶν ἐγκωμίων, καὶ ὑλακούστων, καὶ μόνον οὐ δακνόντων: οὗτος ἰκαίρος, ὡ βασιλεῦ, πλείω τὴν δουλείαν καθίστησιν, ἐκβάλλων ἐλευθερίας τοὺς ὑπὸ τῶν γονέων πωλούμενους, οὐχ ἵνα οὐτοῖς δέξῃται τὴν τιμὴν τὴν κιδιώτιον, ἀλλ' ἵνα αὐτὴν ἴδωσιν εἰς τὴν τοῦ κτεταπειγόντος ἐξίτην ἐρχομένην. Quæ sic interpretor. Jam vero dicimus etiam malum illud quod reliqua cuncti longè

ἴωσαν τοῦ σώματος, καὶ χύδην πορνείαις ἐπὶ τοῖς κερυμμένοις καὶ λανθάνουσι τῆς πόλεως τόποις ἐπιχαμαιτυπείαις ἐκδεδομέναις, καὶ πρὸς γε, τοῖς ἡταιρικοίς, καὶ μὴ μόνον τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ πάλτευμα καθυβρίζουσιν: ὡς ἀντὶ νόμου τινὸς τὴν ἐσομιδὴν βοᾶν, ἐπ' ἀδείας ἴσ' εἶναι: τὴν τοιαύτην ἀθεμιτουργίαν τοῖς βουλομένοις: καὶ τὸν ἐντεῦθεν ἀθροίζεμενον ἀνόσιόν τε καὶ ἐναγῆ πόρον, ἐπὶ τὴν πρώτην καὶ κορυφαίαν ἐσῆγον τῶν ἀρχῶν (82*) ἀνὰ τετραετηρίδα οἱ τοῦτον ἐκασταχοῦ συλλέγοντες, ὡς καὶ μέρος οὐκ ἐλάχιστον τῆς ἀρχῆς καθεστάναι, καὶ τῶν καλουμένων εἰδικῶν σκρινίων (83) τυχεῖν καὶ τῶν τὰ τοιαῦτα διαψηφίζόντων (84), οὐκ ἀφανῶν ἀνδρῶν στρατείας, ὡσπερ καὶ τὰς λοιπὰς ἔγουμένων τὸ πρᾶγμα. Ὁ μεμαθηκὼς ὁ Ἀναστάσιος, ἐπὶ τε τὴν γερουσίαν προσθεῖς (85), καὶ μῦθος εἶναι καὶ καινοπρεπὲς ἄγος τὸ πρᾶγμα δικαίως ἀποφηνάμενος, θεῖστικε καθάπαξ ἀναιρεθῆναι, καὶ τοὺς τὴν εἰσπραξίν δηλοῦντας χάρτας πυρὶ παραδέδωκε. Καὶ τέλειον τὴν πρᾶξιν ἐσρουρήσαι τῷ Θεῷ βουληθεῖς. ἵνα μὴ τινι τῶν μετ' αὐτὸν ἐξῆ τὰ ἀρχαῖα αἰθίς ὄνελῃ ἀνακαλέσασθαι, προσποιεῖται μὲν τὸν ἀτχάλλοντα.

superat. Id autem est tributum intolerabile, chrysargyrum scilicet, quo fit ut singula lustra quoties jam propinqua sunt, terrorem animis injiciant. Et nomen quidem huic collationi speciosum est ex mercatoribus. Sed cum isti mari utantur ad merces suas dividendas, ii quibus manus ægre panem suppeditant, funditus pereunt. Nec immunis ab hoc malo sutor. Quos quidem ego sæpius vidi, scalpro ad cælum sublato, jurantes in eo sua omnia reposita esse. Nec tamen istud eos liberat a vexatione eorum qui ipsis incumbunt, et qui latrant, ac tantum non mordent. Hoc tempus, imperator, servorum numerum auget, spoliat enim libertate eos qui a parentibus venundantur, non ut ipsi pretium venditionis in arcam suam referant; sed ut illud in manum computoris transire videant. In Græco textu Libanii pro διάδοσιν emendavi διάθεσιν, et pro voce ἐγκωμίων substitui ἐγκυμίων.

(83) Εἰδικῶν σκρινίων. Inter officiales præfecti prætorio, quatuor numerarii recensentur in *Notitiis imperii Romani*, quorum unus erat auri numerarius, id est auri lustralis seu chrysargyri. Erat enim inter officiales comitis sacrarum largitionum, primicerius scrinii aureæ inassæ, et primicerius scrinii auri: ideo fortasse quod portio quædam hujus vectigalis ad arcam sacrarum largitionum deferretur. Certe in titulo *De lustrali collatione*, existat lex Valentiniani ad Florentium comitem sacrarum largitionum. Unde apparet aliquam partem hujus functionis aurariæ ad largitionales titulos pertinuisse.

(84) Καὶ τῶν τὰ τοιαῦτα διαψηφίζόντων. Numerarios intelligit auri lustralis, qui erant in officio præfectorum prætorio, ut supra dixi. Διαψηφίζοντες enim sunt numerarii, ut jampridem notavi ad Ammianum Marcellinum, qui alio nomine etiam rationarii dicebantur.

(85) Ἐπὶ τὴν γερουσίαν προσθεῖς. Scribe meo periculo προσθεῖς. Nam προτιθέναι idem est quod referre, proponere. Emendationem nostram confirmat codex Tellerianus, in quo diserte scriptum: juveni -ροθεῖς, ut conjeceram.

Ἄβουλας δὲ (86) ἑαυτοῦ κατηγορεῖ, καὶ τῆς ἐς ἄγαν A ἀνοίας, λέγων ὡς τῇ καινοδοξίᾳ τὸ πλέον δοῦς, τοῦ συνοίσοντος τῇ πολιτείᾳ παρημέληκε, καὶ τὸν τοσοῦτον πόρον ἀνέκαθεν ἐφευρημένον, καὶ τοσοῦτοις χρόνοις βεβαιωθέντα, εἰκῆ τε ἀπερισκέπτως ἀνήρτησεν, οὐ συνείς τὰ ἐπαρτώμενα κινδυνεύματα, ἢ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας, τὸ ζῶν τοῦ πολιτεύματος τείχος, οὐ τὰς ἐς θεραπείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴδὲν τῶν ἐνδοθεν δεικνύς, ἀπαγγέλλει βούλεσθαι τὴν εἰρημένον ἀναστῆσαι πόρον. Καὶ δὴ τοὺς ἐφεστῆχότας προσκαλετάμενος, ἔφρασκε μεταμελεῖσθαι μὲν, οὐκ ἔχειν δὲ οἷα καὶ πράξει, ἢ ὅπως τὴν οἰκίαν ἀμαρτίαν διορθώταιτο, καθάπαξ τῶν χαροτῶν καυθέντων, τῶν δυναμένων τὴν εἰσπραξίν δολοῦν. Κάκεινων δὲ οὐ τινη προσποιήσεται, ταῖς δὲ ἀληθείαις τὴν πράξιν ἔδωρομένων διὰ τὸν ἐντεῦθεν αὐτοῖς περιποιούμενον B ἄδικον μισθόν, καὶ τὴν παραπλησίαν ἀπορίαν προΐσχυμένων, προὔρρεπέ τε καὶ παρεκάλει, διὰ πάσης ἰόντας ζητήσεως ἐξερευνησαί, εἴπερ εὐρεῖν δυναθεῖεν διὰ τῶν ἑκαστοχοῦ συγκειμένων πτυχίων τὴν τοῦ παντὸς εἰσπραξίν. Καὶ πέμψας ἐκάστῳ δαπάνας, ἐς τὴν περὶ ταῦτα συλλήγην ἐπεμπεν, ἐπιτρέψας ἕκαστον χάριτην ταῦτα σαφηνίζειν δυνάμενον, ὅποι ἂν εὐραθεῖτ, πρὸς αὐτὸν ἀποκομισθῆναι, ἵνα μετὰ πολλῆς τῆς περισκέψεως καὶ τῆς ἐς ἄγαν ἀκριθείας, τὰ περὶ τούτων αὐτοῖς συνταχθεῖη. Ὡς δ' οὖν μετὰ καιρὸν ἦγον οἱ τούτοις διακονούμενοι, χαρίεις τι; ἐδόκει καὶ φαιδρότητι γαννύμενος ὁ Ἀναστάσιος. Ἐχαίρει δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις (87) τῶν ἐσπουδασμένων τετυχῶς, καὶ ἀνηρώτα τὸν τρόπον, ὅπως τε C εὐρηγται, καὶ παρὰ τίτι, καὶ εἴ τι τοιοῦτόδε (i) καταλείπεται. Τῶν δὲ πολλοὺς καταθεβληκέναι πόνους ἐπὶ τῇ τούτων συναγωγῇ εἰσχυριζομένων, ὁμνούντων τε πρὸς τοῦ βρασιλέως ὡς οὐδεὶς ἕτερος χάριτης ταῦτα δηλοῦν δυνάμενος ἀνὰ πᾶν ἀπόκειται τὸ πολλίτευμα, αὐτοῖς πυρᾶν ἐξήψε μεγάλην ἐκ τῶν ἀποκομισθέντων χαρτίων, καὶ τὴν σποδὶν ὑδασιν ἐπέκλυσεν, ἀφανίσαι τέλεον τὴν πράξιν βουλόμενος· ὥστε μὴ κόριν, μὴ τέφραν, μῆτε μὴν τι λείψανον τοῦ πράγματος ἦτον ἀποκαυθέντων φανῆναι. Ὡς ἂν δὲ μὴ τὸ κίλυμα τῆς πράξεως τοσοῦτον ἐξάραντες, διξαιμεν ἀγνοεῖν, τί τε, καὶ ὅσα τοῖς ἀρχαιοτέροις περὶ ταύτης ἐμπροσθὶς ἰσόρηται, φέρε καὶ ταῦτα παρθωμαι, καὶ δεῖξω ψευδῆ, καὶ διαφερόντως ἐξ ὧν αὐτοῖ διεξῆλθον.

D per principem ipsum jurantibus nullam aliam chartam ex qua vectigalis hujus notitia percipi possit, in universo imperio Romano reperiri, rursus chartis quæ allatæ fuerant, in rogam conjectis, magnum excitavit incendium, et cinerem aquis mergi jussit, quo hujusmodi exactio penitus aboleretur: adeo ut nec cinis, nec favilla, nec ullum omnino hujus rei, aut combustarum chartarum vestigium relinqueretur. Sed ne, dum vectigalis hujus abolitionem tantis laudibus efferimus, ignorasse videamur quæ et qualia de hac exactio-

chartas quæ exactionis hujus notitiam continebant incendio consumpsit. Cumque hoc vectigal, tanquam holocaustum quoddam, Deo integre immolare vellet, ne quis forte ex imperatoribus qui post ipsum regnaturi erant, vetus exactio istius probrum renovare iterum posset, dolere se simulavit. Et imprudentiæ se ipsum accusans atque extremæ dementiae, aiebat se inani gloriæ nimium tribuentem, reipublicæ commoda neglexisse, tantumque vectigal a majoribus institutum, et tam diuturni temporis spatio confirmatum, temere et inconsiderate sustulisse: ac neque imminencia pericula, neque sumptus rei militaris, qui sunt quasi viva quædam propugnacula reipublicæ, nec eos qui ad cultum Dei necessarii sunt, animo perpensis-

Nihil igitur eorum quæ in animo habebat declarans, velle se dixit supra memoratum vectigal restituere. Cumque eos qui vectigali præpositi erant, ad se evocasset, se quidem facti pœnitere fassus est: sed quid agendum sit nescire, nec qua ratione erratum suum emendare possit, chartis omnibus ex quibus vectigalis notitia percipi poterat, igne consumptis. Illis vero, non quidem simulate, sed reipsa atque ex animo vectigal deplorantibus, ob illicitum quæstum quem ex 373 illo percipere consueverant; et maximam perinde difficultatem prætentibus: hortatus est eos Anastasius, ut omnibus modis scrutarentur ac pervestigarent, num forte ex tabulis quæ singulis in locis coacervatæ essent, totius vectigalis exigendi rationem possent reperire.

Constituto itaque singulis salario, ad conquirendas chartas eos misit, jubens ut quæcunque chartæ vectigalis illius notitiam suppeditare possent, ubicunque locorum reperitæ essent, ad ipsum destinarentur, ut singulari solertia ac diligentia, totius vectigalis ratio iterum componeretur. Reversis autem aliquanto post iis quibus id negotii mandatum fuerat, hilaris et singulari gaudio perfusus videbatur Anastasius. Et gaudebat re vera, quippe qui id quod optabat consecutus esset. Percontabatur itaque quanam ratione, et apud quos reperitæ fuissent chartæ, et num ex hujusmodi monumentis quidquam superesset. Illis vero affirmantibus, multum se laborasse ut chartas istas conquirerent, et

VALESII ANNOTATIONES.

(86) Ἄβουλας δέ. Malim scribere, Ἀβουλας τε ἑαυτοῦ κατηγορεῖται. Paulo post scribendum, Εἰκῆ τε καὶ ἀπερισκέπτως ἀνήρτησεν.

(87) Καὶ ταῖς ἀληθείαις. Nemo non videt scribendum esse ταῖς ἀληθείαις. Quod idem est ac si

diceret ὡς ὀληθῶς. Porro hoc adverbium refertur ad vocem quæ præcedit, ἔχαίρει scilicet. Quod cum certissimum sit, mirum est tamen utrumque interpretem adverbium istud retulisse ad sequentem vocem τετυχῶς.

VARIORUM.

(i) Τριουφῶς. Legendum τοιοῦτόδε. W. LOWTH.

veteres scripserint affectibus suis nimium indulgentes; ea nunc in medium adducamus, et falsa esse, ex iis cum maxime quæ ipsi scripserunt convincamus.

CAP. XL.

A

De iis quæ Zosimus scripsit de chrysargyro, et de Constantino imperatore.

Zosimus, unus ex eorum numero qui impiam ac detestandam gentiliū superstitionem secuti sunt, Constantino ob id infensus, quod primus ex imperatoribus relicta execrabili Græcorum superstitione Christianam religionem amplexus esset, narrat vectigal quod Chrysargyrum dicitur, ab illo primum institutum fuisse, et ut quarto quoque anno inferretur, lege lata sancitum. Aliis præterea innumeris probris, pium et magnificentissimum Constantinum idem Zosimus proscindit. Nam et alia prorsus intoleranda ab illo excogitata esse dicit adversus cujuscunque sortis homines, et Crispum filium miserabili exitu interemptum; Faustam denique uxorem in balneo supra modum calefacto inclusam ac necatam fuisse. **374** Cumque tantorum scelerum expiationem apud suos sacerdotes quævisisset, nec invenisset: illi enim aperte responderunt tantas cædes nullo lustrationis genere expiari posse: in Ægyptium quemdam qui ex Iberia venerat, incidisse. Ex quo cum didicisset, Christianorum religione omnia prorsus scelera aboleri, ea quæ Ægyptius ipsi tradiderat, amplexum fuisse. Atque ex eo tempore relicta majorum religione, impietatis, sicut ipse dicit, fecisse principium. Et hæc dicam de chrysargyro.

CAP. XLI.

C

Invectiva in Zosimum ob ejus in Constantinum et Christianos maledicta.

Ais igitur, o scelerate atque exitiose dæmon, Constantinum, cum urbem Romæ æmulam ædificare vellet, primum quidem inter Troadem et Ilium tantæ civitatis fundamenta jecisse, et muros in sublime erexisse: postea vero cum Byzantii situm longe commodiorem reperisset, eum locum mœnibus cinxisse, et veterem urbem adeo amplificasse, et ædificiorum splendore tantopere exornasse, ut urbe Roma quæ tot annorum spatio paulatim in eam magnitudinem excreverat, non multo inferior videretur. Scribis præterea, eum annonam ex publico civibus Byzantinis tribuisse, et iis qui cum ipso Byzantium migraverant, magnam vim auri largitum esse ad privatarum ædium constructionem. Narras etiam, ut tuis verbis utar, Constantino mortuo, summam imperii ad solum Constantium ejusdem filium pervenisse, post mortem scilicet amborum ejus fratrum. Cumque Magnentius et Vetricianus tyrannidem arripuissent, Constantium blanda

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Περὶ ὧν ἱστορήσῃς Ζώσιμος χάρῃν τοῦ χρυσαργύρου, καὶ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως.

Ἐίρηται Ζωσίμω (j), ἐνὶ τῶν τῆς ἐξαγίστου καὶ μαρτῶν τῶν Ἑλλήνων θρησκείας, μνηύσαντι τῷ Κωνσταντίνῳ, ὅτι περὶ πρῶτος βασιλέως τῆς Χριστιανῶν εἴλετο, τὴν βδελυρὰν τῶν Ἑλλήνων καταλιπὼν δεισιδαιμονίαν, ὡς αὐτὸς πρῶτος τὸ καλούμενον Χρυσάργυρον ἐπινοήσας, ἀνὰ τετραετηρίδα τὸ τοιοῦτο τέθεικε τέλος ἐσάγεσθαι· μυρίας τε καὶ ἄλλοις τὸν εὐσεβῆ καὶ μεγαλόδωρον βλασφημήσας Κωνσταντίνον. Φησὶ γὰρ καὶ ἕτερα ἅττα λίαν ἀνύποιστα κατὰ πάσης ἐξευρεῖν τύχης, καὶ Κρίσπον τὸν παῖδα δειλαίως ἀφανῆσαι, καὶ Φαῦσταν τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ἐν βλανεῖῳ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐκπυρωθέντι καθείρξαντα, ἐξ ἀνθρώπων μεταγαγεῖν· καθάρσιά τε παρὰ τοῖς σφῶν ἱερεῦσι ζητοῦντα τῶν τοιούτων ἐναγῶν φόνων, καὶ μὴ τυχόντα· μηδὲ γὰρ εἶναι τούτους ἀναφανδῶς εἰπεῖν· περιτυχεῖν Αἰγυπτίῳ ἐξ Ἰβηρίας ἀφιγμένῳ· καὶ πρὸς αὐτοῦ πιστωθέντα πόσης ἁμαρτίας ἀναίρετικὴν εἶναι τὴν Χριστιανῶν πίστιν, μεταλαβεῖν ὡς ὁ Αἰγύπτιος αὐτῷ μεταέδωκε· κἀνεῦθεν τὴν πατρίαν καταλειποτά νόμισιν, τῆς ἀσεθείας, ὡς αὐτὸς ἔφη, τὴν ὀρχὴν ποιήσασθαι. Καὶ ὡς μὲν καὶ ταῦτα ψευδῆ, παρὰ πόδας δείξω. Τίως δὲ τὰ περὶ τοῦ Χρυσάργυρου λελέξεται.

quidem falsa esse illico ostensurus sum. Prius vero

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Ἀπότασις πρὸς Ζώσιμον ἐφ' οἷς ἐβλασφήμησε Κωνσταντίνον καὶ Χριστιανούς.

Σὺ φῆς, ὦ ἀλιτήριε καὶ παλαμναίε δαίμον, ὡς αὐτὸς Ἰσθμῷ τῇ Ῥώμῃ πόλιν ἀναναστήσαι βουλόμενος, πρῶτα μὲν ἀνὰ μέσον Τρωάδος καὶ τοῦ Ἰλίου πρὸς κατασκευὴν πόλεως τοσαύτης ἐξώρμησε, καὶ θεμελίους πηξάμενος καὶ τείχος ἐς ὕψος ἄρας, ἐπειδὴ γε τόπον ἐπιτηδεύότερον εὔρε τὸ Βυζάντιον, οὕτω τείχεσιν αὐτὸ περιέβαλεν, οὕτω τὴν προτέραν εὐρυνη πόλιν, τοσοῦτοις τε κάλλεσιν οἰκοδομιῶν ἐφαιδρυνεν, ὡς μὴ πολλῶ τῆς Ῥώμης λείπεσθαι, τοσοῦτοις ἔτεσι κατὰ σμικρὸν τὴν αὔξην προσλαβοῦσα (k). Φῆς δὲ ὡς καὶ τῷ δήμῳ τῶν Βυζαντιῶν σίτισιν δημοσίαν ἀπένευμε, καὶ ὡς χρυσίου πάμπολυ χρῆμα τοῖς ἅμα οἱ ἀφικομένοις ἀνὰ τὸ Βυζάντιον ἐπιδέδωκεν ἐκ κατασκευῆς ἰδιωτικῶν οἰκῶν. Αὐτὸς πάλιν γράφεις· ἐπὶ βήματος, Κωνσταντίνου τελευτήσαντος, ἐς Κωνσταντίνον τὸν αὐτοῦ παῖδα μόνον τὰ πράγματα περιελθεῖν μετὰ θάνατον τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ὡς Μαγνητίου καὶ Βρετανίωνος τυραννησάντων, πειθοῖ τὸν Βρετανίωνα μετέλθε, καὶ ἀμφοῖν τοῖν

VARIORUM ANNOTATIONES.

(j) *Είρηται Ζωσίμω*. Ait Zosimus, lib. II, Constantinum chrysargyrum lustrale singulis lustris solvendum imposuisse negotiatoribus ad vilissimos usque, imo et meretricibus. Quod utrumque falsum esse demonstrat Baronius, et post eum Go-

thofredus in Commentario legis I Cod. Theod. *De lustrali collatione*.

(k) *Προσλαβοῦσα*. Legendum προτλαβοῦσα, si ad Romanam vox referatur. W. Lowth.

στρατοπέδων ἀλισθέντων πρῶτος ὁ Κωνσταντῖος (88) A δημηγορήσας, τῆς τοῦ πατρὸς ἀνεμίμησε τοὺς στρατιώτας φιλοτιμίας, μεθ' οὗ πολλοὺς πολεμίους διεπόνησαν, καὶ μεγίσταις ἐτιμήθησαν δωρεαῖς· καὶ ὡς τούτων ἀκούσαντες οἱ στρατιώται, τὸν Βρετανίωνα τῆς ἐσθῆτος γυμνῶσαντες, κατήγαγον τοῦ βήματος ἰδιώτην· καὶ ὡς οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Κωνσταντίου πέπονθε, τοῦ παρὰ σοῦ τσαῦτα μετὰ τοῦ πατρὸς βλασφημηθέντος. Πῶς τοίνυν ἀξιοῖς τὸν αὐτὸν οὕτω φιλότιμον, οὕτω μεγαλόδωρον γενέσθαι, καὶ οὕτω σμικρολόγον καὶ φειδωλὸν, ὡς τοιοῦτον ἐναγῆ πόρον ἐπιθεῖναι, τέλειον ἀγνοῶ. Ὅτι δὲ οὐδὲ Φαῦσταν ἢ Κρίσπον ἀνείλεν, οὐδὲ παρὰ τινος Αἰγυπτίου διὰ ταῦτα τῶν ἡμετέρων μυστηρίων μετέσχευ, ἄκουε συγγράφοντος Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, συνακμάσαντος Κωνσταντίνου καὶ Κρίσπου, καὶ συγγενομένου B τοῦτοις. Σὺ γὰρ οὐδὲ ἀκοήν γράφεις, μήτι γε δὴ ἄλφθειαν, πολλοῖς ὕστερον χρόνοις ἐπὶ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου μέχρι σοῦ γέγραφας (89), ἢ καὶ μετ' αὐτοῦ γεγονώς. Γράφει δὲ ἐπὶ λέξεως ταῦτα, ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ (90) τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας· Χρόνον δὲ οὐ πλείστον μεταξὺ γενομένου, βασιλεῦς Κωνσταντῖος τὸν πάντα βίον πραύτατα, καὶ τοῖς ὑπὲρκόοις εὐνοικώτατα, τῷ τε θεῷ λόγῳ προσφιλέστατα διαθέμενος, παῖδα γνήσιον Κωνσταντῖνον αὐτοκράτορα σεβαστὴν ἀνθ' ἑαυτοῦ καταλιπὼν, κοινῶ φύσεως νόμῳ τελευτᾶ τὸν βίον. Καὶ μεθ' ἕτερα. Τοῦτου παῖς Κωνσταντῖος εὐθύς ἀρχόμενος, βασιλεὺς τελεώτατος καὶ σεβαστὴς πρὸς τῶν στρατοπέδων, καὶ ἐτι πολλὸ τούτων πρότερον πρὸς αὐτοῦ C τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ ἀναγορευθεὶς, ζηλωτὴν ἑαυτὸν τῆς πατρικῆς περὶ τὸν ἡμέτερον λόγον εὐσεβείας κατεστήσατο. Καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ τῆς Ἱστορίας, τοῦτοις φησὶ τοῖς ὀνόμασιν· Ὁ δὲ, ἀρετῇ πάσῃ θεοσεβείας ἐκπρέπων, μέγιστος, νικητὴς Κωνσταντῖνος σὺν πατρὶ Κρίσπῳ βασιλεὶ θεοφιλεστάτῳ, καὶ κατὰ πάντα τοῦ πατρὸς ὁμοίῳ τὴν οἰκίαν ἔβαν ἀπελάμβανον. Οὐκ ἂν δὲ ὁ Εὐσεβῖος Κρίσπον οὕτως ἐπήνεσεν, εἰ πρὸς τοῦ πατρὸς ἀνήρητο, ἐπιθώσας τῷ Κωνσταντίνῳ. Ὁ δὲ Θεοδώριτος Ἱστορῶν

• Euseb. pag. 492.

VALESI ANNOTATIONES.

(88) Πρῶτος ὁ Κωνσταντῖνος. Scribendum est Κωνσταντῖνος, ut legitur in codice Telleriano, et apud Nicephorum in libro xvi, cap. 41. Et paulo post ubi legitur πολλοὺς πολεμίους διεπόνησαν, scribendum est πολέμους, ut habet idem Nicephorus.

(89) Μέχρι σοῦ γέγραφας. Procul dubio scribendum est μέχρις οὐ disjunctis vocibus. Atque ita legit Nicephorus, qui hæc Evagrii verba sic expressit: Οἷς καὶ τὴν συγγραφὴν ἔστῃσας. Quem Nicephori locum Joannes Langus non intellexit. Sic enim vertit: *Tu namque solum rumore mutilatum mandas litteris, non veritatem ipsam, qui longo post tempore sub Honorio et Arcadio quibus historiam tuam dedicasti, et fortasse post eorum etiam tempora longius vixeris.* Sed verendum erat: *Quibus historiam tuam terminasti.* Etenim Zosimus usque ad expugnationem urbis Romæ ab Alarico factam, opus suum perduxit, ut ex Photii *Bibliotheca* constat. Cæterum ex hoc Evagrii ac Nicephori loco, Vossius, in libro *De Historicis Græcis*, affirmat Zo-

simum vixisse temporibus Theodosii Junioris. Neuter tamen id de Zosimo dixit. Sed tantum aiunt illum sub Honorio et Arcadio quibus *Historiam* suam terminavit, aut etiam diu post illos, vixisse. Certe Zosimum hunc, circa Anastasii imperatoris tempora vixisse existimo. Nam et Olympiodorum Thebæum citat, qui sub Theodosio Juniore *historiam* suam scripsit, ut testatur Photius; et Syrianum philosophum nominat, qui Procli Diadochi magister fuit. Vixit autem Proclus temporibus Anastasii. Denique Suidas Zosimum sophistam vixisse scribit regnante Anastasio. Quem quidem existimo eundem esse cum Zosimo historiarum scriptore. Plurimi enim rhetores ac sophistæ, ad scribendam historiam se contulerunt, ut tum ex Dionysio Halicarnæense, tum ex aliis innumeris constat. Et advocati fisci dignitas qua ornatur Zosimus, non multum abhorret a Sophistica.

(90) Ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ. Hic Eusebii locus legitur in cap. 28 libri viii, ex quo corrigendus est Evagrius noster.

D

suum recepit. Certe Eusebius, qui Constantino A
superstes vixit, nunquam Crispum adeo laudasset,
si is a patre interfectus fuisset. Theodoritus vero
in historia sua narrat, Constantinum sub exitum
vitæ, salutari lavacro initiatum fuisse Nicomediæ:
cum ad id usque temporis baptismum suum distu-
lisset, eo quod in Jordane fluvio tingi cupiebat. Ais
præterea, o sceleratissime atque impurissime
omnium mortalium, imperium Romanum ex quo
Christiana religio caput efferre cepit, in pejus
dilapsum esse, ac funditus interiisse: seu quod
eorum quæ priscis temporibus contigerunt, nihil
legisti: seu quod adversus veritatem voluntaria
malitia ferris. Contrarium enim manifeste osten-
ditur, imperium scilicet Romanum simul cum fide
nostra crevisse. Considera enim, quomodo circa
adventum Christi Dei nostri in terras, plurimæ
Macedonum urbes a Romanis everse sint: Albania
item et Iberia cum Colchis et Arabia, in potestatem
populi Romani venerint. Quomodo etiam Caius
Cæsar olympiade centesima octogesima tertia,
Gallos, Germanos ac Britannos qui 376 quingentas
urbes habitabant, magnis præliis devicerit, et
Romanorum ditioni adjunxerit, quemadmodum ab
historiarum scriptoribus relatum est. Hic autem
est Cæsar, qui primus post consules singulare
imperium obtinuit: ex plurium deorum cultu et ex
turbulentæ plebis dominatione viam sternens, ac
preævium inducens monarchiæ cultum, ob eam quæ
mox adventura erat monarchiam Christi. Mox
universa Judæa, et finitimæ regiones imperio
Romano adjunctæ sunt: adeo ut prima tunc facta
sit descriptio, in qua Christus quoque una cum
aliis census est: ut Bethleem oraculi quod de ipsa
editum fuerat, eventum omnibus prædicaret. Nam
Michas propheta de illa ita prædixerat. « Et tu
Bethleem terra Judæ, nequaquam minima es inter
principes Judæ. Ex te enim egredietur mihi dux,
qui regat populum meum Israel ». « Ægyptus
quoque post Nativitatem Christi Dei nostri, Roma-
norum ditioni accessit, cum Augustus Cæsar, ejus
principatu natus est Christus, Antonium et Cleopa-
tram devicisset, qui se ipsos interfecere. Post hos
Cornelius Gallus, præfectus Ægypti ab Augusto
Cæsare constituitur: primusque post Ptolemæos D

P Euseb. pag. xvii, in notis. † Mich. v, 2.

VALESII ANNOTATIONES.

(91) *Μακεδόνων οί πλείους*. Diu ante adventum
Christi subacta fuerat a Romanis Macedonia. Sed
et Albani et Iheri ac Colchi, diu ante Natalem
Christi ab iisdem Romanis superati fuerant. Proinde
quæ hic dicit Evagrius, nihil ad rem faciunt. Sed
de tota hac invectiva Evagrii in Zosimum, vide,
si placet, *Apologiam* Joannis Leunclavii, quam ille
editioni Zosimi præfixit.

(92) *Καὶ εἰκοστὴν Ὀλυμπιάδα*. Sic etiam legitur
in Nicephori Græcis exemplaribus. Sed scribendum
est δευτέραν καὶ ὀγδοοκαστὴν, ex Eusebio et auctore

Α φησιν ἐν Νικομηδείᾳ τὸν Κωνσταντῖνον πρὸς αὐτῷ
τῷ τέρματι τῆς βιοτῆς, τοῦ σωτηριώδους μεταλαβεῖν
βαπτίσματος· ἀναβλεῖσθαι δὲ μέχρι τούτου τοῦ χρό-
νου, ἐν Ἰορδάνῃ τῷ ποταμῷ τούτου τυχεῖν ἱμερό-
μενον. Φησὶ δὲ, ἐξάγιστε καὶ παμμίκαρε σὺ, ὡς καὶ τὰ
Ῥωμαίων πράγματα, ἐξοῦ τὰ Χριστιανῶν ἐδείχθη.
διεβρόχη τε καὶ παντάπασιν ἀπώλετο, ἢ οὐδὲν τῶν
παλιωτέρων ἀνεγνωκῶς (1) εἶ, ἢ πρὸς τὴν ἀλήθειαν
ἐβελοκακῶν. Τοῦναντίον γὰρ διαφανῶς δείκνυται, τῆ
ἡμετέραν πίστιν συναυξῆσαι τὰ Ῥωμαίων πράγμα-
τα. Θεὰ τοίνυν ὡς παρ' αὐτὴν τὴν ἐν ἀνθρώποις
ἐπιδημίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, Μακεδόνων οἱ
πλείους (91) ὑπὸ Ῥωμαίων καθηρέθησαν· Ἀλβανία
τε καὶ Ἰβηρία, καὶ Κόλχοι, καὶ Ἀραβες, Ῥωμαίοις
ὑπετάγησαν. Καὶ Γάτος Καῖσαρ κατὰ τὴν τρίτην
B καὶ εἰκοστὴν καὶ ἑκατοστὴν Ὀλυμπιάδα (92) Γάλλους,
καὶ Γερμανοὺς, καὶ Βρεττανοὺς, μεγάλους ἀγῶνι
ὑπηγάγετο, καὶ τῆ Ῥωμαίων προσεποίησεν ἀρχή,
πόλεις πεντακοσίας οἰκοῦντας, ὡς τοῖς ἱστορήσασιν
ἀναγγέλλεται. Ὅς καὶ πρῶτος μετὰ τοῦ ὑπάτου
ἐμονάρχησε, προοδοποιῶν καὶ προσάγων ἐκ πολυ-
θετίας, καὶ ὀλιγοκρατίας, τῆς μοναρχίας τὸ εἶδος,
διὰ τὴν Χριστοῦ μέλλουσαν ὄσον οὕτω μοναρχίαν.
Εὐθύς καὶ ἡ Ἰουδαία ἄπιστα, καὶ τὰ πρόσχωρα
προσεκτῆθη· ὡς καὶ πρῶτῃν τῆνικαδὲ ἀπογραφὴν
γενέσθαι, ἐν ἣ καὶ Χριστὸς συνανέγραψεν, ἵνα Βη-
θλεὲμ τὸ πέρας τῆς περὶ αὐτὴν προφητείας δημη-
σιεύσῃ. Λέλεκται γὰρ τῷ προφήτῃ Μιχαῖλ περὶ
αὐτῆς ὡδέ πως· « Καὶ σὺ Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐ-
δαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ
C γὰρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν
λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. » Καὶ μετὰ τὴν ἀπότεξιν (93)
Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, Αἴγυπτος Ῥωμαίοις προσ-
ετέθη, Αὐγούστου Καίσαρος, ἐφ' οὗ Χριστὸς ἐγεν-
νήθη, καταγωνισαμένου παντελῶς Ἀντωνίων καὶ
Κλεοπάτραν, οἱ καὶ ἑαυτοὺς διεχρήσαντο. Μεθ' οὗς
Κορνήλιος Γάλλος ἡγεμῶν Αἰγύπτου πρὸς τοῦ Αὐ-
γούστου Καίσαρος καθίσταται, μετὰ τοῦ Πτολε-
μαίου πρώτου ἄρξας Αἰγύπτου, ὡς τοῖς ἱστοριο-
γράφοις πεπὸνται. Πόσα δὲ Πέρσαι περιεκόπησαν
ὑπὸ Βεντιδίου, Κουρδούλωνος τε τοῦ Νέρωνος στρα-
τηγοῦ, καὶ Σευήρου, Τραϊανοῦ (94) καὶ Κάρου,
Κασσίου τε καὶ Ὀδαινάθου τοῦ ἐκ Παλμύρας, καὶ
Ἀπολλωνίου (95), καὶ ἐτέρων· ὁσάκις τε Σαλεύσεια
D καὶ Κτησιφῶν ἦλω, Νισιδίς τε ἐπ' ἀμφοτέρα τρα-

Chronici Alexandrini.

(93) *Καὶ μετὰ τὴν ἀπότεξιν*. Fallitur Evagrius.
Nam viginti plus minus annis ante Natalem Christi,
Ægyptus in provinciam formam redacta est.

(94) *Σευήρου, Τραϊανοῦ*. Melius scriberetur
Τραϊανοῦ, Σευήρου τε καὶ Κάρου. Sic enim ordo
temporum postulat. Pro Severo posset etiam scribi
Verus. Hic enim de Persis insignem victoriam
reportavit, ut tradunt *Historiæ Augustæ* scriptores.

(95) *Καὶ Ἀπολλωνίου*. De hoc Apollonio nihil
usquam legi.

VARIORUM.

(1) Ἀνεγνωκῶς εἶ. Delenda vox posterior. W. Lowth.

πομένη. Ἀρμένειά τε καὶ τὰ πλησιάζοντα ἔθνη Ῥωμαίοις προσετέθη, μεθ' ἑτέρων ἱστορεῖς. Μικροῦ δὲ με διέλαθεν ἃ σὺ γράφεις τὸν Κωνσταντῖνον καταπράσσειν, μάλα γεννικῶς καὶ ἀνδρείως τῆς Ῥωμαίων ἐξηγησάμενον ἀρχῆς μετὰ τῆς ἡμετέρας θρησκείας, καὶ οἶα πέπονθεν Ἰουλιανὸς ὁ σὸς καὶ τῶν ὄντων ὀργὴν θιασώτης, τηλικαῦτα τραύματα τῆ πολιτείας καταλελοιπῶς. Εἰ δὲ τι τῶν προφητευθέντων περὶ τῆς τοῦ κόσμου τελευταίας ἢ προσίμιον ἐληφεν, ἢ καὶ τὸ πέρας δέξεται, μείζονός ἐστιν οἰκονομίας, ἢ κατὰ σέ. Ἐξετάσωμεν δὲ εἰ δοκεῖ, ὅπως οἱ τὰ Ἑλλήνων προσεβούσαντες βασιλεῖς, καὶ ὅπως οἱ τὰ τοῦ Χριστοῦ ζηλώσαντες, τὴν βασιλείαν ἀπέθεντο. Οὐ πρῶτος Γάιος Ἰούλιος Καίσαρ μοναρχήσας, δολοφονηθεὶς τὸν βίον κατέστρεψεν; οὐ δεύτερον τὸν ἔκγονον Τιβερίου Γάϊου τῶν ἐν τοῖς στρατεύμασιν ἐνίοι ξίφει ἀνεχρήσαντο; οὐ Νέρωνος στρατάρχου τῶν οἰκείων ἀνηρέθη; οὐ Γάλλος τὰ παραπλήσια πέπονθεν; Ὅθων τε καὶ Βιτέλλιος οἱ τρεῖς βασιλεύσαντες μόνους ἑκαίδεκα μῆνας. Τίτων δὲ βασιλεύσαντα, οὐ Δομετιανὸς φαρμάκοις ἀδελφὸν ὄντα γὰρ αὐτοῦ, ἀνεῖλεν; οὐ Δομετιανὸς πρὸς τοῦ Στεφάνου δειλιαῶς τῶν ἐντεῦθεν μετέστη; τί δὲ καὶ περὶ Κομόδου φῆς; Ὅχι οὗτος ὑπὸ Ναρκίσσου τὸν βίον ἀπέλειπεν; Περτίναξ⁹⁰, καὶ Ἰουλιανὸς, οὐ τῶν αὐτῶν ἔτυχον; Ἀντωνίνος δὲ ὁ Σευήρου, οὐ Γέταν τὸν ἀδελφὸν διέφθειρε, τὰ παραπλήσια καὶ αὐτὸς παθὼν ὑπὸ Μαρτιάλου; τί δὲ καὶ Μακρίνος, οὐ περὶ Βυζάντιον αἰχμαλωτοῦ δίκην περιεχθείς, πρὸς τῶν σφετέρων στρατιωτῶν ἐμειφονέθη; Καὶ Ἀυρήλιος δὲ Ἀντωνίνος ὁ ἐξ Ἑμέσης, οὐ μετὰ τῆς μητρὸς κατεσφάγη; Ὁ δὲ γὰρ μετ' αὐτὸν Ἀλέξανδρος, οὐ τῷ αὐτῷ σὺν τῇ μητρὶ περιπέπτωκε δράματι; τί ἂν εἴπωμεν καὶ περὶ Μαξιμίμου, πρὸς τῆς οἰκείας στρατιᾶς ἀναρθεύοντος, ἢ Γορδιανοῦ ἐπιβουλεύμασι⁹¹ Φιλίππου ὑπὸ τῶν οἰκείων στρατιωτῶν τὴν τέλειον ὑπελθόντος ἡμέραν; λέγε δὲ σὺ, ὅπως τε Φίλιππος, καὶ ὁ μετ' αὐτὸν Δέκιος, οὐχ ὑπὸ τῶν πολεμίων διεφθάρσαν; καὶ Γάλλος δὲ καὶ Βουλουσιανός, οὐχ ὑπὸ τῶν οἰκείων δυνάμεων τῆς σφῶν ζωῆς ἐξώσθησαν; τί δὲ καὶ Αἰμιλιανὸς, οὐ τοῖς αὐτοῖς περιπέπτωκεν; Οὐαλεριανὸς δὲ, οὐ δορυδάτωτος γενόμενος, ὑπὸ Περσῶν περιήγετο; Γαλλίφου δὲ δολοφονηθέντος, καὶ Καρίνου σφγιασθέντος, ἐς Διοκλητιανὸν τὰ πράγματα περιέστη, καὶ οὐδ' αὐτὸς ἐλλετο συνάρχειν αὐτῷ. ἐξ ὧν Ἐρκούλιος Μαξιμιανὸς καὶ Μαξέντιος ὁ τοῦτου παῖς, καὶ Λικίνιος δὲ, ἐς ἔσχατα διεφθάρσαν. Ἐξέτου δὲ Κωνσταντῖνος ὁ παναοίδεμος παρελήφει τὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν ἐπίνοσμον αὐτῷ πόλιν ἐξιμάμενος τῷ Χριστῷ ἀνατέθεικεν, ἄθρει δὲ μοι εἰ τις τῶν ἐν αὐτῇ βασιλέων, ἢ Ἰουλιανοῦ δίχα τοῦ ἱεροφάντου σου καὶ βασιλέως, ἢ πρὸς τῶν οἰκείων ἢ τῶν ἐναντίων διεφθάρη, ἢ ὄλως τύραννος βασιλέως καταδυνάστευσεν, ἢ μόνον Βασιλίσκου (96) ἐξώσαντο;

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁰ C. C. Περτίναξ τε. ⁹¹ C. C. ἐπιβουλεύματι.

VALESII ANNOTATIONES.

(96) Ἡ μόνον Βασιλίσκου. In manuscripto codice Telleriano scriptum inveni, ἢ μόνου Βασιλίσκου. Mallem tamen dicere, πλὴν μόνου etc.

interfecto, et Carino obruncato, rerum summa ad Diocletianum pervenit, et ad eos quos Diocletianus collegas imperii sibi adjunxit. Ex quibus Maximianus Herculeus et filius ejus Maxentius ac Licinius, funditus deleti interierunt. Verum ex quo Constantinus omni laude dignissimus imperium suscepit, et urbem sui nominis a se conditam Christo dedicavit; circumspecte, quaeso, utrum quisquam eorum qui in ea civitate imperarunt, excepto Juliano, pontifice tuo atque imperatore, vel a suis civibus, vel ab hostibus sit occisus: et an tyrannus aliquis imperatorem unquam superaverit, excepto duntaxat Basilisco, qui Zenonem imperio expulit: ab eodem tamen Zenone postea profligatus, vitam simul cum imperio amisit. De Valente quoque assentior iis qui e scribis, quippe qui Christianos tot ac tantis malis vexavit. Alium enim imperatorem praeter istos, ne tu quidem potes dicere. Porro nemo existimet, hæc ab instituto historiæ ecclesiasticæ aliena esse: quin potius utilissima ac prorsus necessaria, propterea quod gentiles historiæ scriptores accuratam rerum cognitionem de industria obscurare nituntur. Verum ad reliqua Anastasii gesta jam redeamus.

CAP. XLII.

De auraria pensigne.

Ea quidem quæ superius commemoravi, præclare et pro imperatoria majestate ab Anastasio gesta sunt. Idem tamen quædam egit, prioribus illis minime respondentia. Nam et chrysoteliā, id est, auri collationem excogitavit, et militarem sumptum **378** gravissimo pretio laxavit in damnum provin-

¹³ C. C. ἐθελοκαχῶν.

Ζήνωνα, πρὸς οὗ καὶ κατελύθη, καὶ τὸν βίον ἀπέθαιτο. Πείθομαι καὶ περὶ Οὐάλεντος λέγοντί σοι, τοσαῦτα κατεργασαμένου Χριστιανοῦ κακὰ. Περὶ γὰρ ἑτέρου, οὐδὲ σὺ αὐτὸς φῆς. Ταῦτα μὲν οὖν οἶσθω πάρεργα τῆς ἱστορίας τυγχάνειν τῆς ἐκκλησιαστικῆς, πάνυ μὲν οὖν χρειώδη καὶ συνεκτικὰ, διὰ τὸ τοῦς Ἑλλήνων ἱστοριογράφους, ἐθελοκαχεῖν¹³ πρὸς τὴν ἀκρίθειαν. Ἴωμεν δὲ καὶ ἐπὶ τὰ λειπόμενα τῶν Ἀναστασίου πράξεων.

B

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ΄.

Περὶ τῆς χρυσοτελείας.

Τὰ μὲν οὖν λελεγμένα, βασιλικῶς τῷ Ἀναστασίῳ κατάρθωτο. Πέπραχε δὲ τούτων οὐκ ἄξια, τὴν τε καλουμένην χρυσοτέλειαν (97) ἐπινοήσας, καὶ ἀπεμολήσας τὴν στρατιωτικὴν δαπάνην (98) κατὰ τῶν συντελών (99) ἐς τὸ βαρύτερον. Περιελε δὲ καὶ τὴν τῶν φόρων ἐσπραξίν ἐκ τῶν βουλευτηρῶν (1), τοῦς

VARIÆ LECTIONES.

VALESH ANNOTATIONES.

(97) *τὴν τε καλουμένην χρυσοτέλειαν.* Quid sit χρυσοτέλεια, difficile est divinare, cum Evagrius posternudum nomen posuisse contentus, rem ipsam exponere supersederit, nec alius, quod sciam, ex antiquis scriptoribus, hujus rei fecerit mentionem. Ego vero, quantum conjectura assequi possum, χρυσοτέλειαν nihil aliud fuisse existimo quam prastationem auri, quod pro tributaria functione a provincialibus exigi primus instituit Anastasius. Veteres enim Romani tributa in ipsis speciebus inferre consueverant, puta in tritico, hordeo, vino et oleo: ex quibus in horrea publica convectis, annonæ militaris et civica erogabatur. Quinctiam imperatorum sanctionibus velitum erat ne pro speciebus exactores aurum a provincialibus exigent, ut videre est in lege 4 et 5 Codicis Theodosiani *Tributa in ipsis speciebus inferri*. Anastasius vero primus instituit, ut pro speciebus pecunia a provincialibus exigeretur. Id autem colligo, partim ex vocabulo ipso χρυσοτέλεια, quo significatur auri collatio pro tributo: partim ex eo quod Evagrius toto hoc capite de tributaria functione loquitur, ut postea videbimus.

(98) *Ἀπεμολήσας τὴν στρατιωτικὴν δαπάνην.* Hunc locum recte vertit Joannes Langus hoc modo: *Et populos suos vectigales bellicis impensis per nundinationem dividendis supra modum gravavit.* Musculus vero interpretatur: *Et militares sumptus onerosissime contra consuetas contributiones dividendit.* Christophorsonus autem omnium pessime vertit hoc modo: *Et stipendia militaria, una cum exactioibus, non sine gravissimo reipublicæ detrimento dividendit.* Sed nos ut rem ipsam penitus intelligamus, singula verba diligenter expendemus. Ait igitur Evagrius καὶ ἀπεμολήσα. Id verbum Latine significat eum qui vendidit. Suidas etiam observat fraudulentam venditionem eo verbo intelligi. Duplici autem modo hæc militaris sumptus venditio intelligi potest. Nam aut Anastasius mili-

tarem sumptum locavit publicanis, quemadmodum reges nostri facere solent, qui annonæ militaris ac vestium præbitionem et alia id genus, locare soliti sunt publicanis ac redemptoribus. Aut venditio illa nihil aliud fuit quam adæratio: ita ut Anastasius militarem sumptum, vestes scilicet, arma, ac pabula quæ a provincialibus conferri solebant, gravissimo pretio laxaverit; quæ res cedebat in damnum provincialium, qui pro speciebus ipsis pretium pendere cogebantur. Atque hunc posteriorem sensum in interpretatione mea secutus sum. Per στρατιωτικὴν autem δαπάνην, intelligit Evagrius non solum stipendia militum, ut putavit Christophorsonus; sed omnem militarem sumptum, vestem scilicet et arma, et cibaria. Utitur hac voce sæpius Justinianus in edicto decimo tertio, ubi etiam δαπάνας et σιτήσεις distinguit. Et σιτήσεις quidem docet fuisse annonas et capita quæ in auro solvebantur magistratibus. Δαπάναι vero ejusmodi fuerint, non explicat; sed tantum earum quoque pretia a provincialibus exacta fuisse innuit, ubi loquitur de duce Libyæ.

(99) *κατὰ τῶν συντελών.* Quid essent συντελίς Musculus et Christophorsonus non intellexerunt. Sic autem dicuntur provinciales qui tributa pendebant. Glossæ veteres συντελεστής, *tributarius*; συντέλεια τὸ ἐπίταγμα, *tributum*. Sic Evagrius in lib. v, c. 13, τοῦς συντελοῦντας vocat *tributarios*.

(1) *Περιελε τὴν τῶν φόρων ἐσπραξίν ἐκ τῶν βουλευτηρίων.* Inter onera decurionum, non postremum fuit tributorum exactio. Hi enim ex corpore suo creabant susceptores annonarum, et præpositos mansionum atque horreorum, ut patet ex Codice Theodosiano in titulo *De decurionibus*, et in titulis *De susceptoribus*. Quod tamen non ita intelligendum est, quasi soli decuriones tributa fiscalia exegerint. Nam et officiales præfecti prætoriorum, et officiales præsidum, tributa a provincialibus exigere consueverant, ut docet Ammianus Marcellinus, in

καλουμένους βίνδικας (2) ἐφ' ἑκάστη πόλει προβαλλόμενος, ἐσηγήσει φασί: Μαρίνου τοῦ Σύρου (3), τὴν κορυφαίαν διέκοντος τῶν ἀρχῶν, ὃν οἱ πάλοι ὑπαρχον τῆς αὐλῆς ἐκάδουν. Ὅθεν κατὰ⁸³ πολὺ οἱ τε φόροι διεβρῦθησαν, τὰ τε ἄνθη τῶν πόλεων διέπεσαν⁸⁴. Ἐν τοῖς λευκώμασι γὰρ τῶν πόλεων, οἱ εὐπατρίδαι πρόσθεν ἐνεγράφοντο, ἑκάστης πόλεως τοὺς ἐν τοῖς βουλευτηρίοις ἀνεὶ συγκλήτου τινὸς ἐχούσης τε καὶ ὀριζομένης.

A cialium. Præterea tributorum exactionem ademit curiis civitatum, institutis per singulas urbes vindicibus quos vocant, impulsu, ut aiunt, Marini Syri, qui supremam omnium dignitatem gerebat, quam antiqui præfecturam prætorii appellabant. Ex quo factum est ut maxima ex parte, tum tributa interciderent, tum civitatum decus imminueretur. Nam antiquitus in albo singularum urbium nobilissimi quique ascripti erant, cum unaquæque civitas eos qui in curiam erant relati, instar senatus cujusdam haberet.

VARIÆ LECTIONES.

⁸³ C. C. μετά. ⁸⁴ διέπεν.

VALESII ANNOTATIONES.

lib. xvii, his verbis: *Denique inusitato exemplo, id petendo Cæsar impetraverat a præfecto, ut Belgicæ secundæ multiformibus malis oppressæ dispositio sibi committeretur; ea videlicet lege, ut nec præfectianus, nec præsidialis apparitor ad solvendum quemquam urgeret.* Anastasius igitur imperator exactionem tributorum quam ex parte curabant decuriones, penitus illis ademit. Hinc est quod in edicto decimo tertio Justiniani, ubi agit de exactione tributorum Ægypti, nullam prorsus mentionem facit decurionum: sed solos scribarios et tractatores præfecturæ prætorianæ nominat, qui tributa fiscalia a collatoribus exigebant, eaque ad duplicem mensam, sive arcam præfecturæ prætorianæ, alteram privatam, alteram generalem inferebant. Quod quidem institutum esse arbitror ab Anastasio, qui tributa non in ipsis speciebus, sed in auro inferri decreverat, ut superius observavi. Cur autem Anastasius id instituerit, hæc ratio afferri potest. Anastasius imperator, cum esset in republ. gerenda providentissimus, ut testatur Procopius, auro pacem a barbaris redimere malebat, quam ancipiti Marte cum iis configere. Quod cum ei ex voto succederet, militares numeros imminuit, quippe quibus opus non haberet, cum barbari auro delinuti pacem servarent. Itaque Suidas in voce Ἀναστάσιος, ait provincias imperii Romani, ejus temporibus prope modum vacuas militibus fuisse. Cum ergo legiones Romanæ ad tam exiguum numerum redactæ essent, nihil necesse erat tot species annonarias in horrea publica congerere. Satis ergo judicabat Anastasius pecunias a provincialibus exigere, quibus pacem a Barbaris redimeret.

(2) Τοὺς καλουμένους βίνδικας. Horum vindicium mentio fit in *Novellis* Justiniani, et in edicto decimo tertio. Auctor *Chronici Alexandrini*, pag. 785: Ἐν οἷς ἐσφάγη Ἀντίπατρος ὁ βίνδιξ Ἀντιοχείας. Interpretes hæc verba ita vertit: *Inter quos Antipater Antiochiæ vindex seu judex occubuit.* At vindices non erant iudices, sed exactioni tributorum præpositi; ut docet Justinianus in novella 124 et 125, ubi eos cum curialibus et officialibus et canonicariis atque exactoribus tributorum conjungit. Idque confirmat hic Evagrii locus. Ait enim Anastasium imperatorem exactionem tributorum ademisse curialibus, et ad vindices quos ipse instituerat transulisse. Tributa igitur exigebant vindices a provincialibus. Idem Justinianus in edicto 13, ait Potamonem quemdam Anastasii temporibus sub specie vindicis Alexandriæ, præpositum fuisse tributorum exactioni. Sic enim interpretor hæc verba: Ποτάμωνος τηνικαῦτα τῶν δημοσίων τῆς Ἀλεξανδρείας προσετίτω, κατὰ τὸ τοῦ βίνδικος σχῆμα. Unde etiam discimus vindicem Alexandriæ præpositum fuisse exactioni τοῦ ἐξαγωγίου: id erat æctigal pro exportatione tegularum et aliarum mercium quæ ex Alexandrina urbe exportabantur.

B Porro ex ea pecunia quam exegerat vindex, ligna ad calefaciendas thermas publicas præbere et alia solemnia munera implere cogebatur, ut docet idem Justinianus in edicto supra memorato his verbis. Ἀναγκάσει; δὲ καὶ τὸν κατὰ καθῶν βίνδικα τοῖς Ἀλεξανδρείων πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ γενόμενα δαπανήματα ποιῆσαι, ἐπὶ τε τῆς ἐκπυρώσεως τῶν δημοσίων βαλανίων, etc. Ex quibus locis quidam colligere possent, unicum fuisse vindicem in unaquæque civitate. Porro notandum est Constitutionem illam Anastasii, qua tributorum exactio curialibus adempta esse dicitur, a sequentibus imperatoribus minime observatam fuisse. Certe Justinianus in *Novellis* supra memoratis, inter eos qui tributa suo periculo exigebant ac suscipiebant, curiales discrete non inat.

(3) Ἐσηγήσει φασί Μαρίνου τοῦ Σύρου. Hunc Marianum vocat imperator Justinianus in edicto decimo tertio, his verbis: Ἡ σὴ ἐνδοξότης εὗρεν ἐν τῇ πυκνῇ τῇ ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως. ἦν ἰκα Μαριανός, ὁ τῆς ἐνδόξου ἐπὶ αὐτῷ τὰ πράγματα ἐπραττε, etc. Id est: *Tua gloriosa magnificentia invenit in charta quadam temporibus Anastasii pia memoria imperatoris, tunc cum Marianus gloriosa memoria sub illo publica negotia administrabat.* Marcellinus tamen in *Chronico* Marinum vocat, indictione 5. Paulo et Musciano coss. *Die Dominico, dum jubente Anastasio Cæsare, per Marinum perque Platonem in ecclesiæ pulpito consistentes, in hymnum Trinitatis Deipassionum quaternitas additur,* etc. Et Plato quidem erat præfectus urbis Constantinopolitanæ, ut docet Victor Tunonensis, in *Chronico*; Marinus vero præfectus prætorio: quamobrem Platoni præponitur a Marcellino Porro Cedrenus ac Zonaras, dum eandem rem narrant quam Marcellinus et Victor, Marini quidem ac Platonis nomina reticent: utriusque tamen dignitatem exprimiunt; alterum λογοθέτην, alterum ἐπαρχον, nominantes. Ubi per vocem λογοθέτην, præfectum prætorio designant, eo quod præfectus prætorio tributorum ratiocinia tractaret. Cæterum non omittendum est quod refert Zonaras, ab hoc Mariano præfecto (sic enim vocat) navali pugna superatum esse Vitalianum tyrannum ope speculorum quorundam incendiariorum, quæ a Proclo philosopho erant fabricata. Ex quibus verbis quidam suscipari possent, hunc esse Marinum Syrum discipulum Procli philosophi. Certe Nicephorus quoque in cap. ultimo libri xv, hunc Marinum Syrum appellat. Ego tamen Marinum illum Syrum qui præfectus prætorio fuit temporibus Anastasii, distinguendum esse existimo a Marino Syro philosopho qui vitam Procli conscripsit. Hic enim religione gentilis fuit, ut discimus ex veteri Epigrammate quod legitur in *Anthologia*. Ille vero Christianus fuit, ut constat ex Marcellino.

379 CAP. XLIII.

De Vitaliani tyrannide.

Porro adversus Anastasium Vitalianus insurrexit, ortus ex Thracia. Qui cum Thraciam ac Mœsiam usque ad Odessum atque Anchialium urbes vastasset, ad regiam urbem contendit, innumerabilem ducens multitudinem gentium Hunnicarum. Contra hunc missus est ab imperatore Hypatius. Qui cum a suis proditus, vivus in potestatem hostium venisset, et ingenti pretio post modum redemptus esset, totius belli administratio Cyrillo commissa est. Ac primum quidem, prelio ancipiti pugnatum. Deinde cum varias vicissitudines habuisset pugna, tam in persequendo, quam pedem referendo, et Cyrillus superior fuisset, repente impetu facto hostes irruere cœperunt, militibus Romanis sponte terga vertentibus. Hoc modo Vitalianus Cyrillum in urbe Odesso cepit: et cuncta igni ac ferro devastans, usque ad Sycas pervenit, nihil aliud meditans quam ut urbem regiam caperet, et imperium occuparet. Sycis ergo cum Vitalianus tabernaculum suum fixisset, Marinus Syrus cuius supra mentionem feci, cum navalibus copiis ab imperatore missus est contra illum pugnaturus. Ambo igitur exercitus sibi invicem oppositi steterunt: alter a tergo Sycas habens, alter Constantinopolim. Ac primo quidem quasi pactis induciis quieverunt. Deinde post aliquot excursus et inmissiliū utrinque jactus, navali pugna acriter commissa circa loca quæ dicuntur Bytharia, Vitalianus conversa puppe, fugam arripuit, cum multis e suo exercitu amisisset. Idem factum est ab iis qui partes illius sequebantur, tanta cum celeritate, ut postridie nemo ex hostibus circa Anaplum aut ad ipsam urbem regiam repertus sit. Posthæc Vitalianus, ut aiunt, aliquanto temporis spatio in urbe Anchialo commora-

A

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Περὶ τῆς τυραννίδος Βιταλιανῶ.

Τυραννεῖ τὸν Ἀναστάσιον Βιταλιανὸς (m) Θρᾷξ γένος, ὃς τὴν τε Θράκην καὶ Μυσίαν μέχρις Ὀδυσσοῦ (4) καὶ Ἀγχιάλου δηύσας, ἐπὶ τὴν βασιλείον ἠπέειγτο, πλῆθος ἀστάθμητον ἔχον Οὐννικῶν ἔθνων. Ὅπως Ὑπάτιον ὑπαντήσαντα^α, πέπομφεν ὁ βασιλεὺς. Καὶ ἐπειδὴ πρὸς τῶν οἰκείων προδοθεὶς ὁ Ὑπάτιος ζωγρίας ἦλω, λύτρων τε μεγάλων ἀπέβη, Κύριλλος τὰς ἐπιστρατεύσεις ἐγγεμίζεσθαι, καὶ πρῶτα μὲν τῆς μάχης ἀγχωμάλου γενομένης, εἶτα καὶ πολλὰς τροπὰς δεξαμένης, ἐν τε ταῖς ὑπαγωγαῖς καὶ τοῦ Κυρίλλου τὸ πλεόν ἐσχηκότος ἐπιστροφάδην πάλιν διώξας (5) γέγονεν, ἐθελοκαχρησάντων τῶν στρατιωτῶν. Καὶ οὕτω τὸν Κύριλλον ἐκ τῆς Ὀδυσσοῦ παρείληφεν ὁ Βιταλιανὸς, καὶ μέχρι τῶν καλουμένων Συκῶν τὴν ἑλασιν ἐποίησατο, πάντα θρῶν, πάντα πυρπολῶν· οὐδὲν ἕτερον ταῖς φαντασίαις ἔχων, ἢ καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν ἐξελεῖν, καὶ τῆς βασιλείας κρατῆσαι. Ἐν Συκαῖς δὲ αὐτοῦ σκηνησάμενος, στέλλεται πρὸς τοῦ βασιλέως Μαρτίνου ὁ Σύρος, οὗ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, μετὰ νηϊτοῦ στρατοῦ πολεμήσων τῷ Βιταλιανῶ. Συνήτην οὖν ἄμφω τῷ στρατῶ, ὁ μὲν ἐπὶ πρύμναν τὰς Συκῶν, ὁ δὲ τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἔχων. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνεχώχον· εἶτα μετὰ τοὺς ἔκπλους καὶ τοὺς ἀπροβολισμοὺς μεταξὺ τοῖν δυτῖν στρατοπέδοιν, ναυμαχίας καρτερᾶς· συστάσης περὶ τὰ καλούμενα Βυθάρια, φεύγει μὲν προτροπάδην πρύμναν κρουσάμενος ὁ Βιταλιανὸς, τὰ πολλὰ τῆς δυνάμει· ἀποβαλὼν. Φεύγουσι δὲ καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν οὕτω τάχιστα, ὡς μηδένα πολέμιον ἀνὰ τὴν ἐξῆς περὶ τὸν Ἀνάπλου (6), ἢ περὶ τὴν πόλιν αὐτὴν εὐρεθῆναι. Φασὶ δ' οὖν τὸν Βιταλιανὸν ἐν Ἀγχιάλῳ τινὰ χρόνον διατρίψαι, τὴν ἡσυχίαν ἄγοντα. Ἐπίδραμε δὲ καὶ ἕτερον γένος Οὐννικῶν, περαιωθὲν τὰς Καππαδοκῶν πύλας (7). Πέπονθε δὲ

VARIE LECTIONES.

^α C. C. ὥπερ ὑπαντήσαντα. αλ. ὑπατήσαντα.

VALESI ANNOTATIONES.

(4) *Μέχρις Ὀδυσσοῦ.* Scribendum est Ὀδρ.σσοῦ. Sic enim vocatur a Diodoro Siculo et a Strabone ac Stephano. Nummi quoque veteres ita scribunt, ut jampridem notavi ad lib. xxvii Ammiani Marcellini, pag. 534. Plerique tamen Scriptores, tam Græci quam Latini, *Olyssum* eam vocant, quasi ab Ulysse dicta esset. Certe Joannes Langus *Ulyssopotim* interpretatus est, quam Nicephorus Ὀδυσσοῦν dixerat in cap. 38, lib. xvi.

(5) *Ἐπιστροφάδην πάλιν διώξας.* Scribendum puto unica voce πάλινδιώξας. Idem error exstat apud Nicephorum in cap. 38 libri xvi: Ἀγχωμάλου δὲ τῆς μάχης γεγενημένης, καὶ πολλὰς τὰς τροπὰς, καὶ πάλιν διώξας λαβοῦσης. Quid sit autem ἐπιστροφάδην optime docet Suidas in ea voce. Certe in codice Telleriano diserte scriptum inveni πάλινδιώξας.

(6) *Περὶ τὸν ἀνάπλου.* Locus erat ita dictus, ut testatur Marcellinus in *Chronico*, indicatione 4, Placido solo cos. *Theodoricus Triarii filius rex*

Gothorum, acitils suis usque ad Anaplum quarto urbis milliario advenit. Ejusdem mentio fit a Stephano in voce γυναικόπολις. Ἔστι καὶ γυναικῶν λιμὴν περὶ τὴν λεγομένην Φιδάλειαν τὴν μεταξὺ ἀνάπλου καὶ τοῦ Λεωσθενείου.

(7) *Περαιωθὲν τὰς Καππαδοκῶν πύλας.* Hunni Caspias portas transgressi, in Armeniam, Cappadociam et Pontum irruerunt, Anthemio et Florentio coss. anno Christi 515, ut scribunt Marcellinus et Victor Thunonensis in *Chronico*. Dicebantur autem Sabiri, teste Cedreno, vel Sabier: sic enim legendum est apud Theophanem. Ex quibus scribendum videtur hoc loco περαιωθὲν τὰς Καππαδοκῶν πύλας. Certe Nicephorus in cap. 38, hunc Evagrii locum ita expressit: Καὶ ἄλλο δὲ γένος Οὐννικῶν τὴν Ῥωμαίων ἐπίδραμε· περαιωσάμενον γὰρ τὰς Κασπίας πύλας τὴν ἑω διήλθεν. Per has Caspias portas Hunni in Romanorum provincias erumpere solebant, ut docet Procopius in lib. 1 *Persicorum*. Ubi angustias illas egregie describit, et ab Alexan-

VARIORUM.

(m) *Βιταλιανός.* Vitalianus Patricioli filius, rebellionem contra Anastasium orsus est anno 510, quæ extincta est anno 516

ὕπθ' οὐραίων ἐξαισίων ἀνὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἡ Ῥόδος, τρίτον ἐκεῖνο πάθος, ἀσπίτων νυκτῶν. imperii Romani incursionem fecit. Per idem tempus 380 Rhodus nocte intempesta, ingenti terræ motu jam tertium concussa est.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Ὡς Ἀναστάσιος ἐν τῷ τρισαγίῳ ἕμνῳ τὸ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, βουληθεὶς προσθεῖναι, στάσις ἐν τῷ δῆμῳ καὶ παραγῆ γέγονεν· ὁπερ φοβηθεὶς, ὑποκρινόμενος ταπεινωσιν, ταχὺ τὰς γλώσσας τοῦ δῆμου μετέβαλε. Καὶ περὶ τοῦ θανάτου Ἀναστασίου.

Ἀνὰ δὲ τὸ Βυζάντιον, προσθήκην τοῦ βασιλέως ἐν τῷ Τρισαγίῳ (η) βουληθέντος ποιήσασθαι τὸ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, μεγίστη στάσις γέγονεν, ὡς τὰ μάλιστα τῆς Χριστιανῆς θρησκείας ἀθετουμένης· ἧς ἀρχηγὸν καὶ προστάτην γενέσθαι τὸν Μακεδόνιον, καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν κληρὸν, Σευήρος φησι πρὸς Σωτήριον γράφων (8), ὅπως μὲν ἱερατικοῦ τετυχηκὸς (ο) ὁ θρόνος, ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας (9) διαιτώμενος, οὕτε τοῦ κατ' αὐτὸν (10), ὡς μοι λέλεκται, σὺν ἑτέροις ἀπηλάθη μοναστηρίου· πρὸς τοὺς λεχθεῖσι, καὶ ἐκ τούτων οἶμαι τὸν διαβολῶν τὸν Μακεδόνιον ἐκβεβληθῆναι. Ἐντεῦθεν ἀκάθεκτα τοῦ δῆμου φερομένου, οἱ τε ἐν ἀξιώσει τελούντες περὶ τῶν ἐσχάτων κενυδονεύκασι, καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων ἐφλέχθησαν

VALESH ANNOTATIONES.

dro Macedone olim munitas fuisse testatur. Unde lucem accipit locus Hieronymi in Epitaphio Fabiole qui sic habet: *Ecce subito discurrentibus nuntiis, Oriens totus intremuit: ab ultima Maotide inter glaciale Tanaim, et Massagetarum immanes populus, ubi Caucasii rupibus feras gentes Alexandri claustra cohobent, erupisse Hunnorum examina.*

(8) Σευήρος πρὸς Σωτήριον γράφων. Hic Soterius episcopus erat Cæsareæ Cappadociæ, à Macedonio Constantinopolitano episcopo ordinatus. Qui postmodum ad partes Eutychianorum transgressus, impio Xenaiæ sese adjunxit, ut scribit Theophanes in *Chronico*. Proinde non mirum est Severum Eutychianorum antesignanum ad Soterium sui similem litteras scripsisse, et in iis Macedonium catholicum episcopum insimulasse, tanquam seditionis auctorem. Ipse potius Severus seditionis hujus auctor fuit, qui Anastasio principi persuaserat, ut Trisagio hymno hanc clausulam adiceret: *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis, quemadmodum scribit Cedrenus in Chronico*. Porro hunc Trisagium hymnum Proclus Constantinopolitanus episcopus ab angelis edoctus fuerat. Quem simul atque sacerdos ad altare accesserat, hieropsaltes e pulpito canere incipiebat hoc modo, ἅγιος ὁ θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ut scribit Jovius Mouchlus in lib. vi, apud Photium, in *Bibliotheca*. Ob hunc hymnum graves postea tumul-

tus, quiete se continuit. Alia præterea Hunnorum gens Caspias portas transgressa, in provincias imperii Romani incursionem fecit. Per idem tempus 380 Rhodus nocte intempesta, ingenti terræ

CAP. XLIV.

Quomodo ingens seditio in populo excitata sit, cum Anastasius in hymno Trisagio has voces addere voluisset: Qui crucifixus es pro nobis. Quod metuens Anastasius, simulatione usus, statim plebis animos commutavit. Item de obitu ejusdem Anastasii.

Constantinopoli vero, cum imperator in hymno Trisagio has voces adjicere voluisset: Qui crucifixus es pro nobis: gravissima seditio exorta est, perinde quasi Christiana religio funditus evertetur. Hujus seditionis principem atque auctorem fuisse Macedonium et clerum urbis Constantinopolitanæ, scribit Severus in epistola ad Soterium. Quam quidem epistolam scripsit, cum nondum episcopatum adeptus esset, sed in urbe Regia adhuc moraretur; eo scilicet tempore, quo una cum aliis pluribus, ut supra retulimus, ex suo monasterio ejectus est. Ob hanc autem calumniam, præter alias causas quas antea commemoravi, Macedonium sede sua expulsus fuisse existimo. Hanc

tus in Ecclesia exorti sunt, cum Orientales quidem huic hymno subjicerent hanc clausulam, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ad Jesum Christum eam referentes: Constantinopolitani vero et Occidentales additamentum illud rejicerent, ne qua passio Trinitati consubstantiali tribueretur: ejusque loco accinerent ἅγία Τριάς, ἐλέησον ἡμᾶς, ut docet Ephremius patriarcha Antiochenus apud Photium in *Bibliotheca*. Recte ergo faciebat Macedonium, qui morem a Proclo traditum retinens, additamentum illud respuebat.

(9) Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας. Male Christophorus hunc locum ita vertit, *vitam in aula imperatoria degebat*. Eundem quoque errorem admisit Nicephorus, qui hæc Evagrii verba sic exposuit. *Ἐπὶ δὲ τοῖς ἀνακτόροις ἐνδιατώμενος*. Verum in Evagrion scribendum est. *ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείου*, id est, *in urbe Regia*. Sic enim Evagrius Constantinopolim, vocare solet, ut supra notavi. Sed et in superiori capite ita eam appellat.

(10) Ὅτε τοῦ κατ' αὐτόν, etc., quemadmodum etiam legit Nicephorus. Sic enim hæc Evagrii verba expressit: *Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὅπηνίκα τοῦ κατ' αὐτόν ἀπηλάθη μοναστηρίου*. Miror tamen id ab interpretibus, Musculo scilicet et Christophorono, animadversum non fuisse.

VARIORUM.

(η) Ἐν τῷ τρισαγίῳ. Trisagios is appellatur hymnus, quo vox ἅγιος ter repetitur, his verbis: ἅγιος ὁ θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Quem quidem hymnum Græci multis retro sæculis, vel de lecto surgentes, vel Deo adorando se accingentes, vel mentes suas ad superna attollere volentes, recitare consuevi sunt: quo etiam singulas in sacrosancta Trinitate personas adorant. Nam ἅγιος ὁ θεός ad Patrem, ἅγιος ἰσχυρός ad Filium, ἅγιος ἀθάνατος ad Spiritum sanctum refertur; ut docet Joan. Damascenus in epistola de Trisagio; et *De orthod. fid.* lib. iii, cap. 10. Petrum Fullonem hæc verba, Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, Tris-

agio inseruisse, cum Balsamone plures alii consentiunt. (Guil. BEVEREGIUS *Annot. ad canonem 81 concilii Trullani.*)

(ο) Ὅπως μὲν θρόνον ἱερατικοῦ τετυχηκός. Ergo hæc ad priores tumultus anno 511 CPoli excitatos referenda sunt, cum nondum adeptus esset sedem Antiochenam Severus, quam anno sequente invasit. Utrouque enim anno graves tumultus exorti sunt ob clausulam, *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nostri*, hymno Trisagio adjectam. Vid. Pagium ad ann. 51, n. a, etc.; 512, n. 8, 9. (W. Lowtr.)

igitur ob causam commota plebs, cum amplius A
 colliberi non posset, multi nobilium atque honora-
 torum in extremum discrimen venerunt, et multa
 insignia urbis loca igni consumpta sunt. Cumque
 populus rusticum quemdam qui monasticam exco-
 lebat vitam, in ædibus Marini **381** Syri reperis-
 set, caput ei amputavit, voces illas ejus suasu
 hymno adjectas esse dicens. Caput quoque illius
 conto præfixum circumferens, illudendo clamabat,
 hostem Trinitatis illum esse. Porro seditio, uni-
 versa devastans, omnique robore opposito superior,
 tantopere crevit, ut imperator necessitate compul-
 sus, miserandum in modum absque imperiali co-
 rona ad certamen equestre, quod in circo edendum
 erat, accesserit, et præcones ad populum miserit B
 qui proclamarent, se quidem libentissime imperio
 cedere, verum fieri non posse ut omnes simul im-
 perium obtinerent, quod multos consortes haud-
 quaquam patitur : unumque omnino esse qui post
 ipsum imperio potiturus sit. Quæ cum populus
 animadvertisset, repente quasi divino quodam
 impulsu actus, consilium mutavit, hortatusque est
 Anastasium, ut coronam capiti imponeret, pollici-
 tus se deinceps quieturum. Post hæc Anastasius cum
 brevi admodum tempore superstes vixisset,
 ad alteram vitam migravit : cum per annos viginti
 septem ac menses tres diesque totidem, im-
 perium Romanum administrasset.

Finis Libri tertii Ecclesiasticæ Historiæ Evagrii.

τόποι· καὶ τινὰ δὲ χωρίτην, μοναχικὸν μετιόντα
 βίον εὐρών ὁ λεὼς ἀνὰ τοὺς οἴκους Μαρίνου τοῦ
 Σύρου, τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμε· λέγων· ὑποθήκαις
 τοῦτου τὴν βῆσιν προστεθῆναι· καὶ κοντῷ περι-
 αρτήσας ἀνέκραγεν ἐπιτωθάζων, ὡς οὕτω, ἄρα τῆς
 Τριάδος· ἐπίβουλος εἶη. Καὶ οὕτω τὰ τῆς στάσεως
 ἤρθη. πάντα ληϊζομένης καὶ πᾶσαν ἰσχὺν ὑπερέβ-
 αση, ὡς τὸν βασιλέα πρὸς ἀνάγκης· οἰκτιζόμενον,
 στεφάνου ἄνευ πρὸς τὴν ἵπποδρομίαν ἀφικέσθαι,
 κήρυκας τε τῷ δήμῳ διαπέμψασθαι βοῶντας, ὡς καὶ
 τὴν βασιλείαν ἐτοιμώτατα μὴν ἀποτίθεται· τῶν
 ἀδυνάτων δὲ καθεστάναι πάντα· ἐπὶ ταύτην ἀναβῆ-
 ναι, ἥκιστα πολλῶν (ρ) ἀνεχομένων. Ἐνα δὲ
 πάντως τυγχάνειν τὸν μετ' αὐτὴν ταύτην διακυβερ-
 νήσοντα. Ἄπερ θεασάμενος ὁ λεὼς, ὡς περ ἐκ τινος
 θείας ῥοπῆς μετετίθετο, καὶ παρεκάλει τὸν Ἀνα-
 στάσιον τὸν στέφανον περιθέσθαι, ὑποσχόμενος τὴν
 ἡσυχίαν ἄγειν. Οἷς ἐλάχιστον ἐπιβιώσας (11) χρόνον
 ὁ Ἀναστάσιος, ἐπὶ τὴν ἑτέραν μετεχώρησεν βιοτήν.
 ἔτεσιν ἑπτὰ καὶ εἰκόσι πρὸς τρισὶ μῆσι (σ) καὶ ἡμέ-
 ραις ἰσάις, τὴν Ῥωμαίων διυθύναν βασιλείαν.

Τέλος τοῦ γ' τόμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου.

TOMOS TETARTOS.

LIBER QUARTUS.

In quarto libro ecclesiasticæ Historiæ Evagrii Scholastici hæc continentur.

382 Cap. I. De imperio Justinii Senioris.

II. De Amantio eunucho, et de Theocrito; et quomodo a Justino interfecti sunt.

III. Quomodo Justinus Vitalianum per fraudem interemit.

IV. Qualiter Justinus, pulso Severo, Paulum in ejus locum substituit : et quomodo Euphrasius paulo post Antiochenam sedem obtinuit.

V. De incendiis et terræ motibus qui Antiochiæ contigerunt : quibus obrutus Euphrasius interiit.

Τὰδε ἐνεστὶν ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ.

Α'. Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ πρώτου βασιλείας.

Β'. Περὶ Ἀμαντίου τοῦ εὐνοῦχου καὶ Θεοκρίτου ὅπως τε τούτους ὁ Ἰουστίνος ἀνεῖλεν.

Γ'. Ὡς Βιταλιανὸν ἀνεῖλε δόλιμ ὁ Ἰουστίνος.

Δ'. Ὅπως καὶ Σευῆρον ἐξελάσας, Παῦλον ἀντικατέστησεν· μετολίγον δὲ καὶ Εὐφράσιος τὸν Ἀντιοχειανὸν χρόνον κατέσχευεν.

Ε'. Περὶ τῶν γεγονότων ἐμπρησμῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ σεισμῶν, ὅτε καὶ Εὐφράσιος συγχωσθεὶς ἐτελεύτησε.

VARIE LECTIONES.

“ C. C. ἀνάγκην.

VALESI ANNOTATIONES.

(11) Ἐλάχιστον ἐπιβιώσας. Imo septem integros annos post hanc seditionem vixit Anastasius.

VARIORUM.

(ρ) Ἀνεχομένων. Legendum ἀνεχομένην. (W. Lowth.)

(σ) Καὶ ἡμέραις ἰσάις. Juxta rationes Ant. Pagii Anastasius regnavit annos 27 et menses tres, demptis totidem diebus. Vide ipsum ad ann. 518, quo mortuus est Anastasius, n. 2. Hæresim Eu-

tychianam amplexus, inter præcipuos Ecclesiam hostes a quibusdam numeratur. Eodem anno, et eadem die qua obiit Anastasius, sc. nona mensis Julii, suffectus est Justinus in ejus locum. (W. Lowth.)

- Γ'. Περὶ Ἐφραϊμίου τοῦ μετὰ Εὐφράτιον.
 Ζ'. Περὶ Ζωσιμά καὶ Ἰωάννου τῶν θαυματουργῶν.
 Η'. Περὶ καθολικῶν παθημάτων.
 Θ'. Ὡς Ἰουστίνος ἐτι ζῶν συμβασιλεύειν αὐτῷ τὸν Ἰουστινιανὸν εἴλετο.
 Ι'. Ὅτι Ἰουστινιανὸς μὲν, τοὺς τὴν Χαλκηδόνων σύνοδον ἀποδεχομένους ἠγάπα· Θεοδώρα δὲ τοὺς ἐναντίους· ἔστεργεν.
 ΙΑ'. Ὡς Ἄνθιμον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ὁ Σεῦρος· διέστρεψε, καὶ Θεοδοσίον τὸν Ἀλεξανδρείας οὗς ὁ βασιλεὺς ἐξελάσας, ἐτέρους κατέστησεν.
 ΙΒ'. Ἐκ τῆς ἱστορίας Προκοπίου Καισαρέως περὶ Καβάδου τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ Χοσρόου υἱοῦ αὐτοῦ.
 ΙΓ'. Περὶ Ἀλαμουνδάρου, καὶ Ἀζαρέτου, καὶ τῆς ἐν Βυζαντίῳ στάσεως, τῆς ἐπίκλην λαβούσης τὸ Νίκα.
 ΙΔ'. Περὶ Ὀνωρίχου τοῦ Βανδιλίων ἀρχόντος, καὶ τῶν γλωσσοτομηθέντων Χριστιανῶν παρ' αὐτοῦ.
 ΙΕ'. Περὶ Καθαίνου τοῦ Μαυρουσίου.
 ΙΖ'. Περὶ τῆς Βελισσαρίου κατὰ Βανδιλίων ἐκστρατείας, καὶ τῆς τούτων ἐξολοθρεύσεως.
 ΙΖ'. Περὶ τῶν ἀπὸ Ἀφρικῆς ἐλθόντων λαφύρων.
 ΙΗ'. Περὶ τῶν ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ ἀποφυγόντων Φοινίκων.
 ΙΘ'. Περὶ Θεουδερύχου τοῦ Γότθου καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ συμβάντων ὑπ' αὐτοῦ ἄχρι τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ, καὶ ὡς πάλιν ἡ Ῥώμη ὑπὸ Ῥωμαίοις γέγονεν, Οὐτίγιδος φυγόντος ὑπὸ αὐτοῦ.
 Κ'. Ὡς οἱ λεγόμενοι Ἐρουλοὶ, ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστινιανοῦ ἐχριστιάνισαν.
 ΚΑ'. Ὡς πάλιν ὑπὸ Γότθοις γενοῦσαν τὴν Ῥώμην, αὐθις ὁ Βελισάριος ἀνεσώσατο.
 ΚΒ'. Ὡς καὶ Ἀδασγοὶ τηνικαῦτα ἐχριστιάνισαν.
 ΚΓ'. Ὡς καὶ οἱ τὸν Τάναϊν οἰκοῦντες, τηνικαῦτα ἐχριστιάνισαν· καὶ περὶ σεισμῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀχαΐᾳ γεγονότων.
 ΚΔ'. Περὶ Ναρσοῦ τοῦ στρατηγοῦ καὶ θεοφιλείας αὐτοῦ.
 ΚΕ'. Ὡς ὁ Χοσρόης φθόνῳ τακεὶς ἐπὶ ταῖς εὐημερίας Ἰουστινιανοῦ, κατὰ Ῥωμαίων ἐστράτευσε, καὶ πλείστας πόλεις κατέβη Ῥωμαϊκῆς, ἐν αἷς καὶ τὴν μεγάλην Ἀντιόχειαν.
 ΚΖ'. Περὶ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν Ἀπαμείᾳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ.
 ΚΖ'. Περὶ τῆς εἰς Ἐδεσσαν ἐκστρατείας Χοσρόου
 ΚΗ'. Περὶ τοῦ γεγονότος ἐν Σεργίῳ πόλει θαύματος.
 ΚΘ'. Περὶ τοῦ λοιμικῆς πάθους.
 Λ'. Περὶ τῆς φιλοχρηματίας, καὶ ἀπληστίας Ἰουστινιανοῦ.
 ΛΑ'. Περὶ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.
 ΛΒ'. Περὶ τῆς ἐν τῷ Κουανῷ χρώματι τοῦ βασιλέως μανίας μᾶλλον ἢ φιλίας.

- VI. De Ephramio E phrasii successore.
 VII. De Zosima et Joanne qui miraculis claruerunt.
 VIII. De totius orbis calamitatibus.
 IX. Quomodo Justinus adhuc vivens, collegam imperii Justinianum assumpsit.
 X. Qualiter Justinianus quidem eos amabat qui Chalcedonensem synodum amplecterentur : Theodora vero eos qui synodum illam improbarent.
 XI. Quomodo Severus Anthimum Constantinopolis episcopum et Theodosium episcopum Alexandriae perverterit, quibus sede sua expulsis, Justinianus alios substituit.
 XII. De Cavade Persarum rege, et de filio ejus Chosroe, ex libris historiarum Procopii Cæsariensis.
 XIII. De Alamundaro et Azareto : et de seditione quæ orta est Constantinopoli, cui cognomen inditum fuit Νίκα.
 XIV. De Hunerico Vandalorum rege, et de Christianis quibus linguam præcidi jussit.
 XV. De Cabaone Mauro.
 XVI. De Belisarii expeditione adversus Vandalos, eorumque internecione.
 XVII. De spoliis quæ relata sunt ex Africa.
 XVIII. De Phœnicibus qui fugati sunt a Jesu filio Nave.
 XIX. De Theodorico Gothorum rege, et de his quæ illo regnante usque ad Justiniani tempora Romæ acciderunt : utque Roma iterum in Romanorum potestatem venerit cum Vitiges illinc aufugisset.
 XX. Quomodo Justiniani temporibus Eruli Christianam fidem amplexi sint.
 XXI. Quomodo Belisarius urbem Romam quam Gothi iterum ceperant recuperavit.
 XXII. Quomodo iisdem temporibus Abasgi quoque Christianam fidem amplexi sunt.
 XXIII. Quomodo etiam Barbari qui Tanaim accolunt, Christianam religionem amplexi sint. Item de terræ motibus qui in Græcia et Achaia contigerunt.
 383 XXIV. De Narse magistro militum, et de ejusdem pietate.
 XXV. Quomodo Chosroes ob res prospere a Justiniano gestas invidia stimulatus bellum intulit Romanis, multasque urbes imperii Romani, atque in his magnam Antiochiam destruxit.
 XXVI. De pretiosi ac vivifici ligni sanctæ crucis miraculo quod Apamiæ factum est.
 XXVII. De Chosrois expeditione adversus Elessam.
 XXVIII. De miraculo quod factum est Sergiopolis.
 XXIX. De pestilenti morbo.
 XXX. De inexplebili avaritia Justiniani.
 XXXI. De magna ecclesia Sanctæ Sophiæ et Sanctorum Apostolorum.
 XXXII. De Justiniani furore potius quam benevolentia erga factionem Venetorum.

XXXIII. De Barsanuphio monacho.

XXXIV. De Symeone monacho, qui propter Christum stultitiam simulavit.

XXXV. De Thoma monacho, qui stultitiam simulavit.

XXXVI. De Mena patriarcha, et de miraculo quod factum est in puero cujusdam Hebræi.

XXXVII. Quinam eo tempore fuerint maximarum urbium episcopi.

XXXVIII. De sancta et universali synodo quinta, et quam ob causam congregata sit.

XXXIX. Quomodo Justinianus, a recta fide descendens, corpus Domini incorruptibile asseruit.

XL. De Anastasio archiepiscopo Antiochiæ.

XLI. De obitu Justiniani.

ΛΓ'. Περὶ Βαρσανουφίου τοῦ ἀσκητοῦ.

ΛΔ'. Περὶ Συμεῶν μοναχοῦ, τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ.

ΛΕ'. Περὶ Θωμᾶ μοναχοῦ καὶ αὐτοῦ ὁμοίως προσηγορευτοῦ σαλοῦ.

ΛϚ'. Περὶ Μηναῦ τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ γεγενηθέντος τῆνικαῦτα θαύματος εἰς τὸ τοῦ Ἑβραίου παιδίου.

Λζ'. Τίνες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν μεγάλων πόλεων ἦσαν ἐπίσκοποι.

Λη'. Περὶ τῆς ἁγίας οἰκουμένης πέμπτης συνόδου, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν συνέστη.

Λθ'. Ὡς Ἰουστινιανὸς τῆς ὀρθῆς δόξης περιτραπέις, ἀφθάρτον τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα ἐπέσβευσεν.

Μ'. Περὶ Ἀναστασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας.

ΜΑ'. Περὶ τοῦ θανάτου Ἰουστινιανοῦ.

384 CAPUT I.

De imperio Justinii Senioris.

Anastasio igitur ex hac luce ad meliorem sortem translato, Justinus, genere Thrax, imperialem purpuram sumpsit, die nono mensis Panemi, qui a Romanis Julius dicitur, anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo sexto: imperator renuntiatus a militibus qui ad principis custodiam erant deputati, et quibus ipse præerat, cum esset comes excubitorum. Porro imperium adeptus est præter omnium expectationem, cum multi essent ex propinquis Anastasii, viri nobiles ac beati, omnemque eam potentiam consecuti quæ imperatoriam dignitatem ipsis comparare posset.

385 CAP. II.

De Amantio eunucho et de Theocrito. Et quomodo a Justino interfecti sunt.

Erat tunc præpositus sacri cubiculi Amantius quidam, summa vir potentia præditus. Qui quoniam, utpote eunuchus, imperio Romano præesse ipse non poterat, Theocrito cuidam quem sibi fidesimum existimabat, imperialem coronam imponere cupiebat. Justino igitur ad se accersito magnam pecuniæ vim tradidit, jubens ut eam divideret iis

⁸⁷ περιθέσθαι.

VARIE LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

(12) Ἡγεμῶν τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεω. Id est, magister officiorum. Sic enim Græci eam dignitatem exponere solent. Jordanes tamen in libro *De successione regnorum*, Justinum non ex magistro officiorum, sed ex comite excubitorum, imperatorem a senatu electum esse scribit. Cui consentit auctor *Chronici Alexandrini*, et vetus chronographus quem olim edidi ad calcem Historiarum Ammiani Marcellini. Procopius in *Anecdosis*, pag. 28, de Justino imperatore loquens adhuc privato, ita scribit: Ἀρχοντα γὰρ αὐτὸν Ἀναστάσιος βασιλεὺς κατεστήσατο τῶν ἐν παλατίῳ φυλάκων. Id est, Anastasius imperator eum comitem excubitorum creavit. Idem Procopius Justinum, non Thracem, ut Eva-

A

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ πρώτου βασιλείας.

Ἀναστασίου δὲ, ὡς μοι λέλεκται, πρὸς τὴν ἀμείνω μεταχωρήσαντος λήξιν, Ἰουστίνος Θράξ γένους, τῇ ἀλουργεῖ ἀμπεχόνῃ χρηταί, ἐνάτην ἀγοντος τοῦ Πανέμου μηνός, ὃς Ἰούλιος πρὸς Ῥωμαίων ὠνόμασται, χρηματιζούσης τῆς Ἀντιόχου ἕκτον καὶ ἐξηκοστὸν καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος, ὑπὸ τῶν βασιλικῶν σωματοφυλάκων ἀναβῆθεις, ὧν περ καὶ ἤρχεν, ἡγεμῶν τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεω (12) καθεστώς. Περιέθετο δὲ τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοκράτορος, πάσης ὑπέρτερον ἐλπίδος, ὅτις πολλοὶ καὶ ἔξοχοι καὶ πρὸς πᾶσαν εὐδαιμονίαν ἤκοντες, καθειστήκεισαν τῆς Ἀναστασίου συγγενείας, πᾶσάν τε δύναμιν ἐφελκόμενοι, τὴν τοσαύτην αὐτοῖς ἀρχὴν περιβαλεῖν ἐξισχύουσιν.

B

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Περὶ Ἀμαντίου τοῦ εὐνούχου καὶ Θεοκρίτου, ὅπως τε τούτους ὁ Ἰουστίνος ἀνείλεν.

Ἦν δὲ καὶ Ἀμάντιος τῶν βασιλικῶν κοιτῶνων προεστώς, ἐς ταμάλιστα δυνατός. Ὅς ἐπειδὴ μὴ θεμιτὸν ἦν ἀνδρα τῶν ἀνδρείων ἐσπερημένον ἐς τὴν Ῥωμαίων παρελθεῖν ἀρχὴν, ἐβούλετο θεοκρίτον πιστὸν οἱ τυγχάνοντα, τὸν στέφανον τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς περιβάλλεσθαι⁸⁷. Καὶ δὴ τὸν Ἰουστίνον μετάπεμπτον ποιητάμνος, χρήματά οἱ

grius et Codrenus ac Zonaras, sed Illyrium facit, natum oppido Bederiana. Theophanes quoque Justinum Illyrium fuisse dicit. Auctorem vero *Chronici Alexandrini* satis mirari non possum, qui cum eum Bederianitem faciat, Thracem tamen nominat. — Bene est, inquit Nic. Alemannus. Nam Bederiana in limitaneis Illyriæ Thraciæque agris sita erat. Porro sæpissime fit ut quæ urbes duarum provinciarum vel fines terminant, vel circa fines sunt, in ambarum partes aliquando ab auctoribus nullo discrimine admittantur: præsertim cum provinciarum partitiones non eadem apud omnes geographos et historicos sint. (Not. in Procopii *Historiam arcanam* pag. 13.)

μεγάλα ἰδῶσαι, διανεῖμαι κελεύσας τοῖς ἐς τοῦτο ἄ
 μάλιστα ἐπιτηδεύεις, οἷσις τε οὖσι τὸ ἀλουργὲς
 σχῆμα τῷ Θεοκρίτῳ περιθεῖναι. Ὅς εἶτε τὸν δῆμον
 τοῖς χρήμασιν ἐξωνησάμενος, εἶτε τὴν τῶν καλου-
 μένων ἐκσκουδιωτῶρων εὐνοίαν, ὥσθι γὰρ ἐπ' ἀμφό-
 τερα, τὴν ἀρχὴν περιεβάλετο. Αὐτίκα γοῦν μεθ' ἐτέ-
 ρων, τὸν τε Ἀμάντιον Θεοκρίτον τε ἐξ ἀνθρώπων
 ἠφάνισεν.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Ὅς Βιταλιανὸν ἀνεῖλε δόλω ὁ Ἰουστίνος (r).

Τὸν δὲ γε Βιταλιανὸν ἐπὶ τῆς Θράκης ποιούμε-
 νον (13), ὃς Ἀναστάσιον ἐξῶσαι τῆς βασιλείας ἐβου-
 λήθη. πρὸς τὴν Κωνσταντίνου μετακαλεῖται πόλιν,
 δεῖσας μὲν αὐτοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀμφὶ τοὺς
 πολέμους ἐμπειρίαν, τό τε παρὰ πᾶσι κλέος, καὶ
 ἦν εἶχε περὶ τὴν βασιλείαν ἐφεσιν. Εὐθυβόλως δὲ
 ἐπιστήσας, ὡς οὐχ ἐτέρως αὐτοῦ περιέσεται, μήτιγε
 φίλος εἶναι προσποιήσεται, καὶ τῷ δόλω προσωπεῖον
 ἀνεξέλεγκτον περιθεῖς, στρατηγὸν αὐτὸν ἐνὸς τῶν
 κλουμένων πραισέντων (14) ἀναδείκνυσιν. Πλείω δὲ
 τῆ περὶ τοῦ ἠώρου διδοῦς, ἐπ' ἐξαπάτη μιλζονι, καὶ
 ἐξ ὑπέρους τὸν Βιταλιανὸν ἀναβιδάζει. Οὗτος τῆς
 ὑπατίας ἐχόμενος (15), ἐπειδὴ κατὰ τὰ βασιλεία
 γέγονεν. Ἐν τινι μεταυλίῳ θύρᾳ (16) δολοφονηθεῖς

qui ad hanc rem conficiendam erant idonei, et qui
 Theocrito purpuram conciliare poterant. Justinus
 vero, sive populi suffragia, sive excubitorum bene-
 volentiam ea pecunia redemisset, utrumquo
 enim dicitur, imperium assumpsit. Qui continuo
 Amanium et Theocritum cum aliis nonnullis e me-
 dio sustulit.

CAP. III.

Quomodo Justinus Vitalianum per fraudem interemit.

Vitalianum vero in Thracia degentem, qui Ana-
 stasium imperio exuere conatus fuerat, Constanti-
 nopolim evocavit: potentiam quidem ejus et peri-
 tiam rei militaris, pervulgatam quoque apud om-
 nes nominis ejus famam, et adispiscendi imperii
 cupiditatem reformidans. Cæterum cum sagaci
 animo prævidisset se nunquam illum in potesta-
 tem suam redacturum esse, nisi amicitiam erga
 eum simularet, fraudem vultu tegens, ita ut de-
 prehendi non posset, eum magistrum unius ex
 duobus exercitibus præsentis militiæ constituit.
 Dein persuasioni magis magisque ansam submi-
 nistrans, quo Vitalianum amplius deciperet, ad
 consulatum eum promovit: Vitalianus igitur con-

VARIÆ LECTIONES.

¹³ C. C. Ἐπὶ πλείων δὲ τὴν περὶ τοῦ.

VALESII ANNOTATIONES.

(13) Ἐπὶ τῆς Θράκης ποιούμενον. Nicephorus
 in lib. viii, cap. 1, pro verbo ποιούμενον, substi-
 tuit διὰ γοῦν. Ego vero Evagrium scripsisse existi-
 mo τὰς διατριβὰς ποιούμενον. Sed a librariis duas
 priores voces omissas esse. Posset etiam scribi
 σκηνοποιούμενον.

(14) Ἐνὸς τῶν κλουμένων πραισέντων. Duo
 erant exercitus in comitatu imperatoris Romani,
 qui præsentis dicebantur, Græcis τὸ πραισέντων.
 His præerant duo magistri militum, qui in præ-
 senti, seu præsentales vocabantur. Et in Orientali
 quidem imperio, alter ex iis erat magister peditum,
 alter equitum. In Occidentali autem imperio uter-
 que erat magister equitum ac peditum. De iis
 duobus magistris militum præsentium loquitur
 Malchus in excerptis Legationum, pag. 93: Τὸν δὲ
 Θεωδῶρον καλίστασθαι στρατηγὸν δύο στρατηγῶν
 τῶν ἀμφὶ βασιλεία, ἀπὲρ εἰσὶ μέγιστα. Cæterum
 Jordanes in libro *De successionibus regnorum*, cum
 Evagrio nostro consentit, de Justino imperatore
 ita scribens: *Fœdusque cum Vitaliano percussit, et
 eum se evocatum magistrum militum præsentem et
 consulem ordinarium fecit.* Vide Meursium in *Glo-
 sario Græco Barbaro* in voce *πραισέντος*. In actione 5,
 synodi Constantinopolitanæ sub Mena, p. 751, καὶ
 τοῖς στρατηγῶσι τοῦ θείου πραισέντου ἐκατέρως
 δυνάμεις.

(15) Οὗτος τῆς ὑπατίας ἐχόμενος. In codice
 Telleriano ita scribitur hic locus, οὗτος δὲ εἰς
 ὑπάτιος ἐχόμενος.

(16) Ἐν τινι μεταυλίῳ θύρᾳ. Musculus hunc
 locum sic vertit: *In obscuriore quadam Palatii*

janua dolo occiditur. Christophorsonus vero ita
 interpretatur: *In porta quadam post aulam posita,*
 etc. Joannes autem Langus qui Nicephorum Latine
 interpretatus est, ita vertit: *Ad quamdam in media
 aula januam dolo occiditur.* Scilicet exprimere
 volebat vocabulum quo usus est Nicephorus, *μεταυ-
 λίστω*. Græci duas portas in ædibus pedepiani
 habebant. Quarum prima, quæ plateam spectabat,
 dicebatur ἀβλειος θύρα, ut docet Harpocratio:
 secunda vero, μέσσωλος seu μεσσωλειος, eo quod
 media esset inter vestibulum et atrium, vel quod
 inter ἀνδρωνίτιν et γυναικωνίτιν media esset, ut
 tradit auctor Etymologici. Utriusque portæ mentio-
 nem facit Lysias in oratione pro Eratosthene de
 cæde, his verbis: Ἀναμνησάμενος δὲ ὅτι ἐν ἐκείνῃ
 τῇ νυκτὶ ἐψόρει ἡ μέσσωλος θύρα καὶ ἡ ἀβλειος.
 Scribendum recte ἡ μέσσωλος καὶ ἡ ἀβλειος θύρα.
 Heliodorus in lib. iii, ad calcem, ad eum Lysiae
 locum alludit, cum ait, ἐψόρει τε ἡ μέσσωλος. Quem
 locum interpres ita vertit, *Perstrepebat ostium atrii.*
 Ælius Dionysius in Lexico apud Eustathium in
 Ἰλιάδος λ, pag. 862: Ἀττικοὶ μὲν τὴν μέσσην θύραν
 μέσσωλον φασί, μάλιστα μὲν τὴν μέσσην δύοσιν ἀλλὰ
 ὡς φησὶν Ἀβλιος Διονύσιος, ἦν καὶ μέσσωλον αὐτὸς
 φησὶ. Idem scribit scholiastes Apollonii, ad lib. iii,
 Μέσσωλον δὲ, inquit, οἱ Ἀττικοὶ τὴν φέρουσαν εἰς
 τε τὴν ἀνδρωνίτιν καὶ γυναικωνίτιν. Et hæc quidem
 de proprietate hujus vocabuli adnotata sunt. In cuius
 expositione falsus est Harpocratio, qui pro curte
 illud positum esse a Lysia existimavit. Nunc vero
 ad rem propius accedamus. Scribit Victor Thuno-
 nensis in *Chronico*, Maximo V. C. coss. Vitalianus

VARIORUM.

(r) Ὅς Βιταλιανὸν ἀνεῖλε δόλω ὁ Ἰουστίνος.
 Justinianus, Justinus imp. nepos, Vitalianum, veri-
 tus ne sibi impedimento foret ad imperium post
 Justinum mortem consequendum, Justinum suspectum
 reddidit, ac de medio tollendum curavit anno Chr.
 526, Justinus imp. 3. Procopius in *Hist. arcana*, p. 50,
 eade Amanium narrata, quam etiam Justiniano at-

tribuit, hæc subdit: *Illico vocatum mittit [Justinia-
 nus] Vitalianum tyrannum fide publica, impunitate
 promissa, et una susceptis Christianorum mysteriis:
 paulo deinde post, dato suspitioni atque offensioni
 loco, eum ac necessarios in aula impie contrucidavit.
 nihil verius fidem fallere tam formidandam.*

sul factus cum in palatium venisset, ad quamdam A
interiorem januam fraudulentè cæsus 336 occu-
buit, malorum quibus imperium Romanum per
summam contumeliam affecerat, has pœnas persol-
vens. Sed hæc quidem postea contigerunt.

CAP. IV.

*Qualiter Justinus, pulso Severo, Paulum in eius lo-
cum substituit, et quomodo Euphrasius paulo post
Antiochenam sedem obtinuit.*

Primo autem imperii sui anno, Severum qui An-
tiochiæ episcopus, sicut supra dictum est, fuerat
ordinatus, propterea quod Chalcedonensem syno-
dum sub anathemate damnare quotidie non cessa-
bat, præcipue in epistolis quas 'Ενθρονιστικὰς voca-
bant, et in responsionibus ad easdem epistolas quas
ad singulos patriarchas mittebat : quæ quidem ejus B
epistolæ susceptæ sunt duntaxat Alexandriae a
Joanne qui priori Joanni successerat, et a Dioscoro
ac Timotheo, et ad nostram usque ætatem servatæ
sunt; et quia hanc ob causam multæ contentiones
ortæ fuerant in Ecclesia, et fidelium populus varias
in partes scissus erat: comprehendi jussit Justinus,

VALESI ANNOTATIONES.

*Constantinopoli intra palatium, loco quem Delphi-
cum Græco vocabulo dicunt, Justiniani patricii fac-
tione dicitur intersectus.* Delphicum porro ædes erat
in palatio Constantinopoli, in qua imperatoris
erant stibadia; sic dicta a Delphica mensa, cui
pocula superponi solebant, ut docet Procopius in
lib. 1 Vandalicorum. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐν τε Βυζαντίῳ,
καὶ ὅπῃ βασιλείως εἶναι σιβάδα ξυνέβαινε, Δέλφικα
τοῦτο καλοῦσι τὴ ὄψιμα. Erat igitur Delphicum
ædes novemdecim accubitorum, juxta quam erat
ingens atrium, sive area, ut infra dicturi sumus in
Adnotationibus ad cap. 15. lib. v. In hac igitur
area, seu curte occisus est Vitalianus in consulatu
suo, anno Christi 520, ut docet Marcellinus in
Chronico. Nam μέσῳλος, seu μεσαύλειος curtem
significat, quæ media erat inter Andronitum et
Gynæconitum, ut supra vidimus ex Harpocrate,
et ex auctore Etymologici, et ex scholiaste Apol-
lonii. Quod si μέσῳλον pro janua accipere mali-
mus, portam Delphici intelligere oportet. Sic syno-
dus Constantinopolitana sub Mena habita esse
dicitur in τῷ μεσαύλῳ τῷ δυτικῷ. Id est, in occi-
dentali atrio venerabilis ædis beatæ Mariæ Virginis.
Cedrenus anno 57 Justiniani ait conflagrasse με-
σαύλιον majoris Ecclesiæ, quod Garsonastadium
dicitur. Glossæ veteres de habitatione, compluvium
interpretantur μεσαύλιον. Theophanes in Chronico,
pag. 158, scribit Justinianum ex mesaulio, seu atrio
basilicæ Illi, cisternam magnam ædificasse. Glossæ
veteres atrium μεσαύλιον interpretantur. Cæterum
quando concilium in mesaulio habitum esse legi-
mus, non de subdivali area intelligendum est, sed
de porticibus atrii. Neque enim episcoporum con-
cilia sub divo habebantur.

(17) *Ταύτην καταλαβών.* Mallem scribere κατα-
βαλόν. Neque enim Græce dicitur, ποιήν καταλα-
βαίν, nisi me fallit opinio. Sed rectius ἐσταθαλαεῖν,
quod Latini dicunt pœnas solvere. Ita loquitur
Evagrius in c. 32 hujus libri.

(18) *Ἐφ' ἐκάστῳι ἀναθέματι.* Scribendum est
ἐφ' ἐκάστης, ut habet codex Tellerianus, et Nice-
phorus. Sumpsit hæc Evagrius ex libello monacho-

ἑταλεύθησε, ποιήν τῶν παρ' αὐτοῦ κατὰ τῆς 'Γρο-
μαίων ἀρχῆς παροικηθέντων, ταύτην καταλαβών (17).
'Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον γέγονε.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

*Ὅπως καὶ Σευήρον ἐξελάσας, Παῦλον ἀντεισ-
ήγαγεν· μετὰ τὸν δὲ καὶ Εὐφράσιος τὸν Ἀν-
τιοχείας θρόνον κατέσχεν.*

Τὸν δὲ γε Σευήρον ὅς τῆς Ἀντιόχου πρόεδρος ἐκα-
χειροτόνητο, καθὰ τὰ φθίσαντα διηγῆσαντο. ἐπειδὴ
τὴν ἐν Καλκηδόνι σύνοδον ἐφ' ἐκάστης ἀναθέματι (18)
περιβάλλον οὐκ ἐπαύσατο, καὶ μάλιστα γε ἐν ταῖς
καλουμέναις Ἐνθρονιστικαῖς συλλαβαῖς (19), καὶ
ταῖς τούτων ἀμοιβαίαις, ἃς διεπέμψατο τοῖς ἐκαστα-
χοῦ πατριάρχασι, ἐδέχθησαν δὲ μόνον ἀνὰ τὴν Ἀλεξ-
άνδρου πόλιν πρὸς Ἰωάννου, τοῦ μετὰ τὸν πρότερον
Ἰωάννην, Διοσκόρου τε αὐτὸ καὶ Τιμοθέου (20), ἀλλ' καὶ
μέχρις ἡμῶν διασώζονται· πολλὰ τε ἐνετύθεν κατὰ
τῆς Ἐκκλησίας ἐπανέστησαν ἔριδες, καὶ ὁ πιστότα-
τος διηρέθη λέως, κελεύει Ἰουστίνος τῷ πρώτῳ τῆς
αὐτοῦ βασιλείας ἔτει (21) (s), συσχεθέντα τὸν Σευή-

rum, qui refertur in act. 5 synodi Constant. sub
Mena, pag. 712: Τὴν γὰρ ἐν Καλκηδόνι ἀγίαν
σύνοδον ἐφ' ἐκάστης ὡς εἰπεῖν ἀναθεματίζειν τοῖς μὲν,
ἐκοινώνει ταυτὶ, πολλοὺς τῶν συνεδρευσάντων ἐν
αὐτῇ κατὰ Καλκηδόνια ἀγία συνέδω τῶν ὑπ' αὐτὸν
ἐπισκόπων ἐν τοῖς ἱεροῖς ἔχων διπτύχοις. Sic enim
legendum est cum veteri interprete: idque confir-
mat Liberatus in Breviario. cap. 19, ita scribens de
Severo: *Sed vexabatur in episcopatu, tanquam ana-
thematizaret quidem synodum, nominaret autem
episcopos synodi.*

(19) *Ἐν ταῖς καλουμέναις ἐνθρονιστικαῖς συλ-
λαβαῖς.* Non intellexit hanc vocem Christophorus-
nus, ut ex interpretatione ejus apparet. Sic enim
veritit: *Et maxime in litteris quæ ἐνθρονιστικαί, id
est, quæ de episcopis in sede episcopali collocandis
scriptæ sũnt, etc.* Rectius Joannes Langus in cap.
2, lib. xvii Nicephori, sic veritit: *Potissimum vero
in eis quæ entronisticæ, sive synodales dicuntur,
Epistolis, etc.* Ita vocabantur epistolæ, quas in
enthronismo, id est, in exordio episcopatus sui ad
se mutuo missitabant patriarchæ. Erant etiam
enthronisticæ homiliae, seu conciones, quas epi-
scopi in auspiciis episcopatus sui primas habebant ad
populum. De his Liberatus, in cap. 19, ita scribit,
agens de Severo nostro, de quo hic loquitur Eva-
grius: *Fertur autem expositio ejus, quæ ab eo dicta
est in entronismo, in qua et unitivum suscipit Zeno-
nis, et anathematizat Chalcedonense concilium, et
communicare se confitetur Alexandrino et Constani-
nopolitano.*

(20) *Καὶ Τιμοθέου.* Timotheum Alexandrinum
intelligit, qui Dioscoro juniore in episcopatu suc-
cesserat, ut scribit Liberatus in cap. 19 Breviarii.
Neque enim Timotheus Constantinopolitanus epi-
scopus hic intelligi potest, cum Evagrius paulo ante
dixerit Severi synodicas epistolas Alexandriae tan-
tum susceptas fuisse.

(21) *Τῷ πρώτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει.* Imo
anno secundo imp. Justinii expulsus est Severus,
anno Christi 519, ut recte notavit Baronius.

VARIORUM.

(s) *Τῷ πρώτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει.* Recte
Evagrius: quem frustra corrigere tentat Valesius.

Mox siquidem Evagrius fugam Severi in Septem-
brem anni Antiocheni 567, conjecit. Istud vero

ρον ποινὰς εἰσπραχθῆναι, τῆς γλώσσης διατεμνο-
μένης, ὡς ἐνίοις διαθερῦλληται. Εἰρηναίου τὴν
πρῶτον ἐγχειρισθέντος, ὃς ἐφειστήκει τῇ Ἐῶα τῶν
ἀρχῶν (22) ἀνά τὴν Ἀντιόχου. Πιστοῦται δὲ τὰ περὶ
τῆς κατ' αὐτὸν ἐποχῆς τὸν Εἰρηναῖον ἐγχειρισθῆναι
ὁ Ξεῦηρος πρὸς ἐνίοις τῶν Ἀντιοχείων γράφων, καὶ
τὸν τρόπον τῆς φυγῆς διηγούμενος. Ἐνθα μεγίσταις
λοιδορίαις τὸν Εἰρηναῖον βάλλει, καὶ πᾶσαν αὐτῷ
φυλακὴν (23) ἀκριθῆ περιθέντα μὴ διαδράναι τῆς
Ἀντιόχου. Εἶσι δὲ οἱ φασιν ὡς Βιταλιανὸς τὴν γλώσ-
σαν ἐξητήσατο τοῦ Ξεῦηρου, ἐς [ὡς] ἔτι παρὰ τῷ
Ἰουστίνῳ τὰ πρῶτα δοκῶν φέρειν, διότιγε ἐς αὐ-
τὸν ὕβριζεν ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγοις ὁ Ξεῦηρος. Φεύγει
δ' οὖν τὸν οἰκεῖον θρόνον ἀνά τὸν Γορπιαῖον μῆνα, ὃν
Σεπτέμβριον ἢ Ῥωμαίων λέγει φωνή, ἔβδομον καὶ
ἕκτηστον καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος χρηματισμοῦς
τῆς Ἀντιόχου. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐς τὸν θρόνον ἀναίσι
Παῦλος, κελευσθεὶς τὴν ἐν Καλχηδόνι (24) σύνοδον
ἀναφανδὸν κηρύττειν. Παῦλος μὲν οὖν ἐθελοῦσιος
ἀναχωρήσας (24') (1) τῆς Ἀντιόχου, τὴν πάντων
στέλλεται πορεῖαν, τὸν βίον διαμετρησάμενος. Εὐ-
φράσιος δὲ μετ' αὐτὸν ἐξ Ἱερουσόλυμων, ἐπὶ τὸν κατ'
αὐτὸν ἀναίσι θρόνον.

ΚΕΦΑΛΑ: Ε'.

*Περὶ τῶν γεγονότων ἐμπρησμῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ,
καὶ σεισμῶν, δεῖ καὶ Εὐφράσιος συγγρασθεὶς
ἐτελεύτησεν.*

Ἰπὸ τοῖς αὐτοῖς Ἰουστίνου χρόνοις, ἐμπρησμοί
τε συχνοὶ καὶ δεινοὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχου γεγονάσι,
ὥσπερ ἠγγύμενοι τῶν γεγενημένων ἐν αὐτῇ φοβερω-

A et linguæ 387 abscissione plecti, sicut a quibus-
dam proditum est. Hujus rei executio mandata est
Irenæo, qui tunc comes Orientis, Antiochiæ resi-
debat. Certe Irenæo in mandatis datum fuisse ut
Severum comprehenderet, Severus ipse in litteris
quas ad quosdam cives Antiochenos scripsit, fugæ
suæ modum exponens, testatur. Quibus in litteris
Irenæum multis probris incessit, utpote qui vias
omnes diligenti custodia intersepsisset, ne ipse ex
urbe Antiochia posset effugere. Sunt qui dicant
Vitalianum, dum gratia et auctoritate plurimum
valere videretur apud Justinum, linguam Severi ab
eo poposcisse, propterea quod Severus in suis con-
cionibus ipsum convicijs appetere consuevisset.
Porro ex Antiochena sede fugit Severus mense Gor-
piao, quem Romani Septembrem vocant, anno urbis
Antiochiæ quingentesimo sexagesimo septimo. Post
quem Paulus ad episcopalem thronum promotus,
Chalcedonensem synodum palam prædicare jussus
est. Et Paulus quidem cum sua sponte Antiochia
discessisset, tandem peracto vitæ suæ cursu, fatali
morte interiit. Euphrasius vero post illum, ex urbe
Hierosolymitana veniens, episcopatum obtinuit.

CAP. V.

*De incendiis et terræ motibus qui Antiochiæ contige-
runt: quibus obrutus Euphrasius interiit.*

Ejusdem Justinii temporibus crebra gravique
incendia Antiochiæ contigerunt, quasi præsentia
horrendis terræ motibus qui postea insecuti sunt,

VALESI ANNOTATIONES.

(22) Ὅς ἐφειστήκει τῇ Ἐῶα τῶν ἀρχῶν. Comitem
Orientis his verbis designari existimo, quæ civilis
erat dignitas, ut ad Ammianum Marcell. jampridem
notavi. Nicephorus tamen hunc Irenæum ducem rei
militaris esse existimavit. Sic enim hunc Evagrii
iocum interpolavit. Ὅς τῶν κατὰ τὴν Ἀντιόχου
στρατιωτικῶν ἤγειτο ταγμάτων. Sed mendum est
in his Evagrii verbis, τῶν ἀρχῶν, quæ delenda esse
existimo, aut certe corrigenda in hunc modum
ἀρχῶν ἀνά τὴν Ἀντιόχου, quod quidem verius
puto.

(23) Καὶ πᾶσαν αὐτῷ φυλακὴν. Procul dubio
scribendum est, ὡς πᾶσαν αὐτῷ φυλακὴν ἀκριθῆ
περιθέντα, etc. Jam supra observavi, æpissime in
his Evagrii libris, καὶ positum fuisse pro ὡς.

(24) Κελευσθεὶς τὴν ἐν Καλχηδόνι. Justinus imp.
in exordio imperii sui lege lata sanxit, ut omnes
episcopi synodum Chalcedonensem susciperent: si
qui vero eam suscipere nollent, sedibus suis
pellerentur. Hujus legis meminit Liberatus, in
cap. 19, his verbis: *Mortuo Anastasio, et Justino
facto imperatore, Severus a Vitaliano magistro mili-
tium, viro religioso et orthodoxo accusatur, quod despi-
ceret imperatoris jussionem, et synodum non suscipere-
ret.* Vide Baronium, ad annum Christi 519, num.
145. Cæterum hic Evagrii locus ansam erroris præ-

C buisse videtur Nicephoro. Ex eo enim quod Evagrius
noster dixerat Paulum successorem Severi jussum
fuisse in enthronismo suo prædicare synodum Chal-
cedonensem, existimavit Nicephorus Paulum hunc
occulte Eutychanum fuisse: quod tamen falsum
esse docet Liberatus in Breviario, cap. 19, et legati
sedis apostolicæ in relatione ad Hormisdam papam,
quam refert Baronius anno Christi 519.

(24') Ἐθελοῦσιος ἀναχωρήσας. Paulus Antio-
chenus episcopus a clericis suis, et a quibusdam ex
populo Antiochenis arcusatus est coram legatis
sedis Apostolicæ, adhuc Constantinopoli degenti-
bus, et post illorum recessum, coram imp. Justino,
qui cum objecta sibi crimina diluere non posset,
victus conscientie suæ testimonio, recusatorios
libellos obtulit, petens ut a suscepto episcopatus
officio recedere sibi liceret. Quod cum ipsi permis-
sum fuisset, sponte se sacerdotio abdicavit, ut scribit
Justinus imperator in epistola ad Hormisdam papam,
quam refert Baronius anno Christi 521. Etsi autem
D in supradicta epistola diserte non dicitur, cuinam
Paulus eos libellos obtulerit; mihi tamen videtur
eos libellos imperatori Justino obtulisse. Id enim
indicat Epiphanius CP. episcopus, in epistola quam
de eodem negotio scripsit ad Hormisdam papam.

VARIORUM.

tempus cum anno primo Justinii concurrat. Justinus
enim mense Julio anni Antiocheni 566 imperium
assumpsit, ut supra scripsit Evagrius, hujus
libri initio. Cum autem annus Antiochenus a mense
Septembri initium ducat, ut supra observatum est,
accessit est ut mensis Septembris in quo annus
primus Justinii in cursu erat, in annum æræ istius

567 incidat. Severus statim ab incepto Justinii im-
perio, in synodo CPolitana damnatus est, ut ex
Actis istius synodi patet. Vid. etiam Pagi ad ann.
519, n. 17. (W. Lowth.)

(1) Παῦλος μὲν ἀναχωρήσας. Ordinatus fuerat
Paulus mense Junio anni 519, sedem vero suam
abdicavit, vere anni 521.

et quasi exordium venturarum calamitatum. Et enim brevi post tempore. anno imperii 388 septimo, mense decimo; mensis Artemisii, quem Maium Romani vocant, die nono ac vicesimo: sexta feria hebdomadis, æstu meridiei ferventissimo, succussio et terræ motus urbi supervenientes, pene universam prostraverunt. Posthæc secutus est ignis, quasi calamitatem cum illis partitus esset. Quæcunque enim loca a succussione et terræ motu subversa non fuerant, ignis depascens in cinerem ac favillas redegit. Porro quæ urbis loca labefacta fuerint, et quot hominum millia incendio ac terræ motibus, sicut verisimile est, perierint: quæ item admiranda contigerint et omnem dicendi vim longe superantia: lugubri stylo Joannes rhetor exposuit, ea narratione historiam suam claudens. Postremo Euphrasius quoque eadem ruina oppressus, urbis calamitatem auxit, cum nemo superesset qui res necessarias provideret.

CAP. VI.

De Ephræmio Euphrasii successore.

Verum salutaris Dei providentia, quæ, antequam feriat, remedia parare solet, et iræ suæ gladium clementia acuit, et desperatis rebus, misericordiæ suæ fores aperit, Ephræmum tunc comitem orientis excitavit, ut omni cura ac sollicitudine prospiceret, ne ex rebus necessariis quidquam civitati deesset. Quem admirati hanc ob causam Antiocheni, episcopum orbis communi suffragio elegerunt. Igitur Ephræmum apostolicam sedem, tanquam præmium ac mercedem suæ erga urbem illam providentiæ sortitus est. Elapsis deinde triginta mensibus, eadem civitas terræ motibus denuo

VALESII ANNOTATIONES.

(25) *Μηνὶ δεκάτῳ.* Hunc locum non intellexit Christophorus, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit. *Anno septimo regni ejusdem Justinii, mense decimo, Artemisio videlicet, id est Maio,* etc. Putavit scilicet Christophorus non mensem decimum hic vocari Artemisium. Sed non ita se res habet. Neque enim Artemisius decimus fuit mensis Macedonum. Hoc igitur tantum dicit Evagrius hoc loco, terræ motum illum Antiochiæ contigisse anno septimo, mense decimo imperii Justinii. Ac de anno quidem infra videbimus, an recte numeretur septimus. Mensis vero decimus recte ponitur ab Evagrío. Nam terræ motus ille contigit mense Maio, ut testatur Evagrius et Theophanes. Hic autem mensis decimus erat imperii Justinii. Justinus enim imperium auspiciatus est die nono mensis Julii, ut notat auctor *Chronici Alexandrini*. Proinde sequentis anni mensis Maius, decimus est imperii Justinii. Et hæc quidem de mense dubitationem nullam admittunt. Ad annum quod spectat, male Evagrius noster hunc terræ motum refert anno imperii Justinii septimo, cum octavum potius dicere debuisset. Hic enim terræ motus contigit indictione 4, Olybrio solo eos, ut testatur Marcellinus comes, et Theophanes in *Chronico*: qui fuit annus Christi 526. Quo quidem anno octavus ejusdem imperii ad mensem usque Julium currebat. Non recte igitur Baronius hunc terræ motum retulit anno Christi

(u) *Τὸν ἀποστολικὸν λαγγάνει θρόνον.* Quamquam Euphrasius periiit terræ motu anni 526, or-

τάτων κλόνων, καὶ προσέμιον τοῖς παθήμασι παρεχόμενοι. Μετὰ γὰρ βραχὺν τινα καιρὸν, ἐν τῷ ἐβδόμῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας, μηνὶ δεκάτῳ (25), ἀνὰ τὸν Ἀρτεμισίον μῆνα ἦτοι Μάιον, ἐννάτῃ καὶ εἰκοστῇ αὐτοῦ ἡμέρᾳ κατ' αὐτὸ τῆς μεσημβρίας τὸ σταθερώτατον, τῆς ἕκτης ἡμέρας τῆς καλουμένης ἐβδομάδος, βρασμὸς καὶ σεισμὸς ἐπελθόντες τῇ πόλει, μικροῦ πᾶσαν ἀνατρέψαντες κατήγαγον· οἷς καὶ πῦρ εἶπετο, ὡσπερ τὴν συμφορὰν μετ' αὐτῶν διανειμάμενον. Ἄ γὰρ ἐκεῖνοι οὐ κατέλαθον, τὸ πῦρ ἀμφινερόμενον ἐξηθράκωσέ τε, καὶ ἀπετέφρωσε. Καὶ ὅσα μὲν τῆς πόλεως πέπονθεν, ὅσοι τε τοῦ πυρὸς καὶ τῶν σεισμῶν ἔργον γέγονασιν, ὡς τὸ εἰκὸς ὑπέθετο, ὅποιά τε παράδοξα καὶ λόγου κρείττω συμβέβηκε, περιπαθῶς ἀφήγηται Ἰωάννη τῷ ῥήτορι, ὧδε τῆς ἱστορίας καταλήξαντι. Τελευτᾷ δ' οὖν (26) ἀγκαταληφθεὶς τοῖς πτώμασι καὶ ὁ Εὐφράσιος, ἄλλη τῆς πόλεως συμφορὰ, ἵνα μὴ τῶν ἐπιτηδίων ὁ προνοῶν ἦ.

ΚΕΦΑΛΑ. Γ'.

Περὶ Ἐφραμίου τοῦ μετὰ Εὐφράσιου.

Ἄλλ' ἢ τῶν ἀνθρώπων σάτειρα τοῦ Θεοῦ κτεμονία, ἢ πρὸ τῆς πληγῆς τὰ φάρμακα πλάττουσα, καὶ φιλανθρωπία τὸ ξίφος τῆς ὀργῆς θήγουσα, ἢ παρ' αὐτὴν τὴν ἀπόγνωσιν τὴν οἰκείαν ἀνοιγῶσα συμπάθειαν, Ἐφραμίον διανέστησε τῆς Ἐφᾶς ἀρχῆς τὰς ἡλιας διέποντα (27), πᾶσαν ἀναζώσασθαι φροντίδα, μηδὲν τῶν ἐπιτηδίων ἐπιλιπεῖν τὴν πόλιν. Ὅν κἀντεῦθεν ἀγασάμενοι Ἀντιοχέων παῖδες, ἐς ἱερὰ ψηφίζονται· καὶ τὸν ἀποστολικὸν λαγγάνει θρόνον (u), ὡσπερ μισθὸν καὶ γέρας τῆς τοσαύτης προνοίας τοῦτον κληρωσάμενος. Πέπονθε καὶ αὐθις ὑπὸ σεισμῶν μετὰ μῆνας λ'. Τότε καὶ Θεούπολις (28)

525, ab Evagrío in errorem inductus. Porro in ms. codice Florentino, ad hæc Evagríi verba id scholium adnotatum erat in margine, Ὅτι ὁ Μάιος δέκατος μὴν λέγεται. Id est *Nota Maium vocari decimum mensem.* Sed fallitur hic quisquis fuit scholiastes. Neque enim Maius simpliciter et absolute mensis decimus dicitur ab Evagrío, sed tantum mensis decimus imperii Justinii, ut supra dixi.

(26) *Τελευταῖον δὲ οὖν.* Rectius in ms. codice Florentino scribitur τελευτᾷ δέ, etc. Porro de hoc terræ motu quo Antiochia eversa est Justinii imperatoris temporibus, præter Theophanem ac Cedrenum, loquitur etiam Procopius, in lib. 1 *Persicorum*, pag. 67 et 68, ubi trecenta hominum millia eo terræ motu interiisse scribit.

(27) *Ἐφραμίον τῆς Ἐφᾶς ἀρχῆς ἡλιας διέποντα.* Id est, *Comitem Orientis, sub cujus dispositione erant provinciæ omnes Orientis, ut docet Notitia imperii Romani.* Hac dignitate præditum fuisse Ephræmum, docet etiam Joannes Moschus, in cap. 37 *Limonarii*: *Εο τὸν καιρὸν, inquit, vir clemens, et misericordiæ operibus deditus Ephræmius comes Orientis erat, ac per ipsum ædificia publica reparabantur: civitas enim terræ motu ceciderat.* Idem quoque testatur Photius in *Bibliotheca*, cap. 228.

(28) *Τότε καὶ Θεούπολις.* Mallem legere ὅτι καὶ Θεούπολις, quemadmodum scribitur in codice Telleriano, et in Nicéphoro, qui regnante Justiniano

VARIORUM.

dinatio tamen Ephræmii in anni sequentis initium differenda, inquit ant. Pagi, ad ann. 526, n. 12.

χου προσηγορεύθη πόλις, και ἄλλης προ- A
 λς τοῦ βασιλείω; τυχοῦσα.

ΚΕΦΑΛΑ. Ζ΄.

ωσιμᾶ και Ἰωάννου τῶν θαυματουργῶν.

καὶ τῶν ** εἰρημένων ἐμνήσθημεν παθημά-
 e καὶ ἕτερα ἄλλα τῶν ἀξιολόγων τῶ παρόντι
 ιεν νόμῳ, ἄπερ ἐς ἡμᾶς ἐκ τῶν ἱστορη-
 νήνεκται. Ζωσιμᾶς ἀνὴρ, γένος Φοίνιξ, τῆς
 ς παραλίης, κώμῃν Σίνδην παρὶθα κλη-
 ος, διέχουσαν τῆς τῶν Τυρῶν οὔτι στα-
 τὸν μονήρη διαθλεύων ** βίου. Οὗτος ταῖς
 :σι καὶ μεθέξει τῶν τροφῶν, καὶ ταῖς ἄλ-
 ταῖς τοῦ βίου, τὸν θεὸν ἐσοικισάμενος, ὡς
 διορᾷ τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀπαθείας B
 δεῖν, συνῆν τῶν τινι ἐπιστήμων ἀνὰ τὴν Καισα-
 ς (29), ἣ μιᾶς τῶν Παλαιστίνων ἡγεῖται· ἦν δὲ
 ; Ἀρκεσίλαος, ἀνὴρ εὐπατρίδης τε καὶ λόγιος,
 υμάτων καὶ τῶν λοιπῶν τῶν κοσμοῦντων ἀν-
 ἦκων. Οὗτος ὁ Ζωσιμᾶς ἐν τῶ ἀκαρεῖ τῆς Ἀν-
 κώσεως ἀθρόον ἐπιστυγάτας, ὀλοφρομένῳς
 ἰχίον ἀνομιώζας, δάκρυά τε τοσαῦτα σπείσας,
 ν γῆν ἐπιβρέξει, θυμιατήριον ἐξητήσατο, καὶ
 ς χῶρον ἐν ᾧ καθειστήκεισαν ἐπιθυμιάτας,
 ταυτὸν ῥίπτει, προσευχαῖς τε καὶ λιταῖς τὸν
 ούμενος. Εἶτα πυνθανομένου τοῦ Ἀρκεσι-
 ἀρα τὸ οὕτω διαταράξαν εἶη, διαβρήδην εἰ-
 ἦχῃν τῆς Ἀντιόχου πώσεως αὐτίκα τὰ ὠτά
 ομβῆσαι. Ὡστε τὸν Ἀρκεσίλαον καὶ τοὺς
 υχότας ἐκπεπληγμένους ἀναγράψαι τὴν ὥραν, C
 : ἐς ὕστερον οὕτως ὡς ὁ Ζωσιμᾶς ἀπεφῆνα-
 τοῦτου πολλὰ τε καὶ ἕτεραι θεοσημεῖαι γε-
 ῶν τὸ πλήθος παρῆς, ἐπεὶ καὶ κρείττονος

A quassata est. Quo quidem tempore Theopolis mu-
 tato nomine appellata est, et imperator omni cura
 ac diligentia ei prospexit.

389 CAP. VII.

De Zosima et Joanne qui miraculis claruerunt.

Sed quoniam superiorum calamitatum mentio-
 nem fecimus, nunc alia quædam operi nostro at-
 texamus, memoratu in primis digna, quæ ab illis
 ipsis qui ea viderant accepimus. Zosimas quidem
 fuit monachus, ortus ex Phœnice quæ maritima
 dicitur: Patriam habuit Sindem, vicum qui ab urbe
 Tyro viginti fere stadiis distat. Is tum ciborum
 abstinentia et usu, tum aliis virtutibus, ita Deum
 sibi conciliaverat, ut non modo ea quæ futura erant
 prævideret, verum etiã ab omni perturbatione
 animi per Dei gratiam liber esset. Cum igitur ali-
 quando esset in urbe Cæsarea quæ metropolis est
 unius e tribus Palæstinis, in ædibus spectatissimi
 cujusdam viri: is erat Arcesilaus, vir nobilis et
 eruditus, qui et honoribus quos gesserat, et reli-
 quis vitæ ornamentis conspicuus habebatur: eo
 ipso temporis articulo quo Antiochia terræ motu
 subversa est, repente mutato vultu ingemiscens
 atque altum suspirans, tantam lacrymarum copiam
 effudit, ut solam madefaceret. Simul thuribulum
 poposcit, perque universum locum in quo stabant,
 cum thus adolevisset, humi se prostravit, precibus
 ac supplicationibus Deum placaturus. Sciscitanti
 deinde Arcesilao, quidnam esset quod illum tanto-
 pere conturbasset, diserte respondit fragorem
 ruentis Antiochiæ auribus suis modo insonuisse.
 Adeo ut Arcesilaus et qui tum aderant, stupore
 percussis, horam adnotaverint, posteaque deprehen-

VARIÆ LECTIONES.

2. ἐπειδή. ** διαθριαμβεύων.

VALESII ANNOTATIONES.

mentum Antiochiæ inditum esse scribit.
 iam testatur Stephanus Byzantius in voce
 is, et Theophanes in *Chronico*. Contigit hic
 r terræ motus mensis Novembris die nono
 imo, indictione septima, biennio post prio-
 ræ motum. ut scribit idem Theoph. pag.
 i potius triginta mensibus elapsis a prio-
 ræ motu, ut recte scribit Evagrius. Tot
 amerantur menses a die 29 mensis Maii, D
 bristi 525, ad diem 29 Novembris, anni
 528. Quo quidem anno indictio septima a
 bri mense numerari cœperat. Ex quo ap-
 xissimum esse id quod superius observavi,
 i illum terræ motum Antiochiæ accidisse
 ristis 526, non autem, ut Baronius existi-
 525. Posteriores tamen terræ motum recte
 s retulit anno Christi 528, quod verum
 n cum Evagrii calculos sequatur, eum ter-
 m anno 527 referre debuerat: siquidem
 e terræ motus Antiochiæ, anno 525 natalis
 i contigisset.

Τῶν τινι ἐπισήμων ἀνὰ τὴν Καισαροῦς
 Musculus has postremas voces retulit ad
 um ἐπιστήμων. Sic enim vertit: *Hic jun-
 t nobili cuidam Cæsariensi*. Aliter tamen
 ba construxit Niciphorus et Christophor-
 et ea retulit ad verbum συνῆν, quod præce-
 am quidem sententiam magis probo. Dubi-

tationem tamen offert id quod sequitur in Evagrio.
 Zosimam scilicet ab astantibus postulasse thuri-
 bulum. Nam si Zosimas erat in domo Arcesilai
 laici, quomodo thuribulum illic quærebat, cum in
 domo laici moris non sit habere thuribula? Sci-
 endum tamen est moris illum fuisse ut Christiani in
 privatis ædibus incensum haberent, et ante ora-
 tionem thurificatione uterentur; quemadmodum
 observat Joannes Bona, in lib. ii *Rerum liturgica-
 rum*, cap. 9, nullo tamen ejus rei prolato testimo-
 nio. De laicis in ecclesia thus adolentibus ante
 orationem locus est insignis infra in lib. v, ubi de
 signis imperii quæ Mauricio contigerunt. Chorrip-
 pus in lib. ii *De laudibus Justiniani minoris*:

*Illic angelici pergens ad limina templi,
 Imposuit pia thura focis, cerasque micantes
 Obtulit.*

In *Vita Paphnutii abbatis* quæ exstat inter *Vitas Pa-
 trum*, pag. 103, Oniphrius abbas hæc mandasse
 dicitur Paphnutio: *Si quis nec oblationem nec ele-
 mosynam potest offerre, pro charitate mea incensum
 Domino Deo vestro in odorem suavitatis accendat*.
 Et paulo post: *Si incensum nec quis habet, nec sa-
 cultatis aliquid unde Deum placare potest, surgat
 ad immolandum, et manus suas ad Dominum exten-
 dat, ter Dominicam Orationem pro me cum intenta
 mente et in nomine S. Trinitatis psallat.*

derint rem ita accidisse ut Zosimas prædixerat. Alia quoque permulta signa ab eodem divinitus perpetrata sunt. Quorum multitudinem prætermittens, quando quidem numerus eorum iniri non potest, pauca ex iis commemorabo. Iisdem temporibus quibus Zosimas, floruit vir quidam, Joannes nomine, paribus, cum Zosima virtutum ornamentis insignis: qui in Chuziba laura, quæ sita est in extremitate 390 vallis ad septentrionalem partem viæ publicæ quæ ab Hierosolymis ducit Hierichuntem, vitam monasticam et ab omni materia secretam exercue- rat, et qui supra memoratæ urbis Cæsareæ episco- patum obtinuit. Hic igitur Joannes Chuzibita, cum supradicti Arcesilai uxorem radio extorio alterum sibi oculum effodisse didicisset, cursu ad ejus do- mum contendit, vulneris inspiciendi causa. Ubi vero animadvertit pupillam excidisse, et oculum penitus diffluxisse, medico cuidam qui illuc adve- nerat, præcepit ut spongiam afferret, et oculum dilapsum, quoad fieri posset, in sedem suam repo- neret: spongiam denique circumpositam fasciis alligaret. Aherat tunc forte Arcesilaus. Versabatur enim eo tempore cum Zosima, in ejus monasterio, quod situm erat in vico Sindenorum, qui ab urbe Cæsarea quingentis circiter stadiis distat. Statim igitur contentissimo cursu properant qui hæc Ar- cesilao nuntiarent. Sedebat is juxta Zosinam, ser- monem cum eo conferens. Qui simul ac casum uxoris suæ didicit, graviter ejulare cœpit, et capillos vellens ac discerpens, in ærem projecit. Interro- ganti autem Zosimæ causam tanti luctus, Arcesi- laus id quod acciderat exposuit, lamentis ac fletibus sermonem crebro interrumpens. Mox igitur Zosimas, relicto illic Arcesilao, ad cubiculum quod- dam contendit, in quo solus, uti mos est hujusmodi viris, Deum alloqui consueverat. Aliquanto post digressus, hilari vultu ac inodeste subridens, ma- numque Arcesilai palpans: Abi, inquit, abi lætus. Gratia data est Chuzibitæ. Sanata est uxor tua. Utrumque oculum habet incolumem, nullum ex casu illo detrimentum passa, quando ita placuit

Α εἰπεῖν ἀριθμοῦ τυγχάνουσιν οὔσαι, ἔνια λέξω. Συν- ἤκμαζε τῷ Ζωσιμᾷ ἀνὴρ, Ἰωάννης τοῦνομα, ταῖς ἀρε- ταῖς παραπλήσιος ἐν Χουζιβῆ (30) τῇ Λαύρα. Κεῖται δὲ πρὸς τῇ ἑσχατιᾷ τῆς χαράδρας, ἀνά τὸ ἀρκυῶνον μέρος τῆς λεωφόρου, τῆς φερούσης τοὺς διαπορευο- μένους ἐξ Ἱεροσολύμων ἐπὶ τὴν Ἱερικοῦσιον πόλιν, τὸν μονῆρη τε καὶ ἄλλον διαπαλαίσας βίον, ἐπισκο- πῆσας δὲ τὴν εἰρημένην μοι Καίσαρος πόλιν (31). Οὗτος ὁ Ἰωάννης ὁ Χουζιβίτης, ἐπεὶ τὴν Ἀρκεσιλάου τοῦ λελεγμένου μοι γυναῖκα ἠκηχόει θάπτερον τοῦ ὀφθαλμοῦν ὑπὸ κερκίδος ἐκκοπέντα, ὁρμαῖος ἦει πρὸς αὐτὴν τὸ πάθος ἐπισκεψόμενος. Ὡς δ' οὖν ἐθεάσατο τὴν τε κόρην ἐκπεσοῦσαν, τέλειόν τε τὸν ὀφθαλμὸν διαρρυέντα, σπῶγγον ἐπιτάττει τὸν τιμὴ παρεφομαρ- τούτων (v) ἰατρῶν ἐνεργεῖν, ἐσαγαγεῖν τε τὸ διαρ- ρυέν ὡς ἂν δύναίτο, καὶ τὸν σπῶγγον περιθέντα τελαμῶσιν ἀναδῆσαι, οὕτι παρόντος Ἀρκεσιλάου. Ἔτυχε γὰρ τῷ Ζωσιμᾷ παρῶν ἐν τῷ κατ' αὐτὸν φροντιστηρίῳ, ὅπερ ἐπὶ τῆς Σινδωνῶν ἔκειτο κώμης, διεστώσης τῆς Καίσαρος σταδίους μάλιστα πεντακο- σίους, ὁρμαῖοι τοίνυν παρὰ τὸν Ἀρκεσιλάου ἐκτρέ- χουσιν οἱ ταῦτα διαγγέλλοντες. Καθῆτο δὲ πρὸς Ζωσιμᾶν ὁ Ἀρκεσίλαος τὰς διαλέξεις ποιούμενος· ὕπερ ἐπισηθὴ διέγνω, διωλύγιον ἀνεκώκυσε, καὶ τὰς τρίχας ἐκτίλλων καὶ διασπῶν, ἐς οὐρανὸν ἀνέπεμπε. Τοῦ δὲ Ζωσιμᾶ πυνθανομένου τὴν αἰτίαν, τὸ συμβάν ὁ Ἀρκεσίλαος ἔλεγε, ταῖς οἰμωγαῖς καὶ τοῖς δάκρυσι συχνὰ διακοπτόμενος. Ἀφείς οὖν τοῦτον ὁ Ζωσιμᾶς, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐς τι δωμάτιον ἐστρέχει· ἐνθα τῷ Θεῷ, ὡς θεμιτὸν τοῖς τοιοῦτοις, ἐνετύγχανε. Μετὰ δ' αὖ τινὰ καιρὸν προσελθὼν, ἔχαιρέ τε καὶ σεμνὰ μει- διῶν, πρὸς Ἀρκεσιλάου ἔλεγε τὴν χεῖρα καταψύχων, ἀπιθὶ χαίρων ἀπιθὶ. Ἡ χάρις τῷ Χουζιβίτῃ δέδοται. Ἰάθη σου τὸ γύναιον, ἄμφω τῷ ὀφθαλμῷ ἔχει, οὐδὲν ἰσχυσάσης τῆς συμφορᾶς ἀφελείσθαι, οὕτω τοῦ Χουζι- βίτου βουληθέντος. Ὅπερ καὶ γέγονεν ἀμφοῖν τοῖν δικαίον κατ' αὐτὸ θαυματουργησάντων. Τοῦτω τῷ Ζωσιμᾷ, καὶ ποτε ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἰόντι, ὀνάριον τε παρασυρομένῳ ἐν ᾧ τῶν τινὰ οἱ ἐπιτηδείων ἐπ- εβέβλητο, λέων ἐπεισι, καὶ τὸν ὄνον ἀρπάσας, ἀπῆει. Ὁ δὲ Ζωσιμᾶς ἀνά τὴν ὕλην εἶπετο· μέχρις οὐ δια-

VALESH ANNOTATIONES.

(30) Χουζιβῆ. Sic etiam legitur in Nicephoro. eamque scripturam retinuit Ortelius in *Thesaurο geographico*. Sed in optimo codice Florentino legitur Χουζιβῆ, rectius procul dubio; sic enim eam lauram vocat Joannes Moschus, in cap. 24. *Cum autem venisset in gremium, et moraretur in cellis Cusiba, eadem miserationis faciebat opera. Ibat enim per viam quæ ducit a Jordane ad sanctam civitatem.* Ubi notandum est cellas a Moschio dici, quam lau- ram vocat Evagrius. Certe laura nihil aliud erat quam cella monachorum hinc inde dispersæ, ut supra notavi. Moschus tamen, in cap. 24, vocat cœnobium Chusiba: Ὁ ἀββῆ; Γρηγόριος ὁ ἀπὸ Σχολαρίων ἔλεγεν ἡμῖν, ὅτι ἦν τις ἀδελφὸς ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ Χουζιβῆ. Ceterum hæc verba, ἐν Χου- ζιβῆ τῇ λαύρα, jungenda sunt cum iis quæ se-

quuntur infra. Nicephorus tamen vulgatam distinc- tionem tuetur.

(31) Ἐπισκοπήσας δὲ τὴν Καίσαρος πόλιν. Hic Joannes abbas primum fuit ac presbyter mo- nasterii Chusiba, ex quo etiam Chuzibites cogno- minatus est. Postea vero Cæsariensis episcopus factus est, ut præter Evagrium docet Joannes Moschus in capite 21: Καὶ ἐν τῷ προσκομίζειν τὸν ἀββᾶν τὸν Ἰωάννην τὸν τότε πρεσβύτερον ὄντα τὸν ἐπίκλην Χουζιβίτην, δ; καὶ ὕστερον γέγονεν Καίσαρείας τῆς κατὰ Παλαιστίνην ἐπίσκοπος, τὸν μονῆρη δια- παλαίσας βίον. Ejusdem Joannis Chuzibitæ, Cæsariensis episcopi, mentio fit in *Menologio*, die 5 et 28 Octobris, ubi etiam Chuziba vocatur locus eremi, in quo monasterium ejus situm fuit.

VARIORUM.

(v) Τὸν τιμὴ παρεφομαρτούτων. Legendum τῶν τιμῶν... Usitatius diceretur τιμὴ τῶν παρεφ... Altera autem phrasis apud Evagrium sæpe occur-

rit. Vid. infra in hoc capite: Τῶν τινὰ οἱ ἐπιτηδείων ἐπεβέβλητο· et cap. 22: Τῶν τινὰ τῆς αὐτῆς εὐ- νούχων. (W. Lowth.)

λέων ἐκ τῆς θοῆς τοῦ ζώου γέγονε· πρὸς ἄσας ὁ Ζωσιμάς φησιν, ἀλλὰ γὰρ, ὦ ἑταῖρε, πρείας ἐμοὶ διακέκοπται, πάχητι τε ὄντι (32), τῆς ἡλικίας ἀφιγμένῳ, καὶ μὴ δυναμένῳ· ἐν τὰ ἐπὶ τοῦ ὄνου σessaγμένα. Ἀγθοφορεῖν κη σε παρὰ τὸν θεσμόν τῆς φύσεως, εἶπερ ὦν ἐντεῦθεν, τὸν Ζωσιμᾶν ἀπαλλάττεσθαι, ὃν αὖθις εἶναι. Ὁ δὲ, τοῦ θυμοῦ καθάπαξ μένος, ὑπέσαινεν, καὶ τῷ Ζωσιμᾶ ὡς ἔτραπῶς εὐθύς, καὶ διὰ τοῦ σχήματος ἐβόα τὸ ἴδιον· Ὁ περιθεὶς ὁ Ζωσιμάς τοῦ ὄνου τὸ φορτίον, ἢ πύλων τῆς Καισαρῆς ἤγαγε, δεικνύς τοῦ δύναμιν, καὶ ὡς ἅπαντα τοῖς ἀνθρώποις καὶ περὶ θῆναι, ὅτι ἂν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ τὴν ἡμῖν χάριν οὐ παραχαράττομεν· ἀλλ' ἵνα μὴ ἴσῃ τὴν ἱστορίαν παραμυχύνωμεν, ἐπάνειμι

ἐκβολὴν ἐποιήσάμην. **B** **rens**, ipso gestu obsequium suum significabat. Zosimas igitur, cum aselli sarcinam leonisset, ad portas usque urbis Cæsareæ eum duxit, ostendens hoc facto, quanta sit Dei potentia, et omnia famulantur atque obediunt hominibus qui Deo vivunt, nec donatam sibi gratiam unt. Verum ne, si plura commemoravero, historia prolixior efficiatur, eo revertar unde di-

ΚΕΦΑΛΑ. Η'.

Περὶ καθολικῶν παθημάτων.

Ἰουστίνου τὴν αὐτοκράτορα διυθύνοντος ἀρῶν μὲν Δυρράχιον, Ἐπίδαμνος δὲ πάλαι, ὑπὸ κλόνην τῆς γῆς. Ὡσαύτως δὲ καὶ Κόρινθος τῆς Ἑλλάδος κειμένη, εἶτα καὶ Ἀναζαρβος ἰον πάθος, ἢ τοῦ δευτέρου τῶν Κιλικίων ἡγεῖται· ἃς ὁ Ἰουστίνος πολλοῖς ἀνεκτήσατο χρήσις· ἃς ὁ αὐτοῦς χρόνος καὶ ἡ Ἐδεσσα πόλις Ὀσροηνῶν μεγίστη τε καὶ εὐδαίμων, τῆς ῥέοντος Σκίρτου χειμάρρου ὕδασι κατεποντε καὶ τὰ πολλὰ τῶν οἰκοδομιῶν παρακαὶ πλῆθος ἀναριθμητὸν ἀπολέσθαι, οὗς λαθὼν (x) ὤχετο. Μετεκλήθησαν τοίνυν ὑπὸ ὁ Ἰουστίνου ἡ Ἐδεσσα καὶ Ἀναζαρβος, καὶ κατέρη τῆ αὐτοῦ προσηγορίᾳ κατεκοσμή-

ΚΕΦΑΛΑ. Θ'.

Ἰστίνος ἐτι ζῶν, συμβασιλεύσειν αὐτῷ Ἰουστινιανὸν εἴλετο.

τῷ Ἰουστίνῳ ὄγδοον ἔτος τῆς βασιλείας ἴνα τε μῆνας πρὸς τρισὶν ἡμέραις (34) (y),

VARIÆ LECTIONES.

ἢ C. C. ἀπολέσαι.

VALESII ANNOTATIONES.

Ἰάχητι τε ὄντι. Hæc verba Musculus in in-lione sua prætermisit, Christophorsonus vertit: *Quippe cum annis plurimis onustus e interpretatio ferri non potest; sequitur etate admodum provectus.* Idem igitur utro-iceret Evagrius. Πάχητα; vocant Græci, crassos et obesos ac pingues. Quod ge-inum molle ac delicatum est, nec ad onus im idoneum. Suidas in voce παχεῖ; ita

A Chuzibitæ. Idque ita evenit, amobus illis justis simul miraculum perpetrantibus. Idem Zosimas cum aliquando proficisceretur Cæsaream, asellum trahens cui res quasdam sibi necessarias impo-suerat, leonem obvium offendit, qui in ipsum ir-ruens, raptο asello, protinus abscessit. Quem Zosi-mas per silvam insecutus est, quoad usque leo aselli carnibus saturatus fuisset. Tum Zosimas leonī arridens: At, o amice, inquit, jam iter mihi peni-tus interclusum est, quippe qui et ægro sim cor-pore, et provecta jam ætate; nec onus quod asello erat impositum, ipse **391** humeris portare pos-sim. Proinde si Zosimam hinc abscedere vis, sarcinam contra naturæ tuæ consuetudinem feras necesse est, ad propriam feritatem postea reversu-rus. His dictis, leo, tanquam furoris penitus obli-tus, Zosimæ blandiri cœpit, et ad eum statim leni-

CAP. VIII.

De totius orbis calamitatibus.

Eodem Justino imperium Romanum adhuc ad-ministrante, urbs Dyrrachium quæ olim Epidamnus dicebatur, terræ motu subversa est. Similiter et Corinthus, quæ sita est in Achaia. Anazarbus quo-que, metropolis secundæ Ciliciæ; quarto id genus calamitatis experta. Eas urbes Justinus magna pecuniarum vi erogata instauravit. Iisdem tempo-ribus Edessa, civitas Osdroenæ maxima et opulen-tissima, Scirti torrentis qui eam præterfluit, inun-datione submersa est: adeo ut plurima ædificia, et innumerabilis hominum multitudo, aquarum vi abrepta, funditus interierint. Edessæ quidem atque Anazarbo Justinus pristinum nomen mutavit. Utamque enim ex suo nomine Justinopolim deinceps appellari jussit.

CAP. IX.

Quomodo Justinus adhuc vivens, collegam imperii Justinianum assumpsit.

Porro cum Justinus annum imperii octavum transegisset, ac præterea menses novem et dies

VARIORUM.

ἡορ λαβόν. Lege λάβρον. (W. Lowth.) ἴνα μῆνας πρὸς τρισὶν ἡμέραις. Juxta tionem Antonii Pagi, Justinus regnavit an-

nos 8 menses 8, dies 23. Vid. *Criticam* in Baron. ad ann. 528, n. 5. (W. Lowth.)

tres, Justinianus sororis ejus filius, una cum illo imperavit; Augustus nuncupatus die primo mensis Xanthici, id est Kalendis Aprilis, anno urbis Antiochiae quingentesimo septuagesimo quinto. Quibus ita peractis Justinus ex 392 hoc regno ad caeleste imperium migravit, fatali morte defunctus primo die mensis Loi, id est Kalendis Augusti, cum imperasset, una quidem cum Justiniano menses quatuor; in universum vero tam solus, quam cum collega, per annos novem ac dies tres imperium obtinisset. Porro cum Justinianus jam solus universum imperium regendum suscepisset, et Chalcedonensis synodus ex praecepto Justiniani imperatoris, sicut antea vetuli, per omnes Ecclesias praedicaretur, ecclesiastica pax in quibusdam adhuc provinciis turbabatur; praecipue vero Constantinopoli et Alexandria: Constantinopolitanam quidem Ecclesiam administrante Anthimo, Alexandrinam vero Theodosio. Ambo enim isti unam in Christo naturam inesse asserebant.

CAP. X.

Qualiter Justinianus quidem eos amabat qui Chalcedonensem synodum amplecterentur: Theodora vero eos qui synodum illam improbarent.

Et Justinianus quidem, eos qui Chalcedonensi synodo convenerant, et quaecunque ab illis fuerant exposita, acriter defendebat. Ejus vero conjux Theodora ab illorum partibus stabat qui unam in Christo naturam assererent, sive quod ipsi revera ita sentiebant; nam quotiescunque agitur de fide, patres a filiis et filii dissident a parentibus: et uxor quidem a marito, maritus vero ab uxore sua dissentit: sive per quamdam simulationem ita

A Ἰουστινιανὸς ἀδελφιδουὸς αὐτοῦ συμβασιλεύει, ἀναβήθεις τῇ πρώτῃ τοῦ Ξανθικοῦ ἡγουν Ἀπριλλίου μηνός, ἀνά τὸ πέμπτον καὶ ἑβδομηκοστὸν καὶ πεντακοσστὸν ἔτος τοῦ χρηματισμοῦ τῆς Ἀντιοχείας. Καὶ τούτων ὡδε προελθόντων, Ἰουστίνος μεθίσταται τῆς ἐντεῦθεν βασιλείας, ὑπελθὼν τὴν τέλειον ἡμέραν ἀνά τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ Λάου, τοῦ καὶ Αὐγούστου μηνός, συμβασιλεύσας μὲν Ἰουστινιανῷ μῆνας τέτταρας, τὰ ὅλα δὲ ἔτη τὴν αὐτοκρατορίαν (35) διαύσας ἀρχὴν ἐννέα πρὸς τρισὶν ἡμέραις (36) (2) Ἰουστινιανοῦ δὲ μόνου τὴν ὅλην ἀρχὴν τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας περιθεμένου, ἤδη τε τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κηρυττομένης ἀνά τὰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας κελεύμασιν Ἰουστίνου καθά μοι διήγηται, ἔτι τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἐν τισὶ τῶν ἐπαρχιῶν περιδονεῖτο, καὶ μάλιστα γὰρ κατὰ τὴν βασιλεύς καὶ κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου πόλιν τῆς μὲν βασιλείδος τὴν ἐπισκοπὴν πρυτανεύοντος Ἀνθίμου (a), τῆς δὲ Ἀλεξανδρείων Ἐκκλησίας ἡγουμένου Θεοδοσίου. Ἄμφω τε γὰρ τὴν μίαν ἑδοξαζέτην φύσιν.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Ὅτι Ἰουστινιανὸς μὲν τοὺς τῆς Καλχηδόνων σύνοδον ἀποδεχομένους ἠγάπα· Θεοδώρα δὲ τοὺς ἐναντίους ἐστέρηεν.

Ἰουστινιανὸς μὲν οὖν τῶν ἐν Καλχηδόνι συνεληλυθότων, καὶ τῶν παρ' αὐτῶν ἐκτεθειμένων, μάλα γεννικῶς ἀντιέχετο. Θεοδώρα (b) δὲ ἡ τοῦτου σύνοικος, τῶν μίαν φύσιν λεγόντων, εἶτε καὶ τῶν ἀληθῶς οὕτως ἐχόντων (37). Ἦνίκα γὰρ ὁ περὶ πίστεως πρόκειται λόγος πατέρες τε πρὸς παῖδας, παῖδες τε αὐτῶν πρὸς τοὺς φύγτας δίστανται, γυνὴ τε πρὸς τὸν βίον γαμετὴν· ἀνὴρ τε αὐτῶν πρὸς τὴν ἰδίαν γαμετὴν· εἶτε καὶ κατὰ τινα συγχείμενοι οἰκονομίαν (38), ἢ

VARIAE LECTIONES.

²² τελείαν.

VALESH ANNOTATIONES.

ctor *Chronici Alexandrini* pro tribus diebus habet quinque, Justinianum enim a Justino Augustum factum esse scribit, post annos octo ac menses novem, ac dies quinque imperii Justiniani, Kalendis Aprilis, Martio consulere: qui fuit annus Christi 527. Verum auctor illius *Chronici* a semetipso dissentit; nam Justinum quidem imperium inisse scribit die nono mensis Julii, anno Natalis Domini 518. A quo tempore ad Kalendas Aprilis anni 527, anni sunt octo, ac menses totidem, cum diebus uno et viginti. Quod si Cedrenum sequimur qui Justinianum a Justino Augustum esse factum tradit 14 Aprilis, tum computatio *Alexandri Chronici* erit certissima.

(35) *Τὴν αὐτοκρατορίαν.* In ms. cod. Tell. scriptum inveni, τὴν αὐτοκρατικὴν, etc., quod magis placet.

(36) *Ἐτὴ ἐννέα πρὸς τρισὶν ἡμέραις.* Ex ipsius Evagrii calculo satis apparet addendum hic esse mensem unum. Nam cum paulo ante dixerit, Kalendis Aprilis hujus anni exactum fuisse annum octavum imperii Justiniani, et novem insuper menses ac dies tres; consequens est ut Kalendis Augusti

ejusdem anni, transacti fuerint novem anni cum uno mense ac diebus tribus. Ex quo colligitur exordium imperii Justiniani duci a die vicesimo octavo mensis Junii, juxta Evagrii sententiam.

(37) *Εἶτε καὶ τῶν ἀληθῶς οὕτως ἐχόντων.* Scribendum puto εἶτε καὶ αὐτῶν ἀληθῶς, etc.; id enim sensus postulat. Nicephorus quidem hujus loci sensum minime intellexit. Musculus vero eum optime exposuit hoc modo. *Sive autem sic vere sentiebant, sive sic dispensatione quadam inter ipsos convenerat.* Musculus secutus est Christophorsonus, et novam periodum ab his verbis inchoavit hoc modo: *Sive igitur ita revera sentiebant, etc.* Nos vero hæc cum præcedentibus conjunximus.

(38) *Κατ' οἰκονομίαν.* Musculus quidem interpretatur, *per dispensationem.* Quod non probat. Joannes autem Langus vertit, *ex composito.* Christophorsonus autem, *dedita opera.* Ego *per simulationem* malui vertere. Opponitur enim τῇ ἀληθείᾳ. Per fraudem igitur ac simulationem id actum esse inter Justinianum ac Theodoram nonnulli existimarunt, ut alter Catholicis, alter Acephalis adhaereret, Gallice dixerimus, *par politique.*

VARIORUM.

(2) *Πρὸς τρισὶν ἡμέραις.* Iterum pro τρισὶν, 25 legit Pagius ibid. (W. Lowth.)

(a) *Ἀνθίμου — Θεοδοσίου.* Ordinati sunt hi episcopi anno 555.

(b) *Θεοδώρα.* Pluribus in eam invehitur Proco-

pius in *Historia arcana*, ubi narrat eam filiam fuisse ejusdem, qui Byzantii bestis ad amphitheatrales Prasinorum venationes alendis præfectus erat, quem vocant Ursarium, pag. 40.

expulsi sunt. Et Alexandrinæ quidem urbis episcopatum suscepit Zoilus: Constantinopolitanæ vero Epiphanius: ita ut per universas deinceps Ecclesias Chalcedonensis synodus palam prædicaretur, nec **394** ullus usquam auderet eam anathemati subijcere: qui vero aliter sentirent, ii omnibus modis adigerentur ad consensum suum ei accommodandum. Scripta est igitur ab imperatore Justiniano constitutio, in qua Severum et Anthimum una cum aliis quibusdam anathemate percellit, et gravissima supplicia decernit adversus eos qui illorum dogmata prædicarent. Itaque ex eo tempore per omnes ubique terrarum Ecclesias nullum remansit dissidium: sed uniuscujusque dioceseos

A νιος (42) ὡς ἐν ἀπίσαις λοιπὸν ταῖς Ἐκκλησίαις (43) ἀναφανθὲν κηρύττεσθαι τὴν ἐν Καλιχηδόνι σύνοδον (44), καὶ μηδένα τολμᾶν ταύτην ἀναθέματι περιβάλλειν· τοὺς δὲ μὴ ταῦτα οὕτως ἔχοντας, διὰ μωρίων συναλεύεσθαι τρόπων πρὸς τὴν τοιαύτην εἶναι συγκατάθεσιν. Γέγραπται δ' οὖν Ἰουστινιανῷ νομοθεσία (45), ἐν ἣ τὸν Σευήρον καὶ Ἀνθιμον σὺν ἐτέροις ἀνατεθεμάτικε ποιναῖς τε μεγίσταις ὑποτέθεικε τοὺς τὰ ἐκείνων πρεσβεύοντας δόγματα ὡς ἐξ ἐκείνου περὶ μὲν τὰς ἐκασταῆ δακρυμμένας Ἐκκλησίας, οὐδὲν ἐτι διεβρωγὸς μείναι· ἀλλὰ τοὺς τε ἐκαστης διοικήσεως πατριάρχας ἀλλήλοις συμβαίνειν, τοὺς τε τῶν πόλεων ἐπισκόπους τοῖς ἰδίοις ἐξάρχουσ ἐπεσθαι (46)· καὶ τέσσαρας συνόδους ἐπὶ τῶν ἐκκλη-

VALESI ANNOTATIONES.

(42) Τὸν δὲ τῆς βασιλείας Ἐπιφάνιος. Errat Evagrius noster, qui Epiphanium ponit pro Mena. Anthimus enim Epiphanio successerat (*). Pulso deinde Anihimo, in ejus locum Mena Constantinopolis episcopus ab Agapeto papa ordinatus est, post consulatum Belisarii, anno Christi 536, ut scribit Marcellinus in *Chronico*.

(43) Ὡς ἐν ἀπίσαις λοιπὸν ταῖς Ἐκκλησίαις. De hac pace et adunatione Ecclesiarum quæ facta est post ordinationem Pauli episcopi Alexandrini, ita loquitur Liberatus in *Breviario*, cap. 23: *Hoc ergo modo unitas facta est Ecclesiarum anno decimo imperii gloriosi Justiniani Augusti*. Cuncti siquidem patriarchæ synodum Chalcedonensem eo tempore suscipiebant, id est anno Christi 537. Episcopus scilicet Romanus, cujus Pelagius Constantinopoli erat apocrisarius, Paulus Alexandrinus, Ephraemius Antiochenus, et Petrus Hierosolymorum episcopi. Ex quibus Paulus cum initio rectam fidem simulasset, postea ad Eutychanam hæresim descivit, ut supra notavi ex Victoris ac Theophanis *Chronico*.

(44) Κηρύττεσθαι τὴν ἐν Καλιχηδόνι σύνοδον. Quæret hic fortasse aliquis antiquitatis ecclesiasticæ studiosus, quoniam ritu fieri solet hæc prædicatio concilii Chalcedonensis. Respondeo eam prædicationem fieri solitam in ambone seu pulpito ecclesiæ, ab episcopo, vel ab alio cui episcopus vices suas delegasset, dum missarum solemnia celebrarentur. Id docet e, istola, seu Libellus orthodoxorum episcoporum oblati Constantinopoli, Agapeto papæ, qui libellus refertur in actione prima synodi Constantinopolitanæ sub Mena, ubi de Justiniano imperatore ita loquuntur: Καὶ διὰ τοῦτο νομοθετήσαι τὰς ἱερὰς καὶ ἁγίας τέσσαρας συνόδους ἐν ταῖς σπιδήποτε γενομέναις θεαῖς μυσταγωγίαις μεγαλοφώνως ὑπὸ τῶν ἱερῶν κηρύκων κηρύττεσθαι. Velut interpretis ita verit: *Et propter hoc statuit quatuor sanctas synodos in divinis et sacris initiationibus, a sacris prædicatoribus prædicari*. Existimavit scilicet hic interpres, μυσταγωγίαν hoc loco accipi pro initiatione, seu baptismo, ut plerumque sumi solet. Verum hoc loco θεαῖ μυσταγωγία sumitur pro sacrificio missæ, idemque est quod θεία λειτουργία. Certe Chalcedonensis synodus in missarum solemnibus primum præcata est Constantinopoli, regnante Justino Seniore, ut videre est in actione quinta synodi Constantinopolitanæ sub Mena, pag. 725 et sequentibus editionis Coloniensis. Sed monendi sunt studiosi antiquitatis ecclesiasticæ, ne se ab interprete Latino in errorem induci patiantur, qui hæc proclamationem expleta missa factam

B esse scribit. Cum tamen Græca aliter sonent: Κατὰ τὴν παρελθούσαν κυριακὴν τε καὶ δευτέραν, λειτουργίας ἐπιτελουμένης ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, etc. Id est: *Die Dominico, et feria secunda, cum missa celebratur in sancta Dei ecclesia*. Idem error ab interprete admissus est infra, pag. 733. *Et post lectionem sancti Evangelii, ex more sacra missa finita*, etc. Græca sic habent: Καὶ μετὰ τὴν ἀνογνωσιν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, ἐξ ἔθους τῆς θείας λειτουργίας ἐπιτελουμένης καὶ τῶν θυρῶν κλειθεισῶν, καὶ τοῦ ἁγίου μαθήματος κατὰ τὴ συνήθη λεχθέντος, τῷ καιρῷ τῶν διπτυχίων, etc. Quæ sic vertenda sunt: *Et post lectionem sancti Evangelii, cum missa ex more celebraretur, et clausis januis, et sacro Symbolo ex more recitato, ubi ventum est ad Diptycha*, etc. Quæ studiosus lector illic leget, si totum hunc ritum quo quatuor œcumenicæ synodi prædicatæ sunt, et in sacris Diptychis perscriptæ, discere voluerit.

(45) Νομοθεσία. Intelligit Novellam Justiniani 42, quæ refertur etiam in actione 5 synodi Constantinopolitanæ sub Mena. Et in editione quidem Henrici Stephani, qui Novellas Justiniani Græce edidit, hæc Constitutio data esse dicitur die decimo septimo Kalendas Augusti, Belisario V. C. coss. In editione vero concilii Constantinop. sub Mena, data dicitur octavo Idus Augustas, post consulatum Belisarii V. C. rectius procul dubio. Nam cum Justinianus eam constitutionem promulgaverit adversus Anthimum ac Severum, post sententiam synodi Constantinopolitanæ in eosdem prolatam, sicut ipse testatur in exordio constitutionis; synodus autem Constantinopolitana condemnationis sententiam in supradictos Anthimum ac Severum tulit die duodecimo Kalendas Junias, post consulatum Belisarii: prorsus necesse est ut Constitutio illa Justiniani promulgata fuerit anno post consulatum Belisarii.

(46) Τοῖς ἰδίοις ἐξάρχουσ. Exarchi hoc loco sunt primates, seu patriarchæ singularum dioceseon, ut paulo ante dixit Evagrius: quemadmodum exposuit Jacobus Sirmundus in lib. II *Propemptici*, cap. 5, ubi de exarchis optime ac doctissime disseruit. Cujus exacte diligentia nihil superest quod addamus. Nec male Christophorus hoc loco ἐξάρχους archiepiscopos interpretatus est. Privates enim olim archiepiscopi dicebantur, ut docet Isidorus in lib. VII *Originum*, his verbis: *Ordo episcoporum quadripartitus est, in patriarchis, archiepiscopis, metropolitibus, et episcopis. Patriarcha Græca lingua summus pater interpretatur, quia primus, id est apostolicum retinet locum. Sicut Romanus, Antiochenus, et Alexandrinus. Archiepiscopus Græce dicitur summus episco-*

VARIORUM.

(*) Theophanes in *Chronico*, ad ann. Chr. 520, ait: *Joanne Cappadoce Constantinopol. episcopo defuncto, Epiphanius ejusdem Ecclesiæ presbyter et*

syncellus, mensis Februarii die vicesimo quinto factus ordinatus.

σῶν κηρύττεσθαι, πρώτην μὲν τὴν ἐν Νικαίᾳ, εἶτα τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, τρίτην τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον, τέταρτον τὴν ἐν Καλκηδόνι· γέγονε δὲ καὶ πέμπτη σύνοδος κατὰ κλίμασιν Ἰουστινιανοῦ. Περὶ ἧς τὰ πρόσφορα, ἐν τοῖς προσφόροις ἐρῶ καιροῖς, τῶς τῶν ἀνὰ μέρος παραθέτων ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις, λόγου τε ἀξίων καθεστώτων, τῇ παρούσῃ συνυφαινομένων ἱστορίᾳ.

quæ tunc temporis singillatim gesta sunt, et commemoratione digna esse videntur, huic historiae attexamus.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ἐκ τῆς ἱστορίας Προκοπίου Καισαρέως, περὶ Καβάδου τοῦ Περσῶν βασιλέως, καὶ Χοσρόδου υἱοῦ αὐτοῦ.

Γέγραπται Προκοπίῳ τῷ ῥήτορι τὰ κατὰ Βελιστάριον (c) ὡς Καβάδης ὁ Περσῶν βασιλεὺς Χοσρόῃ τῷ παιδί νεωτέρῳ τῶν ἄλλων υἱῶν ὄντι περιθεῖναι τὴν βασιλείαν βουλευθεὶς, βούλεται ὥστε (47) τῷ βασιλεὶ Ῥωμαίων ἐς θετὸν υἱὸν ἐπιδιδόναι ὡς τὸν Χοσρόην, ἵνα ἐντεῦθεν ἀσφαλέστατα αὐτῷ ἡ ἀρχὴ διατεθεῖη. Ἐπειδὴ τοίνυν τούτῳ διψμαρτον, εἰσηγήσει Πρόκλου, ὃς παρεδρεύων Ἰουστινιανῷ κοιανιστρῷ καθεστῆκει, ἐπὶ μετῴ τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἐχθρὰν ἐξήγαγον. Φιλοπονώτατα τοιγαροῦν κομφῶς τε καὶ λογίως ἐκτέθειται τῷ αὐτῷ Προκοπίῳ, ἃ δὴ πέπρακται ὑπὸ Βελισαρίῳ στρατηγούντι τῶν ἐφ' ὧν δυνάμεων Ῥωμαίους τε καὶ Πέρσας πρὸς ἀλλήλους πολεμοῦσι. Πρώτην μὲν οὖν νίκην Ῥωμαίων ἀναγράφει περὶ τὰ χωρία Δάρας τε καὶ Νισίβως, Βελισαρίου Ἐρμογένους τε αὐτὰ Ῥωμαίων στρατόπεδα διακοσμοῦντων. Οἷς ἐπισυνάπτει καὶ ὅσα κατὰ τὴν Ἀρμενίων γέγονε χώραν, οἷα τε κατὰ τὴν Ῥωμαίων εἰργάσατο γῆν Ἀλαμούνδαρος τῶν Σκηνητῶν Βαρθάρων ἡγούμενος· ὃς καὶ Τιμόστρατον τὸν Ῥουφίνου ἀδελφὸν οὖν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις ἐζώγρησε, καὶ χρημάτων ὑστερον μεγάλων ἀπέδοτο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ Ἀλαμουνδάρου, καὶ Ἀζαρέθου, καὶ τῆς ἐν Βυζαντίῳ στάσεως τῆς ἐπὶ κλην λαβούσης τὸ Νίκα.

Περιπαθῶς διετίθει καὶ τὴν τοῦ λελεγμένου μοι Ἀλαμουνδάρου καὶ Ἀζαρέθου κατὰ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἐφοδόν, ὅπως τε τούτοις τὴν ἀφοδὸν ἐπὶ τὰ σφέτερα ποιοῦμενοις πρὸς βίας τοῦ οὐκείου στρατοῦ, ἐπὶ

^a C. C. ἐπιδοῦναι.

VARIÆ LECTIONES.

porum. Tenet enim vicem apostolicam, et præsidet iam metropolitanis quam episcopis.

(47) Βούλεται ὥστε. Non placet conjectura doctorum virorum, qui pro βούλεται emendarunt

A patriarchæ inter se consenserunt, et singularum urbium episcopi exarchos suos secuti sunt: et quatuor synodi in Ecclesiis sunt prædicatæ: prima, quæ Nicææ celebrata est: post hanc Constantinopolitana: dehinc Ephesina prior: quarto loco Chalcedonensis. Fuit etiam quinta synodus Justiniani principis jussu congregata. De qua dicam suo loco ea quæ dicenda sunt. Interim ea

CAP. XII.

De Cavade Persarum rege, et de filio ejus Chosroe, ex libris historiarum Procopii Cæsariensis.

Procopius rhetor, res a Belisario gestas describens, narrat Cavadem Persarum regem, cum Chosroi filiorum suorum natu minimo regnum tradere vellet, postulasse 395 ab imperatore Romano ut eum sibi filium adoptaret, ut scilicet hoc pacto firmiter illi regnum pararetur. Sed cum repulsam passus esset Cavades, suasu Procli, qui quæstor Justiniano principi assidebat; hinc odium ejus adversus Romanos auctum fuisse. Porro idem Procopius diligentissime simul et elegantissime exponit ea quæ gesta sunt a Belisario orientalis militiæ magistro, Romanis et Persis inter se bellum gentibus. Primam igitur Romanorum victoriam refert circa Daras ac Nisibin, cum Belisarius et Hermogenes Romano exercitui præessent. Subjungit deinde res in Armenia gestas, quantisque malis provincias Romanorum attriverit Alamundarus, Scenitarum Barbarorum regulus. Qui etiam Timostratum Rufini fratrem cum universis militibus quos ductabat, vivum cepit, magnaque pecuniæ vi post hæc redemptum dimisit.

CAP. XIII.

De Alamundaro et Azaretho: et de seditione quæ orta est Constantinopoli, cui cognomen inditum fuit Nika.

Idem supradicti Alamundari et Azarethi incursionem in provincias imperii Romani luculente admodum narrat: et quemadmodum Belisarius cogente ipsum exercitu, eos in regionem suam redeun-

VALESII ANNOTATIONES.

βούλεται. Neque enim Græce dici potest βουλεύεται ὥστε, etc. Nicephorus in lib. xvii. cap. 10, pro his duobus vocabulis habet διενόητο, quod magis placet.

VARIORUM.

(c) Κατὰ Βελισσάριον. Ducebat Belisarius originem ex Germania quæ inter Thracas et Illyrios sita est, inquit Procopius, lib. i Vandal. cap. 11. Idem Procopius initio libri iii De bello Goth. laudes ejus pluribus persequitur, atque præditum eum fuisse singulari continentia, munificentia in milites, in rebus omnibus solertia; in adversis imperturbatum animum ostendisse, in prosperis superbia

non elatum. (Multa de Belisario descripsit Suidas ex memorato Procopii libro.) Cæterum excæcatio Belisarii. elemosyna ab eo petita, aliaque id genus, quæ ex Joanne Tzetze poeta Græco, aliisque recentioribus Baronius recitat, commenta sunt, quibus, reclamante antiquitate, nulla fides habenda, inquit Ant. Pagi, ad ann. 561, n. 7.

ues, juxta ripam Euphratis aggressus sit, imminente die festo Paschæ : utque Romanorum copiæ deletæ fuerint, cum Belisarii consiliis minime obtemperasset : denique quomodo Rufinus et Herinogenes pacem eam quæ interminabilis dicta est, cum Persis pepigerint. Posthæc subjungit de seditione plebis Constantinopolitanæ, cui popularium tessera vocabulum dedit. Nica enim hæc seditio cognominata est, eo quod populus in unum congregatus, internoscendi sui causa tesseram hanc sibi mutuo dedisset. Qua in seditione Hypatius et Pompeius, cogente plebe, tyrannidem arripuerunt. Sed mox devicta plebe, uterque eorum Justiniani jussu a militibus capite truncati et in mare demersi sunt. Triginta porro hominum millia in hoc tumultu occubuisse Procopius scribit.

CAP. XIV.

De Hunerico Vandalorum rege, et de Christianis quibus linguam præcidi jussit.

In eo autem libro quo res Vandalicas exponit, res maximas refert, prorsusque dignas quæ sempiternæ hominum memoriæ commendentur. Eas igitur hæc loco commemorabo. Hunericus, qui post Gisericum hereditatio jure regnum obtinuit, cum esset **396** Arianus, Christianos in Africa degentes crudelissime vexavit : eos qui rectam fidei doctrinam sequebantur, per vim cogens ad Arii opinionem deflectere. Si qui vero mandatis ejus minime obtemperassent, eos ille aut flammis, aut alio mortis genere interfecit. Quibusdam vero linguas jussit abscindi. Hos ab se visos esse testatur Procopius, cum profugi venissent Constantinopolim ; seque illos perinde loquentes audivisse ac si nihil passi essent. Et linguas quidem eis radicitus excisas fuisse : vocem tamen eos articulatam habuisse, ac distincte locutos esse, novo atque inusitato miraculo. Horum mentio fit etiam in Constitutione Justiniani. Ex quibus duos lapsos esse Procopius scribit. Nam quoniam cum mulieribus commisti fuerant, vocem penitus amiserunt, martyrii gratia ab illis protinus recedente.

VALESII ANNOTATIONES.

(48) *Τῇ θεᾷ παραβαλεῖν*. Scribendum est παραβαλεῖν, ut jam alii ante nos observarunt. Porro de his confessoribus Africanis, quibus Hunericus rex Vandalorum linguam præcidi jusserat, et qui postmodum loqui non destiterunt, præcis licet linguis, loquitur Marcellinus Comes in *Chronico*, Theodorico et Venantio eos. ubi etiam quosdam ex illis a se visos esse testatur. Idem scribit Victor

Α τὰς ἑξῆς τοῦ Εὐφράτου Βελισάριος συνεπλάκη, ἐπιχειμένης τῆς Πασγαλίας ἡμέρας, καὶ ὅπως ὁ Ῥωμαίων διεφθάρη στρατὸς, τῶν Βελισαρίου βουλευμάτων οὐκ ἀνασχόμενος ὅπως; τε Ῥουφίνος καὶ Ἐρμολύτης τὴν καλούμεν ἄπεραντον εἰρήνην πρὸς Πέρσας διέθησαν. Οἷς ἐπάγει τὴν ἀνὰ τὸ Βυζάντιον γενομένην τῶν δημοτῶν στάσιν, ἣ προστηγορίαν τὸ σύνθεμα τῶν δῆμων δίδωκε. Τὸ Νίκα (d) γὰρ ἐπικλήσιν ποιῶσι, τοῦτο τῶν δῆμων ἀλλήλοις συναφθέντων σύνθεμα δόντων τῆς ἐς ἀλλήλους γνώσεως: Καὶ ἦν Ὑπάτιός τε καὶ Πομπήσιος βιασθήτην μὲν ὑπὸ τῶν δῆμων πρὸς τὴν τυραννίδα. Ἐκατέρω δὲ πρὸς τῶν στρατιωτῶν κελεύματα: Ἰουστινιανοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποθεμένω, κατεποντώθη, τῶν δῆμων ἡσθηθέντων. Ὅτε καὶ τριάκοντα χιλιάδας ἐν τῷ πόνῳ τούτῳ, φησὶν ὁ Προκόπιος; ἀνθρώπων ἀπολέσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ Ὀνωρίχου τοῦ Βανδύλων ἄρχοντος, καὶ τῶν γλωσσοτομηθέντων Χριστιανῶν παρ' αὐτοῦ.

Τῷ αὐτῷ τὰ κατὰ Βανδύλους γράφοντι, μέγιστα τίθειται, καὶ μνήμης ἐς αἰὲν διασωζομένης ἀξία, ἢ λέξιον ἔρχομαι. Ὀνώριχος (e) τὴν βασιλείαν ἐκ Γίζερίχου διαδεξάμενος, τὰ τε Ἀρείου θρησκείων, ὠμότατα διετίθετο ἀμφὶ τοὺς ἐν Λιβύῃ Χριστιανούς, τοὺς τὰ ὀρθὰ πρεσβεύοντας δόγματα βιαζόμενος ἐς τὴν Ἀρειανῶν μετατίθεσθαι δόξαν· καὶ τοὺς τε μὴ ὑπέκοντας, πυρὶ τε καὶ μυριας θανάτων ἰδέαις ἐφθειρεν· ἐνίοις δὲ τὰς γλώσσας ἀφείλετο. Τούτους καὶ τῇ θεᾷ παραβαλεῖν (48) ὁ Προκόπιος ἐφη, πρὸς τὴν βασιλείω γενομένους πόλιν αὐτῶς διαδράντας, ἐντυχεῖν τε αὐτοῖς ἴσα τοῖς μηδὲν πεπονθῶσι φεγεγομένοις. Καὶ τὰς μὲν γλώσσας ἐξ αὐτοῦ τοῦ πυθόμενος ἀνακεκάρθαι· τὴν δὲ φωνὴν αὐτοῖς ἑναρθρον εἶναι, καὶ εὖσημα διαλέγεσθαι· θαῦμα κατὸν τε καὶ παράδοξον· ὧν καὶ Ἰουστίνου διάταξις μνημονεύει. Ἐξ ὧν καὶ δύο παρολισησάτην, ὡς αὐτὸς ἀναγράφει Προκόπιος. Ἐπειδὴ γὰρ γυναῖξιν ὀμιλεῖν ἐβουληθήτην, τὴν φωνὴν ἀφρηθήτην, τοῦ μαρτυρίου τῆς χάριτος αὐτοῖν μηκέτι παραμεινάσης.

Thunonensis in *Chronico*, consualu tertio Zenonis Augusti. Et Victor Vitensis in lib. *De persecutione Vandalorum*; Justinianus denique imperator in lege 1 de officio præfecti prætorio Africæ. Quam Justiniani Constitutionem paulo post laudat Evagrius noster in hoc capite, licet Justiniani nomen perperam scriptum sit pro Justiniano. Plura vide apud Baronium, anno Christi 484.

VARIORUM.

(d) *Τὸ Νίκα*. Hanc seditionem Procopius fuisse prosequitur l. 1. *Bell. Pers.* affirmatque in ea cæsa fuisse CPoli triginta hominum millia. Nic. Alemannus in Notis ad Procopii *Historiam arcanam*, p. 62, exhibuit Fragmentum Theophanis ex mss. Vat. codd. in quo veluti in tabula videre est imperii circa id tempus statum, Justiniani mores,

circi et theatri licentiam, et quam parva jurgi scintilla tantum incendium excitavit. Incipit ab his verbis: Γέγονεν ἡ ἀναρχία τοῦ Νίκα, τριῶν τοσούτων, *Rebellio quæ dicta est Vince, ita contigit.* (e) Ὀνώριχος. Hunericus Genserico patri successit in regno Africæ, anno Chr. 477. De duobus ejus in Christianos edictis jam egimus.

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΕ'.

Α

CAP. XV.

Περὶ Καβαῶνου τοῦ Μαυρουσίου.

Καὶ ἕτερον δὲ ἀξιάγαστον ἀνάγει (49) τοῦ σωτή-
 ρος Θεοῦ θαυματουργήσαντος ἐπ' ἀνδράσιν ἐκφύλους
 μὲν τὴν θρησκείαν, ὅσα δὲ κατ' ἐκείνο καιροῦ δρᾶ-
 σαι. Καβαῶνην φησὶ τῶν ἀμφὶ Τρίπολιν Μαυρου-
 σίων ἡγεῖσθαι. Οὗτός φησιν ὁ Καβαῶνης, ἄξιον γὰρ
 τοῖς αὐτοῦ χρήσασθαι βήμασιν, ἀξιολόγως καὶ περὶ
 τούτων διηγούμενος, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτὸν ἐστρατεῦ-
 σθαι ὅτι Βανδίου ἐπειθετο ὅτι, ἐπολεῖ τοιαύτα. Πρῶτα
 μὲν τοῖς ὑπηκόοις ἐπήγγειλαν, ἀδικίας τε πάσης, καὶ
 βρώσεως, εἰς τρυφήν ἀγούσης, καὶ πάντων μάλιστα
 γυναικῶν ξυνουσίας ἀπέχεσθαι. Χαρακώματά τε δύο
 ἠξιάζοντες, ἐν θατέρῳ μὲν αὐτὸς σὺν πᾶσιν ἐστρα-
 τοπεδεύσατο τοῖς ἀνδράσιν· ἐν δὲ δὴ τῷ ἑτέρῳ, τὰς
 γυναικᾶς καθείρξε. Θάνατον δὲ τὴν ζημίαν ἠπειλη-
 σεν εἶσεσθαι, εἰ τις ἐπὶ τῶν γυναικῶν χαρακώμα-
 τοι. Μετὰ δὲ, πέμψας ἐς Καρχηδόνα κατασκόπους,
 ἐπέτατε ταύτα· Ἐπειδὴ οἱ Βανδίοι ἐπὶ τὴν στρα-
 τεῖαν βαδίζοντες, ἐς τινα νηὸν ὑβρίζουσιν ὃν οἱ Χρι-
 στιανοὶ σέβονται, αὐτοὺς μὲν ἐφορᾶν τὰ γινόμενα·
 ἂν δὲ οἱ Βανδίοι τὸ χωρίον ἀμείψωσι, πάντα ποιεῖν
 ἐάντινα εἰς τὸ ἱερὸν, ἐξ οὗ δ' ἂν ἐκείνοι βαδίσαντες οἴ-
 χονται. Ἐπειπεῖν δὲ αὐτὸν καὶ τοῦτο φασιν, ὡς ἀγνοῖ
 μὲν τὸν Θεὸν ὃν Χριστιανοὶ σέβονται· εἰκὸς δὲ αὐτὸν,
 φησὶν, εἴπερ ἰσχυρὸς ἐστίν, ὡς λέγεται, τίσασθαι μὲν
 τοὺς ὑβρίζοντας, ἀμῦναι δὲ τοῖς θεραπεύουσιν. Οἱ μὲν
 οὖν κατάσκοποι ἐς Καρχηδόνα ἐλθόντες, ἐσχολάζον
 τὴν παρασκευὴν τῶν Βανδίων θεωμένοι. Ἐπειδὴ δὲ
 τὸ στρατεύμα τὴν ἐπὶ Τρίπολιν ἤσαν, τμήματα C
 περισεδημένοι ταπεινὰ, εἶποντο. Οἱ δὲ Βανδίοι,
 ὡς ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ ἠυλίσαντο ἐς τὸν Χριστιανῶν
 τοῦς νεῶς, τοὺς τε ἵππους, τὰ τε ἄλλα ζῶα ἐπαγα-
 γόντες ὑβρῶς τε οὐδεμιᾶς ἀπελείποντο, καὶ αὐτοὶ
 ἀκολασία τῇ σφετέρᾳ ἐχρήσαντο, τοὺς τε ἱερεῖς οὓς
 ἂν λάβοιεν, ἐρράπιζόν τε, καὶ ξαίνοντες κατὰ τοῦ
 νότου πολλὰ ὑπηρετεῖν σφίσιν ἐκέλευον. Ἐπειδὴ δὲ
 τάχιστα ἐνθένδε ἀπὸλλάγησαν, εἰποῦν οἱ τοῦ Κα-
 βαῶνου κατάσκοποι, ὅσα αὐτοῖς ἐπατέτακτο. Τὰ τε
 γὰρ ἱερὰ καθήρουν ὅτι αὐτίκα, τὴν τε κόπρον, καὶ εἰ τι
 ἄλλο οὐχ ὀσίως ἐπέκειτο, σὺν ἐπιμελείᾳ ἀφελόμενοι,
 τότε λύχνα ἔκαιον ἅπαντα, καὶ τοὺς ἱερέας αἰδοί τε
 πολλῇ προσεκύνησαν, καὶ τῇ ἄλλῃ φιλοφροσύνῃ
 ἠσπάζοντο. Ἀργυρίᾳ τε τοῖς πτωχοῖς δόντες, οἱ
 ἀμφὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα ἐκάθοντο, οὕτω δὲ τῇ τῶν Βαν-
 δίων στρατιᾷ εἶποντο. Καὶ ἀπὸ τούτου κατὰ τὴν
 ὁδὸν σύμπεσαν οἱ Βανδίοι κατὰ ταῦτα ἡμάρτανον,
 καὶ οἱ κατάσκοποι ἐθεράπευσον. Ἐπεὶ δὲ ἀγγεῖ
 εἶσεσθαι ἔμαλλον, προτερήσαντες οἱ κατάσκοποι, ἀγγέλ-
 λουσι τῷ Καβαῶνι, ὅσα Βανδίοις τε καὶ σφίσιν ἐς
 τὰ Χριστιανῶν ἱερὰ εἰργαστο, καὶ ὡς ἐγγύς που οἱ
 πάλαιμοι εἶεν. Ὁ δὲ ἀκούσας, ἐς τὴν ξυμβολὴν καθ-
 ἴστατο. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ, ὡς φησι, Βανδίων δι-
 εσφάρησαν. Εἰσι δὲ οἱ καὶ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο,

Aliud præterea quidpiam refert admiratione di-
 gnūm, quod a Servatore Deo perpetratum est in
 hominibus qui a religione quidem nostra erant
 alieni, pie tamen ac religiose eo tempore se ges-
 serunt. Ait igitur Cabaonem Maurorum circa Tri-
 polim degentium regulum fuisse. Hic Cabaones;
 utar enim verbis ipsius Procopii, qui hæc sic:
 reliqua, eleganter exposuit; cum Vandalos adver-
 sus ipsum expeditionem suscepisse didicisset, ista
 gessit. Primum quidem iis qui sub ditione ipsius
 erant, præcepit ut ab injustitia et ab exquisitis
 dapibus, præcipue vero a mulierum consuetudine
 abstinerent. Deinde castrâ duo metatus, in his
 quidem ipse unâ cum viris omnibus resedit: in
 illis vero mulieres inclusit, capitis supplicium
 interminatus, si quis mulierum castra ingressus
 esset. Posthæc exploratoribus Carthaginem missis
 hæc mandavit: Ut cum Vandali in expeditione
 constituti oratorium aliquod ex iis quæ Christiani
 venerantur, violarent, ipsi quidem id quod fiebat
 inspicerent. Postquam autem Vandali eum locum
 reliquissent, ipsi in ea æde ex qua Vandali disces-
 serant, contraria omnia facerent. Istud quoque ad-
 jecisse fertur, sibi quidem ignotum esse Deum qui
 a Christianis coleretur: verisimile tamen videri,
 eum, si potens sit, quemadmodum dicitur, viola-
 tores quidem numinis sui ulturum, cultores vero
 defensurum esse. Exploratores itaque cum Cartha-
 ginem venissent, illic quieverunt, Vandalorum
 apparatus contemplantes. Ubi vero 397 exerci-
 tus eorum Tripolim versus proficisci cœpit, ipsi
 vili veste induti eos subsequuti sunt. At Vandali,
 primo statim die cum in Christianorum ædibus
 sacris stabulati essent unâ cum equis ac reliquis
 animalibus, nullum contumeliæ genus prætermise-
 runt: sed tum ipsi solita intemperantia utebantur.
 tum sacerdotes Christianorum quoscunque com-
 prehenderant, alapis cædebant, et dorsa eorum
 verberibus tundentes, ministrare sibi eos cogebant.
 Exploratores autem Cabaonis, simul atque Van-
 dali ex iis locis abscesserant, id agebant quod ipsi
 imperatum fuerat. Nam et ædes sacras protinus
 purgabant, et stercora ac si quid aliud minus reli-
 giose ingestum fuerat, studiose auferentes, lucer-
 nas omnes accendebant, et sacerdotes summa cum
 reverentia salutantes, omni obsequio atque huma-
 nitate prosequabantur. Pauperibus denique circa
 ædes illas sedentibus pecunias dabant. Hunc in
 modum exercitum Vandalorum sequebantur. Et
 Vandali quidem, ex eo tempore per universum
 deinceps iter similia scelera admiserunt; explora-
 tores vero remedium adhibere conati sunt. Ubi vero

VARIÆ LECTONES.

ἄ C. C. ἐκστρατεύεσθαι. ὅ C. C. ἐπίθετο. ὅ C. C. ἐκάθαιρον.

VALESII ANNOTATIONES.

(49) Ἀξιάγαστον ἀνάγει. Mallem scribere ἀναγράφει, ut loquitur Evagrius in cap. 15.

Vandali propius ad Mauros accesserunt, exploratores antevertentes nuntiarunt Cabaoni, quæcunque tum a Vandalis, tum ab ipsis, in ædibus sacris Christianorum gesta essent, hostesque jam appropinquare. His auditis, Cabaones aciem instruit. Plurimi ex Vandalis in eo prælio cæsi interierunt. Multi etiam a Mauris capti sunt. Paucique omnino ex illo exercitu domum rediere. Hanc cladem a Mauris perpressus est Trasamundus: nec multo post e vivis excessit, cum septem ac viginti annos apud Vandalos regnasset.

CAP. XVI.

De Belisarii expeditione adversus Vandalos, eorumque internectione.

Refert idem Procopius Justinianum Christianorum causa, qui gravissimis malis illic afficiebantur, expeditionem in Africam suscepisse: sed suggestione Joannis præfecti prætorio, ab instituto esse revocatum. Postea tamen in somnis admonitum esse ne **398** ab incepto desisteret; regnum enim Vandalorum ab illo eversum iri, si Christianis opem ferret. Hoc somnio confirmatus anno imperii sui septimo, circa æstivum solstitium, Belisarium ad bellum Carthaginense mittit, cum navis prætoria ad littus quod est ante palatium, appulisset, et Epiphanius urbis regis antistes solemnnes

ἄλλοι τε κομιδῇ ἐκ τοῦ στρατοῦ τούτου ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν. Ταῦτα μὲν Τρασαμούνδῳ (f) παθεῖν ὑπὸ Μαυρουσίων ξυνέπεσον· ἐτελεύτα δὲ χρόνῳ ὑστερον, ἐπτά τε καὶ εἰκοσὶν ἔτη Βανδύλων ἀρξας.

ΚΕΦΑΛΑ. ΙΓ'.

Περὶ τῆς Βελισσαρίου κατὰ Βανδύλων ἐκστρατείας, καὶ τῆς τούτων ἐξολοθρευσεως.

Ὁ αὐτὸς ἀναγράφει, ὡς Ἰουστινιανὸς φειδοὶ τῶν κακῶς αὐτῶσε πασχόντων Χριστιανῶν, στρατείας ἐπαγγείλας ὑποθήκαις Ἰωάννου ὑπάρχου τῆς ἀβλῆς καθεστῶτος, τῆς προθέσεως ἀνεστέλλετο· ὅναρ τε αὐτῷ φανὲν (50) διακελεύεσθαι μὴ πρὸς τὴν ἐφοδὸν ἀποκνήσαι. Χριστιανῶς γὰρ ἀμύνων τὰ Βανδύλων διαφθερεῖ πράγματα. Ἐντεῦθεν φρονηματισθεὶς, ἔβδομον τῆς βασιλείας ἀνύων ἔτος (51) στέλλει Βελισσαρίου ἐς τὸν Καρχηδόνος πόλεμον ἀμφὶ τὰς θερινὰς τροπὰς. Τῆς στρατηγίδος ἐνὸς προσχούσης ἐς τὴν ἀκτὴν ἣ πρὸ τῶν βασιλείων ἐστὶν, Ἐπιφανίου τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου εὐξαμένου τε τὰ εἰκότα, τινὰς

VALESHI ANNOTATIONES.

(50) *Ὁραρ τε αὐτῷ φανέρ.* De hac visione Justiniano in somnis oblata Victor Tunonensis ita scribit. Justiniano Aug. IV. cos. Justinianus imp. visitatione Læti episcopi ab Hunerico Vandalorum rege martyris facti, exercitum in Africam, Belisario magistro militum duce, contra Vandalos mittit. Huius Læti episcopi meminit Victor Vitensis in lib. **C** *De persecutione Vandalorum.* De hac porro expeditione Justiniani in Africam contra Vandalos, loquitur etiam Marcellinus comes in *Chronico*, eamque refert consulatu quarto ejusdem Justiniani, id est anno Christi 534. Idem scribit Marius Aventicensis in *Chronico*. Baronius tamen in *Annalibus* Marcellinum reprehendit, eamque expeditionem a Justiniano susceptam esse contendit tertio ipsius consulatu, anno Christi 533. Baronii sententiam confirmat Justiniani Constitutio de confirmatione Digestorum, quæ Pandectarum operi præfixa est. Sed, pace Baronii dictum sit, Marcellini ac Victoris sententiam verioremi puto. In Justiniani autem *Const.* cujus auctoritate nititur Baronius, mendum irrepisse non dubito, et tertium consulatum imperatoris Justiniani a librariis scriptum esse pro quarto. Idque Justinianus ipse in supradicta Constitutione tam manifeste indicat, ut mirer a Baronio id animadversum non fuisse. Sic enim loquitur Justinianus: **D** *Leges autem nostras, quas in his codicibus, id est, Institutionum et Digestorum, posuimus, suum obtinere robur ex tertio felicissimo consulatu præsentis duodecimæ indictionis, tertio Kalendas Januarias, in omne ævum valituras.* Duodecima enim indictione Justinianus quartum gessit consulatum, ut testatur Marcellinus comes. Verum objiciet aliquis duodecimam indictionem cœptam esse ex Kalendis Septembris, tertio Justiniani consulatu. Ad aliud igitur argumentum confugiendum est, ut probemus id quod supra dixi: quarto scilicet consulatu Justiniani, Vandalicam expeditionem cœptam esse, eam-

que Constitutionem qua nititur Baronii sententia, scriptam esse consulatu quarto Justiniani. Istud vero ita probari potest. In fine supradictæ Constitutionis, tam Græcæ quam Latine, Justinianus mentionem facit præfecti prætorio Africæ. Atqui præfectus prætorio Africæ primum creatus est a Justiniano, consulatu ipsius quarto, paulo ante Kalendas Septembres indictionis tertiæ decimæ, ut docet lex prima codicis de præfecto prætorio Africæ. Sic enim loquitur Justinianus: *Hæc igitur magnitudo tua cognoscens, ex Kalendis Septembribus futuræ decimæ tertiæ indictionis effectui mancipari procuret.* — Huic argumento ita respondet Pagius ad annum 531, n. 5. Legem illam, de officio præfecti prætorio, emissam fuisse anno præcedenti, scilicet anno 533, idque ante Constitutionem de confirmatione Digestorum. W. Lowth.

(51) *Ἐβδομον τῆς βασιλείας ἀνύων ἔτος.* Procopii verba ex libro primo Vandalicorum, pag. 107, hæc sunt: *Ἐβδομον ἤδη ἔτος τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχων Ἰουστινιανὸς, etc.* Quæ verba annum septimum jam affectum significant. Quod si expeditionem Vandalicam consulatu tertio Justiniani susceptam esse dixerimus, ut Justiniani verba suadere omnino videntur; cum circa æstivum solstitium Romana classis ad portum Byzantinum appulerit, ac paulo post inde solverit, ut scribit Procopius, id est circa finem Junii mensis: Justinianus annum tunc agebat imperii sui septimum ac mensem tertium. Primum enim dies imperii Justiniani ducitur a Kalendis Aprilis. Sin vero expeditionem Vandalicam conferamus in quartum Justiniani consulatum, erit hic annus imperii ejus octavus; non autem septimus, ut Procopius scribit: quare verior est Baronii sententia, quæ et Justiniani principis auctoritate, et Procopii testimonio confirmatur.

VARIORUM.

(f) *Τρασαμούνδῳ.* Trasamundus Vandalorum rex, qui mense Septembri anni 496 regnum inierat, et testibus Procopio, Isidoro et Victore Tunonensi, annos viginti septem in Africa imperavit, anno

523 mortuus est, sub consulatu nempe Maximi, ut idem Tunonensis testatur. (PAGI, ad ann. 522, n., 2.)

τε τῶν στρατιωτῶν ἄρτι βαπτίσαντος, καὶ ἐς τὴν στρατηγίδα ναῦν ἐστίδασαντος. Ἀνήνκεται δὲ αὐτῷ καὶ τὰ κατὰ Κυπριανὸν τὸν μάρτυρα ἱστορίας ἀξία, καὶ φησὶ πρὸς λέξιν ὧδε· Κυπριανὸν ἄγιον ἄνδρα μάλιστὰ πάντες Καρχηδόνιοι σέβονται, καὶ αὐτῷ νεῶν τινα λόγου πολλοῦ ἀξίον πρὸ τῆς πλεως ἰδρυσάμενοι παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης ἡτόνα, τὰ τε ἄλλα ἐξοσιούονται, καὶ ἄγουσιν ἐνιαύσιον ἑορτὴν, ἣν δὴ Κυπριανὰ καλοῦσι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸν χειμῶνα οἱ ναῦται οὐπερ ἐγὼ ἀρτίως ἐμνήσθην, ὁμωνύμως τῇ πανηγύρει προσαγορεύειν ἐνώθασιν, ἐπεὶ ἐς τὸν καιρὸν ἐπισκῆπτειν φιλεῖ, ἐφ' οὗ ταύτην οἱ Λίβυες ἀγειν ἐς δεξιὰ τὴν ἑορτὴν νενομίκασι. Τοῦτον οἱ Βανδῖλοι τὸν νεῶν, Ὀνωρίχου βασιλεύοντος, τοὺς Χριστιανούς βιασάμενοι ἀφείλοντο, ἐνθὲνδε τὴν πολλῇ ἀτιμίᾳ τοὺς ἱερέας ἐξέλασαντες, καὶ τὸ λοιπὸν ἄτε προσήκοντα Ἀρειανούς ἐπηγόρευον. Ἀσχάλλουσι δὲ διὰ ταῦτα καὶ διαπονομένοις τοῖς Λίβυσι, πολλὰκις φασὶ τὸν Κυπριανὸν ἄνδρα ἐπισκῆψαντα φάσαι ἀμφ' αὐτῷ μεριμῆν Χριστιανούς ἤκιστα χρῆνας· αὐτὸν γὰρ οἱ προϊόντος τοῦ χρόνου τιμωρὸν εἶσεσθαι· καὶ κατανησσει τὴν πρόβρῃσιν ἐς τοὺς Βελισαρίου χρόνους, Καρχηδόνος ὑπὸ Βελισαρίῳ στρατηγῷ Ῥωμαίων κατακτούσης· μετὰ πέμπτον καὶ ἐννενηκοστὸν ἔτος (52) τῆς ἀφαιρέσεως, Βανδῖλων τε παντάπασιν ἐκπολεμηθέντων, καὶ τῆς Ἀρειανῶν δόξης τέλειον ἐκ τῆς Αἰθῶν γῆς ἀπεληλαμένης, Χριστιανῶν τε τοὺς οὐκέως νεῶς ἀπειληφότων κατὰ τὴν Κυπριανοῦ τοῦ μάρτυρος πρόβρῃσιν.

resis ex Africa prorsus fugata; Christiani denique juxta Cypriani martyris prædictionem ecclesias suas recuperarunt.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τῆς ἀπὸ Ἀφρικῆς ἐλθόντων λαφύρων.

Τῷ αὐτῷ καὶ τάδε γέγραπται· Ἐπειδὴ, φησὶν, ὁ Βελισάριος τοὺς Βανδῖλους καταπολεμήσας ἐς Βυζάντιον ἦκε, τὰ τε λάφυρα, τὰ τε τοῦ πολέμου ἀνδράποδα περιεγόμενος, αὐτὸν τε Γελίμερα (g) τῶν Βανδῖλων ἡγούμενον, θριάμβου δοθέντος αὐτῷ κατὰ τὸν Ἰππόδρομον ἤγαγε, πάντα θαύματος ἀξία. Ἐν οἷς κειμηλίων πάμπολύ τι χρῆμα καθίστηται, ἅτε Γιζερίχου τὸ ἐν Ῥώμῃ σεσυληκότος παλάτιον ἄπερ ἐμπροσθέν μοι δεδιήγηται, ἤνικα Εὐδοξία ἡ Οὐαλεντινιανοῦ γαμετὴ τῶν Ἑσπερίων ἀρξάντος Ῥωμαίων, ὑπὸ Μαξίμου τὸν τε ἄνδρα ἀποβαλοῦσα, καὶ ἐς τὴν σωφροσύνην ὑδρισθεῖσα, τὸν Γιζερίχον μετεπέμψατο, προδύσειν τὴν πόλιν ὑποσχομένη. Ὅτε

† Lib. II, cap. 7.

† C. C. Μελίμερα.

VARIE LECTIONES.

VALESH ANNOTATIONES.

(52) Μετὰ πέμπτον καὶ ἐννενηκοστὸν ἔτος. Consentit Justinianus imp. in lege 1, cod. de officio præfecti prætorio Africae, ita loquens: *Ut Africa per nos tam brevi tempore reciperet libertatem, ante nonaginta quinque annos a Vandalis captivata.* Marcellinus autem comes in *Chronico* scribit Car-

thaginem a Romanis captam esse nonagesimo sexto excidionis suæ anno. Victor autem Tunoaensis nonagesimo septimo Vandalorum ingressionis anno Africam a Romanis duce Belisario captam esse dicit.

VARIORUM.

(g) Γελίμερα. Trasamundo successit Ildericus anno 523, die 24 mensis Maii; qui postquam annos septem et menses tres regnaverat, a Geli-

mere Giserichi Vandalorum regis pronepote ο regno dejectus est, mense circiter Augusto anni 530. (Ant. Pagi, ad eum annum, n. 8.)

399 CAP. XVII.

De spoliis quæ relata sunt ex Africa.

Idem Procopius ista scribit: Debellatis Vandalis, cum Belisarius Constantinopolim venisset, prædā et captivos ipsumque adeo Gelimerem Vandalorum regem secum ducens, triumpho ipsi concessō, cuncta quæ erant admiratione digna per Circum duci jussit. In quibus thesauri erant innumerabiles: quippe cum Gisericus olim Romæ palatium diripisset, sicut superius a nobis relatum est: tunc cum Eudoxia uxor Valentiniāni imperatoris Romanorum Occidentalium, ægre ferens quod Maximus maritum ejus necasset, et vim ipsi intulisset, Gisericum evocavit, se urbem Romam ei prodituram esse spondens. Quo tempore Gisericus, incensa

urbe, Eudoxiam una cum filiabus in Vandalorum regionem abduxit. Tunc direpta sunt simul cum aliis thesauris, quæcunque olim Titus Vespasiani filius subactis Hierosolymis, Romam deportaverat, donaria scilicet Salomonis, quæ ille Deo consecraverat. Ea Justinianus in honorem Christi Dei nostri iterum misit Hierosolyma, Deo cui prius consecrata fuerant, honorem debitum exhibens. Scribit etiam idem Procopius, Gelimerem tunc humi prostratum in Circo, e regione solii regalis in quo Justinianus sedens cuncta quæ gerebantur spectabat, divinum illud oraculum patrio sermone pronuntiasse: Vanitas vanitatum, et omnia vanitas.

CAP. XVIII.

De Phœnicibus qui fugati sunt a Jesu filio Nave.

Aliud præterea quiddam refert idem Procopius, quod a nemine quidem antea commemoratum est; admiratione tamen dignum est in primis, et omnem prope fidem transcendit. Ait igitur Mauros, gentem Africae, ex Palæstina profectos in Africa consedisse. Eos autem esse, quorum in sacris libris sit mentio, Gergessæos et Jebusæos, aliasque gentes quas devicit Jesus filius Nave. Atque id verum esse conjicit, ex inscriptione quadam Phœnicum litteris exarata, quam a se quoque lectam esse testatur. Porro inscriptionem illam exstare juxta fontem, ubi duæ columnæ ex marmore albo erectæ sunt, quibus hæc incisa sunt verba: Nos sumus, qui fugimus a facie Jesu latronis filii Nave. Et hæc quidem ejusmodi exitum habuerunt, Africa iterum sub Romanorum ditionem redacta, et annum tributum, sicut prius consueverat, inferente. Cæterum in Africa centum et quinquaginta civitates Justinianus 400 reparasse fertur, alias penitus, quasdam majori ex parte prolapsas. Quas Justinianus longe magnificentius renovavit, mira ornamentorum varietate, et operibus tam publicis quam privatis eas exornans; mœnium quoque ambitu et aliis ædibus maximis, quibus tum urbes decorari, tum Deus coli consuevit: aquarum denique copia, partim ad usum, partim ad venustatem: quarum alias tunc primum deduxit, cum antea in urbibus non essent: alias ad pristinum modum revocavit.

CAP. XIX.

De Theodorico Gothorum rege, et de his quæ illo regnante, usque ad Justiniani tempora Romæ acciderunt: utque Roma iterum in Romanorum potestatem venerit, cum Vitiges illinc aufugisset.

Transeo nunc ad res in Italia gestas, quas idem Procopius rhetor ad sua usque tempora plenissime explicavit. Postquam Theodoricus, uti supra dixi-

Α καὶ τὴν Ῥώμην ἐμπρήσας, τὴν Εὐδοξίαν ἅμα ταῖς θυγατράσι κατὰ τὰ Βανδιλῶν ἤγαγεν ἤθη. Τότε ἐσυλῆκει σὺν τοῖς ἄλλοις κειμηλίοις, ὅσα ὁ Οὐεσπεσιανοῦ παῖς Τίτος τὰ Ἱεροσόλυμα ἀνδραποδίσας, ἐς Ῥώμην ἤγαγεν, ἀναθήματα Σολομῶνος τυγχάνοντα τὸν Θεὸν ἐξοσιουμένου· ἅπερ Ἰουστινιανὸς πρὸς τιμῆς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν αὐθις εἰς Ἱεροσόλυμα πέπομφε, τὸ θεῖον ὡς πρέπον γεραίρων, ὡσπερ καὶ πρότερον ἀνετέθησαν^β. Τότε φησι τὸν Γελίμερα^γ ἢ Προκόπιος, ἐπὶ γῆς ἐβρίμμενον ἀνὰ τὸν Ἰππὸδρομον ἀντικρὺ τῆς βασιλείας καθέδρας, ἐνθα καθῆστο τὰ δρωμένα θεώμενος ὁ Ἰουστινιανὸς, ἐπειπεῖν τὸ θεῖον λόγιον τῆ σφετέρᾳ γλώσσῃ· Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Β *Περὶ τῶν ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ ἀποφυγόντων Φοινίκων.*

Φησὶ δὲ καὶ ἕτερον, ἥκιστα μὲν ἱστορηθὲν ἄχρι αὐτοῦ, ἀξιάγαστον δὲ καὶ παντὸς θαύματος ὑπερβολὴν ἐκβαίνον. Ἴστορεῖ δ' οὖν ὡς τὸ Λιθύων ἔθνος ἐξ Μαυρούσι·οι ἐκ τῆς Παλαιστίνων ἀναστάντες γῆς, τὴν Λιθύην κατέκρησαν· εἶναι δὲ τούτους οὐδ' ἀναγράφει τὰ θεῖα λόγια Γεργεσαίους, καὶ Ἰεβουσαίους, καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη ὅσα πρὸς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κατεπολεμήθη. Τεκμηριοὶ δὲ τὸν λόγον ἀληθῆ παντάπασι τυγχάνειν, ἐκ τινος ἐπιγράμματος, ὅπερ καὶ ἀναγνώναί φησι τοῖς Φοινίκων γράμμασι συγχείμενον· εἶναι δὲ τοῦτο ἀγγυῶ κρήνης, ἐνθα στήλαι δύο ἐκ λίθων λευκῶν πεποιήνται, ἐν αἷς ἐγκεκλόπται τὰδε· Ἡμεῖς ἐσμεν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου Ἰησοῦ τοῦ ληστοῦ υἱοῦ Ναυῆ. Ὅδε μὲν οὖν ἔληξε ταῦτα, αὐθις Ῥωμαῖος κατηύχουσι Λιθύης γινόμενης, φόρους τε τοῖς ἐπεισεύς εἰσαγούσης ὡσπερ καὶ πρότερον. Λέγεται ἔν ἐν Λιθύῃ πενήκοντα καὶ ρ' ἄσθη Ἰουστινιανὸς ἀνασώσασθαι, τὰ μὲν, τέλειον· τὰ δὲ κατὰ ποῖν διαβρῦέντα, καὶ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον ἀνακινῆσαι καλλωπίσεως ὑπερβολαῖς, κοσμημαῖσι τε καὶ κατασκευαῖς ἰδίαις καὶ δημοσίαις, τειχῶν τε περιθόλοις, ἐτέραις τε μεγίσταις οἰκοδομαῖς, ἐξ ὧν αἱ τε πόλεις κοσμοῦνται, τὸ τε θεῖον ἐλάσκειται, ἐπιθρόλαις τε ὑδάτων ἐς τε χρεῖαν καὶ κάλλος, τῶν μὲν ἐκ προοιμίων ἐσαχθέντων, οὐκ ὄντων ταῖς πόλεσι πρότερον· τῶν δὲ αὐθις πρὸς τῆς ἀρχαίαν ἐπαναχθέντων τάξιν.

D

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ Θεουδερῖχου τοῦ Γότθου, καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ συμβάντων ὑπ' αὐτοῦ ἄχρι τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ, καὶ ὡς πάλιν ἡ Ῥώμη ὑπὸ Ῥωμαῖοῖς γέγονεν, Οὐτίγιδος συγγραφέας ἀπ' αὐτοῦ.

Ἅσα δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἰταλίαν γέγονεν, ἐρχομῶν λέξων, καὶ τούτων εἰ μάλᾳ σαφῶς Προκόπιος τῆς Ῥήτορι πεπονημένων μέχρι τῶν αὐτοῦ^δ χρόνων.

VARIÆ LECTIONES.

^α C. C. Μελίμερα. ^β C. C. αὐτοῦ.

VARIORUM.

(β) Ὅσπερ καὶ πρότερον ἀνετέθησαν. Videtur legendum ὡσπερ καὶ πρότερον ἀνετ. — W. Lowth.

Ἐπειδὴ δὲ Θεοδέρχους, ὡς μοι προαφήγγεται, Ῥώ-
μην εἶλεν, Ὀδόακρον τὸν ταύτης τύραννον παντά-
παι καταπολεμήσας, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἐξηγησά-
μενος ἀρχῆς τὸν βίον διμετρήσατο (i), Ἀμαλασούν-
θα ἡ τούτῳ συνοικήσασα, τοῦ κοινού παιδὸς Ἀτα-
λαρίχου τὴν ἐπιτροπὴν μετρήει, καὶ τὴν βασιλείαν
διευθετήσασα, μᾶλλον πρὸς τὸ ἀρβενωπὸν ἀποκλίνας,
καὶ τῆδε τῶν πραγμάτων προνοοῦσα ἢ πρώτη πρὸς
τὴν ἔφεσιν τοῦ Γοθικοῦ πολέμου Ἰουστινιανὸν ἐν-
ῆγε, πέμψασα πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, ἐπιβουλῆς κατ'
αὐτῆς ἐξαρτυθείσας. Καὶ Ἀταλαρίχου τοίνυν ἐξ ἀν-
θρώπων γενομένου, ἔτι κομιδῇ μικρὰν τὴν ἡλικίαν
ἀγοντος, Θεοδάτος (j), προσγενὴς Θεοδέρχου, τὴν
τῶν Ἑσπερίων πραγμάτων ἀρχὴν περιτίθεται. Ὅς
ἐπειδὴ Βελισάριον Ἰουστινιανὸς ἀνὰ τὰ Ἑσπερία
πέπομφε μέρη, τῆς ἀρχῆς ἐξίσταται, μᾶλλον περὶ
λόγους ἐσχολακῶς, καὶ πολέμιον ἦιστα πείραν
ἔχων, Οὐίτιγιδος ἀνδρὸς πολεμικωτάτου τῶν Ἑσπε-
ρίων ἐξηγησαμένου δυνάμεων. Ἐκ τῶν συγκαίμε-
νων τῷ αὐτῷ Προκοπίῳ ἔστιν εἶναι, ὡς Βελισαρίου
προσγόντος τῇ Ἰταλῶν γῆ. Οὐίτιγις μὲν τὴν Ῥώ-
μην καταλέλοιπε· Βελισάριος δὲ σὺν τῷ ἀμψ' αὐτὸν
στρατῷ τῇ Ῥώμῃ προσεπέλασεν· ὃν ἦδιστα Ῥωμαῖοι
τὰς πύλας ἀναπατάσαντες, ἐσεδέξαντο, Σιλβερίου
μάλιστα τοῦ ταύτης ἀρχιερέως, τοῦτο καταπραΰ-
μένου, στείλαντός τε ἐπὶ τούτῳ Φειδέλιον Ἀταλαρί-
χου πάρεδρον γενομένου· ὧν καὶ ἀμαχητὶ τὴν
πόλιν παρέδωσαν· καὶ γέγονεν ὑπὸ Ῥωμαίοις αὖθις
ἡ Ῥώμη, ἐξήκοντα ἔτεσιν ὕστερον, ἐνάτη Ἀπε-
λαίου, πρὸς δὲ Ῥωμαίων προσαγορευομένου Δεκεμ-
βρίου μηνὸς, ἐνδέκατον ἔτος Ἰουστινιανοῦ (k) βασιλείως
τὴν αὐτοκράτορα διέποντος ἀρχὴν. Ὁ αὐτὸς ἀνα-
γράφεται ὡς Προκόπιος, ὡς τῶν Γόθων τὴν Ῥώμην
πολιορκούντων, Βελισάριος ὑποψίαν προδοσίας ἐς
Συδέριον (l) τὸν τῆς πόλεως ἀρχιερεὶα ἐσχηκώς,
τούτων μὲν ἐς Ἑλλάδα μετοικίξει· ἀρχιερεὶα δὲ Βιγίλιον κατετίθησατο.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ὡς οἱ λεγόμενοι Ἐρουλοὶ, ἐν τοῖς χρόνοις Ἰου-
στινιανοῦ ἐχριστιάνισαν.

ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις, ὡς ὁ αὐτὸς Προκόπιος.

* Lib. III, c. 27.

* C. C. ἀναγράφει.

A mus *, Romam cepisset, Odoacro qui in ea tyranni-
dem gerebat, penitus debellato, et Imperium Ro-
manum deinceps usque ad exitum vitæ administras-
set, post ejus mortem Amalasantha, quæ uxor
ejusdem fuerat, communis filii Athalarici tutelam
et totius regni procurationem gessit, ad virilem
gravitatem propius accedens, atque in hunc mo-
dum rebus prospiciens. Hæc prima Justinianum ad
Gothici belli cupidinem incitavit, missis ad eum
legatis, cum insidiæ adversus ipsam structæ essent.
Porro cum Athalaricus tenera adhuc ætate e vivis
excessisset, Theodatus propinquus Theodorici, Oc-
cidentalis imperii administrationem suscepit. Sed
cum Justinianus Belisarium in Occidentis partes
misisset, regno se abdicavit, utpote qui liberali-
bus studiis magis addictus, rei bellicæ haud sati-
gnarus esset: Vitige interim, viro bellicosissimo.
occidentalibus copiis præposito. Ex ejusdem Pro-
copii Historia illud etiam discimus. Vitigem, audito
Belisarii in Italiam adventu, Roma excessisse; Be-
lisarium vero cum suis copiis ad urbem appropin-
quasse, quem Romani, reseratis portis, libentissime
susceperunt, id perficiente potissimum Silverio Ro-
manæ urbis episcopo, qui ad eam rem miserat Fide-
lem, qui Athalarici olim assessor fuerat. Ita
Romani citra pugnam Belisario urbem tradiderunt:
ac denuo urbs Roma in potestatem Romanorum
venit, post annos demum sexaginta, mense Apellæo,
quem Latini 401 Decembrem vocant, cum Justi-
nianus annum imperii sui undecimum ageret. Scri-
bit etiam idem Procopius, Belisarium, cum Roma
a Gothis obsideretur, Silverium ejusdem urbis
pontificem, quem de proditione suspectum habebat,
in Achaiam deportasse, et Vigilium in ejus locum
subrogasse.

CAP. XX.

Quomodo Justiniani temporibus, Eruli Christianam
fidem amplexi sint.

Sub idem tempus, ut scribit Procopius, Eruli,

VARIÆ LECTIONES.

VARIORUM.

(i) Τὸν βίον διμετρήσατο. Vivendi finem fecit
Theodoricus Italiæ rex die 50 mensis Augusti anni
Chr. 526, qui animam exhalaturus, nepotem suum
Athalaricum in regnum constituit, inquit anonymus
Valesianus. Nepos autem ejus erat ex Amalasantha fi-
lia, quam ex Audefleda Clodovei Francorum regis so-
rore suscepserat, ut testatur Pagius ad ann. 526, n. 10.

(j) Θεοδάτος. Anno Chr. 534, Athalaricus tabe
exesus obiit, cum in regno annos 8 vixisset, inquit
Procopius lib. I De bello Goth. cap. 4: Tum mater
(Amalasantha) Theodatum consobrinum suum (Theo-
doricus quondam regis ex sorore Amalafreda nepo-
tem) in regnum collocavit. Hunc Gothi occiderunt
anno 536, et Vitigem regem crearunt, qui sequenti
anno Romam obsidebat.

(k) Ἐνδέκατον ἔτος Ἰουστινιανοῦ. Pagius ad
ann. 537, n. 4, pro anno undecimo, decimum scri-
bendum esse contendit. Cum enim Roma ab Odoac-

cro capta esset anno 476, annus inde sexagesimus
in annum 536 incidet, qui est decimus Justiniani.
Verum Procopius cum recepta Evagrii lectione
consentit, lib. I De bello Goth. cap. 14. W. Lowth.

(l) Σιλβέρριος. Silverius, Hormisdæ papæ filius,
Ecclesiæ Romanæ subdiaconus, ac tandem anno
536 die vi Junii Theodati regis potentia pontifex
factus. Exeunte anno eodem, Theodoræ Aug. jussu,
et scelerata Vigillii ambitione, a Belisario duce,
ficto perduellionis crimine ei intentato, sede sua
deturbatur, et Pataram Lyciæ urbem relegatur.
Demum a Justiniano imp. in Italiam remissus, ut
causa ejus in synodo rite judicaretur, nimia Beli-
sarii facilitate, Vigillii custodiæ traditus est: qui
eum in Palmariam insulam deportatum fame et
inedia diu maceravit, ac tandem anno 540, die 20
Junii, immissis duobus sicariis e medio sustulit*.
(Guil. Cave, in Silverio.)

* Veris falsa mæset homo acatholicus.

qui jampridem imperatoris Anastasii temporibus Danubium trajecerant, benigne excepti a Justiniano, et maximis opibus ab eodem locupletati, universi simul Christianam fidem amplexi sunt, et, pristina vivendi ratione deposita, mansuetiorem cultum induerunt.

CAP. XXI.

Quomodo Belisarius urbem Romam, quam Gothi iterum ceperant, recuperavit.

Narrat deinde idem Procopius reditum Belisarii Constantinopolim, et quemadmodum Vitigem simul cum manubiis quas in urbe Roma ceperat, secum adduxerit : utque Totila Romanum imperium sibi vindicaverit, et urbs Roma sub Gothorum ditionem denuo reciderit. Quomodo etiam Belisarius, cum iterum in Italiam venisset, Romam recuperavit : cumque bellum adversus Persas conflatum fuisset, ab imperatore revocatus sit Constantinopolim.

402 CAP. XXII.

Quomodo iisdem temporibus Abasgi quoque Christianam fidem amplexi sunt.

Refert præterea idem scriptor Abasgos per idem tempus ad mansuetiorem cultum translatos, Christianam religionem suscepisse : et eunuchum quemdam palatii, Euphratam nomine, qui natione Abasgus erat, ab imperatore Justiniano ad eos missum esse, qui interdiceret, ne cuiquam deinceps in ea gente virilia ferro abscinderentur, neve vis inferretur naturæ. Ex his enim ut plurimum eligebantur ministri imperialis cubiculi, quos vulgo eunuchos vocant. Tunc etiam Justinianus, cum ecclesiam in honorem Deiparæ apud Abasgos ædificasset, sacerdotes illis constituit. Atque exinde Abasgi Christianæ legis doctrinam accuratissime didicerunt.

CAP. XXIII.

Quomodo etiam Barbari qui Tanaim accolunt, Christianam religionem amplexi sint. Item de terræmotibus qui in Græcia et Achaia contigerunt.

Refertur etiam ab eodem scriptore accolæ Tanais (Tanaim autem vocant indigenæ effluxum Meotidis paludis in Euxinum mare) postulasse a Justiniano ut episcopum ad ipsos mitteret; Justinianum vero, petitionem eorum ad exitum per-

VALESII ANNOTATIONES.

(53) *Ἐρουλοί*. De horum conversione ad fidem Christi loquitur Procopius, in lib. 1 *Gothicorum*, et Theophanes in *Chronico*, pag. 149. Ili cum juxta Mæotim paludem in locis stagnantibus degerent, primum Eluri nominati sunt : ἔλη enim Græce paludes dicuntur. Jornandes in libro *De rebus Geticis*, de Herulis ita scribit : *Nam prædicta gens, Ablabio historico referente, juxta Mæotidos paludes habitans in locis stagnantibus, quas Græci Ele vocant,*

ἀναγράφει, Ἐρουλοί (53) ποταμὸν Ἰστρον ἤδη διαδάντες ὅτε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν Ἀναστάσιος διεκυβέρνα, φιλοφρονηθέντες ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ χρήμασι μεγάλοις αὐτοὺς δωρησαμένου, πασσαυτὶ Χριστιανοὶ γέγονασιν, καὶ τὴν διαίταν ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μετέβαλον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Ὡς πάλιν ὑπὸ Γότθοις γενοῦναι τὴν Ῥώμην, αὐθις ὁ Βελισάριος ἀνεσώσατο.

Ἔτα τὴν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐπανάξουζιν Βελισαρίου γράφει, ὅπως τε τὸν Οὐττιγὴν ἀνήγαγε μετὰ τῶν ἐκ Ῥώμης λαφύρων Ἰωταλά τε τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τὴν παράληψιν, καὶ ὅπως αὐθις ὑπὸ Γότθου ἢ Ῥώμη (m) γέγονε, καὶ ὡς Βελισάριος δις τὴν Ἰταλίαν κατελιθῶς, αὐθις τὴν Ῥώμην ἀνεσώσατο ὅπως τε τοῦ Μηδικοῦ πολέμου συστάντος, αὐθις ἐς Βυζάντιον ὁ Βελισάριος μετάπεμπος ὑπὸ βασιλέως γέγονε.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ὡς καὶ Ἀβασγοὶ τηρικαῦτα ἐχριστιάνωσαν.

Ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ, Ἀβασγοὺς (n) ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον μεταστάντας ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις τὰ Χριστιανῶν ἐλέσθαι δόγματα, βασιλεῖα τε Ἰουστινιανῶν, τῶν τινα ἐκ τῆς αὐτῆς εὐνούχων, Ἀβασγὸν δὲ τὸ γένος, Εὐφρατῶν ἔνομα, πέμψαι παρ' αὐτοῦς ἀπαγορεύοντα, μηδένα τὸ λοιπὸν ἐν τούτῳ τῷ ἔθνει περὶ τὴν ἀββενωπίαν ἀποφιλοῦσθαι σιδήρω, βιαζομένης τῆς φύσεως. Ἐξ αὐτῶν γὰρ τὰ πολλὰ οἱ τοῖς βασιλικῶς ἐξυψηροτούμενοι κοιτῶσι καθεστήκεισαν, οὐδ' εὐνούχους ἢ συνθήθεια καλεῖ. Ὅτε καὶ Ἰουστινιανὸς ἱερὸν τῆς Θεοτόκου ἐν Ἀβασγοῖς οἰκοδομησάμενος, ἱερῆας αὐτοῖς κατεστήσατο. Ὅθεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον τὰ Χριστιανῶν ἐξέμαθον δόγματα.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Ὡς καὶ οἱ τὸν Τάναϊν οἰκοῦντες, τηρικαῦτα ἐχριστιάνωσαν καὶ περὶ σεισμῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀχαίᾳ γενομένων.

Ἰστορεῖται τῷ αὐτῷ ἀνδρὶ, ὡς οἱ τὸν Τάναϊν οἰκοῦντες (Τάναϊν δὲ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι τὴν ἐκ τῆς λίμνης τῆς Μαϊώτιδος ἐκβολὴν ἀχρις ἐς τὸν Εὐξείνιον Πόντον), Ἰουστινιανὸν δυσωποῦσιν, ἐπίσκοπον σφίσι ἐκπέμψαι, ἐπιμελῆ τε τὴν ἀθήσιν (54) Ἰου-

VARIORUM.

(m) Δύθ. ὑπὸ Γότθου ἢ Ῥώμη. Procopius, lib. III, cap. 20, *De bello Goth.* refert, Totilam Isaurorum proditione Romam cepisse, quam dum excindere cogitat, literis Belisarii ab eo consilio revocatur. Cumque Romam penitus vacuum Totilas reliquisset, eandem recepit, munit, ac eum fortissime repulit Belisarius. Hæc anno Chr. 548

Eluri nominati sunt. Idem scribit auctor Etymologici, in voce Ἐλουροῦ ἀπὸ αὐτῶν καί τις ἰλῶν Ἐλουροὶ κέκληται. Δέξιππος ἐν δωδεκάτῳ χρονικῶν. Nos gerulos Helmodus in Chronico Slavorum, cap. 2. Gentem Slavicam esse dicit, qui inter Albiam et Odoram habitabant, longoque sinu ad austrum protendebantur, quos etiam alio nomine Heveldos dicit scribit.

(54) *Ἐπιμελῆ τε τὴν ἀθήσιν.* Non dubito quin

consignat. (Ant. PAGI.)

(n) Ἀβασγοῦς. Qui et Abasgi, populi fuerunt Colchidis qui, teste Arriano, habitabant in ora littorali Ponti Euxini, versus Dioscuriadem, inter Coraxos ad Boream et Absilas ad meridiem, ubi nunc pars septentrionalis Mingrelizæ regionis, teste Archangelo Lamberto. BAUDRAND.

συνεὶν ἀπεργάσασθαι, καὶ ἱερέα αὐτοῖς ἤδιστα ἀπέμψαι. Ἀναγράφει δὲ μάλα λογίως ὁ αὐτὸς, ὑπὸ τῆς Ἰουστινιανοῦ χρόνοις, Ἐσθίων τῶν ἀπὸ τῆς Μαιώτιδος ἐκδρομᾶς κατὰ τῆς Ῥωμαίων γῆς, σεπτμοῦς τε ἐξαισίου ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι, τὴν τε Βοιωτίαν καὶ Ἀχαΐαν καὶ τὰ περὶ κόλπον τῶν Κρῖσαλον (ο) κατασεισθῆναι, καὶ χωρῖα ἀνάριθμα καὶ πόλεις ἐς ἕδαφος ἐνεχθῆναι, καὶ χάη τῆς γῆς πολλαχόσε γενέσθαι· καὶ ἐνιαχῆ μὲν αὐτοῖς ἐς αὐτὸν συνελεῖν εἶναι δὲ οὐ μεμνήκασι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ Ναρσοῦ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ θεοφιλείας αὐτοῦ.

Γράφει καὶ τὴν Ναρσοῦ (ρ) στρατηγίαν, σταλέντος πρὸς Ἰουστινιανὸν πρὸς τὴν Ἰταλῶν χώραν, ὅπως τε τὸν Τώτιλαν (q) κατηγωνίσαστο, καὶ μετὰ τοῦτον, Τεϊαν· καὶ ὡς Ῥώμη πέμπτον ἐάλω (r). Φασὶ τούτων οἱ συγγενόμενοι τῷ Ναρσῆ, ὡς οὗτος ἂν τὸ θεῖον λιταῖς τε καὶ ἀλλαῖς εὐσεβείαις ἐξωσιούτο, τὰ εὐχότα γεραίρων καὶ τὴν Παρθένον καὶ θεοτόκον, ὡς ἀναφανδὸν αὐτῆν οἱ διακελεύεσθαι τὸν καιρὸν ὅτε πολεμῆν θέοι· καὶ μὴ πρότερον χειρῶν ἄρχειν, πρὶν ἂν ἐκείθην (s) τὸ σύνθεμα λάθοι. Πέπρακται δὲ καὶ ἕτερα τῷ Ναρσῆ λόγου πολλοῦ ἀξια, Βουσελίον (t) καὶ Σινδοῦαλδον καταπολεμήσαντι, καὶ τὰ πολλὰ προσκτησαμένῳ μέχρις Ὀκσιανοῦ. Ἄπερ Ἀγαθίῳ μὲν γέγραπται τῷ βήτορι, οὕτω δὲ ἐς ἡμᾶς ἀφίεται.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Ὡς ὁ Χοσρόης φθόνῳ τακτικῶς ἐπὶ ταῖς εὐήμερίαις Ἰουστινιανοῦ, κατὰ Ῥωμαίων ἐστράτευσε, καὶ πλείστας πόλεις καθείλε Ῥωμαϊκᾶς, ἐν αἷς καὶ τὴν μεγάλην Ἀντιόχειαν.

Τῷ αὐτῷ Προκοπίῳ καὶ τάδε συνεγράφη· ὅτι γε Χοσρόης ἐπειδὴ ἔγνω τὰ τε ἐν Λιβύῃ τὰ τε ἐν Ἰτα-

duxisse, et sacerdotem libentissime ad eos direxisse. Idem Procopius eleganter admodum narrat, quomodo Gotbi principatu ejusdem Justiniani, ex palude Mæotide in fines Romanorum irruerint, et quemadmodum Græcia gravissimis terræmotibus concussa fuerit; Bœotia item et Achaia, et loca quæ sunt circa sinum Crissæum quassata, innumera denique oppida atque urbes solo æquatæ sint. Terræ quoque hiatus plurimis in locis existisse scribit: et alicubi quidem terram rursus in unum coivisse: alibi vero hiatus illos permansisse.

403 CAP. XXIV.

De Narse magistro militum, et de ejusdem pietate.

Narrat præterea res a Narse gestas, quem Justinianus in Italiam miserat: et qua ratione is Totilam, ac deinde Teiam superaverit, et quomodo urbs Roma quintum capta sit. Porro qui cum Narse familiariter versati sunt, eum supplicationibus ac reliquis pietatis officiis divinum numen usque adeo coluisse, et debitum Deiparæ honorem tam studiose exhibuisse aiunt, ut illa tempus ei manifeste indicaret, quo pugna committenda esset: nec prius unquam prælium iniret Narses, quam signum ab illa accepisset. Alia quoque multa ab eodem Narse gesta sunt, maxima laude digna: quippe qui Buselinum et Sindualdum debellaverit, multasque regiones ad Oceanum usque, Romanæ ditioni adjunxerit. Quæ Agathias quidem rhetor litteris mandavit: nondum tamen nancisci potuimus.

CAP. XXV.

Quomodo Chosroes, ob res prospere a Justiniano gestas invidia stimulatus, bellum intulit Romanis, multasque urbes imperii Romani, atque in his magnam Antiochiam destruxit.

Refertur præterea ab eodem Procopio, qualiter Chosroes, cum res in Africa atque Italia tam fel-

VARIÆ LECTIONES.

*C. C. οὕτω.

VALESI ANNOTATIONES.

Evagrius scripserit ἐπιτελῆ τε τὴν δέησιν Ἰουστινιανὸν ἀπεργάσασθαι. Sic enim habet Niceph. in cap. 13 lib. xvii.

VARIORUM.

(o) Κόλπον Κρῖσαϊον. Crissæus sinus pars est sinus Corinthiaci, in ejus ora septentrionali, et versus Phocidem, nunquam il Golfo di Saloma vocatur a recentioribus. (BAUDRAND.) Contigerunt autem hi terræ motus mense Julio anni 551, ut testatur Theophanes in Chronico.

(ρ) Ναρσοῦ. Narses, Eunuchus, imp. Justiniani cubicularius, statura fuit brevi, et corpore gracili; ac strenuus, prudens et felix in rebus gerendis, ut tradit Agathias lib. 1, et ex eo Suidas.

(q) Τώτιλαν — τεϊαν. Pugna Narsetem inter et Totilam commissa, prope Ravennam, anno 552, fugatus est Totilas, et demum occisus. Gothi qui ex prælio evaserant, regem sibi Teiam crearunt, qui simili fato sanctus est, vel eodem, vel saltem sequenti anno.

(r) Ῥώμη πέμπτον ἐάλω. Primo a Belisario, anno 536. Vid. supra, cap. 19, secundo a Totila, anno 546, tertio a Belisario mox recipitur, cum a

D Totila deserta fuisset; vid. cap. 21, quarto a Totila anno 549; vid. Pagi ad annum istum, quinto a Narse, anno 552. Eadem habet Procopius, De bello Got. l. iv, c. 33, a quo sua hausit Evagrius. Sed interpres Procopii pro quinto male vertit sextum: quem errorem in variis lectionibus ad calcem operis rejectis ingenue agnovit. W. Lowth.

(s) Ἐκείθεν. Grynæus et Curterius cælitus interpretantur, ut notavit Matt. Shorting in locum.

(t) Βουσελίον. Buselinus sive Butilinus, Germanorum dux, cum in Campaniam venisset, castra non procul a Capua urbe fixit, ad ripas Casulini fluminis. Narses vero, ubi hæc cognovit, statim cum ipse universo exercitu Roma educto, non procul ab hostibus castra locat. Tandem ventum est ad prælium, in quo ipse dux Butilinus cum universo exercitu ad interuentionem perit. Hæc anno 553 refert Pagius.

citer successisse Imperio Romano didicisset, invidia supra modum exarserit, et quædam objecerit Romanis, scædus ab illis violatum esse dicens, ruptamque pacem quæ inter ipsos convenerat. Justinianus vero, primum quidem legatos ad Chosroem miserit, qui illi suaderent ne pacem illam interminabilem quæ inter ipsos icta fuerat, dissolveret, neve pacta violaret; sed ut potius, si quid controversum erat, examinaretur, et amice componeretur. Chosroes, contra invidiæ stimulis intus illum pungentibus agitated, nullam conditionem admiserit, sed cum ingenti exercitu in fines Romanorum invaserit, anno tertiodécimo imperii Justiniani. Narrat porro idem Procopius, quomodo Chosroes urbem Sura ad ripas Euphratis sitam ceperit ac destruxerit, cum alia quidem illis spondere visus esset, alia vero omnia in eos impie ac nefarie admisisset, **404** et fraude potius quam armis urbem occupasset. Quomodo item Beroëam incenderit, atque exinde urbem Antiochiam aggressus sit, quo tempore Ephræmius episcopatum ejus loci administrabat. Qui tamen civitatem illam deseruerat, propterea quod nihil ipsi ex animi sententia succedebat. Hic ecclesiam, et quæ circa illam erant ædificia, servasse dicitur, cum ecclesiam sacris donariis exornasset, eo consilio ut hoc illi redemptionis pretium esset. Describitur etiam ab eodem Procopio, et luculente exponitur expugnatio urbis Antiochiæ, et quomodo Chosroes eam ceperit, et cuncta igni ac ferro vastaverit. Quomodo item Seleuciam venerit, quæ urbs est vicina Antiochiæ: deinde ad suburbanum Daphnes: posthæc Apameam profectus sit, cujus urbis episcopatum eo tempore administrabat Thomas, vir dictis factisque admirabilis. Qui quidem prudenti consilio usus, equestres ludos una cum Chosroe in Circo spectare contra ecclesiasticum morem non recusavit, gratificari Chosroi studens modis omnibus, ejusque animum mitigare. Idem interroganti eum Chosroi, num libenter ipsum in sua civitate visurus esset, respondisse fertur, ex animi sui sententia se haudquaquam libenti animo illum in sua civitate visurum esse. Quod responsum admiratus esse dicitur Chosroes, et propter studium veritatis hunc virum merito suspexisse.

CAP. XXVI.

De pretiosi ac vivifici ligni sanctæ crucis miraculo, quod Apamiæ factum est.

Sed quoniam in hunc sermonem delapsus sum, miraculum quod tunc Apamiæ factum est non sile-

* C. C. παρασπονδίσθαι.

VALESII ANNOTATIONES.

(55) Μηδενός αὐτῶ τῶν κατασκόπων προϊόντος. Hunc locum correxi ex cod. Telleriano, et ex Nicephoro, apud quem ita scribitur: Μηδενός αὐτῶ τῶν κατὰ σκοπὸν προϊόντος. Id est, Qui cum nihil eorum quæ agebat ex animi sententia ipsi succederet, ecclesiam reliquit, etc. Vide Procopium in lib. II

VARIORUM.

(u) Τρίτον καὶ δέκατον ἔτος. Qui fuit annus Christi 539. Chosroes Suram et Antiochiam cepit sequenti anno.

Α λίζ συνεχθέντα δεξιῶς τῇ Ῥωμαίων ἐπικρατείᾳ, πρὸς φθόνον ἐξαισιον ἤρθη· ἐπεκάλει τὴ τινὰ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ, παρασπονδίσθαι* λέγων, καὶ τὴν συγκατεμένην εἰρήνην λελύσθαι. Καὶ πρῶτα μὲν Ἰουστινιανὸν πρέσβεις διαπέμφασθαι πρὸς Χοσρόην, πείσοντας μὴ τὴν σφίσι ἀπέραντον εἰρήνην παραλύσαι, μηδὲ λυμηνασθαι τοῖς συγκατεμένοις, ζήτηθῆναι δὲ τὰ ἀμφίλογα, καὶ τινι φιλίῳ διατεθῆναι τρόπῳ. Τὸν δὲ φησὶν ἀλύοντα ὑπὸ τοῦ ἐνδοθεν κικῶντος φθόνου, μηδὲν τῶν εὐλόγων προσδέξασθαι· στρατῶ δὲ μεγάλῳ τῇ Ῥωμαίων ἐπελθεῖν γῆ, τρίτον καὶ δέκατον ἔτος (u) ἄγοντος Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Ῥωμαίων ἰθύνοντος βασιλείαν. Καὶ συγγράζει, ὅπως Χοσρόης Σούρον τὴν πόλιν πρὸς ταῖς ἡῖσι τοῦ Εὐφράτου κειμένην ἐκπολιορκήσας καθεῖλεν, ἕτερα συνθέσθαι δόξας, ἕτερα δὲ πράξας ἐς αὐτοὺς, τὰ πάντα ἀνοσιώτατα, τοῖς συγκατεμένοις οὐδὲν προσεχρηκώς, καὶ δόλῳ μᾶλλον ἢ πολέμῳ τῆς πόλεως ἐχρατῆς γεγονώς. Ὅπως τε καὶ τὴν Βέροιαν ἐνέπρησεν· εἶτα καὶ τὴν ἐς Ἀντιόχειαν ἔξοδον, Ἐφραιμίου μὲν ἐπισκοποῦντος τὴν πόλιν, καταλειπούτος δὲ αὐτὴν, μηδενός αὐτῶ τῶν κατὰ σκοπὸν προϊόντος (55)· ἧς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἀμφ' αὐτῆς πάντα περισῶσαι λέγεται, κατακοσμήσας τοῖς ἱεροῖς ἀναθήμασιν, ἵνα λύτρα ταύτῃ γένηται. Ἀναγράφει δὲ καὶ περιπαθῶς ἐκτίθεται καὶ τῆς Ἀντιόχου πόλεως τὴν ἄλωσιν πρὸς αὐτοῦ Χοσρόου γυνομένην, καὶ ὡς πάντα ἀπόλλυσι κτείνων τε καὶ ἐμπιπρὰς Χοσρόης· ὅπως τε κατὰ τὴν γείτονα Σελεύκειαν γέγονεν, ἐν Δάρνῃ τε τῷ προαστείῳ, εἶτα καὶ κατὰ τὴν Ἀπαμέων, θωμά τὸν αὐτόσε τῆς ἐκκλησίας θρόνον διεπόντος, ἀνδρὸς λόγῳ τε καὶ ἔργῳ δυνατωτάτου· ὅς καὶ συνθέσασθαι τῷ Χοσρόῳ τὴν τῶν ἵππων ἑμίλλαν ἐν τῷ Ἰπποδρομίῳ παρὰ τὸ νενομισμένον, σοφῶς ὑπέστη, παντοίως Χοσρόην θεραπεύων τε καὶ ἡμερούμενος. Ὅν καὶ Χοσρόης ἤρετο, εἴπερ ἤθελεν αὐτὸν ἀνὰ τὴν οἰκίαν θεάσασθαι πόλιν· ὃν φασὶν ἀληθιζόμενον εἰπεῖν, ὡς οὐχ ἡδίστα τὸν Χοσρόην ἐρῶν κατὰ τὴν οἰκίαν πόλιν. Ἄ καὶ θαυμάσαι φασὶ τὸν Χοσρόην, τῆς ἀληθείας τὸν ἄνδρα δικαίως ἀγάμενον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν Ἀπαμίᾳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ.

Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἱστορίας ὧδε γεγόναμεν, λέξω καὶ τὸ γεγονός αὐτόσε θαῦμα, ὃ τῆς παρουσίας ἱστορίας

VARLE LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

Persicorum, ubi Ephræmius episcopum falso accusatum esse dicit, quod Antiochiam Persis dedere in animo haberet: ac brevi postea metu irruptionis Persarum, in Ciliciam confugisse. De ornamentis vero ab Ephræmio datis Ecclesiæ Antiochenorum, nihil legitur apud Procopium.

ἔξιον κατέστηκεν. Ὅτε τὴν Ἀντιόχου κυρπολεῖσθαι τῶν Ἀπαμίων οἱ παῖδες ἐγνώκασαν, ἰκέταυον τὸν λελεγμένον μοι Θωμᾶν, τὸ σωτήριον καὶ ζωοποιὸν τοῦ σταυροῦ ξύλον παρὰ τὸ εὐωδὸς προνευγχεῖν τε καὶ προθεῖναι, ὡς ἂν τὰ τελευταῖα ὄρωπεν τε καὶ κατασπάζοινο· τὴν μόνην τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, ἐφόδιόν τε λάθοιεν τῆς ἐτέρας βιοτῆς, διαπορεύοντο· αὐτοῖς τοῦ τιμίου σταυροῦ πρὸς τὴν ἀμείνω λήξιν. Ὁ δὲ καὶ πεπραγῶς ὁ Θωμᾶς, προσφέρει τὸ ζωοποιὸν ξύλον, ῥητάς ἐπαγγελίας ἡμέρας τῆς προθέσεως, ὡς ἂν ἐξῆ καὶ πᾶσι τοῖς ἀστυγεῖτοσιν ἀλισθηναί, καὶ τῆς ἐντεῦθεν σωτηρίας ἀπόνασθαι. Φοιτῶσι γοῦν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ οἱ ἐς φῶς με προαγαγόντες, ἐς χαμαιδιδασκάλου φοιτῶντά με περιαγόμενοι. Ὡς δ' εὖν προσκυνῆσαι τε καὶ κατασπάσασθαι τὸν τίμιον ἡζυώθημεν σταυρόν, ἄρας ὁ Θωμᾶς ἔμφω τὰ χεῖρας, τὸ τῆς ἀρχαίας κατάρας ἐξαλειπτῆριον τοῦ σταυροῦ ξύλον ἐπεδείκνυ, πάντη τῶν θείων ἀκρότων περινοσῶν, ὡσπερ ἐν ταῖς κυρταῖς τῶν προσκυνήσεων ἡμέραις εἶθιστο. Εἶπετο δὲ τῷ Θωμᾶ μεθισταμένῳ πυρὸς μέγα τι χρῆμα σελαγιζόντος, οὐ κατακαίνοντος, ὡς πάντα τὸν χώρον ἐνθα παρστώσ τὸν τίμιον ἐπεδείκνυ σταυρόν, ἐμπίπρασθαι δοκεῖν. Καὶ γέγονεν οὐχ ἄπαξ, οὐ δις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, τοῦ ἱερέως πάντα τὸν αὐτόσε χώρον περιῖόντος, καὶ τοῦ ἀθροισθέντος λεῶ τοῦτο γενέσθαι Θωμᾶν δυσωποῦντος. Ὅπερ καὶ τὴν γενομένην σωτηρίαν τοῖς Ἀπαμίοσι προεφήτευσεν. Ἀνετέθη τοῖνον καὶ εἰκόνη ἀντὶ τὸν θρονον τῶν ἀκρότων, ταῦτα τοῖς ἀγνοῦσι τῆ γραφῆ διαγγέλλουσα (56), ἣ καὶ μέχρι τῆς Ἀδαρμάνου (57) καὶ Περσῶν ἐφόδου διασώζετο. Συνεκαύθη δὲ τῆ αὐτόσε ἀγία τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῆς ὄλης πόλεως. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε ἐγεγόναι. Ὁ δὲ Χοσρόης κατὰ τὴν ἀφοδὸν παρασπονδήσας τὰ συκαίμενα, ἐπεὶ καὶ τριηκᾶδε συνεδόκει, ἕτερα πέπραχε, τῷ μὲν ἀσταθεῖ αὐτοῦ καὶ ἀθεθαίω ἐρόπῳ συμβαίνοντα, ἥκιστα δὲ ἀνδρὶ λογικῷ, μήτι γε δὴ βασιλεῖ πρέποντα, λόγον τῶν συκαίμενων πακουμένῳ.

admisit, quæ inconstantia quidem ejus ac levitati conveniebant, viro autem ratione prædito, nedum regi, pactorum suorum rationem ducenti, indecora prorsus erant.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΖ'.

Περὶ τῆς εἰς Ἐδεσσάν ἐκστρατείας Χοσρόου.

Ἀναγράφει ὁ αὐτὸς Προκόπιος καὶ τὰ περὶ Ἐδέσσης (9) καὶ Ἀγβάρου τοῖς παλαιοῖς ἱστορημένα,

† C. C. τῷ.

VALESI ANNOTATIONES.

(56) Τῆ γραφῆ διαγγέλλουσα. Dubium est, quid hoc loco γραφή significet, utrum picturam et imaginem flammæ illius quæ crucis lignum prosecuta fuerat, an scripturam. Musculus quidem pro scriptura accepit, quemadmodum etiam Christophorus, qui sic vertit: *Ob quam causam imago in testudine sanctuarii statuta fuit, quæ inscriptione in basi incisa, hoc miraculum illis qui ejusdem ignari erant, demonstravit.* Verum hæc interpretatio ferri non potest. Primo enim basis non dicitur de imagine picta, sed de statua duntaxat. Præter-

(9) Τὰ περὶ Ἐδέσσης. Quartum in Romani imperii ditiones, scilicet in Mesopotamiam, irrupit

ba, quippe quod huic operi nostro inseri mereatur. Cum urbem Antiochiam a Chosroe incensam esse didicissent Apamenses, postularunt suppliciter a Thoma, cujus supra mentionem feci, ut salutare ac vivificum crucis lignum præter consuetum morem proferret atque omnium oculis exponeret: ut unicam hanc mortalium salutem postremum cernere ac deosculari ipsis liceret, atque hoc ipsis ad alteram vitam esset viaticum, veneranda scilicet cruce ipsos ad meliorem sortem transportante. Annuit eorum precibus Thomas, et vivificum lignum deprompsit, indictis certis diebus quibus proponeretur, ut omnes fluitimi eo confluere, et salutis inde promanantis participes fieri possent. Eo igitur parentes mei una cum reliquis se contulerunt, ne quoque qui tunc grammaticorum scholas frequentabam, secum deducentes. Itaque eo tempore quo venerandam crucem adorare ac deosculari meruimus, Thomas elatis sursum manibus, lignum crucis quod veterem maledictionem abolevit, universam ædem sacram 405 circumiens ostendit, sicut in solemnibus adorationum diebus fieri consueverat. Progredientem vero Thomam sequebatur ingens flamma, non illa quidem amburens. sed coruscans: adeo ut totus ille locus in quo consistens Thomas, venerandam crucem ostendebat, conflagrare videretur. Neque hoc semel atque iterum, sed sæpius factum est, cum episcopus universum illum locum circuiret, et populus illic congregatus Thomam enixe rogaret ut id fieret. Ea res futuram Apamensibus salutem prædixit. Dedicata est igitur imago in lacunari ædis sacræ, quæ hoc miraculum pictura expressum nescientibus indicaret. Mansitque integra hæc imago, ad incursionem usque Adaarmanis et Persarum. Quo tempore una cum sacrosancta Dei Ecclesia et cum universa civitate flammis absumpta est. Atque hæc quidem ita evenerunt. Chosroes vero dum rediret, violatis pactis (quædam enim tunc sponderat), longe alia

CAP. XXVII.

De Chosrois expeditione adversus Edessam.

Narrat etiam idem Procopius ea quæ de Edessa et

de Agbaro ab antiquis sunt prodita, et quemadmo-

VARIÆ LECTIONES.

ea si imago erat in testudine, ubinam, quæso, posita erat basis? Ego vero hujus miraculi imaginem depictam fuisse existimo in lacunari ecclesiæ, cui fortasse inscripti erant aliquot versus, qui miraculum illud commemorarent. Similes inscriptiones leguntur in *Thesouro* Gruteri, et in *Epistolis* Paulini.

(57) Τῆς Ἀδαρμάνου. In Nicephoro, et in codice Telleriano legitur Ἀδαρμάνου. De hoc Adaarmane Persarum duce, ejusque in Syriam irruptione loquitur Evagrius noster in lib. vi.

VARIORUM.

Chosroes anno 544 et Edessam diuturna obsidione ciuit.

dum Christus epistolam ad Agbarum scripserit. Deinde qualiter Chosroes in altera incursione Edessam obsidere aggressus sit, convicturum se falsi existimans ea quæ a fidelibus jactabantur, Edessam nunquam in potestatem hostium venturam esse. Quod tamen non legitur in ea epistola quam Christus Deus noster ad Agbarum misit, ut studiosi colligere possunt ex *Historia Eusebii Pamphili**, qui epistolam illam iisdem plane verbis operi suo inseruit. Ab universis tamen fidelibus ita prædicatur et creditur, ipsoque eventu comprobatum est, fide scilicet vaticinium ad effectum perducende. Nam cum eam **406** urbem expugnare aggressus esset Chosroes, ac septennumero in eam irrumpere conatus esset, ingentem præterea aggerem exstruxisset, qui ipsa urbis mœnia altitudine superabat; innumeras denique alias machinas adhibuisset, tamen re infecta abcessit. Sed rem totam uti gesta est, narrabo. Mandaverat Chosroes militibus suis, ut maximam copiam lignorum ex qualicunque arbore ad obsidionem congerent. Quæ cum dicto citius collecta esset, eam undique in orbem erexit, et in medium congesta humo, recta urbem versus promovit. Ita paulatim materiam simul et aggerem superstruens, et ad urbem propius accedens, in tantam altitudinem opus erexit, et urbis mœnia usque adeo superavit, ut tela ex superiore loco conjiceret in defensores urbis qui in muris stabant. Obsessi igitur, cum vidissent aggerem montis instar procedentem ad urbem appropinquare, remque eo adductam esse ut hostes pedibus in urbem ingressuri crederentur; primo mane, ex adverso aggeris quem Romani aggestam vocant, cuniculos agere instituerunt, atque inde ignem immittere, quo lignis incensis agger in terram rueret. Et opus quidem ipsum absolutum est. Sed cum rogam accendissent, res eis non successit ex voto, propterea quod ignis viam non habebat, qua posset admissa aere congeriem ligno-

* Euseb. *Hist.* lib. 1, cap. 13.

καὶ ὡς ὁ Χριστὸς πρὸς Ἀγβαρον ἀπέστειλε (58) εἶτα καὶ ὡς ἐς ἑτέραν ἔφοδον πολιορκίαν τῶν Ἐδεσσηνῶν ὁ Χοσρόης κατέστη, παραλείπει οὐδέποτε τὰ παρὰ τοῖς πιστοῖς θρυλούμενα, ὡς οὐκ ἂν ποτε ἡ Ἐδεσσα ὑπὸ τοῖς ἐχθροῖς γενήσεται· ὅπερ τοῖς γραφεῖσι μὲν πρὸς Ἀγβαρον παρὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, οὐκ ἔγκαιται, ὡς ἔστιν τοὺς φιλοπόνους ἐλεῖν (59) ἐκ τῶν ἱστορηθέντων Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου, αὐτὴν πρὸς λέξιν τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνόντι. Οὕτω δὲ παρὰ τοῖς πιστοῖς ἄδεταί τε καὶ πιστεύεται, καὶ τὸ πέρας ἐδέξατο (60), τῆς πίστεως ἔργον πρόβησιν ἀγαγούσης. Μετὰ γὰρ τὸ προσβαλεῖν τῇ πόλει τὸν Χοσρόην, μυρίας τε ἐφόδους ἐργάσασθαι, χοῦν τε συναμῆσθαι πολὺν, ὡς καὶ τὰ τελεῖ τῆς πόλεως ὑπερπηθῆσαι, ἑτέρας τε μυρίας μηχανὰς ῥάψαι, ἀπρακτόν ἐπεποιήτο τὴν ἀποπόρευσιν· λέξω δὲ τὰ γενόμενα. Ἐπήγγειλεν ὁ Χοσρόης ταῖς ἀμφ' αὐτὸν δυνάμεισι, ξύλου ἀθροῖσαι μέγα τι χρῆμα πρὸς τὴν πολιορκίαν τῆς προσταγούσης ὕλης. Ἄπερ ἐπειδὴ συνελέγη ὀξύτερον τῆς ἐπιτάξεως, κυκλωτικῶς περιθεῖς, τὸν χοῦν ἐς μέσον ἐπέβαλεν, καὶ ἀντιμέτωπος τῇ πόλει ἦει. Οὕτω τε κατὰ σμικρὸν ἐποικοδομῶν τοῖς ξύλοις τε καὶ τῷ χώματι, καὶ τῇ πόλει προσιδῶν, τοσοῦτον ἐς ὕψος ἦρε, καὶ τὸ τελεῖχος ὑπερήλατο, ὡς ἐξ ὑπερθεσίων τὰ βέλη κατὰ τῶν προκινδυνευόντων ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐν τῷ τελεῖχι βίπτειν. Ἐπειδὴ τοίνυν οἱ τῇ πολιορκίᾳ συνεχόμενοι, τεθέατο τὸ χῶμα πλησίον ὡσπερ ὄρος βαδίζον ἐγγίξειν ὃ τῇ πόλει, ἐπιδόξους τε εἶναι τοὺς πολεμίους περὶ τῆς πόλεως ἐπιθήσεσθαι, ἅμα ἐρ μηχανῶνται, ἀντικρὺ τοῦ χώματος, ὅπερ ἀγέστα πρὸς Ῥωμαίων κέκληται (61), διώρυγα ὑπὸ γῆν καταργάσασθαι, ἐνθὺνδε πῦρ ἀνεῖναι, ὡς ἂν τῇ φλογὶ τὰ ξύλα φθειρόμενα τὸν χοῦν ἐς γῆν κατὰγοι, καὶ τὸ μὲν ἔργον ἐπετετέλεστο. Πυρὰν δὲ προσάψαντες, τοῦ σκοποῦ διημάρατον, οὐκ ἔχοντος τοῦ πυρὸς διέξοδον, ὅθεν ἀέρος ἐπιλαμθανόμενον δύναίτο τὴν ὕλην περιδράξασθαι. Ὡς δ' οὖν ἐς πᾶσαν ἀμηχανίαν ἦλθον, φέρουσι τὴν θεότευκτον εἰκόνα (62), ἣν ἀνθρώπων μὲν χεῖρας

VARIÆ LECTIONES.

* C. C. ἐγγύς. * C. C. Καταγάροι.

VALESI ANNOTATIONES.

(58) *Πρὸς Ἀγβαρον ἀπέστειλε.* Assentior Christophorono et Savilio, qui pro ἀπέστειλε emendantur ἐπέστειλε. Sed et quæ proxime sequuntur, corrupta sunt, εἶτα καὶ ἐς ἑτέραν ἔφοδον, etc. In manuscripto codice Florentino scribitur, εἶτα καὶ ὡς ἐς ἑτέραν ἔφοδον, etc. Sed locus adhuc mendo non caret. Scribo itaque: Εἶτα καὶ ὡς καθ' ἑτέραν ἔφοδον ἐς πολιορκίαν τῶν Ἐδεσσηνῶν κατέστη ὁ Χοσρόης.

(59) *Ὡς ἔστιν τοὺς φιλοπόνους ἐλεῖν.* Mallet scribere, τοῖς φιλοπόνους.

(60) *Καὶ τὸ πέρας ἐδέξατο.* Totus hic locus corruptus est, ut legentibus apparet. Savilius quidem ad marginem sui codicis adnotavit, forte scribendum esse ἐδέξατο· quam emendationem confirmat Nicephorus in cap. 16 lib. xvii, ubi hunc Evagrii locum ita describit: Ἐδεῖξε δὲ καὶ τὸ ἔργον τὴν τῆς πίστεως πρόβησιν, ὡς μάλιστ' ἀληθῆς εἶη καὶ σύμφωνος. Id est, ut vertit Langus: *Res ipsa quoque prædictio-*

nis ejus fidem, quod vera maxime sit et sibi ipse consentiens confirmavit. Totum igitur hunc Evagrii locum ita scribendum existimo: Καὶ τὸ πέρας ἔδειξε τὸ ἀληθές, τῆς πίστεως ἐς ἔργον τὴν πρόβησιν ἀγαγούσης: Id est: *Et eventus ipse veritatem declaravit, fide scilicet vaticinium ad effectum perducende.*

(61) *Ὅπερ ἀγέστα πρὸς Ῥωμαίων κέκληται.* Procopius in libro II *Persicorum*, ex quo hæc desumpsit Evagrius, ita scribit, pag. 83: Ἐπίπροθεν αἰετῶν τὴν ἀγέσταν ἐργαζομένων ἐτίθεντο. (Ὁὕτω γὰρ τὸ ποιούμενον τῇ Λατίων φωνῇ ἐκάλουν Ῥωμαῖοι. Quanam autem ratione a Romanis construerentur hujusmodi aggesta, optime docet Apollodorus in *Mechanicis*. Quem librum a me nuper in Latinum sermonem conversum, una cum aliis ejusdem argumenti scriptoribus, brevi, Deo dante, in lucem edemus.

(62) *Τὴν θεότευκτον εἰκόνα.* Hic Evagrii locus

οὐκ εἰργάσαντο· Ἀγδάρῳ δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς, ἐπεὶ αὐτὸν ἰδεῖν ἐπόθει, πέπομφε. Ταύτην τοίνυν τὴν παναγίαν εἰκόνα κατὰ τὴν εἰργασμένην σφίσι εσαγαγοντες διώρυγα, ὑδατὶ τε ἐπικλύσαντες, ἀπ' αὐτοῦ κατὰ τῆς πυρᾶς καὶ τῶν ξύλων ἀφείσαν. Καὶ παραυτίκα τῆς θείας δυνάμεως τῇ πίστει τῶν δεδρακότων ἐπιφοιτησάσης, ὅπερ ἦν ἐκεῖνοις πρῶην ἀδύνατον, ἐξηγύετο, παραυτίκα γὰρ ἐσεδέξαντο τὴν φλόγα τὰ ξύλα, καὶ λόγου ἕπτου ἀπανθρακωθέντα τοῖς ὑπερτέροις μετεδίδοσαν, ἅπαντα τοῦ πυρὸς ἀμφινευομένου. Ὡς δὲ τὸν καπνὸν ἀναθρῶσκοντα θέσαντο οἱ τῇ πολιτορχίᾳ πιεζόμενοι, σοφίζονται τάδε· λαγυνίδας μικρὰς ἀγαγόντες, ἐμφορήσαντες τε θεοῦ ἅμα καὶ στυππείου καὶ τῶν ἄλλων εὐκαταφιλέτων ὕλῶν, κατὰ τῆς καλουμένης ἀγέστας ἀπεσφενδόνιζον, αἵπερ καπνὸν ἀνείσαι, τοῦ πυρὸς τῇ ῥύμῃ τῆς βολῆς ἀναφθέντος, τὴν ἐκ τοῦ χύματος ἀναδιδόμενον καπνὸν λαυθάνειν παρεσκευάζον· ὡς πάντας ὑποποπάζειν τοὺς οὐκ εἰδότας, ἐκ τῶν λαγυνίδων μᾶλλον καὶ οὐχ ἐτέρωθεν τὸν καπνὸν καθεστάναι. Τρίτη δ' οὖν ἀπ' ἐκείνης ἡμέρας, ὠφθησαν αἱ γλωσσίδες τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμενα· καὶ τότε συνῆκαν οἱ ἐν τῷ χύματι τῶν Περσῶν μαχόμενοι, ὅποι κακῶν καθεστήκασιν. Ὁ δὲ Χοσρόης ὡσπερ τῇ θεῇ δυνάμει ἀντιφερόμενος, τοὺς τῶν ὑδάτων ἄλκους, οἱ πρὸ τῆς πόλεως ἔτυχον ὄντες, κατὰ τῆς πυρᾶς ἀφεί, σβεννύειν ταύτην ἐπειράτο. Ἡ δὲ μᾶλλον ὡς ἔλαιον ἢ θεῖον, ἣ τι τῶν ἐξάπτειν εἰωθῶτων, τὸ ὑδρὸς δεξαμένη, ἐπὶ μίξιν ἤρθη μέγχις ἂν τὸ πᾶν κατήγαγεν χύμα, καὶ τέλεον τὴν ἀγέστην ἀπετέφρωσε. Τότε δ' οὖν ὁ Χοσρόης ἀπάσαις ταῖς ἐλπίσιν ἀπειρηκῶς, καὶ διὰ τῶν ἔργων ἔγνωκῶς, ὡς πολλὴν ὠφελειν αἰσχύνην, ὑποτοπήσας τοῦ πρὸς ἡμῶν πρεσβευομένου Θεοῦ περιέσεσθαι, ἐπὶ τὰ σφέτερα τὴν ἀποπόρευσιν ἐποιεῖτο ἀκλειῶς.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΗ'.

Περὶ τοῦ γεγονότος ἐν Σεργίῳ πόλει θαύματος.

Λελέξεται δὲ καὶ ὁ κατὰ τὴν Σεργίου πολιτῶν (x) ἄλλοτε ὑπὸ Χοσρόου γέγονεν, ἐπεὶ καὶ ἀξιόλογόν ἐστι, καὶ πρόπον ὄντως μνήμη ἐς αἰὲν διασωζομένη. Ἐπίστη καὶ ταύτῃ ὁ Χοσρόης, ἐκπολιορκεῖν αὐτὴν ἐπειγόμενος. Ὡς δ' οὖν τῶν τειχῶν ἀπεπειράτο, τὰ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως πρὸς ἐκατέρων ἐλαλεῖτο· καὶ συμβαίνουσιν ὡς τε τὰ ἱερὰ κειμήλια λύτρα τῇ πόλει γενέσθαι, ἐν οἷς καθεστήκει καὶ σταυρὸς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ (63) καὶ Θεοδώρας πεμφθείς. Ὡς δ'

VALESII ANNOTATIONES.

citatur in septima synodo œcumenica, pag. 613 et a Barlaam in lib. *Contra Latinos*. De hac porro imagine non manufacta, quam Christus ad Agbarum misisse dicitur, Vide Gretserum in libro *De imaginibus non manufactis*. Cœterum notandum est, nec ab Eusebio in lib. 1 *Historiæ ecclesiasticæ*.

(x) *Τῆς Σεργίου πολιτῶν*. Legendum conjunctim Σεργιουπολιτῶν. Vide similem phrasin lib. v, cap. 47, initio. (W. LOWRY) Est autem Sergiopolis urbs Syriæ, in Euphratesia provincia, ad Euphra-

rum apprehendere. Itaque ad inopiam consilii jam redacti, afferunt divinitus fabricatam imaginem, quam non hominum manus effinxerant, sed Christus Deus ad Agbarum miserat, qui ipsum videre magnopere cupiebat. Hanc cum in fossam quam effoderant importassent, aqua asperserunt: et ex eadem aqua in rogum ac ligna guttas aliquot injecerunt. Statimque divina potentia fidei illorum opitulante, quod prius fieri nullo modo poterat, ad exitum perductum est. Nam continuo ligna flammam concepere, et dicto citius in carbones redacta, eam ad superiora ligna transmisere, igne universa undique depascente. Obsessi vero, postquam fumum in sublime erumpentem viderunt, istud commenti sunt. Parvas quasdam lagenas sulphure ac stupa, aliaque materia ad ignem concipiendum aptissima repletas, in aggerem hostium miserunt. Quæ cum fumum emittere cœpissent, igne scilicet ipsa jactionis vi accenso, id perficiebant, ut fumum ex aggere erumpere ignoraretur. Omnes enim qui ejus rei ignari erant, non aliunde quam ex lagenis illis fumum prodire suspicabantur. Tertio demum post die, flammæ ignis ex terra prodeuntes apparuere. Tunc vero Persæ qui ex aggere pugnabant, 407 senserunt quo in discrimine positi essent. At Chosroes, quasi divinæ potentiæ sese opponens, aquæ ductus omnes qui extra civitatem erant, in rogum derivans, eum restinguere conatus est. Sed rogos aquam vice olei, aut sulphuris, aut alterius materiæ quæ flammam alere solet, admittens, magis magisque incendebatur, quoadusque aggerem universum pessumdedit, et in favillas ac cineres redegit. Tunc igitur Chosroes animum penitus despondens, et experimento ipso intelligens magnum se dedecus retulisse, qui sperasset se Deo quem nos colimus superiorem futurum, cum ignominia in regionem suam reversus est.

CAP. XXVIII.

De miraculo quod factum est Sergiopolii.

Referam nunc id quod ab eodem Chosroe alibi gestum est circa urbem Sergiopolim. Est enim eximium, dignumque prorsus quod sempiternæ hominum memoriæ commendetur. Quippe Chosroes ad hanc quoque urbem accessit, expugnare eam cupiens. Cum igitur incusso ariete muros quatere jam cœpisset, oppidani cum eo colloquium iniierunt, servandæ urbis causa. Tandemque inter eos convenit, ut sacra Ecclesiæ vasa pro redemptione

nec a Procopio in obsidione urbis Edessensæ, ullam fieri mentionem imaginis a Christo ad Agbarum regem transmissæ. Solam enim epistolam a Christo ad eum missam esse scribunt per Thaddæum apostolum.

(63) *Σταυρὸς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ*. De hac cruce

VARIORUM.

tem fluvium; sic a sancto Sergio cive Romano ibi cum sancto Baccho martyrium passo dicta, Suræ proxima. (BAUDRAND.) Erat hæc tertia Chosrois in Romanos expeditio, anno 542.

urbis darentur; in quibus erat crux, quam Justinianus ac Theodora eo miserant. His ad Chosroem perlatis, sciscitator Chosroes ex sacerdote et ex Persis qui una cum illo ad eam rem missi fuerant, nihilne amplius superesset. Tum quidam ex iis qui mentiri consueverant, respondit, alios præterea thesauros esse, ab oppidanis, qui pauci admodum erant, occultatos. Porro ex sacris thesauris qui comportabantur, aureum quidem vel argenteum vas nullum relictum fuerat, sed alterius præstantioris materiæ, ac Deo prorsus dicatæ: sanctissimæ scilicet reliquiæ invicti martyris Sergii, in oblonga quadam arca argento cooperta reconditæ. His inductus Chosroes, cum universum exercitum urbi admovisset, repente per omnem ambitum murorum innumerabilis visa est militum multitudo cum clypeis urbem defendentium. Quo conspecto, hi qui a Chosroe missi fuerant, reversi sunt, et numerum et armaturæ genus non sine admiratione referentes. Chosroes vero, postquam iterum sciscitatus paucos admodum in urbe remansisse didicit, eosque aut senes aut parvulos, robustis videlicet omnibus e medio sublatis: hujus miraculi auctorem esse martyrem intellexit. Atque ob id metu percussus, admiratusque Christianorum fidem in **408** regnum suum reversus est. Aiunt etiam illum sub exitum vitæ, sacro regenerationis lavacro initiatum fuisse.

CAP. XXIX.

De pestilenti morbo.

Sed et pestem illam commemorabo quæ iisdem temporibus ingruit, et quæ duobus jam et quinquaginta annis, quod nunquam antea accidisse legitur, grassata est, et universum prope terrarum orbem depasta. Etenim biennio post captam a Persis Antiochiam, pestilens morbus grassari cœpit, aliquatenus quidem similis illi quem describit Thucydides^d, aliquatenus autem dispar. Et initium

^d Thucyd. l. II, § 48.

aurea quam Chosroes ex Sergiopolitanorum Ecclesia pro redemptionis pretio obtulerat, loquitur Theophylactus Simocatta, in lib. v *Historiæ*, cap. 13, ubi etiam Chosroes, hujus de quo Evagrius loquitur, nepos, diserte testatur crucem illam in honorem Sergii martyris a Justiniano imperatore missam fuisse Sergiopolim, et in Ecclesia sancti Sergii collocatam.

(64) *Ὅν καὶ φασὶν ἐν ταῖς τελευταίαις.* In optimo codice Florentino hæc ad marginem ascripta sunt: *Ὅτι φησὶ περὶ Χοσρόου, ὅπερ ἄλλος τις τῶν ἱστορικῶν οὐκ εἶπεν.* Id est *Nota Evagrii de Chosroe dicere id, quod nemo alius historiæ Scriptor commemoravit: eum scilicet sub exitum vitæ sacramentum baptismi suscepisse.*

(65) *Μὴ πρότερον ἱστορηθέν.* Addendus videtur articulus postpositivus, hoc modo: *ὃ μὴ πρότερον ἱστορηθέν*, etc. Idque confirmat Nicephorus, qui hunc Evagrii locum ita descripsit: *Ὅπερ οὐ ποτ' ἔλθεν εἰς ἀκοήν, δεύτερον καὶ πεντηκοστὸν ἔτος νεμούσης τὴν γῆν.* Nulla certe pestis tandiu grassata esse memoratur. Cœpisse autem traditur hæc lues anno post consulatum Basilii, qui fuit annus Christi 543 [Sic edit. Paris. Scribe tamen 544, eo enim anno consulatum gessit Basilius, ut patet ex sequentibus], ut testantur Victor Tunonensis in *Chronico*, et continuator Marcellini comitis. Victor quidem Iunon. de hac peste ita

οὖν ἀπεκομίσθη ταῦτα, τοῦ ἱερέως ὁ Χοσρόης καὶ τῶν σὺν αὐτῷ πεμφθέντων Περσῶν ἀνεπυθάνετο μὴ τὴν ἕτερον εἶη. Τῶν δὲ τις οὐκ εἰωθότων ἀληθίζεσθαι, φησὶ πρὸς τὸν Χοσρόην καὶ ἕτερα εἶναι κειμήλια ἄπερ πρὸς τῶν πολιτῶν ἀπεκρῦθη εὐαρίθμων ὄντων. Ὑπελέλειπτο δὲ χρυσοῦ μὲν ἢ ἀργύρου κειμήλιον τῶν ἐπιφερομένων οὐδὲν, ἐτέρας δὲ προῦργιαί τερας ὕλης, καὶ θεῶν καθάπαξ ἀνεχούσας, τὰ παντάγῃ λαίψανα Σεργίου τοῦ ἀθλοφόρου μάρτυρος, ἐν τινι τῶν ἐπιμήκων σορῶν κείμενα ἐξ ἀργύρου ἡμφιεσμένη. Ἐπειδὴ δὲ τούτοις πεισθεὶς ὁ Χοσρόης, τῇ πόλει τὸν ὄλον ἐπαφῆκε στρατὸν, ἐξαπίνης ἀνὰ τὸν περιβόλον ἀστῆς ἀνεφάνη μυρία, ὑπερμαχοῦσα τῆς πόλεως· ὅπερ οἱ πεμφθέντες πρὸς Χοσρόου θεασάμενοι ἐκινήκων, τό τε πλῆθος θαυμαζόντες, τὴν τε ἐξόπλιον διηγοῦμενοι. Ὡς δὲ καὶ πάλιν πυθόμενος ἔμαθεν ὁ Χοσρόης ὀλίγους τῇ πόλει κομιδῇ ἐναπομένειν, ἐξώρους τε καὶ ἀώρους, τῆς σφριγώσας ἡλικίας ἐκποδῶν γενομένης, ἔγνω τοῦ μάρτυρος εἶναι τὸ θαῦμα καὶ δεισας, καὶ τὴν Χριστιανῶν πίστιν ἀγάμενος, ἀπῆρε πρὸς τὰ οἰκεία. Ὅν καὶ φασὶν ἐν ταῖς τελευταίαις (64), τῆς θείας ἀξιωθῆναι παλιγγενεσίας.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ.

Περὶ τοῦ λοιμοῦ πάθους.

Ἀφηγγασμαι δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς ἐπισκηψάσης νόσου τοῦτο δεύτερον καὶ πεντηκοστὸν ἔτος, μὴ πρότερον ἱστορηθέν (65), κρατησάσης, καὶ πάσαν γῆν ἐπινεμηθείσης. Τῆς γὰρ Ἀντιόχου πρὸς Περσῶν ἀλούσης, ἔτεσιν ὕστερον δύο πάθος ἐπεδήμησε λοιμῶδες, ἐν τισὶ μὲν συμφερόμενον τῷ ὑπὸ Θεουκίδου γραφέντι. ἐν τισὶ δὲ, πολλῷ διαλλάττον. Καὶ ἤρχθη μὲν ἐξ Αἰθιοπίας, ὡς νῦν ἐλέγετο. Τὴν δὲ πᾶ-

VALESH ANNOTATIONES.

scribit: Horum exordia malorum generalis orbis terrarum mortalitas sequitur, et inguinum persecutione major pars populorum necatur. Continuator autem Marcellini sic habet: *Indictione 6, anno secundo post consulatum Basilii, mortalitas magna Italiam devastat, Oriente jam et Illyrico peræque atritis.* Et Victor quidem consentire videtur cum Marcellino, eam pestem anno secundo post consulatum Basilii cœpisse scribens, quemadmodum tradit Marcellinus. Dissentit tamen revera unius anni spatium. Annus enim secundus post consulatum Basilii apud Victorem Tunonensem, idem est ac annus primus post consulatum Basilii, Christi videlicet 542. Quippe Victor Tunonensis annum post consulatum cujuslibet consulis proxime insequentem, perpetuo secundum appellat, non primum; sicut pluribus exemplis probari potest. Porro Evagrius noster Victoris Tunonensis sententiam sequi videtur. Ait enim Evagrius, locum illam cœpisse biennio post captam a Persis Antiochiam. Antiochia vero expugnata est a Persis, Justino juniore consule, anno Natalis Domini 540, ut scribunt Marcellinus et Marius in *Chronico*. Baronius tamen pestem cœpisse contendit anno Christi 541, aut insequenti, juxta computum Ant. Pagii ad ann. 544, p. 6.]

σαν ἀμοιβαδὸν περιέδραμεν οἰκουμένην, οὐδένας ἀνθρώπων οἶμαι ἀπειράτους τοῦ νοσήματος καταλελοιπός. Καὶ ἔναι μὲν πόλεις ἐπὶ τοσοῦτον κατεσχέθησαν, ἄχρι καὶ τοῦ παντάπασι κενὰς οἰκητόρων γενέσθαι. Ἔστι δὲ οὐ ἐπιλαβόμενον τὸ πάθος, κοφύτερον μετῆλθεν. Οὕτε δὲ κατὰ περίοδόν τινα τεταγμένην ἐνέσκηπτεν, οὔτε αὖ ἐπισκῆψαν, ὁμοίως ἀπεχώρει. Ἀλλὰ τινὰς μὲν τόπους χειμῶνος ἀρχομένου κατεῖχεν, ἑτέρους δὲ ἤρος διατελοῦντος, ἄλλους θερίζοντος (66), ἐνιαχῆ δὲ καὶ μετωπώρου προϊόντος. Καὶ ἔστιν ἔνθα μέρους πόλεως ἀψάμενον, τῶν γε ἄλλων ἀπήλλακτο μερῶν· καὶ πολλάκις ἦν ἰδεῖν ἐν οὐ νοσοῦση πόλει, ἐνίας οἰκίας ἐς ὑπερβολὴν φειρομένης. Ἔστι δὲ οὐ μίᾳς ἢ δύο φθαραιῶν οἰκῶν, τὸ λοιπὸν τῆς πόλεως ἀπαθὲς μεμενῆκει. Ὡς δὲ γε ἐς τὸ ἀκριβὲς ἐπισκέψαντες κατεῖψαμεν, αἱ ἀπαθεῖς μένασαι οἰκίας κατὰ τὴν ἐφεξῆς ἐνιαυτὸν μόναι ἐπεπόνθεσαν. Τὸ δὲ πάντων παραδοξότερον, τοῦτο ἦν, ὅτι εἰ γε συνέβαινε τῶν ἐληγμένων πόλεων οἰκητορας ἐτέρωθι διάγειν ἔνθα τὸ πάθος οὐκ ἐπέσκηψε, κάκεινοι μόνοι τοῖς παθήμασιν ἠλίσκοντο, οἱ ἐκ τῶν κρατηθειῶν πόλεων ἐν ταῖς ἀπαθείς πόλεσι διαιωμένοι. Καὶ ταῦτα μὲν πολλάκις ἐν ταῖς περιόδοις τῶν κύκλων τῶν καλουμένων ἐπινημήσεων, ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς ἐτέροις ἐγίνοντο τόποις. Μάλιστα δὲ πανολεθρία σχεδὸν τοῖς ἀνθρώποις ἐπέπιπτεν, ἐν ἧ δευτέρῳ ἔτει (67) (y) τῆς πεντακαιδεκαετηρίδος τοῦ κύκλου. Ὡς καὶ ἐμὲ τὴν ταῦτα συγγράψαντα (συνεῖδον γὰρ καὶ τὰ κατ' ἐμὲ παρυφάναι τῇ ἱστορίᾳ, τὰ πρόσφορα τοῖς πρόσφοροις ἀρμόζων) κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν τοῦ τοιοῦτου πάθους ληφθῆναι τοῖς καλουμένοις βουδῶσιν, ἐς χαμαιδιδασκάλου (68) ἔτι φοιτῶντα· ἀποβαλεῖν δὲ ἐν τοῖς διαφόροις ἐπισκῆψαι τοιοῦτοις πάθεσι, πολλοὺς τε τῶν ἐξ ἐμοῦ προελθόντων, καὶ γαμετῆν καὶ τῆς λοιπῆς συγγενείας, οἰκέτας τε καὶ χωρίτας (69) παμπόλλους· ὡσπερ τῶν κύκλων τῶν ἐπινημήσεων τὰς ἐς ἐμὲ συμφορὰς μεριζομένων. Ὅτε δ' οὖν ταῦτα ἔγραψον, ὄδοον καὶ πενηκοστὸν τῆς ἡλικίας (70) ἄγων ἔτος, οὐ πρόσω

A quidem sumpsit ex Æthiopia, ut tunc ferebatur : omnem vero terrarum orbem per quasdam vices peragravit, nullos, ut opinor, mortales intactos relinquens. Ac nonnullæ quidem urbes ea calamitate adeo vexatæ sunt, ut incolis penitus vacuæ remanerent. In quibusdam autem locis, quæ occupaverat, levius perstrinxit. Neque vero certa quadam anni tempestate incumbibat hæc lues : nec postquam incubisset, simili modo recedebat. Sed nonnulla quidem loca initio hiemis occupavit : alia verno tempore : quædam æstate, alia procedentæ autumno. Et in aliis quidem urbibus, cum aliquas partes attigisset, a reliquis abstinuit. Ac sæpenu-mero cernere licebat, in urbe quæ non ægrotaret, quasdam familias funditus interire. Alicubi vero, una aut altera familia consumpta, reliqua civitas intacta remansit. Cæterum ut re attentius considerata observavimus, familiæ illæ quæ intactæ remanserant, sequente anno solæ hanc calamitatem expertæ sunt. Istud vero præ reliquis omnibus singulari admiratione dignum fuit, quod si qui forte cives earum urbium quas pestis illa corripuerat, alibi degerent in locis in quæ lues illa minime incubuerat, soli hoc morbo corripiebantur illi, qui ex urbibus pestilentia infectis oriundi, in intactis civitatibus morabantur. Et hæc quidem sæpe tum in urbibus, tum aliis in locis eveniebant, labentibus circulis quos vulgo indictiones appellant. 409 Præcipue tamen anno secundo uniuscujusque indictionis, exitialis perniciæ generi humano incumbebat. Adeo ut me quoque qui ista scribo (visum enim est ea quoque quæ ad me spectant, huic historiæ intexere, congrua locis congruis inserendo), me, inquam, dum grammaticorum scholas adhuc frequentarem sub pestis illius exordium, lues inguinaria corripuerit : et in morbis illis qui diverso tempore incubuerunt, tum multos ex liberis meis, tum uxorem et cognatos complures amiserim, ser- vos item et rusticos quamplurimos : indictionum

VALESI ANNOTATIONES.

(66) Ἄλλους θερίζοντος. Scribendum puto ἄλλους θέρους ὄντος, quemadmodum legitur apud Nicephorum in cap. 18 lib. xvii.

(67) Ἐν ἧ δευτέρῳ ἔτει. Assentior viris doctis, qui emendarunt ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει, quemadmodum legitur apud Nicephorum. Ita certe Savilius in margine sui codicis emendavit, et hanc notam adjicit, anno Christi 539. Putavit scilicet Savilius, Evagrium his verbis significare pestem illam præcipue grassatam esse indictione secunda. Verum Evagrius id non dicit, neque enim pestis illa adhuc grassari cœperat anno Christi 539. Id ergo tantum dicit Evagrius, anno secundo cujusque indictionis pestem illam gravius solito incubuisse.

(68) Ἐς χαμαιδιδασκάλου. In optimis codicibus Florent. et Tell. scriptum inveni ἐς χαμαιδιδασκάλου ἔτι φοιτῶντα : quod est elegantius. Et sic loquitur Evagrius supra in cap. 26 hujus libri, ubi se scholam grammaticorum frequentasse scribit eo tempore, quo Antiochia a Chosroe expugnata est, id est anno Christi 540.

(69) Οἰκέτας τε καὶ χωρίτας. Id est, servos et colonos ; χωρίται enim sunt rustici, seu coloni, qui etiam χωρικοὶ dicuntur, ut notavi ad cap. 40 lib. vi Historiæ ecclesiasticæ Eusebii. Sic certe Theophanes in Chronico, pag. 139, de Dioscori junioris electione loquens : Ἀνεχώρησαν, inquit, τὰ πλήθη τῶν χωρικῶν. Ubi Anastasius Bibliothecarius recte vertit, multitudinem rusticorum.

(70) Ὀδοον καὶ πενηκοστὸν τῆς ἡλικίας. Ex hoc loco natalis Evagrii facile deprehendi potest. Nam cum in hujus capitis exordio dixerit, tunc cum ista scriberet, pestis illius annum fuisse secundum et quinquagesimum : nunc vero asserit se, dum hæc scriberet, annum ætatis egisse octavum et quinquagesimum, necessario conficitur illum in lucem editum fuisse sex annis ante pestis hujus exordium. Porro pestis illa exorta est anno post consulatum Basilii, seu duobus annis post excidium urbis Antiochiæ, ut supra dixit Evagrius. Natus est igitur Evagrius anno Christi 536, aut 537.

VARIORUM.

(y) Ἐν ἧ δευτέρῳ ἔτει. Lege ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει. (W. LOWTH.)

circulis calamitates meas inier se quodammodo participantibus. Quo igitur tempore ista scrihebam, annum agens ætatis octavum et quinquagesimum, ante hos duos annos, cum Antiochiam hic morbus quater jam invasisset : quatuor si quidem indictionum circuli ab exordio hujus mali præterierant : præter superius a me commemoratos, filiam quoque amiseram, et nepotem ex ea prognatum. Porro lues illa ex diversis morbis confata erat. Nam in nonnullis, a capite exorsa, oculos sanguinolentos et vultum tumidam efficiebat. Deinde in guttur descendens, quemcunque corripuisset, e medio tollebat. Aliis profluvium ventris contingebat. Quibusdam abscessus in inguine exorti, et graves inde febres accessere, et intra biduum fere aut triduum moriebantur, mente ac corpore perinde firmi, ac si nihil mali passi essent. Alii mente capti animam exhalabant. Carbunculi quoque ex corpore erumpentes, multis vitam ademere. Sed et nonnulli, cum semel atque iterum hoc morbo correpti evasisse, postea eadem ægritudine tentati occubuerunt. Modus vero contrahendi morbi multiplex fuit, et rationem omnem superans. Alii enim eo solum quod simul versati essent, aut in iisdem ædibus manerent, interierunt. Nonnulli cum attigissent tantum, aut in domum ingressi essent. Quidam **410** in medio foro eam labem contrahébant. Nonnulli cum ex urbibus ea labe infectis aufugissent, ipsi quidem intacti remanserunt, alii vero qui sani erant, morbum intulere. Quidam licet cum multis eo morbo laborantibus mansissent, nec ægros solum, verum etiam mortuos tetigissent, nullum tamen morbum contraxere. Alii cum propter liberorum ac necessariorum suorum internecionem modis omnibus studerent ut ipsi quoque exstingerentur, atque idcirco cum ægris assidue versarentur : tamen, morbo voluntati eorum quodammodo reluctantem, nullatenus correpti sunt. Cæterum lues ista

α τούτων δύο χρόνων (71) (α), ἡ δὲ τετράκις ἐπισκῆψαντος τοῦ πάθους ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου, ἐπεὶ τέταρτος ἀπ' ἀρχῆς διήλθε κύκλος (72), ἀπέβαλον θυγατέρα, τῶν προτέρων ἀνδρῶν, καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς προελθόντα. Τὸ δὲ πάθος ἐκ διαφόρων νοσημάτων συνέκτετο. Ἐνίοις μὲν γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆ; ἀρχόμενον, καὶ ὀφθαλμοὺς αἱματώδεις, καὶ οἰθαίνον πρόσωπον ἀπεργαζόμενον, ἐς τὸν λαιμὸν κατήει, καὶ τὸν ἀλιζόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπέπεμπεν. Ἄλλοις βύσις γαστρὸς ἐγένετο. Τισὶ δὲ βουδῶνες ἐπανίσταντο, πυρετοὶ τε ἐνθεν ἐξαισίοι· καὶ διήμεροι, ἢ τριταῖοι ἐνησκον, ἴσα τοῖς μηδὲν πεπονθόσι φρουνοῦντές τε καὶ τὸ σῶμα συγκεῖμενοι. Ἐτεροὶ παράφοροι γινόμενοι, τὸν βίον ἀπετίθεσαν· καὶ ἀνδρακες δὲ ἐξάλλομενοι, τοὺς ἀνθρώπους ἠφάνιζον. Ἔστι δὲ οὐ καὶ ἀπαξ καὶ δις τινες κρατηθέντες καὶ διαφυγόντες, αὐθις κρατηθέντες ἀπώλλυντο. Καὶ τὰ ἐς τὰς μεταλήψεις δὲ διάφορα, καὶ λόγον ὑπερβαίνοντα. Οἱ μὲν γὰρ τῷ συνεῖναι μόνον καὶ συνδιατῆσθαι ἐφθειρόντο· οἱ δὲ καὶ προσσφάμενοι μόνον· οἱ δὲ, καὶ εἰσω τοῦ οἰκῆματος γενόμενοι· ἄλλοι δὲ κατὰ ἀγοράν. Ἐνιοὶ δὲ ἐκ νοσοῦσιν πόλεων πεφευγότες, ἀπαθεῖς μεμνήκασιν, τοῖς οὐ νοσοῦσι τῆς νόσου μεταδόντες. Οἱ δὲ τὸ παράπαν οὐχ ἠλώσαν· πολλοὶς δὲ ¹⁰ συνδιατῆθέντες νοσοῦσι, καὶ πολλῶν οὐ νοσοῦντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τετελευτηκότων προσσφάμενοι· οἱ δὲ, καὶ σπουδῆν ὅπως ἀπώλλυντο διὰ τὴν παιδῶν ἢ οἰκῶν πανολεθρίαν ποιοῦμενοι, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ἐναντιοθεθέντες τοῖς νοσοῦσιν, ὁμῶς ὡς περ' ἀνταγωνίζομένου τοῦ πάθους πρὸς τὴν βουλήν, οὐκ ἐκρατήσαν. ^C Ἐνεμήθη τοίνυν, ὡς μοι λέλεκται, μέχρι τοῦ δεῦρα, δύο καὶ πενήκοντα χρόνους τοῦτο τὸ πάθος, ἅπαντα τὰ πρώην νικήσαν. Φιλόστρατος γὰρ θαυμάζει (73) ὅτι γε πεντεκαίδεκα ὁ κατ' αὐτὸν ἐκράτησε λοιμός. Καὶ τὰ ἐξῆς δὲ ἀθῆλα, ἐκεῖσε ἰόντα, οὐ θὲς εὐδοκῆσει, ὁ καὶ τὰς αἰτίας ἐξεπιστάμενος, καὶ ποῖ φέρονται. Ἐγὼ δὲ ὅθεν ἐξέβη ἐπάνειμι, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Ἰουστινιανοῦ φράσω.

VARIAE LECTIONES.

¹⁰ C. C. πολλοῖς τε.

VALESII ANNOTATIONES.

(71) Οὐ πρόσω τούτων δύο χρόνων. Id est, Duobus his postremis annis nondum elapsis. Quod non monerem, nisi utrumque interpretem in hujus loci versione lapsum esse animadvertissem. Nam Musculus quidem ita vertit: *Cum autem ista scriberem, et annum ætatis quinquagesimum octavum agerem, et duo ista temporis spatia nondum elapsa essent, etc.* Christophorus vero ita interpretatur: *Cum autem ista scriberem, quinquagesimo octavo anno scilicet ætatis, non biennio ante, etc.* Melius dixisset, *Intra hoc postremum biennium.*

(72) Τέταρτος ἀπ' ἀρχῆς διήλθε κύκλος. Hæc sic intelligenda sunt, non quasi quatuor solidæ indictiones transactæ fuerint a pestis illius exordio, ad eum annum quo ista scribebat Evagrius. Quatuor enim indictiones solidæ annos efficiunt sexaginta. Atqui supra dixit Evagrius, tunc cum

ista scriberet, annum fuisse pestilentiae illius secundum et quinquagesimum. Non igitur de indictionibus solidis accipienda sunt hæc verba. Nam pestilentia grassari cœpit in Oriente, indictione quinta, anno post consulatum Basilii, qui fuit annus Christi 540. [Hic iterum in numeris peccavit edit. Paris.; quippe exarandum erat 542, ut patet ibid.] A quo si quinquaginta et duos annos ordine numeraveris, fiet annus Christi 591.

(73) Φιλόστρατος δὲ θαυμάζει. In codicibus Florentino et Telleriano scribitur: Φιλόστρατος γὰρ θαυμάζει, quod tamen non probo. Quisnam autem sit hic Philostratus de quo loquitur Evagrius, et ubinam istud scripserit, incertum est. Philostratus Atheniensis historicus memoratur a Georgio Syncello in *Chronico*, anno primo imperii Aureliani.

VARIORUM.

(α) Οὐ πρόσω δύο χρόνων. Recte Valesius *an-* nos vertit; uti vox sumitur infra in hoc capite; et lib. v, cap. 12, 13; vi, cap. 23; ita vox Chal-

daica γγυ annos significat. Dan. iv, 16; vii, 25. (W. Lowth.)

ios et quinquaginta annos, ut jam dixi, ad hoc usque tempus grassata est, cunctas quæ prius tæ sunt lues supergressa. Nam Philostratus quidem miratur, quod sua ætate pestis quindecim grassata sit. Quænam autem posthæc eventura sint, incertum est, cum eo ferantur quo visum Deo, qui et causas rerum et eventus cognovit. Ego vero illic unde digressus sum revertar, et as res gestas Justiniani commemorabo.

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

τῆς φιλορηματίας, καὶ ἀπληστίας Ἰουστινιανοῦ.

Ἰουστινιανὸς ἦν μὲν χρημάτων ἀπληστος, καὶ λλοτριῶν οὕτως ἐκτόπως ἐραστής, ὡς καὶ ὑπᾶπαν χρυσοῦ πιπράσκειν τοῖς τε τὰς ἀρχὰς πεύουσι, τοῖς τε τοὺς φόρους ἐκλέγουσι, καὶ τοῖς ἀπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας βράπτειν ἐπιβουλὰς τοῖς ποῖς ἐθέλουσι. Πολλοὺς δὲ καὶ ἀναριθμούς τῶν οὐκ ἀλλὰ κεκτημένων, προφάσεις ἀπροφασίστους ὤσας, τὰς οὐσίας ἀπάσας ἐξημῶσαν. Ἦν δὲ οὐκ ἐταριζομένη ἐποφθαλμιῶσάν τῃ, ὁμίλειαν ἢ μίξιν ἀνέπλασεν, εὐθύς ἅπαντα φροῦδα τὰ ἡμῶν καθίστατο, καὶ τὸν Ἰουστινιανὸν προσσαμένη τοῦ ἀτόπου κέρδους, ἔλον τὸν πλοῦτον ἡκοφαντηθέντος, οἷοι μετεσκευάσατο. Καὶ ἰς δὲ χρημάτων ὑπῆρχεν ὥστε καὶ πολλοὺς ;, καὶ ἕκασταχοῦ ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς (74) ἦσαι, ἄλλους τε εὐαγεῖς οἴκους ἐς ἐπιμέλειαν ν τε καὶ γυναίαν ἀώρων τε καὶ ἐξώρων, καὶ πὸ νοσημάτων ποικίλων ἐνοχλουμένων συντάξε μεγάλαις ἀποκληρῶσαι, ὅθεν δέοι ταῦτα γίνεσθαι πρᾶξαι τε καὶ ἄλλα μυρία εὐσεβῆ καὶ Θεῶν ὄντα, εἴπερ ἐξ οἰκείων διῶφεν οἱ τούτων ἐργάται καθαράς τὰς σφῶν πράξεις καρποφοροῖς.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ΄.

τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Ἰστορεῖ δὲ καὶ κατὰ τὴν Κωνσταντινου, πολλῶν ἐς κάλλος ἐξησχημένους τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις. Ἐδομήσατο δὲ μέγα τι καὶ ἀπαράν χρημα, οὐκ ἱστορηθὲν πώποτε, τὸν μέγιστον ἐκκλησίας νηὸν (α), εὐπρεπῆ τε καὶ ἔξοχον, καὶ δύναμιν ἐκβαίνοντα. Καὶ πειράσομαι δὲ ὡς ἂν εἴπω, χωρογραφῆσαι τὸ τέμενος. Θόλος ἐστὶν ὁ νακτόρων νηὸς, τέτταρσι μετεωριζομένη ψαλῆς τοσοῦτον ὕψος ἐπαιρομένη, ὡς ἐνερθε μὲν πενίζουσι δυσέφικτον εἶναι τοῦ ἡμισφαιρίου ποπεράτωσιν ὕπερθε δὲ τοὺς γινομένους μη-

VALESI ANNOTATIONES.

1 Καὶ ἕκασταχοῦ ναοὺς μεγαλοπρεπεῖς. *cus Savilius particulam καὶ in suo codice vidit. Eam tamen hic retinendam esse censeo,*

VARIORUM.

Τῆς ἐκκλησίας νηὸν. *Interpres legisse videtur Ἁγίας Σοφίας ναόν. Hujus ecclesie ædificatio ad ann. 532 referenda est. Nimirum in sedi- ab Hyeptio, Pompeio et Probo adversus Ju- num isto anno concitata (de qua vid. supra 5) Ecclesia Major incendio absumpta est. n Itaque et longe ampliore ædificavit Ju- nus, et sancte Sophie dedicavit, anno 537, 3 Decembri, cum sex fere anni intercessissent*

A

CAP. XXX.

De inexplebili avaritia Justiniani.

Fuit quidem Justinianus inexplebilis avaritiæ, et alieni usque adeo appetens, ut universas provincias imperii Romani accepta pecunia venderet magistratibus, et tributorum exactoribus, et iis qui absque ulla causa insidias hominibus struere solent. Multos præterea, ac pene innumerabiles qui opibus affuebant, concinnatis calumniis omni patrimonio spoliavit. Quod si quæ mulier corpore quæstum faciens, consuetudinem aut stupram alicui falso objecisset, bonis ejus inhians, statim leges omnes ac jura violabantur, et modo Justinianum turpis lucri participem ascivisset, universas opes ejus qui calumnia appetitus fuerat, in domum suam transferebat. Idem tamen in expendenda pecunia admodum largus fuit : adeo ut multas sacras ædes et magnificas passim ecclesias ædificaret. Multas præterea religinas domos ad curandos viros ac mulieres, tam senes, quam parvulos, et eos qui variis morbis conflictabantur, exstruxit : nec mediocres reditus ad eam rem deputavit. Innumera quoque alia gessit admodum pia, Deoque accepta, dummodo ii qui hæc agunt, ex propriis facultatibus ea opera perficiant, et actus suos puros, tanquam sacrificium, offerant Deo.

411 CAP. XXXI.

De magna ecclesia Sanctæ Sophiæ, et Sanctorum Apostolorum.

C

Idem Constantinopoli, cum alias sacras ædes miræ pulchritudinis in honorem Dei ac sanctorum construxit : tum magnum illud et incomparabile opus, cujusmodi nullum unquam fuisse memoratur : maximam scilicet ecclesiam Sanctæ Sophiæ, decoram ac præcellentem, et quæ vim dicendi omnem longe superat. Ejus tamen singulas partes, quoad possuim, describere conabor. Ædes sanctuarium, lectudo est quatuor fornicibus in sublime erecta : in tantam altitudinem sublata, ut ex inferiore quidem loco aspicientes, hemisphærii fastigium difficile pos-

transpositis tantum vocabulis hoc modo : Ὅστε καὶ πολλοὺς ἄγλους καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἕκασταχοῦ ναοὺς ἀναστήσαι.

D inter prioris ecclesie conflagrationem, et novæ dedicationem. Vid. Ant. Pagi ad ann. 532, n. 7, et ad ann. 537, n. 5. (W. Lowth.) Hujus ecclesie nominis rationem reddit Paulus Diaconus lib. xviii, initio, his verbis : « Exstruxit idem princeps intra Constantinopolim urbem ipsi Domino, qui est Sapientia Dei Patris, templum, quod Græco vocabulo Ἁγίαν Σοφίαν, id est, Sanctam Sapientiam nominavit.

sint cernere. In superiori autem loco constituti, quantumvis audaces sint, nunquam despiciere contentur, et usque ad solum oculos demittere. Fornices autem vacui a solo usque ad culmen tecti eriguntur. In dextro autem ac sinistro latere ex adverso fornicum positæ sunt columnæ, ex lapide Thessalico fabricatæ: et solaría sustinent, quæ aliis item similibus columnis suffulta, iis qui mysteria spectare voluerint, ex sublimi conspiciendi copiam faciunt. Ex hoc etiam loco Augusta diebus festis sacrorum mysteriorum solemnitati interesse solet. Quæ vero ad ortum et occasum solis sunt sitæ, ita relictæ sunt, ut nihil sit quod tantæ magnitudinis admirationem impediatur. Supradictorum autem solariorum porticus, inferius columnis ac parvis arcubus tantum opus absolvunt. Porro ut manifestius fiat hujus fabricæ miraculum, mensuram quoque hic inferre constitui longitudinis et latitudinis atque altitudinis; arcuum item tum vacua intervalla, tum **412** sublimitatem. Mensura igitur sic se habet: Longitudo quidem a porta quæ est e regione sacræ conchæ, quo in loco incruentum offertur sacrificium, ad ipsam usque concham, est pedum centum et nonaginta: latitudo vero a septentrione ad meridiem, pedum centum et quindecim. Altitudo a

A δαμή πειρᾶσθαι, εἰ καὶ μάλα τολμητῆς τις εἴη, ὑπερ-
 χύπτειν καὶ ἐς τὸν πυθμῆνα τὰς ὀφείας παραπέμπειν.
 Αἱ δὲ ψαλίδες κεναὶ (75) ἐξ ἐδάφους μέχρι τῆς κα-
 λύπτρας τῆς ὀροφῆς ἐπαίρονται. Ἐν δεξιῷ δὲ καὶ
 κατὰ τὸ εὐώνυμον κίονες αὐτοῖς παρατετάχεται (76)
 ἐκ Θεσσαλοῦ λίθου πεποιημένοι. Ὑπερφᾶ τε μετα-
 ρίζουσιν (77) ἐτέροις παραπλησίους κίοσι, προκύ-
 πτειν τοῖς βουλομένοις διδόντες ἐς τὰ τελούμενα·
 ὄθεν καὶ ἡ βασιλὶς παρούσα ταῖς ἐορταῖς τῆ ἱερουργί-
 ας τῶν μυστηρίων ἐφίσταται. Οἱ δὲ πρὸς ἀνίσχοντα
 καὶ δοῦμενον ἤλιον οὕτως ἀφείθησαν (78), οὐδενὸς
 ἐμποδῶν τῷ θαύματι τοῦ τηλικούτου μεγέθους γενο-
 μένου. Στοᾶ δὲ τῶν λελεγμένων ὑπερφῶν ἐνεργε-
 κίοσι καὶ ψάλιδι μικραῖς, τοσούτον ἔργον ἀποπερα-
 τοῦται· ὡς ἂν δὲ καὶ τὸ θαῦμα τῆς οἰκοδομίας τρα-
 νώτερον ἦ, καὶ τοὺς πόδας συνεῖδον ἐνθεῖναι, τοῦ τε
 εἴρους, τοῦ τε ὕψους, καὶ τῶν ψαλίδων, τό τε διάκει-
 νον, τό τε ὕψος, ἔχοντας ὤδα. Ἔστι μὲν οὖν τὸ μῆ-
 κος (b) ἐκ τῆς καταντικῆς θύρας τῆς ἱερᾶς κόγχης·
 ἐνθα τὰ τῆς ἀναιμάκτου καλλιερῆται θυσίας, μέ-
 χρις αὐτῆς, ποδῶν ρι'. Τὸ δὲ γε εὔρος κατὰ βορρᾶν
 καὶ νότον, ποδῶν ριε'. Τὸ δὲ βάθος ἀπὸ τοῦ κέντρου
 τοῦ ἡμισφαίριου μέχρις ἐδάφους ποδῶν ρπ'. Καὶ
 τῶν ψαλίδων, τὸ μὲν ἐκάστης εὔρος ποδῶν (c). Τὸ
 δὲ γε μῆκος ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δύσιν πόδες σζ'. Τὸ

VALESII ANNOTATIONES.

(75) Αἱ δὲ ψαλίδες κεναὶ. Quæret hic fortasse aliquis, quid sibi velit vox κεναί. Ait enim Evagrius, arcus seu fornices vacuos a solo usque ad culmen surgere. Igitur hoc loco intelligere debemus apertos, nullis columnis suffultos. Procopius lib. 1 *De ædificiis*, id de duobus duntaxat arcubus testatur: Τῶν δὲ ἀψίδων αἱ μὲν δύο κατὰ κενού τοῦ αἴρου· ἐπανέστῆκασιν πρὸς ἀνίσχοντά τε καὶ δύοντά που τὸν ἥλιον.

(76) Αὐτοῖς παρατετάχεται. Hunc locum pessime verterunt interpretes. Musculus quidem ita vertit: *In dextro latere ad sinistram ordinatæ sunt in illis columnæ*, etc. Christophorsonus vero interpretatur hoc modo: *In dextro latere sunt homini ingredienti ad lævam columnæ ordine locatæ*, etc. Fraudis scilicet illis fuit unius conjunctionis omissio, quam nos ex ms. codice Florentino supplevimus hoc modo: Ἐν δεξιῷ δὲ καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον, etc., etc. Superest nunc ut exponamus quid sibi velint verba illa quæ proxime sequuntur, παρατετάχεται αὐτοῖς κίονες. Ipse igitur sui interpretis erit Evagrius, qui in lib. 1, cap. 14, Ecclesiam Symeoni Stylitæ sacram describens, eam ex quatuor porticibus constare dicit, additque: Παρατετάχεται δὲ ταῖς στοαῖς κίονες, etc. Id est *Juxta porticus, columnæ ordine positæ sunt*. Quare hoc loco pro αὐτοῖς libentius legerem αὐταῖς, subau-

diendo scilicet ψαλίδι.

(77) Ὑπερφᾶ τε μεταρρίζουσι. Hæc cœnacula mulieribus destinata erant, ut seorsum in his consistentes, missarum solemnita spectare possent, ut scribit Paulus Silentiarius in descriptione Sanctæ Sophiæ, qui et cœnacula illa, sive solaría, senis columnis ex marmore Thessalico suffulta fuisse dicit; cum tamen subtus binæ duntaxat essent, quæ solaría sustinebant, pag. 110. θηλυτέρων ὑπερφᾶ vocat Paulus, perinde ac Evagrius nosier hoc loco, et Procopius in lib. 1, ubi hoc Sanctæ Sophiæ templum describit: quanquam Procopius porticus potius appellat.

(78) Οὕτως ἀφείθησαν. His verbis designat Evagrius discrimen quod erat inter columnas ecclesiæ Sanctæ Sophiæ. Ait enim columnas quidem quæ erant ad dextrum et ad sinistram latus ecclesiæ, id est ad septentrionem et ad meridiem, habuisse solaría, sive tabulata ipsi imposita, e quibus fidelis sacra mysteria quæ in altari celebrabantur, prospicere poterant. Columnæ vero quæ ad ortum et ad occasum solis erant sitæ, nullum solarium sustinebant; sed relictæ erant nudæ. Hæc ideo-fusius exponenda existimavi, quod interpretes nihil hic vidisse animadverti, ac præcipue Christophorsonum.

VARIORUM.

(b) Ἔστι μὲν οὖν τὸ μῆκος. Verendum est ne Evagrii codices in ædis longitudine et latitudine recensenda mendosus sint, cum utraque longe aliam fuisse constet ex Gyllio diligenti admodum scriptore, cui longe potior fides habenda. *Longitudinem*, inquit ille, *ab oriente ad occasum ipse metiri ausus non sum, sed meliendam curavi per hominem Turcum, qui mihi retulit longitudinem templi esse ducentorum et quadraginta pedum. Idem latitudinem a meridie ad septentrionem, ex Turci relatione ducentorum et tredecim pedum esse scribit. Belmontius vero a testitudine ædis ad pavi-*

mentum, altitudinem esse ait 144 brachiorum, id est 288 pedum fuerit. Evagrius altitudinem tantum a centro hemisphærii refert, quæ parum ab aliorum calculis abhorret. (Ducangius in *CPM Christiana*, lib. III, ubi habetur accurata hujus templi descriptio.)

(c) Εὔρος ποδῶν. Nullus ex Græcis codicibus numerum aliquem hic exhibet. Curterius autem, Grynæus, Christophorsonus, et Mericus Hammerus in suis versionibus numerum *sexaginta sex* expresserunt, quem unde hauscrunt, mihi incertum est. (Matt. SHORTING.)

δὲ πλάτος τοῦ ἑμφύτου (79) αὐτῶν ποδῶν αἷ'. Εἰσὶ δὲ καὶ πρὸς δυόμενον ἥλιον ἐκπραπεῖς ἕτεραι σταλ δὺο, καὶ πάντοθεν ὑπαίθριοι αὐλαὶ ἐς κάλλος ἐξ-
 ρακτῆμεναι. Εἰργαστο δὲ αὐτῶ καὶ ὁ τῶν θεσπεσίων
 Ἄποστολίων ναὸς, οὐκ ἐθέλων ἑτέρῳ τὰ πρωτεῖα
 εἰδόναι· ἐν ᾧ οἱ τε βασιλεῖς, οἱ τε ἱερωμένοι (80),
 τῆς νενομισμένης ταφῆς τυγχάνουσι. Περὶ μὲν οὖν
 τούτων καὶ τῶν τοιοῦτων ἀμωσγέπως εἰπεῖν τοι-
 αῦτα.

quod nulli alteri templo facile concedat : in quo imperatores ac sacerdotes sepeliri mos est. Ac de his quidem rebus hæc omnino dicta sint.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Περὶ τῆς ἐν τῷ κυανῷ χρώματι τοῦ βασιλέως
 μαρίας μᾶλλον ἢ φιλλας.

Ἦπῃ δὲ καὶ ἕτερον (81) τῷ Ἰουστινιανῷ, πᾶσαν
 Θηριώδη γνώμην ἐκβαῖνον, εἶτε δὲ φύσεως ἀμαρτία, εἶτε
 δειλίας τε καὶ φόβου ¹¹, οὐκ ἔχω λέγειν, ἐκ τῆς
 δημόδους στάσεως τοῦ Νίκα (d) τὴν ἀρχὴν ἔλκον.
 Ἐδόκει γὰρ θατέρῳ τῶν μερῶν (e), τῶν Κυανέων,
 φημί ¹², ἀτεχνῶς προσεκλιέσθαι ἐς τοσοῦτον, ὥστε
 καὶ μαιφονίας αὐτοῦ ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ καὶ ἐν μέσῃ
 τῇ πόλει ἐργάζεσθαι τῶν ἀπειναντίας καὶ μὴ μόνον
 ποιητὰς μὴ δεδιέναι, ἀλλὰ καὶ γερῶν ἀξιοῦσθαι, ὡς
 πολλοὺς ἀνδροφόνους ἐντεῦθεν γενέσθαι. Ἐξῆν δὲ
 αὐτοῖς, καὶ τοῖς οἴκοις ἐπιέναι, καὶ τὰ ἐναποκειμένα
 κειμήλια ληΐζεσθαι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις τὰς σῶν
 πιπράττειν σωτηρίας. Καὶ ἦν τις τῶν ἀρχόντων
 εἰργαῖν ἐπειράθη, περὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ἐκιν-
 δύνευσεν. Ὅθεν ἀμέλει εἶς τὴν Ἐφῶν ἐπιτρο-
 पेῶν ἀρχὴν, ἐπεὶ ἐνίους τῶν νεωτεριζόντων νεύ-
 ροις ἐσωφρόνισεν, ἀνὰ τὸ μεσαίτατον τῆς πόλεως,
 νεύροις ἤκισθη τε καὶ περιτηνέθη. Καλλίνικο· δὲ
 τῶν Κιλικίων ἡγούμενος δύο ἀνδροφόνω Κίλικε Παῦ-
 λον καὶ Φαυστίνον ἐπελθόντε οἱ, καὶ διαχρήσασθαι
 βουλομένω, ἐπεὶ ταῖς ἐκ νόμων ποιναῖς ὑπέθηκεν,
 ἀνεσκολοπίσθη, ποιήνῃ ὑπὲρ ὀρθῆς συνέσεως καὶ τῶν
 νόμων, ταύτην καταβαλὼν ¹³. Ἐντεῦθεν οἱ θατέρου

A centro hemisphærii usque ad solum, pedum centum
 et octoginta. Arcuum vero singulorum latitudo
 quidem est pedum... longitudo vero ab ortu solis
 ad occasum pedes continet ducentos et sexaginta.
 Latitudo vero illuminationis eorum habet pedes
 septuaginta quinque. Sunt præterea ad occasum
 solis porticus duæ admodum venustæ, et atria un-
 dique miræ pulchritudinis. Exstructum est ab eo-
 dem Justiniano templum Sanctorum Apostolorum,
 quod imperatores ac sacerdotes sepeliri mos est. Ac de

CAP. XXXII.

De Justiniani furore potius quam benevolentia erga
 factionem Venetianorum.

Fuit etiam aliud quidpiam in Justiniano, omnem
 belluarum immanitatem excedens. Quod utrum ex
 naturæ vitio, an ex ignavia ac formidine profectum
 sit, equidem nequeo dicere. Initium autem sum-
 psit ex populari seditione cui cognomen inditum fuit
 νίκα. Adeo enim impense favore visus est alteri
 factioni, Venetianorum scilicet, ut Venetiani ipsæ
 meridie, in media civitate, adversæ factionis ho-
 mines interficerent, ac non modo nullum suppli-
 cium metuerent, verum etiam præmia consequerentur.
 Atque hinc factum est ut multi existerent
 homicidæ. Porro licebat illis etiam in domos ir-
 rempere, et opes in illis reconditas depraedari, et
 miseris hominibus suam salutem pretio vendere.
 Quod si ex magistratibus **413** quispiam eos coer-
 cere tentasset, de suo ipsius capite periclitabatur.
 C Quidam certe qui comes erat Orientis, cum ali-
 quot seditiosos nervis cædi jussisset, ipse in media
 urbe nervis cæsus ac circumductus est. Callinicus
 præterea rector Ciliciæ, præterea quod duos homici-
 das Cilicas, Paulum ac Faustinum, qui in ipsum ir-
 ruerant et interficere ipsum conati fuerant, ex præ-
 scripto legum capitali supplicio affecisset, in crucem

* VARIÆ LECTIONES.

¹¹ καὶ φόβων ἔγγονον. ¹² τῷ κυανέῳ φημί. ¹³ καταβαλὼν.

VALESII ANNOTATIONES.

(79) Πλάτος τοῦ ἑμφύτου. Vide, si placet, de-
 scriptionem Ecclesiæ Sanctæ Sophiæ, quam nuper
 in lucem edidit Franciscus Combefsius, vir de
 litteris optime meritus, pag. 254. Describit has
 fenestras Paulus Silentiarius in *Ecphrasi* quam
 nuper edidit vir doctissimus Carolus de Praxino,
 et Procopius in lib. 1 *De ædificiis*.

(80) Οἱ τε ἱερωμένοι. Idem scribit Sozomenus
 in fine lib. II *Historiæ ecclesiasticæ*. Sed quod no-
 tandum est, neuter eorum, nec Evagrius, nec
 Sozomenus, episcopis Constantinopolitanis id pe-
 culiare fuisse dicunt, ut in Apostolorum æde,
 quemadmodum imperatores, sepelirentur, sed ge-
 neraliter loquuntur de episcopis. Sane Nicepho-
 rus in lib. VIII, cap. ult. discrete testatur, non so-
 los Constantinopolitanos, verum alios quoque
 episcopos, qui sanctitate vitæ præ cæteris emi-

nuissent, illic conditos fuisse. Sæpe enim evenie-
 bat, ut episcopi. vel ab imperatoribus evocati,
 vel ob necessitates ecclesiasticas ad urbem regiam
 profecti, ibi fato fungerentur. Sic temporibus
 Anastasii Alcissus et Gajanus apud Byzantium
 mortui, unoque sepulcro conditi memorantur in
 D *Chronico* Marcellini.

(81) Εἰπεῖν δὲ δεῖ καὶ ἕτερον. In editione Ro-
 berti Stephani deest verbum δεῖ, quod typogra-
 phi Genovenses ex Christophorsoni, aliorumve
 conjectura perperam suppleverunt. Ego vero ex
 codicibus Florentino et Telleriano hunc locum ita
 emendavi: Ἦπῃ δὲ καὶ ἕτερον, etc., quam emen-
 dationem confirmat Nicephorus. Pro his enim
 Evagrii verbis hæc substituit: Ἐν δὲ τῇ προσῆν
 αὐτῶ.

VARIORUM.

(d) Τοῦ Νίκα. Vide supra, cap. 15 hujus libri.
 (W. LOWTH.)

(e) Θατέρῳ τῶν μερῶν. Quaternas circensium

PATROL. GR. LXXXVI.

aurigarum olim fuisse factiones, scil. Prasinam,
 Venetam, Albatam et Rusatam, notissimum est.

actus est, has pœnas referens ob recte consulta, et ob leges servatas. Hinc factum est ut Prasiniani, relicta patria sua, cum a nullo mortalium susciperentur, sed velut piaculum quoddam undequaque abigerentur, victoribus insidias struerent, rapinasque ac cædes perpetrarent : et cuncta immaturis mortibus ac direptionibus, et hujusmodi sceleribus complerentur. Interdum tamen in contrariam sententiam versus, Venetianos occidit, legum vindictæ subjiciens eos, quibus antea more barbarico per singulas urbes grassandi potestatem dederat. Verum ad ista singillatim referenda, nec tempus, nec sermo ullus sufficeret. Hæc tamen quæ com-

Α μέρους τὰ οικεία πεφουγίτες, καὶ πρὸς οὐδένων ἀνθρώπων δεξιούμενοι, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀγι¹⁵ πάντοθεν ἐλαυνόμενοι, τοῖς δόλοιοῦσιν ἐφῆδρευον, λωποδυσίας τε καὶ μαιφονίας ἐργαζόμενοι, καὶ¹⁶ πάντα πλήρη θανάτων ἀώρων, λεηλασίας τε καὶ τῶν λοιπῶν ἀτοπημάτων εἶναι. Ἔστι δὲ οὐ πρὸς τὰ ἐναντία μεταχωρήσας καὶ αὐτοὺς διεχρήσατο, τοῖς νόμοις ἐκδοῦς, οὓς ἐφῆκεν ἀνὰ τὰ ἀσθη ἀνοσιουργεῖν βαρβάρους Ἰσα. Καὶ τὰ μὲν περὶ τούτων λεπτομερώς λέγειν, κρείττον καὶ λόγου καὶ χρόνου. Ἀπόρητ δὲ ταῦτα τεκμηριῶσαι καὶ τὰ ἐπιλοιπα.

CAP. XXXIII.

De Barsanuphio monacho.

Iisdem temporibus viri plane divini et admirabilium operum effectores, in variis orbis terrarum locis vixerunt. Sed quorum gloria ubique inclaruit, hi fere sunt. Barsanuphius, Ægyptius genere, qui in carne vitam carnis expertem transegit in quodam monasterio juxta oppidum Gazam, adeo ut plurima miracula perpetraverit, quæ recensere difficile est : credaturque ab omnibus etiamnum vivere, in cellula reclusus : quamvis quinquaginta et amplius anni jam excesserint, ex quo nec visus est a quoquam, nec terrenum quidquam degustavit. Quæ cum falsa esse crederet Eustochius Hierosolymorum antistes, et cellulam in qua vir Dei sese incluserat, perfodi jussisset, ignis inde exsilens universos propemodum qui aderam combussit.

414 CAP. XXXIV.

De Symone monacho, qui propter Christum stultitiam simulavit.

Fuit etiam in Emisenorum urbe Symeones : qui inanis gloriæ fastum omnem adeo exucrat, ut ab universis quibus erat ignotus, pro fatuo haberetur, licet omni genere sapientiæ et divina gratia abundaret. Porro hic Symeones seorsum ab aliis ut plurimum degebat, nullum omnino mortalium sinens cognoscere quandonam aut quo modo Deum precaretur, nec quo tempore doni aut jejunaret aut cibum caperet. Interdum etiam in viis publicis aut in foro agens, e statu mentis deturbatus videbatur, nec prudentiæ ac solertiæ quidquam præ se

B

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Περὶ Βαρσανουφίου τοῦ ἀσκητοῦ.

Γεγόνασι δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἄνδρες θεοφόροι καὶ μεγάλων σημείων ἐργάται, πολλαχοῦ μὲν γῆσῶν δὲ κλέος ἐκασταχοῦ διέλαμψε, Βαρσανούφιος Ἀγύπτιος γένος. Οὗτος ἐν σαρκί, τὸν ἄσαρκον διήθλευσε βίον, ἐν τινι φροντιστηρίῳ ἀγγχοῦ Ἀδάζης τοῦ πολιτισματος ὥστε πολλὰ μὲν καὶ μνήμης κρείττονα θαυματουργῆσαι· πιστεύεσθαι δὲ καὶ ζῆν αὐτὸν ἐν οἰκίσκῳ καθειργμένον, καίτοι γε ἀπὸ τούτων (f) πεντήκοντα, καὶ πρὸς γε χρόνιον οὐτε ὀφθέντα τῆς οὐτε τῶν ἐπὶ γῆς τινος μετεληφθέντα. Ὡς δυσπιστῶν Εὐστόχιος (82) ὁ τῶν Ἱεροσολύμων πρόεδρος, ἐπειδὴ διορῦττειν ἔγνω τὸν οἰκίσκον οὐ καθείρατο ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, πῦρ ἐκθορὸν μικροῦ τούτους αὐτῶσε πάντας ἐπέπρησε.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Περὶ Συμεῶν μοναχοῦ, τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ.

Γέγονε δὲ καὶ ἀνὰ τὴν Ἐμισαν, Συμεώνης· ἀνὴρ οὗτος τὸν τῆς κενοδοξίας ἀπῆλυσάμενος χιτῶνα, ὡς καὶ παράφορον παρὰ τοῖς οὐκ εἰδῶσι δόξει αὐτὸν εἶναι, καίτοιγε πάσης σοφίας καὶ θείας χάριτος ἐμπλησμένος. Οὗτος ὁ Συμεώνης τὰ πολλὰ μὲν αὐτὸς κατ' ἑαυτὸν διηγεῖτο, οὐδὲν τὸ παράπαν ἄδειν ἐνδιδοῦς εἰδέναι, πότε τε ἢ ὅπως τὸ θεῖον ἰλάσκετο, μηδὲ ὅτε τὰς ἀφέξεις καὶ μεθέξεις καθ' ἑαυτὸν τῶν τροφῶν ποιοῖτο ἄν. Ἔστιν δὲ οὐ καὶ κατὰ τῆς δευτέρου ἀγοράζων ἐκτετράφθαι τοῦ καθεστῶτος (83) εἶδοι, καὶ μηδὲν φρενῆρας ἢ ἀγγίονον ὄλων ἔχειν.

VARIE LECTIONES.

¹⁵ C. C. ἀγι. ¹⁶ Leg. ὥστε.

VALESH ANNOTATIONES.

(32) *Δυσπιστῶν Εὐστόχιος*. Pro verbo *δυσπιστῶν*, quod procul dubio corruptum est, Nicephorus habet *διαπιστῶν*. Pro Eustochio autem Hierosolymorum episcopo idem Nicephorus habet Sallustum. Sallustius quidem Hierosolymorum episcopus fuit principatu Anastasii Augusti. Eu-

stochius vero sub exordium imperii Justini Junioris eundem episcopatum gessit, ut testatur Theophanes in *Chronico*.

(83) *Ἐκτετράφθαι τοῦ καθεστῶτος*. Procul dubio scribendum est *καθεστηκός*, quemadmodum legitur apud Nicephorum in cap. 22 lib. xvii.

VARIORUM.

(f) *Ἀπὸ τούτων*. Scilicet ab anno 593, quo Evagrius *Historiam* suam absolvit. Unde Pagijs concludit Barsanuphium sese monasterio inclusisse circa annum 540. Et quoniam jam tunc senex, et Joanni seni coævus dictus est a Dorotheo archimandrita in institutione iv, vix potuit vivere

usque ad annum quo Evagrius *Historiam* suam absolvit : perperamque Nicephorus, lib. xvii, cap. 17, Sallustum pro Eustochio nominavit, cum Sallustius anno 486 episcopus Hierosolymorum dictus sit, annoque 494 obierit (Ant. Pagi ad ann. 548, n. 10).

καὶ πῦρ καὶ καπνὸς ἐκ τῶν προσηύχων τῶν ἰδουαίων ἡσθεῖεν ὅτι παίνωψ. Εἰ δέ τις ἐγκλίνας τὴν κεφαλὴν (84) αὐτῷ προσεκύνησε, μετὰ θυμοῦ καὶ τάχους τῶν τόπων ἐξίστατο, τὸ πρὸς πολλῶν φωραθῆναι τὴν οἰκίαν ἀρετῆν δεδιώς. Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν ἀγορὰν τῷ Συμεώνῃ. Ἦσαν δὲ τινες αὐτῷ συνήθεις αἷς καὶ παρενέβαλλον, οὐδὲν ὄλως ὑποκρινόμενος. Τῶν τοίνυν συνήθων αὐτῷ ἦν τινα θεράπεινα, ἣ πρὸς τινος ἐκπορνευθεῖσα καὶ κύουσα, ἐπειδὴ τὸν τοῦτο δεδρακότα πρὸς τῶν δεσποτῶν ἐξεπέειν ἠναγκάζετο, τὸν Συμεώνην ἔλεγε σκοπίως αὐτῇ συμπλακῆναι, ἀπ' αὐτοῦ τε κυφορεῖν, καὶ ὁμεισθαι ἢ μὴ ταῦτα οὕτως ἔχειν, εἰ δέοι δὲ καὶ διελέγχειν. Ὅπερ ἐπειδὴ ὁ Συμεώνης ἤκηκλει, συνετίθετο σάρκα φορεῖν εἰπών, τὸ εὐόλισθον χρῆμα. Ἐπεὶ δὲ παρὰ πᾶσι τοῦτο τεθρύλλητο, καὶ πολλὴν ὤφειλε τὴν αἰσχύνην ὁ Συμεώνης, ὡς ἰδοίκει, ὄπισθελλαν ἑαυτὸν καὶ τὸν αἰδοῦμενον ὑπεκρίνετο. Ὡς δ' οὖν ἡ κυρία τῆ κυοσῆ ἤκε, καθῆστο τε τὰ εἰωθότα, ἢ μὲν ὡδὶς σφοδρότερον καὶ πολλὴν καὶ ἀνύκοιστον τὴν ἀλγηδὸνα κατεργαζομένη, ἐς ἔσχατον κινδύου τὴν ἀνθρωπικὴν κατήγαγεν. Ὁ δὲ τόκος ὡδαμῆ προέκοπεν. Ἐπειδὴ οὖν τὸν Συμεώνην ἐξεπίτηδες ἀφειγμένον ἰκέτευον προσεῦξασθαι, ἀναφανδὸν εἶπε, μὴ πρότερον ἀποτεῖξιν τὸ γύναιον, πρὶν ἂν εἴποι τίς ὁ φύσας τὸ κυφορούμενον εἶη. Ὅπερ ἐπειδὴ πέπραγε, καὶ τὸν ὄντως ἀνεῖπε πατέρα, εὐθὺς τὸ βρέφος ἐξήλατο, ὑπὸ τῆς ἀληθείας μαιευθέν. Οὗτός ποτε ἐς τι διωμάτιον ἐταίρας ἐσεληλυθὼς ὤφθη, καὶ τὴν θύραν ἀποκλείσας, μόνος πρὸς μόνην ἐχρόνιζεν. Ὡς δ' οὖν ἀνακλίνας τὴν θύραν ἀπίων ἔρχετο, πανταχῇ θεώμενος μὴ τις αὐτὸν ὄρῃ, ἐπὶ μείζον τὰ τῆς ὑπονοίας ἤρθη· ὡς τοὺς ἐωρακότας ἀγαγεῖν τὴν ἀνθρωπικὴν, καὶ πυθάνεσθαι τί τε εἰσηταῖα τῷ Συμεώνῃ παρ' αὐτὴν εἶη, καὶ ἡ τοσαύτη τοῦ πατρὸς τριβή. Ἡ δὲ διώμνητο, τρίτην ἀπ' ἐκεῖνης ἡμέραν μηδενὸς ἀπογεύσασθαι ἀπορία τῶν ἀναγκαίων ἢ μόνον ὕδατος· τὸν δὲ, ὅψα τε κομίσει καὶ σιτία καὶ οἶνον τι ἄγγος, καὶ τὴν θύραν ἀποκλείσαντα τράπεζαν παραθεῖναι, δειπνήσαι τε ταύτην ἐγκαλευσάμενος, τῆς θοίνης ἐμπλησθῆναι, ἰκανῶς τῇ ἀφέξει τῆς τροφῆς πεισθεῖσαν, καὶ τὰ λείψανα τῶν ἀποκομισθέντων προέφερεν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦ κλόνου τοῦ τὴν παραλίαν Φοινίκην κατασεῖσαντος παρὰ πύδα· ὄντος, ἤνικα ἦ τε Βηρυτίων, Βιβλίων τε καὶ Τριπολιτῶν (85) μάλιστα πεπόνθασι, ρυτῆρα

A ferre. Nonnunquam in tabernam irrepens, obviis cibis utebatur, dum esuriret. Quod si quis inclinato capite eum salutasset, ipse iratus illico aufugiebat, metuens ne virtus ipsius a vulgo deprehenderetur. Et hoc quidem modo Symeones in foro se gerebat. Erant tamen quidam ejus familiares, quibuscum versari consueverat absque ulla simulatione. Ex his quidam ancillam habuisse dicitur, quæ cum a nescio quo stuprata, prægnans esset, et cogeretur a dominis ut auctorem hujus flagitii nominaret, Symeonem clanculo cum ipsa rem habuisse dixit, et ex illo se gravidam esse: juraturamque se rem ita sese habere, ac, si opus foret, etiam convicturam. Quod cum audiisset Symeones, assensus est, carnem se gestare dicens, rem admodum fragilem atque imbecillam. Cumque hujus rei fama ubique divulgata esset, gravique ignominia, ut quidem videbatur, aspersus esset Symeones, subducere a medio se cœpit, simulans se pudore suffundi. Postquam igitur dies pariendi advenisset, et mulier parturientium more sederet in lecto, parturitio quidem immensos atque intolerabiles dolores afferens, in extremum vitæ discrimen mulierem adduxerat. Partus vero minime promovebatur. Cum igitur Symeones consulo illuc venisset, rogatus ab iis qui aderant ut precationem faceret, affirmavit ille coram omnibus, mulierem non prius esse parituram, quam confessa esset, quisnam infantis quem in utero gestabat, pater fuisset. Quod cum illa fecisset, et verum infantis patrem nominasset, statim infans erupit, veritate ipsa quasi obstetricante. Idem aliquando visus est introire in cubiculum meretricis. Cumque januam occlusisset, solus cum sola moratus est. Ostio deinde reserato, cum se fuga proripuisset, circumspiciens undique num quis ipsum videret, eo magis auxit suspicionem. Adeo ut ii qui illum viderant, mulierem adduxerint, et ex illa sciscitanti sint, quid sibi vellet Symeonis ad illam ingressus, et tam diuturni temporis mora. At illa juravit, se triduo antequam ille venisset, ob rerum necessariorum penuriam nihil præter aquam gustasse: Symeonem vero obsonia et cibos et vas vini ad se attulisse, obseratisque foribus mensam apposuisse, jussisque ut cœnaret, et dapibus sese exsatiaret, quippe quæ satis afflictia esset inedia. Simul reliquias ciborum

VALESI ANNOTATIONES.

(84) Ἐγκλίνας τὴν κεφαλὴν. Solebant olim laici non solum coram episcopis ac presbyteris, sed etiam coram monachis, caput inclinare ad benedictionem accipiendam. Cujus rei illustre exemplum exstat apud Sozomenum in lib. viii, cap. 43.

(85) Ἡ τε Βηρυτίων, Βιβλίων τε καὶ Τριπολιτῶν. De hoc terræmotu loquitur auctor *Itinerarii Antonini martyris*, his verbis: *Inde venimus in partes Syriæ, ubi requiescit sanctus Leontius, quæ civitas tempore Justiniani imperatoris subversa est a terræ motu, cum aliis civitatibus. Venimus exinde Biblum, quæ et ipsa civitas cum omnibus quæ in ea erant, subversa est. Exinde venimus in civitatem splendidissimam Beryto, in qua nuper fuit*

studium litterarum, quæ et ipsa subversa fuit, dicente nobis episcopo civitatis, cui cognitæ fuerant personæ, exceptis peregrinis qui ibi perierant. Civitas porro illa, in qua requiescit sanctus Leontius, Tripolis est, ut supra annotavi. Illic terræ motus contigit [Contigit hic terræ motus anno Chr. 551, qui fuit 25 Justiniani imp., ut scribit Ant. Pagi ad ann. 551, n. 18] anno vicesimo quarto Justiniani, ut scribit Cedrenus in *Chronico*, et Theophanes pagina 192. Memorabile est quod de Botry Phœnicæ urbe ab iisdem scriptoribus traditur, in ea portum factum esse illo terræ motu, cum antea non exstitisset: translato scilicet promontorio quod Lithoprosopon dicebatur. Verum in Theophane scriptum est βότρως pro βότρως. Quo scripturæ vitium

qui allati fuerant proferebat. Idem præterea, cum A immineret terræ motus ille quo Phœnicie maritima concussa est, et quo Berytus, et Biblus ac Tripolis præ reliquis urbibus vexatæ sunt, flagello in altum sublato, ex columpis quæ erant in foro plerasque verberare cœpit, inclamans his verbis : State, saltandum vobis est. Et quoniam nihil temere aut inconsulto ab eo fiebat, hi qui aderant, studiose nolarunt columnas, quas ille prætergressus minime verberarat. Quæ quidem haud multo post corruerunt terræmotu subversæ. Sed et plurima alia ab

τῆ χειρὶ μετεωρίζων, ἔτυπτε τῶν κίωνων τοὺς πλείους ἀνὰ τὴν ἀγορὰν, Στῆτε, βοῶν, ὀρχήσασθαι ἔχετε. Ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν τάνδρὸς ἦν πάρεργον, οἱ τοῦτοις περιτυχόντες τὸν νοῦν ἐτίθεισαν, τίνας τῶν κίωνων μὴ τύπτων παρῖοι. Οἱ καὶ μετ' οὐ πολὺ πεπτώκασιν, ἔργον τοῦ σεισμοῦ γενόμενοι. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα πέπραχεν, ἃ καὶ πραγματείας ἰδιαζούσης δεῖται.

verberarat. Quæ quidem haud multo post corruerunt terræmotu subversæ. Sed et plurima alia ab eo gesta sunt, quæ peculiare opus desiderant.

CAP. XXXV.

ΚΕΦΑΛ. ΑΕ'.

De Thoma monacho, qui stultitiam pari modo simulavit.

Περὶ Θωμᾶ μοναχοῦ, καὶ αὐτοῦ ὁμοίως προσποιητοῦ σαλοῦ.

Fuit etiam ea tempestate Thomas quidam, qui B in Cœlesyria idem vivendi genus excolebat. Hic aliquando Antiochiam venit, annum stipendium accepturus ad monasterii sui alimoniam. Hoc autem stipendium ex redditibus Antiochensis Ecclesiæ præberi consueverat. Quodam igitur die Anastasius, qui erat œconomus ejusdem Ecclesiæ, supra dicto Thomæ, quoniam frequenter ei molestus fuerat, colaphum incussit. Quod factum cum indigne ferrent qui aderant, Thomas nec se accepturum amplius quidquam, nec illum daturum esse dixit. Utrumque porro ita evenit, Anastasio postera die e vivis sublato ; Thoma vero inter redeundum in hospitio infirmorum quod est in suburbano Daphnensi, ad immortalæ vitam translato. Cujus cadaver sepultum est in monumentis peregrinorum. Sed 416 quoniam uno et altero post illum ibidem sepulto, corpus Thomæ semper supra illos exstabat : Deo scilicet etiam post mortem illius maximum edente miraculum : reliqua enim cadavera submovebantur longius ac repellabantur : incolæ sanctum virum admirati, Ephræmio rem nuntiant. Tum vero sacrum ejus corpus publica festivitate ac solemni pompa Antiochiam deportatum est, et in cœmeterio honorifice deponitur, cum pestilentem morbum qui tum grassabatur translatione sua dispulisset. Hujus diem festum Antiocheni ad nostra usque tempora quotannis magnifice celebrant. Verum ad propositum historiæ ordinem revertamur.

Ἦν δὲ τῆνικαδὲ καὶ Θωμᾶς τόνδε διαθλεύων τὸν βίον, ἀνὰ τὴν Κοίλην Συρίαν, ὅς πρὸς τὴν Ἀντιόχου γέγονε τὴν ἐπέτειον χορηγίαν κομιούμενος τῆς κατ' αὐτὸν μονῆς. Ἐτέτακτο δὲ ἐκ τῆς αὐτότε Ἐκκλησίας (86). Τοῦτον ὁ Ἀναστάσιος, οἰκονομῶν τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ συχνῶς αὐτὸν ἠνώχλει, τῆ χειρὶ κατὰ κόρῃς ραπίζει· καὶ θυτανασχετούντων τῶν σφίσι παρόντων, ἔφη, οὕτε αὐτὸν ἐτι λήψεσθαι, οὕτε τὸν Ἀναστάσιον διώσειν· καὶ ἄμφω γενέσθαι· Ἀναστασίου μὲν μεθ' ἡμέραν μίαν τὸν βίον καταστρέψαντος· Θωμᾶ δὲ ἐν τῷ τῶν νοσοῦντων καταγωγῆ (87) ἀνὰ τὸ πρόαστειον Δάφνην ἐν τῇ ἀποπορεύσει πρὸς τὸν ἀγήρω μεταστάντος βίον· οὗ τὸν νεκρὸν ἔθεντο ἐν τοῖς τῶν ἐπηλύδων τάφοις. Ἐπειδὴ δὲ ἐνδὸς καὶ δευτέρου τεθέντων, ὑπερθεῖν αὐτοῖν τὸ αὐτοῦ σῶμα γέγονε, μέγιστον θαῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ θάνατον αὐτὸν ἀναδεικνύντος· ἀπέπεμπόν τε γὰρ μακρὰν ἀποκρούμενοι, θαυμάσαντες τὸν ἅγιον, Ἐφραίμῳ (88) διαγγέλλουσι· καὶ μετὰ δημοτελοῦς ἀγρωχίας, καὶ πομπῆς, μετακομίζεται ὁ πανάγιος αὐτοῦ νεκρὸς ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου, ἐν τε τῷ κοιμητηρίῳ τιμᾶται, τὴν τῆνικαῦτα φοιτήσασαν λοιμῶδη νόσον τῇ μεταθέσει παύσας. Οὗ καὶ τὴν ἐτήσιον ἑορτὴν μέχρις ἡμῶν παῖδες Ἀντιοχείων μεγαλοπρεπῶς ἄγουσιν. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκαίμενον τοῦ λόγου τὴν ῥύμην μεταγάγωμεν.

usque tempora quotannis magnifice celebrant.

VALESHI ANNOTATIONES.

inductus interpres, Bostram vertit gravi errore, D cum Bostra sit Mediterranea civitas Arabiæ. Hujus urbis nomen restituendum videtur in *Itinerario* Antonini martyris, eo loco quem superius adduxi. Nam pro civitate Triari scribendum est Botry.

(86) Ἐτέτακτο δὲ ἐκ τῆς αὐτότε Ἐκκλησίας. Quis non miretur tres viros doctos in hujus loci interpretatione lapsos fuisse? Joannes quidem Langus ita vertit : *Illius enim Ecclesiæ censebatur*. Atque ita fere Musculus. Christophorsonus vero omnium pessime interpretatus est hoc modo : *Ab ea siquidem Ecclesia presbyter fuerat ordinatus*. Putarunt scilicet subaudiendum hic esse, ἐτέτακτο ὁ Θωμᾶς, cum tamen subaudiendum sit ἡ ἐπέτειος χορηγία, id est, *annuum stipendium, sive elemosyna, quæ ex redditibus Antiochenæ Eccl. sic, quotannis erogari consueverat monasterio abbatis Thomæ*.

(87) Ἐν τῷ τῶν νοσοῦντων καταγωγῆ. Joannes Moschus in *Limonario* cap. 88, ait Thomam mortuum esse in ecclesia Sanctæ Euphemie quæ erat in suburbano Daphnensi. Itaque juxta nosocomium in quo peregrini hospitabantur, ecclesia erat Beatæ Euphemie : quemadmodum hodie videmus xenodochiis et nosocomiis adjunctas esse ecclesias. Porro Joannes Moschus ait hunc Thomam apocrisarium fuisse monasterii sui, id est procuratorem. Apocrisarii enim dicebantur ii qui negotia gerebant monasteriorum et ecclesiarum, ut docet Justinianus in *Novella* 6.

(88) Ἐφραίμῳ. Moschus in capite citato, non Ephræmum, sed Dominum vocat episcopum Antiochenum, qui successit Ephræmio. Hunc Dominum vocat Nicephorus patriarcha Constantinopolitæ.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ΄.

A

CAP. XXXVI.

*Περὶ Μηγαῦ τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ γεγονότος
τηνικαῦτα καύματος εἰς τὸ τοῦ Ἑβραίου παι-
δίου.*

*De Mena patriarcha, et de miraculo quod factum
est in puero cujusdam Hebraei.*

Ἀνθίμου, ὡς μοι λέλεκται, τοῦ θρόνου τῆς βασιλ-
δοῦ ἐκβεβλημένου, Ἐπιφάνιος τὴν ἐπισκοπὴν διαδέ-
χεται (89) (g). Μετὰ δὲ αὐτὸν Ἐπιφάνιον Μηγάς, ἐφ'
οὗ καὶ θαῦμα γέγονε λόγου πολλοῦ ἄξιον. Ἔθος πα-
λαιῶν (90) βούλεται: ἀνὰ τὴν βρασιλεύουσαν, ὅτι ἂν
πολύ τι χρῆμα τῶν ἁγίων μερίδων τοῦ ἀχράντου
σώματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐναπομείνοι, παῖ-
δα; ἀφθόρους μεταπέμπτους γίνεσθαι παρὰ τῶν ἐς
χαμαῖδιδασκάλου φοιτῶντων, καὶ ταῦτα κατεσθίειν.
Ὅπερ ἐπειδὴ γέγονεν, ἠλίσθη μετὰ τῶν παιδῶν ἡ-
λονργοῦ παῖς, Ἑβραίου τὴν δόξαν· ὃς τοῖς γονεῦσι
τὴν αἰτίαν τῆς βραδυπέτης πυνθανομένοις, ἐνεῖπε
τὸ γεγονός, καὶ ὅπερ ἀποφαγῶν σὺν ἄλλοις παισὶν
εἴη. Ὁ δὲ φύσας, θυμωθεὶς καὶ μηνίσας, ἐν τῷ πνι-
γῆ τῶν ἀνθρώπων ἐνόησεν τὴν ὕαλον ἐμόρφου, τὸν
παῖδα ἢ μήτηρ ζητηῦσα, εὐρεῖν οὐκ ἴσχυε, πανταχῆ
τῆς πόλεως ἤει ποτνωμένη, καὶ λύγιον κωκύουσα·
καὶ τριτάτῃ παρὰ τὴν θύραν τοῦ ἐργαστηρίου τάν-
δρος ἐστῶσα, ὀνομαστὶ ἀνεκάλει τὸν παῖδα, τοῖς θρη-
νοῖς σπαρτατομένη. Ὁ δὲ, τῆς φωνῆς τῆς μητρὸς
συνεὶς, ἐκ τοῦ πνιγέως ἀνταπεκρίνετο. Ἡ δὲ, τὰς
θύρας διατεμουσα, εἶπω τε γενομένη, ὅρα τὸν παῖδα
τῶν ἀνθρώπων μέσον ἐστῶτα, τοῦ πυρὸς αὐτὸν μὴ
προσάψαντος. Ὅς ἀνερωτώμενος ὅπως ἀπαθῆς με-
μενήκει, γυναικὶ ἔρη, πορφυρᾶν ἀμπεχομένην ἐσθῆ-
τα συχνὰ φοιτῶσαν παρ' αὐτὸν, ἕδωρ ὀρέγειν, καὶ
τοῦτω τοῖς πλησιάζοντας τῶν ἀνθρώπων κατευγάζειν,
σιτίζειν τε αὐτὸν ὁσάκις πεινώη. Ὅπερ ἐπειδὴ ἐς
Ἰουστινιανὸν ἵγνέχθη, τὸν μὲν παῖδα καὶ τὴν μητέρα
τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας φωτισθέντας ἐκλή-
ρωσε (91). Τὸν δὲ φύσαντα, οὐκ ἀνασχόμενον Χρι-
στιανοῖς ἐναριθμηθῆναι, ἐν Συχαῖς (92) ὡς παιδε-
φρόνον ἀνεσκόλοπισε. Ταῦτα ἴσμεν μὲν ἤδη γέγονε.

¹ Cap. I hujus lib.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰ C. C. καὶ ταῦτα.

VALESII ANNOTATIONES.

(89) Ἐπιφάνιος διαδέχεται. Hunc Evagrii erro-
rem jam supra notavimus, quem Nicephorus etiam
correxerat. Verum Nicephorus ipse dum errorem
Evagrii corrigere, alium commisit. Menam quippe
ab Agathone papa ordinatum esse scribit, qui ab
Agapeto ordinatus est in locum Anthimi, ut inter
omnes constat.

(90) Ἔθος παλαιῶν. Hanc consuetudinem, ut
scilicet particulae sacrae Eucharistiae quae super-
fuerant, pueris absumendae distribuere Constanti-
nopolim, etiam sua aetate permansisse testatur
Nicephorus Callistus in cap. 25 lib. xvii, sequē,
dum puer esset et frequenter in Ecclesiis versa-
retur, partes eas accepisse scribit.

(91) Ἐκλήρωσε. Joannes Langus hunc locum

(g) Ἐπιφάνιος. Epiphanius factus est episcopus
Constantinopolitanus anno Chr. 520. In hujus demortui lo-
cum substitutus est Anthimus anno 535. Quo ob

Anthimo, ut supra a nobis dictum est¹, ex Con-
stantinopolitana sede ejecto, Epiphanius in ejus
locum successit. Post Epiphanium vero Menas
episcopatum illum sortitus est. Cujus temporibus
miraculum quoddam contigit in primis memorabile.
Vetus est consuetudo Constantinopoli, ut quoties
ex sacris partibus immaculati corporis Christi
Dei nostri, magnus numerus superfuerit, pueri
impuberes ex iis qui grammaticorum scholas fre-
quentant, evocentur, qui eas manducant. Id igitur
eo tempore cum accidisset, una cum aliis pueris
convocatus est filius vitarii cujusdam, qui secta
erat Judaeus. Hic puer parentibus causam morae ex
ipso seiscitantibus, id quod factum fuerat exposuit,
et quid ipse una cum reliquis pueris degustasset.
Pater, ira atque indignatione succensus, illico filium
corruptum in fornacem ardentem conjicit, in qua
vitrum formare consueverat. Mater vero, puerum
quaeritans, cum reperire non posset, per totam
urbem circuibat, plorans atque ejulans. Tertio de-
mum die ad ostium officinae mariti sui stans, filium
nominatim inclamare coepit, fletus ac seipsam la-
cerans. Tum puer agnita matris voce, ei respondit
ex fornace. Statimque mater perfractis foribus in-
trogressa, puerum inter carbones stantem videt,
quem ignis nullatenus ambusserat. Qui postea in-
terrogatus, quonam modo illaesus permansisset,
mulierem quamdam purpurea indutam veste crebro
ad ipsum ventitasse dixit, et aquam ipsi porrexisse,
et carbones qui juxta ipsum erant restinxisse,
cibum quoque **417** esurienti praebuisse. Quae
cum nuntiata essent Justiniano, imperator puerum
simul ac matrem regenerationis lavacro initiatos

clero ascripsit. Patrem vero Christianae religionis sacramenta percipere penitus recusantem, tanquam
proprii filii interfectorem, in Sycensi suburbio cruci suffigi praecipit Et haec quidem ita evenie-
runt.

ita vertit : *Puerum cum matre divino regenerationis
lavacro adhibuit, Deoque dicavit.* Musculus vero et
Christophorsonus longe pejus verterunt. Nam Mu-
sculus quidem vertit, *servavit*; Christophorsonus
vero sic interpretatus est : *Puerum cum matre
lavacro regenerationis tingendus decernit.* Ego vero
locum ita vertendum esse non dubito : *Puerum
simul ac matrem regenerationis lavacro initiatos,
clero ascripsit.* Quod ita intelligendum est, ut im-
perator puerum quidem illum inter lectores Ec-
clesiae censi jussit, matrem vero diaconissam
ordinari praecipit.

(92) Ἐν Συχαῖς. In hoc suburbano urbis Con-
stantinopolitanæ olim supplicia de noxiis sumi
consueverant, ut jam pridem monui in adnotationi-

VARIORUM.

hæresim ejecto, ordinatus est Menas episcopus. CP-
ab Agapeto pontifice Romano, anno Chr. 536, ut
Pagiug sub dictis annis nos docuit.

CAPUT XXXVII.

Quinam eo tempore fuerint maximarum urbium episcopi.

Post Menam Eutyechius pontificalem sedem Constantinopoli obtinuit. Hierosolymis vero post Martyrium Salustius in ejus locum successit. Post hunc Helias, post Heliam Petrus, post Petrum Macarius ejusdem urbis episcopatum suscepit, cum imperator electionem ejus nondum comprobasset. Hic postea sua sede expulsus est, propterea quod Origenis dogmata asserere dicebatur. Post hunc igitur Eustochius episcopalem sedem sortitus est. Alexandriæ vero pulso, ut supra relatum est, Theodosio, Zoilus ad episcopatum promotus est. Quo ad prædecessores suos adjuncto, Apollinaris sedem illam regendam suscepit. Jam vero Antiochiæ post Ephræmum Dominus ejus loci Ecclesiam gubernavit.

CAPUT XXXVIII.

De sancta et universali synodo quinta, et quam ob causam congregata sit.

Porro dum Virgilius quidem Romanæ urbis, Constantinopolitanæ vero Menas primum ac deinde Eutyechius episcopatum gererent: et Alexandriæ quidem Ecclesiæ Apollinaris, Antiochenæ autem Dominus: Hierosolymitanæ vero præset Eusto-

A

ΚΕΦΑΛ. ΑΖ.

Τίνες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν μεγάλων πόλεων ἐπίσκοποι.

Μετὰ δὲ Μηνᾶν (h) Εὐτύχιος ἐς τὸν θρόνον ἀνει-
σιν. Ἀνὰ δὲ τὰ Ἱερουσόλυμα, μετὰ Μαρτύριον, Σα-
λοῦστιος τὸν θρόνον διαδέχεται. Ἡλίας τε μετὰ τοῦτον
Πέτρος τε αὐτῶν, καὶ μετ' ἐκεῖνον Μακάριος, οὐκ ὡς βα-
σιλέως προσηραμένον, ὡς ἐξώσθη (i) τῆς οικίας
καθέδρα; Ἐφασκον γὰρ αὐτὸν τὰ Ὀριγένους (95)
πρεσβεῦειν δόγματα. Μεθ' οὗ τὴν ἐπισκοπὴν Εὐστό-
χιος διεδέξατο. Μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν Θεοδοσίου ὡς
προδοσιγῆται, ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείων Ζώιλος
ἀναδεικνύεται· καὶ τοῖς αὐτῶν ἡγῆσαμένοις (94)
προσθεθέντος, Ἀπολιναρίου τὴν καθέδραν ἐγγειρίζε-
ται (j). Μετὰ δὲ Ἐφραῖμιον, Δομνίον Ἀντιοχείας
πρεσβεύεται θρόνον.

ΚΕΦΑΛ. ΑΗ.

Περὶ τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς πέμπτης συνόδου,
καὶ διὰ ποίας αἰτίας συνέστη.

Τῆς πρεσβυτέρας μὲν οὖν Ῥώμης ἡγουμένου
Βιγίλιου· τῆς δὲ ἰεῶν πρώτα μὲν Μηνᾶ, εἰτ' Εὐτυ-
χίου· τῆς δὲ Ἀλεξανδρείου Ἀπολιναρίου, καὶ τῆς Ἀν-
τιόχειου Δομνίου, Ἱερουσόλυμων τε Εὐστοχίου, τῆς
πέμπτης μεταπέμπεται σύνοδον (k) Ἰουστινιανῶς ἐξ

VALESII ANNOTATIONES.

hus ad librum xxviii Ammiani Marcellini, pag. 562. Quibus adde locum B. Hieronymi ex Commentariis in caput 26 Mathæi, qui sic habet: *Extru urbem enim et foras portam loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, et Calvaria, id est, decollatorum sumpere nomen.*

(93) Ἐφασκον γὰρ αὐτὸν τὰ Ὀριγένους. Multi certe monachi ab ejus communionem sese abjuncterunt, eo quod Origenis dogmata asserere crederetur. Ex horum numero fuit abbas Elias, qui etiam Θεοδός dicebatur, ut scribit Joannes Moschus in cap. 19 *Limonarii*. Theophanes tamen in *Chronico*, pag. 205. Macarium κατὰ συσχευήν, id est, *per fraudem et calumniam* e sede sua pulsum esse dicit. Verum Theophanes prorsus alieno loco id refert, principatu scilicet Justinii Junioris. Atqui Macarius episcopus Hierosolymorum ordinatus est anno Christi 546, et cum biennio post e sede sua exturbatus fuisset, in ejus locum subrogatus est Eustochius anno Christi 548, ut tradit Baronius. Dissentit tamen Victor Thunonensis in *Chronico*. Macario enim annos octo episcopatus attribuit, eoque superstite Eustochium ordinatum esse ait anno ante syno-

dum quintam, id est anno Christi 552; idque verius esse existimo.

(94) Καὶ τοῖς αὐτῶν ἡγῆσαμένοις. Sic etiam legitur apud Nicephorum in cap. 26 lib. xvi: Οὗ μετὰ μικρὸν τοῖς αὐτῶν ἡγῆσαμένοις προσθεθέντος, etc. Ego tamen non puto Græce dici posse, αὐτῶν ἡγῆσαμένοις. Scribo itaque οὗ καὶ τοῖς αὐτῶν ἡγῆσαμένοις, e.c. Subauditor enim τῶν Ἀλεξανδρείων. — Hæc verba intelligere licet et more Scripturæ, et apposite ad historiam. Si more Scripturæ, mortem significant: si apposite ad historiam, subtilius quiddam indicare possunt: Zoilum nempe, perinde ac præcessores suos, Theodosium, Galanum et Paulum, de sede ejectum fuisse. Interpretati sunt more Scripturæ Christophorus et Valesius, sane probabiliter. Qui altero sensu intellexerit, revocabit ille facile Evagrium cum reliquis Scriptoribus in concordiam, scilicet cum Liberato diacono, Victore Thunonensi, et Vigilio papa Rom., quod satius est, atque etiam probabilius (Joannes Garnerius, *De synodo v generali*, pag. 497).

VARIORUM.

(h) Μετὰ δὲ Μηνᾶν. Menas episc. CPolitanus D defunctus est anno 552. Colitur in *Martyrologio Romano*, et in *Menologio*, die 25 Augusti; isque forsitan dies ejus emortualis fuit. In ejus locum successit est apocrisiarius Amasæ presbyter, et monasterii ipsius Amasæ monachus Eutyechius, eo ipso die quo Menæ cadaver in sacris adytis expositum jacebat, ut testatur Theophanes in *Chronico*, anno incarnat. secundum Alex. 544. Hierosolymis Sallustius Martyrio defuncto successit anno 486. Sallustio Helias anno 492. Helias depositus est ab Anastasio imp. anno 513, et in ejus locum successit Joannes Marcianni filius. Joanni, mortuo anno 524, successit Petrus Eleutheropolita. Petrum, vita functum anno 544, excepit Macarius, qui anno 548 dejicitur, et in ejus locum Eustochius subrogatur.

(i) Ὡς ἐξώσθη. Lege δ: W. Lowth.

(j) Ἀπολιναρίου. Alexandriæ Zoilo, quod tria capitula damnare nollet, deposito, successit Apollinaris anno 551. Antiochiæ Ephræmio mortuo successit Dominus anno 545.

(k) Πέμπτην σύνοδον. Concilium œcumenicum cum v Justiniani imp. mandato congregatum, a 165 episcopis, presidente Eutychio patriarcha, in secretario patriarchali, anno 553, IV, rectius III Nonas Maias, ad discutiendam trium Capitulorum causam, toties nuper tantoque studio agitatam, celebratum. Inde confirmata iv præcedentium conciliorum fides catholica, damnatus Origenes ejusque errores; præcipue vero et ante omnia, tria Capitula, nempe de damnatione Theodori Mopsuesteni, scriptorum Theodoriti adversus Cyrillum, et epistolæ Ithæ ad Marim Persam (Guil. Cave, vol. II, pag. 203).

αιτία· τοιαύτα· Εὐστόχιος, κατακρατούντων καὶ μά-
 λιστα ἐν τῇ καλουμένῃ Νέᾳ Λαύρᾳ (95) τῶν τὰ Ὀρι-
 γένους πρᾶσθευόντων δόγματα, πᾶσαν ἔθετο σπουδὴν
 τούτους ἀπελάσαι. Καὶ καταλαβὼν τὴν αὐτὴν Νέαν
 Λαύραν, ἀπαντας ἐκβεβλήκει, ὡσπερ ἄγῃ κοινὰ μα-
 κρὰν ἐκδιώξας· οἱ καὶ σποράδες γενόμενοι, πολλοὺς
 σφίσι προσεταιρίσαντο. Τούτων ὑπερήσπιζε Θεόδω-
 ρος ὁ ἐπίκλην Ἀσκιδᾶς, ἐπίσκοπος μὲν τῆς Καίσα-
 ρος, ἢ προκαθίεται τοῦ Καππαδοκῶν ἔθνους· Ἰου-
 σιανῶν δὲ προσεδρεύων, πιστός· τέ οἱ καθεστῶς, καὶ
 ἔ· τὰ μάλιστα ἐπιτήδειος. Κυκῶντος οὖν αὐτοῦ τὰ
 βασιλεία, καὶ πᾶσαν ἀπέθειεν καὶ ἀθροιστοῦργίαν
 τὸ πρᾶγμα καλοῦντος, στέλλονταί πρὸς τὴν βα-
 σιλεία, πάλιν πρὸς Εὐστοχίου, Ρουφὸς ἡγούμενος τῆς
 Θεοδοσίου μονῆς, καὶ Κόνων τῆς Σάβᾳ (96), τὰ πρῶ-
 τιστα τῆς ἐρήμου φέροντες, ἔκ τε τῆς οικείας ἀξιώ-
 σεως, καὶ ὧν ἡγούντο φροντιστηρίων. Γεγόνασι δὲ
 σὺν αὐτοῖς καὶ ἕτεροι, οὐ πολλῆ τῆς ἀξίας αὐτῶν
 λιπεόμενοι· καὶ οὗτοι μὲν τὰ κατὰ τὸν Ὀριγένην
 πρωτοτύπως ἐκίνουν, καὶ Εὐάγγριον, καὶ Δίδυ-
 μον. Θεόδωρος δὲ ὁ Καππαδόκης ἐτέρωθεν τούτους
 ἀπέλειπεν ἐθέλων, ἐπιστάγει τὰ κατὰ Θεόδωρον (97),
 τὸν Μοψουεστίας, καὶ Θεοδώριτον, καὶ Ἰβάν· τοῦ
 παναγᾶθου Θεοῦ πάντα καλῶς οἰκονομήσαντος, ἵν'
 ἐκείθεν ἐντεῦθεν τὰ βίβλα ἐξωστῆι. Πρώτης τοί-
 των κινήσεως γενομένης, εἰ δέοι τοὺς τετελευτη-
 κότες ἀναθέμασι περιβληθῆναι (1), Εὐτόχιος παρῶν

A chius, 418 quinta synodus a Justiniano convocata
 est hanc ob causam. Cum Origenis dogmatum asser-
 tores in monasteriis Palæstinæ, sed præcipue in ea
 quæ dicitur Nova Laura, quotidie invalescerent,
 Eustochius omni studio in id incubuit, ut eos ex-
 pelleret. Cum igitur ad Novam Lauram se contu-
 lisset, eos inde ejecit, procul amandans, tanquam
 communem hominum perniciem. At illi, varia in
 loca dispersi, multos suis partibus adjuverunt.
 Horum patrociniū suscepit Theodorus, cogno-
 mēto Ascidas, episcopus quidem Cæsareæ, quæ
 caput est provinciæ Cappadociæ, sed qui cum Ju-
 stiniano assidue versabatur, eique fidus erat in pri-
 mis ac perutilis. Cum ergo iste palatium conturba-
 ret, et id quod ab Eustochio gestum erat, meram
 impietatem atque injustitiam vocaret, missi sunt
 Constantinopolim ab Eustochio, Rufus abbas mo-
 nasterii Theodosii, et Conon abbas monasterii Sa-
 bæ : qui tum virtutis suæ causa, tum ob monasteria
 quibus præerant, principem locum inter solitarios
 obtinebant. Venerunt una cum illis etiam alii, di-
 gnitate haud multo inferiores. Et hi quidem de Ori-
 gene in primis, et de Evagrio ac Didymo agere in-
 stituerunt. Theodorus autem Cappadox, cum eos
 alio vellet traducere, causam Theodori Mopsue-
 stiæ episcopi, et Theodoriti atque Ibæ in medium
 produxit : Deo scilicet optimo maximo ita rem om-

VALESII ANNOTATIONES.

(95) Ἐν τῇ καλουμένῃ Νέᾳ Λαύρᾳ. Hujus Novæ
 Lauræ mentio fit in Vita sancti Euthymii. De
 eadem re Theophanes, licet alieno loco, in rebus
 scilicet Justinii Junioris, scribit : Εὐστόχιος δὲ ἀπέ-
 θων εἰς Ἱεροσόλυμα, μίσει τῷ πρὸς Ἀπολλινάριον
 καὶ Ἀγάθωνα καὶ Μακάριον, τοὺς τῆς Νέας Λαύρας
 μοναχοὺς ἐξέβαλεν ὡς Ὀριγενιστάς· καὶ διὰ τοῦτο
 ἐξεβλήθη, καὶ πάλιν ἀπεκατέστη Μακάριος εἰς τὸν
 ἴδιον ὄρθρον. Id est : Eustochius autem veniens Hiero-
 solymam, præ odio quo adversus Apollinarem et
 Agathonem ac Macarium flagrabat, Novæ Lauræ mo-
 nachos expulsiit, tanquam Origenistas. Quamobrem et
 ipse postea ejectus est, et Macarius in suam sedem
 restitutus. Baronius quidem Macarium in sedem
 suam restitutum esse existimat, paulo post ordi-
 nationem Eustochii : ac deinde Eustochium Hiero-
 solymitanam sedem iterum obtinuisse, quippe qui
 quintæ synodo Constantinopolitanæ per legatos suos
 interfuerit anno Christi 553, ut ex Evagrio nostro,
 et ex actis supradictæ synodi satis constat. Verum
 Baronius longe a vero aberravit. Macarius enim
 diu post quintam synodum, pulso Eustochio, in
 sedem suam restitutus est anno 37 Justiniani,
 post consulatum Basilii anno 24, ut scribit Victor
 Thunonensis in Chronico, qui iisdem temporibus
 vivebat, nec istud ignorare potuit.

(96) Κόνων τῆς Σάβᾳ. Hujus Cononis illustre
 textit elogium Cyrillus Scythopolitanus in Vita san-
 cti Sabæ sub finem, his verbis : Qui Cassianus
 cum decimum mensem implesset in administratione,
 deinde ex hac vita migrasset, Cononi post mandant
 monachi præfecturam. Mandant vero, Deo, ut arbi-
 tror, monachorum animos ad hoc movente. Fuit au-
 tem vir ille summe resplendens et rectis dogmatibus,
 et omni virtute, et recte factis ; qui etiam in præse-

C ctura usus est magna cura et diligentia. Nam et eos
 qui illinc recesserant ejecti ab Origenistis Patres,
 rursus collegit : et lauram quæ a frequentibus illis
 tumultibus et bellis hæreticorum jam inclinata fuerat
 in genua, erexit et veluti renovavit. De eodem
 Conone Hegumeno lauræ sancti Sabæ loquitur
 Joannes Moschus, in cap. 42, ubi eam Eustochii
 Hierosolymitani episcopi familiarem fuisse innuit.

(97) Ἐπειστάγει τὰ κατὰ Θεόδωρον. Idem scri-
 bit Liberatus in Breviario, cap. 24, his verbis :
 Reserato aditu adversarii Ecclesiæ ut mortuus dam-
 naretur ; Theodorus, Cæsareæ Cappadociæ episcopus,
 dilectus et familiaris principum, secta Acephalus,
 Origenis autem defensor acerrimus, et Pelagii æmu-
 lus, cognoscens Origenem fuisse damnatum, dolore
 damnationis ejus, ad Ecclesiæ conturbationem, dam-
 nationem molitus est in Theodorum Mopsuestenum, etc.
 Liberatus tamen nihil dicit de Rufo et Conone
 abbatibus ab Eustochio missis Constantinopolim.
 Ex adverso autem Evagrius nihil dicit de damna-
 tione illa Origenis quæ studio Pelagii, Romanæ sedis
 apocriuarii, facta fuerat ab imperatore Justiniano,
 et cui omnes patriarchæ subscripserant ; Zoilus
 scilicet Alexandrinus, Ephræmius Antiochenus,
 Petrus Hierosolymitanus, ut scribit Liberatus in
 præcedenti capite ; id autem contigit anno Christi
 538, ut tradit Baronius. Legatio vero illa Cononis
 ac Rufi aliorumque monachorum Palæstinensium
 missa est ab Eustochio Constantinopolim anno
 Christi 551. Eo enim anno Apollinaris in locum
 Zoili Alexandrini episcopi subrogatus est, ut scri-
 bit Baronius. Eustochius vero in odium præcipue
 Apollinaris Alexandrini episcopi, monachos Novæ
 Lauræ, tanquam Origenistas, e monasterio extur-
 bavit, sicut ex Theophane supra retulimus.

VARIORUM.

(1) Εἰ δέοι τοὺς τετελευτηκότες ἀναθέμασι περιβληθῆναι. De hac questione vide Morinum,
 De pœnitentiâ, lib. x, cap. 9 (W. Lowth).

nem optime disponente, ut hinc et inde profana omnia penitus ejicerentur. Prima igitur quæstione proposita, utrum liceret mortuos anathemati subijcere, Eutychius, qui illic aderat, in sacris Scripturis apprime exercitatus, superstite **419** adhuc Mena, nondum valde illustris; erat enim etiam tum apocrisarius episcopi Amasenorum. Cum eos qui congregati erant, tanquam solertior, per contemptum aspexisset, aperte dixit quæstionem illam deliberatione non egere, quandoquidem Josias rex sacerdotes dæmonum non modo vivos interfecisset, sed eorum qui diu antea mortui fuerant, sepulcra effodisset. Atque hoc ab Eutychio aptissime dictum esse, cuncti qui aderant censuerunt. Quod cum Justinianus intellexisset, Eutychium paulo post ad pontificalem urbis regiam sedem promovit, Mena ex vivis sublato. Porro Vigilius per litteras quidem consensit; concilio tamen interesse noluit. Congregata igitur synodo, cum Justinianus episcopos interrogasset quid sentirent de Theodoro, et de his quæ Theodorius contra Cyrillum et contra duodecim ejus capitula scripserat: quid item de epistola quæ dicitur Ithæ ad Marim Persam: postquam multa loca ex libris Theodori ac Theodoriti recitata essent, ostensumque præterea esset, Theodorum jampridem condemnatum fuisse, nomenque ejus ex sacris diptychis expunctum, et hæreticos etiam post mortem condemnandos esse: omnes uno consensu Theodorum quidem ipsum anathematizarunt; Theodoriti vero scripta adversus duodecim Cyrilli capitula, et adversus rectam fidem; Ithæ quoque epistolam ad Marim Persam sub anathemate damnarunt his verbis usi. Cum magnus Deus et Servator noster Jesus Christus juxta parabolam Evangelii, et cætera. *Et paulo post*: Condemnamus vero et anathematizamus præter reliquos hæreticos, qui condemnati et anathematizati sunt a supra memoratis quatuor sacrosanctis synodis, et a sancta catholica et apo-

την θεϊαν ἐς ἄκρον ἐξητηκένος; Γραψήν, ἐστί: ζώντος Μηνᾶ, οὐδὲ τῶν διαφανῶν ὦν (ταῖς γὰρ ἀποκρίσεσι τοῦ Ἀμασειᾶς ἐπισκόπου (98) διηκονεῖτο), διαβήδην εἶπεν, οὐκ ἐν φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν καταφρονήματι τοὺς ἀλισθέντας ἐωρακώς, μηδὲ βουλήσ τοῦτο δεῖσθαι· ἐπεὶ καὶ Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς, οὐ τοὺς ζῶντας ἱερέας τῶν δαιμόνων πάσαι μόνον κατέσφαξεν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ πολλοῦ τεθηγκότων τὰς θήκας ἀνώρυξε. Τοῦτο πρὸς ἑποσ ἄπασι ἔδοξε λελέσθαι. Ὅπερ καὶ Ἰουστινιανὸς ἐγνωκώς, ἐς τὴν τῆς βασιλευούσης αὐτὸν ἀναθεμάσασε θρόνον, παραυτίκα Μηνᾶ τελευτήσαντος. Βιγίλιος μὲν οὖν ἐγγράφως συνθέμενος (99) συνεδρῶσιν οὐκ εἴλετο. Πυθομένου δὲ Ἰουστινιανοῦ τῆς ἀλισθητῆς συνόδου, τί φασὶ περὶ Θεοδώρου, καὶ ὦν Θεοδώριτος; κατὰ Κυρίλλου καὶ τῶν δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίων εἰρηκε, καὶ τῆς λεγομένης ἐπιστολῆς Ἰθα, τῆς πρὸς Μάριν τὸν Πέρσην, ἀναγνωσθεισῶν πολλῶν βήσεων Θεοδώρου καὶ Θεοδώριτου, διεκθέντος δὲ ὡς καὶ πάσαι Θεόδωρος κατεκέκριτο, καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀπηλείφει δέλτων, καὶ ὡς μετὰ ἰθ ὀνάτων δέσσι τοὺς αἰρετικὸς κατακρίνεσθαι· Θεόδωρον μὲν ἅπασαις, τὸ δὲ λεγόμενον, ἀναθεματίζουσι, καὶ τὰ εἰρημένα Θεοδώριτω κατὰ τῶν δύο καὶ δέκα κεφαλαίων Κυρίλλου, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ τὴν ἐπιστολὴν Ἰθα, τὴν πρὸς Μάριν τὸν Πέρσην, φήσαντες ταῦτα τὰ βήματα τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος (1) ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἐν ταῖς Εὐαγγελίοις παραβολὴν. Καὶ μεθ' ἕτερα· Κατακρίνομεν δὲ καὶ ἀναθεματίζομεν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν αἰρετικοῖς τοῖς κατακρίθεισι καὶ ἀναθεματισθεῖσι παρὰ τῶν εἰρημένων ἁγίων τεσσάρων συνόδων, καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ Θεόδωρον τὸν λεγόμενον ἐπίσκοπον Μοφουσειᾶς, καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμματα, καὶ τὰ ἀσεβῆς συγγραφέντα παρὰ Θεοδώριτου κατὰ τὴν ὀρθῆς πίστεως καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἐν ἁγίαις Κυρίλλου, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας πρώτης συνόδου,

VARIÆ LECTIONES.

¹¹C. C. καὶ ὡς καὶ μετὰ.

VALESII ANNOTATIONES.

(98) *Ταῖς γὰρ ἀποκρίσεσι τοῦ Ἀμασειᾶς ἐπισκόπου.* Id est. *Apocrisarius erat Amasensis episcopi.* Habebant enim tam patriarchæ, quam majorum Ecclesiarum episcopi, apocrisarios sive responsables, qui in imperatoris palatio cælesiastica negotia procurabant. Quod a temporibus Constantini Magni usurpatum fuisse scribit Hincmarus in epistola 14 ad proceres regni. Habebant et monasteria suos apocrisarios in urbe regia, qui eodem officio fungebantur, ut supra observavi. Horum apocrisariorum mentio fit Novella 6 Justiniani. Plura vide in *Glossario Pithœi ad Novellas Juliani* antecessoris, et in *Onomastico Rosweydi ad Vitas Patrum.*

(99) *Ἐγγράφως συνθέμενος.* Joannes Langus hæc verba de Eutychiei ordinatione intellexit. Sic enim vertit: *Porro Vigilius, etiamsi ei, scripto interveniente, cum Eutychio conveniret, assidere tamen illi noluit.* Verum hæc interpretatio est contra mentem Evagrii atque ipsius Nicephori. Id enim tantum Evagrius: Vigilium consensisse quidem iis hæc sunt in synodo; ei tamen interesse no-

luisse. Idque confirmatur ex actis synodi v Constantinopolitane, pag. 112. Ex quibus discimus Vigilium Papam, qui tunc erat Constantinopoli, licet sæpius rogatus fuisset, tum ab imperatore Justiniano, tum ab universis episcopis qui in ea urbe collecti erant, ut ad concilium veniret, idque ipse scripto pollicitus esset, nunquam tamen accedere voluisse. Porro scriptum illud quo Vigilium definitioni synodi consensisse ait Evagrius, nihil aliud est, quam constitutum Vigilii quod edidit Baronius ad annum Christi 555. Vel certe epistola Vigilii Papæ quam primus Græce edidit Petrus de Marca, una cum dissertatione doctissima, quam operæ pretium fuerit legere. Pagius ad ann. 554. n. 3, 4, existimat rectius hoc intelligi de prolixo Vigilii constituto xvii Kal. Martii istius anni edito, quo tria Capitula damnat. Constitutum istud Baluzius primo in lucem protulit, in *Nova Collectione conciliorum*, pag. 1551. (W. Lowth.)

(1) *Τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος.* Exstat hæc sententia in collatione 8 synodi v, pag. 112.

ἴσα ὑπὲρ συνηγορίας Θεοδώρου καὶ Νεστορίου ἄστικα Ecclesia, Theodororum quoque cum qui dicitur episcopus Mopsuestiæ, et impia ejusdem scripta: Ea item quæ a Theodorito impie conscripta sunt contra rectam fidem, et contra duodecim capitula sancti Cyrilli, et contra sacrosanctam primam synodum Ephesinam: cuncta denique quæ ab eodem Theodorito pro defensione Theodori ac Nestorii scripta sunt. Anathematizamus præterea impiam illam epistolam 420 quæ ab Iba scripta esse dicitur ad Marim Persam. Et aliquanto post exposuerunt quatuordecim capita de recta ac sincera fide. Et hæc quidem processerunt in hunc modum. Cum autem libelli ab Eulogio, Conone, Cyriaco et Pancratio monachis, dati essent contra dogmata Origenis Adamantii, et contra eos qui impietatem atque errores illius sequebantur, de his Justinianus synodum quæ congregata erat consuluit, subjecto epistolæ suæ exemplari ejusdem libelli, et iis quæ ad Vigilium his de rebus scripserat. Ex quibus omnibus deprehendere licet, id studium fuisse Origeni, ut apostolicorum dogmatum simplicitatem, gentilium et Manichæorum folio repleret. Missa est igitur relatio a prædicta synodo ad Justinianum, post acclamations quas contra Origenem et ejusdem cum illo erroris sectatores congresserant; cujus pars sic habet. Cum animum possideas celestis nobilitatis participem, Christianissime imperator. *Et paulo post*: Fugimus itaque, fugimus istam doctrinam. Neque enim novimus alienorum vocem. Et illum tanquam furem ac latronem, anathematis laqueis firme constrictum, procul a sacris septis ejecimus. *Et post aliquanta*: Eorum vero quæ a nobis gesta sunt vim ac virtutem, ex eorumdem lectione cognoscetis. His adjunxerunt etiam capita, quæcunque Origenis sectatores profiteri a magistris suis didicerunt; ex quibus tum consensus

VALESI ANNOTATIONES.

Τέσσαρα καὶ δέκα κεφάλαια. Hæc quæscim capitula, sive expositiones rectæ fidei, ut pag. 115 et 116, synodi v CP.

Ἐκ λιθέλλων δὲ ἐπιθεδομένων. In actis quibus synodi v Constantinopolitanæ quæ Latino seredita ad nos pervenerunt, nihil exstat eorum ubi jungit Evagrius, de Origenis scilicet, et ii ac Didymi condemnatione. Itaque Baronius ista mutila atque imperfecta esse merito existit. Nicephorus quidem hæc adversus Origenemque sectatores gesta esse dicit in secunda editione; Theophanes vero et auctor *Chrolexandrini*, quintam synodum primo præcipue tam esse scribunt adversus errores Origenis igræi ac Didymi; secundo autem loco adversa capitula.

Ἑλληνικῶν καὶ Μανιχαϊκῶν ἱερῶν. Hæc desumpta sunt ex epistola imperatoris Justinii ad synodum v CP. cujus epistolæ pars apud Cedreno in *Chronico*: Ἐπεὶ τοίνυν δεικνύται ἡμῖν ὡς τινες ἐν Ἱεροσολύμοις εἰσὶ μοναχοὶ ἔχοντες ἰδίω καὶ Πλάτωνι καὶ Ὀριγένει καταθεῶντες, δεῖν ὑψηθῆμεν φροντίδα καὶ ζήτησιν

ποιήσασθαι περὶ τούτων, ἵνα μὴ τέλειον διὰ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Μανιχαϊκῆς ἀπάτης αὐτῶν πολλοὺς ἀπολέσωσι. Id est: *Cum igitur nobis nuntiatum fuerit, quosdam esse monachos Hierosolymis, qui Pythagoram et Platonem, et Origenem Adamantium sectantur, de his rebus curam et quæstionem habendam esse existimavimus, ne Græcico et Manichæico errore multos penitus perdant.* Idem legitur in epistola imperatoris Justiniani ad Menam, de erroribus Origenis.

(5) *Τῆς ἀνωθεν εὐγενείας.* Non possum probare interpretationem Christophorsoni, qui hæc verba ita vertit: *Qui animum nobilitatis antiquæ participem tenes.* Longe rectius Joannes Langus et Musculus ea interpretati sunt. Langus quidem hoc modo: *Qui animum obtines celestis participem generositatis.* Musculus vero ita vertit: *Animum supernæ nobilitatis sortite, Christianissime imperator.*

(6) *Τὴν πολυσχεδῆ τούτων πλάτην.* Melius apud Nicephorum scribitur *πολυσχεδῆ*, neque enim Græce dici existimo *πολυσχεδῆς*. Eundem errorem jam alibi observasse memini. Sed locus nunc minime succurrit.

VARIORUM.

Πρὸς Βυζύλιον. Christophorsonus legit *πρὸς* ἡμῶν· quam lectionem sequitur Garnerius, et citat responsum Vigilii ad litteras Justiniani.

Vide ejus *Dissertat. de quinta synodo* ad valæm Liberati. p. 194 (W. Lowth).

corum, tum dissensio, ac multiplex et multifidus error deprehenditur. In his quintum caput erat, continens blasphemias quas privati quidam ex Nova Laura protulerant, quod sic habet: Theodorus Ascidas Cappadox dixit: **421** Quando nunc apostoli et martyres miracula efficiunt, et in tanto honore sunt, nisi in resurrectione æquales fuerint Christo, qualis tandem eorum resurrectio futura est? Retulerunt etiam iidem Patres multas alias Didymi, Evagrii ac Theodori blasphemias, quas

δὲ; ὁ Καππαδόκης (7), εἶπεν· Εἰ νῦν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ μάρτυρες θαυματουργοῦσι, καὶ ἐν τῇ τοσαύτῃ τιμῇ ὑπάρχουσιν, ἐν τῇ ἀποκαταστάσει εἰ μὴ ἰσοὶ γίνονται τῷ Χριστῷ, ποῖα ἀποκατάστασις αὐτοῖς ἔστιν; Ἀνηρέθησαν αὐτοῖς καὶ Δεδύμου, καὶ Εὐαγρίου, καὶ Θεοδώρου ἑτέραὶ πολλαὶ βλασημῖαι μᾶλα σπουδαίως τὰ περὶ τούτων ἐκλεξαμένοις. Μετὰ τοῦτον ταύτην τὴν σύνοδον χρόνου τινὸς ἐν μέσῳ διασπάντος, Εὐτύχιος (η) μὲν ἐκβάλλεται (8), Τωάννης δὲ (9) τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκ-

VARIE LECTONES.

" C. C. Θεῶ.

VALESH ANNOTATIONES.

(7) Θεόδωρος ὁ Ἀσκιδᾶς ὁ Καππαδόκης. Quantum ex his Evagrii verbis colligere licet, erat hic Theodorus Cappadox ex numero monachorum novæ lauræ, quæ fuit juxta urbem Hierosolyina. Ille est igitur Theodorus Nonni Origenistæ assecla, qui postea Cæsareæ Cappadocum episcopus factus, Origenistarum patrocinium aperte suscepit, ut scribit Cyrillus Scythopolitanus in *Vita sancti Sabæ*. Porro cum hic Theodorus Cæsareæ Cappadocum episcopus primas, ut ita dicam, partes egerit in synodo v Constantino-politana, ut ex ejus actis perspicere potest, quomodo nunc in eadem synodo tanquam Origenista accusatur? Non igitur sine causa suspicari possumus, hæc quæ Evagrius, Theophanes et Cedrenus gesta esse dicunt in v synodo adversus Origenem, diu post illam synodum adjecta ei fuisse ob argumenti similitudinem, non tamen in ea synodo acta fuisse. Sic etiam gesta quintæ synodi Constantino-politanæ sub Mena adversus Anthimum et Zoaram, huic synodo quintæ œcumenicæ subiecti solebant, ut testatur Photius in *Bibliotheca*. Idem etiam probari potest ex iis quæ subnectit Evagrius. Ait enim multa impie dicta, ex Evagrii ac Didymi et Theodori Mopsuesteni libris collecta, ad eam synodum relata esse. Quod si hæc in quinta synodo Constantino-politana gesta essent, ut tradit Evagrius, superfluum omnino fuisset atque inutile, Theodori dicta repetere quæ in supradicta synodo toties recensita fuerant atque damnata. Itaque existimo hæc adversus Origenem acta esse in alia synodo Constantino-politana anno Christi 538, tunc cum monachi quidam Hierosolymitani, quibus Pelagius Romanæ Ecclesiæ diaconus ac Mena episcopus Constantino-politanus favebant, libellum Justiniano obtulerunt, capitula quædam ex libris Origenis excerpta continentem; postulantes a principe ut ea capitula damnarentur, quemadmodum refert Liberatus in cap. 23 *Breviarium*. Vide Baronium ad annum Christi 538. Cæterum conjecturam nostram prorsus confirmant ea quæ paulo ante scribit Evagrius; in his videlicet gestis adversus Origenem insertam fuisse epistolam imperatoris Justiniani ad Vigilium Papam de erroribus Origenis. Non igitur in synodo quinta Constantino-politana hæc gesta sunt anno Christi 553. Eo siquidem anno Vigilium erat Constantino-poli; nec necesse est ut Justinianus cum eo per litteras ageret. Acta sunt ergo hæc adversus Origenem diu antea, tunc videlicet cum Justinianus, accepto li-

B bello monachorum illorum Palæstinensium, epistolam scripsit ad Menam episcopum Constantino-politanum de erroribus Origenis: jubens ut, collectis episcopis qui in urbe regia aderant, et abbatibus monasteriorum, errores illos condemnaret. Exstat hæc Justiniani epistola Græcæ et Latine edita ad calcem synodi quintæ Constantino-politanæ, alieno prorsus loco. Non enim pertinet ad synodum quintam Constantino-politanam, quæ anno 553 celebrata est, sed ad alteram synodum Constantino-politanam quæ jussu imperatoris Justiniani collecta est anno Christi 538 (*). Itaque Baronius hæc epistolam Justiniani recte retulit ad eum annum quem dixi. In fine autem ejus epistolæ Justinianus diserte testatur se ad Vigilium quoque Romanæ urbis episcopum epistolam scripsisse eodem argumento. Sic enim ait: *Hæc porro eadem scripsimus non modo ad sanctitatem tuam, sed etiam ad sanctissimum et beatissimum papam senioris Romæ et patriarcham Vigilium, et ad ceteros omnes sanctissimos episcopos et patriarchas, Alexandriæ, Theopoleos et Hierosolyimorum, ut et hiis huic rei prospiciant, et hæc finem adipiscantur*. Denique anathematismi illi quos adversus Origenis dogmata in quinta synodo Constantino-politana contortos fuisse dicit Nicophorus, iisdem plane verbis leguntur in epistola Justiniani ad Menam, quæ scripta est diu ante synodum quintam, anno Christi 538, ut ex Liberato docet Baronius. Idem quoque probari potest ex epistola quam Gregorius Magnus initio pontificatus sui scripsit ad quatuor patriarchas. Nam cum in ea epistola diserte profiteatur se quintam synodum Constantino-politanam cum veneratione suscipere, in qua epistola Ibæ et Theodori ac Theodori scripta quædam damnata sunt, de Origenis condemnatione nihil dicit. Quam profecto non omissurus fuisset, si Origenes in ea synodo esset condemnatus.

D (8) Εὐτύχιος μὲν ἐκβάλλεται. Hæc satis negliger ab Evagrío scripta sunt, qui causam depositionis Eutychiei dissimulavit, ne Justiniani principis memoriam aliquatenus offenderet. Quod si quis integram hujus rei narrationem legere desiderat, exstat apud Surium in *Vita beati Eutychiei* patriarchæ, ab Eustathio ejus discipulo eleganter conscripta, et apud Nicephorum in cap. 29 lib. xvii. Baronius id factum esse dicit anno Christi 564, qui fuit ultimus annus imperii Justiniani.

(9) Ἰωάννης δὲ. Hic est Joannes Scholasticus,

VARIORUM.

(n) Εὐτύχιος. Eutychem Justinianus, quia ejus edicto de incorruptibilitate corporis Christi ante resurrectionem consentire nolebat, deposuit et in exilium deportari jussit. Quod si edictum illud non fuerit publicatum ante annum 565, ut Pagius affirmat, tum Eutychiei depulsio haud recte anno 564 a Baronio et Caveo consignata est. — In ejus locum successit Joannes Scholasticus, ut docet Evagrius capite sequenti.

(n*) Cum Valesio synodum contra Origenem co-

actam ad annum 538, refert Pagius in *Crit.* ad annum istum, n. 16. — Caveus eam rejicit in annum 541, *Hist. eccl.* vol. II, pag. 200 (W. Lowth). — Narrat Caveus tria concilia contra Origenistas CPoli coacta. Primum sub Mena simul cum episcopis qui in urbe reperti sunt, anno 541. Secundum a Vigilio papa Romano tunc CPli agente, et 50 episcopis habitum anno 547. Tertium œcumenicum de quo paulo ante.

εἰς ἀντεισάγεται, ὁ ἐκ τοῦ Σηρήμιος (10)· κώμη A studiose admodum ex eorum libris excerpterant. η ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ κειμένη τῆ; Ἀντιοχείων Ceterum post hanc synodum aliquanto temporis regio expulsus est; Joannes vero in ejus loco subrogatus. Ortus hic erat ex Sirimi, qui est Cynegicæ regionis in territorio Antiochensi.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'

Ἰουστινιανός, τῆς ὁρθῆς δόξης περὶ τραπεζῆς, ἔργον τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα ἐπέσχευσεν.

καὶ ταῦτα ὁ Ἰουστινιανός, τῆς ὁρθῆς λεωφόρου ῥαμάτων ἐτραπέζης, καὶ πρὸς τὴν ἀτριβῆ τοῖς λαικοῖς τε καὶ τοῖς Πατέρας ἀτραπὸν βεβίωσας, καὶ τριβόλοις περιπέπτωκεν. Ὡν καὶ τὴν ἰσταν ἐμπλήσσει βουληθεῖς, τοῦ σκοποῦ διὰ τοῦ Κυρίου τὴν βασιλικὴν ὁδὸν ἀρρήτοις (11) κατασφραγισσάμενος, ὡς ἂν μὴ φονευσθησὶν ὡς τοῖς κελκλιμένοις καὶ φρασμένοις, τῆς προφητείας πληρώσας· τὴν πρόβητὴν μὲν οὖν προσεβύτεραν Ῥώμην μετὰ Βεγγί- (12), Ἰωάννου (13) τοῦ καὶ Κατελίνοιο ἐπισκοποῦντος, τὴν δὲ νέαν, Ἰωάννου τοῦ ἀπὸ Σηρήμιας, Ἀλεξανδρείων, Ἀπολιναρίου, τὴν Θεσσαλονικιστάσιον μετὰ Δομνίνου (p) ἐπισκοποῦντος, ἢ Ἱεροσολύμων Μακαρίου, αὐθις ἀποδοθέντι τῷ οἰκίῳ θρόνῳ, ἐπεὶ Ὀριγένην καὶ Διδύμου ἐγγριον ἀνα[τε]θημάτικα, μετὰ τὴν Εὐστοχίου εἶναι τὸ καλούμενον πρὸς Ῥωμαίων Ἰδιγράφει, ἐν ᾧ ἀφῆρτον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, καὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν ἕκτον, οὕτως λέγων τὸν Κύριον πρὸ τοῦ πάγειν, ὡς περ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔφαγε, μητροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν μήτρῳ τῆς, μηδὲ ἐν τοῖς ἐκουσίοις καὶ φυσικοῖς

CAP. XXXIX.

Quomodo Justinianus, a recta fide desciscens, corpus Domini incorruptibile asseruit.

Eodem tempore Justinianus, a recta catholicorum dogmatum via deflectens, et tramitem ingressus quem nec apostoli nec Patres vestigiis suis triverant, in spinas ac tribulos delapsus est. Quibus cum Ecclesiam quoque replere voluisset, voti sui compos fieri nunquam potuit, 422 cum Dominus regiam viam firmissimis septis munisset, ne sicarii ac latrones in eam insilire possent, tanquam pariete inclinato et maceria depulsa. Atque hoc modo impletum est id quod prædictum fuerat a propheta. Joanne igitur qui et Catelinus dictus est, post mortem Vigilii episcopatum Romanæ urbis administrante; Constantinopolitanam autem Ecclesiam regente Joanne altero cui patria fuit Sirimis: et Alexandrinæ quidem Ecclesiæ Apollinare, Antiochenæ vero post Domnium præsidente Anastasio. Macario denique Hierosolymitanæ Ecclesiæ sacerdotium possidente, atque in pristinam sedem restituto; cum post depositionem Eustochii, Origenem, Didymum atque Evagrium sub anathemate damnasset: Justinianus scripsit id quod Romani edictum vocant. in quo corpus Domini incorruptibile appellat, et naturalium atque inculpabilium affectionum capax fuisse negat: Dominum ante passionem eodem

VARIÆ LECTIÖNES.

ἵκτου.

VALESII ANNOTATIONES.

existat quædam canonum collectio. De ejus ratione ita scribit Victor Thunonensis in Chronico 39 imperii sui Justinianus Eutychium antiochianum episcopum, damnatorem trium scripturæ, et Evagrii eremitæ diaconi, ac Didymachi et confessoris Alexandrini, quorum supra illustrium virorum ex auctoritate pro exilio dirigit, et pro eo Joannem ejusdem consimilem episcopum facit.

Ἐκ τοῦ Σηρήμιος. In optimo codice Florentino inveni Σηρήμιος, hic et in sequenti Hujus prædii meminit Theophanes in Chronico. 151, ubi de Alamundari irruptione in scribit, Καὶ ἔκαυσε τὰ ἔξω Καλχηδόνας, σερμύλον κτήμα, καὶ τὴν Κυρηναϊκὰν χώραν. Id est incendit exteriora Chalcidias, vastavitque prædium et regionem Cynegicam. In pro Καλχηδόνας emendavi Καλχίδος. Ἀρρήτοις θρησκόις. Rectius in Nicephoro ar ἀρρήκτοις. Quam scripturam confirmat

etiam codex Tellerianus.

(12) Μετὰ Βεγγίλιον Ἰωάννου. Errat Evagrius. Neque enim Vigilio successit Joannes, sed Pelagius. Quo mortuo pontificatum Ecclesiæ Romanæ suscepit Joannes junior, anno natalis Domini 560.

(13) Μακαρίου ἀθις ἀποδοθέντος. Hic locus inprimis notandus est adversus Baronii sententiam, qui Macarium in sedem suam restitutum esse credidit ante quintam synodum Constantinopolitanam. Verum hanc Baronii opinionem refellit hic Evagrii locus, qui Macarii restitutionem factam esse docet diu post illam synodum. Evagrius subscribit Victor Thunonensis in Chronico his verbis: Anno 37 Imperii Justiniani, Eustochius Hierosolymitanus episcopus qui fuerat Macario superstate ordinatus, ejicitur: et rursus Macarius reformatur. Theophanes autem in Chronico, restitutionem Macarii confert in tempora Justini Junioris, ut superius observavi.

VARIORUM.

Μετὰ Βεγγίλιον. Vigilus papa Rom. ex multa me calculi. extinctus est anno 555, inque cum ordinatus est Pelagius I, die undecima Aprilis ejusdem anni. Post Pelagii mortem ontigit die prima mensis Martii anni 560) it episcopatus menses 4, dies 17. Tum vero tus Joannes III natione Romanus, die 18

mensis Julii.

(p) Ἀναστασίου μετὰ Δομνίνου. Mortuo Domno seu Dominino anno 559 Anastasii episcopatus inchoatus est Kalendis Septembris ejusdem anni. Hunc Anastasium Baronius (et post eum Caveus aliique) Sinaitam perperam appellat (Ant. Pagi ad ann. 561, n. 2).

modo comedisse dicens quo post passionem comedit, cum sacrosanctum ejus corpus jam inde ex quo in utero formatum est, nullam conversionem aut mutationem nec in voluntariis et naturalibus perpressionibus, nec post resurrectionem acceperit. Porro Justinianus omnes ubique episcopos per vim cogere instituit, ut huic opinioni assentirentur. Sed cum universi sententiam Anastasii Antiochenensis episcopi expectare se respondissent, primum imperatoris impetum declinarant.

CAP. XL.

De Anastasio archiepiscopo Antiochiæ.

Porro iste Anastasius vir fuit tum in divinis Literis admodum eruditus, tum in moribus et in vivendi ratione accuratissimus : adeo ut res etiam levissimas observaret, nec a constantia et firmitate unquam deflecteret, nedum in magni momenti rebus, et quæ ad Deum spectarent. Mores autem suos ita temperaverat, ut neque adeundi et alloquendi ipsum facilitas expositum illum redderet iis quibus minime oportebat : nec severitas et inclementia inaccessum cum præstaret juri atque rationi. Et in seriis quidem colloquiis, aures ei patentes et lingua profluens erat : et quæstiones propositas prudenter et argute dissolvebat. In sermonibus autem ineptis ac superfluis, aures quidem penitus oclusas habebat, linguam vero quasi freno quodam comprimebat : ita ut orationem ratio 423 metiretur, et silentium omni oratione præstantius esset. Hunc igitur, tanquam inexpugnabilem murum, omni machinarum genere oppugnare adortus est Justinianus : id scilicet secum ipse cogitans, se, si hoc propugnaculum subruisset, urbem posthæc nullo negotio capturum esse, et rectæ fidei doctrinam in servitutem redacturum ; denique oves Christi captivas abducturum esse. Anastasius vero divina quadam animi celsitudine, adeo supra imperatorem sese extulit, quippe qui fundatus esset supra firmam petram, ut, missa ad Justinianum relatione, palam ei contradixerit, et manifestissime simul ac disertissime in eadem relatione ei demonstraverit, corpus Domini in perpressionibus naturalibus et quæ in reprehensionem non cadunt, corruptioni obnoxium fuisse, atque ita divinos apostolos et sanctos Patres sensisse, ac posteris tradidisse. Eadem quoque rescripsit ad monachos primæ ac secundæ Syriæ, qui ipsum consuluerant : cunctorum animos confirmans, et ad subeundum certamen præparans, et quotidie in Ecclesia recitans verba illa

πάθει, μηδὲ δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ παναγίου σώματος αὐτοῦ δεξαμένου· οἷς συναινεῖν τοὺς ἐκασταχῆ ἱερέας κατηνάγκαζε. Πάντες μὲν οὖν ἐς Ἀναστάσιον τὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον καρδοχίως εἰπόντες, τὴν πρώτην πείραν ἀπεκρούσαντο.

Porro Justinianus omnes ubique episcopos per vim cogere instituit, ut huic opinioni assentirentur. Sed cum universi sententiam Anastasii Antiochenensis episcopi expectare se respondissent, primum imperatoris impetum declinarant.

ΚΕΦΑΛ. Μ΄.

Περὶ Ἀναστασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας.

Ἦν δὲ ὁ Ἀναστάσιος, τὰ μὲν θεῖα ἐς τὰ μέγιστα λόγος· ἀκριβῆς δὲ τοὺς τρόπους καὶ τὴν διαίτην· ὡς καὶ τοῖς λίαν ψιλοῖς ἐπισκῆπτειν, καὶ μηδαμοῦ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ βεβαίου παρεξίεναι, μητι γὲ δὴ τῶν καιρίων· καὶ ἐς αὐτὸ τὸ θεῖον ἀναφερομένων. Οὕτω δὲ τὸ ἦθος ἐκέκρατο, ὡς μηδὲ τῷ εὐπροσόδῳ τε καὶ εὐεντεύκῳ, εὐεπιβατῶν τοῖς μὴ καθήκουσιν εἶναι, μηδὲ τῷ αὐστηρῷ τε καὶ ἀφειδείδουσιν πρόσιτον ἐς τὰ δέοντα καθεστάναι. Ἐν μὲν ὧν τοῖς σπουδαίοις, ἐτοιμος ἦν τὰ ὦτα, καὶ τὴν γλώσσαν εὐρους, εὐθυβόλως τὰς πύστες διαλύων. Ἐν δὲ τοῖς παρέργοις, τὰ μὲν ὦτα τέλειον ἀποκέκλειστο· τὴν δὲ γλώσσαν χαλινὸς ἐπέειχεν, ὡς καὶ τὴν λόγον, λόγῳ ῥυθμιζέσθαι, καὶ τὴν σιωπὴν κρείττονα λόγου καθεστάναι. Τοῦτῃ ὡσπερ τιμὴ δυσαιώτην πύργῳ ὁ Ἰουστινιανὸς προσβάλλει παντοίας μηχανὰς ἐπιστήσας, ἐννοῶν ὡς εἰ τοῦτον κατασείσειε (14). Πῶς οὐδεὶς λελίψεται τὴν πόλιν ἐλεῖν, ἀνδραποδίσαι τε τὰ ὀρθὰ τῶν δογμάτων, καὶ αἰχμάλωτα λαβεῖν τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ, εἰς τοσοῦτον ὑπερήρηθη τῷ θεῷ φρονήματι (ἐπὶ τὴν ἀρρήκτων γὰρ πέτρων εἰστήκει τῆς πίστεως), ὡς καὶ Ἰουστινιανῷ ἀναφανδὸν ἀντειπεῖν δι' οἰκείας μηνύσεως, καὶ ἀποδείξει μάλα σαφῶς καὶ λογίως δι' αὐτῆς, ὡς φθαρτὴν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐν τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀδιαιδήταις πάθεισιν, οἳ τε θεσπέσιοι ἀπόστολοι, οἳ τε θεοφόροι ἡδυσάν (q) τε καὶ παρέδοσαν Πατέρες. Ταῦτα δὲ καὶ πρὸς τὸ μοναδικὸν πρότερον τε καὶ δευτέρως Συρία· πυθόμενον, ἀπεκρίνατο, πάντων ὑποστηρίζων τὴν γνώμας, καὶ πρὸς τὸν ἄγωνα ἐπαλείφων, ἐπὶ τε τῆς Ἐκκλησίας ὁσημέραι ἀναγινώσκων τὸ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς· « Εἰ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὑμῶν παρελάβετε, κἄν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἦ, ἀνάθεμα ἔστω. » Οἷς ἀπιδόντες ἅπαντες τὰ παραπλήσια μέχρις εὐαριθμῶν ἐξήλωσαν. Γέγραπται δ' οὖν αὐτῷ καὶ συντακτήριος πρὸς τοὺς Ἀντιοχείας λόγος (15), πυθομένην τὸν Ἰουστινιανὸν ἐθέλειν αὐτὸν ἐξοστρα-

VALESII ANNOTATIONES.

(14) *El τούτου κατασείσειε.* Rectius apud Nicephorum, et in codice Telleriano scribitur τούτου κατασείσειε. Sic enim leges grammaticæ postulant. Metaphora est ducta ab obsidionalibus machinis, quibus urbes expugnari solebant. Porro de hujus Anastasii Sinitæ constantia in defendenda recta fide adversus hæresim Aphthartodocitarum, scribit etiam Eustathius in *Vita beati Eutychii patriarchæ Constantinopolitani.*

(15) *Συντακτήριος πρὸς τοὺς Ἀντιοχείας λόγος.* Mirum est tres interpretes, Langum, Musculum et Christophorsonum. in unius vocabuli interpretatione simul lapsos fuisse, Græci συντακτήριος et συντακτηρίου; λόγους vocabant orationes ad vale dicendum, earumque orationum peculiarem methodum nobis tradiderunt, ut jam pridem monni in Adnotationibus Eusebiansis, pag. 590, nol. i. Quæ hic repetere superfluum puto.

VARIORUM.

(q) Ἡθεσαν. Scribe ἡδεσαν. W. Lowth.

ἔστι δικαίως ἀγασθαι, τῆς τε καλλιπεείας, A ab electionis vase prolata : « Si quis volis evangelizaverit præter id quod accepistis, quamvis angelus ex cælo fuerit, anathema sit ». Quæ cum animo perpenderent, paucis exceptis, exemplum ejus secuti sunt. Scripta est etiam ab Anastasio oratio ad Antiochenos, qua illis vale dicebat, cum accepisset Justinianum velle exsilium mittere. Quam quidem orationem merito quis admiretur, tum ob verborum, tum ob copiam sententiarum, tum denique ob frequentia sacræ Scripturæ testimonia, toriam suis locis apte accommodatam.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ.

Περὶ τοῦ θανάτου Ἰουστινιανού.

τοῦ Θεοῦ κρείττον τι προβλεψαμένου περιλόγος οὐκ ἐδημοσιεύθη. Ὁ γὰρ Ἰουστινιανου ἀναστασίου καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερέων τὴν ἰπαγορεύων, ἀοράτως τρωθεὶς τὸν τῆδε κατβίον (τ), βασιλεύσα; τὰ πάντα ὀκτώ καὶ ἑτη, πρὸς μηνσὶν ὀκτώ.

οὗ δ' ἑτάμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Ἐυαγρίου.

CAP. XLI.

De obitu Justiniani.

Verum oratio illa haudquaquam publicata est, eo quod Deus, nobis prospiciens, res nostras in melius commutavit. Etenim Justinianus, dum adversus Anastasium et sacerdotes qui cum illo erant, deportationis sententiam dictaret, invisibili plaga ictus ex hac luce migravit, cum imperasset in universum annos octo ac triginta, et menses octo.

Finis libri quarti Ecclesiasticæ Historiæ Evagrii.

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

LIBER QUINTUS.

ἔστιν ἐν τῷ πέμπτῳ τόμῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Ἐυαγρίου Σχολαστικοῦ. C In quinto libro Ecclesiasticæ Historiæ Evagrii Scholastici hæc continentur.

περὶ τῆς Ἰουστίνου ἀναβρέσεως, καὶ τοῦ αὐτοῦ.

424 Cap. I. De electione imperatoris Justini, et de ejus moribus.

περὶ τῆς ἀναίρεσεως Ἰουστίνου τοῦ ἀνεψιοῦ

II. De cæde Justini cognati imperatoris.

περὶ τῶν ἀλιτηρίων, Ἀδδæου καὶ Ἄιθερίου.

III. De sceleratis hominibus, Addæo atque Ætherio.

περὶ τοῦ προγράμματος τῆς πίστεως ἡμῶν, Ἰουστίνου τοῖς ἀπανταχοῦ Χριστιανοῖς ἔγρα-

IV. Edictum de fide, ad omnes qui ubique sunt Christianos a Justino scriptum.

περὶ τῆς ἐκβολῆς Ἀναστασίου ἐπισκόπου εως.

V. De Anastasii Antiochensis episcopi ejectione.

II. 1, 8, 9.

VALESH ANNOTATIONES.

καὶ τὸ πρόσφορον τῆς Ἱστορίας. Savilius D cephorus vero cum hunc Evagrii locum describeret, pro particula conjunctiva præpositionem substituit hoc modo : πρὸς τὸ πρόσφορον τῆς Ἱστορίας.

cap. I. De electione imperatoris Justini, et de ejus moribus.

ὅτι τῆδε κατέστρεψε βίον. Mortuus est annus imp. die 14 mensis Novembris anni imperasset annos triginta octo, menses et dies tredecim, inquit Ant. Pagi, ad eunum, n. 5. De moribus ejus hæc Zonaras : ἴτα facillimus, ad pœnam irrogandam æque is. atque ad crimina audienda : pecuniam et profudit, et per fas ac nefas comparavit, ædificia, aliam ad exsequenda consilia sua, rem bellicam et contentiones eorum qui vopius adversabantur, insumendo. Ita factum pecunia semper egeret, eam rationibus parum

honestis compararet, ac gratiam haberet iis qui colligendi vias argenti ostenderent, etc. Baronius mendoso Suidæ Lexico deceptus, Justinianum analphabetum dixit : cum fuerit e contra in liberalibus litteris, et in constitutionibus ecclesiasticis (quarum corpus e canonibus, aut e receptis moribus hausit) exercitatissimus. Hoc nomine culpandus, quod in extrema ætate lapsus sit in hæresin Aphthartodocitarum, quæ Christi corpus ex ipsa divinitatis conjunctione incorruptum asserebat. Ex qua tamen paulo ante mortem eum resipuisse docet Baronius.

VI. Quomodo post Anastasium Gregorius episcopus factus sit, et de moribus ejusdem.

VII. Quomodo Persarum Romanis sese tradiderunt, unde bellum exortum est Romanos inter ac Persas.

VIII. De Marciano magistro militum et de Nisibis obsidione.

IX. Quomodo Chosroes, cum Addarmanem ducem contra Romanos misisset, qui illos magnis cladibus affecit, ipse Nisibim perrexit.

X. De expugnatione Apameæ et Daras.

XI. Quomodo cum Justinus in dementia incidisset, Tiberius reipublicæ curam suscepit.

XII. Quomodo Trajanus legatus ad Chosroem missus, res Romanorum restituit.

XIII. De nuncupatione imperatoris Tiberii, et de moribus ejusdem.

XIV. Quomodo imperator Tiberius, collectis ingentibus copiis, et Justiniano duce contra Chosroem misso, eum ex Romanorum finibus expulit.

XV. Quomodo Chosroes cladem suam ægre ferens, ex hac luce migravit: et filius ejus Hormisdas ei in regnum successit.

XVI. Quinam eo tempore majorum Ecclesiarum fuerint episcopi.

XVII. De terræmotu qui Tiberii temporibus contigit Antiochiæ.

XVIII. De motu adversus sceleratum Anatolium.

XIX. De Mauricii ducatu, deque ejus virtutibus.

XX. Quomodo Mauricius Tachosroem et Addarmanem Persarum duces devicerit.

XXI. De signis quæ Mauricio imperium portenderunt.

XXII. De nuncupatione Mauricii et Augustæ.

XXIII. Computatio temporis a Justino juniore usque ad Mauriciem.

XXIV. De continua serie historiarum, quæ ad nostra usque tempora servata est.

Γ'. Ὡς μετὰ Ἀναστάσιον Γρηγόριος ἐπίσκοπος γέγονε, καὶ περὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ.

Ζ'. Ὡς οἱ λεγόμενοι Ἀρμένιοι Πέρσαι τοῖς Χριστιανῶς προσεχώρησαν, διόπερ ὁ πρὸς Πέρσας ἀνεβράγη πόλεμος.

Η'. Περὶ Μαρκιανοῦ στρατηγοῦ, καὶ τῆς πολιορκίας Νισίβως.

Θ'. Ὡς ὁ Χοσρόης Ἀδαρμάνην στρατηγὸν κατὰ Ῥωμαίων ἐξαποστείλας, πολλὰ κακὰ τούτοις διέσεντι, πρὸς Νίσιβιν αὐτὸς ἀπέλθεν.

Ι'. Περὶ τῆς ἀλώσεως Ἀπαμείας καὶ τοῦ Δάρας.

ΙΑ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Ἰουστίνος φρονεῖν οὐκ ἐβόησε. Τιβέριος δὲ τὴν φροντίδα τῶν ὅλων ἀνεδέξατο.

ΙΒ'. Ὡς Τραϊανὸς διαπρεσβευσάμενος πρὸς Χοσρόην, τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπηνώρθωσε πράγματα.

ΙΓ'. Περὶ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν ἀναβρῆσεως Τιβερίου, καὶ τοῦ θθους αὐτοῦ.

ΙΔ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Τιβέριος στρατὸν πολὺν ἀγέρας κατὰ Χοσρόου, καὶ στρατηγὸν Ἰουστινιανὸν ἐξαποστείλας, τοῦτον ἐκ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀπέλασεν.

ΙΕ'. Ὅτι Χοσρόης δυσθημῆσας διὰ τὴν ἤτταν ἐπιλεύτησεν· ὁ δὲ Υἱὸς αὐτοῦ Ὁρμίσδας τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς ἀνελάβετο.

ΙΖ'. Τίνας ἐπίσκοποι τὸ τνηκαῦτα τῶν μεγάλων ἦσαν παροικίων.

ΙΖ'. Περὶ τοῦ γεγονότος ἐπὶ Τιβερίου ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ.

ΙΗ'. Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς κατὰ τὸν ἐναγῆ Ἀνατόλιον.

ΙΘ'. Περὶ τῆς στρατηγίας Μαυρικίου, καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ.

Κ'. Ὡς τὸν Χοσρόην καὶ Ἀδαρμάνην τοὺς Περσῶν στρατηγούς ἐνίκησε Μαυρίκιος.

ΚΑ'. Περὶ τῶν μηνυσάντων σημάτων τὴν βασιλείαν Μαυρικίῳ.

ΚΒ'. Περὶ τῆς ἀναγορεύσεως Μαυρικίου καὶ Ἀυγούστης.

ΚΓ'. Περὶ χρόνων ἀναγραφῆς ἀπὸ Ἰουστίνου τοῦ νέου μέχρι Μαυρικίου.

ΚΔ'. Περὶ τῆς καθ' εἰρμὸν ἱστορίας μέχρις ἡμῶν σωζομένης.

425 CAPUT PRIMUM

De electione imperatoris Justinii, et de ejus moribus.

Hunc igitur in modum Justinianus, cum cunctis tumultu ac perturbationibus implevisset, et pro his factis congruam mercedem sub exitum vitæ retulisset, ad parata apud inferos supplicia migravit. Justinus vero, sororis ejus filius, cum imperialis palatii custodiam gereret, quem Romani curo-

VALESH ANNOTATIONES.

(17) Ὁν κουργαλάτην. De officio europalatae multa jam dicta sunt a multis, quæ hic repetere superfluum est. Illud duntaxat admonebimus, europalatem cum aurea virga semper prævisse, quoties imperator in publicum procederet. Docet id Cassiodorus in formula curæ palatii, his verbis. Considera qua gratificatione tracteris, ut aurea virga

D ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τῆς Ἰουστίνου ἀναβρῆσεως, καὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ.

Ὅτω μὲν δὴ Ἰουστινιανὸς ἀπαξάπαντα ταράχῃ καὶ θορύβῳ πληρώσας, καὶ τάπιχειρα τούτων πρὸς τῷ τέρματι τοῦ βίου κομισάμενος, ἐς τὰ κατώτατα μετεχώρησε δικαιοτήρια. Ὁ δὲ γε Ἰουστίνος, ἀδελφιδεὺς μὲν οἱ καθεστὼς, τὴν δὲ φυλακὴν τῆς αὐτῆς ἐμπειπιστευμένος, ἐν κουργαλάτην (17) † Tu-

decoratus, inter obsequia numerosa, ante pedes regis primus videaris incedere. Ita certe Corippus in lib. De laudibus Justinii minoris, cap. 7, ubi Justinii processum ad circum describit.

— — — *Tunc ordine longo
Incedunt summi proceres, fulgensque senatus.
Ipse inter primos vultu præclarus honore,*

λέγει φωνή, μετ' αὐτὸν τὴν ἀλουργίδα περι-
 με· οὕτε τὴν ἀποδίωσιν Ἰουστινιανοῦ, οὕτε
 ἰβήρην Ἰουστίνου τινὸς ἐγνωνότος, πλὴν τῶν
 ἰτῶν, μέχρις οὗ κατὰ τὴν ἵπποδρομίαν ἐφάνη
 μα τῆς βασιλείας δράσων τε καὶ πεισθόμενος.
 ἴδον ταῦτα γέγονε, μηδεὶνδὸς παντάσῃσι νεωτε-
 ρος, ἐπανήκε μὲν κατὰ τὴν αὐλήν. Πρώτην δὲ
 κέλευσιν, τοὺς ἀπανταχῆ συνειλεγμένους
 18) ἀφείρισαν πρὸς τοὺς οἰκειοὺς θρόνους, ἐφ'
 ὧσθα θρησκευεῖν, μηδεὶνδὸς περὶ τὴν πίστιν
 γουμένου. Καὶ τοῦτο μὲν ἀξιόλογον αὐτῷ
 η. Ἦν δὲ γε τὸν βίον ἐκδεδητημένος, καὶ
 ἀτεχνῶς καὶ ἡδοναῖς ἐκτόποις ἐγκαλινοῦ-
 ἀλλοτριῶν τε χρημάτων διάπυρος ἐρσστής,
 τα κέρδους ἀθέσμου ἀπεμπολεῖν, μηδὲ ἐπὶ
 κωσύναις τὸ θεῖον εὐλαβοῦμενος, ἄς τοῖς προσ-
 19) ἐπίπρασκεν, ὧν τοὺς καὶ ταῖς ἀναφανδὸν
 ος. Θράσει δὲ καὶ δελίᾳ ταῖς κακίαις (19)
 μενος, πρῶτον Ἰουστίνον προσγενῆ (20) τυγ-
 ι, καὶ πολὺ κλέος παρὰ πᾶσιν ἔχοντα, περὶ
 ἡρίαν πολέμων καὶ τὰς ἄλλας ἀξιώσεις, με-
 πον ποιεῖται, ὁμοίως τὴν Ἰστρὸν τὰς διατριβὰς
 ἰνον, καὶ τὰς τῶν Ἀθαροῦ διαβάσεις ἀνείργοντα.
 ἰ) Ἀθαροὶ τῶν Ἀμαζοβίων, τῶν ὑπὲρ τὸν Καύ-
 κίπερνα πεδία νεμομένων, οἱ τοὺς γειτνιω-
 ρκούς πεφευγότες (21), ἐπεὶ κακῶς πρὸς αὐτῶν
 δεσαν, ἐπὶ τὸν Βόσπορον ἀφίκοντο. Καὶ τὴν
 ὑ Εὐξείνου καλουμένου Πόντου καταλιπόντες,
 γὰ μὲν ἔθνη βαρβαρικά· ἐξωκίσθησαν δὲ
 22) Ἰσσορμίσεις (22), ἣ στρατιωτῶν ἀπομάχων
 ων, ἣ καὶ ἀποικίων πρὸς τῶν βασιλέων στεί-
 ν, τὴν πόρευσιν ἐποιοῦντο, πᾶσι τοῖς ἐν ποσὶ

A palaten vocant, statim post illius obitum purpuram
 sumpsit, cum nec obitum Justiniani, nec electionem
 Justini quisquam adhuc nosset, præter ejus fami-
 liares, donec in circensi spectaculo apparuit, ea
 quæ imperatoris sunt acturus simul et suscepturus.
 Quibus peractis, cum nihil proorsu tentatum esset,
 ipse quidem in palatium regressus est. Primum
 vero edictum promulgavit, quo universi qui ubique
 congregati erant episcopi, ad suas sedes dimitte-
 bantur, ut consueto more divino cultui inservirent,
 nulla re circa fidem innovata. 426 Et hoc quidem
 ejus factum magnopere laudandum est. Sed quod
 ad vitam ejus ac mores attinet, mollis fuit ac disso-
 lutus, et deliciis ac fœdis voluptatibus addictus.
 Ad hæc alienæ pecuniæ tam vehementi cupiditate
 flagrabat, ut iniqui quæstus causa cuncta divende-
 ret; ac ne in sacerdotiis quidem divinum nomen
 revereretur, quæ obviis quibusque pretio vendebat,
 venalia hæc etiam publice proponens. Cumque duo-
 bus contrariis vitiis, audacia et ignavia implicatus
 teneretur, primum quidem Justinum cognatum
 suum ad se evocavit, qui in magna gloria apud
 omnes erat, tum ob peritiam rei militaris, tum ob
 reliquas quas gesserat dignitates. Is tum ad Danu-
 bium morabatur, et Abaros a transitu fluminis ar-
 cebat. Sunt autem Abari, Seytharum gens in plau-
 stris degentium, qui campos ultra Caucasum sitos
 incolebant. Hi cum a Turcis, finitimis suis, gravi
 detrimento affecti essent, relictis ædibus suis, uni-
 versiter cum uxoribus ac liberis ad Bosporum vene-
 runt. Deinde relictis litoribus Euxini Ponti, ubi
 multæ quidem barbaræ habitant gentes; urbes vero
 et castra ac stationes quedam a Romanis conditæ

VALESH ANNOTATIONES.

*atris in obsequium gaudens Marcellus abibat.
 sproitorque novus sacre Baduarius aula,
 ccessor soceri, factus mox Curopalates.*

iac aurea virga quæ imperatoribus Romanis
 ri consueverat, loquitur Paulus Silentiarius
 riptione templi Sanctæ Sophiæ, haud procul
 io.

— — — Ὅρνύμενος γὰρ
 ις οὐκ ἀνέμιμε συνέμπορον ἀσιδιδιώτην,
 οῦν τινὰ βάρβον, ἀεὶ προκείμεθον ἀνάκτων.
 ie enim assentior doctissimo viro, qui aureas
 i interpretatus est. Ac primum quidem hæc
 s levis fuit, quippe quæ erat sub dispositione
 isis sacri palatii. Postea vero summa palatii
 s haberi cœpit, ex quo Justinus Justiniani
 am gessit. Fuit autem civilis hæc dignitas,
 litaris, ut putavit Alemannus, qui europæ-
 cum comite excubitorum confudit in Notis
 copii ἀνέκδοτα.

Τοὺς ἀπανταχῆ συνειλεγμένους ἱερέας.
 orus in cap. 33 lib. xvii, hæc Evagrii verba
 de episcopis, qui pro rectæ fidei defensione
 a loca relegati fuerant a Justiniano. Sed
 illud συνειλεγμένους hanc interpretationem
 on potest. Itaque Christophorsonus hunc lo-
 terpretari maluit de episcopis qui ex om-
 cis in unum congregati erant Constantino-
 ied neque hanc interpretationem probare
 i, cum Evagrius episcopos illos non dicat
 s fuisse Constantiнопoli, sed ἀπανταχῆ,
 omnibus in locis.

(19) Ταῖς κακίαις. Deesse videtur aliquod vo-
 cabulum, quod suppleri potest hoc modo, ταῖς
 ἐναντιωτάταις κακίαις. Atque ita legisse videtur
 Christophorsonus.

(20) Ἰουστίνον προσγενῆ. Fuit hic Justinus
 Germani patritii filius, consobrinus imperatoris
 Justini, ut scribit Joannes Biclariensis in *Chronico*.
 Germanus quidem, et Justinus junior cognati erant.
 Nam Germanus nepos erat Justiniani ex fratre.
 Justinus vero imperator filius erat Vigilantiæ
 sororis Justiniani. Cæterum hic Justinus Germani
 filius consulatum gesserat anno Christi 540. Eum-
 dem Justinianus imperator magistrum militum per
 Colchidem et Armeniam in locum Martini creave-
 rat, ut scribit Agathias in lib. iv; postea vero eum-
 dem magistrum militum fecit per Thracias, ut
 docet Menander Protector in lib. i *Historiæ*, pag.
 99.

(21) Τοὺς γειτνιωτάς Τουρκούς πεφευγότες,
 Qualiter Abares isti a Turcis superati in Europam
 se receperint, refert Theophylactus Simocatta in
 lib. vii, cap. 7.

(22) Καὶ τινες πρὸς ἐρμήσεις. Apud Nicepho-
 rum in cap. 34 lib. xvii, et in codice Telleriano
 scribitur una voce προσορμίσεις, quod magis probo.
 Totum vero hunc locum ita scribendum existimo:
 Ἐνθα συχνὰ μὲν ἔθνη βαρβαρικά ἐξωκίσθησαν· ὠκί-
 σθησαν δὲ καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων πλῆεις τε καὶ στρατό-
 πεδα, etc. Id est: Ubi multæ quidem barbaræ gentes
 relictis scdibus suis habitant; urbes vero et castra et
 stationes a Romanis condita sunt.

καὶ, cum aut milites veterani, aut coloni ab imperatoribus eo deducti essent; ulterius progressi sunt, cum omnibus barbaris qui in itinere occurrerent, depugnantes. Tandem vero cum ad ripas Danubii pervenissent, legatos ad Justinum miserunt. Ex his igitur locis accersitus est Justinus, tanquam accepturus ea quæ inter ipsum atque imperatorem Justinum pacta fuerant. Nam cum ambo sæculari fastu ac potentia inter se pares essent, et ad utrumque ex æquo imperium propendere videretur, post multas disceptationes id inter ipsos convenerat, ut is qui ad imperium pervenisset, alteri proximum locum concederet. Quo scilicet in secundo imperii gradu constitutus, primas præ reliquis omnibus ferret.

427 CAP. II.

De cæde Justinii cognati imperatoris.

Igitur imperator Justinus Justinum, in speciem quidem summa cum humanitate ac benevolentia excepit. Mox varias subinde causas comminiscens, paulatim satellites ei detraxit ac domesticos et corporis custodes: vetuitque ne ad ipsum visendum procederet: ipse enim sedebat domi. Tandem vero, jussu imperatoris Justinii, in magnam civitatem Alexandriam amandatus est, atque illic nocte in tempesta cum in lecto decumberet, miserandum in modum interfectus est: ob benevolentiam in rempublicam et ob res præclare in bello gestas, hanc mercedem referens. Nec prius Justinus imperator et conjux ejus Sophia furorem suum remiserunt, aut conceptam adversus Justinum iram expleverunt, quam Justinii caput præcisum vidissent, ac pedibus suis proculcassent.

VALESII ANNOTATIONES.

(23) Πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐπρεσβεύσαντο. Justiniani Augusti temporibus Abares in Europam transgressi, primum Romanis innotuerunt, ut tradit Theophylactus Simocatta in libro septimo, capite octavo: cum enim ad loca Scythiæ ac Mœsiæ pervenissent, legatos ad Justinianum miserunt anno tricesimo primo imperii Justiniani, ut scribit Theophanes in *Chronico* et Anastasius bibliothecarius. Victor tamen Thunonensis hanc legationem paulo serius commemorat. Post consulatum Basilii viri clarissimi anno 23, *Justinianus princeps legatus gentis Abarorum, unde venerant, facit.* Hic erat annus tricesimus sextus imperii Justiniani. De eadem Abarum legatione ad Justinianum videndus est Menander Protector in lib. 1 *Historiæ*, pag. 99 editionis Regiæ, ubi eam legationem luculente describit, et Victoris Thunonensis sententiam confirmat. Ait enim Justinianum non multo post e vivis abiisse. — Ait Valesius in interpretatione Abarum legatos ad Justinum venisse. Idemque in notis ad excerpta Menandri Protectoris observat, hanc Abarum legationem introductam esse die vii post inaugurationem Justinii. Erant ergo duæ Abarum legationes, de quarum priori agit Theophanes.

(24) Τὴς τε παρ' αὐτοῦ προόδους. Nicephorus hoc loco præpositionem sustulit. Sic enim hunc Evagrii locum expressit: Καὶ τὰς αὐτοῦ προόδους ἀνεῖργε. Malim tamen in Evagrîo scribere τὰς τε παρ' αὐτὸν προόδους εἰργων. Quam lectionem in versione mea secutus sum.

(25) Καθῆστο γὰρ οἰκοί. Nicephorus quidem et Christophorus hæc Evagrii verba de Justino Justinii imperatoris consobriño intellexerunt: ego vero de Justino ipso imperatore malim accipere. Hic enim cum æger esset, ut plurimum sedebat

Α βαρβάρους ἀνταγωνιζόμενοι, μέχρις οὗ τὰς τῆσδε τοῦ Ἰστρου κατελάττασαι, καὶ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐπρεσβεύσαντο (23). Ἐντεῦθεν ὁ Ἰουστίνος μετεπέμψθη οἷα δῆθεν ὀφείλων τῶν συγκειμένων αὐτῷ τε καὶ τῷ αὐτοκράτορι Ἰουστίνῳ ἀπολαῦσαι. Ἐπεὶ γὰρ ἄμφω παραπλησίω καθεστηκῆτην ταῖς τοῦ βίου φαντασίαις, καὶ ἐπ' ἄμφω ἡ βασιλεία ἐπὴρρητο, συνήτην μετὰ πολλὰ τὰ ἀμφίλογα, ὥστε τὸν ἐς τὴν βασιλείαν παρίοντα, τὴν δευτέραν χώραν θατέρῳ δοῦναι, ἐν' ἐκ τῶν δευτερείων τῆς βασιλείας τὰ πρωτεῖα τῶν ἄλλων ἀποφέρειτο.

Quo scilicet in secundo imperii gradu constitutus, primas præ reliquis omnibus ferret.

B

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ ἀναίσεως.

Μετὰ πολλῆς τοιγαροῦν τῆς ἐξωθεν φιλοφροσύνης ὁ Ἰουστίνος τὸν Ἰουστίνον δεξιωσάμενος, καὶ κατὰ δορυφόρους καὶ σωματοφύλακας παραιρούμενος, τὰς τε παρ' αὐτοῦ προόδους (24) εἰργων, καθῆστο οἷοι (25), ἐς τὴν Ἀλεξάνδρου μεγάλην Ἰουστίνου κελύσμασιν ἐσοικίζεταί (26) πόλιν· αὐτοῦ τε δειλαίως ἀναίρειται πόλιν τῶν νεκρῶν, ἐτε κλινοπέτης ὑπάρχων, ταύτην ἀμοιβὴν τῆς ἐς τὴν πολιτεύμα εὐνοίας, καὶ τῶν ἐς τοὺς πολέμους ἀνδραγαθημάτων κομισάμενος. Καὶ οὐ πρότερον ἀνεῖσαν τοῦ θυμοῦ, ἢ τῆς ζεούσης μήνιδος ἐνεφορήθησαν, μέχρις οὗ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεῖσαν αὐτὸς τε, καὶ ἡ τούτου συνοικίης Σοφία ἐθεάσαντο, καὶ τοῖς ποσὶν ἐξελάκτισαν.

C domi, et consobrinum suum Justinum ad se veterat accedere. Certe Cedrenus ac Zonara id quod dixi de Justino testantur. Cedrenus enim ita scribit: Οὗτος ὁ Ἰουστίνος συναγωγῆς νοσηλευόμενος καὶ σκοποδινῶν, καὶ μὴ δυνάμενος προεβρεθεῖν, etc.

(26) Ἐς τὴν Ἀλεξάνδρου μεγάλην ἐσοικίζεταί. Mallem legere ἐσοικίζεταί. Nicephorus legit ἐξοικίσθησαν, et Evagrii locum intelligit de barbaris qui eo adducti fuerant a Romanis. Cæterum hic Justinus Augustalis et dux Alexandriæ factus est a Justino imperatore anno sexto imperii ipsius Justinii, ut scribit Theophanes ac Cedrenus. Cedreni verba sunt hæc: Ἀκούσας δὲ Ἰουστίνος, ὅτι ὁ ἀνεψίος αὐτοῦ Αὐγουστέος, ὃς ἦν δοῦξ Ἀλεξανδρείας, συσκευῆ μελετᾷ κατὰ τοῦ βασιλέως, πέμψας αὐτὸν ἀπεκεφάλισε. Scribe δὲ ἦν Αὐγουστάλιος καὶ δοῦξ Ἀλεξανδρείας, quemadmodum legitur apud Theophanem. Duæ enim istæ dignitates, Augustalis ac ducis, licet distinctæ essent, interdum tamen uni eisdemque simul tribuebantur ab imperatoribus, ut multis exemplis probari potest. Porro hæc dignitas Justino delata est ab imperatore, non ut illum ornaret, sed potius ut procul ab regia eum amandaret. Itaque custodiæ loco fuit urbs Alexandria. Quare Theophanes in *Chronico* scribit Justinum Augustum, consobrinum suum Justinum quasi captivum detinuisse Alexandriæ: Ἀκούσας ἐκ Ἰουστίνος ὁ βασιλεὺς περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ, ὃν εἶχεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Αὐγουστάλιον, etc. Cæterum Joannes Biclariensis in *Chronico*, Justinii hujus cædem refert anno secundo imperii Justinii junioris: eodem scilicet anno quo Ætherius et Addæus capitali supplicio affecti sunt. Idque cum Evagrii narratione magis consentit.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Α

CAP. III.

Ἐπὶ τῶν ἀλιτηρίων Ἀδδαίου καὶ Αἰθέρου.

Οὐ μετ' οὐ πολὺ δὲ (27) καὶ Αἰθέρου καὶ Ἀδδαίου, τῆς μὲν συγκλήτου βουλῆς (28) καθεστῶτε, μεγάλα δὲ καὶ πρωτεία παρ' Ἰουστινιανῶ ἐσχηκότε, ἐς κριτήριον ἐπὶ καθορισίῳσι ἐκδέδωκεν. Ὡν ὁ μὲν Αἰθέρου συγκατατίθετο φαρμάκοις βουληθεὶς τὸν βασιλεῖα διαχρήσασθαι, τῆς τοιαύτης κοινωνῶν ἐγχειρήσεως, καὶ ἐν πᾶσιν συνεργῶν ἔχειν εἰπὼν τὸν Ἀδδαίου. Ὁ δὲ, ὄρκοις δευνοῖς διώμνυτο μηδὲν τούτων παντάπασιν εἰδέναι. Ἄμφω δ' οὖν τὰς κεφαλὰς ἀπατηθήτην. Παρ' αὐτὴν τὴν ἐκτομὴν τῆς κεφαλῆς Ἀδδαίου φήσαντος, ἐν τούτοις μὲν συκοφαντηθῆναι, δίκαια δὲ πάσχειν πρὸς τῆς ἐφόρου τῶν ὁπωσοῦν δρωμένων δίκης. Αὐτὸν γὰρ γοητεία τὸν Θεόδοτον ὑπαρχον τῆς αὐλῆς ἀνελεῖν. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ταῦθ' οὕτως ἔχοι, οὐκ ἔχω λέγειν. Ἄμφω δὲ ἀλιτηρίω ἦσθη. Ὁ μὲν Ἀδδαίος παιδομανῶν· Αἰθέρου δὲ διὰ πάσης ἰὼν συκοφαντίας, καὶ τὰς τε τῶν ζώντων, τῶν τε τελευτώντων τὰς οὐσίας ληϊζόμενος ὄνομαι τῆς βασιλικῆς οἰκίας (29), ἧς ἐπὶ Ἰουστινιανῶ προὔστηται. Καὶ ταῦτα μὲν ἔλξηεν ὧδε.

viventium, quam mortuorum bona diripuit nomine Justiniano. Atque hæc quidem istiusmodi exitum habuerunt.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἐπὶ τοῦ προγράμματος τῆς πίστεως ἡμῶν, ὅπερ Ἰουστίνος τοῖς ἀπανταχοῦ Χριστιανοῖς ἐγράψε.

Γράφει δὲ ὁ Ἰουστίνος τοῖς ἐκασταχοῦ Χριστιανοῖς πρόγραμμα, αὐτοῖς ὀνόμασι τοῦτο· Ἐν ὀνόματι τοῦ Δεσπότη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, αὐτοκράτορα Καίσαρ Φλάβιος Ἰουστίνος, πιστὸς ἐν Χριστῶ, Ἡμερος, Μέγιστος, Εὐεργέτης, Ἀλαμανικός, Γοθικός, Γερμανικός, Ἀντικός, Φραγκικός, Ἐρουλικός, Γηπαιδικός, Εὐσεθικός, Εὐτυχικός, Ἐνδοξός, Νικητής, Τροπαιῦχος, Ἀεισέβαστος, Αὐγουστος. « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν διδώμι ὑμῖν, » φησὶν ὁ Δεσπότης Χριστός, ὁ ἀλη-

De sceleratis hominibus, Addæo atque Ætherio.

Haud multo post, Ætherium et Addæum, viros ordinis senatorii, qui apud imperatorem Justinianum plurimum potuerant, majestatis crimine accusatos, iudicibus examinandos tradidit. Ex quibus, Ætherius quidem confessus est, se imperatorem veneno interficere voluisse, ejusque facinoris et omnium consiliorum suorum conscium ac participem fuisse Addæum. Addæus vero, gravi cum jurejurando affirmavit se earum rerum penitus ignarum esse. Ambo tamen capite truncati sunt. Et Addæus quidem, cum jam caput ipsi 428 amputandum esset, se hac quidem in re calumniam passum esse dixit, merito tamen se plecti a divina justitia, quæ omnia dispicit quæ geruntur. Se namque Theodorum præfectum pretorio magicis artibus interemisse. Ego vero, utrum hæc ita se habeant, certe affirmare non possum. Uterque tamen sceleratus fuit. Addæus quidem puerorum amori supra modum deditus. Ætherius vero nullum calumniandi genus prætermisit, sed omnium tam imperialis domus, cujus curator erat regnante

CAP. IV.

Edictum de fide, ad omnes ubique Christianos a Justiniano scriptum.

Scriptis porro idem Justinus ad omnes qui ubique sunt Christianos edictum in hæc verba: In nomine Domini Jesu Christi Dei nostri, imperator Cæsar Flavius Justinus, fidelis in Christo, Clemens, Maximus, Beneficus, Alamannicus, Gothicus, Germanicus, Anticus, Francicus, Erulicus, Gepidicus, Pius, Felix, Gloriosus, Victor ac Triumphator, semper Augustus. « Pacem meam do vobis, » ait Dominus Christus, verus Deus noster. « Pacem meam

VALESII ANNOTATIONES.

(27) Οὐ μετ' οὐ πολὺ δὲ. Expungenda est prior particula negativa, utpote prorsus superflua.

(28) Τῆς μὲν συγκλήτου βουλῆς. Joannes Biclariensis in *Chronico*: Anno secundo, inquit, memorati principis. in regia urbe Ætherius et Addæus patritii, dum Justino mortem vellet veneno potius quam ferro per medicos inferre, detecti, capitali sententia pumiri jussi; prior a feris devoratus, secundus incendiis concrematus interiit. Nescio an Joannes Biclariensis patricios dixerit pro senatoribus, magnum tamen discrimen est inter patriciam ac senatoriam dignitatem. De eodem Ætherio et Addæo Eustathius, in *Vita Eutychii patriarchæ Constantinopolitani*, ita scribit: *Qua quidem die (') id est tertia Octobris, et illi qui viro sancto insidias struxerant atque in exilium ejecerant, Ætherius et Addæus, quorum hic quidem urbis præfectus erat, ille autem Antiochiæ curator, mortui sunt, etc.*

(29) Ὀνόματι τῆς βασιλικῆς οἰκίας. Intelligit domum Antiochiæ cujus curator fuerat Ætherius, ut testatur Eustathius in loco quem paulo ante citavi:

*Ille autem Antiochiæ curator. Græca Eustathii, ni fallor, sic habent. ὁ δὲ ἐπίτροπος τῆς Ἀντιόχου. Id est, Ætherius vero curator domus Antiochi. Hujus domus mentionem facit idem Eustathius, ubi qua ratione Eutychius ex urbe regia ejectus sit, describit: Dicebant enim quidam graves viri, si e sacro templo exiret, fore ut interficeretur. Quosdam enim armatos, atque in Antiochi prædio collocatos, eo consilio foris eum expectare. Ejusdem domus regiar meminit Theophylactus in lib. iii, cap. 3. Multæ hujusmodi domus erant Constantinopoli, ut domus Placidie, domus Flaccillæ, domus Hormisdæ, et aliæ plures ad principem pertinentes: quarum singulæ suum curatorem habebant, qui domum illam seu palatium, omnesque illius redditus administrabat. Hi curæ palatiorum dicuntur in *Notitia imperii Romani*, sub dispositione Castrensium sacri palatii. Tunc vero summa erat dignitas horum Curatorum, qui gloriosissimi et magnificentissimi dicebantur, ut docet Constitutio Tiberii Augusti de domibus imperialibus.*

VARIORUM.

(') Loquitur Eustathius de die tertia mensis Octobris anni quingentesimi septuagesimi septimi, qua Eutychius restitutus est in episcopatum Constantinopolitanum, et in quam Dominica eo anno cadebat.

Theophanes autem Ætherium et Addæum anno Chr. 556 interfectos esse docet. (Ant. Paci, ad ann. 567, n. 3.)

relinquo vobis, idem Christus universis hominibus A prædicat. Istud porro nihil aliud sibi vult, quam ut omnes qui in ipsum credunt, in unam eandemque Ecclesiam convenient. et in recta quidem Christianorum fide inde inter se consentiant, aver- sentur autem eos qui contraria dicunt aut senti- unt. Prima enim salus cunctis hominibus est con- stituta, rectæ fidei confessio. Quocirca nos quo- que evangelica præcepta et sacrum Symbolum sive doctrinam sanctorum Patrum sectantes, cunctos hortamur ut ad unam eandemque Ecclesiam ac sen- tentiam se conferant: credentes in Patrem et Fi- lium ac Spiritum sanctum, Trinitatem consubstan- tialiam, unam Deitatem, seu naturam ac substan- tiam et verbo et re ipsa: unam item vim et poten- tiam et operationem in tribus subsistentiis sive personis credentes: in quas baptizati sumus, in quas credimus, et quibus conjuncti sumus. Unitatem enim in Trinitate, et Trinitatem in unitate adoramus, quæ admirabilem habet tum divisionem, tum unionem. Unitatem quidem quantum ad Deitatem sive substantiam: Trini- tatem vero quantum ad proprietates sive subsi- stentias vel personas. Dividitur enim indivise, 429 ut ita dicamus, et conjungitur divise. Unum enim est in tribus, Deitas scilicet: et tres unum sunt, in quibus scilicet est Deitas, aut, ut accuratius loquamur, quæ sunt ipsamet Deitas, Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, quando singulæ personæ seorsum consi- derantur, mentis scilicet acie ea quæ inseparabilia sunt separante. Deum unum tres personas, simul intellectas, ob eundem motum eandemque natu- ram. Quippe et unum Deum confiteri oportet, et tres subsistentias, sive proprietates prædicare. Confitemur vero ipsum unigenitum Filium Dei Deum Verbum, qui ante sæcula et sine tempore ex Patre genitus est, non autem factus: in extremis diebus propter nos et propter nostram salutem e caelo descendisse, et incarnatam esse ex Spiritu sancto et ex Domina nostra, sancta et gloriosa Deipara ac semper virgine Maria, et ex illa geni- tum. Qui est Dominus noster Jesus Christus, unus e sancta Trinitate, qui cum Patre et sancto Spiritu glorificatur. Neque enim quartæ personæ adjectionem sacrosancta Trinitas accepit, postquam incar- natus est unus e sancta Trinitate, Deus Verbum: sed unus idemque est Dominus noster Jesus Chris- tus, consubstantialis quidem Deo Patri quantum

Οὐδὲς ἡμῶν Θεός. « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν, » ὁ αὐτὸς κηρύττει πᾶσιν ἀνθρώποις. Οὐκ ἄλλο δὲ τοῦτο ἐστίν, ἢ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν ὁμοφρονούντας μὲν περὶ τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν δόξαν, ἀποστρεφόμενους δὲ τοὺς τάναντία λέγοντας ἢ δοξάζοντας. Πρῶτη γὰρ σωτηρία καθέστηκε πᾶσιν ἀνθρώποις, ἡ τῆς ὀρίτης πίστεως ὁμολογία. Διὸ καὶ ἡμεῖς τοῖς εὐαγγελικοῖς κατακολουθοῦντες παραγγέλμασι, καὶ τῷ ἁγίῳ Συμβό- λῳ, ἤτοι μαθήματι τῶν ἁγίων Πατέρων, πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν τε καὶ γνώμην προτροπέμεθα πάντα συνελθεῖν πιστεύοντας εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον, μίαν Θεότη- τα ἤτοι φύσιν καὶ οὐσίαν λόγῳ καὶ πράγματι, καὶ μίαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν καὶ ἐνέργειαν, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἕχουν πρόσωποις δοξάζοντας, εἰς ἃ βεβαπτίσμεθα, εἰς ἃ πεπιστεύκαμεν, καὶ οἷς συντε- τάμεθα. Μονάδα γὰρ ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι προσκυνούμεν, παράδοξον ἔχουσαν καὶ τὴν δι- αίρεσιν, καὶ τὴν ἕνωσιν. Μονάδα μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν ἕχουν Θεότητα· Τριάδα δὲ κατὰ τὰς ιδιότητας ἕχουν ὑποστάσεις, ἤτοι πρόσωπα. Διαιρεῖται γὰρ ἀδιαιρέτως, ἴν' οὕτως εἰπωμεν, καὶ συνάπτεται διηρημένως. Ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἡ Θεότης, καὶ τὰ τρία ἐν, τὰ ἐν οἷς ἡ Θεότης, ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ Θεό- της· Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱὸν, Θεὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅταν ἕκαστον πρόσωπον καθ' ἑαυτὸ θεωρη- ται· τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα· Θεὸν τὰ τρία μετ' ἀλλήλων νοούμενα· τῷ αὐτῷ τῆς κινήσεως καὶ τῆς φύσεως, ἐπειδὴ χρῆ καὶ τὸν ἕνα Θεὸν ὁμολογεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ἕχουν ἰδιότητας κηρύττειν. Ὁμολογοῦμεν δὲ αὐτὸν, τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Θεὸν Λόγον τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννη- θέντα, οὐ ποιηθέντα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόν- τα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ γεννηθέντα ἐξ αὐτῆς, ὅς ἐστιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι (50). Οὐδὲ γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐπέδεδετο ἡ ἁγία Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος Θεοῦ Λό- γου· ἀλλ' ἐστὶν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· παθητὸς σαρκί, καὶ ἀπαθὴς ὁ αὐτὸς ἐν Θεότητι. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον τὸν θαυμα-

VALESH ANNOTATIONES.

(50) Ὁς ἴσθι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύ- ματι. Apud Nicephorum in cap. 35, lib. xvii, ubi hoc Iustini imperatoris edictum de fide refertur, hic locus ita legitur: Ὁς ἴσθι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἴσοι. Quam lectionem secutus est Christophorus. Sic enim vertit: *Qui est æqualis Patri et Spiritui sancto.* Atqui hoc loco non agitur de æqualitate Patris ac Filii: sed an Christus unus sit ex Trinitate. Rectius itaque hunc locum supplēvi ex optimo codice Florentino in hunc modum.

Ὁς ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Codex autem Tellerianus ita scri- ptum habet, ὅς ἐστὶν ἐν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. [Sed Florentini codicis scriptura longe anteferenda est; quam confirmat Justinianus in edicto de fide, pag. 804 *Chronici Alexandrini*: Cujus edicti verba Justinus Junier in edictum suum transfudit.]

ουργήσαντα, καὶ ἄλλον τὸν παθόντα ἐπιστάμεθα ἄλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, σαρκωθέντα καὶ τελείως ἐνανθρωπήσαντα, καὶ ἐνδὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα, καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἐκούσιως ὑπέμεινε σαρκὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Οὐ γὰρ ἀνθρωπὸς τις ἐαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δέδωκεν· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος ἀτρέπτως γενόμενος ἀνθρώπος, τὸ τε ἐκούσιον πάθος, καὶ τὸν θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ κατεδέξατο. Καὶ Θεὸν τοίνυν αὐτὸν ὁμολογούντες, οὐκ ἀθετοῦμεν τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ ἀνθρώπον· καὶ ἀνθρώπον αὐτὸν ὁμολογούντες, οὐκ ἀρνούμεθα τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ Θεόν. Ὅθεν ἓνα καὶ τὴν αὐτὸν ἐξ ἑκατέρας φύσεως, θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, σύνθετον ὁμολογούντες τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, σύγχυσιν τῇ ἐνώσει οὐκ ἐπιστάγομεν (31). Οὐ γὰρ ὅτι γέγονε καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπος, τὸ εἶναι Θεὸς ἀπολέσει· οὔτε μὴν ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστίν, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐμοίωσιν ἀπαράδεκτον ἔχει, καὶ τὸ ἀνθρώπος εἶναι παραιτήσεται. Μετέμνηκε δὲ ὡς περ ἐν ἀνθρωπότητι Θεός, οὕτω καὶ ἐν ὑπεροχῇ θεότητος ὢν, ἀνθρώπος, οὐδὲν ἦτρον· ἄμφω δὲ ὢν ἐν ταυτῷ, καὶ εἰς Θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπος ὁ Ἐμμανουὴλ. Τὸν αὐτὸν δὲ ὁμολογούντες ἐν θεότητι τέλειον, καὶ ἀνθρωπότητι τέλειον, ἐξ ὧν καὶ συντετέθη, διαίρεσιν μὲν τὴν ἀνά μέρος, ἢ τομῆν οὐκ ἐπιφέρομεν τῇ μιᾷ αὐτοῦ συνθέται ὑποστάσει· τὴν δὲ διαφορὰν τῶν φύσεων σημαίνομεν, οὐκ ἀναιρουμένην διὰ τὴν ἔνωσιν. Οὔτε γὰρ ἡ θεία φύσις εἰς τὴν ἀνθρωπείαν μετεβλήθη, οὔτε ἡ ἀνθρωπεὶα φύσις εἰς τὴν θεϊκὴν ἐτρέπη. Νοουμένης δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης (32) ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως ὄρω τε καὶ λόγῳ περιεῖχθαι φαμεν τὴν ἔνωσιν καθ' ὑπόστασιν. Ἡ δὲ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις; δηλοῖ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, τουτέστιν ἡ μία ὑπόστασις τῶν τριῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων, οὐ προϋποστάνει ἀνθρώπῳ ἡνώθη, ἀλλ' ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδέξου Θεοτόκου

ad divinitatem, consubstantialis autem nobis quantum ad humanitatem : patibilis quidem carne, deitate vero impatibilis. Neque enim alium Deum Verbum qui miracula perpetravit, et alium qui passus est agnoscimus : sed unum eundemque confitemur Dominum nostrum Jesum Christum, Dei Verbum, incarnatum et perfecte hominem factum, et unius ejusdemque esse tum miracula, tum passiones, quas salutis nostræ causa, sua sponte in carne sustinuit. Non enim homo aliquis seipsum tradidit pro nobis, sed ipsemet Deus Verbum, sine ulla conversione homo factus, spontaneam passionem ac mortem in carne pro nobis subiit. Itaque cum illum confitemur Deum, eundem quoque hominem esse non inficiamur : et cum illum hominem esse confitemur, non idcirco negamus eundem esse etiam Deum. Unde dum unum eundemque Dominum nostrum Jesum Christum ex utraque natura, deitate scilicet atque humanitate compositum profitemur, confusionem non superinducimus unitioni. Non enim eo quod perinde ac 430 nos homo factus est, Deus esse desinet : nec rursus eo quod natura Deus est, et similitudinis nostræ haudquaquam capax, homo esse recusabit. Quippe ut in humanitate Deus, sic in majestate Deitatis constitutus, manet nihilominus homo : utrumque simul existens unus, Deus scilicet atque homo, Emmanuel. Porro cum illum in divinitate perfectum, et perfectum in humanitate, ex quibus compositus est, confitemur, uni ejus compositæ personæ particularem divisionem aut sectionem non inferimus; sed naturarum differentiam quæ per unitionem nequaquam tollitur, indicamus. Nam nec divina natura in humanam mutata est, nec humana in divinam conversa. Sed utraque potius intellecta atque existente in propriæ naturæ definitione atque ratione, unitionem factam esse dicimus secundum personam : unio vero secundum personam id si-

VALESII ANNOTATIONES.

(31) Σύγχυσιν τῇ ἐνώσει οὐκ ἐπιστάγομεν. Male hunc locum interpretatur Christophorus hoc modo : *Non confusionem in unitatem introducimus.* Nec rectius Musculus qui sic vertit : *Unitatem non confundimus.* Sed Musculus quidem haudquaquam miror, qui in hoc edicto Justiniani ἔνωσιν perpetuo vertit *unitatem* gravi errore. Eundem errorem admisit vir doctus qui fragmenta Ephræmii Antiochenensis episcopi in Latinum sermonem vertit, quæ leguntur in *Bibliotheca Photii*. Christophorus vero qui ἔνωσιν *copulationem* ubique interpretatur, cur hoc loco aliter interpretatus sit, equidem nescio. Joannes autem Langus interpres Nicephori ita vertit : *In unione confusionem non inducimus.* Recte omnino, si modo syllabam addideris hoc modo : *In unione.* Unio enim licet hodie passim in scholis philosophorum ac Theologorum usurpetur, barbarum est vocabulum, cum pro unitione sumitur. Nam unio Latine unitatem significat, ut ex Tertulliano, Hieronymo, Prudentio, Simplicio papa, aliisque, probari potest. Proinde desinant Zoili quidam nos reprehendere, quod in epistola Alexandri episcopi Alexandrini, quæ refertur a Socrate in lib. 1, cap. 6, *μονάδα* verterimus *unitionem*. Id enim ex Latinæ linguæ usu ac pro-

prietate facimus : quam illi penitus ignorantes, unionem putarunt nihil aliud esse quam unitionem. Atqui inter unionem et unitionem tantum discriminis est, quantum inter *μονάδα* et ἔνωσιν. In unione sive unitate nihil est nisi simplex. In unitione vero aliquid necessario intelligitur compositum ex duobus. Certe vetus interpres synodi Chalcedonensis, ἔνωσιν perpetuo vertit unitionem, vel adunationem.

(32) *Νοουμένης δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης.* Rectius in Nicephoro scribitur, *νοουμένης δὲ καὶ ὑπαρχούσης μᾶλλον*, etc. Ego tamen malletm ita legere : *νοουμένης δὲ, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπαρχούσης*, etc. Id est : *Sed utraque natura intellecta, aut potius existente in propriæ naturæ definitione atque ratione, unitionem factam esse dicimus secundum personam.* Nec dubito quin Justinus imperator ita scripserit ut dixi : reprehendit enim seipsum, quod dixerat, *νοουμένης*, quasi duarum in Christo naturarum differentia in intelligentia tantum consisteret, non autem re vera exstaret. [In edicto tamen imp. Justiniani de fide, ex quo Justinus edictum suum descripsit, vulgata lectio habetur. Exstat edictum illud in *Chronico Alexandrino*, pag. 800.]

gnificat, Deum Verbum, hoc est unam personam ex tribus divinitatis personis, non homini præexistenti unitam esse, sed in utero Dominae nostræ, sanctæ gloriosæ Deiparæ ac semper virginis Mariæ, sibi ipsi ex ea condidisse in propria persona carnem nobis consubstantialem, et iisdem omnino passionibus obnoxiam, præterquam peccato : eamque anima rationali et intelligente animatam. In se enim habuit personam, et homo factus est, et unus idemque est Dominus noster Jesus Christus qui una cum Patre et sancto Spiritu glorificatur. Porro ineffabilem ejus unionem mente considerantes, recte confitemur unam naturam Dei Verbi incarnatam, carne quæ anima rationali atque intelligente animata est. Rursus vero naturarum differentiam animo considerantes, duas esse naturas asserimus, nullam superinducentes divisionem. Utraque enim in illo inest natura. Quamobrem unum eundemque confitemur Christum, unum Filium, unam personam, unam subsistentiam, Deum simul atque hominem. Omnes vero qui aliter aut senserunt, aut sentiunt, anathematizamus, et a sancta catholica et apostolica Dei Ecclesia alienos judicamus. Cum igitur recta dogmata quæ a sanctis Patribus tradita sunt nobis prædicentur, hortamur vos omnes, ut in unam eandemque catholicam et apostolicam Ecclesiam conveniatis : imo potius rogamus. Neque enim piget, tametsi in regali fastigio constituti simus, hujusmodi verbis uti, pro consensu et adunatione omnium Christianorum, ut una ab

καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐδημιούργησεν αὐτῷ, ἐξ αὐτῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει σάρκα ὁμοούσιον ἡμῶν καὶ ὁμοιοπαθῆ κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, ἐμφυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοεῖ. Ἐν αὐτῷ γὰρ ἔσχε τὴν ὑπόστασιν (33), καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἔστιν εἷς καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἐννοοῦντες δὲ αὐτοῦ τὴν ἄφραστον ἕνωσιν ὀρθῶς ὁμολογοῦμεν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαωμένην, σαρκὶ ἐμφυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοεῖ. Καὶ πάλιν ἐν θεωρίᾳ λαμβάνοντες τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν, δύο ταύτας εἶναι λέγομεν, διαίρεσιν οὐδεμίαν εἰσάγοντες. Ἐκατέρα γὰρ φύσις ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Ὅθεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐμολογοῦμεν Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν, ἕν πρόσωπον, μίαν ὑπόστασιν, Θεὸν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον. Πάντας δὲ τοὺς παρὰ ταῦτα φρονήσαντας ἢ φρονούντας ἀναθεματίζομεν, ἀλλοτρίους κρίνοντες τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Τῶν ὀρθῶν τοίνυν δογμάτων τῶν ἁγίων Πατέρων παραδεδωμένων ἡμῖν κηρυττομένων, προτρέπομεν ὑμᾶς πάντας εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν, μᾶλλον δὲ καὶ παρακαλοῦμεν. Οὐ γὰρ ὀκνήσομεν κἄν ἐν ὑπεροχῇ βασιλείας ἐσμεν, τοιούτοις χρεῖσασθαι βήμασι ὑπὸ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀπάντων ὁμοφροσύνης (34) τε καὶ ἐνώσεως, ἐκ τοῦ μίαν ἀπάντων ὁξολογίαν ἀναπέμπεσθαι τῷ μεγάλῳ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ· τοῦ δὲ λοιποῦ μηδένα προφασίζόμενον, περὶ πρόσωπα ἢ συλλαβὰς (35) ζυγομαχεῖν· ὅτι πρὸς μίαν καὶ τὴν

VALESII ANNOTATIONES.

(33) Ἐν αὐτῷ γὰρ ἔσχε τὴν ὑπόστασιν. In Nicephoro legitur ἐν αὐτῇ, supple τῇ σαρκί. Quod nullo modo ferri potest; neque enim Christus in carne propriam habuit subsistentiam, sed antequam carnem assumpsisset, propriam habebat subsistentiam, utpote qui secunda esset persona sacrosanctæ Trinitatis. Si quis tamen Nicephori scripturam tueri voluerit, equidem non valde repugnabo. Aptius enim cohæret cum præcedentibus. Sensus ergo est, Filium Dei qui ab æterno propriam habebat subsistentiam, assumpta carne, in ea personaliter substitisse.

(34) Ὑπὸ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀπάντων ὁμοφροσύνης. Assentior viris doctis qui jam pridem emendarunt ὑπὲρ τῆς, etc. Quamvis Nicephorus vulgaram scripturam retinuerit.

(35) Περὶ πρόσωπα ἢ συλλαβὰς. Prima vox, πρόσωπα scilicet, posita est ob hæresim Nestorii, qui in Christo duas personas asserebat, alteram hominis, alteram Verbi. Vox autem συλλαβὰς, adjecta est propter Eutychianos et Acephalos, qui Christum ex duabus quidem naturis constare dicebant ante unionem; post unionem vero, unicam in eo naturam esse dicebant. Contra vero Catholici Christum in duabus naturis adorabant. Syllabæ igitur illæ sunt ἐν, et ἐκ. Quæ licet diversæ sint, tamen si recte intelligantur, ad unam eandemque fidem ac sententiam ambæ collineant, ut subjicit Justinus. Vide Evagrium supra, in lib. 1, cap. 1. Cæterum hoc edictum a Justino Juniore promulgatum est anno imperii primo, Christi videlicet 566, ut notat Baronius : quo quidem edicto, nihil prorsus Ecclesiæ catholicæ contulit Justinus; sed solam orthodoxam fidem exposuisse contentus, de Nestoriano et Eutychiano dogmate disputationes in posterum prohibuit, unumquemque pro ar-

bitrio suo de his rebus sentire permittens. Ex hoc itaque edicto nullam utilitatem consecutam esse recte scribit Evagrius. Male igitur Joannes Biclariensis in *Chronico*, de Justino Juniore ita scribit: *Qui Justinus anno primo regni sui ea quæ contra synodum Chalcedonensem fuerant commentata destruxit. Symbolumque sanctorum Ecclesiæ Patrum Constantinopoli congregatorum, et in synodo Chalcedonensi laudabiliter receptum, in omni Ecclesia catholica a populo concinendum intromisit, priusquam Dominica dicatur oratio.* Justino Juniori ea tribuit Biclariensis, quæ seniori Justino potius conveniebant. — Valesius autumat, Biclariensem Justino Juniori ea tribuere, quæ Seniori potius conveniebant : hic enim concilii Chalcedonensis acerri-mus defensor fuit. Verum em. card. Norisius in *Dissert. de synodo quinta*, cap. 9, § 2, ea Biclariensis verba referens, recte observat Justinum, cum videret ob tria Capitula proscripta Africam atque Occidentales provincias dissensionibus laceratas, edictum illud fidei publicasse, in quo nullius synodi mentionem faciens, quæ credenda cuique essent proposuit; sed tria Capitula non solum non nominasse, sed inter dogmata adiphora numerandam esse quæstionem de tribus Capitulis visum esse innuere in fine edicti, dum ait, se illa credenda proposuisse, ut *deinceps nemo ullo prætextu propter personas aut syllabas rixetur.* Quibus Theodori personam, itemque scripta Theodoriti, atque Ibæ forte intellexit, nec non quæstionem nuperime exortam de corpore Christi corruptibili vel incorruptibili; una enim syllaba Romani imperii antistites nobilissimos in exsilium, procul a suis sedibus, deportaverat. (Aut. PAGI, ad ann. 566, n. 2.)

ὀρθὴν πίστιν τε καὶ ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρουσι: ἄ
τοῦ μέχρι νῦν κρατοῦντος ἔθους τε καὶ σχήματος ἐν
τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ Ἐκκλη-
σίᾳ, διὰ πάντων βεβαίου τε καὶ ἀκαινοτομήτου, καὶ
εἰς τὴν ἑξῆς ἅπαντα μένοντος χρόνον. Τούτῳ μὲν
οὖν ἅπαντες τῷ ἰδίῳ συγκατετίθεντο, ὀρθοδόξως
ἐκπερωνῆσαι λέγοντες· οὐδὲν δὲ τῶν διεβρωγόντων
ὅλως ἠνώθη, διότι ῥητῶς ἐπεσημήνατο¹⁹ τὸ βέβαιον
καὶ ἀκαινοτόμητον ταῖς Ἐκκλησίαις πεφυλάχθαι καὶ
κατὰ τὴν²⁰ ἑξῆς ἐπιβρέοντα χρόνον.

promulgatam esse dicentes, nullum tamen ex membris Ecclesiæ quæ discissa fuerant, ad pristinam rediit unitatem, propterea quod discretis verbis edixerat imperator, ut firmus atque immotus Ecclesiarum status in posterum servaretur, sicut antea servatus fuerat.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Περὶ τῆς ἐκβολῆς Ἀναστασίου ἐπισκόπου Θεου-
πόλεως.

Ἐκδοθήκει δὲ καὶ Ἀναστάσιον Ἰουστίνου τοῦ
Θεουπόλεως θρόνου, ἐπεγαλῶν οἱ τῶν τε ἱερατικῶν
χρημάτων τὴν γεγενημένην δαπάνην, λέγων καὶ ἐς
ἄπειρον καὶ μὴ κατὰ τὸ προσηκόν γενέσθαι· τὴν τε
ἐς αὐτὸν βλασφημίαν. Ἐρωτηθέντα γὰρ τὴν Ἀνα-
στάσιον, τί δὴ ποτε οὕτω χύδην τὰ ἱερατικὰ ῥίπτει
χορήματα, ἀναφανδὸν εἰπεῖν, ὡς ἂν μὴ παρὰ Ἰου-
στίνου τῆς κοινῆς λύμης ἀφαιρεθεῖεν. Ἐλέγετο δὲ
μηνῖσαι Ἀναστασίῳ, ὅτι γε ζητοῦντι χρήματα τὴν
ἐπισκοπὴν ἐγχειρισθέντι (36), οὐχ εἴλετο δοῦναι.
Προσεφέρετο δὲ καὶ ἕτερα (37) ἅττα κατ' αὐτοῦ, ἐνίων

431 omnibus glorificatio tribuatur Deo optimo
maximo et Servatori nostro Jesu Christo, ac nemo
deinceps inanem prætextum arripiens circa per-
sonas aut syllabas rixetur. Si quidem syllabæ ad
unam eademque fidem et intelligentiam perdu-
cunt: eo qui hactenus in sancta catholica et apo-
stolica Dei Ecclesia obtinuit more atque statu, fir-
mo et inconcusso in posterum perpetuo manente.
Huic edicto omnes quidem consensum suum ac-
commodarunt, rectam in eo fidem ac doctrinam

CAP. V.

De Anastasii Antiochensis episcopi ejectione.

Porro Justinus Anastasium quoque ex Antio-
chena sede ejecit: objiciens ei tum quod sacram
pecuniam in superfluos ac minime necessarios usus
profudisset, tum quod ipsi conviciatus esset. Nam
cum interrogatus fuisset Anastasius, cur adeo pro-
fusa sacram pecuniam dilapidaret, discrete respon-
derat, ne a Justino, communi peste ac pernicie
generis humani diriperetur. Dicebatur autem Ju-
stinus idcirco infensus fuisse Anastasio, quod
cum pecuniam ab eo ad episcopatum promotum po-
stulavisset, Anastasius eam dare noluerat. Obji-

VARIE LECTIONES.

¹⁹ C. C. ἐπισημήνατο. ²⁰ C. C. καὶ σὺ κατὰ τὸν.

VALESH ANNOTATIONES.

(36) Τὴν ἐπισκοπὴν ἐγχειρισθέντι. Hæc verba
cum non intelligeret Nicephorus, prætermisit, ut
videre est in cap. 36; sic enim hunc Evagrii locum
expressit: Περὶ μάλιστα δὲ μηνῖσαι τὸν Ἰουστίνου ἐκεί-
νου, ὅτι περ ζητοῦντα χρήματα οὐ προήρητο δοῦναι.
Sed facile erat locum Evagrii emendare in hunc
modum: Ὅτι γε ζητοῦντι χρήματα τὴν ἐπισκοπὴν
ἐγχειρισθέντι οὐχ εἴλετο δοῦναι. Atque ita legisse vi-
dentur Christophorus et Musculus. Sic enim
vertit Musculus: Dicitur autem Anastasio succen-
suisse, quod cum pecuniam pro episcopatus collatione
exigeret, dare illam noluerit. Vetus igitur hæc odii
causa erat adversus Anastasium, priusquam Justi-
nianus ad imperium pervenisset. Quare Evagrius
utiliter verbo μηνῖσαι, quod vetustam iram atque
abstrusam significat. Certe Anastasius, superstite
adhuc Justiniano, Antiochensis episcopus fuerat
designatus. Solebant autem potentiores aulici, et
qui plurimum apud imperatorem poterant, pecu-
nias a patriarchis designatis exigere, ut exemplo
Chrysaphii eunuchi probari potest, qui pecunias
a Flavianō Constantinopoleos episcopo flagitavit,
ut supra retulit Evagrius. Quod tamen postea ve-
titum fuit *Novellis Constitutionibus* Justiniani.

(37) Προσεφέρετο δὲ καὶ ἕτερα. Aliam certe
causam affert Theophanes in *Chronico*, ob quam
Anastasius Sinaita ex Antiochena sede depulsus
est. Sed quoniam interpretes sensum Theophanis
minime assecuti sunt, verba ejus hic apponam: Τῷ
δὲ αὐτῷ ἔπει Ἀναστάσιος ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ὁ
μέγας καθάψαμένος ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τῶν συνοδικῶν
Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ χειροτο-
νήσαντος Ἰωάννην τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ τούτου
χειροτονηθέντος, ἐξεδιήθη τῆς ἰδίας ἐπισκοπῆς κατ'
ἀγανάκτησιν Ἰουστίνου. Id est, ut interpretor:

Eodem anno magnus Anastasius episcopus Antiochiæ,
cum in responsione sua ad synodicas epistolas re-
prehendisset Joannem Constantinopolitanum, qui
Joannem Alexandriæ episcopum ordinaverat, et cum
qui ab illo fuerat ordinatus simul perstrinxisset, pul-
sus est e suo episcopatu ob indignationem Justinii.
Lego igitur in Theophane καὶ τοῦ χειροτονηθέντος,
quæ certissima est emendatio. Joannes Alexandri-
nus episcopus ordinatus fuerat Constantinopolii a
Joanne scholastico, anno 5 imperii Justinii, Christi
vero 570, ut scribit etiam Baronius. Qui post or-
dinationem suam, cum synodicas litteras ad Ana-
stasium Antiochenum episcopum scripsisset ex
more, Anastasius litteris illis respondens, ordina-
torem ejus Joannem graviter reprehenderat: quippe
qui in locum viventis Eutyebii contra regulas ec-
clesiasticas intrusus fuisset. Simul etiam reprehend-
erat eum qui ab illo ordinatus, ordinatoris sui
vitium ac labem in se pertraxerat. Ea re offensus
Justinus imperator, qui Joannem scholasticum dil-
ligebat, a quo videlicet fuerat coronatus, Anasta-
sium e sede sua dejecit. Interpres Latinus Theo-
phanis existimavit eas synodicas litteras quibus
Anastasius responderat, scriptas fuisse a Joanne
episcopo Constantinopolitano: quod tamen falsum
est. Scriptæ enim erant a Joanne Alexandrino
in exordio episcopatus. Itaque post vocem συ-
νοδικῶν apponenda est subdistinctio, ut fecit Ana-
stasius bibliothecarius. Cæterum hanc Anastasii
depositionem Baronius refert anno Christi 573,
qui est octavus imperii Justinii. Malium tamen cum
Theophane eam conferre in annum quintum aut
sextum ejusdem Justinii, cum paulo post ordina-
tionem Joannis Alexandrini contigerit, quæ facta est
anno Christi 570, ut Baronius ipse testatur. — Pa-

ciebantur præterea eidem Anastasio alia quædam, Ἄ τὸν βασιλικὸν, οἶμαι, βουλευθέντων θεραπεῦσαι σκοπόν.

432 CAP. VI.
Quomodo post Anastasium Gregorius episcopus factus sit, et de moribus illius.

Post Anastasium vero, ad episcopalem sedem euectus est Gregorius, cujus gloria, ut cum poetis loquar, longe lateque diffusa est. Hic ab ineunte ætate in palæstra monastica exercitatus, adeo fortiter et constanti animo decertaverat, ut brevi, in prima adhuc lanugine constitutus, ad summos gradus pervenerit, et monasterio Byzantium præfuerit, in quo monasticum vivendi genus primum amplexus fuerat. Postea vero Justinii jussu, monachis etiam Sinæ montis præfectus fuit. Quod in loco obsessus ab Arabibus quos Scenitas vocant, in gravissima incidit pericula. Nihilominus tamen cum altissimam pacem ei loco conciliasset, illinc ad pontificatum evocatus est. Fuit porro et consilio et virtute et reliquis in rebus, omnium mortalium præstantissimus, admirabilis industriæ ad perficienda ea quæ animo proposuerat, adversus metum invictus: nec adduci unquam poterat ut cederet, aut sæcularem potentiam reformidaret. In eroganda autem pecunia adeo magnificus fuit, liberaliter ac prolixè eam in omnes effundens, ut quoties in publicum prodibat, ingens hominum multitudo, præter eos qui comitari consueverant, cum sectaretur; et quotquot eum procedentem aut viderant aut audierant, ipsi quoque confluerent. Et honor qui summis hujus sæculi potestatibus defertur, inferior erat honore illo qui huic viro exhibebatur, cum homines plerumque sua sponte cum videre, aut loquentem **433** de proximo audire desiderarent. Erat enim ad excitandum desiderium sui in animis eorum qui ipsum qualicumque de causa adierant, aptissimus. Quippe qui et aspectu esset admirabilis, et in colloquiis ob leporem jucundissimus: ad rem confestim intelligendam acutus, si quisquam alius; et ad agendum

ΚΕΦΑΛΑ. Γ΄.

Ὡς μετὰ Ἀναστάσιον Γρηγόριος ἐπίσκοπος γέγονε, καὶ περὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ.

Μετ' αὐτὴν δὲ πρὸς τὸν ἱερατικὸν ἀνεῖσι θρόνον Γρηγόριος, οὗ κλέος εὐρὺ κατὰ τὴν ποιήσιν (38)· ἐκ πρώτης ἡλικίας τοῖς μοναδικαῖς ἐναποδυσάμενος σκάμμασιν. Οὕτω δὲ γεννικῶς καὶ καρτερικῶς ἀγωνισάμενος, ὡς τάχιστα ἐκ πρώτων ἰούλων πρὸς τοὺς ἀνωτάτω βαθμοὺς ἐλάσσει· ἠγγήσασθαι δὲ τῆς τῶν Βυζαντίων μονῆς (39), ἐνθα τὸν ἄσκειον εἴλετο βίον. Κελεύσασαι δὲ Ἰουστίνου καὶ τοῦ Σινᾶ ὄρους, ἐν ᾧ μεγίστοις ἐμπέπτωκε κινδύνοις, πολιορκίαν ὑποστὰς ὑπὸ τῶν Σκηνητῶν Ἀράβων. Εἰρηγεῦσαι δ' οὖν αὐτῷ ὁμῶς μέγιστα τῷ τόπῳ καταπραξάμενος, ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ἀρχιερωσύνην ἐκλήθη. Ἦν δὲ γνώμην καὶ ἀρετὴν ψυχῆς, πάντα ἐν πᾶσι κράτιστος (40), καὶ ἐς ὅ τι ὀρμήσειεν, ἐξεργαστικώτατος· δέει τε ἀτριωτος, καὶ πρὸς τὸ ὑπέικειν ἢ κατεπιτρέχειν δυναστείαν, ὀληπτότατος. Οὕτω δὲ μεγαλοπρεπεῖς τὰς ἐπιδόσεις τῶν χρημάτων ἐποιεῖτο, ἐλευθεροῖς τε καὶ ἀπειδέσιν· εἰς ἅπαντα χρώμενος, ὥστε ὅτε πρόλοι, παμπληθεῖς αἰτῶν καὶ τῶν εἰωθότων ἀτερ ἐπηκολούθουν· καὶ ὅσοι ὄρωεν ἢ πυνθάνοιντο προσιόντα (41), συνέρβρον· καὶ ἦν τάχα εἰς τὴν τοσαύτην ἀρχὴν, δεῦτερα τῆς εἰς τὸν ἄνδρα τιμῆς (42), ἐθελουσίων τὰ πολλὰ ἔρξεν τε ἐκ τοῦ σύνεγγυς, καὶ ἀκούειν διαλαλοῦντος ἐπιθυμούντων. Πόρον γὰρ ἑαυτοῦ πᾶσι τοῖς ὀπισσοῦν ἐντυγχάνουσιν ἐνεργάσασθαι ἦν ἱκανώτατος· ἰδεῖν τε ἀξιάσαστος, καὶ προσφθέγασθαι διὰ χαρίτων ἤδιστος, νοῆσαι τε ἐκ τοῦ παραυτίκα ὄξυς, εἰ τις ἄλλος ἀνθρώπων, πρᾶξαι τε ἐς τὰ μάλιστα ἐξύτατος, καὶ βουλὴν ἄριστα βουλεῦσαι, καὶ κρίναι τὰ τε οἰκεία, τὰ τε τῶν ἄλλων ἱκανώτατος· ὅθεν καὶ τοσαῦτα κατεπράξατο, μηδὲν ἐς αὔριον ἀναβαλλόμενος. Κατέπληξε δὲ, εὐ μόνον τοὺς Ῥωμαίων βασιλεῖς, ἅπανσι χρώμενος· ὡς ἦ τε χρεῖα καλοῖη, καὶ καιρὸς ὑπέλοι οὐχ ὕστερον (43), ἀλλὰ καὶ τοὺς Περσῶν, ὡς ἕκαστα προσφύρωσ δηλώσω. Ἦν δὲ ἐν αὐτῷ

VALESII ANNOTATIONES.

gius ad ann. Chr. 579, probat Anastasii depositionem pertinere ad ann. 570. Cæterum tam Anastasius quam Gregorius, magnæ sanctitatis et doctrinæ præsules fuere, ut vel ex iis quæ Baronius ostendit, manifestum sit.

(38) *Ὁὐ κλέος εὐρὺ κατὰ τὴν ποιήσιν.* Pessime hunc locum interpretati sunt Musculus et Christophorus, quasi his verbis indicare voluisset Evagrius, Gregorium Antiochensem episcopum poetica laude inclaruisset. Sed rectius Joannes Langus hæc verba ita vertit: *Cujus lata est gloria, ut poeta verbis utar.*

(39) *Τῆς τῶν Βυζαντίων μονῆς.* Joannes Langus hæc verba interpretatur hoc modo: *Primum vero Byzantii monasterio præfuit.* Evagrius tamen non dicit Gregorium monachum vel abbatem fuisse Byzantii, sed abbatem fuisse monasterii Byzantium. Videtur autem monasterium istud fuisse in Syria, in quo Gregorius adhuc adolescens monasticæ vitæ rudimenta perceperat. Theophanes in

D *Chronico*, pag. 206, ait Gregorium fuisse apocri-siarium monasterii Byzantium, id est procuratorem, sive actorem.

(40) *Πάντα ἐν πᾶσι κράτιστος.* Suspicio legendum hic esse πάντα τε ἐν πᾶσι κράτιστος. Sic enim loquitur Evagrius infra in cap. 49 hujus libri de Mauricio: *Καὶ πάντα ἐν πᾶσιν ἀκριβῆ.*

(41) *Πυνθάνοιντο προσιόντα.* Malle scribere προσιόντα. Nicephorus habet διόντα.

(42) *Καὶ ἦν τὰ γε εἰς τὴν τοσαύτην ἀρχὴν δεῦτερα τῆς εἰς τὸν ἄνδρα τιμῆς.* Hunc locum aliter legit Nicephorus. Nam pro voce τοσαύτην, habet κομιτικὴν, longe rectius meo quidem judicio. Nicephori verba Joannes Langus ita vertit: *Et honorem mundanis dignitatibus debitum, præ viri hujus observantia secundo loco habebant.*

(43) *Ὁὐχ ὕστερον.* Hunc locum feliciter mihi videor restituisset hoc modo, οὐχ ὕστερων. Id est: *Quippe qui ubi tempus aut necessitas postularet, semper præsto esset.*

πολύ μὲν τὸ σφοδρὸν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τὸ θυμοειδέ· οὐκ ὀλίγον δὲ πάλιν, ἀλλὰ καὶ μάλα περιούσιον τὸ πρῶτον τε καὶ ἡμερον ὡς ἐπ' αὐτῷ ἀριστα καταντῆσαι τὰ Γρηγορίῳ τῷ Θεολόγῳ πεφιλοσοφημένα. Τὸ αὐστηρὸν αἰδοῖ σύγκρατον ὡς μηδὲ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου καταβλάπτεσθαι, ἀλλ' ἀμφοτέρω δι' ἀλλήλων εὐδοκίμειν.

labat, utque ferebat occasio, cui quidem nunquam defuit, quemadmodum suis locis singillatim exponam. Erat in illo acer quidem ac vehemens impetus, atque interdum iracundia. Rursus tamen non modica, imo potius abundans animi lenitas ac mansuetudo. Adeo ut in eum optime convenire id quod a Gregorio Theologo sapienter est dictum. Severitas verecundia temperata, sic ut neutra lædatur ab altera, sed ambæ sese invicem exornarent.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ὅς οἱ λεγόμενοι Ἀρμένιοι Πέρσαι τοῖς Χριστιανοῖς προσηχώρησαν· διόπερ ὁ πρὸς Πέρσας ἀνεβράγη πόλεμος.

Τούτου τὴν ἐπισκοπὴν πρῶτον ἔτος διέποντος, οἱ τῆς πάλαι μὲν μεγάλης Ἀρμενίας, ἕστερον δὲ Περσαρμενίας ἐπονομασθείσης, ἡ πρῶν Ῥωμαίοις κτίσις ἦν, Φιλίππου δὲ τοῦ μετὰ Γορδιανὸν καταπρόδοντος αὐτὴν τῷ Σαπώρῳ, ἡ μὲν κληθεῖσα μικρὰ Ἀρμενία πρὸς Ῥωμαίων ἐκρατήθη, ἡ δὲ γὰρ λοιπὴ πᾶσα πρὸς Περσῶν τὰ Χριστιανῶν πρεσβεύοντες, ἐπεὶ παρὰ Περσῶν κακῶς ἐπασχον (44), καὶ μάλιστα περὶ τὴν οἰκίαν νόμισιν, ἐν παραδύστῳ ἐπρεσβεύοντο πρὸς Ἰουστίνον, ἰκετεύοντες κατήκοι Ῥωμαίοι γενέσθαι, ὡς ἂν ἐπ' ἀδείας δρῶν τὰ ἐς Θεὸν γέρα, μηδενὸς αὐτοῖς ἐμποδῶν γινομένου. Τοῦ δὲ Ἰουστίνου προσεχαιμένου¹¹, καὶ τιμῶν ἐν γράμμασιν πρὸς τοῦ βασιλέως διομολογηθέντων, ὄρκους τε δεινοῖς (45) κατασφαλισθέντων, ἀποσφάττουσι μὲν οἱ Ἀρμένιοι τοὺς σφῶν ἀρχοντας (46)· προστίθενται δὲ πασοῦδι τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ μεθ' ὧν προσειλήφεσαν πλησιοχώρων, ὁμοθετῶν τε καὶ ἀλλοφύλων, Οὐαρζάνου προύχοντος παρ' αὐτοῖς γένει τε καὶ ἀξιώσει, καὶ τῇ περὶ τοὺς πολέμους ἐμπειρίᾳ. Ἐπαγκλοῦντα τοῖσιν περὶ τούτων Χοσρόην, Ἰουστίνος ἀπεπέμπετο, λέγων

CAP. VII.

Quomodo Persarmenii Romanis sese tradiderunt : unde bellum exortum est inter Romanos ac Persas.

Hujus igitur Gregorii pontificatus anno primo, incolæ majoris Armeniæ quæ nunc Persarmenia dicitur, (hæc autem regio antea quidem Romanis paruerat ; sed cum Philippus successor Gordiani eam Sapor prodidisset, minor quidem Armenia penes Romanos mansit, reliqua vero omnis penes Persas ;) hujus igitur incolæ, fidem Christianam professi, cum a Persis graviter vexarentur, præcipue iis in rebus quæ ad religionem ipsorum pertinebant, clam legatos ad Justinum miserunt, rogantes ut Romanorum ditioni subjicerentur, quo libere absque ullo impedimento, divini cultus ceremonias peragerent. Quam legationem cum admisisset Justinus, et condiciones quasdam scriptis proditas approbasset, gravique jurejurando confirmasset, 434 Armenii præfectos suos necarunt, et universi Romano imperio sese adjunxerunt, una cum finitimis quos sibi sociaverant, tam ejusdem gentis, quam alienigenis, duce Vardane, qui apud ipsos genere ac dignitate et rei militaris peritia eminebat. His de rebus cum Chosroes conque-

VARIÆ LECTIONES.

¹¹ προσκαθημένου.

VALESH ANNOTATIONES.

(44) Παρὰ Περσῶν κακῶς ἐπασχον. Eadem causam defectionis Armeniorum refert Theophanes Byzantius apud Photium, et Joannes Biclariensis in *Chronico* : Armeniorum, inquit, et Iberorum gens qui a prædicatione apostolorum Christi fidem susceperant, dum a Chosroë Persarum imperatore ad culturam idolorum compellerentur, reuentes tam impiam jussionem, Romanis se cum provinciis suis tradiderunt. Quæ res Romanos inter et Persas pacis fœdera rupit. Verum abbas Biclariensis in eo fallitur, quod Armeniorum defectionem retulit anno primo Justinii Junioris. Pax enim inter Romanos et Persas dissoluta est anno septimo imperatoris Justinii, ut scribit Theophylactus in lib. III *Historiæ*, cap. 9; et Theophanes, ejusque interpres Anastasius Bibliothecarius, et Cedrenus. Sed et ipse Joannes Biclariensis in ejus rei narratione a se dissentit. Subjicit enim paulo post : Anno quinto Justinus imperator Armeniam et Iberiam, repulsis Persis, Romanas provincias facit.

(45) Ὅρκους τε δεινοῖς. De hoc jurejurando quo Justinus imperator fidem suam obstrinxerat, se nunquam proditurum esse Persis Armenios atque Iberos qui se Romanis dedidissent, loquitur Me-

nander Protector in excerptis legationum, pag. 121 editionis regiæ : Λόγον γὰρ οὐκ ἤκιστα ἐποιεῖτο πολὺν ὁ Καῖσαρ τῶν ὁμωμοσμένων ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως τοῖς Περσαρμενίοις καὶ τοῖς μεταχωρήσασιν Ἰβήρων. Ὁμωμόκει γὰρ ὁ βασιλεὺς, etc. Quæ verba non intellexit interpres. Primo igitur emendandum est ὑπὸ Ἰουστίνου. Deinde totus locus ita vertendus : Etenim Tiberius Cæsar maximi merito factebat ea sacramenta, quæ ab imperatore Justiniano præstita erant Persarmeniis et Iberis qui ad Romanos defecerant. Juraverat enim imperator omni ope se annisurum, ut terram quæ ipsos aluerat, sua ditionis efficeret. Quod si rem illam exsequi et bellum imponere non posset, auctores tamen defectionis eorumque propinquos, et generaliter eos qui Romanæ reipublicæ participes esse vellent, se nunquam Persis dediturum.

(46) Τοὺς σφῶν ἀρχοντας. Surenam scilicet. Hic enim κλιματάρχης seu rector Armeniæ præpositus erat a rege Persarum : quo interfecto, Persarmenii se Romanis dederunt, ut scribit Theophylactus in lib. III, cap. 9, et Theophanes Byzantius in Excerptis apud Photium. Menander denique in Excerptis legationum, pag. 115.

stus esset, Justinus legatos ejus cum hoc responso dimisit, terminatam esse pacem quæ inter ipsos facta fuerat, nec fieri posse ut Christiani Christianos belli tempore ad se confugientes rejicerent. Et hæc quidem respondit Justinus. Nec tamen se ad bellum gerendum paravit: sed consuetis deliciis immersus, libidinibus suis cuncta postponenda esse ducebat.

CAP. VIII.

De Marciano magistro militum, et de Nisibis obsidione.

Porro magistrum Orientalis militiæ misit Marcianum quemdam, genere sibi conjunctum, nec justum exercitum, nec reliquum belli apparatus ei sufficientem tradens. Illic ad manifestissimum discrimen et ad subversionem omnium rerum in Mesopotamiam venit, perpaucos milites, eosque inermes secum trahens. Habebat etiam fossores quosdam ac bubulcos, quos provincialibus eripuerat. Levi itaque prælio circa Nisibim conserto, cum ipsi etiam Persæ nondum ad bellum satis instructi essent, superior evasit: statimque urbem obsidione cinxit: Persis interim ne portas quidem occludere dignantibus, sed cum summo dedecore et contumelia illudentibus exercitui Romano. Et alia quidem multa tunc visa sunt prodigia, quibus mala quæ eventura erant indicabantur. Nos tamen initio belli, vitulum vidimus recens natum, ex cujus cervice capita duo prominebant.

435 CAP. IX.

Quomodo Chosroes, cum Adaermanem ducem contra Romanos misisset, qui illos magnis cladibus affecit: ipse Nisibim perrexit.

Chosroes vero, posteaquam omnia quæ ad bellum erant necessaria abunde præparasset, ad certam usque locum progressus, Euphrate in regione

πεπεράσθαι τὰ τῆς εἰρήνης (s), καὶ μὴ οἶόν τε εἶναι Χριστιανούς ἀπορρίψαι, ἐν καιρῷ πολέμου Χριστιανούς προσρύνοντας. Καὶ ταῦτα μὲν ἀπεκρίνατο· οὐ μὴν ἐς πόλεμον παρεσκευάζετο· ἀλλὰ τῇ συνήθει τροφῇ ἐνεδέδετο, πάντα δεύτερα τῶν οικείων ἡδονῶν τιθέμενος.

ΚΕΦΑΛ. Η΄.

Περὶ Μαρκιανοῦ στρατηγού, καὶ πολιορκίας Νισίβως.

Στρατηγὸν δὲ τῶν ἐφίων ἐπέμπει Μαρκιανὸν (47) συγγενῆ αὐτῷ καθεστῶτα, οὐτε στρατεῖαν ἀξιόμαχον δοῦς, οὐτε τὴν ἄλλην τὴν ἐς τὸν πόλεμον παρασκευῆν. Ὅς ἐπὶ προὔπτῳ κινδύνῳ καὶ ἐπ’ ἀνατροπῇ τῶν ἔλων, τὴν μέσσην κατηλείπει^α τῶν ποταμῶν, ὀλίγους κομιδῇ στρατιώτας, καὶ τούτους ἀνόπλους ἐπισυρόμενος, ἔχων καὶ τινὰς σκαπανείας καὶ βοηλάτας (48) ἐκ τῶν συντελῶν ἀφηρημένους (49). Συμπλέκεται μὲν οὖν ὀλίγα πρὸς Πέρσας περὶ τὴν Νισίβιν, οὕτω οὐδὲ τῶν Περσῶν παρεσκευασμένων. Καὶ τὸ πλέον ἐσχηκῶς παρακάθηται τὴν πόλιν, οὐκ ἀξιώσαντων τῶν Περσῶν ἀποκλείσαι τὰς πύλας, ἐνυβριζόντων δὲ καὶ μάλα αἰσχυρῶς ἐς τὸ Ῥωμαίων στρατεύμα. Τεράστια δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ὠρᾶτα, τὰ ἐσόμενα δυσχερῆ μηνύοντα. Καὶ βούν δὲ ἀρτιγενῆ ἐθεασάμεθα καταρχᾶς τοῦ πολέμου, ᾧ δύο κεφαλαὶ ἐκ τοῦ αὐχένος ἐπήρῳητο.

ΚΕΦΑΛ. Θ΄.

Ὅς ὁ Χοσρόης Ἀδααρμάνην στρατηγὸν κατὰ Ῥωμαίων ἐξαποστείλας, πολλὰ κακὰ τούτοις διαθέρτα, πρὸς Νισίβιν αὐτὸς ἀπήλθεν.

Ὁ δὲ Χοσρόης, ἐπεὶ αὐτάρκως αὐτῷ τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐξηυτρέπιστο, Ἀδααρμάνην μὲν διαπορεύσας μέχρι τινός, καὶ τὸν Εὐφράτην ἀνὰ τὴν σφετέραν

VARIE LECTIONES.

^α C. C. κατελήφει.

VALESII ANNOTATIONES.

(47) *Μαρκιανόν*. Hunc Martinum vocat Theophanes in *Chronico*, ejusque interpres Anastasius Bibliothecarius. Sed Theophanes Bysantius, cujus *Excerpta* leguntur in *Bibliotheca* Photii, Marcianum eum vocat, Justinus imperatoris ἐξάδελφον, id est consobrinum; et a Justino magistrum militum in Orientem missum esse dicit anno imperii ejus octavo.

(48) *Σκαπανείας καὶ βοηλατίας*. Ex manuscripto codice Florentino et Telleriano emendavi βοηλάτας; quemadmodum etiam legit Nicephorus. Verum Nicephorus vocem hoc loco interserit. Sic enim habet: Περδὸς δὲ σκαπανεῖς καὶ βαφίς καὶ βοηλάτας: Id est, ut vertit Langus, *fossores, sartores, et boum actores*. Quam vocem Nicephorus legisse videtur in suo codice. Neque enim video unde illam haurire potuerit Porro sartorum usus fuit in ca-

stris, ad vestem militarem sarciendam, aut ad pelles tabernaculorum consuendas.

(49) *Ἐκ τῶν συντελῶν ἀφηρημένους*. Male hunc locum vertierunt interpretes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Et fossores quosdam ac bubulcos ex municipiis acceptos secum habent*. Christophorus vero sic interpretatur: *Inter quos habuit fossores et bubulcos ex numero vectigalium exemptos*. Ignorarunt scilicet quid significaret vocabulum συντελεῖν. Usus est ea voce Evagrius supra in libro III, cap. 42, ad quem locum observavi, eo vocabulo significari provinciales tributarios, qui etiam colatores dicuntur in codice. Ab iis igitur fossores et bubulcos, et sartores per vim abstraxerat Martinus magister militum, ut eorum opera in exercitu suo uteretur; neque enim in numero militum eos habuit, ut sensisse videtur Christophorus.

VARIORUM.

(s) *Πεπεράσθαι τὰ τῆς εἰρήνης*. Justam fuisse Persarum a Chosroes defectionem, dum ad culturam idolorum compellerentur, docent peracta anno Chr. 561, Justinianum inter ac Chosroes conventa, in quibus nominatim de reli-

gione Christiana non violanda cautum fuerat, ut Pagius eo anno ostendit, n. 9, etc. juxta quem legatio hæc Chosrois ad Justinum peracta est anno 571.

τῆν διαβιάσας, ἐς τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν ἤφει
 δεῖ τὸ καλουμένου Κιρκησίου. Τὸ δὲ Κιρκησίον (51)
 ἐστὶ πόλισμα Ῥωμαίοις ἐπικαιρότατον, πρὸς ταῖς
 ἐσχατιαῖς τοῦ πολιτεύματος κείμενον· ὅπερ ὄχυρόν
 οὐ μόνον τὰ τεῖχη ποιεῖ, ἐς ἀπειρον ὕψος ἐπαιρό-
 μενα· ἀλλὰ καὶ Εὐφράτης καὶ Ἀβόρας οἱ ποταμοὶ
 κυκλοῦντες, καὶ ὡσπερ ἀπονησοῦντες τὴν πόλιν.
 Αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν τὸν Τίγρητα διαβῆς
 ποταμὸν, ἐπὶ Νισίβειος τὴν ἔλασιν ἐποεῖτο. Ταῦτα δὲ
 γινόμενα, μέχρι πολλοῦ τοὺς Ῥωμαίους ἐλάνθανεν·
 ὥστε Ἰουστίνον φήμη πειθόμενον, λεγούσῃ Χοσρόην
 ἢ τεθνάναι, ἢ πρὸς αὐτὰς τελευταίας ἀναπνοὰς εἶναι,
 ἀσχάλειν ἐπὶ τῇ δῆθεν βραδυτῆτι τῆς πολιουρκίας
 τῆς Νισίβειος, πέμψαι τε τοὺς ἐπιζήοντας τὸν Μαρ-
 κικιανὸν, καὶ τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν ὡς τάχιστα ὀφ-
 σοντας. Ὡς δὲ οὐδαμῶς τὸ πρᾶγμα προῆει, ἀλλὰ καὶ
 πολλὴν ὤφελε τὴν ἀισχύνην, τὰ ἀμήχανα ζητῶν ἐπὶ
 τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ πόλει καὶ οὕτως ἐξουθενημένῳ
 στρατῷ, ἀγγέλλεται πρῶτον Γρηγορίῳ τῷ Θεοουπό-
 λεως ἐπισκόπῳ. Ὁ γὰρ τῆς Νισίβειος ἐπίσκοπος,
 φίλος ἐς τὰ μάλιστα Γρηγορίῳ καταστάς, μεγάλοις
 δῶροις πρὸ αὐτοῦ δεξιωθείς, ἄλλως τε δὲ καὶ δυσ-
 χεραίων τὴν Περσῶν παροινίαν τὴν ἐς Χριστιανούς
 γιγνομένην, ἦν διὰ παντὸς παρ' αὐτῶν ἐπεσόνθεσαν,
 καὶ Ῥωμαίων κατήκοον τὴν οἰκίαν πόλιν ἡμερό-
 μενος εἶναι, πάντων τῶν ἐν τῇ ὑπερορίᾳ γιγνομένων
 τὴν γυνῶσιν Γρηγορίῳ παρείχετο, ἅπαντα κατὰ καιρὸν
 παριστάς· ἅπερ παραυτίκα ἐπὶ Ἰουστίνον ἀνέφερε,
 τὴν ἐφοδὸν τοῦ Χοσρόου τὴν ταχίστην μηνύων. Ὁ δὲ,
 περὶ τὰς συνήθειας ἡδονὰς ἐγκαλινοῦμενος, τοῖς μὲν
 γεγραμμένοις προσεῖχεν οὐδέν· οὔτε δὲ πιστεύειν
 ἠθέλειν, οἰόμενος ὅπερ ἐβούλετο. Ἔπειτα γὰρ τοῖς
 ἐκδιδιγητέμοις τῶν ἀνθρώπων, τὴν τε ἀγενῆς (50)
 καὶ θρασὺ πρὸς τὰς ἐκθάσεις· τὸ δὲ ἄπιστον εἶ τι
 τύχοιεν ἀντικρὺ τῶν θελήσεων αὐτῶν φερόμενον.
 Γράφει μὲν οὖν αὐτῷ, ταῦτα τέλειον ἀποδοσομπού-
 μενος, ὡς οὐκ ἀληθῆ παντάπασιν διῆτα· εἰ δὲ γε καὶ
 ἀληθῆ, ὡς οὐ φθησομένων Περσῶν τὴν πολιουρκίαν·
 εἰ δὲ καὶ φθαῖεν, κακῶς ἀπαλλάξαντων. Ἐκπέμπει
 δὲ Ἀκάκιον, ἀτάσθαλόν τινα καὶ ὑβριστὴν παρὰ Μαρ-
 κικιανὸν, ἐγκελευσάμενος καὶ εἰ θάτερον τοῖν ποδοῖν
 ὁ Μαρκιανὸς φθαῖη τῇ πόλει πέμψας, παραλῦσαι γε
 αὐτὸν τῆς ἀρχῆς. Ὁ καὶ πέπραχεν ἀκριδῶς, οὐ
 πρὸς τὸ συνοῖσον τοῖς τοῦ βασιλέως κλεῦμασι διακο-
 νησάμενος. Γενόμενος γὰρ πρὸς τὸ στρατόπεδον,
 Μαρκιανὸν μὲν ἐν τῇ ὑπερορίᾳ παύει τῆς ἀρχῆς,
 οὐδὲν τῷ στρατῷ διαγγείλας. Οἱ δὲ λοχαγοὶ καὶ ταξι-
 ἀρχαι, ὡς διασχυτερεύσαντες ἐξέμαθον παυθῆναι
 τὸν στρατηγὸν, πρῶτον μὲν οὐ παρέσχον τὸ πλη-
 θος (51) ὑποχωρήσαντες δὲ φεύγουσι σποράδες, τὴν

A sua trajecto, Adaarmanem quidem in Romanorum
 fines per Circesium emisit. Est autem Circesium
 oppidum commodissimum Romanis, in extremis
 imperii finibus situm. Quod non muri solum in
 summam altitudinem erecti, verum etiam Euphra-
 tes et Abora fluvii munitissimum reddunt, totam
 urbem undique cingentes, ac veluti insulam effi-
 cientes. Ipse vero cum copiis suis Tigrim fluvium
 transgressus, Nisibim contendit. Hæc dum fierent,
 diu tamen Romanos latuerunt, adeo ut Justinus
 famæ nimium credens, quæ Chosroem aut jam
 mortuum esse, aut certe extremum spiritum ducere
 nuntiabat, ægre ferret quod obsidio Nisibis tandiu
 protraheretur : et quosdam mitteret qui Marcia-
 num urgerent, et qui claves portarum ad se conse-
 stim afferrent. Sed cum res nullatenus procederet,
 imo potius maximum ipse dedecus ac probrium
 referret, quippe qui ea quæ fieri non poterant ten-
 taret adversus tantam urbem cum exercitu tam
 vili atque abjecto ; nuntius primum perlatus est
 ad Gregorium episcopum Antiochiæ. Nam cum epi-
 scopus Nisibi ei esset amicissimus, utpote qui ma-
 ximis muneribus ab illo affectus fuisset, et alioqui
 contumeliam Persarum erga Christianos, quam
 perpetuo passi fuerant Christiani, molesto animo
 ferret, cuperetque, urbs ut sua in ditionem Roma-
 norum veniret : quæcunque in hostico fiebant, ad
 Gregorii notitiam perferenda curabat, cuncta suo
 tempore significans. Quæ quidem Gregorius conti-
 nuo retulit ad Justinum, celerrimam Chosrois ir-
 ruptionem nuntians. At Justinus, cum in consuetis
 voluptatibus assidue volutaretur, Gregorii litteras
 despexit, neque iis fidem habere voluit, id tantum
 sibi persuadens quod ipse cupiebat. Etenim ho-
 minibus dissolutis usu venire solet, ut et ignavi
 sint, et præfidentis animo adversus rerum eventus :
 et si quid contra voluntatem ipsorum acciderit,
 minime credant. Scripsit igitur Gregorio, ea quæ
 ab illo nuntiata fuerant, penitus rejiciens ac repu-
 dians tanquam falsa : aut si vera essent, 436 Persas
 tamen expugnationem urbis haudquaquam præven-
 tuos esse : vel si eam prævenissent, gravi clade
 accepta inde abscessuros. Simul Acacium quem-
 dam, hominem sceleratum et contumeliosum, ad
 Marcianum mittit, dans ei in mandatis, ut etiamsi
 Marcianus alterum jam pedem in civitatem intulis-
 set, ei nihilominus potestatem abrogaret. Quod
 quidem ille sedulo perfectit, non ex reipublicæ uti-
 litate obsecutus imperatoris mandato. Nam cum ad
 castra Romanorum venisset, Marcianum in hostico

VALESH ANNOTATIONES.

(50) Τὴν τε ἀγενῆς. In Nicephoro scribitur ἀγεν-
 νίς per duplex ν. Sic paulo ante, ubi legitur
 ἀσχάλειν, idem Nicephorus scriptum habet ἀσχά-
 λειν, quod est usitatus. Potest tamen id verbum

efferri cum simplici λ, ut docet Hesychius.

(51) Οὐ παρέσχον τὸ πλῆθος. Scribendum put-
 οῦ παρέσχον ἐς τὸ πλῆθος. Atque ita legisse videtur
 Musculus. Sic enim vertit : *Exercitui porro adesse*

VARIORUM.

(1) Κιρκησίον. Oppidum Mesopotamiæ a Diocle-
 tiano conditum, et a Justiniano restauratum : Cir-
 cesium Capitolino, Circesium Ammiano, Constan-
 tina quibusdam ; sedet ad Euphratem fluvium, ubi

recipit Chaboram, infra Tapsacum e regione Ara-
 biæ desertæ ; in eo inest Tumulus Gordiani imp.
 (BAUDRAND.)

dignitate exiit, cum nihil ea de re militibus renuntiasset. Centuriones vero et ordinum ductores, postquam peractis vigiliis ducem suum exauctoratum esse didicerunt, non amplius processerunt in publicum: sed dilapsi hac illac fugere cœperunt, ridiculam illam obsidionem relinquentes. Interim Adaarmanes, qui Persarum et Scenitarum Arabum ingentem habebat exercitum, Circesium prætergressus, Romanorum ditionem incendio ac ferro et omni vastationis genere populatus est, nihil mediocri animo designans aut gerens. Castella etiam cepit et vicos quam plurimos, nemine resistente primum quidem, quia nullus tunc erat dux Romanorum. Deinde eo quod militibus Romanis a Chosroe intra oppidum Daras conclusis, pabulationes et incursiones absque impedimento fiebant. Adortus est etiam urbem Antiochiam per milites suos. Neque enim ipse illuc perrexit: qui tamen præter omnium spem atque expectationem inde repulsi sunt, cum nemo præter admodum paucos in urbe remansisset, et episcopus ipse aufugisset, et sacros thesauros secum asportasset, propterea quod et

καταγέλαστον πολιορκίαν λύσαντες. Ὁ μὲν οὖν Ἀδαρμάνης ἔχων ἀξιόλογον στρατὸν Περσῶν τε καὶ τῶν Σκηνητῶν Βαρβάρων, ἐπέλ τὸ Κιρκήσιον παρήμειψε, παντοίως τοῖς Ῥωμαίων ἐλυμήνατο πράγμασιν, ἐμπιπράς, ἀποκτινύς, οὐδὲν μέτριον ἐννοῶν ἢ πράτων· αἰρεῖ τε φρούρια καὶ κώμας πολλὰς, οὐδενὸς ἀνιστατοῦντος. Πρῶτα μὲν ὅτι γε ἤρχεν οὐδεὶς, εἶθ' ὅτι καὶ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τοῦ Χοσροῦ κατὰ τὸ Δάρας (u) ἐναποκλεισθέντων, ἐπ' ἀδείας αἱ τε προνομαι καὶ αἱ ἐφοδοὶ ἐγίνοντο. Ἐπειοὶ δὲ καὶ τῆ θεουπολιτῶν διὰ τῶν ἀμφ' αὐτόν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἀφίκετο· οἱ καὶ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα ἀπεκρούσθησαν, μηδενὸς ἐναπομείναντος τῇ πόλει, ἢ λίαν κομιδῆ εὐαριθμῶν, καὶ τοῦ ἱερέως πεφευγῆτος καὶ τὰ ἱερὰ ὑπεξάγαγοντος κειμήλια, διότι καὶ τὰ πολλὰ τοῦ τείχους διεβρύη, καὶ ὁ δῆμος ἐπανεστή, νεωτέρων πραγμάτων ἀρξάι θέλων, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι, καὶ μάλιστα παρὰ τοὺς τοιοῦτους καιροὺς. Οἱ καὶ αὐτοὶ πεφευγότες, ἐρήμην τὴν πόλιν καταλελοίπασι, οὐδενὸς ὄλως ἐπινοηθέντος εἰς ἐπιτέχνησιν, ἢ ἀνεπιχείρησιν.

muri maxima pars interciderat, et populus rerum novarum cupiditate flagrans, seditionem excitaverat, quemadmodum ejusmodi præsertim temporibus fieri solet. Sed et ipsi seditiosi, arrepta fuga, urbem vacuum reliquerant, cum nihil omnino excitatum esset, aut ad feriendum hostem, aut ad propulsandum.

CAP. X.

De expugnatione Apameæ et Daras.

Hoc igitur conatu frustratus Adaarmanes, post incensam urbem quæ olim quidem Heraclea, postea vero Galagice nuncupata est, Apameam occupavit, olim a Seleuco Nicatorum conditam: quæ antea quidem opibus et incolarum multitudine abundabat: progressu autem temporis magnopere **437** imminuta erat. Hanc igitur pactis quibusdam conditionibus cum cepisset, (cives enim nullo modo resistere poterant, muro præ vetustate collapsa,) totam concremavit, bonisque omnibus contra fidem datam direptis abscessit, universos cives ac finitimos, captivos abducens. Inter quos ipsum quoque urbis episcopum, et eum cui administratio provincie commissa erat, secum asportavit. Sed et in redeundo multa atrociter gessit, cum nullus esset qui cohiberet, aut omnino obsisteret, præter paucissimos milites a Justino missos, quibus præerat

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Περὶ τῆς ἀλώσεως Ἀπαμείας καὶ τοῦ Δάρας.

Ὁς δ' οὖν τῆς πείρας ταύτης διήμαρτεν Ἀδαρμάνης (52), ἐμπρήσας τὴν πάλαι μὲν Ἡράκλειαν, ὕστερον δὲ Γαγαλικὴν ὀνομασθεῖσαν, Ἀπάμειαν κατέλιπε, πρὸς Σελεύκου τοῦ Νικάνορος (53) συνοικισθεῖσαν, πάλαι μὲν εὐδαίμονα καὶ πολυάνθρωπον, τῷ χρόνῳ δὲ τὰ πολλὰ διαβρῦεσαν· ὃς ἐπὶ τισὶ συμβάσει τὴν πόλιν παρελιθῶς, ἐπέλ μηδὲ ἀντιστῆναι οἱοί τε καθειστήκεισαν, τοῦ τείχους ὑπὸ γῆρας ἐπὶ γῆς κειμένου; πᾶσαν ἐμπρήσας καὶ πάντα ληϊσάμενος παρὰ τὰ συγκεῖμενα, ἀπιὼν ὤχετο, ἐξάνδραποδίσας τὴν πόλιν, καὶ τὰ προστυχόντα χωρία. Μεθ' ὧν καὶ τὸν ἱερέα τῆς πόλεως, καὶ τὸν τὴν ἀρχὴν ἐπιτροπεύοντα ζωγρίας ²² ἀπήγαγε. Τὰ πάνθαινα δὲ κατὰ τὴν ἀποπόρευσιν εἰργάσατο, οὐδενὸς ἀπιργοντος ἢ ὄλως ἀντιπίπτοντος, πλὴν καὶ ἐλαχίστου κομιδῆ στρατοῦ πρὸς Ἰουστίνου πεμφθέντος, ὑπὸ Μάγων ταττομένου, πρῶν μὲν ἀργυροῦ τριπλί-

VARIÆ LECTIONES.

²² C. C. ζωγρήσας.

VALESI ANNOTATIONES.

nolunt. Christophorus vero ita vertit: *Copias non ulterius ducunt.* Sed Græca cum sensum ferre non possunt.

(52) Ἀδαρμάνης. Variè hoc nomen scriptum reperitur apud veteres auctores. Apud Theophanem in *Chronico* Ἀσταβάνης dicitur, et Ἀρδαμάνης in ms. codice Palatino. Anastasius autem Bibliothecarius Adermanum ducem vocat. In Nicephoro scribitur Οὐαδαρμάνης. Apud Theophanem By-

zantium Βαραμάνης. In cap. 15, infra dicitur Ἀρδαρμάνης. Theophylactus in lib. III, Adormanem vocat.

(53) Σελεύκου τοῦ Νικάνορος. Scribendum est procul dubio Νικάτορος. Seleucus enim primus Syriæ rex, ob illustres victorias Νικάτωρ cognominatus est, ut ex nummis veteribus discimus, qui id cognomentum ei ascribunt.

VARIORUM.

(u) Δάρας. Urbs episcopalis Mesopotamiæ, in limite Persiæ, ab Anastasio imp. ex vico urbs fa-

cta, et Anastasiopolis etiam dicta, Nisibi vicina. (BAUDRAND.) Capta est hæc urbs a Persis anno 574.

αμένω κατὰ τὴν βασιλείω· ὕστερον δὲ καὶ Ἀ βασιλικῶν οἰκιῶν ἐμπιστευθέντι πρὸς οἱ καὶ προτροπᾶδην ἐφυγον, μικροῦ δοληφθέντες. Ἀδααρμάνης μὲν σὺν ταῦτα μένος, τὴν Χοσρόην κατελήφει, οὐπω τὴν λιορκήσαντα. Ὅς προστεθείς αὐτῷ, μεγά- δέδωκε, τοὺς τε οἰκείους ἀναθαρσῆσας, ἴσον καταπλήξας. Εὐρήκει δὲ τὴν τε πόλιν εἶσαν, καὶ χροῦν ἀγγχοῦ τοῦ τεύχους συμφο- ἀλὼν, καὶ τὰς ἐλεπόλεις μηχανὰς ἐστῶσας, τα τοὺς καταπέλτας ἐξ ὑπερδεξίων βί- οὺς λιθοβόλους ἢ συνήθεια καλεῖ. Οἷς καὶ κατακράτος εἶλεν ὁ Χοσρόης κατὰ τὴν χειμῶνος, Ἰωάννου τοῦ Τιμοστράτου ἧς ἀρχοντος, ἡκιστα περροντικίτος, ἢ καὶ τος. Λέγεται γὰρ ἀμφότερα. Προσθρέυσσε Β ὁ Χοσρόης πέμπτον καὶ πρὸς γε μῆνα, ὠνότος. Ἀπαντας τοῖνον ἐξαγαγὼν πλήθος γ, καὶ τοὺς μὲν αὐτοῦ δεικίως κατασφά- δὲ πλείστους καὶ ζωγρίας ἐλὼν, τὴν μὲν αἶρον οὖσαν φρουρᾶ κατέσχευ· αὐτὸς δὲ κεία ἀπεχώρησεν ἦθη.

ix iis crudeliter illic mactasset, reliquos vero vivos servasset, urbem quidem, utpote op- tam, præsidio imposito munivit : ipse vero in regionem suam reversus est.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄.

ἰλιθὺς Ἰουστίνος φρενίτιδι νόσῳ ἐκλίω· δὲ τὴν φροτίδα τῶν ὄλων ἀνεδέ-

πειδὴ ἴκηχθαι ὁ Ἰουστίνος, ἐκ τοσοῦτου C ὄγκου, οὐδὲν ὑγιὲς ἢ φρενῆρες ἐνοήσας, ὠπίνως τὸ συνεχθὲν (54) ἀνατλάς, ἐς νόσον καὶ μανίαν ἐπίπτει, οὐδὲν λοιπὸν ἴων συνιέει. Διώκει δὲ τὸ πολίτευμα Τι- Θράξ μὲν γένος, τὰ πρωτεῖα δὲ παρὰ φέρων ὄν καὶ κατὰ τῶν Ἀθάρων πρώην (55), πολὺ ἀγείρας πλήθος στρατοῦ. κροῦ ἐάλω, τῶν στρατιωτῶν μηδὲ τὴν θέαν ἔρων ὑπενεγκάντων, εἰ μὴ θεία πρόνοια τοῦτον διέσωσε, καὶ ἐς τὴν Ῥωμαίων βα- ἰλαξε, κινδυνεύσασαν τοῖς Ἰουστίνου πα- γχειρήμασι, σὺν καὶ τῷ ὄλω πολιτεύματι , καὶ Βαρθάρους τῆς τοιαύτης ἂ ἀρχῆς

D

Magnus quidam ; qui prius quidem argentariorum mensæ præpositus fuerat in urbe regia, postea vero unius ex imperialibus domibus curator fuerat a Justino factus. Verum hi quoque sese in fugam dedere, cum parum abfuisset quin universi ab hostibus caperentur. His rebus gestis Adaarmanes ad Chosroem venit, qui urbem Daras nondum expugnauerat. Ejus igitur copiis conjunctus, maximum rebus momentum attulit, cum et suorum animos confirmasset, et hostibus terrorem incussisset. Porro urbem ipsam deprehendit vallo circumdatam, et aggerem ingentem ad muros urbis adnotum ; bellicas item machinas quas helepoles vocant, paratas ; ac præcipue catapultas, ex editiore loco saxa jacentes, quas vulgo petrarias vocant. Hoc modo Chosroes hiberno tempore urbem illam vi cepit, Joanne Timostrati filio qui urbi præerat, parum de ea sollicito, imo vero eam prodente. Utrumque enim dicitur. Obsederat autem urbem illam Chosroes quinque et amplius menses, nemine eam defendente. Cum igitur universos ex urbe eduxisset, immensam hominum multitudinem, et vero vivos servasset, urbem quidem, utpote op- tam, præsidio imposito munivit : ipse vero in regionem suam reversus est.

CAP. XI.

Quomodo cum Justinus in dementia incidisset, Tiberius Reipublicæ curam suscepit.

Hæc cum audiisset Justinus, nihil sani animo reputans, nec humanitus casum illum ferens, ex tanto fastu ac tumore in phrenitidem ac demen- tiam incidit, adeo ut nihil eorum quæ gerebantur, deinceps intelligeret. Exinde igitur rempublicam rexit Tiberius, oriundus ex Thracia, qui apud Justinum auctoritate et gratia plurimum poterat. Hunc Justinus paulo antea collecto ingenti exercitu adversus Abaros miserat. 438 Sed cum milites ne aspectum quidem Barbarorum sustinere valuissent, Tiberius pene ab hostibus captus est : nisi divina providentia præter omnium opinionem eum periculo eripuisset, et Romano imperio reservasset ; quod temerariis Justini consiliis in ejusmodi discrimen adductum fuerat, ut metuendum esset ne cum universa republica funditus interiret, et in Barbarorum ditionem ac potestatem concederet.

VARIE LECTIONES.

τοσαύτης.

VALESII ANNOTATIONES.

συνεχθὲν. Scribendum est συνεχεθὲν, idam in codice Telleriano scriptum in-

καὶ κατὰ τῶν Ἀθάρων πρώην ἐπετόμι- us imperator Tiberium comitem excu- um exercitu satis valido, adversus Ava-

res misit, anno imperii sui nono, ut scribit Theo- phanes in *Chronico*. Joannes autem Biclariensis id factum esse dicit anno quarto imperii Justinii : ubi Tiberium ex hoc prælio victorem Constantinopoli rediisse scribit. Quod tamen falsum esse docet Evagrius ac Theophanes.

VARIORUM.

ριος. Tiberius Constantinus creatus est imperii cum Justino particeps factus, em mensis Octobris anni Chr. 574, ut veteri Epitaphio Romæ eruto probat,

ad eum annum, n. 6. Haud recte igitur nuncupatio ejus Cæsarea post Trajani legationem dilata est ab Evagrio, cap. 13.

CAP. XII.

Quomodo Trajanus legatus ad Chosroem missus, res Romanorum restituit.

Tiberius igitur consilium cepit opportunissimum et rebus praesentibus accommodatum : quod universam cladem resarcivit. Trajanus enim ad Chosroem missus est, vir prudens, ex ordine senatorio : qui ob canitiem, tum ob singularem prudentiam, summo in honore apud omnes erat : non ex imperatoris aut reipublicae nomine legationem obtinens, sed pro Sophia augusta duntaxat verba factururus. Quippe illa litteras scripserat ad Chosroem, quibus tum viri sui calamitatem, tum rempublicam imperatore orbatam deplorabat; addens insultandum non esse mulieri viduae, et imperatori mortuo, et reipublicae desertae. Nam et ipsum olim, cum in morbum incidisset, non modo parem humanitatem expertum esse : verum etiam praestantissimos medicos a republica Romana ad ipsum missos esse, a quibus etiam morbo liberatus fuerat. His postulationibus annuit Chosroes. Et cum in Romanorum ditionem jamjam invasurus esset, trium annorum iudicium pactus est in Orientis partibus. Cantum tamen, ne Armenia simili conditione frueretur : quod bellum illic geri posset, nemine Orientales partes lacescente. Dum haec in Oriente gererentur, Sirmium oppidum a Barbaris captum est, quod prius quidem Gepidae occupaverant : postea tamen Justino imperatori tradiderant.

439 CAP. XIII.

De nuncupatione imperatoris Tiberii, et de moribus ejusdem.

Sub idem tempus, Justinus suadente Sophia, Tiberium Caesarem renuntiavit. Qua in nuncupatione.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Ὅς Τραϊανὸς διαπρὸςθευσάμενος πρὸς Χοσρόην, τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπηνώρθωσε πράγματα.

Βουλεύεται τοίνυν βουλὴν ἐπίκαιρον, καὶ τοῖς πράγμασιν ἀρμοδίαν, ἢ τὸ πᾶν ἀνώρθωτε παιδαίμα. Τραϊανὸν (x) γὰρ παρὰ τὸν Χοσρόην (56) ἐκπέμπουσιν, ἄνδρα λόγιον τῆς συγκλήτου βουλῆς, πολιτὰ τε καὶ συνέσει τοῖς πᾶσι τίμιον· οὐκ ἐκ προσώπου τῆς βασιλείας, οὐδὲ μὴν τῆς πολιτείας τὴν πρὸςθεύειαν ἀνοίσοντα, ὑπὲρ δὲ γε μόνης Σοφίας τὰς διαλέξεις ποιησόμενον. Γέγραφε δὲ καὶ αὐτὴ πρὸς Χοσρόην, τὰς τε συμφορὰς τάνδρως ποτινωμένη, τὸ τε τῆς πολιτείας ἀναρχον, καὶ ὡς οὐ θεοὶ χήρῃ γυναικί, καὶ βασιλεὶ κειμένῳ, καὶ ἐρήμῃ πολιτείᾳ ἐπεμβαίνειν. Καὶ αὐτὸν γὰρ νοσήσαντα, μὴ μόνον τῶν παραπλησίων τυχεῖν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς πάντων ἀρίστους λατροὺς πρὸς τῆς Ῥωμαίων πολιτείας παρ' αὐτὸν πεμφθῆναι, οἳ καὶ τὴν νόσον διέλωσαν. Πιθεται τοίνυν ὁ Χοσρόης· καὶ μέλλων ὅσον οὐπω τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτιθεσθαι πράγμασιν (57), ἐκχειρίαν τριῶν ποιῆται χρόνων, ἐν τοῖς ἑφοῖς μέρεσι· ὅξεν τὴν Ἀρμενίαν ἐν τοῖς παραπλησίοις μέναι (58)· ὡς ἂν αὐτοῦ πολεμῶεν, μηδενὸς τὰ Ἐψά παρενοχλούντος. Τοῦτων κατὰ τὴν Ἐψά πραττομένων, τὸ Σίρμιον πρὸς τῶν Βαρβάρων ἐάλω (59) (y)· πρῶν μὲν ὑπὸ Γηπαίδων κρατούμενον, Ἰουστίνῳ δὲ πρὸς αὐτῶν παραδοθέν.

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Περὶ τῆς εἰς τὴν βασιλείαν ἀναρρήσεως Τιβερίου, καὶ τοῦ ἡθους αὐτοῦ.

Ἐν τούτῳ δὲ, Καίσαρα Τιβερίον βουλευμασι Σοφίας Ἰουστίνος ἀναγορεύει, τοιαῦτα κατὰ τὴν ἀνάρ-

VALESII ANNOTATIONES.

56) Τραϊανὸν γὰρ παρὰ τὸν Χοσρόην. Hic Trajanus patricius et quaestor sacri palatii erat, de cuius ad Persas legatione loquitur Menander Protector, in lib. vi *Historiarum*, pag. 157 et 165. Hic est, ut opinor, Trajanus patricius, qui breve *Chronicon* scripserat, prorsus admirandum, ut testatur Suidas. Ejus mentionem facit Theophanes in *Chronico*, pag. 57 : Τραϊανὸς ὁ πατρικίος ἐν τῇ κατ' αὐτὴν ἱστορίᾳ φησὶν Ἰόσθους δὲ ἐπιχωρίως τοὺς Σκύθας λέγεσθαι. Suidas quidem eum Justiniani Rhinotmeti temporibus vixisse scribit. Verum ego Suidam falli existimo, cum nullus eo nomine memoretur principatu Justiniani Rhinotmeti. Impetrante autem Justino Juniore celebratur Trajanus patricius a Menandro Protectore in libro vi, et ab Evagrion nostro in hoc loco.

(57) Τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτιθεσθαι πράγμασι. Rectius apud Nicephorum legitur, τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι.

(58) Ἐν τοῖς παραπλησίοις μέναι. Hunc locum

feliciter mihi videor restituisse, ita ut pro verbo μέναι scribatur μὴ εἶναι. Nam in induciis, quas inter Romanos et Persas pactae erant, discrete cautum erat, ut per Orientem duntaxat ab armis cessaretur : in Armenia vero atque Iberia bellum gerere liceret. Vide Menandrum Protectorem in lib. vi *Historiarum*, pag. 157, qui hanc emendationem nostram prorsus confirmat. Ita etiam Theophylactus in lib. iii, cap. 12.

(59) Τὸ Σίρμιον πρὸς τῶν Βαρβάρων ἐάλω. Sic etiam legitur apud Nicephorum. Non dubito tamen quin scribendum sit πρὸς τῶν Ἀβάρων, etc. Abares enim urbem Sirmium cepere, ut testatur Menander Protector in Excerptis legationum, pag. 117, quae cum antea Gepidarum ditionis fuisset, Abares qui Gepidarum regnum destruxerant, eam urbem cum reliquis opibus Gepidarum in suam potestatem transiisse asserebant, quemadmodum scribit idem Menander, pag. 114 et 130. Vide Theophylactum in cap. iii, lib. i.

VARIORUM.

(x) Τραϊανόν. Trajanus cum Zacharia in Orientem missus est, et Triennales induciae inter Persas et Romanos compositae sunt anno Chr. 575, Menander Protector, pag. 156, priorum induciarum meminit, anno 574, atque Sophiam Augustam, dum Justinus mentis imbecillitate laboraret, Jacobum quemdam ex medicis imp. ad Chosroem

nisisse, et per annum ut ab armis cessaretur, statutum esse, numeratis Chosroi quadraginta quinque aureorum millibus.

(y) Σίρμιον πρὸς τῶν Βαρβάρων ἐάλω. Papi existimat male hoc collocari sub Justinii imperio, quod anno demum tertio Tiberii accidit. Vide ipsum ad ann. 581, n. 15. (W Lowth.)

βρην ἐπιφθεγξάμενος, ἃ πᾶσαν ἐκδέδης παλαιάν τε καὶ νέαν ἱστορίαν, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἐνδόντος καιρὸν Ἰουστίνῳ τὰς τε οἰκείας ἐξειπεῖν ἀμαρτίας, τὰ τε χρηστὰ ἐσηγήσασθαι ὑπὲρ τοῦ τῆ πολιτείας συνόλωντος. Ἀθροισθέντων γὰρ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ αὐλῆς (60), ἐνθα παλαιὸν ἔθος λέγει (61) τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι, τοῦ τε ἀρχιερέως Ἰωάννου (62), οὗ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, τῶν τε ἐν ἀξιώσσει τελοῦντων, καὶ τῶν περὶ τὴν αὐλὴν στρατευομένων, τὸν βασιλικὸν χιτῶνα ἐνδιδύσκων Τιθέριον, καὶ τὴν χλαῖναν περιτιθεῖς, ἀναφανδὸν κεκραγὼς ἐξείπε· Μὴ πλανῶμαι σε τῆς ἀμπεχόνως ἢ φαντασίας, μηδὲ τῶν ὀρωμένων ἢ σκηνῆ· οἷς ὑπαχθῆις, ἔλαθον ἐμαυτὸν ταῖς ἐσχάταις ποιναῖς ὑπόδικος γενόμενος. Ἀνόρθωσον τὰς ἐμὰς ἀμαρτίας, διὰ πάσης εὐπαθείας ἄγων τὸ πολίτευμα. Καὶ τοὺς ἀρχοντας δὲ δεικνύς, ἔλεγεν ἥμισυα χρῆναι τούτοις πείθεσθαι, προσθεῖς ὡς Αὐτοὶ με ἐς ἄπερ ὄρεξ ἤγαγον, καὶ ἔτερα τοιαῦτα, ἄπερ ἄπαντας ἐς κατάπληξιν καὶ δι-

A ejusmodi orationem habuit quæ omnem historiam transcendit, tam veterem, quam recentem, cum clementissimus Deus hoc in spatium temporis concessisset, tum ad propria delicta consistenda, tum ad salubria consilia suggerenda pro utilitate Reipublicæ. Congregatis enim in atrio imperialis palatii, ubi hæc fieri mos est, Joanne patriarcha, cujus supra meminimus, una cum sacerdotibus suis, et magistratibus atque honoratis; cunctis denique qui in palatio militabant, Justinus imperatoria tunica et purpurea chlamyde Tiberium vestiens, edita voce ita palam locutus est: Ne te in errorem inducat vestitus magnificentiæ, nec pompa rerum quæ sub aspectum cadunt. Quibus ego in fraudem inductus imprudens extremæ me supplicii obnoxium reddidi. Sed tu errata mea corrigito, omni cum lenitate ac mansuetudine reipublicam regens. Tum magistratus digito demonstrans: Cave, inquit, ne

VALESI ANNOTATIONES.

(60) *Ἐν τῇ ὑπαίθρῳ αὐλῆς.* Nicephorus vocem hic addit hoc modo, ἐν τῇ ὑπαίθρῳ αὐλῆς τῶν ἀνακτόρων, id est, in subdiali aula imperialis palatii. Hujus loci mentionem facit Theophylactus in cap. 4, lib. 1, et imperatores illic renuntiari solitos esse scribit. Φοράδην γὰρ ἄχθεις ὁ Τιθέριος; ἐπὶ τὴν ὑπαίθρον τῶν βασιλικῶν αὐλῆν, ἧτις παρήνεται τῇ πολυστιβάδι τῶν ἀνακτόρων οἰκίᾳ, etc. Quem locum Latinus interpres longa circuitione verborum ita expressit: *Tiberius namque in atrium palatii juxta domum, in qua multi ex herbis, seu frondibus, ad cenandum, dormiendumve tori, sive lectisternia, vestibulum illustre, visendumque proscenium. Huc, inquam, gestatus, etc.* Ex quibus apparet eum non intellexisse quid his verbis significaretur. Sed et Nicephorus Callistus, cum hunc Theophylacti locum describeret, posteriora verba prætermisit. Ego vero existimo πολυστιβάδα οἰκίαν a Theophylacto dici domum quæ Græco δεκαεννέα ἀκκοῦβητα dicebatur: eo quod in ea novemdecim accubita, seu stibadia essent, in quibus imperator cum proceribus discumbens epulabatur in Natali Domini, et solemnioribus festis, ut scribit Theophanes et Anastasius Bibliothecarius, anno 51 Justiniani, et Luitprandus in lib. vi *Rerum per Europam gestarum*, cap. 5: *Est domus, inquit, quæ decemdecim accubita dicitur. Hoc autem ideo, quoniam quidem novemdecim mensæ in Domini nostri natalitate apponuntur. In quibus imperator pariter et convivæ, non sedendo, ut cæteris diebus, sed recumbendo epulantur.* Juxta hanc domum erat tribunal, in quo imperatores et Augustæ coronabantur. Nicephorus Constantinopolitanus, p. 176, de Isauro Leone loquens: *Ἐν τῷ τριβουναλίῳ λεγομένῳ δεκαεννέα ἀκκοῦβητων στέφει: τὸν ὄβον Κωνσταντίνου εἰς βασιλέα.* Idem scribit Anastasius, et auctor *Historiæ miscellæ*, lib. xxi. Item in lib. xxii, de Constantino loquens Copronymo: *Anno 28 imperii sui coronavit imperator Eudoxiam uxorem suam, cum esset trigamus, in tribunali decem et novem accubituum.* Hinc est quod Codinus in *Originibus Constantinopolitanis*, τὸ στέφειρον ponit juxta domum decem et novem accubituum: quo nomine tribunal intelligis, in quo imperatores coronabantur. Fuit autem hæc domus in regione tertia, juxta Hippodromum, ut testatur Luitprandus. Certe in ea regione circum maximum fuisse, et porticum semirobundam quæ sigma dicebatur, ac postremo tribunal fori Constantini, docet vetus descriptio. Ac verisimile est, ex illa porticu factam esse domum decem et novem accubituum, quippe cum

sigma idem sit quod stibadium, seu accubitum. Adde quod ædes Sancti Stephani juxta triennial decem et novem accubituum ponitur a Codino, quam prope sigma fuisse docet ex veteri scriptore Petrus Gyllius, in lib. II, cap. 15. Cæterum hæc domus decem et novem accubituum, etiam Delphica dicta est, seu Delphicum, ut testis est Procopius in lib. I Vandalicorum, pag. 116, et Victor Thunonensis in *Chronico*.

(61) *Ἐνθα παλαιὸν ἔθος λέγει.* Nescio cur Evagrius antiquam hanc fuisse consuetudinem dicat, ut imperatores Constantinopolitani in atrio imperiali palatii renuntiarentur. Prisca enim consuetudo erat, ut in milliario septimo nuncuparentur Augusti, præsentem exercitum, in campo extra urbem. Primusque Valens in eo sul urbano a fratre Valentiniano imperator fuerat appellatus. Post quem secuti imperatores Orientis eodem in loco renuntiati sunt, ut jam pridem observavi in annotationibus ad librum xxvi Ammiani Marcellini. Zeno quoque imperator, in septimo a Leone filio suo coronatus est, ut scribit Victor Thunonensis in *Chronico*. Sed et Basiliscus paulo post imperator appellatus est in campo, quemadmodum tradit Theophanes. Erat autem campus in Septimio, ut testatur Theophylactus in lib. viii, capite 12. Quis vero primus in atrio imperiali palatii Augustus nuncupatus sit Constantinopoli, nondum liquido comperi. Justinus quidem junior illic Augustus renuntiatus fuisse videtur, ut colligere est ex capite primo hujus libri.

(62) *Τοῦ τε ἀρχιερέως Ἰωάννου.* Theophanes in *Chronico* non Joannem Scholasticum, sed Eutychium patriarcham Constantinopolitanum tunc fuisse testatur. Nam Joannes quidem Scholasticus obiit indictione 10 mense Augusto, pridie kalendas Septembres. Eutychius vero eodem anno, mense Octobri, in sedem suam restitutus est, indictione undecima, ut testatur Theophanes. Hic anno sequenti, qui fuit Christi 578. Indictione duodecima, Septembris 26 die, Tiberium Augustum coronavit, ut tradit idem Theophanes, et auctor *Chronici Alexandrini*. Verum re attentius examinata, nihil hic reprehendendum animadverti: neque enim Evagrius hic loquitur de Augusta nuncupatione Tiberii, sed de Cæsaris appellatione concessa. Tiberius porro Cæsar factus est indictione octava, ut docet auctor *Chronici Alexandrini*: quo quidem tempore Joannes patriarcha erat Constantinopolitanus.

his credas. Hi enim in hunc quem vides statum me deduxerunt. Adjecit etiam ejusdem modi alia, quæ **440** summam admirationem omnibus incusserunt, et immensam lacrymarum copiam elicuerunt. Fuit autem Tiberius corpore maxime procerus, et cum proceritate staturæ, venustissimus non imperatorum modo, verum etiam omnium mortalium, quantum quis conjectura assequi potest : adeo ut primum quidem forma ejus digna esset imperio. Animo autem lenis fuit atque humanus, et qui primo statim intuitu cunctos comiter exciperet. Summas esse divitias existimabat, largiri omnibus, et erogare non ad necessitatem solum sublevandam, verum usque ad affluentiam. Neque enim quidnam accipere deberent poscentes, considerabat, sed quid imperatorem Romanum dare deceret. Aurum porro illud adulterinum censebat, quod cum lacrymis provincialium collectum fuerat. Quam ob rem unius anni tributum collatoribus remisit : et possessiones quæ ab Adarmane vastatæ fuerant, tributaria functione relevavit, non pro modo detrimenti quod passæ fuerant, sed multo uberius atque prolixius. Remissæ sunt etiam magistratibus illegitimæ munerum oblationes, quibus antea imperatores subditos suos illis vendere consueverant. Constitutiones quoque his de rebus scripsit, posterorum securitati prospiciens.

CAP. XIV.

Quomodo imperator Tiberius collectis ingentibus copiis, et Justiniano duce contra Chosroem misso, cum ex Romanorum finibus expulit.

Pecunia igitur malis artibus parta bene usus, res ad bellum necessarias comparavit : tantumque numerum fortissimorum militum collegit, tam ex gentibus Transalpinis quæ circa Rhenum habitant, tum ex Cisalpinis : ex Massagetis præterea, aliisque Scythicis nationibus ; ex Pannonia item ac Mœssia, et ex Illyriis atque Isauris, optimo quoque viri tum lecto : ut prope centum et quinquaginta hominum millia turmis præstantissimorum equitum inseruerit, et Chosroem fugaverit. Qui post ca-

κρύων ἀμέτρων χύσιν ἤγαγεν. Ἦν δὲ γὰρ ὁ Τιβέριος μέγιστός τε τὸ σῶμα καὶ ἐς ὑπεροχὴν διαπρεπέστατος μᾶλλον εἶπερ τις εἴκασεν (63), οὐ βασιλέων μόνων, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρώπων ὡς πρώτων μὲν τὸ εἶδος ἄξιον (64) τυραννίδος εἶναι. Τὴν δὲ ψυχὴν ἡπιότα καὶ φιλόανθρωπος, εὐθύς ἀπὸ τοῦ βλέμματος ἵπαντας δεξιούμενος ἰπλοῦτον ἡγούμενος, τὸ πᾶσιν ἐπαρκεῖν περὶ τὰς ἐπιδόσεις, οὐ πρὸς μόνην τὴν λαβεῖν (65) ὤφειλον οἱ δεόμενοι, τοῦτο διεσχόπει· ἀλλ' ἔπερ βασιλέα Ῥωμαίων δοῦναι προσήκει· κίθάρην δὲ τὸν χρυσὸν ἡγεῖτο τὸν ἐκ δακρύων ἔχοντα. Ὅθεν ἀμέλει τὴν τε δασμολογίαν τοῖς συντελοῦσιν ἐπαφῆκεν ἐνὸς τέλειον ⁶⁶ χρόνου (66)· τὰς τε κτήσεις· ἀἴσπερ ὁ Ἀρδαρμάνης ἐλυμήνατο, τῶν ἐπικειμένων τελῶν οὐ πρὸς τὸ μέτρον τῆς βλάβης, ἀλλὰ καὶ πολλῶ καθυπέρτερον ἠλευθέρωσεν. Ἀφείθησαν ἔτι καὶ τοῖς ἀρχουσιν αἱ ἄθεστοι δόσεις (67), αἷς πρώτων οἱ βασιλεῖς τοὺς ὑπάρχουσ ἐπίπρασκον· καὶ ὑπὲρ τούτων καὶ διατάξεις ἔγραψε, τὸ μέλλον κατασφαλισμένους.

Remissæ sunt etiam magistratibus illegitimæ munerum oblationes, quibus antea imperatores subditos suos illis vendere consueverant. Constitutiones quoque his de rebus scripsit, posterorum securitati prospiciens.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὅς ὁ βασιλεὺς Τιβέριος στρατὸν πολλὸν ἀγέρας κατὰ Χοσρόου, καὶ στρατηγὸν Ἰουστινιανὸν ἐξαπέστειλε, καὶ τούτων ἐκ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀπήλασεν.

Τοῖς τοίνυν κακῶς συλλεγεῖσι χρήμασιν ἐς εἶον χρητάμενος, τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρτύετο καὶ τοσοῦτον ἀγέρας στρατὸν ἀνδρῶν ἡρώων, ἐκ τε τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν, τὰ ἀμφὶ τὴν Ῥῆνον ἀριστινῶν στρατολογήσας, τὰ τε ἐντὸς τῶν Ἄλπεων, Μασσαγетῶν τε καὶ ἐτέρων Σκυθικῶν γενῶν· καὶ τὰ περὶ Παιονίαν καὶ Μυσοῦς, καὶ Ἰλλυριοῦς, καὶ Ἰσαύρους· ὡς συνέγγυς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν χιλιάδων ἑλλας ἱππέων (68) ἀρίστων ἐγκαταστήσασθαι, ἐξῴσαι τε τὸν Χοσρόην, μετὰ τὴν Δάρας ἄλωσιν, εὐθύς ἀνὰ

VARIÆ LECTIONES.

⁶³ τελέου.

VALESI ANNOTATIONES.

(63) Ἦπερ τις εἴκασεν. Scribendum puto, εἶπερ τις εἴκασεν. Nec dubito quin Evagrius noster ita scriptum reliquerit. Conjecturam nostram confirmat codex Tiberianus, in quo ita discrete scriptum invenit. Facessat igitur interpretatio Musculi qui sic veritit: *Insignis magis quam ut quisquam illi conferri possit.* Christophorus vero ita interpretatur: *Pulchritudinis excellentia omnium opinione major.*

(64) Κιθάρην μὲν τὸ εἶδος ἄξιον. Rectius in codice Florentino scribitur ὡς πρώτων μὲν, etc. Auduit autem Evagrius ad versum illum Tragicis notissimum πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

(65) Οὐ γὰρ ὅτι λαβεῖν. Mallem scribere, οὐ γὰρ τι λαβεῖν ὄφειλον οἱ δεόμενοι, etc., quemadmodum legitur apud Nicephorum in cap. 1, lib. xviii. In codicibus Florentino et Telleriano, pro ὄφειλον scribitur ὄφειλον.

(66) Ἐνὸς τέλειον χρόνου. Exstat Constitutio Justiniani Junioris, qua reliqua tributorum præteriti temporis, provincialibus indulgit usque ad indicationem octavam : Μέχρι τῆς ὀγδόης ἐπινεμήσεως, καὶ αὐτῆς τοῦ ἐνεστώτος κύκλου. Quod quidem se-

cisse videtur Justinus suasu Tiberii, quem Cæsarem paulo ante designaverat, ineunte octava indicatione, ut docet auctor *Chronici Alexandrini*. Itaque in hac Constitutione prima imperatoris Justiniani Junioris, Tiberii quoque Cæsaris nomen ascribi debuerat.

(67) Αἱ ἄθεστοι δόσεις. Exstat hodie Constitutio imperatoris Justiniani Junioris, de rectoribus provincialium gratis promovendis. Quæ inter Justiniani *Novellas Constitutiones* est numero quarta. Ea Constitutione permittit Justinus provincialibus, ut eos quos idoneos esse existimaverint ad regendam ipsorum provinciam, imperatori suggerant : spondeique imperator se gratis absque ullo munere codicillos et magistratus insignia præbiturum esse. Quæ lex cum data sit anno octavo imperii Justiniani Junioris, eam quoque Tiberii Cæsaris suasu ac suggestionem editam esse non dubitamus.

(68) ἑλλας ἱππέων. Scribendum est procul dubio Παιονίας. Quod miror nec a Nicephoro, nec ab interpretibus animadversum fuisse.

τὸ θέρος ἐπὶ τὴν Ἀρμενίαν ἐλάσαντα, ἐκείθεν τε τὰς Ἀρμενίας ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἔχοντα, ἢ τῶν Καππαδοκῶν ἄρχει, καὶ τῶν αὐτῶς προκάθηται πόλεων. Ὁ δὲ τοσοῦτον ὑπερεφρόνει τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ὅτι γε πρεσβευσαμένου τοῦ Καίσαρος, οὐκ ἤξιον τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἐξόδου τοῖς πρέσβεισι μεταδοῦναι. Ἐπειθεὶς δὲ τούτοις διεκελεύετο μέρει τῆς Καίσαρος. Ἐκείσε γὰρ περὶ τῆς πρεσβείας διασκοπεῖν ἔλεγεν. Ὡς δ' οὖν ἀντιμέτωπον εἶδε τὸ Ῥωμαίων στρατεύμα ὑπὸ Ἰουστινιανῷ (69) ταπτόμενον, τὰ δὲ φῶν Ἰουστίνου τοῦ πρὸς Ἰουστίνου δευτέρου ἀνηρημένου (70), ἀκριβῶς ἐξωπλισμένον, τὸ τε ἐνυάλιον τὰς σάλπιγγας ἠχοῦσας, καὶ τὰ σημεῖα πρὸς μάχην αἰρόμενα, τὸν τε στρατιώτην φωνῶντα, καὶ θυμοῦ μετὰ τῆς ἐξ ἄγαν εὐκοσμίας πλέοντα, ἔπικον τε τὸσαύτην καὶ τοιαύτην ⁶⁶, ἣν οὐδεὶς πώποτε βασιλέων ἐφαντάσθη, πολλὰ γε ἐπιθειάσας, ἀνῶμωξε μύχιον πρὸς τὸ ἀνελεῖν καὶ ἀδόκητον καὶ μάχης οὐκ ἤθελον ἄρχειν. Ἀναβαλλομένων δὲ αὐτῶ καὶ διαμέλλοντι, καὶ τὸν καιρὸν τριβῶντι, καὶ σοφίζομένῳ τὴν μάχην, ἔπεισε Κούρος ὁ Σκυθῆς (71), ἀνὴρ τοῦ δεξιῦ κέρως ἡγούμενος. Καὶ μὴ οἶων τε γενομένων ἐνεγκεῖν τὴν ἐμβολὴν τῶν κατ' αὐτὸν Περσῶν, ἐκλελοιπῶτων δὲ μάλα λαμπρῶς τὴν τάξιν, πόλιν μὲν εἰργάσατο φόνον τῶν ἀπεναντίας. Ἔπεισε δὲ τοῖς οὐραγοῖς, ἔνθα καὶ τὴν ἀποσκευὴν ὁ τε Χοσρόης καὶ ὁ σύμπας εἶχε στρατός· αἰρεῖ τε βασιλικὰ κειμήλια ἀπαξάπαντα, καὶ μὴν καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἅπασαν, ἐρῶντος μὲν Χοσρόου, καὶ ἐγκρατερούντος, ἀνεκτοτέραν δὲ τῆς ἑαυτοῦ ἐπιστροφῆς (72) τοῦ Κούρος ἡγούμενου. Οὗτος μὲν οὖν σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν μεγάλων χρημάτων καὶ λαφύρων ἐγκρατῆς γενομένος, τὰ τε σκευοφόρα τῶν ζώων σὺν αὐτοῖς φορτίοις φέρων, ἐν οἷς καὶ τὸ Χοσρόου σεβαστὸν πῦρ, ὁ Θεὸς καθειστήκει, περιελαύει μὲν τὸ Περσῶν στρατόπεδον πατιανίζων. Ἀφικνεῖται δὲ παρὰ τοὺς οἰκίους ἀμφὶ τὰς ἐπιλυχνίους ὥρας, ἤδη διαλυθέντας

Armeniam irruperat, atque inde Cæsaream Cappadociæ et reliquarum illic urbium metropolim invadere meditabatur: **441** Romanorum autem imperium tantopere despiciebat, ut cum Cæsar legatos ad eum misisset, eos ad conspectum suum minime admisisset, sed usque ad urbem Cæsaream sequi ipsum jusserit. Illic enim se eorum legationem auditurum esse aiebat. Verum ubi Romanorum exercitum contra se stare vidit, duce Justiniano, fratre Justini ejus qui ab imperatore Justino crudeliter occisus fuerat: probe instructum atque armatum, et tubas bellicum canentes, et signa ad committendam pugnam in altum sublata: militem præterea cædis avidum, et cum pulcherrimo ornatu iram ac furorem anhelantem; tantum denique ac talem equitatum, quantum nullus unquam ex imperatoribus animo conceperat: vehementer obstupefactus, altum ingemuit ob rem tam insperatam atque inexpectatam, nec pugnam ordiri unquam voluit. Cum igitur prælium differret, et cunctabundus tempus tereret, et pugnam duntaxat simularet, Curs Scythæ, qui dextro cornui præerat, impetum in eum facit. Cumque Persæ impetum illius sustinere non possent, sed aperte ordines desererent, Curs maximam hostium stragem edidit. Deinde extremum agmen Persarum aggressus est, ubi Chosroes et universus ejus exercitus impedimenta ac sarcinas habebat. Cunctos igitur regis thesauros et universas sarcinas cepit, ipso Chosroe spectante atque tolerante, et impressionem suam facilius quam impetum Curs sustineri posse existimante. Hoc modo Curs una cum suis militibus, maximis opibus ac spoliis politus, et jumenta cum omnibus sarcinis adducens inter quas erat etiam ignis sacer quem Chosroes ut Deum colebat: Persarum quidem

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁶ ἔπικον τε τὸσαύτης καὶ τοιαύτης.

VALESI ANNOTATIONES.

(69) Ἰουστινιανῷ. Hujus Justiniani magistri militum per Orientem meminit Menander Protector, in lib. vi *Historiarum*, pag. 159. Et Theophylactus, in cap. 12, lib. iii. Et Joannes Biclariensis in *Chronico*: Anno 9 Justini Chosroes Persarum imperator, cum nimia multitudo exercitus, ad vastandas Romanorum terminos promovet: cui Justinianus Romanæ dux militiæ et magister militum Orientis a Tiberio destinatus, bellum parat, et in campis qui inter Daras et Nisibim ponuntur, forti pugna congressus, habens secum gentes fortissimas, quæ barbaro sermone Germani nuncupantur, memoratum imperatorem bello superat. Hæc Pagius refert ad annum Christi 575, n. 7.

(70) Ἰουστίνου δευτέρου ἀνηρημένου. Hunc locum ex mss. codicibus Florentino et Telleriano, ita supplēvi: τ' ἀδελφῷ Ἰουστίνου τοῦ πρὸς Ἰουστίνου δευτέρου ἀνηρημένου. Erat ergo hic Justinianus Germani filius, quod testatur etiam Theophylactus in lib. iii frater Justini illius, qui ab imperatore interfectus fuerat, ut refert Evagrius initio hujus libri.

(71) Ἐπεισε Κούρος ὁ Σκυθῆς. Hujus viri meminit Theophylactus in lib. iii, cap. 16; et in lib. i, cap. 9. Quibus in locis interpres Latinus

Cursium vertit. Melius tamen Cursum vertisset. Sic enim cum vocat Menander Protector in lib. vi *Historiarum*, pag. 159, editionis regie. In Theophanis *Chronico*, pag. 214. Κούρος dicitur, corrupte.

(72) Ἀνεκτοτέραν δὲ τῆς ἑαυτοῦ ἐπιστροφῆς. Magis probo lectionem Nicephori, quæ sic habet: Ἀνεκτοτέραν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἐπιστροφὴν τοῦ Χούρος ἡγούμενου. Tantum mallet articulum addere hoc modo: τῆς τοῦ Χούρος ἡγούμενου. Id est, ut vertit Joannes Langus: Quod facilius impressionem suam, quam ipsius Curs sustineri posse existimaret. Porro hanc Persarum fugam, et Romanorum victoriam, Theophan. quidem in *Chron.* refert post mortem imperatoris Justini Junioris, cum Tiberius singulare imperium obtineret. Verum Theophylactus, ex quo sua videtur hausisse Theophanes, superstite adhuc Justino id accidisse testa. ur, cum Tiberius Cæsaris duntaxat nomen ac dignitatem gerens, rempublicam administraret, ut videre est in cap. 14, lib. iii. Cui consentit Evagrius noster: quippe qui mortem Justini Junioris refert infra, in cap. 49, hujus libri. Ubi disertè scribit Tiberium, inortno demum Justino, magistri militum dignitatem abrogasse Justiniano.

exercitum circumivit, lætūm Pœanem canens : circa primam autem facem reversus est ad suos, qui jam stationes suas reliquerant : cum neque Chosroes, neque ipsi pugnam exorsi essent, sed leves duntaxat velitationes utrinque exstitissent : atque interdum unus aut alter ex utroque exercitu, sicut fieri solet, singulari certamine inter se congressi essent. Sequenti nocte Chosroes, multis ignibus accensis, ad nocturnam pugnam se paravit. 442 Cumque Romanorum exercitus in duo castra divisus esset, nocte intempesta irruit in eos qui ad septentrionem locati erant. Quibus ob repentinum atque inexpectatum superventum in fugam versis, Melitanam urbem in proximo sitam invadit, quæ tunc præsidio atque incolis vacua erat. Hanc cum integram concrenasset, ad fluvium Euphratem trajiciendum sese accingit. Sed cum Romanus exercitus in unum collectus eum insequeretur, ipse salutis suæ metuens, consensu elephanto, annem trajecit. Eorum vero qui circa illum erant ingens multitudo, Euphratis fluentis obruta est. Quos ille aquis suffocatos cum accepisset, inde abscessit. Chosroes igitur cum has ultimas pœnas pro contumeliis quibus Romanum imperium affecerat persolvisset, una cum iis qui evaserant, in Orientis partes profectus est, ubi pactas habebat inducias ne quisquam ipsum aggrederetur. At Justinianus cum universo exercitu Romano in Persidem ingressus, totum hiemis tempus ibi transegit, nemine prorsus illi molestiam exhibente. Sub æstivum autem solstitium reversus est, nulla omnino parte copiarum amissa : et cum summa felicitate ac gloria, circa utriusque imperii confinia æstatem exegit.

CAP. XV.

Quomodo Chosroes cladem suam ægre ferens, ex hac luce migravit, et filius ejus Hormisdas ei in regnum successit.

Chosroem vero anxium et ad inopiam consilii redactum, et reciprocis doloris fluctibus submersum, immensa quædam ægritudo animo ejus offusa, ex hac vita subduxit : cum perpetuum fugæ suæ monumentum posteris reliquisset legem illam quam scripsit, ne posthac Persarum rex contra Romanos exercitum ductaret. Post hunc Hormisdas ejus filius, Persarum regnum suscepit. Sed ista nunc omitenda sunt, quandoquidem sequentia me ad se vocant, et sermonis nostri cursum expectant.

* C. C. αὐτοῦ.

VARIE LECTIONES.

VALESH ANNOTATIONES.

(75) Τῷ δὲ Χοσρόῳ. Mors Chosrois Persarum regis præmature hic refertur. Mortuus enim est Chosroes Tiberio jam Augustum imperium obtinente, ut testatur Theophylactus in lib. iii, cap. 46. Quod confirmat etiam Menander Protector in excerptis legationum. Quare fallitur Theophanes in

VARIORUM.

(z) Ἡ εἴπου. Legendum ἢ εἴπου. (W. LOWTH.)
(a) Τῷ δὲ Χοσρόῳ. Principio veris [anni 579] Chosroes Persarum rex morbo irretitus, vitæ modum imposuit, Hormisdas filio successore appellato, qui

ἐκ τῶν σφῶν τάξεων, μήτε Χοσρόου μάχης ἔρξαντο, μήτε μὴν αὐτῶν *· μόνων δὲ τινῶν ἀκροβολισμῶν γενομένων, ἢ εἴπου (z) γε εἰς πρὸς ἓνα συνεπλάκη ἐξ ἀμφοῖν τοῖν στρατοπέδοιν, ὅπερ εἰώθει γίγνεσθαι. Πυρὰ δὲ πολλὰ τῇ νυκτὶ ὁ Χοσρόης ἀνάψας, πρὸς νυκτομαχίαν παρεσκευάζετο. Καὶ δυοῖν στρατοπέδοιν τοῖς Ῥωμαίοις γενομένοιν, ἔπεισιν ἄωρτ τῶν νυκτῶν, τοῖς ἀμφὶ τὸ βόρειον μέρος. Ὡν ὑποχωρησάντων τῷ αἰφνιδίῳ τῷ καὶ ἀδοκίμῳ, πλησιαζούσῃ Μελιτινῇ ἔπεισι τῇ πόλει, ἀφυλάκτῳ καὶ ἐρήμῳ πολιτῶν καθεστῶσῃ· καὶ πᾶσαν πυρπολήσας, πρὸς τὴν διάθασιν τοῦ Εὐφράτου παρεσκευάζετο ποταμοῦ. Ὡς δὲ ἀλισθὲν τὸ στρατεύμα τῶν Ῥωμαίων εἶπετο, δεῖσας περὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας, αὐτὸς μὲν ἐλέφαντι ἐπιθὰς, τὸν ποταμὸν ἐπεραιώθη. Τῶν δὲ ἀμφ' αὐτὸν πολὺ πλῆθος τοῖς τοῦ ποταμοῦ βέυμασιν ἐκηδεύθη· οὗς ἀποπνεύγοντας λαθῶν, ἀπὼν φέρετο. Χοσρόης μὲν οὖν ταύτην ὑστέρτην ποιήνη τῆς ἐς Ῥωμαίους τοσαύτης παροινίας καταθείς, οὖν καὶ τοῖς περισθεῖσι, τὰ ἔωρα κατεῖληφε, ἔνθα τὴν ἐκεχειρίαν εἶχεν, ὡς ἂν μὴ τις αὐτῷ ἐπίοι. Ὁ δὲ γε Ἰουστινιανὸς, ἐσβαλὼν οὖν παντὶ τῷ στρατῷ ἐς τὴν Περσῶν ἐπικράτειαν, ὅλην τὴν χειμᾶδιον ὥραν αὐτοῦ διήγαγε, μηδενὸς παντάπασιν ἐνοχλήσαντος. Ἐπανήκε μὲν οὖν ἀμφὶ θερρινὰς τροπὰς, οὐδὲν ὄλωσ ἀποβαλὼν τοῦ στρατοῦ, καὶ οὖν εὐπαθεία, καὶ κλέει πολλῶν κερ' αὐτὰ ἐθέριζε τὰ μεθόρια.

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

* Ὅτι Χοσρόης δυσθυμίας διὰ τὴν ἤσαν ἐτελεύτησεν· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ὁρμισδὰς τῆς Περσῶν ἀρχῆς ἀντελάβετο.

Τῷ δὲ Χοσρόῳ (75) (a) μυρίον ἀχρὸς ἐπιχυθὲν, ἀλύοντα καὶ ἀμηχανοῦντα, καὶ τῇ παλιβρότῃ τῆς λύπης καταποντωθέντα, τοῦ βίου δειλαιῶς ἀφείλετο, στήλην ἀθάνατον τῆς αὐτοῦ φυγῆς ἀναθέντα, ὃν γέγραφε νόμον, μηκέτι βασιλεία Περσῶν κατὰ Ῥωμαίων στρατηγεῖν. Βασιλεύει δὲ Ὁρμισδὰς ὁ τοῦτου παῖς· ὁ νῦν ἐατέον (74), ἐπεὶ τὰ ἐξῆς πρὸς ἑαυτὰ μεκαλεῖ, καὶ τὴν βύμην τοῦ λόγου ἀπεκδέχεται.

Chronico, qui mortem Chosrois, et inaugurationem Hormisdæ ejus filii, refert principatu Justinii Junioris.

(74) Ὁ νῦν ἐατέον. In ms. codice Telleriano scriptum inveni, ὃν νῦν ἐατέον, etc. quam scripturam vulgatæ lectioni longe antepono.

morum sævitia paternam impietatem superavit; homo violentus et inexplebilis avaritiæ. Theophylact. lib. iii, cap. 46 : Per octo et quadraginta annos regnasti Chosroes, inquit Agathias, lib. iv.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

A

443 CAP. XVI.

Τίνας ἐπίσκοποι τὸ τηρικαῦτα τῶν μεγάλων Ἰσαρ παροικιῶν.

Ἰωάννου τοῦ καὶ Κατελίνου τῆς ἐντεῦθεν μεταστάντος διαίτης, Βόνουτος⁷⁵ (b) τοὺς οἰακας τῆς ἐπισκοπῆς Ῥώμης ἐγγεγράφεται, καὶ μετ' αὐτὸν ἕτερος Ἰωάννης, Πελάγιος τε αὖ. Τῆς δὲ βασιλίδος μετὰ Ἰωάννην, ὁ πρό γε αὐτοῦ Εὐτύχιος. Μετὰ δὲ Ἀπολλινάριον Ἰωάννης τὸν Ἀλεξανδρείας διαδέχεται θρόνον, μεθ' οὗ Εὐλόγιος. Ἐπὶ δὲ τὴν Ἱεροσολύμων ἀνεστὶν ἱερωσύνη, μετὰ Μακάριον Ἰωάννης, ἐν τῇ καλουμένῃ τῶν Ἀκοιμήτων μονῇ τὸν ἀσκευον βίον ἀγωνισάμενος, μηδενὸς νεωτερισθέντος (76) περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ΄.

Περὶ τοῦ γεγοῶτος ἐπὶ Τιβερίου ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ.

Ἀνὰ δὲ τὴν Θεουπολιτῶν, καὶ τὴν γείτονα Δάφνην, Τιβερίου Καίσαρος τρίτον ἔτος τὴν βασιλείαν διακυβερνῶντος (77), κλόνος τε τῆς γῆς γέγονεν ἐξαισιος ἐς αὐτὸ τῆς μεσημβρίας τὸ σταθερώτατον (78), ὅτε καὶ σύμπασα Δάφνη τῶν σεισμῶν ἔργον γέγονε, τῶν ἐν Θεουπόλει δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν οἰκοδομιῶν διαρραγείσων μὲν μέχρι τῆς γῆς αὐτῆς· οὐ μὴν ἐς ἔδαφος γόνου κλινασῶν. Γεγόνασι δὲ καὶ ἕτερα ἔνια λόγου πολλοῦ ἄξια, ἀνὰ τε Θεούπολιν αὐτὴν καὶ τὴν βασιλεύουσαν, ἅπερ ἀμφοτέρως ἀνετάραξε καὶ ἐς μεγίστους θορύβους ἐξέθακχευσε, τὴν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ ζήλου λαχόντα, καὶ πέρας θεοπρεπὲς δεξάμενα, & καὶ λέξων ἄρχομαι (79).

Quinam eo tempore majorum Ecclesiarum fuerint episcopi.

Per idem tempus, cum Joannes, qui alio nomine Caelinus dicebatur, ex hac vita migrasset, Bonosus episcopatus Romani gubernaculum suscepit. Huic successit Joannes alter, quem deinde excepit Pelagius. Constantinopolitanæ autem Ecclesiæ sacerdotium Joanne mortuo recepit Euty chius, qui jam ante Joannem illud obtinuerat. Alexandrinam vero sedem post Apollinarem rexit Joannes, et post Joannem Eulogius. Ad Hierosolymitanæ autem Ecclesiæ pontificatum post Macarium euectus est Joannes, qui in Acœmitensi monasterio religiosæ vitæ instituta didicerat: nec quidquam rerum novarum in Ecclesia tentatum est.

CAP. XVII.

De terræmotu qui Tiberii temporibus contigit Antiochiæ.

Antiochiæ vero et in suburbano Daphnensi, cum Tiberius Cæsar annum tertium imperii ageret, ipso meridiei ferventissimo æstu, ingens exstitit terræmotus. Quo Daphne quidem universa funditus prostrata est: Antiochiæ vero ædificia, tam publica quam privata, ad terram usque disrupta, nec tamen collapsa sunt ad solum usque. Alia quoque nonnulla commemoratione in primis digna, tum in eadem urbe, tum Constantinopoli contigerunt, quæ utramque urbem non mediocriter commoverunt, et in maximas turbas conjecerunt: initium quidem sortita ex zelo Dei, finem vero prorsus Deo dignum consecuta. De quibus jam aggrediar dicere.

VARIE LECTIONES.

⁷⁵ C. C. Βόνος.

VALESII ANNOTATIONES.

(75) Βόνουτος. Apud Nicephorum in lib. xvii, cap. 55 βόνουτος; dicitur. Hic est quem Anastasius Bibliothecarius et reliqui qui de Vitis pontificum Romanorum scripsere, Benedictum appellant. Eum Baronius Bonosi cognomentum habuisse existimat.

(76) Μηδενὸς νεωτερισθέντος. Hæc verba Christophoronus ita intellexit, quasi Evagrius voluisset dicere, Joannis Hierosolymitani episcopi temporibus nullum tumultum in Ecclesia commotum fuisse. Mihi tamen aliud videtur significare Evagrius; toto scilicet eo tempore quo pontifices illi sederunt, quos hoc loco nominat Evagrius, nullum in Ecclesia tumultum fuisse.

(77) Τιβερίου Καίσαρος τρίτον ἔτος τὴν βασιλείαν διακυβερνῶντος. Niceph. quidem in cap. 3, lib. xviii, tertium annum imperii Tiberii Augusti his verbis designari existimavit. Idem quoque sensit Christophoronus et Musculus, ut ex eorum

interpretatione licet colligere. Mihi tamen videtur Evagrius annum potius Cæsareæ dignitatis Tiberii intelligere. Primum enim verba ipsa id satis significant. Deinde Evagrius mortem Justinii Junioris et Tiberii coronationem nondum retulit. De his enim loquitur infra in capite 19 hujus libri. Quamobrem ea quæ referuntur in hoc capite, superstitite adhuc Justino Junio acciderunt. — Valesii conjectura est valde verosimilis, coque pacto Antiochia anno 577 terræmotu concussa videtur, inquit Pagius ad ann. 580, n. 2.

(78) Ἐς τὸ αὐτὸ τῆς μεσημβρίας τὸ σταθερώτατον. Scribendum est ἐς αὐτὸ, ut habet codex Tellerianus, vel κατ' αὐτὸ, ut est apud Nicephorum.

(79) Λέξων ἄρχομαι. Malim scribere ἐρχομαι. Sic enim Græci loqui solent. Certe in codice Telleriano diserte scriptum inveni λέξων ἐρχομαι.

VARIORUM.

(b) Βόνουτος. Ordinatus est Benedictus, Græcis Bonosus, die tertia mensis Junii anni 574, postquam sedes, a morte Joannis III, vacasset menses decem, et dies 21, ob Longobardorum in Italia tumultus. Huic mortuo die 30 mensis Julii, anni 578, successit Pelagius II, die 30 Novembris ejusdem anni, postquam sedes vacasset menses quatuor. Joannes vero IV non ingressus est ante annum 639. Hic ergo fallitur Evagrius.

ΠΑΤΜΟΛ. GR. LXXXVI.

Mortuus est Joannes CPolitanus episc. et Euty chius in sedem suam restitutus anno 577.

In sede Alexandrina mortuo Apollinari successit Joannes anno 569, quem vita functum excepit Eulogius anno 580.

Hierosolymis Macarius II obiit anno circiter 574, inque locum ejus successit Joannes. (Totus calculus est Ant. Paci.)

444 CAP. XVIII.

De motu adversus sceleratum Anatolium.

Erat tunc Antiochiæ Anatolius quidam, vir initio quidem unus ex plebe, et ex sellulariis officibus; sed qui postea ad magistratus et ad alia munera nescio quo modo irrepserat. In ea igitur urbe degens, quæ tum habebat negotia administrabat. Ex quo factum est, ut maximam familiaritatem contraheret cum Gregorio illius urbis antistite. Quippe illum adibat frequentissime, partim ut cum eo colloqueretur, partim ut ex crebra ejusdem consuetudine majorem sibi auctoritatem conciliaret. Hic aliquando diis sacrificasse deprehensus est. Cumque eo nomine in iudicium vocatus esset, inventus est sceleratus ac præstigiator, et innumeris flagitiis cooperatus. Verum comitem Orientis corruptit pecuniâ, parumque absuit quin dimitteretur una cum sociis: habebat enim alios ejusdem farinae homines, qui simul cum ipso comprehensi fuerant: nisi populus insurgens, gravi seditione excitata id consilium discussisset. Sed et contra ipsum antistitem vociferabantur, cum quoque illius consilii participem esse clamantes. Turbulentus etiam atque exitialis quidam dæmon nonnullis persuaserat, cum detestandis sacrificiis una cum Anatolio interfuisse. Hac de causa Gregorius in extremum discrimen adductus est, cum populus gravissimas in illum impressiones fecisset. Atque hæc suspicio tantopere increvit, ut Tiberius quoque imperator ex ipsius Anatolii ore veritatem discere voluerit. Jussit igitur ut Anatolius cum sociis ad urbem regiam confestim perduceretur. Quo comperto, Anatolius ad imaginem Deiparæ quæ fune appensa erat in carcere, procurrens manibus post tergum circumplicatis, supplicis atque orantis speciem palam exhibuit. At illa hominem detestata, et sceleratum Deique hostem coarguens, faciem suam penitus retro avertit: spectaculo plane horrendo, et sempiterna memoria digno, quod ab universis, tam qui in carcere inclusi detinebantur, quam iis quibus

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως (c), τῆς κατὰ τὸν ἐναγῆ Ἀνατόλιον.

Ἀνατόλιος τις, πρῶτα μὲν εἰς τῶν πολλῶν τε καὶ ἐπιδηφρίων (80) καθεστῶς, ὕστερον δὲ ἀρχαῖς τε καὶ ἑτέροις πράγμασιν οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπεσφρήσας ἑαυτὸν, ἀνὰ τὴν Θεουπολιτῶν τὴν δίαταν εἶχεν. Ἐνθα καὶ διώκει τὰ ἐν χερσὶ πράγματα, ἐξ ὧν καὶ συνήθης μάλιστα Γρηγορίῳ γηγόνει τῷ τῆς αὐτῆς πόλεως προέδρῳ· συχνὰ τε παρ' αὐτὸν ἐφοῖτα, τὰ μὲν, καὶ πράγματα διαλεξάμενος (81)· τὰ δὲ, καὶ μείζω δύναμιν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀσχολίας μύωμενος. Οὗτος ἐπὶ θυσίαις ἤλω, καὶ πρὸς εὐθύνας κληθεὶς, ἐφωρόθη ἐξάριστος, καὶ γόης, καὶ μυρίοις ἀτοπήμασιν ἐνεληγμένος. Ἐξωνεῖται δὲ τὸν τῆς Ἐφῶς ἡγούμενον· καὶ μικροῦ ἂν ἀφέθη σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτόν. Ἐἶχε γὰρ καὶ ἑτέρους ὁμοτρόπους, οἱ συνήλωσαν· εἰ μὴ γε ὁ λέως ἀναστὰς, καὶ πάντα κυκήσας, τὸ σκέμμα διέλυσεν. Ἐπεθῶν δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἱερέως, φάσκοντες καὶ αὐτὸν κοινωνῆσαι τοῦ βουλευματος. Ταραξίας δὲ τις καὶ ἀλιτῆριος δαίμων ἀνέπεισεν ἐνίους (82), ὡς καὶ θυσίαις σὺν Ἀνατολίῳ παρενέβαλεν. Ἐντεῦθεν καὶ πρὸς ἔσχατον ἤλθε κινδύνου Γρηγόριος, ἐφῶν μεγάλων κατ' αὐτοῦ πρὸς τοῦ δήμου γενομένων. Καὶ τοσοῦτον ἤρθη τὰ τῆς ὑπονομίας, ὡς καὶ βασίλειά Τιθέριον ζητῆσαι τὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς Ἀνατολίου φωνῆς ἐκμαθεῖν. Κελεύει δ' οὖν καὶ Ἀνατόλιον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν τὴν βασιλείῳ τάχιστα καταλαθεῖν. Ἄπειρ ἔγνωκώς ὁ Ἀνατόλιος, ἐπὶ τινος εἰκόνοσ τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν εἰρκτὴν καλωδίῳ ἡσθημένης, ἐκθραμῶν, καὶ ὀπίσω τῷ χεῖρε περιστρέψας, τὸν ἱκετεύοντα καὶ δεόμενον ἀπήγγειλεν. Ἡ δὲ, μυσταχθεῖσα καὶ τὸν ἐναγῆ καὶ θεομισῆ διελέγχουσα, τέλεον ἐκ τοῦμπάλιν (83) μετεστράφη, θαῦμα φρικῶδες, καὶ τῆς αἰ μνήμης ἄξιον. Ὅπερ ὑπὸ πάντων τῶν τε ἐμφρουρίων, τῶν τε αὐτὴν φυλακῆν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν πεπιστευμένων ὄραθὲν, τοῖς πᾶσι διηγγέθη. Ὁράθη δὲ καὶ ὑπαρ τισὶ τῶν πιστῶν, παροτρύνουσα κατὰ τοῦ ἀλάστορος, φάσκουσα τὴν αὐτῆς υἱῶ τὸν Ἀνατόλιον ἐνουθρίσαι. Ὡς δὲ κατὰ τὴν βασιλείῳς ἤχθη, πᾶσάν τε αἰκίας ὑπερβολὴν ὑποστὰς, οὐδὲν ὄλωσ κατὰ τοῦ ἱερέως ἔσχεν εἰπεῖν, μειζόνων κάκεισε θορῶν,

VALESII ANNOTATIONES.

(80) Πολλῶν τε ἐπιδηφρίων. In optimo codice Florentino disertè scriptum est, τῶν πολλῶν τε καὶ ἐπιδηφρίων. Quomodo etiam legitur in Nicephoro. Porro mirum est interpretes in unius vocis expositione lapsos fuisse. Nam Joannes quidem Langus ita vertit: *Erat Theopoli Anatolius quidam ex plebeiis quidem et ignavis unus*. Musculus vero ita interpretatur: *Unus ex multis illis qui vitam delicate instituunt*. Christophorsoni autem interpretatio sic habet: *Anatolius, vir quidam plebeiis primum et mollis*. Quam quidem interpretationem hausisse videntur ex Suida et auctore *Etymologici*, qui ἐπιδηφρίων exponunt ἀργὸν καὶ γυναικῶδη. Verum hæc vox aliud hic significat, ut colligitur ex præcedenti vocabulo, quare non dubito quin sellularios artifices hæc voce designet Evagrius, quos etiam Græci ἐδηφρίους vocant ob eam-

dem rationem, eo quod scilicet sedentes opus suum exercerant. Ita Pollux, in lib. vii, cap. 1; et auctor *Etymologici*, in voce βάνασος.

(81) Τὰ μὲν καὶ πράγματα διαλεξάμενος. Scribo τὰ μὲν ὡς διαλεξόμενος; expuncta voce πράγματα, quæ ex superiore linea huc irrepsit.

(82) Ἐνέπεισεν ἐνίους. Procul dubio scribendum est ἀνέπεισεν, quemadmodum scribitur apud Nicephorum.

(83) Ἐκ τοῦμπάλιν. Scribendum est procul dubio ἐξ τοῦμπάλιν μετεστράφη. Atque ita legit Nicephorus, qui hunc Evagrii locum sic expressit, εἰς τοῦμπάλιν παντάπασιν ἀπεστράφη. Ex quibus verbis apparet Nicephorum ante vocem τέλεον, distinctionem adhibuisse post verbum διελέγχουσα. Quam quidem distinctionem magis probō.

VARIORUM.

(c) Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Hæc Baronius refert ad annum 580.

καὶ πανδήμου στάσεως αἴτιος τῆ πόλει σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν γέγονεν. Ἐνίων γὰρ αὐτῶν ψῆφον δεξαμένων ἐξοστρακίζουσαν, οὐ μὴν ἀναιρούσαν, θεῖν τινα ζήλω πυρωθεὶς ὁ δῆμος, ἅπαντα διετάραττεν, ἀγριαιῶν τε καὶ χαλεπαίνων καὶ τοὺς μὲν ἐξοστρακισθέντας ἀναρπάσα, ἀκατιῶ τε ἐμβιδάσας, πυρὶ ζῶντας παρέδωκε, τοῦ δήμου τὴν ψῆφον ἐξενέγκαντος. Κατεδῶν δὲ τοῦ βασιλέως καὶ Εὐτυχίου τοῦ σφῶν ἱερέως, ὡς τὴν πίστιν προδόντων. Οἱ καὶ διαχρήσασθαι τὸν Εὐτύχιον ἐμελλον, καὶ τοὺς τὴν ζήτησιν ἐμπεπιστευμένους, πάντη περιμόντες, καὶ τούτους ἀνερευνώμενοι, εἰ μὴ γε ἡ πάντων σῦντιρα Πρόνοια, ἐκείνους μὲν ἐκ τῶν ζητούντων ἀνῆρπασε, τὸν δὲ θυμὸν τοῦ τοσοῦτου λεῶ κατὰ σμικρὸν κατηύνασε, μηδενὸς ἐκ χειρῶν ἀτοπήματος γενομένου. Καὶ αὐτὸς δὲ Ἀνατόλιος θηρίοις πρότερον ἐς τὴ ἀμφιθέατρον παραδοθεὶς, καὶ πρὸς αὐτῶν τὸ σῶμα σπαρχθεὶς, ὕστερον ἀνεσκολοπίσθη, οὐδὲ οὕτως τῶν ἐνταῦθα ποιῶν λύσιν εὐράμενος. Λύκοι γὰρ τὸ μισρὸν αὐτοῦ σῶμα καταγαχόντες, οὐχ ἱστορηθὲν πώποτε πρὸς θοίνην διενείμαντο. Ἦν δὲ τις τῶν παρ' ἡμῖν, ὃς καὶ πρὶν ταῦτα γενέσθαι ἔλεγε καθ' ὕπνου ἰδεῖν, ὡς ἡ κατὰ Ἀνατολίου ψῆφος καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, τῷ δήμῳ ἐδόθη. Καὶ μέγας δὲ τις τῶν βασιλικῶν οἰκιῶν προσεστῶς (84) ἰσχυρῶς μάλα τοῦ Ἀνατολίου ὑπερασπίζων, εἰρήκει θεάσασθαι τὴν Θεοτόκον λέγουσαν. Μέχρι τίνος ἀντέχη Ἀνατολίου, οὕτως ἐς αὐτὴν τε καὶ τὸν αὐτῆς Παῖδα ἐνυθρίσαντος; Καὶ ταῦτα μὲν ἔληξεν ὧδε.

C est. Sed ne sic quidem suppliciorum quæ hac in vita nuntiat, finem est sortitus. Lupi enim impurum ejus corpus cum ex cruce detraxissent, quod quidem nunquam antea visum fuerat, vorandum inter se diviserunt. Quidam etiam ex nostris, antequam hæc fierent, affirmavit vidisse se in somnis quemadmodum adversus Anatolium ejusque socios sententia a populo lata esset. Ad hæc illustris quidam imperialium domorum præpositus, qui Anatolium acerrime defendebat, visam sibi dixit esse Deiparam dicentem, quousque tandem defenderet Anatolium, qui tum ipsi, tum Filio ipsius, tantam contumeliam irrogasset. Et hæc quidem ejusmodi exitum habuerunt.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ τῆς στρατηγίας Μανρικίου, καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ.

Ὁ δὲ γε Τιθέριος, ἐπεὶ Ἰουστινιανὸς μὴ τῆ παρα-

446 CAP. XIX.

De Mauricii ductu, deque ejus virtutibus.

Cæterum Tiberius post mortem Justini, cum

VALESH ANNOTATIONES.

(84) Τῶν βασιλικῶν οἰκιῶν προσεστῶς. Id est, curator imperialium ædium. Ædes enim imperiales tam in urbe regia, quam in suburbanis, suos habebant curatores, qui earum reditus administrabant. Eratque ea dignitas non postrema, qua qui fungebantur, gloriosissimi dicebantur ac magnificentissimi, ut supra observavi ad caput tertium hujus libri. Jurisdictionem etiam videntur habuisse, ut indicat Agathias in lib. v, de Anatolio quodam loquens ex consule: Ἄνδρα τῆ τε τῶν ὑπάτων ἀξία τετιμημένον, καὶ πρὸς γε τὴ φροντίδα τίθεσθαι, καὶ ἐπιμέλειαν τῶν βασιλείων οἰκιῶν τε καὶ κτημάτων ἀρχὴν εἰληχότα. Κουράτορας δὲ τούτους καλοῦσι: Ῥωμαῖοι. Id est, ut interpretor: Virum qui consulari dignitate erat ornatus, et qui ut imperialium ædium ac possessionum curam ac sollicitudinem gereret, magistratum sortitus erat. Curatores illos Romani vocant. Vox ἀρχὴν, quam Vulcanius in interpretatione sua præcristis, minime otiosa est, sed magistratum significat ac jurisdictionem. Sed et vitta illa purpurea, et tabulæ quas privatorum domibus affigere solebat idem Anatolius, ut eas fisco vindicaret, quemadmodum subjungit Agathias,

Anatolii et sociorum custodia commissa erat, visum, omnibus renuntiatum est. Apparuit etiam interdiu Deipara nonnullis 445 fidelium, incitans eos adversus pestem illam; et filium suum ab Anatolio contumelia affectum esse dicens. Ubi vero Constantinopolim perductus est, et gravissimis tormentis excruciat, adversus Gregorium episcopum nihil prorsus habuit quod diceret, majorum adhuc motuum et publicæ seditionis ipse una cum sociis, in ea urbe auctor exstitit. Nam cum nonnullos eorum in exsilium mittendos esse, non autem capite plectendos pronuntiatum fuisset, populus divino quodam zelo succensus cuncta permiscuit, indignatione percitus et efferatus. Cumque eos qui exsilio damnati fuerant corripuisset, lembo impositos, injecto igne vivos concremavit, populo hanc in illos ferente sententiam. Contra imperatorem quoque, et contra Eutychem ipsorum imperatorem vociferabantur, tanquam fidei proditores; paratim erant Eutychem interficere, et eos quibus causæ hujus cognitio mandata fuerat; quos ubique circumeundo investigabant: nisi divina providentia omnium conservatrix, istos quidem ex quærentium manibus eripuisset: tantæ vero multitudinis furorem paulatim sedasset, ita ut nullum atrocissimum populari violentia perpetratum sit. Porro ipse Anatolius in amphitheatro bestiis objectus, et ab iisdem laniatus, postea cruci suffixus

est. Sed ne sic quidem suppliciorum quæ hac in vita nuntiat, finem est sortitus. Lupi enim impurum ejus corpus cum ex cruce detraxissent, quod quidem nunquam antea visum fuerat, vorandum inter se diviserunt. Quidam etiam ex nostris, antequam hæc fierent, affirmavit vidisse se in somnis quemadmodum adversus Anatolium ejusque socios sententia a populo lata esset. Ad hæc illustris quidam imperialium domorum præpositus, qui Anatolium acerrime defendebat, visam sibi dixit esse Deiparam dicentem, quousque tandem defenderet Anatolium, qui tum ipsi, tum Filio ipsius, tantam contumeliam irrogasset. Et hæc quidem ejusmodi exitum habuerunt.

satis aperte testantur eum ut curatorem domorum imperialium jurisdictionem habuisse. Certe constitutio Tiberii imperatoris de divinis domibus, manifeste testatur, eos curatores jurisdictionem habuisse. Quippe Tiberius ea constitutione diserte sancit, ut actori qui adversus chartulariam aut conductorem vel colonum domus regie litem intenderit de aliqua re ad domum imperatoris pertinente, liceat, si voluerit, coram gloriosissimo ac magnificentissimo curatore litigare. Si vero eum suspectum habuerit, coram alio iudice qui ab imperatore datus fuerit, causam suam prosequatur. Cæterum Tiberius imperator ea lege prohibuit, ne curatores tabulas ac titulos fiscales privatorum ædibus affigant, neve eas obsignent. Solebant enim curatores hujusmodi titulos vendere tenuioribus, et pro patrocínio ac suffragio suo aliquid ab iis exigere, ut ibidem indicat Tiberius. Cæterum hæc domus, earumque conductores, multis privilegiis atque immunitatibus fruebantur, ut videre est in codice Theod. tit. De privilegiis domus Augustæ, et in dicta constitutione Tiberii.

jam imperialem coronam gestaret, Justiniano potestatem abrogavit, eo quod non eadem qua prius felicitate adversus barbaros uteretur. Mauricius vero ejus loco magistrum orientalis militiae constituit, qui genus quidem ac nomen ex seniore Roma traxerat: patriam vero habebat Arabissum, urbem Cappadociae, in quam novissimi ejus parentes sese receperant. Erat hic vir prudens ac solers, et usquequaque accuratus et constans. Qui cum in victu ac moribus constans esset atque exactissimus, nec gratiae unquam inservivit, iis duntaxat rebus utens quae necessariae et paratu faciles essent: nec aliis voluptatibus quibus intemperantes homines sese oblectare solent. Vulgus hominum non facile ad colloquium admisit: nec aures promiscue omnibus praebuit: quippe qui sciret illud quidem contemptum parere; hoc vero adulationi proximum esse. Raro copiam dabat ipsum conveniendi, idque nonnisi de rebus seriis. Superfluis autem sermonibus aures suas obturabat, non quidem cera, ut est apud poetam, sed ratione: ita ut optima aurium clavis esset ratio, quae opportune illas in colloquiis ei aperiret et clauderet. Porro incitiam,

A πλησίον τύχη κατά τῶν βαρβάρων ἐχρήτο, παύει μὲν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς, ἤδη καὶ τὸν στέφανον περιθέμενος; καὶ Ἰουστίνου τελευτήσαντος (d). Χειροτονεῖ δὲ τῆς Ἐφῆας στρατηγὸν Μαυρίκιον (85), ἔλκοντα μὲν γένος καὶ τοῦνομα ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης· ἐκ δὲ τῶν προσεχῶν πατέρων, Ἀραβισσὸν πατρίδα ἐπιγραφόμενον τοῦ Καππαδοκῶν ἔθνους (86), ἀνδρα φρενήρη τε καὶ ἀγχινοῦν, καὶ πάντα ἐν πᾶσιν ἀκριβῆ τε καὶ ἀδόνητον. Ὅς τὴν τε διαίταν, τοὺς τε τρόπους εὐσταθῆς τε ὦν καὶ ἀπεξεσμένος, γαστρός τε ἐκράτει, μόνοις τοῖς ἀναγκαίοις καὶ εὐπορίστοις χρώμενος, τῶν τε ἄλλων ἀπάντων οἷς ὁ ἐκδεδιητημένος ἐγκαλλωπίζεται βίος. Ἦν δὲ τὰς ἐντεῦθεν τοῖς πολλοῖς οὐκ εὐπρόσοδος, οὐδὲ τὰς ἀκοῆς ἀνεμῆνος· τὸ μὲν εἰδῶς ἐς περιφρόνησιν ἄγον· τὸ δὲ, ἐς B θωπείας φέρον. Τὰς μὲν οὖν ἐς αὐτὸν εἰσόδους σπανίας παρείχετο, καὶ ταύτας ἐσπουδασμένων (87). Περὶ δὲ τὰς ἀκοῆς τοῖς περιττοῖς ἀπέφραττεν οὐ κηρῶν κατὰ τὴν ποίησιν, λόγῳ δὲ μᾶλλον· ὡς ἄριστα κλεῖν (e) αὐταῖς τὸν λόγον εἶναι, εὐθέτως ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἀνοιγνύσαν τε καὶ ἀποκλείουσιν. Ἀμαθίαν δὲ τοῦ θράτους τὴν μητέρα, καὶ δειλίαν τὴν ἀπωξιμένην (88) καὶ σύνθυρον αὐτῇ (89) οὕτως ἀ-

VALESII ANNOTATIONES.

(85) Χειροτονεῖ δὲ Μαυρίκιον. Imo Tiberius, superstitie adhuc Justiniano, Mauricius magistrum Orientalis militiae creavit, remoto Justiniano, ut testatur Theophylactus in cap. 15, lib. III.

(86) Ἀραβισσὸν τοῦ Καππαδοκῶν ἔθνους. Arabissus vel Arabissum, olim fuit oppidum Armeniae secundae, ut docet Hierocles in Notitia provinciarum Orientalis imperii. Certe in synodo prima Constantinopolitana, Arabissensis quidam episcopus in Armenia minori recensetur, Sed et Philostorgius in minori Armeniae oppidum illud ascribit ut videre est apud Suidam in Εὐδόξιος. Postea tamen Cappadociae attributum est, si Evagrio credimus. Nescio an idem sit Arabissus, cujus meminit Menander protector in Excerptis legationum, pag. 459 editionis Regiae quod erat juxta Theodosiopolim: Ἐπεὶ οὖν ἐγένετο αὐτοῦ, ἐστρατοπεδεύσατο ἐς τὸ Ἀραβισσῶν ἐπικεκλημένον χωρίον ἀμφὶ τὸ μεστρηβρινὸν κλίμα τοῦ ἄστεως.

(87) Καὶ ταύτας ἐσπουδασμένας. Hunc locum Musculus ita vertit: Accessus ad se raros permittebat, eosque elaboratos. Nec melius Christophorus: Raro ad se adeundi concessit potestatem, eamque nonnisi vehementer oratus, largitus est. Neuter sensum hujus loci assecutus est. Codex autem Florentinus veram hujus loci scripturam nobis indicavit. Nam pro ἐσπουδασμένοι, scriptum habet ἐσπουδασμένων. Non dubito itaque quin totus locus ita legendus sit: Τὰς μὲν οὖν ἐς αὐτὸν εἰσόδους σπανίας παρείχετο, καὶ ταύτας ἐσπουδασμένων πέρι. Τὰς δὲ ἀκοῆς τοῖς περιττοῖς ἀπέφραττεν. Id est: Raro sui adeundi dabat facultatem, nec nisi de rebus seriis. Superfluis autem sermonibus aures suas obturabat. Porro in codice Florentino ad marginem haec notata erant: Οἷα λέγει περὶ Μαυρικίου θαυμάσιά πλήρη, καὶ ἐπαίνων ἄξια. Aliud Mauricii Elogium satis elegans habetur apud Suidam in voce Μαυρίκιος, ex Menandri protectoris Historia: quod cum isto conferre non inutile fuerit.

(88) Τὴν ἀπωξιμένην. Non assentior Christophorono et Savilio, qui in hoc loco legunt ἐπωξι-

μένην. Neque enim Graece dicitur ἐπωξιμένη, ut equidem censeo. Musculus quoque eodem modo videtur legisse, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit: Incitiam vero matrem temeritatis, et ignaviam ejus domesticam ac sociam sic a se repellat, etc. Mihi tamen retinenda esse videtur vulgata lectio quam sic interpretor: Incitiam quae mater est temeritatis, et ab ea disjunctam, ac nihilominus conjunctam ignaviam ita a se depulsat, etc. Eodem modo Evagrius in principio hujus libri, de Justino Juniore dixit: Θράσει δὲ καὶ δειλίᾳ ταῖς κακίαις κρατούμενος, etc., ubi legendum videtur ταῖς συνθύροις κακίαις, etc., hoc loco. Quod si quis ἐπωξιμένην legere malit cum Savilio, locus tunc ita vertendus erit: Et inquilinam ejus, ac contubernalem ignaviam. Nam inter verbum ἀπωξιμένην et ἐπωξιμένην tantum differt, quantum inter ἀποικος et ἐποικος. Est ἀποικος quidem colonus, ἐποικος autem inquilinus, ut docet Suidas in voce ἐποικος. Qui in coloniam aliquam extra patriam deducebantur, vocabantur ἀποικοί, seu coloni. Is vero qui sua sponte relicta patria vel in coloniam, vel in aliam urbem migrabat, ἐποικος dicebatur, seu μέτοικος. Proinde fallitur Christophorus, qui hunc locum ita vertit: Incitiam autem matrem audaciae, et timiditatem quae ei vicina ac finitima est, sic ab se depulit, ἐπωξιμένη non significat finitimam, sed inquilinam, ut jam dixi. Et Latina vox inquilina Graeco verbo egregie respondet. Inquilinus enim dicitur ab incolatu. Praeterea vox σύνθυρος non vicinam significabat: id enim esset ἀγχιθύρος· sed contubernalem, qui sub eodem degit lecto. Caeterum re nunc attentius examinata, malim hoc loco legere ἐπωξιμένην.

(89) Σύνθυρον αὐτῇ. Scribendum puto αὐτῶ, supple τῶ θράσει. Cujus emendationis rationem paulo ante adduxi. Porro Nicephorus in cap. 8, lib. xviii, hunc Evagrii locum describens ita expressit: Δειλίαν τὴν ἐπωξιμένην καὶ σύνθυρον αὐτῇ, pessime.

VARIORUM.

(d) Ἰουστίνου τελευτήσαντος. Justinus Aug. die quinta mensis Octobris anni Chr. 578, naturae debitum solvit, inquit Pagius, ad eum annum, n. 2.

(e) Ἄριστα κλεῖν. Videtur legendum ἀρίστην κλεῖν. (W. Lowth.)

ώσατο, ώς τὸ μὲν κινδύνεμα εὐδουλίαν εἶναι, τὸν δὲ ἄκνον ἀσφάλειαν, ἀνδρείας τε καὶ φρονήσεως τοῖς καιροῖς ὀχουμένων, καὶ τὰς ἡνίας πρυτανεύοντων πρὸς ὃ ἂν ἡ χρεῖα ἐπιτάττη, καὶ τὴν ὕψεσιν καὶ ἐπίτασιν αὐτῶν τῶν ὀρμῶν, μέτρῳ τιλ καὶ ῥυθμῷ γίγνεσθαι. Περὶ οὗ τελειώτερον ἐν τοῖς ἐξῆς εἰρήσεται. Ὅσοι γὰρ καὶ οἶος, τῆ βασιλείᾳ φυλακτέον, ἢ τὸν ἄνδρα τρανώτερον διεσάφησε, τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ τὰ ἔνδοι ἀναπτύχσασα. Οὗτος μὲν οὖν ὁ Μαυρίκιος τὰς ἐπιστρατεύσεις ποιησάμενος κατὰ τῆς ὑπεροφίας, πόλεις τε καὶ φρούρια Πέρσαις ἐπικαιρότατα αἰρεῖ· λείαν τε τοσαύτην περιεβάλετο, ὥστε τὰ σαγηνευθέντα αἰχμάλωτα ὀλοκλήρους νήσους καὶ πόλεις, ἀγροὺς τε ἐρημωθέντας τῷ χρόνῳ ἐξοικῆσαι (90), τὴν τε γῆν ἐνεργὸν καταστήσασθαι πάντῃ πρῶν ἀγεώρητον οὖσαν, στρατόπεδά τε ἐξ αὐτῶν συτῆναι πολυάνδρα κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν μάλα γενικῶς τε καὶ ἀνδρείως ἀγωνισάμενα· πληρωθῆναι δὲ καὶ πάσῃ ἐστὶ τὰς οἰκετικὰς χρεῖας, ἐς τὸ κουφώτατον τῶν ἀνδραπτόδων ἐκποιουμένων.

et terram, quæ prius inculta erat, secundam redderent : utque ex illis ingentes exercitus conscripti fuerint, qui postea contra alias Barbarorum gentes strenue ac fortiter depugnarunt : denique ut singulæ domus haberent qui servilia munera implerent, cum servi ac mancipia vilissimo pretio compararentur.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ὡς Ταμχοσρόην καὶ Ἀδααρμάνην τοὺς Περσῶν στρατηγούς ἐνίκησε Μαυρίκιος.

Συνανεπλάκη δὲ καὶ τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, τῷ τε Ταμχοσρόῃ καὶ Ἀδααρμάνῃ μετὰ ἀξιολόγου στρατοῦ ἐπιστρατεύσασιν· καὶ ὅπως μὲν, καὶ ὅτι, καὶ ὅπη πέπρακται, ἄλλοι γραφόντων, ἢ καὶ παρ' ἡμῶν ἴσως ἐν ἐτέρῳ λελέξεται πόνῳ, τῆς παρούσης πραγματείας ἕτερα μάλιστα κατεπαγγελλομένης. Πίπτει δ' οὖν ὁμοῦ κατὰ τὴν παράταξιν ὁ Ταμχοσρόης (91), οὐκ ἀνδρείῳ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, εὐλαβεῖ δὲ μόνῃ, καὶ τῆ ἐς Θεὸν πίστει τοῦ στρατηγοῦ. Φεύγει δὲ καὶ ὁ Ἀδααρμάνης κατακράτος ἐν τῇ μάχῃ πταίσας, καὶ πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν καὶ ταῦτα Ἀλαμουνδάρου καταπροδόντος (f), ὃς τῶν Σκηνητῶν ἠγεῖτο βαρβάρων, καὶ τὸν Εὐφράτην οὐκ ἐλομένου διαβῆναι ποταμὸν, καὶ συμμαχῆσαι τῷ Μαυρικίῳ κατὰ τῶν ἀπεναντίας Σκηνητῶν βαρβάρων⁹⁰. Ἀκαταγώνιστοι γὰρ τοῖς ἄλλοις οἰκὰ τὴν τῶν Ἰππων ὠκύτητα, οὕτε καταλαμβανόμενοι, εἴπου

A quæ mater est temeritatis, et ab ea disjunctam, ac nihilominus conjunctam ignaviam, ita ab se depulerat, ut quoties in discrimen veniret, prudentiæ : 447 quoties cunctaretur, securitati adscribendum esset. Quippe fortitudo ac prudentia opportunitatibus temporum, velut equo cuidam insidebant, et habenas moderabantur juxta id quod utilitas Republicæ præcipiebat. Itaque quoties impetum remittebat aut relaxabat, id fiebat non sine mensura quadam atque ratione. Sed de hac re accuratius post hæc dicturi sumus. Qualis enim quantusque exstiterit, imperio ipsius reservandum est. Quod quidem mores ejus longe manifestius declaravit, dum libera facultate quidvis agendi ei concessa, integra ejus omnibus patefecit. Hic igitur Mauricius, cum exercitu Romano in Persarum regionem ingressus, urbes et castella opportune admodum sita occupavit : tantamque prædam cepit, ut captivi quos ex Perside abduxerat, integras insulas et urbes, atque agros jampridem desertos incolerent,

B ingressus, urbes et castella opportune admodum sita occupavit : tantamque prædam cepit, ut captivi quos ex Perside abduxerat, integras insulas et urbes, atque agros jampridem desertos incolerent,

CAP. XX,

Quomodo Mauricius Tanchosdroem et Adaarmanem, Persarum duces, devicerit.

Confluxit etiam cum præstantissimis ducibus Persarum, Tamchosdroe scilicet et Adaarmane, qui cum ingenti exercitu in fines Romanorum irruerant. Quid autem gestum sit, et quonam modo, quibusque in locis, scribant alii : aut a nobis fortasse in alio opere exponetur. Præsens enim opus longe aliarum rerum narrationem pollicetur. Cecidit nihilominus in ea pugna Tamchosroes, non exercitus Romani fortitudine, sed ducis eorum religione et in Deum fide. Adaarmanes vero, ingenti clade accepta, et multis snorum amissis, contentissime fugit : idque tametsi Alamundarus Saracenorum dux prodidisset, nec Euphratem amnem trajicere, et Mauricio adversus Saracenos qui in hostium acie erant, suppetias ferre voluisset. Nam Saraceni ab aliis superari non possunt propter equorum pernecitatem. Quippe qui nec comprehendi possint

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁰ C. C. Ἀράδων.

VALESI ANNOTATIONES.

(90) Ἐξοικῆσαι. In codice Florentino scriptum inveni ἐξοικῆσαι. Nicephorus vero simpliciter posuit οἰκῆσαι. Ego non dubito quin Evagrius scripserit οἰκῆσαι. Usus est ea voce Evagrius in cap. 1 ac 2 hujus libri.

(91) Ὁ Ταμχοσρόης. Scribendum est procul dubio Ταμχοσρόης. Sic enim paulo ante Evagrius eum vocat. Meminit hujus ducis Menander prote-

ctor in Excerptis legationum, et Theophylactus in libro III. Qualiter vero in prælio adversus Mauricium interfectus sit, refert idem Theophylactus in cap. 18 libri III. Idque gestum esse testatur post mortem imperatoris Justini, Tiberio jam ad Augustum culmen vecto. In codice Telleriano scriptum est χοσρόης.

VARIORUM.

(f) Ἀλαμουνδάρου καταπροδόντος. Alamundarus, Romanorum in hac expeditione comes, eorum

consilia Persarum regi prodidisse fertur. Pagius hæc refert anno 581, n. 14.

si tibi conclusi fuerint, et retrocedentes hostem longe antevertant. Tametsi etiam Theodoricus Scythicarum gentium dux, ne primum quidem telorum factum sustinisset, sed cum suis omnibus fugam arripisset.

448 CAP. XXI.

De signis quæ Mauricio imperium portenderunt.

Signa quoque divinitus ostensa sunt, quæ imperium eidem Mauricio prænunderent. Nocte enim intempesta, cum intra sanctuarium ecclesiæ sanctæ et intemeratæ Virginis ac Deiparæ Mariæ, quam Antiocheni ecclesiam Justiniani vocant, incensum offerret, velum altaris conflagrare visum est, adeo ut Mauricio ipse admiratione percelleretur, ac visum reformidaret. Cui astans Gregorius, ejus loci episcopus, divinum quiddam id esse dixit, et summa quædam atque eximia ei significari. Apparuit etiam illi in Oriente vigilantem Christum Deum, petens ab eo ut ipsum ulcisceretur. Quo quidem signo manifeste imperium designabatur. A quo enim alio quam ab imperatore, eoque religiosissimo ipsius cultore, id postulasset? Alia præterea memorabilia et historia in primis digna, parentes ejus mihi retulerunt, cum ego de his rebus eos percontarer. Nam pater quidem ejus mihi affirmavit se eo tempore quo conceptus est, vitem maximam in somnis vidisse e cubili suo exortam, ex qua multæ ac pulcherrimæ uvæ dependerent. Mater vero narravit terram partus sui tempore novum quemdam atque insolitum odorem spirasse. Sæpe item eam quæ vulgo Empusa dicitur, infantem asportasse, tanquam eum devoraturam: nullum tamen ei detrimentum afferre potuisse. Denique Symeones, qui juxta urbem Antiochiam super columna stans vitam exegit: vir ad res gerendas aptissimus, et cunctis divinis virtutibus insignis, multa et dixit et fecit, quæ imperium Mauricio nuntiabant. De quo viro opportunus in sequente libro dicturi sumus.

CAP. XXII.

De nuncupatione Mauricii et Augustæ.

Cæterum Mauricio ad imperium evehctus est,

VARIE LECTIONES.

⁹⁰ C. C. προαγαγόντες. ⁹¹ αὐτοῦ.

VALESI ANNOTATIONES.

(92) Καὶ Θεοδορίχου. Hujus Theodorici ducis meminit etiam Theophylactus in lib. III, cap. 17. Erat autem natione Gothus, ut ex nomine ipso colligitur.

(93) Κατὰ τὴν ἐφῶν. Id est, cum Mauricio in Oriente esset. Sic Nicephorus hunc Evagrii locum exponit in cap. 9, lib. XVIII. Paulo post ex eodem Nicephoro, et ex codice Telleriano emendavi, ὅτι, ἐκδίκησιν ζῆτων, cum antea legeretur una voce ὑπερεκδίκησιν, etc.

(94) Ἡ δὲ γὰρ μήτηρ αὐτῆς. Assentior Henrico Savilio, qui in suo codice notavit forte scribendum

ἐγκλεισθεῖεν, καὶ τοὺς ἀπεναντίας ἐν ταῖς ὑπαγωγαῖς προφθάνοντες· καὶ Θεοδορίχου (92), ὃς τῶν Σκυθικῶν ἐθνῶν ἡγεῖτο, οὐδὲ ἐντὸς βέλους γενομένου, σὺν δὲ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν πεφευγότες.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Περὶ τῶν μηνυσάντων σημεῖων τὴν βασιλείαν Μαυρικίῳ.

Γεγονάσι δὲ καὶ θεοσημεῖαι τὴν βασιλείαν αὐτῷ προφητεύουσαι. Πόρρω γὰρ τῶν νυκτῶν, ἐπιθυμιῶντι γε αὐτῷ τῶν ἀνακτόρων εἶσω τοῦ ἱεροῦ οἴκου τῆς ἁγίας καὶ πανάγνου Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, ὃς πρὸς τῶν Θεουπολιτῶν Ἰουστινιανοῦ προσηγόρευται, τὸ ἀμφὶ τὴν ἱερὰν τράπεζαν παραπέτασμα πυρροφλεκτον γέγονεν, ὡς καὶ πρὸς ἐκπληξιν καὶ θάμβος ἔλθειν τὸν Μαυρίκιον, καὶ δεῖσαι τὸ δῶμα· ὃ παρ' εὐσεβῶς Γρηγόριος ὁ τῆς πόλεως ἀρχιερεὺς, εἶπεν, θείασμου τινος εἶναι τὸ χρῆμα, καὶ μέγιστα καὶ ἔξοχα μηνύειν αὐτῷ. Ἐφάνη δὲ οἱ κατὰ τὴν ἐφῶν (93) καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ὑπερεκδίκησιν ζῆτων, ὅπερ ἀντικρυς βασιλείαν ἐδήλω. Παρὰ τινος γὰρ ἀνὴρ παρὰ βασιλείως, καὶ οὕτως ἐς αὐτὸν εὐσεβοῦς τὰ τοιαῦτα ἐξήτησεν; Ἀξιόλογα δὲ καὶ ἱστορίας ἀξία πυνθανομένῳ μοι περὶ τούτων, καὶ οἱ ἐς φῶς αὐτὸν παραγαγόντες ⁹⁰ διηγήσαντο. Ὁ μὲν γὰρ φύσας ἐλεγεν, ἀμπελον μεγίστην ἔναρ ἰδεῖν, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ συλλήψεως ἐκ τῆς σφετέρας κοιτῆς ἐκφύσαι, καὶ βότρυς παμπληθεῖς καὶ ὠραίους αὐτῆς ἤωρῆσθαι. Ἡ δὲ γὰρ μήτηρ αὐτῆς (94) ἔφασκεν τὴν ἀπότειν, εὐοδῆν ξένην τε καὶ παρηλλαγμένην τὴν γῆν ἀναθυμιάσαι. Πολλάκις δὲ καὶ τὴν λεγομένην Ἐμπουσαν (95) μεταθεῖναι τὸ βρέφος, ὡς τοῦτο βρώσουσαν· μὴ εἶναι δὲ γενέσθαι τοῦτο λυμήνασθαι. Καὶ Συμεώνος δὲ ἀγχοῦ Θεουπόλεως τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν ποιούμενος, ἀνὴρ πρακτικώτατος, καὶ πάσαις ταῖς ἐνθέοις ἀρεταῖς ἐπίσημος, πολλὰ ἔλεξέ τε καὶ πέπραχε, τὴν βασιλείαν αὐτῷ ⁹¹ μηνύοντα. Περὶ οὗ τὰ πρόσφορα ἢ ἐξῆς ἱστορία διαλέξεται.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Περὶ τῆς ἀναγορεύσεως Μαυρικίου καὶ Ἀυγούστης.

Ὁ δὲ γὰρ Μαυρίκιος (g), πρὸς τὴν βασιλείαν ἔνειπαι,

VARIORUM.

(g) Μαυρίκιος. Hoc quarto imperii ejusdem anno quæ Tiberius Cæsar, quinto Augusti XV indictionis

præsentis [anno Chr. 582] creatus est Cæsar Mauricius Tiberius, et 15 Augusti coronatus Augustus;

Τιβερίου πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς τυγχάνοντος, ἅ καὶ τὴν παῖδα Αὐγοῦσταν, καὶ τὴν βασιλείαν ἀντιφερνῆς τινοσ παραδόντος· αὐτῷ ὀλιγοστὸν μὲν βιωσαντος ἐν τῇ βασιλείᾳ χρόνον, ἀθάνατον δὲ μνημὴν καταλειπόμενος ἐφ' οἷς πέπραχεν ἀγαθοῖς· οὐδὲ γὰρ λόγῳ περιληπτέον. Ἄριστον δὲ καὶ τῷ πολιτεύματι κληρὸν καταλείπειν ὁ Τιβέριος, τὴν Μαυρικίου ἀνάβρῃσι· ὧς διένειμε καὶ τὰς ἑαυτοῦ προσηγορίας, τὸν μὲν Μαυρίκιον, Τιβέριον· τὴν δὲ Αὐγοῦσταν, Κωνσταντίναν προσειπὼν. Τὶ δὲ καὶ αὐτοῖς πέπραχται, τῆς θείας συναιρουμένης ἡ ῥοπῆς, ἣ ἐξῆς ἱστορία δηλώσει.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ χρόνων ἀναγραφῆς ἀπὸ Ἰουστίνου τοῦ Νέου μέχρι Μαυρικίου.

Ὡς ἂν δὲ καὶ οἱ χρόνοι σὺν πάτῃ ἀκριβεῖα ἀναγραφείην, ἰστέον, ὡς βεβασιλευκεν Ἰουστίνος ὁ Νέος, καθ' ἑαυτὸν μὲν ἔτη δουκαίδεκα (96) πρὸς μῆσ δέκα καὶ ἡμισυ· σὺν Τιβερίῳ δὲ ἔτη τρεῖς, μῆνας ἑνδεκα (97). Τὰ δὲ πάντα ἔτη, ἐξ καὶ δέκα πρὸς μῆσιν ἑννέα ἡμισυ. Ἐβασίλευσε δὲ καὶ Τιβέριος καθ' ἑαυτὸν γε, ἔτη τέσσαρα· ὡς συνέχεσθαι ἀπὸ Ῥωμύλου μέχρι τῆς ἀναβρῆσεως Μαυρικίου Τιβερίου, ὥστε τὰ προλαβόντα τὰ τε παρόντα δεδηλώκασιν ἔτη.

ἡ συναιρουμένης.

VARIÆ LECTIONES.

VALESH ANNOTATIONES.

(96) Καθ' ἑαυτὸν μὲν ἔτη δυοκαίδεκα. Hic locus ansam erroris præbuit Baronio, qui in *Annalibus ecclesiasticis* Evagrium secutus auctorem, annos sexdecim imperii cum mensibus novem Justiniano Juniori tribuit. Sed reliqui chronographi Justinio pauciores annos assignant. Nam Joannes quidem Biclariensis undecim duntaxat annos ei tribuit; Cedrenus autem, tredecim cum aliquot mensibus. Auctor vero *Alexandrini Chronici* duodecim annos eum regnasse dicit, ac menses octo. Postremo Dionysius Petavius, diligentissimus temporum scriptor, annos imperii tredecim, uno mense minus, tribuit Justinio. Quos quidem orditur ab anno Christi 565, mense Novembri, indictione decima quarta, qua Justinianum mortuum esse censet cum Theophane ac Baronio (*). Cujus viri sententiæ libenti animo subscribo. Certe annum primum Justinii Junioris, cum indictione decima quarta cucurrisset docet ejusdem Justinii Novella prima ad Julianum præfectum urbi, quæ hanc habet subscriptionem: *Data 18 Kalendas Octobris, Chalcedone, imp. D. N. Justinio PP. Augusti. anno primo, indictione quinta decima.* Annus enim primus imperii Justinii cœpit a mense Novembri, ut inter omnes constat. Quarta decima igitur tunc fuerit indictio necesse est: si quidem mense Septembri sequentis anni, quinta decima indictio numerata est. Etenim si Justinus imperium auspiciatus esset indictione decima quinta, ut Victor Tunonensis, et Joannes Biclariensis, et

cum Tiberius extremum jam spiritum duceret, eique filiam suam Augustam, et dotis loco imperium tradidisset. Et hic quidem brevi admodum tempore imperavit. Ob ea tamen quæ gessit bona immortalæ nominis sui memoriæ dereliquit. Neque enim oratione comprehendi facile possunt. Præstantissimam porro hæreditatem Tiberius reliquit Reipublicæ, nuncupationem Mauricii. Cui quidem etiam nomina sua distribuit. Ipsum enim Mauricium, Tiberium: Augustam vero ejusdem uxorem, Constantinam cognominavit. Quod autem ab illis gestum sit, sequens liber, Deo juvante, ostendet.

CAP. XXIII.

Computatio temporum a Justino Juniore usque ad Mauricium.

Porro ut tempora accuratissime distinguantur, sciendum est, Justinum Juniorem solum quidem imperasse annis duodecim et mensibus decem cum dimidio: cum Tiberio autem collega, annis tribus ac mensibus undecim. Fiunt itaque in universum anni imperii Justinii sedecim cum mensibus novem ac dimidio. Tiberius vero imperavit solus annis quatuor. Quare a Romulo usque ad nuncupationem Augustam Mauricii Tiberii, colliguntur anni... sicut tum superiora, tum præsens temporum descriptio declaravit.

C auctor *Alexandrini Chronici* scriptum reliquerunt, et quidem mense Novembri, certe mense Septembri sequentis anni prima cœpisset indictio. Porro ex his duodecim annis ac mensibus undecim, quibus integris Justinum regnasse diximus, solus quidem ac sine collega imperavit annis octo mensibus novem cum dimidio: simul autem cum Tiberio Cæsare regnavit annis quatuor, ac uno mense.

(97) Σὺν Τιβερίῳ δὲ ἔτη τρεῖς, μῆνας ἑνδεκα. Tiberius Constantinus a Justino Cæsar factus est indictione octava, die 7 mensis Septembris, ut legitur in *Chronico Alexandrino*. Imperium autem auspiciatus est indictione 12 mensis Octobris, die 5. Fiunt anni quatuor, ac dies 28 Cæsareæ potestatis Tiberii. Quod si Theophylactum sequi malimus, qui Tiberium a Justino Cæsarem factum esse scribit Decembris die 7, feria 6, sicut anni tres ac menses fere decem, quod est ab anno Christi 574 ad annum 578. Porro notandum est Tiberium Constantinum post mortem Justinii Junioris, annos imperii sui numerasse ab exordio Cæsareæ potestatis, ut dicimus ex subscriptione sacræ Pragmaticæ ejusdem Tiberii de confirmatione constitutionum Justinii imperatoris, quæ sic habet: *Data tertio Idus Augusti, Constantinopoli, imperii domini nostri Tiberii Constantini Augusti anno octavo, post consulatum ejus anno tertio: et nobilissimi Flavii Tiberii Mauricii felicissimi Cæsaris anno primo.*

VARIORUM.

data illi in uxorem a Tiberio novo Constantino filia Constantina. 14 Augusti moritur Tiberius novus Constantinus in Processu Hebdomi. impositoque ejus funere in navi dejeritur Constantinopolim, posteroque die exsequiis celebratis corpus in adæ SS. Apostolorum deponitur. (Auctor *Chronici Alexandrini*.)

(*) Imperavit Justinus annos duodecim, menses decem, et dies viginti duos, die mortuali incluso, indeque Zonaras et Theophanes, numero rotundo loquentes, annos tredecim ei assignant. (PAGETS, ad ann. 578, n. 3.)

CAP. XXIV.

De serie historiarum quæ ad nostra usque tempora servata est.

Et ecclesiastica quidem historia, Deo dante, in unum corpus digesta, ad nos pervenit, studio atque industria optimorum scriptorum. Ad Constantini quidem usque tempora, studio atque opera Eusebii, cognomento Pamphili. A Constantini autem imperio, usque ad principatum Theodosii Junioris, studio atque industria Theodoriti, Sozomeni ac Socratis: per ea denique quæ nos in præsentis opere collegimus. Antiquior autem **450** historia, tam sacra, quam profana, ipsa quoque a viris studiosis atque industriis per ordinem temporum digesta habetur. Moses enim, qui primus historiam scribere aggressus est, sicut ab illis qui hujusmodi res collegerunt certissime demonstratum est, res ab ipso mundi exordio gestas verissime conscripsit, sicut a Deo didicerat, quocum in monte Sina fuerat collocutus. Alii deinde eum secuti, religioni nostræ viam munientes, ea quæ subsequuta sunt, sacris voluminibus exposuerunt. Sed et Josephus copiosam nobis reliquit historiam, eamque utilem prorsus ac fructuosam. Quæ vero vel fabulosa sunt, vel re ipsa acciderunt inter Græcos ac priscos Barbaros, dum Græci inter se ipsi, aut adversus Barbaros decertarent; aut si quid aliud gestum est ab eo tempore, ex quo illi homines primum exstitisse acceperant: Charax et Theopompus atque Ephorus, et innumerabiles alii perscripserunt. Romanorum vero res gestas, quæ totius prope terrarum orbis historiam complectuntur, et quæcunque vel ipsi inter se mutuo divisi, vel contra alios egerunt, Dionysius Halicarnasæus scriptis prodidit, exorsus a populis qui Aborigines dicebantur, et ad Pyrrhum usque Epirotarum regem historiam prosecutus. Ab eo tempore Polybius Megalopolitanus usque ad expugnationem Carthaginis opus suum perduxit. Quæ omnia Apianus summa perspicuitate distinxit, et singula in unum corpus congestis, tametsi diversis temporibus gesta essent. Ea vero quæ post illorum quos dixi, historiam gesta sunt, Diodorus Siculus et Dio Cassius litteris mandarunt. Quorum ille usque ad Julii Cæsaris tempora, hic vero usque ad principatum Antonini ejus qui ex urbe Emesa oriundus fuit, historiam suam deduxit. Herodianus quoque eorumdem temporum scriptor, cuncta nobis usque ad obitum imperatoris Maximi commemoravit. A Philippo autem imperatore, qui Gordiano successit,

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τῆς καθ' εἰρμὸν ἱστορίας μέχρις ἡμῶν σωζομένης.

B

C

D

Σὺν Θεῷ δὲ ἡμῖν καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας εὐσυνόπτως ἀπόκειται διὰ τῶν ἱστορημένων, μέχρι μὲν οὖν Κωνσταντίνου Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλῳ ἐξ ἐκείνου δὲ μέχρι Θεοδοσίου τοῦ Νέου, Θεοδορίῳ, Σωζομένῳ τε καὶ Σωκράτει, καὶ ὃν ὁ παρῶν ἡμῖν ἐξέλεξε πόνος (98). Καὶ ἡ ἀρχαία δὲ καὶ ἡ θύραθεν ἱστορία καθ' εἰρμὸν τοῖς φιλοπύνοις διασώζεται. Μωσέως μὲν ἀρχαῖος ἱστορίας καὶ συγγραφῆς, ὡς τοῖς τὰ περὶ τούτων συναγαγοῦσι σαφῶς ἀποδεδείκται, τὰ ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἀληθῶς γράψαντος, ἐξ ὧν ἐντυγχάνων τῷ Θεῷ μεμάθηκεν ἀνὰ τὸ Σινὰ ὄρος, καὶ ὧν οἱ μετ' αὐτὸν τὴν ἡμετέραν προοδοποιούντες θρησκείαν διὰ τῆς θείας ἀπέθεντο Γραφῆς. Πολλὴν δὲ καὶ Ἰώσηπος ἔγραψεν ἱστορίαν, χρωσθεὶς ἐς ἅπαντα τυγχάνουσαν. Ὅσα δὲ εἴτε μυθώδη, εἴτε μετὰ τῶν ἀληθῶν γεγένηται, Ἑλλήνων τε καὶ τῶν ἀρχαίων βαρβάρων πρὸς ἑαυτοῦς τε καὶ πρὸς ἐκείνους διαγωνιζομένων, ἢ εἴ τι καὶ ἄλλο ἐξειργάσθη ἐξόστου ἀνθρώπου ἱστορήσαν εἶναι, Χάρακι (99) τε γέγραπται, καὶ Θεοπόμπῳ καὶ Ἐφόρῳ, καὶ ἄλλοις ἀναριθμοῖς. Αἱ δὲ κατὰ Ῥωμαίους πράξεις πᾶσαν κοσμητικὴν ἱστορίαν ἐν αὐτοῖς περιλαμβάνουσαι, ἢ εἴ τι καὶ ἄλλο γέγονεν, εἴτε ἐς ἑαυτοῦς διαιρουμένων εἴτε καὶ καθ' ἑτέρων πραττόντων, πεπότηται, Διονυσίῳ μὲν τῷ Ἀλικαρνασεί ἀπὸ τῶν λεγομένων Ἀθοριγίνων τὴν ἱστορίαν ἐκύσαντι μέχρι τοῦ Ἡπειρώτου Πύρρου. Ἐξ ἐκείνου δὲ Πολυβίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ, καταγαγόντι ἕως τῆς Καρχηδόνης ἀλώσεως. Ἄπερ Ἀπιανὸς διέτεμεν, ἐκάστην πρᾶξιν ἐς ἐν ἀγείρας, εἰ καὶ κατὰ διαφόρους γέγονε χρόνους, καὶ τὰ μετ' ἐκείνους ὡσαύτως εἰργασμένα, Διοδώρῳ τε τῷ Σικελιώτῃ πεποληται, τὰ μέχρις Ἰουλίου Καίσαρος, καὶ Δίωνι τῷ Κασσίῳ, γράψαντι μέχρις Ἀντωνίου τοῦ ἐξ Ἐμέσης, ἐκθεμένου δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ Ἡρωδιανοῦ, τὰ μέχρι τῆς Μαξίμου τελευταίας δηλοῦται. Νικοστράτου (1) τε τοῦ Σοφιστοῦ τοῦ ἐκ Τραπεζοῦντος συγγράψαντος τὰ ἀπὸ Φιλίππου τοῦ μετὰ Γορδιανὸν ἐκτίθεται, ἕως Ὀθαίναθου τοῦ ἐκ Παλμύρας, καὶ τῆς Οὐαλεριανοῦ πρὸς Πέρσας ἀσχυρᾶς ἀφίξεως. Καὶ Δεξιππῷ δὲ πλείστα περὶ τούτων πεπότηται, ἀπὸ μυθικῶν ἀρχαίων (2), καὶ λήξαντι ἐς τὴν Κλαυδίου τοῦ μετὰ Γαλλίτηνον βασιλείαν ἣ συνανέλιπται περὶ ὧν Κάρποι καὶ Ἐστραβάβαρα ἔθνη, κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Θράκην καὶ Ἰωνίαν διαπολεμοῦντες ἔπραξαν. Καὶ Εὐσέβιος δὲ ἀπὸ Ὀκταβιανοῦ καὶ Τραϊανοῦ καὶ Μάρκου λαδῶν

VALESI ANNOTATIONES.

(98) Καὶ ὃν ὁ παρῶν ἡμῖν ἐξέλεξε πόνος. Scribendum est procul dubio καὶ ὧν ὁ παρῶν. Refertur enim ad id quod præcessit, διὰ τῶν ἱστορημένων, quod non viderunt interpretes.

(99) Χάρακι. De Charace Pergameno *Græcarum Historiarum* scriptore, vide quæ scripsit Vossius in lib. *De historicis Græcis*.

(1) Νικοστράτου. Idem mihi videtur esse, qui a Vopisco in Aureliani Vita dicitur Nicomachus, qui illorum temporum *Historiam* Græce conscri-

pserat, teste ibidem Vopisco. Alius ab hoc Nicostrato fuit Nicostratus Sophista, qui Marco imperante floruit, ut testatur Suidas, et Georgius Syncellus in *Chronico*.

(2) Ἀπὸ μυθικῶν ἀρχαίων. Jam pridem in Annotationibus ad Excerpta legationum e Dexippo, monni scribendum esse hoc loco ἀπὸ Σχυθικῶν. Nam Dexippus Σχυθικά, id est Romanorum bella adversus Scythas gesta, conscripserat, ut testatur Photius in *Bibliotheca*.

ἕως τῆς τελευταίας Κόρου κατήντησε. Γέγραπται δὲ ἅπερ ἐστὶν ἐν ταῖς ἱστορίαις περὶ τῶν χρόνων τούτων ἕνα Ἀρριανῶ (3) τε καὶ Ἀσινίῳ Κουαδράτῳ. Περὶ δὲ τῶν ἐξῆς χρόνων Ζωσταθίῳ ἱστορήσεται μέχρις Ὀνωρίου καὶ Ἀρκαδίου, τῶν βασιλέων· καὶ ὅσα μετ' αὐτοῦ συνέλκεται Πρίσκῳ τῷ ῥήτορι, καὶ ἑτέροις. Ἄπερ ἅπαντα Εὐσταθίῳ τῷ Ἐπιφανεῖ (4) ἐπιτέμνηται πανάριστα ἐν δύο τεύχεσιν, ἐνὶ μὲν ἕως ἀλώσεως Ἰλίου· τῷ δὲ ἑτέρῳ, ἕως δωδεκάτου ἔτους τῆς Ἀναστασίου βασιλείας. Καὶ Προκοπίῳ δὲ τῷ ῥήτορι πεποιοῦνται τὰ ἐξ ἐκείνου ἕως τῶν Ἰουστινιανοῦ χρόνων. Καὶ τὰ ἐχόμενα δὲ τοῦτ' Ἀγαθίῳ τῷ ῥήτορι καὶ Ἰωάννῃ ἐμῷ τε πολίτῃ καὶ συγγενεῖ (5) καθ' εἰρμὸν ἱστορήσεται, μέχρι τῆς Χοσρόου τοῦ νέου πρὸς Ῥωμαίους φυγῆς, καὶ τῆς εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἀποκαταστάσεως Μαυρικίου μηδαμῶς πρὸς τὴν πρᾶξιν ἐλπίσαντος, ὑποδεξαμένου δὲ βασιλικῶς, καὶ μάλιστα τάχιστα (6) ἐς τὴν βασιλείαν χρήμασι τε μεγάλοις καὶ στρατεύμασι καταγαγόντος· εἰ καὶ μῆπω ἔσυχον ἐκδεδωκότες. Περὶ ὧν καὶ ἡμεῖς τῆς ἀνωθεν ἐπιτροπύσεως εὐμενείας ἐν τοῖς ἐφεξῆς τὰ πρόσφορα λέξομεν.

vero quæ ab Anastasii temporibus usque ab imperatore Justinianum gesta sunt, Procopius rhetor nobis tradidit. Quæ autem deinceps subsecuta sunt, usque ad junioris Chosrois fugam ad Romanos, et ejusdem restitutionem per Mauricium : qui nihil cunctatus profugum regali magnificentia excepit, et maximis sumptibus ac copiis in regnum suum eum reduxit : scripserunt quidem Agathias rhetor et Joannes civis et cognatus meus : nondum tamen historias suas in lucem ediderunt. Quibus de rebus nos quoque, si divina affuerit clementia, ea quæ decet dicturi sumus.

Τέλος τοῦ ε' τόμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐαγρίου.

usque ad Odannatum Palmyrenum, et ignominiosam Valeriani expeditionem contra Persas, res gestas conscripsit Nicostratus sophista Trapezuntius. Multa quoque iisdem de rebus scripsit Dexippus, qui, a Seythiis bellis exorsus, finem scribendi fecit in principatu Claudii qui post Gallienum imperavit. Ea quoque quæ Carpi et alia barbaræ gentes per Achaïam, Thraciam atque Ioniam gessere, ab eodem Dexippo litteris mandata sunt. Eusebius præterea, ab Octaviani et Trajani ac Marci rebus gestis exorsus, usque ad obitum imperatoris Cari protractus est. Sed et Arrianus et Asinius Quadratus, de iisdem temporibus quædam scripserunt. Sequentium autem temporum historiam usque ad imperium Arcadii et Honorii, Zosimus elaboravit. Post illorum vero imperium res gestas Priscus rhetor et

451 alii quidam litterarum monumentis prodiderunt. Quæ omnia ab Eustathio Epiphaniensi scite admodum in compendium redacta sunt in duobus voluminibus : quorum prius usque ad expugnationem Ilii; alterum usque ad annum duodecimum imperii Anastasii, res gestas complectitur. Jam

Finis libri quinti Ecclesiasticæ Historiæ Evagrii.

TOMOS EKTOΣ.

LIBER SEXTUS.

Τὰδε ἐνεστὶν ἐν τῷ ἕκτῳ τέρμῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐαγρίου Σχολαστικοῦ. C 452 In sexto libro Ecclesiasticæ historiæ Evagrii Scholastici hæc continentur.

Α'. Περὶ τοῦ γάμου Μαυρικίου καὶ Αὐγούστης.

Β'. Περὶ Ἀλαμουνδάρου τοῦ Σαρακηνοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νααμάνου.

Γ'. Περὶ τῆς στρατηγίας Ἰωάννου καὶ Φιλιππικοῦ, καὶ ὧν πεπράχασιν.

Δ'. Περὶ στρατηγίας Πρίσκου, καὶ ὧν πέποιθεν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐπαναστάντος αὐτοῦ.

Ε'. Περὶ τῆς Γερμανοῦ εἰς τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν ἀκουσίῳ κατασχέσεως.

CAP. I. De nuptiis Mauricii et Augustæ.

II. De Alamundaro Saraceno, et de filio ejus Naamane.

III. De Joanne et Philippico, magistris militum, et de rebus ab eisdem gestis.

IV. De Prisco magistro militum : et quænam passus sit a militibus adversus ipsum insurgentibus.

V. Quomodo Germanus imperii insignia suscipere per vim coactus est.

VALESI ANNOTATIONES.

(3) Ἀρριανῶ. Arrianus Parthica et Alanica scripsit, in quibus libris res a Romanis gestas adversus Parthos et Alanos conscripserat. Hos igitur libros hic designat Evagrius.

(4) Εὐσταθίῳ τῷ Ἐπιφανεῖ. Hic est Eustathius Syrus, cujus testimonio sæpe usus est Evagrius noster in superioribus libris. De hoc Suidas ita scribit : Εὐστάθιος Ἐπιφανεύς χρονικὴν ἐπιτομὴν τῶν ἀπὸ Ἀβελίου μέχρις Ἀναστασίου βασιλείας ἐν τόμοις. Scribe meo periculo, ἐν τόμοις β'. Cujus

D emendationis auctorem habeo Evagrium.

(5) Ἰωάννῃ ἐμῷ τε συγγενεῖ. Hic Joannes Epiphaniensis fuit. Nam cum Evagrius eum civem suum appellet, Epiphaniensem eum fuisse necesse est, si quidem Epiphania, Syriæ urbs, patria fuit Evagrii. Quare fallitur Vossius in libro *De historicis Græcis*, qui Joannem hunc domo Antiochenum fuisse existimat.

(6) Καὶ μάλιστα τάχιστα. Scribendum puto καὶ μάλ' ἀτάχιστα, ad vitandam κωκωσίαν.

VI. Quomodo imperator denuo Philippicum misit, utque exercitus eum suscipere recusavit.

VII. De Gregorio Antiochiæ episcopo, deque concinnata adversus eum calumnia, et quomodo eam falsi convicerit.

VIII. Quomodo Antiochia terræ motibus denuo vexata est.

IX. Quomodo Barbari fiducia sumpta ex eo quod milites ab imperatore defecissent, eosdem agressi, a Germano superati sunt.

X. De imperatoris in rebelles clementia.

XI. Quomodo Gregorius Antiochensis episcopus ad pacandos milites directus est.

XII. Gregorii oratio ad exercitum.

XIII. Quomodo post orationem Gregorii, milites, deposita priore sententia, Philippicum ducem denuo susceperunt.

XIV. Quomodo capta sit Martyropolis.

XV. De Comentiolo magistro militum, et de expugnatione castelli Hocbas.

XVI. De cæde Hornisdæ.

XVII. De junioris Chosrois ad Romanos fuga.

XVIII. Qualiter imperator Gregorium ac Domitianum Chosroi obviam ire jussit.

XIX. Quomodo Chosroes Romanorum auxilio regnum suum recuperavit.

XX. De sancta matre Golanduch, quæ illis temporibus vixit.

XXI. De donariis quæ Chosroes misit ad sanctum martyrem Sergium.

XXII. De Naamane Saraceno.

XXIII. De obitu sancti Simeonis Stylitæ junioris.

XXIV. De obitu Gregorii Antiochensis episcopi, et restitutione Anastasii.

Α Γ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Φιλιππικὸν πάλιν ἐξαπέστειλεν, ὁ δὲ στρατὸς τοῦτον οὐ παρεδέξατο.

Ζ'. Περὶ Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως, καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ γενομένης συκοφαντίας, καὶ ὅπως τε ταύτην ψευδῆ διήλεγξεν.

Η'. Ὡς πάλιν ὑπὸ σεισμῶν ἡ Θεοῦπολις ἐπαθεῖν.

Θ'. Ὡς οἱ Βάρβαροι θαρρῆσαντες τῇ τοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ βασιλέως ἀποστάσει, τούτοις προσβαλόντες, ὑπὸ Γερμανοῦ ἠττήθησαν.

Ι'. Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως εἰς τοὺς ἀποστάτας φιλανθρωπίας.

ΙΑ'. Ὡς Γρηγόριος ὁ Θεουπόλεως εἰς διαλλαγὰς ἐξαπεστάλη τοῦ στρατοῦ.

ΙΒ'. Δημηγορία Γρηγορίου πρὸς τὸν στρατόν.

ΙΓ'. Ὅτι μετὰ τὸ δημηγορῆσαι Γρηγόριον, μετέβητο ταῖς γνώμαις οἱ στρατιῶται, καὶ πάλιν δέχονται Φιλιππικὸν στρατηγόν.

ΙΔ'. Περὶ τῆς ἀλώσεως Μαρτυροπόλεως.

ΙΕ'. Περὶ τῆς στρατηγίας Κομεντιόλου, καὶ ἀλώσεως τοῦ Ὀκβάς.

ΙΖ'. Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ὀρμίδου.

ΙΖ'. Περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς φυγῆς τοῦ νέου Χοσρόου.

ΙΗ'. Ὡς ὁ βασιλεὺς Γρηγόριον καὶ Δομετιανὸν εἰς ἀπάντησιν Χοσρόου ἐξαπέστειλεν.

ΙΘ'. Ὡς πάλιν τὴν ἀρχὴν Περσῶν Χοσρόης Ἐλαβε, Ῥωμαίων αὐτῷ συναραμένων.

Κ'. Ὅτι κατ' ἐκείνου καιροῦ ἡ ἀγία μήτηρ ἦν Γολανδοῦχ.

ΚΑ'. Περὶ ὧν ἐπεμψε Χοσρόης ἀναθημάτων τῷ ἀγίῳ μάρτυρι Σεργίῳ.

ΚΒ'. Περὶ Νααμάνου τοῦ Σαρακηνοῦ.

ΚΓ'. Περὶ τῆς τελευτῆς τοῦ ἐν ἀγίοις Συμεῶν τοῦ νέου Στυλίτου.

ΚΔ'. Περὶ τῆς τελευτῆς Γρηγορίου ἐπισκόπου Θεουπόλεως, καὶ ἀποκαταστάσεως Ἀναστασίου.

453 CAPUT PRIMUM.

De nuptiis Mauricii et Augustæ.

Mauricius simul atque imperium adeptus est, ante omnia nuptiarum suarum apparatus instituit. Augustam igitur, quæ et Constantina dicebatur, solenni imperatorum more uxorem duxit, nuptiali pompa, et publicis epulis ac festivitatibus per totam urbem magnificentissime celebratis. Interfuerunt his nuptiis pietas et imperatoria dignitas, decentissimo satellitio Mauricii et Augustam stipantes, et pretiosissima eis munera offerentes. Nam illa quidem, quod nulli unquam imperatorum obtigisse legimus, patrem simul ac matrem Mauricii exhibuit, qui decora canitie rugisque venerandis nuptias sanctificarent: fratres item forma ac venustate eximios, qui nuptiarum pompam exornarent.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Δ Περὶ τοῦ γάμου Μουρικίου καὶ Αὐγούστης.

Μουρίκιος ἐξ, ἐπεὶ παρέλαβεν τὴν ἀρχὴν, πρῶτα μὲν τὰ περὶ τὸν γάμον ἐξηρτύετο· καὶ κατὰ τοὺς βασιλικούς θεσμούς Αὐγούσταν, τὴν καὶ Κωνσταντίαν, ἐσοκίζεται· τῆς τε τῶν γάμων πομπῆς μεγαλοπρεπῶς γεγεννημένης, δημοθεινίας τε, καὶ ἀγερωχίας ἐκασταχοῦ τῆς πόλεως. Παρῆσαν δὲ τῷ γάμῳ, θεοσέβειά τε καὶ βασιλεία δορυφοροῦσαί τε ἐκπρεπέστατα, καὶ δωροφοροῦσαι τὰ τιμιώτατα. Ἡ μὲν γὰρ πατέρα καὶ μητέρα παρῆχετο, σεμνῆ πολιᾶ, αἰδεσίμῳ τε ῥυτίδι τὸν γάμον ἀγιάσοντας, οὐχ ἱστορηθὲν ἐς ἡ βασιλέα· πώποτε, ἀδελφούς τε καλοὺς καὶ ὠραίους τὴν γαμήλιον πομπὴν σεμνύνοντας. Ἡ δὲ γέ, ἀμπελόνην χρυσόπαστον, ἀλουργίλι καὶ λίθους Ἰνδῶν κροκοτημένην, στεφάνους τε χρυσῷ πολλῷ

VARIE LECTIONES.

¹ C. C. ὦς.

ix λίθων ποικιλίαις τε καὶ διαυγαίαις τιμ-
 υς, ἅπαντάς τε τοὺς ἐν ἀζώσεσι περι-
 καὶ στρατείας; ἐναριθμούς, κηρούς τε
 ἐξάπτοντας, μεγαλοπρεπῶς τε ἐσταλμέ-
 και ἐξ ὧν γνωρίζονται, καὶ τὴν νυμφαγω-
 υριν ἀνυμνοῦντας· ὥστε τῆς πομπῆς ἐκεί-
 νων ἐν ἀνθρώποις σεμνοπρεπέστερον ἢ
 πτερον γενέσθαι πῶποτε. Καὶ Δαμόφιλος
 (8), τὰ κατὰ Ῥώμην ἀναγράφων, Πλούτ-
 Χαίρωνέα σαφῶς εἰπεῖν (9), ὅτι διὰ ταύ-
 ἐσπίσαντο πρὸς ἀλλήλας Ἄρετή τε καὶ
 ὡ δ' ἂν φαίην ὡς Θεοσεβεία τε καὶ Εὐ-
 ἰπὶ Μαυρικίῳ μόνῳ οὕτω συνηθέτην, τῆς
 βίασαμένης τὸ Εὐδαιμον, καὶ περιτρέπε-
 ἀπασι οὐκ ἐνδούσης; Ἐσπούδακε δὲ λοι-
 ν τῷ σώματι, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ
 θαι τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸν στέφανον. Μό-
 τῶν πρώην βασιλέων ἑαυτοῦ βεθασίλευκε-
 ράτωρ ἠὲ τῶς γενόμενος, τὴν μὲν ἐχλοκρα-
 παθῶν ἐκ τῆς οἰκείας ἐξηνηλάτησε ψυχῆς·
 τίαν δὲ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λογισμοῖς κατα-
 κς, ζῶν ἀρετῆς ἀγαλμα ἑαυτὸν παρέσχετο,
 ἡσιν ἐκπαιδεύων τὸ ὑπήκοον. Ἄπερ οὐ
 εἶαν εἰρηται μοι. Τί γὰρ καὶ λελέξεται,
 ς ἐκείνου τὰ γραφόμενα; παραστήσει δὲ
 υς ἔχειν, τὰ τε ἐκ τοῦ Θεοῦ δεδωρημένα
 τὰ τε παντοίως συνενεχθέντα, ἅπερ ἡμῖν
 ἔνωσ ἐς τὸν Θεὸν ἀνακτέον.

si dixi, perspicue ostendent, tum ea quæ
 is acciderunt : quæ profecto, ut inter

ΚΕΦΑΛ. Β'.

αμουνηδάρου τοῦ Σαρακηνοῦ, καὶ τοῦ
 υλοῦ αὐτοῦ Νααμάνου.

πρὸς τοὺς ἄλλοις ἅπασι διεσπούδακε, μηδε-
 ὑποδίκων τῇ βασιλείᾳ αἷμα παντάπασιν
 Ἀμέλει τοιγαροῦν οὔτε Ἄλαμούνδαρον τῶν
 Ἄράθων ἡγούμενον, τότε πολίτευμα αὐ-
 ταπροδόντα, ὡς καὶ πρόσθε μοι δεδιήγηται,
 ἴνης δὲ νήσου προσετίμησε σὺν γυναικὶ καὶ
 ὧν ἐνίοις, καὶ πρὸς τὴν Σικελῶν ἐξοικίσαι.
 ν δὲ τὸν τοῦτου παῖδα, μυρίων κκαῶν ἐμ-
 τὸ πολίτευμα, Φοινίκην τε ἐκατέραν, Πα-
 τε ληϊσάμενον, καὶ ἀνδραποδίσαντα διὰ

a, lib. v, cap. 20. † Vid. infra, cap. 22.

VALESI ANNOTATIONES.

μεγαλοπρεπῶς τε ἐσταλμένους. Apud Ni-
 n in cap. 8 lib. xviii, scribitur ἐστεμμέ-
 est, coronatos : quod non probo. Neque
 erit apud veteres, quod quidem
 t ii qui ad nuptias vocati erant coronas
 t perinde ac sponsi. Deinde verba quæ
 sequuntur hanc scripturam refutant.
 enim Evagrius eos idcirco magnificè ve-
 isse, quo dignosci facilius possent. Id au-
 ronas ferri non potest. Neque enim ex
 ius gestabant, dignosci potuissent.
 μπόφιλος μὲν φησι. De hoc Damophilo
 uidas in Lexico; quem Vossius in lib. De
 Græcis describere contentus, nihil præter-
 t. Ego vero, cum et patriam ejus et scribendi
 didicim, in gratiam studiosorum hic ap-

A Hæc vero auream vestem purpura et lapillis Indicis
 distinctiam, et coronas auro plurimo et gemmarum
 varietate ac nitore collucentes præbuit : cunctos
 item qui in palatio dignitates gerebant, et qui mili-
 tiæ ascripti erant, nuptiales faces manibus gestan-
 tes, et magnificis indutos vestibibus, quo dignosci
 possent; hymnis denique et canticis pompæ illius
 festivitatem celebrantes. Adeo ut apparatu illo nihil
 unquam illustrius aut beatius inter homines existi-
 terit. Damophilus quidem, 454 de urbe Roma
 scribens, Plutarchum Cheronensem eleganter dixisse
 refert, unius urbis Romæ gratia, Virtutem ac
 Fortunam pacto inter se fœdere convenisse. Ego
 vero dixerim, Pietatem ac Felicitatem societate
 inita in uno Mauricio coivisse cum Pietas Felicitatem
 subegisset, nec eam ullatenus elabi pateretur Post
 hæc Mauricius operam dedit, ut non corpus solum,
 verum etiam animum imperiali purpura et corona
 exornaret. Solus enim ex iis qui antea regnarunt
 imperatoribus, sibimet ipse imperavit. Et imperator
 reipsa factus, plebeium quidem dominatum
 perturbationem ex animo suo procul amandavit.
 Optimatum vero principatum in mente sua consti-
 tuens, vivum quoddam virtutis simulacrum se præ-
 buit, subditos omnes ad sui imitationem erudiens.
 Quæ quidem non assentandi studio a me dicta sunt.
 Cur enim eo consilio hæc dicerem, cum ille ea quæ
 a me scribuntur, penitus ignoret? Sed rem ita se
 sunt illi donata divinitus, tum ea quæ variis subinde
 omnes constat, Deo accepta referri debent.

C

CAP. II.

De Alamundaro Saraceno, et de filio ejus Naamane.

Præter alias autem virtutes, hoc illi præcipuum
 studium fuit, ut neminem eorum qui læsæ maje-
 statis accusati erant, extremo supplicio afficeret.
 Itaque nec Alamundarum Saracenorum regulum,
 qui et rempublicam et ipsum Mauricium, sicut
 antea commemoravi, prodiderat, morte multavit :
 sed tantum in insulam relegavit, et cum uxore sua
 atque aliquot liberis Siciliam incolere præcepit.
 Naamanem vero ejus filium, qui rempublicam in-
 numeris malis repleverat, et qui utramque Phœni-

ponam. Fuit igitur Damophilus iste, seu Demophi-
 lus, natione Bithynus, qui ex libris veterum scri-
 ptorum utiles quasdam narrationes excerptis, ut docet
 Julianus in Misopogone : Δαμόφιλω τῷ Βιθυνῶ
 πεποίηται συγγράμματα τοιαῦτα, ἐν οἷς ὀρεπόμενος
 ἐκ τῶν πολλῶν, εἰργάζετο λόγους ἡδίστους νέω φιλι-
 τήκῳ καὶ πρεσβυτέρῳ. Certe Julianus eo loco
 profert narrationem quamdam, quam Damophilus
 iste ex Plutarcho Chæronense excerpterat, quem-
 admodum etiam Evagrius noster hoc loco.

(9) Σαφῶς εἰπεῖν. Mallem legerè σαφῶς, quem-
 admodum legisse videtur Christophorus. Porro
 locus Plutarchi quem hic designat Evagrius, existat
 in libro De fortuna Romanorum, haud procul ab
 initio.

cem et Palæstinas tres, ope barbarorum quos circa se habebat, populatus fuerat, et in servitutum redegerat, eo tempore quo captus est Alamundarus : cum omnes iudices cum capitali supplicio afficiendum esse censuissent, in libera custodia delinuit, nullo amplius malo eum multans. Eadem clementia

των ἀμφ' αὐτὸν βραβάρων, ὅτε Ἀλαμούνδαρος ἤλκε πάντων αὐτοῦ θάνατον καταψηφισαμένων, ἐν ἐλευθερίᾳ φυλακῇ φρουρεῖ, μηδὲν ἐπέκεινα κακῶν. Ἄ καὶ ἐφ' ἐτέροις ἀναριθμοῖς πέπραχεν, ὡς ἕκαστα προσφόρως λελέξεται.

usus est etiam erga alios innumerabiles, ut singil-

455 CAP. III.

De Joanne et Philippico, magistris militum, et de rebus ab iisdem gestis.

Porro magistrum Orientalis militiæ, primo quidem Joannem misit, oriundum ex Thracia. Qui in aliquot præliis, interdum adversa, interdum prosperiore fortuna usus, nihil memoria dignum gessit. Huic deinde successorem misit Philippicum, affinitate ipsi conjunctum. Alteram enim ex Mauricii sororibus, uxorem duxerat. Qui in hostium regionem ingressus, et obvia quæque depopulatus, ingenti præda potitus est. Multos quoque ex nobilibus Nisibenis, et ex aliis urbibus quæ sunt intra fluvium Tigrim, interfecit. Confluxit etiam cum Persis : commissaque ingenti pugna, et multis qui inter Persas eximii habebantur, occisis, non paucos vivos cepit. Turmam item Persarum quæ in collem quemdam satis commode situm evaserat, cum capere posset, illæsam dimisit, postquam polliciti essent persuasuros se regi Persarum ut legatos de pace quamprimum mitteret. Alia præterea, cum copiis Romanorum præset, præclare gessit : quippe qui cuncta quæ superflua erant, et ad luxum ac delicias accommodata, ab exercitu revocaverit, et milites ad modestiam atque obsequium revocaverit. Verum hæc relinquenda sunt iis qui de his rebus scripsere, vel qui jam scribunt, prout ipsi vel auditione acceperint, vel opinione ducuntur. Quorum quidem oratio ob ignorationem rerum longius a vero aberrare solet.

CAP. IV.

De Prisco magistro militum : et quænam passus sit a militibus adversus ipsum insurgentibus.

Post hunc magister militum creatus est Priscus : vir haudquaquam facilis aditu, nec nisi ob res necessarias in publicum prodire solitus. Quippe existimabat, cuncta se facilius perfecturum, si solus maneret ut plurimum : quasi milites hoc pacto metu adducti, imperata citius facturi essent. Certe quo primum tempore ad castra Romanorum venit, elato supercilio, e sublimi despiciens, et ad fastum ac pompam vestitus atque ornatus, edicta

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Περὶ τῆς στρατηγίας Ἰωάννου καὶ Φιλιππικοῦ, καὶ ὧν πεπράχασιν.

Πέπομφε μὲν οὖν ὁ Μαυρικίος στρατηγὸν τῶν Ἐφῶν ταγματῶν, πρῶτα μὲν Ἰωάννην (h) Θρακῆα γένος. Ὅς τινὰ μὲν πταίσας, τινὰ δὲ καὶ ἀναμαχησάμενος, οὐδὲν ὁ τε καὶ λόγου ἄξιον πέπραχε. Μετ' αὐτὸν δὲ Φιλιππικόν, κηδὸς πρὸς αὐτὸν ἔχοντα τῆς ἐτέραν γὰρ ταῖν ἀδελφῶν αὐτοῦ γεγαμῆκει. Ὅς καὶ κατὰ τὴν ὑπερορίαν διαθὰς, πάντα τε τὰ ἐν ποσὶ ληϊσάμενος, μεγάλων λαφύρων ἐγκρατῆς γέγονεν, ἀνεῖλε τε πολλοὺς τῶν ἐυγενῶν τε καὶ εὐπατριδῶν τῆς Νισίβειως, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐνὸς τοῦ Τίγριδος ποταμοῦ. Συνεπλάκη δὲ καὶ Πέρσαις καὶ μάχης καρτερᾶς γενομένης, πολλῶν τε καὶ ἀξιολόγων Περσῶν πεπτωκότων, καὶ ζωγρίας πολλοὺς εἶλε, καὶ τινὰ λόγον ἐκδραμόντα ἐν τινὶ τῶν εὐφυῶν γεωλόφων δυνάμενος ἐξελεῖν, ἀφῆκεν ἀπαθεῖς, ὑποσχομένους πείθειν τὸν σφῶν βασιλέα εἰρήνης περὶ τὴν ταχίστην ἐκπέμπειν. Καὶ ἕτερα δὲ στρατηγῶν κατεπράξατο, τῶν περιττῶν καὶ ἐς τρυφήν ἀγόντων τὸν στρατὸν ἐλευθερώσας, καὶ πρὸς τὸ κόσμιον καλεῖται πειθὲς αὐτοὺς χαλινώσας. Ἄ τοῖς συγγράψασιν ἢ καὶ συγγράφουσι καταληπτέον, ὡς ἂν ἀκοῆς ἢ δόξης ἔχουσι, ἢ καὶ ἐσχῆκασιν. Οἷς ὁ λόγος τῆ ἀγνοίᾳ περιουσιθεαίνων καὶ ἀποχωλεούων, ἢ προσπαθεῖξ θρηπτόμεος, ἢ ἀντιπαθεῖξ τυφλώττων, τῶν ἀληθῶν διαμαρτάνει.

cespitans et claudicans, et vel odio obcæcata, lon-

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Περὶ στρατηγίας Πρίσκου, καὶ ὧν πέποιθεν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐπαναστάτος αὐτῶ.

Μετ' αὐτὸν δὲ Πρίσκος τὴν στρατηγίαν μετέσιν ἀρχὴν οὐκ εὐπρόσδοξος τις, οὐδὲ ἄτερ τῶν ἀναγκαίων εὐπρόσδοτος τὸ πᾶν δὲ νομίζων καταπράττεσθαι, εἰ τὰ πολλὰ κατ' αὐτὸν εἶη, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τῶν στρατευμάτων δέει μᾶλλον ὑπειξήντων πρὸς τὰ κελευόμενα. Ὅτε δ' οὖν πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀφίκετο, ὀφρυάζων καὶ ὑπερβλέπων, καὶ πρὸς τὸ κομπωδέστερον ἐξησκημένος, προὔτιθει τινὰ (10) περὶ τῆς τῶν στρατιωτῶν ἐς τοὺς πολέμους καρτερίας, περὶ

VALESI ANNOTATIONES.

(10) Προὔτιθει τινὰ. Hæc verba de edictis a Prisco propositis intelligenda sunt. Id enim indicat vox προὔτιθέναι, quæ eam vim ac significationem

habet quam dixi. Expositionem nostram confirmat Theophylactus in lib. III, cap. I, quem omnino consule.

VARIORUM.

(h) Ἰωάννην. Hoc anno [584] ingrediente, Joannes (qui Mystaco vocabatur) ducis loco movetur, ut qui Persis nesciret resistere. Theophylactus, lib. I, cap. 12, qui narrat capite sequenti, in ejus locum

sublectum fuisse Philippicum Orientalium militum ducem, qui imperatoris sororem Gordiam habebat in matrimonio. Duas de Persis victorias reportavit Philippicus, alteram anno 586, alteram anno 588.

ἀκριβοῦς ἐξοπλίσεως, καὶ ὧν ἐκ τοῦ δημό- A
μισαίντο. (17) καὶ πρώην περὶ τούτων πεπυ-
ἔς τοῦμφανές τὸν θυμὸν ἐξέβρῳξαν, ὁμόσε
ιντες ἐνθα ἦν σκηνησάμενος, ληΐζονται μὲν
ικῶς ὅσα μεγαλοπρεπῶς αὐτῷ διεσκέαστο,
ν χειμηλίων τὰ τιμιώτατα. Μικροῦ δὲ καὶ
δισχρήσαντο, εἰ μὴ τινι τῶν παρόχων (18-
1) ἐπιβᾶς, κατὰ τὴν Ἐδεσαν διασώθη· ἦν
ψαντες ἐπολιόρχησαν, τὸν Πρίσκον ἐξαιτού-

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

ἦς Γερμανοῦ εἰς τὴν τῶν ὄλων ἀρχὴν
ἀκουσίτου κατασχέσεως.

Ἄ οἱ τῆς πόλεως οὐκ ἐνεδίδοσαν, ἀφέντες μὲν
Πρίσκον, βίξ δὲ καὶ χεραὶ ζωγρήσαντες Γερ- B
τὸν ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίας (12) στρατιωτικῶν
ων ἡγούμενον, χειροτονοῦσι σφῶν ἡγεμόνα
αὐτοῦς (13), καὶ αὐτοκράτορα. Τοῦ δὲ ἀντι-
ος, καὶ τῶν σφοδρότερον ἐγχειμένων, ἐριδὸς
οἶν οὐσης, τοῦ μὲν μὴ βιασθῆναι, τῶν δὲ
σασθαι· καὶ τῶν μὲν ἀποκτανεῖν ἐνδεικνυμέ-
μῆ ἐκῶν ἐνδέχοιτο· τοῦ δὲ μάλα ἐπὶ καὶ
νδεχομένου, ὡς οὔτε φοβοῦτο, οὔτε κατεκλήτε-
ιτράποντο ἐπὶ τινὰς αἰκίων τε καὶ λωθήσεων
ἡσεις, ἃς οὐδαμῆ ὑποτίσειν αὐτὸν ζῶντο. Οὐ
καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ηλικίας ἔσσεσθαι
στερον. Καὶ καταρξάμενοι γὰρ καὶ ἀποπειρά- C
αὐτὸν, σὺν εὐλαβείᾳ καὶ φειδοῖ, τέλος ἄκοντα
αι συνθέσθαι τε καὶ διομῶσασθαι ἢ μὴν τὰ
φυλάξειν αὐτοῖς. Ἐνθεν οὖν ἄρχειν ἀρχόμε-
ι κρατεῖν κρατούμενον, καὶ εἰλημμένον δε-
σφῶν κατηνάγκαζον. Τοὺς δὲ γὰρ ἄλλους
ταξίάρχους, λοχαγοὺς τε καὶ χιλιάρχους,
ὡς ὅσοι ἑκατοστῶς ἢ δεκάδος ἦρχον ἐκδιώ-
σφαι χειροτονοῦσιν οὗς ἐβούλοντο, ἀναφαν-
βασίλειαν βλασφημοῦντες. Καὶ τῶν μὲν
ων μετριώτερον περὶ τοὺς συντελεῖς τὰ πολ-
ιγνώμενοι· συμμάχων δὲ ἢ πολιτείας δού-
1), καὶ μάλα γὰρ ἄλλοτριως. Οὐδὲ γὰρ τακτοῖς

quædam proposuit de militum in bellis tolerantia,
et de accurata eorundem armatura, de annona
denique quam ex fisco accepturi essent. Qui cum
de his rebus jam antea aliquid didicissent, tunc
iram suam in apertum erumpere siverunt. Impetu
igitur facto in tabernaculum Prisci, omnes ejus
sarcinas, et magnificentum apparatus, et ex thesauris
pretiosissima quæque barbarorum more diripiunt,
ipsum 456 quoque interfecturi, nisi conscenso
quodam ex funalibus equis, Edessam se proripuis-
set. Eam urbem milites missis eo aliquot copiis
obsederunt, Priscum sibi dedi flagitantes.

CAP. V.

Quomodo Germanus imperii insignia suscipere per
vim coactus est.

Sed cum Edesseni id facere recusarent, relicto
illic Prisco, Germanum ducem rei militaris per
Phœnicem Libanensem, injecta manu corripuit :
et ducem suum, quantumque in ipsi erat, impera-
torem constituunt. Cumque Germanus quidem id
renueret, illi vero acrius instarent, et gravis utrim-
que contentio esset, illo annitente ne cogeretur,
his ut id quod volebant perficerent contententibus
ac militibus quidem mortem ei interminantibus,
nisi sponte munus delatum susciperet : Germano
vero mortem libenti animo amplectente : postquam
eum nec metu vinci, nec terrore percelli viderunt,
verbera quædam ac membrorum mutilationes ei
inferre cœperunt, rati scilicet eum ista haudqua-
quam toleraturum. Neque enim illum duriores
fore quam natura et ætas ipsius ferret. Rem igitur
aggressi, parcius et cum reverentia quadam peri-
culum ejus fecerunt : tandemque eum invitum as-
sentiri coegerunt, et conceptis verbis jurare, se se
ipsis fidem servaturum. Ita igitur ipse militibus
subditus imperare, et regere eos a quibus rege-
batur ; et qui captivus erat, dominari compulsus
est. Reliquis deinde omnibus ordinum ductori-
bus et præpositis ac tribunis, centurionibus
item ac decurionibus expulsis, alios pro arbitrio
in eorum locum substituunt, maledicta in imperium

VALESH ANNOTATIONES.

Τινὲ τῶν παρόχων Ἰππῶν. Musculus equum
item, vertit. Christophorsonus vero vectu- D
interpretatur. Hos Latini *veredos* vocabant,
id veherent redas, ut scribit Festus. Utitur
hæc voce Evagrius in capite 15 hujus libri.
Ie quæ notavi.

Ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίας. Apud Nicepho-
na capite xi, lib. 18, legitur ἐν Λιβανησία τῆς
1ς, contrario errore. Scribendum enim est,
1ς, altera Λιβανησία. Dux enim erant provincie
sæ, altera Libanensis dicta, altera mari-

Τὸν γὰρ ἐπ' αὐτοῦς. Non dubito quin scri-
n sit, τὸ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς, id est, quantum in
at. Emendationem nostram confirmat Nice-
qui pro supra dictis Evagrii verbis hæc
uit : Τὸ γὰρ εἰς αὐτοῦς ἦρχον. Certe in ms. cod.
inserte scriptum inveni, τὸ γὰρ ἐπ' αὐτοῦς, etc.
Συμμάχων δὲ ἢ πολιτείας δούλων. Hunc lo-
ion intellexerunt interpretes. Nam Musculus
ut : *Et erga municipes quidem multo mode-*

ratus quam barbari factebant. Erga socios vero belli,
et republicæ ministros, admodum alieno erant animo.
Christophorsonus quoque eodem modo interpre-
tatur. Verum Joannes Langus qui Compilatorem
Evagrii Nicephorum Latine vertit, longe melius
hunc locum exposuit. Sic enim habet : *Mitiores*
quidem illi in vectigales et tributarios populos, quam
barbari esse solent, fuere. A propugnatoribus vero,
aut defensoribus republicæ, aut quo tandem eos no-
mine appellem, quam longissime abfuere. Scilicet
Nicephorus pro verbis illis : Συμμάχων δὲ ἢ πο-
λιτείας δούλων, hæc substituerat, Προμάχων δὲ πο-
λιτείας ἢ συμμάχων, ἢ πῶς ἂν ἄλλως εἴποιμι, παν-
τάπεινον ἄλλοτριως διέκαιντο. Ex quibus apparet,
Nicephorum non intellexisse quid sibi vellent hæc
Evagrii verba : πολιτείας δούλων. Militia apud Ro-
manos jam inde a temporibus Augusti, servitus
quædam fuit temporaria. Unde et milites punctis
in cute notabantur, tanquam servi, ut docet Ve-
getius. Sed et missio militaris plane respondet
manumissioni servorum. Certe Suidas, seu po-

ac probra palam congerentes. Et modestius quidem ut plurimum se gerebant, quam Barbari erga provinciales. Verum a sociis ac servis reipublicæ longissime aberant. Nam neque statutis ponderibus ac mensuris annonæ accipiebant, nec assignatis sibi unicuique pro lege, et voluntas pro mensura fuit.

457 CAP. VI.

Quomodo imperator denuo Philippicum misit, utque exercitus eum suscipere recusavit.

Ad istas res componendas missus est ab imperatore Philippicus. Quem tamen milites non modo non susceperunt, verum si quem forte ei favere suspicati fuissent, is de vita ipsa periclitabatur.

CAP. VII.

De Gregorio Antiochiæ episcopo, deque concinnata adversus eum calumnia, et quomodo illam falsi convicerit.

Dum res in hoc statu essent, Gregorius Antiochensis episcopus ex urbe regia domum revertitur, cum jam victoriam reportasset ex quodam certamine, quod hoc loco commemorabo. Quo tempore Asterius comitivam Orientis administrabat, orta inter ipsum et Gregorium contentione, primores urbis universi Asterio sese adjunxerunt. Plebei quoque et opifices ejusdem urbis Asterii partes secuti sunt. Singuli enim damno aliquo se affectos esse a Gregorio affirmabant. Tandem verò etiam populo permissum est, ut probra ac maledicta in episcopum conjiceret. Ambo igitur, tam primores scilicet, quam opifices, in eandem cum plebe sententiam conspirarunt: et tum per plateas, tum in theatro, contumeliose vociferari adversus Gregorium cœpere: ne scenicis quidem ab ejusmodi petulantia abstinere. Interea Asterio magistratus abrogatur, et Joannes in ejus locum substituitur. Mandatumque est ei a principe, ut de motu illo diligenter inquireret: vir ne ad levissima quidem

Α μέτροις ἢ σταθμοῖς τὰς σιτίσεις ἐκομίζοντο, οὐδὲ μόναις ταῖς ἀπονεμ[ε]νῆμαις (15) ἤρχοντο. Ἄλλ' ἦν ἐκάστῳ θεσμὸς ἢ γνώμη, καὶ μέτρον νενομιζόμενον ἢ βούλησις.

mansionibus contenti erant. Sed sententia sua

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὡς ὁ βασιλεὺς Φιλιππικὸν πάλιν ἐξαπέστειλεν, ὃ δὲ στρατὸς τοῦτο οὐ παρεδέξατο.

Ταῦτα διαθήσονται Φιλιππικὸν (i) βασιλεὺς ἐκπέμπει. Ὅν οὐ μόνον οὐκ ἐσεδέξαντο, ἀλλὰ καὶ ἐὰν εἴ τινα ἐκείνῳ προσήκειν (16) ὑπειλήφουσιν, περὶ τῶν ἐσχάτων ἐκινδύνευσεν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως, καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ γενομένης συσκοφαντίας, ὅπως τε ταύτην ψευδῆ διηλεγξεν.

Ἐν τούτοις ὄντων τῶν πραγμάτων, ἐπάνεισι τῆς βασιλείδος Γρηγόριος ὁ τῆς Θεουπόλεως ἐπίσκοπος, ἤδη τὸν ἀγῶνα νεικηκῶς ὄντοιστορῆσων ἐρχομαι. Ἀστερίου τὴν ἐψῶν ἀρχὴν διέποντος, ἐριδὸς τέ τις συστάσης αὐτῷ τε καὶ Γρηγορίῳ, τὸ πᾶν τῆς πόλεως κεφάλαιον ἐς τὴν Ἀστερίου μῆτραν ἀπεκρίθη. Προελάθε δὲ καὶ ἐὰν τὴν δημῶδες ἦν, καὶ τὰς τέχνας τῆ πόλεως συνεπλήρου. Ἐκαστοὶ γὰρ βεβλάθηται τι ἐνισχυρίζοντο. Λοιπὸν δὲ καὶ ὁ δῆμος ἀφείθη πρὸς τὰς κατ' αὐτοῦ βλασφημίας. Ἄμφω τοιγαροῦν τῷ δήμῳ (17) ἐς μίαν συνήτην γνώμην, καὶ κατὰ τὰς λεωφόρους, ἀνά τε τὸ θέατρον τὰς κατὰ τοῦ ἱερῆς ὕδρας ἐπεθέων, οὐδὲ τῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τούτων ἀποσχυρόμενων. Καὶ παύεται μὲν τῆς ἀρχῆς Ἀστερίου· ἐγχειρίζεται δὲ ταύτην Ἰωάννης, πρὸς τοῦ βασιλέως κελουθεὶς τὴν τῶν κινουμένων ζήτησιν ποιησασθαι· ἀνὴρ οὐδὲ τὰ σμικρότατα τῶν πραγμάτων, μήτιγε δὴ τὴν τοσαύτην ὑπόθεσιν διοικήσασθαι οἶός τε ὢν. Θορύβων τοίνυν καὶ ταραχῶν τὴν πόλιν ἐμπλήσας, προγράμμασι τε χρυσάμενος ἐὰν τις κατ-

VALESI ANNOTATIONES.

tius quidam scriptor apud Suidam in voce βετεράνος, milites servitutem serviisse docet, quandiu merebant stipendia. Βετεράνος παρὰ Ῥωμαίοις ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας, ἐπ' εἰκοσαεταίῳ δὲ ὄντι ἐδοῦλεον. Sic etiam Petrus Chrysologus in sermone 15, de centurione: Vere centurio, qui stipendia terrena centenarium cæli mutavit in fructum, et servitutem militiæ sæcularis in divinam sustulit dignitatem.

(15) Οὐδὲ μόναις ταῖς ἀπονεμ[ε]νῆμαις. Assentior Musculo et Christophorsono, qui μόναις emendarunt. Sic enim vertit Musculus: Nec deputatis mansionibus contenti erant. Quoties exercitus Romanus iter facturus esset, diu ante proponebatur editior, quo singulae mansiones in quibus milites mansuri essent, designabantur, ut docet Lamprius in Alexandro Severo: Itinerum dies publice proponebantur, ita ut edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset: Illa die, illa hora ab urbe sum exiturus, et, si dii voluerint, in prima mansione mansurus. Deinde, per ordinem mansiones, et inde stativa, deinde ubi annona esset accipienda, et

id quidem, eousque quandiu ad fines barbaricos venturum. Hospitia quoque seu domus, in quibus milites ad bellum proficiscentes, vel ab expeditione redeuntes, mansuri erant, a mensuribus notabantur, ut docet Vegetius in lib. II, cap. 7, et imperatores in codice Theod. titulo De metatis.

(16) Εἰ τινα ἐκείνῳ προσήκειν. Sic etiam legitur apud Nicephorum: nisi quod Nicephorus majoris perspicuitatis causa hæc adjecit, ἢ γένοιτο, ἢ διαθέσει. Musculus tamen et Christophorsonus favore interpretati sunt, quamvis verbum προσήκειν hanc significationem non habeat. Proinde mallem legere προσέχειν.

(17) Ἄμφω τοιγαροῦν τῷ δήμῳ. Hunc locum ita exposuit Christophorsonus: Ambo igitur, et optimates et populares in eandem cum plebe quasi pedibus iniere sententiam. Musculus vero voces illas τῷ δήμῳ expunxit, ut ex versione ejus appareat. Sic enim vertit: Ultrique igitur in eandem sententiam conspirarunt. Id est, tam primores civitatis, quam plebei. Vel certe tam cives, quam artifices. Ultraque enim paulo ante distinxit Evagrius.

VARIORUM.

(i) Φιλιππικόν. Hæc omnia de Prisco, Germano, et Philippico Pagius refert ad ann. 588.

ηγορεῖν τοῦ ἱερέως βούλοιο, δέχεται γραφὰς κατ' αὐ-
τοῦ, πρὸς τινος τραπέζης ἀργυρίων προεστραχότος,
λεγουσας τῇ τε οἰκειᾷ ἀδελφῇ ἐπιπλακέναι, ἐτέρῳ
ἀνδρὶ συνοικεῖν λαχούση. Δέχεται δὲ καὶ παρ' ἐτέρων
τοιοῦτων περὶ τῆς εὐετηρίας τῆς πόλεως (18), ὡς
αὐτοῦ ταύτης πολλὰς λυμηναμένου. Καὶ περὶ μὲν
τῆς εὐετηρίας τὰς ἀπολογίας ὑπέδου· περὶ δὲ τῶν
ἄλλων, βασιλέα τε καὶ σύνοδον ἐπεκαλέσατο. Περὶ
τούτων μὲν οὖν ἐμοῦ παρεδρεύοντος (19) καὶ παρ-
όντος γε αὐτῶ, κατὰ τὴν βασιλείω; γέγονε τὴν ἀπο-
λογίαν ὑπέδου. Καὶ τῶν ἑκασταχοῦ πατριαρχῶν (20),
τῶν μὲν δι' ἑαυτῶν, τῶν δὲ καὶ δι' ἐτέρων τῇ ζητή-
σει παραγενομένων, προσέτι δὲ καὶ τῆς ἱερᾶς γερου-
σίας, καὶ πολλῶν ὁσιωτάτων μητροπολιτῶν, τῆς
ὑποθέσεως δοκιμασθείσης, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας
κρατεῖ· ὥστε τὸν κατηγοροῦν νεύροις αἰκισθέντα καὶ
τὴν πόλιν περιαχθέντα, ἐξοστρακισμοῦ προσιμηθῆ-
ναι. Ἐντεῦθεν οὖν ἐπάνεισι πρὸς τὸν οἰκεῖον θρό-
νον, τῶν στρατευμάτων στασιαζόντων, καὶ Φιλίπ-
πικῷ ἀμφὶ Βέρουαν καὶ Χαλκίδα τὰς πόλεις ἐνδι-
ατρίδοντος.

ator nervis cæsus, et per totam urbem circumductus, exsilio multaretur. Inde igitur Gregorius ad
suam sedem reversus est, quo tempore exercitus Romani in Oriente tumultuabantur, et Philippi-
cus circa urbes Beroæam et Chalcidem moras agebat.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ὡς πάλιν ὑπὸ σεισμῶν ἡ Θεοῦπολις ἔπαθεν.

Καὶ τεσσάρων διαγενομένων μηνῶν μετὰ τὴν αὐ-
τοῦ ἀφίξιν, ἔτος ἑβδόμον καὶ τριακοστὸν καὶ ἑξακο-
σιστὸν (21) (j) χρηματιζούσης; Θεουπόλεως, μετὰ

VALESII ANNOTATIONES.

(18) Περὶ τῆς εὐετηρίας τῆς πόλεως. Annonæ C
fertilitatem et copiam interpretatur Musculus. Lan-
gus vero et Christophorsonus, pacem ac felicitatem.
Certe vox εὐετηρία utrumque significat, ut testatur
Suidas.

(19) Ἐμοῦ παρεδρεύοντος. Quod hodie apud
nos fieri solet in criminalibus judiciis, ut reo a
iudicibus detur jurisperitus, qui consilium ei sug-
gerat, id olim quoque in ecclesiasticis judiciis
obtinuisse docet hic Evagrii locus. Gregorius enim
episcopus Antiochiæ, cum in urbem regiam pro-
fiscisceretur, coram synodo episcoporum et coram
senatoribus causam dicturus de incesto, Evagrium
Scholasticum secum deduxit, qui consiliarius ipsi
et assessor esset, et consilium ipsi suggereret, ubi
opus esset. Id enim significat vox παρεδρεύοντος;
hoc quidem in loco. Cæterum in hac narratione
Evagrii, multa sunt observanda. Primum, quod ait
Gregorium Antiochensem episcopum de crimine
incesti accusatum ab homine laico coram sæculari
iudice, ad imperatorem et ad synodum provocasse.
Ac de provocatione quidem ad imperatorem, vi-
denda est epistola concilii Romani ad Gratianum
Augustum, quam primus edidit Jacobus Sirmundus.
Præterea observandum est quod ait Evagrius, cau-
sam Gregorii disceptatam fuisse coram patriarchis
ac metropolitanis, et coram senatoribus. Sic in
synodo Chalcedonensi episcopis et sæcularibus iudicibus
simul convenientibus, causa Dioscori
Alexandrini episcopi discussa et iudicata est. In
qua synodo gloriosissimi iudices et senatores per-

A negotia, nedum ad tantam rem componendam
idoneus. Itaque cum urbem tumultu ac turbis re-
plessset, et edictis propositis denunciasset, licere
civis episcopum accusare, libellum contra eum a
quodam argentariæ mensæ præposito oblatum suscep-
it: quo accusabatur Gregorius, quod cum propria
sorore alteri viro nupta rem habuisset. Suscepit
etiam accusationes ab aliis ejusdem farinae homi-
nibus de pace ac tranquillitate urbis Antiochiæ,
quasi Gregorius eam sæpius perturbasset. At Gre-
gorius, de crimine quidem turbatæ pacis paratum
se esse respondit causam dicere. De aliis vero 458
ipsi objectis, ad imperatorem et ad synodum pro-
vocavit. Me igitur consiliarium et comitem habens,
venit Constantinopolim, his accusationibus respon-
surus. Cumque omnes qui ubique sunt patriarchæ,
partim per se, partim per legatos suos quæstioni
interessent, senatores item urbis regiæ et ex reli-
giosissimis metropolitanis quamplurimis, negotio
diu multumque examinato; tandem post multas
actiones Gregorius causam obtinuit: adeo ut accu-
sator nervis cæsus, et per totam urbem circumductus, exsilio multaretur. Inde igitur Gregorius ad
suam sedem reversus est, quo tempore exercitus Romani in Oriente tumultuabantur, et Philippi-
cus circa urbes Beroæam et Chalcidem moras agebat.

CAP. VIII.

Quomodo Antiochia terræ motibus denuo
vexata est.

Post ejus autem reditum, quatuor mensibus
elapsis, anno urbis Antiochiæ sexcentesimo trice-
simo septimo, post annum unum ac sexagesimum

petuo nominantur ante episcopos qui synodo in-
terfuerant: perinde ac in hoc Evagrii loco sena-
tores nominantur ante metropolitanos: subjiciuntur
tamen patriarchis.

(20) Τῶν ἑκασταχοῦ πατριαρχῶν. Patriarcharum
nomine hic intelligere debemus, non solum majores
patriarchas, id est, Constantinopolitanum,
Alexandrinum et Hierosolymitanum, sed etiam
reliquos primates, sive exarchos. Hos enim pa-
triarcharum vocabulo interdum designat Evagrius,
ut superius observavi. Certe vox ἑκασταχοῦ tribus
tantum patriarchis convenire non potest. Cæterum
Constantinopolitanus patriarcha tunc erat Joannes;
qui cum in supradicta synodo œcumenici titulum
sibi assumpsisset, Pelagius papa, scripta ad eum
epistola, graviter eum objurgavit, et cuncta ejus-
dem synodi gesta, exceptis iis quæ in causa Gre-
gorii Antiochensis episcopi acta fuerant, auctoritate
B. Petri infirmavit, et diaconum suum qui apud
imperatorem Mauricium apocrisiarii munus imple-
bat, cum eodem Joanne missas celebrare prohib-
uit, ut docet Gregorius papa in epistolis. Epistola
quidem Pelagii ad Joannem Constantinop. hac de
re scripta, hodie non exstat. Exstat tantum epistola
ejusdem Pelagii ad universos Orientis episcopos,
quam Baronius, ad annum Christi 587, perperam
accepit pro epistola illa Pelagii papæ ad Joannem,
cujus exemplar Gregorius Magnus misisse se dicit
ad Eulogium Alexandrinum episcopum.

(21) Ἐτος ἑβδόμον καὶ τριακοστὸν καὶ ἑξ-
ακοσιστὸν. Hic erat annus Christi 589. Anni enim

VARIORUM.

(j) Ἐτος ἑβδόμον, etc. Evagrius incipit annum
Antiochenum a Kalendis Septembris, ideoque in
ejus sententia annus Antiochenus 637 Kalendis

Septemb. anni Christi 588 initium sumpsit; et ter-
ramotus de quo loquitur Evagrius, ultima die
mensis Octobris Antiochiam concussit. Quare syna-

ab ultimo terræmotu, postremo die mensis Hyperberetæi, dum ego virginem sponsam acciperem, et tota civitas feriretur ac publicam festivitatem circa 459 ponipam thalamumque celebraret, tertia circiter noctis hora, terræmotus cum fragore et sonitu irruens, totam urbem concussit: multa etiam ædificia evertit, fundamentis ipsis sursum propulsis. Adeo ut membra omnia quæ erant circa sanctissimam ecclesiam, funditus prosternerentur, solumque hemisphærium incolume remanserit, quod ex lignis Daphnensis luci Ephrænius construxerat, cum Justinii temporibus labefactatum fuisset. Terræmotibus deinde subsecutis idem hemisphærium ad latus boreale ita inclinatum fuerat, ut tigna haberet quibus fulciretur. Quæ tigna vehementi terræmotu cum concidissent, hemisphærium in alteram partem reversum est, ac veluti norma quadam dirigente, in pristinum locum restitutum. Corruit præterea magna pars regionis quæ Ostracine dicitur: Psephium item, cujus antea mentionem feci, et universa loca quæ vulgo Brysia appellantur: ædificia denique quæ erant circa venerabilem ecclesiam Deiparæ Virginis, sola media porticu mirabili quodam modo conservata. Labefactatæ sunt etiam universæ turres quæ erant in Campo, reliquo ædificio præter pinnas murorum integro atque illaeso. Harum enim lapides aliquot in contrariam

Α ἐν καὶ ἐξηκοστὸν ἔτος τῶν προτέρων σεισμῶν, ἑμοῦ κατὰ τὴν ἔννην καὶ νέαν ἡμέραν τοῦ Ὑπερβερεταίου μηνὸς κόρην παρθένον νυμφεύοντος, καὶ τῆς πόλιως ἑορταζούσης, καὶ δημοτελεῖ πανηγύριον ἀγούσης περὶ τε τὴν πομπὴν καὶ τὴν παστάδα, ἀμφὶ τρίτην ἐπιλύχιον ὥραν, βρασμὸς καὶ κλόνος ἐπελθόντες, τὴν πᾶσαν μὲν κατέσεισαν πόλιν· τὰ πολλὰ δὲ καὶ κατὰ γαγον, αὐτῶν τῶν βάθρων ἀναδρασθέντων. Ὅστε πάντα τὰ περὶ τὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐς ἔδαφος ἐνεχθῆναι, μόνου τοῦ ἡμισφαιρίου περισωθέντος, ἐκ τῶν Δάφνης ξύλων πρὸς Ἐφραιμίου διασκευασθέντος, ἐκ τῶν ἐπὶ Ἰουστίνου σεισμῶν παθόντος. Ὅπερ ἐκλίθη ἐκ τῶν ἐφεξῆς κλόνων κατὰ τὸ βόρειον μέρος, ὥστε καὶ ἀντερείδοντα ξύλα βαλεῖν (22), ἃ καὶ πεπτωκασί τῷ σφοδρῷ κλόνῳ ὑπογοστήσαντος τοῦ ἡμισφαιρίου, καὶ ὡς ἐκ τινος κανόνος ἐς τὸν ἴδιον ἀποκαταστάντος χῶρον. Πέπτωκε δὲ καὶ τὰ πολλὰ τῆς καλουμένης Ὀστρακίνης, καὶ ὁ πρόσθεν ἔφαμεν Ψηφίον, καὶ σύμπαντα τὰ καλούμενα Βρισία (23), καὶ τὰ περὶ τὸν πάνσεπτον σηκὸν τῆς Θεοτόκου, μόνης τῆς μέσης στοᾶς παραδόξως σωθείσης. Πεπτόθασι δὲ καὶ σύμπαντες οἱ πύργοι τοῦ Πεδίου (24), τῆς λοιπῆς οἰκοδομίας ἀπαθoῦς μεινάσης, τῶν ἐπάλλεων δίχα. Τοῦτων γὰρ ἔνιοι λίθοι ἐς τοῦμπάλιν μετεστράφησαν, οὐ πεπτωκότες. Πεπτόθασι δὲ καὶ ἕτεροι νεφ, καὶ τῶν δημοσίων βαλανείων ἑκάτερον, τὸ πρὸς τὰς ὥρας διηρημένον (25). Καὶ πλήθος δὲ ἀστάθμητον

VALESII ANNOTATIONES.

Antiochenorum natalem Christi anteverunt annis octo et quadraginta, ut supra observavi. Quod autem subjicit Evagrius, terræmotum hunc Antiochiæ contigisse anno uno et sexagesimo post priores terræmotus qui Antiochiam allixerant, id cum rationibus nostris optime convenit. Prior enim ille terræmotus, Justiniano regnante, accidit anno Christi 528, ut notavi ad librum quartum Evagrii. Porro ex his colligitur annus synodi Constantinopolitanæ, quæ collecta est in causa Gregorii Antiochenensis episcopi. Hanc Baronius quidem refert anno Christi 587. Ego vero ex Evagrii auctoritate, biennio post collectam esse non dubito. Nam cum ea synodus celebrata sit quatuor mensibus ante illum terræmotum, quo Antiochia concussa est; terræmotus autem ille contigerit anno Antiochenorum sexcentesimo tricesimo septimo, ut testatur Evagrius: necessario efficitur id quod dixi, synodum scilicet Constantinopolitanam anno Christi quingentesimo octogesimo nono collectam fuisse.

(22) Ἀρτεπειδορτα ξύλα βαλεῖν. Scribendum puto λαβεῖν. Emendationem nostram confirmat codex Tellerianus, et Nicephorus, qui hunc Evagrii locum ita expressit: διὸ καὶ ἀντερείδοντα ἕσχε τὰ ξύλα, etc. id est, ut vertit Langus, *eaque de causa, tigna quæ id sustinebant, habuerat*. Græci hæc tigna ἀντερείδας vocant uno vocabulo, ut testatur Hesychius. Qua voce usum esse Philonem Mechanicum nuper deprehendi, cum ejus libros *De machinis* in Latinum sermonem converterem. Gallice

vocantur, *des états*: Latini vero *fuluras* vocant. Qua voce utitur Livius in descriptione obsidionis Ambraciæ.

(23) Τὰ καλούμενα Βρισία. In codice Telleriano, et apud Nicephorum legitur *βρυσία*, quod magis probo. Sic autem dicta videntur loca amœna ac florida, ἀπὸ τοῦ βρύειν, quod est florere, ut testatur Suidas et auctor *Etymologici* in voce βρυσία.

(24) Οἱ πύργοι τοῦ πεδίου. Hunc locum non intellexerunt interpretes, Langus, Musculus et Christophoronus, ut ex versione eorum apparet. Sic enim interpretati sunt: *Omnes quoque turres in plano constitutæ, disjectæ sunt*. Πεδίον, *Campum* esse existimo, qui erat extra portas urbis Antiochiæ, in quo milites exerceri solebant. Ejus loci mentionem facit Athanasius in libello *Precum*, quem Ariani adversus ipsum obtulerunt Joviano principi Antiochiæ commemoranti. Πρώτη ἐντυχία ἦν ἐστράσαντο ἀπερχομένου τοῦ βασιλέως εἰς Κάμπον ἐν τῇ Ῥωμανσίᾳ πόλῃ, id est, *Primus congressus quem habuerunt cum imperatore, in porta Romanensi, dum imperator procederet in cam. um*.

(25) Ἐκάτερον τὸ πρὸς τὰς ὥρας διηρημένον. Nicephorus aliquot voces hic addit in hunc modum: πρὸς τὰς ἐκ διαμέτρου ὥρας, etc. Totum vero locum Joannes Langus ita vertit: *Et utrumque publicum lavacrum, ex pulcherrimo statu ad eam quæ ex diametro est deformitatem collapsum. Quæ interpretatio ferri nullo modo potest. Nec multo melior est Musculi interpretatio, qui ita vertit: Et ex publicis balneis alterum iisdem horis dirutum est*.

VARIORUM.

odus Constantinopolitana, quæ quatuor et amplius mensibus ante illum terra motum absoluta fuerat, ab hoc anno 588, nullo modo removeri potest. Ultimus terræmotus Antiochenus die 29 mensis Novembris anni Chr. 528, acciderat; ideoque recte Evagrius prodit post illum effluxisse annos 61, refeellitque Valesium, qui gravi errore

scribit, annos Antiochenos a mense Dio, seu Novembri nostro, proficisci, ideoque hunc terræmotum et synodum CPolitanam ad annum sequentem pertinere. Ant. Pagi ad ann. 588, n. 6. Caveus secundas Evagrii nuptias ascribit anno 592, hæud recte, ut hinc videtur.

ἤλω, καὶ ὡς εἶκαζον ἔνιοι τῷ ἄρτῳ τεκμαιρόμε- A
νοι (26), ἀμφὶ τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας παρανάλωσεν
ὁ πόνος οὗτος. Σώζεται οὖν ὁ ἱερεὺς ὑπέρτερον πά-
σης ἐλπίδος, τοῦ καταγαγίου σύμπαντος πεπτωκό-
τος· ἔνοθα καὶ αὐτὸς καθῆστο, καὶ μηδενὸς τὸ παρά-
παν διασωθέντος ἢ μόνον ²⁶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐστῶ-
τιον· οἱ καὶ φοράδην ἀνελόμενοι (27)(k), διὰ τινος
καλωδίου κατήγαγον, ἑτέρου σεισμοῦ τόπον διορύ-
ξαντος, καὶ τῶν κινδύνων ὑπεξήγαγον. Καὶ ἕτερον
δὲ γέγονε τῇ πόλει σωτήριον, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ
φειδοῖ τὴν ἀπειλὴν θηξάντος, κλάδῳ τε οἴκου καὶ
ἐλέου τὴν ἀμαρτίαν σωφρονίσαντος. Οὐδεὶς γὰρ ἐμ-
πρησμός γέγονε, τοσαύτης φλογὸς τὴν πόλιν περι-
εχούσης, ἐκ τε τῶν ἐσαρχῶν, καὶ τῶν δημοσίων καὶ
ιδιωτικῶν λύχνων, ὅπαναίτων τε, πνιγέων τε αὐ καὶ
βαλανίων, καὶ ἑτέρων ἀναριθμῶν. Ἐλήφθησαν δὲ B
καὶ τῶν ἀξιολόγων κλειστοί, μεθ' ὧν καὶ Ἀστέριος
ἔργον τῶν σεισμῶν γέγονε. Καὶ τὸ μὲν πάθος τῆς
πόλεως, χρήμασιν ὁ βασιλεὺς παρεμυθήσατο.
in urbe esset, partim ex focus, partim ex publicis ac privatis lucernis, ex culinibus item et fornacibus
ac balneis, aliisque innumeris locis. Plurimi porro illustres viri eo terræmotu oppressi sunt: inter
quos fuit etiam Asterius. Et hanc quidem urbis calamitatem solatus est imperator, suppeditatis ex
fisco pecuniis.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὡς οἱ Βάρβαροι θαρρήσαντες τῇ τοῦ στρατοῦ
κατὰ τοῦ βασιλέως ἀποστάσει, τοῦτοίς προσ-
βαλόντες ὑπὸ Γερμανοῦ ἠετήθησαν.

Τὰ δὲ τοῦ στρατοῦ παραπλήσιως εἶχεν· ὥστε καὶ
τοὺς βαρβάρους (l) ἐπιστρατεύσαι, πειθομένους μη-
δένα σφῆς κωλύσειν τὰ βαρβάρων πράττοντας.
Ἵπαντιάζει δὲ τοῦτοίς ὁ Γερμανός (28) σὺν τοῖς ἀμφ' C
αὐτὸν, καὶ οὕτω κατακράτος νικήσας, διέφθειρεν,
ὥστε μὴδὲ ἀγγελιώτην τῆς συμφορᾶς Πέρσαις ὑπο-
λειφθῆναι.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Περὶ τῆς βασιλέως εἰς τοὺς ἀποστάτας φιλα-
θρωπίας.

Ἀμείβεται μὲν οὖν βασιλεὺς τὸν στρατὸν χρήμασιν.

²⁶ C. C. ἢ μόνων.

VARIÆ LECTIONES.

VALESII ANNOTATIONES.

Christophorsonus vero hunc locum ita exposuit.
Et utrumque publicum balneum, quod duobus distinctis
temporibus inseruit, eadem oppressit calamitas.
Ego vero horum verborum hunc esse sensum existi-
stimo. Duo erant Antiochiæ publica lavacra, pro
anni tempestatibus divisa. Alterum æstivum, alte-
rum hibernum. Ex his balneis alterum terræ motu D
illo corruisse ait Evagrius.

(26) Τῷ ἄρτῳ τεκμαιρόμενοι. Hunc locum ita
exposuit Christophorsonus: Et ut quidam conjectu-
ram ex pane qui in tota civitate consumi solet, fa-
ciunt, hæc lues sexaginta hominum millia extinxit.
Mihī tamen hæc interpretatio non placet. Neque
enim ea ratione numerum mortuorum iniri po-
tuisse existimo. Hunc igitur locum ita malim expo-
nere. Quemadmodum Romæ, Constantinopoli,

(k) Οἱ καὶ φοράδην ἀνελόμενοι. Legendum ὅν
καὶ φοράδην ἄν. — W. Lowth.

(l) Ὡστε καὶ τοὺς βαρβάρους. Hæc et quæ se-

PATROL. GR. LXXXVI.

CAP. IX.

Quomodo Barbari fiducia sumpta ex eo quod milites
ab imperatore defecissent, eosdem aggressi, a Ger-
mano superati sunt.

Exercitus vero semper in eadem defectione perse-
verabat: adeo ut barbari cum copiis in Roma-
norum fines irrumperent, persuasum habentes, ne-
minem ipsos prohibiturum quominus barbarico
more grassarentur. Sed Germanus cum exercitu
Romano obviam illis profectus, victos sic ad inter-
necionem cecidit, ut ne nuntius quidem relictus
sit qui cladem Persis renuntiaret.

CAP. X.

De imperatoris in rebelles clementia.

Imperator vero exercitum quidem pecuniis re-

et Alexandria annona ex publico civibus erogabatur, ita quoque Antiochiæ factum fuisse existimo.
Erat enim Antiochia una ex quatuor maximis civitatibus imperii Romani. Ex his igitur panibus
qui quotidie erogari solebant, facile erat colligere numerum mortuorum. Si quis tamen expositionem
Christophorsoni sequi maluerit, non magnopere repugnabo. Presertim cum de annona publica urbis
Antiochiæ nullum exstet veteris Scriptoris testimonium.

(27) Φοράδην ἀνελόμενοι. Nicephorus aliquot
verba hic adjecit hoc modo: Φοράδην οὖν τῷ σκί-
ποδι ἀνελόμενοι. Quod nescio utrum ex conjectura
addiderit, an in suo codice ita scriptum invenerit.

(28) Ὁ Γερμανός. De hac Germani victoria stitum,
ut solet, loquitur Theophylactus in lib. iii, c. 5.

VARIORUM.

quantur de militum, opera Gregorii, reconcilia-
tione, Pagius refert ad an. 589.

muneratus est. Germanum vero cum quibusdam aliis inde revocatum, in iudicium deduxit. Cumque omnes iudicium sententia capitali supplicio damnati essent, imperator tamen nullo incommodo affici eos permisit: imo honores ac præmia eis largitus est. Dum hæc geruntur, Abares usque ad longum murum semel atque iterum excursione facta, Singidunum, Anchialum et universam Achaïam, alias præterea urbes et castella expugnaverunt atque in servitutem redegerunt: igni, ferroque cuncta vastantes; nullo resistente, eo quod maxima pars exercitus Romani in Oriente esset. Imperator igitur Andream, qui primus fuerat inter imperiales satellites, eo misit, persuasurum militibus, ut

A Ἀναγαγὼν δὲ Γερμανὸν καὶ ἑτέρους, ἐς κριτήριον καλεῖ. Καὶ πάντες μὲν θανάτου κατεψηφίσθησαν· οὐ μὴν εἶπεν ἄχαρ' ἵτι παθεῖν, ἀλλὰ καὶ γερώων ἤξιωσεν. Τούτων ὧδε χωρῶντων, εἰ Ἄβαρες δις μέχρι τοῦ καλουμένου μακροῦ τείχους διελάσαντες, Σιγγιδῶνα Ἀγχιαλὸν τε, καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, καὶ ἑτέρας πόλεις τε καὶ φρούρια ἐξεπολιόρκησαν καὶ ἠδραποδίσαντο, ἀπολλύντες ἅπαντα καὶ πυρπολοῦντες τῶν πολλῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν Ἐφῶν ἐνδιατριβόντων. Πέμπει δὲ γε βασιλεὺς (29) Ἀνδρέαν²⁹, τῶν βασιλικῶν ὑπασπιστῶν πρῶτον γενόμενον, πείσοντα τὸν στρατὸν, τοὺς προτέρους λοχαγούς τε καὶ λοιποὺς ἐπιδέξασθαι.

priores præpositos ac reliquos ductores quos antea

CAP. XI.

Quomodo Gregorius Antiochensis episcopus ad paucos milites directus est.

Sed cum milites id mandatum ne audire quidem sustinissent, totius negotii cura in Gregorium transfertur, non solum eo quod ad res maximas perficiendas erat aptissimus, verum etiam eo quod summus ei honor ab exercitu, et quidem jure merito deferebatur. Multos enim milites pecuniis donaverat. **461** Aliis vestem ac cibaria aliasque res subministraverat, tunc cum delectu habito in matriculam ascripti per ipsius agros transirent. Missis igitur quaquaversum nuntiis, principales milites evocavit ad locum qui Litarba dicitur, trecentis stadiis distans ab urbe Antiochia. Ad quod ipse cum venisset, tametsi in lecto decumberet, ejusmodi verba fecit.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὡς Γρηγόριος ὁ Θεουπόλειος εἰς διαλλαγῆς ἀπεστράτη τοῦ στρατοῦ.

Ὡν μὲν δὲ μέχρις ὧτων ὑπομεινάντων τὸ κέλευσμα, ἐς Γρηγόριον τὸ πρῶγμα μετασκευάζεται, οὐ μόνον ὅτι τὰ μέγιστα ἐργάζεσθαι οὐδὲ τε καθεστῆκει, ἀλλ' ὅτι καὶ πολλὴν ὄφελος τιμὴν αὐτῷ τὸ στρατεύμα· τῶν μὲν χρήμασι δεξιωθέντων πρὸς αὐτοῦ· τοῦ δὲ (m), καὶ ἐσθῆσι, βρωτοῖς τε καὶ ἑτέροις, ὅτε στρατολογηθέντες ἐκ καταλόγου δι' αὐτοῦ παρήσαν (30). Ἄγρει τοίνυν τοὺς ἐς πρῶτα τοῦ στρατοῦ τελούοντας ἀγγελιαφόρους ἐκασταχοῦ πέμψας, ἐν Λιτάρβοις (31) τῷ χωρίῳ, διεστῶτι Θεουπόλειος ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους σταδίους. Παρ' οὗς αὐτὸς γενόμενος, καὶ ταῦτα κλινοπατῆς ὑπάρχων, εἰλεξε τοιάδε·

VARIE LECTIONES.

²⁹ C. C. βρωτότων ἄνδρα.

VALESI ANNOTATIONES.

(29) Ἀνδρέαν. Hunc Aristobulum vocare videtur Theophylactus in lib. iii, cap. 3. Quem ait fuisse curatorem domus Antiochi.

(30) Δι' αὐτοῦ παρήσαν. Hic locus non minimam habet difficultatem. Musculus quidem ita vertit: *Quando ad militum conscripti ex catalogo, per ipsum sunt admissi.* Christophorsonus vero eodem fere modo interpretatur: *alii vestitu, cibo, et aliis rebus adjuti tum cum in album militum ascripti, et per eum admissi fuerant.* Eundem quoque sensum secutus videtur Nicephorus, qui hunc Evagrii locum ita expressit, ἄλλως τε καὶ ὅσοι ἐκ καταλόγου στρατολογηθέντες ἦσαν, δι' ἐκείνου παρήσαν. Quæ verba ita vertit Langus: *Tum autem quicumque delectu habito per sacramentum militare in Catalogum ascripti erant, per ipsum id consecuti fuerant.* Mihi tamen non placet hæc interpretatio. Neque enim adeo expetenda res eo quidem tempore fuit militia Romana, ut suffragio cujusquam opus fuerit ad hoc, ut quis militum numero ascriberetur. Quare existimo potius hæc verba ita esse exponenda: *Tunc cum militaribus numeris ascripti, per ipsius agros transirent.* Notat hoc loco Evagrius munificentiam Gregorii Antiochensis episcopi, qui milites per agros suos transeuntes, non solum hospitio excipiebat, sed et vestem, et cibos ac pecunias iis donabat. Certe παρῆσαι hoc sensu usur-

pat Justinianus in Novella 130, de transitu militum, ὥστε τοὺς τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ παρῆντας ἀμέμπτως ἀποτρέφεισθαι. In codice Telleriano hunc locum ita scriptum invenit, ὅτε στρατολογηθέντες ἐκ καταλόγων δι' αὐτοῦ παρήσαν.

(31) Ἐν Λιτάρβοις. Vicus est in territorio Chalcidicis urbis Syriæ, cujus meminit Julianus imperator in epistola 27. Juxta hunc vicum erant Hi bernacula regis Antiochi, quorum reliquias adhuc sua ætate superfuisse testatur ibidem Julianus, ita scribens: *Μέχρι τῶν Λιτάρβων ἦλθον. Ἐστὶ δὲ ἡ χώρα Καλιχίδος, καὶ ἐνέτυχον ὁδῷ λεῖψανα ἔχουσα χειμαδίων Ἀντοχικίων.* Quem locum Martinus interpretat: *Ad Litarbos veni, quod oppidum est in Chalcide: et casu incidi in viam quamdam quæ reliquias adhuc Antiochensium Hibernorum habebat.* Ego vero sic interpretor: *Litarba adveni, qui vicus est in agro Chalcidico. Et viam offendi quæ reliquias habebat Hibernorum regis Antiochi.* Ejusdem vici meminit Theophanes in Chronico. pag. 151, ubi ait Alamundarum populatum esse Syriam primam usque ad fines Antiochiæ, et usque ad Litarba et Scaphata. Verum in Theophane scribendum puta, τῶν λεγομένων Λιτάρβων καὶ Σκαφάτων κτημάτων. Quam emendationem confirmant sequentia. Addit enim καὶ ἔκαστος τὰ ἔξω τῆς Καλιχίδος.

VARIORUM.

(m) Τοῦ δέ. Legendum τῶν δέ. W. Lowth.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

A

CAP. XII.

Gregorii oratio ad exercitum.

Δημηγορία Γρηγορίου πρὸς τὸν στρατόν.

Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι τὴν προσηγορίαν καὶ τὰ πράγματα, ὅμην ἐκ παλαιῶν τὴν ὑμῶν παρ' ἡμᾶς ἀφίξιν ἐσεσθαι, κοινωσομένων τὰ παρόντα, βουλὴν τε ληφομένων ἦν ἢ πρὸς ὑμᾶς¹⁶ εὖνοια καταπαγγέλλεται, τοῖς προλαβοῦσιν οὐκ ἐνδοιαστῶς βεβαιωθείσα, ὅτε τὸν νηϊτὴν ὑμῶν κλόνον (32) καὶ τὸν ἐντεῦθεν σάλον, τοῖς ἐπιτηδείοις ἐδεξιούμην. Ἄλλ' ἐπεὶ μέχρι τοῦδε παρῶπται, ἴσως ἔλωθεν οὐκ ἐνδοσίμου γενομένου, ἵνα Πέρσαι μὲν τὴν Ῥωμαίων τέλειον ἀνδρείαν ἐκμάθοιεν, πρὸς ἀνδρῶν ἀστρατηγῆτων ἐκπολεμηθέντες· ἡ δὲ γε ὑμῶν ἀκραυφῆς εὖνοια διὰ πάντων βεβαιωθείη, τῷ καιρῷ βασιανθίστα καὶ τοῖς ἔργοις μαρτυρηθείσα (δεδείχατε γὰρ ὡς εἰ καὶ πρὸς τοὺς στρατηγήσαντας ὑμῶν τὴν λύπην ἐκληρώσασθε, οὐδὲν ἄμιν τοῦ πολιτεύματος προῦρογιάτερον)· φέρε νῦν περὶ τῶν πρακτέων σκοπήσωμεν· Βασιλεὺς ὑμᾶς προσκαλεῖται, πάντων τῶν ἡγησαμένων ἀμνηστῆσαν καταπαγγελλόμενος, τὴν ἐς τὴν πολιτείαν ὑμῶν εὖνοιαν, καὶ τὴν παρὰ τὸν πόλεμον ἀνδρείαν ἐς ἱκετηρίαν καὶ θαλλοὺς δεξάμενος· ταῦτα δοὺς ἄμιν τῆς ἀφέσεως ἐνέχυρα πάντων ἀσφαλίστατα, καὶ φησιν, ὡς εἰ ὁ Θεὸς τῇ εὐνοίᾳ τὸ πλεόν δίδωκε, καὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἐξωσθεισῶν, ἡ ἀνδρεία διεφάνη, σαφῆς ἐλεγχὸς τῆς συγχωρήσεως γενομένη, πῶς οὐχ ἔψομαι τῇ θεῖᾳ κρίσει; Καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐν θείᾳ (35), κλίνει αὐτήν. Ὑπερίτε μοι οὖν, ὦ Ῥωμαῖοι, τάχιστα καὶ μὴ καταπροδῶμεν τὸν παρόντα καιρὸν, μηδὲ παρολισθίσοι διαμάρτων¹⁷. Μισεῖ γὰρ κρατεῖσθαι διαδραμῶν, καὶ ὡσπερ ἀγανακτῶν ὅτι γε παρώφθη, δύσληπτος (34) εἶναι καθάπαξ οὐκ ἀνέχεται. Κληρονομήσατε οὖν τοὺς πατέρας τῆς εὐηχοίας, ὡσπερ τῆς ἀνδρείας ἐκληρονομήσατε, ἵνα διὰ πάντων Ῥωμαῖοι δειχθῆτε, καὶ μεγάλης ὑμῶν ἀφῆται μῦθος, ἡ νενοθευμένους ὑμᾶς παῖδας δείξη. Ὑπὸ τοῖς ὑπάτοις καὶ βασιλεῦσι ταττίμενοι, οἱ ὑμᾶς φύσαντες, πειθοῖ καὶ ἀνδρεία τὸ οἰκούμενον ἅπαν προσεκτήσαντο. Μάλλιν Τουρκουάτος τὸν παῖδα στεφανώσας ἀπέλεν, ἀνδρισάμενον μὲν, ἀπειθήσαντα δέ. Τῶν γὰρ ἀγαγόντων εὐβουλίᾳ (35) καὶ τῶν ἀγομένων εὐπειθείᾳ, μεγάλα πεφύκασιν ἀγαθὰ κατεργάζεσθαι. Θάτερον δὲ τοῦ ἐτέρου χηρεῦον, χωλεύει τε καὶ πε-

Ego quidem existimabam, viri et nomine et rebus ipsis Romani, vos jampridem ad me venturos esse, tum de iis quæ acciderant, mecum communicaturos, tum ejusmodi capturos consilium quod mea erga vos benevolentia pollicetur. Quæ quidem superioribus officiis certissime confirmata est, tunc cum navalem vestrum tumultum, et tempestatem inde excitatam, missis alimentis sublevavi. Sed quoniam hactenus id neglectum est, divina fortasse providentia ejus rei copiam minime tribuente, tum ut Persæ a viris duce destitutis superati, Romanorum fortitudinem penitus perspicerent, tum ut vestra in rempublicam sincera benevolentia opportuno tempore explorata et rebus ipsis comprobata, omnibus modis confirmaretur. Perspicue enim declaratis, licet adversus duces vestros causas doloris ac simultatis habeatis, nihil tamen republica antiquius vobis esse. Nunc igitur quid agendum sit consideremus. Invitat nos imperator, omnium præteritorum oblivionem promittens: vestram in rempublicam benevolentiam, et in prælio fortitudinem, tanquam ramos ac verbenas supplicum suspiciens: et indulgentiæ 462 sæ pignora omnium certissima vobis donans, cum ita dicit: si Deus vestræ in rempublicam benevolentix victoriam concessit, et depulsis peccatis, fortitudinē vestra eluxit, quod certissimum est argumentum indultæ veniæ: quomodo ipse Dei præjudicium non sequar? Cor regis in manu Dei est, et quocunque voluerit Deus, illud inclinat. Obtemperate itaque mihi quam citissime, Romani: nec occasionem nobis oblatam dimittamus, nec elabi patiamur. Nam postquam effugerit, comprehendi se non patitur: et quasi indigne ferens quod neglecta fuerit, nunquam se bis capi sinit. Hæredes estote obedientiæ majorum vestrorum, sicut fortitudinis eorum hæredes fuistis; ut vos Romanos undecunque ostendatis, nec ulla reprehensionis nota nomini vestro inuratur, vosque degeneres esse filios arguat. Majores vestri sub consulum atque imperatorum regimine constituti, obedientia ac fortitudine orbem terrarum subegerunt. Manlius Torquatus filium suum, qui fortiter

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶ C. C. ὑμᾶς. ¹⁷ παρελησθήση διαμαρτανόντων.

VALESII ANNOTATIONES.

(32) Ὅτε τὸν νηϊτὴν ὑμῶν κλόνον. Nescio quid D *Dei*; si illam in exemplari suo reperisset.

(34) Παρώφθη, δύσληπτος. In optimo codice Florentino totus hic locus ita legitur: Καὶ ὡσπερ ἀγανακτῶν ὅτι γε παρώφθη, δύσληπτος εἶναι καθάπαξ οὐκ ἀνέχεται. Optime, dummodo disjunctis vobis legamus δις λεπτῶς, quemadmodum legitur apud Nicephorum in cap. 45 lib. xviii. Facessat igitur Christophorsoni et Savillii conjectura, qui εὐληπτος: hoc loco restituebant.

(35) Τῶν γὰρ ἀγαγόντων εὐβουλίᾳ. Scribendum est procul dubio εὐβουλίᾳ, et paulo post εὐπειθείᾳ absque subscripto. Id enim postulant leges grammaticæ; atque ita etiam legitur apud Nicephorum.

quidem se gesserat, imperio tamen minime paruerat, coronatum securi percussit. Ducum enim prudentia et militum obedientia res maximæ perficere solent. Quod si alterum alterius ope destituatur, claudicat statim atque eversum labitur, disjuncto duarum illarum virtutum præstantissimo jugo. Nolite igitur amplius cunctari: sed mihi obtemperate, qui tanquam sacerdos, inter imperatorem et exercitum reparandæ concordiaæ Interpres sum. Ostendite nullam esse perduellionem in eo quod agitis, sed justam indignationem, ad breve tempus susceptam adversus duces vestros a quibus injuria affecti estis. Nisi enim quam celerrime ad imperatorem accurreritis, ego quidem tum benevolentiaæ quam debeo in rempublicam, tum meæ erga vos amicitiaæ satisfecero. Vos vero considerate, quæso, quinam sint exitus tyrannorum. Qua enim ratione præsentium rerum statum terminabitis? Ut in unum collecti permaneat, fieri nullo modo potest. Unde enim fruges ad vos convehentur, aut ea commoda quæ mare continenti subministrare solet: nisi Christianis bellum inferentes, et ab iisdem vicissim bello appetiti, res omnium terribilissimas faciat ac sustineatis. Quis autem horum finis futurus est? Hac illac dispersi, vitam transigetis. Aderit e vestigio vindex justitia, non sinens ut veniam amplius consequamini. Datis igitur dextris, ea quæ et nobis et reipublicæ profutura sint perpendamus: quando et salutaris passionis et sanctissimæ resurrectionis Dei nostri Jesu Christi festos dies. nobis ad id suffragantes habemus.

463 CAP. XIII.

Quomodo post orationem Gregorii, milites deposita priore sententia, Philippicum ducem denuo susceperunt,

His dictis cum multum illacrymatus esset, momento temporis omnium mentes velut divina quadam virtute commutavit. Statimque postularunt, ut ex conventu discedere ipsis liceret, quo de his quæ agenda erant, inter se ipsi deliberarent. Nec multo post reversi, sese arbitrio voluntatiq; episcopi permiserunt. Qui cum Philippicum illis nominasset ut eum sibi ductorem postulerent, se et universum exercitum gravi jurejurando ea de re obstrictum esse dixerunt. Tum Gregorius nihil cunctatus nec ullatenus moratus, Dei gratia sacerdotem se esse dixit, et datam sibi esse potestatem ligandi atque solvendi, tum in cælo, tum in terris^F. Simul divinum oraculum eis in memoriam revocavit. Cumque milites hac etiam in re acquiescent, Gregorius precibus ac supplicationibus eorum placavit. Et immaculato Christi corpore eis distributo: erat enim venerabilis imprimis dies secunda feria quæ Dominicæ passioni vicina est.

^F Matth. xvi, 19.

Α ριτρέπεται, και σφάλεται πάντως, τῆς ἀρίστης συνωρίδος διαλυομένης. Μῆ οὖν μέλλετε· πεισθητε δέ μοι, Ιερουσόνης βασιλεῖα και στρατῶ μεισιτευούσης· και δείξατε ὡς οὐ τυραννίς τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ δικαία πρὸς μικρὸν ἀγανάκτησις κατὰ τῶν ἀδικησάντων ὑμᾶς στρατηγῶν. Εἰ γὰρ μὴ τὴν ταχίστην προσδράμοιτε, ἐγὼ μὲν ἐξοσιώσομαι και τὴν ἐς τὴν πολιτείαν εὐνοίαν, και τὴν ἐς ὑμᾶς φιλίαν. Ὑμεῖς δὲ σκοπεῖτε ποῖα τῶν τυράννων τὰ τέλη. Ποῖ γὰρ και περανεῖτε τὰ παρόντα; Ἄθρόους εἶναι, τῶν ἀδυνάτων. Πόθεν γὰρ ἡ τῶν ὠραίων συγκομιδῆ, ἢ ὣν ἐς ἀντίληψιν ἡ θάλασσα τῇ ἠπειρῶ δίδωσιν, εἰ μὴ γε πολεμοῦντες Χριστιανούς, και πολεμούμενοι, τὰ πάντων ἀσχεῖστα δράσοιτε και πείσοιθε; Και ποῖ τὸ τέλος· σποράδες γενόμενοι βιοτεύσοιτε. Αὐτόθεν παρὰ πόδας ἡ δίκη, συγγνώμην τοῦ λοιποῦ νέμειν οὐκ ἀνεχομένη. Δόντες οὖν δεξιὰς, και ἑαυτοῖς και τῷ πολιτεύματι τὸ συνοῖσον σκοπήσωμεν, ὅτ' ἂν και τὰς ἡμέρας τοῦ σωτηρίου πάθους, και τῆς παναγίας ἀναστάσεως Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ συνεπιλαμθανομένας ἔχωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ὅτι μετὰ τὸ δημηγορῆσαι Γρηγόριον, μετέθεντο ταῖς γνώμας οἱ στρατιῶται, και πάλιν δέχονται Φιλιππικὸν στρατηγόν.

Τοσαῦτά γε εἰπὼν, και πλείστα γε ἐπιδακρύσας, ὡς περ ἐκ θείας τινὸς βοήθης ἀπάντων τὰς γνώμας ἐν ἀκαρεῖ μετατέθεικεν· ὅπερ ἐξητήσαν ὑπεξελεθεῖν τοῦ συλλόγου, και καθ' αὐτοὺς περὶ τῶν πρακτέων βουλευσασθαι. Ἦκον τοίνυν οὐ μετὰ πολὺ σφῆς αὐτοὺς τῷ ἱερεῖ ἐγχειρίσαντες. Και δῆτα Φιλιππικὸν αὐτοῖς ἐξονομάσαντος, ἔν' αὐτοῖς στρατηγὸν σφίσι ἐξαιτήσωσιν, ὄρκους δεῖνοῖς ἔφασκον περὶ τοῦτου διομόσασθαι και τὸ σύμπαν στρατεύμα. Ὁ δὲ, μὴ πρὸς τοῦτο μελλήσας ἢ ὄλωσ' ἐλινύσας, Ιερεὺς ἐφη κατὰ συγχώρησιν εἶναι, ἐξουσίαν τε ἔχειν, λύειν και δεσμεῖν ἐπὶ γῆς τε και οὐρανοῦ, και τῆς θείας ἀπεμνημόνευε φωνῆς. Ἐνδόντων δὲ και πρὸς τοῦτο, τὴν Θεὸν λιταῖς και προσευχαῖς ἐξωσιούτο (36)· και τοῦ ἀχράντου αὐτοῖς μεταδοῦς σώματος (ἦν γὰρ ἡ πάνσεπτος ἡμέρα (37) δευτέρα ἡ τῷ ἁγίῳ ἐγγίχουσα πάθει), πάντας δειπνίσας ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους, στίβων ἐπὶ τῆς πόας σχεδιασθεισῶν, ὑπέστρεφε κατὰ τὴν ἐξῆς. Ἔδοξε δὲ αὐτοὺς συλλεγῆναι ἢ βοῖ-

VALESI ANNOTATIONES.

(36) Λιταῖς και προσευχαῖς ἐξωσιούτο. Hæ preces atque orationes referri possunt, vel ad reconciliationem pœnitentium, et ad absolutionem sacramenti quo milites sese obstrinxerant; vel ad Missarum solemniam, quæ Gregorius tunc celebravit coram tribunis ac centurionibus exercitus Romani, quibus etiam sacram communionem impertit, ut testatur Evagrius. Ita certe hunc locum exponit

Nicephorus: Λιταῖς, inquit, ἐξωσιούτο τὸ Θεῖον· και τὴν Θεὸν τελείας μυσταγωγίαν, τοῦ ἀχράντου σώματος ἅπασι μετεδίδου.

(37) Ἡ πάνσεπτος ἡμέρα. In optimis codicibus Florentino et Telleriano additur δευτέρα. Id est, secunda feria magna hebdomadis. Eandem quoque emendationem in codice Vulcobiano ad latius scriptum inveni.

λοιντο. Ματαπέμπεται τοιγαροῦν Φιλιππικὸν ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας διάγοντα, ἐπειγόμενόν τε κατὰ τὴν βασιλέω; (38), ἀναγαγώντῃ βασιλεῖα περὶ τούτων, στελλας τε καὶ τὰς παρὰ τοῦ στρατοῦ περὶ Φιλιππικοῦ δεήσεις. Ὑπαντῶσι τοίνυν τῷ Φιλιππικῷ κατὰ τὴν Θεουπολιτῶν γενομένῳ, καὶ τοὺς ἠξιωμένους τῆς θείας παλιγγενεσίας ἐς ἱκετεῖαν προσλαβόμενοι προσπίπτουσιν αὐτῷ· καὶ δεξιὰς ἀμνηστίας λαβόντες, σὺν αὐτῷ τὰς ἐπιστρατεύσεις ποιοῦνται. Οὕτω μὲν δὴ προκεχωρήκει ταῦτα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ τῆς ἀλώσεως Μαρτυροπόλεως (n).

Σίττας δὲ τις τῶν ἐν Μαρτυροπόλει δεκαδάρχων (39), πρὸς τινα τῶν αὐτόθι στρατιωτικῶν ἀρχόντων λυπηθεὶς, καταπροδίδωσι τὴν πόλιν, τὴν ἀπόλειψιν τῶν ἐγκαθημένων αὐτὴν (40) στρατιωτῶν ἐπιτηρήσας· καὶ λόγον Περσικὸν (41) ὡς Ῥωμαίων εἰσαγαγόντων, τὴν πόλιν κατέδχεν, ἐπικαιροτάτην Ῥωμαίοις καθεστῶσαν· τὰ μὲν πολλὰ τῶν γυναικῶν τῶν σφριγῶντων, εἰσω κρατήσας· ἅπαντας δὲ τοὺς ἄλλους χωρὶς ἐνίων οἰκετῶν ἐξελάσας. Εὐθέως μὲν οὖν ὁ Φιλιππικὸς αὐτοῦ τὴν Ἑλασιν ἐποιεῖτο, καὶ περικαθήσας τὴν πόλιν ἐπολιόρκει, οὐδὲν τῶν ἐς πολιορκίαν ἐπιτηδείων ἔχων· ὅμως δ' οὖν ἐκ τῶν παρόντων αὐτῷ διεμάχετο, καὶ τινας διώρυχας ἐργασάμενος, ῥίπτει τῶν πύργων ἕνα. Οὐ μὴν τὴν πόλιν ἐξίσχυσε περιστήσεσθαι (o), τῶν Περσῶν διανυκτερευσάντων, καὶ τὸ πεπτωκὸς κατασφαιλισμένον. Ὡς δὲ συχνὰ προσβάλλοντες οἱ Ῥωμαῖοι τῷ τείχῃ, ἀπεκρούοντο (ἐπίσκοπα γὰρ ἐξ ὑπερδεξιῶν ἐφέρετο κατ' αὐτῶν τὰ βέλη, καὶ πλεόν ἐβλάπτοντο ἢ τοὺς ἐνδον ἐλύπου), λύουσι τὴν πολιορκίαν· καὶ σμικρὸν διαστάντες, στρατοπεδεύονται μόνον, τὸ μὴ ἑτέρους προστεθῆναι Πέρσας, ἐπιτηροῦντες. Κελεύσασαι δὲ Μαυρικίου, καὶ Γρηγόριος ἀφικνεῖται πρὸς

A Cum universos, duo circiter hominum millia, tori in gramine tumultuarie compositis cœna excepisset, postridie domum reversus est. Placuerat autem, ut milites quo in loco vellent, in unum convenirent. Gregorius igitur Philippicorum accersit qui, tum apud Tarsum urbem Cilicis morabatur, et Constantinopolim quamprimum proficisci parabat. Porro de his rebus ad imperatorem retulit, missis etiam supplicationibus militum, quibus Philippicum ducem postulabant. Cum ergo Philippicus Antiochiam venisset, milites illic ei occurrunt: et iis qui divinæ regenerationis lavacrum promeriti fuerant, ad supplicandum pro se assumptis, ad genua ejus procumbunt. Qui cum dextra data oblivionem præteritorum eis confirmasset, milites una cum illo in expeditionem profecti sunt. Atque hæc quidem hunc in modum processere.

B

464 CAP. XIV.

Quomodo capta sit Martyropolis.

Interea Sitta, quidam, qui decanus erat Martyropoli, injuriam sibi illatam a quodam ex militibus rectoribus ægre ferens, urbem hostibus prodidit, observato tempore quo milites præsidarii ex urbe discesserant: introductaque Persarum cohorte, perinde ac si ea Romanorum cohors esset, urbem occupavit admodum opportunam Romanis. Et ex junioribus quidem feminis, plerasque intra urbem retinuit: reliquos autem omnes, exceptis aliquot servulis, eiecit. Confestim igitur Philippicus eo profectus, urbem obsidione cinxit, tametsi nihil eorum quæ ad obsidionem necessaria sunt, ipsi suppeteret. Nihilominus iis quæ ad manum erant utens, urbem oppugnavit, actisque quibusdam cuniculis unam ex turribus dejecit. Sed cum Persæ tota nocte insomnes, id quod collapsum fuerat instaurassent, urbem expugnare non potuit. Cum igitur Romani crebro murum adorti, assidue repellerentur; tela enim ex superiore loco in eos missa, raro a scopo aberrabant, ita ut ipsi plus detrimenti acciperent quam hostibus inferrent: obsidionem solverunt. Ac paululum inde digressi, castrametati sunt, id unum sollicitè observantes,

VARIÆ LECTIONES.

^a C. C. παρακαθήσας.

VALESH ANNOTATIONES.

(38) Ἐπειγόμενόν τε κατὰ τὴν βασιλέω; As-sentior Christophorsono et Savilio, qui post hæc verba distinctionem apposuerunt. Est enim prorsus necessaria. Sed et ante illos Nicephorus hunc locum ita distinxerat. Melius tamen Nicephorus scriptum habet πρὸς τὴν βασιλέω;.

(39) Τῶν ἐν Μαρτυροπόλει δεκαδάρχων. Rectius in manuscriptis codicibus Florentino et Telleriano scribitur δεκαδάρχων, quemadmodum etiam Vulcobius ac Savilius in margine suorum codicum emendarunt. Nicephorus in cap. 17 lib. xviii, hunc Evangelii locum ita exponit: Δεκάδος ἄρχων στρατιωτι-

κοῦ τάγματος καθεστηκώς. Hi a Latinis decani dicebantur, non autem decuriones, ut Musculus et Christophorsonus interpretantur. Testatur id Vegetius in cap. 8 lib. ii, agens de centurionibus sive ordinariis: Erant, inquit, decani denis militibus præpositi, qui nunc caput contubernii vocantur.

(40) Τῶν ἐγκαθημένων αὐτὴν. Procul dubio scribendum est αὐτῇ. Sic enim lex grammatica postulat.

(41) Λόγον Περσικόν. Quadringentos homines armatos, ut scribit Theophylactus, in cap. 5 lib. iii.

VARIORUM.

(n) Περὶ τῆς ἀλώσεως Μαρτυροπόλεως. Martyropolis urbs erat Armeniæ Majoris in Sophanine tractu, juxta Nymphium fluvium, in Mesopotamiæ confinio. BAUDRAND.

(o) Οὐ μὴν τὴν πόλιν ἐξίσχυσε περιστήσεσθαι. Legendum παραστήσεσθαι, qua voce usus est Evangelii ad finem capituli. W. LOWTH.

no Persis qui obsessi erant, ulla submitterentur auxilia. Verum jussu imperatoris Mauricii Gregorius ad exercitum perrexit, eique persuasit ut ad oppugnandam urbem reverteretur. Milites tamen nihilo plus quam antea perficere potuerunt, cum bellicis machinis quibus urbes expugnari solent, penitus destituerentur. Itaque exercitus quidem ad hiberna dimissus est. In proximis autem castellis crebra relicta sunt militum praesidia, ne supervenientes Persae clanculo urbem ingrederentur. Sequenti aestate, cum exercitus Romanorum in unum collectus esset, et Persae expeditionem suscepissent adversus Romanos, circa Martyropolim gravis commissa est pugna. Cumque Philippicus superior fuisset, multique Persae, et inter hos princeps quidam fortissimus in praelio cecidisset, Persarum tamen multitudo non contemnenda Martyropolim ingressa est, id quod maxime illis studio fuerat. Exinde Romani ab obsidione quidem urbis abstinendum sibi esse censuerunt. Neque enim fieri posse ut eam vi expugnarent. Alteram autem urbem in montosis et munitioribus locis, septem 465 stadiis a Martyropoli exstruxerunt, ut insidiis atque excursionibus eam infestarent. Et haec quidem aestivo tempore facta sunt a Romanis. Hieme vero dimissus est exercitus.

CAP. XV.

De Comentiolo magistro militum, et de expugnatione castelli Ocbas.

Mittitur posthac ab imperatore Comentiolus genere Thrax, qui Philippico in magisteria potestate succederet. Illic fortissime cum Persis congressus, cum una cum equo praecipue dejectus esset, pene interierat, nisi quidam ex satellitibus ipsum equo funali impositum ex praelio subduxisset. Superati nihilominus Persae, universis ducibus suis amissis, fugam arripuerunt, et Nisibim se receperunt: cumque ad regem suum reverti minime auderent: mortem enim ipsis minatus fuerat, nisi duces suos salvos atque incolumes reducerent: illic adversus Hormisdam conjurationem ineunt, auctore Varamo magistro militum apud Persas, qui paulo antea ex praelio adversus Turcos una cum suis redierat. Interea Comentiolus Martyropolim obsidens, maximam quidem copiarum partem illic reliquit: ipse

τὸ στρατόπεδον, καὶ πείθει πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐπανελθεῖν. Οὐ μὴν τι πλέον ἐξεργάσασθαι οἶοι τε γεγόνασαι, μηδεὸς τῶν ἐλεπτόων μηχανῶν ὄντος. Ὅθεν διαλύεται μὲν ὁ στρατὸς διαχειμιάσων· ἐς δὲ τὰ συνέγγυς φρουρία, συχνὰ φρουρὰ καταλιμπνώνται, ἵνα μὴ λαθόντες Πέρσαι τῇ πόλει ἐπεέλθωσι. Καὶ κατὰ τὸ ἐξῆς δὲ θέρος, ἀθροισθέντος τοῦ στρατεύματος, καὶ Περσῶν ἐπιστρατευσάντων, γίνεται μὲν ἀμφὶ Μαρτυρόπολιν μάχη καρτερὰ. Καὶ τὸ πλέον ἐσχηκότες Φιλιππικοῦ, καὶ πολλῶν Περσῶν πεπτωκότων, ἐνδὸς ἤρωος ἐσσηθέντος ἱκανὴ πληθὺς Περσῶν ἐσπέπτωκεν ἐν Μαρτυρόπολει, ὃ καὶ μάλιστα διεσπουδίσθη αὐτοῖς. Ἐντεῦθεν πολιορκεῖν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πόλιν ἀπέγνωσαν. Μηδὲ γὰρ δύναμι ταύτην οἶόν τε παραστήσασθαι· ἐτέραν δὲ ἀντανιστώσι πόλιν ἀπὸ σταδίων ἑπτὰ, ἐπὶ τὰ ὄρηα καὶ ἐρυμνότερα μέρη, ὡς ἂν ἐπιτεχνήσεις τινὰς καὶ ἀντεπιχειρήσεις ποιοῖντο. Καὶ ταῦτα μὲν θερίζοντες ἐπραττον, τῷ δὲ χειμῶνι διελύοντο (p).

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ τῆς στρατηγίας Κομεντιόλου, καὶ ἀλώσεως τῶν Ὀκβας.

Καὶ πέμπεται τῆς ἡγεμονίας διάδοχος (q) Κομεντιόλος, Θραξ γένος· ἧς κράτιστα Πέρσαις συνεπλάκη, καὶ μικροῦ τὸν βίον κατέστρεψε σὺν καὶ τῷ ἱππῷ καταβράγεις, εἰ μὴ τις τῶν δορυφόρων ἐν τῷ πρῶτῳ ἱππῶν (42) ἐπιβιάσας, τῆς μάχης ὑπεβήγαγε. Φεύγουσι δ' οὖν οἱ περισωθέντες τροπάδην (43), πάντας τοὺς σφετέρους ἡγεμόνας ἀποβαλόντες, καὶ κατὰ τὴν Νίσιβιν διασώζονται· καὶ τὴν πρὸς τὸν σφῶν βασιλέα δεδιότες ἐπάνοδον· θάνατον γὰρ αὐτοῖς ἠπειλήκει, εἰ μὴ τοὺς ἡγεμόνας διασώσωσιν αὐτοῦ τὴν κατὰ Ὀρμισδοῦ τυραννίδα μελετώσιν, ἥδη καὶ Βαράμου στρατηγοῦ Περσῶν τοῦτο βουλευόντος σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἐκ τῆς τῶν Τούρκων συμπλοκῆς ἐπανιόντος. Ἐν τούτῳ δὲ Κομεντιόλος τὴν Μαρτυρόπολιν περικαθήμενος, τοὺς μὲν πολλοὺς αὐτοῦ καταλείπει· αὐτὸς δὲ σὺν καὶ τισὶν ἀριστινίδην ἐκτε-

VALESII ANNOTATIONES.

(42) *Τὴν τῶν παρόχων ἱππῶν.* Usus est hac voce Evagrius supra, cap. 4 hujus libri, ubi interpretes vehicularem et vectarium equum utrobique interpretantur. Nicephorus vero in cap. 18 lib. xviii, hunc Evagrii locum describens, vocabulum παρόχων ita exponit. Ἐνὶ τῶν ἐπισυρομένων ἱππῶν ἐπιβιάσας, τῆς μάχης ἐβήγαγε. Id est, *Nisi quidam ex satellitibus in unum ex equis qui post eum ducebantur; ipsum imposuisset.* Solebant enim duces cum ad pugnam proficiscerentur, plures secum equos ducere, ut si forte equus quo sedebant in-

terfectus fuisset, in alium equum conscenderent.

(43) *Οἱ περισωθέντες τροπάδην.* Hunc locum egregie mihi videor restituisse hoc modo: φεύγουσι δὲ οὖν οἱ Πέρσαι ἐσσηθέντες τροπάδην, etc. Certe verbum περισωθέντες nullo modo hic convenit. Neque enim qui servati sunt, amplius fugiunt. Nec Persae περισωθέντες dici potuerunt, antequam Nisibin pervenissent. Itaque subdit Evagrius, κατὰ τὴν Νίσιβιν διασώζονται. Pro voce τροπάδην, Nicephorus reposuit προτροπάδην, quod est vulgatius.

VARIORUM.

(p) *Τῷ δὲ χειμῶνι διελύοντο.* Ex his verbis apparet Evagrium existimasse, praelium hoc capite memoratum, et illud quod in sequenti narrat, duobus diversis annis fuisse gesta. E contra Theophylactus, lib. v. cap. 17, tradit ea uno eodemque

anno confecta fuisse: cui suffragatur Pagius ad ann. 590, n. 25 et 592, n. 3. W. Lowth.

(q) *Κομεντιόλος.* Comentiolus subrogatur Philippico ad bellum contra Persas persequendum, anno 590. Pacius,

τείσειν, ἐκτρέχει κατὰ τὸ Ὀχβάς (44) ὀχυρώτατον ἄντικρῶς Μαρτυροπόλεως ἐς τὴν ἀντιπέρας ὑψηλὴν διακείμενον ἐπὶ τινος σκοπέλου ἀποτόμου, ὅθεν καὶ ἀποπτος ἢ πᾶσα καθειστήκει πόλις. Καὶ πολιορκήσας, πείρα· τε οὐδὲν ἀνιείς, καὶ τοῦ τείχους τινὰ διὰ καταπελτῶν ρίψας, ὑπερκαταβῆς αἰρεῖ κατὰ κράτος τὸ φρούριον. Ὅθεν λοιπὸν καὶ ἐν ἀπογνώσει Πέρσαις τὰ Μαρτυροπόλεως καθειστήκει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Ὁρμισδου.

Τούτων ὡς δρωμένων, οἱ Πέρσαι τὸν Ὁρμισδὸν διεχρήσαντο, πάντων βασιλέων ἀδικώτατον γενόμενον, οὐ μόνον ὅτι χρήμασιν ἐζημίου τοὺς ὑπηκόους, ἀλλὰ καὶ θανάτων διαφόροις ἰδέαις.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς φυγῆς τοῦ νέου Χοσρόου.

Ἐγκαθιστώσι δὲ μετ' αὐτὸν βασιλεῖα Χοσρόην (45) τὸν τούτου παῖδα, καθ' οὗ Βάραμος ἐπιστρατεύει μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτόν. Ὄπερ ὑπαντιάζει μὲν ὁ Χοσρόης μετὰ τινος οὐκ ἀξιολόγου δυνάμεως, καὶ φύγει, τοὺς οἰκίους δρῶν ἐθελοκακοῦντας. Ἀφικνεῖται δὲ κατὰ τὸ Κιρκήσιον, ὡς γε αὐτῆς ἔφη, τὴν θεὸν τῶν Χριστιανῶν ἐπικαλεσάμενος, ἐκεῖσε τὸν ἴππον ἀπιέναι ἐνθα ἂν πρὸς αὐτοῦ ὀδηγοῖτο. Ἀφίκετο δὲ οὐκ καὶ ταῖς γυναιξὶ καὶ παισὶ νεογονοῖς δύο, καὶ τισὶ Περσῶν τῶν εὐγενῶν, ὅπερ αὐτῷ ἐθελονταὶ καταπολεῖσθαι κἀκεῖθεν πρὸς βασιλεῖα Μαυρικίου προσεύεται. Ὁ δὲ, κὰν τούτῳ πανάριστα βουλευσάμενος, καὶ τὸν ἀσταθῆ καὶ κόθορνον βίον, καὶ τὰς ἀγχιιστρόφους πλιβρόλας τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς καὶ τούτῳ διαμετρησάμενος, δέχεται τὴν ἰκετείαν, καὶ

A vero assumptis quibusdam quos viritim legerat, ad Ochbas excurrit, castellum munitissimum, e regione Martyropolis in adversa ripa situm, et prærupto scopulo impositum : unde urbs tota facile conspici poterat. Illud igitur oppugnare aggressus, nihilque intentatum relinquens, cum partem aliquam muri catapultis perfregisset, illac irrumpens, castellum vi cepit. Itaque Persæ de retinenda deinceps Martyropoli penitus desperarunt.

466 CAP. XVI.

De cæde Hormisdæ.

Dum hæc geruntur, Persæ Hormisdam interfecerunt : regum omnium injustissimum : quippe qui subditos suos non solum pecuniarum exactionibus, B verum etiam variis suppliciorum generibus oppressisset.

CAP. XVII.

De junioris Chosrois ad Romanos fuga.

Regem deinde sibi constituunt Chosroem, ejus filium. Contra quem Varamus una cum iis quos circa se habebat, expeditionem suscepit. Huic Chosroes cum exercitu non valde numero obviam progressus, cum suos prodicionem meditari animadvertet, fugam abripuit. Tandemque Circesium pervenit, Christianorum Deum, sicut ipse aiebat, prius precatus, ut equum suum quo vellet deduceret. Cum igitur illic venisset una cum uxoribus et cum duobus liberis recens natis, et cum nonnullis Persarum optimatibus qui ipsum sponte secuti fuerant, inde legatos ad Mauricium imperatorem misit. At Mauricius hic quoque ut in reliquis rebus, prudenti consilio usus, cum instabilem mutabilemque hujus vitæ rationem, et repentinas rerum hu-

VALESII ANNOTATIONES.

(44) Κατὰ τὸ Ὀχβάς. Idem videtur esse quod a Theophylacto vocatur ἀκβάς, castrum munitissimum. Hujus situm describit Theophylactus in lib. 1, cap. 12, eodem prorsus modo quo Evagrius situm castelli Ochbas describit. Itaque tam ex nominis similitudine, quam ex situ apparet, unum idemque esse castellum Ochbas et Acbas : situm juxta fluvium Nymphium et urbem Martyropolim. Conjecturam nostram prorsus confirmat Theophylactus, in cap. 2 lib. iv, ubi castrum illud Ochbas quod Evagrius noster a Comentiolo captum esse dicit, ipse Acbas nominat.

(45) Ἐγκαθιστώσι μετ' αὐτόν βασιλεῖα Χοσρόην. Hunc locum ex manuscriptis codicibus Florentino supplevimus hoc modo : Ἐγκαθιστώσι δὲ μετ' αὐτόν, etc. Porro Chosroes rex Persarum constitutus est anno Christi 592 (*) ut scribit Baronius in *Annalibus*. Qui fuit annus decimus imperii Mauricii, non autem septimus, ut Baronius scribit. Nam anni imperatoris Mauricii, æquo fere passu cum annis indictionis progrediuntur, sicut anni imperii Justinii Junioris. Quare cum anno Christi 592, decima fuerit indictio, teste ipsomet Baronio, decimum quoque annum imperii ejusdem Mauricii tunc fuisse necesse est. Auctor tamen *Chronici Alexandrini* inaugurationem Chosrois,

ejusque ad Romanos fugam anno uno antevertit. Sic enim scribit. Indictione nona, anno nono imperii Mauricii post consulatum ejusdem Mauricii Tiberii anno septimo : Τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ Χοσρόης ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἦλθε πρὸς Ῥωμαίους, ἀνταρσίαν ὑπομένοντας ἀπὸ Βαρᾶμου τοῦ αὐτοῦ συμφύλου, καὶ διὰ συμμαχίας Ῥωμαϊκῆς ἀπεκατέστη εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν. Id est, *Hoc anno Chosroes Persarum rex, cum Varamus contribulis ejus adversus eum rebellasset, ad Romanos confugit ; iisdemque auxiliantibus in regnum suum restitutus est.* Joannes autem Biclariensis in *Chronico*, anno citius id factum refert. Sic enim scribit : anno octavo Mauricii imperatoris quo *Chronicum* suum terminavit. A vicesimo ergo Constantini imperatoris anno, quo tempore hæresis Ariana initium sumpsit, usque in octavum annum Mauricii principis Romanorum, anni sunt ducenti sexaginta sex. In his ergo temporibus quibus omnipotens Deus prostrato venenose hæresis veneno pacem suæ restituit Ecclesiæ, imperator Persarum Christi suscepit fidem, et pacem cum Mauricio imperatore firmavit. Ubi notandum est quod, ait Biclariensis, Persarum regem, abjecto simulacerorum cultu, ad Christi fidem transiisse. Idem certe testatur Theophylactus, in cap. 2 lib. v, ait et in cap. 10 lib. iv.

VARIORUM.

(*) Pagius elevationem Chosrois et mortem Hormisdæ in annum 590, conjicit, et Chosrois in re-

gnum resolutionem in annum 591, Vide *Critic.* ejus ad ann. 591, n. 3, 4 et 592, n. 10. W. LOWTH.

manarum conversiones ac reciprocos æstus, hoc A etiam exemplo edoctus perpendisset, supplicationem Chosrois libenter admisit. Eumque hospitem pro exsule, pro fugitivo filium sibi ascivit, regalibus donis omnique benevolentia eumdem excipiens. Nec vero ipse solus munera misit ad Chosroem, verum etiam Augusta erga conjuges Chosrois, et liberi imperatoris erga Chosrois iberos idem præstiterunt.

467 CAP. XVIII.

Qualiter imperator Gregorium ac Domitianum Chosroei obviam ire iussit.

Sed et regale satellitium integrum, et universum exercitum Romanorum una cum duce, Mauricius ad Chosroem misit, quæ eum sequerentur quo vellet. Denique majoris honoris causa, Domitianum B Melitinensem episcopum, cognatum suum, ad eum direxit: virum singulari prudentia ac solertia, et tam opere quam sermone eximium, et ad maxima negotia perficienda aptissimum. Missus est etiam Gregorius: qui quidem Chosroem cunctis in rebus admiratione perculit, tum in colloquiis, tum in muneribus, tum in consiliis quæ pro temporis opportunitate prudentissime suggerebat.

CAP. XIX.

Quomodo Chosroes Romanorum auxilio regnum suum recuperavit.

Porro Chosroes cum Hierapolim pervenisset, quæ Metropolis est provinciæ Euphratensis, exinde retrogressus est, cum id Mauricio quoque placuisset, qui utilitati supplicis plus tribuit, quam propriæ gloriæ. Ingentem etiam vim pecuniæ ad eum misit, quod nunquam antea factum fuisse memoratur. Cumque exercitum Persarum conscripsisset, et donativum ex ærario suo tribuisset, Chosroem cum gemino exercitu, Romanorum scilicet ac Persarum, extra fines imperii Romani deduxit: Martyropoli prius ipsi tradita cum Sitta. Quem quidem Martyropolitani lapidibus obrutum cruci suffixerunt. Sed et oppidum Baras Romanis traditum est, Persis inde egressis. Posthæc cum Varanus unico prælio a Romanis solis devictus, solus cum ingenti ignominia fugam abripuisset Chosroes in regiam suam reductus est.

CAP. XX.

De sancta matre Golanduch, quæ illis temporibus vixit.

Iisdem temporibus Golanduch martyr vivens ac

VALESH ANNOTATIONES

(46) Παιδιά τε ἀντὶ αὐτομόλου καθίστησι. Theophylactus in cap. 3 lib. v, ait Chosroem a Mauricio imperatore filium duntaxat esse appellatum. Theophanes autem in *Chronico*, pag. 224, disertè scribit Chosroem a Mauricio imperatore filium esse adoptatum: Τούτῳ τῷ ἔτει τεκνωποιηθεὶς Μαυ-

(r) Γολανδοῦχ. Golinducha nata erat Babylonis, e Magorum familia; quæ cum viro nobili desponsa esset, Christianam religionem venerata est; maritoque in sua infidelitate demortuo, Christianorum disciplina initiata est. Quod ut Magi compererent,

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ὡς ὁ βασιλεὺς Γρηγόριον καὶ Δομετιανὸν εἰς ἀπάντησιν Χοσρόου ἐξαπέστειλεν.

Πέρπει δὲ καὶ πᾶσαν βασιλικὴν δορυφορίαν, καὶ πάντα τὸν Ῥωμαίων στρατὸν σὺν καὶ τῷ στρατηγῷ, ἐφόμενον αὐτῷ ὅπῃ καὶ βούλεται· καὶ πρὸς μείζονο; τιμῆς, Δομετιανὸν ἐπίσκοπον Μελιτινῆς, αὐτοῦ συγγενῆ, ἄνδρα φρενήρη καὶ ἀγγλίνου, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ἐς τὰ μάλιστα ἱκανώτατον, καὶ πρὸς τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων ἐξεργαστικώτατον. Πέρπει δὲ καὶ Γρηγόριον, ὃς ἐν ἅπασι κατέπληξε τὴν Χοσρόην, ὁμιλῶν, δωρούμενος, ἐπὶ κίρα τοῖς πράγμασιν ἐτηγούμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ὡς πάλιν τὴν ἀρχὴν Περσῶν Χοσρόης ἔλαβε, Ῥωμαίων αὐτῷ συναραμέντων.

Παραγενόμενος δὲ μέχρι τῆς Ἱεραπολιτῶν ὁ Χοσρόης, ἢ τῆς Εὐφρατισίας προκάθηται, αὐθις ἐπανῆκε, τοῦτο καὶ Μαυρικίου συνωρακότος, καὶ τὸ πλεόν δόντος τῆς οικείας δόξης τῷ συνοίσοντι τῷ ἱκέτῃ. Δεξιούται δὲ καὶ χρήμασι μεγάλοις, οὐχ ἱστορηθὲν πώποτε. Καὶ Πέρσας στρατολογήσας, καὶ τὰς ἐπαδόσεις ἀπάσας οἰκοθεν ποιησάμενος ἐκπέμπει τὸν Χοσρόην μεθ' ἑκατέρου στρατοῦ, Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν κατὰ τὴν ὑπερορίαν, Μαρτυροπόλειως καὶ Σίττα παραδοθέντος αὐτῷ· ὃς καὶ πρὸς τῶν Μαρτυροπολιτῶν (47) καταλευσθεὶς ἀνεσκολοπίσθη. Περσδόθη δὲ καὶ τὸ Δάρας, ὑπεξεθλόθων Περσῶν. Καὶ διὰ μίαν συμπλοκῆς ἐσσηθέντος τοῦ Βαράμου πρὸς Ῥωμαίων μόνων, ἀκλεῶς τε μόνοι πεφευγότος, ἐς τὰ ἴδια κατήχθη βασιλεία ὁ Χοσρόης.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ὅτι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἡ ἀγία μήτηρ ἦν Γολανδοῦχ.

Τότε καὶ Γολανδοῦχ (r) μάρτυς ζῶσα (48) παρ'

VARIORUM.

cam tetro carceri incluserant, ex quo, angelo parente, exiit, et Hierapolim venit, ubi tolerantiæ corona cum triumpho sc̄ripterno redimita est. Hæc Theophylactus lib. v, cap. 12.

ἡμῖν ἦν, ἣ διὰ πολλῶν μὲν πόνων τὸ μαρτύριον δι-
ενέγκασα, τῶν μάγων Περσῶν αὐτῆν αἰκίζομένων,
μαγάλων δὲ τεραστίων ἐργάτις γενομένη· ἥς τὸν
βίον ἀνέγραψε Στέφανος ὁ πρότερος ἐπίσκοπος Ἱερα-
πόλεως.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'

*Περὶ ὧν ἐπεμψέ Χοσρόης ἀναθημάτων τῷ ἁγίῳ
μάρτυρι Σεργίῳ.*

Ὁ δὲ Χοσρόης ἐγκρατῆς τῶν οἰκείων βασιλείων γε-
νόμενος, πέμπει Γρηγόριον σταυρὸν, χρυσῶ πολλῷ
καὶ λίθοις τιμίοις ἐξησκημένον, πρὸς τιμὴν τοῦ
ἀθλοφόρου μάρτυρος Σεργίου· ἐν ἀνέβηκε μὲν Θεο-
δώρα Ἰουστινιανοῦ γαμετῆ, ἐληΐσατο δὲ Χοσρόης σὺν
καὶ τοῖς ἄλλοις κειμηλίοις, ὡς ἤδη μοι ἀφῆγηται.
Πέμπει δὲ καὶ ἕτερον σταυρὸν χρυσοῦν, καὶ ἐπέγρα-
ψεν ὁ Χοσρόης τῷ σταυρῷ Ἑλλήνων γράμμασι τάδε·
Τοῦτον τὸν σταυρὸν ἐγὼ Χοσρόης βασιλεὺς βασιλείων,
υἱὸς Ὀρμισδοῦ, ὅτε ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ
κακουργίας τοῦ δυστυχεστάτου Βαράμου, καὶ τῶν
σὺν αὐτῷ καθάλλοιων, εἰς Ῥωμανίαν ἀπήλθομεν,
καὶ διὰ τὸ ἐρχεσθαι τὸν δυστυχῆ Ζαδεσπράμ μετὰ
στρατοῦ (49) εἰς τὴν Νίσιβιν ἐπὶ τὸ ὑποσῦραι τοὺς
καθάλλοιους τοῦ μέρους τοῦ Νίσιβι εἰς τὸ ἀντάραι
καὶ καταρῶξαι (50), ἐπέμψαμεν καὶ ἡμεῖς καθά-
λλοιους μετὰ ἀργοντος εἰς τὸ Χαρχίς. Καὶ διὰ τῆς
τῆς τοῦ ἁγίου Σεργίου τοῦ πινσέπτου καὶ ὀνομα-
στοῦ, ἐπειδὴ ἠκούσαμεν δοτῆρα εἶναι αὐτὸν τῶν
αἰτήσεων, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἡμῶν,
μηνὶ Ἰαννουαρίῳ ἐβδόμῃ, ἤτησάμεθα ὡς ἐάν οἱ κα-
θάλλοιαι σφάζωσι τὸν Ζαδεσπράμ, ἢ χειρώσωνται,
σταυρὸν χρυσοῦν διάλιθον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ πέμ-
πομεν διὰ τὸ πάνσεπτον αὐτοῦ ὄνομα καὶ τῆ ἑνώμη
τοῦ Φευρουαρίου μηνὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ζαδεσπράμ
ἦνεγκαν ἐπὶ ἡμῶν. Ἐπιτυχόντες οὖν τῆς δεήσεως
ἡμῶν, διὰ τὸ ἕκαστον ἀναμφίβολον εἶναι, εἰς τὸ
πάνσεπτον αὐτοῦ ὄνομα τοῦτον τὸν σταυρὸν τὴν παρ'
ἡμῶν γενόμενον, μετὰ τοῦ πεμφθέντος σταυροῦ παρὰ
Ἰουστινιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων εἰς τὸν οἶκον αὐ-
τοῦ, καὶ τῷ καιρῷ τῆς ἀμιξίας τῶν δύο πολιτειῶν
ἐνεχθέντος ἐναυῦθα παρὰ Χοσρόου βασιλέως βασι-
λέων, υἱοῦ Καβάδου, τοῦ ἡμετέρου πατρὸς, καὶ εὐ-
ρεθέντος ἐν τοῖς ἡμετέροις, ἐπέμψαμεν ἐν τῷ οἴκῳ
τοῦ ἁγίου πινσέπτου Σεργίου. Καὶ τούτους γνώμη
Μαυρικίου βασιλέως Γρηγόριος λαβὼν μετὰ πολλῆς
πομπῆς εἰς τὸν ἱερὸν οἶκον τοῦ μάρτυρος ἀνατέθεικεν.
Ὁ μὲτα πολὺ δὲ καὶ ἕτερα πέπομφε δῶρα ὁ Χοσρόης
ἀνά τὸν αὐτὸν ἱερὸν νεῶν, ἐπιγράφας ἐπὶ δίσκου ἐκ
χρυσοῦ πεποικημένου Ἑλληνίδι φωνῇ ταῦτα· Ἐγὼ
Χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων, υἱὸς Ὀρμισδοῦ, τὰ ἐν

^b Lib. IV, c. 28.

VALESH ANNOTATIONES.

citur a Nicephoro in cap. 25, lib. xviii, ubi vitam
ejus ac martyrium et res gestas breviter describit,
sicut a Stephano Hierapolitano episcopo, qui librum
de ejus Vita conscripsit, acceperat. Ex quo etiam
discimus, quam ob causam martyr vivens appel-
letur ab Evagrio. Nam post martyrium diu su-
perstes vixit, quemadmodum scribit Nicephorus.
Ejus diem natalem Græci celebrant undecimo Julii,

spirans, apud nos mansit. Quæ a Persarum magis
graviter excruciatæ, diuturnum et laboriosum
martyrium pertulit, multaque miracula perpetravit.
Porro ejus vitam scripsit Stephanus antiquior,
episcopus Hierapolitanus.

468 CAP. XXI.

*De donariis quæ Chosroes misit ad sanctum
martyrem Sergium.*

Cæterum Chosroes cum regnum suum recu-
perasset, crucem auro multo et pretiosis lapidibus
exornatam, in honorem invictissimi martyris Sergii
ad Gregorium misit: quam Theodora quidem uxor
Justiniani eidem martyri dedicaverat^b: Chosroes
vero una cum aliis thesauris diripuerat, sicut a me
superius commemoratum est. Aliam præterea cru-
cem auream idem Chosroes misit, cui litteris
Græcis hæc inscripsit: Ego Chosroes rex regum,
filius Hormisdæ, quo tempore per diabolicam
operationem et malitiam infelicissimi Varami et
equitum qui una cum illo erant, ad Romanorum
ditionem me contuli: et quoniam infelicissimus
Zadespram cum exercitu Nisibim advenerat, solli-
citur equites Nisibenos ut a nobis deficerent
nosque oppugnarent; nos quoque equites misimus
ad oppidum Charchas una cum duce. Et quoniam
audieramus venerabilem ac celeberrimum sanctum
Sergium cuncta largiri quæ ab ipso postularentur;
anno primo regni nostri, die septimo mensis
Januarii, per genium ejusdem sancti postulavimus,
pollicentes, si equites nostri Zadespram occidissent,
aut certe vivum cepissent, nos crucem auream
lapillis distinctam ad ejus ædem missuros esse, ob
venerandum ejus nomen. Nono autem die mensis
Februarii equites nostri caput ejusdem Zadespram
ad nos attulerunt. Voti igitur nostri compotes facti,
quo res manifesta omnibus fiat, nec ullus dubitandi
locus relinquatur, in venerandissimo ejus nomine
crucem hanc a nobis factam, una cum ea quæ olim
ab imperatore Romanorum Justiniano ad ejusdem
Sergii ædem missa est: postea vero bello inter
duas respublicas exorto a Chosroe Cabadis filio,
patre nostro huc allata, et in thesauris nostris
reperita est, misimus in ædem venerandissimi sancti
Sergii. Has cruces Gregorius non sine consensu
imperatoris Mauricii cum accepisset, cum ingenti
pompa in ecclesia sancti martyris dedicavit. Nec
multo post idem Chosroes alia quoque dona ad
eamdem ecclesiam misit, et in aureo disco hæc
Græco sermone jussit inscribi: Ego Chosroes rex

ut legitur in *Menologio*. Ejusdem sanctæ mulieris
mentionem facit Theophylactus in cap. 42 lib. v.

(49) Ζαδεσπράμ μετὰ στρατοῦ. In libro v Theo-
phylacti Simocattæ cap. 43, scribitur, διὰ τὸ ἐρχε-
σθαι τὸν δυστυχῆ Ζαδεσπράτην ἐκ τοῦ στρατοῦ, etc.,
quod magis probø.

(50) Καὶ καταρῶξαι. Apud Theophylactum le-
gitur καταρῶξαι.

regum, filius Hormisdæ, ista in hoc disco inscribenda curavi, non ut ab hominibus conspicerentur, nec ut amplitudo venerandi nominis tui sermonibus meis innotesceret, sed tum ob rerum quæ inscriptæ sunt veritatem, tum ob multa et maxima beneficia quibus me affecisti. Felicitatis enim loco mihi est, quod nomen meum 469 in sacris vasis tuis incisum reperiat. Cum essem in loco qui dicitur Beramaïs, postulavi a te, vir sancte, ut mihi opem ferres, utque Sira in utero conciperet. Et quoniam Sira quidem Christiana erat, ego vero gentilis, lex quidem nostra nobis minime permittebat ut Christianam uxorem haberemus. Ego tamen ob meam erga te benevolentiam, hujus mulieris causa legem neglexi, eamque præ cæteris uxoribus meis præcipuo amore dilexi, atque in dies magis magisque diligo. Itaque decrevi benignitatem tuam nunc implorare, vir sancte, ut illa gravida fieret. Postulavi igitur et votum nuncupavi, si Sira gravida facta esset, me crucem quam illa gestat, ad venerandam ædem tuam dono missurum esse. Hanc ob causam ego et Sira constituimus, in memoriam nominis tui, vir sancte, hanc crucem retinere. Et pro illa æstimationem ejus quæ quater mille et quadringentos stateres milliarienses minime excedit, quinque staterum millia transmittere decrevimus. Ex quo autem hoc apud me votum concepì, et hæc mecum ipse cogitavi, quoadusque Rosumchosdrum perveni, non plures quam decem dies effluxerunt: cum tu, vir sancte, non quod ego id meritum essem, sed pro tua benignitate, noctu mihi in somnis apparuisti, terque mihi affirmasti gravidam fore Siram. Atque ego in eadem visione tertio tibi respondi: Recte. Et quoniam ea quæ a te postulatur tribuis, ex eo die Sira non sensit muliebria. Ego vero de hac re fortasse dubitarem, nisi verbis tuis credidissem, quoniam vir sanctus es, et donas quæ petuntur, Siram deinceps non esse sensuram muliebria. Ex eo igitur virtutem visionis, et veritatem eorum quæ abs te prædicta sunt, deprehendi. Quamobrem illico crucem ipsam et ejus pretium ad venerandam ædem tuam transmisi, jubens ut ex ejus pretio discus unus et poculum unum fiat ad usum sacrorum mysteriorum: crux item quæ in

Α τῷδε τῷ δίσκῳ γεγραμμένα, οὐκ εἰς θεῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἵνα ἐκ τῶν λόγων μου τὸ μέγεθος τοῦ πανσέπτου ὀνόματος γνωσθῆ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλθθειαν τῶν γεγραμμένων, καὶ διὰ τὰς πολλὰς χάριτας καὶ εὐεργεσίας ἃς ἔσχον παρὰ σοῦ. Εὐτυχία γὰρ μοι ἔστιν, ἵνα τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐμφέρεται τοῖς ἱεροῖς σου σκεύεσιν. Ἐν τῷ εἶναί με ἐν τῷ Βεραμαῖς, ἡτησάμην παρὰ σοῦ, ἅγιε, ἐλθεῖν εἰς τὴν βοήθειάν μου, καὶ ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν Σιρὴν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Σιρὴ Χριστιανὴ ἔστιν καὶ γὰρ Ἑλλην(ς), ὁ ἡμέτερος νόμος ἀδειαν ἡμῖν οὐ παρέχει· Χριστιανὴν ἔχειν γαμετήν. Διὰ οὖν τὴν ἐμὴν πρός σε εὐγνωμοσύνην, εἰς ταύτην τὸν νόμον παρεῖδον, καὶ ταύτην ἐν γυναιξὶν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐν γνησιότητι ἔσχον καὶ ἔχω. Καὶ οὕτως 39 συνείδον νῦν δευθῆναί τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἅγιε, ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν αὐτήν. Καὶ ἡτησάμην καὶ συνεταξάμην, ἵνα ἐκ ἐν γαστρὶ συλλάβῃ Σιρὴν, τὸν σταυρὸν τὸν φορούμενον παρ' αὐτῆς πέμφω τῷ πανσέπτῳ σου δίσκῳ. Καὶ τοῦτου ἕνεκα καὶ γὰρ Σιρὴ τὸν σκοπὸν τοῦτου ἔχομεν, ἵνα εἰς μνημόσυνον τοῦ ὀνόματός σου, ἅγιε, τοῦτον τὸν σταυρὸν κρατῶμεν. Καὶ συνείδομεν ἀντ' αὐτοῦ τὴν τιμὴν αὐτοῦ μὴ συντείνουσαν περαιτέρω τῶν τετρακισχιλίων τετρακοσίων στατήρων μιλιαρτίσιων (1), πεντακισχιλίους στατήρας ἐκπέμψαι. Καὶ ἐξ οὗ τὴν τοιαύτην ἑαυτῷ ἔσχον αἴτησιν (51), καὶ ταῦτα διελογισάμην, ἕως οὗ ἐφθάσαμεν τὸ Ῥόσον χότρον (52), ἕξα ἡμέραι πλέον οὐ διήλθον· καὶ σὺ, ἅγιε, οὐ διὰ τὸ εἶναί με ἄξιον, ἀλλὰ διὰ τὴν σῆν ἀγαθότητα, ἐφάνης μοι ἐν ὁράματι τῆς νυκτός, καὶ τρίτον εἶπας μοι, ὅτι Σιρὴ ἐν γαστρὶ ἔξει. Κἀγὼ ἐν αὐτῷ τῷ ὁράματι τρίτον ἀνταπεκρίθην σοι λέγων· Καλῶς. Καὶ διὰ τὸ εἶναί σε δοτήρα τῶν αἰτήσεων, ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ Σιρὴ τὸ εἰθισμένον ταῖς γυναιξὶν οὐκ εἶδεν. Ἐγὼ δὲ διατάσας (53) εἰς τοῦτο, εἰ μὴ τοῖς λόγοις σου ἐπίστευσα, καὶ ὅτι ἅγιος εἶ καὶ δοτὴρ τῶν αἰτήσεων, μετὰ ταῦτα τὰ γυναικῆ μὴ ὑπομείναι. Ἐκ τοῦτου ἔγνων τὴν δύναμιν τοῦ ὁράματος, καὶ τὴν τῶν παρὰ σοῦ βηθέντων ἀλθθειαν. Παρ' αὐτὰ οὖν ἐπέμψα τὸν αὐτὸν σταυρὸν, καὶ τὴν τοῦτου τιμὴν ἐν τῷ πανσέπτῳ σου δίσκῳ, κειεύσας ἐκ τῆς τοῦτου τιμῆς δίσκον ἵνα καὶ ποτήριον ἐν γενέσθαι, εἰς λόγον τῶν θεῶν μυστηρίων. Ἄλλὰ μὴ καὶ σταυρὸν γενέσθαι, καὶ πηχθῆναι ὀφελόντα ἐπὶ τῆς τιμῆς τραπέζης, καὶ θυμιατήριον, τὰ πάντα

VARIÆ LECTIONES.

39 C. C. ὅτως.

VALESII ANNOTATIONES.

(51) *Τοιαύτην ἑαυτῷ ἔχον αἴτησιν.* Apud Nicephorum scribitur ἐν ἑαυτῷ, apud Theophylactum vero ἐν ἑμαυτῷ, quam scripturam magis probo.
(52) *Τὸ Ῥόσον Χότρον.* Apud Theophylactum et

D Nicephorum legitur una voce Ῥοσωχοσρῶν. Ita quoque scriptum habet codex Tellerianus.
(53) *Ἐγὼ δὲ διατάσας.* Legendum puto ἐγὼ δὲ εἰδίστασα.

VARIORUM.

(6) *Κατὰ Ἑλλην.* Chosroen fidem Christianam suscepisse. Abbas Biclariensis, Fredegarius in *Chronico*, et Theophylactus scripserunt. Sed fabula est, inde nata quod Chosroes pro sua in regnum restitutione, sancto Sergio martyri votum fecerit, et ut Mauricius imp. demereretur, se Christianum fieri velle fluxerit. Chosroen Christianam fidem amplecti voluisse scripsit ad sanctum Gre-

gorium sanctus Doinitianus episcopus Melitinæ, ut liquet ex epistola quam ad eum rescripsit sanctus Gregorius, quæ exstat lib. II, epist. 63, mense Augusto data, anno 595.

(1) *Μιλιαρτίσιων. Miliarisium.* Nomismatis pars duodecima. Glossæ Basilic. μιλιαρτίσιον, τὸ γλίεσθιν τῆς τοῦ χρυσοῦ λίτρας (DU CANGIUS in *Glossario*).

χρυσά· καὶ ἀμφίθυρον Οὐννικόν (54) κεκοσμημένον χρυσίῳ, καὶ τὰ ἀπομένοντα τῆς τιμῆς μιλιάρησια εἶναι τοῦ ἁγίου σου οἴκου, ἵνα διὰ τῆς τύχης σου, ἅγιε, εἰς πάντα, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὴν αἰτησίαν ταύτην, ἔλθῃς εἰς τὴν βοήθειάν μου καὶ Σιρῆς, καὶ ὁ δὲ διὰ τῆς σῆς πρεσβείας γέγονεν ἡμῖν, τῷ ἔλεει τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ τῷ θελήματί μου καὶ Σιρῆς εἰς τέλειον προέλθῃ· ἵνα καὶ Σιρῆ καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τὴν σὴν δύναμιν ἐλπίζωμεν, καὶ εἰς σὲ εἴ τι πιστεύωμεν. Ταῦτα δὲ παρὰ Χοσρόου ἀναθήματα λέγει, οὐδὲν τῆς Βλαάμ προφητείας ἀπέχοντα, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ σαφῶς οἰκονομηθέντος, Ἐλλήνων γλώσσας σωτήρια φθέγγεσθαι ῥήματα. dictione nihil discrepantia. Benigno scilicet Deo ita lingue salutaria interdum proferant verba.

ΚΕΦΑΛ. ΚΙΥ.

Peri Naamάνου τοῦ Σαρακηνοῦ.

Τότε καὶ Νααμάνης τῶν ἐχθρῶν Σακηνητῶν φύλαρχος, ἐξάγιστος καὶ παμμίαιρος Ἕλληνας, ὡς καὶ ἀνθρώπους αὐτοχειρὶ σφαγιάζειν τοῖς αὐτοῦ δειμονίοις, τῷ ἁγίῳ προσήλθε βαπτίσματι, τὸν δὲ τῶν ἑλλήνων χρυσῶν Ἀφροδίτην πυρὶ τήξας, καὶ πτωχοῖς διαδοῦς, καὶ πάντας τοὺς ἄμφ' αὐτῶν τῷ Θεῷ προσαγαγῶν. Ὁ δὲ γε Γρηγόριος νεύμασι τῆς βασιλείας μετὰ τὸ δοῦναι τοὺς Χοσρόου σταυροὺς, τὰς πανερήμους τῶν λεγομένων Λιμητῶν περινοστῶν, ἐν οἷς μάλιστα τὰ Σεύηρου δόγματα, καὶ πολλὰ φρούρια (u), καὶ κό-

sacro altari defigatur, et thuribulum : cuncta ex auro. Velum præterea Hunnicum auro exornatum.

470 Qui vero ex supradicto pretio reliqui fuerint millienses, eos ad sacram adem tuam volumus pertinere : ut per genium tuum, vir sancte, cunctis in rebus, sed præcipue in hac petitione mihi et Siræ auxilium feras; et quod intercessione tua nobis contigit, id misericordia benignitatis tuæ, ex utriusque nostrum sententia ad perfectionem perveniat. Quo scilicet ego et Siræ, cunctique mortales, in potentia tua spem ac iudicium collochemus, atque in te credamus. Hæc sunt quæ in donariis a Chosroë transmissis continebantur, a Balaami præres cum summa prudentia dispensante, ut gentilium

B

CAP. XXII.

De Naamane Saraceno.

Per idem tempus, Naamanes quoque Saracenum hostium Philarchus, sceleratus atque abominandus gentilis, adeo ut homines sua ipsius manibus suis immolaret, ad sacrum baptismum accessit, et vere auream Venerem, quippe quæ nihil aliud esset quam auri massa, igne liquefactam pauperibus distribuit, et cunctos qui cum ipso erant, ad Dei cultum traiecit. At Gregorius, postquam donaria a Chosroë missa dedicasset, imperatoris permissu solitudinem Linitum peragrans, ubi Severi dogmata

VALESI ANNOTATIONES.

(54) Καὶ ἀμφίθυρον Οὐννικόν. Interpretes hunc locum non intellexisse, ex eorum versione satis apparet. Sic enim ambo verterunt, et unicum utrinque apertum. Ita quoque Raderus qui Theophylactum Latine interpretatus est, nisi quod Hunnicum habet, ut legitur in Græco Theophylacti codice. Langus autem interpres Nicephori vocem Græcam retinuit hoc modo. *Et amphithyrum Hunnicum.* Et subjecto scholio hanc vocem ita exponit. *Judicio meo carceres, sive cancelli sunt, sacratoriæ aræ mensam vel circumdantes, vel populum ab ea arcentes : in quorum parte utraque janua sit, et aditus ad eam serens operis Hunnici.* Sed pace viri docti dictum sit, vobis hujus significationem non est assecutus. Græci ἀμφίθυρα vocabant vela pro foribus pendencia. Ita Chrysostomus in homilia 84 in Matthæum, de Zacchæo loquens qui Dominum convivio excepit : Ὅτε ἐμελλεν εἰς αὐτὴν εἰσεῖναι ὁ Χριστὸς, πῶς αὐτὴν ἐκόσμησε ἐκεῖνος; Οὐ γὰρ ἔδραμε πρὸς τοὺς γείτονας, ἀμφίθυρα αἰτῶν καὶ καθέδρας, καὶ βάρβα ἐξ ἐλέφαντος πεποιημένα. Id est, *Zacchæi domum cogitatione ingredi, et considera, cum audisset Christum in eam ingressurum, quomodo eam ornavit. Non enim curriculo ad vicinos contendit, vela, sedes, subsellia mutaturus eburnea.* Sic et in Ecclesiis Christianorum vela erant pro foribus, ut testatur Epiph. in epist. quadam quam Hieronymus Latine interpretatus est. Et ut ad rem propius accedamus, in ipso altari vela erant, quibus fores altaris sive chori legebantur. Cumque sacerdos Eucharistiam facturus esset, ea vela reduci solebant, ut populus sacra mysteria e longinquo conspiceret. Id testatur Chrysostomus in homilia 3 in epistolam ad Ephesios, his verbis : Οὕτω δὲ καὶ ἐν ταῦτα ἐκπερομένης τῆς θυσίας καὶ τοῦ Χριστοῦ τεθυμένου, ὅταν ἀκούοις, ἀεθῶμεν πάντες κοινῶς, ὅταν ἰδῇς ἀνεκόμενα τὰ ἀμφίθυρα, τότε νόμισον

C διαστέλλεσθαι τὸν οὐρανὸν ἄνωθεν, etc. Id est, *Ita hic quoque cum offertur sacrificium, et Christus sacrificatur et ovis Dominica : quando audieris : Oremus omnes simul : quando videris reduci quæ in cæstis sunt cortinas, tunc existima cælum superne aperiri, etc.* Ubi vides vocem ἀμφίθυρα sumi pro velis quæ ostiis altaris apposita erant. De his etiam velis mentio fit in vetere carta donationis Ecclesiæ Cornutianensis, quam primus in lucem edidit Joannes Suarius. *Et pro aræ ora vela Transomerica alba auro-clava 2, vela blattea auroclava peragaudata 2, etc., et infra, vela linea paragaudata Persica clavatura collomelina prasina 2, vela linea paragaudata Persica clavatura leucorhodina duo.* Et rursus infra. *Item ante regias Basilicæ v' a linea plumata majori fissa numero tria. Item vela linea pura tria, ante consistorium velum lineum purum unum. In prouo velum lineum purum unum; et intra Basilicam pro porticibus vela linea rosulata sex. Et ante secretarium vel curricula vela linea rosulata pensilia habentia arcus 2.* Quem locum ideo integrum ascripsi, ut studiosus lector intelligat, quam multiplex olim fuerit usus velorum in Ecclesia : et ut sciremus quid esset in hoc Evagrii loco Hunnicum velum. Nam ut Persica vela olim in pretio fuisse docet hæc carta donationis, sic Hunnica quoque vela præcipue commendabantur. Porro de velis Persicis loquitur etiam Scholiastes Aristophanis ad *Ranas* : Παραπετάσασσι ταῖς σκηναῖς τοῖς ἑρστικοῖς βήλοισι, ἢ βηλοθύροις. Dicebantur enim hujusmodi vela βηλόθυρα, eo quod foribus appensa essent, ut supra dixi. Guilielmus Bibliothecarius in Vita Stephani sexti. *Contulit in eadem Basilicæ apostolorum cortinam lineam unam, velothyra serica tria in circuitu altaris.* Ex quo apparet βηλόθυρον et ἀμφίθυρον idem significare.

VARIORUM.

(4) Ἐν οἷς μάλιστα τὰ Σεύηρου δόγματα ** καὶ πολλὰ φρούρια. Excidit linea integra, ut videtur.

vigebant, iis in locis ecclesiastica dogmata prædicavit : multaque castella et vicos atque integras tribus, et monasteria, ad Ecclesiam Dei adduxit.

471 CAP. XXIII.

De obitu sancti Symeonis Stylitæ junioris.

Eodem tempore cum Gregorius sanctum Symeonem lethali morbo ægrotare, me indicante didicisset, ad eum confestim excurrit, ut postremæ salutationis officium ei exhiberet. Verum id quod cupiebat, consequi non potuit. Porro hic Symeon cunctos sui temporis mortales virtute longe superavit. Quippe a teneris unguiculis asperum vivendi genus in columna excoluerat : adeo ut dentes in columnæ statione ipsi mutaverint. Columnam autem conscendit hujusmodi causa. Cum esset admodum tenera adhuc ætate, ludens et saltans per montis juga oberrabat. Cumque in pardum incidisset, zonam collo ejus injecit, et belluam innatæ feritatis oblitam, quasi loro trahens, ad monasterium suum deduxit. Quod contemplatus magister ejus, qui in columna vitam agebat, puerum interrogavit quidnam hoc esset. Ille selem esse respondit, quem vulgo cattam nominant. Atque ex hoc facto conjecturam capiens qualis quantusque Symeon in virtutis studio futurus esset, in columnam eum admisit. Qua in columna, et in altera quæ est in summo montis vertice, octo ac sexaginta exegit annos : omni gratiæ genere donatus. Quippe qui et dæmones abigeret, et morbos ac languores omnes sanaret, et futura perinde ac præsentia prævideret. Gregorio certe prædixit, cum mortem quidem ipsius visurum non esse : quæ vero post mortem futura essent, ignoraturum. Cumque ego amissis liberis meis in varias cogitationes diducerer, et apud me quærerem quid causæ esset, cur gentilibus quibus multi sunt liberi, idem non evenerat : quamvis nemini prorsus cogitationem hanc aperuissem, ille tamen cogitationes animi mei introspicens, scripsit ad me ut ab his cogitationibus abstinerem, quippe quæ haudquaquam placerent Deo. Idem, cum uxori cujusdam ex meis amanuensibus post partum, lac obstructum esset, et infans in summo

VARIÆ LECTIONES.

* C. C. κόμας. * C. C. κάλωνας.

VALESII ANNOTATIONES.

(55) Ὡς καὶ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦς διήλλαξεν. Hunc locum una voce inserta optime exposuit Nicephorus : Λόγος γὰρ μὴ ἔχει τούτον καὶ τοὺς πρώτους ὀδόντας διαλλάξαι ἐν τῇ στάσει τοῦ κίονος. Id est, ut vertit Langus : *Perhibetur sane primos dentes in columnæ statione mutasse.* In optimis codici

bus Florentino et Telleriano αὐτοῦ scribitur, non αὐτοῦς, ubi vox αὐτοῦ ponitur pro ἑκεῖ.

(56) Ὡς οὐκ ἀρέσκον τῷ Θεῷ. Leges grammaticæ postulanti, ut ἀρεσκόντων scribamus. Præcessit enim ἔκαστῃ τούτων.

VARIORUM.

W. Lowth. Stephanus legit τὰ Σεύρου δίγματα κατεκράτει, τὰ ἐκκλησιαστικά προὔθει δόγματα : quæ verba Valesius legerat, ut ex interpretatione ejus apparet.

(v) Ὅκτῶ καὶ ἐξήκοντα χρόνους. Pagius conjicit Symeonem fuisse, cum ab eremita (Joanne) in columnam receptus est, et ad septuagesimum tertium ætatis annam vitam produxisse. Cum autem

juxta Nicephorum magistrum, vitæ ejus scriptorem, natus fuerit Symeon anno 521, nimirum quinquæ annos ante terræ motum qui Antiochiam evergit anno 529, si 75 annos vixerit, mors ejus incidet in annum 593, quo anno Gregorius Antiochenus episcopus etiam mortuus est, qui non multo post Symeonem obiit, ut ait Evagrius cap. sequenti. W. Lowth.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ τῆς τελευταίας τοῦ ἐν ἀγίοις Συμεῶν τοῦ Στυλλίτου τοῦ νέου.

Ἐν τούτῳ δὲ Συμεῶνου τοῦ ἐν ὀσίοις τὴν ἐπὶ θάνατον νοσήσαντος, ἐμοῦ τὰ περὶ τούτου μηνύσαντος, ἐκτρέχει Γρηγόριος, τούτον τὰ τελευταία κατασπαόμενος· οὐ μὴν εὐτυχεν. Ἦν δὲ γὰρ ὁ Συμεῶνης πάντων τῶν κατ' αὐτὸν ἀνθρώπων τὴν ἀρετὴν ἐξοχώτατος, ἐξ ἀπαλῶν τῶν ὀνύχων, τὸν ἐπὶ κίονος διαθλεύων βίον· ὡς καὶ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ διήλλαξεν (55) ἐν τῇ στάσει τοῦ κίονος. Ἀνήχθη δὲ κατὰ τὸν κίονα, ἐξ αἰτίας τοιαύτης· Ἔτι σμικρὰν κομιδὴν τὴν ἡλικίαν ἄγων, κουρίζων τε καὶ ἀλλόμενος ἀνὰ τὰς κολωνὰς τοῦ θρους περιήει. Καὶ περιτυχὼν πάρθῳ τῷ Θηρίῳ, τὴν ζώνην περὶ αὐχένα βάλλει, καὶ ἐκ βυτῆρος ἤγει, τῆς φύσεως ἐπιλαθόμενον, καὶ ἀνὰ τὸ οἰκεῖον ἤγαγε φροντιστήριον. Ὅπερ ἑωρακίως ὁ τούτου μαθητεύων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κίονος ἐστῶς, ἐπυθάνετο· τί ἂν εἴη τοῦτο. Ὁ δὲ ἔφη αἰλουρον εἶναι, ἣν κάτταν ἡ συνήθεια λέγει. Ἐντεῦθεν τεκμηράμενος πηλίκος ἔστι τὴν ἀρετὴν, ἐπὶ τοῦ κίονος ἀνήγαγεν. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ κίονι, καὶ ἐν ἐτέρῳ ἐστῶς ἀνωτάτω τοῦ θρους ἀκρωρείας, ὁκτῶ καὶ ἐξήκοντα διετέλει χρόνους (v), πάσης χάριτος ἡξιωμένος περὶ τὴν τῶν δαιμόνων ἔλασιν, ἀκούμενός τε πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, προσρῶν τε ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα. Ὅς καὶ Γρηγορίῳ προειρήκει, αὐτὸν μὴ ὄρῃν τὸν αὐτοῦ θάνατον, τὰ δὲ μετ' αὐτὸν ἀγνοεῖν. Καμῶ δὲ λογισμοὺς θεωρήσας ἐπὶ τέκνων ἀποβολῇ, καὶ διαπορουμένου τί δὴ ποτε Ἑλλῆσι πολυτέκνοις οὐ γέγονε ταῦτα, καὶ πρὸς μηδένα τὸ παράπαν ἐξαγαγόντες, γεγράφηκεν ἔκαστῃ τούτων ὡς οὐκ ἀρέσκον τῷ Θεῷ (56). Καὶ γυναικὸς δὲ τινος τῶν ὑπογραφήτων μοι, ἐπεὶ τὸ γάλα τεκοῦσθαι κεκώλυτο, καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων τὸ βρέφος ἐκινδύνευεν, ἐπιθείς τὴν χεῖρα τῇ δεξιᾷ τάνδρῳ, ἐπέτρεπε ταύτην ταῖς θηλαῖς τῆς γυναικὸς ἐπιβαλεῖν. Ὅπερ ἐπειδὴ πέπραχεν, εὐθέως ὡς ἐκ τινος πηγῆς ἦλατο τὸ γάλα, ὡς καὶ τὴν ἐσθῆτα τοῦ γυναικὸς ἐμπλήσσει. Καὶ παιδαρίου δὲ παρὰ τῶν συνοδοπόρων ἐπιλεησμένου πόρρω τῶν νυκτῶν,

ως νότοις επιβιάσας, παρὰ τὸ μανθρεῖον καὶ Συμεώνου προστάξαντος ὑπεξελθόντες νοούμενοι, τὸ παιδίον ἤγαγον ὑπὸ τοῦ λέοντος ἴμενον. Πολλὰ δὲ ἕτερα, καὶ μνήμης κρείτταρα, καὶ γλώσσης κεκομψευμένης, καὶ καὶ πραγματείας ἰδίας δέλεται, ταῖς τῶν ἀνθρώπων γλώσσαις. Ἐκ πάσης γὰρ σχεδὸν γῆς, ἢ Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ βαρβάρων, παρ' αὐτῶν, καὶ τῶν αἰτουμένων ἐτύγγανον. Ἡ ἀντιβρωτοῦ, καὶ ποτοῦ, κλάδοι τινὲς ἐτύγγανον οὗ τῷ θρεῖ φουμένης.

quis desiderant. Quæ quidem omnium pene homines, non Romani solum, verum etiam barbari, ad eum ventitabant, et quæcunque postuli impetrabant. Pro cibo autem ac potu ei fuere rami cujusdam fruticis qui in eo monte nascitur.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

ἰς τὴν τελευταίαν ἐπισκοπὴν Θεοδοσίου, καὶ ἀποκαταστάσεως Ἀνουστασίου.

τελευταῖα δὲ αὐτῷ μετ' οὐ πολὺ καὶ Γρηγόριον (α), ποδαγρικῶ μὲν ἀλοῦς παθήματι. ἦ μάπαρηνωλεῖτο, φαρμακοποιήσας δὲ ἐκ τῆς ἐνης Ἑρμοδακτύλου (58), πρὸς τινος τῶν Ἀσίων δεδομένης. Τελευτῆ δὲ, Γρηγορίου μὲν (γ) εσθυτέραν Ῥώμην ἐπισκοποῦντος, δε μετὰ ἢ γέγονε τὴν δὲ νεωτέραν, Ἰωάννου (α) καὶ

A discrimine versaretur, contracta viri dextra, præcepit ut eam conjugis suæ mamillis imponeret Quo facto, statim quasi ex quodam fonte prosiliit, adeo ut totam mulieris vestem madefaceret. Sed et puerum quemdam nocte intempesta a comitibus itineris per oblivionem relictum in via, leo humeris suis impositum ad Symeonis monasterium vexit.

472 Ministri deinde Symeonis egressi, puerum qui a leone custodiebatur introduxerunt. Multa quoque alia memoria omnem superantia idem vir gessit, quæ et linguam disertam, et otium, et pecuniam mortalium sermone celebrantur. Omnium enim

CAP. XXIV.

De obitu Gregorii Antiochenis episcopi, et restitutione Anastasii.

Nec multo post Gregorius podagræ morbo, quo maxime vexabatur, correptus, abiit e vita, cum medicamentum ex Hermodactylo confectum, ipsi a medico porrectum ebibisset. Mortuus autem est eo tempore, quo senioris quidem Romæ Gregorius successor Pelagii, junioris autem Romæ Joannes episcopatum gerebant: Alexandrinæ Ecclesiæ Eu-

VALESII ANNOTATIONES

Ἐπιτελευτῆ δὲ αὐτοῦ Γρηγόριος. Gregorii Antiocheni episcopi obitum, et restitutionem Anastasii, Baronius quidem refert anno Christi 530, ubi tamen ibidem Baronius, an potius in sequentem id referri debeat; præsertim Gregorius magnus in registro epistolarum in his 13 gratuletur Anastasio, quod in Antiochidem restitutus fuisset. Verum Auctor Chronici Alexandrini, qui iisdem fere temporibus vixit Gregorius, anno imperii Mauricii decimo, id est decima mortem Gregorii assignat, ita s. 106. c. Τούτῳ τῷ ἔτει Ἀναστάσιος πατριάρχης ἐπανήλθεν ἐν Ἀντιοχείᾳ μετὰ τελευτῆς Γρηγορίου πατριάρχου γενομένου, τοῦ καὶ διαίου πρὸς τοῦτον τὸν αὐτὸν Ἀναστάσιον. Id est: *Anastasius patriarcha Antiochenus reverentiam Antiochiam, post mortem Gregorii patriarchæ, ea eidem Anastasio successerat.* Ubi notandum patriarcham vocari etiam ante restitutionem: propterea quod, utpote per vim nec legitime propositus, titulum patriarchæ perpetuo retinebat. Certe Gregorius papa in tribus epistolis obitum episcopatus sui ad eum scripsit, eum patriarcham agnoscit. Gregorium vero qui in superstitis cathedram non legitime occupat, nunquam in numero patriarcharum habere reprehenditur.

Ἐκ τῆς Ἑρμοδακτύλου. Hermodactylus fuit veteribus ignota. Certe nec Dioscorides, eius ullam ejus mentionem fecere. Arabes autem Serapionem, cum colchico atque eph-

mero eam confuderunt. Quos secuti pharmacopolæ nostri, passim in officinis pro hermodactylo colchicum substituunt. Sed hunc errorem jam dudum notavit Andreas Matthiolus in *Commentariis* ad lib. iv Dioscoridis, et post eum reliqui qui de plantis scripsere. Et in priori quidem editione *Commentariorum* suorum, nondum ipse Matthiolus satis cognitum habebat quid esset hermodactylus. Postea vero cum eam plantam nactus esset ab illustri viro Augerio Busbequio, qui ex Constantinopolitana legatione eam attulerat, ejus typum nobis exhibuit pag. 1109, posterioris editionis. Ejus radices digitorum similitudinem referunt, adjectis etiam unguibus. Ex quo plantæ nomen est inditum. Hermodactylus enim Mercurii digitum significat. Porro ejus radix olim Arthriticis exhibebatur, tunc cum humores defluerent; quippe quæ et ipsa per se et ejus decoctum, vim habet, purgandi, ut scribit Paulus Ægineta in libro septimo. Hodie vero hermodactylus podagricis præbetur, non eo tempore quo humores defluunt, sed vigente potius et confirmato jam morbo. Nam cum recentiores medici usu ipso deprehendissent, medicamentum istud noxium esse in accessione morbi: medicorum veterum consuetudinem hac in parte correxerunt, ut me docuit clarissimus vir ac doctissimus, Tossanus de Fontaine, in Academia Parisiensi medicinæ doctor ac professor Reginus; cui ob singularem erga me benevolentiam, et in curanda valetudine mea sollicitudinem ac diligentiam, plurimum me debere profiteor.

VARIORUM.

Ἐπιτελευτῆ Γρηγόριος. Gregorium Antiocheni obiisse anno 593, eodemque anno restitutione Anastasium scribit Pagius anno 591,

Ἑρμοδορίου μέρ. Pelagio II mortuo. divus Magnus consecratus est Pontifex Romanæ tertii mensis Septembris anni Chr. 590. Sedit annis tredecim, mensibus sex, diebus idem.

(α) Ἰωάννου. Hoc anno (scil. 582.) die sexta Aprilis, indictione 15. Eutychius patriarcha diem ultimum obiit. et post dies sex Joannes, Magnæ Ecclesiæ diaconus, qui Jejunator dictus, consecratus est. Theophanes in *Chronico*. Sedit Joannes usque ad ann. 505. De Eulogio Alex. qui mortuus est anno 607 et Joanne Hierosol. qui vixit ad annum 593. Vid. supra, l. b. v, cap. 16.

logius, ut jam dixi, Antiochenæ vero præsidebat Anastasius, post tres ac viginti demum annos in sedem suam restitutus. 473 Hierosolymitanæ autem Ecclesie Joannes pontificatum administrabat. Quo non multo post mortuo, nemo etiamnum Ecclesie illius gubernationem suscepit. Atque hic historię nostræ hinc esto, anno scilicet duodecimo principatus Mauricii Tiberii. Reliqua vero quæ sequuntur, studiosis qui voluerint narranda ac scribenda relinquimus. Quod si quid a nobis omissum, vel minus accurate expositum est, nemo id nobis vitio vertat: illud secum cogitans, nos historiam dispersam in unum corpus collegisse, ut hominum utilitati consideremus, quorum gratia tot ac tantos labores suscepimus. Aliud præterea volumen a nobis compositum est, quo epistolæ, relationes, decreta, orationes ac disputationes, et alia quædam continentur. Et supradictæ quidem relationes quæ in eo volumine habentur, pleræque Gregorii Antiochenensis episcopi nomine conscriptæ sunt. Quarum etiam gratia duas dignitates consecuti sumus: a

την Ἀλεξάνδρου Εὐλογίου τῶν λελεγμένων μοι, Ἀναστασίου τε τῆν Θεουπολιτῶν, τῷ οἰκίῳ ἀποδοθέντος θρόνῳ (59) μετὰ τρεῖς καὶ εἰκοσι χρόνους (60) Τεροσολύμων τε Ἰωάννου· οὗ μετὰ βραχὺ τελευτήσαντος, οὕτω τις τοῦσδε οἰακας ἐνεχειρίσθη. Ἐνταῦθα μοι τὰ τῆς ἱστορίας πεπαύσθω, Μαυρικίου Τιβερίου δωδέκατον ἔτος (61) τῆν Ῥωμαίων βασιλείαν διακυβερνῶντος, τῶν ἐξῆς τοῖς βουλομένοις ἐκλέγειν τε καὶ γράφειν καταλιπανομένων. Εἰ δέ τι παρῶπται ἢ οὐκ ἀκριβῶς ἀνεληγται, μηδεὶς ἡμᾶς γραφίτω βέμψεως, ἔνοιῶν ὡς πεπλανημένην ἱστορίαν συνελέξαμεν, τῆν τῶν ἀνθρώπων ὠφέλειαν πραγματευσάμενοι, δι' οὗσ καὶ τῶν τριλιούτων πόνων ἠνεσχόμεθα. Πειπνῆται δὲ ἡμῖν καὶ ἕτερον τεύχος, ἀναφορᾶς, καὶ ἕτερα ἄλλα ἔχον. Τῶν ἐμπειροχόμενων ἀναφορῶν, ὡς ἐπίπαν ἐκ προσώπου Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλιως συντεθειμένων· δι' ὧν καὶ δύο τετυχῆκαμεν ἀξιώματων· Τιβερίου μὲν Κωνσταντίνου, τῆ τοῦ κοιμιστωρίου περιβαλόντος (62), Μαυρικίου δὲ Τιβερίου, δειλοῦσ ὑπάρχων στελιαντος, ἐφ' ἧ συντεθεικαμεν (63),

VALESII ANNOTATIONES

(59) *Τῷ οἰκίῳ ἀποδοθέντος θρόνῳ.* Ex his verbis colligitur omnino Anastasium paulo ante mortem Gregorii, in sedem Antiochenam restitutum fuisse (*). Ait enim Evagrius Gregorium Antiochenum mortuum esse Anastasio in sedem suam restituto. Nicephorus tamen his verbis nihil aliud significari existimavit, quam Anastasium post mortem Gregorii in suam sedem restitutum fuisse.

(60) *Μετὰ τρεῖς καὶ εἰκοσι χρόνους.* Anastasius depositus fuerat anno Christi 570, ut supra observavi in Annotationibus ad cap. 5 lib. iv. Ab hoc anno ad decimum imperii Mauricii annum, quo in sedem suam restitutus est, ut tradit auctor *Chronici Alexandrini*, id est ad annum Christi 592, anni sunt tres ac viginti.

(61) *Δωδέκατον ἔτος Μαυρικίου.* Ex his verbis suspicari quis fortasse possit id quod suspicatus est etiam Baronius, Gregorium Antiochenum episcopum mortuum esse anno imperatoris Mauricii duodecimo. Cur enim diceret Evagrius, anno duodecimo imperii Mauricii se Historiam suam terminasse, nisi antea aliquid retulisset quod gestum erat anno ejusdem Mauricii duodecimo? Re tamen diligentius examinata, mihi non videtur Evagrius his verbis id significare voluisse. Ait enim Evagrius Gregorium Antiochenum fato functum fuisse. Gregorio quidem Romanam, Eulogio autem Alexandrinam Ecclesiam administrante: Joanne vero Hierosolymis presidente. Qui cum haud multo postea e vivis abiisset, neminem adhuc in ejus locum successurum fuisse dicit. Non igitur Gregorii morte historiam suam terminavit Evagrius, cum post ejus mortem Joannem Hierosolymitanum episcopum obiisse referat, et post ejus interitum neminem adhuc eo tempore quo hæc scribebat, substitutum esse. Id ergo tantum his verbis significat Evagrius, se hæc scripsisse anno duodecimo imperii Mauricii. † Annus quo Historiam suam scripsit Evagrius, distinguendus est ab anno in cujus rebus gestis describendis operi finem imposuit. Historia ejus non progreditur ultra mensem Augusti anni 595. Opus vero ipsum in lucem editum est vel isto anno exeunte, vel potius anno 594, quo annus

duodecimus Mauricii absolvitur. Hæc Pagius ad ann. 591, n. 7. w. Lowth.

(62) *Τῆ τοῦ κοιμιστωρίου περιβαλόντος.* Non probo interpretationem Christophorsoni et Musculi, qui quæsturæ honorem a Tiberio delatum esse putant Evagrio nostro. Atqui Evagrius non dicit delatam sibi esse dignitatem τοῦ κοιμιστωρίου, sed tantum τοῦ κοιμιστωρίου, id est, *questorii*. Multum autem discrimen est inter quæstorem et quæstorium. Nam quæstor est qui magistratum quæstoris gerit. Quæstorius vero is qui magistratu illo jam perfunctus est. Cum igitur dicit Evagrius delatum sibi esse honorem exquæstore, codicillos ex quæstore sibi ab imperatore collatos esse intelligit: eodem prorsus modo quo codicillos ex præfectis prætorio a Mauricio imperatore sibi delatos esse, statim subjungit. Porro qui codicillos hujusmodi meruerant, ii privilegii omnibus fruebantur, quæ competebant honoratis qui dignitates illas gesserant. Quæsturæ scilicet ac præfecturæ. Cæterum hoc loco scribendum videtur τὸ τοῦ κοιμιστωρίου, supple ἀξίωσιν.

(63) *Ἐφ' ἧ συντεθεικαμεν.* Hunc locum non intellexerunt interpretes. Nam Musculus quidem ita vertit: *Unde ista composuimus, cum ille imperii ignominiam ablaturus, Theodosium in lucem produxit.* Christophorsonus vero sic interpretatur: *Quo regnante eas Relationes composuimus: idque eo ipso tempore quo Theodosium in lucem edidit.* Existimavit scilicet Christophorsonus scribendum hic esse ἐφ' οὗ. Verum hæc emendatio ferri non potest; non enim regnante Mauricio opus illud *Relationum* composuerat Evagrius, sed regnante Tiberio Constantino, sicut ipse affirmat paulo supra. Malui igitur hoc loco vulgatam scripturam retinere, subaudiendo vocem ἀναφορᾶς vel διαλέξεως. Nam cum Mauricio imperatori natus esset filius Theodosius, Evagrius orationem ad Mauricium imperatorem scripsit, qua ei ob natalem filii gratulabatur, et tum Mauricio ipsi, tum reipublicæ Romanæ summam felicitatem augurabatur. propterea quod Mauricius abolito vetusto Romani imperii dedecore, masculam prolem tandem suscepisset. Nam ex im-

VARIORUM.

(*) Evagrio assentitur auctor *Chronici Alexandrini*, qui ait Gregorium, dum adhuc viveret, Anastasium receperisse. W. Lowth.

ὅτε τὰ ἐνείδη τῆς βασιλείας λύσας, Θεοδοσίον ἐς φῶς προήγαγε (64), προοίμιον αὐτῷ τε καὶ πολιτεύματι πάσης εὐδαιμονίας παρασχόμενον. exstincto imperii probro, Theodosium in lucem edidit, qui tum ipsi, tum reipublicæ, summa felicitatis exordium præbuit.

Ἐβαγρίου Σχολαστικῶν Ἐπιφανέως καὶ ἀπὸ ἐπάροχων, Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας Τόμοι 88.

TELOS.

A Tiberio quidem Constantino quæsturæ honorem adepti : a Mauricio autem Tiberio codicillos præfecturæ nacti, ob ea quæ composueramus tunc cum

Evagrii Scholastici Epiphaniensis et ex præfectis, Ecclesiasticæ historiæ Libri sex.

FINIS

VALESII ANNOTATIONES.

peratoribus Romanis qui in Orientis partibus regnaverant, jam inde a Theodosio Juniore, nullus mares liberos genuerat. Ob hanc igitur orationem ait Evagrius donatum se esse a Mauricio codicillis amplissimæ præfecturæ.

(64) Ὅτι Θεοδοσίον ἐς φῶς προήγαγεν. Theodosius nobilissimus natus est in purpuris anno 3

imperatoris Mauricii, die 26 mensis Septembris, ac proinde indictione 4, quæ cœperat a Kalendis Septembris hujus anni. Idem postea a patre Mauricio Augustus coronatus est indictione octava, die 20 mensis Martii, cum annos natus esset quatuor cum dimidio, ut scribit Theophanes in Chronico. p. 225.

HENRICI VALESII

OBSERVATIONUM IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM EVAGRII

LIBER PRIMUS

DE PETRO ANTIOCHENO EPISCOPO QUI FULLO COGNOMINATUS EST, ET DE SYNŌDIS ADVERSUS EUM COLLECTIS.

CAPUT PRIMUM.

Petrus monachus primum fuit Acœmitensis, et in eo monasterio fullonis artem exercuit ; unde et Fullonis cognomentum ei inditum, ut scribit Alexander monachus in laudatione sancti Barnabæ. In hoc igitur monasterio Petrus cum adversus Chalcedonensem synodum assidue declamaret, et Eutychnum dogma palam defenderet, tanquam corruptor apostolicæ fidei, a fratribus ejectus est monasterio. Inde igitur digressus, Chalcedonem se contulit, et in ea urbe presbyter fuit Ecclesiæ Sanctæ Bassæ, ut testatur Theodorus Lector, et Theophanes in Chronico. Verum cum in ea quoque urbe Eutychnum dogma publice prædicaret, et Chalcedonensem synodum conviciis et maledictis appeteret, inde quoque expulsus venit Constantinopolim. Erat tunc in urbe regia Zeno vir potentissimus, patricius et comes excubitorum, cui Leo Aug. Ariadnem filiam suam desponderat. In ejus amicitiam Petrus callide sese insinuavit. Et cum idem Zeno a Leone magister militum per Orientem in locum Ardaburii factus in Orientem proficisceretur, Petrus ejus comitatu adhæsit, et una cum illo venit Antiochiam. Id factum est Leone quartum et Probiano Coss. anno Christi 471, ut in annalibus ecclesiasticis recte observavit Baronius. Neque enim audiendus est Theophanes, qui hunc Zenonis ac Petri adventum in urbem Antiochiam diu ante retulit. Sed cum constet ex *Candidi Historia*, Zenonem magistrum Orientalis militiæ factum non fuisse, nisi post cædem Asparis et Ardaburii (et enim Ardaburius magister erat rei militaris per Orientem, ut testatur Damascius apud Suidam in voce Σεδηριανός); cumque præterea constet ex Marcellini, et ex Victoris Thunnonensis Chronico,

C Asparem et Ardaburium eo quem dixi anno cæsus esse, prorsus necesse est ut Zeno et Petrus qui eum comitatus est, eo consulatu Antiochiam advennerint. Erat tunc in urbe Antiochena præsul martyr, vir catholicus et Chalcedonensis synodi propugnator. Hunc Petrus, Zenonis gratia atque opibus adjutus, omnibus modis oppugnare aggressus est : Nestorianum eum appellans, et clericis Antiochenis Ecclesiæ adversus eum incitans. Erant in urbe Antiochena plurimi Apollinæ sectatores, jam inde a Vitale Antiocheno propagati, qui Meletii ac Paulini temporibus schisma in ea Ecclesia et sui nominis sectam condiderat. Horum igitur partibus adjunctus Petrus Fullo, Theopaschitarum dogma palam prædicare cœpit, anathema dicens iis qui Deum crucifixum negarent. Quin etiam Trisagio hymno qui in Ecclesia cani consueverat clausulam illam adjecit : *Qui crucifixus es pro nobis*. Qua ex re plebs Antiochena duas in partes divisa est. Et alii quidem Petrum Fullonem sequebantur, reliqui vero Martyrio ad hæserunt. Is tunc temporis Constantinopolim profectus fuerat ob ecclesiastica quædam negotia, ac fortasse etiam ob tumultus illos quos Petrus Fullo in Antiochensi Ecclesia excitaverat. Cum igitur Constantinopolim venisset Martyrius, Gennadii Constantinopolitani episcopi opera ac suffragio a Leone Augusto benigne susceptus est, idque cuius gratia potissimum venerat ab imperatore obtinuit : legem videlicet qua interdictum erat, ne quis monachus, relicto suo monasterio, in urbe Antiochena vel in alia qualibet civitate moraretur, et de religione disputando turbas ac tumultus in Ecclesia excitaret. Ea constitutio Leonis Aug. ad Zenonem magistrum militum missa refertur in libro primo codicis Justiniani, qua Petrus Fullo tacito nomine denotatur, ut recte a Baronio observatum

est. Reversus post hæc Antiochiam Martyrius. cum seditiones ac dissidia quotidie augeri animadverteret, et Zenonis magistrum militiæ, spreta Leonis constitutione, Fulloni favere, in publico Ecclesiæ conventu palam episcopatu sese abdicavit, retenta nihilominus sibi sacerdotii dignitate. Quo facto, Petrus Fullo in Antiochenam sedem tanquam vacuum insiuit. Quæ cum Gennadius comperisset CP. episcopus, cuncta Leoni Augusto nuntiavit. Imperator vero, his rebus commotus, synodum episcoporum Antiochiæ fieri præcepit, in qua Petrus Fullo depositus est ac damnatus, et in ejus locum ordinatus est Julianus, ut scribunt Theodorus Lector et Theophanes. Porro imperator Leo Petrum Fullonem, synodali sententia damnatum, Oasim in exilium deportari jussit, ut testatur Acacius Constantinopolitanus episcopus in epistola ad Simplicium papam, quæ refertur a Gelasio in *Gestis de nomine Acacii*. Hujus epistolæ verba opere pretium fuerit hic apponere. Ex iis enim colligitur id quod superius dixi, Petrum Fullonem in synodo esse damnatum. Sic igitur habent. Cui dum Acacii scripta legereinus quæ de Petro et Joanne Antiocheni miserat, excessus Acacii etiam in hac causa gravissimos deprehendit. Illo enim tempore quo de Petro Alexandrino damnato retulerat, non longe post etiam de Petro et Joanne scripserat: Petrum apud Constantinopolim monasterium gubernasse; sed hoc propter crimina derelicto, Antiochiam fugisse. Ibi pulso Martyrio catholico episcopo, per hæreticos sedem ipsius occupasse; continuoque damnatum, a Leone tunc principe ad Oasitanum exsilium esse directum. De quo lapsum, Constantinopolim rediisse, ac dedisse fidem quod nullas ulterius turbas facere prorsus auderet. Hæc est prima Petri Fullonis damnatio. Quam si quis non in synodo ab episcopis factam esse contendat, sed ab ipso Leone Augusto, is meminisse debet episcopos nunquam solitos esse in exilium mitti a Christianis imperatoribus, nisi post damnationis sententiam in eos legitime prolatam. Sic Photinum, Nestorium ac Dioscorum legitimus esse relegatos post synodale iudicium, ut omittam Arium presbyterum. Certe Liberatus in cap. 18 *Breviarii*, locum hunc ex epistola Acacii describens, diserte dicit Petrum ab episcopis esse damnatum, et Leonis imperio in Oasim deportatum. Cæterum Petrus Fullo in hac primi episcopatus Antiocheni invasione, brevi admodum tempore sedisse videtur. Nam in epistola Acacii ad Simplicium papam, cujus verba superius relata sunt, post abreptum episcopatum continuo damnatus esse dicitur.

CAP. II.

Post mortem Leonis Augusti, Zeno de quo supra diximus, a Leone filio suo coronatus, imperii regimen accepit. Sed mox Basiliscus, tyrannide abrepta, cum cum Ariadne conjuge in Isauriam fugere compulsi. Ita Basiliscus citra sanguinem imperium adeptus, statim adversus Chalcedonensem synodum insurrexit, et promulgata sanctione eandem synodum ab omnibus episcopis damnari præcepit. Ac primum quidem Timotheum Ælurum ab exilio revocavit. Petrum deinde Fullonem sedi suæ restitui jussit, ut tradunt Theodorus Lector et Theophanes. Quibus rebus acceptis, Julianus Antiochensis episcopus gravi dolore percussus interiit. Petrus igitur Fullo cum Antiochenam sedem præsule suo viduatam reperisset, eam iterum occupavit. Ac primum quidem Joannem quemdam, qui synodali sententia depositus fuerat, episcopum Apamensis ordinavit.

Sed cum Apamensi Joannem episcopum admittere nolissent, Joannes, Antiochiam reversus, adversus Petrum auctorem episcopatus sui insurrexit. Et collecta episcoporum Orientalium synodo, Petrum e sede sua deturbavit. Ipse in ejus locum successit trimum circiter mensium spatio episcopatum obtinuit, ut tradit Theophanes in *Chronico*. Joanne igitur post trimestre spatium deposito, communi orientali episcoporum suffragio Stephanus episcopus Antiochiæ ordinatur anno Christi 378. Qui mox synodicas litteras ad Acacium Constantinopolitanum episcopum misit, quibus ei et ordinationem suam, et damnationem Petri ac Joannis Antiocheni significabat. His litteris acceptis (65), Acacius synodum episcoporum qui tunc forte Constantinopoli morabantur collegit, et Petrum Fullonem ac Joannem supra memoratum, una cum Paulo quodam Ephesiorum, ni fallor, episcopo damnavit. Deque ea re litteras scripsit ad Simplicium papam, petens ab apostolica sede, ut si forte ad eam confugerent, nec visu dignos eos haberet; et si jam aliquam indulgentiam forsitan impetrasset, irritam esse debere affirmans, nec eorum poenitentiam recipendam esse. Hujus epistolæ verba, haud certe sensum ipsum refert Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*. Meminit etiam ejusdem epistolæ Acacii ad Simplicium Gelasius papa in epistola ad Orientales his verbis: *Hic autem ille est Petrus Antiochenus, quem nec per poenitentiam ad communionem catholicam recipi etiam a sede apostolica poposcit Acacius. Sed et Felix papa in epistola quam scripsit universis archimandritis et monachis Constantinopoli et per Bithyniam consistentibus, ejusdem epistolæ meminit ita dicens: Adjectum etiam tunc cum ista in examinatione tractantur, quod Acacius Joannem illum Tyriorum Ecclesiæ fecerit præsidere, qui Apamensis a Petro Antiochenæ Ecclesiæ tyranno fuerat episcopus ordinatus, sed minime receptus, proprio ordinatore depulso, eandem sedem non timuit occupare. Quos tunc hypocrita Acacius ita fecit ab apostolica sede damnari, ut his etiam Christianorum vocabulum tolleretur, quod gesta apud eum habita manifestant.* Ex quibus verbis colligitur Petrum Fullonem in Constantinopolitana synodo ab Acacio esse damnatum. Hæc enim verba Felicis papæ, quod gesta apud eum habita manifestant, non nisi de synodalibus intelligi possunt. Cæterum in iisdem litteris ad Simplicium papam Acacius etiam de Paulo quodam retulerat, ut didici ex epistola Gelasii papæ ad orientales, quæ sic habet: Quos si a fide integra communioneque catholica putaretis errare, ad apostolicam sedem, secundum scita majorum, et sicut semper est factum, referre debuistis: sicut de Petro Alexandrino, vel de Antiocheno Petro, de Joanne et Paulo fecisse monstratur Acacius. Sed et in *Commonitorio ad Faustum*, eju- dem Pauli et Joannis mentionem facit. Quos ab apostolica sede damnari ac deponi fecit Acacius. Quem etiam præreptionem sedis apostolicæ exsecutum fuisse, ibidem ait Gelasius. Equidem non dubito quin hic Paulus de quo Acacium ad Simplicium papam retulisse scribit Gelasius, sit Ephesinus episcopus; qui dum ob quædam crimina exutus fuisset episcopatu, Basilici tyranni temporibus restitutus fuerat per Timotheum Ælurum et Paulum Antiochenum episcopum, ut scribit Evagrius in libro III, cap. 5 et 6. Porro Simplicius papa, acceptis Acacii litteris, in quibus de Petro et Joanne Antiochenis retulerat, continuo respondit eos a se damnatos esse significans, et ab Ecclesiæ communione præcisos. Et epistola quidem Simplicii ad Acacium, ea de re scripta, hodie non

NOTÆ.

(65) His litteris acceptis, etc. Pagius probat ex epistola Simplicii PP. ab Holstenio primum edita, hanc synodum Constantinopoli fuisse celebratam,

antequam Joannes Apamensis sede Antiocheni dejectus esset. Vid. Pagium ad ann. 477, n. 16 W. Lowth.

exstat. [Imo habetur in *Collectione Romana*, quam A
edidit Holstenius, p. 194.] Eius tamen meminit ipse
Simplicius in epistola ad Zenonem Augustum, qua
ei gratulatur ob vindictam sedem Stephani Antiochensis episcopi. Ubi Simplicius inter cætera hoc dicit: *Sed ut loquar fiducialiter principi Christiano, si præteritarum litterarum, quas de Petri aliorumque nomine ad fratrem et coepiscopum meum Acacium scripsisse memini, ordo teneretur, ad hoc non potuit pervenire quod jure nunc meruit vindicari. Mandaveram namque ut, facta suggestione pietati vestræ, prædictus, ut et cæteri qui per occasionem tyrannicæ dominationis invaserant Ecclesias Dei, extra metas vestri pellerentur imperii, etc.* Eadem repetit Simplicius papa in epistola quam de eadem re scripsit ad Acacium. Nec dubium est quin de Antiocheno Petro hic loquatur Simplicius papa. Etsi enim de Alexandrino Petro idem Acacio mandaverat Simplicius, ut ex ejus epistolis cognoscimus, tamen cum hic sermo sit de Antiochena Ecclesia, non de alio Petro loqui existimandus est Simplicius quam de Antiocheno. Et hæc est Baronii sententia. Quatuor igitur synodis condemnatum Petrum Fullonem jam vidimus: quarum prima quidem et secunda orientalium fuit episcoporum, Antiochiæ collecta; tertia fuit Constantinopolitana; quarta, Romana.

CAPUT III.

Stephanus, cum per anni circiter spatium Antiochenam Ecclesiam gubernasset, ab hæreticis crudeliter in ecclesia interfectus est. Cadaver ejus tractum per urbem, et in Orontem fluvium projectum est, anno Christi 479, post consulatum Illi viri clarissimi, ut ex epistolis Simplicii papæ recte observavit Baronius. Quam ob cædem graviter commotus Zeno, misit Antiochiam qui hoc facinus vindicaret, et in auctores seditionis animadverterent. Antiocheni vero legatos ad imperatorem miserunt, qui veniam deprecarentur, peterentque ab imperatore ut ad vitandos tumultus episcopus ipsis Constantinopoli ordinaretur. Igitur Zeno eorum petitionibus annuens, mandavit Acacio Constantinopolitano episcopo, ut Antiochenum antistitem in urbe regia ordinaret. Idque factum pacis ecclesiasticæ causa, tam imperator ipse quam Acacius apud Simplicium papam excusavit, polliciti ordinationem Antiocheni antistitis juxta canonum præcepta a comprovincialibus episcopis posthac esse faciendam. Et litteræ quidem Zenonis atque Acacii hodie non exstant. Verum litteræ Simplicii papæ, quas ad utrumque rescripsit, etiamnum habentur; in quibus hæc verba leguntur inter cætera: *Si præteritarum litterarum quas de Petri aliorumque nomine ad fratrem et coepiscopum meum Acacium scripsisse memini, ordo teneretur, ad hoc non potuit pervenire, quod jure nunc meruit vindicari. Mandaveram namque ut, facta suggestione pietati vestræ, prædictus, ut et cæteri qui per occasionem tyrannicæ dominationis invaserant Ecclesias Dei, extra metas vestri pellerentur imperii: ne pestiferum sensibus quibusque simplicioribus ore sacrilego virus infunderent, et verbis impiis contra fidem orthodoxam innocentiores animas sauciarent. His piis ac salutaribus monitis Simplicii Romani pontificis permotus Zeno, Petrum Fullonem Pityunta in exilium misit, qui locus est in Ponto circa fines imperii Romani situs, et noxiorum exsilio deputatus, ut testatur Justinianus in Novellis. Sed Petrus Fullo, clam Pityunte digressus, ad sanctum*

Theodorum se contulit, qui erat in oppido Euchaitarum, ut tradunt Theophanes et Cedrenus. Quisnam sit hic Theodorus, equidem nondum comperi, nisi forte sit Theodorus Trichinas, cujus mentio fit in Græcorum Menologiis, die Aprilis vicesimo. Ordinatus est igitur ab Acacio Antiochensis episcopus Stephanus Junior (66), vir pietate spectabilis. Qui cum tres annos sedisset, variis hæreticorum seditionibus agitato, post ejus obitum Zeno præcepit iterum Acacio, ut in urbe regia episcopum Antiochensibus ordinaret. Acacius igitur Constantinopoli Calendionem ordinavit Antiochensem episcopum, ut scribunt Theodorus lector ac Theophanes, et ante eos Gelasius in gestis de nomine Acacii. Orientales autem episcopi, tanquam nescientes id quod actum erat Constantinopoli, Joannem nomine Codonatum eidem Antiochenæ Ecclesiæ consecravit episcopum, ut scribit Victor Thunonensis in Chronico post consulatum secundum Longini, et Theophanes, pag. 110. Id factum est anno Christi 482, Trocundo et Severino cons., ut discimus ex epistola Simplicii papæ ad Acacium. Ordinatus Constantinopoli Calendio, mox Antiochiam profectus est. Ubi collecta episcoporum provincialium synodo, primo quidem ordinationem suam omnium suffragio comprobari voluit; deinde synodicam epistolam misit ad Simplicium papam per Anastasium episcopum. Qui per Constantinopolim transiens, acceptis ab Acacio intercessionis litteris, Romam profectus est. Ubi cum litteras Calendionis simul et Acacii Simplicio obtulisset, Simplicius libenti animo Calendionem in communionem suam suscepit. Litteras quoque ejus rei testes Anastasio tradidit, tum ad Calendionem tum ad Acacium perferendas. Exstant hodie litteræ Simplicii ad Acacium, quæ sic habent: *Antiocheni exordium sacerdotis, qua ratione fuerit serius indicatum, quamvis nos minime latere potuerit, tamen et ipse, vel synodus ipsius indicavit. Quod sicut non optavimus fieri, ita faciles excusationi quam necessitas fecit, extulimus; quia quod voluntarium non est, non potest vocari in reatum, etc.* Data Idibus Juliis Severino V. C. cos. Quot annos Calendio episcopatum gesserit, non convenit inter antiquos. Theophanes quidem in chronico quatuor ei annos assignat. Victor autem Thunonensis tres duntaxat ei tribuit. Sed in Victore Thunonensi mira est annorum perturbatio. Baronius in Annalibus ecclesiasticis annum tantummodo ei tribuit. Verum biennii spatio cum sacerdotio functum esse reperio. Certe Gelasius papa in *Gestis de nomine Acacii*, cum post damnationem Acacii in synodo Rom. factam, depositum esse testatur (67). Synodus autem Rom. adversus Acacium celebrata est anno Christi 484, Theodorico et Venantio cons. Depositum autem est Calendio, specie quidem propterea quod illo favisset qui tyrannidem arripuerat Antiochia: sed revera eo quod a Felicitis papæ et a Joannis Alexandrini communionem sese abrumpere noluisset, ut testatur Liberatus. Pulso in hunc modum Calendione, Petrus Fullo a Zenone imperatore in sedem Antiochenam remissus est. Id factum suggestione Acacii, in odium Felicitis papæ, a quo damnatus paulo ante fuerat Acacius, affirmat Gelasius in *Gestis de nomine Acacii* sub finem, ita scribens: *Cujus audacia deteriora committens, etiam Petrum Antiochenum, ejecto catholico Calendione quem ipse ordinaverat, ad Antiochenam misit Ecclesiam. Idem quoque testatur Felix papa in epistola 2,*

NOTE.

(66) Ordinatus est ab Acacio Antiochensis episcopus Stephanus junior. Calendionem tantum ab Acacio in episcopum Antiochensem ordinatum fuisse probat Pagius ex epistolis Simplicii 14. 15. 16, quas eodem anno, id est, 482, scriptas esse contendit; licet prior ex istis post consulatum Illi,

id est anno 479, juxta vulgatos codices data esse dicatur. Vid. Pagi ad ann. 482, n. 8, etc. W. Lowrie.

(67) Gelasius post damnationem Acacii [Calendionem] depositum esse testatur. Id est, post primam Acacii damnationem: de qua distinctius agitur in Annot ad Dissert. 2. In.

ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam constitutos, his verbis: *Sic autem Acacius impietatem pestiferæ damnationis telendit, ut etiam dejectus insultet, ut scissus scivire non desinat, et cum omnino extra corpus habeatur, ejus tamen membra dilaceret, et de se scriptum esse testetur: impius cum venerit in profundum malorum, contemnit: adjiciens deteriora prioribus, persequendo jam mortuos: ejus anima graviter delinquendo condemnationem secundæ mortis incurrit; qui Calendione episcopo sancto, quemadmodum cognovimus, nuper ejecto, Petrum toties et ante a se damnatum in ejus inmisit Ecclesiam, ita ut plurimi, si verum est, catholici cesserint relictis suis sedibus sacerdotes, et nostræ projectæ sint porcis et canibus margaritæ.* Gelasius tamen in epistola ad Orientales, Petrum Fullonem a Zenone imperatore introductum esse dicit in sedem Antiochenam. Verba Gelasii sunt hæc: *Ut taceam quod per Zenonem imper., qui utique Antiocheno Petro quem introduxerat, et cujus sacerdotium comprobaverat, sine dubio communionem permittit communicabat Acacius.* Idem Gelasius in epist. 13, ad episcopos Dardaniæ, Zenonem quidem id sua auctoritate fecisse scribit: sed Acacium id fieri passum esse: et palam quidem a Petri Antiocheni communionem abstinuisse: imperatori tamen Petrum promoventi minime restitisse. Zenonem itaque in litteris suis scripsisse ait, istud a se factum esse ex consilio ac dispositione Acacii. At Calendio cum se per fraudem et calumniam destitutum videret, litteras scripsit ad Felicem papam, quibus ei et destitutionem suam, et violentam Petri Fullonis post tot damnationis sententias restitutionem nuntiabat. Quibus cognitis Felix papa, habita synodo apud Sanctum Petrum, cui interfuerunt quadraginta tres episcopi, Petrum Fullonem Antiochenis Ecclesiæ pervasorem, et una cum illo Petrum Moggum Alexandrinum episcopum et Acacium Constantinopolitanum damnavit. Damnationis sententiæ primus inter episcopos qui concilio intererant, subscripsit Candidus Tiburtinus his verbis: *Candidus Tiburtinæ civitatis episcopus, Petro Alexandrinæ Ecclesiæ pervasori, et Acacio quondam Ecclesiæ Constantinopolitanæ, necnon etiam Petro Antiocheno, ab episcopatus et Christianorum numero olim jure et merito segregatis, omnibusque sequacibus eorum, sequens auctoritatem sedis apostolicæ secundum nostrum et catholicæ Ecclesiæ statum justa deliberatione prolatam, anathema dicens subscripsi.* Et quadraginta duo episcopi similiter subscripserunt. Hæc est quinta Petri Fullonis damnatio, facta a Felice papa in secunda synodo Romana, quæ habita est causa Antiochenæ Ecclesiæ, anno Christi 484, ut supra demonstratum est. Prima enim synodus Romana, sub eodem Felice papa collecta fuerat ob causam Alexandrinæ Ecclesiæ, et ob prævaricationem Vitalis ac Miseni episcoporum eodem anno, consulatu Theodorici et Venantii.

CAP. IV.

Hæc sunt quæ de Petri Fullonis damnationibus ex optimis scriptoribus et ex certissimis documentis collegimus. At Baronius in Annalibus ecclesiasticis, eumque secutus Binius in Collectione conciliorum generalium, duas præterea synodos in quibus Petrus Fullo damnatus est, nobis obtrudunt: Constantinopolitanam scilicet ab Acacio collectam, anno Christi 483, et Romanam, habitam a Felice papa eodem anno. Epistolas etiam proferunt multorum episcoporum, partim Occidentalis, partim

A Orientalis Ecclesiæ. Quas ego falsas esse ac supposititias conabor ostendere. Illius enim rei potissimum causa, tota hæc a me suscepta est disputatio; ac primo quidem loco de epistolis dicam, quarum falsitatem non difficile erit convincere. Omnes illæ epistolæ a diversis episcopis ad Petrum Fullonem scriptæ, quæ leguntur in tomis conciliorum, et in Annalibus Baronii, ex Græco sermone in Latinum conversæ sunt. Quod quidem evidenter apparet, tum ex elocutione quæ barbara est et inconcinna, tum ex eo quod duæ habentur earum interpretationes longe inter se diversæ. Porro Græcæ illæ epistolæ falsitatem suam multis indiciis produunt. Primo enim nomina ipsa episcoporum qui ad Petrum Fullonem scribunt, haud dubie conficta sunt et commentitia. Cui enim notus est Faustus Apolloniadis, Pamphilus Abydorum, Asclepiades Trallium, Anthæon Arsinoes episcopi? Cui compertus est Quintianus episcopus Asculanus, aut Justinus episcopus Siciliæ (68)? Neque enim additum est nomen urbis: sed totius insulæ episcopus appellatur. Nullus certe ex istis episcopis, in historia illorum temporum nominatus reperitur. Et Felicem quidem Romanæ urbis episcopum, atque Acacium episcopum urbis Constantinopolitanæ per litteras corripere atque admonere Petrum Fullonem, ut ad meliorem frugem revertatur, haudquaquam certe miramur: id enim juris habuerunt in collegam et consortem patriarchalis dignitatis. Isti vero modicarum urbium episcopi, nulla auctoritate præditi, et in diversis provinciis longe ab Antiochensi diocesi positi, qua ratione impulsus sunt, ut Antiochenum patriarcham scriptis ad eum litteris admonerent? Quibus id sufficere oportebat, ut Petri Fullonis hæreticam novitatem ad suos patriarchas deferrent. Ipsi vero per se ac suo nomine ad Petrum Fullonem scribere nequaquam debebant; verum id munus metropolitanis suis ac primatibus reservare. Denique omnes illæ epistolæ, licet a diversis episcopis et ex provinciis longe inter se distitis conscriptæ, uno tamen eodemque stylo elaboratæ sunt, id est rudi ac barbaro sermone. Quo maxime argumento falsitas earum deprehenditur. Neque enim fieri potest, ut tam diversarum nationum episcopi, eodem prorsus genere sermonis utantur. Præterea cur episcopus Asculanus, cur pontifex Romanus Græcè scribit ad Petrum Fullonem? Neque enim solebant illis temporibus episcopi Romani alia quam Latina lingua litteras scribere ad episcopos Græcos, ut testantur epistolæ pontificum Romanorum. Quid autem dieturi sumus de epistola Flacciani Rhodopensis episcopi ad eundem Petrum Fullonem scripta, quam ex codice Vaticano primus protulit Baronius ad annum Christi 483, in qua post exordium inasulsum penitus atque ineptum leguntur hæc verba: *Quis est igitur qui procellas excitavit hæresium, nisi tu qui sollicitasti aures principis innocentis, et falsis litteris cor pontificis exexisti, ut ad communionem te susciperet, dicendo: Non mihi fiat ulterius crucem apponere Trinitati, prædicando tantum Christum crucifixum. Cui enim non videatur horrere sermo impudentiæ? Ubi ergo ex hoc declinans remaneam non susceptus a vobis; et ubi sunt viscera Christi ad Petrum?* Baronius ait hæc esse verba ex epistola Petri ad Acacium, scripta tunc cum se simulavit esse catholicum, eo consilio ut susceptus in communionem Acacii, sedem suam recuperaret. Verum ex Gelasii papæ epistola ad Orientales, constat Acacium nunquam Petro Fulloni communicasse. Scribit enim Gelasius in epistola supra memorata, id-

NOTE.

(68) Cui compertus est Quintianus episcopus Asculanus, aut Justinus episcopus Siciliæ? Pro Asculanus legendum episcopus Arculanus, vel Arculianorum, ut ex libello synodico emendat Pagius; et pro

Siciliæ legendum Ciliciæ, juxta eundem, ad ann. 485, n. 14, etc., ubi reliquas objectiones adversus has epistolas a Valesio allatas dissolvit. W. Lowth.

que frequenter inculcat, gloriari solitum esse Acacium, quod Petro Antiocheno, id est Fulloni, nunquam communione sociatus fuisset. Idem quoque testatur in epistola 43, ad episcopos Dardaniæ: *Qua synodo Catendionem idem expelli fecit Acacius? Nihilominus eidem Petrum tam manifestum hæreticum, ut eidem palam nec se communicare prætenderet, sua passus est dispositione substitui.* Sic enim locus ille scribendus est. Quo igitur modo litteras ab eo accepit Acacius, aut ad eum misit, fratrem illum appellans? Sic enim legimus in epistola illa Acacii ad Petrum Fullonem. Postremo, quid ineptius est iis verbis quæ leguntur in epistola 3 Felicis (69) papæ ad eundem Fullonem, qua damnationis sententiam in eum contorquet: *Etenim sit in te hæc fixa damnatio a me, et ab his qui sub me constituti episcopales sedes gubernare noscuntur, et Acacio Constantinopolitanæ Ecclesiæ pastore, et venerabilibus episcopis ejus juri subjectis, tanquam et ipsis minime consentientibus, etc.* Multa sunt in his verbis quæ tolerari non possunt. Primo enim hic mos non erat pontificum Romanorum, ut episcoporum qui una cum ipsis in synodo consederant, in decretis suis ac sententiis mentionem ullam facerent. Certe hanc consuetudinem fuisse pontificum Romanorum Felix ipse testatur in epistola secunda ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam constitutos, his verbis: *Quotiens intra Italiam propter ecclesiasticas causas, præcipue fidei, colliguntur domini sacerdotes, consuetudo retinetur ut successor presulium sedis apostolicæ ex persona cunctorum totius Italiæ sacerdotum, juxta sollicitudinem Ecclesiarum sibi competentem cuncta constituat.* Quid quod Acacium sibi adjungit, quasi ejus sententiam in damnando Petro Antiocheno secutus esse videatur: omnia mentione Simplicii papæ, a quo idem Petrus diu ante fuerat condemnatus, quemadmodum supra docuimus. Cæterum notandum est in Græco textu hujus epistolæ longe aliam scripturam haberi: sic enim ibi legitur: *Καί γε πεκατωμένη ἔστω σου ἡ καθαίρεσις αὐτῆ ὑπ' ἐμοῦ, καί τῶν διεπόντων μετ' ἐμοῦ τῆν ἀποστολικῶν θρόνον, etc.* Id est, *Hæc igitur tui depositio fixa sit a me, et ab iis qui mecum apostolicam sedem gubernare noscuntur.* Quæ verba de presbyteris et episcopis cardinalibus potius intelligenda sunt, qui quasi coadjutores quidam erant Romani pontificis, ut in quadam epistola loquitur Petrus Cluniacensis. Dicit hic fortasse aliquis, eas epistolas non ex Græco in Latinum sermonem esse translata, sed Græcæ potius ex Latinis factas videri: atque ita sensit Anastasius Bibliothecarius in præfatione Collectaneorum, ad Joannem diaconum ita scribens: *Nonnulla quæ Latine fuerunt edita, Latinitas funditus mole oblivionis obruta deplorasset, nisi ex Græcorum fonte librorum hæc hausta post sitibundo pectore resumpsisset: sicut epistolam beati papæ Felicis, in Petrum Antiochenum sententiam proferentem damnationis.* Ego vero in præsentiarum id non inquirō. Hoc tantum dico, etsi epistolas illas demus ex Latino sermone in Græcum conversas

esse, ne sic quidem a falsi nota et suspitione liberari. Nam quæ supra attulimus argumenta ad convincendam earum falsitatem, in utramque partem valent. Et hæc quidem adversus epistolas illas supra memoratas dicta sufficiant. Nunc ad synodos ipsas veniamus, Constantinopolitanam scilicet ac Romanam. Has Baronius eumque secutus Binius, adversus Petrum Fullonem Antiochenum episcopum collectas esse dicunt anno Christi 483, consulatione Fausti viri clarissimi. Atquæ Petrus Fulloneo anno nondum Antiochenam sedem invaserat. Nam Calendio per vim et calumniam depositus est anno sequente, qui fuit Christi 484, statimque in ejus locum Petrus est subrogatus, ut ex certissimis testimoniis Felicis ac Gelasii Romanorum pontificum superius ostendimus. Deinde quorsum Acacium Petrum Fullonem iterum damnare necesse habebat, quem Simplicii papæ temporibus in Constantinopolitana synodo jam ante damnaverat, ut supra demonstratum est ex epistola ipsius Acacii ad Simplicium papam, et ex litteris Felicis papæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam residentes? Quorsum item Felix necesse habebat Petrum Fullonem sententia sua damnare, qui jam antea a Simplicio fuerat condemnatus? Quod si quis respondeat novum crimen Petri exstitisse, ac proinde opus fuisse nova damnatione; nego novum ullum crimen admissum tunc esse a Petro Fullone. Clausula enim illa, *qui crucifixus es pro nobis*, diu ante annum Christi 483 et 484 a Petro Fullone adjecta fuerat Trisagio. Nec in tertia ejus restitutione, sed post primum enthronismum, Leone August. imperio gubernante, addita fuerat a Petro, ut docet Theodorus Lector in libro primo, et Theophanes in *Chronico*, et Cedrenus.

CAP. V.

Notandum porro est clausulam illam a Petro Fullone adjectam hymno Trisagio, in Orientalibus Ecclesiis perpetuo deinceps usurpatam fuisse a catholicis sacerdotibus, licet Constantinopolitana Ecclesia et pleræque Occidentalium clausulam illam rejicerent. Certe Ephræmius patriarcha Antiochenus, quem catholicum fuisse constat, adhuc sua ætate passim in omnibus Orientis Ecclesiis clausulam illam cani solitam esse testatur (70) in epistola ad Zenobium Scholasticum; nec ullum dissidium inter Orientales et Occidentales hujus rei causa exstitisse; cum Orientales quidem hymnum illum Trisagium ad Christum referrent, Occidentales vero eum referrent ad Trinitatem. Ex quo etiam convincitur falsitas epistolarum quas supra memoravi, Felicis scilicet et Acacii. Nam si Petrus Fullone ob adjectionem illius clausulæ a sede Romana et Constantinopolitana damnatus fuisset, nunquam profecto appendix illa Trisagii retenta esset ab Orientalibus, nec Constantinopolitani et reliqui Occidentales communicare deinceps sustinissent Orientalibus, qui eam clausulam retinebant. Adde quod Avitus Viennensis episcopus, in epistola ad Gundobadum (71) Burgundionum regem, clausulam illam: *qui crucifixus es propter nos, miserere nobis, ambabus*, quod

NOTÆ.

(69) In epistola tertia Felicis PP. Hanc et sequentem epistolam librariorum errore Felici inscriptas, Simplicio papæ revera tribuendas esse, multis contendit Pagius ad ann. 478, n. 6, etc. In his enim papa ad Acacium tanquam ad amicum et eadem eum in Fullone damnando sententiam scribit: cum inter Felicem et Acacium nunquam convenerit: imo in prima epistola quam Felix ad Acacium dedit, questus est Acacium a decessoribus suis litteris incitatum, velut *obstinato silentio nihil quidquam voluisse referre.* W. Lowth.

(70) Ephræmius — in Orientalibus clausulam illam cani solitam esse testatur. Pagius ad

ann. 512, n. 15, ex Sirmondi notis in Avitum observat, hæc falso ab Ephræmio de Orientalibus scribi: veteres enim omnes semper de Deo Trino, nunquam de Filio solo hunc Hymnum accepisse, quem et τριαδικὸν ea de causa nuncupasse: præterea, Petrum Fullonem hanc clausulam adjectisse, quo Deum cum Theopaschitis crucifixum assereret. Ib.

(71) Avitus in epistola ad Gundobadum. Avitum male de rebus Constantinopoli gestis edoctum, epistolam istam scripsisse, pluribus ostendit Pagian, ibid. n. 11, 12. Ib.

aiunt, ulnis amplectitur, et hæreticos censet eos qui illam rejicerent. Quod profecto nunquam ab Avito factum esset, si Petrus Fullo ob ejus clausulæ adjectionem a Felice papa in Romana synodo damnatus fuisset. Vixit enim Avitus paulo post tempora Felicis papæ, sedi Romanæ addictissimus.

LIBER SECUNDUS.

DE DUABUS SYNODIS ROMANIS, IN QUIBUS DAMNATUS EST ACACIUS.

CAPUT PRIMUM.

Historiam damnationis Acacii recte quidem ac diligentissime, ut solet, exposuit Baronius in *Annalibus ecclesiasticis*. Unum tamen est quod ejus diligentiam fugit. Neque enim animadvertit Acacium a Felice papa bis damnatum fuisse. Sed neque Blondellus, qui Acacii historiam post Baronium retractavit, in libro *De primatu Ecclesiæ* id observasse deprehenditur. Et Baronio quidem danda est venia, quippe qui nullum habebat veterem scriptorem, ex quo iteratam hanc Acacii damnationem haurire posset. Blondellus vero excusari nullo modo potest, qui *Gesta de nomine Acacii* a Jacobo Sirmundo edita studiose legerat, in quibus diserte scriptum habetur id quod dixi. Sic enim loquitur Felix papa in epistola ad Vetravionem episcopum : « Unde merito prædictus Acacius, apostolicæ Sedis, quæ nunc exsecutrix utique sæpe dicti Chalcedonensis concilii pro fide catholica tunc probati non defuit, iterata excommunicatione depulsus est, ne per eum, quod absit! nos quoque reddamur complices perditorum. » Nostrum igitur est sedulo inquirere, quando primum et quando iterum ab apostolica sede excommunicatus fuerit Acacius.

CAPUT II.

Primum quidem damnatus est Acacius in synodo Romana quæ collecta est anno Christi 484, Venantio et Theodorico coss. ad audiendam rationem legationis Vitalis atque Misceni. Huic autem legationi causam dederat Joannes Alexandrinus episcopus, quem Græci quidem Tabennesiotam cognominant, eo quod esset ex numero Tabennensium monachorum, qui apud Canopum monasterium habebant jam inde a Cyrilli episcopi temporibus: Liberatus vero Talaiam perpetuo cognominat, vel Talaidam. Sic enim scribit Baronius: Ego vero Thladiam malle rescribere, id est eunuchum. Ita enim Græci appellare solent spadones. Hic Joannes post mortem Timothei Salofacioli, a catholicis ordinatus est episcopus Alexandriae anno natalis Dominici 481. Statimque post ordinationem suam synodicas litteras ex more misit ad Simplicium papam, et ad Calendonem episcopum Antiochiæ, ut ex Gelasio in *Gestis de nomine Acacii*, et ex Liberati *Breviario* didicimus. Ad Acacium vero Constantinopolitanum episcopum synodicas mittere neglexit, seu quod amicitia Hilli magistri officiorum nimis confideret, seu quod jam diu antea infensus erat Acacio, ut innuit Liberatus. Ea res Acacii animum graviter commovit; qui se a Joanne despectum videns, imperatoris animum adversus eum exasperavit, minus idoneum episcopatu Alexandrino eum esse dicens, qui olim de Ecclesia exire voluisset, et Timotheo Salofaciolo suasisset, ut nomen Dioscori sacris diptychis insereret: ad hæc perjuri reum esse affirmans, quippe qui jurasset olim imperatori, nunquam se Alexandrinam sedem ambiturum. Petrum vero Moggum magis idoneum esse episcopatu asserebat, utpote gratum atque acceptum populo Alexandrinorum: ejusque opera Ecclesias urbis Alexandrinæ ac totius Ægypti ad unitatem reduci posse. His adductus impe-

rator Zeno scripsit primo litteras ad Simplicium papam per Uranium subadjuvam, quibus Joannem supra memoratum, tanquam perjuri reum, quod quidem Acacio etiam episcopo notum esse perhibebat, sacerdotio judicabat indignum. Satius autem esse dicebat, ut ad procurandam Ecclesiarum Ægypti unitatem atque concordiam, Petrus in eam sedem restitueretur. His imperatoris litteris acceptis, Simplicius papa, qui Joannis apocrisarios in communionem suam recipere, ejusque ordinationem sententia sua confirmare jam paratus erat, pedem repressit, ne contra imperatoris testimonium quidquam præpropere egisse videretur. Mox per eundem Uranium subadjuvam rescripsit imperatori: quod quidem ad Joannis ordinationem attinet, lecto imperatoris testimonio suspendisse se ab ejus confirmatione; quod vero ad restitutionem attinet Petri, cum utpote hæreticum et ab hæreticis postulatum, nec posse, nec debere restitui, quippe qui apostolico judicio damnatus, in pristino errore adhuc permaneret. Scripsit etiam Simplicius litteras ad Acacium Constantinopolitanum episcopum, quæ etiamnum exstant. Harum litterarum mentio fit in libello citationis, per Vitalem ac Miscenum legatos ad Acacium directo. At Zeno cum id quod maxime cupiebat, restitutionem scilicet Petri, sibi a Simplicio denegatum videret, graviter offensus est, quemadmodum testatur Gelasio in *Gestis de nomine Acacii*. Spretâ igitur responsione Simplicii papæ, scripsit ad Pergamium ducem Ægypti et ad Apollonium Augustalem, ut Joannem quidem ex urbe Alexandrina expellerent, Petrum vero in episcopali sede collocarent. Has imperatoris litteras Amon abbas, et qui cum illo erant apocrisarii Petri, ex urbe regia Alexandriam detulerunt. Hunc in modum ejectus Joannes, Romam ad Simplicium se contulit, ut ejus ope ac suffragio pristinam sedem recuperaret. Ac Simplicius quidem papa eum benigne, uti par erat, excepit, et ad eum ovari ope juvandum ac restituendum, promptum se ac paratum exhibuit. Verum fatali morte præreptus, totum illud negotium successoris suo perficiendum reliquit. Mortuo Simplicio papa anno natalis Dominici 483, Cælius Felix in ejus locum substituitur. Cui mox post perfecta ordinationis solemnia, in celeberrimo conventu episcoporum totius Italiæ Joannes Alexandrinus episcopus libellum obtulit, varia adversus Acacium criminationis capita continentem. Felix igitur ex consilio episcoporum, legationem ad Zenonem imperatorem mitti decernit. Electi ad id munus obeundum Vitalis ac Miscenus episcopi, cumque his Felix defensor Ecclesiæ Romanæ, petitori ab imperatore, primo quidem ut Chalcedonense concilium firmaretur: deinde vero ut Petrus tanquam hæreticus ex Alexandria pelleretur Ecclesia: utque Acacius Romam mitteretur, libello Joannis Alexandrini responsurus, quemadmodum scribit Evagrius in libro tertio *Historiæ ecclesiasticæ*. Exstant hodieque epistolæ duæ Felicis papæ ad Zenonem Augustum, quas Vitalis et Miscenus episcopi secum detulerunt, in quibus continetur id quod supra dixi. Illud autem in primis observandum est, quod cum in supradictis litteris Felix

omni studio ab imperatore contendat, ut Petrus de Alexandria sede exturbetur, de Joanne tamen in suum locum restituendo ne verbum quidem ullum dicit. Quod quidem prudenti consilio a Felice factum esse suspicor, ne imperator Joannis nomine offenderetur. Invisus enim erat Zenoni Joannes, tum ob admissum perjurium, ut jam dixi, tum ob amicitiam quæ ei cum Illo intercedebat. Nam et ante episcopatum Joannes cum esset œconomus Ecclesiæ Alexandrinæ, et omnium Ecclesiarum redditus ac pecunias administraret, multa munera ad Hillum magistrum officiorum miserat, quibus ejus gratiam ac suffragium sibi compararet. Et posteaquam episcopatu dejectus fuisset, eundem Hillum adierat Antiochiæ, de rebus suis cum eo collocuturus, ut scribit Liberatus in *Breviario*. Detulerunt præterea iidem legati sedis apostolicæ litteras Felicis papæ ad Acacium, quibus eum admonebat Felix, ut memor veteris instituti sese ab omni suspitione liberaret, et pro Chalcedonensis concilii auctoritate firmanda modis omnibus apud principem laboraret. Dum hæc legatio in itinere esset, Cyrillus Acemitenensis præfectus, litteras misit ad Felicem papam, quibus de nimia ejus tarditate conquerebatur, cum interim tam gravia ac nefaria contra rectam fidem admittentur. Scripsit itaque Felix ad Vitalem ac Misenum episcopos, ne quidquam agerent, priusquam cum Cyrillo colloqui essent, et quid agendum esset ab eo didicissent. Alias etiam instructiones seu communitoria ad eos misit. Alteram item epistolam ad Zenonem Augustum, in qua tum de Chalcedonensi concilio, tum de persecutione Catholicorum ab Hunerico in Africa excitata, eum commonebat, ut testatur Evagrius. Verum hæc posteriores Felicis ad Zenonem litteræ hodie non exstant. Legati cum Abydum venissent, illic ab imperatoris satellitibus comprehensi, et chartis eorum ablati, custodiæ mancipati sunt. Anastasius quidem Bibliothecarius, apud Heracleam Thraciæ oppidum eos captos esse scribit. Verum Theophanem potius sequendum esse existimo; quippe qui in hujus rei narratione certiora dixerit quam Anastasius. Conjectis in custodiam legatis, primo quidem minatus est imperator sese interfecit, nisi Petro et Acacio communicarent. Sed cum minæ nihil proficerent, ad blanditias conversus, donis ac muneribus eos corrumpere aggressus est. Addito etiam jurejurando, tam ipse quam Acacius iisdem pollicitus est, integram causam apostolicæ sedi servandam esse, nec ullum inde præjudicium causæ futurum, si legati cum Acacio ac Petro communionis societatem iniissent. Testatur id Gelasius papa in epistola ad episcopos Dardaniæ, haud procul ab initio ita scribens: « Sed Acacius non solum despexit satisfacere postulatis, verum etiam ipsam legationem sedis apostolicæ blandimentis, præmiis perjuriisque deceptam, quibus ei cum imperatore promisit, integram præsulis apostolici causam de omnibus esse servandam, Petri communionem pollutam redire perfecit. » His artibus decepti legati, cum e custodia producti essent, una cum Acacio et Petri apocrisiariis ad ecclesiam processerunt, et Missarum solemniam celebrant, reclamantibus licet orthodoxis, et prævaricationem hanc esse ac perditionem rectæ fidei, semel, iterum, ac tertio contestantibus. Primum quidem protestationis libellum funiculo ad hamum circumligantes, uni ex legatis suspenderunt; secundum vero in codicem immiserunt; tertium olerum cophino inserentes, ad legatos miserunt, ut scribit Theophanes in *Chronico*. Cujus verba ex versione Anastasii Bibliothecarii ita sunt corrigenda: *Δεῦτερον δὲ τῆ βιβλίου ἐνέβαλλον*. His ita gestis, legati sedis apostolicæ operi ignominia ac dedecore revertuntur; cum non solum ea ad quæ agenda missi fuerant, non egissent: sed cum Petro, ad quem expellendum directi erant, inita communionem polluti

essent. Porro Zenonis et Acacii litteras, quas illi ad Felicem papam rescripserant, Romam redeuntes secum detulerunt, plenas contumeliarum in Joannem; Petri vero laudibus ac præconiis refertas. Epistolæ quidem Zenonis Augusti partem refert Evagrius in libro III. De Acacii autem epistola Felix papa, et synodus Romana, et Gelasius in *Gestis de nomine Acacii* passim loquuntur. Post discessum legatorum ex urbe Constantinopoli, Felix defensor Ecclesiæ Romanæ, quem Felix ex latere suo legatum miserat, cum Vitalis atque Misenus ex sacerdotali collegio delecti fuissent, ut testatur Felix in *Libello ad Zenonem Augustum*, cogente morbi necessitate tardius subsecutus, ita contumeliose exceptus est ab Acacio, ut nec cum in conspectum suum admittere sustinuerit, ut testatur Felix in sententia damnationis Acacii. Addit Liberatus Felicem præterea detrusum esse in custodiam, et chartas ejus ablatas: ideo scilicet quod Acacio ac Petro, sicut Vitalis ac Misenus fecerant, communicare noluisse. Priusquam legati Romam reversi essent, fama adventum eorum præveniens, prævaricationem eorum ubique divulgaverat. Sed et monachi Acemitenenses, quorum dux erat Symeones, veloci cursu prægressi, Felicem papam de cunctis quæ acta erant Constantinopoli, certiores fecerant. Tandem igitur ingressis in Urbem legatis, Felix papa synodum sexaginta septem episcoporum collegit in basilica Beati Petri. Illic Vitalis ac Misenus cum legationis sibi mandatæ rationem reddere juberentur, ad vanas excusationes conversi, vim sibi factam, seque hostili more captos, et in carcerem detrusos chartis omnibus sibi ablati, conquesti sunt. Fraudibus denique ac fallaciis circumventos, se nescientes Petro Alexandrino communicasse dixerunt. Quæ cum dicerent, inductus in iudicium Symeones monachus, convicit eos mendacii. Eo enim tempore quo ad celebranda Missarum solemniam una cum Acacio processerunt apocrisiarios Petri simul adfuisse, et nomen Petri, quod antea non nisi tacite et occulte in ecclesiasticis tabulis legabatur, ipsis tunc præsentibus, palam inter altaria recitatum esse docuit. Præterea legatos nunquam sermonem conferre voluisse cum orthodoxis qui eos adibant Constantinopoli, nec litteras Felicis papæ reddendas iis curasse ad quos fuerant scriptæ. Quin etiam Silvanus presbyter, qui una cum legatis versatus erat Constantinopoli, cuncta quæ a Symeone dicta erant, verissima esse, testimonio suo confirmavit. Quibus compertis, Felix papa primo, quidem Vitalem ac Misenum episcopos sacerdotio simul et communionem privavit. Petrum deinde Alexandrinum, et Acacium Constantinopolitanum a sacerdotali collegio et ab ecclesiastica communione pronuntiavit alienos. Hæc est prima damnatio Acacii in synodo Romana, quæ collecta est anno Christi 484, die 5 Kal. Augusti, Theodorico et Venantio coss., ut colligitur ex sententia depositionis, quam Felix papa ad Acacium misit. Hujus autem synodi Romanæ unicuique hodie superest fragmentum, quod refert Evagrius in cap. 21 libri III, pars scilicet sententiæ ab universa synodo prolata in Petrum et Acacium. Quanquam in supradicto Evagrii loco Acacius diserte non dicitur fuisse depositus. Nempe Evagrius priorem duntaxat partem sententiæ synodalis referre satis habuit; postericeam vero partem in qua depositus et excommunicatus erat Acacius, de industria prætermisit: sive quod id ipsum jam antea retulerat, in cap. scilicet 48 ejusdem libri: sive quod honori sedis Constantinopolitanæ consulturum se existimavit, si id reticeret, quod Constantinopolitanos antistites moicista animo ferre non ignorat at.

CAPUT III.

De secunda damnatione Acacii.

Post damnationis sententiam, omnium episcopo-

runt qui tunc aderant ore in Acacium prolatam, Felix papa aliquantisper substitit, nee eam protinus ad Acacium mittendam putavit; expectans videlicet num Acacius respiceret, et mutato proposito sese ab hæreticorum communione revocaret. Verum Acacius, tantum abest ut priora delicta correxerit, quin potius ex principis favore ac patrocinio fiduciam sumens, graviora adhuc adjecit. Quippe Calendione orthodoxo episcopo e sede sua dejecto, quem ipse episcopum ordinaverat, Petrum Fullonem, et a sede apostolica, et ab ipso antea damnatum in Antiochensium Ecclesiam immisit. Ex quo factum est ut Eutychanis hæreticis aditus panderetur. Pulsis enim catholicis sacerdotibus, in eorum locum subrogati sunt hæretici, ut testatur Gelasius, tum in epistola quam scripsit ad episcopos Dardaniæ, tum in ea quam scripsit ad episcopos Orientales. Quod si quis episcoporum Orientis qui tunc jussu Zenonis depositi sunt, nomina scire desiderat, hæc sunt: Nestor Tarsensis, Cyrus Hierapolitanus, Joannes Cyrestensis, Romanus Chalcidis, Eusebius Samosatensis, Julianus Mopsuestensis, Paulus Constantiniæ, Manus Hæmeriæ, Andreas Theodosiopolis episcopi; quos imperator Zeno ob eandem causam ac Calendonionem sedibus suis eiecit, eo quod scilicet illo ac Leonio tyrannicis favisse dicerentur. Et hic quidem erat prætextus imperatoris. Vera autem causa expulsionis illorum hæc fuit, quod Hænotico Zenonis edicto subscribere recusarent, ut scribit Theophanes in *Chronico* pag. 115, et Nicephorus in libro xvi, cap. 42. Hanc calamitatem Antiochensis Ecclesiæ cum Felix papa, sive ex Calendonis, sive ex aliorum litteris didicisset, synodum episcoporum collegit in basilica Beati Petri apostoli: cui interfuerunt quadraginta tres episcopi, quorum princeps erat Candidus, episcopus Tiburtinus. In hac synodo Petrus quidem Fullo, utpote qui tyrannico more Antiochensem Ecclesiam occupasset, anathemate percussus est. Acacius vero cum Petro Alexandrino iterata excommunicatione damnatus. Exstat epistola synodica hujus concilii scripta ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes. In qua duplex Acacii excommunicatio, duæ item synodi Romanæ, in quibus damnatus est Acacius, clare ac distincte commemorantur. Nam prima quidem synodus Romana designatur his verbis, quæ leguntur initio hujus epistolæ: *Cum Vitalis atque Misenus nostro judicio constituti, causas mandatæ sibi pro fide legationis exponerent, quoniam astutiores sunt filii lucis filii tenebrarum, prævaricatores mandatæ sibi legationis, circumveniente magisque opprimente Acacio, sunt reperti, etc.* Deinde prima Acacii damnatio refertur his verbis: *Acacium quoque membris Christi perniciosus inhiantem, et per civitates ac provincias unam de fide catholica Ecclesiam dissipantem, inter episcopos sanctos, atque inter Christianos judicavimus non haberi, etc.* Altera autem synodus Romana, et secunda ejusdem Acacii damnatio paulo post memoratur his verbis: *Unde nunc causa Antiochenæ Ecclesiæ apud Beatum Petrum apostolum collecti, rursum dilectioni vestræ morem qui apud nos semper obtinuit, propravimus*

(72) *Utraque synodus eodem anno collecta est.* Synodos Romanas Acacii causa celebratas ita recenset Pagius, ad ann. 484, n. 4, et 485, n. 4: — Prima synodus in causa Miseni et Vitalis legationum Constantinopolim missorum v Kal. Aug. anno 484, coacta, ubi Petrus Alexandrinus et Acacius communione ecclesiastica indigni pronuntiabantur. Vid. Evag. l. iii, c. 21. Secunda synodus in Non. Oct. ann. 485 coacta, ut ex veteri ms. notat Labbeus, ob Calendonem ab Ecclesia Antiochena expulsam; ubi iterata sententia contra Acacium

fertur, et per Tutum defensorem Constantinopolim missa est: cum Valesius inter hasce synodos quatuor tantum dierum interstitium fuisse statuat. Verum, ut argumentatur Pagius, in posteriori epistola synodica mentio fit ejecti Calendonis, tanquam novi criminis adversus Acacium objecti. Quod quomodo Romæ sciri potuit intra quatuor dierum spatium? Præterea, priori synodo 67 episcopi, posteriori 42 vel 45 tantum interfuerunt: ideoque intra quatuor dies utranque synodum habitam fuisse non est verisimile. W. LOWTH.

NOTÆ.

CAPUT IV.

De Actis posterioris synodi Romanæ.

Hujus posterioris synodi, quæ Antiochensis Ec-

clesiae causa Romae celebrata est, Acta omnia intercederunt, praeter epistolam synodicam, quae scripta est universis presbyteris et archimandritis Constantinopoli et per Bithyniam consistentibus. Huic epistolae subijuncta erat sententia Felicis papae in Acacium. Quae cum in priore synodo Romana perscripta fuisset, suppressa est aliquandiu, sicut antea observavi. Tandemque paucis post diebus, cum de Calendionis destitutione, et de violenta Petri Antiocheni irruptione nuntiatum fuisset, collecta iterum synodo constitutum est, ut eadem sententia per Tutum defensorem Ecclesiae Romanae ad Acacium portaretur. Traditae sunt eidem Tuto litterae ad Zenonem Augustum perferendae, quibus supplicabant episcopi, ut decretis synodi obtemperare vellet. Aliae item litterae ad clerum et senatum ac populum Constantinopolitanum. His duabus autem epistolis subjectae erant supradictae litterae synodicae, scriptae ad universos presbyteros et archimandritis Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, quibus universi et singuli subscripserant episcopi, numero tres et quadraginta. Quod quidem eo consilio factum est ab episcopis, ne ipsorum litterae a malignis hominibus mutari possent, aut pravis interpretationibus corrumpi, ut testantur episcopi in epistola illa synodica, his verbis: *Ne quid autem maligne in litteris nostris mutari apud pravissimas mentes, aut aliter interpretari possit, primum has eadem litteras nostras clementissimo principi, sicut oportuit, supplicantes, ad dilectionem vestram, clerum, plebemque, et amplissimum senatum direximus, quibus singuli universique subscripsimus.* Exstant hodie litterae, tum ad Zenonem Augustum, tum ad clerum et plebem Constantinopolitanam scriptae, quas primus edidit Jacobus Sirmondus sub Felicis papae nomine, quas ad hanc synodum pertinere non dubium est. Scriptae sunt enim a Felice papa totius synodi nomine, sicut mos erat Ecclesiae Romanae jam inde ab antiquis temporibus, quemadmodum diserte testantur episcopi in epistola supra memorata. Subscriptiones autem episcoporum ex parte tantum supersunt. Solius enim Candidi Tiburtini episcopi legitur subscriptio. Reliquorum autem duorum et quadraginta episcoporum qui similiter subscripserant, nomina desiderantur. Scripsit praeterea Felix ad orientales episcopos, mandans eis, ut a Petri Antiocheni, utpote haeretici, et synodali sententia damnati, communione abstinerent. Haec epistola Felicis hodie quidem non exstat, sed ejus mentionem facit Victor Tunonensis in *Chronico*, ita scribens: *Theodorico V. C. cos. Felix Romanae Ecclesiae praesul, monachis et clericis per Orientem, Aegyptum et Bithyniam commorantibus scribit, ut Petrum Alexandrinum episcopum, Chalcedonensis synodi obtrectatorem, et ejus communicatores, id est, Acacium et Petrum Antiochenum, anquam haereticos vitent.*

CAPUT V.

His litteris acceptis, Tutus defensor Ecclesiae Romanae in Orientem navigavit. Cumque Abydum venisset, vitatis insidiis quae illic dispositae erant ad intercipiendos eos qui ex Occidentis partibus veniebant, Constantinopolim pervenit, ubi cum monachis Acaemitiensibus collocutus, eorum opera ac ministerio sententiam damnationis quam attulerat, Acacio inter altaria tradidit, ejusque pallio affixit, ut scribit Victor Tunonensis, et Liberatus, ac Theophanes. Epistolas quaeque Felicis papae iis

ad quos scriptae erant, reddidit. Sed et edictum sententiae Felicis papae universis in urbe Constantinopoli legendum proposuit. Inter sententiam vero et edictum sententiae hoc discrimen est, quod sententia quidem ipsum nominatim alloquitur Acacium. Nihil enim aliud est quam epistola Felicis papae ad Acacium, causas depositionis illius continens, ut ex lectione ejus apparet. Edictum vero est, quo interdicitur universis, tam clericis, quam laicis, ne Acacio in posterum communicent. Id autem sic se habet: *Edictum sententiae Felicis papae, propter Acacii episcopi Constantinopolitani damnationem. Acacius, qui secundo a nobis admonitus, statutorum salubrium non destitit esse contempior, meque in meis creditit carcerizandum, hunc Deus caelitus prolata sententia, de sacerdotio fecit extorem. Ergo si quis episcopus, clericus, monachus, laicus post hanc denuntiationem eidem communicaverit, anathema sit, sancto Spiritu exsequente.* Erravit igitur Blondellus, qui in libro de *Primatu*, scribit Tutum defensorem, vel potius monachos Acaemitienses, edictum sententiae Felicis papae Acacio tradidisse. Imo sententiam ipsam tradiderunt Acacio, ut praeter scriptores supra memoratos, diserte testatur Evagrius in libro III. His omnibus fideliter peractis, sicut in mandatis acceperat, dolis Acacii circumventus est. Missus enim ad eum senex quidam Maronas nomine, magnam vim pecuniae ei pollicitus est, si Acacio consentire vellet, eique omnia quae Romae contra ipsum agebantur, aperire. Quod quidem Tutus amore pecuniae corruptus, scriptis litteris se facturum spondidit. Verum Rullus et Thalassius archimandritae, et caeteri monachi Constantinopoli et per Bithyniam constituti, simul atque Tutus Romanus reversus est, litteras scripserunt ad Felicem papam, quibus eum de proditione Tuti certiosem fecerunt, missis etiam Tuti ipsius litteris. Quibus in conventu episcoporum recitatis, cum eas a se scriptas esse Tutus confessus fuisset, officio pariter et sacrosancta communione privatus est, ut docet Felix in epistola ad supradictos archimandritas, quam primus in lucem edidit Jacobus Sirmondus. In ea epistola corrupta sunt haec verba: *Lectae sunt enim litterae ipsius in conventu fratrum, qualiter pacta, interposita persona, Marone condemnato, ei cui sententiam portarat, inhassisse creditur.* Quae sic corrigenda esse existimo: *Qualiter pacto interposito per senem Maronam, condemnato ei cui sententiam portarat, inhassisse creditur.*

CAPUT VI.

Ceterum in edicto sententiae quod superius adduximus, difficultate non carent haec verba: *Acacius qui secundo a nobis admonitus* (73), etc. Primo quidem admonitum esse scimus Acacium a Felice papa per epistolam ad ipsum scriptam, quam legati sedis apostolicae Vitalis atque Misenus Constantinopolim detulerunt. Sed secunda ejusdem admonitio quoniam sit, et quando missa fuerit, obscurum est. Liberatus quidem in *Breviario* scribit, post damnationem Vitalis atque Miseni, cum Acacius manifeste deprehensus esset haeticus, Felicem papam in synodicalibus litteris quas ad eum scripsit, ita posuisse: *Peccasti: ne adjicias; et de prioribus supplica.* Liberatum secutus est Baronius in *Annalibus ecclesiasticis*. Verum observavi, in Acaciana historiae narratione Liberatum saepius hallucinari: idque ex hoc loco manifestissime convincitur. Qui enim fieri potest, ut Felix papa has synodicas litteras

NOTAE.

(73) *Acacius qui secundo a nobis admonitus.* Pagius ad ann. 484, n. 8, 9, statuit primam Acacii admonitionem factam a legatis pontificis Vitali et Mesino anno 485, a quibus datus est ipsi citationis libellus qui incipit, *Episcopali diligentia commovente*, etc. Secundam statuit cum Baronio ad nos

pervenisse, sed a synodo Romae congregata, verno tempore anni 484 missam vult. Cui cum non obtemperaret Acacius, missae sunt synodicae istae litterae, datae v. Kal. Aug. eodem anno, quibus Acacius communione ecclesiastica indignus pronuntiatur. W. LOWTH.

quas refert Liberatus, post damnationem Vitalis ac Miseni, ad Acacium scripserit, cum constet Felicem papam, quarto aut quinto die post damnationem illorum, sententiam depositionis misisse ad Acacium, ut superius demonstravi? Alia igitur querenda est admonitio, qua Acacius secundo admonitus fuerit a Felice. Mihi quidem hæc secunda admonitio non alia videtur esse, quam libellus citationis a Felice papa ad Acacium transmissus per Vitalem ac Misenum legatos: qui sic incipit: *Episcopali diligentia commovente, debuerat dilectio tua, etc.* Nec dubitabit, ut spero, quicumque eum libellum legerit, quin hæc sit secunda admonitio Felicis papæ ad Acacium missa. In hac enim epistola Felix papa benigne monet Acacium, ut accepto libello accusationis, quem Joannes Tabennesiota sedi Romanæ adversus ipsum obtulerat, Romam quamprimum proficisci maret, objectis criminibus responsurus in conventu episcoporum Italiae.

CAPUT VII.

In sententia item depositionis quam Felix papa misit Acacio, locus est quidam qui lectorem conturbare merito possit. Sic enim legitur in fine ejus sententiæ: *Sublatum tibi nomen et munus ministerii sacerdotalis agnosce, sancti Spiritus iudicio, et apostolica auctoritate damnatus, nunquamque anathematis vinculis exuendus.* Nimia enim profecto videtur illa severitas, et aliena ab æntistite Christiano, hominem anathematis vinculo ita obstringere, ut eo nunquam exui penitus possit. Sed non hæc fuit mens Felicis papæ, qui omnibus votis semper optavit, ut Acacius abjecto pristino errore, et repudiata hæreticorum communionem, ad unitatem Ecclesiæ catholicæ reverteretur. Cum ergo dicit Acacium nunquam anathematis vinculis exuendum esse, verba sunt comminantis, quibus Acacio denuntiat nunquam illum anathematis vinculo liberandum, nisi resipuerit et ab hæreticorum communicatione sese penitus abruperit. Ita certe hunc locum explicat Gelasius papa in tomo de anathematis vinculo, in quo respondet Orientalibus, qui in sententia damnationis Acacii hæc Felicis papæ verba reprehendebant. Verba Gelasii sunt hæc: *Quod etiam in Acacii sententia rationabiliter intuendum est, in qua etiamsi ei dictum est: Nunquamque solvendus: non est adjectum tamen: Etiamsi resipueris; etiamsi ab errore discesseris; etiamsi prævaricator esse destiteris. Quapropter in aperto est, ita dictum: Nunquam solvendus: sed talis scilicet, qualis est et ligatus: non autem talis effectus, qui sicut ligandus non erat, sic absolutus esse debeatur.* Et aliquanto post: *Itaque ipse in se insolubilem fecit esse sententiam, qui talis permanere delegit, qualis veraciter non potest absolvi, etc.*

CAPUT VIII.

Refellitur Baronii sententia.

Hæc sunt quæ ad illustrationem historię Acacianæ ex optimis scriptoribus collecta, pro virili parte contulimus; quæ aut a Baronio prætermissa, aut secus quam oportuit commemorata sunt. Nam Baronius ad annum Christi 484 postquam retulit damnationem Vitalis atque Miseni, de Acacio ita scribit: « His peractis, alia sessione cognita est Acacii causa; allatisque in medium cunctis manifestis ab eo perpetratis criminibus, sententia omnium est iudicatus, hæreticorum participatione pollutus. At ne sic quidem in eum excommunicationis sententiam intorquere Patribus hactenus visum est: sed scriptis ad eum rursus litteris synodalibus admonitus est ut resipisceret: alias sciret se excommunicationis sententia percullendum. De hac autem quæ præcessit sententiam admonitione testatur Liberatus. » Et paulo post: « Porro desiderantur ejusmodi littere synodales ad Acacium missæ. Constat autem tantum abfuisse ut Acacius resipisceret:

ut mox Joannem illum Apamæ episcopum electum, qui nuper ipso Acacio agente, fuerat a Romano pontifice cum Petro excommunicatus, idem Acacius creari Tyri episcopum: Petrum vero Fullonem confirmari in sede Antiochena, ut papæ Felicis litteræ datæ ad clerum Constantinopolitanum declarant, quæ inferius recitandæ erunt. » Multa sunt in hac narratione quæ Baronio concedere non possumus. Primo enim quæ de synodalibus litteris a Felice papa ad Acacium missis scribit ex Liberato diacono, ea nos paulo supra abunde, ut opinor, refutavimus. Deinde quod Baronius affirmat dilatum fuisse damnationis sententiam in Acacium, id manifeste refellitur ex epistola ipsius synodi Romanæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes. In hac enim epistola quæ gestorum in illa synodo Romana accuratam narrationem complectitur, primo quidem Vitalis ac Misenus damnati esse dicuntur: postea vero, nulla interposita dilatione, Acacius a sacerdotali honore et ecclesiastica communione removetur. Verba epistolæ sunt hæc: *His ergo deterioribus compertis, Vitalem atque Misenum a sacerdotali collegio et sacrosancta communione suspendimus, Acacium quoque membris Christi perniciosius inhiantem, et per civitates atque provincias, unam de Fide catholica Ecclesiam dissipantem, inter episcopos sanctos atque inter Christianos judicarium non haberi. Qualiter enim fieri poterat, ut scindens tunicam Christi, quam nec crucifigentes eum divideri ausi sunt, in numero fidelium censeretur? Igitur omnia quæ nobis in timore Dei competunt, cogitantes ac providentes, ne toties extinctæ Eutychianæ pestis hæreseos, cujus Acacius defensor est ac patronus, serpens ut cancer Christi membra disperderet; eum jam nunc ut partem putridam anathematizamus, sententia memorata abscissum.* Vides nullam hic mentionem fieri dilationis interpositæ; sed post damnationem Vitalis atque Miseni, sententiam excommunicationis continuo in Acacium esse vibratam. Quod si dilatio interposita fuisset, procul dubio id retulissent episcopi in epistola synodica ad archimandritas. Id enim ad exaggerandum crimen Acacii, non mediocre pondus habuisset; sed nec Gelasius papa in *Gestis de nomine Acacii*, mentionem ullam facit interpositæ dilationis. Sic enim scribit: *Quibus rebus habita synodo commotus beatissimus papa, Vitalem et Misenum ab officio et communione suspendit, Acaciumque amnavit.* Quod autem Baronius addit, Acacium post damnationem Vitalis atque Miseni, Joanni Antiochensi episcopo Tyriorum episcopatum tradidisse, in eo graviter hallucinatur. Diu enim ante synodum Romanam, in qua Vitalis ac Misenus damnati sunt, Joannem illum ad episcopatum Tyri promoverat Acacius, ut docet Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*. Ibi enim scribit Joannem Tabennesiotam, cum Romam venisset, legereturque illi epistola Acacii ad Simplicium papam, qua postulabat ut Petrus et Joannes Antiocheni iudicio sedis apostolicæ condemnarentur, hæc etiam in parte gravissimos Acacii lapsus atque excessus observasse. Verba Gelasii sunt hæc: *Quod cum præfatus Joannes Alexandrinus episcopus relegisset, lacere non potuit, quod Joannem illum quem Acacius damnarerat cum Petro, et sine remedio penitentiae fecit ab apostolica sede damnari; post tot damnationes, Tyriorum miserit Ecclesiæ præsidere. Postquam ergo non solum nihil proficisse litteras prædecessoris sui sanctus Felix papa cognovit, et ludibria quædam ab Acacio fieri in everstonem totius ecclesiasticæ disciplinæ, electis Vitale episcopo, etc.* Cum igitur Joannes Alexandrinus Romam venerit, Trocundo et Severino cons., hoc est, anno Christi 482, Joannis Antiocheni promotio ad episcopatum Tyri, quæ ab Acacio facta esse dicitur, ante illius adventum acciderit necesse est. Neque enim Joannes Alexandrinus narrabat Romanis, nisi ea quæ

ante ipsius adventum contigerant, et quæ Romani nondum didicerant. Sed et Felix papa in sententia damnationis adversus Acacium prolata ubi omnes illius excessus, seu, ut verbo ejusdem Felicis utar, transgressiones servato temporum ordine commemorat, hanc primam refert: « Alienarum tibi provinciarum jura temerarie vindicasti: hæreticos pervasores, atque ab hæreticis ordinatos, et quos ipse damnaveras, atque ab apostolica instituti sede damnari; non modo communioni tuæ recipiendos putasti, verum etiam aliis Ecclesiis, quod nec de Catholicis fieri poterat, presidere fecisti; aut etiam honoribus quos non merebantur, auxisti. Testatur hoc Joannes, quem a Catholicis Apamæ non receptum, pulsumque de Antiochia, Tyriis præfeciisti. » Sed et Liberatus in *Breviario* cap. 18 hanc promotionem Joannis Antiocheni ad episcopatum Tyri, quæ per Acacium facta est, refert ante legationem Vitalis ac Miseni, perinde ac Gelasius in *Gestis de nomine Acacii*; cujus etiam verba describit. Fefellit Baronium epistola synodi Romanæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, in qua leguntur hæc verba: « Adjectum est etiam tunc cum ista in examinatione tractantur, quod Acacius Joannem illum Tyriorum Ecclesiæ fecerit præsidere, qui Apamenis a Petro Antiochenæ Ecclesiæ tyranno fuerat episcopus ordinatus, » etc. Verum hæc verba non id dicunt quod Baronius existimavit, Joannem scilicet Tyriorum Ecclesiæ ab Acacio præpositum fuisse, tunc cum Acacii causa in Romana synodo examinaretur: sed id tantum dicunt: Dum Acacii crimina in supradicta synodo discuterentur, adjectum illud esse inter cætera, quod Joannem Antiochenum olim a se damnatum, et quem a sede apostolica una cum Petro Antiocheno damnari curaverat, Tyriorum Ecclesiæ præfeciisset. In quo duplex erat delictum: tum quod provincias nihil ad se pertinentes temere invasisset, Antiochenum scilicet, et Tyriorum episcopum ordinando: tum quod hominem, et a se, et a sedis apostolicæ judicio condemnatum, citra ejusdem sedis consensum, non modo in communionem suam recepisset, verum etiam ad honorem sacerdotii promovisset. Quod si quis scire desiderat, quandonam id factum fuerit ab Acacio; tempus ipsum mihi videor deprehendisse. Nam cum Calendio, jussu Zenonis Augusti, Antiochensis episcopus ab Acacio ordinatus fuisset Constantinopoli: id autem factum est anno Christi 482. Trocundo et Severino coss., Antiochenses ejus rei ignari, Joannem cognomento Codonatum eodem tempore episcopum creaverunt. Quod cum imperatori nuntiatum fuisset, Zeno suasu Acacii qui apud ipsum plurimum poterat, præcepit ut Joannes in episcopatum Tyri transferretur. Refert id Theophanes in *Chronico* pag. 110, his verbis: Ζήνων δὲ διὰ τὰ τοιαυτὰ εἰς Στέφανον, ἐκέλευεν

τὸν Ἀκάκιον τὸν Κ. Π. χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας. Καὶ χειροτονήσῃ Καλανδίου. Ἦσαν δὲ οἱ Ἀντιοχεῖς χειροτονήσαντες διὰ ἄγνοαν Ἰουάννην τὸν λεγόμενον Κωδωνάτον, ὃν ὁ Καλανδίων εἰς Τύρον πρωτόθρονον τῆς Ἀντιοχείας μετενεθρονίσασεν. Eiusdem Joannis Codonati meminit Victor Tunonensis in *Chronico*; sed præpostere, ut solet. Sic enim scribit: « Post consulatum secundum Longini V. C. Petrus Antiochenus sub damnatione moritur, et in ejus loco Calendionem ordinat Acacius. Orientales autem episcopi, tanquam nescientes, Joannem cognomento Codonatum eidem Antiochenæ Ecclesiæ consecravit episcopum. » Theophanes quidem Joannem Codonatum in episcopatum Tyri ab Acacio translatum esse non dicit. Sed verisimile est Calendionem, qui ab Acacio consecratus fuerat, suasu Acacii Joannem illum transtulisse. Quod ergo suadente et auctore Acacio factum fuerat, recte ab eo actum esse dicunt episcopi Italiæ in ep. synodica, et Felix papa in sententia damnationis Acacii. (Sciendum porro est Joannem hunc *Constantinopolitanum* vocari in epistola ad Acacium, quam primus edidit Holstenius in Collectione Romana; seu quod in ea urbe natus fuisset, seu quod primum illic presbyter fuerat. Eum quidem *Antiochenum* toto hoc capite sæpius appellavi, propterea quod Antiochensem episcopatum gessit aliquandiu. Præstat tamen eum *Constantinopolitanum* vocare, cum Simplicius papa ita eum appellet.) Unum adhuc superest in Baronii verbis superius allatis, quod merito quis reprehenderit. Epistolam enim illam synodi Romanæ ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, vocat Baronius litteras Felicis papæ ad clerum Constantinopolitanum. Et quod ad Felicis quidem nomen attinet, id Baronio facile concesserim; modo ex litteræ a Felice scriptæ intelligantur totius synodi nomine. Sed quod dicit Baronius, eas ad clericos Constantinopolitanos datas esse, in eo non assentior Baronio. Data enim sunt ad archimandritas urbis Constantinopoleos et provinciæ Bithyniæ, qui presbyterorum erant honore decorati. Certe episcopi in epistola illa ad universos presbyteros et archimandritas Constantinopoli et per Bithyniam consistentes, testantur se easdem litteras misisse ad clerum urbis Constantinopolis. Distinguendi sunt igitur presbyteri et archimandritæ Constantinopolis a clero ejusdem civitatis. Eisdem porro esse presbyteros et archimandritas docet epistola tertia Felicis papæ a Jacobo Sirmondo edita, quæ hanc habet inscriptionem: *Felix Rufino, Thalassio, presbyteris et archimandritis, et cæteris monachis circa Constantinopolim et Bithyniam constitutis.* (Item epistola Simplicii papæ ad Acacium, quæ legitur in Collectione Romana, pag. 194.)

SANCTUS EULOGIUS

ALEXANDRINUS ARCHIEPISCOPUS.

NOTITIA.

(GALLAND. *Biblioth. Patrum*, t. XII, p. XIV.)

I. Eulogium primo Ecclesiae Antiochenae presbyterum fuisse, deinde monasterium rexisse sanctissimae Deiparae Justinianeorum, ac demum sedem Antiochenam fuisse adeptum, ex Photio intelligimus (a). In episcopatu Joanni I successit anno 579 vertente, ut ex tabulis Theophanis et Nicephori laterculo arguit Lequienus (b). Paulo aliter Pagius, qui eum ad thronum Alexandrinum anno 580 evectum fuisse scribit (c). Quamobrem neque Bollandi, neque Sollerii sententia est admittenda; quorum alter Eulogii praesulatus initium ad annum 576 retrahit (d); alter vero ad annum 577 mortuumque anno 604, tradit (e). Statuendus itaque annus Eulogii emortualis 607. Ipsum enim annos 27 episcopatu functum fuisse, tum ex Theophanis tabulis, tum ex Nicephoro Callisti erudimur (f), apud quem legimus ἐν τῇ ἐκτῇ κατὰ πρῶτον καὶ ἐξήκοντον, ubi perperam interpret *viginti quinque*. Hinc proinde in Nicephori laterculo pro 27 emendandum prorsus 27; id est, pro 17 rescribendum 27, librorum lapsu haud infrequenti. In tabulis ecclesiasticis ejus memoria recollitur die 13 Septembris: in Menologio autem Graecorum die 13 Februarii (g).

II. Vir fuit Eulogius pietate ac scientia praestans. De eo nonnulla scitu digna refert Joannes Moschus (h): inter quae illud in primis, quod cum idem praesul Alexandrinus Constantinopolim profectus esset, contubernio usus fuerat archidiaconi Romani domini Gregorii, summi et singularis viri omnique virtute ornati, qui sibi enarrasse affirmabat, haberi scriptam in ecclesia Romana miram historiam de sancti Leonis papae epistola ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum, manu beati Petri apostolorum principis emendata. De hac item ejusdem sancti pontificis epistola quam Eulogius suscepit ac laudavit, aliud quiddam mirabile in *Graecorum Menologio* narratur (i). Caeterum noster antistes Alexandrinus fuit sane Gregorio charissimus, ut ex ipsius epistolarum *Regesto* intelligi potest. Ejus zelum sive in oppugnandis sive in convertendis haereticis potissimum laudat summus pontifex; illiusque precibus Anglorum conversionem ascribit (j). Ipsum praeterea Dei organum, veritatis ministrum et Petri sequacem appellat (k).

III. Complura litteris consignavit Eulogius, quae tamen omnia ferre interciderunt, paucis exceptis fragmentis quae servata Photius recenset (l). Ex iis inter alia exstant capita VII *De duabus naturis Domini Deique ac Salvatoris nostri*, inter Opuscula theologica et polemica sancti Maximi confessoris (m); quae inde protulimus ex interpretatione Francisci Combefisii. Quibus quidem capitibus praemisimus ipsius *Orationem in diem festum Palmarum*, eodem Combefisio interprete (n) qui eam descripsit ex Regio codice Parisiensi, notisque illustravit. Edita quidem dudum fuerat ex Oxoniensi codice, ac Cyrillo Alexandrino tributa, cui quoque ascribitur in codice 285 *Bibliothecae Coislinianae* (o): « Sed stylo ipso repugnante, inquit laudatus Combefisius (p), ut deprehenderat ejus apud Cyrillum interpret. Sic pas in celebrior quis scriptis editis, etiam aliorum ad se scripta trahit, ubi maxime aliquid cis cum ipso

(a) Phot. *Bibl.* cod. 226.

(b) Lequien. *Or. Christ.* tom. II, p. 442.

(c) Pagi. ad ann. 581, § 12.

(d) Bolland. *Act. SS.* tom. II Jan., p. 497, num. 14.

(e) Soller. *Hist. chron. patriarch. Alexandr.* ad *Act. SS.* tom. V Jun., pag. 61, num. 359.

(f) Niceph. *Hist. eccl.* lib. xviii, cap. 56.

(g) *Menol. Graec.* part. II, p. 186, edit. Urbin. ann. 1727.

(h) J. Mosch. *Prat. spir.* capp. 446-448; apud Cotel. *Fael. Gr. Monum.* tom. II, p. 414-416.

(i) *Menolog. Graec.* l. c.

(j) Greg. lib. vii, epist. 40, et lib. viii, epist. 50, nov. edit. BB.

(k) Id. lib. x, epist. 55 et 79

(l) Phot. *Bibl.* codd. 182, 208, 225, 226, 227, 250, 260.

(m) Max. *Opp.* tom. II, p. 145 seq.

(n) Combef. *Auct. nov. Bibl. PP. Gr. L.* tom. I, p. 651-678.

(o) *Monf. Bibl. Coisl.* p. 402.

(p) Combef. l. c. p. 677.

convenit, uti hic in Eulogio et Cyrillo sedis ejusdem episcopis. Esse autem Eulogii suadet tota materia, magnaue illa ejus affinitas cum aliis ejusdem Eulogii defloratis a Photio. Ubique acris in Eutychianos depugnat, dignus plane, quem papa Agatho in sua ad sextam synodum suggestionem, inter primos ac præcipuos synodi Chalcedonensis ac tomæ Leonis defensores percenseat. Est oratio partim festiva, partim polemica. Pulehre ludit in verbis ac sensis Scripturæ. Antiquarius noster mediam fere abrupterat: quod illis plagium haud omnino insolens est; alias quoque deprehensum in Amphilochio et Chrysostomo.

NOTITIA ALTERA.

(FABRICIUS, *Biblioth. græc.* ed. Harles. t. X, p. 753.)

Eulogii patriarchæ Alex. (a) (Opus adversus Novatum, Photius codd. 182, 208, 280, et alia scripta 215 seqq.) τεῦχος τρίτον, volumen tertium, deperditum, in libros distinctum undecim, quorum primus continebat Apologiam pro litteris synodicis ad episcopum Rom. (Gregorium M. (b) missis, in quibus reprehendebatur, quod nec quatuor concilia œcumenica, nec Leonis Rom. epistolam nomine tenus probasset, nec anathema dixisset Eutychi, Dioscoro ac Severo; secundus expositionem fidei; tertius, quartus et quintus Apologiam pro synodo Chalcedonensi et Cyrillo Alex. adversus calumnias hæreticorum; sextus, adversus eos qui putant humanis sive philosophicis conceptionibus veram theologiam Christianam posse subjici, πρὸς τοὺς οἰομένους ἀνθρωπίναις ἐπινοαίαις δύνασθαι τὴν ἀληθῆ τῶν Χριστιανῶν ὑποβάλλειν θεολογίαν; septimus, ad Domitianum Melitenæ (Armeniæ) episcopum, quod recte dicatur μετὰ φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη (c). Octavus, Ad Christophorum quemdam, de locis quibusdam sacræ Scripturæ solutiones, et ἐν τῷ θ' σημείῳ in nono capite, vitæ monasticæ Encomium. Nonus, Parænesis ad eos, qui ab Ecclesia discesserunt, ipsi inter se in varias iterum partes misere divisi. Decimus, adversus Agnoetas monachos, quod scriptum laudatur a Gregorio Magno in epistola ad Eulogium Alex. a. C. 600, exarata, lib. viii, 42. Undecimus, denique, Gesta synodi anno septimo Mauricii (ita legendum pro Marciano), Christi 588, habitæ adversus Samaritanos Dositheanos (d), Dosthenum sive Dositheum quemdam, Simonis Magi æqualem (non, ut alii Samaritani, Josuam, nec Jesum nostrum), pro magno illo propheta per Moysen Deut. xviii, 15, prædicto habentes, et resurrectionem mortuorum infusciantes, quam ex Mosaicis scriptis Eulogius confirmavit.

Indiculus scriptorum et hæreticorum, ab Eulogio in his libris memoratorum.

Ad paginas editionis Græcæ Photii Hoeschelianæ.

Agnoetæ, contra quos scribit Eulogius, 464 seq.

Ambrosius: Ὁ θαυμάσιος ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως τετάρτῳ λόγῳ, 441, 452, ad Albinum, 445.

Amphilochius Sides episc. 463.

Apollinarius δυνος. 437, 458, 459, 440, 445, 447, 448. Τὸ Ἀπολιναρίου νοοῦντες, 451; Νοσοῦντες, 552. Ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λόγῳ, 447.

Arius, 418. Ἡ τῶν Ἀρειανῶν μανία, 466.

Athanasius, 458, 449. Ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως λόγῳ, 445.

Baradatus, 463.

Basilius M. 449, 457, a Severianis perstringitur: Ἡ τῶν Καππαδόκων καινοτομία καὶ Ἀθανασίου. Ἡ αἵσις, 448. Basilius, Ἐν τῷ πρὸς τὸν Ἀνόμοιον ἀγῶνι (Libris Contra Eunomium) 457.

Christophorus, ad quem scribit Eulogius, δεινῶτατον cum appellans, 461.

Cyrillus Alex. 458, 441, 445, 446, 459, 463, 466. Ὁ διδάσκαλος, 446, 447, 457, 458. Ὁ θερμὸς τῆς ἀκριβείας ἔραστῆς, 441. Τίς ἂν ἄλλος μεγαλοφωνότερος ἢ ἀξιοπιστότερος, 442. Πολλὸς ἐν διανοίᾳ οὐ τοις ῥήμασι καὶ τοῖς ὀνόματιν ἀεὶ τὸν νοῦν καταπιστεύων, τοῖς δὲ νοήμασι καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ ὀνόματα συµμεταφέρων τε καὶ μεθαρμολόμενος, 446. Ὁ γνώμων τῆς ἀκριβείας 452. Τῆς ἀκριβείας διδάσκαλος, 454. Epistolæ ad Succensum, 459, 446, 447, 449, 450. Ad Valerianum, Iconii episc. 451, 449, 452, 453, 462. Ad Acacium, Melitenæ episc. 442 seq. 452. Ad Eulogium, 445, 447. Ἐν τῷ Θησαυρῷ, 453. Ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Θησαυρῶν, 446. Ἐν διαλόγῳ δὲ ἐπιγράφεται ὅτι εἰς ὃ Χριστός, 447. Ἐν τῷ δευτέρῳ ἀναθεματισμῷ, 450. Ἐν τῷ πρὸς βασιλίδας προσφωνητικῷ, 450. Ἐν λεγομένῳ πρώτῳ τόμῳ, 451. Ἐν τῇ πρὸς σέ δα ἐπιστολῇ, 460, locus corruptus.

Dioscorus, 457, 447, 450, 451.

(a) Conf. vol. IX, p. 646, et sæpius in hoc vol. X. HARL.

(b) Hujus Gregorii epist. ad Eulogium, lib. viii, 35 et 42, quibus laudat eum, adversus Agnoetas bene scripsisse. Ad eundem Eulogium lib. vii,

indict. i, epist. 29.

(c) Conf. Gatacker. Opp. p. 42. G. et 226. A.

(d) Adde Lampium in Comment. in Joannem tom. I, p. 718.

- Domitianus, Melitenes episcopus, ad quem scribit Eulogius, 459, 461.
 Dosthen sive Dositheus, a quo Dositheani, contra quos scribit Eulogius, 466, 467, 468.
 Eutyches, 457, 458, 459, 440, 448, 451.
 Flaviani (CPol.) libellus Theodosio imp. oblati 444, 460. Lectus in concilio Chalcedonensi, 451, 460.
 Gregorius Neocæsariensis, ἐν τῷ περὶ τῆς κατὰ μέρος πίστεως, 445.
 Gregorius theologus, 447, 457, 466. Ἐν τῷ ἀπολογητικῷ, 452. Οἱ Θεολόγοι, 455.
 Gregorii (Nazianzenus et Nyssenus), 448, 449.
 Joannes Antiochenus episc. 441.
 Julio Rom. tributa epistola ad Dionysium suspectæ fidei, 445, 448. Ejus epistola ad Docium, laudat^a
 a Cyrillo in synodo Ephesina, 445, 446.
 Leo papa, 463. Ejus epistola, 457, 461. Perstringitur a Severianis τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὁ τύφος, 448.
 Leonis imp. ἐγκύκλια γράμματα, quibus Chalcedonensis synodi decreta firmantur, 462.
 Manes, 440, 448. Manichæi epistola ad Scythianum, 447.
 Μωσαϊκὴ Ὀκτάτευχος, 466, Octo libri Vet. Test. in quibus familiam ducunt Moysis libri.
 Nestorius, 440, 442, 443, 446, 452, 453.
 Orientalium fides, 442, 444, 452, 453, 454.
 Οἱ Θεοφόροι Πατέρες, 457. Πολλοὶ τῶν Πατέρων, 457, etc.
 Paulus, episcopus Emesenus, 441, 442.
 Paulus Samosatenus, 448.
 Ὁ Πνευματομάχος (Macedonius), in synodo CPol. condemnatus, 459.
 Polemius, Apollinarii discipulus, 447.
 Samaritani, contra quos scribit Eulogius, 466 seq.
 Severus, 457, 444, 460, 463. Οἱ ἀπὸ Σευήρου, 447 seq. Πρὸς τὸν γραμματικὸν Σέργιον γράφιον, 461.
 Ὁ καινὸς νομοθέτης, 457. Τῆς Σευήρου διασπορᾶς, 462.
 Simeon Stylites, 463. Ὁ μέγας Συμεὼν ὁ ἐν τῷ στύλῳ τὸν ἀγγελικὸν ἐκείνον βίον διανυσάμενος.
 Simon Magus, 466.
 Synodi Alexandrinæ πίστις Ἐγγραφός, missa a Cyrillo ad Nestorium ante synodum Ephesin. 450. Synodus Chalcedonensis, 444, 447, 448, 451, 460, 461. Sub Marciano et Leone (Thrace) impp 463. Synodus CPolitana, 447, 456. Synodus Nicæna, 448, 450, 457.
 Theodoretus sanctis viris adnumeratur, 462.
 Ὁ Θεολόγος (Joannes evangelista), 459.
 Timotheus hæreticus, 463.
 Theodorus Mopsuestenus, 451, 452
 Valentinus hæreticus, 448. Ejus verba : Τῶν Γαλιλαίων ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεις λεγόντων, πλατῶν καταχέομεν γέλωτα ἡμεῖς γὰρ τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου μίαν εἶναι τὴν φύσιν φημέν, 446.
 Libri duo pridem deperditi ad Domitianum Melitenes episcopum pro Leonis Romani, Nestorium pariter et Eutychem aversantis, tomo Apologiam complexi adversus Acephalos Timotheum, qui acutius, et Severum, qui fusius illum oppugnaverat. In hoc Eulogii scripto præclare demonstratum est : Μῆ δεῖ, ἐκ μέρους τὰ συγγράμματα κρίνειν, μηδ' ἀποσπαράγματα τινα λαμβάνοντας διὰ τούτων τὴν ὅλην τοῦ γράφοντος ἐνδιαβάλλειν διάνοιαν, *De scriptis vel scriptorum mente non esse ferendum judicium ex partibus et laciniis, neque hinc illos onerandos calumnia.* Laudat inter alia Eustathii Antiocheni librum sextum contra Arianos; ita enim legendum, ἐν ἑκτῷ λόγῳ κατὰ Ἀρειανῶν pro ἐν ἑξῆς λόγοις, siquidem octo libros adversus Arianos scripserat Eustathius, de quibus dixi vol. VIII, p. 170 seq [vol. IX, p. 135 seq. n. edit.]. Præterea Basilii epistolam ad Sozopolitas, et ad monachos. Memorat et Severi epistolam ad Julianum Halicarnassecum. Nonnullos interpretis Schotti in hoc et proximo Photii capite lapsus et hallucinationes notavit D. Elias Veielius in *Diatribē de sacris οἰκονομίαις generibus* p. 19 seq. Ulm. 1688, 4. [V. *Thesaur. epistol.*, Lacrozian., tom. III, p. 202.]
 Ejusdem Eulogii presbyteri prium Antiocheni et abbatis S. Mariæ Justinianeorum, ac denique Alexandrini papæ sive episcopi, pro eodem Leonis Rom. tomo liber adversus Theodosium et Severum Acephalos, in Leone reprehendentes, quæ non modo synodus Chalcedonensis et Cyrillus, sed et SS. doctores Athanasius, Gregorius, Basilius, Ambrosius et Amphilochius suffragiis suis confirmarant. Hæc quoque Eulogii lucubratio intercidit. Vid. Reines., *Varr. lect.*, p. 152.
 Ejusdem sancti viri σηπλιτευτικὸς sive *Invectiva* in *Theodosianorum et Γαλιλαίων*, Cæii (de quo supra, p. 216, ed. vet.), *sectatorum* subitanam ac mox iterum rescissam reconciliationem et *concordiam*, conf. Reines. *Var. Lect.*, p. 466. Per *οικονομίαν* in hoc capite non incarnatio intelligenda cum Schotto est (e), inde totam orationem obscuram reddi fuit necesse, sed dispensatio ecclesiastica in servanda pace cum dissidentibus et vitandis turbis ac tumulibus, modo sana doctrina nihil inde detrimenti capiat. Quemadmodum Gregorius Naz. ait Athanasium in verbis cessisse ac fuisse facilem, ubi in rebus consensum animadvertisset : atque in *Orat. de Pentecoste* reprehendit τοὺς ταῖς συλλαβαῖς δυσχεραίνοντάς

(e) Quem eo nomine reprehendit Valesius ad Philostorg. vi, 5.

et προσπαύοντας τῆ φωνῇ, *infestos syllabis. et ad vocem offendentes*, Theophilus (Alex.) Gelasio (Caesariensi) qui Eusebium Palæstinum (ita leg. pro Παλαστίνου), e sacris diptychis nequam eraserat : et Cyrillus (Alex.) Theodoro Mopsucsteno communicare non dubitavit. Hæc Eulogii *Inrectiva*, quemadmodum et *Epistola* ejusdem adhuc presbyteri ad *Eutychium archiepisc. CPolitanum* (a. C. 582 defunctum), quam ei adjunctam Photius legit, hodie perinde, ut cætera illius pleraque omnia, desiderantur.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΕΥΛΟΓΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΙΑ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΩΛΟΝ.

S. P. N. EULOGII

ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI

SERMO IN RAMOS PALMARUM, ET IN PULLUM ASINI.

Interprete FRANCISCO COMBESISIO.

(GALLAND. *Biblioth. Patrum*, t. XII, p. 300.)

Α'. Βασιλικὴν οἱ πιστοὶ σήμερον ἐπιδημίαν ἐορτά-
ζοντες, Θεοπροεπῶς τῷ βασιλεῖ ὑπαντήσωμεν. Ὁρα-
λοιπὸν · μὴ καθεύδωμεν · τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεὸν ἀν-
υψώσωμεν · τὸ πνεῦμα μὴ σβέσωμεν · τὰς λαμπάδας
ἡμῶν φαιδρῶς ἐξανάψωμεν · τὴν χιτῶνα τῆς ψυχῆς
ἐξαλλάξωμεν · τὰ βαία ὡς νικηφόροι βασιλεύσωμεν ·
μετὰ τοῦ ἔθλου τὰ τοῦ ἔθλου βοήσωμεν · μετὰ τῶν
παίδων, ὡς οἱ παῖδες ὑμνήσωμεν · Ὁσαννά · εὐ-
λογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ἐνόματι Κυρίου. Ἰδοὺ
γὰρ ἦλθεν · Ἰδοὺ ἐπέφανεν · Ἰδοὺ ὁ Βασιλεὺς ἐπέστη.
Πάλιν εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσέρχεται · πάλιν σταυρὸς
εὐτρεπίζεται · πάλιν τοῦ Ἀδάμ τὸ χειρόγραφον
βήγνυται · πάλιν παράδεισος ἀνοίγεται · πάλιν ληστῆς
εἰσοικίζεται. Πάλιν ἡ Ἐκκλησία χορεύει. Πάλιν ἡ
πονηρὰ συναγωγὴ χιρεύει · πάλιν οἱ δαίμονες
αἰσχύνονται · πάλιν οἱ Ἰουδαῖοι μαίνονται · πάλιν
οἱ πιστοὶ διασώζονται. Πάλιν τὰ τῆς ἐορτῆς πάντα
τῆς ἐορτῆς · κοινωνεῖ · πάντα τὸν Δεσπότην ὑμνεῖ.
Οἱ οὐρανοὶ εὐφραίνονται · τὰ ἕρη ἀγάλλονται. Οἱ
ποταμοὶ, κροτήσατε, προσέλθετε, βοήσατε, ἠρῶντες

I. Qui regium adventum, fideles, hodierna die ce-
lebramus, Regi, pro eo ac Deum decet, occurramus.
Tempus est ¹; ne dormiamus; mentes ad Deum at-
tollamus; Spiritum ne extinguamus ²; lampades
nostras late accendamus; animi tunicam mute-
mus; palmas ut victores gestemus; cum turba,
turbæ in modum clamemus; cum pueris, puerorum
instar canamus: *Hosanna: Benedictus qui venit
in nomine Domini* ³. Ecce enim venit: ecce apparuit:
ecce Rex astitit. Rursum Hierosolymam ingreditur:
rursum crux præparatur; rursus Adami chi-
rographum rumpitur; rursus paradus aperitur;
rursum latro introducitur; rursus Ecclesia cho-
ros ducit: rursus improba Synagoga viduatur;
rursus dæmones confunduntur; rursus furunt Ju-
dæi; rursus fideles salvantur. In festi partem cun-
cta veniunt; cuncta Dominum celebrant. *Lætantur
cæli* ⁴: montes exsultant. *Flumina, plaudite* ⁵: ac-
cedite; clamate videntia prophetarum verba (†) jam
res esse facta. *Colles, gestite* ⁶: turbæ, jubilate; in-

¹ Rom, xiii, 11. ² I Thess. v, 19. ³ Matth. xxi, 9. ⁴ Coloss. ii 14. ⁵ Psal. xcvi, 11. ⁶ Psal. cxvii, 8. ⁷ Psal. cxviii, 4.

VARIE LECTIONES.

* Τῆς ἐορτῆς. Codex Oxon. τῆ ἐορτῆ.

NOTÆ.

(†) *Prophetarum verba*. Ita plane scripserit Eulogius: nihil enim τὸ, ἡμῶν, quadrat ut se ipse prophetis accenseat, qui futura in Christo ejusque passione impleta prænuntiaverit. Ac neque τὸ,

ἡμῶν, ut flumina referat, quæ nec ipsa Christi res prædixerunt, quanquam referunt eorum vox in Dei laudem effusa, Psal. xcvi, 5. COMBES.

santes, hymnos dicite; discipuli, prædicate; sacerdotes, loquimini theologi, glorificate (2); incolæ Sion, occurrite; gentes, congregamini; cælestia, terrestria et inferna; omnis ordo et ætas. Venit enim erga omnes munificus; apparuit omnes miseraturus; universos gaudio impertiturus. Qui Deus esset, factus est homo, *estque visus in terra, et conversatus cum hominibus* ⁶. Cum servis Dominus: cum debitoribus summus ac princeps erogator; cum perditis salus; cum damnatis redemptor; cum desperatis spes; cum dejectis erectio; cum scelestis misericors; cum fugitivis liberator; cum reis innocens; cum peccatoribus omni peccato vacans, cum ingratis, abunde in omnes liberalis.

τῶν ὀλεωθερωτῆς ⁴· μετὰ τῶν ὑπευθύνων ἑ ἀνεύθυνος. Μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν ὁ ἀναμάρτητος· πρὸς τοὺς ἀχαρίστους, ἑ ἀφθόνως πᾶσι χαρίζομενος.

II. Vidistin', charissime, festivitatis mysterium? Vidistin' præsentis diei miracula? Heri Bethania festum diem agebat; hodie cuncta Ecclesia divina fruitur præsentia. Heri vitam alii largitus est: hodie ipse ad mortem venit. Heri quatruiduanus ille excitatus est; hodie triduanus adest. Quatruiduanum Lazarum ad vitam revocavit, ut humanæ nature ex elementis quatuor compositæ communem resurrectionem prævie confirmaret. Enimvero illic quidem Martha distrahitur, legalis cultus figuram gerens: hic autem Maria Domini pedibus assidet, Ecclesiæ in eum amoris vim ac assiduitatem præferens. Quique ante sex dies Paschæ per quinque corporis sensus quatruiduanum Lazarum, unum in duabus fratrem largitus, illius vincula solvi jubet: ipse nunc venit vincula experturus. Venit autem, non cum turba aut tumultu; neque Virtutes, ac Principatus, Potestatesque undique invisibiliter satellitio circumfusas habens: non sedens in throno excelso et elevato ⁹: non alis quibusdam ac igniformibus rotis et multioculis contactus; non tubis ac virtutibus, prodigiisque concutiens omnia terribansque; sed in humana occultatus natura. Benignitatis enim adventus est, non potestatis: indulgentiæ, non districtiois; condescensionis, non ultionis. Non in Patris gloria apparet, sed in matris humilitate. Eum nobis adventum dudum prædicans Zacharias, universaque creata ad lætitiā provocans, velut in Ecclesiæ persona ad Jerusalem clamavit, dicens: *Caude vehementer, filia Sion* ¹⁰. Hac quoque Gabriel voce usus ad Virginem ait: *Caude, gratiosa, Dominus tecum* ¹¹. Hac et Salvator ipse, cum a mortuis surrexisset, mulieribus incla-

τὰ ἡμῶν ^b ῥήματα γενόμενα πράγματα. Οἱ βουνοί, *κυριότησατε*· οἱ ἔχλοι, *ἀλαλάσατε*· τὰ νήπια, ὑμνήσατε· μαθηταί, κηρύξατε· ἱερεῖς, *λαλήσατε*· θεολόγοι, *δοξάσατε*· οἱ ἐν Σιών, ὑπαντήσατε· τὰ ἔθνη, *συνέχθητε*, τὰ οὐράνια, τὰ ἐπίγεια, τὰ καταχθόνια, *πᾶσα ἀξία* καὶ ἡλικία· πάντας γὰρ εὐεργετήσων ἔρχεται· πάντας ἐλεήσων ἐπέφανε· πᾶσι χαρίζομενος τὴν ἀγαλλίασιν. Θεὸς ὢν, γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις *συναγεστέραθη*. Μετὰ τῶν δούλων ὁ Δεσπότης· μετὰ τῶν χρωφειλετῶν ὁ πληρωτῆς· μετὰ τῶν ἀσώτων ἡ σωτηρία· μετὰ τῶν καταδικῶν ὁ ἀγοραστῆς ^c· μετὰ τῶν ἀπεγνωσμένων ἡ ἐλπίς· μετὰ τῶν κάτω κειμένων ἡ ἀνάστασις· μετὰ τῶν ἀγνωμόνων ὁ ἐλεῖμων· μετὰ τῶν δροσπι-

B. Ἴδες, ἀγαπητὲ, τῆς ἑορτῆς τὸ μυστήριον; ἴδες τῆς παρουσίας ἡμέρας τὰ θαύματα; Χθὲς ἡ Βηθανία ἐώρταζε, σήμερον πᾶσα ἡ Ἐκκλησία ἀπήλαυσε τῆς θεϊκῆς παρουσίας. Χθὲς ἄλλω τῷ ζῆνι ἐχαρίσατο· σήμερον αὐτὸς ἐπὶ τὸν θάνατον ἔρχεται. Χθὲς ὁ τετραήμερος ἀνίστατο· σήμερον ὁ τριήμερος ἐφίσταται. Τετραήμερον ἀνέστησε Λάζαρον, ἵνα τῆς ἐκ τεσσάρων στοιχείων συγκειμένης ἡμῶν φύσεως, τὴν κοινὴν ἀνάστασιν προπιστώσῃται. Ἄλλ' ἔκει μὲν ἡ Μάρθα περισπᾶται, τύπον τῆς νομικῆς λατρείας ἔχουσα· ἐνταῦθα δὲ, *Μαρία* τοῖς ποσὶ τοῦ Δεσπότης προσκίθηται, τῆς Ἐκκλησίας τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον καὶ προσεδρίαν ὑπογράφουσα. Καὶ ὁ πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα, διὰ τῶν πέντε τοῦ σώματος αἰσθήσεων, τὸν τετραήμερον Λάζαρον ἐν ταῖς δυσὶ τὸν ἕνα χαρισάμενος ἀδελφὸν, ἐκείνου μὲν τὰ θεσμὰ ἐπιτρέπει λυθῆναι· αὐτὸς δὲ νῦν παραγίνεται δεσμευθῆναι. Καὶ παραγίνεται, οὐ σοβῶν, οὐδὲ θορυβῶν, οὐδὲ δυνάμεις, καὶ ἀρχάς, καὶ ἐξουσίας ἀοράτως δορυφορούσας περιείμενος· οὐκ ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένω καθήμενος· οὐ πτέρυξι τισι, καὶ πυριμέροισι τροχοῖς, καὶ πολυομμάτοις ^e συγκαλυπτόμενος· οὐ σάλπιγγι, καὶ δυνάμει, καὶ τέρασι κατασιωπῶντα· ἀλλ' ἐν ἀνθρωπείᾳ φύσει κρυπτόμενος. Φιλανθρωπία γὰρ ἡ παρουσία, οὐκ ἐξουσίας [συγχωρήσεως], οὐ δεικιοκρασίας· συγκαταβάσεως, οὐ κολάσεως. Οὐκ ἐν τῷ τοῦ Πατρὸς δόξῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ταπεινώσει τῆς Μητρὸς ἐπιφαίνεται. Ἦν παρουσίαν πόρρωθεν ἡμῖν ὁ θαυμάσιος Ζαχαρίας διηγόρευσε, καὶ πρὸς εὐφροσύνην συγκαλούμενος τὴν κτίσιν εἰς πρόσωπον ὡς περ τῆς Ἐκκλησίας τῇ Ἱερουσαλὴμ ἀνακέκραγε, λέγων· *Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών*. Ταύτῃ τῇ φωνῇ καὶ Γαβριὴλ τῇ Παρθένῳ ^f κέχρηται, λέγων· *Χαῖρε*,

⁶ Bar ioh iii, 58. ⁹ Isa. vi, 1. ¹⁰ Zach. ix, 9. ¹¹ Luc. i, 28.

VARIAE LECTIONES.

^b Ἡμῶν. Leg. προφητῶν. ^c Ἀγοραστῆς. Oxon. ἐλευθερωτῆς. ^d Ἐλευθερωτῆς. Oxon. δίκαιος. ^e Πολυομμάτοις. Oxon. πολυόμμοισι. ^f Κατασιωπῶντα. Leg. κατασιων Πάντα. ^g Τῇ Παρθένῳ. Oxon. πρὸς τὴν Παρθένον.

NOTÆ.

(2) *Theologi, glorificate*. Δοξάσατε· Ut id ipsum fere inculcet quod præcesserat, ἱερεῖς λαλήσατε. Ipsi enim theologi ac doctores, qui sacerdotes, ac præcipue primū: nec auctor ad alios hic sermones

provocat, quam laudis ac glorificationis. In solē est quod reddidit interpret Cyrilli: *Theologi, læc. r. nite*, nec aptum satis. Quid enim hic ad opinio: est ac doctorum sententias? COMBEF.

μεγαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὶ σοῦ. Τοῦτο καὶ αὐ-
 τὸ; ὁ Σιωτὴρ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ταῖς γυναῖξί· κί-
 κραγε, λέγων· Χαίρετε· ἵνα μάθῃς, ὅτι διὰ τὴν
 πάλαι φωνὴν, ἣν ἡ Εὐα ἤκουσα· τὸ, Ἐν λύκαις
 τέξῃ τέκνα· διὰ τοῦτο πρὸς τὰς γυναῖκας τὸ,
 Χαίρετε, ἀνεβόησε, καθὰ καὶ ὁ Ζαχαρίας ἐκήρυξε,
 λέγων· Χαίρε σφοδρά, θύγατερ Σιών· κήρυττε,
 θύγατερ Ἱερουσαλήμ. Τί τὸ κήρυγμα; εἰπέ προ-
 φανῶς, ὡς προφήτα· Ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ ἀνάβηθι,
 ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών· ὑψώσον τὴν φωνήν
 σου. Τί λέγων τῇ Σιών; Ἴδου ὁ βασιλεὺς ἔρχεται
 σοι πραθῆς. Πῶς; Εἶπες τὴν παρουσίαν, εἰπέ καὶ
 τὸν τρόπον. Ἄρα ἐφ' ἀρμάτων καὶ ὄχημάτων; ἄρα
 μετὰ δυνάμει, καὶ στρατοπέδων, καὶ τῆς λοιπῆς
 τῶν βασιλέων φαντασίας; Οὐχί, φησίν. Ἀλλὰ πῶς;
 Ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον νέον. Τί λέγεις;
 Βασιλεὺς ποῖε ἐπὶ πῶλον ἀναγῆ καὶ ἄδοξον καθ-
 ἤμενος παραγίνεται^h; Ναί, φησίν. Οὐ γὰρ τὴν Ἰσ-
 ἔχων ἄλλοις ὑπεροφίαν ἔρχεται. Ἀλλὰ τί; Ἐν δούλει
 μορφῇ, ὡς νυμφίος, οὗτος πραθῆς, καὶ ὡς ἀμύδης
 ἡμερος καὶ ὡς σταγῶν ἡσυχῆ ἐπὶ πόκον, καὶ ὡς πρὸς
 βατον ἐπὶ σφαγῖν, καὶ ὡς ἀρνίον ἀκακὸν ἀγόμενον
 τοῦ θύεσθαι, οὕτω παραγίνεται τὴν ἔλογον φορῶν
 τῶν ἀνθρώπων φύσιν, καὶ ἐν ἀλόγῳ καθήμενος,
 παιδεύων ἀνθρώπους μὴ ἐπαρῆσθαι· *Κυθαίρων
 δυνάστης ἀπὸ θρόνων, καὶ ὑψῶν ταπεινοῦς·
 πεινώντας ἐμπικλῶν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας
 ἐξαποστέλλων κενούς· δώδεκά τινας, καὶ τούτους
 κειτροὺς συνεπομένους αὐτῷ φέρων, καὶ διὰ τούτων
 τὰ ἔθνη συγκαλούμενος. Οὕτως ἐστὶν ὁ ἐκ τῆς βίβης;*
 Ἰεσαὶ βλαστήσας κλάδος, ᾧ προσυπαντῶντες σήμερον τῶν
 Ἑβραίων οἱ παῖδες, κλάδου; ἐλαίων ὡς ἐλεθμονε
 ἐπισιτοῦσι, καὶ βαλοῖς ὡς νικητῆ τοῦ θανάτου ἀνευφημοῦσι,
 καὶ λέγουσιν· *Ὁσαννὰ· εὐλογημένος
 ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.* Τί γὰρ φησιν ὁ εὐαγγελιστῆς;

Γ'. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἤγγισεν ὁ Ἰησοῦς εἰς
 Βηθφαγή καὶ εἰς Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ κα-
 λούμενον Ἐλαιῶν ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν
 αὐτοῦ λέγων· Ἰπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην,
 καὶ εἰσερχόμενοι εἰς αὐτήν, εὑρήσετε ὄνον καὶ
 πῶλον νέον, ἐφ' ᾧ οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐκάθισε·
 λύσαντες αὐτὸν ἀνάγετέ μοι· καὶ ἐὰν τις ἐμὴν
 εἰπῇ τι, ἐρεῖτε, Ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χριστὸν ἔχει.
 Εἶτα ἀγοῦσιν εἰς ἔργον τὸν τοῦ λόγου λόγον, καὶ
 ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν τὰ
 ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισαν ὁ Ἰησοῦς· τύπος μὲν
 οὖν ἡ κατέναντι κώμη τοῦ βίου τοῦ παρόντος· ἀντι-
 κρῶ γὰρ ἦν, καὶ οὐ πλησίον τοῦ Θεοῦ. Ὅτε οὖν
 ἤγγισε πλησίον ταύτης τῆς κώμης· ὅτε σαρκωθείς
 γέγονε *Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός*, τότε λοιπὸν ἀποστέλλει

A mavit, dicens: *Gaudete*¹⁵. ut intelligas, idcirco
 quia olim Eva audiisset: *In dolibus paries filios*¹⁶:
 voce illa, *Gaudete*, mulieres compellasse, quemad-
 modum et Zacharias prædicavit, dicens: *Gaudete
 vehementer, filia Sion; prædica, filia Jerusalem.*
 Quodnam præconium? expone palam, o propheta:
*Super montem excelsum ascende, qui evangelizas
 Sion: exalta vocem tuam.* Quid dicturus Sion? *Ecco
 Rex tuus venit tibi mansuetus*¹⁷. Quomodo? Adven-
 tum dixisti; modum expone. An in curribus ac
 vehiculis? an cum copiis ac exercitibus, equitibusque
 ac reliquo regum apparatu? Nequaquam, inquit.
 Qui ergo? *Sedens super asinam et pullum novum* (3).
 Quid ais? Rexne unquam venit immundo ac ignobili
 invectus pullo? Ita, inquit. Non enim cum eo fastu
 venit quo cæteri. Quid ergo? In servi forma, ut
 sponsus, mitis¹⁸ ille ac agnus mansuetus; et sicut
 stilla placida in vellus: et sicut ovis ad occisionem,
 atque ut agnus innocens qui adducitur ad victi-
 mam; ita venit irrationalem hominis indutus na-
 turam, et bruto insidens, docens homines ne esse-
 rantur: *Deponens potentes de sedibus, et exaltans
 humiles: esurientes replens bonis, divites dimittens
 inanes*¹⁹: duodecim, eosque miserabiles in suo
 comitatu habens, per quos gentes convocet. Hic est
 ramus ille qui germinavit ex Jesse, cui hodie oc-
 currentes pueri Hebræorum ramos olivarum ut mi-
 sericordi prætendunt, palmisque ovant tanquam
 victori mortis, ac dicunt: *Hosanna: Benedictus qui
 venit in nomine Domini.* Quid enim ait evangelista?

III. Et factum est, cum appropinquasset Jesus ad
 Bethphage ac Bethaniam ad montem qui vocatur
 Oliveti, misit duos discipulos suos dicens: *Ite in ca-
 stellum quod contra est, in quod introcentes, inve-
 niatis asinam (3) et pullum novum supra quem nemo
 hominum sedit. Solvite illum, et adducite mihi. Et si
 quis vobis aliquid dixerit, dicetis: Quia Dominus eo
 opus habet*¹⁷. Tum illi Verbi mandatum exsequun-
 tur, ac asinam ac pullum adducunt; imposue-
 runtque ei vestimenta sua; et sedit Jesus. Sane-
 vero castellum illud contra positum, vitæ præsen-
 tis typum gerit. Quippe contra erat ac opposita,
 non prope Deum. Postquam igitur appropinquavit
 huic castello; cum nimirum assumpta carne factus
 est *Nobiscum Deus*¹⁸, tunc demum mittit duos di-

¹⁵ Matth. xxviii, 9. ¹⁶ Gen. iii, 16. ¹⁷ Isa. lxxii, 14. ¹⁸ Isa. lxi, 1 seqq. ¹⁹ Luc. i, 52, 53. ²⁰ Luc. xix, 29-31; Matth. xxi, 1-3; Marc. xi, 1-5. ²¹ Matth. i, 2.

VARIE LECTIONES.

^h Ἀναγῆ— παραγίν. Ὄνον. παραγίνεται καὶ ἄδοξῆ καθήμενος.

NOTÆ.

(3) *Et pullum novum.* Πῶλον νέον, juxta LXX; sive illi ita scripserint, sive factum est vitio scriba-
 rum ἀντὶ τοῦ πῶλον ὄνου· *pullum asinæ*: quomodo
 legerunt evangelistæ, et habent Hebræa. Male edita
 ex Oxon. pro ἐφ' ᾧ quod sequitur, refertur solum
 pullum, qui solus ut juvenis necdum sarcinas aut

quemquam hominum portaverat, representant,
 ἐφ' ᾧ· referendo etiam asinam, tanquam ipsa quo-
 que neminem unquam gestasset, quod et reddit
 interpres: *quibus nemo hominum sedit*: contra
 quod ipsa res clamat, ac indicant Matthæus et
 Lucas. COMBER.

scipulos suos, id est duo testamenta, ut adducant A sibi duos populos; veterem asinam, ac exsoletam synagogam; pullumque juvenem, ac inexercitatum et rudem populum gentium. Dicendo autem *contra*, significat misisse solum pœna, ac vocatum in cœlum eum qui in adversa parte paradisi deliciarum ¹² positus erat: quem deinceps salutem adeptum videntes antiqui prophetæ apostolicæ ac sacri præcones, ei qui se ad spontaneam passionem in Sion ex superno demisit monte, sacra quadam pompa occurrunt, divinasque suas voces ceu quodammodo animatos olivarum ramos faustis omnibus submittent, canunt: *Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in altissimis.*

IV. Quid ais? Misero pullo insidentem vides, clamasque: *Hosanna in altissimis?* Formam servi aspicias, atque in nomine Domini, Deum Dominum dicis? Plane, inquit; sedet super pullum, nec separatur a Patris sinu; laudatur a pueris, inque cœlis Deus a Seraphim prædicatur; Jerusalem ingreditur, nec tamen relinquit supernam Jerusalem. Videt eum, moxque occurrit ac clamat Joannes: *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi* ¹⁹. Et alius: *Ecce Deus noster: ecce Dominus; ipse veniet et salvabit nos* ²¹: per quem hodie oculi cæcorum aperti sunt. Unus quis ad Orientem clamat Domino: *Ecce homo, Oriens nomen ei* ²². Alius ad Occidentem jubet: *Iter facite ei qui ascendit super occasum; Dominus nomen i'li* ²³; atque hic quidem ait: *Surge, Aquilo* ²⁴. Ille clamat: *Veni, Auster*. David autem summa complexione, ac perspicue (4) omnibus partibus crucem explicans, prædicationem convocat ab oriente et occidente et aquilone et mari. Jeremias (5) velut quadam digiti indicatione venientem monstrans gentibus, canit dicens: *Ille est Deus noster, et non æstimabitur alius ad eum. Adinvenit omnem viam scientiæ. Post hæc autem, in terra visus est, et cum hominibus conversatus est* ²⁵; ait quidam ad Jerusalem: *Gaude et lætare, filia Sion* ²⁶. Alter pueros hortatur: *Laudate, pueri, Dominum* ²⁷. Pueri respondent: *Hosanna; Benedictus qui venit in nomine Domini*. Iis Psaltes auditis Domino clamat: *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem* ²⁸. Dominus populis præcipit: *Sinite parvulos venire ad me* ²⁹. Recte pueri affectati sunt vocem Elisabethæ. Nam dicente illa Virgine ac Dei-

τοὺς δύο μαθητάς· ἔγουν τὰς δύο Διαθήκας· ἀγο- γέσθαι αὐτῷ τοὺς δύο λαοὺς· τὴν παλαιὰν ἕνον, καὶ γεγηρακυῖαν συναγωγὴν· καὶ τὸν νέον πῶλον, καὶ τὴν ἀγύμναστον τῶν ἐθνῶν λαόν. Διὰ δὲ τοῦ *κατ- ἐναντι* εἰπεῖν, σημαίνει, ὅτι τὴν κατέναντι τῆς τρυ- φῆς τοῦ παραδείσου κατοικισθέντα, ἔπεμψε λύσαι τοῦ ἐπιτιμίου, καὶ πρὸς οὐρανὸν καλέσασθαι· ὃν ἀνασιζόμενον λοιπὸν ὄρωντες οἱ πάσαι προφῆται, ἀπόστολοι, καὶ ἱεροκήρυκες, τὸν ἐπὶ τὸ ἐκούσιον πά- θος ἐν Σιών, ἐκ τοῦ ἀνωθεν ὄρους ἐκπυτὸν ταπεινώ- σαντα, ἱεροπρεπῶς προσυπαντῶσι, καὶ τὰς θεο- λέκτους αὐτῶν φωνὰς ὡς ἐμφύχουσι· οἰνοὶ ποῦ· ἐλαίων κλάδους εὐφημικῶς ἀναμέλπουσιν· *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις.*

Δ'. Τί λέγεις; Ἐπὶ πώλου οἰκτροῦ καθήμενον ὄρα, καὶ, *Ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις*, βοᾷς; Μορφήν δούλου βλέπεις, καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου, Θεὸν Κύριον λέγεις; Ναί, φησὶν· ἐπὶ πῶλον καθέζεται, καὶ τοῦ πατρι- κοῦ κόλπου οὐ χωρίζεται· ὑπὸ παιδῶν ὑμνεῖται, καὶ ἄνω ὑπὸ Σεραφίμ θεολογεῖται· εἰς Ἱερουσαλήμ εἰσέρχεται, ἀλλὰ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ οὐ κατέλιπε· καὶ ὄρα τοῦτον ἄμα, καὶ ὑπαντᾷ, καὶ βοᾷ Ἰωάννης· *Ἴδε ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*· καὶ ἄλλος· *Ἴδοὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν· Ἴδοὺ Κύριος, αὐτὸς ἤξει καὶ σώσει ἡμᾶς*, δι' οὗ ἰ ὀφθαλμοὶ τυφλῶν ἠνοήθησαν σήμερον. Ὁ μὲν πρὸς ἀνατολὰς τῷ Δεσπότη βοᾷ· *Ἴδοὺ ἄνθρωπος, Ἀνα- τολὴ ὄραμα αὐτῷ*· καὶ ἄλλος πρὸς δύσιν διακε- λεύεται· *Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, Κύριος ὄραμα αὐτῷ*· ὁ μὲν λέγει· *Ἐξεγέρθητι, βοῶν*· ὁ δὲ βοᾷ· *Ἐρχου, ῥόσε*. Δαεῖδ δὲ, περιεκτικώτατον καὶ σταυροφανώτατον, συγκαλεῖται τὸ κήρυγμα, ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ δυσμῶν, καὶ βοῶν, καὶ θαλάσσης. Ἱερεμία; ἄδει, ὡς δακτύ- λῳ τινὶ τοῖς ἔθνεσι δεικνύων τὸν ἐρχόμενον, καὶ λέ- γων· *Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτε- ρος πρὸς αὐτόν*. Ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀν- θρώποις συναεστράφη. Ὁ μὲν πρὸς τὴν Ἱερου- σαλήμ λέγει· *Τέρπου καὶ εὐφραίνου, θύγατερ Σιών*· ὁ δὲ τοῖς παισὶν ἐπιτρέπει· *Ἀψεῖτε, παῖδες, Κύριον*. Οἱ παῖδες ἀποκρίνονται· *Ὡσαννά· εὐλο- γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου*. Ὁ ὁμν- ῳδὸς τοῦτων ἀκούσας, τῷ Δεσπότη βοᾷ· *Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον*. Ὁ Δεσπότη· τοῖ, λαοῖ; ἐπιτρέπει· *Ἀψεῖτε τὰ παιδία*

¹² Gen. iii, 24. ¹⁹ Joan. i, 29. ²¹ Isa. xxxv, 4. ²² Zach. vi, 12. ²³ Psal. lxxvii, 5. ²⁴ Cant. iv, 15. ²⁵ Baruch iii, 36-38. ²⁶ Zachar. ii, 10. ²⁷ Psal. cxii, 1. ²⁸ Psal. viii, 3. ²⁹ Matth. xix, 14.

VARIE LECTIONES.

Δ' Δ' Oxon. διό.

NOTÆ.

(4) *Ac perspicue omnibus partibus crucem explicans.* Longa hæc paraphrasi conor reddere τὸ σταυροφανώτατον· nec video quid auctor aliud eo velit, quam ut crux quatuor extremis suis, quatuor velut mundi partes designet, a quibus omnibus David uno contextu prædicationem convocet. Haud certe placeat quod reddidit interpretes Cyrilli: *ac veluti septo comprehensis omnibus*: quo modo est durior meta-

phora, nec sit facile talem ejus vocis usum ostendere; quidquid sit de voce σταύρωμα· apud Platarchum et alios. COMBER.

(5) *Jeremias.* Liber Baruch, ceu appe: dix quædam ad Jeremiam librum, ipsius hic Jeremiam dicitur. Etiam sanctus Basilus Selenciensis Orat. in sanctam Deiparam, Jeremiam citat in Baruch: sicque potuit Eulogius citare. Id.

ἰρχεσθαι πρὸς με. Καλῶς ἠκούλουθησαν τῇ φωνῇ τῆς Ἐλισάβετ οἱ παῖδες. Ἐκείνης γάρ τῃ Παρθένου καὶ Θεοτόκου εἰπούσης· *Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου*· αὐτοὶ τῷ ἔξ αὐτῆς γεννηθέντι λέγουσιν· *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν δόγματι Κυρίου*. Τί ἐστὶν· *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν δόγματι Κυρίου*; Ὁ ἐρχόμενος, πόθεν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐκ τῆς Παρθένου; ὁ ἐρχόμενος, καὶ προερχόμενος· ποῦ; ἐπὶ τὸ πάθος. Ἐν δόγματι Κυρίου· τοῦ Πατρὸς δηλονότι, καθάπερ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἶπεν· Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα μου ὑπάγω.

Εἰ. Ἰδὲς δόγμα θεολόγων ἢ ἐξ ἀπειρολόγων παιδῶν; οἱ παῖδες τὸν Δεσπότην τῆς κτίσεως [ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ^k] ἐγνώρισαν· οἱ δὲ πατέρες αὐτῶν ἠγνωμόνησαν· οὗτοι ὡς Θεοὶ ὤμνησαν, καὶ ἐκείνοι ὡς ἐχθροὶ ἐσταύρωσαν. Οὗτοι, Ὁσαννά, ψάλλουσι· ἐκείνοι, Σταυρωθήτω, κράζουσιν. Ἡ νέα καὶ ἀδαής ηλικία σοφίζεται, καὶ οἱ φάσκοιτες εἶναι σοφοὶ ἐμωρόνησαν καὶ σκοτίζονται. Οἱ παῖδες τὰ ἑαυτῶν ἱμάτια ὑπστρωσαν, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν, τὰ ἱμάτια αὐτοῦ διεμερίσαντο. Οὗτοι τοῦ; ἑαυτῶν χιτῶνας ἐκδύονται, τὴν τῆς συναγωγῆς γύμνωσιν προμηνύοντες· ἕμα τε καὶ ἡμᾶς ἐκδύεσθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ Χριστῷ ὑποταγῆναι ὑποδεικνύοντες. [ἐκείνοι περὶ τοῦ χιτῶνος αὐτοῦ ἔλαχον ^l] οἱ παῖδες τὸν Χριστὸν μετὰ βαλῶν ὑποδέχονται· οἱ πατέρες πρὸς αὐτὸν μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων ἔρχονται. Οὗτοι εὐλογοῦσιν· ἐκείνοι βλασφημοῦσιν. Οὗτοι ὡς ἄρνες ποιμένα ἐδίξαντο· ἐκείνοι ὡς λύκοι τὸν Ἄμνον ἐσφαγίσαν. Οἶον ἦν εἰκὸς ξένον καὶ παρὰ φύσιν τὸ θέαμα ἰδεῖν, νῆπια θηλάζοντα ἐν ἀγκάλαι; μητέρων γαλουχοῦμενα, τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ τὸν μαστὸν τῆς ἑαυτῶν μητρὸς κατέχοντα· τῇ δὲ [δευτέρῃ], τῷ ἐκ παρθένου μητρὸς τεχθέντι Θεῷ, τοὺς κιάδους τῶν βατῶν ἐπισειόντα, καὶ γάλα μητρικὸν, καὶ δόγμα Δεσποτικὸν ἐκ τοῦ στόματος προχέοντα· καὶ πρὸ τῶν λόγων ^m, τῷ Θεῷ Λόγῳ καρπὸν χειλέων προσαναφωνοῦντα, καὶ λέγοντα· Ὁσαννά· τοῦτ' ἐστὶ, Σῶσον δὴ ἐν τοῖς ὑψίστοις;.

Γ'. Τίς ὁ παιδεύσας, ὦ παῖδες; τίς ὁ σοφίστας; τίς ὁ πρὸ καιροῦ τοῦ Λόγου, τὸν Λόγον μυσταγωγῆσας; καὶ παρέστω Ἰουδαῖος ⁿ ὁ ἀχάριστος· παρέστω μοι χάλις ἢ συναγωγῆ. Εἰπέ, ὦ Ἰουδαε, οὐχὶ Χριστὸν ἡμῖν ἄπαντας οἱ προφήται ἐρχόμενον ἐκήρυξαν; καὶ, φησὶν· τὸ δὲ ἀμφιβαλλόμενον τοῦτ' ἐστὶν ^o. Ἦλθεν,

²⁰ Luc. i, 42. ²¹ Joann. xvi, 28. ²² Rom. i, 22. ²³ Joan. xix, 24.

VARIÆ LECTIONES.

ἰ Θεολόγων. Oxon. θεολόγων. ^k Ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως. Hæc desunt cod. reg. ^l Ἐκείνοι — ἔλαχον. Addo ex conject. ^m Πρὸ τῶν λόγων. Oxon. πρῶτον λόγον. ⁿ Ἰουδαῖος. Oxon. Ἰουδαε. ^o Τοῦτ' ἐστὶν. Deest, εἰ ἦλθ.

NOTÆ.

(6) *Ex ipsa natura*. Ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως. Accipit naturam, non ut distinctam contra gratiam ac a fusum animo celeste lumen, in quo pueri Messiam et regem Israel agnoverunt; sed ut contra externam ac hominum doctrinam: quomodo etiam loquitur Paulus ad Rom. ii, 14, dum ait gentes facere natura, φύσει, quæ sunt legis, Spiritu sancto velut instinctu movente, atque ad legis opera, sine lege ac externa insinuatione formante. COMBER.

(7) *Hosanna*. Bene Cyrillus: σῶσον δὴ· haud ita Cyrilli interpres, *Salva nos*: cum potius fuisset di-

A paræ: *Benedictus fructus ventris tui* ²⁰; aiunt illi ejus Filio: *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Quid est: *Benedictus qui venit in nomine Domini? Qui venit*. Unde? De cælo, aut ex Virgine. *Qui venit*, et procedit. Quo? Ad passionem. *In nomine Domini*: Patris nimirum, quemadmodum ipse quoque Christus dicebat: *Ego a Patre exivi, et ad Patrem meum vado* ²¹.

V. Vidisti theologorum dogma a rudibus sermonis pueris? Pueri, creaturæ Dominum ex ipsa natura agnoverunt (6); eorum autem patres ingrati exsisterunt: hi laudaverunt ut Deum; illi ut inimicum crucifixerunt. Canunt hi *Hosanna*; clamant illi, *Crucifigatur*. Juvenilis ac rudis ætas sapiens efficitur; iique *qui se dicunt sapientes, stulti facti sunt* ²² ac tenebris offunduntur. Pueri suas vestes substraverunt; eorumque patres, ejus vestes partiti sunt. Hi tunicas suas exuunt. synagogæ nuditatem præsignantes; simulque nobis quoque operæ prætium exuere veterem hominem ac Christo subjici exemplo monstrantes: illi sortiti sunt de ejus tunica cujus foret ²³. Pueri cum ramis palmarum Christum suscipiunt; patres in eum gladiis ac lignis instructi procedunt. Hi benedicunt; illi blasphemant. Hi velut agni novelli Pastorem susceperunt; illi tanquam lupi Agnum jugularunt. Quam plane admirabile ac præter naturam spectaculum illud lactentium infantam, maternis in ulnis sugentium ubera, una quidem manu tenentium matrum mammam, altera autem nato Deo Matre Virgine protendentium ramos palmarum, lacque maternum ac Dominicam doctrinam ab ore fundentium: necdumque concessio verborum usu, Deo Verbo labiorum acclamantium fructum, ac dicentium, *Hosanna* (7): hoc est, *Salva quæso*, qui es in altissimis.

VI. Quis vos, o pueri, docuit? Quis vobis sapientiam indidit? Quis necdum per ætatem libero sermonis usu, secretiori doctrina ad sermonem formavit? Accedat ingratus Judæus; adsit synagoga adultera. Dic sodes, Judæe, nonne prophetæ omnes Christum nobis venturum prædicaverunt? Plane, in-

cendum. *Salva eum*. Est enim populi votum in Christum Deu regem ac Messiam; perinde ac si dixissent: *Vivat Rex*. Suniptum est ex illo psalmi cxvii, 25. *O Domine, salvum me fac*, etc. Quod sequitur, ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις: positum est ab Eulogio ut glossa; ut τὸ, ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις, idem sit atque, *Salva tu, Deus, qui es in altissimis*. Alioqui exponi potest: Reboet fausta hæc acclamatio, *Salva, quæso, in altissimis*. Vide Franc. Lucam, et alios Matth. xxi, 9. Ib.

quit : quod autem in dubium vertitur, illud est, An venerit. Venisse ais, an nondum venisse? Nondum, inquit. Præclare. Videamus ergo venturi dignitatem; tumque intelligemus, an adhuc venerit, necne. Deumne dicis eum qui venit, an nudum hominem? Nudum, inquit, hominem, similem Davidi. An ipsum Davidem? Davidi similem. O maligne cavillator! O insipiens corde! Quomodo igitur David ipse, Dominum a Domino venientem dicit? quemadmodum paulo ante pueros tuos audisti canentes atque laudantes : *Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, et illuxit nobis* ²⁵; et iterum : *Dixit Dominus Domino meo : Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* ²⁶; et iterum : *Regnavit Dominus super gentes* ²⁷; et : *Dicite in nationibus quia Dominus regnavit* ²⁸. Quis vero Rex iste? Audi Isaiam de vobis clamantem : *Et cupient esse igni combusti* ²⁹. Cur ita, o propheta? *Quia parvulus natus est nobis; Filius et datus est nobis, cujus principatus super humerum ejus : et vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, potens, Princeps pacis, Pater futuri sæculi. Quid ais, o Judæe? Ecce prophetæ eum qui venit, clare Deum prædixerunt.*

VII. Corripit hæreticus quod dictum fuit. Insulit statim Manichæus, et ait : Hem, cum tu clare eum sis confessus Deum, qui carnem ex Virgine assumpsit; quomodo non ipsum fateris Deum mortuum et crucifixum, si utique unum eundemque dicis, qui natus et crucifixus et mortuus est? *O stulti et tardi corde ad credendum, in omnibus quæ locuti sunt prophetæ* ³⁰! Audite, et credite, et confundimini. Subsistens illud Verbum Patris, terrenæ matris unitum substantiæ, cum obrutam olim peccato imaginem renovare vellet, factus est homo, servato in abjecta hominis conditione divinitatis fastigio; non mutata in passionem deitatis impati-
bilitate; nec assumpto peccato ex peccatrice natura, ne quod nobis esset salutem, ei fieret dehonesta-
mentum; nostraque exaltatio, ejus inveniretur prolapsio. Haudquaquam mortuus deitate; quidquid Manichæus et Arius ac Marcion insanlant. Nam quid opus fuisset incarnatione? Non nudo corpore crucifixus (8); quanquam rumpatur Paulus Samosatensis, ut nos credamus tanquam puri hominis sanguinem. *Maledictus enim, inquit Scriptura, omnis qui pendet in ligno, ac quisquis spem habet in puro homine* ³¹. Homo nos salvare non poterat. Nam

ἢ οὐπω; Οὐπω, φησί. Καλῶς. Ἴδωμεν οὖν τὸ τοῦ ἐρχομένου ἀξίωμα, καὶ τότε γνωσόμεθα, εἰ ἦλθεν, ἢ οὐπω. Θεὸν τὸν ἐρχόμενον λέγεις, ἢ ψιλὸν ἄνθρωπον; Ψιλὸν ἄνθρωπον, φησὶν. Ὡς τὸν Δαβὶδ, ἢ αὐτὸν τὸν Δαβὶδ; Ὡς τὸν Δαβὶδ. Ὁ σοφιστὰ τῆς κακίας ὧ ἀσύνατε τῇ καρδίᾳ! πῶς αὖν αὐτὸς ὁ Δαβὶδ, Κύριον παρὰ Κυρίου τὸν ἐρχόμενον λέγει; καθὼς ἀρτίως τῶν σῶν παιδίων ἀνυμνούντων ἤκουσας· *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν δόξῃ Κυρίου, Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφρασε ἡμῖν· καὶ πάλιν· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἄν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου· καὶ πάλιν· Ἐβασίλευσεν ὁ Κύριος ἐπὶ τὰ ἔθνη· καὶ, Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσε. Τίς δὲ οὗτος ὁ βασιλεὺς; Ἡσαίου ἄκουσον περὶ ὧν βοῶντος· Καὶ θελήσουσιν, εἰ ἐξηγήθησιν πυρίκαυστοι. Διὰ τί, ὧ προφήτα; Ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, γίδος καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὠμῶν αὐτοῦ· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος, Θαυμαστός, Σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, Ἄρχων εἰρήνης, Πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Τί λέγεις, ὧ Ἰουδαίε, ἰδοὺ σαφῶς Θεὸν τὸν ἐρχόμενον εἰ προφήτα; προσκήρυξαν.*

Ζ'. Συναρπάζει τὸ βῆμα δ' αἰρετικὸς· εἰσπηδᾷ θάπτεν ὁ Μανιχαῖος, καὶ φησὶν· Ἰδοὺ δὴ σαφῶς Θεὸν ὁμολογήσας τὸν ἐκ Παρθένου σαρκωθέντα, πῶς οὐχ ὁμολογεῖς αὐτὸν Θεὸν παθόντα καὶ σταυρωθέντα, εἰ ἄρα ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν λέγεις τὸν γεννηθέντα, καὶ ταφέντα ἢ καὶ παθόντα; Ὡς ἀνέστη καὶ βραδείας τῇ καρδίᾳ, τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πάντι· εἰς ἐπίλησαν οἱ προσήται! Ἀκούσατε, καὶ πείθητε, καὶ αἰσχύνθητε. Ὁ ἐνούσιος Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἐνωθεὶς τῇ ἐπὶ γῆς οὐσίᾳ τῆς μητρὸς, τὴν πάλαι κεχωσμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐικόνα ἀνακαινίσαι βουλόμενος, γέγονεν ἄνθρωπος, τὸ ὑψηλὸν φυλάξας τῆς θεότητος ἐν τῷ ταπεινῷ τῆς ἀνθρωπότητος· οὐ μεταβαλὼν εἰς πάθος τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος· οὐ μεταβαλὼν ἁμαρτίαν ἢ ἐκ τῆς ἁμαρτησάσης φύσεως, ἵνα μὴ τὸ ἡμῖν σωτήριον, γένηται αὐτῷ ἀτιμαστῆριον· καὶ ἡ ἡμῶν ὑψωσις εὐρεθῆσθαι αὐτῷ ἐκπτώσις. Οὐ θεότης πάσχων, κἂν ὁ Μανιχαῖος, καὶ Ἄρειος, καὶ Μαρκίων μαίνωνται. Ἐπει, τίς ἦν χρεῖα σαρκώσεως; οὐ φιλῶ ἢ σώματι σταυρούμενος· κἂν ὁ Παῦλος ὁ Σαμωσατεύς καταράσσηται, ἵνα ἡμεῖς ὡς αἷμα ἄνθρώπου πιστεύσωμεν. Ἐπικατάρατος γὰρ, φησὶν ἡ Γραφή, πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλον, καὶ πᾶς ὃς ἔχει ἐλλπίδα ἐπὶ ψιλὸν ἄνθρωπον. Ἄνθρω-

²⁵ Psal. cxvii, 26, 27. ²⁶ Psal. cix, 4. ²⁷ Psal. xlvii, 9. ²⁸ Psal. xcvi, 10. ²⁹ Isa. ix, 5, 6. ³⁰ Luc. xiv, 25. ³¹ Deut. xxi, 25; Jer. xvii, 5.

VARIÆ LECTIONES.

ἢ Ταφέντα. Ὁxon. φανέντα. ἢ Καὶ παθόντα. Cod. reg. σταυρωθέντα. ἢ Μεταβ. ἁμαρτίαν. Forte μεταβ. ἁμαρτίας. ἢ Οὐ φιλῶ. Male edita, ὑψηλῶ. ἢ Ἡμεῖς ὡς αἷμα. Ὁxon. μὴ εἰς αἷμα.

NOTÆ.

(8) *Non nudo corpore crucifixus.* Nudo deitate, οὐ ψιλῶ. Perperam Ὁxon. ὑψηλῶ· quod devorat interpretes : *Sublimi corpore crucifixus.* Quid enim hoc ad Samosatensem, quem Eulogius exagitat? Nota

ejus hæresis, ut purum hominem-Christum contenderet, cujus vel modo utinam contentio omnis extincta esset. COMBEF.

πος σῶσαι ἡμᾶς οὐκ ἴσχυεν· ἐπεὶ Μωϋσῆς ἄρα, ἢ ἅ τις ἐκ τῶν προφητῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποκνήσκειν ἐμελλεν· ἀλλὰ πάντες ὑπὸ ἀμαρτίαν ἐτύγγανον· διὸ ἐδείθημεν τοῦ Θεοῦ ἀμαρτηίου σαρκωμένου, καὶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον σαρκὶ καταδεχομένου. Διὰ τοῦτο ὁ ἄναρχος σαρκούται, ἵνα ὅπερ ἔχει διὰ τῆς θεότητος ἀδύνατον, τοῦτο σχῆ δι' ἀνθρωπότητος δυνατόν.

Ἡ'. Πάσχει, καὶ οὐ πάσχει· τὸ πρῶτον, οὐ τῷ Λόγῳ λόγισαι· τὸ δεύτερον, τῆς σαρκὸς τοῦ Λόγου μὴ νόμιζε· [δῆμος δὲ τὴν σάρκα τοῦ Λόγου μὴ χώριζε.] Οὐ γὰρ χωρίζω, ἀλλὰ γνωρίζω, τῆς ἐκατέρας οὐσίας τῶ ἰδίῳ. Συμμένοντα, ἀλλ' οὐχὶ συμπαθόντα τὸν Λόγον λέγω· συγκρεμάμενον, ἀλλ' οὐχὶ ἴλους ἐς ἰδίαν φύσιν δεξάμενον· συνθαπτόμενον, ἀλλ' οὐ συνθανατούμενον· συγκλειόμενον, ἀλλ' οὐ συμπεριγραφόμενον· ψυχὴν ἐκ σώματος χωριζομένην, ἀλλὰ τὸν Λόγον οὐδενὸς αὐτῶν ἀφιστάμενον. "Οθεν ὁ μὲν ἕδης ἐσκυλεύθη, τῆς ἐνθέου ψυχῆς ἐκεῖ καταλευθῆς. Πορευθεὶς γὰρ ἐκτῆρυξε καὶ τοῖς ἐν ἕδῃ πνεύμασιν· ἐν δὲ τῷ τάφῳ, διαφθορὰν οὐκ εἶδε τὸ ἄγιον ἢ σῶμα. Καὶ γὰρ ἦν ἀχώριστος ὁ Λόγος τῆς ἰδίας σαρκὸς, ἐν ἐκάστῳ καιρῷ, οὐδαμῶ ψιλὸν ἢ ἐρημον ἀφῶν ταύτην, ἢ ἄθεον, ἢ ὡς ἐνός τῶν καθ' ἡμᾶς τυγχάνουσαν σωμάτων. "Ομως εἰ καὶ ἠνώθη καθ' ὑπόστασιν τῷ Λόγῳ ἢ λογικῇ ἡμῶν φύσει, ἀλλ' οὐκ ἐσώθη. Πῶς γὰρ σωθήσεται ἢ τῷ προαιωνίῳ τὸ πρόσφατον; ἢ πῶς ὁμοιωθήσεται τῷ ἀνάρχῳ, τῷ ἐναρχῳ; διὸ καὶ ὁρᾷς αὐτὸν ἐπὶ πῦλον σήμερον· ἀλλ' ὡς ἀνθρώπων διπλοῦς γὰρ ἦν. Ἐπεὶ, καὶ ἠβύησε, καὶ ἐθήλασε, καὶ ἐδάκρυσε, καὶ ἠγωνίασε νόμῳ τῆς ἡμετέρας φύσεως. Οὐ γὰρ ἠρνήσατο τὰ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀδιέβλητα πάθη σαρκωθεὶς ὁ Θεὸς Λόγος· ἐπεὶ ἄρα αὐτὴν πρὸ τούτων ἠρνήσατο. Οὐχ ὑπνοῖ ἐν τῷ πλοίῳ ὁ Θεὸς Λόγος· Οὐ ρυστάζει γὰρ, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσων τὸν Ἰσραήλ· ἀλλ' ὑπνοῖ ἢ σὰρξ ἢ ἡμετέρα, ἢ ἐνεδύσατο ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος. Οὐ πεινᾷ, οὐ κοπιᾷ ἐκ τῆς ὀδοπορίας ἢ θεία φύσει, ὡς Ἡσαίας φησὶν· "Ο Θεὸς ὁ μέγας καὶ ἰσχυρὸς, οὐ πεινάσει, οὐδὲ κοπιήσει. Πῶς οὖν πεινᾷ; Σαρκὶ τῇ ἐξ ἡμῶν. Πῶς πάσχει; Σαρκὶ τῇ ἐξ ἡμῶν. Πῶς δακρύει; Σαρκὶ τῇ ἐξ ἡμῶν. Πῶς ἐθανατώθη; Σαρκὶ· ζωοποιεῖται δὲ πνεύματι. Πῶς γῆν σαλεύει; Θεότητι τῇ ἐκ Πατρὸς. Πῶς τὸν ἕδην πατεῖ; Θεότητι, οὐκ ἐξ ἡμῶν. Πῶς φησὶν· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν; Τῇ ἀνω πρὸ αἰώνων γεννήσει. Πῶς, "Ο Πατὴρ μελίζων μου ἐστί; Τῇ κάτω, ἐκ Παρθένου γεννήσει. Πῶς, "Ο ἑρακὴς ἐμὲ, ἐώρακε τὸν Πατέρα; Τῇ ἀκτίστῳ τοῦ Λόγου φύσει. Πῶς, Οὐ δύναμαι ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ-

utique Moyses, aut unus quis prophetarum pro nobis habebat mori : at omnes peccato obnoxii erant (9) ; proinde necessum fuit impeccabilem Deum incarnari, ac mortem carne pro nobis suscipere. Ideoque ipse carnis expers incarnatur, ut quod non potest per divinitatem, id possit per humanitatem,

VIII. Patitur, et non patitur : Noli primum Verbo tribuere : secundum, ne carnis Verbi putes : at nec carnem a Verbo separes : Non enim separo ; sed quod utriusque naturæ proprium est, designo. Conjunctum manere Verbum dico ; non simul pati ac affici : simul pendere ; haud tamen clavos in naturam suam accepisse : consepultum, sed non commortuum : una clausum, sed non pariter definitum : animam a corpore separatam, Verbum tamen a neutro recessisse. Quamobrem spoliatus quidem fuit infernus cum divina anima illuc descendisset. Profectus enim, etiam positus in inferno spiritibus prædicavit⁴¹ ; at in sepulcro⁴² sanctum ejus corpus corruptionem non vidit. Nullo enim tempore Verbum separari potuit a sua carne, ut eam nudam ac solam, aut sine Deo, vel quasi corpus unum nostris simile habentem, relinqueret. Cæterum, licet rationalis nostra natura unita sit Verbo secundum hypostasim, haud tamen est ei adæquata. Qui enim quod nuper editum est, ei adæquetur quod est ante sæcula ? Aut quomodo simile sit quod habet initium, ei quod principio caret ? Idcirco etiam vides hodie pullo insidentem, sed ut hominem. Duplex quippe erat. Nam et crevit, et suxit ubera, et flevit, et est contristatus, pro ratione naturæ nostræ. Non enim incarnatus Deus Verbum inculpata naturæ nostræ renuit passionem ; alioqui (10) priorem illis ipsam renuisset. Non dormit in navigio Deus Verbum⁴³ : Non dormit enim, neque dormiet, qui custodit Israel⁴⁴ ; sed dormit caro nostra, quam Dei Verbum indigit. Non esurit, nec fatiscit ex itinere divina natura, quemadmodum ait Isaias : Deus magnus et fortis, non esuriet, neque laborabit⁴⁵. Quomodo ergo esurit ? Carne, quam sumpsit ex nobis. Quomodo patitur ? Carne nostra. Quomodo flet ? Humana carne. Quomodo fuit occisus ? Carne ex nobis sumpta : verum spiritum vivificatur. Quomodo terram conculcit ? Divinitate quam habet a Patre. Quomodo conculcat inferos ? Divinitate, non humana virtute. Quomodo ait : Ego et Pater unum sumus⁴⁶ ?

⁴¹ I Petr. iii, 19. ⁴² Act. ii, 31. ⁴³ Matth. viii, 24. ⁴⁴ Psal. cxx, 4. ⁴⁵ Isa. xl, 28. ⁴⁶ Joan. x, 39.

VARIÆ LECTIONES.

u Ἄγιον. Οxon. ενθεον. v Σωθήσεται. Scribe ἰσωθήσεται.

NOTÆ.

(9) Omnes peccato obnoxii erant. Cum Moyses, tum prophetæ alii, quibus ut sanctioribus reparationis nostræ negotium videbatur debere committi, ut ulli puræ creaturæ fuisset committendum. Interpres non bene ad redemptionem refert. COMBER.

(10) Alioqui priorem illis eam renuisset. Pulchra sententia in novos Eutychianos humana interimentes in Christo homine. Interpres Cyrilli : Quandoquidem ipsam ante istas renuit ; quibus absurdum ab Eulogio assumptum, ejus assertum facit.

Superna illa nativitate ante sæcula. Quomodo, *Pater major me est* ⁴⁷? Nativitate in inferioribus ex Virgine. Quomodo, *Qui vidit me, vidit et Patrem* ⁴⁸? Increata Verbi natura. Quomodo, *Non possum facere quidquam a memetipso* ⁴⁹? Quid ergo? Verbum ne minori præ Patre potentia est? Procul sit Ariana illa vesania. Quid est quod dicit: *Clarifica me, Pater* ⁵⁰? Corpus Verbi. Quis dicit: *Ego in Patre, et Pater in me est* ⁵¹? Verbum quod est in corpore. Quomodo ait: *Patrem meum, et Patrem vestrum* ⁵²? Pater quidem Pater est, non carnis, sed Dei Verbi quod est ex ipso. Quomodo, *Deum meum, et Deum vestrum*? Deus est, non Verbi. Quomodo enim Deus existat aequalis sibi Dei? sed Deus illius quæ est in Verbo, formæ servi. *Antequam Abraham fieret, ego sum* ⁵³? Deus Verbum quod est in carne. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu: ego hodie genui te* ⁵⁴? Nimirum nova incarnatione Verbi: non enim alius erat, qui ante luciferum ex Patre genitus est ⁵⁵, aliusque qui ex matre in Bethlehem incarnatus est. Tametsi enim Paulus Samosatensis hæc delirat; haud tamen Paulus Tarsensis ista docet: sed cum Dei formam in servi forma significat, clamat: *Qui cum sit splendor gloriæ* ⁵⁶: cumque rursus carnis-Verbo unitæ differentiam designat, ait: *Deus autem et*

δέν; τί οὖν; ἀδύνατος; ὁ Λόγος παρά τὸν Ἰ Πατέρα; ἀπαγε τῆ; Ἀρειανικῆς φρενοβλαβείας! Τί τὸ λέγον· Δόξασόν με, Πάτερ; Τὸ σῶμα τοῦ Λόγου. Τίς ὁ λέγων· Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί; Ὁ ἐν τῷ σώματι Λόγος. Πῶς, *Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν;* Πατὴρ μὲν ὁ Πατὴρ, οὐ τῆς σαρκός, ἀλλὰ τοῦ ἐξ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου. *Θεόν μου, καὶ Θεόν ὑμῶν;* Θεός, οὐ τοῦ Λόγου· πῶς γὰρ ἔσται τοῦ Ἰσου αὐτοῦ Θεοῦ Θεός; ἀλλὰ Θεός τῆς ἐν τῷ Λόγῳ μορφῆς τοῦ δούλου. *Πρὸ τοῦ Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι;* Ὁ ἐν τῇ σαρκὶ Θεός Λόγος. *Κύριος εἶπε πρός με· Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γενένηκά σε;* Τῇ προσφάτῳ τοῦ Λόγου σαρκώσει. Οὐ γὰρ ἄλλος ἦν ὁ πρὸ ἐωσφόρου ἐκ Πατρὸς γεννηθείς, καὶ ἄλλος, ὁ ἐν Βηθλεὲμ ἐκ μητρὸς σαρκωθεὶς. Εἰ γὰρ καὶ Παῦλος ὁ Σαμωσατεύς ταῦτα παραφρονεῖ, ἀλλ' οὐ Παῦλος ὁ Ταρσεύς ταῦτα νοουθετεῖ. Ἄλλ' ὅτε μὲν τὴν τοῦ Θεοῦ μορφήν ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ σημαίνει, βοᾷ· Ὅς ὦν ἀπαύγασμα τῆς δόξης· ὅτε δὲ πάλιν τῆς ἐν τῷ Λόγῳ ἐνωθείσης σαρκός τὴν διαφορὰν σημαίνει, λέγει· Ὁ δὲ Θεός καὶ τὸν Κύριον ἡγεῖρεν· ἵνα ἀμφοτέρων τῶν ἐν τῷ σώματι μορφῶν ἀποδείξας τὴν διάγνωσιν, καὶ Μάνεντα τὸν φαντασιομάχον, καὶ Παῦλον τὸν ἀνθρωπολάτρην, Παῦλος ὁ ἀπόστολος καταβάλλῃ.

Dominum suscitavit ⁵⁷; ut utriusque formæ in corpore oconomiam phantasia discernentem ac inani specie, tum Paulum hominicolam Paulus apostolus prosternat.

IX. Tu vero quid ais? Quid statuis, nove Manichæe ac pure puteque illius defensor amentia? Non concedis carnem naturam nominari? At *Illic trepidas timore, ubi non erat timor* ⁵⁸. Nec vero Dominum revereris in tempore passionis dicentem: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma* ⁵⁹? Si *promptus*, quomodo *infirma*? Quænam Christi forma? qualis caro infirma? Omnino illa Adami, qui infirmatus est. Qui vero etiam positus genibus orat? Ergone Verbum precatur? Quomodo autem cum *Causa sit, precatur Deum*: siquidem est æqualis Patri, uti certe æqualis est? Plane precatur haud deitate, sed qua est homo. Nam alioqui quomodo dicit: *Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam* ⁶⁰? Qui habet potestatem, quomodo alterius auxilio indiget? *Qui dicit: Solvite templum hoc*: id est, suam ipsius carnem: *et in triduo excitabo illud* ⁶¹, quomodo, o deitatis oppugnator, qui templum suum excitat, cum templo solvitur? Si quidem enim ipse solutus est (11), omnino eget excitante? Tu quidem

Θ. Σὺ δὲ τί λέγεις; τί νομοθετεῖς, ὡς νέε Μανιχαῖε, καὶ καθαρὲ τῆς ἐκείνου μανίας ὑπέρμαχε; οὐ δίδως τὸ ἰσχυρίζεσθαι τὴν σάρκα φύσιν; ἀλλ', Ἐκεί δειλιῶς φόβῳ οὐκ ἦν φόβος. Οὐδὲ τὸν Δεσπότην ἠδαισθα ὡς λέγοντα ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους· Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής; εἰ πρὸ θυμός, πῶς ἀσθενής; ποῖα Χριστοῦ μορφῆς ποῖα σὰρξ ἀσθενής; πάντως ἡ τοῦ ἀσθενήσαντος Ἀδάμ. Πῶς δὲ καὶ κλίτων τὰ γόνατα προσεύχεται; ἄρα ὁ Λόγος εὐχεται; καὶ πῶς Θεός ὢν, Θεοῦ δέεται; εἰ μὲν οὖν Ἰσὸς τῷ Πατρὶ, ὡσπερ καὶ Ἰσὸς· οὐ θεότητι εὐχεται, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπος. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν; ὁ ἐξουσίαν ἔχων, πῶς ἄλλου πρὸς βοήθειαν δέεται; ὁ λέγων· Ἀύσατε τὸν τὰν τοῦτον ἡγῶν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα· καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἔγειρω αὐτόν· πῶς, ὡς θεομάχε, τὸν ἑαυτοῦ ἑγείρων, σὺν τῷ ναφ' ἴεται; εἰ γὰρ αὐτὸς λέλυται, ἀλλ' οὐ πάντως τοῦ ἐγειρόντος δέεται; σὺ μὲν γὰρ φοβῆσαι, ὡς δοκῆς, μὴ σῶμα Θεοῦ ἀκούων παθόν τι, φιλῶ κτίσματι προσκυνήσῃ; καὶ κοινω-

⁴⁷ Joan. xiv, 28. ⁴⁸ ibid. 9. ⁴⁹ Joan. v, 19. ⁵⁰ Joan. xvii, 5. ⁵¹ Joan. xiv, 10. ⁵² Joan. xx, 17. ⁵³ Joan. viii, 58. ⁵⁴ Psal. ii, 7. ⁵⁵ Psal. cix, 3. ⁵⁶ Hebr. i, 3. ⁵⁷ I Cor. vi, 14. ⁵⁸ Psal. xiii, 5. ⁵⁹ Matth. xxvi, 41. ⁶⁰ Joan. x, 18. ⁶¹ Joan. ii, 19.

VARIÆ LECTIONES.

Ἰ Παρὰ τὸν. Οὐκ. πρὸς τὸν. Ὡς ἠδαισθα. Οὐκ. αἰδησαί.

NOTÆ.

(11) *Ipse solutus est*. Αὐτὸς ὁ ἐγείρων· qui habet excitare: non αὐτὸς; ὁ ναός· templum ipsum; uti male refert interpres Cyrilli. Levi mutatione crassimum errorem verbis sequentibus corrigas, ἀντὶ

τοῦ, ἀλλὰ· restituto ἄρα interrogativo, cum quo clara omnino ac solida procedit Cyrilli ratio. Vel sine interrogatione legendo ἄρα οὖν· eodem sensu.

νήσης· ἐγὼ δὲ τοῦτο τρέμω, μὴ θεότητα παθοῦσαν καὶ θανοῦσαν εἶπω, καὶ τὸ πᾶν τῆς Τριάδος ἀτιμάσω μυστήριον. Εἰ μὲν γὰρ ὁ Λόγος ἔπαθεν, ὁ δὲ Πατὴρ ἀπαθοῦς ἐστὶ φύσεως, πάντως ἄλλη ἦν οὐσία τοῦ Λόγου, καὶ ἄλλη ἢ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς. Καὶ τί λοιπὸν Ἀρειανοὶς μάχεσθαι διὰ τοῦτο; εἰ δὲ μία οὐσία Πατρὸς, καὶ τοῦ Λόγου, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἔπαθε δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος· ἐν σαρκί, παθητῆς πάντως οὐσίας καὶ θνητῆς, καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Εἰ γὰρ συνέπασχε τῇ σαρκὶ ὁ Λόγος, πάντως καὶ συντέθηκε. Καὶ εἰ συντέθηκε, πῶς τὸν ἄδην ἐσκόλευσε; πῶς τοὺς νεκροὺς ἀνέστησεν; εὐρεθήσεται δὲ καὶ θανῶν χωρισθεὶς πάντως τοῦ ζῶντος Πατρὸς. Καὶ εἰ τοῦτο, οὐκ εἶτι λοιπὸν Τριάς ἐν οὐρανῷ κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, ἀλλὰ δυάς, ἀναμένουσα τὸν Λόγον, ἵνα ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἀναστῆ, καὶ ἐν οὐρανῷ ἀνέλθῃ. Ὡς τῆς ἀθεμίτου τόλμης ἰ ποῖος ὄφρα ψιθυρίσας ἠπάτησε τοὺς θεομάχους παθητὸν τὸν ἀπαθῆ ἀποφήνασθαι; οὐ τὸν Κτίστην ποιούσι τῶν κτισμάτων ἀσθενέστερον. Οὐκ ἐντρέπη, ὡ ἀρετικῆ, ἥλιον ἐν δένδρῳ τυγχάνοντα, καὶ τὸ μὲν δένδρον τεμνόμενον, τὸν δὲ ἥλιον οὐδὲ χωριζόμενον, οὐδὲ συντεμνόμενον· τὸν δὲ τῆς δικαιοσύνης Ἥλιον παθητὸν λέγων ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι γινόμενον; οὐδὲ φονέα τινὰ ἢ κακοῦργον, ὡ κακοῦργε, ἑώρακας κεφαλὴν ἢ χειρὰς στερούμενον, τὴν δὲ ἀθάνατον ψυχὴν αὐτοῦ μὴ συναποθνήσκουσαν τῷ σώματι; εἴτα εἶλαβον ἃ οὗτοι καιρὶαν τὴν πληγὴν ὑπὸ τοῦ Λόγου, καὶ πέπτωκεν ὁ θεομάχος· πάλιν ἀνέπνευσεν ὁ Χριστομάχος· πάλιν ἀνασχυντεῖ ὁ Ἰουδαῖος. Τί λέγων;

corpore? Quanquam hi lethale vulnus argumento hoc acceperunt, corruique Dei oppugnator; rursus tamen animos resumpsit oppugnator Christi : rursus impudenter Judæus aggreditur. Quibus verbis?

Γ. Ὅρα, φησὶν, ὅτι οὐ Θεὸν, ἀλλ' ἄνθρωπον ἀπεκτείναμεν. Πρὸς δὲν εὐθέως καλὴν εἰπεῖν, *Σιώπα· πεφίμωσο· λάβε κατόχιον ἐπὶ τῷ στόματι*. Ἔστω νόμον ἠθέτησας· ἔστω, *προφήτας ἀπέκτεινας*· οὐδὲ τὸν Δαβὶδ ἐρυθριᾶς περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγοντα· *Ἐκ γαστροῦ προῦ ἐσφόρου ἐγέννησέ με*; Ὁ Πατὴρ ἄνω. Καὶ πάλιν· *Κύριος εἶπε πρὸς με· Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε*. Δύο ἔχει γεννήσεις ὁ εἰς καὶ μόνος Χριστός· μίαν ἐκ Πατρὸς ἀχρόως, καὶ ἄλλην ἐκ μητρὸς ἀσπόρως· ὅταν οὖν λέγει· *Τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ραπίσματα*· ταῦτα ἐκ τῆς Μαρίας τῆς ἐξ Ἰουδα εἶλαβε· καὶ ἄπερ ἐξ Ἰουδα εἶλαβε, ταῦτα Ἰουδαίοις ραπίζειν καὶ μαστιίζειν δέ-

δωκεν· ἃ δὲ ὡς Θεὸς κατὰ φύσιν ἔχει, οὐκ ὄφεται ἄνθρωπος ἐκείνα, καὶ ζήσεται. Ἄλλ' ὁ Ἰουδαῖος πάλιν· Πῶς οὖν ὁ προφήτης περὶ τοῦ Σταυρωθέντος

¹³ Marc. iv, 39.

¹⁴ Psal. cix, 5.

¹⁵ Psal. ii, 7.

¹⁶ Isa. l, 6.

¹⁷ Exod. xxxiii, 20.

VARIÆ LECTIONES.

* Δι' ἀθάνατον. Male Oxon. διὰ θάνατον. ἃ Εἴτα. Forte εἴτα.

NOTÆ.

(12) *Haud interiret una cum corpore*. Μὴ συναποθνήσκουσαν τῷ σώματι. Quam bona Græca, tam mala Latina novi interpretis Cyrilli, ommissa negativa, ut animam una cum corpore interire dicat;

seu potius prelum ut ejus repræsentet, quod saltem collectis vel ad calcem mendis, iisque sic enormibus ac periculosos, voluissem castigatum.

metuere videris, ne cum Dei corpus passum aliquid audis, nudam creaturam adores, eique communices : at ego illud reformido, ne deitatem passam atque mortuam dicam, totumque Trinitatis mysterium probro afficiam. Si quidem enim Verbum passum est, Pater autem est impatibilis naturæ, omnino erit alia Verbi essentia, ac alia Dei Patris. Quid vero jam eo nomine habeamus cum Arianis pugnare? Quod si una est essentia Patris et Verbi ac Spiritus sancti, passum autem est Dei Verbum in carne; utique erunt et Pater, et Spiritus sanctus, patibilis ac mortalis substantiæ. Si enim Verbum una cum carne passum est, omnino etiam cum illa mortuum est. Quod est pariter mortuum, quomodo spoliavit inferos? Quomodo mortuos excitavit? Sed et quod mortuus sit, plane inveniatur a Patre vivente separatus. Quod si ita est, non amplius erat in cælo Trinitas tempore passionis, sed binitas, expectans ut Verbum excitaretur a Patre, et rediret in cælum. O nefandam audaciam? Quis serpens sibilo suo deitatis hostes decipit, ut patibilem esse, impatibilem Deum assererent, qui Creatorem, creatis rebus facient infirmiore?

Non te pudet, o hæretice, ut solem quidem in arbore existentem, cæsa arbore, nec separari ab illa, nec pariter cædi, dicas; Solem vero justitiæ, in suo asseras corpore factum patibilem? Neque, o perditæ, vidisti, sic homicidam aut facinorosum aliquem, capite aut manibus truncari, ut tamen im-

mortalis ejus anima haud interiret (12) una cum corpore? Quanquam hi lethale vulnus argumento hoc acceperunt, corruique Dei oppugnator; rursus tamen animos resumpsit oppugnator Christi : rursus impudenter Judæus aggreditur. Quibus verbis?

X. Vide, inquit, ut non Deum, sed hominem interfecerimus. Cui continuo operæ pretium dicemus : *Tace, obmutesce* ¹³; ori frenum adhibe. Esto : legem aspernatus sis : esto, *propheta occideris* : non revereris Davidem dicentem de Christo : *Ex utero ante luciferum genuit me* ¹⁴?

Nempe supernus Pater. Et rursus : *Dominus dixit ad me : Filius meus es tu : ego hodie genui te* ¹⁵. Duas habet natiuitates, unus ipse ac singularis Christus; unam ex Patre sine tempore, aliamque ex matre sine semine. Cum ergo ait : *Dedi dorsum meum in flagella, et genas meas ad alapas* ¹⁶;

hæc ex Maria ex trihu Juda suscepit : et quæ ex Juda suscepit, hæc Judæis percutienda ac flagellanda tradidit. Quæ autem ut per naturam habet, ea *Homo non videbit, et vivet* ¹⁷. Sed instat rursus Judæus : Quomodo ergo propheta de Crucifixo ait : *Et vidimus*

et genas meas ad alapas ¹⁶; hæc ex Maria ex trihu Juda suscepit : et quæ ex Juda suscepit, hæc Judæis percutienda ac flagellanda tradidit. Quæ autem ut per naturam habet, ea *Homo non videbit, et vivet* ¹⁷. Sed instat rursus Judæus : Quomodo ergo propheta de Crucifixo ait : *Et vidimus*

et genas meas ad alapas ¹⁶; hæc ex Maria ex trihu Juda suscepit : et quæ ex Juda suscepit, hæc Judæis percutienda ac flagellanda tradidit. Quæ autem ut per naturam habet, ea *Homo non videbit, et vivet* ¹⁷. Sed instat rursus Judæus : Quomodo ergo propheta de Crucifixo ait : *Et vidimus*

*eum, et non habebat speciem, neque decorem*⁶⁷? **A** λέγει· *Καὶ εἶδομεν*^b αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος; ἀλλ' ὄρξεν πάλιν, ὡς ἀγνώμων, ὅτι περὶ αὐτοῦ γέγραπται· Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοῦς υἱοῦς τῶν ἀνθρώπων. Εἰ δὲ λέγεις· Ποῖος Θεὸς δύναται εἶναι πρόσφατος; καὶ γὰρ σοὶ ἐρῶ· Ποῖου ἀνθρώπου πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ δρομα, καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν; καὶ, Καταβήσεται ὡς δετὸς ἐπὶ πόκον, καὶ ὡς ἡ σταγῶν ἡ στάζουσα ἐπὶ τῆς γῆς. Πάλιν δὲ ἰσως ἐρεῖς· Ποῖος Θεὸς τριάκοντα ἀργυρίων πιπράσεται; καὶ γὰρ σοὶ ἐρῶ· Ποῖου ἀνθρώπου αἷμα κόσμον ὅλον ἐξηγόρασε καὶ ἡγάσεν; εἰ δὲ ἐκείνω προσκόπτεις, ὅτι ἐπὶ πώλου ὄρξεν καθήμενον σήμερον, πῶς δὲ οὐ κάκεινο λέγεις, ὅπερ οἱ παῖδες, ὡς ἀδίδακτε, ἀδιδάκτως ἔμαθον ἅμα καὶ ἔκραζον· *Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος* **B** *ἐν ὄνομτι Κυρίου*; Ὅτι δὲ Κύριος καὶ Θεὸς ὁ ἐπὶ πώλου ὡς ἀνθρώπος καθήμενος, παρέστω μοι ὁ σὸς, ἀλλ' οὐ σὸς Δαβὶδ, περὶ τῶν σῶν παίδων διερχόμενος, καὶ τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀνυμνούμενον· εἰπάτω τίς ἐστὶν ὁ θεολογούμενος· [καὶ] ὅσον καταντικρὺ τοῦ πώλου ἐστῆκώς, καὶ οὕτως βῶν· Σὺ δὲ ἐπὶ τοῦ ἄνω θρόνου, καὶ ἐπὶ τοῦ κάτω πώλου καθήμενος, Κύριος ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομα σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ! ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Ἐκ στόματος ρηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρίσω αἶνον, ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν σου, τοῦ καταλύσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητήν, τὸν διάβολον. Σὺ δὲ ἐπὶ πώλου ὡς ἀνθρώπος, Θεὸς εἶ ἀληθινός· *Καὶ ὄφρα* **C** *τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν δακτύλων σου*. Σὺ δὲ ἐπὶ πώλου, *σελήνην καὶ ἀστέρας ἐθεμελίωσας*· οὐ ἡλίττωσας τὸν ἀνθρώπον βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους, καὶ φορέσας τὸν ἀνθρώπον, ὑψώσας οὐτὸν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δόξης καὶ τιμῆς ἑστεφάνωσας αὐτόν. Σὺ δὲ ὀρώμενος ἐπὶ πώλου, Ὁ θρόνος σου, ὦ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Καὶ, Ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. Σὺ ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ μόνος ἐμίσησας ἀνομίαν. Διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ὅτι δούλου μορφῇ ἀνέλαβες. Ἐχρισέν σε, οὐκ ἐλαίου χρίσματος, ἀλλ' ἁγίῳ Πνεύματι. Αὐτὸ γὰρ ἐστὶ **D** τὸ ἐλαίον τῆς ἀγαλλιύσεως. Διὸ καὶ ἔλεγεν ἡ σὲ

⁶⁷ Isa. LIII, 2. ⁶⁸ Psal. XLIV, 3. ⁶⁹ Psal. LXXI, 5. ⁷⁰ ibid. 6. ⁷¹ Psal. VIII, 2, 3. ⁷² ibid. 4. ⁷³ Psal. XLIV, 7, 8.

VARIÆ LECTIONES.

^b Εἶδομεν. Male item Oxon. οἶδαμεν.

NOTÆ.

(13) *Generatione generationum*. Γενεᾶς γενεῶν· quod clarius Latinus interpres præfixa propositione *in, in generatione*. Agellius putat deesse ἕως· seu subintelligi, ut sit, ἕως γενεᾶς· *usque in generationem*. Copulativam, quam addit Augustinus, et interpres Cyrilli probat, cum margine scribit, *Ἰσ. κζ.*· non admodum probo. Syxtina habent accusandi casu et plurali· Γενεᾶς γενεῶν· *generationes generationum*· quomodo est durior constructio; vide Agellium. Valde favet Eulogius ejus expositioni, ut τὸ, πρὸ τῆς σελήνης, sit velut; *in conspectu lunæ, ac quandiu luna duratura sit*· cum τὸ σὺν LXX interpretum, reddit τῷ, πρὸ· τὸ, συμπα-

ραμενεῖ τῷ ἡλίῳ· τῷ, πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει· *tanquam idem valeant*.

(14) *Lunam et stellas*. Lapsu calami interpres, pro luna posuit solem. Haud ita demutanda auctorum verba, cum maxime illa sacra sunt, ac ipsa Scriptura. Sic paulo post, τὸ, σὺ δὲ ὀρώμενος ἐπὶ πώλου, reddit: *Qui super equo conspiceris*· quasi pullus ille cui Dominus insedit, equinus fuerit, non pullus asini; sintque equus et asinus idem animal; vel displiceat Christi illa humilitas, velitque officiosior homo, pro asello ei equum sternere. Apparet tanta illa libertas! Parco plura notare; quoniam plura sane succurrebant.

τεκοῦσα Παρθένος· Ἐγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου **A** *meo*⁷¹; cum eam Spiritus sanctus obumbravit. Tu vero mihi pensa, fidelis auditor, quomodo sanctissima Virgo Filium suum, Deum appellavit. Utique, inquit, *Deus meus*, secundum divinam ejus substantiam: Filius meus, secundum eam substantiam quam sibi de me assumpsit. Non enim mundum peperit purum hominem, sed Deum incarnatum. Cujus rei testis est locuples, constans virginitatis signaculum. Ne dedecores, o homo, quam ex me Deus sumpsit vestem, ne ei qui illam induit, contumeliam irroges. Ne injuria afficias tabernaculum; revera enim nulla manuum opera habitanti in eo fuit consutum. Ne lumen a carnali mea lampade separes, ut ne male solem extinguas qui illuxit mundo, quique sine homine homo factus est. Non enim cognovi hominem, quanquam Deum novi in me factum hominem.

ΙΑ'. Ἐχεις, ὦ πιστότατον καὶ ἱερώτατον Χριστοῦ ποίμνιον, τὰ τῆς ἑορτῆς ἐγκώμια· σκίρτησον. Ἐχεις τὰ θεῖα καὶ ἄμωμα τῆς Ἐκκλησίας διδάγματα· τρύφησον. Ἐχεις τὰ ὄπλα τὰ πνευματικά· κατὰ τῶν λύκων τῆς ποίμνης πολέμησον· παιδεύσον μὴ βλασφημεῖν· δίδαξον ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνίσει· ἀπόδειξον ὅτι καθαρὰ ἀπὸ πάντων τῶν ζιζανίων τῆς ἡμῶν καὶ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἡ ἄρουρα. Εἰ μὲν οἶόν τε Λάζαρος τις εἶ, σειριλὸς πταισμάτων ἢ ἐναντίων δογματῶν δεσμούμενος, σήμερον ὑπὸ τοῦ Λόγου ἀκουσον φωνοῦντός σου· *Δεῦρο ἔξω*, καὶ λύθητι, καὶ ἀνάστηθι. Εἰ δὲ μαθητὴς τις εἶ, καὶ τῶν πρὸς διδασκαλίαν ἐπιτήδειος **C**, ἀποστάλητι, καὶ λύσας ἀγαγε Χριστῷ πῶλον καὶ πῶλους, καὶ πολλοὺς τοὺς ἐν πλάνῃ προσεδεδεμένους, καὶ εἰς τὴν κατέναντι πίστιν, καὶ κώμην ἀντικειμένους. Κἂν τινες ἀντιλέγουσι, καὶ τὴν λύσιν τῶν πεπεδημένων κακῶς ἐμποδίζειν δοκιμάζουσι, φάσκοντες· *Τί λύεις τὸν πῶλον*; καθὰ καὶ τοῖς τυφλοῖς ἐπιτιμῶν μὴ κρίζειν· εἰπέ καὶ σὺ, *Ὅτι ὁ Κύριος αὐτῶν χεῖρας ἔχει. Κύριος γὰρ λύει πεπεδημένους· Κύριος σοφοὶ τυφλοῦς*, καθὼς σήμερον τοῦ Εὐαγγελίου ἤκουσα. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον ἐπιδημήσαντα ἔγνωκαν, εἰκότος πρὸς αὐτὸν ἔκραζον· *Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, υἱὲ Δαβὶδ*. Ὡ ξένων καὶ παραδόξων θαυμάτων! οἱ τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ οἱ βλέποντες Ἰουδαῖοι τυφλώττουσιν. Οὗτοι Κύριον ὁμολογοῦσι, κάκεινοι· *Τίς ἐστὶν οὗτος*; ἐπερωτῶσι. Φησὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστὴς· *Οἱ δὲ δούλοι οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον, Ὡσαννά· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. Καὶ εἰσελθόντες αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα· Τίς ἐστὶν οὗτος*; ὅπως τὸ ξένον τοῦ βασιλέως μυστήριον; ἐπὶ πῶλου καθήμενος σελεῖ τὴν πόλιν, καὶ ἐν σταυρῷ καθηλούμενος σελεῖ τὴν οἰκουμένην· ἵνα σὺ μάθῃ, ὅτι τῆς πολυθεῖον τῶν εἰδώλων πλάνην σεῖσαι καὶ καταλύσαι ἐλήλυθεν.

⁷¹ Luc. i, 47. ⁷² Joan. xi, 43. ⁷³ Luc. xix, 33. ⁷⁴ Psal. cxlv, 8. ⁷⁵ Matth. xx, 30. ⁷⁶ Matth. xxi, 10. ⁷⁷ *ibid.* 9, 10.

VARIÆ LECTIONES.

^c Ἐπιτήδειος. Forte ἐπιτηδείων.

XII. Cernere autem abstrusum ac reconditum A
 œconomiz ejus mysterium. Cum in inferno positus
 ejus loci carcerem pulsaret, clamantibus supernis
 Virtutibus ad infernas: *Tollite portas, principes, ve-*
*stras*⁸¹, ut ingrediatur qui dicit: *Ego sum ostium*⁸²;
 attonitæ adversæ virtutes respondebant: *Quis est*
iste rex gloriæ? In terrenam introeunte Jerusalem,
 rei novitate stupefacti, quærun: *Quis est iste?* Cœ-
 lestem Jerusalem repetente, cernentes intelle-
 ctuales virtutes cum corpore eum quem nunquam
 vidissent propter incorpoream rationem, ascensus
 modum admiratæ, ambigebant invicem, dicentes:
Quis est iste, qui corpore præditus in loca incorporea
venit? Sed et illud mirandum, quomodo regiz illæ
 virtutes percontentur, *Quis est iste qui venit*⁸³? cum
 in ejus in terra nativitate pariter clamaverint ac B
 cecinerint: *Gloria in altissimis Deo; et in terra pax;*
*in hominibus bona voluntas*⁸⁴; a quibus certe præ-
 clare edocti sunt Hebræorum theologi pueri di-
 centes: *Hosanna: Benedictus qui venit in nomine*
*Domini: pax in cælo, et gloria in altissimis*⁸⁵. Sic
 enim Lucas habet. Eratque videre in Sion, cœlestia
 pariter ac terrestria vicariis sibi respondentia vo-
 cibus, seque mutuo salutantia. Dicunt superi:
Gloria in altissimis Deo, et in terra pax; inferi re-
 spondent: *Pax in cælo, et gloria in altissimis.* Dixerunt
 angeli: *In terra pax;* homines clamaverunt: *Pax in*
cælo. Quamobrem? Quod nimirum ille adsit, qui
 omnibus clamat: *Pax vobis*⁸⁶. Pro quo propheta
 precabatur, dicens: *Domine Deus noster, pacem da*
*nobis*⁸⁷; hoc est, Mitte Filium tuum unigenitum,
 ut per eum nobis reconcilieris, videns naturam
 nostram per eum tibi unitam. Quam pacem viden-
 tes cœlestes chori clamabant: *Gloria in altissimis*
Deo, et in terra pax; id est, perfecta Dei cum ini-
 micis reconciliatio, quam et pueri cum docti essent,
 clamabant: *Hosanna: pax in cælo, et gloria in al-*
tissimis. Nam quæ olim infense habebant, fraterna
 nunc charitate consorta sunt; unam cœlestia pariter
 ac terrena, Christo cœlesti simul ac terreno, divi-
 nitatis confessionem ac adorationem offerentia.
 Quamobrem jubent superi, ut ei inferi Divinitatis
 offerant confessionem: *Adorent eum omnes familiæ*
*gentium*⁸⁸. Inferi superis respondent: *Adorent eum*
*omnes angeli Dei*⁸⁹. David utrisque clamat: *Læten-*
*tur cœli, et exsultet terra*⁹⁰. Respondent pueri:
Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini.
οὐρανὸν, καὶ ἀγαλλίσθω ἡ γῆ. Οἱ παῖδες ἀπεκρίνοντο· Ὡσαννά· Εὐλόγημέτος ὁ ἐρχόμενος ἐν
δρόματι Κυρίου.

XIII. Cum quibus nos quoque laudemus, ac fe-
 stiam nunc agamus lucem, non pompaticæ, sed di-
 vine: nedum manu, sed et animo, palmarum ra-
 mos tenentes, eumque supra nivem dealbantes,
 omnem ipsum veteris ac pelliceæ tunicæ mortalita-
 tem, omni fastu ac elatione deposita, exuamus.
 Idcirco enim spirituum rex, non in curribus et
 exercitibus venit, sed misero ac vili pullo insidens,

⁸¹ Psal. xxiii, 7. ⁸² Joan. x, 9. ⁸³ Isa. lxxiii, 1. ⁸⁴ Isa. xxvi, 12. ⁸⁵ Psal. xxi, 28. ⁸⁶ Psal. xcvi, 8.

IB'. "Ορα δέ μοι τοῦ κατ' αὐτὸν τῆς οἰκονομίας μω-
 στηρίου τὸ ἄγνωστον. Ἐν τῷ ἄδη σεῖοντος αὐτοῦ τὸ
 ἐκεῖ δεσποτήριον, ὡς ἔκραζον αἱ ἄνω δυνάμεις πρὸς
 τὰς κάτω δυνάμεις· Ἄρατε πύλας, οἱ ἀρχοντες,
 ὑμῶν, ἵνα εἰσέλθῃ ὁ λέγων· Εἰμὶ ἐγὼ ἡ θύρα·
 ἐκκλητητόμενοι αἰέναντῆαι δυνάμεις ἀντεφθέγγοντο·
 Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; εἰς τὴν
 ἐπὶ γῆς Ἱερουσαλήμ ξενιζόμενοι πύθονται· Τίς
 ἐστὶν οὗτος [ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;] εἰς τὴν
 ἄνω Ἱερουσαλήμ ἀνερχομένου αὐτοῦ, ἐρῶντες αὐτὸν
 μετὰ σώματος, αἱ οὐδέποτε ἰδόντες αὐτὸν, διὰ τὸ
 ἀσώματος, νοεραὶ δυνάμεις, θαυμάζουσαι τοῦ ξένου
 τρόπου τὴν ἄνοδον, διεπήρουν πρὸς ἀλλήλας, λέγου-
 σαι· Τίς ἐστὶν οὗτος παραγεγόμενος ἐν τοῖς ἀσω-
 μάτοις χωρίοις ἐν σώματος; θαυμάσαι δὲ ἄξιον, πῶς
 πύθονται, Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ παραγεγόμενος, αἱ
 βασιλικαὶ δυνάμεις, αἱ ἐν τῇ κάτω γεννήσει αὐτοῦ,
 βοήσασαι ἅμα καὶ ὑμνήσασαι· Δόξα ἐν ὑψίστοις
 Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία·
 οἷς γε καλῶς ἐμαθήτευσαν τῶν Ἑβραίων οἱ θεολό-
 γοι παῖδες σήμερον λίγοντες· Ὡσαννά· Εὐλογη-
 μέτος ὁ ἐρχόμενος ἐν δρόματι Κυρίου· εἰρήνῃ
 ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. Οὕτως γὰρ ὁ
 Λουκᾶς εἴρηκε. Καὶ ἦν ἐν Σιών ἰδέσθαι ὡς περ ἀν-
 τιφθεγγόμενα καὶ ἀντασπασζόμενα ἀλληλατὰ οὐράνια
 καὶ τὰ ἐπίγεια. Οἱ ἄνω λέγουσι· Δόξα ἐν ὑψίστοις
 Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ· οἱ κάτω ἀποκρίνονται·
 Εἰρήνῃ ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. Οἱ ἄγγελοι,
 Ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, εἰρήκασιν· οἱ ἄνθρωποι, Εἰρήνῃ ἐν
 οὐρανῷ, κεκράγασι. Διατί; ἐπειδὴ ἐπέστη ὁ πᾶσι βῶν·
 Εἰρήνῃ ὑμῖν· περὶ οὗ ὁ προφήτης τῆχετο, λέγων·
 Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· τοῦτ' ἐστι,
 Τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ ἀπέστειλον, ἵνα δι' αὐτοῦ
 καταλλαγῆς πρὸς ἡμᾶς, ὁρῶν τὴν ἡμετέραν φύσιν
 ἐνωθεῖσάν σοι δι' αὐτοῦ· ἦν περ εἰρήνην ὁρῶντες οἱ
 τῶν ἄνω χοροὶ, ἐβόων· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ
 ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ· ἤγουν Θεοῦ πρὸς ἐχθρούς τελεῖα
 καταλλαγῆ, ἦν καὶ οἱ παῖδες μαθόντες ἔκραζον·
 Ὡσαννά· Εἰρήνῃ ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
 Γεγόνασι γὰρ τὰ ποτε ἐχθρὰ, νῦν ἀδελφὰ· μίαν τὴν
 οὐράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια Χριστῷ τῷ οὐρανίῳ καὶ
 ἐπιγείῳ θεολογίαν προσάγοντα, καὶ προσκύνησιν.
 Ὅθεν θεολογίαν προσάγειν οἱ ἄνω τοῖς κάτω διακε-
 λεύονται· Προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ πα-
 τρια τῶν ἐθνῶν· οἱ κάτω τοῖς ἄνω ἀντιφθέγγονται·
 Προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἀγγελοι Θεοῦ.
 Ὁ Δαβὶδ τοῖς ἀμφοτέροις βοᾷ· Εὐφραίνεσθωσαν οἱ

ΠΓ'. Μεθ' ὧν καὶ ἡμεῖς ἀνυμνήσωμεν, καὶ ἐορτάσωμεν
 σήμερον· μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεϊκῶς· μὴ μόνον
 τῇ χειρὶ, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ, βατὰ κατέχοντες· καὶ
 ταύτην ὑπὲρ χιόνα λευκάναντες, πᾶσαν ἐξ αὐτῆς
 τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος τὴν νέκρωσιν
 ἀποδυσώμεθα, πάντα τύφον καὶ ἔπαρσιν ἀπορρίψαν-
 τες. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν ἀσωμάτων, οὐκ
 ἐφ' ἀρμάτων καὶ στρατευμάτων παραγίνεται· ἀλλ'

⁸⁷ Luc. ii, 14. ⁸⁸ Luc. xix, 38. ⁸⁹ Luc. xxiv, 36. ⁹⁰ Psal. xcvi, 11.

ἐπὶ πάλῳ οἰκτροῦ καὶ μικροῦ καθήμενος ἔρχεται, ἅ οὐκ αἰδεύων μὴ ἐφ' ἵππων καὶ ἡμιόνων, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις, ἐπαίρεσθαι. Διὸ καὶ ἡμεῖς συμμετριάσωμεν Χριστῷ, ἵνα καὶ συνέλθωμεν· μετὰ ἀγγέλων ὑμνήσωμεν· μετὰ τῶν παιδῶν δοξάσωμεν· μετὰ τοῦ ὄχλου τὰ τοῦ ὄχλου βοήσωμεν· μετὰ Βηθανίας σκιρτήσωμεν· μετὰ Λαζάρου τῶν νεκρῶν ἔργων ἀναστῶμεν· μετὰ τῶν ἐν Σιών χορεύσωμεν· μετὰ τῶν ἀναβλεψάντων τυφλῶν κράξωμεν· μετὰ νηπιῶν καὶ γερόντων ἀνέσωμεν· μετὰ μαθητῶν κηρύξωμεν· ἐλαιῶν κλάδους δι' ἐλεημοσύνης ἐν τῇ τοῦ βίου ὁδῷ καλῶς ὑποστρώσωμεν· κατὰ τοὺς παῖδας περικύψωμεν τῆς πολυθλοῦ ἡμῶν ὑπάρξεως τὸν ὄγκον· καὶ ἐλεημοσύνην ἑαυτοῦς ὑποστρώσωμεν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς λεγομένης· Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός· ὅπως καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῆς εὐρωμεν ἔλεος παρ' αὐτῆς, καὶ σὺν αὐτῇ εἰς τὴν ἀνω Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὸ ἱερὸν τὸ μέγα συνεισέλθωμεν, καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες· οἱ προάγοντες μὲν, οἱ ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην· καὶ οἱ προάγοντες διὰ πράξεων, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες διὰ προθέσεως, ἅπαντες [σὺν] Χριστῷ^d, οἱ αὐτοὶ συνακολουθοῦντες, καὶ ἀκολουθήσαντες συμβασιλεύοντες αὐτῷ, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύοντες, δόξαν καὶ μεγαλοσύνην ἀναπέμφωμεν, ἅμᾳ τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

^a Psal. xxxi, 9. ^b Joan. xiv, 6.

VARIAE LECTIONES.

^d Χριστῷ. Leg. τῷ Χριστῷ.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΕΥΛΟΓΙΟΥ

ΠΑΠΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΠΤΑ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

BEATISSIMI EULOGII

PAPÆ ALEXANDRINI

CAPITA (15) SEPTEM

DE DUABUS NATURIS DOMINI DEIQUE AC SALVATORIS NOSTRI JESU CHRISTI.

Interprete FRANCISCO COMBESISIO.

Α'. Εἰ μίᾳ φύσει μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁ Κύριος ἡμῶν C I. Si unius naturæ post unionem est Dominus Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν, εἰπέ, ποίας; τῆς λαβοῦσης, noster Jesus Christus, rogo, cujusnam? ejus quæ

(15) Exstant hæc septem Capita sancti Eulogii inter opuscula theologica sancti Maximi confessoris, Opp. tom. II, pagg. 145 seq. edit. Combefisiana.

assumpsit, aut quæ assumpta est? quidve altera factum est? Sin autem existant ambæ, quomodo sunt una, nisi ex ambabus una composita facta est? Sin autem se res sic habet, quomodo non diversæ substantiæ Christus a Patre, qui omnis expers compositionis est?

II. Si nunquam duplicis naturæ Dominus noster Jesus Christus agnitus est, quomodo potest dici Christum post unionem unius esse naturæ, aut etiam prorsus nuncupari unio? Sin autem fides est fuisse Christum duplicis naturæ, dic, rogo, quando Christus erat duplicis naturæ, ac quando unius factus?

III. Eiusdemne Deus Verbum cum carne ab eo assumpta substantiæ est, an diversæ? At, si quidem eiusdem est, quomodo Trinitas non effecta quaternitas est? Sin autem caro diversæ substantiæ a Deo Verbo est, quomodo Christus non duplicis est naturæ?

IV. Sunt qui unam Dei Verbi naturam incarnatam dicunt (16): arbitror autem vos quoque sic dicere. At enim, si hoc ita intelligendum, ut una sit Dei ac carnis substantia; quonam modo fieri potest ut idem creatum sit cum increato, et quod est sempiternum cum eo quod temporibus subjectum est? Sin autem idcirco, quod una natura habeat alteram, aut ab altera habeatur, quis unam et unam non duas, sed unam appellari ferat?

V. Si una natura Dei Verbi et Patris, quomodo non una natura Dei Verbi et Patris et carnis?

VI. Si nulla ratione Deus Verbum et caro sunt duo, quomodo non omni ratione Deus Verbum et caro unum sunt? Ac, si quidem Deus Verbum et caro omni ratione idem sunt, quomodo Verbum caro non erit, et caro Verbum, Patrique coæterna et consubstantialis haud secus ac Deus Verbum? Sin autem non omni modo Deus Verbum et caro unum sunt, quomodo non quadam ratione Deus Verbum et caro duo sunt?

VII. Si fieri non potest ut magis uniantur Deus Verbum et caro, quam Deus Verbum et Pater, quomodo Deus Verbum unitus et caro nulla ratione sunt duo?

Α η τῆς ληφθείσης; καὶ τί γέγονεν ἡ ἑτέρα; εἰ δὲ ὑπάρχουσιν ἀμφότεραι, πῶς μία, εἰ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων μία ἀπετελέσθη σύνθετος; εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐχ ἑτεροούσιος ὁ Χριστός, τοῦ Πατρὸς; ἀσυθέτου ὑπάρχοντος;

Β'. Εἰ οὐδέποτε δύο φύσεων ὁ Κύριος; ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ὡμολόγηται ὢν, πῶς δυνατὸν λέγειν μίαν μετὰ τὴν ἔνωσιν τὸν Χριστὸν, ἢ καὶ ὅλως λέγειν ἔνωσιν; εἰ δὲ ὡμολόγηται ὁ Χριστός δύο φύσεων γεγενῆσθαι, εἰπέ ποτε δύο φύσεων ἦν ὁ Χριστός, καὶ ποτε γέγονεν ἐκ μίαν;

Γ'. Ὁμοούσιος ὁ Θεὸς Λόγος τῆ παρ' αὐτοῦ ληφθείσα σαρκί, ἢ ἑτεροούσιος; ἀλλ' εἰ μὲν ὁμοούσιος, πῶς οὐ γέγονε τετράς ἢ Τριάς; εἰ δὲ ἑτεροούσιος ἢ σὰρξ τοῦ Θεοῦ Λόγου, πῶς οὐ δύο φύσεων ὁ Χριστός;

Δ'. Μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην φασί τινες· οἶμαι δὲ καὶ ἑμᾶς οὕτω λέγειν. Ἄλλ' εἰ μὲν μίαν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σαρκὸς τοῦτο νοητέον, πῶς οἶόν τε τὸ κτιστὸν τῷ ἀκτίστῳ, καὶ τὸ ἀίδιον τῷ ὑπὸ χρόνον εἶναι ταυτόν; εἰ δὲ ὡς μίαν φύσιν ἐχούσης ἑτέραν, ἢ ἐχομένης ὑφ' ἑτέρας, τίς ὑποίσει μίαν καὶ μίαν, οὐ δύο, ἀλλὰ μίαν εἰπεῖν;

Ε'. Εἰ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρὸς, πῶς οὐ μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς σαρκὸς;

ΣΤ'. Εἰ κατ' οὐδὲν δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, πῶς οὐ κατὰ πάντα ἐν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ; καὶ εἰ κατὰ πάντα ἐν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, πῶς οὐκ ἔσται ὁ Λόγος σὰρξ, καὶ ἡ σὰρξ Λόγος, καὶ συναΐδιος τῷ Πατρὶ, καὶ ὁμοούσιος ὡς ὁ Θεὸς Λόγος; εἰ δὲ οὐ κατὰ πάντα ἐν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, πῶς οὐ κατὰ τι δύο ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ;

Ζ'. Εἰ ἀδύνατον πλέον ἠνωσθαι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ τὴν σάρκα, οὐ ἠνωταὶ ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ὁ Πατήρ, πῶς ἠνωμένος ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ κατ' οὐδὲν εἶσι δύο;

FRAGMENTA.

Eulogii Alexandrini episcopi, sermo de Trinitate et de incarnatione unici Trinitatis Dei Verbi.

Εὐλογίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας λόγος περὶ Τριάδος καὶ τῆς θείας οἰκονομίας τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου.

(Ex cod. Vatic. ed. Aug. Mai, Script. Veterum collect. VII, 177.)

In principio ante sæcula fuit Deus, et Deus fuit ante sæcula, et ante omnia fuit Deus (Verbum), ante mundum, ante angelos, ante cælum, ante

Ἐν ἀρχῇ πρὸ αἰώνων ἦν ὁ Θεὸς, καὶ Θεὸς ἦν πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ πρὸ πάντων ἦν ὁ Θεὸς [Λόγος], πρὸ κόσμου, πρὸ ἀγγέλων, πρὸ οὐρανοῦ, πρὸ ἧλίου,

πρὸ φωτός, πρὸ ἀστέρων, πρὸ ἀνέμων, πρὸ ὑδάτων, πρὸ πνοῆς, πρὸ τῆς γῆς, πρὸ πάσης ὁρατῆς τε, καὶ ἀοράτου κτίσεως· οὗτος τοίνυν ὁ προάναρχος καὶ προαιώνιος ὁ θεὸς οἰκεία βουλῆσει καὶ εὐδοκήσει ὡς μόνος οἶδεν αὐτὸς, καὶ ὅτε οἶδεν, καὶ ὅθεν οἶδεν, ἔκτισε πᾶσας τὰς οὐρανοὺς τῶν ἀγγέλων καὶ ἀσωμάτων στρατευμάτων καὶ ταγμάτων, ἀοράτων, πολυομάτων, ἀομμάτων, ἑξαπτερυγίων, θρόνων, οὐρανῶν δυνάμεις· εἶτα μετὰ ταύτας δημιουργεῖ τὸν ἑρμῆνον ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς κόσμον, ἐξ ὧν ἐστὶ καὶ ὁ ἄνθρωπος, μίμημα τῆς ὁρατῆς καὶ [ἀοράτου] κτίσεως, ὁρατὴν μὲν ἔχων τὴν σάρκα, ἀόρατον δὲ τὴν ψυχήν. Τοῦτον τὸν ἄνθρωπον πλασθέντα ἐνοουθέτησεν ὁ θεὸς, δοὺς αὐτῷ εἰς ἐπιστροφήν τὴν ἐκ τῆς πλάνης εἰδωλολατρείας νόμον γραπτὸν διὰ Μωϋσέως. Ἄλλ' οὐκ ἔαυσεν ὁ νόμος τὸν ἄνθρωπον ἀνακαλίεσθαι· εἶτα ἀπέστειλεν προφήτας νοουθετοῦντας, ἀπειλοῦντας, θαυματουργοῦντας. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως ὁ πλανηθεὶς ἄνθρωπος ἐκ τῆς πλάνης ἐπεστρέψε. Τέλος δὲ λοιπὸν κατοικίεσας τὸ ἴδιον πλάσμα, ὁ θεὸς αὐτὸς ἐπὶ γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς Λόγος συνανεστράφη, καὶ μορφή τοῦ δεσπότου ἐπὶ γῆς κατέβη, ἵνα ἡ μορφή τοῦ δούλου ἐν οὐρανοῖς ἀνέλθῃ.

Εἶτα ἐκπεσὼν τῆς προτέρας πλάνης καὶ ἐλπίδος ὁ πονηρὸς τῶν ἀνθρώπων πολέμιος, ὡς εἶδεν ἑαυτὸν ἡττηθέντα καὶ διὰ Χριστοῦ συντριβέντα, διὰ σταυροῦ πατηθέντα, καὶ διὰ βαπτίσματος βυθισθέντα, τὰ τε εἰδωλα καταστραφέντα, καὶ τὴν εἰδωλολατρίαν λοιπὸν ἐξ ἀνθρώπων καταργηθεῖσαν, καὶ τὴν θεογνωσίαν ἐν κόσμῳ κηρυχθεῖσαν, τί ποιῶ κακοῦργος καὶ παμμήχανος; δευτέραν ἀλλήν εἰδωλολατρίαν καὶ πλάνην εἰς οἰκουμένην κατέσπειρεν, τὰ τῶν αἰρέσεων ζιζάνια. Εὐθέως ἐπὶ τῶν ἀποστόλων Σίμωνα τὸν Μάγον ἀναστήσας μυσεράρχην πρῶτον τῶν τοῦ κόσμου αἰρέσεων, λέγοντα ἑαυτὸν εἶναι θεόν. Εἶτα δευτέρον Νικόλαον, ἐξ οὗ εἰ Νικολαῖται ἐλέγοντο. Εἶτα Θεοῦδαν. Εἶτα ἑτέρους καυεξῆς οἰκείους ἐργάτας καὶ τῆς πλάνης ἐφευρέτας, δι' οὓς πλείεσται καὶ διάφοροι ἅγιοι συνόδοι ὑπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας συνηθροίσθησαν.

Οὕτω ποτὲ τότε ἀνέστη μυσεράρχης Ἄρειος Ἀλεξανδρείας πρεσβύτερος, λέγων κτίσμα εἶναι τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἑτεροούσιον τοῦ Πατρὸς· καθ' οὗ ἡ ἁγία σύνοδος ἡ νικητικὴ τῶν ἐν Νικαίᾳ τῆς ἁγίων Πιτέρων συνηθροίσθη, ὁμοούσιον ὀρίσασα τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀνθρωπότητα, κηρύξασα, οὐ κτίσμα ὄντα, ἀλλὰ Κτίστην· οὐ ποίημα, ἀλλὰ Ποιητὴν τῶν ἀπάντων. Εἶτα μετὰ χρόνους νε' ἀνεψάνη Μακεδόνιος ὁ δόλιος ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, κτίσμα λέγων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Δι' ἐν ἡ ἁγία σύνοδος τῶν ἁγίων Πατέρων γέγονεν, ὁμοούσιον λέγουσα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἄκτιστον, ἕχουν μίαν οὐσίαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, μίαν θεότητα, μίαν ἐξουσίαν, μίαν δύναμιν, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν.

A solem, ante lucem, ante sidera, ante ventos, ante aquas, ante flatum, ante terram, ante omnem visibilem invisibilemque creaturam. Hic igitur initii expers æternusque et increatus Deus propria voluntate et beneplacito, uti novit ipse solus, et quando novit et unde novit omnes cœlestes angelorum et incorporeorum exercituum et ordinum, invisibilem, et multis oculis præditorum et oculis carentium, sex alis instructorum, thronorum, cœlorum virtutes creavit. Tum post illas creat visibilem mundum, cœlo et terra consistentem, ad quem pertinet homo, imago visibilis [et invisibilis] creationis: siquidem carnem habet visibilem, animam autem invisibilem. Hunc hominem creatum commonuit Deus, legemque a Moyse conscriptam ei dedit, ut ab erroneo idolorum cultu averteretur. Quoniam autem lex hominem revocare non potuit, misit (Deus) prophetas cohortantes, minitantes, miracula patrantes. At necque sic homo seductus ab errore rediit. Ad extremum, figmenti sui miserus, Deus ipse in terra apparuit, et cum hominibus ut homo conversatus est Deus Verbum, ac species Domini in terram descendit, ut species servi ad cœlos eveheretur.

Tum igitur improbus hominum adversarius priori errore atque spe excidit. Cum autem videret sese superatum ac per Christum contritum, per crucem conculcatum, per baptismum ad abyssos detrusum, porro idola eversa, idololatriam ex hominibus deletam, Dei cognitionem in mundo prædicatam: quid agit improbus astutusque malorum inventor? Aliam quamdam idololatriam et errorem in orbem terrarum diffudit, hæresium zizania. Jam enim apostolorum tempore excitavit Simonem Magum, detestabilem hæresium mundi principem qui semetipsum deum esse dixit. Secundo loco Nicolaum, et quo Nicolaitæ sunt appellati; tum Theudam, et postea cæteros deinceps famulos suos errorisque inventores, propter quos plures ac diversæ sanctæ synodi ab Ecclesia catholica convocatæ sunt.

Sic temporis decursu surrexit abominandus Arius presbyter Alexandrinus, dicens creatum esse Filium Verbumque Dei, neque ejusdem cum Patre essentiæ: contra quem sancta synodus Nicæna trecentis octodecim sanctis Patribus composita, collecta est, edicens Filium secundum divinitatem Patri, eundemque secundum humanitatem nobis consubstantialiorem esse, non creatum, sed Creatorem, non factum, sed Factorem universi. Deinde, elapsis quinquaginta quinque annis, prodiit Macedonius, dolosus ille episcopus Constantinopolitanus, qui Spiritum sanctum creaturam esse declaravit. Propter quem sancta synodus centum quinquaginta sanctorum Patrum coacta est, quæ promulgavit Spiritum sanctum increatum, id est, unam essentialitatem Patris, Filii, et Spiritus sancti, unam divinitatem, unam potestatem, unam virtutem, in tribus substantiis.

Præterlapsis iterum annis quinquaginta uno, A
emersit Nestorius, nefandus impurusque præsul
Constantinopolitanus, qui hominiparam, non Dei-
param esse sanctam Virginem asseruit. Propter
hunc habita est prior Ephesina ducentorum san-
ctorum Patrum synodus, quæ proprie et revera
Deiparam esse sanctam Virginem promulgavit, et
Nestorium æterno anathemate percussit. Deinde
post viginti quinque circiter annos, emersit Euty-
ches nefastus monasteriorum Constantinopolita-
norum archimandrita, dicens non consubstantiale
nobis esse corpus Christi; eodemque fere tempore
exstitit Dioscorus papa Alexandrinus qui unam in
Christo naturam dixit. Propter hos duos detestan-
dos hæresiarchas collecta est sanctorum Patrum
synodus Chalcedonensis, quæ præter modo citatos
hæresiarchas Nestorium quoque anathematizavit,
Christum autem secundum humanitatem nobis
consubstantialem edixit, et duas indivisibiles natu-
ras cum una persona credendas statuit. Unus
enim est Christus, et non duo, et composita ejus
substantia.

Extinctis igitur, id est anathematizatis, illis duo-
bus hæresiarchis, annis fere centum post habita
est fausta quinta synodus, sub Justiniano impera-
tore, adversus Origenem, Didymum et Evagrium,
qui, vano sensu abrepti, animas nostras ante cor-
pora in cœlis degere et pœnas æternas finem habi-
turas esse, nugabantur: quibus cunctis rejectis,
synodus divinitus inspirata illos anathemate feriit. C
Longum est de reliquis in diversis locis haud raro
habitis sanctis synodis orationem texere, et de variis
hæresibus tempus et locum quibus emergerint,
enarrare. Quidam enim unum [Deum] esse nega-
runt, ut gentiles; alii duos, imo quatuor dicebant,
ut Ariani et Manichei; alii tres essentias in san-
cta Trinitate improbe blasphemaverunt, ut Sabel-
liani, atque unam in ea substantiam asseruerunt;
alii rursus dispensatione Christi...

Χρόνων δὲ που πάλιν να' διαδραμόντων, προέκυψε
καὶ Νεστόριος ὁ μακρὸς καὶ ἀκάθαρτος πρόεδρος
Κωνσταντινουπόλεως, ἀνθρωποτόκον λέγων τὴν ἁγίαν
Παρθένον, καὶ οὐ Θεοτόκον· δι' ὃν γέγονεν ἡ ἐν Ἐφέ-
σῳ τὸ πρότερον σ' ἁγίων Πατέρων σύνοδος, Θεοτόκον
κυρίως καὶ ἀληθῶς κηρύττουσα τὴν ἁγίαν Παρθένον,
καὶ Νεστόριον αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑποβαλοῦσα. Ὁ δὲ
πάντων δὲ περὶ που κε' χρόνων Εὐτυχῆς ὁ δυστυχῆς
ἀρχιμανδρίτης μοναστηρίων Κωνσταντινουπόλεως,
ἀνέκυψε μὴ λέγων ὁμοούσιον ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα
τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν δὲ καὶ Διόσκορος προῆλθε τότε
πάπας Ἀλεξανδρείας, μίαν φύσιν λέγων ἐν τῷ Χριστῷ·
δι' οὗ τις δύο μιὰρὸς αἰρεσιάρχας συνηθορίσθη
ἡ ἁγία σύνοδος ἡ Καλκηδόνος τῶν ὀρθοδόξων ἁγίων
Πατέρων ἀναθεματίσασα τοὺς εἰρημένους αἰρεσιάρ-
χας, ὁμοῦ τε καὶ Νεστόριον, ὁμοούσιον ἡμῶν τὸν
Χριστὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα κηρύξασα, καὶ δύο
ἀδιαιρέτους ὄρισασα σὺν ἐνὶ προσώπῳ γνωριζομένης
φύσεως· εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ οὐ δύο, καὶ
σύνθετος αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις.

Σβεσθείσης τοίνυν κάκεινης, ἦγουν ἀναθεματισθεί-
σης τῆς ξυνωρίδος τῶν αἰρεσιάρχων, διέπασε που
ρ' τοῦτοις χρόνοις καὶ γέγονεν ἡ μακαρία πέμπτη σύν-
οδος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως κατὰ Ὀριγένους,
Διδύμου, καὶ Εὐαγρίου, τῶν ματαιοφρόνων ληρη-
δόντων προῦπάρχων τῶν σωμάτων ἡμῶν τὰς ψυχὰς
ἐν οὐρανοῖς καὶ τέλος ἔχειν τὴν κόλασιν αἰώνιον·
ἃπερ ἅπαντα ἀπεβάλετο καὶ ἀνεθεμάτισεν αὐτοῖς
ἡ θεόπνευστος σύνοδος. Μακρὸς δ' ἂν εἴη λόγος καὶ
περὶ τῶν λοιπῶν τοπικῶν πολλὰκις γενομένων ἁγίων
συνόδων διηγησασθαι, καὶ τῶν καθ' ἕκαστον καιρὸν
καὶ τόπον, ἀναφανέντων ποικίλων αἰρέσεων, τῶν μὲν
ἀρνούμενων τοῦ εἶναι ἕν, Ἑλληνας· τῶν δὲ δύο λεγόν-
των καὶ τὸ τέταρτον δὲ, Ἀρειανοί, Μανιχαῖοι, τρεῖς
οὐσίας ἐπὶ τῆς ἁγίας βλασφημούντων Τριάδος καὶ
αὐτῶν δὲ Σαβελλιανοί, μίαν λεγόντων ἐπ' αὐτῆς τὴν
ὑπόστασιν· ἄλλων δὲ τῆ ὀικονομία Χριστοῦ....

FRAGMENTA DOGMATICA.

Ex Eulogio Alexandrino Contra eos qui dicunt, « Si
dicitis habere Christum duas substantias, necessario
sancta Trinitas incarnata est. »

(Ang. Mai Script. vet. t. VII, 48, 49.)

Hæc sunt quæ ab adversariis objectantur. Forsan
enim putant divinitatis essentiam divisibilem esse,
cujus una pars in Patre cernatur, altera in Filio,
et altera in Spiritu sancto, ceu qualibet persona
ex parte solum, et non ex toto deitatis proprietates
referat. Nos vero nequaquam eo impietatis venimus,
ut in divina essentia divisionem aut sectionem ima-
ginemur. Quin dicimus, quamvis personam certis

Ἐκ τῶν συνηγοριῶν Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας
πρὸς τοὺς λέγοντας· « Εἰ φασὶ τὸν Χριστὸν
δύο ἔχειν οὐσίας, πάντως ἡ ἁγία Τριάς πάσῃ
σεσάρκωται. »

Ταῦτα τῶν ἐναντιῶν ὑπάρχει προβλήματα. Ὄφθα-
ται γὰρ ἴσως μεριστὴν εἶναι τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν,
καὶ τὸ μέρος αὐτῆς ἐν Πατρὶ θεωρεῖσθαι, τὸ δὲ
ἐν Υἱῷ, τὸ δὲ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς ἐκείνης ὑποστά-
σεως ἐκ μέρους, ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσι τοῖς τῆς θεότητος
ιδιώμασι γνωριζομένης. Ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τοσοῦτον
ἀσεβείας ἠλάσασμεν, ὡς μεριστὸν ἠγεῖσθαι καὶ κατα-
τομήν περὶ τὴν θεῖαν ὑπάρχειν οὐσίαν· ἀλλὰ φαιμεν

ἐκάστην χαρακτηριστικὴν ὑπόστασιν ἀνελλιπῶς τὰ τῆς θεότητος ἔχειν γνωρίσματα, τὸ δημιουργικόν, καὶ ὅσα περὶ τὴν ἀκτιστον φύσιν ὑπάρχει. Οὕτω γὰρ, καὶ ὁμοούσιον τὴν Τριάδα φαμέν, ὡς τῆς αὐτῆς οὐσίας ὀλοτελῶς ἐν τρισὶ προσώποις γνωρίζομένης. Καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ τελείως ἔχει τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν· ὁμοίως ὁ Υἱὸς, ὁμοίως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τούτοις, καὶ ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ Παῦλος συνηγορεῖ φάσκων· Ἐν αὐτῷ γὰρ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. Οὐ γὰρ τὸν Πατέρα φησὶ σεσαρκῶσθαι, ἀλλ' ὅτι πᾶσα ἡ θεότης ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν ἀνελλιπῆς ὑπάρχει, ἐν Πατρὶ, ἐν Υἱῷ, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ἐν ἐκάστη ὑποστάσει τελείως ἐνυπάρχουσα, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ Σωτῆρος λέγουσαν· *Ἄντα τὰ τοῦ Πατρὸς ἐμὰ εἰσι*· τούτέστιν, ὅσα τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ὑπάρχει γνωρίσματα, ταῦτα τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ σαρκωθέντος ἐστίν· οὐχ ὡς τοῦ Πατρὸς ὄντος Υἱοῦ, ἢ τοῦ Υἱοῦ ὄντος Πατρὸς. Ταῦτα γὰρ ὀνόματα σημαντικὰ τῆς πρὸς ἀλλήλους σχέσεως ὑπάρχει. Πῶς οὖν μὴ εἴπωμεν τὴν οὐσίαν τῆς θεότητος ἀνελλιπῶς ἐν τῷ Χριστῷ εἶναι, ὅποτε τέλειον Θεὸν αὐτὸν εἶναι φαμέν; Πῶς δὲ, καὶ τοῖς τέλειον αὐτὸν ἀνθρωπολόγοις, οὐ πᾶσαν ἀνθρωπότητος οὐσίαν ἐνυπάρχειν αὐτῷ προσομολογήσομεν; Οὐ γὰρ μέρος αὐτῆς προσεῖληφεν, ὡς Ἀπολιναρίδης φησι, *σάρκα δίχα λογικῆς ψυχῆς, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν οὐσίαν, ὅ ἐστι σὰρξ ἐμψυχωμένη ψυχῆ λογικῆ τε καὶ νοερά*.

Αὕτη γὰρ κοινῶς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἀνθρώποις τελείως ἐνυπάρχουσα, οὐσία εἰκότως ἀν ῥηθείῃ χωρίζονται γὰρ ἀλλήλων οἱ κατὰ μέρος, οὐ τῆ οὐσίᾳ, τοῖς δὲ παρεπομένοις ἰδιώμασι, μεγέθει, καὶ χρώματι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ταῖς χαρακτηριστικοῖς τῶν προσώπων ποιότησι. Πῶς δὲ καὶ ἐκ δύο φύσεων φήσουσι τὸν Χριστὸν, εἰ μὴ ἀντὶ οὐσιῶν αὐτοῖς νοηθεῖ τὸ τῆς φύσεως ὄνομα; οὐ γὰρ ἀντὶ ὑποστάσεων χαρακτηριστικῶν, τολμήσουσι λέγειν· ἐπεὶ καὶ ἐκ δύο προσώπων ἀναγκασθῆσονται εἰπεῖν· ἢ γὰρ ὑπόστασις ἢ χαρακτηριστικῆ, πρόσωπον διδῶσιν ἐννοεῖν· ἐν χαρακτηριστῆρι δὲ φημι, μήπω; τῆ συνθέσει τῶν αἰρετικῶν ἀπάτη δίχα χαρακτηριστοῦ; ὑποδύονται τὴν ὑπόστασιν· τότε γὰρ τὴν τῆς οὐσίας σημασίαν ἀποφέρεται. Πῶς δὲ καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἐνωσιν ὑποτίθενται; καὶ οὐ ναρκῶσι, δύο μὲν ὁμοούσια ὁμολογοῦντες, ἀρνούμενοι δὲ τὰς δύο οὐσίας;

Ἄρτιθεσις πρὸς τοὺς λέγοντας, ἰδικὴν οὐσίαν εἶναι τοῦ Πατρὸς, καὶ ἰδικὴν τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὁμοίως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Εἰ ὁ Λόγος, καθ' ὃ Λόγος ἐστίν, φύσις ἐστίν, οὐ καθ' ὃ Θεός· καὶ ὁ Πατὴρ, καθ' ὃ Πατὴρ, φύσις ἐστίν, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός· καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθ' ὃ ἐκπορευτὴ, φύσις ἐστίν, καὶ οὐ καθ' ὃ Θεός, οὐδ' ὀπίτερος αὐτῶν ἐστὶ φύσις Θεός· εἴπερ τὸ Θεός, οὐκέτι καὶ πατρότης καὶ υἰότης καὶ ἐκπόρευσις· εἰ δὲ μὴ Θεός, κτίσμα πάντως. *Καὶ πάλιν*· Ἐν οἷς διακρίνεται τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος, τούτοις καὶ φύσις ἐστίν,

A notis obsignatam deitatis insignia possidere, ut nulum ei desit; puta bonitatem, creandi vim, et quæcunque increatae naturæ conveniunt. Ideo enim Trinitatem esse consubstantialem profiteamur; quia substantia eadem in tribus personis integerrime cognoscitur. Pater enim integram deitatis essentiam habet, veluti Filius, et Spiritus sanctus. Quæ Paulus veritatis præco confirmat, ubi ait: *In ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*. Non enim incarnatum Patrem esse annuit, sed totam divinitatem nullo defectu in tribus personis exstare: quippe quæ in Patre, et Filio, et Spiritu sancto, et in unaquaque persona perfecte existat, secundum Salvatoris vocem: *Omnia quæ Patris mei sunt, mea sunt*; hoc est, quæcunque essentia Patris insignia, eadem et Verbi Dei sunt, etiam incarnati; non ut Pater Filius sit, aut Filius Pater. Hæc namque nomina relationem solummodo significant. Ecce ergo non dicamus divinitatis essentiam, absque ullo defectu, integram esse in Filio; quandoquidem ipsum esse perfectum Deum pronuntiamus? Qui vero cum his qui perfectum hominem illum esse fatentur, totam quoque humanitatis substantiam in eo esse non confiteamur? Non enim partem duntaxat ejus accepit, ut docet Apollinarius, sed substantiam integram sive carnem anima rationali et intelligente animatam.

Hæc enim communiter in singulis hominibus perfecte existens, οὐσία εἰκότως ἀν ῥηθείῃ, id est, recte est substantia. Singuli enim distinguuntur, sive separantur inter se non substantia, sed proprietatibus consequentibus, sive comitantibus magnitudine, colore, et, ut uno verbo dicam, characteristicis personarum qualitibus. Quomodo enim ex duabus naturis Christum esse dicent, nisi nomen naturæ pro substantiis intelligant? Non enim audebunt dicere pro hypostasibus characteristicis dici ex duabus naturis, ne cogantur dicere ex duabus personis. Hypostasis enim characteristicam persona intelligitur: dico autem hypostasim characteristicam, sive in caractere, ne, fraude hæreticis consueta, hypostasim sine caractere supponant. Tunc enim significationem substantiæ fert hypostasis. Quomodo autem consubstantialem Patri et nobis Christum post unionem ponunt, et non sunt stupidi contentes quidem duo consubstantialia, negantes vero duas substantias?

Oppositio in illos, qui dicunt particularem substantiam esse Patris, et particularem Filii, similiterque Spiritus sancti.

Si Verbum, secundum quod est Verbum, natura est, non secundum quod Deus est; et Pater, secundum quod Pater, natura est, et non secundum quod Deus est; et Spiritus sanctus, secundum quod procedens natura est, et non secundum quod Deus est; horum neuter natura Deus erit; siquidem Deus, minime paternitas, filiatio et processio est; quod si non Deus est, creatura omnino. *Et*

rursus : In quibus distinguitur a Patre Verbum, in his natura est, iisdem vero ad carnem assimilatur Verbum, ejusdem quidem ita naturæ erit ac caro, alterius autem naturæ ac Pater. Singularitatem in communitate naturæ habet cum particularitatibus quæ illum a communitate distinguunt, non secundum notas quæ illum ab iisdem substantia reliquis distinguunt, communis ejus natura est; sed secundum totam toto in illo existentem distincte naturam. Non enim aliud est subsistentia circa divinos genitores, ac substantia cum particularitatibus. Superat enim omnino subsistentia ejus substantiæ distinguentes ab iis qui ejusdem speciei sunt particularitates. Unde nihil in substantiæ istius definitione assumitur, sed in indicatione, siquidem apparentia solum occurrit, non substantia. Ideo Basilus dicit, quemque nostrum communi substantiæ ratione existentiæ participare; et particularitatibus per singulos, talem aut talem quemque esse. Si cogitatione moventes omnes quæ contingere possunt particularitates, et Petri naturam ipsam considerantes, ita definiendo dicimus, illum esse animal rationabile mortale. Eadem autem definitio in natura simpliciter a nobis assignatur; eadem ergo erit ratio in natura simpliciter, et in natura in aliquo considerata. Quomodo igitur non posse communem in singulis naturam esse, etsi sæpius ex illa dicitur, a vobis affirmatur? ita ut natura in singulis communis, subsistentia autem particularis sit. Si communem naturam Verbum non assumpsit, excusamur nos quod naturam dicimus illum assumpsisse, non quidem subsistentiales cujusque particularitates: hæ enim efficiunt Judam esse talem aut talem; quod omnibus omnino evidens est. Ideo e communibus substantiis unionem fieri dicentes, non necessitamur inducere omnes in invicem subsistentias, ut isti hypocritæ cavillantur. Si igitur perfectam et completam et superabundantem in illo divinitatis naturam hominem factam esse dicimus, quæ necessitas cogit nos talia dicendo ut Patrem et Spiritum ad hominis assumptionem quoque omnino demittamus? Quomodo enim, Petro crucifixo, et Paulo decollato, eo quod illorum uterque plenam et completam cum hominibus communem habuerit naturam, reliquos hæc supplicia læserunt omnes, qui eandem naturam sortiti sunt? quia non naturarum sed subsistentiarum particularitates agnoscimus. Gregorius in secundo contra Eunomium sermone ita dicit de Patre, et Filio, et sancto Spiritu, quod per has appellationes, non naturarum differentiam agnoscimus, sed solas subsistentiarum distinctivas particularitates.

Ex Eulogii Alexandrini Defensionibus.

(Ang. *Mat Script. vet.* t. VIII, p. 54-57.)

Audivi aliquem eorum strenue gestientem disserere, non esse naturam impersonalem, sed consuetariam naturæ personam. Si igitur duæ sunt naturæ, admodum quoque esse duas personas, quomodo illorum qui talia proferunt non nos misereret, cum ita evidentem aberrant, et Nestorium

τούτοις δὲ καὶ πρὸς τὴν σάρκα ταυτίζεται ὁ Λόγος ὁμοφυῆς μὲν ἔσται οὕτω γὰρ τῇ σαρκί, ἑτεροφυῆς δὲ τῷ Πατρὶ· τὸ καθέκαστον τὸ κοινὸν ἔχων τῆς φύσεως μετὰ τῶν ἀφοριστικῶν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἰδιωμάτων, οὐ κατὰ τὰ ἀφοριστικά αὐτοῦ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἕμουσιῶν, κατὰ ταῦτα ἡ κοινὴ φύσις ἐστίν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ὄλην ὅλην ἐνουπάργουσαν αὐτῷ ὁριστικῶς φύσιν. Οὐδὲ γὰρ ἕτερόν ἐστὶν ἡ ὑπόστασις κατὰ τοὺς θεοφόρους Πατέρας, ἡ οὐσία μετὰ τῶν ἰδιωμάτων περιτεύει γὰρ πάντως ἡ ὑπόστασις τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῖς ἀφοριστικοῖς ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁμοειδῶν ἰδιώμασιν· ὅθεν οὐδὲν ἐν τῷ ὄρω τῆς οὐσίας αὐτῆς λαμβάνεται, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπογραφῇ, ἐπειδὴ ἐπουσιώδη τυγχάνουσιν, οὐκ οὐσιώδη. Διὸ καὶ Βασίλειος φησιν, ὅτι ἕκαστος τῶν καὶ τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας λόγῳ τοῦ εἶναι μετέχει· καὶ τοῖς περὶ αὐτῶν ἰδιώμασιν, ὁ δεῖνὰ ἐστὶ καὶ ὁ δεῖνα. Εἰ χωρήσαντες τῇ ἐπινοίᾳ τὰ συμβεβηκότα ἰδιώματα, καὶ ἐφ' ἑαυτὴν τὴν Πέτρου σκοπήσαντες φύσιν, ὀριζόμενοι οὕτω λέγομεν, ὅτι ζῶον λογικὸν θνητόν· ὁ αὐτὸς δὲ ὄρος καὶ ἐπὶ τῆς ἁπλῶς φύσεως παρ' ἡμῶν ἀποδίδεται, ὁ αὐτὸς ἄρα ἔσται λόγος ἐπὶ τῆς ἀπλῶς φύσεως, καὶ ἐπὶ τῆς ἐν τινι θεωρουμένης· ποῦ οὖν τὸ μὴ δύνασθαι τὴν φύσιν, τοῦ καθ' ἕκαστον κοινήν εἶναι, καὶ πολλὰς ἐξ αὐτῆς λέγεται, ὅπερ ἐν βεβαιούται; ὥστε ἡ μὲν φύσις τοῦ καθ' ἕκαστον κοινή, ἡ δ' ὑπόστασις ἰδική. Εἰ τὴν κοινήν φύσιν ὁ Λόγος οὐκ ἀνέλαθεν, ἀπολογούμεθα ἡμεῖς, ὅτι τὴν φύσιν εἰπομεν αὐτὸν ἀναλαθεῖν, οὐ μὴν τὰ ὑποστατικά ἐκάστου ἰδιώματα· ταῦτα γὰρ ποιεῖ τὸν Ἰουδαν καὶ τὸν δεῖνα· ὅτι τοῖς καθόλου πᾶσιν ἐστὶν εὐδελον. Διόπερ ἐκ κοινῶν οὐσιῶν λέγοντες τὴν ἔνωσιν γενέσθαι, οὐκ ἀναγκαζόμεθα συνεισάγειν τὰς ὑπ' αὐτὰς ὑποστάσεις πάσας, ὡς οἱ συκοφάνται ληροῦσιν. Εἰ τοίνυν τελείαν καὶ ἀνελλιπῆ καὶ ὑπερπλήρη ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ τῆς θεότητος τὴν φύσιν ἐνανθρωπήσαι λέγομεν, ποῖα ἀνάγκη ἡμᾶς τοῦτο λέγοντας πάντως καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα καταβιάζειν εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν; Τί γὰρ Πέτρον σταυρωθέντος ἢ Παύλου ἀποτμηθέντος, καὶ Πατρὸς αὐτῶν πλήρη καὶ ὀλόκληρον τὴν κοινήν ἔχοντος τῶν ἀνθρώπων φύσιν, τοὺς λοιποὺς τοῦτο παρέβλαψε, τοὺς ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀναγομένους φύσιν; ὅτι οὐ φύσεων, ἀλλ' ὑποστάσεων ἰδιότητος διδασκόμεθα. Γρηγόριος ἐν δευτέρῳ κατ' Εὐνομίου λόγῳ οὕτω φησὶ περὶ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὡς διὰ τῶν κλήσεων τούτων, οὐ φύσεων διαφορὰν διδασκόμεθα, ἀλλὰ μόνως τὰς τῶν ὑποστάσεων γνωριστικὰς ἰδιότητας.

Ἐκ τῶν Συνηγοριῶν Εὐλογίου Ἀλεξανδρείου.

Ἦκουσά τίνος αὐτῶν γενναίως οιομένου διαλέγεσθαι ὅτι οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος, ἀλλὰ παρέσται τῇ φύσει καὶ πρόσωπον. Εἰ οὖν δύο φύσεις, πάντως καὶ δύο πρόσωπα· πῶς οὐκ ἂν τις τοὺς τὰ τοιαῦτα προβαλλομένους ἐλεήσειεν, οἱ σαφῶς οὕτω προσπατοῦσιν; καὶ Νεστορίῳ προσποιούμενοι πο-

λεμεν, τοις αὐτοῦ προβλήματα: κέχρηται, καὶ τὴν Ἀ
 ἐκεῖνου νόσον τὸ γε ἐπ' αὐτοῖς ἀσπάζονται; Εἰ γὰρ
 οὐκ ἔστι φύσις ἀπρόσωπος, ἀλλὰ καὶ παρέπεται τῇ φύ-
 σαι καὶ πρόσωπον, φασὶ δὲ ἐκ δύο φύσεων τὴν ἀπόρ-
 ρητον ἔνωσιν ἐν Χριστῷ γεγενῆσθαι, ἄρα ἐκ δύο προ-
 σῶπων κατ' αὐτοὺς ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ ἀνέφεται
 λοιπὸν τοῖς βλασφημοῦσι παρρησία οὐο πρόσωπα λέ-
 γειν ἐν Χριστῷ, ὅπερ μανίας ἀνάμεστον. Οὐ γὰρ
 ἂν Πέτρον ἢ Παῦλον εἴ τις ἐνώσειε, μίαν ὑπόστασιν
 καὶ ἐν πρόσωπον εἶποι· αἱ γὰρ ὑποστάσεις, ἃ εἶναι
 πρόσωπα τὴν κατ' οὐσίαν καὶ σχέσιν ἔνωσιν ἐπιδέ-
 χονται, οὐ τὴν ἐνυπόστατον καὶ ἐν πρόσωπον ἀπο-
 τελοῦσιν. Κατ' οὐσίαν μὲν οὖν αἱ ὑποστάσεις ἐνοῦν-
 ται, ὡς ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος· τρεῖς γὰρ ὑποστά-
 σεις μιᾶς οὐσίας ὑπάρχουσιν.

Ἢ δὲ κατὰ σχέσιν ἔνωσις κατὰ πολλοῦς νοεῖται
 τρόπους, ἐν ὁμωνυμίᾳ, ἐν ἰσοτιμίᾳ, ἐν ταυτοβουλίᾳ,
 καὶ ὅσα τούτοις πρακλήσια· ἐν ὁμωνυμίᾳ μὲν, ὡς
 Ἰούδας ὁ Ἰακώβου, καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης· ἰσοτιμίᾳ
 δὲ καὶ ταυτοβουλίᾳ, ὡς Πέτρος καὶ Ἰωάννης· ἐκ-
 τερος γὰρ ἀπόστολος καὶ αὐξὶν ἠθροῦλοντο τὸ κήρυγμα
 τοῦ Χριστοῦ. Ὁ οὖν ἐφθην εἰπὼν αἱ δύο ὑποστάσεις
 ἦσαν πρόσωπα ἐνοῦμενα, οὐδέποτε μίαν ἀποτελοῦσιν
 ὑπόστασιν καὶ ἐν πρόσωπον. Εἰ οὖν ἐκ δύο φύσεων
 ὁ Ἐμμανουήλ, ἡ δὲ φύσις πρόσωπόν ἐστι κατ' αὐτοὺς,
 ἔσται ἄρα καὶ ἐκ δύο προσώπων, ἄπερ οὐκ ἐπιδέ-
 χονται τὴν ἐνυπόστατον ἔνωσιν· καὶ οὕτω κατὰ τῶν
 δεσφθαρημένων λόγον τὸ τῆς ἀθέου διαίρεσεως δόγμα
 χῶραν εὐρήσει· καὶ Κύριλλος ἐκβληθήσεται πάλαι
 κατὰ Νεστορίου τοιαῦτα βοῶν, ὀνήσει δὲ κατ' οὐδένα
 τρόπον τὸν ὀρθὸν περὶ τῆς πίστεως λόγον εἰς τὸ οὕτως
 ἔχειν. Κἂν εἰ προσώπων ἔνωσιν ἐπιφημιζώσιν τινες,
 ἀλλ' οὐχ οὕτως οὔτε ἡ ἀλήθεια ἀπαιτεῖ, οὐθ' ἡμεῖς
 ἀνεξέμεθα, ἀλλὰ τὴν ἀκλινῆ καὶ μέσσην ὁδὸν βαδιοῦ-
 μεθα, τοὺς μὲν δυάδα προσώπων εἰσαγαγόντας ἀνα-
 θεματίζοντες, τὴν δὲ ἀλήθειαν τῶν ἐν Χριστῷ δύο
 οὐσιῶν ὁμολογοῦντες.

Ἄλλ' ἴσως ἐξ ἀπορίας διαστρέφειν πειρώμενοι τὴν
 τοιαύτην πεποιήνται πρόστασιν· ἡμῶν γὰρ ἐνυποστά-
 τως ἠνωμένως δύο φύσεις λεγόντων, ἐθελοκωφῶσιν,
 καὶ περιξύνοντες τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, τῷ ἐνυποστά-
 τως ἠνωμένως προβλήματι κέχρηται καθ' ἡμῶν τῆς
 ἡμετέρας ὁμολογίας ἀπάδοντι, καὶ φασιν, Οὐκ ἔστι
 φύσις ἀπρόσωπος· τί τοίνυν αὐτοῖς τὸ σοφὸν τοῦτο
 βούλεται πρόβλημα; Εἰ μὲν ὅτι οὐ δυνατὸν τὰς φύ-
 σεις ἄλλως ἢ ἐν προσωποῖς θεωρεῖσθαι, τοῦτοις πᾶς
 τις καὶ τῶν μικρὰ εἰδῶτων συνομολογήσειεν· τίς γὰρ
 ἀγνοεῖ ὅτι καθόλου ἐν τοῖς κατὰ μέρος προσωποῖς,
 ὅπερ ταῖς χαρακτηριστικαῖς ὑποστάσεσι θεωρεῖται,
 εἴη τῆς θεότητος φύσις ἐν Πατρὶ, ἐν Υἱῷ, ἐν ἁγίῳ
 Πνεύματι; ὁμοίως ἡ ἀγγελικὴ φύσις ἐν Μιχαήλ, ἐν
 Γαβριήλ καὶ τοῖς λοιποῖς; καὶ ἡ τῆς ἀνθρωπότητος
 φύσις ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον γνωρίζεται προσωποῖς;
 Ἢ δὲ τοῦτο βούλονται κατασκευάζειν ὅτι πάση φύσει
 ἰδιάζον παρέπεται πρόσωπον, ἐπὶ τῶν μὴ καθ' ὑπό-
 στασιν ἠνωμένων φύσεων, ἃ ἔστιν οὐσιῶν, καὶ τοῦτον

A impugnare simulantes, hujus argumentis utuntur,
 et illius morbum ita sibi adjudicant? Si enim non
 est natura impersonalis, sed naturam insequitur
 persona, dicunt e duabus naturis impossibilem
 in Christo unionem factam esse, ergo ex duabus
 personis secundum istos constat Emmanuel, et
 consequenter aperitur blasphemantibus libertas
 duas personas dicendi in Christo, quod est demen-
 tia refertum. Non enim, si Petrum et Paulum
 univeris, unam subsistentiam et unam personam
 dixeris; quæ enim subsistentiæ, quæ personæ
 unionem in substantia et relatione recipiunt, non
 unam subsistentiam neque unam personam perfici-
 unt. Secundum substantiam igitur subsistentiæ
 ununtur, ut in sancta Triade; tres enim ibi sub-
 sistentiæ unius sunt substantiæ.

B
 Unio autem secundum relationem plurimis
 concipitur modis, in homonymia, in dignitatis et
 voluntatis conformitate, et aliis quæ hisce referun-
 tur: in homonymia quidem, ut Judas Jacob filius,
 et Judas Iscariotes; in dignitatis autem et volun-
 tatis conformitate, ut Petrus et Joannes, uterque
 enim apostolus et extendere volebant Christi præ-
 dicationem. Quod igitur jam asserui dicens: duæ
 subsistentiæ, personæ scilicet, unitæ, nunquam
 unam subsistentiam neque unam personam perfici-
 unt. Si igitur ex duabus naturis constat Em-
 manuel, et quæque natura sit persona secundum
 istos, constabit ergo ex duabus personis, quæ non
 admittunt unionem in una subsistentia. Ita per
 istorum perditorum rationem hoc impiæ distinctio-
 nis dogma locum inveniet; et Cyrillus deridebitur
 cum talia dicit in Nestorium, et nullo modo pro-
 derit ut rectum circa fidei rationem, ut tale evadat.
 Quamvis personarum unionem patrocinantur qui-
 dam, non id tamen veritas postulat, neque nos
 feremus, sed inflexam et mediam viam sequemur,
 hos qui duadem personarum inducunt anathema-
 tizando, veritatem autem duarum in Christo sub-
 stantiarum profitendo.

C
 Sed forte ad difficultatem solvendam talem
 statuissent propositionem. Nobis enim in subsi-
 stentia unitas duas naturas dicentibus, surdos
 se præbent, et quasi nostram assertionem ra-
 dentes, statuunt quidem unitas in subsistentia
 naturas, sed contra nos utendo propositione a
 nostra assertionem discrepanti, et dicunt non esse
 naturam impersonalem. Quid igitur sapiens ista
 vult propositio? Siquidem non posse fieri dicant
 ut naturæ cognoscantur, nisi in personis hoc pro-
 fecto illis concesserit quisquis vel modicum peri-
 tus sit. Quis enim ignorat id quod universale est
 in singulis personis, id est subsistentiis caracte-
 risticis inspicitur, puta, Divinitatis natura in Pa-
 tre, Filio et sancto Spiritu? angelica in Michael,
 Gabriel et cæteris? et humanitatis natura in sin-
 gulis cognoscitur personis? Sin autem contendunt
 unamquamque naturam personam propriam comi-
 tari; hoc quidem esse verum censuerim in naturis,

sive substantiis quæ secundum subsistentiam unitæ non sunt; at procul abest a vero, si sermo est de naturis quæ per compositionem et in subsistentia copulantur. Verum enim in hoc constat: quando differentes naturæ indivisibili unione coadunatæ, unam personam et unam subsistentiam perficiunt; si quatuor sint elementa, differentes sunt substantiæ, sed similiter unum efficiunt corpus in ligno aut lapide particulariter sumpto, quod est subsistentia.

Sed cum hoc exemplum breviter et nimis confuse adhibitum videtur, sumendum nobis est exemplum in homine una subsistentia prædito. In unoquoque nostrum animæ substantia alia est ac corporis substantia; sed tamen hæc duæ substantiæ conjunctæ in singulis unam personam efficiunt, verbi gratia, Joannem aut Paulum aut alium quemvis, duæ manentes. Non enim anima facta est caro, neque caro anima facta est. Hujus rei testis est Paulus veritatis præco, cum dicit; *interior homo et exterior*¹, ut differentiam significet substantiarum. Vestigia ejus secutus Joannes Constantiopolis episcopus et universæ Ecclesiæ doctor, talia scribit in suo scripto sermone In obscuritatem Veteris Testamenti. *Duplex enim illud animal homo duabus constans substantiis, sentiente una, altera autem cogitante, animam dico et corpus, et in cælo et in terra cognationem habens. Nam per cogitantem substantiam communicat supernis virtutibus, per sentientem, terrestribus conversatur rebus, arctum factus utriusque creationis vinculum.* Ita ergo in Christo duarum substantiarum facta est unio in unam subsistentiam et unam personam; etsi obscure per exempla demonstratum sit; omnem enim unionem habita in Christo dispositio vere superans humanam fugit collationem.

Sed iterum iisdem epidemicis morbis, et secundum rationem luto inmersi, hæc diverse prætendunt. Dicunt enim: non est substantia insubsistens; quomodo ergo non dicendum est in duabus subsistentiis, si duas substantias dicitis? Videte peritorum horum ignorantiam; hanc enim inconsiderate afferunt propositionem, nomina iterum immutantes. Quæ est enim substantiam inter et naturam differentia? unde idem nobis etiam in re præsentis sermo suppleretur. Dicerem enim istis: Etsi consideretur in proprietatibus characteristicis homo ex anima et corpore constans, plurimas subsistentias et plurimos homines illum efficere putatis? Non enim ad id stultitiæ venistis, ut nesciatis aliam esse animam in substantia ac corpus, aliamque corpus circa substantiam rationem servare. Si autem quæque substantia secundum vos particularem subsistentiam characteristicam recipit, jam mihi unione caret, et unus fit duo, ut vobis et inanibus subtilitatibus visum sit. Sin autem ego ex

¹ II Cor. iv, 16.

ὁρθῶς ἔχειν ἡγοῦμαι τὸν λόγον· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν συνθέσει καὶ ἐνυποστάτως ἡνωμένων, πόρρω τῆς ἀληθείας καθέστηκεν. Ἔστι γὰρ ὅτε διάφοροι φύσεις συναρχόμεναι κατὰ τὴν ἀδιαίρετον ἔνωσιν, ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ἀποτελοῦσιν ὑπόστασιν, εἰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, διάφοροι ὑπάρχουσιν οὐσίαι, ἀλλ' ὁμως ἐν ἀποτελοῦσι σῶμα τοῦδε τυχόν τοῦ ξύλου ἢ λίθου τῶν ἐν ἰδιότητι θεωρουμένων, ὅπερ ἐστὶν ὑπόστασις.

Ἄλλ' ἐπεὶ περ παράδειγμα κρᾶσιν δοκεῖ πως ἐμφανεῖν καὶ σύγχυσιν, ληπτέον ἡμῖν τὸ κατὰ τὸν ἀνθρώπον παράδειγμα τὴν ἐν μιᾷ ὑποστάσει· ἐν ἐκάστῳ γὰρ ἡμῶν ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς ἕτέρα ἐστίν, ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος. Ἄλλ' ὁμως αἱ δύο οὐσίαι συναλλοῦσαι ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, ἐν πρόσωπον ἀποτελοῦσιν, φέρε εἰπεῖν Ἰωάννου ἢ Παύλου ἢ ἄλλου τινός, μέναισαι δύο. Οὕτε γὰρ ἡ ψυχὴ σὰρξ ἐγένετο, οὕτε μὴν ἡ σὰρξ ψυχὴ γέγονεν· μάρτυς δὲ τούτου Παῦλος ὁ κήρυξ τῆς ἀληθείας φάσκων, Ὁ ἔσω ἀνθρώπος καὶ ὁ ἔξω, ἵνα τὸ διάφορον σημαίνῃ τῶν οὐσιῶν· τοῦτω κατ' ἴχνος ἐπόμενος Ἰωάννης, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος καὶ πάσης Ἐκκλησίας διδάσκαλος, τοιαῦτα γράφει ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ λόγῳ εἰς τὴν ἀσάφειαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης· *Διπλοῦν γὰρ τοῦτο τὸ ζῶον ὁ ἀνθρώπος ἐκ δύο συγκαίμενον οὐσιῶν, τῆς μὲν αἰσθητῆς, τῆς δὲ νοητῆς, ψυχῆς, λέγω, καὶ σώματος, καὶ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν γῆ συγγένειαν ἔχον. Διὰ γὰρ τῆς νοητῆς οὐσίας κοινωνεῖ ταῖς ἀνω δυνάμεσιν· εἰ δὲ τῆς αἰσθητῆς, τοῖς ἐπὶ γῆς συνήπεται πράγμασιν, σύνδεσμος ὦν ἀκριβῆς ἐκατέρας τῆς κτίσεως.* Οὕτως οὖν ἐν Χριστῷ τῶν δύο οὐσιῶν γέγονεν ἔνωσις εἰς μίαν ὑπόστασιν καὶ ἐν πρόσωπον· εἰ καὶ ἀμυδρῶς διὰ τῶν παραδειγμάτων ἀποδέδεικται· πᾶσαν γὰρ ἔνωσιν ἢ ἐν Χριστῷ οἰκονομία ὡς ἀληθῶς ὑπεραίρουσα τὴν ἀνθρωπίνην διαδιδράσκει κατάληψιν.

Ἄλλὰ πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἐμφιλοχωροῦσι νοσήμασιν, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῷ βορβόρῳ ἐγκυλιόμενοι· ταῦτα γὰρ πάλιν διαφόρως προβάλλονται· φασὶ γὰρ, Οὐκ ἐστὶν οὐσία ἀνυπόστατος. Πῶς οὖν οὐκ ἐν δύο ὑποστάσει βητέον, εἴπερ ἄρα δύο οὐσίαι φατέ; ὁρᾶτε τῶν κομψῶν τούτων τὴν ἀγνοίαν· τὴν γὰρ αὐτὴν ἡμῖν ἀνοήτως εἰσήγαγον πρότασιν; τὰ δὲ δνόματα πάλιν ὑπαλλάξαντες. Τίς γὰρ διαφορὰ οὐσίας καὶ φύσεως; τίς δὲ προσώπου προέστη ἐν χαρακτηρί ὑπόστασιν; Ὅθεν ὁ αὐτὸς ἡμῖν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρχέσει λόγος· εἴποιμι γὰρ ἂν πρὸς αὐτούς· Καὶ εἰ μὲν τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἐν ἰδιώμασιν χαρακτηριστικούς θεωρούμενον ἀνθρώπον, πολλὰς ὑποστάσεις καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους δοκεῖτε ποιεῖν; οὐ γὰρ δὴ τοσοῦτον ἡλίθιοι πεφύκατε, ὥστε ἀγνοεῖν ἕτεραν μὲν εἶναι κατ' οὐσίαν τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, ἕτερον δὲ τὸ σῶμα τὸν περὶ τῆς οὐσίας λόγον ἐπέχειν· εἰ δὲ ἐκάστη οὐσία καθ' ἑμᾶς ἰδικὴν ὑπόστασιν χαρακτηριστικὴν ἀναδέχεται, κενὰ μοι τὰ τῆς ἐνώσεως, καὶ ὁ εἰς γέγονε δύο, ἵνα ὑμῖν δόξη καὶ τοῖς ματαίοις

σκιυδάλμοις. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐκ διαφόρων οὐσιῶν δύο συγκείμενος, οὐκ εἰμι δύο ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὰς δύο ἔχω οὐσίας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ ἐν ὑποστάσει μιᾷ θεωροῦμαι, τὴν ἀνάγκη καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τὰς δύο οὐσίας ὁμολογοῦντα, δύο φάναι καὶ ἰδικὰς τὰς ὑποστάσεις; Αὐτοῦ μὲν γὰρ τῇ φύσει τὰ θεῖα, αὐτοῦ δὲ διὰ τὴν ἐνυπόστατον ἔνωσιν τὰ ἀνθρώπινα· οὐ γὰρ ἐν ἐτέρῳ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἡ ἰδικὴ αὐτοῦ ὑπέστη σὰρξ, ὡς προείρηται· τὸ κινῶν γὰρ ἔχουσα τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας τοῦτο, τὸ εἶναι σὰρξ ἐψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ, ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ Λόγῳ ἔσχεν τὰ ἰδικὰ, τοῦτό ἐστι τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ οὐχ ἐτέρου σὰρξ. Πῶς οὖν ἑτέρα ὑπόστασις, ἡ μηδὲως καθ' ἐαυτὴν ὑποστῆσαι;

Ἄλλως τε μὲν δὲ τοῦτο ἀγνοεῖσθαι, ὅτι ἀντὶ οὐσίας ἡ ὑπόστασις τοῖς ἁγίοις Πατράσι πολλάκις ἐν[νεν]ήθηται, ὡς καὶ Κυρίλλῳ δοκεῖ· ἐν γὰρ τῷ γ' ἀναθεματισμῷ φησιν· *Εἰ τις ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ διαίρει τὰς ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν. Τὸ γὰρ ὕψεστηκὸς ἐνταῦθα δηλοῖ ἡ ὑπόστασις· οὐ γὰρ ἂν ὁ θεοφόρος ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ ὑποστάσεις ὠνόμαζεν ὁ ταῖς Νεστορίου βλασφημίαις δεῖ πολεμῶν, εἰ μὴ ἀντὶ οὐσιῶν αὐτὰς ἐδέχετο.* Ὁμοίως καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Ἀφροῦ ἐπιστολῇ φησιν· *Ἡ δὲ ὑπόστασις οὐσία ἐστὶ, καὶ οὐδὲν ἄλλο σημαίνοντα ἔχει, ἢ αὐτὸ τὸ δρ·* ὅπερ ὁ Ἱερεμίας ὑπαρξὶν ὀνομάζει λέγων· *καὶ οὐκ ἤκουσαν φωνῆν ὑπάρξεως· ἡ γὰρ ὑπόστασις καὶ ἡ οὐσία ὑπαρξίς ἐστίν·* ἔστι γὰρ καὶ ὑπάρχει. Εἰ οὖν τις ἐνυποστάτους κατὰ τοῦτον τὸν λόγον εἴποι τὰς οὐσίας, ὃ ἐστὶν ὑπαρχούσας, οὐδὲ ἡμεῖς ἀρνηθῆμεν· ἡ γὰρ ὑπόστασις πρὸς τὴν οὐσίαν τῷ εἶναι μὲν τι οὐ διαφέρει, ἀλλὰ τῷ τὴν μὲν κοινῶς εἶναι, φημι δὲ τὴν οὐσίαν· τὴν δ' ὑπόστασιν ἰδικῶς, ὅταν μετὰ τῶν καθόλου καὶ ἰδικῶν τι ἔχοι. Οὐ κατὰ τοῦτο οὖν φαμεν τὴν ἡμετέραν ἐν Χριστῷ οὐσίαν ἐνυπόστατον εἶναι, οἷον ὑπόστασιν καθ' ἐαυτὴν χαρακτηριστικὴν καὶ πρόσωπον οὔσαν, ἀλλὰ καθ' ὃ ὑφέστηκέν τε καὶ ἔστι· ἐνίοτε γὰρ τὸ ὑφέστηκέναι δηλοῖ ἡ ὑπόστασις, ὃ ἐστὶν οὐσία, ὡς ἀποδέδεικται, ὅταν τῶν χαρακτηριστικῶν ἰδιωμάτων καὶ περὶ πρόσωπον θεωρουμένων ἐστέρηται.

Ἐκ τῶν Εὐλογίου Συνηγοριῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου.

Ang. Mai, I. c. p. 59, 60.

Ὁ κοινῶς καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖται, οὐ τινὲ μὲν πλέον, τινὲ δὲ ἑλάττω, ὑπάρχον, οὐσία ὀνομάζεται. Ἐπεὶ οὖν τῷ καθέκαστον ἀνθρώπῳ ἐξ Ἰσοῦ πρόσεστι τὸ εἶναι σὰρκα ἐμψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ, ὃ ἐστὶν ἀνθρωπότης, κατὰ τοῦτο τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ δύο οὐσιῶν ὑπάρχουσιν γινώρισμα, μίαν φαμὲν οὐσίαν, ὡς κοινῶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις, καὶ ἐξ Ἰσοῦ θεωρουμένην. Ἐπὶ δὲ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Ἑμμανουὴλ, οὐ φαμεν ποιῆσαι μίαν οὐσίαν τὴν ἔνωσιν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ἐπεὶ ἀνάγκη καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖσθαι, ὡς ἀποδέδεικται. Εἰ οὖν μίαν οὐσίαν φασὶ γενέσθαι τὰ δύο, πάντως που τῆς τοιαύτης οὐσίας μετείληφαι καὶ ἑτεροί, καὶ ἐξ Ἰσοῦ τῷ Ἑμμανουὴλ.

¹ Jerem. x, 40.

PATROL. GR. LXXXVI.

A differentibus substantiis duabus constans, non sum duo homines, sed duas habeo substantias, animæ et corporis, et in una substantia consideror, quæ necessitas duas in Christo substantias profertentem, duas quoque dicere et particulares substantias? ad illum enim pertinent natura divina, et ad illum per subsistentialem unionem humana; non in alio nempe, sed in illo propria ejus existit caro, ut supra dicitur; communem caro hanc habens humanæ substantiæ proprietatem, animari scilicet ab animo rationali, in solo Deo Verbo habuit particularem, esse scilicet Dei Verbi et non alterius carnem. Quomodo ergo alia substantia, minime juxta seipsam subsistens?

Aliter ne hæc ignorent, pro substantia subsistentiam a sanctis Patribus sæpius reputari, ut sanctus Cyrillus docet; in isto enim anathematismo dicit: *Si quis in uno Christo distinguit substantias post unionem. Etenim existentiam indicat tibi substantia; non enim hic Theophorus in uno Christo substantias vocasset Nestorii blasphemias semper impugnans, nisi pro substantiis illas accepisset.* Similiter et sanctus Athanasius in sua ad Afros epistola dicit; *Subsistentia substantia est, neque aliam significationem habet, ac ipsam ens; quod Jeremias existentiam vocat dicens: Non audierunt vocem existentie¹: nam substantia et substantia existentia sunt; sunt etenim et existunt.* Si quis ergo subsistentes secundum hanc rationem vocat substantias, id est existentes, nos minime contradicemus. Subsistentia enim in τῷ esse nihil, a substantia differt, sed in τῷ communem esse, de substantia loquor; substantia autem particularis est cum generaliter sumpta particulare aliquid habeat. Non ergo ideo dicimus nostram in Christo substantiam subsistentem esse, ut subsistentiam quæ per se characteristica et personalis sit, sed in quantum existit et est. Aliquoties enim existere indicat substantia, id est substantia, ut demonstratum est, quando characteristicis proprietatibus et in persona consideratis privatur.

Ex Eulogii Defensionibus De eodem argumento.

D Omne quod universim et in pluribus consideratur, ut nec alii amplius, alii minus conveniat, οὐσία essentia nominatur. Quandoquidem homini cuilibet peræque convenit, ut sit caro animata animæ rationali (nam in hoc consistit humanitas) secundum hunc sensum humanitatem, quæ naturæ duæ representantur, unam essentiam dicimus, quippe quæ communi et æquali ratione in omnibus hominibus consideratur. At in hypostasi Emmanuelis unionem divinitatis cum humanitate essentiam unam negamus constituisse; alioqui essentiam hujusmodi in multis perspicere necessarium foret. Natura enim, hoc est essentia, in multis peræque

spectatur, ut ostensum est. Si igitur naturam unam ambabus constitui affirmant, essentiae ejusdem ac Emmanuel alii consortes erunt, quod verum non est. Nec isti sycophantæ, quamlibet Deo bellum

Α νοηλ, ὅπερ οὐκ ἔστι. Μηδὲ τοσοῦτον παραφρονήσειαν οἱ νῦν συκοφάνται, εἰ καὶ μίαν θεομάχοι καὶ τῆς ἀληθείας ἔχθροὶ καθεστῆκασιν.

Et quibusdam interjectis :

Humanitatem, quia ex diversis rebus composita est, unius essentiae dicimus, non quidem habitata ratione animæ et corporis, sed magis ejus quod commune est; quippe cum in omnibus quæ ejusdem speciei sunt, communiter consideretur. Nam essentiae definitio hæc est, quam Basilius tradidit dicendo : Quemadmodum commune se habet ad particulare, sic essentia ad hypostasim. Igitur ratio communitatis humanitatem, quæ in hominibus inspicitur, unius esse essentiae dicimus : quia communi ratione omnibus et unicuique homini ex æquo convenit ut sit animal rationale, intelligentiæ et disciplinæ capax. Istæ enim humanitatis definitio est. Ubi vero pensamus ea ex quibus constat, atque animam nominamus, et corpus consideramus, nequaquam inficiamus utrumque diversæ naturæ esse, et quæ essentialium harum propria sunt, etiam post unitionem manere. Nam si corpus et anima sunt ejusdem essentiae, quandoquidem eadem ratio est eorum quæ coessentialia sunt (alioqui vero corpus corruptelæ obnoxium est), omnino sequitur animam corruptibilem esse, et propter insanas nugacitates esse immortalem.

Ex Eulogii Defensionibus.

Kal μεθ' ἑτερα·

Τὴν ἀνθρωπότητα σύνθετον οὖσαν ἐξ ἀνομιλίων πραγμάτων μιᾶς οὐσίας φαμέν, οὐ πρὸς τὴν ἑτερορᾶν τῆς ψυχῆς καὶ σώματος, ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινὸν ἀφορῶντες· ὅτι κοινῶς ἐν πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀναγομένοις θεωρεῖται. Οὗτος γὰρ ἔστι τῆς οὐσίας ὄρος, ὡς Βασίλειος ἐπαίδευσεν λέγων, ὅτι Ὅν ἔχει λόγον τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἴδιον, τοῦτον ἔχει ἡ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν. Κατὰ τοῦτον οὖν τῆς κοινότητος λόγον, μιᾶς οὐσίας φαμέν τὴν ἐν ἀνθρώποις ἀνθρωπότητα· ὅτι κοινῶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις τοῖς καθ' ἕκαστον καὶ ἐξ ἰσοῦ ὑπάρχει τὸ εἶναι ζῶον λογικὸν θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν· οὗτος γὰρ ὁ ὄρος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπὶ δὲ τὰ ἐξ ἑν ἔστι λογισώμεθα, καὶ ψυχὴν ὀνομάσωμεν, καὶ σῶμα σκοπήσωμεν, τὸ ἑτεροφυῆς καὶ τὰ ἴδια τῶν οὐσιῶν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν οὐκ ἀρνηθήμεν. Εἰ γὰρ τῆς αὐτῆς οὐσίας τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, τῶν δὲ ὁμοουσίῶν ὁ αὐτὸς λόγος, φανερὸν δὲ τὸ σῶμα, οὐκοῦν ἄρα καὶ ἡ ψυχὴ διαφθείρεται, καὶ τὸ λέγειν ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν, ψευδὲς ἀναδειχθήσεται διὰ τὰς ὑμῶν ἀνοήτους κενοφωνίας.

vestras falsi arguetur id quod asseritur, animam

Ἐκ τῶν Εὐλογίου Συνηγοριῶν.

Ang. Mai, l. c. p. 61, 62.

Sciendum enim est nos, quando compositum dicimus unam absolute naturam, minime posse proprie in hoc simplicium adhibere nomina : exempli gratia, corpus e quatuor elementis constans, ex aqua dicimus, terra, aere et igne ; aquam et terram, aerem et ignem proprie non possumus dicere, et ideo unam corporis, naturam vocamus, eo quod istud proprie simplicium nominibus designare non valemus. Item, e lapidibus et lignis domum dicimus, illam autem nec ligna nec lapides nullus posset nominare, si propriis vocibus uti vellet. Item hominem anima et corpore constare dicimus, non autem proprie esse animam et corpus ; et hoc evidens est ex eo quod nequimus animæ aut corporis definitionem in utrumque adhibere, et propterea ex duobus naturis esse dicimus. Diversæ enim naturæ componentia et diversæ invicem substantiæ, unam in composito naturam reputamus. Non enim corpus et animam proprie loquentes vocamus hominem, etsi assuetum sit Scripturæ sæpius libertate utenti spiritus parte totum designare, tanquam non submissæ jugo servitutis dialecticæ vauitatis. In Christo autem ineffabilis et non humana intelligentia huic animæ juncta est nec justum exemplum in omnibus invenire ratione possumus, cum illum non solum ex divinitate et humanitate constare dicimus, sed in illo uti simplicium nominibus. Deum enim dicimus Christum et

Ἰστέον γὰρ ὅτι τότε τὸ σύνθετον μίαν ἀπολύτως λέγομεν φύσιν, ὅτε μηκέτι δυνάμεθα κυρίως ἐπ' αὐτοῦ τὰ τῶν ἀπλῶν λέγειν ὀνόματα· οἷόν τι λέγω· Τὸ ἐκ τεσσάρων στοιχείων σῶμα συγκείμενον, ἐξ ὕδατος, ἔραμεν, καὶ γῆς ἀέρος τε καὶ πυρός, ὕδωρ καὶ γῆν ἀέρα τε καὶ πῦρ οὐκ ἂν εἴποιμεν κυρίως, καὶ διὰ τοῦτο μίαν σώματος φύσιν ἐπονομάζομεν, ὡς μηκέτι αὐτὸ κυρίως τοῖς ὀνόμασι τῶν ἀπλῶν ἐπονομάζειν ἰσχύοντες· καὶ πάλιν ἐκ λίθων καὶ ξύλων τὴν οἰκίαν φαμέν, ξύλα δὲ αὐτῆν καὶ λίθους οὐκ ἂν τις καλέσει, κυρίως λέξεις χρῆσθαι βουλόμενος· πάλιν τὸν ἀνθρωπὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος εἶναι φαμέν, σῶμα δὲ καὶ ψυχὴν οὐκέτι κυρίως· καὶ δῆλον ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος ὄρον ἐπὶ τοῦ συναμφοτέρου ἀποδιδόναι, καὶ τούτου χάριν ἐκ δύο φύσεων λέγοντες (ἑτεροφυῆ γὰρ τὰ συνελθόντα καὶ ἀλλήλοις οὐχ ὁμοούσια), μίαν ἐπὶ τοῦ συνθέτου φύσιν δοξάζομεν· οὐδὲ γὰρ σῶμα ἢ ψυχὴν κυριολεκτοῦντες ἀποκαλοῦμεν τὸν ἀνθρωπὸν, εἰ καὶ σύνθετος τῇ Γραφῇ πολλάκις τῇ ἐλευθερίᾳ κεχρημένη τοῦ Πνεύματος ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον ἐπονομάζειν, ὡς ζυγῷ δουλείας οὐκ ἐνεχόμενη τῆς διαλεκτικῆς μεταπτώσεως· ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἄφραστος μὲν καὶ ἀλάλητός ἔστι ἡ ἔνωσις, οὐκ ἀνθρώπινος νοῦς ταύτης ἐφίκοιτο, οὐδὲ παράδειγμα εὐρεῖν ἴσον κατὰ γε πάντα, λέγω, δυνήσεται, ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν οὐ μόνον ἐκ θεότητος εἶναι καὶ ἀνθρωπότητός φαμεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἐπ' αὐτοῦ κεχρημένα τῶν ἀπλῶν· θεὸν γὰρ λέγομεν τὴν

Χριστὸν καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν, ὅπερ ἐπ' ἐκέλευον ἄ λέγειν κυρίως οὐκ ἔχομεν· κυρίως γὰρ καὶ κατὰ ἀληθειαν Θεὸς ὁ Χριστός· διὸ κυρίως καὶ κατὰ ἀληθειαν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον φαμέν· καὶ κυρίως κατ' ἀληθειαν ἄνθρωπος ὁ αὐτός, ἀληθῶς ἀποθανὼν, ἀληθῶς ἀναστάς· τούτου χάριν αὐτὸν μίαν φύσιν ἀπλῶς εἶπεν ἄδύνατον· διὰ τοῦτο τοῖνον ἡμεῖς καὶ ἐκ δύο λέγομεν φύσεων, ἐπειδὴ ἐκ θεότητος αὐτὸν ἴσμεν καὶ ἀνθρωπότητος συγκείμενον, καὶ ἑτεροφυῆ τὰ συνελθόντα γνωρίζομεν· καὶ δύο φύσεις διαιρετοῦς ἐπ' αὐτοῦ λέγομεν, ἐπειδὴ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον κυρίως τὸν αὐτὸν εἶναι δοξάζομεν· καθάπερ ὁ ἐν ἁγίοις φησὶ Κύριλλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σούπενσον ἐπιστολῇ, *Ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτο κάκεινο ὑπάρχοντα*· καὶ σκόπησον ὡς οὐκ εἶπεν, *ἐκ τούτου κάκεινον ὑπάρχοντα* (καὶ τοῦτο γὰρ ἦν ἀληθές), ἀλλὰ *τοῦτο κάκεινο ὑπάρχοντα*· τὸ γὰρ τοῦτο κάκεινο, δύο πάντως ἐστὶ, καὶν αὐτὸς μὴ βουληθείς· πάλιν δὲ ὁ αὐτὸς πρὸς Οὐαλεριανὸν τὸν τοῦ Εἰκονίου ἐπίσκοπον οὕτω γράφει· Οὐκοῦν ὁμολογούμεν ὡς μὲν τὸ ἀπὸ σαρκὸς σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ ἐκ Θεοῦ Θεός· ἐστὶ δὲ κατὰ ταυτὸν ἀμφοτέρα Χριστὸς εἰς ὧν Υἱὸς καὶ εἰς Κύριος μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός· τὸ δὲ τὸν Χριστὸν εἶναι ἀμφοτέρα, τί ἑτερόν ἐστιν, ἢ δύο εἶναι φύσεις τὸν Χριστόν; οὐ γὰρ εἶπεν ἐνταῦθα ἐξ ἀμφοτέρων εἶναι τὸν Χριστόν, ἀλλ' ὅτι ἀμφοτέρᾳ ἐστὶν ὁ Χριστὸς εἰς ὧν.

Ἐκ τῶν Εὐλογίων Συνηγορίων πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι « Εἰ δύο πατέ οὐσίας, ὃ ἐστὶ φύσεις ἡνωμένας, πάντως μία γέγονε φύσις· τὰ γὰρ ἐνούμενα, πάντως ἓν τι γίνεσθαι. »

Ang. Mai I. c. p. 63.

Εἰ μὲν τὸ ἓν τι γενέσθαι κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν ὑπόστασιν βούλονται κατασκευάζειν, ὀρθῶς καὶ ἴλιαν εὐσεβῶς καὶ συνωδᾶ τοῖς ἐν Καλκηδόνι δογματιζουσιν· κάκεινοι γὰρ μίαν ὑπόστασιν ἀποφαίνονται, δύο δὲ τὰς οὐσίας· ἢ γὰρ σὰρξ ἔμεινε σὰρξ, εἰ καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου σὰρξ ἐγένετο, ὃ ἐστὶ προσελήφει σάρκα καὶ ἤνωσεν ἑαυτῷ ἀδιαιρέτως. Οὐ γὰρ τροπήν ὑπέστη τὴν εἰς σάρκα· Θεὸς γὰρ ἀναλλοίωτος ὑπάρχει τῆς Τριάδος ἢ φύσις· ὡς ἔφην οὖν ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν ἐν τῷ Ἐμμανουὴλ τῷ ἐν Χριστῷ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν αἱ δύο οὐσίαι· εἰ δὲ μίαν οὐσίαν φασὶ γεγονέναι τὰς δύο φύσεις, λεληθάσιν ἑαυτοὺς ἀπατώντες, καὶ σύγχυσιν ἢ τροπήν ὑποτιθέμενοι, ὡς τῆς μιᾶς τραπίσης· εἰς τὴν ἑτέραν ἢ συγχυθείσης· ὅτι γὰρ τὰ ἐνούμενα ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως φυλάττεται ἐν τῇ οἰκείᾳ ποσότητι, τοῦτο σαφῶς ὑμῖν παραστήσω διὰ παραδείγματος τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένων κατὰ τὴν οὐσίαν, φημι δὲ πρὸς Πατρός καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος· οὐ γὰρ διὰ τὸ ἡνώσθαι αὐτάς, μία ὑπόστασις γέγονασιν, ἀλλ' ἡνωμέναι μὲν εἰσιν κατὰ τὴν οὐσίαν, ἐν τρισὶ δὲ καὶ ἡνωμέναις γνωρίζονται ὑποστάσεις· οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ δύο οὐσίαι ἡνωμέναι ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως ὑπάρχουσιν· κείσθω δὲ τὸ παράδειγμα εἰς μόνον τὸ παραστήσαι τὸ πρόβλημα τὸ σαθρόν· ἐπεὶ τὸ τῆς· ἐν Χριστῷ ἐνώσεως, ἔμπαιιν ἢ ἐπὶ τῆς

A eumdem hominem quod in istis proprie dicere non possumus; proprie enim et secundum veritatem Christus est Deus; ideo proprie et secundum veritatem Dei Matrem Virginem sanctam dicimus; et proprie secundum veritatem homo est idem, vere mortuus, vere resurgens. Quamobrem illum unam simpliciter naturam dicere impossibile est, propterea igitur nos et ex duabus naturis constare dicimus, cum divinitate illum scimus et humanitate constare, et diversæ esse naturæ componentia cognoscimus. Dicas quoque naturas distinctas in illo dicimus, cum Deum et hominem proprie eumdem esse reputamus. Sicut sanctus Cyrillus dicit in secunda ad Succensum epistola, *Unum et eumdem hoc et illud esse*; et notandum hanc non dicere *ex hoc et illo esse*, istud enim foret verum, sed *hoc et illud esse*. Hoc nempe et illud duo omnino sunt, etsi nolueris. Iterum idem ad Valerianum Iconii episcopum sic scribit: Ergo profiteamur carnem quidem e carne esse, Deum vero ex Deo; est autem propter idem Christus utraque, cum sit unus Filius et unus Dominus cum propria sua carne. Christum autem esse utraque, quid aliud est, nisi duas esse naturas in Christo? non enim illic dixit ex utrisque esse Christum, sed utraque Christum esse cum unus sit.

Ex Eulogii Defensionibus ad eos qui dicunt: « Unam, si duas dicitis substantias, id est naturas, unitas esse, omnino factam esse naturam; unitas enim, omnino unum quid fieri. »

C Si quidem unum quid fieri secundum characteristicam subsistentiam volunt statuere, recte et pie admodum et conformiter cum Chalcedoniæ Patribus dogmatizant. Hi enim unam subsistentiam declarant, duas autem subsistentias. Caro enim mansit caro, etsi Dei verbi caro facta sit, id est carnem sumpsit et sibi inseparabiliter univertit; non enim in carnem conversus est; nam Deus immutabilis est Triadis natura. Ut dixi igitur, inconfuse manserunt in Emmanuel uno Christo Filio Dei post incarnationem duæ substantiæ; sin autem unam substantiam dicunt factas esse duas naturas, seipsos decipientes fallunt, cum confusionem seu conversionem statuunt, tanquam una conversa fuerit in alteram aut cum altera confusa. Quod enim unitæ substantiæ absque conversione et confusione conserventur in propria quantitate, hoc clare vobis ostendam per exemplum trium subsistentiarum indivisibiliter et inconfuse unitarum secundum substantiam; de Patre dico, Filio et Spiritu sancto. Non enim illæ per unionem una substantia fiunt, sed unitæ quidem sunt secundum substantiam, in tribus autem et unitis subsistentiis esse cognoscuntur; ita in Christi dispositione duæ substantiæ sunt indivisibiliter et inconfuse unitæ. Proferatur hoc exemplum solummodo ad ostendendam controversiam inanem esse; cum unio in Christo non eadem

sit ac in Triade. Hic enim alius et alius, ne subsistentias confundamus, non aliud et aliud; unum enim et idem tria sunt in divinitate. In Emmanuel autem aliud est divinitas, aliud humanitas ne substantias confundamus. Non enim idem sunt æternum et temporale, visibile et invisibile; non autem dicitur alius et alius, ne hoc fiat. Duo enim unione unam personam efficiunt et unam characteristicam subsistentiam.

Ex Eulogii Defensionibus.

Ne ergo negotia nobis præsent, qui nihil sanum cogitare volunt, sed inconsiderate garrunt, et rectam et irreprehensibilem fidem excutere nituntur. Nos enim unum Christum Dei Filium adoramus, in carne visum his qui in terra degunt; distinctionem tamen divinitatem inter et carnem admittimus. Deus enim Verbum æternus, est increatus, impassibilis, et quæ decent divinam perfectionem. Caro autem illius unam aliquid cum illo efficiens per arctam et subsistentialem unionem, de qua propheticus Joannes clamat, *Verbum caro factum est et habitavit in nobis*³, temporalis, creata, passibilis est. Omnes autem illas carnis proprietates profitemur factas esse quoque Dei Verbi; nam si propria ejus caro fuerit, evidens est carnis proprietates ejus quoque futuras esse. Proprietas enim sibi illas facit, etsi non subjiciatur illis divina ejus natura. Etenim omnes Verbi Dei esse post incarnationem carnis ejus proprietates, divina Scriptura nos docet, dicit enim: *Vidimus Dominum*, utrumque significans. Qui enim vidit carnem Christi, totum vidit, etsi invisibilis natura sit divinitas; et iterum: *Dominum gloriæ non crucifixissent*⁴, divina nempe natura illo non patiente, sed propria carne. Docemur ergo his omnibus Dei Verbi incarnati fuisse et divinas et humanas proprietates; sed in his quibus dicitur Christum esurivisse, sitivisse, tactum aut passum fuisse, puto illum non in divina natura hæc expertum esse, sed in carne quam sumpserat, et per quam ut homo conversatus est.

S. Eulogii patriarchæ Alexandrini, ex lib. III, Adversus Novatianos. Phot. Cod. 280.

F. FRANCISCO COMBEFIS. interprete. *Biblioth. Concional. t. V, p. 127.*

Quod ait Apostolus, *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccato hostia*⁵, non eo spectat tanquam sacrificium omnino sublatum velit: sed illud duntaxat, quod legis ritu peragitur. Nec modo id genus sacrificii vetat, sed et supremum iudicium iis interminatur, qui post agnitam veritatem, ac cum mysticum sacrificium nacti sint, ad legale, quod tantorum ac hircorum immolatione præstatur, sacri-

Α Τριάδος ἔχει· ἕκαστὸν μὲν γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν, οὐκ ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο· ἔν γὰρ τὰ τρία καὶ ταυτὸν τῇ θεότητι· ἐν δὲ τῷ Ἐμμανουὴλ ἄλλο μὲν θεότης, ἄλλο δὲ ἀνθρωπότης, ἵνα μὴ τὰς οὐσίας συγχέωμεν· οὐ γὰρ ταυτὸ τὸ ἄχρονον τῷ ἐν χρόνῳ, καὶ τὸ ὁρατὸν τῷ ἀοράτῳ· οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος, μὴ γένοιτο· τὰ γὰρ ἀμφοτέρω τῇ ἐνώσει ἐν πρόσωπον ἀπετελέσθη, καὶ μίαν ὑπόστασιν χαρακτηριστικήν.

Ἐκ τῶν Εὐλογίου Συνηγοριῶν.

Μὴ τοίνυν πράγματα ἡμῖν παρεχέτωσαν οἱ μηδὲν ὑγιᾶς νοεῖν βουλόμενοι, ἀλλὰ μάτην εἰκασιλογούντες καὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον [πίστιν] διαταράττειν ἐπιχειροῦντες· ἡμεῖς γὰρ ἕνα Χριστὸν Ἰῶν Θεοῦ προσκυνοῦμεν σαρκὶ ὀφθέντα τοῖς ἐπὶ γῆς· διαφορὰν μὲντοι τῆς θεότητος πρὸς τὴν σάρκα γινώσκουμεν· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς Λόγος ἄχρονος, ἀκτιστος, ἀπαθής, καὶ ὅσα πρέπει τῇ θεῖᾳ μεγαλωσύνῃ· ἡ δὲ σὰρξ αὐτοῦ ἐν τι ὑπάρχουσα πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἄκραν καὶ ἐνυπόστατον ἕνωσιν, δι' ἣν καὶ ὁ θεσπίσιος Ἰωάννης βοᾷ· Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, ἔγχρονος ὑπάρχει, κτιστή, παθητή· πάντα δὲ ταῦτα τῆς σαρκὸς ὁμολογοῦμεν γενέσθαι τοῦ Θεοῦ Λόγου· εἰ γὰρ ἴδια αὐτοῦ ἡ σὰρξ, δῆλον ὅτι καὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάντα αὐτοῦ ἔσται· οἰκειοποιεῖται γὰρ αὐτὰ, εἰ καὶ μὴ ὑπέκειτο τοῦτοις ἡ θεῖα αὐτοῦ φύσις· ὅτι γὰρ πάντα τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐστὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ἡ θεῖα Γραφή ἡμᾶς παιδεύει· φησὶ γὰρ, Ἐώρασαμεν τὸν Κύριον, τὸ συναμφοτέρον λέγουσα· ὁ γὰρ ἑνωτικῶς τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ, ὅλον ἐθεάσατο, εἰ καὶ ἀθέατος τὸ κατὰ φύσιν ἡ θεότης ὑπῆρχεν· καὶ πάλιν, Οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν· καί τοι τῇ θεῖᾳ φύσει αὐτοῦ μὴ παθόντος, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ· διδασκόμεθα οὖν ἐν πᾶσι τοῦτοις, ὅτι τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωθέντος ἦν τὰ τε θεοπερὶ τῇ καὶ τὰ ἀνθρώπινα· ἀλλ' ἐν οἷς φησιν ὅτι ἐπέεινε καὶ ἐδίψησεν ἢ ἐψηλαφήθη ἢ ὠράθη, νοῦ ὅτι οὐ τῇ θεῖᾳ φύσει ταῦτα πέπονθεν, ἀλλὰ τῇ προσληφθείσῃ σαρκὶ, καθ' ἣν ἄνθρωπος ἐχημάτισεν (1).

³ Joan. 1, 14. ⁴ I Cor. II, 8. ⁵ Hebr. x, 26.

(1) Sequebantur in codice plurimi Pisidæ iambi adversus Severum, quos ego more meo prætermisi, quia extant in editionibus.

vinas adjicit. Quippe oportebat vera semel hostia A In consummatione sæculi pro peccatis oblata (Agnos scilicet Dei qui tollit peccatum mundi, immolato) non amplius restare, sed cessare offerri, multas illas legales ac typicas hostias pro peccatis. Teste enim eodem Apostolo, impossibile est, Agno Dei semel immolato, tolli rursus peccata taurorum sanguine ac hircorum. *Una enim, inquit, oblatione, consummavit in perpetuum sancti-*

*Εὐλογίου πᾶσα Ἀλεξανδρείας ἐρμηνεία εἰς τὸ, B Eulogii papæ Alexandrini commentarius in illud :
(Σίμων Ἰωρᾶ, ἀγαπᾷς με ;) Simon Joannis, amas me ?*

Ang. Mai *Class. Auct. t. X, p. 483.*

Ὅτι ἐρωτῶν ὁ Κύριος[εἶπε] τῷ Πέτρῳ· *Σίμων Ἰωρᾶ, ἀγαπᾷς με πλὴν τούτων; οὐκ αὐτὸς ὁ πάντα εἰδώς, θέλων μαθεῖν ἐπηρώτα, ἀλλ' ἐπελεμέληεν αὐτῷ τὸ ποιμνιον καταπιστεύειν, ἵνα δείξῃ ὅσῃν ἔχει πρόνοιαν τοῦ ποιμνίου, τοῦτο ποιεῖ· ὁ γὰρ τὸν φιλῶν πολλῶν πρὸς τὸν Δεσπότην ἀναπτόμενον ἐφιστῶν τῷ ποιμνίῳ, τὴν ὅσῃν περὶ τὰ πρόβατα διάθεσιν παρίστησιν ἀναμφισβόλως· διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τρίτον ἐρωτᾷ, τὴν πολλὴν περὶ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιμέλειαν ἐνδεικνύμενος· ἅμα δὲ βαθμὸν τινα τῶν ποιμαινομένων διέξεισιν· ἀρνία πρῶτον βόσκειν ἐγκλεούμενος· εἶτα προβάτια, ἃ πρόβατα ἦντα, διὰ τινα πταίσματα κατασμικρυνθέντα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τελειότητος, εἰς προβάτια ἀνθυπέστρεψεν· καὶ λοιπὴν τὸ τρίτον τὰ τέλεια ἐπιφέρει πρόβατα· ἀρ- C νίοις γοῦν εἰκάζονται οἱ ἐτι γάλακτος καὶ στοιχειώδους διδασκαλίας δεόμενοι· προβάτιος δὲ οἱ διὰ τινα παραπτώματα κατασμικρυνθέντες τῆς τελειότητος· προβάτιος δὲ οἱ εἰς τὸ τέλειον ἀναβεβηκότες καὶ τῆς πίστεως καὶ τῶν πράξεων· καὶ σκόπει ὅπως προτίττει τὰ ἀτελῆ τῶν τελείων· προηγούμενος γὰρ τῷ Δεσπότην σκοπὸς ἢ τῶν ἀμαρτωλῶν σωτηρία, Ὅθ γὰρ ἦλθον, φησὶ, καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.*

*Τοῦ ἐν ἀγίοις Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας εἰς τὸ,
(Ζεῦργος τῶν τρυγόνων.)*

Ang. Mai *Class. Auct. t. X, p. 493.*

Πολλῶν ὄντων ζώων, ἃ ἐν τῇ τῶν καθαρῶν ἐτά- D χθη μερίδι, διὰ τί πέντε μόνον ἐθουσιάζοντο τοῖς παλαιοῖς, τράγος, καὶ κριὸς, καὶ βοῦς, τρυγὼν, καὶ περιστερά; Ἐπειδὴ βούλεται ἡμεῖς ὁ Λόγος τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν τὸν ἴσον ὑποβαλλομένης ἀριθμὸν καθαρὰς προσάγειν Θεῷ.

Τοῦ ἐν ἀγίοις Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας.

Ὅτι καὶ διὰ τῶν κυνῶν τὴν ὑπερβολὴν τῆς τοῦ πλουσίου ἀπηνείας ἐλέγχει ἡ παραβολή· οἱ μὲν γὰρ κύνες οἰκτείροντες αὐτοῦ τὴν πολλὴν ταιλαιπωρίαν, ὅπερ ἐδύνατο ποιεῖν ἔπραττον περιλείχοντες καὶ οἷον ἀποσμήχοντες αὐτοῦ τὸ ἔλκος τᾶς γλώσσας· ὁ

Cum interrogaret Petrum Dominus, *Simon Joannes*, inquit, *diligis me plus his* ¹⁰? non idem interrogabat ille qui omnia novit, ut disceret; verum hoc agebat ut ostenderet quantam de grege quem Petro commissurus erat, gereret sollicitudinem: dum enim eum gregi prædiceret qui maximo in Dominum amore ardebat, proprii erga oves suas affectus vehementiam evidenter declarabat. Propter eandem causam ter interrogat, nempe ut maximam, quam habet rationalium ovium curam, manifestet; verum etiam in prima illa interrogatione gradus quosdam eorum qui pascuntur, describit: agnos siquidem pascere primum jubet; deinde oviculas, quæ, cum oves prius existissent, postea per lapsus quosdam virtute et perfectione deminutæ, in ovicularum ordinem retrocessere; tum demum oves perfectas inducit. Agnis porro assimilantur qui lacte adhuc et elementari doctrina indigent; oviculis qui per quædam delicta, perfectione deminuti sunt; ovibus, qui ad fidem et vitæ perfectionem conscenderunt. Vide præterea quomodo imperfecta perfectis præponat: præcipuus videlicet Domini scopus fuit peccatorum salus: *Non veni enim, inquit, vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam* ¹¹.

*Sancti Eulogii Alexandrini in illud : (Par-
turturum.)*

Cum plurima essent animalia quæ in purorum ordine haberentur, quare quinque tantum a veteribus immolabantur, nempe: hircus, aries et bos, turtur et columba? His videlicet significat Scriptura, nos Deo puros efferre debere sensus nostros, qui parem numerum præ se ferunt.

Sancti Eulogii patriarchæ Alexandrini.

Canum mentione summam divitis crudelitatem coarguit parabola. Nam canes misericordia erga gravem Lazari calamitatem commoti, quod poterant gratificabantur, illius ulcera lingentes ac veluti linguis suis abstergentes. At dives canibus erga

¹⁰ Hebr. x, 14. ¹¹ ibid. 23. ¹² Luc. xxii, 19. ¹³ I Cor. xi, 26. ¹⁴ Joan. xxi, 15. ¹⁵ Luc. vi, 32.

contribulem suum durior ab his ipsis convince- A δὲ καὶ τῶν κυνῶν περὶ τὸν ὀμόφυλον ἀπηνέστερος, batur. Merito igitur igni dives damnatus fuit. καὶ δι' αὐτῶν ἠλέγχετο τῶν κυνῶν· διὰ τοῦτο κάκεινον τὸ πῦρ ἀδυσωπήτως μετέρχεται.

Eulogii Alexandrini.

Hæc quoque propter pauperes recipit Deus, modo deinceps a peccato caveamus. Pulchre enim fit, si etiam avaritia collectis opibus amicos nobis in hoc mundo comparemus, qui illis quidem egent, sed Deo sunt divites : ut cum defecerimus, nullam habentes vitæ justitiam, saltem ob collata in eos beneficia, recipiant nos in tabernacula sua, qui nostram misericordiam experti fuere. Sed si ne de mammona quidem iniquitatis, id est avaritiæ, bene facere voluerimus, quis nobis credet, fore ut si partæ propriis laboribus opes adessent, ex his egenos misericorditer solaremur ? Nam si ne aliena quidem, et quæ absque labore avare possidemus, nolumus communicare, quomodo ea quæ propria videntur, nostrorumque laborum fructus impertituri cuiquam credemur ?

ΜΑΙ, *Bibl. Nova Patrum*, III, 104.

Eulogii patriarchæ Alexandrini.

Remittuntur iniquitates in baptismo, tegentur in pœnitentia. Dicitio autem, non imputaverit Dominus enucleat vocabulum *tegere*; nam recta pœnitentia peccata tegit, ut jam apud Deum non reputentur. C

Εὐλογίου Ἀλεξανδρείας.

Δέχεται καὶ ταῦτα διὰ τῶν πενήτων ὁ Θεός· ἂν μόνον τοῦ λοιποῦ φυλαξώμεθα μὴ ἁμαρτάνειν. Καλὸν γὰρ ἂν διὰ τῶν τῆς πλεονεξίας χρημάτων φίλους κτᾶσθαι τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πενομένους, πλουσίους δὲ κατὰ Θεόν· ἵνα ὅταν ἐκλίπωμεν, μηδὲν ἔχοντες ζωτικὸν δικαίωμα, δι' ὧν αὐτοὺς εὖ ἐποιήσαμεν, εἰς τὰς ἑαυτῶν ἡμᾶς σκηνὰς οἱ ἠλεημένοι ὑποδέξωνται· Εἰ δὲ μηδὲ ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἦτοι τῆς πλεονεξίας, εὖ ποιεῖν θελήσῃμεν, πῶς ἂν πιστευθεῖμεν ὅτι εἰ προσῆσαν ἡμῖν ἐξ οἰκείων κόπων χρήματα, τούτοις ἂν τοὺς ἐνδεεῖς ἔλεησαμεν; Εἰ γὰρ ἐκ τῶν ἀλλοτρῶν καὶ ἂ χωρὶς κόπων πλεονεκτικῶς ἐκτησάμεθα, οὐ μετεδώκαμεν, ἂ καὶ οἰκεία δοκεῖ εἶναι, καὶ πόνων ἰδίων καρπὸς, πῶς ἂν τινε τούτων μεταδῶναι πιστευθεῖμεν.

Εὐλογίου πάπα Ἀλεξανδρείας.

Τὸ μὲν ἀφείθησαν, ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, τὸ δὲ ἐπεκαλύφθησαν ἐπὶ τῆς μετανοίας τάττεται. Τὸ δὲ, ᾧ οὐ μὴ λογισθῆται Κύριος, ἐξηγήσις ἐστὶ τοῦ ἐπικαλυφθῆναι· ἡ γὰρ ὀρθὴ μετάνοια ἐπικαλύπτει τὰς ἁμαρτίας, ὥστε μὴ παρὰ τῷ Θεῷ λογισθῆσαι ταύτας.

De Operibus sancti Eulogii deperditis lege quæ Photius habet in Bibliotheca, codd. CCXXV, CCXXVI, CCXXX, CCLXXX, hujus Patrologiæ tom. CIII.

S. SYMEON JUNIOR.

DE S. SYMEONE STYLITA

IN MONTE MIRABILI PROPE ANTIOCHIAM SYRIÆ,

COMMENTARIUS PRÆVIUS CONR. JANNINGHI, SOCIETATIS JESU.

(BOLLAND. Act. Sanct. t. V Maii, p. 298.)

§ I. *Trium ejusdem nominis Stylitarum diversitas, A quorum unum laudat inveniendum apud se ad cognomina, et cultus.*

1. Græcorum Triodion, cujus in eorum ecclesiis usus est a Dominica Septuagesimæ usque ad octavam Pentecostes, in Canone Feriæ vi ante Dominicam Quinquagesimæ, quando fit *Memoria omnium sanctorum et Deiferorum Patrum, qui in monastica exercitatione singulariter eluxerunt*, Μνήμη τῶν ὁσίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων, τῶν ἐν ἀρχῆσει λαμπύρων, eorum celebriores sigillatim et ordine alphabetico laudandos proponit, per Canonem bene longum. In hujus autem canonis ode 6, strophe 3 (cujus et Baronius meminit ad an. 842, num. 27), Symeones quatuor sic commemorantur : Οὐρανὸς τετραφόστρος ἐξάνη ἐν γῆ, ἡ δὲ δις δις δύο αὐτῆ Συμεώνιος ὁμωνυμία, ἐν τοῖς στύλοις τρεῖς εἰσι, καὶ εἰς ὁ Σαλός. *Hæc bis duorum Symeonum homonymia, apparuit in terra velut cælum quatuor luminariibus distinctum, quorum tres in columnis vixerunt, unus appellatur Salus. Colitur ultimus die 1 Julii. Stylitarum duo notissimi sunt, etiam apud Moschos et quotquot alii Græcis ritibus utuntur; senior, 5 Januarii apud Latinos, apud Græcos 1 Septembris; junior, Latinis Fastis ignotus usque ad renovationem Martyrologii a Baronio factam, festivitatem habet celeberrimam Oriente toto die 24 Maii, nescio ex quo capite relatus ab eodem Baronio ad 3 Septembris, rato hunc illum esse quem ipsis Kalendis Græci celebrant. Tertius Stylitarum, cum titulis Presbyteri et Archimandritæ, solo hactenus nomine ferme notus nobis est: nec enim satis constat ipsum esse, qui in Cilicia vixit, et fulmine tactus obiit, Joanni Moscho in Prato spirituali laudatus: ad diem 27 Julii memoriam ejus Græci recolunt.*

2. Eadem trium saltem Symeonum distinctio adeo per Orientem nota fuit, ut etiam ad Coptitas seu Christianos Ægyptios pertinuerit: quod apparuit ex eorum Kalendariis, in lucem editis a Jacobo Seldeno, lib. III de Synedriis Hebræorum c. 45,

quorum unum laudat inveniendum apud se ad calcem Evangeliorum, Arabice in Ægypto perpulchre scriptorum, an. martyrum MN, id est Christi 1286; sic autem ibi referuntur: 4 mensis Vhot seu 1 Septembris *Symeonis Detenti*, cujus cognominis ratio haud facile apparet; 29 mensis Bachnes seu 24 Maii, *sancti Symeonis Magni*; 3 mensis Musre, id est 27 Julii, *Symeonis Stylitæ*. Itidem iisdem diebus recensentur etiam in Calendario Syriaco, quod Patribus nostris Henschenio et Papebrochio, Romæ in collegio Maronitico, Latine dictavit D. Josephus, collegii ejusdem alumnus, hoc modo: *Obitus sancti Symeonis primi Stylitarum, sancti Symeonis..... sancti Symeonis Stylitæ*. Atque eodem fere modo, punctis etiam ad secundum notatis, loco vocis alicujus deficientis usuque extritæ, reperiuntur illi apud Seldenum, itidem ubi supra, in alio Calendario quod composuit Mahumed Achmed Calcasendus *de festis Coptitarum*, ubi nomina sic leguntur: 1 septembris *Symeonis Stylitæ*, 22 pro 24 Maii *Festum Symeonis*, 27 Julii *Festum Symeonis Stylitæ*: quin etiam ad 14 Septembris additur, aliis omnibus ignotum, *festum Symeonis Stylitæ*; et Seldenus sua manu ascripsit, *alterius seu Junioris*; quam recte, ipse viderit. In Martyrologio Arabo-Ægyptio, quod iisdem Patribus interpretatus est Gratia Simonius, tunc ejusdem collegii alumnus nunc archiepiscopus Tripolitanus in Syria, solum invenitur *Memoria sancti Patris Symeonis Miraculosi*, ascripta 24 Maii.

C Leo Allatius, in Diatriba de Symeonum scriptis optime de Symeonibus meritis, de *Juniore* agens, *Græci*, inquit, *recentiores, ut primum ab hoc secundo distinguant, primum Symeonem τὸν ἐν τῇ μένδρα, secundum hunc τὸν ἐν θαυμαστῷ ὄρει appellant*: utique a loco in quo singuli extremum vitæ diem obierunt, in sua quisque columna; primus longius ab Antiochia, inter hanc et Aleppum, uti testis est qui nuper adhuc columnam vidit Frater Antonius Gonzales Minorita: secundus haud longe

a suburbio Daphnes, in monte quem pluribus A describemus infra. De primo abunde Bollandus noster egit in Januario, et cognominis prædicti rationem ex auctore haud paulo antiquiori Evagrio intelligendam dedit, allegatis ejus verbis, annos vitæ sic distribuentibus, ut dicatis egisse ἐν αὐτῇ καλουμένῃ Μάνδρα ἑπτα καὶ τεσσαράκοντα ἔτη, in ea quæ vocatur *Mandra* annos *quadraginta septem*, videlicet ultimos vitæ suæ, idque supra varias successive columnas, intra eandem *Mandram* erectas, prout ex Vita ab Antonio discipulo scripta intelligitur. Est autem *Mandra* in primo atque originario suo significato, locus maceria lapidea circumseptus, qualem sibi in Syriæ campis facere solebant pastores, intraque eam pecudes suas noctu colligere, ubi a lupis ac furibus tutæ essent. Talis, nec alia, fuit *Mandra*, quæ primo *Symeoni* nomen dedit; quippe qui præter unum sibi ministrantem Antonium nullos sciatur habuisse discipulos; et eo tantum sine loco quem columna sua occupabat circumduxit maceriam, ne promiscuus ad se accessus daretur etiam mulieribus: huic vero adjuncta erat *mandra* altera, intra quam sese peregrini hospitesque reciperent, donec ad sanctum admitterentur.

4. Cæterum quia paulatim usus obtinuit, ut monachorum cœnobita *Mandra*, et harum præfecti dicerentur *Archimandrita*; hinc factum ut Senior *Symeon*, qui jam passim cognominabatur *Symeon in Mandra*, in excusis Græcorum Ritualibus vocetur *Archimandrita*, præter totius historiæ fidem. Minus longe aberravit, erravit tamen auctor Synaxarii Claromontani, elogium ejus sic finiens: Ἐκ γούν τοῦ οἰκῆσαι τῇ λαύρᾳ τῇ ἐπονομαζομένῃ Μάνδρα, λέγεται Συμεών ὁ τῆς Μάνδρας· ἐκ δὲ τοῦ εἰς διαφόρους στύλους ἀναχθῆναι, καλεῖται Συμεών Στυλίτης. Ex eo quod habitabat in monasterio quod vocabatur *Mandra*, dicitur *Symeon in Mandra*: ex eo vero quod diversos *Stylos*, id est columnas, ascendit, nominatur *Symeon Stylites*. Licet enim, teste Evagrio, in monasterio, in quo primum divinas vivendi præceptiones didicit, annos vixit novem, non tamen hoc monasterium proprio nomine vocabatur *Mandra*, sed *Timothei*; neque congruum fuit, ut a loco quem pene puer habitaverat, nomen sortiretur post mortem. Fieri tamen potuit ut non solum super illas, quas ille successive dimiserat columnas ascenderent alii diu postea; sed etiam, quamvis corpus esset Antiochiæ, plures tamen alii ibidem collecti, partim *Stylitæ*, partim *Cœnobitæ*, effecerint amplam ac famosam *Mandram*: ad quam quia undique accurrebatur a peregrinis, celebrem ibi *Symeonis* columnam visere cupientibus, apud recentiores invaluerit, ut cujus columna stabat in *Mandra*, ipsius quoque in *Mandra* cognominarent. Hæc, minus ibi explicata a Bollandando, placuit hic deducere.

5. Secundus *Symeon* vere ac proprie vocari potuit *Archimandrita*: non enim solum columna ejus

intra *mandram* conclusa fuit, uti Senioris, prout dicitur in Vita matris, apparuisse illa e *subdiali parte mandræ*, in qua columna erat; sed eadem *mandra* intelligitur habuisse partes non subdiales, verum lectas per modum claustrî monachalis circumcurrentibus monachorum cellis, quæ in impluvium atque in columnam prospectum habebant, quemadmodum etiam hodie videri, memini me audisse ex iis qui Hierosolymis reversi, etiam Antiochiæ dicebant se fuisse. Et hoc est *monasterium*, de quo in Vita sancti n. 168, ubi etiam fit mentio *inferioris* monasterii ad pedem credo montis positi, pro recipiendis hospitibus et aliis advenis, sicuti videre est in Italia monasterium positum ad pedem montis atque eremi Camaldulensis. Utrouque autem magnum discipulorum numerum habebat sanctus: quibus et vivendi normam præscripserat, cujus observationem moriturus commendavit. Fuit ergo vere *Archimandrita* hic *Symeon*. Nihil tamen opuserat ejusmodi eum titulo appellare, qui jam habebat ab omni memoria notio: em nomenclaturam τοῦ ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει, unde composito nomine *Thaumastoristam* appellat Allatius. Hujus cultui vetus *Menologium Cryptæ Ferratæ*, jussu Basilii imperatoris collectum, ex eoque acceptum nuper impressumque Basiliani ritus *Horologium* ascribit 23 Maii per unius diei anticipationem, satis frequenter in illo *Menologio* observatam a nobis, incertis an eam oporteat collectori, an solum scriptori imputare. Cætera omnia tam manuscripta quam typis excusa *Menæa* ac *Synaxaria* inhærent diei ab auctore Vitæ notato, qui est hic 24 Maii, quando etiam *Menæa*, quod alias rarum, ita totum officium de hoc sancto peragunt, ut alterius alicujus nec commemorationem quidem adjungant.

6. Auctor officii atque canonis videtur fuisse sanctus Germanus, patriarcha Constantinopolitanus: hujus siquidem nomini ascribitur *Troparium*, post *Similaria* ad *Gloria*, quod est tale: Εἰς ὄρος ὑψηλὸν συμβολικῶς τὸ θαυμαστὸν ἀνελθὼν, καὶ τὴν σεπτὴν κιθαρὸν ὡς ἄδυτον εἰσελθὼν, πρᾶξις ἀρίστην καὶ ἐπίβασιν ὁρωρῶν ἐπέδειξεν, τῇ μὲν βίῳ λαμπρῶνας, δεσμοῖς σιδηροῖς ὡς ὀρμισκοῖς χρυσοῖς κοσμούμενος· τῇ δὲ θεῶν ἑρῶν τε καὶ ὀρώμενος, καὶ μόνος μόνῳ προσλαλῶν ὃν ἔχτευε, σεβάσμιε Συμεών, ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. Videtur respexisse auctor ad Noeticam arcem, in summis Armeniæ montibus quiescentem, sicut legimus *Geneseos* viii. Verba ipsa Latino sic reddo: In montem excelsum, symbolicè mirabilem ascendens, et venerandam arcem velut adytum sacrum ingressus, optimam operationem et contemplationum divinarum sublimem gradum ostendisti te assecutum: hinc quidem ferreis vinculis, tanquam aureis monilibus, corpus exornans; inde vero Deum conspiciens ab eoque conspectus, dum solus soli loquereris; quem pro nostris animabus depreceris, quæsumus, *Symeon venerande*. Elogio præfigitur *distichon* hujusmodi:

Θαυμαστὸν ὄκει πρὶν Συμεὼν γῆς ὄρος,
Ποῦ δὲ πανθαύμαστον οἰκεῖ νῦν ὄρος.

Quo indicatur, quod *qui in terra montem mirabilem habitabat, nunc cæli montem maxime mirabilem habitet*: et in hunc sensum etiam Ephemeris metrica:

Εἰξάδει ἡδὲ τετάρτη ὄρος Συμεὼν ἤμελλε·
Vicena quarta montem Symeon mutavit.

Evangelium denique præscribitur argumento aptum ex verbis Matthæi v: *Vos estis lux mundi: non potest civitas abscondi super montem posita, etc.*

7. Idem secundus seu *Junior Symeon*, etiam *presbyter* fuit, uti scitur ex Vita c. 49: nullus tamen hinc mihi scrupulus nascitur circa tertium, qui non solum æque ac ille *presbyter* fuerit, specialiter autem dictus sit *Archimandrita*. Nam licet alius quoque talis fuerit, communiter tamen appellabatur aliter. Quod autem nihil impediverit simul et *Stylitam* esse et *Archimandritam*, patet ex Vita secundi: quem etiam ex eadem intelligimus in sua columna non ita perstitisse, quin sæpe ab eadem descenderet, non solum ad discipulos intra mandram, sed etiam ad inferius monasterium visitandum. Et forte statio illa in columna, certis interrumpebatur conversationis communis intervallis. Id vero etiam necessarium fuit ei qui *presbyter* erat, ut posset divina celebrare mysteria, quemadmodum hunc de quo agimus sanctum Symeonem fecisse in anniversario suæ matris, legitur in hujus sanctæ Vita n. 71. Porro tertii illius *Stylitæ Symeonis* Vita optari facilius potest quam sperari. Nam quod ad Ephemerides Græco-moscas noster Pater Papebrochius die 21 Julii, postquam egit de sancto Symeone Salo, indicat se reperisse Vitam cujusdam *sancti Symeonis Junioris, Hegumeni sancti Mamantis in Xeracerc* (rectius *Xerocerc*), de quo dubitabat an posset inter sanctos referri, et quidem ad præmemoratum 26 Julii; id hic a me voluit suo nomine retractatum, postquam legit quæ de ejus non sana fide accuratissime congerit Leo Allatius p. 157. Demonstrat enim hic, ex illius potissimum scriptis propagatam inter monachos Græcos fuisse Omphalopsychorum de Lumine Taboræo hæresim; quam postea Gregorius Palamas aliique sequaces, dissimulato magistri nomine, pertinacissime propugnarunt lateque disseminarunt; et cui ut major conciliaretur auctoritas, conscripta illa Vita est, confictaque eidem subjuncta miracula. Cum autem Palamas circum medium sæculi xiv floruerit, credibile non fit de tam recenti agere Menæa. Quod si ad manum Vita ipsa nunc esset, levi tunc oculo et solo titulo tenus olim inspecta, fortassis hunc qualemcunque et cujuscunque fidei Symeonem alio prorsus die mortuum ostenderet, et in columna unquam vixisse probaret. Restat igitur ut hic retractata, ibi deleantur. Edita porro fuit Allatii de Simeonum scriptis Diatriba annis quatuor postquam de illa Vita Fa-

A tres nostri Parisiis contulerant cum Combellsio: unde non mirum si hic ipsis nihil certi tum responderit de orthodoxa Hegumeni Xerocercensis fide, et opusculorum una cum Vita descriptorum doctrina.

§ II. — *De Monte Mirabili, in quo sanctus Symeon Junior vixit.*

8. Sanctum Symeonem, de quo agimus, Juniores Stylitam, in lucem primo editam, Antiochia, Syriæ notissima urbs, excepit, moxque in vicinum montem transtulit. Inde is se contulit in *Montem Mirabilem*, qui præcipua viri sancti palæstra ita dictus fuit, non (ut suspicatur quidam) ante hujus in illum adventum, unde cum hoc communicatum nomen fuisset; sed ex hujus ipsius inauditis atque admirandis plane operibus; uti mox indicat Prologus Vitæ quam danus: imo ex Dei ipsius nutu, quemadmodum n. 79 expresse narratur. Cum igitur in illius decursu frequens memoria fiat non tantum Montis illius Mirabilis, sed Antiochiæ quoque et Daphnes; haud otiosum fuerit, totam hærum locorum descriptionem, elegantem sane atque accuratam, ex Joanne Phocæ, qui an. 1185 istic peregrinatus visa enarrat referre; ut ad manum habeat lector, veluti delineatum, loci in quo versatur totius situm Sic ait ille n. 11:

Exstabat tum, cum erat, ad Orontem Antiochi Theopolis, theatrorum magnitudine, statorum splendoribus, templorum structuris, copia item civium et divitiarum magnificentia superba ac tumens, lateque cæteras fere orientales urbes exsuperabat. Sed tempus ac vis barbara beatitatem illius exhausit: licet conspicua adhuc sit, et turrium altitudine et propugnaculorum validitate, et pratorum ac fororum omnigena secunditate, et in plures sese dividendum aquarum sibilis; cum placide fluvius circumfluat urbem et cingat, et molli tactu ejus turres circumplectatur. Insuper e Castalii fontis fluentis egregie irrigatur; cujus aquæ torrentium instar pelluntur, et frequentibus sulcorum rivis urbem universam perfundunt, eamque fluxibus aspergunt; operarum copia et conditoris magnificentia ex illis fontibus per montes ad ipsam civitatem laticibus corrigatis. Hic fama per orbem vulgatum Daphnes suburbium, proceris omne genus arboribus exornatum; et mons est maxime nobilis, quem admirandus Symeon in habitationem adeptavit.

10. *Hiscæ finitimus est mons Maurus et Scopulus, in quibus antiquitus multi Deo addictissimi viri, eum requirentes invenerunt, et ad hæc tempora perdurant, et laudatorum montium pulchritudine pellecti, silvas inhabitant. Castalius fons inter duos colles exsiliens, ex ejus, qui in mare procurrit, ima parte, eximia quædam aquarum irrigua evomit; in quo prægrandis assurgit porticus, cursum fontis concamerans. Hinc aquæ affluenter prosilientes, in duos rivus dividuntur. Farum una pars per altissimos ductus, veluti sulcos derivata, aque ac acris fluvius, ex parte*

dextera superiorique in urbem influit; altera sinistris A fuerint: hic eminuisse inter omnes dicendus est, cum nominati Scopulus et Caucasus veluti pro appendicibus adjiciantur, nec ullum aliorum nomen excepto Mauro, aut hic, aut in Vita, forte, nec alibi memoriæ proditum inveniatur.

14. Et sane, quem *eminus advenientium oculis delictum* appellat auctor, non injucundus fuerit locus necesse est, quamvis in Vita, n. 92, *desertus incultusque, non ab aqua, tecto, allave re ad vitam necessaria instructus dicatur.* Commendationem quippe meruisse potest ipsa sterilitate atque asperitate sua, quibus oculos, virentibus circum ridentibusque pratis assuetos, jucundius afficiebat. Potuit etiam laudari, quod injucundissimus inde prospectus esset. Sive enim (quod sanctis delictiarum omnium delictiosissimum est) erectos in cœlum vultus placet tollere, hic spatiosius lucidiusque conspicitur, nullis terræ fumigantis inamœnis vaporibus interceptum: sive terrena contemplari delectat, inde ac cœlestium meditationem securius ascensurum; ubi, quæso, terrarum voluptatum amplior sanctarumque cogitationum fertilior campus? Urbes imprimis subjectæ Antiochia ac Seleucia, memorabiles maxime ac speciosæ, quid non repræsentant? Hinc Scopulus, asperitate sua amœnus; inde celebrata omnium scriptis, ut merita, Daphne, quantum recreant! Prope, sub ipso monte, Judit variis meandris atque anfractibus Orontes: procul patet spatiosissimum atque oculis interminabile pelagus; patet item diversa terræ, hinc in colles elatæ, inde in valles depressæ, alibi arenis, alibi consitæ facies. Ecquid igitur deest, ut *delictum* dicatur mons iste?

§ III. De ætate sancti Symeonis Junioris.

15. Duo hactenus perquam obscura, quæ ad distinctionem Symeonum Stylitarum, quæque ad Montem Mirabilem, solo fere nomine diu cognitum, attinent, prosecutis; haud paulo gravior difficultas incumbit definiendi certum, si possit, tempus, quo Junior Symeon natus mortuusque fuerit. Neminem reperire licuit auctorem, qui determinatius aliquid affirmaret, quam fuisse Symeonem *temporibus Justinii Senioris*. Imo neque Vita, quam subjicimus, diem annumve ortus aut obitus illius determinatum ponit; suggerit tamen quædam hinc inde, ex quibus defini certiora possint. Mox enim n. 10 habetur, Symeonem quinquennem fuisse, cum gravis terræ motus Antiochiam labefactavit, quo eversa illius quoque domus inter alias est, et pater ruinis involutus interiit. Definitum hic foret, si felicior Antiochia, minus frequentibus quassata motibus fuisset. Duorum meminerunt auctores Evagrius atque Theophanes, qui sub idem fere tempus, interjecto mensium triginta non amplius spatio, invaluerunt.

16. Priorem sic describit Evagrius l. iv, cap. 5: *Isdem Justinii temporibus crebra graviaque incendia Antiochiæ contigerunt, quæ veluti duces fuerunt terrificorum terræ motuum, ibidem postea consecuto-*

¹ Psal. xxxix, 5.

rum, præluseruntque calamitatibus venturis. Num brevi post tempore, anno septimo imperii Justini et mense decimo; mense Artemisio seu Maio; die ejus nona ac vicesima, ipso meridie feriæ sextæ, ut vocatur, hebdomadis; succussio ac motus terræ, invadentes urbem, pene totam funditus subverterunt. Post hæc successit ignis quoque, et calamitatem quasi cum illis partitus est. Quibus enim locis quassatio motusque pepercerant, illa ignis circum depascens in cineres favillasque redegit. Quæ porro urbis partes ruerint, quot homines flammis motibusque, uti similis vero est, interierint, quæ etiam mirabilia dicendique facultate omni majora contigerint, lugubri prosecutus est oratione Ioannes rhetor, Historiam suam hic concludens. Euphrasius vero etiam ruinis interceptus vitam finivit: ac morte sua publicam calamitatem auxit, nemine jam, qui profutura suggereret, superante. Addit Theophanes: Omnes quoque ædes et ecclesiæ conciderunt, et urbis decor omnis deletus est: sed neque talis calamitas aliis sæculis quavis in urbe contigit. Pientissimus autem imperator Justinus, re cogitata, ingenti dolore animi percussus, sublato capitis sui ornatu purpuraque deposita, plures dies saccum indutus luxit; adeo ut festa quoque luce procedens in templum, coronam habitumque gestare renuerit: verum sic simplici habitu cum solo mandy purpureo processerit, ac coram toto senatu ingemuerit, cæterique omnes lugubria induti una cum ipso luxerunt. Hæc illi de priori Antiocheno terræ motu.

17. Verum priusquam ad alterum progrediamur, monitum lectorem velim, nos illum Evagrii locum, anno septimo, mense decimo imperii Justini (qui errare fecit Baronium, errorisque arguitur a Valesio in Adnotationibus hic), interjecta conjunctione et, sic corrigere, anno septimo et mensis decimo imperii Justini, ut nempe statuatur hic motus, uti debet, accidisse octavo imperii anno ad finem vergente, qui refert annum vulgaris æræ 526, quando littera Dominicalis D faciebat diem 20. Maii cum Feria 6 hebdomadis convenire. Ita vero etiam ab Evagrio scriptum fuisse sædet expressissima mentio temporis, inter utrumque terræ motum elapsi, quod ait triginta mensium fuisse; quod tempus si adjicias ad diem 29 mensis Maii, dicti æræ vulgaris anni 526, exsurget annus ejusdem æræ 528, mensis November, dies 29, quo præcise posteriorem terræ motum sæviisse ex Theophane aliisque manifeste constat. Neque credibile est auctorem qui tam accurate minutissima quæque observavit, ut etiam horam et punctum temporis, quo motus cœpit, expresserit; aberravisse anno integro, præsertim cum vix potuerit ipsum secundi motus distinctum tempus præterire, a Theophane longe posteriore determinatum. Adde, si quid etiam hoc momenti habet, ipsa auctoris verba, in eadem fere periodo diversa loquendi forma utentis, ubi tamen eadem volunt significari. Sic ait: Έν τῷ ἑβδόμῳ ἔτει τῆ; Ἰουστινίου βασι-

λαίας, μηνὶ δεκάτῳ· ἀνὰ τὸν Ἀρτεμισιον μῆνα ἔτος Μάϊου, ἐννάτῃ δὲ εἰκοστῇ αὐτοῦ ἡμέρῃ. Anno septimo imperii Justini, mensis decimo: mense Artemisio seu Maio, die ejus nona et vicesima. Cur si mensem decimum anni septimi vult intelligi, quemadmodum diem vicesimum nonum intelligit mensis Artemisii seu Maii; cur, inquam, utrobique non loquitur pariformiter? Secundo loco diem mensis indicat expresse per relativum αὐτοῦ, ejus, non item primo mensem anni; nulla hic mentio relationis. Voluit igitur non anni septimi, sed supra illum, mensem decimum significare; quod ut liquidius foret nec in errorem quempiam deinceps induceret, particulam καί, et, quamquam vix necessariam, constante etiam sine illa sensu quem indicavimus, adjicere visum est.

18. Sed redeamus, unde digressi sumus. Posterioris motus calamitatem sic enarrat Theophanes anno 2 Justiniani, qui 528 est æræ communis: Eodem anno mensis Novembris die nona supra vicesimam, hora diei tertia, feriæ quarta, indictione septima, biennio post superiorem cladem, Antiochia, civitas magna, plagæ cœlitus illatæ damnum iterum passa est. Ingens quippe terræ motus per horam unam factus, atque horrendus omnino mugitus e celo auditus est: omnia quoque ædificia et muri solo æquata sunt; quæque substiterant in priori terræ motu veteres substructiones, eæ nunc funditus eversa: denique quidquid tam imperatorum liberalitate, quam privatis civium sumptibus urbi conciliatum fuerat decoris atque ornatus, id tum omne dejectum in terram. His perceptis vicinæ civitates in luctum et publicas supplicationes effusæ sunt. Ea clade hominum quatuor millia, octingenti et septuaginta periere. Hæc Theophanes, nihil aliud memorans Evagrii, quam elapsis triginta mensibus, aliis rursum motibus urbem labefactatam esse. Procopius nullam omnino hujus secundi motus facit mentionem: de priore hæc solummodo refert lib. II, cap. 14, de bello Persico: Cum Justinus Romanis imperaret, tota maximo terræ motu conquassata urbe, plurima præclarissimaque ædificia subito corruerunt: et fama obtinet interiisse tunc temporis Antiochenorum trecenta millia.

19. Posito jam utriusque terræ motus determinato tempore, alterius anno Justini octavo exeunte, vulgaris æræ 526, vicesima nona die Maii; alterius anno Justiniani secundo, æræ vulgaris 528, vicesima nona die Novembris; indagandum restat, utri potissimum conveniat motus ille, qui, Symeone nostro jam quinque annos nato, Antiochiam concussit. Sic ego statuo. Cum unius tantum motus circiter illud tempus meminerit Vita auctor, illius meminisse, qui maxime luctuosus, qui variis eventibus memorabilior, qui fama latius didita pluribus notus fuit. Talia enim memorari scriptoribus imprimis solent, præsertim cum certo tempore aliquid evenisse, expressum cupiunt; prætermittentibus obscuriora minusque cognita, ac quid igno-

tum per aliud æque ignotum aut non multo notius, confudisse potius, quam illustrasse velint. Quidni igitur ad priorem terræ motum quinquennem Symeonis ætatem referamus? Certe, si Theophani credimus, *nunquam talis calamitas aliis sæculis quavis in urbe contigit*. Quid tristius aut memorabilius, quam subversa in urbe trecenta hominum millia occidisse, publicam calamitatem venerandum antistitem sua morte auxisse, augustissimum imperatorem inusitato inauditoque modo luxisse? Nihil istius modi in secundo motu accidisse legitur: imo hujus memoria apud auctores, qui propius ad illa tempora accedunt, vix ulla, ut vidimus, exstat, solo Theophane lugubrius rem describente.

20. Ex eodem tamen auctore illud etiam notasse juverit, quod de priore motu agens, *per annum unum*; de secundo, *per unam solummodo horam*, dicat tenuisse. Quod si minus solide, non suffragantibus aliis auctoribus, probari possit; obtinebit certe, priorem longiori spatio durasse, posteriorem breviori. Motus autem, de quo in Vita agitur, horæ unius intervallo absolvi non potuit, cum *Symeon* in templo Proto-Martyris orationi vacaret primo, postea labentibus passim ædibus inde se proripuerit, tandem egressus urbe circum erraverit, reversurus utique si motus cessasset; sed eo perseverante, denique inventus fuerit a nota muliere abductusque in montem, urbi admodum vicinum, ac ibidem dies septem perstiterit. At, puto, si prius finis motuum fuisset, illum aut per se repetiturum paternam domum, aut per mulierem matri, desiderium filii hoc præsertim statu rerum ægerrime ferenti, restituendum fuisse. Sit itaque hic annus *Symeonis* quintus, ære vulgari quinquagesimus vicissimus sextus: et manifestum erit nativitatem ejus in annum 521, mortem vero, cum anno ætatis 75 obierit, in 596 incidisse.

21. Vixit igitur sub quinque continuis imperatoribus, Justino vetere, Justiniano, Justino Juniore, Tiberio II, et denique sub Mauritio; primi anno 4 natus, posterioris decimo quinto denatus, quarta et vicesima die mensis Maii. Horum autem terminorum intervallum annos 75 complectitur, quos ita *Symeonem* implevisse ex Vita constat. Annos quinque exegit in paterna domo usque ad terræ motum; hinc unus elapsus fuerit in monte ac primis vitæ monasticæ rudimentis, priusquam in columnam admitteretur. In hac humiliori, et potius basi quam columna, sub oculis Joannis anni 6, in secunda, pedes 40 eminenti, 8 transacti. Sicque 20 erat annorum, ut meminit expresse Vita num. 72, cum inde migravit in Montem Mirabilem: ubi reliquum vitæ tempus confecit, annis 40 in petra sub dio, 45 usque ad obitum in columna perstans. Consentiant his Menæa, et Synaxaria, unum si locum excipias, ubi stanti in columna 40 pedum annos 18 pro 8 tribuunt, facili, ut vides, errore: cui consequenter inhærentes universum vitæ tem-

pus ad an. 85 faciunt excescere: quod alii post alios deinceps transcripserunt.

§ IV. De scriptis sancti Symeonis Junioris.

Leo Allatius, de Symeonibus optime meritus, in *Diatriba de eorum scriptis*, hujus quoque nostri quædam recenset: quorum cum nulla mentio in Vita habeatur uspiam, juverit hic illa ex dicto auctore, non omnibus obvio, adnumerare, tanquam egregia viri et auctoritatis apud principes, et zeli pro Ecclesia, et pietatis erga Cœlites monumenta. Primum igitur scripsisse de imaginibus, constat ex Joanne Damasceno, qui orat. 3 de imaginibus partem inde recitat, cum hoc indicio auctoris, *Magni Symeonis, admirandi montis, de Imaginibus*. Secundo stylum contra hæreticos acuisse, eruitur e *Bibliotheca Photii* Cod. 231, ubi sanctus Sophronius patriarcha Hierosolymitanus in epistola Synodica, Honorio Romano Papæ (non imperatori, ut perperam interpret ponit, utpote annis ante ducentis et amplius vita functo), missa, colligens Patrum testimonia, ad comprobandum duplicem in Christo operationem, hujus quoque nostri Symeonis, ut videtur, meminit cum laude. Sic scribit loco assignato Photius: *Etiam Symonius, monachus et presbyter. Testimonium vero, quod sanctum agnoscit Symeonem auctorem, ex epistola ejus, ad Justinianum imperatorem data, quæ etiam contra Nestorianos et Eutychianos digladiatur, depromptum est. Ipse vero Justinianus, pius imperator, in iis quæ ad Zoilum patriarcham Alexandrinum scripsit, hanc epistolam thesaurum nominavit.*

23. Tertio recitatur ejusdem epistola quinta, ad Justinum Juniorem aut potius Justinianum imperatorem, in Synodo generali VII, agens contra insolentiam Samaritarum; quam § seq. descriptam dabimus. Quamvis autem istic dicatur Justino Juniori inscripta, inclinatur tamen animus non parum ei, ut putem, ad Justinianum potius, Justini illius decessorem, datam esse: tum quod sub Justiniano Samaritarum audacia plus solito invaluerit, vix cognita sub Justino aliunde, quam ex hac, de qua ambigimus, Symeonis epistola, velut a posteriori, ut loquuntur in Scholis: tum quod epistola Caroli Magni, ex Capitulari de non adorandis imaginibus l. IV, c. 5, ab Allatio in *Diatribis* producta; et alia Hadriani I papæ ad eundem Carolum pro synodo Nicæna II in editione Conciliorum Labbæana dictæ synodo subjuncta (utraque non longo post tempore scripta) expriment nomen *Justiniani*, non *Justini*: tum denique etiam vel maxime, quod statim in principio Epistolæ dicantur Samaritæ in *sanctum templum*, quod imperator struendum curaverat, per summum scelus atque impietatem sæviisse. Incertum manet ex epistola, uter curaverit; non manet ex conjectura probabili. Cum enim totis sex libris complexus sit Procopius substructiones atque ædificia omnis generis fere innumera, ulique terrarum a Justiniano

excitata, interque ea numeretur templum Deiparæ Virginis Porphyreone; circa quam civitatem tempestas præcipue indicatur desæviisse, Justinus vero paucula quædam monumenta ab auctoribus memorantur; facile quisvis dijudicabit, utri verosimilius ac certius hæc epistola inscripta fuerit.

24. Reliqua ejusdem scripta enumerat Allatius hoc modo: 4. *Ejusdem Τροπάρια εἰς τὸν ἄγιον μεγαλομάρτυρα Δημήτριον ἐν τῷ Στίχῳ*. *Troparia in sanctum magnum martyrem Demetrium in Stichō, 26 Octobris.* 5. *Ejusdem Εὐχὴ πρὸς τὸν Υἱόν, ἰδίᾳ πρὸς τοὺς παρενοχλοῦντας λογισμοὺς*. *Oratio ad Filium, particulariter ad repellendas obturbantes cogitationes.* Principium est: *Δέσποτα Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Ἀδγε τοῦ Θεοῦ ἀθάνατε, ὁ τῶν μεγίστων τουτωνῶν φύσεων τεχνίτης καὶ κυβερνήτης* *Erat ea in Palatina et penes Allatium.* 6. *Ejusdem Εὐχὴ, λεγομένη μετὰ δακρῶν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅταν ἐπέρχονται οἱ λογισμοὶ πορνείας*. *Oratio recitanda cum lacrymis ad Dominum nostrum Jesum Christum, cum insurgunt cogitationes fornicationis.* Est principium: *Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Ἀδγε τοῦ Θεοῦ, Ἀδγε ἀθάνατε, ὁ μὴ κακισχύμων τοῦς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας.* In Vaticana, Cod. 798. 8. *Ejusdem Εὐχὴ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰς πονηροῦς λογισμοὺς*. *Oratio in sanctissimam Deiparam pro pravīs cogitationibus.* Principium: *Παναγία Θεοτόκε ἀποδιώξον τοὺς πονηροὺς καὶ ἀκαθάρτους λογισμοὺς.* *Ibidem.* Præter hæc, ab Allatio indicata, exstat quoque Epistola ejus in Vita beatæ Marthæ matris. Habetur autem dicta Epistola n. 69, inscripta Staurophyllaci sanctæ resurrectionis Hierosolymis, quem de salute anxlum animat, ac partem sanctæ crucis rogat. Atque præter hæc omnia, alia quoque illum scripsisse non pauca, quæ temporum injuria perire, in comperto est ex epistola de qua mox, contra Samaritas, quæ quinta indigitatur, sic ut aliæ necessario præcesserint. Eodem faciunt Evagrius et Vita, quam damus: quorum ille l. vi, c. 23, dicit, ista n. 190 Justinum epistolam a sancto accepisse.

§ V. *Epistola sancti Symeonis ad Justinum Junio-rem contra Samaritas hæreticos.*

25. Fidem solvimus, qua se obstrinxit Bollandus ad 5 Januarii in Vita jam sæpe memorati Symeonis Stylitæ Senioris, per Metaphrasten scripta, cap. 11, annot. d, cum latius hic de Samaritis seu Samaritanis agendum promittit. *Neapolis*, Hebræis *Sichen*, seu *Sichem* et *Sichima*, urbs est Palæstinæ in Samaria episcopalis, hodie fere extincta et a paucis habitata: distat a Samaria urbe ix P. M. in Austrum. Imminet urbi mons altus, Garizim nomine, quem olim in veneratione habebant et precatōnis causa adibant Samaritani: quorum jam tum Christi temporibus sectam Baronius tom. I *Annal.* locis variis, præcipue in Apparatu descri-

bens, inter alia hæc profert ex Epiphano: *Quinam vero fuerint Samaritæ, nemo in divinis ver-satus Scripturis ignorat. Hi sunt, qui cum divisi es-sent a Judæis, non templum, non sacrificia, vel cæremonias communes cum illis habebant: cumque quinque tantum Moysis libros retinerent, prophetas ac cætera divinæ Scripturæ volumina negligenter rejiciebant; non credentes resurrectionem mortuo-rum; negantes et Spiritum sanctum.* Plura si vis, quære apud ipsam Epiphanium in *Panario*.

26. Idem aliis successive sæculis impietate ac sceleribus famosi, licentius agere cœperunt tem-poribus Zenonis. *Cum enim colissent subito, ut scribit Procopius l. v de Ædif. c. 7, facto Neapoli impetu in Christianos, festum in ecclesia celebrantes, quod Pentecoste vocatur, multos conficiunt; illorum episcopum Terebinthium sacræ mensæ astantem occu-pant, offerentemque ineffabile sacrificium gladiis feriunt, vulneribus concidunt, manuum truncant digi-tis; mysteriaque injuriose tractantes, picula perpe-trant digna Samaritanis, nobis silentio premeda.* Renuntiante hæc Constantinopolim et ostendente in se admissa scelera Terebinthio, Samaritarum insolentia ab imperatore armis repressa est. Deinde iterum moliti varia sub Anastasio imperatore, iterum pœnas dederunt, etiam supremas. Denique sub Justiniano crudelissime omnium sævientes, ea patrarunt opera, quæ audiri sine horrore nequeunt. Ita describuntur a Cyrillo in Vita sanctæ Sabæ, quæ Græca penes nos est, danda 5 Decembris.

27. *Jamque regum potitus Justinianus moderaba-tur imperium, cum in Palæstina gens Samaritana regem sibi Julianum quemdam, et ipsum Samaritam, eligentes, multa contumeliose adversus Christianum nomen ausi fuerunt. Templis namque direptis subji-ciebant ignem; Christianos in finitibus ex cruciatis tor-tentis tandem morti tradebant; vicinos pagos in-cursionibus populabantur; sanctorum thecas diffri-ngentes, immittebant in flammam: et hæc sævities præcipue non admodum remotis Neapoli grassaba-tur locis. Porro episcopum sustulerunt gladio, com-prehensisque quibusdam presbyteris, membratim primo ac frustatim illos secuerunt, cumque reliquis martyrum in sartagine frizerunt: denique nullo audaciæ aut contumeliæ genere contra Christianos ab-stinuerunt.* Hæc immanissima scelera, et si qua præterea, circa Porphyriōnem, ut putamus, patrata, potuerunt a mitissimo viro et miseris succurrere promptissimo, ubi gloria Dei et incolumitas Ec-clesia periclitatur, exemplo aliorum sanctorum, istiusmodi extorquere epistolam, qualem subjici-mus, ad Justinianum (ut supra probabiliter susti-nemus) datam. Ipsam, non ut Baronius habet ex editione concilii in Nicæni Latina, sed ex Græco-Latina, quanquam non satis accuratè translata, ut istic Actione 5 versa est, hic accipe. utpote cum contextu auctoris Græci magis concordantem (1).

(1) Hanc Epistolam infra damus, post Vitam S. Symeonis.

31. Hactenus epistola, tam zelo divinæ gloriæ odioque scelerum plena, quam non instructa ab oratorio verborum ornata; quod tamen officere nihil debet (ut vult epistola, quam Allatius in *Diatriba* hic, sub nomine Caroli Magni producit) quominus genuina *sancti Symeonis* dicatur, vim significationis potius quam fucum orationis spectantis. Refutat Allatius loco citato dictam epistolam, hæc præcipue argumenta complexam; quod sanctus *Justiniani imperatoris aures divinas nuncupaverit*; quod *eundem misericordia uti prohibuerit*; quod *qui debuerat iram regis refrenare, illam magis magisque succenderit*; quod *ejus exemplo usus non sit, qui neminem vult perire*: quod denique *videm imperatori Deum conregnare dixerit*. Vides quam inefficacia sint omnia, adeo ut operæ pretium non sit refutare. Resurgat propheta Elias, zelo divinæ gloriæ succensus, gravius multo in scelera istiusmodi invehetur, uti olim, ignem e cælo accersens. Si quis refutata pluribus cupit, adeat citatum Allatii locum: nos in re, non admodum ad institutum nostrum faciente, longiores etiam fuimus, quam par est: sed promissa Bollandi solvimus.

§ VI. — *Memorabilia de sancto Symeone ex Evagrio.*

32. Plurimum auctoritatis conciliare debet Vitæ nostræ Evagrius Scholasticus, per illa quæ in Historia sua ecclesiastica de *sancto Symeone Stylita Juniore* memorat. Nam præterquam quod summæ fidei historicus sit, coævus Symeoni fuit, eoque familiariter usus, quemadmodum ex ipsiusmet verbis, mox subjiciendis, potest colligi: dicit enim, Gregorio patriarchæ Antiochæno innotuisse lethalem *sancti Symeonis* morbum, *indicante se*. Ostendit etiam commercium litterarum inter utrumque intercessisse, cum ait admonitum se a Sancto per litteras fuisse quadam super re, quam putabat omnibus clam esse. Certiora quoque profert indicia mutæ consuetudinis Vita num. 238, ubi quæ *cogoverat in spiritu Symeon, Evagrio, pro sui in ipsum singulari propensione animi, jussit indicari*. Porro auctoritatem Vitæ, tam frequentia, inusitata, stupendaque miracula et inauditum vitæ institutum continenti, conciliat; cum vixdum mortuum *Sancti* appellatione non dubitat honorare; cum illum *cunctos sui temporis mortales virtute longe superasse*, pronuntiat; cum miraculum in se factum, idem quod in Vita n. 238 ponitur, enarrat. Neque tamen omnia, quæ de *sancto Symeone* hic refert, complectitur Vita nostra; desunt pleraque: atque ideo potissimum ea damus, ne quid scitu dignum prætereatur.

33. Audi igitur ipsum lib. v, c. 21, inter alia signa quæ Mauritio imperium portenderent, sic loquentem: *Denique Symeon, qui juxta urbem Antiochiam super columna stans vitam exegit, vir ad res gerendas aptissimus, et cunctis divinis virtutibus*

insignis, multa et dixit et fecit, quæ imperium Mauritio nuntiabant. Quænam vero illa sint, non meminimus speciatim expressum legere, ne quidem in Vita nostra prolixiore; quæ multa quidem de Justino Juniore, eique prædicto imperio, de Mauritio vero prorsus nihil: unde, uti et ex sequentibus, pronum est colligere, quamvis prolixissima Vita contineat plurima, plura tamen præterisse. Libro deinde sexto, cap. 23 toto, quasi compendium vitæ Symeonis sic textit: *Eodem tempore, cum Gregorius sanctum Symeonem lethali morbo ægrotare, me indicante, didicisset, ad eum confestim excurrit, ut postremæ salutationis officium ei exhiberet. Verum id quod cupiebat, consequi non potuit. Porro hic Symeon cunctos sui temporis mortales virtute longe superavit. Quippe a teneris unguiculis asperum vivendi genus in columna excoluerat: adeo ut dentes in columnæ statione ipsi mutati fuerint*.

34. *Columnam autem conscendit hujusmodi ex causa: Cum esset admodum tenera adhuc ætate, ludens et saltans per montis juga oberabat: cumque in pardum incidisset, zonam collo ejus injecit; et belluam, innatæ feritatis oblitam, quasi joco trahens, ad monasterium suum deduxit. Quod contemplatus magister ejus, qui in columna vitam agebat, puerum interrogavit, quidnam hoc esset. Ille selem esse respondit, quem vulgo cattam nominant. Atque ex hoc facto conjecturam capiens, qualis quantusque Symeon in virtutis studio futurus esset, in columnam eum admisit. Qua in columna, et in altera quæ est in summo montis vertice, octo ac sexaginta exegit annos, omni gratiæ genere donatus. Quippe qui et demones abigeret, et morbos ac languores omnes sanaret, et futura perinde ac præsentia prævideret. Gregorio certe prædixit, eum mortem quidem ipsius visurum non esse; quæ vero post mortem futura essent, ignoraturum*.

35. *Cumque ego amissis liberis meis in varias cogitationes diducerer, et apud me quærerem quid causæ esset, cur gentilibus, quibus multi sunt liberi, idem non eveniret; quamvis nemini prorsus cogitationem hanc aperuissem, ille tamen cogitationes animi mei introspicens, scripsit ad me, ut ab his cogitationibus abstinerem; quippe quæ haudquaquam placerent Deo. Idem, cum uxori cujusdam ex meis amanuensisibus post partum lac obstructum esset, et infans in summo discrimine versaretur; contacta viri dextera, præcepit, ut eam conjugis suæ mamillis imponeret. Quo facto, statim lac quasi ex quodam fonte prosiliit, adeo ut totam mulieris vestem madefaceret. Sed et puerum quemdam, nocte in tempesta a comitibus itineris per oblivionem relictum in via, leo impositum dorso suo ad Symeonis monasterium portavit; et jubente Symeone egressi ministri, puerum, qui a leone custodiebatur, introduxerunt. Multa quoque alia, memoriam omnem superantia, idem gessit, quæ et linguam disertam, et otium, et peculiare opus desiderant: quæque omnium pene mortalium*

linguis celebrantur. Omnium enim nationum homines, non Romani solum, verum etiam barbari, ad eum ventitabant; et quæcunque postulaverant, impetrabant. Pro cibo autem ac potu ei fœre rami cujusdam fruticis, qui eo in monte nascebatur. Utrumque hunc Evagrii locum transtulit etiam ad se, totidem pene verbis, Nicephorus Callistus l. xviii, c. 7 et 24.

§ VII. *Alia de eodem memorabilia, ex synodo Nicæna II, et sancto Joanne Damasceno.*

Hic quoque paragraphus eodem faciet, quo superior: videlicet ut eo majoris auctoritatis censeatur esse Vita, quo graviore sunt auctores, qui sua, si non ex illa, certe eadem cum illic contentis, testimonia prompserunt. Ac primo quidem synodus Nicæna II, generalis VII, an. 787, Hadriano I papa, Constantino atque Irene imperatoribus, celebrata contra Iconoclastas, actione 4, in editione Græco-Latina Labbei, sic loquitur: *Joseph, reverendissimus monachus et Hegumenus monasterii Heraclia, dixit: Et ego peccator librum sero, continentem Vitam sancti Symeonis Mirabilis Montis, et ut jubetis. Sancta synodus dixit: Legatur. Et accipiens Cosmas, Deo amabilis diaconus et Cubuclesius, legit. Ex Vita sancti Patris nostri Symeonis Mirabilis Montis capitulum 118, De femina, quæ Rhosopoli sterilis erat, valido dæmonio pressa, quæ sana et secunda facta, imaginem Justi imposuit domi suæ, quæ magnifice miracula operabatur. Quamvis autem idem miraculum infra quoque in Vita n. 123 referatur, quia tamen aliquantum discriminis intercedit, præcipue quoad phrasin, atque insuper auctoritatem accipit liber totus ex hac tantæ synodi probata narratione, videri possumus actum non agere, si illam narrationem hic adjiciamus. Sic igitur lectionem suam prosecutus est Cosmas diaconus:*

57. *Mulier quædam erat Rhosopoli Ciliciæ, Theotecnæ dicta, quæ habitaverat cum viro suo annis viginti, et filium non habuit. Contigit autem eam etiam a dæmone a pueritia vexari, et mandere linguam. Vir autem ejus, ultra non valens sufferre tribulationis ejus angustiam, dimisit illam a domo sua, et per quatuor annos cum nulla est femina sociatus. Illa vero invento comitatu confugit ad Justum. Cum autem vidisset eum dæmon, statim fremuit et torquebatur coram eo, videns cum muliere spiritualem ejus imaginem, dicentem humana voce: Separabo te ab ea, maligne et immunde spiritus, et revertetur ad virum suum, et efficietur illi anno sequenti puer. Et ejulavit dæmonium fœrociter conturbatum: O violentia adversus me! non est tuum matrimonii solutiones efficere: ut quid autem et filium eis das, cum a me filium minime fecerit? quid mali feci tibi, vel quid peccavi in conspectu tuo, quia separas me a muliere mea? Si servum me comparasses, dares me forsitan et in servitium hominibus. At vero Symeon ait: Quia malus servus es, recognosce te ip-*

sum, maligne, et curre in flammam ignis, arsurus; et ser aquam et collige ligna. Et statim, veluti ventus in muliere amphoram aquæ, minabatur; et impletam illam, et collecta de silva ligna attulit, ejulans et dicens: Væ mihi malo servo ac inventori malorum! quid passus sum? Nam a muliere mea separat me sanctus Symeon, et quid faciam infelix, nescio.

58. *His autem dictis coram populo, qui convenerat; postquam adimplevit ministerium, quod sibi fuerat imperatum, clamavit altissime, loquens; et aspiciens contra se veniens fulgur ignis, currebat in muliere per circuitum status ejus, plurimum et dolenter cruciatus; et taliter protinus exiit: et muliere pristino ordini restituta, dimisit eam Symeon sanam; dicens ad illam: Vade, mulier, in domum tuam et cohabita cum viro tuo; ecce enim direxit Dominus cor ejus, ut recipiat te cum gaudio magno. Quod et factum est. Cumque illa reversa fuisset, statim rectum factum est cor viri sui ad diligendum eam; et ingressus est ad illam, et confestim concepit in utero: et completo anno tulerunt puerum ad servum Dei, laudantes et glorificantes Deum. Cum autem compleissent orationem suam, et rediissent ad proprium domum, erexit mulier fide ducta imaginem Sancti in interiori domo sua: quæ operabatur miracula, obumbrata Spiritu qui habitabat in Sancto: et a dæmonio vexati emundabantur illic, et ex variis passionibus infirmati curabantur. In quibus et una mulier, fluxum sanguinis incessanter per quindecim annos passa, in fide accessit ad videndum imaginem; et continuo fluxus stetit. Dixit enim intra se, quia, Si tantum videro similitudinem ejus, salva ero. Videns autem quod exsiccatus esset fons sanguinis sui, ad hominem Dei protinus accurrit, adorans coram eo, laudans et glorificans Deum, ac enuntians miraculum in se perpetratum.*

59. Huic alterum etiam miraculum subjicitur cum hoc titulo: *Item legit (Cosmas diaconus) aliud miraculum sancti Patris Symeonis: idemque est quod sanctus Joannes Damascenus oratione 3, De imaginibus, non procul a fine adducit, præfixo hoc titulo: Ex Vita sancti Symeonis rerum admirabilium effectoris, narratio Arcadii archiepiscopi Cypri, miraculum 132. Conferenti autem utrumque textum inter se, nullum mihi dubium est, quin ex eodem prorsus Græco sint translata, ita conveniunt principium, finis, periodi, omnia. Sicubi forte Græcus Damasceni textus exstat, qui nobis desit, comprobabit dicta. Est tamen altera versio, altera non paulo concinnior elegantiorque. Vidimus jam inamœniorem concilii, succedat placitura magis Damasceni. Neque hic, puto, operam perdituri sumus describendo hanc narrationem, quamvis eandem, verbo tenus fere tantum discrepantem, in Vita num. 171 stylo nostro demus; erit enim usus utriusque mox § seq. Sic igitur titulo, jam supra adducto, subjungit Damascenus:*

40. Contigit autem illis diebus, ut vir quidam mercator civitatis Antiochiæ gravi molestia ab improbo dæmone affligeretur diuque angeretur, adeo ut suffocaretur, interclusa spirandi facultate. Hic profectus ad Sanctum, et ejus precibus sanitatem sic assecutus, ut si nihil unquam perpessus esset; cum in propriam domum rediisset, ut grati animi significationem daret, in loco civitatis publico atque illustri, supra fores officinæ suæ, imaginem statuit. Hanc infidelium quidam conspicati luminibus et relis decoratam, zelo pleni, sui similes homines incompositos conitarunt, ut multitudo conveniret confuseque vociferaretur: Tollatur e vita, qui hoc fecit, et imago deiciatur. Divina autem providentia factum est, ut tum domi suæ non inveniretur. Cupiebant enim eum interficere; cum alius aliud clamaret: nam eorum nequitia multa et magna erat in conspectu Dei valde, et immensa invidia, qua quidem impulsus eo conveniunt, existimantes se nactos esse occasionem, qua sanctum hominem opprimerent et afficerent ignominia, quod sæpe impietatem et errorem illorum, qui cum ipsis de religione male sentirent, redarguisset. Cum igitur tantam insaniam cohibere non possent, cuidam militum manderunt, ut gradus conscenderet et imaginem deturbaret. Qui cum ascendisset et manus extenderet, ut jussa perficeret, statim collisus est, e superiore loco delapsus deorsum in terram: et magnus tumultus in turba est excitatus. Inflammatique perrexerunt alterum adhibere, qui manu protenta cum deltrahere imaginem ipse quoque conaretur, humi pariter afflicus est. Quo quidem facto, metu omnes perterriti, crucis signum sibi ipsi cæperunt admovere. Verum cum adhuc infideles illi insanirent, tertium eodem impellere non destiterunt: qui cum manum extendisset, ut imaginem deiceret, ipse quoque similiter confractus, in terram decidit. Tunc fideles omnes, qui circumstabant, magnus invasit timor, et infidelium cæcitatem atque audaciam admirati, imaginem adorantes cum precationibus discesserunt. Hactenus Damascenus. Recitatis hisce a Cosma diacono coram Patribus concilii miraculis, hæc statim subjiciuntur, illorum, uti et totius Vitæ nostræ, fidem et auctoritatem auctentia: Constantinus sanctissimus episcopus Constantiæ Cypri dixit: Hæc quidem, honorabiles Patres, de his quæ lectæ sunt, audivimus et credimus.

§ VIII. De sancti Symeonis Vita, nunc primum a nobis in lucem edita, ejusque auctore.

41. Cui plurimum Acta sanctorum, et nos, et tu Lector, Cœlitum studiosus gloriæ, debemus, est R. P. Petrus Possinus Societatis nostræ. Nomen ego; cætera libri ab ipso editi et frequens in hisce Actis memoria loquentur. Curavit ille, post nostrorum Henschenii atque Papebrochii discessum Romæ, describi Vitam hanc ex codice Græco Bibliothecæ Vallicellanæ, quæ est Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii. Sed ipsum potius de his audieris anno 1656, xii Kal. Julias Roma datis, sic

A scribentem: Quod de codice quæris, ex quo descripta sunt, erat is quidem in Bibliotheca Vallicellana mutilus et ἀκέραιος; sed Laurentius Portius (est is Symonis, qui Dictionarium Latinum, Græco-barbarum et litterale Parisiis 1635, edidit, frater; et suam nobis operam in describendis Actis Græcis pretio moderato locavit, istius idiomatis admodum peritus), sed Laurentius, inquit, Portius qui descripsit ex alio exemplari ibidem reperto, manu licet antiquissima et jam exolescente scriptura exarato, supplevit non parvo labore suo quod deerat, et integritati fere primigeniæ opus hoc reddidit. Caput autem, quod reliquo corpori in codice defuisse et aliunde suppletum dicitur, est illa pars Prologi quam primis duobus numeris complexi sumus. Profert præterea Possinus in eadem epistola suum de his Actis admodum laudabile, nec ponderis minoris iudicium: Ex animi mei sententia, inquit, profiteor me, in iis accurate perlectis, nihil nisi verisimiliter, prudenter, eleganter scriptum observasse. Ex quo cæpi legere, tenere me non poteram donec absolverem. Tanta erat voluptas; nec minor teneræ religionis sensus, cor liquefacientis usque ad lacrymas. Itaque rara existimo reperiri ejus generis ecclesiastica monumenta, quæ fide, auctoritate, concinnitate compositionis, admirabilitate rerum non incredibiliter narratarum, pari cum his Actis jure editionem lucemque mereantur. Verbum his non addo. Reliquam de se ipsa Acta fidem facient: perlege.

C 42. De auctore quantum assequi licet, dicamus. Principio Vitæ præfixus erat hic titulus, Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Σωμῶν τοῦ ἐν τῷ θαυμασιῷ Ὄρει, συγγραφέντα παρὰ Νικηφόρου τοῦ Μαγίστρου Ἀντιοχείας τοῦ Οὐρανοῦ. Vita et conversatio sancti Patris nostri Symeonis in Monte Mirabili, conscripta a Nicephoro Magistro Antiochiæ, Cælum dicto. Unde vero hoc ei cognomentum? Existimo quod ab eloquentiæ, quam in Antiochena civitate publice profitebatur, ornatu singulari, quia oratio ejus omnis rhetoricis luminibus, ut cælum stellis, resplendebat. Habet quidem apud Græcos vox Μαγίστηρ vel Μαγίστρος significationem etiam aliam, ut sit titulus in aula imperatoris primarius, et Cæsareo proximis, teste Cedrene, quare etiam imperatorum fratres filiique eum non dedignati sunt, et hoc sensu Symeon ille, vulgo Metaphrastes, Magister quoque dictus est. Verum non pro una civitate aut loco dabatur hic titulus, ideoque semper invenitur sine ejusmodi additamento, sæpe etiam cum epithetis Περιελέπτου aut Περιφανούς, Conspicui vel Illustris. Hic vero Nicephorus expresse dicitur Magister Antiochiæ: solitas autem civitates ejusmodi primarias, qualis Antiochia erat, magno stipendio conductos habere egregios eloquentiæ magistros vel ex Augustino scimus. ejusmodi spe Romam delato. Talem vero fuisse Nicephorum hunc nostrum quod et Possinus censuit, non ideo dubites, quia Nicephorus Callistus lib. xviii Historiæ eccles. cap. 24, cum hujus

vitæ meminit, Latino sic vertitur ab interprete A Langio, quasi non ita docte ut magnitudo rerum flagitabat conscripta sit: utitur enim ille adverbio μή ἀξίως, non digne, quod etiam Ciceronianæ eloquentiæ posset aptari, ad exprimendum singularem excellentiam, omni humano sermone sublimiorem: alioqui fatetur Nicephorus quod, cum in hanc vitam incidit, obstupuit magnitudinem ac multitudinem eximiam operum a sancto patratorem: ea autem, inquit, usque hodie celebrantur omnium linguis, descripta ὑπὸ Συμεῶνι (Nicephῶρι) voluit scribere, aut etiam scripsit, sed sciolus aliquis nomen mutavit Metaphrastem intelligi volens) Μαγίστηρον τῶ Οὐρανῶ· quod abbreviate scriptum, ex more Græcis usitatissimo, pro Οὐρανῶ, non capiens B Laangius prætermisit; clarum autem sit ex eodem cognomine ante Vitam integre expresso.

45. Ab alio quoque quam a Nicephoro Vitam Symeonis hujus litteris mandatam et posteritati transmissam esse, ex paragrapho superiore colligimus: cujus auctorem, quamvis non nominet concilium, ex Damasceno Arcadium Cypri archiepiscopum agnosceimus, nihilo notiozem Nicephoro nostro, nisi etiam obscuriorem velis; utpote qui ne per scripta quidem, quæ interciderunt, innotescit. Colligo etiam, prolixissimam fuisse Vitam illam, ac nostræ non valde impari longitudine; ita Capitulum 118, ita Miraculum 132, supra recitata obtinent; multa enim præcessisse oportet. Imo nullum dubium, quin altera ex altera descripta sit Vita; et nostra potius ex illa Arcadii, additis C pauculis vel exclamationibus, vel apostrophis, aliisve, ut rei exigentia et pietas auctoris tulerunt. Nam conferenti superioris paragraphi miraculum primum cum numero 123 Vitæ, et secundum cum num. 171, apparet, fundamentalia, notabilia, circumstantias etiam, utrobique eadem esse. In prioribus, locus Rhosus seu Rhosopolis Ciliciæ urbs; nomen mulieris Theotecta, tempus conjugii anni viginti; repudii anni quatuor; hæmorrhææ anni quindecim; causa adeundi sanctum; aversio dæmonis; querelæ ejusdem; raptatio circum columnam: promissa mulieri data: conceptus, natus, oblatus filius; gratitudo, erecta icone; sanationes per illam factæ. quid plura? eadem utrobique notantur D omnia. Non potuerunt ergo non vel altera ex alteris, vel utraque ex iisdem monumentis descripta videri. Qua confirmaberis in sententia, si concipias, vitam illam per capita, numeris nostris fere paria, distinctam fuisse; sic enim istud miraculum propemodum pari intervallo utrobique a

principio aberit: iste capitulum 118, hic numerus 123. En quantum discrimen! Alterum miraculum paulo longius recedit in nostra Vita, quam Arcadiana; sed notandum numeros in vita nostra circa medium contractiores esse, quam versus initium: adeoque convenirent propius numeri, etiam hic nostri, cum numero istius miraculi, si æquali tenore ac spatio nostros ubique incidissemus.

44. Sed redeamus ad collationem miraculi, et videamus quæ videri possint in Vita nostra superadita, vel decoris vel claritatis causa. Sunt illa peropportuna et e re nata. Ubi de dæmone agitur, interserit: *Quemadmodum isthoc scelus non loquitur nisi scelera.* Deinde accepta beneficia simul enumerat et velut parenthesi includit (*Neque enim a coætaneo sibi dæmone immunis, sed et marito integre sanata, restituta fuit: ad hæc puer quoque ex ea, quod nunquam ante, prognatus est*). Denique istam in fine conclusionem adjicit: *Ita viri sancti vel tenuis in imagine aspectus, signum crucis, virga, forma, verbum, invocatio, et si quid aliud rerum illius esset, sufficiebat cuilibet morborum generi depellendo.*

45. Hæc de prioribus. Otiosum foret posteriora simili modo conferre: conferat cui libet: reperiet eadem utrobique. Refero duntaxat illa quæ adjecta videntur. Primum erectæ iconi suum addit ornatum, cum illam describit: *Pervenuste non solum coloribus, sed etiam amictu et tegumentis ornatam.* Paulo post exclamationem hanc interserit: *O Deus, quanta hostes adversus Sanctum tuum machinati sunt!* Mox cum extenderet unus in iconem manum, deturbatus dicitur venusta hæc et pia apostrophe: *Manibus illis, quas tu, Christe, super illorum superbiam extulisti, dejicientibus.* Demum cum tertius quoque dejectus esset, quasi epiphonematis loco dicitur: *Multo prioribus majori ludibrio dignus, quod illorum exemplo nihilo sapuisset magis.* Quid hæc nisi parentheses, exclamationes, apostrophæ, epiphonemata, ex rebus nihil immutatis nata, et emphasis gratia venuste adjecta?

46. Ordo autem totus in hac historia est admodum naturalis, incipiens a nativitate, progrediens cum annis, desinens in morte: imo non vana erit suspicio, si miracula pleraque ordine temporis, quo facta sunt, putentur primum descripta esse: id enim ordo ætatis et hæc particula, *postea, deinde, post hæc, illis peractis,* ac similes, in principio miraculorum identidem repetitæ, videntur innuere. Hunc porro tam copiosum fontem habentibus nihil opus est rivulos Synaxariorum sectari, in quibus elogium alibi brevius, alibi prolixius legitur.

SANCTI SYMEONIS JUNIORIS

VITA

CONSCRIPTA A NICEPHORO, MAGISTRO ANTIOCHÆ, COELUM DICTO.

Ex. Ms. Vallicellanæ Bibliothecæ apud Patres Oratorii Romæ, Cod. B.

Interpretæ Conrado Janningo Societatis Jesu. Edid. BOLLAND. Act. Sanct., t. V Maii, p. 307.

PROLOGUS.

1. Benedictus Dens! Deo quippe benedici par est, a nobis præcipue, qui ad memoriam divini Symeonis faciendam accingimur, gestorum illius conscribendorum provincia suscepta: Symeonis, inquam, illius, qui in Monte Mirabili angelicam instituendo vitam effecit, id cognominis monti adhæsisse, et vicissim ipse ex eo traxit, seu potius illi nomen ex se dedit. Ipse namque manifestum Dei donum mundo datus est, a Deo priusquam formaretur electus, ante conceptionem annuntiatus, ante natiuitatem sanctificatus: ut nos ipsum non modo intercessorem, mediatorem atque arbitrum qui corporibus nostris pariter ac animabus mederi posset, haberemus; verum etiam expressam vitæ solitariæ ideam et practicæ philosophiæ exemplar; si quis forte pauca quedam illius recte facta, quantum humana fragiliaque natura patitur, æmulari posset: nam pleraque aut omnia imitari non nostræ facultatis est; sed naturæ immaterialis, incorruptibilis ac divinæ.

2. Præterea nihil tam natum est proborum animas amore recti inflammare, et provocare ad imitationem hominum virtute præditorum, quam vita hujusce viri, tanto divinæ gratiæ cumulo, ac tali cum Deo familiaritate libertateque agendi dignati, ut signorum magnitudine et excellentia operum obstupescant homines et emolliantur, atque ad operandum, si non omnino paria (quo enim pacto gradum virtutis ejuæ quispiam attingat?), certe quamdam cum illa congruentiam habentia, inflammantur, postquam tam exemplarem vitam, quasi accuratam magistram, nacti sunt: quæ quibusdam quidem abstinendum suggerit, contra vero quibusdam omni nisu incumbendum mandat, et tanquam manu recta ducit ad perfectissimum divinissimumque virtutis apicem; quo ubi peruentum est, ostendit, quot hominem illum, qui semitam hanc pede inoffenso triverit, apud communem omnibus præmiorum distributorem Deum maneat remunerationes, quanta laborum merces exspectet. At qualem in præsentimateria adhibeam vocem? quam

α'. Εὐλογητὸς ὁ Θεός! αὐτὸν γὰρ εὐλογεῖν ἄξιον, καὶ εἰς μνήμην αὐτοῦ τοῦ θεοῦ Συμεὼν καθιέντας, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἤδη συγγράφειν προηρημένους. Συμεὼν ἐκείνου τοῦ κατὰ τὸ θαυμαστὸν ὄρος ἀγγελικὴν διαγωγὴν μεταθρόνους, τοιαύτης τε τοῦτο τυχεῖν ἐπωνυμίας πεποιηκός, ἢ καταλλήλου καὶ αὐτῇ μᾶλλον ἐξ αὐτοῦ μεταδόντος. Ἐπεὶ καὶ Θεοῦ δῶρον ἀνθρώποις οὕτος σαφές, τοῦ καὶ πρὸ διαπλάσεως αὐτὸν ἐκλεξαμένου καὶ πρὸ συλλήψεως ἐπαγγελιάμενου, καὶ πρὸ γεννήσεως ἀγιάσαντος. Ἐν οὐκ ἀπροσβουτῆν αὐτὸν μόνον καὶ μεσίτην καὶ διαλλακτὴν σώματά τε καὶ ψυχὰς ἰδοῦναι δυνάμενον ἔχοιμεν, ἀλλὰ καὶ βίον τύπον ἐρημικοῦ, καὶ φιλοσοφίας πρακτικῆς ὑπόδειγμα. Ἐἴ τις ἄρα βραχὺ τι τῶν ἐκείνου κατορθωθέντων, καὶ ὅσων ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ καὶ βουστῇ φύσει, ζηλώσαι ἐυησέται αὐτόν. πλείονα γὰρ ἢ καὶ πάντα σχεδὸν ἀλόλου μᾶλλον καὶ ἀνωλήθρου καὶ θείας.

β'. Ἄλλως τε δὲ καὶ πρὸς τὸν τοῦ καλοῦ ζῆλον, οὐδὲν οὕτως οἶδε διανιστάσθαι, καὶ τὰς ἀγαθὰς ψυχὰς πρὸς μίμησιν-τέως τῶν κατὰ δύναμιν ἐκκαλεῖσθαι, ὡς ἀνδρὸς τοιοῦτου βίος, καὶ τοσαύτης μὲν ἐπιδημίας Θεοῦ καὶ χάριτος, τηλικαύτης δὲ πρὸς αὐτὸν οικειώσεως καὶ παρρησίας ἡξιωμένου, ἵνα τῷ πρὸς σημείων μεγέθει, καὶ τῇ τῶν ἔργων ὑπερβολῇ καταπληττόμεναι τε καὶ μαλαττόμεναι, πρὸς ἐργασίαν, εἰ καὶ μὴ πάντη τοιούτων (ποῦ γὰρ ἂν τις τῶν ἐκείνου τῆς ἀρετῆς ἐφίκοιτο μέτρων;) ἀλλὰ τῶν γε παραπλησίως ἔχόντων διαθερμαίνωνται, εἴτα καὶ διδάσκαλον ἀκριβῆ τὸν τοιοῦτον ἔχων βίον, τίνων μὲν ἀπέχεσθαι δεῖν ὑποτιθέντα, πρὸς ποῖα δὲ πάλιν αὐτὰς ὅλας ἐπιδιδόναι παρεγγυῶντα, καὶ ὥσπερ ἐπ' αὐτὰ χειραγωγούντα σαφῶς τὸ τῆς ἀρετῆς ἀκρότατον καὶ θεϊκότατον, ἐκεῖ δὲ γενομένης ὑποδεικνύοντα, ὅσων ὁ ταύτην ἀπροσκόπως τὴν τρίβον ἐλθὼν, παρὰ τῷ κοινῷ τούτων ἀγνωσθέντι Θεῷ τυγχάνει τῶν ἀμοιβῶν, ἡλίκα τῶν πόνων τὰς ἀντιδόσεις; κομίζεται. Ἄλλὰ τίνα λάθοιμεν ἂν ἐπὶ τοῖς παρούσι φωνῆν; ποῖον δὲ καὶ λόγον εὐρωμεν τοῖς

πράγμασιν ἐξισούμενον ; ὁπότε καὶ μόνα τῆς αὐτοῦ A
γεννήσεως τὰ παράδοξα, ὅσα τε τῆς ἐν παιδὸς ἀρε-
τῆς τῆς τε παρ' ἡλικίαν ἐνασκήσεως, καὶ τῶν παρὰ
τὸ εἰκὸς τῆς φύσεως ἀγώνων, εἰ καὶ μὴ κατὰ ταυ-
τὸν πάντα, ἀλλὰ τινα, μᾶλλον δὲ καὶ εἰ καθ' ἑαυτὴ
τοῦτων ἕκαστον πᾶσαν οἶδε λόγου κατόπιν ἑαυτοῦ τι-
θεῖναι τέχνην καὶ δύναμιν.

γ'. Τί δ' ἂν εἰ καὶ τὸ τῶν σημείων καὶ τῶν θαυμά-
των πλήθος καὶ μέγεθος, τὰς τε θείας ἐκείνας ὕφεις,
αἱ ἔη πολλαὶ πολλὰκις αὐτῷ μυστικῶς τε καὶ ἀπορ-
ρήτως ὤφθησαν, ἐπεξελεῖν βουλευθείημεν ; ποῖα δὲ
καὶ λόγου φύσει πρὸς ἐρμηνείαν τῶν ὑπερλόγον χρησό-
μεθα ; ἐπεὶ καὶ πᾶν ὃ μὴ λόγῳ χωρητὸν, οὐδὲ λα-
λητόν. Πῶς γὰρ ὃ μὴ χωρήσει, φράσαι δυνήσεται ;
ὁμῶς εἰ καὶ κρείττον ἢ κατὰ λόγου δύναμιν τὸ ἐγ-
χείρημα, ἀλλὰ τὸ μὴ τι συλλήψεται πάντως ἤμιν ἢ
θεία καὶ συμπαθῆς ἐκείνη ψυχή, καὶ Θεοῦ νῦν ἀμέ-
σως τοῦ ποθομένου κατατροφῶσα τὸ δὲ, καὶ
συγγνώσεται. Συγγνώσεται δὲ καὶ πάντες ὅσοι τῆς
ὑπερφυῶς ταύτης ; καὶ καινῆς πολιτείας ἀκροαταί,
μηδὲν τοῦ πρὸς δύναμιν ἐλλίπουσιν, εἰ καὶ τοῦ
πρὸς ἀξίαν πλείστον ἀπολείπομεθα. Δεῖ δὲ μικρὸν
ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀναγαγόντας, οἷον ὃ τοιοῦτος ἐφυ-
γονέων, καὶ ὅστις ὁ τῆς συλλήψεως τρόπος αὐτῷ
πρότερον παρατηρήσει, ἵν' ἔχοιμεν τοῦ τοιοῦδε καρ-
ποῦ καὶ τὸ δένδρον εἰδέναι, ἢ μὴδὲ τὴν ῥίζαν ἀγ-
νοεῖν μᾶλλον, ἢ τις τὸν οὕτως ὠραῖον ἐβλάστησεν
κλάδον.

conceptionis modus sit, prius ob oculos ponere ; ut
potius non ignoremus radicem, quæ tam decorum produxit ramum.

CAPUT I.

Parentes, nativitas, baptismus et pueritia sancti Symonis.

δ'. Ἀνὴρ τις ὀλίγοις ἔμπροσθεν χρόνοις ἐξ Ἑδέ- C
σης ὁρμώμενος, νέαν ἔτι τὴν ἡλικίαν ἄγων, ὄνομα
Ἰωάννης, (σὺν) αὐτοῖς ὡς εἶχε γονεῦσι, κατελήφει
τὴν Ἀντιόχου · οἱ δὲ ἄρα βάνασοι τὴν τέχνην
ἦσαν, περὶ συλλογὴν μύρων καὶ πρᾶσιν πονοῦμενοι,
καὶ πᾶν ὅπερ ἂν αὐτοῖς ; ἐκείνη πορίσειεν, ἀφορμὴν
τοῦτο βίου πεποιημένοι. Ἐπεὶ δὲ ἦδη καὶ γάμου
τῷ υἱῷ καὶ συζυγίας ἔδει διὰ τὴν ἡλικίαν, διαλέγον-
ταί τισι κόρης πατράσι (Μάρθα δὲ ὄνομα ταύτη),
ἐφ' ᾧ πρὸς γάμους αὐτὴν ἀγαγεῖσθαι τῷ νεανίσκῳ.
Καὶ οἱ μὲν ἀσμένως τοῦτο δεξάμενοι, τῇ θυγατρὶ
μηνούσιν · ἢ δὲ παρθενίαν ἠσπάζετο, μᾶλλον συν-
αγαγεῖν αὐτὴν εἰδὺς Χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ νυμφίῳ
τὰς παρθένους ψυχὰς εἰς τὴν ἐκείνου νυμφῶνα.
Ἐπικειμένων δὲ αὐτῶν καὶ οὐκ ἀνιέντων, οὐχ ὅσιον
πάλιν μὴ πάντα πείθεσθαι γονεῦσιν, οὐδ' εὐσεβὲς
ἡγουμένη, Θεῷ τὴν τοῦ πράγματος διδῶσιν κρίσιν,
καὶ αὐτῷ τὰ καθ' ἑαυτὴν ἐπιτρέψασα, παρὰ τὸν
θεῖον τοῦ Προδρόμου ναὸν ἀφικνεῖται, ὃς πρὸ τῆς
Ἀντιόχου Ἰερῦτο, δουλοποιῶσα, προσπίπτουσα, δεο-
μένη, δάκρυσιν ἐκλιπαροῦσα μᾶλλον ἢ ῥήμασι, πλη-
ροφορίας περὶ τοῦ προκειμένου τυχεῖν · ἢς καὶ τυχοῦ-
σα, τεκόντων εἶκει θελήμασι, καὶ γάμων κοινωνίᾳ
τῷ Ἰωάννῃ συνάπτεται. Ἡ μὲν οὖν ἐναρέτως βιοῦσα,
κοινωνὸν τὸν ἀνδρα καὶ τοῦ τρόπου ποιεῖται, οὐ

inveniam orationem rerum magnitudini parem ?
quandoquidem sola, quæ nativitatem circumstant,
quæque in virtute a puero exercita, in reliquæ vitæ
occupatione et in certaminibus naturæ vires exce-
dentibus elucent miracula, etsi non eodem modo
omnia, quædam certe, imo vero unumquodque se-
cundum se omnem dicendi artem et elegantiam,
longe superent.

3. Quid porro si signorum atque miraculorum
multitudinem magnitudinemque ; quid si divinas
cas visiones, quæ non raro Symeoni, arcano quo-
dam et inexplicabili modo, plurimæ oblatæ sunt,
oratione prosequi velimus ? qualis, quæso, illa ora-
tio sit oportet, quæ omnem dicendi facultatem su-
perantia expositura est, cum totum neque oratione
B comprehendi possit, neque verbis proferri ? quo
enim pacto verbis quispiam assequatur, quod ne-
quit cogitatione attingere ? Nihilominus etsi major
viribus nostris conatus sit, partim tamen, nullus
dubito, opitulabitur nobis divina illa et misera-
tione plena Symeonis anima, quæ modo intuitione
Dei adeo desiderati, nullo interposito medio, de-
lectatur ; partim etiam imbecillitati nostræ veniam
dabit. Dabitis et vos, quicumque eminentes inau-
ditæque hujusce conversationis auditores estis,
nihil quantum per vires licebit prætermisuris,
quanquam plurima, si rerum dignitatem spectetis,
relinquamus. Oportet autem paulo altius sermo-
nem repetentes, quibus oriundas parentibus, quia
talis fructus arborem quoque cognoscemus, aut

4. Multi jam anni sunt, cum vir quidam, nomine
Joannes, oriundus Edessa, juvenili admodum ætate
floreus, cum ipsis quos habuit parentibus Antio-
chiam se contulit : parentes autem, mechanici opi-
fices, conquirendis dividendisque unguentis da-
bant operam, et quidquid istiusmodi arte sibi com-
parassent, vitæ sustentationi impendebatur. Postea-
quam vero jam nuptiis conjugioque maturus per
ætatem filius erat, colloquentes cum parentibus
puellæ cujusdam, cui Marthæ nomen, eandem
juveni in matrimonium collocandam petunt. Atque
illi quidem oblatam conditionem haud gravate
acceptantes, filium istius rei certiores faciunt ;
ut hæc virginitatem amplexata, antiquius habebat,
Sponso immortalis Christo virginem suam animam,
D castis thalamis habendam possidendamque, collo-
care. Instantibus tamen parentibus nec quidquam de
sententia sua remittentibus, existimans Martha, non
satis æquum piumque esse, parentibus omnino mo-
rem non gerere, Deo rem totam decidendam commit-
tit ; ejusque arbitrio se suaque conformans omnia, ad
sancti Præcursoris templum, quod in suburbio Antio-
chiæ est, se confert. Ibi pudore suffusa, proci-
dens, orans, obsecrans, lacrymis potentius quam verbis ob-
testabatur, certior ut redderetur, quid præsentem re-

ruin statu facto opus foret. Certior vero reddita A parentum voluntati cedit, Joannique thalami societate conjungitur, et vitam religiose sancteque instituens, cum marito quoque mores suos participat, non solum vitæ auxiliatrix ipsi, verum etiam dux salutis facta. Deinde ad sancti Præcursoris denuo templum concessit, humi procumbens; nec quidpiam alterius rei præterquam panis, aquæ et salis gustans; non inclinato in latus corpore, somnum ibidem capiens; et lacrymas suas die nocteque in panem convertens eo sine, ut filius, intercedente sancto Joanne Baptista, concederetur sibi, eundem Deo, velut alterum Samuelem, per oblationem reddituræ. Audet enim oratio nostra hucusque e progredi, respiciens ad reliqua.

5. Non multum intercessit temporis, cum ecce jucunda quædam noctu visio, ipse Prodromus apparet, Confide, mulier, inquit; suscepta enim precatio tua est: cujus rei hæc odoris suavissimi compositio signum esto; quam ubi perceperis eadem domum totam suffumigabis; erit enim sat magna tibi copia. Mulier autem continuo expectata, timore pariter et lætitia perfusam se animadvertit; timore quidem propter novitatem spectaculi, lætitia vero propter prolis petitæ pollicitationem (ecquis autem, o Christe rex noster, multitudinem bonitatis tuæ dignis celebret laudibus U, quasi globum sufflitus magnum tenebat manibus; simulque humi se prosternens, ac prono in pavementum capite, ante aram nixa genibus, quot grati animi voces, quot rivos lacrymarum non emittebat! Deinde arrepto thuribulo, tali locum C implebat odoris suavitate, ut illam sentientes non satis cognoscerent qualis esset; quin etiam, cujusnam odor ille unguenti foret (tam inenarrabilis ac quam potuit.

6. Illo igitur die totum pene odoramenti globum adolendo consumpsit, exigua quadam portione duntaxat relicta, quam strophiole quod manu tenebat, involvit. Postera autem luce, excitata e somno, totam illam suffimenti quantitatem (res mira!) quam sanctus Præcursor dederat, invenit. Atque ipsa quidem eodem, quo pridie, modo factitabat, templumque rursus suavitudine odoris reficiebat. Interjecto autem aliquanto tempore, sanctus Præcursor denuo ipsi grato somno sopitæ D superveniens: Surge, inquit, mulier, et concede ad maritum tuum; concipies enim filium, vocabisque nomen ejus Symeon. Lac dexteræ mamillæ tuæ suget, et sinistra omnino abstinabit; erit enim filius dexteræ. Carnem et vinum, et quidquid industria atque ars humana noverit parare, non continget: sed panis et aqua, mel et sal nutrimentum illius erunt, sedulo autem custodiendus tibi erit, veluti vas sacrum et divini ministerio dicandum. Biennii porro elapso spatio, hæc ipsa in ecclesia sacrum baptismum suscipiet, gratiæque baptismalis factus particeps, quid de se futurum sit,

7. Martha igitur tam præsentem divinaque apparitione dignata, percussa et trepida domum suam

βίου μόνον αὐτῷ βοηθῆς, ἀλλὰ καὶ σωτηρίας ἐδηγῆς γενομένη. Ἐπειτα μέντοι τῷ αὐτῷ τοῦ Προδρόμου κατὰ πάλιν προσεδρεύει νυκτῶ, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καθημένη, καὶ μὴ δ' οὕτινος οὖν ἑτέρου, ὅτι μὴ μόνον ἄρτου καὶ ὕδατος καὶ ἄλων γενομένη, μηδὲ εἰς πλευρὰν ἀνακλινομένη, ἀλλὰ καὶ ὑπνου ταύτης μεταλαμβάνουσα, καὶ ἄρτον ἐαυτῇ τὰ οἰκεία δάκρυα μᾶλλον ἡμέρας καὶ νυκτὸς ποιοῦμένη, ὥστε δοθῆναι παῖδα ταῖς τοῦ Βαπτιστοῦ πρεσβείαις αὐτῇ, ὃν αὐτὴ διτόν πάλιν κατὰ τὴν Σαμουὴλ προσάξει Θεῷ. Τολμᾷ γὰρ ἦδη μοι καὶ μέχρι τούτου, πρὸς τὰ ἐξῆς ὁ λόγος ὀρῶν.

ε'. Οὐ βραχὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ τις γλυκύτις νυκτὸς B ὁ Πρόδρομος ἐπίσταται ἔψις, θάρσει, γυναίκα, λέγων αὐτῇ· προσεδέχθη γὰρ ἡ δέησίς σου, καὶ αὕτη σοι σημεῖον ἢ εὐωδία, φησὶν, ἣν καὶ λαβοῦσα θυμιάματα τῷ οἴκῳ· ἄρτουσα γὰρ ἐπ' ἱκανὸν ἔσται σοι. Ἡ δὲ κατάφοβος ὁμοῦ καὶ περιχαρὴς αὐτίκα διυπνισθεῖσα, τὸ μὲν, τῷ καινῷ τοῦ ὁράματος, τὸ δὲ, τῇ τοῦ αἰτηθέντος ἐπαγγελίᾳ (Τίς σου, Χριστὲ βασιλεῦ, τὸ τῆς χρηστότητος πληθὸς ἀξίως ὑμνήσειεν!), ὥσει σφαῖραν θυμιάματος μεγάλην εἶχε διὰ χειρὸς, καὶ παραχρῆμα ὡς εἶχεν ἐαυτὴν τῷ ἐδάφει δούσα, καὶ κεφαλὴν ἐπ' αὐτὸ πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου μετὰ καὶ γονάτων ἐρείσασα, ποίας εὐχαριστηρίους οὐκ ἐποίητο φωνάς; τίνας δακρύων ὄχετους οὐκ ἤρπει! Ἐξῆς δὲ λαβοῦσα θυμιάτηρον, τοιαύτης ἐπλήρου εὐωδίας τὸν οἶκον, ὡς μηδ' ἔχειν αὐτῆς ἀντικαταβα- νομένους εἰδέναι, σαφῶς, ἦτις ποτὲ αὕτη· καὶ ὁποῦ ἂν εἴη μύρου (οὕτως ἀπόρρητον τι χρεῖμα καὶ θεῖον ἦν) ἐρμηνευθῆναι λόγῳ μὴ δυναμένῃ.

ac divina quædam res erat) verbis explicati nun-

ς'. Τὴν μὲν οὖν σφαῖραν πᾶσαν σχεδὸν κατ' ἐκείνην ἀνάλωσε τὴν ἡμέραν, τῷ ναφ θυμιῶσα, μικρὴν δὲ τι μέρος ὑπολειφθὲν, τῷ ἀνὰ χεῖρα περιέδησεν ἐχειρίῳ. Τῆς δ' ἐπισύσης αὐτὴς τοῦ ὑπνου διαναστάσα, εὗρε πάλιν ὄλην αὐτὴν, ὡ τοῦ θαύματος! ὡς ὑπὸ τοῦ ἀγίου δέδοτο. Καὶ ἡ μὲν, τὰ ἴσα τοῖς προτέροις ἔδρα, καὶ τὸν ναὸν αὐτῆς εὐωδίας ἐπλήρου. Χρόνου δὲ τινος διαγενομένου, ὁ Πρόδρομος πάλιν αὐτῇ γλυκύς ἐνειρος ἐπιστάς, Ἄνάστηθι, φησὶ, γυναίκα, καὶ πορεύου παρὰ τὸν ἴδιον ἄνδρα· συλλήψθη γὰρ υἶδν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Συμεὼν· δεξιῶν μαστοῦ γάλα θηλάσει σου, τοῦ εὐωνύμου δὲ καθάπαξ ἀφέξεται· ἔσται γὰρ τῶν δεξιῶν τὸ παιδίον· κρεῶν ἢ οἴνου, ἢ τῶν ὕσα τέχνη καὶ χεῖρ οἶδε σκευάζειν, οὐ μεταλήψεται, ἀλλ' ἄρτος ἢ τροφή καὶ ὕδωρ αὐτῷ, καὶ μέλι καὶ ἄλες· ὃ καὶ πάση φυλακῇ τηρητέον, ὡς σκεῦος ἅγιον, καὶ Θεῷ εἰς λειτουργίαν ἐσόμενον. Διετέδ' δὲ γεγονὸς ἐν τῷ οἴκῳ τὸ θεῖον βάπτισμα δέχεται, καὶ αὐτὸ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ βαπτίσματος χάριν, τὰ περὶ ἐαυτοῦ φθέγγεται.

baptismalis factus particeps, quid de se futurum sit,

ς'. Ἡ μὲν οὖν γυνὴ τοιαύτης καὶ οὕτω θείας ἐπιστάσεως ἀξιωθεῖσα, ὑπότρομος καὶ περιδεῆς εἰς τὸν

οἰκεῖον ἐπάνεισιν οἶκον, εἰσω πυλῶν τῆς Ἀντιόχου ἄντρα καταλαμβάνει δὲ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα τῷ βελίῳ προσκείμενον, ὃ τὴν ἐξήγησιν τῆς ἱερᾶς τοῦ Προδρόμου κεφαλῆς περιεῖχεν, ὅπως ὁ τοσοῦτος θησαυρὸς, καὶ τοῦ μὴ λαθεῖν βίβλος, ὑπὸ γῆν κρυπτόμενος εὐρεθείη. Σύμβολον, οἶμαι, τῆς τοῦ εὐαγγελισθέντος αὐτῇ προφητείας καὶ τοῦτο, ὅτι μέγα τι τῷ βίῳ ἀγαθὸν καὶ οὗτος φανεῖται. Παρὰ τῷ ἄνδρὶ τοίνυν καθίσασα, τῆς ἀναγκώσεως ἠκροᾶτο· ὡς δὲ αὕτη πέρας εἶχεν αὐτῷ, ἡ γυνὴ τὴν ὄψιν εἰς νοῦν λαμβάνουσα, φόβου καὶ χαρᾶς τὴν ψυχὴν ὑπόπλευς οὔσα, οὐδὲ καθεκτῶς ἔχειν οἶα τε ἦν, ἀλλὰ τι λίαν οἰκτρὸν ἑαυτῇ ὠλοφύρετο, ὡς μὴδὲ πυνθανομένη τὴν αἰτίαν τῷ ἄνδρὶ ἀποκρίνεσθαι, ἀλλ' ἐν ἀπορήτῳ καρδίας τὰ ὀφθέντα κατέχειν· ἐκείνη μὲν οὖν τῷ ἄνδρὶ συνοικοῦσα συνέλαβε ἀπὸ τότε κατὰ τὴν τοῦ Προδρόμου φωνὴν, καὶ συνετήρει πάντοθεν αὐτῇ ὡσπερ τι θεῖον ἐν ἑαυτῇ φέρουσα σκεῦος· οἷς μέντοι θαρβεῖν εἶχε, καὶ μάλιστα τῷ ἄνδρὶ, παρεδήλου πολλάκις, ὡς ἄρβενος ἐγκύμων εἴη γυνῆς, καὶ ὅτι Συμεὼν τὸ τεχθῆσόμενον ὀνομάσσοι. Τοῦ χρόνου δὲ ἔδη τῶν ὠδίνων συντελεσθέντος, τίττει, τῶν τῆς λοχείας ὀδυνῶν αὐτῇ μὴ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἐπιθεμένων, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀλύπτω τοκετῷ χρησαμένη. Τεσσαρακοστῇ τοίνυν μετὰ τὸν τόκον ἡμέρᾳ προσάγει τὸ βρέφος τῷ τοῦ Προδρόμου ναῦ, ἀντιδιδοῦσα καθάπερ ὃ ἔλαβε, καὶ θεῷ τῷ δεδωκότι καθιερούσα.

Ἡ. Καὶ ἡ μὲν αὐτῷ τὴν δεξιὰν ἐπέχεε θηλήν, ὡς ὑπὸ τοῦ Προδρόμου εἶρητο, καὶ ταύτῃ τὸ βρέφος ἐπιτηνεῖτο· ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις ἔννοια γίνεται τῇ μητρὶ, καὶ τὴν εὐώνυμον αὐτῷ ἐπισχεῖν, καὶ δῆτα δεόμενον ἰδοῦσα θηλῆς, τὸν ἀριστερὸν ἐπέχει μαστόν. Καὶ τὸ μὲν οὐχ ἤπτετο, ἀλλὰ κλαυθμυρίζομενον ἀπεστρέφετο· ἡ δ' ἐπέμενε μᾶλλον ἐπέχουσα. Ὡς δὲ τοῦτο πᾶσαν ἐκείνην παρέτεινε σχεδὸν τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ παιδίον ἀγευστον θηλῆς διεμεμένηκει τῆς νυκτὸς ἐκείνης (Ἡ πῶς σου τὰ θαυμάσια, Χριστέ, διηγῆσομαι!) συστέλλεται τῇ μητρὶ τὸ διοιδοῦν καὶ ἀνεστῆκός τοῦ εὐώνυμου μαστοῦ, εἴτ' οὖν ὃ ὑποπιπλάμενος τοῦ γάλακτος κόλπος, καὶ ὑποκαίεται καὶ ζηραίνεται, καὶ ἀνδρείῳ τὸ πᾶν ἴσα γίνεται· ὃ δεξιῶς δὲ, ὡς καὶ πρότερον εἶχεν, ἀσθόνως θηλάζειν τὸ παιδίον δυνάμενος. Μάρτυρες τοῦ τοσοῦτου θαύματος ὅσαι τῶν γυναικῶν ἐγγειτόνων, αἷς ἡ τούτου μήτηρ, χλωρὸν ὑπὸ δέους ὄρωσα, τὸν τε μαστὸν εὐθέως ἐδείκνυ, καὶ τὴν αἰτίαν ἐπεξηγεῖτο.

Θ. Διετὲς δὲ γεγονὸς τὸ παιδίον ἐν τῷ τοῦ Προδρόμου ναῦ, κατὰ τὴν ἐκείνου προφητείαν, τὸ βᾶπτισμα δέχεται, καὶ Συμεὼν ἐπικληθὲν ἀνεισιν ἐκ τοῦ ὕδατος. Γίνεται δὲ τι θαῦμα περὶ αὐτὸ τοῦ πρότερου παραδοξότερον. Γνωστῇ γὰρ εὐθύς ἤρξατο τραπῆ λέγειν, ὃ καὶ τῷ Βαπτιστῇ δηλαδὴ προηγόρευτο· Ἐγὼ πατέρα καὶ οὐκ ἔχω, ἔχω μητέρα καὶ οὐκ ἔχω· τοῦτο δὲ καὶ ἐς ἐβδόμην ἐπέμενε λέγον ἡμέραν, σημαῖνον ἐντεῦθεν τὴν οἰκείαν τῶν γηίνων ἀρνησίαν τε καὶ ἀναχώρησιν, καὶ τὴν πρὸς τὰ οὐράνια μᾶλλον οἰκείωσιν αὐτοῦ καὶ ἀνάβασιν. Ἐξ ἐκείνου τοίνυν ὁσάκις ἡ μήτηρ κρεῶν μεταλά-

revertitur, intra portas Antiochiæ sitam; acceditque ad maritum, operam dantem lectioni cujusdam libri, narrationem de sacro Præcursoris capite continentis; quo scilicet pacto thesaurus ille, indignis sub terra tenebris abstrusus latitans, tandem inde eductus sit. Symbolum id ego existimam vero prophetiæ mulieri denuntiatiæ; quod hic quoque magnum aliquod huic mundo bonum appariturus esset. Igitur marito assidens, lectioni præbebat aures; qua finita, recordata visionis suæ repletam timore gaudioque mentem continere nequibat: sed luctuosum quid evenisse sibi lamentando simulabat, ut ne causam percontanti marito revelare respondendo cogeretur, verum in penetralibus cordis quæ viderat conclusa retineret. Porro illa viro congressa statim concepit, uti prædixerat sanctus Joannes; conservabatque se omni in loco, non secus ac si vas quoddam sacrum ferret: ac multis quidem, quibus confidebat, atque imprimis marito satis manifesto indicabat sæpius virilem se fetum gestare utero, eique nomen Symeon imponendum. Jam vero expleto graviditatis tempore, non modo nihil ægritudinis ex partu, prout rei natura fert, persensit, sed omnis omnino doloris expers enixa est. Quadragesima deinde a partu die infantem in sancti Joannis Baptistæ templum adducit, redditura eundem quemadmodum acceperat, Deoq̄ datori consecratura.

8. Dextrum porro uber, uti ab eodem sancto dictum erat, ei præbebat, ac nutrimentum suppeditabat. Paucis vero post diebus in mentem venit matri, sinistræ quoque mammæ admovere puerum; atque adeo poscentem ubera re ipsa admoveat: at ille tangere renuens, ploransque faciem avertabat. Cum autem mater perseveraret, totoque pene illo die uber sinistrum porrigeret, et puer etiam nocte nihil materni lactis gustasset (quomodo prodigia Domini enarrabo!), contrahitur matri distentum atque tumidum lacte uber sinistrum; et sinus ante protuberans, mollis, aridus et virili omnino similis efficitur: dexter vero, uti prius, retinebat affatini, unde puer nutriri posset. Testes rei tam admirabilis sunt, quotquot in vicinia mulieres; quibus mater præ verecundia erubescens illud ipsum uber monstravit, ac gestæ rei seriem exposuit.

9. Cæterum postea quam biennium compleverat puer, in divi Præcursoris æde, veluti ab eodem dictum erat, sacro baptismatis abluitur fonte, ac Symeonis nomine insignitus inde emergit. Accidit hoc ipso tempore prodigium quoddam admirabilius priore. Continuo namque clara voce (quod ipsum quoque sanctus Joannes prædixerat), proloqui incipiebat: Est mihi pater, et non est: est mihi mater, et non est; eundemque in septimam usque diem continuabat sermonem, significans, se dein rebus terrenis nuntio remisso, a strepitu populi recessurum, cælestibusque melius intentum, eo tota mente ascensurum. Profecto eo

illo tempore, quoties mater carnem manducasset, toto illo die uberibus abstinebat puer : quod cum sæpius factum esset, persuasum matri est, carnis esu omnino sibi uti interdiceret. Cum vero eo jam pervenerat, ut aliis quoque cibis vesci posset, panem illi melle illitum, et pro potu aquam porrigebat mater. Si quando autem ad balnea adducere ipsum niteretur, tam ægre patiebatur, tantamque præ se ferebat indignationem, ut renitentem continuo vox deficeret : quo animadverso, mater illud quoque in posterum tentare destitit.

A σοι, παρ' ὄλην τὸ παιδίον ἐκεῖνην ἀπειχέτο θηλῆς τὴν ἡμέραν· ὃ δὴ πολλάκις γεγονὸς, πείθει τὴν μητέρα παντάπασιν ἀποσχέσθαι κρεωφαγίας. Ἄπτεσθαι δὲ ἤδη καὶ τροφῆς δυναμένῳ, ἄρτον ἢ μήτηρ μέλιτι χρίουσα, καὶ ὕδωρ αὐτῷ ποτὸν ὠρεγεν. Εἰ δὲ καὶ λουτρῷ τοῦτο προσαγαγεῖν πειραθεῖθι, οὕτω δεινὰ ἐπολεῖ, καὶ ἀγανακτοῦν ἐφαίνετο, ὡς καὶ αὐτὴν εὐθύς αὐτὸ τὴν φωνὴν ἐπιλείπειν· ὅπερ οὖν τὴν μητέρα εἰδυῖαν μηκέτι βαλανεῖω τὸ παιδίον προσάγειν πείθει.

CAPUT II.

Terræmotum fugiens Pilam perducitur, inimicum sanat, columnam conscendit. Visiones variæ.

40. Accidit, Symeone nostro jam quinquenni facto, magnam Antiochiam gravi terræmotu (2) sic labefactari, ut non modo domus, ubi parentes illius morabantur, eodem rueret, verum ipse quoque pater, ruinis interceptus, vitam luctuoso exitu concluderet. Et mater quidem in oratorium tunc commotum abierat : ipse vero in æde protomartyris Stephani Antiochiæ sita se continebat. Verum terræmotu urbem miserandum in modum everteente, inde recedens, errabundus circumvagabatur, donec mulier quædam pia ac parentibus ejus familiariter usa, repertum forte in montem urbi admodum vicinum deduxit. Septem itaque dies mater quæsitum per urbem invenire nullo modo poterat ; ralaque ædificiorum passim labentium ruinis involutum periisse, gravissimo medullitus dolore premebatur, donec læta visione, sancto iterum apparente Prodro, recreata, certiorque redita est, quo filium loco reperiret. Abiens itaque, invenit illum apud dictam mulierem, hæc de ipso summa cum admiratione commemorantem, quod spatio dierum septem, bis persuasus alimenti quiddam sumere, solo pane et aqua contentus fuisset. Cum recepto igitur filio ad Joannis Baptistæ templum contendens, gratis Deo et sancto, ut par erat, ibidem persolutis, urbem remeat.

41. Dum istic agit, et quanta sibi, tum per visiones, tum per prophetias promissa de filio essent, quamque stupenda jam nunc circa eumdem facta vidisset, in animum revocat ; pendetque dubia, num visa illa reipsa aliquando vere complenda essent : videt per somnum sese alatum in sublime efferri, manibus prensantem filium, eumque veluti gratum Deo donum offerre, atque hisce compellare verbis : Unice desiderabam hunc gloriosum ascensum tuum videre, fili : ita me famulam suam liberet Altissimus, quoniam inveni gratiam inter mulieres, ut ipsi possim reddere uteri mei fructum, dolores, et labores. Istiusmodi visionem sancta mulier conspicata, in voces prophetæ illius Symeonis perquam similes, quasi et ipsa oculis suis salutare quoddam vidisset, erumpebat, conservabatque omnia in corde suo.

(2) De hoc terræmotu jam egimus supra § 3, ubi de ætate sancti Symeonis, diximusque ad annum 523 spectare.

B ἰ. Πενταέτους δὲ ἤδη τούτου γεγεννημένου, συνέδη σεισμῶ τὴν Ἀντιόχου μεγάλῳ κατενεχθῆναι, ὡς μὴ μόνον τὸν οἶκον, εἰς ὃν οἱ τούτου γονεῖς κατέλυον, ἔργον τοῦ τοιοῦδε σεισμοῦ γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν τούτου πατέρα τοῖς συμπτώμασιν ἐναπολήφθῆναι συγκαταλύσαι τὸν βίον. Ἡ μὲν οὖν μήτηρ εἰς προσευχῆς τηρικαῦτα οἶκον ἐτύγγανεν ἀπιούσα, τὸ δὲ παιδίον, ὃ κατὰ τὴν Ἀντιόχου τοῦ πρωτομάρτυρος Στέφανου ναδὸς εἶχεν. Τοῦ δὲ σεισμοῦ τὴν πόλιν δεινῶς καταστρέψαντος, οἷα πλανώμενον περιήγεν, ἕως γυνή τις αὐτὸ, τῶν θεοσεβῶν καὶ τοῖς αὐτοῦ γονεῦσι γνωρίμων, εὐρούσα, πλησίον τοῦ παρὰ τῇ πόλει κομίσειεν ὄρους. Ἐπτά τοῦτο τοῖνον ἢ μήτηρ ἡμέρας ἀνά τὴν πόλιν ζητοῦσα, ὡς οὐχ οἷα τε ἦν ἀνευρεῖν, ἐπικατασεισθῆναι τινὰς αὐτῷ νομίσασα τῶν οἰκοδομῶν, τὰ τε σπλάγχνα δεινῶς ἐστρέφετο, καὶ τὴν καρδίαν ἐκόπτετο· ἕως φαίδρά τις ὄψις αὐτῇ καὶ πάλιν ὁ Πρόδρομος ἐπιστάς, γνωρίζει τὸν τόπον, ὅπου γενομένη τὸ παιδίον εὐρήσει. Ἀπελθοῦσα τοῖνον ἢ μήτηρ, εὐρίσκει τοῦτο παρὰ τῇ γυναικί, ἐκεῖνα περὶ αὐτοῦ σὺν ἐκπλήξει διηγουμένη, ὡς ἄρα δις τὰς ἑπτὰ ἡμέρας πεισθεῖη τροφῆς μεταλαβεῖν, ἄρτου καὶ ταῦτα μόνου καὶ ὕδατος. Ἀπολαβοῦσα τοιγαροῦν τὸ παιδίον ἢ μήτηρ, καὶ παρὰ τὸν τοῦ Βαπτιστοῦ ναὸν ἀπελθοῦσα, θεῶ τε καὶ αὐτῷ τὰ εἰκότα εὐχαριστήσασα, ἐπάνεισι εἰς τὴν πόλιν.

C ἰα'. Καθ' ἑαυτὴν δὲ ποτε γενομένη, καὶ ὅσα περὶ τοῦ παιδίου αὐτῇ ὀφθειῖη καὶ λαληθεῖη, ὅσα τε παραδόξως ἐπ' αὐτῷ γινόμενα ἴδοι ἐν νῷ λαμβάνουσα, καὶ ὃ τί ποτε ἄρα τὸ ἐπ' αὐτῷ τελεσθησόμενον εἰη διαπορούσα, ὅρα κατὰ τοὺς ὕπνους ὑπόπτερον ἑαυτὴν ἀπὸ γῆς αἰρουμένην, τό τε παιδίον χερσὶ κατέχουσαν, καὶ δῶρον ὡς περ θεῶ δεκτὸν ἀναφέρουσαν, τοιαῦτά τε αὐτῷ ἐπιφθεγγόμενῳ· Ἐπεθύμουν ἰδεῖν σου, τέκνον, τὴν θέλαν ταύτην ἀνάβασιν, ὅπως τὴν δούλην αὐτοῦ ὁ Ὑψίστος ἀπολύσῃ με, ὅτι εὐρον χάριν ἐν γυναιξὶν ἀποδοῦναι καρπὸν αὐτῷ κοιλίας ἐμῆς, ὡδίνος, καὶ πόνου. Ὁψέως μὲν δὴ τοιαύτης ἢ ὅστις τυχοῦσα, καὶ παραπληρίας οὕτω φωνὰς τῷ Προφῆτῃ Συμεὼν φθεγγεμένη, ἄτε τοῖς ἑαυτῆς ὀφθαλμοῖς σωτήριον ἰδοῦσα καὶ αὐτῇ, εἰς καρδίαν πάντα συμβάλλουσα, καθ' ἑαυτὴν διατῆρει.

(3) Eadem visio narratur quoque in *Vita sanctæ Marthæ*, num. 2, nec nullum diversimode.

ιβ'. Συμβάν δὲ τὸν Συμεὼν μετὰ ταῦτα κατ' ἐκεῖνο A
 τῆς Ἀντιόχου διάγειν, ὃ Χερουθὶμ εἰκότως ἀπὸ Τίτου
 ἔδοντος ἱεροσόλυμα λέγεται, εἰκόνας τε περιουύμους
 τῶν Χερουθὶμ ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἀνελομένου ναοῦ
 πρὸς τε τὴν Ἀντιόχου μετακομίσαντος, κἀνταῦθα
 τῆς πόλεως ὡς ἐν ἐπιφανεστάτῳ στήσαντος. Τῆδε
 τοίνυν διάγων, ὁρᾷ κατ' ὄφθαλμούς, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας
 τειχοποιίας, φρικτῆς ἐκεῖνης ὁράσεως. Ὅρᾷ τοιγαρ-
 οῦν, καὶ ἰδοῦ, ὁ Κύριος ἀπάντων καὶ Δεσπότης Χρι-
 στὸς, ὁ Θεὸς (πῶς ἂν παραστήσειε λόγος τὸ μέγα τῆς
 ἐπιφανείας ἐκεῖνης θέαμα;) ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ τε
 καὶ μετεώρου, βῆμά τε πρὸ αὐτοῦ φοβερὸν ἔωρᾶτο,
 τότε τῶν δικαίων πληθὸς συνήρχετο, καὶ ἡ βίβλος
 τῆς ζωῆς ἀνεψφύοντο· καὶ ἀπὸ μέν ἀνατολῶν ὁ τῆς
 τρυφῆς πυκάζων Παράδεισος, ἀπὸ δὲ δυσμῶν λίμνη
 πυρὸς ἀναβρίζουσα, Πνευμά τε Κυρίου ἐπ' αὐτὸν λέ-
 γον· Ἄκουε καὶ σύνεζε λόγους ζωῆς· συμβουλή γάρ
 σοι πρὸς ἐκλογὴν τοῦ καλοῦ τὰ ὀρώμενα. Ἡ μὲν
 γὰρ τῶν δικαίων λαμπρότης, καὶ ὁ τῆς τρυφῆς
 Παράδεισος, τὴν ἀίδιον ἀγαλλίαν ἐπαγγέλλονται·
 ἡ δὲ τοῦ πυρὸς γέεννα, τὴν ἀτελεύτητον ἀπειλεῖ τι-
 μωρίαν. Ἄπιθι τοίνυν, τὸ ἀγαθὸν ἐκλεξάμενος, ὡς
 ἂν μὴ τῶν ἀθανάτων μόνον μετὰ τέλος δεινῶν
 ἀπαλλαγῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπηγγελμένων τοῖς ἀγα-
 πῶσι τὸν Θεὸν ἀνεκκαλήτων ἀγαθῶν ἐπιτύχης.

ιγ'. Ταύτης τῷ Συμεὼν τῆς θεωρίας ὑποδειχθεί-
 σης, σύνεσις τε παραδόξως αὐτῷ θειότερα καὶ κρυ-
 φίων ἀθεάτως ἀποκαλύψειον προσετέθειτο γινῶσις.
 Ὀλίγαις δὲ ὑστερον ἡμέραις ὁρᾷ πάλιν ὑπ' ὄφθαλ-
 μούς ἄνδρα λευχειμονοῦντα, ὃς, Ἄκολούθει μοι, ἔφη.
 Καὶ ὁ μὲν ἠκολούθει παραχρῆμα τῇ σκιᾷ τοῦ ὀφθέν-
 τος· ὁ δὲ κατὰ τὴν Τιβερινὴν ἀπάγει χώραν αὐτὸν,
 τὴν ὑπὸ τῇ γείτονι Σελευκίᾳ κειμένην ἐπὶ τινα τό-
 πον, ἐν ᾧ χωρίον, Πίλα συνήθει γλώττη καλούμενον,
 ἦν. Ἐνταῦθα τοιγαροῦν ὁ Συμεὼν ἀνά τὴν τοῦ ὄρους
 ἔρημIAN ὑπὸ θηρίου διῆγε, μόνοις αὐτῷ κοινοῖς
 τῆς διαίτης, πλουσίου νόκτα καὶ ἡμέρας φωτὸς ἄν-
 ωθεν ἀπολαύων, καὶ ὑπὸ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ λευχεί-
 μονος ἀνδρὸς ὀδηγούμενος, ὃς αὐτῷ καὶ τὰ ἀναγκαῖα
 ἐπήρκει. Ἡμέρας μὲν δὴ τινὰς τῆδε διεκαρτέρει,
 εἶτα καὶ αὐτῷ προσβαλίων ἤδη τῷ θρει, εὐρίσκει
 βραχὺ μοναστήριον, ἐν ᾧ τις Ἰωάννης, ἀρετὴν μετ-
 ῶν ἀνὴρ, ἐπὶ βίσεως ἱστάμενος ἦν, ᾧ καὶ πρὸ τοῦ
 τὸν Συμεὼν ἐπιθεῖναι τοῦ ὄρους, πολλὰ περὶ αὐτοῦ
 πολλάκις ἐφάνησαν ὄψεις. Ποτὲ μὲν γὰρ παῖδα ἐώρα
 λευχειμονοῦντα, ἐπ' ὀχλήματος φερόμενον ἐπὶ τὴν μον-
 νῆν· ποτὲ δὲ πάλιν ἐν ἀέρι μέσῳ, στόλῳ φωτὸς ὀδ-
 ηγούμενον, καὶ συμπεριεπτάμενον, καὶ τῆς μονῆς
 ἐπιβαίνοντα· ἄλλοτε δὲ προσάγοντα μὲν ἤδη τῇ
 μονῇ τὸν παῖδα, ἄγγελον δὲ αὐτῷ τοῦτον ὑπο-
 δεικνύοντα, καὶ, Οὗτος ἐκεῖνος, λέγοντα, δι' οὗ σώζε-
 σθαι μέλλοις. Ταῦτα ὁ μὲν ὁρῶν, τοῖς σὺν αὐτῷ
 μοναχοῖς διεξῆγει· μονωτάτου δὲ ἤδη τῇ μονῇ τοῦ Συ-

(4) Nusquam mentionem reperio hujus viri apud
 Græcos, cum tamen præter alia virtutis admodum
 studiosus hic, et placide mortuus num. 45, dicatur;
 et in Vita B. Marthæ, num. 22, sancti nomine
 decoretur. Est autem ille, qui a Radero nostro
 parte in Viridarii, cap. 4, De Stylitis, Anonymus

12. Post hæc Symeon, cum forte in illo versare-
 tur Antiochiæ loco, qui jure merito Cherubim
 appellatur, propterea quod Titus, eversa Hieroso-
 lyma, celebriores Cherubinorum statuas, ex tem-
 plo ejus sublatis, Antiochiam transtulerit, ibidem-
 que celeberrimo urbis loco posuerit: cum illo,
 inquam, loco versaretur Symeon, objicitur illi ap-
 parens super ruinis parietem horrendum hocce
 spectaculum. Apparebat ecce Christus universorum
 Dominus (sed quæ sermonis facundia tam illu-
 stris apparitionis spectaculum pro dignitate enar-
 ret?), apparebat, inquam, Christus sublimi in
 throno, ante quem tribunal terribile; tunc im-
 mensa justorum multitudo confluebat, pandebatur-
 que liber vitæ: spectabatur ab ortu refertus volu-
 ptatum paradisi, ab occasu vero stagnum ignibus
 æstuans; et Spiritus Domini dicebat ei: Ausculta
 et intellige verba vitæ; consule illa, quæ hic cer-
 nis ut eligas virtutem. Splendor iste sanctorum et
 paradisi voluptatis sempiternam exultationem
 significant: ista autem gehenna ignis nunquam
 terminanda supplicia interminatur. Abi igitur,
 virtutemque elige; ut post vitæ hujus terminum,
 non modo libereris ærumnis nullum terminum
 habiturus, verum etiam particeps fias bonorum
 ineffabilem, propositorem amantibus Deum.

13. Contemplatione ista Symeoni objecta, scien-
 tia quædam plusquam humana, quæ occulta et
 aciem nostram fugientia revelaret, mirabiliter ei-
 dem attributa est. Paucis post diebus videt deuo-
 virum, albo vestimento amictum, dicentemque:
 Sequere me. Ille autem sequebatur continuo um-
 bram apparentis sibi, ducentisque in regionem
 Tiberinam, conterminæ Seleuciæ subjectam, ad
 locum quemdam, consueto incolis idiomate, Pila
 appellatum. Hic Symeon deserto in monte agens
 inter feras, quas solas vitæ suæ consortes habebat,
 copioso lumine cœlitus immisso diu noctuque
 perfruebatur; ducente per omnia viro illo, qui
 candidatus apparuerat, et necessaria vitæ suppe-
 ditante. Aliquot istic loci dies perduravit, deinde
 ipsum quoque montem conscendens, exiguum in-
 venit monasterium; in quo degens vir quidam,
 Joannes nomine (4), virtutis admodum studiosus,
 stabat super basim: cui viro prius etiam de Sy-
 meone frequentes obtigerant visiones, quam is ad
 montem advenisset. Alias quippe puerum, candido
 amictu circumdatum, in monasterium curru vehi;
 alias rursus per medium aera, columna lucida
 viam monstrante, ipsumque ambiente, eodem pe-
 netrare conspexerat. Accidit quoque eodem adduc-
 tum Joanni exhiberi ab angelo, dicente: Hic ille
 est, per quem salutem consecuturus es. Hæc, illo
 quo videbat tempore sociis suis monachis retulerat

Stylita, Symeonis Junioris magister nuncupatur, non
 parum obstrictus Vitæ hujus scriptori Nicephoro,
 quod post tot sæcula beneficio illius, non tantum
 innotescat nominatim Latinis, sed famam quoque
 sanctitatis et odorem virtutum late spargat.

Joannes : nunc vero cum Symeon in monasterio ipse comparebat, extemplo contulit ipsum cum revelationibus suis: certusque eundem esse, qui frequenter oculis suis objectus fuerat, spirituali perfundebatur voluptate, gratiasque Deo præ exultatione lacrymis potius quam labiis persolvebat.

14. Exinde Symeon diebus septem, expers curarum, sibi uni vacans, neque verbum promebat, neque alimenti quidquam admittebat; obstupescens prædicto viro Dei, quomodo in tam tenera ac juvenili ætate arduum adeo rigidumque vitæ institutum sectari posset. Deinceps profecto tertio quoque die, aut septimo, aut etiam decimo reparabat tantum vires, paucis quibusdam pro cibo maceratis leguminibus cum aqua sumptis. Sic itaque proficiebat, sicuti ætate, ita exercitatione virtutum, quæquam hæc longe magis illam superabat. Erat præterea speciosa venustaque forma, capillis aurum colore referentibus, et oculorum dignitate insignis: erat in disserendo promptus, in respondendo prudens, divina ubique gratia cælitus plane data, perspicue in ipso elucescente. Hæc decora ille, qui probis omnibus invidet; ille, inquam, qui jam inde a rerum exordio infensissimus generis nostri hostis exstitit, nequibat ferre; sed in quemdam, haud procul monasterio morantem, pecorum pastorem, subdole, uti malitiæ ejus familiare est, ingressus; tanta hominem invidia in vicum sanctum ob virtutum ejus fulgorem inflammat, ut mortem illi anxie machinaretur; jamque viam scelus opere compleret, seque e monasterio impune subduceret.

15. Dum isthæc nequam ille volvebat animo, C studioseque acritate conabatur, Deus, qui Symeonem priusquam conciperetur prædestinaverat sibi, non deerat famulo suo: nam hominis nefarii manus, jam proximè sceleri admovenda, repente exarscit; quod argumentum justæ Dei comminationis atque indignationis manifestum est: tantæque animam ipsius angustiae invadunt, ut impar doloribus ferendis archimandritam adiverit, quomodo manus sua haberet, ostendens, atque infortunium suum miserabiliter lamentans. Illo autem causam percunctante, obmutescens, ærumnas suas præ timore confusioneque occultans. Interjectis aliquot diebus, dolore magis magisque ingravescente, corpusque pessumiens attenuante, recurrit ad monasterium clam omnibus ad archimandritam, aperit delictum, indicat acerbum cordis dolorem, flet amare, levamen mali implorat. Quid hic agat archimandrita? Confestim advocato Symeone, quem abundantiore sancti Spiritus gratia præventum noverat, quid actum, quid consilii captum sit, declarat; justam Dei in miserum hominem inadversionem ponit ob oculos; quam miserabiliter ejusdem manus affecta sit, commonstrat: deinde ipsum, uti genuinum filium, aut verius patrem, rogat, afflicto veniam ut largiatur, et medelam vulneribus obtineat precando.

16. Symeon ergo, ante nativitatem electus a Deo,

α μὲν ἐπιστάντος, εἰς τὰς οὐρανίας ἀποκαλύψεις εὐθὺς ὁ θεὸς ἀνὴρ ἐκείνος ἀνενεγκών, καὶ τοῦτον ἐκείνον τὸν αὐτῷ πολλάκις ὀφθέντα εἶναι συνεῖς, μεσθὴν ἐπ' αὐτῷ τὴν ψυχὴν ἡδονῆς ἔσχε, καὶ θεῷ δάκρυσι μᾶλλον ἀγαλλιᾶσεως ἢ χεῖλεσιν τῷχαρίσται.

14. Ἐβδόμη τοίνυν ἑξῆς ἡμέρᾳ ἡσυχάζων ἦν ὁ Συμεὼν, καὶ μόνῳ συνὼν ἑαυτῷ, μήτε τι προϊέμενος ῥῆμα, μήτε τινὰ τροφὴν προσιέμενος, ὡς ἐκπεπληχθαι τὸν θεῖον ἐκείνον ἀνδρᾶ, ὅπως ἐν ἀπαλῷ τῆς ἡλικίας καὶ νεαρῷ τραχεῖαν οὕτω καὶ σκληρὰν ἀγωγὴν ἐπέδεικνυτο· ἔπειτα μέντοι διὰ τρίτης, ἢ ἑβδόμης, ἢ καὶ δεκάτης ἐτρέφετο βρεκτῷ τινι βραχεῖ ὕδατι καὶ ὕδατι. Προέκοπτε τοίνυν ὡς περ τὴν ἡλικίαν οὕτω δὴ καὶ τὴν ἄσκησιν, μακρῷ δὲ τῆς ἀσκήσεως μᾶλλον ἢ ἡλικία ἐλείπετο. Ἦν δὲ καὶ τὴν ἰδέαν ἑ Συμεὼν εὐπρόσωπος καὶ τερπνός, ἐπιχρῶσθαι τε κόμη καὶ ὀφθαλμῶν κάλλει κοσμούμενος· ἦν δὲ καὶ λέγειν ἔτοιμος, ἀλλὰ καὶ συνετὸς ἀποκρίνεσθαι, θείας ὡς περ αὐτῷ χάριτος ἄνωθεν (ὅ καὶ ταῖς ἀληθείαις ἦν) περιφανῶς ἐπανοήσας· ἃ, τὸν τοῖς ἀγαθοῖς θασκαίνοντα πᾶσι, τὸν ἐξ ἀρχῆς λέγων τῷ ἡμετέρῳ γένει πολέμιον, οὐκ ἦν ἐνεγκεῖν, ἀλλὰ τινὰ παρὰ τῆ μονῆ ποιμένα θρεμμάτων ὁ σκαῖος ὑποδύς, ὅπερ δὴ τρόπος τῆς ἐκείνου κακοτεχνίας, τοσοῦτον αὐτοῦ τῆ ψυχῆ φθόνον τῆς ἐκείνου ἀρετῆς ὑπανάπτει, ὡς καὶ φόνον ἐπ' αὐτὸν ὠδίνειν, καὶ ἡδὴ παραπειράσθαι ὅπως ἂν ἀνέλοι τοῦτον τῆς μονῆς ὑπεξαιγάων.

ut mortem illi anxie machinaretur; jamque viam scelus opere compleret, seque e monasterio impune

15. Ταῦτα ὁ μὲν ἔστρεψε καθ' ἑαυτὸν, καὶ εἰς σπουδῆς ἐποιεῖτο. Θεὸς δὲ ὁ καὶ πρὸ συλλήψεως ἑαυτῷ τὸν Συμεὼν ἀρορίσας, οὐκ ἡμέλει τοῦ οἴκειου θεράποντος, ἀλλ' ἔργου ἀρχεσθαι ἡδὴ μέλλοντι τῷ ἀνδρὶ, ζηραίνεται: ἀθρόον ἢ δεξιὰ, τῆς τοῦ θεοῦ δικαίας ἀπειλῆς καὶ κινήσεως ἐναργῆς τεκμήριον· καὶ οἱ πόνου τοσοῦτον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς καθιχνούσται, ὡς μηδὲ τῶν ὀδυνῶν ἀνέχεσθαι δύνασθαι, ἀλλὰ προσελθεῖν τῷ Ἀρχιμανδρίτῃ, τὴν τε χεῖρα ὡς ἔχει δεικνύοντα, καὶ λίαν ἐλειπνῶς ἀποδυσρόμενον ἑαυτόν. Καὶ ὁ μὲν ἐπυθάνετο τὴν αἰτίαν, ὁ δὲ οὐκ ἔλεγε, δεινῶς ὑπὸ δέους εἰργόμενος. Ὡς δὲ πολλά μετὰ ταῦτα διήλθον ἡμέραι, τὰ τε τῶν ὀδυνῶν μᾶλλον αὐτῷ ἐπετείνετο, καὶ τὸ σῶμα ἐββεῖ τρυκόμενον, πρόσσεισι τῷ Ἀρχιμανδρίτῃ κατὰ μόνας τὰ πάντων λαθῶν ὄμματα, ἐξαγορεύει τὴν ἀμορτίαν, δημοσιεύει τὴν πονηρὰν ἐκείνην τῆς καρδίας ὀδύνην, κλαίει πικρῶς, αἰτεῖ θεραπείαν τοῦ πάθους. Τὸν Συμεὼν τοίνυν ἐκείνος αὐτίκα καλέσας, ἢ καὶ πλουσιωτέραν ἢ δει φοιτῶσιν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, τὰ τε τοῦ δράματος αὐτῷ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς ἀπαγγέλλει, τὰ τε τῆς τοῦ θεοῦ δικαίας ὀργῆς προστιθῆσι, καὶ ὅπως ἢ χεῖρ τῷ ἀνδρὶ πεπόνθει ἐλειπνῶς δείκνυσσι, εἶτα καὶ ὅσα γνησίῳ δεῖται παιδὸς, ἢ τάλη-θέστερον μᾶλλον πατρός, συγχωρῆσαι τε αὐτῷ καὶ θεραπείαν αὐτῷ τῆς πληγῆς ἐπέψασθαι.

16. Συμεὼν δὲ, ὁ τῷ θεῷ ἐκκληγεγμένος, καὶ πρὸ

γενέσεως, οὐ μόνον ἀπὸ καρδίας εὐθύς ἀφῆκε τῷ Α πλημμελήσαντι, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ μᾶλλον εὐχὴν ἀσμένως δεξάμενος, καθάπερ αὐτός τι μέγα λαβεῖν οὐ δοῦναι μέλλων, κεφαλὴν ὡς εἶχε καὶ γόνυ γῆ δεδωκώς, καὶ τῶν οἰκτιρῶν τῆς τοῦ Θεοῦ δεηθείς ἀγαθότητος, τῶν τε φιλανθρωπῶν ἐκείνων σπλάγγνων ἐλκύσας ἔλαιον, ἀναστῆς, καὶ χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας, σφραγίζει τὴν ξηρανθεῖσαν καὶ πάσχουσαν κακῶς δεξιάν, καὶ παραγρήμα (τίς ἀκουστάς σου, Θεέ μου, ποιῆται τὰς αἰέσεις;) ὑγιῆς ἔχουσα ὤρη, καὶ τῇ ἐτέρᾳ παραπλησίως· οὐ χεῖρα δὲ μόνην εὐθύς, ἀλλὰ καὶ σῶμα βῶννυται, καὶ εἰς τὴν προτέραν εὐεξίαν εἰσάγει· ὅπερ οὕτως ἐξέπληξε τοὺς παρόντας, ὡς καὶ ψυχὰς ὄλων αὐτοῦ ἀπὸ τότε τοῦ Συμεὼν ἐξηρτηθῆαι· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἰωάννην τοῦ λοιποῦ μετὰ δέους αὐτῷ διαλέγεσθαι. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο, καὶ οὕτω θαυμάσαι ἔξιν· τὸ δ' ἐξῆς, πολλῶ καὶ τούτου θαυμασιώτερον. Ὅσπερ γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν ἀρετὴν παραθήγων, καὶ ὑψηλοτέρας ἤδη πολιτείας ἀπτόμενος, αἰτεῖ γενέσθαι βῆσιν ἐκ πλαγίου τῷ Ἰωάννῃ· ἥς γενομένης εὐθύς ἐπιβάς, καὶ στὰς ἐπ' αὐτῆς· ἦν δὲ μόδιος τῷ Συμεὼν ἡ περιβολή, ξύλου καρύας πεποιημένος.

εἴ. Ὁρᾷ πάλιν αὐτὸς ἐκ πλαγίου παῖδα κάλλιε ὠραῖον, τὴν τε καρδίαν πρὸς τὴν ὄψιν ἀναφλεγείς, καὶ ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς εἴη γυνὸς, θαρβεί κατὰ τὴν ἡγαπημένον μαθητὴν καὶ αὐτὸς, τὴν περὶ τοῦ πάθους ἐρώτησιν, καὶ φησὶ· Κύριε, πῶς σε ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι; ὁ δὲ ὑπομονὴν αὐτῷ καὶ καρτερίαν, ἢ σώματος νέκρωσιν μᾶλλον ἐκουσίαν νομοθετῶν, τὰς χεῖρας τύπῃ σταυροῦ διατείνας, Οὕτω με, φησὶν, ἐσταύρωσαν, ἐμοῦ εὐδοκῆσαντος. Σὺ δὲ ἴσχυε καὶ ἀνδρίζου. Ἄλλὰ τότε μὲν ὁ Συμεὼν οὐ συνῆκε τὰ εἰρημένα. Ὑστερον δὲ συμβαλὼν ὅπερ ἔκεινα ἐβούλετο, πόνυ τε καθ' ἡμέραν πόνον, καὶ ἀσκησὶν ἀσκήσει προστιθεὶς οὐκ ἀνείει. Τῷ μὲν οὖν Ἰωάννῃ νυκτὸς ἐκάστης εὐχὴ ψαλμοὶ τριάκοντα ἦσαν, τῷ δὲ Συμεὼν νῦν μὲν πενήτηκοντα, νῦν δὲ ὀγδοῦκοντα, τὰ πολλὰ δὲ καὶ τὸ φαλτήριον ὄλον, ὕπνου μὴ δὲ βραχὺ γευομένου, ἀλλὰ μηδὲ ἡμέρας ἔχοντι πάλιν τὸ στόμα δοξολογίας πνυόμενον, ὡς μηδὲ τὸν Ἰωάννην τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτῷ καθαρεύειν, ἀλλὰ τοιαύταις πρὸς αὐτὸν παραινέσεσιν χρῆσθαι· Ἰκανόν σοι, τέκνον, ὅτι σαυτὴν ἐξ αὐτοῦ γάλακτος καὶ θηλῆς ἐσταύρωσα· τῷ Χριστῷ· τί δὲ σοι καὶ ταῦτα τὰ τῆς ὑπὲρ ἀνθρωπῶν ἐγχαρτείας; παρακαλεῖν χρὴ καὶ τὸ σῶμα, ὕπνου τε καὶ τροφῆς τὰ μέτρια κοινωνεῖν, ἵν' ἐξαρκαῖν ἔχη σοι πρὸς τοὺς τῆς ἀσκήσεως πόνους. Εἰ δὲ γὰρ βρῶμα ἢ πόμα κοινοὶ τῶν

illico non solum dimisit homini ex intimo corde delictum, verum etiam libenter preces pro incolunitate ejus fundendas, addicens, plane ac si magnum beneficium accepturus, non daturus esset, capite, ut poterat, genibusque humi positus, implorata bonitate miserentis Dei, elicitaque benignorum illorum viscerum misericordia, surrexit, extensisque ad cælum manibus, aridam atque ægre habentem dexteram signat. Et quis auditis faciet laudes tuas, mi Deus? sanata continuo alterique simillima apparuit manus, neque hæc tantum, sed et corpus totum eodem momento corroboratur. ac pristinum in statum restituitur. Quæ res tanta admiratione præsentem complevit, ut ex illo tempore Symeonem unice suspexerint; ipseque Joannes nunquam deinceps nisi cum tremore illi collocutus sit. Atque hæc quidem magna admiratione digna fuere; id vero quod sequitur, multo etiam majore. Nam, quemadmodum Symeon ad altioreni semper altiorenique virtutis gradum, jam nunc altissimum consecutus, se exstimulat, petit basin erigi ex adverso Joannis, erectamque mox conscendit, atque institit: modius autem e ligno nucis juglandis fabricatus, circumtegebat ipsum.

17. Videt hic rursus puerum, formæ dignitate egregium, ejus aspectu toto corde inflammatus; cum Christum Dominum illum esse cognovisset, non dubitat, exemplo dilecti discipuli, ipsum de passione ejus interrogare, inquitens: Domine, quo modo te Judæi affixerunt cruci? Dominus autem interroganti patientiam, tolerantiam aut potius mortificationem corporis voluntariam pro norma vivendi præscribens, manibus in modum crucis extensis: Ita, inquit, me, id unice expetentem, fixerunt cruci. Tu vero esio robustus, et viriliter age. Tum quidem non intellexit Symeon, quid isthæc sibi dicta vellent: postea vero, ubi intellexit, alios ex aliis labores aggressus est, et virtutum exercitiis alia atque alia incessanter addidit. Joanne igitur orationem suam, psalmos triginta, singulis noctibus persolvente, recitabat Symeon aliquando quinquaginta, aliquando octoginta, sæpe etiam Psalterium universum, somnum oculis suis nullum omnino videns, sed nec de die linguam suam a divinis laudibus decantandis cessare patiens; adeo ut Joannes non modo viribus ipsius timeret plurimum, sed ejusmodi quoque adhortatione nimis in se severum aggredere: Sufficiat tibi, fili, quod ab ipsis incunabulis te Christo crucifixis: quid tibi cum hisce pœnitentiæ exercitiis,

(5) De forma modii columnaris dictum est 5 Januarii ad *Vitam sancti Symeonis Senioris*, § 2, quibus nunc addi nihil volumus, nisi quod etiam pellibus subinde *modius*, de quo mox, videatur tectus fuisse, ex num. 146, et columna ferreo septo munita, ex num. 219, item ex *Vita matris Marthæ*, num. 33, columnæ adjunctam fuisse scalam, per quam ad modium scandebatur, etiam ab infirmis curari petentibus, ut ibi etiam habetur n. 72,

ac denique ex jam dictis ante *Vitam* § 1, locum columnæ fuisse intra mandram, id est maceriam lapideam, ne quis posset accedere, nisi admissus a fratre qui internuntii officio fungebatur: dicitur etiam apud Evagrium, l. 1, cap. 15. Symeonis Senioris *modia, vix cubitis duobus in amictu patuisse*. Infra etiam, num. 46, constat, non semper apertum *modium* superne, sed omni ex parte nonnullam clausum fuisse.

humanas vires excedentibus? Oportet et corporis A curam gerere, eique mediocrem somnum alimentum- que indulgere, ut sufficere laboribus asceticæ vitæ possit. Neque enim cibus et potus coinquinant hominem; nam: *Dedi vobis omnia sicut olera pabuli*

18. Ad isthæc Symeon admodum prudenter respondens: Tametsi, inquit, illa non coinquinant hominem, nihilominus coinquinantes cogitationes excitant, easque turbidas morosasque efficiunt, et subtilissimam hominis mentem terræ affigunt, et tenebris veluti quibusdam involvunt. Etenim cum diu noctuque legem Domini meditatur, periculum haud est, ne abripiamur somni illecebris, uti queritur Propheta dicens: *Dormitavit anima mea præ tædio*¹ (quod utique tædium continentes pravæ cogitationum incursum afferunt, animæ intensiorem sensim relaxantes), sed aperimus potius os nostrum (desiderium intelligo et cordis fervorem ad custodiendum præcepta divina) ut atrahamus supernam gratiam seu Spiritum sanctum. Verum nihil tibi, mi Pater, per Dei amorem, cum meis hisce sermonibus; mihi ipse leges has fero, non aliis: mihi enim necessitas incumbit, ob juvenilem ætatem, tam aspere corpus meum tractandi.

ἄνθρωπον, δέδωκα γὰρ ὑμῖν πάντα φαγοῖν ὡς λαχάνη χόρτου, φησὶν ἡ θεὰ Γραφή. Neque enim cibus et potus coinquinant manducanda, inquit sacra (6) Scriptura¹.

19. Πρὸς ἅπερ ἐκεῖνα τὸν Συμεὼν καὶ λίαν πρῶ- στυτικῶς ἀποκρίνεσθαι. Ὡς εἰ καὶ ταῦτα, φησὶν, οὐ κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τοὺς κοινοῦντας λογι- σμούς κινεῖ καὶ θολεῖ καὶ παχύνει, ἐνυλὸν τε τὸν λεπτότατον ἐργάζεται νοῦν, ἀγλὸν αὐτῷ καθάπερ ἀνακεράσσοντα. Νύκτα μέντοι καὶ ἡμέραν ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου μελετῶντες, οὐ συναρπαζόμεθα τῇ τοῦ ὕπνου μέθῃ. Ἐνύσταξες γὰρ, φησὶν, ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας (ἦν ἡ συνεχῆς τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν ἐργάζεται προσβολή, τὸν τῆς ψυχῆς τόνον ἡρέμα διαχαυνούσα), ἀλλὰ τὸ στόμα τηρικαῦτα μᾶλλον ἀνοίγοντες (ὅπερ ἐστὶν ὁ περὶ τὰς θείας ἐντολὰς πόθος, καὶ ἡ τῆς καρδίας περὶ αὐτὰς θέρμη) τὴν ἄνωθεν χάριν εἶτ' οὖν Πνεῦμα ἐλκύσομεν. Ἀλλὰ, διὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην, μηδὲν σοι πρὸς τοὺς ἐμούς λόγους, ἐμαυτῷ γὰρ νομοθετῶ καὶ οὐκ ἄλλοις· δεῖ γὰρ μοι, διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας, τοσαύτης περὶ τὸ σῶμα σκληραγωγίας.

CAPUT III.

Visiones aliæ; miracula; terriculamenta dæmonis.

19. Et hæc quidem Symeonis oratio, præter ætatem et expectationem prolata, percellere audientes poterat: Christus autem qui ipsum sanctificaverat, quique priusquam pateretur sanctis suis discipulis apostolisque dixerat: *Confidite, ego vici mundum*²; gratiamque et virtutem patranda miracula infuderat; ille similibus Symeonem donis impertiturus, palmisque contra diabolum pugnando obtentis nobilitaturus, similibus etiam ad ipsum vocibus uti dignatus est, dicens: *Confide, ego vici mundum*. Deinde etiam divinæ lucis claritate circumfunditur, detegiturque confestim omnis magnificentia atque imperium diaboli: ipse diadema in capite gestabat; astabant integræ dæmonum phalanges; ad voluptatis ornatum præsto erant aurum, pretiosi lapides, uniones, utpote magis aptæ ad inducendam voluptatem illecebræ; audiebatur tiliarum fistularumque sonus, et varius musicæ concentus; cernebatur peccatum specie puellæ, cum comitibus suis, ad turpitudinem homines al- ficientibus: illic curiositatis nequitiaque, hic dif- fidentia, inertia et oblivionis spiritus residebant; spiritus autem avaritiæ diductis immane rictibus hiabat, veluti non estandus nisi universa absor- psisset; qui istiusmodi rerum species exhibentes, conabantur Symeonem quoque ad se pellicere. At ille consuetis armis, salutari Jesu nomine crucisque signo se muniens, universa confestim spectra

19. Τοιαῦτα μὲν δὴ τὰ τοῦ Συμεὼν, καὶ παρ' ἡλικίαν καὶ ἀκοὴν οὕτω πᾶσαν ἐκπλήττειν δυνάμε- να· Χριστὸς δὲ, ὁ καὶ τὸν Συμεὼν ἀγιάσας, καὶ πρὸ τοῦ παθῆναι τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις· *Θαρσείτε*, εἰπὼν, ἐγὼ *νενίκηκα τὸν κόσμον*, καὶ χάριν αὐτοῖς καὶ σημείων ἐμπνεύσας δύναμιν, παραπλησίου μέλλον χαρίσματος· καὶ τῷ Συμεὼν μεταδοῦνα, τὴν τε κατὰ τοῦ διαβόλου πα- ρασχέσθαι νίκην αὐτῷ, τῆς Ἰσῆς αὐτὸν ἐκείνους ἀξιοῖ καὶ φωνῆς, *Θάρσει*, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπὼν, ἐγὼ *νενίκηκα τὸν κόσμον*. Εἶτα καὶ θεῖα περὶ αὐτὸν ἔλλαμψις γίνεται, καὶ πᾶσαι τοῦ διαβόλου ἀθρόον αἰ φαντασίαι καὶ βασιλείαι αὐτῷ ὑποδείκνυνται· διά- δημα μὲν ἐκεῖνος ἐπὶ κεφαλῆς ἔχων, αἱ δὲ τῶν δαι- μόνων αὐτῷ παρεστῶσαι φάλαγγες, χρυσός τε περ' αὐτῷ πρὸς τὸν τῶν ἔθνων κόσμον, καὶ λίθοι τίμιοι, καὶ μαργαρίται, ἵνα καὶ μᾶλλον εἶεν ἐπαγωγότε- ραι. Ἦν δὲ καὶ αὐτῶν ἀκούειν, καὶ σύριγγος, μέλους τε μουσικοῦ παντός· ὡς θυγατέρα τε τὴν ἀμαρ- τίαν συνοῦσαν τοῖς δόλθηρια δελεαζομένοις· ἐκεῖ πε- ριεργίας πνεῦμα καὶ πονηρίας. Ἐκεῖ ἀπειθείας καὶ βῆθυσίας καὶ λήθης, τὸ δὲ τῆς φιλαργυρίας καὶ λίαν φοβερὸν ἐκεχῆνει, ὥσπερ οὐδ' ἂν εἰ πάντα καταπίοι χορτάζεσθαι μέλλον. Ταῦτα οὕτως δρώμε- να, καὶ τοιαύτην φαντασίαν ἐπιδεικνύοντα, ἐπαγαγέ- σθαι πρὸς ἑαυτὰ καὶ τὸν Συμεὼν ἐπειράτο· ὁ δὲ τῷ συνῆθει καὶ νῦν ὄπλῳ, τῇ τοῦ Χριστοῦ φραξάμενος ἐπικλήσει, τὴν τε τοῦ σταυροῦ σφραγίδα τοῖς θεό-

¹ Gen. ix, 5. ² Psal. cxviii, 28. ³ Joan. xvi, 33.

(6) Ex versione LXX, quam ubique citari in hac *Vita more Græcorum, notatum velim.*

είναις ἐπιβαλὼν, αὐτίκα πάντα διασκαδάζει, A
 τι σκότος; οὐ γὰρ ἡλίου διαλυθέντα.

τὰ μέγροι τὰς νυκτώδεις καὶ νυκτὸς ἀξίας
 ἰς ἐκείνας τελευτέρας αὐθις ἐλλάμψεως ὁ
 ἀξιούται· ἐπεὶ καὶ φῶς ἀκολουθεῖν ἀναγ-
 κώτους ὑποχωρήσαντος. Ἄντενίσας γὰρ,
 θεῖον εἰς οὐρανὸν, δόξα τε αὐτὸν ἐκείθεν εὐ-
 λαμπρῶς· καὶ τὶς τῶν πατριαρχῶν, μύρον
 αἰ θεῖον ἀπόζον ἐν χεροῖν ἔχων, ἀποσταγείς
 ἰδὼν καὶ σφραγίσας, ἔχρισεν εἰπών· Ἐν τῷ
 ὑπὲρ διώξεις τοὺς δαίμονας, θεῖαν τε δύνα-
 μιν ἐν ὁσφύϊ περιζωσάμενος, κενὰς αὐτῶν
 ἰβολὰς καὶ τὰς ἐπιβουλὰς ἀποδείξεις. Θάρσει
 ν, πεποιθὸς τῇ τοῦ ποιήσαντός σε σφραγίδι
 οὐκ ὠφελήσει γὰρ ἔχθρὸς ἐπὶ σοί, καὶ
 μίας οὐ προσθήσει κακώσαι σε. B

ἰαυταῖς ὁ θεὸς Συμεὼν ἐνετρόφα παρὰ
 ὀρίαις, τοσαύτης ἐκείθεν πρὸς τοὺς ἀσκητι-
 ῶνας εὐδοκίας ἤξιώτο. Ἄπερ οὐκ ἐλελήθει
 ννην· ὡς γὰρ τῶν ἑαυτοῦ φόντα σπλάγγων,
 ἡρα τὸν Συμεὼν, διὰ τὸ πολὺ καὶ παρ' ἡλι-
 ῶν ἀρετῆς, καὶ μανθάνειν τὰ κατ' αὐτὸν περὶ
 ἰποιεῖτο, οἷς ἀκόλουθα δὴπου καὶ τὰ ἐξῆς.
 ἔρ τις παρειμένος τῷ ἰσχύον καὶ χρόνον ἤδη
 ὀδύναις τε τοῦτο δριμύτως βαλλόμενος, ὡς
 εἶναι παντάπασιν ἀνακῦψαι, συνεχῶς
 φοιτῶν, τὴν τε ξένην τοῦ Συμεὼν ἐν ἡλικίᾳ
 πολιτεῖαν ὄρον, πειθεταί τὴν ψυχὴν, ὡς εἰ-
 ς ὑπὲρ αὐτοῦ δεηθεῖν, ὑγιὰ πάλιν αὐτὸν ὡς
 ερον ὁ θεὸς ἀποκαταστήσει· καὶ προελθὼν
 νη δεῖται θερμῶς δεηθῆναι πάλιν αὐτὸν ἐκεί-
 σεύσασθαι περὶ αὐτοῦ. Ὁ μὲν οὖν Ἰωάννης
 τοῦ ἀνδρὸς πάθος σπλάγγνα παθῶν, τῇ βί-
 αστηναί τοῦ Συμεὼν παραγγέλλει· ἐπειτα
 ἰ, συμβουλεύει τῷ Συμεὼν, ἰκέτης αὐτοῦ
 κείως γίνεται, μὴ οὕτω σφοδρῶς ἀλγυνομέ-
 κάμοντος ὑπεριδεῖν, ἀλλ' εὐξασθαι τε ὑπὲρ
 καὶ χεῖρας αὐτῷ ἐπιθεῖναι. Ὁ δὲ καὶ λίαν
 ἰς, ἀμαρτωλῶν ἐκρυτὸν ἐκάλει, καὶ ὡς μεῖζον
 τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, τὸ ἐπίταγμα παρηγεῖτο.
 ἔ ὁ Ἰωάννης μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ οὐκ ἀνέει,
 ἰρμότερον ἔτι μᾶλλον ἐπέκειντο, ὡς καὶ
 ἰπεισθεῖς, χεῖρά τε τῷ πάσχοντι ἐπιθεῖς,
 ν ἑαυτὸν εἰς εὐχὴν ἐπιτρέψας· Ἐγὼ μὲν ὁ
 λδς σφραγίζω, ἔφη, τῇ τοῦ Χριστοῦ σφραγίδι,
 τὴν πίστιν ὑμῶν γεννηθῆτω τῷ πάσχοντι· καὶ
 ἡμα θεραπείας τυχῶν, ἀπῆλθε, λαλῶν ὅλη
 τὰς τοῦ Θεοῦ δυναστείας.

ἔστα προσάγεται τὶς αὐτῷ δαιμονῶν· καὶ ὁ
 ἰμων τὸν Συμεὼν αὐτίκα ἰδὼν, ἀφαρπάσας
 ετὸν ἀνθρωπῶν τῶν αὐτὸν κατεχόντων, εἰς ὅν
 ἦν ἐνοικῶν, ἀνὰ τὰς ἐρήμους τοῦ ὄρους ἡλαύ-
 ἰ Συμεὼν δὲ τοῦ πάσχοντος οἶκτον λαθὼν, καὶ
 ἰν δνόματι Κυρίου καλέσας, ἀναστρέφειν κε-
 καὶ ὁς, ἄμα τῇ κλήσει παρῆν αὐτῷ παρ-
 Ὁ δὲ τῷ δαίμονι· εὐθέως ἐπιτιμήσας, τὴν τε

dissipat, quemadmodum dissipari tenebræ solent
 fulgore solis.

20. Lucifugis hisce nocturnisque visionibus dis-
 cussis, meliori denuo illustratione dignus judica-
 tur; tenebris quippe depulsis lumen succedere
 necesse est. Nam dum fixis templum intuetur oculis,
 videt Dei majestatem in cælo: continuoque gloria
 inde diffusa Symeonem circumfulsit, et patriar-
 charum quispiam unguentum, quod suave ac divi-
 num quidpiam redolebat, manibus prælatum, gut-
 tulin stillare facit, unxitque ipsum, dicens: In
 virtute hujus unguenti fugabis dæmonas, divino-
 que robore ab excelso lumbis accinctus, inanes
 ipsorum esse impetus insidiæque ostendes. Confide
 igitur, sperans in Christi, qui te creavit, signo:
 non enim proficiet inimicus in te, et filius iniqui-
 tatis non apponet nocere tibi.

21. Istiusmodi submissis a Deo spectaculis re-
 creabatur Symeon, præveniebaturque gratuita hac
 benevolentia, ut par asceticæ vitæ laboribus atque
 certaminibus fieret. Atque illa Joannem minime
 fugiebant: quippe Symeonem propter plurima præ-
 stantioraque, quam in illa ætate solent inesse, vir-
 tutum decora, non secus observabat quam filium
 ex se prognatum, instituendumque curabat omni-
 bus, quæ ad ipsum spectabant: quorum utique
 effectus sunt quæ subnectuntur. Vir quidam a
 longo jam tempore viribus destitutus, gravissimis
 premebatur doloribus; nec ulla omnino adhibita
 medicina poterat levari: dumque identidem mo-
 nasterium frequentat, insolitamque Symeonis in
 illa ætate perfectionem notat, fiduciam concipit
 fore ut Deus pristinæ se valetudini restituat, si
 Symeon deprecator intercedebat. Itaque Joannem
 adiens enixe rogat, Symeonem precibus suis ex-
 orare velit, ut pro se misero intercedat apud Deum.
 Joannes, conspecto viri affecto corpore, commiserati-
 one tactus, adduci ad columnam Symeonis ipsum
 imperat; deinde hortatu suasuque, supplex deum
 factus, inducere virum sanctum conatur, ut ne despi-
 ciat tam graviter laborantem, sed preces pro ipso fun-
 dat manusque imponat. Is autem molestissime hoc
 ferens, peccatorem se nuncupabat, mandatumque,
 quod vires suas excedere inquebat, deprecabatur.
 Cumque Joannes cum suis nihil remitteret, imo
 etiam longe ardentius instaret, vix tandem ali-
 quando exoratus, ægre habenti manus imposuit,
 seque dans totum orationi: Ego, inquit, pecca-
 tor formo signum Christi; uti credidistis, fiat
 ægrotanti. Qui continuo sanitate donatus abiit,
 potentiam Dei pleno ore, decantans.

22. Post hæc dæmoniacus ad Symeonem adduci-
 tur: at dæmon simul atque virum sanctum con-
 spexit, ereptum miserabiliter e manibus tenentium,
 quem insidebat, hominem per deserta montis agi-
 tabat. Misertus ergo Symeon ita raptati, eum in
 nomine Domini vocatum reverti jubet: ille autem
 pene citius, quam vocatus esset, se coram stitit.
 Mox vir Dei increpitem dæmonem, signo crucis

Christi objecto, inde exterminans, hominem sanum ac sibi redditum dimisit. Ita in promptu semper erat Symeoni gratia cœlestis : nec ullus, qui ipsum accedebat, revertebatur vacuus, sed reportabat, quidquid petierat, voti compos.

23. Cupidus porro Symeon absolutum per omnia virtutis ædificium struendi, perveniendique ad perfectissimum tolerantie gradum, dicit aliquando ad Joannem : Quam late pateat dominium Satanae, et quante sint ejusdem perniciose divitiæ, quanto etiam studio omnem suam applicet vafrilitem, ut virtutis zelatoribus bellum moveat, jam pridem monstravit mihi Dominus. Ait Joannes : Dominus te, fili, nequissimis illius machinamentis eripiet. Subsumens Symeon : Exsecrabiles, inquit, vires ejus, quantumvis sollicitè aliud ex alio malum molientes, effectu carebunt. Ubi vidit Joannes, quam vilipenderet insidias inimici, veluti ad mentem revocare, in officioque continere aberrantem cupiens, ut ne teter spiritus, hinc animam illius arrogantiam superbiamque tentans ingerere, lateret diutius : Non ita, inquit, fili mi, sis animatus ; neque tam imbelli cum hoste negotium nos habere, putato : imo vero calceos indutus ferreos, perpetuo monachis struit insidias, et sicubi occasionem nactus commodam fuerit, violenter impressionem facit. Precandus nobis potius invocandusque est Emmanuel : ipse perpetuo nobiscum futurus erit ; ipse presentia sua omnem inimici vim irritam reddet.

24. Hæc malignum spiritum ad tantam contra Symeonem adegerunt rabiem, ut repente superveniens, crebros strepitus, super pellem qua tegebatur, horribiliter insonans, cieret ; subtus autem dæmonas, veluti angues subjiceret, tam formidolosa illico sibila emittentes, atque adeo vehementem incutientes terrorem, ut auribus ferre non sustinerent monachi ; quin etiam, cum detracta circumquaque pelle, nihil omnino visu perciperent, inexpugnabili crucis signo contra istiusmodi terculamenta sese munientes, recederent, Non hic stetit vafrities nequam hostis : præludium illa erant. Serpentes ingenti numero adversus Symeonem coactos in aciem educit, nocturna que spectra multimoda specie comminiscitur, quibus ipsum perterrere, atque ab eximiis illis asceticæ vitæ operibus abstertere diu conatur. At generosa illa propter Christum anima, hisce terroribus non modo non cedens, sed contra majori etiam contentione, quam antea emitens ad virtutem, et quibus terrenda putabatur illis ipsis fiduciam adaugens, vocem extulit cecinitque : *Altissimum posui refugium meum* ⁴ ; propterea non timebo a timore nocturno, a sagitta volante per diem, a negotio perambulante in tenebris, a ruina et dæmonio meridiano ⁵.

25. Conspicatus igitur malus demon in vanum se laborare, tunc quidem istiusmodi machinamentis abstinuit. Deinde vero mense Apelæo, qui no-

Α του Χριστου σφραγίδα επιβαλὼν, και τουτον εκβαλὼν εκειθεν, και απελασας, υγιη τον ανθρωπον απολυει. Ουτως δει παραμεινουσαν αυτω την ανωθεν ειχε χαριν, και των αυτω προσοντων ουδεις ην διακενυς αναστρεφων, αλλα τυγχανων ουπερ εβουλετο.

κγ'. Βουλομενος δε προς αρετην δια παντων οικουδουμεισθαι, και υπομονην δει καταρτιζεσθαι, φησι πως προς τον Ιωαννην· Ως δερα η μεν του Σατανα κτησις, και εσος ο τουτου αλεθριος πλουτος, ουπεδειχθη μοι πρωτην παρα Θεου· τις δε λοιπων η σπουδη της εκεινου πολυτεχνιας, δι' ης τοις αρετης ερασταις πολεμους αναβριπιζει. Και ο Ιωαννης· Ο Κυριος, εφη, τεκνον, εξελεϊται σε της εκεινου κακοτεχνιας. Υπολαβων δε ο Συμεων, Επικαταρατος τε και απρακτος εσται, φησι, των εκεινου δυναμειων η φρονις, μεθ' ων τις πονηρης συσκευαζεται πραξεις. Ιδων τοιουν ο Ιωαννης οπως εν ουδενος μερει της επιβουλης επιθετο του εχθρου, καθαπερ αυτου το φρονημα κατασελλων, εια μη λαθη, τη τουτου ψυχη τυφον, εντευθεν ο σκαιος εμπορησας· Μη ουτω, τεκνον, ειχε, φησι, μηδ' ουτως ασθενης ο πολεμιος λογιζεσθω σοι, αλλα σιδηρους μελλον οπλας υποδεδεμινος, ταυτη τε δια παντος τοις μοναχοις εφεδρευων, και ει που κερου λάθειτο, βιαως επιτιθεμενος· αλλα επικλητειον ημιν φαναι τον Εμμανουηλ, και αυτος εσται δια παντος μεθ' ημων, και αυτος αυτου τη της οικιας παρουσιας επιφανειν καταργησαι τας ενεργειας.

est ; ipse presentia sua omnem inimici vim irritam

Κ δ'. Ταυτα προς τηλικαυτην κατα του Συμεων εκμαιναι λυσσαν την πονηρον ως ανθρωπον επισταντα, φρονους τε συγχους ανωθεν της σκεπουστας αυτην ηγλωτης φοβερην τηχουντας επινοησαι, και καταθεν δαιμονας ως θεους υποβαλειν, δεινον τι κοιμηθη σφριπτοντας και σφοδρα δεδιτομενους, ως μηδε την ακοην οϊους τε ειναι στεγειν τους μοναχους, αλλα και αυτην δεπου περιελοντας την ηγλωτην, επει μηδεν αισθητης οραν ειχον, τω αμαχω του σταυρου τυπω κατα των δειματων εκεινων σημειουμενους αναχωρειν. Ος ουκ ην αρκεισθαι μονοις τον πονηρον, αλλα και πληθος ερπετων κατα του Συμεων αυθις επισυνάγει, και νυκτερινας επινοει πολυειδεις φαντασιαι, και χρονον επι μακρον εκταραττειν ωσπερ αυτον ολιμενος, ινα προς τους υπερφουεις εκεινους απαγορευση ασκησεως πονους. Η δε γενναια δια Χριστην εκεινη ψυχη, ουκ οπως τουτοις ουδεν ενδιδουσα, τουναντιον μεν ουν και φιλονεικοτερα προς αρετην εαυτης γινομενη, εκεινα μαλλον αυτων τεθαληρηκια τη φωνη κατεπηδε· Τον Υψιστον εθεμη κατασργην μου, δια τουτο ου φοθηθησομαι απο φουδου νυκτεριου, απο βελους πετομενου ημερας, απο προηματος εν σκοτει διαπορευομενου, απο συμπαματος και δαιμονιου μεσημβριου.

κε'. Ειδως τοιουν ανηνυστα कामων ο πονηρης, τηνικαυτα μεν αυταις ως ειχεν απεστη δυναμειον. Απελλαου δε μηνος υστερον, δε Δεκεμβριος ημετερφ

⁴ Psal. xc, 9. ⁵ ibid. 5, 6.

εισλήκτω καλεῖται, πάσας ὡς ἐδόκει καλῶς τὰς ὑπ' αὐτὸν φάλαγγας ἐξαροτῶσας, δευτέρῃ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἐπιστρατεύει τῷ Συμεῶν, καὶ τὸν γεγλυμμένον αὐτίκα μῶδιον ἄρας αὐτῇ μελωπῇ, ἀφίησι κατὰ τοῦ κρημνοῦ. Δεξιὰ δὲ Κυρίου εὐθύς ἐπ' αὐτὸν, δεξιὰ Κυρίου ποιῶσα δύναμις· καὶ ὁ μὲν ἀκλινωδῶς ἐπὶ τῆς βίσεως ἐστῶς καὶ προσευχόμενος ἦν· ὁ δὲ ὄμβρους ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ ἀνέμους, καὶ τυφῶνας καὶ κρηστήρας, καὶ καταιγίδας ἐκίνει, ἀστραπαὶ τε διάπυροι καὶ φλογώδεις, καὶ βρονταὶ βραεῖαι καὶ σκίληραι ἐξεβρήγυντο, ὡς μὴ τὰς ψυχὰς μόνον ἐκτεταράχθαι τοὺς μοναχοὺς ἀλλὰ καὶ τὰ ὄτα τοῦτους ἐκκεκωφωμένοις προσοικένας. Ὁ μὲν οὖν Συμεῶν ἀκλόνητός τε καὶ ἀπερίτρεπτος, οὐ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ νοῦν πρὸς τηλικαύτας ἴστατο βίας.

κς'. Ὁ δὲ θεὸς Ἰωάννης ἐκόπτετο τὰ σπλάγχνα περὶ αὐτοῦ, ἀστακτὴ δακρύων, καὶ τοὺς μοναχοὺς καθ' ἕνα τε καὶ κοινῇ σύγκαλῶν. Οἱ δὲ τῷ παραλόγῳ τῆς βίας καταπλαγέντες, οὐδὲ ἀποκρίνασθαι οἷοί τε ἦσαν· ἀλλ' ἢ μὲν ἀποθανεῖται νῦν, ἔλεγον, πρὸς ἀλλήλους, ὁ Συμεῶν. Ἔτα καὶ τὰ ἐκ τοῦ πονηροῦ προσετίεσαν. Ποῦ, φησὶν, ἢ ὑπὲρ ἀνθρώπων αὐτοῦ πολυτεία; ποῦ ἢ τῆς ἀσκήσεως μανία; ποῦ ἢ τῶν θαυμάτων ἐπίδειξις; αὐτὸς παραστήτω νῦν ἑαυτῷ βοήθης, αὐτὸς τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς διαδράτω κίνδυνον. Τοῦ δ' οὖν Ἰωάννου μὴ ἀνιέντος, ἀλλὰ συντηνότερα μᾶλλον ἐτι καὶ περιπαθεστέρα τῇ φωνῇ χρωμένου, Μὲ δὲ μία σοὶ δι' ἐμὲ λύπη, Πάτερ, μηδὲ φροντίς, ὁ Συμεῶν ἀποκρίνεται· ὁ μὲν γὰρ ἐχθρὸς κατήργηται ἡδὴ καὶ καταθέδληται· ἐμοὶ δὲ ἔξβύται τῇ ἀνωθεν χάριτι πάντα, καὶ ἀσφαλῶς τὰ τῆς στάσεως ἔχει. Ἄμα δὲ ἡμέρα συνίασι καὶ οἱ μοναχοί, καταλαθεῖν αὐτὸν ἡδὴ τεθνεῶτα νομίζοντες· ἀλλὰ κρεῖττον ἢ κατὰ προσδοκίαν ἀπήντα τὸ ἐλπισθέν. Καὶ ὁ μὲν, ψυχὴν ἅμα καὶ ὄψιν ἠγαλλιάτο, ὡς διὰ τοῦ προσώπου τὴν ἐνδομ φαιδρῶτητα παραδείκνυσθαι· οἱ δὲ, παρὰ τοῦ θεοῦ Ἰωάννου τὰ εἰκότα ἐνειδιζόμενοι, ἀνεχώρουν.

dium non obscure testantibus. Monachi porro, ut meriti erant, a divino Joanne increpiti, ad se quisque revertebantur.

CAPUT IV.

Exhortatio duplex Symeonis, et penitentia.

κς'. Ὁμιλία; δὲ ποτε πρὸς αὐτοὺς ὁ Συμεῶν ἀψά- D 27. Cum incidisset aliquando Symeon in colloquium cum monachis, talia præter expectationem disseruit, aut potius virtute sancti Spiritus, qui perpetuam in ipso sibi gratamque habitationem elegerat suaviterque quiescebat, elocutus est; videlicet: Quod, cum Deus in principio conderet hominem, mentem ei ducem, arbitrum, ac velut judicem cogitationum bonarum malarumque indiderit, ut ne quis ignorantiam virtutis vitiorumque posset præterdere. Si quæ igitur prava voluptatum desideria nos invadant, et non viriliter pedem conferamus, nec tota virtute invadentium insultum reprimamus; fallax atque mendax est professio nostra, quam Christo tum per baptismum, tum per sus-

stra lingua December nuncupatur, omnibus (ut quidem videbatur) phalangibus instructis, secunda noctis vigilia, adoritur Symeonem; subitoque excavatum modium, cum ipsa pelle arreptum, in præceps dat. Dextera autem Domini continuo fuit super ipsum, dextera Domini faciens virtutem; ipse siquidem immotus stabat supra columnam, orabatque; demon vero a mari imbres, ventos, procellas, turbines igneos ac tempestates eiebat, fulminaque inflammata et ignita: et tonitrua tam horrenda atque fragosa erumpabant, ut non modo totis artubus contremiscent monachi, verum etiam surdorum instar nihil auribus persentiscent. Interea Symeon, inconcussus ac circumverti nescius, non corpore tantum, sed vel maxime animo, adversus illos impetus stabat.

26. Divinus interim Joannes cruciabatur intimis visceribus Symeonis causa, ubertim lacrymans, monachosque in unum publice convocat: qui inopinatæ tempestatis violentia consternati, nihil dare responsi poterant universi; sed inter se, Jam forte Symeon morte ocebuerit, inquiebant. Deinde etiam quædam e pessimo profecta spiritu adjiciebant, dicentes: Ubi nunc conversatio illius humana sublimior? ubi illud insanum exercitationis genus? ubi ostentatio prodigiorum? Oportet nunc sibi ipse, et periculum a capite suo amolitur. Inter hæc Joanne nullum dolendi modum faciente, sed magis etiam intensa ac lugubri voce personante, responsum Symeonis auditur: Nihil tibi mea causa, mi Pater, quod crucieris aut dolcas: in vanum recidere machinamenta hostis turpiter prostrati; me autem si spectes et columnam (quæ superum gratia est), salva omnia. Simul atque illuxit, progrediuntur una monachi, ipsum, ut putabant, jam mortuum suscepturi: verum euntibus, melior opinione sua spes, occurrit ipse Symeon, et animo et vultu pariter exultans; externis vultus notis internum animi gaudium non obscure testantibus. Monachi porro, ut meriti erant, a divino Joanne increpiti, ad se quisque revertebantur.

27. Cum incidisset aliquando Symeon in colloquium cum monachis, talia præter expectationem disseruit, aut potius virtute sancti Spiritus, qui perpetuam in ipso sibi gratamque habitationem elegerat suaviterque quiescebat, elocutus est; videlicet: Quod, cum Deus in principio conderet hominem, mentem ei ducem, arbitrum, ac velut judicem cogitationum bonarum malarumque indiderit, ut ne quis ignorantiam virtutis vitiorumque posset præterdere. Si quæ igitur prava voluptatum desideria nos invadant, et non viriliter pedem conferamus, nec tota virtute invadentium insultum reprimamus; fallax atque mendax est professio nostra, quam Christo tum per baptismum, tum per sus-

ceptionem monastici hujus habitus coram electis Dei angelis fecimus. Fateor quidem a natura ingentem nobis concupiscentiam esse : quis enim negare queat se concupiscere ? sed a concupiscentiis non superari, id rationis prædominantis opus est, nostramque in malum propensionem velut freno constringentis. Similiter et gulam, et amorem proprium, et iracundiam, et invidiam, et si quæ alia perturbatio animi est, cum opposita quamque virtute comparare, et ab ea discernere judicio valemus ; sicque ex altera parte quod magis cum probitate conjunctum est, eligere ; quod ab ea alienum, reprobare. Etenim Dominus Deus noster duas nobis semitas ostendit, alteram angustam et spinis ærumnarum obsitam, quæ per se gradientes ducit ad vitam : alteram vero patentem laxamque, cujus terminus barathrum perditionis. Igitur, fratres, nobis ipsi vim inferamus, ut rapiamus quod vim patitur regnum Dei, qui nos omnes conservaturus est ad gloriam majestatis suæ. Amen.

28. Isti hæc quidem commemorabat Symeon. At Joannes non Symeonis illa, sed sanctissimi arcanique Spiritus, quem et ipsius ore perspicue loquentem viderat, esse verba asseverabat. Ephraim vero, qui per id temporis magnæ urbi Antiochiæ præsidebat archiepiscopus, de sanctorum illorum standi consuetudine, et præcipue Symeonis, deque austero hujus laboriosoque admodum vitæ instituto, et conversatione sublimi ac perpetuo cum certamine conjuncta certior factus, ipse viæ se dedit, coram spectator futurus. Cumque vidisset quomodo Christo crucifixus Symeon in illo ætatis flore esset ; oculos illorum quæ prius audierat nunc testes nactus, Deum pleno ore magnificabat, confitebaturque non minus læcymis quam verbis : quæque præsentem miraculo fuerant, ad sua revertenti nunquam non in ore versabantur.

29. Quid porro Symeon ? Quemadmodum amoris sui in Christum ignem, alio semper alioque igne adjecto, magis succendere cupidus, nulla gravissimorum cruciatuum satietate capiebatur, petit aliquando ab aliquo se invisente funem, acceptumque circum corpus convolvit constringitque tam arcte, ut exesa carne, quæ istis mollis admodum ac tenera est, nudæ costæ exstarent. Corpus itaque exulceratum pessime habere ; et ulcerum sanies, concreto sanguine mista, pannoso amictui conglutinari. Is vero qui hæc patiebatur, nihilo magis dolorum acerbitate commovebatur, quam si alienum corpus ægre habuisset. Verum processu temporis tantus fetor e putrescentibus ulceribus generatus est, ut ad multorum nares delatatus, gravis esset monachis, imo et ipsi Joanni : quamobrem percunctantibus illis gravissimi odoris causam, prætextus semper aliquos pro sui purgatione comminisceretur Symeon : donec per rimam fenestræ speculatus monachorum quidam, conspicatusque sanguinis pure misti stagnum, discit dolorum ejus arcanum ; ai-

του μοναδικου τουδ σχηματος, ενωπιον των εκει-
των αγγελων, ωμολογησαμεν. Φυσει μεν γαρ το
επιθυμητικου προσοντος ημιν, ουδεις επιθυμειν αρ-
νησασθαι δυναται· το δε μη των επιθυμιων ητι-
σθαι, του επικρατουντος εστι λογισμου, την ημετε-
ραν επι τα χειρω ροπην ανειργοντος. Παραπλησιω-
δε και γαστριμαργιαν, και φιλαυτιαν και θυμον, και
φθονον, και ει τι άλλο ψυχης παθος, τῷ αὐτῷ λογι-
σμῷ πρὸς τὴν ἀντικειμενὴν ἕκαστον ἀρετὴν παρα-
τιθέναι και κρίνειν δυνάμεθα, και οὕτως ἐκ παρα-
λήλου τὸ βέλτιον αἰρεῖσθαι, τὸ φαῦλον διακρουόμε-
νοι. Ἐπει και ὁ Κύριος ἡμῶν και Θεὸς δύο τριβου-
ῆμιν ὑποδείκνυσι, τὴν μὲν στενὴν και τεθλιμμένην,
ἣτις ἀπάγει πρὸς τὴν ζωὴν τοὺς δι' αὐτῆς ὀδεύον-
τας, τὴν δὲ πλατεῖαν και ἀνετον, ἣτις ἐπ' αὐτὸ φέ-
ρει τῆς ἀπωλείας τὸ βάραθρον. Βιασώμεθα τοιγαρῶν
ἑαυτοὺς, ἀδελφοί, ἵνα και τὴν βιαστὴν ἀρπάσωμεν
τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, ὃς φυλάξει πάντας ἡμᾶς εἰ-
δόξαν τῆς αὐτοῦ μεγαλωσύνης. Ἀμήν.

κη'. Ὁ μὲν οὖν Συμεὼν ταῦτα πρὸς αὐτοὺς δι-
εξῆει· ὁ δὲ Ἰωάννης οὐκ ἐκείνου τὰ ῥήματα ἔλεγε
εἶναι, ἀλλὰ τοῦ παναγίου και τελειωτικῆς Πνεύματος,
καὶ καὶ δι' αὐτοῦ σαφῶς ἴδρι εἰρηγομένον. Ἐφραὶμ
δὲ, ὁ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῆς μεγαλοπόλειω; Ἀντι-
οχίας ἀρχιεπίσκοπος, περὶ τῆς στάσεως των ὁσίων
τούτων πειθόμενος, και μάλιστα τοῦ Συμεῶν; τῆς τε
τραχείας αὐτοῦ και λίαν ἐπιπόνου διαγωγῆς, και τῆς
ἀπαραμίλλου και ὑπερφυοῦς πολιτείας, κατὰ θέαν
τούτων ἐλθὼν, ὅπως τε τῷ Χριστῷ ἐσταύρωτο παρ'
ἡλικίαν ἰδὼν, και ὄφεις των ἀκουσθέντων μάρτυρα;
θήμενος, θεὸν ἦν ὄψατο στόματι μεγαλύνων, και αὐτῷ
δακρυσιν οὐχ ἥττον ἢ ῥήμασιν ἐξομολογούμενος, ἀπὸ
ἦν αὐτῷ και παρόντι θαῦμα, και εἰς τὴν πόλιν ἐπαν-
ελθόντι διήγημα.

κη'. Ὁ δὲ πῦρ ὡσπερ ἐπὶ πῦρ, ἀνάπτων αἰ τοῦ
εἰς Χριστὸν ἔρωτος, οὐδένα τε κόρον διὰ τοῦτο των
ὑπὲρ αὐτοῦ καμάτων εἰδὼς, αἰτεῖ ποτε σχοινίον τινα
των αὐτῷ προσιόντων· ὃ και λαθὼν εὐθύς, ὄλον ἐν
χρῶ τὸ σῶμα περιελίσσει και διασφίγγει οὕτω σφο-
δρῶς, ὡς διαφαγεῖν αὐτοῦ τὰς σάρκας, ἀπαλάσ τε οὐ-
σας και τρυφερὰς, γυμνὰς αὐτῶν τὰς πλευρὰς ἀπο-
δείξαν. Ἦλκωτο μὲν οὖν αὐτῷ τὸ σῶμα, και πονηρῶς
εἶχεν· ὅτ τε των ἐλκῶν ἰχώρες αἵμασι πεπηγῶσιν
ἀνακινούμενοι, τῷ τριχίνῳ συγκεκόλλητο βράκει· ὃ
δὲ καθάπερ σαφῶς ἄλλου πάσχοντος, οὕτω των ἐκ
τοῦ σώματος ἀλγηδόνων ὑπερέωρα. Τοῦ γρόνου ἐκ
και δυσωδίας ἐντεκόντος τοῖς ἔλκεσιν, ὡς ἦδη πολλὴ
αὕτη, και πολλῶν ἀσφρήσει προσβάλλουσα εἰσθῆσιν
τε τοῖς μοναχοῖς ἀλλὰ και τῷ Ἰωάννῃ παρεῖχεν. Οἱ
μὲν ἐπυνθάνοντο τῆς ὁσμῆς τὴν αἰτίαν· ὃ δὲ Συμεὼν
προφάσεις τινὰς εἰς ἀπολογίαν ἐπλάττετο, ἕως δι-
τῆς θυρίδος των μοναχῶν τις παραθεωρήσας, και λί-
μνα; αἱμάτων ἔλκεσιν ἀναπεφυρμένας ἰδὼν, μανθάνει
τὸ τοῦ πάθους μυστήριον, και παραυτὰ τῆ;
θεας ἐπαγγέλλει τῷ Ἰωάννῃ. Καὶ ὃς οὐκ ὀλίγα δεινω-

παθήσας ἀναγκάζει τὸν Συμεὼν ἄραι κατὰ μικρὸν ἅ que continuo ab hoc spectaculo ad Joannem nuntiaturus accedit. Is autem non modice dolens et consternatus, adigit Symeonem, ut sensim funem auferat; nam confestim solvendi nulla spes erat, utpote qui jam consumptis et putrefactis carnibus ad ossa usque penetrasset.

λ'. Περιερχομένου δὲ τούτου, καὶ δάκρυα προστιθέν-
τος καρδίας δῆγματα, ἐπετίμα ὁ Ἰωάννης καὶ προσω-
ειδίξε φιλοστύργως· Μὴ δῆτα, λέγων, ὦ τέκνον, μὴ
οὕτως ἑαυτοῦ χρῆναι λίαν ἀφιλανθρώπως ἔχειν. Ὁ δὲ
τότε μὲν πατρικαῖς ἐπιτιμήσεσιν ἐξῆς, ἀπέθετο τὴ
σχοινίον· μετὰ δὲ ταῦτα λαμβάνων αὐτὸ πάλιν ὁμοίως
περιελάσσετο, οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς σφιγξέως ἢ δια-
τάσεως, ἀλλὰ χαυνότερον πῶς καὶ φορητότερον·
ἐσπούδαζε γὰρ ὑπωπιάζειν αἰεὶ τὸ σῶμα καὶ κατα-
τρυχεῖν, τοὺς ἐπανισταμένους ἐξ αὐτοῦ τῆ ψυχῆ πο-
λέμους ἀκούων· ἄπερ ἐξίστη τοὺς μοναχοὺς ἐν ἡλικίᾳ
μαλίστα τοιαύτη γινόμενα. Αἰτοῦσι τοίνυν ἀκούσαι
λόγου παρ' αὐτοῦ σωτηρίας, καὶ ὁ Συμεὼν ὁμιλίας
αὐθις ἀψάμενος, ἢ τῶ ἑνοικούντι μᾶλλον κινούμε-
νος Πνεύματι, ᾧ καὶ πρὸ μητρικῶν ὠδίνων ἐξ-
ἔλιετο.

λα'. Πατέρες ἔφη, καὶ ἀδελφοί, οὐ χρὴ τὸν ἀσύνε-
τον ἐμὲ περὶ σωτηρίας ψυχῆς τῆ ὑμετέρᾳ πολιᾷ δια-
λέγεσθαι· ὁμως ἐπεὶ πατρικοῖς οὐκ ἔστι μὴ πείθεσθαι
λόγοις, Ἔργον μοναχοῦ τὴν ἐγκράτειαν οἶμαι, ὥστε
ἡρεμῆν αὐτῷ τὰς τοῦ σώματος ἡδονὰς, ἔχοντι τὴν
ψυχὴν ἐν εἰρήνῃ, τὸ τε συνεχῶς ψάλλειν, καὶ ἀδια-
λείπτως τῷ νῷ προσεύχεσθαι· Ἔργον μοναχοῦ ἡ ἀγά-
πη, καὶ ἡ μετὰ ταπεινῆς καρδίας ὑπακοή, δι' ἧς καὶ
Χριστὸς εἶλε τὸν θάνατον, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι
θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, ἵνα τὰς ἐπιθυμίας τῆς
σαρκὸς καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῆς θανατώσωμεν, τότε ἐν
ἐξομολογήσει κλαίειν, καὶ ἐν συντριβῇ καρδίας ὡς ὁ
Τελώνης προσεύχεσθαι, φωνῇ τε σύμμετρος καὶ λό-
γος εὐτακτος, καὶ ἡ ἐν πραότητι καὶ ἡσυχίᾳ διαγω-
γή. Ἔργον μοναχοῦ, τὸ μὴ ὀμνύειν ὄλω, πλὴν τοῦ
Πίστευσον ἢ Συγχώρησον, ἢ τε τῶν τῆς φιλαργυρίας
σκανδάλων φυγή, καὶ ἡ τῶν ὄντων μετὰδοσις, καὶ τὸ
μὴ μόνον μηδέ ποτέ τινος καταλαλεῖν, ἀλλὰ μηδὲ
καταλαλοῦντος ἀνέχεσθαι, συμπάσχειν τε τοῖς ἐν ὁδῷ-
νῃ, καὶ ἀδελφῶν πόδας νίπτειν, καὶ ταῖς αὐτῶν χρεῖαις
διακονεῖσθαι, τὸ τε μὴ τοῦ χαλεποῦ πάθους τῆς ὑπερ-
ηφανίας ἠττάσθαι, ἀλλὰ πάντων ἔσχατον ἑαυτὸν εἶναι
ἡγεῖσθαι.

etiam ne ferat quidem detrahentem; ut compatiatur in luctu positus; ut fratrum pedes lavet utilitatique studeat; ut periculosa illa animi passione, superbia dico, non superetur, sed omnium postremum se reputet.

λβ'. Ἔργον μοναχοῦ, ἡ εἰς πάντας μεγάλους τε
καὶ μικροὺς, ἐνδόξους καὶ ἀδόξους, πλουσίους καὶ
πένητας, ὡς εἰς αὐτὸν Χριστὸν ἀγνή φιλαδελφία τε
καὶ φιλοξενία, καὶ ὑποκρίσεως καθαρῆς πάσης
διακονία. Μοναχὸς γὰρ πρὸς μὲν τὰς κατὰ κόσμον
βλέπων ὑπεροχὰς, καὶ πρόσωπα τῶν τοιούτων λαμ-
βάνων, πτωχὸν δὲ καὶ πένητα προσιώντα καὶ δεόμε-
νον ἀπωθούμενος, ὁ τοιοῦτος οὐχ ἔξει παρουσίαν
εἰς τὸν νυμφῶνα, οὐδὲ ἀπαντήσεται, οὐδὲ συνεισ-

30. Interim ad amplexus properantem Syme-
onem, lacrymasque contriti cordis indices adjicien-
tem, increpat Joannes paterneque objurgat: Non
profecto, mi fili, inquiring, non ita barbarum in
modum corpus tractare fas tibi est. Cui paternæ
castigationi ille tunc quidem cedens, funem solvit:
verum haud ita multo post resumptum denuo cir-
cum corpus astrinxit, quamvis non tam arcte et
violenter, sed aliquanto laxius tolerabiliusque: eo
quippe Symeonis cura omnis intendebat, ut corpus
suum castigaret semper et in servitutem redigeret,
probe scilicet ignari quanta inde prælia immineant
animæ. Quæ res, in tali præsertim ætate, perculit
vehementer monachos, rogantes verba salutis ab
ore ipsius excipere sibi denuo ut liceret. Nec ab-
nuens Symeon, interno Spiritu, a quo maternum
ante partum electus fuerat, movente, aggreditur
dicere.

31. Patres fratresque, inquiebat, mei, non æquum
est, me ingenio tam imbecilli ad hunc vestrum
canitie venerandum cœtum verba facere: sed nec
æquum est seniorum dictis non obtemperare. Sic
igitur existimō, eo connitendum esse monacho
præcipue, continens ut sit; ut nuntio corporis
voluptatibus remisso, tranquillitatem pacemque
animi conservet, ut continenter psallat, ac sine
intermissione mentali vacet orationi. Eo conniten-
dum monacho, charitate ut ardeat, et corde humili
præcipiente obediat: obedientia quippe est, per
quam Christus ipse mori elegit, factus obediens
usque ad mortem, mortem autem crucis, ut et nos
desideria carnis nostræ per ipsam mortificaremus.
Eo quoque connitendum monacho, ut in confes-
sione ploret, contritoque corde cum publicano pre-
ces suas fundat ad Dominum: ut vox moderata,
sermo decenter compositus, atque omnis in man-
suetudine et tranquillitate conversatio sit. Eo con-
nitendum monacho, ut ne juret omnino, sed solum
dicat, Crede, vel, Ignosce; ut scandalum avaritiæ
declinet; ut facultates suas distribuat; ut non
modo nunquam de alterius fama detrahat, sed
in luctu positus; ut fratrum pedes lavet utilitatique

32. Eo connitendum monacho, ut omnes tam
magnum quam parvos, tam gloriosos quam inglo-
rios, tam divitiis affluentes quam egenos, non
secus ac Christum, charitate casta, hospitalitate et
obsequio, omnis hypocriseos experte præveniat.
Monachus namque, qui ad rerum mundanarum
splendorem oculos reflexit, earumque species cupi-
de contemplatur, mendicum vero, pauperem-
que et egenum a se repellit, non admittetur ad

nuptias, nec speret obviam iturum se cum exultatione immortalis Sponso, ut cum eo ingrediatur: sed potius illud sibi velim persuadeat, fore ut, extincta ob olei defectum lampade, miserabiliter ab ipso excludatur. Eleemosyna quippe consuevit misericordiam consequi illis, qui misericordes in egenos sunt, eosque gravibus ærumnis liberare; testante id ipsum Christo ac confitente, præstitam pauperi misericordiam, sibi præstitam reputatum iri. Dicit enim: *Quandiu fecistis uni ex his minimis, mihi fecistis*⁶: adeo ut qui non miseretur fratris, Filium Dei censendus sit palam negavisse, Sadducæos quodammodo imitatus, non credendo resurrectionem esse, neque in spem inde promanantem oculos reflectendo. Ne igitur latentem sub auro dæmonem pluris feceritis, quam necessitatibus fratrum succurrisse; dæmonem, inquam, qui et ipsum Christum aggredi non est veritus, ita loquens: *Hæc omnia dabo tibi, si cadens adoraveris me*⁷. Ne Christum mundi fallacis opinioni mendacitatem pauperis præferentem, et non habentem ubi caput reclinaret, contumelia afficiatis; illum, inquam, Christum, in cuius potestate cæli sunt ac terra. Etenim cum Abraham hospitalitatem in omnes excrceret, mernit Deum, angelis duobus comitatum, sub specie viatoris conspiceret: similiter et Lot, qui angelos hospitio excepit. Verumtamen date operam sedulo, ut in divitibus atque pauperibus æqualiter Deum queratis; quod effectum dabitur, si consideretis in paupere divitem et contra

in divite pauperem; si pedes eorum lavetis cum gratiarum actione et charitate in testificationem animi, si suppeditetis hilariter de facultatibus vestris quidquid eorum usus deposcit, si denique universos velut unum intueamini, aut potius Christum in omnibus vos cernere, existimetis. Divitiæ monachorum, Patres fratresque, nihil possidere: si quis tamen iis abundet, non sibi potius abundet quam proximo.

53. Eo conitendum monacho, ut tum corpore tum animo continens sit. Si quem vestrum lasciva cogitatio incessat, fratres, in anxietate spiritus et compunctione cordis confugiens ad Deum, ita cum lacrymis clamat: Domine Jesu Christe, tu qui misericors et miserator Deus, qui totius consolationis Dominus, tu qui fuisti semper, futurusque es in æternum, tu qui amantissimus nostri Pater, qui confidentes in te non pateris confundi; tu, inquam, eripe me ex potestate hostium, succurre animæ meæ, salvum me fac in misericordia tua, tu qui exultatio mea es. Libera me ab insidiis eorum qui circumdederunt me: tu quippe nosti, qui solus omnia nosti, et quem ne abscondita quidem cordis latere possunt, tu, inquam, nosti, istiusmodi impura cogitata, non a me accersita, sed invitum multumque reluctantem animum subiisse. Memento quia pulvis sum, nec, quæso, in condemnationem mihi illa cedant. Domine, Domine, virtus salutis meæ, sub umbra tua protege me in die belli. Ne tradideris me, Domine, a concupiscentiis meis peccatori: miserere mei, Deus, miserere mei, quoniam in te confidit anima mea, et sub umbra alarum tuarum sperabo: Deus meus, ne longe recedas a me: Deus in

ελευσεται φαιδρῶς τῷ θανάτῳ νυμφίῳ, ἀλλὰ τούτον ἑαυτῷ ἐλεεινῶς ἀποκλείσει, δι' ἐνδοξίαν ἐλάλου τῆς λαμπάδος ἀποσβεσθείσης· ἐλετημοσύνη γὰρ αὐτοῦς ἐλεεῖν πέφυκε πρώτους, καὶ μεγάλων ἐξαιρηθῆσαι κακῶν τοὺς ἑαυτῆς ἐργάτας, αὐτὸν ἐκείνων ὁμολογούντα Χριστὸν ἔχουσα, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀναδεχόμενον, τὴν εἰς τοὺς πένητας ἔλεον. Ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε, φησὶν, ἐν τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· ὡσπερ ὁ μὴ τῶν ἀδελφῶν ἐλεῶν πάλιν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ σαφῶς ἠρνηται, τρόπον τινὰ κατὰ τοὺς Σαδδουκαίους· τῇ ἀνστασίῳ καὶ αὐτὸς ἀπιστῶν, καὶ πρὸς τὰς ἐκείθεν οὐ διαβλέπων ἐλπίδας. Μὴ οὖν προτιμήσητε τῆς τοῦ ἀδελφοῦ χρείας τὸν ἐγχευόμενον τοῖς χρήμασι δαίμονα, ὃς καὶ αὐτῷ Χριστῷ τετόλμηκε προσβαλεῖν, εἰρηκῶς· Ταῦτα πάντα σοὶ δώσω, ἐὰν πτωχῶν προσκυνήσης μοι· μὴ τῇ κοσμικῇ φαντασίᾳ τὴν τὴν πτωχείαν τοῦ πένητος ὑπερχόμενον, καὶ μὴ ἔχοντα ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν, Χριστὸν ἀτιμάσητε, οὗ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ. Ἐπεὶ καὶ Ἀβραάμ ξενίας οἶδε Θεὸν σὺν ἀγγέλοις δυσὶν ἐν ἔδοιπόρου σχήματι· ὁμοίως δὲ καὶ Λὼτ ἀγγέλους ὑποδεξάμενος. Ἀλλὰ καὶ ἐν πλουσίῳ καὶ πένητι ζητεῖτε Θεὸν, πένητας μὲν ὡς πλουσίους, πλουσίους δὲ πάλιν ὡς πένητας λογιζόμενοι, πόδας τε αὐτῶν μετ' εὐχαριστίας Θεοῦ καὶ ἀγάπης ἐν διαθέσει ψυχῆς νίπτοντες, καὶ ἰλαρῶς αὐτοῖς ἐκ τῶν ὄντων ἐπαρκοῦντες τὰ πρὸς τὴν χρείαν, ὡς ἕνα τε τοὺς πάντας ὀρῶντες, ἢ καὶ Χριστὸν ἐν αὐτοῖς μᾶλλον ὀρᾶν νομίζοντες· Πλοῦτος μοναχός, ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, ἡ ἀκτησία· εἰ δὲ κέκτηται τις, μὴ ἑαυτῷ μᾶλλον, ἀλλὰ τῷ πλησίον κεκτήσθω.

λγ'. Ἔργον μοναχοῦ, σωπροσύνη σώματος, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς· εἰ δέ τινα ὑμῶν, ἀδελφοί, λογισμὸς ἀκαθαρσίας εἰσέλθῃ, ἐν συνοχῇ πνεύματος καὶ καρδίας· ὀλογγμῶ πρὸς Θεὸν μετὰ δακρῶν ἐκεῖνα βοῶτω· Δέσποτα Χριστέ, ὁ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ τοῦ ἐλέους Θεός, ὁ πάσης παρακλήσεως Κύριος, ὁ αἰὲ ὢν καὶ διαμένων εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁ μόνος φιλόστοργος Πατήρ, ὁ τοὺς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας μὴ κατασχύνων, εὐσά με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου, πρόσχευε τῇ ψυχῇ μου, σῶσόν με ἐν τῷ ἐλέει σου τὸ ἀγαλλιάμα μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωμάτων με· σὺ γὰρ οἶδεις, ὁ μόνος πάντα εἰδώς, ὃν οὐδὲν οὐδὲ τῶν τῆς καρδίας κρυφίων λαθεῖν δύναται, ὡς οὐκ ἐμῆς εἴσι ταῦτα γνώμης γεώργιον, ἀλλὰ κατὰ πολὺ μοι τὸ ἀκούσιον ἐπέφυγε. Μνήσθητι ὅτι χοῦς εἰμι, καὶ μὴ εἰς κατάκριμα λογισθῆτω μοι. Κύριε, Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας μου, ἐπισκίασον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου· μὴ παραβῆς με, Κύριε, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου ἀμαρτωλῶν· ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ἐλέησόν με, ὅτι ἐπὶ σοὶ πέποιθεν ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἐν τῇ σκιά τῶν πτερύγων σου ἐλπιά· ὁ Θεός μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ, ὁ Θεός μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχευε· βοήθός μου καὶ ῥύστης μου εἰ σὺ, ὁ Θεός μου, μὴ χρονίσῃς.

⁶ Matth. xxv, 40. ⁷ Matth. iv, 9.

adjutorium meum intende, adjuva me. quoniam liberator meus es tu : Deus meus, ne elongeris a me.

λδ'. Ταῦτα ὁ ῥυπαροῖς λογισμοῖς πολεμούμενος ἅ
προσεύχου Θεῷ· εἶτα ῥίψον τὴν οικίαν ἀσθένειαν
ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς
μεταφρένοις αὐτοῦ εὐθέως ἐπισκιάσει σοι. Ἀπο-
στρέψαθε τοίνυν, ἀδελφοί, τοὺς ῥυπαροὺς λογισμοὺς,
οὓς τίχεται τὸ πλήρωμα τῆς γαστρῆς· διώκετε δὲ
μᾶλλον τὴν εἰρήνην καὶ τὸν ἀγιασμόν, ὧν χωρὶς οὐ-
δεὶς ἔσται Κύριον, ὅς οὐδὲ τὰς τοῦ ἐχθροῦ μηχανὰς
ἀπέκρουφεν ἀφ' ἡμῶν· οὐδὲ γὰρ αὐτοῦ, φησί, τὰ νοή-
ματα ἀγνοοῦμεν. Ἄλλ' ἐάν τις ὑμῶν πρὸς ὄρεξιν
βρωμάτων διερεθίζεται, νοεῖτω τίς ὁ ξαίνων τὴν
ὄρεξιν· ἐάν τις ὑπὸ σαρκικοῦ πολέμου διαθερμαίνη-
ται, ἐπιγινώσκτω τίς ὁ τὸ πῦρ ἀνάπτων, καὶ τῆς
εἰς τὸ κακὸν ἀφορμῆς ἐκκοπήν ἐπινοεῖτω. Στήτε τοι-
γαροῦν ὡς ἀλλοτρίοι γενναῖοι, ἀνακρίνοντες ἑαυτοὺς
διὰ παντὸς, ἀδελφοί, καὶ οἰχθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ τῆς
ἀμαρτίας ἐνέργεια· ἐν τούτοις αἰεὶ μελετῶντες, ταῦτα
καθ' ἑαυτοὺς ἐξετάζοντες, εὐνοεῖτε τῷ οἰκείῳ Δεσπό-
τῃ· ἵνα καὶ ἡ προκοπὴ ὑμῶν ᾗ φανερά, τοῦ ἐν Κυ-
ρίῳ καυχᾶσθαι κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ λέγειν,
Ἐάν μὴ μευ κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος
ἔσομαι, καὶ καθαρῶς καθαρισθῶ ἀπὸ ἀμαρτίας με-
γάλης, καὶ ἔσομαι εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια τοῦ
στόματός μου· ἔσονται δὲ τότε μᾶλλον, ἀδελφοί καὶ
Πατέρες, εἰς εὐδοκίαν, ὅταν μετὰ τοῦ ἀκατακυριεύτου
ἡμᾶς εἶναι, εἴη τὰ λόγια τοῦ στόματος καὶ δάκρυσιν
ἢ καρδίας κατηρτυμένα.

λε'. Ἡ ψαλμωδία κατάνυξιν ἔχτω· αἱ πρὸς Θεὸν
φωναί, καὶ τὸ τῶν χειρῶν ἔργον, ὡς ἀγγέλων παρ-
εστῶτων ὑμῖν ἐκταλείσθω· ὁ δὲ δύο χιτῶνας ἔχων, τῷ
μὴ ἔχοντι μεταδότω· ἡ νηστεία καθ' ἡμέραν ὑμῖν
ἐκχρῆσθαι ἐννάτη; παρατεινέσθω· νηστεύοντες δὲ μὴ κατὰ
τοὺς ὑποκριτὰς σκυθρωπάζωμεν, ἀλλὰ φυλακὴν τῷ
στόματι θώμεθα, καὶ περιοχῆς θύραν τῆς χειλέσι.
Σίνω ἀδελφῶ ὑπαντῶντες, ταχέως μετάνοιαν βάλλε-
τε, λέγοντες, Πῶς ἔχομεν; εἶτα δοτέον χώραν τῇ
σιωπῇ· εἰ δὲ τι καὶ διαλεχθῆναι ἀναγκαῖον, προ-
τρέψει τὸν ἀδελφὸν ἀγάπην λαβεῖν· εἴτ' οὖν ἄρτον
ζωῆς, καὶ φιλοθείας αὐτὸν διηγῆμασι, καὶ πολιτείας
Πατέρων ἐπιματεύον. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι τῇ δια-
λέκτῳ, ἀλλ' ἡ τῶν ἐντολῶν ἡμῖν τήρησις μᾶλλον τὴν
ἀληθῆ δόξαν περιποιεῖσθω, ἐν ἀπλότῳ καρδίας τα-
πεινούμενοις. Τὸ φιλόπτωχον ἡμῖν ἀπὸ τοῦ ὑστερή-
ματος ἔστω καὶ ἐνδείας· ἡ πρὸς Θεὸν εὐχαριστία μὴ
ἐκλείπεται, ἀλλ' ἐν τῷ στόματι ὑμῶν τὸ ὄνομα Κυρίου
ἐπὶ πᾶσιν ἀγιαζέσθω, ἢ καὶ στόμα μᾶλλον ὑμῖν καὶ
καρδίαν ἀγιαζέτω.

servemus. Amor voluntariæ paupertatis ab ipsa penuria atque inopia capiat incrementum : gratiarum actio Deo debita nunquam deficiat vobis, sed in ore vestro nomen Domini sanctificetur in omnibus, aut os vestrum potius sanctificet cor vestrum.

λς'. Ἀδελφῶ περὶ τινος φαύλου πράγματος μὴ
συνδυαστέον, ἀλλὰ προσεκτέον μᾶλλον ἑαυτοῖς, ὁδελ-
φῶ, καὶ πάντα δοκιμαστέον πρῶτον, εἶτα τοῦ καλοῦ
δυνάμει τῇ πάσῃ περιεκτέον. Μηδεὶς ἐν ὑμῖν διάβο-
λος ἔστω· τῆς γὰρ ἐκείνου μερίδος ἔστιν ὁ συνταράσ-

34. Ita ad Deum ora, quisquis impuris sordidis-
que cogitationibus infestaris; deinde prostratus
ante divinam illam bonitatem, infirmitatem tuam
confitere; et ipsa continuo in visceribus suis pro-
teget te. Exterminata igitur e mentibus vestris, fra-
tres, cogitationes turpes, quas abundantia ventrisque
satietas solet parere : pacem vero et sanctitatem se-
ctamini potius, sine quibus nemo videbit Dominum,
qui machinationes inimici non celavit nos : non enim
ignoramus consilia ipsius. Si quis autem vestrum ad
immoderatam cibi appetentiam irritari se sentiat,
cogitet, quis illam excitet : si quis a carnali concu-
piscencia incalescat, indaget quis ignem illum suc-
cendat; constituatque apud se mali principium ac
radicem penitus evellere. State igitur, ut gene-
rosos pugiles decet, dijudicantes vosmetipsos, fra-
tres; et certi estote quod omnis efficacia et vis
peccati evanesceat. Hæc perpetuo meditantes, hæc
sedulo apud vosmetipsos expendentes, benedicite
Domino : ut profectus vester manifestetur gloriando
in Domino, juxta quod scriptum est, et dicendo :
Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero,
et emundabor a delicto magno, et accepta erunt verba
oris mei⁹. Erunt autem tunc acceptiora, Patres
fratresque mei, verba oris nostri, quando invictis
nobis permanentibus, lacrymis quoque cordis con-
dita fuerint.

35. Psalmorum cantus e corde compuncto pro-
cedat : orationum jacula ad Deum emittite, et opera
manualia perficite, memores semper presentiae an-
gelorum : qui duas habet tunicas, alteri nullam ha-
bentii communiceat : quotidianum jejunium in no-
nam usque horam diei extrahatur. At cum jejuna-
mus, cavendum est ne hypocritarum more luridum
mæstunisque præferamus vultum, sed videndum ut
custodiam ponamus ori et ostium circumstantiæ
labiis nostris. Cum fratri peregre advenienti oc-
curritis, celeriter inclinato corpore dicite : Ecquid
valemus? deinde vos iterum silentio date. Si cui
autem diutius colloquendum est, ille fratrem invi-
tabit ad refectonem vel etiam ad panem vitæ
manducandum, tum narrationibus divinum quid-
dam spirantibus, tum sanctorum Patrum vitis men-
sæ appositis. Cavendum est ne ob linguæ peritiam
vana gloria efferamur; sed danda potius opera
ut, mandata Dei in simplicitate ac humilitate cordis
custodientes, veram gloriam assequamur ac cor-

36. Cum fratre pravi quidpiam forte molienti
nolite conspirare, sed ad vos ipsos potius conversi,
explorete prius omnia; tum quod propius a vir-
tute abest, totis viribus sectamini. Nullus inter vos
diabolus sit : diaboli quippe partes sunt fraterni-

⁹ Psal. xviii, 14.

tatem disturbare. Labia vestra necnon cor vestrum veritatem perpetuo loquatur. Si inter accumbendum sitiveris, cave dicas, Da quod bibam: sed nutibus significato illi, qui accumbentibus ministrat, necessitatem tuam; siti vero expleta, tacite demittito calicem. Si excreandi necessitas urget, memento non in conspectu fratrum pituitam ejicere: sed surgito, Patriusque salvere jussis, procul inde recedito; cumque necessitati feceris satis, in silentio reversus loco tuo te reponet, et quæ apposita sunt, tanquam ministerio angelorum eo delata, religiose manducato. Vini usu monachis omnino interdictum esto: si cui tamen propter infirmitatem corporis utendum est, utator quam parcissime. Non enim ignorare debetis, per vinolentiam aptum vos dæmoniis habitaculum fieri; illa quippe in corpore flammæ libidinis succendit, illa gravium somnorum causa est; illa pingue quod mentem, pulcherrimam hominis ducem, e

57. Cum infirmatus fueris, medicus tibi Deus esto. Cum frater quispiam incidit in morbum qui olidum fœtorem emittit, ne deprecetur ministerium curatoris monachus, ne vereatur commolare manum, et detergo pure vulnera curare: imo vero infirmi lectum sternito, et si qua re indigere audiat, prompte suppeditato, idque ita, ut nihil convicii jaciat, nihil magni a se factum arbitretur, sed uti servus domino suo benigne famuletur, donec communis universorum Dominus nos visitans ex alto recreet sibi que restituat laborantem. Isthæc sunt, fratres, quæ observare vos velim: isthæc præstare satagite, si optabilem illam aliquando audire vocem cupitis: *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi*: quia vidistis me esurientem, et nutritivistis; sitientem, et dedistis potum; nudum, et cooperuistis; infirmum et carcere detentum, et accessistis

ων την ἀδελφότητα· ἀλλὰ τὰ τε χεῖρα ἀλήθειαν ἐκείνη καὶ τὴν καρδίαν λαλεῖτω. Ἐὰν ἐν τῇ τραπέζῃ διψήσης, οὐκ ἔρεις, Δός μοι πιεῖν· ἀλλὰ νεύματι σημανεῖς τῷ διακόνῳ τῆς χρείας, καὶ αἰγῇ παρέξει σοι. Φλέγματος ἐπικατασπασθέντος τῷ θώρακι οὐκ ἐνώπιον πτύσεις τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ ἀναστάς, εὐλογῆσατε, Πατέρες, ἔρεις, πόρρω τε τούτων γενόμενος, καὶ τὴν χρείαν πληρώσας, ἡσυχῇ πάλιν ἐλθὼν, τῇ τραπέζῃ ἑαυτὸν παρενεῖρῃς, εὐλαβῶς τε μεταλήψῃ τῶν προκειμένων, ὡς ὑπὸ παραστάταις ἀγγέλους. Οἶνος παντάπασι μοναχοῖς ἀπαγορευτός· εἰ δὲ τις αὐτῷ διὰ σώματος ἀσθένειαν χρῆτο, λίαν ὀλίγω κεχρήσθω· παροιμία γὰρ δαιμόνων σαφῆς ἡ πολυουσία· τῷ τε γὰρ σώματι πυρώσεως ὑπανάπτει φλόγας, καὶ βαρὺν μὲν τὸν ὕπνον, ἀμβλυτέρας δὲ τὰς φρένας ἐργάζεται, ἔξω τε καθάπερ ἑαυτοῦ τὸν ἡγεμόνα καθίτησι νοῦν.

obtusumque reddit ingenium; ut nihil dicam, loco suo deturbet.

λζ'. Πατὴρ ἀβρωστοῦντι Θεὸς ἔστω σοι. Ἀδελφοὶ πάθει δυσωδίαν τίκοντι περιπίπτοντες, μὴ παραιτήσῃται μοναχὸς βίβασθαι τε αὐτοῦ καὶ ἀπαντῆσαι τὸ τραῦμα, ἀλλὰ καὶ κοίτην αὐτοῦ στρώσει, καὶ ὅτου δίοιτο πυνθανόμενος ἐτοίμως φέξει, οὐκ ἐνειδίξων, οὐ μέγα τι δρῶν οἰόμενος, ἀλλὰ ὅσα δασπότη δοῦλος εὐγνωμόνως ὑπηρετῶν, ἕως ὁ κοινὸς πάντων Δασπότης ἐπισκεψάμενος· ἀνωθεν, ἐγείρη τὴν κάμνοντα. Ταῦτα τηρεῖτω ἡ ἀδελφότης, καὶ ταῦτα πιεῖν σπουδαζέτω, εἰ μέλλοιμεν τῆς εὐκαταίας ἐκείνης ἀκοῦσαι φωνῆς· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ὅτι πεινῶντά με εἶδετε καὶ ἐθρέψατε, διψῶντα καὶ ἐποτίσατε, γυμνὸν καὶ περιβάλετε, ἀσθενῆ καὶ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθετε πρός με. Ὁ ἔχων ὧτα ἀκοῦειν ἀκουέτω, εἶπεν ὁ Κύριος· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

invisuri ad me. *Qui habet aures audiendi au-*

CAPUT V

Visio, ardor patiendi, acceptus Spiritus sanctus, tentationes, mors Joanni prædicta.

38. Hisce auditis, stupore atque admiratione completi sunt monachi, præcipue Joannes, qui Symeonem, quantum ad sapientiam spiritualem dicendique efficaciam attingit, alterum Davidem appellabat, narrabatque quomodo nocte illa per somnium divina quædam virtus oblata sibi fuisset, quæ dextera expressum e favo mel effundebat ac Symeonem multiplici scientia informabat. Alter etiam e corona fratrum simul astantium, ætate grandior interrogabat, num istic loci columbæ essent. Cunctis negantibus, retulit quomodo candidam columbam per fenestram ad Symeonem volantem, indeque rursus avolantem ac sublimem ab euntem conspicatus fuisset. Dum hæc illi inter sese conferunt, sentit Symeon in cælum quodammodo se rari, et per universas mundi plagas late vagari;

λη'. Τούτων ἀκούοντες οἱ μοναχοί, κατεπλήττοντο, καὶ μᾶλλον ὁ Ἰωάννης, ὃς καὶ νέον Δαυὶδ, ὅσα γὰρ εἰς πνευματικὴν σοφίαν καὶ λόγου δύναμιν, ἐκάλεσε τὸν Συμεῶν, κάκεινο δὲ προσετίθει, ὡς ὀφθεῖν τῆς νυκτὸς ἐκείνης αὐτῷ θεῖα κατὰ τοὺς ὕπνους δύναμις, οἰοῖται μέλι κηρίου τῇ δεξιᾷ κατέχουσα, καὶ τῷ Συμεῶν γνησίως μεταδιδούσα. Ἄτερος πάλιν τοῦ τῶν ἀδελφῶν χοροῦ γέρων, τοῖς λοιποῖς συμπαραστώ; ἐπυνθάνετο, εἰ ἐν ταῦθα εἶεν περιστεραὶ· οὐκ εἶναι δὲ πάντων διαθεσθαιούμενων, ἔλθεν ὡς ἡ μὴν λευκὴν τινα περιστερὰν αὐτὸς ἴδοι πρὸς τὸν Συμεῶν διὰ τῆς θορύβου εἰσπτάσαν, ἐκείθεν τε αὐθις ἀποπτάσαν, καὶ εἰς ἀέρα χωρήσασαν. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα πρὸς ἀλλήλους αὐτοὶ διεξήσαν, ὁρᾷ καθάπερ ὁ Συμεῶν ἀρπαζόμενον εἰς οὐρανὸν ἑαυτὸν, καὶ κατὰ παντὸς οἷα μέγας τῆς γῆς ἀπλούμενον, εἶτα διὰ κλιμάκων ἕπτὰ ἀναγέ-

¹ Matth. xxv, 34. ² Luc. xiv, 35.

μενον· ὡς δὲ πυνθάνεσθαι τί ποτε εἶη τὰ παρόντα ἐδόκει, φωνῆς ἀκούει λεγούσης, ὡς ἄρα οἱ ἐπὶ τῶν οὐρανοῦ εἰσιν οὗτοι, οἱ ὧν ἀνήχθης· ἐξῆς δὲ καὶ αὐτὸν ἐρᾷ τὸν παράδεισον, παλάτιον τε φωτὸς ἐν αὐτῷ, καὶ πηγὴν μύρω βλύζουσαν, καμάρα δὲ τῇ πηγῇ ἐφειστήκει, θείας ἀκριβῶς χειρὸς ἔργον, οὐδένα δὲ ἀνθρώπων ἐκεῖ, ὅτι μὴ τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν Λατρινὸν ἴδοι μόνους. Ἐν αὐτῷ δὲ γεγωνῶν, ἀπαγγέλλει τῷ Ἰωάννῃ τὴν ὕψιν· ὁ δὲ χεῖλεσιν ἀγαλλιάσεως ἦν αἰνῶν τε ἅμα καὶ εὐλογῶν τὸν Θεόν, ὃς ἐπὶ τῆς αὐτῷ δεδιώρητο χάριν. Ὁ μὲν οὖν Συμεὼν τῆλικαύταις ὑψοῦτο πρὸς Θεὸν ἀναβάσειν.

λθ'. Ἐπὶ τὴν δὲ τὴν αὐτῷ προσέλθοι ἐνδύματος ἐνδεῆς, ἐξεδύετο τὸ οἰκτεῖον ἐκεῖνος, πᾶσαν ὡς οἶόν τε λαυθάνων αἰσθησιν, καὶ παρεῖχε τῷ δεομένῳ· καὶ ὁ μὲν ἐκάθητο γυμνὸς τὰ πολλὰ καὶ χειμῶνος, θείας ἀνωθεν χάριτος περιβολῇ σκεπόμενος. Ἐλύπει δὲ τὸ πῆρς φύσεως τοῦτο τῆς τοῦ Συμεὼν κακοπαθείας τὸν Ἰωάννην, ὅσα καὶ πατὴρ αὐτοῦ καὶ μήτηρ κηδόμενον. Ποτὲ τοίνυν βαλόμενος ὁ Συμεὼν ἐπὶ νοῦν τοῦς τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας, ὅπως ὥρα χειμῶνος ἐπὶ λίμνης αἰθριοῖ τῷ παγετῷ διεκαρτέρουν, τό τε στήθος πάλιν καὶ δακρύων, ἵετοῦς τῶν ἠφθάλμων καθιείς, Οἴμοι! ἔλεγεν, οἴμοι! Ὅσοις οἱ μάρτυρες ἄλλοις, ἡλίκαϊς διὰ Χριστὸν κολάσει, τὰς τε μελλούσας βασάνους διέφυγον, καὶ τῶν ἐπηγγελμένων τετυχηκασιν ἀγαθῶν! ἐγὼ δὲ τί ὄρασω; Πῶς τὸν βρυγμὸν τῶν ἐδόντων ὁ ἄθλιος φύγω, οἱ κἀνταῦθα τὸ σῶμα ἔδονται, κάκει μοι πάλιν οὐ τελευτήσουσι; Ταῦτα ἔλεγε, τούτοις ἠδολέσχει, τοιαῦτα προσανακλαίετο. Ἐἶτα γόνυα πρὸς γῆν καὶ χεῖρας ἐρείσας, οὕτω πᾶσαν ἐκείνην τὴν νύκτα πικρῶς ἑαυτὸν ἀπωδύρετο, ὥσπερ αὐτῷ καὶ καρδίᾳ τοῖς δάκρυσι συνεκχεομένης, ὡς καὶ τὰ σπλάγχνα τὴν θεῖον Ἰωάννην παθόντα, Μάχαιρά σοι λείπεται, φάναϊ, ἦν λαθὼν σεαυτὸν διαχειρίσεις· οὕτως αὐτοῦ γνησίως περιεκαίετο.

τοια ἡμεῖς τὴν νύκτα deplorabat, vitam veluti cum lacrymis profundens, ut vir divinus Joannes, intimis visceribus commotus, dicere auditus sit : Quid tandem , Symeon? Ferrum solummodo deest, quominus violentas tibi ipse manus inferas.

μ'. Ἐπειτα μέντοι πρὸς ἐτέραν μεῖζονα τῶν προτέρων ὁσκησιν ἑαυτὸν ὁ Συμεὼν ἐξεπόνει· ἔγνω γὰρ ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ καθίσει ποδῶν· ὁ καὶ παρ' ὄλον ἐνιαυτὸν πεποιήκειν, ἀσάλευτος μέλας, καθάπερ ἐπὶ πέτραν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης ἀκριβῶς ἠδρασμένος. Τῷ μὲν οὖν χρονίῳ τῆς καθέδρας, καὶ τῇ τῶν σαρκῶν ἀκαλόγητι, ταῖς κνήμαις οἱ μηροὶ συμπεφύκεσαν, μέλος ὥσπερ ἐν γεγονότες, σῆψίς τε τούτοις ἐντετηκυῖα, τὸν Ἰωάννην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀδελφοὺς δυσωδίᾳ ἐπλήρου. Ἦς ὄθεν τε ἦν, καὶ ὅπως εἶχε γνωσθεῖσθαι, ἱατρὸν τινα μεταστειλάμενος ὁ Ἰωάννης, τῇ τέχνῃ πρὸς τὸ τοῦ Συμεὼν πάθος χρῆσθαι ἤξίου. Ὁ δὲ κατεγέλα· Ζῆ Κύριος ὁ Θεός μου, λέγων, οὐκ ἀνθρωπίνῃ μοι τέχνῃ ψύσειεν ἡ χεῖρ. Ἐπὶ ἐκείνον γὰρ ἐπέβριψα ἑμαυτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. Ταῦτα ὁ μὲν ἔλεγεν· Θεὸς δὲ οὐ διὰ μακροῦ ἐπλήρου, καὶ ἀπὸ τῆς πληγῆς ὁ Συμεὼν ἴατο, τοὺς τε μηροὺς ἐβάρωτο, καὶ ταῖς κνήμαις ἐχρῆτο· καὶ χριστήρια Θεῷ τοσαύ-

lumi deinde per septem sc'as deduci. Percontanti autem, quid rebus illis, quæ oculis subjiciebantur, aliquando futurum esset, audita vox est dicens : Illi septem cæli sunt per quos ascendisti. Post hæc ipsum conspicatur paradisum, in eoque palatium fulgentissimum et fontem unguento pretioso scaturientem ; fonti autem imminebat fornix, dignum artifice divino opus : sed nullum inibi hominem præterquam solum Adamum et bonum Latronem observabat. Ad se reversus Symeon exponit Joanni visionem, lætis vocibus laudanti Dominum ac benedicens, quod talem famulo suo gratiam impertitus esset. Atque hi sunt gradus, quibus Symeon efferebatur ad Deum.

30. Si quando ipsum accederet quispiam vestis indigus, suam sibi ipse detractam, omni commiserationis sensu, quantum fieri poterat, dissimulato, porrigebat petenti, perennabatque nudus ipsa etiam plerumque hieme, divinæ charitatis amictu cælitus coopertus. Verum hic insolens supraque naturam castigandi sui modus gravem animi sensum ingerebat Joanni, non minus de Symeone, quam pater materve solet, anxio. Quodam tempore revocans ad animum Symeon quadraginta sanctorum martyrum religionis ergo suscepta certamina, pensitansque quam sereno hilarique vultu in lacu frigore conglaciato brumali tempestate durarent, percussus pectore lacrymarumque imbre oculis profluente. Hei mihi, inquit, hei miserè mihi ! quantis illi martyres certaminibus, quam acerbis propter Christum cruciatibus toleratis, et tormenta sempiterna evaserunt, et promissam beatitatem consecuti sunt ! Ego autem quid agam ? quo pacto stridorem dentium miser effugiam, dentium, qui tum hic rodendo corpus comminuent, tum istic nihilominus in perpetuum me dilaniabunt ? Talia identidem promebat ore, talia meditabatur animo, talia miserum in modum totus lamentabatur : tum genibus manusque humi positus pronus, seipsum tam acerbè

40. Successu deinde temporis aliud exercitatio-nis genus excogitans, priori longe magis stupendum, ad illud sese exstimulavit. Constituit igitur, pedibus suis pro sedili uti, quemadmodum et re ipsa usus est anno integro, immotusque persedit, veluti super petram dilectionis Christi probe firmatus. Factum est igitur diutino illo situ et carnis teneritudine tibias cum coxis coalescere, et unicum solummodo membrum apparere, unde generata putrefactio tetra odore, non Joannem solum, sed alios quoque fratres complebat. Ubi autem fetoris causa indagata repertaque est, medicum accersivit Joannes, arte sua medelam affecto corpori adhibiturum. Quid ad hæc Symeon ? In risum effusus : Vivit Dominus meus, inquit, ac Deus meus : absit ut humana aut ars aut manus medica vulnera mea tractet. In Dominum projecit curam meam, ipse medicabitur me. Hæc ille. Deus autem prædictioni fidem deesse non

sivit: brevi siquidem a vulneribus curatus est, corroboratis coxis et tibiærum usu recepto: pro quo beneficio auctori Deo gratias persolvit, omne illud tempus, quod solitis contemplationibus præscripserat, stando transigens, pedibus genibusque suo munere fungentibus.

41. Jamque appropinquabat Pentecostes sacra lux, cum dixit Symeon: Ecquis dignus est Spiritum sanctum recipere sicut visus est Christi discipulis atque apostolis, linguarum ignitarum specie descendens? Quibus reponente Joanne, haud tutum esse istiusmodi prodigia flagitare, resumpsit ille sermonem dicens: Voluntatem timentium se faciet Dominus, preces eorum exaudiet, et salvabit ipsos. Quæ cum dixisset, erectis in cœlum oculis, corde ac corpore, ita oravit: Domine omnipotens, qui sancto tuo Spiritu jam olim virtutem cœlorum firmasti, et faciem terrarum innovasti; seculis vero temporibus illum sanctis apostolis atque discipulis tuis, speciem ignis præferentem, impertitus es; quo factum, ut non vernaecula sua tantum, sed et peregrinis linguis locuti sint; demitte illum nunc quoque mihi peccatori: servus tuus sum ego, instrue me, et docebor mandata tua: tu enim potens es ab infanti ore laudes tibi concinnare. Ita precatus, ecce confestim (o quis tuam, universorum fabricator Deus, benignitatem enarret?) ecce veluti fax e cœlo devolans tanta Symeonem gratia cumulavit, ut non tantum oris facundia et Spiritu, quo loquebatur universos sacro quodam stupore percelleret, verum etiam de vita solitaria, de pœnitentia, de futuro judicio, ad horrorem dissereret: multas quoque sacrarum Litterarum obscuras sententias interpretabatur, apertasque dilucida explicatione omnibus ante oculos ponebat. Atque hæc res Joannem majori etiam stupore complevit, talia de Symeone dicere coactum: Quam mirabilia hic opera faciet! quantulo minora ipsorum apostolorum prodigiis! quoniam et pari fere gratia præventus est. Sed majorem adhuc timorem Dei monachorum animis incussit, magis aptis efficacia signorum quam vi verborum moveri.

42. Porro etiam visa objecta monachis per quietem admirabilia sunt: quorum aliqui tres gradus, in iisque totidem sedes videre sibi videbantur: percontantesque eecujus istæ essent, et cui recipiendo exaltandoque pararentur, audierunt vocem, Symeoni puero destinari. Hic interea, fulgorem faciei virtutisque suæ parem soli diffundens, divina charitate plenus, quemadmodum ascensiones adhuc sublimiores disposuerat in corde, ita terrenarum rerum conversatione relicta, columnam quadraginta ut minimum pedes altam erigi mandat. Quod factum ubi Antiocheno tum temporis archiepiscopo innotuit, et ipse et episcopus Seleuciæ venerunt, crebrisque accensis facibus, multo cum lumine atque hymnis Symeonem, quanta vix dici potest, cum devotione ad aram adductum, diaconum ordinant, deducuntque ad hanc columnam; postea

της εὐεργεσίας, στάσιν ἐπὶ γονάτων αὐθις καὶ ποδῶν ἀπεδίδου καρδόν, ὃν αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ λογισμοῖς οἰκτιροῖς ὤρλισατο.

μα'. Προσαγοῦσης δὲ ἦδη τῆς θείας Πεντηκοστῆς, ἔλεγεν ὁ Συμεὼν, Τίς ἄρα δέξεται ἄξιος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τοῖς Χριστοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ὤφθη, γλωσσῶν ἐν εἶδει πυρίνων ἐπιδημήσαν; Ἐφ' οὗτος, Οὐκ ἀσφαλές, ὡ τέκνον, τὰ τοιαῦτα ζητεῖν, εἰπόντος τοῦ Ἰωάννου, ὑπολαθῶν, Θέλημα, φησι, Κύριος τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς. Ταῦτα εἶπεν, καὶ ὀφθαλμοῖς εἰς οὐρανὸν καρδίᾳς ἅμα καὶ σώματος ἀτενίσας, τοιαῦτα προστύχετο: Δέσποτα παντοκράτωρ, ὁ τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ πρότερον μὲν τὴν δύναμιν τῶν οὐρανῶν στερεώσας, καὶ τῆς γῆς ἀνακαινίσας τὸ πρόσωπον, ἔπειτα δὲ τοῖς ἁγίοις σου μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ἐν εἶδει πυρὸς ἀποστεύσας, ὡς λαλεῖν αὐτοὺς ἐτέραις γλώσσαις καὶ οὐ πατρίοις, κατάπεψον τοῦτο νῦν καὶ τῷ ἁμαρτωλῷ ἔμοι· δοῦλός σου εἰμι ἐγὼ, συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου, ὁ καὶ ἀπὸ νηπίου στόματος αἶνον εἰδῶς καταρτίζεσθαι. Ταῦτα τοῦ δόσιου προσευχομένου (τίς ἄν σου, Δημιουργε τῶν ἀπάντων, ἐξαριθμήσαιτο τὸ φιλόανθρωπον;) καθάπερ τις λαμπρὰς ἀθρόον ἄνωθεν καταπτᾶσα, τοσαύτης αὐτὸν ἐπλήρωσε χάριτος, ὡς μὴ τῇ τῆς γλώττης ὁμιλίᾳ μόνον, καὶ τῷ Πνεύματι ᾧ ἐλάλει, καταπλήττειν ἐπεικίους ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ λόγους περὶ τῆς μοναχικοῦ βίου, καὶ μετανοίας, καὶ τῆς μελλούσης κρίσεως τάττειν· πολλά τε τῶν βαθείας καὶ ἀποκρύφως ταῖς θείαις Γραφαῖς εἰρημένιον διερμηνεύει, δὴλὰ τε πᾶσι καὶ οἷον ὑπ' ὀφθαλμοῦς προτιθέναι. Ὁ τὸν μὲν Ἰωάννην μείζονος ἐπ' αὐτῷ θάμβους πλήρωσαν, ἐκεῖνα περὶ αὐτοῦ φάναι παρασκευάζει, ὡς ἄρα θαυμαστὰ οὗτος ἔργα ποιήσει, καὶ ὅσα μικροῦ τὰ τῶν ἀποστόλων ἔτι καὶ παραπλήσιας ἰξίωται χάριτος· πλείονα δὲ Θεοῦ εὐδὸν ταῖς τῶν μοναχῶν ἐνήκε ψυχαῖς, σημείων ἐνεργεῖα μᾶλλον ἢ λόγων δυνάμει καταρτισθείσας.

μβ'. Ἐπειτα μέντοι καὶ ὄψεις ἐν ὑπνοῖς ὤφθησαν τοῖς μοναχοῖς παραδόξως, καὶ τινες αὐτῶν τρία βήματα, καὶ τρεῖς ἐν αὐτοῖς ὀρόνους ἐδόκουν ὄρᾶν· πυθομένους δὲ τίνα ταῦτα εἶεν, καὶ ὅτου πρὸς ὑποδοχὴν καὶ δόξαν ἐτοιμασθεῖεν, ἀκούσας φωνῆς, ὅτι Συμεὼν τοῦ παιδός. Ὁ Συμεὼν τοίνυν ἴσα ἤλιψ ὄψιν ἅμα καὶ ἀρετὴν ἐξαστράπτων, χάριτός τε θείας πληρούμενος, ἀναβάσεις ἐπὶ μᾶλλον ὡς περ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐτίθετο, οὕτω κἂν τῇ τῶν γῆινων ἀναχωρήσει ἀμέλει, καὶ κίονα πόδας οὐ μείον ἢ τετρακόντα τὸ ὕψος ἐπιτάττει γενέσθαι. Ὁ δὲ γεγονὸς τῆς τρικαυτὰ τε τῆς Ἀντιοχείων ἀρχιεπισκόπου γνωσθὲν, ἐλθὼν ἐκεῖνος μετὰ τοῦ κατὰ Σελεύκειαν ἐπισκόπου, λαμπράδας τε συχνὰς ἀναψάμενοι, ὑπὸ πολλῷ φωτὶ καὶ ὕμνοις τὸν Συμεὼν τῷ Θεοστυχεῖ μὲθ' ὅσῃ οὐδ' ἂν εἶποι τις εὐλαβείας προσάγοντες, διάκονόν τε χειροτρονοῦσι, καὶ εἰς τὸν κίονα τεύσει

ἀνάγουσιν. ἔκτον ἐπὶ τῆς βίσεως ἐκείνης ἤδη παρὰ Α τῷ θεῷ Ἰωάννῃ χρόνον διηγουκῶτα. Σπουδὴ δὲ τῶν παρόντων ἐκάστω, καὶ μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος, τῷ μὲν, διαβαστάσαι, τῷ δὲ τοῦ ἐνδύματος ἄψασθαι, τῷ δὲ καὶ πλησίον γενέσθαι, καθάπερ τῷ πλέον μετασχηόμενι πλείονος παρὸν τυχεῖν καὶ τῆς εὐλογίας.

μγ'. Ὁ μὲν οὖν ἱερὸς Συμεὼν ἐπὶ τοῦ κίονος στήσ, γόδον ἐν αὐτῷ διεκαρτέρησεν ἔτος, ὡς ἐξῆς προῖον ὁ λόγος δηλώσει μοι Ὁ δὲ Ἰωάννης, καίτοι διαθήκας μετὰ τοῦ Συμεὼν διαθήμενος, ἠρώσθαι τε διὰ παντὸς αὐτῷ τὴν πνευματικὴν ἔνωσιν, καὶ ἀχώριστος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διαμένειν, ὁμῶς ὅτι μὴ τὴν ἡψὶν ἐκείνου γλυκεῖν καὶ θελαῖς ἀνοῦσαν χάρισιν ὀφθαλμοῖς εἶχεν ὁρᾶν, ἐδάκνετο τὴν καρδίαν καὶ ὠδυνᾶτο, καὶ εἰς φανερά πολλάκις κατέπιπτε δάκρυα. Τῷ Συμεὼν δὲ μείζονες τῶν προτέρων ἀγῶνες ἐπὶ τοῦ κίονος ἦσαν. πραότης τε πλείων αὐτῷ προσετίθετο, καὶ ἡ τῆς καρδίας κατάνυξις ἠΐξετο, τὰ τε δάκρυα ὑετοῦς ἐμιμειτο, καὶ ἡ γλῶττα τοῖς εἰς Θεὸν ὕμνοις ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσι σαφῶς ὠμοίωτο.

μδ'. Ὡς ἂν δὲ μὴ καυχῆσθαι, φησὶ, πᾶσα σὰρξ, ἦνίκα τοιαύτης ἐτύγγανεν ἐπιθάς ἡλικίας, ἥτις φύσεως πέφυκε γονὴν προΐεναι, ὠπλίσατο κραταιῶς ὁ Σατανᾶς, ὥστε νυκτὸς αὐτὸν ἐνυπνίους ἐπηρεᾶσαι. Τῷ δὲ, εἰ καὶ τὸ σῶμα κατ' ἐκείνο τῆς ὥρας ὕπνου ἦσθητο, ἀλλ' ἡ ψυχὴ ἐγρήγορε τε καὶ διανέστηκε, καὶ οὕτως ἑαυτῇ προσέεχουσα, ὡς μὴ μόνον ἐνδοσίμον μὴδὲν, μὴδὲ μαλακὸν παθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὕπνον εὐθὺς ἀπορρίψαντα, κατώδυνον ὄλον καὶ δακρυώδη παλεῖν τὰς ὄψεις, καὶ τοιαῦτα ἑαυτῷ ἐποδύρεσθαι· φεῖ ὅσα παθεῖν ὁ δεύλαιος ἔμελλον! οἷον προσθεῖναι τραῦμα, ὅπερ οὐκ ἱατρὸς, οὐ τέχνη, οὐ φάρμακον, οὐκ ἄλλο τι θεραπεύσει· ἰσχυσεν ἄν! Ἄλλὰ σοὶ τῷ μόνη Δεσπότῃ καὶ Σωτῆρι ψυχῶν, τῷ μόνῳ νεφρῶν καὶ καρδιῶν ἐπιστῆ προσπίπτω, δεικνὺς τὴν οικεῖαν ἀσθένειαν, ἐπεὶ καὶ πάντας ἐλεεῖν οἶδας, ὁ καὶ πάντα σαφῶς δυνάμενος. Ταῦτ' ἔλεγε, καὶ ἰδοὺ, ὁρᾷ τινα κσιτόντα πρὸς αὐτὸν ἄνωθεν, τὸ εἶδος σεμνόν, τὴν τρίχα γηραιόν, τὸ σχῆμα καὶ τὴν στολὴν ἱερέα, ποτήριον σωτηρίου χερσὶ κατέχοντα, εὐωδία τε κατέσχε τὸν τόπον. Καὶ ὁ φανείς τῶν ἀχράντων οἶονε μυστηρίων τῷ Συμεὼν κοινωμήσας, Ἄνδριζου, καὶ κραταιούσθω, φησὶν, ἡ καρδία σου· οὐχ ὑποπέση γὰρ ἐνυπνίων ἐνεργείαις οὐκέτι, φυλακὴν ἐπὶ τῇ ἀνωθεν ἐλπίδι πᾶσαν τῆς ἑαυτοῦ καρδίας τιθέμενος· ὁ τοσοῦτον ἐπὶ πένθει πένθος τῷ Συμεὼν προστίθησιν, ὡς ἐπὶ τινος ἡμέρας ἄχρις ἐνάτης ὥρας μὴδὲ τὴν Ουρίδα ὀπισθοῦν παρανοήσῃ, ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὴν ἐπικεκλεισμένην ἀνομίλητον παντάπασι διαμένειν, ἑαυτῷ μόνῳ καὶ Θεῷ προσαδολεσχοῦντά.

nonam fenestram nullo modo adaperiret, sed bene vacans. me'. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ συνήθειος ἐπὶ τῆς οικείας βίσεως μετέχοντος ἀγῶνας, ὑγιῶς τε κατὰ σῶμα καὶ ἀνόουσι ἔχοντος, ἐγγίξουσιν ἡδὴ προσηγῶς τὴν ἐκείνου ἐκδημίαν ὁ Συμεὼν, τοιοῦτος;

quam in illa basi sex annos sub disciplina divi Joannis moratus fuerat. Volupe hic erat studia spectare cuiusque praesentium, praecipue ministrantium altari; aliis sanctum a terra sublevantibus, aliis vestimenta tangere cupientibus, plerisque propius propiusque adesse conantibus, omnibus quasi ratum habentibus, plus benedictionis relatueros illos, qui plus studii contulissent.

43. Beatus itaque Symeon, stans super columnam, annos octo ibidem perduravit, uti progressu deinceps orationis docebitur: Joannes autem, quamvis pactus cum Symeone esset, adhæsurum se illi semper spiritualis vinculo conjunctionis, et nullum unquam tempore separatim iri, nihilominus quod suavi aspectu illius, gratiae divinae copiam prodente, frui oculis non liceret,angebatur corde, dolebatque tantopere, ut in lacrymas conspicuas non raro prorumperet. Interea virtutum studia Symeoni in columna majora erant prioribus: incrementum capiebat mansuetudo, augescebat compunctio cordis, uberioribus fluebant lacrymae pluviarum imbrem imitatae, lingua in decantandis Deo hymnis nihil beatis caeli spiritibus concedebat.

44. Ne autem, uti dicitur, gloriatur omnis caro, quae jam ad id aetatis pervenit, ut procreandis liberis apta sit, bellum Symeoni Satanas acerrimum indixit, usque adeo ut noctu etiam dormienti non leve periculum tentator crearet. Verumenimvero, tametsi per illud tempus somno succubuerat corpus, anima nihilominus vigilabat, erecta semper tanquam attenta rebus suis, ut non modo nihil inde motionis libidinosae pateretur, verum etiam excusso confestim somno maestus atque lacrymabundus faciem percuteret, atque ita secum ipse lamentaretur: Vae misero mihi, quam prope a scelere abfui! quam pene inflictum mihi vulnus fuit, cui nec medicus, nec ars, nec pharmacum, nec aliud quidlibet afferre opem ullam potuisset! At tibi, Domine et Salvator animarum nostrarum, tibi soli renum ac cordium scrutatori supplex accedo, detegens infirmitatem meam; quoniam tu et misereri omnium soles, et medicari omnibus potes. Hisce finitis, ecce iterum quemdam conspicit ad se descendentem ab aethere, venerabilem formam, canitie conspicuum, specie atque habitu sacerdotem, calicem salutiferum manibus praeferentem: locusque suavi odoris fragrantia repletus erat. Et is, qui apparebat, intemerata sacramenta Symeoni communicare visus: Viriliter, inquit, age, et confortetur cor tuum; non succumbes posthac illusionibus insomniorum, si cordis tui custodiam Deo firmiter sperando commiseris. Res illa priori Symeonis luctui spiritusque contritioni tantum addidit incrementum, ut diebus aliquot ad horam usque obfirmatam retinens intus ipse lateret, commercium vacans.

45. Inter haec Joannes quoque in columna sua consuetas sibi exercitationes strenue obibat, corpore bene sanus, nec in valetudinis ulla sentiens indicia: cujus tamen migrationis jamjam instantis praescius

Symeon, talibus ad eum verbis usus est : Ne animo deficias, Pater, si obitus diem, quæ genus humanum sine discrimine universum manet, tibi quoque appropinquare audiveris ; intellexi enim citatum esse te a Deo ; quod tibi quidem et quotquot virtutum tuarum æmulatores sunt requies potius ac vita est ; peccatoribus vero angustia, luctus, et mors (quod utinam non esset !) certissima. Nunc autem paterna tua ac spiritali benedictione me imperti : ac memento mei cum ad concupita tibi gaudia transieris, beataque illa visione omne desiderium transcendente dignatus fueris, ut nos quoque devicto mundo aliquando tecum eo transeamus, et facti compotes votorum, mutuo aspectu iterum fruamur. Neutiquam turbatus est ad hoc nuntium Joannes, utpote jam pridem ad illa animo comparatus : hoc tantum reponit : Benedicat te, fili mi, Deus Pater quem quæсивisti ; et unigenitus Patris Filium quem desiderasti, et vivificus Spiritus cujus sancta gratia ditatus es ; unica illa et immensa Deitas te ducat per omnia, illa securum præstet, illa consoletur : qui benedixerint te benedicti ab illa erunt, et qui maledixerint maledicti. Adjiciat tibi Deus honorem, propter illum quo me persecutus es, quoniam me ut alterum parentem honorasti : quid autem mater tua ? gratiam et misericordiam impetret a Deo, quæ tanta mihi adjumenta subministravit. Cum audivissent hæc, qui aderant fratres, supremaque vale dicentis verba esse animadvertissent, attoniti atque exanimati hærebant ; et vix tandem, ecquid de Symeone mandatum sibi vellet, interrogabant. Qui ait : Illud exopto, ut ardens studium virtutes Symeonis æmulandi animos omnium inflamet, et precibus ejus adjuvari mereantur ; quoniam magnum et honorabile Deo, vas electionis est. Postquam hisce verbis instituisset ipsos, et simul precibus Deo commendasset, paululum quievit, et quasi sopitus leni somno, decessit.

Ἀ πρὸς αὐτὸν μηνύμασι χρῆται· Μὴ ἀθυμῆσης, Πάτερ, εἰ τοῦ θανάτου κατὰ πάσης φύσεως ἀνθρωπίνης καὶ τῆς τελευτῆς· ἑώρακα γάρ σε μετακληθέντα ὑπὸ Θεοῦ, ὅπερ σοὶ μὲν καὶ ὅσοις τὴν ἀρετὴν κατὰ σὲ ἀνάγκαις μᾶλλον ἐστί καὶ ζῆτῆ, ἀμαρτωλοῖς δὲ στενοχωρία, καὶ λύπη, καὶ σαφῆς (ὡς εἶθε μὴ ὤφελον !) θάνατος. Ἄλλὰ νῦν μὲν τῆς πατρικῆς σου καὶ πνευματικῆς εὐλογίας μετὰδος μοι, μέμνησο δὲ μου καὶ πρὸς τὰ σοὶ ποθούμενα διαθαίνων καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης θείας τῶν ὑπὲρ ἔφρασι ἀξιούμενος, ὥστε διαθῆναι παρὰ σὲ καὶ ἡμᾶς τὸν κόσμον νικῆσαντας, καὶ ἀλλήλους ὄψεσθαι πάλιν μετὰ χρηστώτων τῶν ἐλπίδων. Οὐ παραχθεις τοίνυν πρὸς τὴν ἀγγελίαν ὁ Ἰωάννης (ἠτοίμαστο καὶ γὰρ ἐκ πλείονος), Αἱ μὲν σαί, τέκνον, εὐλογίαι, φησί, παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὄν ἐξήτησας, καὶ τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ ὄν ἐπόθησας, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος οὗ τὴν χάριν ἐπλούτησας, τῆς μιᾶς καὶ ἀμετρήτου θεότητος, αὐτῆ σοὶ ὀφείλῃ πρὸς πάντα καὶ ἀσφάλεια καὶ παράκλησις· εἰ εὐλογοῦντές σε ἠυλόγηται παρ' αὐτῆς, οἱ δὲ καταρώμενοί σε κατήρτανται· προστεθειῆ δὲ σοὶ παρὰ Θεοῦ καὶ τιμῆ τῆς εἰς ἐμὲ τιμῆς ἔνεκεν, ὅσα με καὶ πατέρα τε τιμηκότι· ἡ δὲ σὴ μήτηρ, ἔλεος αὐτῆ καὶ χάρις παρὰ Θεῶ, [ἔφ'] οἷς τοσαῦτά μοι διηκόνησε. Τούτων οἱ πρῆστούτες ἀκούοντες, καὶ ὅτι ἐξόδια εἶη τὰ ῥήματα συνιέντες, ἄθυμοί τε καὶ κατηφῆς ἐστήκεισαν. Ἐπειτα μέντοι, Καὶ τίνας ἐπισκήπτεις ἡμῖν ἐντολὰς περὶ τοῦ Συμεῶν ; ἐπηρώτων· ὁ δὲ φησιν, Ἴν' ἀνθρώποις γε πᾶσι σπουδὴ γένηται φοιτῆν ὡς αὐτὸν, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ εὐχῆς ἀξιούσθαι, ὅτι μέγα τι καὶ τίμιον ἐκλογῆς σχευὸς ἐστί τῷ Θεῶ. Ὁ μὲν ὄν ταῦτα εἰπὼν, καὶ συνταξάμενος αὐτοῖς, ἄμα καὶ ἐευξάμενος, καὶ παραθέμενος αὐτοὺς τῷ Θεῶ, εἶπε μικρὸν ἡσυχάσας, καὶ ὡσπερ ὑπνῷ καταληφθεὶς, ἐξεδήμησε.

CAPUT VI.

Orationis tempora : demones superati : potestas contra illos et virtus miraculorum cœlitis data.

46. Joannis ex hac vita exitus, austerioris vitæ principium Symeoni fuit : qui, dolori et compunctioni majori se daturus, modium alium, nulla fenestella perforatum, impositum columnæ subiit, veluti ipsius lucis usura aspectuque se privans. Hic per integrum pene diem, ad horam scilicet nonam usque, continenti vacabat orationi : hora autem nona thurificationis officium alia excipiebat oratio : deinde sole jam occumbente aliam denuo exordiebatur, a qua tandem sole diem reducente desistebat : ac tunc demum illud sibi occinens : *In pace in idipsum dormiam et requiescam, quoniam tu, Domine, singulariter in spe habitare fecisti me*¹⁰ ; somnum perinde ac famulum accersebat, indulgebaturque illi parcissime, ad necessarium duntaxat corporis usum. Oratio autem ejus erant, Psalterium totum et Mosaicæ cantiones, plagæque dex-

μς'. Συμεῶν δὲ τὴν ἐκδημίαν ἀρχὴν οἰκείων καθέπερ ἀγώνων πεπονημένος, τῷ γε πένθει καὶ αἰθέρι προστίθησι, καὶ τίνα μὴδὲ θυρίδα ἔχοντι μόδιον ἐπὶ τοῦ κίονος ὑπείσιν, οἷα καὶ αὐτοῦ φωτὸς ἀπαστερῶν ἑαυτὸν. Εὐχὴ δὲ παρ' ἄλλων σχεδὸν ἡμέρας ἄχρι τέως ἐννάτης διηνεκῆς αὐτῷ ἦν· κατὰ μίαν τὴν ἐννάτην, εὐχὴ πάλιν ἡ τοῦ θυμιάματος τὴν εὐχὴν διεδέξατο· εἶτα ἡλίου ἤδη δυσομένου, εὐχῆς εἶρας ἀρχόμενος, ἀνίσχοντος πάλιν ἐπαύετο· τημιζῶσα γὰρ ἐκεῖνα ἐαυτῷ ἐπιλέγων, Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ πῶτό κοιμηθίσομαι καὶ ὑπνώσω, ὅτι σὺ, Κύριε, καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι κατόπιστάς με, τὸν ὕπνον ὅτι καὶ οἰκέτην ἐκάλει, διακοῦνησαι μικρὸν αὐτῷ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος χρείαν. Ἡ εὐχὴ δὲ, σὴ τε Ψαλτήριον ὅλον καὶ αἱ τοῦ Μωσέως ψάλαί ἦσαν, πληγαὶ τε κατὰ τῶν στέρνων τῆ δεξιᾶ (ἡ ἀριστομένη γὰρ πρὸς Θεὸν τέτατο) καὶ ἀκρῶν ὄχρατοι ἐπὶ τρίχων

¹⁰ Psal. iv, 9, 10.

ἐκεῖνο λούοντες ἔνδυμα, ἐξῆς δὲ ἀνάγκωτις καὶ ἄ
θεῖον μελέτη λογίων. Θυμίαμα μέντοι λαμβάνων τῇ
δεξιᾷ, προσέφερε πολλάκις Θεῷ καὶ ὁ καπνὸς (ὁ
Θεὸς μου, τίς ἀπαγγελεῖ τὰ θαυμάσιά σου!) καὶ
χωρὶς ἀνθρώπων ἀνῆει· ἄλλοτε δὲ καὶ ἔγλου
συμφάλλοντος αὐτῷ ἠσθάνετο καὶ συναποδιδόντος
τὸ Ἀλληλοῦϊα. Τὰ πολλὰ δὲ οὐδὲ ὕπνου τὸ παράπαν
ἐγεύετο, ὥστε καὶ τριάκοντα νύκτας ὄλας καὶ ἡμέρας
ἴσας ἐπέμεινε, προσευχόμενος ἀπαλλαγῆναι τῆς τοῦ
ὑπνου μέθης· ἀλλ' ἐρρέθη μυστικῶς αὐτῷ καὶ
ἀπορήτως ὑπὸ τῆς χάριτος, ὅτι Δεῖ σε βραχὺ
καθεύδειν.

ducere: verum, gratiā intus loquente, arcanum
quieti te tradas.

μζ'. Ταῦτα δευῶς ὤπλισε πάλιν τὸν πονηρὸν
ἐπ' αὐτὸν, ὅφει πρὸς τὴν ἐπιβουλήν τῷ παλαιῷ καὶ
νῦν ὀργάνῳ χρώμενον· πλὴν ὅσον ἐκεῖ μὲν πείθειν,
ἐνταῦθα δὲ φοβεῖν ἐμελλεν. Ὑποβεβλήκει γὰρ ὄφιν
αὐτῷ, φοβερόν τι χαιρόντα καὶ συρίζοντα, καὶ
δακρῖν ἀπειλοῦντα· ὁ δὲ θαρβύλας καὶ χεῖρὶ καὶ
γνώμῃ λαθόμενος, παῖον ἦν κομιδῇ καὶ συντρέψων,
ἕως τῶν ὀσίων χειρῶν ἐκείνων διολισθήσας· καὶ κατὰ
γῆς πεσὼν, ἀφανῆς ἐγεγόνει, αὐταῖς ὡς εἶχε φοβέει
τὸ οἰκεῖον ἔνδυμα παρὰ τοὺς αὐτοῦ πόδας ἀφείξ,
τοσοῦτου θαύματος ἀψευδὲς μυστήριον. Τοῦτο χαλε-
πωτέρη γίνεται πληγὴ τῷ βασκάνῳ, καὶ τὰς οἰκείας
δυνάμεις συναγαγὼν, τὸν τε κίονα κύκλῳ διαλαθὼν,
ἀνατρέπειν αὐτὸν εἰς ἔδαφος ἐπειράτο. Ἄλλ' ἡ θεία
χάρις, ὡς περ τις ἀνωθεν ἀστραπὴ διέφουσα, φέυ-
γειν ὅσα καὶ μάστιγι τούτους ἐλαυνομένους ἐποίηι,
μέγα τὴν καὶ δευῶν ὀλοφύροντας. Ἄλλὰ τὸν φθόνον
οὐκ ἦν ἠρεμεῖν, ἀλλὰ πτέρυγας πετεινοῦ λαθὼν ὁ
ἐχθρὸς (τὸ πρόσωπον δὲ παιδίου εἴκαστο τῷ προ-
σώπῳ), προσέβαλλε τῷ Συμεῶν· ὁ δὲ τὸ τοῦ σταυροῦ
σημεῖον διατυπώσας, ὡσεὶ καπνὸν αὐτεῖα διασκέδα-
ζει. Ἐπειτα μέντοι κρότοις ἐναερίοις καὶ θορύβοις
καὶ ἤχοις ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῦ κέχρητο, δῆθεν ὡς
ἐπ' αὐτὸν ἐπιών· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀθρόον ἐκ νότου
λίθῳ μεγάλῳ τὸν κίονα βάλλει· καὶ ὁ μὲν περιτρέπει,
ἡ θεία δὲ χάρις ἐν ὁμοιώματι περισνεραῶς εὐθεως
ἐπιφανείσα, τὴν περιτροπὴν ἵστησιν. Ἐξῆς δὲ καὶ
χεῖρας αὐτοῦ δεσμεῖν τοῦ πονηροῦ πειρωμένου, τῷ
παλαιῷ καὶ πάλιν φαρμάκῳ τῷ σταυρῷ κἀνταῦθα
χρησάμενος, εὐθὺς αὐτοῦ τὴν δύναμιν σθένυσσι.

μη'. Τέλος οἶά τις ἀναιδῆς αὐτῷ πρόσσεισι παῖς,
μέλας ὄλος καὶ ἰδεῖν αἰσχρὸς, χεῖρας ἰταμῶς ἐπιθα-
λεῖν, καὶ εἰς συμπλοκὴν ἔλθειν ἐπειγόμενος, Ἔτι τὸ
ἀπαξ τοῦτο, λέγων, παλαίω σοι, καὶ εἴπερ οὐ κατ-
ισχύσω σου, τὸ γούν παρὼν ἀπελεύσομαι. Ταῦτ' ἔλε-
γε, καὶ μετὰ μεγάλων ἤχων καὶ θορύβων ἐπήει, τα-
ραχῆς πάντα πληρῶν, ἵνα τῷ παραλόγῳ τῆς ἐφόδου
καὶ καταπλήξῃ. Ὁ δὲ μηδὲν ὑποτρέσας, ἀλλὰ πρὸς
τὸ οἰκεῖον ὄπλον εὐθὺς τὰς εἰς Χριστὸν βλέψας ἐπέ-
δας, εὐψύχως τε τὴν πάλιν καὶ νεανικῶς ὑποστῆς,
λαθόμενος αὐτοῦ τῶν χειρῶν, ὁπίσω τε περιγαγὼν
αὐτὰς καὶ δεσμήσας, ἀφανῆ τίθησι, κενὰς αὐτοῦ τὰς
ἀπειλάς ἀποδείξας. Ἐἶτα ἤψυ τι πρὸς οὐρανὸν ἰδὼν,

tera inflictæ pectori (nam sinistra ad Deum ten-
debatur) et veluti rivuli lacrymarum pannosam
detritamque lacernam irrigantes: hæc vero exci-
piebat lectio atque meditatio divinorum oraculorum.
Incensum quoque dextera prehensum offerebat
sæpe Deo, et fumus (o quis mirabilia Domini an-
nuntiabit?) sine prunis sublime ferebatur: alias
vero audiebatur simul psallere cum turba, simul-
que Alleluia subjicere. Longissimo sæpe tempore
nihil omnino somni oculis videbat, adeo ut tri-
ginta interdum noctes integras totidemque dies
continuaet, rogans Deum, expertem somni vitam
tacitumque responsum accepit: Oportet aliquantulæ

47. Hæc iterum adversus illum armaverunt dæ-
monem ad insidiandum ei tunc quoque antiquo
suo instrumento usum, sub illo tamen discrimine,
quod in paradiso blandis lenociniis persuadere,
hic gravi terrore deicere conatus sit. Submisit
itaque serpentem, horribiliter hiantem sibilantem-
que, et mordere minantem: quem vir sanctus, au-
daci manu juxta ac mente apprehensum, valido
allisit contrivitque, donec sanctis illius manibus
elapsus in terram, evanuit ex oculis, demissa ad
pedes sancti pelle, ut erat squamis tecta, pro ir-
refragabili testimonio miraculi. Gravissime illud sen-
sit impostor; tum, omnes in unum vires colligens,
comprehensam per ambitum columnam in terram
dare laborat: verum gratia divina, in modum
fulguris cœlestis emicans, machinatores illos velut
flagello compellebat arripere fugam, horrendum
frementes atque ejulantes. Non hic stetit invidia
inimici: alas volucris sibi adaptat, et faciem pueri
assimilans, conspectui Symeonis se offert; qui ef-
formato crucis signo confestim, ut ventus fumum,
dissipavit hostem. Tunc crebris plausibus tumul-
tibusque cum ingenti sono supra caput ejus in aere
excitatis, in ipsum facturus impetum videbatur:
magnæ quoque molis saxum ex parte australi in
columnam jacit: quæ impetu illo eversa fuisset,
nisi gratia divina, in similitudine columbæ apparens,
ruentem stitisset. Postea etiam, eodem spiritu vin-
culis constringere manus Symeonis tentante, hic ad
pharmacum, jam pridem contra illius venenum præ-
sentissimum, sacrosanctum, inquam, crucis signum
confugiens, cunctas tentantis vires infregit.

48. Denique, uti puella quædam effrons, viro Dei
accedit, totus niger, totus aspectu deformis: ma-
nusque collo jamjam injecturus, et in complexum
ruere festinans: Certaminis, inquit, aleam, adhuc
semel tecum luctans, jaciā: et siquidem non præ-
valuero tibi, in præsentia recedam. Isthæc elo-
cutus grandi cum sono strepituque irrui, omnia
replens tumultu, ut vel ipsa invasionis insolentia
terrorem incuteret. At ille neutiquam se aver-
tens, consueta corripuit arma, spem scilicet in
Christo positam, alacrique ac generoso animo cer-
tamen aggrediens, manus hostis apprehendit, easque
post tergum adductas vincit, atque ita ex oculis

recedere coegit, edoctum vanas esse ejus minas. Deinde suaviter in caelum sublatis oculis, hymnos Deo in gratiarum actionem, aut, si ita vis, in victoriae obtentae commemorationem, eecinit, accenso ad hoc cereo quem utraque manu tenebat, cuique epinicia sua commensurabat; non enim prius cessabat a cantu

49. Interea temporis (verum quae oratio res, omni eloquentia superiores, explicet? me certe ad nudam illarum memoriam tremor occupat), interea, inquam, videt orientem versus apertum caelum et inibi Dominum nostrum Jesum Christum: videbatur autem veluti circulus quidam ex electro, multo lumine et flamma rutilante, ipsum ambire; videbantur et archangeli Michael atque Gabriel, placide a dexteris alter, alter a sinistris constituti; videbantur denique nubes plurimae, quae erant suppedaneum illius apparebantque veluti pulvis pedum ejus. Confestim igitur Symeon, manibus mentisque oculis elevatis, adorabat illum, qui sibi apparebat, ut juxta beneplacitum ipsius fructus utiles in se progignerentur. Quid ad haec ille, qui glorificantes se glorificare solitus est quantumcunque supereminens Deus? Digitis innuens ter Symeonem signavit: atque ecce daemones, tanquam caeparum porcorumque greges, super faciem terrae (contra quos data Symeoni potestas fuit, et in confirmationem potestatis virga in manu ejus), omnes imbelles facti, illico in fugam se praecipitabant, veluti fumus aut pulvis a facie sancti deficientes.

50. Visionem hanc sua quoque miracula consecuta sunt; nam quotquot malis spiritibus aut alia quavis aegritudine vexati ad Symeonem accesserunt, liberati quisque malo suo reversi sunt. Viderunt etiam et sanctus ipse, et plures alii, quibus ea gratia concessa fuit, tres angelos Dei, quorum alter ad dexteram, alter ad sinistram, tertius pone tergum Symeonis stantes, atramentum manibus tenebant; et qui sanitatem consecuturi erant, jubente sancto, velut in sindone, ipsa nive candidiore, scribebantur: neque singuli tantum, sed quam plurimi etiam simul, qui salutis causa accesserant, referebant obtentam. Nam multi aliquando a daemonibus insessi, spumam ore ejectantes, Symeonem adiverunt; qui impressit singulis salutare crucis signum; jussitque spiritus in nomine Filii Dei, pro nobis in crucem suffixi, inde facessere: atque illi, nulla interposita mora, abutum parantes multumque vociferantes, reliquerunt homines liberos et incolumes, puro ore laudes Deo celebrantes. Caeterum qui circumstantes Symeonem angeli, ad miracula et medicationes opem suam conferentes, ita ipsi astiterunt aliquo tempore; deinde pro more jussi scribere a sancto, negarunt id se facturos imposterum, dicentes: Auctus es perspicua Dei potentia et virtute: cuncta deinceps te intercedente evenient pro fide accedentium tibi; patrabuntur miracula per impositionem manuum tuarum, per tactionem melotes, per fimbriam sacci, per virgam palineam,

lingua, quam consumpta cera lumen exstinguetur.

μθ'. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁρᾷ (ἀλλὰ πῶς ἂν τὰ κρείττω λόγου λόγος γνωρίσειε; φρίκη γὰρ με καὶ πρὸς τὴν μνήμην εισέρχεται), ὁρᾷ τοίνυν, καὶ ἰδοὺ ἀνέμωτο μὲν ἐξ ἀνατολῶν ὁ οὐρανός, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐπ' αὐτοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός· ὄρασις δὲ ὡς ἠλέκτρον κύκλω περὶ αὐτὸν ἐν φωτὶ καὶ πυρὶ στρεφόμενου, Μιχαήλ τε καὶ Γαβριήλ οἱ τῶν ἁγίων ἀγγέλων πρῶτοι, ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν πρῶτος, ὁ δ' ἐξ ἀριστερῶν παρεστῶτες, τό τε τῶν νεφελῶν πλῆθος ὑποπόδιον αὐτοῦ καθάπερ τις κονιορτός· ποδῶν αὐτοῦ. Χεῖρας τοιγαροῦν ὁ Συμεὼν αὐτίκα καὶ ἑμματα καρδίας πετάσας, εἰδείτο τοῦ ὁφθέντος, ὥστ' εὐδοκῆσαι καρπούς ἀγαθοῦς αὐτῷ δι' αὐτοῦ προσαχθῆναι. Τί οὖν ἐνταῦθα; Ὁ τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν ἀντιδοξάζειν εἰδώς καὶ πολλῶ τῷ μέσῳ Θεός, νεύσας τοῖς δακτύλοις ἐσφράγισε τρίς· καὶ ἰδοὺ οἱ δαίμονες, ὡς περ αἰγῶν καὶ χοίρων βοσκήματα ἐπὶ πρόσωπου τῆς γῆς (ἐξουσία τε κατ' αὐτῶν τῷ Συμεὼν δεδομένη βλάβος τε διὰ χειρὸς αὐτῶν βεβαίουσα τὴν ἐξουσίαν), καὶ φεύγειν ἐκείνοι πάντες ἀγεννώς ὠρμημένοι, ὅσα τε καπνός ἢ χοῦς ἀπὸ πρωτοῦ αὐτοῦ ἐκλείποντες.

ν'. Τῇ ὄψει τοίνυν ταύτῃ καὶ τὰ θαύματα ἠκολούθει, καὶ πάντες ὅσοι πνεύμασι πονηροῖς, ἢ καὶ ἄλλοις πάθεισι κάμνοντες ἐκείνῳ προσήεταν, ἐλεύθεροι τοῦ λυποῦντος ἕκαστος ἐπανήεσαν. Ἐωρῶντο γὰρ αὐτῷ τε τῷ Ἁγίῳ, καὶ πολλοὶ ὅσοι καὶ τοιαῦτα δηλαδὴ βλέπειν ἤξιῶντο, ἄγγελοι Κυρίου τρεῖς, ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν, ἕτερος δ' ἐξ εὐωνύμων, οἱ δ' ὀπισθεν ἐστῶτες τοῦ Συμεὼν, τό τε μέλαν αὐτοῖς ἐν χερσίν, καὶ τῶν ἰαθῆναι μελλόντων ἕκαστος τοῦ ἁγίου λέγοντος, ὡς ἐν σωματίῳ λευκοτέρῳ καὶ χιόνος ἐγράφετο· οὐ καθ' ἓνα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ πλῆθος θεραπείας οἱ προϊόντες ἐτύγγανον. Προσῆλθον γὰρ ποτε πολλοὶ κατὰ ταυτὸν δαιμονῶντες, καὶ ἀφρὸν τοῦ στόματος παραπτύοντες· ὃν ἐκάστῳ σφραγίδα ποιήσας, τοῖς τε πνεύμασιν ἐν ὀνόματι φησι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ δι' ἡμᾶς σταυρωθέντος ἀπαλλαγῆναι παραγγέλλας, ἀπαλλαγῆναι παραχρῆμα παρασκευάζει, μέγα βοῶντα καὶ ὑγιῶς ἔχοντας τοὺς ἀνδράς ἀπολιπόντα, νηφαλίῳ στόματι τὰς ἀνέσεις τοῦ Θεοῦ μεγαλύνοντας. Οἱ μὲν οὖν κυκλοῦντες αὐτὸν ἄγγελοι, καὶ πρὸς τὰ θαύματα καὶ τὰς ἰάσεις διακονοῦμενοι, παρέμενον οὕτως αὐτῷ μέχρι καιροῦ· εἶτα κατὰ τὸ σύνθετος αὐτοῖς εἰπόντος γράφαι τοῦ Συμεὼν· Οὐκέτι, φασὶν ἐκείνοι, γράφειν οὐ μὴ προσθῶμεν· ἠδῆξινται γὰρ ἐν σοὶ περιφανῶς αἰ τοῦ Θεοῦ δυναστεῖται, καὶ πάντα λόγῳ καὶ δυνάμει λοιπὸν κατὰ τὴν τῶν προσηγομένων πίστιν γενήσεται διὰ σοῦ ἐν ἐπιθέσει χειρῶν σου, ἐν ἀφῆ μῆλωτις σου, ἐν κρασπέδῳ τοῦ σάκκου σου, ἐν τῇ βατῆν σου βλάβῳ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ ψιλῆς κόνεως παρὰ σοῦ

δεδομένης, καὶ δι' αὐτῆς δὲ τῆς τοῦ σοῦ ὀνόματος ἐπικλήσεως ὅπου γὰρ ἡ σὴ μνήμη, ἐκεῖ καὶ ἡ θεία χάρις, πάντα ἀσθένειαν κατὰ πάντα κτερόν ἰωμένη. Ὁφονται δὲ σε πολλοὶ καὶ ἐν οἰκίαις καὶ ἐν ὁδοῖς, καὶ ἐπὶ πάσιν ἔργοις αὐτῶν· καὶ πάντες ὅσοι δεήσονται τοῦ Θεοῦ διὰ σοῦ μεσίτου, ἐν ἐρήμοις, ἐν ὄρεσιν, ἐν θαλάσῃ, ἐν γῆ, ἐν φυλακῇ, ἐν αἰχμαλωσίᾳ σιωπηρίαν παρὰ σοῦ κομιζοῦνται· πᾶσι τε θλιβομένοις ἔση καταφυγὴ, καὶ χαίρουσιν ἀσφάλεια, καὶ πᾶς ἐπιστευτικὸς δούλον ἐκλεκτὸν εἶναι σε Θεοῦ, ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιθήσεται, καὶ πατήρει ἐπάνω ὄρειων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Ταῦτα οἱ μὲν εἰπόντες, ἀπῆλθον, τῷ δὲ Συμεῶν ἐτι μᾶλλον ἐξ ἐκείνου τὰ θαύματα πλείω ἐπέβρει, ὡς καὶ τυφλοῖς ὄφθαλμῶν φῶς διὰ μόνῃ; ἐκείνου προσευχῆς χαρισθῆναι.

A quinimo per paucillum pulveris ad te dati, et solam nominis tui invocationem; ubicunque enim memoria tua recoleatur, ibidem et gratia Dei praeesto erit, omnem omni tempore infirmitatem curatura. Videbunt te multi in domibus, in itineribus, in quovis opere suo; et quicumque precabuntur Deum per intercessionem tuam, in solitudine, in montibus, mari, terra, carcere, servitute existentes, sanitatem per te recuperabunt: omnibus afflictis tu eris refugium, gaudenibus omnibus securitas eris: quisquis crediderit electum Dei servum esse te, super draconem et basiliscum gradietur, et ambulabit super serpentes et scorpiones, superior omni veneno inimici. His dictis, abierunt angeli; Symeon autem ex illo tempore pluribus etiam miraculorum gratiis affluxit, adeo ut caecis per solam ipsius precationem lumen oculorum concederetur. Sed ea nunc sigillatim prosequamur.

CAPUT VII.

Miracula circa energumenos, mortuum, et veneficia; alia per discipulos facta; mirabilis visio.

να'. Ἴνα δὲ καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἐπεξίωμεν, προσήλθε τις αὐτῷ γυνή, τέκνον ἄλαλον καὶ δαίμονι κίτοχον ἔχουσα· καὶ ἡ μὲν ἐπιτεθειμένην τὴν θυρίδα ἰδοῦσα, τίθησι τοῦτο παρὰ τῆ τοῦ κλονος βάσει· παρακρῆμα δὲ οἶά τις ἐξέλαμψεν ἄνωθεν ἀπὸ τῆς μηλωτῆς ἀστραπῆ, τῇ δὲ ἦλος συνέζευκτο, καὶ φωνὴ κατόπιν ἤκουετο· Ἐξέλθε, τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, διωκόμενον ὑπὸ Χριστοῦ διὰ τῆς ἐν τῷ Συμεῶν χάριτος, λέγουσα· καὶ ὁ παῖς ἀπὸ τῆς διπλῆς εὐθύς ἴδω μάλιστα, οὐ τῆς τοῦ δαίμονος μόνον ἐπιρρέας ἀπηλλαγμένος, ἀλλὰ καὶ λαμπρᾶ γλώττη Θεοῦ καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα μεγαλύνων. Μετὰ δὲ ταῦτα πρόσειε τις ἀνὴρ αὐτῷ τῆς Καππαδοκῶν ὠρημένοιο δαίμονι δεινῶς ἐταζόμενος, Ἐλέησον με, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, κράζων ὑπὸ δαίμονος θανατούμενον· τοῦτο δὲ καὶ εἰς τρίτην ἕξιν ἡμέραν ἐπέμενε δρών. Παρακύψας τοῖνον ὁ ἱερεὺς Συμεῶν, τῷ τε πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐπιτιμήσας, εἶτα καὶ κράσπεδόν τι τοῦ οἰκείου σάκκου φυλακτῆριον τῷ ἀνδρὶ δεδωκώς, ὑγιῆ τοῦτον οἰκᾶδε ἀπολύει. Ὁ δὲ οἶς ἂν ἐντύχοι πάλιν ὁμοίως πάσχουσι (πεπαιδευτο γὰρ τὸ συμπάθει· ἐξ ὧν πέπονθεν), ἐτολίμως τὸ δοθὲν μετεδίδου· οἱ θεραπεῖαι καὶ αὐτοὶ τυγχάνοντες, τῷ κοινῷ προτήσαν εὐεργέτη Θεῷ, καὶ αὐτῷ τὰς εὐχαριστίας ἀποδιδόντες.

ναβ'. Νεανίαν τινὰ δαίμονι τοσοῦτον ἠνώχλει, ὡς βίπτειν ἑαυτὸν κατὰ γῆς, καὶ λίαν ἀσχημῶς σπαράττειν, ἥδη δὲ καὶ τῆς οἰκίας γλώττης ἐλευνῶς παρατρῶγειν. Τοῦτον τοιγαροῦν τῷ θείῳ Συμεῶν προσελθόντα, καὶ θερμῶς αὐτοῦ καταδεθέντα, ἐπιτιμῆσαι κατὰ τοῦ πονηροῦ πνεύματος, τοῦτον ἀπαλλάττει τοῦ ἐνοχλοῦντος, καὶ ὑγιῶς αὐτίκα δαίχνουσιν ἔχοντα. Ἀντιοχέα τινὰ κατεῖχε περὶ τὴν στόμαχον πάθος, οὕτω δεινῶς αὐτοῦ στρέφον τὰ ἔνδον, ὡς καὶ τὸ ἔδαφος προσεβρίσθαι πολλάκις, οἷά τινα δαίμονι καταβεβλημένον. Οὗτος τοιγαροῦν προσέρχεται τῷ αὐτῷ, δάκρυσι μηνύων τὴν καρδίαν ὀδύνην, καὶ τοῦ πᾶ-

51. Accessit viro sancto mulier quaedam, quae puerum mutum et daemone obsessum habebat: cumque obfirmatam fenestram conspiceretur, puerum ad columnae basin deponit. Continuo autem tanquam fulgur desuper e melote Symeonis emicuit, cui additus sonus auditaque post tergum vox est, quae dicebat: Exi, impurissime spiritus, fugatus a Christo per gratiam Symeonis. Ita puer duplicis mali curationem accepit, non tantum vexatione daemone liberatus, sed clara etiam voce Deum pariter ac famulum ejus magnificans. Deinde accedit vir quidam e Cappadocia oriundus, qui a difficili daemone graviter torquebatur, clamans: Miserere mei, serve Dei, quia a daemone perimor: idque tribus diebus continuis factitare perseverabat. Cumque tandem prospexisset sanctus impurumque spiritum increpauisset, deinde et particulam sacci sui pro amuleto dedisset homini, incolumem illum domum dimisit. Is autem in quoscunque incidisset simili malo laborantes (jam enim ex malo suo aliorum misereri didicerat), datam sibi particulam cum illis prompte communicabat: qui et ipsi sanitatis participes facti, ad communem benefactorem Deum, gratias acturi, se conferebant.

52. Juvenem quemdam horrendum adeo in modum infestabat daemon, ut humi se projiceret, turpiter unguibus laceraret, linguam etiam suam miserabiliter voraret. Isthunc infelicem divinus Symeon ad se progressum, ferventerque deprecantem, castigato verbis malo spiritu, liberat, et confestim bellissime habentem exhibet. Antiochenum quemdam stomachi dolor invaserat, tam acerbis intestina versans, ut terrae saepius allideretur tanquam a daemone prostratus. Is itaque sanctum adit, lacrymis testans cordis angores, iisque levare precando contendens: quibus exoratus Symeon, ora-

pannosæ vestis suæ porrigit; moxque incolumitas A
dolentem consequitur.

53. Homo quidam, cujus forte extinctus erat filius, firmiter sibi persuadens, nihil per sanctum non impetrandum, quod a Deo postulasset (quoniam ita natura comparatum est, ut quod ardentem quis expectit, id impetratu facile credat), illico ad divinum Symeonem accurrit, dolenter plorans, ejulans, plangens, multisque aliis modis atque factis æstum cordis sui exprimens; clamatque: Miserere mei, serve Dei, miserere filii mei, mihi nuper morte erepti; quem nondum, uti communis defunctis lex exigit, in sepulcrum intuli, nec quidquam terræ illi injeci; credens quod tu perfectum des apud Deum, quidquid volueris; omninoque confido de benignitate tua, forte ne despicias me naturali in filium amore totis visceribus æstuantem. Tactus commiseratione, cognitoque secreto divinæ gratiæ instinctu, reversuram in puerum animam, surrexit atque ad patrem conversus: Vade, inquit, in nomine Domini nostri Jesu Christi, filius tuus vivit. Hic, nihil de fide verborum dubius, celeritate qua potest maxima domum revertit: et (quæ autem mens, o sæculorum Rex immortalis et unice, tantum miraculum comprehendere valeat!) vivum invenit filium; quem continuo acceptum, aut potius præter speciem receptum, itinere relecto, Symeoni sistit. In quas hic voces exultabundus non resolvit os suum quos in grati animi testimonium hymnos Deo sanctoque non cecinit!

54. Quemadmodum autem par erat, proficere tantum gratia Symeonem, quantum ætate, et propius accedere ad Deum, qui accedebat ipsi: conspicatur rursus (verum quæ dicendi facultas explicet, quod animus nequit comprehendere? caligat enim, facta solum rei mentione, timetque ad reliqua progredi), conspicatur, inquam, Dominum ac Deum nostrum. Præsto erant sanctorum angelorum turmæ, stabat equus ante Symeonem colore candido, angelorum primi ferebant diadema, quod erat ex pretioso lapide, cruxque affixa illi erat; et stella, in modum fulguris coruscantis, supereminēbat, videbanturque illo redimire Symeonem et creare regem. Hic autem ita illos alloquitur: Non auferetis mihi tritam hanc lacernam, quam pro gloria Christi indutus sum. Illi contra: Per hoc, inquit, Deo ejusque unigenito Filio coronator, et tanquam purpuram induitor Spiritum sanctum; et dominaberis cum beatis mentibus in regno nunquam terminando. Posteaquam hæc dicta excepit Symeon, inexplēbilitē in corpusculum suum sævire cupidus, divellique a mundo mundique rebus, et propius ad Deum divinaque accedere festinus, irretortis in Dominum oculis, sic inquit: Domine et conditor rerum omnium, quandoquidem me indignum dignatus fueris pari cum sanctis tuis gloria atque regno; precor benignita-

θους ἀπαλλαγῆναι δεόμενος. Ὁ δὲ πρὸς τὰς αὐτοῦ δεήσεις ἐπικλασθεὶς, κράσπεδόν τι τοῦ οἰκείου βόκου ὀρέγει, καὶ τοῦτο θεραπεία παραχρῆμα τῷ πάσχοντι γίνεται.

γγ'. Ἀνθρώπων τινὲ συνέθη τὸν υἱὸν τελευτῆσαι, ὁ δὲ μηδὲν ἀδυνατεῖν τῷ ἁγίῳ πιστεύων ὅπερ ἂν τοῦ Θεοῦ δεηθείη (ἐπεὶ καὶ πέφυκε φύσει, πᾶν ὃ σφίδρα βούλεται τις, τοῦτο καὶ βέλως πιστεύειν), εὐθύς παρὰ τὸν θεὸν Συμεὼν ἀποτρέχει, κλαίων πικρῶς, ὀλοάζων, κοπτόμενος, καὶ πολλοῖς ἄλλοις σχήμασι τε καὶ πράγμασι τοὺς καύσωνας τῆς καρδίας παρασημαίνων. Ἐλέησόν με, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, λέγων, ἐλέησον ἄρτι θανάτῳ τὸν παῖδα ζημιωθέντα, ὃν οὐδὲ τῷ κοινῷ τῶν τεθνηκότων ἔθαψαν νόμῳ, οὐδὲ γῆν ἐπέβαλον ἤδη κειμένῳ, πιστεύων ὡς ὅπερ ἂν καὶ βούλη, ἄνεις παρὰ Θεῷ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θαρρῶν σου τῇ χρηστότητι πάλιν, ὡς οὐ παρόφει με, σφοδρῶς ὑπὸ τῆς φύσεως οὕτω τὰ σπλάγχνα καιόμενον. Ἔλεον τοῦτον τοίνυν λαθῶν, καὶ γόνата θεὸς ἐπὶ γῆν, τοῦ ἄνωθεν πάλιν αὐτὸς ἐλέους ἔδειτο, καὶ γνοὺς ἀπορρήτως ὑπὸ τῆς χάριτος τὴν εἰς τὸν παῖδα τῆς ψυχῆς αὐτοῖς ἐπάνοδον, ἀναστάς, καὶ πρὸς τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς ἐπιστραφεὶς, Ἐν ὀνόματι, φησὶ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πορεύου, ὁ υἱὸς σου ζῆ. Ὁ δὲ, τῷ λόγῳ παραχρῆμα πιστεύσας, καὶ οἰκασθε τὴν ταχίστην ἐπανελθῶν (ποῖα, μόνε τῶν αἰῶνων ἀθάνατε βασιλεῦ, ἀκοῆ θαῦμα τοσούτων χωρησθαι δυνήσεται!), ζῶντα τὸν υἱὸν εὐρίσκει· ὃν καὶ λαθῶν εὐθύς, ἢ παρ' ἐλπίδα μᾶλλον ἀπολαθῶν, καὶ πρὸς τὸν Ἅγιον ἀναστρέψας, ποίας ἀγαλλωμένῳ στόματι φωνὰς οὐκ ἤφει; τίνας οὐκ εὐχαριστηρίους ὕμνους Θεῷ καὶ τῷ Συμεὼν ἀπεδίδω;

γγ'. Οἷα δὲ εἰκὸς προκόπτειν ὥσπερ ἡλικία τὸν Συμεὼν, οὕτω καὶ χάριτι, καὶ μᾶλλον ἐγγίζειν Θεῷ τῷ ἐγγίζοντι, ὅρᾳ μετὰ ταῦτα πάλιν (ἀλλὰ πῶς ἂν τὰ μηδὲ νῶ ληπτὰ λόγος ἐρμηνεῦσαι δυνήσεται; ἰλιγγία γὰρ ἦδη καὶ πρὸς τὴν μνήμην, καὶ διδιδε προσεθῆναι τοῖς ἐφεξῆς), ὅρᾳ τοιγαροῦν τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν, παρειστήκει δὲ καὶ θεῶν ἀγγέλων τάγματα, ἵππος τε πρὸ τοῦ Συμεὼν εἰστήκει τὸ εἶδος λευκὸς, καὶ διάδημα φέροντες τῶν ἀγγέλων οἱ πρῶτοι, ἦν δὲ ἄρα λίθου τιμίου, σταυρὸς τε αὐτῷ προσεπεπήγει, καὶ ἀστήρ ὄσα καὶ ἀστραπὴ φωτίζων ὑπερανεῖχεν, ὥστε περιβαλεῖν αὐτὸν τοῦτο καὶ βασιλεύσαι. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς, Οὐκ ἀφαιρήσεσθε, φησὶν, ἀπ' ἐμοῦ τὸ τρίχινον ἐνδυμα τοῦτο, ὅπερ εἰς ὄξαν Χριστοῦ ἡμφίεσμαι. Οἱ δὲ, Στεφανώθητι διὰ τοῦτου Θεῷ καὶ τῷ μονογενεῖ Υἱῷ αὐτοῦ, εἶπον, καὶ ὄσα πορφύραν ἐνδύσαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ βασιλεύσεις σὺν ἁγίοις βασιλεῖαν οὐδέποτε λήγουσαν. Ταῦτα ἐπειδὴ ῥηθείη τῷ Συμεὼν, ἀπλήστως ἐκείνος τῆς τοῦ σώματος νεκρώσεως ἔχων, ἄλλως τε δὲ καὶ κόσμου καὶ τῶν τοῦ κόσμου ῥήγνουσθα: σπεύδων, καὶ πρὸς Θεὸν καὶ τὰ θεῖα μᾶλλον ἀνάγεσθαι, ἀγενὲς εἰς τὸν Δεσπότην ἰδὼν, Δέσποτα πάντων, ἔφη, καὶ ποιητῆ, ἐπεὶ με τὸν ἀνάξιον ἀξιοῖς ἁγίοις συμβασιλεύειν, δέομαί σου τῆς ἀγαθότητος μηκέτι με τῶν τοῦ βίου βρωμάτων μεταλαμβάνειν, μηδὲ σιτίοις ἀνθρωπίνους γρῆσθαι. Ταῦτα τοῦ Θεοῦ δεηθείς, Δεσποτικῆς ἀκούει

φωνῆς εὐδοκούσης τὴν αἰτησιν, καὶ παραχρῆμα ἐν-
δύουσιν αὐτὸν ἐπάνω τῶν ἀσκητικῶν βρακίων κατα-
στολὴν δόξης οἱ ἄγγελοι, μεγαλοπρέπειάν τε καὶ
ὠραιότητα, τό τε διάδημα τιθέασιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὸν φανέντα ἵππον καθίζουσιν. Ἔττα
καὶ σύμφωνος ἀγγέλοις πᾶσι, Χριστῷ καὶ τῷ αὐτοῦ
θεράποντι Συμεῶν ἤθετο ὕμνος· αὐτὸς τε ὁ πονηρὸς
τῷ Ἁγίῳ καὶ τὰ τοῦ πονηροῦ πνεύματα, οἷον κατα-
πιπληγῶτα ἐδείκνυτο.

Symeoni canebatur : ipse autem nequam spiritus
luebatur sancto.

νε'. Μετὰ γοῦν τὴν θείαν ἐπιφάνειαν ταύτην, ἀκό-
λουθα πάλιν τοῖς προλαβοῦσι τὰ ἐπαγόμενα. Ἄν-
θρωπος γὰρ τις γέροντι δεινῶς ἐχθραίνων, καὶ σφό-
δρα διαφθονόμενος φαρμάκοις ἐπ' αὐτὸν ἐχρήσατο·
τὰ δ' ἄρα τοσοῦτον ἔδρασαν, ὡς ἑαυτὸν μὲν καὶ
παῖδας (ἐτύγγανε γὰρ υἱοὺς ἔχων) εἰς γῆν καταβῆ-
γυσθαι, τὰ δὲ τούτου κτήνη κατὰ κρημνῶν ἐλαυνό-
μενα φέρεσθαι. Ἐνδείας τοίνυν ἄρτων, οἷα συμβαί-
ναι φιλεῖ, πρὸς τὴν τῶν μοναχῶν καὶ τῶν πενήτων
χρείαν ἐν τῇ μονῇ γενομένης, ἄγγελος ἐν ὕπνῳ τῷ
γέροντι παραστάς, Ἄναστὰς, φησὶ, λάβε σίτον, καὶ
παρὰ τὸν θεῖον Συμεῶν πορευθεὶς, τὸν μὲν πένησι
καὶ τοῖς μοναχοῖς τροφὴν κομιεῖς· σοὶ δὲ κράσπεδον
τῶν τριχίνων ἐκείνου λαβόντι βρακίων, ἀφεθήσεται
τὰ τοῦ οἴκου δεσμά. Σίτον μὲν οὖν εὐθέως ἐκεῖ
προθύμῳ ποδὶ, προθυμοτέρῳ δὲ καὶ γνώμῃ κομιζεῖ.
Ἐπειτα μέντοι βύλακα γῆς καὶ ὕδωρ λαθῶν ὑπὸ τῷ
κίονι τιθῆσιν· ἔττα ἐκχέει τὴν οἰκίαν ἐνώπιον τοῦ
ἀγίου δέησιν, ἀπαγγέλλει τὴν θλίψιν, δέεται θερ-
μῶς, ὥστε προσεύξασθαι περὶ αὐτοῦ, τὰ τε παρα-
κείμενα εὐλογῆσαι, καὶ τι τοῦ τῶν βρακίων αὐτῷ
μεταδοῦναι κρασπέδου. Ἄπερ ὡς ἐδείτο λαθῶν, καὶ
οἰκαδε ὡς εἶχεν ἐπανελθῶν, ἀφ' ἑαυτοῦ πρώτου μέ-
χρι καὶ τοῦ μικροτάτου διαβῆραντίζει, ὅπερ οὐκ
αὐτῷ μόνῳ καὶ παισὶ καὶ βοσκήμασιν, ἀλλὰ καὶ ὅλῳ
οἴκῳ πρὸς θεραπείαν τῆς φαρμακείας ἤρκεσεν.

νς'. Ἔττα πολλοὶ κατὰ ταυτὸν προσῆλθον αὐτῷ διαφό-
ροις πάθεισιν, οἱ μὲν νόσοις ποικίλαις, οἱ δὲ καὶ δαιμό-
σιν ἐνοχλοῦμενοι· ὁ δὲ τούτων ἐκάστην θερμῶς ἐπευξά-
μενος, ἀλλὰ καὶ χεῖρας ἐπιθεὶς, πρὸς θεὸν διὰ παντὸς
ἰκτετῆρας θείας] ἐντολὰς αἰρομένας, ἀπαντας ἀπήλαξε
τοῦ λυποῦντος. Τῆς δὲ περὶ αὐτοῦ φήμης, καὶ τῶν
ἐκάστης ἡμέρας θαυμάτων πανταχόσε διαδοθέντων,
ἔχλου τε πρὸς αὐτὸν συβρέοντος πλείστου, πλήθει
τοσοῦτοις μόνος ἀρκεῖν αὐτὸς οὐ δυνάμενος, βράβδου
εὐλογήσας παρέσχε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὡς τοῖς
πάτρουσιν ἐκεῖνοι πάλιν ἐπιτιθέοντες, καὶ μάλιστα τοῖς
ὑπὸ πονηρῶν πνευμάτων κατεχομένοις, Τάδε λέγει,
ἔφασαν, ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Συμεῶν (ἵνα καὶ τῇ μνή-
μῃ τῶν τῆς ἀγγελικῆς ἐκείνης γλώττης ῥημάτων
ἀγιασθῶμεν)· Ἐξέλθετε τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα ἐκ τῶν
κλασμάτων τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτίκα διὰ πάσης αἰσθή-
σεως ἦν ὄρῳν ἐλαυνόμενα. Ἐκάστη μὲντοι βράβδου
ἄχρι τριῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν θαυμάτων ἐνέργεια
ᾤριστο· ἔττα πάλιν ἀπτόμενος αὐτῆς ἐκεῖνος, ἠύλο-
γει, καὶ παραπλησίως αὐτῇ πάλιν τοῖς θαύμασι κέ-

A tem tuam, ut ne qua deinceps necessitas incumbat
mihi, vitæ sustentandæ causa, hominibus consuetu-
cibaria samendi. Hæc precatus inaudit vocem
Domini, benevole assentientis petitioni : advo-
lantesque velociter angeli asceticam super lacernam
induunt eum stola gloriæ, majestatis ac decoris ;
diademate cingunt caput ejus, et super equum,
qui appæbat, imponunt eum. Post hæc conzonus
hymnus ængelis omnibus Christo et famulo ejus
cum suæ nequitie sociis, veluti profligatus, exhi-

55. Post divinam hanc revelationem, secuta sunt
alia, præmissis similia et admiranda. Homo quidam,
gravi odio nec leviori invidia senem quempiam
B prosequens, veneno ipsum aggredi statuerat : par-
tim igitur tantum effecit, ut senex cum illis (pater
quippe erat) in terram prostratus, partim vero ut
pecudes ejus in præcipitia actæ sint. Facta per id
tempus, uti fieri assolet, annonæ charitate in eremo,
deficientibusque monachis et pauperibus panibus,
angelus in somnis astilit seni, dixitque : Surge,
accipe frumentum, et ad virum Dei Symeonem
proficiscere : ac frumentum quidem cibandis pau-
peribus atque monachis portabis ; tu vero, recepto
lacernæ ipsius frustillo, familiam, quibus astringit-
tur vinculis solutam, postliminio gaudebis. Ille
mox gressu alacri, sed animo alacriore, frumentum
advehit : deinde acceptam terræ glebam atque
aquam sub columna deponit. Tum vero totum se
C in preces effundit coram sancto, exponit calami-
tatem, orat ferventissime pro se ut deprecetur, et
quæ apposita erant cibaria impertiat benedictione
sua, atque e pannosa lacerna sibi largiatur aliquid.
Votorum autem compos factus, domumque
poterat reversus, ducto a se initio omnia ad
minimum usque lustrali illa aqua conspergit ; idque
suffecit adversus veneficia ; integra, non tantum
seni, pueris, jumentis, sed universæ quoque do-
mui, sanitate reddita.

56. Hujus deinde exemplo venire plures ad
virum Dei non uno malo laborantes : alios morbi
varii, alios dæmones infestabant. Pro singulis ille
supplex Deo factus, impositisque manibus, quas
semper secundum divina præcepta sublatas habe-
bat, doloris causam ab universis removit. Fama
porro de Symeone deque miraculis ejus quotidianis
longe atque late pervagata, confluentibus ad se
ingenti numero turbis, cum sufficere unus ipse
nequiret laborem cum discipulis partitus, consecra-
tas iis virgas porrexerat : quas ipsi ægre habentibus,
ac præcipue a malo spiritu insessis admoveretas
inquirebant : Hæc dicit servus Dei Symeon (ut nos
quoque verborum angelica illius lingua prolatorum
commemoratione sanctificemur) : Exite, impuri
spiritus e creaturis Dei. Nec mora, videbantur per
omnes sensus expelli. Virtus autem illa miraculosa,
cuique virgæ indita, trium hominum sanatione
circumscribatur : dein Symeon iterata iactatione
illam iterum benedicebat, inde miracula ut prius

operantem: id autem sapienter sic instituerat A χρητο, σοφῶς αὐτοῦ καὶ τοῦτο οἰκονομοῦντος, ὥστε
sanctus, ne inanis gloriæ cogitatione discipuli μη λογισμῶ τού; μαθητῆ; κενοδοξίας ἀλῶνται.
efferrentur.

CAPUT VIII.

Abiguntur feræ et hostes; revelantur calamitates, et eveniunt; deseritur sanctus Symeon a discipulis.

57. Verum enimvero quis singula Symeonis gesta miraculosa recensent? quæ lingua enarrandis, quæ manus conscribendis, quæ oratio explicandis sufficiat? Vir quidam, Georgius nomine, non admodum longe in solitudinem progressus, inciderat in feras: cumque esset inops consilii, sancti nomen in suppetias advocat, quo facto rictus ferarum illico constringuntur. Neque id tantum, sed ad sanctum quoque omnes, ita ut erant, curriculo tendentes, ora sua columnæ basi imponunt, tanquam gnaræ, quis sibi id vinculi injecisset, ac more precantum ibidem persistentes, solutæ sunt. Atque illud etiam plus admirationis habet, quod priusquam advenissent feræ, quid illis factum esset, Symeon circumstantibus prænuñtiasset.

58. Regio Antiochiæ subjecta tam frequentibus scatebat feris, specie diversimodis et insidiando perniciosis, ut non viri tantum feminæque tuti non essent ab illorum laniena, sed infantes quoque domibus suis, ubi latebant, extracti iisdem præda cederent; viæ omnes interciperentur, et agricultura cessaret, nisi forte tanto numero convenissent, ut apta ad resistendum turba forent. Legantur ergo istius regionis quidam ad sanctum, ut petant liberari tam sæva vicinitate. Ille autem ut erat mansuetus, hoc orantibus responsi dedit: Indicia hæc sunt justæ indignationis, qua nobis succenset Deus. Dicit quippe apostolus ejus Paulus¹¹: *Quia propter hæc venit ira Dei in filios diffidentia*; qualia nempe sunt, fornicatio, immunditia, passiones, prava desideria, avaritia quæ est idolorum servitus. Quapropter omni sedulitate custodiamus nosmetipsos, ne deinceps tristitia afficiamus Spiritum sanctum, in quo signati sumus in diem redemptionis¹², in quo et arrham accepimus ad spem vitæ sempiternæ: vult enim Pater misericordiarum, ut nos, libidinosi filii, procul ab ipso aberrantes, poenitentiam agamus, ut per sacrificium mundum unigeniti illius Filii, Domini nostri et Dei et Servatoris Jesu Christi, ad ipsum convertamur. Per quem enim jampridem remissionem obtinuimus, et accessum ad Patrem habuimus, is nunc quoque, propitius nobis latus, castigabit feras silvarum, nec unquam post timentum vobis ab illis erit, perpetua indemnitate fruituris. Hisce illi auditis pleno ore Deo ac Symeoni gratias persolverunt: feræ autem ex illo tempore, e dicta regione abeunt, solum verterunt.

59. Adolescens quidam supra Daphnen (7), fixo obtutu solem orientem intuitus, facultatem amiserat videndi: cujus parentes, omnibus aliis remediis desperatis, in nomine Christi et famuli ejus Symeo-

¹¹ Ephes. v, 6. ¹² Ephes. iv, 30.

(7) D. bium est utrum velint *supra*, id est ultra *Daphnes* suburbium habitasse juvenem, cui hoc

νῆ;. Ἄλλὰ πῶς ἂν τις τῶν τοῦ Συμεῶν θαυμασίων ἕκαστα καταλέγοι; ποῖα δὲ γλῶττα διακονήσκειν αὐτοῖ; ἢ χεῖρ; ἢ τίς εἰς ἑρμηνείαν ἀρκέσει λόγος; Ἄνηρ γάρ τις ὄνομα Γεώργιος οὐ διὰ μακροῦ τῆς μονῆ; θηρίοι; περιπεπτώκει· ἐν ἀμηχανῶν τοίνυν εἰδῶς ἑαυτὸν, τὸ τοῦ Ἁγίου ὄνομα καλεῖ πρὸς ἄμυναν· καὶ παραχρῆμα δεσμοῦνται τοῖς θηρίοι; αἰ σιαγόνες. Καὶ οὐ τοῦτο θαυμαστὸν μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ παρὰ τὸν Ἅγιον ὡς εἶχεν εὐθύς δρομαίως τὰ θηρία ἐλθόντα, τιθέσκει τὰ στόματα παρὰ τῆ τοῦ κίονος βάσει, καθάπερ, ὅθεν αὐτοῖς ἡ πέδη, αἰσθανόμενα, κάκειθεν αἰτούμενα καὶ λαμβάνοντα λύσιν. Κάκεινο πάλιν θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ πρὸ τῆς τῶν θηρίων παρουσίας, τὰ περὶ αὐτῶν τοῖς παρούσιν ὁ δὲ τοῦ Συμεῶν προηγόρευτο.

νη;. Πολλοῖ; ἔδρουεν ἡ χώρα θηρίοι; ἢ ὑπὸ τῆ Ἄντιόχου κειμένη, τό τε εἶδος ποικίλοις, καὶ τὴν ἐπιβουλήν ὀλεθρίοις, ὡς οὐκ ἄνδρας μόνον καὶ γυναῖκας ὑπ' αὐτῶν διαφθείρεσθαι, ἀλλὰ καὶ παιδία τούτοι; ἐκ τῶν οἰκῶν ἄρπαγμα γίνεσθαι, ὀδῶν τε αὐτοῦς καὶ γεωργίας ἀποκεκλεισθαι, εἰ μὴ κατὰ πλῆθος ἀθροισθεῖεν, καὶ χεῖρ ἰκανὴ πρὸς ἀντιπαρατάξιν γένοιτο. Ἄνισαι τοίνυν πρὸς τὸν Ἅγιον οἱ τῆς χώρας, ἀπαλλαγὴν αἰτούντες χαλεποῦ γειτονήματος. Ὁ δὲ πρῶτος ὀπολεθῶν, Ἄδελφοί μου, ἔφη, τεκμηρίά εἰσι ταῦτα τῆ; τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμῶν δικαίας ὀργῆ; καὶ κινήσεω; φησὶ γὰρ ὁ θεὸ; ἀπόστολος Παῦλος, *διὰ ταῦτα ἐργεταὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας*, ἀτινά εἰσι, πορνεία, ἀκαθαρσία, πάθος, ἐπιθυμία κακῆ, C πλεονεξία, ἥτι; ἐστὶν εἰδωλολατρεία· εἰδὸν πάση φιλακῆ τερήσωμεν ἑαυτοῦς, μηκέτι λυπῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθημεν εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως, ἐν ᾧ καὶ τοῦς ἀρραβῶνας ἐλάβομεν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου· θέλει γὰρ ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρῶν τὴν ἡμετέραν τῶν ἀσώτων υἱῶν τῶν ἐξ αὐτοῦ μακρυνθέντων μετάνοιαν, ἵνα διὰ τῆς καθαράς θυσίας τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, Κυρίου δ' ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν. Δι' οὗ καὶ τὴν ἄρεσιν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχῆκαμεν, ὅς καὶ νῦν ἡμῖν ἰλεως γεγονῶς, ἐπιτιμῆσει τοῖς θηρίοι; τοῦ δρυμοῦ, καὶ οὐκέτι φόβος ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ οὐδεὶς ἐσται, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν ἐλεύθεροι τῆς τούτων βλάβη; διαμενεῖτε. Ταῦτα οἱ μὲν ἀκούσαντες, ἔλυ D στόματι Θεῷ καὶ τῷ Συμεῶν ἠγαθήσθησαν· τὸ δὲ τῶν θηρίων πλῆθος ἐξ ἐκείνου τῆς χώρας ἀπῆλλακτο.

νη;. Νεανίας τις ἄνωθεν τῆς Δάφνης, ἀνίσχοντι προσβλέψας ἀτενὲς τῷ ἡλίῳ, τὴν ὅπτι· ἦν σθένυται εἶναμιν· τῶν ἄλλων τοίνυν ἀπάντων οἱ τούτου γονεῖς ἀπογνόντες, ἄπτουσι λυχνίαν ἐπ' ὀνόματι Χρι-

accidit; an ibi exsistenti infortuniū cæcitatē obvenisse.

στοῦ, καὶ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ Συμεῶν, ἔτι καὶ θυμιάμα προσαγαγόντες· καὶ αὐτίκα τῷ νεανίσκῳ (ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε, ἤς ἐξεργάσω τοίς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ!) τὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐπάνεισι φῶς. Ἔτερος ὑπὸ τινος νόσου τὴν κοιλίαν διώγκωτο· ἰατρικαῖς τοίνυν τέχναις οὐ μὴ εἰπὼν τὸν θεῖον Συμεῶν εἰς ἱατρὸν τοῦ πάθους ἐξεκαλεῖτο. Καὶ δεῖκνυσιν ὕπνος αὐτῷ τὸν ἄνδρα σωτήριον, ἐπιθέντα τῷ πάθει τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ συναπέπη τῷ ὕπνῳ τὸ πάθος, καὶ ὑγιῆς ὁ κακῶς ἔχων διυπνισθεὶς, τῷ Ἁγίῳ προσελθὼν τὸ γεγονός ἀπαγγέλλει.

ξ'. Οὕτω δὲ τῶν παρ' αὐτοῦ θαυμάτων ἴσα καὶ ποταμίαις χρομένων, συνέβησαν ποτε πρὸς αὐτὸν δῆλοι πολλοί, κηροῦς ἀνάψαντες, καὶ τούτους ἐπὶ καλῶν πρῶτον πρῶτον, Θεῷ τε δι' αὐτοῦ προσφέροντες ἀναθήματα· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο δεκτὴν ἕκαστος ἦδει θυσίαν, ὅπερ ἂν δι' αὐτοῦ προσενέγκοι. Ὁ δὲ πρὸς ταῦτα μὲν καὶ λίαν ἀπαραδέκτως· εἶχε· πρὸς δὲ τοὺς δῆλους, εἰ καὶ τὰ παρ' ὑμῶν, ἔλεγε, προσφερόμενα λαμβάνειν αὐτὸς, ἀδελφοί, μὴ βολοίμην, παλαιὰν φυλάττων καὶ ἡλικιωτὴν συνίθειαν· ἀλλὰ δεκτὰ γέγονται ἡδὴ Θεῷ, τῷ ἀνευθεῖ μὲν ἀπάντων, μόνην δὲ προκίρουν παρ' ἡμῶν εἰς ἀγαθὸν ἀπαιτοῦντι. Ὅπερ ἐλύπει τὰ πλῆθη, καὶ σφόδρα τῆς ἐκάστου καρδίας ἤπτετο, εὐπροσδέκτου καθάπερ αὐτῷ τῆς θυσίας οὐ γεγενημένης. Τοῦτο τοίνυν ἰδόντας τοὺς μαθητὰς βουλεύσασθαι καθ' ἑαυτοὺς, ὥστε κρῶρα λαμβάνειν τὰ κομιζόμενα. Ὁ δὲ μὴδὲ τὴν ἐνθύμησιν αὐτῶν ἀγνοήσας, αὐστηροτέρῃ φωνῇ καλέσας αὐτοὺς, ἠγνόηται, φησίν, ὑμῖν, ὃ τί ποτε ἄρα πεπόνθοι παρὰ τῷ Ἰσραὴλ, ὃ τῷ χαλεπῷ πάθει τῆς φιλαργυρίας ἀλοῦς, καὶ τὸ χρυσοῦν βούγλωσσον σὺλῆσας τοῦ ἀναθέματος; τί δὲ Γιεζὴ τὸ Ἐλσαίου παιδάριον, ὅπως τὴν Ναιεμὴν λέπραν κατεδύκασθη; ἀλλὰ καὶ Ἰούδα; αὐτὸς τῆς ἀποστολικῆς ἐκπεσῶν χάριτός τε καὶ τάξεως, προδότης τε τοῦ διδασκάλου γενόμενος καὶ ἀπαγξίμενος, καὶ μέσος λακτῆσας; Πρὸς ταῦτα δέει ληφθέντες οἱ μαθηταί, ἵψαντες· εἰς ἑσῶρος ἑαυτοὺς αἰτήσαντές τε συγγνώμην καὶ λαθόντες, ἀνέστησαν, πολλὰ σφίσιν αὐτοῖς; τῶν προτέρων ἐπιμεμψόμενοι λογισμῶν.

ξα'. Ἀπεκαλύφθη ποτὲ τῷ Συμεῶν ἄπερ ἐπὶ τὴν Ἀντιόχου φεῦ! ἐπάγεσθαι ἡμέλλε. Τὰ δὲ ἦν, πνεῦμα μάχαιραν ἐγκεχειρισμένον, καὶ ἄνωθεν ἐπ' αὐτὸν φερόμενον. Ἐβόησε τοιγαροῦν πρὸς Κύριον ὑπὲρ αὐτῆς τῆς καρδίας, ἔστη τε κατὰ τὸν Μωϋσῆν ἐνώπιον αὐτοῦ, τοῦ ἀποστρέφαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐκκαῦσαι πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ φησὶ πρὸς αὐτόν· Ἰδοὺ ἡ κρυγὴ τῆς κακίας αὐτῆς ἀνέστη πρός με, ἐπ' ὀργὴν μου καὶ ἐπὶ θυμὸν μου ἔστιν ἡ πόλις αὐτῆς, καὶ ἄφανιῶ αὐτὴν ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῆς, καὶ δώσω πῦρ ἐπ' αὐτὴν καὶ ῥομφαίαν καὶ θάνατον· αὐτὴ παρώργισέ με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῆς, τιθείσα τράπεζαν τοῖς δαίμοσι καὶ τῆ τύχῃ, κάγω ἐπὶ ἔθναι ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐτήν.

(8) *Achan*, is fuit qui, Josue vii, de anathemate Jericho tulit (uti Septuaginta habent) γλώτταν *linguam*, quod vulgatus textus *regulam* vertit : ms.

nis, candelam accendunt, insuper et incensum offerunt : cum e vestigio (quam multiplex est benignitas tua, Domine, quam sperantibus in te exhibuisti!) oculi adolescentis iterum illuminantur. Alter, cui venter morbo quodam intumuerat, nihil arte medica levaminis expertus, Symeonem remedium doloris sui postulabat : ecce autem salutaris somnus exhibet illi virum, sacrum Evangelium dolenti membro imponentem, quo somnus pariter et dolor depulsi sunt. Sanus igitur post somnum factus, qui male habuerat, ad sanctum accessit, et quod contigerat renuntiavit.

60. Dum ita Symeon miraculosa beneficia quasi pleno effundit alveo, accidit aliquando turbas ad illum frequentes confluere, accensus cereos summis arundinibus infixos preferentes, anathemata Deo per Symeonem oblaturas : noverat enim quisque acceptabile id sacrificium fore, quod per illius manus immolatum fuisset. At ille dona quidem mitime rata habuit atque accepta; turbas vero ita est allocutus : Oblationes vestras ego non admisero, fratres, antiquæ et hodiernæ consuetudinis servandæ studiosus : verumtamen acceptatæ jam a Deo sunt, qui rerum nostrarum nil indigus, solam intentionem bonam boni consulit. Quæ oratio tristitiæ non mediocri turbis fuit, et animos non aliter pupugit, quam si reprobata oblatio fuisset. Quod animadvertentes discipuli consilium inierunt inter se, ut clam subducerent quæ allata erant. Verum Symeon, quem cogitationes illorum haud fugiebant, severa voce advocatis dicit : Nunquid ignari estis, quanta olim passus sit Israel propter eum, qui avaritiæ gravi affectui se tradidit, et linguam (8) auream rapuit ex anathemate? Quid Giezi, puer Elisæi? nonne lepræ, qua Naaman fuerat infectus, damnatus est? Quid memorem Judam, qui e numero et gratia apostolorum excidit, proditor Magistri sui factus; et strangulatus crepuit medius? Ad hæc verba exanimati timore discipuli, proni se in terram dedere, veniam deprecantes; quam ubi impetrarunt, surgentes multis sese incusavere ob priora sua cogitata.

61. Revelata quodam tempore Symeoni sunt mala quæ super Antiochiam inducenda essent. Erant autem hujusmodi : angelus gladium tenens manu in aere ferebatur supra civitatem. Inclamavit igitur sanctus Dominum pro ea toto corde, stetitque ut alter Moyses coram illo, ut averteret furorem illius, impediretque ne majore iracundia inflammaretur. Dicit autem Dominus ad illum : Ecce clamor peccatorum urbis illius ascendit ad me, iram ac furorem meum incurrit impia; disperdam ipsam in peccatis suis : immittam ignem, et gladium, et mortem : ipsa irritavit me per idola sua, ponens mensam dæmonibus et fortunæ; ego quoque per gentem insipientem irritabo ipsam.

nostrum βούγλωσσον, quæ herba cum floret in scapum assurgit, longioris instar virgæ, rectum ac teretem.

Hanc visionem non poterat propter comminationum atrocitatem suppressere Symeon; sed adventibus quibusdam Antiochiæ ad se viris integritate vitæ insignibus, rem totam cum animi sui gravi sensu narravit: eventu quoque prope diem subsequente. Non multum enim intercessit temporis, cum Deus Chosroen Persarum regem, et Chaldæos illi subditos, gentem bello acrem juxta ac celerem (velociore namque dicuntur equi illorum pantheris, et ferociore Arabiæ lupis), velut aquilam prompte advolantem ad escam, ex Oriente (9) suscitavit; qui gravi exercitu civitatem cinxerunt. Symeon igitur ad Dominum rursus elevavit vocem suam pro illa, si forte super iis quæ prius erat comminatus pœniteret, et propitius fieret peccatis civitatis, nec disperderet illam aut traderet gladiis Assyriorum. Verum nihil manifesti signi reddebat Dominus, quoniam ira furoris ejus abundabat, et misericordia absconderat se a facie illius. Constituit ergo Symeon denuo illum precibus interpellare; cum ecce: Non me pœnituit, inquit, sed certo certius traditurus sum civitatem, et alii quidem in ore gladii occasuri sunt, aliis in servitutem abreptis: tibi vero crucem meam insigne pacis constituam, quæ te conservet; uti non ita diu post videbis.

62. Videt itaque in raptu mentis gratiam sanctissimi Spiritus, crucem manu præferentem advolantemque ad se; videt et angelos binos eandem cingentes, in quorum manibus arcus tensi, et jacula emitti parata. Illo autem, quid isthoc rei esset percontante: Crux, inquit, salvam te et securum adversus hostes quoscunque præstabit; tela vero impetum eorum, qui hostili modo te invadere conantur, retundent inexpugnabili virtute Dei, qui tui custodiam ubique nobis demandavit. Hac admirabili visione sancto exhibita, altera protinus succedit hujusmodi. Videbatur sibi videre urbem scalis ad mœnia applicatis oppugnari, Barbarisque jam ingressis, intus lamenta et væ personare; tantaque anxietate plena esse omnia, ut non pauci e muris foras se in præceps misere darent, salutem suam fugæ credituri. Videt deinde duas urbis portas, qua septentrionem qua meridie spectat, apertas et frequentes admodum per illas sese subducentes: tanquam parcente Deo sanguini justorum inibi versantium, et non sustinente bonos cum impiis disperditum iri. Ostendebat illi visio monachos quoque e suorum numero duos, metu barbarorum profugos, seque e fratrum sodalitia per pusillanimitatem proripientes, quorum in barbarorum manus incidentium, alter quidem gladio flniebat vitam, alter in captivitatem abducebatur.

63. Et hæc divinarum revelationum summa erat: sequebaturque non multo post effectus (10). Muri

(9) Seniores Chosroen hic intellige, avum ejus qui postea crucem cepit: ille autem anno 559 Syriam depopulatus est, qua de re Theophanes ad annum 12 Justiniani.

Ταύτην ὁ μὲν τὴν ὄψιν οὐχ οἶδ' ὅς τ' ἐν αὐτῷ σέ-
γειν διὰ τὴν ἀπειλήν, παραβαλοῦσιν αὐτῷ τισιν ἐκ
τῆς Ἀντιόχου, βίον εὐλαβῆ ζῶσιν ἀνδράσιν, ἐν ὁδῶ-
ν ψυχῆς ἐξηγήσατο, κατὰ πόδας δὲ καὶ ἡ ἐκθασ-
ῆσθαι ἠκολούθει· οὐ πολὺ γὰρ τὴ ἐν μέσῳ καὶ κινεῖ Ἰο-
σρόην βασιλεῖα Περσῶν ὁ Θεὸς, τὸ τε ὑπ' αὐτὸν ἔθνος
καὶ Καλδαίους τὸ πικρὸν καὶ τὸ ταχινὸν (ἐξαλοῦν-
ται γὰρ, φησὶν, ὑπὲρ παρθάλεις οἱ ἴπποι αὐτῶν, καὶ
ὀξύτεροι ὑπὲρ τοὺς λύκους τῆς Ἀραβίας), ὡς ἀετὸν
πρόθυμον ἐπὶ τὸ φαγεῖν ἐκ τῆς Ἐω, ὃς βαρεῖ τῷ
στρατῶ τῇ πόλει παρεμβεβλήκει. Ἐδόθησε τοίνυν
πρὸς Κύριον αὐθις ὑπὲρ αὐτῆς Συμεῶν, εἰ ἐφ' οὗ
ἔδειξε πρότερον αὐτῷ μεταμεληθεῖν, καὶ ἰλάσεται
ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῆς, καὶ οὐ διαφθερεῖ, οὐδὲ πα-
ραδώσει τοῖς Ἀσσυρίοις ἐν Ῥομφαλίᾳ τὴν πόλιν· ἀλλ'
οὐκ ἦν δὴ λῶσις παρὰ Κυρίου, ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ θυμοῦ
αὐτοῦ πλήρης, καὶ παράκλησις κέκρυπτο ἐξ ὀφθαλ-
μῶν αὐτοῦ. Προέθετο τοίνυν περὶ αὐτῆς προσ-
εὔξασθαι πάλιν ἀποκριθεὶς· Οὐ μεταμελήμαί, εἶπεν,
ἀλλὰ παραδιδούς παραδῶμαι αὐτῇ, ὥστε τοὺς μὲν ἐν
στόματι μαχαίρας πεσεῖσθαι, τοὺς δὲ εἰς αἰχμαλω-
σίαν πορευθῆναι, σοὶ δὲ τὸν σταυρὸν μου τὸ τῆς εἰρή-
νης βραβεῖον θήσομαι φύλακα, ὡς οὐ μετὰ πολλὴ ὄψει.

ἔξ'. Ὁρᾷ τοίνυν ἐν ἐκστάσει πάλιν ὁ Συμεῶν τὴν
τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριν σταυρὸν ἐγκρατι-
ρισμένην καὶ πρὸς αὐτὸν καταπτῶσαν, ἀγγέλου;
τε δύο παρεμβάλλοντα, τόξα δὲ αὐτοῖς ἐν χερσὶν τι-
ταμένα καὶ βέλη στρεφόμενα· ὃ τι δὲ ταῦτα εἶη πυ-
θομένου, Ὁ μὲν σταυρὸς, ἡ σωτηρία καὶ ἡ κατὰ
πάντων ἐχθρῶν ἀσφάλεια, εἶπον· τὰ δὲ βέλη, κατὰ
τῶν ἐπὶ σὲ πολεμίοις ἔρμαϊς χρωμένων, ὥστε ἀπο-
στρέφειν αὐτοὺς τῇ τοῦ Θεοῦ ἀμάχῳ ἰσχύϊ, τοῦ σε
διὰ παντὸς ἡμῖν φυλάττειν ἐντειλαμένου. Ταύτης
τῆς Ἁγίῳ παραδόξως τῆς ὀπτασίας φανείσης, ἔπειτα
μέντοι δείκνυται τις αὐτῷ καὶ ἄλλη τοιαύτη. Ἐδόκει
τὴν πόλιν διὰ κλιμάκων ἐπὶ τῷ τείχει πολιορκου-
μένην ὁρᾶν, εἶσω τε αὐτῆς τοὺς βαρβάρους γεγε-
νημένους, θρῆνόν τε καὶ οὐαὶ καὶ συνοχὴν ἐν αὐτῇ,
ὡς καὶ πολλοὺς διὰ τῶν τειχῶν ἐξωθεν ἑαυτοῦς
ἀθλίως κατακρημνίζειν, φυγῇ τὴν σωτηρίαν πι-
στεύοντας· εἶτα καὶ δύο πύλας αὐτῆς· κατὰ τε ἄρκτον
καὶ μεσημβρίαν διανοιγείσας, καὶ πολλοὺς διὰ τού-
των ὑπεξιώντας, τοῦ Θεοῦ καθάπερ τοῦ τῶν ἐν αὐτῇ
δικαίων αἵματος φεισαμένου, καὶ μὴ συναπολέσθαι
καὶ αὐτοὺς σὺν ἀσεβέσιν ἀνασχομένου· εἰδείκνυ δὲ
τῷ Ἁγίῳ ἡ ὄψις, καὶ δύο τῶν σὺν αὐτῷ μοναχῶν,
δέει τῶν βαρβάρων λιποτακτέσαντας, καὶ τῆς τε μο-
νῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος μικροψύχως ἀποβραχύντας,
οὐ; καὶ βαρβαρικῆς γενέσθαι χειρὸς ἔργον, τὸν μὲν
μαχαίρᾳ περὶσόντα, τὸν δὲ εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπ-
αχθέντα.

ἔγ'. Τὰ μὲν οὖν τῶν θείων ἀποκαλύψεων ἐν τούτοις
ἔγ. Ἐἶπετο δὲ ἄρα οὐκ εἰς μακρὰν καὶ τὰ ἔργα. Τείχη

(10) Describit fusc obsessam, captam, vastatam urbem Procopius lib. 2 de bello Persico, cap. 8; libro etiam 2 De ædificiis, cap. 8, ubi multa de restauratione urbis per Justinianum locutus, hæc

τε γὰρ τῆς πόλεως; ἔκαστε πῦρ, καὶ κατέφαγεν ἄμφω αὐτῆς, καὶ ἔπεσον ἐν πλατείαις αὐτῆς νεανίσκοι, καὶ ἐπλήσθησαν αἱ ὀδοὶ νεκρῶν, καὶ οὕτω κατ' ἄκρας ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων ἐάλω, ὡς τοὺς μὲν τῶν ἐν αὐτῇ ρίψαντας διὰ τῶν τειχῶν ἑαυτοὺς, τοὺς δὲ διὰ τῆς πρὸς ἄρκτον τῆς τε πρὸς μεσημβρίαν πύλης ὑπεξελθόντας διαφυγεῖν, δύο τε τῶν περὶ αὐτὸν μοναχῶν δεισαντας ἐκεῖθεν ἀναχωρῆσαι, καὶ τὸν μὲν ζῶντα τοῖς βαρβάροις ἀλῶναι, τὸν δὲ πεσεῖν, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἐκκοπέντα. Ἔτερον μέντοι τῶν αὐτοῦ μοναχῶν, τοσοῦτον ἀπέσχε δεινόν τι πρὸς τῶν βαρβάρων παθεῖν, ὅσω καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνων ἀνήκεστα πεπονθότας, παρ' αὐτὸν ἐρχομένους θεράπειαν τυγχάνειν. Παρέβαλον γὰρ τινες αὐτῶ στρατιῶται, τοὺς βαρβάρους διαφυγόντες, ὧν εἷς, οὐ τὸν μηρὸν παντάπασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅλον πόδα παρεῖτο, χαλεπαῖς τὴν ψυχὴν ὀδύνας βαλλόμενος. Συμπαθὲς τοιγαροῦν ὁ θεὸς Συμεῶν εἰς αὐτὸν ἰδὼν, βαλὴν τε βάρβδον ἐν τῶν μαθητῶν ἐγχειρίσας, σφραγίσας κατὰ τοῦ μηροῦ κελεύει τὸν πάσχοντα, καὶ ἡ σφραγίς, οὐ τῶν ὀδυνῶν ἀπαλλαγὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ ῥῶσις εὐθύς τοῦ τε μηροῦ καὶ τοῦ ποδὸς τῆ στρατιώτη γίνεται.

ξδ'. Τῶν δ' οὖν Ἀσσυρίων τὰ περὶ τὴν Ἀντιόχου κατατρέχόντων, τό τε ὄρος περινοστούντων, καὶ ὄρμη πρὸς τε τὸν κίονα ἦδη καὶ τὴν μὴν κερρημένων, τοῖς παροῦσιν εὐχὴν παραγγέλλας, γόνατά τε τῷ ἐδάφει πρῶτος καὶ ἕψεις ἐρείσας, ἀπελαθῆναι τούτους ἐκεῖθεν προσηύχето· καὶ παραχρῆμα εἰς γῆν ὡς εἶχον, αὐτοῖς ἄρμασι καὶ ἵπποις κατενεχθέντες, τῆς τε πρόσω πορείας μεταμελήντο, καὶ ἄσμενοι μάλλον ἦν ἦλθον ἀνέστρεφον. Ἄλλοτε πάλιν τῶν αὐτῶν Ἀσσυρίων τινὲς ἀνῆσαν εἰς τὸ ὄρος· ὁ δὲ Ἅγιος τῷ συνῆθει καὶ νῦν φαρμάκιω, τῇ πρὸς θεὸν εὐχῇ κέχρητο, Δέσποτα θεέ, λέγων, πάσης σαρκός, ὁ γνόφω τὸ Σινᾶ ὄρος ἐπὶ τοῦ θεράποντός σου Μωσέως σκεπάσας, αὐτὸς νῦν τῇ χάριτί σου σκέπασον καὶ ἡμᾶς, ὥστε ἀθεάτους μείναι τοῖς τῶν ἀσεβῶν τούτων ἄρμασι. Καὶ αὐτίκα (ὦ ἀβύσσου χρηστότητος! ὦ θεοῦ ὤτων, δεῖσσαι τῶν φοβουμένων αὐτὸν διὰ παντὸς προσεχόντων!) ἀγλὺς ἀνωθεν ὑπὸ νεφέλῃ καταχευεῖσα, οὐχ ὅπως αὐτὸν τοῖς βαρβάροις, ἀλλ' οὐδὲ τῶν περὶ αὐτόν τινα εἶσε θεαθῆναι. Καὶ οἱ μὲν οὕτως ἀπῆλθον, μηδὲ εἰς τὸν κίονα καὶ τὰ ὑπὸ τὸν κίονα βλεῖσθαι, μηδὲ προσχεῖν ὄλωσιν συγχωρηθέντες· πλουσία δὲ καὶ τοῦ Συμεῶν κατεχεῖτο χάρις, τὴν τε ἔψιν κατ' ἐκεῖνο τῆς ὥρας ἐκλάμποντος, καὶ ἡδίων τι παντοδαπῶν μύρων ἀπόζοντος· ὡς καὶ τῶν μαθητῶν τινὰ περὶ ἄβρονον ἰδόντα, ὅπως μὲν περὶ τὴν ἔψιν αὐγῆς, ὅπως δὲ ὅλος εὐωδίας ἔχει, ἐν θαύματος λόγῳ τοῖς λοιποῖς διεγῆσασθαι.

ξε'. Οἷα δὲ πολλάκις, καὶ μηδ' ὅτιοῦν ἀνύσαι δύνασθαι κατ' αὐτοῦ πεπεισμένος ὁ [δαίμων], τὴν μὲν ἐκ

subdit: *Ita Justinianus Aug. prospexit muris Antiochiæ, quam et ipse restituit, cum eam hostes flamma funditus delevisent. Rebus enim consumptis omnibus penitusque sublatis, nihil et urbis incensæ,*

A quippe Antiochenæ urbis conflagrarunt igni, eodemque per circuitum absumpta ipsa est; juvenes ceciderunt in plateis illius, et viæ cadaveribus opletæ sunt; occupataque summo loco ab Assyriis urbe, pars incolarum e muris se præcipitarunt, pars per aquilonarem atque australem portas egressi se fugæ dederunt. Contigit autem duos illius monachos formidine captos recedere, quorum alter vivus in barbarorum venit manus, alter gladio caput amputatus interiit; tantum autem absuit ut qui apud Symeonem remanserant molestiæ quidpiam a barbaris sustinerent, ut etiam illi qui passi gravissima et ab iisdem erant ad ipsum venientes, incolumitatem recuperarent. Nonnulli quippe milites accesserunt ad illum, barbarorum manibus elapsi; quorum unus, undique non tantum luxato femore, sed toto etiam diffracto crure, gravissimis jactabatur cruciatibus. Commiseratione autem tactus Symeon: ad tam luctuosum spectaculum, cuidam discipulorum palmeam virgam suam tradit in manus, jubetque affectum femur illa signari; quo facto, non tantum vacuitas a doloribus, sed etiam robur suum femori pedique rediit.

64. Infestabant Assyrii incursionibus circum Antiochiam late omnia ipsumque oberrabant montem, jamque in columnam et monasterium impetu ruituri erant, cum Symeon, præsentibus oratione indicta, primus ipse genua ac faciem pronus humi figens, expelli infestos inde hostes precatus est. Nec interposita mora ulla, ex equis curribusque deturbati in terram, nihil progredi ulterius curarunt, sed citissime qua venerant reversi sunt. Alias eorumdem Assyriorum quidam redierunt ad montem, adversus quos sanctus solo medicamine, precatione, inquam, usus, dixit: Domine Deus universæ carnis, qui montem Sinai tempore Moysis servi tui operuisti caligine, operi in præsentia nos quoque gratia tua, ut ne deprehendamus ab impiis hisce. Nec plura (o abyssum bonitatis, o aures divinas, precationibus timentium Deum nunquam non intentas!) caliginosa nubes cælo effusa non modo Symeonem non permisit videri a barbaris, sed nequo sociorum ejus quemquam. Ita illi quidem discesserunt, nec columnam aut quæ infra columnam agentur cernere, nec audire quidquam omnino permisi: copiosior autem Symeonem perfudit gratia, cum et facies ejus mirabiliter rutilaret, et suavissimum quemdam varii unguenti odorem diffunderet: quod etiam discipulorum non nemo, sub auroram animadvertens quantus a vultu splendor, quanta ab ejus corpore fragrantia promanaret, condiscipulis mirabundus narravit.

65. Cæterum cum jam sæpius tentato prælio persuasum haberet cacodæmon, nihil quidquam

omnibus penitusque sublatis, nihil ut urbis incensæ, nisi ruderum tumuli, passim exstaret; quo cuiusque domus antea stetisset loco, dignoscere Antiocheni non poterant.

adversus sanctum proficere se posse; aperto Marte congressi non ausus, dolose per discipulos insidias struit, gravi mentes illorum terrore succutiens; ad inventoque prætextu quod continuis Assyriorum incursibus expositi essent, persuasit eis ut transferendas in locum securiorem sedes decernerent. Adeunt ergo bene mane Symeonem, rogantes, secum tantisper loco ut cedat, dum in patriam suam rediissent Assyrii: Neque enim possumus, inquit, morari diutius in hoc monte, propter crebras hostium incursiones. Tantum vero abfuit, ut is tale quid admitteret, ut omnem potius lapidem moverit, quo ipsos retineret. Cumque multa dixisset tentassetque, nec acquieturos sibi unquam videret: Itote, inquit, fratres, in pace; si vos namque, amici ac proximi mei, eminus stare malueritis, ego nihilominus semper mente vobiscum sum. Cum hæc dixisset sanctus, dimittentes ipsum in columna discipuli recesserunt. Invadentibus autem continuo monasterium barbaris, porrigens Symeon ad cælum manus: Domine, inquit, omnipotens, qui in brachio virtutis tuæ disperdidisti inimicos tuos, confortietur nunc quoque manus tua, exaltetur dextera tua. Nondum ille precari desierat, et barbari jam imbelles, fuga se inde proripiebant; dixisses potenti quadam manu expulsos.

66. Tametsi porro famulus Dei a discipulis suis ita destitutus desertusque fuerit, gratia tamen divina, admodum præsens, a latere ejus nunquam abscessit; non tantum mentem illius lætitia replens, sed ineffabilem quamdam, uti diximus, diffundens fragrantiam, quæ lacernæ qua amictus erat ad extremum usque inhæsit. Gaudebat itaque solitudine, ac tribus consequentibus diebus soli orationi et Deo vacans (usque eo enim *potens es, Domine. et veritas tua in circuitu tuo*¹³) conspicatur utriusque sanctos angelos duos, alterum a dexteris, alterum a sinistris, dicentes ipsi: Confide, non enim solus es; sed nos tecum sumus. Interea barbaris reditum in patriam meditantibus, servantur et discipuli: visoque quanta Symeon lætitia atque gratia redundaret, lætis vocibus ipsi quoque gratias Deo reddiderunt.

CAPUT IX.

Liberatio captivorum; transitus in montem mirabilem; alia miracula.

67. Verum quis sermo res a divino homine ea tempestate gestas, quot servituti addictos libertati restituerit, et per medios hostes salvos eduxerit, paucis queat ob oculos ponere? unum alterumve necesse est memorare. Frater ille, cujus a barbaris capti mentionem fecimus paulo (41) ante, mirabilia sancti opera (ita enim fieri consuevit ut anima, intolerabilibus ærumnis pressa, cum quadam voluptate in memoriam illa revocet, quæ meliorem afferre spem nata sunt) cuidam militi

Α τοῦ φανεροῦ πρὸς αὐτὸν οὐ θαρρῆεὶ πάλην, διὰ δὲ τῶν μαθητῶν δολίῳ; ἐπιβουλεύει, πάθει δειλίας αὐτῶν τὰς ψυχὰς κατασεύσας, πρόφασιν τὴν συνεχῆ τῶν Ἀσσυρίων εὐρῶν πάροδον, κάκειθεν ἀπάραντας ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καταστῆναι σχολίως ἀναπέσας. Οἱ δὲ προσίσαισι ἅμα ἑρβρω, συναπαρῆαι σφισι καὶ αὐτὸν ἀξιῶντες, ἄχρι τῆς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐπανόδου τῶν Ἀσσυρίων· οὐδὲ γὰρ οἶόν τε φασὶ προσμένειν ἐπὶ τῷ ἔρει, οὕτως αὐτῶν κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπιόντων. Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέσχε προσέσθαι τι περὶ ἑαυτοῦ τοιοῦτον, ὅσῳ καὶ αὐτοὺς ἐπισχεῖν μᾶλλον περὶ πλείστον ποιοίητο. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ εἰπῶν τε καὶ δρόσας, οὐ μεταπεισθῆσομένους ἑώρα, Πορεύεσθε, φησὶν, ἀδελφοί, ἐν εἰρήνῃ· εἰ γὰρ καὶ οἱ φίλοι μου καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν στῆναι προήρθεσθε, ἀλλ' ἐγὼ τῷ πνεύματι ἀεὶ μεθ' ὑμῶν εἰμι. Ταῦτα τοῦ Ἁγίου εἰπόντος, οἱ μὲν ἀφέντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ κίονος ἀνεχώρησαν. Ἐπιστάντων δὲ κατὰ πόδας τῇ μονῇ τῶν βαρβάρων, χεῖρας οὐρανῷ δοὺς ἐκεῖνος, Δέσποτα, φησὶ, Κύριε παντοκράτορ, ὃ ἐν τῷ βραχίονι τῆς δουλείας σου διασκορπίσας τοὺς ἔθρους; σου, κραταυθῆτω καὶ νῦν ἡ χεὶρ σου, ὑψώθητω ἡ δεξιὰ σου. Οὐπω τέλος εἶχεν αὐτῷ ἡ εὐχὴ, καὶ οἱ βάρβαροι φεύγειν ἐκεῖθεν ἀγεννῶς ἐπεχείρουν, καθάπερ ὑπὸ τίνος βαρείας χειρὸς ἐλαυνόμενοι.

Ξς'. Ὁ μὲν οὖν τοῦ Θεοῦ θεράπων, εἰ καὶ τῶν οἰκίαν οὕτω μαθητῶν ἔσθμος ἀπολέλειπτο, ἀλλὰ παρούσαν εἶχε σαφῶς τὴν οὐρανὸν ἄνωθεν χάριν, οὐκ ἀγαλλίασιν μόνον ἐμποιοῦσαν, ἀλλὰ τινα καὶ ἀφαντον, ὡς ἐφημεν, εὐωδίαν αὐτοῦ καταχέουσαν, ἥτις καὶ τοῖς βακίους, οἷς ἐκεῖνος ἠμφέιστο, παρέμεινε διὰ τέλους. Ἦν τοίνυν χαίρων τῇ περὶ αὐτὸν ἐρημίᾳ, καὶ τρίτην ἐξῆς ἡμέραν εὐχῆς μόνῃ καὶ Θεῷ σχολάζων (ἐν τοσοῦτῳ δὲ δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀληθινὰ σου κύκλω σου) ὁρᾷ δύο τινὰς ἐκατέρωθεν ἁγίους ἀγγέλους, τὸν μὲν ἐκ δεξιῶν, τὸν δ' ἐξ ἀριστερῶν, λέγοντας αὐτῷ· Θάρρει, οὐδὲ γὰρ εἶ, φησὶ, μόνος, ἀλλὰ μετὰ σοῦ καὶ ἡμεῖς. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν βαρβάρων ἐπανόδου μνησθέντων, ἀνασῶζονται καὶ μαθηταί, καὶ τοῦτον ὅπως ἀγαλλιάσεώς τε καὶ χάριτος εἶχεν ἰδόντες, ἀγαλλομένοις Θεῷ καὶ αὐτοῖς χεῖλεσιν ἠὲ χαρίστου.

¹³ Psal. LXXXVIII, 9.

(41) supra, num. 63.

πρός τινα στρατιώτην σχολάριον ἐξηγεῖτο, αἰχμά-
λωτον καὶ αὐτὸν ἀγόμενον, καὶ ὑπὸ σιδηραῖς κατε-
χόμενον πέλαις· καὶ τι καὶ κλαίων ἐπ' ἐνόις αὐτῶν,
εἶτα ζέσας τὴν ψυχὴν τοῖς περὶ αὐτοῦ διηγῆμασιν,
ἐκ μέσης τε τὸ τοῦ Ἁγίου ὄνομα καρδίας καλέσας,
ὥστε τῆς χαλεπῆς ἐκείνης ἀντιγωγῆς ἀνεθῆναι, διὰ
μέσου τῶν βαρβάρων ὄρμῃ, καὶ μετ' ὑπὸ του τοῦ-
των κατασθεῖς, ἀνασώζεται. Ὅπερ ὁ στρατιώτης
ἰδὼν, καὶ πιστεύσας· δύνασθαι τοῦτο καὶ ἐπ' αὐτῷ
τὴν Ἁγίον δρᾶσαι, βοᾷ μετὰ θερμῶν δακρῶν ἐυ-
θύς, Δέσποτα Χριστέ ὁ Θεὸς τοῦ δούλου σου Συμεῶν,
ῥῦσαι με τῆς πικρᾶς ταύτης καὶ βαρβάρου χειρὸς
καὶ δουλείας. Ταῦτα καμνοῦση ψυχῇ φθεγξαμένου,
(Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεωσ, τίς ὁμοίός σοι;) τὰς
μὲν σιδηρὰς ἐκείνας ἀσπίκα πέδας εἶχεν ἡ γῆ, αὐτὸς
δὲ ἀναμέσους ὄζει τῷ ποδὶ τοὺς βαρβάρους
ἐκίρρει, πρὸς τὴν οἰκειαν φερόμενος· ὃς ἀπαθῆς
κακῶν ἐπανελθῶν, ἕκαστα σαφῶς ἐξηγεῖτο.

ξγ'. Γέρων τις τὰς ἔψεις ἀνακοπεῖς, ἐκάθητο τυ-
φλῆς προσαιτῶν· ἐτύγγανε δὲ ἄρα κατωτέρω μικρὴν
τῆς μονῆς, ὅτε δι' ὀλίγου ταύτης· ἤλθον οἱ βάρβαροι,
καὶ τις αὐτῶν (οἷα φιλεῖ βάρβαρος χεῖρ, ἔτοιμος εἰς
ἀνάφρεσιν εἶναι, καὶ παγγίνιον ἡδὺ τι ποιεῖσθαι τὴν
ἐτέρων ἀπίστευαν) τῷ ξίφει τοῦ τραχήλου κατενεγ-
κῶν, καιρίαν τὸν γέροντα πλήττει· καὶ ὁ μὲν ἄρω-
νος ἔκειτο, μόνῃ τῷ μικρᾷ πνέειν νεκρὸς εἶναι μὴ
πιστευόμενος. Ὅπερ οὖν τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα τῷ
ἐνοικοῦντι πνεύματι γνόντα, ἐντελειασθαι τισιν ἀν-
ελομένους τὸν γέροντα κομίσει· πρὸς ἑαυτόν. Τοῦ τυ-
φλοῦ τοίνυν παρὰ τῷ κίονι κομισθέντος, γῆν ἐκείνος
καὶ ὕδαρ λαβὼν εὐλόγησεν, εἶτα τῶν μαθητῶν ἐνὸς
ταῦτα τῇ πληγῇ ἐπιθέντος, γίνεται τὴν κάταυθα ση-
μείων, ὀφθαλμῶν μᾶλλον ἢ ὕτων εἰς πίστιν δεόμε-
νον· οὐ γὰρ ὅσα καὶ νεῦρα μόνον εὐθύς, τό γε παρά-
δοξον, συνηπτο πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ τῶν
ὀφθαλμῶν φῶς, ὃ καὶ τοῦτου παραδοξότερον, τῷ τυ-
φλῷ ἀπεδέδοτο, ὡς καὶ τὴν γέροντα θανάτου πληγῆν
ἐκείνην μετὰ βραχὺ συνουλώσει, καὶ τὰς ἔψεις ἐρ-
ῶσθαι, μιᾶς καρπὸν εὐχῆς διπλῆν θεραπείαν κομι-
σαμένην. Ὅπερ τῷ ταχεῖ τῆς φήμης περὶ πανταχοῦ
ἀθρόον διαφοιτήσαν, πολλὰ πανταχόθεν πλήθη ποικί-
λας νόσοις κατεχομένων παρὰ τὸν Ἁγίον ἔπολει
συρρεῖν, οὓς ἐκεῖνος εὐχῇ καὶ σφραγίδι, τῷ τε με-
γάλῳ καὶ ποθεινῷ τοῦ Ἐμμανουὴλ ὀνόματι θερα-
πεύων, ὕγιεις ἀπέλυεν ἐπανήκειν.

ξδ'. Ὅρωντα τοίνυν τὸν πολὺν περὶ αὐτὸν ἔχλον,
καὶ ὅπως ἡσυχάζειν οὐκ εἶχεν ὅσον ἐβούλετο, τὸ
Ἀποστολικὸν ἐκείνο εἰσφει, *Μὴ πως ἄλλοις κηρύξας,*
αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. Περιενοεῖ δὲ ἤδη καὶ Ἁγίου
τοῦ Καρμήλιου, τοῦ τε Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ τὴν ἐπὶ τὸ
τῶν Ἑλαιῶν ἔρος ἄνοδον· ἄλλως τε δ' ἦν καὶ Θεοῦ

¹⁴ Psal. lxxxviii, 9. ¹⁵ I Cor. ix, 27.

(12) Scholaris, gr. σχολάριος. Erant autem Scho-
lares. perfectæ probatæque in bello virtutis milites,
promoti ad altiorē dignitatē, ut nempe ad custo-
diam imperatoris noctu diuque in aula versarentur,
et procedentem in publicam magnificentiæ et ornatus
causa comitarentur: postea tamen illa dignitas non

A scholaris (12), qui et ipse in carcerem abreptus
ferreis compedibus constringebatur, narravit. Et
tum quidem suis sociique ærumnis illacrymabatur,
deinde animo inter hujusmodi narrationes æstuans,
ex intimo corde nomen sancti invocavit: ut dura
illa servitute laxaretur, precatur; per mediam
Barbárorum turbam pervadit; ac nemine uno
prohibere aut retinere conato, libertatem conse-
quitur. Rem novam intuitus miles, credensque,
eadem in se quoque sanctum posse, confestim non
sine lacrymis exclamat: Domine Jesu Christo,
Deus famuli tui Symeonis, eripe me e Barbarorum
manibus et acerbissima hac servitute. Hisce e
corde afflicto prolatis, (*Domine Deus virtutum, æquis
similis est tui* ¹⁴?) illico ferrea compedes in terram
B ceciderunt, et ipse celeri gradu per medios Bar-
baros evadens in patriam delatus est; ac postquam
redisset malis atque ærumnis liber, singula
diserte enarravit.

68. Senex quidam erat oculis captus, qui juxta
viam sedens mendicabat stipem: erat autem paulo
infra monasterium (13), quando ex improvise illuc
venerunt Barbari: quorum unus (ut est turba illa in
cædem prompta, et aliorum interitum gratiam sibi
lulum reputat), ense in jugulum demisso, lethalem
seni plagam infligit: qui ita saucius jacebat elinguis,
exiguo tantum spiritu qui supererat prohibente quo-
minis obiisse crederetur. Quam rem interno spiritu
cognoscens famulus Dei, quibusdam præcepit,
sublatum senem ad se ut deportarent: quo facto,
acceptam terram atque aquam benedixit, et discip-
pulum aliquis vulnere applicavit. Ecce autem
miraculum, non tam aures quam oculos ad fidem
faciendam requirens: neque enim ossa solum et
nervi, quod ipsum satis mirabile, statim cohæserunt
inter se: sed etiam oculorum lumen, quod longe
mirabilius, cæco restitutum est: atque ita unius
orationis fructum geminam curationem retulit, al-
teram persanati tantillo tempore lethiferi vulpe-
ris, alteram usus oculorum recepti. Res tanta, velocibus
famæ alis perlata, ubique terrarum statim percres-
cens, undique diversis infirmitatibus laborantes
quam plurimos confluere ad sanctum fecit; quos
ipse, precibus et crucis signo, in excelso et deside-
rabili Emmanuelis nomine sanatos, dimisit domum
quemque suam.

69. Consipienti porro frequentissimam circum se
turbam, et cogitanti quod tantam capere quietem
non posset quantam vellet, illud Apostoli in men-
tem venit: *Ne forte cum aliis prædicavero ipse re-
probatus efficiar* ¹⁵. Quare volēbat animo identidem
et Carmelum Eliæ, et montem Olivarum, Christi

*generosioribus collata fuit, sed familiaribus; tandem
etiam venalis proposita desidi cuique, teste Agathi
lib. v. Vide plura de his 7 Febr. ad Acta sancto-
rum MIII Militum Martyrum.*

(13) Frequentis concursus ad sanctum fieri solit
indicium hoc est.

Domini ascensu celebrem: verum aliud meditabatur providentia divina, cui Symeon et motiones cordis, et cogitationes mentis, et reliquas animæ operationes commiserat. Statuit igitur, columna, in qua octennem jam stationem egerat, relicta, altum in proximo montem, redeunti a columna ad dexteram situm, conscendere. Erat ille perquam aridus, nec ulla aquæ scaturigine rigabatur: hinc nullis omnino hominum vestigiis tritus, gratum erat serpentibus ac feris stabulum. Jamque Symeon tota mente co ascenderat, cum visus sibi est Dominum et Salvatorem nostrum Christum, angelorum exercitu, cujus numerum inire haud facile, comitatum, in montem illum descendentem, similiter et lucidissimam nubem, radicem illius per circuitum obtentem intueri: audire vero emissam e nube vocem, dicentem: Festina, Symeon, conscende montem hunc mirabilem; ita enim deinceps appellabitur: sanctificatus namque est a me; in quo mirabilis adhuc nomen tuum faciam, quoniam ego tecum sum. Ad hæc monstrabat illa vox petram, in qua Deus Dominus noster conspiciebatur, præcipiens ut illam Symeon conscenderet. Scabellum autem pedum, quod eadem incomprehensibili visione ostendebatur (o lumen!) longe splendidius ipso meouis in montem mirabilem.

70. Convocato itaque fratrum collegio, singula quæ viderat enarravit: tum provectoris ætatis quemdam morum suavitate notissimum, monasterium incolentibus præesse jussit: cumque ipsos Deo precibus commendasset, e columna descendit; atque iter, quod in cacumen montis ducebat, ingressus, clarissima visione ducatum præstante, properavit, ut memoratam petram contingeret. Pullus asinæ deferebat eum, a nemine unquam homine concensus: id quod ego quidem existimo, symbolum benevolentiae erga Symeonem Christi Domini fuisse, necnon miraculorum, quæ ille inter adeundum montem virtute hujus patraturus erat: illa enim de causa, et pullo asinæ insedit, uti Christus Hierosolyma ingrediens; et similis Domino (loquar enim tametsi audax videar) haberi meritis est.

71. Morabatur haud procul a monasterio vir quidam omni pedum motu destitutus, membrisque misere mutilus; omnibus autem, qui sanctum adibant et quantacunque infirmitate afflictabantur, salutem reportantibus, huic uni adhibenda sanationis remedia (nescio sane quam ob rem, nisi quadam occulta et inexplicabili dispositione) leuta erant et differebantur. Sic igitur in hunc usque diem procrastinatus ille, sancto, post descensum e columna, sistitur; cujus jubentis ad preces et crucis signum, consuetam nempe medicinam, ita corroboratus est, ut statim veloci pede sanctum præcurrerit, re potius quam verbis curationem suam extollens. Cumque haud procul a montis vertice abesset Symeon, descendit e pullo et precationi se dedit; qua finita, ingens angelorum

τὸ πρᾶγμα οἰκονομία, ὅφ' ἧ καὶ κίνημα καρδίας ὁ Συμεὼν, καὶ ἐνθούμιον, καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθούμιου πεποίητο. Ἐγὼ τοιγαροῦν τὸν κίονα μὲν ἀπολιπεῖν, ἐφ' οὗ ὕκταετῆ στάσειν ἤνυσεν ἡδῆ, τῷ δὲ μεγάλῳ πλησίον θρεῖ προαναβῆναι, ὅπερ δεξιᾷ τοῦ κίονος ἀνιόντι διάκειται. Ἦν δὲ τοῦτο ἐσχάτως ἀνοδρον, καὶ διὰ τοῦτο κομιδῆ μὲν ἀνθρώποις ἄδραστον, ἐρπετοῖς δὲ καὶ θηρίοις ἡδίστη διατριβή. Ἐπ' αὐτὸ τοῖνον ἀνελεθεῖν καὶ γνώμης ἅμα καὶ μελέτης ἔχων, ἐδόκει τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Σωτῆρα Χριστὸν μετὰ στρατιᾶς ἀγγέλων οὐδ' ὅσης ἀριθμήσασθαι βῆδιον, ἐπ' αὐτὸ καταβεβηκότα ἰδεῖν, νεφέλην τε φωτὸς τὰς ὑπερσίας κύκλῳ καλύπτουσαν, φωνῆς τε ἀπὸ τῆς νεφέλης ἀκοῦσαι. Σπεῦσον, ἀνάβηθι Συμεὼν ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν ὄρος τοῦτο, λεγούσης· οὕτω γὰρ ἂν ἀπὸ τοῦ νῦν εἴη B καλούμενον· ἡγίασται γὰρ παρ' ἐμοῦ, ἐφ' ἧ καὶ θαυμαστῶσω μᾶλλον τὸ ὄνομά σου, ὅτι καὶ μετὰ σοῦ εἰμι ἐγώ. Ὑπεδείκνυ δὲ ἡ φωνὴ καὶ πέτραν, ἐφ' ἧς ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ἑώρατο, ἐπ' αὐτὴν ἀναβῆναι τὴν Συμεὼν ὑποτιθεμένη. Τὸ δὲ τῆς ἀπροσίτου θείας ἐκείνης τῶν ποδῶν ὑποπόδιον· φεῦ τοῦ φωτός· ὡς καὶ αὐτοῦ φαιδρότερον μᾶλλον ἦν ἐκλάμπων ἡλίου. Τὰ μὲν δὴ τῆς ὀπτασίας, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν ὄρος κλήσεως τοῦ Ἁγίου, τοιαῦτα.

sole fulgebat. Atque hæc est visio et vocatio Sy-

ο'. Ὁ δὲ τὴν ἀδελφότητα συγκαλέσας, καὶ αὐτοὺς ἕκαστα ὡς ἴδοι διηγησάμενος, ἕνα τε τῶν πρεσβυτέρων τὴν ἡλικίαν, καὶ τρόπων χρηστότητι μαρτυρούμενον, προεστῶναί τῆς μονῆς καταστήσας· ἐπευξάμενός τε αὐτοῖς, καὶ Θεῷ παραθέμενος, τοῦ κίονος κάτεισι, καὶ τῆς ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους φερούσης ἄπτεται, ὀδηγῶ τῇ φανεσίῃ χρώμενος ὄψει, καὶ τὴν πέτραν ἐκείνην καταλαθεῖν ἐπειγόμενος. Πῶλος μὲν οὖν ἦγεν αὐτὸν, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἐκάθισε κάποτε. τῆς τοῦ ὑψέθεντος εὐδοκίας οἶμαι Χριστοῦ καὶ τοῦτο σύμβολον καὶ τῶν σημείων, ὧν ἐπιθαίνων τοῦ ὄρους ὁ Συμεὼν ἐμελλε τῇ αὐτοῦ δυνάμει ποιεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐπὶ πύλου φερόμενος, ὡς ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκείνος, καὶ ὁμοίωτητι (φθέγγουμαι γὰρ, εἰ καὶ τολμηρὸν) τοῦ Δεσπότου τετιμημένος.

οα'. Ἦν δὲ τις κατὰ τὴν μονὴν ἀκινήτως τοῦ ποδὸς ἔχων, καὶ τοῦτον ἐσχάτως; πεπηρωμένος· πάντων τοῖνον ὄσοι τῷ Ἁγίῳ προσήσαν θεραπείας ἀξιοῦμένων, ὅφ' ὅποτε τούτων ἕκαστος πάθει κατείχετο, ἐπ' αὐτῷ μόνῳ τὰ τῆς ἰάσεως (οὐκ οἶδ' ὅπως, ἢ λόγοις ἀπορρήτου πάντως οἰκονομίας) ὤκνει καὶ ἀνεθάλλετο. Οὗτος τοιγαροῦν εἰς δεῦρο ταμειουθεῖς, προσάγεται τῷ Ἁγίῳ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ κίονος καθόδον, ἐκείνου κελεύσαντος, εὐχῆ τε καὶ σφραγίδι, τῷ συνήθει φαρμάκῳ, βύσσινεται, ὅς καὶ ὁμοίως εὐθύς ἦν τοῦ Ἁγίου προπορευόμενος, πράγμασι μᾶλλον ἢ ῥήμασι μεγαλύνων τὰς ἑαυτοῦ σωτηρίας. Ὁ μέντοι Συμεὼν ὅτε δι' ὀλίγου τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους γεγύνηι, ἀποδὲς τοῦ πύλου προστήξατο, καὶ τῆς [εὐχῆς] τέλος ἡδῆ λαβούσης, ἀκούει στρατιᾶς ἀγγέλων τὸ Ἀμὴν ἐπεικούσης. Σταυρὸς δὲ ληθινός ἐπέγει

τὸν τόπον, ὃν μετὰ τὴν εὐχὴν ἐκείνος ἰδρύσατο. A exercitus auditus est accingere, Aīnen. Crucem autem lapideam habet locus, quam finita precatione ibidem sanctus posuit: qui oculos inde circumferens, deprehendit verticem montis divina gratia circumfulgentem; eoque cognoscens ipsum eundem esse, qui sibi præmonstratus fuerat, volenti animo illuc contendit; ac petram, super quam stetisse Domini pedes conspexerat, gaudens, quam poterat alacerrime, conscendit. Reductus a discipulis ad monasterium pullus, tertia post descensum die mortuus est; quasi pertæsus longiorem vitam atque alium sessorem, quem nullum omnino passus est.

οβ'. Τῆς μὲν οὖν ηλικίας εἰκοστὴν ἦν τοῦτο ἔτος τοῦ Συμεῶν, τῆς δ' ἐπὶ τοῦ προλαβόντος κίονος στάσεως ἠγρόσον· ὁ δὲ στάς ἐπὶ τὴν πέτραν ἤδῃως, τὴν τε μηλωτῆν περιθέμενος, καὶ ταύτῃ Θεῶ κατὰ μόνας ἠμίλειν τὸ μετὰ ταῦτα νομίσας, ὡς τῆς ἐπιούσης ὄχλον οὐκ ἕλιγον εἶδεν ἀσθενῶν πλήθη φόρτον κομίζοντες, οἵτινες τῷ κίονι παραβαλόντες, καὶ τοῦτον ἀνελεῖν τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους πυθόμενοι, οὐδὲ τὴν ἀνοδὸν ὠκνησαν. Τούτους τοῖνον ἰδὼν, καὶ οἶον ἄθυμος γεγονώς, εἰ μὴδ' ἐνταῦθα συγκεχώρηται ἰδιάζειν· ὅμως πρὸς τὰ τοῦτων δάκρυα καὶ τοὺς ὀδύρμους; παθὼν, καὶ χεῖρας ἐκάστην τῶν κακῶς ἐχόντων ἐπιθεῖς ἰασίμους, ὑγιεῖς ἀπολύει.

ογ'. Ἐφάνη δὲ τριηκοῦτα λέων ἀνὰ τὸ ὄρος, ὃς ἀνθρώπων τινα συναντήσας πρὸς τὸν Ἅγιον ἀνίδντι κρητὸν τι καὶ κομιδῇ φοβερὸν ὤρμησεν ἐπ' αὐτόν· ὁ δ' ἐν ἀφύκτῳ κινδύνου ὢν, καὶ ὑπὸ δέους ὃ τι καὶ εἰδέσει μὴ ἔχων, Ἰὸν στέφανον, φησί, καὶ τὴν ἀνοθεν τοῦ Συμεῶν χάριν, ἀπέστρεψον ἀπ' ἐμοῦ μηδὲν με βλάψας ἢ λυμηνάμενος. Καὶ ὁ θῆρ αὐτίκα τὴν τοῦ ὄρους δύναιμι αἰδεσθεῖς, ἀπῆλθε, μηδὲν αὐτὸν πλέον διαταράσσας. Ταῦτα ὁ μὲν παρὰ τὸν Ἅγιον ἀνελεθῶν ἐξηγγήσατο· οἱ δὲ παρόντες περιδεεῖς γεγονότες, δέονται κοινῇ τοῦ Ἁγίου ἀπελαθῆναι τὸν θῆρα τοῦ ὄρους. Κάκεινος εὐθύς Ἀναστάσιον τινα (εἰς δὲ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν οὗτος, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς, κατὰ τὸν ἔμδον Ἰησοῦν τὸν οἰκεῖον δεσπότην καὶ νομοθέτην, ἐκβε δὴλῆκει ἐπὶ τὰ δαιμόνια)· τοῦτον οὖν ὀνομαστὶ καλέσας· Ἄπιθι παρὰ τὸ τοῦ λέοντος κατάλυμα, ἔφη, καὶ τάδε ἐρεῖς αὐτῷ· Ἐν ὀνόματι Κυρίου, φησὶν ὁ παῖς αὐτοῦ Συμεῶν, ἀπέστρεθι τοῦ ὄρους τούτου· οὐκ ἔσται γάρ σοι κατοικία, οὐδὲ διατριβὴ ἐν αὐτῷ. Ταῦτα ὁ μὲν ἀπελεθῶν εἰρήκει τῷ λέοντι· ὁ δὲ ὑπήκουσεν ὅσα καὶ οἰκέτης εὐγνώμων ἀγαθῷ δεσπότην πειθόμενος, τοῦ τε ὄρους εὐθέως ἀπῆρεν ὑπὸ τοῖς πάντων ὄμμασι, καὶ πρὸς τὸν Μέλαντα καλούμενον ποταμὸν, καὶ τὰ τῆς Ἀμανοῦ ἐχώρησεν ὄρη· τιθασσοῖς οἶα καὶ χειροθήης, ἀντὶ τοῦ πρώην βλοσυροῦ καὶ βαιού γεγενημέως. Ὅπερ οὖν οὐδεμίαν θαύματος ὑπερβολὴν ἀπολείπον, θαυμασιώτερον ἔτι μᾶλλον ἔχει τὸ ἐπαγόμενον, ὅτι καὶ εἰς ὥρας ἐξ ἐκείνου ὁ θῆρ

72. Erat is Symeoni annus ætatis vicesimus, stationis vero in dicta columna actæ; octavus. Dumque super petram voluptate affluens consistit, ac meloten (14) indutus, istic solitarius deinceps cum Deo colloqui cogitat; postera mox die ecce turbam non modicam cernit, infirmos plurimos succollantem, et ad columnam deportantem. Qui cum propius essent facti, edoctique sanctum inde in verticem montis migrasse, eo se sine cunctatione contulerunt. Ubi accedentes conspexit Symeon animo fuit anxio, quod ne hic quidem sibi soli vivere liceret, nihilominus motus miserorum lacrymis lamentisque, manus singulis imposuit medicantes, et persanatos dimisit.

73. Apparuit per idem tempus in monte leo, qui cuidam ad sanctum iter habenti obviam factus, ferus atque admodum terribilis in hominem irruit. Is inevitabili versans in discrimine, atque adeo percussus ut nec de fuga cogitaret quidem: Per coronam, inquit, et gratiam cœlitus Symeoni datam recede a me, nec quidquam nocumenti aut noxiæ mihi des. Eodem autem momento fera, virtutem adjurationis reverita, inde abscessit, nihil amplius terroris aut turbationis afferens. Rem hanc homo ipse, cum ad sanctum pervenerat, enarravit. Astantes autem, concepto inde metu, precati sanctum sunt unanimiter, ut feram facessere juberet ex monte. Qui Anastasium quemdam (erat is discipulorum unus, ex quo ad exemplum Jesu mei Domini ac legislatoris septem dæmonia exegerat) nominatim vocans: Abi sis, inquit, ad leonis specum atque hæc illi edicito in nomine Domini: Dicit Domini famulus Symeon, apage ex monte hoc: non enim habitatio tibi hic aut domicilium erit. Hæc, ut jussit sanctus, abiens illo leoni edixit: is autem dicto audiens, non aliter quam servus obsequens benigno domino, et e monte illo in omnium conspectu migravit, et ad flumen Melanta (15) montesque Amanos se contulit, quasi, prisco rigore ac ferocia positus, cicur mansuetusque factus. Quod sequitur miraculum nulli omnino quantumvis magno cedere debet,

(14) De melotis vide plura 17 Januarii ad Vitam sancti Antonii abbatis, § 5.

(15) Uterque versus septentrionem situs est respectu Montis Mirabilis; at Melas fluvius facile altero tanto remotior quam mons Amanus: ille Cappa-

dociam pertuens in Euphratem influit; iste Syriam a Cilicia determinans, ab Issico sinu versus Boream procurrit, donec Tauro commissus obliquo tractu ad Euphratem terminatur.

uno admirabilius omnibus est : nempe quod exinde statis per annum temporibus solita fuerit. Sera ad sancti mandram venire, aptaque pro foribus voce edita submissionem ac obedientiam quodammodo testificari, tum inde mitis et tractabilis ad proprium domicilium redire, et si quos forte per viam obvios habebat, cum venerationis signo de

74. Interea pestilens (16) morbus homines invaserat, qui urbes, agros, pagos insiciens, præsentem illis afferebat perniciosam, artemque omnem eludebat. Cognovit Dei famulus, quod Dominus adversus populum suum ira succensus esset : tætusque miseratione eorum, exemplum Phinees (17) imitari constituit ; ac supplices seu potius propitiatorias manus ad Deum tendit, donec lucem grassantem sisteret, et progredi ulterius prohiberet. Qua in re non illud tantum admiratione dignum, quod obicem malo posuerit ; sed illud quoque vel maxime, quod illi etiam data sit gratia curandi contactus. Multi quippe ex illo tempore ejusmodi morbo correpti, invocato sancti Symeonis nomine, videbantur ipsum domi suæ intueri, velut afferentem (res mira!) morbidis medelam ac sanitatem. Et vero visio reipsa constabat, ac veritas repræsentationem mentis comprobabat, omni infirmitatis languore a corporibus depulso. Multi quoque aliis atque aliis ægritudinibus doloribusque pressi, lucerna domi accensa oblatoque thymiamate, Dei per intercessionem famuli ejus opem posebant, et doloribus eximebantur. Quotquot vero olei laborabant penuria, tantillum quid sibi comparantes, accendebant lampadem in sancti nomine, et triduo consequenti aut etiam quadriduo plerumque (quam admirabilis in sanctis suis Deus!) lumen non exstinguebatur : quod miraculosum beneficium ii, quibus obtigerat, ad sanctum mox abeuntes, annuntiabant.

A εἰς τὴν τοῦ Ἁγίου μάνδραν ἐτησίως ἐφοῦτα. πρὸ πολλῶν τε αὐτῆς ἱκανῶς ὠρυόμενος, καὶ τὰ τῆς ὑποταγῆς οἷον ἐπιδεικνύς ἐκείθεν καὶ ἡμέρος εἰς τὰ οἰκεῖα πάλιν ἤδη ἐχώρει, εἰ του τισὶν ἀνὰ τὴν ὁδὸν ἐντύχοι, αἰδοῖ ἐκων καὶ αὐτῆς ἐξιστάμενος.

illa decedere.

δδ'. Ἐν τούτῳ δὲ λοιμικῆς νόσου τρεῖς ἀνθρώποις ἐπισκηψάσης, πόλεις τε καὶ ἀγρούς καὶ κώμας φθειρούσης ἀτεχνῶς καὶ λυμαινομένης, γνούς ὁ τοῦ Θεοῦ βεράτων ὅτι ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, τὰ τε σπλάγχνα παθῶν ἐπ' αὐτοῖς, μιμεῖται τὸν Φινεὲς καὶ αὐτὸς, καὶ χεῖρας ἱκετηρίους, εἰ βοῦλει δὲ ἱλαστηρίους, ἐκτείνας Θεῷ, μέχρι τούτου τὰ τῆς πληγῆς ἱστῆσι, μηκέτι περαιτέρω ταύτην ὀδεῦσαι παρακωρήσας. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον θαυμάσαι δεῖον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ τῆς ἰάσεως αὐτῷ δέδοτο· πολλοὶ γὰρ ἐξ ἐκείνου τῶν ὑπὸ τῆς τοιαύτης νόσου κατελιγμένων, τὸ τοῦ Θεοῦ Συμεὼν ἐπικαλούμενοι ὄνομα, ἐδόκουν οἶκoi τοῦτον ὄραν (ὡ τοῦ θαύματος!) ἐπισκεπτόμενον ὥσπερ καὶ τὴν νόσον αὐτοῖς θεραπεύοντα· καὶ ἡ ὄψις ἔργον ἦν, καὶ τὴν φαντασίαν ἀλήθεια διεδέχετο, καὶ τὴν νόσον εὐθὺς ἀπετίθεντο. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐτέροις πάθεσι καὶ νόσοις ἐταζομένων, λυχνίαν κατ' οἶκον ἀπτοντες, θυμιάματά τε προσφέροντες, διὰ μεσίτου τὸν Θεὸν τοῦ οἰκείου θεράποντος ἐπεκαλοῦντο, καὶ τοῦ λυποῦντος ἑκαστος ἀπηλλάττετο· ὅσοι δὲ τοῦ μὲν ἀρκοῦντος ἡ χεὶρ ἐλάλου ἠπόρει, βραχὺ δὲ τα πορίζοντες ἑαυτοῖς, λυχνίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου ἤπτον, εἰς τρίτην ἐξῆς ἡμέραν, ἢ καὶ τετάρτην αὐτῆς τὰ πολλὰ (ὡς θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις αὐτοῦ!) τὸ φῶς οὐκ ἐσθέννυτο· ἀπερ οἱ τῶν θαυμάτων ἀπολαύοντες τούτων, παρὰ τὸν Ἅγιον εὐθὺς ἀνιόντες ἀπήγγελλον.

CAPUT X.

Prædictiones variæ; infirmi ab angelis ad sanctum Symeonem missi; misericordia in pauperes.

75. Convocatis aliquando sub hymnos matutinos fratribus : Oremus, inquit, fratres, pro Ecclesia Dei : pontifex quippe illius Ephræmius (18) supremum diem obiturus est : nam vidi ego me ipse in spiritu stantem ad caput lecti, quo decumbere consuevit ; ac dixi : Væ urbi isti, defuncto Ephræmio! væ! væ! et decessum illius quodammodo lamentatus fui. Deinde ad me reversus, inventus fui flevisse, manifestia lacrymarum siguis adhuc in genis hærentibus. Tum rursus extra me raptor : et rursus lamenta eadem lacrymæque. Deinde tertium quoque recurrente eadem visione, talem aliquam audivi vocem : Quis novit quare qui venturus est absit? Ita Symeon ad fratres : qui per illum tempus intellexerant de Ephræmio quod recte valeret. Deinde

οε'. Ποτὲ γοῦν περὶ τοὺς ἐωθινοὺς ὕμνους τοῖς ἀδελφοῦς συγκλήσας· Προσευξώμεθα, φησὶν, ἀδελφοί, περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας· μέλλει γὰρ ὁ ταύτης ἀρχιερεὺς Ἐφραίμιος καταλύειν ἤδη τὸν βίον. Ἐώρακα γὰρ ἐμαυτὸν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ἐστῶτα πρὸς κεφαλὴν τῆς κλίνης, ἐφ' ἣ καθεύδειν εἴωθει, καὶ· Οὐαὶ τῇ πόλει ταύτῃ, λέγοντα, σοῦ ἐκδημούντος, οὐαὶ, καὶ τὴν αὐτοῦ μετὰστασιν ὥσπερ ἀποκλαιόμενον. Ἐν ἐμαυτῷ τοίνυν γενόμενος, εὐρέθην δεδακρυμένος, ἐπὶ τῶν παρεῖων τε φέρων τῶν δακρυῶν τὰ ἴχνη. Δευτέρα τοιγαροῦν ἑκστασις ἐπ' ἐμὲ, καὶ πάλιν οἱ αὐτοὶ θρῆνοι, καὶ πάλιν δάκρυα. Εἶτα καὶ τρίτη περὶ τῶν αὐτῶν ὄψις, καὶ μοι τοιαύτη τις ἤκουσται φωνή· Τίς οἶδεν ὅθεν ὁ ἐρχόμενος εἶη; Ταῦτα ὁ μὲν εἰρήκει τοῖς ἀδελφοῖς· οἱ δὲ θηνικαῦτα

(16) Hujus symptomata et circumstantias late describit Procopius lib. 11, cap. 22, de bello Persico, et Evagrius lib. 14, cap. 29. Accepisse videtur ex Theophane anno 542.

(17) In eo scilicet, quod iram Dei averterit a populo; non autem in modo : Phinees enim gladio,

ut dicitur Numer. 25, Symeon vero precibus usus placavit Deum.

(18) Cum Ephræmi ordinatio facta sit saltem anno 527, et is passim dicatur 18 annis sedisse, anno 545 obiisse eum oportet.

μὲν ἐπύθοντο περὶ Ἐφραιμίου ὡς ὀφθαλμοί. Μετὰ δὲ ταῦτα καλέσας αὐτοὺς ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος αὐτούς· δια-
 αυγάζουσα δὲ ἦν ἡδὴ Παρασκευή· Ὁ ἀρχιερεὺς
 τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν νύκτα, φησί, πρὸς αὐτὸν ἐξεδή-
 μησε· τεθέσθαι γὰρ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ὑπὸ πλήθει
 λευχειμονούντων τῆδε παραβαλοῦσαν· ἡ δὲ ἡσπασατό
 με, καὶ μνήμην αὐτῆς ποιέσθαι πρὸς Θεὸν ἐνετείλα-
 το, ἔτι καὶ σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τε αὐτὸν ἐμὲ καὶ τὴν
 μητέρα τὴν ἐμὴν ἀναμνήσασα. Ταῦτα ὁ μὲν περὶ τοῦ
 ἀρχιερέως τοῖς ἀδελφοῖς προσηρῆκει· οἱ δὲ τὸν και-
 ρὸν ἐπιστημηνάμενοι, εὗρον τῆς νυκτὸς ἐκείνης τὸν
 θεῖον Ἐφραιμίον ἐκδεδημηκότα.

οἱ. Πολλῶν δὲ, οἷα εἰκός, τῆς καθέδρας ἐπιμέ-
 νων, καὶ ταύτην ἑαυτοῖς σπουδαζόντων, συνέθη Δομνί-
 νόν τινα, τῆς Θρακῶν ὠρμημένον, πτωχεῖον κατὰ
 Λυχνίδα πόλιν προεστῶτα, τῆ βασιλίδι τηνικαῦτα
 κατὰ τινα χρεῖαν ἐπιδημήσαι· ὃς νόμῳ φιλάς τισὶ
 τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις ὀφκειωμένος, τῷ βασιλεῖ παρ'
 αὐτῶν (Ἰουστινιανὸς δὲ ἦν οὗτος) εἰσάγεται. Ὁ δὲ
 κανονικῆς ἀκριθείας, ἀποστολικῶν τε παραγγελμά-
 των ὀλίγα φροντίσας, τῆ πρώτῃ τοῦ ἀνδρὸς ἰθά καὶ
 τὴν ψῆφον συνέπτει· Ἰδοὺ τῆς Ἀντιόχου πατριάρχης,
 εἰπὼν· καὶ τὸν θρόνον εὐθέως ὁ Δομνίνος καταλαμ-
 βάνει. Παριῶν δὲ διὰ τῶν προαστείων τῆς Ἀντιό-
 χου, καὶ τοὺς ἐν τῷ ναῷ τοῦ δικαίου Ἰωβ, ὃς πρὸ
 τῆς πόλεως Ἰδρυτο, λελωθῆμένους ἰδὼν, καὶ δεινῶς
 αὐτοὺς βδελυξάμενος, δεῖν ἔγνω τούτους ἐκείθεν ἀλ-
 ληχοῦ μεταστῆσαι, ἵνα μὴ πρὸ τοῦ τῆς πόλεως κό-
 σμου φησὶν ἄγος εἶεν. Ὅπερ αὐτοὺς αἰσθομένους,
 καὶ πρὸς τὸν Ἅγιον, ὡς ἕκαστος εἶχε δυνάμειος,
 ἀνεληθόντες, τοὺς μὲν ποσὶ καὶ βακτηρίῳ, τοὺς δὲ
 φόρτον ἐκεῖ κομισθέντας, τὴν δὲ τοῦ ἐν Ἁγίοις
 Ἐφραιμίου συμπάθειαν, καὶ ὅσα μετ' αὐτῶν ἔδρα,
 οἷας τε τοῦ νῦν ἀρχιερέως τῆς ἀσπλαγχνίας πε-
 πείρανται, καὶ ὅπως οὐδὲ πρὸ τῆς πόλεως αὐτῷ
 τούτους ὄραϊν ἀνεκτὸν, θρήνοις ἅμα καὶ ὀδυρμοῖς
 ἀπαγγέλλει. Τὸν δὲ πολλὸν αὐτῶν οἶκτον λαβόντα·
 Παύσασθε, ἀδελφοί, φάναι· οὐδεὶς ὑμᾶς ἐκείθεν μετα-
 στήσαι δυνήσεται. Ἄλλ' ἡ παιδεία Κυρίου αὐτῆ
 συναγαγεῖν αὐτὸν διδάξει τοὺς πάσχουσιν, ὥστε πείρα
 μαθεῖν, ὃ γεωργοῦσαν οὐκ ἔσχευ ὀφκοθεν τὴν προαί-
 ρεσιν. Ταῦτα εἶπε, καὶ μετ' ὀλίγον οὕτω χεῖρες καὶ
 πόδες τῷ ἀρχιερεῖ κάμπτονται, ὡς μηδὲ δύνασθαι
 τι ὄρασαι δι' αὐτῶν τὸ παράπαν, ἀλλ' οἷά τινα νε-
 κρὸν ἐμψυχον διαβασταζόμενον φέρεσθαι.

οἱ. Ἄνδρι τινα κατὰ τὴν Περσῶν πρὸς χαλεπὸν
 παλαίοντι δαίμονα, ἀπαλλαγὴν τε τούτου μηδεμίαν
 εὐρίσκοντι, Ἄγγελος Θεοῦ παραστάς, Ἄπιθι, φησί,
 παρὰ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Συμεῶν· οἰκεῖ δὲ κατὰ
 μετώρον ὄρος ἐκ πλαγίου τῆς Ἀντιόχου, θαλάσσης οὐ
 διὰ μακροῦ κείμενον· δι' αὐτοῦ τοιγαροῦν παρὰ Κυ-
 ρίου λασις ἔσται σοι. Καὶ ὃς τὴν μεταξὺ πᾶσαν ἀνάσας,
 καὶ ὡς τὸν Ἅγιον ἀφικόμενος, ἕκαστα σαφῶς ἀπαγ-
 γέλλει. Ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς, ἐξελεῖν τῷ δαίμονι

(19) *Nicephoro et Theophani Domnus; sedit an-
 nos 14.*

(20) *Quam hic auctor Lychnida vocat, aliis Lych-*

illucescente jam Veneris die, convocavit denuo
 fratres, dixitque: Pontifex Dei hac nocte e vita mi-
 gravit: vidi namque animam illius, turba magna
 candidis vestita comitante, hac transvolantem,
 salutantemque me, et memoriam sui apud Deum
 ut facerem, praeipientem: commemorantemque
 qualiter erga me ac matrem meam fuerit affectus.
 Hisce de pontifice fratribus a Symeone praedictis,
 notarunt illi tempus, compereruntque hac ipsa
 nocte sanctum Ephraemium decessisse.

76. Pluribus, ut fit, cathedram illam appetenti-
 bus, sibi que comparare satagentibus, factum est ut
 vir quidam, Domninus (19) nomine, ex Thracia
 oriundus, praefectus cuidam juxta Lychnida (20)
 civitatem ptochotrophio, negotiorum causa impera-
 tricem per illud tempus conveniret: qui amicitiae
 jure quibusdam aulicis familiarior factus, ab illa
 ad imperatorem (erat is Justinianus) adducitur.
 Imperator, ut erat regularis disciplinae atque apo-
 stolicarum constitutionum parum studiosus, primo
 mox congressu virum suffragio suo eligit: Ecce,
 inquit, hic est Antiochiae patriarcha. Et Domni-
 nus statim ad sedem illam se confert. Transiens
 itaque per suburbia Antiochena, vidensque in
 templo justii Job, quod urbi vicinum est, sanctios
 mutilosque homines, quos vehementer execra-
 batur, inde censuit alio transferendos: Ne, inquit,
 pro urbis hujusce ornatu, dedecus illi sint. Quod
 ut a miseris istis rescitum est, ad sanctum, uti
 quisque poterant, iter instituerunt, alii pedibus ac
 baculo, alii humeris delati: atque coram ipso cum
 planctu et lamentis commemorabant, quanta sibi
 exhibita fuisset a sancto Ephraemio misericordia,
 et quam paterne secum egisset: contra vero, quam
 nunc invidiam experirentur episcopum, quodque
 ne urbis quidem extra portas ipsos toleraret. San-
 ctus vero multum illos miseratus: Expectate,
 inquit, fratres: nemo vos loco illo poterit movere.
 Castigatio Domini docebit ipsum misereri afflictorum,
 ut discat experientia, propositum suum mi-
 nime conducibile fuisse. Post haec oracula brevi
 elapso tempore, tam acri dolore manibus pedibus-
 que cruciari episcopus coepit, ut nihilquidquam
 rei tractare illis posset, et sicut corpus exanimae
 ferri necessum haberet.

77. Homini cuidam Persae gravis admodum cum
 daemone lucta erat, quo nec liberari ullo modo
 poterat. Astilit huic angelus, dixitque: Abi ad
 servum Dei Symeonem, commorantem in sublimi
 monte, ex adverso Antiochiae, non ita procul a
 mari sito: illo intercedente certa tibi manet a Deo
 salus. Executus ille omnia est: cumque pervenisset
 ad sanctum, singula palam enarravit: qui fusa ad
 Deum prece, exire daemonem jubet: cujus conti-
 nidus et Lychnidium appellatur urbis archiepisco-
 palis Macedoniae.

nuo planctus, tumultuatio, atque clamores auditi sunt, utpote non ferentis viri sancti increpationem, clamantisque : Missum me fac; et exeo : scio enim quis sis, et quantam Filii Dei virtutem habeas. Dum hæc fiunt, visum obsesso est, coronam capiti Symeonis circumdari; cujus et pulchritudo et auri intermicantis nitor, et gemmarum splendor, et crucis impositæ lux, lucisque fulgor ac venustas, et circumvolitantium angelorum cohortes, tam insolita erant omnia, ut exsequi verbis nemo possit: illis autem velut igne quodam, pertinax dæmon coactus est emigrare; quemadmodum deinde miser ille, jam sibi redditus, palam divulgabat, sanus domum suam repetens, et opera Dei gentibus annuntians.

78. Juvenem quemdam invaserat dæmon, quem tam miseris torquebat modis, ut præ nimia corporis extensione oculi sedibus suis erupturi viderentur. Periclitanti igitur, cunctis deficientibus, adest e cælo angelus, habitu ac specie militis, abire ipsum in montem mirabilem ad sanctum Symeonem jubens. Ipse enim, inquit, a vexationibus dæmonis te liberum præstabit. Statim igitur juvene iter ad sanctum ingresso, sanctoque inexpugnabilem Christi crucem ipsi imprimente, videbatur sibi dæmon ignito fulmine perstringi, exclamans : Quid hocce, serve Dei? quid me tam immaniter cremas? neque enim terribilem Dei manum, quæ in te est, sustinere. Illa est, quæ non solum nos igneo consuevit flagello ejicere, sed et populi ægritudinibus omnis generis medelam afferre. Isthæc nequam spiritus per obsessi linguam elocutus, continuo abactus est : juvenis vero liberatus, oculis suis angelum, omnia militis referentem, astare Symeoni conspexit, cumque eo colloqui familiariter, quemadmodum deinde ipsi narravit. Post hæc et pro incolumitate pedis sui precatus est adolescens; erat quippe is admodum debilis, et fere ad gradiendum inutilis : qui, imposita a Symeone manu medicante, oratione fusa, et signo crucis impresso, confestim integer ac firmus alteri omnimode similis fuit.

79. Alter violentia dæmonis faciem distortam habebat, sed invocavit nomen Symeonis pro remedio : ecce autem in medio aere conspicatus ipsum est, virgam igneam gerentem, et cum impetu ad se delabentem. Non tulit impurus spiritus adventum viri, in turpem fugam conversus : moxque vultus misero restitutus, deinceps se habuit recte et convenienter naturæ. Quidam in pede morsus erat a serpente, jamque venenum vulneri putrefactionem generans, manum artemque medicorum supervacaneam reddebat, et præsentem mortem minabatur; eamque ipse æger, rebus omnibus desperatis, expectabat. Interim hortantur quidam, spem suam in sancto ut collocet, utpote qui solus ingruens discrimen possit arcere. Credidit ipse, invocatoque sancti

A παραγγέλλει· καὶ αὐτίκα κλαυθμοὶ τοῦ δαίμονος, καὶ θόρυβοι καὶ κραυγαὶ οὐκ ἐνεγκόντος τὴν ἐπιτίμησιν, "Ἄνες μοι, καὶ ἔξομαι, λεγόντος· οἶδα γὰρ τίς τε εἶ, καὶ ἦτις ἦ ἐν σοὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνέργεις. Ἐν ὅτῳ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, ἐδόκει τῷ πάτρωνι τὸν στέφανον ὁ Συμεὼν τῆ κεφαλῆ περικεῖσθαι· τὸ δὲ τοῦ στεφάνου κάλλος, αἱ δὲ τοῦ χρυσοῦ ὠραιότητες, αἰδὲ τῶν λίθων αὐγαὶ, ὁ δ' ἐπὶ τῷ στεφάνῳ σταυρὸς, τὸ δὲ τοῦ σταυροῦ φῶς, αἱ δὲ τοῦ φωτὸς πάλιν ἀστραπαὶ τε καὶ χάριτες, τὸ δὲ κυκλόθεν τῆς Ἀγγελικῆς στρατιᾶς πλήθος, ἄρρητόν τι γοῆμα καὶ ἀπόρρητον ἦσαν· ὅψ' ὦν ὁ χαλεπὸς δαίμων ἐκείνος ὡς ἀπὸ πυρὸς ἀπηλλάγη, ὡς μετὰ ταῦτα σαφῶς ἐκνήψατο αὐτὸς, ὁ τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆς ἐξηγήετο, ὕγις εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανιών, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ ἔργα τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλων.

C ση'. Νεανίσκῳ τινὶ δαίμων ἐπιπέδησας, οὗτω κακῶς αὐτὸν διετίθει, ὡς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ νεανίσκῳ δοκεῖν ὑπὲρ τῆς πολλῆς τοῦ σώματος τάσεως μέλλειν ἤδη τῶν οἰκείων πυθμένων ἐξέλθαι. Κινδυνεύοντι τοίνυν, καὶ τοῖς ὄλοις ἀπορομένῳ, Ἄγγελος ἄνωθεν ἐπιστάς ἐν εἶδει καὶ σχήματι στρατιώτου, ἀφικέσθαι παρὰ τὸ θαυμαστὸν ἄρος αὐτὸν πρὸς τὸν θεὸν Συμεὼν ἐπισκήπτει· Αὐτὸς γὰρ σε, φησί, τῆς τοῦ δαίμονος ἐπιπέρας ἐλευθερώσει. Αὐτίκα γοῶν τοῦ νεανίσκου τῷ Ἁγίῳ παραβαλόντος, ἐκείνου τε τὴν ἀμαχὸν αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα ἐπιβαλόντος, ἐδόκει διὰ πυρὸς ἀστραπῆς ὁ δαίμων ἑαυτὸν ὄραν τιμωρούμενον· Τί τοῦτο, δοῦλε τοῦ Θεοῦ; λέγων· εἴ με δεινῶς πυρπολεῖς; οὐδὲ γὰρ τὴν ἐν σοὶ τοῦ Θεοῦ χεῖρα δύναμαι στέγειν τὴν φοβεράν, ἦτις οὐχ ἡμᾶς πέφυκε μόνον μάστιγι πυρίναις ἐλαύνειν, ἀλλὰ καὶ νόσους τῷ λαῷ παντοδαπὰς θεραπεύειν. Ταῦτα τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο πνεῦμα τῆ τοῦ πάσχοντος γλώττει φθειγόμενον, εὐθὺς ἀπέληλατο· οὐπερ ὁ νεανίσκος ἀπαλλαγῆς, Ἄγγελον ὑπ' ὀφθαλμοῦς ἑώρα τῷ Συμεὼν ἐν ὁμοιώματι στρατιώτου παρεστηκότα, ὡς αὐτὸς ὕστερον ἐξηγήετο, καὶ αὐτῷ γνησίως διαλεγόμενον. Ἐἶτα καὶ περὶ τοῦ ποδὸς ἐδέετο· ἦν γὰρ ἀσθενῶς ἔχων τῷ νεανίσκῳ· μικροῦ δὲ καὶ ἀρχήσθεος ὁ ποὺς· χεῖρα τοίνυν τῷ ποδὶ τοῦ Συμεὼν ἐπίθετος εὐχῆ θεραπευομένην, τῷ τε τοῦ σταυροῦ τύπῳ διασφραγίσαντος, ὕγιως αὐτίκα, καὶ θατέρω τὸ πᾶν εἶχεν ὁμοίως.

D ση'. Ἐτερός τις, δαίμονι τὴν ὄψιν διάστροφος, τὸ τοῦ Θεοῦ Συμεῶν ὄνομα εἰς ἴασιν τοῖ πάθους ἐπεκαλέσθη, καὶ ποτε τοῦτον ἐν αἰθέρι μέσῳ βάρβρον διὰ χεῖρὸς ἔχοντα πυρίνην ὄρᾶ, καὶ σφοδρῶς ἐπ' αὐτὴν φερόμενον. Τοῦ γοῶν ἀκαθάρτου πνεύματος ἐκείνου τὴν ἐφοδὸν οὐκ ἐνεγκόντος, ἀλλ' εἰς φυγὴν ἀγενεῆς τραπομένου, τὸ τε πρόσωπον τῷ πάσχοντι εὐθείως ἀποκατέστη, καὶ ὀρθῶς τοῦ λοιποῦ καὶ κατὰ φύσιν εἶχεν. Ὅφει δέδηκτό τις ἰσοβόλῳ τὸν πόδα, καὶ στήψιν ὁ ἰδὸς ἐμποίησας, οὐ χεῖρα μόνον καὶ τέγγνη ἱατρῶν ἀπαγορεύειν ἐποίησε, ἀλλ' ἤδη καὶ θάνατον ἠπειλεῖ σαφῆ· πρὸς ὃν καὶ μόνον ὁ πάσχων, τῶν ἄλλων ἀπογνοὺς ἀπάντων, ἑώρα. Ὑποτείνουσι δὲ τινες τὰς εἰς τὸν Ἁγίον ἐλπιδὰς αὐτῷ, καθάπερ ἐκείνου μόνου στήναι πρὸς οὕτω φανερὸν κίνδυνον δυναμένου, οἷς

καὶ πιστεύσας, καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου κλέσας ὄνομα. A nomine, ac pede humi posito, statim confirmatus
καὶ τῆς ἐκείνου γῆς ἐπιβαλὼν τῷ ποδί, αὐτίκα fuit.
ἔβρωτο.

π'. Ἄξιον δὲ μὴδ' ἐκεῖνο παραλιπεῖν, αἴτιον δὲ
μάλιστα τοῦ τοιαῦτα θαυματουργεῖν. Προσῆλθέ τις
προσαϊτῶν τῷ Ἁγίῳ Δίου μὴνός, δὲν ἢ παρ' ἑμὲν
γλώττῃ Νοίμβριον καλεῖν οἶδεν. Ὁ δὲ Πείσθητι, φη-
σιν, ἀδεύφῃ, ὡς οὐδὲν ἄλλο μοι πρόσσεστιν, ὅτι μὴ τὸ
τρίχινον ἐνδύμα τοῦτο, καὶ σύγγνωθι. Ὅπως εἰ βού-
λει λαβεῖν, ἰδοὺ σοι καὶ αὐτὸ ἀποδύσμαι. Τοῦ δὲ
θεῖσθαι καὶ τοῦτου διὰ τὴν πενήταν εἰπόντος· Εὐλογη-
τὸς Κύριος ὁ Θεός, ἔφη· καὶ ἀποδυσάμενος εὐθύς,
Δέξαι, ἀδελφὲ, λέγει. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆει λιθίων· ὁ δὲ
γυμνός ἀποδέλειπτο, οὐδ' ὅτι οὐκ ἔκαμνα σαρκός
ἕτερον, ὅτι μὴ μόνον ἐπὶ τοῦ στῆθους κουκούλιον
βραχὺ περικεῖμενος· καὶ οὐ ταύτη μόνον παραχει-
μάσας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἕγδοον ἐξῆς διακαρτερήσας μήνα.
Εὐγενίου δὲ τῶν μαθητῶν ἐνδὲς παραβιαζομένου
τοῦτου λαβεῖν τι περιθόλαιον ἑαυτῷ, ἦν ἵκα μάλιστα
χειμῶνος ἐνειστήχει τὸ ἀκμαϊότατον· Ὁ ἰχθύς, ἔλε-
γεν, ἐπειδὴν μάλλον χειμῶνος ῥιγώση, γλυκύτερος
γίνεται, καὶ οὐδὲ δυσωδὲς τι τοῦτου ἀπόζει· ὥσπερ
τοῦναντίον ὅσῳ θέρους θερμαίνεται, τοσαῦτον οὐκ
ἀηδέστερος γίνεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ σκώληξι πέ-
φυκεν βρούειν· οἳ δὲ ποθεν ἀναμένουσιν ἐκεῖ καὶ
ἡμᾶς, ἐνδύμασι καὶ βρώμασι τοῦ βίου θερμαινομέ-
νους.

πα'. Ὁρᾷ ποτε θεωρίαν ὁ Συμεὼν· ἢ δὲ ἦν (ὡς
αὐτὸς τηνικαῦτα οὐκ ἀπεκρύψατο) σεισμὸς ἐπὶ
τὴν Ἀντιόχου πᾶσαν, οὐ γῆν μόνον, ἀλλὰ καὶ καρ-
διαν σαλεύων, ὅπερ ἀγανακτήσεως, φησὶ, Θεοῦ σύμ-
βολον· εἶτα καὶ τὸ τῆς ἀπειλῆς φάρμακον τὴν με-
τόνοιαν ὑπετίθει, καὶ τὴν θεῖαν ἡγγυᾶτο φιλανθρω-
πίαν. Ταῦτα ὁ μὲν εἰπὼν, ἐδείκτο τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ
Θεοῦ, καὶ πρὸς ἔλεον τὴν θελητὴν τοῦ ἐλέους ἐξ-
καλεῖτο. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἴρητο
ταῦτα, σειεῖ μὲν ὁ Θεός μέγα περὶ πρῶτην νύκτα,
ἀποτροφή δὲ τῆς ἀπειλῆς οὐδεμία, οὐδὲ τις
στάσις ἦν τῆς κινήσεως, ἀλλὰ σεισμὸς ἐπὶ σεισμῷ,
καὶ καρδίας πάσης θραυσμὸς, ἢ τε γῆ φοβερὴν
ἐμυκᾶτο, τὴν θεῖαν ὥσπερ ὄργην μηνύουσα, ὡς
τοὺς ἀνὰ τὴν πόλιν πᾶσαν καὶ χώραν, οὐκ ἄνδρας
μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, καὶ πᾶσαν
ἐπὶ κλῶς ἡλικίαν, τὴν ἑαυτὸν κίσμον ἀποθεμένους, ἐν
σάκκῳ καὶ κλαυθμῷ καὶ νηστείᾳ πρὸς τὸν Ἅγιον
ἀνιέναι, τὸν οἰκτεῖον αὐτῷ προσανακλαιόμενος θάνα-
τον· Ἐκάλεσέ γὰρ ἐπ' αὐτὴν Κύριος Σαβαώθ, ἐν τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, κλαυθμὸν καὶ κοπετήν, καὶ ξύρησιν

18 Isa. xxii, 12.

(21) Gr. κουκούλιον. Nota vestis est, qua caput
operitur; et humilitas significatur, teste Dorotheo
doct. 1. Accipimus etiam cucullam, quæ est sym-
bolum humilitatis. Varia fuit forma pro temporum
ac instituti ratione, uti etiam nunc est. Hic talis forte
intellecta fuerit, qualem describit Cassianus de habi-
tu monachi lib. 1, cap. 4. Cucullis parvis, usque
ad cervicis humerorumque confinia demissis, qui-
bus tantum capita contegant, indesinenter diebus
utuntur ac noctibus.

(22) Videtur hic ille motus esse, de quo Theopha-
nes ad annum 518 sic: Hoc anno frequentes terræ

80. Iniquum est et illud prætermittere, quod
præcipua causa fuit tam mirabilium operum. Mense
Dio, qui nostra lingua November dici consuevit,
accessit quidam sancto, quidpiam stipis rogitan.
Cui ille: Crede, inquit, frater, nihil mihi suppetere
præter hanc cilicinam lacernam, et ignosce: quod
si illam desideres, en tibi exuo. Cumque ille repo-
neret, indigere se propter inopiam: Benedictus,
ait, Dominus Deus: exutamque statim porrigens,
Accipe, inquit, frater: et ille, accepta veste, abiit.
Symeon vero nudus relictus, nihil quo carnem te-
geret, habebat, nisi brevicem cucullam (21), qua pe-
ctore tenuis caput amiciebatur: sicque non modo
hiemem traduxit, sed octo etiam continuos menses
perduravit. Cumque discipulorum unus dictus
Eugenius, adigeret ipsum, sibi chlamydem ut
circumdaret, præsertim hieme rigidissima instante:
Quanto, inquiebat Symeon, magis riguit piscis hie-
mali tempore, tanto delicatior est, minusque fetoris
inde redolet: uti contra quanto calescit magis in
æstate, tanto insipidior esse, pluribusque scatere
vernibus consuevit, qui utique et nos manent, in-
dumentis cibusque hujus vitæ incalescentes.

81. Habuit aliquando sanctus visionem istius-
modi, ut ipse narrando revelavit: oriebatur An-
tiochiæ motus (22), non solum terram, sed et corda
hominum graviter succutiens: aiebatque indigna-
tionis divinæ indicium illum esse. Tum et reme-
dium minitationibus istis pœnitentiam suggessit, et
benignitatem Dei adfuturam spondit. Cumque
hæc dixisset, precabatur misericordiam Dei, et
volentem misereri ad miserendum excitabat. Illam
autem diem, qua hæc dixerat, subsequente prima
nocte valide quassavit Deus terram sine ulla remis-
sione minarum, sine ulla motus cessatione. Alia
ex alia quassatio sentiebatur, omnium animi
deficiebant, terra horrendum in modum mugiebat,
velut indicans iracundiam divinam; adco ut in
universa et urbe et regione, tam viri quam feminæ,
pueri atque ætas quælibet, rejecto ornatu suo,
induti saccos, perfusi lacrymis, jejuniis luridi ad
sanctum accederent, instantem sibi mortem una
cum ipso lamentantes. Vocavit enim super civitatem
Dominus Sabaoth in die illa ploratum et planctum 18,

motus pluvixque ingentes incubuere; mense vero
Februario terræ motus adeo vehemens fuit, ut
omnes de salute desperantes metuque prostrati,
decretis publicarum processionum precibus, Deum
ut ab imminente periculo servaret, supplices ex-
orarent. Et Procopius de bello Gothico lib. iii,
cap. 29, hoc modo: Anni hujus hiems crebris, iisque
vehementissimis et maxime horribilibus terræ
motibus infesta fuit: qui omnes Byzantii aliisque
in locis noctu contigerunt, et incolis, obrutum iri
se arbitrantibus, gravem attulerunt metum, sine
ulla pernicie.

et rasuram capitis, cincturam saccorum, ut dixit A
sanctus Isaias. Quinetiam græcizantium nonnulli,
vanam fallacemque astrologiam blaterantium, et
astrorum raptu sublunaria hæc nostra simul mo-
veri arbitrantium, interdicebant jam tum sibi civi-
tate, tanquam penitus ruitura propediem.

82. Symeon igitur, Sabbati quadam die illuce-
scente, læto atque exporrecto vultu ad populum :
Confidite, inquit, nolite timere : redarguta quippe
est fallax meteorologorum scientia, quoad res
futuras caliginosa atque cæca, et quæ sibi ipsa
perspicue imponit. Ecce enim remisit Dominus
furorem populo suo, et servos suos consolatus
est. Vidi etenim, atque ecce versus orientem aperti
sunt cæli, et arcanum quoddam atque ineffabile
lumen Unigeniti emicuit, dilectionem ejus et be-
nignitatem vobis ob pænitentiam exhibens. Ego
vero ad visionem elevatis manibus exclamans
dixi (23) : Domine amator hominum, qui et gladium
sæpe vibras, et arcum tendis, et utrumque justam
quidem ob iracundiam facis : quique iterum consu-
eta bonitate tua utrumque inhibes, nostram-
que præstolaris conversionem ; audi ex templo
sancto vocem meam, perveniat ad te clamor meus.
Ecce enim mota est terra et omnes habitantes in
ea ; commota est et contremuit, et fundamenta
montium conturbata sunt et commota sunt : quo-
niam tu ipsis iratus, Domine, concussisti terram et
conturbasti eam, ostendisti populo tuo dura. Ve-
rum tamen finem pone tremori, tempera benignitate
minas, contine flagellum : non enim in æternum
projicies et non appones ut beneplaceat tibi adhuc,
aut in finem abscindes misericordiam tuam : non
oblivisceris misereri, Deus, aut continebis in ira
miserationes tuas. Tu enim solus es misericors, et
propitius fies peccatis nostris, et non disperdes ;
sed multiplicabis ad avertendam iram tuam, et
non accendes super nos omnem iram tuam. Ita
precatu Deum sanctus, ad populum exivit : et
terra statim quievit, imperio illius a quo fundata
est : et populus deterso nupero fletu lætitiâ ani-
mo vultuque testati recesserunt, potentiam Dei
annuntiantes. Quis autem tam disertus lingua, et
facundus sermone, ut hæc Symeonis pro publica
salute gesta, atque efficacem apud Deum interces-
sionem, potentiamque impotrandi petita, tum illa
quoque quæ privatim singulis præstitit, possit
dicendo adæquare ?

κεφαλῆς, καὶ ζώσιν σάκκων, ὁ θεὸς εἶπεν ἄν
Ἰσαίας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἑλληνιζόντων τινῶς,
πρὸς τε τὴν ματαίαν τῆς ἀστρολογίας κειμηλίαν
ἀπάτην, καὶ τῆ τῶν ἀστέρων φορᾶ συμφορέσθαι τὰ
καθ' ἑμᾶς οἰομένων, ἀπαγορεύειν ἤδη τὴν πόλιν,
ὡς πᾶσαν αὐτὴν ὄσον οὐδέπω καταπεσεῖσθαι μέλλου-
σαν.

πβ'. Μιᾶς γοῦν τῶν σαββάτων ἡμέρας ὑπολαμ-
πούσης, λαβῶν πρὸς τὸν λαὸν ὁ Συμεὼν καὶ γλυκαίᾳ
τῆ ὀψεί· θαρσεῖτε, μὴ φοβεῖσθε, εἶπεν, ἐληλεγκται
γὰρ ἡ πλάνος τῶν μετεωρολόγων τέχνη, περὶ τὸ
μέλλον τυφλώττουσα καὶ αὐτὴ περιφανῶς ἑαυτὴν
ψευδομένη. Ἴδου γὰρ ἀνῆκε Κύριος τὴν ὄργην τῶ
λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς δοῦλοις αὐτοῦ παρακλήθη-
ται. Εἶδον γὰρ καὶ ἰδοὺ ἀνεψύγεισαν μὲν πρὸς Ἄνα-
τολὰς οἱ οὐρανοὶ· ἀπόρρητον δέ τι καὶ ἀρρήτον τοῦ
Μονογενοῦς ἐξήστραψε φῶς, φιλανθρωπίαν ἰδέμα
τῆ μετανοίας ὑμῶν ὑποφαίνων. Μέγα δὲ πρὸς τὴν
ὄψιν ἐν ἐπάρσει χειρῶν μου βοήσας, Δέσποτα φι-
άνθρωπε, εἶπα, ὁ καὶ ῥομφαίαν πολλακίς στίλβων,
καὶ τόξον ἐντείνων, δ' ὄργην μὲν δικαίαν ἀμφότερα,
ὑπὸ δὲ τῆς συνήθους πάλιν ἐπέχων χρηστότητος.
καὶ τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφήν ἀναμένων ἀκουσον ἐκ
ναοῦ ἁγίου φωνῆς μου, εἰσελθέτω ἡ κραυγὴ μου
ἐνώπιόν σου. Ἴδου γὰρ ἐστᾶγη ἡ γῆ, καὶ πάντες οἱ
κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ, ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἐγε-
νήθη, καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὄρων ἐταράχθησαν καὶ
ἐσαλεύθησαν. Ὅτι ὠργίσθη αὐτοῖς, θεός, συνείσει-
σας αὐτὴν καὶ συνετάραξας αὐτήν, εἰδείξας τῷ λαῷ
σου σκληρὰ, ἀλλ' ἴσασαι τὰ συντερίμματα αὐτῆς, κέρα-
σον φιλανθρωπίᾳ τὴν ἀπειλήν, στήσον τὴν μάστιγα·
μὴ γὰρ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπίση καὶ οὐ προσθήσεις
τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι, ἢ εἰς τέλος τὸ ἔλεός σου ἄποκό-
ψεις. Μὴ ἐπιλήθη τοῦ οἰκτερῆσαι ὁ θεός, ἢ συν-
έξεις ἐν τῇ ὄργῃ σου πρὸς οἰκτιρμούς σου· σὺ γὰρ
εἶ μόνος οἰκτίρμων, καὶ ἰλάση ταῖς ἀμαρτίας ἡμῶν,
καὶ οὐ διαφθερεῖς, ἀλλὰ πληθυνεῖς τοῦ ἀποστρέφαι
τὸν θυμόν σου, καὶ οὐχὶ ἐκκαύσεις πᾶσαν ἐφ' ἑμᾶς
τὴν ὄργην σου. Ταῦτα ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς, εἶπε
καὶ πρὸς τὸν λαὸν διεξῆει· ἠσυχάζουσα δὲ διέμε-
νεν εὐθέως ἡ γῆ τῆ τοῦ θεμελιώσαντος αὐτὴν διατά-
ξει· καὶ αὐτοὶ φαιδροὶ ψυχὰς τε καὶ ὄψεις ἀντὶ τῶν
πρώην πενθεικῶς ἀνεχώρουν, ἀπαγγέλλοντες τὰς τοῦ
Θεοῦ δυναστείας. Τὰ μὲν δὲ τοῦ Συμεὼν ὑπὲρ τῆς
τοῦ παντὸς σωτηρίας τοιαῦτα, καὶ τοσαύτην μὲν
εἰσφέροντα πρὸς Θεὸν πρεσβεῖαν, τηλικαύτης δὲ
τυγχάνοντα παρ' αὐτῷ παρρησίας· ἃ δὲ καὶ
ἰδίᾳ πάλιν ἐκάστη καὶ κατὰ μέρος ἐποίηι, τίς οὕτω
γλώτταν πολὺς τε ἅμα καὶ περιττός, ὥστε καὶ λό-
γον ἐξισῶσαι τοῖς θαύμασιν ;

CAPUT XI.

Virtus Symeonis in feras et demones ; auxilium præcipitanti et leproso latum.

85. Post hæc vir quidam, Joannes nomine, non
procul a domo sua in feras inciderat : irruerant
illæ belluino more sanguinis sitientes ac nimitantes
eadem. Hic vero nihil ad defensionem penes

πγ'. Ἄνθρω γὰρ τις μετὰ ταῦτα ὄνομα Ἰωάννης, οὗ
διὰ μακροῦ τῆς αὐτοῦ οἰκίας θηρίους περιπεπτώκει,
ὧν φόνιόν τι καὶ τοῦτ' αὐτὸ θηριώδες ἐπ' αὐτὸν ὄρ-
μησάντων, οὐκ ἔχων ὅ τι καὶ χρήσεται λοιπὸν ἐκαστῷ

(23) Oratio illa Symeonis tota fere e Psalmis desumpta, a nobis quoque juxta versionem LXX Latine reddita est.

(ἐξέλιπε γὰρ ἡ τε καρδία τῶ ἀνδρὶ, καὶ ἡ σάρξ) ἀντ' ἄλλου τινὸς ὄπλου, τὸ τοῦ Ἁγίου προβάλλεται ὄνομα, καὶ ἀθετὸν ἐκάλει ὡς ἀμυναν· καὶ αὐτίκα προσήλυντο τῇ γῆ στόματά τε καὶ πόδας αὐτοῖς (ὦ τοῦ θαύματος!) καθάπερ τισὶν ἀφύκτοις ἐχόμενα πέδαις, ἕως ἀπαθῆς κακῶν ἀπέσωστο, ἐξομολογούμενος τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων. Ἐτέρῳ πάλιν τρεῖς δαίμονες ἐνοικοῦντες ἦσαν (ὅπερ ἀπόχρη καὶ μόνον ἱκανῶς παραιοῦσθαι, οἷα παρ' αὐτῶν ὁ δεῖλαιος πάσχοι, ὅποτε καὶ τούτων ἐνὸς οὐ φορητὴ ἡ ἐπήρεια), παρῆτο δὲ καὶ τὰς ψύας, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφήρητο φῶς. Πρόσεισι τῷ τοῦ Θεοῦ δούλῳ τοίνυν, ὄλος πίστις, ὄλος ἐλπίς, ὄλος δέησις, οἷσις συνέχοιτο κακοῖς ἐλεεινῶς ἀπαγγέλλων. Συμπαθὲς τοιγαροῦν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνος ἰδὼν, εἶτα καὶ εἰς σπλάγχνα βλέψας τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῶν ἐκεῖνου δεηθεὶς οἰκτιρμῶν· χαμαὶ τε πύσας, καὶ τοῦ ἐντεῦθεν πληοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ τυφλῷ διακρίσας· Ἐν τῷ ὄνοματι, φησί, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ πτυέλιμ καὶ γῆ τὸν ἐν γεννητοῖς τυφλὸν βλέψαι ποιήσαντος, ἀνάβλεψον. Καὶ παραχρῆμα (πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου) τό τε φῶς αὐτῷ ἐβάρωτο, καὶ ὑγιῶς οἱ ὀφθαλμοὶ εἶχον. Ἐπειτα μέντοι πλήξας τῇ βατῆν ῥάβδῳ τὰς ψύας, ἐπιτιμήσας, δὲ καὶ τοῖς δαίμοσιν, ὄλον δεικνυσὶν εὐθὺς ὑγιῆ, μὴδ' ἔργον εὐχῆς κακῶν τοσοῦτων ἀπὸ πηλαγμένον.

πδ'. Ἄλλος τοὺς πόδας ἐκατέρους μακρὸν ἦδη πεπύρωτο χρόνον, ὡς μὴδὲ τὸ παράπαν αὐτοῖς χρῆσθαι δύνασθαι. Πιστεύσας οὖν δυνατὴν εἶναι τῷ ἁγίῳ τὴν θεραπείαν, ὄρξ' τοῦτον ἕναρ αὐτοῦς τῇ βατῆν πλήξαντα ῥάβδῳ, καὶ ἡ πληγὴ, τοῦ τε ὕπνου κατὰ ταῦτὸν ἀπαλλαγὴ καὶ τοῦ πίθους ἐκεῖνον γίνεται, ὡς καὶ μηνυτὴν αὐτὸν δι' ἑαυτοῦ φοιτῆσαι τῷ Συμεῶν, τῆς εὐεργεσίας καὶ τοῦ θαύματος ἀγγέλον. Γυνὴ τις Ἰουλιανὴ τὴν κλησὶν τὸ σῶμα πεπονηκυῖα, καὶ μὴδ' ὄτιοῦν ἑαυτῇ χρῆσασθαι δυναμένη, πρόσεισι τῷ Ἁγίῳ, δακρῶν ὠνούμενη τὴν θεραπείαν, ὅπερ αὐτὴν ἰδὼν πολλὰ χέουσαν, καὶ τὴν ψυχὴν ἐπ' αὐτῇ παθῶν, παῖσι τῇ βατῆν ῥάβδῳ· καὶ ἡ μὲν βῶννυται παραχρῆμα, νόσου τὸ λοιπὸν ἄχρι γήρωσ οὐδεμιὰς πεπραθεῖσα. Τῇ δὲ ἦν ἀδελφῆ μασθοῦς ἄμα καὶ πόδας νοσοῦσα, καὶ λίαν ἀμφοῖν περιαλωῶς ἔχουσα· προσάγει τοίνυν τῷ Ἁγίῳ καὶ ταύτην, καὶ δε τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ διασφραγίσας, τοῦ πάθους εὐθὺς καὶ αὐτὴν ἀπαλλάττει, τὰς ὀδύνας σβέσας, καὶ ἄς ἔχουσα τύχοι πληγὰς ἰασάμενος.

πε'. Τῇ δὲ πάλιν θυγάτριον ἦν, προσώπου μὲν καὶ ὤρας ἔχον οὐκ ἀφυῶς, κλόνη δὲ σώματος τοσοῦτω καὶ παρέσει κάτοχον, ὡς καὶ φρενῶν ἐρημον εἶναι, οἰκτιστα καὶ τούτων ἐξεστηκός. Ὁ μὲν οὖν τῆς κερύσειω; καὶ τῆς ἀναισθησίας αἰτία δαίμων ἦν χαλεπός, ἐπιτηδῆσας τῷ κορασίῳ· ἡ δ' αἰτία πάλιν τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος ἐπιπείρας, ἀμάρτημα τῆς μητρὸς, κακίας εἰσπραξίν ἐκτεῖνον τὴν τῆς παιδὸς πάρεσιν. Ἀράμεναι τοίνυν αὐτὴν, ἡ τε μήτηρ καὶ ἡ τῆς μητρὸς ἀδελφῆ, φόρτον ἐλεεινὸν, φόρτον εἰς ἄκρον καὶ ἄψυχον κινῶν, βίπτουσι πρὸς τοῦ Ἁγίου·

A se habebat, cecideratque jam et animis et corpore. Pro armis igitur aliis sancti nomine se munit, ipsum in subsidium advocat, dictoque citius ferarum ora atque vestigia (res mira!) terræ cohærent, veluti quibusdam inenodabilibus pedicis constrieta; donec iste indemnus discrimini ereptus esset, confitens Domino misericordiam suam, et filii hominum mirabilia ejus. Rursum alius a tribus obsidebatur dæmonibus, unde perspicue datur intelligere, quam acerbè infelix iste torqueretur, quandoquidem unius etiam solius vexatio intolerabilis sit. Laxata huic dependebat cutis, imò et oculorum lumen erat ereptum. Confugit igitur ad servum Dei, firmus fide, spe plenus, oratione fervidus, quantisque prematur malis lamentabiliter exponit. Commovetur miseratione Symeon, hominem respicit, inde ad misericordiam supremæ bonitatis reflectit oculos, precibusque eandem implorat. Tum humi exspuit, temperatoque inde luto cæci oculos inungens: In nomine, inquit, unigeniti Filii Dei, qui sputo et terra illum a nativitate sua cæcum lumine oculorum impertivit, respice: statimque (quam multa factis mirabilia, Domine Deus meus!) et oculis corroboratis lucem percepit, et perfectum illorum usum obtinuit. Deinde palmea virga laxatam cutem percutiens, increpitis dæmonibus, confestim omni ex parte sanum exhibuit, unius orationis ope tot malis liberatum.

84. Alteri ob diutinam utriusque pedis inflammationem nullus omnino eorum usus erat: credidit penes sanctum medicamen sibi superesse, quem et conspicit per somnum virga palmea se percutientem tali plaga, quæ simul et somno et dolore eum privavit: uti ipse per se Symeonem adiens, idem beneficii et miraculi nuntius, testatus est. Mulier quædam Juliana appellata, ob totius corporis infirmitatem impotens quæ se alicui rei applicaret, ad sanctum confugit, lacrymis sibi sanitatem comparatura. Quam ubi ille vidit, ubertim flentem miseratus, virga palmea ferit: et mulier convalescit illico, nec ullo deinceps u-que ad senium morbo tentata fuit. Erat huic soror, quæ et ipsa uberibus pedibusque affectis vehementi cruciabatur dolore: adducit igitur hanc quoque ad eundem medicum; qui impresso crucis signo laboranti succurrit, cruciatum tollit, vulneribus medetur.

85. Hæc rursus filiolum habebat forma non invenusta, quam tanta membrorum perturbatio ac paralysis occupaverat, ut et deliquium anni pareretur sæpe, et a statu mentis miserandum in modum deiceretur. Causa paralyticæ infirmitatis difficilis dæmon erat, qui puellam incesserat: atque iterum dæmonis sævientiis causa peccatum matris, in punitionem nequitie paralysis proli afferens. Sublatam itaque puellam mater ac matertera, sarcinam miserabilem, sarcinam lacrymas etiam inanimatis elicientem, ad sancti pedes projiciunt:

quod cum ille non ignoraret, illud præsertim operam dare semper solitus, ut ad se accedentes cum incolumitate corporis, etiam animam, si qua forte eam labes inficeret, per confessionem lustrarent, quatenus tum corpore tum anima, imo hac potius quam illo, curati revertentur. Dum igitur in gesta atque cogitata illarum inquirat, ut duplex beneficium, sicuti diximus, corporis ac animæ pariter curatorum impertiretur, peritissimus ille non solum investigandi spiritualium morborum causas, sed medelam quoque afferendi paratissimus; pudor atque timor illas incessit, precatæque sunt, terra sibi prius dehisceret, quam vitæ tam angelicæ viro, in carne carnis experti, ac pene spirituali scelus suum revelarent.

86. Dum ita secum illæ luctantur, metu plenæ, accidit matrem Symeonis Martham, mulierem vere sanctam, more suo illuc accedere: apparuit autem illa anxie hærentibus, uti lumen in nocte caligiosa, mulier mulieribus, sexus similitudine sibi conjunctis; quæ ad pedes illius se quam poterant citissime abjicientes, eosdemque cum lacrymis calentibus amplectentes, miserum infelicis puellæ statum exponunt, peccatum suum enuntiant, causam eorum sancto illud explicare nequeant proponunt. Martha porro non solum feminarum, sed et matrum sanctissima, infirmitatem muliebrem 'nequaquam aspernata, neque sexus communis oblita; quin potius vehementi illarum dolore ac ploratu commota, et se ipsam quoque matrem esse, uterumque gestasse ex commiseratione erga illas ostendens, elevatas e terra cum sarcina paralyticæ puellæ ad filium suum adduxit: Præsta, inquit, fili, hanc non parvam matri gratiam, et si quid peccatum sit, condonans, invocos Dominum Jesum Christum, extensa more consueto dextera signes in virtute Domini puellam. Vides quam misere atque acerbè torqueatur; signa illam cruce, et sanitas omnimoda consequetur; sine, hanc gratiam ego mulier mulieribus hisce, et mater huic matri, gravissimo dolore cordis (quantum mihi colligere datur) æstuanti, a te exorem. Ad istas matris filii amantis preces filius matris amans, nihil renuens, adjutricem confestim manum accommodat, signatamque invocato Christi nomine puellam, salvam atque valentem non minus mente quam corpore feminis reddit; matremque non solum fecit super prole lætantem, sed suam quoque multam ex eo honoratam, quod ipsa ideo quod mater esset, matri incolumem filiam obtinisset.

87. Virgo quædam tenera, duplici affecta malo, acerbè dæmone, et pedis dolore, videt per quietem sanctum, vestem lucidam aut lucem potius ipsam indutum, gladiolum manu præferentem, eumque velut pedi ejus infingere conantem. Adit ergo hunc, in somniis nixa, confisacque quod ab illo sanitas sibi esset conferenda. Cumque invocasset sanctus Christi nomen, virginemque crucis signaculo tertium

A ἔπερ ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων οὐκ ἀνοήσας, ἄλλως τε δὲ κάκεινο διὰ παντός ἔργον πεπονημένος, τὸ πῶς αὐτῷ προσόντας, μετὰ τῆς κατὰ σῶμα θεραπείας, εἶτι καὶ ψυχῆς αἵτιος, καὶ τοῦτο δι' ἐξομολογήσεως ἀποτιθεσθαι, ὡς ἀμφοτέρω σῶμα τε καὶ ψυχῇ ὑγιαίνοντας, ἢ ψυχῇ πρὸ τοῦ σώματος μᾶλλον, οὕτως ἐπανιέναι. Ὡς οὖν πράξεις αὐτῶν καὶ λογισμοὺς ἀνηρεύνα, ἵνα καὶ διεπλῆς, καθάπερ ἔφημεν, οὐ σῶματι μόνον, ἀλλὰ καὶ πνεύματι, μεταδῶ τῆς ὑγείας, οἷος ἐκεῖνος, οὐκ ἀνιχνεύσαι μόνον αἰτίαν ψυχασπᾶθους παντός ἐμπειρότατος, ἀλλὰ καὶ θεραπείαν εὐθὺς ἐπαγαγεῖν ἐτοιμότατος, αἰδῶς ἐκεῖνας εἶχε καὶ δέος, καὶ διαστῆναι πρότερον αὐταῖς τὴν γῆν ἠΰγοντα, ἢ τῷ οὕτως ἀγγελικῷ τὸν βίον, καὶ ἀσάρκῳ μικρῷ καὶ ἀύλῳ, τὸ μῦθος ἀνακαλύψαι.

B πς'. Ὡς οὖν ἀγωνίας ἤσαν οὕτω καὶ δέους μετὰ συνέθε τὴν οἰκειαν αὐτῷ μητέρα, τὴν θεῖαν ὡς ἀληθῶς Μάρθαν, ὡς ἔθος, παραβαλεῖν· ἤτις φῶς ὡσπερ αὐταῖς ὑπὸ νύκτα πολλὴν ὤφθη, γυνὴ γυναιξί, τὸ συγγενὲς ἐχούσας ἀπὸ τῆς φύσεως, καὶ πρὸ τῶν ἐκείνης ποδῶν ἑαυτὰς ὡς εἶχον βαλοῦσαι, καὶ μετὰ θερμῶν αὐτῶν δακρύων λαβόμενα, τὰ τε περὶ τῆς παιδὸς διεξίσαι, καὶ τὸ ἀμάρτημα εὐθὺς ἐξαγγέλλουσιν, ἔτι καὶ τὴν αἰτίαν προσθεῖσαι, δι' ἣν τὰ πρὸς τὸν Ἅγιον ἀνεξαρχόρευτα ταῦταίς. Ἡ μένοι οὕτω τῆς γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ μητέρων ἐκείνη, γυναικείας οὐδαμῶς ἀσθενείας ὑπεριδοῦσα, οὐδὲ τὴ συγγενὲς ἀνοήσασα· τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ σφόδρα τοῖς αὐτῶν πάθει καὶ ὀρθῶς ἐπιπλασθεῖσα, τὸ τε καὶ αὐτὴ μήτηρ εἶναι μητρικῶν τε πειραθῆναι σπλάγγχων, ἀπὸ τῆς συμπαθείας τῆς περὶ αὐτὰς δεῖξασα, τοῦ ἐδάφους αὐτὰς ἀναστήσασα, καὶ παρὰ τὸν υἱὸν σὺν τῷ φόρτῳ τοῦ περιμένου θυγατρῶν εἰσαγαγούσα· Ἄδς ταύτην, ἔφη, μητρὶ, τέκνον, οὐ μικρὰν χάριν, καὶ πᾶν εἴ τι τυχὴν ἀμάρτημα συγχωρήσας, τὸν οἰκειὸν δεσπότην Χριστὸν ἐπικάλεσαι, καὶ ὡς σύνθετος ἐκτείνας τὴν δεξιάν, σφραγίσον ἐπὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει τὴν παιδᾶ· ὄρξς ὅπως ἀθλίως καὶ χολεπῶς πάσχουσιν, τῇ παρὰ σοῦ δὲ σφραγίδι ἔψεται πάντως καὶ θεραπεία, ἵνα γυνὴ γυναιξί, ἀλλὰ καὶ μήτηρ μητρὶ χάρισωμαι, δεινῶς (ὅσα ἐμὲ εἰδέναι) τὴν καρδίαν πυρπολουμένη. Πρὸς τοιαύτας τοίνυν φιλόπαιδος μητρὸς ἀξιώσεως υἱὸς φιλομήτωρ οὐκ ἀνανεύσας, ἀλλὰ δοῦς ὑπουργὴν αὐταῖς εὐθὺς τὴν δεξιάν, καὶ τὴν παιδᾶ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει σφραγίσας, ὑγιᾶ ταύτην, οὐ σῶμα μόνον, ἀλλὰ καὶ φρένας, αὐταῖς ἀποδίδωσιν, οὐ μητέρα μόνον ἐπὶ τέκνῳ δεῖξας εὐφρατινομένην, ἀλλὰ πολλῶ καὶ τὴν ἑαυτοῦ μητέρα μᾶλλον ἐπὶ τοῦτω σεμνυνομένην, ὅτι τῷ μήτηρ αὐτὴ γενέσθαι, μητρὶ σωτηρίαν παιδὸς χαρίζεται.

C πς'. Κόρη τις παρθένος διχῆ πέπληκτο, γαλεπῆ δαίμονι καὶ πάθει ποδός· ὄρξς τοιγαροῦν τὸν Ἅγιον ὄναρ, ἐνδύμα φῶς αὐτόχρημα περικείμενον, ξιφῶν τε διὰ χειρὸς ἔχοντα, καὶ τὸ μὲν τῷ ποδὶ καθάπερ ἐπάγειν μέλλοντα. Πρόσεισι τοίνυν, οἷς κατὰ τοῖς ὑπνοῦς ἴδοι πιστεύουσα, ὅτι παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἴασιν κομίζεται. Ὁ δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ καλέσας ἄνομα, τῷ τε τοῦ σταυροῦ τύπῳ τρίτον αὐτὴν διασφραγίσας, εἰ

τὸν δαίμονα μόνον ἐκβάλλει δεινῶς ἐλαυόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ πάθος αὐτῆ τοῦ ποδὸς θεραπεύει. Γυνή τις οὕτω χαλεπῶς ἐμεμήγει, ὡς καὶ καθ' ὕδατος αὐτὴν ὑπὸ τοῦ δαίμονος πολλάκις κατενεχθεῖσαν παρὰ βραχὺ κινδύνου γενέσθαι· αὐτὴ συνεχῶς ὄρᾶν ἔδωκε τὸν Συμεὼν, δψὶν ἐκεῖνου καὶ στάσιν φανταζομένη· καίτοι μηδέποτε τῷ Ἁγίῳ παραβαλοῦσα. Ἐγὼ τοιγαροῦν καὶ ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν, οὐ τὰς τῶν χαρακτῆρων καὶ τοῦ ἤθους αὐγὰς ὁ νοῦς ἐφαντάζετο· ἐπεὶ δὲ παρ' αὐτὸν ἔλθοι καὶ αὐτῷ ἀτενίστοι, οὐκ ἐνεγκὼν τὸ δαιμόνιον τὴν τοῦ ἀνδρὸς παρουσίαν. Ἐξεῖσι δεινῶς ὀλολύξον, νήφουσαν αὐτὴν ἀπολελοιπός. Ἔϊτα πρόσεισι τις αὐτῷ καὶ ἄλλῃ δαιμονίῳ πνεύματι κάτοχος, καὶ τὸ μὲν εὐθὺς ἐπιτιμηθὲν ἀπελαύνεται.

πη'. Ἐξῆς δὲ προσάγεται τις ὑπὸ τοῦ τεκόντος δαιμονίῳσιν νεᾶνις, καὶ τὴν γλῶσσαν οἰκτιστα διαμασσωμένη, οὐκ ἤττον τοῖς ἑαυτῆς πάθεσιν, ἢ τοῖς τοῦ πατρὸς ἀνθραξιν, ὡς ἐπ' αὐτῆ τὰ σπλάγγνα ἐπίμπροστον, ἔλεον αὐτῆς τῷ Συμεὼν ἐμποιοῦσα, οὐ καὶ τῷ δαίμονι ταύτης ἐξελεθεῖν παραγγελομένης, ὕψαινοῦσα φωνὴν ἅμα καὶ γλῶτταν εὐθὺς ἢ νεᾶνις ἦν, τῷ τε πατρὶ δακρύων ἴδοντῆς μᾶλλον ἀντὶ τῆς πρώην ὀδύνης, καὶ μεγίστης εἰς Θεὸν ἐξομολογήσεως ἐφορμῆ. Ὡσπερ δὲ πολλὰι γυναικῶν εὐχαῖς ἐκεῖνου πνευματικῶν ποιηρῶν ἀπὸ πλάγης, οὕτω πολλὰι πάλιν ἐκεῖνου διδασκαλίαις πνεῦμα θεῖον ὠδίνασαι, καὶ μνηστῆσι κατὰ θέλξαν τὴν μαρτυρίου τρίβον γυναίξιν τεμοῦσαν ἀποταξάμεναι, καὶ γάμων ὑπερῖδοῦσαι, παρθένους ἀγνάς σοι τετηρήκασιν ἑαυτάς, ἀθάνατε νυμφίε Χριστέ, σὺ τε νυμφευθεῖσαι κάλλιε, καὶ σὴν ἀγαπήσασαι ὠραίσθητα. Ἄλλ' ἤμῃν καὶ αὐθις ἐχέσθω τῆς ἀκολουθίας ὁ λόγος.

πί'. Προσῆλθέ τις τῷ θεῷ Συμεὼν, οὕτω κακῶς ὑπὸ δαίμονος πάσχων, ὡς μὴ πλευρὰς ἀμφοτέρας μόνον, ἀλλὰ καὶ σῶμα ὅλον ὑπ' αὐτοῦ συντετριφθεῖ. Οἶα γοῦν τὰ τῆς ἀπορρήτου Θεοῦ σοφίας, ὅτ' ἂν τινι παραδόξως ἐπινεύση τὴν σωτηρίαν! Ἐδόκει τῷ πάσχοντι τὸν Ἅγιον ὄσα καὶ ἱατρὸν ὄρᾶν, ἐφ' ἑκατέρας αὐτοῦ πλευρὰς τε καὶ χεῖρας οἰνοεῖ τινι φλεβοτόμῳ χρώμενον· καὶ τινος ὕλης ἐκείθεν μοχθηρὰς κενουμένης, συνεκένεωτο καὶ ὁ δαίμων ἐπιτιμήσει τοῦ Συμεὼν. Ἀπαθῆς τε κακῶν ὁ πάσχων εἰστήκει, χεῖλεσιν ἀγαλλιάσειως ἔδων τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν. Ἔϊτα προσάγεται τις αὐτῷ παράλυτος, ὅλος διωδικῶς τριτόν ἡδὴ χρόνον, μηδὲ τῆς κλίτης διαναστάς, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἀκινήτοτερος μένων, καὶ παραπλησίως τῷ πρῶτέρῳ καὶ οὗτος ἀπολαύει τῆς θεραπείας. Ἐξῆς ἐξ προσελθῶν αὐτῷ τὴν χεῖρα πρὸς, ὁ μὲν θεραπεύει αὐτίκα καὶ οὗτος τυγχάνει. Τῶν δὲ παρόντων, οἷα εἰκόλ, πρὸς τὰ παράδοξα τυτυῖ καταπεπληγμένων, οἱ μὲν θεῖαν ἐν αὐτῷ δύναμιν ἀνωθεν (ὅπερ ἦν) ἔλεγον εἶναι, τοῖς δὲ καὶ σκανδαλίζεσθαι καὶ τῆς ἐν αὐτῷ χάριτος μᾶλλον καταλαεῖν ἐπέχει. Ὡσπερ τὸν θεῖον Συμεὼν ἐπιγνόνα· Ἐγὼ μὲν ἀνθρωπῶς εἰμι, φάναι, ἄμαρτωλός, δοῦλος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ στυγρῷ δι' ἡμᾶς ὀμιλήσαι φιλανθρώπως ἀνασχόμενου, οὐ τῷ τε ὀνόματι καὶ τῆ δυνάμει ταῦτα ποιῶ· ἀλλ' ὥσπερ

A munitisset, non solum dæmonem graviter exagitatatum exterminavit, sed pedis quoque dolorem curavit. Mulier quædam tam graviter furebat, ut non raro in aquas deturbaretur a dæmone satis cum periculo; videbatur hæc sibi nunquam non spectare Symeonem, ejus vultum ac stationem identidem sibi imaginans, tametsi nunquam illum adivisset. Censuit igitur oculis sibi intuendum esse, cujus lineamenta atque mores tam clare splendideque sibi mens repræsentaret; posteaquam vero pervenisset ad sanctum, fuissetque intuita; dæmon, viri præsentiam non ferens, exiit cum horrido ejulatu, muliere integra relicta. Deinde et alia quædam dæmonio subjecta ad sanctum venit, et ipsum continuo increpitum excessit.

B 88. Post hæc adducitur a patre juvenis quædam dæmoniaca, quæ linguam sibi miserrime mandendo comminuens, non minus suo ipsius cruciatu quam patris cujus ex compassione viscera adurebantur, ad miserendum sui Symeonem commovebat: quo dæmoni egressum imperante, sanata puella vocis linguæque usum mox expeditum habuit; pater vero lacrymas, non jam doloris, ut ante, sed voluptatis indices, fundendi et magnalia Dei confitendi occasionem. Quemadmodum autem frequentes illius precibus nequissimo spiritu liberatæ sunt mulieres: ita vicissim ejusdem doctrina atque institutione frequentes, sanctiore spiritu concepto, sponsis suis exemplo Theclæ, feminis imitanda martyrii via prægressæ, nuntium remiserunt, nuptiasspreverunt, virgines sese castas tibi. Christe immortalis sponse, conservaverunt; tuæ pulchritudini desponsatæ, tuam dignitatem amoribus prosecutæ. Sed eo revertatur oratio, unde digressa est.

D 89. Venit quidam ad sanctum Symeonem tam misere a dæmonio habitus, ut utroque non modo latere, sed toto quantum est corpore contusus contritusque esset. Sed, o quam incnarrabiliis Dei sapientia, cuidam nec opinanti restituere salutem volentis! videre sibi miser visus est sanctum per omnia medico similem, utriusque lateri manuique velut scapellum secundæ venæ gratia admoventem; cumque extraheret quamdam inde vitiatam materiam, expulit simul et dæmonem increpatione sua; stetitque dæmoniacus doloris expers, recuperatam sanitatem cum exultatione ac cantu celebrans. Rursum adducitur paralyticus, qui totus intumuerat, et tres jam annos lecto affixus, inde non surrexerat: consecutusque sanitatem est simili, ac prior modo. Deinde et alius manu mutilus accedens similiter sanatus est. Obstupescitibus autem, ut pronum est fieri, quotquot aderant tanta miracula spectantes: alii dicebant, supernam in illo virtutem (ut erat) residere; alii hinc scandalizabantur, et divinæ quæ ipsi assistebat gratiæ mairbant detrahere. Diversa autem utrorumque sensu cognoscens Symeon, Ego, inquit, homo peccator sum, servus Filii Dei, ignominiam ac mortem crucis propter nos benigne passi. Illius ego nomine ac

virtute hæc patro. Sed quæ vos in corde de me perperam cogitastis, propitius vobis ignoscat Deus; adversus ipsum enim aperuistis os vestrum, non adversum me; Altissimo injuriam irrogastis in iniquitate vestra cogitationibus et verbis. Ex hisce vero sancti dictis tantum emolumenti ceperunt fideles, quanto infideles pudore suffusi sunt.

90. Pagus erat, Severa dictus, ubi in præcipiti præruptoque juxta viam loco pinus excreverat: accidit aliquando ut pagi incolæ nonnulli sub arboris umbra considerent, atque unus e numero, nomine Jacobus, illam cupidine fructuum carpendorum conscenderet. Quod dum agit, conspicit duos dæmones ad se properantes, arreptumque pedibus in subjectum præcipitulum jactantes, cujus simul et arboris altitudo septuaginta fere pedum erat. Dum igitur in extremum capitis discrimen se ferri sentit, nec salutem desperatæ aliter succurri posset, quam potest clarissima voce promptam semper opem, inexpugnabilem virtutem, non imminutam gratiam, famulum Dei Symeonem inclamat. Ecce autem in clamatus ille supponit labenti manus, iisque supinis illum excipit, et erectum humi deponit. Deinde rursum videt terram ita diduci ut ipsa detegerentur fundamenta; videt et sanctum cippis dæmones includentem et in abyssum ablegantem; ac denuo terram, ut initio fuerat, coeuntem. Quo tempore, tantis miraculis atque ostentis præventus fuit Jacobus, eodem Symeon, quæ circa ipsum divina virtute contigerant, fratribus suis retulit. Nondum autem sermone finem imposuerat, cum vicini quidam Jacobi, gaudio atque admiratione pleni accurrunt, accepti beneficii gratiam confitentes, et quæ facta erant palam annuntiantes.

91. Leprosus quidam accessit sancto, et, ne quis amentiam nos arguat, iisdem, quibus olim leprosus ille ad Christum, ad hunc verbis usus est dicens: Si vis, potes me mundare¹⁶. Et sanctus pari cum fervore ac fide, quam in illo præcipue respexerat, fretus Domino, qui omnia credenti possibilis esse enuntiavit: Volo, inquit, te mundari: verum fac domum abeas, et benignus Deus, qui nostra causa e cruce suspendi dignatus est, ipse per immensam bonitatem tuam te invisit. Dictis fidem adhibens leprosus, domum redit, atque illa nocte (quæ lingua misericordiam tuam annuntiet, Domine Deus, rex noster?) conspicit juvenem quemdam specie fulgenti, dicentem: Ut credidisti, fiat tibi. Quæ verba somnum excusserunt homini, et cum somno lepram; et totus mundatus fuit, præco potentiam divinam re potius quam verbis factus. Cumque quod retribuere non haberet, gratitudinem animi exhibuit; acceptoque nummo aureo, recurrit ad sanctum; non, ut prius, sanie diffluens ac lepra conturbescens, sed reviviscenti reflorescentique

¹⁶ Matth. viii, 2.

ὑμῖν εἰς καρδίαν περὶ ἐμοῦ, ὡς ὑμῖν εἴη θεός· εἰς ἐκεῖνον γὰρ ἔθεσθε τὸ στόμα ὑμῶν καὶ οὐκ εἰς ἐμὲ, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐν πονηρίᾳ διανοηθέντες τε καὶ λαλήσαντες. Ταῦτα παρὰ τοῦ ἁγίου λεγόμενα, τοσαύτης τᾶς τῶν πιστῶν ψυχᾶς ὠφελείας ἐπλήρου, ὅση τᾶς τῶν ἀπίστων ἔψεις ἐκάλυπτεν ἐν τροπῇ.

Ἡ Κώμη τις ἦν καλουμένη Σεύηρα, στρόβιλος δὲ κατ' αὐτὴν ἐπὶ τινος κρημνοῦ μεγάλου καὶ ἀποβῶγος τῇ ὁδῷ παρεπεφύκει. Ἔτυχε μὲν οὖν καθῆσθαι ποτε τῶν ἐκ τῆς κώμης τινᾶς ὑπὸ τῇ τοῦ δένδρου σκιᾷ· ἕνα δὲ τούτων Ἰάκωβον ὄνομα, ἐπιθυμία τῶν ἐκ τοῦ δένδρου καρπῶν, ἐπ' αὐτὸ ἀναβῆναι. Ὁρᾷ τοίνυν δύο δαίμονας ἐπ' αὐτὸν ἐλθόντας· ὁ Ἰάκωβος οὗτος, τῶν τε ποδῶν λαβομένους, καὶ τοῦτον κατὰ τοῦ κρημνοῦ βίψαντας. Τὸ μὲν οὖν τοῦ δένδρου καὶ τοῦ κρημνοῦ ὕψος περὶ τοὺς ἑβδομήκοντα πόδας ἴν· ὁ δὲ εἰς ἔσχατον κινδύνου φερόμενον ὄρῶν ἑαυτὸν, καὶ μὴδ' ὅτι οὖν ἐν οὕτως ἀμηχάνῳ κακῷ δρᾶσαι δυνάμενος, φωνῇ ὡς εἶχε μεγάλην, τὴν ἐπιμνην βοήθειαν, τὴν ἀμαχὸν δύναμιν, τὴν οὐ βραδύνουσαν χάριν, τὸν τῷ θεοῦ θεράποντα Συμεῶν ἐπικαλεῖτο. Καὶ ἰδοὺ, χεῖρας ὑπέχων ἐκεῖνος, καὶ ταύτας αὐτὸν ὑπὲραις δεξάμενος, καὶ ὄρθιον στήσας. Εἶτα πάλιν ὄρᾷ τὴν γῆν οὕτω διασχοῦσαν, ὡς ἀνακελυφθῆναι καὶ τὰ θεμέλια ταύτης, κλοιά τε τὸν Ἄγιον τοῖς δαίμοσι περιθέντα, κατὰ τῆς ἀδύσουσας αὐτοὺς ἀφέντα, καὶ τὴν γῆν αὐθις ὡς τὸ ἀπαρχῆς συνελθοῦσαν. Ὁ μὲν οὖν Ἰάκωβος τοιούτων ἤξιωτο θαυμάτων ἅμα καὶ θαυμάτων· ἐν τοσοῦτῳ δὲ καὶ ὁ Συμεῶν τὰ εἰς ἐκεῖνον θεῖα δυνάμει γενόμενα πρὸς τὴν ἀδελφότητα διεξῆκει. Οὐπω τέλος αὐτῷ εἶχεν ὁ λόγος, καὶ ἀεικνοῦνται τινες τῶν πλησιοχώρων αὐτῷ Ἰακώβῳ, θαύματος μεστοὶ τᾶς ψυχᾶς, χάριτάς τε τοσαύτης εὐεργεσίας ὁμολογοῦντες, καὶ σαφεῖς τῶν γεγενημένων ἄγγελοι.

Ἡα'. Προσηλθέ τις τῷ Ἁγίῳ λεπρὸς, καὶ (μὴ τις ἡμᾶς ἐπιτιμάτω τῆς ἀπονοίας) ὡς ποτε καὶ τῷ Ἰησοῦ τὰ αὐτὰ τε φεγγόμενος ἐκεῖνῳ, Ἐὼν θέλης, δύνασαι με καθαρῶσαι, καὶ μετὰ τῆς ἰσης θερμῆς καὶ πίστεως. Πρὸς δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος ἰδὼν, τῷ τε οικείῳ Δεσπότη, δυνατὰ τῷ πιστεύοντι πάντα εἰπόντι, θαρβήσας, θέλω, φησὶ, καθαρῶσθαι σε, ἀλλ' ὦρα σοι λοιπὸν οἴκαδε ἀπελθεῖν, καὶ ὁ ἀγαθὸς θεός μου, ὁ καὶ σταυρῷ κρεμασθῆναι δι' ἡμᾶς οὐκ ἀπεξιώσας, αὐτὸς σε τῇ μεγάλῃ ἐπισκοπῇ τῆς οικείας χρηστότητος ἐπισκέψεται. Τούτοις ὁ λεπρὸς πιστεύσας, ἐπάνεισιν εἰς τὸν οἶκον· καὶ τῆς νυκτὸς ἐκείνης (ποῖα γλῶσσα, Χριστὲ βασιλεῦ, ἐξαγγελεῖ τὰ εἶδη σου;) ὄρᾷ λαμπρὸν τινα νεανίαν τὸ εἶδος, εἰπόντα αὐτῷ, Ὡς ἐπίστευσας, γεννηθήτω σοι. Καὶ τὸ ῥῆμα τὸν λεπρὸν διῦπνίζει, καὶ τῷ ὑπνῷ συναπῆλθεν ἡ λέπρα· καὶ καθαρὸς ὄλος ἦν, πρᾶγμασι μᾶλλον ἢ ῥήμασι κηρύττων τὰς τοῦ Θεοῦ δυναστείας. Ἀντιδοσιν τοῖσιν ἀγαθοῦ τοσοῦδε μὴ ἔχων, ὁμῶς τῆς ψυχῆς δεικνὺς τὴν εὐγνωμοσύνην, χρυσίον λαβὼν, φοιτᾷ παρὰ τὸν Ἄγιον αὐθις, οὐκ ὡς πρόην ἰχθῶρ

ζῶων καὶ λέπρᾳ κατεσκληρώσῃ, ἀλλ' οἷον ἀναθεβίω-
κῶς ἄρτι καὶ ἀναθήλας, ὅπως τῆς παραδόξου ταύτης
ἰάσεως τύχοι, σαφῶς ἐξηγούμενος. Ὁ δὲ τὸ μὲν
χρυσίον κατὰ τὸ σύνηδες οὐ προσήκοντο, ἀλλ' ἀντι-
μισθίαν ἰκανὴν αὐτῷ πρὸς Θεὸν διηκεῖ παραγγέ-
λαι μᾶλλον εὐχαριστίαν. Ἰουλιανὸς δὲ τῶν μαθη-
τῶν εἰς, νοῦν ἔσχεν ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ λαβεῖν ὅπερ
τὸν θεὸν Συμεὼν τοῖς ἔνδοις ὀφθαλμοῖς οὐ διαλαθόν.
Εἰ βούλει, πρὸς τὸν μαθητὴν ἔφη, μετὰ τοῦ χρυσοῦ
καὶ τὴν λέπρᾳ ἀναλαβεῖν, ὡς Γιεζή τοῦ Ναϊεμᾶν
ἔκεινος, καὶ τρόπον ἕτερον αὐτὴν ἐξιουθήσασθαι, λα-
βὼν μᾶλλον ἢ δεδιωκῶς: Τούτων ἀκούσαντα τὸν
μαθητὴν οὐκ ἀποστρέφεται μόνον, ἀλλὰ καὶ συγγνώμην εὐθὺς αἰτῆσαι τοῦ ἐπιθυμήματος καὶ λαβεῖν.

CAPUT XII.

Monasterium monitus a Deo extruit: aquam impetrat ac diutissime conservat.

15. Τὸ μέντοι ὄρος, ἐν ᾧ τὴν ἀγωγὴν ὁ Συμεὼν
ἐποιεῖτο, ἔρημος ἦν ἀτεχνῶς, οὐχ ὕδατος, οὐχ ἄλλου
πρὸς τὰ ἀναγκαῖα τινος εὐποροῦν, ὅτι μὴ καλύθη,
καὶ ταύτης μᾶς, ἦν οἱ μαθηταὶ μετρίαν ἐκυστοῖς
ἐπήξοντο σκέπη· αὐτὸς γὰρ ἐπὶ τῆς πέτρας, ὡς
ἐμνήσθημεν, ἐν ὑπαίθρῳ εἰσθήκει, δερματίνην μηλω-
τὴν περικεῖμενος. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ πανταχόθεν συνέβρει
πρὸς αὐτὸν ἐκάστοτε πλήθη, οὐ πνεύμασι πονηροῖς
μόνον, ἀλλὰ καὶ πνυτοδαποῖς σώματος πάθεισι καὶ
νόσοις καταληγμένων (ἐπιέζε δὲ αὐτοῦς ἦ τε ἄριλος
ἐρημία, καὶ ἡ τῶν ἀναγκαίων ἔνδεια, καὶ τὸ ἐσχάτως
ἄνδρῶν τε καὶ ἀστεγῶν), ὁ κοινὸς καὶ φιλόανθρωπος
ἀπάντων Ποιητὴς καὶ Πατὴρ καὶ Δεσπότης, ὁ τῇ
ἰσχυίᾳ αὐτοῦ τῇ μεγάλῃ, καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ τῷ
ἀψηλῷ πάντα ποιῶν, ὁ μέγας τῇ βουλή καὶ δυνατὸς
τοῖς ἔργοις, ὁ εἰδῶς ὧν χρεῖαν ἔχομεν, καὶ ἄφ' οὗ
ἀποκρυβήσεται οὐδὲν, εὐθὺς καὶ νῦν τῷ Συμεὼν
παραδόξως ὀφθαίς· Οὐχ ὄρας τὴν διλιγόφυχον ταύτην
γενεάν, ἔφη, ὅπως ἀδύνατος αὐτοῖς ἡ ἐνταῦθα διατρι-
βή, μὴ προσόντων τῶν κατὰ χρεῖαν; Ἀλλὰ παρ' ἐμοῦ
ταῦτα καὶ αὐτοὶ κομιούνται, καὶ οὐ πραγμάτων δια-
μενεῖς ἐλευθερός.

17. Τούτων ἀκούσας μακαρίας ἀκοῆς ἐκείνης ὁ
Συμεὼν, ὄρα ἰσυνεῖ τι μέτρον κατέχοντα χερσίν Ἀγ-
γελον, καὶ τὰ τοῦ μοναστηρίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σε-
βασμίων ναῶν διαχαράττοντα ἔχνη, νεφέλην τε φωτὸς
ὅλον τὸ θαυμαστὸν καλύψασαν ὄρος, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ
Πνεῦμα ἐν ὁμοιώματι χειρὸς τὰ ὑπὸ τῇ νεφέλῃ δει-
κνόν· καὶ ὅτι Ταῦτα ἔσται σοι πάντα, λέγων αὐτῷ,
εἰς ὑπουργίαν τῶν τῆδε οἰκεῖν τε καὶ ἐπιξενουῖσθαι
μελλόντων. Μεγαλυνῶ γὰρ ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλεῖς καὶ
μεγιστᾶνας τὸ ἄνομά σου, καὶ σου τούτων πολλοὶ
δεηθήσονται· εἶτα καὶ πολλὰ πλήθη διαφόρων ἔθνων
αὐτῷ ὑπεδείκνυ, πανταχόθεν εἰς αὐτὸν συνιόντα.
Τούτοις πληροφορηθεὶς τὴν καρδίαν ὁ Συμεὼν, εὐδο-
κίαν εἶναι Θεοῦ συστήναι περὶ αὐτὸν μοναστήριον,
καὶ ἰκανῶς ἐπὶ πᾶσιν εὐχαριστήσας, ἐπέτρεψε τοῖς
μαθηταῖς πάλιν οὗτος κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα τόπον
τοῦτο διαχαράξει.

18. Καὶ τὸ μὲν κατὰ τὴν ἐκείνην φανεῖσαν ὄψιν

A similis, quomodo nec speratam quidem adeptus
sanationem esset manifeste ac palam divulgans.
Sanctus vero aurum more suo non admisit, sed
pro remuneratione digna perpetuas Deo gratias
persolvere injunxit. Julianus porro unus discipu-
lorum, induxit in animum accipere aurum: quod
ut internos Symeonis oculos non latuit, ait disci-
pulo: Visue cum auro simul et lepram accipere,
ut Giezi ille lepram Naami, et alio modo illam redi-
mere, dans potius quam accipiens? His auditis non
modo abstinuit discipulus ille, sed veniam quo-
que concupiscentiæ suæ illico petit, et accepit.

92. Cæterum mons in quo Symeon degelat,
locus erat desertus incultusque, non ab aqua,
tecto, aliave re ad vitam necessaria instructus;
tuguriolum, idque unicum, habebat, quod discipuli
sibi refugium non amplum coagmentaverant:
Symeon quippe, ut supra meminimus, in petra sua
sub dio stans perennabat, pelliceæ miclote involu-
tus. Postea vero cum omni ex parte frequens
turba quotidie ad ipsum conflueret hominum, tum
a malignis spiritibus, tum ab omni generis morbis
ac doloribus, correptorum, miserosque illos excipe-
ret tam inamabilis eremus, rerum necessariatum
penuria, defectus aquæ ac domicilii; communis ac
benevolus omnium Creator, Pater atque Dominus,
qui potentia sua immensa et brachio sublimi mo-
deratur universa, magnus ille consilio et potens
opere, qui non ignorat, quibus nos homunculi indi-
geamus, quique nihil ignorare potest; ille ipse
hic quoque Symeoni apparens: Nonne vides, in-
quit, quam pendeat animis hæc turba? quam ægre
hic morari possint, deficientibus omnibus, quæ ad
vitæ usum faciunt? Verum isthæc jam a me ipsis
suppeditabuntur; et tu deses permanens maium
operi non admovebis.

93. Beata illa voce dignatus Symeon, conspicatur
quasi angelum mensuræ quiddam manibus tenere,
et monasterii augustorumque templorum i
struendorum delineare vestigia; conspicatur quo-
que nubem lucidam, quæ montem totum mirabi-
lem tegebat, necnon Spiritum Dei in forma manus,
ea quæ sub nube erant ostendentem, dicentemque:
Hæc omnia tibi erunt in subsidium illorum, qui
commorantur hic aut hospitaturi sunt; magnificentia
quippe nomen tuum apud gentes et reges et opti-
mates; et multi horum supplicabunt tibi. Post hæc
diversorum populorum multitudinem ingentem
monstrabat, undique ad ipsum properantem. Hisce
omnino persuasus Symeon, placitum Deo esse,
ut monasterium circa ipsum construeretur: maxi-
mis illi gratiis persolutis, commisit discipulis cu-
ram illius juxta ostensam formam designandi; juxta
quam et positum est.

94. Deus interea, qui se Symeoni revelaverat

et mensuram formamque habitaculi per angelum A præscripserat, promissis suis effectum deesse non sivit: sed suscitavit ex Assyriis aliisque gentibus homines infinitos, qui dæmoniacos atque aliter infirmos complures ad sanctum deferabant, a quo per signum crucis ac preces curabantur: illi vero nihil quidquam penes se habentes, quod retribuere (quæ enim pro tali beneficio sufficiens retributio?) nihilominus gratitudinis opera exhibentes, aptandis lapidibus structuræque promovendæ una manum admovebant, fixum sibi temporis intervallum deficientes, sumptusque ac qualibet congrua instrumenta de suo comparantes: neque putantes tantum rependere, quantum ex benedictione accipiebant. Porro duobus tribusve diebus quam tempus illis præfinitum exspirasset; alii rursus plures aderant, infirmos similiter portantes: qui pari modo sanitate a sancto donati, parem manuum suarum operam ædificio dabant: ac sic deinceps alii atque alii semper affluabant, fama jam ubique dilata. Et hac ratione opus perficiebatur.

95. Cum etiam aquæ penuria inter ædificandum laboraretur, habebat ea res discipulos anxios sollicitosque, unde aut quo pacto sufficientem compararent; procul enim illa a montis vertice aberat e subjectis vallibus quærenda. Imperavit autem hesitantibus Dei famulus, vivæ calcis tantam vim prompti comportarent, quantam commisceri conveniret; quibus ut mandata erant peractis, cælum precibus suis ita permovit sanctus, ut aquam plueret, non modo præsentis necessitati, sed et deinceps futuris succurreret: et continuo (o divitem Dei misericordiam, voluntatem timentium se perficientis! o bonitatem paratam!) vocem dedere nubes, et pluvia delata est tanta copia, quanta per id tempus opus erat: eaque res (o miraculum ineffabile!) ita deinceps pro usu ædificantium continuata est: et opportunis temporibus, quando usus erat, aqua sponte sua decidebat, veluti ex superiori mandato nubibus illam cogentibus.

96. Quoniam vero frequentissimæ turbæ omnis generis atque ætatis passim ad virum sanctum concurrerent, qui a variis doloribus curabantur, cœpi: et ipsis, et quibus utebantur, jumentis aquæ penuria nimium quantum incommodare. Erant autem e regione montis duo lacus, jam olim tempore gentilium pro aquæ receptaculis effossi, lapsu vero temporis terra aliisque aggestis ita obruti, ut ubi forent, sciri non posset: tum autem a turbis forte reperti (quemadmodum solet necessitas indagare sedulo, quæ solatio sibi quantumvis modico esse possint), eruderati purgatique illico sunt laboriosa multorum opera. Jussit ipsos deinde Symeon aquæ ductum eo moliri, aut jam olim effossum repurgare. Jussum factum. Cum denuo ad orationem confugiens, illum, qui firmamentum cælorum aquis

διατετύπωτο· Θεὸς δὲ, ὁ καὶ Συμεὼν ἑαυτὸν ἐμφανίσας, μέτρον τε καὶ σχῆμα τῆς μόνῃς δι' Ἀγγέλου ὄρισας, τῶν ἐπαγγελιῶν οὐκ ἠμέλει. Ἀλλὰ κινεῖ μὲν τῆς Ἀσσυρίων γῆς, κινεῖ δὲ καὶ ἄλλων ἐθνῶν πλῆθη μυρία, δαιμονίωντων αὐτῶ καὶ ἀσθενῶν πλῆθη κομίζοντας· οὐς ἐκεῖνος μὲν ἐθεράπευεν εὐχῇ καὶ σφραγίδι, αἱ δὲ μηδ' ὀτιοῦν ἀντείσφerein ἕτερον ἔχοντες (ποῦ γὰρ τοσαύτης εὐεργασίας ἀξιοῦσθαι ἀμοιβῆς); ὁμοιωσάμενος τῆς εὐγνωμοσύνης ἐπιδεικνύοντες, εἰς τε τὴν λατομίαν τῆς μόνῃς καὶ τὴν οἰκοδομίαν ἐχειροτέχνουν, προθεσμίας σφίσι αὐτοῖς ὀρίζομενοι, καὶ δαπάνας ἰδίας ὅσα τε πρόσφορα τῶν ἐργαλειῶν πορίζοντες, καὶ οὐδ' ἐνταυῦθ' αὐτοῖς διδόναι τοσοῦτον, ὅσον αὐτοὶ λαμβάνειν διὰ τῆς εὐλογίας νομίζοντες. Δυσὶ δὲ πρότερον ἢ τρισὶ τοῦ τὴν προθεσμίαν αὐτοῖς ἐξελίξασθαι ἡμέραις, ἕτεροι πάλιν ἐφίσταντο πλείους, ἀσθενῶν ὁμοίως ἐπιφερόμενοι φόρτον καὶ οὗτοι, ὡν τῆς ἰσῆς παρὰ τοῦ Ἁγίου θεραπείας ἀξιοῦμένων, τὴν ἰσῆν ἀντεδίδοσαν πρὸς τὰ τῆς μόνῃς ἔργα κάκεινοι χειροτεχνίαν· ἐξῆς δὲ καὶ ἄλλοι τὸν αὐτὸν τρόπον συνέρχοντες πλείους, τῆς φήμης πανταχοῦ διαδομένης, καὶ ταύτῃ τὸ ἔργον ἠύετο.

Ἡς'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὕδατος ἀφθόνου πρὸς τὴν οἰκοδομίαν αὐτοῖς ἔδει, ἐν φροντίδι τε τοῖς μαθηταῖς ἦν, ὅθεν ἂν καὶ ὅπως τὸ ταῖς χρείαις ἀρκοῦν ὕδωρ ἐκεῖ κομισίαν (κάτω γὰρ ἦν τοῦτο παρὰ ταῖς ὑψωρείας, μακρῶς τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἀπέχον), προσέταξεν αὐτοῖς ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος ἀσθέστου πλῆθος κατὰ ταύτῃ συμφορῆσαι, ὅσα προσαναμίξαι δέον παρετοιμάσαντος· τοῦ δὲ κατὰ τὸ πρόσταγμα γεγονότος, εὐχὴν πρὸς τὸν οἰκεῖον δεσπότην ἔκεινος τοιάνδε προστήξαστο, ὥστε ὕδωρ οὐ πρὸς τὴν παρούσαν ἀρκοῦν μόνον ὀμβρῆσαι χρείαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὰς μελλούσας. Καὶ αὐτίκα (ὡ πλουσίων οἰκτιρῶν Θεοῦ, θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιούντος! ὡ ἐτοίμου χρηστότητος!) φωνὴν ἔδωκεν αἱ νεφέλαι, ὑετός τε κατεβράβη τοσοῦτος, ὅσου τὰ τῆς μόνῃς ἔργα τριπλαῦτα ἔδειτο, καὶ τὸ πρῶγμα (ὡ θαύματος ἀπορρήτου!) ταύτῃ τοῦ λοιποῦ τοῖς τῆς μόνῃς οἰκοδομήμασιν ἦν διαμένον· καὶ κατὰ καιρὸν ἀπὸ τότε τῆς τοῦ ὕδατος χρείας βροχὴ τις ἐκούσιος ἀφώριστο τοῦτοις, νεφέλαις ὑπεράνωθεν ὡσπερ ἐντεταλμένον.

Ἡς'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ πλῆθη τῶν ἐκάστοτε παρὰ τὸν Ἅγιον ἐκ παντὸς γένους καὶ πάσης ἡλικίας συνερχομένων, καὶ πάθη ποικίλα παρ' αὐτοῦ θεραπευομένων, αὐτοῖς τε καὶ οἷς εἰς ὑπηρεσίαν ἐχρῶντο βοσκήμασιν, ἐλύπει δεινῶς ἡ τοῦ ὕδατος σπάνις· ἐτύγχανον δὲ λάκκοι δύο ἐκ πλαγίων τοῦ ὄρους, ἐπὶ μὲν τῶν Ἑλληνικῶν ἀνωθεν καιρῶν εἰς ὑποδοχὴν ὑδάτων λατομηθέντες, τῶ δὲ πολλῶ χρόνῳ ταύτῃ συγκεχωσμένοι, ὡς μηδ' ὄτι λάκκοι εἴεν γνωρίζεσθαι ἀνευρέθησαν τε τριπλαῦτα παρὰ τῶν ὄχλων, ἐπεὶ καὶ πέφυκεν ἀνευρεῖν ἐπιμελῶς ἡ ἀνάγκη, τὰ τινα παραμυθίζαν αὐτῇ παρέχειν δυνάμενα καὶ μετρίαν· ἀνεκαθάρθησαν μὲν εὐθὺς ὑπὸ αὐτῶν πολλῇ καὶ φιλοπόνοι χειρὶ προσέταξε δὲ ὁ ἱερός Συμεὼν, καὶ ἔδδον ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ὕδασι μηχανήσασθαι, ἡ καὶ τὴν πάλαι μηχανηθεῖσαν διακαθάρσαι. Ὅπερ οὖν ὡς ἐκέλευσε γέγονος,

δι᾽τα μὲν καὶ πάλιν αὐτὸς τοῦ ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα στεγάζοντος, οὐραὶ δὲ οὐρανοῦ ἀνεβήνουντο, καὶ ὑετὸς ἑκατέρους αὐτοὺς εὐθὺς ἐπλήρου.

Ἡ΄. Οἱ μὲντοι μαθηταὶ καθ' ἑαυτοὺς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐνδοιάζοντες ἦσαν, εἰ ἅπαξ οὕτω πληρωθέντες οἱ λάκκοι, πλήθει τοσοῦτοις καὶ οὕτω ἀριθμοῦ κρείττωσιν ἐφ' ἱκανὸν ἀρκέσαι δυνατόνται. Τοῦτο δὲ γινόντα τὸν Ἅγιον ἔνα καλέσαι τῶν ἀδελφῶν ἐν ἐπιχώῳ πάντων, Ἀντώνιον ὄνομα, καὶ πρὸς αὐτὸν, Λαβῶν, φησὶ, σχολίον ἀπιθὶ δρομαίως, καὶ χαίλας μέτρησον τὸ ἐν τοῖς λάκκοις ὕδωρ. Ὁ δὲ τὸν σχολίον ὡς ἐντέταλτο καθεὶς καὶ μετρήσας ἐπανῆκε, τῷ τε Ἅγίῳ καὶ τοῖς παροῦσι τὸ τοῦ ὕδατος μέτρον ὑποδεικνύς ἐκ τοῦ σχολίου. Ἐαριναι μὲν οὖν τηρικαῦτα ἔληγον ὄραι, παυσαμένου δὲ ἡδῆ καὶ θέρους, ἄρτι τε μετοπώρου ὑπολαβόντος, ὁ Ἀντώνιος αὐθις οὗτος εἰς ἑκάτερον λάκκον τὸν σχολίον καθεὶς, μετὰ τὸν τοσοῦτον χρόνον καὶ οὕτω σαφῆ πολέμιον ὕδασι, μετὰ τὴν τοσαύτην τοῦ ἀμυθῆτου πλήθος ἐκείθεν ὕδρεια, εὔρε τὸ ὕδωρ (ὡ τοῦ θαύματος!) οὐδὲ τὸ παράπαν ἐλαττωήσαν, ἀλλ' ὡς καὶ πρότερον ἔχον, ὅπερ οὐ τοῖς τότε παροῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑστερον ἀκοῆ παρεληφόσιν, εὐχαριστίας μεγίστη πρὸς Θεὸν ἀφορμή.

Ἡη'. Τὰ γε μὴν τῆς μονῆς ἔργα (ἐκείσε γὰρ αὐθις ἐπανιένον) προκόπτοντα βλέπειν ὁ βάσκανος οὐ στέγων Ἐχθρὸς, οὐδ' αὖ καὶ πολλῆς μεγάλης εἰς Θεὸν προκοπῆς, κάκεινω μεγάλης ἐσόμενα πάλιν αἰτία ζημίας, θεμελίους τῶν οἰκοδομουμένων ξενοδοχείων ἐνδὸς ὑποδύς, ὅπου καὶ μείζων αὐτῷ ἡ πληγὴ (ἄτε καὶ πολλοὺς μέλλοντος διὰ Χριστὸν ξεναγεῖν, ψυχὰς τε πεπονηκυίας διαναπαύειν), οὕτω σφοδρῶς ἦν αὐτῷ συνταράσσειν καὶ διασειῶν ὡς ἀπειρηκέναι τῷ πολλῷ κλόνω καὶ χειρας τοῖς περὶ τὴν οἰκοδομήν πουμομένοις. Δεηθέντι τοιγαροῦν περὶ τούτου τῷ Συμεῶν, ἐβρόβη παρὰ τῆς χάριτος, πέμψαι τὴν οἰκίαν ράβδον παρὰ τὸν τόπον, ἥτις ἐκεῖ κρούσασα, τὸν ἐν ἀποκρύφῳ ἐπιβουλεύοντα εὐρήσει. Ἐγγερισαντος τοίνυν ἐν τῶν μαθητῶν τοῦ Ἁγίου, ἀπελθὼν ἐκεῖ καὶ κρούσας ἐκεῖνος, Ἐν τῷ ὀνόματι, φησὶ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπιτρέπει σοι, πνεῦμα πονηρὸν, ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Συμεῶν, ἀπόστηθι τοῦ τόπου τούτου, καὶ παραχρῆμα (ὡ δυναστείας, ὡ χάριτος ἐκείθεν πλουσίας τοῦ Συμεῶν) ὁ μὲν ἠχῆσας μέγα, λίαν αἰσχυρῶς ἀπελαύνεται· ἡσύχαζε δὲ τοῦ λοιποῦ τὸ ἔργον, καὶ κατὰ λόγον ἐχώρει.

Ἡθ'. Ἐπει δὲ ψυκοδόμητο μὲν ἡ μάνδρα, λελατόμητο δὲ ὁ στύλος, λατομεῖται τις καὶ λάκκος δεξιὰ τοῦ κίονος πρὸς Ἀνατολὰς (ἐπιτροπή δὲ τοῦ Ἁγίου τοῦτο διὰ τὴν τοῦ ὕδατος σπάνιν), ὃς ὕδατος πληρωθεὶς, τοῖς τε ἀδελφοῖς καὶ τοῖς ἀνὰ τὴν μονὴν χειροτεχνούσιν ὅσα γε πρὸς ἀναγκαίαν ἐπὶ ἡρεμίαν. Ἐνεστήκει μὲν οὖν ἄρτι τοῦ χρόνου τὸ ἀνθηρότατον, ἡ τοῦ θεοῦ Πάσχα λάμπουσα φαιδρὸν ἑβδομάς, τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πανηγυρίζουσα· τῶν δὲ μαθητῶν, τὸ μὲν ἡρεμίαν τῷ διδασκάλῳ περιποιούντων, ἢ καὶ μάλλον αὐτὸν ἤδεσαν χαίροντα, τὸ δὲ τὸ ὕδωρ ἐαυτοῖς ἀποταμιούντων, διὰ τε τὴν αὐτοῦ βραχύτητα

A stabilit, deprecatur: et cataractæ illorum apertæ sunt, et pluvia utrumque lacum adimplevit.

97. Pendebant porro animis discipuli, nec sollicitudinem suam alii aliis celabant; num ita semel repleti lacus tam frequenti atque numerosæ multitudini suffecturi essent. Re intellecta, accersit sanctus unum e fratribus in corona omnium, cui nomen Antonio, dicitque: Assumpto fune, cito abi, demissoque in lacus, metire altitudinem aquæ. Jussum ille funem immisit, mensusque rediit, et sancto presentibusque, quanta esset aquæ altitudo in fune monstravit. Erat tum in exitu ver; clapsa deinde æstate, jamque succedente autumnno, Antonius utrumque lacum immisso fune denuo tentavit, comperitque (o prodigium!) post tantum temporis intervallum, tam inimici aquis post tam frequentem inexplebilis turbæ aquationem, nihil omnino imminutam illam esse, sed uti prius se habere. Quæ res tunc coram spectantibus non solum, sed et posteris, ad quorum aures ea fama pervenit, gratias persolvendi Deo occasionem dedit.

98. Interim promoveri ædificium (eo namque redeundum nobis est) lividis oculis intueri non sustinens inimicus, quod inde incremento ingenti gloriam Dei augendam, sibi vero grave damnum imminere prospiceret; subiit fundamenta unius xenodochiorum jam exædificatorum, ubi ægrius sibi futurum erat, ob plurimos Christi causa istic hospicio excipiendos, et requiem defatigatis animabus inventuros; et quassat concutitque tam vehementer ædificium, ut crebra succussione fatigatæ exanimateque operæ manus inde removerent. Dum itaque pro remedio precatur Symeon, hanc a gratia inspirationem accepit, ut virgam suam ad locum infestatum mitteret, pulsu suo insidiantem in occulto hostem detecturam. Tradita ergo virga discipulorum cuidam in manus, abeunti illuc pulsantique et dicenti: In nomine Domini nostri Jesu Christi præcipit tibi, pessime spiritus, famulus Dei Symeon, ut ex eas loco hoc; et continuo (o potentiam! o divitem Symeonis gratiam!) spiritus magno edito sono fœdissime pellitur: de cætero autem quiete ædificatum est, et fabrica (ut dictum est) perfliciebatur ex sententia.

99. Post exstructum jam monasterium, et columnam cæsam, cavatur et cisterna, a dextera columnæ parte versus orientem, jubente ita Symeone ob aquarum penuriam; ut inde fratribus et in monasterio operantibus ad usus necessarios aqua supeditaretur. In foribus jam erat floridissimum tempus, clarissima lætissimaque sancti Paschatis hebdomada, auctorem atque operationem salutis nostræ celebrans; cum discipulis, partim magistro suo solitudinem, qua præcipue illum delectari noverant instruentibus partim aquam, ob exiguitatem et auferentium inde multitudinem, additis cisternæ

operculo et sera sibi recondentibus; cuni, inquam, Symeon se in spiritu veluti ad cisternam delatum videt, aquam utraque manu turbantem, eamque in altum tolli et inter multitudinem distribui jubentem. Convocatis itaque fratribus imperat, seram ut auferant, quo universis aquare volentibus ad apertam cisternam accessus pateat: Jam enim, inquit, superna visitatione mihi innotuit, aquam toto hoc anno non defecturam. Et fides dictis stetit: ex illo namque tempore omnes monasterii incolæ ad pinsendum panem, ad coquendos cibos, ad reliquos usus aquam inde hauriebant, imo et fabricæ indidem suppeditabatur: adde quod accedentes etiam ad Symeonem turbæ non solum inde biberent, sed et vasa diversa et totos utres implerent, aquam pro munere domum conferentes; nec tamen unquam illo anno cisterna fuit exhansta.

100. Vigiliis quidam, famulus domesticus olim patriarchæ Ephraim felicis memoriæ, toto corpore paralyticus, tertium jam annum ad sacras ædes jacuerat, medicisque se curandum commiserat: quorum arte nihil consecutus nisi quod manifestius jam conclamatum esset de vita; tantum uti truncus exanimis, aut potius spirans cadaver, ad sanctum advehitur. Jacitur miserandum spectaculum ante faciem viri benigni, multum trahens secum miserationis; quam et impertiri paratior hic erat, quam ille qui petebat accipere. Ait igitur: Si credis, fidem tuam, quam de Filio Dei habes, posse tibi mediante me restituere salutem; surge ut potes, et ambula. Ille mox quam poterat clarissima voce exclamans: Credo, Domine, posse te per famulum tuum omnia. O visitationem divinam! o breve verbum magnæ apud Deum potentiæ! Exsiliit illico, redditaque debita sancto veneratione, e monte descendens, ad balneum quod Tiberinum dicitur, cursu contendit; tum quod gaudium suum capere animo non posset, nec se præ voluptatis abundantia continere, tum quod festinaret prioris infirmitatis reliquias abluere. Et descensus ille quidem de monte stadiorum circiter viginti duorum erat; quem decurrit extensis ad Deum manibus; ore lætitia, et labiis exsultatione repletis. Lotus autem cursu eadem ad sanctum properat, sæpiusque iterato descensu atque ascensu idem facit, idque eadem die; ut factis ipsis, confirmatam sibi valetudinem esse, fidem faceret: tandem benedictione accepta a sancto, tetendit in urbem, cunctorum oculis admirabile spectaculum ob sanationem non opinatam.

Α και τὸ τῶν ἀφικνουμένων πλήθος, θύραν τε τῆ λάκκῳ ἐπιθέντων, και κλειῖδα τῆ θύρᾳ ἐπιβαλόντων· ἰρᾶ' τῷ πνεύματι ὁ Συμεὼν ἑαυτὸν κατὰ τὸν λάκκον οἰονεὶ γεγονότα, τὸ τε ὕδωρ ἀμφοτέραις χερσὶν ἀνατάρασσοντα, και ὡς περ ἄνω φέρεσθαι και εἰς πλήθος ἐπιδιδόναι ποιούντα. Συγκαλέσας τοῖνον τοὺς ἀδελφοὺς, ἄραι κελεύει τὴν κλειῖδα, ὡς ἀνεῳγῆαι παντὶ τὸν λάκκον ὑδρεύεσθαι βουλομένῳ. Ἐπισκοπῆ γὰρ, φησὶν, ἀνοίην ἐπ' αὐτῷ γέγονε, και οὐκ ἔτι ἐνιαυτὸν τοῦτον οὐδαμῶς ἐκλείπει· κατὰ πόδας δὲ και τὸ ἔργον ἐπηρεχολούθει· οὐ γὰρ μόνον ἐξ ἐκείνου πάντες ἐκείθεν οἱ τῆς μονῆς πρὸς τε τὴν τοῦ ἀρτοποιείου, και τοῦ μαγειρείου, και τὰς λοιπὰς ὑδρεύοντο χρεῖας, ἀλλὰ και ταῖς οἰκοδομαῖς· ἐκεῖνος ὁ λάκκος ἐχορήγει τὸ ὕδωρ· τὰ τε παρὰ τὸν Ἅγιον ἐρχόμενα πλήθη οὐχ ὅπως ἐξ αὐτοῦ πάντες ἐπινον, ἀλλὰ και ἀγγελία ποικίλα και ἀσχοὺς ὄλου; ἐπλήρουν, εὐλογίαν οἴκαδε κομιζόμενοι, και τὸ ὕδωρ ἐκείνου τοῦ ἔτους οὐδαμῶς ὑπεδίδου.

ρ'. Βιγίλιός τις ὄνομα, οἰκέτης δὲ οὗτος Ἐφραίμ τοῦ μακαρίτου Πατριάρχου, περιθεὶς ὅλην σῶματι, και τρίτον ἐξῆς ἔτος ἱεροῖς προσανακλιόμενος οἴκοις, λατρῶν τε χερσὶν ἑαυτὸν ἐκδιδούς, ὡς οὐδὲν τῆς τέχνης ὄνατο πλέον, ὅτι μὴ σαφῆ τῆς ζωῆς ἀπαγόρευσιν, οἷά τι τῶν ἀψύχων ἢ νεκρῶς μᾶλλον ἐμφυχῶς τὸ καινότερον, κομιζεται τῷ Ἁγίῳ. Πίπτεται τοιγαροῦν ἀθλία πρὸ τῶν ἐκείνου φιλανθρώπων ὀφθαλμῶν ὄψις, πολὺν ἔλκων τὸν ἔλεον, ὃν ὁ τοῦ λαμβάνειν αἰτουῦτος δίδοναι μᾶλλον ἐκεῖνος ὢν ἑταιρότερος, εἰ πιστεύεις, ἔφη, δύνασθαι τὴν ἐν σοὶ πίστιν εἰς τὸν Ἰῶν τοῦ Θεοῦ δι' ἐμοῦ μεσίτου ἰάσασθαι σε, ἔγειραι ὡς ἔχεις και περιπάτει. Ὁ δὲ, Πιστεύω, Κύριε, δύνασθαι σε διὰ τοῦ σοῦ θεράποντος πάντα, λαμπρᾶ εἰχεν εὐθύς τῆ φωνῆ βοήσας (ὦ θεῖας ἐπισκοπῆς! ὦ ῥήματος ὀλίγου μεγάλα παρὰ Θεῷ δυναμένου!) ἤλατό τε αὐτίκα, και τὴν προσήκουσαν τῷ Ἁγίῳ προσκίνησιν ἀποδεδικώς, κατῆε δρόμῳ τοῦ ὄρους παρὰ τι βαλανεῖον, Τιβερινον καλούμενον, τὸ μὲν χωρεῖν οὐχ οἶός τε ὢν ἐν ἑαυτῷ τὴν χαρὰν και οὐδὲ καθεκτός ἑαυτοῦ διὰ τοῦτο γινόμενος· τὸ δὲ και αὐτὰ τῆς προτέρας κακοπαθείας ἀποπλύνασθαι τὰ λειψάνα σπύδων (ἢ μέντοι κάθοδος; ἐκεῖνη πᾶσα τοῦ ὄρους περίπου δύο και εἴκοσιν οὔσα σταδίου), χεῖρας εἶχεν αὐτῷ ἀνατεταμένας Θεῷ, τὸ στόμα τε χαρᾶς ὑποπλησμένον, και τὰ χεῖλη ἀγαλλιέσεως. Λουσάμενος μέντοι, και δρόμῳ πάλιν ἰσοίως παρὰ τὸν Ἅγιον ἀνεληθὼν, πολλάκις τε τοῦτο δρᾶσας, καθόδῳ τε παραπλησίως και ἀνόδῳ χρησάμενος, και τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀμφοτέρη, ἵνα και τὴν ὑγείαν αὐτὸς ἑαυτῷ πιστώσῃται μᾶλλον ἀπὸ τοῦ πράγματός· τέλος εὐλογηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, κάτεισιν εἰς τὴν πάλιν ὀφθαλμοῖς πᾶσι θαῦμα τῷ παραδόξῳ τῆς θεραπείας.

CAPUT XIII.

Varia ecstases et vaticinia, præcesque pro avertendis calamitatibus.

101. In ecstasi aliquando Symeon vidit infantam virorum, mulierum, ac puerorum turbam, ex Oriente ad se venientium, quorum manus præ-

ρα'. Ἐωράκει ποτὲ ὁ Συμεὼν ἐν ἐκστάσει, ἀνδρῶν και γυναικῶν, και παιδῶν πλήθος μυρίων, ἕκοντες εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς Ἐσῶ, και σταυροὶ μὲν αὐτοῖς ἐν χε-

ρὸν, ὅμοιοι δὲ θεοὶ διὰ στόματος ἦσαν, τὸ τε ἅγιον Πνεῦμα ἐπισκιάζον ἄνωθεν ἐπ' αὐτοῦ; καὶ τούτοις οἷα συμπορευόμενον· ὡς δὲ ἤδη προσάγοντες τοῦ θαυμαστοῦ ἕρωδου ἐπιβαίνειν ἐδόκουν, Οἶσθα, φησὶ τὸ Πνεῦμα τῷ Συμεῶν, τίνες οὗτοι, καὶ ὅθεν παρὰ σὲ ἀφ' ἑαυτῶν; Τοῦ δὲ, ἀγοῖεν εἰπόντες, Τὰ Ἰβήρων ἐξ Ἀνατολῶν ἔθνη, ἔφη, οἱ ἀγαπήσουσί σε διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ κατὰ καιρὸν ἀφίξονται παρὰ σὲ, τῆς τε δεδομένης σοι χάριτος τῶν ἰσμάτων ἔργω πειράσσονται, καὶ καθ' ἑαυτῶν τῶν ἐκείνων κηρύξουσι γῆς, πιστοὺς ἐν αὐτῇ πάντας οἰκοδομούντας· οἰκήσουσι δὲ τίνες αὐτῶν κἀν ταύτῃ σου τῇ καταγωγῇ, ἐδχρηστοί τε καὶ δεξιολογῆσονται. Τὰ μὲν οὖν τῆς τότε φανείσης τῷ Συμεῶν βίβως ταῦτα, ἅπερ ἄλλοις ὕστερον ἡμέραις, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων τεθέεται. Ἦλθον γάρ Ἰβήρων πλήθη κατὰ φήμην τῶν αὐτοῦ θαυμασίων, σταυρούς τε διὰ χειρὸς ἔχοντες, καὶ λιτὰς αὐτῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πλήθη νοσοῦντων καὶ δαιμονίωντων προσάγοντες· οἱ τοιαύτης ἔτυχον παρ' αὐτοῦ καὶ οὕτω παραδόξου τῆς θεραπείας· ὡς καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἄλόντας; τοῖς ἐκείνου θαύμασι τὰς ψυχὰς, αἰτήσαι τὴν παρ' αὐτῷ κατοικίαν, καὶ λαθόντας; μείναι παρὰ τῇ μονῇ τοῦ λοιποῦ μοναδικῶ διαπρέποντας βίβω.

ρβ'. Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, ποῖα πρὸς τὰ ἐξῆς χρῆσομαι γλώττῃ; τίνα δὲ καὶ λόγον εἰς ἐξήγησιν εὐρω; φρίττει γάρ ἤδη μοι καὶ πρὸς τὴν μνήμην ὁ νοῦς, καὶ ἡ χεὶρ ὑπὸ δέους συστέλλεται, τοιοῦτοις ὑπηρετεῖν οὐ τολμῶσα φοβεροῖς διηγήμασιν. Εἶδε γάρ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ὁ Συμεῶν ἑαυτὸν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, τὸ τε θεῖον Εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ στήθους φέροντα, ἐκ τε Τύρου πρὸς Ἱεροσόλυμα καὶ τὴν ἔρημον ἐκείνην, τὰ τε κατ' αὐτὸν ἀσκητήρια, καὶ ὅσον τοῦ μεσημβρινοῦ κλίματός ἐστι, καθάπερ ἐπὶ φυλακῇ σπουδαίως περιούνηται, ἐκεῖθεν τε κατὰ Λαοδικίαν καὶ τὴν Ἀντιόχου γενόμενον, ἴση τε καὶ περὶ αὐτὰ φυλακῇ κεχηρμένον εἶτα καὶ στίφος ἀγγέλων αὐτῷ ὑπαντήσαντας, καὶ, Τί ὅτι σοι τοσαῦτα μέλει περὶ αὐτῶν; εἰπόντας. Τίς Ἀντιοχεῦσιν ἐρεῖ ταῦτα, ὧν ἐννοίᾳ οὐδὲ χρῆσθαι ὑπείληπται περὶ σοῦ; Ὅπερ οὐχ ὡς ἐκείνους διαβάλλοντες εἶπον (ἀλλότριον γὰρ πάντῃ φύσεως θείας διαβολῆ), ἀλλ' ὥστε μηδὲ ταῦτα παρὰ τῆς χάριτος τῷ Συμεῶν ἠγνοῦσθαι. Ταῦτα τὸν μὲν ἰδόντα, Μεγάλῃ τῷ κόσμῳ, φάναι πρὸς τοὺς παρόντας, ἐπήρηται δ' ἀπειλή. Οὐαὶ! οὐαὶ! αἱ ἐκδικήσεις ἡμῶν ἦκασιν, ἀλλὰ προσεύχεσθε, ἀδελφοί.

ργ'. Τὸ μὲν οὖν ῥῆμα φόβον οὐ μέτριον ἐνεσίσειεν αὐτῶν ταῖς ψυχαῖς· ἀκούσαι δὲ τε καὶ πλέον ἐξ αὐτοῦ γλιχομένων, ἐπισχῶν ἐκεῖνος ἄχρι πολλοῦ τὰς μὲν βίβεις ὑπὸ τῆς θείας ἡλλοιοῦτο χάριτος, αὐτοῦ; δὲ ἀγωνίας ἢ σιγῇ καὶ δέους ἐπλήρου. Ἐπειτα

(24) *Recte addit distinctionis gratia in Oriente. Iberiæ enim, teste Stephano, duæ: una ad columnas Herculeas,.... altera ad Persas. Sed rectius hæc a Ptolomæo et Strabone collocatur juxta Colchidem et Albaniam: cujus incolæ Georgiani vulgo nunc dicuntur. Situm regionis et gentem sic describit Procopius de bello Persico lib. 1, cap. 12: Iberum Asianorum sedes portas Caspias contingunt a septentrione,*

PATROL. GR. LXXXVI.

ferebant cruces, ora sacros hymnos promebant, et capita superne sanctus Spiritus opumbrans progredientes comitabatur: cumque propius facti conscendere mirabilem montem viderentur: Nostine, inquit Symeoni Spiritus, quoniam hi sint, et unde ad te? Illo negante: Iberorum, ait (24), in Oriente gens est amatura te propter nomen meam, ventura aliquando ad te, expertura re ipsa gratiam sanationum tibi datam, et prædicatura per universam regionem suam gesta tua, cunctos ibidem fideles belle ædificans: nonnulli quoque his ipsis sedibus habitantes, rebus tuis perutiles atque idonei erunt. Talia tum in ecstasi Symeon, quæ paucis post diebus in effectu conspexit. Venerunt quippe Iberorum plurimi, fama miraculorum ejus exciti, cruce manibus gestantes, precesque illi suas, imo et morbos atque dæmoniacos magno numero offerentes: et hi quidem præter spem omnem tam mirabiliter curati sunt, ut multi rei miraculo capti, habitare apud sanctum petierint; exauditique, in monasterio illo reliquum vitæ exegerint, monastico instituto plurimum delectati.

102. Huc usque perducta oratione, quo deinde sermone quæ restant prosecuar? quæ verba rebus dicendis paria inveniam? jam nunc enim ad solam mentionem mihi trepidat animus, et manus præ timore contrahitur, non audens narrationi horrore plenissimæ suam operam locare. Vidit Symeon per illud tempus in spiritu seipsum, sacrosanctum Evangelium super pectus tenentem, Tyro egressum Hierosolymam, vicina deserta, in iisque asceteria, et quidquid versus meridiem regionum est, speculando inspiciendoque diligenter velut ad custodiam obiisse; inde Laodiceam atque Antiochiam delatum simili modo cuncta inspexisse; denique occurrisse angelorum agmen, et quasi quid isthæc portenderent inter se dicentium. Quis Antiochenis dicet hæc, qui veluti incurabiles nihil utilitatis ex te recipiunt? Id autem non tanquam ipsos calumniantes dicebant, quod prorsus alienum ab angelica natura est; sed ut ne illud clam Symeone haberet gratia. Post hanc visionem, Graves, inquit ad circumstantes, impendent mundo comminationes. Væ væ! ultionis tempora venerunt: sed orationi vos date, fratres.

103. Non mediocre isthæc dicta timorem injecerunt audientium animis: illis vero plura etiam ex illo discere cupientibus, ipse quidem longiori tempore conticescens, agente divina gratia, toto immutabatur vultu; fratribus autem graviorem

sinistra Lazicam ab occasu, dextera ab ortu populos qui Persis parent. Christiani sunt, inter omnes, quos eo nomine censerī scimus, sacrarum legum ac ceremoniarum tenacissimi, quamvis regi Persarum jam temporibus antiquis subditi fuerint, etc., quorum etiam 12 sæculo in Palæstina existabant monasteria æque ac Græcorum et Syrorum, ut vide. est in Itinerario Phocæ.

metum curamque silentio suo ingerebat : deinde velut ad seipsum redux, dejecto tristisque admodum vultu atque habitu, iterum : Intentius orate, inquit, fratres, ne in tentationem incidamus : nisi enim Deus propitius nobis redditus fuerit, et latam contra iniquitates nostras sententiam retractaverit, orbis terrarum subvertetur propemodum universus. Vidi namque, ait, et video refertam virtute Dei omnem non modo terram, sed et aeream et aetheream regiones eadem plenas ; sic ut nullus omnino uspiam locus ab ejusmodi terribili virtute vacuus sit : quæ et brevi tempore quidquid creatum est evertit, donec me visio illa destituit, tam tristi spectaculo immorari diutius non sustinentem.

104. Cum hæc dixisset, rursum spiritu agente, sanctior illi visio objecta est, atque erat hujusmodi : Aperti fuerunt cœli, quibus imminebat aer tantæ puritatis atque pulchritudinis ut nihil supra, idemque videre simul et eloqui vir sanctus non poterat. Virtutes cœlorum ibidem ordine constitutæ duplicem formabant phalangem, aliis alias sequentibus, et omnibus communiter inclinantibus capita : supra has thronus in medio aere terrificè elevatus, nulla re nixus aut stabilitus, ipso aere velut in ascensum aptato. Sedebat in illo Dominus noster, et furor ejus effundebatur super nos : famulus autem ejus Symeon stabat coram throno inaccessibilis gloriæ illius, et consucta vocis libertate pro nobis interpellans, reconciliavit nobis ac propitium reddidit Numen divinum ira amota : idque innotuit præsentibus quoque ex claritate vultus Symeonis, ad formam lætiores sensim se reducentis : eatenus enim mutus fuerat, ac si omnem sensum perdidisset, totus ineffabili illi visioni intentus. Paulo post sibi redditus, exclamavit : Psallite Deo nostro, fratres, psallite : psallite Regi nostro, psallite ¹⁷ : quoniam emicuit a facie ejus misericordia, Dominus zelavit terram suam, et pepercit populo suo in omnibus, quas hactenus beneficio gratiæ vidi et obivi urbes atque regiones.

105. Narratione illa absoluta, ad aliud denuo spectaculum abripitur mentis oculis. Videbatur sibi, in vicinis Seleuciæ littoribus stanti, navigium supra mare in aere videre, istic non secus quam in aqua fluctuans. Destinati ad hoc angeli, non medio-crem iracundiam, furorem atque excandescientiam præferentes, in illo stabant, divinum quasi nutum præstolantes. Tum celeriter spiritus devolans, ternum manu signum illis dabat ; acerbè que flens (putasses, misericordia motum esse) : Cæde, inquebat, cæde, nec ulli parce. Quo audito, illi tam horrendum atque immanem ediderunt sonum, ut vel ipsa abyssus repente perturbata fuerit. Post hæc, qui in aere apparuerant, impetu versus littora ruebant ; unde mox urbibus, pagis, domibusque

Α μέντοι καθάπερ ἀναλαβὼν ἑαυτὸν, κατηφεῖ λῆαν καὶ ὄψει καὶ σχήματι, Προσεύξασθε καὶ πάλιν ἐκτενώσθε· ἵνα μὴ πειρασθῶμεν, ἀδελφοί, ἔφη. Εἰ μὴ γὰρ Πλεως γένοιτο τὰ πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις κακίαις, ἡ πᾶσα σχεδὸν οἰκουμένη καταστραφήσεται. Εἶδον γάρ, φησί, καὶ ἰδοὺ πεπληρωτὴ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ πᾶσα οὐ γῆ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄηρ αὐτῶν, καὶ τὰ ὑπὲρ γῆν, ὡς μηδένα μηδαμοῦ τόπον κενὸν ὦλος τῆς φοβερᾶς δυνάμεως ἐκείνης ἀπολελεῖσθαι, ἢ καὶ πᾶσαν μικροῦ συνέστρεψε κτίσιν ἕως διεστή τὰ τῆς ὄψεως ἀπ' ἐμοῦ, τοιοῦτος οὐκέτι θεάμασιν ἐνδοατρίθειν ὑπενεγκόντος.

Β ρθ'. Ταῦτα ὁ μὲν εἰπὼν, τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος αὐθιγῆς καὶ θεωρίας γίνεται θειοτέρας· ἡ δὲ ἦν, ἀνεψυγότες μὲν οἱ οὐρανοί, ὑπεράνω δὲ τούτων ἄηρ τῆν καθαρότητα καὶ τὸ κάλλος οὐκ ἔχων τίνι ὁμοιωθεῖν, ἀλλὰ ταυτὸν ἰδεῖν τε ἅμα καὶ εἰπεῖν ἀμήχανος. Αἶτε δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ἐν αὐτῷ καθάπερ ἐν διπλῇ φύλαγγι ταγμάτων παρεστηκυῖαι, ἄτερος ἐχόμενος θατέρου, καὶ κοινῇ πάντες τὰς κεφαλὰς ἐπικλίνοντες· ὑπεράνωθεν δὲ αὐτῶν θρόνος ἐν ἀέρι μέσῳ φοβερῶς ὑπερόρμενος, οὐκ ἐπὶ τινος βεθηκῶς ἢ στηριζόμενος, ἀλλ' αὐτὸν καθάπερ ἐπίθασιν τὸν ἀέρα πεπιτημένον· ὁ τε Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς ἐπ' αὐτοῦ καθήμενος, καὶ στάζων ἐφ' ἡμᾶς ὁ θυμὸς αὐτοῦ· αὐτὸς τε οὗτος· ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων πρὸ τῆς ἀπροσίτου δόξης ἐκείνης νερῶς ἐστηκῶς, καὶ τῇ συνήθει παρῆρησιζ καὶ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν χρώμενος, καὶ καταλλάττων ἡμῖν τὸ θεῖον καὶ ἰσοῦμενος, καὶ τὴν ὀργὴν ἀποστρέφων, ὅπερ ἐδὴ γλοῦτο μὲν καὶ τοῖς παροῦσι τῇ τῆς ὄψεως ἐπιφανείᾳ τοῦ Συμεῶν, πρὸς τὸ φαιδρότερον ἡρέμα μεταβαλλούσης· αὐτὸς γὰρ τέως ἀφωνος ἦν, οἷα μὴδ' ἐν ἑαυτῷ ὦν, ἀλλ' ὄλος τῆς ἀνεκφράστου θείας ἐκείνης γεγεννημένος, ὀλίγω δὲ ὑστερον εἰς ἑαυτὸν καὶ οὗτος ἐπανελθὼν· Ὑάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἀδελφοί, ἔφη, ψάλατε· ψάλατε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλατε· ἔπεσε γὰρ ἔλεος ἡμῶν κατ' ὀφθαλμοῦς αὐτοῦ, καὶ ἐζήλωσε Κύριος τὴν γῆν αὐτοῦ, καὶ ἐφείσατο τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ὅσα· τέως ἐγὼ πόλεις καὶ χώρας τῇ δυνάμει τῆς χάριτος οἶδα περιελθῶν.

Γ ρε'. Ταῦτα πρὸς τοὺς παρόντας διεξελθὼν, ἀρπάσσεται πάλιν ὑπὸ θεωρίας ἐτέρας τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς· καὶ ὁ μὲν πρὸς ἀκταῖς ἐστάναι ταῖς τῆς Σελευκειᾶς ἐδόκει, πλοῖόν τε κατὰ τὸν ἀέρα ὑπὲρ θαλάττης ὄρᾶν, ὅσα καὶ ὑδατι τῷ ἀέρι σαλευθῶν, ἀποστολήν τε ἀγγέλων θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ παροξυσμοῦ μεγάλου ἐφειστάται τῷ πλοίῳ, τὴν ἀνωθεν οἰονεῖ βροπὴν ἀναμένοντα, πνευμά τε ἀθρόον ἐπικαταπᾶν, τρις αὐτοῖς κατασεῖσαι τὰς χεῖρας, κλαυθαί τε πικρὸν οἶον καὶ συμπαθὲς, καὶ, κόπτε, πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν, κόπτε, καὶ μὴ φείδου. Τοὺς δὲ οὕτω τι μέγα καὶ βίαιον αὐτίκα ἤχησαι, ὡς ἀθρόον ταραχθῆναι καὶ τὰς ἀδύτσους. Καὶ οἱ μὲν ἐναέριοι ταῖς ἰδέσιν ὠρμήσαντο, πόλεις δὲ παραχρῆμα καὶ χώρας καὶ συνοικίας εἶχεν ἡ γῆ, πτώμα χαλεπὸν κατεννεγκμένης,

¹⁷ Psal. xlvi, 7.

Γενόμενος; τολύον δ τοῦ Θεοῦ δούλος ἐν ἑαυτῷ, Προσεύχασθαι· καὶ πάλιν ἐκτενωῶς, εἶπεν, ἀδελφοί, χρὴ· εἰ γὰρ καὶ τὴν χώραν ταύτην ἀπαθῆ κακῶν διαφυλαχθῆναι προέφη· ὡς ἐκ τῆς θείας ἐχθρῶν μὲν θανεῖν φιλανθρωπίας· ἀλλὰ μεγάλη παρὰ Κυρίου ὄργη τοῦ αὐτοῦ ἐν πυρὶ ζήλου αὐτοῦ τῷ κόσμῳ ἐκκέκασται, διὸ καὶ μεγάλης ὑμῖν δεῖ πρὸς αὐτὸν τῆς ἐπιστροφῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπερ τοῦ παντὸς εὐχῆς.

ρζ'. Πάντας τοιγαροῦν συναθροίσας, ὅσοι τε τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἦσαν, καὶ ὅσοι πολλαχόθεν τηνικαῦτα παραβαλόντες ἐτύγχανον, παραγγέλλει κοινή πᾶσι λιταῖς παρ' ὅλης ἡμέρας ἐξήκοντα προσάγειν Θεῷ, ἐτι καὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς λιταῖς ὕμνους· αὐτὸς καὶ συνθεῖς καὶ διδάξας, οἷους ὧτα Θεοῦ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπιστρέφειν. Ἐτελοῦντο μὲν οὖν αἱ λιταῖ, τοῖς ἐκ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης γλώττης ἱεροῖ; καταπεδόμεναι ὕμνοις· τοῖς δὲ θελοῖς ἀνά τὴν χώραν δεδιέναι τε πρὸς αὐτὰς καὶ τρέμειν ἐπέει, χρηστὸν ἐκ τοῦ μέλλοντος οὐδὲν προσδοκῶσι· καὶ μέντοι καὶ τὴν ψυχὴν τῆς τοῦ δόσιου μητρὸς κατέσεισαν αὐταί, καὶ σεβασμῶς ὅσα κατὰ πνεῦμα πατρὶ, μᾶλλον τῷ υἱῷ προσελθοῦσα, πολλή τις ἦν αὐτοῦ δεομένη γνωρισθῆναι τὴν αἰτίαν αὐτῆς, δι' ἣν ἐκείνη πρὸς Θεὸν αἰ τῶν οἰκείων μαθητῶν καὶ τοῦ πλήθους λιταί. Ὁ δὲ μητρικᾶς οὐκ ἀτιμάσας δεισιματίας, ἀπερ ὑπὸ τῆς χάριτος μεμύητο ἐκκαλύπτει, Μῆλλει, ὦ μητερ, εἰπὼν, σεῖσαι, φεῦ! τὴν γῆν ὁ Θεὸς, ὡς οὐ πώποτε πρότερον, ἐτι μὴ μόνον ἐπὶ τοῦ Δεσποτικοῦ καὶ σωτηρίου πάθους, δι' οὗ παθὼν ἐγὼ καὶ θανάτου καὶ τυραννίδος χαλεπῆς ἀπολέμμαι· τῷ σεσημῶ δὲ καὶ συμπτώματα ἐφέται, καρδίας ἀνθρωπίνης δηλαδὴ θραύσματα. Οἷς ἐπὶ μᾶλλον ἐκείνη τὴν φόβον αὐξήσασα, αἰτεῖ τῶν ἀγράντων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων χερσὶν ἐκείνου ταῖς ὁσίαις μεταλαθεῖν, ἀσφαλῆς φυλακτήριον.

illius (25) manibus accipere petit, utpote certissimum securissimumque adversus ingruentia mala praesidium.

ρζ'. Τῆς δ' ἐπιούσης (παρασκευῆ δὲ ἦν) σαλευεῖ μὲν τὴν γῆν ὀψὲ τῆς ἡμέρας εὐτω σφοδρῶς, ὡς μὴ μόνον αὐτὴν πολλαχοῦ διασχεῖν, τὰ τε ἔρη βίε διατριβῆναι, ἀλλὰ καὶ τὴν θάλασσαν φυγεῖν ἐκ τοῦ Θεοῦ πρόσσωπον οὐ φέρουσαν ὀργιζόμενον, ὡς ἐντεῦθεν οὐ πόλεις μόνον καὶ κώμας καὶ συνοικίας κατὰ τὴν ὀφθεῖσαν τῷ Συμεῶν ἔψιν ἀθλίως καταπεσεῖν, καὶ πληρωθῆναι ἀ παρὰ τινος τῶν προφητῶν ἐπελήτται

(25) Erat enim diaconus Symeon, uti num. 52 vidimus, ordinatus: ex hoc vero loco discere possumus, diaconos ejusmodi, non solum habuisse facultatem corpus Christi distribuendi fidelibus, sed etiam penes se asservandi ad hujusmodi finem.

(26) Alius iterum terrae motus, multo gravissimus, quem illum eundem esse, de quo Theophanes ad annum 551, suadet utriusque descriptio. Sic ibi Theophanes: Julii vero mensis die nono magnus et terribilis terrae motus factus est per omnem Palaestinæ, Arabiæ, Mesopotamiæ, Syriæ et Phœnicæ regionem; adeo ut Tyrus, Sidon, Berytus, Tripolis et Byblis multa damna acceperint, et hominum perierint multa millia. Ad Bostram vero civitatem magna pars promontorii mari adjacentis, cui nomen Lithoprosopus, avulsa in mare translata est, portum-

A quas terra illa habebat, ruina manebat miseranda. Cum ex hac mentis alienatione ad se Dei famulus redisset: Par est, inquit, fratres, iterum intentius orare: licet enim regionem hanc malorum expertem mansuram praedixi vobis, usque dum ex divina benignitate mors mihi obveniat, attamen magna ira Domini, ira furoris illius in igne zeli sui mundum inflammavit: propterea et converti nos ad illum ex tota mente, et pro omnibus precari oportet.

106. Coactis igitur in unum, quotquot discipulorum, quotquot et advenarum istic loci versabantur, omnibus communiter indicit preces per dies sexaginta Deo persolvendas. Praeter has autem orationes, hymnos quoque praescripsit et docuit, quibus aures Domini delinitæ miseris inclinarentur. Funduntur ergo indictæ preces; sacra Symeonis lingua sacros intercinente hymnos, potentius Deum moventes. At populum regiones illas incolemem timor inde atque tremor vehementior ineescit, nihil deinceps boni expectantem; imo et matrem Symeonis eadem precationes graviter perturbantur. Hæc itaque venerabunda velut in spiritu ad patrem, aut potius ad filium, adit multis obsecrans, ut causam sibi aperiret quare preces illæ fratribus ac turbis injunctæ essent. Non sprevit rogatus ille maternæ preces; et quæ divinitus edoctus fuerat, cuncta manifestat: Conquassaturus est, inquit, o mater, Deus terram gravius, quam unquam antehac; illo tantum motu excepto, qui accidit in Domini ac Salvatoris nostri passione, per quam infirmus ego et morte et acerba tyrannide liberatus sum: motum autem varia consequentur symptomata, ita ut homines cordibus animisque defecturi sint. Hisce maximo timore aucta Symeonis mater, intemerata Christi mysteria e sanctis

107. Postera die, erat illa Veneris, sub vesperam tam valide concussit Deus terram (26), ut non tantum ipsa locis compluribus disrupta, montesque vi dissoluti sint, sed etiam mare fugerit a facie Dei, nequiens sustinere iratam: adeo ut non domus, et pagi, et urbes tantum, uti ostensum in visione sancto fuerat, subsederint submersæque sint, atque impletæ fuerint comminationes, jam pridem

que effecit multis magnis navibus recipiendis idoneum: cum urbs illa prius portum non habuisset... Recessit etiam mare in altum pelagi sinum ad mille passus, ex quo multæ naves in profundum submersæ: rursumque Dei nutu in proprium alveum se recepit. Hæc ille, sed cum annus 551, habens litteram Dominicalem A, fecerit 9 diem Julii cadere in Dominicam, vel corrigi debet numerus litteralis et pro 6' 9, legi ζ' 7, vel potius tota res differri ad annum 555, qui habuit litteram Dominicalem C, quando etiam videtur concussa Constantinopolis et Nicomedia eversa, ut mox dicitur; licet Theophanes hæc referat ad præcedentem annum 554, in quo ipsum etiam errore patet ex concursu Dominicæ cum die 15 Augusti, qui non nisi in annum 555 jam dictum cadit.

ab aliquo prophetarum denuntiatae, qui ait : *Subvertam civitates terrae tuae et auferam omnes munitiones tuas*¹⁸; verum etiam navigia, terrae aqua destituta allisa, comminuta sint, praeterquam iis in locis quae circumire sibi visus fuerat sanctus : haec quippe, secundum minime fallacem ipsius praedictionem, ab omni damno immunia, motui tempestatique superfuerunt (27). Dies exinde labebatur nona, cum ab alio rursus spectaculo Symeon ad partes septentrionales abreptus est. Exhibebat illud angelum ad Constantinopolim conversum ter super illam concutere manum et non sine lamentatione exclamare : *Vae positis in hujus circuitu urbibus!* quoniam visitatio illius, tanetsi ex parte solum,

108. His visis Symeon ducens intra se gemitum et manifestas interni doloris notas prodens, interrogatus a circumstantibus illasque animadvertentibus, rei causam, lamentabili quadam ex intimo corde educta voce, gravissimum animi affectum indicante: *Parat, inquit, Deus magnam atque regalem urbem, etsi ex parte tantum, invisere, et tum civitates tum pagos nonnullos circumjectos terrae motu convellere. Praeterlapsis inde sex diebus, noctu (28) Constantinopolim motus quatere coepit, subvertitque quasdam illius partes; subvertit quoque Nicomediam, et Rhegium (29, et partem Nicææ et alias non paucas civitates. Cum vero motus continenter perseveraret, ac terrae agitatio nihilo magis sedaretur aut quietius haberet, imo invalesceret potius ac multum intenderetur; sancti Symeonis mater, amplius intueri nequens divinam indignationem in elementorum motione, tum de universi orbis salute anxia, ad filium recurrit; utitur fiducia quam sibi pariendi labor et natura dederunt, communem denique supplicationem auctoritate sua vehementer roborat: haec autem sunt, ut dignaretur coram Domino stare, furorem ejus avertere, justam extinguere iracundiam, reprimere flagellum, vulnus immedicabile intentans.*

109. Hisce animo succensus Symeon, animo nunquam, cum intercedendum pro nobis apud Deum est, torpente aut frigente; seipso quodammodo inflammator, et violentius misericordiam Dei exoraturus, includit sese, nec prius destitit ab oratione, quam divina gratia blando hilarique

¹⁸ Mich. v, 11.

(27) *Licet neque Theophanes neque hic auctor dicant quot diebus terræ motus duraverit, ex eo tamen quod terræ motum mox sequentem Theophanes dicat duravisse diebus quadraginta, itemque ex ruinarum in priori factarum magnitudine, facile intelligitur non unus vel paucorum dierum fuisse hanc concussionem. Demus ergo eam in Palæstina primum cessasse exeunte Julio, nona post inde dies fuerit 8 Augusti, intra quam et 15 Augusti sex solum dies intercessere, quando concussa (ut dictum) Constantinopolis est et Nicomedia subversa.*

(28) *Audi Theophanem: Mensis Augusti 15, illucescentis jam Dominicæ diei tempore, post mediam noctem, terræ motus contigit adeo horrendus,*

Α πόρρωθεν, Ἐξολοθρεύσω τὰς πόλεις τῆς γῆς σου, λέγοντος, καὶ ἔξαρώ πάντα τὰ ὀχυρώματά σου· ἀλλὰ καὶ τὰ πλοῖα γυμνῆ προσαρβράξαντα τῇ γῆ συντριβήναι, ἐκτὸς ὧν περιελθεῖν δέδοκτο τῷ ἁγίῳ· ταῦτα γὰρ κατὰ τὰς ἀψευδεῖς ἐκείνου προρρήσεις, ἐλευθερα τῆς ἐκ τοῦ τοιοῦδε σεισμοῦ διαμεμένηκε βλάβης. Ἐνάτη διήλθεν ἐξ ἐκείνου ἡμέρα, καὶ θεία πάλιν τὸν Συμεῶν κατὰ βορρᾶν ἀρπάσασα ἔψυξε, τὸ τε πνεῦμα βιέψαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπεδείκνυ, τρίς τε τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὴν σείσαι, καὶ κλαῦσαν, οὐαὶ ταῖς περὶ αὐτὴν πόλεσι, φάναι, ὅτι ἐπισκοπῆ καὶ αὐτῆς, εἰ καὶ μερικῶς, ὅμως ἔστα!

ρη'. Ταῦτα ὁ μὲν ἰδὼν, ἔστυγε καθ' ἑαυτὸν, καὶ Β ἔηλος ἦν ἀλγῶν τὴν ψυχὴν· συνιέντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν, ἐπυνθάνοντο τὴν αἰτίαν· ὁ δὲ κατώδυνόν τι περιπαθὲς ἐκ μέσης ἀνοιμώζας καρδίας, Ὅτι μέλλει ποιήσασθαι, φησί, καὶ τῆς μεγάλης καὶ βασιλίδος πόλεως, εἰ καὶ μερικῶς, ὅμως ἐπισκοπῆν ὁ Θεὸς, καὶ τινὰς τῶν περὶ αὐτὴν, οἴμοι! πόλεων τε καὶ κωμῶν κατασεῖσαι. Μετὰ γούν ἔκτην ἔξῃς ἡμέραν, σεισμὸς τῇ Κωνσταντινίου νυκτὸς ἐνσκηψάς, καταστρέφει μὲν αὐτῆς μέρη τινὰ, καταστρέφει δὲ Νικομηδείαν, καὶ τὸ καλούμενον Ῥήγιον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Νίκαιαν ἐν τῷ μέρει καὶ τινὰς οὐκ ὀλίγας ἐτέρας πόλεις. Τοῦ σεισμοῦ δὲ εἰς ἔτι προσμένοντος, κλονοῦν τε τῆς γῆς οὐ καθαρευούσης οὐδὲ ἡσυχαζούσης, ἀλλὰ καὶ σαλευομένης καὶ ἐντρόμου γεγεννημένης, ἡ τοῦ θείου Συμεῶν μήτηρ, οὐκ εἶθ' οἷα τε C οὕσα τὴν θείαν διὰ τῶν στοιχείων ὀρᾶν ἀγανάκτησιν, ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς τοῦ παντὸς σωτηρίας περικαυμένην, ἔρχεται παρὰ τὸν υἱὸν αὐθις, χρεῖται τῇ ἐκ τῶν ὠδίνων καὶ τῆς φύσεως παρρησίᾳ, δεῖται θερμῶς· Θίβρει τὴν κοινὴν πρᾶσθειαν. Γίνεται τοῦτο τὰ πρὸς αὐτὸν, ὅπερ ἐκείνου ἀξιοῖ τὰ πρὸς τὸν Θεὸν στήναι, περὶ τοῦ παντὸς ἐξιλάσασθαι, ἀποστρέφαι θυμὸν Κυρίου, σέβειαι δικαίαν ὀργὴν, στήσαι μάλιστα πλῆττειν ἀνιάτως κεινημένην.

ρη'. Οἷς ἐκεῖνος τὴν καρδίαν ἀναφλεγείς, οὐδέ ποτε πρὸς Θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν σβεννυμένην, καὶ αὐτὸς ὡσπερ ἑαυτοῦ θερμότερος γεγονώς, ἀλλὰ καὶ σπλάγχα δυσωπῆσαι Θεοῦ βιαιότερος, ἐπικλειεσάμενος ἑαυτῷ τὰς θύρας, οὐ πρότερον ἀνήκε δέόμενος, ἕως ἢ θεία χάρις αὐτῷ ἰλαρὰ καὶ χαρίεσσα ὤφθη, καὶ δ

D ut ædes plurimæ, balnea, ecclesiæ, mœnium urbis Constantinopolitanæ pars, maxime quæ ad Chrysen portam est, damnium ingens passa fuerint, et eo plures oppressi perierint. Corruit etiam pars Nicomedie maxima. Invaluit autem is tremor terræ diebus quadraginta, et populo per campum processionem agente ejus memoria quotannis renovatur, uti etiam habent Menæa, sed ad 16, propter reverentiam prioris diei: in quem diem etiam placuit conferre memoriam urbis, a Saracenis ei imminenti per Deiparam liberatæ, sub Leone Isaurico.

(29) Rhegium, urbs Thraciæ inter Constantinopolim et Athyræm.

διὰ στόματος ἔχοντα εὗρεν ἱλαστήρια πρὸς Θεὸν ἢ ἅλας, ταῦτα ἐντειλάσθαι τῷ λαῷ ἔφη λιτανεύοντας ἔσαι, καὶ στήσασθαι τὴν ἀπειλήν. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὰς θέλας ὑποθήκας, καινὴν ψῆφον ἐπὶ λέξεως ἄδειν ἐδίδασκεν ἐμμελῶς, ἵνα τῇ τοῦτων μνήμῃ καὶ γλώτταν ἁγιασθῶμεν. Ὡς ἐπὶ Μωσέως δυσωπούμενος ἰλάσθης ὁ Θεὸς τοῦ μὴ συντρίψαι τὸν Ἰσραήλ, καὶ νῦν, Κύριε, παῦσον παρακαλούμενος τὴν ὀργὴν ἀπὸ τοῦ λαοῦ σου, συγχώρησιν ποιούμενος τῶν ποιητικῶν ἡμῶν ἁμαρτιῶν, ὡς μόνος ἀναμάρτητος Χριστὸς ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα σου ἔλεος, δόξα σοι. Καὶ οἱ μὲν ἐποιοῦν τὸ κελευσθέν· οἱ δὲ στόλοι τῆς γῆς (ὁ Θεός, τίς ἀξίως ἄζεται τὰ ἔλεή σου!) εὐθύς ἐστερέωντο, καὶ ὁ σεισμός ἀκριβῶς πέπαυτο.

datum Patris implentibus, fulcra terræ (quis, o Deus, digne celebrabit miserationes tuas?) solida sunt, et motus, ex sententia cessavit.

CAPUT XIV

Rudes docet : vaticinatur diversa : novam columnam consecrat et conscendit.

ρ'. Ἄ μὲν οὖν τῆς κοινῆς πρεσβείας αὐτοῦ πρὸς Β Θεὸν ἀπέλαυον πάντες, τοιαῦτά ἐστιν· ὁ δὲ λόγος καὶ πρὸς τὰ κατὰ μέρος αὐθις χωρεῖν ἐπιέγεται. Ἐδει ταῖς κεφαλῆσι τῶν κίωνων γλυφῆς, οἷς ὁ κατὰ τὴν μονὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀρχικῆς καὶ βασιλικῆς Τριάδος ναὸς ἐγγήγερται· ἀδελφὸς δὲ τις, ὄνομα Ἰωάννης, πνευματικῶν μὲν τρόπων μεταποιούμενος, καὶ λόγου ματελιηφῶς, λιθουργίας δὲ παντάπασι ἀνασκήτως ἔχων, θαρβήσας τῇ τε οἰκίᾳ πρὸς τὸν ἅγιον πίστει, τῇ τε περὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ θέρμῃ, καὶ ταῖς ὑπερφυσίαις ἐκείνου καὶ μεγίσταις θαυματουργίαις· Ἐπίθεος, Πάτερ, φησὶ, τῇ καρδίᾳ μου τὴν ἁγίαν σου χεῖρα, καὶ ἀρξομαι διαγλύφειν· ὡς ἂν τῷ ἐν σοὶ θεῷ Πνεύματι τὸν νοῦν τυπωθεῖην. Τοῦ δὲ σπουδῆς ὁμοῦ καὶ ὑποταγῆς μισθῶν οὕτω μεγάλων αὐτὸν ἀποστερησάμενος, ἀλλὰ τῷ τοῦ μαθητοῦ στήθει ἐπιθέντος τὴν χεῖρα, καὶ Σοφίσει σε, τέκνον, ὁ Θεὸς τῇ λιθογλυφικῇ, φήσαντος· ἀψάμενος ἐκεῖνος ἔργου, δεύτερος ὠφθῆ Βεζελεὶλ, οὐδὲ ὀλίγα τοῦ πρώτου τὴν σοφίαν λειπόμενος.

ρ'. Ἐπει δὲ ἤδη καὶ ὁ καιρὸς ἐνειστήκει τῆς τοῦ τοιοῦδε μαθητοῦ ἐκδημίας ἢ ἀναλύσεως, ἢ πρὸς τὰ ποθοῦμενα κλήσεως, τοῦτο παρὰ Θεοῦ γεγένητο δῆλον τῷ Συμεῶν τῇ συνήθει κἀνταῦθα παρβόρησι χρησάμενος, εἰ τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς ἐγγραφεῖν, μυστικαῖς ἐδεῖτο μαθεῖν εὐχαῖς τε καὶ ὁμιλίαις. Ὡς δὲ οὐ τοῦτον αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ὅσοι τε προεκδημησίαν ἐγγραφεῖν μάθοι, ὅσοι τε μετὰ ταῦτα ἐκδημητοῦσιν ἐγγραφεῖσθαι καὶ αὐτοῦς, γόνυ τῷ χρυφίως λαλοῦντι κλίνας, καὶ τὰ εἰκότα εὐχαριστήσας, μετὰ τοὺς ἐωθινοὺς ἐκεῖνης τῆς νυκτὸς ὕμνους, ἧς δῶρον ἢ παροῦσα ὕψις, ὑπὸ ταῖς πάντων ἀκοαῖς (ἵνα καὶ πᾶσιν οἴνοι τι κέντρον τῆς τοῦ θανάτου μνήμης ἐμβάλλῃ, καὶ τούτους ἐπὶ πλῆθον πρὸς ἐτοιμασίαν τῆς ἐξόδου διαναστήσῃ), Ἀδελφὲ, φησὶ, Ἰωάννης, εἰρήνη σοί, μετακαλεῖται

vultu spectandam se ipsi obtulit, et verba oris ejus invenerunt gratiam ac propitiationem apud Deum. Hæc populo supplicabundo, inquit, cantanda præscribite ad inhibendum flagellum. Fecit ergo quod suggesserat Deus, convocatosque discipulos, illic oberrantes, novum edocet canticum, tam exquisitum concinnumque, ut recitatione illius canentium linguæ sanctificentur; quod est hujusmodi: Quemadmodum tempore Moysis precibus placatus non sustinuisti conteri Israel, ita nunc quoque, Domine, exoratus desine succensere populo tuo, et ignosce plurimis peccatis nostris; ut tibi, Christe, qui solus peccati expers es, secundum magnam misericordiam tuam gloria sit. Et discipulis mandatum Patris implentibus, fulcra terræ (quis, o Deus, digne celebrabit miserationes tuas?) solida sunt, et motus, ex sententia cessavit.

110. Atque hæc sunt, quæ illo apud Deum intercedente promiscue omnes consecuti sunt. Nunc autem ad ea, quæ singulis in particulari præstita sunt, redire festinat oratio. Capitellis columnarum, quibus monasterii templum, sanctissimæ Triados nomine dedicatum, sustentabatur, sculpturæ ornatus adhuc deerat: cum frater quispiam Joannes nomine, tam lapidum cædendorum rudis, quam in rebus spiritualibus versatus, orationisque studiosus, fisus tamen et sua in sanctum fide, et præceptorum ejus perficiendorum alacritate, et supernaturalibus ejusdem operationibus: Impone, inquit, Pater, pectori meo sacram manum tuam, et sculpturæ initium dabo, quo, per sanctum qui in te est Spiritum, quæ mente concepti, opere effigiem. Ille vero cum nollet tantæ diligentiae subjectionisque mercede discipulum privare, imposuit enipienti manum, et: Instruet te Deus, inquit, filii mi, lapides cædendi arte. Sicque ille reipsa opus aggressus est: et apparuit alter Bezeleel (30), veteri illi nihil cedens scientia.

111. Posteaquam vero eidem discipulo jam instaret tempus migrationis vel resolutionis suæ, aut potius evocationis ad desideratâ gaudia, idque divinitus significatum innotuisset Symeoni; hic pro consueta cum Deo agendi libertate instabat arcanis precibus atque supplicationibus, ut edoceret, utrum libro vitæ inscriptus ille esset. Cum vero didicisset, non illum solummodo, sed et reliquos discipulorum, in id usque tempus mortuorum, inscriptos esse, et quotquot deinceps morituri essent, inscribendos; genibus sibi in abscondito loquenti positus; gratias ei, ut par erat, reddidit, atque post matutinos hymnos noctis illius qua prædicta visio dignatus fuerat, ut stimulum omnibus ad recolendam mortis memoriam subderet, et ad præparandum discessum excitaret: Frater, inquit, Joannes,

(30) Bezeleel, electus a Deo ad fabricandam Arcam testamenti, divinitus infusa sapientia id præstitit; de quo Exod. xxxv et seqq.

pax tibi; accersit te communis Rex ac Dominus. A

112. Deduxit ea vox in agoniam discipulum, luctu atque gaudio alternantibus: luctu quidem tum ob denuntiationem mortis, mors quippe omnibus natura terribilis; tum ob decessum supremum, post quem nulla iterum decedendi spes superest: gaudio vero quia præsens vitæ ærumnis liber, eas commutaturus erat cum exspectatis pridem bonis, et retributionem laborum accepturus. Itaque præceptoris sui, ut potuit, melota circumdatus, eaque arcte constrictus, et animam velut corpore solutam circumvolutus, omnino credens, inde se exeuntem in tutiorem locum iter arripere, ad peregrinationem sibi obeundam tota mente convertitur, omniaque eo disponit; modo quidem in-

113. Fratribus imposituris atque coagmentaturis prægrandes inter se lapides, quibus in altum erigi columna debebat, non minima cura erat de machinis, quibus adhuc utendum esset: cum Symeon omni animo sollicitudine liberari jubet; atque ait: Vidi in spiritu hodie circa fluminis ostium in mari virum forma cultuque agrestiore, sindone ex humero pendula, qui accurrit ad me, deprecans ut malo dæmone, a quo in balneis misere tortus fuerat, liberaretur; simul rogans, ut lignum, in usum præsentem percommo- dum, a se acciperem. Hæc ille discipulis mane dixit; post paulo vero ad opus, quod præ manibus habebant, nondum se accingentibus fratribus, imo ne dimisso quidem conventu, sed omnibus adhuc circum sanctum astantibus; adventat vir ille, quod dictum est signum, sindonem nempe super humerum habens; petit expelli a se molestum dæmonem, in balneis sese dejicere solitum; atque una rogat, ut quod secum detulerat lignum, capere Symeon ne dedignetur: perinde ac si utrumque beneficium, et a dæmone immunitatem sibi præstari, et oblati muneris repulsam non ferre, pari in loco reponendum censeret. Sanctus itaque dæmoniaco signum crucis, orationis virtute suffultum impressit; ac maligno spiritui in nomine Domini ac Salvatoris nostri præcepit, ut inde faceretur: quo continuo exterminato, præsentī necessitati cedens, lignum in monasterium portari jussit.

114. Exigente iterum usu aliud similis formæ

σε πρὸς ἐαυτὸν ὁ κοινῆς ἀπάντων Δεσπότης καὶ Πασιλεύς.

ριθ'. Ἀγωνία τοιγαροῦν λαμβάνει τὸν μαθητὴν, πένθει καὶ χαρῆ σύμμικτος, τὸ μὲν πρὸς τὴν τῆς τελευτῆς ἀγγελίαν, ὅτι φύσει πᾶσι φοβερὸν ἀνθρώποις ὁ θάνατος, καὶ τὴν ἐσχάτην ἀποδεξιάν, μετ' ἣν οὐδεμία πάλιν ἐλπίς ἀναλύσεως· τὸ δὲ, πρὸς τὴν τῶν παρόντων ἀπαλλαγὴν δυσχερῶν, καὶ τὰς προσδοκωμένας ἀμοιβὰς, καὶ τὴν τῶν πόνων ἀντίδοσιν. Τῇ τοῦ διδασκάλου τοίνυν ὡς εἶγεν εὐθὺς περιχυθεὶς μετ' αὐτῆς, ὅπως τε τοῦτω προσφύς, καὶ οἷα γυμνῇ περιπτυσσόμενος τῇ ψυχῇ, καθάπερ τι πιστευῶν ἐφόδιον ἐκεῖθεν λαβεῖν ἢ φυλακτήριον, εἶτα πρὸς τὴν ἐκδημίαν ὅλον ἐαυτὸν συντείνας καὶ ἀπευθύνας· καὶ νῦν μὲν, Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατιθημι τὸ πνεῦμά μου, λέγων, νῦν δὲ, τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὀδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ, ἐπὶ τοιοῦτοις εὐχῆς ῥήμασι μετὰ δευτέραν ἡμέραν, ὡς περ τινὰ γλυκὺν ἠρέμα κοιμηθεὶς ὕπνων, τῶν τοῦ σώματος δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς ἀπολύεται, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μεταβαίνει ἐλευθερίαν, καὶ τὰ λαμπρὰ τῆς μακαρίας ὑποταγῆς ἄθλα καὶ τὰ κάλλη τῶν ἀντιδόσεων. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο, καὶ οὕτω σαφὲς μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων μαρτύριον, τοῦ τὰ μέλλοντα τὴν Συμεὼν διορᾶν ὡς παρόντα· τὰ δ' ἐξῆς ὁμοίως ἔχοντα, καὶ αὐτὰ, καὶ τῆς Ἰσῆς τῷ προλαβόντι δυνάμει.

ριγ'. Μέλλουσι τοῖς ἀδελφοῖς ἐπιτιθέσθαι τε καὶ συναρμόττειν ἀλλήλοις τὰ τῶν λίθων μεγέθη, δι' ὧν ὁ στύλος εἰς ὕψος ἐγειρεσθαι ἔμελλεν, ὅπως ἂν τινος πρὸς τοῦτο μηχανῆς εὐπορήσειαν, οὐκ ἐλαχίστη φροντίς ἦν· ὁ δὲ πάσης ἐπὶ τοῦτω μερίμνης ἐκέλευεν αὐτοῖς τὰς ψυχὰς ἀπολύειν. Ἐώραν γάρ, φησὶ, τῷ πνεύματι σήμερον ἄνδρα, περὶ τὰς κατάθλακταν τοῦ ποταμοῦ εἰσβολὰς, ἐφύκει δὲ τῶν ἀγροικοτέρων εἶναι, σινδόνα τε εἶχε κατὰ τὸν ὤμον, καὶ ὁ ἀνὴρ προσθεῖ μοι, δαίμονος καταβόηγγύνας ἐν βαλανείοις αὐτὸν, ἀπαλλαγῆναι δεόμενος, ξύλον τε, πρὸς τὴν παρούσαν χρεῖαν εἶ ἔχον, δέξασθαι με παρ' αὐτοῦ ἄξιόν. Ταῦτα ὁ μὲν ὄρθρου τοῖς μαθηταῖς εἶρηκε· μετὰ βραχὺ δὲ οὕτω τὴν σύναξιν διαλυσαμένων αὐτῶν, οὐδὲ πρὸς τὰ ἐν χερσὶ τραπομέων, ἀλλ' ἔτι περὶ αὐτὸν ἰσταμένων ἀφικνεῖται καὶ ὁ ἀνὴρ, τὸ σημεῖον ἐπὶ τοῦ ὤμου τὴν σινδόνα φέρων· ὃς ἀπαλλαγῆς τε χαλεποῦ δαίμονος καταβάλλοντος ἐν βαλανείοις αὐτὸν ἔδειτο τυχεῖν, καὶ τὸ προσὸν ἐκεῖνψ ξύλον δέξασθαι ἡξίου τὸν Συμεὼν, ὡς ἐν Ἰσῶ καὶ τῆς τοῦ δαίμονος ἀπαλλαγῆς πεποιθῆσθαι, καὶ τὸ μὴ τῆς ἀξιώσεως ταύτης διαμαρτεῖν, παραπλησίαν ὡς περ ἀμφότερα τιθέμενος χάριν. Σφραγίστα τῷ πάσχοντι τοίνυν εὐχῇ δυναμουμένην ἐπιβαλὼν τῷ τε πονηρῷ πνεύματι ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἐπιτιμήσας, τὸ μὲν εὐθὺς ἀπελαύνει, πείθεται δὲ τῷ ἀναγκάει τῆς χρεῖας, καὶ εἰς τὴν μωνήν τὸ ξύλον ἀνακομίζεται.

ριδ'. Ἐτέρου πάλιν ὁμοίως ἔχοντος ξύλου δεομένης

της χρείας, προβαλὼν τὰ τῶν μαθητῶν ἐκεῖνος περὶ αὐτοῦ φροντίδα· τῇ τοῦ μέλλοντος πόρρωθεν ἀψευδεὶ καταλήψει, Ἰδοὺ φοιτᾷ πάλιν ἀνήρ ἕτερος, ἔφη, οἰκεῖον τῇ προκειμένη χρεῖα ξύλον ἐν τῷ τοῦ ποταμοῦ στόματι ἔχων, καὶ τοῦτο λαβεῖν ἡμᾶς ἀξίων· ὁ δὲ ποῦς οὐκ ὀλίγαις τῷ ἀνδρὶ βαλλόμενος ὀδύνας, οὐδὲ ἀπονον αὐτῷ τὴν πορείαν παρέχων. Ταῦτα ἡμοῦ τε εἶρητο πρὸς αὐτούς, καὶ ἡμοῦ παρεστηκῶς ἦν ἐκεῖνος, δεξιόμενος, γόνυ κλίνων, τὰς ὄψεις ἐρείδων τῇ γῆ, πάντα ποιῶν τὸν τε πόδα τῶν ὀδυνῶν ἀνεθῆναι, καὶ ὅπερ ἔχων ἐτύγγανε ξύλον τῷ ἀγίῳ δεχθῆναι, δέησιν ἑκάτερα ποιούμενος ἴσην. Ὁ δὲ τὴν βατῆν ῥάβδον λαβὼν, παῖει τὸν νοσοῦντα πόδα, καὶ ἡ πληγὴ παραδόξως ὑγεία τῷ κάμνοντι γίνεται, τό τε ξύλον ἀνακομίζεται· καὶ αὐτὸ, εἰζαντος ἐκεῖνου κάνταῦθα τῷ τῆς χρείας ἀπαρατήτῳ, καὶ ὁ στύλος εἰς ὅπερ ὄρθαι νῦν αἴρτα· ὕψος.

ρις'. Ταύτη τοιγαροῦν ἀπαρτισθέντος τοῦ στύλου, περὶ τρίτην ὥραν ἡμερινήν, ὑπὸ μυριάσιν ἀγγέλων ἐπιφανείς ὁ Χριστὸς, ποθεινῆς ἡμοῦ καὶ φορικτῆς ἐκείνης ἐπιφανείας, ἐν ἄρτῳ τε καὶ οἴνῳ πνευματικῶς προσκομίσας (αὐτὸς δὲ ἦν ὁ καὶ προσφέρων ἄρα καὶ προσφερόμενος) τὴν τοῦ οἴκελου θεράποντος ὑπὸ μόνους τοῖς ἐκεῖνου ὄρθα μοῖς, οἱ καὶ πρὸς τηλικαύτην ὕψιν ἠξίωοντο διαβλέπειν, ἡγάσασθαι. Ἄπερ ἰδόντα τὸν Συμεὼν πόθῳ τε τῆς ἐπὶ τὸν στύλον ἀνόδου πόθου, καὶ σπουδῇ σπουδῆν προσλαθεῖν· καὶ τοὺς εὐδοκιμωτέρους τῶν μαθητῶν συγκαλέσαντα, τὴν θείαν αὐτοῖς ἐν πνεύματι ταπεινώσεως ἐξηγγέσασθαι ὕψιν, ἀξιώσασθαι τε τοὺς εἰρητῆς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἄγειν λαμπρὰν, φέδω θείῳ τὴν καρδίαν εὐφραϊνομένους, τὸ μὲν διὰ τὸ φορικτὸν τῆς ἐπιδημίας, τὸ δὲ διὰ τὸ ὑπερφυῆς τῆς χρηστότητος. Ἡ δὲ ἦν, ἡ ἐπαύριον τῆς Πεντηκοστῆς, καθ' ἣν καὶ τὴν εἰς τοὺς Χριστοῦ μαθητὰς ἐυρετάζομεν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐπιδημίαν· κατ' αὐτὴν γὰρ ἐπιφανέντα τὴν ἡμέραν αὐτῷ καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν καὶ Θεὸν ἁγιάσαι τὴν στάσιν αὐτοῦ τὴν ἐπὶ τοῦ στύλου, τὴν μυστικὴν ἐπ' αὐτοῦ θυσίαν προσαγαγόντα, οἷα συγγενές τι σκευὸς τοῖς ἀποστόλοις εὐρόντα, καὶ συγγενούς αὐτῷ χάριτος ἐκείνοις μεταδιδόντα. Ταύτην ὁ μὲν δέδωκεν ἐντολὴν τοῖς ἐπισημοτέροις τῶν ἀδελφῶν, ἦτις παρὰ τῇ μονῇ καὶ εἰς δεῦρο τηρεῖται.

ρις'. Τῆς δ' ἐπιούσης Κυριακῆς (εἰη δ' ὅν ἡ ἐξῆς τῆς Πεντηκοστῆς), μετὰ τὰς ἑωθινὰς ὕδαξ, τὰς μὲν τῆς μονῆς πύλας τοῖς ἐξωθεν φοιτῶσι κλειύει καθάπαξ ἀποκλεισθῆναι· αὐτὸς δὲ τοὺς ἀδελφοὺς πάντας συναγαγὼν, Θεῷ τε θυμιάσας, καὶ γόνυ κλίνειν πᾶσιν αὐτοῖς ἐπιτάξας, κεφαλὴν μετὰ τῶν γονάτων τῇ γῆ καὶ οὐτος ἐρείσας, δάκρυά τε τὰ καὶ θυμιάματος Θεῷ μᾶλλον ἡδῶ καὶ εὐωδέστερα θερμῶ· ἐπισπείσας, ἄχρι πολλοῦ προσήματο· ἐπὶ τέλει δὲ τῆς εὐχῆς τὸ Ἄμην αὐτῶν ἐπιπόντων, ἀναστὰς πρῶτα μὲν συχώρησιν αὐτοῖς πάσης ἀπλῶς ἀντιλογίας, καὶ παντὸς οὔτινος οὖν ἐκουσίου ἢ ἐν ἀγνοίᾳ ἐδίδου· εἶτα παρ-

lignum, prævertens sollicitis hac super re discipulis Symeon, infallibili futurorum cognitione informatus: Ecce, inquit, rursus vir alius huc venitat, qui lignum usui præsentī perquam aptum, in ostio fluminis habet, rogatque ut ipsum accipiamus. Pes saucius non modicos viro dolores generat, nec transire huc absque gravi labore patitur. Simul hæc dicta sunt, simul præfatus vir constitit, supplicans flexis genibus, fixo humi vultu, nihil non agens, quo et doloribus levaretur suus pes, et lignum quod habebat acceptaretur a sancto; duplicis voti æque compos fieri cupiens. Tum Symeon palma sua virga pedem affectum percussit, et percussio mirabiliter ei sanatio facta est; lignumque etiam apportatum: quo in præsentem necessitatis inexcusabilis usum adaptato, columna in eam, quam nunc videmus, sublimitatem erecta est (31).

115. Hoc modo cum illa omnibus partibus esset perfecta, circiter horam diei tertiam apparuit Christus, infinita angelorum turba stipatus; in hac tam desiderabili quam tremenda apparitione, panis ac vini spiritualem faciens oblationem (ipse autem erat qui offerebat et offerebatur) famulo suo, cujus solius oculi tali visione fruebantur, stationis futuræ locum sanctificabat. His visis Symeon desiderio conscendendi in columnam desiderium addens, et studium studio; convocatis probatæ magis vitæ fratribus divinam visionem in spiritu humilitatis enarravit; precatusque est, ut spiritu divini timoris gaudentes, lucem illam quam festivissimam agerent; cum timore quidem propter reverentiam Dominici adventus, cum gaudio vero propter abundantiam bonitatis. Erat is dies postridie Pentecostes, qua adventum Spiritus sancti in discipulos Christi celebramus: illo namque ipso die manifestavit se ipsi Dominus, et stationem super columnam consecravit, mysticum ibidem sacrificium offerens; et quasi vas electionis apostolis simile invenisset, similem illorum gratiam etiam huic impertiens. Hæc porro fratribus spectatioris virtutis data præceptio, ad præsens usque tempus in monasterio viget (32).

D 116. Postera Dominica, quæ erat post Pentecosten, hymnis matutinis absolutis, portas monasterii undequaque claudi peregre adventantibus jubet; coactisque discipulis omnibus, post oblatum Deo incensum, imperat ut genua curvent; ipse autem non sic tantum, sed et capite humi stratus, lacrymasque Deo gratiores atque omni incenso odoratiores ferventer libans, in multum tempus orationem protraxit. Ad hujus finem subjungentibus discipulis Amen, surrexit ille: ac primum quidem delicti cujuscunque, seu deliberate seu per ignorantiam admissi veniam ipsis dedit; deinde adhuc

tatione instituta divinum inprimis mandatum A inculcavit, ut diligenter inter se, Quemadmodum, inquit, ego dilexi vos. Tum hortatur, curam accuratam ut habeant professionis suæ et illorum quæ cum illa conjuncta sunt; puta, mortificare membra sua quæ sunt super terram, rerum mundanarum tractatione abstinere, in opus manuale incumbentes panem sibi comparare quotidianum, cordis sui curam cum omni vigilantia gerere; precibus, sacrarum Litterarum meditationi, divinisque hymnis nunquam non vacare; super omnia non contristare Spiritum sanctum, in quo, aiebat, signati sumus in diem redemptionis.

117. Hæc atque plura similia locutus, Deum ejusque sanctissimam Matrem, et electos angelos, B eorum quæ audierant dictorum testes appellavit. Deinde pro mundo universim supplicavit; illis, qui dona spernunt quique recte faciunt, non modo peccatorum remissionem, sed et retributionem honorum omnium precatus, ac discipulos, benedictione imperatos Deoque commendatos, dermucucullum (33), uti vulgo appellatur, jubet exuere: post hæc illorum se voluntati commisit; qui manibus partim gestientibus, partim horrore quodam tremulis apprehensum in novo collocarunt throno, sacrosanctum Evangelium pectore gestantem, cujus fructus uberes imo cordis recessu conditos habebat. Hac igitur ratione portatus, totum obivit monasterium, et cuilibet domunculæ benedictionem impertitus est, ne quidem præteriens cellam penuariam, C cui divitem commeatum precabatur. Antecedebat sancta Martha, Symeonis secundum carnem mater, sed quæ eum pro patre suo spirituali habebat, plaudens atque exsultans, quod talem uteri sui fructum obtulisset; præferbat autem crucem manu, altioribus cogitatis cum animi gaudio singulari intenta. Atque hoc modo vir sanctus in Dei templum introductus, inde in sacram suam columnam reducitur, anno quidem a quo in lapide steterat decimo; ætatis vero tricesimo (34).

CAPUT XV.

Curantur obstructa alvus, cæcitas, sterilitas, hæmorrhoids, dolor dentium.

118. Quæ porro contigerunt novam denuo scri- D bendi materiam suppeditant: talia autem tantaque sunt, ut, tametsi nihil aliud dictum fuisset, videri possint omnia miraculorum gratiæque divinæ fluentia exhausisse; adeoque non modo descriptu sed vel enumeratu perquam difficilia esse. Sistitur sancto adolescentula quædam, præter nature ordinem morbo tentata: non enim secessu naturali demissum in ventrem cibum, sed per matricem reddebat. Imposuit ille ventri manum, manum

(33) *De cuculla egimus supra ad caput 10 Annot. Dermucucullus idem fuerit, nisi quod ex pellibus confectus.*

(34) *Secundum dicta Comm. prævii num. 20 fuit*

αινέσω; ἀψάμενος, πρὸ μὲν πάντων τὴν Δεσποτικὴν ἐντολὴν ἐνετέλλετο, ὥστε ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ, φησὶν, ἠγάπησα ὑμᾶς· ἐξῆς δὲ, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ τῶν ὄσα τοῦ ἐπαγγέλματος ἔχασθαι σπουδῆ παρηγγύα· τὰ δὲ ἦν, νεκρῶσαι μὲν αὐτοὺς τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τῆς δὲ τῶν παραβαλλόντων κοσμικῶν συντυχίας ἀπέχεσθαι, ἔργῳ χειρῶν κοπιῶντας τὸν ἐπιούσιον πορίζεσθαι ἄρτον, φυλακῆ πάσῃ τὴν ἑαυτῶν καρδίαν τηρεῖν, εὐχῆ καὶ Γραφῶν ἱερῶν μελέτῃ καὶ θεοῖς διὰ παντὸς ὕμνοις σολίζοντας, ἐπὶ πᾶσιν μὴ λυτῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Ἐν ᾧ, φησὶν, ἐσφραγίσθημεν εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.

ρζ'. Ταῦτα καὶ πολλὰ τοῦτοις ὁμοίως ἔχοντα πρὸς αὐτοὺς εἰπὼν, Θεόν τε τοῖς λεχθεῖσι, τὴν τε παναγίαν αὐτοῦ Μητέρα, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους, οἷα καὶ τῶν λεγομένων ἀκροατὰς ἐπιμαρτυράμενος· ἔπειτα περὶ τοῦ κόσμου κοινῆ δεηθεὶς τοῖς τε δωρεὰν μισοῦσι τοῖς τε δράσασιν εὐ οὐκ ἀμνηστίαν μόνον ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθῶν μᾶλλον ἀντίδοσιν ἐπευξάμενος, εὐλογήσας τε τοὺς μαθητὰς καὶ Θεῷ παραθέμενος, ἐκδύσαι· τὸ συνήθως οὕτω λεγόμενον δερμοκούκουλον αὐτὸν ἐπιτάττει. Ἐπειτα μέντοι τοῦτοις ἑαυτὸν ἐπιιδόντα, χερσὶν οὐ ποθοῦσαις μόνον ἀλλὰ καὶ φριττούσαις αὐτὸν δεξάμενοι, ἐν τινὶ καινῷ καθίζουσι θρόνῳ, τὸ θεῖον ἐπὶ τοῦ στήθους Εὐαγγέλιον φέροντα, οὗ τοὺς καρποὺς ἐν καρδίᾳ μᾶλλον εἶχε κέλιποις δαψιλῶς φυομένους. Ταύτῃ τοιγαροῦν βασταζόμενος τὴν μονὴν περιήγεν, ἕκαστον οἰκίσκον αὐτῆς εὐλογῶν· οὐχ ἥκιστα δὲ τὴν τῆς τροφῆς ἀποθήκην καὶ ἀφθονίαν αὐτῇ ἐπευχόμενος. Ἡ γοῦν ὄσια Μάρθα ἡ τούτου κατὰ σάρκα μήτηρ, ὃν κατὰ πνεῦμα πατέρα μᾶλλον αὐτῆ πεποιήτο, τῷ υἱῷ καλλωπιζομένη, ὅτι τοιοῦτον καρπὸν ὀδίνων δεδώκει Θεῷ, σταυρόν τε διὰ χειρὸς λαβοῦσα, προηγείτο μάλα φαιδρῶς ἐν ὑψηλῷ τῷ φρονήματι. Καὶ οὕτως εἰς τὸν θεῖον ναὸν ὁ τῷ ὄντι θεῖος ἀνὴρ εἰσαχθεὶς, ἐπὶ τὸν ἱερὸν κειθὲν ἀνάγεται στύλον, ἐν ἔτει τῆς μὲν ἐπὶ τοῦ λίθου στάσεως δεκάτῃ, τῆς δὲ ἡλικίας τριακοστῇ.

ρη'. Τὰ δ' ἐνετύθεν ἀρχὴν τῷ λόγῳ πάλιν ἑτέραν παρέχεται, τὸσαῦτά τε καὶ τοιαῦτα ὄντα, οἷα καὶ εἰ μὴδὲν ἕτερον εἶρητο, μηδεμίαν θαυμάτων ἢ θείας ἀνωθεν χάριτος ὑπερβολὴν ἀπολείπειν, καὶ ὄσα οὐχ ὅπως συγγράφειν, ἀλλὰ μὴδ' ἀριθμεῖν ἀπλῶς, ῥῆθιδιον εἶναι. Προσάγεται γάρ τις αὐτῷ νεᾶνις παρὰ τὸ εἶκός τῆς φύσεως πάθει κατεχομένη· οὐ γὰρ διὰ τῶν κατὰ φύσιν ἐξόδων αὐτῆ, ἀλλὰ διὰ τῆς μῆτρας ὑπεχώρει τὰ εἰς γαστέρα σιτία. Χεῖρα τοίνυν αὐτῆς ἐπιθεὶς τῇ κοιλίᾳ, χεῖρα πρὸς Θεὸν ἀσὶ νοερώς αἰ-

hic annus Christi 551, quo Pascha celebratum 9 Aprilis Pentecosten attulit 28 Maii, et Dominicam sequentem, qua columnam ascendit sanctus 4 Junii.

ρομένην, και παρ' αὐτοῦ πᾶν ὄπερ ἂν αἰτήσοι πάλιν λαμβάνουσιν, τὴν τε δημιουργὸν σοφίαν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐπικαλεσάμενος· και Θεὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀπαλλάττει τὴν νεάνην τοῦ πάθους, και κατὰ φύσιν ἀποκαθίστασι ταύτην. Ὅπερ τολιχοῦτον ὄν, ἀδελφὸν εἰς θαύματος λόγον ἔχει τὸ ἐπαγόμενον.

ριθ'. Ἄνδρι γάρ τινι τὴν κλήσιν Ἐπιφανίῳ, Χαρινδαμενῷ τὴν κώμην, παιδίον ὡσεὶ τριετὲς ἦν, λίχνως τε περὶ τὴν ὄρεξιν ἔχον, και πλείονος ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν τροφῆς πιπλάμενον. Συμβάν τοιγαροῦν αὐτῷ τὰ περὶ γαστέρα διαφραγῆναι, οὐδὲ δι' ἐνιαυτοῦ τὰ ἐξ αὐτῆς ὑπεχώρει. Και τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ ἡγκου ἤδη ῥηγνύμενον, κλαυθμῷ συνεχέσθητο, πικρὸν και πὸ γλυκὺ πᾶσιν ἡλίου φῶς τοῖς τεκοῦσιν ἐργαζομένῳ· οἱ δὲ πάσης ἄλλης ἀπορούμενοι θεραπείας, τὸ θεῖον αὐτῷ τοῦ Συμεῶν ὄνομα καταπέφθον, ἔτι και τῆς ἐκείνου κόνεως αὐτῷ ἐπιχρῶντες (οὐδὲ γὰρ τῆς φήμης τῶν τοῦ ἀνδρὸς θαυμάτων ἀμαθεῖς ἦσαν, οὐχ ἤττον ἢ αὐτῆς ἡλίου βλέποντες ὀφθαλμοί), και τὸ μὲν παιδίον εὐθύς ῥᾶον εἶχε, καθάπερ αὐτῷ τῆς τροφῆς εἰς ἀνυπαρξίαν χωρούσης· τὰ δὲ κατ' αὐτὸ διὰ θαύματος ἔκειτο τοῖς πολλοῖς, ὅσοι τε ὄρᾶν, ὅσοι τε περὶ αὐτοῦ μανθάνειν εἶχον, ἕως παρὰ τὸν ἅγιον κομισθέντι χεῖρα κἀνταῦθα, χεῖρα πρὸς Θεὸν ἰσχύουσιν, ἐπιθεῖς, τὰς συνήθεις τῆ φύσει πάλιν ἐξόδου ἀποδεδῶκει.

ρκ'. Πρεσβύτερός τις ἀπὸ χωρίου Παράδεισος λεγομένου, Θωμᾶς ὄνομα, ἀναθέματι τὸν θεῖον Συμεῶν, οὐκ οἶδ' ὅθεν και ὅπως, ἢ φθόνῳ πάντως τοῦ βασκαίνειν ἄνωθεν τοῖς καλοῖς πεφυκότι, ὑποθεδλήκει. Οὐ γὰρ ὡς εἰς δυσμᾶς ἀφίκετο βίου, και ἡ ψυχὴ χωρίζεσθαι ἤδη τοῦ σώματος ἐμελλεν, ἀποκέκλειστο μὲν αὐτῷ ἡ φωνή, δίκας ὡσπερ τῆς εἰς τὸν ἅγιον ἐκτίνουσα βλασφημίας, οἱ ὀφθαλμοὶ δὲ ἄγριόν τι και τεταραγμένον ἀνεψγῶτες ἦσαν, ἄνω βλέποντες και οὐδὲ μῦσαι δυνάμενοι· και ταύτη δαιμῶν ἄχρι και εἰς ἐξήκοντα ἡμέρας ἠτάζετο, ἢ ἐπαίδευετο, ἢ ἐμαστίζετο, ἢ οὐκ οἶδ' ὅ τι χρὴ προσαρμόσαι τῷ πράγματι ὄνομα. Τοῖς γαοῦν περιόχοις και ὅσοι τῷ ἀνδρὶ ἐκ γενετῶν ἐτύγχανον, οὐ συλλαλαῖα πρὸς ἀλλήλους μόνον ἦν τὸ εἰς αὐτὸν γεγονός, ἀλλὰ και πρὸς Θεὸν εὐχῆ, λυθῆναι τὴν μηκίστην και χαλεπωτάτην ἐκείνην αὐτῷ τιμωρίαν. Και ποτε πολλῶν περὶ αὐτὸν ἀθροισθέντων, και φθέγγεσθαί τι βιαζομένων, τῆς γλώττης αὐτῷ μικρὸν ἀνεθέστης (οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα!), ἔν' αὐτῷ τε τὰ τῆς πικρᾶς ἐκείνης μᾶστιγος στή, και πολλοῖς ἄλλοις οὕτως παιδεία γένηται, Συγγνώρησίν μοι παρὰ τοῦ θεοῦ Συμεῶν αἰτητέον ὑμῖν, ἀδελφοί, τοῦ ἀναθέματος, ἐφ' ἧς τούτου γὰρ ἄρτι τὴν παρούσαν εἰσπράττω κόλασιν.

ρκα'. Και εἰ μὲν πρεσβείαν εὐθύς παρὰ τὸν ἅγιον πέλλονται· ὁ δὲ (και γὰρ ἦν θερμότερος τὰ τοιαῦτα διδόναι μᾶλλον ἢ τοὺς αἰτοῦντας λαμβάνειν, οἷα και

(35) *Meminit P. Papebrochius lectum sibi, cum esset Lovanii, medici non ignobilis librum, ubi inter alia assererat, curatam a se puellam nobilem, quæ usque ad eam ætatem obstructo ordinario urinae meatu ipsam reddebat per umbilicum, unde humen-*

A versus Deum semper intentionaliter elatam, manum a Deo quidquid petierit impetrandem; atque invocavit artificem Sapientiam, Dominum nostram Filium Dei: sicque liberavit puellam morbo, et secundum naturam exonerari fecit (35). Quod tantum cum sit, habet tamen aliud in ratione miraculi sibi par, id quod subnectitur.

419. Cuidam viro, Epiphanio nomine, e pago Charandameno, puer erat circiter triennis, insana vorandi cupiditate æstuans, et majori quam ætati illi convenit, alimenti copia se faciens. Accidit helluoni huic ita obstrui alvum, ut anno integrò exonerari non posset. Et ille quidem nimio tumore ruptus, perpetuis indulgebat lacrymis: quibus et parentibus, gratum alias solare lumen, acerbum reddidit atque invisum. Hi vero omni alia destituti ope, divinum Symeonis nomen super filium invocant, ejusdemque pulverem ipsi inspergunt (neque enim ignari erant famæ, de mirandis viri operibus late sparsæ, non minus quam oculi recte ordinati splendentis solis media die) et confestim levius habere cœpit puer, æque ac si ei cibus per secessum emitteretur; omnibus autem qui eum videbant vel audiebant de illo erat stupori, donec sanctus delato ad se manum, apud Deum plurimum valentem, imponens, naturæ consuetos meatus iterum reseravit.

420. Presbyter quidam ex loco qui dicitur Paradisus (36), Thomas nomine, Symeonem anathemati subjecerat, nescio quare aut quomodo, nisi ex sola invidia, præstantiora quæque ægris intueri solita. Cum hic ad vitæ occasum magnis passibus progredederetur, jamque animæ emigrandum e corpore esset; vox ipsa velut impiæ in sanctum blasphemæ pœnas solvens intercludebatur, oculique truculentum ac turbidum in modum aperti, sursum aspectabant et ne nictare quidem valebant, atque ita in sexagesimum usque diem torquebatur, aut castigabatur, vel potius flagellabatur, vel nescio quo alio vocabulo. Omnes igitur circum vicini non modo frequenter sermocinabantur inter se de illo quod ipsi fiebat; sed preces quoque ad Deum fundebant, ut longissimis gravissimisque illis miser eriperetur tormentis. Cum vero aliquando ingens turba circum ipsum confluisset, et quiddam proloqui cogaret; soluta paululum lingua (qualia sunt judicia Dei tam acerbo illum flagello castigantis in documentum aliorum!) Venia, inquit, temeritate meæ, quæ Symeoni anathema dixi, ab eodem petenda vobis est, fratres: hujusce enim sceleris, quas videtis, do pœnas.

421. Mox illi legationem expediunt ad sanctum: qui ut erat promptior ad dandum, quam qui petebant ad accipiendum, quique probe noverat il-

tibus semper vestibus contingebat eam gravi fetore molestam omnibus esse.

(36) *Paradisus urbs Syriæ apud Ptolomæum in regione Laodicæna, non procul ab ortu Orontis fluvii.*

lud in lucro ponere, quod dabat; advocato discipulorum uni (qui Symeon appellabatur), non solum petitam indulgentiam dedit; sed, ut affectus animi datæ veniæ conjunctus fratrem plenius consolaretur: Cape, inquit, unum ex benedictis panibus, et abiens cum istis porta presbytero; et dimittet ei Deus peccatum: nam simul atque amplexatus panem fuerit, exspirabit. Accepit continuo discipulus ille panem ac portavit: ad cujus præsentiam æger resipiscens sibi redditus, libens ambabus manibus panem apprehendens osculatus est, atque in ipso amplexu spiritum reddidit: dixisses emigrandi facultatem ante non obtinere potuisse, sed ad graviora sustinenda violenter detentum; donec a Symeone, quem scilicet blasphemus impetierat, e corpore excedendi venia apportaretur. Atque hoc quidem Dei opus est, hinc promissa sua implentis et honorifice glorificantis illos, qui ipsum glorificare propositum habent, inde vero corrigentis revocantisque ad frugem, per inflictam huic misero pœnam, illos qui inique agunt: id vero quomodo fiat, narrandum non est.

122. Contigit in locis montanis, feminam quamdam parere infantem tam cæcum, ut oculorum neque partes imæ, neque orbes, neque vestigia ulla in facie expressa viderentur. Hinc parentes acerbissimi doloris telo saucii, tollentes puerum, lacrymas etiam ab oculis nihil ad se attinentium ciere valentem, ad virum sanctum accelerant, unicam in desperatis spem. Cum autem enitentes in montem, tantisper laborem itineris quiete levaturi, subsedisent, cernunt (o suavissimum spectaculum oculis parentum!), cernunt puerum habere oculos naturæ congruos, acieque recte ordinata intueri: ac seposita omni mora, contentiore gradu ad sanctum festinant, nuntiantes misericordiam et mirabilia ei sua. Ita non raro gratia Symeoni cœlitus data prævertit adventum medelam petentium, spectata eorum animi promptitudine; et priusquam ipsi petitionem suam enuntiant, illa donum conferebat. Verum quis tantæ in dicendo facundiæ atque contentionis, ut varietatem ac multitudinem miraculorum ejus sufficienter exponat?

125. Mulier quædam in Rhoso (57) Ciliciæ urbe, Theotecnæ appellata, jam inde a puella dæmoni obnoxia, eundem procedente ætate velut comitem habebat, nec a sese unquam recedentem, imo gravissime etiam turbantem et linguam miserabilem in modum laniantem. Cohabitaverat illa viro jam annis viginti, sterilitate et dæmonis vexatione castigata; cumque nulla daretur a pœnis cessatio, impatiens longioris cohabitationis vir suus illam repudiavit. Quatuor post hæc effluerant anni, viro alias nullas nuptias ambiente, quando illa ad sanctum Symeonem ejusque inexpugnabilem adversus hujusmodi mala virtutem confugit. Cumque propius jam abesset a columna, spectaretque sanctum et ab

A τούτο σαφῶς κερταίνεῖν εἰδῶς ὁ δίδωσι) τῶν μαθητῶν ἕνα καλέσας, Συμεῶν τὴν προσήγοριαν, οὐχ ἀπλῶς δίδωσι ταύτην, ἀλλ' ἵνα καὶ διάθεσις ψυχῆς τῆ συγγνώμῃ προσῆ, τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ πλεόν πληροφοροῦσα, ἕνα, φησὶ, τῶν τῆς εἰλογίας ἄρτων λαβῶν, ἄπιθι σὺν αὐτοῖς κομίζων τῷ πρεσβυτέρῳ, καὶ ἀφεθήσεται αὐτῷ ἡ ἁμαρτία παρὰ Θεοῦ· ἀσπασάμενος γὰρ τὸν ἄρτον εὐθὺς ἀναπαύσεται. Τοῦ δὲ τὸν ἄρτον αὐτίκα λαβόντος καὶ κομίσαντος, πρὸς τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἐκείνος ἀνενεγκῶν, ἀσμένως τε χερσὶν ἀμφοτέραις δεξιάμενος καὶ φιλήσας, συναποδίδωσι τῷ ἀσπασμῷ καὶ τὸ πνεῦμα, καθάπερ ἐκδημῆσαι μὴ συγχωρούμενον, ἀλλὰ καὶ βιαιότατα κατεχόμενον, καὶ χαλεπώτατα πάσχον, ἕως παρὰ τοῦ Θεοῦ Συμεῶν, εἰς ὃν δηλαδὴ καὶ τὰ τῆς βλασφημίας, ἡ λύσις ἀφίκοιτο. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν πληροῦντός ἐστιν οἰκείαν τοῦ Θεοῦ κἀνταῦθα ἐπαγγελίαν, καὶ φιλοτίμως δοξάζοντος τοὺς αὐτὸν δοξάζειν προσηρημένους· πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἀσυνέτως ἔχοντας, διὰ τῆς εἰς ἐκεῖνον πληγῆς, σωφρονίζοντος· ἐκεῖνο καὶ πῶς οὐ διεγγητέον·

ρκβ'. Συνέβη κατὰ τὴν ὄρεινὴν γυναῖκά τινα παιδίον τεκεῖν οὕτω τυφλόν, ὡς μηδὲ ὀφθαλμῶν πυθμένας, μηδὲ κοιλότητας, μηδὲ ἴχνη τούτων τῷ προσώπῳ ἐντετυπῶσθαι. Βέλους τοίνυν πικρότερον οἱ τεκόντες βαλλόμενοι τὰ σπλάγγνα, φόρτον ἀράμενοι τὸ βρέφος, δάκρυα καὶ μηδὲν προσήκουσιν ὀφθαλμοῖς κινεῖν δυνάμενοι, παρὰ τὸν θεῖον ὤρημντο τοῦτον ἄνδρα, τὴν μόνην ἐν ἀμηχάνοις ἐλπίδα. Ὡς οὖν ἀνιόντες διὰ τοῦ ὄρους ἐκάθισαν, ὥστε τὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ πόνον βραχὺ τι διαναπαύσαι, ἐρώσιν (ὦ γονεῖον ὀφθαλμοῖς ἡδίστου θεάματος!) ἔχοντας τῷ παιδίῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ φύσιν, ὑγαινοῦντί τε βλέμματι βλέποντας· καὶ παραχρῆμα συντονωτέρῳ πρὸς τὸν ἅγιον τῆ πορείᾳ ἐχρώντο, ἀπαγγέλλοντες τὰ ἔλεη καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ. Οὕτως ἡ παρ' αὐτῷ χάρις ἀνωθεν τὴν τῶν αἰτούντων πολλάκις ἐφθανε παρουσίαν, τῆ τῆς καρδίας ἐτοιμασίᾳ προσέχουσα, καὶ πρὶν ἢ τὴν αἴτησιν ἐκεῖνους θέσθαι, αὐτὴ τὴν δωρεάν ἐκπληροῦσα. Ἄλλὰ τίς οὕτω γλώττα περιττὴ καὶ φιλότιμος, ὡς τὸ ποικίλον ἐκεῖνον τῶν θαυμάτων καὶ πολυειδῆς ἱκανῶς παραστήσει;

ρκγ'. Γυνὴ γάρ τις ἐν Ῥοσῷ, πόλει τῆς Κιλικίας, Δνομα Θεοτέκνα, δαιμονίῳ πνεύματι ἀκότος ἐκ παιδὸς γενομένη, σύγχρονόν τε τῆς ηλικίας ὡσπερ αὐτὸ καὶ μηδέποτε διαζευγνόμενον αὐτῆς ἔχουσα, ἀλλὰ δεινῶς αὐτὴν καταβρῆθσον καὶ τῆς γλώττης οἰκτιστα παραπτόμενον. Αὕτη καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἀνδρὶ συνοικίησασα, καὶ ἀτεκνία μετὰ τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος ἐπηρείας ἡ Θεοτέκνα μαστιζομένη, ὡς οὐδεμίαν εὗρισκε τοῦ πάθους ἀπαλλαγὴν, οὐκέτι φορητῆς οὖσης ἐκείνῳ τῆς συνοικίσεως, ἀπολείλυτο παρ' αὐτοῦ. Τετάρτου τοίνυν μεταξὺ διαβρῆσαντος γρόνου, ὁ μὲν ἀνὴρ δευτέρων οὐ πεπείρατο γάμων, ἡ δὲ πρὸς τὸν θεῖον Συμεῶν καταφεύγει, καὶ τὴν ἄμαχον ἐκεῖνου κατὰ τῶν τοιούτων ἰσχύν. Ἐπεὶ δὲ ἤδη

(57) Hoc ipsum miraculum ex concilio in Nicæno supra etiam dedimus § 7; de Rhoso autem seu Rhoso urbe similiter actum supra est § 2.

τοῦ στύλου πλησίον ἔλθοι, ἴδοι τε τὸν μέγαν καὶ ὑπ' Α αὐτοῦ θεαθεῖη, τὴν ἐγγύτητα τὸ δαιμόνιον καὶ τὴν θείαν ὡσπερ οὐκ ἐνεγκόν, ἤρξατο δεινῶς ἐκμαίνειν καὶ βρῦχειν ἐσχάτως τε τὴν γυναῖκα σπαράττειν, καὶ, Ὡ βία, κράζειν, ἀγριόν τι καὶ κομιδῆ μεμνηδός, τί μοι πρὸς σέ τοσοῦτον ἡμάρτηται, ὅτι με χωρίζεις τῆς ἑμαυτοῦ γυναικός; ὁ μιὰρὸς τῷ ὄντι τὰ μιὰρὰ φεγγόμενος, Ἴνα τί δέ, φησί, καὶ παῖδα ὀιδως αὐτῆ, ἀπαιδι τοσοῦτους ἐξ ἐμοῦ χρόνους μεμενηκυῖα; Ἐδόκει γὰρ τῇ γυναικὶ τηνικαῦτα, ὡς μετὰ ταῦτα νήψασα ἐξηγεῖτο, οὐτὸν ὡσπερ τὸν ἀγιον λέγοντα τοιαῦτα ὄρξην· Σὺ μὲν, πνεῦμα ποιητῆρον, ἐκ τῆς γυναικός καὶ ἄκον ἀπελαθήσῃ· αὐτὴ δὲ πρὸς τὸν οἰκεῖον ἐπιστρέψει ἄνδρα, καὶ παιδίον αὐτοῖς τοῦ ἐπιόντος ἔτους γενήσεται. Ὁ μὲν οὖν χαλεπὸς δαίμων ἐκεῖνος, ἀλλὰ τε πολλὰ μανικὰ καὶ Β δαιμονιώδη κράζων ἦν, ὡσπερ εἰκός, Οὐαί μοι τῷ κακῷ οἰκέτῃ! οὐαί τῷ κατὰ πολὺ δρώντι τὸ ἀκούσιον ἃ προστέταγμα!

ρκδ'. Ταῦτα ἐκράζεν, ὅσα καὶ ὄργάνῳ τῇ γυναικὶ χρώμενος, καὶ κύκλῳ τοῦ στύλου ταύτην ἐλεεινῶς περιῆγε, καθάπερ ἀπὸ προσώπου φεύγων τοῦ Συμεῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος ἐλαυνόμενος· τέλος, Ἐξείμι, μέγα βοήσας, ἀπῆλθε σωφρόνως ἔχουσαν αὐτὴν ἀπολοιοπῶς· πρὸς ἦν ὁ ἱερὸς Συμεῶν, Ἐπάνηκε, γύναι, παρὰ τὸν ἴδιον ἄνδρα, ἐφη· συνέση γὰρ αὐτῷ τοῦ λοιποῦ, καὶ κοιτίας ἐξ αὐτοῦ καρπὸς ἔσται σοι. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ ἁγίου πρὸς τὸν ἄνδρα ἐπανεθούσα, ἀσμένως τε παρ' αὐτοῦ εἰσδεχθεῖσα, καὶ παιδίον τοῦ ἐπιγενομένου ἐναιουτοῦ τέξασα, τῷ μεγάλῳ πάλιν αὐτὸ μετὰ C τοῦ συζύγου προσάγει, εὐχῆς δὲν ἐκεῖνου μᾶλλον ἢ τῶν αὐτῆς ὀιδίνων καρπόν. Προσάγει τοίνυν τὸ παιδίον τῷ δεδωκότι, καθάπερ ἐγκαλλωπιζομένη τῷ δώρῳ, καὶ ταύτη τὴν δοτῆρα μᾶλλον ἢ γλώττη κηρύττουσα. Εἶτα καὶ οἰκαδὲ πάλιν τσαύτης καὶ οὕτω ποικίλης εὐεργεσίας (οὐ γὰρ δὴ συνοίκου δαίμονος ἀπῆλλακτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀνδρὶ ἀνασέσωστο· πρὸς δέ, καὶ παῖδα ἐξ ἑαυτῆς, ὅπερ οὐδέπω πρότερον, ἴδοι)· ἀντιδοσιν τοίνυν ἀγαθῶν τοσοῦτων, ἀνίστησιν εἰκόνα οἴκοι τοῦ Συμεῶν· χρυσοῦ μὲν ὡς ἢ προδιρέσεις εἶχεν οὐκ εὐπροούσα, ὃ δὲ χρυσοῦ μακρῷ τιμιώτερον πίστιν εἰσνεγκούσα τωσαύτην, ὡς D οὐ δαιμονῶντας μόνον καὶ πολλοῖς πάθεσιν ἄλλοις συνεχόμενους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐπὶ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἑταιριμόρρουν καθαρὰς ἐκεῖ τυχεῖν καὶ περιφρνοῦς θεραπείας. Οὕτως αὐτοῦ καὶ θεία ψιλῆ, καὶ σφραγίς, καὶ βάβδος, καὶ ῥάβδος, καὶ λόγος, καὶ κλήσις, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν ἐκεῖνου παντός ἤρκει γενέσθαι πάθους ἀπαλλαγῆ.

ρκε'. Εἶτά τις αἰμόρρους ἐτέρα, ἐκ τινος κώμης Μυλιτῶν λεγομένης, ἔτος ἦδη τρίτον τῷ χαλεπῷ τούτῳ πάθει πιεζομένη, πρόσσειεν ἐκ τῶν ὑπισθίων τῷ Συμεῶν, κατὰ τὴν αἰμόρρουν ἐκείνην, τὴν τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ τολμήσασαν ἀψασθαι· καὶ ὁμοῦ τε ψαύει, καὶ τυγχάνει τῆς θεραπείας. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἦν καὶ νῦν Δεσπότης, ὡσπερ ἐκεῖ δι' αὐτοῦ, οὕτω διὰ

ipso spectaretur vicissim, non ferens diabolus congressum et aspectum illum, cœpit terribiliter furere, frendere, ac mulicrem discerpens, O vim! vociferari, et agresti prorsus modo furibundus exclamare: Quod meum tantum in te peccatum, ut ex hac mea me muliere ableges? Et quemadmodum isthoc scelus non loquitur nisi scelera: Cur, inquit, fecunditate illam donas, tot jam annis artibus meis ac technis infecundam? Videbatur autem tunc temporis sibi mulier, uti deinde liberata enarravit, Symeonem intueri veluti sic interminantem: Tu quidem, pessime spiritus, vel invitus ex hac muliere abigeris, ipsa vero ad maritum suum revertetur, et filius ipsis anno proximo nascetur. Dæmon igitur, tum alia multa insana ac diabolica more suo vociferabatur, tum illud præcipue: Væ mihi nequam servo! væ mihi, qui ut plurimum præter voluntatem meam ago, quod imperatum est!

124. Hunc in modum clamitans, pro instrumento edendæ vocis muliere usus, circum columnam miserabili spectaculo ipsam agebat; quasi fugitans a facie sancti, ejusque spiritus virtute eedere loco coactus. Denique altum clamans, Exco; exivit, relicta muliere rectius se habente; ad quam sanctus Symeon: Redi, inquit, mulier, ad maritum tuum; cum ipso consuetudinem deinceps habebis, et prolem ex illo concipies. Obediens sancto mulier, revertit ad virum suum, comiter ab illo excipitur, filium anno insequente parit: quem et ad magnum Symeonem, cujus precum potius quam sui uteri fructum reputabat, una cum conjugē adducit, eique qui dederat illum offert, lætitia atque plausu indicans magnitudinem doni; atque hoc pacto viri sancti famam latius quam lingua propagabat. Post hæc mulier donatum sibi puerum domum reducit, et remunerationis loco pro tantis tamque variis beneficiis (neque enim solum a cohabitante sibi dæmone immunis, sed marito integre sanata restituta fuit, ad hæc puer quoque ex ea quod nunquam ante, est prognatus), effigiem Symeonis domi suæ statuit. Et aurum quidem, ut erat vitæ conditio, non suppetebat; verum quod auro pretiosius, talem afferebat fidem, ut non dæmoniaci tantum variisque morbis detenti, sed etiam mulier quædam annos jam quindecim fluxum sanguinis passa sanitatem isthic loci omnimodam perfectamque invenerit. Ita viri sancti vel tenuis in imagine aspectus, signum crucis, virga, fornix, verbum, invocatio, et si quid aliud rerum illius esset, sufficiebat cuilibet morborum generi depellendo.

125. Deinde hæmorrhœissa altera, ex pago quodam Mylitorum dicto, grave sanguinis profluvium jam tricennio passa, a tergo appropinquavit Symeoni, tangere Christum meum ausæ, quem simul et tetigit et sanitatem obtinuit. Idem quippe Dominus, quemadmodum istic olim per se ipse, ita hic per

servum suum infirmitatem abigebat, et pro paritate fidei parem quoque misericordiam largiebatur. Abiit igitur hæc similiter ac illa (de qua supra nemini) valetudine recuperata; quodque illa mediante sancti imagine, hæc ab ipso prototypo consecuta est.

126. Non diu post adest magno Symeoni ex pago alio, cui Magia vocabulum, vir quidam, septuaginta ut summum annos natus; qui acerrimo dentium dolore cruciatus, enixe precabatur, salu- tiferam ut sibi manum imponeret, quo dens affectus excuteretur radicitus, jam nunc acerbitate cruciatuum mobilis. Ita ille precabatur, lacrymis per genas decurrentibus, mœrentis animi signis mentiri nesciis. Sanctus vero benigne respondens, Nonne, inquit, magis e re tua foret, si et alium dentem enasci, quam hunc ægre habentem solummodo evelli, peteres? Ad quæ verba ille mente animoque inflammatus (uti fieri consuevit ad insperati cujusdam boni pollicitationem), ambabusque manibus, ut poterat, ex melote sancti suspensus, eijcit, per impositionem manuum illius, uberem e cælo gratiam elicientem, putridum corruptumque una cum radicibus dentem: nec multi abierunt dies, cum alter (o rem non admodum creditu facilem!) enatus ad perfectionem crevit. Et huiusmodi prodigii testes oculati plures fuere, quibus ille ipse, qui beneficium nactus erat, ostendebat, mirantibus, in tam prope a ætate, præter naturæ ordinem fieri potuisse. Sed quanquam id

127. Quodam Sabbato, decantatis ante noctem Vesperis, congregati erant, ut ferebat consuetudo, circum Symeonem discipuli; qui illos de more ad vigilandum nocte ista hortabatur: deinde docere eos incipiens, quæstiones quasdam difficiliores ac parabolas in medium prolatas elucidabat; qua re ita suaviter afficiebat illorum animos, tantoque Dei timore ac dulcedine doloris cor exhilarantis cumulabat, ut quod de sirenum cantu dicitur propemodum in se experirentur; præterquam quod delectationem istam consequeretur mors, hanc immortalitas excipiat. Finito igitur sermone Symeonis, fratres consuetas preces fundere cœperunt; cumque psalmum *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*, recitarent, apparuit sancto Christus Dominus præclara in visione, astans a dexteris. Ut vidit ille, ut mente illustratus, eaque tota abreptus est; non quiescentibus tamen labiis, nec cœptam orationem intermittentibus. Interea cernebat quasi passerem supra fratrum capita circumvolitantem, hymnos cum ipsis suavissime canere, movere linguam eodem quo ipsi modo, easdem quas ipsi modulationes promere (uti deinde ipsis quoque manifestavit): infallibile omnino testimonium, quod jucundum esset Deo, secundum prophetam, eloquium eorum⁹⁹.

⁹⁹ Psal. ciii, 34.

Α τοῦ θεράποντος ἐνταῦθα λύων τὸ πάθος, καὶ πρὸς τισὶν ἰσθῆν, ἴσον καὶ τὸν ἔλεον νέμων. Ἀπῆλθε τακταροῦν ὁμοίως τῇ προλαβούσῃ καὶ αὕτη τὴν ὕψην κλμισαμένη, ὃ πρὸ μικροῦ τῆς εἰκόνας ἔκεινται, τοῦτα νῦν αὕτη τοῦ πρωτοτύπου τυχοῦσα.

ρκς'. Ἐξῆς δὲ προσῆλθε τις ἀνὴρ τῷ μεγάλῳ ἐκ τινος κώμης (Μαγία δὲ κέκλητο αὕτη), ἔτος οὐ πλεον ἢ ἑβδομηκοντὸν γεγονώς, δριμείαις τὸν ὀδόντα βαλλόμενος ὀδύναις· ἐπιτεθῆναι τε αὐτῷ τὴν ὄσταν ἐκεῖνου χεῖρα δεόμενος, ὥστε τοῦτον παντάπασιν ἐκκρυσθῆναι, σαλευόμενον ἤδη τῶν πόνων ταῖς προσβολαῖς. Ταῦτα ὁ μὲν ἔδειτο, δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν καθιείς, τὰ ψυχῆς ἀλγούσης ἀψευδῆ σύμβολα· ὁ δὲ χαριέντως ὑπολαβὼν, Μὴ ποτέ σοι βέλτιον, ἔφη, καὶ ἄλλον ἐκφῶναι μάλλον αἰτεῖν, ἢ τὸν πονήρως ἔχοντα μόνον ἀποβαλεῖν; Καὶ ὅς πρὸς τὸ ῥῆμα τὴν ψυχὴν ἀναξέσασκε (ὃ πέφυκεν ἀεὶ δρᾶν ἀγαθῶν ἀπροσδοκῆτων ἐπαγγελία) ἀμφοτέροις τε τῆς μηλωτῆς ὡς εἶχεν ἐκκρεμασθεὶς, ἀποβάλλει μὲν αὐταῖς ῥίζαις, ἐπιθέσει χειρῶν ἐκεῖνου πολλὴν ἄνωθεν ἑλκούση τὴν χάριν, τὸν διεφθαρμένον ὀδόντα· ἕτερος δὲ μετὰ τινος ἡμέρας (ὃ πρᾶγματος οὐ βραδίως πιστευομένου!) ἐψυτέτε καὶ ἠβῆετο. Καὶ τοῦτου μάρτυρες πολλῶν ὀφθαλμοί, οἷς εἰς θαῦμα παρὰ τοῦ τυχόντος τῆς εὐεργεσίας ἐδείκνυτο, τὸ ὄψε δὴλαθῆ τοῦ χρόνου, καὶ τὸ παρ' ἡλικίαν τῆς φύσεως. Ὅπερ δὴ τηλικούτων ὄν, ὑποχωρεῖ τῇ λέγεσθαι ἤδη μελλούσῃ μετ' αὐτὸ θεωρεῖται.

tantum sit, concedit tamen illi, quam porro dicturi

ρκς'. Ποτὲ γὰρ ὄψε Σαββάτου μετὰ τοὺς ἑσπερινοὺς ὕμνους, κατὰ τὸ σύνθετος τῶν μαθητῶν περὶ αὐτὸν ἀθροισθέντων, ἀγρυπνίαν, ὡς ἔθος, ἐκείνης αὐτοῖς τῆς νυκτὸς παραγγελίας· εἶτα διδασκαλίας ἀρχάμενος, αἰνίγματα τε καὶ παραβολὰς αὐταῖς προτείνας καὶ ἐπιλύσας, οὕτως αὐτῶν διέθηκε τὰς ψυχὰς, καὶ τοσοῦτον αὐταῖς ἐνέσταξε θεῖον φόβον, καὶ λύτης καρδίαν εὐφραϊνούσης γλυκύτητα, ὡς μικροῦ καὶ τὸ τῶν ἄδομένων αὐτοῦς σειρήνων παθεῖν, πλὴν ὄσον εἰς θάνατον μὲν ἐκτὶ τὸ θέλγον, ἐνταῦθα δὲ τελευτῶν εἰς ἀθανασίαν. Τὴν διδασκαλίαν δὲ τῆς συνήθους αὐτοῦς εὐχῆς διαδεξαμένης, καὶ τὸν μακαρίζοντα τοὺς ἐν ὀδῶ ἀμώμῳ ψαλμὸν, τοὺς ἐν νόμῳ Κυρίου πορευομένους, διὰ στόματος ἐχόντων αὐτῶν, ἐπιφαίνεται τῷ Συμεῶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, μακαρίας ἐκείνης ἐπιφανείας ἐκ δεξιῶν αὐτῷ παρεστώς· καὶ πρὸς μὲν ἕψιν ὁ νοὺς ἐφωτίζετο, καὶ ὄλος ἐκείνης ἐγίνετο, τὰ χεῖλη δὲ οὐκ ἠρέμει, οὐδὲ ἀπελιμπάνετο τῆς εὐχῆς. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ ὡσεὶ στρουθίον ὁ Συμεῶν ὑπὲρ κεφαλῆς τοῖς ἀδελφοῖς ἑώρα περιπτύμενον, συνυμνολογοῦν τε αὐτοῖς ἡδιστα καὶ συνᾶδον, καθάπερ ἐπίσης ἐκεῖνοις καὶ γλῶτταν κινοῦν, καὶ τοῦτοίς τὰ αὐτὰ συμφθεγγόμενον, ὡς μετὰ ταῦτα καὶ αὐτοῖς καθίστατο δῆλον. Ὅπερ οὖν ἠδυνθῆναι κατὰ τὸν Προφήτην Θεῶ τὴν ἐκείνων διαλογὴν, ἀψευδῆς πάντως μαρτύριον.

CAPUT XVI.

In caritate annonæ frumentum multiplicat et diu conservat imminutum.

ρχη' Ἐκείνῳ δὲ πῶς οὐκ ἄξιον προσθεῖναι τοῖς A
εἰρημένους; ὅτι μὴδὲ ὀλίγου ποτὲ αἴτου τῷ ταμιεῖῳ
τῆς μονῆς ὑπολείμενός, τὸ μὲν καὶ πρὸς τὸ στε-
νὸν τῆς παρούσης οἱ μαθηταὶ διαίτης ἀχθόμενοι, τὴ
ὕε καὶ πρὸς τὸ μέλλον (οἷα τοῖς μικροψύχοις φιλεῖ
συμβαλεῖν) ὀρῶντες, προσελθόντες αὐτῷ πάντες,
τέσσαρες; ἐπὶ τριάκοντα ἤδη τὸν ἀριθμὸν ὄντες, οὓς
ἀπὸ διαφόρων ἰάσατο παθῶν ἢ πληγῶν, ἐπιτρέψαι
αὐτοῖς ἡξίουν λαμβάνειν τὰ προσφερόμενα, ἐφ' ᾧ
αὐτάρχη τε τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον αὐ-
τοῖς εἶναι τὰ ἀναγκαῖα, Ὡστε σὲ καὶ τοὺς τῆς ἡμε-
τέρας, φασι, σωτηρίας μισθοὺς κομισσασθαι, ἵνα μὴ
τῷ ἄγαν σκληρῷ τε καὶ ἐπιπόνῳ τῆς παρὰ σοὶ ἀγω-
γῆς ἐκκακήσαντες ἐνθὲνδε ἀπαναστῶμεν· σοὶ γὰρ
οἶδας ὅτι καὶ σώματα καὶ ψυχὰς ἑαυτῶν ἀνεθέμεθα.
Ὁ δὲ πρῶτον τῷ ἦθει, πραοτέρῳ δὲ καὶ φρονήματι, B
μικροψυχίαν αὐτοῖς ἡρέμα προσουείδισας, εἶτα καὶ
εἰς ὑπόμνησιν ἐνήγε τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμασίων, ὅπως
μὲν οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταί, τοῦ πρώτου Ποιμένου
καὶ Διδασκάλου, τῷ τῶν ὄχλων πλήθει ποτὲ δυσχε-
ραίνοντες εἶεν, διὰ τε τὴν ἀφίλον ἐρημίαν ἐκεῖνην,
καὶ τὴν τῶν ἄρτων ἔνδειαν· ὅπως δὲ πέντε ἄρτοις
αὐτῶς χορτάσει πεντακισχιλίους ἄνδρας, ἔτι καὶ δώ-
δεκα κοφίνους αὐτοῖς, τὰ περισσεύματα τῶν ἄρτων
ὑπολιπόμενος· ὅπως δὲ πάλιν ἄρτοις ἑπτὰ κορέσει
τετρακισχιλίους, ἄνευ γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ
νῦν σὺ εἰ αὐτῶς, φησὶ, ὁ Βασιλεὺς μου καὶ ὁ Θεός
μου, ὃς ἐπιθλέπων ἐπὶ τὴν ὑπομονὴν ἡμῶν, ἐπιθι-
ψεὶς καὶ οὐ παρόψει. Σὺ γὰρ διὰ τῆς τοῦ σοῦ Προφη-
του διδάσκεις με γλώττης, *Οὐκ ἔστιν ὑστέρημα,*
λεγοῦσης, τοῖς φοβουμένοις σε, καὶ τοὺς ἐκζη-
τοῦντάς σε μηδαμῶς ἐλαττωθήσεσθαι παντὸς
ἀγαθοῦ. Εἰ δὲ μὴ ταύτη δοκεῖ καὶ ἡμῖν [an ὑμῖν?],
σπαράττομαι μὲν ὅσα καὶ πατὴρ τὰ σπλάγχνα, ὡς-
περ εἰκόσ, καὶ λίαν ἀλγῶ τὴν διάξουσιν. Ὅμως ἀνέται
πᾶσα ὑμῖν ὁδός, ὡς τέκνα καὶ ἀδελφοί· πορευτέον ἐκά-
στω λοιπὸν τὴν βούλοιστο.

ρχῆ'. Πρὸς ταῦτα δυσὶ πάθει τοῦτοις οἱ μαθηταὶ
φόβῳ καὶ χαρᾷ μερισθέντες, τὸ μὲν διὰ τὴν ἐπιτι-
μῆσιν, τὸ δὲ καὶ τὰς χρηστοτέρας ἐπαγγελίας, αὐτοὶ
μὲν γόνυ κλίναντες, αἰτοῦσιν εὐθύς συγχώρησιν
καὶ λαμβάνουσιν· ὁ δὲ τὸν ἀδελφὸν Ἀντώνιον καλέ-
σας (οὗτος γὰρ ἦν ὁ ἐπὶ τοῦ σιτωνῶς τεταγμένος)
ἐκέλευσεν, εἴ ποῦ τινες ἐν αὐτῷ κίχκοι εἶεν, συλλέ-
ξαντα πρὸς αὐτὸν ἐνεγκεῖν. Τοῦ δὲ κομιδῆ ὀλίγους D
εἰρόντος, εἰς χεῖράς τε τῷ μεγάλῳ κομισαντος, εἰς
οὐρανὸν ἀνασχῶν ἐκείνος, Ὁ Θεός; ὁ παντοκράτωρ,
εἶπεν, ὁ διδοὺς οὐ κτήσσει μόνον, οὐδὲ τοῖς νεο-
σοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλουμένοις σε, ἀλλὰ καὶ
πάσῃ σαρκὶ τρωτῆν αὐτῶν, ὁ δὲ σπλάγχνα οἰκτιρ-
μῶν σου, ὁ δὲ πικρὴν ἄβυσσον τῆς φιλανθρωπίας
σου ἄρτοις ὀλίγοις χιλιάδας κορέσας, αὐτῶς καὶ τὴν
βραχὺν τοῦτον πλήθυνον σίτον, εἰς ὄξυν αἰνέσεώς
σου, εἰς εὐχαριστίαν λαοῦ σου, εἰς μεγαλοπρέπειαν
τοῦ ὀνόματός σου.

²² Psal. xxxiii. 11.

128. Illud porro qui fieri potest ut supradictis
non adjungam? Non nisi exiguus quandoque fru-
menti numerus in horreo monasterii reliquus erat,
cum discipuli partim ob præsentis annonæ cari-
tatem anxii, partim de futuro (uti pusillanimitis
solet accidere) solliciti, accesserunt ad Symeonem
simul omnes, jam quatuor et triginta numero,
quorum diversimodis ægritudinibus vulneribusque
medicatus ille fuerat; flagitabant autem faculta-
tem sibi fieri accipiendi illa, quæ afferbantur; ut
haberent quod præsentis et futuræ necessitati suf-
ficeret: Ut salutis quoque nostræ mercedem, in-
quiunt, reportes; ne nimium severo laborioso-
que apud te vitæ instituto exanimati hinc disceda-
nt: tibi quippe, ut ipse nosti, corpora pariter et
animas nostras commisimus. Sanctus autem be-
nigno vultu, benigniore etiam animo, pusillanimita-
tatem ipsis paulatim exprobrans, ad memoriam
revocavit mirabilia a Deo præstita opera; quomodo
nempe discipuli Christi, primi Pastoris atque Magi-
stri, turbis aliquando sequentibus propter inamæ-
nam solitudinem panumque inopiam indignati fuis-
sent: quomodo autem Christus quinque panibus
totidem hominum millia pascens, reliquerit etiam
duodecim cophinos, iis quæ redundabant coppletis;
et quomodo rursus septem panibus quatuor millia,
exceptis feminis puerisque, saturasset. Tum in-
quit, Etiamnum tu ipse es, Rex meus et Deus meus,
qui respicis patientiam nostram, respiciesque, et
non despicias. Tu enim per os Prophetæ tui
doces me, dicentis: *Non est inopia timentibus te;*
et inquirentes te non minuentur omni bono ²¹. Quod
si vobis quoque ita esse non videatur, lacerarer
non aliter quam pater visceribus meis, ut par est, et
perquam acerba mihi separatio futura esset. Nihilomi-
nus nulla vobis interclusa via est, filii fratresque;
abeat quisque quo animo collibitum suo fuerit.

129. His auditis, gemino agitati affectu discipuli,
timoris altero, altero gaudii, illo ob increpationem,
hoc ob promissiones benignas, curvant genua
ac veniam deprecantur et impetrant. Symeon vero
fratrem Antonium (erat is a re frumentaria)
advocavit jussitque, si qua grana superessent,
collecta ad se afferre. Ille post sedulam inquisitionem
paucula quædam inventa manibus ad magnum
Patrem apportavit: qui in cælum oculos intendens:
Deus, inquit, omnipotens, qui non tantum jumentis
pullisque corvorum invocantibus te, sed omni
etiam carni das escam suam; qui per viscera
misericordiæ tuæ, per multam bonitatis tuæ abyssum,
pauculis panibus saturasti hominum millia:
hæc quoque pauca frumenti granula multiplica ad
gloriam laudis, ad gratiarum actionem populi, ad
majestatem nominis tui.

130. Ita precatus, carbones poposcit; quos, ubi suffitum injecerat, fratri Antonio una cum granulis in manus tradit, et: Vade, inquit, suffito horreum, atque projectis istis hisce granulis, firmato ostium ac recedito. Fecit is ut imperatum erat: postridie autem primo diluculo eidem a Symeone præcipitur, ad horreum redeat, visurus quo res frumentaria loco sit: noverat quippe preces suas nequaquam steriles fore. Ivit jussus (quam inexplicabilis bonitas tua, Christe!) ac reperit horreum oppletissimum frumento, fructibus vere citra laborem, citra semen occasionemve natis; sola oratione agriculture et stercorationem supplente. Opus id fuit illius profecto manus, quæ prodigium in multiplicatione panum operata est; quæ in solitudine mensam instruxit; quæ manna de cœlo pluit; quæ ex arida petra, non solum aquæ, sed ipsius quoque mellis fontem elicuit.

131. Discipulus igitur, miraculi magnitudine obstupefactus, curriculo ad magistrum properat, id quod factum erat annuntians: qui mox cum discipulis publice coram Deo flexit genua, incensum obtulit, Dominicam orationem recitavit, cœlestique invocato Patre (quicum ipsi ob insignes virtutes familiaritas, qualis filium decet, intercedebat, cujusque liberale donum præsens munificentia erat), dignas ei pro tanto beneficio gratias persolvens, atque præcipiens, easdem singulis Sabbati diebus in horreo iterari cæremonias, similesque benefactori gratias reddi; mandavit ut pinsendis panibus darent operam, nec ab incepto unquam desisterent, memores semper salutaris illius præcepti, quod Christum in fratribus vult pasci. Illi se accingunt operi, nec patiuntur manibus ullum a subigenda farina otium concedi diu noctuque; diebus enim in labore transactis conjungebantur noctes, faciebatque candela ut diei lumine opus neutiquam indigerent. Cum autem tot ad sanctum turbæ, et plures atque plures in dies confluerent: illud etiam magis fortasse prædicto miraculo admirandum venit, quod frumentum illud tam plenis manibus ablatum, infinitorumque hominum necessitati impensum, nihilominus per tres continuos annos suffecerit.

132. Post hæc humani generis hostis, priorem suam cum Symeone luctam recordatus, aut potius antiquam cladem reparare cupidus, unum e fratribus invadit, vel allicit, aut quasi vinctum trahit, quem aptum imprimis pessimis suis machinationibus reperiebat, natione Isaurum, nomenclatura Angulam, quod lingua Syriaca pigrum interpretari aiunt. Haud tamem scio utrum id ei nominis initio sit inditum, quod postea ejusmodi factus est; an deinde conformiter operibus id sibi comparaverit. Hunc igitur ingressus cacodæmon, universam fratrum communitatem per ipsum concitat adversus sanctum; qui pariter posita verecundia ac reverentia ipsum adjuvantes: Quæ ista trea, inquirunt, tam supra modum effusa misericordia? ubinam

ρλ'. Ταῦτα προσευξάμενος, καὶ ἄνθρακας ἐνεχθῆναι κελεύσας, θυμιάμα τε τούτοις ἐπιβαλὼν, καὶ μετὰ τῶν κόκκων τῷ ἀδελφῷ ἐγχειρίσας, Ἄπελθὼν, θυμιάσον ἐν τῷ σιτῶνι, ἔφη, καὶ τούτους ἐν αὐτῷ διαβρίψας, τὰς θύρας ἐπιθεὶς ἀναχώρησον. Ὁ μὲν οὖν Ἐβραεὺς ὡς προστέτακτο. Τῆς ἐπιούσης περὶ πρῶτην ἡμέραν ἐπιτραπὲν αὐθις αὐτῷ παρὰ τοῦ Συμεῶν τὴν σιτῶνὰ ἰδεῖν ὅπως ἔχοι (ἦδει γὰρ οὐκ ἀγονοὺς ἐκεῖνος; αὐτῷ τὴν εὐχὴν ἐσομένην), ἀπελθὼν (τῆς ἀνεκφράστου σου, Χριστέ βασιλεῦ, χρηστότητος!) εὗρσκει τούτον σίτουσαφῶς ὑποπεπλησμένον, καρπῶν ἀμόχθων ὄντως καὶ ἀσπύρων καὶ ἀνηρότων, μόνης εὐχῆς γεωργίῳν, καὶ τῆς ἐντεῦθεν ποιότητος, ἔργον χειρὸς ἀκριβῶς ἐκείνης, ἧς τὸ κατὰ τοὺς ἄρτους θαῦμα καὶ ἢ ἐν ἐρήμῳ τράπεζα, τὸ τε ἐξ οὐρανοῦ μάννα, καὶ ἢ ἀπὸ στερεᾶς πέτρας οὐχ ὕδατος μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ μέλιτος βλύσις.

ρλα'. Ὁ μαθητὴς τοῖνον τῷ τοῦ θαύματος μεγέθει καταπλαγείς, πρόσεισι τῷ διδασκάλῳ δρομαίως, τὸ γεγονός ἀπαγγέλλων· καὶ ὁ κοινὸν μετὰ μαθητῶν θεῶ γόνου κλίνας, θυμιάμα τε προσαγαθῶν, τὴν τε Δεσποτικὴν εὐχὴν προσευξάμενος, καὶ τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καλέσας (πρὸς ὃν διὰ τῆς ὑπερφουῶς ἀρετῆς ἔσχε τὴν υἱῷ προσηκουσαν οἰκειότητα, καὶ οὐδὲν ἀγαθὴ τὰ παρόντα), τοσοῦτου τε πράγματος ἀξίως εὐχαριστήσας, καὶ οὕτως ἀνὰ τὸν σιτῶνα δρῶν ἐκάστου Σαββάτου τοῖς ἀδελφοῖς παραγγελίας, καὶ τοιαύτην εὐχαριστίαν ἀποδίδοναι, ἐντέλλεται τὸ λοιπὸν αὐτοῖς ἀρτοποιεῖν τὴν χεῖρα μηδέποτε παυομένους, ἀλλ' ἀεὶ τῆς μακαρίας ταύτης καὶ Χριστὸν διὰ τῶν ἀδελφῶν τρεφούσης ἐντολῆς ἐχομένους. Τὰς μὲν οὖν χεῖρας οὔτε ἡμέρα ἴστη τῆς ἀρτοποιίας τοῖς ἀδελφοῖς, οὔτε νύξ, ἀλλὰ καὶ νύκτες μᾶλλον περὶ αὐτὴν πονοῦμενοις ἡμέραις συνήπτοντο, καὶ τὸ τῆς νυκτὸς ἔργον ὁ λύχνος τοῦ τῆς ἡμέρας φωτὸς παρεῖχεν οὐδὲν ἐνδέον. Τοσοῦτοι παρὰ τὸν ἅγιον ὄχλοι, καὶ οὕτως ἀριθμοῦ κρείττους ἀεὶ συνέβηρον, ὃ καὶ τοῦ προλαθόντος τάχα παραδοξότερον, ὅτι καὶ οὕτως ὁ σίτος ἐκεῖνος ὅλαις χερσὶν ἐκφορούμενος, καὶ τῶσαύταις ἐπαρκῶν μυριάσιν, ὁμως καὶ εἰς τρίτον ἔξῃς ἐνιαυτὸν ἤρκεσε.

ρλβ'. Μετὰ δὲ ταῦτα τῆς προτέρας πάλης ἀναμνησθεὶς ὁ ἔχθρος, ἢ τὴν παλαιὰν φιλονεικίαν μᾶλλον ἀνακαλέσασθαι ἤτταν, ὑποδύεται τῶν ἀδελφῶν ἕνα, ἢ ἐπισπάται, ἢ ἐπάγεται, οἰκείω; ἑαυτῷ δὲ γλαδὴ πρὸς κακοτεχνίαν εὐρῶν ἔχοντα, Ἰσαυρον τὸ γένος. Ἄγγουλαδὴν τὴν προσήγοραν, ὃ τῆ τῶν Σύρων γλώττῃ φασὶ τὸν ὀκνηρὸν ὀνομάζεσθαι. Οὐκ οἶδα, εἴτε τοῦτο τὴν ἀρχὴν κληθέντα, ὃ μετὰ ταῦτα γέγονε, καὶ τοῖς ἔργοις τὴν κλησὶν ὕστερον τῆ πράξει μεταβαλόντα, καὶ κατὰλληλον τοῖς ἔργοις ἀρμοσάμενον τὴν προσήγοραν. Τοῦτον τοιγαροῦν ὁ ἔχθρος ὑπόδους, πᾶσαν ἐκταράττει δι' αὐτοῦ τῷ ἁγίῳ τὴν ἀδελφότητα· καὶ ἀναίδην αὐτῷ προσελθόντες, Τίς ἢ τοσαύτη καὶ οὕτω πέρα τοῦ μετρίου, φασὶν, ἐλεημοσύνη; ποῦ δὲ τῶν ἱερῶν οἰκῶν ἢ φροντιστηρίων ψυχῆς τοιοῦτό τι γινώ-

μενον ἴσμεν; οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἐν Ἱεροσολύμοις ὁ Κυριακὸς ἐστὶ τάφος, θαυματουργῶν ἐξαίτια; μήπου τι παραπλησίως ἔχον ἐκεῖ τοῖς ἡμετέροις ἐστίν; οὐχὶ πᾶς ὁ προσευχῆς προσίων χάριν ἢ θεραπείας, ἰδίαις μᾶλλον χρῆται δαπάναις; τούναντιον μὲν οὖν οὐχὶ καὶ προσφέρει τὸ κατὰ δύναμιν; πῶς τοῖνον, καὶ πόθεν, ἢ μέχρι πύσου, ἑαυτοῖς καὶ τοῖς προσιοῦσιν ἡμεῖς ἐπαρκέσμεν;

ρλγ'. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα καὶ πολλὰ τούτοις ὁμοίαι εἶπον· ὁ δὲ πρῶτος ὑπολαθῶν, τῆς μεγάλης καὶ τοῦτο τοῦ θεοῦ κηδεμονίας, ἔφη, περὶ ἡμᾶς, ἀδελφοί, τὸ μὴ πρὸς ἀλλοτριὰς χεῖρας ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἡμετέρας μᾶλλον ἐτέρους ὄρᾶν, καὶ τὸ μὴ ὅπως ἂν τι καὶ βραχὺ λάθοιμεν παρ' ἐτέρων αἰεῖν, ἀλλ' ἀφ' ὧν μᾶλλον ἔχειν ἐτέρους ἡμᾶς ἐπαρκεῖν. Οὐ γὰρ ἐξ ὧν αὐτοῖς κοπιῶμεν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀπονητὶ μᾶλλον τῆς ἀνωθεν χρηστότητος ἀπολαύομεν, ἐκείνοις παρέχομεν, ὃ καὶ σπουδαστέον ὑμῖν, εἴπερ ἄλλο τι δεῖ πάντως, καὶ πάσης ἄλλης ἐργασίας προτιμητέον, εἴ τι τῆς ἐκείνου μέλει θεραπείας ὑμῖν, τοῦ ἔλεον θέλοντο; μᾶλλον καὶ οὐ θυσίαν. Πρὸς ταῦτα τοῦ Ἀγγουλά περαθέντος ἰταμιώτερον ἀποκρίνασθαι, εἰδὼς ὁ θεὸς ἀνὴρ δι' ἐκείνου συσχευάσθαι τῷ ἐχθρῷ τὴν ἐπιβουλήν, ἐπιτιμῆσας σφοδρότερον οὐκ ἐκείνῳ, ἀλλὰ τῷ δι' αὐτοῦ μᾶλλον ἀναιδῶς φθειρομένῳ, Σὺ μὲν, ἀγαθὸς πᾶσι πολέμιε (οὐδὲ γὰρ ἀγνοῶ σου τὰς δολιότητας), ἔφη, τὴν ταλαίπωρον τοῦτον ὑπεισελθῶν, θορότους σπουδαίσεις καὶ ταραχὰς ἐπεγείρειν μοι, ἐπεὶ καὶ συγκεχώρηται σαφῶς ἀνωθεν. Εἶτα καὶ πρὸς τὸν Ἀγγουλάν ἐπιστραφεὶς, Ἄλλ' οὐαὶ σοι τῷ δυστήνῳ, ἔφη, ὅτι ταύτῃ συγγενῶς ἔχων εὐρέθης τῷ δυσμενεῖ, ὡς καὶ ὄργάνῳ σοι χρῆσθαι πρὸς τὴν κακίαν. Ἐξῆς δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀδελφότητα πᾶσαν, Κοινωνητέον, φησὶν, ἐκ τοῦ ὑστερήματος ὑμῖν, ἀδελφοί, καὶ τῆς ἀναγκαίας χρείας κοινωνητέον τοῖς ἄλλοις, ἐπεὶ οὐκ ὀλίγα ὑμῖν ἐν ὑστέρῳ μεταμείψει.

necessarium faciunt, erogandum turbis : quoniam

ρλδ'. Ταῦτα πρὸς αὐτοὺς εἰπὼν, καὶ τὴν ψυχὴν τῆς αὐτῶν οὐκ οἶδ' εἴτε ἀναληθῆς ἢ χρεὶ λέγειν, εἴτε μικροψυχίας περιαλήψας, ὄρᾳ θεῖῳ ψυχῆς ἁματι κείμενον καθάπερ τὸ θεῖον εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ σιτωνος, καὶ ὡς ἐπεισελθόντες ἐνδεεῖς καὶ διαρπάσαντες αὐτὸ φύγοιεν, καὶ ὡς αὐτὸς μὲν διὰ τινος ὁδοῦ βασιλικῆς διπλοῦν τούτων καταδιώκοι, φθάσαι δὲ οὐχ οἶδ' ἂν, ἐκ μέσης αὐτῆς ἀναστρέψειε, καὶ ὡς ἐκάστης ἡμέρας ἄρτους ἀπὸ τότε τῶν τριῶν ἐν αὐτῷ πλείους οὐχ εὐρο· οὕς λαμβάνων, ἄνω τε πρὸς θεὸν βλέπων, καὶ τὴν ἐκείθεν αὐτοῖς ἐπευχόμενος εὐλόγηται, εἶτα διαθρόπτων, παρτίθει τοῖς θεομένοις, καὶ ὡς ἕκαστον κλάσμα μέγιστος αὐτίκα γίνετο ἄρτος. Ἐν ἐαυτῷ τοῖνον γενόμενος, καὶ συμβαλὼν τὴν ἔψιν ἀφαίρειν εἶναι τῆς ἀνωθεν χάριτος, οἷς ἐμελλον ἀνακύπτειν οἱ μαθηταὶ τὸν εἰς τοὺς πένητας ἔλεον, πάντας αὐτοὺς συγκαλέσας, καὶ ἄπερ ἴδοι σαφῶς ἀπαγγέλλας προσευχὴν ἐπιτρέπει μετὰ δα-

¹¹ Osce, vi, 6; Matth. ix, 15.

A terrarum in sacris domibus atque asceteriis simile quid fieri recordamur? Nonne ipsum quoque Domini sepulcrum Hierosolymis inusitata operatur miracula? nunquid tamen istic par huic nostræ eleemosynarum largitio? Nonne sua vivit quadra quisquis aut orationis aut opis causa eo accedit? imo quod contra est, nonne istic offert de suo quantum potest? Quomodo igitur nos et unde, aut quousque et nobis et accedentibus nos sufficiemus annonam?

133. Hæc et his similia illis turbide elocutis, sedate subsumens sanctus, sic infit : Et illud singularis Dei circa nos sollicitudinis signum est, fratres, quod non ex alienis manibus nobis, sed aliis potius ex nostris victitandum sit; quodque, ut parum quid accipiamus, alienam implorare opem non debeamus, sed tantam habeamus rerum copiam, ut et cæteris succurrere possimus. Neque vero illa, quæ manuum nostrarum opere conquisivimus, sed illa, quibus citra laborem nostrum, suppeditante divina bonitate, fruimur, egentibus largimur; quod et faciendum nobis sedulo semper est si quid aliud; et omni alio opere pluris æstimandum, si quid nos cultus illius tangit, qui dicit : *Misericordiam volo, et non sacrificium*¹¹. Cum Angulas ad hæc incitatus turbulentius responsum pararet, cognosceretque vir Dei per illum moliri insidias suas dæmonem, ad hunc, prætermissis fratre per cuius os inverecunde multa effutiebatur, increpationem graviter convertens : Tu, inquit, bonis omnibus inimice (neque enim me fugiunt tuæ fraudes), missellum hunc clam ingressus, turbas mihi tumultusque ciere satagis, quoniam illius faciendi desuper quoque facultas tibi concessa est. Tum ad Angulam conversus : Sed et tibi misero væ, inquit, quod tam familiaris hosti nostro inventus sis, ut te fraudis suæ instrumentum præbueris. Denique universos fratres sic alloquitur : Communicandum nobis aliquid ex inopia nostra est, et ex illis, quæ ad usum nos alias non paucorum ad extremum pœnitentibus.

134. Ubi finem dicendi fecit, acerbo animi affectus dolore est, ex illorum, stupore dicam, an pusillanimitate suborto. Tum conspiciat oculo interiore sacrum Evangelium, veluti in horrea jacens; accurrentesque inopes rapere illud ac fugere : ipsum autem se regia quadam via fugientium tergis instare, retrahere vero nullo modo posse, ideoque iter ex media via relegere : ex illo porro tempore singulis diebus tres non amplius in horreo granario panes reperiri, quos ipsum accipientem, ac sursum oculos ad Deum intendentem, cælestique benedictione impertientem, denique frangentem apponere egentibus, quodque autem frustum illico in panem maximum converti. Redditus igitur sibi, atque conjiciens, visionem signare divinæ gratiæ oblationem, propterea quod eleemosynas, pauperibus erogari solitas, imminutas vellent; convocatis omnibus quæ sibi per visionem ostensa

essent, enuntiat; ac precationem cum lacrymis indicit, solum nempe adversus divinas comminationes remedium, ut Deum sibi propitium redderent. Dum illi mox fructus poenitentiae dignos faciunt contritionique indulgent, miseratus Symeon lacrymas ad Deum effundit, lacrymas multiplicem elicere caelo misericordiam valentes: tum modicum quid frumenti ex horreo allatum manu excipiens, atque ad manum Dei supremam respiciens, inde benedictionem precibus accersivit, quae cum aperitur, solet omne animal implere. Frumentum autem (o inusitatam agriculturam! o semina orationis, fertilem quoque terram fertiliorem reddentis!) plurimum augetur, in longissimum tempus usui communi abundantissime sufficiebas, neque minimam partem minuebatur.

CAPUT XVII.

Armat suos contra daemones varia molientes.

135. Aliquanto post aliam rursus habet visionem, quae virum pene exanimabat: coactis in unum fratribus: State, inquit, ut generosos decet, adversus impendentes tentationes: permisit quippe Dominus vos tentari, ut et splendidiore vos circumdet corona. Librum igitur Job prophetæ, ex quo noverat ipsis et tolerantiam augere, et supernæ consolationis spem corroborare, in manus capit: indicioque cunctis silentio atque attentione, a capite orsus ad calcem usque librum explicando evolvit: sicubi vero quiddam proverbialis notionis occurreret, id et penitius enucleabat, et latentem in eo sensum spiritus ipsum illuminantis splendore illustrabat; tandemque adhortationem ex Apostolo commode concludebat, sic inquires: Audivistis, quid Job sustinuerit; et cognovistis quem sibi finem Dominus habuerit præfixum: State igitur succincti tumbos vestros in veritate et calceati pedes in Evangelio pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo positis tela nequissimi ignea extinguere²². Existimo enim quod non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis²³: id enim quod in præsentibus est momentaneum tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna²⁴.

136. His dictis ex imo corde graviter ingemiscens, lacrymas quoque admiscens gemitibus, Fratres, inquit, tempus certandi est: vigilate itaque, nec lateat quemquam diabolus, qui fraudulenter vos tentat circumvenire. Nostis quippe quod domus tabernaculi nostri, quæ super terram est, dissolvenda sit; sed aliam, non manufactam, repositam habemus in caelis nos, qui ambulamus in lege Domini, præferentis cordibus nostris lumen ejus, quod gressus nostros dirigat ad se Hujusce do-

κρῶν αὐτοῖς, τὸ μόνον λαχὼν κατὰ τῆς θείας ἀπειλῆς φάρμακον, ὥστε διαλλαγῆναι, φησὶν, ἡμῖν τὸν Θεόν. Τῶν δὲ μετάνοιαν ἀξίως εὐθύς ἐπιδειξαμένων, συναλγίστας αὐτῶν τῇ συντριβῇ, καὶ δάκρυα πρὸς Θεὸν ἐκχέας τὰ πολλὰ ἐκείθεν ἔλκειν δυνάμενα [ἐλεον], σίτον τε βραχὺν ἐκ τοῦ σιτωνῶνος κομισθέντα λαβὼν ταῖς χερσὶ, καὶ πρὸς χεῖρα πάλιν αὐτὸς τὴν ὑψηλὴν ἰδὼν, τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπιῦξαστο εὐδοκίαν, ἢ πᾶν ἐμπιπλᾶν οἷδε ζῶον ἀνοιγομένη· καὶ ὁ σίτος (ὡ παραδόξου γεωργίας! ὡ σπερμάτων εὐχῆς καὶ γῆν ἀγαθὴν εἰς γονιμότητα παριούσης!) ἠῦξαστο, μέχρι πολλοῦ ταῖς χρεῖαις ἀφθόνως ὑπηρετῶν, καὶ μὴδ' ἐτιοῦν ἐλαττούμενος.

tempus usui communi abundantissime sufficiebas,

ρλε'. Ἐωράκει μετὰ χρόνον τινὰ πάλιν εἶπεν ὁ Συμεὼν, τὰ δὲ ὀφθέντα τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἀθυμίας ἐπλήρου· καὶ συγκαλέσας τοὺς μαθητὰς, Στήτε γενναίως, ἀδελφοί, πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐπάγεσθαι πειρασμούς, ἔφη· συγκεχώρηκε γὰρ ὁ Κύριος; πειρασθῆναι ὑμᾶς, ἵνα καὶ λαμπρότερον στεφανώση. Τὰ κατὰ τὸν Ἰὼβ τοῖνον λαβὼν (ὅθεν αὐτοῖς ἔδει καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐπιτεῖναι, καὶ τὴν ἐλπὶδα τῆς ἀνωθεν παρακλήσεως ἐπιβρῶσαι), καὶ πᾶσιν αὐτοῖς σιγὴν ὁμοῦ καὶ προσοχὴν παραγγέλλας, ἐκ προσημιῶν εὐθύς ἀρξάμενος, ἄχρι τέλους αὐτοῖς διεξῆκε τὴν βίβλον· εἰ ποῦ τι τῶν παροιμιωδῶν τύχοι, καὶ βαθυτέρων ἐπεξιῶν, καὶ τὸν ἐν αὐταῖς κρυπτόμενον τῷ φέγγει τοῦ ἐν αὐτῷ Πνεύματος ἐκείνοις διαφωτίζων, εἶτα κατὰ καιρὸν ἐκ τοῦ Ἀποστόλου διεπεράσαστο τὴν παραινέσιν αὐτοῖς, οὕτως εἰπὼν· Τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος Κυρίου εἰδετε· Στήτε οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὸν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν εὐαγγελίῳ τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνησθε τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ κεκρυμμένα σέβειν. Δογίζομαι γὰρ δεῖ οὐκ ἄξιον τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· τὸ γὰρ παρατυχεῖν εἰς ὑπερβολὴν ἀκόρμιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν· μὴ σκοπῶντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.

ρλς'. Ἐπειτα μέντοι βύθιον τι καὶ βαρὺ στενάξας, τῷ στεναγμῷ δὲ κεράσας καὶ δάκρυον· Ἀγώνων, ἀδελφοί, καιρὸς, ἔφη· γρηγορεῖτε οὖν, μὴ λάθῃ τινὰ δολίως ὁ πονηρὸς δελεάσας. Οἰδατε γὰρ ὡς ἡ ἐπιγείος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνου λυθήσεται, ἀλλ' ὑπερέπιπται ἡμῖν ἀχειροποίητος ἐν οὐρανοῖς ἐν νόμῳ δηλαδὴ Κυρίου πορευομένοις, παρ' αὐτοῦ τε τὸν τῆς καρδίας λῦχνον φωτιζομένοις, κατευθύνοντα τὰ πρὸς ἐκεῖνον ἡμῶν διαβήματα· ἤς εἴς μοι κατὰ τῆς τῆς νύκτα σαφῶς ἐγνώρισε τὴν ἀνάβασιν, καὶ εἰς ἣν

²² Ephes. vi, 14-16. ²³ Rom. viii, 18. ²⁴ II Cor. iv, 17, 18.

πρόδρομος, ἡμῶν εἰτελλόμενος ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς Ἰωάννης, οὗ καὶ βίον καὶ τρόπον αὐτοὶ πάντως οὐκ ἔγνωετε, οἱ καὶ κοινωνοὶ τοῦ κατὰ Θεὸν βίου τὴν ἀνδρᾶ πεποιημένοι, καὶ τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων συνάμιλλον. Δέκατον γὰρ, ἀδελφοί, τοῦτο ἔτος ἀγρυπνῶν ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων ψυχῶν, καὶ δεόμενος τοῦ Θεοῦ μετὰ δακρύων οὐκ ἔπαυσάμην, ὡς λόγον ἀποδοῦναι μέλλων ὑπὲρ ὑμῶν· ἐπεὶ καὶ τοῦτον ἐγὼ φοβοῦμαι τὴν φόβον αἰεὶ, μὴ τῶν ἀφιέντων τὰ πρόβατα μισθωτῶν καὶ φευγόντων, οἷς ὀλίγα μέλει περὶ αὐτῶν, καὶ οὐ τῶν ποιμένων εἰς εὐρεθῶ, τῶν καὶ ψυχὴν αὐτὴν ἰδέως τῆς ποιμνῆς προἰεμένων. easdem dimittunt atque fugiunt; non vero illorum

ρλζ'. Ἀλλὰ τῇ δυνάμει τῆς ἀνωθεν βακτηρίας ῥωννύμενος, γενναίως τὴν θῆρα μέχρι τέως νῦν ἀφ' ὑμῶν ἀπεσῆθον. Οἴδατε γὰρ ποσάκις ὑμῶν οὐ δια-
B θολῶσαι μόνον ἐπειράθη τὸν νοῦν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίας κοσμικὰς ἐλκῦσαι καὶ κατασπᾶσαι, ἀλλὰ καὶ συλαγωγῆσαι καὶ ὑποκλέψαι καὶ παντάπασιν ὑμᾶς σκορπίσαι καὶ διασπείραι· ὁμως ἠσχύνθη διὰ πάντων καὶ ἀπεκρούσθη, οὐδὲν πλέον τῆς τοσαύτης σπουδῆς ἢ λύσεως ὀνάμενος, ἔτι μὴ τὸ φανῆναι πλέον κακῶς, τὸ μάλιστα πάντων αὐτῷ σπουδαιότατον. Νῦν οὖν εἰ καὶ μὴ πολλή, μὴδ' ἐπὶ πολὺ, συγκεχώρηται δ' οὖν τις ὁμως αὐτῷ καὶ ἡμῶν ἐξουσία· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν νηπιῶν, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων παρ' ὧν δηλαδὴ καὶ πλείων ἢ πληγῆ τῷ βασκάνῃ, καὶ πρὸς οὓς ἐκείνῃ πάλιν ὁ φθόνος περιφανέστερος· ἀλλ' οὐκ ἀποστήσῃ ὁ ὑπεραπιστῆς μου, Κύριε.

ρλη'. Εἶτα καὶ αὐτὰ τοῖς μαθηταῖς ἐξηγεῖτο τὰ ὁραθέντα, προσιώντας μὲν ταῖς οὐρανοῦ πύλαις τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους εἰς προσκύνησιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, παρεστηκότα δὲ τὸν διάβολον, Αἰθίοπα, σκοτεινὸν ὄλον· ἀναιδῆ τὴν ὄψιν, ὕβριν πλέοντα, αἵματος ἔμοῦ καὶ πυρὸς τοὺς ὀφθαλμούς ὑπόπλεων, οὐκ ἐπίτινος τοὺς πόδας στερεοῦ βεβηκότα, ἀλλὰ κατὰ μέσον εἰσὲν τὴν ἀέρα, βρῦχοντα μὲν φοβερόν τι καὶ θηριώδες, καὶ κινουῦντα, φησὶ, τὴν κεφαλὴν κατ' ἔμοῦ, ἀναμένοντα δὲ ὁμως τὰς ἀποφάσεις, φωνῆν τε παρὰ Κυρίου πρὸς αὐτὸν ἐνηνέχθαι, Πάταξον, λέγουσαν, τὰ παιδία καὶ τοὺς καλοὺς τῶν ἀνθρώπων, τὸν δὲ ἀπ' ἔμοῦ τε ἀρξασθαι πρώτου, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Ἰωβ αἰτοῦντα, καὶ τὸ ἐνδόξιμον οἷα λαμβάνοντα. Ταῦτα ὁ
D μὲν τοῖς ἀδελφοῖς ἐξηγεῖτο· ὁ ἔχθρὸς δὲ οὐκ ἠμέλει κακίας, ἀλλ' ἐπεισὶ κατ' αὐτοῦ μεγάλῃ βρυχήματι, καὶ τὴν δερματίνην ὡς εἶχε μηλωτὴν ὑποδύς, ἵνα καὶ σφοδρότερον, ὡς ἔρετο, περιτρέψῃ, πάσχει μᾶλλον ἢ δρᾶν ὁ μάταιος ἤλπισε, καὶ χαλεπὸν αὐτὸς πτόμα κατενεχθεῖς, ἔχετο διαλυθεὶς Ἰσα κρινῶν, πώγωνος ψαυεῖ μόνον τὰς τρίχας περιελών, καὶ γυμνὸν ἐκείνο ἐν μέσῳ ὅπου δηλαδὴ ψαύσειεν ἀπολελοιπῶς· ἀλλὰ καὶ τοῦτο κόσμος ἐδίδκει τῷ Συμεῶν, ἔτεταν ἀγεννηῖ ποῦ ἀντιπάλου μηνύον.

mus visio hac ipsa mihi nocte luculenter monstravit ascensum nostrum; in quam et ingressus est dilectus frater Joannes, prodromus noster; cuius et vitam et mores vos ipsi ignorare nequaquam potestis, qui et participem cœlestis vitæ fecistis illum, et in spiritali palæstra habuistis commilitonem. Decimus quippe, fratres mei, annus agitur, quod vigilem pro animabus vestris, nec desierim orare Deum cum lacrymis, tanquam rationem redditurus pro vobis. Quoniam et ego nunquam non illo inceptor timore, ne illorum unus deprehendar, qui mercede conducti, de ovibus solliciti perparum, qui animas suas pro incolunitate gregis

157. Attamen superni virtute baculi corroboratus, usque in præsens tempus repuli a vobis genrose feram infernalem. Nostis enim probe, quoties non modo turbare mentem vestram, eamque ad rerum mundanarum desiderium allicere atque detrahere; sed etiam spoliare gratia divina ac denudare, imo et vos ipsos dispergere omnino ac dissipare conatus sit: verumtamen confusus ubique et repulsus est; nihil aliud commodi ex tanto conatu et rabie nactus, quam quod tanto perniciosior apparuerit quanto adhibuit plus conatus. Nunc igitur, tametsi non magna nec latis circumscripta terminis ipsi facultas nocendi data sit, aliqua tamen concessa est contra nos; nec tantum contra tirones, sed etiam contra illos qui in via virtutum proveci sunt; a quibus nempe et gravior plaga invido hosti infligitur, et contra quos ipse vicissim invidia ardet
C manifestiore: sed tu, Domine, propugnator meus, tuos non destitues.

158. Deinde et quæ viderat discipulis enarravit: vidisse nempe electos Dei angelos, ad portas cœli, Deum suum adoraturos, advolare: vidisse et diabolum stare, indutum Æthiopem, tenebricosum totum, facie deformem, calumnias spirantem, sanguine juxta et igne oculis suffusum, nulli fulcro pedibus innixum, sed medio veluti aere consistentem, horribilem ferarumque in modum frementem; qui converso contra me, inquebat, capite, responsum aliquod præstolabatur; vocem autem a Domino allapsam esse, dicentem: Percute pueros et formosiores quosque; illum vero petiisse, sibi ut liceret a me, quemadmodum olim a sancto Job. exordium sumere; simulque vestimenta apprehendisse. Isthæc sanctus quidem narrabat fratribus: hostis vero nullam malefaciendi occasionem præmittendam ratus, magno cum fremitu in illum irruit, pelliceamque, ut poterat, mejotem subiens quo vehementius, uti putabat, ipsum everteret; passus potius id ipsum miser est, quod inferre sperabat; dejectusque gravi casu abiit, quasi in fumum resolutus: evulsisque tantum prehensæ barbæ crinibus, membrum illud quod tetigerat nudum reliquit. Sed et hoc summo sibi ornamento vertebat Symeon, ut patet patefaciens mundo invidiosum adversarii confictum.

139. Mox præclarus agonistha Christus generoso pugili suo præmium retribuit : apprensus enim tetigit clam faciem ejus, et continuo enati sunt crines, et ornatus pristinus barbæ rediit. Igitur aperto Marte aggredi Symeonem nunc quoque diffusus Satanæ, quippe ab illo dejectus manifeste ac superatus, deinceps ad artes se suas et ignavum pugnae genus convertit ; modo fratres adversus sanctum instigando ; modo fidem, quam populus in ipso repositam habebat labefactando ; alias præfectos circumjacentium urbium, ob jus quod sibi in montem quisque vindicabant, contra virum Dei concitando. Quas autem ille machinas, quas artes non adduxit contra infirmos bellatores ! qui cum adversario manus non audentes conserere, ignaviter tentabantur, ut externis se rebus demulceri moverique paterentur. Sed majorem sibi inde confusionem comparavit ; cunctaque erat cernere aliter evenisse quam præconceperat. Hos ipsos namque discipulos, post brevem illam tempestatem, secunda constansque malacia excepit, eaque priori longe anteferenda : quique erga sanctum erant frigidiores, adeo succensi sunt ejus amore, ut quidam ex ipsis hæreticis, antiquis suis erroribus valedixerint, nostræ orthodoxæ fidei partes amplexati sint ; multi vero infidelium, Græcos puta et Barbaros, et similes crassioris erroris homines, in gratiæ lumen, quo Symeon resplendebat, reflectentes oculos, ad veritatem conversi sint : iis autem, qui montem accolunt, pacatiora fuerunt post hæc lætitoraque omnia quam ante.

140. Cæterum contra pueros et circa virtutis exercitium remissiores invaluit tentatio. Etenim diabolus sub primam noctis quietem, expansis versus Septentrionem alis volans, quemadmodum aquila magnum complexa spatium et unguibus instructissima, versus Orientalem Antiochiæ portam descendit, excitans tragœdiam non absimilem illi quæ quondam in Ægypto contra primogenitos sæviit, referentemque luctum quo Rachel super filios in Palæstina planxit. Neque hic stetit : verum plurimos quoque virtutis studiosos interemit, adeo ut cunctis in platibus ejulatus, et in compitis væ ! væ ! personaret ; et agricola vocaretur ad planctum atque ad lamenta ; non secus ac si huic civitati D decalvare et detondere super filios delicatos tuos²⁰. Civitas ergo nuda et discalceata (ut rursus prophetæ verbis utar) vadit ad sanctum Symeonem, solum securum suffugium, solam spem fallere nesciam ; lamentans coram eo magis quam sponsa omicta cilicio super virum virginitalis suæ²¹.

141. Præterea et sanctam Martham, participem doloribus suis, patronam apud filium habebat : a qua ille amice inductus, et sponte sua ex insito commiserationis fonte misericordiam in calamita-

ρλθ'. Εὐθὺς δὲ καὶ ἑ καλῶς ἀγωνοθέτης Χριστὸς τὸ βραβεῖον ἐδίδου, καὶ τῷ γενναίῳ ἐπιτρανείῳ, ἄρτεται τοῦ προσώπου κρυφίως, καὶ παραρῆμα αἰ τε τρίχες ἐφύοντο, καὶ ὁ πάγων αὐτῷ πάλιν ὡ; καὶ πρῶτὴν ἐκόμια. Τῆς πρὸς αὐτὸν τοίνυν ἐκ τοῦ φανεροῦ καὶ νῦν συμπλοκῆς ὁ πονηρὸς ἀπογνοῦς, ἀτε λαμπρῶς παρ' αὐτοῦ καταβιβλημένος καὶ ἡττημένος, ἐπὶ τὴν τέχνην ἐξῆς καὶ τὴν ἀνελευθερίαν ἐχώρει · καὶ νῦν μὲν αὐτῷ τοὺς ἀδελφοὺς ἐκταράττειν, νῦν δὲ τοῖς δλοῖς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν διαψυχαίνειν, νῦν δὲ τοὺς προσετώτας τῶν κύκλῳ πόλεων, τῆς τοῦ θροῦς ἕνεκεν αὐτοῦ νομῆς ἐπεγεῖρειν. Τίνα μηχανὴν ἢ σπουδὴν οὐκ εἰσήγε κατὰ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν πολεμίων ! οἱ τῷ ἀντιπάλῳ χεῖρας οὐ φοιμῶντες ἐπάγειν, παράπτεισθαι τε τούτου διὰ τῶν ἐκτὸς ἀνελευθέρως πειρῶνται. Ἄλλὰ μείζονα κὰν τούτοις τὴν αἰσχύνην ἑαυτῷ προεξέτει · καὶ πᾶν μᾶλλον ἦν ὄραν τὸ ναυαντίον, οὐ ὄραν ἐκείνος ἐβούλετο. Τούς τε γὰρ μαθητάς, μετὰ τὸν βραχὺν ἐκείνον σάλον, γαλήνη σταθερὰ διεδέξατο καὶ τῆς προτέρας ἀκριβοστέρα, οἱ τε πρὸς τὸν ἅγιον ὑποψυχρανθέντες οὕτω ; εἰς αὐτὸν θερμῆς ἐσχον, ὡς τοὺς μὲν αὐτῶν αἰρετικῶς ὄντας, μακρὰ τῇ παλαιᾷ σφῶν ἀπάτῃ χαιρεῖν εἰπόντας, τῆς ὀρθοδόξου μοίρας γενέσθαι καὶ ἡμετέρας · πηλοῦς δὲ καὶ τῶν ἀπίστων, Ἑλλήνων δηλαδὴ καὶ Βαρβάρων καὶ τῆς ταιαύτης παχύτητος, πρὸς τὸ φῶς τῆς ἐν τῷ Συμεῶν χάριτος διαδέψαντας, ὀδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἀλήθειαν · τοῖς τε περὶ τοῦ θροῦς αὐτῷ βραχέα διενεχθεῖσι, φίλα μετὰ ταῦτα μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ εἰρηναῖα γενέσθαι.

ρμ'. Λοιπὸν ὁ κατὰ τῶν παιδίων καὶ τῶν ἀρετῆν μειόντων πειρασμὸς ἐνειστήκει. Καὶ περὶ πρῶτον νυκτὸς ὕπνον ἐκτείνας πτέρυγας αὐτοῦ πρὸς τὰ κατὰ βορρᾶν ὁ διάβολος, κατέβη καθάπερ τις ἀετὸς μακρὸς τῇ ἐκτάσει καὶ πολὺς τοῖς δρυξίν ἐπὶ τὴν πρὸς ἤλιον ἀνίσχοντα πύλην τῆς Ἀντιόχου, συγγενές τι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ποτὲ γεγονότων κατὰ τῶν πρωτοτόκων ποιῶν, καὶ παραπλησίους τῇ Ῥαχὴλ ἐν Παλαιστίνῃ θρήνους ἐπὶ τοῖς τέκνοις ἐγείρων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἀρετῇ ζώντων πολλοὺς ἀπολλύς, ὡς εἶναι κοπετὸν ἐν πάσαις πλατείαις, καὶ ἐν πάσαις ἰδοῖς οὐαί, οὐαί ! καὶ καλεῖσθαι γεωργὸν εἰς πένης καὶ εἰς κοπετὸν, καὶ εἰς εἰδότας θρήνους, καθάπερ τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοῦ θεοῦ Μιχαίου πύρρωθεν ἐκεῖνο εἰρημένον · Ἐύρησαι καὶ κείραι ἐπὶ τὰ τέκνα σου τὰ τραυερά. Ἦτις ἀνυπόδετος καὶ γυμνή (ἵνα τοῖς τοῦ προφήτου καὶ πάλιν ἐπ' αὐτῇ χρῆσωμαι λόγοις) παρὰ τὸν θεῖον πορεύεται Συμεῶν, τὴν μόνην ἀσφαλῆ καταφυγὴν, τὴν μόνην οὐ ψευδομένην ἐλπίδα, θρηνοῦσα πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ νόμφην περιεζωσμένην σάκκον ἐπὶ τὸν ἄνδρα αὐτῆς τὸν καρθενικόν.

ρμα'. Ἔτι καὶ τὴν ὁσίαν Μάρθαν κοινωνὴν τοῦ πρὸς τὸν υἱὸν ἔχουσα θρήνου, ἢ τὸ μὲν φιλοστέργως παιθεμένος, τὸ δὲ, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῆς συμπαιθείας πηγῶν τὸν εἰς αὐτοὺς βλύζων ἕλεον, γόνεται

²⁰ Mich. 1, 16. ²¹ Joel. 1, 8.

τῆ γῆ καὶ θύεις ἐρείσας, οὐ πρότερον ἀνίστησιν ἅυτον, ἕως ἀρπαγέντα τῆ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ἰδοί, ἀγγέλων τε πλήθος περὶ αὐτὸν, καὶ ὡσπερ κατ' ἐκεῖνο τῆς Ἀντιόχου κατενεχθέντα, καθὼ πένθοῦσα φεῦ! ἡ πόλις εἶη τὰ φίλιτατα. Καὶ ὡς αὐτὸς μὲν πρὸς ἀνατολὰς ἐστῶς, προσεῦξαιτο περὶ αὐτῆς, οὐχ ὑπὲρ ἀπάσης δὲ τῆς πόλεως ἀνύσειεν ἡ εὐχή, ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν τὸ μέρος εὐθὺς ἀπαλλαγῆναι τῆς ἀπειλῆς· μεταβῆναι δὲ κατὰ μεσημβρίαν τὸν ὀλοθρευόντα, καὶ θρῆνον αὐθις ἀρόρον ἐκεῖθεν ἐγεροθῆναι, κραυγὴν συντριμματος, καὶ κοπετὸν καὶ οὐαί, μῆδὲν τοῦ προτέρου λειπόμμενα, ὡς αὐτὸς τῆ μητρὶ τηγικαῦτα καὶ τοῖς παροῦσιν ὁ θεός· Συμεὼν ἐξηγεῖτο.

ρμβ'. Κατὰ πόδας δὲ καὶ ἡ πόλις πρὸς αὐτὸν αὐθις ἀνῆκε, πενθικοῖς ὡς πρώην καὶ σχήμασι καὶ βαδίσμασι, ποιουμένη κοπετὸν ὡς δρακόντων, καὶ πένθος ὡς θυγατέρων σειρήνων. Περιπαθέστερον τοῖνον ἡ ὁσία τοῦ δόσιου μήτηρ διατεθείσα, καὶ μᾶλλον ἑαυτῆς τὸ πάθος ἢ ἐκείνων εἶναι νομίσασα, δεῖται τοῦ οικείου πάλιν παιδὸς οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ στεναγμοῖς πῦρ ἀφιεῖσι, καὶ δάκρυσιν, οὐ κάμψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆξαι καρδίαν υἱοῦ δυναμένους, ἐπαμῦναι κάμνουσιν αὐτοῖς· εἰ τις δύναμις. Ὁ δὲ τῆς συνήθους πρὸς Θεὸν καὶ πάλιν εὐχῆς ἐχόμενος ἦν, καὶ τῆς ὁμοίας αὐθις θύεως ἀξιούμενος. Ἡ δὲ ἦν· ἀρπαγὴ μὲν αὐτοῦ καὶ πάλιν τῷ Πνεύματι, καὶ κάθοδος ἐπὶ τὴν κατὰ Σελεύκειαν πύλην, ἀποστροφή δὲ τοῦ ὀλοθρευόντος ἐκείθεν, καὶ κατὰ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου μᾶλλον ὁρμὴ· ἀμειλλὰ τε περὶ αὐτῆς ἀμφοῖν, πλεωρᾶς ἑκατέρως ἐπειλημμένων, καὶ τοῦ μὲν ὅπως ἂν κακῶς διαθεῖη φιλονεικούντος, τοῦ δὲ ὅπως ἂν ἐξέλῃται τῆς ἐκείνου βλάβης αὐτὴν ἀγωνιζομένου. Ἐν τοσοῦτω δὲ τὸν μὲν ὀλοθρευόντα μυστικῆ τις ἀνωθεν φωνῆ κατὰ πολὺ τὸ ἀκούσιον ἀφίστησι τῆς μονῆς· ὁ δὲ καὶ δευτέραν ἔφοδον αὐθις κατ' αὐτῆς ἀπειλήσας, ἐπὶ τὴν οὕτω Κασσωτῖν καλουμένην τῶς ἐτράπετο.

losos effundens. genibus ac facie humi positus, non prius se levavit, quam extra se Spiritus virtute raptus, vidisset multitudinem angelorum cingentem se, et eodem quasi tempore in illam descendere, quo urbs lamentabatur charissimorum jacuram. Sed sicut ipse ad orientem conversus deprecabatur pro ipsa, sic non pro universa urbe deprecatio exaudita est, verum sola illa orientalis pars, minis statim cessantibus, periculo subduci visa est. Deinde ad meridiem transit nequam spiritus; ac repente gravis planctus, inde clamor, contritiones et eulatus et vœ, nihilo quam prius tolerabiliora, excitata sunt; sicut ipse Symeon matri suæ aliisque præsentibus tunc enarravit.

142. Extemplo autem effusa civitas, ad sanctum denuo recurrit, flebili, ut quondam, specie ac incessu, ciens ejaculatum ut draconum, et luctum sicut filiarum sirenum. Sancta vero Symeonis mater gravi dolore affecta, suumque multo acerbiorum sensum esse quam illorum rata, iterum filio suo non prece simplici, sed gemitibus scintillas igneas emittentibus, lacrymisque, non flectere modo, verum etiam liquare cor filii valentibus, supplicat, ut si quo modo possit, succurrat periclitantibus. Ad hæc Symeon consuetam pridem orationem resumens, simili rursus visione dignatus fuit. Erat autem ejusmodi: Raptus denuo in exstasim descendebat versus illam, quæ Seleucianam respicit, portam: spiritus autem vastator, inde fugam arripiens, contra monasterium sancti convertebat impetum; de quo et gravis orta inter utrumque contentio est, suas unoquoque eorum partes agente, altero damnum inferre satagente, altero illud avertere laborante. Interea scelereum machinator arcana quadam cælitus missa voce admodum invitus loco depulsus fuit, minitansque alteram denuo invasionem, ad locum Cassyotin dictum usque recessit.

CAPUT XVIII.

Iterum suos hortatur, fratrem a dæmone occisum post varias preces ac visiones ad vitam revocat.

ρμγ'. Καὶ ὁ μὲν ἱερὸς ταῦτα Συμεὼν τῆ μητρὶ ἀφηγεῖτο, ἐπει καὶ λίαν αὐτὴν ἤδει χαίρουσαν, καὶ πάλιν παθαινομένην, εὐ αὐτῆ τῶν πατριωτῶν ἢ τούναντιον ἐχόντων· τὴν δὲ Κασσωτῖν ὄδυρμὸς εἶχε καὶ θρῆνος· ἤγειρε γὰρ ἐπ' αὐτὴν μάστιγας ὁ Θεός, καὶ πλήθος ἐκεῖθεν παρὰ τὸν ἅγιον οὐκ ὀλίγον ἀπήντα, ἐλεεινολογούμενοι πρὸς αὐτὸν, ὅσα τέτακται ἡμέρα Κυρίου ἐπ' αὐτοῦς, πικρὰ καὶ σκληρὰ, δυνατὴ ἡμέρα, ὄργῆς ἢ ἡμέρα ἐκείνη, ἡμέρα θλίψεως καὶ ἀνάγκης, ἡμέρα ἀωρίας καὶ ἀφανισμοῦ, ἡμέρα σκότους καὶ γνόφου, ἡμέρα νεφέλης καὶ ὀμίχλης. Καὶ μέντοι καὶ τοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς κινδύνου καὶ τῶν δαινῶν, εὐχαῖς ἐκείνου, κομιζόμενοι λύσιν· ὁ δὲ, προσαγαγόντων ἡδὲ τῆ μονῆ καὶ ὅσον οὐκ ἐπὶ θύραις αἰσθόμενος τῶν πειρατηρίων, τοὺς μαθητὰς ὁμοῦ πάντας συναγαγὼν, Ἰδοῦ, τέκνα καὶ ἀδελφοί, ἔφη, ὡς ἀπελλος ἐγενήθητε τῷ Χριστῷ κομώσα καὶ θάλλουσα, καὶ ἀρετῶν ἀνθεὶ βρύουσα, δεξιὰ τῆ ἐκείνου πεφυτευμένη, εἶη δὲ καὶ κατηρτισμένη λέγειν. Ὁρᾶτε οὖν μὴ καθ-

143. Et hæc quidem sanctus Symeon matri suæ enarrabat, cum ipsam admodum lætantem atque rursus graviter commotam conspexisset, prout civium res lætæ vel tristes erant; Cassyotin vero luctus et ploratus occupabat, levante super illam flagellum suum Domino; et ingens multitudo hominum inde ad sanctum accurrebant, lamentabili voce opem implorantes, non secus ac si irruisset super illos dies Domini amara et dura, dies fortis, dies iræ, dies tribulationis et necessitatis, dies immaturitatis et perditionis, dies caliginis et tenebrarum, dies nubis et nebulæ. Et Cassyotenses quidem imminenti sibi pericula calamitatesque depelli sancti precibus viderunt: ipse vero ingruere in monasterium suum tentationes et tantum non præ foribus adesse sentiens, discipulis simul omnibus convocatis: Ecce, filii ac fratres mei, inquit, sicut vitis Christo facti estis, palmitibus decora, virens, et floribus virtutum gemmans, dextera illius plantata,

liceat dicere et perfecta. Videte igitur ne destruat is septum, quod est lex Dei et mandatorum ejus observatio: vastabit quippe vos, heu me! et disperget aper de silva, et transeuntibus quibusvis expositi eritis in contumeliam et conculcationem. Verumtamen ferte fructus tanta cultura dignos, sustinete cum gratiarum actione, et generose magnanimiterque vos gerite in tentationibus. Ecce enim grandis calamitas in proximo est. Cum hæc dixisset, graviter cum dolore ingemiscens, non aliter quam si ante oculos quæ eventura erant versarentur, discipulos quidem inexpugnabili crucis Christi signo munit: ipse autem contemplatione mentis abreptus, tantum non præsentia adesse jam monstrante quæ futura prædixerat; iterum supplex ad Deum preces, iterum lacrymas fundit, iterum expers somni noctem illam totam traducit; donec apparens ei divina gratia, juvenis puellæ speciem induta, affligentem se consolata est. Deinde et hostis adfuit cum scandalo atque insidiis; cuius furor ab Angula orsus, contra ipsum ac fratres plagis sæviit: recipientem illo meritam pro familiaritate cum hoste contracta mercedem, et gratiam a tali amico conferri solitam.

144. Interea enim temporis, dum quæ viderat, discipulis enarrat Symeon; Angulas, superioris doctrinæ quasi immemor, quin etiam præcepti, ne sollicitè agerent caventis, oblitus: Sollicitus sit ipse et sibi, inquit, et nobis. Quæ verba continuo plaga consequitur, non modo ipsi, sed fratribus quoque omnibus perquam luctuosa: adeo quippe gravis ac sæva fuit, ut quidem prope abessent a morte, quidam etiam morerentur; illi scilicet qui aliis negligentes fuerant. Quo intellecto Symeon, ut alter Job, forti ac generoso animo dixit: *Sit nomen Domini benedictum in sæcula* 27. Quidam autem frater, in paucis studiosus atque amans virtutis, Conon appellatus, Symeonique, ob elegantiam ac suavitate morum et studium sectandi meliora, admodum charus, perplexo erat dejectoque animo, metuens ne eadem quæ fratribus sibi quoque calamitas accideret. Hic quasi mente a sensibus aberrans, videre sibi videbatur Symeonem, talia interrogantem: Qualis hominis unius in terris maxima erga Deum fiducia est? eo autem, Quis ille est homo? respondente, dicere Symeonem, Ille est qui loquitur tecum; divina, ut arbitror, gratia sic disponente ea, quæ post paulo eventura ipsi præter expectationem erant, aut potius discipulum instruente, ne ad infidelitatem a malo genio plectectus, oblivisceretur suam magistro infirmitatem indicare adversus machinamenta ipsius: etenim sibi redditus Conon, magno cum mœrore visionem istam sancto aperuit.

145. Non multo interjecto tempore Conon a diabolo percussus expiravit: quod ubi ad aures Symeonis pervenit, cor ingens dolor invasit. Jubet ergo apportari mortuum, allatum poni juxta se,

A αιρεθητε τον φραγμαδον, ος εστιν ο του Θεου νομος, και η των εντολων φυλακη· και λυμηνηται, φευ! και κατανεμησεται υμας ο εχθρος υς εκ δρουμου, και εις κοινην τοις διουδουοσιν εκτεθητε υδριν και καταπατημα. 'Αλλ' ενεγκατε καρπουσ μαλλον της γεωργιασ αξιουσ, υπομονην δηλαδη μετ' ευχαριστιασ, και το εν πειρασμοις γενναιον και μεγαλοψυχον. 'Ιδου γαρ τα δεινα παρα πιδασ. Ταυτα εφη, και βαρυ τι και πεπονηθης ανοιμωξασ, οια κρυφιοισ δυνασαι τα μελλοντα διορων, αυτοις μεν του Χριστου την δυναχον επιβαλλει σφραγιδα· την δε θεωρια υπολαβουσα, εσον ουκ ηδη παρειναι δεικνυσιν απερ επαγεσθαι ημελλε· και παλιν ευχαι προς Θεον αυτω, και παλιν εακρυσ, υπνου τε παλιν αγευστος εκεινη καθαπαξ η νυξ. εως αυτην η θεια παρεκαλεσε γαρικ, εν σχηματι νεανιδου Β παρθενου επιφανεισα. 'Εξησ δε και ο εχθρος μετὰ των σκανδαλων και της επιβουλησ, εκ του 'Αγγουλα τε πρωτου η της εκεινου μιαλιασ αρχη, και η κατ' αυτου και των αδελφων πληγη, δικαιον της προς ουτην οικειωσησ την αντιμισθιαν απολαδοντοσ, χαριτωσ τε παρα του φιλου αξιασ τετυχηκοτοσ.

ρμδ'. 'Εν οσω γαρ τα θυθεντα προς τουσ μαθητασ ο Συμεων διεξηει· της προλαβουσης ωσπερ επιλαθόμενος διδασκαλιασ ο 'Αγγουλασ, ου μην αλλα και της εντολησ, Μη μεριμνησητε, κελευουσησ, Μεριμνησον, εκεινοσ, εαυτω και ημιν, εφη και μετὰ του βηματοσ ευθυσ η πληγη, ου κατ' αυτου μονον, αλλα και των αδελφων εμου παντων· και η πληγη μεγαλη ουτω και χαλεπη, ωσ τουσ μεν αυτων εγγυσιτω θανατου γενεσθαι, τουσ δε και θανειν, οσοι δηλαδη των αιλων αμελεστερον ειχον. 'Οπερ μαθοντα τον Συμεων το της νεανικησ του 'Ιωδ εκεινησ και γενναιασ φαναι ψυχησ, *Εηη το δυνα Κυριου ευλογημενον εις τοσ αιωρασ*. Ειστηκει δε τισ αδελφωσ, των κοιμηθη σπουδαιων και φιλαρετων, δυνα Κωνων, οσ διη τα χρησθη του τροπου, και τον περι το κελδν ερωτα ηγαπητο τω μεγαλω διαφεροντωσ· ουτοσ δεει της ιτησ τοισ αδελφοισ πληγησ ιστατο σκυθρωπωσ. 'Εξω δε καθαπερ εαυτου γεγονωσ, εδοκει ταυτα την θειον Συμεων οραν αυτου πυνθανόμενον· Παλα των υπερ γησ ενωσ ανθρωπου μεγαστη προς Θεον παρρησια; του δε και τισ εκεινοσ εστιν ερομενοσ, αυτην ειναι φαναι τον μετ' εκεινου λαλουντα· της θειασ, ομαι, χαριτωσ, ο μετ' ου πολυ παραδοξον ημελλεν επ' αυτω γενησεσθαι προοικονομουσησ, η τον μαθητην μαλλον οικοδομουσησ, μη λαθη παρα του πονηρωδ προς απιπτιαν υποσυρεισ, ασθενειαν του διδασκαλου προς τασ εκεινου μηχανασ καταγνωναι· ο μεν γαρ Κωνων εισ εαυτον επανεληθων, αγωνιασ μεστωσ την δυνη αυτω εξηγησατο.

ρμε'. Ου πολυ δε το εν μεσω και τελευτα μεν αυτωσ υπη του διαβολου πληγεισ ο Κωνων· οπερ τω Συμεων ακουσθεν, μεστωσ αυτου ναθικνειται καρδιασ. 'Ο δε τον νεκρον κοιμισθηται, και προς αυτω τε-

27 Job. 1, 21.

θῆναι, τὴν δὲ δερματίνην τοῦ στύλου σκέπην ἀρθῆ-
 ναι κελεύσας, τὰ σπλάγγνα τε δεινῶς ἐπὶ τῷ κειμέ-
 νῳ παθῶν ὀδυνήρον τε λίαν δακρύσας καὶ ἀνακλαύ-
 σας, γόνυτά τε δούς ἐδάξει καὶ ὕψεις, Δέσποτα
 παντοκράτωρ, εἶπεν, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ πῆ-
 ξα; αὐτὸν, ὁ στερεώσας τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὁ
 διδοῦς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς καὶ πνεῦμα τοῖς
 πατοῦσιν αὐτὴν, ὁ ἐκστρέφων εἰς πρωὶ σκιάν θανά-
 του καὶ ἡμέραν εἰς νύκτα σκοτάζων, ὁ θανατῶν
 καὶ ζωογονῶν, ὁ εἰς ἄδου κατάγων καὶ ἀνάγων,
 πνεῦσον ἐπὶ τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦτο τοῦ ζωοποιοῦ
 Πνεύματός σου, καὶ ἀποκαταστήτω αὐτῷ ἡ ψυχὴ
 αὐτοῦ, ὥστε λαλῆσαι τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τὴν
 δυναστείαν σου, καὶ τὴν δόξαν τῆς μεγαλοπρεπειᾶς
 τῆς βασιλείας σου. Ταῦτα προσευξάμενος καὶ δια-
 νυστῆς, μεγάλῃ ὡς εἶπεν, Ἄββα Κόνων, ἐβόησε, τῇ
 φωνῇ. Ὁ δὲ ἦν ἄψυχος, σῶμα αἰσθησεῖς τε καὶ
 πνοῆς ἔρημον. Τοῦ δὲ τῇ γῆ πάλιν ἑαυτὸν τοῦ Συ-
 μείων διδουκότος, τὰ αὐτὰ τε προσευξαμένου, καὶ
 παρακλητῆ φωνῇ πάλιν τὴν μαθητὴν καλέσαντος· ἔτι
 νεκρῶς ἀκριβῶς; ὁ νεκρῶς ἦν. Ἰόνατα καὶ κεφαλὴν αἰθῆς
 κολληθεὶς τῷ ἐδάξει, συντονώτερόν τε τοῦ Θεοῦ
 δευθεῖς, ἔπειτα μέντοι καρδίαν ἄμα καὶ ὀφθαλμοὺς
 εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας, φωνὴν τε δάκρυσι θερμοῖς
 κεκρασμένην ἀφείξ, Ἡ τοῦ Θεοῦ μήτηρ, ἡ Δέσποινα
 πάντων καὶ Θεοτόκος ἡ τῆς ἡμῶν ἀναπλάσεως καὶ
 σωτηρίας μεσῆτις, ἔφη ὁ πρίδρομος τοῦ Ἐμμα-
 νουῆλ. ὁ καὶ αὐτὸν καταξιώθεις βαπτίσαι τὸν αἰρόντα
 τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τῇ μητρὶ με καὶ πρὸ γε-
 νέσεως εὐαγγελισάμενος· Χερουβὶμ, Σεραφίμ, Θρόνοι, C
 Κυριότητες, Ἄρχαί, Ἐξουσίαι, Μιχαήλ, Γαβριήλ,
 ἀλλὰ καὶ πάντες ὅσοι τῶν ἀγγελικῶν ἐκείνων δυνά-
 μειων, ἄλλος ἄλλης στρατιᾶς προηγεῖσθε· ἀπόστο-
 λοι· Θεοὶ, προφῆται, μάρτυρες, ἱερεῖς, οἱ τὴν
 ἀδαπάνητον μυστικῶς Οὐσίαν ὑπὲρ ψυχῶν δικαίων
 προσφέροντες, σεσίγηκεν ὑμῖν πᾶσα νῦν ὑπὲρ ἐμοῦ
 πρὸς Θεὸν παρόρησια, ἐπιλέλησθε τοῦ διὰ παντὸς
 ὑμᾶς μεσῆτας προβαλλομένου· κείται γὰρ, ὡς ὄρατε,
 οὗτος, καὶ οὐδεμία παρ' ὑμῶν πρεσβεία, οὐδεὶς
 τῶν ἐμῶν τῆς καρδίας ὀδυνῶν ἔλεος. Ἦπου διακε-
 νῆς παρ' ὄλην ὁ πόνος ἐμοὶ τὴν ζωὴν; Εἰ οὐκ ἀνα-
 στησεται, θντωὶς οὐκ εὐηρέστῆσα τῷ Θεῷ μου, οὐ-
 δὲ κοινοῦσιν οὐμενοῦν εὐρον οὐδεμίαν ἐν ὑμῖν, εἰ οὐ
 ζήσεται. Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ
 ἐφορῶν, ὁ ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης καθήμενος ἐν D
 τοῖς οὐρανοῖς, ἐπίστρεψον, Κύριε, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
 καὶ ἴδε ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου σου καὶ δόξης· ποῦ
 ἔστιν ὁ ζῆλός σου καὶ ἡ ἰσχύς σου; ποῦ ἔστι τὸ πλῆ-
 θος τοῦ ἔλεός σου καὶ τῶν οἰκτιρισμῶν σου;

ρμς'. Ταῦτα τοῦ ἁγίου προσευχομένου, οὐ κατ-
 ηγεῖας μόνον οἱ παρόντες ἐπληροῦντο καὶ δέουσι, ἀλλὰ
 συμπάσχουν αὐτῷ μικροῦ καὶ τὰ στοιχεῖα ἐδόκει, δι-
 καίας οὕτω ψυχῆ; βολὴν δυσωπούμενα· τὴν μέντοι
 μακαρίαν Μάρθαν καὶ φρίκης τε ὑπεληλύθει· ἥδη δὲ
 καὶ ἔξω ἑαυτῆς ἐνόμιζε γεγενῆσθαι, ἕως ἄνωθεν
 κρυφίως ἐπιδημήσασα χάρις εἰς ἑαυτὴν ἐπανήγαγεν.
 Ἄλλ' οὐ γὰρ ἐμέλλε Θεὸς ταύτη τοῦ δικαίου κάμων-
 τος ἐπὶ πλεόν ὑπερορῆν, ἀλλὰ θείας ὁ Συμείων ἐπι-
 σκοπῆς καὶ προσεχούσης ἥδη παρακλήσεως ὑπαισθό-

A pellicem columnæ tectum amoveri; tum intimis
 visceribus super jacentem commotus, dolenterque
 admodum flens atque ingemiscens, prostratis ge-
 nibus ac facie in terram: Domine, inquit, omnipo-
 tens, qui fecisti cœlum et compegisti illum; qui
 firmasti terram et quæ in ea sunt; qui das spiritum
 populo terram incolenti et calcanti; qui mortis
 umbram vertis in lucem, et diem in noctem tene-
 brosam; qui occidis et vivificas; qui ad inferos
 deducis et reducis; spira super hoc cadaver spi-
 ritum tuum vivificum, et restituatur illi anima sua,
 ut filii hominum celebrent potentiam tuam et
 gloriam majestatis regni tui. Ita precatus surrexit,
 quantaque potuit maxima voce clamavit, Abba
 Conon. Is autem voce carebat anima que, corpus
 sensu ac spiritu destitutum. Cum vero se rursus
 humi projecisset, eademque precando iterasset,
 ac pari voce discipulum vocasset nequidquam
 (mortuus enim ut erat, vere manebat mortuus),
 genibus ac capite tertio affixus terræ, contentiori
 oratione Dei opem imploravit. Postea vero corde
 oculisque in cœlum erectis, vocem lacrymis fer-
 ventibus mistam hujusmodi emisit: Mater Dei,
 Domina omnium ac Deipara, mediatrix reparatio-
 nis ac salutis nostræ: Præcursor Emmanuelis, qui
 etiam dignus fuisti baptizare illum qui tollit pec-
 cata mundi, qui que antequam natus sum matri
 meæ me annuntiasti: Cherubim, Seraphim, Throni,
 Dominationes, Principatus, Virtutes, Michael, Gab-
 riel, et quotquot præterea estis angelici spiritus,
 alii aliis exercitibus præfecti: divini apostoli,
 prophetæ, martyres, sacerdotes, qui inexhaustum
 sacrificium pro animabus justis mystice offertis,
 jam omnis vestra in Deum fiducia pro me loqui
 destitit ac muta est; obliti estis mei, qui vos
 semper mediatores adhibui: jacet quippe, ut cer-
 nitis, hic discipulus meus; et nulla a vobis inter-
 cessio, nulla dolorum meorum commiseratio pro-
 cedit. An ergo frustra omnis per totam vitam
 exantlatus labor? Si hic non resurgat, vere non
 placui Deo meo; neque communionem inveni
 ullam in vobis, si non reviviscat. Tu qui in altis
 habitas et humilia respicis, qui ad dexteram ma-
 jestatis sedes in cœlis, converte, quæso, Domine,
 inde, et respice e domo sancta gloriæ tuæ. Ubi est
 zelus tuus ac virtus tua? ubi est multitudo mise-
 ricordiarum tuarum et miserationum tuarum?

146. In hunc modum orante sancto, mærore
 timoreque impleti sunt non modo præsentibus, ve-
 rum ipsa quoque elementa commiseratione tangi
 videbantur, utpote tam justæ animæ clamorem
 ulterius non ferentia: certe beatam Martham horror
 quidam subivit, quo a sensibus abivisse se putabat,
 donec superna Dei gratia occulte superveniens ip-
 sam ad se reduxit. Verumenimvero non amplius
 hoc modo despecturus erat Deus justum laboran-
 tem: sentiens itaque divinam visitationem adve-

nientemque consolationem, ingenti statim voce clamavit, dicens : *Ex tribulatione mea invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine* ¹⁸ : *Domine, exaudi orationem meam et clamor meus ad te veniat. Ne avertas faciem tuam a puero tuo, quoniam tribulor ; velociter exaudi me tu, qui caelos inclinas, Deus* ¹⁹; qui ex sanctis et excelsis habitaculis tuis descendisti, qui propter me caro factus es, qui pro me crucem et mortem sustinuisti. Si voluntatem timentium te, uti promisisti, facis; si libro vitae aeternae me inutilem servum inscripsisti; quemadmodum filiam principis jam defunctam, et mortuum viduae filium jam elatum, et Lazarum jam quatruiduanum ex mortuis resuscitasti; ita veniat quoque spiritus vitae in hunc defunctum, et reviscat, et consistat pedibus suis. Ita justo Symeone clamante, vox, quemadmodum in oratione solet, intra ipsius jacentis animam audita est (uti postea narrabat) dicens : Totus mundus tenebrae est; nulla usquam lux super faciem terrae, quoniam impleta est iniquitas in negotiis filiorum hominum, idque non solum hoc in loco.

147. Jam sol versus meridiem inclinabat, cum suspicit sanctus Symeon : atque ecce panduntur caeli, et lumen, non modo oculorum aciem, sed ipsam quoque diem et splendidissimum solem ofuscans, supra firmamentum emicat; sonusque rotarum currentium allabatur auribus. Currus autem quatuor instructus equis ac totidem rotis erat, cui tres praesidebant viri; quorum unus a parte dextra medius inter duas rotas et equos, alter a parte sinistra similiter, tertius a tergo sedebat. Vestis porro et coma viris talis erat, ut altera candore superaret nivem, altera splendore aurum : equorum vero color et frena, et vehiculi species merum erant lumen, quod oculos potius ad spectandum, quam linguam ad explicandum requireret, aut potius utrorumque aequaliter argueret infirmitatem. Ferebatur autem currus pone columnam a parte sinistra versus dexteram, donec consisteret ante faciem Symeonis versus orientem, sic jubente eo qui sequebatur a dextris.

148. Mox etiam a dexteris tranquilla afflavit aura, apparuitque similitudo firmamenti, et visio post tergum velut lapidis sapphiri, et quatuor manus virorum (dixisses consternatione ac timore percussos) levibus alis pervolantium, et quasi velum aliquod altaris se moventium : quod spectabatur, similitudo throni introrsum splendentis; ac rursus supra thronum velut species hominis, non permittentis, tantum vel oculis vel mente e spectaculo voluptatis capi, quantum spectans cupiebat: angeli quoque numero infiniti, cingentes thronum, praesto erant; qui ipsum revera lumen videbantur, ita coruscabant undique emittendo radios. Alii speciem praeferebant acris, alii ignis, alii

μενος, ὄξυ αὐτίκα βοήσας, Ἐκ θλίψεως ἐπακαλεσάμην τὸν Κύριον, ἔφη, καὶ ἐπήκουσά μου εἰς πλατυσμόν· Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σὲ ἐλθέτω· μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου, ὅτι θλίβομαι· ταχὺ ἐπάκουσόν μου, ὁ κλίνας οὐρανούς Θεός· καὶ ἐξ ἀγίων ὤψωμάτων καὶ κατοικητηρίων σου καταβὰς, ὁ δι' ἐμὲ σὰρξ γενόμενος, ὁ καὶ σταυρὸν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ θάνατον ἀνασχόμενος. Εἰ θέλημα τῶν σε φοβουμένων, ὡς ἐπηγγέλιω, ποιεῖς, εἰ τῆ βίβλῳ με τῆς παρὰ σοὶ ζωῆς καὶ τὸν ἀχρεῖτον δούλον ἐναπεγράψω, ὡς τεθνηκυῖαν ἤδη τὴν τοῦ ἀρχοντος θυγατέρα, ὡς ἐκκομιζόμενον νεκρὸν τὸν τῆς χάριτος υἱόν, ὡς τετραήμερον ἐκ νεκρῶν ἀνέστησας Λάζαρον, οὕτως ἐλθέτω πνεῦμα ζωῆς καὶ εἰς τὸν κείμενον τοῦτον, καὶ ζητάτω, καὶ στήτω ἐπὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ταῦτα τοῦ δικαίου βοῶντος, φωνὴ καθάπερ ἐν προσευχῇ τῇ ψυχῇ τοῦ κείμενου ἠκούετο, ὡς αὐτὸς ὕστερον ἐξηγουόμενος ἦν. Ὁλος, λέγουσα, γῆς τὸς ὁ κόσμος, οὐκ ἔστι φῶς ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς οὐδαμοῦ, πληθυνθείσης τῆς ἀνομίας· ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μὴ μόνον ἐνταῦθα.

ρμζ'. Ἡλιος μὲν οὖν ἤδη μετὰ μεσημβρίαν κεκλίκει· ὁρᾷ δὲ ὁ ἱερός Συμεὼν, καὶ ἰδοὺ ἀνοίγονται οἱ οὐρανοὶ, φῶς δὲ οὐκ ὀφθαλμοῦ μόνου, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἡμέρας, καὶ αὐτοῦ κρεῖττον ἡλίου ὑπεράνω τοῦ στερεώματος· ἡχὸς τε τροχῶν φερομένων ἐμπίπτωνται; ἀκοαῖς· ἄρμα δὲ κατόπιν τοῦ ἡχου τέσσαροι μὲν ἵπποις χρώμενον, τοσοῦτοις δὲ καὶ τροχοῖς· τρεῖς τε ἀριθμὸν παραθέοντες ἄνδρες, ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν μεταξὺ τῶν δύο τροχῶν τε καὶ ἵππων, ὁ δ' ἐξ ἀριστερῶν ὁμοίως, ἕτερος δ' ἐκ τῶν ὀπισθίων. Ἡ δὲ ἀναβολὴ τοῖς ἀνδράσι καὶ ἡ κόμη, ἡ μὲν χιόνα τῇ λευκότητι παριοῦσα, ἡ δὲ πλέον καὶ χρυσοῦ στίλβουσα· τὸ δὲ τῶν ἵππων χρῶμα, τὰ δὲ ἡνία, τὸ δὲ τοῦ ὀχήματος εἶδος, φῶς αὐτόχρημα ἦσαν, φῶς ὀφθαλμῶν μᾶλλον εἰς θέαν ἢ γλώττης εἰς ἐρμηνείαν δεόμενον, ἢ καὶ ἀμφοῖν ἐπίσης, γλώττης ὁμοῦ καὶ ὀφθαλμῶν ἐλέγχον ἀσθένειαν. Ἐφέρετο τοίνυν ἐπὶ τὰ δεξιὰ διὰ τῶν εὐωνύμων ἐκ τῶν ὀπισθίων τοῦ κίονος, ἕως κατὰ πρόσωπον ἔστη τοῦ Συμεὼν πρὸς ἀνατολάς, τοῦ δεξιᾶ παρεπομένου ταύτη κελεύσαντος.

ρμη'. Αὐτίκα γοῦν ἐκ τῶν δεξιῶν ἡρέμα προσέβαλεν αὐρὰ, καὶ ἰδοὺ ὡς ὁμοίωμα στερεώματος, καὶ ὡς ὄρασις κατὰ νῶτον λίθου σαπφείρου, τέσσαρες τε χεῖρες ἀνδρῶν ὁλοεὶ σὺν ἐκπλήξει καὶ φόβῳ πτέρυξιν ἐλαφραῖς διαπετομένων, καὶ ὡς περ τι καταπέτασμα θυσιαστηρίου κατασειόντων· τὰ δὲ ὑπὲρ τοῦτο ὁμοίωμα θρόνου τὰ ἔνδον καταλάμποντος, καὶ ἐπ' αὐτοῦ πάλιν ὡς εἶδος ἀνθρώπου, μήτε ὀφθαλμῶ τῆς θέας ἐφικέσθαι, μήτε νῶ τοσοῦτον ἐφίεντος ὅσον ἐβούλετο· ἀγγέλων τε μυριάδες ἀριθμοῦ κρεῖττους κυκλοῦσαι τὸν θρόνον ὁμοῦ καὶ παρεστηκυῖαι, φῶς αὐτόχρημα οὔσαι, φῶς ἀφιεῖσαι, φῶς ἐξαστράπτουσαι. Οἱ μὲν ἴσα καὶ ἀήρ ὀρώμενοι, οἱ δὲ πῦρ, οἱ δὲ ἥλιος· τῶ μὲν τῆς Μιχαὴλ (ὡς τριηκᾶτα μυστικῶς τῷ Συμεὼν ἐδρασεῖ-

¹⁸ Psal. cxvii, 5. ¹⁹ Psal. ci, 2, 3; cxvii, 10.

το), πλειονος τῶν ἄλλων οικειώσεως καὶ παρρησίας, ὡς καὶ πάντων ἤδη κεφαλᾶς ἐπικλινομένων μόνον ὑπερανέχειν αὐτὸν, διακονούμενον τοῖς Δεσποτικοῖς διατάγμασιν. Ἀπὸ μὲντοι τῆς τοῦ κίονος στάσεως ἄχρι τῶν ἀθεάτως ἐκεῖνων καὶ μυστικῶς ὀρωμένων ἀναβάσεις, ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν, αἱ δυνάμεις ἐτίθεντο· συναρῆσι δὲ καὶ πλῆθος αὐταῖς ἀνὰ τὸν ἄερα μυρίον, ὡς μηδὲ τῷ παντὶ χωρεῖσθαι δύνασθαι, ἀλλ' ὅσον ἀλλήλοις συγκεῖσθαι, καὶ θατέρου τὸν ἕτερον ἔχεισθαι, φῶς περιχειμένους, φῶς ὀρωμένους, φῶς ὅσον μηδὲ ὀφθαλμῶν καταληπτὸν εἶναι λάμποντας· φωνὴ τοῦ ὁμοιώματος ἐκεῖνου ἀκουομένη, ὡς φωνὴ τοῦ ἐν ὑπεροχαῖς ἀνθρώπου, ἀποκατάστασιν τῆς τοῦ κειμένου ψυχῆς σημαίνουσα.

denique vox audita est, velut hominis in sublimi in suam sedem.

ρμθ'. Ὡς δὲ κρύπτεσθαι ἤδη τὰ τῆς θείας ἐκεῖνης ἐπιφανείας, καὶ μηκέθ' ὁρᾶσθαι ἡμελλε, στρατιὰ τις ἀγγέλων παρέστη τῷ Συμεῶν, τῆς αὐτοῦ στάσεως; ἐκατέρωθεν, κατὰ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων· παραγῆμα δὲ καὶ αὐτὸς, χάριτος ὡσπερ δαψιλοστέρας ὑποπλησθεῖς, λαμπρᾶ ὡς εἶχε καὶ πεποιθὺς φωνῆ, Ἄδελφὲ Κόνων, ἔγειραι, ἔφη, καλεῖ σε δι' ἐμοῦ ὁ τετραήμερον ἐκ τάφου καλέσας Λάζαρον· καὶ ὁμοῦ τῇ φωνῇ (τίς σου τὰ θαυμάσια, Χριστέ, διηγῆσεται;) ὁ νεκρὸς ἀνέβη, καὶ τῆς γλυκείας τοῦ διδασκάλου φωνῆς ὁ μαθητὴς ἤσθετο· καὶ πρὸς τὴν κλησιν διαναστάς, καὶ ὄμμασι βλέψας, καὶ ποσὶ χρησάμενος, ἀποκατέστη τῇ ἀδελφότητι. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο τοῦ Συμεῶν, καὶ οὕτω κατὰ τὸν γενναῖον Ἰωβ πειρασθῆναι συγχωρηθεὶς καὶ αὐτὸς, λαμπροτέρως ἐπὶ τέλει τυγχάνει τῆς ἀναρρήσεως, ὅσφ τοῦ διπλασίω τῶν πρώην ἀφηρημένων τὰ μετὰ ταῦτα κομίσασθαι, τὸ τὸν θανόντα μαθητῆν, αὐτὸν ἐκεῖνον ζῶντα πάλιν ἐξαισίω; ἀπολαθεῖν, καὶ τοιαύτης ἐπιφανείας ἀξιοθῆναι, οὐκ ὀλίγφ θαυμασιώτερον. Ἡμεῖν δὲ καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς ὁ λόγος ἰσοτῆς ἀκολουθίας ἐχόμενος.

A solis: Michaeli tamen (uti secreto Symeoni tunc manifestatum est) major quam aliis familiaritas agendique libertas erat, adeo ut omnibus capita inclinantibus, ipse unus emineret, Dominicis mandatis inserviens. Ab illo porro ubi columna stabat, loco, ad illum usque ubi arcana nec alteri unquam visa, spectacula apparebant, ascensus erat, per quem velut in ipsum usque caelum angelici spiritus erant constituti, conscendebantque per aerem tanta multitudinem, ut capi omnino loco non possent, sed inter se quasi conglobati, alii alios complecti cogerentur: omnes splendidissimo circumdati lumine, videbantur ipsum esse lumen, et tale quidem quale oculorum acies ferre nequiret. Tum stantis, significans restitutionem animæ demortui

B 149. Posteaquam divinæ illæ apparitiones evanuisent, conspectus exercitus quidam angelorum astilit Symeoni, ab utraque columnæ parte adversus malos spiritus præsidium: moxque ipse, velut uberiore gratia repletus, quam potuit clarissima voce, ac fiducia plena dixit: Frater Conon, suscitare; vocat te per me ille qui quatruiduanum e sepulcro Lazarum evocavit. Vixdum loqui desierat (quis mirabilia tua, Domine, enarret?), cum mortuus revixit, et suavem magistri vocem discipulus audivit, et ad evocationem surrexit, et oculis vidit, et pedibus stetit, et collegio fratrum restitutus est. Atque hoc quidem sic actum est: itaque exemplo generosi Job tentari varie permisus, illustrius præconium ad extremum retulit, quando post secula dupliciter resarciverunt damnatum prius ablatorum; nam et discipulum mortuum inusitato modo rursus vivum recepit, et tam insolita apparitione dignatus fuit, quod haud paulo admirabilius. Verum ad cætera, quæ restant enarranda, nostra procedat oratio.

CAPUT XIX.

Miracula per capillos Symeonis patrata. Sacerdotium susceptum.

ρν. Ἰερεὺς τις, τῆς Ἰβήρων ὀρωόμενος, κατὰ φήμην τοῦ ἁγίου πρὸς αὐτὸν παραγεγὼνός, οὕτως ἀνηρέθη τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, ὡς καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ τριχῶν αἰτῆσαι παρ' αὐτοῦ καὶ λαθεῖν. Οὕτως εἰς τὴν οικεῖαν ἐπανελθὼν, ἐν καθαρῷ τῶν θορύβων χωρίφ ναὸν ἐδείματο, καὶ σταυρῷ τιμίως αὐτάς ἐναπέθετο, ἵνα καὶ διπλῆ μᾶλλον τῇ τε θήκῃ καὶ σφίσι αὐταῖς εἴη θαυματουργεῖν. Τῶν δὲ κακῶς πασχόντων πολλοὶ, καὶ πνεύμασιν ἀκαθάρτοις ἢ νόσοις πιεζομένων, προσιόντες, καὶ θεραπείας τυγχάνοντες, οὐκ ὀλίγφ χειρὶ πάλιν αὐτοὶ τὴν θεραπείαν ἡμείβοντο. Ὅπερ ὁ φθόνος οὐκ ἐνεγκῶν, ἐπανίστησιν αὐτῶ τοὺς ἐκ γειτόνων ἱερεῖς, οἱ καὶ προσαγγέλλουσιν αὐτὸν τῷ σφῶν ἐπιστήπῃ, ὡς ἄρα περιεργίαις δὴ τισι καὶ πονηραῖς ἐνεργείαις εἴη τοῦς πολλοὺς ἀπατῶν, καὶ πρὸς τὸ καινὸν εὐκτήριον ἐπαγόμενος.

150. Presbyter quidam, Iber natione (58), fama viri sancti excitus, eo iter instituerat: sicque exarsit erga illum fiducia, ut e sacris ejus capillis quidpiam peteret ac impetraret. Inde domum suam reversus, in loco a turbis remoto sacram ædem extruxit, et pretiosæ admodum cruci prædictas reliquias inclusit, ut duplici ex capite patrarent miracula, ex virtute scilicet talis thecæ et sua ipsorum. Multi enim habentes male, et impuris spiritibus morbisque vexati accesserunt: opemque nacti, non parca manu pro incolumitate impetrata appendebant aliquid. Cujus rei impatiens invidia, concitavit vicinos presbyteros: qui virum detulerunt ad episcopum suum, criminati quod superstitionis quibusdam ac malis artibus populum seduce-ret adduceretque in oratorium novum. Episcopus.

nullo examine facto, dictis fidem adhibens, graviter in virum commotus, sacris illi interdictis: ad hæc et facultates diripi, et aditum sacelli, ne cui deinceps adeundi copia esset, obstrui jubet.

151. Interea sedebat ille clausis sacelli foribus, lamentans non tantum facultatem sacris operandi ablatam, sed rem familiarem quoque: respiciensque unicum suam minimeque fallacem spem positam in sancto Symeone, consolationem ab illo accepit, subsidium non cunctanter tarde conferre, non procrastinare, aut in aliud tempus rejicere, non certas in horas reservare solito. Continuo infestus dæmon episcopum invadens, ipsum jam lucifugum per tenebras noctis, ut clam omnibus peracta res in hominum notitiam non veniret, supplicem ad presbyterum adigit: jam enim innotuerat misero et calamitatis suæ causa et ultio divina. Ac primo quidem a subdito suo veniam petit, deinde miseriam suam ei revelat, denique rogat ut medelam sibi impertiri dignetur, quemadmodum aliis pluribus impertitus fuerat. Ille supplici sinceram exhibet medicinam, gratiam gratuitam, divitias inexhaustas, crucem, inquam, suam; simul edocet, quantus et unde acceptus lateat in cruce thesaurus. Accessit igitur episcopus fervente spiritu, ac multo etiam ferventiore pœnitudine, tum quia circa divinam illam gratiam prius cæcutierat et calumniatus erat impudenter, tum quia illius ministrum ac sacerdotem injuriis affecerat, nunc ipsum habens patrocinantem. Et ille quidem infestum a se excussit dæmonem; presbyter vero cum pristina dignitate rem familiarem, amplio rem etiam quam habuerat, et libertatem recepit.

152. Circiter idem tempus contigit, Persas illis partibus cum exercitu supervenire; quibus cum indicatum esset, plura in sacello jam dicto et magni pretii anathemata esse, a Christianis non parca aut avara manu istic suspensa, quo quippiam eodem celeri cursu contendunt: quos ubi sacerdotes eminentes adventantes videt, in vicinam sese abdidit silvam, donec ipsi ad exercitum revertissent. Illi vero ingressi sacellum, toto istic die permanentes non prodire. Suspiciatus itaque presbyter, eos jam inde clam se egressos (Quid enim, inquiebat, istic ultra agerent?), ausus est eo regredi: ingressus autem reperit ambos ante prodigiosam crucem (vere illud tuum potens brachium patravit, Christe, Rex meus,) extinctos jacere; adjacebant quoque faces incensæ, certum fere testimonium voluisse templo flammam subjicere, quæ, corruentibus ipsis, e manibus delapsæ fuerant. Atque hæc omnia ille ipse sacerdos, cum deinde Symeonem inviseret, testatus est.

153. Jam vero ad ea me sermone progressum, quæ ad divinum Symeonis sacerdotium faciunt, unde et quomodo presbyteratus sacrum ordinem susceperit, consentaneum fuerit, apta narratione

οἷς ἐκείνον ἀβασανίστως πιστεύσαντα, καὶ ἄξιν κατὰ τοῦ ἀνδρός κινήθητα, τῆς τε θείας αὐτὸν ἱερουργίας ἀπειρήσαι, καὶ δὴ καὶ τὰ ὄντα προσαφελῆσθαι, εἴτε καὶ τὴν τοῦ εὐκτηρίου εἰσοδὸν ὑπανεῖναι μηδενὶ τοῦ λοιποῦ παραγγείλαντα.

ρνα'. Ὁ μὲν οὖν ἐπικλεισάμενος τὰς εὐκτηρίου θύρας καθῆστο, οὐ τὴν τῆς ἱερωσύνης ἐκπτωτικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ὄντων ἀφαίρεσιν ὀδυρόμενος· πρὸς μόνους δὲ πάλιν τὰς εἰς τὸν ἅγιον ἀψυδεῖς ἐλπιδας ὄρων, καὶ τὴν ἐκείθεν παράκλησιν ἐκδεχόμενος. Πρὸς ἣν οὐδὲν ἐκείνος ὀκνῶν οὐδὲ ἀναδύόμενος ἦν, οὐκ ὀψίζων, οὐ διαμέλλων, οὐ τῷ πράγματι καιρὸν οἰκεῖον ταμιευόμενος· ἀλλὰ θαύμῳ εὐθὺς χαλεπῶς τῷ ἐπισκόπῳ ἐπιπηδήσας, νυκτερινὸν ἰκέτην αὐτὸν, ἵνα καὶ τὸ πάντων ὄμμα λάθοι καὶ πᾶσαν ἀσθησιὴν διακλέψῃ, τῷ πρεσβυτέρῳ προσάγει, τὴν αἰτίαν δηλαδὴ συνέντα καὶ τὴν δίκην οὐκ ἀγνοήσαντα. Καὶ πρῶτα μὲν αἰτεῖ παρὰ τοῦ ὑπὸ χεῖρα συγγνώμην, εἶτα τὸ πάθος ἀνακαλύπτει, ἐξῆς δὲ δυσωπεῖ θεραπείας ἀξιωθῆναι, ὅτι δὴ ποτε τρόπῳ, φησὶ, πολλοὺς οἶδε καὶ ἄλλους αὐτὸς ἀξιώσας. Ὁ δὲ τὴν ἀτεχνὸν ἱατροίαν, τὴν ἄμισθον χάριν, τὸν οὐ κενοῦμενον πλοῦτον αὐτῷ, τὸν σταυρὸν ὑποδείκνυσι, καὶ τὸν ἐν τῷ σταυρῷ κεκρυμμένον, ὅθεν ἄρα καὶ ὄπω, θησαυρὸν ἐρμηνεύει. Προσελθὼν τοίνυν ὁ ἐπίσκοπος θερμῷ πνεύματι, θερμότερα δὲ πολλῶν καὶ τῆ μετανοίας, οἷς τε περὶ τὴν θείαν χάριν ἐκείνην τυφλώτων πρότερον ἦν, καὶ συκοφαντῶν ἀναλίστην καὶ διαβάλλον, οἷς τε περὶ τὸν ἱερέα καὶ

δικάκονον ἐνύβρισε, ταύτης ἅμα δὲ καὶ αὐτὸν συναϊρόμενον ἔχων, αὐτὸς τε τὸν χαλεπὸν ἀπέθετο δίμιον, κἀνεῖνος· μετὰ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῖς καὶ τῆς οὐσίας μελίζονα τῆς προτέρας ἀπειλήφει καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

ρνβ'. Συνέθη δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Πέρσας τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις ἐπιστρατεύσαι· καὶ μηνυθὲν αὐτοῖς ὡς εἴη πολλὰ καὶ πολλοῦ ἀξία καθωσιωμένα τῷ εὐκτηρίῳ, οἷα Χριστιανῶν οὐ φειδομένως οὐδὲ γλίσχρωσ ἐκεῖ προσαναλισκόντων, δύο τινες ἐπ' αὐτὸ ὁρμαλῶς ἐφέροντο· οὓς ἰδὼν πόρρωθεν ὁ ἱερεὺς, τὴν παραπεφυκυῖαν ὑποδύεται ὕλην, ἕως αὐτοὶ πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδον ἀναστρέψειαν. Οἱ δὲ τὸ εὐκτηριον εἰσελθόντες, ἀπρόιτοι πᾶσαν ἐκείθεν διαμνησκάσει τὴν ἡμέραν. Ὑπολαθὼν τοίνυν ἐκεῖνος λαθεῖν αὐτὸν τὴν τῶν Περσῶν ἐκείθεν ἐπάνοδον (τί γὰρ ἂν, φησὶ, καὶ δρώντες ἐν αὐτῷ λοιπὸν εἶεν), θαρβεί τὴν εἰσοδὸν· καὶ τούτους εὐρίσκει πρὸ τῆς θείας ἐκείνης τοῦ σταυροῦ δυνάμεως (σὸς ὁ βραχίων μετὰ δυναστείας ὄντως, Χριστὲ βασιλεῦ), νεκροὺς ἀμφοτέρους κειμένους, λαμπάδες τε πυρὸς παρακείμεναι, καθάπερ ἐν ἐπαγγελίᾳ τοῦ τὸν ναὸν ἐμπρῆσαι, καὶ τῶν χειρῶν πεσοῦσιν αὐτοῖς καταβρέυσασαι, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος μετὰ ταῦτα παρὰ τὴν ἅγιον ἑλθὼν ὁ ἱερεὺς ἐξηγεῖτο.

ρνγ'. Ἀλλ' ὧδέ με τοῦ λόγου γενόμενον, τὰ περὶ τῆς θείας τοῦ θεοῦ Συμεῶν ἱερωσύνης, ὅθεν τε τὴν τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονίαν ἐδέξατο, καὶ ὅπως, ἀκλόουθον ἂν εἴη διαλαθεῖν. Ὡς γὰρ ἡ πολλὴ τῶν

Θαυμάτων ἐκαίην πληθὺς, καὶ ἀριθμὸν μικροῦ πάντα A
 δεύτερον αὐτῆς ἐλέγχου παρ' αὐτοῦ ἐτελείτο, ἐγγί-
 χοντο μὲν οἱ τούτων τυγχάνοντες, χερσὶν ἐκαίνας
 τῶν ἁγιασμάτων μεταλαμβάνειν, δι' ὧν καὶ τὰ
 θαύματα· ἐπέθουν δὲ καὶ οἱ μαθηταὶ χεῖρας ἐκαίνας
 τῶν μυστηρίων μεταδιδούσας ἔχειν, ἃς καὶ τοῦ σχή-
 ματος· καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἱερωσύνην αὐτῶν
 πάντες ἐγκαίμενοι καὶ βιαζόμενοι ἦσαν. Ὁ δὲ τα-
 πεινοφροσύνης ὑπερβολῇ, χεῖλεσι καρδίης οὐδὲν ἤ-
 τον ἢ στόματος, παρηγεῖτο καὶ ἀνεβάλλετο, εἰ καὶ
 αὐτὰ δέπου, λέγων, πῶρ οἶον αὐλον ὄντα τὰ Σεραφίμ,
 τῇ λαβίδι ψάσει τοῦ ἀνθρακος, πῶς ἂν ὁ δεῖλαιος,
 ἐγὼ ἄρτος ὢν, ἐμαῖς χερσὶ ψάσται τούτου τοιμή-
 σαιμι;

sunt, forcipe tangunt carbonem (38*) ; qua fronte ego, qui contractare illum ausim?

ρδ'. Οὕτως οὖν ἀπαράδεικτως αὐτοῦ πρὸς τὴν B
 ἱερωσύνην ἔχοντος, φωνὴ τις παραδόξως ἀνωθεν
 ἐμπίπτει ταῖς ἀκοαῖς, ποίησον εὐχὴν, λέγουσα· καὶ
 τοῦ στόματος αὐτοῦ παραρῆμα (ὡς οὐδὲ αὐτὸς ἤδει)
 διανοιγέμετος, Ὅτι σὺ βασιλεύεις ἡμῶν ὁ Θεὸς καὶ
 Πατὴρ, ἔφη, καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱὸς καὶ τὸ πανάγιόν
 σου Πνεῦμα, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων. Συνεῖς οὖν ἐνταῦθεν καὶ Θεὸν ἐπευδοκεῖν
 τῇ χειροτονίᾳ, ἰδῶσαι Διονύσιον εἰς τὴν ἐπιούσαν ὡς
 ἐν ἐκστάσει ὄρῃν (ὁ δὲ ἦν ἐπίσκοπος τρικαῦτα
 κατὰ Σελεύκειαν ὁ Διονύσιος αὐτοῖς) ἐπὶ τοῦ κίονος
 ἀναβάντα, εἶπω τε τῆς κίχης ἰδὸς γεγονότα, καὶ ἱερέα
 τούτου χειροτονησαντα. Καὶ ὁ μὲν θείας ἀνωθεν καὶ
 τούτο πρὸς τὴν χειροτονίαν σύμβολον ἔθετο ψήφου·
 τῆς δ' ὑπερυψίας εἰς ἀλλήθειαν ἢ θεωρία ἐξέβη.
 Ἄφικνεῖται γὰρ πρὸς τὴν μονὴν ὁ αὐτὸς αὐτὸς ἐπί-
 σκοπος; (ὦ τοῦ θαύματος!) νεύμασιν ἀθεάτοις· ἀφ-
 ικνεῖται δὲ δυνάμει κληρικαῖς μόνοις, καὶ πλου-
 σίᾳ λιτότετι, ἀδύρῳ δὲ τῷ τῆς πραότητος καὶ τῆς τα-
 πεινοφροσύνης κίσμῳ καλλωπιζόμενος. Ἀνεβλόντων
 τοιγαροῦν ἐπὶ τὸν στυλόν, ἄγιμ τε φιλήματι τὸν
 ἄγιον ἀσπασάμενος, δάκρυά τε τοῦ φιλήματος
 καταπέσας, καὶ Θεῷ θερμῶς τῆς αὐτοῦ προκοπῆς
 ἢ τῆς εἰς αὐτὸν χάριτος μᾶλλον εὐχαριστήσας, Ὁ
 Θεὸς, ἡρέμα ἔφη, ὁ καὶ πρὸ διαπλάσεως ἐπιστάμε-
 νό· σε, εὐδόκησεν ὡσπερ ἱλατήν σε τὰ πρὸς αὐτὸν
 ἔδη τῷ ἡμετέρῳ γένει· καὶ προσθευτήν, οὕτω καὶ
 μεσίτην ἄρει διὰ τοῦ τῆς ἱερωσύνης σεπτῶ ἀξιώμα-
 τος αὐτοῦ τε καὶ ἀνθρώποις γενέσθαι σε.

ρνε'. Ὁ δὲ ταπεινὰ περὶ ἑαυτοῦ καὶ φρονῶν καὶ D
 φθειρόμενος, ἄχρι μὲν τινος ὤκει καὶ ἀνεδύετο,
 εὐλαβῶς ἔχων τοῦ ἀξιώματος, καὶ λίαν ἐπαινουμένην
 φειδοῖ περὶ αὐτὸ χρώμενος. Ὡς δὲ προσθεῖς ἐκείνος,
 Εὐλόγησον, ἔφη, αὐτίκα τε μετὰ τὴν εὐλογίαν εἶπω
 τῆς κίχης ἰδὸς ἐγένετο, ἀνενεγκῶν εἰς τὴν ὄψιν ὁ

(38*) *Isaie vi, 6. Volavit ad me unus de Seraphim, et in manus ejus calculus (LXX carbo) quem forcipe tulerat de altari.*

(39) *Dionysius ep. Seleuciæ interfuit concilio generali quinto Constantinopoli anno 553. Dubitatur in editione Labbæi, fueritne Seleuciæ Syriæ, an Isauriæ episcopus. Hic dubium tollitur; abest autem Seleucia ista cognomento Pieria solum 150 stadiis ab Antiochia, ab ostio Orontis 40, postea facta archiepi-*

proferre. Ubi tanta prodigiorum multitudo, et omnis fere numeri supputationem excedens, ab ipso patrata erat; subiit quosdam, in quibus miracula illa contigerant, desiderium suscipiendi ex eisdem manibus sanctificationis munera, ex quibus susceperant beneficia curationum: avebant quoque discipuli ut illæ sibi manus sacra porrigerent mysteria, quæ habitum attribuerant; atque illa de causa omnes ipsum ad sacros ordines suscipiendos impellebant, et quadam violentia adigebant. At ille, excessu quodam humilitatis, non minus cordis quam oris lingua deprecabatur tantam dignitatem, negabatque omnino admissurum: Etenim, inquit, si ipsi Seraphici spiritus, qui merus et immaterialis ignis qui evanidum ac fragile fenum sum, manibus meis

154. Dum animo contra sacerdotium tam obfirmato agit, vox quædam nec opinata cœlitus ad aures accidit, dicens: Ora. Moxque os (nesciebat ipse quo modo) apertum est, ac dixit: Tu dominaris in nos, Deus ac Pater meus, et unigenitus tuus Filius, et sanctissimus Spiritus tuus, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Hinc certior facius, probari Deo quoque ut consecraretur; videbatur sibi in raptu mentis videre Dionysium (39) (erat ille tum temporis Seleuciæ episcopus, in posteram lucem ad columnam adventare, ingressumque intra cancellos ipsum presbyterum initiare (40). Et hoc quidem symbolum divinæ circa futuram ordinationem approbationis, visio autem postero die exitum re ipsa sortita est. Ille ipse namque episcopus nutu Dei invisibili (o miraculum!) ad monasterium venit: venit autem cum duobus solummodo clericis et divite tenuitate; sed venusto mansuetudinis ac humilitatis ornatu decorus. Consensu igitur columna, sancto sanctum osculo, admistis etiam lacrymis, salutavit: cumque Deo pro illius in virtute profectu, aut potius pro gratia qua præventus erat, ferventer gratias egisset, submissa voce dixit: Placuit Deo, qui antequam creatus esses, cognovit te, ut quemadmodum generi nostro te propitiatorem atque intercessorem apud se jam pridem esse voluit, ita nunc quoque, venerabili presbyteratus dignitate initiatus, mediatorem inter se et homines agas.

155. Sanctus autem, humiliter de se sentiens et loquens, adhuc aliquantulum detrectabat et differebat cum timore ac veneratione dignitatem, perquam laudanda ad illam tarditate progrediens. Cum vero ille foris stans dixisset (41): Benedic; statimque a benedictione intra cancellos se intulisset,

scopalis.

(40) *Videtur hoc nomine significari modius sive cellula supra columnam posita.*

(41) *Consueta salutandi forma inter ecclesiasticos, qua alter ab altero benedici sibi petebat. Sic in Actis sanctæ Mariæ Egyptiacæ num. 13, de ipsa et Zosimo dicitur, Jacobant ambo, alter ab altero benedici volens; nec aliud utrinque audiebatur quam, Benedic.*

ievocavit animum sanctus ad visionem illam, quam A pridie ac pridem hac super re conspexerat; quam scilicet expresse cum illa concordarent, quae modo fiebant; quamque distincte nunc exitu completa cerneret, quae prius secreto atque occulte representata fuerant: deinde etiam divinae illius vocis, quae auribus insonuerat, recordatus; et quomodo coram se haberet episcopum, etiam ad vim faciendam paratum, dicentemque quod eum, quidquid demum fieret, non esset dimissurus; rem beneplaciti (ut vere erat) divini esse considerans, incurvat ille quidem collum etiam invitus; episcopus vero, manibus capiti religiose admodum et circumspicte impositis, dici solitas orationes persolvit; suaviumque lacrymarum imbre inter precandum perfusus, anima nescio quod divinae virtutis indicium sentiente, sacerdotem consecravit, tertio et tricesimo aetatis anno.

156. Post haec episcopus, dicta acceptaque salute, revertitur, laetus quod manus suas in tali vase consecrando Spiritui sancto commodasset: Symeoni vero accesserunt discipuli, rogantes, ut divinarum mysteriorum primitias offerret. Verum ille profectum suum in sancto Spiritu constitutum habens, anxio erat animo, exemplo ferventium amatorum, quomodo sacrificium Deo suo gratissimum offerret, ac majori illum afficeret voluptate; viditque per apparitionem se ipsum istiusmodi oblatione sacram liturgiā perficientem; atque angelorum sanctorum cohortes, vestibus nive candidioribus amictorum, stantium ante columnam, C et motione quadam manuum inusitata veluti bene precantium, ac tali concludentium dicta epilogo: Si quis huic fidei confessioni non communicat, anathema sit. Tum vidit Deum quoque, caelesti signo angelorum voces comprobantem, ac sigillo quasi suo munientem. Itaque postquam talia circa divinum sacrificium edoctus, testificationes tam certas, tam solidas, tam perspicuas, et quibus, si ita vis, contradici nil potest, accepisset, promptissima deinceps et lingua et spiritu illud obtulit. Nos vero caetera viri miracula prosequamur.

Συμεών, ἦν χθὲς καὶ πρώην περὶ αὐτοῦ ἐωράκει, ὅπως τε σύμφωνον αὐτῇ τὸ γεγεννημένον, καὶ ὅπως ὅπερ ἐκείνη παρέδειξεν αὐτῷ κρυφίως καὶ ἀπορήτως, τοῦτο τοίνυν ἐπὶ τοῦ πράγματος ἴδοι· ἔπειτα μέντοι καὶ τῆς θείας φωνῆς ἐκείνης τῆς πρὸς αὐτὸν ἀν[ε]γχεύσεως ἐπιμνησθεὶς, ὡς πρὸς ἀνάγκης αὐτῷ καταστάντα καὶ τὸν ἐπίσκοπον εἶχε, καὶ οὐδ' ἂν εἴτι καὶ γένοιτο μεθήσειν λέγοντα, εὐδοκίας (ὃ καὶ σαφῶς ἦν) τῆς ἀνωθεν ἀντικρυς τὸ πρᾶγμα κατανοήσας, κλίνει μὲν τὸν αὐχένα καὶ ἄκων· ὃ δὲ τὴν χεῖρα τῇ κεφαλῇ ἐπιθεὶς, εὐλαβῶς κομιδῇ καὶ πεφυλαγμένως τὰς τε συνήθειας εὐχὰς ἐπειπῶν, καὶ δάκρυον ἡδὺ τῶν εὐχῶν καταχέας, τὸ ψυχῆς θεῖόν τι πασχούσης ἐναργῆς σύμβολον, ἱερέα τελειοῖ, τρίτῃ τῆς ἡλικίας ἐπὶ τριάκοντα ἔτει.

ρνς'. Ὁ μὲν οὖν εἰρήνην δοὺς ἦ καὶ λαβῶν ἀνεχώρησε, χαίρων ὅτι τὰς χεῖρας ἐπὶ τοιοῦτῳ σκεύει τῷ Πνεύματι χρῆσειεν· τῷ δὲ Συμεὼν οἱ μαθηταὶ προσελθόντες, ἤξιουν τὴν θεῖαν αὐτὸν ἐπιτελέσαι μυσταγωγίαν. Ὁ δὲ τὴν προσκομιδὴν ἐν Πνεύματι ἀγίῳ συντάξας, ἡγωνία κατὰ τοὺς θερμοὺς τῶν ἐραστῶν, ὅπως ἂν τῷ ποθουμένῳ Θεῷ προσενέγκοι, καὶ αὐτῷ μᾶλλον ἡδυνθείη τὰ τῆς θυσίας. Καὶ ὁρᾷ ἐν ἀποκαλύψει ἑαυτὸν μὲν τὴν θεῖαν διὰ τῆς τοιαύτης ἀναφορᾶς λειτουργίαν ἐπιτελοῦντα, τάγματα δὲ ἁγίων ἀγγέλων χιόνος λευκότερα τὰς ἀναβολὰς, πρὸ τῆς αὐτοῦ στάσεως ἑστῶτα, καὶ τινι κινήσει χειρῶν ἐξαισιόοιον ἐπευφημοῦντα, κάκεινο προσεπιλέγοντα· Εἰ τις τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ τῆς πίστεως οὐ κοινωνοῖ, ἀνάθεμα ἔστω· ἔξῃς δὲ καὶ Θεὸν ἀνωθεν ἐπευδοκοῦντα, καὶ τὰς φωνὰς ὡσπερ ἐπισφραγίζοντα. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα μνηθεὶς περὶ τῆς θείας μυσταγωγίας, καὶ τοιαύτας πληροφορίας λαβῶν, καὶ οὕτως ἀσφαλῆς καὶ βεβαίας ἦ λαμπρὰς καὶ ἀναντιρρήτους, εἰ βούλει, προθύμῳ τὸ λοιπὸν αὐτὴν ἐπετέλει καὶ γλώττῃ καὶ πνεύματι· ἡμῖν δὲ καὶ τὰ πρὸς τὰ ἔξῃς ὁ λόγος βαδίζεται τῶν τοῦ ἀνδρός θαυμασίων.

CAPUT XX.

Bacillo, verbo, aqua manuum, varia patrat. Mortuum suscitatur.

157. Vir quidam, natione Iber, per calores aestatis in area quadam somnum capiebat vino potus, quemadmodum ebriosis solet accidere, idque hiante ore: cum adrepens coluber, percepto odore, per fauces viri ad viscera usque sitibundus penetrat: qua re ille in extremum periculum adductus, nihil quidquam quod sibi applicaret, remedii inveniēns, confestim ad sanctum Symeonem advocat, unicum in morbis perfugium, unicam in tanto malo medicinam. Is autem calamitpsi viri misertus, ventrem, quem coluber uti antrum suum incolebat, bacillo suo signat, atque monasterio exire jubet. Jussum factum: in egressu statim exonerat via naturali vivum serpentem, et incolumis redit

ρνς'. Ἀνὴρ τις Ἴβηρ τὸ γένος, ἐν ἀκμῇ θέρους ἐπὶ τινος ἄλωνος ἐκάθευδεν ὑπὸ οἴνου, οἷα δὲ φιλεῖ τοῖς οἴνωθεῖσι συμβαίνειν, καὶ τὸ στόμα κεχῆναι. Ὁφρως τοιγαροῦν αὐτῷ προσερπίσαντος καὶ τῆς ὀσμῆς αἰσθημένου, ἐν δίψει τε πρὸς τὰ ἔγκρατα τοῦ ἀνδρός εισδύντος, ἐν παντὶ κινδύνου γενόμενος, καὶ ὃ τι ποτε χρῆσθαι λοιπὸν ἑαυτῷ μὴ ἔχων, παρὰ τὸν θεῖον εὐθὺς Συμεὼν, τὴν μόνην ἤκει τοῦ πάθους καταφυγὴν, τὴν μόνην τηλικούτου κακοῦ λύσιν. Ὁ δὲ τὸν ἄνδρα τῆς συμφορᾶς ἐλεήσας, τὴν κοιλίαν, ἣν ὅσα καὶ φωλεὸν ὁ ὄφις ἔχει, τῇ ῥάβδῳ διασφραγίσας, ἔξω γενέσθαι τῆς μονῆς ἐπιτρέπει. Ἐξελθὼν τοίνυν εὐθὺς ἐκείνος, κενοὶ δὲ τῶν φυσικῶν ἐξόδων ζῶντα τὸν ὄφιν, καὶ οἰκαθεὺς ὕψις ἐπανήκει, θαῦμα οὐ πᾶσιν

δραματι, ἀλλὰ καὶ ὡσὶν, τὸ τηνικαῦτα ἰδεῖν, καὶ ὄσοις A
εἰς δεῦρο πάλιν ἀκοῦσαι γένοιτο.
quot tunc temporis illud videre; auribus vero,
cui.

ρνή. Ἐἶτα προσάγεται τις αὐτῶ νεάνις, οὐ κω-
φεύουσα μόνον καὶ μηδαμῶς φθειρομένη, ἀλλὰ καὶ
τρίμυ τὸ πᾶν σῶμα τοσοῦτον συνεχομένη, ὡς μηδ'
οἶαν τε εἶναι διακρατεῖν ἐαυτήν, ἀλλὰ σινδόνι μᾶλλον
βαστάζεσθαι. Ἐσθεστο δὲ καὶ ὁ πατήρ ἤδη τῆς κόρης
τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ ὁ μὲν ὑφ' ἐτέρων χειραγωγού-
μενος, ἡ δὲ φερομένη· ὁ μὲν ἵσταται πρὸ τοῦ ἁγίου
τυφλὸς, ἡ δὲ προτίθεται. Ὁ μὲν οὖν πατήρ εἰς ἐαυ-
τὸν ἀναδεχόμενος τὴν τῆς παιδὸς πάρεσιν (ἐπεὶ καὶ
πατήρ, κάκεινου μᾶλλον τὸ πάθος ἦν, εἰ καὶ τῆς
παιδὸς ἐνομίζετο), ἰκέτης ὑπὲρ τῆς διπλῆς ἐγένετο
συμφορᾶς, οὐ πάρεσιν αὐτῶν λαθῆναι μόνον, ἀλλὰ
καὶ τύφλωσιν. Ὁ δὲ θεὸς Συμεὼν ἀμφοῖν τὰ σπλάγ-
χνα περιαλήψας, εἰς σπλάγγχνα τε πάλιν αὐτὸς φιλ-
ανθρωπίας Θεοῦ βλέψας, καὶ γόνυ κλίνας αὐτῶ, παρ'
οὗ τὸν ἔλεον ἤξει πλουσίως χεόμενον, ἀναστάς, τὴν
Δεσποτικὴν φωνὴν (ἐπιτιμῆσει δέ μοι τῆς τόλμης
οὐδεὶς, ἐπεὶ κάκεινου σαφῶς ἡ φωνή, Ὁ πιστεύων
εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κάκεινος ποιήσει)
ἀναστὰς τοίνυν, τὴν Δεσποτικὴν ἔφη φωνήν· Ἡ παῖς,
ἀνάστηθι καὶ στήθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου. Τῆς δὲ αὐ-
τίκα μέλη πάντα ῥωσθείσσης, καὶ ὁμοῦ τῷ κελεύσματι
ποσὶν οἰκείως διαναστάσης, τοῖς αὐτοῦ χεῖλεσιν ἐκεί-
νος τὸν δάκτυλον ἐκπέσας, στόματι τε τῆς κόρης
αὐτὸν καὶ ὡσὶν ἐμβαλῶν, λαλοῦσαν ἐλευθερίως εὐθὺς
καὶ ἀκούουσιν ὀρᾶσθαι τοῖς παροῦσι παρεῖχεν.
Ἐἶτα πρὸς τὸν πατέρα ἐπιστρέψας, καὶ δακτύλῳ πάλ-
ιν ὁμοίως τῇ αὐτοῦ γλώττῃ διαβραχέντι τοὺς
ὀφθαλμούς ἐπικρίσας, Δεσποτικῇ κάκεινῳ τὸ φῶς
ἐνεργεῖα χαρίζεται. Ἐκεῖνος γὰρ ἦν κἀνταῦθα
σαφῶς ἐνεργῶν, εἰ καὶ διακόνῳ τῷ θεράποντι κί-
χρητο, καὶ οὕτω μιᾶς προσευχῆς καρπὸς διπλῆ θε-
ραπεία γίνεται.

ρθ'. Ἐπειτα μέντοι καὶ γυναικῶν αὐτῶ πλήθῃ
προσῆλθον, αἱ μὲν ξηραὶ τοὺς μαστοὺς, οἷα γάλακτος
ἀπορούμεναι, καὶ τὰ βρέφη ἐλεεινῶς ἀνθ' ἰκετηρίας
προβάλλουσαι· αἱ δ' ἐν γαστρὶ μὲν ἔχουσαι καὶ ὠδί-
νουςαι, πνεύματι δὲ πονηροῖς ἐταζόμεναι, ὡς καὶ
αὐτὰ πρὸ τῆς ὠδίνος τὰ ἐμβρυα κινδυνεύειν ἀμβλῶ-
σαι· τὰς δὲ ἀτεκνοῦσα μήτρα ἐλύπει, καὶ τὴν
ἀπαιδίαν χαλεπῶς ἀπωδύροντο. Ἄλλ' αἱ μὲν εὐχαῖς
ἐκείνου τὴν θηλήν ἀναθήλασαι, καὶ γάλακτος αὐ-
τὴν ὑπεπεπλησμέναι, αἱ δὲ τῶν πνευμάτων ἀπαλλα-
γεῖσαι, αἱ δὲ λυθεῖσαι τὴν στεῖρωσιν ἐπανῆλθον, μη-
τέρες μετὰ ταῦτα γενόμεναι, καὶ καρπὸν παρ' ἐλπίδα
κοιλίας ἐπειδύσαι.

ρθ'. Ἐξῆς δὲ προσάγεται τις ἀνὴρ Ἀντιοχεύς,
αὐτῷ μεγέθει σώματος μέγιστος, καὶ οὐ πόρρω πολὺ
γιγάντων, πικροῖς τὰ τε ἄλλα πάθει· καὶ νόσοις κατερι-
γασμένος, καὶ τὴν χεῖρα ξηρὰν ἔχων ἤδη καὶ οἶονε!
τεθηκίαν. Ἰδὼν τοιγαροῦν ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος αὐτὸν,
οὐ θεατοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οἱ καὶ τῶν ἀδελφῶν ἤσαν

A domum, miraculum factus non omnium tantum
oculis, sed etiam auribus; oculis quidem, quot-
quot in presentem usque diem audire li-

158. Rursum adducitur illi puella, non tantum
audiendi loquendique facultate destituta, sed tanto
etiam tremore membris omnibus correpta, ut im-
potens, quæ se ipsam sustineret, linteo involuta
gestari deberet: patri vero ejus, exstinctum erat
oculorum lumen. Et iste quidem ab aliis manu
ductus, stabat coram sancto cæcus; illa vero ap-
portata, ibidem collocata jacebat. Pater itaque
paralysin filix suam ipsius esse reputans (cum enim
pater esset, dolor, qui filix putabatur, ipsum po-
tius ægre habebat), supplex pro duplici calamitate
deprecanda fit, obtestans non solum ut paralysi re-
medium, sed cæcitati quoque afferatur. Sanctus vero
Symeon, ipse quidem amborum commiseratione
visceraliter tactus, oculos vero in viscera miseri-
cordix divinæ conjiciens, genua ei flexit, a quo lar-
giter effundi misericordiam sæpe expertus fuerat:
surgensque deinde Dominica illa voce (nec vero
temeritatis me quisquam arguet, quoniam clarissi-
me dicit ipse Dominus: *Qui credit in me, opera quæ
ego facio ipse faciet* ⁴¹), Dominica, inquam, illa voce
usus est: Puella, surge, et sta super pedes tuos.
Cumque puella mox omnibus confirmata membris,
simul atque jussa fuit, pedibus suis erecta staret;
rursum ille admotum prius labiis suis digitum ori
auribusque puellæ inseruit, et loquentem libere
audientemque præsentibus spectandam exhibuit.
Hinc ad parentem conversus, digitoque, simuliter
lingua madefacto, oculos illinens, divina virtute
illi quoque usum videndi largitus est. Deus quippe
erat, qui isthæc tam manifesta miracula operabatur,
etsi famulo suo pro ministro uteretur: atque ita
unius orationis fructus duplex curatio fuit.

159. Iugens quoque mulierum turba secutis tem-
poribus ad sanctum convenerunt: quarum aliæ
ubera arefacta lacteque destituta apportantes, in-
fantes suos spectaculum miserabile pro supplica-
tionis actu ante ipsum collocabant: aliæ portant
uterum et e propinquo partu laborantes, malignis
spiritibus ita exagitabantur, ut infantibus nondum
editis periculum non leve crearetur: aliis uterus
infecundus dolori erat sterilitatem suam inces-
santer lamentantibus. Verum illæ precibus sancti
mammas tuberantes lacteque plenas receperunt;
istæ spiritibus abactis liberatæ sunt, hæ sterilitate
sublata revertentes, matres factæ sunt, ventris sui
fructu præter spem edito.

160. Alias sistitur vir quidam Antiochenus, cor-
poris proceritate maximus nec multum dissimilis
giganti, qui, præter alios quibus torquebatur dolores
ac morbos, manum aridam habebat et jam quasi
mortuam. Videns illum Dei famulus, non quidem
oculis exterioribus, sed interioribus, quæ abscum-

⁴⁰ Juan. xiv, 12.

dita sunt intuentibus et penetrantibus occulta; A cognoscensque gentilem religione esse: Si vis, inquit, sanus fieri, invoca nobiscum in simplicitate cordis unigenitum Dei Filium, Dominum nostrum Jesum Christum, sanctamque Virginem Dei Genitricem, ex qua nasci voluit secundum carnem, credens in unum Deum Patrem omnipotentem, in ipsum unigenitum ejus Filium, et in sanctissimum ac vivificantem Spiritum, fallacia vero idola execratione publica devove atque detestare; et in posterum doloris expers futurus es, omni ex parte sanatus. Verum ille ex his dictis nihilo promptior ad credendum factus, sed fallaci suae perniciosaeque gentilitati pertinaciter adherere pergens, inde tanquam onus inutile ejectus est, nihil omnino B

161. Cum vero in tali statu diu multumque perstitisset, videretque alios omnes quotquot fidem amplexi fuerant incolumitate donari; sibi contra ne tantillam quidem levandorum malorum spem affulgere: nuntio ethnicorum superstitionibus remisso, Christe, inquit, qui a famulo tuo Symeone, cum Deus esses, praedicaris ex sancta Virgine Maria natus homo; da aures faciles precibus illius in adjutorium meum. Ita precatus, tam bellam confessionem suam poenitentiae lacrymis gratiorem fecit, et pristinum errorem execratus est. Quod cum Symeonem non fugeret, affundi aquam jubet, lotisque manibus suis laboranti viro portari: qui illa usus, recte continue habere, manusque arida C et mortua velut reviviscere ac novum induere vigorem; totusque sanus non corpore tantum, sed quod pluris est, animo quoque, domum remeare, grandius beneficium quam speraverat expectaveratque adeptus.

162. Superiori quodam modo affine est id quod proxime sequitur, reliqua vero multo majora. Alius quidam gentilis, qui et ipse idololatrarum erroribus imbutus, paralyticus erat: advectus ad Symeonem, professione fidei Christianae (bono utique, nec labore nec pretio comparabili) salutem consecutus est duplicem, eoque magis aestimandam, quanto pluris est anima quam corpus. Verum erat illi filius quoque, gravissima aegritudine fere desperatus, quem tum ipse mater sublatum, dulce utrique pondus, ad sanctum afferebant: sed in itinere puer animam reddidit, parentibus acerbum decessum, uti ipsis mos est, lamentantibus. Cum vero, jam persuasi nihil in ulteriore itinere opis superesse, constituisent domum regredi, illud patri in mentem venit: Quid? qui me paralyticum et portari necesse habentem roboravit, et pedum membrorumque omnium usum restituit, nonne poterit hunc quoque filium meum resuscitare? D

163. Talibus animo volutis uxorique communitatis, resumunt iter versus sanctum, magna non modo spe fulti, sed etiam roborati fide. Jamque sub-

αὐτῷ θεατοὶ, καὶ τῶν ἀποβήτων ἐρμηνευταί, Ἑλληνας τὴν ὀρθοκρίαν ὄντα, εἰ θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι, φησὶν, ἐπιπέλασαι διὰ τῆς ἡμῶν εὐτελείας τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὴν ἁγίαν Παρθένον καὶ Θεοτόκον, ἐξ ἧς εἰδόκησε γεννηθῆναι τὸ κατὰ σάρκα, πιστεύων εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ἐν αὐτῷ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, τὴν ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις πλάνην ἀναθέματι λαμπρῷ περιβάλλων, καὶ τὸ λοιπὸν ἀλύπτως ἔση καὶ καθαρῶς ὑγιαίνων. Ὁ δὲ κειθομένην οὐκ εἶχεν τὴν καρδίαν τοῖς λεγομένοις, ἀλλὰ τῆς οἰκειᾶς ἐτι περιεχομένην ἀπάτης τῆς Ἑλληνικῆς ἐκείνης καὶ ὀλεθρίου, ἐνθεν τοῦ καὶ κενὸς ἐβρίπτο φόρτος, οὐδενὸς χρηστοῦ τυγχάνων τῆς προσεδρεύσας.

ρξα'. Ἐπεὶ δὲ πολὺ τοῦτο ἦν καὶ μέχρι πολλοῦ, καὶ τοῦς μὲν ἄλλους ἑώρα πάντας ὅσοι πίστευι προσήσαν τὴν Θεραπείαν κομιζομένους· ἑαυτῷ δὲ μηδοτιοῦν πρὸς ἀπλλαγὴν κακῶν τοσοῦτων ἐπισημαίων· ἀπαγορεύσας τῇ τῶν Ἑλλήνων ὀρθοκρίᾳ, Χριστὲ, ὁ παρὰ τοῦ δούλου σου Συμεῶν ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας τεχθῆναι κηρυσσόμενος Θεός, ἔφη, πρόσχες εὐχαίς ἐκείνου εἰς τὴν βοήθειάν μου. Ταῦτα ἔφη, καὶ δάκρυσι μετανοίας τὴν καλὴν ταύτην καταρτίσας ὁμολογίαν, ἀναθέματι τὴν προτέραν αὐτοῦ δίδωσι πλάνην· ὅπερ οὐκ ἀγνοήσαντα τὸν ἱερὸν Συμεῶν ὕδωρ ἐνεχθῆναι κελεύσαι, καὶ τὰς χεῖρας ἀποψάμενον τῷ πάσχοντι μεταδοῦναι· τὸν δὲ χρηστάμενον εὐθέως ἀνορθωθῆναι, τὴν τε ξηρὰν ἢ νεκρὰν ἐκείνην χεῖρα οἷον ἀναβιώσασθαι, καὶ ἀναθῆλαι, καὶ ὑγιῆ οὐ σῶμα μόνον ἀλλὰ καὶ ψυχὴν, ὃ καὶ σωματικῆς ὑγείας μακρῶ μείζον, οἰκαδε ἀρκείσθαι, πολλῶ τοῦ ἐλπισθέντος ἀγαθοῦ πλείον λαβόντα τὸ ἀπροσδόκητον.

ρξβ'. Συγγενὲς τῷ εἰρημένῳ τὸ ἐπαγόμενον ἀχρῖτινός, τὰ δ' ἐξῆς τούτου, μείζονα πολλῶ καὶ τοῦ προλαβόντος. Ἑλλήν γάρ τις ἕτερος, τῆς εἰδωλικῆς πλάνης καὶ οὗτος, παράλυτος αὐτῷ κομισθεὶς, τῆς εἰς Χριστὸν καὶ αὐτὸς πίστεως, πράγματός ἀμόλθου καὶ ἀδαπάνου, σωτηρίαν διπλὴν πορίζεται, ἢ πολλαπλὴν, ὃ καὶ μᾶλλον, ὅσω καὶ τῆς ψυχῆς τὸ διάφορον. Ἄλλ' ἦν ἔσχατα νοσῶν αὐτῷ καὶ υἱός, ἢν οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ ἡ μήτηρ λαβόντες, ἡδὲ φόρημα τεκοῦσι, προσφέρουσι τῷ ἁγίῳ. Μεταξὺ δὲ τῆς πορείας, οἴχεται μὲν ὁ υἱὸς τὴν τελευταίαν γονεῦσι καὶ πικρὰν ἐκδημίαν· καὶ θρηνοῦσιν αὐτὸν, ὅσα πατράσι νόμος. Οἰθηθέντες δὲ μηδεμίαν αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ νῦν ὄνησιν εἶναι τῆς εἰς ἐκεῖνον ὁδοῦ, ἔγνωσαν οἰκαδε ἀναστρέφειν, εἶτα ἐκεῖνο τὸν πατέρα εἰσέρχεται, ὡς ἄρα Ὁ παριμένον ἐμὲ καὶ φερόμενον βώσας, καὶ χρῆσθαι μὴ ποσὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι μέλεσι παρασχών, ἡπου δυνατὸς οὗτος καὶ τὸν υἱὸν ἀναστήσασθαι.

ρξγ'. Ταῦτα καθ' ἑαυτὸν διανοηθεὶς καὶ τῇ γυναικὶ κοινωνολογησόμενος, στέλλονταί τὴν παρὰ τὸν ἅγιον αὐθις, μετὰ τοιαύτης οὐκ ἐλπιδος μόνον ἀλλὰ καὶ πᾶ-

στεως. Ἦδη δὲ τὴν μόνην εἰσιούσιν, ἔτυγέ τινα μα-
 γιστριανὸν ὑπαντήσαντα τούτοις ἐπέχειν τὴν εἰσο-
 δον, περιττὸν εἶναι λέγοντα καὶ οὐκ εὐκαίρον τὸ
 γινόμενον. Εἰ γὰρ καὶ πᾶσι Κύριος ἐγγύς τοῖς ἐπι-
 καλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ θέλημα τῶν φο-
 βουμένων αὐτὸν οἶδε ποιεῖν, ἀλλὰ ψυχὴν ἀπαξ τοῦ
 σώματος ἐκδημήσαντων ἀναστρέψαι πάλιν ἀμήχανον.
 Ὅπερ τὸν θεῖον ἄνδρα μὴ ἀγνοήσαντα ὅλον ἑαυτὸν
 συντείνει, καὶ πρὸς θεὸν οὐ χεῖρας μόνον ἀλλὰ καὶ
 καρδίας ὀφθαλμοῦς ἀκατέιναντα, Χριστὲ, φάναι, Πα-
 τρὸς ἀνάρχου Υἱὲ μονογενῆς, ἐφ' ὃν καὶ πεπιστεύκα-
 μεν καὶ πεποιθήμεν, ἡ δύναμις ἡμῶν καὶ καταφυγή,
 οὐ εὖς ἀψευδῆ λόγος, οὐ σὴ πρὸς τοὺς μαθητάς ἐπ-
 αγγελία· Ἐὐρ ἔχητε πίστιν, οὐδὲν ἀδυνατήσεται
 ὑμῖν; Ταῦτα πρὸς θεὸν ἡσυχῇ διελέχθη, καὶ τὸ νε-
 κρὸν τοῦ παιδὸς σῶμα πρὸ αὐτοῦ τεθῆναι μελεῖστας
 γόνάτα τε θεῖς, καὶ ἰκανῶς προσευξάμενος, εἶτα δι-
 αναστάς θορράλιξ πρὸς τὴν κείμενον γλώττη, Ὁ
 καλέσας τετραήμερον ἐκ τάφου Λάζαρον ἔφη, καλεῖ
 σε δεῖ ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ. Καὶ πρᾶχρημα (ὡ
 θεοῦ δουλασείας! ὡ ἀβύσσου χρηστότητος! ὡ καὶ αὐ-
 τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπίστου καὶ ἀπιθάνου θεάματος!) δι-
 ανέστη πάντων ὁρώντων, καὶ ζῶν τοῖς τεκούσιν ὁ
 νεκρὸς ἀποδίδεται, θαυμά οὐ μόνον οὐ χωρητὸν ἀκοῆ
 μὴ τυχεύση τῆς θείας, ἀλλ' οὐδὲ ὀφθαλμοῖς ἰδοῦσι
 πιστὰ μικροῦ τιθέμενον τὰ ὁρώμενα.

A ibant monasterium, cum forte magistrianns (42-43)
 quidam obviam factus, arect illos introitu, super-
 vacaneum dictitans et actum agere: tametsi enim
 prope sit Dominus omnibus invocantibus se in
 veritate, et voluntatem timentium se soleat fa-
 cere: nihilominus animam corpore semel egressam
 eo postliminio reverti nunquam posse. Cum hæc
 perspicue innotuissent viro Dei, totum se inten-
 dens, levatis ad cælum manibus mentisque oculis,
 Christe, inquit, Patris principio carentis unigeni-
 tus Filius, in quem et credimus et speramus, vir-
 tus et refugium nostrum, non fallit verbum tuum,
 nec promissio discipulis facta: *Si habueritis fidem,*
omnia vobis possible sunt 31. Hæc cum Deo secreto
 collocutus, imperat pueri cadaver ante se poni; tum
 genibus positus prolixè oravit, surgensque confi-
 denti voce mortuo dixit: Qui quadriduanum exiit
 e sepulcro Lazarum, evocat te per me servum suum.
 Nec interposita mora est, surgit (o potentiam divi-
 nam! o bonitatis abyssum! o spectaculum, viden-
 tibus etiam oculis persuasum crediturque difficile!), sur-
 git inspectantibus cunctis, et vivus parentibus suis
 redditur. Illud profecto miraculum est, quod non
 auribus modo eorum qui rei gestæ non interfue-
 runt, sed ipsis quoque intuentibus coram oculis
 incomprehensibile videtur, utpote magnitudine sua
 fidem oculorum superans.

CAPUT XXI.

Paralyticus, surdus, mutus, furiosus, claudus curantur.

ρξδ'. Οὐπω τέλος εἶχε τὸ τοιοῦτο περὶ τὸν νεκρὸν C
 θαῦμα τῷ Συμεὼν, καὶ προσήνεγκαν ἀνθρώπων αὐτῷ
 συγκύπτοντα, καὶ οὐ μόνον οὐδαμῶς ἀνακύψαι δυνά-
 μενον, ἀλλὰ καὶ τράχηλον καὶ κεφαλὴν, καὶ ὅλον τὸ
 σῶμα οὕτω πεπεδημένον, ὡς μηδ' ὅτε οὖν μέλει
 δύνασθαι χρῆσθαι· ὃς τοῦτον ἰδὼν, ἐλεεινῆ ὡς εἶχεν
 ἐθά φωνῆ, Ἐλέησόν με, δοῦλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου.
 Ὁ δὲ χεῖρα τῷ τραχήλῳ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιθείς, ἐπι-
 κλήσει θεῖα δυναμουμένην, ἀνῆκε τῆς ἀφύκτου πίδης
 ἐκείνης τὴν κεφαλὴν, εἶτα τῇ αὐτῇ τοῦτον χεῖρ κατὰ
 νώτου παύσας ὁμοῦ τῇ πληγῇ καὶ τὴν τῶν ὀδυνῶν ἀπ-
 αλλαγῆν, καὶ τὴν τῶν μελῶν λύσιν, καὶ τὴν τοῦ
 πινότης σώματος ἐλευθερίαν χαρίζεται. Καὶ οὕτω
 πέμπτου ἐπὶ τριάκοντα ἑνιαυτοῦ, μελῶν πέδη καὶ
 σώματος πάρεσις, ὡς τοῦ πάσχοντος ἀκούειν ἦν, τὸν D
 τῆς ἀσθενείας χρόνον δημοσιεύοντος, ἀφῆ μίψ καὶ
 πληγῇ παραδόξως λύεται.

ægro audire licuit, tempus infirmitatis suæ publice
 præter expectationem mirabiliter soluta fuerunt.

ρξε'. Εἶτα προσήνεχθησαν αὐτῷ νεάνιδες δύο, ἡ
 μὲν τὴν γλώτταν πεπεδημένη, ἡ δὲ τὰ ὦτα κωφεύου-
 σα· ἐξ αὐτῆς δὲ ὁμοῦς ἐκάτεροι τῆς εἰς φῶς προόδου
 τῷ πάθει κατελημμένοι. Ὡν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων

164. Nondum plane absolutum erat miraculum,
 quod in mortuo jam dicto patrabat Symeon, cum
 hominem adducunt alium, incurvatum, nec so-
 lum non valentem se ullo modo erigere: ve-
 rum etiam collo, capite, ac toto corpore ita con-
 tractum impeditumque, ut membri nullius usum
 liberum haberet. Ut hic Symeonem vidit, voce
 quam potuit maxime lamentabili clamavit: *Mise-
 rere mei, famule Dei altissimi.* Sic invocatus ma-
 num imponit collo viri, manum invocatione di-
 vina potentem, et nexibus solutis caput restituit
 sibi: tum eadem manu viri tergum percudit et
 ipsa percussione depulsionem dolorum et membro-
 rum solutionem, et corporis totius expeditum usum
 concedit. Atque ita impedimenta vinculaque mem-
 brorum ac paralysis corporis, quæ jam quinque et
 triginta annos tenuerant (quemadmodum ex ipso
 enuntiante), tactione una unaque percussione,

165. Hisce ita peractis prodierunt adolescentulæ
 duæ, altera loquendi, altera audiendi facultate
 carente: et illos quidem defectus ab ipso ortu
 secum in hanc lucem intulerant. Movit illarum

31 Matth. xxi, 21.

(42-43) Gr. Μαγιστριανός. Quod plerumque inter-
 pretantur agens in rebus, ideo quod re ipsa in sacris,
 aut militia, aut aliis etiam, munus aliquod exerceat:
 et est quasi officialis magistri officiorum; de quo ma-

gistro ante vitam § 8, egimus. Vide plura de Magi-
 striano in Glossario Græco-barbaro Meursii et Fu-
 brotii ad Cedrenum.

*ætas florida et juvenilis commiserationem famulo A
Dei, præ doloris sensu in gemitu soluto. Oculos
itaque spe plenus in cœlum intendens, ut inde
auxilium advocaret; et digitum alterius ori, alto-
rius auribus immittens; illius continuo linguam
solvit, hujus vero aures aperuit, ita ut et loqueretur
et audiret utraque sine impedimento.*

166. Illud quoque silentio involvendum non est, utpote demonstrans similiter viri sancti et potentiam apud Deum, et benignitatem erga homines, opis indigos. Vir quidam allatus fuit, ætate pro-
vectus admodum et capillis canus, qui tua, invidie humani generis inimice et salutis nostræ hostis infense, tua, inquam, operante in eo malitia nihil non agebat absonum indecensque. Nam si quando a dæmoniis, ipsum semper exagitantibus, impulsus totam pererraret civitatem, quas non effutiebatur blasphemias! quam turpitudinem inausam relinquebat! Qui vero in ipsum infelici occurso seu die seu nocte incidebant, proxime a periculo aberant: violento enim ac insano impetu eos invadens, vestimenta frustatim dilacerabat, colloque injectis manibus improvidos suffocare nitebatur. Neque hic furia steterunt: propriam suam carnem (o miserum!) dentibus abreptam mandere ac comminuere spectaculo miserabili visus fuit, atque his etiam non paulo immaniora patrare. Agebatur dies Jovis sancta ac veneranda, qua Dominus noster cum discipulis cœnatus, ab illorum uno traditus fuit, cum asinæ forte occursans, linguam ei extraxit, firmiterque dentibus suis prehensam (vah spectaculum!) præcidit, ac dentibus comminutam laceravit, sanguinem circum os defluentem bibens ac lingens, idque in canitie tam venerabili, et grandi senecta; atque sub occasum vitæ: quod adeo intuentium oculos male habebat, ut lacrymas exprimeret; et miserum superesse in vivis dolentes, mortem illi pro beneficio precarentur. Asina interim, licet tam crudeliter ab ipso tractata et mutilata linguam, nihilominus, dæmone qui virum insidebat agente, non aliter substitit quam si nihil pœnæ passa fuisset.

167. Adducitur ergo senex ad virum sanctum, statimque ab incolentibus eum dæmoniis per caput suspenditur, veluti non ferentibus sancti conspectum: quo illos percunctante, cur tandem ita in senem debacchati fuissent, illi amare stentes (dixisses viri præsentia quasi sævo flagello exceptos esse), Ad hoc, inquit, missi sumus, ut vel in aquam vel in ignem ipsum præcipitaremus: talium enim rerum isti (hem insaniam!) ministri seduli et executores sunt. Dies igitur et noctes pariter quinque multifariam ab his incolis tortus fuerat acerbique vexatus: cum illos graviter castigatos facessere inde, et nunquam deinceps sedem istam repetere jubet: nec præceptum eventu caruit. Jussi namque, multum vociferantes hominemque jactantes e vestigio evanuerunt, non ausi inposterum illuc reverti: senex autem violento illo

του τῆς νεότητος ἀνθίου οἴκτου λαβῶν, ὡς καὶ συμπαθῆς αὐταῖς οἶον ἐπιστενάσαι, εἰς οὐρανὸν τε πλήρης ἐλπίδος ἰδὼν, ἵνα καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐλκυσθῆ βοήθειαν, καὶ τὸν δάκτυλον ἐμβαλῶν, τῆς μὲν τῷ στόματι, τῆς δὲ τοῖς ὠσὶ, τῆ μὲν εὐθὺς λύει τὴν γλῶτταν, τῆ δὲ ἀνοίγει τὰς ἀκοάς, ὡς τὴν μὲν φθέγγεσθαι, τὴν δὲ ἀκούειν, ἐλευθεριῶς ἀμφότερα.

ῥξζ'. Ἐπὶ τοῦτοις ἐκεῖνο λεγέσθω, τῆς Ἰσῆς δὲ τοῦ ἀνδρὸς καὶ παρὰ Θεοῦ δυναστείας, καὶ περὶ τοὺς οἴκτου δεομένους φιλανθρωπίας. Προσηνέχθη γάρ τις ἀνὴρ αὐτῷ, τὴν μὲν ἡλικίαν πρεσβύτης, καὶ τὴν τρίχα ἤδη λευκῆς, σῆ δὲ πάντως ἐνεργεία, βάσκανος τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἐχθρὸς καὶ τῆς ἡμετέρας ἀνωθεν σωτηρίας πολέμιος, τῶν ἀτόπων ἀπεχόμενος οὐδενός. Ὡς γὰρ ὑπὸ τῶν ἀγόντων αἰεταῖ δαιμόνων αὐτὸν ἐλαυνόμενος, πᾶσαν περιρῆει τὴν πλίν, τί μὲν τῶν βλασφημῶν οὐ λέγων; τί δὲ τῶν αἰσχίστων οὐ δρών; Οἷς ἂν ἡμέρας ἢ νυκτὸς ποτηρὸν συνάντημα γένοιτο, οὐ πολὺ πόρρω τούτους κινδύου καίσθη· φόνιόν τι γὰρ αὐτῶν καὶ μακρὸν δραττόμενος, τὰ τε ἱμάτιά σφισι περιεβόρησεν, καὶ τὸν τράχηλον περιάγων ἀγγεῖν αὐτοὺς ἐπειράτο, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων, οἷμοι! σαρκῶν ἤπτετο καὶ τούτων ἐλεεινῶς παρατρώγων ὠρᾶτο, καὶ ἄλλα τούτων οὐκ ἕλιγῶ χαλεπώτερα ἔδρα. Ποιῶ γούν θῶπεριτυχῶν, ἢ σεβασμῶ δ' ἦν καὶ μεγάλη πέμπτη, καθ' ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς τοῖς μαθηταῖς συνδειπνήσας, ὑφ' ἐνὸς αὐτῶν παραδέδοτο, τὴν γλῶτταν ἐκεῖνος ἐξεκύσας τῆς θνου, ὀδοῦσί τε ἰδιοῖς (φεῦ τοῦ θεάματος!) ἀπτόμενος ταύτης καὶ παραέμενων, διεμασᾶτο, πίνων ἀθλίως καὶ περιλείγων τοῦ αἵματος, καὶ ταῦτα ἐν οὕτω σεμνῇ ποιῆσῃ, καὶ βαθεῖ γήρῃ, καὶ βίου δυσμαίῃ· ὃ καὶ φιλανθρώπου ὀφθαλμοῦς ἐκίνει πρὸς δάκρυα, καὶ τὸν δύστηνον ὠδύροντο τῆς ζωῆς, καὶ θάνατον αὐτῷ μᾶλλον ὡς εὐεργέτην ἐπηύχοντο. Ἡ μένοιθνος, καίτοι γε τοιαῦτα παρ' αὐτοῦ πάσχουσα, καὶ τὴν γλῶσσαν δαπανωμένην, ὄμως ἐνεργεῖται; τῶν ἐν αὐτῷ δαιμόνων εἰσπύεται, μηδενὸς ὡσπερ ἀλγεινοῦ περιωμένη.

insidebat agente, non aliter substitit quam si

ῥξζ'. Ἄγεται τοιγαροῦν παρὰ τὸν θεῖον ἀνδρὰ ὃ γηριῶς, ὃς ὁμοῦ τε εἶδεν αὐτὸν, καὶ ὁμοῦ ὑπὸ τῶν ἐνοικούντων αὐτῷ δαιμόνων κατὰ κεφαλῆς ἤρπτετο, καθάπερ οὐκ ἐνεγκόντων τὴν θέαν. Ὁ μὲν οὖν ἄγιος ἐπυθάνετο αὐτῶν, τί δὴ ποτε τοιαῦτα τῷ γέροντι παροινήσειαν. Οἱ δὲ πικρὸν κλαίοντες, οἷα καὶ τῆ μάστιγι τῆς ἐκείνου παρουσίας δεινῶς ἐταζόμενοι, Ἡμεῖς ἐπὶ τούτῳ, φησὶ, ἐπεστάλμεθα, ὥστε καὶ καθ' ὕδατος βαλεῖν αὐτὸν ἢ πυρὸς· τῶν γὰρ τοιούτων ἐκεῖνος (φεῦ τῆς μανίας!) διάκονος σπουδαῖοι καὶ ὑπηρέται. Ἡμέρας μὲν οὖν πέντε καὶ νύκτας Ἰσῆς, ποικίλως βασανιζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἦν, καὶ πάσχων κακῶς· εἶτα σφοδρότερον αὐτοῖς ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων ἐπιτιμήσας ἐξελεῖν τε τοῦ ἀνδρὸς, καὶ μηκέτι πάλιν εἰς αὐτὸν ἐπανελθεῖν ἐπιτάττει· καὶ τὸ πρόσταγμα ἔργον ἦν. Καὶ οἱ μὲν πολλὰ κρᾶξαντες καὶ σπαράξαντες, εὐθὺς ἀπήλθον, οὐκέτι

τολμήσαντες αὐτοῖς εἰς αὐτὸν ἀναστρέψαι · ὁ δὲ τοῦ Α χαλεποῦ κλύδωνος· ἐκείνου καὶ τῆς ζάλης ἀπλλαγείς, καθεστῆκώς εἰστήκει καὶ νήφων, ἀναλόγως τῆς πρὶν ἀσχημοσύνης καὶ ἀκοσμίας τῇ καταστάσει καὶ σεμνότητι χρώμενος. Τῇ μέντοι ὄνῳ, οὐδὲ γὰρ, οὐδὲ τοῦτο παραλιπεῖν ἀξίον, χούς ἐκ τοῦ Συμεῶν ὀλιγός, θεραπεία τῆς γλώττης αὐτίκα γίνεται.

ρξή'. Μετὰ ταῦτα προσάγονται τινες ἄνδρες αὐτῶν δύο, τὸν ἕτερον τοῖν ποδοῖν ἐκάτερος αὐτῶν ἰαθῆναι δεόμενος· ἦν γὰρ ἕτερος ἀμφοῖν ασηπῶς, καὶ τέχνης ἰατρῶν ἰσχυρότερος, θατέρῳ δὲ τοῖν ἀνδροῖν τὸ πάθος σχεδὸν καὶ σύντροφον ἦν, τεσσαρακοστὸν αὐτὸν ἐκπνέοντος. Ἄλλὰ τῶ μὲν χούς τῆς ἐκείνου γῆς κραθεῖς ὕδατι, τῶ δὲ ἀφῆ σύμμικτος εὐχῇ θεραπεία κατέστη· καὶ τὸν οἰκείον ἐκάτερος πόδα νεαρὸν ὄσπερ ἀπολαδῶν, οὐχ ὡς πρῶην οἰμῶζοντες καὶ φε- Β
ρόμενοι, ἀλλὰ σκιρτῶντες καὶ χαίροντες ἐπανῆκον. Ἔπειτα τυφλῶ τινι προσνεχθέντι, γλυκεῖά τις ὕψις ὁ ἄγιος γίνεται. Κατὰ γὰρ τὴν πρώτην νύκτα, καθ' ἣν προσ[εν] ἤνεκτο, ἐδόκει νεανίαν ὁ τυφλὸς ὄραν, τρίχι-
νον ἔνδυμα περικείμενον, τὴν ὄψιν λαμπρὸν, τοὺς πόδας γυμνὸν, φέροντα βάρβδον τῇ δεξιᾷ, βατὴν δὲ αὐτῇ, Ἄδς ὄξαν, λέγοντα, τῶ Θεῷ. Ἡ μὲν οὖν φαντα-
σία οὕτω τὴν ἀλήθειαν ἐμίμειτο, ὡς καὶ διυπνισθέντι τῶ τυφλῷ δοκεῖν ἔχουσιν τῆς τοῦ φανέντος ἐτι χειρὸς, φιλεῖν τε αὐτὴν ἐμφύοντα, καὶ μηδὲ ἀποσπασθῆναι
ταύτης τὰ χεῖλη βούλεσθαι· ὑπεδήλου γὰρ τι καὶ τοιοῦτον οἰ ὕπνοι. Ὡς δὲ πρὸς τὸν ἄγιον τῆς ἐπιού-
σης περὶ πρώτην ἔω εἰσῆχθη, σφραγίσαντος ἐκείνου τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ, βλέψας (τῆς ἀποβήτου σου
Χριστὴ καὶ βασιλεῦς χρηστότητος!) εὐθύς ὁ τυφλός, C
τόν τε θεῖον ἰδὼν Συμεῶν, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου ὄψιν ἐκκαυθεῖς τὴν καρδίαν, αὐτὸν ἔλεγεν εἶναι τὸν ἐν
ὄνειρῳ φανέντα, καὶ τῆς χειρὸς ἐζήτει λαβέσθαι, ἧς αὐτῷ νυκτὸς ὄψις ἐμφορηθῆναι παρέσχε· καὶ τὸν
ὄνειρον ἰδόντης ὄλοις χεῖλεσι, ταῖς τῶν παρόντων ἀκοαῖς ἐπεξήκει.

turbine ac tempestate liberatus, stabat plane restitutus sibi mentisque compos, et tanto ferebatur mansuetus verecundusque, quam ante violentus atque impudens. Quid autem asina? neque enim ipsa digna est praeteriri. Pauxillum pulveris, a sancto acceptum, sanitatem linguæ ejus confestim attulit.

168. Post hæc afferuntur viri quipiam duo, uterque pedi suo altero affecto remedium poscentes: unius namque jam putrefactus, artem respuebat medicorum; alium acerbis dolor, fere ab ipso ortu continuatus, quadraginta jam annos excruciat. Illorum alteri nihilominus pulvis terræ illius, aqua subactus; alteri contactus, oratione adjutus, salutifera medicina exstitit: et domum suam uterque rediit, jam non portati, gementes plorantesque, ut prius; sed gaudentes et exsultantes, recepto usu pedis quem juvenem habuerant. Personatis iis, Symeon allato cuidam cæco jucundum per se spectaculum fuit. Etenim prima ab adventu nocte visus sibi est videre juvenem, cilicino amictu circumdatum, vultu splendidum, nudum pedibus, ferentem dextera virgam (palmeam illam puta) dicentemque: Da gloriam Deo. Hæc repræsentatio tam perfecte imitabatur veritatem, ut evigilans cæcus arbitraretur, etiamnum se manum illius, qui apparuerat, tentare osculari, nec labia inde avelli permittere: aliquid enim istiusmodi monstratum fuerat in somnis. Cum vero postera die sub diluculum adductus est ad sanctum, impresso ab eodem oculis crucis signo, vidit continuo cæcus (o ineffabilem Christi bonitatem!) intuitusque sanctum atque ipso intuitu succensus et inflammatus, illum eundem esse exclamavit. quem per quietem conspexerat, cujus inanum retinere tentaverat, et osculari potuerat ad satietatem: neque cessabat somnium tam jucundum plenis buccis in aures præsentium immittere.

CAPUT XXII.

Injuriosi in sanctum ejusque imaginem miraculo et judicio prædicto puniti: indulgentia, misericordii reo scienda; præscita.

ρξθ'. Ἐν τούτῳ δὲ τινες ἄνδρες τῆς Ἀντιόχου, χαλεπὴν νοσοῦντες ἀσέθειαν, ὡς μήτε τι σαρκὸς D
ἀμάρτημα ἐν εὐθύνης τίθεσθαι λόγῳ, μήτε τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἀνάστασιν προσδοκᾶν ἢ ἐξέτασιν, καὶ τῶν τῆδε βεβιωμένων ἀντίδοσιν· ἀλλὰ τοὺς μὲν τῇ τῶν ἀστέρων φορᾷ νέμειν τὸ πᾶν, καὶ τοῖς ἐκείνων σχήμασι καὶ κινήμασι κατὰ τῆς προνοίας ἀνοήτως παραχωρεῖν, τοὺς δὲ τύχην δογματίζειν καὶ τὸ αὐτόματον· τοὺς δὲ μετεμψύχωσιν τινα πρесоθεύειν καὶ εἰμαρμένην. Οὗτοι γοῦν παρὰ τὸν θεῖον Συμεῶν ἀνιόντες, διαλέξει πρὸς αὐτὸν ἐχρῶντο, καὶ ἀποδεικτικῇ σοφίᾳ, ἧ καὶ μᾶλλον ἐφρόνουσιν, καὶ πιθανάς ἀντιθέσεις. Ἄλλ' ἦν ἐκείνου μὲν καὶ θεῖα τις ἐπικαθημένη πσιθῶ τοῖς χεῖλεσιν, ἧ τῶν λογολεσχῶν τούτων, καὶ περιττῶν τὴν μανίαν μᾶλλον ἢ τὴν σοφίαν, οὐδεὶς ἠδύνατο ἀντιλέγειν. Τὸ δὲ πλεόν τῆς κατ' αὐτῶν ἰσχύος, καὶ ἡ τῶν σημείων ἐμφορησία, ὁ

169. Interea viri quidam Antiocheni eo impietatis devenerunt, ut peccatorum carnis rationem in judicio non reposedam, sustinerent; nec corporum nostrorum resurrectionem, aut gestorum examen, eorumque retributionem ullam exspectarent; dictitantes alii quidem, astrorum cursu gubernari omnia, eorumque figuris ac motibus contra providentiam insano modo parere; alii vero, fortunam atque casum decernere; alii denique, transmigrationem animarum fatumque primas obtinere. Isti Symeonem aggressi disputando, demonstrativa, qua præstabant, arte et persuasibilibus contentionibus utebantur. Verum insidebat sancti labiis vis quædam persuadendi divina, cui loquacium istorum et infamia potius quam sapientia abundantium nullus poterat contradicere. Quanto autem major potentia ac signorum contra illos virtus erat,

tanto majorem contra hunc adigebantur ad in- A καὶ κατ' αὐτοῦ μᾶλλον ἐξέμαίνε τοὺς ἀνοήτους. saniam.

170. Denique contigit (43) cuidam Antiocheno, homini plebeio ac opifici, ita obstrui meatus per quas spiritus commeans ingreditur egrediturque, ut, accedente etiam longiori temporis intervallo, quo tenuit malum, suffocatum iri se putaret. Hic se tandem contulit ad sanctum Symeonem, obtaque sanitate, domum reversus, in grati animi testimonium ac tanti beneficii memoriam, statuit sancto pro foribus suis iconem, camque non solum luminaribus, sed etiam aulaeis tapetiisque ornat. Quod impii nefarii que homines conspicati, æstuan- turmatim accurrerunt, magna voce clamantes (o Deus, quanta hostes adversus sanctum tuum machinati sunt!) : Tolle illum, qui talia fecit; signum illico deturbetur. Opifex autem ille, divina procul dubio dispositione, aberat hoc ipso tempore ab officina; alioqui enim tumultuantium manus non evasisset incolumis.

171. Omnem itaque adversus iconem vertentes iracundiam, præciperunt uni militum, similis farinae ac infidelitatis homini, ut illam conscensis scalis deturbaret : qui cum in altam evasisset, ut jus- sus erat, jamque conaretur manus injicere; manibus illis, quas tu, Christe, super illorum superbia extulisti, dejicientibus, repente gravi casu terræ al- lisus est. Quod cum aliorum quidem mentibus non vulgarem incussisset metum, impiorum iram non parum adauxit. Alium ergo eo adducere conati sunt, C ignaviam prioris incusantes : quem mox similia patientem potius, quam facientem conspexerunt, utpote pari casu dejectum. Neque sic tamen insani isti intellexerunt, sed oculos ad veritatem tam manifestam claudentes cæcutientesque, addiderunt etiam tertium : cui etiam paria jam dictis even- rant. Cum enim extendisset manus adversus iconem, nescius iisdem se contra se potius uti, de- turbatus similiter est, jacuitque prostratus; multo majori ludibrio prioribus dignus, quod illorum exemplo nihilo sapuisset magis. Tum vero præ pudore velantes faciem abiverunt, miserandi pro- pter experimentum, magis vero propter infortunia : D fideles autem lætati, gaudium ore, et exultationem lingua testabantur.

172. Hisce renuntiatis Symeoni, perparvam ille sui injuriæque sibi illatæ rationem habens, toto autem zelo contra blasphemias in Dominum suum prolatas exardescens, indesinenter orationi vacabat perstabatque in consueto cordis, oris ac labiorum exercitio. Deus vero, justus dispensator ac legisla- tor, ultionis immemor non fuit. Raptus quippe Symeon spiritu, conspiceret hæc visus est. Putabat, Constantinopoli se in palatio imperatoris versari, ac virum quemdam, cui magna potestas in partes

ρο'. Ἀμέλει καὶ συμβάν τιτι τῶν ἀνὰ τὴν Ἀντιό- χου, ἀνδρὶ βαναύσῳ καὶ ἀγοραίῳ, τοὺς ἀναπνευστι- κούς ἀποφραγῆναι πόρους, δι' ὧν τὸ πνεῦμα εἰσρεῖ τε καὶ ἐκρεῖ διτθούμενον· συγχὸν ἐκεῖνος τῷ πάθει συνεχόμενος χρόνον, καὶ ἀποπνίγασθαι ἤδη νομίζων, προσῆλθε τῷ Συμεῶν· θεραπείας τε παρ' αὐτοῦ τυ- χῶν, καὶ οἰκαδὲ αὐθις ἐπανελθὼν, εὐγνωμοσύνης οἰοῦντι τι δεῖγμα, καὶ τηλικαύτης εὐεργεσίας ἀπομνη- μόνευμα, εἰκόνα πρὸ τῆς αὐτοῦ φιλῆ; ἀνέστησε τῷ ἀγίῳ, φιλοτίμῳ; οὐ φωτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ πιαρα- πετασμάτων ἔχουσαν. Ὅπερ ἰδόντας τοὺς ἀπειθεῖς, καὶ φθόνῳ τὰς ψυχὰς ἀναζέσαντας, τὸ οἰκεῖον ἀθροῖ- σαι σύνταγμα, καὶ κατὰ πλῆθος ἐπελθόντας (ὁ Θεὸς, B ὅσα ἐπονηρεύσαντο οἱ ἐχθροὶ κατὰ τοῦ ἀγίου σου!)· Ἄϊρε τὸν τοῦτο δράσαντα, μέγα βοᾶν· ἡ εἰ. ὦν τὸ τά- χο; καταβεβλήθη. Ὁ μὲν οὖν χειροτέχνης ἐκεῖνος, θειοτέρα δὲ πάντως οἰκονομία τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἔτυχε τηλικαῦτα τῷ ἐργαστηρίῳ παρών· ἡ γὰρ ἂν οὐδὲν τοῦ θορύβου χρηστὸν ἀπέλαυσε.

ροα'. Πάντα δὲ κατὰ τῆς εἰκόνης ἐκεῖνοι τὸν θυμὸν τρέψαντες, ἐπέτρεψαν ἐνὶ τῶν τῆ; Ἐστ; αὐτοῖς ἀπιστίας στρατιωτῶν, διὰ τινος ἀνελθόντα κλιμα- κο; αὐτῆν καθελεῖν. Ὁ δὲ τὴν ἀνοδοῦ ὡ; προσεί- τακτο θέμενος, ὡς ἤδη καὶ χεῖρας ἐπιβαλεῖν ἐπε; χεί- ρει, χειρῶν ἐκείνων, ἃ; σὺ, Χριστὲ βασιλεῦ, ἐπήρας ἐπὶ τὰς ὑπερηφανίας αὐτῶν, ἀθρόον ἐκείθεν πτώμα χιλιεπὸν κατηνέχθη· ὁ ταῖς μὲν τῶν ἄλλων ψυχὰς οὐ μικρὸν ἐνέσεισε δέος, τοῖς δὲ ἀσεβέσιν ἐπὶ μᾶ- C λλον τὴν φθόνον ἠύζησε. Καὶ δεῦτερον ἄλλον ἀναγα- γεῖν πειραθέντες, οἷα τοῦ προτέρου δεῖλιαν κατε- εγνωκότες, ὡς τὰ ἴσα παθόντα μᾶλλον καὶ αὐτὸν ἢ δράσαντα εἶδον, παραπλήσιόν τε τῷ προτέρῳ πτώ- μα κατενεχθέντα· μὴ καὶ ταύτη γοῦν οἱ ἀσύνετοι συνιέντες, ἀλλὰ πρὸς οὕτω φανεράν ἀλήθειαν μύοντες ἢ τυφλώττοντες, προσέθεντο καὶ τρίτον ἀναγαγεῖν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα τοῖς προλαθοῦσι καὶ αὐτῷ συνέβη, καὶ τὰς χεῖρας κατὰ τῆς εἰκόνης ἐκτείνας, ἔλαθε καθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον ὡσπερ αὐταῖς χρησάμενος, καὶ κατα- βλήθεις, ἐκείτο καὶ οὗτος, πτώμα τῶν προτέρων πολὺ καταγελαστότερον, ὅσω μὴδὲ σωφρονισθεῖς ὠφθη τῷ ὑποδείγματι. Οἱ μὲν ἐντροπῇ καλυψάμενοι τὰς ὄψεις ἀπῆλθον, ἔλεεινοὶ τῆς πείρας, ἔλεεινότεροι τῆς ἀπο- D τυχίας· τοὺς δὲ πιστοὺς φαιδρότης εἶχε, καὶ χαρᾶ; αὐτοῖς ἐπληροῦτο τὸ στόμα, καὶ ἡ γλῶσσα μᾶλλον ἑγαλλιάσεως.

ροβ'. Τούτων τῷ Συμεῶν ἀγγελθέντων, ὀλίγα μὲν ἑαυτοῦ καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ὕβρεως ἐκεῖνος; φρονείας, τῷ δὲ παντὶ ζήλῳ περὶ τῆς εἰς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην βλασφημίας χρώμενος, εὐχῆ προσάδολεσχῶν εἰσῆ- κει τῷ συνήθει καὶ καρδίας ἐργῳ καὶ χειρῶν καὶ χιλιῶν· Θεὸς δὲ, ὁ τοῦ δικαίου ταμίης καὶ νομοθέ- της, οὐκ ἡμέλει τῆς δίκης, ἀλλ' ἄρκαγῆ; κατὰ πνεῦμα ὁ Συμεῶν, ὄρῳ ἑαυτὸν ἐδόκει καθάπερ ἐν Κωνσταντινουπόλει; ἐν τῷ βασιλικῷ παλατίῳ γενέ- μενον, ἐστάναι τε ἄνδρα, ἢ μεγάλῃν ἐξουσίαν ἐπὶ

(44) Hoc miraculum etiam ante Vitam § 7 ex Damasceno retulimus.

την ἔω διὰ τοῦ πνεύματος διδοῦσθαι, καὶ αὐτὸν ἐν ταῖς A
πλατείαις περιεῖναι τῆς Ἀντιόχου, τὸν τε Ἰορδάνην
ποταμὸν αὐτῷ ἔπιεσθαι, καὶ τὸν ἐν Ἐδέμ παράδει-
σον ὡσπερ ἀποκαλύπτεσθαι· καὶ ὡς πονηρὸν θη-
ρίον ἐν τινι σπηλαίῳ κρυπτόμενον ἐκεῖθεν ἐξενεχ-
θὲν διὰ μέσης ἀγοίτο τῆς πόλεως ὑβριζόμενον· καὶ
ὡς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων διαταθεῖσιν ὁ ἄρχων
ἐκεῖνος ἐπιθεῖη πληγὰς οὐ πόρρω θανάτου, ὥστε
σάρκα πᾶσαν ἐπιεικῶς καταπτῆξαι· καὶ ὡς τῶν αὐτῷ
γνωρίμων τις τῷ ἄρχοντι παρεστῶς εἰς ἐξέτασιν,
ἀπαθῆς κακῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀφειδίη.

ρογ'. Ταῦτα ὁ μὲν ἰδὼν, τοῖς μαθηταῖς ἐξηγήσατο·
ἐξῆς δὲ καὶ ὁ τί ποτε τὰ ὑφθέντα βούλεται σαφῶς
ἐπεξῆσει, ὡς ἄρα φοβερός ἐλεύσεται ἄρχων, καὶ τὰς B
ἀσθεῖας αὐτῶν ἐλέγξει, τῶν δὲ καὶ θανάτου τρόπον
καταδικάσει βαρύτερον. Τοῦτο γὰρ ἐπόμενος ὑπο-
φαίνει ὁ Ἰορδάνης, ὅτι πᾶσαν αὐτῶν καταδύσει θεο-
μαχίαν, ὡσπερ ὁ ἀνακαλυπτόμενος παράδεισος πάλιν,
τὰς ἀγαθὰς τῶν δικαίων ὑποδείκνυσι παρῆρ-
σιασθήσεσθαι πράξεις. Τὸ μόντοι περιηγόμενον
θηρίον, ἢ τοῦ διαβόλου ἂν εἴη πλάνη, ἢ οἱ μάταιοι
ἐπὶ τοῖς εἰδώλοις πεπλάνηται, ἢ καὶ δημοσιευθεῖσα
οἰχίσηται, λαυθάνουσα τὰ πολλὰ τέως καὶ κρυπτο-
μένη. Παρεδήλωσε δὲ καὶ τῷ εἰς ἐξέτασιν πρὸ τοῦ
ἄρχοντος παρεστάναι φανέντι, φυλάξασθαι τὰς τῶν
σαύλων ὀμιλίαις, ἐαυτῷ τοῦ λοιποῦ ἐπὶ πλεον προσ-
σόντα. Ἄρτι μὲν οὖν ταῦτα ὁ Συμεὼν προσεφίκει·
οὐπω δὲ τέταρτος παρήλθε μεταξὺ μῆν, καὶ τις με-
γάλην εἰς τὰ πρὸς ἔω λαβὼν ἀρχὴν, ἐπεδήμει τῇ C
Ἀντιόχου, Ἀμάντιος ὄνομα, ἀνὴρ παιδευτικὸς,
ἀρχικὸς, λογισμῷ χριόμενος, ἀρβέπη τὴν γνώμην,
ἐλευθεροῦ τὴν ψυχὴν, ζυγοῦ περὶ τὸ δίκαιον ἀκριβέ-
στερος, τοσαῦτα ζηλῶν ὑπὲρ ἀρετῆς, ὅσα καὶ κατὰ
τῆς κακίας, καὶ εἰς ἄκρον ἐκάτερα· ὅς καὶ πρὸ τοῦ
τῆν Ἀντιόχου καταλαβεῖν, πᾶσαν ὡς ἰδὼν τε κακουρ-
γίαν περιετλεν ἀνά τὴν ἔω· τομωτέραν κατὰ τῶν
τοιούτων τὴν μάχαιραν ἐπάγων τοῦ ἀξιώματος,
ὥστε δεδιέναι πάντας καὶ τρέμειν πρὸς τὴν αὐτοῦ
παρουσίαν, οὐ φαύλους μόνον, οὐδὲ κακούργους,
ἀλλὰ καὶ οἷς τὸ ἐπιεικὲς ὁ βίος πολὺ καὶ τὸ μέτριον
εἶχε. Τοσαύτη τις ἦν τῆς παρουσίας τοῦ ἀνδρὸς ἢ
κατάπληξις.

voli, sed ii quoque, quorum vita cum probitate ac
terribilis erat ejus praesentia.

ροδ'. Οὗτος πολλοὺς ἀνά τὴν Ἀντιόχου τῶν Ἑλλη- D
νιστῶν καὶ ἀθέων, τῶν τε περὶ τὰ σχήματα τῶν ἀστέρων
καὶ τὰς πλοκάς κεχηρότων, ἅπερ αὐτοῖς κατὰ τῆς
προνοίας ἐπιενόητο, καὶ τούτων ὅσοι διαφερόντως
τῶν ἄλλων ἐπισημότεροι, ἀνευρῶν φιλοπόνως καὶ
συλλαβόμενος, καὶ αὐτοὺς μὲν εἰς δεσμωτήρια κατα-
κλείσας, πάσας δὲ τὰς αὐτῶν βίβλους, ἐξ ὧν ἐκεῖ-

(45) *Is non alius, credo, fuerit, quam de quo Theophanes ad annum 29 Justiniani imp. hoc modo: Praecepit Amantio, militiae magistro, in Palaestina misso de Stephani caede inquirere (fuerat hic Caesarea praefectus atque a tumultuantibus Judaeis et Samaritanis, una cum numero non parvo Christianorum, interfectus), qui quos reperit fontes, alios suspen-*

PATROL. GR. LXXXVI.

Orientalis a spiritu tribuebatur, plateas Antiochenas obire, fluvium vero Jordanem vestigia ipsius sequi, et paradysum, qui in Edem est, velut detegi ac revelari: tum vero feram pessimam, specu quadam latentem, inde emitti, actamque per mediam civitatem, cladem non modicam inferre; homines porro multos feram insequentes ab illo principe plagis male mulctari fere usque ad mortem, adeo ut omnis caro admodum consterneretur; denique e notis ac familiaribus suis quempiam dicto principi astare examinandum, ab eoque omnis calamitatis ac periculi immunem, dimissum esse.

173. Haec ita ut viderat discipulis narravit Symeon; deinde etiam, quid sibi ostenta vellent, explicavit. Quomodo nempe terribilis princeps venturus, arguturusque illos impietatis, aliquos etiam morti saevissimae addicturus esset. Nam Jordanes qui sequebatur, praemonstrat fore ut omnis illorum contra Deum impietas ac rebellio penitus obrueretur; qui vero delegebatur paradysus, quod proborum recte facta palam ac libere praedicanda essent. Quae autem circumferebatur bellua, diaboli fallaciam atque imposturam esse aiebat, per quam vani homines, in idolis spem ponentes, circumveniebantur; quaeque eo usque ut plurimum latitans, tandem in lucem producta evanesceret. Indicavit etiam per eum, qui ad quaestionem accitus astare principi videbatur moneri se, ut in posterum a pravorum alloquiis se custodiret, sibi que studiosius attendendum esse sciret. Et tunc quidem isthaec praedicebantur a Symeone: nec intercesserunt menses quatuor, cum quidam Amantius nomine (45), per Orientem magno occupato imperio, Antiochiam accessit. Vir erat litteratus, aptus imperio, ratiocinio pollens, constans animo, mente liber, justitiae in primis studiosus; qui tanto pro virtute, quanto contra iniquitatem zelo, utrobique summo, agebatur: qui prius etiam quam veniret Antiochiam, omnem quantum potuit nequitiam per Orientem sustulerat, acutiori etiam in illos stricto gladio, qui erant in dignitate constituti; sic ut universos timor ac tremor invaderet, ipso adventante: nec solum nihili homines ac male-

bonis moribus conjuncta erat, reformidarent, adeo
174. Hic multos gentilium et atheorum siderum-
que aspectibus et conjunctionibus speculandis de-
ditorum, ac multa inde contra Providentiam divi-
nam astruentium, praesertim illustriores, studiose
conquisitos comprehendebat compingebatque in
carcerem: libros autem illorum omnes, ex qui-
bus falsa sapientia et novae contra veritatem opinio-
dio, alios capitis abscissione, truncatione membro-
rum nonnullos, plerosque facultatum amissione
multavit. Ex quo metus ingens in partes omnes
Orientales incubuit. Hinc porro colligitur omnia,
quae ab initio capitis 13 huc usque per 70 numeros
narrantur, intra unius aut ut summum sesquianni
spatio accidisse.

nes depromebantur, collegit; neque illos modo, sed idola similiter omnia, in quibus tanquam diis confidebant : *Argentum quippe suum et aurum suum fecerunt sibi idola* ²¹. Et : *Adoraverunt ea quæ fecerant digiti ipsorum* ²², ut cum Osea atque Isaia prophetis loquar. Et ex libris quidem non modicam excitavit flammam, medio foro in ignem injectis; idolorum vero impotentiam ac imbecillitatem manifeste demonstravit, suspendendo illa in compitis ac plateis, ostendendoque nihil esse amplius quam quod videntur, opera manuum et artis; nihil aliud quam quod esse ipsa volunt artifices, ut denuo verbis prophetarum utar. Stabat quoque ille, qui jam pridem Symeoni in visione apparuerat, coram principe in quæstionem vocatus : sed monachus quidam, admodum Symeoni similis, ipsum manu apprehensa, instanti judicio eripuit, principe clementer factum ferente.

175. Accidit per idem tempus, eorum qui istic sunt mendicorum quemdam ad Symeonem accedere, atque ex ipsius terra aliquid petentem accipere, Antiochiam deinde in tugurium suum reversum, offendere alium quemdam vicinorum suorum, et ipsum mendicum, pedibus manibusque paralyti tactis decumbentem; qui, ab altero illo pulvere jam dicto aspersus, visus sibi est videre monachum quemdam, vultu atque coma Symeoni persimilem, jacenti sibi porrigentem manum, ac veluti ex mandato ipsum erigentem atque ecce (qui eloquar, Domine, potentiam tuam!) statim paralyticus sanus exstitit, manuum pedumque expeditissimo usu recepto.

176. Judex autem seu princeps ille, de quo egimus (progreditur enim ad reliqua oratio nostra), pro justitiæ tribunali rursum considens, vinctis singulatim ac pluribus simul sisti jussis, in unumquemque eorum convenientem pro meritis sententiam condemnationis tulit : unum vero, quod graviora deliquisset, seditioisque popularis auctor incensorque novissimorum tumultuum fuisset, in carcere reliquerat, gravissimis tormentis reservandum. Interea monachus quidam pauper, Symeonem conveniens, injecta, ut assolet, captivi illius mentione, precabantur prosperum illi, Deo propitio, eventum : Quoniam precanti mihi, inquit, in ecclesia (cujus nomen quoque adjiciebat) astitit, et cum audiisset, quid peterem, vestem hanc cilicinanam coemit, cujus eram imprimis urgente necessitate indigus. Alius quoque mendicus, mihi vero, inquit, per viani occurrens, insignem stipem ad sustentationem largitus est. Rursum alius excipiens; Idem ille, inquit, infantem a matre expositum ac vagientem sustulit; ac sedula inquisitione mulierem, quæ recens pepererat, inveniens, eidem lactandum atque enutriendum commisit; duos si-

νοικς ἡ ψευδομένη σοφία καὶ τὸ κατὰ τῆς ἀληθείας, νεανιεύεσθαι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ εἰδῶλα πάντα συναγαγῶν, οἷς ὅσα καὶ θεοῖς ἐπεποιθεσαν (Τὸ ἀργύριον γὰρ αὐτῶν καὶ τὸ χρυσίον αὐτῶν ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἰδῶλα, καὶ προσεκύνησαν οἷς ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν, ἵνα καὶ Ὡστέ ἅμα καὶ Ἰσαίαν ἔχω συμφεγγομένους), τῶν μὲν οὐ μικρὰν ἀφρὶ φλόγα, πῦρ κατὰ μέσην ἀγορὰν αὐτοῖς ἐμβαλῶν· τῶν δὲ δημοσιεύει φανερώς τὴν ἀσθένειαν, κατ' ἀμφοῶν καὶ πλατειῶν κρεμάσας αὐτὰ, καὶ δείξας μηδὲν πλεον ὄντα τῶν ὀρωμένων, ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ χειρῶν ἔργα καὶ τέχνης, οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὃ βούλονται οἱ τεχνίται αὐτὰ γενέσθαι, ἵνα τοῖς τῶν πρῶφητῶν καὶ νῦν χρήσασθαι [λόγοις]. Εἰστήκει δὲ καὶ ὁ τῶ Ἁγίου πρῶτην διὰ θεωρίας ὄφθεις, πρὸ τοῦ ἀρχοντος εἰς ἐξέτασιν, μοναχὸς δὲ τις, τῷ Συμεῶν προσεικασμένος, κατ' ὀφθαλμοῦς πάντων λαθόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἐξείλετο τῆς μελλούσης εὐθύνης, πρῶτος τοῦ ἀρχοντος; τὸ γεγονός ἐνεργόντος.

ροε'. Ἐγένετο δὲ τινα τηνικαῦτα προσαίτην, τῷ θεῷ Συμεῶν προσελθόντα, τῆς ἐκείνου τε γῆς αἰτήσαντα καὶ λαθόντα, εἰς τε τὴν Ἀντιόχου πρὸς τὴν οἰκίαν αὐθις καλύβην ἐπανελθόντα, παράλυτον τινα χεῖρας καὶ πόδας, προσαίτην καὶ αὐτὸν, ἐκ γειτόνων κατακείμενον ἔχειν· ὃν αὐτοῦ φιλανθρώπως ἐκείνῳ χρίσαντα τῷ χολί, ἔδοξε τινα τῷ παρειμένῳ μοναχῶν, τοιοῦτον οἷος ὁ Συμεῶν τὴν ὄψιν καὶ τὴν κόμην, ἰδεῖν ὀρέξαντα χεῖρα κειμένην, καὶ ὡς περ ἀπὸ κελύσματος αὐτὸν ἀναστήσαντα καὶ παραχρῆμα (ὡ πῶς σου, Χριστὲ, λαλήσω τὰς δυναστείας;) ὕγιης· ὁ παράλυτος ἦν, ποσὶν ὁμοῦ καὶ χερσὶν ἐλευθερίως χρώμενος.

ρος'. Ὁ μέντοι δικαστὴς (ἔχειται γὰρ εἰς τῆς ἀκολουθίας ὁ λόγος) ἐπὶ βήματος αὐθις δικαστικῶν προκαθίσας, τοὺς τε δεσμώτας καθ' ἕνα καὶ πλείους παραστησάμενος, καὶ τὴν ἐκάστῳ προσήκουσαν ἐξενεγκῶν καταδίκην, ἕνα τούτων (ὃς καὶ βαρύτερα ἦν ἐξημαρτηκῶς, καὶ στάσεις δημοτικὰς ἀνεγείρας, καὶ νεωτέρων θορύβων ἀψάμενος) ἐν τῷ δεσμοτηρῶν καταλελοίπει, βαρυτάταις αὐτὸν καὶ τιμωρίαις ταμιεύμενος. Ἐν τοσούτῳ δὲ τις ἐνδεὴς μοναχὸς τῷ Συμεῶν προσελθὼν, καὶ τινος ἐκείνου τοῦ δεσμώτου μνήμης, οἷα φιλεῖ, γενομένης, ἐπηύχετο εὐ αὐτῷ γενέσθαι παρὰ Θεοῦ, Ὅτι μοι κατακεκλιμένῳ, φησὶν, ἐν ἱερῷ (τὸ τοῦ ναοῦ προσθεῖς ὄνομα) ἐπιστάς καὶ πυθόμενος ὄτου δεσμῶν, ἱμάτιον ὠνήσατο τρίχινον· τούτου γὰρ ἦν μοι πρὸς ἀνάγκης ἡ χρεῖα. Ἄλλος δὲ τις προσαίτης καὶ οὗτος, Ἐμοὶ δὲ, φησὶ, ἐπιτυχῶν καθ' ὅδον, θαψιλὲς εἰς διατροφήν κέρμα δεδώκει. Ἄλλος δὲ καὶ πάλιν ὑπολαβὼν, Ἐκείνος καὶ βρέφος ὑπὸ τῆς γειναμένης ἐκτεθὲν, ἔφη, καὶ κνυζούμενον ἀνελόμενος, ἐρεύνη τε φιλοπόνου γυναῖκα νεοτόκον εὐρών, παρατίθεισιν αὐτῇ θηλάσαι τε ἅμα καὶ ἐκθρέψαι τὸ βρέφος, δύο χρυσοῦς τέως καταβαλῶν, καὶ εἰ τι ἄλλο τῆς περὶ τὴν ἀνατροφήν

²¹ Use VIII, 4. ²² Isa. II, 8.

μισθαρινίας ἐπικαταβαλεῖν καὶ τοῦτο βεβαιωσά-
μενος.

ροζ'. Πρὸς ταῦτα, πλείων οἴκτος αὐτοῦ λαμβάνει τὸν
Συμεών, καὶ τῆς ἀνωθεν ὑπὲρ αὐτοῦ πάλιν ἐκείνος φιλ-
ανθρωπίας ἐδείξτο. Τῷ μὲν οὖν δικαστῇ δέδοκτο ἤδη,
νῆτ' τὸν ἄνδρα φόρτον ἐμβαλεῖν, καὶ ταύτην ἀνά-
ψα.τι κατὰ πελάγους ἀφείναι, ὥστε τὸν δαίλα:ον
ἐκείνον, τὰ δύο ταῦτα, πῦρ ἄμα καὶ ὕδωρ μερῖσα-
σθαι. Δέδοκτο ταῦτα, καὶ ἡ ψῆφος ἐκράτει, καὶ τὸν
μὲν δεσμώτην ἀνάλογον ἐν τῇ φυλακῇ τηλικούτου
προσδοκίας κακοῦ δέο; εἶχε· τὸν Συμεών δὲ χρη-
στότερα περὶ αὐτοῦ μάλλον ὁ περὶ τοὺς ἐνδεεῖς ἐκεί-
νου ἔλεος ἐλπίζειν ἐπολεῖ, πρὸς ἔλεον πάλιν ὄρωτα
Θεοῦ, τοῦ καὶ ποτήριον ψυχροῦ δεχομένου, καὶ
πλουσιῶς ἀντιμετρεῖν εἰδότες ἀγαθαῖς προαιρέ-
σεσιν.

ροζ'. Γεωργοῦ δὲ τινος ἐν τούτῳ τῶν ἐκείνου ἀγρῶν
παρὰ τὸν Ἅγιον ἀνελθόντος, κάκειου περὶ τοῦ ἄν-
δρος ἐρομένου, ἦτις ποτὲ ἡ κατ' αὐτοῦ ψῆφος εἴη,
ὡς ἐκείνος τὰ περὶ αὐτοῦ δεδογμένα φράσαι· ὁ Συ-
μεών πεποιθότως ὑπολαβὼν, Οὐδὲ θορῖξ ἐκ τῆς κε-
φαλῆς αὐτοῦ πεσεῖται, εἶπεν, οὐδ' εἰ πάντες οἱ γῆς
ἄρχοντες κατ' αὐτοῦ ἀθροισθεῖεν. Οὐ γὰρ ἂ τῷ ἄρχον-
τι περὶ τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ τῇ ἀνωθεν ψῆφῳ κέκριτο
μάλλον ἐκείνῳ περὶ αὐτοῦ προφητεύειν ἐπῆει. Ἐπειτα
μέντοι καὶ ὡς ἡ χεὶρ ἔχει διακονεῖν ἐπὶ τῆς φυλακῆς
αὐτῷ περὶ τὸν γεωργόν· Ἴν' εὖ σοι μετὰ ταῦτα,
φροῖ, γένηται παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ παρὰ τὸ δεσμωτή-
ριον ὁρμαῖος ἐλθὼν, κομίζει τῷ καταδίκῳ τῆς σω-
τηρίας τὰ εὐαγγέλια· ἦδει γὰρ, ἦδει σαφῆ προφη-
τείαν εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Ὁσίου λεγόμενα, πολλοὺς
προλαβοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν μείζουσιν, ἔχων καὶ
περὶ τῶν παρόντων θαρρῆειν. Τῆς δ' ἐπιούσης ἐπὶ
βήματος αὐθις τοῦ ἄρχοντος προκαθίσαντος, καὶ
ἀπὸ τῆς φυλακῆς μεταστελαμένου, οἱ μὲν παρόντες
ἀνήρτηντο ταῖς περὶ αὐτοῦ ἐλπίσιν· ὁ δὲ συμπαθὲς
εἶ καὶ ἡμερον εἰς αὐτὸν ἰδὼν, ἀφῆκε πάσης αὐτὸν
παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν εὐθύνης· καὶ παρὰ τὸν
Ἅγιον ἀνελθὼν, τὰ τῆς ζωῆς αὐτῷ χαριστήρια πε-
ριφανῶς ὠμολόγει, οἷα θανάτου, φεῦ! αἰσχίστου καὶ
τικροτάτου εὐχαῖς ἐκείνου καὶ πρεσβεῖαις ἀπηλλαγ-
μένος. Οὕτω μὲν οὖν οὐδὲν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὁσίου
προειρημένων διαπεπτῶκει, ἀλλὰ σύμφωνον πᾶσιν
αὐτοῖς ἐκ τοῦ τέλους καὶ τὸ ἔργον ἀπῆντα· ἡμῖν
δὲ καὶ τὰ ἐξῆς τῶν αὐτοῦ θαυμάτων ἀκολούθως δια-
ληπτέον.

CAPUT XXIII.

Tormina curantur, inobediens punitur : absentia Symeoni innotescunt.

ροθ'. Γέρων τις ἀμπελοργός, ἀπὸ χωρίου Σάμβου
καλουμένου τινός, ταῖς ἀμπέλους ἐγκεκυφώς, ἔδοξεν
ὡς ἄρα φωνήσειεν αὐτὸν ἡ γυνή, καὶ ἀθρόον ἐπι-
στραφεὶς ἐκείνην μὲν οὐχ ὄρα (φάσμα γὰρ τι δαιμό-
νιον ἦν τῆς γυναικὸς οἴκοι μενούσης), αὐτὸς δὲ ὑπε-
εσπάσθη τὰ ἔνδον, καὶ φόρτος αὐτῷ γεγόνει ταῦτα
ἐλεεινός, ἀχρὶς αὐτῶν καθειμένος γονάτων. Ὁ μὲν
δὲ χαμάτῳ πολλῶν καὶ μόχθῳ πρὸς τὸν θεῖον ἄν-

mul dependens aureos, sancteque spondens per-
soluturum insuper quidquid pro educatione pueri
expenderetur.

177. Auditis hisce, majore Symeon capitur com-
miseratione viri, divinamque pro eo benignitatem
supplex deprecatur. Jamque fixum ac statutum erat
judici hominem navi imponere, eamque injectis
flammis accensam committere pelago; ut miserum
duo elementa, ignis et aqua, partirentur quodam-
modo inter se. Ita, inquam, fixum judici erat ac
stabat sententia; vincitumque in custodia pari pro-
portione metus tanti jamjam instantis mali oc-
cupaverat. Verum mitiora omnia sperare Symeo-
nem jubebat misericordia, quam erga indigos ille
exercuerat, oculos vicissim in misericordiam Dei
convertentem, qui aquæ etiam frigidæ calicem
acceptat, bonisque propositis affatim solet remun-
nerari.

178. Interea quidam agricola ex illius agris ad-
veniens ad sanctum, sciscitatur eequæ tandem
contra captivum sententia pronuntiaretur, rogatque
ut eloquatur, quid circa ipsum constitutum ac de-
cretum sit. Excipiens sanctus, confidenter reponit:
Ne capillus quidem de capite ejus cadet, non si
omnes totius terræ principes adversus ipsum co-
acti fuerint: non enim quæ principis calculo, sed
potius quæ divino judicata rataque erant, vaticin-
abatur. Deinde etiam hortabatur agricolam, ut
ipsi quantum posset in custodia famularetur: Quo,
inquiēbat, benigne tibi fiat deinceps ab ipso. Currit
ille curriculo ad carcerem, faustissimum damnato
salutis nuntium portans: noverat enim, et probe
noverat certam esse prophetiam; ex multis jam
ante memoratis, imo et longe pluribus persuasus
de præsentibus bene sperare. Postero die, prin-
cipe pro tribunali denuo sedente, vincitumque e
custodia accersi jubente, pendebant animis, spem
inter et metum dubii, quotquot aderant: judex au-
tem benigno placidoque vultu ipsum intuitus,
præter omnium expectationem omni liberum ju-
dicio dimisit: qui ad sanctum properans, conser-
vatam vitam, munus ipsius esse palam omnibus
confessus est, ratus turpissimæ atque acerbissimæ
morti precibus illius ac intercessione se exemptum
esse. Sic igitur nihil eorum, quæ sanctus prædice-
bat, exitu frustrabatur, sed paria vaticiniis omni-
bus ipso eventu respondebant opera. Verum cætera
ipsius mirabilia successive prosequenda sunt.

179. Senex quidam, cultor vineæ, ex loco qui
Sambus dicitur, colendis vitibus navans operam,
putabat ab uxore sua se vocari, ac repente eo
conversus, uxorem nullam videt, phantasma quipp-
dæmonis quoddam erat, mulierem domi manentem
probe simulantis: at ipse visceribus distorqueri cœ-
pit, quæ importabile adeo ac miserabile onus facta
erant, ut ipsa genua subsiderent. Igitur laboribus

atque ærumnis impar, ad sanctum Symeonem adductus, ante columnam misere volutabatur: quod factum fuerat, non verbis magis quam lacrymis ubertim per terram fluitantibus, enuntians, atque calamitatis suæ levationem precabatur. Cui surgens sanctus: Vade, inquit, donec superato fluvio, adversum conscenderis montem; et da gloriam Deo per me. Is autem verba hæc in terra bona, veluti semen quoddam, cordis sinu excipiens, cum jam in montem ex opposito situm enixus esset, ad viri Dei columnam conversus, manibus, simul cum spe et corde in cælis levatis, genibus ac vultu in terram dejectis, Deum per mediatorem Symeonem pro liberatione deprementis se mali invocabat, et continuo (quis auditione tanti miraculi non obstupescet?) tumor ille immensus evanuit, omnibus ipsius membris recte ac congruenter naturæ se habentibus. Quotquot itaque conscii calamitatis illius fuerunt, ii nempe omnes qui manum adjutricem admoventes ipsum in montem transtulerant, eosdem prodigii quoque conscios fecit; cumque monstrasset quo pacto malis exemptus esset, simul ad sanctum redierunt, simul beneficium confessi agnoverunt.

180. Magna quidem et mirabilis, scio, accidit piis auribus hæc narratio, habet tamen etiam supparem illam, quæ sequitur. Alius quidam, Cæsarea Cappadoçiæ oriundus, a re familiari affatim nec minus a generis nobilitate instructus, iisdem quibus superior torminibus ventrisque tumore afflictabatur; jamque substantia omni in medicorum artem expensa, aliud nihil emolumenti ceperat, quam quod didicerit curationem humanam esse supervacaneam, ideoque ad divinam divini hujusce viri opem confugerit. Eo itaque cum advenisset, preces, gemitus, lacrymas, et si quid præterea est quod commiserationem ciere piis animabus possit, pro incolumitate et dolorum depulsione exhibebat. His vero Symeon ad miserandum motus, versus illam misericordiam oculos sustulit, quæ quidquid petimus semper tribuit: sentiensque diviniorem quamdam in se gratiam: Ascendens, inquit, appropinqua mihi. Qui cum jussa mox capescens, jamque proxime sanctum veniens (quis Domini misericordias cantabit?) illico persanato morbo incolumis astaret; Symeon, animadversis jam et repentina hominis sanatione, et gravi quasi adhuc patientis sensu, ait illi, vultu atque ore renidenti: Mi homo, sanatus es. Nequaquam, sancte Dei, ait alter flens atque ingemiscens, sed extrema quædam necessitas me premit, facitque ut mors mihi longe gravior tali vita sit. Tunc sanctus tacite subjiciens: Scrutare, inquit, temetipse, et comperies ex toto convaluisse. Cum autem is manu periculum ejus rei fecisset, se incolumem reperit, tubere omni omnino emollito et depulso. Cum igitur nihil quidquam, quod a natura alienum esset, deprehenderet, æstu animi repletus ac vertigine (quod non modo repentini luctus, verum etiam gaudii excessus non raro consuevit efficere, cum re quæpiam inexc-

Α ενεχθείς Συμεών, πρὸ τῆς αὐτοῦ στάσεως ἐκυλινδεῖτο, τὸ γεγονός ἀπαγγέλλων οὐ βήμασι μᾶλλον ἢ δάκρυσιν, ἀ δὴ πολλὰ κατέχευεν τοῦ ἐδάφους, καὶ τῆς συμφορᾶς ἀπαλλαγῆναι δεόμενος. Ὁ δὲ διαναστάς, Πορευοῦ, ἔφη· ἐπ' ἂν μέντοι τὸν ποταμὸν περαιωθεὶς τοῦ ἀντιπέρας ἐπιβῆς ὄρους, ὁδὸς δόξαν δι' ἐμοῦ τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ τὸν λόγον κατὰ τὴν ἀγαθὴν γῆν, ολονεὶ τινα σπόρον, ἐν τοῖς τῆς καρδίας κλίποις δεξιόμενος, ὡς ἦδη τοῦ κατ' ἀντικρὺ ὄρους ἐπέβη, πρὸς τὸν στύλον τοῦ ἀνδρὸς ἐπιστρέψας, καὶ τὰς χεῖρας μετὰ τῶν ἐλπίδων καὶ τῆς καρδίας εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνας, γόνατά τε καὶ ὄψεις γῆ δεδοκῶς, τὸν Θεὸν ὑπὸ μεσότη τῷ Συμεὼν εἰς ἀπαλλαγὴν τῆς κατεχούσης αὐτὸν ἀνάγκης ἐπεκαλεῖτο. Καὶ παραχρῆμα (τίς οὐκ ἂν ἀκοῆ τὸ θαῦμα καταπλαγείη;) ὁ τηλικούτος διαλέλυτο ὄγκος, ὕγιως αὐτῷ πάντων καὶ κατὰ φύσιν ἐχόντων. Τοὺς κοινοῦς τοίνυν τῆς συμφορᾶς, ὅσοι δηλαδὴ καὶ συνεπιδοθησόντες αὐτῷ διαβαστάζοντες ἦσαν πρὸς τὴν πορείαν, κοινοῦς καὶ τοῦ θαύματος ἐποιεῖτο· καὶ ὅπως τοῦ πάθους ἀπῆλλακτο δεῖξας, κοινῇ πρὸς τὸν Ἅγιον ἐπανήσαν αὐθις, κοινῇ τὰ τῆς εὐεργεσίας ἀνωμολόγουν.

ρπ'. Μέγα μὲν οὖν οἶδα φιλοθείοις ἀκοαῖς τὸ διήγημα, ἀδελφὸν δὲ ὁμῶς καὶ τὸ ἐπαγόμενον ἔχει. Ἄλλος γάρ τις, ἐκ Καισαρείας δὲ Καππαδοκῶν ὠρμημένος, βίου μὲν ἱκανῶς οὐκ ἀσῆμῶς δὲ καὶ γένους ἔχων, πάθει καὶ βάρει τῷ αὐτῷ πιεζόμενος, καὶ τὴν μὲν οὐσίαν τέχναις ἰατρῶν ἐκδοπανθηθεὶς, οὐδὲν δὲ ἄλλο τούτων ὀνόμενος ὅτι μὴ τὴν ἐξ ἀνθρώπων τῆς θεραπείας ἀπόγνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸν θεῖον ἄνδρα τοῦτον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ καταφυγὴν θεῖαν ἐνέργειαν· οὗτος παρὰ τὸν Συμεὼν ἀνελθὼν δεήσεις, οἰμωγὰς, δάκρυα, πᾶν εἴ τι ἄλλο δυνάμενον εἰς οἶκτον ἐλκῦσαι ψυχὴν, ὑπὲρ τῆς τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆς ἐπεδείκνυ· πρὸς ἅπερ ἐκεῖνος τὰ σπλάγγχνα παθὼν, εἰς οἰκτιρισμὸς ἐβλεψε πάλιν, τοὺς ὅσον αἰτοῦμεν ἀεὶ διδόντας, καὶ τινος αἰσθόμενος ἐν ἐαυτῷ χάριτος θειοτέρας, Ἄναδάς, φησὶν, Ἐγγισόν μοι. Τοῦ δὲ ὡς κεκέλευστο δράσαντος, ἐπέειπε Ἐγγιστα ἦδη τοῦ Ἁγίου ἔλθοι (τίς ἔσεται, Χριστέ, τὰ ἐλέη σου;) τοῦ πάθους εὐθὺς θεραπευθέντος, ὁ Συμεὼν ἰλαρᾶ καὶ ὄψει καὶ γλώττῃ, Ἄνθρωπε, ἴαται, ἔφη. Ὡς δὲ τὸ ἄθρόον ἐκεῖνο τῆς θεραπείας, καὶ αὐτὴν ἐβλαψεν τὴν τοῦ πάσχοντος ἀσθησιν, Οὐδαμῶς, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, δακρύων καὶ στένων εἶπεν, ἀλλὰ χαλεπὴ τις ἀνάγκη πιέζει με, ἥδιον πολλῶ τῷ ζῆν οὕτως ἐργαζομένη μοι τὸ θανεῖν. Ὁ δὲ ἥρέμα προσθεὶς, Ἐρεῦνήσον ἑαυτὸν, ἔφη, καὶ εἰση σαφῶς ὅτι τοῦ πάθους ἀπῆλλαξαι. Ὡς δὲ τῇ χειρὶ τὴν ἔρευναν ἐπιτρέψας, ἔγνω ἑαυτὸν ἀπαθῆ, τοῦ ὄγκου παντάπασιν ὑπολεανθέντος, ὡς μηδὲν τι οὖν ἐπισημαίνειν, τοῦ κατὰ φύσιν ἰλίγγου πληροῦται καὶ δίνης· ὅπερ οὐ λύτης αἰφνιδίου μόνον, ἀλλὰ καὶ χαρᾶς ὑπερβολὴ πολλὰκις πέφυκε δρᾶν, τῷ ἀδοκῆτῳ τοῦ πράγματος τὸ τῆς καρδίας θερμὸν συστείλασα, καὶ νεκρὰς ὡσπερ τοῦ σώματος τὰς ἐνεργείας ἀπολιποῦσα. Ὁ μὲν οὖν τῷ τοῦ πράγματος παραδόξῳ καταπλαγείης, ἰλίγγου δεῖ

Ἐμελλε περιτρέπειν, εἰ μὴ χεῖρας αὐτῷ τινες τῶν παρόντων ὑπέσχον.

stupore ob rei non opinatæ admirabilitatem, prope fuit ut corrueret, nisi quidam præsentium injectis manibus prohibuissent.

ρπα'. Καταπεπληγμένων δὲ κομιδῇ καὶ πάντων ὄσοι τοῦ τοσοῦδε θαύματος ἐτύχανον θεαταί, τὸ παλαιὸν τοῦ πονηροῦ πρὸς κακίαν ὄργανον ὁ Ἄγγουλας, ἐκ μέσου τούτων ὑπολαβὼν, Ὁ μὲν οὖν ὄγκος, ὡς ὀρώμεν, φηγετο, ἔφη· τί δὲ καὶ ὁ τοσοῦτος τοῦ δέρματος κόλπος, εἴτ' οὖν τὸ ὑποπεπλησμένον τοῦ ὄγκου δέρμα γέγνει; ἐμὲ γὰρ οὐ μετρίως τὰ τοιαῦτα πέφυκε σκανδαλίζειν. Εἰδὼς τοίνυν ὁ Μέγας πείραν εἶναι τοῦτο τοῦ βασκάνου καὶ πάλιν, ὅποσα καὶ γλώττη τῷ ἀθλίῳ τούτῳ χρωμένον, ἐμφυσήσας τῷ ἀναισχύντῳ, ἵνα καὶ τὴν ἐναντίαν ἀπελάσῃ δύναμις, Ὁ τὸν τοσοῦτον, ἔφη, λεάνας ὄγκον καὶ διαλύσας, οὐκ ἄρα δυνατὸς οὗτος καὶ τὸ δέρμα συναξαι πάλιν καὶ καταστελεῖαι; Ἄλλ' ὁ μὲν τὴν τοῦ παλαιοῦ πολεμίου προσβολὴν ταύτη καὶ νῦν διεκρούσατο, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου τρεψόμεθα.

ρπβ'. Μοναχὸς τις κατὰ Λαοδίκειαν τῆς Συρίας ἐγκεκλεισμένος, πρὸς τε τὴν χρονίαν κάθειρξιν καὶ τὴν συχνὴν ἐρημίαν ἀκηδιάσας, ἀφορμὴν ὡσπερ οὐκ ἐλάττω τῆς ἡσυχίας τὴν εἰς τὸν θεὸν Συμεῶν ἀνωδον θέμενος, ἐμήνυσεν αὐτῷ θερμὸν ἔρωτα τῆς αὐτοῦ προσκυνήσεως; ἔχειν, καὶ ἡδὴ βούλεσθαι ἀνείναι. Ὁ δὲ τὸ μικροψύχως ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον οὐκ ἀγνοήσας, Οὐχ ὄσιον οὐδὲ πρέπον, ἔφη, καταλιπόντα τὸ προσκυνεῖν θεῷ ἐν αὐτῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ τοῦ μοναχοῦ οἰκίσκος ἑρταῖς ἀπάσαις καταλαμπόμενος τε καὶ πλατυνόμενος, εἰς ἀνθρώπου προσκύνῃσιν ἤκειν· Ἰσόμενον γὰρ, φησὶ, τὸν Κύριον, ὁ θεὸς Δαυὶδ, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Ταῦτα τηρικαῦτα μὲν ἐπέσχε τὸν μοναχόν· τοῦ πάθους δὲ μετὰ μικρὸν δυναστεύσαντος, ἔξεισιν, οὐ τὴν ἡσυχίαν παρ' οὐδὲν μόνον οὐδὲ τὴν κάθειρξιν θέμενος, ἀλλὰ καὶ εἰς πορνείαν, ὁμοί! κατενεχθεὶς, πτώμα τίνων οὐ δακρύων, ποίων οὐκ ὀδυρμῶν ἄξιον!

ρπγ'. Ἐπειτα μέντοι παρέβαλε τῷ Ἀγίῳ, τῆς μὲν ἀμαρτίας οὐδὲ ψιλὴν ὄλωσας ποιούμενος; μνήμην (οἷα τὰ τοῦ πονηροῦ τεχνάσματα, καὶ ἡ πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ κακοῦ ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐγγινομένη αἰδώς!), τὴν δὲ τῆς συνήθους ἡσυχίας ἔκπτωσιν πικρῶς ὀδυρόμενος. Ὁ δὲ ὀφθαλμοῖς ἀθεάτοις τὰ κεκρυμμένα ὀρῶν, καὶ τοῦ χαλεποῦ μύσουσας ἐκείνου τὸν μοναχὸν ἀποκαθάραι βουλόμενος, Οὐ συναλγήτω σοι, φησὶν, ὅτι τὸν τοῦ οἰκίσκου διέβρηξαι τοῖχον, ἐπεὶ σοὶ καὶ εἰσελθεῖν αὐθις εἰς αὐτοῦ ῥῆον, καὶ εἴσω γενέσθαι πάλιν ἐπανελθόντι· ἀλλ' ὅτι τὸν τῆς ψυχῆς κατέσεισας πύργον, καὶ τῷ ἐχθρῷ, φεῖ! αἰχμάλωτος ἀπηνέχθης, εἰς πορνείαν καταλισθήσας. Ταῦτα τὸν μοναχὸν καταπλήξαι τε ἄμα καὶ καταιδέσθαι, τὸ μὲν τῆ τῶν ἐλέγχων ἐλευθερίᾳ ἐπὶ τοῖς ἀδελφῶς, ὡς αὐτὸς φησε, διαπεπραγμένοις, τὸ δὲ τῷ μεγέθει τῆς ὕβρεως, ἣν αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἀθλίως ἐνύβρισε· καὶ πρηνῆ ἑαυτὸν

181. Nec minor omnes, qui tanti prodigii spectatores astabant, stupor incessit. Unus Angulas, jam pridem dæmonis ad mala perpetranda instrumentum, e media turba proclamans : Tumor quidem, inquit, abiit, ut videmus : verum quid tantus iste pellis sinus? quid si tumore denuo compleatur? Me enimvero non mediocriter solent talia scandalizare. Pro comperto autem habens magnus Symeon tentationem esse invidi hostis nostri, per os miseri istius loquentis, insufflavit in impudentem, utque inimici potestatem ab eo repelleret : Qui, inquit, mollescere atque evanescere fecit tumorem tantum, nonne idem possit quoque pellem colligere ac contrahere denuo? Atque ille quidem sic impetum anti-qui hostis etiam tunc repressit : nos vero ad reliqua pertextenda convertimur.

182. Quidam monachus Laodicæ Syriæ inclusus, diuturnioris clausuræ ac solitudinis perpetuæ tædio, meditabatur aditum ad sanctum Symeonem, veluti occasionem non minus quieti opportunam : jamque significaverat quam ardenti desiderio teneretur, ipsum adorandi, quodque in procinctu ad iter staret. Sed ille in pusillanimitatem incidisse eun- nequitiam ignorans, respondit : Nec pium est nec decet, si desinat quis Deum adorare in aula sancta sua, qualis est cella monachi, virtutum omnium splendore refulgens ac referta, veniatque ad hominem adorandum. *Exspecta Dominum*, divinus inquit David, *et custodi viam ejus*²⁴. Hæc tum quidem inhibuerunt monachum ; verum paulo post, prædominante eadem animi perturbatione, exiit, relinquens non solum quietem suam atque claustrum, sed in fornicationem quoque, heu me! incidens, casu quibus non lacrymis, quibus non planctibus dig- no!

183. Deinde tamen sancti aspectum subiit, nul- lam vel tenuissimam (qualia maligni spiritus arti- ficia! qualis verecundia ad confitendum malitiam suam, humanis mentibus ingeni- ta!) peccati sui faciens mentionem, sed indesinenter plorans, quod pristina quiete excidisset. Verum sanctus, interioribus oculis abscondita perspicuens, ac tertia peccati macula monachum emundandi cupidus : Non ego tibi compatior, inquit, quod claustrum tuum perfregisti (quoniam facile tibi est post- liminio reverti, ac reverso intrare), sed quod animæ tuæ propugnaculo destructo, captivus ab hoste abductus (pudor!) in fornicationem prolapsus sis. Perculerunt hæc monachum pariter ac confu- derunt; tum propter libertatem reprehendendi illa quæ ipse putabat clam facta; tum propter tetram ignominiam notam quam sibi ipse inusserat infelix : prostravitque se pronus, quantum potuit,

²⁴ Psal. xxxvi, 31.

ac calenti oculorum imbre terram irrigavit; tempus quoque quo lapsus fuerat indicans, dictitabat, quintam illam post casum agi diem; obsecrabatque liberari a sancto, jam præda hosti factus. Qui oratione et crucis signo ipsum muniens, insuperabilem deinceps hosti fecit; fecit etiam circumspetiores discipulos suos, hoc exemplo admonitos, nihil, licet in occulto factum, non exploratum esse Symeoni.

184. Et hoc quidem demonstrat, quod procul remota Symeoni velut ante oculos gesta atque præsentia exhiberentur; sed oratio nostra vult alia quoque, ejusdem cum jam dicto virtutis et efficaciam adjungi. Accidit, tempore quo fruges maturæ sunt, quemdam hominem se ad montem mirabilem conferre, tempestatisque ardore et acclivitate viæ excitata sitis vehementia deficientem, humi concidere et tantum non animo linqui. Jamque tempus erat quo vespertinæ canuntur preces, quas sanctus pro more suo cum discipulis Deo persolvebat; cum duos illorum ad se vocatos jubet, accepto pane et aqua, via montis consueta descendere, inventuros quemdam in terram prostratum, vix spirantem animo deficiente: hisce fractas ipsi vires restituendas. Verum festinato opus est, inquit, ne mors prævertens auferat pauxillum, quod superest, spiritus. Illi autem currentes ut sibi mandatum erat, reperiunt jacentem in via hominem, jam tantum non mortuum. Tollunt ergo eum, atque in partem monasterii inferiorem portant: ubi vix tandem abiturientem spiritum retinere, viresque revocare potuerunt.

185. Carbonibus aliquando deficientibus in monasterio, contulerunt vesperi inter se capita et sermones admodum anxii fratres: quibus Symeon: Nolite, inquit, solliciti esse; adveniet quippe luce crastina tantus carbonum numerus, quantum usibus monasterii sufficiat: nam virum quemdam prospicio rusticorum, duos mulos huc agentem, ejusmodi quos vultis carbones bajulantes. Talia ille sub noctis exordium discipulis: postera vero luce vir ille advexit quæ prædixerat sanctus. Præceperat aliquando suis, ne quem omnino sæcularem hominem convenirent, neque colloquia ulla aut sermones cum iis miscerent, nisi in gravissima necessitate; tunc vero etiam non immorandum diu, sed præciso sermone discedendum quam mox; ut noctes atque dies divinis psalmis ac legibus meditandis transigentes, seduli præscriptarum regularum observatores forent. Aliquando igitur, cum sanctus ad inferius monasterium accessisset propius, visus sibi est audire aliquos talia cum sæcularibus loquentes, qualia non licebat per data præcepta. Accersens igitur illos, examinansque et rem et tempus, factum comperit, sicut spiritualibus oculis a se visum fuerat: sed quod non levem incussit discipulis timorem, fide dignum majoris in futurum cautelæ vadem.

186. Frater quidam, virtutem professus, missus forte ad divendum salem, insidiis diaboli, talia

ὡς εἶχε καταβαλὼν, καὶ θερμὰ δάκρυα τοῦ ἐδάφους καταγεόμενος, ἐτι καὶ τὸν χρόνον τοῦ πτώματος ἐξομολογεῖτο, πέμπτην αὐτῷ ταύτην εἶναι λέγων μετὰ τὸ πάθος ἡμέραν, καὶ βυσοῦναι ὑπ' αὐτοῦ ἦται, ἔρπαγμα ἤδη τῷ ἄλλοτριῷ γεγεννημένος. Ἄλλὰ τὸν μὲν εὐχῆ καὶ σφραγίδι δούλας, ἀκαταγώνιστον τοῦ λοιποῦ τῷ ἐχθρῷ πεποιθῆκε· ἀσφαλεστέρους δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς, εἰδότες ὅπως οὐδὲν αὐτὸν οὐδὲ τῶν ἐν κρυφῇ γινομένων διαλανθάνει.

ρπδ'. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο, καὶ οὕτω τὰ μακρὰν καὶ πόρρω τῷ Συμεῶν ἐν ὀφθαλμοῖς, ὡς παρόντα δεικνύον· ὁ δὲ λόγος καὶ ἄλλα τῆς αὐτῆς τῷ εἰρημένῳ δυνάμει προσθεῖναι βούλεται· Ἄνθρώπων συνέδη τινὶ περὶ σίτου ἀκμῆν τὸ θαυμαστὸν ἀνιδόντι ὄρος καὶ τῷ τε καύσωνι τῆς ὥρας, τῷ τε τῆς ὁδοῦ ἀνάπτει, πρὸς τὴν τοῦ δίψου ἀπαγορευσαντι βίαν ἐπὶ τὴν γῆν καταρβέυσαι, καὶ κατ' ὀλίγον ὑπολιμπάνειν. Ἦν μὲν οὖν ἤδη περὶ τὰς ἐπιλυχνίους ὑδάς, καὶ ταύτας, ὡς σύνθητες, ὁ Συμεῶν θεῷ μετὰ τῶν μαθητῶν ἀπεδίδου· ἐν τούτῳ δὲ δύο τινὰς καλέσας αὐτῶν ἐπισκήπτει, λαβόντας ἄρτου καὶ ὕδατος, τὴν τε τοῦ ὄρους ὁδὸν παριόντας εὐρεῖν τινα κατὰ γῆς ἐρβριμμένον, πνέοντα μικρὰ καὶ ἐκλειπόμενα, τούτοις αὐτῷ τὴν δύναμιν ἀπειρηκυῖαν ἀναλαβεῖν. Ἄλλὰ τάχους τῷ πράγματι χρεῖα, μὴ θάνατος, φησι, προλαβὼν καὶ τὴν ὀλίγην ἐκείνην πνοὴν ἀφέληται. Οἱ δὲ δρᾶσαντες κατὰ τὰ προσεταγμένα, εὐρίσκειν αὐτὸν ἀνὰ τὴν ὁδὸν, πλὴν τοῦ ἀναπνεῖν νεκρὸν· ἀνελόμενοι τοῖνον αὐτὸν, καὶ εἰς τὴν κατωτέρω μονὴν ἀγαγόντες, ὅψα καὶ μόλις ἐπαναγαγεῖν αὐθις αὐτῷ τὴν δύναμιν ἔσχυσαν.

ρπε'. Ἀνθρώπων ἀπύρων ποτὴ τὴν μονὴν ἐπιλελοιπότεων, τοῖς μὲν ἀδελφοῖς λόγος ἐσπέρας πρὸς ἀλλήλους οὐκ ὀλίγος ἦν· ὁ δὲ, Μὴ φροντίσητε, ἐφί· ἀφίξεται γὰρ αὐριον πλῆθος αὐτῶν, ὅσον τῇ μονῇ κατὰ χρεῖαν· ὁρῶ γὰρ ἄνδρα τινὰ τῶν ἀγροικωτέρων, δυσὶν ὡσπερ ἡμίονοις προσάγοντα, τοιοῦτοι δὲ ἄνθρωποι ἄρα τοῖς ἀκατέροις ὁ φόρτος. Ταῦτα ὁ μὲν τοῖς μαθηταῖς περὶ νυκτὸς ἀρχὰς εἶπεν, ἦκει δὲ εἰς τὴν ἐξῆς ὁ τοιοῦτος, κομίζων τῇ μονῇ τούτους, ὡς ὁ Συμεῶν προειρήκει. Ἐντέταλτο παρ' αὐτοῦ τοῖς μαθηταῖς μηδὲν μηδαμοῦ κοσμικῶν παρρησίαν διδόναι, μηδ' εἰς ὀμιλίαν αὐτοῖς τὰ πολλὰ καὶ λόγους ἦκειν, εἰ μὴ κατὰ πολὺ τι τὸ ἀναγκαῖον· καὶ τοῦτο δὲ μὴ ἐνδιατρέθοντας ταῖς πρὸς αὐτοὺς διαλέξεσιν, ἀλλὰ ταχὺ ἀπαλλαττομένους, νύκτα μέντοι καὶ ἡμέραν τοῖς θελοῖς ψαλμοῖς καὶ νόμοις ἐμμελετᾶν τοῦ δεδομένου κανόνος ἐπιμελῶς ἐχομένους. Ποτὲ γοῦν ἐδόκει τῷ Συμεῶν, πλησίον ὡσπερ αὐτὸν ἐν τῇ κατωτέρῳ μονῇ γενόμενον, ἐκεῖνα πρὸς τινὰς τῶν κοσμικῶν ἀκούειν λαλούντων, ἄπερ αὐτῷ αἰ ἐντολαὶ οὐκ ἐβούλωντο. Καλέσας τοῖνον αὐτοὺς, ἐρεῦναις τε τὸ πρᾶγμα καὶ τὸν καιρὸν δεδωκώς, εὗρεν ὡς αὐτῷ τοῖς τοῦ Πνεύματος ὀφθαλμοῖς; ἐθεάθη· ὁ καὶ φόβον αὐτοῖς οὐκ ὀλίγον ἐνῆκε, μελλούσης ἀξιοχρεῶν ἐγγυητῆν ἀσφαλείας.

ρπς'. Ἀδελφός τις ἀρετὴν μαρτυρούμενος, εἰς ἄλαττα ἐπέμφθη διακονίαν, ταῖς δὲ τοῦ πονηροῦ κατὰ

τῶν τοιοῦτων ἐπιβουλαῖς καὶ τοῖς ἐκείνου πιθανοῖς Ἀ
 δελεάμασι, παρακερδαίνει τι τῆς τούτου τιμῆς, ἢ
 ζημιούται μᾶλλον ἐσχάτως, ὅσα καὶ ψυχῆς ἢ ζημίας.
 Τοῦτο τοίνυν ὁ Συμεὼν ἀπὸ μακρόθεν εἰδὼς, τοῖς
 μαθηταῖς ἀπαγγέλλει· εἶτα μεταστέλλεται πρὸς ἑαυ-
 τὸν ἐπανελθόντα τὸν ἀδελφόν, ἐλέγχει τὸ γεγονός,
 ἐπιτιμᾷ τῆς κλοπῆς· ἔπειτα μέντοι δέχεται τὴν ἐξ-
 ομολόγησιν, δίδωσι τὴν ἄφεσιν, ἐπάγει τὴν θεραπείαν.
 Ἀντὶ τούτων τινές ποτε τῶν Ἰσραηλιτῶν κατὰ προσηύ-
 νησιν τοῦ Ἁγίου συνέθη δὲ τὴν τούτων ἡμίονον
 ἀπολυθεῖσαν, καὶ πρὸς τινα τοῦ ὄρους κρημνὸν ὑπο-
 καταβᾶσαν, προσδέσει τοῦ βυτῆρος περὶ τινα ὕλην,
 ὅσα φιλεῖ πολλάκις αὐτομάτως γίνεσθαι, τῆς ἀπο-
 ληφθῆναι. Ὡς οὖν πολλὴν αὐτῆς θέμενοι ζήτησιν,
 ἀλλὰ καὶ εἰς τρίτην ἐξῆς ἡμέραν οὐκ οἶοί τε γεγονά-
 σιν ἀνευρεῖν, προσίαισι τῷ Μεγάλῳ, ἀλύοντες καὶ
 τὰς ψυχὰς σφόδρα διαπονόμενοι. Ὁ δὲ, καθάπερ
 ὁρῶν οἱ προσδέδετο αὐτῆ, καλέσας δύο τῶν μαθη-
 τῶν, ἐκέλευσε ἐκεῖ γενομένους, καὶ τὴν ἡμίονον
 λύσαντας ἀνασώσασθαι τοῖς δεσπόταις. Ὅπερ οὖν
 ταύτη καὶ γεγονὸς, ἀπολαθόντες αὐτὴν ἐκείνοι,
 πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἐπανήσαν, θαῦμα τὸν ἄνδρα ποιού-
 μενοι.

curantibus infestioris, falsisque persuasionibus spe-
 ciam veritatis præferentibus inductus, aliquid justo
 amplius lucri, aut potius multum damni fecit, si
 animam spectes. Quod cum sanctus Symeon eminus
 cognosceret, discipulis quoque manifestavit: deinde
 accessit fratrem illum jam reducem, ad se: arguit
 factum, reprehendit fraudem, tum excipit confes-
 sionem, remittit peccatum, restituit sanitatem.
 Advenerunt aliquando Ismaelitæ quidam adoraturi
 sanctum; cum accidit, solutam eorum mulam per
 quoddam montis præcipitium descendere, atque
 adhærescente freno (ut fieri non raro sponte asso-
 let) ad arboris truncum, ibidem retineri. Quam
 cum diligenti ac triduaana etiam inquisitione depre-
 hendere non possent; adeunt sanctum, mœrentes
 pendentesque animis. Is autem, quasi videret ubi
 alligata esset mula, vocatis duobus discipulis impe-
 ravit, eo ut contenderent, solutumque animal do-
 minis restituerent incolume. Quod ita factum est.
 Illi autem cum recepta mula ad sua reversi sunt,
 prodigiosum illum esse hominem prædicantes.

CAPUT XXIV.

Varia prævidet ac prædicat Symeon.

ρπζ'. Σχολαστικός τις, ὄνομα Ἰωάννης, ἀνὴρ εὐ-
 σεβής, καὶ τῆ τῆς ζωῆς πηγῆ τῷ Θεοῦ δηλαδὴ
 φέσφι τρωφῶν, ἐκ τινος μὲν ὀρμώμενος κόμης, τῶν
 ὑπὸ τὴν Ἀντιόχου χειμῶνων, κατ' αὐτὴν δὲ τῆνικαῦ-
 τα τὴν πόλιν διάγων, παρὰ τὸν Συμεὼν ἀνελθὼν, τὰ
 καθ' ἑαυτὸν ἐκοινοῦτο· ὡς ἄρα μέλλοι Δομνίνος ὁ
 ἐριώτατος πατριάρχης αὐτὸν τῆς τῶν πρεσβυτέρων
 ἀξιώσει χειροτονίας, καὶ παρὰ τὴν βασιλῖδα πόλιν
 κατὰ δὴ τινα χρεῖαν τῶν ἀναγκαίων ἐκπέμψαι, ταῦτ'
 ἔλεγε, καὶ ὁ τὸ Θεῷ δοκοῦν ἦται μαθεῖν. Ὁ δὲ τῷ
 πνεύματι πεποιθότως ὑπολαθὼν, ὃ καὶ ἤλα τοῖς αὐ-
 τοῦ ὀφθαλμοῖς καθίστη τὰ ἐμπροσθεν, Ἄπι.θι, ἔφη·
 ἀφιέρωσαι γὰρ ἡδὴ τῷ ὕψηλῳ παρὰ Θεοῦ ὄρον
 τῆς Κωνσταντινουπολιτικῶν Ἐκκλησίας, ὃ παρὰ σαυτῷ
 κείσθω μόνῳ, ἄχρις ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκ τοῦ
 τέλους γινώριμον γένηται· εἶτα καὶ ὅποιον αὐτὸν
 εἶναι δέον παρήνει, καὶ ὅσα τοσοῦτ' ἀξιώματι πρέ-
 ποντα εἴη.

187. Advocatus quidam, Joannes nuncupatus,
 vir pius, et fonte vitæ, Dei scilicet timore, admo-
 dum delectatus; ex pago quidem, urbi Antiochenæ
 subjecto, oriundus, tunc vero in ipsa urbe com-
 morans, ad sanctum venit, cum eoque communi-
 cavit quædam ad se spectantia: nempe utrum
 ipsum sanctissimus patriarcha Dominus sacris
 presbyterorum ordinibus dignaturus, et quarum-
 dam magni momenti rerum expediendarum causa
 in regiam urbem missurus esset. His expositis, ave-
 bat, quæ Dei voluntas esset, intelligere. Sanctus
 ad hæc animo confidenti, non secus ac si coram ante
 oculos omnia fuissent posita, respondens: Abi,
 inquit; jam nunc enim consecratus a Deo es, ut
 in summo Ecclesiæ Constantinopolitanæ throno
 præsideas; quod velim tibi soli scias, donec eventu
 ipso innotescat aliis. Deinde monebat quoquo
 quanta illa dignitas esset, ac quales eam mores
 decerent.

ρπη'. Ὁ δὲ ταύτη τὸν Ἅγιον συγκαταβάντα Ὁ
 ἰδὼν, καὶ ὅστις Ἰουστινιανῷ διάδοχος ἔσται τῆς
 βασιλείας (οὗτος γὰρ τὰ Ῥωμαίων τῆνικαῦτα
 σκηπτρα διεῖπεν), ἡξίου μαθεῖν. Καὶ ὅς, φυλακτὴν
 αὐτῷ τοῦ μυστηρίου πρότερον ἰκανῶς παραγγείλας,
 Ἰουστίνος, ἔφη. Ὁ μὲν οὖν παρὰ τοῦ θείου Συμεὼν
 ταῦτα μαθὼν, καὶ ταῖς αὐτοῦ εὐχαῖς ἐφοδιασθεὶς
 ἢ καθοπλισθεὶς, ἀσμένως τε τὴν τοῦ πρεσβυτέρου
 χειροτονίαν δεξάμενος, προθύμῳ ποδὶ παρὰ τὴν
 βασιλῖδα πόλιν ἐχώρει. Ἐν αὐτῇ δὲ γενομένῳ, πρὸς
 μὲν τοὺς ἄλλους ἀπόρρητα ἦν ἄπερ ὁ τεῷ Θεοῦ θερά-
 πων Συμεὼν προειρήκει, πρὸς δὲ τὸν Ἰουστίνον
 (οἶα τὰ τῆς ἀνθρωπίνης μικροψυχίας ἢ φιλαυτίας!),
 ἐν εὐνοίαν ἑαυτῷ παρ' ἐκείνου πάντως μνηστεύσῃ-

188. Joannes, animadverso, quam facilem in
 vota sua habuisset sanctum, rogabat porro, ut signi-
 ficaret quis Justiniano successor in imperio futu-
 rus esset: ille enim tunc moderabatur imperium
 Romanum. Cui sanctus, indicto prius arcanæ rei
 silentio: Justinus, inquit. Hisce igitur intellectis,
 sanctique precibus quasi viatico bene instructus
 atque armatus, lubenti animo presbyter initiatus
 est, et pede alacri ad regiam urbem se contulit.
 Hic cum esset, habebat quidem omnibus occulta
 vaticinia, sibi a famulo Dei Symeone reddita; sa-
 tagebat autem studiose (quanta in humanis men-
 tibus aut pusillanimitas, aut sua promovendi cupi-
 ditas inest!) ut in notitiam Justini veniens ejus

benevolentiam sibi compararet: cumque aliquando solus cum solo ageret, prædictionis arcana ei detexit; et ex illo tempore inter familiares Justiniani numeratus, utpote qui nuntium cum voluptate conjunctum attulisset, ejusdem ut plurimum mensa utebatur. Non multo post ejicitur e sede Constantinopolitana Eutychius (46), reponiturque in eadem hic ipse Joannes Scholasticus; in talem sententiam, inclinante Deo Justinianum, qui et ipse non diu vitam exinde produxit; cessitque imperium Justino: quemadmodum singula jam pridem eventura clarissime pronuntiaverat sanctus.

189. Justinus itaque, quia a Symeone non solum prædictum erat, ipsum imperii solio sublimandum, sed reipsa factum; tanta in ipsum ferebatur fiducia atque affectu, quantam par erat habere illum, qui istiusmodi prædictionem ab ipso acceperat. Quare, cum filia ejus a dæmone insessa, gravissime torqueretur; aliis quidem propterea quod ad imperatoris ignominiam facere hujusmodi passio puellæ videretur, rem occultam habuit; litteris vero arcanis a sancto petiit, eam sibi gratiam faceret, ut pateretur filiam ad ipsum deportari, quod videbatur imperatori incolumitatem puellæ allaturum: noverat quippe, ex collatorum ab eo in alios per miracula beneficiorum largitate, suam sibi filiam non absque auxilio reversuram. Symeon autem nihil moratus (consideremus, amabo, gratia ejus quanta fuerit) rescribit in hunc modum: Confide, imperator, et Deo benefactori gratias persolve; sanata namque est ab inflicta plaga filia tua. Nec res a litteris discrepavit, uti patuit eventu: nam simul atque litteræ imperatori traditæ fuerunt, vexatio quoque dæmonis cessavit.

190. Inciderat deinde imperator ipse Justinus in infirmitatem, cum Joannes, quem jam ostendit oratio nostra Constantinopolitanæ sedis patriarcham, tum propter summam familiaritatem quæ ipsi intercedebat cum Justino, tum propter fiduciam quam posuerat in Symeone; tum denique quod firmiter persuasum habebat fieri non posse, ut aliunde tantum ac tam promptum adesset auxilium; misit ad Symeonem, supplicans, ut apud Deum rursus intercederet, quatenus a morbo resurgeret imperator. Symeon vero, quo statu res illius essent non ignorans, renuntiari jubet, nihil quidquam ut admittat curationis ab illis, qui Deum negarunt, et propere adventuram sanitatem. Imperator sancti præcepta parum sedulo observans, cum se tradidisset cuidam, Timotheo nomine, religione Hebræo, qui in libris quidem ac arte medica videbatur versatus, re vera autem additissimus erat incantationibus (his enim studebat

(46) *Bellissime hæc concordant cum Theophane, ad annum 565, sic loquente: Hoc anno, mensis Aprilis duodecimo, patriarcha Constantinopolitanus Eutychius a Justiniano dignitate motus est et Amaseam relegatus. Joannes vero exscholasticus, magnæ Antiochiæ responsalis, in ejus locum subrogatus. Eodem anno Justinianus..... mortuus*

ται, σπουδὴν ἐθετο γνωρισθῆναι, καὶ μόνος μόνῳ συγγεγονῶς τὰ τῆς προῆρῆσεως ἀποκαλύπτει. Ἐξ ἐκείνου τοίνυν, ὁ μὲν Ἰουστίνῳ φιλωθεὶς, οἷα καὶ τὰ πρὸς ἠδονὴν εὐαγγελισμένος, παρ' αὐτῷ τὰ πολλὰ διητάτο· οὐ πολλῶν δὲ ὑστερον, ἐξωθεῖται μὲν τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου Εὐτύχιος, ἀντισταγεται δὲ αὐτὸς ὁ Σχολαστικὸς Ἰωάννης, Ἰουστινιανὸν τοῦ Θεοῦ πάντως ἐπὶ τὴν ψῆφον κινήσαντος. Ἰουστινιανῷ δὲ μετὰ ταῦτα τὸν βίον ἀπολιπόντος, εἰς Ἰουστίνον τὰ τῆς ἀρχῆς μεταπίπτει, ὡς ἕκαστα πόρρωθεν τῷ Συμεῶν σαφῶς προηγόρευτο.

ρθ'. Ἰουστίνος μὲν οὖν, οἷα προειρημένον ὑπὸ τοῦ Συμεῶν ἐπιθήσεσθαι τῆς βασιλείας αὐτὸν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τέλος ἐκθεθήκως, τοσαύτη πρὸς αὐτὸν ἐχρήτο πίστει καὶ ψυχῆς διαθέσει, ὅσην τὸν τηλικαύτης παρ' αὐτοῦ τυχόντα προφητείας εἰκὸς, ὥστε καὶ θυγατρὸς ὑπὸ δαίμονος αὐτῷ δεινῶς βασανιζομένης, πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους δι' αἰσχύνης τῷ βασιλεῖ τὸ τῆς παιδὸς εἶναι πάθος, γράμμασι δὲ τούτου μουσικῶς δεθῆναι, ὥστ' ἐπινεῦσαι ταύτην παρ' αὐτὸν κομισθῆναι, ὅπερ ταυτὸν τῷ βασιλεῖ καὶ τῆς θεραπείας τὴν παιδα τυχεῖν ἐνομιζέτο· ἦδει γὰρ ἐκ τῆς περὶ τοὺς ἄλλους τῶν τοῦ ἀνδρὸς θαυμάτων φιλοτιμίας, ὡς οὐδὲ αὐτὴ διακενῆς ἀναστρέψει. Τὸν δὲ, μηδὲ μικρὸν ἐπισχόντα (καὶ ἀκοπῶμεν τὴν ἐν αὐτῷ χάριν ὅση), Θάρσει, βασιλεῦ, εὐθύς ἀντιγράψαι, καὶ Θεῷ χάριτας ὁμολόγει τῷ εὐεργέτῃ· λαταὶ γὰρ ἀπὸ τῆς πληγῆς ἡ θυγάτηρ. Ὅπερ συμβαίνει ἀπὸ τοῦ τέλους εἶχε τῷ γράμματι καὶ τὸ πρᾶγμα, ὁμοῦ τε γὰρ τὴν ἐπιστολὴν ὁ βασιλεὺς δέδεκτο, καὶ τῆς τοῦ δαίμονος ἐπηρείας ἡ παῖς ἀπήλλακτο.

ρη'. Τοῦ δὲ αὐτοῦ τούτου βασιλέως Ἰουστίνου νόσῳ περιπεσόντος, Ἰωάννης δὲ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρόεδρον ἀπέδειξεν Ἐκκλησίας ὁ λόγος, πολλῇ μὲν τῇ πρὸς Ἰουστίνον σχέσει, πολλῇ δὲ τῇ πρὸς τὸν Συμεῶν πίστει, καὶ τῷ μηδαμῶθεν πεπαίσθαι σαφῶς ἄλλοθεν τηλικαύτης οἴον τε εἶναι βασηθείας τοῦτον τυχεῖν, ἐπιστέλλει τῷ Συμεῶν, ἀξιῶν δεθῆναι πάλιν ἐκείνου Θεοῦ, ἀνεθῆναι τὸν βασιλεῖα τῆς νόσου. Ὁ δὲ τίνα τὰ περὶ αὐτὸν ὡσπερ οὐκ ἀγνοῶν, ἀντεπιστέλλει, μηδ' ὀτιοῦν αὐτὸν προσέσθαι τῶν ἀπηγορευμένων Θεῷ, καὶ ταχεῖαν αὐτῷ τὴν ἴασιν ἤξειν. Τοῦ δὲ τῶν ἐκείνου ἐντολῶν οὐδὲ βραχὺ φροντίσαντος, ἀλλὰ τινι ἑαυτὸν ἐκὼδεωκότος, Τιμοθέῳ μὲν τὴν κλῆσιν, Ἐβραίῳ δὲ τὴν θρησκείαν, ἀνδρὶ τῷ μὲν δοκεῖν περὶ βιβλίου ἱατρῶν καὶ τέχνην, τὸ δὲ ἀληθὲς, γοητείαις ἡσυχολημένῳ (σπουδῇ δὲ τοῦτο τῆς συνοίκου Σοφίας, οὐ φιλανδρίᾳ μᾶλλον ἢ μικροψυχίᾳ, διὰ φιλανδρίαν δὲ τάχα καὶ τῇ μικροψυχίᾳ χρωμένης), ὁρᾷ μεσοῦσης ἡμέρας ὁ Συμεῶν

est, die undecimo mensis Novembris, indictione 14 jam currente, cum regnasset annos octo supra triginta, menses 7, dies 13. Successor ejus nepos Justinus Curopalates designatur. Dicebatur autem Scholasticus *causarum patronus seu advocatus, nisi pluribus videre licet apud Meursium et Fabrotum.*

ἑαυτὸν τὴν βασιλίδρα πῶλιν καταλαβόντα καὶ ὡσπερ ἄν τῷ παλατίῳ γεγόνετα, καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰουδαίου γεγεννημένα θεώμενον, ἀχθόμενόν τε πρὸς ταῦτα, καὶ οἶον οὐκ ἀνεκτὰ ποιούντα· ἃ καὶ δῆλα τῷ πατριάρχῃ καθίστη, καὶ τῷ βασιλεῖ, ὡς παρ' ἐκείνου διαμαρτύρεσθαι, καὶ παρεγγυᾶν ἀποσχέσθαι τῶν τοιούτων ἡξίου.

ρλζ'. Καὶ ὁ μὲν ἀπήγγελλεν, οὐ τῷ βασιλεῖ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ συζύγῳ, ἣ καὶ μᾶλλον ἐσπουδάζετο τὰ τοιαῦτα· οἱ δὲ τοσοῦτον ἐδέησαν ἀποσχέσθαι, ὅσῳ καὶ γυναῖκά τινα τῶν ἐγγαστριμύθων, ἀπὸ κοιτίας φωνοῦσι κενολογοῦσαι, ἐπεισήγαγον τῷ Ἑβραίῳ, ἐφ' ᾧ σαφέστερον παρ' ἐκείνης αὐτῆς τὰ τῆς νόσου δηλαδὴ γνωρισθῆναι. Αἷς σκοτία μᾶλλον ἐκ μαντείας ἔσται, καὶ δύσεται ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτάς, καὶ συσκοτάσει ἐπ' αὐτάς ἡ ἡμέρα, Μιχαίας περὶ αὐτῶν ὁ θεὸς καλῶς προηγόρευσεν. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ ἤψις φαίνεται πάλιν ἑτέρα τῷ Συμεῶν· ἡ δὲ ἦν· Αὐτὸς μὲν τοῖς βασιλεῖσι αὐθις ἐπιδημῶν, καὶ τὸν βασιλέα ὀρών, ἐν ᾧπερ εἰώθει τότῳ τοὺς προσιόντας δεχόμενον. Διανοιγένας δὲ αὐτίκα τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τινα θεῖαν ἐκείθεν δύναμιν κατελοῦσαν, περιδύσασάν τε αὐτὸν τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα, τό τε διάδημα τῆς κεφαλῆς ἀφελούσαν, Ἐσο, πρὸς αὐτὸν φάναι, τίως ἐνταῦθα πάση γλώσση διήγημα, ψεῦδος τὴν ἐλπίδα θέμενος, καὶ μὴ θεῶν τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐπιτρέψας, ἀλλὰ δαίμοσι μᾶλλον καὶ δαιμόνων ἐνεργείαις προσεσηκῶς· ὁ πρὸς τε τοὺς παρόντας ὁ Συμεῶν ἐν δάκρυσι εἰρήκει καὶ καρδίας δδύνη· τῷ τε πατριάρχῃ τὸν αὐτὸν ἐγνώρισε πρόπον, καὶ τοῦ μηκέτι πρὸς αὐτὸν περὶ τοῦ βασιλέως προσθῆναι. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ φήμη κατὰ πάσης ἡπείρου καὶ θαλάσσης ἐχώρει, διεφθάρθαι τὸν βασιλέα τὰς φρένας, κατόπιν δὲ καὶ θάνατος ἐπέτετο.

ρλβ'. Εὐξιώμεθα περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν Ἐκκλησίας, ἀδελφοί, φησί ποτε πρὸς τοὺς μαθητάς ὁ ἱερὸς Συμεῶν. Ἐδόκουν γὰρ τὸν πρόεδρον αὐτῆς Δομνίνον ὄρῃν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἀναβάντα, καὶ τῆδε θεεικότα ἑαυτὸν, καὶ οἶονεἰ βέγγοντα, εἶτα ἐκείθεν καταβεβηκότα, καὶ δεξιᾷ τοῦ θυσιαστηρίου ἱστάμενον. Τὸ μὲν οὖν πλήθος, καὶ ὅσοι τοῦ βήματος ἀναμένοντες ἦσαν, εὐχὴν ἐπιτελεῖν τὸν ἀνδρα οἰόμενοι. Καὶ τὸν μὲν, τῇ τοιαύτῃ στάσει μέχρι τινὸς ἐπιμείναντα, Οὐχῆσομαι, φάναι, πρὸς τὸν ἑμαυτοῦ κοινόνισκον· Παλαιστινοὺς δὲ τινας μοναχοὺς τὴν θεῖαν ἐπιτελέσαι μυσταγωγίαν. Ἐξῆς δὲ καὶ τὴν λύσιν ἐπήγεν, ὡς ἄρα τελευτήσει μὲν Δομνίνος τὸν βίον, μοναχὸς δὲ τις τὸ γένος ἐκ Παλαιστίνης ἔλκων,

²⁸ Mich. III, 6.

(47) *Ex Sophia conjugē Justinī filiam unicam Arabiam agnoscunt Codinus aliique, apud Cangium in Familiis Byzantinis, conjectantem hanc esse quæ Baduario juncta erat cum ad imperium evheretur Justinus; quare hic illum sibi mox in Curopalatae locum substituit: sed hoc loco videtur agi de puella adhuc innupta, cujus memoria in hac solum Vita supersit, nomen autem oblitio sepelivit; nisi malis*

A ejus uxor Sophia (47), non tam viri amore quam pusillanimitate, utpote in hanc ex illa deducta) conspicit se ipse Symeon media die in regiam urbem delatum, in ipso veluti palatio astare, atque inspicere quæ a Judæo fiebant; indolere etiam ad visa, et non ferenda judicare: quæ patriarchæ etiam manifesta esse voluit, rogavitque ut imperatorem a se obtestaretur atque hortaretur, istiusmodi impietatem missam faceret.

191. Tulit patriarcha non solum imperatori ejusmodi nuntium, verum etiam conjugi ejus, impensius istiusmodi nugis deditæ. Sed illi tantum abest ut abstinerent, ut etiam mulierem quamdam ex earum numero quæ de ventre inane sermonem reddunt (48), ad Hebræum allegarent, ut per eam certiora de morbo cognoscerentur. Verum de talibus recte prædixit Michæas, quod tenebræ eis ex divinatione erunt, et occumbet sol super eas, et contenebrescet super eas dies²⁸. Interea Symeoni alia rursus visio objicitur, eratque talis. Ipse iterum ad palatium imperatoris delatus, cernebat ipsum, quo consueverat loco, affatum petentes excipere: cernebat etiam mox apertis cœlis delapsam inde quamdam virtutem divinam, quæ exuens imperatorem veste regali, et auferens capitis diadema, dicebat illi: Esto fabula in ore omnis populi, quia posuisti mendacium spem tuam, et te tuaque non commisisti Deo, sed dæmoni potius ejusque artibus præbuisisti aures. Quæ sanctus cum lacrymis et dolore cum præsentibus communicavit; et patriarcham de totius rei ordine instruxit, ut ne quid imposterum in favorem imperatoris proponeret sibi. Exiguum porro temporis spatium interjectum fuit, cum fama per totam Epirum et mare emanavit, imperatorem mente captum esse: quod deinde consecuta mors est (49).

192. Oremus pro Ecclesia Antiochena, inquiebat aliquando discipulis suis sanctus Symeon: videbar enim mihi videre, antistitem illius Dominum altare conscendere, ibidem se collocare, et veluti ronchos ducere; postea vero inde descendere, et dextera altaris parte consistere, existimante interim astantium turba illum precari; eodem in loco porro ipsum aliquandiu perseverantem, dicere: D Concedam ad lectulum meum: monachos autem quosdam ex Palæstina sacrosanctum sacrificium persolvisse. Deinde et explicationem visionis adjecit, quomodo nempe finiturus vitam Dominus, et monachus quidam, e Palæstina genus ducens, in thronum illius induendus esset. Quod non diu post

Baduarii uxorem anonymam relinquere, et Arabiæ adhuc innuptæ statuum fuisse, quæ ei Constantinopoli una cum parentum statu is posita esse scribitur.

(48) Ἐγγαστριμύθοι: in decretis Gratiani ventri loqui, in Scripturis Pythones ac Pythonissæ, per quorum ventrem dæmon responsa edit.

(49) Obiit Justinus anno 578, mense Octobri.

completum est, cum, Dominico vita functo, Anastasius quidam Palæstinus vacuum sedem conscendit (50).

193. Militabat Persis tribunus quidam, Almundarus vocabulo (51), religione gentilis, manu strenuus, corporis mole gigantibus fere æqualis: de quo propheta Amos dixisset: *Quod erat sicut altitudo cedri sublimitas ejus, et fortis erat quasi quercus* 46. Hic Romanorum terras continentibus depopulabatur incursionibus, non aliter quam si aleam pugnae cum barbaro committendæ subire nullus posset: quotquot autem captivos abduxisset Christianos, nulla illorum tactus commiseratione, crudelissimis quibusque tormentis enecabat. Invaserat autem per illud tempus cum infesto exercitu Romanum imperium; contra eum vero educebat copias summus Romanorum dux Arethas (52). Omnis igitur plaga orientalis vehementi metu aestuabat: at Symeoni talis quædam visio ostensa est, quemadmodum ab ore ipsius exceperet discipuli.

194. Putabat in exiguum quemdam collem, in confiniis Romani Persicique imperii, delatum se, consistere in media illa acie, quam pro Romanis Arethas ducebat. Ex adverso invadebat eum cum Almundaro barbarorum turba tam innumerabilis, ut exercitum Arethæ viso tantum hoste metus in fugam prope conjecerit. Cum autem ad manus et pugnam perventum esset, Arethanique non sustinerent impetum Almundari, ira potius quam ratione pugnantis: Stetit, ait, spiritus angelicus ante me, ignitum globum tenens: meque ardentem precante, projecit in caput barbari, et dicto citius jactantiam illius repressit. De cætero igitur, filii ac fratres mei, hilares estote; quoniam a Deo hodie libertas Orienti reddita est. Hæc a viro Dei dicta fuerant, cum interpositis diebus pauculis allatus est Antiochia faustus nuntius: quem discipuli cum vaticinio Symeonis conferentes, compererunt eodem tempore, non modo diei, sed etiam horæ, quo prædicta fuerant, illa contigisse. Deinde milites quoque e conflictu ad ipsum venerunt, quæ de colle ac Barbarorum invasione modo diximus, confirmantes; imo etiam dicentes, quod conspicuum a Deo subsidium ad evertendos hostes nacti fuissent per sancti Symeonis intercessionem: cui ipsi quoque ad usque terminum vitæ adhæserunt, se ipsos gratitudinis ergo pro obtenta salute offerentes.

195. Antiocheus quidam, cui Theodorus nomen, a pernicioso dæmone inessus, cum ad sanctum

46 Amos II, 9.

(50) Anno 559, obiit Dominus, juxta tabulas Theophani insertas, cum præfuisset annos 14; sed harum tabularum quam sit incerta fides diximus in Exegesi particulari de eo argumento, ante tomum 3 Martii: interim nihil occurrit unde eæ hic convincantur errasse, et ordo temporis satis colaret cum hac Vita.

(51) Notus quidam Almundarus, non tribunus Persarum, sed regulus Saracenorum, qui pro Persis contra Romanos militavit temporibus Justiniani. Sed illum hic non intelligi potest, propterea quod auctor

A εις τὸν ἐκείνου θρόνον ἀνευχεθῆσεται· ὕπερ οὐκ εἰς μακρὰν ἠκολούθει, καὶ Δομνίνου τὸν βίον ἀπολιπόντος, Ἀναστάσιός τις Παλαιστίνος ἐπιβαίνει τοῦ θρόνου.

ρλγ'. Ἦν τις φύλαρχος παρὰ Πέρσαις, ἀνὴρ κατὰ χεῖρα γενναῖος, Ἀλμούνδαρος ὄνομα, τὴν μὲν θρησκείαν Ἑλληναί, τὸ δὲ τοῦ σώματος μέγεθος γιγάντων οὐ πολὺ λειπόμενος· Οὗ ἦν καθὼς ὕψος κέδρου τὸ ὕψος αὐτοῦ, καὶ ἰσχυρὸς ἦν ὡς δρυς, εἶποι ἂν Ἀμὼς ἐπ' αὐτῷ· Ὅς τὴν Ῥωμαίων συνεχῶς κατατρέχων, οἷα μὴδ' εἰς πόλεμον ἀντικαταστήναι τῷ βαρβάρῳ τινὸς εὐχερῶς δυναμένου, οὐδ' ἂν ἀίχμαλιώτους λάθοι Χριστιανῶν, οὐδένα περὶ αὐτοῦ οἶκτον ἤδει, ἀλλὰ τὰ πάντων ὠμότατα ἔδρα. Οὗτος βαρεῖ τῆνικαῦτα στρατῷ τῇ Ῥωμαίων ἐπέει· ἀντεπεξῆγε δὲ τὰς δυνάμεις αὐτῷ καὶ Ἀρέθας, ὃς τῇ Ῥωμαίων στρατιᾷ τὰ πρῶτα τέτακτο. Ἡ μὲν οὖν Ἀνατολή πᾶσα δεινῶς ὑπὸ δέους ἐσειέτο· τῷ δὲ Συμεῶν τοιαύτη τις ἐδείκνυτο ἔψις, ὡς αὐτὸς τῆνικαδὲ τοῖς μαθηταῖς ἐξηγεῖτο.

ρλδ'. Ἐδόκει καθάπερ ἑαυτὸν ἐπὶ τινος λόφου βραχέος ἐν μεθόριω Περσῶν τε καὶ Ῥωμαίων γεγενημένον ὄρῳ, καὶ ὡς κατὰ μέτρον τὴν παρεμβολὴν ἐστὼς εἶη, ἧς ἀφηγεῖτο Ῥωμαῖοις Ἀρέθας· ἀντεπέει δὲ σὺν Ἀλμουνδάρῳ βαρβάρων πλῆθος ἀριθμοῦ κρείττον, καὶ ὅτι τὴν μὲν ὑπ' Ἀρέθα στρατιάν καὶ μόνω τῷ ἰδεῖν δέος εἶλεν. Ὅς δὲ καὶ εἰς συμπλοκὴν ἦδη καὶ χεῖρας ἤλθον, οἱ τε περὶ Ἀρέθαν οὐχ ὑφίσταντο τὴν Ἀλμουνδάρου ὄρμην, θυμῷ μᾶλλον ἢ λογισμῷ μεχόμενου· Ἔστη, φησὶ, Πνεῦμα δυνάμεως ἐνώπιόν μου, πυρὸς σφαῖραν διακατέχον· καὶ θερμῶς ἐμοῦ δεηθέντος, ἐβρίψεν αὐτὴν ἐπὶ κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ αὐτίκα τὸν ἀλαζόνα καταβεβλήκει. Εὐθυμεῖν τοιγαροῦν λοιπὸν, ὦ τέκνα καὶ ἀδελφοί, ὡς τῇ πρὸς ἐμὲ παρὰ Θεοῦ σήμερον ἐλευθερίας γεγενημένης. Εἰρητὸ τῷ ἀνδρὶ ταῦτα, καὶ ὀλίγων ἡμερῶν εἶσω ἀφικνεῖται τῇ Ἀντιοχείᾳ τὰ εὐαγγέλια, ἃ τοῖς ὑπὸ τοῦ ὀσίου Συμεῶν εἰρημένοις οἱ περὶ αὐτὸν συμβαλόντες, εὖρον κατὰ ταυτὸν, οὐ τῆς ἡμέρας μόνον, ἀλλὰ καὶ ὥρας, καὶ ἦν ταῦτα προεῖρήκει, γεγενημένα. Ἐπειτα μέντοι καὶ στρατιῶται παρ' αὐτὸν ἐκ τοῦ πολέμου φοιτῶσι, τὰ τε περὶ τοῦ λόγου καὶ τῆς τῶν βαρβάρων συμβολῆς ἀπαγγέλλοντες, καὶ ὅτι φανερῶς τύχοιεν ἐκ Θεοῦ ῥοπῆς πρὸς τὴν τοῦ βαρβάρου καταστροφὴν ταῖς ἐκείνου πρεσβείαις, οἱ καὶ παρέμειναν αὐτῷ διὰ τέλους, ὄλους ἑαυτοῦς τσσαύτης χαριστήρια σωτηρίας προσενεγκόντες.

ρλε'. Ἀντιοχεύς τις Θεόδωρος ὄνομα, δαίμονι ὀλεθρίῳ κατεληγμένος, παρὰ τὸν Ἅγιον ἀνεβθῶν,

noster imperium Justiniani jam transgressus sit. Fuit ergo alius, eodem revera nomine appellatus: nam in referenda irruptione, Syria et Antiochia perniciosa, de qua hic agi videtur quæque locatur Baronio ad annum 574, non satis constat inter auctores de nomine proprio Doctoris Persarum: Evagrius Adaarmanem, Cedrenus Artabanum appellant.

(52) Circiter idem tempus Arethas quispiam, Æthiopus rex, pro Romanis militaverit, de quo Theophanes pluribus anno 572.

ἐπέτο αὐτοῦ θερμότετα πρὸς τὴν ἱασιν. Τοῦ δὲ ὀκαθε πορείαν αὐτῷ παραγγείλαντος. Ἐκεῖ γάρ, φησὶν, ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ κλίνης ἀναπαυσάμενος ὕφει, οὐδὲν πλεόν ἐκεῖνος προσθεῖς, ὡς εἶχεν εὐθύς ἐπαφηει. Ὅτε τοίνυν κατὰ τὸν ποταμὸν ἐγεγόνει, ὕετο μὲν βραχδαῖοι καταβράγυντες τῷ Μέλαντι (τοῦτο γὰρ ὁ ποταμὸς ἐκαλεῖτο), τὸ βεῖθρον ἠβύξησαν. Ὁ δὲ τσαῦτα τῷ βήματι τοῦ Συμεῶν θαρβρεῖν ἔχων, ἢ οὕτω μᾶλλον αὐτὸ πληροῦν ἐπειγόμενος, τὸ μὲν τι εἰς τὴν ἐντολὴν ἐκείνου, τὸ δὲ πλεῖστον ἐπιθυμία τῆς θεραπείας, ὡς μηδὲ τοῦ ποταμοῦ μεγάλου βυέντος, μηδὲ ὀξεῖ φερομένου τῷ βεῖθρω φείσασθαι, διαβαλεῖν αὐτὸν ἐπειρεῖτο.

ρλζ'. Καὶ ὁ μὲν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ παρασυρεῖς, ἐν ἐσχάτῳ καθειστήκει κινδύνῳ· ἐν τούτῳ δὲ τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁμιλίαν ὁ Συμεῶν ἐπικύβασεν (ἐτύγχανε γὰρ τὰ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῖς τηρικαῦτα διαλεγόμενος), εὐχῆς εἶχετο μᾶλλον, εἶτα φαιδρῶτερά τε πρὸς αὐτοὺς ὕφει τὰ περὶ τοῦ ἀνδρὸς διεξήκει, ὅπως τε τοῦ ποταμοῦ πολλοῦ βέοντος, τολμήσειε τὴν διάστασιν, καὶ ὅπως ἔργον ἤδη τῆς ἐκείνου φορᾶς γινόμενον, ἔδοξεν αὐτὸς λαβόμενος τῆς χειρὸς ἐξελευσῆσαι. Ὁ μὲν οὖν ἅ κατ' ἐκεῖνο τῆς ὥρας τῷ ἀνδρὶ συμβαίη τοῖς μαθηταῖς, ὅσα καὶ παρῶν καὶ σαφῶς ἕκαστα ὁρῶν, ἐξηγεῖτο· ὁ δὲ περὶ λύχνων ἀφᾶς ἀνασωθεῖς εἰς τὸν οἶκον, τῇ κλίνῃ τε προσανακλιθεῖς, ὁρᾷ παραχρημα τὸν Συμεῶν, φοβερὸν οἶον τῷ δαίμονι προσιόντα, καὶ χλιπεπὰς αὐτῷ βρασάνους ἐπάγοντα. Ἡ μὲν οὖν νύξ ἐκείνη πᾶσα πικρὸν τι καὶ γοερὸν ὀλολύζοντα τὸν ἀόλιον εἶχε, καὶ, Ἡδὴ ἔξειμι, λέγοντα, ὡς δὲ καὶ τέλεον ἀπελήλατο, ἐπάνεισι πρὸς τὸν Ἅγιον ὁ ἀνὴρ, τὰ κατ' ἑαυτὸν ἀπαγγέλλων, ὅπως οὐκ ἐπὶ τῆς κλίνης μόνον αὐτῷ παράδοξος ὀφθειῖ, ἀλλὰ καὶ τῷ ποταμῷ πρότερον· ἐνταῦθα μὲν χαλεποῦ δαίμονος ἀπαλλάξας, ἐκεῖ δὲ χαλεπωτέρου κινδύνου βυσάμενος, καὶ δούς τοῦ αἰτηθέντος οὐδὲν ἤττον, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον τὸ ἀπροσδόκητον.

etiam subduxisset discrimini contulissetque beneficium non inferius, quam quod petierat, præterquam quod magis esset inexpectatum.

ρλζ'. Κοιμωμένων ἀδελφῶν ἐν ἀγρῷ ποτε τῆς κατωτέρω μονῆς, ἐτέρων δὲ μέσας νύκτας ἐξομολογήσασθαι Θεῷ περὶ τὸν Συμεῶν ἀθροισθέντων, Ὁρᾷ, φησὶν, ἐδόκουν, ἐκεῖνος, λεοπάρδαλιν ἐξορμηθεῖσαν τοῦ φωλεοῦ, καὶ πρὸς κεφαλῆς ἐνδὸς τῶν ἐν ἀγρῷ ἀδελφῶν ἐφροστῶσαν, ὥστε διασπασαμένην αὐτὸν, τοῦ αἵματος ἐμφορηθῆναι καὶ τῶν σαρκῶν, καὶ ὡς ἐγὼ δι' εὐχῆς εἶην, ἀποσοδῶν τὸ θηρίον. Ταῦτα τῷ μὲν Συμεῶν διήγημα πρὸς τοὺς μαθητὰς ἦν· ἐτελεῖτο δὲ εἰς ἔργον τῷ κοιμωμένῳ, καὶ διυπνισθεῖς, ὁρᾷ πρὸς κεφαλῆς τὸ θηρίον. Οὐκ ἔχων τοίνυν ὅ τι καὶ δράσει τῷ ἀθρόῳ τοῦ κινδύνου καὶ παρ' ἐλπίδα, τὴν ἔτοιμον αὐτίκα καὶ ἀμαχον δύναμιν, τὸ τοῦ Θεοῦ Συμεῶν ὄνομα, καὶ τὴν ἐκεῖθεν συμμαχίαν ἐπεκαλεῖτο· ὁ δὲ αὐτῷ καὶ παραχρημα ὀφθεις, ἀπελαύνει τὸν θῆρα. Ὁ μὲν οὖν ἀδελφὸς ἤδη περὶ

(53) Non videtur iste Melas intelligi posse de quo *ad cap. 9, in annot. utpote nimis remotus. Fuerunt ac recensentur plures istius nominis fluvii; potest*

A accessisset, orabat quam ferventissime pro sanatione. Præcepit ei sanctus reditum in domum suam; ibi enim, inquit, videbis nos, in strato tuo quiescens. Nec verbo præter ea addito, dæmoniacus gradu quam poterat citissimo revertetur. Sed quando ad fluvium ventum erat, imbres violenti in Melantem illapsi (id enim fluvio nomen) alveum auxerant (53). Quid hic ille? tantam in verbis sancti habuit fiduciam, aut potius tantopere acceleravit exsequi illius mandata, tum quia ipse præceperat, tum etiam magis quod impense cuperet sanari; ut, nulla fluenti, licet tunc magni rapidique, habita ratione, illud superare tentaverit.

196. Et ille quidem fluminis impetu ablatum, in extremum vitæ devenerat periculum; Symeon vero eodem tempore incidit instituti apud fratres sermonis filium (conferebat enim tunc cum suis super salutis negotiis) et orationi se dedit. Post quam vultu lætiori ad illos conversus, quid viro illo dæmoniacò factum esset, in medium produxit; quomodo scilicet fluvii rapacis transitum tentare ausum, jamque violentia aquarum abreptum, ipse prehensa manu pene perditum extrahere sibi visus fuisset. Et sic ille quidem eadem hora, quæ homini evenerant quasi coram et perspicue vidisset, enarrabat discipulis: homo vero ipse sub tempore quo accendi lucernæ solent, domum suam salvus atque incolumis pertingit, reclinatusque in lectum conspicit mox sanctum Symeonem, dæmoni admodum terribilem, advenire et acerbissimos illi cruciatus inferre; itaque totam illam, quanta est, noctem acerbo ac flebili cum ejulatu transigens infelix, Jam egredior, clamabat. Dæmone autem perfecte ejecto redit homo jam libenter ad sanctum, renuntians quæ sibi acciderant; quomodo scilicet sibi sanctus apparuerat, non modo decumbenti in lecto, verum antea etiam periclitanti in fluvio; quomodo istuc gravem exterminarat dæmonem, hic graviori

197. Dormientibus aliquando fratribus inferioris monasterii in agro dum cæteri sub noctem mediam cum sancto Symeone ad confitendum Domino convenissent: Videbar, inquit sanctus, videre leopardum e spelæo suo prorumpere, et capiti unius e fratribus in agro infeste imminere; tum veluti dilaniare ac saturari sanguine et carnibus illius; denique precibus meis arceri belluam. Talis erat narratio Symeonis, apud discipulos instituta: res ipsa vero sic agebatur cum dormiente, qui expergefactus, deprehendit ad caput suum feram. Ignarus autem quid rerum ageret in tam repentino desperatæ salutis periculo; inelamant paratam illico et inexpugnabilem potentiam sancti Symeonis nomen, et quod consequi inde solet subsidium: qui continuo apparuit inelamanti, et belluam abegit. Frater igitur iste diluculo versus

etiam ignobilior quidam non procul a monte Mirabili abfuisse.

columnnam ascendit, admiratione plenus, narrans cum stupore, quæ vidisset : sed reperit alios inajori stupore completos, quod ipsi, quæ circa illum gesta fuerant, jam narrassent inter se, alterius adventum prævertentes. Ita divinus Symeon, crassitiem omnem affectionemque materialem transgressus, beatisque illis mentibus se propius adjungens atque utens familiariter, multa tum futura prævidit, tum longe a se remota veluti præsentia inspexit. Sed tempus est ad alia transeundi.

198. Vir quidam e numero illorum qui pro ædificiis civitatis lapides cædunt, mala dæmonis arte mutilatus sinistro oculo, mercede quam pro labore manuum accepisset privabatur : erat autem singulari in sanctum fiducia corroboratus, cætera pingui ingenio et rusticis moribus. Venit ille ad Symeonem, et totus humi procidens, pecuniæ jacturam lamentabatur. Sanctus vero Symeon vix tandem levatum hominem appropinquare jussit, cumque inexpugnabile crucis Dominicæ signum ipsi impressisset; ejulare continuo malignus spiritus, hominem fere dilaniare, ac postulare missionem. Statim igitur cum increpatione expellitur, et ægro hominis oculo perspicacius quam speraverat lumen redditur; ut multo excellentius donum esset quam petierat, eo fere quo Sauli contigit modo, licet ille [asinas quærens] regnum obtinuerit; quamvis et oculi lumen ipso regno longe præstantius sit. Hoc ille modo sanitate consecutus, tanta admiratione stuporeque percussus fuit, ut deficiente voce obmutesceret : at Symeon secreto ita illum allocutus est: Multum in interest discriminis lumen inter et pecuniam, gratias age Deo, qui quod melius largitus tibi est, potestque etiam quod vilius donare : vade igitur, et pristinam recte vivendi normam tene : sic nunquam despiciet te Deus, sed subito aurum quoque invenies. Quibus dictis, revertit ille gaudens, non modo quod melius se haberet, ejecto dæmone atque oculo præter spem illuminato, verum etiam propter pollicitationem inveniendæ pecuniæ : quam ipsam, ubi domum attigerat, in lecto reperit, velut alterum oculorum lumen : quandoquidem illius defectus propter inopiam, ipsum non minus quam cæcitas anxium habebat.

199. Mulier quædam Antiochena, ablata furto re familiari, ocius ad columnnam festinabat, persuasa calamitatis suæ se istic remedium inventuram, quoniam præclara in sanctum fiducia ferebatur; et quod factum erat cum ploratu explicabat. Cui vir sanctus: Maleficus, inquit, illa furatus est : sed vade, nihil animum despondens, imo etiam magis confisa, veluti si de recuperatione certa fores. Audita hac propheta, illo ore prolata, quod gratia certo prædicendi futura donatum erat, pro explorato jam habebat res suas deperditas restitutas esse; atque ita remeavit gaudens, animoque a curis libero. Interrogantibus revertentem vicinis, quid tandem enuntiasset sanctus de rebus ablati, ac præcipue ipso furti auctore, cui id imprimis curæ erat (nam et ipse vi-

δρῶν ἀνέβη παρὰ τὸν στύλον, θαύματος γέμων, καὶ σὺν ἐκπλήξει ἀφηγοῦμενος ἅπερ ἴδοι· εὕρισκε δὲ τοὺς λοιποὺς μείζονι θάμβει κατελιγμένους, ὅσῳ τὰ εἰς αὐτὸν γεγονότα φθάνοντες μᾶλλον αὐτοὶ διεξήρσαν. Οὕτως ὁ θεὸς Συμεὼν παχύτητα πᾶσαν καὶ σχέσιν ὑλικὴν ὑπερναβᾶς, τῇ τε μακαρίᾳ φύσει ἑαυτὸν ὡς ἐνῆν συνάψας καὶ οἰκειώσας, πολλὰ καὶ τῶν μελλόντων προβλέπειν, τῶν τε ἀπὸ μακρόθεν διορᾶν ὡς παρόντα ἤξιωτο. Ὡρα δὲ ἦδη καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς μεταθῆναι.

ρλγ'. Ἀνὴρ τις τῶν ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς τῆς πόλεως λατομούντων, τὸν εὐώνυμον ὀφθαλμὸν δαιμόνος ἐπηρείᾳ πεπηρωμένος, τὸ μίσθωμα τοῦ τῶν χειρῶν πόνου διασεσῦλητο· ὅς τὰ μὲν ἄλλα παχὺς ἦν τις καὶ ἀγροικίας, τὴν δὲ πρὸς τὸν Ἅγιον πίστιν καὶ μάλα ἐβῆρωτο. Οὗτος τῷ Συμεὼν προσελθὼν, πολὺς ἦν ῥίπτων κατὰ γῆς ἑαυτὸν, καὶ τὴν τοῦ χρήματος ἀπόλειαν ὀδυρόμενος. Ὁ δὲ μόλις αὐτὸν ἀναστήσας, ἐγγίζειν ἐκέλευσεν· ὡς δὲ καὶ τὸν ἄμαχον αὐτῷ καὶ Δεσποτικὸν ἐπιθάλοι τοῦ σταυροῦ τύπον, ὠλόλυξεν αὐτίκα τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν ἀνθρώπον μικροῦ διεβῆργου, καὶ ἀπολυθῆναι τούτου ἔδειτο. Καὶ τὸ μὲν εὐθύς ἐπιτιμηθὲν ἀπελαύνεται· τῷ δὲ τοῦ πάσχοντος ὀφθαλμῷ κρείττον[ῃ] κατ' ἐλπίδα τὸ φῶς ἀποδίδεται, ὡς εἶναι τοῦ αἰτηθέντος μείζον παρὰ πολὺ τὸ δοθὲν, κατ' αὐτὸν τὸν Σαοῦλ, εἰ καὶ πάρεργον, βασιλείαν εὐρεῖν, ἀλλ' οὐκ ὀφθαλμοῦ φῶς, ὃ καὶ βασιλείας πολλῶν τιμιώτερον. Ὁ μὲν οὖν θεραπείας τοιαύτης τυχὼν, οὕτως ὑπὸ τοῦ θαύματος καταπέπληκτο, ὡς καὶ φωνῆν αὐτὸν ἐπιλελοιπέναί· ἡρέμα δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Συμεὼν, τὸ φῶς, ἔφη, τοῦ χρυσοῦ πολλὴ διαφέρει· εὐχαρίσται τοίνυν θεῷ τῷ τὰ μείζω χαρισμένῳ, καὶ δυνατὸς αὐτὸς παρέξεσθαι καὶ τὸ ἔλαττον. Πορεύου τοιγαροῦν ἐχόμενος τῆς πρώην εὐθύτητος, καὶ οὐκέτι παρόψεται σε, ἀλλὰ ταχὺ καὶ τὸ χρυσίον εὕρησεις. Καὶ ὁ μὲν ἐπανῆει χαίρων, οὐχ οἷς εὐτηνικαῦτα πεπύθθαι μόνον, τῇ τε τοῦ δαιμόνος ἀπαλλαγῇ δηλαδὲ, καὶ τῇ τοῦ ὀφθαλμοῦ παρ' ἐλπίδα ῥώσει, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐπαγγελίας τῆς τοῦ χρήματος εὐρέσεως τύχοι· καὶ τὴν οἰκίαν καταλαθῶν, φῶς ὡσπερ αὐτοῦ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦτο δευτερον, ἐπὶ τῆς κλίνης εὕρισκε, ἐπὶ καὶ τῆς τυφλώσεως αὐτὸν οὐδὲν ἦττον ἢ τοῦ χρυσοῦ στέρησις διὰ πενίαν ἐλύπει.

ρλδ'. Γυνή τις ἐκ τῆς Ἀντιόχου τὴν οὐσίαν ἀποσεσῦλητο· αὐτὴ δρομαία παρὰ τὸν στύλον ἐλθοῦσα, ὅπου καὶ τῆς συμφορᾶς εὐρεῖν ἐνόμιζε λύσιν, ἐπὶ καὶ πίστει εἰς τὸν Ἅγιον εἶχε διαφερόντως, τὸ γεγονός ἀπεκλάετο. Πρὸς ἦν ὁ θεὸς ἀνὴρ, Κακοῦργος μὲν ὑφείλετο ταῦτα, ἔφη, ἀλλὰ πορεύου μηδὲν ἀθυμοῦσα, τούναντίον μὲν οὖν καὶ πεποιθυῖα μᾶλλον, ὡς οὐ τῆς εὐρέσεως αὐτῶν ἀστοχῆσεις. Ἡ δὲ τῷ τοιαῦτα τῆς προφητικῆς ἱκείνης ἀκούσαι γλώττης, καὶ λέγειν ἀσφαλῶς τὸ μέλλον ἤξιωμένης, εὐρηκέναι ἦδη τὰ ἀπολωλότα, καὶ παρ' ἑαυτῇ νομίσασα ἔχειν, οὕτως ἐπανῆει χαίρουσα, καὶ μερίμνης ἐπ' αὐτοῖς τὴν ψυχὴν ἐλευθέρα. Τῶν οὖν γειτόνων, ὃ τί ποτε ἄρα περὶ αὐτῶν ὁ Ἅγιος εἰρήκει, πυνθανομένων, καὶ μάλιστα τοῦ τῆς κλοπῆς αὐτοῦργοῦ, ὃ καὶ μᾶλλον αὐτῶν μεί-

λον ἦν (γειτόνημα γὰρ τῇ γυναικὶ καὶ οὗτος οὐ χρη- A
στὸν ἐτύγγανεν ὢν), ἐκεῖνη ταῖς τοῦ Συμεῶν ἐπαγγελίαις ὡς ἤδη γεγενημέναις ἐπιθαρρόουσα, Ἐῤῥηκα, ἔλεγε, καὶ τὰ ἐμὰ, κὰν τῷ ἐμῷ πάντα νῦν ἀπόκειται ταμειῶ. Ὁ μὲντοι τὰ κλέμματα ἔχων, παρ' ἑαυτῷ κείσθαι ταῦτα μάλλον εἰδώς, ὅσῳ περιεργότερον ἐπυνθάνετο, τοσοῦτω πλέον ἦν διαχλευάζων καθ' ἑαυτὸν τὸ πρᾶγμα καὶ μυκτηρίζων, καὶ σαφῆ τιθέμενος γέλωτα· ἀλλ' εἰς μανίαν εὐθύς ὁ μυκτῆρ μετεβάλλετο, καὶ διαπετῶν ἦν ὁ ἀθλιός τὰς χεῖρας, καὶ δάκνων, καὶ ὀλοοῦζων, τὴν τε κλοπὴν ἐξομολογούμενος, ὅπου τε τὰ φώρια εἶη μνηύων, καὶ ὅσα τῶν δαιμονώτων οὐδενὸς ἀπεσχόμενος. Τὰ μὲν οὖν κλέμματα ἠνέχθη πάντα τῇ γυναικί, οὐχ ἂν τῆνικαῦτα μόνον, ἀλλ' ἔσα καὶ πρῶην ἀπολωλέκει. Ὁ δὲ ταῦτα συλήσας ὑπέμενε δαιμονῶν, καὶ δίκας ὡσπερ τοσαύτης ἀδικίας ἐκτί- B
νων· ἕως ἔλεον αὐτοῦ λαθόντες, οὐχ ὅσοι παρόντες ἦσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ σὺν ἐκείνοις ἢ τὴν κλοπὴν ὑποστᾶσα, κοιναῖς πρὸς Θεὸν καὶ τὸν Ἐλεγγον τοῦ κακοῦ Συμεῶν ἐχρῶντο λιταῖς, κοινοῖς δάκρυσιν· οἷς αὐτίκα καὶ τὸ αἰτηθὲν ἠκολούθει, καὶ τοῦ δαίμονος ὁ πάσχω ἀπῆλλακτο, κοινὸν παιδεῦμα παῖτι πρὸς ἀποφυγὴν κακίας γεγενημένος.

σ'. Ἐλυμαίνετό τις σὺς ἐκ δρυμοῦ τοὺς ἀγροὺς τῆς κάτω μονῆς, καὶ εἰς ἀμηχανίαν κομιδῇ τοὺς μοναχοὺς περιεστῆ· προσελθόντες τοῖνον τῷ ἱερῷ Συμεῶν, ἐδέοντο τοῦτον ἐκ τοῦ μέσου γενέσθαι. Ὁ δὲ, τοῖς ἐξ ὅλης ἰσχύος, ἔφη, τὸν Θεὸν ἀγαπῶσιν ὑποτέτακται πάντα, ὡς καὶ πρὸ τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ. Οὕτως οὖν ἔχουσι καὶ ὑμῖν δοθήσεται εἰς C
θῆραν ὁδοῦσι θηρὸς ἐτέρου πάλιν ὁ κείρων τοὺς ὑμέτερους ἀγροὺς, καὶ θάττον τῆς ἐξ αὐτοῦ βλάβης ἀπαλλαγῆσεθε. Ταῦτα τοῦ Συμεῶν εἰρηκότος, ὁρᾷ τῶν ἀδελφῶν τις ἐκείνην τὴν νύκτα κατὰ τοὺς ὑπνοὺς, ἀχθέντα τινα λέοντα ὑπὸ τοῦ Ἁγίου, καὶ τὸν μέγαν ἐκείνον σὺν εἰς θῆραν αὐτῷ ὑπὸ τοῖς τῶν ἀδελφῶν ποσὶν ἐκδοθέντα. Τοῦ ὑπνου τοῖνον διαναστάς, ἔργον τὴν τῆς νυκτὸς ὄψιν εὐρίσκει, καὶ ὁ λέων τὸν σὺν κατεδεδωκώς, ἐχόμενος τῆς ἔδου ἀναπεπτῶκει. Οἱ μὲν οὖν ὄχλοι, τὰ τε τοῦ λέοντος ἴχνη, τὸ τε τοῦ σὸς ἀνὰ τὴν ὁδὸν αἶμα ἰδόντες, προσέρχονται κατάφοβοι τῷ Ἁγίῳ δεόμενοι τοῦτον ἐκεῖθεν ἀπελαθῆναι. Ὁ δὲ τῶν μαθητῶν ἕνα καλέσας, Πρ- D
ευθεὶς παρὰ τὸν λέοντα, ἔφη, Τάδε λέγει Συμεῶν, εἰπέ πρὸς αὐτόν· Καλῶς διακονησάμενος, ἀπιθὶ τόγε νῦν ἔχον, ἕως ἂν αὐθις χρῆία σου γένηται. Τοῦ δὲ τῷ λέοντι ταῦτα εἰπόντος, ἀναστὰς ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπάντων εὐθέως ἐκεῖνος ἐπὶ τὰ τῆς Λαοδικίας ὄρη ἐχώρει· ἐκεῖθεν γὰρ ἐτύγγανε καὶ κληθεὶς, παραδοξότεραν τῆς κλήσεως τὴν ἀναχώρησιν θέμενος, ἢ καὶ δι' ἀμφοῖν μάλλον.

CAPUT XXV.

Increduli puniuntur : conversi curantur : alia beneficia.

σα'. Θαύματος ἐξαισίου τοὺς ἐρῶντας πληρῶσαι πλησίον τῆς Ἀντιόχου, ἐν τῇ λεγομένῃ Ἀπάτῃ. Ἰσαύρων ἐργαστήριον ἦν, χειροτεχνούντων ἐν ταῖς οἰκονομίαις καὶ λατομίαις τῶν τῆς πόλεως τευχέων. Τοῦτων εἷς, ἄρτι τὴν ἡλικίαν ἀνῶων, τὰ Ἑλλήνων

cinus erat mulieri non bonus) illa promissis sancti, tanquam effectum jam tum sortitis, confisa : Reperi, inquit, mea, et in armario jam nunc reposita habeo. Ipse vero qui ablata habebat, et penes se latere probe sciebat, quanto majori tum affectatione sciscitabatur, tanto intra se petulantius ludificabat mulierem ac irridebat, imo risum quoque palam tollebat. Verum oculus in insaniam irrisor versus est; et extendebat manus infelix arrotebatque, et clamitabat miserum in modum; ad hæc fatebatur furtum, et indicabat ubi abdidisset; denique nihil non acitabat eorum quæ dæmoniaci solent. Universa igitur mulieri relata sunt, tam quæ recenti furto ablata quam quæ alias desiderata erant. Verum qui furtum commiserat, pergebat insidieri a dæmone, meritam B
injustitiæ suæ pœnam persolvens; donec commiseratione tacti quotquot aderant, atque adeo illa ipsa mulier quæ furtum passa fuerat, communibus apud Deum et malefici castigatorem Symeonem votis et lacrymis, intercesserunt: quas e vestigio id quod lecebatur consecutum est; et energumenus maligno spiritu liberatus, universale documentum fuit omnibus ad scelera declinanda.

200. Vastabat quidam aper inferioris monasterii agros, tantisque affligebat monachos incommodis, ut quid consilii caperent, ignorarent. Adeuntes igitur Symeonem rogant, ipse ut facessere inde feram jubeat. Ille vero : Ex totis, inquit, viribus diligentibus Deum omnia subjecta sunt, quemadmodum ante lapsum Adami fuerunt : quod si vos quoque sic diligatis, dabitur illa in prædam dentibus alterius feræ quæ agros vestros innoxios relinquet, et cito damni immunes eritis. His dictis, videt aliquis fratrum nocte per somnium, agi a Symeone leonem quemdam, cui aper ille grandis sub fratrum pedibus in prædam cedebat. Experrectus deinde, quod noctu viderat, factum comperit : leo namque vorato apro in ipsa via decubuerat. Turbæ itaque et leonis vestigia, et sanguinem apri per viam deprehendentes, veniunt turbati ad sanctum, rogantque ut inde leonem abigat. Qui discipulorum quempiam accersens : Vade, inquit, ad leonem et dic ipsi : Hæc renuntiari D
jubeat Symeon : Recte officium tuum fecisti; nunc igitur abito licet, donec iterum usus tui fuerit. Eo sic leonem allocuto, surgentem illico videre cuncti, atque abeuntem in montes Laodicæ (inde namque evocatus fuerat) fecitque recessum admirabiliorum, quam fuerat accessus, quanquam uterque admirandus quam maxime.

201. Est non procul Antiochia, in loco Apate dicto, Isaurorum officina, mirabilis ad stuporem spectantium, in qua cædendis lapidibus ad domnum murorumque civitatis usum insudant operarii. Horum unus, ætate florens, gentilis religione,

in silvam, quæ et ipsa domini gentilis erat, lignatum abierat, impositoque onere supra vires gravi, ita subito tactus paralyti est, ut nullo corporis membro uti posset. Tollitur a sodalibus, ad sanctumque portatus, collocatur ante oculos ipsius benignos ille, ut vere dicam, miserabilis. Tetigit hominem more suo sanctus et signavit : sed cum paralyticus maneret, nihil opis sentiens, cognovit statim causam, dixitque : Quid est quod gratiæ divinæ effectum in te impediens, sanationem differt? Nunquid in idolis spem ponis, non in Deo? Negat ille se conscius talis rei : sed eum mentitum et in præsentī malo pertinaciter animam obfirmasse sciens : Nunc vada, inquit ; iniset te domi tuæ humani generis amator Christus, cum ad ipsius cultum te transtuleris.

202. Sublatum itaque socii retulerunt domum, ubi sanitatem desperans jacebat, sorore, quam habebat medicantem, vitæ necessaria subministrante. Annus jam tertius instabat decumbenti, cum ipse quoque diutinum morbum exosus, agnoscensque nihil in idololatriæ errore opis esse, intellexit alio cultum vertendum : ita disponente sapienter Deo (qualia illius judicia!) ut diuturnitate affectionis ipsum traheret ad se. Totis igitur viribus in Deum credens, nocturnis diurnisque precibus institit, mediatore usus Symeone, ut tandem paralyti liberaretur. Contigit interea quemdam illius regionis cæcum adire sanctum, tactuque ejus et signo crucis obtinere visum : qui de gratiarum digna retributione ambiguus (quid enim oculis æquiparetur?) hanc sibi legem statuit, ut illo die quotannis, quod tam mirandi beneficii compos factus erat, quidquid lucratus fuisset opera manuum suarum, distribueret in egros.

203. Cum igitur votum impleturus, panes, quam tunc copiam sibi comparaverat, erogaret, jamque porrecturus paralytico quoque esset ; extendente ad accipiendum manum suam sorore, inhibuit se, mandans ut æger ipse apprehenderet. Clamantibus autem qui aderant : Nonne vides, dissolutis jacere nervis, impotentem qui vel membrum corporis ullum vel particulam moveat? confidens ipse virtute Spiritus sancti Symeonem inhabitantis, aut, quod credibilis est, ipsius spiritus impulsu, quam potuit clarissima voce : In nomine, inquit, servi Dei Symeonis, qui in mirabili moratur monte ; et qui me cæcum videre fecit, extende manus tuas et accipe benedictionem. Cum illico (quomodo, immortalis Domine, cantabo misericordiam tuam!) non tantum corroboratæ manus potuerunt panes apprehendere, verum quodcumque etiam aliud corporis membrum integre sanatum pro exigentia naturæ movebatur. Quotquot igitur præsentēs erant, obstupuerunt insolita prodigii magnitudine : illi vero qui sanatus fuerat invisibili quodam modo apparuit sanctus, hortans eum ut domum concederet, et juxta ibi habebat idola comminueret. Ille vero, non

θηρσκεύων, παρά τι ἄλλος, Ἕλληνας καὶ αὐτὸ δεσποταίας, κατὰ δὴ τινα ξυλείαν ἐλθὼν, πλείω τε τοῦ μετρίου διαναθέμενος φόρτον, οὕτως ἀθρόον παρεῖθι, ὡς μηδ' ὄτω οὖν τῶν τοῦ σώματος μελῶν δύνασθαι χρῆσθαι Ἄνελόμενοι τοίνυν αὐτὸν οἱ ἑταῖροι, καὶ πρὸς τὸν Ἅγιον ἀναγαγόντες, τιθέασι πρὸ αὐτοῦ, φιλανθρώποις ὀφθαλμοῖς αὐτόχρομα οἰκτον. Τοῦ δὲ κατὰ τὸ σύνθηρες ἀψαμένου τε καὶ σφραγίσαντος, ὡς ἦν ἔτι παρειμένως ἐκεῖνος ἔχων, οὐδεμίαν αἰσθημένως θεραπείαν, συνελθὺς αὐτίκα τὴν αἰτίαν ὁ Συμεὼν· Τί ὅτι τὰ τῆς θείας ἐπὶ σοὶ παρά Θεοῦ χάριτος ἄνωθεν τὴν ἔστιν ἀνεβάλετο ; ἦπου, φησὶν, ὦ αὐτοῖ, εἰδῶλοῖς εἰ πιστεύων καὶ οὐ Θεῷ ; Τοῦ δὲ τοιοῦτο συνειδέναι μηδὲν διατεινομένου, ψεύδεσθαι τοῦτον ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ ἀμεταθέτως τό γ' οὖν παρὸν ἔχειν εἰδῶς, Νῦν μὲν πορεύου, ἔφη, ἐπισκέψεται δὲ σε καὶ οἶκος Χριστοῦ φιλάνθρωπος ὢν, τὸ σέβας εἰς αὐτὸν μεταθέμενον.

203. Ἄρα μὲνοι τοιγαροῦν αὐτίς αὐτὸν οἱ ἑταῖροι, κομιζουσιν οἶκαδε ὃ δὲ πάσης ἀπογνοῦς θεραπείας, ἔκειτο, προσαιτούσαν ἔχων τὴν ἀδελφὴν, κἀντεῦθεν αὐτῷ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπαρκοῦσαν. Ἔτος μὲν οὖν ἤδη τρίτον ἐνέστη καιμένῳ ἀπαγορεύσας δὲ ἤδη πρὸς τὴν χρονίαν οὕτω πάρεσιν καὶ αὐτὸς, καὶ γνοῦς τῆς ἐπὶ τὰ εἰδῶλα πλάνης μηδὲν ὠφελῆσθαι, δεῖν ἔγνω τὸ σέβας μεταβλεῖν, κινήσαντος ἴσως αὐτὸν καὶ Θεοῦ (οἶα τὰ ἐκεῖνου κρίματα!), ἵνα τῷ χρονίῳ τῆς μάστιγος ἐλχύσῃ πρὸς ἑαυτὸν. Ὅλος τοιγαροῦν ὄλη δυνάμει πιστεύσας Θεῷ, εἰδεῖτο νύκτωρ καὶ μετ' ἡμέραν αὐτοῦ, μεσίτη τῷ Συμεὼν χρώμενος, τῆς παρέσεως ἀνεθῆναι. Συνέθη δ' ἐν τούτῳ, τινὰ τῶν ἀνὰ τὴν χώραν ἐκεῖνην τυφλῶν προσελθόντα τῷ Ἁγίῳ πιστῶς, ἀφῆ τούτου καὶ σφραγίδι βλέψαι. Οὕτως ἀξίας ἀμοιβῆς ἀπορῶν (τί γὰρ ὀφθαλμῶν ἰσοστάσιον ;), τοιοῦτον ἑαυτῷ τίθησι νόμον, τὴν ἡμέραν ἔτους ἐκάστου, καθ' ἣν τῆς παραδόξου ταύτης θεραπείας τύχοι, ἅπερ ἂν ἡ χεὶρ ἔχουσα εἴη διανεμένη τοῖς ἐνδεέσι.

203. Ποτὲ γοῦν ὁ μὲν τὸν τοιοῦτον ἐπεπλήρου νόμον, καὶ ἄρτους ἐδίδου ὢν τῆνικαῦτα ἠὺ πόρει, ὀρέγειν δὲ ἤδη καὶ τῷ παραλύτῳ μέλλων, τὴν χεῖρα πρὸς τὸ λαβεῖν τῆς ἀδελφῆς ἐκτεινάσας, ἐπισχῶν, αὐτὸν ἐκεῖνον ἐκέλευε δέχεσθαι χεῖρας ὑποσχόντα τὴν παρειμένον. Τῶν δὲ παρόντων, Οὐχ ὄραξ ὅπως παρῆσει εἶχει, λεγόντων, ὡς μηδὲ μέλει τοῦ σώματος τινι μετὰ δὲ μέρει χρῆσθαι δυνατὸς εἶναι ; θαρρήσας ἐκεῖνος τῇ ἐνοικούσῃ τοῦ Πνεύματος δυνάμει τῷ Συμεὼν, ἣ καὶ κινήθεις ὑπ' αὐτῆς, δ καὶ μάλλον, λαμπρῶς ὡς εἶχεν ὑπολαβὼν τῇ φωνῇ, Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ Συμεὼν τοῦ κατὰ τὸ θαυμαστὸν ὄρος, ἔφη, τοῦ καμὲ τυφλὸν ὄντα ποιήσαντος ἀναβλέψαι, τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐκτεινάσας, δέξαι τὴν εὐλογίαν· καὶ παραχρῆμα (ὡ πῶς, ἀθάνατε Χριστέ βασιλεῦ, ἔσομαι τὰ ἐλέη σου!) οὐ χεῖρες ἐβρίωντο μόνον τοὺς ἄρτους δεχόμεναι, ἀλλὰ καὶ εἰ τι ἄλλο τοῦ σώματος μέλοσ, ὑγιῶς ἐκινεῖτο καὶ κατὰ φύσιν. Οἱ μὲν οὖν παρόντες τῷ τοῦ θαύματος μεγέθει καταπεπλήγησαν, τῷ δὲ τυχόντι τῆς θεραπείας ὁ Ἅγιος ἀθεάτως ἐπιφανελς, οἶκαδε ἀπιέναι, τὰ τε παρ' αὐτῷ εἰδῶλα συντριβεῖσπουδῆ παρηγγύα. Ὁ δὲ οὐ τὴν ἐντολὴν μόνον ἐξέως ἐπλήρου, ἀλλὰ τι καὶ παρ' ἑαυτοῦ προσετίθει πύραυ-

τοῖς μετὰ τῆς συντριβῆς ἐμβαλῶν, καὶ τὴν προτέραν ἀπάτην δημοσιεύσας, καθάπερ αὐτῷ ταύτης οὐκ ὀλίγα μεταμελήσαν.

σδ'. Οὗτος ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, ὡς ἔφημεν, ὦν, μνηστεύεται τινος Ἑλληνος θυγατέρα, τοιαύτας θέμενος πρῶτον Θεῖν καὶ τῷ Συμεῶν ὑποσχέσεις, ὥστε μὴ πρότερον ὁμιλεῖσαι γάμοις πρὶν ἂν παρὰ τὸν στυλὸν γενόμενος, ὑψώσῃ σε ὁ Θεός μου ὁ Βασιλεύς μου, καὶ τῷ σὺν θεράποντι Συμεῶν ἀποδοῖ τὰς εὐχαριστίας. Τοῦ δὲ τῆς κόρης πατρὸς, εἰ μὴ νῦν οἱ γάμοι συντελεσθεῖεν, οὐκ ἀνεκτὰ ποιούμενου, ἐκδώσεσθαι δὲ καὶ αὐτὸν ἐτέρῳ μᾶλλον ἀνδρὶ ἀπειλοῦντος, δευτέρως ἐκέينو· τῶν ἐκ τοῦ πενθεροῦ θέμενος ἀναγκῶν τὰς πρὸς τὸν Ἄγιον συνθήκας, ἐπινεύει καὶ ἄκων, καὶ δῆτα πάντων τῶν ἐκ τῆς περιχώρου σχεδὸν ἀθροισθέντων, Ἑλλήνες δὲ ἦσαν ἄρα καὶ τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας, ὡς ἦδη καὶ οἱ γάμοι συνετελούντο, καὶ τὰ γαμήλια εἰσιτῶντο, δαίμονες αὐτοῖς ἀθρόον ἐπιπηδῶσιν, οὐ τῷ γαμβρῷ καὶ τῷ πενθερῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ νύμφῃ δηλαδὴ, καὶ τῇ μητρὶ, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν γάμων ἦσαν ὑπηρέται καὶ σπουδασταί· οὐχ οὕτω τὴν τῶν συνθηκῶν ἀθέτησιν, οἶμαι, τῆς θείας δίκης δυσχραινοῦσιν, ὅσον ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὰ εἰδῶλα πλάνης ἐπιστρέψαι ψυχὰς εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ βουλομένης. Ὁ δὲ καὶ κατὰ πόδας ἀπήντα. Πήψαντες γὰρ τὰ ἐν χερσὶ πάντες, δρομαίως παρὰ τὸν Ἄγιον ἀφικνοῦνται, οὐ θεραπείας μόνον τυχὲν ἀξιούντες, ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ τὰ εἰδῶλα σφῶν ἀπάτην δημοσιεύοντες, καὶ μισθὸν ὡσπερ ἦς ἤτουν εὐεργεσίας, τὴν εἰς Θεὸν ἐπιστροφὴν καταβάλλοντες. Οὐδ' ὁ ταχὺς εἰς οἶκτον εὐθύς, τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος ἐπιπείρας ἐλευθερώσας, καὶ ὅσα πρὸς σωτηρίαν διδάξας καὶ παραινέσας, ὑγιεῖς οἰκάδε ἀπολύει, λαμπροτέραν τῶν γάμων πολλῶν τὴν αὐτῶν σωτηρίαν πανηγυρίζοντας.

σε'. Παρέβαλόν τινες αὐτῷ τῆς Καππαδοκῶν, ποικίλοις πάθεσι πιεζόμενοι· τούτων εἰς ἀλαλῶς ἦν. Τῶν γοῦν ἄλλων θεραπείας ὑπὸ τοῦ Ἁγίου τυχόντων, μόνος ἔμενε κωφεύων ἐκεῖνος, μηδ' ὅτιοῦν τῆς εἰς αὐτὸν πορείας ὀνόματος. Τρίτην τοιγάρου παρამεινάντες ἡμέραν ἐκεῖ, ὡς ἦδη τὴν ἐξῆς ἐμελλον ἀπιέναι, διαναθέμενοι τὰ φορτία, εἰσίστησι πρὸς αὐτὸν, τοῦ τὰς αὐτοῦ εὐχὰς ἐφοδιασθῆναι. Ὁ μέντοι κωφός, οἰκτιστόν τι πρὸς αὐτὸν βλέψας, διανεύων ἦν ἄγαν ἐλεεινός. Ὁ δὲ παθὼν ἐπ' αὐτῷ τὴν ψυχὴν, εἰς οἰκτιρμοὺς ἐβλεψε πάλιν τοὺς ἀδαπανήτους καὶ ἀκένωτους, καὶ τὸ πρόσωπον ἀποστρέψας, καὶ τὸν δάκτυλον τῷ στόματι ἐμβαλῶν, καὶ ἡσυχῇ τοῖς χεῖλεσιν ἐκπέσας, ἐνῆκε τῷ στόματι τοῦ ἀνδρός, ὁ δὲ ὅσα καὶ θηλὴν ἐκμυζήσας, τρανῶς αὐτίκα ὤφθη λαλῶν, καὶ κατὰ φύσιν τῇ γλώττῃ χρώμενος.

στ'. Ἐτεροὶ πάλιν ἀπὸ Σελευκείας τῆς ἐν Καισαρείᾳ προσήλθον τῷ Συμεῶν πάθεσι παντοδαποῖς ἐνεχόμενοι. Πάντων τοίνυν ἐκείνων τὴν ἐξ αὐτοῦ χάριν κομισσάμενων, ἐκάστου τε τὸ πάθος, ὅτι δὴ ποτε κατεῖχετο, εὐθέως ἀποθεμένου καὶ τινὰς ἡμέρας

A modo quod jussus erat adimplevit accurate; sed aliquid etiam superaddens, jam contrita injectit in ignem; ac pristinum errorem suum publicans, ostendit se non vana pœnitentia duci.

204. Versabatur ille, ut dictum est, in flore ætatis, poscebatque uxorem sibi gentilis cujusdam filiam, hac prius pollicitatione Deo ac Symeoni facta, non daturum se prius operam conjugio, quam accedens ad columnam, te Deum ac regem nostrum extulisset meritis laudibus, suoque medico Symeoni gratias persolvisset. Sed cum puellæ pater, nisi statim fierent nuptiæ, non permissurum se deinde, imo alteri viro collocaturum filiam suam minitaretur; pacta ille cum sancto inita postponens, necessitati a socero sibi factæ annuit licet invitus; idque congregatis fere vicinis omnibus, qui gentiles erant et gentilitiis superstitionibus dediti. Porro celebratis jam nuptiis solutoque convivio, insiliunt repente dæmones, non solum in generum atque socerum, sed et in sponsam, in matrem, in fratres, et quotquot ministri fautoresve nuptiarum fuerant; divina justitia non tam ægre, ut puto, ferente neglectum pactorum, quam volente ab idolorum errore abductas animas ad veri Dei cognitionem converti: quod etiam continuo factum est. Abjectis enim iis quæ præ manibus erant, celeri cursu ad sanctum pervadunt omnes, non tantum rogantes medelam, sed et publice proclamantes cultum idolorum suorum esse erroneum, et quasi mercedem postulati beneficii conversionem ad Deum rependentes. Eos ergo celer ad miserandum Symeon, et dæmonis vexatione liberos, et necessaria ad salutem edoctos, monitisque institutos, sanos atque incolumes domos suas remisit, splendidius conversionis suæ quam nuptiarum diem celebraturos.

205. Pervenerant quidam Cappadoces ad sanctum, variis infirmitatibus affecti, quorum unus erat mutus. Cum autem ex his alii incolumitate donarentur, solus hic elinguis permansit, nullum ab eo itinere levamen nactus. Triduum ibidem perstiterant et postera luce abituri erant, quando collectis sarcinis ad sanctum adierunt, intercessionem ac preces ipsius pro viatico accepturi. Inter alios mutus hic sanctum intuens, triste quid ac miserabile innuebat; adeo ut ille, miseratione tactus, oculos levarit ad inexhaustibilem misericordiam, aversoque vultu, digitum ori imposuerit, labiis leniter pressis, tum deinde in os viri immiserit: qui veluti uber sugens, illico visus est articulate loqui et naturaliter lingua uti.

206. Rursum alii, Seleucia Cappadociæ adven-runt (54) multimodis correpti morbis: qui cum omnes gratiam consecuti essent a Symeone, quemlibet malo suo quo tenebantur eximente, et manuum suarum operam monasterii usibus aliquan-

(54) *Quia Cæsarea metropolis Cappadociæ est, Seleucia Cæsariæ in Græco dicitur.*

diu impenderent; puella quædam viro matura A
 aderat, ab ipsa nativitate linguam impedita, vitia-
 tisque auribus muta et surda, quæ nihil auxili-
 experta fuerat. Hujus pater incommodo, quia pater
 erat, tangebatur gravius; motisque præ commise-
 ratione visceribus, processit plangens atque plorans
 ad Symeonem, ostendens quantum maris esset emen-
 sus, et summa contentione obsecrans, ne tantum
 itineris cogeretur relegere expers solatii. Cui sanctus:
 Revertere, inquit, assumpta filia: non enim
 difficile erit Deo etiam navi vehentes vos visitare.
 Repletus est, audita hac oratione, pater dulci spe,
 acceptaque filia mari se commisit. Nondum emen-
 sus erat dimidium iter, cum, allabente et ipsi et
 simul vehementibus grato quodam odore, qualis
 indicium esse solet adventantis gratiæ diviniæ, so-
 luta est puellæ lingua, perfecteque loquebatur et
 audiebat. Perculit ea res quotquot in navi erant
 stupore atque tremore; sed pater, iniquum ratus,
 si pro tanto beneficio, nulla grati animi memoria
 relicta, reverteretur domum; alteram conscendit
 navim comitante filia, reclususque ad sanctum,
 quales ante pro filia fuderat, nunc pro gratiarum
 actione offert lacrymas.

207. Alius iterum ex Daphne, filiam habebat
 iisdem incommodis laborantem (55); cui uxor sua
 atque amici magis familiares, non cessabant sua-
 dere, ut filiam ad communem adduceret medicum
 in Mirabilem montem, quo et ipsa cum pluribus C
 aliis particeps fieret curationis. Verum ille obsti-
 natione quadam induratus, parum credibilia esse
 quæ de sancto ferebantur sustinebat, et ut pluri-
 mum nec dignabatur quidem ea narrantibus præ-
 bere aurem. Tandem tamen multorum exprobra-
 tionibus id ipsum suscipiens, cum matre filiam
 adduxit ad columnam; stansque ante sanctum, cum
 gestu et mente arroganti narravit de illa. Contra
 sanctus voce submissa respondens: Redi, inquebat,
 cum filia tua domum, istic ipsam visitatione sua
 dignabitur Christus. Exhinc homini illi gravi corde
 cogitationes obrepebant variæ, cœpitque pœnitere
 quod columnam adivisset, nec non convicia atque
 irrisiones effutire adversus amicos, quod talis consi-
 lio fuissent auctores. Sed mater puellæ, cum cir-
 cumspecta esset, nec hujus miseria gravius, quam
 pervicacia mariti afficeretur, metuens ne quid novæ
 calamitatis obstinata mariti circa sanctum increduli-
 tas apportaret, rediit unde venerat: seque rursus
 in conspectu sancti terre affligens, fundensque la-
 crymas, mæroris simul et fiduciæ indices, posebat
 veniam marito incredulo, atque ne quid illius obsti-
 natio filiæ incolumitati officeret. Exceptit sanctus,
 tam vultu quam voce blanda: Vade, inquit; nam,
 quæ dixi, evenient vobis a Deo.

208. Adventante jam miserationis tempore, solu-

(55) Daphne Suburbium Antiochenum, tam histo-
 ricorum quam poetarum scriptis celebratissimum,

περὶ τὰ τῆς μονῆς ἔργα χειρουργούντων καὶ πονε-
 μένων, κόρη τις παρ' αὐτοῖς ὠραία γάμοις, ἐξ αὐτῆς
 γονῆς τὴν γλῶτταν πεπεδημένη, τὰ τε ὦτα κωφεύ-
 ούσα, ταύτη μένουσα ἦν, θεραπείας οὐδεμιᾶς
 αἰσθημένη. Ὁ γοῦν πατὴρ αὐτῆς τὸ τῆς παιδὸς
 οἰκειούμενος πῆθος, ἐπεὶ καὶ πατὴρ, τὰ τε σπλά-
 γγνα δεινῶς ἐπ' αὐτῇ στρεφόμενος, προσῆει κο-
 πτόμενος καὶ κλαίων τῷ Συμεῶν, τὴν τε θάλασ-
 σαν προφέρων ὄσπην πελάγιος ἦλθεν, καὶ ὥστε μὴ
 κενὸς αὐθις τοσοῦτον πλοῦν ἀναστρέψαι, πάνυ σφί-
 δρα δεόμενος. Ὁ δὲ, Νῦν μὲν ἐπάνηκε τὴν παιδα
 λαθῶν, ἔφη, οὐκ ἀδυνατήσῃ δὲ τῷ Θεῷ καὶ κλέοντες
 ὑμᾶς ἐπισκέψασθαι. Ὁ μὲν οὖν γλυκείας ἐπὶ τῷ
 λόγῳ τὴν ψυχὴν ἐλπίδο; ὑποπλήσθει, τὴν παιδα
 λαθῶν, ἀπέπλει. Ὅτε μέντοι κατὰ μέσον τὸν πλοῦν
 ἐγγεγόνει, εὐωΐας αὐτῷ τε καὶ τοῖς συμπλέουσι
 προσθαλούσης, ὃ πέφυκε χάριτος αἰεθίας μηνύειν
 ἐπιδημίαν, ἀνείθη τῇ θυγατρὶ τὰ τῆς γλώττης, καὶ
 ὑγιῶς αὐτίκα λέγουσά τε καὶ ἀκούουσα ἦν. Οἱ μὲν οὖν
 συμπλέοντες ἐν ἐκπλήξει καὶ φόβῳ ἦσαν· ὁ δὲ πα-
 τὴρ ἀδικεῖν νομίσας, εἰ μὴ τοσαύτης εὐεργεσίας
 εἶθαι πάλιν χαριστήρια νέμων, εἰς ἕτερον ἄμα τῇ
 θυγατρὶ πλοῖον ἐμθάς, παρὰ τὸν Ἅγιον ἐπανήκει,
 ἀναλόγους τῶν πρώην ὑπὲρ αὐτῆς δακρύων ἀποδι-
 δοῦς τὰς εὐχαριστίας.

σζ'. Ἐτέρῳ πάλιν ἀπὸ τῆς Δάφνης θυγάτηρ ἦν,
 ἴση πάθει πιεζομένη· οὗτος εἶχε μὲν συμβουλεύου-
 σαν αἰετὴν τὴν γυναικα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς γνησιω-
 τέρους τῶν φίλων, ἀναγαγεῖν ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν ὄρος
 παρὰ τὸν κοινὸν αὐτὴν λατρῶν, ὥστε θεραπείας καὶ
 ταύτην μετὰ τῶν ἄλλων τυχεῖν. Ὁ δὲ τὴν καρδίαν
 ἔχων ἀπιστίᾳ σκληρυνομένην, ἀχρὶ μὲν πολλοῦ ἀπί-
 θανά τε τὰ περὶ αὐτοῦ ἠγείτο, καὶ οὐδὲ τὸ οὖς τὰ
 πολλὰ προσέχει ἡξίου. Ὅψθ δὲ καὶ βραδείως διὰ τὰ
 τῶν πολλῶν ὄνειδῶν καὶ τοῦτο λαθῶν, μετὰ τῆς μη-
 τρὸς αὐτὴν ἀνίησι παρὰ τὸν στῦλον, καὶ πρὸ τοῦ
 Ἁγίου στάς, σοβαρῶν καὶ σχήματι καὶ φρονήματι
 τὰ περὶ αὐτῆς διεξῆλθεν. Ὁ δὲ ἔρέμα ὑπολαθῶν,
 Ἐπάνηκε μετὰ τῆς παιδὸς οἰκαδε, εἶπε, κάκει
 ποιήσεται ταύτης ἐπισκοπὴν ὁ Χριστός. Τῷ μὲν οὖν
 βαρυκαρδίῳ ἐκείνῳ λογισμοὶ τὸ ἐξῆς ἦσαν, καὶ μετα-
 μέλεια τῆς ἐπὶ τὸν στῦλον ἀνόδου, σκώμματα τε καὶ
 λοιδορίαν κατὰ τῶν φίλων, ὅσοι ταύτην αὐτῷ δηλαδὴ
 συνεβούλευσαν. Ἡ δὲ τῆς παιδὸς μήτηρ συνετῆ
 οὔσα, καὶ οὐ ταύτης μόνον [ἀλλὰ] καὶ τοῦ ἀνδρός
 περικαίσιμῃ, δέισασα μὴ τι κακὸν τῆς εἰς τὸν Ἅγιον
 ἀπιστίας παραπολαύση, ἀναστρέψασα πρὸς αὐτὸν,
 αὐθις ῥίψασά τε κατὰ γῆς ἐστυῆν, καὶ δάκρυα τὰ
 λύπη; ἄμα καὶ πίστεως σύμβολα χέουσα, ἰδεῖτο
 συγχωρηθῆναι τῷ συζύγῳ τὴν ἀπιστίαν, καὶ μὴ ταύ-
 την τῇ θυγατρὶ πρὸς τὴν θεραπείαν ἐμποδῶν κατα-
 στήναι. Ὁ δὲ ἰλαρᾶ καὶ ὄψει καὶ γλώττῃ, Πορεύου,
 ἔφη, καὶ, ὡς εἶρηκα ὑμῖν, ἔσται παρὰ Θεοῦ.

πη. Ἦδη δὲ τὸν οἶκον καταλαθόντων, λέλυτο μὲν

Nos 24 Januarii in historia translationis S. Ba-
 bylæ Ep. copiose de illo ex Sozomeno egimus.

τὴν γλῶτταν εὐθέως ἢ παῖς, ἐλευθέρα δὲ καὶ ἀκοῆ A καὶ φωνῇ πρὸς τοὺς τεκόντας ἐχρήτο· τῷ μὲντοι πατρὶ πρὸς τὸ ἀθρόον ἐκείνου τοῦ θαύματος τηλικούτου ἐνέσκηψε θεός, οἷα πόρρω πολὺ τῆς περι τὰ τοιαῦτα πίστεως ὄντι, ἢ καὶ τῆς περι τὸν ἄγιον ἀπιστίας ἐκτίνοντι δίκας, ὥστε ῥίγει καὶ πυρετῶ συγγεθέντα μέλεσι πᾶσι κλονεῖσθαι. Ὁ δὲ διδάσκαλον ἔχων τὴν πείραν (πεπαίδευτο γὰρ ἰκανῶς οἷς πέπονθεν) οὐκ ἀψίζων ἦν ὡς πρῶην καὶ διαμέλλων· ἀλλ' ὡς εἶχε παρὰ τὸν ἅγιον εὐθύς ἐλθὼν, τοσαύτη πρὸς αὐτὸν δεήσει καὶ ταπεινώσει καρδίας ἐχρήτο, ὅση πρῶην ὄγκῳ τε καὶ φρονήματι, οὐχ οὕτω τῇ νόσῳ τὰ τοῦ σώματος μέλη σειόμενος, ὡς τὴν ψυχὴν τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος· καὶ τὸ μὲν οὐδὲ χάριτας οἷός τε εἶναι λέγων ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ἀξίας ὁμολογεῖν, τὸ δὲ περι τοῦ κατασχόντος αὐτὸν κλόνου δεόμενος. Ὁ δὲ μετὰ τῆς B συνήθους συμπαθείας, Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, γενοῦ καὶ σὺ ὑγιής, ἔφη· καὶ τῷ θαύματι θαῦμα συνήφθη, τῷ περι τὴν παιδᾶ φημι· τὸ τοῦ πατρὸς· καὶ ὑγιῶς αὐτίκα ἔχων εἰστήκει, ὅλος ἔκστασις ὢν, ὅλος θάμβος, ὅλος κατάπληξις, οὐ χεῖλεσιν, οὐδὲ ῥήμασιν, οὐδὲ μακροῖς διηγήμασιν, ἀλλὰ σιωπῇ μᾶλλον καὶ σχήματι καὶ προσώπου συστάσει, τὸ τῶν θαυμάτων μέγεθος τοῖς ὀρώσι κηρύττων.

ta subito est lingua puellæ, et audiendi appellandi- que parentes facultate expedite usa est. At patrem ad repentini miraculi spectaculum tantus timor incessit, ut frigore horrido atque febris correptus totis artibus contremisceret; quippe qui ab ejusmodi rebus credendis longissime aberat, aut pœnas solvebat suæ incredulitatis erga sanctum. Doctus itaque experientia (utpote per ea quæ patiebatur sufficienter castigatus) non differebat, neque procrastinabat, uti prius; sed quanta poterat celeritate ad sanctum advolans, tam supplicii cum precatione atque demissione animi apud ipsum egit, quam nuper tumido cum fastu atque superbia: neque vehementius concutiebat morbo artus corporis, quam miraculi stupenda novitate ipsa anima. Partim itaque fatebatur fieri non posse ut gratias meritas pro filia persolveret; partim deprecabatur, ut cessaret tremor quo concutiebat. Ad hæc Symeon pro consueta sua misericordia: In nomine Domini Jesu, inquit, tu quoque esto sanus. Sicque aliud alii miraculum connexum est; illi, inquam, quod in filia, istud quod in patre patratum fuit: et statim bellissime habens stetit, totus extaticus, totus stupens, totus percussus; nullis labiis, nullis verbis, nec longis narrationibus; sed alto silentio, habitu corporis, et constitutione vultus magnitudinem miraculi prædicans intuentibus.

CAPUT XXVI.

Alii insolentis in sanctum linguæ castigantur ac pœnitentes liberantur.

σθ'. Μετὰ δὲ χρόνον συχνόν, συνέθη διάκονόν τινα C τῆς κόμης Εὐθαλίου λεγομένης, Ἐπιφάνιον ὄνομα, τοῦ θεοῦ Συμεῶν ἐν ἀγνοίᾳ καταλαλεῖν, ἐνουβρίζειν τε καὶ παροινεῖν εἰς αὐτὸν, καὶ σαφῆ τῶν αὐτῷ προσιδόντων ἀπάτην καταγινώσκειν. Ποτὲ γοῦν θεοτέρας δ' Ἐπιφάνιος ἀνωθεν ἐπισκοπῆς ἀξιώθεις κατὰ Παῦλον, ἔπεσεν ὡσεὶ νεκρὸς κατὰ γῆς, καὶ τὰ ἐντός νουεστράφῃ· προστέτακτο δὲ διὰ νυκτερινῆς ὕψεως καὶ οὗτος, οὐκ εἰς Δαμασκὸν ὡς ἐκεῖνος, ἀλλὰ παρὰ τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα Συμεῶν ἀνελεῖν, ὡς καὶ παρ' αὐτοῦ δηλαδὴ θεραπείαν οὐ σώματος κομιούμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχῆς. Καὶ δῆτα φόρτος οὐδὲν ἀψύχων ἀπεικῶς ὑποζυγίῳ ἐπιτεθεις, ἀθλία τε πρὸ τοῦ στόλου τεθείς ἤψις, φωνῆς ἀνωθεν ἀκούει παρὰ τοῦ ἀγίου λεγούσης, Ἴδου ἀφείθη σοι παρὰ Κυρίου τὰ ἐν ἀγνοίᾳ· Ἐγείραι τειγαροῦν ἀναλαθῶν D ἑαυτὸν, μηκέτι διώκειν αὐτὸν ἀνεχόμενος ἐν τῷ τιθέναι τὸ στόμα σου εἰς ἡμᾶς, καὶ λαλεῖν καθ' ἡμῶν ἀδικίαν. Τούτοις τοῖς ῥήμασιν [εἰς] ἑαυτὸν παραδόξως ἐπανεληθὼν, τάναντία διεξῆζε τῶν προλαθόντων, καὶ κηρύττων ἦν ὅλη στόματι μᾶλλον τὰς τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ δυναστείας.

σι'. Εἶτα καὶ τοὺς υἱοὺς προσαγαγὼν δαιμονῶντας, ὑγιεῖς ἐκατέρους ἀπολαμβάνει. Οὗτος μετὰ θατέρου τῶν παίδων ὕστερον τῷ ἀγίῳ παραδαλῶν (ἐπεὶ καὶ συνεχῶς αὐτῷ μετὰ πείραν ἐφοῖτα, καὶ τοσοῦτον ὅση τοὺς ταύτη δρῶντας πρῶην ἐμέμφετο) ἐν τῶν τῶν ἀνωγαίων τῆς μονῆς καταλείπει. Τὸν μὲν οὖν

209. Multo post tempore accidit diaconum, nomine Epiphanium, ex pago quodam qui nuncupatur Euthalii, de sancti Symeonis fama per ignorantiam detrahere, incunquē contumeliose debacchari, et errorem ipsum aduentium piam reprehendere. Aliquando igitur divina cœlitus visione dignatus Epiphanius ille, sicut quondam Paulus, concidit quasi mortuus in terram, et visceribus intimis commotus est: jussus quoque est non ut iste Damascum concedere, sed ad famulum Dei Symeonem, ut per illum sanitatem non solum corporis, sed et animæ etiam reportaret. Ergo non multum ab inanimi discrepans, jumento impositus est onus miserabile: depositusque ante columnam luctuosum spectaculum, vocem cœlitus a sancto Symeone demissam sensit, quæ dicebat: Ecce dimittuntur tibi a Domino quæ ex ignorantia commisisti; leva te igitur et noli persequi ipsum deinceps, aperiendo os tuum et loquendo iniquitatem contra nos. Horum verborum virtute mirabiliter sibi reditus, contraria omnino, quam ante erat solitus, loquebatur, plenoque ore prædicabat Dei potentiam per famulum suum.

210. Adducens deinde filios duos dæmoniacos, incolumes ambos recepit: quorum uno comitante postea aliquando ad sanctum se conferens (quia jam expertus virtutem, creber eo itabat, tantoque frequentius, quanto sæpius ante id factitantes reprehenderat) in cœnaculo quodam superiore,

monasterii diversatus fuit. Accidit autem puerum, A premente quadam corporis necessitate, noctu ex-
perrectum surgere; cumque illa forte staret do-
mus parte, ubi sacri aliquot Symeonis capilli jace-
bant; sive spiritus natura invidi fascinatione
malisque artibus, sive gratia illis indita id non
tolerante; delapsus inde puer caput in petram
impegit, vulneratusque graviter illo pene contrito
e vivis excessit. Oritur ingens clamor, concurrunt
quotquot in domo aderant, inveniunt mortuum.
Pater vero minime omnium turbatus (noverat
quippe ad manum esse medicum) tollens sedate
mortuum, ad sanctum deportat. Tetigit ille pue-
rum dextera sua, invocavitque super illum unigeni-
tium Dei Filium, qui solus potest mortuos ad vitam
suscitare. (Quis confitebitur misericordias tuas tibi, B
Domine?) Redit anima puero: et qui mortuus fue-
rat, vivere et spirare conspicitur. Sanctus autem
indicto patri comitatuque illius silentio, jubet
auferri puerum, ut tantisper quietem capiat. Quod
cum factum esset ut mandatum erat, puero jam
placide dormiente, per aures illius repente sanguis
effusus est, Symeone quodammodo chirurgum per
artem quemdam invisibilem agente. Puer vero
finito somno integre sanatus, cibum quoque avide
admisit, factusque est miraculum omnibus, ubi
conspiciebatur, videntibus; audientibus ubi narra-
batur.

211. Pater ergo hujusce pueri, præclarus jam
magni Symeonis præco factus, tam addictus famæ
illius propagandæ, quam antea noscebatur ad convi-
tandum proclivis; convenit virum quemdam, qui
vocabatur Babylos. Annum hic circiter quinquage-
simum attigerat, jamque totus glaber ac depilis,
non capite modo atque superciliis, sed mento
etiam totoque corpore erat, adeo ut cunctis risui
ac ludibrio esset. Noverat eum infidelem esse, et
nihil sanioris consilii in aures demittere: persuasit
tamen non sine labore, posse divinam, quæ sancto
Symeoni aderat, gratiam facere, ut enascantur
naturæ ordine capilli ejus: sicque persuasum duxit
ad columnam, non fiduciam modo incensam, verum
pœnitundinem quoque præteritorum conferentem.
Dicit ei Symeon: Tu a te ipse in hunc usque diem
cæleste donum arcuisti; quod si credideris, posse
fieri id quod petis, eveniet tibi a Domino. Nunc igitur
abito domum lætus: renascentur namque tibi
juxta naturæ exigentiam pili. Ratas ille acceptasque
sancti Symeonis habuit promissiones, ac domum re-
meavit. Cum ecce cis triduum reflorescere coma,
protrusus e radice crinibus, velut recens editi in-
fantis pilos imitantibus; et exornare brevi tempore
non caput modo, sed mentum etiam; mox etiam,
prout sua requirebat ætas, canis pulchre vestitus
ludibrio fuerat.

212. Mulier quædam oculis ambobus capta, ve-
niebat ad sanctum Symeonem manu ducta: jamque
subitura monasterium, clamavit quam potuit maxi-
me sonore, non magis lingua et voce quam fide et

παῖδα συνέβη νυκτὸς, κατὰ δὴ τινα σώματος χρεῖαν
διεργεθέντα, κατ' ἐκείνο στήναι τῆς οἰκίας τὸ μέρος,
ὅπου τινὰς τῶν ἱερῶν τοῦ Συμεῶν τριχῶν ἐτύγγανε
κεῖσθαι· εἶτε δὴ βασκανία τῆς φθοραδῆς τοῦ Πονη-
ροῦ φύσεως καὶ ταῖς ἐξ αὐτῆς ἐνεργείαις, εἶτε τῆς
χάριτος οὐκ ἀνασομένης, ἐνεχθεὶς ἐκείθεν κατὰ
κεφαλῆς ἐπὶ πέτρην, καὶ ταύτην πληγείς τε ἄμα καὶ
συντριβείς, θνήσκει. Κραυγῆς δὲ γενομένης, καὶ
πάντων ὅσοι παρόντες ἦσαν ἐκεῖ συνδραμόντων,
εὐρίσκειται τεθνηκώς. Ὁ πατήρ τοῖνον οὐδὲν διατα-
ραχθεὶς (ἦδει γὰρ σαφῶς ἐγγὺς ἔχων τὸν ἱατρὸν)
ἀνελόμενος ἡσυχῇ θανόντα τὸν παῖδα, κομίζει πρὸ
τοῦ ἁγίου· ὁ δὲ ὡς ἤψατο τοῦτου τῆ δεξιᾶ, καὶ τοῦ
μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ μόνου ζωοποιεῖν
εἰδότος νεκροῦς, ὑπὲρ αὐτοῦ ἐδεήθη (Τίς ἐξομολογή-
σεται σοι, Χριστὲ, τὰ ἐλπίη σου!), ἐπάνεισι μὲν ἡ ψυχὴ
τοῦ παιδὸς, καὶ ζῶν ὁ νεκρὸς καὶ πνέων ὠρατό. Ὁ
Συμεῶν δὲ σιγῆν τῷ πατρὶ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν παρ-
αγγέλλει, ἀραμένους ἰδίᾳ τὸν παῖδα, ἵνα βραχὺ τι
καὶ καθυδῆσῃ· ὅπερ ὡς προσέταξε γεγονός, ὑπνώ-
σαντος τὰ μέτρια τοῦ παιδὸς, αἶμα διὰ τῶν αὐτοῦ
ὠτῶν ἀθρόον ἐρέθη, καθάπερ ἀθέατῳ τινὶ χειρουργεῖ
τοῦ Συμεῶν ἐπ' αὐτὸν χρησαμένου· καὶ μετὰ τὸν
ὑπνον ὑγιῆς ὅλος ἦν, ἡδέως προσείμενος καὶ τροφήν,
θαῦμα πᾶσι καὶ ὄμμασι καὶ ὠσιν, ὀρώμενός τε καὶ
ἀκουόμενος.

σιν. Ὁ γοῦν πατήρ, λαμπρὸς τῶν τοῦ μεγάλου
Συμεῶν κήρυξ ὢν, καὶ τοσοῦτος εἰς εὐφημίαν ὅσος
εἰς λοιδορίαν τὸ πρὶν ἐγνωρίζετο, ἀνδρα τινὰ Βαβύ-
λαν καλούμενον, ἔτος που πεντηκοστὸν ὄντα, γυμνὸν
ὄλον καὶ λείον καὶ ἀτριχᾶ, οὐ κεφαλὴν μόνον οὐδὲ
ὄφρυς, ἀλλὰ καὶ πώγωνα καὶ σῶμα τὸ πᾶν, ὡς
καὶ πᾶσιν ἐν γέλῳτι καὶ παιδιᾷ εἶναι, τοῦτον ἀπα-
ραδέκτως ἔχοντα καὶ ἀπίστως εἰδώς, ὡς ἡ παρὰ
τῷ θεῷ Συμεῶν θεία χάρις δυνατὴ τρίχας αὐτῷ
κατὰ φύσιν ἐκφῦσαι, πείθει σὺν πόνη· καὶ πείσας
ἀγει παρὰ τὸν στύλον, οὐ μετὰ θερμῆς πίστεως μόνον,
ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ παρελθόντος μετα-
μελείας. Ὁ δὲ, Σὺ κωλυτῆς ἐγένου σαυτῷ τῆς ἀνωθεν
δωρεᾶς εἰς δεῦρο, ἔφη, καὶ πιστεύων ὅτι δυνατὸν ὁ
αἰτεῖς, ἔσεσθαι σοὶ παρὰ Θεοῦ. Νῦν οὖν οἴκαδε πο-
ρευοῦ χεῖρων· ἀνατελοῦσι γὰρ σοὶ κατὰ φύσιν αἱ
τρίχες. Ταύτας ὁ μὲν παρὰ τοῦ ἱεροῦ Συμεῶν τὶς
ἐπαγγελλας λαβὼν, ἐπανήκεν. Εἰσὼ δὲ τριῶν ἡμερῶν
ἐπήνθησεν αὐτῷ θρῖξ ἐκ ριζῶν ἀνιοῦσα, καθάπερ
ἀριτιτόκου παιδίου τὴν ἐκ γενέσεως ἐαυτῆς ὑποφαί-
νουσα βλάστην, ἐκόσμησέ τε κατὰ μικρὸν οὐ κεφαλὴν
μόνον, ἀλλὰ καὶ πώγωνα, πολιαῖς κατὰ φύσιν τῆς
οἰκείας ἡλικίας κατηρτυμένος, ὡς ἐν θαύματος εἶναι
λόγῳ καὶ τοῖς πρώην ἐν γέλῳτι τὰ κατ' αὐτὸν ποιου-
μένοις.

apparuit, ita ut admirationi esset illis quibus antea

σιβ'. Γυνὴ τις ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς τυφλω-
θεῖσα προσῆει χειραγωγούμενη τῷ ἱερῷ Συμεῶν· κα-
ταλαβοῦσα δὲ ἦδη τὰς τῆς μάνδρας εἰσόδους, Ἄγιε Συ-
μεῶν, μεγάλη ὡς εἶχεν ἐδόησεν οὐ γλώττη καὶ φωνῇ

μαλλον ἢ πίστει καὶ ζέσει καρδίας, τυφλὴν με δεχόμενος, ἀπόλυσον βλέπουσαν. Τοῦ δὲ σπλαγχνισθέντος ἐπ' αὐτῇ, χεῖράς τε τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπιθέντος, ἐβλεψεν εὐθὺς ὑγιῶς. Εἶτα προσάγει τὴν θυγατέρα πάθος ἔχουσαν περὶ τὴν γυνῆν· ἐπιθείς τοίνυν καὶ τῇ παιδί τὴν χεῖρα, Νῦν μὲν ἐπάνηκε σὺν αὐτῇ, πρὸς τὴν μητέρα ἔφη, ὅψει δὲ οἰκοὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὡς γοῦν ἐπανῆλθον ἑκάτεροι, καὶ ὑπνωσεν οἷα φιλεῖ τῶ καμάτῳ τῆς ὁδοιπορίας ἡ μήτηρ, ὁρᾷ τὸν ἅγιον ἐν ἑτέρῳ μορφῇ, καὶ οὐ τῇ συνήθει παραθαλόντα, τὴν τε νεάνην ἀγαγεῖν, καὶ τὸ πάθος ἀνακαλύψαι κελεύσαντα· οὐ παρ' αὐτῆς εὐθέως γεγεννημένου, ἀνατεμόντα τοῦτο, καὶ τὸ λυποῦν ἐκείθεν ἐξενεγκόντα, καὶ πάλιν τὰς πληγὰς συνουλώσαντα· ἔπειτα μέντοι τῆς οἰκίας ἐξιώντα, καὶ ἑαυτὴν μὲν ὁρκίζουσαν αὐτὸν ὅστις εἴη φράσαι· τὸν δὲ καθάπερ βαρέως φέροντα καὶ ἀχθόμενον, Ὡ γύναι, τί τοῦτο ἐπιζητεῖς ἀποκρίνασθαι; Διαναστάσα τοίνυν, ὦ τοῦ θαύματος! εὗρσκει τὴν παιδα τοῦ πάθους ἀπαλλαγείσαν, καὶ βραχέως ὑπνου δῶρον αὐτῇ παραδόξως γεγεννημένην.

σιγ'. Ἄνθρωπός τις ἐκ γειτόνων τῇ γυναικὶ ταύτῃ, γλώττη κατὰ τοῦ ἁγίου λοιδορῶν καὶ διαβόλῳ χρωόμενος, ὃς τοῖς αὐτοῦ θαυμασίοις οὐκ ἀπιστοῦντι μόνον ἐφίκει, ἀλλὰ καὶ παρασκώπτων εἰς αὐτὸν ἦν, καὶ τὰ ἐκείνου διασύρων ἀναιδῆν καὶ καταπαίζων. Οὗτος δίκην εὐρύν ἀκολάστου γλώσσης, δαίμονα σύνοικον, προσάγεται τῷ ἁγίῳ, καὶ θεραπείας παρ' αὐτοῦ τυχόν, οὐδὲ ταύτη τῆς εἰς αὐτὸν ἀπέσχετο φλυαρίας. Ἡ δίκην δὲ πάλιν τῶν ἑαυτῆς οὐκ ἡμέλει· ἀλλὰ νομίνας ὁ μάταιος; ἐκείνος; ἰδεῖν τὸν ἅγιον ἐν ὁράματι νυκτός; αὐτῷ ἐπιστάντα, καὶ τὴν αὐτοῦ δεξιὰν πρὸς ὄργην ἀφελόμενον· διυπνισθεὶς, ἀψευδεὶς ἐπὶ τῶν ἔργων εὗρσκει τὰς τῆς φαντασίας εἰκόνας. Εἰ γὰρ καὶ μὴ πάντῃ τὴν δεξιὰν ἀφήρητο, ἀλλὰ ξηρὰν αὐτὴν εἶχε, καὶ οὐδὲν ἀψύχων ἀπειοκυλιαν· ἔπειτα μέντοι αἱ σάρκες διαρρῦεῖται, γυμνὰ μέχρι καρποῦ τὰ ἑσπᾶ καὶ νεῦρα τῆς χειρὸς ἐκείνης ἀπολελοίπεσαν· ἐξῆς δὲ καὶ σκώληξι ζέσσατα, οὐδὲ φορητὴν τῷ ἀθλίῳ τὴν τῆς ὀδύνης βίαν παρεῖχε.

— tur brachio : ad hæc et vermibus quod restabat exedentibus, intolerabilis inferebatur misero violentia dolorum.

σιδ'. Συνεὶς τοιγαροῦν μετὰ τὴν πληγὴν, πρόσσεισι τῷ ἁγίῳ πικροτέραν τοῦ πάθους τὴν ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσι μεταμέλειαν ἔχων. Ὁ δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀψάμενος, κελεύει τῆς αὐτοῦ κόνεως λαθόντα οἰκαδὲ ἀπιέναι, ἄλλο τῇ χειρὶ μὴδὲν ὅτι μὴ ταύτης ἐπιτιθέντα. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἔδρα· περὶ δὲ πρῶτον νυκτός ὑπνον ἔδοξεν αὐτῷ τὸν Συμεῶν ἐπιστάντα, πτύελον τε τοῦ οἰκείου στόματος, τοῦ θεοῦ ὡς ἀληθῶς ἐκείνου καὶ Θεῶ διὰ παντός προσλαλούντος, τῇ δεξιᾷ λαμβάνοντα, τὴν ἐκείνου δεξιὰν ἐπιχρίειν, ὁμοῦ δὲ τῷ χρίσματι καὶ σάρκας ἀνάγεσθαι, καὶ δέρμα ἐπ' αὐτὴν ἐκτείνεσθαι, ἕως ἐπὶ τὸν πρέχοντα κόνδυλον τοῦ μέσου δακτύλου. Τοῦτον δὲ αὐτῷ σὺν ὄνυχι πε-

(56) Græce περὶ τὴν γυνῆν· *et quidem γυνή, γυναικός, quintæ declinationis feminam significat, γυνή, γυνῆς, secundæ declinationis nusquam invenitur, quod sciam. Quid si ita declinata vox sumatur*

A fervore cordis : Sancte Symeon, o qui me excipis oculis carentem, iis videntem dimitte. Cumque miseratus ille, manus oculis imposuisset, vidit illico recte. Deinde filiam quoque ducit morbo laborantem (56), qui imponens similiter illi manus, inquit matri : Revertere nunc cum filia domum, istic videbit gloriam Dei. Cum igitur revertissent ambæ, matri ut assolet, defatigatione itineris somnus obrepit, oblatusque in illo est sanctus, aliam indutus formam a consuetâ ; accedebat autem, ducens manu puellam, cui imperabat, doloris sui locum ut revelaret. Illaque mox jussa capessente, dissecto loco educebat inde quod fuerat doloris causa, et vulnus cicatrice obducebat : postea egredientem domo videbatur sibi mulier obstringere jurejurando, ut ederet, quis esset : illum autem, veluti molestius ferentem indolentemque, respondere : O mulier, cur illud percunctaris? His visis, excitata mulier (o miraculum !) reperit puellam dolore liberam, per brevis somni munus admirabile.

213. Ex vicinia hujusce mulieris vir quidam contumeliosa atque diabolica lingua virum sanctum incessebat; et videbatur non modo non credere miracula ejus, sed et cavillari, atque detrabere per summam impudentiam rebus ab illo gestis iisque illudere. Sed reperit intemperantis linguæ meritam ultionem, dæmone ipsum invadente. Producitur ergo ad sanctum; sed ab eo liberationem consecutus, nihilo magis quam prius desinebat in sanctum petulanter agere. Sed et vindicta rursum nihilo tardius subsequitur : arbitratus namque est vanus ille homo, noctu se in visione conspiceret sanctum, sibi que in vindictam auferri ab irato dexteram suam : experrectus autem comperit minime vanas fuisse visionis imagines, sed rem ipsam fuisse : etsi enim dextera ejus omnino ablata non esset, aruerat tota, nihil differens ab inanima. Nec stetit hic malum : consumpta caro, nuda illius manus polle nervosque destituit, usquequo ea committitur brachio : ad hæc et vermibus quod restabat exedentibus, intolerabilis inferebatur misero violentia dolorum.

214. Resipiscens igitur post talem castigationem, procedit ad sanctum, acerbioris poenitentiae propter admissa, quam doloris ex corrosa manu, sensum afferens. Tactu suo dignatum jubet ille pulveris quidpiam secum asportare ac redire domum : nec quidquam, excepto isto, manui imponendum. Quod et sedulo fecit. Sub primam vero noctis quietem visus ei est astare Symeon, qui salivam oris sui, oris quam verissime divini et Deo semper colloquentis, dextera sua exceptam, illius dextera allinebat : quo facto, simul carne obduci, simul pelle vestiri ad summum usque medii digiti condylum cœpit : visus autem est condylus iste cum

pro parte muliebri, quam quia tangi a monacho, etiam per somnium et visionem, indecens fuisse, apparuerit sanctus, non in propria specie, sed in habitu chirurghi?

ungue cadere, ut nempe secuturis temporibus memor foret intemperantiæ suæ in loquendo nimix; et succrevit unguis alius in extremo digiti sic mutilati articulo. Hæc visio, cum expergiscitur homo, res fuit, manu omni ex parte integra, uti diximus, existente. Ut autem miraculo adjiciamus miraculum, eadem nocte, qua hæc illi videbantur actitari a Symeone, ipse quoque Symeon raptus in spiritu, se ipsum eadem factitantem conspicari visus est; quemadmodum ipse, qui in ecstasi tunc exsisterat, discipulis multum rogantibus declaravit; et iste quoque, qui incolumitate donatus erat enarravit.

215. Verum quid in vanum laboramus, conando omnia ejus gesta explicare verbis? Erat Suræ (57) (quod est oppidum ex iis unum quæ sunt supra Euphratem) miles quidam, bene valida et juvenili ætate florens, nec non bellica virtute ac rebus in omnibus dexteritate eximius. Aliquando autem accidit illi lavatum eunti, obviam fieri militem alium, qui morbo comitali laborabat, e balneis exeuntem. Abominatus ille hominem gravissime, interdicat, ne eodem deinceps secum balneo utatur, aut omnino secum congregiatur uspiam. Ingemuit ad hæc miser in amaritudine cordis sui: morbus vero ejus (quam incomprehensibilia sapientiæ tuæ judicia, Domine!) dicto citius in alterum transiit. Intumescunt igitur intra triduum illi carnes et diffluunt, immutatur forma, arctatur spiritus; sitque habitudo contraria totius corporis, exiguo tempore quasi in putredinem versi. Medicorum manus et artes jam stupebant defessæ: cum homini sic destituto desperatio ipsa sanitatis ab hominibus consurgendæ, mirabiliter dux sit ad salutem: cognoscens enim castigari se a Deo propter illatam proximo suo contumeliam, ad illum confugere decernit, a quo vapulabat: soliusque esse Dei, quod immiserat flagellum, remove. Sic animato astitit aliquis, divina quasi legatione missus, qui: Transi, inquit, in montem Mirabilem ad famulum Dei Symeonem: ille doloribus tuis medebitur. Talibus ille dictis inflammatus corde, promissaque rata habens, a domesticis ad sanctum portatur: et qui nuper tam generosus erat ac fervidus, prosternitur ad pedes illius, nemine non miserior. Tum magna crepente vi sanguinis, velut arcana quadam chirurgiæ ex omnibus pene membris scaturiente, laxatus illi iterum spiritus, renovata caro, restituta forma, totusque tribus omnino diebus pristino statui vindicatus est. Denique acceptis mandatis a sancto, ne divina deinceps aspernaretur præcepta, aut proximum conviciis oneraret, integre sanatus domum repetiit.

σείν, ὡς εἶναι καὶ πρὸς τὸ μέλλον ὑπόμνησιν ἐκείνῃ τῆς πολλῆς περὶ γλώτταν ἀκολασίας, ὄνυχου δὲ ἀναθῆναι ἄλλον ἐπὶ τὸ ἐχόμενον τοῦ κοινῶλου ἄρθρον. Τὴν μὲν οὖν ὄψιν διυπνισθέντι τῷ ἀνδρὶ ἔργον εἶναι, καὶ τὴν χεῖρα ὕγιως ὡς ἐφημεν ἔχειν· ἵνα δὲ τῷ θαύματι θαῦμα προσθῶμεν, ταῦτά δρωῦντα τὸν Συμεῶν, ἦν τῆς νυκτὸς ἐκείνης ὄρα ἄν τῷ πνεύματι ἑαυτὸν, οἷα κάκειν συνδέβαινεν· ὡς αὐτὸς τε τοῖς μαθηταῖς ὄφθει· ἐν ἐκστάσει τότε γεγενημένος, πολλὰ δεηθεῖσιν ἀπήγγειλε, καὶ ὁ τῆς θεραπείας τυχὼν ἐξηγήσατο.

σις'. Ἀλλὰ μέχρι τίνος ἀμηχάνοις ἐπιχειροῦμεν, λέγει τὰ ἐκείνου διαλαβεῖν καθεξῆς πάντα πειρώμενοι; Ἦν τις ἐν Σουροῖς στρατιώτης (πολίγων δέ τι τοῦσδε τῶν Ἑπευφρατιδίων) εὖ μὲν νεότητός τε καὶ ἡλικίας, εὖ δὲ τῆς κατὰ πόλεμον ἀρετῆς, καὶ περὶ πάντα δεξιότητος ἔχων. Ποτὲ γοῦν αὐτοῦ πρὸς τι λουτρὸν ἀπιδόντος, συνέβη τῶν στρατιωτῶν τινα, τὰς σάρκας ὑπὸ τῆς ἱερᾶς νόσου λελωθημένον, ἐκεῖθεν ἐξίόντα, εἰς συνάντησιν αὐτῷ καταστῆναι. Τοῦ δὲ δευνῶς μυσσασθέντος, καὶ μήτε βαλανεῖων αὐτῷ τοῦ λοιποῦ, μήτε διατριδῶν κοινωνεῖν παραγγεῖλαντος, στενάζει μὲν ἐν πικρῇ ψυχῇ ἐκείνος, τὸ δὲ πάθος (ὡ τῶν ἀνεπίκτων σου, Δέσποτα, τῆς σοφίας κριμάτων!) εὐθέως ἐπ' αὐτὸν μεταπίπτει· καὶ διοδοῦσι μὲν ἔσω τριῶν ἡμερῶν αἱ σάρκες τῷ στρατιώτῃ καὶ καταρρέουσιν, ἀλλοιοῦται δὲ ἡ πνοή, καὶ εἰς τὴν ἐναντίαν τὸ σῶμα μεταβάλλει ἔξω, σαπρία τὸ πᾶν ἐν ὀλίγῳ γεγενημένον. Ἴατροῖς μὲν οὖν ἤδη καὶ χεῖρες καὶ τέχναι σαφῶς ἀπειρήκεσαν· τῷ δὲ, ἡ ἐξ ἀνθρώπων θεραπείας ἀπόγνωσις, ὀδηγὸς παραδόξως εἰς σωτηρίαν γίνεται καὶ παιδείαν. Εἶναι Θεοῦ τὸ πρᾶγμα συνείδη, διὰ τὸν εἰς τὸν πλησίον ἐνειδικμῶν, πρὸς ἐκεῖνον ἔγνω καταφυγεῖν, παρ' οὗ καὶ ἡ παιδεία· μόνου γὰρ εἶναι τὴν ταύτης λύσιν Θεοῦ, τοῦ καὶ τὴν παιδείαν ἐπαγαγόντος. Οὕτως ἔχοντι παρίσταται τις αὐτῷ, καθάπερ ἐκ τίνος θείας ἀποστολῆς, δε, Πορεύου παρὰ τὸ θαυμαστὸν ὄρος ἐπὶ τὸν δούλον τοῦ Θεοῦ Συμεῶν, ἔφη, ἐκείνος ἰσασίς τῆς μάστιγος ἔσται σοι. Ὁ δὲ πρὸς τὸ ῥῆμα τὴν καρδίαν ἀναφλεγείς, πίπτει τε μεγάλη τοῦτο δεξάμενος, ἀνακομίζεται πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τῶν οικείων· καὶ ὁ πρῶτον καλῶς ἐκείνος καὶ ζηλωτὸς ῥίπτεται πρὸ αὐτοῦ, τίνος οὐκ ἀθλιώτερος; Ἄϊματος τοίνυν ἐξ αὐτοῦ καθάπερ ἀθεάτῳ τινὲ χειρουργίᾳ, διὰ πάντων μικροῦ τῶν μελῶν ἀθρόον ἐκκενωθέντος, τὴν τε πνοὴν ἀνεῖθε, καὶ τὴν σάρκα κεκαίνιστο· καὶ ἡ μορφή ἐν τρισὶ κατὰ πάσαις ἡμέραις εἰς τὴν προτέραν ἀποκαθίστασθαι ὄψιν. Ὁ μὲν οὖν ἐντολὰς παρὰ τοῦ Συμεῶν λαθῶν, ἐντολῶν μηκέτι θεῶν ὀλιγωρεῖν, μηδὲ δεϊδικμῶν λαμβάνειν ἐπὶ τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ, ὕγιης τέλος σκαδὲ ἐπανήσει.

CAPUT XXVII.

Occulta peccata cognita. Aliorum contumeliosorum castigatio.

216. Theodorus quidam scriniarius, natione An-

σις'. Θεόδωρος δὲ τις ἰακρινιάριος, τὸ γένος Ἀντιο-

(57) Sura, Syria Euphratesia civitas episcopalis, ab Antiochia remota 250 p. m. aut amplius.

χεύς λέπρα τὸ πᾶν ἐξηγήθει σῶμα. Οὗτος ἀπάσης ἀπογνοῦς θεραπείας, οἷα καὶ πάσης αὐτῆς πρὸς τὸ πάθος ἀπειρηκυίας, καὶ μείζονος ἰατρῶν καὶ χειρὸς καὶ τέχνης τούτου γεγενημένου, παρὰ τὸν θεῖον Συμεῶν καταφεύγει. Ὡς ἂν δὲ πρὸς πλείονα τοῦτον ἐπαγάγηται οἶκτον, ἔγνω τοιοῦτον ἔνδυμα περιθέσθαι, ὡς εὐχερῶς ἔχειν ὑποδείξαι γυμνώσαντα τὴν λέπραν ἐκείνῳ. Αἰσχυρόμενος τοίνυν ἐπὶ τῶν παρόντων ἐκκαλύψαι τὴν σάρκα, καιρὸν ἦν οἰκεῖον ἐπιφυλάττων. Ὅπερ δῆλον τοῖς τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοῖς τῷ Συμεῶν γεγονός· Εἰπέ, τέκνον, ἐπὶ τῶν παρόντων, φησὶ πρὸς αὐτὸν, ὅτου χάριν ἐλήλυθας εἰς ἡμᾶς. Ὁ δὲ καταπλαγείς τῷ παραδόξῳ τῆς διοράσεως· ὅπως δὲ κρύπτων ἦν εἰς καρδίαν οὗτος, τοῦτο παρ' αὐτοῦ ἀκηκοί, πᾶσαν εὐθὺς αἰδῶ ἀπορόψας, γυμνώσας ἑαυτὸν ὑπεδείκνυ· καὶ δὲ τὴν βατὴν ῥάβδον λαβὼν, καὶ ταύτῃ τὸν ἄνδρα σφραγίσας, Ἀπελθὼν παρὰ τὸ Τιβερίνου βαλανεῖον, λούσαι, ἔφη, συναπολούσει γὰρ ἐκεῖ καὶ τὴν λέπραν. Ὅπερ ὡς ἐκέλευσε γεγονότος, ὑγιῆς ἐκείθεν, ὡ παραδόξου θαύματος! ὁ λεπρὸς ἐπανήκει.

σιζ'. Ἐτερός τις ἐξ Ἀντιοχείας καὶ τῶν ἐπιφανῶν παραβάλλει τῷ στόλῳ, ἄρτι τῶν μνημοσύνων τῆς ἱερᾶς τοῦ δόλου μητρὸς ἱερῶς ἀγομένων. Ὁ μὲν οὖν καιρὸς ἡ θεία μυσταγωγία ἦν, ἥς αὐτουργὸς ἐκείνος ἐτύχχανεν ὢν. Ὁ δὲ σπεύδων ἐκείθεν ἀναχωρῆσαι, ἀξιοῖ τῶν μαθητῶν ἕνα, ὥστε σύνθετος εἰσχομίζεῖν τῷ ἀγίῳ τὰς ἀγγελίας, ταχινήν αὐτῷ γενέσθαι τὴν τῶν μυστηρίων μετάληψιν· δὲ αὐτοῦ τὰς ἀξιώσεις οὐ παριδῶν, ἀνάγει μετὰ τὴν κοινωνίαν τῶν μαθητῶν πρὸ τοῦ ὄχλου τοῦτον ἐπὶ τὸν στόλον. Ἄφεις δὲ τοῦτον ὁ ἱερὸς Συμεῶν, μετεδίδου μᾶλλον τοῖς μετ' αὐτὸν ἀνοῦσι. Καὶ ὁ μὲν, αὐτὸν καὶ αὐθις προσῆγεν, ὁ δὲ τὰ παραπλήσια ἔδρα· ὡς δὲ πολὺ τοῦτο ἦν καὶ μέχρι πολλοῦ, Ἡσύχασον, ἀδελφε, φησὶν ὁ θεὸς ἀνήρ· ἔχω γὰρ αὐτῷ τι διαλεχθῆναι. Μετὰ γοῦν τὸ τὴν θείαν λειτουργίαν συντελεσθῆναι, παραστησάμενος τὸν ἄνδρα ὁ Συμεῶν· Ὑποκριτὰ, ἔφη, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ μερίδος μεμακρυσμένη, πῶς ἐνταῦθα ἐηλύθεις λήσειν οἰόμενος τὸν πλάσαντα κατὰ μόνας τὰς καρδίας· ἡμῶν, τὸν συνιέντα εἰς πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν, τὸν στήσαντα τὰ ὄρη σταθμῶ, καὶ τὰς νάπας ζυγῶ; τίνας δὲ καὶ κοινωνῆσαι τῶν ἀχράντων μυστηρίων ἐπίγῃ; οὐκ ἐκείνου πάντως, οὐ πόρρω σοι ἀπέχει ἀπ' αὐτοῦ ἡ καρδία, εἰ καὶ τῷ στόματί σου ἐγγίξεις αὐτῷ, καὶ ἐν τοῖς χεῖλεσί σου τιμᾶς αὐτόν. Ἄλλ' ἐπερ ἔργῳ τὴν αὐτοῦ δυναστείαν βούλῃ μαθεῖν, ἰδοὺ σε, πάντων ὁρώντων, δαίμων χαλεπὸς παραλήψεται, κὰν τῷ ἀέρι μέσῳ κρεμάσει σε, ἕως τὰς πονηρὰς σου καὶ μιαρὰς πράξεις ἐξαγορεύσεις καὶ ἄκων.

(58) *Scriniarius, scrinii seu tabularii publici custos eodem fere modo dicebatur olim Latinis, unde acceperunt Græci, quo nunc appellantur Cancellarii, et qui omnibus præerat Protoscriniarius ac Primi-scrinius.*

(59) *Videtur significari tempus illud, quo post servitutem curabantur funebria officia, ad plures dies. Quamvis enim B. Martha obierit anno 552, uti infra ad ejus vitam dicitur et in præcedentibus*

Antiochenus (58), lepra scatebat toto corpore : cum-que desperaret curationem omnem, quasi defessam fractamque pertinacia mali, medicorum industriam et manuum auxiliatricum artisque peritiam illudentis, ad sanctum Symeonem se recipit : cui ut majorem commiserationem moveret, constituit tali vestimento se operire, quod facile solum, saneto lepram conspiciendam daret. Verum pudibundus coram aliis denudare carnem, tempus præstolabatur magis opportunum. Hoc ubi spiritalibus oculis perspicue penetravit Symeon, ait illi : Dic, fili mi, coram hisce præsentibus, quamobrem huc veneris ad nos. Perculsus ille tam insolita perspicacitate, quomodo quod ipse absconderat in corde, illud ipsum ex ore Symeonis audiret ; omni statim abjecta verecundia, denudatam exhibet lepram : et sanctum palmea sua virga, signatum hominem ad balneum Tiberini lavatum ablegat : Lavare, inquit, simul et abluetur lepra. Et exsecutus mandata leprosus, persanatus inde rediit, o prodigium inusitatum !

217. Alius quidam Antiochenus etiam ex illustrioribus tetendit ad columnam, dum adhuc ageretur sacra memoria sanctæ ipsius sancti matris (59). Erat igitur tempus sacræ liturgiæ, cui ipse Symeon operabatur. Cum autem homo ille festinaret inde regredi ad se, rogat quempiam discipulorum, quæ afferebantur sancto renuntiare solitum, ut celer sibi ad sacra mysteria aditus fiat. Qui habita dignitatis ejus præcipue ratione, adducit hominem, postquam communicarant discipuli, ante reliquam turbam ad columnam : sed rejicitur a sancto, distribuite aliis post hunc venientibus. Discipulus vero iterum adducit ; sed rejecit eum, ut supra, sanctus. Cumque id multum et diu ita fieret, tandem vir Dei : Acquiesce, mi frater, inquit ; est enim quod illi velim. Peracta denique sacra liturgia, accersens virum, ait illi sanctus : Hypocrita, alienate a Deo, quomodo hæc venisti, existimans latere te posse illum, qui effinxit corda nostra, qui cognoscit omnia opera nostra, qui statuit montes in pondere et rupes in statera? Cujus autem immaculatis mysteriis communicaturus huc properas? non illius certe, a quo procul abest cor tuum, tametsi ore appropinques, et labiis honores ipsum. Verum si re ipsa potentiam illius vis addiscere; ecce cunctis spectantibus, malignus spiritus te apprehendet, et medio in aere suspendet, usque dum perversa scelestaque opera tua confitearis vel in-vitus.

plerisque capitulis ordinem fere temporis secutum auctorem appareat, tumque ultra annum 570. jam viderimus progressum in Notis ad cap. 24, nihilominus in his posterioribus videtur potius spectavisse argumenti similitudinem : et si tamen aliter opinari quis velit, poterit hoc loco intelligere memoriam anniversariam, festive per dies forsitan plures agi solitam, de qua in ejus Vita, num. 71.

218. His auditis, timore cordis concussus, ille A et manibus ambabus ferrum quo columna ambitur stringens : Parce, clamat stentorea voce, parce, famule Dei altissimi : et cuncta quæ feci enuntiabo, nihil omittens vel occultans. Statimque exorsus gestorū suorum seriem audientibus cunctis enarrare, multa graviaque scēlera in medium protulit, eo etiam impietatis adductus, ut dæmoniis sacrificare non erubuerit. Posteaquam vero cuncta cum fervore atque æstu animi confessus esset, lacrymis ex imo corde prorumpentibus, petiit pœnitentem se recipi et absolutione donari, quo securior imposterum viveret : qua ipsum prudens ille animarum medicus continuo, visa tali pœnitudine, impertitus est. Tum docere atque instituire multis, suadere meliora hortarique, quædam etiam mandata adjicere, denique dimittere in pace hominem, non gravi tantum dolore, sed graviore etiam impietate liberatum.

219. Alius similiter e primoribus, Epiphania (60) Syriae ad sanctum venit, collocutusque cum illo quæ vellet, porrigit lignum Indicum multæ fragrantiae, rogans ut admittat, et ex eo incensum offerat Deo. Deprecatur id sanctus ac renuit, hortaturque ut ipse domi suæ potius id Deo adoleat : sed instante illo pluribus, jubet tandem afferri thuribulum : Ut potentia Dei, iniquens, manifestetur. Impositoque prunis ligno, tanta subito dispersa est graveolentia, tamque intolerabilis naribus, non modo intra monasterii septa, sed late etiam per montem diffusa, ut peregre adventantes per quascunque ad monasterium vias fetorem ferre se potuissent negarent, etiam eminus occurrentem. Videns itaque Symeon per fetorem illum, ligni naturæ contrarium, re ipsa condemnari nefariam hominis vitam : Confltere, inquit, Deo opera tua, et pœnitentiam age pro peccatis tuis ; ne a dæmoniis abreptus, miseranda fias omnium in ore fabula. Corruptus itaque timore vehementi, cuncta statim delicta sua enuntiavit, longe graveolentiora incenso supra dicto : deinde pro meritis castigatus, variisque monitionibus et præceptis instructus, remeavit.

220. Consentaneum jam dicto est quod subjicitur ; quatenus quæ miracula in utroque occurrunt, inter se affinia sunt. Sacerdos quidam nomine Joannes, qui per illud tempus Apamiensis (61) Ecclesiæ œconomus (62), accessit cum uxore et propinquis omnibus ad Symeonem : quem discipulus, nuntiis ultro citroque deferendis eidem ministrans, seu amicitia quadam, seu benevolentia, seu forte etiam ignorantia rerum illius, sedulo curabat præsentare

(60) Epiphania, inter Antiochiam et Damascus ad Orontem, utrinque p. m. 80 distans : et est alia Epiphania Ciliaciæ, Antiochiæ ad Boream posita in intervallo non multum majori.

(61) Apamea hæc (sunt enim etiam ejus nominis plures) ad alteram, id est dexteram Orontis ripam,

ση'. Πρὸς ταῦτα δέει τὴν καρδίαν κατασεισθεῖς, καὶ ἀμφοτέραις τοῦ σιδήρου περὶ τὴν στάσιν φραγμοῦ λαβόμενος, Φεῖσαι μου, δοῦλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, φεῖσαι, μέγα ἔδρα, καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν ἀπαρᾶλιπτως σοὶ πάντα καὶ ἀκρύπτως διέξειμι. Καὶ ἀρξάμενος εὐθύς τὰ καθ' ἑαυτὸν ὑπὸ ταῖς πάντων ἀκαλαῖς διεξήκει, πολλὰ καὶ δεινὰ ὄντα, καὶ εἰς τοσοῦτον ἀτοπίας ἤκοντα, ὡς μηδὲ τῆς τῶν δαιμόνων αὐτὸν ἀποσχέσθαι θυσίας. Ὡς δὲ πάντα ζέσει καὶ θερμῆ ψυχῆς ἐξωμολογήσατο, δάκρυσιν ἐκ μέσης προτοῦσι καρδίας ἔδειτο, δεχθῆναι τε μετανοοῦντα, καὶ τυχεῖν συγχωρήσεως, ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῇ πρὸς τὸ μέλλον· ἦν ὁ σοφῆς τῶν ψυχῶν ἱατρός ἐκεῖνος εὐθύς ἐπὶ τηλικαύτῃ δίδωσι μετανοία, καὶ διδάξας αὐτίκα καὶ ὑποθεῖς, καὶ συμβουλευσας, καὶ παραινέσας, καὶ τινὰς ἐντολάς ἐπιθεῖς, ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ, οὐ χαλεπῶν παθῶν μόνον, ἀλλὰ πολλῶ καὶ χαλεπωτέρως ἀπεθείας ἀπλλαγμένον.

σιθ'. Ἐτερός τις, ἐξ Ἐπιφανείας τῆς ἐν Συρίᾳ, τῶν ἐπιστῶν καὶ οὗτος, παρὰ τὸν ἅγιον ἀνελθὼν, καὶ συλλαλήσας ἅπερ ἐβούλετο, ὀρέγει ξύλον Ἰνδικὸν εὐώδες αὐτῷ, ἀξίων δεχθῆναι τε καὶ θυμίαμα παρ' αὐτοῦ Θεῷ προσαχθῆναι. Τοῦ δὲ παραιτουμένου καὶ ἀνανεύοντος, οἱκοὶ τε θυμῶν τοῦτο μᾶλλον αὐτὸν ἐπιτρέποντος, ὡς πολὺς ἦν ἐπιμένων ἐκεῖνος ἐνεχθῆναι κελεύει θυμιατήριον, Ἴνα καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ, φησὶ, διαφανῆ δυναστεία· καὶ τοῖς ἀνθραξίν ἐπιτεθέντος τοῦ ξύλου, τοσαύτη τις δυσωδία γέγονει, καὶ ἀσφρήσει οὕτως οὐδὲ μιᾶ φορητῇ, οὐκ ἀνὰ τὴν μονὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὄρους ἐπὶ πολὺ διήκουσα, ὡς καὶ τοῖς ἐξωθεν διὰ πάσης ἐπὶ τὴν μονὴν ὁδοῦ προσιοῦσι τοιαύτην οἶαν μηδὲ ἀνέχεσθαι δύνασθαι, ταύτην ἀπὸ μακρόθεν προσβάλλειν. Ἰδὼν τοίνυν ὁ Συμεὼν, ἔργῳ αὐτῷ καὶ βίῳ φαυλότητα τὸ παρὰ τὸ εἶδος τῆς τοῦ ξύλου φύσεως ἐκεῖνου κατηγορεῖν, Ἐξομολόγησαι, φησὶ, τῷ Θεῷ τὰς πράξεις σου, μετανοῶν τὸ λοιπὸν ἀπὸ τῆς κακίας σου, ὅπως σε μὴ δαίμονες αὐτίκα παραλαβόντες, ἐλεεινὸν πάσῃ γλώσσει ἦῶνται διήγημα. Ἐν φόβῳ τοιγαροῦν πολλῶν γεγονώς, πάσας εὐθύς αὐτὰς διεξῆλθε, δυσωδεστέρως πολλῶ τοῦ θυμιάματος οὖσας· εἶτα ἐπιτιμηθεὶς τὰ εἰκότα, καὶ παραινέσεως καὶ διδασκαλίας τυχὼν, ἐπάνεισιν.

σκ'. Ἀκόλουθον τῷ εἰρημένῳ τὸ ἐπαγόμενον, ὅση καὶ ἀμφοτέροις συγγενῇ τὰ τοῦ θαύματος· Ἱερεὺς τις, ὄνομα Ἰωάννης, τὴν ἐν Ἀπαμείᾳ τηνικαῦτα Ἐκκλησίαν οἰκονομῶν, προσήλθε σὺν συζύγῳ καὶ προσήκουσι πᾶσι τῷ Συμεῶν. Ὁ γοῦν τὰς ἀγγελίας εἰσφέρων μαθητῆς, ἡ φίλιξ τῇ πρὸς αὐτὸν ἡ καὶ χάριτι, τάχα δὲ καὶ ἀγνοία τῶν κατ' αὐτὸν, ἐσπούδαζεν ὅσα καὶ χρηστὸν ἄνδρα τοῦτον τῷ Συμεῶν παραθέσθαι. Πολλῶν τοιγαροῦν περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῦ μαθητοῦ

Epiphaniæ quam Antiochiæ duplo propior ad jacet.

(62) OEconomus dicitur, qui vice episcopi facultates Ecclesiæ administrat : de quorum officio vide eruditissimum Cangium in Glossario.

λεγομένων, ἡρέμα πρὸς αὐτὸν ὁ Συμεὼν ἐπιστρέψας, μὴ χρῆναι τοιαυτὰ τισιν, ὅπως ἂν καὶ τύχοι, μαρτυρεῖν, ἔφη· Παῦσαι τοίνυν, ἀδελφε, περὶ ὧν οὐκ οἶσθα διατεινόμενος. Καὶ τῇ χειρὶ παρὰ τῶν τῆς κεφαλῆς τριχῶν τοῦ οἰκονόμου λαβόμενος, τὸ ἀκάθαρτον καὶ πονηρὸν πνεῦμα, φησὶ, τὸ ἐνοικοῦν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ, ἔλεγξον ἐπὶ τῶν παρόντων τὰς μιὰς αὐτοῦ πράξεις καὶ ἀθεμίτους, ἵνα Θεὸν εἶναι γνῶν, Δεσπότην καὶ δημιουργὸν ἀπάντων, τὸν στερεοῦντα οὐρανὸν καὶ κτίζοντα γῆν, ποιοῦντα εἰς ὕψος κρῖμα, καὶ δικαιοσύνην εἰς γῆν ἔθνη. Καὶ ὁ δαίμων κράζων ἦν εὐθέως καὶ ὀλολύζων, καὶ δικαία γε πάσχει μεγαλοβῶων. Ἴνα τί γὰρ ὁ ἐιδωλοθύτης οὗτος, ὁ γόης, ὁ πλάνος, ὁ ἀσεβής, καὶ ἄλλα τοιαυτά, παρὰ σὲ ἡγαγέ με; καὶ νῦν κατακαίμαι μὲν ἐγώ, ὅτι δημοσιεύονται πᾶσιν αἱ τοῦτου πράξεις.

σκα'. Πολλῶν οὖν τοιούτων ὑπὸ τοῦ δαίμονος λεγομένων, τοῦ τε ἀνδρὸς ὑπ' αὐτοῦ χαλεπῶς πάσχοντος, οὐδὲ τοὺς ἔξω τοῦ πάθους ἀδακρυτὶ στέγειν ἐπέηε τὴν ὕψιν· ἡ μέντοι γυνὴ τούτου καὶ ὁ προσήκοντες, ὅλους ἑαυτοὺς εἰς ἔδαφος βίψαντες, κλαίοντες ἦσαν καὶ πικρὸν ὀλολύζοντες, καὶ τίνας οὐκ ἔλειπιν εὐφραντὶ τῷ ἀγίῳ προσάγοντες; Ἐπιπλασθεὶς οὖν ἐκεῖνος αὐτῷ, ἐπιτιμῆσει παραχρήμα τὴν δαίμονα τοῦ ἀνδρὸς ἀπειλῶναι. Ὁ δὲ καθαρῶς ἑαυτοῦ καὶ τῶν σικεῖων λογισμῶν γενόμενος, καὶ γνοὺς οἷσις διὰ τὸν προλαβόντα βίον κακοῖς; ἐκδέξαστο, κατήγορος ἦν αὐτὸς ἑαυτοῦ, μηδὲν τῶν κρυφῆ πεπραγμένων, τῶν καὶ τοῦ λαθεῖν ὄντως ἀξίων ἐκείνων παρακατέχων· ὧν οὐδὲ κατὰ μέρος φειδῶν τῶν ἀσθενεστέρων μνημονεύσει. Ἄλλ' οὖν εὐώρα πάντα καὶ ὅπλα ταῖς τῶν παρόντων τιθεὶς ἀκοαῖς, καὶ τοῦ μέλλοντος ἐγγυητῆς ἑαυτῷ γενόμενος, ὁ μὲν οὖν ἄφρασις ἐπὶ τούτοις ὑπεύθυνον ἐπιτιμίας λαβὼν, ἐπανήκει.

σκαβ'. Ἐτερος δὲ τις ἐκ τῆς Ἀντιόχου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας, Ἰωάννης τὴν κλῆσιν καὶ οὗτος, οὐ βλάτφημα μόνον ἀεὶ κατὰ τοῦ ἀγίου ἐλάλει, καὶ τρυφὴν ἀκολάστου γλώττης τὰς εἰς αὐτὸν λοιδορίας πεποίητο· ἀλλὰ καὶ μέχρι τοσούτου μανίας προῆλθεν, ὡς καὶ ὕβρεσι φλεγμαίνουσαν ἐπιστολὴν (ὣ πότα πολὺν οἶδε κακία, καὶ κατὰ τῆς ἀληθείας νεανιεύεσθαι!) πρὸς αὐτὸν ἀποστείλαι· ἦν ἐκεῖνος δεξάμενος, καὶ τῷ πνεύματι γνοὺς, ὡς οὐκ ἂν ποτε παιδείας χωρὶς καὶ ταῦτα παραμενούσης καὶ ὑπομιμνησκούσης μετάθεται πρὸς τὸ βέλτιον, τῶν μαθητῶν ἕνα καλέσας, Ἄπειθι, φησὶ, παρὰ τὴν Ἀντιόχου πρὸς τὸν διάκονον Ἰωάννην, καὶ τὰδε αὐτῷ ἀπάγγειλον, ὡς παρ' ἡμῶν, Ἐπιστὴ συμφέρει τῇ ψυχῇ σου ταπεινωθῆναι σε διὰ τὴν πολλὴν τῆς γλώσσης ἀκολασίαν, ἰδοὺ ἐκδέξασαι δαίμονι, ὃς διὰ πάσης σου τῆς ζωῆς ἔσται παιδεύων σε. Ταῦτα ἐμοῦ τε πρὸς αὐτὸν εἰρήκει μαθητῆς, καὶ δαίμων τῷ ἀνδρὶ ἀθρόον ἐπιπηδήσας, ὠλόλυξε δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς γῆν τὸν ἄθλιον καταρρίπτει, καὶ ὅσα τῶν δαιμονίωντων ἀκριβῶς διέτιναι.

σκαγ'. Ἡ γυνὴ τοίνυν τοῦ διακόνου καὶ οἱ προσ-

A sancto tanquam virum probum. Cumque multa ab eodem discipulo in commendationem viri proferrentur, placide ad illum conversus Symeon, dixit: Non oportet talia de quopiam testimonia dare, tametsi forte revera subsint: desine igitur, mi frater, quæ ignoras affirmare. Et manu per capillos capitis sacerdotemprehendens: Impure ac maligne coram hisce præsentibus nefaria et iniqua illius opera; ut agnoscat Deum esse Dominum atque opificem universorum, qui firmavit cælum et condidit terram; qui facit iudicium in excelso, et posuit iustitiam in terra. Et dæmon clamitans illico atque ejulans vociferabatur grandi cum strepitu: Æquum patitur: cur enim idololatra ille, ille veneficus, ille impostor, ille impius, et quæ præterea, ad te me adduxit? et nunc ego ipse crucior acerbè, quod illius gesta omnibus manifesta fiant.

221. Talia igitur multaue similia cum a dæmone proferrentur, inferrenturque homini supplicia gravia, ne illi quidem qui doloribus vacui erant, temperare oculos a lacrymis potuere: uxor certo et propinqui, totos se in solum prosternentes, plangentesque et ejulantes acerbissime, quid non lamentabilius vocum eorum sancto effundebant? Talibus inflexus Symeon, increpando dæmonem mox e viro expellit: qui jam liber, sibi que et rationi redditus, ac probe intelligens quantis in vita præterita sceleribus deditus fuisset, accusator sui factus est: nihilque scelerum, secreto patratorem, eorum etiam quæ æternum latere convenientius erat, quæque a nobis particulatim ob verecundiam imbecilliorum memoranda non sunt, silentio pressit; sed omnia nullo excepto palam et aperta presentium auribus ingessit, factus deinceps sibi ipse censor. Remissionem igitur ob delicta cum pœnitentia conjunctam accipiens, reversus est.

222. Alius quidam Antiochiæ oriundus, ejusque Ecclesiæ minister, Joannes itidem dictus, non modo blasphemias contra sanctum effutebat semper, et linguæ intemperantis contumelias pro deliciis habebat; quin etiam eo insanix processit, ut referatam injuriam epistolam (quanta solet audere malitia, et temere contra veritatem moliri!) ad ipsum mitteret. Hanc ille accipiens, et spiritu prævidens, quomodo per hoc aliquando, non sine castigatione diutius permanente et scelerum memoriam renovante, convertendus ad meliorem frugem esset, advocato cuidam ad se discipulo dicit: Abito Antiochiam ad diaconum Joannem, et hæc illi renuntiato meo nomine: Quoniam expedit humiliari te corde propter nimiam linguæ intemperantiam; ecce traditus dæmoni es, qui per omnem vitam castigabit te. Simul atque hæc edixerat discipulus, repente nequam spiritus in hominem insiliens, vociferabatur per os ipsius, miserum affligebat humi, et quæ dæmoniis evenire solent probe exsequabatur.

223. Conjux igitur et consanguinei diaconi,

pœnam ejus reputantes suam, et acerbius etiam quam ipse cruciati, ascendunt cum illo ad Symeonem, plangentes, procidentem, precantes, ut miseratus calamitatem suam, infelicem velit a vexatione dæmonis liberare. Verum ille mansueta voce ad diaconum versus : Expedi, ait, animæ tuæ te non liberari : neque enim dolori suo obsequeretur vir omnibus compatiens, cum esset quasi impassibilis : sed potiorem animæ curam gerebat, utpote sciens infirmitatibus animarum, quamvis et aliis etiam, quam dexterrime mederi. Ut scias, inquit, potentiæ divinæ id esse, quam tu hactenus offendens ignorabas, ad curandum pertinacem infidelitatem tuam ; mando, in nomine illius inhabitanti in te dæmoni, quadraginta dies totidemque noctes missum te faciat. Quod cum juxta mandatum ejus accidisset, elapso trigesimo nono die redeunt simul ipse, conjux, propinqui, omnimodam liberationem petentes. At ille qui animarum saluti semper studebat præcipue, probe cognoscens animæ ejus expedire hanc castigationem, non assensus est petitioni illorum. sed ut moderatior imposterum foret dæmonis violentia concessit. Sicque energumenus, perfecta, ut optabat, sanatione non impetrata, mæstus recessit.

224. Anastasius quidam scholasticus, Antiochia similiter oriundus, vir linguæ nequam ac petulantis, eo evaserat contra sanctum mentis, aut si mavelis furoris, quæ vox etiam expressius rem designat, ut mirabilem a sancto patrum operum auctorem non Deum, sed pessimas quasdam artes eorumdem effectrices esse inscite stultequè blateraret. Quod ubi ad aures sancti fama perlatum est, commiseratione illius tactus, conversionem præstolabatur, uti lex Dei homines amantis jubet. Verum enim vero posteaquam pertinacem illum, divinam vero longanimitatem longioris moræ impatientem, strictumque jam rutilare gladium, et arcum contra hominem tensum, paratque esse vasa mortis deprehendit ; discipulorum quempiam advocans (erat autem magna illa dies, qua mysticam Christum cœnam instituit, qua lavandorum pedum ministerium obivit, qua pro nobis traditus est) jubet significare misero isti, acerbos illos cruciatus (quos jam tum spiritu prævidebat illi impendere) ultioni futuros pro crebris contumeliis, quas effutiisset contra Altissimum, in ipso cœlo statuens os suum. Id autem renuntiare jubebat, non quod putaret fore, ut deinceps abstineret (videbat namque inconvertibilem esse, atque imminere jam comminationes, et brevi affuturas), sed ut similis farinæ et infidelitatis hominibus corrigendæ vitæ exemplo esset, causam justissimæ cœlitis contra ipsum iræ et immissas pœnas non ignorantibus. Igitur discipulus iste in celeberrimo urbis loco hominem inveniens, habere se, inquit, quod nuntiet a Symeone. Cumque juberetur coram præsentibus edicere ; quæ imperata erant in

ήκοντες, οικειον τὸ ἐκείνου πάθος ποιούμενοι, καὶ μᾶλλον αὐτοὶ πάσχοντες τὰς ψυχὰς, ἀνίστασι σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν Συμεῖον, δεόμενοι, θρηγνύοντες, προσπίπτοντες, οἰκτείραντα τῆς συμφορᾶς αὐτοῦς τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος ἐκείνου ἐπιπρῆλας ἀνεῖναι. Ὁ δὲ, Ἄλλὰ συμφέρει τῇ ψυχῇ σου μὴ ἀνεθῆναι σε, πρῶτως πρὸς τὸν διάκονον ἔφη· οὐδὲ γὰρ οικειον ἐπλήρου πάθος ὁ συμπαθῆς, ἢ καὶ ἀπαθῆς τάληθέστερον, ἀλλὰ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἐκῆδετο μᾶλλον, ὁ πάθη ψυχῶν εἰ καὶ τι ἄλλο, ἀριστα θεραπεύειν ἐκείνος εἰδώς, ὡς ἀν εἰδῆς, φησὶν, ὅτι δύναμις Θεοῦ ἐστίν, ἢ σὺ μέχρι νῦν προσκόπτων ἠγνῶεις, ἵνα καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀπιστίας αὐτοῦ ποσῶς θεραπεύσῃ, παραγγέλλω ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τῷ ἐνοικούντι σοι δαίμονι, τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας ἴσας ἀφέξεσθαί σου. Ὅπερ οὖν κατὰ τὸ αὐτοῦ ἐπιτάγμα γεγονὸς, μετὰ τὴν ἐνάτην ἐπὶ τριάκοντα ἤκεν ὁμοῦ γυναῖκα καὶ προσήκουσιν αἰθεῖς, ἀπαλλαγῆν τελεῖαν αἰτούντες. Ὁ δὲ λυσιτελεῖν αὐτοῦ τῇ ψυχῇ τὴν παιδείαν εἰδώς, ᾧ καὶ ψυχῶν ἦν αἰεὶ σωτηρία τὸ σπουδαζόμενον, τοῦτο μὲν οὐκ ἀπένευσεν, ἀλλ' ὥστε μετριωτέραν αὐτῷ πρὸς τὸ ἐξῆς ἔσεσθαι μᾶλλον τοῦ δαίμονος τὴν ἐπιπρῆλαιαν· Καὶ ὁ μὲν οὐ τελείας, ὡς ἐβούλετο τῆς αἰτήσεως τυχὼν, ἀπῆει στυγνός.

σχδ'. Ἀναστάσιος δὲ τις Σχολαστικός, τὸ γένος Ἀντιοχεὺς, φαύλη γλῶσσα καὶ ἀσελγής, εἰς τοσοῦτον ἤλασε κατὰ τοῦ ἀγίου ἀπονοίας, εἰ δὲ βούλει, μανίας (ὁ καὶ συγγενέστερον μᾶλλον τῷ πράγματι ὄνομα), ὡς μηδὲ Θεὸν τοῖς παραδόξως ὑπ' αὐτοῦ τελουμένοις, ἀλλὰ τινα πονηρὰν ἐνέργειαν ἀνοήτως ἐπιφημίζειν. Ὅπερ τὸν θεὸν ἀνδρὰ μανθάνοντα, πάσχειν μὲν ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ψυχὴν, ἀναμένειν δὲ ὁμῶς αὐτοῦ τὴν ἐπιστροφὴν, ὅπερ δὴ φιλοanthρωπίας Θεοῦ νόμος. Ὡς δὲ τὸν μὲν ἐπιμένοντα ἑώρα, τὴν θείαν οὐκέτι μακροθυμίαν ἀνεχομένην, ἀλλὰ καὶ στυλομένην ἤδη ῥομφαίαν, καὶ τῶν κατ' αὐτοῦ ἐντεινόμενον, ἐτοιμαζόμενα δὲ καὶ σθεῦθ θανάτου· τῶν μαθητῶν ἕνα καλέσας (ἦν δὲ ἡ μεγάλη τοῦ μουστικοῦ δεῖπνου, καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν Χριστοῦ παραδόσεως καὶ οἰκονομίας ἡμέρα) τὴν πικρὰν ἐκείνου τῷ ἀθλίῳ μηνύει τομῆν (τηνικαῦτα γὰρ τῷ πνεύματι καὶ αὐτὴν ἐπαγομένην ἑώρα) ἐλεπράξιν αὐτῷ τῆς πολλῆς ἔσεσθαι ἀδικίας, ἧς λαλῶν εἰς τὸ ὕψος ἦν, καὶ εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα τιθέμενος· οὐχ ἵν' ἐκείνον ἀποσχέσθαι παρασκευάσῃ (ἦδει γὰρ ἀμεταθέτως ἔχοντα, ἐφροστηκυῖαν δὲ ἤδη καὶ τὴν ἀπειλήν, καὶ οὐδὲ βραχὺ ἀναδυομένην), ἀλλ' ἵνα τοῖς ὁμοίως ἔχουσιν ἀπιστίας διόρθωσις γένηται, τὴν αἰτίαν τῆς ἀνωθεν κατ' αὐτοῦ δικαίας ὀργῆς καὶ τιμωρίας οὐκ ἀγνοήσασιν. Ὁ μὲν οὖν μαθητῆς ἐν ἐπιστήμῃ τῆς πόλεως αὐτὸν εὐρηκώς, ἔχειν τι παρὰ τοῦ θεοῦ Συμεῶν αὐτῷ ἀπαγγεῖλαι εἶπεν· ὁ ἐπὶ τῶν παρόντων ἐκέλευε λέγειν. Καὶ ὁ μὲν ἄπερ ἐντέταλτο εἰρήκει, ὁ δὲ ὑπὸ δαίμονος εὐθὺς καταβράβειε. δεινῶς τε διασπαραχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, αἰσχροῦς, αἴμοι! καὶ τῆς ἐκδεξαμένης αὐτὸν κολάσεως ἀξίως ἐν θλίει πάντων καταστρέφει τὴν βίον.

medium protulit. Ecce autem miser ille continuo terræ allisus crudeliterque discerptus a dæmone, et dignam sceleribus ultionem excipiens, vitam cum morte turpissima commutavit.

CAPUT XXVIII.

Integris familiis multa beneficia confert.

σκε'. Ἴσαυρος δέ τις, ὄνομα Κόνων, οὐ χαλεπῶ δαίμονι πέπληκτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀστράγαλον ἔλκει πονηρῶ, ὡς τῷ μὲν διαμασσᾶσθαι τὴν γλῶτταν, ὅσα καὶ ἄρτων αὐτὴν ἐσθίοντα, τῷ δὲ σεσηπέναι τὸ σκέλος, σαρκῶν τε τὰ ὀστέα γεγυμνώσθαι, καὶ τὴν δυσωδὴν αὐτῶν ἀποπνεῖν ὡς μηδὲ φορητὸν εἶναι ὁσφρήσει. Οὗτος ἰατροῖς τὰ ὄντα προσαναλώσας, ὡς οὐδ' ὅτι οὖν αὐτοῖς ἄλλο πρὸς θεραπείαν ἢ τέχνην παρεῖχεν, ὅτι μὴ πρὶς θέντα τὸν πόδα κοπήναι, παρὰ τὸν θεῖον ἀνακομίζεται Συμεῶν, ὃν δὴ πού καὶ μόνον ἀνιάτων ἦδει παθῶν ἰατρὸν. Τοῦτον ὅπως ἐλεεινῶς εἶχεν ἐκεῖνος ἰδὼν, πρῶτος τε τῆ βατῆν ῥάβδῳ πλήξας, ἐπὶ τῶν οἰκείων ποδῶν ἐπέτρεψε στήναι· καὶ παραχρῆμα ἢ τε δυσωδία ἐσβεστο, καὶ ποσὶν ὁ κάμνων ἐγρήτο καὶ ἀσφαλεῖ βαδίσματος. Ἐἶτα ἐγγίσαντος αὐτῷ τῆς κεφαλῆς ἀψάμενος, καὶ σφραγίσας, Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπιτάσσω σοι τῷ πονηρῷ πνεύματι, ἔξελθεῖν τοῦ ἀνθρώπου τούτου, καὶ μηκέτι πρὸς αὐτὸν ἀναστρέψαι. Ὁ μὲν οὖν δαίμων εὐθὺς ἀπελήλατο· τῆ δὲ τοῦ ποδὸς πληγῆ τῆς οἰκείας ἐπιθάλλειν κόνεως κελεύει τῷ τυχόντι τῆς θεραπείας· ἦτις σάρκας τε ἔφουσε, καὶ δέρμα ἐπ' αὐτὰς ἐξέτεινε, καὶ ὑγίης ἐν βραχεῖ ὁ πρῶν ἀθεραπεύτω; ἔχων, αὐτῇ γυναικὶ καὶ προσήκουσι καὶ ἄλλοι σχεδὸν ἐπάνεισιν οἰκῶ.

propinquos, ad familiam universam rediit, qui σκε'. Ἰκανὰ μὲν οὖν εὐ οἶδα κόρον ἀκοαῖς ἐνθεῖναι τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ σιωπῆς οὐκ ἄξια πάλιν τὰ ἐφεξῆς. Νεανίσκος γάρ τις ἐκ κώμης Καλλινέας καλουμένης, Γεώργιος ὄνομα, σκάπτων ἐν οἰκοπέδοις, μνηματί τε περιτυχῶν, καὶ τοῦτο διορύξας, ἐλπιδὶ τοῦ κρυπτόμενον τάχα θησαυρὸν ἀνευρεῖν, δαίμονι χαλεπῶ περιπίπτει (τῆς δίκης ὡσπερ ἀνεκτὰ θεμένης, εἰ μὴ παρὰ πόδας ἐποίησι καὶ τιμωρίαν), καὶ τινὰς οἶα γυναῖκας ἰδὼν αὐτῷ συμπλακείσας, μυχῆσάμενος κατὰ βούν, εἰς γῆν κατεβράβη· ἐξ ἐκεῖνου τοίνυν ὀπίσσει νύκτες, βιπτόμενος ὁμοίως εἰς ἔδαφος καὶ σπαρραττόμενος ἦν, ἀφροῦ τε παραπτῶν, καὶ τὰ ἔνδον ἀναθρασόμενος. Ὑπανῆπτε δὲ αὐτῷ καὶ ζηλοτυπίας ἐπὶ τῇ γυναικὶ φλόγας ὁ μιαρὸς, καθάπερ αὐτῇ συνεληλυθῶς, ὅπερ ἦν αὐτῷ τῆς συμφορᾶς τὸ βαρύτερον. Οὐκ ἔχων οὖν ὃ τί ποτε ἄλλο πρὸς κακῶν τηλικούτων ἐπινοήσει, προσελθὼν τῇ τοῦ μεγάλου στάσει, βίπτει κατὰ γῆς ἑαυτὸν, τὰς κατασχούσας αὐτὸν ἀποδουρόμενος συμφορᾶς.

magni Symeonis columnam procedens, conjicit sese in terram, luctuosum, in quo erat statum snm lamentans.

σκε'. Ταῖς αὐτοῦ τοίνυν ἰκετηρῆαις ἐπιπλασθεῖς, Παῦσαι, ἀδελφεῖ, ὀδυρόμενος, ἔφη, καὶ οἰκადε μᾶλλον ἐπάνηκε, καὶ οὐκ ἀστοχῆσεις τῆς θεραπείας. Ὁ δὲ τὴν ἐπαγγελίαν ἀσμένως δεξάμενος, ὡσπερ ἦδη τοῦ ποθομένου τυχῶν ἐπανῆει· καὶ τὴν μὲν οἰκίαν καταλαμβάνει, τὴν γυναῖκα δὲ οὐκ εὐρίσκει. Ἀπέδρα γὰρ ἦδη, συσχευασαμένη τὰ ὄντα, τὸ βρέφος ἐπὶ τῆς οἰκίας (ἄρα γὰρ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ἐκὴ μόνον)

A 225. Isaurus aliquis, nuncupatus Conon, cruciatur non solum ab infesto dæmone, verum etiam a difficili in talo ulcere; usque adeo ut mandendo linguam velut panem comederet; putresceret crus, ossa destituerentur carne, et fetorem exspirarent naribus intolerabilem. Ille abstracta omni in medicos substantia, cum nihil quidquam illorum arte proficeret ad sanitatem, nisi quod præcisum serra pedem dicerent amputandum, transtulit se ad sanctum Symeonem, quem solum noverat incurabilem morborum medicum. Hunc tam miserabili in statu positum cernens ille, cum palmea sua virga percussisset leniter, hortatus est, ut pedibus suis staret: et continuo abiit graveolentia, atque æger pedibus suis et quidem firmis ad secure gradiendum est usus. Deinde propius accedens ad se caput tetigit sanctus atque signavit dicens: In nomine Domini et Dei atque Salvatoris nostri Jesu Christi præcipio tibi, maligne spiritus, ut facessas ex hoc homine, et nunquam amplius in ipsum introeas. Expulsus itaque statim est dæmon. Tum jussit illum vulnere pedis aliquid pulveris sui inspergere; quo statim ei renata caro et obducta pellis est: atque brevi persanatus ad uxorem, ad paulo ante incurabilis habebatur.

226. Quæ hactenus dicta sunt bene multa, satietatem vobis ingesserunt, scio: verumtamen quæ sequuntur, prætereunda silentio non sunt. Juvenis quidam ex pago, qui vocabatur Callinea: ipse, Georgius; rudera domus eruens, forte fortuna in monumentum incidit, quod ubi effoderat spe repertiendi latentem thesaurum, ab infesto dæmone occupatus est (quasi nimis levis futura esset ultio quæ non illico pœnam intulisset), et quasdam veluti mulieres ipsum complectentes intuitus ac bovis instar edens mugitum, in terram præceps datus est: idque exinde per singulas accidebat noctes; allidebatur enim simili modo terræ, ac dilacerabatur, spumante ore, visceribusque æstantibus. Subjecit quoque ipse zelotypiæ faces ratione uxoris nequam spiritus, tanquam si ipse cum illa rem habuisset: id quod homini ærumnoso ærumnis omnibus gravius accidebat. Tandem cum aliud haberet nihil quod tantæ calamitati objiceret, ad

D 227. Hoc tam supplicii agendi modo commotus ille: Desine, inquit, mi frater, lamentari, ac domum regredere potius, et non frustraberis sanitate. Accepit ergo promissiones læto animo, et veluti jam certus desiderii obtinendī, regressus est. At domum ingressus nullam deprehendit uxorem; jam quippe aufugerat, comportata secum re familiari; infante autem, quem hactenus uni-

cum ex illo pepererat, domi relicto. Percellitur ille mœrore vehementi, tollit puerum, repetit sanctum, factum uxoris luctuoso sermone explicat, lacrymis verba interpellantibus, et resoluti dolore cordis æstum testificantibus; deinde infantem quoque ad pedes sancti demittit, rogans ut eum saltem uleiscatur. Fractus igitur dolore illius Symeon, atque oculos in cœlum mœstos intendens: Deus, inquit, magnus et omnipotens, cujus oculi intuentur vias filiorum hominum, ut retribuas unicuique secundum viam suam; si bonum est in oculis tuis, transeat dæmonium, quod hunc infelicem insidet, in uxorem illius; ut misereri discat, misericordiam aliorum implorando; et manifesta intelligat experientia, quod naturaliter viscera ipsius ignorabant.

228. Ita Symeone orante, juvenis liberum se a dæmone comperit, hic vero mulierem invadens clamabat: Tu me a marito tuo avulsisti; tu me a familiari meo sejunxisti; per te ab illo gravi meo cum sensu expulsus sum; qui me inde ejecit, ad te imperavit ut ingrederer; et similia multa furiosa, scelerata et revera diabolica. Talia ubi audivit mulier, inhumaniter a malo genio flagellata, revertit domum ad conjugem suum: qui, dolorum ejus misertus, cum ipsa ad sanctum contendit Symeonem; et quantum nuper contra ipsam obtestabatur, tantum modo et amplius pro ejusdem deprecatur sanatione. Non tulit dæmon propiorem ad Symeonem accessum, quare mox mulierem alidere solo, varie dilaniare et raptare, in sublime tollere et demittere, denique ad præcipitium festinare. Cujus tragœdiæ impatiens sanctus, nec intueri sic patientem ulterius sustinens, ad hæc humano atque miserante animo super ipsam motus: Impurissime et maligne spiritus, inquit, præcipio tibi in nomine Filii Dei, ut exas ex hac muliere, et nunquam eo deinceps divertas. Uti præceptum, ita factum: dæmone illico multa cum vociferatione et conviciis egrediente, atque relinquente ferinam omnino sanatam.

229. Babylæ cujusdam oculos ægritudo invaserat, quam et cæcitas consecuta est: cumque nihil opis haberi ex arte medentium posset, sancti Symeonis nomen pro curatione invocavit; viditque nocte sequenti sanctum, equo candido invectum, veluti medicum et manum affectis oculis impo-nentem, dicentemque: Respice recta ad montem Mirabilem. Levavit itaque se statim, et oculis eo directis: Christe Domine, ait, Deus famuli tui Symeonis, medere oculis meis. Et in ipso momento vidit, quamvis subobscura et tenuiter. Ut autem se videre cognovit, quæ habebat charissima, uxorem, inquam, et liberos assumens, ad sanctum Symeonem processit, nuntiaturus qualis beneficii per ipsum compos factus fuisset. Cui ille Dominicæ crucis ignum imprimens, perspicacissimum sine omni hebetatione oculorum lumen donavit: deinde conjugem quoque ejus cæcutientem sanavit; liberos a

ἀπολιπούσα. Σφοδρότερον τοίνυν παθὼν τὴν ψυχὴν, ἀνελόμενος τὸ βρέφος, ἤκει παρὰ τὸν ἅγιον αὐθις, οἷα παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτῷ συνέθη ἐκτραγηδῶν, καὶ τῶν βημάτων δάκρυα καταχέων, τὴν ἔνδον τῆς καρδίας τῆξιν μνηύοντα, εἶτα καὶ τὸ βρέφος ἐνώπιον αὐτοῦ ρίπτων, καὶ πρὸς ἐκδίκησιν τοῦτου τὸν ἅγιον ἐκκαλούμενος. Διαπονηθεὶς οὖν ὁ Συμεὼν, καὶ τε πρὸς οὐρανὸν ὀδυνηρὸν ἀτενίσας. Ὁ Θεὸς, εἶπεν, ὁ μέγας, ὁ παντοκράτωρ, οὐ οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνεμωγμένοι εἰς ὁδοὺς τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, δοῦναι ἐκάστην κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· εἰ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου, μεταθήτω πρὸς τὴν γυναῖκα τὸ ἐνοικοῦν τῷ ἀθλίῳ τούτῳ δαιμόνιον, ἵν' ἐλεεῖν διδαχθῆ τοῦ παρ' ἐτέρων ἐλέους αὐτῆ δεηθείσα, καὶ πείρα μάθη σαφῶς ὁ παρ' αὐτῆ τὰ τῆς φύσεως ἠγνόησε σπλάγχνα.

σκῆ'. Ταῦτα τοῦ Συμεὼν εὐξαμένου, ὁ μὲν νεανίσκος τοῦ δαίμονος ἀπήλλακτο, ἡ γυνὴ δὲ ὑπ' αὐτοῦ κατεῖληπτο, Σὺ με τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς ἐχώρισας, λέγοντος, σὺ με τοῦ συνοίκου διεξεύξας, διὰ σὲ τοῦτου πικρῶς ἀπελήλαμαι· ὁ ἐκεῖθεν ἐκβαλὼν ἐμὲ, ἐπέτρεψεν ἔλθειν ἐπὶ σὲ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, μανικά τε ἔμμε καὶ μιαιρὰ, καὶ τῷ ὄντι δαιμονιούδη. Ὡν ἐκεῖνη ἀκούσασα, καὶ ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἀφικανθρώπως μαστιζομένη, ἐπάνεισιν εἰς τὴν οἰκίαν παρὰ τὸν ἄνδρα. Ὁ δὲ τοῦ πάθους οἰκτείρας αὐτὴν, παρὰ τὸν ἅγιον ἄγει, ὅσα κατ' αὐτῆς κατέτεινε πρῶτην, τοσαῦτα νῦν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ πλείω δέόμενος. Τὴν πρὸς τὸν Συμεὼν ἐγγύτητα τοίνυν οὐκ ἐνεγκὼν τὸ δαιμόνιον, ἤρξατο ρίπτειν εὐθύς κατὰ γῆς τὴν γυναῖκα καὶ σπαράττειν, καὶ ἐκτινάσσειν, καθάπερ αὐτὴν ἄραι καὶ ἀφείναι κατὰ κρημνῶν ἐπειγόμενον. Οὐκέτι τοιγαροῦν οὕτω πάσχουσαν αὐτὴν ὄρῃν ὁ Συμεὼν ἀνεχόμενος, ἀλλὰ φιλόανθρωπόν τι καὶ συμπαθὲς παθῶν ἐπ' αὐτῆ, τὸ ἀκάθαρτον καὶ πονηρὸν πνεῦμα, ἐγὼ σοι ἐπιτάττω, φησὶν, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἐξελεῖν ἀπ' αὐτῆς, καὶ μηκέτι πρὸς αὐτὴν ἀναλύσαι. Τὸ μὲν οὖν ἐπίταγμα ἔργον ἦν, καὶ πολλὰ κράξαν αὐτίκα καὶ φλυαρήσαν ἐξῆλθεν, ὕγιη τὴν πάσχουσαν ἀπολελοιπός.

σκθ'. Βαβύλα δὲ τινι νόσημα γέγονε περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ᾧ καὶ τύφλωσις ἠκολούθησεν· ὡς οὖν δυνασθαί τι τῆς ἱατρῶν τέχνης οὐκ ἦν, τὸ τοῦ Συμεὼν ὄνομα πρὸς θεραπείαν ἐπεκαλεῖτο. Ὅρξ τοιγαροῦν τῆς νυκτὸς ἐκείνης αὐτὸν ἐπὶ λευκοῦ ἵππου τῷ ἱατρῷ παραβαλόντα, χεῖρά τε αὐτῷ ἐπιθέντα, καὶ, Ἀνάβλεψον εὐθὺς τοῦ θαυμαστοῦ θροῦς, κελεύσαντα. Διαναστὰς τοίνυν αὐτίκα καὶ τὰς δῆψεις ἐπ' αὐτὸ ἰθύνας, Χριστὲ ὁ Θεὸς τοῦ δούλου σου Συμεὼν, εἶπεν, Ἰασά με τοὺς ὀφθαλμοὺς. Καὶ ἀναβλέψας ὄρᾳ παραχρῆμα, εἰ καὶ ἀμυδρόν τι καὶ ἀδρανές· ὄρᾳ δ' οὖν, καὶ τὰ φίλτατα ὡς εἶχε, γυναϊκὰ φημι καὶ τέκνα λαθῶν, πρῶσεισι τῷ Συμεὼν, ἀπο γγέλλων οἷας ἐξ αὐτοῦ τύχου εὐεργεσίας. Ὁ δὲ τὸν Δεσποτικὸν αὐτῷ τοῦ σταυροῦ τύπον ἐπιβαλὼν, ἐλευθέρον αὐτῷ πάσης ἀμβλυωπίας τὸ τῶν ὀφθαλμῶν χαρίζεται φῶς· ἔπειτα μέντοι καὶ τὴν γυναῖκα, τυφλώτουςαν ἰασάμενος, καὶ δαιμονῶντας θεραπεύσας τοὺς παῖδας, καὶ οὖν

οἶον μεγάλων παθῶν ἀπαλλάξας, οὐδὲ βίου σπανίζοντας περιεῖδεν. Ἄλλ' ἐπεὶ μὴδ' ὀτιοῦν ἄλλο τοῦτοισι ὅτι μὴ βραχὺς οἶνος προσῆν, καὶ οὗτος ἐξεστηκώς τε καὶ δευτερίας, ἡδὺν καὶ τοῦτον αὐτοῖς τῆ οἰκεία τίθεισι κόνει, καὶ πότιμον, καὶ ἐπαγωγόν· καὶ οὕτως οὐκ ὀλίγου πραθεῖς, ἤρκεσαν αὐτοῖς εἰς τὰ ἀναγκαῖα.

σλ'. Τοῦτοισι ἄξιον ἐκεῖνο προσθεῖναι· Προσβύτερός τις, ἐκ κόμης Βασιλείας οὕτω λεγομένης ὀρμώμενος, πολὺπαις ὢν, ἅπαις ἐδείκνυτο, τὴν εἰς φῶς ἐκάστου τῶν τικτομένων πρόδοον τελευτῆς εὐθύς διαδεχομένης. Πρόσεισι τοίνυν ἐν συνοχῇ σπλάγγων, καὶ πικρῶν δακρῶν ἐπιβροῇ τῷ θαυμαστῷ Συμεῶν, τὰ καθ' αὐτὸν ἀπαγγέλλων· Καὶ δὲ, Ἐπάνηκε, φησὶ χαίρων, ἔχων ἡδὴ τὸ αἰτηθὲν ἐκ Θεοῦ. Τῷ δὲ τὴν ἐπαγγελίαν ὡς εὐεργεσίαν αὐτοτελεῖ δεξαμένῳ, καὶ ὥσπερ τι ψυχῆς ὄχθος ἀποθεμένῳ βαρύτερον, τρεῖς ἐπὶ θυγατρὶ γεννῶνται μετὰ ταῦτα υἱοί· ὢν ὁ προσβύτερος πάθει δυσεντερίας ἀλοῦς, καὶ τὴν ἐξ ἀνθρώπων καὶ τέχνης ἀπογοῦς δεραπίαν, ἐπὶ τὸν θεῖον Συμεῶν καταφεύγει, καὶ ὡς αὐτὸν ἀνακομισθεὶς παρὰ τοῦ τεκόντος, οἶα μὴδ' ἀρκεῖν ἑαυτῷ πρὸς τὴν πορείαν δυνάμενος, ἐπάνεισιν ὑγιής.

σλα'. Ἄλλὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τοῦ πατρὸς εὐπροσύνην, ἀθυμία πάλιν ἐκδέχεται, λήθην καὶ αὐτῆς ἐμποιοῦσα (ἐπεὶ καὶ πέφυκεν ὅλον ὡς τὰ πολλὰ γίνεσθαι τοῦ παρόντος τῆ τῆς ψυχῆς χαῖρον ἢ παθαινόμενον, τῶν προλαθόντων ἀμνημονήσαν)· εὐρίσκει γὰρ τὴν δευτέρον τῶν υἱῶν οὕτως ὑπὸ νόσου κατεργασμένον, ὡς καὶ βοήθειαν ἐπ' αὐτῷ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἀπαγορεύσαι. Ἀράμενος τοίνυν κομίζει τῷ Συμεῶν καὶ αὐτὸν, δεικνύς ὅπως ἔχει, καὶ μάρτυρα καθάπερ οἰκείας σπλάγγων ἰδύνης ποιούμενος, εἰ πατήρ, καὶ ταῦτα φιλόπαις, οὕτως υἱὸν ἀνέχοιτο βλέπων. Ἐκτείνας τοιγαροῦν αὐτίκα τὴν δεξιάν, καὶ τὸν παῖδα σφραγίσας, Πορεύου, ἔφη, ζῶντα καὶ αὐτὸν ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ἔχων. Ὁ δὲ, φιλοτεχνίας ὑπερβολῇ, μηδαμῶς ἀποστηναὶ βουλόμενος, ἀλλ' ὅσῳ πλείονα χρόνον αὐτῷ παραμείναι, τοσοῦτον πλείω καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ κομίσασθαι θεραπείαν τὸν παῖδα νομίζων· Συγχώρησον ἡμῖν, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, εἶπεν, ἐπὶ πλέον προσημίναί σοι, ἵνα καὶ θαψιλεστέρας τῆς παρὰ σοῦ τύχου εὐλογίας, ἣν ἡμῖν ἡ δεξιὰ σου χαρίζεται.

σלב'. Δυσχεράνας τοίνυν πρὸς ταῦτα ὁ Συμεῶν, Ἠπάτησαι διὰ τῆς ἀπιστίας, ἔφη, καὶ σύ· ἡ γὰρ τοῦ Θεοῦ δύναμις οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τῆς αὐτοῦ δεσποτείας ἀνούουσα παραδόξως ἐστὶν ἀβούλεται· ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς κόνεως μου σφραγίδα λαθῶν, ἐπάνηκε μὴδὲν ἐνδοιάζων, ἀλλ' αὐτοῦς ὥσπερ ἐντετυπωμένους αὐτῇ, οὕτω καὶ παρόντας ὄρῃ νομίζων ἡμᾶς. Λαθῶν τοίνυν ὁ πατήρ τὴν σφραγίδα καὶ οἰκαδὲ μετὰ τοῦ παιδὸς ἀναστρέψας, ὄρῃ τὸν ἄγιον αὐτῷ νυκτὸς ἐπιστάνα (ἡ μορφή δὲ τῷ Συμεῶν ἐτέρως ἢ κατὰ τὸ σὺνηθὲς εἶχε) τῆς τε κόνεως ἐν χεροῖν κατέχοντα, καὶ, Τί μᾶλλον βούλει λαθεῖν, τὴν εὐλογίαν τοῦ Συμεῶν ταύτην, ἢ τὴν δεξιάν;

Δ δæmonibus insessos curavit; et universam familiam gravibus malis liberavit: non despiciens eam negligensve. quod rei familiaris penuria premere-tur: quin potius, quoniam nihil illis superaret nisi pauillum vini, idque fugientis et secundarii. illud pulvere suo suave et aptum potui ac delicatum reddidit: atque ita non parvi venditum, suffecit necessariis vitæ comparandis.

230. Hisce dignum est illud quod addatur: Presbyter quidam, ex pago qui vocabatur Basilea oriundus, cum multos genuisset liberos, sine liberis erat, morte, simul atque editi in lucem essent, quemque occupante. Properat igitur in angustia cordis torrente acerbarum lacrymarum decurrente, ad mirabilem Symeonem, rerum suarum statum nuntiaturus. Cui sanctus: Revertere gaudens; concessum jam tibi a Deo est, quod petisti. Excipit ille promissionem, ut beneficium reipsa impetratum, et secluso dolore cordis gravissimo, tres deinde filios præter filiam progignit. Accidit autem illorum grandiorum natu dysenteria laborate, desperarique humanæ artis curationem. Ad sanctum Symeonem igitur recurrere visum: cumque eo portatus fuisset a parentibus, utpote non sufficiens per vires suas itineri, persanatus rediit.

231. Sed lætitiā patri hinc exortam, rursum mæror pene exanimans subit, gaudii que induxit oblivionem (ita namque solet quam creberrime fieri, ut rei præsentis gaudium vel dolor deleant præteritorum memoriam): invenit namque secundogenitum ita morbo exhaustum, ut nihil spei in humana ope superesset. Sublatum igitur hunc quoque portat ad Symeonem, monstrans quomodo se haberet; et testem quodammodo dolorum suorum ipsum statuit, utrum patris animus et quidem filiorum tenere amantis, intuitum prolis sic affectæ possit sustinere. Qui continuo extensa manu dextera puerum signans: Vade, inquit, et hunc quoque in nomine Christi habeto vivum. Verum ille excessu quodam amoris in prolem nequaquam recedere voluit: sed ratus tanto uberiorem filio impertitum iri curationis gratiam, quanto longiori tempore istic substitisset: Da veniam, inquit, famule Dei, quod diutius hic commoremur, quo copiosiorē a te benedictionem, quam dextera tua impertit nobis, nanciscamur.

232. Severiori ad hæc et ægro vultu Symeon: Tu quoque, ait, per diffidentiam aberrasti: divina quippe potentia, non hoc solum loco, sed ubi libet efficere mirabiliter potest quæcunque vult: verum ex pulvere meo signum accipiens redito, nihilque hæsitans persuasum habeto ita te visurum nos præ-sentes, quemadmodum ipsos impressum illud signum gerentes. Accepto igitur jam dicto signo, domum cum filia rediit pater, viditque secuta nocte sanctum astantem sibi, forma admodum a solita discrepante, tenentem manibus pulverem, percunctantemque: Quid mavis accipere, hancve Symeonis benedictionem, an dextram? Cumque

Ille respondisset, ubique gentium constare, quantæ A virtutis benedictio sit; se vero (quod propitio sancto fieret) semper ardentius desiderasse dexteram contingere: extendit illam sanctus, impertitque benedictionem, impropers tacite suam presbytero incredulitatem: denique etiam illud, quod alter summo cum desiderio præstolabatur, adjicit: Accipe filium tuum sanum. Quod tantam instillavit animo ejus voluptatem, ut præ abundantia illius, statim expurgisceretur: invenitque filium adhuc somno indulgentem, ac restitutum jam perfectæ sanitati. Quare illico remittit ad sanctum, qui pro hoc secundo natu filio recuperatæ valetudinis præmia persolvat.

233. Paulo post tertius quoque natu filius vehe- B mentibus adeo febribus tentatus est, ut vita longius producenda desperaretur. Puer præoptabat imprimis ad sanctum Symeonem adduci: pater autem experientia in præcedenti filio doctus, quanta etiam procul absentibus a Symeone virtus soleat exire: Potest, filii mi, inquit, sanctus visitatione tua te invisibiliter hoc etiam loco dignari. Nec moratus, convertit se puer, et voce quam potest clarissima exclamat: O Symeon, electus a Deo, miserere mei. Tum ad patrem: Sufflitum adole, inquit, ecce enim famulus Dei in conspectu meo stat: manus armata est virga ferrea et catena ex ferro ignito: qua dæmonem, magnitudine gigantea et visu terribilem, arcte constrinxit, revinctis post tergum manibus: jamque clibanum quoque succendit igne, quo nequam illum comburat. Istihæc loquente puero, morbus subito abiit, veluti flagello quodam perstringente abactus.

234. Ita quidem sanitatem obtinuit hic filius: filia vero difficiliori etiam invaletudine correpta, tam prope jam ab exitu vitæ aberat, ut tantum non mortua putaretur. Dumque pater ad consuetum rursus medicum cum animi consternatione ac dolore cordis confugit, blando risu ait vir divinus: Nolito timere, mi presbyter; sed vade potius tripidante præ lætitia gressu: condonat quippe hanc quoque filiam tuam tibi Deus, et lætus lætam tibi videbis occurrere, quam nunc velut mortuam deploras. His auditis, tam delibutus voluptate, quam D prius obrutus mærore propter filiam, revertitur. Cumque jam domum subiret, obviam secundum prædictionem procurrit ei filia, et amplexu patrem stringit, ideo suaviori, quod præter omnem expectationem esset lethifero morbo erepta: itaque adjuncta fratribus est, facta etiam ipsa patri manifestum sancti Symeonis munus. Porro presbyteri hujus domini, pertinaci incredulitate laborantes, denuntiabant ipsi, crebro gesta Symeonis enarrantes, dicentes: Tu equidem benedictus illius precibus; nos maledictionem ipsius præoptamus. Videbimus igitur, inquirunt, num quid ita in se affectis valeat nocere. Ad quæ verba non distulit in longum pœnam justa Dei providentia; sed eodem anno, licet

πυνθανόμενον. Τοῦ δὲ, Ὅτι μεγάλη μὲν ἐστὶν ἡ εὐλογία, παντὶ που δῆλον, εἰπόντος, ἐγὼ δὲ (ἀλλὰ μοι ἔλεως εἴης) λαβεῖν ἐπόθουν μᾶλλον τὴν δεξιάν· ἐκτείνας εὐθέως αὐτήν, ὁρέγει τὴν εὐλογίαν, ἡρέμα τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ ἀπιστίαν προσονειδίσας, ἐπὶ τέλει δὲ καὶ ὑπερᾶκούσαι λίαν ἐκεῖνος ἐδίψα προσθεῖς, Ἀπόλαβε τὸν υἱὸν ὑγιῆ. Ὁ τοσαύτην ἐνέσταξεν αὐτοῦ γλυκύτητα τῆ ψυχῆς, ὡς πρὸς τὴν ἡδονὴν αὐτίκα διυπνισθῆναι, καὶ τὸν υἱὸν ὑπνω χρησάμενον εὐρεῖν, καὶ πρὸς ὑγίαν ἤδη μεταβαλόντα. Ὁ μὲν οὖν πατήρ ἀνεισι παρὰ τὸν ἅγιον αὐτίς, σῶστρα τῶν δευτέρων υἱῶν ἀπονέμων.

σλγ'. Ὀλίγω δὲ ὕστερον καὶ τοῦ τρίτου λαύρους πυρετοῖς συσχεθέντος ἀπόγνωσις ζωῆς τὸ παραπόμενον ἦν. Καὶ ὁ μὲν ὡς τὸν θεῖον Συμεῶν ἀνακομιθῆναι προήρητο· ὁ δὲ πατήρ, ὅση καὶ ἀπὸ μακρόθεν οἶδε δύναμις ἐξ ἐκείνου φοιτᾶν ἀπὸ τοῦ προλαθόντος πείρα μαθὼν, Δυνατὸς, εἶπε, τέκνον, κἀνταυτὰ σε θείας ἀθεάτως ἐπισκοπῆς ἀξιώσαι. Καὶ παραχρῆμα συστρέψας αὐτὸν ὁ παῖς, μεγάλη ὡς εἶχεν ἐβόησε τῆ φωνῆς, Ὁ ἐκλεκτὸς τῷ Θεῷ Συμεῶν, ἐλέησον με. Εἶτα πρὸς τὸν πατέρα, Θυμιάσον, εἶπεν· ἰδοὺ γὰρ ἔστηκεν ὁ τοῦ Θεοῦ θράπων ἐν ὀφθαλμοῖς μου· βάβδος μὲν οὖν αὐτῷ διὰ χειρὸς σιδηρᾶ, καὶ ἄλυσις καϊόμενον πυρὶ τὴν σιδηρὸν ἔχουσα· δαίμων δὲ τις, τὸ μέγεθος μέγας καὶ ἰδεῖν ἀειδής, δέδεται δεινῶς παρ' αὐτοῦ, ὅπισω τῷ χεῖρι περιηγμένο·, ἦδη δὲ καὶ κλίθασθ' ἐπ' αὐτὸν ἀνάπτει πυρὸς, καὶ τούτῳ τὴν πονηρὴν κατακαίει. Ταῦτα ὁμοῦ τε εἶρητο παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ νόσος εὐθύς ἀπεδίδρασκεν, ὡσπερ τινὲ μάστιγι σφοδρῶς ἀπεληλαμένη.

σλδ'. Ὁ μὲν οὖν παῖς ἴατο οὕτως, ἡ δὲ θυγάτηρ, νόσῳ καὶ αὐτῇ δυσφορωτέρῳ ληφθεῖσα, ἔγγιστα θανάτου γέγονει, καὶ ὅσον οὐχὶ νεκρὰ ἦν. Τοῦ δὲ πατρὸς παρὰ τὸν συνήθη πάλιν λατρὸν ἐν παραχῆ σπλάγγων καὶ καρδίας ὀδύνη καταφυγόντος, προσηνεί ὁ θεῖος ἀνὴρ μειδιάματι, Μὴ φοβοῦ, πρεσβύτερε, εἶπεν, ἀλλὰ τορεῦο χαίροντι ποδὶ μᾶλλον χαρίζεται σοι γὰρ ἰδοὺ καὶ τὴν θυγάτηρα Θεός, καὶ χαίρουσαν ἔψει χαίρων εἰς συνάντησιν ἐξελευθούσάν σοι, ἣν ὀδύρη νῦν ὄσα καὶ θνήσκουσιν. Τούτων ἐκ τοῦ Συμεῶν ἐκεῖνος ἀκούσας, μεστὸς ἀντὶ τῆς πρώην ὀδύνης ἐπὶ τῆ θυγατρὶ τὴν ψυχὴν ἡδονῆς ἐπανήει. Ἐπιβαίνοντι δὲ ἤδη τοῦ οἴκου, προὔπαντ' ἀ κατὰ τὰς προρρήσεις αὐτῆ, καὶ γνήσιόν τι καὶ ἡδὺ περιπλέκεται, εἶα παρὰ πᾶσαν πατρὶ προσδοκίαν χαλεπῆς νόσου φιλάτη θυγάτηρ ἀνασθεῖσα, καὶ προστίθεται καὶ αὐτῇ τοῖς ἀδελφοῖς, ἀφῆς παρὰ τοῦ θεοῦ Συμεῶν τῷ πατρὶ δῶρον γεγεννημένη. Οἱ μέντοι τοῦ πρεσβυτέρου δεσπόμενοι, χαλεπὴν ἀπιστίαν νοσοῦντες, ἀγγέλλοντες ἦσαν αὐτῷ, τὰ τοῦ Συμεῶν πολλάκις ἐξηγουμένῳ, καὶ, Σὺ μὲν εὐλογοῦ ταῖς εὐχαῖς αὐτοῦ, λέγοντες· ἡμεῖς δὲ τὴν τοῦ αὐτοῦ μᾶλλον ἀρὰν ἀσπαζόμεθα· ὀψόμεθα γὰρ, φησὶν, εἴ τι πρὸς αὐτὸν οὕτως ἔχοντας βλάβηι δυνήσεται. Πρὸς ἅπερ οὐκ ἐπὶ πολὺ τὴ τῆς δικαίας ἐδράδουεν ἐπ' αὐτοῦς τοῦ Θεοῦ προνοίας· ἀλλὰ τοῦ

ἐν αὐτοῦ ἐκείνου καίτοι βαθύτατα πλουτοῦντες, πενέ-
στατοι ὤφθησαν, πάσης αὐτῶν οὐσίας ἐσχάτως δια-
φθορείσης.

A ditissimi essent, pauperrimi visi sunt, omnibus
tandem facultatibus dissipatis.

CAPUT XXIX.

Absentia et cogitata perspicit : per discipulos medetur : in tempestate succurrit.

ολε'. Πέλαγος μὲν οὖν ἐξαντλῶν οἶδα κοτύλαις τὰ
τοῦ θαυμαστοῦ Συμεῶν πάντα διεξιέναι φιλονεικῶν·
ἀλλ' οὐ φορητὴ πάλιν ἡ τῶν παραλειπομένων ζημία.
Ἐπέμφθη γὰρ ποτε πρὸς τὴν βασιλίδα πόλιν κατὰ
τινας θεοφιλεῖς τε ἄμα καὶ ψυχωφελεῖς χρείας πρε-
σβύτερος Θωμᾶς σὺν ἀδελφοῖς ἐτέροις δυσὶ παρ' αὐ-
τοῦ. Οἶα δὲ φιλεῖ τὸ περὶ τὸν βασιλέα πᾶν προσέ-
σθαι τοὺς τοιοῦτους, καὶ θεραπεύειν διὰ τὴν τοῦ
πέμφαντος ἀρετὴν, ὁρῶν ὃ τηνικαῦτα Ἐπαρχος αὐ-
τοῦς (Θεόδωρος οὗτος ὃ τὴν ἐπωνυμίαν Πικριδίους B
ἦν) παρῆσθαι ἐν τῷ παλατίῳ τυγχάνων, πυνθάνε-
ται, τίνες οἱ μοναχοὶ καὶ ὄθεν. Καὶ μαθὼν, μετα-
καλεῖται τὸν Θωμᾶν καταμόνας. Πολλὰ γοῦν περὶ
τοῦ θεοῦ Συμεῶν διαλεχθέντες, συχνοῦς τοῦ Θωμᾶ
καὶ μακροῦς κατατείνοντος λόγους, πλείστα τε περὶ
αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ θαυμασιῶν ὅσα ἐκάστοτε δρώψῃ
διεξιόντος· ὃ Ἐπαρχος ἐκκαυθεὶς τὴν καρδίαν τοῖς
περὶ αὐτοῦ διηγήμασιν, ὅλος τε τῆς εἰς αὐτὸν ἐκκρε-
μασθεὶς πίστεως, Χαλεπὴ με, πρὸς τὸν Θωμᾶν
ἔφη, νόσος καὶ κρυφία πιέζει, πρὸς ἣν διὰ πάσης
ἐλθὼν μηχανῆς τε καὶ τέχνης, οὐδ' ὅτι οὖν οἶός τε
κατέστην εὐρεῖν τοῦ κακοῦ φάρμακον· εἶτα καὶ αὐ-
τοῦ μεσίτου τυχεῖν ἰδεῖτο θερμῶς, ὥστε δι' ἐπιστο-
λῆς τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐκείνῳ γνωρίσαντα, κομίσα-
σθαι καὶ τὴν θεραπείαν. Τοῦ δὲ, ἦ τις ἡ νόσος, C
ἐρομένου· ἐλεεινῆ ὃ Ἐπαρχος ὑπολαθῶν τῇ φωνῇ,
Πάντα, φησὶν, οἷς τρέφομαι, εἰς αἷμα μεταποιεῖται
καὶ μακροῦς σκώληκας, ἧ τε τῶν ἐντὸς ὀδύνη, οὐ
βαθία φέρειν, διαδοσκομένῳ με τῶν σκωλήκων. Ὁ
δὲ, Γνωριστέον μὲν, ὡς ἔφης, ταῦτα καὶ τῷ μεγάλῳ,
πλὴν ἀλλ' ἔστι παρ' ἡμῖν τῶν ἱερῶν ἐκείνου
τριχῶν καὶ τῆς κόψεως, οἷς ὕδωρ ἐπιβαλόντι καὶ
πρὸ σιτίων πίνοντι, οὐδαμῶς οἶμαι μεταμελήσει.
pulvere quidpiam; quos si quis miscuerit cum
pœniteat.

ολε'. Τοῦ δὲ κατὰ τὰς ὑποθήκας πεποιηκότος, ἧ
τε τοῦ αἵματος ῥύσις πέπαυτο, καὶ αἱ τῶν σκωλή-
κων ὀδίνες ἐσβεστο, καὶ ἡ νόσος εὐθὺς ἀπελήλατο.
Ὁ γοῦν Ἐπαρχος φυσικαῖς ὁρῶν ἑαυτὸν ἐξῆδοις D
τοῦ λοιποῦ χρώμενον, ἐν φόβῳ πλείονι τοῦ προτέρου
γεγόνει, καὶ τὸν Θωμᾶν ὡς εἶχε μεταστειλάμενος,
οἰδέσθαι καὶ τρέμειν ἔλεγε, μὴ ἀλλοθεν οἱ σκώλη-
κες αὐτὸν ἀναβρέξωσι, τῶν κατὰ φύσιν ἐξῆδων ἀπο-
κλεισθέντες. Καὶ (οἶα πέφυκεν αἰεὶ μέγιστος πᾶσιν
ἀνθρώποις ἐγγίνεσθαι φόβος, ὅταν περὶ τὸ ζῆν ὃ
κίνδυνος ἦ, φοιδεσθαί τε μηδενὸς τηνικαῦτα, μὴ
πόνου, μὴ καμάτου, μὴ ἀναλώματος, εἰ καὶ τὸ δύ-
νασθαι μάλιστα τούτοις προσῆ) εἰ μὴ καὶ τῷ ἁγίῳ
γνωρισθεῖν τὰ κατ' αὐτὸν, οὐκ ἀνεκτὰ ἐποιεῖτο.
Γέγραπτο μὲν οὖν ἡ ἐπιστολὴ, ἡτοίμαστο δὲ καὶ ὃ
πρὸς αὐτὸν πέμπεσθαι μέλλων· ἀλλ' ἡ ἐκείνου δι-
όρσις προφθάνει καὶ τὴν αὐτῶν ἰκτελεῖν, καὶ τις
ἐν ταυούτῳ φοιτᾷ παρ' αὐτοῦ, ὅσα τε πρὸς τὸν Θω-

235. Totum mare situlis exhaurire noverit, qui
omnia Symeonis mirabilia in lucem proferre con-
tenderit : at similiter incomparabile damnum fuerit,
quidquam a scientibus prætermitti. Missus igitur
aliquando in regiam urbem a sancto Symeone fuit
presbyter Thomas cum fratribus duobus, compa-
raturus quædam ad Dei animarumque usum spe-
ctantia. Cumque, ut fieri solet, a tota aula admit-
terentur colerenturque, propter illius a quo missi
erant famam, vidit eos qui tunc præfectus urbis
erat Theodorus nomine, cognomento Picridius, B
auctoritate pollens, atque interrogavit, quinam isti
forent monachi et unde. Edoctus singula, sevoca-
vit seorsim Thomam. Cum autem pluribus inter
se de sancto Symeone egissent, et prolixiores de
illo Thomas pertexeret sermones, super omnia
ipsum et miracula quæ quotidie faciebat commen-
dans : præfectus inflammatus corde talibus narra-
tionibus, totaque in ipsum fiducia erectus : Diffici-
lis, inquit Thomam alloquens, me et occultus pre-
mit morbus; cujus causa omnes adhibui machinas
et artes, sed laboravi in vanum, nulla mali inventa
medela. Deinde ardentissime petiit, ut liceret sibi
per epistolam rerum suarum statum sancto indi-
care, quo curationem impetrare ab ipso merere-
tur. Interrogante autem Thoma : Ecquis ille mor-
bus esset, miserabili respondens voce : Omnia,
inquit, nutrimenta mea in sanguinem et longos
lumbricos convertuntur : quippe viscera arrodit
dolor, haud facile tolerari potest, illis me depa-
scentibus. Cui Thomas : Significanda hæc quidem
sunt, ut inquis, magno Symeoni; verumtamen
adest nobis quoque e sacris illius crinibus ac
aqua, biberitque, puto fore ut eum facti non

236. Credidit præfectus dictis Thomæ : et ces-
savit illico fluxus sanguinis, dolores vermium le-
niti sunt, omnisque ægritudo depulsa. Verum cum
videret secessu naturali se deinceps uti, gravior
priori ipsum incessit metus : accersitoque quam
celerrime Thoma, dicit illi, Vereri se atque tre-
mere, ne vermes, naturali secessu obstructo, alibi
ventrem perroderent : et (quemadmodum consuevit
semper validior omnes occupare metus, quando
vita periclitatur, non parcentes ulli rei, non la-
bori, non defatigationi, non sumptibus, etiamsi
quod maxime prodesse potest, ad manum sit) in-
tolabilia existimabat omnia, nisi quæ se specta-
bant sancto significarentur. Exarata igitur epistola
est, comparatusque qui illam ad Symeonem per-
ferret. Verum perspicacitas illius horum etiam le-
gationem supplicem prævertit : aliquis enim a Symeone
adveniens, particulatim omnia quæ gesta

erant, significavit, quænam scilicet a præfecto dicta Thomæ fuissent; quomodo ab hoc aqua illi data, sacris Symeonis crinibus et pulvere sanctificata; quomodo bibisset dispulissetque statim dolorem omnem: deinde hortatus quoque est præfectum, ne hæc Dei miracula negligeret, adjecitque quidquid præterea e re animæ illius fore putabat; imo etiam confirmavit illi sanitatem, quæ et continuata est usque ad mortem viri. Sic igitur manifestum est, quod quæ volebat Symeon, longe absens in spiritu videret, et quidem tam perspicue ac si coram gererentur: quemadmodum sequentia etiam declarant.

237. Morbus aliquando pestilens grassabatur, multos homines depascens: quo contigit filiam cuiusdam Evagrii (65) etiam corripit. Erat autem Evagrius iste Scholasticus. Quoniam vero Epiphanius quidam, qui per id tempus gentilium erroribus adhærere dicebatur, nihil incommodi quoad filios recte habentes, pateretur: subierunt Evagrii animum cogitationes blasphemæ (quales esse solent maligni dæmonis deceptiones) ex vehementi nimis, quo filiam adamabat, affectu subnatæ; quomodo nempe religio sua Epiphanio faceret ad vitam atque incolumitatem filiorum. Ex istiusmodi autem cogitationibus motus ac tempestas vehemens in anima viri concitata est, non leve sibi periculum creantis. Cognoverat hæc in spiritu Symeon, et Evagrion, pro sui in ipsum singulari propensione animi, jussit indicari. Obstupuit ille insolita rei novitate, quomodo illa, quæ in cordis sui recessu intimo latebant, innotuissent Symeoni; correptusque timore et pœnitudine, occurrit ad sanctum, lacrymis atque animi affectu magis quam lingua et labiis rem confitens: impetrataque non veniamodo, sed etiam remedio contra peccatum, reversus est.

238. Accidit post hæc, quemdam, cui dextera putrescebat, adire Symeonem, curatumque mox ab ipso, viam relegere domum versus: forte Cilix quidam juxta viam operam dans siglinæ, quæsiivit, unde et cujus causa veniret: doctusque, quam insigne curationis beneficium ille nactus esset: Quid, inquit, fallimini, ad hominem confugientes, qui venediciis potius quam virtute divina isthæc operatur? Vix dixerat, cum dexteram suam vitiari sentit, simili putrefactione percussam, atque illius ante fuerat; alterius malo in alterum veluti translato. Neque sic tamen ad mentem rediit meliorem Cilix; sed medicis potius atque artibus curandum se commisit. Verum ubi curationi facultates insumptas vidit, nec ullam affulgere spem, cognovit ipse quoque (quemadmodum illi, qui doloribus premuntur, studiose solent in illorum causas inquirere) pœnas se dare pro injuriis adversus sanctum Symeonem verbis; et ut potuit celerrime ad ipsum accessit, quam misero manus sua loco esset

(63) Evagrius Scholasticus, *historiam ecclesiasticam* v. *libris complexus, hoc ipsum miraculum de se*

Α μὲν τῷ ἐπάρχῳ λεχθεῖη, καὶ ὡς δοθεῖη παρ' αὐτοῦ ὕδωρ ἐκείνῳ, θριξίν ὁσταις αὐτοῦ καὶ κόνει ἀγίαστῆν, καὶ ὡς πίων αὐτίκα τοῦ πάθους ἀπαλλαγεῖη, κατὰ μέρος πάντα διασημαίνων· ἐξῆς δὲ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ θαυμάσια τῷ ἐπάρχῳ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν παρεγγυῶν, καὶ εἰ τι πρὸς δνησιν ψυχῆς ἄλλο ὑποτιθεῖς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ὑγείαν αὐτῷ ἐπισφραγίζόμενος, ἥ τις καὶ παρέμεινε τῷ ἀνδρὶ διὰ τέλους. Οὕτως ἀπὸ μακρόθεν ἦδει τῷ πνεύματι σαφῶς ἄπερ ἐβούλετο, καὶ ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πάντα ἑώρα· οἷα γὰρ πάλιν ἐκεῖνα.

σλζ'. Νόσου ποτὲ λοιμικῆς γενομένης, καὶ τῶν ἀνθρώπων πολλοὺς ἐπινεμομένης, συνέθη ταύτης ἔργον Β καὶ θυγατέρα τινὸς Εὐαγρίου γενέσθαι· Σχολαστικὸς δ' ἦν ἄρα ὁ Εὐάγριος οὗτος. Ἐπεὶ δὲ τις Ἐπιφάνιος, Ἕλληγι τηνικαῦτα λεγόμενος προσανέχειν ἀπάτην, οὐ δὲ μίαν ὑπέστη περὶ τὰ τέκνα ζημίαν, εἰσίσαι τινες τὸν Εὐάγριον λογισμοὶ βλασφημίας, οἷα τὰ τοῦ πονηροῦ δελεάματα, ἐκ τοῦ σφοδροῦ μάλιστα περὶ τὴν παῖδα πάθους τῷ ἀνθρώπῳ ἐπιφυνέτος, ὡς ἄρα τὰ τῆς θρησκείας ἐκείνῳ πρὸς τὴν τῶν τέκνων ζωὴν ἐπαμύνοι. Καὶ μέγαν ἐκ τῶν τοιοῦτων λογισμῶν ἡ ψυχὴ κλύδωνα καὶ σάλον εἶχε, καὶ πολὺν αὐτῷ τὸν κίνδυνον ὤδινεν. Ὅπερ τὸν ἅγιον τῷ πνεύματι γνόντα, δηλώσας τῷ Εὐαγρίῳ, καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ῥοπή διαθέσεως ἐπικλίνων. Ὁ δὲ τῷ τοῦ πράγματος παραδόξῳ καταπλαγεὶς, ὅτι ἄπερ ἦν ἐν मुखῷ καρδίας αὐτῷ δῆλα τῷ Συμεῶν καθειστήκει, φέβῳ τε πολλῷ καὶ μετανοίᾳ ληφθεὶς, ἀνεισι πρὸς αὐτὸν, δάκρυσι μᾶλλον καὶ πάθει ψυχῆς ἢ γλώττῃ ταῦτα καὶ χεῖλεσιν ἐξομολογούμενος. Συγγνώμης παρ' αὐτοῦ τοῖνον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φαρμάκων οικειῶν τοῦ ἀμαρτήματος τυχὼν, ἐπανήκει.

σλη'. Ἐπειτα μέντοι συνέθη τινὰ διασαπέντα τὴν δεξιάν, πρὸς τε τὸν ἅγιον ἀνελθόντα, καὶ θεραπείας παρ' αὐτοῦ τυχόντα, ἐπανέναι· Κίλικα δὲ τινὰ παρὰ τὴν ὁδὸν κλινθεῖα προστετηκότα, ἐρόμενον ὅθεν ἦσαι, καὶ μαθόντα ὅτου χάριν, οἷας τε θεραπείας τύχοι· Τί πεπλάνησθες, φάναι, πρὸς ἀνθρώπων ἀπίοντες, φαρμακείας τὰ τοιαῦτα μᾶλλον, ἢ θελαὶς ἐνεργελαὶ; ἐπιτελοῦντα; Καὶ αὐτίκα τῷ Κίλικι διεφάρθαι τὴν δεξιάν, τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ σαπρίας περιφανῶς ἀναπληρημένην, ἐπ' αὐτὸν ὡσπερ τοῦ πάθους μεταπεσόντος. Ὁ μὲν εὖν Κίλιξ οὐδὲ ταύτη συνῆκεν, ἀλλ' ἰατροῖς μᾶλλον καὶ τέχναις ἑαυτὸν ἐκδεδώκει. Ὡς δὲ τῇ χειρὶ προσαναλισχομένην ἑώρα καὶ τὴν οὐσίαν, ἐλίπς τε οὐδεμία ποθὲν ὑπολείπειτο, ἔγνω καὶ αὐτὸς (οἷα τὰ τῶν πιεζομένων ψυχῶν, ὅτε πάσαν καθ' ἑαυτὰς φιλοπόνως ἀνερευνῶσι τοῦ λυποῦντος αἰτίαν) ἔκτισιν εἶναι τῆς εἰς τὸν θεῖον Συμεῶν λαληθείσης παρ' αὐτοῦ ἀδικίας· καὶ ὡς εἶχεν εὐθύς ἀνεισι πρὸς αὐτὸν, ὅπως ἀθλιῶς ἔχει δεικνύς, οἴκτου τε τῆς συμφορᾶς τυχεῖν ἀξίου δεόμενος. Καὶ δς, Ἦπου ταύτην narrat lib. ultimo, penultimo cap. Nos de illo ejusque scriptis ad hanc vitam § 6 pluribus egimus.

ἔγωγε οἶδα τὴν δεξιάν ἐσπραξίν οὖσαν τῆς περι τὴν ἄσπερτα ἀκολασίας· ἀλλ' ἐξαγόρευσον κατὰ σαυτοῦ τὴν ἁμαρτίαν σου Κυρίω, καὶ αὐτὸς ἀφήσει τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας σου. Ὁ μὲν οὖν πικρᾶ μεταμελεία ψυχῆς ἐξομολογησάμενος, πικρότερα τε δάκρυα καταχέας, εὐχῇ καὶ Δεσποτικῇ σφραγίδι τὴν ἴασιν ὁμοῦ καὶ τὴν ἄφραστον, ἢ τις πολλῶν καὶ τῆς λάσεως ἐστὶ μείζων, λαβὼν, ἐπάνεισιν· οὕτω σώματος νόσος ὑγίαν ψυχῇ χαρίζεται, καὶ διὰ τῶν λυπούντων οἶδε πολλάκις σωτηρίαν θεοῦ πραγματεύεσθαι.

σθ'. Πλέοντι δὲ ποτε τῷ Δωροθέω· ἦν δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Συμεῶν ἀδελφότητος· ὁ Δωροθέος οὗτος, ἱερωσύνη κακοσημένος· πλέοντι δ' οὖν, οὐ σὺν ὥρα, ἀλλ' ἐν χειμῶνι μέσῳ (ἔποιε γὰρ παρὰ καιρὸν ἑαυτὸν τῷ πελάγει πιστεύειν ἢ πρὸς τὸν ἅγιον πίστις, τὸ ἀσφαλὲς ὡσπερ ἐκεῖθεν ἐγγυωμένη), ὡς ἤδη κατὰ μέσον τὸν πλοῦν ἐγεγόνει, κλύδων αὐτῷ συμπέπτει δεινός, τῶν πνευμάτων πανταχόθεν ἀντιπνεόντων, τοῦ τε κύματος τοὺς τοίχους τῆς νεῶς ὑπεραναιώντος, καὶ εἰς μέσην αὐτὴν ἐμπέπτοντος. Τὸν μὲν οὖν ναύκληρον καὶ τοὺς συμπλέοντας ἀπόγνωσις εἶχε, καὶ διαφουγῆν ἐκείνον οὐδεὶς τὸν κίνδυνον ᾔθετο· ὁ δὲ μὴ ἀπογινώσκων ἤξιον, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ Συμεῶν δεῖσθαι ἄλλον, τοῦ καὶ μόνου σώζειν ἀπὸ τοσοῦτου κλύδωνος δυναμένου. Εἶτα καὶ τῆς ἐκείνου κόνεως λαβὼν, τό τε πλοῖον διαβρᾶντίζει καὶ καταχεῖ τῆς θαλάσσης· αὐτομάτου δὲ τῶν ἐν τῷ πλοίῳ πάντων εὐωδίας εὐθὺς αἰσθημένων, καὶ τὰ τῆς θείας χάριτος εἶπετο, ἢ καὶ πέφυκε προοίμιον πολλάκις τὴν εὐωδίαν ποιῆσθαι, τὸ εὐόιδες ὡσπερ καὶ θεῖον ἑαυτῆς ὑποφαίνουσα. Ἡ μὲν οὖν θάλασσα ἐτραχύνετο παραπλησίως ἄχρι τινός καὶ ζέουσα δεινῶς ἦν, τὰ κύματα δὲ οὐ κατὰ τὴν ἑαυτῶν βίαν προσέβαλλε τῇ νηϊ, ἀλλ' οἷον ἑαυτὰ ἐπέειχεν, εὐλαβούμενα καθάπερ ἢ δεδιότα. Μετὰ μικρὸν δὲ τοῦ κλύδωνος ὑπανέντος, πνεῖ μὲν ἄθρόον ἐκ πρύμνης ἄνεμος, οἱ δὲ δι' ἀκύμονος τῆς θαλάσσης καὶ λείας, πᾶσιν ἰστίαις ἐφέροντο· καὶ τοὺς μὲν ἐμπλέοντας θάμβος εἶλε τῷ παραδόξῳ τῆς σωτηρίας, καὶ οὐδεὶς ἦν ὃς οὐ δῶρον ἀντικρυς ἑαυτὸν τοῦ ἁγίου ἤγγητο.

σμ'. Ὁ δὲ ναύκληρος (παῖδα γὰρ οἶκαδε ἀπολελοίπει νοσοῦντα), εἰδὼς τῷ περι αὐτὸν καὶ τοὺς συμπλέοντας θαύματι, ῥάστην αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ παιδός, εἰ βούλοιο, Θεραπειᾶν εἶναι· κάκεινο διὰ τοῦ μοναχοῦ ἔδειτο, τὸ τὸν υἱὸν αὐτῷ πρὸς τὴν οἰκίαν ἤδη ἀναγομένῳ ζῶντα ταμειυθῆναι· ἰδεδίει γὰρ τοῦ κοινῶ τῆς φύσεως μᾶλλον ἢ τὸν τῆς ψυχῆς θάνατον, ἀτελέστου τοῦ παιδός ὄντος· εἰ τὰ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος. Τοῦ δὲ, Παρὰ σὺ τοῦτο κείται, εἰπόντος, εἰ ζῆσει καὶ πίστει καρδίας μόνον ἐπικαλέσῃ τὸν ἱερὸν Συμεῶν, ὑπόσχῃ δὲ καὶ Θεῷ τὸν παῖδα· ἐκεῖνος εὐθὺς ἐκάτερα δράσας, οὐδ' ἐτέρου διαμαρτάνει, ἀλλ' ὑγιῆ τὸν υἱὸν εὐρών, προσάγει Θεῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ τοῦτο μὲν ἐῖη τοιοῦτον· ἐκεῖνα δὲ πῶς ἂν τις παραλιπεῖν νομίσειε διὰ τὸ πλῆθος, οὐ τὰ μέγιστα ζημιώσει;

A ostendens, ac misericordiam implorans. Cui re-
ctus : Novi utique hanc dexteram pro ulione in-
temperantis linguæ tuæ esse ; verum confitere
adversum te peccatum tuum Domino, et ipse di-
mittet iniquitatem cordis tui. Confessus itaque
amara cum pœnitundine animæ lacrymisque ama-
rioribus, per sancti precationem atque crucis
Dominicæ signum, integram manum, et quod illi
præstat, peccati remissionem consecutus est atque
revertit. Ita corporis ægritudo sanitatem animæ
nonnunquam confert ; et per casus luctuosos, sa-
luti sæpe consulit Deus.

B 239. Navigandum aliquando fuit Dorotheo (erat
is e fratribus sancti Symeonis unus, sacerdotio
initiatus) navigandum, inquam, fuit tempore im-
portuno et inedia hieme : sed fecerat fiducia in
sanctum, omnia secunda pollicens, ut tempestate
tam incommoda mari se committeret. Ubi vero
medium jam absolverant cursum, valida insurgit
tempestas, ventis undequaque inter se veluti bellum
gerentibus, ac fluctibus latera navis excedentibus
in medianque infundentibus sese. Invadit nauclerum
vectoresque desperatio, nullam evadendi dis-
crimen superesse viam existimantes : unus Doro-
theus rogabat, ut ne desperatione caderent animis,
sed sanctum potius implorarent Symeonem ; ejus
solius potentia evadi tempestatem posse. Deinde
pulveris illius aliquid per navim spargit effunditque
in mare ; et cunctis mox vectoribus, nulla appa-
rente ex causa, quamdam odoris fragrantiam sen-
tientibus, gratia divina subsecuta est : solet enim
illa non raro præviam quamdam odoris suavita-
tem excitare, divinum quidpiam se continere de-
monstrans. Igitur pergebat mare aliquo tempore,
ut cœperat, furere et vehementer æstare : ut
fluctus non, ut ferebat violentum impetus, impin-
gebant in navim, sed cohibebant se, veluti venera-
bundi aut metuentes. Paulo post remisso tempestatis
furore, spirare cœpit repente ventus e puppi,
ferebanturque pacate ac plano mari plenis velis,
tremebundi ac pavidi, ob tam inexpectatum salutis
recuperatæ prodigium : nec ullus fuit, qui non
reputaret se sibi dono sancti conservatum.

D 240. Porro nauclerus, qui puerum domi reli-
querat infirmum, doctus miraculo in se suisque
vectoribus facto, facillimum putabat ipse esse, fi-
lium quoque suum curare ; idque rogabat mona-
chum, ut reduci sibi illum conservatum in vivis
vellet : timebat quippe, quod puer sacris nondum
ablatus esset undis, animæ illius mortem plusquam
communem omnibus naturalem. Cumque Doro-
theus diceret in manu ejus id esse, si modo cum
fervore ac fiducia sanctum invocaverit Symeonem,
et filium Deo voverit ; præstitit ille mox utrum-
que : nec fraudatus est promisso, invento incolu-
mi domi filio, quem Deo per baptismum obtulit. Et
hactenus quidem illud ; ista vero, quæ subjiciun-
tur, si quis prætermittenda propter multitudinem
putaverit, quomodo non maximam jacturam dederit ?

CAPUT XXX.

Sacerdos sancto injuriosus punitur : infirmi per visionem curantur.

211. Sacerdos quidam in pago, qui nuncupaba- A
tur Cassa, molesta proprii amoris affectione labo-
rans, quando mirabilia opera per sanctum Symeo-
nem patrata vel intelligebat, vel etiam in transeun-
tibus illac videbat, iniquitatem et injuriam tota
die loquebatur, diligebat malitiam plusquam boni-
tatem et injustitiam plus quam justitiam; dilige-
bat omnia verba præcipationis, et linguam dolo-
sam; denique, malevola illa et insidiosa insania
veluti ducatum præstante, anathemati sanctum
subjecit. Mox vero ingentem conspicit dæmonum
turbam (neque enim divina justitia potuit lentius
agere, ubi longanimitas profutura non fuisset) com-
prehendentem se et manus post tergum actas re-
vincientem, adeo ut sacrum Evangelium populo
prælegere aut divinam liturgiam celebrare non
valeret: imo si quando ejusmodi tentabat aliquid,
sentiebat sibi mentem vocemque immutari, et in
confusionem suam converti. Quod cum nequiret
ferre presbyter, fortunas in illos, qui aliquid le-
vaminis pollicebantur, consumpserat; donec, om-
nem animo versante cogitationem, arguentem se
reperit conscientiam illorum, quæ sæpe sæpius in
sanctum Symeonem perperam et malitiose effu-
tierat; quodque non erubisset per gravissimum
scelus ipsum perstringere anathemate.

212. Hoc igitur ipsum esse intelligens, quo in-
visibiliter a divino sacrificio arcebatur, velociter
ad sanctum venit, petitque ardenti prece veniam
delicti. Dicente autem sancto: Nisi prius peccatum
tuum confessione expiaveris, quæ tibi venia? ali-
quanto tempore absurdus atque impudentibus ver-
bis se temperavit. Deinde cum dolor, quem præ-
ter morbum patiebatur eo quod sacris altaribus
prohiberetur, verecundiæ, ut par erat, prævaluis-
set (consuevit namque id quod infirmius est per
fortius expelli, et debellatus affectus cedere poten-
tiori) palam sua narravit omnia; quam nefaria
crebro in sanctum garrivisset, quodque non absti-
nuisset anathemate, sed illi ipsum amens subjecis-
set. Tum sanctus, totus benignus, totus miseri-
cors, totus compatiens, unigeniti Filii Dei commi-
serationem et inexhaustam bonitatem implorans,
impresso sacerdoti sacrosanctæ crucis signo: In
nomine, inquit, Domini Jesu Christi solutus es
retinaculis. Confer te igitur ad ecclesiam tuam, et
sacrosanctum Christi Evangelium bene sanus per-
leges, et arcanum in altari sacrificium more solito
offeres. Dixit hæc ille, et presbyter meritæ illi vindic-
tæ exemptus est, et sacræ liturgiæ ad exitum
usque vitæ, uti ante solitus fuerat, semper opera-
tus est.

213. Post hæc adducitur ad ipsum cæcus, altero
pede stare nequiens præ paralysis, ac tribus dæ-
monibus exagitatus. Miserratus Symeon multimodam
ac diversam hominis calamitatem, ad misericordiam

σμά'. Ἰερεὺς γὰρ τις ἐν κώμῃ Κασσᾶ καλουμένη
χαλεπῶ πάθει φιλυτίας ἐαλωκώς, ἦν ἵκα τὰ πρὸς
τοῦ θεοῦ Συμεὼν τελεσθέντα παραδόξως ἢ μάθοι ἢ
διὰ τῶν παριόντων ἰδοί, ἀνομιαν ὄλην τὴν ἡμέραν ἐλογί-
ζετο ἢ γλώσσα αὐτοῦ, ἠγάπα κακίαν ὑπὲρ ἀγαθω-
σύνην, ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην, ἠγάπα
πάντα ῥήματα καταποντισμοῦ, γλώσσαν δολίαν, καὶ
τέλος, ὅσα τὰ τῆς κκούργου ταύτης καὶ ἐπιβούλου
εἰς ἔσχατον ἀπονοίας χειραγωγούσης, ἀναθέματι τὸν
θεῖον ὑποβάλλει. Καὶ παραχρῆμα δαιμόνων ὄρᾳ
πλήθος (μακροθυμῆσαι δικαίως ἐνταῦθα οὐκ ἀνασχο-
μένης τῆς δίκης, ὅπου μὴ συνοίσειν ἐμελλε τοῖς
πολλοῖς τὸ μακρόθυμον) συλλαβομένους αὐτὸν, ὅπι-
σω τε τῷ χεῖρι περιταγόντας καὶ δῆσαντας, ὡς
μήτε τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον εἰς ὧτα δύνασθαι τῷ λαῷ
B ἀναγνῶναι, μήτε τὴν θεῖαν ἐπιτελέσει μυσταγω-
γίαν, ἀλλ' ὅτε τι καὶ τοιοῦτο δρᾶσαι πειράσασαιτο, τὴν
τε φρένα καὶ τὴν φωνὴν ἀλλοιοῦσθαι, καὶ πρὸς αἰσ-
χύνης μᾶλλον ἑαυτῷ καθίστασθαι. Ὅπερ οὐ φέροντα
τὸν ἱερέα, τοῖς τινα τοῦ κακοῦ λύσιν ὑπισχυομένους
ἐκθαπανῆσαι καὶ τὴν οὐσίαν, ἕως λογισμὸν ἐν ἑαυτῷ
πάντα κινήσας, τύπτουσιν εὗρισκε τὴν συνειδήσιν,
οἷς κατὰ τοῦ θεοῦ Συμεὼν πλημμελῶς πολλάκις ἦδει
φθεγγόμενος, καὶ ὅπως οὐδὲ ἀναθέματος ἐπ' αὐτὸν
φείσασαιτο τὸ δεινότατον.

σμβ'. Τοῦτο τοιγαροῦν ἐκεῖνο εἶναι συνελς ὅπερ
αὐτὸν τῆς θείας ἀθεάτως λειτουργίας ἀπίργιοι,
σπουδῆ παρ' αὐτὸν ἀνελθῶν, συγχώρησιν ἦται θερ-
μῶς. Τοῦ δὲ, Εἰ μὴ τὴν ἁμαρτίαν σου πρότερον ἐξαγο-
ρεύσεις, εἰπόντος, ποία λοιπὸν συγχώρησις ἔσται
C σοι; ἐπέχε μέχρι τινὸς ὑπὸ τῆς αἰσχύνης ἐκεῖνος. Εἶτα
εἶπε: ἐπὶ τῷ πάθει λύπης ὃ πάσχων ἦν ἐπὶ τῇ θεῖα μυσ-
ταγωγίᾳ, τὴν αἰσχύνην (ὡς εἰκὸς) διακρουσαμένης
(ἐπεὶ καὶ πέφυκε τῷ μείζονι τὸ ἦττον ἐκκρούεσθαι, καὶ
τὸ νικώμενον ἀεὶ πάθος ὑποχωρεῖν τῷ κρατούντι) δι-
εξῆλθε πάντα σαφῶς, ὅσα πολλάκις αὐτῷ κατ' ἐκεῖνου
λεχθεῖν, καὶ ὅπως οὐδὲ ἀναθέματος ἐπ' αὐτὸν ἀπ-
έχετο, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τοῦτον ἀνοήτως ὑποβελήκει.
Ὁ δὲ ὄλος χρηστότης, ὄλος οἶκτος, ὄλος συμπάθεια
τῶν τοῦ μονογενοῦς οἰκτιρμῶν εὐθὺς, καὶ τῆς ἀδα-
πανήτου χρηστότητος ὑπὲρ αὐτοῦ δεόμενος ἦν, καὶ
τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ τὸν ἱερέα σφραγίσας, Ἐν
τῷ ὄνοματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ λάλουσαι τῶν
δεσμῶν, ἔφη: Πορευθεὶς παρὰ τὴν ἐκκλησίαν σου
D τοίνυν, τό τε θεῖον ὡς ἔως Εὐαγγέλιον ἀναγνώσῃ,
καὶ τὴν μυστικὴν ὡς καὶ πρῶτην τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ
θυσίαν προσοίσεις. Εἶπε ταῦτα, καὶ τὸ δίκαιον ἐκεῖνο
πάθος αὐτίκα ὁ ἱερεὺς ἀπέθετο, καὶ ἡ θεῖα μέχρι τε-
λευτῆς ὡς καὶ πρότερον αὐτῷ μυσταγωγία ἐπιτε-
λεῖτο.

σμγ'. Εἶτα προσάγεται τις αὐτῷ τυφλὸς, οὐδ' ἐπὶ
τοῦ ἰσχύου στῆναι δυνάμενος, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δεινῶς
παρειμένος, δαίμοσι τε τρισὶν ἐταξόμενος. Ὁ δὲ τῆς
πολυειδοῦς αὐτὸν καὶ ποικίλης συμφορᾶς ἐλεῆσας

εις ἔλεον πάλιν αὐτὸς εἶδε θεοῦ τὸν ἀδαπανήτως αἰ κενούμενον, καὶ πύξλον οἰκείον τῷ δακτύλῳ λαβῶν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιχρίσας, τῷ τε Δεσποτικῷ τύπῳ τὰς ψυχὰς σφραγίσας, τῷ μὲν τοῖς ὀφθαλμοῖς δίδωσιν εὐθείας τὸ φῶς, τῷ δὲ τῷ ἰσχύῳ τὴν βίωσιν. Ἐξῆς δὲ τις ἀνὴρ ἐδόκει τῷ πάτχοντι χιτῶνα ποικίλον ἐνδεδικυῶς, τοὺς ἐνοκοῦντας αὐτῷ τρεῖς δαίμονες ἐκείνους, ἀλύσει πυρὸς τοσαύταις πεδήσας, καὶ κλοιὰ περιθείς· ὧν εὐθέως ἀπαλλαγείς, ὄλον διὰ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος ἑαυτὸν τοσαύτης χάριτος ἀντιδίξωσι. Παραπλησίως μὲν οὖν ἔχοντα τοὺς εἰρημίνοις τὰ ἐπαγόμενα, χρῆ δὲ ὁμῶς κάκεινων ἐπιμνησθῆναι.

σμδ'. Ἰωάννης γάρ τις μηδὲ θατέρῳ τοῖν ποδοῖν κινεῖσθαι δυνάμενος, ἀλλ' ἐκατέρῳ αὐτῶν ἀκινήτως ἔχων καὶ χρόνον ἐπὶ μακρὸν, τῶν ἄλλων ἀπογνοὺς ἀπάντων, ἐλπίδα τὸν θαυμαστὸν ἐτίθετο Συμεῶν, καὶ αὐτὸν ἐν πίστει καρδίας ἐπεκαλεῖτο. Ἦ μὲν οὖν ἦδη πρῶτ' ἡμέρας· ὁ δὲ καθάπερ εἰς ὕπνον ὑπάλισθημας, ὁρᾶν εἶδόμενος τὸν Συμεῶν, ἀγγελος δὲ παρ' ἐκάτερα τούτου λαμπρὸς τὴν ἀναβολὴν, ἣ τε βαῖνη βλάβος ἐκείνῳ διὰ χειρὸς, σφραγίσαντα τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ διαναστῆναι κελεύσαντα. Καὶ ὁ μὲν γλυκὺς ὕπνος ἐκείνους ὑγιῆ τούτου ἀνῆκε, καὶ ἡ βίσις ἔργον ἦν, καὶ φαντασίαν εὐθείας ἡ ἀλήθεια ἐπιστοῦτο. Ὁ δὲ δρομαῖος παρὰ τὸν στῦλον ἐλθὼν, ὁ πρῶτον Ἰσα καὶ τῆς φερούσης αὐτὸν κλίνης ἀκινήτως μένων, ἐν θαύματι τε τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπαγγέλλας, ὄλον διὰ τοῦ μοναδικοῦ βίου καὶ οὗτος χαριστήρια τοσαύτης εὐεργασίας ἑαυτὸν ἀντεισφέρει.

σμε'. Ἐπειτα μέντοι παρθένος, Θεοσεβία τὴν κλησιν, ἡγαλῶν δαίμονι πολιορκουμένη, ὡς καὶ καθ' ὕδατος ἀφῆθῆναι παρ' ἐκείνου πολλάκις, ἐφαντάζετο τὸν θεῖον Συμεῶν, μετακαλούμενον οἷα πρὸς ἑαυτὸν οἶκο μένουσαν. Ἦ δὲ τὴν βίβιν ἔργον ποιησαμένη, ὡς ἦδη καὶ ἀτενίσσειεν εἰς αὐτὴν, ὁρᾶ τινὰ διάπτουσαν ὡς περ ἀστραπὴν τοῦ προσώπου· καὶ τὸ μὲν πονηρὸν ἐκείνο πνεῦμα θορύβου πάντα καὶ βροῆς αὐτίκα ἐπλήρου, τὴν πρὸς τὸν θεῖον ἄνδρα καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος χάριν οὐ φέρον ἐγγύτητα, ἀλλ' εἰ τις δύναμις ἐλαυνεσθαι καὶ φεύγειν μακρὰν ἐπειγόμενον. Ἦ δὲ παρθένος, ἔξω καθάπερ ἐκτεῆς γενομένη, ἐδοκεῖ τὸν Συμεῶν ὁρᾶν τῷ δαίμονι δεσμὰ περιθέντα, ἣ περιβολὴ δὲ τῷ ἁγίῳ φῶς ἦν καὶ στέφανος ὑπερκεφαλῆς, ἐπὶ δὲ τῷ στεφάνῳ σταυρὸς, οἷος αὐτὸν ὁ λόγος, προλαβὼν ἔγραψεν. Ἦ τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος τότε μανίας ἀπαλλαγείσα, σεμνὸν τε καὶ σώφρονα βίον διὰ τέλους ἐβίω, ταύτην θεῶν καὶ τῷ Συμεῶν ἀμοιβὴν ἀντεισνεγκούσα· ἣ καὶ νυκτὸς δνειροὶ τοῦ λοιποῦ συνεχῶς ἔχαρίζοντο φαντασίαν ὁμῶς αὐτῇ τοῦ Συμεῶν ἐνδιδόντες, ἣ βίβει δὲ παραδόξως καὶ θείας εὐωδίας παρεπομένης.

σμε'. Κάκεινο δὲ τῶν προεξηγημένων οὐκ ἔλαττον· Ἄνθρωπος τις τὸν ἔτερον τῶν ποδῶν πολλοὺς ἦδη χρόνους πεπηρωμένος, ὡς καὶ τούτου παντάπασιν ἀχρηστώως ἔχειν καὶ ἀνονήτως, ὑποζυγίῳ εὐδότης παρὰ

PATR. GR. LXXXVI.

A Dei quæ exhauriendo non imminuit, oculos reflexit, sputo suo digitum tinxit, oculos cæci illeivit, Dominicæ crucis signo lumbos communivit : sicque altero statim oculis lumen, altero pedibus firmitatem restituit. Deinde videbatur patienti vir quidam, tunicam versicoloreem indutus, tres, a quibus obsidebatur, dæmones ignitis catenis constringere compedesque iis injicere. Iis ergo statim liberatas, totum se pro tantarum gratiarum actione suscepto monastico habitu obtulit. Persimilia quidem præcedentibus illa quæ sequuntur, nihilominus commemoranda sunt.

244. Joannes quidam neutro pedum suorum uti poterat, utrumque jam a longo tempore immobilem habens : cum vero desperaret de remediis aliis, B spem omnem in sancto Symcone posuit, ipsumque fidenti corde invocavit. Erat tum forte crepusculum circiter matutinum, quando leni somno veluti sopitus, conspiceret se putat Symeonem, angelis utrinque fulgenti in veste stipantibus, palma sua quam manu tenebat virga signantem pedes illius, mandantemque ut surgat. Abiit dulcis ille somnus, et persanatum hominem reliquit : quodque visum fuerat, factum erat, et apparitionem veritas secuta est. Joannes igitur, qui pridem non magis mobilis erat quam lectulus quo ferebatur, curriculo ad columnam advolat, nuntians cum admiratione, quæ sibi facta erant ; et per monasticam vitam hic quoque C Deo se dedicans, gratitudinis loco se pro tanto beneficio retribuit.

245. Virgo quædam, cui nomen Thesebia, ab infestissimo dæmone sæpe sic oppugnata, ut etiam in aquam præceps daretur, imaginabatur sibi se videre sanctum Symeonem, evocantem illam domo ubi manebat, ad se : curavitque quod viderat, ut opere exsequeretur. Cum vero jam oculos in sanctum intenderet, vidit quasi fulgur aliquod absistere a facie ejus : malignus autem spiritus late omnia tumultu ac vociferatione complevit, ferre nequiens propiorem viri sancti congressum et gratiam Spiritus sancti ; sed conabatur totis viribus inde longius aufugere. Tum virgo, velut a sensibus abducta, conspiciatur sanctum, injicientem dæmoni vincula : erat autem amictus viro lotus lucidus, in capite corona, supra quam sacrosancta crux ; qualem ipsum supra oratio nostra descripsit : et eodem tempore dæmonis furore libera fuit, et castam sobriamque vitam, qualem deinde egit, Deo atque Symeoni remunerationis loco consecravit. Hac autem durante singulis fere noctibus reducebantur per quietem ejusdem species visionis, Symeonem repræsentantis, exhibitisque beneficium collatum ; sequente etiam repræsentationem non exspectata odoris divini fragrantia.

246. Illud denique jam dictis non est inferius. Vir quidam alterum pedem diutino tempore inflammatum gerens, nullique omnino usui aptum ; doctuario impositus, ad virum sanctum advectus

est, affecto pedi, ut sperabat, levamen aliquod impetraturus. Sed concussionem nimiam jumenti, ita alter quoque pes attritus est, ut priori dolore, cui levamen quaesiturus veniebat, intolerabilior novus dolor foret. Positus igitur ante columnam, quas non emisit voces aut potius fontes lacrymarum! Nesciens utram prius gerneret calamitatem, magis etiam ignarus quid utrique potissimum remedii adhiberet: qui enim nequiverat tolerare cruciatum priorem, multo jam graviores sentiebat secundum: quemadmodum majorem afferre vel dolorem vel gaudium, prout forte res se habuerit, illa solent quae sunt recentiora. Quia autem altero pede aliquando utens neutro nunc insistere poterat, intolerabilis ei dolor videbatur, eoque gravior quod, dum uni calamitati quaerebat levamen, secundam incurrerit. Dum haec et his similia acerbissime lamentatur homo ille, existimans Symeon nequaquam esse humanitatis suae ipsum despiciere, sacrosanctas manus suas pro illo ad Deum tollit, et statim (quis tuam, Domine Jesu, potentiam celebrat?) ambobus pedibus ita extensis ac si multorum manibus extracti fuissent, repente in conspectu omnium, commiserantium ac simul dolentium, e terra surgens, confirmatis pedibus recte incedebat.

A τὸν θεῖον ἄνδρα τοῦτον ἀνήγετο, ὥστε τινὸς τυχεῖν ἐπὶ τῷ ποδὶ θεραπείας. Ἀποσεισμένου δὲ σφοδρῶς αὐτὸν τοῦ ὑποζυγίου, σύντριμμα καὶ τὸν ἕτερον ἐγεγόνει, ὡς εἶναι τοῦ προτέρου πάθους, οὐ χάριν ἀνεκομίζετο, πικρότερον τὸ παρόν. Τιθᾶσι τοίνυν αὐτὸν πρὸ τοῦ στύλου, τίνας οὐκ ἀφιέντα φωνὰς, ἢ σακρῶν μᾶλλον πηγᾶς; προτέραν οὐκ ἔχοντα ποτέραν πενήθει τῶν συμφορῶν, μᾶλλον δὲ τί ποτε ἄρα πρὸς ἑκατέρα, ἑαυτῷ χρήσεται· ὅποτε τὴν προτέραν οὐ δυνάμενος φέρειν, βαρυτέρᾳ κέχρητο πολλῷ τῇ δευτέρᾳ, ὅση καὶ πλέον λυπεῖν, ἢ πάλιν εὐφραίνειν ὁποτέρως ἔν ἔχοντα τύχοι, τὰ νεώτερα οἶδεν. Ὅποτε δὲ μᾶλλον καὶ θατέρῃ τοῖν ποδοῖν χρώμενος, οὐ φορητῶς εἶχε τοῦ πάθους, μηδετέρῃ νῦν δύναίτο χρῆσθαι· καὶ ὃ γὰρ πάλιν δεινότερον, ὅτι διὰ τὸ τὴν προτέραν ἀποθῆσθαι καὶ ἡ δευτέρα προστέθειτο. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πικρῶς ἰδρυόμενον, περιδεῖν φιλόδηρον οὐδαμῶς ὁ θεῖος Συμεὼν οὐδὲ συμπαιθεῖς ἠγούμενος, (τίς οὐκ ὑπὲρ αὐτοῦ Θεῷ χεῖρας ἀφίει, καὶ παραχρημα (τίς σου τὰς ἐκτετακτάς, Χριστέ, διηγῆσεται;) καθάπερ ὑπὸ πληθῶν χειρῶν ἐλκόντων, οὕτως αὐτῷ ποδῶν ἑκατέρων διαταθέντων, ἀθρόον τοῦ ἐδάφους ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπάντων, τοῖς αὐτῷ καὶ συμπέτρους καὶ συναλγοῦσι, διαναστᾶς, ὁρᾷ βάινων ἦν, καὶ ποστὶ ἐβρώμενος; χρώμενος.

CAPUT XXXI.

Sanctus sancti Symeonis obitus.

247. Tempus viri sancti miracula narrantem, prius deficiet quam haec ipsa, si omnia voluero particulatim recensere, quae vel palam et multis, vel quae privatim et singulis facta sunt: cum etiam post obitum illius prodigia, perennium fluviorum fontes imitantia, in hodiernum usque diem perdurent, eaque tam copiosa, ut quae praetermittimus non pauciora sint quam quae retulimus. Ut ne itaque adiacendo plura satietatem legentibus aut defatigationem ingeramus, ac multi etiam propter magnitudinem detrectent librum legere; praetereuntes silentio quae deinceps contigerunt omnia (quanta scilicet energumenum tum virorum tum mulierum; quanta hydropticorum, paralyticorumque manibus, pedibus, oculis captorum; quanta aliis doloribus ac infirmitatibus pressorum turba ad ipsum allata, atque incolumitatem consecuta sit), cum meta vitae illius praesentis metam quoque descriptioni figamus.

248. Agebatur igitur sanctus Symeon jam quintum (64) supra septuagesimum aetatis suae annum, quintum vero supra quadragesimum, ex quo in maxima (65) atque postrema columna steterat, cum a familiari angelo certior factus appropinquantis sibi vitae exitus, id ipsum convocatis discipulis, acerbis dolentibus sermone, significavit. Tum vero multa de mandatorum divinarum observatione, de concordia et charitate mutua, de pro-

σμ'. Ἐπιπέσει με πρὸς διήγησιν τῶν τοῦ ἀνδρὸς θαυμασίων ὁ χρόνος, ἢ ταῦτα μᾶλλον, εἰ πάντα κατὰ μέρος ἀπαριθμῆσθαι βουλομένην, οὐ τὰ κοινῇ καὶ εἰς πολλοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ καθέκαστον καὶ ἰδίᾳ γεγενημένα· ὅποτε καὶ μετὰ τέλος αὐτῷ ἀενάου ποταμῶν εἰς δεῦρον τὰ θαύματα μιμείται πηγᾶς, ὡς εἶναι τῶν εἰρημένων οὐκ ἐλάττω τὰ παρεμμένα. Ἴν' οὖν μὴ πλείω προσθέντες, οὐκ ὅπως τοῖς ἀναγινώσκουσι κόρον, ἀλλὰ καὶ κάματον ἐμποιήσωμεν, οἱ πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς τὸ μέγεθος ἀπαγορεύσωσι τοῦ βιβλίου, τὰ μεταξὺ πάντα παρέντες, ὅσον αὐτῷ δηλαδὴ καὶ ἄλλο δαιμονίωντων, οὐκ ἀνδρῶν μόνον ἀλλὰ καὶ γυναικῶν προσαχθεῖν πλήθος, ὅσον ὑδερῶντων καὶ παρεμμένων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ χεῖρας, ἢ πῶδας, ἢ καὶ ὀφθαλμοὺς πηρῶν, ὅσον τε πάθει καὶ νοσήμασιν ἑτέροις πιεζομένων, καὶ παρ' αὐτοῦ θεραπείαν κομισαμένων, τῷ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ζωῆς τέλει τὸν λόγον συγκαταλύσωμεν.

σμη'. Ἦν γὰρ αὐτῷ τῆς ηλικίας ἔτος ἤδη πέμπτον ἐπὶ τοῖς ἑβδομήκοντα, τῆς δ' ἐπὶ τοῦ μεγίστου καὶ τελευταίου στύλου στάσεως πέμπτον ἐπὶ τοῖς τεσσαράκοντα· τοῦ συνοίκου Πνεύματος ἐγγίζουσιν αὐτῷ τὴν ἐκδημίαν ἤδη γνωρίζαντος, συγκαλέσας τοὺς μαθητὰς, καὶ ταύτην πάλιν ἐκεῖνος αὐτοῖς πικρᾶν ἐκείνην ἀγγελίαν μηνύσας, καὶ πολλὰ μὲν αὐτοῖς περὶ τῆς τῶν θεῶν ἐντολῶν φυλακῆς, καὶ εἰς ἀλλήλους ὁμοφροῦν, καὶ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης δια-

(64) Sic anni 45 in hac maxima columna, 10 in saxo, 8 in columna pedum quadraginta, 6 in columna prima, 1 in monasterio ante conscensam co-

lumnam, 5 in domo paterna transacti, numerum hunc 75 annorum praecise complent.

(65) Ergo altior fuit 40 pedibus.

λεχθείς, πολλά δὲ περὶ παιρασμῶν ὑπομονῆς παραι-
νέσας, τέλος ὅπερ αὐτοὺς ἤδει μαθεῖν βουλομένους, οὐ
θαρρόντας δὲ τὴν ἐρώτησιν, ὅπως ἄνθρωπος ὢν οὐκ
ἀνθρωπίνους σιτίοις ἐτρέφετο, τοῦτο αὐτοῖς φιλο-
στόργως ἀνακαλύπτει, ἵνα μᾶλλον αὐτοὺς ἐντεῦθεν
οἰκοδομήσῃ, καὶ μείζονας αὐτοῖς εἰς Θεὸν ὑποτείνῃ
ἐλπίδας.

σμθ'. Ἐγὼ γάρ, φησὶν, ὧ τέκνα καὶ ἀδελφοί, ἵνα
μηδὲ ὃ ποθεῖτε ὑμῖν ἀποκρύψωμαι (συνίημι γάρ τῷ
Πνεύματι καὶ σιωπῶντων ὑμῶν), πολλῶν τοῦ Θεοῦ
καὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν, τοῦ ἀντιλαβομένου μου ἐκ
γαστροῦ μητροῦ μου, ὡς οὐδὲ ὑμῖν ἔστιν ἀγνοεῖν,
ἀπολαύσας, ἔτι καὶ τοῦτο μακρὸς ἤδη χρόνος ἐξ ὅτου
τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ δεηθεῖν, ἀπαλλάξαι με τῶν
τοῦ αἰῶνος τούτου βρωμάτων. Ἀλλὰ πῶς σου τὰ
ἐλέη, Χριστέ, καὶ τὴν χρηστότητα, ἣν ἐποίησας τότε
μετὰ τοῦ δούλου σου διηγῆσομαι; Ἐδόκουν τινὰ τὸ
σχῆμα καὶ τὴν ἀναβολὴν ἱερέα, φῶς ὡσπερ ἱμάτιον
ἐνδεδυκῶτα ὄρᾶν, σκευὴς τε τῷ ἀνδρὶ θεῖον ἦν ἐν
χεροῖν, καὶ δι' ἀέρος οἶα φερόμενος, ἐγένετο πρὸς
με ὃ τὸ μὲν οὖν ἵνα ποτεῖται τῷ σκευεῖ, φράζειν
οὐκ ἔχω, οὕτως ἀπόρρητόν τι καὶ ἤδιστον οὐκ ἰδεῖν
μόνον, ἀλλὰ καὶ γεύσασθαι ἦν. Ὁ δὲ τῇ λαβίδι τρις
ἐνῆκε μου τῷ στόματι. Ἐξ ἐκείνου τοίνυν ἄχρι καὶ
νῦν ἐώρων αὐτὸν ἐκάστης Κυριακῆς μετὰ τὴν θείαν
λειτουργίαν, τῆς τοιαύτης μεταλήψεως ἀξιούντά με,
ἥτις ἕως εἰς τὴν ἐπιούσαν αἰθὴς Κυριακῆν στήρι-
γμὰ μοι καρδίας ἐγένετο. Ὁ μὲν οὖν ἀπόρρητόν μοι
πρὸς ὑμᾶς, τὰ ἐμὰ τέκνα, τὰ ἐμὰ μέλη, τὰ ἐμὰ
σπλάγχνα ἦν, τοῦτό ἐστιν, ὃ καὶ σφόδρα διψῶσι
μαθεῖν ἐξεκάλυψα· τὰ δ' ἄλλα, ὑμεῖς ἴστε καὶ δι-
ηγήσασθαι, οἱ καὶ παρηκολουθηκοὶς μου τῇ ἀγωγῇ,
καὶ συνδιαφέροντές μοι τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας,
καὶ κοινωνοὺς τοῦ κατὰ Θεὸν βίου γεγενημένοι· οἷς
τὰς ἐμὰς παραδόσεις, τὸν κανόνα παρακατατίθεμαι
τὸν ἐμὸν, ταύτην ἀμοιβὴν αἰτῶν παρ' ὑμῶν, εἰ τι τῶν
περὶ ὑμᾶς οὐκ ἀμνημονεῖτέ μου πόνων, ἢ ἀκεραλίαν
μοι τὴν παρακαταθήκην τερήσητε διὰ τέλους, καὶ
ὡς ἐμοῦ παρόντος καὶ μετὰ τέλος ὑμῖν πάντα
ποιῆτε, καὶ ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς ἐμοῖς καὶ βίον καὶ λόγον
καὶ πράξιν αἰεὶ ἀπευθύνετε· γνωριεῖ δὲ σαφῶς ὑμῖν
τοῦτου νῦν ἀπειθῆναι λόγον, ἢ μεγάλη τῆς ἐπιφανείας
ἡμέρα καὶ τὰ ἐκάστη τότε ταμιευόμενα, εἰ ἀνεπαί-
σχύντως ἐκεῖ παρασταίμεν.

orationem non texam, commonstrabit vobis manifeste
cuique tunc reposita sunt, si confusi illic astiterimus.

σν'. Ταῦτα τοῖς μαθηταῖς καὶ πλείω διαλεχθεῖς,
τελευταίας τε ταύτας αὐτοῖς πρὸ τῆς ἐκδημίας ἐντο-
λάς ἐπισκήψας (εἰ γὰρ δεῖ καλεῖν ἐκδημίαν, ἀλλὰ μὴ
ἀνάλυσιν μᾶλλον, ἢ πρόσταξιν, ἢ μετάθεσιν, ἢ δι-
κασιν, ἢ πρὸς τὰ ποθούμενα κλήσιν), δεκάτη δὲ με-
-

(66) *Regulam hic non intelligo scriptam, sed usu
exemploque traditam; nam scriptæ regulæ paucæ
habebantur in Oriente; neque peculiaris regulæ a
Symeone relictæ ulla uspiam mentio: hoc autem
primis monachismi sæculis magis etiam obtinuit in
nostro Occidente, antequam conderentur regulæ SS.
Mauritii, Benedicti, Columbanii, quando Cassianus*

ximorum dilectione cum ipsis locutus; multis
etiam eosdem hortatus ad tolerantiam tentatio-
num: tandem, quod jam cognoverat intelligere
illos imprimis velle, sed non ausos percontari,
quomodo ipse, homo cum esset, humanis cibis
non vesceretur, peramanter aperuit, ut magis
hinc ædificarentur, et firmiorem in Deo spem po-
nerent.

249. Ego, inquit, o filii ac fratres mei, ut nihil
eorum quæ scire cupitis vos celem (novi enim spi-
ritu, vobis etiam tacentibus, quid cupiatis), multis
et magnis Dei, ex matris utero me prævenientis,
sicut et ipsi nostis, beneficiis fruitus sum; illud
etiam a multo jam tempore bonitatem illius rogavi,
ut a necessitate sumendi corporalis cibi me exli-
meret. Verum quomodo, Domine Jesu, misericor-
diam et bonitatem tuam, quam fecisti tunc servo
tuo, enarrabo? Videbar conspiciere quemdam, spe-
cie atque amictu sacerdotem, lucida nube pro
vestimento circumdatum, vas quoddam sacrum
gestantem manibus, qui per aerem delatus, ven-
iebat ad me; illud autem quod vase contino-
batur, eloqui non possum quale fuerit; adeo ar-
canum quid ac suave erat, non modo visu, verum
etiam gustatu. Inde vir ille pauillum accipiens
in cochleari ter instillavit ori meo: et ex illo tem-
pore usque in præsens vidi illum qualibet Domi-
nica die, finita sacra liturgia, simili refectio-
ne dignantem; qua in Dominicam iterum sequen-
tem confortabar. Atque hoc illud est, quod vos,
filios meos, membra mea, viscera mea, hactenus
celavi; quodque jam declaravi impense cupienti-
bus scire. Cætera per vos ipsi scitis et narrare po-
tatis, qui institutam a me vivendi rationem sectati
estis, qui spiritualia certatis mecum certamina, et
in communi consonam divinis præceptis duxistis
vitam: quibus nunc quoque præceptiones meas et
regulam commendo (66), illud remunerationis a
vobis postulans, si laborum quos subivi vestra causa
immemores non estis, ut constitutiones meas in-
tegre usque in finem servetis: peto etiam ut quem-
admodum me præsentem fecistis, ita post obitum
quoque meum cuncta facere pergatis, non secus
vitam, sermones, opera vestra, quam si coram in
D conspectu meo versaremini, dirigentes. Qualis inde
fructus maneat, ut longiorem ego hac super re
dies illa manifestationis magna, et quæ uni-

250. Cum hæc et jura cum discipulis colloca-
tus, suprema ante obitum mandata ipsis injunxis-
set (si tamen obitus ille dicendus sit, et non po-
tius resolutio, aut assumptio, aut translatio, aut
transitus, aut vocatio ad gaudia desiderata) decima

*ex Ægypto transgressus in Galliam, scripsit se ibi
invenisse tot regulas quot cellas, id est monasteria,
prout scilicet visum fuerat cujusque monasterii fun-
datoribus ordinare: et hanc sæpe legimus dici regu-
lam sanctorum Patrum, cui aliæ scriptæ postea em-
perinductæ fuerunt: qua de re aliquando plenius in
hoc opere tractabitur.*

post die, nempe quarta et vicesima mensis Artemisii (67), post hymnos vespertinos et consuetas collaudationes, cum more suo fratribus pacem precatus fuisset, spiritum in manus Dei suaviter tradidit; quasi assumptus ab illo aut evocatus amanter ad possidendum illa, quæ ipsi semper in votis atque jam olim parata fuerant; quæque ne per obscuras quidem species ab ulla re terrena adumbrantur. Et nunc quidem istic est, interceditque pro nobis tanto potentius, quanto fidentius atque propinquius: sacrum vero illius corpus, prodigiorum penu, nobis relictum est; unde semper hauritur, sed nunquam vacuum deprehenditur; imo quo plus desumitur, hoc magis impletur; et gratia, non corporibus modo, sed animis quoque salutaris, largiter abundat: in Christo Jesu Domino nostro, una cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

(67) Artemisius mensi Maio nostro respondet: cæjus dies 24, anno 596 bissextili, habente litteras dominicales A G, fuit FERIA 5; adeo ut decima dies

ταῦτα ἡμέρα, τετάρτη δηλαδὴ καὶ εἰκάδι τοῦ Ἀρτεμισίου μηνός, μετὰ τὰς ἐπιλυχνίας ψάδας, -καὶ τὰς συνήθεις δοξολογίας, καὶ τὴν ὡς ἔθος παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀδελφοῖς διδομένην εἰρήνην, εἰς χεῖρας ἡδέως τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ παρατίθεται, καθάπερ ὑπ' αὐτοῦ προσληφθεὶς ἢ μετακληθεὶς φιλοτίμως, ἐφ' ἃ ποθῶν ἦν ἀεὶ, καὶ ἅπερ ἐκ πλείονος αὐτῷ παρεσκευάστο, καὶ ὧν οὐδ' ἐνταῦθα εἶχεν ἀμυδρὰς τὰς ἐμφάσεις. Καὶ νῦν ὁ μὲν ἐστὶν ἐκεῖ, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβείας προσάγων, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ μετὰ μείζονος τῆς παρῴσης καὶ πλείονος τῆς ἐγγύτητος· τὸ δὲ τοῦτου σῶμα τὸ θεῖον, θαυμάτων ὑπολείπειται παρ' ἡμῖν ταμιεῖον, ἀεὶ μὲν ἐξαντλούμενον, οὐδέ ποτε δὲ κενούμενον, ἀλλ' ὅσῳ πλέον λαμβάνομεν, τοσούτῳ μᾶλλον πληρούμενον, καὶ τὴν ἴασιν οὐ σώματος μόνον ἀλλὰ καὶ ψυχῆς ὑπερβλύζον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἕμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

antea, quo nuntium proximæ mortis ei angelus attulit, fuerit Dominica, quando solebat refectionem ab angelo allatam sumere.

S. SYMEONIS EPISTOLA AD JUSTINUM JUNIOREM.

(Labbe Conci!, t. VII, p. 350.)

Sancti Symeonis Columnalis, qui in Mirabili morte fuit, epistola quinta ad imperatorem Justinum Juniorem.

Quis dabit, semper Auguste et bone domine, oculis meis fontes lacrymarum ad lugendum et flendum amare et intolerabiliter omnibus diebus miseræ vitæ meæ (Jer. ix)? quia sub divino zelo vestri Deo redimiti [Deo coronati] et Christianissimi imperii talia extra omnem rationem impietatis agi præsumuntur ab his qui sine Deo sunt, Samaritis videlicet, qui supra omnem immunditiam polluti et execrandi consistunt, quique habitant ea quæ dicuntur Castra juxta civitatem Porphyreonem, in venerabili domo, quam Deo placabile imperium vestrum jussit illic ædificari. Quæ subtiliter sciet vestra divinitus conservanda tranquillitas per ea quæ significata sunt humilitati nostræ a Paulo sanctissimo episcopo ejusdem Porphyreonis, et missa sunt nobis a beatissimo Orientis patriarcha, qui et ipse super hoc vehementer doluit, quanto magis mansuetissimi [Gr. quidni enim mans.] principes? Præsertim cum et inanimatos lapides hujusmodi impietates facere [facile] sufficerent exclamare, quas in præsentia vidit prædictus sanctissimus pontifex. Etenim super mortem et perditionem reputatum est ab humilitate nostra, quod quoquomodo ad auditus nostros venerit talis impietas, quæ superexcedit

Τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Στυλῆτου, τοῦ εἰς τὸ θαυμαστὸν ὄρος, ἐπιστολὴ πέμπτη πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινὸν τὸν Νέον.

Ἦς δώσει, αἰσιθέαστε καὶ ἀγαθὴ δέσποτα, τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὰς δακρύων ἐπὶ τῷ πενθῆσαι καὶ κλαῦσαι πικρῶς καὶ ἀπορήτως ἐν ὄλαις ταῖς ἡμέραις τῆς ἐλευσίνης μου ζωῆς; ὅτι περ ἐπὶ τοῦ θεοῦ ζήλου τῆς ὑμετέρας θεοσεφοῦς καὶ Χριστιανικωτάτης βασιλείας τοιαῦτα ὑπὲρ πάντα λόγον ἀσεβείας τετόλμηται πεπράχθαι παρὰ τῶν ἀθέων καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν ἀκαθάρτων καὶ βδελυκτῶν Σαμαρειτῶν, τῶν τὰ λεγόμενα Κάστρα οἰκούντων πλησίον τῆς πόλεως Πορφυρεῶνος, εἰς τὸν σεπτὸν οἶκον, ὃν τὸ θεάρεστον ὑμῶν κράτος ἐκέλευσε κτίσθαι ἐκεῖ. Ἄπερ κατὰ λεπτόν γινώσεται ἡ ὑμετέρα θεοφύλακτος γαληνότης ἐκ τῶν σημανθέντων τῇ ἡμῶν ταπεινώσει παρὰ Παύλου τοῦ ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς Πορφυρεῶνος, ἐκπεμφθέντων ἡμῖν παρὰ τοῦ μακαριωτάτου τῆς Ἐφῆας πατριάρχου, καὶ αὐτοῦ ἐπὶ τούτῳ σφοδρῶς ἀλήσαντος. Πῶς γὰρ οὐχί, ἡμεριώτατοι αὐτοκράτορες; διότι καὶ ἀψύχους λίθους ἰκανὰ ἦν παρασκευάσαι ἐκδοῦσαι τὰ τοιαῦτα ἀσεβήματα, ἅτινα αὐτοῦ ἐθέασατο ὁ εἰρημένος ὁσιώτατος ἀρχιερεὺς. Ὑπὲρ γὰρ θάνατον καὶ ἀπώλειαν λελόγισται τῇ ἡμῶν ταπεινώσει τὸ ὄλωσιν εἰς ἀκοῆς ἡμῶν ἔλθεῖν τοιαύτην ἀσεβεῖαν ὑπερβάλλουσαν βλάσφημον πρᾶξιν, τετολμημένην εἰς αὐτὸν τὸν δι' ἡμᾶς ἐναν-

θρωπήσαντα θεὸν λόγον, καὶ εἰς τὴν παναγίαν ἐνδοξον θεομήτορα, καὶ τὸν πάνσεπτον καὶ τίμιον σταυρὸν, καὶ εἰς τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

Διὸ ὑπομιμνήσκοντες ἀναφέρομεν ἐπὶ τῆς θείας ἡμῶν ἀκοῆς, ὅτι εἰ οἱ πανευσεβεῖς τῶν καλλίνικων ἡμῶν νόμοι παρακλειθῶνται, εἰκόνας βασιλέως ἐνυβριζομένης, θανάτῳ ἐξαισίῳ καὶ πανολεθρίῳ παραδίδοσθαι τοὺς τοῦτο ἐπιχειρεῖν τολμῶντας, πόσης ἄρα ἄξιός εἰσι καταδίκης εἰς ἀπώλειαν, εἰ εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς παναγίας ἐνδόξου θεοτόκου μετὰ πάσης ἀλέκτου ἀναιδείας, καὶ ἀσεθείας, καὶ διὰ τὸ ὑπερβάλλον κακὸν οὐκ ἔχω· τί εἰπεῖν, τοιαῦτα τετολμηκότες, μηδεμίαν εἰς αὐτοὺς ἁγενομένης φιλανθρωπίας; ἔθεν δυσωπούμεν τὸ καλλίνικον ἡμῶν κράτος, μὴ ποιῆσαι ἔλεος εἰς τοὺς τοῦτο τετολμηκότας, μήτε φεῖσασθαι αὐτῶν, μήτε τὴν οὐρανὸν παράκλησιν ἢ ἀπολογίαν δεῖξασθαι περὶ αὐτῶν, ἵνα μὴ καὶ εἰς ἄλλο τι τραπῶσι, καθὼς ἤδη θεωροῦν ἐνωρακῶς ἤμην διήλωσας τῷ Ἀγούστῳ μηνὶ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ θεοτιμῆτῳ πατριάρχῃ, σημάνας ἐν τῷ τέως παρ' ἑαυτῷ ἔχειν. Οὐ γὰρ ἔκρυψεν ἀφ' ἡμῶν ὁ θεὸς τὰ διαθευόμενα αὐτῶν. Ὅθεν πεπληροφόρημαί, ἀειθέραστοι αὐτοκράτορες, ὅτι οὐχ ὑπενέγκοι βαστάσαι ἢ ὑπὸ τῆς μεγαλειότητος αὐτοῦ ἐλλαμπομένη θεοστήρικτος ἡμῶν καρδία τὴν τοσαύτην τῆς ἀτιμίας ἀτοπίαν, ἣν οὐδέποτε μέχρι τοῦ νῦν ἀκηκόαμεν, τάχα δὲ οὐτε ἄλλος Χριστιανός.

Ἄλλ' ἐνορκῶ ὑμᾶς, δέσποτα, κατὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ Θεοῦ ὑψίστου, μὴ ἀναμεῖναι μήτε πρὸς μικρὸν τοῦ γενέσθαι τὴν πρόπευσαν ἐκδίκησιν· κελεῦσαι δὲ ἐκζητηθῆναι καὶ τὰ ἐν τῷ φρέατι γεγονότα παρὰ τῆς ὑπερβαλλούσης αὐτῶν παγκακίτου πονηρίας, κατὰ τὴν ὑγὴν τῆς πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα ἐπιστολῆς· μὴ προσδεχομένης τῆς ἡμερωτάτης ἡμῶν δεσποτείας, εἰ ἴσω; δόξουσι τινες ὑποσπεῖρειν ἀκαίρους λόγους, ὡς δεσπονιακῶν αὐτῶν ὄντων, τοῦ Θεοῦ τοῦ δεδωκότος ὑμῖν τὸ κράτος οὕτως; ὑπερπᾶσαν ἀσέβειαν ἐνυβρισθέντος· ὥπως καὶ οἱ λοιποὶ αὐτῶν φόβον ἔχωσι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἐπαράτου καὶ ἀφωρισμένης αὐτῶν βιώσεως· οὐς καὶ ἀποδέξεται τὸ συγγενὲς αὐτῶν σκότος εἰς τὴν καταδίκην τοῦ μέλλοντος αὐτοὺς κατεσθλεῖν ἀσβέστου καὶ ἀφεγγοῦς πυρός· καὶ καταθεματίσει αὐτοὺς εἰς τὰ καταχθόνια τῆς ἀβύσσου αὐτὸ τὸ πανάγιον καὶ παντοδύναμον Πνεῦμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τοῦ ἀπολέσθαι αὐτοὺς εἰς ἀπέραντον ἀπώλειαν. Τοῦτον γὰρ τὸν ζῆλον ἐνδεικνύμενοι σπουδαίως, θεοφύλακτοι τροπαεῦχοι, εἰς αὐτὸν τὸν συμβασιλεύοντα τῇ εὐσεβείᾳ ἡμῶν μονογενῆ θεόν, ὑπερτὴν τοῦ Ἀβραάμ θυσίαν ἀποδεχθήσεσθε παρὰ τῆς αὐτοῦ παντεπόπτου θεότητος· καὶ ἔσται ἐπὶ πλείω εὐλογημένη καὶ μεγαλυνομένη τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ἢ φιλόχριστος ἡμῶν βασιλεία ὑπερπᾶσας τὰς ἐμπροσθεν βασιλείας·

* ἰσ. αὐτάς.

A omnem actionem blasphemam, praesumptam in ipsum Dei Verbum, quod propter nos incarnatum est, et in sanctissimam ac gloriosam Dei Genitricem, atque in venerabilem ac pretiosam crucem, necnon et in sanctos ejus.

Propter quod commemorantes suggerimus divinis auribus vestris, quoniam, si piissimae bonarum victoriarum vestrarum leges jubent, imagine imperatoris injuriis lacessita, morti supremae ac perniciosissimae tradendos, qui hoc conari praesumpserint, quanta, putas, digni sunt damnatione in perditionem, qui in imaginem Filii Dei et sanctissimae ac gloriosae Dei Genitricis cum omni incessabili [inducibili] impudentia et impietate, et propter nimiam malitiam, non habeo quod dicam, talia praesumpserunt, nulla in eis facta misericordia? Unde obsecramus victoriosissimum imperium vestrum, ne faciat misericordiam in eos qui hoc agere ausi sunt, neque parcat eis, neque qualemcunque postulationem vel rationem super illis accipiat ne in aliud quid vertantur, sicuti jam visivideram indicans Augusto mense sanctissimo et a Deo honorabilissimo patriarchae, significans interim hoc apud se servandum: neque enim abscondit a nobis Deus cogitationes eorum. Unde certus sum, semper Augusti imperatores, quod non sufferat Deo confirmatum cor vestrum, quod ipsius est magnitudine illustratum, tantam inhonorantiae proccitatem, quam nunquam huc usque audivimus, fortassis autem nec alius quisquam Christianorum.

C Sed adjuro vos, domine, per Emmanuel Deum excelsum, ne sufferatis saltem ad modicum quid fieri decentem vindictam; sed jubeatis exquiri etiam illa quae in puteo facta sunt a nimia eorum et pessima nequitia, secundum tenorem epistolae quae ad nostram mediocritatem transmissa est: minime permittente mansuetissima dominatione vestra, si forte putaverint quidam subseminare importunos sermones, cum quasi dominicae sint potestatis [Gr., q. ad dominæ i. Augustæ potestatem pertinent], Deo qui dedit vobis imperium, taliter super omnem impietatem injuriis affecto: ut et caeteri eorum timorem habeant cunctis diebus maledictae ac segregatae vitae ipsorum: quos et suscipient cognatae tenebrae suae in damnationem vermibus [cineris] qui comesturus est illos, et ignis qui [non] splendet: et anathematizabit [catathematizabit] eos in inferioribus abyssi ipse sanctus et omnipotens Spiritus Jesu Christi Domini nostri, qui ex Patre procedit, ad perdendum illos in infinitam perditionem. Hunc enim zelum vobis strenue, Deo conservandi et triumphatores, in ipsum qui cum pietate vestra regnat, unigenitum demonstrantibus Deum, super sacrificium Abrahæ suscipiemini ab ejus cunctorum inspectrice deitate: et erit peramplius benedictum, potentia virtutis ejus, et magnificentum Christo dilectum imperium vestrum super

omnia præcedentia regna : quoniam ipsi est gloria Δ ἔτι αὐτῶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
in sæcula sæculorum. Amen. Ἄμην.

DE SS. IMAGINIBUS.

LEQUIEN. S. Joann. Damasceni Opp. *Patrolog.* t. XCIV, pag. 1410.

Magni Symeonis, a monte Thaumasto (68), de imaginibus.

« At infidelium aliquis forsitan vitiligator quæ-
sitionem præponet, dicetque nos, qui in ecclesiis
imagines quoque adoramus, iis accensendos fore,
qui simulacris inanitis supplicant. Absit itaque,
ut id nos committamus. Nam quid agunt Chri-
stiani, fide pensatur, et Deus, qui mendax non est,
virtutes operatur. Non enim in quibusdam colori-
bus moramur, sed veluti contigit in representa-
tione litteræ, qua aliud significatur, illum qui in-
visibilis est, in pictura conspicientes, tanquam
præsentem laudamus. Nec ei credimus, qui Deus
non sit, sed qui vere existat Deus : neque item
sanctis, qui sancti non sint, sed qui tales plane sint, β
et vivant apud Deum; cum etiam spiritus eorum,
ob sanctitatem suam, qua divina virtute pollent illis qui digni sunt opitulentur, utpote qui ipsorum
auxilio indigeant. »

(68) Symeon a monte Thaumasto epistolas com-
plices ad Justinum juniorem scripsit, ultionem de
Samaritanis poscens, qui, cum rebellassent, in
Christianorum sacra, et in imagines Christi et

*Toῦ μεγάλου Συμεῶν τοῦ Θαυμαστοῦ. Ἐρους,
περὶ εἰκόνων.*

« Ἴσως δὲ τις τῶν ἀπίστων φιλόνηκος ὢν, ἀμφι-
σθητῆσαι, λέγων, ἔτι καὶ ἡμεῖς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
εἰκόνας προσκυνοῦντες, ὡς ἀψύχοις προσευχόμενοι
εἰδύλοις λογισθῶμεθα. Μὴ οὖν γένοιτο ἡμᾶς τοῦτο
ποιεῖν. Τὰ γὰρ τῶν Χριστιανῶν πίστις ἐστὶ, καὶ ὁ
ἀψευδὴς ἡμῶν Θεὸς ἐνεργεῖ τὰς δυνάμεις. Οὐ γὰρ
χρῆσθαι, ἀλλὰ ἐν ὑπομνήσει τοῦ ἀντιτύπου γραμ-
ματος, ὁρῶντες τὸν ἀόρατον διὰ τῆς ὁρωμένης γρα-
φῆς, ὡς παρόντα δοξάζομεν, οὐχ ὡς μὴ ὄντι Θεῶ
πιστεύοντες· ἀλλ' ὡς ὄντι ἀληθῶς, οὔτε τοῖς ἁγίοις,
ὡς μὴ οὖσιν, ἀλλ' ὡς οὔσι, καὶ ζῶσι παρὰ τῷ Θεῶ,
καὶ τῶν πνευμάτων αὐτῶν. ἁγίων ὄντων καὶ δυνά-
των. »

sanctorum sævierant. Quintam habemus act. 5,
synodi vii. Ex altera quadam, quæ hodie non ex-
stat, fragmentum quod hic affertur, transumptum
fuit.

ANNO DOMINI DC.

ZACHARIAS

HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

NOTITIA.

(LEQUIEN. *Orient. Christ.* t. III, p. 249.)

Bollandus tom. 3, Februar. ad diem 21, hujus mensis, pag. 247, ubi de eo Zacharia agit, refert
ex *Chronico Alexandr.*, quod cum 20 imperii Heraclii anno desinit, Zachariam hunc patriarchatus Hiero-
solymitani suscepisse regimen anno Phocæ septimo, id est Christi 609. Sic enim loquitur hujus chronici
auctor (sed ad annum Phocæ v). *Moritur vero Isacius patriarcha Hierosolymorum, in cuius locum sufficitur
Zacharias presbyter ac custos sacrorum vasorum ecclesiæ Constantinopolitanæ.* Theophanes quoque in *Chro-
nographia*, anno Phocæ septimo ascribit initium *Sergii Constantinopolitani, Zachariæ Hierosolymitani, et
Joannis Alexandrini*, cognomento *Eleemosynarii*. Consonat Anastasius Bibl. dicens: *Anno imperii Phocæ vii
Sergius Constantinopolitanus, Zacharias Hierosolymitanus, et Joannes Alexandrinus habentur antistites.*

Nondum sex anni elapsi erant ex quo ad sedem Hierosolymitanam evectus fuerat Zacharias, cum rex Persarum Cosroes, Syria devastata, urbem Hierosolymam cepit, Christianos ibi degentes in vincula coniecit, Judæisque vili pretio tradidit, a quibus, non ut captivi aut servi excepti fuerunt, sed in odium Christi diversis innumerisque cruciatibus interfecti: patriarcham demum et lignum sanctæ crucis in Persidem asportavit. De ea clade *Chronicon Paschale*, sive Alexandrinum, ita loquitur, edit. D. Du Cange, Paris. 1688, p. 385 (anno) IV (Heraclii), *indict. XI, post consulatum Heraclii Augusti tertium. Hoc anno, circa mensem Junium, malum nobis accidit perpetuo luctu prosequendum. Cum aliis quippe compluribus Orientis civitatibus, Jerusalem a Persis capta est, multis clericorum, monachorum, sanctimonialium, et virginum millibus trucidatis. Incensum etiam Dominicum sepulcrum, et celeberrima Dei templa: et, ut verbo dicam, pretiosa omnia destructa. Veneranda crucis ligna, cum sacris vasis innumeris, capiuntur & Persis, et Zacharias patriarcha captivus abducitur. Atque hæc omnia, non multa anni parte, nec toto mense, sed intra paucos dies contingere. Eadem fere scribit Theophanes in Chronographia, ad annum quintum Heraclii. Quartus hic erat (Chr. 614), sed, ut monet Papebrochius, t. III Maii, in tract. prælim. n. 134, p. 31, col. 1, A, ille auctor uno anno serius in annis Heraclii res narrat, eo quod primum hujus imperatoris annum in duos diviserit, quemadmodum pluribus demonstravit idem Papebrochius in *Exegesi prælim.* ad tom. III, Mart. cap. 4. Anno quinto (legendum quarto) imperii Heraclii, *Persæ Jordanis loca, Palæstinam, et sanctam civitatem armorum vi subegerunt, et manibus, ut quidam asserunt, Judæorum, ad nonaginta Christianorum millia trucidarunt. Capto vero Hierosolymorum patriarcha Zacharia, pretioso etiam et vivifico crucis ligno locis illis erepto, captivorum hominum multitudinem innumeram in Persidem abduxerunt.* Exstat, inquit Papebrochius modo laudatus, *ibid.* n. 155, Francisci Combessii (Ord. FF. Prædic.) opera, post bellum sancti Joannis Chrysostomi *De educandis liberis*, aliaque nonnulla, Parisiis anno 1656, Græco-Latine impressa epistola, quam viduæ sponsæ, civitati regis magni liberis orbatæ, Hierosolymitano gregi pastorem non habenti: *sed et reliquis omnibus in Christo ecclesiis, residuisque in illis filiis orphanis, pastor humilis, solus, captivus, Zacharias minimus e Perside scripsit, suam, aliorumque captivorum calamitatem commemorans, et meminisse jubens quomodo ipse quidem, quando cum illis erat, in Galilæa dixerit: Plane, filii, injentem in vobis video incuriam, multam segnitiam, injustitiam, ignorantiam, fraternum odium, apostolicorum canonum transgressionem atque contemptum; nec scio quonam res nostræ evasuræ sint: ipsos vero respondere solitos: Bonus est Deus, nec nos creavit ut perderet. Nunc ergo hortatur eos ad pœnitentiam, emendationem morum, misericordiam erga captivos fratres; aut quibus non suppetit quod largiantur, ad preces, jejunia, humicubationes et lacrymas.**

Si quæ autem in tanta calamitate inveniri potuit consolatio temporalis, hæc præcipue subministrata est a sancto Joanne Eleemosynario, tunc temporis patriarcha Alexandrino, de quo ista scribit ejus Vitæ auctor Leonius, apud Baron. ad annum Christi 614, n. 15, col. 261. *Cum Persæ populati essent universam Syriam, qui eorum manus potuerunt effugere, tum laici qui magistratum gerebant, et privati, tum clerici cum episcopis confugiunt Alexandriam. Quibus omnibus dives ille et minime angustus convivor quotidianæ suppeditabat quæ erant ad usum necessaria, non ad indigentium aspiciens multitudinem, ut aliquid faceret quod esset sordidi et illiberalis animi, sed ad eum qui aperit manum, et omne animal implet benedictione. Cum autem Rasmizus dux exercitus Cosroe vastasset et depopulatus esset veneranda loca Hierosolymorum; postquam hoc audivit ille homo Dei, et quod omnia sancta fuissent igni tradita, deflet quidem, non secus ac Jeremias, id quod factum fuerat. Non hactenus autem constitit ejus commiseratio, sed milit etiam Chrysippum quemdam virum pium, tradens ei multum auri, frumentumque, et alia alimenta et indumenta, et ad ea vehenda jumenta plurima, tum ut aspiceret vastitatem, tum etiam ut eos qui remanserant ex captivitate satis per ea quæ dicta fuerunt recrearet. Præterea autem Theodorum quoque Amatkuntis episcopum, et Anastasium præfectum magni montis Antonii, et Gregorium episcopum Rinocorurorum emittit ad eos recipiendos, qui abducti fuerant in captivitatem, vim auri præbens prope innumerabilem. Addit Papebroch. supra citatus, n. 136, ex ejusdem sancti Joannis Vita, n. 33. Ad Hierosolymorum revelationem et reedificationem, misit numismata mille, et mille saccos plenos frumento, et mille legumina (id est, leguminum mensuras), mille libras ferri, mille restes siccatorum piscium, mille vascula vini, et mille Ægyptios operarios, addens per litteras ad Modestum scriptas: *Da mihi veniam, vere Christi operator, nihil dignum templis Christi mittenti. Vellem enim, crede mihi, si esset conveniens, et ego ipse venire, et ipse operari in domo sanctæ Christi Resurrectionis. Hic Modestus Ecclesiæ Hierosolymitanæ curam gessit, ut vicarius Zachariæ episcopi, quandiu ille captivus fuit in Perside, eique post mortem successit. Eosdem Interim Hierosolymorum incolas suis scriptis sublevare conabatur Antiochus quidam monachus Palæstinus, vitæ sanctitatis et doctrina celebris, cujus exstant Homiliæ 150, t. I *Bibl. Patr. Græc.* p. 4026. In epistola autem præfixa operi, eo titulo insignita: *Epistola Antiochi monachi lauræ Sabæ abbatis, ad Eustathium præpositum monasterii Attalinæ Ancyræ civitatis Galatiæ*, hæc narrat, apud Baronium supra relatam, n. 26. *Cum Ismaelitæ ad nostrum accessissent monasterium, una septimana antequam sancta civitas fuisset occupata, et universa ecclesiæ sacra vasa jam diripuissent, plerique Patres aufugerunt quam primum: remanserunt autem in monasterio qui fortiores Christi fuerant servi, sacrum illum locum destituere nullo pacto volentes. Barbari vero cum illos comprehendissent, et multos dies illos inhumane tractassent, et tormentis affixissent, pecunias hoc pacto sese inventuros putantes, apud quos nihil hujus sæculi reperiebatur. Illi simulatque intellexerunt sua se tandem spe et proposito excidisse, in efferatissimam versi rabiem, ad unum***

membratim beatos illos conciderunt. Qui et lætitia incredibili perfusi, ac proinde alucri vultu reidentes, omni cum actione gratiarum animas reddiderunt Domino, quippe non ita pridem in votis habuerant resolvi, et esse cum Christo. Corpora vero plusquam tragice cæsa, cum non paucos dies in humum disjecta sine sepulturæ beneficio jacuissent, ab Arabia illo usque adproperavimus. Et quidem eximius abbas Nicomedes spectaculum illud miserabile cæsorum patrum contemplatus, deliquio animi concidit, atque illinc relatus mortuus prope est. Modestus præterea, et ipse sanctissimus, adventum nostrum cum antevertisset, et sanctorum illorum lustrasset prius habitacula omnia, itidem angore animi contractus, multis se protulit lacrymis, ac sancta quæ eatenus resederant kipsana (hoc est sanctorum reliquias) circumplexus in Patrum superiorum deposuit conditoriis. Is ad hæc, ubi solennem persolvit ex more sermonem, etc. Unumquemque nostrum hortari cœpit, ne quo emigraremus, loci illius nostri desertores, magis vero eas quæ imminebant tentationes generoso pectore perferremus, Dominicæ illius memores sententiæ, quia « angusta est porta, et arcta via quæ ducit ad vitam, etc. » Hujus itaque admonitioni visum est gerere morem, eoque (ideoque) in laura duos prope menses permansimus. Loquitur deinde de fuga illinc ad aliud monasterium, et inde ad aliud, ac de aliis hinc inde dispersis; et inferius iterum de monachis a Saracenis occisis agens: Numeris, inquit, sanctorum Patrum, quos tyrannica sustulit impressio, est quadraginta quatuor. Horum memoria Maio mense celebratur, decima quinta mensis die. Eorundem martyrum memoriam colit Ecclesia in Martyrologio Romano die 16 Maii, his verbis: In Palæstina passio sanctorum monachorum a Saracenis in laura sancti Sabæ intersectorum. Dum vero hi coronabantur, quidam monachus Sinaita modo terribili lapsus est. Rem sic describit idem Antiochus homil. 81, apud Baronium, ibid. n. 30: Fuit, inquit, in monte Sina monachus quidam, qui celebre adeo edidit suæ continentiæ specimen, ut in cellula multos rixerit annos inclusus. Postremo multifariis revelationibus diaboli, et insomniis illusos, ad Judaismum delapsus est, et carnis circumcisionem. Cum igitur diabolus huic identidem vera quædam insomnia demonstrasset, et veluti objecta illecebra inescasset illius obscuratam mentem, novissime oculis illius objicit copiosam turbam apostolorum, martyrum, aliorumque omnis generis Christianorum densissimis tenebris, et omni dedecore oppletam: parte opposita, Mosem, Prophetas, populum quoque Judæorum, Deo alioqui invisum (sermo est de Judæis nunc temporis) offert splendida admodum luce conspicuos, inque gaudio et hilaritate vitam traducentes. Hæc cum spectasset miser, e vestigio surrexit, derelictoque sancto illo monte, in Palæstinam usque pervenit, rectaque conscendit in Noara et Libyadem asyla Judæorum. Cum (vero) istis denarrasset quæ sibi visæ fuerant diabolicas apparitiones, circumciscus est, ac professus Judaismum, accepit uxorem, inque omnium prospectu adversus Christianos edidit dogmata, propugnator factus Judaicæ superstitionis. Hunc ego vidi, pergit Antiochus, ac plerique monachorum, neque enim quatuor anni sunt a morte illius qua misere perruptus est. Catharri enim profuvium aliquando passus, et vermium arrosione contabescens exspiravit. Hunc cum vidissemus ego et alii aliquot monachi, correpti timore, ingenti cum luctu lamentati sumus. Erat id sane quam miserabile spectaculum. Vir hic totus incanuratus in monastica exercitatione, consenueratque laboribus attritus, et is tandem cum mulieribus jocabatur, immundarum carniū, nempe Judaicarum, gustu se desædabat, et inquinabat, verba loquebatur obscena et impudica, blasphemabat Christum, Spiritum sanctum non tolerandis afficiebat contumeliis: et hunc tamen illi sine lege Judæi secundum vocabant Abraham. Hæc Antiochus t. I Bibl. Patr. Græc. p. 1161 et seq.

Cosroes, ut dictum est, lignum sanctæ crucis, quod Hierosolymis servabatur, in Persidem transtulit. Sed plane admiratione dignum illud fuit, inquit Baronius supra citatus, n. 32, impium hominem adeo esse reveritum salutis nostræ tropæum, ut nec ausus fuerit ab ipsa theca, qua operiebatur, signaculum amovere, et clave aperire, ut vel illud inspiceret; sed timore perculsum, uti in sacrosancto templi loco asservabatur, eodem modo in Persidem voluisse transferre, veluti demum intactum Hierosolymam reportatum fuit: quod testatus est Modestus Hierosolymorum patriarcha, item quoque universus clerus Ecclesiæ Hierosolymitanæ. Tradit hæc omnia Suidas in *Heraclio*. Porro observat Baron. idem ad aun. 622, n. 1, ex quo sancta Crux capta a Persis fuit, et in Persidem asportata, hanc sua potentia, imo ejus qui in ea passus est virtute, Romanis plures insignes contulisse victorias; e contra vero Persas reportatis plurimorum annorum tropæis admodum elatos depressisse, eorumque regem Cosroen horrenda morte multasse. Item ad annum 627, n. 28, Heraclio imperatori crucis virtute datum, ut longe præclariorum quam quivis ante Romanorum imperator de victore Cosroe, qui et vinci posse non credebatur, triumphaverit, iteratis scilicet per annos septem victoriis, quarum causa per annos singulos singuli erant ipsi decernendi triumphi.

Exstat in *Chron. Alexandr.* pag. 398, ad annum 18 Heraclii imperat. Christi 628, epistola hujus imperat. missa Constantinopolim de nece Cosrois, et pace inita cum Syroë ejus filio, quæ lecta est die 15 Maii, in quem inciderat festum Pentec. Eo anno Pascha occurrerat die 27 Mart. proindeque Pentecostes die 15 Maii. Eam quoque refert Pagius, tom. II, crit. *Annal. Baro.* ad annum 627, num. 12 et seqq. Sic incipit: *Decimo octavo anno imperii Heraclii, post consulatum, 17 etc., 15 Maii mensis die, fer. 1, ipso Pentecostes festo, lectæ sunt ex ambone in sanctissima Magna ecclesia litteræ missæ ex Oriente ab Heraclio piissimo imperatore nostro, quæ Cosroë casum, et inaugurationem Syroë Persarum regis nuntiabant, hæc verbis conceptæ. « Exsultate Deo, omnis terra, » etc. « Lætentur cæli et exsultet terra, et omnia quæ in eis sunt. » Et omnes Christiani laudantes et benedictis gratias agamus soli Deo, etc. « Cecidit enim superbus et perduellis Dei Cosroes. Cecidit, et præcipitatus est ad inferos, et delicta est de terra memoria ejus.*

Superbus ille et loquens iniquitatem in superbia et contemptu adversus D. N. J. C. verum Deum, et intem-
 ratam ejus matrem benedictam Dominam nostram Dei Genitricem semperque Virginem Mariam. Perit im-
 pius cum sonitu. Conversus est labor ejus in caput ejus, et in verticem iniquitas ejus descendit. Nam 24 Fe-
 bruar. præteriti mensis, prima indictione, seditione in eum mota ab ipsius filio primogenito Syroë, quemad-
 modum in alia jussione (id est epistola), vobis exposuimus, Persarum omnibus proceribus ac universo exer-
 citu, copiisque ex variis regionibus conductis, ab exsecrando Cosroë ad partes Syroë, cum Gurdanaspæ Per-
 sici exercitus prius duce transeuntibus, idem Deo invisus Cosroës, dum fugam meditatur, captus, vinculusque
 in novum castellum, ab ipsomet ad reconduendas servandasque ab eo collectas pecunias exstructum conjectus
 est. Vicesima quinta autem ejusdem mensis Februar. Syroë coronato, et rege Persarum inaugurato, ac 28
 ejusdem mensis cum Deo exosus Cosroës quartum jam diem in vinculis, omnibus excruciatum doloribus, exe-
 gisset, ingratum illum, et perduellum Dei, superbumque ac blasphemum Cosroën acerbissimo mortis genere
 Syroës sustulit, nisi sciret Jesum ex Maria natum, et a Judæis crucifixum, quemadmodum ipse scripserat, et
 quem conviciis incesserat, omnipotentem esse Deum, illique retribuere, prout a nobis ipsi rescriptum fuerat, etc.
 In alia autem a nobis data vobis jussione, ex castris nostris ad Canzaca, quæ continebant acta a 17 Octo-
 bris, ad 15 Martii, significavimus, quo pacto Deus, et Domina nostra Deipara, nobis, Christoque dile-
 ctis copiis nostris succurrerit, et quomodo in ipso conspectu nostro Deo exosus, et e tumulo refodiendus (sive
 e sterquilinio effossus, ut habet Pagius) Cosroës a Dastagerchosate ad Ctesiphontem usque fugam cepessit-
 rit, suaque palatia amiserit cum regni Persici provinciis, ac denique hac ratione commovere adversus illum
 seditionem Syroës potuerit. Post scriptam vero hanc nostram jussione, eamque missam 15 die præsentis men-
 sis Martii, dum quæ Cosroën inter et Syroën postmodum contigerint explorare satagimus, missis in varia
 loca, atque ad Siarsura, parvum Zabos, Chalcas et Jesdem, utraque via, tum ex felicissimis castris nostris,
 tum ex Saracenis pro nostro imperio subjectis, ut quemadmodum præfati sumus, motus qui ibi sunt, certo
 resciremus, adduxerunt ad nos excubitores in castra ad Canzaca Persam unum, et alterum Armenium, a
 quibus porrecta nobis est epistola a quodam Persarum secretario cui nomen est Cosdæ et Aximaranan, ad
 nos scripta, qua missum se significabat a Syroë in Persarum regem proclamato, cum aliis proceribus, et
 ipsius Syroës ad nos litteris: cumque ad Arman pervenisset, visum sibi esse ut duos istos viros ad nos
 mitteret, quo vicissim seque ac socios tuto incolumesque deducerent, a nobis mitterentur. Ut autem
 illum sibi timere intelleximus, ex eo quod in itinere multa Persarum cadavera, eaque usque ad tria
 circiter millia a felicissimis copiis nostris intersectorum versus Narban videret, absque conductoribus
 nos convenire vereretur: 25 ejusdem Mart. mensis ad illos misimus gloriosissimum magistrum militum Eliam
 cognomento Barsoca, et magnificentissimum Theodotum Drungarium, cum delecta juventute, ac viginti equis
 dextrariis sella instructis, qui illis occurrerent, eosque ad nos deducerent, etc. Ut vero duos illos viros a
 Syroë Persarum rege missos recepimus, alterum ex iis, Persam scilicet, unum cum aliis ad Barismanem Can-
 zacorum (præpositum) qui a quadraginta miliaribus aberat, et in munitum castellum se recluserat misimus,
 datis ad illum litteris, quibus mandabatur, ut equos septem pro legatis pararet, quo expedite ac sine ullo
 impedimento ad Syroën regem possent proficisci. Barismanas vero... et qui tum cum illo aderant, nos, et
 Syroën Persarum regem, per multas horas, faustis acclamationibus laudibusque prosecuti sunt. A Legato
 quippe illo Persa, perduellum Dei Cosroën periisse, regemque Syroën proclamatum certiores erant facti. Re-
 scripsit deinde nobis idem Barismanas, equos se, sicut a nobis mandatum fuerat, instruxisse, et cum alte-
 ram nostram jussione accepit, qua legatorum adventus sibi significaretur, se quam primum ad nos acces-
 surum, equisque confestim adductis, officia sua servitiæque omnia præstiturum. Cum igitur in iisdem ad
 Canzaca positis castris essemus morati usque ad 3 mensis Aprilis diem, qui in Dominicam incidit, advenit
 Phaiacus regi a secretis, qui et Rharna vocabatur, circa horam secundam, eundemque hac ipsa hora exce-
 pimus, litteris a Cabata Syroës clementissimo Persarum rege, quæ ejus inaugurationem continebant, qui-
 busque nobiscum, et cum quovis hominum, pacem habere velle significabat, ab illo acceptis. Visum ergo nobis
 est clementissimi Cabatæ Syroës litterarum exemplar huic nostræ ad vos jussione subjungere, ut et quid ad
 illas deinde rescripserimus. Mansimus vero eodem in loco castrorum Canzacis vicinorum usque ad septimum
 Aprilis, hoc est 27 dies. Octavo autem ejusdem mensis eundem Phaiacum a secretis, Rharnam appellatum,
 honorifice, quantum licuit, acceptum, ut et qui cum illo erant, dimisimus, etc. Atque ita confidimus D. N.
 Jesum Christum bonum et omnipotentem Deum, et Dominam nostram Dei Genitricem, res omnes nostras
 secundum eorum clementiam curaturos. Nos porro ejusdem mensis die 8 Deo auspice, castra movimus, in
 Armeniam iter facturi. Vos autem bene valete, continuasque ac indefessas orationes ad Deum fundite, quo,
 sicut peroptamus, vos quam primum revisere nobis largiatur. Huic Heraclii epistolæ subditur in eodem
 Chron. Alexandr. pag. 402, pars epistolæ Syroës ad Heracl. Titulus est: Exemplar commonitorii a Cabata,
 qui et Syroës dictus est, clementissimo rege Persarum, missi ad Heraclium piissimum et a Deo servatum no-
 strum imperatorem. A Cabata Sadasadasac, Heraclio clementissimo, et a Deo servato imperatori Romano-
 rum, fratri nostro, plurimam gratiam impertimur. Clementissimo imperatori Romanorum, et fratri nostro.
 Nos Dei providentia absque ullo labore insigni diademate donati, patrum ac majorum nostrorum solium sumus
 consecuti. At cum tam benefice ab ipso Deo nos dignatos agnoscamus, ut illustrem adeo thronum exceperimus
 ac dominationem, si quid esset quod rumani generis utilitati ac solatio conduceret, quantum in nobis fuit, et
 prout decuit, id continuo fieri liberaliter beneficeque imperavimus. Quandoquidem igitur ad summam hanc
 dignitatem et imperium nos Deus exexit, id protinus in animo statutum fuit, ut quotquot homines detineban-

tur in vinculis, dimitterentur. Sed et si quid erat quod humanæ conditionis ac hujusce vitæ utilitati ac commo-
modo fructum afferret, nobisque statuere liceret, id fieri non modo præcepimus, sed et confectum est. Quin
etiam nobis deliberatum est ac constitutum, uti vobiscum Romanorum imperator, frater noster, cumque Ro-
mana republica, cæterisque populis, aliisque regulis qui circa imperium nostrum undique habitant, pacem
et amicitiam deinceps colamus. Quod autem fraternitas vestra, Romanorum imperator, affectam se gaviao
dixit, quod nos eumdem thronum obtinuerimus..... Cætera, inquit Carolus Du Cange, præ vetustate desi-
derantur in ms. codice.

Periit itaque Cosroes, justo Dei judicio, manu Syrois filii sui natu majoris, anno Christi 628, die 28
Februar. Cum enim Seleuciæ in dysenteria morbum incidisset, operam dedit ut sibi succederet Medar-
ses alter filius suus, quem ex Syra dilecta conjugæ susceperat. Quod ubi comperit Syroes, cum opti-
matibus regni egit, ut de mundo pater tolleretur. usus etiam ad hoc Romanorum auxilio. Cosroes qui-
dem fugere tentavit, sed captus est, valide vinctus, et missus in domum tenebrarum, quam recens ipse
ad reconduendas pecunias extruxerat. *Αἰεβαι quippe Syrois*, inquit Theoph. pp. 271 et 272, et apud Bar-
ron. ad annum 627, n. 17 : *Comedat aurum quod incassum collegit, propter quod etiam fame neca-
vit, mundumque deleuit. Misit insuper satrapas ad eum injuriis impetendum et conspuendum; abductum
etiam Mardazanem, sive Medarzen, quem coronare volebat filium ejus coram ipso occidit, et reliquos filios
ejus in conspectu ipsius e medio sustulit: et permisit omnibus qui inimici ejus essent, ut omni injuriarum ge-
nere eum afficerent, ac verberibus onerarent. Denique per quinque dies hoc facto, jussit Syroes ipsum sagittis
confodi, quo in supplicio vitam finivit.* Sic potitus regno Syroes, non immemor pacis quam cum Heraclio
inierat, Romanos omnes captivos libertate donavit, inter quos fuit Zacharias patriarcha, quatuordecim
fere annis ex quo in Persidem ductus fuerat, et sacrosanctum crucis lignum restituit. Anno seq. qui
Heraclii decimus nonus erat, Christi 629. *Is recedens Constantinopoli*, inquit Theophanes, pag. 273, et
apud Baron. ad annum 628, n. 1. *Ipsa veris initio proficiscitur Hierosolymam, pretiosa ac virifica crucis
ligna reportans ad gratiarum actiones reddendas. Cumque Tiberiadem adiisset, accusavere Christiani He-
bræum quemdam nomine Benjamin, quasi sibi mala facientem: erat enim admodum opulentus, qui suscepe-
rat imperatorem et exercitum ejus. In eum commotus imperator ait: Cur molestus es Christianis et fidei Chri-
stianæ quam colo? eumdemque admonitum ut crederet, redditumque Christianum, in domo Eustachii Neapo-
litani, ita nunc Samaria (vel potius Sichem) dicitur, baptizari voluit; apud eum enim imperator est hospi-
tatus. Ingressus deinde imperator Hierosolymam, restituto jam Zacharia pontifice, venerandæ crucis vivificæ
ligna in proprium locum reposuit, plurimasque Deo egit gratias: quin et pulsus Judæis ab urbe sancta, ne
ad tertium usque milliarium ei appropinquarent districte prohibuit.* Ad eam occasionem revocandum, quod
legitur in *Breviario Romano* die 14 Septemb. Exaltationis sanctæ crucis memoriæ consecrata, scilicet
cum Heraclius auro et gemmis ornatus lignum crucis reportaret, ipsum insistere coactum sub porta
quæ ad Calvariæ montem erat iter; monitumque propterea a Zacharia, ut eo vestitu deposito, humiliorem
assumeret, paruisse imperatorem, et reliquum viæ citra ullam difficultatem confecisse. Suidas refert
M. destum fuisse Hierosolymitanum patriarcham, quando Heraclius crucem sanctam in pristinum locum
reposuit, quasi jam tunc decessisset Zacharias, sed Theophani qui illo antiquior fuit, potius credendum
est. Non tamen diu supervixit Zacharias. Nicephori Catalogus ei viginti duos annos regiminis tribuit, qui
ab anno 609 ad 631 recte computantur, ita ut obierit eo anno 631. Addit Papebrochius, Tract. prælim.
ad t. III *Actor. sanctorum* Maii, p. 31, n. 137, col. 2, vitam ejus extendi posse usque ad annum 653, si
successor ejus Modestus uno solum anno aut biennio non integro sedem tenuerit. Verum hi 22, vel ut
Latinæ quædam catalogi Nicephori translationes habent, 24 Zachariæ episcopatus anni, perperam om-
nino ibidem revocantur ad tempus quod ejus captivitatem præcessit. Colitur Zacharias in *Menæis* Græco-
rum die 21 Februar.

ZACHARIÆ HIEROSOLYMITANI PATRIARCHÆ EPISTOLA.

(*Bibliotheca Patrum*, tom. XII, p. 984. Textus autem Græcus desumptus est ex opere FRANC. COMBE-
RSII cui titulus: *Sancti Joannis Chrysostomi de educandis liberis liber aureus*, etc., Parisiis 1655, in. 8.

Vidæ sponsæ, civitati regis Magni liberis orbata, Hierosolymitano gregi pastorem non habenti; sed et reliquis omnibus in Christo Ecclesiis, residuisque in illis filiis orphanis, pastor humilis, solus, captivus, Zacharias minimus.

Grat' a vobis, filii, et benignitas, et misericordia a Deo Patre nostro, animatum ac humani ipsius

Τῇ χρηευσάσῃ νύμφῃ τῇ ἀτεκνωθείσῃ πόλει τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου· τῇ ἀποιμάντῃ ποιμνῇ Ἱεροσολήμι· καὶ πάσαις δὲ λοιπαῖς ἐν Χριστῷ Ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς ἐν αὐτοῖς καταλειφθεῖσι τέκνοις ὄρφανόις, ποιμὴν ταπεινός, ἔρημος, ἀιχμάλωτος, Ζαχαρίας ἐλάχιστος.

Χάρις ὑμῖν, τέκνα καὶ εὐσπλαγγνία, καὶ εἰλεος, παρὰ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν φιλοψύχου, καὶ φιλανθρώ-

που, ζῆλον ὄντως, καὶ νῦν εἰπεῖν. καὶ ἐξ εὐχαριστίας ἁ
τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολῆς ἄρξασθαι.

Εἶη τὸ δρομα Κυρίου εὐλογημένον, ὅτι οὐ κατὰ
τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς
ἀνομίας ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν. Ὁμῶς, Οἶμοι
ὅτι τῆς Σιών ἐμακρύνθη, καὶ κατεσκήνωσα μετὰ
τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ· ὡς Δαβὶδ ποθῶν κίχῳ,
ψάλλον νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τοῦτον ἐν τοῖς χεῖλεσί
μου τὸν στίχον περιφέρων· Ἐὰν ἐπιλάβωμαι σου,
Ἰερουσαλήμ, ἐπιλησθῆ ἡ δεξιὰ μου, ἢ τοῦ ἐν σοὶ
ἐλαχίστου λαοῦ.

Γνωστὸν ἔστω ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐπὶ
τῶν ποταμῶν Βαβυλώνας, ἐκεῖ ἐκουσίσαμεν, καὶ
ἐκλαύσαμεν, ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών, τοῦ
Γολγοθά, τοῦ ζωποιοῦ μνήματος, τῆς ἀειμνήστου
Βηθλεέμ. Ἰδοὺ ἀδελφοί, Ἦραμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς
ἡμῶν εἰς τὰ ὄρη Σιών, ὅθεν ἦξει ἡ βοήθεια ἡμῶν.
Ἀκούσατε, οἱ ἐλυτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου, οὗς ἐλυ-
τρώσατο ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν, καὶ ἐκ τῶν θλιψέων
ἔσωσεν αὐτούς· ἀκούσατε τῆς ἐμῆς φωνῆς τοῦ δεσμίου
Ζαχαρίου. Μὴ μέγα φρονήσητε, ὅτι Χριστὸς ὑμᾶς τῆς
δουλείας τῶν ἐχθρῶν ἐρρύσατο. Ὁρᾶτε, μήπως ὡς
νόθοι, καὶ οὐχ ὡς υἱοὶ κατελείφθητε. Φησὶ γάρ· Εἰ
ἐκτὸς παιδείας ἐστὲ, ἄρα νόθοι καὶ οὐχ υἱοὶ ἐστε.

Βλέπετε, φοβηθῆτε, καὶ ἑαυτοὺς ἀσφαλίσασθε·
μήπως ἐνταῦθα ὡς ἐκεῖ· οὐ κατὰ Λάζαρον πλούσιος,
ἐν τρυφῇ, καὶ ἀνέσει ζήσαντες, καὶ μηδὲν θλιβερὴν
ὑπομείναντες, ἐκεῖ τὰς ἀθανάτους τιμωρίας ἀπο-
θήτε. Ὁρᾶτε, μήπως ἐνταῦθα τῷ ὄνῳ καὶ τῇ σπα-
τάλλῃ χαίροντες, ἐκεῖ σταγόνος ὕδατος δεηθήσεσθε.
Νήψατε, μήπως ἐνταῦθα τῆς δουλείας ἀπαλλαγέντες,
ἐκεῖ τῆς τοῦ Θεοῦ βψέως χωρισθῆτε. Μὴ μέγα φρο-
νεῖτε, ἀδελφοί· οὐ γὰρ ὡς δικαίους ὑμᾶς ὁ Κύριος
ἐλυτρώσατο, ἀλλ' ὡς ῥαθύμους καὶ ἀδοκίμους, δώ-
σας ὑμῖν καιρὸν πρὸς μετάνοιαν, πλὴν ὅτι τὸ μέλλον
ἔδῃλον· πολλάκις γάρ· σήμερον μακροθυμεῖ ἐφ'
ὑμᾶς· αὐριον δὲ παραδίδωσι καὶ ὑμᾶς. Καὶ γὰρ συγ-
γνώμης πάσης ἐστὶν ἀνάξιον, ὅταν τοὺς ἐταίρους, καὶ
ἀδελφούς ὑμῶν ὁρῶντες ἐν βασάνοις, μὴ ἑαυτοὺς
διορθώσητε. Οὐχ ὁρᾶτε πῶς ἐπὶ τῶν δικαστηρίων,
ἄλλου ἐξεταζομένου, πάντες οἱ παρόντες καὶ ὁρῶν-
τες, τάχα δὲ καὶ οἱ ἀκούοντες, φρίττουσι καὶ φοβοῦν-
ται, καὶ τῶν κακῶν ἀπέχονται; Μὴ ξενίζεσθε δι-
πέρτινες ὅσοι ἠχμαλωτίσθησαν· τινὲς δὲ ἄνομοι
ἐλυτρώθησαν. Ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος·
Μὴ γὰρ ὡν τὸ αἷμα ἐξέχευεν Πιλάτος μετὰ τῶν θυ-
σιῶν ἁμαρτωλοῦτοι πάντων ἐτύγγαρον; οὐ λέγω
ὑμῖν, ὅτι ἐὰν [ἀλλ' ἐὰν] μὴ μετανοήσητε, καὶ
θμεῖς ὡσαύτως ἀπολεισθῆ. Καὶ πάλιν, Οἱ δέκα καὶ
ὀκτὼ ἐφ' οἷς ἔπεσον ὁ πύργος τοῦ Σιλωήμ, ἁμαρ-
τωλοῦτοι ἦσαν παρὰ πάντας τοὺς οἰκοῦντας Ἰε-
ρουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν [ἀλλ' ἐὰν]
μὴ μετανοήσητε, καὶ ὑμεῖς ὡσαύτως ἀπολεισθῆ.

Ἀκούσατε, καὶ φοβηθῆτε, καὶ μὴ ἡμῶν τῶν δε-
σμίων ἐπιλάβησθε. Ἐν σώματι ἐσμεν ἀμφοτέροι· ἀκού-
σωμεν τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· Ἐὰν ἐν μέλος πᾶ-

generis amante, clementissimoque, ut et nunc di-
camus, par revera etiam, ut nostram ad vos epi-
stolam a gratiarum actione ordiamur.

Sit nomen Domini benedictum ¹, quia non secundum
peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquita-
tes nostras retribuit ². Verumtamen : Heu me, quia
longe factus a Sione, habitavi cum tabernaculis Ce-
dar ³; desiderio et ipse, uti David, diu noctuque
psallens, atque versum hunc labiis circumferens,
ac ore versans : Si oblitus fuero tui, Jerusalem (aut
pauillax plebis quæ in te est), oblivioni detur dextera
mea ⁴.

Notum sit vobis, fratres, quod et nos super flu-
mina Babylonis illic sedimus, et flevimus, dum recor-
daremur Sionis ⁵, Golgotha, vivifici sepulcri, nulli
unquam oblivioni tradendæ Bethleem. En fratres :
Levavimus oculos nostros in Sionis montes, unde ve-
niet auxilium nobis ⁶. Audite, redempti a Domino, quos
redemit de manu inimicorum ⁷, et ex tribulationibus
salvavit eos. Audite vocem meam, victi Zacha-
riæ. Nolite animos tollere, quod vos Christus libe-
raverit ab hostium servitute. Videte ne forte tan-
quam spurii, non tanquam filii relictis sitis. Ait
enim : Si extra disciplinam estis, ergo adulleri, et
non filii estis ⁸.

Videte, timete, vobis ipsi cavete, ne forte hic,
velut ille Lazari dives ⁹, in deliciis ac remissione
vitæ agentes, ac cum nihil molestum tuleritis,
æterna illic supplicia recipiatis. Videte, ne forte hic
vino lautisque dapibus luxuriantes, illic guttam
aquæ desideretis. Diligenter attendite, nequando
hic servitute liberati, illic a Dei visione extorres
sitis. Nolite, fratres, altum sapere; non enim vos
Dominus tanquam justos liberavit, sed velut segnes
ac reprobos, concedens tempus ut pœnitentiam
agatis. Verum quia incerta futuri alea est, hodie
cum in vos patienter agat, vos quoque in crastinum
tradit. Etenim nulla prorsus venia digni estis; qui
scilicet, cum fratres vestros in tormentis videatis,
emendari ipsi minime studeatis. Nonne videtis ut
in tribunalibus, quærente præloze unius causam,
qui astant omnes, ac qui vident, quin et forte au-
dientes, timeant, ac contremiscant, atque a malis
abstineant? Ne mirum videatur, quod e sanctorum
numero quidam captivi acti sunt, atque ex impro-
bis quidam redempti. Audiamus Dominum dicen-
tem : Putatis quod his, quorum sanguinem Pilatus
miscuit cum sacrificiis, præ omnibus peccatores fue-
runt? Non, dico vobis : sed si pœnitentiam non ha-
bueritis, similiter et ipsi peribitis ¹⁰. Et iterum :
Illi decem et octo, supra quos cecidit turris in Siloe,
putatis quod peccatores fuerint præ omnibus habitan-
tibus in Jerusalem? Non dico vobis : sed nisi pœni-
tentiam egeritis, perinde et ipsi peribitis ¹¹.

Audite, et timete, nec nos victos oblivioni tra-
dite. Unum utrique corpus sumus. Audiamus Apo-
stolum dicentem : Si patitur unum membrum, om-

¹ Psal. cxii, 2. ² Psal. cii, 10. ³ Psal. cxix, 5. ⁴ Psal. cxxxvi, 5. ⁵ ibid. 1. ⁶ Psal. cxx, 1. ⁷ Psal. cxi, 2. ⁸ Hebr. xii, 8. ⁹ Luc. xvi, 19. ¹⁰ Luc. xiii, 2. ¹¹ ibid. 4, 5.

nia compatiuntur ¹². Et iterum : *Quis infirmatur, et ego non infirmor* ¹³? Ex vobis, fratres, nostram afflictionem noscite. Etenim ejusdem naturæ estis. Nolite nos oblivisci, fratres, ne et nos dicamus, *Extremus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis Sionis* ¹⁴.

Efficimini animo, his qui vincti sunt, tanquam convincti, his qui filiis orhati, tanquam lugentes; his qui vapulant, tanquam condolentes; his qui patiuntur persecutionem, tanquam fugæ socii existentes : uno verbo, captivis ut conceptivi. Videte ne fugientes labores, coronas amittatis. Non enim res nostræ ejusmodi sunt, ut hactenus solum durent, quando præsens prætervolet sæculum. Nondum tempus mercedis venit. Veniet tempus, et nunc est, cum hi qui in deliciis vixerint, cum divite dam-
B
nentur : ac qui sustinuerint mala, choros agent cum Lazaro, quos nimirum pœniteat, ac qui ægre ferant non meruisse alias quoque Christi ergo ærumnas se ferre, ut majores honores ac præmia consequi mererentur. Videte, animumque attendite dicenti : *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium* ¹⁵. Et iterum : *Multæ tribulationes justorum* ¹⁶. *Quia tanquam aurum in fornace probavit eos, et quasi holocausti hostium accepit eos* ¹⁷.

Nolite, filii, gloriari, nolite gloriari, quod a vitæ hujus afflictionibus sitis liberati; quin potius gemitite, ac solliciti estote, quid in hora exitus Domino respondeatis; quos labores, quas ei virtutes ostensuri sitis. Quisque vestrum a prioribus jam suis actionibus recedat. Videte ne licentia ex antistitis amotione arrepta, deteriora iterum perpetretis. Remedium nobis Dominus ad parandam sanitatem donavit. Num videtis quantos, præsentis minæ sanguinis injuste fusi rivos cohiberint? quantos publicos tumultus sedaverint? quantos diabolicos amotes exstinxerint? quanta vetera odio dissolverint? Nam qui captivi agunt, vel invitati, quam plura peccata ponunt. Idcirco vos qui vita leniori vivitis, longe amplius sobrii estote, vigilate, facere mala desinite, divinum favorem ambite. Memento ejus, qui ait : *Orate pro invicem, ut salvemini* ¹⁸. Memineritis, qua ratione pro Petro assidua ad Deum oratio fieret ab Ecclesia ¹⁹. Siquidem enim pro illo qui princeps erat, qui ligandi atque solvendi potestatem habebat, sic oratio fiebat, potiori longe ratione pro nobis assidue orandum sit, donec Dominus placabilis fiat. Nam si nostri immemores fueritis, ejus quoque pœnas daturi estis.

Videte in quibus vos hodie, ac quibus fratres vestri versentur. Videte, inspicite, compungimini. Vos in oratoriis, nos in carcere; vos in deliciis, nos in metallis; vos in jucunditate, hi in luctu; vos in balneis, hi in desertis; vos in exultatione, atque hi in necessitate. Vobis desudant servorum obsequia, hi præstant. Ne ergo quorum se res ita

A
σχη συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. Καὶ πάλιν *Τίς ἀσθενεῖ, καὶ ἐγὼ ἀσθενῶ*; Ἐξ ἐαυτῶν τὴν ἡμετέραν θλίψιν, ἀδελφοί, ἐπίστασθε· τῆς γὰρ αὐτῆς φύσεως τυγχάνετε. Μὴ ἐπιλάβησθε ἡμῶν, ἀδελφοί, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς· εἴπωμεν· Ἀπὸ πηλοῦ ἡμεῖς ἐγενήθημεν τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς Σιών.

Γίνεσθε τῇ καρδίᾳ τοῖς δεδωμένοις, ὡς συνδεδεμένοι· τοῖς ἀτεκνονμένοις, ὡς ὀρηνοῦντες· τοῖς μαστιζομένοις, ὡς συναλοῦντες· τοῖς βιωκρομένοις, ὡς συμφύγοντες· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τοῖς ἀτρυχάτοις ὡς συνατρυχάτοις. Βλέπετε μὴ φεύγοντες τοὺς πόνους, ἀποτύχητε τῶν στεφάνων. Οὐ γὰρ ἕως τῶν ἐν ταῦθα στήσονται τὰ ἡμέτερα. Οὐπω ἡ ὥρα τῆς μετὰ ἀποδοσίας ἐβασεν. Ἐλεύσεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἐν ἀνέσει ζήσαντες, σὺν τῷ πλουσίῳ κατακρίθησονται· οἱ δὲ τὰς θλίψεις ὑπομείναντες, σὺν τῷ Λαζάρῳ χορεύουσιν, μεταμελοῦμενοι καὶ λέγοντες, ὅτι οὐκ ἤξιώθημεν καὶ ἄλλας θλίψεις ὑπομείναι διὰ Χριστοῦ, ἵνα μειζήνων τιμῶν ἡξιώθημεν. Ὅρθετε, καὶ προσέχετε τῷ λέγοντι, *Διηπόρουν διὰ πυρός καὶ ὕδατος, καὶ ἐξηγάγετε ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν*. Καὶ πάλιν *Πολλὰ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων· ὅτι ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἰδοκίμασον αὐτοὺς, καὶ ὡς ὀλοκαύτωμα θυσίας προσεδέξατο αὐτούς*.

Μὴ καυχᾶσθε, τέκνα, μὴ καυχᾶσθε, ὅτι τῶν ἐνθάδε θλίψεων ἐβρώθητε· μάλλον δὲ στενάζετε καὶ φροντίζετε ἐαυτῶν, τί ἐν καιρῷ ἐξόδου μέλλετε τῷ Δεσπότῃ ἀπολογησασθαι· πόλους καμάτων, πόλας ἀρετῶν αὐτῶν δεῖξετε. Ἀποστήτω λοιπὸν ἕκαστος ὑμῶν ἐκ τῶν προτέρων αὐτοῦ πράξεων. Βλέπετε μὴ ὀδύνας καὶ ἀναρχίας δραξάμενοι, τὰ χεῖρω πάλιν διαπράξησθε. Ἰατρείαν ἡμῖν ὁ Κύριος πρὸς θεραπείαν ἰδωρήσατο. Οὐχ ὄρατε πόσας ἡ παρούσα ἀπειλὴ ἀμαρτωλοῦς ἐπαυσεν; πόσας ὁδοσταςίας ἡμέρωσεν; πόσους ἐρωτας διαβολικῶς ἔθεσεν; πόσας μνησκακίας διέλυσεν; Οἱ γὰρ ἐν αἰχμαλωσίᾳ διάγοντες, καὶ μὴ θέλοντες, πολλῶν ἀμαρτιῶν ἀποκτώνται. Δὲ ὑμεῖς οἱ ἐν ἀνέσει πολλῶν πλείον νήψατε, γρηγορήσατε, τῶν κακῶν παύσασθε, παρρησίαν πρὸς θεὸν κτήσασθε, μνημονεύσατε τοῦ εἰπόντος, *Ἐβόησθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως λαθῆτε*. Μνησθητε ὅτι εὐχὴ ἦν ἑκτενῆς ἐπιτελουμένη ὑπὲρ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Εἰ οὖν ὑπὲρ ἐκείνου τοῦ κορυφαίου, τοῦ ἐξουσίαν ἔχοντος εἶησαι καὶ λύσαι, εὐχὴ ἐπιτελεῖτο, πόσω γε μάλλον ὑπὲρ ἡμῶν προσευχόμενοι μηδέποτε παύσησθε, ἕως οὗ τὸν Κύριον καταλέξησθε; ἔάν γὰρ ἡμῶν ἀμνημονήσητε, μέλλετε καὶ ὑπὲρ τοῦτου δικὰς εἰσπράττεσθαι.

Σκοπήσατε ἐν ποίαις ὑμεῖς ἐστε σήμερον, καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν [ὑμῶν] ἐν ποίοις. Ἐμὲλέψατε, καὶ ἴσθε, καὶ κατανοήθητε. Ὑμεῖς ἐν εὐκτηρίοις, ἡμεῖς δὲ ἐν δεσμωτηρίοις. Ὑμεῖς ἐν σπατάλῃ, καὶ ἡμεῖς ἐν μετὰλλοις. Ὑμεῖς ἐν ἀνέσει, οὗτοι δὲ ἐν πίνθει. Ὑμεῖς ἐν βελανέοις, καὶ οὗτοι ἐν ταῖς ἐρήμοις. Ὑμεῖς ἐν ἀγαλλιάσει, αὐτοὶ δὲ ἐν τῇ ἀνάγκῃ. Ὑμεῖς δουλεύετε

¹² I Cor. xii, 26. ¹³ II Cor xi, 29. ¹⁴ Psal. lxxviii, 9. ¹⁵ Psal. lxxv, 12. ¹⁶ Psal. xxxiii, 20. ¹⁷ Sap. iii, 6. ¹⁸ Jac. v, 16. ¹⁹ Act. xii, 5.

σθε, αὐτοὶ δὲ δουλεύουσι. Μὴ τοίνυν διακείμενοι οὕτως ἀμελήσητε. Ἀκούσατε τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἐν ᾧ μέτρω μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Καὶ πάλιν μνήσθητε ὡς ἐλάλησα ὑμῖν ἐτι ὦν μεθ' ὑμῶν ἐν Γαλιλαίᾳ, λέγων, ὅτι Ὅντως, τέκνα, πολλὴν ὄρω τὴν ἀμέλειαν εἰς ὑμᾶς· πολλὴν τὴν βραθυμίαν· πολλὴν τὴν ἀδίκειαν· πολλὴν τὴν ἀγνωσίαν· πολλὴν τὴν μισοαδελφίαν· πολλὴν τὴν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων κατάλυσιν καὶ καταφρόνησιν, καὶ οὐκ οἶδα ποῖον τέλος ἔξουσι τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ πρὸς ταῦτα ἀντιφρογόμενοι ἐλέγετε, ὅτι Φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἐπλάσεν ἡμᾶς ἵνα ἀπολέσῃ ἡμᾶς, ἀλλὰ δῶρον σώσει ἡμᾶς. Κάμου λέγοντος, ὅτι Θεοῦ λόγος ἐστὶν διὰ τοῦ Δαβὶδ, ὅτι πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει, αὐτὸς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, πάλιν προσφασίζεσθε προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, ἕως οὗ ἤλθεν ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου· καὶ τότε ὡσπερ ἐξ ὑπνου οὕτως διανέστημεν, καὶ ἐγνωμεν ὅτι ἑαυτοὺς ἐφροναπατοῦμεν, μωρὰς ἐλπίζα· ἐαυτοῖς ὑποσπεύραντες. Πάντες ἐπαιδεύθημεν, οὐ πάντες δὲ ὁμοίως θλιβόμεθα. Ἀλλὰ πάντες ἀγωνισώμεθα. Περιάρατε τὴν μέθην· παύσασθε τῶν πορνειῶν, παύσασθε τῶν λοιδοριῶν, παύσασθε τοῦ θησαυρίζειν, ὀρῶντες νῦν αἵματα πιπρασκόμενα· παύσασθε τῆς βραθυμίας, σχολάζατε ταῖς ἐκκλησίαις, σχολάζατε δεήσει. Θλιψάτε ἑαυτοὺς μικρὸν, διὰ τοὺς θλιβομένους πολλὰ. Πάντες συνδράμετε εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν πρόνοιαν. Οἱ μὲν ἔχοντες, διὰ τῶν χρημάτων. Οὐ φοβῆ τὸν Θεόν, ἀνθρώπε; οὐδὲ αὐτὸ τὸ συνειδὸς σου μαστίζει σε, ὅτι ὄρας τὸν Χριστὸν ὑπὸ ἀνόμων συρόμενον καὶ σφαζόμενον, καὶ σὺ τὰ χρήματα κατακρύπτεις; καὶ δυνάμενος σῶσαι ψυχὴν, ἢ, ὄλος ὁ κόσμος οὐκ ἀντάξιος, οὐ σῶσεις, ἀλλὰ γίνῃ ἀνθρωποκτόνος; ὅταν γάρ τις δυνάμενος σῶσαι τὸν ἀδελφόν, μὴ σώσει προθύμως, ἕκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ λοιπὸν τὸ αἷμα αὐτοῦ ἀπαιτήσει Κύριος. Οὐ μόνον δὲ διὰ χρημάτων δεῖ γίνεσθαι τὴν συμπάθειαν· οὐ γὰρ πάντων ὁ πλοῦτος. Διὸ ἕκαστος δι' οὗ δύναται τρόπου συγκακοπαθήσῃ· διὰ προσευχῆς, διὰ νηστείας, διὰ χαμευνίας, διὰ δακρύων, διὰ διδασκαλίας.

Ἐν πολλαῖς γὰρ ἀνάγκαις, ἀδελφοί, σήμερον τὰ ἡμέτερα. Ἐμβλέψατε πῶς πᾶσα ἡλικία, καὶ πᾶσα ἀξία μαστίζεται. Διὸ καὶ πάντες αἰχμάλωτοι, πάντων ὑμῶν ὦν ὁ Κύριος ἐλυτρώσατο, δεόμεθα, οἰκτειρήσατε. Ἱερεῖς, συμπάθησατε πολλοῖς· σπλαγχνίσθητε νηπίοις, ἐλεήσατε χήρας, καὶ χεῖρα ὀρέξατε· πάντες δὲ σπουδάσατε τοῦ κατὰ δύναμιν ἀντιλαμβάνεσθαι. Ἀσπάζονται σε, Σιών, πάντα τὰ τέκνα σου, λέγοντα, Ἀσπάσασθε ἐξ ἡμῶν τοὺς ἀγίους τέλους, ἀδελφοί. Ἀσπάζονται ὑμᾶς ἔπαντες οἱ ἔμοι σὺνδουλοὶ καὶ συναιχμάλωτοι. Ἡ χάρις, καὶ ἡ ἀνάκλησις, καὶ ἡ ἀνάστασις, διὰ τῆς ἀγίας ἀναστάσεως μεθ' ἡμῶν, καὶ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

²⁰ Matth. vii, 2. ²¹ Psal. cxlvi, 20. ²² Rom. ii, 6.

A habeant, negligatis. Audite Dominum dicentem : *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis* ²⁰. Itemque mementote qua ratione locutus sim vobis, cum adhuc vobiscum essem in Galilæa, ita dicens : Plane, filii, ingentem in vobis video incuriam, multam segnitiam, injustitiam, ignorantiam, fraternum odium, apostolicorum canonum transgressionem atque contemptum, nec scio quonam res nostræ evasuræ sint. Ad quæ vos sic ex adverso respondebatis : Bonus est Deus, nec nos creavit ut perderet, sed ut gratis salutem afferret. Meque dicente, Davidis ore locutum Deum, fore, ut omnes peccatores disperdat ²¹, ac reddat unicuique iuxta opera sua ²², iterum excusabatis excusationes in peccato, donec venit ira Domini ut inquit velut e somno, sic excitati sumus, ac nos animum decipere stulta nobis ascita exspectatione, cognovimus. Omnes castigati sumus, at non omnes perinde affligimur. Verum omnes enitamur. Auferte ebrietatem : desinite fornicari, desinite jactare convicia ; desinite thesauros cumulare, cum nunc videatis licitari sanguinem. Segnitiam excutite ; ecclesiis vacate, precibus operam ponite. Modicum quid afflictionis assumite, eorum gratia quorum ingens afflictio est. Paribus omnes stultis ut fratribus prospiciatis, accurrite. Qui habent pecunias, conferant. O homo, non times Deum? Nec ipsa conscientia vapulas, quod Christum videas ab improbis trahi, ac jugulari, tuque pecuniam occultes? ac cum possis animam salvam facere, cujus nec mundus universus pretium exact, id minime præstes, sed homicida fias? Cum enim quis salutem fratri præstare potest, nec prompto animo præstat, illius jam Dominus sanguinem de ejus manu requiret. Nec vero pecuniis solum præstanda misericordia : cum nec omnibus opes suppetant. Quamobrem unusquisque quibus licet modis miseriam relevet, precibus, jejuniis, lecti duritie, lacrymis, doctrina.

Etenim in magnis angustiis hodie, fratres, existunt res nostræ. Considerate quomodo omnis ætas, omnisque ordo ac dignitas verbera patitur. Quamobrem etiam vos omnes, quod Deus redemit, captivi omnes rogamus, ut misereamini. Sacerdotes, canis aspersiones, senes, pueros, infantes, viduas miseratione prosequimini, ac manum porrigite. Salutate te, Sion, omnes filii tui, dicentes : *Salutate ex nostro nomine loca sancta, fratres*. Salutant vos omnes conservi mei, ac concaptivi. Gratia, et consolatio, ac resurrectio, per sanctam resurrectionem nobiscum, ac vobiscum. Amen.

ρον, ὡς περ καὶ ἐπὶ αἰχμαλωσίας ἐλέγομεν. Οὐ γὰρ πάντες δι' ἁμαρτίαν αἰχμαλωτίσθησαν· ἀλλ' ἵνα ἀμφοτέροι ἐκ τῆς ὑπομονῆς δοκιμοί γένωνται· ἄλλοι ἵνα τὸν λαὸν ὀλιγωροῦντα, λόγοις νοουθετήσωσι, καὶ παραμυθῆσονται· ἕτεροι δὲ, ἵνα τὴν μέλλουσαν κόλασιν κουφοτέρην ἔξουσιν· τινὲς δὲ, ἵνα ταύτης εἰς πλήρεις ἀπαλλαγῶσιν.

Λοιπὸν δὲ πρὸς τὴν ἐπακολουθοῦσαν αὐτοῖς θλίψιν, καὶ πρὸς τὰς γενομένας αὐτῶν ἁμαρτίας, τάχα αἰχμαλωτίσθησαν καὶ παῖδες, ὅπως αὐτοὶ μὲν μὴ χείρονας γένωνται· οἱ δὲ τοῦτους γεννήσαντες διὰ τῆς ἐκείνων παιδείας σωφρονισθῶσιν. Ἰσῶς δὲ καὶ ἄλλοι, ἐπειδὴ τὰ τῶν ἀσεβῶν ἤθη πιστοὶ ὑπάρχοντες, ἠγαποῦσαν. καὶ ἐποθοῦσαν· διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοῦς Κύριος κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν. Οἱ δὲ καὶ ἐκ τῆς παιδείας χείρονας ἐγένοντο, καὶ Χριστὸν ἠρνήσαντο, καὶ οὕτως τὴν πέρας τοῦ βίου ἐποήσαντο. Ἀλλὰ γὰρ κατὰ τὴν ἐμὴν ὑπόνοιαν, καὶ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας λυτρούμενοι, τὰ χεῖρα ἤμελλον διατράττεσθαι. Καὶ ταῦτα οὐχ ὀρίζοντες, ἀλλὰ γνώμην διδόντες λέγομεν.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κατασφαγῆς, πολλή τις καὶ ἀσύγκριτος ἡ διαφορὰ καθέστηκεν· ἄλλον γὰρ μισθὸν ἔχει ὁ δι' ἄρνησιν Χριστοῦ ἀποκτενόμενος· ἐν αὐτῷ γὰρ ἦν τὸ ἀρνησασθαι, καὶ τοῦ θανάτου ἐκείνου διασώζεσθαι· καὶ ἄλλον πάλιν τὸν πολεμῶντα τοῖς ἐχθροῖς, ὑπὲρ αὐτῶν ἀναιρεῖσθαι. Ἄλλως κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἀρνήσεων, καὶ ἡ κόλασις γίνεται. ἠρνήσαντο τοίνυν τινὲς τὸν Χριστὸν ἐκ βασιάνων αἰκισζόμενοι· ἕτεροι ἐκ πείνης καὶ δίψης καὶ κακοπαθείας, τῆς σαρκὸς φεισάμενοι. Ἄλλοι πάλιν, ἢ διὰ κάλλος, ἢ διὰ δόξαν τοῦ παρόντος βίου ἠρνήσαντο. Τινὲς ἠπατήθησαν εἰς ἀσέβειαν, νῆπιοι καὶ ἀνόητοι τυγχάνοντες· καλοὶ καὶ κακοὶ. Τοῦτων πάντων, οἱ μὲν πρότεροι, ἐλαφροτέρην πάντως τῶν δευτέρων τὴν μέλλουσαν κόλασιν ὑπομένουσιν· οἱ δὲ δεύτεροι, ὀλιγωτέρας τῶν τρίτων τὰς μάστιγας κομίζονται. Τὸ δὲ τρίτον κρίμα, πάντων ἐστὶν ἀολιώτερον.

Περὶ δὲ τῶν νηπίων, ἂν μὲν πρὸ θανάτου ἄνδρες ἐγένοντο, καὶ εἰς συναίσθησιν ἤλθον, καὶ μὴ ἐπέστρεψαν, καὶ αὐτοὶ τῇ κόλασει ἐπέπεσαν· οἱ δὲ ἀπειροὶ ἀρνησάμενοι, καὶ πρὸ φρονήσεως τοῦ βίου λυθέντες, τοῦτων τὸ κρίμα μόνος ὁ κριτὴς ἐπίσταται, ὡς περ καὶ τῶν λοιπῶν οἵτινες πάντες τιμωρηθήσονται, εἰ μὴ διὰ μετανοίας μεμελημένης καὶ ἐπιπόνου Χριστῷ ἐξομολογήσονται, Χριστὸν ἐπὶ τῶν ἀνόμων κηρύττοντες, καὶ δούλους αὐτοῦ ἐαυτοὺς ὀνομάζοντες. Ὁ γὰρ ἀρνησάμενός με ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἐμπροσθεν πάλιν τῶν ἀνθρώπων χρεωστέϊ τὴν ὁμολογίαν ποιήσασθαι. Τὸ γὰρ κρίμα τοῦ Θεοῦ φοβερὸν καὶ ἀδίκαστον, καὶ παρὰ πᾶσιν· μάλιστὰ δὲ παρ' ἡμῖν, ἀκατάληπτον ἐξαιρέτως τὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος τελούμενον. Τίς γὰρ μὴ ἐκπλαγῆσεται, ὁρῶν ἐν τῇ ἀπειλῇ τινὰς ἐξ ἡμῶν ἐκ πτωχῶν πλουτήσαντας· ἐξ ἀπορίας εἰς εὐπορίαν ἐληλυθότας. Αὐτοὶ ἐκυρίευσαν καὶ δεσπόται κατεδουλώθησαν. Οἱ ἐν πλατείαις καὶ ἀγοραῖς ἀναστραφέντες ἐν ἐρήμοις

mus de captivitate, habent. Non enim omnes ob peccata in captivitatem acti sunt, sed ut utriusque patientiæ merito probati evaderent: alii ut populū negligentius agentem verbis admonerent, ac consolarentur; alii, ut eis remissius foret futurum supplicium, quidam ut plene illud evaderent.

Jam vero consentaneæ eorum pœnæ, ac pro ratione culparum iis commissarum, forte an pueri quoque captivi abacti sunt, ut ne ipsi deteriores fierent, ac parentes illorum castigatione sobrietatem addiscerent. Forte vero etiam alii, quod impiorum mores, ipsi in Christi castris merentes dilexerant ac cupierant, idcirco etiam tradidit eos Dominus secundum desideria eorum. Alii ex castigatione peiores evaserunt, ac negato Christo, cum in modum, vitæ finem acceperunt. Enimvero, quantum mihi opinari licet, hi, vel si ex captivitate redempti essent, pejora erant paratūri. Ita vero dicimus, non ut quidquam definiamus, certove asseramus, sed ut animi sensum aperiamus.

Simili vero ratione etiam in necē illata, ingens quoddam ac incomparabile existit discrimen. Aliam enim mercedem consequitur qui negationis convictus mortem appetit (peres enim illum erat, tum ut negaret, tum ut se necē illa eximeret), aliam iterum, quem pugna defungentem adversus hostes, ab iis contigerit occidi. Præterea, pro negationum discrimine, diversum quoque supplicium existit. Negaverunt itaque aliqui Christum ex tormentorum cruciati devicti: alii, fame et siti aliaque corporis afflictatione, in carnem indulgentiores, deterriti. Alii iterum, aut propter pulchritudinem, aut propter sæculi hujus gloriam. Quidam decepti ut impietati assentirentur, cum parvuli essent, nec intelligentia pollerent boni ac mali. Ex his omnibus priores leviozem reliquis qui sequuntur pœnam in futuro dabunt: secundi pauciores tertii's plagas reportabunt. Tertium denique judicium omnium existit miserabilissimum.

Quod autem ad infantes spectat, ii, si ante mortem in viros evaserint, sensumque adepti non fuerint conversi, ipsi quoque supplicio obnoxii sunt. Sin autem, cum ignari essent, negarunt, ac antequam prudentiam maturumque judicium vivis excesserint, horum judicium solus Judex novit, ut et reliquorum, quos omnes manet pœna, nisi seria, ac laboris plena pœnitentia Christum confessi eum prædicaverint coram improbis, ac se illius servos professi fuerint. Qui enim negaverit me coram hominibus, necesse habet ut et iterum coram iisdem confiteatur. Tremendum enim Dei judicium ac incorruptum, cum in omnibus, tum præcipue in nobis; singulariterque majus quam ut comprehendī possit, quod impræsentiarum agit. Quis enim non stupore defigatur, qui videat quosdam nostrum sævientem Dei ira ex pauperibus factos divites, ex egenis evasisse locupietes? Servi dominati sunt, ac domini in servitutem redacti. Qui in plateis, fo-

γράφητε τὰ λεγόμενα, δοῦμεθα, καὶ παρακαλοῦμεν. Α Καθάφασθαι γὰρ λοιπὸν τῶν καθ' ἡμᾶς βαθυμότερων βουλόμεθα. Πρῶτερον δὲ περὶ αὐτῶν φθειγγόμεθα, καὶ ἀρχόμενοι λέγωμεν.

Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεός, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν ἡμᾶς· ὁ ἐκ γῆς διαπλάσας, καὶ εἰς γῆν ἀποστρέφων, καὶ ἐκ ταύτης πάλιν παραδόξως ἐγείρων. Πρὸ πάντων δυσωπῶ πάσαν ψυχὴν, ἀκούουσαν περὶ τῆς ἡμετέρας ἀποβιώσεως, εἰς συμπάθειαν κινήθηαι, καὶ τὸν Θεὸν αἰτεῖσθαι, ὅπως ἀθλιπῶς, ἀκινδύνως, ἀνεμποδίστως παραλθεῖν με τὰς ἀρχάς καὶ τὰς ἐξουσίας· καὶ τοὺς πικροὺς τελῶνας, καὶ κοσμοκράτορας τοῦ ἀέρος τούτου, καὶ φθάσαι με τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας, καὶ Χριστῷ μετὰ παρρησίας παρασταθῆναι, καὶ τῆς τῶν σωζομένων μερίδος ἀξιοθῆναι.

Ἐπειτα, πᾶσα σπουδὴ καὶ πᾶσα πάντων φροντίς γένηται καὶ κόπος, ἵνα αἱ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι φυλαχθῶσιν ἀσειστοί, τὴν ὀρθὴν πίστιν ἀμολύντως κατέχουσαι, καὶ τοὺς ἑαυτῶν ποιμένας θεόφρονας κερτημέναι. Ὅπου γὰρ ὁ ποιμὴν ἀγαθός, ἐκεῖ καὶ ἡ κοίμη ἀγάλλεται. Ὅπου ποιμῆνδοσι, ἐκεῖ σκικτῶσι τὰ πρόβατα. Ὅπου ποιμὴν ἔμπειρος, ἐκεῖ λύκοι οὐκ ἰσχύουσιν. Ὅπου εὐσέβεια ἀνθεῖ, ἐκεῖ ὁ λαὸς εὐπλοεῖ. Καὶ γὰρ οὐδαμῶθεν ἐτέρωθεν κλυδωνιζόμεθα, ἀλλ' ὅτι οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ποιμένων, καὶ κυβερνητῶν ἐξέλιπον· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ καταλειφθέντες, οὐ πολλὴν τὴν φροντίδα κατέχουσιν, οὐ πολλὴν τὴν σπουδὴν· ἀλλὰ φιλαυτοὶ γεγόνότες, οὐκ εὐχερῶς προαιροῦνται τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων τίθεσθαι· ἄλλους φωτίζειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ ἀφώτιστοι τυγχάνοντες· καὶ ὑπὲρ ἄλλων Θεὸν ἱκετεύοντες, ἀπαρρησίαστον ἔνθον ἐδ' οὐνεκ περιέχουσιν· ὡς εἰς αὐτοὺς πληροῦσθαι ἐδ' ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον, Ἰατὲρ, θεράπευσσον σεαυτόν. Καὶ, Ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ὀφθαλμοῦ σου, εἴθ' οὕτως ἐμβλέψεις εἰς τὸ κάρφος τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Ἀκουσάτωσαν οἱ ἱερεῖς, οἱ τὸν λαὸν ἀγιάζειν λέγοντες· οἱ τῆ φρικτῆ καὶ φοβερᾷ τραπέζῃ παριστάμενοι· οἱ τῶν Σεραφίμ μειζότερον ἀξίωμα περιεχόμενοι. Ἐκεῖνος οὐκ ἐτόλμησεν τῆ χειρὶ τοῦ ἀνθρακος ἅψασθαι, ἀλλ' ἐν τῆ λαβίδι τούτῳ προσέψαυσεν· σὺ δὲ ταῖς χερσίν σου ταῖς πηλίναις τὰ τοῖς Σεραφίμ ἀθάτα διαθεῖ; [διδυεῖς] μυστήρια. Ποῖα σου ἄρα ἡ δεξιὰ ἐκείνη ὑπάρχειν ὤφειλε! Πόσην καθαρότητα ἐν ἑαυτῇ περιεβλήσθαι, τοῦ οὐρανοῦ ὑψηλοτέραν, τῶν ἀγγέλων λαμπροτέραν, τῶν Χερουθίμ ἀγιοτέραν εἶθε κἂν τῆς ἀκαθαρσίας ἀπλλαγμένην! Οὐ φρίττομεν, εἰπέ μοι, τοιαύτης δόξης ἐν ταῖς χερσίν ἐφαπτόμενοι, καὶ τοιοῦτον πῦρ κατέχοντες ἀπερχόμεθα; Κλέπτομεν ἐν ταῖς χερσίν, κρατοῦμεν ἀκαθαρσίας, ψηλαφῶμεν τὰ μὴ προσήκοντα, ἀρπάζομεν ἐν αὐταῖς τὰ ἄλλότρια· τύπτομεν ἐν αὐταῖς τὸν ἀδελφόν, μολύνομεν καὶ πιεσοῦμεν δι' αὐτῶν, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ πνεῦμα· καὶ ἐχόμεθα, καὶ τῆ φρικτῆ τραπέζῃ καὶ φοβερᾷ παριστάμεθα, καὶ τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ διαμερίζομεν.

A *probi, nolite, quæsumus, ac obsecramus, ea quæ dicenda sunt, irrita habere et spernere. Sum enim jam eos reprehensurus, qui in nobis segniores sunt. Prius vero de his loquamur, ac sermonem ordiamur.*

B *Benedictus es, Deus, qui nos ex nihilo in rerum naturam produxisti : qui e terra formasti, inque terram reducis, ac rursus ex ea mirabiliter excitas. In primis rogo, quisquis meum ab humanis excessum, mortemque audierit, ut misericordia moveatur, precibusque ad Deum agat, ut, omni molestia, periculo, impedimento solutus, transeam principatus ac potestates ; acerbosque publicanos, ac mundi rectores aeris hujus, liberumque nactus aerem, Christo cum fiducia sistar, ac partis eorum qui salute donandi sunt effici merear.*

C *Tum, omnis diligentia, omnisque omnium cura, ac labor adhibeatur, ut Dei Ecclesiæ inconcussæ custodianur, rectam fidem impollute retinentes, ac religiosos pastores suos habentes. Ubi enim bonus pastor, illic quoque exsultat grex. Ubi sanctus pastor, illic gestiunt oves. Ubi peritus pastor, illic lupis vires deficiunt. Ubi pietas floret, illic res plebi prospere cedunt. Nec enim aliud quidquam in causa est, ut sic fluctuemus atque jactemur, quam quia magna pastorum pars ac gubernatorum defecerunt : ipsique adeo hactenus residui non valde curant, aut diligentiam multam adhibent ; sed, facti sui perperam amatores, nolunt facile pro ovibus animam ponere : alios illuminare nituntur, cum ipsi luce carcant : supplices ad Deum preces pro aliis offerunt, qui conscientiam nulla pollentem fiducia, nullis fultam meritis intus circumferant : ut in illis impleatur, quod a Domino dictum est, Medice, cura te ipsum. Et : Ejice primum trabem de oculo tuo, tumque videbis festucam fratris tui.*

D *Audite, sacerdotes, qui sanctificare plebem profitemini : qui tremendæ ac formidabili mensæ assistitis ; qui præ Seraphim majorem dignitatem consecuti estis. Ille non ausus est carbonem manu contingere, sed cum forcipe strinxit : tu vero luteis tuis manibus inaspecta Seraphim mysteria distribuis. Quænam ergo tua illa dextera esse deberet ! Quam oporteret præferre munditiam, cælo sublimiorem, splendidiorem angelis, Cherubim sanctiorem ! atque utinam vel immunditiæ peccatique immunem ! Non horremus, amabo, qui claritatem ejusmodi manibus contrectantes, ac talem tenentes ignem, discedamus ? Furamur manibus, immunditiam tenemus, quæ nefas attractamus, aliena rapimus, fratres cædimus ; harum opera animum spiritumque polluimus, velutque pice obnigramus ; ac tremendæ formidabilique mensæ assistimus, atque Christi membra dividimus.*

²⁶ Luc. iv, 23. ²⁷ Luc. vi, 42. ²⁸ Isa. vi, 6.

tur in vinculis, dimitterentur. Sed et si quid erat quod humanæ conditionis ac hujusce vitæ utilitati ac commo-
do fructum afferret, nobisque statuere liceret, id fieri non modo præcepimus, sed et confectum est. Quin
etiam nobis deliberatum est ac constitutum, uti vobiscum Romanorum imperator, frater noster, cumque Ro-
mana republica, cæterisque populis, aliisque regulis qui circa imperium nostrum undique habitant, pacem
et amicitiam deinceps colamus. Quod autem fraternitas vestra, Romanorum imperator, affectam se gauisio
dixit, quod nos eundem thronum obtinuerimus..... Cætera, inquit Carolus Du Cange, præ vetustate desi-
derantur in ms. codice.

Periit itaque Cosroes, justo Dei judicio, manu Syrois filii sui natu majoris, anno Christi 628, die 28
Februar. Cum enim Seleuciæ in dysenteria morbum incidisset, operam dedit ut sibi succederet Medar-
ses alter filius suus, quem ex Syra dilecta conjuge susceperat. Quod ubi comperit Syroes, cum opti-
matibus regni egit, ut de mundo pater tolleretur. usus etiam ad hoc Romanorum auxilio. Cosroes qui-
dem fugere tentavit, sed captus est, valide vinctus, et missus in domum tenebrarum, quam recens ipse
ad reconduendas pecunias extruxerat. *Aiebat quippe Syrois, inquit Theoph. pp. 271 et 272, et apud Ba-
ron. ad annum 627, n. 17 : Comedat aurum quod incassum collegit, propter quod etiam multos fame neca-
vit, mundumque deleuit. Misit insuper satrapas ad eum injuriis impetendum et conspuendum; abductum
etiam Mardazanem, sive Medarzen, quem coronare volebat filium ejus coram ipso occidit, et reliquos filios
ejus in conspectu ipsius e medio sustulit : et permisit omnibus qui inimici ejus essent, ut omni injuriarum ge-
nere eum afficerent, ac verberibus onerarent. Denique per quinque dies hoc facto, jussit Syroes ipsum sagittis
confodi, quo in supplicio vitam finivit. Sic potius regno Syroes, non immemor pacis quam cum Heraclio
inierat, Romanos omnes captivos libertate donavit, inter quos fuit Zacharias patriarcha, quatuordecim
sere annis ex quo in Persidem ductus fuerat, et sacrosanctum crucis lignum restituit. Anno seq. qui
Heraclii decimus nonus erat, Christi 629. Is recedens Constantinopoli, inquit Theophanes, pag. 273, et
apud Baron. ad annum 628, n. 1. Ipso veris initio proficiscitur Hierosolymam, pretiosa ac vivifica crucis
ligna reportans ad gratiarum actiones reddendas. Cumque Tiberiadem adiisset, accusavere Christiani He-
bræum quemdam nomine Benjamin, quasi sibi mala facientem : erat enim admodum opulentus, qui susceperat
imperatorem et exercitum ejus. In eum commotus imperator ait : Cur molestus es Christianis et fidei Chri-
stianæ quam colo? eundemque admonitum ut crederet, redditumque Christianum, in domo Eustachii Neapo-
litani, ita nunc Samaria (vel potius Sichem) dicitur, baptizari voluit; apud eum enim imperator est hospita-
tatus. Ingressus deinde imperator Hierosolymam, restituto jam Zacharia pontifice, venerandæ crucis vivifica
ligna in proprium locum reposuit, plurimasque Deo egit gratias : quin et pulsus Judæis ab urbe sancta, ne
ad tertium usque milliarium ei appropinquarent districte prohibuit. Ad eam occasionem revocandum, quod
legitur in Breviario Romano die 14 Septemb. Exaltationis sanctæ crucis memoriæ consecrata, scilicet
cum Heraclius auro et gemmis ornatus lignum crucis reportaret, ipsum insistere coactum sub porta
qua ad Calvaria montem erat iter; monitumque propterea a Zacharia, ut eo vestitu deposito, humiliorem
assumeret, paruisse imperatorem, et reliquum viæ citra ullam difficultatem confecisse. Suidas refert
M. destum fuisse Hierosolymitanum patriarcham, quando Heraclius crucem sanctam in pristinum locum
reposuit, quasi jam tunc decessisset Zacharias, sed Theophani qui illo antiquior fuit, potius credendum
est. Non tamen diu supervixit Zacharias. Nicephori Catalogus ei viginti duos annos regiminis tribuit, qui
ab anno 609 ad 631 recte computantur, ita ut obierit eo anno 631. Addit Papebrochius, Tract. prælim.
ad t. III Actor. sanctorum Maii, p. 31, n. 137, col. 2, vitam ejus extendi posse usque ad annum 633, si
successor ejus Modestus uno solum anno aut biennio non integro sedem tenuerit. Verum hi 22, vel ut
Latinæ quædam catalogi Nicephori translationes habent, 24 Zachariæ episcopatus anni, perperam om-
nino ibidem revocantur ad tempus quod ejus captivitatem præcessit. Colitur Zacharias in Menæis Græco-
rum die 21 Februar.*

ZACHARIÆ IHEROSOLYMITANI PATRIARCHÆ EPISTOLA.

(Bibliotheca Patrum, tom. XII, p. 984. Textus autem Græcus desumptus est ex opere FRANC. COMBE-
RSII cui titulus : Sancti Joannis Chrysostomi de educandis liberis liber aureus, etc., Parisiis 1655, in. 8.

Vidua sponsæ, civitati regis Magni liberis orbatæ,
Hierosolymitano gregi pastorem non habenti; sed
et reliquis omnibus in Christo Ecclesiis, residuisque
in illis filiis orphanis, pastor humilis, solus, capti-
vus, Zacharias minimus.

Grat' a vobis, filii, et benignitas, et misericordia
a Deo Patre nostro, animatum ac humani ipsius

Τῆ χρηυσίαση νόμφη· τῆ ἀτεκνωθείση πόλει
τοῦ βασιλέως τοῦ μέγαλον· τῆ ἀποιμάντω
ποιμνη Ἱερουσαλήμ· καὶ πάσαις δὲ λοιπαῖς
ἐν Χριστῷ Ἐκκλησίαις, καὶ τοῖς ἐν αὐτοῖς κα-
ταλειφθεῖσι τέκνοις ὀρφανοῖς, ποιμὴν ταπεινός,
ἐρημιός, ἀλχημάλωτος, Ζαχαρίας ἐλάχιστος.

Χάρις ὑμῖν, τέκνα καὶ εὐσπλαγγνία, καὶ εἰλεος,
παρὰ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν φιλοφύχου, καὶ φιλανθρώ-

που, ζήτιον ὄντως, καὶ νῦν εἰπεῖν. καὶ ἐξ εὐχαριστίας ἁ
της πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολῆς ἀρξασθαι.

Εἶη τὸ δρομα Κυρίου εὐλογημένον, ὅτι οὐ κατὰ
τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς
ἀνομίας ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν. Ὁμοίως, Οἶμοι
ὅτι τῆς Σιών ἐμακρύνθη, καὶ κατεσκήνωσα μετὰ
τῶν σκηνωμάτων Κηθάρ· ὡς Δαβὶδ ποθῶν κλέψω,
ψάλλων νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τοῦτον ἐν τοῖς χεῖλεσί
μου τὸν στίγον περιφέρων· Ἐὰν ἐπιλύθωμαι σου,
Ἰερουσαλήμ, ἐπιλησθῆ ἡ δεξιὰ μου, ἢ τοῦ ἐν σοὶ
ἐλαχίστου λαοῦ.

Γνωστὸν ἔστω ὑμῖν, ἀδελφοί, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐπὶ
τῶν ποταμῶν Βαβυλώνας, ἐκεῖ ἐκυθίσαμεν, καὶ
ἐκλαύσαμεν, ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών, τοῦ
Γολγοθᾶ, τοῦ ζωοποιοῦ μνήματος, τῆς ἀειμνήστου
Βηθλεὲμ. Ἰδοὺ ἀδελφοί, ἤραμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς
ἡμῶν εἰς τὰ ὄρη Σιών, ὅθεν ἤξει ἡ βοήθεια ἡμῶν.
Ἀκούσατε, οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου, οὐκ ἐλυ-
τρώσατο ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν, καὶ ἐκ τῶν θλιψέων
ἔσωσεν αὐτοὺς· ἀκούσατε τῆς ἐμῆς φωνῆς τοῦ δεσμοῦ
Ζαχαρίου. Μὴ μέγα φρονήσητε, ὅτι Χριστὸς ὑμᾶς τῆς
δουλείας τῶν ἐχθρῶν ἐρρύσατο. Ὁρᾶτε, μήπως ὡς
νόθοι, καὶ οὐχ ὡς υἱοὶ κατελείφθητε. Φησὶ γάρ· Εἰ
ἐκτὸς παιδείας ἐστὲ, ἄρα νόθοι καὶ οὐχ υἱοὶ ἐστε.

Βλέπετε, φοβηθῆτε, καὶ ἑαυτοὺς ἀσφαλίσασθε·
μήπως ἐνταῦθα ὡς ἐκεῖνος ὁ κατὰ Λάζαρον πλούσιος,
ἐν τρυφῇ, καὶ ἀνέσει ζήσαντες, καὶ μηδὲν ὀλιβερὴν
ὑπομείναντες, ἐκεῖ τὰς ἀθανάτους τιμωρίας ἀπο-
θήκε. Ὁρᾶτε, μήπως ἐνταῦθα τῷ ὄνῳ καὶ τῇ σπα-
τάλλῃ χαίροντες, ἐκεῖ σταγόνος ὕδατος δεηθήσεσθε.
Νήψατε, μήπως ἐνταῦθα τῆς δουλείας ἀπαλλαγέντες,
ἐκεῖ τῆς τοῦ Θεοῦ ἔψεως χωρισθῆτε. Μὴ μέγα φρο-
νεῖτε, ἀδελφοί· οὐ γὰρ ὡς δικαίους ὑμᾶς ὁ Κύριος
ἐλυτρώσατο, ἀλλ' ὡς ῥαθυμούς καὶ ἀδοκίμους, δώ-
σας ὑμῖν καιρὸν πρὸς μετάνοιαν, πλὴν ὅτι τὸ μέλλον
βῆλον· πολλάκις γὰρ σήμερον μακροθυμεῖ ἐφ'
ὑμᾶς· αὐριον δὲ παραδίδοσι καὶ ὑμᾶς. Καὶ γὰρ συγ-
γνώμης πάσης ἐστὶν ἀνάξιον, ὅταν τοὺς ἐταίρους, καὶ
ἀδελφοὺς ὑμῶν ὀρώντες· ἐν βασάνοις, μὴ ἑαυτοὺς
διορθώσητε. Οὐχ ὀρᾶτε πῶς ἐπὶ τῶν δικαστηρίων,
ἄλλω ἐξεταζομένου, πάντες οἱ παρόντες καὶ ὀρών-
τες, τάχα δὲ καὶ οἱ ἀκούοντες, φρίττουσι καὶ φοβοῦν-
ται, καὶ τῶν κακῶν ἀπέχονται; Μὴ ξενίζεσθε δι-
πέρτινες ὅσοι ἠχμαλωτίσθησαν· τινὲς δὲ ἀνομοί
ἐλυτρώθησαν. Ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος·
Μὴ γὰρ ὡν τὸ αἷμα ἐξέχευεν Πιλάτος μετὰ τῶν θυ-
σιῶν ἀμαρτωλότεροι πάντων ἐτύγχανον; οὐ λέγω
ὑμῖν, ὅτι ἐὰν [ἀλλ' ἐὰν] μὴ μετανοήσητε, καὶ
ἡμεῖς ὡσαύτως ἀπολεισθήσθε. Καὶ πάλιν, Οἱ δέκα καὶ
ὀκτώ ἐφ' οἷς ἔπεσον ὁ πύργος τοῦ Σιλωήμ, ἀμαρ-
τωλότεροι ἦσαν παρὰ πάντας τοὺς οἰκοῦντας Ἰε-
ρουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν [ἀλλ' ἐὰν]
μὴ μετανοήσητε, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ἀπολεισθήσθε.

Ἀκούσατε, καὶ φοβηθῆτε, καὶ μὴ ἡμῶν τῶν δε-
σμίων ἐπιλάβησθε. Ἐν σῶμά ἐσμεν ἀμφότεροι· ἀκού-
σωμεν τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· Ἐὰν ἐν μέλος πά-

generis amante, clementissimoque, ut et nunc di-
camus, par revera etiam, ut nostram ad vos epi-
stolam a gratiarum actione ordiamur.

Sit nomen Domini benedictum ¹, quia non secundum
peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquita-
tes nostras retribuit ². Verumtamen : Heu me, quia
longe factus a Sione, habitavi cum tabernaculis Ced-
dar ³; desiderio et ipse, uti David, diu noctuque
psallens, atque versum hunc labiis circumferens,
ac ore versans : Si oblitus fuero tui, Jerusalem (aut
pauillæ plebis quæ in te est), oblivioni detur dextera
mea ⁴.

Notum sit vobis, fratres, quod et nos super flu-
mina Babylonis illic sedimus, et flevimus, dum recor-
daremur Sionis ⁵, Golgotha, vivifici sepulcri, nulli
unquam oblivioni tradendæ Bethleem. En fratres :
Levavimus oculos nostros in Sionis montes, unde ve-
niet auxilium nobis ⁶. Audite, redempti a Domino, quos
redemit de manu inimicorum ⁷, et ex tribulationibus
salvavit eos. Audite vocem meam, vinciti Zacha-
riæ. Nolite animos tollere, quod vos Christus libe-
raverit ab hostium servitute. Videte ne forte tan-
quam spurii, non tanquam filii relictis sitis. Ait
enim : Si extra disciplinam estis, ergo adulteri, et
non filii estis ⁸.

Videte, timete, vobis ipsi cavete, ne forte hic,
velut ille Lazari dives ⁹, in deliciis ac remissione
vitam agentes, ac cum nihil molestum tuleritis,
æterna illic supplicia recipiatis. Videte, ne forte hic
vino lautisque dapibus luxuriantes, illic guttam
aquæ desideretis. Diligenter attendite, nequando
hic servitute liberati, illic a Dei visione extorres
sitis. Nolite, fratres, alium sapere; non enim vos
Dominus tanquam justos liberavit, sed velut segnes
ac reprobos, concedens tempus ut pœnitentiam
agatis. Verum quia incerta futuri alea est, hodie
cum in vos patienter agat, vos quoque in crastinum
trahit. Etenim nulla prorsus venia digni estis; qui
scilicet, cum fratres vestros in tormentis videatis,
emendari ipsi minime studeatis. Nonne videtis ut
in tribunalibus, quærente prætore unius causam,
qui astant omnes, ac qui vident, quin et forte au-
dientes, timeant, ac contremiscant, atque a malis
abstineant? Ne mirum videatur, quod e sanctorum
numero quidam captivi acti sunt, atque ex impro-
bis quidam redempti. Audiamus Dominum dicen-
tem : Putatis quod his, quorum sanguinem Pilatus
miscuit cum sacrificiis, præ omnibus peccatores fue-
runt? Non, dico vobis : sed si pœnitentiam non ha-
bueritis, similiter et ipsi peribitis ¹⁰. Et iterum :
Illi decem et octo, supra quos cecidit turris in Siloe,
putatis quod peccatores fuerint præ omnibus habitan-
tibus in Jerusalem? Non dico vobis : sed nisi pœni-
tentiam egeritis, perinde et ipsi peribitis ¹¹.

Audite, et timete, nec nos victos oblivioni tra-
dite. Unum utrique corpus sumus. Audiamus Apo-
stolum dicentem : Si patitur unum membrum, om-

¹ Psal. cxii, 2. ² Psal. cii, 10. ³ Psal. cxix, 5. ⁴ Psal. cxxxvi, 5. ⁵ ibid. 1. ⁶ Psal. cxx, 1. ⁷ Psal. cvi, 2. ⁸ Hebr. xii, 8. ⁹ Luc. xvi, 19. ¹⁰ Luc. xiii, 2. ¹¹ ibid. 4, 5.

nia compatiuntur ¹³. Et iterum : *Quis infirmatur, et ego non infirmor* ¹⁴? Ex vobis, fratres, nostram afflictionem noscite. Etenim ejusdem naturæ estis. Nolite nos oblivisci, fratres, ne et nos dicamus, *Extraneus factus sum fratribus meis, et peregrinus filiis Simis* ¹⁵.

Efficimini animo, his qui vinciti sunt, tanquam convincti, his qui filii orbat, tanquam lugentes; his qui vapulant, tanquam condolentes; his qui patiuntur persecutionem, tanquam fugæ socii existentes: uno verbo, captivis ut conceptivi. Videte ne fugientes labores, coronas amittatis. Non enim res nostræ ejusmodi sunt, ut hactenus solum durent, quando præsens prætervolat sæculum. Nondum tempus mercedis venit. Veniet tempus, et nunc est, cum hi qui in deliciis vixerint, cum divite damentur: ac qui sustinuerint mala, choros agent cum Lazaro, quos nimirum pœniteat, ac qui ægre ferant non meruisse alias quoque Christi ergo ærumnas se ferre, ut majores honores ac præmia consequi mererentur. Videte, animumque attendite dicenti: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium* ¹⁶. Et iterum: *Multæ tribulationes justorum* ¹⁷. *Quia tanquam aurum in fornace probavit eos, et quasi holocausti hostiam accepit eos* ¹⁷.

Nolite, filii, gloriari, nolite gloriari, quod a vitæ hujus afflictionibus sitis liberati; quin potius gemite, ac solliciti estote, quid in hora exitus Domino respondeatis; quos labores, quas ei virtutes ostensuri sitis. Quisque vestrum a prioribus jam suis actionibus recedat. Videte ne licentia ex antistitiis amotione arrepta, deteriora iterum perpetretis. Remedium nobis Dominus ad parandam sanitatem donavit. Num videtis quantos. presentes minæ sanguinis injuste fusi rivis cohibuerint? quantos publicos tumultus sedaverint? quantos diabolicos amores exstinxerint? quanta vetera odio dissolverint? Nam qui captivi agunt, vel inviti, quam plura peccata ponunt. Idcirco vos qui vita leniori vivitis, longe amplius sobrii estote, vigilate, facere mala desinite, divinum favorem ambite. Memento ejus, qui ait: *Orate pro invicem, ut salvemini* ¹⁸. Memineritis, qua ratione pro Petro assidua ad Deum oratio fieret ab Ecclesia ¹⁹. Siquidem enim pro illo qui princeps erat, qui ligandi atque solvendi potestatem habebat, sic oratio fiebat, potiori longe ratione pro nobis assidue orandum sit, donec Dominus placabilis fiat. Nam si nostri immemores fueritis, ejus quoque pœnas daturi estis.

Videte in quibus vos hodie, ac quibus fratres vestri versentur. Videte, inspicite, compungimini. Vos in oratoriis, nos in carcere; vos in deliciis, nos in metallis; vos in jucunditate, hi in luctu; vos in balneis, hi que in desertis; vos in exultatione, atque hi in necessitate. Vobis desudant servorum obsequia, hi præstant. Ne ergo quorum se res ita

σχη συμπόσχει πάντα τὰ μέλη. Καὶ πάλιν Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Ἐξ ἑαυτῶν τὴν ἡμετέραν θλίψιν, ἀδελφοί, ἐπίστασθε· τῆς γὰρ αὐτῆς φύσεως τυγχάνετε. Μὴ ἐπιλάβησθε ἡμῶν, ἀδελφοί, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς; εἴπωμεν· Ἀπηλλοτριωμένος ἐγενήθη τῷ ἀδελφῷ μου, καὶ ξένος τῷ υἱοῦ τῆς Σιών.

Γίνεσθε τῇ καρδίᾳ τοῖς δεδεμένοις, ὡς συνδεδεμένοι· τοῖς ἀτεκνονμένοις, ὡς ὀρφανῶν· τοῖς μαστιζομένοις, ὡς συναλγούντες· τοῖς διωκόμενοις, ὡς συμφεύγοντες· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τοῖς αἰχμαλώτοις ὡς συναιχμαλῶτοι. Βλέπετε μὴ φεύγοντες τοὺς πόνους, ἀποτύχητε τῶν στεφάνων. Οὐ γὰρ ἕως τῶν ἐν ταῦθα στήσονται τὰ ἡμέτερα. Οὐπω ἡ ὥρα τῆς μεθ' ἀποδοσίας ἔσθαι. Ἐλευσεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἐν ἀνάσει ζήσαντες, σὺν τῷ πλουσίῳ κατακριθῆσονται· οἱ δὲ τὰς θλίψεις ὑπομείναντες, σὺν τῷ Λαζάρῳ χορεύσουσιν, μεταμελούμενοι καὶ λέγοντες, ὅτι οὐκ ἠξιώθημεν καὶ ἄλλας θλίψεις ὑπομείναι διὰ Χριστοῦ, ἵνα μείζονων τιμῶν ἠξιώθωμεν. Ὁρᾶτε, καὶ προσέχετε τῷ λέγοντι, *Διηπόρουν διὰ πυρός καὶ ὕδατος, καὶ ἐξηγάγετε ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν*. Καὶ πάλιν· *Πολλοὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων· ὅτι ὡς χρυσὸν ἐν χωνευτηρίῳ ἐδοκίμασεν αὐτοὺς, καὶ ὡς ὀλοκαύτωμα θυσιῶν προσεδέξατο αὐτούς.*

Μὴ καυχᾶσθε, τέκνα, μὴ καυχᾶσθε, ὅτι τῶν ἐνθάδε θλίψεων ἐβρύσθητε· μᾶλλον δὲ στεναίξατε καὶ φροντίσατε ἐν τῷ, τί ἐν κειρῷ ἐξόδου μέλλετε τῷ Δεσπότῃ ἀπολογησασθαι· πόλους καμάτων, ποίας ἀρετῆς αἰτῶ δεῖξετε. Ἀποστήτω λοιπὸν ἕκαστος ὑμῶν ἐκ τῶν προτέρων αὐτοῦ πράξεων. Βλέπετε μὴ ἀδείας καὶ ἀναρχίας δραξίμενοι, τὰ χεῖρω πάλιν διαπράξησθε. Ἰατρῆσαν ἡμῖν ὁ Κύριος πρὸς θεραπείαν ἰδωρήσατο. Οὐχ ὁρᾶτε πόσας ἡ παρούσα ἀπειλὴ αἱματεκχυσίας ἐπαυσεν; πόσας ὀδοσταςίας ἡμέρωσεν; πόσους ἐρωτας διαβολικῶς ἐσθεσεν; πόσας μνηστεικάκιας διέλυσεν; Οἱ γὰρ ἐν αἰχμαλωσίᾳ διαφέροντες, καὶ μὴ θέλοντες, πολλῶν ἀμαρτιῶν ἀποκτῶνται. Δὲ ὑμεῖς οἱ ἐν ἀνάσει πολλῶν πλείων νήψατε, γρηγορήσατε, τῶν κακῶν παύσασθε, παύσασθε πρὸς θεὸν κτήσασθε, μνημονεύσατε τοῦ εἰπόντος, *Ἐύξασθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως λαθῆτε*. Μνήσθητε ὅτι εὐχὴ ἦν ἐκτενῆς ἐπιτελουμένη ὑπὲρ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Εἰ οὖν ὑπὲρ ἐκείνου τοῦ κορυφαίου, τοῦ ἐξουσίαν ἔχοντος εἶσαι καὶ λύσαι, εὐχὴ ἐπετελεῖτο, πόσω γε μᾶλλον ὑπὲρ ἡμῶν προσευχόμενοι μηδέποτε παύσησθε. ἕως οὗ τὸν Κύριον καταλλάξῃσθε; ἐὰν γὰρ ἡμῶν ἀμνημονήσητε, μέλλετε καὶ ὑπὲρ τοῦτου δίκας εἰσπράττεσθαι.

Σκοπήσατε ἐν ποίοις ὑμεῖς ἐστε σήμερον, καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν [ὑμῶν] ἐν ποίοις. Ἐμβλέψατε, καὶ ἴδωτε, καὶ κατανοήσητε. Ὑμεῖς ἐν εὐκτηρίοις, ἡμεῖς δὲ ἐν δεσποτηρίοις. Ὑμεῖς ἐν σπατάλῃ, καὶ ἡμεῖς ἐν μετᾶλλοις. Ὑμεῖς ἐν ἀνάσει, οὗτοι δὲ ἐν πένθει. Ὑμεῖς ἐν βλανεῖοις, καὶ οὗτοι ἐν ταῖς ἐρήμοις. Ὑμεῖς ἐν ἀγαλλιάσει, αὗτοι δὲ ἐν τῇ ἀνάγκῃ. Ὑμεῖς δουλεύετε

¹³ I Cor. xii, 26. ¹⁴ II Cor. xi, 29. ¹⁵ Psal. lxxviii, 9. ¹⁶ Psal. lxxv, 12. ¹⁷ Psal. xxxiii, 20. ¹⁸ Sap. iii, 6. ¹⁹ Jac. v, 16. ²⁰ Act. xii, 5.

σθε, αὐτοὶ δὲ δουλεύουσι. Μὴ τοίνυν διακείμενοι οὕτως ἀμελήσητε. Ἀκούσατε τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Καὶ πάλιν μνησθήτε ὡς ἐλάλησα ὑμῖν ἐπὶ ὧν μεθ' ὑμῶν ἐν Γαλιλαίᾳ, λέγων, ὅτι ὄντως, τέκνα, πολλὴν ὄρω τὴν ὀμέλειαν εἰς ὑμᾶς· πολλὴν τὴν βραθυμίαν· πολλὴν τὴν ἀδικίαν· πολλὴν τὴν ἀγνωσίαν· πολλὴν τὴν μισοαδελφίαν· πολλὴν τὴν τῶν ἀποστρεφικῶν κανόνων κατάλυσιν καὶ καταφρόνησιν, καὶ οὐκ οἶδα ποῖον τέλος ἔξρουσι τὰ καθ' ἡμᾶς· καὶ πρὸς ταῦτα ἀντιφθεγγόμενοι ἐλέγετε, ὅτι Φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἔπλασεν ἡμᾶς ἵνα ἀπολέσῃ ἡμᾶς, ἀλλὰ δῶρον σώσει ἡμᾶς. Κάμου λέγοντος, ὅτι Θεοῦ λόγος ἐστὶν διὰ τοῦ Δαβὶδ, ὅτι πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει, αὐτὸς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, πάλιν προεφασίζεσθε προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, ἕως οὗ ἤλθεν ἡ ὀργὴ τοῦ Κυρίου· καὶ τότε ὡσπερ ἐξ ὑπνου οὕτως διανέστημεν, καὶ ἔγνωμεν ὅτι ἑαυτοὺς ἐφρεναπατοῦμεν, μωρὰς ἐλπίδας ἑαυτοῖς ὑποσπείραντες. Πάντες ἐπαιδεύθημεν, οὐ πάντες δὲ ὁμοίως θλιβόμεθα. Ἀλλὰ πάντες ἀγωνισώμεθα. Περιάρατε τὴν μέθην· παύσασθε τῶν πορνειῶν, παύσασθε τῶν λοιδοριῶν, παύσασθε τοῦ θησαυρίζειν, ὀρῶντες νῦν αἵματα πιπρασκόμενα· παύσασθε τῆς βραθυμίας, σχολάζατε ταῖς ἐκκλησίαις, σχολάζατε δεήσασθε. Θλίψατε ἑαυτοὺς μικρῶν, διὰ τοὺς θλιβομένους πολλὰ. Πάντες συνδράμετε εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν πρόνοιαν. Οἱ μὲν ἔχοντες, διὰ τῶν χρημάτων. Οὐ φοβῆ τὸν Θεὸν, ἀνθρώπε· οὐδὲ αὐτὸ τὸ συνειδὸς σου μαστίζει σε, ὅτι ἔργα τὸν Χριστὸν ὑπὲρ ἀνόμων συρόμενον καὶ σφαζόμενον, καὶ οὐ τὰ χρήματα κατοκρῦπτεις· καὶ δυνάμενος σώσαι ψυχὴν, ἢ, ὅλος ὁ κόσμος· οὐκ ἀντάξιος, οὐ σώζεις, ἀλλὰ γίνῃ ἀνθρωποκτόνος· ὅταν γάρ τις δυνάμενος σώσαι τὸν ἀδελφόν, μὴ σώσει προθύμως, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ λοιπὸν τὸ αἷμα αὐτοῦ ἀπαιτήσει Κύριος. Οὐ μόνον δὲ διὰ χρημάτων δεῖ γίνεσθαι τὴν συμπαθειαν· οὐ γὰρ πάντων ὁ πλοῦτος. Διὰ ἕκαστος δεῖ· οὐ δύναται τρόπου συγκακοπαθήσῃ· διὰ προσευχῆς, διὰ νηστείας, διὰ χαμευνίας, διὰ δακρύων, διὰ διδασκαλίας.

Ἐν πολλαῖς γὰρ ἀνάγκαις, ἀδελφοί, σήμερον τὰ ἡμέτερα. Ἐμβλέψατε πῶς πᾶσα ἡλικία, καὶ πᾶσα ἀξία μαστίζεται. Διὰ καὶ πάντες αἰχμάλωτοι, πάντων ὑμῶν ὧν ὁ Κύριος ἐλυτρώσατο, δεόμεθα, οἰκτιρήσατε. Ἱερεῖς, συμπαθήσατε πολλοῖς· σπλαγχνισθήτε νηπίοις, ἐλεήσατε χήρας, καὶ χεῖρα ὀρέξατε· πάντες δὲ σπουδάσατε τοῦ κατὰ δύναμιν ἀντιλαμβάνεσθαι. Ἀσπάζονται σε, Σιών, πάντα τὰ τέκνα σου, λέγοντα, Ἀσπάσασθε ἐξ ἡμῶν τοὺς ἀγίους πατέρας, ἀδελφοί. Ἀσπάζονται ὑμᾶς ἔπαντες οἱ ἐμοὶ σύνδουλοι καὶ συναιχμάλωτοι. Ἡ χάρις, καὶ ἡ ἀνάκλησις, καὶ ἡ ἀνάστασις, διὰ τῆς ἀγίας ἀναστάσεως μεθ' ἡμῶν, καὶ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

A habeant, negligatis. Audite Dominum dicentem : In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis²⁰. Itemque mementote qua ratione locutus sim vobis, cum adhuc vobiscum essem in Galilea, ita dicens : Plane, filii, ingentem in vobis video incuriam, multam segnitiam, injustitiam, ignorantiam, fraternum odium, apostolicorum canonum transgressionem atque contemptum, nec scio quonam res nostræ evasuræ sint. Ad quæ vos sic ex adverso respondebatis : Bonus est Deus, nec nos creavit ut perderet, sed ut gratis salutem afferret. Meque dicente, Davidis ore locutum Deum, fore, ut omnes peccatores disperdat²¹, ac reddat unicuique juxta opera sua²², iterum excusabatis excusationes in peccato, donec venit ira Domini tanquam velut e somno, sic excitati sumus, ac nos animum decipere stulta nobis ascita expectatione, cognovimus. Omnes castigati sumus, at non omnes perinde affigimur. Verum omnes enitamur. Auferte ebrietatem : desinite fornicari, desinite jactare convicia ; desinite thesauros cumulare, cum nunc videatis licitari sanguinem. Segnitiam excutite ; ecclesiis vacate, precibus operam ponite. Modicum quid afflictionis assumite, eorum gratia quorum ingens afflictio est. Paribus omnes stultii ut fratribus prospiciatis, accurrite. Qui habent pecunias, confiant. O homo, non times Deum ? Nec ipsa conscientia vapulas, quod Christum videas ab improbis trahi, ac jugulari, tuque pecuniam occultes ? ac cum possis animam salvam facere, cujus nec mundus universus pretium exaquet, id minime præstes, sed homicida fias ? Cum enim quis salutem fratri præstare potest, nec prompto animo præstat, illius jam Dominus sanguinem de ejus manu requiret. Nec vero pecuniis solum præstanda misericordia : cum nec omnibus opes suppetant. Quamobrem unusquisque quibus licet modis miseriam relevet, precibus, jejuniis, lecti duritie, lacrymis, doctrina.

Etenim in magnis angustiis hodie, fratres, existunt res nostræ. Considerate quomodo omnis ætas, omnisque ordo ac dignitas verbera patitur. Quamobrem etiam vos omnes, quod Deus redemit, captivi omnes rogamus, ut misereamini. Sacerdotes, canis aspersos senes, pueros, infantes, viduas miseratione prosequimini, ac manum porrigite. Salutate te, Sion, omnes filii tui, dicentes : *Salutate ex nostro nomine loca sancta, fratres*. Salutant vos omnes conservi mei, ac concaptivi. Gratia, et consolatio, ac resurrectio, per sanctam resurrectionem nobiscum, ac vobiscum. Amen.

²⁰ Matth. vii, 2. ²¹ Psal. cxlvi, 20. ²² Rom. ii, 6.

INCERTI

DE PERSICA CAPTIVITATE OPUSCULUM (1).

Hæc ad eos qui Hierosolymis habitabant, seu potius illic residui erant, bonus Pastor significavit. Tum enim iis quos secum habebat, tum qui longe positi erant, habebat curam, atque his maxime qui in Sione degebant. Non enim nescius erat vir beatus quantus dolor eorum angebat corda. Fere namque ipsis gravius dolebant qui captivi abacti fuerant, cum scilicet salutares ædes solo tenus dirutas oculis aspicerent, ac se cruce, pastore, grege simul, ac uno velut momento destitutos viderent. Neque id modo; sed et multitudo cadaverum in civitate, ac quem illa exhalabant fetorem non leviter excruciat; eorum præcipue quæ nosse poterunt. Horum quæ diximus est præclarus junior noster Nicodemus, illiusque fere Magdalena conjux, egregium par ac studiosum: qui nimirum facinus memoria ac litterarum monumentis dignum plane ediderunt. Hos qui velint interrogent, ac clare gesta tum Hierosolymis discent.

Ii enim, hi virtutis cultores ac Dei, ubi hostes exiissent, inque Persidem abiissent, totam circum urbem ac vicos lustrantes, sicque fratrum reliquias jacere conspicientes, mercedem sibi parant æterna re ipsa memoria consecrandam: projecta enim sparsim ubique cadavera simul accervantes, in specu deponunt, quæ est ante portam ad sexaginta quinque millia.

Si quis igitur ex iis qui certo sciant, nosse velit, ex illis exquirat: palamque docebunt, ac dicent, quæ nos quoque aspeximus. Qua nempe forma atque habitu prostrant beati solo strati, qui sub id tempus Hierosolymis meruerunt occidi. Alter a capite ad cor usque gladio vulnus acceperat; alter ab humeris ad usque ventrem. Alius quinque, decemve ictus in intestinis habebat: alius dissectus medius, inque duo divisus erat. Alii, ventre ense perfosso intestina omnia effusa erant: alium ovis instar in macello diri carnifices in frusta plura considerant.

Quid vero miserabiliora alia? Alii in plateis spectaculo prostabant, alii in oratoriis necabantur; alii cum in Sancta sanctorum opis causa confugerent: alius Dominicum corpus; alius Christi tenens crucem. Alter in piscinam ingressus jugulabatur, alter subtus altare latitans: siebantque victima, eadem quidem Dei comminantis vindicta, qui tamen diversum iudicium ac mysterium, uti dixi-

A Ταῦτα πρὸς τοὺς ἐν Ἱερουσαλήμ κατοικοῦντας, μᾶλλον δὲ καταλειφθέντας, ὁ καλὸς Ποιμὴν ἐσημανεν. Ἐμελεν γὰρ αὐτῷ καὶ περὶ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ τῶν ἀπὸ μήκοθεν ὄντων· καὶ μάλιστα τῶν ἐν τῇ Σιών. Ἐγίνωσκε γὰρ ὁ μακαρίτης τὴν οὐσαν ὀδύνην ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Τῶν αἰχμαλωτισθέντων γὰρ σχεδὸν χαλεπωτέρω; ἐδαμάζοντο, πρὸ ὀφθαλμῶν ὄρωντες τοὺς σιωτηρίους οἴκους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐβρίμμενον, καὶ τὸν σταυρὸν, καὶ τὴν ποιμένα, καὶ τὴν πόλιν ὅτι ἐν αὐτοῖς καταλιπόντας. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ πόλει σκηνωμάτων, καὶ ἡ τούτων δυσωδία, οὐ μετρίως αὐτοὺς ἐδασάνιζε, καὶ μάλιστα ὧν περὶ γνωρίζειν ἠδύνατο. Μαρτυρεῖ τοῖς εἰρημένοις οὗτος ὁ καλὸς νέος ἡμῶν Νικόδημος, καὶ ἡ τούτου σχεδὸν Μαγδαληνὴ σύζυγος, ἡ καλὴ καὶ B σπουδαία ξυνορι;· οἱ ἀξιονόμως μνήμης καὶ συγγραφῆς ἐργασάμενοι κατέρρωμα. Ἐκεῖνους; εἰ βουλόμενοι ἐρωτάτῳσαν, καὶ σαφῶς μανθάνουσιν τί τὸ ἐν Ἱερουσαλήμ γενόμενον.

Οὗτοι γὰρ, οὗτοι, σπουδαῖοι καὶ φιλόθεοι, μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἔξοδον, καὶ ἐπὶ Περσίδα κάβολον περιερχόμενοι τὴν πόλιν ἄπασαν, καὶ τὰ; πολιτείας, καὶ ὄρωντες οὕτως κείμενα τὰ τῶν ἀδελφῶν λείψανα, περιποιῶνται ἑαυτοῖς μισθὸν, ὅπως εἰς αἰῶνα μνημονεύμενοι. Καὶ ἐπισυνάξαντες ἐν τῷ κατὰ μέρος κατεβρίμμενα σκηνώματα, ἀποτίθενται ἐν σπηλαίῳ πρὸ τῆς πόλεως, ἄχρι χιλιάδων ἑξήκοντα πάντα.

Εἰ τις τοίνυν βούλοιο παρὰ τῶν ἐν εἰδότην μαθεῖν, αὐτοὺς ἐξετάζετω· κάκεινοι σαφῶς διδάξουσιν, καὶ ἐροῦσιν, ἄπερ καὶ ἡμεῖς ἐωράκαμεν. Ποιοῖς σχήμασι καὶ ἤθεσι προέκαιντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους; οἱ μακάριοι ἐν Ἱερουσαλήμ κατασφαγῆναι ἀξιοθέντες· ὁ μὲν ἀπὸ κεφαλῆς ἕως καρδίας τὴν πληγὴν λαβῶν· ὁ δὲ ἀπὸ ὠμων ἕως κοιλίας· ἄλλος, πέντε ἢ δέκα ρομφαίας ἐν τοῖς ἐγκάτοις εἶχεν· ἕτερος κατὰ μέσης κεκομμένος, καὶ εἰς δύο διηρημένος· ἄλλος πάλιν ἐν τῇ μαχαίρᾳ τὴν κοιλίαν κεκεντημένος, καὶ πάντα αὐτοῦ τὰ ἐντὸς προχυθέντα· ἕτερος; δίχην προσβάτου ἐν μακέλλῳ εἰς πολλὰ μέλη κατεκόπη.

Τί δὲ τὰ ἄλλα ἐλεεινότερα; Οἱ μὲν ἐν ταῖς πλατείαις προέκαιντο θέαμα· ἄλλοι ἐν τοῖς εὐκτηρίοις· ἕτεροι εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων καταφεύγοντες εἰς βοήθειαν· καὶ ὁ μὲν, τὸ σῶμα τὸ Δεσποτικόν· ὁ δὲ, τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ κατέχων· ἕτερος ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καταερχόμενος· καὶ ἄλλος ὑπὸ θυσιαστήριον κρυβόμενος; ἐσφαγιάζετο. Καὶ θυσία ἐγίνοντο, μίαν μὲν ἔχουσα τὴν ἀπειλήν, διάφορον δὲ τὸ κρίμα καὶ τὸ μυστή-

(1) *Istud opusculum totos Antistitis Hierosolymitani spiritus præ se fert: fortasse ipse est Modestus*

qui sub ipsam captivitatem ad ejus sedis gubernacula vocatus est.

ριον, ὡς περ καὶ ἐπὶ αἰχμαλωσίας ἐλέγομεν. Οὐ γὰρ πάντες δι' ἁμαρτίαν αἰχμαλωτίσθησαν· ἀλλ' ἵνα ἀμφοτέροι ἐκ τῆς ὑπομονῆς δοκιμοὶ γένωνται· ἄλλοι ἵνα τὴν λαθὴν ὀλιγωροῦντα, λόγοις νοουθετήσωσι, καὶ παραμυθησῶνται· ἕτεροι δὲ, ἵνα τὴν μέλλουσαν κόλασιν κούφοτέρην ἔξουσιν· τινὲς δὲ, ἵνα ταύτης εἰς πλῆρες ἀπαλλαγῶσιν.

Λοιπὸν δὲ πρὸς τὴν ἐπακολουθοῦσαν αὐτοῖς ὀλίβην, καὶ πρὸς τὰς γενομένας αὐτῶν ἁμαρτίας, τάχα αἰχμαλωτίσθησαν καὶ παῖδες, ὅπως αὐτοὶ μὲν μὴ χεῖρονες γένωνται· οἱ δὲ τοῦτους γεννησαντες διὰ τῆς ἐκείνων παιδείας σωφρονισθῶσιν. Ἰσώ; δὲ καὶ ἄλλοι, ἐπειδὴ τὰ τῶν ἀσεβῶν ἤθη πιστοὶ ὑπάρχοντες, ἠγαποῦσαν καὶ ἐποθοῦσαν· διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοῦς Κύριος κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν. Οἱ δὲ καὶ ἐκ τῆς παιδείας χεῖρονες ἐγένοντο, καὶ Χριστὸν ἠρνήσαντο, καὶ οὕτως τὸ πέρας τοῦ βίου ἐποίησαντο. Ἀλλὰ γε κατὰ τὴν ἐμὴν ὑπόνοιαν, καὶ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας λυτρούμενοι, τὰ χεῖρα ἡμελλόν διαπραττέσθαι. Καὶ ταῦτα οὐχ ὀρίζοντες, ἀλλὰ γνώμην διδόντες λέγομεν.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κατασφαγῆς, πολλὴ τις καὶ ἀτύχρητος; ἢ διαφορὰ καθέστηκεν· ἄλλον γὰρ μισθὸν ἔχει ὁ δι' ἄρνησιν Χριστοῦ ἀποκτενόμενος· ἐν αὐτῷ γὰρ ἦν τὸ ἀρνήσασθαι, καὶ τοῦ θανάτου ἐκείνου διασώζεσθαι· καὶ ἄλλον πάλιν τὸν πολυμύοντα τοῖς ἐχθροῖς, ὑπὲρ αὐτῶν ἀναιρεῖσθαι. Ἄλλως κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἀρνήσεων, καὶ ἡ κόλασις γίνεται. ἠρνήσαντο τοίνυν τινὲς τὸν Χριστὸν ἐκ βατάνων αἰκισόμενοι· ἕτεροι ἐκ πείνης καὶ δίψης καὶ κακοπαθείας, τῆς σαρκὸς φεισάμενοι. Ἄλλοι πάλιν, ἢ διὰ κάλλος, ἢ διὰ δόξαν τοῦ πικρότος βίου ἠρνήσαντο. Τινὲς ἠπατήθησαν εἰς ἀσέθειαν, νῆπιοι καὶ ἀνόητοι συγχάνοντες; καλοῦ καὶ κακοῦ. Τούτων πάντων, οἱ μὲν πρότεροι, ἐλαφροτέρην πάντως τῶν δευτέρων τὴν μέλλουσαν κόλασιν ὑπομένουσιν· οἱ δὲ δευτέροι, ὀλιγωτέρας τῶν τρίτων τὰς μάστιγας κομίζονται. Τὸ δὲ τρίτον κρίμα, πάντων ἐστὶν ἀθλιώτερον.

Περὶ δὲ τῶν νεπίων, ἂν μὲν πρὸ θανάτου ἄνδρες ἐγένοντο, καὶ εἰς συναίσθησιν ἤλθοι, καὶ μὴ ἐπέτριψαν, καὶ αὐτοὶ τῆς κολάσεως ἐπέπεσαν· οἱ δὲ ἀπειροὶ ἀρνησάμενοι, καὶ πρὸ φρονήσεως τοῦ βίου λυθέντες, τούτων τὸ κρίμα μόνος ὁ κριτὴς ἐπίσταται, ὡς περ καὶ τῶν λοιπῶν οὔτινες πάντες τιμωρηθῆσονται, εἰ μὴ διὰ μετανοίας μεμελημένης καὶ ἐπιπόνου Χριστῷ ἐξομολογήσονται, Χριστὸν ἐπὶ τῶν ἀνόμων κηρύττοντες, καὶ δούλους αὐτοῦ ἐκυτοῦς ὑνομάζοντες. Ὁ γὰρ ἀρνησάμενός με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἔμπροσθεν πάλιν τῶν ἀνθρώπων χρεωστὴς τὴν ὁμολογίαν ποιήσασθαι. Τὸ γὰρ κρίμα τοῦ Θεοῦ φοβερόν καὶ ἀδέκαστον, καὶ παρὰ πᾶσιν· μάλαστα δὲ παρ' ἡμῖν, ἀκατάληπτον ἐξαιρέτως· τὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος τελοῦμενον. Τίς γὰρ μὴ ἐκπλαγῆσεται, ὁρῶν ἐν τῇ ἀπειλῇ τινὰς ἐξ ἡμῶν ἐκ πτωχῶν πλουτήσαντας· ἐξ ἀπορίας εἰς εὐπορίαν ἐληλυθότας. Δούλοι· ἐκυρίευσαν καὶ δεσπόται κατεδουλώθησαν. Οἱ ἐν πλατεῖαις καὶ ἀγοραῖς ἀναστραφέντες ἐν ἐρήμοις

A mus de captivitate, haberent. Non enim omnes ob peccata in captivitatem acti sunt, sed ut utriusque patientiæ merito probati evaderent: alii ut populum negligentius agentem verbis admonerent, ac consolarentur; alii, ut eis remissius foret futurum supplicium, quidam ut plene illud evaderent.

Jam vero consentaneæ eorum pœna, ac pro ratione culparum iis commissarum, forte an pueri quoque captivi abacti sunt, ut ne ipsi deteriores fierent, ac parentes illorum castigatione castigatam addicerent. Forte vero etiam alii, quod impiorum mores, ipsi in Christi castris merentes dilexerant ac cupierant, idcirco etiam tradidit eos Dominus secundum desideria eorum. Alii ex castigatione pejores evaserunt, ac negato Christo, cum in modum, vite finem acceperunt. Enimvero, quantum mihi opinari licet, hi, vel si ex captivitate redempti essent, pejora erant paraturi. Ita vero dicimus, non ut quidquam definiamus, certove asseramus, sed ut animi sensum aperiamus.

Simili vero ratione etiam in nece illata, ingens quoddam ac incomparabile existit discrimen. Aliam enim mercedem consequitur qui negationis convictus mortem oppetit (penes enim illum erat, tum ut negaret, tum ut se nece illa eximeret), aliam iterum, quem pugna defungentem adversus hostes, ab iis contigerit occidi. Præterea, pro negationum discrimine, diversum quoque supplicium existit. Negaverunt itaque aliqui Christum ex tormentorum cruciatu devicti: alii, fame et siti aliaque corporis afflictatione, in carnem indulgentiores, deterriti. Alii iterum, aut propter pulchritudinem, aut propter sæculi hujus gloriam. Quidam decepti ut impietati assentirentur, cum parvuli essent, nec intelligentia pollerent boni ac mali. Ex his omnibus priores leviozem reliquis qui sequuntur pœnam in futuro dabunt: secundi pauciores tertii's plagas reportabunt. Tertium denique judicium omnium existit miserabilissimum.

Quod autem ad infantes spectat, ii, si ante mortem in viros evaserint, sensumque adepti non fuerint conversi, ipsi quoque supplicio obnoxii sunt. Sin autem, cum ignari essent, negarunt, ac ante enatam prudentiam maturumque judicium vivis excesserint, horum judicium solus Judex novit, ut et reliquorum, quos omnes manet pœna, nisi seria, ac laboris plena pœnitentia Christum confessi eum prædicaverint coram improbis, ac se illius servos professi fuerint. Qui enim negaverit me coram hominibus, necesse habet ut et iterum coram iisdem constiteatur. Tremendum enim Dei judicium ac incorruptum, cum in omnibus, tum præcipue in nobis; singulariterque majus quam ut comprehendî possit, quod impræsentiarum agitur. Quis enim non stupore defigatur, qui videat quosdam nostrum sæviente Dei ira ex pauperibus factos divites, ex egenis evasisse locupietes? Servi dominati sunt, ac domini in servitutum redacti. Qui in plateis, fo-

rogue versabantur, in desertis sedes nacti sunt; ac qui nuper deserta incolabant, in urbes commigraverunt. Sancti quidam, qui caste vitam egerant, in crudeles heros inciderunt; nonnullique peccatores ac obsceni remissionem vitæque delicias obtinuerunt.

Erubescant Samaritæ. En iudicium cum necdum iudicium sit. En ante resurrectionem illius probatio. Quæso te, quamobrem negasti resurrectionem? Quare illi fidem detrahis? Nunquid non justus iudex Christus? Est plane. Num iniustitia apud eum, ac personarum acceptio? Haudquaquam. Quænam vero, rogo te, iudicii æquitas, ut ego qui totam vitam iustitia, sine crimine, munditia egerim; non occiderim, non sim furatus, non pejeraverim, sed eius servaverim mandata, in necessitates incidam, inque illis vivendi faciam finem; virique sanguinum, fornicatores, adulteri, impii, Deum nescientes, aut forte etiam adolorum cultores, in omni felicitate agentes, ne minimam ævo hoc afflictionem sustineant? Hocne justum? Nequaquam. Hocne a personarum acceptione vacat? Minime gentium, nisi est tempus quoddam, ac sæculum aliud, in quo recipiet unusquisque pro eo ac gessit. Quamobrem necessaria resurrectio, ne Deus iniquus iudex apud aliquos existimetur.

Equidem hominem me fateor peccatorem, animal mutabile, ac fluxæ naturæ; credoque resurrectionem, ac Conditorem adoro. Jam vero deinceps ad sepulcrum vado, scioque fore ut non exsurgam ex meo lectulo: tristitiam autem ac laborem captivorum, ecclesiarum, sacerdotum, itineris socium habeo. Heu finem! quo statu miser ego res relinquo! Vadam ad Dominum: idcirco non renui facere vestram jussionem. Quia tamen testamentum in mortuis ratum est; argentum et aurum non est mihi; sed quod immeritus ego accepi a Domino, hoc vobis relicurus, ad omnes vos paucis nunc disseram. Enimvero hoc rogo, ne humilem aversemini, ac confundatis; sed potius libentes habeatis. Nec enim ullam amplius vobis molestiam facessam. Hæc enim suprema ad vos mea adhortatio est: hoc testamentum ad fratres meos. Hic finis meæ disputationis, ac principium meæ ad vos contestationis. Verum, quæso, rogo ne tanquam e magistro, sed ut ex fratre accipiatis: non tanquam justus loquatur, sed velut peccator, qui in iniquitatibus, impietatibus, negligentibus vixerim, tristes meæ vitæ dies. Etenim, non ad opera, sed ad sermonem, verbaque respicite. Audite Dominum, ac loquentem reverentini, dum ait: *Omnia quæcunque dixerint vobis Scribæ et Pharisei ut faciatis, facite: secundum opera vero eorum nolite facere*²².

Ecce nunc ante vos vadens ad vos testamentum sum conditurus: vos autem tanquam fideles ac

κατέλαχον· καὶ οἱ πρῶτον τὰς ἐρήμους οἰκοῦντες, ἐν ταῖς πόλεσιν ἐφθασαν. Ὅσοι τινὲς ἀγνὸν βίον διαπράξαντες, εἰς ὁμοῦς διασπόμενοι, περιέπεσον, καὶ ἀμαρτωλοὶ τινες καὶ ἀκάθαρτοι, ἐν ἀνέσει κατέλαχον.

Αἰσχυνίσθωσαν Σαμαρειτῶν παῖδες. Ἰδοὺ πρὸς τῆς κρίσεως ἤρξαι. Ἰδοὺ πρὸς τῆς ἀναστάσεως ἡ ταύτης ἀπόδειξις. Εἰπέ μοι σὺ, διὰ τί τὴν ἀνάστασιν ἔρρηξω; διὰ τί ταύτη ἀπιστεῖς; Οὐκ ἔστιν δικαιοκρίτης ὁ Χριστός; Ναί, φησί. Μὴ ἀδικία, καὶ προσωποληψία παρ' αὐτῷ; Οὐδαμῶς, φησί. Καὶ ποῖα λοιπὸν εἶπέ μοι, δικαιοκρασία, ἵνα ἐγὼ πάντα τὸν χρόνον μου δίκαιον, καὶ ἁμεμπτον, καὶ καθαρὸν δεῖξας· μὴ φρονεῖς, μὴ κλέψας, μὴ ἐπιπορήσας, ἀλλὰ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ φυλάξας, ἐν ἀνάγκαις περιπέσω, καὶ ἐν ταύταις τὸ πέρασ τοῦ βίου ποιήσω· καὶ ἄνδρες αἱμάτων, πόρνοι, μοιχοὶ, ἀσεβεῖς, ἄθεοι, ἡ τάχα καὶ εἰδωλολάτραι ἐν ἀνέσει πάση, μηδεμίαν θλίψιν ἐνταῦθα ὑπομένοντες; Τοῦτο δίκαιον; οὐδχιμῶς. Τοῦτο ἀπροσωπώληπτον; οὐδ' ὄλω; ἐὰν μὴ ἔστι καιρὸς τις; καὶ αἰὼν ἔτερας, ἐν ᾧ ἀπολήψεται ἕκαστος κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖα ἡ ἀνάστασις, ἵνα μὴ ὁ Θεὸς, ἄδικος κριτὴς παρὰ τινῶν ὑπονοηθῆσεται.

Ἐγὼ μὲν οὖν, ἀνθρώπος εἶναι ὁμολογῶ ἀμαρτωλῆς, ζῶν τρεπτόν, καὶ βρουστῆς φύσεως, καὶ πιστεύω τῇ ἀναστάσει, καὶ προσκυνῶ τὸν Ποιήσαντα. Ἦδη δὲ λοιπὸν πρὸς τὸ μνημα πορεύσομαι, καὶ ταύτης με τῆς κλήνης οἶδα ὅτι οὐκ ἐγεροθήσομαι· τὴν λύπην δὲ καὶ τὸν πόνον τῶν αἰχμαλώτων, τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν ἱερῶν, συνοδοιπόρον κέκτημαι. Ὡς τοῦ τέλους, ἐν ποίοις καταλιμπάνω τὰ πράγματα ἐγὼ ἄθλιος. Πρὸς τὸν Δεσπότην πορεύσομαι. Διὸ καὶ τὴν ὑμετέραν κέλευσιν ποιῆσαι οὐκ ὤκησα. Ὅμως ἐπεὶ περ διαθήκη ἐπὶ νεκροῖς βεβαία· ἀργύριον, καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ἀλλ' ὁ παρὰ Κυρίου ὁ ἀνάξιος εἶληφα, τοῦτο ὑμῖν καταλείβομαι, καὶ πρὸς πάντας ὑμᾶς νυνὶ μικρὰ διαλέξομαι. Ἀλλὰ τοῦτο δυσωπῶ, μὴ ἀποστραφῆσωμαι παρ' ὑμῶν τεταπεινωμένος, καὶ καταπραγμμένος, ἀλλὰ μάλλον προσδεχθεῖν· οὐδὲ γὰρ ἑτέραν ὑμῖν τοῦ λοιποῦ ὄχλησιν ποιήσομαι. Αὕτη γὰρ ἔστιν ἐσχάτη μου πρὸς ὑμᾶς παράκλησις· αὕτη ἡ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου διαθήκη. Τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐμῆς διαλέξεως, καὶ ἀρχὴ τῆς πρὸς ὑμᾶς παρακλήσεως. Ἀλλ' αἰτοῦμαι, καὶ δέομαι, μὴ ὡς ἐκ διδασκάλου, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀδελφοῦ δεῖξασθαι· μὴ ὡς ἐκ δικαίου, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀμαρτωλοῦ, καὶ ἐν ὀνομίαις, καὶ ἀσεβείαις, καὶ ἀμερίμναις ζήσαντος, τὰς δούνημάς ἡμέρας τοῦ βίου μου. Ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰ ἔργα, ἀλλὰ πρὸς τοὺς λόγους; ἐμβλέψατε· ἀκούσατε τοῦ Κυρίου, καὶ δυσωπήθητε, λέγοντος· *Πάντα ὅσα ἂν λέγωσιν ὑμῖν οἱ Γραμματεῖς, καὶ οἱ Φαρισαῖοι ποιεῖν, ποιείτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε*.

Ἰδοὺ νῦν προπορευόμενος ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς διαθήσομαι· ὑμεῖς δὲ ὡς πιστοὶ καὶ εὐγνώμονες μὴ παρ-

²² Matth. xxiii, 3.

γράφητε τὰ λεγόμενα, δεόμεθα, καὶ παρακαλοῦμεν. **A** Καθάψασθαι γὰρ λοιπὸν τῶν καθ' ἡμᾶς βραθυμοτέρων βουλόμεθα. Πρῶτερον δὲ περὶ αὐτῶν φθεγγώμεθα, καὶ ἀρχόμενοι λέγωμεν.

Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς, ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν ἡμᾶς · ὁ ἐκ γῆς διαπλάσας, καὶ εἰς γῆν ἀποστρέφων, καὶ ἐκ ταύτης πάλιν παραδόξως ἐγαίρων. Πρὸ πάντων δυσωπῶ πάσαν ψυχὴν, ἀκούουσαν περὶ τῆς ἡμετέρας ἀποδιώσεως, εἰς συμπάθειαν κινήθηναι, καὶ τὸν Θεὸν αἰτεῖσθαι, ὅπως ἀθλίπτως, ἀκινδύνως, ἀνεμποδίστως παραλθεῖν με τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας · καὶ τοὺς πικροὺς τελῶνας, καὶ κοσμοκράτορας τοῦ ἀέρος τούτου, καὶ φθάσαι με τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας, καὶ Χριστῷ μετὰ παρρησίας παρασταθῆναι, καὶ τῆς τῶν σωζομένων **B** μερίδος ἀξιοθῆναι.

Ἐπειτα, πᾶσα σπουδὴ καὶ πᾶσα πάντων φροντίς γένηται καὶ πόνος, ἵνα αἱ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι φυλαχθῶσιν ἀσειστοί, τὴν ὀρθὴν πίστιν ἀμολύντως κατέχουσαι, καὶ τοὺς ἑαυτῶν ποιμένας θεόφρονας κεκτημέναι. Ὅπου γὰρ ὁ ποιμὴν ἀγαθός, ἐκεῖ καὶ ἡ ποιμὴν ἀγάλλεται. Ὅπου ποιμὴν ὀσῖος, ἐκεῖ σκιρτῶσι τὰ πρόβατα. Ὅπου ποιμὴν ἔμπειρος, ἐκεῖ λύκοι οὐκ ἰσχύουσιν. Ὅπου εὐσέβεια ἀνθεῖ, ἐκεῖ ὁ λαὸς εὐλοεῖ. Καὶ γὰρ οὐδαμῶθεν ἐτέρωθεν κλυδωνιζόμεθα, ἀλλ' ὅτι οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ποιμένων, καὶ κυβερνητῶν ἐξέλιπον · καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ καταλειφθέντες, οὐ πολλὴν τὴν φροντίδα κατέχουσιν, οὐ πολλὴν τὴν σπουδὴν · ἀλλὰ φλυατοὶ γεγόνότες, οὐκ εὐχερῶς προαιροῦνται τὴν **C** ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων τίθεσθαι · ἄλλους φωτίζειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ ἀφώτιστοι τυγχάνοντες · καὶ ὑπὲρ ἄλλων Θεὸν ἱκετεύοντες, ἀπαρρησίαστον ἔνδον τὸ συνειδὸς περιέχουσιν · ὡς εἰς αὐτοὺς πληροῦσθαι τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημίον, Ἰατὲρ, θεράπευσον σεαυτὸν. Καί, Ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ὀφθαλμοῦ σου, εἴθ' οὕτως ἐμβλέψεις εἰς τὸ κάρφος τοῦ ἀδελφοῦ σου.

Ἀκουσάτωσαν οἱ ἱερεῖς, οἱ τὸν λαὸν ἀγιάζειν λέγοντες · οἱ τῆ φρικτῆ καὶ φοβερᾷ τραπέζῃ παριστάμενοι · οἱ τῶν Σεραφίμ μείζοντον ἀξίωμα περιεχόμενοι. Ἐκεῖνος οὐκ ἐτόλμησεν τῆ χειρὶ τοῦ ἀνθρακος ἅψασθαι, ἀλλ' ἐν τῇ λαβίδι τοῦτω προσέψαυσεν · σὺ δὲ ταῖς χερσὶν σου ταῖς πηλίναις τὰ τοῖς Σεραφίμ ἀθάτα διαδεῖ; [διδυεῖς] μυστήρια. Ποία σου ἄρα ἡ δεξιὰ ἐκείνη ὑπάρχειν ὤφειλε! Πόσην καθαρότητα ἐν ἑαυτῇ περιεβλήθησθαι, τοῦ οὐρανοῦ ὑψηλοτέραν, τῶν ἀγγέλων λαμπροτέραν, τῶν Χερουσίμ ἀγνωτότερον εἶς κἀν τῆς ἀκαθαρσίας ἀπλλαγμένην! Οὐ φρίττομεν, εἰπέ μοι, τοιαύτης δόξης ἐν ταῖς χερσὶν ἐφαπτόμενοι, καὶ τοιοῦτον πῦρ κατέχοντες ἀπερχόμεθα; Κλέπτομεν ἐν ταῖς χερσὶν, κρατοῦμεν ἀκαθαρσίας, ψηλαφῶμεν τὰ μὴ προσήκοντα, ἀρπάζομεν ἐν αὐταῖς τὰ ἄλλότρια · τύπτομεν ἐν αὐταῖς τὸν ἀδελφόν, μολύνομεν καὶ πιπτοῦμεν δι' αὐτῶν, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ πνεῦμα · καὶ ἐχόμεθα, καὶ τῆ φρικτῆ τραπέζῃ καὶ φοβερᾷ παριστάμεθα, καὶ τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ διαμερίζομεν.

¹⁸ Luc. iv, 23. ¹⁹ Luc. vi, 42. ²⁰ Isa. vi, 6.

διδάσκει, καὶ ἡ τοῦ λευτείου περιζώσις; Τὴν τῶν δι-
 δασκάλων, καὶ ποιμένων δῆλον ὅτι συγκατάβασις.
 Τί δὲ δηλοῖ τὸ ἀρξάμενον ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν
 πρώτων νίπτει τοὺς πόδας; Ἀκούεωσαν οἱ τὰς
 προκαθηδρίας ζητούντες, πῶς ὁ Χριστὸς τοὺς ἐσχά-
 τους ἐδόξασεν, διὸ καὶ ἔλεγεν· Ἔσονται οἱ ἐσχατοὶ
 πρώτοι, καὶ οἱ πρώτοι ἐσχατοὶ. Καὶ ἐν μὲν τῇ βίβλῳ
 τῆς ζωῆς, οὐ φροντίζομεν οὐδὲ πρώτοι οὐδὲ ἐσχατοὶ
 ἀπογραφῆναι· ἐν δὲ τῇ ματαίᾳ δόξῃ τῶν ἀνθρώπων
 μαινόμεθα, καὶ ἀλλήλοις διὰ ταύτην κατεσθλομεν.

Τίς ἐστὶν πρῶτος; τίς ἐστὶν ἐσχατος;· Βούλει σοὶ
 εἶπω, τίς ὁ πρῶτος παρὰ Χριστῷ· ἀκουσον εὐθέως
 τίνας μακαρίζει· Μακάριοι, φησὶν, οἱ πτωχοὶ τῷ
 πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρα-
 νῶν. Μὴ εἶπεν, Μακάριοι οἱ πρῶτοι τῷ σώματι, ἢ
 οἱ πρῶτοι τῷ ἀξιώματι, ἢ ἐν διαθήμασιν; Οὐδαμῶς.
 Πᾶσα γὰρ δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. Πᾶσα
 δυναστεία, ὡς σκιά μεσέμβρου, εἰ καὶ νῦν τινὲς ἐπι-
 αἰρῶνται. Ποῦ οἱ ἐξ αἰῶνος βασιλεῖς; πρὸς αὐτοὺς
 γὰρ ἀποφθέγγομαι· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἄνθρωποι, καὶ τῆς
 ἡμετέρας φύσεως ὑπάρχουσιν. Ποῦ οἱ τοσοῦτοι ἡγε-
 μόνες; ποῦ οἱ δυνάσται; ποῦ οἱ ἐξουσιασταί; Εἰ μὲν
 ἀγαθὰ διεπράξαντο, καὶ τὰς πιστευθείσας αὐτοῖς
 ψυχὰς διέσωσαν, πάντως ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ὑπάρ-
 χουσιν· εἰ δὲ τῆς ποίμνης ἡμέλησαν, πάντως ἐν τοῖς
 καταχθονίοις διατρίβουσιν. Παιδεύθητε, πάντες οἱ
 κρινόμενοι τὴν γῆν· δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φό-
 βῳ· δουλεύσατε αὐτῷ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἀγαλλιάσασθε
 αὐτῷ ἐν τρόμφῳ. Εἰς πρόσωπον γὰρ αὐτοῦ ὑμᾶς ἔτα-
 ξεν ἐπὶ τῆς γῆς. Παιδεύθητε ἐκ τῆς αὐτοῦ φιλανθρω-
 πίας, καὶ μὴ ἀναβάλλεσθε τὰς τῶν δεομένων ἰκεσίας.
 Ὁ γὰρ λαοῦ προϊστάμενος καὶ κεφαλὴ ὑπάρχων, εὐ-
 χερῆ ἀληθῶς τὴν ἀπώλειαν, ὑπὲρ τὴν σωτηρίαν κέ-
 κτηται. Οἱ γὰρ τῶν παραπονουμένων στεναγμοὶ, οὐκ
 ἔωσιν αὐτοῦ τὴν προσευχὴν πρὸς Θεὸν ἀνέρχεσθαι·
 ἀλλ' ὡσπερ τεῖχος σιδηροῦν, οὕτως αὐτὴν ἀντιπέμ-
 πουσιν, καὶ ἀπρακτὸν ἀπεργάζονται. Μέγας ὁ τῶν
 ψυχῶν κίνδυνος· μέγα τὸ τούτων φορτίον· φοβερόν
 τὸ τούτων κρίμα, καὶ τοῖς πολλοῖς ἐπικίνδυνον.

Μετρήσατε ἐξ ἑαυτῶν, καὶ οὕτως τῶν δεομένων
 εἰσακούσατε ἐν τάχει, ὡσπερ καὶ ὑμεῖς παρὰ Θεῷ
 σπεύδεται ὑπακουσθῆναι. Ἀναλάβετε τὴν τῶν ἰκε-
 τευόντων ὑμᾶς θλίψιν, καὶ ποιήσατε ἐν τάχει τὴν
 δικαίαν ἐκδίκησιν. Οὐκ οἶδατε ὅτι μετὰ τὴν ἐξ ὑψους
 βοήθειαν, εἰς ὑμᾶς πάντες οἱ καταπονούμενοι ἀπο-
 βλέπουσιν; Ὁρᾶτε, προσέχετε ὑμεῖς· μὴ εὐλογίας
 παρ' αὐτῶν τῶν ἀδικουμένων κομισθῆτε, δυναμένας
 ὄντως χωρῆσαι ὑμᾶς τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ· τύπος
 πᾶσιν ἀνθρώποις γίνεσθε, τύπος ἀγαθός, τύπος καὶ
 ὑπόδειγμα πάσης ἀγαθοεργίας· τύπος πραότητος·
 καὶ πρὸ πάντων ἀμνησικακίας. Τύπον ἔχοντες, τὸ
 μέλλον ἀπροσωπώληπτον δικαστήριον, τὸν ἀδωροδό-
 κητον κριτὴν, μὴ διὰ τῶν δώρων τὸν ἰδρώτα, μᾶλλον
 δὲ τὰ αἵματα τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν κατεσθλίετε.
 Πῦρ γὰρ, φησὶν ὁ Σολομῶν, κατασφάγεται εἰκονεὺς
 εὐφροδευτῶν. Μὴ διὰ δῶρα πιπράσατε τὸ δίκαιον,
 ἵνα μὴ ὡς Χριστὸν πολήσαντες κρινῆσθε.

præcinctio lintei? nempe magistrorum atque pa-
 storum modestiam, docet ac demissionem. Quid
 porro, quod incipiens a novissimis ad primos usque
 lavet pedes? Audiant qui primas quærent sedes,
 qua Christus ratione novissimos clarificaverit, unde
 et dicebat: *Erunt novissimi primi, et primi novis-
 simi* ²⁹. Ac quidem in libro vitæ non curamus vel
 primi describi, vel novissimi: ut autem in inani
 hominum gloria, insani ambimus, obque illam in-
 vicem devoramus.

Quis primus est? quis novissimus? Vis dicam,
 quis apud Christum existat primus? Audi statim
 quosnam beatos pronuntiet: *Beati, inquit, pau-
 peres spiritu, quia ipsorum est regnum cælorum* ³⁰.
 Num dixit: Beati qui corpore primi sunt, aut qui
 primi dignitate? sive qui fulgent diademate? Ne-
 quaquam. *Omnis enim gloria hominis sicut flos feni* ³¹.
 Omnis potentia velut umbra meridiana, tametsi
 nunc quidam esserantur. Ubinam reges, qui a sæculo
 fuerunt? ad eos enim verto sermonem: nam et
 ipsi homines sunt, ac ejusdem nobiscum naturæ.
 Ubinam tanti illi duces? ubi optimates? ubi prin-
 cipes? Plane si quidem bona egerunt, ac conceditis
 sibi animas sospites servarunt, in cœlestibus om-
 nino existunt: sin autem neglexerunt gregem,
 prorsus in inferis demorantur: *Erudimini, omnes qui
 judicatis terram; servite Domino in timore* ³². Ser-
 vite illi in veritate, et exsultate ei in tremore ³³.
 Vos enim ut ejus personam gereretis, constituit super
 terram. Ex illius clementia documento accepto,
 nolite rogantium vos, ac egenorum supplicationes
 differre. Qui enim populo præsidet, ac ei caput
 præfectus est, facilius revera præditionem inveniat,
 quam ut salutem nanciscatur. Afflictorum namque
 gemitus non sinunt ut ejus ad Deum preces su-
 blimes ferantur; sed tanquam murus ferreus, sic
 illi has repellunt, ac irritas reddunt. Ingens ani-
 morum periculum, ingens horum onus. Tremend-
 um judicium, ac multis alexæ plenum.

Ex vobis, ipsi vos metimini: sicque cito vobis
 supplices exaudietis, quemadmodum ut apud Deum
 exaudiamini ipsi satagit. Recreate quam illi affli-
 ctionem sustinent, ac justam citius facite ultionem.
 Num nescitis secundum supernam opem, in vos
 omnium conversos oculos qui injuriis ullis oppri-
 muntur? Videte, attendite: nolite munera adver-
 sus ipsos, quos injuriæ fatigant, accipere, ejus-
 modi plane ut a Dei vos facie separare valeant.
 Cunctis norma estote: norma bona, norma ac
 exemplum boni omnis operis: lenitatis forma,
 ac cumprimis animi, quem nulla injuriarum me-
 moria lacessat. Qui futurum tribunal, nulla acce-
 ptionis personarum labe laborans, judicem muneri-
 bus incorruptum formam habeatis; nolite commit-
 tere ut munerum captatione sudorem, seu potius
 sanguinem viduarum ac pupillarum devoretis.
Ignis enim, inquit Salomon, devoravit domos eorum

²⁹ Matth. xx, 16. ³⁰ Matth. v, 3. ³¹ Isa. xl, 6. ³² Psal. II, 10. ³³ Ibid. 11.

qui munera libenter accipiunt ³⁵. Nolite propter munera jus vendere, ne tanquam Christi venditores iudicio obnoxii sitis.

In magnum revera stadium proveci estis, quo A promptior salute interitio, animique exitium sit. Si quidem enim ingentis periculi sui ipsius privatumque iudicium est, quanto magis ut quis etiam populi nomine iudicetur? Vigilare, nam et vos quoque Regem regum, Judicem iudicum, Dominum dominorum in caelis habetis: *In quo iudicio iudicaveritis, iudicabimini: et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis* ³⁶. De vobis admonemur: *Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus* ³⁷. Ac plane merito. Nam qui salvat animam, Deo conditori similis: ergo qui animam perdit, velut diabolus destructor existit. Vide ne te, qui purpuram ac diadema indutus sis, diabolus in superbiam agat. Noli enim eo nomine gloriari; sed treme ac time.

Num audisti qui ait: *Potentes potenter tormenta patientur* ³⁸? Ad salutem vos populi Dominus praefecit, nou ad perditionem; ut egenorum misereamini, non ut eorum res rapiatis. Vitam a criminis labe puram, praepositi, assumite, ne, cum alios admonere necesse erit, confundamini. Increpate inquietos, infirmos misereamini, iis qui offendunt ignoscite, in eos qui non emendantur animadvertite, peregrinos suscipite, viribus destitutis ministrare. Noli dicere: Rex sum. Ne dixeris: Sum princeps, aut caput. Quando ea te modestia demittes qua Dominus, qui nec servorum dedignatus est pedes lavare?

Vultis ostendam vobis cum regis vocem, tum patriar- C chae? David quidem aiebat: *Ego sum vermis, et non homo; opprobrium hominum et abjectio plebis* ³⁹. Abraham vero: *Ego sum terra, et cinis* ⁴⁰. Similiter etiam Joannes Baptista aiebat: *Non sum dignus ut solvam corrigiam calceanti Christi* ⁴¹. Audiamus sanctorum modestiam, et aemulemur. Quamobrem, homo, altum sapis? Eo nomine quod rex sis, quod thesauros, exercitum, servos habeas? quod forma praestes, quod sis substantia locuples, quod sapientia ingenuus, quod pollens prudentia? Ecquisnam haec dedit! quisnam tribuit? Nonne Christus? Num illa nobiscum nata? Num una nobiscum proficiscuntur? Num illa condidimus? Haudquaquam. Quin etsi accepimus, non in nostrum ipsorum usum, sed ad egentium solandam inopiam. Nos vero sic afficimur vel immortales simus, ac in perpetuum divitiis manere valeamus.

Sed et nunc, universos obsecro, praesides ac subditos, servos ac dominos, ingenuos ac ignobiles, convertamur, si libet, ab errore viae nostrae, convertamur a prioribus moribus. Nunc enim, ut unquam, conversionis tempus. Ecce tempus poenitentiae, ingruentis ergo captivitatis. Ecce tempus confessionis fratrum nostrorum castigationis causa.

Eis μέγα ἀληθῶς σκάμμα προήχθητε, δευτέρα B ἔχον τὴν ἀπώλειαν ὑπὲρ τὴν σωτηρίαν. Εἰ γὰρ τὸ ἑαυτοῦ κρίμα δοῦναι κίνδυνος μέγας καθέστηκε, πόσῳ γε μᾶλλον καὶ τοῦ λαοῦ; Νήψατε, ὅτι ἔχετε καὶ ὑμεῖς ἐν οὐρανοῖς Βασιλέα τῶν βασιλέων, καὶ Κριτὴν τῶν κριτῶν· Δικαστὴν τῶν δικαστῶν, καὶ Κύριον τῶν κυρίων, Ἐν ᾧ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. Περὶ ὑμῶν παραγγελλόμεθα, Μὴ πεποιθέναί ἐπ' ἀρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων οἷς οὐκ ἔστιν σωτηρία. Καὶ μάλα εἰκότως. Ὁ μὲν γὰρ ψυχὴν σώζων, ὡς θεὸς ὁ κτίζων· οὐκοῦν ὁ ψυχὴν [ἀπολλύων] ἀπώλλων, ὡς διάβολος ὁ καταλύων. Ὅρα μὴ σε τὸν τὴν πορφύραν καὶ τὸ διάδημα περικείμενον ἐξεπαίρειω ὁ διάβολος. Μὴ γὰρ διὰ τοῦτο καυχῆσθαι, ἀλλὰ φοβοῦ, καὶ τρέμε.

Οὐκ ἤκουσας τοῦ λέγοντος, Δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται. Εἰς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ ὁ Κύριος ἡμῶν προσήσατο, οὐκ εἰς ἀπώλειαν. Τοῦ ἔλαϊν τοὺς δεομένους, οὐ μέντοι ἀφαρπάζειν τὰ τῶν δεομένων. Ἄμεμπτον βίον ἀναλάβετε, οἱ προεστῶτες, ἵνα μὴ ἐτέρους νοθετοῦντες, ἐντρέπεσθε. Τοῖς ἀτάκτοις ἐπιτιμᾶτε· τοῖς ἀσθενέσι συμπάθητε· τοῖς πταλοῦσι συγγινώσκετε· τοῖς ἀδιορθοῦτοις ἐπεξέρχεσθε· ξένους εἰσδέχεσθε· ἀδυνατοῖς διακονεῖτε. Μὴ εἰπῆς· Βασιλεὺς εἰμι· μὴ εἰπῆς· Ἀρχὼν ἢ κεφαλὴ. Πότε ταπεινοφρονήσεις τοσοῦτον ὅσον ὁ Κύριος, ὃς οὐκ ἀπηξίωσεν δούλων πόδας νίψαι.

Βούλεσθε ὑμῖν δεῖξω καὶ βασιλέως καὶ πατριάρχου φωνάς; Ὁ μὲν Δαβὶδ εἶλεγεν· Ἐγὼ εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἀνθρώπος· θνητὸς ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθενήθημα λαοῦ. Ὁ δὲ Ἀβραάμ· Ἐγὼ εἰμι γῆ καὶ σποδός. Ὁμοίως καὶ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης εἶλεγεν· Οὐκ εἰμι ἀξίος ἵνα τὸν ἰμάττα λύσω τοῦ ὑποδήματος Χριστοῦ. Ἀκούσωμεν τὴν τῶν ἁγίων ταπεινωσιν, καὶ ζηλώσωμεν. Εἰς τί μεγαλοφρονεῖς, ὡς ἄνθρωπος· εἰς βασιλέα, ἢ εἰς θησαυροῦς, ἢ εἰς στρατόπεδα, ἢ εἰς δουλείαν; εἰς κάλλος, ἢ εἰς ὑπαρσιν; εἰς σοφίαν, ἢ εἰς φρόνησιν; Καὶ τίς ὁ ταῦτα δόσας; Τίς ὁ ταῦτα χαρισάμενος; Οὐκ ὁ Χριστός; μὴ μεθ' ἡμῶν ἐγενήθησαν; μὴ μεθ' ἡμῶν συμπορεύονται; μὴ ἡμεῖς αὐτὰ ἐκτισάμεθα; Οὐδαμῶς. Εἰ δὲ καὶ ἐλάβομεν, οὐ διὰ τὴν ἑαυτῶν χρεῖαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν δεομένων περίστασιν. Ἡμεῖς δὲ οὕτως διακείμεθα ὥσπερ ἀθανάτοι. καὶ εἰς αἰῶνα τοῖς χρήμασιν διαμμενὶν δυνάμενοι.

Ἄλλὰ καὶ νῦν δυσωπῶ ἅπαντας, ἀρχοντας καὶ ἀρχομένους, δούλους καὶ δεσπότας, εὐγενεῖς καὶ ἀγενεῖς, ἐπιστρέψωμεν, εἰ δοκεῖ, ἐκ πλάνης τῆς οὐδοῦ ἡμῶν· ἐπιστρέψωμεν τῶν προτέρων συνηθειῶν ἡμῶν. Ἐπιστροφῆς γὰρ καιρὸς, ὡς οὐδέποτε. Ἴδου καιρὸς μετανοίας, διὰ τὴν ἐπικειμένην ἀρχμαλωσίαν. Ἴδου καιρὸς ἐξομολογήσεως, διὰ τοὺς παιδευομένους

³⁵ Imo Job xv, 34. ³⁶ Matth. vii, 2. ³⁷ Psal. cxlv, 2. ³⁸ Sap. vi, 7. ³⁹ Psal. xxi, 7. ⁴⁰ Gen. xviii, 27. ⁴¹ Joan. i, 26.

ἀδελφούς ἡμῶν. Ἴδου καιρὸς δεήσεως, διδ' προσέχωμεν μετὰ ἀκριθείας τοῖς λεγομένοις· καὶ μὴ μόνον ἀκούσωμεν, ἀλλὰ καὶ ποιήσωμεν. Ἐπιστήσωμεν τὸν νοῦν, παρακαλῶ, ἐπεὶ καὶ βασιλικῆς ἐπιστολῆς ὑπαναγινωσκομένης, πάντες τρέχουσι· πάντες σπουδάζουσι· πάντες μαθεῖν ἐπιζητοῦσι. Καὶ τί λέγω βασιλικῆς κελεύσεως ἀναγινωσκομένης; κιθαριστῶν καὶ αὐλιτῶν καὶ μίμων ἀκούοντες, μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς παριστάμεθα, ἵνα αἰσχρὸν γέλωτα θεασώμεθα, καὶ ἀσχήμων πραγμάτων παύγνια ἱστορήσωμεν. Εἰ οὖν ἐν τοῖς τοῦ διαβόλου θεάμασι, τοιοῦτοι θερμοὶ καὶ πρόθυμοι τυγχάνομεν, πόσῃ κόλασιν ἔξομεν, ὅτι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις μετὰ τοιαύτης ἀμελείας καὶ βραθυμίας καὶ ἀτονίας ἱστάμεθα· ὥσπερ ἐκ πυρὸς, οὕτως τῆς προσευχῆς ἐξίλησαι σπεύδοντες; καὶ τὸ χαλεπώτερον, ὅτι καὶ εἰσερχόμενοι ἐν αὐταῖς δι' ἐξάλειψιν ἀμαρτημάτων, ἔστιν ὥστε προσθήκη θραυμάτων ποιούμενοι ἔξερχόμεθα. Καὶ πῶς ἐγὼ τὸ εἰρημένον ποιῆσω κατάδηλον; Οὐχ ὡς ἐτέρους κατακρίνω, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ ἐλαττώματα θριαμβεύων.

Εἰπέ μοι, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ εὐκτηρίοις εἰσερχόμενοι, τίνας ἔνεκεν ἔκαί πορευόμεθα; Πάντως ἔρεῖς, διὰ προσευχῆν· δι' ἐξάλειψιν παραπτωμάτων. Κἀγὼ σοι ἔρω, πῶς οὖν δι' ἕτερα εἰσερχόμενοι, τὰ ἐναντία διαπράττομεν. Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε; διὰ προσευχῆν εἰσελήλυθα, καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ τὸ κάλλος τὸ μὴ οὖν κανονίζεις; δι' ἐξάλειψιν ἀμαρτιῶν, καὶ τοῦτοις προστιθῶν, οὐκ αἰσχρὴν ποιῶν τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ πρόξενόν σοι ἀμαρτίας; ἵνα τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως μυστήρια θεάσῃ, καὶ τὰ τοῦ διαβόλου πράγματα περιεργάζῃ; ἵνα τοῖς ὀφθαλμοῖς δακρύσης, καὶ τοῦτους εἰς οὐρανοῦς ἀνυψώσης, καὶ ταῦτα ἀφῶν ταῖς γυναιξίν ἐν αὐταῖς διανεύῃ; ἵνα τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος ἐν τῷ στόματι ἀπολαύσης, καὶ ταῦτα [ταῦτα] προσομιλῶν, τοῦτο μολύνεις;

Ἡ πονηρὰς ἐναλλαγῆς ἢ τῆς κατασχούσης παρώσεως! Οὐδὲ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τῷ Θεῷ τὸν νοῦν ἀναπέμπομεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ταῖς ἡμετέραις πηλημελείας ἀσχολούμεθα. Εἶπω καὶ ἕτερον χαλεπώτερον τοῦτου. Τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν πολλάκις προκομίζοντες, ἢ λιτάς, καὶ ἰκεσίας τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἀπειλῶν προφέροντες, καὶ ἐκεῖσε τοῖς προειρημένοις ἐνασχολούμεθα. Καὶ ἀπλῶς πᾶσαν ἡμῶν τὴν ζωὴν τῷ διαβόλῳ κατεδουλώσαμεν. Ἐν ἀμαρτίαις κοιμώμεθα, ἐν ἀμαρτίαις ἐγειρόμεθα· ἐν ἀμαρτίαις προερχόμεθα, εἰς ἀμαρτίας ἀναχωροῦμεν· εἰς ἀμαρτίας, καὶ ἐν ἐκκλησίαις, καὶ ἐν τοῖς οἴκοις, καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ ἐν τοῖς μνήμασι πορευόμεθα. Καὶ τὸ ἀνοητότερον, ὅτι οὕτως τῷ διαβόλῳ δουλεύοντες, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, καὶ πράγματι, τὸν Θεὸν παροργίζοντες, λέγομεν, καὶ ξενιζόμεθα, λέγοντες· Πόθεν ἀπειλαί; πόθεν αἱ παιδεῖαι; πόθεν ἡ αἰχμαλωσία; πόθεν ἡ τοσαύτη ὀργὴ ἐφ' ἡμᾶς;

Ἡ πολλῆς καὶ ἀμυθήτου παρώσεως! τοὺς ἀδελφούς ἐν μνημείῳ κατατιθέντες, οὐδὲ ἐξ αὐτῆς θεωρίας εἰς συναίσθησιν ἐρχόμεθα. Ἐμβλέψατε πρὸς τὸν τάφον, οἱ ἄφρονες, καὶ ἀνανήψατε. Ἐμβλέψατε πρὸς τὴν σαρδὸν, οἱ μεγαλόφρονες, καὶ μὴ φυσᾶσθε. Ἴδετε τὰ ὀστᾶ, οἱ σοφίζεμενοι, καὶ μὴ ἐπαίρεσθε.

Ecce tempus orationis; quamobrem diligenter his quæ dicuntur, animum attendamus; nec solum audiamus, sed et faciamus. Mentem, obsecro, adhibeamus: nam et regium diploma cum legitur, omnes accurrunt, omnes solliciti sunt, ac favent; omnes discere satagunt. Quid vero dico, cum diploma regium legitur? Etiam citharædos, et tibicines, ac mimos audientes, multa diligentia astamus, ut risus obsceni spectatores simus, rerumque inhonestarum ludicra contueamur. Cum igitur in diaboli-spectaculis sic ferventes atque alacres existimus, quasnam dabimus poenas, qui in ecclesiis cum tanta incuria ac socordia, sicque remissi assistamus; ac velut ab igne, sic a precibus resilire confestim studeamus? Quodque gravius est, cum ecclesias ingrediamur ad delenda peccata, quandoque accessione vulneribus facta, egredimur? Quoniam vero modo, quod dictum est, planum faciam? Utique, non ut condemnem alios, sed ut meos ipse defectus traducam.

Dic, quæso, in ecclesias ac oratoria ingressi, qua illuc causa venimus? Omnino dices: Ut preces fundamus; ut delicta aboleamus. Ad quæ ego: Cur igitur aliorum causa ingressi, contraria patramus? Quid facis, homo? Ingressus es ut te ipse in preces dares: vultusque ac pulchritudinem non tuam ad amussim vocans curiose expendis? Ad delenda peccata: pluraque prioribus addens, non erubescis domum Dei officinam ac tabernam meritioriam facere peccati? Ut cœlestis regis mysteria contempleris; resque diabolicas diligenter attendis? Ut oculis fundas lacrymas, ac in cœlos sublimes eos tollas: hisque missis, mulieribus in eis lascive annuis? Ut Dominicum corpus ore sumas, ac mysteriis fruaris: illudque his colloquens polluis?

O malam commutationem! o cordis duritiam! Ne orationis quidem tempore animum ad Deum erigimus: sed eo quoque delictis nostris vacamus. Dicam et aliud isto molestius. Fratres nostros non raro potius prætententes, quam ut Deo preces ac supplicationes ob ejus in nos flagella offeramus, etiam illic his quæ diximus, tempus terimus. Atque, ut verbo dicam, vitam totam diabolo addiximus. In peccatis dormimus, in peccatis e somno excitamur, in peccatis procedimus, in peccatis recedimus; in peccatis in ecclesiis, in domibus, in foro, in sepulcris incedimus. Quodque dementius est, cum sic diabolo serviamus, omnique tempore, loco, negotio Dei iram provocemus, dicimus tamen, ac ceu novum mirantes dicimus: Undenam minæ? undenam flagella? undenam captivitates? undenam tanta Dei in nos ira?

O magnam, ac majorem cogitatu, cordis duritiam! Cum fratres in sepulcro ponamus, ne ex ipso quidem aspectu in sensum venimus. Aspiciet in sepulcrum, stulti, ac respiscite. Aspiciet in loculum urnamque, qui altum sapitis, et nolite animis tumescere. Videte ossa, arguti, et nolite cœfferri.

Sed etsi sapientes estis, etsi multa polletis prudentia, docete, edicite in illis corruptis ossibus quisnam rex, ac quis privatus; quis tyrannus, ac quis imbecillis; quis dives, ac quis pauper; quis sapiens, ac quis insipiens; quis puer, ac quis senex; quænam speciosa puella, ac quæ anus; quænam florenti decore, ac quæ annis marcida. Num potes dicere? num vales ostendere? Haudquaquam. Nonne omnes cinis effecti? nonne favilla? Nonne vermibus scatent, sœtentque? Nonne idem nos quoque omnino poculum manet? Nonne prorsus eadem via? Nolite errare, insipientes. Ne nos ipsi, charissimi, decipiamus. Omnia namque prætereunt, ac pereunt omnia: et sicut passer e manibus nostris, sic omnia repente avolant. Hac Salomon scientia fretus, aiebat: *Vanitas vanitatum; omnia vanitas* ⁴¹. David quoque id cogitans, clamabat: *In imagine pertransit homo: et vane conturbatur* ⁴².

Vere enim, vere frustra, homo, turbaris; frustra curris; frustra laboras enitens, tumultuaris, cogitationum æstum ferens, res sæculi brevi post perituras colligens; res ejusmodi, ut in die iudicii nihil te juvare valeant. Tametsi enim thesauros omnes congregaverimus, nudi ex hac vita egrediemur, uti et ingressi sumus. Nudi revera, miserabiles, mœsti, tenebrosi, contriti, onerati, revelati, timidi, trepidi, pudibundi, doloribus anxii, solliciti, demisso in terram vultu; ac qui bonam defensionem nullam paraverimus. Hoc nostrum peccatorum iter, qui in curis vitam agamus, ac in doloribus moriamur. Sic sepelimur, sic resurgimus, sicque nos ipsi defendimus. Quinimo, sic confundimur in acerbo illo, orbis universi, tremendo, ac plerisque tenebroso, personarum acceptionem nullam habente, incorrupto, inexplicabili iudicio, ac carnificina; ubi tremunt angeli, ponuntur sedes, libri aperiuntur, ac inextinguibile tenebrosum ignis flumen existit.

Quemadmodum enim plumbum, aut pix igni soluta, sic et ignis ille omnis expers lucis est. Ubi immitis vermis, ac insoporabilis; ubi tenebræ nulla diluæ luce; ubi tristis tartarus omnis exsors calor; ubi jugis ejulatus: ubi immortalis stridor; ubi sempiternæ lacrymæ; ubi nullum finem habituri gemitus; ubi luctus cogitatu major; ubi cruciandorum voces miserabiles ac tristissimæ: Parce, parce; sine, sine; miserere, miserere; serva, serva; judex, judex. Ubi non risus, sed luctus est: ubi non gaudium, sed gemitus; ubi non lætitia, sed dolor; ubi non deliciæ, sed judex; ubi non opes, sed tenebræ: ubi non choros agere licet, sed suspiria trahere. Tremenda hæc auditu; verum tremenda magis ac amariora aspectu: majus denique ad cruciatum ac miseriam, ut ea patiamur.

⁴¹ Eccle. 1, 2. ⁴² Psal. xxxviii, 7.

Ἄλλὰ ἐὰν σοφοὶ ἐστέ, ἐὰν πολλὴν φρόνησιν κέκτησθε, διδάξατέ με, καὶ ἐρμηνεύσατέ μοι ἐν ἐκεῖνοις τοῖς διεφθαρμένοις ὀστέοις, τίς ἐστὶν ὁ βασιλεὺς, καὶ τίς ὁ ἰδιώτης; τίς ὁ τύραννος, καὶ τίς ὁ ἀδύνατος; τίς ὁ πλούσιος, καὶ τίς ὁ πένης; τίς ὁ σοφὸς, καὶ τίς ὁ ἄσοφος; τίς ὁ παῖς, καὶ τίς ὁ γέρον; ποία ἡ ἐνεσθῆς κόρη, καὶ ποία ἡ γραῦς; ποία ἡ ἀπανθοῦσα τῷ κάλλει, καὶ ποία ἡ μαρανθεῖσα τῷ χρόνῳ. Μὴ ἔχεις εἰπεῖν; μὴ δύνασαι δεῖξαι; Οὐδαμῶς. Οὐ πάντες κόνις ἐγένοντο; οὐ πάντες τέφρα; οὐ πάντες σκωλήκων καὶ δυσωδίας πλήρεις; οὐ πάντως καὶ ἡμᾶς τὸ αὐτὸ ποτήριον μένει; οὐ πάντως ἡ αὐτὴ ὁδός; μὴ ἀποτάσθε, ὡς ἄφρονες; μὴ πλανήσωμεν ἑαυτοὺς, ὡς φίλοι. Πάντα γὰρ παρέρχονται καὶ ἀπόλλυνται; καὶ ὡσπερ στρουθίον ἐκ τῆς χειρὸς ἡμῶν, οὕτως ἐξαίφνης πέτανται. Τοῦτο γινώσκων ὁ Σολομὼν, ἔλεγεν· *Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης*. Τοῦτο ἐννοῶν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐβόα· *Ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος, καὶ μὴ τὴν ταράσσεται*.

Ὅντως γὰρ, ὄντως μάτην ταραττή, ἄνθρωπε; μάτην τρέχεις; μάτην κοπίας ἀγωνιζόμενος, θορυβοῦμενος, χειμαζόμενος; συνάγων τὰ μετ' ὀλίγον ἀπολλύμενα τοῦ βίου πράγματα; τὰ μηδὲν σε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ὠφελῆσαι ἰσχύοντα. Κἂν γὰρ πάντες τοὺς θησαυροὺς ἐπισυνάξωμεν, γυμνοὶ τοῦ παρόντος βίου ἐξερχόμεθα, ὡσπερ καὶ εἰσῆλθομεν. Γυμνοὶ ὄντως, ἐλεεινοὶ, σκυθρωποὶ, σκοτεινοὶ, συντετριμμένοι, πεφορτωμένοι, τετραχλησμένοι, ἐμφοδοί, ἐντρομοί, κατηφεῖς, ὀδυνηροί, ἐμμέριμοι, εἰς γῆν τὸ πρόσωπον ἔχοντες; ἀπολογίαν δὲ ἀγαθὴν μὴ εὐτρεπήσαντες. Οὕτως οἱ ἁμαρτωλοὶ πορευόμεθα ἐν φροντίδι ζήσαντες, καὶ ἐν ὀδύναϊς θνήσκοντες. Οὕτως θαπτόμεθα, οὕτως ἀνιστάμεθα, καλοῦται; ἀπολογούμεθα, μᾶλλον δὲ, οὕτως αἰσχυνόμεθα, εἰς ἐκεῖνο τὸ πικρὸν, εἰς ἐκεῖνο τὸ οἰκουμενικόν, τὸ φοβερόν καὶ τοῖς πολλοῖς σκοτεινόν; τὸ ἀπροσωπότητην, τὸ ἀδωροδόκητον, τὸ ἀνερμήνευτον δικαστήριον, καὶ κριτήριον, καὶ κολαστήριον; ὅπου ἄγγελοι τρέμουσιν; ὅπου θρόνοι τίθενται, ὅπου αἱ βίβλοι ἀνοίγονται, ὅπου ὁ ἄσβεστος τοῦ πυρός σκοτεινὸς ποταμὸς.

Ὅσπερ γὰρ μόλιδος, ἡ πῖσσα λελυμένη ὑπὸ πυρός, οὕτως καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο ἀφώτιστον τυγχάνει. Ὅπου ὁ ἀνήμερος σκώληξ, καὶ ἀκοίμητος; ὅπου τὸ ἀφώτιστον σκότος, ὅπου ὁ ὀδυνηρὸς τάρταρος ὁ μὴ μετέχων θερμῆς, ὅπου ὁ ἀσίγητος κλαυθμὸς, ὅπου ὁ ἀτελεύτητος βρυγμὸς, ὅπου τὸ αἰώνιον δάκρυον, ὅπου οἱ ἀσίγητοι στεναγμοί, ὅπου τὸ ἀπαραμύθητον πένθος, ὅπου τῶν βασανιζομένων αἱ φωναὶ ἐλεεινὰ καὶ ὀδυνηραὶ· Φεῖσαι, φεῖσαι; ἄνες, ἄνες; ἐλέησον, ἐλέησον; σῶσον, σῶσον; δικαστὰ, δικαστὰ; ὅπου οὐκ ἐστὶ γέλως, ἀλλὰ θρήνος; ὅπου οὐκ ἐστὶ χαρμονή, ἀλλὰ στεναγμὸς; ὅπου οὐκ ἐστὶν εὐφροσύνη, ἀλλ' ὀδύνη; ὅπου οὐκ ἐστὶ τρυφή, ἀλλὰ κριτής; ὅπου οὐκ ἐστὶ πλοῦτος, ἀλλὰ σκότος; ὅπου οὐκ ἐστὶ χορεύσαι, ἀλλὰ στενάξαι. Φοβερόν τὸ ταῦτα ἀκοῦσαι, ἀλλὰ φοβερότερον καὶ πικρότερον ἰδέσθαι; καὶ πάλιν ὀδυνηρότερον καὶ ἀθλιώτερον τὸ ταῦτα παθεῖν.

Τί γάρ ἐστὶν ἰδέσθαι πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐξαίφνης Ἀ ἀνισταμένην, καὶ συναγομένην, καὶ κατακρινομένην, καὶ διδοῦσαν δίκας ὑπὲρ λόγων, ὑπὲρ ἔργων, ὑπὲρ λογισμῶν πονηρῶν. Ἡμεῖς δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦ βαπτίσματος, ὑπὲρ τῆς τῶν μυστηρίων ἀναξίου μεταλήψεως, ὑπὲρ ἱερωσύνης, ὑπὲρ λειτουργίας ἡμελημένης, ὑπὲρ ὧν ἐν νυκτὶ, ὑπὲρ ὧν ἐν σκοτειᾷ τὸν Θεὸν παρωργίσασμεν. Μέγας φόβος, ἀδελφοί, τότε· μέγας τρόμος· μεγάλη ἡ ἡμέρα· μεγάλη ἡ ἀνάγκη ἡ τότε γινομένη· οἷα οὔτε γέγονεν, οὔτε γενήσεται ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅτε ἡ νύξ καταλάβῃ, ὅτε ἡ φωνὴ γενήσεται· Ἰδοὺ ὁ Κριτής, ἁμαρτωλοὶ· δίκαιοι, ἀνάστητε εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ. Τότε οἱ ἄγγελοι προτρέχουσιν, αἱ σάλπιγγες βοῶσιν, τὰ ἄστρα πίπτουσιν, ὁ ἥλιος σκοτίζεται, οἱ οὐρανοὶ ὡς βιβλίον εἰλίσσονται, ἡ σελήνη ἀπόλλυται, τὰ ἄστρα ὡς φύλλα πίπτουσιν, τὰ ὄρη ὡς κηρὸς τακῆσονται, αἱ πηγὰς ξηρανθήσονται, πᾶσα ἡ γῆ κλονηθήσεται, αἱ ἀδύσσοι τρέμουσι, τὰ καταχθόνια σειόνται, τὰ ἐπίγεια, τὰ οὐράνια. Τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω ἀνάγκης γέμουσιν. Αἱ Δυνάμεις τοῦ Βασιλέως προτρέχουσιν, τὰ Σεραφίμ βοῶσι, τὰ ἑξαπτέρυγα σειόνται, τὰ Χερουβίμ εὐλαβοῦνται, τὰ μνήματα ἀνοίγονται, τὰ σώματα ἀνίστανται, αἱ ψυχὰι ἀθροίζονται· αἱ κολάσεις ἐτοιμοί, αἱ ἀπολάσεις γεγόνασιν.

Μηδεὶς τῆ ἀναστάσει ἀπιστεῖτω· μηδεὶς τὰ λεγόμενα ἐξουθενεῖτω. Γενήσονται γὰρ ὄντως, καὶ ἀληθῶς γενήσονται. Ἀκούσωμεν τοῦ Κυρίου λέγοντος, ὅτι, *Καὶ αἱ Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται*. καὶ πᾶσα ἡ γῆ οὐ ταραχθήσεται; Αἱ Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, αἱ μηδέποτε ἁμαρτήσασαι, αἱ τὰς καρδίας ἡμῶν φωτίζουσαι, αἱ τὸν Θεὸν ἀεὶ ὑμνολογοῦσαι· καὶ πῶς ἄρα ἡμεῖς μέλλομεν τότε ὑφίστασθαι; Πολὺς ὁ φόβος, ἀδιήγητος ὁ τρόμος, ἀνερμήνευτος ἡ ἀνάγκη, ἀμέτρητος ἡ αἰσχύνῃ τότε τοῖς κατ' ἐμὲ γινομένη, ὅταν αὐτῶν θριαμβεύωνται, ἐνώπιον τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων, ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, καὶ δημοσιεύονται αἱ πορνεῖαι, αἱ μοιχεῖαι, τὰ ψεύδη, αἱ ἐπιπορκίαι, πῶς τότε αἰσχύνονται; πῶς τήκονται; Μέγας ὁ χειμὼν ἐκείνος τότε· μέγας ὁ κλύδων, χαλεπὴ ἡ περιστασις, ἀκατάληπτος ἡ ἀνάγκη, ὁ ὄλολυγμὸς ἀδιήγητος.

Βούλεσθε τὰ κατ' ἐκείνην τὴν φοβερὰν ἡμέραν ἀκριβεστέρως ἐξετάσωμεν; Συμφέρι γὰρ ἀληθῶς ταύτης καθ' ὥραν μνημονεύειν ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ· Τί οὖν φησὶν ὁ Δανιήλ; *Ἐθεώρουν ἐν ὄραματι τῆς νυκτός, ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν· καὶ Παλαιὸς ἡμέρων ἐκάθισεν*. Ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρός ἐλκεν ἐμπροσθεν αὐτοῦ. Χίλια χιλιάδες παρρησιαστικῶν αὐτῷ, καὶ μυρία μυριάδες ἐλειτουργούντων αὐτῷ. Κριτήριον ἐκάθισεν, καὶ βιβλοὶ ἀνεώχθησαν. Ἐγὼ Δανιήλ ἴδον, καὶ ἔφριξε τὸ πνεῦμά μου, καὶ ἡ δρασις τῆς κεφαλῆς μου συνετάρασέν με. Βαβαί! ὁ προφήτης ὄραμα μόνον τῆς κολάσεως ἰδὼν ἔφριξε καὶ τί ἄρα ἡμεῖς μέλλομεν ὑπομένειν, ὅταν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα ἔλθωμεν, καὶ ἁμαρτημάτων μόνον πεφορτωμένοι.

⁴³ Dan. vii, 9 seqq.

Quantum enim est, ut repente creatura omnis excidari cernatur, in unum cogi, condemnari, ac poenas dare, ob verba, opera, pravas cogitationes. Nos autem etiam baptismatis nomine, mysteriorum indignæ sumptionis, sacerdotii, neglectæ rei sacræ, eorum facinorum quibus in nocte, quibus faventibus tenebris ad iram Deum provocavimus. Magnus tunc, fratres, timor; magnus tremor; dies magna; magna, quæ tunc erit, necessitas: qualis neque fuit, neque erit usque ad diem illam, quando nox apprehendet; quando vox fiet: Ecce Judex, peccatores; justi, exsurgite in occursum ejus. Tunc præcurrent angeli, tubæ clangent, stellæ cadent, sol obtenebrescet, cœli velut liber convolventur, luna peribit, stellæ foliorum more decident; montes ut cera liquescent, fontes arescent, universa terra quatiatur, abyssi tremant; inferna, terrestria, cœlestia nutabunt: supera atque infera necessitate plena erunt. Virtutes Regi præcurrunt: Seraphim clamant, senis alis præditi concutuntur, Cherubim formidant, monumenta aperuntur, corpora resurgunt, animæ congregantur; expedita supplicia, voluptates cesserunt.

Nemo fidem resurrectioni abnuat: nemo quæ dicuntur nihili faciat, ac spernat. Fient enim, fient revera. Audiamus Dominum dicentem: *Virtutes cœlorum commovebuntur*: et omnis terra non turbabitur? Virtutes cœlorum commovebuntur, quæ nunquam peccaverunt, quæ illustant corda nostra, quæ semper Deo cantica ac laudes depromunt; quonam igitur nunc modo nos consistemus? ingens timor, inenarrabilis tremor necessitas inexplicabilis, immensus tunc pudor illis qui mei similes existunt. Cum eorum coram angelis et hominibus traducentur ac publica notabuntur infamia, fornicationes, adulteria, mendacia, perjuria, quo tunc modo confundentur? quomodo contabescent? Magna tunc tempestas, ingens procella, gravis calamitas, cogitatu major necessitas, ejulatus inenarrabilis.

Vultis quæ ad formidabilem illum diem spectant diligentius exquiramus? Expedi enim revera ut omni hora, noctu diuque, illius meminerimus. Quid ergo ait Daniel? *Videbam in visione noctis, donec throni positi sunt: et Antiquus dierum sedit. Thronus ejus flamma ignis: rotæ ejus ignis flagrans: flumen ignis trahebat in conspectu ejus. Mille millia assistebant ei, et dena millia denuum ministrabant ei. Judicium sedit, et libri aperti sunt. Ego Daniel vidi, et horruit spiritus meus: et visio capitis mei conturbavit me*⁴³. Papæ! Propheta visa tantum supplicii specie horruit: ecquid nobis futurum est, cum in res ipsas tormentaque venerimus, astutes nudi, ac peccatorum solo onere gravati?

βάσανα· παριστάμενοι γυμνοί, καὶ τὸ φορτίον τῶν

Tunc blasphemorum igni torrendæ linguæ : tunc fornicatorum exurenda corpora ; tunc conviciantium conterenda ora, nec erit qui misereatur. Tunc immisericordes immisericorditer puniendi. Tunc superfluo cultu gloriantium vultus fuligine inficiendi. Tunc impudice annuentium oculi obtenebrandi. Quis misereatur ? Quis salutem præstet ? Ubi tunc parentes ? ubi fratres ? ubi pater ? ubi mater ? ubi amicus ? ubi regum magnificentia ? Quid vero dico pater ac mater ? Nec angeli ipsi, nec martyres, nec apostoli, tunc obsecrantes exaudientur.

Nemo, fratres, seipsum mente decipiat. Ubi enim Deus adversus hominem clauserit, quis jam aperiat ? Ubi tunc optimates ? Confusi sunt. Ubi iudices ? Iudicio damnati sunt. Ubi tunc servi dure vapulantes ? Ubi ancillæ hic a nobis laboribus oppressæ ? Tunc ii in bonis erunt ; horum autem domini in cruciamenti. Ubi superfluus cultus corporis ? Ubi vestes exquisitis coloribus tinctæ ? Ubi auri probatio ? Ubi argenti sonus ? Ubi unionum æstimatio ? ubi ornatus manuum ? Ubi deliciae ? Ubi diversa vina ? Ubi equi ? Ubi frena aurea ? Ubi a latere currentes ? Ubi turbam submoventes servi ? Ubi superbæ ædes ? Ubi in formidabili illa hora qui resurrectioni ac supplicio detrahunt fidem, velutque immortales sic se habent ? Ubi qui thesauros aggerunt, nec fratrum miseratione tanguntur ? Ubi vestes sericæ ? Ubi byssus ? Ubi pretiosa calceamenta ? Ubi unguenta ? Ubi vanæ infumationes, quarum sumptu juvenibus decor conciliatur ? id vero cum quosdam videamus frusto panis egere, vini que ipsum odorem desiderare, nec illis miscramur.

Quid tunc juvabunt ambitioso nunc ornatu lecti splendidi ? Ubi tunc qui pauperibus impropere, eosque aversantur ? Quo tunc amandandi, qui constitutos in necessitatibus despiciunt ? ubi sapientes ac oratores ? ubi in tympanis et choris vinum bibentes ? ubi, quæso, tunc, ac quomodo acturi luctum, qui continue risui indulgent ? ubi qui religiosos homines subsannant ? ubi qui nulla tanguntur cura dicuntque : *Edamus et bibamus ; cras enim moriemur* ⁴⁴ ? Ubi Dei timoris contemptores, nihilque suam pro illo tribunali defensionem curantes, sed dicentes : Clementissimus Deus est, ac gratis nobis salutem concedet.

Heu, fratres, quomodo tunc deplorabunt, quia ea quæ dicta sunt, tum loquuntur, tum agunt ? Quomodo tunc plangent, nec erit qui eorum misereatur ? Quanta trahent suspiria, nec ullus in eos miseratione tangetur, aut malis eripiet ? Quomodo se tunc deplangent, dicentes : *Væ, væ, ipsi nobis illusimus ? Vere ipsi nos decipimus. Plane erravimus errore gravissimo ac æterno. Docebamur, nec animum attendebamus. Admonebamur, ac spernebamus. Contestabantur nobis, nec fidem habebamus. Scripturas audientes, male exponebamus. Justum Dei iudicium. Digne revera punimur.*

⁴⁴ I Cor. xv, 32.

Τότε τῶν βλασφημῶν αἱ γλῶσσαι φλογίζονται· τότε τὰ τῶν πορνῶν σώματα κατακαίονται. Τότε τῶν λοιδορῶν τὰ στόματα συντρίβονται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐλεῶν. Τότε οἱ ἀσπλαγγοὶ ἀνηλεῶς καλᾶζονται. Τότε καλλωπιζομένων τὰ πρόσωπα ἀσβολοῦνται. Τότε τῶν διανευόντων οἱ ὀφθαλμοὶ σκοτίζονται. Τίς ὁ ἐλεῶν ; τίς ὁ σώζων ; Ποῦ τότε γονεῖς ; ποῦ ἀδελφοί ; ποῦ πατήρ ; ποῦ μήτηρ· ποῦ φίλος· ποῦ ἡ τῶν βασιλέων φαντασία ; Καὶ τί λέγω πατήρ καὶ μήτηρ ; Οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι, οὐδὲ οἱ μάρτυρες, οὐδὲ ἀπόστολοι, τότε παρακαλοῦντες εἰσακούονται.

Μηδεὶς, ἀδελφοί, ἑαυτὸν φρεναπατάτω. Ὅπου γὰρ θεὸς κλείσῃ κατὰ ἀνθρώπου, λοιπὸν, τίς ἀνοίξει ; Ποῦ τότε ἄρχοντες ; ἤσχυνήθησαν. Ποῦ δικασταί ; Κατεδικάσθησαν. Ποῦ τότε οἱ δοῦλοι οἱ μαστιζόμενοι ἀπειθῶς ; Ποῦ αἱ δουλίδες, αἱ καταπονοῦμεναι ὡς ἐξ ἡμῶν ; Τότε αὐτοὶ ἐν ἀγαθοῖς, οἱ δὲ τούτων δεσπόται ἐν θλιβεροῖς ; Ποῦ ὁ καλλωπισμὸς τοῦ σώματος ; Ποῦ αἱ χροαὶ τῶν ἱματίων ; Ποῦ ἡ τοῦ χρυσοῦ δοκιμασία ; Ποῦ ὁ κτύπος τοῦ ἀργύρου, ποῦ αἱ τῶν μαργαριτῶν τιμαὶ ; Ποῦ ἡ κόσμησις τῶν χειρῶν. Ποῦ ἡ τρυφή ; Ποῦ ὁ οἶνος ὁ διάφορος ; Ποῦ οἱ ἵπποι ; Ποῦ οἱ χρυσοὶ χαλιννοί ; Ποῦ οἱ παρατρέχοντες ; Ποῦ οἱ παρασύροντες δοῦλοι ; Ποῦ αἱ οἰκίαι κεκαλωπισμέναι ; Ποῦ ἐν τῇ φοβερᾷ ὥρᾳ ἐκείνῃ οἱ τῇ ἀναστάσει καὶ τῇ κολάσει μὴ πιστεύοντες, καὶ ὡς ἀθάνατοι διακείμενοι ; Ποῦ οἱ θησαυρίζοντες, καὶ τοὺς ἀδελφούς μὴ ἐλεοῦντες ; Ποῦ τὰ σηρικὰ ; Ποῦ τὰ βύσσιννα ; Ποῦ τὰ πολύτιμα ὑποδήματα ; Ποῦ τὰ μύρα ; Ποῦ τὰ καπνίσματα τὰ μάταια, τὰ εἰς τὸ κάλλος τῆς νεότητος ἀναλίσκόμενα· καὶ ταῦτα ὀρῶντες τινὰς κλάσματος ἄρτου δεομένους, καὶ ἀσφρήσεως οἴνου ἐπιθυμοῦντας, καὶ μὴ ἐλεήσαντες.

Τί σε τότε ὠφελήσουσιν αἱ νῦν κοσμοῦμεναι κλίνας ; Ποῦ τότε οἱ τοὺς πτωχοὺς ὀνειδίζοντες καὶ ἀποστρεφόμενοι. Ποῦ τότε μέλλουσι παραπέμπασθαι οἱ παραβλέποντες τοὺς ἐν ἀνάγκαις ; Ποῦ οἱ σοφοὶ καὶ βήτορες· ποῦ οἱ μετὰ τυμπάνων καὶ χορῶν τὸν οἶνον πίνοντες ; Ποῦ ἄρα τότε, ἢ πῶς μέλλουσι θρηνεῖν, οἱ διηνεκῶς γελῶντες· ποῦ οἱ τοὺς εὐλαβεῖς μωκτηρίζοντες· ποῦ οἱ ἀμεριμῶντες, καὶ λέγοντες· *Φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὐριοὶ γὰρ ἀποθήσκομεν* ; Ποῦ οἱ τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ καταφρονοῦντες, καὶ τῆς ἑαυτῶν ἀπολογίας φροντίδα μὴ ποιούμενοι, ἀλλὰ λέγοντες· *Φιλάνθρωπος ἐστὶν ὁ θεός, καὶ δῶρον ἐλεεῖ ἡμᾶς.*

Οἱμοι, ἀδελφοί, πῶς τότε μέλλουσι ἀποδύρεσθαι, οἱ τὰ προειρημένα εἰπόντες, καὶ ποιήσαντες ; Πῶς τότε κήσονται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐλεῶν αὐτούς ; Πόσα στενάξουσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ οἰκτέρων αὐτοῦ, οὐδὲ ὁ λυτρούμενος ; Πῶς τότε ἑαυτοῦς κατακόπτοντες εἴπωσιν· *Οὐαί, οὐαί, ἑαυτοῦς ἐχλευάσαμεν. Ἀληθῶς ἑαυτοῦς ἠπατήσαμεν. Ὅντως ἐπλανήθημεν πλάνην χαλεπὴν, καὶ αἰώνιον. Ἐδιδασκόμεθα, καὶ οὐ προσείχομεν. Ἐνοθετοῦμεθα, καὶ κτεφρονοῦμεν. Διεμαρτύραντο ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐπιστεύομεν. Τῶν Γραφῶν ἀκούοντες, ταύτας παρηγοῦμεθα. Δικαία ἡ κρισις τοῦ θεοῦ. Ὅντως, ἀξίως καλᾶζόμεθα.*

Ἀληθῶς προπίντως ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν.

Οὐαί, οὐαί, διὰ πρόσκαιρον τῆς σαρκὸς ἡδονὴν τὴν ρυπαρὰν, ἰδοὺ ἀθάνατα βασανιζόμεθα! Μικρὸν χρόνον μὴ σπουδάσαντες, οἱ τάλαντες, ἑαυτοῖς τὴν σωτηρίαν ἀπεκλείσαμεν. Διὰ πρόσκαιρον δόξαν, τῆς ἀληθοῦς ὄντως δόξης ἐξεπέσαμεν. Διὰ σῶμα καὶ ἀκάθαρτον τρυφήν, τῆς τοῦ παραδείσου τρυφῆς ἐστερήθημεν. Διὰ πλοῦτον μάταιον, τοῦ πλοῦτου τῆς βασιλείας ἀπετύχομεν. Ἐν τῷ ματαίῳ αἰῶνι ἡμεῖς ἀπελαύσαμεν· ἀλλ' ἐν τούτῳ, οἱ μὴ ἀπολαύσαντες, εὐφραίνονται. Νῦν οἱ νηστεύσαντες τρυφῶσιν. Νῦν οἱ ἀγνόν καὶ ἄσπιλον καὶ ἀμόλυντον τὸ σῶμα φυλάξαντες, εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα χορεύοντες εἰσέρχονται. Νῦν οἱ κλαύσαντες ἀγάλλονται· οἱ καταφρονήσαντες τῶν ἐπιγειῶν ἀπολαμβάνουσι τὰ οὐράνια. Πάντες ἀγάλλονται, μόνοι δὲ ἡμεῖς οἱ ἄθλιοι, τῇ κολάσει ἀξίως κατεδικάσθημεν· καὶ νῦν κρᾶζομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἔλεωσ' στενάζομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ σώζων· βρῦχομεν, καὶ οὐδεὶς ὁ ἐξαιρούμενος· κλαίομεν, καὶ οὐδεὶς ὁ παρακαλῶν.

Ἴνα οὖν καὶ ἡμεῖς μὴ μετ' ἐκείνων τῶν ἀφρόνων καὶ ἔλεεινῶν, τὰ τοιαῦτα ῥήματα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι μετανοοῦντες ἀνόνητα εἴπωμεν, δεῦτε, προφθάσωμεν τὸ ἑαυτῶν τέλος. Προλάβωμεν τὸν θάνατον, ἵνα μὴ προληφθῶμεν. Δράμωμεν πρὸς Χριστὸν ἐν ὅσῳ ἐν τῇ θύρᾳ καθίσταται τοὺς μετανοοῦντας δεχόμενος. Στενάζωμεν· μετανοήσωμεν· ἐξυπνισθῶμεν, δέομαι, ἐκ τοῦ ὕπνου τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν. Ὑψώσωμεν τὰς χεῖρας ἡμῶν πρὸς τὸν σῶσαι δυνάμενον, καὶ εἴπωμεν· Κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα. Μόνον σπεύσωμεν πρὶν ὁ ἥλιος δύσῃ· πρὶν ἡ θύρα ἀποκλεισθῆ· πρὸ τοῦ τὴν πανήγυριν λυθῆναι· πρὶν ἡ νύξ τῆς ἀναστάσεως ἔλθῃ, καὶ οὐδεὶς ἐργάσασθαι δύναται.

Μὴ πλανηθῶμεν· οὐκ ἔστιν ἐν ἔδῃ ἐξομολόγησις· οὐκ ἔστιν ἀνάκλησις· οὐκ ἔστι μετάνοια. Ταῦτα τῶν αἰρετικῶν τὰ δόγματα. Οὐχ ὁρῶμεν τοὺς καταδίκους, ὅτε ἐὰν δυνηθῶσιν ἐν φυλακῇ ὄντες, εἰ διὰ τῶν συγγενῶν, ἢ διὰ χρημάτων τῶν αὐτῶν ἐξυμνεύσασθαι, εὖ καὶ καλῶς· ἐπαί, ἐπὶ τὴν ἀπόφασιν δέξωνται, οὐκ ἔστι παράκλησις. Αἰδεσθῶμεν λοιπὸν, ἀδελφοί, πόσα τὸν Δεσπότην παροργίζομεν. Αὐτὸς εὐεργετῆ, σκέπει, τρέφει, ζωοποιεῖ. Ἡμεῖς δὲ παροργίζομεν, παρικόνομεν, παροξύνομεν αὐτόν. Ἔως πότε, ἀδελφοί, ἕως πότε αἱ ἡδοαί; ἕως πότε οὐ νήφωμεν; ἕως τίνος βραθυμῶμεν; Οἱ προφηταὶ νοθετοῦντες ἠτόνησαν· ἀπόστολοι παρακαλοῦντες ἀπέκαμον· εὐαγγελισταὶ λοιπὸν παρ' ἡμῖν ἐλήρησαν· ὁ Θεὸς παιδεύων ἠτόνησεν, ἵνα οὕτως εἴπω. Οὐ γὰρ βούλεται, οὐδὲ θέλει οὕτως παιδεῦσαι· οὐ φιλεῖ μαστίξαι, ἀλλ' ἐπιστρέψαι. Θεραπεύομεν λοιπὸν καὶ αὐτὸν, ἐπειδὴ τὸν διάβολον δεῖ θεραπεύομεν, καὶ τὰ θελήματ' αὐτοῦ σπουδαίως ἐργαζόμεθα.

Ἐπιδείξωμεν λοιπὸν τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ μετάνοιαν μεριμνημένην, καὶ κρίσεως ἡμέραν μεμελετημένην, καὶ ἁμαρτίαν παρ' ἡμῖν μεμνημένην, καὶ γνώμην ἐνηλλαγμένην, καὶ καρδίαν συντετριμμένην. Ἀνακτι-

¹⁶ Math. viii, 25.

A Vere merito pro eorum quæ commisimus ratione recipimus.

Væ! vae! ob temporaneam, sordidam carnis libidinem, in æternum cruciamur! Quod brevi tempore operam miseri non navavimus, salutem nobis exclusimus. Ob temporaneam gloriam vera plane gloria excidimus. Ob corpus ac impuras voluptates, paradisi deliciis privati sumus. Ob vanas divitias, regni opes, amisimus. In vano sæculo bona percepimus: at qui non perceperunt, in isto lætantur. Nunc qui jejunarunt, in deliciis sunt. Nunc qui castum ac sine macula impollutumque corpus servaverunt, in caelestem thalamum choros agentes ingrediuntur. Nunc exsultant, hi qui luxerunt: qui contempserunt terrena, caelestia recipiunt. Omnes exsultant; soli nos miseri pro meritis tormento addicti sumus; nuncque clamamus, nec est qui misereatur; ingemiscimus, nec est qui salutem præstet; stridemus, nec est qui eripiat; lugemus, ac nemo consolatur.

Ne ergo nos quoque cum illis insipientibus ac miserabilibus verba ejusmodi in futuro sæculo inutili pœnitentia dicamus, venite, præveniamus nostrum finem. Occupemus mortem, ne ea occupemur. Curramus ad Christum, quandiu in porta sedet ut recipiat pœnitentes. Gemamus, pœnitentiam agamus: expergiscamur, quæso, ex somno iniquitatum nostrarum. Levemus manus ad eum qui salutem præstare potest, atque dicamus: *Domine, salva nos, perimus*¹⁶. Tantum festinemus priusquam sol occidat; priusquam claudatur janua; antequam conventus ac nundina solvantur: antequam veniat resurrectionis nox, ac cunctis operandi facultas auferatur.

Nolimus errare: non est in inferno confessio, non est revocatio, non est pœnitentia. Hæreticorum hæc placita. Nonne reos videmus, quandiu quidem in carcere tenentur, si suorum ambiciosi precibus, aut pecuniarum effusa largitione placare judicem possint; bene id, ac recte: nam ubi sententiam exceperint, nihil amplius remedii est. Jam nos, fratres, pudeat, quantis Dominum ad iram provocamus. Ille beneficii demeretur, tegit, alit, vitam præbet; nos vero ad iram provocamus, immorigeri sumus, exacerbamus. Quandiu, fratres, quandiu voluptates? Quandiu non sapiemus? Quandiu segnes erimus? Prophetae admonentes elanguerunt, apostoli hortantes lassati sunt, divini jam præcones apud nos tanquam nugas loquentes audiuntur. Deus castigando fatiscit, ut sic loquar. Non enim verberare placet, sed ut convertamur. Jam, quæso, illi etiam obsequamur: quippe qui diabolo semper obsequimur, ac quæ illi allubent diligenter præstamus.

Exhibeamus jam clementissimo Domino sollicitæ mentis pœnitentiam, extremi judicii seriam cogitationem, peccati odium, animi immutationem, contritum. Innovemur iterum pœnitentia, quippe

cum peccato in vetustum abierimus. Immutemus vitam, ut Deum placabilem reddamus. Quonam autem modo istud fiet, dicturus accedo :

Scrutetur unusquisque conscientiam; onus suum, ac mala plangat. Qui furabatur, ingruentem Dei iram, ac futurum supplicium cogitans, furari desinat. Fornicator poenitentiam agat, ac cum Deo paciscatur fore ut a fœtore ejusmodi se absteineat. Quanquam vero iterum cadat, resurgat iterum. pugnamque instauret adversus diabolum, nec ad mortem usque illi cedat. Mendax, non amplius priorem morem retineat, cogitans quod dictum est: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*⁴⁶. Homicida poenitentiam agat: *Virum enim sanguinum et dolosum abominabitur Dominus*⁴⁷. Ebriosus cogitet captivorum esuriem, ac quod ex vino nascitur damnum, seque ipse emendet. Adulter non desperet, sed peccatum deplangat, ac veniam consequetur.

Heri proximum conviciis petebamus; hodie faustis eum votis prosequamur. Heri detrahebamus, sinem hodie detrahendi faciamus. Heri injurii eramus, eo nomine hodie poeniteamus. Heri injuriarum memores rancorem albamus, hodie ignoscamus. Heri thesauros cumulabamus, hodie dispergamus. Heri superbi tumebamus, hodie modeste sapiamus. Heri injusto scœnore quæstum faciebamus, hodie res nostras in pauperes erogemus. Ne, rogo, quod sumus, perseveremus, ne et minæ in nos mancant. Quod sumus immutemur, ut cesset ira.

Ne dicas : Peccator sum, sceleratus, homicida, veneficus, latro, neque me suscipiet. Nihil tale, homo, loquaris. Quid enim? Num Deus propter justos venit? Minime; sed propter nos luxuriosos, improbos, blasphemos, immundos, pigros, fornicatores, mendaces. Nostri causa e cœlo descendit; nostri gratia in utero habitavit, sputis oblitus est, virgîs cæsus, cruci affixus. Quapropter resipiscamus, nosque adeo horum omnium nomine confessionem, ac cordis conversionem illi offeramus, ne forte nobis inter judicandum exprobet, dicens : O peccatores, ac miseri, quamobrem me spreveristis? Nonne vestram in gratiam homo factus sum? Nonne dicebam, quia, *Non veni vocare justos, sed peccatores*⁴⁸? **Quare non estis conversi? Quid mei causa sustinistis? Quid mihi; ut vos recipiam, affertis?**

Quid ergo, fratres, tunc habituri sumus? jejunium; vigiliis; martyrium; castitatem; modestiam; animum nihil rancoris habentem; misericordiam; dilectionem; longanimitatem? Revera his omnibus destituti sumus, nec horum aliqua egimus, ut illi offeramus. Verum quid nobis comes abeuntibus existat, vultis dicam? Ne verbis molestus sim : nam veritatem loquar. Videre est apud nos hic esse, hincque nos comitantia, ac quæ tunc traducantur, injuriarum labes, invidentias, tumul-

Α νισθῶμεν πάλιν διὰ μετανοίας, ἐπειδὴ ἐκαλαιώθημεν δι' ἁμαρτίας. Ἐναλλάξωμεν τὸν βίον, ἵνα καταλλάξωμεν τὸ θεῖον. Πῶς δὲ τοῦτο ἵνα γένηται, ἐγὼ λέγω·

Ἐρευνησάτω ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ συνεῖδός· τὸ ἑαυτοῦ φορτίον, καὶ τὰ ἑαυτοῦ κακὰ κοπτήτω. Ὁ κλέπτης ἐν νοῶν τὴν ἐπικαιμένην ἀπειλήν, καὶ τὴν μέλουσαν κόλασιν, παυσάσθω τοῦ κλέπτειν· ὁ πόρνος κατανοεῖτω, καὶ στησάτω πρὸς θεὸν συνθήκας, ὅτι τῆς τοιαύτης δυσωδίας παύεται. Κἀν δὲ πάλιν πέση, πάλιν ἀναστήτω, καὶ τῷ διαβόλῳ πολεμεῖτω· καὶ ἕως θανάτου ταύτῃ μὴ συγχωρεῖτω. Ὁ ψεύστης, μηκέτι τῇ προτέρᾳ συνηθείᾳ ἐμμένετω, ἐννοῶν τοῦ λέγοντος· Ἄπολις πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. Ὁ φονεύσας, μετανοεῖτω· Ἄνδρα γὰρ αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσσεται Κύριος. Ὁ μέθυσος, ἐννοεῖτω τὴν τῶν αἰχμαλώτων πείναν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ οἴνου τιχτομένην βλάβην, καὶ ἑαυτὸν σωφρονίζετω. Ὁ μοιχεύσας, μὴ ἑαυτὸν ἀπογινωσκετω, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν περικοπτήτω, καὶ τεύξεται συγγνώμης.

Χθὲς ἐλοιδοροῦμεν τὸν πλῆσιον· σήμερον αὐτὸν εὐλογήσωμεν. Χθὲς κατελαλήσαμεν· σήμερον παυσώμεθα. Χθὲς ἐνυδρίσαμεν· σήμερον [αὐτῷ] μετανοήσωμεν. Χθὲς ἐμνησικακήσαμεν· σήμερον συγχωρήσωμεν. Χθὲς ἐθησαυρήσαμεν· σήμερον σκορπίσωμεν. Χθὲς ὑπερηφανεύομεθα· σήμερον ταπεινοφρονήσωμεν. Χθὲς ἀδίκως ἐτοκίζομεν· σήμερον καὶ τὰ ἑαυτῶν μεταδώσωμεν πένησιν. Μὴ μείνωμεν ὅπερ ἐσμὲν, δυσωπῶ, ἵνα μὴ καὶ ἡ ἀπειλή μείνη ἐφ' ἡμᾶς. Ὅπερ ἐστὶν ἐναλλάξωμεν, καὶ ἡ ὄργη πέπτουται.

Ἡ εἴπη, Ἄμαρτωλός εἰμι, παράνομος, φονεὺς, φαρμάκος, ληστής, καὶ οὐ προσδέχεται με. Μὴδὲν τοιοῦτον εἴπη, ἄνθρωπε. Τί γὰρ; Διὰ δικαίους ὁ θεὸς ἦλθεν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς τοὺς ἀσώτους, τοὺς ἀνόμους, τοὺς βλασφήμους, τοὺς ἀκαθάρτους, τοὺς βρῆθύμους, τοὺς πόρνους, τοὺς ψεύστας· δι' ἡμᾶς ἐξ οὐρανοῦ κατήλθεν· δι' ἡμᾶς ἐν μήτρᾳ ὤκησεν· δι' ἡμᾶς ἀνεπέτυσθη· δι' ἡμᾶς ἐραπίσθη· δι' ἡμᾶς ἐσταυρώθη. Διὸ νήψωμεν, καὶ προσενέγκωμεν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τούτων ἀπάντων, ἐξομολόγησιν καὶ ἐπιστροφήν καρδίας, μήπως ὀνειδίσῃ, ἡμᾶς ἐν καιρῷ κρίσεως, λέγων· Ὁ ἁμαρτωλοὶ καὶ ταλαίπωροί, διὰ τί μου κατεφρονήσατε; Οὐ δι' ὑμᾶς ἐνηθρώπησα; Οὐκ εἶπον ὅτι, *Οὐκ ἤλθον καλεῖσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλούς*; Διὰ τί οὐκ ἐπετρέψατε; Τί ὑπὲρ ἐμοῦ ὑπεμείνατε; Τί μοι προσφέρετε, ἵνα ὑμᾶς δέξωμαι.

Τί οὖν μέλλομεν εἶναι τότε, ἀδελφοί; νηστειαν; ἀγρυπνίαν; μαρτυρίαν; σωφροσύνην; ταπεινώσιν; ἀμνησικακίαν; ἐλεημοσύνην; ἀγάπην; μακροθυμίαν; Οὐδὲν τοιοῦτον ἔχομεν ἀληθῶς, οὐδὲ ἐπράξαμεν ἵνα αὐτῷ προσενέγκωμεν. Ἄλλὰ τί ἄρα μεθ' ἡμῶν ἀπέρεχεται, βούλεσθε εἶπω; μὴ λυπήσω λέγων· ἀλήθειαν γὰρ ἔρω. Ἔστιν ἰδὲν παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα δυντα, καὶ ἐν ἡμῖν ἀπερχόμενα, καὶ τότε θριαμβεύομενα, ἀδικίας, μισαδελφίας, φθόνους, ἀκαταστασίας, πορνείας, μέθας, φιλαργυρίας, ἐπιπορκίας, καταλαλίαι, λοιδο-

⁴⁶ Psal. v, 7. ⁴⁷ ibid. ⁴⁸ Matth. ix, 13.

ρίας, διαβολάς, ψευδομαρτυρίας, αἱρέσεις, διχοστασίας. Ταῦτα ἡμῶν τὰ κακὰ ἐφόδια. Ἀυτὴ ἡμῶν ἡ σίδηρα ἄλυσαι. Διὸ πονήσωμεν. παρακαλῶ, ὡς μικρὸν, ἵνα μὴ κολασθῶμεν ἐκτὶ πολὺ· ἀγωνισώμεθα προσκαιρὸν, ἵνα μὴ βασανισθῶμεν αἰωνίως. Ὁ χρόνος μικρὸς, ἢ δὲ κρίσις μακρὰ. Τὸ τέλος ἐγγύς, καὶ ὁ φόβος πολὺς, καὶ ὁ λύων οὐδεὶς καὶ ὁ σπαύδων, νικᾷ.

Οὐαὶ τῷ ῥαθυμοῦντι, ζητεῖ γὰρ τὸν καιρὸν ὃν κακῶς ἐδαπάνησεν. Οὐαὶ τῷ ἀμελοῦντι, ὅτι ζητήσῃ σταγόνα ὕδατος ἐν τῷ πυρὶ. Οὐαὶ τῷ ἀπιστοῦντι τῇ κρίσει, ὅτι διὰ τῶν ἔργων καὶ τῶν βασιάνων πεισθήσεται. Οὐαὶ τῷ μὴ μετανοοῦντι, ὅτι πρὸς αὐστηρὸν κριτὴν πορεύεται. Οὐαὶ τῷ μὴ τρέχοντι, ὅτι ἐν ἐρημίαις αὐλισθήσεται. Οὐαὶ τῷ ἀπελπίζοντι, ὅτι πρὸς ἀποτόμους ἀγγέλους παραδίδοται. Χρυσὸν μὲν γὰρ ὁ ἀπόλλων, ἄλλον εὐρήσει· χρῶνον δὲ ὁ ἀπόλλων, οὐχ εὐρήσει ἕτερον πρὸς μετανοίαν.

Μὴ φεισώμεθα σώματος, καὶ ψυχὴν ἀπολέσωμεν, ἀλλὰ κατατρίψωμεν αὐτό· ἐπειδὴ, *Μακάριοι οἱ πεινοθῶντες, οἱ πεινῶντες, οἱ διψῶντες, οἱ ποροῦντες*, ὅτι μέλλουσιν αἰωνίον κόπων καὶ κολάσεων ἀπαλλάττεσθαι. Τὸ σῶμα, πηλὸς ἐστίν· καὶ ἐλεύσεται ὥρα, καὶ ἡμέρα φοβερά καὶ ἀπαραίτητος, καὶ εἰς γῆν ἢ γῆ πορεύεται· καὶ ἡ κόνις πάλιν κόνις γένηται.

Νήψωμεν, δυσωπῶ· ὀδοπορήσωμεν, ὀξυποδήσωμεν· ἐλεύσεται ὄντως ὥρα ἐσχάτη ἐλεύσεται πάντως· μὴ ἑαυτοὺς ἀπατήσωμεν. Ἔστω καὶ τρυφῶμεν· ἔστω καὶ πλουτῶμεν πενήχοντα, εἰ καὶ ἑκατὸν ἔτη. Εἶτα, καὶ μετὰ τοῦτο, τί; Νόσος. Καὶ ἐκ ταύτης, τί; Ἄδυναμία. Καὶ ἐκ ταύτης, τί; Ἡ φρικτὴ ἐκείνη ὥρα, ἢ παρὰ πάντων προσδοκωμένη καὶ φριττομένη καὶ ἀμελουμένη. Μέγας, ἀδελφοί μου, ὁ φόβος τότε γίνεται. Μέγα ἰδέσθαι ψυχὴν ὑπὸ ἀγγέλων χωριζομένην τοῦ σώματος κενῆν· ὑπὸ δαιμόνων λογουθαυμένην. Μεγάλη ἡ ὥρα τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ χωρισμοῦ ἐκείνου, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ἀλωθῇσονται· ὅταν ἡ φωνὴ ὑπὸ τῆς συνοχῆς κρατηθῇσεται· ὅταν ἡ γλῶσσα τὸν λόγον οὐ δίδωσιν. Εἶτα στρέφομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς συχνά· τὸ πνεῦμα ταραττεται· λιγυρῆ ἡ ψυχὴ· συστρέφει τὸν νοῦν τῆδε κάκεισε· ζητεῖ τὸν βυθόν· τάχα δὲ καὶ τῶν παρεστῶτων δέεται· ἴσως δὲ καὶ τῆς κλίνης φεύγειν δοκιμάζομεν. Τοὺς παρεστῶτας ἡμῖν φίλους, ἢ ἀδελφούς, ἢ γονεῖς, οὐ γνωρίζομεν· τάχα δὲ γνωρίζοντες, λαλήσαι αὐτοῖς οὐκ ἰσχύομεν.

Τῶν θρηνοῦντων ἡμεῖς ἀκούομεν καὶ τούτους παραμυθῆσασθαι οὐ δυνάμεθα. Τὰ τέκνα ὀδυνώμενα καὶ δακρύνοντα βλέπομεν, καὶ τὸν πόνον τῆς ὀφθαλμίας αὐτῶν ἔχοντες, πορευόμεθα. Καὶ τί λέγω τέκνα; Ἔμοι δοκεῖ ὅτι ἐκείνης τῆς ὥρας καταλαβοῦσης, οὐδεὶς μεριμνᾷ, οὐ τέκνον, οὐ φίλων, οὐκ ἀδελφῶν, οὐ γυναικῶς· οὐδὲ ἄλλη φροντίς τις καὶ λύπη συνέχει αὐτὸν, εἰ μὴ ἡ τῶν ἑαυτοῦ παραπτωμάτων, καὶ πῶς ἀπαντήσῃ τῷ κριτῇ, καὶ τί ἀπολογήσεται· καὶ ποῖ;

¹¹ Matth. 5, 5 seqq.

tus, fornicationes, temulentias, avaritias, perjuriam, detractationes, convicia, calumnias, falsa testimonia, hereses, dissidia. Hæc nostri mali commensus: hæc ferrea nostra catena. Idcirco laboremus hic, rogo, tantisper, ne diu illic poenas demus. Ad tempus decertemus, ne cruciatu æterno torqueamur. Tempus breve est, longum iudicium finis instat; ingens timor, qui decutiat nemo est, vincet, qui festinat.

Væ pigro, quæret enim tempus quod male insumpsit. Væ negligenti, quia guttam aquæ in flammis requiret. Væ fidem iudicio detrahenti, nam per res ipsas ac cruciamenta illi fides fiet. Væ non agenti poenitentiam, quia ad austerum iudicem vadit. Væ remisso ad cursum, quia in desertis manebit. Væ diffidenti, quia ad duros immitesque angelos transibit. Nam qui auri jacturam facit, aliud recuperabit; qui vero amiserit tempus, aliud nullum ad poenitentiam deinceps obtinebit.

Ne parcamus corpori, ac animam perdamus; quin illud maceremus, siquidem: *Beati qui iugent, qui esuriunt, sitiunt, laborant*¹¹, quod æternis laboribus ac cruciatibus liberandi sunt. Corpus lutum est: venietque hora, ac tremenda dies, quamque nemo effugiat, cum terra in terram revertetur, ac cinis iterum cinis fiet.

Vigilemus, rogo: iter contendamus, acceleremus. Veniet revera suprema dies. Veniet omnino, ne nos seducamus. Esto etiam deliciis fruamur; esto et divites simus, annos quinquaginta, seu etiam centum. Tum eoque expleto tempore, quidnam? Ægritudo. Ex ea vero, quid? Virium defectio. Ex ea item, quid? Tremenda illa hora, omnibus expectata, horrorem faciens, ac neglecta. Magnus, fratres mei, tunc timor ingruet. Magnum animam videre, quam angeli corpore extrudant vacuum; dæmones ad rationes deposcant. Magna hora necessitatis, ac divortii illius, cum immutabuntur oculi; cum ex imbecillitate vox impediatur, cum lingua negabit sermonem. Tumque crebro huc illuc, torquet, quærit qui liberet: forte autem etiam astantes rogat: forsitan etiam lecto enitumur fugere. Astantes nobis amicos, fratres, parentes, non cognoscimus, forte autem alloqui non possumus.

Iugentes nos audimus, nec hos consolari valeamus. Dolentes filios ac sientes cernimus; eoque nomine ægre habentes, quod pupillos illos relinquamus, discedimus. Ecquid dico filios? Existimo ea apprehendente hora, neminem sollicitum esse filiorum, amicorum, fratrum, uxoris; aliamve curam ullam, ac tristitiam decedentem incessere, quam suorum delictorum, ac quonam modo sit occursurus iudici, quidve responsurus: quæ hora

egressura sit adversus eum sententia, ac quis ipsum sit locus suscepturus. Num teuebræ exteriores? Num spes ulla misericordiæ tum superet, repente cogitat, astantque duri ac immites angeli ab animarum Domino missi.

Tum nos eos videntes, qui imparati simus, quomodo turbandi sumus? nos ipsos discerpturi? fugam quæsituri? conaturi quidem, at incassum. Tunc miserabilibus in eos intentis luminibus, vultu mæsto, obsecrantes, supplices, in genua provolvi nitentes, dicemus: Miseremini nostri, benignissimi angeli. Ne me fructu omni destitutum, immundumque ad iudicem trahite. Ne omni me bono opere nudum corpore extrudite. Miseremini, Domini clementiam imitati. Sinite breve tempus pœnitentiæ dare, genere, eleemosynas facere. Rogo, miser; exorami, obsecro. Quæso, vota suscipite, eo quod male vitam, ac annos insumperim.

Hæc a nobis tum audientes angeli, ad nos dicent: Misera anima, ubinam totos dies tuos eras? Ut quid negligentius egisti? Quomodo jam pœnitentiam quæris? Sol tuus deinceps occidit. Tempus tuum peractum est: venit hora cum infructuosa excindenda es. Deus jussit; quis poculum a te avertere poterit? O misera probro suffusa, egredere; dolens mœrensque, separare. Veni, igni addiscentem sententiam, pro tua immodestia, pro eorum ratione quæ commisisti, excipe. Nulla deinceps tibi spes reliqua. Non est salus, non est pœnitentia, non est revocatio, non est misericordia, non sunt miserationes: deest consolatio, non est exspectatio, clementia deficit: nulla tibi residua benignitas: nulla cruciandæ misericordia superat, sed æterna pœna.

Qui hæc audiamus, ac vera credamus esse, non fabulas, contendamus, ut ante illam horam parati existamus. Consuetudine inolitum est, ais, non iossuum pœnitentiam agere. Nonne vides lactentes j aeros, qua paulatim ratione inhibeamus. Nolumus nos ipsos decipere, fratres. Judicium est, æterna cruciatio, ignis inextinguibilis, vermis qui non dormit, tartarus, ejulatus, quemadmodum in Evangeliiis monuit, nec quidquam mentitur, absit: *Cælum enim, inquit, et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*⁴⁹. Hæc ejus, fratres, formidolosa verba, tremendamque illam horam, quam diximus, jugi memoria teneamus; vespere, mane, meridie; in foro, in ecclesia, in conventu, in lecto, in balneo; in mensa cumprimis laudantes, ne supra modum deliciis indulgeamus. Nunquam ejus nos oblivio capiat. Ait enim divina Scriptura: *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis*⁵⁰.

Utique vero tantisper ego Sapientis verbum immutans, dicam: Memento, o homo, fratrum nostrorum qui in captivitate degunt, et in æternum

ὥρα ἡ ἀπόφασις κατ' αὐτοῦ ἐξέρχεται, καὶ πόλις τόπος δέζεται. Ἄρα τὸ ἐξώτερον σκότος; Ἄρα ἐστὶν ἡμῖν ἐλπὶς ἐλεύσεως; εἴτα ἐννοεῖ ἐξαίφνης, καὶ ἐπίσταται ἄγγελοι ἀπόστομοι παρὰ τοῦ Δεσπότητος τῶν ψυχῶν ἀπεσταλμένοι.

Τότε τοὺς ἡμεῖς θεωροῦντες ἀνευτρέπιστοι ὄντες, πῶς ἄρα, πῶς μέλλομεν ταράττεσθαι; σπαράσσειν καὶ φεύγειν· δοκιμάζειν μὲν, μὴ δύνασθαι δέ. Τότε ἀτενίζομεν πρὸς αὐτοῦ; ἐλεεινοὶς ὀφθαλμοῖς, στυγνῶ προσώπῳ· παρακαλοῦντες, ἱκετεύοντες, γονυκετεῖν δοκιμάζοντες, λέγομεν· Ἐλεήσατε ἡμᾶς, φιλόανθρωποι ἄγγελοι. Μὴ με ἀκαρπον καὶ ἀκάθαρτον πρὸς τὸν χριτὴν ἀπενέγκητε. Μὴ με γυμνὸν πάσης ἀγαθοεργίας τοῦ σώματος χωρίσητε. Ἐλεήσατε, μιμούμενοι Δεσπότητος φιλανθρωπίαν. Ἐάσατε ὀλίγον χρόνον μετανοῆσαι, στενάξαι, ἐλεημοσύνας ποιῆσαι. Δυσωπῶ, ὁ τάλας, δυσωπήθητε, παρακαλῶ. Παρακλήθητε, δέομαι, διότι κακῶς τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐδαπάνησα καὶ ἀνήλωσα.

Ταῦτα παρ' ἡμῶν τότε ἀκούοντες οἱ ἄγγελοι, λέγουσι πρὸς ἡμᾶς· Ὁ ἀθλία ψυχή, πάσας σου τὰς ἡμέρας ποῦ ἦς; Διὰ τί ἡμέλησας; Πῶς ἄρτι μετανοῆσαι θέλεις; Σοῦ λοιπὸν ὁ ἥλιος ἔθυσεν. Σοῦ ὁ χρόνος τετέλεσται. Σοῦ τῆς ἀκάρπου ἡ ἐκτομή ἐφθασεν. Ὁ θεὸς ἐκέλευσεν· τίς τὸ ποτήριον ἀποστρέψαι σου δύναται; Ὁ τάλαινα, ἐξελθε μετὰ αἰσχύνης· χωρίζου μετ' ὀδύνης. Δεῦρο, καταδικάζου ἐν πυρὶ αἰώνιῳ, κατὰ τὴν ἀταξίαν σου, καὶ κατὰ τὰς πράξεις σου. Οὐδεμίαν σου λοιπὸν ἐλπίδα. Οὐκ ἔστι σωτηρία· οὐκ ἔστι μετάνοια· οὐκ ἔστιν ἀνάκλησις· οὐκ ἔστιν ἔλεος· οὐκ εἰσὶν οἰκτιρμοί· οὐκ ἔχεις παραμυθίαν· οὐκ ἔστιν ἀναμονή· οὐκ ἔχεις φιλανθρωπίαν· οὐκ ἔστι σοὶ λοιπὸν φιλανθρωπία· οὐκ ἔστιν σοὶ λοιπὸν εὐσπλαγχνία κολαζομένη, ἀλλὰ αἰώνιος τιμωρία.

Ταῦτα ἀκούσαντες, καὶ πιστεύοντες ἀληθῆ εἶναι, καὶ οὐ μύθους, ἀγωνισώμεθα, πρὸ τῆς ὥρας ἐκείνης εἶναι ἔτοιμοι. Σεσυνήθικα, καὶ οὐ δύναμαι μετανοῆσαι. Οὐχ ὄρξες τὰ νήπια τὰ θηλάζειν συνηθίσαντα, πῶς κατὰ μικρὸν ἀνακόπτομεν; μὴ πλανηθῶμεν, ἀδελφοί. Κρίσις ἐστίν· κόλασις αἰώνια, καὶ πῦρ ἀσθεστον, καὶ σκώληξ ἀκοιμητοῦ, καὶ τάρταρος, καὶ βρυγμὸς, καὶ κλαυθμὸς, ὡς ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐμνημόνευσεν· καὶ οὐ ψεύδεται, μὴ γένοιτο. Ὁ γὰρ οὐρανὸς, φησὶν, καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. Τούτων αὐτοῦ, ἀδελφοί, τῶν φειδῶν λόγων, καὶ τῆς φρικτῆς ὥρας ἐκείνης τῆς προειρημένης διὰ πάντως μνημονεύσωμεν· ἐν ἑσπέρᾳ, καὶ πρωῒ, καὶ μεσημβρίᾳ· ἐν ἀγορᾷ, ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐν πανηγύρει, ἐν κλίνῃ, ἐν βαλανείῳ, ἐν τραπέζῃ δοξάζοντες μάλιστα, ἵνα μὴ ὑπὲρ μέτρον τρυφήσωμεν. Μηδέποτε ταύτης ἐπιλαθώμεθα· φησὶ γὰρ ἡ θεία Γραφή, Ἰπομνησκού τὰ ἐσχιστά σου, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἀμαρτήσης.

Τάχα δὲ μικρὸν ἐγὼ τοῦ Σοφοῦ τὸν λόγον ἐναλλάττων, λέγω. Ἰπομνησκού, ὦ ἄνθρωπε, τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ εἰς αἰῶνα οὐ μὴ ἀμαρ-

⁴⁹ Matth. xlii, 35. ⁵⁰ Eccli. vii, 4.

τῆς· να δισωπαῖ, μὴ αὐτῶν ὡς ἀπλαγχνοὶ ἐπιλαθώμεθα· ἀλλ' ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ μνημονεύσωμεν· ὡσπερ τὴν μνήμην τοῦ θανάτου, οὕτως καὶ τὴν ἐκείνων ἐν αὐτοῖς περιφέροντες. Ἐὰν ἐν εὐκτηρίοις διάγωμεν, ἐκεῖ αὐτῶν μάλιστα μετὰ δακρῶν μνημονεύσωμεν. Κἂν πάλιν ἐν τραπέζῃ ἀνακαίμενοι ὑπάρχωμεν, καὶ ἐν αὐτῇ τὴν αἰχμαλωσίαν μνημονεύσωμεν, λέγοντες· Πῶς οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἄρτι τῷ λιμῷ δαμάζονται, ἡμεῖς δὲ ἐσθίομεν καὶ εὐφραίνομεθα; Κἂν ἐν τῇ κλίνῃ καθεύδοντες σὺν τῇ συμδίῳ ἐσώμεθα, ἐκείνων τὴν ἔνοιαν ἀναλάβωμεν ἐκπλητόμενοι, καὶ λέγοντες· Πῶς οἱ εὐγενέστεροι ἡμῶν σὺν τοῖς θηρίοις ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἐν ἐρήμοις ἐπὶ τοῦ ἰδάφους καθεύδουσιν;

Οὐκ αἰσχυρόμεθα, ἀδελφοὶ, οὐδὲ τὴν μέλλουσαν κρίσιν φρίττομεν· ὅτι περ ἡμεῖς σερικὰ καὶ βύσσινά ἐνδεδυμένοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐρχόμεθα, τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς ἐκκλησίας γυμνοὺς καὶ ἐβδιδμένους καὶ ταλαιπώρους παραβλέποντες; Ἀκούετωσαν αἰκισμοῦμαι καὶ καλλωπιζόμεναι, καὶ παυσάσθωσαν.

Τί ποιεῖς, ὁ γύναι, τῷ καιρῷ οὐ πρέποντα πράγματα; Ἄρα σε οὐ μαστίζει χαλεπῶς τὸ συνειδὸς, ὅτι περ ἐν τῷ αὐτῷ ἀπειλῇ χρυσῷ καὶ μαργαρίταις κατακοσμήσαι σου τὸν τράχηλον, τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, τὴν ζώνην, βλέπουσα τοὺς σοὺς ἀδελφούς, ἴσως δὲ καὶ εὐγενετέρους, σιδηροῖς, καὶ κλοοῖς, καὶ ξύλοις πεπεδημένους, καὶ πεφορτωμένους, καὶ καταβαρουμένους; Οὐκ αἰδοῦμεθα; Οὐ συστελλόμεθα τῶν τοιούτων πραγμάτων;

Ἄλλὰ τί εὐθὺς τῶν τοιούτων ἀφρόνων τὰ ῥήματα; Διὰ τοῦτο, φησὶν, δέδωκέν μοι ὁ Θεὸς ἵνα αὐτῶν ἀπολαύσω, καὶ ἐν αὐτοῖς εὐφραίνωμαι. Πειλάνησαι, ἄνθρωπε. Ἐλυτρώσατό σε Χριστός· πλοῦτόν σοι δίδωκεν, ἵνα τοὺς σοὺς ἀδελφούς λυτρώσῃ· ἵνα αὐτοῖς συμπαθήσῃς, καὶ διὰ τῆς συμπαθείας, ἑαυτὸν ὄντως σώσῃ. Ἐκδύσαι συντόμω; τὰ περιττὰ καὶ ἀνόητα· μᾶλλον δὲ τὰ βλαβερὰ καὶ δόξια. Πείνασον ὀξέως. Διάθρυσον πεινῶσι τὸν ἄρτον. Σῶσον κηδεύοντα. Ἄν γυμνὸν ἴθῃς, τοῦτον ἐνδύσον, ἐννοῶν ὅτι γυμνὸς πρὸς τὸν κριτὴν ἀπελεύσῃ. Ἐὰν ξένον θεάσῃ, ὑπόδεξαι δι' αὐτοῦ Χριστοῦ, τὸν διὰ σὲ ἐπὶ γῆς ξενιτεύσαντα. Ἄν χρεωφιλῆτην λάθῃς ἀπορήσαντα, γονυπετοῦντα, δισωπαῖντα, ἄφραστον παρακαλοῦντα, κατανύγηθι· πᾶσαν ὀφελὴν εὐλογον, ἢ ἄλογον διάρρηξον. Ἄν ἀσθενοῦντα βῆει, ὀξέως περιποίησαι· τὴν σὴν ὕγαν αἰδέσθητι. Ἄν αἰχμάλωτον θεάσῃ δακρῶντα, προσπίπτοντα, ταλαιπωροῦντα, χειμαζόμενον, τόπον ἐκ τόπου πρὸς εὐπορίαν μετερχόμενον, μαστιζόμενον ὑπὲρ Χριστοῦ, καταπονούμενον, καὶ ὡς κτῆνος πιπρασκόμενον· μὴ μόνον χρήματα, ἀλλ' εἰ δυνατὸν, τὰ ἑαυτῶν σώματα μεταδώσωμεν. Καλὸν γὰρ ἀγορήσαι Χριστὸν πιπρασκόμενον. Τὴν γὰρ κρίσιν πᾶσαν αὐτὸς παρίστανται· καὶ μέλλει ἡμῖν, ὡς Θεὸς, τὴν βασιλείαν χαρίζεσθαι.

Οὐκ ἀκούομεν τί ὁ πλοῦσιος ἐκείνος ἐπαθῆν; Ἐπαθῆν

¹ Isa. LVIII, 7.

A non peccabis. Ita obsecro ne eorum, tanquam immisericordia compositi, obliviscamur; sed omnī tempore ac loco eorum meminerimus: ut eorum, haud secus ac mortis, jugem in nobis memoriam circumferamus. Cum fuerimus in oratorio, illic maxime eorum cum lacrynis simus memores. Sive iterum in mensa recumbamus, in ea quoque captivos recolamus, dicentes: Quomodo jam fratres nostri fame macerantur, nos vero manducamus et epulamur? Sive in lecto cum uxore dormiamus, illorum resumamus memoriam, vehementius mirantes, ac dicentes: Quomodo qui nobis sunt nobiliores, ipsa hac hora cum bestiis in deserto nuda humo cubant?

Non nos pudet, fratres, neque futurum iudicium horremus; quod sericis byssoque induti in ecclesiam veniamus, fratresque nostros pro ecclesie foribus nudos, projectos, miserabiles despiciamus? Audiant quæ superfluum mundum luxuriose adhibent, eoque abstineant.

Quid, mulier, præstas, quæ sunt tempori dissentanea? Num te conscientia graviter verberat, quod in tanta comminantis Dei districtione, auro ac margaritis collum, manus, pedes, zonam perornes, cum fratres videas tuos, forte vero etiam nobilioris ortos stemmate, ac ingenuitate præstantes, ferro, cippis vinctos, onustos, gravatos? Num verecundia movemur? Num ab ejusmodi factis actutum retrahimur?

At quid statim, ea dementia laborantes loquuntur? Idcirco, inquit, dedit mihi Deus, ut his fruatur, inque illis deliciar. Erras, homo. Redemit te Christus; dedit divitias ut redimas fratres tuos, ut eorum miserearis, ac misericordia in eos impensior, salutem consequaris. Spoliare cito superflua, ac quæ utilitate carent; imo quæ nocent, ac exitium pariunt. Esuriam promptus amplectere: *Frange esurienti panem*¹. Serva animi anxios. Si videris nudum, vestes præbe, cogitans fore ut coram iudice nudus sistaris. Si peregrinus occurrerit, suscipe in eo Christum, qui tui causa hospes in terra fuit. Si debitorem non solvendo existentem apprehendas, isque procidat, obtestetur, dimitti efflagitet, animo compungere; cautionem omnem, qua is jure vel injuria obstringatur, dirumpe. Si infirmos videas, curam statim adhibe; reverere quod sanus ipse exsistas. Sin captivus in oculos incurrat, flens, procidens, afflictus, jactatus, locum ex loco ad beneficentiae subsidium aliquod mutans, qui Christi causa vapulet, laboribus æstetur, in jumentum morem vaneat; nedam pecunias, sed et nostra, si fieri possit, corpora his impendamus. Bonum enim Christum emere venum expositum; quippe illi concreditum omne iudicium; ac nobis ipse, velut Deus, regnum largiturus est.

Non audimus quid diviti illi acciderit? Usa

ejus suppliciorum ratio, quod Lazarum despexerit⁵⁵. Nunc vero hodie plures sunt apud nos Lazari. Præstat aurum impendere, ac Christum coemere. Num, si regnum cœlorum non liceret emere, plures dicturi erant: Utinam pecunias possemus dare, earumque pretio Dei regnum referre! Nunc autem palam videmus venundari; neque id multo, ut qui minus locupletes sunt, excusationem nullam prætexant.

Quis ita egenus, ut non possit duo exigua minuta magna animi incitatione, uti vidua illa⁵⁶, dare Christo; quæ revera ex paupere dives extemplo facta est? Nemo inanes excusationes quærat. Nemo dicat: Non habeo; pauper sum. Quis non habet frigidum aquæ calicem? Quis ita egenus, ut bonus eum sermo deficiat? Cui non licet ut pauperis miseratione gemat? Nulli hæc facultas deest. At revera animus infirmus est: idque cum sciamus, esse nos quoque captivos...

(Desunt reliqua.)

⁵⁵ Luc. vi, 19. ⁵⁶ Luc. xxi, 2.

Ἀ τὸν Λάζαρον ὑπερίδεν, ὑπέμεινεν ἄπερ ὑπέμεινεν. Νῦν δὲ σήμερον παρ' ἡμῶν πολλοὶ Λάζαροι. Καλὸν ἀποκτήσασθαι τὸν χρυσὸν, καὶ ἀγοράσαι τὸν Χριστόν. Ἄρα εἰ μὴ τὴν ἀγοράσαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐκ εἶχον οἱ πολλοὶ λέγειν· Ἐφθε ἦν δοῦναι χρήματα, καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ κομίσασθαι; νυνὶ δὲ ὀρώμεν αὐτὴν πιπρασκομένην προφανῶς, καὶ οὐδὲ πολ-
λοῦ, ἵνα μὴ προφασίσωνται οἱ πτωχότεροι.

Τίς οὐκ ἔχει λεπτὰ δύο μικρὰ δοῦναι Χριστῷ μετὰ μεγάλης προθέσεως, ὡς ἡ χήρα ἐκεῖνη, ἡ ὄντως ἐξαί-
φνης ἐκ πενίας πλουτήσασα; Μηδεὶς προφασιζέσθω. Μὴ μοι λέγε, Οὐκ ἔχω· πτωχός εἰμι. Τίς οὐκ ἔχει ποτῆριον ψυχρὸν ὕδατος. Τίς οὐκ εὐπορεῖ λόγον ἀγα-
θόν; Τίς οὐ δύναται στενάξει ἐπὶ πτωχῷ; Οὐδεὶς τού-
των ἀπορεῖ. Ἄλλ' ὄντως ἡ γνώμη ἀσθενής· καὶ τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι καὶ ἡμεῖς αἰχμάλωτοι ἐν...

(Λέλειπει.)

ANNO DOMINI DCXIV.

MODESTUS

HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.

NOTITIA.

(Combesis. Biblioth. concionat. t. I, p. 31.)

Modestus, Zachariæ in sede Hierosolymitana successor, illiusque, eo captivo in regione Persarum, administrator; cujus etiam sint illa, per tempus illud captivitatis, dicta ac scripta solandis populi reliquiis, quæ repræsentavi manipulo illo tractatum Chrysostomi, Severiani, Basilii Seleuciæ, etc., quibus sic graphice ejus captivitatis miseras deplorat; quasdam scripsit Homilias in mulieres unguenta ferentes, et in festum Occursus, quarum excerpta dedit Photius, codice 275, ex quo ipse mutuatus. Laudationem in Dormitionem sanctæ Dei Genitricis se legisse ait Photius, nihil tamen in illa necessarium invenisse, ac ejusmodi qualia habet illi superior, Εἰς τὰ; μωροφόρους. Sunt certe illius singularia de Magdalena, quod virgo fuerit, quod post sanctæ Mariæ Dormitionem, Joannem Ephesum secuta sit, ibique martyrium obierit: quod sub Maria Dei Genitrice et Virgine dux et princeps Christi discipularum, uti sære Petrus discipulorum exsisteret; cui commune cum illa nomen esset: duplici choro discipulorum et discipularum, qui Dominum et quæ Domini Matrem sequeretur, cum scilicet Dominus cum mulieribus sermonem non misceret: Quæ vir sanctus, partim ex Scriptura habuerit, partim ex suæ Ecclesiæ quadam traditione; in quam inquirere, iisque componere quæ de Magdalena alii habent, nec otii sit, nec hujus operæ. Non satis convenit Theophani et sancto Nicephoro, quandonam factus episcopus Modestus, et nunc Zacharias redux a captivitate ipse Heraclio socius fuerit ac adjutor reponenda Domini cruce, vel ante diem obierit. Imo, num jam Modesto episcopo urbs capta sit; quæ sancti Nicephori sententiâ videtur adversa Theophanis historiæ et chronographiæ. Qua de re Petavius, ad sanctum Nicephorum, P. Coar in Theophane, ipseque notis ad eum poster.

NOTITIA ALTERA.

(LEQUIEN. *Or. Christ.* t. III, p. 258.)

Zacharia Hierosolymitano patriarcha abducto in Persidem anno Christi 614, circa mensem Junium, ut supra dictum est, ne pastoris regimine hæc ecclesia careret, ejus administrationem sumpsit (ad id designatus procul dubio ab ipso Zacharia suus per absentiam vicarius, ac de consensu episcoporum provincie qui captivitatem effugerant) Modestus, de quo Antiochum in epistola jam citata locutum vidimus. Is præpositus erat monasterii sancti Theodosii in Palæstina, ex Papebroch. *tom. II Mart., ad diem 11, n. 24, pag. 68, col. 2.* Quando hæc sedis Hierosolymitanæ cura ei commissa est, insignitum propterea episcopali caractere, licet expresse non tradant auctores, illum vix inficias iverit, qui eundem, vivente adhuc Zacharia, Hierosolymorum præsulem interdum nominari adverterit. Ea itaque administratione auctus, nominato in prædicti monasterii abbatem Georgio, magno ardore, non iis tantum quæ ad spiritualem animarum profectum, et monachorum imprimis requiem attinebant prospexit, sed insuper quasi alter Zorobabel, in restaurandis ædificiis ac templis quæ igne consumpta fuerant, adversantibus licet tota virtute Judæis, Persisque tyrannicam actu exercentibus in Palæstina dominationem, quod impossibile videbatur, strenuam nihilominus admovit operam. Monachorum qui a Saracenis inmaniter trucidati fuerant exsequias celebrasse jam observavimus, narrante Antiocho, qui sic prosequitur in eadem epistola pp. 1023, 1024, et apud Baron. ad ann. 606 nn. 5 et 6. *Nos proinde humiles et abjecti, gratia primum Dei, deinde seria admodum et accurata diligentia præmemorati sanctissimi Modesti, sedentariam hanc exigimus vitam in liberiore et tranquilliore otio.* Et rursus : *Gratia item Christi, sed et solerti sedulitate jam dicti venerandi apprime Patris nostri Modesti, cuncta id temporis incoluntur effusa istius eremi monasteria.* Et paulo post : *Supersunt nuntia aliquot sane quam læta, quorum fideli relatu, et vestra, et omnis sinceriter Christiani anima merito possit exhilarescere. Hæc igitur ex promptu et alacer annuntio vobis : Modestus sanctitatis eximie vir (de quo non semel dictum), non eorum modo providam gerit curam sollicitus, quæ per hanc vastam eremum sparsim disjecta sunt monasteriorum, sed et moderandæ huic civitati, ac universæ circumfinitimæ regioni solerter prospicit, Deo eidem cooperante in omnibus. Hic enim ad vivum nobis exprimit imaginem novi cujuspiam Beseleelis, aut certe Zorobabelis. Gratia enim plenus Spiritus sancti, templa Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ quidem barbarico igne conflagrarunt, in sublime erigit omni prorsus digna veneratione, puta ædes sanctæ Calvariæ, ac sanctæ Resurrectionis, domum insuper dignam omni honore venerandæ Crucis, quæ Mater Ecclesiarum est; sed et sanctæ Assumptionis ædem a fundamentis exædificat : adeo ut per hæc læta initia, de futuris quoque spes amplissimas concipiamus, idque vel ob eos maxime qui huc sperantur venturi ab externis regionibus sancta hæc loca ut adorent, ut omnes in commune glorificemus Deum.* Hæc Antiochus. Papebrochius vero tract. prælimin. in tom. III Actorum, mensis Maii, p. 31, n. 156, col. 1, postquam retulit verba quædam epistolæ Zachariæ in Perside captivi ad populum Hierosolymitanum, quæ nos supra de Zacharia agentes ex ipso adduximus, subdit : Hanc epistolam, prolixiori alia, planeque ad movendam compunctionem efficaci, ad omnes fideles exhortatione prosequitur Modestus Zachariæ vicarius; et tanquam suum testamentum condens, omnis conditionis, ætatis ac sexus fideles officii sui admonet, incipiens ab tristibus iis quæ residui in urbe sancta fideles, post crucem, patriarcham et cæteros abductos, viderunt. Laudat in primis Nicodemum ac conjugem Magdalenam, qui postquam hostes exiissent atque in Persidem rediissent, totam circum urbem ac vicinos lustrantes, fratrumque reliquias insepultas jacere conspicientes, projecta sparsim cadavera coacervarunt in specum, quæ est ante portam, ad sexaginta quinque millia. Et ab iis exquiri jubet, qua forma atque habitu inveniebantur solo strati beati illi qui sub id tempus meruerunt Hierosolymis occidi. Quo modo scilicet, alter a capite ad cor usque vulnus acceperat, alter ab humeris ad usque ventrem, alius quinque vel decem ictus in intestinis habebat, alius dissectus medius inque duo divisus erat, alii ventre ense perfosso intestina omnia effusa fluebant, alium, ovis instar in macello, diri carnifices in frusta plura conciderant, etc. A Modesto S. Anastasius Persa, qui recens fidem Christi amplexus fuerat, baptismum suscepit Hierosolymis, ut refert hujus temporis scriptor in Actis ejus, quæ in secunda synodo Nicæna proposita sunt. Exstant apud Baronium ad annum 614 nn. 55 et seqq. ex Metaphraste sumpta; sed quæ ipse sumpsit ex Actis illis vetustioribus in synodo Nicæna secundâ allatis, et a Boll. recensitis ad diem 23 Januar. Hæc autem ex Baronio transcribo : *Cum magna civitas Hierosolymorum capta fuisset a rege Persarum, et facta illa loca, quæ mei Christi viderant conversationem et cruci affixionem et resurrectionem, Medorum lanceæ et igni, iis quos ipse novit modis, essent tradita : et multa alia capta sunt cum civitate; ut salutis quoque nostræ trespærum, mortis solutio, peccati interuocio, lignum, inquam, vivificæ crucis illinc translatus est in Persidem, etc. (hæc sancta Crux), Persidem evertit, et spoliat falsam religionem, et quæ se dignæ erant captivos abducit animas vere laudabili et longe pulcherrima captivitate : aut, ut magis proprie dicam, a captivitate vocat, et eis rursus pristinam restituit libertatem. Simul ac enim ingreditur Persidem, eam statim totam*

*illustrans radiis suæ gratiæ, ferit quidem animas infidelium, non secus ac sol, qui laborantem oculum ingreditur: fideles autem, non secus ac fulgor quidam apparens in tenebris, revocat. Ex quibus fuit unus... Anastasius, etsi nondum quidem cultu (fidelis), sed jam moribus et instituto: qui processit e vico qui vocabatur Rasnuni... in Perside. Erat autem nomen ejus... Magundat... Bau filius (fuit) qui erat in re magica præstantissimus et eruditissimus. (Bau autem) cum præset communi ludo litterario, et multos haberet adolescentes ad eum ventitantes, captus amore præstigiæ, cum in hoc solum omne suum studium poneret... rem magicam (filium) tam diligenter docet, ut in ejus cognitione patri nihil esset reliquum, quod non notum quoque esset filio. Cum autem adolescentiæ ætatem jam attingeret, et rex Chosroes novum exercitum in Perside colligeret, ipse quoque cum aliis refertur in numerum tironum. Quoniam vero veneranda crux Domini totam agitabat et perturbabat Persidem; infidelibus quidem horrorem et terrorem incutiens, fidelibus autem suaviter admodum et placide illucescens: de ea quidem fama quædam per omnes pervadebat, fama, inquam, quæ paulo crassius et indoctius prædicabat, Christianorum Deum adesse Persis. Ad quam hic adolescens repente fuit accensus animo: jam enim occulte eum tangebatur ille ignis quem Christus venit jacere super terram, qui quidem non sinebat quiescere pulchram illius adolescentiam, sed statim omnes obibat partes, de eo sciens, quam vehementissime poterat, et diligentissime. Cum audiret autem ab omnibus eam esse crucem in qua Christus Dei Filius, qui a Christianis adoratur, fuit crucifixus: veluti ignem igni adjecit, et quæstioni [conjunctis] quæstionem, et ex responsione accepit occasionem alterius interrogationis; et multo magis sitiebat discere, quemadmodum ex cælo descenderit, cum sit Deus. et quemadmodum etiam factus sit homo, et cur etiam sit ad crucem condemnatus, et a quibus, et an sit ad cælum reversus unde descenderat. Cum autem a (viris) piis ei annuntiaretur carnis susceptæ... mysterium, aures quidem pietatis semina libenter suscipiebant, anima vero producebat sensim spicam fidei, et ei desiderium paulatim innascebatur, subibatque æmulatio ejus perpassionum: quæ cum in ejus anima aucta et amplificata essent, eum informant et instituunt ad optimam vitæ genus, claræque et insignem, testem, martyrem inquam, efficiunt, ut jam procedens declarabit oratio. Hæc post Surium Baronius, qui addit deinde quomodo ille Anastasius, amore suscipiendi baptismatis, relicto Persarum exercitu, se contulerit ad Romanorum copias, et Hierapolim perrexerit, ubi apud argentarium degens genere Persam sed religione Christianum, latius mysteria Christiana didicerit, incensus quoque fuerit ad subeundum martyrium ex martyrum certaminibus quæ parietibus templorum intuebatur depicta; demum Hierosolymam profectus fuerit. Hæc, inquam, sic narrat ex eisdem Actis, ad ann. 621, n. 10 et seqq: *Primum quidem (post fugam ad Romanos) cum venisset Hierapolim, divertit ad quemdam Persam Christianum, arte argenti conflatorem, et cum artem conlandi argenti exercuisset, manus quidem habebat intentas operi, animus autem semper et cogitatio in Dei amore versabatur... eumque sibi adhuc magis accendebat, et ab ipso rursus inflammabatur vehementius. Quamobrem Deum rogabat... ut divinum baptismum consequeretur, et omnino a prioribus sordibus expurgaretur, et ab illa labe præstigiæ; ut non solum voluntate et electione, sed anima quoque et corpore esset purgatus... Cum ille autem ex Persis timeret periculum, et ideo morando rem differret... interim ad divina templa adiens suum solabatur desiderium, visis vero miraculis et certaminibus sanctorum descriptis in templorum, quæ cum socio suo argenti conflatore frequenter visitabat, parietibus, de iis illum diligenter interrogabat. Cum itaque audivisset, qualis eis vita (fuisse), qui) mores, (quæ) virtus, et qualia propter Christum (subissent) certamina... non poterat amplius continere id quod suus animus parturiebat, sed statuit pergere Hierosolymam, ut baptismum illi consequeretur. Venit ergo in sanctam civitatem, et ad quemdam se recepit argenti quoque conlandi peritum. Ei aperit causam sui adventus, nempe quod vellet ad verum Dei cultum per baptismum initiari. Ille autem eum ducit ad Eliam, sanctæ Resurrectionis piissimum presbyterum, qui eum supinis (ut dicitur) manibus suscepit, et de eo retulit ad Modestum, qui huic sedi præerat apostolica (Zachariæ scilicet captivi vicem gerens, in Græco ὁ τοροτηρητής, locum-tenens, inquit Papebrochius supra citatus), et sic divinum baptismum assequitur, venerandæ crucis vere pulcher fructus effectus, et Anastasius appellatus, sumpta denominatione a revocatione et ad meliorem mutationem a priori infidelitate et præstigiis, (quæ fuerit quasi resurrectio a morte ad vitam). Una etiam cum eo baptizatus est quidam ejusdem patriæ et regionis, qui fuit ejus quoque in passione pro Christo socius, eisdem cum eo Edessæ consecutus coronas. Anno s' quidem Christi 628 die 22 Januarii, quinque duntaxat hebdomadibus et duobus diebus ante Chosrois obitum, ejusdem jussu, hic Anastasius, qui pluries jam anno superiori Christi fuerat confessus fidem, Cæsarea Palæstine, et eundem Chosroem missus, magna animi alacritate, dira perpassus tormenta, martyrium tandem cervicis abscissione consummavit: de quo legendus Baronius ad annum 627 n. 3 et seqq. ubi n. 1, Acta ejusdem Anastasii conjicit scripta fuisse, vel ab Antiocho monacho, vel a Sophronio qui Modesto in sede Hierosolymitana successit. Bollandus tamen tom. II *Actorum sanctorum mensis Januarii*, ad diem 22, p. 422, n. 4, sibi videri ait auctorem Vitæ hujus martyris fuisse aliquem monachum cœnobii in quod ipse post baptismum sese receperat, et vitam monasticam amplexus anno Christi 620, annos septem commoratus est: quod infert ex his hujus auctoris verbis n. 13, ejusdem Vitæ. *Hoc autem scimus nos eum mirantem et obstupescentem constantiam sanctorum, nihil fere aliud legere voluisse, nisi quod illum sancti desiderii ardorem nutriveret. Zachariæ mortuo anno Christi 131 vel 133, substitutus est Modestus, qui tantam cum laude hanc Ecclesiam per quatuordecim fere annos, dum Zacharias patriarcha detineretur captivus in Perside, administraverat; eam vero dignitatem in plenum sortitus brevi tempore sedisse perhibetur. Papebrochius enim in *Tract. prælim. ad tom. III Maii sæpius recensito*, pag. 31, n. 138, col. 2, observat a Nicephoro, cui membrana Rulæana consentit, annum unum regiminis (utique a***

morte Zachariæ, cui ex Perside reverso administrationem sibi delegatam restituerat, vel quam fortassis sub illo, ex ipsius consensu, exercere perrexerat) assignari; duos vero annos ab auctore tabularum Theophani insertarum : sed nisi decessor ejus Zacharias, inquit, plusquam 22 annos post suam ordinationem vixerit, nec hi sufficiunt; cum certo constet successorem ejus Sophronium mensis Maii quarta die, indict. sexta, id est anno 633, interfuisse synodo Alexandrinæ adhuc privatum monachum, ibique exorsum sua contra monothelismum nascentem certamina, deinde cum litteris Cyri patriarchæ Alexandrini ivisse Constantinopolim, ad urbis archiepiscopum Sergium; adeo ut multum sit, si ante autumnum reverti potuerit in Palæstinam. Hæc considerans aliquis, prosequitur Papebrochius, et quomodo jam inde a capta sub Chosroe Hierosolyma patriarchæ vices gesserit Modestus, fortassis volet opinari quod primus istius catalogi auctor qui in Sophronio terminatur nullos ei annos definiens, voluerit totum tempus quo patriarchatum administravit Modestus, eidem ut vero patriarchæ ascribere, notatis Græce annis α', id est, 21, quod alii non intelligentes, nimiumque esse videntes (siquidem post Zachariam brevi satis tempore ille Modestus vixit) omisso α', retinuerint α', facile annos 21 reperturi, si numerare illos voluissent ab exeunte Maio (vel initio Junii) anni 614 (quo capta est a Persis Hierosolymitana civitas) ad mensem Decembrem anni 634. Sed nihil necesse est huc recurrere, si Zachariæ velimus annos 24 relinquere. Tunc enim a Martio anno 633, usque ad Decembrem anni sequentis, dici potest sedisse Modestus. Dico, usque ad Decembrem, quia tali mense die 16 colunt ipsum Græci annua commemoratione in Menæis. Ita Papebrochius citatus. Eutychius Alexandrinus scribit Modestum sedisse novem menses, et post ejus mortem mansisse cathedram Hierosolymitanam sex annis sine patriarcha. Hæc quidem sex annorum vacantia vera non videtur: nam ab anno 634, quo Zacharias descendit, usque ad 634, quo Sophronius ordinatus est Hierosolymorum episcopus, sex profecto anni non occurrunt, sub quorum etiam duratione Modesti patriarchatus fluxit unius anni vel duorum. At aliquam intercessisse vacantiam, a Modesti obitu usque ad Sophronii inaugurationem, suadent quædam Martini I Romani pontificis verba inferius referenda, quæ legantur in epistolis ejus ad Joannem Philadelphicæ episcopum, et ad Pantaleonem; scilicet viros aliquos ante Sophronii patriarchiam, item post ejus decessum, non convenienter fuisse electos in episcopos, vel presbyteros, etc. Præter Modesti epistolam de qua supra, monet Pagius tom. II *crit. annal. Baronii* ad annum 633. n. 6 pag. 801, col. 1, adhuc superesse duas ejus orationes: unam, in mulieres unguentiferas; alteram, in occursum: quæ recitantur a Photio in Biblioth. codice 275. Alia quoque oratio exstare dicitur, sub ejusdem Modesti nomine, in codice 274 Coisliniano, part. II, pag. 289, de dormitione Deiparæ Virginis.

ΜΟΔΕΣΤΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΜΥΡΟΦΟΡΟΥΣ.

MODESTI

ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMITANI

IN UNGUENTA FERENTES MULIERES.

(Photius, Biblioth., cod. 275.)

Τὸν ἕβδομον ἀριθμὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἐπὶ τῆς κακίας εὐρίσκομεν τὴν Γραφὴν παραλαμβάνουσαν. Εἰκότως οὖν τὴν Μαρίαν ἐκλέγεται τὴν Μαγδαληνὴν ὁ Σωτὴρ, ἀφ' ἧς ἐκθεδλήκει δαιμόνια ἐπτὰ ἵνα τὸν ἀρχοντα τῆς κακίας δι' αὐτῆς ἀπελάσῃ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὅτι, φησὶν, αἱ ἱστορίαι τὴν Μαγδαληνὴν ταύτην διὰ βίου παρθένον διδάσκουσι. Καὶ μαρτύριον δὲ αὐτῆς φέρεται, ἐν ᾧ λέγεται διὰ

Septimum numerum, et de virtute et de peccato in Scriptura acceptum invenimus. Merito igitur elegit Mariam Magdalenam Salvator, e qua septem dæmonia 'ejecit, ut principem peccati per illam ab hominibus expelleret. Historiæ tradunt Magdalenam hanc virginem fuisse, et martyrium hujus memoratur: ubi dicitur, propter summam illius virginitatem, et puritatem, illam tanquam vitrum purum

¹ Luc. VIII, 2.

tortoribus visam esse. Post obdormitionem sanctissimæ Dominæ nostræ Deiparæ profecta est Ephesum ad dilectum discipulum : ubi cursum apostolicum per martirium unguentifera Maria perfecit, nolens ad extremum usque spiritum a beato Joanne evangelista, et virgine separari. Quemadmodum, inquit, princeps [primitia] apostolorum ab immobili fide quam habuit in petram Christum, Petrus appellatus est : sic et illa princeps discipularum ob puritatem et amorem, quo Christum complexa est, ab ipso nominata est, cui idem fuit nomen, quod Dei matri. Quemadmodum Dominum discipulorum chorus secutus est, sic Dominam et Matrem Domini chorus discipularum. Mirati enim aliquando discipuli erant, quod cum semina loqueretur : hinc patet Dominum cum mulieribus consortium non habuisse. Sed matre Domini evangelicum cursum una cum Filio et creatore complecte, et ipsæ illam secuta, communi Domino et discipulis de facultibus suis in rebus necessariis ministrabant.

Δημιουργῶ, καὶ αὐταὶ συνακολουθοῦσαι αὐτῇ τῷ κοινῷ Δεσπότη, καὶ αὐταὶ μαθηταῖς διηκόνουν.

^a Joan. iv, 27.

^a ἐτελεύτησε *M. M.*

VARIE LECTIONES.

EIS THN ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ.

IN OCCURSUM.

Anna cum viro septem annos, Sabbatum colens ^a, C precibus et jejuniis adhærens, octoginta quatuor annos cum exegisset, carnem e quatuor elementis compositam vincens, et mentem mundans ad sancti Spiritus receptionem, et generalibus [vulgo cardinalibus dictis] seipsam virtutibus exornans, octogesimum annum postquam excessit, in templo invenit futuri temporis Salvatorem, ulnis gestatum. Merito lex ut causam peccantis voluptatis, filias Evæ, jussit afferre pro purificatione par turturum, vel duos pullos columbarum ad sacrificandum ^b. Lege scilicet significante, eum qui ad Deum accedat, debere et animum et corpus ab omni peccato liberum habere.

Christus legem implet ^a, non debitor est legis, « in D ruinam et resurrectionem multorum positus est ^b. » In ruinam peccati, in resurrectionem justitiæ, et in signum, cui Judæi, qui Christum occiderunt, contradixerunt : « Si tu es Filius Dei, descende de cruce,

^a Luc. ii, 6 seqq. ^b Levit. xii, 8. ^c Matth. v, 17. ^d Luc. ii, 34.

VARIE LECTIONES.

^b *al.* ἐναμάρτου.

Α τὴν ἄκραν αὐτῆς παρθενίαν καὶ καθαρότητα, ὡς ὕαλον αὐτὴν καθαρὸν τοῖς βασανισταῖς φαίνεσθαι. Ὅτι, φησί, μετὰ τὴν κοίμησιν τῆς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου πορευθεῖσα εἰς Ἐφεσον πρὸς τὸν ἡγαπημένον μαθητὴν, ἐκείσε τὸν δρόμον τὸν ἀποστολικὸν διὰ τοῦ μαρτυρίου ἢ μυροφόρος Μαρία ἐτελείωσε ^a, μὴ θελήσασα μέχρι τῆς τελευτῆς χωρισθῆναι τοῦ παρθένου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου. Ὅσπερ, φησὶν, ἡ ἀπαρχὴ τῶν ἀποστόλων Πέτρος ὠνομάσθη διὰ τὴν ἀσάλευτον πίστιν, ἣν εἶχεν ἐπὶ Χριστὸν τὴν πέτραν· οὕτω καὶ αὐτὴ ἀρχηγὸς τῶν μαθητηρίων γενομένη, διὰ τὴν καθαρότητα αὐτῆς, καὶ τὸν πόθον ὃν εἶχεν εἰς αὐτὸν, Μαρία ὁμωνύμως τῇ μητρὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρος προσηγόρευται. Ὅσπερ τῷ Δεσπότη τῶν μαθητῶν ἠκολούθει ὁ χορὸς· οὕτω τῇ Δεσποίνῃ καὶ Μητρὶ τοῦ Κυρίου, τῶν μαθητευομένων γυναικῶν ὁ χορὸς. Ἐθαύμαζον γὰρ, φησὶ, ποτὲ οἱ μαθηταί, δεῖ μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· ὅλον ὡς οὐκ οὔσης τοιαύτης συνηθείας τῷ Κυρίῳ. Ἀλλὰ τὸν εὐαγγελικὸν δρόμον τῆς μητρὸς τοῦ Δεσπότη συνεξανουούσης τῷ Υἱῷ καὶ κοινῷ Δεσπότη ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐν τοῖς ἀναγκαῖοις

Καὶ ἡ τὸν ἑβδομήκοντα χρόνον σάββατίσασα μετὰ ἀνδρὸς Ἄννα, προσευχαῖς καὶ νηστειαῖς προσκαρτεροῦσα, ὀγδοήκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν ὑπάρχουσα, τὴν ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων νικήσασα σάρκα, καὶ τὸν νοῦν καθάρασα πρὸς ὑποδοχὴν Πνεύματος ἁγίου, καὶ ταῖς γενικαῖς ἐαυτὴν ἀρεταῖς κατακοσμήσασα, τὸν τῆς ὀγδοηκοντάδος παρέδραμε καιρὸν, καὶ εὔρεν ἐν τῷ ναῷ τὸν Σωτῆρα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐν ἀγκάλαις βασταζόμενον. Εἰκότως ὡς αἰτίας τῆς ἐναμαρτήτου ἡθονῆς τὰς θυγατέρας τῆς Εὐας προσφέρειν ὁ νόμος προσέταξεν ὑπὲρ τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν τὴν θυσίαν τῶν δύο τρυγόνων, ἡ δύο νεοσσὸς περιστερῶν· δηλοῦντος τοῦ νόμου, ὅτι δεῖ τὸν προσερχόμενον Θεῷ καθαρεύειν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, καὶ ἀκακίας ἔχειν.

Ὁ Χριστὸς πληρωτὴς ἐστίν, οὐκ ὑπερβλήτης νόμου. « Εἰς πτώσιν δὲ καὶ ἀνάστασιν κεῖται ^b » πτώσιν μὲν τῆς ἀμαρτίας, ἀνέγερσιν δὲ τῆς δικαιοσύνης, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον τοῖς κυριοκτόνοις Ἰουδαίοις, τοῖς λέγουσιν· « Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατέβηθι ἀπὸ

του σταυροῦ, καὶ πιστεύομεν σοι. » Καὶ, « Σοῦ Ἄ et credemus tibi? » Et : « Tuam ipsius animam δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται βρομφαλα, ὅπως pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. » Ὅτι μήτηρ εἶ κατὰ ἀλήθειαν πάσχουσα τὰ μητρὸς ὑπὲρ [τοῦ] τέκνου καὶ Θεοῦ, τοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί.

† Matth. xxvii, 40. † Luc. ii, 35.

Mich. Ang. Giacomellus lectori.

Sancti Modesti patriarchæ Hierosolymitani, qui floruit sub sæculi septimi initium, tres Homilias recenset, earumque excerpta dat Photius cod. 275. Primam affert εἰς τὰς μωροφόρους : alteram εἰς τὴν ὑπαντήν : tertiam, quæ nunc primum in lucem prodit, Laudationem in beatæ Mariæ Dormitionem. Eam e Sangermanensi Codice describendam curavit non tam claritate generis, quam integerrimis piisque moribus præstantique Ecclesiasticarum rerum doctrina spectatissimus *Petrus Philippus Strozza* Liberianæ Basilicæ canonicus, qui mihi auctor fuit, illam ut e Græco in Latinum sermonem verterem. Hortatu vero pii cujusdam doctissimique Viri summaque mihi familiaritate conjuncti Notas aliquot adjeci, quo nihil aliud fere contuli, quam quædam veterum Scriptorum loca huic Modesti descriptioni παράλληλα, ad nutriendam pietatem et in Deiparam devotionem. Etsi autem hujus Scriptoris stylus longissime absit ab eo dicendi genere, quod secuti sunt Patres iv et v sæculo, cum in Ecclesia vera et germana viguit eloquentia; tamen haud ita parvi hanc Homiliam faciendam existimo, ea potissimum ratione, quod præcipuorum Christianæ Fidei dogmatum traditionem disertissime expressam contineat.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΟΔΕΣΤΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΙΝ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΛΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ.

S. P. N. MODESTI

ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMITANI

ENCOMIUM

IN DORMITIONEM SANCTISSIMÆ DOMINÆ NOSTRÆ DEIPARÆ SEMPERQUE VIRGINIS MARIE.

Ἄφατος ἡ πανίβρος γνῶσις τῶν σεπτῶν ἑορτῶν Β Ineffabilis est sacratissima venerandarum Genitricis Christi Dei festivitatum notitia. Nam et gloriosissimum est mysterium, et omnibus cælestibus potestatis hominibusque incomprehensibile; et multiformis sapientiæ sermo perplexus hæsit ad miraculum pro dignitate laudandum, omnem intellectualis rationalisque creaturæ superans cognitio-

(1) Sic codex. Sed legendum, ὑπερβαίνοντος.

nem. Dei enim quæ proprie et vere Mater est, divinitus est sanctificata, Cherubim et Seraphim sanctior et gloriosior. Et ad tantam quidem altitudinem super omnem imensitatem, et ultra cælestes omnes potestates in incomprehensibili positam gloria spectaculorum et contemplationum divini et ineffabilis de ea mysterii, qui in Christi Dei nostri Ecclesia sancti Spiritus gratia magistri sunt antea constituti, et ab eo roborati, magna sui laude advolarunt; ac veluti in solis curru ignitis equis juncto pie pro viribus commorantes, tum per eam, tum per Salvatorem qui ex ea prodiit, Christum, « In quo sunt thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi », digni habiti sunt, qui sacros sermones reperirent, quos in singulis Deiparæ venerandis festivitibus exposuerunt, et in Salvatoris nostri Dei gloriam, pios populos ad nunquam amittendas divitias speciosissimumque ornatum spiritualem, et ad divinam orthodoxarum Ecclesiarum ædificationem deducerent. At de veneranda ejus dormitione, nescio qui ab iis nihil est proditum, nec eorum posterius de ea quidquam exposuerunt. Propterea in die dormitionis genitricis Dei plurimi aperto ore hiant, quicumque discendi cupidi, seu potius Christianæ disciplinæ studiosi, divinarumque rerum benevoli solertesque auditores arcanum quiddam de ea discere cupiunt. Tantum autem eorum

¹ Coloss. II, 3.

(2) S. Ephræm Syrus Serm. de SS. Dei Genitricis laudibus in princ. Τιμιωτέρα τῶν Χερουβιμ, καὶ ἀσυχρότερος πάντων τῶν οὐρανίων στρατιῶν. I. III. edit. Rom. pag. 529 : *Præstantior Cherubim et incomparabiliter omnibus cælestibus exercitiis.* Et Precat. III, pag. 545. ἡ τῶν Χερουβιμ λαμπροτέρα, καὶ τῶν Σεραφίμ ἐνδοξότερα, *Cherubim illustrior, et Seraphim gloriosior.* Addi potest Auctor Sermo de Laudibus. B. M. V. (inter opera S. Epiphanius tom. II, pag. 293), quem non contemnendum Petavius allimat : Καλλιωτέρα γὰρ τῶν Χερουβειμ, καὶ Σεραφειμ, καὶ πάσης στρατιᾶς πέφυκεν ἀγγελικῆς, *formosior enim est natura ipsis Cherubim et Seraphim, et omni exercitu angelico.*

(3) Legendum videtur καὶ τοῦ προελθόντος.

(4) Quidam apparere putant ex hoc loco, vix quemquam fuisse, qui ante Modestum concionem de Dormitione B. Mariæ habuerit ad populum. Ex hoc item loco suspicatur P. le Quien festum Dormitionis Deiparæ Virginis tempore Modesti, seu post septimi sæculi initium, recens institutum esse, annot. 4 ad homil. 4 Damasceni in Dormit. B. Virg. Verum hanc festivitatem sub Mauritio imperatore celebratam esse constat ex Nicephoro lib. XVII, cap. 28, atque etiam ante ipsum. Vide Baronium in Notis ad Martyrolog. ad diem 15 Aug.

(5) Κοιμήσεως. Mortem etiam profani Scriptores Somnum appellarunt, et pro verbis *mori*, et *mortis* tradere adhibebant verba *κοιμάσθαι*, et *κοιμᾶν*. Vide meum Commentar. ad Sophocli. Electram v. 511. Sed quædam addunt, quibus apparet eos putasse mortem potius esse quam somnum. Sic Virgil. *Æneid.* X, v. 745 : *Olli dura quies oculis, et ferreus urget Somnus in aeternam clauduntur lunina noctem.* Et Hym. in Mercur. v. 289. *κόματόν τε καὶ ὕστατον ὕπνον, ultimum et extremum somnum.* Euripid. Hippolyt. v. 138. *Εἶτε με κοιμάσσει τὸν ὀνείραμονα Ἄιδου μέλιτινα νύκτερός τ' ἀνάγκη, utinam me sopiat miserum Plutonis nigra et nocturna*

ἡγιασμένης τῆς κυρίας καὶ ἀληθῶς θεοτύκου, τῶν Χερουβιμ καὶ Σεραφίμ ἐπιωτέρας (2) καὶ ἐνδοξοτέρας. Καὶ πρὸς τὸ τοιοῦτον ὑπεράπειρον ὕψος· πρὸ ἀνψικισμένον ὑπερέκεινα πασῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων· τῇ ἀκαταλήπτῃ δόξῃ τῶν νοημάτων καὶ θεωρημάτων τοῦ περὶ αὐτῆς θείου καὶ ἀπορρήτου μυστηρίου· οἱ ἐν τῇ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ θεῖα χάριτι τοῦ παναγίου Πνεύματος προχειρισθέντες διδάσκαλοι· καὶ ὑπ' αὐτοῦ σθενοῦμενοι· ἀνιπτάμενοι ἐναρέτως, καὶ εὐσεβῶς ἐμφιλοχωρούμενοι κατ' ἐφικτὸν ὡσπερ ἐν πυροῦ πεύσιν ἔρμασιν ἡλίου· καὶ δι' αὐτῆς ἐκ τοῦ προελθόντος (3) ἐξ αὐτῆς Σωτήρος Χριστοῦ· « Ἐν ᾧ εἰσιν οἱ θεσαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι, » ἐπιτεύξασθαι κατηξιώθησαν τοὺς ἱερῶς λόγους, οὓς ἐξέθεντο οἱ προλεχθέντες θεηγόροι, εἰς ἐκάστην πανήγωνα τελετὴν τῆς Θεομήτορος, καὶ δορυφορῆσαι εὐσεβέσι λαοῖς, πρὸς πλοῦτον ἀναφαίρετον, καὶ εὐπρεπεστάτην κόσμησιν πνευματικῆν, καὶ ἔνθεον οἰκοδομὴν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν τοῦ Σωτήρος ἡμῶν Θεοῦ· καὶ περὶ τῆς πανεντίμου (4) κοιμήσεως (5) αὐτῆς, οὐκ ὀδ' ὄπως, οὐ πέφνην (6), ἢ καὶ ἐκθέμενοι οὐκ ἔτυγον οἱ μετέπειτα. Διὸ δὴ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς θεομητρικῆς κοιμήσεως, πλεῖστοι κεχῆνασιν ὅσοι φιλομαθεῖς, ἤγουν Χριστομαθεῖς, καὶ φιλακροάμονες συνετοὶ τῶν θείων, τὴν ἀπορρήτον μαθεῖν γλιχόμενοι περὶ αὐτῆς· ἢ καὶ

necessities. Sed Christiani propter certam resurrectionis spem, mortem jure *dormitionem* et *somnum* appellare maluerunt, præunte D. Paulo, qui passim mortuos dormire ait, ut I Cor. xv. 6. ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν, *ex quibus nulli manent usque adhuc, quidam autem dormierunt, quem locum referens D. Basil. Seleucien. orat. 32, pag. 174 C. ait, σταυροῦ γὰρ παγέντος ὕπνος ὁ θάνατος, compacta enim cruce mors somnus est.* Idem ait D. Chrysost. homil. de Cœmeter. et cruce tom. II, ed. Monf. pag. 342, qui postquam dixit ante Christum mortem appellatam esse modo mortis nomine, modo inferni, subdit : ἐπεὶ εἴη δὲ ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ ὑπὲρ ζωῆς τοῦ κόσμου ἀπέθανεν, οὐκέτι θάνατος καλεῖται λοιπὸν ὁ θάνατος, ἀλλὰ ὕπνος καὶ κοίμησις. *postquam vero venit Christus, et pro mundi vita mortuus est, mors deinceps non amplius mors appellatur, sed somnus et dormitio.* S. Basil. M. homil. De Gratiar. act. tom. II, pag. 31, A : σὺ δὲ ἐδιδάχθης περὶ τῶν ἐν Χριστῷ κοιμηθέντων· ὅτι σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. *Tu vero de his, qui in Christo obdormierunt edoctus es : seminatur in corruptione, surgit in incorruptione ; seminatur in infirmitate, surgit in virtute ; seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale.* Dasqueium ad allatum Basili Seleuciensis locum, adnotasse idem reperio, veteres nimirum cum accitiis quibusdam nominibus mortem appellare solitos *somnum*, quibus, ut ille ait, mortem potius esse *mortem* voluerunt quam somnum : item Baluzium ad epist. 66 Cypriani, et Rigaltium ad epist. 3 ejusdem. Sed aliquando nihil addere solebant, ut esse apud Sophocli. Electra v. 511.

(6) Πέφνην. Codex habet πέφνην, quæ mera est menda.

ἕνεκα τῆς τοσαύτης Θεαρρέστου ἐφέσεως καὶ σπουδῆς αὐτῶν, καὶ τὸν ἔνθεον σκοπὸν, τὸν πάσης ἀποδοχῆς ἄξιον ἀσμενέστατα προσδεχόμενος· καὶ ἐν σεβασμιωτάτῃ ἐπιποθήσει καὶ πεποιθήσει τῇ πρὸς τὴν κυήσασαν ἡμῶν τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν Θεομήτορα συνεχόμενος, καὶ θενούμενος ἔγωγε ὁ τάλας ἐπὶ τῇ καθεΐναι μέτριον γράμμα κατ' ἐφικτὸν φήθην περὶ αὐτῆς· εἰκότα θεολογία ληστοῦ συσταυρωθέντος ἐκ δεξιῶν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ παρ' αὐτοῦ αἰτούμενος εὐρεῖν τὸ μέγα ἔλεος, διὰ τῆς παναγίας αὐτοῦ Μητέρας· ἀρξάμενος ἐνθάδε οὕτως, εἰς δόξαν τοῦ Πατέρος αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος.

Β'. Βαββαί, ὦ φιλόχριστοι ἀδελφοί, ἡ τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων κυήσασα, τήμερον πρὸς αὐτὴν εἶναι πεπόρευται, τὴν γεγεννημένην πρὸ αἰώνων ἐκ Πατέρος, καὶ οὕτως Θεὸν, καὶ Θεοῦ Λόγον, ἣν ἔτεκεν ἐν σαρκί, καὶ ἐγαλακτοτρόφησεν ἐξ οικείων μαστῶν, τὴν τεκτῆναςαν ἐκ μηδῶτων εἰς τὸ εἶναι, καὶ ζωογονοῦσαν τὰ σύμπαντα, ταύτην ἐκληρονόμησε, καὶ ὡς μήτηρ, ἐν ἀπολαύσει αὐτῆς γέγονεν ὑπὲρ τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια ἅγια τάγματα· καὶ αὐτὴν καθάπερ παγκοσμίαν πηγὴν, θεοθεν κόσμῳ ἐπήγαγε, φῶς βροτῶν ὑπάρχουσαν· γέγραπται γάρ, ὅτι «Ζωὴ ἦν καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.» Πρὸς τοῦτο τὸ φῶς ἐπεδήμησε τὸ ἀληθινὸν ἐνυπόστατον καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρος, καὶ ἐκλάμψαν ἐξ αὐτῆς σεσαρκωμένον ἐκ Πνεύματος ἁγίου, «φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον·» καὶ ὅτε ἐξελέξατο καὶ ἡρετίσματο κατ' εὐδοκίαν ὁ συναϊδὸς τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ Πνεύματος Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, προσλαθεῖν αὐτὴν πρὸς ἑαυτὸν, τοῦ συνδοξασθῆναι αὐτῷ ἐν δόξῃ, τὴν παμμακάριστον Μητέρα αὐτοῦ, τὴν, μετ' αὐτὸν, τῶν πάντων κρειττοτέραν, χαίροντες συνέτρεχον ἄγγελοι καὶ ἀρχάγγελιοι αἰθεροδρομοῦντες εἰς ἐγκόσμιον καταφείτησιν, ἐξ οὐρανοῦ θεοθεν στελλόμενοι εἰς λειτουργίαν πανσέπτου αὐτῆς κοιμήσεως. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀγάλλονται πάσαι αἱ οὐράναι ἄγιοι Δυνάμεις, μαθοῦσαι τὸ μυστήριον, καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα ὑπερέγαθον Σωτήρα Χριστὸν προσκαλεσάμενον αὐτὴν αἰνοῦσι καὶ δοξολογοῦσιν ὑπερβαλλόντως τὸν ποιήσαντα τὰ (7)

* Joan. 1, 3, 4. * Hebr. 1, 3. * Joan. 1, 9.

(7) Infra ipse Modestus, pag. 36, ait: *Verbum astra condidisse*, etc. Sed de Verbo universitatis rerum creatore locus est luculentissimus in epistola sex episcoporum ad Paulum Samosatenum, tom. I Concil. col. 845, qui e concilio Antiocheno ita scribunt: Τούτον (Θεὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ) πιστεύομεν σὺν τῷ Πατρὶ ἀείδοντα ἐμπληρωκέναι τὸ πατρικὸν βούλημα πρὸς τὴν κτίσιν τῶν ὄλων· αὐτὸς γὰρ εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν· ὁ δὲ ἐντελλόμενος ἐτέρῳ ἐντέλλεται τι· ἢν οὐκ ἄλλον πεπλάμεθα ἢ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Θεὸν, ὃ καὶ εἶπε· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν. Ἐν κεφαλαίῳ δὲ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν·» καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον· «Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε ὁρατὰ, εἴτε ἀόρατα, εἴτε Θρόνοι, εἴτε Ἐξουσίαι· πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἐκτίσται·» οὕτω δὲ ὡς ἀληθῶς ὄντος καὶ ἐνεργοῦντος, ὡς Λόγου ἅμα καὶ Θεοῦ, δι' οὗ ὁ Πατὴρ πάντα πεποίηκεν, οὐχ

A desiderium, tamque Deo gratum studium fecit, ut divinum argumentum maximeque probandum susceperim. Ac piissima erga Dei Matrem, quæ nostram vitam salutemque concepit, incitatus voluntate, fiduciaque roboratus, mediocre quidpiam de ea misellus ego pro viribus mihi scribendum existimavi; et ad eum modum, quo Deum invocavit Iatro, qui crucifixus est ad dexteram Salvatoris Christi, petens ab eo, ut per sanctissimam ejus Matrem magnam impetrem misericordiam, inde ad ejus Patris et Spiritus sancti gloriam exordiar.

B II. Papæ, o Christi amantes fratres, illa quæ vitam omnium peperit, ad eam hodie profecta est vitam, quæ genita est ante sæcula ex Patre; quæ Deus est et Dei Verbum; quam peperit in carne, et lacte de suis uberibus aluit, et quæ omnia ex nihilo creavit, et vivificat: eam possedit, et ut mater dum ea frueretur, super omnes erat sanctos ordines tum cælestes, tum terrestres. Illam, quæ lux est hominum, veluti mundissimum fontem mundo effudit; scriptum est enim: «Vita erat; et vita erat lux hominum.» Ad hanc lucem profecta est veram et substantialem, ac «Ad splendorem gloriæ Dei et Patris», qui ex ea incarnatus est e Spiritu sancto, «Et illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.» Et quando statuit, ac decrevit juxta beneplacitum cœternus Patri suo et Spiritui sancto Christus Deus noster apud se illam assumere beatissimam Matrem suam, omnium secundum illum præstantissimam, ut conglorificaretur eum ipso in gloria, tum lætabundi angeli et archangeli, cursu per æthera inito, in hunc mundum delabentes, divinitus missi de cœlo ad augustissimam ejus dormitionem concurrerunt. Sed et exsultant cælestes omnes sanctæ Potestates mysterii consciæ; et ex ea natum sanctissimum Salvatorem Christum, qui eam advocavit, collaudant; et astrorum conditorem, et scriptum est, supra modum glorificant, qui eam cœlo reddidit gloriosiorum, cœlumque constituit divinitatis suæ; fecit quo

D ὡς δι' ὄργανου, οὐδ' ὡς δι' ἐπιστήμης ἀνυποστάτου· γεννήσαντος μετὰ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱὸν ὡς ζῶσαν ἐνέργειαν, καὶ ἐνυπόστατον, ἐνεργοῦντα τὰ πάντα ἐν πάσιν· οὐχὶ βλέποντος δὲ μόνον, οὐδὲ παρόντος μόνον τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνεργοῦντος πρὸς τὴν τῶν ὄλων δημιουργίαν, ὡς γέγραπται: «Ἦμην παρ' αὐτῷ ἀρμύζουσα,» κ. τ. λ. *Hunc (Deum Dei Filium) credimus cum Patre semper existentem paternam implevisse voluntatem ad rerum omnium creationem; ipse enim dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et creata sunt: qui autem mandat cuiquam, alteri mandat; quem non alium credimus quam unigenitum Dei Filium Deum, cui etiam dixit: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. In summa vero secundum Evangelium, «Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil:» et juxta Apostolum, «In ipso condita sunt omnia in cælis et in terra: sive aspectabilia, sive invisibilia, sive Throni, sive Principatus, sive Dominationes, sive Potestates: omnia per ipsum, et in ipsum condita sunt.» Ita autem revera*

per ipsam, ut terrestria rationalia luminaria super solem, et lunam, et astra collucerent sua divinæ gratiæ gloria, qui iis dixit : « Vos estis lux mundi^a. » Et ex omni rationali et intelligenti creatura illam elegit in sanctissimam Matrem suam, eamque sua plenam gratia supra modum omnem sustulit : in quem respicere, aut oculos intendere non sustinent Cherubim ; cumque cum sanctissimo ejus Patre et Spiritu adorant, et incessanter clamant, « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth^b. » Qui per eam creatura in libertatem asserta maximam mundo lætitiã attulit, supernisque Potestatibus dixit : « Congratulamini mihi^c : » Per ipsam enim inventa est humana drachma, et bonus pastor ovis pellem induit : et errabundam rationalem ovem sublatam in humeros, gaudens Dominus virtutum servavit ; qui ex Maria caro factus est incommutabiliter, eamque sanctificavit, ut esset ager, quo Deus exciperetur ; in quo Deus et Pater secundum suum beneplacitum fuit agricola, et plantator Spiritus sanctus, unde Christus unigenitus ejus Filius veluti fructus exortus est, vera vitis in gaudium sanctarum cœlestium Potestatum et salutem terrestrium hominum : ait enim in Evangeliiis : « Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola est^d. » Ad hanc Dei Mater accessit, quam ipsa protulit, vitem veram, ut quasi racemos incorruptibilitatis, et immortalitatis inde decerperet, novo suo gaudens fructu in regno cœlorum. Verum vivifico vitæ cœ-

Α άστρα, καθ' ἃ γέγραπται, ἀναδείξαντα αὐτὴν ἐνδοξότεραν τοῦ οὐρανοῦ, οὐρανὸν (8) τῆς θεότητος αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἐπιγελοῦς λογικοὺς φωστῆρας, λάμποντας τῇ δόξῃ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος. ὑπὲρ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ ἀστρα φῆσαντος πρὸς αὐτούς· « Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, » καὶ ἐκ πάσης λογικῆς καὶ νοερᾶς κτίσεως ἐκλεξάμενον γενέσθαι παναγίαν Μητέρα αὐτοῦ, καὶ ὑπερτέραν τῶν παντῶς χαριτύσαντα αὐτὴν· ἢ προσβλέψαι (9) οὐ τολμῶσιν, ἢ ἀτενίσαι οὐ φέρουσι τὰ Χερουθιμ, καὶ προσκυνοῦσι σὺν τῷ παναγίῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ Πνεύματι, ἀπαύστως βοῶσαι· « Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ. » Τὸν δι' αὐτῆς καὶ τὴν κτίσιν ἐκ δουλείας ἐλευθερώσαντα, καὶ τὴν μεγίστην παγκόσμιον χαρὰν δρᾶσαντα, καὶ φῆσαντα ταῖς ἄνω Δυνάμεσι, « Συγχάρητέ μοι. » Δι' αὐτῆς γὰρ εὐρηται ἡ βροτογενῆς δραχμὴ, καὶ ὑπέδου τὴν τοῦ προβάτου δορὰν ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, καὶ ἔσωσε τὸ πεπλανημένον λογικὸν πρόβατον, ἄρας ἐπ' ὤμων, εὐφραϊνόμενος Κύριος τῶν Δυνάμεων, ὁ ἐξ αὐτῆς σάρξ γενόμενος ἀτρέπτως, καὶ ἀγιάσας αὐτὴν εἶναι θεοδόχον χωρίον (10), ἐν ᾧ ὁ θεὸς καὶ Πατὴρ κατ' εὐδοκίαν γέγονε γεωργός, καὶ φυτουργὸς τὸ πανάγιον Πνεῦμα· ἐξ οὗπερ Χριστὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς αὐτοῦ ἐκαρποφορήθη ἀμπελος ἀληθινὴ εἰς εὐφροσύνην οὐρανίων ἁγίων Δυνάμεων, καὶ σωτηρίαν ἐπιγελοῦν βροτῶν, φάσκων ἐν Εὐαγγελίοις· « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ Πατὴρ μου ὁ γεωργός ἐστι. » Πρὸς ταύτην ἐφοίτησεν ἡ Θεομήτωρ ; ἣν ἐκαρποφόρησεν, ἀμπελον ἀληθι-

^a Matth. v, 14. ^b Isa. vi, 3. ^c Luc. xv, 9. ^d Joan. xv, 1.

existit et operatur ut Verbum simul et Deus, per quem Pater omnia fecit, non tanquam per instrumentum, neque tanquam per scientiam non subsistentem ; sed Pater genuit Filium tanquam actum viventem, et subsistentem, et operantem omnia in omnibus : neque tantum videt Filium, neque tantum præsens est, sed operatur ad omnium rerum creationem, quemadmodum scriptum est : « Cum eo eram cuncta componens, etc. Vide Pseudo-Epiphani. l. all. pag. 294 et 295.

(8) Idem pag. 300, B. Ἡ οὐράνιος νόμῃ Μαρία, οὐρανὸς καὶ ναὸς καὶ θρόνος τῆς θεότητος, cœlestis sponsa Maria, cœlum et templum, et thronus Divinitatis.

(9) S. Basil. Seleuc. in S. Deipar. 595, edit. tom. I Auctar. Combefis. πῶς ἡ ἀκτίστος, καὶ ἀχώρητος οὐσία τοῦ Λόγου . . . ἢ προσβλέψαι καὶ Χερουθιμ οὐ τολμᾷ, κ. τ. λ. quomodo increata et incomprehensibilis Verbi natura . . . in quam non audent Cherubim respicere. Præclara illa Procli Constantinopolitani orat. V, in S. Deipar. p. 342, E. Οὐρανὸν μὲν γὰρ δόξαν διηγοῦνται Θεοῦ· ἄγγελοι δὲ λειτουργοῦσι μετὰ φόβου· ἀρχάγγελοι προσκυνοῦσι μετὰ τρόμου· τὰ Χερουθιμ μὴ φέροντα φρίττει· τὰ Σεραφίμ οὐ πλησιάζουσι περιπτύμενα· κερράσαι δὲ τρόμῳ, Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σαβαώθ. . . αἱ νεφέλαι τῆς ἀναστάσεως τρόμῳ γεγόνασιν βχημα· ὁ ἥλιος τὴν ὕβριν μὴ φέρων, ἐφριξεν· ὁ ἄδης τοὺς νεκρούς ἐν φόβῳ ἐξέμεσε· πωλωροὶ ἄδου ἰδόντες ἐπτήξαν· τὸ ἕρος τὴν ἐπίβασιν δεξάμενον ἐκαπνίσθη· ἡ βίατος μὴ ἐνέγκασα τὴν ὀπτασίαν, ἐφλέγετο· ὁ Ἰουδαῖος φρίξας ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω· ἡ θάλασσα φοβηθεῖσα τὴν ἐπίβασιν ἐργίσθη διὰ τὸν Δεσποτικὸν τύπον ἡμερωθεῖσα· ἡ βάρδος Ἀαρὼν διὰ τὴν εἰκόνα παρὰ φύσιν ἠθῆσε· τὸ πῦρ ἐν Βαβυλώνι ἐρημώσας ἀριθμὸν ἡδέσθη· ἀριθμησὸν τοῖνον τὰ παρὰ

C δόξα, καὶ θαύμασον τῆς Παρθένου τὴν νίκην· ὅτι ὄν πάντα ἡ κτίσις φόβῳ καὶ τρόμῳ ὑμνησεν, αὐτῇ μόνῃ ἀνερμηγεύτως ἐθαλάμεισε· Cœli enim enarrant gloriam Dei, angeli cum timore ministrant ; archangeli cum tremore adorant ; Cherubim non sustinentes gloriam contremiscunt ; Seraphim circumvolantes accedere non audent ; sed cum tremore clamant, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth . . . Nubes trementes ejus ascensus fuerunt vehiculum : sol non ferens injuriam echorruit : infernus præ timore mortuos evomuit : janitores inferni ad ejus aspectum consternati sunt : mons ascensum excipiens fumigavit : rubus non ferens visionem, ardebat : Jordanis præ horrore conversus est retrorsum : mare virgam extingnenscens divisum est, ob Domini in ea figuram circumdatum : virga Aaron ob imaginem, quam præferebat præter naturam effloruit : ignis Babylone Trinitatis numerum reveritus est. Recense igitur nova et mirabilia, et victoriam Virginis admirare, quod quem omnis creatura timens et tremens laudibus celebrat, ipsa sola Virgo eum inexplicabili ratione thalamo exceperit.

D (10) Proclus Constantinop. libid. Laud. S. Mariae orat. 1, p. 503 : Ὡ ἀρούρα, ἐν ἣ ὁ τῆς φύσεως γεωργὸς τὸν ἀσταχὺν ἀσπέρως ἐδάλασσεσεν· Ὁ arvum, in quo naturæ ipsius colonus sine semine spicam edidit. Auct. Sermon. I, de Annunt. qui Gregorio Thaum. olim tributus, p. 12 : Χαῖρε τῆ ἀγεώργητος ; καλλικαρπὸς ἀρούρα, Ave, ager, qui non exaratus fructus profert pulcherrimos. Et Damascenus hom. II, in Dormit. B. M. p. 876. D. Mariam vocat τὴν ἀνήροτον ἀρούραν τοῦ οὐρανοῦ ἀρτου. Et pseudo-Ihamaaturgus Serm. I 1 Annunt. B. M. V. p. 12. Χαῖρε κερχαριτωμένη, ἡ ἀγεώργητος ; καλλικαρπὸς ἀρούρα, Ave gratia plenu, incultus ager, qui fert fructus pulcherrimos.

νην, δριψασθαι τούς βότρμας τῆς ἀφθαρσίας καὶ Ἀθανασίας, εὐφραينوμένη ἐπὶ τοῦ καινοῦ αὐτῆς γεννήματος, ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατατρύψασα τοῦ ζωοποιοῦ οὐρανόθεν ἄρτου (11) τῆς ζωῆς, ζωοποιουμένη ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς αἰῶνας, οἰκονομήσαντος ἐκ πανάγων λαγόνων αὐτῆς, καὶ προελθόντος εἰς μέθεξιν βροσῶν, στηρίζοντος καρδίας ἐν ὀρθοδόξῳ πίστει αὐτοῦ· ἡ

τὴν πηγὴν τοῦ ἔλεους Χριστὸν, ὑπερπληροῦντα τὰ ἐλαιοφόρητα (12) ἑμῖν, ὡς Θεογειόργητον χωρὶν σύμπαντα τοῦ ἔλεους αὐτοῦ.

Γ. Ἦρθη γὰρ, ἤρθη πρὸς Κύριον τῆς δόξης, ἡ ἐνεγκαμένη αὐτὸν παμφθῆς νεφέλη (13), καὶ ἐξαστραψάσα τὴν τελείαν αὐτοῦ θεότητα ἐν σώματι, ὑπελίζουσα παρ' αὐτοῦ τὰ πανάγαθα χαρίσματα τῇ ὑπὲρ οὐρανόν. Κάκει τετέλεσται τῆς κατὰ τὸν προφήτην νοητῆς σελήνης ὁ ὑπερκόσμιος δρόμος, ἐξ ἧς ἐλήφθη ὁ ἥλιος εἰς ὧν τοῦ τρισηλίου (14) τῆς ὁμοουσιου Τριάδος, ὡς φησιν ἡ πατρικὴ ἐκφαντορία. « Καὶ ἔστι ἐν τῇ τάξει » τῆς παρθενίας αὐτῆς, ἡ ἀληθῶς Θεοτόκος, ἡ τὸ σέλας αὐτοῦ φήνασα, πρὸς θεογνωσίαν τοῦδε τοῦ παντός. Ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δέδεκται ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ ἀνεκλαλήτῃ ἡ Θεότευκτος οἰκία τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ οἰκῆσαντος ἀπεριγράπτως ἐν αὐτῇ, καὶ ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντος ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ βρέφους γενομένου. Ἐνεαμηναίου (15) μεμενηκότος, ὃς ἦν Θεὸς ἀχώριστος τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ Πνεύματος· καὶ εἰς τὴν κρείττοτέραν πασῶν μονῶν μονὴ γενομένη τῆς ὁμοουσιου Τριάδος, ἡ ἀκατάλυτος μονή, ἡ ἀκούσασα παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σε, διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον Υἱὸς Θεοῦ κληθήσεται, » τοῦ δεξασθῆναι ὑπὲρ τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια ἅγια τάγματα. Ἄπὸ τῶν τῆδε μετεψυτεύθη, ὡσπερ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, ἡ βροτοφνῆς (16) πυροφόρος βάτος (17) τῆς θεότητος, ἐν χώρᾳ ζώντων, συναστράψαι ἐν φωτὶ προσώπου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐν αὐτῇ ὀλικῶς καὶ ἀληθῶς κυο-

lesti pane quasi deliciis delectata, ac ab illo vivificata est in æternum, qui ex purissimis ejus ilibus incarnatus in hominum prodiit communionem, et in orthodoxa fide sua corda firmavit; productaque nobis oliva, tanquam a Deo cultus ager, misericordix fontem protulit Christum, qui misericordia sua omnia implet.

III. Sublata enim, sublata est ad Dominum gloriae nubes illa lucidissima, que illum gestavit, et perfectam ejus divinitatem in corpore tanquam fulgur emittens, ab eo in omnem terram, quæ sub celo est, optima charismata depluit. Atque ibi perfectus est intelligibilis lunæ, juxta prophetam, supermundanus cursus, ex qua conceptus est unus sol e triplici consubstantialis Trinitatis sole, ut tradit paterna mysteriorum doctrina. « Et stetit in ordine » virginitatis suæ Dei vere Genitrix, ipsius splendorem ostendens, ut Deum mundus hic cognosceret. In domo autem Dei et Patris illa excepta est cum exultatione et ineffabili gaudio, quæ a Deo facta est habitaculum Filii sui, qui in ipsa incircumscripse habitavit, et ex ea incarnatus ex Spiritu sancto, et factus infans novem menses mansit in utero, qui est Deus a Patre suo et Spiritu sancto inseparabilis: quæ domiciliorum omnium præstantissimum, consubstantialis Trinitatis facta domicilium, idque individuum, audivit ab archangelo Gabriel: « Spiritus sanctus superveniet in te et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque, quod ex te nascetur sanctum, Filius Dei vocabitur », ut supra cælestes et terrestres sanctos ordines glorificetur: unde huc transplantatus est tanquam de gloria in gloriam in mortali forma rubus ardens divinitatis in terram viventium, ut simul coruscarer lumine personæ Christi Dei, quem omnino et

III. Sublata enim, sublata est ad Dominum gloriae nubes illa lucidissima, que illum gestavit, et perfectam ejus divinitatem in corpore tanquam fulgur emittens, ab eo in omnem terram, quæ sub celo est, optima charismata depluit. Atque ibi perfectus est intelligibilis lunæ, juxta prophetam, supermundanus cursus, ex qua conceptus est unus sol e triplici consubstantialis Trinitatis sole, ut tradit paterna mysteriorum doctrina. « Et stetit in ordine » virginitatis suæ Dei vere Genitrix, ipsius splendorem ostendens, ut Deum mundus hic cognosceret. In domo autem Dei et Patris illa excepta est cum exultatione et ineffabili gaudio, quæ a Deo facta est habitaculum Filii sui, qui in ipsa incircumscripse habitavit, et ex ea incarnatus ex Spiritu sancto, et factus infans novem menses mansit in utero, qui est Deus a Patre suo et Spiritu sancto inseparabilis: quæ domiciliorum omnium præstantissimum, consubstantialis Trinitatis facta domicilium, idque individuum, audivit ab archangelo Gabriel: « Spiritus sanctus superveniet in te et virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideoque, quod ex te nascetur sanctum, Filius Dei vocabitur », ut supra cælestes et terrestres sanctos ordines glorificetur: unde huc transplantatus est tanquam de gloria in gloriam in mortali forma rubus ardens divinitatis in terram viventium, ut simul coruscarer lumine personæ Christi Dei, quem omnino et

* Habac. iii, 11. ¹⁰ Luc. i, 35.

(11) S. Basilus Seleuc. in S. Deipar. p. 597. Auctar. Combefis. t. I: Πηλίκον ἂν εἴη σκευὸς ἡ Θεοτόκος, οὐ κατὰ τὴν χρυσῆν στάμνον τὰ μάννα χωρήσασα, ἀλλὰ τὸν οὐράνιον ἄρτον ἐν γαστρὶ βαστάσασα, τὸν εἰς βρώσιν καὶ ῥώσιν πιστοῖς διδόμενον. *Quale vas erit Dei Mater, quæ non velut aurea urna in se manna complexa sit, sed cælestem illum panem in utero portaverit qui in cibum et robur fidelibus datur.*

(12) Procl. Constant. p. 379, orat. 6, in S. Deipar. ipsammet Mariam olivam vocat: Αὐτὴ ἡ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ πεψυτευμένη κατάκαρπος ἐλαία, ἐξ ἧς τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὸ σωματικὸν τοῦ Κυρίου λαβὼν κάρφος τῇ χειμαζομένῃ τῶν ἀνθρώπων διεκόμισε φύσει. *Hæc oliva fructifera plantata in domo Domini, ex ea Spiritus sanctus Dominici corporis ramum acceptum jactato tempestate humano generi detulit.* Et Damascenus hom. 2, de Dormit. B. M. V. p. 876. D. τὸν ἀειθαλῆ καὶ καλλίκαρπον ἔλαιον τοῦ πατρικοῦ ἔλεου, *illam paternæ miserationis semper virentem olivam pulcherrimosque fructus ferentem.*

(13) Procl. Constantinop. Laudat. in SS. Dei Genitric. p. 502, in Auctar. Combef. ἡ δυνως κούφην νεφέλην, ἡ τὸν ἐπὶ Χερουβὶμ μετὰ σώματος βαστάσασα. *Vere letis nubes, quæ sedentem super Cherubim corpora-*

tum gestavit. Et pseudo-thaumaturgus, vel, ut aliqui putant, idem Proclus serm. 3, p. 27: Ἀπελθε πρὸς τὴν κούφην νεφέλην· μήνυσον αὐτῇ τῆς ἐμῆς παρουσίας ὑμῶν. Vade ad nubem levem: nuntia illi mei adventus imbrem.

(14) Eodem fere modo S. Gregorius Nazianz. orat. 42, p. 698, φῶς τριλαμπὲς Trinitatem vocat. Et Cæsarius dialog. 1, interrogat. 3, tom. I Biblioth. PP. col. 549. Τριδέσποτον φῶς, et paulo ante . . . τρισαένναον κρήνην. *Fontem tribus ostiis æternum fluentem.*

(15) Hieronym. in cap. 31, in Hierem. v, 21 et 22: *Qui juxta incrementa quidem ætatis per vagitus et infantiam proficere videbitur sapientia et ætate, sed perfectus vir in ventre semineo solitis mensibus continebitur.*

(16) βροτοφνῆς. Sic codex. lege βροτοφνῆς.

(17) Proclus Constantinop. orat. 6, in S. Deipar. p. 365. σύμβολον γὰρ ἔφεραν ἡ προσομιλοῦσα βάτος τότε τῷ πυρὶ τῆς ἀσπόρου; συλλαβούσης Παρθένου τὸ φῶς; ἀληθινῶς, *rubus enim tum temporis igni commistus, Virginis symbolum gessit, quæ verum illud lumen concepit sine semine. Ita et pseudo-Epiphani. loc. allato.*

vere gestavit in utero, et per eum servata est A incombusta, sola inter mulieres benedicta Virgo Mater. Sed ut semper florens virga Jesse progeminavit in carne divinum germen Patris, cujus magnitudo infinita et incomprehensibilis pulchritudine, ubertate et communi fructuum, cœlestes delectat sanctas Potestates, chorumque Sanctorum, ut cum fiducia præ omnibus ipsius videant jucunditatem. Designavit enim electum ex omni terra arvum suum Dominus virtutum, qui ex ea, tanquam non sata spica germinavit: cujus frumentum neque satietatem parit, neque circumscribitur loco, neque consumitur, semper omnia nutriens et inconsumptum, sinu Patris continetur. In cœlestem thalamum ingressa est illa, quæ facta est gloriosissima Sponsa unionis hypostaticæ duarum naturarum Christi veri Sponsi cœlestis, cujus admirandam desiderant pulchritudinem sanctæ omnes cœlorum Potestates. Et translatus est ad eam, quæ sursum est, Jerusalem intemeratus intelligibilis thalamus, ex quo processit Rex sæculorum, qui in militari forma ad nos descendit, atque hostem cum ejus copiis in fugam vertit. Sed et ubi ad virilem Christus Deus adolevit ætatem, orthodoxam sibi suam despondit Ecclesiam, pro qua suum effudit pretiosum sanguinem, animamque projecit, juxta id, quod magnum illud in divinis rebus mundi lumen Paulus ait: « Sacramentum hoc mundi lumen Paulus ait: « Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo et in Ecclesia ». » Fuit autem in cœlorum regno superior Cherubim et Seraphim, vere facta Mater Domini eorum.

IV. Cum autem bene peregisset vitæ cursum, Deltera rationalis navis, ad tranquillum suum appulit portum, simul et ad mundi gubernatorem: qui per ipsam ab impietatis et peccati diluvio servavit, et vivificavit humanum genus. Qui in Sinai dedit legem, et ex Sion legem tulit ipse Deus noster, inde misit, qui ad se ferret suam arcam sanctificationis; « Surge, Domine, in requiem tuam; tu et arca sanctificationis tuæ ». » Neque vero illam, sicut Mo-

11 Ephes. v, 32. 12 Psal. cxxxi, 8.

(18) πρὸς ὃν ἐδλάστησεν · lege προσανεδλάστησεν.

(19) χωρὸν · lege χορὸν.

(20) Id. Pseudo-Epiphani. pag. 294. ἡ ἀγεώγητος χώρα, ἡ τὸν λόγον ὡς κόκκον σίτου δεξαμένη, καὶ τὸ δῶγμα βλαστήσασα, ἡ νοσφά κλίβανος, τὸ πῦρ καὶ τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς ἔχουσα · Ipsa est ager minime cultus, quæ verbum veluti granum frumenti suscipiens etiam manipulum germinavit: ipsa clybanus intellectualis, quæ ignem et vitæ panem habebat.

(21) S. Cyrillus Encom. in B. M. Deipar. tom. V, part. II, p. 380. Χαίροις, Μαρία, . . . ἡ τὸν σπῆρον ἄνευ ἀρότρου καὶ σπέρματος βλαστήσασα τὸν ἀμαρτανίον. Salve, Maria, . . . quæ spicam sine aratro et semine immarcescibilem germinasti.

(22) ἀχώρητος. Libenter legerem ἀχώρητος, non afferens satietatem: activam enim etiam habet significationem, ut multa alia hujusmodi adjectiva: sic auctor homiliae in S. Theophania apud Chry-

σοστθέντος, καὶ ὑπ' αὐτοῦ φυλαχθεῖσα ἀφλεκτος, ἡ μὴ ἐν γυναιξίν εὐλογημένη Παρθενότητω. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ἀειθαλῆς ῥάβδος Ἰεσσαὶ πρὸς ὃν ἐδλάστησεν (18) ἐν σαρκὶ θεόφωτον ὄντα τοῦ Πατρὸς, οὐ τὸ μέγεθος ὑπεράπειρον καὶ ἀκατάληπτον, τέρπον τῆ ὥρα καὶ μεθέξει τῆς ἐπικαρπίας: τὰς οὐρανίους ἀγίας δυνάμεις, καὶ τὸν χωρὸν (19) τῶν ἁγίων, κτεῖν ἐν παρρησίᾳ ὑπὲρ πάντας τὴν αὐτοῦ τερπνότητα. Προσκέκληκε γὰρ Κύριος τῶν δυνάμεων τὴν ὑπὲρ πάσης γῆς ἐκλεκτὴν αὐτοῦ ἄρουραν (20), ὃ ἐξ αὐτῆς ὡσπερ ἄσπιρος στάχυς (21) βλαστήθει, οὐ ὁ σίτος ἀχώρητος (22) καὶ ἀδαπάνητος, τρέφων ἀεὶ τὰ σύμπαντα μὴ δαπανώμενος, χωροῦμενος: ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς κόλποις: εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα εἰσῆλθεν ἡ γενομένη (23) πανένδοξος νυμφῶν, τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως; (24) τῶν φύσεων Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἐπουρανίου Νυμφίου, οὗ ἐφέινται τῆς ὑπερφουλοῦς ὠραιότητος πᾶσαι αἱ ἁγίαι δυνάμεις τῶν οὐρανῶν: καὶ μετωκίσθη ἐν τῇ ἄνω Ἰερουσαλὴμ ἡ πανάχατος νοσητὴ παστὰς (25), ἐξ ἧς προῆλθεν ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων, τὴν πρὸς ἡμᾶς κάθοδον δεδρακώς. ἐν στρατιώτου μορφῇ τροπωσάμενος τὴν ἔχθρὸν σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀνδρωθεὶς Χριστὸς ὁ Θεὸς τὴν ὁρθόδοξον αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ἐνουμφεύσατο, ὑπὲρ ἧς καὶ τὸ τίμιον αἷμα ἐξέχευε, καὶ τὴν ψυχὴν προήκατο, καθὰ ὁ πολὺς τὸ θεῖον, τὸ φῶς τοῦ κόσμου Παῦλος φησὶ: « Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν: ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν: » καὶ γέγονεν ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ ἡ ἀνωτέρα τῶν Χερουδὶμ καὶ Σεραφὶμ, ἀναδειχθεῖσα ἀληθῶς, ὡς Μήτηρ τοῦ Θεοτότου αὐτῶν.

Δ'. Εὐ περαιωσαμένη δὲ τὸν πλοῦν τοῦ βίου, ἡ Θεοφερῆς λογικῆ ὁλκῆς πρὸς τὸν πανεύδιον λιμένα αὐτῆς, ὁμοῦ καὶ κυβερνήτην τοῦ παντὸς μεθώρμιζε, τὸν δι' αὐτῆς σεσωκότα καὶ ζωογονήσαντα τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκ κατακλυσμοῦ (26) ἀσεβείας καὶ ἀμαρτίας. Ὁ ἐν Σινᾷ νομοδότης, καὶ ἐκ Σιών νομοθέτης αὐτῆς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐνεῦθεν πρὸς αὐτὸν κομισαί μετεστελλάτο τὴν αὐτοῦ κιβωτὸν τοῦ ἁγιάσματος, περὶ ἧς ὁ ταύτης προπάτωρ Δαβὶδ ἐψάλε λέγων: « Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, οὐ καὶ ἡ

D sost. I. II, p. 809 C. Ἀχώρητος γὰρ ἡ γλυκύτης τῶν πνευματικῶν λογίων. Verum nihil mutō.

(25) Pseudo-Epiphani. pag. 392. C. Mariam appellat Sponsam Trinitatis, Τριάδος γὰρ Νύμφη ὑπάρχει ἡ ἁγία Θεοτόκος κόρη Μαρία, τὸ πανάβρητον τῆς οἰκονομίας κειμήλιον. Sancta enim puella virgo Maria est Sponsa Trinitatis, et dispensationis plane arcanus thesaurus.

(26) S. Proclus p. 302 vocat Mariam ἐργαστήριον τῆς ἐνώσεως τῶν φύσεων, unionis naturarum officinam.

(25) Pseudo-Hierony. in psal. lxxv, v, 12 Christus in Maria quasi Sponsus in thalamo. Et S. Proclus l. c. Ἡ παστὰς ἐν ἧ ὁ λόγος ἐνουμφεύσατο τὴν σάρκα. Thalamus, in quo sibi Verbum carnem desponsavit.

(26) Eudem loquendi modum adhibet Gregor. Nazianz. orat. 28, p. 336. Ὁ δὲ κατακλυσθὲν ἀσεβείας διέφυγε, diluvium impietatis effugit.

κιβωτός (27) τοῦ ἁγιάσματός σου. Ὁ κατὰ τὴν Ἀ σαϊκάμ, ὑπὸ βοῶν φερομένην, ἀλλ' ὑπὸ στρατιάς οὐρανίου ἁγίων ἀγγέλων ὀδηγούμενην καὶ δορυφορούμενην· οὐ χειροποίητον, περιεκαλυμμένην χρυσίῳ, ἀλλὰ θεόκτιστον οὖσαν λογικὴν, καὶ πάντοθεν ὑπερασπείπτουσαν ταῖς μαρμαρυγαῖς τοῦ ἐπιφοιτήσαντος ἐπ' αὐτὴν παναγίου καὶ ζωοποιῦ Πνεύματος· οὐ στάμονον μάννα ἔχουσαν καὶ πλάκας διαθήκης, ἀλλὰ τὸν τοῦ μάννα χορηγὸν καὶ τῶν ἐπιγυελμένων αἰωνίων ἀγαθῶν Κύριον τῆς καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης, ἐξ αὐτῆς νηπιέσσαντα, καὶ ἐλευθερώσαντα τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου· οὐ ῥάβδον Ἀαρὼν φέρουσαν, καὶ ἀνωθεν Χερουβὶμ δόξης, ἀλλ' ἐκείνων ἀσυγκρίτως ἐνδοξότεραν ὑπάρχουσαν, ῥάβδον (28) Ἰησοῦ καθ' ὑποφρητικὴν ἔκφαντοριαν, καὶ ἐπ.σκιαζομένην ὑπὸ θείας παναλκυστάτης δυνάμεως τοῦ ὑψίστου Πατρὸς· καὶ οὐ συμπροχομένην Ἑβραϊκῶ κατ' ἐκείνην, ἀλλ' ἐπομένην Θεῷ ἐξ αὐτῆς ὀφθέντι ἐπὶ γῆς σαρκί, καὶ μακαριζομένην ὑπὸ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων εἰς δόξαν τοῦ μεγαλύνοντος αὐτὴν ὑπὲρ τὰ οὐράνια (29) καὶ ἐπίγεια τάγματα, βοῶσαν ἐν θελίῳ στόματι καὶ λέγουσαν· « Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον· καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι μου, » καὶ τὰ καθεξῆς.

Ε'. Τοῖνον ὑψίστη ἀληθῶς ἀναλάμψαι ἐν ταῖς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης λαμπρότησιν ἢ νοσητὴ αὐτοῦ φαεσφόρος ἔφα, κληθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀνατελλαντος καὶ φωτίζαντος τὰ σύμπαντα, δι' ἧς καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα λαμπρότης τὰς ἡλιακὰς αὐτὰς ἀκτῖνας, ἐν ἐλλεί καὶ οἰκτιρμῶν ἐκκέχεται ἐφ' ἡμᾶς, ἀναζωοपुरοῦσα τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν πρὸς μέμνησιν, ὡς ἐφικτόν, τῆς θείας χρηστότητος καὶ ἀγαθότητος αὐτοῦ. Ὁ γὰρ ἐκ ταύτης τῆς Ἀειπαρθένου σάρκα ἐνδυσάμενος ἔμφυχον (30) καὶ ἔνουν ἐκ Πνεύματος ἁγίου Χριστὸς ὁ Θεὸς, προσκαλεσάμενος αὐτὴν ἐνέδυσεν ἀφθαρσίαν σύσσωμον, καὶ ὑπερενδόξως ἐδόξασε, τοῦ γενέσθαι κληρονομόν, ὡς παναγίαν Μητέρα αὐτοῦ· καθ' ἃ καὶ ὁ Ψαλμῶδς ψάλλει· « Παρέστη ἡ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλμένη. » Σχεῦος (31)

¹³ Luc. 1, 46. ¹⁴ Psal. clix, 10.

(27) S. Proclus in S. Deipar. orat. 6, p. 377: Αὐτὴ ἡ κεχρυσωμένη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν κιβωτός, σώματι καὶ πνεύματι ἡγιασμένη. *Hæc intrinsecus et extrinsecus arca deaurata, corpore scilicet et spiritu sanctificata.*

(28) S. Andreas Cretens. orat. in Nat. B. M. quam V. Cl. Angelus M. Riccius erutam e Bibliotheca Laurentiana in lucem edidit. p. 29: Βλαστὸς γὰρ κυρίως μὲν ὁ Δαυὶδ· ῥάβδος δὲ προδήλως αὐτὴ, ἀνθος δὲ Χριστὸς ἐκλαμπάνεται, *Radix enim proprie David; virga procul dubio Maria est, flos vero Christus.*

(29) Nazianzenus Christi. Pat. v, 2605. Οὐρανίωνων ταγματῶν ὑπερτέρα, *cælestibus ordinibus superior.*

(30) Hæc adversus Apollinarium, qui Christi corpus negabat anima rationali præditum esse, sed Divinitatem aiebat esse loco mentis: contra quem errorem pulcherrima illa Nazianzeni in epist. I ad Cledonium, p. 740. C. Εἰ δὲ ἔμφυχος, εἰ μὲν οὐ νοερός, πῶς καὶ ἀνθρώπος; οὐ γὰρ ἄνου ζῶον ὁ ἀνθρώπος· καὶ ἀνάγκη τὸ σχῆμα μὲν ἀνθρώπειον, καὶ τὴν σκηνὴν· τὴν δὲ ψυχὴν ἵππου τινὸς ἢ βοῦς ἢ ἄλλου τῶν ἀνθρώπων. Τοῦτο γοῦν ἔσται καὶ τὸ σωζόμενον· καὶ διεψεύσθη ἐγὼ παρὰ τῆς ἀληθείας.

saicam, trahunt boves, sed cælestis sanctorum angelorum exercitus deducit, et stipat. Neque est manufacta, et auro obducta; sed a Deo condita rationalis, et undique micans fulgoribus sancti et vivificantis Spiritus, qui in eam supervenit. Neque mannae urnam habet, neque tabulas testamenti; sed mannae suppeditatore et promissorum æternorum honorum Dominum novi et veteris testamenti; qui ex ea infans prodiit; omnesque, qui in illum credunt, a legis maledictione liberavit. Neque Aaron virgam, neque superne habet Cherubim gloriæ; sed illis longe gloriosiore sine comparatione virgam Jesse juxta propheticam doctrinam; et divina altissimi Patris potentia obumbratur: nec, ut illa, Hebraico præit populo, sed pone sequitur Deum, qui in ipsa carne apparuit in terra; et beata ab angelis hominibusque salutata est ad ejus gloriam, qui super cælestes et terrestres ordines eam magnificavit: exclamavit enim: « Magnificat anima mea Dominum: et exsultavit Spiritus meus in Deo salutari meo »¹³. » Et cætera.

« Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον· καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι μου, » καὶ τὰ καθεξῆς.

V. Re vera igitur, ut luceret, demorata est in splendoribus solis justitiæ lucifera spiritualis anora, ab eo vocata, qui ab ipsa ortus mundum illuminavit. Per eam splendor ille, qui vel ipsos solis radios superat, in misericordia et miserationibus in nos effusus est; et fidelium excitat animas ad imitandum pro viribus illius divinam bonitatem et benignitatem. Ex hac enim perpetua Virgine Christus Deus, carne ex Spiritu sancto indutus animata et mente prædita, illam elegit et concorpore induit incorruptibilitate, ac supra modum glorificavit, ut sua esset hæres, utpote sanctissima sua Mater; juxta ea quæ cecinit Psaltes: « Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumamicta varietate »¹⁴. » Vas illustre et sacratissimum, et quavis sancta re sanctius, Deipara

ἄλλου τιμηθέντος ἄλλος μεγαλαυχούμενος, *Si autem homo anima est præditus, siquidem mente caret, quomodo sit homo? neque enim homo animal est mente carens: et illud quidem necesse est ut formam habeat hominis speciem; animam autem habeat cujuspiam aut equi aut bovis aut cujusvis alterius animalis, quod mente sit expers. Illud igitur erit, cui salus parta est; ac proinde ipse a veritate deceptus sum, qui cum alius honorem acceperit, ipse alius inani gloria me jactem.*

(31) S. Cyrill. Encom. B. M. Deip. loc. cit. Χαίροις δὲ καὶ αὐτῇ, Μαρία Θεοτόκα, Παρθενομήτωρ, φωτοφόρε, σχεῦος ἀμυγλων· *Salve et ipsa Maria Deipara, Virgo-Mater, Lucifera, vas incorruptum.* Idem S. Epiphanius *Advers. hæres. l. iii, p. 1043*: Μητέρα μὲν γαγονοῦσαν διὰ τὴν οἰκονομίαν, ἀχραντὸν δὲ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν, καὶ τὸ σχεῦος τὸ θαυμαστόν· *Christi Matrem ob susceptum ex ipsa corpus, et ob illius honorem impollutum vas est admirandum; et pag. sequen. vocat B. V. Τὸ σχεῦος τὸ τίμιον καὶ ἐξοχώτατον, vas pretiosum et præstantissimum.* Et S. Ephræm *Serm. Lat. tom. III, pag. 576, col. 1 E. Ave, præclarum et electum vas Dei.*

Virgo « Pretiosam suam adepta margaritam ¹⁶, » A splendidissimo illius ornatu egregiam suam formam illustravit, cujus « Est aurum et argentum ¹⁶, » et per quem « Reges regnant ¹⁷. » Atque illa quidem erat in hujus vitæ mari, cum ille e cælo in illa refusit, et ex ejus virginalibus ilibus incarnatus est. Cumque prodiisset in lucem, dedissetque se pretium pro asserendo e servitute in libertatem mundo, statim illa mirum in modum temporalem hujus vitæ persecuta est viam, et ad illud verum universi gaudium devenit, quod illa in utero gesserat, quod natura Deus ex Deo ante sæcula, per eam novissimis temporibus in terra apparuit, summotoque tandem Evæ dolore, divina exultatione sua cælum et terram implevit.

ἐπὶ γῆς, καὶ ἐμπλήσασαν τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια τῆς ἀπελασασμένην εἰς τέλος.

VI. Hodie vero qui appellatus est olim a Propheta « Lapis angularis ¹⁸, » mirifice proprium transtulit montem, qui in altitudinem gloriæ sese super omnem creaturam attollit; unde « Sine contactu abscissus ¹⁹ » Christus Deus « Correxit orbem terræ ²⁰, » orthodoxæ fidei suæ ædificatis Ecclesiis; ut qui ad eum pie per eundem montem confugerint, ex omni hæreseos impietate liberentur; juxta illud Scripturæ: « Omnis qui credit in illum, non confundetur ²¹. » Deductus est enim divinatorum charismatum « Fons Domini signatus ²² » in ejus occursum semper Virgo, per quam irrigatus est Ecclesiæ orthodoxæ paradisus; et a secundo conditus, qui ex ea natus est, Adam; quique e virginalibus scatebris, id est uberibus tanquam fontis fluento ebibit, et mortuam primum parentem Adam vivificavit. Hodie rationale tabernaculum, quo mirum in modum exceptus est in carne Deus et Dominus cæli et terræ, ab eo compositum est, et

¹⁶ Matth. xiii, 46. ¹⁷ Aggæ. ii, 9. ¹⁸ Prov. viii 15. ¹⁹ Psal. cxvii, 22. ²⁰ Dan. ii, 45. ²¹ Psal. xcvi, 10. ²² Rom. x, 41. ²³ Cantic. iv, 12.

(32) Pseudo-Thaumat. Serm. 1 de Annunt. B.M. pag. 13, pulchre docet cur Christus dicatur margarita: Καὶ ὡσπερ ὁ μαργαρίτης ἐκ τῶν δύο φύσεων ἐξ ἀστραπῆς καὶ ὕδατος ἐκ τῶν ἀδῆλων σημείων τῆς θαλάσσης προέρχεται· οὕτως καὶ ὁ Δεσπότης ἡμῶν ὁ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀσυγγύτως καὶ ἀτρέπτως ἐκ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀγνῆς καὶ ἀμιάντου καὶ ἀγίας παρθένου Μαρίας προέρχεται ἐν θεότητι τέλειος, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος κατὰ πάντα ὁμοίος τῷ Πατρὶ, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας· *Et sicut margarita ex duabus naturis, fulgure nimirum et aqua, occultis quibusdam indicibus maris provenit; ita et Dominus noster Jesus Christus inconfuse et incommutabiliter ex pura et casta, et impolluta et sancta Maria progreditur in divinitate perfectus, in humanitate perfectus, similis Patri in omnibus, et nobis per omnia substantialis sine peccato.* Idem fere dicit auctor Quæstionum inter Opera S. Athan. t. II, p. 341, quæst. 19 edit. Parisiens. 1698, cæterum PP. passim Christum margaritam appellant. Sanctus Ephræm t. II, p. 293 li. Χαῖρε, κεχαριτωμένη νοηρὰ θάλασσα, τὸν οὐράνιον ἔχουσα μαργαρίτην Χριστόν. Et Damascenus homil. 1, in Nat. B. M. p. 851: Ἦτις οὐρανὸν ἐκ τῆς ἀστραπῆς τῆς θεότητος ἐν γαστρὶ ἔξει,

τίμιον καὶ ἱερώτατον, τῶν ἱερῶν ἱερώτερον, ἡ γενοῦσα Θεοτόκος, « καταλαβοῦσα τὸν πολυτίμιον αὐτῆς μαργαρίτην (32), » κατηγήλασθη εὐπρέπειαν τῆς ὑπερκοσμίου κοσμιότητος αὐτοῦ, « οὐκ ἐστὶ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον, » καὶ δι' οὗ « βασιλεῖς βασιλεύουσι· » τὸν οὐρανὸν ἐξαστρέψαντα ἐν αὐτῇ, καὶ σωματωθέντα ἐκ παρθενικῶν λαγόνων αὐτῆς· οὐσα ἐν τῇ μεγάλῃ θαλάσῃ τοῦ βίου, καὶ προελθόντα ἀντίλυτρον ἑαυτὸν δωρησάμενον ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου δουλείας ἀπολυτρώσεως, καλεῦθὺ τολμήσασα ὑπεράγαν ἐξαισίως τὴν ἐγγχρονον ὀδοπορίαν τοῦ βίου, κατήνησε πρὸς τὴν ἀληθινὴν χαρὰν τῶν ὄλων, ἡ ἀφράστως κηύσασα αὐτὴν ἐν τῇ φύσει ἡμῶν, τὴν οὖσαν φύσει Θεὸν ἐκ Θεοῦ γεγεννημένην πρὸ τῶν αἰώνων, ἐπ' ἰσχάτων δὲ τῶν χρόνων ὀφθεισαν δι' αὐτῆς θείας αὐτῆς ἀγαλλιᾶσεως, καὶ τῆς Εὐδίας τὴν λύπην

Γ'. Σήμερον δὲ ὑπὸ θεοσεσίῳ Προφήτῳ προαγορευθεὶς « ἀκρογωνιαῖος λίθος » (33) τοῦ ἰδίου θροῦ τὴν θαυμαστὴν μετάστασιν δέδρακε, τοῦ ὑπερξείροντος πάσης κτίσεως ἐν ὑψώμασι δόξης· ἐξ οὐπερ « ἀνευ ἀφῆς τμηθεὶς » Χριστὸς ὁ Θεός, « κατώρθωσεν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην, » οἰκοδομήσας ἐν αὐτῇ τὰς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ὅπως ἂν οἱ εὐσεβῶς διὰ τοῦ αὐτοῦ θροῦ πρὸς αὐτὸν καταφεύγοντες βυσθῶσιν ἐκ πάσης δυσσεβοῦς αἰρέσεως, κατ' ἄφῃ τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν, ὅτι « Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ κατασχυνθήσεται. » Ἀπνηέχθη γὰρ ἡ τῶν θείων χαρισμάτων ἐσφραγισμένη (34) « πηγὴ τοῦ Κυρίου Ἀεὶπάρθενος » εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, δι' ἧς πεπότισται ὁ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας παράδεισος, καὶ συνεστάθη ὑπὸ τοῦ γεννωμένου ἐξ αὐτῆς δευτέρου Ἀδάμ· καὶ οὐσα ναμάτων πηγῆς ἐκ παρθενικῶν αὐτῆς πηγῶν, ἦτον μασθῶν, πεπωκότος, καὶ ζωοποιήσαντος τὸν θανατωθέντα πρωτόπλαστον Ἀδάμ. Σήμερον ἡ τὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην οὐρανοῦ καὶ

καὶ τέξεται τὸν πολυτίμητον μαργαρίτην Χριστὸν· *Quæ cælitus ex fulgure divinitatis in utero habebit, et pretiosissimam pariet margaritam Christum.*

(33) Pseudo-Epiphani. pag. 294, B. Τὸ ἀλατόμητον θροῦ, ἡ τὴν ἀκρότομον ἔχουσα πέτραν Χριστόν· περὶ ἧς σφώτατος Δανιὴλ, κ. τ. λ. *Mons nullo modo incisus, præruptam habens petram Christum, de quo sapientissimus Daniel etc.*

(34) S. Ephræm iom. III, p. 529: Πηγὴ ἐσφραγισμένη, ἧς τὰ καθαρὰ νάματα τὴν οἰκουμένην ἀρδεύουσιν· *Fons signatus, cujus pura fluent irrigant orbem terrarum.* Ita et pag. 547 F. Χαῖρε, ἅγιον Πνεύματος πηγὴ ἐσφραγισμένη, ὁ βρυτήρ τῆς ἀφθαρσίας, ἡ τὸ βεῖθρον τῆς ζωῆς Χριστὸν ἐκδύσασα τῶν σημάτων μεθ' αὐτῆς τῆς παρθενίας λυμανθέντων· *Ave, fons signatus, incorruptionis origo, quæ Christum rite fluentum, nihil lascis virginitatis signaculis eddidit:* et alii PP. passim.

ἡ. ὑπερφυῶς δεξαμένη λογική (35) σκηνή κατὰ Α σάρκα, συνέσταται, καὶ καθιδρύεται σύσσωμος ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἀφθαρσίᾳ εἶναι σὺν αὐτῷ αἰωνίως, « εἰς σκέπην κραταίων, » καὶ σωτηρίαν καὶ προστασίαν ἡμῶν ἀπάντων Χριστιανῶν.

Ζ'. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, τῆς μετὰ τὸν Ἄειπαρθένου, καὶ ἐν τῷ τάφῳ μὴ παθούσης τῷ ζωοδόχῳ (36) σώματι διαφθορὰν (37), φυλαχθείσης ὑπὸ τοῦ προελθόντος ἐξ αὐτῆς παντοδυνάμου Σωτήρος Χριστοῦ. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς « πνεύματα καὶ ψυχὰι δικαίων τετελειωμένων » κατηξιώθησαν τῆς θείας παρὰ Χριστοῦ αἰωνίας παρακλήσεως. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς ἀνεκτίσθημεν μυστικῶς, καὶ ναὸς τοῦ Θεοῦ γεγόναμεν. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς προήλθεν ἡ παγκόσμιος διφυῆς ἑστις, ἰωμένη σωματικῶς καὶ πνευματικῶς εἰς περιεκτικωτάτην εὐεξίαν τῆς οἰκουμένης. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς δεδόξαται καὶ μεμακάρισται ἡμῶν (38) τὸ γένος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ, ὡς σῶμα αὐτοῦ ἀδιάρητον, καὶ ἀνυμνεῖται καὶ προσκυνεῖται ἀπὸ « ἐπιουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, » καθ' ἃ γέγραπται. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς ἐλάβομεν (39) « τὴν ἄρεσιν τῶν παραπτωμάτων ἡμῶν, » καὶ λελυτρώμεθα ἐκ τῆς τοῦ πονηροῦ τυραννίδος. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς ἀνεκινίσθη (40) τὰ σύμπαντα, καὶ ἤνωται (41) τὰ ἐπίγεια τοῖς οὐρανίοις, καὶ αἰνεῖ καὶ βοᾷ σὺν αὐτοῖς· « Δόξα ἐν ὕψιστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. » Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς τῆς τρισυποστάτου Θεότητος ἡ ὑπερβάλλουσα ἀνείκαστος φιλανθρωπία δέδεικται εἰς ἡμᾶς, θαυματοποιούσα τὰ: ἁγίας Δυνάμεις τῶν οὐρανῶν, καὶ ἡμᾶς διεγειρούσα πρὸς ἐξομολόγησιν καὶ αἶνον ἄπαυστον τῆς ἀφάτου εὐσπλαγχνίας καὶ ὑπεραγαθότητος αὐτῆς. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, περὶ ἧς (42) προφητῆται καὶ δίκαιοι ἐπέδωκον

¹³ Eccl. vi. 14. ¹⁴ Dan. iii. 86. ¹⁵ Philip. ii. 10.

(35) Pseudo-Hieronym. in psal. xvii, v. 12. tom. VII edit. Vallars. Append. col. 41: *Christus in Maria quasi sponsus in thalamo, et corpus Mariæ quasi tabernaculum.*

(36) Ζωοδόχον. Lege ζωοδόχον.

(37) Duo asterisci notant aliquid deesse in ms. Sangermanensi, lacunamque unius quartive vocum capacem. Fortasse deest *σάρκος*, quam vocem reddidi in versione.

(38) Intellige Ecclesiam, quæ etiam generali mundi nomine significatur, ut observavit D. Augustinus tractatu 87. in Jo. circa med.

(39) Irenæus lib. iii. Advers. hæres. cap. 33: *Maria et sibi et universo generi humano causa facta est salutis.* Quamobrem orabat Nazianzenus Christ. Pat. in fi. Δὲ μοι, Κυρία, τὴν λύσιν τῶν πταισμάτων, καὶ μοι πᾶσαις ψυχῆς σωτήριον. *Da mihi, Domina, ut a peccatis solvar, et mihi animæ salutem præbeas.* Pseudo-Epiphani. pag. 300 B. Διὰ σοῦ γὰρ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ τὴν ἔχθραν κατέλυσεν, ὡς ἁγία Παρθένος· διὰ σοῦ ἡ οὐρανίως εἰρήνη τῷ κόσμῳ ἐκώρηθη· διὰ σοῦ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐφωτίσθη. διὰ τοῦ ἀνθρώπου ἄγγελος γεγόνασι, κ. τ. λ.

consecratum; ut sit in æternum incorruptibilitatis consors cum ipso « Ad fortem protectionem » et salutem tutelamque omnium nostrum Christianorum.

VII. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, post partum semper Virginis; quæ corporis, quo vita continebatur, nullam passa est in sepulcro corruptionem, carnem servante, qui ex ea natus est, omnipotente Salvatore Christo. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam « Spiritus et anima justorum », qui consummati sunt, divina æternaque consolatione, quæ a Deo proficiscitur, digni habiti sunt. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam mystice recreati sumus, et facti templum Spiritus sancti. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam ad nos duplex est profecta sanatio, quæ animabus, corporibusque ad optimam mundi generalem valetudinem remedium attulit. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ; per quam glorificatum, beatumque prædicatum est genus humanum, in Christo Deo tanquam ipsius corpus individuum, et laudatur et adoratur a « Cælestibus, sicut scriptum est, terrestribus et infernis ». O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam accepimus « remissionem peccatorum nostrorum », et e diaboli tyrannide redempti sumus. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam renovata est universitas rerum, et in unum cum cælestibus terrestria coalescere, et laudant clamando cum ipsis: « Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis ». O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ; per quam illa declarata est in nos Deitatis in tribus personis subsistentis, maxima clementia, quam nulla cuiquam conjectura assequi licet: quæ Virtutes cælorum admiratione afficit; quæ nos excitat ad confessionem laudemque perpetuam ineffabilis ejus misericordiæ et summæ bonitatis. O beatis-

¹⁶ Ephes. i. 7. ¹⁷ Luc. ii. 14.

Per te medium obstructionis parietem inimicitiam scilicet, dissolvit, o sancta Virgo (ubi male interpres medius obstructionis paries); per te pax cælestis donata est mundo; per te homines angeli facti sunt, etc. Et Basil Seleucien. orat. 39, pag. 215: Χαῖρ, κεχαριτωμένη, μεσιτεύουσα Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ἵνα τὸ μεσότοιχον ἀναρθῇ τῆς ἔχθρας καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ἐνωθῇ τὰ ἐπίγεια. Ave, gratia plena, Dei hominumque Mediatrix ut inimicitarum interjectus paries evertatur, et caelestia terrestriaque in unum coeant.

(40) Damascenus homil. 4, in Nat. B. M. pag. 850 A. Δι' αὐτῆς γὰρ ὁ Κτίστης πρὸς τὸ κρεῖττον μετεστοιχείωσεν διὰ μέσης τῆς ἀνθρωπότητος. *Per eam si quidem Creator naturam universam media humanitate commutavit.*

(41) S. Ephrem orat. ad SS. Genitr. Latin. tom. III Oper. Græco-Lat. ex recens. Cl. Assemanii pag. 577, col. I B. *Quæ Deum et hominem mundo mirifica et gloriosa conceptione tua peperisti, Deumque Verbum hominibus miro modo conciliasti, et rebellem humani nostri generis naturam caelestibus sociasti.*

(42) Hieronym. in Michæ. cap. 6, tom. V, pag. 368. F. Mariam vocat *Vaticinium prophetarum*. S.

simā dormitio gloriosissimæ Deiparæ, de qua propheta et justi divinæ vocis tuba inclamarunt, desiderantes ad optatissimum illum diem pervenire, cum ex ea prodiit Salvator, qui eos ex inferni inexplicabilibus vinculis liberaret. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam idem est Deus in terris, et factus homo in cælis incommutabiliter et indivise per misericordiam et œconomiam. Quæ enim olim audit, « Terra es et in terram reverteris »²⁸, » indutus ex ipsa Christus Deus sedet ad dexteram Patris super Cherubim, et Seraphim, et Thronos, et Virtutes, et Dominationes, et Potestates, et Principatus, et Archangelos, et Angelos. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam « Christum induimus »²⁹, » et digni facti sumus qui filii Dei essemus »³⁰. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, per quam cum processisset « vera vitis »³¹, » ex ea tanquam palmites gloriosissimi apostoli erupere : qui usque ad terminos terræ diffusi, omnem terrarum orbem laudabili pietatis miraculorumque suorum fructu impleverunt. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ ; per quam cum Christus divino splendentissimoque refulserit lumine, tanquam luminaria in mundo accensi sunt ex illo martyres, ipsius passionibus configurati, qui usque ad sanguinem illam confessi Dei genitricem, ab eo iustitiæ coronas reportarunt. O beatissima dormitio gloriosissimæ Deiparæ, propter quam ex cœlorum altitudine descendunt angeli et archangeli, et ex finibus terræ divini veniunt apostoli, ut solus novit Deus, qui eos arcano modo deduxit, et convocavit ad sacratissimam festivitatem dormitionis Deiparæ Matris suæ, ita implens quod antiquitus ab ipso per Moysen præceptum fuerat. « Honora parentes »³² ; » natura enim honoris est amans, et optimus Dominus noster.

VIII. Παρὰ sancti angeli a Deo missi ad sanctissimam et gloriosissimam Matrem suam, quæ tum ipsis, tum omnibus cœlestibus Potestatibus superior est, quæ apud ipsum « gratiam invenit »³³, » non illi quidem ex cœlorum altitudine ad eam, quæ ab eo amplior cœlis facta est et excelsior, missi sunt ad divinam incomprehensibilem conceptionem annuntiandam, ut olim archangelus Gabriel »³⁴ ; sed ut eam in regnum cœlorum ad illum, qui in ea conceptus est, invitarent : non ut incomprehensibilem ejus partum universo mundo manifestum fa-

²⁸ Gen. iii, 19. ²⁹ Galat. iii, 27. ³⁰ Joan. i, 12. ³¹ Luc. i, 26.

Ephræm de Laud. B. M. V. Serm. Latin. tom. III, ex recens. Cl. Asseman. pag. 576 2. A. *Ave Patrum præconium, et Decus prophetarum.*

(43) S. Cyrillus loc. cit. pag. 381. Χαίροις, Μαρία Θεοτόκε, δι' ἧς προήλθεν ὁ τοῦ θανάτου νικητῆς καὶ τοῦ ἔθους ὀλοθρευτῆς. *Salve, Maria Deipara, per quam prodiit mortis victor, et inferni exterminator.*

(44) Ἐκάθησεν. *Lege ἐκάθισεν.*

(45) Damascenus homil. 1 in Dormition. B. pag. 860 : « Ὁ ἀγαθὸς νομοθέτης· μὴ ὑπο-

τῆ Θεοφθέγκτω αὐτὸν ἀλλοιοῦν, ἐπιθυμοῦντες ἐπιτεύχασθαι τὴν παμπόθητον αὐτῆς ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ ἐξ αὐτῆς (43) προήρξατο λυτρούμενος αὐτοὺς Σωτὴρ ἐξ ἀφύκτων δεσμῶν τοῦ ἔθους. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς Θεὸς ἐπιγῆς καὶ ἀνθρώπος ἐν οὐρανῷ ὁ αὐτὸς ὢν καὶ γενόμενος ἀτρέπτως καὶ ἀδιαρέτως, δι' οἶκτον καὶ οἰκονομίαν· τὴν γὰρ ποτε ἀκούσασαν· « Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση· » ἐνδυσάμενος ἐξ αὐτῆς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐκάθησεν (44) ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς ἐπάνω τῶν Χερουβὶμ, καὶ Σεραφίμ, καὶ Θρόνων, καὶ Δυναμῶν, καὶ Κυριοτήτων, καὶ Ἐξουσιῶν, καὶ Ἀρχῶν, καὶ Ἀρχαγγέλων, καὶ Ἀγγέλων. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς « Χριστὸν ἐνδοξοῦμεθα, καὶ τέκνα Θεοῦ κατηξιώθημεν γενέσθαι. » Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς προσελεύθη « τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου, » ἀνέφυσαν ὡσπερ κλήματα ἐξ αὐτῆς οἱ πανένδοξοι ἀπόστολοι, ἔκταθέντες μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ ἐπλήρωσαν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην τοῦ ἐναρέτου καρποῦ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῶν. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, δι' ἧς ἐκλάμψαντος Χριστοῦ τοῦ ὑπερθέου φωτὸς καὶ φωτοποιῦ, ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ ἄγιοι μάρτυρες, σύμμορφοι γεγονότες τῶν παθημάτων αὐτοῦ, οἱ καὶ μέχρι αἵματος ὁμολογήσαντες αὐτὴν Θεοτόκον, τοὺς τῆς δικαιοσύνης στεφάνους παρ' αὐτοῦ ἐκομίσαντο. Ὁ παμμακαρία κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, ἐπὶ ἧς ἐξ ὕψους κάτεισιν ἄγγελοι, καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ ἐκ περάτων γῆς φοιτῶσι θεσπέσιοι ἀπόστολοι, ὡς μόνος ἐπίσταται Θεὸς, ὁ μυσταγωγῆσας καὶ συναθροίσας αὐτοὺς εἰς πανίερρον τελετὴν θεομητρικῆς αὐτοῦ κοιμήσεως, πληρῶν ἐν τούτῳ τῷ πάλαι ὑπ' αὐτοῦ Μωσαϊκῶν πρόσταγμα (45) « τιμᾶν τοὺς τεκόντας, » προσταθὲν, ὡς φύσει ὢν φιλότιμος καὶ ὑπερέγαθος ἡμῶν Δεσπότης.

Ἡ. Βαβαῖ, οἱ ἐκ Θεοῦ πρὸς παναγίαν καὶ δεδοξαμένην Μητέρα αὐτοῦ ἄγιοι ἄγγελοι ἀπεσταλμένοι, πρὸς τὴν ὑπερτέραν αὐτῶν καὶ πασῶν τῶν οὐρανίων Δυναμῶν, « εὐροῦσαν χάριν » παρ' αὐτοῦ, ἐξ ὕψους οὐρανῶθεν πρὸς τὴν ὑψηλότεραν καὶ εὐρυχωροτέραν (46) τοῦ οὐρανοῦ ἀναδειχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, οὐκ ἀπερινόητον θεῖαν σύλληψιν μηνύσαι στελλόμενοι, ὡς ποτε ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ, ἀλλὰ πρὸς τὸν συλληφθέντα ἐν αὐτῇ προτρέψασθαι αὐτὴν ἐπὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν· οὐδὲ κατάδηλον ποιῆσαι τὸν ἀκατάληπτον αὐτῆς τόκον τῇ ὑπ' οὐρανὸν ποιμήσιν

³¹ Joan. xv, 1. ³² Exod. xx, 12. ³³ Luc. i, 50.

κείμενος νόμῳ τῶν πληρῶν, ὃν αὐτὸς ἐνετείλατο· αὐτὸς γὰρ τοῖς γονεῦσι τὴν ὑφειλὴν τοῖς παιδασνέμειν ἐθεσμοθέτησε· « Τίμα, φησὶ, τὸν πατέρα » κ. τ. λ. *O probum legislatorem ! qui legi subjactus non est, legem implet, quam ipse tulit. Ipse enim legem tulit, ut parentibus debitum officium filii tribuant : « Honora, inquit, patrem. »*

(46) Damascenus loc. cit. hom. 1. in Nat. B. M. pag. 830, C. vocat Mariam, οὐρανῶν τῆς οὐρανῶν εὐρυχωρία ; πλατύτερον, *Cælum cælorum latitudine latius.*

εὐαγγελιζόμενοι, ἀλλὰ προσλάβειν μετὰ δόξης αἰωνίου, καὶ εἰσιέναι εἰς τὴν ἀφραστον χαρὰν τοῦ τεχθέντος ἐξ αὐτῆς Κυρίου. Καὶ γὰρ γνόντες, ὡς γέγραπται διὰ τῆς Ἐκκλησίας, « τὴν πολυποικίλον σοφίαν τοῦ Δεσπότη αὐτῶν, » εἰκότως καὶ ἐφίεντο θεωδῶς (47) κατιδεῖν τὴν πανένδοξον αὐτοῦ μητέρα, τὴν ὡς μάλιστα μέντοι εὐραθείσαν καὶ αὐτῷ τῷ φύσει: ὄντι ἐφ' ἧς καὶ ἀγαπητῶ θεῶ τῶν ὄλων περιπόθητον καὶ σεβασμίαν, εἰς σωτηρίαν παγκόσμιον ἐξ ἀρχαίων ἐκλεχθείσαν (48) γενεῶν, « κατὰ πρόγνωσιν αὐτοῦ, » γενέσθαι Θεοτόκον Ἀειπάρθενον, ἣν καὶ ἔσεσθαι τοῖς ὑποφητικαῖς ὀνομασίαι προορῶν ὁ προπάτωρ αὐτῆς προφήτης Δαβὶδ ἐν Ψαλμοῖς ἔφρασκεν: « Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλίνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου, ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ. » Ἰδεῖν αὐτῆς καὶ θαυμάσαι τὴν δεδοξαμένην καὶ ὑπερεκλάμπουσαν ἐνθεον ὥραν, δι' ἧς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐξωραΐσει τὴν ἀνθρωπίαν φύσιν τῇ ὡραιότητι καὶ τῷ κάλλει τῆς θεότητος αὐτοῦ, Θεώσας αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ· ἰδεῖν αὐτῆς τὴν κεχαριτωμένην μορφήν, ἐξ ἧς μορφώσας ἑαυτὸν ἐκ Πνεύματος ἁγίου, βροτόμορφος γέγονεν ἐν ἀληθείᾳ, μείνας δ' ἦν, « ὑπάρχων ἐν μορφῇ Θεοῦ. » ἰδεῖν αὐτοῦ τὴν κρειττοτέραν τῶν ἄνω δυνάμεων ἁγιασθείσαν ἐνοῦσιον (49) ὑπόστασιν, καὶ δοξολογησάσθαι τὸν ἁγιάσαντα ὑπερούσιον καὶ ἐνοπόστατον Λόγον τοῦ Πατρὸς, σαρκωθέντα ἐξ αὐτῆς ἐκ Πνεύματος ἁγίου αὐτοῦ. Καὶ διηπόρου (50) ἴσως ἐνοουώστες πῶς ἡ βροτογενὴς γέγονε βροτοπλάστου μήτηρ, ἡ τίς αὐτῆ ἀρα, καὶ πηλίκῃ τοῖς θεομητρικοῖς ἰδιώμασι τοῦ αὐτῆς προσώπου, ἡ τὸν ἀχώρητον χωρήσασα, ἡ τὸ πῦρ (51) τῆς θεότητος ἐνεγκαμένη

cerent, fausto nuntio allato pastoribus²⁵, sed ut eam cum æterna gloria assumerent, et in gaudium ineffabile introducerent Domini²⁶, qui ex ea natus est. Cum enim nossent, ut per Ecclesiam scriptum est, « Multiforem Domini suisapientiam²⁷; » ut consentaneam erat, pie optantur videre gloriosissimam ejus matrem, quæ ab eo, qui natura sua desiderabilis et amabilis est, universorum Deo præcipue inventa est charissima et augusta; quæ ad universi salutem ex antiquis generationibus electa est « secundum ejus præscientiam²⁸, » ut esset Dei genitrix et Virgo perpetua: quam futuram prophetis oculis prospexit progenitor ejus David propheta, cum in Psalmis: « Audi, inquit, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et concupiscet rex decorem tuum, quia ipse viderit Dominus Deus tuus, et adorabis eum²⁹: » ut viderent, et admirarentur glorificatam et splendidissimam ejus divinam pulchritudinem, per quam unigenitus Filius Dei Christus Deus noster deificatam in se ipso naturam exornavit humanam formæ decore, et pulchritudine divinitatis suæ: ut viderent ipsius formam gratia plenam, ex qua cum se ipsum formasset ex Spiritu sancto, revera humana forma præditus est, manens quod erat « Exsistens in forma Dei³⁰: » ut viderent excellentissimam præ omnibus superis Potestatibus sanctificatam illam vere existentem naturam, et ut glorificarent illud, a quo sanctificata est, superessentielle et subsistens Verbum Patris, quod ex ipsa incarnatum est ex Spiritu sancto ejus. Et fortasse stupore perculti sunt, cogitantes qui fieri potuerit, ut mortali genere orta illius fuerit mater

²⁵ Luc. II, 9. ²⁶ Matth. xxv, 21. ²⁷ Ephes. III, 10. ²⁸ I Petr. I, 2. ²⁹ Psal. xlii, 11. ³⁰ Philipp. II, 6.

(47) Θεωδῶς. Leg. Θεοειδῶς.

(48) Pseudo-Thaumat. Serm. I, in Annuntiat. S. M. V. pag. 19: Προπόντως ἀρα τὴν ἁγίαν Μαρτίαν ἐκ πασῶν γενεῶν μόνην ἡ χάρις ἐκλέλεσται· σοφὴ γὰρ βυθὸς κατὰ πάντα ἐτύγγανεν· οὐχ ὁμοία αὐτῇ ἡκ πασῶν γενεῶν τις γέγονεν πώποτε. *Convenienter igitur S. Mariam ex omnibus generationibus solam gratia elegit. Nam sapiens revera fuit in omnibus; nec similis ei ex universis generationibus ulla unquam reperta est.* Damascenus, qui certe hoc Modesti Encomium legit, ut pluribus ex locis apparet, in quibus eadem, quæ Modestus, fere iisdem verbis dicit p. 859. C. homil. 1 de Dorm. B. M. V. Ἐκ γενεῶν ἀρχαίων ἐκλελεγμένη. *Ab antiquis generationibus electa.*

(49) Ὑπόστασιν. Per ἐνοῦσιον ὑπόστασιν intellige Christi humanitatem. Hoc enim loco ὑπόστασις significat οὐσίαν, ac proinde reddidi naturam. Si enim verteretur persona, locus hic Nestorianum contineret errorem, a quo Modestus longissime abesse ex plurimis descriptionis hujus apparet locis. De hoc ὑποστάσει; significatu Damascenus Dialect. cap. XLII, ait: Τὸ τῆς ὑποστάσεως ὄνομα δύο σημαίνει· ποτὲ μὲν τὴν ἀπλῶς ὑπάρξιν· καθὼ σημαίνοντα αὐτὸν ἐστιν οὐσία καὶ ὑπόστασις· ὅθεν τινὲς τῶν ἁγίων Πατέρων εἶπον τὰς φύσεις, ἦγον τὰς ὑποστάσεις· *nomen ὑπόστασις; duo significat; aliquando simpliciter existentiam: quo significatu idem est substantia et hypostasis. Unde quidam ex Sanctis Patribus dixerunt naturas sive hypostases.* Vide

omnino Le Quien ad illum locum, et not. IV, ad cap. XXX. Sozomenus II. E. lib. III, cap. XI, pag. 511 B. de Fidei formula, quam episcopi Orientales ad Occidentales episcopos miserunt ait, Καὶ οὐδέ τις μὲν ἐν ταύτῃ Θεοῦ μνήμην οὐκ ἐποίησαντο, τοὺς δὲ λέγοντας ἐξ οὐκ ὄντων τὸν Υἱὸν, ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως, οὐκ ἐκ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἦν ποτε χρόνος ἡ αἰὼν ὅτε οὐκ ἦν, ἀπεκήρυττον, *in hac essentia quidem Dei nullam mentionem fecere. Qui vero dicunt Filium ex nihilo, aut ex altera substantia, non autem ex Deo; et tempus aut sæculum aliquando fuisse, cum is non esset, excommunicarunt.*

(50) Pseudo-Ephiphan. de Laud. B. M. V. tom. II, pag. 291 D. Αὕτη γὰρ καὶ τὰς τῶν οὐρανῶν δυνάμεις ἐξένισεν· ἐξέστησαν πάντες ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι,.... τὰ Χερουβείμ καὶ Σεραφεῖμ, καὶ πᾶσα στρατιὰ τῶν ἀγγέλων, φόβῳ καὶ τρόμῳ συσχεθέντες. Ἐθεώρησαν γὰρ ἐπὶ γῆς ἐν αὐτῇ τὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἐφρίττον, *ipsa enim cælorum virtutes obstupescit. Omnes angeli extasi perculti sunt, archangeli, Cherubim, Seraphim, et omnis angelorum militia timore et tremore correpti. Viderunt enim super terram, et in ipsa et in cælis, et horrore capti sunt.*

(51) Pseudo Gregor. Thaumat. Serm. III. in Annunt. B. M. V. pag. 29 A. Πῶς δὲ ἐνεργεῖ Μαριάμ τῆς θεότητος τὸ πῦρ; ὁ θρόνος σου φλέγεται τῇ ἀγλῇ περιλαμπόμενος, καὶ δύναται σε φέρειν ἡ εὐκατάφλεκτος Παρθένος; καὶ ὁ Δεσπότης φησὶ· Ναί, εἰ ἔβλαψεν τὸ πῦρ ἐν ἐσθμῶν τὴν βάτον, βλάψει πάντως καὶ Μαρτίαν ἡ ἐμὴ παρουσία. Εἰ δὲ

qui mortale genus plasmavit; vel quamam et quanta ipsa esset in personæ suæ maternis proprietatibus, ut incomprehensibilem comprehenderit; divinitatis ignem incombusta portaverit; mundi conditorem genuerit; qui brachio portat omnia, suis in ulnis cum gestaverit; illum foverit, « Qui respicit terram et facit eam tremere »; quæ illum, qui « Dat escam omni carni », nutrierit: hoc mundo cœlestem ad Deum profectioem.

IX. Prædicti item divini apostoli ex omni terra, quæ sub sole est, properarunt vi superna ducti et impulsivi, ut eam inventerent sanctissimam Matrem, per quam electi a Christo digni facti sunt, qui in Spiritu sancto apostolatam, sanctissimam omnium, quæ a Deo tribuuntur, dignitatem assequerentur: quæ prope erat ut consequeretur, et perciperet in cœlis ipsius bona, « Quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt », quæ per ipsam humano generi sunt donata: quæ virginitalis gratia pons Dei futura erat in terra ultra hunc mundum: unde mirificum ab eo auxilium nobis profectum est; et nos quidem servavit; diaboli vero sceleratas artes in æternum sustulit, non legatus, non angelus, sed ipse Dominus; qui ad hoc ipsum venit; quemadmodum scriptum est, « Auxilium meum a Domino, qui fecit cœlum et terram »; et per ipsam cognitum nobis fecit ascensum orthodoxæ fidei, et beatæ vitæ, quæ ducit ad cœlum. Jam vero prævisa et prophetice prænuntiata est in illo augustissimo aditu, seu in illa lucifera porta, quæ posita in Sion ad Orientem respiciebat; quæque divinissimum fuit præ-

« Psal. ciii, 32. » Psal. cxxxv, 25. « I Cor. ii, 9. » Psal. cxx, 2. « Ezech. xiv, 1.

ἔκεινο τὸ πῦρ τὸ σκιαγραφῆσαν τὴν τοῦ θεικοῦ πυρὸς ἐξ οὐρανοῦ παρουσίαν, ἠρδευσεν τὴν βάτον καὶ οὐκ ἐφλεξεν· τί ἂν εἴποις περὶ τῆς ἀληθείας, οὐκ ἐν φλογὶ πυρὸς, ἀλλ' ἐν σχήματι υἱοῦ καταβαίνουσης; quomodo vero Maria divinitatis feret ignem? Thronus tuus splendore illuminatus accenditur, et Virgo te ferre poterit ut non comburatur? Cui Dominus: Imo vero, inquit, si ignis in solitudine læsit rubum, lædet omnino et Mariam meus adventus: At si ignis ille, qui divini mei ex cælo ignis adventum designabat, rubum rigavit, non combussit; quidnam de ipsa veritate dixeris, non in flamma ignis, sed in specie pluviiæ descendente?

(52) Idem orat. II, in Annuntiat. C. p. 16. ἐν ταῖς ἀγκάλαις σου ὁ Κτίστης τῶν ἀπάντων μέλλει βαστάζεσθαι, in ulnis tuis Creator universorum gestabitur. Et S. Proclus Laud. B. M. orat. I apud Combefis. pag. 511. Ὁ αὐτὸς ἐν ἀγκάλαις Μητρὸς, καὶ ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων, ipse in ulnis Matris, et ambulans super pennas ventorum.

(53) S. Cyrillus Alexandrinus loc. cit. Χαίροις, Μαρία Θεοτόκε, δι' ἣν τὸ δουδεκαταλὸν κάλλος τῶν ἀποστόλων ἐκλέκεται, salve, Maria Deipara, per quam duodecim apostolorum decus est electum.

(54) Item de Christo proprie dixit S. Gregor. Thaumaturgus. sive quis alius auctor orat. in S. Theophania, pag. 33 A. Σὺ ὁ τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν γεφυρώσας τῷ ἁγίῳ σου ὄνοματι, tu qui terram et cœlum tuo sancto nomine quasi ponte junxisti. Sed S. Ephræm. apte illud ipsum accommodavit ad B. Mariam orat. Deipar. t. III, p. 528: Γέφυρα κόσμου παντὸς πρὸς τὴν ὑπερκόσμιον οὐρανὸν ἀνάγου-

σα ἀφλέκτως, ἡ γεννήσασα τὸν Ποιητὴν τοῦ παντὸς, καὶ ἐν ἀγκάλαις (52) βασιτάσασα τὸν φέροντα τῇ δρακί τὰ σύμπαντα, ἡ περιθαλψαμένη ἐ τὸν ἐπιπέλοντα ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιοῦντα αὐτὴν τρέμειν, ἡ θρέψασα αὐτὸν ἐ τὸν διδόντα τροφὴν πάση σαρκί, ἡ ὄπως ἀνομνήσασι καὶ μεγαλύνωσι τὴν ἐντεῦθεν πρὸς Θεὸν ὑπερκόσμιον αὐτῆς ἀφίξιν.

ut hymnis celebrarent et magnificarent illius ex

Θ'. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ προεκπεφασμένοι θεοπίστει ἀπόστολοι ἐσπευδον ἐκ πάσης τῆς ὀφθλίου, ἐδηγούμενοι καὶ συνεργοῦμενοι ὑπὸ τῆς ἄνωθεν βοήθης, καταλαβεῖν τὴν, δι' ἧς (53) κατελήφθησαν ὑπὸ Χριστοῦ, παναγίαν Μητέρα καὶ ἡξιώθησαν τῆς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ ἀποστολῆς, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὑπεράγαν ἐξωτάτον ἀξίωμα, ὡς μάλιστα μὲν ἤδη ἐπιτευξομένην, μέλλουσαν δὲ τότε καὶ προσλαβεῖν τὰ ἐν οὐρανοῖς αὐτοῦ ἀγαθὰ ἡ ἀόφθαλμος οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἡ τὶ καὶ δι' αὐτῆς δωρηθέντα βροτῶν τῷ γένει, καὶ φθάσαι ἐπὶ γῆς τὴν ὑπερέκεινα τοῦδε τοῦ παντὸς ἐν χαρίτεσι παρθενίας Θεοῦ γέφυραν (54). Ὅθεν ἡ παρ' αὐτοῦ βοήθεια θαυμασία γέγονεν εἰς ἡμᾶς, καὶ ἡμᾶς μὲν ἔσωσε, τοῦ δὲ ἐχθροῦ καθεῖλεν εἰς τέλος τὰ κτηνὸν μηχανήματα, οὐ πρέσβυς, οὐκ ἀγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος εἰς τοῦτο αὐτὸ ἐλθὼν. Καθ' ἡ γέγραπται, ὅτι: Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου τοῦ ποιησαντὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ καὶ δι' αὐτῆς γνωρίσαντος ἡμῖν ἀνάσασιν ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ εὐζωτίας τῆς εἰς οὐρανὸν φεροῦσης. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν σεβασμιωτάτῃ προσαγωγῇ ἰέναι (55) πρὸς ἑβάν βλεπούση φωτοφόρῳ πύλῃ (56) τῇ κατοικοῦσῃ

sa · Pons totius mundi, qui ducit ad supermundanum cœlum. Et S. Proclus apud Combefisium Auctar. tom. I, pag. 303: Ἡ μόνη Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους γέφυρα. Dei ad homines unicus pons. Et S. J. Damascenus B. Mariam ad eundem modum scalam vocat, quæ in terra posita ad cœlos pertingit, homil. I, in Nativ. B. V. pag. 873 E. Κατεσκευάσεν ἐαυτῷ ἐμψυχον κλίμακα, ἧς ἡ βάσις ἐπὶ γῆς ἐστὶ ρικται, ἡ δὲ κεφαλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, ἐφ' ἧς Θεὸς ἀναπαύεται. Scalam fabricavit, cujus ima pars in terra defixa est, summa autem ad cœlum usque porrigitur, qua Deus innitatur. Eadem Analogia D. Chrysost. tom. II, de baptist. Christi, pag. 370 C. vocat baptismum Joannis pontem inter Judaicum et Christi baptismum.

(55) ἰέναι. Sic codex, mendose ut arbitror. Lego ἦ ἐν τῇ.

(56) Hieronym. l. II, Advers. Pelagian. Hæc est porta Orientalis clausa, per quam solus pontifex ingreditur, et nihilominus semper clausa est. Et Comment. in Ezechiel. cap. xlii, tom. V, col. 338. Pulchre quidem portam clausam, per quam solus Dominus Deus Israel ingreditur et Dux cui porta clausa est, Mariam Virginem intelligunt, quæ ante partum et post partum Virgo permansit. Et Damascen. hom. I, in Dormit. B. M: V. p. 864, num. 9, ubi legendum ἀνοιγομένην. Et homil. in Annuntiat. p. 838: Χαίροις, μόνη ἐν παρθένους παρθένος, ἡ καὶ πρὸ τοῦ τόκου καὶ ἐν τόκῳ καὶ μετὰ τόκου, παρθένο; διαμείνας. Χαίροις, μόνη ἐν πύλαις πύλῃ κλεισμένη, καὶ μόνη πόλις ἐν πόλεσι πεπεργωμένη. Salve, sola inter virgines Virgo, quæ ante par-

ἐν Σιών, καὶ ὄσση ἐνθειοτάτη προγνώσει τῆς αὐτῆς A
μετοικήσεως, καὶ ἐξ ἐνεργείας (57) ζωοποιῦ καὶ
παναγίου Πνεύματος προοραθεῖσα καὶ ἐκφανθεῖσα
ὑποφητικῶς, ἐν ἧ ψεῦδος οὐ προσεπέλασεν, ἀλλ' ἡ
μόνη παναληθινή ζωοποιὸς ὁδὸς ὠδεύσε καὶ ἐν αὐ-
τῇ ἤρην ἡμᾶς· πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ ὁ Κύριος
ἡμῶν καὶ Θεὸς, φάσκων ἐν Εὐαγγελίοις· « Ἐγώ εἰμι
ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς
τὸν Πατέρα ἐμὴ δι' ἐμοῦ. » Πρὸς ἣν καὶ παραγενί-
μενοι ἀρχαγγελικῶς ἐχαίρειζον τὴν πανύμνητον
Θεομήτορα, καὶ ὡς μέλλοντες προπέμψαι πρὸς Κύ-
ριον τὸν σὺν αὐτῇ προπεμφθέντα ὑπ' αὐτῶν εἰς οὐ-
ρανούς, τοὺς ἐκ θείας χάριτος προπομπίους ὕμνους
εὐαγγελιζόμενοι αὐτῇ, οἰονεῖπως εἰκότως, φάσκοντες·

Γ. Χαίροις, περιπόθητε Θεῶ, ἔμψυχε (58) ναὶ τοῦ B
ἀχωρήτου Ὑψίστου, ἐν ᾧ ἡ ἀκτιστος ἐνουπόστατος
σοφία Θεοῦ Πατρὸς ἐνοικήσασα, ψυχοδόμησε τὸν ναὸν
τοῦ σώματος αὐτοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός, ὁ τὴν ἑαυτοῦ
ἀνάπαυσιν εὐρῶν ἐν σοὶ εἰς παγκόσμιον σωτηρίαν,
καὶ πρόσλαθῆν σε εὐδοκήσας εἰς τὴν αἰώνιαν παν-
ἐνδοξον αὐτοῦ ἀνάπαυσιν. Χαίροις, παναγία Θεο-
τόκε, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, Κύριος Ἰησοῦς, ὁ
αἰρετισάμενός σε γενέσθαι αὐτοῦ νοερὰν βασιλείαν
ἐπὶ γῆς, καὶ διὰ σοῦ δωρησάμενος ἡμῖν τὴν ἐπουρά-
νιον αὐτοῦ βασιλείαν, ἐν ταύτῃ σε εἶναι σύσσωμον ἐν
ἀφθοραῖζ (59), καὶ πάντων ἐνδοξοτέραν προσέταξεν,
εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος.
Χαίροις, ἡ ἀντίληψις ἡ ἐνθεὸς αἰὲ τῶν εὐσεβούντων,
ἐξ ἧς Χριστὸς ἀντελάβετο ἡμῶν τὸ γένος, « καὶ ὕ-
ψωσε κέρασ σωτηρίας ἡμῖν, » εὐαγγελίσασθαι ἡμᾶς τὸν
λόγον τῆς ἀληθείας αὐτοῦ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. Σώ-
ζαι (60) γὰρ ἀληθῶς ἐκ πάσης θλίψεως τοὺς ὁμολο-
γούντάς σε Θεοτόκον, ὁ μυσταγωγῆσας σε Θεὸς γενέ-
σθαι πρὸς αὐτὸν, τοῦ προσεβῆναι ὑπὲρ ἡμῶν. Χαί-
ροις, Ἰωακείμ θυγάτερ, καὶ μήτηρ τοῦ δημιουργή-
σαντος Θεοῦ τὰ σύμπαντα, ἡ ὑπ' αὐτοῦ προκληθεῖσα
εἰς λῆξιν μακαριότητος, τῆς πάσης ὑπερέτρας τῶν
ἐπὶ γῆς καὶ ἐν οὐρανῷ μακαριζομένων ἁγίων ταγμα-
των. Χαίροις, ἰαμάτων πηγῆ, ἡ πηγάσασα τὸν ἰώμενον
πᾶσαν νόσον Χριστὸν, βρῶντα μυστικῶς τῆς χάριτος
τοῦ ζωοποιῦ καὶ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος τὰ

⁶⁶ Joan. xiv. 6. ⁶⁷ Luc. i. 69.

tum, et in partu, et post partum Virgo permansisti. Salve, porta e portis sola clausa, et sola e civitatibus munita turribus civitas. Vid. et Pseudo-Thaumaturg. D
serm. 3, pag. 27.

(57) ἐξ ἐνεργείας. Legendum puto unica voce ἐξενεργείας.

(58) S. Basil. Seleucien. in S. Deipar. in Auctar. Combess. tom. 1, pag. 592 : Ἐπειδὴ ναὸς ὑπάρχεις ὄντως ἀξιοθέος τοῖς τῆς ἀγγελίας ἀρώμασιν εὐωδιζόμενος, ὁ μέγας ἐν σοὶ κατοικήσει ἀρχιερεὺς, ὁ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀμήτωρ καὶ ἀπάτωρ ἀμήτωρ ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἀπάτωρ ἐκ τῆς μητρὸς. Quia templum exsistis Deo vere dignum, causitatis aromatis bene odoratum, magnus in te inhabitabit Pontifex, qui secundum ordinem Melchisedec sine matre est, ac sine patre : Ex Deo Patre sine matre : ex te matre sine patre. S. Cyrill. Alexandr. tom. V. part. II, Encom. in S. Mariam Deipar. pag. 580. Χαίροις, Μαρία, ὁ κατάλυτος ναὸς, μολών ἐξ ἁγίου, καθὼς βοᾷ ὁ προφήτης Δαβὶδ λέ-

sagium incolatus, et operationis vivifici et sanctissimi Spiritus ; ad quam portam nullum accessit mendacium, sed sola et verissima vivificatrix via per eam processit, et per ipsam nos ad Patrem suum adduxit Dominus noster et Deus, qui dicit in Evangelio : « Ego sum via, veritas, et vita ; nemo nisi per me venit ad Patrem ». » Ad quam cum pervenissent archangelorum modo omnibus celebratam hymnis Deiparam salutarunt, et cum in eo essent, ut illam deducerent ad Dominum, quem antea euntem in caelum cum ea comitati fuerant, hymnos divina gratia conceptos inter praecundum concinendo, laeta faustaque nuntiantes, ut consentaneum fuit, in hunc fere modum dicebant :

X. Ave multum Deo desiderabilis, vivum incomprehensibilis Altissimi templum ; in quo increata et subsistens Sapientia Dei Patris inhabitavit, sui que corporis templum Christus Deus aedificavit ; qui suam in te requiem ad universi salutem invenit ; teque sibi complacuit ad aeternam et gloriosissimam sui requiem assumere. Ave, sanctissima Deipara, quod rex gloriae Dominus Jesus, cum te elegisset, ut supra terram esses spirituale ejus regnum, ac per te caeleste suum regnum nobis donasset, in eo jussit te in incorruptibilitate corporis secum esse consortem, et omnes gloria superare ad sui Patris et Spiritus sancti gloriam. Ave, perpetuum et divinum eorum auxilium, qui pie Deum colunt, ex qua Christus nostro generi open tulit,

C
« Et erexit cornu salutis nobis », » ut veritatis suae verbum omnibus gentibus annuntiaemus. Quotquot enim te Dei Genitricem confitentur, eos revera ab omni afflictione servat Deus ; qui te ad se adduxit, ut apud se esses intercedendi causa pro nobis. Ave Joachim filia et Mater Dei, qui condidit omnia ; quae ab eo vocata es ad beatitudinis sedem, quae omnem superat sanctorum ordinum beatitudinem, qui tum in caelo, tum in terris beati praedicantur. Ave fons remediorum ; quae Christum effundis, qui sanat omnes morbos ; qui vivifici sanctissimi que Spiritus sui gratia fluminis modo my-

γων, Ἄγιος ναὸς σου, θαυμαστός ἐνδικαιοσύνη. Salve, Maria, templum indissolubile, seu potius sanctum, quemadmodum clamat propheta David dicens : Sanctum est templum tuum, mirabile in aequitate ; legendum enim ἀκατάλυτος ναὸς. Vide Pseudo-Thaumaturg. pag. 27., et Pseudo-Epiphanium, pag. 297, in quibus ἀμίαντον ναὸν sive ἀφθαρτον ναὸν reperies.

(59) Nazianzenus Chrysost. Pat. v. 2579. Σὺ μὲν μακάριον δάπεδον νάεις πόλου, Ἄπαν πάχος βρό-
τειον ἀλλαξαμένη, Ἄφθορσίας τ' ἄμφιον ἐστολισμέ-
νη, Ἄει τ' ἀγήρωσ ὡς Θεὸς δ' ἐγνωσμένη, Tu quidem Beatorem caeli pavimentum tenes, ab omni concreione mortali libera, incorruptionis pallio induta, semper habita ut Deus, senectutis experta.

(60) Contra ἐλ τις οὐ Θεοτόκον τὴν Μαρίαν ὀκ-
λαμβάνει, χωρὶς ἐστὶ τῆς Θεότητος. Si quis existimat Mariam non esse Genitricem Dei, a Divinitate est separatus, ut ait Nazianzenus epist. 1, ad Cleodinium p. 738 D.

atice emittit fluentia salientia in vitam æternam; qui te accersivit, ut te « Super aquam refectionis⁴⁰ » suæ educaret. Ave, æterni luminis gloriosissima Mater veri natura et essentia Dei, qui ex te super terram in nostra substantia resplenduit, et « Signavit super nos vultus sui lumen⁴¹; » a quo cum gloria vocata es Dei gratia, ut sis « coram eo in lumine viventium⁴². » Ave, mortalium perfugium apud Deum, qui ex te nos assumpsit, et factus « Nostrum refugium et virtus⁴³; » qui per nos magnas perficit curationes et miracula in mundo ad profectum et augmentum vocationis Christianorum; qui te vocavit, o beata Deipara, in memoriam æternam ineffabilis misericordiæ et dilectionis suæ, quæ per te in nos exstitit. Ave divinitus comparatus cælestis regni thesaurus, in quo « Agnus Dei, qui tollit peccata mundi⁴⁴, » stipatus est festivitatis gratia a simul congregatis cælestibus sanctis angelis, et terrestribus hominibus; destinatus, ut tanquam pretiosissimus, in supernam « Ecclesiam primitivorum⁴⁵ » asporteris. Ave, sanctissima Salvatoris nostri Dei Mater, qui per te nobiscum fuit, et nos in illo: quique te dignam fecit, quam ut Dei proprie et vere Genitricem tum in terra omnes, qui te colunt, tum maxime in cœlis sancti angeli ut augustissimam Domini sui Matrem hymnis celebrent et adorent. Ave, sanctissima Mater semper Virgo, quæ genuisti ex te incarnatum ex Spiritu sancto Christum Dei Filium, perfectum in divinitate, perfectum in humanitate; id est in duabus naturis, et voluntatibus, et operationibus volentem et operantem ut Deum; volentem et operantem ut hominem; unum eumdemque sine confusione; sine divisione habentem in utrisque potestatem; apud quem cum præsens sis cum fiducia, illum exora, ut Ecclesiam suam semper ita pie sentientem custodiat. Ave, veneranda et immaculata Dei Genitrix: qui enim e cœlorum altitudine in utero tuo, non relicto cœlo, tanquam in terrena patria Christus Deus habitavit, ipse te dignam fecit, quæ ab hac temporali terrena patria ad præstantiorem

A ἀλλόμενα ποταμιδὴν εἰς ζωὴν αἰώνιοννάματα, τὸν καὶ μεταστειλόμενον σε ἐκθρόψαι ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως αὐτοῦ. » Χαίροις, φωτὸς ἀδίου πικρῆς ἐνδοξοῦ Μήτηρ, τοῦ φύσει καὶ οὐσίᾳ ὄντος ἀληθινοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ σοῦ λάμψαντος ἐν τῇ ἡμετέρα οὐσίᾳ ἐπὶ γῆς, καὶ ἐσημειώσαντος ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου αὐτοῦ. » Ὑψ' οὐ καὶ μετὰ δόξης κληθεῖσα θεῖα χάριτι εἶναι σε ἐκατενώπιον ἐν φωτὶ ζώντων. » Χαίροις, βροτῶν ἢ πρὸς Θεὸν καταφυγὴ (61), τὸν ἐκ σοῦ προσλαβόντα ἡμᾶς καὶ γενόμενον ἐμῶν καταφυγὴν καὶ δύναμιν, ἐπιτελοῦντα δι' ἡμῶν μεγάλα; ἰάσεις καὶ δυνάμεις ἐν κόσμῳ, πρὸς ἐπίδοσιν ἀξίσεως Χριστιανῶν ἐκλογῆς, προεκλεσθέντων σε, ὡς μακαρία Θεοτόκε, εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἀράτου εὐσπλαγχνίας καὶ φιλανθρωπίας αὐτοῦ τῆς γενομένης εἰς ἡμᾶς διὰ σοῦ. Χαίροις, θεόθεν τὸ κειμήλιον (62) τῆς ἐπουρανίου βασιλείας, ἐν ᾧ ἐὶ ἀμὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου ἐδορυφορήθη, ὁμυγέρως (63) χάριν ἑορτῆς ἐπουρανίων ἀγίων ἀγγέλων καὶ ἐπιγελῶν βροτῶν, τὸ προσταχθὲν ἀνεχθῆναι ὡς ὑπερέντιμον ἐν τῇ αἰῶνι « Ἐκκλησίᾳ τῶν πρωτοτόκων. » Χαίροις, Μήτηρ παναγία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, τοῦ γεγονότος διὰ σοῦ μεθ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς (64) ἐν αὐτῷ, καὶ ὡσπερ (65) κατηξιώτέ σε, ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον ὁμνηθῆναι καὶ προσκυνεῖσθαι ὑπὸ πάντων εὐσεβοῦντων ἐπὶ γῆς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νῦν ἐν οὐρανοῖς ὑπὸ ἀγίων ἀγγέλων ὡς πάνσεπτον Μήτηρα τοῦ Δεσπότου αὐτῶν. Χαίροις, ἱερωτάτῃ Μήτηρ Ἀειπάρθενε, ἡ γεννήσασα τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐνθεότητι τέλειον, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον ἤγουν ἐν δύο φύσει (66) καὶ θελήμασι καὶ ἐνεργείαις θέλοντα καὶ ἐνεργοῦντα ὡς Θεὸν, θέλοντα, καὶ ἐνεργοῦντα ὡς ἀνθρώπον, ἕνα τὸν αὐτὸν ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως ἔχοντα ἐν ἀμφοτέροις τὴν ἐξουσίαν, πρὸς ὅν καὶ ἐνδημιούσα ἐν παρῆρσι δυσώπησον οὕτω φρονούσαν ἀεὶ εὐσεβῶς φυλαχθῆναι τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν. Χαίροις, σεμνῇ πανάγραντε Θεοτόκε· ὁ γὰρ ἐξ ὕψους ἐνοικήσας ἐν γαστρὶ σου Κύριος ὁ Θεός, μὴ λιπῶν (67) τοὺς οὐρανοὺς, ὡσπερ ἐν πατρὶδι ἐπιγελῶ ἀπερι-

⁴⁰ Psal. xxii, 2. ⁴¹ Psal. iv, 7. ⁴² Psal. lv, 13. ⁴³ Psal. xlv, 2. ⁴⁴ Joan. i, 29. ⁴⁵ Hebr. xii, 23.

(61) Sic S. Ephræm serm. Lat. l. all. pag. 576, tom. III: Ave, peccatorum perfugium.

(62) S. Proclus laudat. in SS. Dei Genitric. pag. 302. Τὸ ἀμόλυντον τῆς παρθενίας κειμήλιον, *impollutus virginitalis thesaurus*. S. Cyrillus Alex. Encom. in S. Deipar. χαίροις, Μῆρις, τὸ κειμήλιον τῆς ἰουμένης, *Salve, Maria terrarum orbis thesaurus*. Pseudo Epiphani. pag. 292: Τὸ πανάργητον τῆς οἰκονομίας κειμήλιον, *thesaurus dispensationis plane arcanus*. Et pag. 597: Ὁ παρθένε, φρικτὸν τῆς Ἐκκλησίας κειμήλιον, *O Virginem, stupendum Ecclesiae thesaurum*.

(63) ὁμυγέρως. *Lego ὁμυγέρως*.

(64) Et quod sumus in Ecclesia, quæ est Corpus Christi, et per Eucharistiam: qui enim, ait Dominus Jesus, *manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo*.

(65) Καὶ ὡσπερ. *Lego καὶ ὡσπερ*.

(66) *Iccus insignis adversus Monothelitas*. S.

D Damascenus itidem hom. 4, in Dormit. B. M. V. pag. 860, A. B. Θεός τε αὐτὸς ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπος... φέρων ἐν ἑαυτῷ... θεῖον τε θέλημα καὶ ἀνθρώπινον θέλημα, θεῖαν ἐνέργειαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν, αὐτεξουσία τε δύο, θεῖον ὡσαύτως καὶ ἀνθρώπινον, τὰ τε θεῖα θαύματα καὶ ἀνθρώπινα πάθη. *Deus ipse simul et humanam voluntatem, divinam operationem et humanam operationem, duas quoque liberi arbitrii facultates, divinam pariter humanam, et divina miracula, et humanas affectiones*.

(67) S. Basil. Seleucien. orat. 39, pag. 218 A. Ὅλος τοῖς κάτω ἐπέστης, καὶ οὐδ' ὄλιος τῶν ἄνω ἀπέστης. Οὐ γὰρ τοπικὴ γέγονεν ἡ κατάβασις, ἀλλὰ θεϊκὴ πέπραχται συγκατάβασις. *Totus præsto est terram habitantibus, neque tamen a cælestibus prorsus absens: non enim localis descensio fuit, sed divina facta est condensio*.

γράφως αὐτὸς κατηξίωσε σε ἀπὸ ταύτης τῆς προσ-
 κάλου ἐπιγελου πατρίδος· παραγενέσθαι εἰς κρείτ-
 τονα ἐπουράνιον πατρίδα, ἣν καὶ διὰ σοῦ ἐδωρήσατο
 τοῖς ἁγίοις ὡς ἐπιεμένην αὐτοῖς. Καίροις, Ἰαστή-
 ριον (68) τὸ θεϊότατον καὶ θεοῖδρυτον, δι' οὗ ὁ τοῦ
 σύμπαντος κόσμου προῆλθεν Ἰασμὸς καὶ Σωτὴρ
 Χριστὸς ὁ Θεός. Ἐκ σοῦ γάρ, παναγία Θεοτόκε, ἐν-
 δυσάμενος τὸ ἐκ Πνεύματος ἁγίου τῆς σαρκὸς αὐτοῦ
 παραπέτασμα, προῆλθεν ἡ ἀρχιερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα,
 κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ὡς γέγραπται· ὁ
 προσλαβεῖν σε χρηματίσας, δωρούμενος ἀεὶ, καὶ
 δυσωπούμενος διὰ σοῦ Ἰασμὸν τῆ οἰκουμένη. Καί-
 ροις, Μαρία, ὁ νοητὸς καὶ ὑπεραγλαέστατος παρὰ
 θεοῦ, ὡς ἐκ Πνεύματος ἁγίου καρποφορήσασα τὸν
 ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φῶντα καρπὸν τῆς ζωῆς καὶ ἀθανα-
 σίας, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Οὐ μετασχόντες τῆ εἰς
 αὐτὸν ὀρθῆ πίστει ἐζωοποιήθημεν, τὸν τῷ σώματι
 ἀφάρτῳ κατασκηνουντὴ σε ἐν πρᾶξει σου καὶ διὰ
 σοῦ ἀνοίξαντα ἡμῖν τὴν εἰς αὐτὸν εἰσοδόν. Καίροις
 μερίπων δέσποινά (69), παναγία Θεοτόκε, ἐξ ἧς ὁ
 τοῦ παντὸς ὑπέρθεος Θεὸς καὶ ὑπεράγαθος ἡμῶν
 Δεσπότης, κοινωνήσας τῆς τῶν βροτῶν ἡμῶν φύσεως
 κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, προῆλθεν ἐν κόσμῳ,
 καταξιώσας καὶ ἡμᾶς· ὁ κοινωνοὺς γενέσθαι τῆς θείας
 αὐτοῦ φύσεως, ὁ χαριτώσας· ὁ εἶναι νοητὴν αὐτοῦ
 πόλιν (70), καὶ προσκλιθεὶς σε· ὁ Κύριος τῶν
 δυνάμεων ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ· Καίροις, λιμὴν (71)
 παγκόσμιε καὶ ὑπερφαέστατε, ἡ ἀναδειχθεῖσα ὑπὸ
 Θεοῦ ἀληθῆς Θεοτόκος. Ἐν γὰρ τῷ πελάγει τοῦ
 οὐρανοῦ τοῦ βίου χειμαζομένη ἡ ἀνθρωπότης σέσωσται ἐν
 σοὶ, καὶ διὰ σοῦ ἀντεκτήσατο χαρίσματα καὶ αἰῶνα
 ὑπεροξέστατος σε εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

ΙΑ'. Καὶ οἱ προλεχθέντες ἐσταλένοι θεοὶ ἐν ἁγίοις
 ἄγγελοι, ἐπιστάντες τῇ Θεομήτορι, ὅτι νοεροὶ καὶ
 ἀόρατοι ὄντες, θεοσάμενοι τὸ ὑπερένδοξον τῆς συν-
 ούσης αὐτῆς θείας χάριτος καὶ δυνάμεως, ἐξίσταντο
 ἐκπληρόμενοι εἰς τὸ περὶ αὐτῆς θεῖον ἀκατάληπτον
 μυστήριον. Καὶ οἱ μὲν οὗτοι ἔχαιρον καὶ ἠγάλλοντο
 προσλαβεῖν αὐτὴν ὡς μητέρα τοῦ Δεσπότη αὐτῶν·
 οἱ δὲ γε ἀπόστολοι ἀπορφανισθῆναι σωματικῶς τῆς
 Θεομήτορος ἐλυποῦντο, οὐχ ἤτιον τῆς ἱερᾶς ἐκείνης
 νυκτὸς, καθ' ἣν μυσταγωγούμενοι τὰ σύμβολα τῆς
 τοῦ παντὸς κόσμου σωτηρίας, ἤκουον παρὰ τοῦ Σω-
 τῆρος Χριστοῦ, οὗτις· Ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν

⁶⁸ Psal. cix, 4; Hebr. v, 6. ⁶⁹ II Petr. i, 4. ⁷⁰ Psal. xlvii, 9. ⁷¹ Joan. xvi, 6.

(68) S. Ephræm itidem B. Mariam tom. III, pag. 525, vocat τὸ ἡμέτερον Ἰαστήριον, *nostrum propitiatorium*. Sanctus vero Cyrill. Alexan. *Encom. B. M. Deiparæ* pag. 381 rotundius ait: Καίροις, Μαρία Θεοτόκε, δι' ἧς πᾶσα πνοὴ πιστεύουσα σώζεται, *Salve, Maria Deipara, per quam omnis salvatur fidelis spiritus*.

(69) Nazianzenus Christ. Pat. v, 653. Δέσποινά παγκόσμιε, Μήτηρ Κοσμίαν, *Domina quæ cunctis imperas, Imperatoris mater*.

(70) Pseudo-Thaumal. serm. 3, p. 27. Ἀπελθε πρὸς τὴν ἐμψυχον πόλιν, περὶ ἧς ὁ προφήτης ἐλεγεν· Ἀδοξασμένα ἐλάληθη περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ· *Vade ad animatam civitatem, de qua dixit propheta: Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*. Et S. Ephræm

t. III, pag. 529: Πόλις τοῦ Θεοῦ, περὶ ἧς δεδοξασμένα λελάληται περὶ σοῦ· *Civitas Dei, de qua gloriosa dicta sunt de te*.

(71) S. Ephræm serm. Latin. pag. 576, tom. III, G. L. *Tu enim noster es portus, o Virgo intemerata, et præsens pia auxiliatrix; et infra ib. col. 2, B. Ave, portus tranquillissime, et a fluctibus procellisque agitantium liberatrix desideratissima*. Et pag. 534. Καίροις ὁ λιμὴν τῶν πλεόντων, καὶ οὐκ ἐπὶ, *Ave, portus navigantium et proteclio*. Et pag. 546. Τῶν ἀβοηθήτων χειμαζομένων σὺ λιμὴν, *factatis fluctu sine ulla opitu es portus*; pag. 547 E. Καίροι, τὸ τεῖχος τῶν πιστῶν, λιμὴν κινδυνευόντων, *Salve, murus fidelium, portus periclitantium*.

Beinde eum visibititer et invisibititer circa Dei Genitricem, omnigenis canticis celebratam, uterque chorus, dato divinitus de ea mandato obtemperans, assultaret, clementissimus Christus Deus, ut ferunt, juxta promissionem suam non est dedignatus esse « in medio eorum ⁸⁸, » et « Matri suæ se in conspectum dare eo modo, qui illi uni cognitus est. Beata autem Maria, materno semper capta divinoque desiderio, in illum respiciens, e sancto egressa est corpore, et beatissimam sanctissimamque suam animam « in ejus manus commendavit ⁸⁹. »

XIII. Παρὰ, obdormiit, obdormiit, obdormiit illa, quæ vitam et resurrectionem genuit mundi; cujus gratia omnis intellectualis et rationalis natura particeps est illius vitæ æternæ; Dominum scilicet, qui infernum despoliavit, mortem et « diabolum destruxit ⁹⁰, » et « in jussu ⁹¹ » suscitabit quotquot unquam mortui fuerint, et in ipso dormierint; quique dicit in Evangelio, « Ego sum resurrectio et vita ⁹². » Ilum autem secuta est sanctissima ejus Mater, quasi prophetice dicens: « Non turbatum est cor meum te sequens, et diem hominis non desideravit ⁹³. » Hodie illa obdormivit, quæ in suis ulnis eum consopivit, qui est jucunditas Cherubim atque Seraphim, omniumque cœlestium Potestatum, ac eorumdem requies et mundi; in quo, utpote consubstantiali Filio Dei, requiescit etiam Spiritus sanctus vivificus a Patre procedens; qui denique est vera requies, et in Evangelii dicit: « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos ⁹⁴. » Et sanctos quidem oculos clausit, quæ fulgendo omnium edidit luminare; quæ velut aureum candelabrum sine contactu illum in mundo tanquam facem gestavit, qui luminaria condidit, « qui plantavit aurem, qui finxit oculos ⁹⁵, » qui vocavit omnes ex omnibus terræ finibus in admirabile lumen suum. Verum gloriosissimum ejus corpus, quo concepta est vita, ex quo in mortali et corruptibili humana nostra natura prodiit ingenita immortalitas ex Spiritu sancto, et incorruptibilitas a sacris manibus exsequias postulat, corpus, inquam, ejus, quæ Dominum « lumine amictum velut vestimento ⁹⁶, » e se natum, ab ætate in ætatem, quod ad carnem attinet, vestibus induit.

XIII. Tum vero in sacro lectulo elatum est sanctum Dei Genitricis corpus, ex quo compositus est

⁸⁸ Matth. xviii, 20. ⁸⁹ Psal. xxx, 6. ⁹⁰ Hebr. ii, 14. ⁹¹ II Thess. iv, 16. ⁹² Joan. xi, 25. ⁹³ Jerem. xvii, 16. ⁹⁴ Matth. xi, 28. ⁹⁵ Psal. cxiii, 9. ⁹⁶ Psal. ciii, 2.

(72) Ὁμοουσίῳ Υἱῷ. Lege ὁμοουσίῳ Υἱῷ.
(73) Pseudo-Epiphani. pag. 296 A. Ἡ λυχνία παρθενική, ἡ τὸ σκότος ἀπελαύνουσα, καὶ τὸ φῶς καταυγάζουσα. Ἡ λυχνία παρθενική, κ. τ. λ. *O candelabrum virginium, quod dispulit tenebras, et lucem illustravit. O candelabrum virginium, etc.* S. Cyrillus Alexandr. loc. cit. Χαίροις, Μάρτα, ἡ λαμπὰς ἡ ἀσθετος, salve. Maria, lampas inextinguibilis.
(74) Idem Pseudo-Epiphani. loc. cit. Ἡ τὸν φωτεινὸν λόχρον τὸν ἐκλάμποντα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ

τὴν καρδίαν. » Εἶτα περιχορευομένης ὁρατῶς καὶ ζοράτως τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου ὑπὸ θατέρου χοροῦ, ἐνδεχομένων τὸ περὶ αὐτῆς θεοθεν πρόσταγμα, « ἡ λόγος, κατ' ἐπαγγελίαν αὐτοῦ, οὐκ ἀπηξίωσεν, « ἐν μέσῳ εἶναι, » καὶ ὀφθῆναι τῇ Μητρὶ αὐτοῦ ὁ ὑπεράγαθος Χριστὸς ὁ Θεός, ὡς αὐτῷ μόνῳ ἔγνωσται · ἡ δὲ μακαρία συνεχομένη αἰεὶ τῷ θεομητρικῷ θείῳ πόθῳ πρὸς αὐτὸν θεασαμένη ἐξῆι τοῦ σώματος ἀγίου, « εἰς χεῖρας αὐτοῦ παραθεμένη » τὴν παμμακάριστον αὐτῆς καὶ παναγίαν ψυχὴν.

III. Βαβαί! κεκοίμηται, κεκοίμηται, κεκοίμηται ἡ τὴν ζωὴν καὶ ἀνάστασιν τοῦ κόσμου γενήσασα · ἥς τῇ χάριτι μετέχει πᾶσα νοερά καὶ λογικὴ φύσις ζωὴν τὴν αἰώνιον, τὸν σκυλεύσαντα ἄδτην καὶ θάνατον, καὶ « διάβολον καταργήσαντα, » καὶ μέλλοντα « κελεύσασα » ἀνίστην τοὺς ἀπ' αἰῶνος θανόντας, καὶ ἐν αὐτῷ κοιμηθέντας, τὸν πεφυκότα καὶ εἰπόντα Κύριον · « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ » · ἐπομένη αὐτῷ ὡς μήτηρ αὐτοῦ καὶ παναγία, καὶ πρὸς αὐτὸν ὑποφρητικῶς οἰονεὶ φάσκουσα · « Οὐκ ἐκοπίασεν ἡ καρδία μου, κατακολουθοῦσα ὀπίσω σου, καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησε. » Σήμερον κεκοίμηται ἡ ἀναπαύσασα ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς τὴν τερπνότητα τῶν Χερουβιμ καὶ Σεραφιμ καὶ πσιῶν οὐρανίων δυνάμεων, τὴν ἀνάπαυσιν αὐτῶν καὶ τοῦ παντός, ἐν ᾧ ὡς ἰμοουσίῳ (72) Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα ἅγιον καὶ ζωοποιὸν ἐπαναπαύεται, τὸν ὄντως ὄντα ἀνάπαυσιν, καὶ λέγοντα ἐν Εὐαγγελίοις · « Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Καὶ ὄμματα ἅγια καμμύει ἡ τὸν φωστήρα τῶν ἀπάντων ἐκλάμψασσ, ἡ ὡς λυχνία (73) χρυσοῦ ἀνέπαφος δαδουχίσασα (74) αὐτὸν ἐν κόσῳ τὸν ποιητὴν τῶν φωστήρων, « καὶ φυτεύσαντα οὖς, καὶ πλάσαντα ὀφθαλμῶν, » προσκαλούμενον ἐκ πάντων τῶν περᾶτων τῆς γῆς εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. Καὶ δεῖται κηδείας ὑπὸ ἱερωτάτων χειρῶν τὸ πανένδοξον καὶ ζωοδόχον σῶμα αὐτῆς, τὸ πηγᾶσαν τὴν ἔμφυτον ἀθανασίαν καὶ ἀφθαρσίαν ἐν τῇ θνητῇ καὶ φθαρτῇ ἡμῶν φύσει τῶν βροτῶν ἐκ Πνεύματος ἁγίου, τῆς ἐνδυσάσης τὸν « ἀναβαλλόμενον φῶς ὡς ἱμάτιον » (75) Κύριον, τὰ κατὰ σάρκα τῶν μεθελικώσεων αὐτοῦ ἱμάτια, τεχθέντα ἐξ αὐτῆς.

D II'. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀνεφέρτετο ἐπὶ ἱεροφόρῳ σκιμποδίῳ τὸ ἡγιασμένον θεομητρικὸν σῶμα, ἐξ

τῆς βαστάσασα Χριστὸν, quæ splendidam lucernam relucens in caelo et terra gestavit.

(75) Pseudo-Thaumat. serm. 1, de Annunt. S. M. V. pag. 14. Ἐσπαργάνωσαν τὸν ἀναβαλλόμενον φῶς ὡς ἱμάτιον, Fasciis cum involvit qui amictus est lumine velut vestimento. Et S. Ephraem tom. III Precat. ad Deipar. pag. 528. Mariam vocat τὸ ἀσπίλον ἐνδύμα τοῦ ἀναβαλλομένου φῶς ὡς ἱμάτιον, immaculatam illius vestem, qui lumine inditur sicut vestimento.

οὔτερ ἔ ἀπλοῦ; (76) Ἰησοῦς συνετέθη καὶ ἀνὴρ ὁ ὑπέρθεος Θεὸς ἀληθῶς ἐξηρατίσεν. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων τὸ ἀληθινὸν ἀμίαντον, δι' οὗ προήλθεν ὁ ἀγιάζων τὰ σύμπαντα. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων ἕτερον ἀχειροποίητον, ἐν ᾧ ὁ κλίνας οὐρανούς Θεὸς ἐτὴν ἀνάπαυσιν αὐτοῦ γενέσθαι ἐξελέξατο. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων τὸ μείζον τοῦ παντὸς πάναγον χώρημα (77) τοῦ ἀχωρήτου Θεοῦ. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων τὸ θεόθεν ἐργαστήριον τῆς παγκοσμίου σωτηρίας. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων ἐπουρανίου βασιλείας παλάτιον (78), τὸ ὑπ' αὐτοῦ κτισθὲν εἰς τὴν οὐσιώδη ἀπερίγραπτον ἐνοίκησιν τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων θαυμαστὸν ὄχημα, ἐφ' οὗ ἐποχοῦμενος προήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς Θεός, ἐ ὁ καθήμενος ἐπὶ Χερουβίμ, ἐ ἐνδυσάμενος ἐντελῶς τὴν τῆς φύσεως ἡμῶν πορφύραν (79), ἐ ὁ βασιλεύσας ἐπὶ τὰ ἔθνη, ἐ περὶ οὗ καὶ ὑποφητικῶς ἐκπέφασται: « Διὰ τί σου ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια, ὡς ἀπὸ ληνοῦ πατητοῦ; » Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων τὸ καθαρώτατον καὶ ἐκλεκτὸν νοητὸν μέταλλον, ὅθεν καὶ ὁ πλαστοουργήσας Κύριος, ἀνενέωσεν ἑαυτῷ τὸ ἴδιον πλάσμα. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων τὸ ἐξ Ἀβραάμ καὶ Δαβὶδ παμμακάριστον σκήνωμα (80), ἐξ οὗπερ ὁ πανόψιστος καὶ ἀσώματος Θεὸς πρόσθετε τὸ ἐμψυχον καὶ νοερὸν αὐτοῦ σῶμα, οὗ προὔπαρξεν (81), ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἐσχηκὸς τὴν ὑπαρξιν. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων νοητὸν θυμιατὸν τὸ πληρώσαν τὴν ἅπασαν οἰκουμένην ἐ τῆς εὐωδίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἱεροφόρος σκίμπου, φέρων τὸ

simplex Jesus, et divinissimus Deus appellatus est homo. O sacer lectule ferens illud vere immaculatum corpus, unde prodiit qui omnia sanctificat. O sacer lectule alium lectum ferens non manufactum, in quo qui « inclinavit caelos ⁶⁷ » Deus, « suam ipsius requiem elegit ⁶⁸. » O sacer lectule ferens, quod universo mundo multo majus est, purissimum incomprehensibilis Dei receptaculum. O sacer lectule ferens divinam universalis salutis officinam. O sacer lectule ferens caelestis regis palatium ab ipso aedificatum ad substantialem incitumscriptibilem habitationem suae incarnationis. O sacer lectule ferens admirabilem currum, quo « qui sedet super Cherubim ⁶⁹ » Deus, vectus processit in terram, naturae purpura perfecte indutus; qui « regnavit super gentes ⁷⁰, » de quo prophete dictum est, « Quare rubra sunt vestimenta tua tanquam a torculari calcato ⁷¹? » O sacer lectule ferens purissimum et electum spirituale metallum, ex quo Dominus conditor proprium sibi renovavit signum. O sacer lectule ferens beatissimum ex Abraham et David tabernaculum, ex quo altissimus et incorporeus Deus accepit anima praeditum rationali corpus suum, quod antea non fuerat, sed in ipso habuit existentiam. O sacer lectule ferens spirituale incensum, quod « hono Christi Dei odore ⁷² » universam terram implevit. O sacer lectule ferens sanctificatum plenumque vas unguento divinissimae Deitatis. O sacer lectule ferens

⁶⁷ Psal. xvii, 10. ⁶⁸ Psal. cxxxi, 13. ⁶⁹ Psal. lxxix, 2. ⁷⁰ Psal. xlvi, 9. ⁷¹ Isai. lxxiii, 2. ⁷² II Corinth. ii, 15.

(76) Epiphanius. *Advers. haeres.* lib. iii, haer. 88, pag. 1057. Ἀλλὰ πιστεύοντα τελείως ἐνανθρώπησιν, τέλειον Θεόν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἀνθρώπον, χωρὶς ἀμαρτίας, λαβόντα αὐτὸ σῶμα ἀπὸ Μαρίας, καὶ ψυχὴν λαβόντα, καὶ νοῦν, καὶ πάντα εἰ τί ἐστὶν ἀνθρώπος, χωρὶς ἀμαρτίας· οὗ δύο ὄντα, ἀλλ' ἓνα Κύριον, ἓνα Θεόν, ἓνα βασιλέα, ἓνα ἀρχιερέα, Θεὸν καὶ ἀνθρώπον, ἀνθρώπον καὶ Θεόν· οὗ δύο, ἀλλ' ἓνα, συνενωθέντα οὐκ εἰς σύγχυσιν, οὐδ' εἰς ἀνυπαρξίαν, ἀλλ' εἰς μεγάλην χάριτος οἰκονομίαν. *Sed qui credunt Christum plane hominem factum, perfectum Deum, ac perfectum hominem peccati expertem, qui corpus ipsum de Maria sumpsit, animam et mentem, et quaecumque hominis sunt, suscepit, excepto peccato; qui non duo, sed unus Dominus sit, unus Deus, unus rex, unus pontifex. Deus et homo, homo et Deus, in unum non naturarum confusione unitus, neque in nihilum redactus, sed ita ut in eo sint omnia, ad summam gratiae administrationem perfecta.*

(77) Pseudo-Hieronymus. in psal. xvii, v. 12: *Christus in Maria quasi sponsus in thalamo, et corpus Mariae quasi tabernaculum.* S. Ephraem. *Precat. ad Dei Matrem* tom. ii, pag. 524: *δοῦστον τῆς θεότητος τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ ἀθανάτου. Vas divinitatis unigeniti Filii immortalis.* D. Chrysostomus in *Annunt. B. Mar.* in *Auctar. Combefis.* pag. 609. *Χαῖρε, ὁ ἐμψυχὸς ναὸς τοῦ Θεοῦ· χαῖρε, οὐρανὸν καὶ γῆς ἱερότερον ὄχημα, Ave, templum Dei animatum; ave, caeli et terrae par habitaculum.* E. rursus S. Ephraem ubi supra pag. 531. *Τὸ σκήνωμα τῆς θεότητος, τὸ πάσης ἀγιωσύνης καὶ χάριτος δοχεῖον, tabernaculum divinitatis, omnis sanctitatis et gratiae receptaculum.*

(78) S. Chrysostomus item Mariam vocat ani-

matum Dei palatium in *Annunt. B. Mar.* in *Auctar. Combef.* p. 602: *Ἀπεστάλη Γαβριὴλ πρὸς τὸ ἐμψυχον τοῦ βασιλέως τῶν ἀγγέλων παλάτιον, Misus est Gabriel ad animatum regis angelorum palatium.*

(79) Damascenus homil. i, in *Nativ. B. Mariae* pag. 843 E. *Ἐξ ἧς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης τὴν τῆς σαρκὸς πορφύραν περιβαλλόμενος, Ex qua rex gloriae carnis purpura indutus.* Et homil. 2, itidem in *Nativit.* p. 556. A. *purpuram regiam vocat ipsam B. Mariam, ex qua Christus carnem suam assumpsit.* *Χαῖρε, πορφύρα βασιλική, ἡ ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων σου ἐξυφάνασα ἀλουργίᾳ τῷ λέγοντι ἐν Ἀσμασι· Πλόκιον κεφαλῆς σου, κ. τ. λ. Ave, purpura regia, quae virginali tuo sanguine purpuram illi texuisti, qui dicit in Canticis: Plectus capitibus tuis, etc.* Item Pseudo-Epiphanius de *Laud. B. M.* tom. II, pag. 296 B: *Ἡ βασιλικὴ πορφύρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἐνδύσασα βασιλέα, τὸ οἰκουμένικόν σῶμα πορφυροειδὲς ἐνδύμα, Purpura regia, quae caeli terraeque Regem induit, universale corporis indumentum purpuram referens.*

(80) Christus enim Dominus carnem suam sumpsit ex Maria Virgine. quam vocat propterea Abraham et David tabernaculum, cum de eorum fuerit progenie.

(81) Adversus quorundam Apollinaristarum blasphemiam, qui affirmabant Christum carnem suam attulisse de caelo, quique, ut refert sanctus Epiphanius haeresi 77, lib. ii, *Advers. haeres.* pag. 998. putabant, *μη νεώτερον εἶναι τὸ σῶμα τῆς οὐρανοῦ θεότητος, ἀλλὰ συναϊδίον αὐτῷ διαπαντός γενέσθαι, Corpus ipsum non esse Verbi divinitate recentius, sed cum illo semper coaeternum fuisse.*

sanctissimum corpus gloriosissimæ Dei Genitricis a sanctis angelis divinisque apostolis gestatum et hymnis celebratum ad laudem et gloriam Filii ejus Dei nostri : quod composuerunt in vitæ hospite monumento, in loco, qui dicitur Gethsemani, oculati testes ipsi, qui fuerunt ministri Verbi, et qui cum ipsis erant sancti, qui in ea re id consilium inierunt, ut per ipsam propitium erga nos redderent optimum et justum judicem, qui ex ea prodit, Christum Deum; qui e cælo cum gloria et fulgure venturus est, et illic futurus, ubi propheticè denuntiatur, ut per sanctos angelos una cum ipsis divinis apostolis judicet vivos et mortuos.

XIV. Verum quænam intelligentiæ comprehensio aut dicendi vis assequi poterit et pro dignitate laudare omnia illa sacratissima et incomprehensibilia, quæ ad ejus gloriam per eos gesta et laudibus celebrata sunt, et quæ illis divinitus revelata sunt secreta mysteria, diversaque dona distributa, et remedia innumera, quibus illa tanquam sacris eos initiavit? Propterea ut gloriosissima Mater Christi Salvatoris Dei nostri, qui vitæ et immortalitatis largitor est, ab ipso vivificatur, consors cum eo incorruptibilitatis in omnia sæcula, qui illam e sepulcro excitavit, et apud se assumpsit, ut ipse solus novit; cui gloria et imperium cum Patre, et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

(82) Idem plane ait Damascenus homil. 2. in Dorm. B. M. pag. 872 C. Παρήσαν τὸν οὐ αὐτῶν καὶ τοῦ Λόγου θεράποντες, κατ' ὀφείλην καὶ τῆ τούτου μητρὶ λειτουργήσαντες, κ. τ. λ. Aderant igitur oculati illi testes et ministri Verbi, qui pro debito officio ipsius etiam nutri ministrarunt.

(83) Vim intercessionis B. Mariæ agnoscere maximam sancti Patres. S. Ephræm tantam in B. Maria statuit vim potestatemque pro nobis intercedendi, ut dicat tom. III. precat. 2, pag. 525: Οὐκ ἔχω γὰρ ἄλλην ἐλπίδα ἢ καταφυγὴν εἰ μὴ σὲ καὶ μόνην τὴν ἐμὴν παραμυθίαν καὶ ὄξεια ἀντίληψιν. Nullam aliam spem habeo aut præsidium quam in te, quæ sola es consolatio mea et promptum auxilium. Et pag. 529, vocatur B. Virgo νόμφη Θεοῦ, δι' ἧς αὐτῷ κατηλλάγημεν. Dei sponsa, per quam liberati sumus, et: Μετὰ τὸν μεσίτην μεσίτη; κόσμου παντός. Post mediatorem mediatrici universi mundi. Vide etiam Irenæum lib. v. Adv. hæres. cap. 19.

(84) Τοῖς. Legendum αὐτοῖς.

(85) Ad apographi finem mea ipsius manu exarati, quod Lutetiam missum Du. Capperonierius, quem honoris causa nomino, pro ea qua est humanitate, et in his studiis adjuvandis propen-

siatissimum καὶ ἐμπεληγμένον σκεῦος τοῦ μύρου τῆς ὑπερβίου θεότητος. Ὁ ἱεροφόρος στίμπος, φέρων τὸ πανάγιον σῶμα τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου, τὸ βασταχθὲν καὶ ἀνυμνηθὲν ὑπ' ἀγγέλων ἁγίων καὶ θεσπεσίων ἀποστόλων εἰς ἔπαινον δόξης τοῦ Υἱοῦ αὐτῆς καὶ Θεοῦ ἡμῶν· ὃ καὶ ἔθεντο ἐν ζωοδόχῳ μνήματι, εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανή, οἱ αὐτόπται (82) καὶ ὑπηρεταί τοῦ Λόγου γενόμενοι, καὶ ἐν σὺν αὐτοῖς τότε εὐρεθέντες ἅγιοι βουλευσάμενοι οἱ τούτω, ὡς δι' αὐτῆς (83) ἐξελύσασθαι πρὸς ἡμᾶς τὸν ὑπεράγαθον καὶ δίκαιον κριτὴν, τὸν ἐξ αὐτῆς προελθόντα Χριστὸν τὸν Θεὸν, καὶ μέλλοντα ἐξαστράπτειν οὐρανὸν μετὰ δόξης, καὶ γενέσθαι ἐκεῖσε, ἐνθα καὶ ὑποφρητικῶς ἐκπέφασται, καὶ δι' ἀγγέλων ἁγίων τοῖς (84) θεσπεσίοις ἀποστόλοις κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς.

1Δ'. Ἄλλὰ ποῖα γνώσεως κατάληψις, ἢ λόγου δυναμὶς ἐξισχύσει καταλαβεῖν καὶ ἴσαι ἐπαξίως τὰ τότε ὄντα πάμπολλα ἱερώτατα καὶ ἀνεφίκτα, τὰ ἐπ' αὐτῇ δεδοξασμένα, ὑπ' αὐτῶν ἱεουργηθέντα καὶ ἀνυμνηθέντα, τὰ θελθὲν ἀποκαλυφθέντα αὐτοῖς ἀπόρρητα μυστήρια, τὰ δωρηθέντα διάφορα χάρισματα καὶ μυσταγωγηθέντα δι' αὐτῆς, κρείττονα ἀριθμοῦ ἰάματα; Διὸ δὴ καὶ ὡς μήτηρ πανένδοξος τοῦ χορηγοῦ τῆς ζωῆς καὶ ἀθανασίας Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ ζωοποιεῖται ὑπ' αὐτοῦ, σύσσωμος ἐν ἀφθαρσίᾳ εἰς αἰῶνας, τοῦ ἐκ τάφου ἐγεγραντος, καὶ προσλαβόντος αὐτὴν πρὸς ἑαυτὸν, ὡς αὐτῷ μόνῳ ἔγνωσται, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν (85).

sissima voluntate, cum codice Sangermanensi diligentissime contulit, hæc, quæ sequuntur V. Cl. adscriptis: Ad calcem hujusce laudationis cum manuscripto codice S. Germani a Pratis diligenter collatæ leguntur hæc verba: Ἐγράφη τὸ παρὸν πανηγυρικὸν διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἀποκρισιάρη τοῦ ἐνδοξοτάτου ῥηγῆδος Φράντζα, διὰ χειρὸς Γαβριὴλ ἱερομονάχου Σουμαροῦπα, καὶ πρωτοσυγκέλλου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης ἐκκλησίας, ἐν ἔτει ζ'ρις'. Ν. ζ'. μηνὶ Ἰουλίῳ ἀνιγεγράφη δὲ ἐξ ἐνδὸς βιβλίου τῆς παναγίας τῆς ἐν Χάλκη, ὅπερ ἐγράφη ἐν ἔτει σ'ωκζ'. Ν. β', διὰ χειρὸς Ἀναστασίου μοναχοῦ, ἀντικρυ Βυζαντίου. Descriptus est hic panegyricus sumptibus splendidissimi oratoris gloriosissimi regis Franciæ manu Gabrielis Samarupa monachi et protosyncelli Magnæ ecclesiæ, quæ est Constantinopoli, anno 7116 (Christi 1608), Indictionis 6, mense Julio. Exscriptus autem est ex libro sanctissimæ (Mariæ Virg.) quæ est in Chauce; qui scriptus fuerat anno 6827 (Chr. 1319), Indict. 2, manu Anastasii monachi e regione Byzantii. Eadem refert Moutfaucanus Biblioth. Coisliniana, pag. 389, ubi pro Ἰουλίῳ scriptum est Ἰουλίῳ.

JOBIUS MONACHUS.

NOTITIA.

FABRICIUS *Bibliothec. Græc.* t. IV, p. 474.

Jobii monachi, in Oriente clari post synodum Chalcedonensem ante Heracliana ac Monotheletarum tempora, adeoque circa sexti initia sæculi (a), *Οικονομική Πραγματεία*, Opus de variis Œconomiam sive Incarnationem Christi et Ecclesiam Christianam spectantibus quæstionibus (b), divisum in libros IX, capita 45, ex quibus proluxa excerpta Photius servavit, ipsos hodie desideramus. Jacobum (majorem, Apostolum) propter virtutem dictum esse *Ἰωβελίαν*, legas, p. 332, pro quo *Ἰωβελίαν* apud Nicetam et in Eusebii codicibus II, 23, *Hist. ὠβελίας*, sed legendum *ὠβελιάμ πρὸς περιοχὴ λαοῦ*. Vide Reinesii *Var. lect.* III, II, p. 356; atque alias de hac voce conjecturas apud Fullereum III, 1, *Miscell. sacr.*; et in Combefisii *Auctario novissimo Bibl. Patrum*, p. 541. Hæretici nomine tenus ab Jobio notantur Manes, p. 300, Arius et οἱ κατὰ Μακεδόνιον, p. 311. Doctorem Ecclesiæ laudat nullum nisi Θεοφόρον Ignatium, p. 321, et Gregorium Theologum, p. 315, 316; ac Gregorium Nyssenum, p. 326. Hujus Jobii *πραγματείας* alteram κατὰ Σεβήρου, *contra Severum* Antiochenum, p. 298, memorat, sed nihil ex ea profert Photius, auctorem, p. 323, appellans *κλεινὸν τε καὶ τῶν θεῶν μαθημάτων διάπυρον ἔραστὴν*.

(a) Elegantis ingenii scriptorem, non tamen antiquissimum, qui paulo ante tempora Photiana vixerit, appellat Rich. Montacutus, p. 27 *Analect.*

(b) V. gr. Quare Filius Dei, et non Pater vel Spiritus sanctus incarnatus fuerit? quare Filius Dei, non angelus? Multas etiam de aliis argumentis quæstiones admiscet Jobius, ut: Quare fuerit

homo ita conditus ut posset labi? Quare Moses historiam creationis non cæperit ab angelis? quare in sacris, Veteris maxime Test., libris sint loca intellectu difficilia? p. 324 seq. et quomodo pro omnibus hominibus mortuus Christus, p. 330, seq. non vero pro angelis, p. 334; et quomodo angeli in bono confirmati, nos minime? p. 338.

IOBIOY

ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΑ ΤΙ Ο ΥΙΟΣ ΕΣΑΡΚΩΘΗ ΚΑΙ ΟΥΧ Ο ΠΑΤΗΡ Η ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ (1).

JOBII

QUÆSTIO QUARE FILIUS INCARNATUS EST, NON AUTEM PATER AUT SPIRITUS.

ANG. MAI, *Class. Auct.* t. X, p. 601.

Α'. [Cod. p. 47.] Ἐν αὐτῇ τῇ βίβλῃ καὶ τῷ θε- A
 μελῶ τῆς οἰκονομίας πρόσεισι καὶ μνηύεται ἡ αἰτία,
 δι' ἣν ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος ἐσαρκώθη· μόνον οὐχὶ δι'
 αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογουμένου
 τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ μὴ ἐκ τῶν πλανᾶσθαι περὶ τὸ
 ζήτημα, ἀλλὰ μεθ' ἑαυτοῦ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας φέ-

I. In ipso principio et fundamento œconomis
 incarnationis præferri debet et indicari causa, cur
 Filius et Verbum incarnatus sit; cum fere rebus
 ipsis suam ipsius causam defendat Dei Verbum, et
 in exquisitione errari non sinat, sed præ seipso
 difficultatis solutionem ferat. Illud igitur præcepe

(1) Erat hæc prima quæstio operis inscripti *Οικονομική, De incarnatione*, a Jobio scripti, quod deperditum opus copiose describit Photius cod.

232. Sequentia quoque fragmenta ex eodem opere sumpta videntur.

altiore praecone vocem habens, quod ut nutrix A
 amplexum est pannis involutum Verbum, quod
 clim quaedam ex animalibus secundum legem puris
 et impuris, boves et asinos hospitabatur et nutrie-
 bat. His ostenduntur duae mundi partes; bobus
 quidem, ille jugo legis submissus Israel, et man-
 data servare jussus; asinis autem, gentium multi-
 tudo, libera quidem a legis jugo, sed daemonicum
 facta sedes et cathedra. Habacuc incarnationis
 circumstantias praedicens: *In medio duorum ani-
 malium cognoscetur*, dicit¹; Verbi enim intermedio
 conjungitur natio utraque, et medius paries sol-
 vitur; nam *In Christo Jesu non est Graecus neque
 Judaeus, neque circumcisio neque praeputium*. In
 testimonium horum dicatorum magnus Gregorius
 dicit: « Præsepe adora, per quod, dum sine verbo
 eras, nutritus es a Verbo; et cognosce ut bos pos-
 sessorem tuum, Isaías praecipit tibi², et sicut asi-
 nus praesepe domini tui, sive e puris animalibus
 unum sit, et sub lege Verbum ruminantibus, et ad
 sacrificium aptis, sive ex impuris ad tempus et non
 aptis sacrificio, et ex gentilium parte. » Magnus
 quoque Basiliius: « Etsi haereticus praesepe illi
 exprobet, per quod, dum sine verbo erat, nutritus
 est a verbo. »

II. Quoniam baptismi adoptionis origo est, Spi-
 ritu differenti modo electi fuimus; etenim cum
 baptismatis principio et origine Spiritus corpora-
 liter nobis in forma columbae se praebuit, et cum
 purificatione qui purum efficit simul praestatur; et
 sicut Christo corporalem celebramus ortum, Dei
 manifestationis diem honorantes, in quo Filius in
 terra visus est, et cum hominibus conversatus
 est³; ita luminum, id est, illuminationis diem Dei
 manifestationis nomine decorantes, non minus ipsi
 corporaliter apparenti Spiritui celebramus. Ideo
 recens baptizatis, ut cognoscant et credant digni-
 tatem Spiritus qui purificavit et consecravit, arrhae
 dona sunt fidei Spiritus dona, verum adoptionis
 pignus. *Cum enim filii estis*, dicit Apostolus, *inmi-
 tat Deus spiritum Filii sui in corda vestra*⁴; et Sal-
 vator: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu*⁵.
 — *Vos autem baptizabimini in sancto Spiritu et
 igne*⁶; et beatus Joannes: *In hoc cognoscimus
 quoniam in ipso manemus, et ipse in nobis ex Spiritu
 quem dedit nobis*⁷; et Paulus: *In quo signati estis
 in diem redemptionis*⁸; et multa similia.
 matos οὐ ἔδωκεν ἡμῖν· καὶ ὁ Παῦλος· Ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως· καὶ πολλὰ
 ταῦτα.

III. In majus debitum crescere docet (parabola),
 non omnino idem fieri, quale est praesens debitum.
 Dixit enim istud, ut videtur, tanquam justus et
 minister hoc postulans; quamvis contrarium in
 hominibus plerisque invenitur. Nam justi omnes
 per virtutem, etsi in aliquo prius peccaverint ut
 homines, purificati, et debita ad quadruplum ut
 Zachaeus solventes, et multiplicis sudorum merce-

¹ Habac. iii, 2. ² Isa. i, 2. ³ Baruch iii, 38.
⁴ I Joan. iii, 19. ⁵ Ephes. iv, 30.

ροντος. Αὕτη γοῦν ἡ φάτιν κήρυκος μεγαλοφώνου
 τερρον, οἷα τροφὸς ὑποδεξαμένη σπαργανωθέντα τὸν
 Λόγον, ἢ ποτε τῶν ἀλόγων τῶν τῷ νόμῳ καθαρῶν,
 καὶ ἀκαθάρτων βοῶν, καὶ ὄνων δεξαμένη, καὶ τροφὸς·
 οἷς δηλοῦται τὰ δύο τοῦ κόσμου διχοτομήματα, διὰ μὲν
 τῶν βοῶν, ὁ τῷ νόμῳ ζυγῶ ὑποτεθεῖς Ἰσραὴλ,
 καὶ ἐργάτης εἶναι τῶν ἐντολῶν ἐπιταχθεῖς· διὰ δὲ τῶν
 ὄνων, ἢ τῶν ἔθνῶν πλῆθους, ἢ νομικῶν μὲν ἐλευθέρων
 ζυγῶν, ὑπόστρομα δὲ καὶ καθέδρα δαιμονίων τυγχά-
 νουσα. Καὶ Ἀμβροσίῳ τὰ τῆς οἰκονομίας προλέγων,
 Ἐν μέσῳ δύο ζῶων γνωσθήσῃ, φησὶν· τῆ γὰρ
 τοῦ Λόγου μεσιτεία συνάπτεται ἔθνος ἑκάτερον, καὶ
 τοῦ φραγμοῦ τὸ μεσότοιχον λύεται· Ἐν γὰρ Χριστῷ
 Ἰησοῦ οὐκ ἔστιν Ἑλληὴν καὶ Ἰουδαῖος, οὐ περι-
 τομή καὶ ἀκροβυστία. Καὶ μάρτυς τῶν εἰρημένων,
 ὁ τε μέγας Γρηγόριος λέγων· « Τὴν φάτιν προσκυ-
 νησον, δι' ἣν ἄλογος ὢν ἐτρέφης ὑπὸ τοῦ λόγου· καὶ
 γινῶθι ὡς βοῦς τὸν κτησάμενον, Ἠσαίας διακελεύ-
 εται σοι· καὶ ὡς ὄνος τῆν φάτιν τοῦ κυρίου αὐτοῦ,
 εἶτε τῶν καθαρῶν τις εἶ, καὶ ὑπὸ τὸν νόμον καὶ
 μηρυκισμῶν ἀναγόντων τοῦ Λόγου, καὶ πρὸς θυσίαν
 ἐπιτρέθειν, εἶτε τῶν ἀκαθάρτων τέως καὶ ἀθύτων,
 καὶ τῆς ἐθνικῆς μερίδος· » καὶ ὁ μέγας Βασίλειος,
 « Εἰ καὶ τὴν φάτιν ὁ αἰρετικὸς αὐτῷ δνειδίσει,
 δι' ἣς ἄλογος ὢν ἐτρέφῃ ὑπὸ τοῦ λόγου. »

B. [p. 90.] Ὅτι τὸ βάπτισμα τῆς υἰοθεσίας ἡ εἶσα,
 τῷ Πνεύματι διαφερόντως ἀποκεκλήρωται· καὶ γὰρ
 μετὰ τῆς τοῦ βαπτίσματος ἀρχῆς τε καὶ εἰς τὴν
 Πνεῦμα σωματικῶς ἡμῖν ἐν εἶδει περισσεύσας ἐπεδή-
 μησεν, καὶ τῷ καθαρισμῷ τὸ καθαροποιῶν συμπόρ-
 ρηται, καὶ ὡσπερ Χριστῷ τὸν σωματικὸν ἑορτάζομεν
 τόκον, θεοφανείας ἐντυφῶντες ἡμέραν, τοῦ Υἱοῦ
 ἐπὶ τῆς γῆς ὁρθέντος καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανα-
 στραφέντος· οὕτω καὶ τῆν τῶν φώτων, ἡγουν τοῦ
 φωτισματος ἡμέραν θεοφανείας προσηγορίᾳ τιμῶν-
 τες, οὐκ ἔλαττον, καὶ αὐτῷ σωματικῶς ἐπιφανέντι
 συνεπιτελούμεν τῷ Πνεύματι. Διὸ καὶ τοῖς νεοβαπτί-
 στοις πρὸς γινῶσιν καὶ πίστωσιν τῆς τοῦ καθήραντος
 καὶ τελειώσαντος Πνεύματος ἀξίας, ἀρραβῶν ἐδίδοτο
 τῆς πίστεως τοῦ Πνεύματος τὰ χαρίσματα, τὸ τῆς
 υἰοθεσίας ὄντως ἐνέχυρον· Ὅτι γὰρ ἐστε υἱοὶ, φησὶν,
 ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ
 ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· καὶ ὁ Σωτὴρ· Εἰ μὴ τις
 γεννηθῆ ἔσται υἱὸς καὶ Πνεύματος· καὶ, Ὑμεῖς δὲ
 βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ· καὶ
 ὁ μακάριος Ἰωάννης· Ἐν τούτῳ γινώσκωμεν· δι-
 ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ Πνευ-
 ματος οὐ ἔδωκεν ἡμῖν· καὶ ὁ Παῦλος· Ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως· καὶ πολλὰ
 ταῦτα.

Γ'. [p. 189.] Ἐν τοῖς πλείοσι τὸ ὀφείλον γίνεσθαι
 διδάσκει, οὐ τὸ πάντως οὕτως γινόμενον· οἷον ἐστὶ
 καὶ τὸ παρὸν· εἶπε γὰρ τοῦτο κατὰ τὸ εἶδος, ὡς τοῦ
 δικαίου, καὶ τοῦ ἀκολούθου τοῦτο ἀπαιτοῦντος· εἰ
 καὶ τούναντι ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν
 εὐρεῖν. Οἱ μὲν γὰρ δίκαιοι πάντες διὰ τῆς ἀρετῆς,
 εἰ καὶ τι προήμαρτον ὡς ἄνθρωποι, καθαρισθέντες
 καὶ τὸ χρέος πολυπλασιῶσιν ὁ Ζαχαρίας ἀποδίντες,

¹ Galat. iv, 6. ² Joan. iii, 3. ³ Luc. iii, 16.

καὶ ἐτι μυρίους ἰδρώτων μισθοὺς ὀφειλόμενοι, Ἔσται A
 γὰρ, φησὶν, ὁ μισθὸς ὑμῶν πολλὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἰ καὶ μικροὶ ὑπέκειντο πλημμελήμασιν, ἀγαπῶσι
 πολὺ· τὸ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν ἡμῶν πλῆθος μυρίους
 βρῶντες ἔλκεσι, καὶ ὡς εἰκὸς πολλὰ καὶ τῷ βαπτί-
 σματι, καὶ ὡς ἄλλως χρηστότητι θεῖα συγχωρηθέν-
 τες καὶ καθ' ἡμέραν ἀδικοῦντες, καὶ τῶν παρὰ Θεοῦ
 πάντων ἀγαθῶν ὑπὲρ τοὺς ἀγαθοὺς ἀπολαύοντες,
 μικρὰ τῆς ἀνεχομένης, καὶ μεγάλα δωρουμένης
 θείας ἀγάπης φροντίζομεν. Ὁ μὲν γὰρ Ἰὼβ ἀμεμπτος
 ὢν, ὡς καὶ ἄλλοι κατ' ἐκείνον μυρίοι, ὑπερηγάτα
 τὸν Θεόν, μὴ μετρῶν πρὸς τὰ αὐτῷ πεπραγμένα
 τὴν ἔρωτα· Ἰουδας δὲ, κλέπτῃς ὢν, καὶ μισοφρόνος
 τὴν τρέπον, καὶ οὐ μόνον τὸ πᾶν ἀφειθεῖς, ἀλλὰ καὶ
 τοῖς ἄλλοις ἀφιέναι ἔξουσιαν εἰληφώς, φονεὺς τοῦ
 εὐεργέτου καὶ προδότης ἐγένετο· καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι B
 λίαν ἀγαπώμενοι καὶ ἀκούοντες τοῦ τὰς ἀμαρτίας
 αὐτῶν ἀφιέναι βουληθέντος, λέγοντος· Οὐκ ἤλ-
 θεν εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλῶτα οἴκου
 Ἰσραὴλ, ἐβίωκον καὶ ἀπεισρέφοντο, οἱ δὲ ἔθνηκοι
 ἀκούοντες τὸ, Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον
 τῶν τέκνων, καὶ δοῦναι κυνάρμοις, προσέτρεχον·
 καὶ συντόμως οἱ δίκαιοι τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην
 ὁρῶντες, καὶ πυρὶ καὶ σιδήρῳ παραβαλλόμενοι,
 ὁμως παρέμειναν, πλεόν καὶ πλεόν τῆς ἀγάπης τοῦ
 Θεοῦ ἐχόμενοι· οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ, καὶ εὐθηνούντες,
 καὶ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν Γραφὴν κατέχοντες
 πλοῦτου, τῷ εὐεργετοῦντι Θεῷ οὐκ εὐγνωμονοῦσιν.
 Εἰ οὖν μὴ κατὰ τὸν λεχθέντα σκοποῦν τοῦτο νοήσομεν,
 τί ποιήσομεν τῇ τάναντιξ λεγούσῃ παραβολῇ, ἐν ἣ C
 ὁ τὰ μυρία τάλαντα συγχωρηθεὶς, μικρὰ τῆς τοῦ
 συγχωρηθέντος ἀγάπης φροντίσας, κατὰ τοῦ συνδού-
 λου ἐμάνη· δι' οὗ μέσου καὶ τὸν δεσπότην ὕβρισεν,
 εἰ γε τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας τὸ τὰ τῶν δούλων εἰς
 ἐπιτοὴν ἀναδέχεσθαι, παρ' οὗ καὶ τὸ, Ἐρ' ὅσον
 ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιή-
 σατε. Τὸ αὐτὸ νοητέον καὶ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ
 ἀσώτου καὶ τοῦ σώφρονος τῶν δύο ἀδελφῶν· οὐχ ὡς
 τοῦτου πάντως οὕτω προελθόντος, ἀλλ' ὡς τῆς τῶν
 πραγμάτων ἀκολουθίας οὕτω ταῦτα καθ' ὑπόθεσιν
 απαιτούσης, καὶ μονονουχί τῆς Γραφῆς τὸ μέγεθος
 τῆς εἰς ἡμᾶς φιλοτιμίας τοῦ Θεοῦ διὰ τούτων ἐπιδει-
 κνυούσης, καὶ ἡμᾶς ἐντροπέουσης, εἰ γε δέον, τοῦ
 ἀσώτου τῷ πατρὶ προδραμόντος, καὶ ἐξομολογουμέ-
 νους οὕτω τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα λήψεσθαι. D
 Τὸ ἐμπαλιν ὁ Θεὸς μὴδὲ εὐγνωμονηθεὶς, μὴδὲ αἰ-
 τηθεὶς φιλοτιμεῖται· ἡ οὖν τῆς παραβολῆς, καὶ τῶν
 δεόντων διήγησις, τοῦ πλῆθους τῆς ἡμῶν κακίας, καὶ
 καὶ ὑπόμνησις.

Δ'. [p. 411.] Οὐ γὰρ κατὰ τὴν κοινὴν καὶ συνήθη
 τῶν ὄλων δημιουργίαν, Λόγῳ καὶ τὴν ἡμετέραν φύ-
 σιν ἀνέπλασεν· ἀλλ' ὅπερ ἐπ' οὐδενὸς τῶν ἄλλων
 ἠνέσχετο, οὐκ ἐπ' ἀγγέλων, οὐκ ἐπ' ἄλλης τινὸς φύ-
 σεως, τοῦτο ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων ὑπέστη σωτηρίᾳ.
 Ἄντι δεσπότητος γὰρ δούλου χρηματίσας, εὐλότως καὶ
 καταλιπεῖν τὰ ἐννεήκοντα ἐννέα λέγει πρόβατα, τὴν
 εἰς ἄλλο παραδοξότερον καὶ θαυμασιώτερον εἶδος·

A dis debitam præstationem sperantes, *Erit enim,*
*dicit Scriptura, merces vestra multa in celo*⁹, quam-
 vis levibus subjiciantur offensis, multum diligunt
 nosque, peccatorum turba, mille sententes vuli e-
 ribus, et, ut videtur multis, baptismate, et alias bo-
 nitate Dei mundati, et in dies peccantes, et omni-
 bus quæ ex Deo veniunt bonis magis quam ipsi
 boni fruentes, parvi nos sustinentem et multis
 donis cumulantiem Dei charitatem æstimamus. Job
 enim non querens, ut mille circa illum alii, Deum
 prædiligebat, nec dilectionem ad res quæ sibi
 contingebant metiebatur. Judas autem latro factus,
 et homicida hoc modo, cum non solum illi omnium
 cultparum venia, sed etiam aliis veniam dandi po-
 testas facta esset, benefactoris sui interfectores et
 traditor inventus est. Judæi quidem multum dilecti
 et audientes illum, qui peccata eorum dimittere
 volebat, dicentem : *Non veni nisi ad oves perditas*
*domus Israel*¹⁰, rejecerunt et odio habuerunt; eth-
 nici autem audientes non esse *bonum sumere panem*
*filiorum et mittere canibus*¹¹, accurrerunt. Uno ver-
 bo, justi angustam et arctam viam secuti, igne et
 ferro probati, nihilominus permanserunt, magis ac
 magis in Deum dilectione crescentes : peccatores
 autem, in rebus prosperis constituti, et ad tempus,
 ut dicit Scriptura, divitias possidentes, benefacienti
 Deo non gratos se præbent. Si igitur secundum
 dictum propositum illud reputaverimus, quid age-
 mus in parabola contraria dicente ? In qua ille cui
 decies millia talenta remissa sunt, parvi remittentis
 charitatem æstimans suo conseruo iratus est; ita-
 que Dominum injuria affecit, qui per hominum
 amorem in se servorum suorum injurias recipit;
 dicit enim : *Quod feceritis uni ex his minimis, mihi*
*fecistis*¹². Idem censendum est de parabola duorum
 fratrum, prodigi et sapientis; non quasi idem om-
 nino propositum sit, sed rerum connexionem eadem
 secundum hypothesim postulante, et ita Scriptura
 magnitudinem Dei liberalitatis erga nos his rebus
 ostendente, et nos inducente, si opus sit, ut curra-
 mus ad patrem prodigi, et consteamur ita petiti-
 ones in salutem accipi; vicissim quoque Deum, etsi
 non grati fuerimus, aut non rogaverimus, liberali-
 tate uti. Hæc igitur parabola, et prodigi necessi-
 tatis narratio, nostræ malignitatis magnitudinem,
 et ineffabilem Dei erga homines amorem probat et
 in memoriam revocat.

τῆς ἀράτου τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἐλεγχὸς ἐστὶ,

IV. Non enim per communem et omnibus assue-
 tam operationem, Verbo nostram naturam forma-
 vit; sed quod in nullos alios ostendit, neque in
 angelos, neque alicujus naturæ creaturas, hoc in
 hominum salutem disposuit. Etenim pro hero suo
 servus loquens, merito linquere novem et nonaginta
 oves dicit, cum in aliam mirabiliorem et præstanti-
 orem faciem operationem immutatam esse et

⁹ Matth. v, 12.

¹⁰ Matth. xv, 24.

¹¹ ibid. 26.

¹² Matth. xxv, 40.

consuetudinem innovatam parabola significet; et non quemadmodum omnia a principio disposuit, sed nova et meliore forma, et omnem nostram rationem superantem innovationem adhibuit.

V. Adoptionis signa recuperat apud bonum Deum et Patrem, homo hac destitutus, stolam magnificam, et in digito annulum, et saginatum vitulum immolatum; quæ omnia sunt nostræ adoptionis indicia. Quid esset enim digiti annulus nisi Spiritus donus, et gratia, et in adoptionem vocatio? Nam digiti annulus est ornamentum, et digitum dicitur Spiritum testificatur illud: *Si ego in digito Dei ejicio dæmonia*¹².

Ang. Mai *Spicileg. Rom.* t. X, p. 132, Lat.

Et ego Jobius episcopus.

Confiteor Dominum Jesum Christum a sæculo quidem Deum Verbum sine carne, novissimis sæculis carnem ex sancta Virgine unisse sibi, et esse unum et eundem Deum et hominem, unam hypostasim compositam, et unam personam indivisibilem, mediam inter Deum et homines, et conjungentem creaturas divisas cum Creatore, consubstantiali Deo secundum divinitatem ex paterna substantia existentem, et consubstantiali hominibus secundum carnem ex natura humana ipsi unitam, et adoratum et glorificatum cum propria carne, quoniam per ipsam facta est nobis redemptio a morte, et communio cum immortalibus; caro enim summe unita Verbo, et nunquam separata, non est hominis, non servi, non creaturæ personæ, sed ipsius Dei Verbi, creatoris, consubstantialis Deo, id est, incorporeæ substantiæ ineffabilis Patris. Eos vero qui dicunt, aut docent carnem Verbo summe unitam et nunquam separatam esse consubstantiali Deo, id est, substantiæ incorporeæ, hos tanquam dissensiones, et scandala præter doctrinam Ecclesiæ, quam a principio didicimus, facientes in Ecclesiis declinamus, secundum apostolicam prædicationem, et alienos existimamus, quia antiquæ traditioni et ecclesiasticæ paci adversantur.

¹² Luc. xi, 20.

(2) Respicit Jobius ad sanctum Cyrillum.

Plura de Jobii monachi Scriptis habes in Bibliotheca Photii, cod. 222, quam in tomo CIII hujus Patrologiæ sumus edituri.

δημιουργίας ἀναχώρησίν τε καὶ μετάθεσιν, καὶ τὴν τῆς συνθηλαίας καινοτομίαν τῆς παραβολῆς αἰνιγματιζούσης· καὶ ὡς οὐ καθ' ἓν τρόπον τὸ πᾶν ἐξ ἀρχῆς συνεστήσατο, ἀλλὰ καινοπρεπῆ τε καὶ ὑπὲρ πάντο λόγον τὸν ἡμέτερον ἀνακαινισμὸν ἐξεργάσατο.

Ε'. [p. 422.] Τὰ σύμβολα τῆς υἰότητος ἀνακτᾶται πάλιν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ ταύτης ἐκπεσὼν ἄνθρωπος, στολὴν λαμπρὴν, καὶ τὴν ἐν τῷ δακτύλῳ σφραγίδα, καὶ τὸν τυθέντα μόσχον σπειροτόν· ἅπερ ἅπαντα τῆς καθ' ἡμᾶς υἰοθεσίας εἰσὶ προμνηύματα. Τί γὰρ ἂν εἴη σφραγὶς ἢ δακτύλιος, ἀλλ' ἢ τοῦ Πνεύματος τὰ δῶρα, καὶ χάρις, καὶ εἰς υἰοθεσίαν ἀνάκλησις; εἴπερ τοῦ δακτύλου ὁ δακτύλιος φόρεμα· δάκτυλον δὲ λέγεσθαι τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ (2) τὸ, *Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω*

B τὰ δαιμόνια.

GALLAND. *Biblioth. Patrum* t. XIII, p. 702.

Καὶ ἐγὼ Ἰδοῖος ἐπίσκοπος.

Ὁμολογῶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐξ αἰῶνος· μὲν ἄσαρκον Θεὸν Λόγον, ἐπ' ἐσχάτων δὲ αἰώνων, σάρκα ἐξ ἀγίας Παρθένου ἐνώσαντα ἑαυτῷ, εἶναι Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν, ὑπόστασιν μίαν σύνθετον, καὶ πρόσωπον ἓν ἀδιάκριτον, μεσιτεῦσθαι Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, καὶ συνάπτειν τὰ διηρημένα ποιήματα τῷ πεποιτήκῳ, ὁμοούσιον Θεῷ κατὰ τὴν ἐκ τῆς Πατρικῆς οὐσίας ὑπάρχουσαν αὐτῷ θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἀνθρώποις· κατὰ τὴν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἠνωμένην αὐτῷ σάρκα, προσκυνούμενον δὲ καὶ δοξαζόμενον μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς· ὅτι δι' αὐτῆς ἡμῖν γέγονεν λύτρωσις ἐκ θανάτου, καὶ κοινωνία πρὸς τὸν ἀθάνατον· ἄκρω γὰρ ἠνωμένη ἡ σὰρξ τῷ Λόγῳ, καὶ μηδέποτε αὐτοῦ χωριζομένη, οὐκ ἔστιν ἀθρήτου, οὐ δούλου, οὐ κτιστοῦ προσώπου, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ ὁμοουσίου τῷ Θεῷ, καὶ οὐκ ὁμοουσίου τῇ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ τοῦ ἀρρήτου Πατρὸς. Τοὺς δὲ τὴν ἄκρω ἠνωμένην σάρκα τῷ Λόγῳ, καὶ μηδέποτε αὐτοῦ χωριζομένην, λέγοντας ἢ διδάσκοντας ὁμοούσιον τῷ Θεῷ· τούτεστιν τῇ ἀσωμάτῳ οὐσίᾳ, τούτους ὡς διχοστασίας καὶ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐμάθημεν, ποιούντας ταῖς Ἐκκλησίαις, ἐκκλίνομεν κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν, καὶ ἄλλοτρίας ἡγούμεθα· εἰὰ τὸ ἐναντιοῦσθαι τῇ ἀρχαίᾳ παραδόσει· καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ εἰρήνῃ.

ERECHTHIUS

ANTIOCHIÆ IN PISIDIA EPISCOPUS.

FRAGMENTUM.

Ang. Mai Script. Vet. t. VII, p. 165.

Τοῦ μακαρίου Ἐρεχθίου ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Ἀντιοχείας ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, καθελόμενου τοῦ μακαρίου ἐπισκόπου Πρόκλου.

Παρὰ Ἡσαίου τοῦ μεγάλου προφήτου ἠκούσαμεν Θεοῦ κηρυττομένου· Παιδίον γάρ, φησὶν, ἐγεννήθη ἡμῖν, καὶ Υἱὸς ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θυμιαστὴς, σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστὴς, ἀρχὴν εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Μήτις οὖν ὑμεῖς Ἰουδαῖοι ἐξαπατήσειεν κλάδος· οὕτω γὰρ καλεῖν τοὺς αἰρετιζόντας ἄξιον, ὡς ἄλλο μὲν τὸ τεχθὲν, ἄλλο δὲ ὃ ἐν αὐτῷ κατοικήσας Θεὸς, καὶ ὡς δύο τοῦ γεννηθέντος αἱ φύσεις· ἂν γὰρ τις τοῦτο λέγειν τολμήσειεν, τὸν Ἐμμανουὴλ αὐτῷ μόνον ἀντίθεος, καὶ χαλινὸν σιωπῆς τὴν τοῦ ὄνματος ὑποδέξεται μνήμην. Οὐ γὰρ δύο φύσεις, ἀλλὰ σαρκωθέντα Θεὸν ἢ Παρθένος μυστικῶς ἀπεκύησεν, δεξαμένη τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν. Εἰ μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης σπορᾶς βλάστημα ἦν ὁ Χριστὸς, συνετίθεμεν ἂν, τὸν καρπὸν κατὰ τὴν φύσιν μιμεῖσθαι τὴν ρίζαν· εἰ δὲ ἐκ Πνεύματος ἔστιν ἅγιον, κατὰ τὴν τοῦ ἀρχαγγέλου φωνὴν, Θεὸς ὁ τεχθεὶς, ἐπειδὴ καὶ Θεὸς ὁ τῆς γεννήσεως πρόξενος.

¹ Isa. ix, 6.

Beati Erechthii episcopi Antiochiæ in Pisidia ex homilia recitata in sancta Epiphania in Magna ecclesia Const. sedente beato episcopo Proclo.

Ex magno propheta Isaiæ audivimus, cum ait: Puer natus est nobis, et filius datus est nobis, cujus principatus super humerum ejus; et vocatur nomen ejus magni consilii angelus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, potens, princeps pacis, pater futuri sæculi¹. Ne igitur aliquis Judaicus surculus vos decipiat; sic enim appellandi sunt, qui hæreticos sectantur, quasi alius sit, qui natus est, et alius, qui in eo habitavit Deus, et quasi duæ sint ejus, qui natus est, naturæ. Si quis enim hoc de Emmanuele dicere ausus fuerit, oppone ei hoc solum nomen, et memoria hujus nominis erit ei frenum silentii. Non enim duas naturas, sed Deum incarnatum Virgo mystice peperit, cum Spiritus sanctus in eam supervenisset. Etenim si Christus esset fetus seminis humani, concederem fructum secundum naturam imitari radicem. Sin vero est ex Spiritu sancto, secundum vocem archangeli, Deus est qui natus est, quia Deus est causa ortus.

SANCTUS PETRUS

LAODICENSIS EPISCOPUS.

DE PETRI LAODICENSIS COMMENTARIO IN QUATUOR EVANGELIA.

Ang. Mai Biblioth. nov. t. VI, p. 543.

Petri episcopi Laodicensis permodica ac prope nulla legitur notitia apud bibliographos. Exstat ejus brevis paraphrasis orationis Dominicæ in tomo primo Origenis, editionis Maurinæ, col. 909, Græce, cum interpretatione Latina ex Bibliotheca Lugd. PP. t. XII, p. 322. Paraphrasis quoque ejus canticorum B. Mariæ, Zachariæ, ac Simeonis edita fuit a Morello, quam non vidi. Denique in Possini catena ad Matth. xix, 11, locus recitatur ex eodem Petro Laodicensi. Jam vero plenus ad quatuor Evangelia Commentarius, cum Petri Laodicensis, Πέτρον Λαοδικεύου, in codicibus Vaticanis mihi feliciter con-

peritus est quem cum prædicta orationis Dominicæ paraphrasi edita, nec non cum Possiniano fragmento conferens, cognovi omnino atque evidenter me Petri Laodicensi opus in manibus habere, quia uterque ille citatus locus, in opere Laodicensi legitur. Hæc de opere. Jam de auctoris ætate quid dicam? nisi quod tum in citato Maurinorum loco, tum etiam in indice *Bibliothecæ PP.* t. I, Petrus hic septimo sæculo conjecturaliter addicitur, ut Coccio aliisque placuit: quod si vere affirmatur, habemus auctorem hercle veterem et æstimabilem. Trium autem Petri codicum Vat. præcipuus scriptus fuit in Armenia Theodosiopoli (nunc Erzerum); quamobrem versus quoque Armeniaca lingua litterisque conscripti in fronte codicis sunt. Obiter autem aio, duos Petros Theodosiopolicos episcopos memorari in Lequinii *Oriente Chr.* t. I, col. 437, 458. Veruntamen noster Laodiceæ constanter appellatur episcopus. In calce denique scriptor codicis vel dominus ita de se loquitur partim distinctis litteris, partim monocondylis, mendose tamen quandoque et solæce: Ἰωάννης πρωτοσπαθάριος τῷ ἀξιώματι. Item: Ὁ πρωτοσπαθάριος Ἰωάννης ὁ ἐχθῆς (sic) ἐπιτίθωμι τὸ Τετραεὺς ἀγγέλιον τοῦτο Γερμανῶ χάριν μνήμης τοῦ πατρός μου τοῦ πρωτοσπαθαρίου Ἰωάννου. Tum prolixius: Ἰωάννη τῷ παναμαρτωλῶ καὶ πρωτοσπαθαρίῳ ἀναγιγνώσκοντες καὶ ὠφελούνητες (dic ὠφεληθέντες) ἐκ τοῦ τετραεὺς ἀγγέλιου, εὐχασθέ μοι διὰ τὸν Κύριον καὶ γὰρ κἀγὼ ἐν ἀμετρῆτοις ἀμαρτίαις ὑπάρχων, καὶ οὐκ ἄλλο τι ἀγαθὸν ἐν τῷδε τῷ βίῳ πράξας ὁ ταλαίπωρος, ὁ μὴ Θεοῦ εὐδοκοῦντος, πέφρα καὶ πόθον τῶν θεῶν γραμμάτων ἀράμενος, καὶ ἐν τῇ Θεοδοσιουπλῆϊ τάδε τὰ ἅγια διερμηνευόμενῳ Εὐαγγέλιῳ ἐντυχῶν, ὅθεν καὶ ὠνησάμενος ὑπὸ τῶν δικαίων ἐμῶν καμμάτων εὐθὺς καὶ ἀνακαινίσας καὶ κοσμήσας, μετὰ καὶ κοτζάκων ἀσημένων (ornatibus argenteis?) εἰς μνημόσυνον κάμου καὶ τῶν ἐμῶν γονέων διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, ὡ φιλόχριστοι, οἷς δ' ἂν μετὰ τὸ τελευτῆσαι με τύχοι ἢ ἅγια αὐτῆ δέλτος οὐκ ἀμνήμων γενέσθαι ἀφ' (sic) ὑμᾶς· ὅπερ συγχωρήσαι ὁ Θεός. Ἰωάννης γραμματικῆς σπαθάριος. Ἔθους ςψθ', 6719 (Christi 1211). Nos itaque edituri in sequentibus tomis (1) hoc Petri opus, pauca nunc deslorabimus, illa videlicet, quæ in quatuor Evangeliiis ad SS. Eucharistiæ mysterium pertinent; scilicet ut doctrina catholica adversus contrariam hæresim undecunquæ confirmetur.

Matth. cap. 1, v. 3. Judas autem genuit Phares et Zaram de Thamar.

A Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρῆς καὶ τὸν Ζαρά ἐκ τῆς Θάμαρ.

Petri Laodicensi. Gloriari virtutibus proavorum, neque, se ex propriis æstimare bonis longe absurdissimum est, et virtuti sane capitale. Ergo propterea curator nostri generis Christus Deus noster, non solum ad pravam istam inductionem extirpandam luce palam præceptis et adhortationibus incubuit, verum etiam ex iis proavis nasci sustinuit qui sibi gloriæ non essent, docens nos qui in ipsum credidimus, majorum virtutes aut vitia nihil admodum nostra referre reputantes, curam nostri gerere, nobisque attendere, in officio versari: quibus ex rebus nostrarum nobis constabit salus animarum.

Πέτρου Λαοδικέως. Τὸ ταῖς τῶν προγόνων καλλωπιζέσθαι ἀρεταῖς, καὶ μὴ ταῖς οικειαῖς σεμνύνεσθαι, παντελῶς ἐστὶ μοχθηρώτατον, καὶ ἀρετῆς ἀναιρετικόν. Διὰ τοι τοῦτο ὁ τοῦ ἡμετέρου γένους κηδεμῶν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ μόνον ἐντολαῖς τε καὶ παραινέσεσι τὴν τοιαύτην ἀναιρῶν φαίνεται ὑπόληψιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοιούτων προγόνων γενέσθαι κατεδέξαστο, ἀφ' ὧν οὐκ ἐστὶ δοξάζεσθαι· διδάσκων ἡμᾶς τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας τὰς τῶν προγόνων ἀρετὰς τε καὶ κακίας εἰς οὐδὲν λογιζομένους, ἐπιμελεῖσθαι ἑαυτῶν, καὶ πράττειν τὰ δέοντα· ἀφ' ὧν ἡ τῶν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρία ἡμῖν προσγενήσεται.

Cap. XIX, 11. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum illud, sed quibus datum est.

B Ὁ δὲ εἶπε αὐτοῖς· Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δίδεται.

Petri Laodicensi. Hæc doctrina cum ab initio proposita est, non penitus eam comprehenderunt discipuli. Nunc autem re attentius perspecta, conturbantur. Si enim, aiebant ipsi secum, propterea conjuncti sunt vir et mulier ut unum jam sint, neque umquam ab invicem divellantur, quantumvis cervicosa et contumax mulier sit, non expedit nubere. Consultus enim est abstinere nuptiis omnino, et effervescentis naturæ motus utcunquæ opprimere calibem, quam mulieri pervicaci aut tring.

Πέτρου Λαοδικέως. Ὅτε ἐξ ἀρχῆς ἐλέχθη ὁ λόγος, οὐκ ἐνήσαν αὐτὸν οἱ μαθηταί. Νυνὶ δὲ νοήσαντες ἀκριβέστερον θεωροῦνται. Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο φησὶν, ἠνώθησαν ἀλλήλοις ὡς ἂν ὧν ἐν· καὶ μηδέποτε διασπασθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων. Κἂν μοχλιρὰ ἡ γυνὴ καὶ θηριώδης ὑπάρχη, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. Βέλτιον γὰρ μὴ γαμεῖν ὄλω, καὶ τοὺς φυσικούς περρασμοὺς ὑπομένειν, ἢ γυναικὶ συναφθῆναι πονηρᾷ.

Cap. XXVI, 26. Cœnantibus autem eis. — INTERPRETATIO. Postquam recessisset Judas, tradidit undecim sacramentum Dominus, jam modo passurus. Quidam autem dicunt Judæ etiam illum impertiisse sacramenta, neque sic eum mutasse sententiam.

Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν. — Ἐρμηνεία. Μετὰ τὴ ἐξελθεῖν τὸν Ἰούδαν, παρέδωκεν ὁ Κύριος τοῖς ἑνδεκά τὸ μυστήριον, ὡς μέλλον λοιπὸν παθεῖν· τινὲς δὲ φασιν, ὅτι καὶ τῷ Ἰούδᾳ μετέδωκε τῶν μυστηρίων, καὶ οὐδὲ οὕτως μετεβλήθη· διὰ οὖν

(1) Diem supremum obiit doctissimus cardinalis priusquam consilium hoc exsequi potuerit.

τοῦ λαβεῖν τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστῆσαι, διδάσκει τοὺς μαθητὰς εὐχαριστεῖν οἷς ἰδωρῆσατο διὰ τοῦ ἰδίου πάθους, δι' οὗ καὶ τὰ σύμβολα γίνεται, σώματος ἐχόντων μνήμην καὶ αἵματος· διὸ ταῦτα παραδιδοῦς ἐπὶ τὸ πάθος ἐγένετο· καὶ γὰρ τοῦ ἄρτου μετέχων, τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου μεταλαμβάνει· οὐ γὰρ προσέγγειμεν τῇ φύσει τῶν αἰσθητῶν προκειμένων, ἀλλ' ἀάγομεν τὴν ψυχὴν διὰ πίστεως ἐπὶ τὸ τοῦ Λόγου σῶμα· οὐ γὰρ εἶπε, Τοῦτό ἐστι τὸ σύμβολον, ἀλλὰ, *Τοῦτο μού ἐστι τὸ σῶμα δεικτικῶς*, ἵνα μὴ νομίσῃ τις τύπον εἶναι τὰ φαινόμενα· εἰπὼν δὲ, *Λάβετε, φάγετε*, τὴν αἰτίαν διδάσκει τοῦ πάθους, ὅτι ἕνεκα τοῦ λύσαι τὴν ἁμαρτίαν τῷ κόσμῳ ἔπαθεν. — *Καὶ λαβὼν ποτήριον*. — Ἑρμηνεία. Ὡσαύτως; καὶ τὸ ποτήριον λαβὼν, τοῦ πάθους αὐτοῦ ὑπομιμνήσκει· καὶ δίδασκει πάλιν εὐχαριστῶν, ὅτι μετ' εὐχαριστίας δεῖ ποτεῖν τὸ μυστήριον· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τοῦ Πάσχα μεταδίδωσι τὰ μυστικά, ἵνα δείξῃ ὅτι τύπος ἦν ἔχειναι, τοῦτο δὲ ἀλήθεια· διὸ καὶ ἔσπερας ἐγένετο, ἐπ' ἐσχάτου τῶν καιρῶν, ὅταν ἔδει τὰ νόμιμα παύσασθαι· διὸ καὶ φησι, *Τοῦτο ποιεῖτε*, ὡς ἐκείνου ἡμᾶς ἀπέλων· μνησθεὶς δὲ διαθήκης καὶ αἵματος, δεικνυσὶν εἶτι μέλλει τελευτᾶν· καὶ γὰρ τὴν διαθήκην τὴν καινὴν τὸ αἶμα αὐτοῦ συνίστησι· ὡς καὶ τὴν παλαιάν, τὸ αἶμα τῶν προβάτων· καὶ γὰρ κάκεινα διὰ ταῦτα ἐγένετο· γευσάμενος δὲ τοῦ ποτηρίου, ἀποτάσσεται τῷ σωματικῷ πύματι· καινὸν δὲ τινα τρόπον εὐφροσύνης ἐπαγγέλλεται τοῖς μαθηταῖς, ἦν μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔδειξε, φαγὼν καὶ πίνων, οὐκέτι κατὰ γρίαν, ἀλλὰ πιστούμενος τὴν ἀληθῆ τοῦ σώματος φύσιν· βασιλείαν γὰρ Θεοῦ νῦν τὴν ἀνάστασιν λέγει αὐτοῦ· *καινὸν δὲ φησι* διὰ τὸ καινοπραπές· ἐπειδὴ ἄφθοαρτον ἔχων λοιπὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος μυστήριον· ἥ· οἱ ἅγιοι τεύχονται, ἥ· λέγει καὶ ἐκτυτὸν κοινοῦν· ἐπειδὴ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν τροφήν οἰκέταν λογίζεται· μετὰ οὖν τὴν μυστικὴν παράδοσιν, κ. τ. λ.

¶ *Ἔνα sancti fruentur, cuiusque se ipsum affirmat esse nostram declarat.* Igitur, postquam divina sacramenta discipulis tradidit, etc.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν. — Ἑρμηνεία. Διὰ τούτων παρέδωκεν τοῖς μαθηταῖς, ὅπως ἐπιτελεῖν αὐτοὺς προσῆκεν τῆς καινῆς διαθήκης τὸ μυστήριον· διὰ γὰρ τοῦτο ἐλόγησεν καὶ εἶπεν, διδοὺς αὐτοῖς μεταλαβεῖν ἃ προσῆκον ἦν, ἵνα ἐκείνοι διὰ μὲν τῆς εὐλογίας καὶ εὐχαριστίας μάθωσιν, ὡς μέγιστα ἀληθῶς καὶ πάσης εὐχαριστίας ἄξια τὰ διὰ τοῦ Χριστοῦ πάθους οἰκονομηθέντα· ὧν δὲ σύμβολον ταῦτα ἐπιτελεῖσθαι παρέδωκεν αὐτοῖς. Διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, *Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου*, καὶ, *Τοῦτο τὸ αἷμά μου*, ὅτι τὸν μὲν ἄρτον προτιθέντας μετὰ τὴν εὐχαριστίαν, προσῆκεν αὐτοῖς σώματος νομίζειν μεταλαμβάνειν, τὸ δὲ ποτήριον ἐν τάξει τοῦ αἵματος ἡγεῖσθαι· περὶ ἃ τὸ πάθος ἐγένετο ἐπὶ κοινῇ τῇ τῶν σωτηρίων τε καὶ ἀφέσει τῶν ἡμαρτημένων αὐτοῖς· ἢ γὰρ ἐπὶ τούτοις γινομένη πίστις, ὁμοῦ τε τῶν πληρωθέντων ὁμολογίαν ἔχει, καὶ τὴν μετουσίαν τῆς ἀφέσεως χαρίζεται τοῖς πιστεύουσιν· διδάσκει τε μὴ πρὸς τὴν φύσιν ἀφορᾶν τῶν προκειμένων, ἀλλὰ διὰ τῆς γινομένης ἐπ' αὐτοῖς εὐχαρι-

Accipiens porro panem et gratias agens, discipulos docet gratias agere propter ea quæ per passionem suam donavit, propter quam et symbola proponuntur corporis et sanguinis ejus memoriam habentia; ideoque illa discipulis tradens passioni proximus erat. Qui enim pani communicat, corpus Domini participat; non enim rerum sensibilium quæ proponuntur naturam attendimus, sed ad ipsum Verbi corpus, per fidem, animam attollimus; non enim dixit, Hoc est symbolum, sed, panem indigitando, Hoc est corpus; ne forte quis figuram esse tantum, quæ visu percipiebantur, autumaret. Dicendo autem, Accipite, manducate, causam passionis indicat, se videlicet ideo passum esse ut solveret peccatum mundi. — Et calicem accipiens. — INTERPRETATIO. Similiter et calicem accipiens passionis suæ meminit, rursusque monet, cum gratiarum actione peragendum esse sacramentum. In tempore autem Paschæ discipulis impertit sacramenta, ut significet, antiqua umbram fuisse tantum, hoc autem esse veritatem: quamobrem et vespere, id est in extremis temporibus, celebratum est, cum jam oporteret finem accipere sacramenta legis; ideoque dicit, *Hoc facite*, nos videlicet a lege revocans. Testamentum autem et sanguinem memorans, se mox moriturum innuit: novum enim testamentum sanguinem suum esse declarat, velus vero, sanguinem victimarum, siquidem illa sacrificia propter novi testamenti sacrificia instituta sunt. Gustato autem calice valedicit terrestri potui; novumque quoddam lætitiæ genus discipulis pollicetur, quam, post resurrectionem, manifestavit, comedens et bibens, non jam propter necessitatem, verum ut veritatem carnis suæ assereret (regnum enim Dei resurrectionem vocat; novum autem vocat calicem propter supernaturalam ejus dignitatem, quippe cum incorruptibile jam habiturus sit venturi sæculi mysterium), participem: etenim suum esse cibum salutem

Marc. xiv, 22. *Et manducantibus illis.* — INTERPRETATIO. Per hæc verba docuit discipulos, quomodo deceret novi testamenti sacramentum peragere. Ideo enim benedixit, verbaque opportuna, dum sacramentum illis traderet, pronuntiavit, ut illi, a benedictione et gratiarum actione, intelligerent, vere magna esse quæ per Christi passionem dispensata sunt, quorumque symbolum, hæc mysteria ipsis celebranda tradidit. Dicens autem: *Hoc est corpus meum*, et, *Hic est sanguis meus*, declarat discipulos debere, postquam panem propositum benedixerint, hujus panis communionem pro communionem corporis sui accipere, itemque calicem pro sanguine ipsius habere, in quibus, carne videlicet et sanguine suo, passionis mysterium consummavit, propter communem hominum salutem et remissionem peccatorum: fides enim hæc suscipiens, impletorum mysteriorum confessionem habet, credentesque peccatorum remissionis participat. Docet præterea non propositorum naturam attendere, sed credere

quod, per gratiarum actionem super illis factam, A corpus et sanguis Christi facta sunt: Vivificans enim Dei Verbum, seipsum propriæ carni uniens modo quem ipse novit, ipsam vivificantem esse declaravit, *Panis*, inquit, *quem ego dabo, caro mea est quam ego dabo pro mundi vita*¹; et iterum: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam æternam*². Hoc igitur facientes vitam in nobis habemus. Dixit enim: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo*³. Oportebat enim illum quidem in nobis per sanctum Spiritum modo divinitate digno habitare, corporibus vero nostris per sanctam ipsius carnem et pretiosum sanguinem commisceri: quod et concessum habemus, per benedictionem vivificam, sub specie panis et vini, ne forte hebesceret pietas nostra, dum carnem et sanguinem proposita videmus in ecclesiarum altaribus. Condescendens enim, ut Deum decet, infirmitatibus nostris, pani oblato virtutem vitæ inmittit, et in suam carnem transmutat, ut in communionem vivificam illum habeamus, et quasi germen vitæ fiat nobis corpus vitæ. Cum autem dicit *sanguinem suum pro multis effusum*, pro omnibus effusum esse significat: *Unus enim*, inquit Paulus, *pro omnibus mortuus est, ut jam non sibi vivant, sed illi qui pro ipsis mortuus est et resurrexit*⁴. Porro notandum est, quod Judas, etiam post mysteriorum participationem, juxta Lucæ narrationem, idem remansit, neque tremenda fructus mensa, mutatus est: *Post hæc enim*, inquit evangelista, *introivit in eum Satanæ*⁵, ipsius scilicet corpus nihili faciens. Christus autem, proditoris impudentiam irridens, non cohibuit eum, quamvis omnia sciens, sed probavit se nihil eorum quæ ad correctionem ejus facere poterant, negligere. Secundum autem Joannis narrationem, Judas ante exierat: non enim decebat Christi occisionis ministrum, salutaris communionis receptione consecrari: quanquam enim Christus omnia alia opprobria sustinuit, hoc tamen illi infligi non permissum est.

LUC. XXII, 19. *Et accepto pane gratias egit. — INTERPRETATIO. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendit, et vitam præstat mundo, dicit alicubi Salvator: si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*, etc. Manducantes igitur carnem Salvatoris nostri Jesu Christi, et bibentes ejus sanguinem vitam habemus in nobismet ipsis, etc. Porro necesse erat genus humanum, morti obnoxium, non alio modo ad incorruptionem pervenire: non enim hoc possibile fuisset, nisi unigenitum Dei Verbum, corpus nostrum suum faciens, ex muliere secundum carnem natus fuisset, seque ipsum nobis insevisset, unam massam per unionem indivulsam efficiens: Verbum enim, qui Deus et vita est, unita sibi ipsi carne mortali, ipsam a mortuis resuscitatam mortis et corruptionis victri-

στίας ταῦτα ἐκεῖνα εἶναι πιστεύειν· ὁ γὰρ ζωοποιὸς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐνώσας αὐτὸν τῇ ἰδίᾳ σαρκί, καθ' ὃν οἶδεν τρόπον αὐτὸς, ζωοποιὸν ἀπέφηγεν αὐτὴν· Ἐφη γὰρ, ὅτι Ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. καὶ πάλιν· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν αἰώνιον· οὐκοῦν τοῦτο ποιοῦντες, ζωὴν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς αὐτόν· Ἐφη γάρ· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. Ἔδει γὰρ αὐτὸν διὰ μὲν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ἡμῖν γίνεσθαι θεοπροπῶς· συνακλίνας δὲ ὡς περ τοῖς ἡμετέροις σώμασιν διὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου αἵματος· ὃ δὴ καὶ ἐσχῆκαμεν εἰς εὐλογίαν ζωοποιὸν ὡς ἐν ἄρτιν τε καὶ οἴνῳ, ἵνα μὴ ἀποναρκήσωμεν, σάρκα τε καὶ αἷμα προκείμενα βλέποντες, ἐν ἁγίαις τραπέζαις τῶν Ἐκκλησιῶν· συγκαθιστάμενος γὰρ ὡς Θεὸς ταῖς ἡμετέραις ἀσθενεῖαις ἐνήησι τοῖς προκειμένοις δυνάμιν ζωῆς, καὶ μεθίστησιν αὐτὰ πρὸς ἐνέργειαν διὰ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς, ἵνα εἰς μέθεξιν ζωοποιὸν ἔχωμεν αὐτὰ, καὶ οἷον σπέρμα ζωοποιὸν, εὐρεθῆ τὸ σῶμα τῆς ζωῆς. Περὶ πολλῶν δὲ ἐκχυρόμενον λέγων τὸ αἷμα, τὸ περὶ πάντων λέγει· Εἷς γὰρ, ὡς φησι Παῦλος, ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ πάντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ τῶν μυστηρίων μετασχὼν ὁ Ἰούδας, ὡς ὁ Λουκᾶς φησιν, ἔμεινεν ὁ αὐτός· καὶ τῆς φρικωδεστάτης ἀπολαύσας τραπέζης, οὐ μετεβάλετο· Ἐφη γάρ· Μετὰ τοῦτο εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς, αὐτοῦ σώματος καταφρονῶν. Ἀλλὰ τῆς ἀναισχυντίας καταγελῶν τοῦ προδότου, οὐκ ἐκώλυσεν αὐτὸν ὁ Χριστὸς, καίτοι πάντα εἰδώς, δεικνύς ὅτι οὐδὲν παραλιμπάνει τῶν εἰς διόρθωσιν ἡκόντων· ὡς δὲ Ἰωάννης φησιν, ὅτι προεξήλθεν Ἰούδας· οὐ γὰρ ἂν ἐδέξατο τῆς σωτηρίου κοινωνίας τὸν τύπον ὁ τῆς Χριστοκτονίας ὑπηρέτης· εἰ γὰρ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἠνεγκεν ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ τοῦτο οὐκέτι συγκαχώρητο αὐτῷ.

Καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας. — Ἐρμηνεία. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ, φησὶ που ὁ Σωτὴρ· εἴαν τις φάγη ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσκει εἰς τὸν αἰῶνα, κ. τ. λ. Οὐκοῦν ἐσθλιότες τὴν σάρκα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ πίνοντες αὐτοῦ τὸ αἷμα, ζωὴν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς etc. Ἔδει τοίνυν τὸν ἀνθρώπον κεκρατημένον θανάτῳ, οὐκ ἄλλως πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναδραμεῖν· ἐπεὶ οὐ δυνατόν ἦν, εἰ μὴ τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον ἰδιοποιησάμενον τὸ σῶμα ἡμῶν, γεννηθῆναι τε κατὰ σάρκα ἐκ γυναικός· καὶ ἑαυτὸν ἡμῖν ἐμψυεύσας ἐν φάρμακα γενέσθαι καθ' ἑνωσιν ἀδιάσπαστον· ἐνώσας· γὰρ ἑαυτῷ τὴν θανάτῳ κάτοχον σάρκα Θεοῦ ὣν ὁ Λόγος· καὶ ζωὴ, ἀναστήσας αὐτὴν ἐκ νεκρῶν, θανάτου καὶ φθορᾶς ἀπέφηνε κρείττονα, καὶ ἀπεσόδησεν αὐτῆς τὴν

¹ Joan. vi, 52. ² ibid. 54. ³ ibid. 57. ⁴ II Cor. v, 15. ⁵ Joan. xiii, 27.

φορὰν, ἀφθαρτὸν τε καὶ ζωοποιὸν ἀπειργάσατο· ἐπεὶ τοίνυν ἔδει καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ἡμῖν γενέσθαι θεοπροπῶς, συναναχίρνασθαί τε ὡσπερ τοῖς ἡμετέροις σώμασι, διὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, etc. Εἰπὼν δὲ, *Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν*, ἐξάγει αὐτοὺς τῶν Ἰουδαϊκῶν ἐθῶν. Καθάπερ γὰρ, φησὶ, τὸ τοῦ ἁμνοῦ ἐποίησε εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐκεῖ θουμάτων, οὕτω τοῦτο εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, ἕως ἂν παραγένωμαι. Ὁσ- αὐτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τοῦ ἄρτου ἐμφαντικῶς, ἵνα τὸ προειρημένον νοήσης, οὐ μὴ ἄλλο πρᾶξ τὸ πρῶτον, οὐπερ ἐπιτρέπεται μεταλλαβεῖν μετὰ τὴν τοῦ ἄρτου μετάληψιν· ὃ καὶ λαβὼν εἶπεν· *Τοῦτο τὸ ποτήριον ἢ καιρὴ διαθήκη ἐν τῷ αἱματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυρόμενον*. Τινὲς δὲ δεῦτερον τοῦτο γενέσθαι φασί· καὶ τὸ μὲν πρῶτον, ποτήριον δεξάμε- νος, εὐχριστήσας εἶπεν· *Λάβετε τοῦτο καὶ διαμε- ρίσατε ἑαυτοῖς*· τὸ δὲ δεῦτερον, μετὰ τὸν ἄρτον καὶ μετὰ τὸ δειπνήσαι, λέγει· *Τοῦτο τὸ ποτήριον*, etc.

fuisse, juxta quos primo calicem accepit, actisque gratis, dixit: *Accipite et distribuite inter vos*; secundo post consecrationem panis, cœnaque jam facta dixit: *Hic calix*, etc.

Σιωπᾷ δὲ αὐτὸς (Ἰωάννης) μόλις, αὐταῖς λέξας, περὶ τὴν τοῦ μυστηρίου παράδοσιν κ. τ. λ. Οὐχ (ὁμοῦ) ἀπα- ρασήμαντον ἀφῆκε τὸν περὶ τοῦ μυστηρίου λόγον, ἀλλὰ διηγηματικῶς αὐτὸ λέγει εἰρησθαι παρὰ τοῦ Σωτῆρος· *Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· καὶ πάλιν· Ἐάν τις φάγη ἐκ τοῦτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· ὃ δὲ ἄρτος ἐν ἐγὼ δώσω, ἢ σὰρξ μου ἐστίν, ἢ ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· καὶ πάλιν· Ἢ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῆς ἐστὶ βρώσις. Καὶ τὸ αἷμά μου, ἀληθὴς ἐστὶ πόσις. Deinde in commentario:* Τὴν σάρκα ἑαυτοῦ ἄρτον καλεῖ διὰ τὸ ἐσθῆσθαι ἐν τοῖς μυστικοῖς, etc. Μὴ οὖν τοῖς σαρκικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾶτε τὰς δεδομένας παρ' ἐμοῦ τροφὰς, ἀλλὰ τοῖς νοητοῖς· ἢ γὰρ σὰρξ τοῦ Λόγου ὑπερπηδᾷ πάντα νοῦ καὶ λόγον.

* Joan. vi, 35. * ibid. 52. * ibid. 56.

A cem reddidit, ejusque absorbens corruptionem, incorruptibilem illam et vivificam præstitit. Quia igitur oportebat Verbum Dei, modo divinitate digno, per Spiritum sanctum in nobis habitare, et quasi corporibus nostris, per sanctam ipsius carnem et pretiosum sanguinem, commisceri, etc. Dicendo autem: *Hoc facite in meam commemorationem*, eos a Judaicis ritibus avertit; quasi diceret: *Quemadmodum cæremonias agni paschalis peragebatis in commemorationem miraculorum in Ægypto patratu- rum, sic et hoc nunc facite in meam commemora- tionem, donec veniam. Similiter et calicem accepit*, calicis cum pane conjunctionem exprimens, ut videlicet, de eo etiam nunc loqui intelligas, de quo modo locutus est, neque aliud esse ab illo B quod primum consecravit, illud esse opineris ad cujus participationem invitatur post communionem panis, quoque accepto dixit: *Hic calix est novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur*. Quidam vero hoc aiunt secunda vice factum fuisse, juxta quos primo calicem accepit, actisque gratis, dixit: *Accipite et distribuite inter vos*; secundo post consecrationem panis, cœnaque jam facta dixit: *Hic calix*, etc.

In argumento ad Joannis Evangelium. — Solus, inter evangelistas, non ipsis verbis describit sacra- menti traditionem, etc. Non tamen hoc mysterium tractare omisit; sed hæc Salvatorem in expositio- nis formam dixisse refert: *Ego sum panis vitæ* *; et iterum: *Si quis manducaverit de hoc pane, vivet in æternum; panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita* *; et iterum: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus* *. — Deinde in commentario: *Carnem suam panem vocat quia in mysteriis manducatur, etc. Non igitur carnalibus oculis, sed intellectualibus, cibum quem ego impertio considerate: caro enim Verbi omne verbum omnemque intellectum su- perat.*

PETRI LAODICENSIS

EXPOSITIO IN ORATIONEM DOMINICAM (1).

(Biblioth. Patrum t. XII, p. 222.)

Πάτερ ἡμῶν (2).

Τότε Πατὴρ ἡμῶν ὁ Θεὸς χρηματίζει ὅτι διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως τῆς υιοθεσίας ἀξιοθώ- μεν· ὁ γὰρ Πατέρα καλῶν τὸν Θεὸν ὀφείλει καθαρῶς

(1) Hujus opusculi textus Græcus desumptus est ex Appendice tom. I Origenis Operum edit. Maurin. pag. 909, ubi inscribitur sub hoc titulo: Ἐνω- νόμου σχολία εἰς εὐχὴν Κυριακῆν. Edit. Petri Lao- dicensis episcopi expositio in Oracionem Domini- cam.

D

Pater noster, qui es in cælis.

Tunc demum se Deus Patrem nostrum dici vult, cum Spiritus sanctus adveniens, Christi nos ad- optione dignatur. Quisquis enim Deum Patrem vo-

(2) Hæc scholia e codice Italico descripta, primus edidit Fed. Morellus an. 1601; quibus ut pretium arrogaret, pro *Origenis vel alterius doctoris* συ- γρόνου fetu habenda censuit. At illi parum credulus Huetius in *Origenian.* inferioris longe ævi parenti ea adjudicat, Petro scilicet Laodicensi septimi, ut

cat, is purus a peccatis, hæresque regni cælestis esse debet: temerarius autem, diabolo similis effectus, Deum Patrem dicit quem non glorificat. Cæterum hoc pronomine, *noster*, in uno multis indicat: quia videlicet unum omnium sit corpus, unumque caput, qui Christus est *. Subinnuit etiam oportere, ut alii invicem pro aliis oremus, quia fratres sumus omnes.

[Quando dicit, *in cælis*, non ut illic Deum includat hoc dicit, sed ut orantem a terris abducens ad alta deducat.]

Sanctificetur nomen tuum.

Hoc porro verbum, *sanctificetur*, non imperativum, sed optativum est: ut sit, *ἀγιασθήτω*, εἶον *ἀγιασθεῖν*, hoc est, *sanctificetur*: quasi, utinam sanctificetur; non sanctum e profano fiat, sed, ut ejus sanctitate nobis revelata, sanctitatem eo dignam exhibeamus, præsertim quotiescunque Dei nomen exprimimus.

Adveniat regnum tuum.

Cæterum regni Dei nomine, vel futuram bonorum fruitionem, vel gratiam quam ille per Spiritum sanctum nobis impertit, vel secundum ejus adventum intelligit. Quia vero Christus natura Deus ratione dispensationis seu carnis assumptæ, rex tanquam homo vocatur, idcirco fideles orant ut idem regnum infidelibus quoque adveniat, ut in Christum credentes eum regem suum esse profiteantur.

Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra.

Horum autem verborum: *Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra*, sensus hic est: Quemadmodum angeli omnes in cælo pure atque inculpate conversantur, fac ut homines quoque in terris eodem se pacto gerant. Vel: Quemadmodum sunt in cælis angeli, ita facito, ut nos etiam per spiritualis purique corporis resurrectionem ibidem simus. Vel: Quemadmodum Ecclesia in cælis pacifica et tran-

* Rom. xii, 5; 1 Cor. xii, 11 seqq.

videtur, sæculi scriptori; sub cujus nomine in *Bibliotheca Patrum* Latine exstant. Editor autem Oxoniensis in Morelli, ut videtur, sententiam propensior, ea sub hoc titulo *Παράφρασις εὐχῆς Κυριακῆς*, tanquam ab Origene profecta, huic *περὶ εὐχῆς* libello subjuncta voluit: quod quidem ejus consilium comprobans Caveus *Historia litteraria*, p. 84, dicit hæc scholia ipsius Origenis sibi videri; atque ea *Libelli de oratione ἀποσπασμάτων quoddam esse libere pronuntiat*. Ego vero hoc doctissimi viri judicium satis mirari nequeo; cum stylo Origeniano nihil simile habeant hæc scholia, neque Libelli loca appareant, unde decerpi poterant, neque etiam Orationis Dominicæ verba eodem, quo Origenes, modo explicent. Atque hoc quidem postea ipse Caveus, a Galeo, ut opinor, admonitus confitetur in *Hist. lit.* part. II, pag. 50, ubi mutata sententia dicit, hæc scholia ipsius Origenis non esse videri, partim ob styli discrepantiam, partim quod in eis quædam aliter explicantur quam in tractatu suo genuino exponit Origenes.

(2) *Τὸ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*. Hanc περιουσίαν non i venit vetus interpres in suo codice; atque in Morelliano q idem est additamentum e Chrysostomi hom. lia 19 in Matthæum.

A εἶναι ἀπὸ ἀμαρτιῶν καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Θρασύς ὁ μορφωθείς πρὸς τὸν δάδολον, λέγων Πατέρα τὸν Θεὸν ὃν οὐ δοξάζει. Εἰπὼν τὸ ἡμῶν, ἔνα τοὺς πολλοὺς δείκνυστιν, ὡς ἐνὸς σώματος, μίᾳς ἀπάντων οὐσῆς κεφαλῆς τοῦ Θεοῦ. Ὑπεμφαίνεται δὲ καὶ τὸ ὑπὲρ ἀλλήλων εὐχεσθαι, ὡς ὅτι πάντες ἀδελφοὶ ἐσμεν.

Τὸ δὲ, ἐν τοῖς οὐρανοῖς (2*), ὅταν εἴπῃ, οὐκ ἐκεῖ τὸν Θεὸν συγκλείων τοῦτό φησι, ἀλλὰ τῆς γῆς ἀπαγῶν τὸν εὐχόμενον, καὶ τοῖς ὑψηλοῖς προσηλῶν.

Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.

Τὸ δὲ *ἀγιασθήτω*, οὐ προστακτικὴν, εὐκτικὴν (3) δὲ οἶον, *ἀγιασθεῖν*: οὐχ ἵνα ἐκ βεβήλου ἀγιασθεῖν, ἀλλ' ἵνα ἡμῖν ἀποκαλυφθείσης τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ, ἀξίως αὐτῷ διδόμεν ἀγιότητα, ὀνομάζοντες Θεόν.

Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου.

Ἡ τὴν μελλήσαντων (4) ἀγαθῶν ἀπόλαυσίν φησιν, ἢ τὴν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεάν, ἢ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν. Ἐπειδὴ καὶ φύσει (5) Θεὸς ἄνθρωπος Χριστὸς οἰκονομικῶς καλεῖται, βασιλεὺς ὡς ἄνθρωπος, ἐπεύχονται οἱ πιστοὶ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοὺς ἀπίστους ἔλθειν, ἵνα εἰς Χριστὸν πιστεύσαντες, βασιλεῖα ἴδωσιν ἐπιγράφονται αὐτόν.

Γενηθήτω τὸ θέλημά σου.

Τὸ δὲ, *Γενηθήτω τὸ θέλημά σου*, δηλοῖ: ὡσπερ ἐν οὐρανῷ καθαρῶς καὶ ἀμέμπτως πάντες οἱ ἄγγελοι πολιτεύονται, οὕτω καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῇ γῇ ποιήσον: ἢ οὕτως: ὡσπερ οἱ ἄγγελοι ἐν οὐρανοῖς εἰσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς ἀξιώσον ἐν τῇ ἀναστάσει τοῦ πνευματικοῦ καὶ καθαροῦ σώματος (6).

Quemadmodum Ecclesia in cælis pacifica et tran-

(3) *Εὐκτικόν*. Ex codice suo εὐεκτικῶς hic edidit Morellus; quem secuti sunt editores Oxonienses et Bas. At vera certe lectio est εὐκτικόν, sicut habuit codex quo usus est vetus interpres, qui vertit optativum. Vult autem scholiographus illud *ἀγιασθήτω*, licet forma sit imperativum, sensu tamen esse optativum, quasi esset *ἀγιασθεῖν*. Atque huic quidem simile habet ipse Origenes in opere *περὶ εὐχῆς*.

(4) *Ἡ τὴν μελλήσαντων — παρουσίαν*. Oscitans hic librarius loco non suo posuit *περικτοπῆν*; quæ non omnino ad hanc, sed ad sequentem plane petitionem pertinet. Totum igitur locum sic constituens esse arbitror; *Διδόμεν ἀγιότητα, ὀνομάζοντες Θεόν. Ἐλθέτω βασιλεία σου. Ἡ τῶν μελλήσαντων — παρουσίαν. Ἐπειδὴ δὲ*. Nostram vero hanc emendationem extra dubium ponit vetus interpres qui hæc omnia in suo codice eodem ordine lecta Latine reddidit. — Hanc emendationem in editione admisimus. Edit.

(5) *Θεὸς ἄνθρωπος Χριστός*. Sententiam turbat illud *ἄνθρωπος*; et rectius omitti potest; ut sit, *φύσει Θεὸς Χριστός*, sicut in suo codice legit vetus interpres: *Christus natura Deus*.

(6) *Σώματος*. Pergit hic interpres his verbis: *Vel*

"Αρτον ἐπιούσιον.

"Αρτον δὲ ἐπιούσιον ἢ (7) τὸν συνιστῶντα τὸ σῶμα ἡμῶν φησι, τουτέστι, τὸν ἐφήμερον, ἢ τὸν ἐπίοντα (8), καὶ προσδοκώμενον τοῦ Πνεύματος ζωοποιῶν ἄρτον, τουτέστι τὸν μέλλοντα· ὀνοματοποιῆται τοίνυν ἐπιούσιον (9), ἢ παρὰ τὸ ἐπιέναι καὶ ὑπερέρχεσθαι, ἵνα ἢ, τὸν μὴ τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος οἰκείον, ἀλλὰ τὸν ἀποδοθησόμενον ἐν τῷ μέλλοντι τοῖς ἀγίοις, διὸς ἡμῖν ἤδη· ἢ, ἐπέπερ οὐσία κυρίως ἐστὶν ἢ ἐνεστώσα καὶ βέβαιος, ὅσα ἢ τῆς ψυχῆς ἡμῶν φύσις, φοροῦσα εἰς κατ' εἰκόνα τοῦ ἀοράτου Θεοῦ, κατὰ τοῦτο λέγοιτο· ὅν ὁ τῆς κυρίως οὐσίας ἡμῶν, ἄρτος· ἐπιούσιος, Θεὸς ὢν λόγος, ζῶν ἄρτος.

panis ἐπιούσιος is dici potest qui cum vera versatur

Kal ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα.

Εἴτα δυσωπῶν ὁ λόγος ἀμνησικαχεῖν, συνειδέσθαι ἐαυτοῖς ἀμαρτίας, μετριάζειν διδάσκει, τὸ (10) τῶν ἱσῶν θέλειν τυχεῖν, φησὶ γάρ· *Kal ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα*. Πᾶν δὲ ἀμάρτημα ὀφειλήμα ἐστίν.

mus nobiscum eadem moderatione mansuetudineve

agi. Ait enim : *Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*. Porro peccati

genus omne debitum est.

Nisi quis autem virtute τῆς ἀμνησικαχίας, seu

malorum oblivionis, excolat animum, fieri non

potest ut peccatorum remissionem consequatur.

Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos

a malo.

Postremo docet detractanda non esse certamina,

ita tamen ne nos iis temere obijciamus. Quod si

necessitas urgeat, orandus est Deus ut nos liberet

nec eis succumbere sinat. Quisquis enim vincit in

certamine, nec animum despondet, is non intrat

in tentationem. *Tentatio* enim est, quotiescunque

diabolo succumbimus, et ab eo in errorem indu-

cimur : quisquis autem cassibus tentationis irretitus

non est, is liberatus est a malo. Malus porro

diabolus est, non natura, sed προαιρέσει, hoc est,

id ejus eadem cum aliquo essentiae ratio est vel,

παρὰ τὸ ἀπιέναι, quasi vero ὁμοούσιον ad hunc

locum omnino pertineret, aut ab ἀπιέναι derivari

posset. Non est autem quod miremur, decipi po-

tuisse hunc interpretem ; mirandum potius est,

hoc ejus sphalma, post Græca a Morello edita nec

in *Bibliothecæ* p. 6, editione Coloniensi, nec in Pa-

risiensi Morelliana, neque etiam postquam mo-

nuerat Huetius Petri Laodicensi Latina ex his Græ-

cis esse facta in novissima illa Lugdunensi nota-

tum correctumque fuisse ; cum in promptu jam

posita esset ea quam nos nunc damus, emendatio,

sc. *derivatur* τὸ ἐπιούσιον c. vel παρὰ τὸ ἀπιέναι.

(10) Τὸ, lege τῷ — *θέλειν*, id est, *eo quod veli-*

mus, vetus interpres, si *velimus*.

(11) *Πονηρὸς δὲ ἐστὶν ὁ διάβολος*. Hæc mutua-

tus est scholiographus a Chrysostomo, cujus in bo-

mil. 19 in *Matthæum* hæc sunt verba : *Πονηρὸν*

ἐνταῦθα διάβολον καλεῖ. — δεικνύς ὅτι οὐ φύσει

τοιούτος ἐστίν· οὐ γὰρ τῶν ἐκ φύσεως, ἀλλὰ τῶν ἐκ

προαιρέσεως ἐπιγενομένων ἐστίν ἢ *πονηρία*. Κατ'

ἔξοχὴν δὲ οὕτως ἐκεῖνος καλεῖται, διὰ τὴν ὑπερβολὴν

τῆς κακίας. Vides jam tandem quo jure Oigicū

ascripta sint hæc scholia.

Kal μὴ εἰσενεργῆς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

Εἴτα δὲ δάσκει μὴ παρεπιθεῖσθαι τοὺς ἀγῶνας, πλὴν μὴ ἐπιβρίπτειν ἑαυτοῦς· εἰ δὲ ἀνάγκη καλέσῃ, δεῖ εὐχεσθαι τοῦ ρυθῆναι, καὶ μὴ ἠττηθῆναι· ὁ γὰρ ἐν τῇ πλῆθι νικῶν, καὶ μὴ ἐγκαταλειπόμενος, οὐκ εἰσ- C ἐρχεται εἰς πειρασμόν· *πειρασμός* γὰρ ἐστὶν ἢ ἤττα, καὶ ἢ ἀπὸ τοῦ διαβόλου πλάνη. Ὅ δὲ μὴ εἰσελθῶν εἰς εἰκτα πειρασμοῦ ἐβρύσθη ἀπὸ τοῦ *πονηροῦ*. *Πονηρὸς* (11) δὲ ἐστὶν ὁ διάβολος, οὐ φύσει, ἀλλὰ προαιρέσει· οὐ γὰρ τῶν ἐκ φύσεως ἐστὶν ἢ *πονηρία*, ἀλλὰ ἐξ ἀπεξουσίας κακίας καὶ προαιρέσεως γί-

¹⁰ Joan. vi, 11.

quemadmodum *Ecclesia in cælis pacifica et tranquilla est, ita fiat et in terris*. Utrum vero e Græcis in codice suo exstantibus hæc transtulerit, an de proprio addiderit, non satis apparet.

(7) *Τὸν συνιστῶντα τὸ σῶμα*. Ita fere explicat Chrysostomus alique quos citat Suicer in verbo ἐπιούσιος num. 4. Hanc autem explicationem non adeo probat Origenes, ut in libello genuino eam, tanquam nonnullorum ψευδοδόξων rejiciat ; atque in eo totus sit ut ostendat panem hunc ἐπιούσιον non esse σωματικόν, sed omnino νοητὸν et τὴν τρέφοντα τὴν ψυχὴν. Ne credas igitur hoc scholion libelli hujus esse ἀποσπασμάτιον,

(8) *Τὸν ἐπίοντα — τουτέστι τὸν μέλλοντα*. Hanc quidem τοῦ ἐπιούσιον explicationem verbis consimilibus profert Origenes, quam tamen ipse improbat atque istius vocis etymon ab οὐσία petendum esse contendit. Verba autem intermedia, προσδοκώμενον τοῦ Πνεύματος ζωοποιῶν ἄρτον, in suo codice non invenit vetus interpres ; atque hic, nisi fallor, rectius abesse possent.

(9) *Ἐπιούσιον*. Lege τὸ ἐπιούσιον. Vetus vero interpres pro ἐπιούσιον in suo codice perperam scriptum invenit ὁμοούσιον, unde ille in errorem inductus sic transtulit, *derivatur* τὸ ὁμοούσιον, sive

optione liberaque electione, siquidem malitia *Α* νεται κατ' ἐξοχὴν δὲ οὕτω καλεῖται (12) διὰ τὴν ὑπερ-
seu vitiositas rebus naturalibus haudquaquam βολὴν τῆς κακίας.

accensetur, sed ex vitioso affectu qui nostra in potestate positus est, atque a voluntate procedit
Cæterum diabolus κατ' ἐξοχὴν, hoc est excellentiæ cujusdam ratione malus appellatur, quia in eo præ
cæteris omnibus vitiositas exuberat.

(13) Aliter: Ob nostræ carnis infirmitatem a Deo petimus ut tentationem evitare queamus. Porro
ex peccatis alia corporalia sunt, alia spiritalia. Corporalia quidem hæc esse dicimus, velut
ingluviem, ebrietatem, luxuriam: spiritalia vero, odium erga proximum, invidiam, contentionem,
vanam gloriam, superbiam. Jam hæc vitia in nostro convescunt animo, si charitas ab eo conti-
nentiaque abfuerint. Evanescent autem omnia, partim dilectione spiritali, partim jejunio et abs-
tinentia: mens enim nostra tunc demum et proprium lumen recuperat, et Deum remotis omnibus
obstaculis intuetur.

(12) *Οὕτω καλεῖται*. Legendum opinor, οὕτως
ἐκείνης καλεῖται, sicut habet Chrysostomus; vel
etiam οὕτω ὁ διαβολὸς καλεῖται, uti in suo codice
legisse videtur vetus interpres.

(13) Quæ sequuntur desunt in textu Græco Mar-
rinæ edit. Utrum vero e Græcis in codice suo ex-
stantibus hæc vetus interpres transtulerit, an de
proprio addiderit, pronuntiare non audeo. Edit.

INDICES ANALYTICI.

I.

INDEX HÆRETICORUM ET AUCTORUM

QUORUM MENTIO FIT IN LIBRO TIMOTHEI DE RECEPTIONE HÆRETICORUM.

Revocatur Lector ad numeros crassiori caractere in textu expressos.

- Cephaei, 516, 597, 599, 40, 406,
407, 409, 421, 423.
 Actistæ, 598.
 Adelphiani, 400, 422.
 Aetius, 595.
 Agnoitæ, 597, 406, 408, 410, 411,
417.
 Amphlochius, 401.
 Angelicæ, 407, 408, 411, 412, 413,
416.
 Anomæi, 585, 584, 421.
 Anthropomorphitæ, 599.
 Ἀπίθια, 402, 405, 404, 405.
 Apelles hæreticus, 589, 421.
 Apollinaris, Apollinarius, 595, 596,
Apollinaristæ, 595, 596, 421.
 Apotactitæ, 573, 421.
 Arius, Ariani, Ariana hæresis, 591,
595, 418, 421.
 Armeniarum conversorum receptio,
425, 424.
 Armeniæ magnæ catholicus, 425.
 Armeniæ episcopi ordinatio, 425,
424.
 Artemonistæ, 414.
 Arto yri a, 578, 579, 421.
 Aclepiodotus, 590.
 Athingani, 592.
 Audentius, 595.
 Baptismus hæreticorum, 425, 424.
 Gentilium, 422.
 Baptismus per non ordinatos, 425,
421.
 Baptismi minister, 425, 421.
 Bardesanes, 581.
 Bardanuphitæ, 599.
 Basilides, 589.
 Basilidæ, 421.
 Beboritæ, 591.
 Cæsarea Cappadociæ, 425, 424.
 Canones citati, 422.
 Carpocrates, Carpocratiani, 587, 588,
599, 421.
 Cathari, 594.
 Celestius, 591, 592, 421.
 Cerdo, 578.
 Cerinthus, Cerinthiani, 587, 598,
421.
 Chalcædonensis synodus, 406.
 Chalcoopratis (in) Deipara, 577, 420.
 Chorentæ, 400, 422.
 Condoauditæ, 406, 408, 410, 411,
417.
 Cononitæ, 407, 408, 415, 414.
 Constantii imperatoris dogma, 585.
 Ctistolatæ, 410.
 Damianus, 597.
 Damianistæ, Damianitæ, 400, 407,
411, 412.
 Diaphoritæ, 597.
 Dioscoriani, 599.
 Ebion, Ebionæi, 586, 587, 421.
 Ecclesiæ universales, 422.
 Elcesitæ, Helcesitæ, 590, 591,
421.
 Eucratitæ, 579.
 Enthusiastæ, 400, 422.
 Ephesinum concilium, 591.
 Epiphanius Pamphylus, 599, 400.
 Esarianistæ, 599.
 Ercbitæ, 404, 421.
 Eudovius, 585, 595.
 Euanomus, Euanomiani, 585, 584,
421.
 Eusebius papa, 585.
 Eustathius calligraphus, 592.
 Eustathiani, 400, 422.
 Etychianistæ, 596, 597, 406, 407,
409, 421.
 Flavianus Antiochenus, 400, 401.
 Gaianitæ, 598, 406, 407, 409, 410.
 Gnostici, 581, 588.
 Gregorius Armenia, 425.
 Gregorius Nazianzenus, 596.
 Hæreticorum conversio, 422.
 Hæreticorum receptio, quibus mo-
dis, 577, 420, 423, 424.
 Hæsitantes, 405.
 Helcesitæ. *Vid.* Elcesitæ.
 Hellespontii, 595.
 Henoticum Zenonis, 409.
 Hermæi, 580, 421.
 Hermogenistæ, 416.
 Hydroparastatæ, 579.
 Innocentius papa, 591.
 Jacobus Batnarum, 596.
 Joannes apostolus et evangelista,
de Cerintho, 587, 588.
 Joannes Nicænus, 425.
 Joannes Philoponus, Matroponus,
598, 414, 415.
 Julianistæ, 598, 406, 407, 409, 410.
 Justinus, philosophus et martyr, 579.
 Lampetiani, 400, 422.
 Leontius Cæsareæ Cappadociæ, 425.
 Letoius Melitenensis, 401.
 Leges citatæ, 422.
 Macedonius, Macedoniani, 585, 421.
 Manes, 582, 585.
 Manichæi, 582, 585, 591, 410, 416,
421.
 Manichæorum electi, 582.
 Marcelliani, 585.
 Marcellus Ancyranus, 585.
 Marciani, 595.
 Marcianistæ, 400, 421.
 Marcion, 578, 579.
 Marcionistæ, 578, 579, 416, 421.
 Marcus hæresiarcha, 589, 421; præ-
stigator, 577.
 Maximilla, 581.
 Melchisedecitæ, 592, 421.
 Menander, Mevandriani, 586, 421.
 Montanus, Montanistæ, 581, 582,
584, 414, 421.
 Mulieres magistræ, 405.
 Mundi consummatio, 414, 415.
 Natalius, Anatolius, 590.
 Nepos Egypti episcopus, 591, 421.

- Nestorius, Nestoriani, hæresis Nestoriana, 391, 396, 421, 423.
 Nestorianismi accusati orthodoxi, 500, 501, 504.
 Nicæna synodus, 418.
 Nicolaus, Nicolaitæ, 581, 421.
 Niobus et Niohes, 417.
 Niobitæ, 397, 407, 408, 417, 418.
 Noetiani, 414.
 Novatus, Novatiani, 595, 394, 421.
 Origenes, de resurrectione, 417.
 Origenistæ, 417.
 Papa Alexandriae, 408, 410, 411.
 Patriarchalis liber, 409.
 Paulus CP. 393.
 Paulus Melanus, sen Niger, 408, 411, 412.
 Paulus Samosatensis, 584, 589, 390, 421.
 Paulianistæ, 381, 397, 407, 408, 411, 413, 416, 421.
 Pelagius, 391, 392, 421.
 Pepuza, Pepuziani, Pepuzeni, 381, 382, 421.
 Petrus Mongus, 407, 408.
 Petriani, 409.
 Petritæ, 407, 408, 412, 413.
 Phantasiastæ, 410.
 Philopontiaci, 407, 408, 415, 416.
 Philumene, 589.
 Photinus, Photiniani, Photinianistæ, 384, 414, 421.
 Phtharlotatæ, 410.
 Pneumatomachi, 395.
 Poritentia publica, 590.
 Polycarpus, 379, 587.
 Priscilla, 381.
 Psalmos discere, 422.
 Quartadecimani, 595, 421.
 Resurrectio, 414, 415.
 Sabbatius, Sabbatiani, 595, 394, 421.
 Sabellius, Sabelliani, Sabellianistæ, 381, 385, 412, 413, 414, 416, 421.
 Sabellii duo, 585.
 Saccophori, 379, 421.
 Samaritarum catechesis, 422.
 Saturninus, Saturniniani, 388, 421.
 Sergius Petri, 400.
 Severitæ, 406, 407, 410.
 Simon Magus, Simoniani, 378, 383, 386, 416, 421.
 Sirmiensi synodus, 534.
 Stephanus Sophista, 408.
 Synodi quatuor, 406, 419, quinque, 419.
 Tascodrugi, 577, 578, 421.
 Tatianus, 579.
 Tessareskædecatitæ, 395, 421.
 Tetraditæ, 412, 413, 414, 416, 421.
 Themistius Alexandriae diaconus, 408.
 Theodorus Trapezita, 590.
 Theodosius Alexandrinus, 410, 411.
 Theodosiani, 397, 406, 407, 408, 410.
 Theodosius Antiochenus, 400, 401.
 Theodosius Coriarius, 589, 593, 421.
 Theopaschitæ, 597.
 Theophania, 409.
 Theophilus Alexandrinus, 591.
 Tritheitæ, 598, 413, 414, 416.
 Troglitæ, Troglodytæ, 384.
 Ungi unguento sancto, 577, 592, 420, 421, 425, 424.
 Valens, 393.
 Valentinus, Valentiniani, 380, 381, 416, 421.
 Victor papa, 593.
 Zacharias catholicus magnæ Armeniæ, 425.
 Zephyrinus papa, 390.

II.

INDEX IN EXCERPTA HISTORIÆ ECCLES. THEODORI LECTORIS.

Revocatur lector ad numeros typis crassioribus in textu expressos.

- Acacius post Gennadium Constantinopolis episcopus ordinatur ex Orphanotrophii præposito, 566.
 Alamundarus Saracenorum regulus Christianam fidem amplectitur sub Anastasio, 579. Severum et Eutychianos qua ratione convicerit, *ibid.*
 Anastasii constitutiones, 582.
 Anthimus et Timotheus Tropariorum poetæ, presbyteri in Constantinopolitana Ecclesia, 567.
 Athenodorus princeps Isaurorum, 572.
 Barnabæ apostoli reliquiæ in Cypro insula repertæ, 571.
 Basiliscus frater Verinæ conjugis Leonis Augusti, magister militum, contra Vandalos mittitur, 568. Imperium arripit, et Marcum filium suum Cæsarem facit, 579; ejus epistola encyclica a contra synodum Chalcedonensem, 570; ejuſdem antencyclica, *ibid.*
 Calendio Antiochenorum episcopus reliquiæ beati Eustathii transfert Antiochiam, 571.
 Cavades Persarum rex, fœdus quod Persæ regnante Theodosio Juniore cum Romanis pepigerant rumpit, 582.
 Christus crispo et raro capillitio depingendus est, 566.
 Chrysaphius jussu Pulcheriæ occiditur, 565.
 Chrysargyrum vectigal ab Anastasio principe aboletur, 572; a meretricibus pendebatur quarto quoque anno, *ibid.*
 Concilii Chalcedonensis canones, 564.
 Constantinopoli ecclesia prophetæ Samuelis, 584.
 Sancti Eleutherii, 566; sancti Joannis, sancti Cyriaci, *ibid.* Sancti Stephani in palatio, 571. Ecclesia archangelii in palatio, 577; item ecclesia S. Thomæ quæ Amantii dicitur, et S. Anastasiæ, 568; item ecclesia B. Virginis in Blaclernis et in Chalcepralis. et ea quæ dicitur Hodegorum, item ecclesia S. Laurentii, 564. Item ecclesia SS. Apostolorum a Constantino dedicata, 585. Martyrium S. Euphemie in Petra, 584.
 Constantinopolitanus episcopus in supplicationibus quæ ad Campum fiebant, lectica veli solitus, 564.
 Daniel Styliæ, 567; de columna descendit, ut fidem defenderet, 570.
 Deuterius Arianorum apud Constantinopolim episcopus sub Anastasio impera ore, 576.
 Edessa erat schola Persarum, 572; a Zenone imperatore abolita ob hæresim Nestorianam, 582.
 Euphemius, episcopus Constantinopolitanus, ab Anastasio imperatore professionem fidei exigit, 572; in exilium ejicitur, 575.
 Eusebius magister officiorum An s'asil Imperatoris, 575.
 Festus senator urbis Romæ ad Anastasium imperatorem missus, 574; illi persuasit ut diem festum Petri ac Pauli apostolorum majore quam antea splendore Constantinopoli faceret celebrari, *ibid.*
 Gennadius post Anatolium Constantinopolis episcopus ordinatur, 566; neminem oïd nabat qui ista terium non secret memoriter, *ibid.*
 Gralsinus præpositus sacri cubiculi, fœc monachus, munus suum in aula imperatoris exerce et non desat, 567.
 Helias, Hierosolymorum episcopus, synodum Chalcedonensem in damn t, 576.
 Hus ac Leontius adversus Zenonem rebelant, 574; post diuturnam obsidionem capti, capite truncantur, *ibid.*
 Imago B. Mariæ Virginis a S. Luca depicta, Constantinopolim mititur ad Pulcheriam Augustam, 565.
 Immireni gens ad meridiem sita, fidem Christi amplectuntur sub Anastasio, 585.
 Jacobus Junior, 53.
 Joannes Seytha et Joannes Giblus magistri militum, Isauros debellant, 572.
 Judæorum magicæ artes ad fingendos demonas, 579.
 Julianus puſo Petro Iullone episcopus Antiochiæ ordinatur, 568.
 Julianus episcopus Halicarnassi urbis Carie, Chalcedonensis synodi obrectatur, 577.
 Macellonius Constantinopolis episcopus ordinatur, 573; vir summæ abstinentiæ, ut qui sub Gennadio patriarcha educatus fuisset, *ibid.* in exilium mittitur 577.
 Marcianus imperator ab omnibus eligitur sua u Pulcheriæ Augustæ, 577; ejus lex ne magistratus prelo dato promoverentur, *ibid.*; ejus pietas et elemosynæ, 564.
 Marcianus imperatoris Anthemii filius, tyrannidem arripit adversus Zenonem, 570.
 Martyrius Antiochenus episcopus, 567; episcopatum deponit coram omni ecclesia, retenta sacerdotii dignitate, *ibid.*
 Petrus Fullo presbyter ecclesiæ S. Bassæ quæ est Chalcedone, 567; cum Zenone magistro militum in Orientem profectus, Antiochenam Ecclesiam turbat, *ibid.* An

Hechi num episcopatum invadit, pulso Martyrio, *ibid* ; a Leone imperatore relegatur, 568; a Basilisco restituitur, 569. Quid primus instituerit, 582.

Praefectus urbi Constantinopolitanae in publicis supplicationibus pone sequebatur, ut tumultum plebis prohiberet, 575.

Pulcheria soror Theodosii junioris; ejus pietas et studium in aedificandis ecclesiis, 564.

Rabula episcopus Edessae, 580.

Severus, Antiochia episcopus, in suis synodicis epistolis Chalcedonensem synodum anathematizat, 578.

Studius ecclesiam beati Joannis construxit, et monachos ex Acaemitiensium monasterio in ea collocavit, 567.

Symeon Stylites primus stationem in columna excoxitavit, 566.

Symmachus post Anastasium urbis Romae episcopus ordinatur, 575; post eius ordinationem Laurentius ab alio episcopus urbis Romae ordinatur, *ibid*. Symmachi electio confirmatur in synodo Romana, et Laurentius Nuceriam transfertur, *ibid*.

Theodoricus Valamer, Afer dicitur a Theodoro, 575.

Timotheus Elurus ab Alexandrinis episcopus electus, a duobus tantum episcopis ordinatur, 565; ejus praestigia, *ibid*.; a Basilisco imperatore revocatur, 569.

Trzudadeir Castrum in confinio Persarum atque Indorum, 579.

Zenonis Augusta, Basilisci uxor, synodo Chalcedonensi adversatur, 569; ejus miserabilis interitus, 570.

III.

INDEX SCRIPTORUM ET HÆRETICORUM

QUORUM MENTIO IN LEONTII BYZANTINI LIBRO DE SECTIS.

Revocatur lector ad paginas editionis nostrae.

Acephali, qui cum patriarcha suo, Petro Moggo, Alex. non communicabant, 1250, 1246.

Agnoetæ, ab ignoratione dicti, quam Christo tribuerunt, 1251, 1262.

Alexander, Alexandrinus, 1215.

Alexander CPolitanus, 1215.

Ambrosius, Mediolanensis, 1215.

Amphilochius, Iconiensis, 1215, 1219.

Anastasius, imp., ex illis, qui of διακρινόμενοι dicti, 1250.

Anatolius, patriarcha CPol., 1253.

Antiochus, Ptolemaidis Phœnicia, 1215.

Apollinaris, presbyter, 1218, 1219, 1222, 1223, 1251.

Apollinaris, episcopus Alex., 1251.

Arius, 1198, 1199, 1215, 1218. Presbyter Alex., 1218.

Ariani, 1222, 1223. Illis Origenem prævisse, 1265.

Aristoteles, 1254, 1245.

Asclepiadis fidei definitionem prælegit in synodo Chalcedonensi, 1255.

Athanasius, Alex. 1215. Libro contra Apollinarem

1259. Locus ex τῷ περὶ σαρκώσεως λόγου, 1255. Ubi negatur, esse Athanasii, quia sermo ille tantum duorum sit foliorum, δύο φύλλον, nam scripta Athanasii omnia proluxa esse. Δῆλον πάντων ἐστὶ πάντα τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πάντων μεγάλων ἐπί, 1255.

Athanasius, junior, episcopus Alex., 1250.

Atticus, CPol., 1215.

Augustinus, Hipponensis, 1215.

Basilius, Caesareensis episcopus, 1215, 1222.

Clemens, episcopus Romæ, 1244.

Cyrillus, Alexandrinus, 1215, 1222, 1223, 2253, 1258,

1242, 1251, 1254, 1255, 1258, 1259, 1262. Tres ad Nestorium epistola et xii capitula tertiæ addita, 1222.

Theodoretus contra illa xii capitula 1223, 1253. Cyrillus cum Jo. Antiocheno reconciliatur, 1225. Et cum Theodoro, a quo non postulavit, librum contra xii capitula anathemati subijci, 1238. Ad Proclum, CPolit. scripsit, Theodorum Mopsuestenum non esse anathemati subijciendum, 1278. Secunda ad Si. censum epistola, 1254.

Commentarius in Zachariam 1258. Ab Orientalibus pro Apollinarista habitus, cum is non esset, 1254. Cyrilli liber contra Theodorum Mopsu. a Dioscuro interpolatus, 1255. Dialogus, quo unum esse Christum probat, 1255.

Cyrus, presbyter Timothei, Apollinariste, 1250.

Διακρινόμενοι (oi), 1226, 1254, 1255, 1258. Ex illis Anastasius, imp. 1250. Objectiones suas Nestorianis suffurantur, 1245.

Diodorus, Tarsensis, 1222. Ejus commentarii in sacram Scripturam 1222.

Dionysius, Areopagita, 1214.

Dioscorus Alex. 1225, 1226, 1227, 1251, 1255. Successor Cyrilli, ejus scripta interpolavit 1255

Dioscorus, Junior, 1250.

Domnus, Antiochenus episc., 1223.

Ἑκκλησιαστικά βιβλία pro libris canonicis sacrae Scripturae, 1204.

Epiphanius, Cypri episcopus, 1199, 1215.

Erechthius, inter Patres ab Apollinaristis citatus, 1250.

Esiras post captivitatem libros sacros e memoria reseruit, 1205.

Eulogius, episcopus Alex., 1251.

Eusebius, Dorylaeorum episc., 1226.

Eusebius, Pamphili, 1211.

Eustathius, Antiochenus, 1215.

Eutyches 1199, 1254, 1255, 1246, 1251. Presbyter et archimandrita, 1225.

Flavianus, CPol., 1215, 1223, 1226, 1227, 1234. Epistola ad Leonem, Rom., 1226.

Gaianus, ex archidiacono episcopus Alex., 1251. Oi ἀπὸ Γαϊανοῦ pro iis, qui Chalcedonensem synodum rejiciunt, 1246, 1247. Et corpus Christi post unionem statuant incorruptibile. Γαϊανίται, 1259, 1262.

Gregorius, Caesareæ Palestinæ, 1215.

Gregorius (Naz.), 1199, 1215, 1219, 1245, 1259.

Gregorius Nyssenus, 1215, 1219. Ἐν τῇ πρὸς Ἀπολλινάριον πραγματείᾳ, 1255. Oratio in funere Gregorii Thaumaturgi. id.

Gregorius, Thaumaturgus, 1214. Dubium, an ejus ἡ κατὰ μέρος πίστις, 1255. Sola illius fides, quam in visione vidit, a Nysseno memoratur, 1255.

Hæreses LXXXIV, 1199.

Hebraeorum δόγματα, 1205, seq.

Hilarius, Pictaviensis, 1215.

Hippolytus, episcopus Romæ, 1214.

Historici libri Vet. Test. XII, 1205.

Oi ἔθεον ἱστοροῦντες, 1209.

Oi ἔθεο, 1265.

Ἰθαῖ epistola ad Marin., Persam, 1528. Recepta cum Ibas Nestorium damnasset, 1258. Licet Theodorum Mopsuestenum laudet, *Ibid*. A Justiniano anathemati subiectus, 1258.

Ignatius, ὁ θεοφόρος, 1214.

Irenæus, 1214.

Joannes, Aegates, presbyter Nestorianus, 1258.

Joannes Alex. tres hoc nomine, 1250, 1251.

Joannes, Antiochenus episcopus, 1224, 1225. Epistola, contra Nestorium scripta, ante synodum Ephesinam, 1225. Epistola ad Cyrillum reconciliatoria, 1225.

Joannes (Chrysostomus) CPol., 1215, 1222.

Jobi liber (primus e quatuor paræneticis). Hung quidam existimarunt, Ἰωσήπου (Josephi patriarchæ) εἶναι σύγγραμμα, 1204.

Julianus, Halicarnassens, 1250.

Julius, Romæ episcopus, 1215. Epistola ad Dionysium, Corinthi episcopum, Julio supposita, cum sit Apollinaris, 1255. Julii nihil fertur; sed septem epistolæ sub ejus nomine Apollinarium habent auctorem, 1255. Julii nomine actis synodi Ephesinæ a Cyrillo inserta epistola,

quæ Timotheum, Apollinaristam, auctorem habet, 1235.
 Justinianus, imp., *συνόδοις*, 1231. Et τῶν διακρι-
 νομένων; ad synodum Chalcedonensem reduceret, Theo-
 doretum et Iban anathemati subiecit, 1235.
 Justinus, philosophus et martyr, 1214.
 Juvenalis, Hierosol. episcopus, synodo Ephesinæ
 ἀσπρική et deinde Chalcedonensi interfuit, 1238.
 Leo, Rom., 1223, 1226, 1235. Ejus epistola sive to-
 mus ad Flavianum, 1226.
 Macedonius, episcopus CPol., 1218, 1222.
 Manichæorum secta, 1214, seq.
 Methodius, Patarensis episcopus, 1214.
 Movtavón secta, 1214.
 Narses a Justiniano, imp. missus Alexandriam, 1231.
 Nectarius, CPol., 1215.
 Nestorius 1199, 1215, 1218. CPol. episcopus, 1218,
 1235, 1251, 1254.
 Nestorianis objectiones suas suffurantur οἱ διακρινό-
 μενοι, 1213.
 Origenes, 1263. Locns ex epistola ejus de Filio Dei,
 minore quam Pater, *Ibid.* Opinio de præexistentia
 animarum et salute ac restitutione dæmonum confutatur,
 1266.
 Paulus, Alexandrinus episc., 1231.
 Paulus, Emesenus episc., 1223.
 Pauli, Samosatens, secta, 1214, seq.
 Petrus, Alex. episcopus et martyr, 1314.
 Petrus (Mogus), episcopus Alex., 1227, 1230.
 Petrus Fullo, episcopus Antioch., 1230.
 Philippi Evangelium, a Manichæis jactatum, 1214
 Philoponus, princeps Tritheitarum, 1234.
 Platonici brutorum animas præexistere docent, 1266.
 Proclus, CPol., 1215 Ad eum Cyrilli epistola, 1238.
 Sabellius, 1198, 1199, 1215.
 Samaritanorum dogmata, 1207, 1210, seq., ubi eos
 confundere cum Sadduceis videtur.
 Septuaginta hebdomades Danielis ab anno XXIV Ar-
 taxerxis longinam computandæ, 1206.
 Severianus, Gabalorum episcopus, 1215.
 Severus, Antiochenus episcopus, 1230, 1231.
 Σεβήρου (Οἱ ἀπό), 1215.
 Sylvester, episcopus Rom., 1215.
 Συνοδοί, qui synodum probant Chalcedonensem, 1231,
 1251, 1247.
 Synodus Nicæna 318 Patrum, 1218. Illi interfuere

septem ἀπειθούσας; qui etiam postea in sententia sua
 perseverarunt, 1238. Chalcedonensis, 1211, 1215, 1223.
 Mandante Marciano, Patrum 650: 1227, 1234. Synodica,
 qui illam synodum recipiunt, 1231, 1234. Διακρινομένοι
 qui dubitant eam recipere, 1226, 1234, seq. Ejus verba
 defenduntur, 1238, seq. Cyrillianam dicit Joannes,
 Ægeates, 1258. CPolitana Patrum 130: 1219. Ephesina,
 1222. Cum Orientalibus dissenso, *ibid.* seq. De epistola,
 quæ sub Julii Rom. nomine legitur ἐν τοῖς προαίεσιν ἐν
 Ἐφέσῳ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου, 1255. Ephesina se-
 cunda ἀσπρική in causa Eutychis, 1226, 1234.
 Theodoretii historia 1211. Ejus liber contra XII capitula,
 1223, 1238. Theodoretii et Nestorii nomine confictæ epi-
 stolæ quibus se invicem recipiunt, 1227.
 Theodoretus in libro *De sectis Nestorium detestatur*,
 1223. Non prius a synodo Chalced. receptus quam Nes-
 torium anathemate percussisset, 1235. Cogente Cyrillo,
 1238.
 Theodoretum anathemati subiecit Justinianus, imp.,
 1238.
 Theodorus, Mopsuestenus, 1222. Ejus commentarii
 in S. Scripturam, 1222. Laudatur in Iba epistola ad Mar-
 rim, Persam, 1238, Cyrillus noluit eum anathemati sub-
 jici, quia ab Orientalibus omnibus pro magno doctori
 habitus, 1238. Pro Theodoro, contra Cyrillum scripsit
 Theodoretus, 1238.
 Theodosii, imp., epistola ad Cyrillum, 1223. Idem
 imp. concilium secundum Ephesium indixit, 1225. Ad
 Valentinianum scripsit pro Dioscoro, 1226.
 Theodosius, λογογράφος, tempore Justiniani imp., fa-
 ctus episcopus Alex., 1251. Depositus, *ibid.* Agnoeta-
 rum adversarius, 1251, 1254.
 Theodosiani, 1216, 1247, 1263.
 Theophilus, Alexandrinus, 1215.
 Thomæ Evangelium a Manichæis jactatum, 1214.
 Timotheus (Ælurus, Monophysita) scripsit contra syn-
 odum Chalced., 1238.
 Timothei, Apollinarista, est epistola, quæ sub Julii
 Rom. nomine legitur in actis synodi Ephesinæ, 1235.
 Timothei duo episcopi Alex. eodem tempore, 1247.
 Timotheus tertius, 1230, 1231.
 Tritheita, 1231.
 Valentiniani, imp. epistola ad Theodosium, 1236.
 Zenonis, imp. henoticum, 1227.
 Zoilus, episcopus Alex. 1231.

IV.

INDEX RERUM MEMORABILIUM

QUÆ IN HISTORIA ECCLESIASTICA EVAGRII SCHOLASTICI NOTANTUR.

Revocatur lector ad numeros crassiores in textu expressos.

A

Abari Scytharum gens, a Turcis graviter attriti, reli-
 ctis seclibus suis, ad Bosporum veniunt, 418. Tandem
 ad ripas Danubii condecorunt, *ibid.* Usque ad longum
 murum excurrunt et multas urbes capiunt, 460.
 Abasgorum gens Christianam fidem amplectitur sub
 Justiniano, 402.
 Acacius post Gennadium Constantinopolis episcopus
 ordinatur ex Orphanotrophii preposito, 304. Patriar-
 cha et archiepiscopus dicitur in Constitutione imp. Ba-
 siliisci, 541. Item in libello penitentiae episcoporum Asiae,
 542. Gesta in ejus condemnatione ac depositione, 352.
 Acacius Meitinae episcopus, in Ephesina synodo blas-
 phemiam Nestorii exponit, 231.
 Acacius episcopus Arianathæ, 312.
 Adarmanes dux Persarum a Chosdroe cum exercitu
 mittitur, 435. Antiochiam obsidet, 436. Heracleam et
 Apamiam incendit, *ibid.* Victus a Mauricio duce Rom., 447.
 Adlaeus et Æthierus senatores extremo supplicio affi-
 ciuntur, 419.
 Aetius archidiaconus Ecclesie Constantinopolitane,
 321-327. Primicerius Notariorum, 315.
 Agathie rhetoris historia, 403.
 Abarus Edessæ regulus, 403. Christi ad eum epi-
 stola, *ibid.*
 Alamundarus Saracenorum regulus, 395. Romanis,
 licet federatis, suppetias ferre recusat, 447. A Mauricio
 in insulam Siciliam relegatur, 451.
 Alexandrinorum ingratum seclitiosum et præcepti,
 297.
 Amida urbs Mesopotamiæ a Persis capitur, 570.
 Amphilocheus episc. Sidæ Chalcedonensem synodum
 reprobatur, 302.
 Anastasius presbyter, comes et contubernalis Nestorii,
 251.
 Anastasius Hierosolymorum episc. post Juvenalem,
 encyclicis Basilicis litteris subscribit, 358.
 Anastasius ex Silentiariorum imper. eligitur, 539. In Ec-
 clesie statu nihil innovari voluit, præter inolitam locu-
 rum consuetudinem, 560. Euphemium et Macedonem
 Constantinopolis episcopos eiecit, 361. Nomen ejus post
 mortem e sacris diptychis erasum, 569. Hierosolymis
 vivus anathematizatur, *ibid.* Hymno trisagio adju jubet
 hæc verba. *Qui crucifixus es pro nobis*, 380.
 Anastasius post Dominum Antiochiæ episc. ordinatur,
 422. Ejus auctoritas in er episcopos maxima, *ibid.* Ejus
 responsio ad Justinianum imperatorem, 425. Item

stola ad monachos utriusque Syriae de fide, *ibid.* Ejusdem oratio ad Antiochenos qua eis valedicit, *ibid.* Ex seculo sua eicitur, 451. Restituitur, 472.
 Anatolius magister militum per Orientem, porticum Anatolii aedificavit Antiochia, 275.
 Anatolius senator vir sceleratus, demonibus sacrificasse convincitur, 441. Constantinopoli vivus in amphitheatro comburitur, 445.
 Anazarbus metropolis secundae Ciliciae, terrae motu subversa, 391. A Justino seniore instaurata, Justinopolis nominatur, *ibid.*
 Anthemius a Leone Augusto Romanorum imperator efficitur, 508.
 Anthimus Constantinopolitanus episcopus. Eutythiani erroris sectator, 392. Severi persuasione, Constantinopolitanam sedem relinquunt, 395. Ejus epistola ad Theodosium, *ibid.* A Justiniano sede expellitur.
 Apianus rerum Romanarum scriptor, 450.
 Apollinaris Alexandriae episcopus. ordinatur post Zoilum, 417. Quintae synodo Constantinopolitanae interfuit, *ibid.*
 Ardaburius magister militum Orientis, 267.
 Armatus cognatus Verinae Augustae a Zenone Augusto interficitur, 358. Ejus filius Basiliscus ex Caesare presbyter fieri compellitur a Zenone, *ibid.*
 Arsenius Augustalis et dux Aegypti a Zenone promovetur, 356.
 Asiaticus dux Phoenices Libanensis, 368.
 Asinius Quadratus rerum Romanarum scriptor, 450.
 Aspar una cum filijs a Leone Augusto perimitur, 508.
 Asterius comes Orientis, inimicitias cum Gregorio Antiochia episcopo exercet, 457. Terrae motu quo Antiochia eversa est, obruitur, 460.
 Athalaricus filius Theodorici rex Gothorum, 400.
 Atticus Nicopolis episcopus, 522.
 Attila Hunnorum rex, 272.
 Avitus menses octo imperavit, 296.

B

Basilica in honorem martyris constructa, 271.
 Baradatus monachus insignis, 302.
 Barsanuphius monachus reclusus, 415.
 Barsumas monachus seditionis et turbarum auctor in Syria, 525.
 Basiliscus frater Verinae conjugis Leonis Augusti, magister militum, imperium arripit, et Marcum filium suum Caesarem facit, 514. Ejus epistola encyclica contra synodum Chalcedonensem, 335. Ejusdem antecyclica, 341.
 Basiliscus episcopus Seleucia Isauriae, interfuit secundae synodo Ephesinae, 288, 312.
 Bassianus et Stephanus Ephesiorum episcopi deponuntur, et a ter in eorum locum eliguntur, 529.
 Belisarius magister militum per Orientem, Persas superat, 395. Carthaginem capit, 398. Romam capit, 400. Triumphat ex Africa, 399. Romam iterum capit, 401.
 Berytus, Biblus ac Tripolis in Phoenice maritima terrae motu subversa, 415.
 Boanensis Lacus juxta Nicomediam, 307.
 Bonus, Romanae urbis episcopus, 443.
 Brysia loca juxta Antiochiam, 459.

C

Cabao Maurorum juxta Tripolim regulus, 396. Qua ratione Vandalos in Africa superaverit, *ibid.*
 Calendio Antiochenorum episcopus ordinatur, 343. Litteras scribit ad Zenonem et ad Acacium contra Petrum Mongum, 348. Oasim relegatur, *ibid.*
 Calistus rector urbis Antiochia sub juniore Theodosio, porticum Callisti aedificavit, 275.
 Cavades Persarum rex, foedus quod Persae regnante Theodosio juniore cum Romanis pepigerant rumpit, 370. Chosroi filiorum natu minimo regnum tradere cupit, 394.
 Cecropius episcopus Sebastopoleos, 316.
 Chalcedonensium urbi tribuuntur jura metropolitana, 327.
 Charax Graeciae Historiae scriptor, 450.
 Chosroes Persarum rex, Antiochiam et alias urbes Syriae expugnat, 403. Sub exitum vitae baptizatur, 408. Melitina incendit, 412.
 Chosroes Hormisdas filius rex Persarum eligitur, 466. Ad Romanos confugit, et a Mauricio imp. adoptatur, *ib.* In regnum reducitur a Romanis, 467. Crucem auream donavit ecclesiae sancti Sergii martyris, 468. Siram Christianam, contra legem Persarum uxorem duxit, 469.
 Chrysaphius protector Theodosii, inimicus Flaviani episcopi Constantinopolitani, 262, 285. Quam ob causam infensus fuerit Flaviano, 285.
 Chrysargyrum vectigal ab Anastasio principe aboletur,

371. A Constantino magno id institutum fuisse Zosimus scribit, 373. Negat Evagrius, 374.
 Chrysotella, id est auri collatio, ab Anastasio instituta 377.
 Circesium castrum quod Euphrates et Abora fluvii conjungunt, 435.
 Claudianus poeta nobilis, 274.
 Celestinus Romanae urbis episcopus. post Zosimum, ejus episcopus ad Nestorium, 252.
 Coelestria, postea secunda Syria dicta est, 365.
 Comentiolus magister militum a Mauricio imp. mittitur in Orientem, 465.
 Concilium quintum generale Constantinopoli a Justiniano imperatore convocatum quam ob causam, 417. Res in eo gestae, 418.
 Concilium Ephesinum primum, et res in eo gestae, 233. Ejus sententia, adversus Nestorium prolata, 234.
 Concilium Ephesinum secundum, cui praesedit Dioscorus Alexandrinus, 261. In eo Eutyches resitutus, et Flavianus damnatus, 262.
 Concilium Chalcedonense, resque in eo gestae, 285, 286. Definitio fidei ab eo promulgata, 290.
 Concilium episcoporum Asiae in urbe Epheso sub Basilisco, 338. Libellus precum ab iisdem oblatus Basilisco, *ibid.*
 Conon ex episcopo Apamiae, ductor exercitus Isaurorum, 369.
 Conon abbas monasterii Sanctae Sabae in Palaestina, 418.
 Cornelius Gallus, primus praefectus Aegypti, 376.
 Cosmas episcopus Epiphaniae in Syria, synodice Severi litteris consentire recusans, ab ejus communione recedit, etque libellum depositionis mittit, 368.
 Crucis salutare ac vividum lignum in urbe Apamia, 404. Quanto cum honore spectandum civibus proponeretur, *ibid.*
 Curs Scythae dextro Romanorum cornui praefectus, Persas fugat, 441. In Persarum regionem irrumpens, in ea hiemavit, 442.
 Cynegetica regio haud procul ab Antiochia, 565, 421.
 Cypriana a Carthaginensibus dicebatur dies festus sancti Cypriani, 398.
 Cyrillus Alexandriae episcopus. Theophili fratris filius, ejus episcopus ad Nestorium, 252. In Ephesina synodo vices egit Romani pontificis, 253. Ejusdem episcopus ad Joannem Antiochenum, 255.
 Cyrillus, Acaemitenum praepositus, 353.
 Cyrus praefectus praetorii, poetica gloria insignis, 274.

D

Damophilus de urbe Roma quid scripserit, 455.
 Darius in Mesopotamia ab Anastasio imp. conditur, in confinio Persarum ac Romanorum. 370. A Chosroe obsidetur, 436. Et capitur, *ibid.* restituitur Romanis, 467.
 Decuriones in album curiae relati, erant quasi senatores quidam, 378.
 Dexippus Historiae scriptor Scytharum bella descripsit, 450.
 Dio Cassius Historiam Romanam usque ad imperium Antonini Elagabali, perduxit, 450.
 Diodorus Siculus, Historiae scriptor, usque ad Julii Caesaris tempora Historiam deduxit, 450.
 Diogenes episcopus Cyzici, secundae synodo Ephesinae interfuit, 312, 325.
 Diomedes silentarius, 302.
 Dionysius Halicarnasaeus rerum Romanarum scriptor, 450.
 Dioscorus Alexandriae episcopus, secundae synodo Ephesinae praesidet, 261. Flavianum et Eusebium deponit, 262. Damnatur in synodo Chalcedonensi, 291. Gangram relegatur, 292. Libellus depositionis ad eum mittitur, 318. Non ob fidem depositus est, 326.
 Domitianus Melitinae episcopus, cognatus imperatoris Mauricii, 467. Ejus elogium, *ibid.*
 Domninus post Ephraemium episcopus Antiochia constituitur, 417. Quintae synodo Constantinopolitanae interfuit, *ibid.*
 Domnus Antiochensis episcopus post Joannem, in secunda Synodo Ephesina deponitur, 263. Ad Symeonem Stylitam venit, 265.
 Ducum prudentia et militum obedientia res maximae perficiuntur, 462.
 Dyrrachium, olim Epidamnus dicta, terrae motu subvertitur, 391.

E

Ecclesia B. Mariae Virginis Antiochia, Ecclesia Justiniani dicebatur ex conditoris nomine, 448, 459.
 Edessa urbs Osdroena, Scirti inundatione submergitur,

tur, 391. A Justino Seniore instaurata, Justinopolis nomen accepit, *ibid.* Imago Christi non manufacta, in ea servatur, 406.

Elephantina urbs in finibus Thebaidis sita, 257.
Eleansius Cappadociæ secundæ episcopus, 362.
Ephorus ac Theopompus Græcicæ historiæ scriptores, 430.

Ephremius comes Orientis sub Justino, 388. Episcopus Antiochiæ a civibus quibus terræmotus tempore subvenerat, eligitur, *ibid.*, 404, 416.

Epiphanius episcopus Tyri, synodicis Severi epistolis subscribere recusat, 367.

Epiphanius Constantinopolitanus episcopus, 393, 398.
Epistola monachorum Palæstinæ ad Alcisonem episcopum, 294, 362, 367.

Epistola encyclica Leonis Augusti ad omnes metropolitanos et reliquos orbis Romani episcopos, 300.

Eruli ab Justiniano ad Christi fidem conversi, 401.
Evangelium stantes audire solebant Christiani, 485.

Eucharistiæ partes quæ supererant, pueris consumendæ dabantur Constantinopoli, 416.

Eudocia Atheniensis, uxor Theodosii Junioris poetice artis studiosa, 275. Antiochiam venit, *ibid.* Ærea statua donatur ab Antiochenis, *ibid.* Hierosolymam proficiscitur, 276. Cum monachis illic degentibus colloquitur, 279. Ecclesiam sancti Stephani Hierosolymis ædificat, *ibid.*

Eudocia junior, Valentiniani Placidi et Eudoxiæ filia, nupsit Hunerico Geizerici regis filio, 295.

Eudoxia Theodosii junioris filia, nupsit Valentiniano Placido, 275. Post mortem Valentiniani nupsit Maximo, 293. Geizericum ex Africa evocat, 296.

Eulogius post Joannem episcopus Alexandriæ ordinatur, 443, 472.

Eunomius Nicomediensis episcopus cum Anastasio Nicæno certat de quibusdam oppidis, 329.

Euphemie martyris Basilica in urbe Chalcedonensi describitur, 234. In ea Basilica tumulus est sanctæ martyris ex quo cruor elicitur, 285. Ex eodem tumulo odor admirabilis spirat, 286.

Euphemius post Fravitam episcopus Constantinopolitanus ordinatur, 357. Ab Anastasio imp. professionem fidei exigit, 364. In exsilium ejcitur, 361.

Euphrasius Antiochiæ episcopus ordinatur, 387. Terræmotu Antiocheno obrutus, 388.

Euprepii monasterium juxta Antiochiam, 257.

Eusebius Cæsariensis episcopus Historiam ecclesiasticam scripsit ab apostolorum temporibus usque ad tempora Constantini, 375.

Eusebius Dorylæi episcopus Eutychem accusat, 261. Ejus libellus oblatus imperatoribus contra Dioscorum, 286, 310.

Eusebius episcopus Ancyrae, interfuit secundæ Ephesinæ synodo, 288.

Eusebius Historiæ Romanæ scriptor ab Augusto usque ad obitum imp. Cari, 450.

Eustathius Epiphaniensis, Syrus, Historiæ scriptor, 274, 307, 300, anno duodecimo imperii Anastasii historiam suam clausit, 370, 451.

Eustathius Beryti episcopus, de rebus in synodo Chalcedonense gestis epistolam scripsit ad Joannem episcopum, 284. Interfuit synodo Ephesinæ secundæ, 288.

Eustochius Hierosolymorum episcopus, 413. Successit Macario, 417. Origenistas ex nova laura ejcit, 418.

Eutyclus post Menam episc. Constantinopolit. ordinatus, 417. Fuerat antea apocrisiarius episcopi Amasenum, 419. Ex sede sua ejcitur, 421. Restituitur, 443, 445.

Eutychiani hæretici multos libros sanctorum Patrum corruperunt, multos quoque Apollinaris libros Athanasio et Gregorio Thaumaturgo et Julio falso ascripserunt, 365.

F

Fames gravissima, 295.

Felix papa successor Simplicii, sententiam depositionis misit ad Acacium, 352. Ei sententiæ non acquievit Acacius *ibid.* Vitalem ac Misenum legatos mittit ad Zenonem August., 353.

Flavianus post mortem Procli, Constantinopolis episcopus ordinatur, 260. Collecta apud Constantinopolim synodo Eutychem damnat, 261.

Flavianus post Palladium Antiochiæ episc. ordinatur, 358. Ab Anastasio imp. ejcitur, 421. Relegatur Petras, quod est oppidum Palæstinæ, 365.

Florentius Sardinia episcopus, 319.

Florus dux et Augustalis Alexandriæ, 295.

Fravita post Acacium Constantinopolis episcopus ordinatur, 356.

G

Gelimer Vandalorum rex, capitur a Belisario, 399. Coram Justiniano in solis circi residente prostratus, quid dixerit, 399.

Genadius post Anatolium Constantinopolis episcopus ordinatur, 304.

Gizericus Romam capit, 296. Eudoxiam cum filibus secum abducit, 399.

Glycerius post Olibrium imperator Romanorum efficitur, 308. Episcopus Salonæ ordinatur, *ibid.*

Golanduch mulier sanctissima, 469.

Gregorius ex monacho episc. Antiochiæ ordinatur, 452. Ejus elogium, *ibid.* Accusatur quod sacrificiis dæmonum interfuisset, 444. Iterum accusatur incesti, et quod annonam incendisset, 437. Absolvitur in synodo Constantinopolitana, 457. Ejus concio ad milites Romanos qui seditionem fecerant, 461. Milites Romanos cum imperatore et cum duce suo reconciliat, 463.

Gregorius magnus, Romanæ urbis episcopus post Pelagium, 472.

H

Heraclæa urbs Syriæ, Gallicæ prius dicta, 456.

Herodianus Historiæ Romanæ scriptor, 450.

Hierapolis metropolis Euphratensis provinciæ, 467.

Homines dissoluti, plerumque ignavi sunt simul ac præfidentes, 433.

Homoniæ ecclesia ita dicta Constantinop. 306.

Hormisda Chosrois filius patri in regno succedit, 442.

Contra eum conjurant Persæ duce Varamo, 466.

Hunericus rex Vandalorum, Catholicos in Africa persequitur, 353, 396.

Hunni olim Massagetæ dicti, 334.

I

Ibas, Edessenorum episcopus, 262.

Ignatii martyris reliquiæ, jussu Theodosii junioris in urbem Antiochiam transferuntur, 271.

Illus ac Leontius adversus Zenonem rebellant, 360.

Imperatoris officium quæ sit, 355.

Irenæus Tyri et Aquilinus Bybii episcopi, in synodo Ephesina secunda depositi, 263.

Irenæus comes Orientis sub Justino seniore, 387.

Isaurica munera quæ quotannis ab imperatore Isauris donabantur, 369.

Isidorus Pelusiota, 269.

J

Jesu filii Nave monumentum in Africa, 399.

Joannes Antiochenus episcopus, 235. Quinto die post damnationem Nestorii ad concilium veniens, collecta synodo Cyrillum deponit, 254. Cum Cyrillo reconciliatur, 235.

Joannes rhetor, Historicus, 270, 505, 543, 559. Sub Justino Seniore Historiam suam terminavit, 388.

Joannes ex œconomio Alexandriæ episcopus ordinatur, 344. A Zenone August. ejcitur, *ibid.* Romam fugit ad Simplicium papam, 348.

Joannes post Athanasium episcopus Alexandriæ ordinatur, 358.

Joannes episcopus Palti, defensor Chalcedonensis synodi relegatur, 365.

Joannes Scythæ et Joannes Gibbus magistri militum, Isauros debellant, 569.

Joannes Chuzibita monachus in Palæstina, 389.

Joannes Scholasticus pulso Eutychio episcopus Constantinopolis ordinatur, 421. 459. Joannes post Eutychium episcopus Constantinopolis, 472.

Joannes Catelinus nomine, Romanæ urbis post Vigilium episcopus, 423.

Joannes post Apollinarem episc. Alexandriæ ordinatur, 415.

Joannes post Macarium episc. Hierosolymorum ordinatur, 443, 475.

Joannes Epiphaniensis Historiam scripsit post Justinianum, 451.

Julianus episcopus Lebedi, 312.

Julianus episcopus Rostræ, epistolis synodicis Severi subscribere recusat, 367.

Julius Cæsar quingentas viros capit, 376.

Jurejurando quo se milites obsirinxerant, nunquam se Philippeum ducem suscepturos, liberantur ab episcopo Gregorio, 465.

Justinianus sororis Justini filius ab eodem Augustus renuntiat, 391. Chalcedonensis synodi defensor, 392. Ejus uxor Theodora Chalcedonensi synodo adversatur, 393. Ejus constitutio qua Anthemium et Severam et illorum socios anathemate percellit, 394. Vandalorum re-

Philostratus pestem sua ætate quindecim annos grassatam esse scribit, 408.
 Phlego historiarum scriptor, 275.
 Pisander poeta, 275.
 Pityus oppidum in extremis finibus imperii Romani, 231.
 Placidia Valentianiani et Eudoxiæ filia nupsit Olybrio, 296.
 Polybius Megalopolitanus ad Carthaginis excidium Historiam suam perduxit, 430.
 Priscus rhetor Historiam belli ab Attila contra Romanos gesti conscripsit, 272, 281, 292, 308, 450.
 Priscus magister militum mittitur in Orientem, 456.
 Ejus arrogantia, *ibid.* Seditio militum contra eum et imp. Mauricium. *ibid.*
 Procius quaestor sacri palatii sub Justiniano, 595.
 Procopii rhetoris Historiarum epitome, 394, 395, 396, et seq, 451.
 Proterius Alexandriæ episcopus in locum Dioscori ordinatur communi suffragio episcoporum Alexandrinæ synodi, 292. A plebe Alexandria occiditur, 298.
 Proterius episcopus Smyrnæ interfuit synodo Chalcedonensi, 517.

R

Rhodus terræ motu subversa, 218.
 Romulus cognomento Augustulus, Orestis filius, postremus omnium Romæ imperavit, 509.
 Rufinus magister officiorum imp. Theodosii, 216.
 Rufinus Samosatensis episcopus, 316.
 Rufus abbas monasterii Theodosii in Palæstina, 418.

S

Sacra Ecclesiæ vasa pro urbis redemptione dantur, 407.
 Salustius post Martyrium episcopus Hierosolymorum eligitur, 417.
 Seditio ingens Constantinopoli, Nica cognominata, 395.
 Sergiopolis urbs Syriæ, in qua reliquiæ Sergii martyris servabantur, 407.
 Severianus episcopus Arethusæ, libellum depositionis mittit Severo patriarchæ Antiocheno, 368.
 Severus Romæ imperat post Majorianum, 296.
 Severus pulso Flaviano episc. Antiochiæ ordinatur, 366. Ejus vita ac studia, *ibid.* In suis synodicis epistolis Chalcedonensem synodum anathematizat, *ibid. et seq.*
 Epistola ejus ad Soterichum, 380. Ejusdem Enthronisationis, 386. A Justino imperatore proscribitur, *ibid.* Ejus epistolæ ad Justinianum et Theodorum, 393.
 Silverius, Romæ urbis episcopus, Belisario portas urbis aperit, 400. A Belisario deponitur, et Vigilius in ejus locum subrogatur, 401.
 Sirmium oppidum a Gepidibus capitur, 438. Iterum a Barbaris quos Abares vocant, *ibid.*
 Socratis Historia Ecclesiastica, 249. Ejus error in Historia Ephesim concilii, 255. Citatur, 274.
 Sophiæ (Sanctæ) ecclesia a Justiniano condita describitur, 411.
 Stephanus Ephesiorum episcopus Chalcedonensi synodo interfuit, 511. Depositus, 529.
 Stephanus Antiochiæ episcopus ordinatur, 545. A pueris Antiochenorum crudeliter occisus, *ibid.*
 Stephanus Hierapolitanus episcopus scripsit vitam B. Golanduch, 469.
 Sycorum Alpes vel angustia inter Thracias et Dacias, 440.
 Symeon Stylites sub Theodosio juniore floret, 265. In exercitatione monastica sex et quinquaginta annos exegit, 266. Ejus cadaver magno cum honore Antiochiam deportatur Leonis principatu, 267. Primus stationem in columna excogitavit, 302. Leo Augustus ad eum litteras scribit, 302. Ejus epist. ad Leonem August. 303 et altera ad Basilium episc. Antiochiæ, *ibid.*
 Symeonis delubrum seu Maudra describitur, 268.
 Symeones Stylita junior sub Tiberio, 418. Qua occasione in columnam ascenderit, 471. Ejus obitus, *ibid.*
 Symeones, monachus Acæmitensis, 354.
 Symeones monachus Emisenus, 414.
 Synesius Cyrenensis ad Episcopatum promovetur, adhuc Gentilium erroribus implicatus, 270. Ejusdem epistolæ, et Oratio ad Theodosium imp., 270.

T

Tamchosdroes Persarum dux a Romanis prælio occiditur, 447.
 Tanaim Barbari vocant effluxum Mæotidis Paludis in Euxinum mare, 402.

Terræ motus gravissimus, 272. Alius, 304. Alius, 307. Alius 380. Alius, 391. Alius, 402.
 Thalassius episcopus Cæsariæ Cappadociæ, una cum Dioscuro Alexandrino præfuit synodo Ephesinæ secundæ, 291.
 Thecla Protomartyr in somnis apparet Zenoni, 541.
 Templum pulcherrimum in urbe Seleucia in ejus honorem a Zenone conditur, 312.
 Theodasius Gothorum rex, regno se ab licat, 400.
 Theodoretii episcopi Cyri, Historia Ecclesiastica, 249, 375 Theodoretus a Dioscuro in secunda Ephesina synodo deponitur una cum Iba Edesseno, et Daniele Carrensi, 263. In concilio Chalcedonensi restituitur, 292, 528.
 Theodoricus Gothus adversus Zenonem insurgit, 558. Hastæ cuspidem vulneratus interit, 559.
 Theodoricus Valamer adversus illum ac Leontium tyrannos a Zenone mittitur, 360. Relicto Oriente in Italiam proficiscitur, et vicio Ithici Odoacro regnum Italiae assumit, 559. Ejus uxor Amalasantha, 400.
 Theodoricus Gothorum dux in exercitu Romano militat, 447.
 Theodorus cognomento Ascidas, episcopus Cæsariæ Cappadociæ, 418. Fautor Origenis, *ibid.* 420.
 Theodosiopolis urbs a Persis obsessa, 370.
 Theodosius contra canones episcopus Hierosolymorum ordinatur, 295.
 Theodosius Alexandriæ episcopus, Chalcedonensis synodi obrectator, 392. Epistolam ad eum scribit Severus, 393. Ejus epistolæ ad Anthimum et Severum missæ, 395. A Justiniano sede ejicitur, *ibid.*
 Theodotus Ancyræ episcopus, in Ephesina synodo Nestorium accusat, 254.
 Theodotus episcopus Joppæ, 340.
 Theoduli epistola de Nestorio, ejusque hæresi, 252.
 Thomas episcopus Apamiæ, 404. Equestres ludos contram orem ecclesiasticum spectat, 404.
 Thomas monachus in Syria stultitiam simulat, 415.
 Thrasamundus Vandalorum rex in Africa, 397.
 Tiberius, Justino juniore in amentiam verso, rempublicam gubernat una cum Sophia Aug. Justini conjugæ, 457. Cæsar renuntiatur a Justino, 459. Ejus elogium, 440.
 Timotheus Ælurus ab Alexandrinis episcopus eligitur supersite Proterio, 295, 301. A duobus tantum episcopis ordinatur, 299. Epistolam de ordinatione sua scribit ad Leonem August., 300, 301. Relegatur Gangram, 303. A Basilico imperatore revocatur, 335.
 Timotheus Salofaciolus pulso Æluro Alexandriæ episcopus ordinatur, 515. Canopum fugit, 344. Zenonis jussu sedem suam recuperat, 344.
 Timotheus ejecto Macedonio Constantinopoli episcopus ordinatur, 367. Symbolum Nicænum in singulis Collectis recitari instituit, *ibid.*
 Totila, Gothus, Romam capit, 401.
 Tripolis urbs Phœnicæ maritimæ, in qua erat ecclesia sancti Leontii martyris, 366.
 Tycheum Antiochiæ, id est, templum Genii publici, in honorem martyris Ignatii consecratur, 271.

U

Ulpianus sophista orationem scripsit de laudibus Antiochiæ, 275.

V

Valentinianus Placidus Romæ perimitur insidiis Maximi Patricii, cujus uxorem stupraverat, 295.
 Ventidius et Corbulo, Romani, Parthos superarunt, 576.
 Vigilius Romanæ urbis episcopus, 401. Quintæ synodo interesse recusat, 419.
 Vindices in singulis civitatibus ab Anastasio imper instituti, 378.
 Vitalianus contra Anastasium rebellat, 379. Hypatium et Cyrillum Romanorum duces capit, *ibid.* Magister militum et consul a Justino promotus occiditur, 383.
 Vitalis ac Misenus legati sedis apostolicæ, ob male gestam legationem in synodo Romana damnantur, 551, 553.
 Vitiges, Gothorum dux, 400.

X

Xenias, vere nominis sui, id est a Deo alieni, adversus Flavianum Antiochenum episcopum insurgit, 562. Episc. Hierapolis, 563. Græco vocabulo Philoxenus dictus, *ibid.*

Z

Zacharias rhetor. Historia scriptor Nestorio favet, 285. Proterium falso accusat, 50 ; 5-8, 359 552. Zacharias

Cap. IX. — De infortunato Eutyche: et quomodo a Flaviano CP. episcopo depositus est, et de latrociniali synodo Ephesina secunda.	2443
Cap. X. — Quæ per Dioscorum et Chrysaphium gesta sint in illegitimo concilio Ephesino.	2446
Cap. XI. — Defensio varietatis opinionum quæ sunt apud Christianos, et derisio fabularum gentium.	2450
Cap. XII. — Quomodo imperator Theodosius hæresim Nestorii profligavit.	2451
Cap. XIII. — De sancto Symeone Stylita.	2454
Cap. XIV. — De stella quæ sæpe cernitur in porticu juxta columnam Symeonis, quam scriptor hic et alii complures viderunt: et de capite ejusdem sancti Symeonis.	2459
Cap. XV. — De sancto Isidoro Pelusiota, et de Synesio Cyrenorum episcopo.	2462
Cap. XVI. — Quomodo divinus Ignatius ab urbe Roma deportatus, Antiochiæ depositus sit.	2466
Cap. XVII. — De Attila Hunnorum rege; et quomodo Orientis atque Occidentis provincias vastaverit; item de horrendo terræ motu, aliisque terribilibus signis quæ toto orbe contigerunt.	2467
Cap. XVIII. — De operibus publicis Antiochiæ, et de eorum conditoribus.	2470
Cap. XIX. — De variis bellis quæ tum in Italia, tum in Perside gesta sunt, regnante Theodosio.	2471
Cap. XX. — De Eudocia Augusta, deque ejus filia Eudoxia; et quomodo Eudocia Antiochiam venerit, et Hierosolyma ingressa sit.	2474
Cap. XXI. — Quod Eudocia Augusta Hierosolymis multa præclare gessit; et de discrepante vita et conversatione monachorum Palæstinæ.	2475
Cap. XXII. — De operibus ab Eudocia Augusta in Palæstina ædificatis, et de ecclesia S. Stephani protomartyris in qua religiose sepulta est. Item de morte imperatoris Theodosii.	2483
LIBER SECUNDUS.	2483
Caput primum. — De Marciano imperatore, et quæ signa imperii ejus præcesserint.	2486
Cap. II. — De synodo Chalcedonensi et quam ob causam congregata sit.	2490
Cap. III. — Descriptio templi magnæ martyris Euphemie in urbe Chalcedonensi; et miraculorum quæ illic fiunt narratio.	2491
Cap. IV. — De iis quæ in synodo agitata sunt et sancta: et quomodo Dioscorus Alexandriæ episcopus depositus sit, Theodoritus autem et Ibas aliique nonnulli restituti sint.	2498
Cap. V. — De seditione quæ Alexandriæ facta est ob ordinationem Proterii; et de ea quæ contigit Hierosolymis.	2510
Cap. VI. — De siccitate, et de fame ac peste. Et quomodo in quibusdam locis tellus sua sponte fructus ediderit.	2515
Cap. VII. — De cæde imperatoris Valentiniani, et quomodo capta sit Roma: et de imperatoribus qui post Valentinianum regnarunt.	2515
Cap. VIII. — De obitu Marciani, et de imperio Leonis; et quomodo hæretici Alexandriæ Proterium quidem occiderunt; Timotheum autem Ælurum archiepiscopum elegerunt.	2519
Cap. IX. — De circularibus litteris Leonis Augusti.	2527
Cap. X. — De his quæ episcopi et Symeones Stylita rescripserunt.	2531
Cap. XI. — De exilio Timothei Æluri, et de ordinatione Timothei Satofacioli. Item de Geunadio et Acacio, Constantinopolitanis episcopis.	2534
Cap. XII. — De terræmotu qui contigit Antiochiæ, trebentis et quadraginta septem annis post illum qui temporibus Trajani contigerat.	2535
Cap. XIII. — De incendio quod accidit Constantinopoli.	2539
Cap. XIV. — De universalibus calamitatibus.	2542
Cap. XV. — De nuptiis Zenonis et Ariadne.	2542
Cap. XVI. — De Anthemio imperatore urbis Romæ, et de iis qui post illum imperarunt.	2543
Cap. XVII. — De morte Leonis, et de imperio Leonis Junioris et Zenonis patris ejusdem.	2546
Cap. XVIII. — Compendium actorum synodi Chalcedonensis, positum in fine libri secundi.	2547

LIBER TERTIUS.	2594
Cap. I. — De imperio Zenonis, deque ejusdem vita.	2594
Cap. II. — De Barbarorum incursionibus tam in Orientis quam in Occidentis partibus.	2595
Cap. III. — De tyrannide Basilisci, et de Zenonis fuga.	2598
Cap. IV. — Quomodo Basiliscus Timotheum Ælurum revocaverit, et ab eodem inductus, circulares epistolas ad eversionem Chalcedonensis synodi quaquaversum miserit.	2598
Cap. V. — De iis qui encyclicis Basilisci litteris consenserunt, et synodum rejecerunt.	2605
Cap. VI. — Quomodo Timotheus Ælurus Alexandrino episcopatu recuperato, Ephesiorum Ecclesiæ us patriarchicum restituit, et Chalcedonensem synodum anathematizavit.	2607
Cap. VII. — Quomodo Basiliscus, cum monachi impulsu Acacii seditionem movissent, timore perulsus, contrarias prioribus encyclicis litteras promulgavit.	2610
Cap. VIII. — De reditu Zenonis.	2615
Cap. IX. — Quomodo post mortem Basilisci, episcopi Asiæ et Acacium placuerunt, libellum penitentiae ei porrexerunt, veniam petentes quod Chalcedonensem synodum damnassent.	2614
Cap. X. — De iis qui Antiochiæ episcopatum gesserunt.	2614
Cap. XI. — Quomodo Zeno cum Ælurum prosequi voluisset, ob senectutem eum miseratus dimisit. Et ut post mortem eisdem Æluri, Petrus Mongus ab Alexandrinis ordinatus est; Timotheus vero successor Proterii, jussu imperatoris sedem Alexandrinam obtinuit.	2615
Cap. XII. — De Joanne qui episcopatum Alexandriæ post Timotheum gubernavit. Quomodo eum Zeno tanquam perjurum ejecit, et Petro Mongo eandem sedem restituit.	2618
Cap. XIII. — Quomodo Petrus Mongus Henoticum Zenonis amplexus est, et Proterianis se conunxit.	2619
Cap. XIV. — Zenonis Henoticum sive unitivum editum.	2619
Cap. XV. — Quomodo Joannes Alexandriæ episcopus Romam veniens, persuasit Simplicio ut ad Zenonem scriberet de iis quæ acciderant: et quid Zeno rescripserit.	2626
Cap. XVI. — De Calendione Antiochiæ episcopo, utque exsilio damnatus sit ob amicitiam quam cum Illo et Leontio habuisse credebatur. Item quomodo Petrus Fullo Petro Mungo et episcopis Constantinopolis ac Hierosolymorum sociatus fuerit.	2626
Cap. XVII. — De his quæ Petrus scripsit ad Acacium, qui Chalcedonensem synodum susceperat.	2630
Cap. XVIII. — Quomodo Joannes Alexandrinus episcopus Felici papæ persuaserit, ut depositionis libellum mitteret Acacio Constantinopolitano.	2634
Cap. XIX. — De Cyrilo proposito monasterii Acemiteasium, quomodo Romam ad Felicem quædam direxerat, inclians filium ut ea quæ adversus fidem commissa erant, ulcisceretur.	2635
Cap. XX. — De iis quæ Felix ad Zenonem, et Zeno ad Felicem scripsit.	2636
Cap. XXI. — Quomodo Symeones monachus Acemiteasium, Romam veniens, legatos Ecclesiæ Romanæ qui Constantinopolim venerant, coarxavit, quod cum hæreticis communicassent: et quomodo legati et omnes communicatores Petri, a Romanis depositi sint.	2639
Cap. XXII. — De turbis quæ Alexandriæ et variis in locis excitatæ sunt ob Chalcedonense concilium.	2642
Cap. XXIII. — De Fravita et Euphemio Constantinopolitanis episcopis; et de Athanasio ac Joanne Alexandrinis; et de Palladio ac Flaviano Antiochenis, item de aliis quibusdam.	2643
Cap. XXIV. — De cæde Armati qui cognatus fuit Verinæ Augustæ.	2647
Cap. XXV. — De Theodorici Scythæ rebellionem, deque ejusdem interitu.	2647
Cap. XXVI. — De rebellionem Marciani, et qui eidem acciderit.	2650
Cap. XXVII. — De tyrannide Ili ac Leontii.	2651
Cap. XXVIII. — De Mammiano, et de operibus ab eo constructis.	2654
Cap. XXIX. — De Zenonis obitu, et de Anastasii imperatoris nuncupatione.	2654
Cap. XXX. — De Anastasio imperatore: et quomodo, cum nihil in ecclesiastico statu innovari siceret, totus	

Juniore usque ad Mauricium.	2838	§ VII. — Alia de eodem memorabilia, ex synodo Ni-	3381
Cap. XXIV. — De serie historiarum, quæ ad nostra	2839	cana II, et sancto Joanne Damasceno.	
usque tempora servata est.	2843	§ VIII. — De sancti Simeonis vita, nunc primum a nobis	2983
LIBER SEXTUS.	2843	in lucem edita, ejusque auctore.	
Caput primum. — De nuptiis Mauricii et Augustæ.	2843	VITA S. SIMEONIS JUNIORIS, A NICEPHORO CONSCRIPTA.	2987
Cap. II. — De Alamundaro Saraceno, et de filio ejus	2846	Prologus.	2987
Naasmane.	2847	Caput primum. — Parentes, natiuitas, baptismus et	2990
Cap. III. — De Joanne et Philippico, magistris mili-	2847	pueritia sancti Simeonis.	
titum, et de rebus ab iisdem gestis.	2847	Cap. II. — Terræmotum fugiens Pilam perducitur,	2995
Cap. IV. — De Prisco, magistro militum : et quænam	2847	inimicum sanat, columnam conscendit ; visiones variæ	
passus sit a militibus adversus ipsum insurgentibus.	2850	Cap. III. — Visiones aîæ ; miracula ; terriculamenta	3005
Cap. V. — Quomodo Germanus imperii insignia suscipere	2850	dæmonis.	
per vim coactus est.	2851	Cap. IV. — Exhortatio duplex Simeonis, et peniten-	3010
Cap. VI. — Quomodo imperator denno Philippicum,	2851	tia.	
utque exercitus eum suscipere recusavit.	2851	Cap. V. — Visio, ardor patiendi, acceptus Spiritus	3019
Cap. VII. — De Gregorio Antiochiæ episcopo, deque	2851	saucius, tentationes, mors Joanni prædicta.	
concinata adversus eum calumnia, et quomodo illam falsi	2854	Cap. VI. — Orationis tempora : dæmones superati : po-	3027
convicerit.	2854	testas contra illos et virtus miraculorum coelitus data.	
Cap. VIII. — Quomodo Antiochia terræmotibus denuo	2858	Cap. VII. — Miracula circa energumenos, mortuum,	3054
vexata est.	2858	et veneficia ; alia per discipulos facta ; mirabilis visio.	
Cap. IX. — Quomodo Barbari fiducia sumpta ex eo	2858	Cap. VIII. — Abiguntur feræ et hostes ; revelantur ca-	3059
quod milites ab imperatore defecissent, eosdem aggressi,	2858	lamitates quæ eveniunt ; deseritur sanctus Simeon a di-	
a Germano superati sunt.	2858	scipulis.	
Cap. X. — De imperatoris in rebelles clementia.	2858	Cap. IX. — Liberatio captivorum ; transitus in montem	3047
Cap. XI. — Quomodo Gregorius Antiochensis episcopus	2859	mirabilem ; aîa miracula.	
ad pacandos milites directus est.	2862	Cap. X. — Prædictiones variæ, infirmi ab angelis ad	3055
Cap. XII. — Gregorii oratio ad exercitum.	2862	sanctum Simeonem missi ; misericordia in pauperes.	
Cap. XIII. — Quomodo post orationem Gregorii, milites	2866	Cap. XI. — Virtus Simeonis in feras, dæmones ; auxi-	3063
deposita priore sententia, Philippicum ducem denuo sus-	2866	lium præcipitanti et leproso latum.	
ceperunt.	2866	Cap. XII. — Monasterium monitus a Deo exstruit : aquis	3074
Cap. XIV. — Quomodo capta sit Martyropolis.	2866	imperat ac diutissime conservat.	
Cap. XV. — De Comentiolo magistro militum, et de	2867	Cap. XIII. — Variæ ecstases et vaticinia, precesque	3079
expugnatione castelli Obcibes.	2870	pro avertendis calamitatibus.	
Cap. XVI. — De cæle Hormisdæ.	2870	Cap. XIV. — Rudes docet : vaticinatur diversa : no-	3090
Cap. XVII. — De junioris Chosdrois ad Romanos fuga.	2870	vam columnam consecrat et conscendit.	
Cap. XVIII. — Qualiter imperator Gregorium et Do-	2871	Cap. XV. — Curantur obstructa anus, cæcitas, steri-	3095
mitianum Chosdroi obviam ire jussit.	2871	litas, hæmorrhoids, dolor dentium.	
Cap. XIX. — Quomodo Chosdroes Romanorum auxilio	2871	Cap. XVI. — In charitate annonæ immunitum frumen-	3106
regnum suum recuperavit.	2871	tum multiplicat et diu conservat.	
Cap. XX. — De sancta matre Golanduch, quæ illis tem-	2871	Cap. XVII. — Armat suos contra dæmones varia mo-	3111
poribus vixit.	2874	lles.	
Cap. XXI. — De donariis quæ Chosdroes misit ad san-	2874	Cap. XVIII. — Iterum suos hortatur, fratrem a dæ-	3117
ctum martyrem Sergium.	2878	monem occisum post varias preces ac visiones ad vitam re-	
Cap. XXII. — De Naasmane Saraceno.	2878	vocat.	
Cap. XXIII. — De obitu sancti Symeonis Stylitæ Junio-	2879	Cap. XIX. — Miracula per capillos Simeonis patrata.	3126
ris.	2879	Sacerdotium susceptum.	
Cap. XXIV. — De obitu Gregorii Antiochensis epi-	2882	Cap. XX. — Bacillo, verbo, aqua manuum, varia pa-	3151
scopti, et restitutione Anastasii.	2882	trat, mortuum suscitavit.	
OBSERVATIONES HENR. VALESI in Historiam ecclesiasti-	2886	Cap. XXI. — Paralyticus, surdus, mutus, furiosus,	3138
cam Evagrii.	2886	claudus, curantur.	
Liber primus. — De Petro Antiocheno episcopo qui	2886	Cap. XXII. — Injuriis in sanctum ejusque imaginem	3142
Fullo cognominatus est, et de synodis adversus eum col-	2895	miraculo et judicio prædicto puniti : indulgentia, miseri-	
lectis.	2895	cordia reo facienda ; præscita.	
Liber secundus. — De duabus synodis Romanis, in	2895	Cap. XXIII. — Tormina curantur, inobediens punitur : absentia Simeoni innotescunt.	3150
quibus damnatus est Acacius.	2895	Cap. XXIV. — Varia prævidet et prædicat Simeon.	3157
S. EULOGIUS, ALEXANDRINUS ARCHIEPI-		Cap. XXV. — Increduli puniuntur : conversi curantur : alia beneficia.	3170
SCOPUS.		Cap. XXVI. — Aîi insolentis in sanctum litigæ casti-	3178
Notitia.	2907	gantur ac penitentes liberantur.	
Notitia altera.	2910	Cap. XXVII. — Occulta peccata cognita. Aliorum	3184
SERMO IN RAMOS PALMARUM ET IN PULLUM ASINI.	2914	contumeliosorum castigatio.	
CAPITA SEPTEM DE DUABUS NATURIS DOMINI.	2938	Cap. XXVIII. — Integris familiis multa beneficia con-	3195
FRAGMENTA EX SERMONE DE TRINITATE ET INCARNATIONE.	2959	fert.	
FRAGMENTA DOGMATICA.	2943	Cap. XXIX. — Absentia et cogitata perspicit : per di-	3202
S. SIMEON STYLITA JUNIOR.		scipulos medetur : in tempestate succurrit.	
COMMENTARIUS PRÆVIUS CONS. JANNINGII.	2966	Cap. XXX. — Sacerdos sancto injuriosus punitur in-	3208
§ I. — Trium ejusdem nominis Stylitarum diversitas,	2966	firmi per visionem curantur.	
cognomina et cultus.	2970	Cap. XXXI. — Sanctus sancti Simeonis obitus.	3211
§ II. — De monte mirabili, in quo sanctus Symeon	2970	EPISTOLA S. SIMEONIS AD JUSTINUM JUNIOREM.	3215
Junior vixit.	2972	DE SS. IMAGINIBUS	3217
§ III. — De ætate sancti Simeonis Junioris.	2972		
§ IV. — De scriptis sancti Simeonis Junioris.	2976		
§ V. — Epistola sancti Simeonis ad Justinum Juniorem	2977		
contra Samaritas hæreticos.	2979		
§ VI. — Memorabilia de sancto Simeone ex Evagrion.	2979		

ZACHARIAS, HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.		PATER AUT SPIRITUS.	3311
Notitia.	5219	ERECHTIUS, ANTIQVILE IN PERSIDE EPISCOPUS.	
EPISTOLA.	5228	Fragmentum.	3321
INCERTUS AUCTOR.		SANCTUS PETRUS, LAODICENUS EPISCOPUS.	
DE PERSICA CAPTIVITATE OPUSCULUM.	5225	COMMENTARIUS IN QUATUOR EVANGELIA.	3521
MODESTUS, HIEROSOLYMITANUS PATRIARCHA.		EXPOSITIO IN ORATIONEM DOMINICAM.	3529
Notitia.	3267	INDICES ANALYTICI.	
Notitia altera	3269	I. — Index hæreticorum et auctorum quorum mentio in libro Timothei de receptione hæreticorum.	3555
IN MULIERES UNGUENTA FERENTES.	3275	II. — Index in excerpta historiæ ecclesiasticæ Theo- dori lectoris.	3557
IN OCCURSUM.	3273	III. — Index scriptorum et hæreticorum quorum men- tio in Leontii Byzantini libro de sectis.	3559
ENCOMIUM IN DORMITIONEM S. DOMINÆ NOSTRÆ MARÆ SEMPERQUE VIRGINIS MARIE.	DE- 3277	IV. — Index rerum memorabilium quæ in historia ec- clesiastica Evagrii scholastici notantur.	3541
JOBIVS MONACHVS.			
Notitia.	3513		
QUÆSTIO QUADÆ FILIVS INCARNATUS EST NON AUTEM			

FINIS TOMI OCTOGESIMI SEXTI.

3 2044 054 112 354

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

